Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRIMVS

TOMVS SVMME SANCTI
ANTONINI ARCHIEPI
SCOPI FLORENTI
NI ORDINIS
PRAEDICA
TORVM.

✣

Lugd. apud Iacobum Mareſchal
Anno a Chriſto nato. 1529

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Vita beati Antonini Florentinorum Archiepiscopi
de fratrum Prædicatorum ordine assumpti.

NTONINVS FLORENTINA VRBE ORIVNDVS HO-
nestissimis parētibus:Nicolao patre:Thomasina matre natus est. Is multum solertia:plus memoria polluit:mitis admodū ac taciturnus:statura haud magnus:corpore neruoso magis q̄ carnuleto. In ipsa puericia religionis studiosus:mirum dictu quanrum sacris assiciebatur:orationi: contēplationi:vt per ætatem licuit intentus assiduę. Ferturq; adhuc puer ad figuram crucifixi:quę in templo sancti Michaelis in horto(sic enim locum vocant)sita est:singulis fere accessisse diebus:& genibus flexis Iesum obsecrasse precibus lachrymosis. Cum aūt puberē attigisset ætatem: animum totum ad sanctimoniam appulit.ac religionem prædicatoriam de familia diui Dominici alta mente destinabat:motus concionibus ignitis prēstantissimi viri Ioannis Dominici:quem oraculi loco & numinis vice in terris pius habuit Antoninus. Ad hunc ergo cum suscipiendi habitus causa accessisset: visus est prudentissimo viro puer facilis & indolis quidem præsignis sed ætatis tenellæ:quare iussit illum adhuc annos expectare aliquot. Et quoniam ab eo interrogatus puer cuinam scientiæ operam daret. Resp ondit se decreti lectione plurimum delectari. Vade(inquit)& cum totum decretum memoriæ mandaueris vori compos eris. Huius moniti tam pertinax seruator puer euasit:vt transacto anno Decretorum canones quoscumq; postulatus fuisset ex memoria citauerit. Quare non iam repulsus sed auidissime susceptus:sextodecimo ætatis suæ anno innocentiæ & sanctitatis habitum induit. In ea religione quibus quantisq; virtutibus effulserit:iusti voluminis indiget narratione. Nobis aūt integerrimę vitæ argumentum præstat:minime dubium q̄ toties ad honores euocatus:multis in locis prefuerit fratribus: Romæ: Neapoli: Caietæ: Cortonę: Senis: Florentiæ: Fesulis. Insuper & prouinciæ Tusciæ spiritalis præfectus:omnes Italiæ Conuentus ad pristinum sanctæ religionis reuocauit nitorem. His fungens muneribus:Frugalitate:Modestia:Tolerantia:& omnium virtutum viua exēplaria exhibuit. Si qua palea leuium culparum:vt est huius vitæ fragilitas:eius virtutum frumento se miscuisset:credium est eam multarum infirmitatum tribulis:quibus per omne æuum affectus est fuisse discussam. Quis nō videat his gradibus q̄ commode ad pontificij culmen ascenderit:quando ei omne pabulum animarum diuite messe esset aceruatum,& omnis labes quę christiane gregi posset esse nocentior fuerit absersa? Defuncto ergo domino Bartholomeo de zabarellis: discussis motibus quibus in diuersa summus pontifex per nouem menses rapiebatur: Antoninum communi ciuium voto præsulem Florentinum pronuntiat q̄ non sit inuentus similis illi qui seruaret legem excelsi. Erat tum forte vir sanctus in itinere Neapolitano:cumq; decreti honoris fama ad eum venisset:fugam meditabatur:pontificij culmen haud quaq̄ subiturus:nisi apostolicis edictis compelleretur parere. Intelligens tandem vir dei immobile dei propositum cum esset Fesulis circūfuso toto Florentiæ senatu:contestatus priorum pontificum vitas præclaras & suam indecentiā:onus honoris subijt. Impletum est deinceps in pontifice nostro quod gestum legimus in Martino. Eadem em̄ viræ frugalitas:eadē modestia morum:maior semper animarum zelus:& ita implebat episcopi dignitatem vt propositū fratris non delereret. Hic iam lanus nobis pateret campus virtutum eius:nisi dedicato libro essent descriptæ:vnum haud subticebo fuisse in sancto viro tantā in rebus arduis consiliorum grauitatem vt dominus consiliorum vulgo nominaretur. Expende lector sanctitatē viri oraculo apostolico. Memoriæ etenim proditum est Nicolaum papam talem super Antonini vita protulisse sententiam. Nō minus ego(ait)putarem Antoninum Archiepiscopum Florentinum sanctorum catalogo adscribendum adhuc viuum, q̄ Bernardinum mortuum. Erat enim ciuium patronus:pater patriæ qui omnibus prodesset neminem lęderet, omnē substantiam pauperibus erogabat,in arduissimis Florentinorum negotijs amplis legationibus strenue perfunctus. Centum aureos annuatim paschalibus solennibus distribuit in pauperes. Administrato hoc ordine tredecim annis pontificatus: cū iam septuagesimum ætatis annum esset ingressus fortissima febre corripitur: fatiscentibusq; membris interrogatus si quid peteret: fiat(ait)voluntas domini. Indę ait, Dies annorum nostrorū in ipsis septuaginta anni: quibus actis velut post Babylonicam captiuitatem ad supernam Hierusalem est remeandum. Expleto nunc opere quod diu in manibus habui: libens morior: mercedem dei clementia recepturus, seruire enim deo est regnare. Angelicum etiam responsoriū in diuæ virginis laudem frequentius iterabat. Sancta & immaculata virginitas &c. Cumq; fratres vt moris est circa moribundū Dauidicos hymnos personarent. Citato versu. Oculi mei semper ad dominū &c. Vir sanctus repetito versu, dixit. Oculi mei semper ad dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos: piamq; Iesu crucifixi complexus imaginem: obortis lachrymis sanctam deo animam reddidit secunda Maij die: qua vigilia dominicæ Ascensionis tum euenerat cœlos cum Christo ascendens.

INCIPIT PRIMA PARS SVMMĘ sancti Antonini de Florentia: ordinis Prędicatorū: & archiepiscopi Florentini in qua agitur de anima & de per tinentibus ad ipsam.

¶Incipit proemium totius operis.

VAM MAGNIFICATA sunt opera tua dñe: omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua. Psal. cm. Cōtemplatur propheta in excessu mentis positus diuinam maiestatem: stupefactq; ad magnitudinem bonitatis eius quam manifestat in operibus suis:& ad ipsum loquitur dicens. Quam magnificata sunt &c. q. d. mirabiliter magna demonstrata. Vbi& my sterium sanctissimæ trinitatis satis demonstratur cui⁹ suffragium semper & postulare & expectare debem⁹: vt opera bona nostra quæ sunt sua ad finem perducat. Sine eo enim summo nulla natura subsistit ait Plato. Nulla rō intelligit: nulla actio expedit: nec eo prętermisso vllum, rite fundatur exordium.

¶In primis igitur insinuat mirā potentiā: quę patri attribuitur: ibi. Quam magnificata sūt opera tua dñe.

¶Secundo eximiam sapientiam: quæ filio adscitur: alias adscribitur: ibi. Omnia in sapientia fecisti.

¶Et tertio nimiā ad nos beneuolentiam: quę spiritui sancto adscribitur: ibi. Impleta est terra possessione tua.

Quantum ad primū dicit Mardocheus loquēs ad deum de sua mira potentia quam ostēdi i creatione. Domine rex omnipotēs in ditione tua cūcta sunt posita &c. Tu em̄ fecisti cœlum & terram & quicquid cœli ambitu cōtinetur dñs omniū es, Hester. xiij. Vbi ostēditur suia potētia maxima patri attributa de nihilo cuncta faciens: non ex prēexistenti materia vt artifex. Et hoc apparet ex eor⁹ magnitudine cōtinua: ex eor⁹ multitudine discreta: ex eor⁹ valetudine variata. Nā vt dicit Eccli. j. Altitudinē cœli: latitudinem terrę: profundū abyssi quis dimensus est: q. d. nullus propter mirā magnitudinem eius. sed & arenā maris: guttas pluuię: dies sęculi q⁹ dinumerauit. q. d. nullus. Dinumerus militum eius, Iob. xxv. Valetudinem creaturarum seu earū virtutē quis potest intelligere: Deus enim & natura nihil frustra operantur: qd. s. non habeat aliquā virtutem: quinimmo species rerū sunt sicut numeri: vt quęli bet species creaturę addat vnū gradū virtutis super aliā. Nonne igitur apparet q̄ magnificata: id est magna facta & ostensa sunt opera dei vt magnificetur potētia patris. Quantū ad secundum dicitur Eccli. j. Fons sapientię verbum dei in excelsis. Et oia per ipsum facta sunt. Est enim ne & dei verbū filius dei quasi ars quędā omnipotētis patris: per quā omnia facta sunt. Omnia in sapientia fecisti. Pś. Et quia sapientis finis & ratio quam & in qua cum summa ratione & optima facta sunt ne sapiē omnia. Omnia in sapientia fecisti. Pś. Et quia sapientis filij, est ordinare ſm pōm, hinc est q⁹ omnia cū maximo ordine facta sunt: vt omnia teneāt locum suum sibi cōdecentem. Ex quo apparet pulchritudo vniuersi: & mundū diuina prouidentia regi. Omnia vtiq; in sapientia fecisti, demū ipse mūdus est velut quidam liber scriptus intus & foris: qui docet nos sapiētiam: nō solū de diuinis cognitionē. ſm illud Roma. j. Inuisibilia dei a creatura mūdi per ea quę facta sunt intellecta conspiciūtur. sed etiā docet sapiē tiā, de agendis ſm illud Iob. xij. Loquere terrę & respondebit tibi: interroga iumenta & docebunt te: & narrabūt pisces maris dū omnibus prœceptū qd⁹ posuit vt faciāt ad qd⁹ creata sunt nunq; prętereunt: se alijs cōmunicāt: terra fructificat & arbores & nil otiosum. Et multa & innumera documenta nobis tribuit ex proprietatibus suis ad bene viuendū: & sic oia i sapientia fecisti. i. ad dandū nobis sapientiā ex eis. Eccli. j. Effudit eā. s. sapientiā sup oia opera sua: & in minimis animalibus vt formicis. Vnde dicit Prouerb. xxx. Quatuor sunt minima terrę: & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formicę populus infimus qui prę parat in messe cibū suū. Lepusculus plębs inualida qui in petra collocat cubile suū. Regē locusta nō habet: & egredi tur vniuersa per turmas suas. Stellio manibus nititur: & moratur in domibus regū. Sapientia eorū: quę est natura lis instinctus: docet nos sapientiā. Et formica docet solicitudinē acquisitionis sapientiæ. Lepusculus cautelā ab erroribus & euasionibus cū em̄ sit ala⁹ multū timidū: & aue natoribus & canibus insequatur: in petra se tutum putat. Et sapienti⁹ę vacās: cuius metū est timor dñi: ne capiatur a venatoribus gētiū vel hęreticorū erroribus: in petra fidei collocat quietē suā & mētis inhesionē. Locusta instruit sal tū contēplationis cū turma collocationis. Ita em̄ pascitur in herbis virēti⁹ scripturarū sapiēs: vt frequēter ad modum locuste in altū se leuet meditationis & orationis: nec solus incedit: sed cū turba sapiētū sentit. Stellio innixus laborē bonę operationis. Nā si aliq̄n acuto non emineat ingenio: tamē manibus bono⁹ operū quasi reputās ad exequēdū qd sapit in domib⁹ regū. i. in cœtu sapiētū colloca tur: & sic oia in sapientia fecisti. Quātū ad tertiū apparet certe eius ad nos nimia beneuolētia: qa oia fecit deus propter hoiem ait Augu. quæ cū tāta potētia & sapiētia facta sunt. Et hoc est quod subdit. Impleta est terra possessione tua. Terra homo est: qa terrā gerit in quā reuertitur: terrā terit de terra exiit. Et ista impleuit deus possessione sua. Possidet deus cœlestia: terrestria: diuina. Et his oibus impleuit terrā hoīs: terrestria dans ad vsum. Pś. viij. Omnia subiecisti sub pedibus ei⁹ &c. Cœlestia. i. angelos ad ministeriū. Heb. j. Nōne oēs sunt administratorij spūs missi in ministeriū eor⁹ &c. Quid magis deus possidere q̄ filiū suū. Et hoiem deo impleuit q̄n verbū caro factū est. Ioan. j. Sic deus dilexit mūdū: minorē hoiem videlicet: vt filiū suum vnigenitū daret. vñ apte dicit pō. Impleta est terra possessione tua. Verum inter oia alia aialia sapientissimus. Salomon ad imitādū formicæ sapientiā inuitat dicēs. Vade ad formicā o piger: & cōsidera vias ei⁹ & disce sapientiam quę cū nō habeat ducem nec prœceptorem nec principem parat in ęstate cibū sibi. & cōgregat in messe qd comedat. Prouerb. vj. Equidē inter ęstatem: & autūnum ętatis constituus: arbitratus sum necessarium fore ex frumētis doctrinarū quę dā recolligere ad mei sustētationem: ne si cōtingeret ad hyemalē senectutē deuenire fame desicerem. Senilis enim ætas memoria & visu debilitata caligatur: & exhaustis corpus mēbris: occupationibus aliq̄n multiplicatis non valet: nec ei tēpus vacat ad reuolucēdum multitudinē librorū. Intelligēs autem in ossibus meis pigritiā insitam: ad eam excutiendā cōsideraui formicā inter animalia minimū & despectabile: sed sapientibus sapiētiorē illā esse: & ideo imirandā. Cū enim nō habeat ducem nec prœceptorē in opere suo: prouidet tamē sibi pro hyemis tēpore cū potest discurrere. Ducē fateor me nō habuisse in grāmaticalib⁹: nisi i puericia & debilē prœceptorem. Nullum habui⁹ in alia facultate excepta parte dialectice & saris interrupte: sed nec principem mihi studium imperantem ex prælatione. Auiditate tamen & suauitate tractatus veritatis: præcipue moralis sapiētiæ: ex his q̄ mihi occurrerūt legēda pauca recollegi mihi grata. Neq; em̄ formica oia inuenta cibaria colligit nec preciosiora: sed quę nouit sibi congrua. Illas igitur sublimes theorias in libramꝰ cōprehensas: magistris & sciētia perfectis dimisi. Quæ autē iudicaui apta ad materias prędicationū & audiētiā confessionum & cōsultationē in foro animarū: accepi a doctoribus pluribus in theologia vel iureperitis: nō intēdens in doctus & omnis scientiæ ignarus poemata condere: sed recollectionē facere amore fratrū, p me & mei similibus qui mecū erāt: quibus nec ingenium ad altiora: nec librorum semper copia datur. & occupationes facultatē subtrahunt ad discurrēdum per libros. Si materias tango aliquando superantes tenuitatē notitię meę: nec hoc discrepat a proprietate formicę: quę pondera gestat se grauiora virtute si bi collata ab auctore naturę. Ex congestis etiam a formica aliqua superfluūt aliqua corrūpūtur. Sic & ego non ambigo multa in hoc collectario posita ad superfluitatē: cū aliquādo impropriauerim terminos: & extorserim expositiones. nō vt puto cum falsitate: ad materiā dilarandā occurrentem. Multa etiam vel nondum emendata: vel postea vitio scriptorū alterata vel diminuta sunt. Nō parū laborat formica ad colligendum vnde viuat. Laboraui & ego satis permultos annos & interrupte propter occupationes: & si nō magni valoris: tamē tempus exigētes. Vnde aliquādo per menses & annos opus dimisi: tempus sæpe furando aliquando necessariū corporis sustentationi: ali

In creaturis ostendit bñuolētia spiritus sancto attribuitur.

In creatione de mira potentia.

Mini mater

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando exercitationi prelaturæ:in qua diu indignus permansi:aliquādo decētię religionis,ſ.orationis & meditationis.Adeo autē eſt formica debile animal vt nō ſolum magna ſed &minima:vt mirmycoleon:ſint ei infeſtavſq; ad interitionē.Poterunt hic notatis aliquādo nedū multum literati:ſed quātumcūq; ſcioli opponere & ipſa necare.Ego autē in flagella paratus ſum:nec faciē meā ab increpantibus auerto.Dicitur etiā formica prēputia bladis cōgregatis auferre ne germinent:indeq; fruſtretur ſpe ſui laboris.Ne quod igitur elationis germē exurgeret infra ſcrutiniū cordis mei niſus ſum fere per omnia nuncupare doctores talia:quæ notanē referentes:& parū vel nihil de meo apponere:niſi cauſa breuitatis truncare.Viderint ergo qui illorum dicta cōdēnatione digna arbitranē:ſi tāte auctoritatis vel ſcientię ſint vt illis poſſint obſiſtere.Nō igit plus minusve vituperationis vel laudis,mihi debet adſcribi q̄ collectoribus lectionū vel ſcriptorib⁹ librorū ab aliis editorū.vnde nec nomē meū apponere volui:nec titulum operi:niſi in cōtemptum tamq; viliſſimā formicā deſpectū animal fabulādo alicui nominare placuerit. Formicas quoq; moleſtas eſſe aluearibus apum ſatis apparet:quę cum ad ſui victū dulcedine mellis attracte hoc agunt iſtigante natura nō vt nocent:excuſatę ſunt.Ita & excerptores ſententiarum ex variis libris graues illis eſſe ſolēt quibus excellens ingenīū & plurimū otiū prēſtat,doctrinas copioſas & melliſluas in originalibus perſcrutari.Sed cū ipſi intēdant ſuę & aliorū inopię prouidere:non videnē culpādi:cū etiam detrimēta non illis inferant:ſed magis gloriam augeāt hebetioribus: proponēdo interlocutiones cōmunes:quę in ſuis fluctis forte nūq̄ viderunt. Aliqualem vero ordinē:&ſi non multū ſerioſum:ignar⁹ ordinis poſui pro faciliori inuētione materiarū.Nam diſtinctū in quatuor partes principales feci de vitiis & virtutibus recitare intendendo:& quālibet partē in titulos: & titulos in capitula & capitula in paragraphos diſtinguendo.Et in prima parte quædā generalia videlicet de aīa & de potentijs eius quę ſubiecta eorum habenē.De paſſionibus tāq; principijs eorū. De peccatis ī genere & effectibus eorū.De multiplicibus legibus quibus vitia prohibētur & virtutes præcipiunē.In ſecūa parte de vitijs in ſpecie videlicet de octo capitalibus &eorum filiabus &ſpeciebus. De reſtitutione.De iuramēto &periurijs.De votis & tranſgreſſionibus eorū.De infidelitate & ſpeciebus earū & ſuperſtitionib⁹. Ad ſingula vitia ſingulas prędicatiōes ponendo:& poſtea quę pertinēt ad caſus conſcientię vel declarationem materiæ.Et pro themate ſumitur verſus Pē.

Quia magis in prōptu occurrit: & magis eccleſiæ in vſu: & compendioſior in doctrina ad omnē materiam.In tertia parte de ſtatibus variis tam laicorū q̄ clericorū.De eccleſijs & ſacramētis ſingulis:& de cenſuris eccleſiaſticis: & ſtatibus purgādorū & beatorū.In quarta parte de virtute in genere & ſpecie.De virtutibus .ſ. cardinalibus & theologicis in ſpecie:& de earū partibus ſeu eis annexis. Et ſi tēpus erit:aget de ſeptem donis &gratia:Reſtaret de articulis ſi vita communicet:quę non minor cęteris erit. Qui inde aliquid vtilitatis hauſerit:pro me oret ad dominum noſtrum Ieſum chriſtum.Quę autem inducunē teſtimonia ad pbationem dictorū vltra auctoritates diuinarū ſcripturarū & ſacrorū canonū:quæ frequenter apponunē & ſentētias,pprias antiquorū doctorū eccleſię Augu.Hiero.Grego.Ambro.Chryſ.Baſil'.Iſid'.Bernar. Anſel'.&c. Aliquando gētilium.Platonis.Ariſto. Tullij & Senecę. Adnciunē determinationes & dicta multorū modernorū in theologia vel iure peritiſſimorū:quorum hęc ſūt nomina.In theologia ſanctus Tho. quē omnibus præpono in ſuis dictis.Alb.magnus:Petrus de paſ.Per.de Tharantaſia qui fuit Innocen.Quitus.Durā.Hugo cardinal'.Guil'. Specula.in ſumma vitiorū & virtutum.do.Io.Dominici cardinalis de Florentia.Rayne.in ſumma Piſana.Vincē. in Specul'.hiſto.ordinis Prędicatorum omnes iſti prenominati.Bonauentura cardinalis,Richar. de media villa. Alexander de Hales.Ioannes Scotus.Nicolaus de Lyra. ordinis minorum.Auguſtinus de Roma in quodlibetis. Auguſtinus de Anchona de poteſtate eccleſię . Grego.de Arimino.ordinis eremitarum.In iure in glo.decreti.Hugo.Bartholomeus Brixieñ.Bernar.in gloſ.decretalium. Ray.ordinis Prędicatorū in ſumma ſua antiqua.Innocē. quart⁹.Hoſti.in apparatu & ſumma.Guil'.in ſpeculo. Archid'.in roſario.Ioan.And.in nouella. et gloſ.ſexti et Clementi.Ioānes de Lignano. Ioānes Calderini. Io.de Imo. omnium nouiſſimus doctor.Petrus de Anch.Laurentius de Ridolfis in tractatu de vſuris. Franciſcus de Zabarellis.Nicolaus abbas de Sicilia.Antonius de Burrio.Petr⁹ ordinis minorum in directorio iuris, Lapus de Caſtelli. Federicus de Senis in conſilijs. Bartol.Bald.De hiſtorijs exempla ponuntur Grego.in dialogo. Vincēt.in Speculo. Martinus in chronicis. Valerius maximus. Paulus Oroſius. De vita patrum. De vita fratrum.De ſeptem donis. Allegantur et multi alij ſapientes:ſed quia non ita frequēter ipſos non curaui nominare.

¶Finis Prologi.

TABVLA TITVLORVM

INCIPIT TABVLA GENERALIS huius primę partis ſummę Antonini q̄ habet titulos viginti: quorū qlibet habet multa capitula:quę capitula habent plures.§.

TITVLVS.I. DE ANIMA IN communi.
De aīæ ſimilitudine ad deū.ca.ſ.fo.iiij.
De mira nobilitate animę.ca.ij.fo,v.
De beneficijs animę collatis quo ad ſcīctias:artes & virtutes.ca.iij.fo.viij.
De quidditate aīæ & proprietatibus eius.ca.iiij.fo.ix.
De immortalitate animæ.ca.v.fo.x.
De vnione animæ ad corp⁹: & de multiplici acceptione huius vocabuli.ca.vj.fo.xj.
De quidditate hois & eius excellentia.ca.vij.fo.xij.

TITVLVS. II. DE POTENTIIS animæ.
De potentijs animæ in cōmuni.ca.ſ.fo.xiij.
De potentia vegetatiua & ſenſitiua.ca.ij.fo.xiij.
De ſingulis quinq; ſenſibus exterioribus &quomodo eis homo abutitur.ca.iij.fo.xv.
De locutione &multiplici vitio eius.ca.iiij.fo.xvj.
De ſenſibus interioribus.ca.v.fo.xvij.
De phantaſia ſeu imaginatiua.ca. vj.fo.xviij.
De cōnjs q̄ advarias cauſas &modos eorū.ca.vij.ſ.xviij.
De æſtimatiua & cogitationibus.ca,viij.fo.xx.
De memoria&vtili eius exercitio,ca.ix.fo.xxj.

TITVLVS.III. DE POTENTIA intellectiua.
De intellectu poſſibili & agente.ca.ſ.fo.xxj.
De multiplici oculo varie exercendo.ca,ij.fo.xxij.
De tribus requiſitis ad bene videndū corporaliter & ſpiritualiter. ca,iij.fo.xxiij.
De his q̄ impediūt viſum aīæ vel auferunt.ca.iiij.fo. xxiiij.
De illūinatiōe ſeu recuperatiōe viſ⁹ ſpūalis.ca.v.fo.xxiij.
De oculo dextero interiori:& de exercitio itellectus ſpeculatiui:& ibi de multis ſpeculis advidendum:& de enigmatibus figurarū ſcripturæ.ca.vj.fo.xxv.
De oculo ſiniſtro.i.exercitio itellectus practici ſeptē modis exercendi.ca.vij.fo.xxxj.
De ratione ſuperiori & inferiori & ex quibus cauſis cōtingit rationem ligari.ca.viij.fo.xxxiij.
De ſyntereſi.ca.ix.fol'..xxxiij.
De conſcientia.ca.x.fo.xxxiiij.
De actu intellectus quō videlicet aīa cognoſcit corporalia:ſpiritualia:angelos vel deū.ca.xj.fo.xxxvij.

TITVLVS.IIII.DE VOLVNTATE
De cōparatione volūtatis ad itellectum.ca.ſ.fo.xlj.
De libero arbitrio.ca.ij.fo.xlj.
De volūtario &inuolūtario.ca.iij.fo.xlv.
De actib⁹ voluntatis ab ipa immediate elicitis. Et de ipo velle quod eſt primus eius actus.ca.iiij.fo.xlvj.
De ſcdo actu voluntatis qui dicitur frui.ca.v.fo.xlvij.
De intētione quę eſt tertius act⁹ volūtatis,ca.vj.fo.xlviij.
De electione quarto actu voluntatis.ca.vij.fo.xlix.
De conſilio quod præcedit electionē.ca.viij.fo l.
De conſenſu actu voluntatis,ca.ix,fo.lj.
De imperio volūtatis.ca.x,fo.lij.
De vſu octauo actu volūtatis.ca.xj.fo.liij.
De bonitate & malitia humanorū actuum.ca.xij.fo. liiij.
De exercitio volūtatis&quō cor ſit exercēdū.c,xiij.fo.lvj
De volūtate & opere exteriori quō ſe habēt adinuicem ī merito vel demerito:ca.xiiij.fo.lvij.
Quō a volūtate bona nō pūt ꝓcedere mala.ca.xv.fo.lx.
De ſenſualitate,i,appetitu ſenſitiuo.ca.xvj.fo.lxj.

TITVLVS.V. DE SEPARATIONE animæ a corpore & retributione : & exercitio animæ ſeparate.
De triplici morte& nūtijs & miſerijs mortis &multis alijs circa mortem,ca.ſ.fo.lxij.
De trib⁹ nouiſſimis mortis:quātū ad animæ ſeparationē

TITVLVS.VI. DE CAVSIS PECcatorum & animæ paſſionis.
De triplici cauſa peccati:ſcilicet ignorantia:fragilitate & malitia.ca,j.fo.lxxv.
De prima paſſione amoris:& multiplici amore atq; effectibus eius,ca.ij.fo.lxxvj.
De ſecunda paſſione quæ dicitur odium.ca.iij.fo.lxxxj.
De tertia & quarta paſſionibus quæ dicunē deſiderium & abominatio.ca.iij.fo.lxxxij.
De quīta paſſiōe q̄ dr̄ delectatio vl' gaudiū.ca.v.fo.lxxxij.
De ſexta paſſiōe quæ dr̄ dolor vl' triſtitia.ca.vj.fo.lxxxiij
De ſeptima paſſione quæ dr̄ ſpes.ca.vij.fo.lxxxiij.
De octaua paſſione q̄ dicitur deſperatio . cavij.fo.lxxxv.
De nona paſſiōe q̄ dicitur audacia.ca.ix.fo.lxxxv.
De decima paſſiōe q̄ dicitur timor.ca.x.fo.lxxxvj.
De finali paſſione quæ dicitur ira,ca.xj.fo.lxxxvij.
De cauſa exteriori peccati.ca.xij,fo.lxxxvij.
De tentatione multiplici:videlicet mundi carnis & diaboli.ca.xiij.fo.lxxxviij.

TITVLVS.VII.DE PECCATO IN communi.
De multiplici diffinitiōe peccati.ca,j.fo.xcj.
De varia diuiſione peccatorum.ca.ij.fo.xcij.
De.xxiij.nocumentis peccati mortalis,caꝑ.iij.fo.xciiij.

TITVLVS.VIII. DE PECCATO originali,
De cauſa peccati originalis & eius pœna.ca.j.fo.xcvj.
Vtrū btā virgo fuit cōcepta ī pctō originali.ca.ij.fo.xcvo
De conceptione beate Mariæ virginis per modum ſermonis.ca.iij.fo.xcvij.

TITVLVS.IX.DE PECCATO ACtuali mortali.
Penes quid attendit gratuitas varia in peccato mortali: & de.xvj.regulis per quas poteſt cognoſci quando aliqd eſt mortale.caꝑ.j.fo.xcviij.
De nocumēto pcti mortalis in pūti vita.ca.ij.fo.c.
Quomodo puniunē dānati in alia vita & de pœnis dānatorum & cognitione eorum,ca.iij.fo.c.

TITVLVS.X. DE PECCATO VEniali.
Quid dica veniale p̄ctm.Et de nocumētis eius.ca.ſ. fo.cj.
De purgatorio & ſuffragijs mortuorū.ca.ij.fo.cij.
De indulgentijs.ca.iij.fo.ciiij.

TITVLVS. XI. DE LEGE IN cōmuni.
De ſeptemplici lege ordinata ad charitatem.ca.ſ. fol'.cv.
De actib⁹ & ꝓprietatibus&vtilitatibus legis.ca.ij.fo.cvij

TITVLVS .XII. DE LEGE ETER.
Quod oia ſubijciuntur legi æternæ.& quō debemus conformari volūtati diuinæ.ca.vnicum.fo.cix.

TITVLVS.XIII.DE LEGE NATVrali.
Quid ſit lex naturalis : & quomodo inſtigat ad bonum multiplex.ca.ſ.fo.cxj.
De multiplici bono qd docet lex naturalis.ca.ij.fo.cxij.

TITVLVS.XIIII.DE LEGE MOſaica.
De lege diuina ī cōi & ei⁹ excellētia reſpectu aliarū.caꝑ.j. ſo.cxv

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA TITVLORVM PRIMAE PARTIS.

De condiuionib⁹ legis illius quantum ad latorem & receptorem.ca.ij.fo.cxvj.
De præceptis moralibus ipsius legis in communi & superadditis.ca.iij.fo.cxvij.
Da decalogo & singulis præceptis eius in particulari.ca.iiij.fo.cxviij.
De præceptis cerimonialibus sub quadruplici differentia ca.v.fo.cxxiiij.
De præceptis iudicialibus.ca.vj.fo.cxxvij.

TITVLVS.XV. DE LEGE EVANgelica.
De cõuenientia temporis.De comparationeq& excellẽtia eius ad ueterem.De gratia:sacramentis:præceptis&consilijs & de duratione eius.ca.vnicum.fo.cxxx.

TITVLVS. XVI.DE LEGE QVAE dicitur consuetudo.
De quidditate cõsuetudinis.Et quõ faciat aut tollat legẽ &de differẽtia triplicis cõsuetudinis.ca.vnicũ.f.cxxxij.

TITVLVS. XVII. DE LEGE CAnonica.
De præceptis ecclesiæ.de rescriptis.de decretis, de decretalib⁹ eplis.& de auctoritate doctorũ.ca.vnicũ.fo.cxxxvj.

TITVLVS. XVIII. DE LEGE CIuili.
Quo tempore ius ciuile conditum sit.Et quando & quantum liget.de legũ diuersitate & eius affectu.ca.vnicum folio.cxlj.

TITVLVS . XIX. DE PRIVILEgijs in cõmuni.
Priuilegia p quem concedi possunt:per quem impetrari: & quomodo &quãdo tolluntur.ca.j.fo.cxlij.
De priuilegijs ordinis prædicatorũ.ca.ij.fo.cxlij.

TITVLVS . XX . DE REGVLIS iuris.Et habet vnicũ capitulum cum singulis regulis iuris quę sunt in decretalibus & in libro sexto.

Finitur tabula.

INCIPIT PRIMA PARS SVMmę maioris domini Antonini archiepiscopi Florẽtini.In qua parte ponuntur viginti tituli.

TITVLVS PRIMVS. DE ANIma in communi.

¶De ipsius animæ similitudine ad deum. CA.I.

VENITE AVDITE ET narrabo oẽs q timetis deũ : quanta fecit aiæ meæ. Pſ. lxv . Inuitat Pſ.non oẽs:sed timẽtes deum ad cõsiderãdũ magnificam nobilitatẽ aiæ rõnalis:& q̃ innumera bona & magna cõtulit ei altissimus. Qui em̃ nõ timent deũ non curãt talia cognoscere:sed solũ corporalia & mũdana.Cõsiderãs aũt istã nobilitatem aiæ deuotus Bern.in lib.medi.O aia(inquit)insignita dei imagine:decorata similitudine:redempta christi sanguine:despõsata fide:dotata spũ:deputata cũ ãgelis:capax beatitudinis:heres bonitatis:particeps rationis:quid tibi cum carne.q.d. quõ solũ vacas corpori,puidẽs sibi nõ tibi:subijciẽs te sibi cũ sis ita nobilis& magnifica:& ipa ita vilis & fetida.Eius pulchritudinẽ & exaltationẽ cõgrue figurauit Hester:quę pulcherrima naturaliter ornata per tẽpora multipliciter: peruenit tãdẽ ad matrimoniũ consummationẽ fœliciter cũ Asuero cũ ipso summo monarcha cõregnãs:Vasthi etiam pulcherrima regno priuata:qa mandatis eius obedire contẽpsit,vt patet in lib.Hester.ij.c. Interpretat Hester humilis vel electa in re:& signat aiam q̃ a deo eligit:& p humilitatẽ ei⁹ electio intimat.Hæc pulcherrima est in sui essentia:sed pulchrior adhuc reddit & amabilior ex ornatu ỹtu eũ.Peruenit autẽ ad cõsummatũ matrimoniũ cũ Asuero q interpretat beatitudo:signãs dñm Iesum christũ: cũ perfecte ei vniturꝰ gloria supna:regnãs cũ eo in ęternũ: vbi ipse quif omnimodã sui pfectionẽ.Vasthi aũt signat quãlibet aiam &si pulchrã in sui natura:sed tñ qa dei mãdatis obedire ꝓtẽnit reprobat:& regno isœlicissima priuat . Ad hoc aũt opprobriũ venit:qa vt ingrata & supba:dignitatẽ suã & a quo habuit nõ intelligit:sequẽs instigationem carnis. Qd̃ innuit Salomon Can.j.di.Si te ignoras o pulcherrima inter mulieres:egredere & abi post vestigia gregũ.i. si pro qa te nõ cognoscis:& dignitatem & cõditionẽ tuã nõ attẽdis pulcherrima mulierum.i.creaturarũ:hoc tibi sequitur. Egredere.i.egredieris de domo paterna:vt prodigus filius in regionem longinquã de domo ꝓprie conscientię:abi.i. abibis post opera carnalia q̃ sunt signa gregũ.i.brutorum aialiũ.Hõ em̃ cũ in honore esset nõ intellexit:cõparatus est iumẽtis insipiẽtibus &c.Hoc aũt nõ agit qui nobilitatẽ & aię cõditionẽ attẽdit.Vñ Hugo de arrha aię ipsi loquẽs ait. O si teipsam videres:si pulchritudinẽ tuã attenderes: nunq̃ aliam creaturam q̃ teipsam magis amares.Venite ergo & audite quanta fecit deus aiæ rõnali.Nã &si quantum ad corpus etiã fecit multa & magna.Fecit aiæ magna quantũ ad naturalia quę formauit:fecit aię maiora quãtũ ad virtualia quibus decorauit:fecit aię maxima quantũ ad supernalia q̃ ei præparauit.Vñ si de ea quęrat illud qd̃ christus dixit Mat.xxij.Cuius est imago hæc . Nam & dicit Pſ. In imagine pertransit homo.Respondeti potest.

¶Est imago aia increatę deitatis:quãtũ ad naturalia.

¶Est imago aia incarnatę veritatis:quantũ ad virtualia.

¶Est imago anima glorificata intellectualitatis: quãtum ad supernalia.

Tropologia Hester.

Aia est imago increatę deitatis

§.I. QVANTVM AD PRIMVM

Anima dr̃ imago dei.Et ꝓpterea Genẽ.j.Faciamus hoĩem dixit deꝰ:ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã.Et p hęresi ponit.Augustinꝰ.xxtij.q.iij.c.penul.dicere aiam nostrã nõ esse imaginẽ dei.Et Augu.in lib.de trini.dicit. Licet aia nra non sit eius naturę cuius est deus:ibi tñ imago eius quęrẽda est quo nihil est melius.Hęc ergo aia non est similitudo oĩmodę idẽtitatis cuiusmodi est filius.Vnde Amb.tractãs illud.Deus quis erit similis tibi:dicit.Non vtiq; nullus: quia imago patris est filius.de pœn.dist.j.si sacerdos.Sed est imago repręsentationis habens plures similitudines proportionis ad ipm deum. Nã vt dr̃ extra de sum.tri.& fi de catho.c. dã namus.Inter creatorẽ & creaturã nõ põt tãta similitudo notari:quin inter eos maior dissimilitudo sit notanda.Nouẽ ergo similitudines ſm ꝓportionem inter deũ & animam sũt simi quantũ ad sua naturalia possunt notari. Et prima est: qua deus vnus est in essentia.Deut.vj.Deus tuꝰ vnus est:& aia nostra vna est in essentia.Licet em̃ corpus nostrũ a principio conceptionis habeat primo aiam vegetatiuã & postea aiam sensitiuã.Et in plantis alia sit aia vegetatiua qua crescunt & fructificant:alia in bruris aialibus qua sentiunt & vegetantur:in hoĩe tñ cum infundit aia ipsa aia rationalis essentialiter vna est:habẽs pfectionẽ oĩs aiæ.i.non solũ intelligendi potẽtiã:sed etiã sentiẽdi & vegetãdi.Sed a similitudo:deus trinus est in persona.iuxta illud.j.Ioan.v .Tres sunt qui testimoniũ dãt in cœlo:pater, verbũ,& spũssanctus.Et aia est trina in potẽtia.s.memoria , intelligentia & volũtate.In hoc tamen dissimilitudo:qa tres psonę diuinę sunt deus:sed potẽtię aię nõ sunt essentia aię: sed vires eius ab ea fluentes. Tertia deus est simplex oĩno:ita q̃ nulla cõpositio in eo reperitur:& neq; ex materia & forma: neq; ex subiecto & accidente:nec ex esse & essentia. Et aia nra simplex est quantũ ad hoc:qa nõ est cõposita ex materia &forma:put est hõ ex corpore & aia:& alia corporalia. Quarta deus est immortalis.j.Timo.j.Regi sęculorꝰ imortali &c. Et aia est immortalis:iuxta illud Sap.iij.Iustorum animæ in manu dei sunt &c.Visi sunt oculis insipientium mori: illi aũt sunt in pace.Considerata em̃ aia ſm substantiã suã: vt dicit Vincẽ.in Specu.histo.incorruptibilis est: quia nõ est ex cõtrarijs eius substãtia:nec aliquid sue naturę contriũ habet a quo possit corrũpi . Similiter ꝓsiderata quantũ ad formã quæ est potẽtia intelligẽdi:quia intellectꝰ est capax oĩm formarũ intelligibiliũ quæ p se sunt icorruptibiles.Similiter cõsiderata ad finẽ suum:qua data est ei virtus specularia & motiua p quã se põt ordinare ad summũ bonũ:ſm hoc manet volũtate primi icorruptibilis & magnitudine pœne vel premij.Ex creatione habet vt actione alterius nõ possit corrũpi:nisi ex actione dei.Ex relatione ꝓ ad finẽ habet q̃ velit deꝰ eã nõ corrũpi.Hęc ille.De imortalitate tñ aię plenius.j.eo.ti.c.v.,habit.Quinta similitudo deus inuisibilis est.Ioã.j.deum nemo vidit vnq̃. Est enim spũs.Io.iiij.deus spũs est,& sensus corporalis non est apprehensiuus rei spũalis sed corporalis.Qd̃ autem dixit Iacob Genẽ.xxxij.Vidi deum facie ad faciem.intelligendũ est ſm magistrũ in.ij.sen.quia vidit aliquẽ angelũ in specie corporali apparentẽ:deũ repsentantẽ:ita & aia inuisibilis ẽ:qa spiritus est.Vñ christus in cruce ait Luce.xxiij. In manus tuas dñe cõmẽdo spm̃ meũ.i.aiam:Vnde oculis corporeis videri nõ põt.Qd̃ aũt dicit Grego.in.ij.dialo.beatũ Benedictũ vidisse animã sororis suę:scilicet Scholasticę in modũ colũbę in cœlũ ascendere:nõ est intelligendũ animã esse talis formę:vel cuiuscunq; corporalis:sed ad ostendendũ puritatem illius apparuit illis tale aial ex aere formatum.Sexta deus est vbi:ꝓ.Hiere.xxiij.Cœlum & terrã:ait:ego impleo. Totus est in toto vniuerso nõ conclusus:& totus in qualibet parte eius : qa indiuisibilis est:&vbiq; influit & opatur virtus eius:&si non vbiq; manifestet gloriã eius vt in cœlis.Et aia nostra est tota in toto corpore:& tota in omni parte eius.Nõ em̃ viuit corpus nisi aia præsente:inqt Augu.de pœn.dist.j.porro illi.§.resuscitatus:Ita etiã nõ viuit nec sentit aliqua pars corporis nisi p aiam : & qa aia nõ est quãta dimẽsiue:ideo vbi est:ibi tota est.Vnde cũ ledit aliqua pars minima ẽt sentit quis dolorẽ:quia ibi est aia quę viuificat illã partẽ.Septima deus est vnum principiũ vniuersi seu mũdi a quo omnia processerũt. Apoc.j .Ego sum alpha & o:principiũ & finis.& homo est vnũ principiũ mũdi minoris.i.totius generis humani:qd̃ ꝓcessit ex eo quantũ ad corpulentã substantiã. Adam em̃ primo solus formatus est:& de eo Eua:& ex illis alij. Hæc similitudo imaginis ponit ab Aug.xxxij.q.v.hęc imago.Sed quia hic agitur de anima nõ de toto hoĩe:ideo ista similitudo Augu.dimitti potest:& ponatur alia.s. q̃ deꝰ est impassibilis . Malach.iij.Ego deus & non mutor.& anima nõ quidẽ immutabilis oĩno:sed per alterationem seu lesionem naturaliter. Nam q̃ aia dãnati patiatur in inferno vel purgatorio ab igne:hoc agit ignis non naturaliter:sed vt instrumentũ diuinę iustitiæ acerbissime cruciãs.Octauo deus est in se gaudiosus:& anima est naturaliter gaudiosa:quia est apta naturaliter participare eiꝰ beatitudinẽ.Vñ dicit btus Thom. q̃ homo non potest diu stare in tristitia quin conuertat se

Quõ deus videt ab homie.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad alicet gaudiū & delectationē:& ideo si non se exercet in gaudijs & delectatione spūaliū immergit se delectationib⁹ mundi. Nono deus est intelligibilis & actu intelligit infinita:& est volibilis oīs boni:& anima nostra est intellectua & in potētia ad intelligendum infinita:& volens naturaliter bonū & intimitū bonū. Magna vtiq; sunt ista quæ fecit deus animæ:& ideo recolenda.& tam pulchra imago conseruanda non minus q̄ pictura dei.

Aīa est imago incarnatę veritatis.

§.II. QVANTVM AD SECVNdū. Aīa est imago incarnatæ veritatis mediātib⁹ virtutib⁹ quæ si naturæ sunt: nō a se habet: sed infusa a deo. Vñ aīa rationalis est adhuc pulchrior: qa potior est gratiā, pcedūt virtutes q̄ natura fm Ambro. de cōse. dist. .ij. reuera. Et fm hoc est aīa imago veritatis incarnatæ. i. christi. iuxta illud Rom. viij. Quos presciuit hos & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. &. j. Cor. xv. Portemus imaginē cœlestis scilicet christi: qd̄ fit imitando virtutes eius: & habēdo spūaliter nouē similitudines prædictas fm ꝓportionē inter deū & animā. Primo videlicet sicut aīa est vna: ita & tu sis totus vnū cū deo vnitus: & per conformitatē voluntatis. j. Cor. vj. Qui adhæret deo vnus spūs est cū eo. f. concordando se cū voluntate sua: vt christus qui dixit. Nō mea voluntas sed tua fiat. Matth. xxvj. Sc̄do sicut aīa est trina in potentia: & tu sis trinus in dilectione. f. dei tui & proximi. fm illud. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo &c. & ꝓximū tuū sicut teipsum. Luc. x. Quod fecit christus Apoca. .j. Dilexit nos &c. Tertio aīa est simplex: & tu sis simplex nō duplex habens in oībus rectā intentionē: qa si oculus tuus fuerit simplex: totū corpus tuū lucidum erit. Luc. xj. Petrus in prima canō. c. ij. de christo ait. Nec inuent⁹ est dolus in ore eius. Quarto aia est immortalis: & tu caueas tibi ꝓa peccatis: quia vt dicitur Ezechiel. xviij. Anima quæ peccauerit ipsa morietur: nō quantum ad substantiā: sed quantum ad gratiā qua priuatur per mortale: & p venialia dispōnit ad mortale. j. Pet. ij. de christo dī. Peccatū non fecit. Quinto anima est inuisibilis & spiritualis: & tu occultes opera tua bona ne videātur: vt vites superbiā & inanem gloriā. Matt. vj. Attendite ne faciatis iustitiā vestram coram hominib⁹. Sint ipsa opera spūalia separata a vita carnali sensuali: quia spiritus carnē & ossa non habet. Luc. xxiiij. Sic christus mundato leproso ꝓcepit vt nemini diceret. Mat. viij. Sexto anima est in toto corpore vbiq;: & tu sis circunspectus quo ad oēs potentias interiores & exteriores: ne ex aliqua parte diabolus valeat intrare: nec per visum: nec per auditum: nec per cor & huiusmodi. Abacuch. ij. Super custodiam meā stabo. Septimo anima est impassibilis: & tu non mouearis tribulationibus & angustijs oblitus iniuriarum omnium. Leuit. xix. Nec memor eris iniuriæ ciuium tuor. Exēplo christi qui semper siluit & patiēs fuit. Est oct̄auo aia gaudiosa: & tu gaudeas semper non in mūdo: sed in deo & bonis operibus. Semper peccator de peccatis doleat: & de dolore gaudeat. dicit Augu. de perni. dist. .ij. si apostolus. Ad Phil. iiij. Gaudete in domino semper. Nono anima est intelligibilis veritatis & volibilis bonitatis: & tu ergo vaces veritati per lectionem & auditionem diuinorum: & verum bonū non falsum & apparens appetas. Nam fm Grego. Qui ea quæ dei sunt sciunt: a domino sciuntur. & qui ea quæ dei sunt nesciunt: a dño nesciuntur. dist. xxxviij. qui ea. Semper christus mēte gaudebat: & veritatē speculabatur. Quia eriā in baptismo anima per fidē efficitur sponsa christi: ipse christus confert ei nouem ornamenta virtuum quæ ipse habuit. Et hæc notātur in auctoritate Ezechiel. xvj. vbi sic dicit spōsus. Laui te aqua & mundaui sanguinem tuum ex te: vnxi te oleo: vestiui te discoloribus: calciaui te hiacyntho: cinxi te bisso: indui te subtilibus: ornaui te ornamēto: dedi armillas in manibus tuis & torquem circa collum tuū: dedi inaurē super os tuū: circulos aureos in auribus tuis: & coronam decoris in capite tuo: ornata es auro & argento. hæc ibi. ¶ Vbi considerandū q̄ anima lota est aqua baptismi: & sic mundata a sanguine peccatorum. Vncta oleo chrismatis: & tunc anima intus ornatur auro gratiæ: & corpus argento claræ famæ: tūc primo induit eā subtilibus. i. camisia subtili fidei: quia transcendunt rationem ea quæ sunt fidei. Secundo induit eam vestitu deaurato charitatis. Tertio chlamyde discolor ibus: id est diuersorum colorū. i. iustitiā quæ dicitur omnis virtus: & sic varia. Quarto cingit cingulo bissino casti-

Nouē modis portat imago Christi spūal'r.

aīa ī baptismo recipit a Christo nouē ornamēta tutū q̄ ipse habuit.

tatis & abstinentię quæ pertinent ad rēpērātiam. Quinto calciat hyacintho colore ceruleo: scilicet simili cœlo. i. spē eternor. & desiderio cœlestiū. Sexto ornat armilla i brachijs fortitudinis & exercitio bonorum operum. Septimo ornatur torque aureo circa collum. f. prudētiæ. Octauo appenduntur in aures in auribus: humilitatis quidem & obedētię in aduersis: & rēperantię in prosperis. Tandem nono coronatur corona decoris in capite. f. perseuerantiæ. Namvt dicit Bernar. Sola perseuerātia coronabitur. His omnibus ornamentis fuit christus ornatus. Nam quātum ad fidem habuit eā non sicut nos: quia clare deū videbat: sed quantū ad id qd̄ est perfectionis in ea. f. assentiendo omni veritati diuinitus reuelate. Spem vero quātū ad glorificationem corporis futurā. vt ergo portetis imaginem cœlestis: induimini dñm Iesum christum. Roma. xiij.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM scilicet supernalia quæ animæ ꝓparata sunt: est imago glorificate intellectualitatis. i. angelor. sanctor. f. Corinth. ij. Oculus non vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascendit: quæ ꝓparauit deus diligentibus se. scilicet bona gloriq̄ quæ angeli possident in patria: ad quam homines ascendētes æquales sunt angelis dei. ait christus Mat. xxij. Nouem autem sunt ordines ipsorum angelorum inquit Grego. de pœni. dist. .ij. c. principium. Angeli, archangeli, potestates virtutes, principatus, dominationes, throni, cherubin & seraphin. Homines autē non facient ordinem decimum de per se in gloria: sed assumūtur animæ sanctor. ad diuersos ordines angelor. fm differentiā meritorum. Et q̄uis quilibet ordo possideat aliquod donum excellenter vnde denominatur: vt dicit magister in .ij. sen. dist. ix. nihil tamen singulariter. Participat ergo quelibet anima beata cū omnibus ordinibus aliquid. Nam seraphica est per amoris ardorem. Interpretatur enim seraphin incendens. & Esa. xxxvj. c. dicit. Dixit dominus cuius ignis est in Sion: & caminus eius in Hierusalē &c. Est aīa cherubica p cognitionis plenitudinem. Interpretatur em̄ cherubin plenitudo scientiæ. ad Hebr. viij. Omnes scient me dicit dñs a maiori vsq; ad minorem. Grego. iij. moral. Quid est qd̄ nesciant qui scitē omnia sciūt. Est thronica per premij quietā & securā rēmunerationem. Thronus dicitur sedes nobilis in qua quiescitur & firmus quis manet. Ioan. xvj. Gaudiū vestrū. f. supernæ gloriæ: nemo tollet a vobis. Io. x. Ego vitā æternā do eis. f. oībus meis: & non peribunt in æternū. Est dominatiua per summā puritatem. Matus dominium esse nō potest q̄ esse liber a vitijs & passionibus & miserijs corporis: quod non fit nisi in gloria. Rom. viij. Ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. In multis hic offendimus oēs. sed ibi sine macula sunt ante thronum dei. Apo. xiij. Principatum habet aīa summæ dignitatis: nā omnes reges & principes mūdi sunt. j. Regū. ij. vt sedeat cū principibus & solio gloriæ teneat. Fecisti nos deo nostro regnū. i. reges: cantāt sancti: vt dī in Apoca. v. Virtutē habet in se summæ vigorositatis: & quo ad aīam in omni virtute firmatā: mutata tū fide in visionē & ꝓpossessionē. Et quo ad corpus factū in resurrectione finali immortale & impassibile. Pō. Fulminis impetus letificat ciuitatē dei. Impetus fluminis signat pfectionē virtutum: qa ad vsum nō præsentis vitæ: sed pfectissime erūt in aīabus. Apo. viij. Nō esuriēt neq; sitient amplius &c. Facientes et miracula plurima post morte sancti: inter potestates reperitur per repressionē dęmonū. Nā sicut angeli sancti refrenant malitiā dęmonū: ne tantū noceant quantū vellent & præcipue potestates: ita & sancti iuuāt nos contra malitias dęmonum spūaliter & corporaliter: vt patet ad corpa multor. sanctor. Archangelor. capit ꝓprietatem aīa p aliquā claritatē & reuelationē magnor. secretor. Angelorum aūt per obedientiæ agilitatem paratę sunt semp: & nil aliud potest in eor. appetitu cadere nisi qd̄ deus vult: sicut & de angelis dī in ps. Facitēs verbū eius ad audiendam vocē sermonū eius. Et sic aīæ p bona supnalia collata est imago totius cœlestis hierarchiæ in patria. Sed si hic viuit vitio se efficit imago diuersarū bestiarū. Rom. j. Mutauerunt gloriam incorruptibilis dei, id est gloriosam imaginem dei in ficturā imaginē corruptibilis hoīs & volucrū & q̄drupedū serpē imagi tū & ceteror. Hinc & Boe. de phīca cōsol. Euenit vt quem diuersis vitijs transformatū videas hoiem estimare nō pos sis. Exemplificat de diuersis vitijs variis bestijs assimilatis suis.

Aīa est imago glificate intellectualitatis.

Aīa bene ꝓparata: par alijs ꝓbatur dimitte angelo num.

Superbia

Superbia leoni. Inanis glia pauoni. Inuidia linci. Auaritia talpę vel serpēti terram comedenti. Ira cani. Gula vrsi. Acidia asino. Luxuria porco. Timiditas ceruo. Instabilitas cui & huiusmodi. Et cōcludit Boe. Itaq; fit vt qui ꝓbitate deserta in diuinā cōditionem tranlire non possit vertat in beluā. Quod & p figurā ostēsum est in Nabuchodonosor: qui propter superbiā suā est in bouē ex hoie cōmutatus. vt dicit Augu. xvij. q. iij. miror. Et tales peccatores in alia vita sumūt imagines dęmoniū. vñ Thre. iiij. Denigrata est super carbones facies eor. Dæmones cōmuniter pinguntur nigri ad innuendū obscuritatē & horribilitatem eor. Pro maiori aūt declaratione eius qd̄ est. ō. de imagine. Nota q̄ q̄nq; sunt quæ deū diuersimode representant. f. vestigiū: imago: & similitudo. Primo enim vestigium representat illud a quo causaliter est expressum consequens: sicut impressio pedis relicta in puluere: & fūs cinis dī vestigiū ignis & sic quelibet creatura irrationalis dī vestigium dei: qa ipm aliquo modo repsentat per aliquā suā virtutē. Vñ Iob. xj. Forsitan vestigia dei comprehendes? & vsq; ad perfectū oīpotentē reperies. Sc̄do imago repsentat illud a quo est. pduc̄ta clare expresse. Et hoc duobus modis: quia vel in specie similitudine: sicut imago regis in filio: vel i figurę similitudine: vt patet de imagine regis expressa in numo. Ponit Aug. in lib. de decē chordis exemplū dicēs. q̄ sicut imago imperatoris aliter est in numo: aliter in filio: qa in filio est impressa fm cōuenientiam naturæ: in numo aūt non: sic & tu numus dei es: ex hoc melior: qa cū quadā vita & intellectu es: vt scias cuius geris imaginē: numus autem nescit se habere imaginē imperatoris. Ponit etiam exē plum de imagine quæ est in filio & in speculo. In filio em hoie est imago patris: & ex hoc est pater eius. In speculo vero imago nō est hoc qd̄ ipe homo: & ex hoc nō est pater ei? In filio regis est imago fm equalitatē substantiæ: & ex hoc rex est pater filij. In speculo aūt longe est a substātia. Sic a si mili. Filius dei est imago patris & nunq; dī esse ad imaginem: & hoc ꝓpter idemtitatē naturæ expresse: quā dei filius representat. Homo vero dicit imago dei ꝓpter idētitatem similitudinis: & dicit etiā esse ad imaginem ꝓpter imperfectionem similitudinis. Vnde dicit Gen. j. Faciamus hoiem ad imaginē & similitudinē nostrā. Nam hæc prępositio ad diffantiā significat. Tertio similitudo representat eandem qualitatē nō vt expressam ab alio: vt ouum est simile ouo: nō tñ est imago oui: quia nō expressum ab ouo: vnde vbicunq; est imago est similitudo: sed non econuerso. Quarto q̄ est fīs equale representat illud a quo est expressum perfecte. Nam filius æqualitas nō est de ratiōe imaginis nisi perfecte: qualis est & sed filius dei. Ex his elicitur q̄ aliqua creatura est q̄ nec imago nec est nec ad imaginē: vt creatura irrationalis: sed dicitur vestigium dei. Aliqua res est quę nunq̄ est ad imaginē: sed imago dei tantū: vt filius dei. Col. j. Est filius dei imago inuisibilis dei: & hoc ꝓpter idētitatem naturæ. Aliqua creatura est quæ est imago dei & ad imaginem dei: vt homo qui ꝓpter similitudinē nō æqualitatis: sed ꝓportionis inter deū & ipm dicit imago: & ꝓpter imperfectionē similitudinis dicitur ad imaginē dei: qa scilicet nō habet idētitatē naturæ cū deo sicut dei filius. Raine. post Tho. in .j. par. q. xciij.

Quīq; sūt q̄ di uersi modę repsen tat deū.

¶ De mira nobilitate animæ. Cap. ij.

BENEDIC ANIMA MEA dño: dñe deus meus magnificatus es vehementer Pō. ciij. In oībus operibus suis dīs magnificatur. i. magnus efficit nō in se q augeri nō pōt: sed in nostri cognitione. i. magnus ostenditur nobis in sua potentia: sapiētia & beneuolēcia. Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absq; numero: vt ait Iob. v. Sed inter oīa opera sua abextra: vehemēter magnificat. i. magnus & mirabilis ostēditur in animæ rationalis creatione & bono rum innumerabilium eidē collatione. Et ideo benedic aīa mea dño: benedic corde: ore & opere: & vt frequētius bene dicat frequenter cōsiderare debet ipsius aīæ excellentiā nobilitatem & pulchritudinem sibi collatam. Sicut em̄ principium saluris est cognitio sui: ita causa interitus est ignorātia: sic ma vitāda est: vt dicitur. xxxvij. dist. ignorantia. & permaxime ignorantia sui. Vñ & querenti cuidā vñ posset beatus Augo. ostendere ꝓpter quid allegar Bern. ad Eugenij scribēs. Quod sub alijs verbis notat Iob. v. dicēs. Visitans speciem tuam non peccabis. i. considerās tuam essentiam. i. teipsum: vt exponit Helinandus. Quid em̄ prodest hoi scire vires hærbarum: virtutes cœlor. syderum cursus: hoim mores: natura lia cuncta: sui notitia posita? Ipsam aūt animę qualitatem describit Salomon dicēs Cān. j. Si te ignoras o pulchra inter mulieres &c. vt. j. patet. Quanta sit animæ humanæ pulchritudo: nobilitas: & refulgentia: & quanta sit eius cire ca hoc ipsum ignorantia: & quō possit & per quę media deuenire vt habeatur ipsius animę natura: & vtilis notitia & recta vita: pulchre & deuote & egregie ostēdit Ioannes Dominici cardinalis in itinerarij libro exponens dicta verba. Si te ignoras: o pulchra inter mulieres egredere & abi post vestigia gregū: & pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. In quibus quidem verbis sponsus animæ Christus ipsam sponsam alloquens tria de ipsa ostendit.

Cañ. .ſ.

¶ Primū est defectio cognitionis naturalis. ibi. Si te ignoras.

¶ Secundū est perfectio conditionis humanalis. ibi. O pulchra inter mulieres.

¶ Tertium est instructio perfectionis internalis. ibi. Egredere & abi &c.

Tria cō sideranda ī aīa.

§.I. INCHOANDO A SECVNdo cū scilicet dicit. O pulchra iter mulieres: notat magnitudo mirabilis excellentiæ animæ: ex tribus ibi positis.

¶ Primo ex articulo vocationis: cum dicitur. O.

¶ Secundo ex substantiuo intellecto adiectionis: cum subditur. pulchra.

¶ Tertio ex termino cōparationis. ibi. inter mulieres.

Vbi sciendum q̄ cū sacræ scripturæ preciosissima verba nullum superfluum nil otiosum admittant: iste vero articulus seu iteriectio o includat i omni vocatiuo: sequit. q̄ vbi potest intelligi videtur superfluc annotari: nisi debita ratio assignetur. Et ideo cōsiderandum est q̄ o est nota admirationis: durationis: cōpassionis: affectionis: reuocationis & perfectionis. Ex quibus cōcluditur: q̄ dño prædicenda cum eā vocat o: anima est admirabilis: est durabilis: est interminabilis: est desiderabilis: est amabilis: & est cōmendabilis. Primo igitur dico q̄ o notat admirationem: vnde cum de aliquo admiramur tanq; ibi deficiat spūs noster vltimam literam proferimus ore quæ est scientiæ elemētum finale v & in Græco o. Vñ & saluator admirans seu ad mouendum admirantis se habens erga Chananeā dixit. O mulier magna est fides tua. Mirabilis siquidem est anima: & a nobis incomprehensibilis pro statu viæ: & iuxta intelligētiæ facultatem naturalem. Mirabilis vtiq; in essentia: mirabilis in capacitate. Nam quantūcunq; quis proficiat in scientia nihil est respectu eius quod adhuc scire potest. Apparet capacitas eius mira ex artibus adinuentis pluribus: ex scitis varijs acquisitis: ex virtutibus descriptis: vt. j. patebit. Mirabilis est in diuinę imaginis cōfluentia: vnitatē & trinitatem super oīa distinctius representans: vt. ō. patuit. Mirabilis est in potētiarum pluralitate scilicet vegetatiua: sensitiua: intellectiua: quarum quelibet in plures subdiuidit. vt. j. ostenditur. Mirabilis in corporis coniunctione: cū res tam nobilis & magnifica vniatur cum re tam vili & infima quale est corpus. & de hoc etiam. j. ca. vj. eo. titu. Mirabilis est in corporali contagione: cum munda a deo creat: subito a corpore cui vnitur: inficiatur. Et nō minus mirabilis in eius per baptismum mundatione. Mirabilis est in sui corporis exercitatione per potentias eius: de quo. j. habebitur titu. v. per to. Mirabilis est in sui separatione a corpore & operum suor. retributione. de quibus etiam tractabitur. Mirabilis demum in defuncti corporis reassumptione. Secūdo o est nota durationis. Ex parte post iuxta illud Apoc. j. Ego sum alpha & o: primus & nouissimus: vbi a denotat ęternam durationē ex parte ante: quia nulla litera ante eā. O vero ex parte post signat durationē: quia nulla litera sequitur fm Græcos. Anima igitur humana nō habet durationem ex parte ante: quia creata est in tpe: sed ex parte post quia nō terminat: sed est perpetua & immortalis: & de eius immortalitate plenius. j. agetur. eo. ti. c. v. Et sicut finis alphabeti est o fm Græcos: ita finis oīum cœlor. & creaturarum est anima rationalis. Et ideo post q̄ oia creata sunt: dicitur ipsa creata fuit: & propter ipsam creata sunt oīa: finis enim & si sit primum in intentione: est tamen vltimum in executione operātis. Oia inquit Aug. super Gen. fecit deus propter hominem: hominem autem propter seipsum. Ter-

Hęc īra mirationis: durationis: cōpassionis: affectionis: reuocationis & perfectionis

Ca. pce. §. j. & ij. in fine. Tit. ij.

tio o est nota cōpassionis. ſm illud Threñ.j. O vos omnes qui trāsitis per viam attendite & videte si est dolor sicut dolor meus. Consueuit em persona afflicta de se vel alterius afflictione multum dolens: frequenter cum suspiriis emittere o: in qua ois fere vox terminatur languentis. Nulla etiā litterarū formā pleno ore nisi o. Et nulla aptior ad clamandū q̄ o. Audi o aia deū tibi loquētē & dicentē o: & nō despicias receptū auribus o. Tibi em cōpatitur: quia in peccatis fuisti. Tibi em cōpatitur: quę tam nobilis & admiranda ad tantā miseriā es deducta: vt peccato sis subdita: & sup nos de regina vniuersoꝝ: sis corporis vilis ancilla effecta. Tibi tnabus, cōpatitur: quæ eras cœlū diuinū & facta es dęmonū fanum Tibi compatitur: cui seruiebant angeli: nunc imperant dęmones. O si tu videres tuā dignitatē per gratiā & nobilitatē: per naturā: & demum scires ad quam infelicitatem te deducit peccatū: quantum tu clamares o incessanter. Ille suspirat vt suspirare te doceat: dolorem affigit: vt de te tu per te te doleas. Et languores & dolores ipse adhuc plangit in cruce & clamore valido: vt perpendas exinde quantū tu debes dolere quæ commisisti peccatū. Quarto o est nota affectionis seu desiderij & dilectionis: qđ exprimebat pū. cxvij. dicens, O dñe saluum me fac: o dñe bene prosperare. A pueris & turbis clamatū est in Hebraico Osanna: ex effectu eorum ad christū. Mat. xxj. Volens ergo deus insinuare quantā affectione: desiderio & amore vocet aiam: vt spem generet atq; dilectionem reciprocam dicit. O pulchra: opere nāq; ostēdit quicqd expresserat voce q̄; scilicet solerter te errātem quæsiuit: perditā requisiuit. Accendit lucernā fidei: to tam domū p charitatē euertit: inueniēs lętat cū angelis: & si corā hoibus vere tristatur: portat in humeris: reducit ad caulas: totā curtam gaudio & tripudio iubens per symphoniam & choꝝ: etiam cūvicinis iocundari: vt parabolice habetur Luc. xv. Quinto o est nota reuocationis siue secundę vocationis: experire in te rogo vsum vocantium: si al's nō notasti: qm qui aliū vocat in primavoce o non apponit. in sęcda apponit. in tertia nō replicat o. in quarta vero iterum dicit o. Et sic deinceps anteqū respondeat ille in dispari sine o, & in pari cū o, formar clamorem. Cū itaq; audis q̄ tuę vocationi prępponit o. scito te afas ab eodem vocatā: & accusa tardritatē tuā: & venerare cū gratiarū actione bonitatem & Prosa.ij pietatē suam. Te quippe primo vocauit per creationē inserens de rebus in natura simplicius appetitum. iuxta illud Boetij. Infixa est naturaliter mentibus hoim veri summiq; boni cupiditas. Et nunc vocat per nouę luminis infusionem: vt altiora conscendas. Et si forsitan te vocauit summo mane pueritię. in tertijs adolescentię. sexta iuuenturis. nona virilitatis. & iam venisti ad vndecimam senectutis: saltē sic pro te fatigato respondet: parevocanti: vineam intra: pro ipso labora plus acceptura q̄ tu scires petere: vt habēt i parabola Mat. xx. Sexto o est nota perfectionis: vocat em te per o: vt perfecte sequaris quam vult facere perfectam ipse. Perfectum au-

Perfectū dr cui addi nihil potest.

tem dicitur cui addi nihil pōt de essentialibus sine specifica mutatione ipsius cui fit additio talis: & hoc modo dicū sunt perfecti cœlū & terra & ois ornatus eoꝝ. Gen.ij. Licet em̄ homo potuerit esse perfectior in accidentalibus: vt scilicet nō potuisse peccare si habuisset maiorē gratiā & hmōi: in essentialibus vero nō. Nā si adderet deus aliqua aiæ supra potentiā intellectiuā quæ essentialē perfectionē importaret: ipsa aia nō esset eiusdē speciei cū prima. & sic de alijs. Essentia litterarū est linea quędā seu linee. O autem vna linea perficit quæ principiū fini cōiungit: & ideo perfectior cæteris, Ipsi q̄ o nulla pōt fieri additio sine sui mutatione. Cōsidera igitur quandā lineā quodāmodo esse aiam tuam cuius punctus primus est deus. A puncto em̄ inchoat linea & punctꝰ indiuisibilis est: sic & deus ex cuius manibꝰ tu existi personationem. Medium huius linee est figura tua ab eo: quæ lōge recedens ab ipso longissimā lineā in obliquā per transuersum duxisti ab ipso principio continue magis distādo. At vbi venit plenitudo tęporis: pūctus primꝰ vnitus est vltimo: quādo. s. verbū caro factum est. ioā. j. Verbū ecce punctus primus: caro: ecce punctus vltimus: sa tū est: ecce vnio punctorum. Sicq; venit ad perfectū humana natura hic per o vocitata. Decimaquarta litera in alphabeto nostro est o. & in tertia tesseredecade vnio describitur naturarum in christo a Matheo in. j. ca. Dicit enim q̄ ab Abraā vsq; ad Dauid sunt generationes .xiij. & a Dauid vsq; ad trānsmigrationē Babylonis .xiij. & a trāsmigratione vsq; ad christum. xiij. vbi magnū innuit sacramētū. Aia em̄ in pricipio cātiquoꝝ p triplex o ad dñm suspirabat. primo p o dicens. Osculet me: suspirauit. p sęcꝰm di. osculo. suspirauit. per tertiū dicens oris sui. Trinā em̄ pfectionē desiderat aia. Prima est vnionis: q̄ fit p incarnationē. Sęcda est opera dilectionis: q̄ daꝝ per perfectę grę infusionē. Tertia est naturę & trinā p cōiocationis seu glorificationis: q̄ fit p vltimę beatitudinis fecundationem. Prima tesseredecas incipit ab Abraā: cui incarnandi verbi facta est repromissio prima. Sęcda incipit a Dauid: qui tā perfectus fuit cui dñs diceret. Inueni hoiem ſm cor meū. Tertia perfectio exorit in trāsmigratione a Babylone ad Hierlm patriā repromissionis iocūde & cōsummat in christo nūcq; intermediādo. Irē nota q̄ o est litera quarta vocalis: vt cum te per o a dño sentis vocari: recorderis q̄ in pre tuo Abraā tibi promisit quarta generatione reuertent huc. Gen. xv. s. ad terrā promissionis supernā patriā figurātem: & de filijs Abraę facta est illa promissio qui sunt veri fideles eū opere imitātes. Generatiōes aūt ille spūales sunt & in quolibet possunt intueri. Nā prima est per fidem. Secunda per spem. Tertia per charitatem. Quarta per adnihilationem seu humilitatē: & tūc reuerteris huc: quia huc mę dignus eris: id est mei gloria. Ideo igitur per o te vocaui: q̄ litera est quarta inter vocales: quia in quarta generatione virtutum supradictarum perficienda es: & o est nota perfectionis. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientię dei: q̄ Ro.xj. incomprehensibilia sunt iudicia eius &c.

§. II. SECVNDO NOTATVR EX

Aia assimilat mulieri

cellētia & nobilitas aię: ex eo q̄ assimilat mulieri: cū dr pulchra: pulchra. s. mulier. Ex ipso vocabulo mulieris ipsa aia.

¶Comparatur angelis.
¶Reperitur in fœminis.
¶Cōmendatur in scientijs.

¶Hæc tria ſm scripturas gña rerū significant p mulieres.

Angelos siquidē quantū ad primū reperio a summa veritate tam mulieres q̄ viros noiatos in vno eodęq; sermone vbi tractatur parabola ouis & drachmę perditarum. In inuētione ouis perdirę vocant amici & vicini. In inuētione ignoras: pulchritudinē tuam inter angelos q̄re. Est aia ante oculos filiaꝝ Hierlm interpellat aia angelorum subsidia dum ait Can. s. Filię Hierlm nolite considerare q̄ fusca sim. i. obscurata per pctā. Dicunt siquidē angeli viri rōne victorię gratia hostes nros dęmones: mulieres aūt rōne gratissime & attrahentis venustatis. Vtiq; pulchrior est vir muliere: sed species mulieris magis allectiua q̄; spēs viroꝝ. O igit aia si te

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter mulieres. Quo em̃ pulchrior est mulier iunior: liben
tius se ornat ad innuendū: qa ad hoc pulcherrima anima
et adolescēs q̄ nunq̄ senescit impellit: nō quidē vt caro le
tida cōponat: sed vt in marcida carne sua pulchritudo ali
qualiter repsentet. Vel melius puto dicēdū q̄ cū aīa pul
cherrima virtutibus affectet ornari: caro supba in semet
ipsam ornamenta conuertit: et hinc est q̄ nouī testamenti
primi pastores talia cuī nō conuenire declarāt. j. Pet. iij.
Mulieres subdit̄ sint viris suis &c. quarū sit nō extrinse
cus capillatura aut circūdatio auri aut argenti: aut indu
mēti vestimētoꝝ cultus: sed qui abscōditus est cordis hō:
in incoruptibilitate quieti et modesti spūs. Sic em̃ aliq̄n
et sanctę mulieres sperantes in deo ornabant se &c. &. j. ad
Tim. ij. dr. Ornātes se. s. mulieres nō intortis crinib⁹: aut
auro: aut margaritis vel veste preciosa. sed qđ decet mulie
res &c. Desiderat⁹ igitur cult⁹ speciosus & mulierib⁹ conces
sus ornat⁹ mirā animarū pulchritudinē clamat cū sile suū
appetat sile. Cōmendat tertio aīa sub mulieris noīe: cū
dr. O pulchra. s. mulier: ex eo q̄ noīe mulierū & scriptura
rū doctrinę siue scięt̄ię intelligūtur: et maxime in libris sa
pięt̄ialib⁹, Salomō em̃ doctrinas & leges mulieres voca
uit in puerbijs: pcipue inter q̄s pulchra dr aīa: qa i scriptu
ris sctis & vanis ei⁹ admirāda species a plurib⁹ designatur
Et vna qdē mulier est poesis vaga et cōposita: q̄ sub noīe
Pſichē cuiusdā puellę de greco in latinū translato: animā
importantē mirā elegātiam aię describit. Alia mulier lo
quax et ornata est historia narrās aīas in diuina effigievi
sas fuisse floriḃ⁹ coronata imo stellarū luce vestita. Adest
mulier tertia astrologia nūcupata cui⁹ studiū est demon
strare hūanas aīas de cœlo descēdere: & p singuloꝝ orbiū
per q̄s tr̄ asitū faciūt influętia virtutū suscipere: sicq; deco
ratas humana carne vestiri. Moralis aūt mulier fragran
tib⁹ rosis hincinde coopta: hoiem fatet cōstare ex cœlesti
terrenaq; naturavt ex parte pria speciosa cœlū speciosum
valeat pollidere: & ex alia moderet terrenis. Garrula & li
tigiosa mulier dicta ciuilis: sequit dicta auro texta cano
nica mulier &c. pulchritudinē aię cōsiderādā i toto corpo
re iuris: & amissam recuperandā p̄ pniam multū insudat.
Currit septima mulier q̄ vbi non est ingemiscit eger: phia
practica vulgato noie medicina dicta: & aię pulchritudini
veritatis testimoniū reddens. Dicit auctor ē summę natu
rę hoi em ex distātibus summę in eodē genere cōpositę esse:
ex nobilissima. s. anima & ignobili terra. Speculatiua aūt
mulier naturalis lapidibus pciosis accincta: aiam vocat
sydus cœleste: cœli portionem: radiū dei vel aliqd eē diui
nę nature: nō habens quid venutⁱ⁹ dicat. Verum mulier
fortis & ctā theologia sacrata vt aiarum inumera testimo
nia prętream: id dicit q̄ maius non reperit: factas aīas ad
imaginē dei pulcherrimi. Ecce pulchra iter mulieres q̄ fa
cile scire potes q̄ es pulchra creatura. Vñ & Cañ. j. dicit de
aīa ipsa sponsus christus. Ecce tu pulchra es amica mea. s.
naturaliter: ecce tu pulchra. s. per gratiā adiūctam spūali
ter. & Ezech. xvj. Decora facta es vehemēter nimis.

Aīa cō mēdat ex noīe q̄ mu lier. de septē mulieri bus.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

Aīa cō paratur mulieri

Metro. ix. terū xxxiij. q. v. hęc imago.

s. terminū cōpatiōis notaī ēt pulchritudo & nobilitas aię
ex eo q̄ dr iter mulieres. Cōpatio em̃ ei⁹ est iter mulieres.
In. j. Phy si. dr q̄ materia appetit formā sicut mulier virū.
appetit: vñ & mulieris caput siue pfectio dr vir: nescit qui
dē mulier se regere nisi regaī a viro. Propter qđ deficiēti
bus masculis & integro numero mulierū pseuerante: scribi
tur Esa. iiij. Apprehendēt. vij. mulieres virū vnū in die il
la dicētes. Panē nostrū comedemus: & vestimētis nostris
operiemur: tantūmodo inuocet nomē tuū sup nos: auser
opprobriū nostrū. Cū igit̄ christus sit vir aię: q̄ mulieri cō
paraī: cū dr inter mulieres: ostēdit ex hoc pulchritudo &
nobilitas eius: qa naturaliter iclinaī ad christū deū & ho
minem. Inclinaī vtiq; aīa etiā si est beata ad corpus suum:
sed sicut perfectū ad imperfectū vt videlicet pficiat vascu
lum suū. Ad christū aūt seu deū inclinaī sicut imperfectū
ad suā perfectionē. Sed nota sc̄do q̄ non absolute diceris
O aīa pulchra: nec faciendo cōparationem ad alia: diceris
pulchra iter viros: sed ēt inter mulieres: absolute pulcher
est de⁹ immo pulcherrim⁹, iuxta illud Boeti de ppica con
so. Mundū mēte gerēs sil' sub imaginē formās pulchrum
pulcherrimus ipse. Caput mulieris vir est: caput viri chri
stus: caput christi de⁹ est: pulcherrim⁹ igit̄ de⁹ vñ absolu
te dr. Ecce tu pulcher dilecte mi: ecce tu pulcher. Cañ. j. qa
icōparab iliter sup ągelos & hoies pulchrior christ⁹ iter vi
ros iter oēs fact̄os & ągelos sed pulchra aīa iter oēs alias cre
aturas: ēt sup ągelos iquātū. s. deificata. i. deitati vnit̄ a aia
hūana i deit̄ bo: sed i se p̄sideratа nō pulchrior ągelis. Vñ
tertio nota i pparatione hac: qa non dicit iter virgines sed
iter mulieres. Mulier, ppriē est fœmina corrupta virgines
vtiq; ągeli fuit: nō solū qa corruptiōis corporalis ię experte
sed qa nunq̄ in aliq̄ deliquerūt: aīe vero post primā trās
gressionē excepta aia xp̄i omnes reperiūt corrupte origi
nali pctō. Post deū igit & angelos maxima reperitur pul
chritudo tua inter oēs creaturas: qm immovt in christo est
nr̄a natura nobilior etiā angelis reperit vnde & p̄m ap̄m
ad Heb. j. Cū introducit. s. de⁹ pater primogenitū in mun
dū dicit. s. de eo: adorent eū omnes angeli tāq̄ superiorem
suū. O igit̄ pulchra inter mulieres. & in hoc q̄ ad primū.

§. IIII. QVANTVM AD SECVN.

dā partē q̄ ptinet ad primū mēbrū diuisiōis pricipalis no
tat defectio cognitionis naturalis: ibi, si te ignoras. Sicdē
nescit aia qđ sit aia: & q̄ cętera videt seipam nō videt loge habet
extra se posita speculatiue rimat: & itrinseca sua dr ignora
re sicut accidit de oculo q̄ cū cetera videat se nō videt. Vñ
em̃ dispurātiū p̄orū tot de aia opiniones ponūt: nisi qa
nulli⁹ sui natura cognouit. Mox aūt vt aia est separata p̄t natura
vniri p cōtactū alteri aię: & vides aliā aiam cognoscit se ip
ipam: sicut & angeli añ cōfirmationē vidēdo ęteros se vi
debāt i illis dignitatē, ppriā ex illo ituitu cōpherētes ap
te. Sed dicet aliqs nō inepte p̄m regulā iuris. Nemo pōt ad
impossibile obligari, de re. iur. lib. vj. c. nemo. Si igit̄ aia nō
pōt se cognoscere: g̃ nō obligaī se scire & si nō obligaī nō
peccat se nescīēdo nec est digna pœna. Sed cū ignorātia sit
pœna g̃ nō est dicēda se ignorare: sed potⁱ⁹ nescire: sicut &
angeli cū non oia sciāt dicūt tn̄ illa q̄ nō nouerūt nescire:
nō aūt ignorare. Sed ad hoc respōdet q̄ in scriptura aliq̄n
ignorātia ponit pro nescīētia. Vñ illud Pō. Quæ ignora
bam. i. nesciebā: interrogabāt me. Et loquit̄ de christo p̄m
partē sensitiuā: in qua tpe passionis videt fuisse nescīētia
nō aūt p̄m partē intellectiuam: in qua nō ignorātia nec ne
scīētia erat aliqua eoꝝ q̄ sunt fuerūt & erūt sed oia sciebat.
Sed ꝯ pōt dici aliter. s. q̄ iputaī a se ignorāria sicut & origi
nale p̄m cuius est pœna per ꝓpagationē deriuatū in po
steros a primo parēte. Si em Adā nō peccasset: nō esset aia
corporis serua sed dña nō obęcata tenebris pctoꝝ: sed illu
minata luce virtutū: cū qua siquidē luce: q̄ fuisset aīab⁹ cō
munis oībus se fortassis cognouisset & q̄ mō ignorat. Per
tio pōt sic rnderi: licet aia ex toto se nō valeat cognoscere
absq; luminis infusione: pōt tn̄ ad talē cognitionē venire:
vt de se nō p̄sumat & nō dicat q̄si p̄sumēdo: osculet me
osculo oris sui &c. q̄si sit hmōi digna. Ignorat g̃ primo.

Tria ignora aīa.

¶ Suam integratem actualem.

¶ Suam infirmitatem virtualem.

¶ Suam instabilitatem & imbecillitatē visualem.

Quantū ad primū nota q̄ nullus est ita alien⁹ a fide dū
vera speculet sequendo naturā q aperte non cognoscat se
deo obligatū & immense ingratum. Ista em̃ tria in natura
speculanti nota videnf. Primū est q̄ vnus est princeps a q̄
cuncta procedunt regunt & pseruant in esse. Hæc cōclusio
seu sententia procedit ex dictis Plato. & Aristo. q̄ in natu
rali scientia potiores habenf. Sed m̃ est q̄ suo benefactori
gl'bet est obligatus p̄m proportionē beneficioꝝ datoꝝ &
receptoꝝ. Hanc nō solū hoies natura docet: sed & mutaī
fera q̄ domestica. Ex his duobus sequitur q̄ homo tim
deo obligatur a quo summa recepit: & recipit etiam i vno Hil
quoq; momento. Tertium notum est oīb⁹ q̄ ingratitudo
est magnū pctm̃: grau⁹ tn̄ p̄m qualitatē dāni dati & recti
pietis. Hāc dilatat moralis & extra fidē Sen. per magnam
partē libri de beneficijs. Hic apud oēs naturales siue gen
tiles mos fuit in q̄libet terra vnū templū saltē habere cū
sacerdote qui deū ꝓpitiaret offensum & beneficū laudā
ret. His p̄suppositis patet q̄ hō & si nil aliud malitię gesse
rit: deo est ingratus: & ingratū debet maxime se reputare
nisi in diuinas laudes sit semp diffusus dicēs. Semper laus
eius i ore meo. Vel nisi ꝓ ipso sit semp parat⁹ se impēdere
totū illud frequētās. Quid retribuam dño ꝓ oībus quę
retribuit mihi &c. De qbus tn̄ paucissimi reperiūt & fere
nulli vt decet & tamē aia habens aliquid bonę volūtatis
audet dicere. Osculetur me &c. quasi sit digna diuino oscu
lo cū fuerit multipliciter adulterata: & os habeat fœtidū
Anima & spurcissimū. Sed m̃ qđ qs ignorat qđ tn̄ per viā naturę
ignorat su scire pōt: est sua infirmitas & potētiarū suarū debilis vali
am ifir tudo aut nulla. Si enim speculata fuerit sub cursu naturæ
mitatē. suā defectionē tēporalē: qua cōtinue tendit ad mortē suā:
apprehēdit infectionalē cōuersionē: qa quicqd in suo vsu
capit corrūpit: & carnē suam fœtidā etiā viues linit inver
mes: suā principalē operationē p̄m quā potius trāsmutat
quę de⁹ facit: q̄ ipsa aliqd ꝓducat sicut considerari pōt in
qualibet arte: dicet ꝓ certo suū facere esse deficere: & suū
posse impotentiā nominabit. Vis o aīa de te gloriari aut
te extollere de potētia vel ope tuo, Audi dicentē tibi Pā.
Ij. Quid gloriaris in malitia: q potens es in iniqtate? Ecce
tota glia tua. Subuertisti regna: hoies occidisti: igne con
sumpsisti multa que deus creauerat. Sic fecerūt Nabucho
donosor, Alexander magnus, Cyrus, Cæsar, Octauian⁹ &
alij, forte libros ꝓposuisti: vt arist. & Plato. & Pli. & Aug.
& Orige. Hiero. & hmōi. & vt dicis aliqd fecisti: ordinasti
eos, partib⁹ catenasti cōnexis veritatib⁹ repletis: adorna
sti florib⁹: sanctoꝝ rationibus colligasti: vt. b. Tho. Alb.
Bonauen. Richar. Egidius de Roma & hmōi. nouitatibus
decorasti: qbus lętātur moderni: sylua mulcētiū aures sæ
cularium literaꝝ: adūbrasti: & coloraī figuris: & dulci cur
su sermonis: vt Lactātius. Alanus. Dantes. Francisc⁹ Pe
trarcha & alij. Erras si hoc dicis te fecisse: nā qcqd habent
veritatis affabilitatis vel ordinis: totū est alienū: tua con
scientia teste. Si quid aūt in eis extat falsitatis vanitatis &
defectus: totū illud egit ignorātia tua: p̄sumptio tua: vti
nā nō aliqn̄ malitia tua. Si dicis o aīa: ędificia magna con
struxi: erexi turres: & mœnib⁹ altis ciuitates plurimas au
xi: vt Arphaxat, Salomon, Diocletianus, Nemroth. Sed
respondeat tibi vitas tua vt dicat. Stabiles mōtes fodisti:
& ex lapidib⁹ ide sublatis ruituras domos fecisti. Ecce qa
defecisti & nō, ppriē fecisti. Reuertere igit ad cor Hierm:
Anima & scias te nō posse nisi mori: peccare: destruere: & corrūpe
ignoꝝ re. Cū aūt tibi aliqd attribuit vel æstimas ex te aliqd esse:
ratsua cū nihil sis: & aliqd posse: cū sine deo nihil possis: te igno
ifirmabili ras. Quātū ad tertiū ignorat anima suā instabilitatē & im
tatē & becillitatē visualē seu intellectualē: q̄ tn̄ ex via naturę sci
ibecillitatē re pōt. Nouit vnusq̄sq; se labilissimā hr̄e mēoriā: intelligē
tatē vi tiā valde murabilē: vt cūvni cōclusioni ostensę adhęreat:
sualē ꝓ audita aliqua rōne in cōtrariū ad illud assentit. Volitiua
intelle plus variabilē q̄ dies. xij, horarū varietur per eas. Ignorat
ctualē. si sapiēs fuerit: vel si insipiens: si bonus vel malus: si odio
vel amore sit dign⁹: nec sibi quisq̄ vitā ętrnā pōt pollice
ri: quāti em̃ casus humana rotāt. Sed & quanta sit intelle
ctus imbecillitas pōt qs videre si cōsideret ex quātis præ
missis tāq̄ causis essentialiter ordinatis: ad vnⁱ⁹ cōclusio
nis intellectū oportet eū deuenire. Vnūqd q̄ em̃ tunc arbi
tramur scire: cū causas ei⁹ scim⁹: vt principia primav sq̄ ad
elemēta: vt p̄m doctrinā traditā a naturali: vix de aliquo
ente habeat intellectus p̄clusionē p se, notā aut demōstra
tiuā. Cōsideret etiā q̄ duo simul nō valet distincte actua
liter intelligere: sed vnū post aliud: nisi plurima simf sub
vno cōspeculet nō diuisim sed ꝓiunctim. Sicut multos si
mul angelos cogito sub isto cōceptu angelus: Gabrie
lē & Michaelē prout duo sunt intueri non pōt se determi
nās ad vtrūq̄. Cōsideret tertio aīa quo magistro regatur
vt doceat. s. sensu corporeo: & ex h̄ fit vt q̄ caret vno sensu
careat & scięt̄ia illi⁹ obiecti. In ętrnū em̃ cęcus nō syllogi
zabit de colorib⁹. Cū ergo ꝓspexerit hō se habere oculos
vespertilionis vl' noctuę: quo pōt ad lympidissimi solis au
dere oculis irreuerberatis lucē inspicere. Disce ergo te fre
quenter inuestigare: vt excludatur p̄sumptio qua te igno
ras: multa cogitas: facis & dicis incōgrua: & ideo egrede
re & pasce &c. quod tertio loco positū rest it declarare.

§. V. QVANTVM AD TERTIVM

Docet aia quō posſit venire ad pse & pascē ędos tuos ęternalē.

pricipale dicebat: q̄ dat instructio pfectiōis ęternalis. i. do
cet aia quō possit venire ad pfectionē: vnūquodq̄ em̃ na
turaliter appetit suā pfectionē: docet aūt aia in ỹbis quæ
sequuntur dum dr. Egredere & abi post vestigia gregum:
& pasce ędos tuos iuxta tabernacula pastorū. In quibus
verbis tres quęstiones sunt videndę & declarandæ.

¶ Et prima qs sit terminus deserēdus. ibi. Egredere.

¶ Secūda qs sit terminus requirēdus. ibi. Abi post vesti.

¶ Tertia qs sit iste locus colendus. ibi, pasce ędos tuos.

Quantū ad primā q̄stionē rndet: qa a loco in q̄ quis est
pōt egredi & nō de alio: & iō nō fuit opus ꝓ breui loquijs
magna loquens exprimeret: sed diceret egredere. Restat g̃ Anima
o aīa vtru statū videas tuū & nō paruipēdas vbi es: qū ti vnde
bi loquit̄ electus tuus doctor tuus dicēs. Egredere: & inde debet
exi si vis obedire mādato: & ad supnos ascendere gradus. egredi.
Timenda est valde illa dñi vox: de q̄ dr Apoc. iij. V tinā
frigid⁹ ēes aut calid⁹: sed qa tepid⁹ es: & nec frigid⁹ nec ca
lidus: incipiam te euomere ex ore tuo. Et quid sit ista tepi
ditas quasi declarans subdit: dicis in corde tuo quia diues
sum & locupletat⁹ & nullius egeo: & nescis qa miser es &
miserabilis: paup: cęcus & nud⁹. O mala tepiditas q̄ vere
spem cōuersionis abscindit: sed illā dico malā q̄ calorē se
quit: nō aūt q̄ pcedit: q̄ ad remissionē tēdit seruoris: nō q̄
ad feruorē disponit. Aq̄ em̃ q̄ debet calefieri prius tepere ꝙ
caleat: & ista tepiditas nō est mala qa tendit ad bonū. Ide
mū post ꝙ est, calida effecta aq̄ si igni nō adhęreat iterū ad
teporē descēdit: hęc tepiditas mala est q̄ tendit ad frigidū:
& citi⁹ cōgelat in glacię ꝙ si calida nūq̄ antea fuisset. Na
tura em̃ forti⁹ agit vbi maiorē resistētiā sentit. Qui em̃ ali
quādo fuit bon⁹ igni diuino applicatus & paulatim inde
recedēs: calorē illū nō nutrit: sed remittit: ad talē obstina
tionē descēdit: ꝙ i stomacho diuinę digestionis: vbi sepa
tur p̄ciosū a vili: bonū a malo stare nō pōt. Hoc aūt acci
dit oīb⁹ spūalib⁹ q̄ manū suā posuerūt ad aratrū: & posti
ea se retro verterūt: in inchoata pœnitētia vel religiōe nō
se cōseruātes. Quib⁹ timēdū est ne tāgantur illo apli ful
mine q̄ dicit, Impossibile est eos q̄ semel illuminati sunt:
gustauerūt etiā donū cœleste: & participes facti sunt spūs
sancti: gustauerūt nihilominⁱ⁹ bonū dei vbi: virtutesq; se Formi
culi ęturi: & prolapsi sunt: rursus renouari ad pniam: rur dolosa
sum crucifigētes sibimetipsis filiū dei. ad Heb. vj. Impos pmina
sibile intelligit. i. valde difficile. Caue tibi q̄ legis: caue & tio
tu tibi q̄ scribis. Aia vo, pficiēs, & deū suū gradatim quæ
rēs: sed a hac tepiditate nō tenet̄ sed prima: ideoq; nō solū
meret venia: sed etiā iuuari: vt pficiat & caleſiat perfecte.
Hinc est ꝙ docet quō crescat incipiēs a ppria cognitione
ad quā hæc est via vt. s. egrediat a suis: iuxta illud dictum
Abraę. Egredere de terra tua & de cognatiōe tua & de do Genē. xij
mo pris tui: & veni in terrā quā mōstrauero tibi facīāq; te
in gentē magnā. Egredere inqt de terra tua. i. de affectioni
bus terrenis: qbus quæris q̄ tua sunt non q̄ Iesu christi: de
amore diuitiarū honorū deliciarū cōsanguineoꝝ & hmōi
Egredere de cognatione tua. s. singularis excusationis in
mēte tua: vel etiā corā alijs tuorū defectuū ꝓ ỹba malitiæ
ad excusandas excusationes in pctis: cū tamē iustus: vt ait
Sap̄. in pricipio sermonis accusator est sui. Hanc aūt dixe
rim tā cognationē quā. s. traxisti a primis parēti⁹ ruis: q prouer.
culpā suā excusantes in auctorē retorserūt. Sed si te excu xvij.
sas: ait Aug. deus accusat. Egredere de domo pris tui. si ali
qualis p̄sumptionis: q̄ tibi bona alīq̄liter adscribis: & ma
iora ꝙ sint de te credis: vel tuis exercitijs: cum nō sis suffi
ciēs aliqd ex te vt ex te boni cogitare. Pater tuus primus
in mūdi ingressu ex vtero diabolus est: natura filⁱ⁹ irę, ppē
originale. Domⁱ⁹ ei⁹ i qua ab initio inhabitauit p̄sumptio
fuit qua sua ỹtute ad gloriā voluit aspirare. O p̄sumptio
nequissima: inqt Sap̄. Eccl. xxxvij. vñ in hoīb⁹ nata es: cū
s. vndecūq; habeāt occasiones se humiliandi. Egredere igi
tur o aīa de p̄dictis: & veni i terrā quā mōstrauero tibi. s.
vere humiliationis: quā ỹbo & exēplo mōstrauit incarna
tus ipe dicēs Mat. xj. Discite a me qa mitis sum & humilis
corde: faciāq; te in gentē magnā angelicā p cōcessum tibi
lumē cōtēplationis & multiplicatiōis sanctaꝝ cogitatio
nū ęstuatiū dei desideriorū: ignitoꝝ eloquioꝝ: redol ētiū
exēplorū: magnarū actionū. Egredere a ,pprio amore: ex
q̄ pcedit & p̄sumptio & sui excusatio & terręna affectio.
Ipse em̃ amor ,pprius iudiciū peruertit: obfuscat rationē:
intellectū obtenebrat: iusticit volūtatē: viā salutis obstruit
ignorat deū: proximū nescit: exulat ỹtutes: pctā accumulat
suscitat rixas: honores q̄rit: delectat in hoim cede: rapinā
exercet: negligit diuina mandata: corporeos sensus effre
nat: quærit voluptates: paradisum claudit: pandit portas
inferni: & ciuitatē Babylonis aiab⁹ replet damnatis. Qui
sic amat aīam suā, perdit eā: & qui odit eā sic. s. quātum ad
amorē ,pprium in vitā ętrnā custodit eā. Ioan. xij. Egredere
ergo de p̄sumptiōe: & disce humilitatē. Et hoc est qđ sub
dit. Abi post vestigia gregum: & hoc est qđ scđo q̄rebat.
Secundo ergo quærebat. Quis sit terminus requirendus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quis sit terminus requ rendus.

Homo iumētis assimilatur.

hō sīlis ē brutis decem modis.

Respondeſ q humilitatis actus. Vñ dicit. Abi post vestigia gregū, ſ. equere alios. ſ. probos: qui. ſ. sunt agni per innocentiā: ōtes q patientiā: boues p maturitatē: aselli per simplicitatē: elephātes per castitatē: cerui p cursum feruoris & hmōi. Et ne innitaris prudētiæ tuę vt te instruit Salomō Prouer. iij. ſ. operans ſm tuū sensum: sed alios consule: alios imitare. Vel sic. Abi post vestigia gregū. ſ. cōsidera in te qbus passionib⁹ vel occupationib⁹ bruralibus pēs es dedita. Vestigia em sunt signa relicta ex qbus hō discernit a brutis: & hęc sunt opera ex qb⁹ cognoscit si hō vel vt homo aut vt brutū: & sic pōt se cognoscere. Vbi sciendū q post cę gen⁹ humanū cōparatū est iumētis insipientibus p pēm: vocat⁹ est hō leo p superbiā: equ⁹ p furore vel pes, ppter malitiā: syrena p deceptionē: lup⁹, ppter crudelitatē: hedus, ppter dissolutionē: capra, ppter ambitionē: pulex, ppter importunitatē. Agnus aūt si reuertit a vitijs: ouis si, psequit p patientiam & obedientiā & demum homo si perficit per benevolentiā. Grex em nomē est brutorū collectiuū non angelorū vel hominū hoies igit consequi. i. imitari habeas: cōsidera quia greges dicunt vt discas discernere quos sequaris: qd infra declarabit. Hic autem prius nota q primus homo se effecit similē iumentis insipientibus p peccatū: p decem signa quę cognouit.

¶ Per carnis rebellionē. ¶ Per primā operationē.
¶ Per dei trepidationem. ¶ Per pdita speculationem.
¶ Per insulsam locutionē. ¶ Per mutatā nutritionē.
¶ Per nouā inhabitationē. ¶ Per diuinā separationē.
¶ Per mortis incursionē. ¶ Per pellis tunicarum traditionem.

Q; plures fuissent differētię inter gen⁹ humanū & bruta si nō peccasset sed istorūdecē p pēm p; experiētia fecit similē se brutis. Quātū ad primū aī pēm corp⁹ voluntati & volūtas deo erat subiecta: sed p; summato delicto: caro voluptati & volūtas deo rebellauit: hinc est q; sentiēs rebellionē mēbrorū genitaliū verę erubuit vt bruta aialia nō vereātes mēbris carnalib⁹ imperare: vt patet Gen. iij. Sed o texturā lanificiū & hmōi q; propria sunt aranearū aī pēm hō nō exercuit: nec exercuisset: post qd cōmissū folia ficus collegit intexuit vt sciuit: & fecerūt sibi perizomata⁹ missi artes imitātes. Gen. iij. Quo ad tertiū absq; pēto hō diuinum q; rebat aspectū: sicut fidelis seru⁹ remunerantē patronum libēter expectat. Nō em trepidauit imperatis aspectū vel cūcta aialia ad se afferētis. Atvbi factus est reus: iudicis timet aductū. Sic adā facie sua se abscōdit in ligno: vestigia & vocē ambulātis expauēs. Hoc aūt brutorū est ad vocem. ſ. & sonū dñi sui abscōdere se & cū tremore latere: vt pateat i pīb⁹ aialibus. Quātū ad q; rtū nora q; eo rpe q; is paruo. ſ. spacio horarū. v. & nō vltra quo sine pēto steterat in illo loco ameno assuet⁹ erat cœlica p; eplari: sed p pēm se totū i sensuales affectiones & difficultatem itellectus sensit redactū. Vñ non dubitauit se similē brutis; effectū: qb⁹ aī nō ia imposuerat iuxta vniuscuiusq; pprietatē naturæ quę fortasse ad ipm p deū fuerūt adducta. Gen. ij. vt p cognitionē ipsorū se demū cognosceret i eorū gregē trāsisse.

Qantū ad qntū aduerte q; expert⁹ fuerat hō primus lingua serpentinā pariter & hūanā optime q; nouerat earū distantiā. Erat ei vox hois simplex, ſ. itate, modulatiōe & deo plena. Ex abūdātia em cordis os loquit: ait ps Matth. xij. Linguā vero serpentinā ſ. tutā: fallacēq; fuisse nō ignorabat cū se iā sciret deceptū. Demū p; sciētia teste loquēdo cū dñō mēciri & suū ifamare autorē: sicut ille serpēs fecerat se videbat. Ge. iij. & sic pīs falsam locutionē se similē serpēti ostēdit. Quantū ad sextū attēde q; distinxerat dñs cibum hois a pabulo bruti sīē eor; specificū ē. Arbor em fructū homini fœnum parauerat iumētis, sic erāt vtriusq; mensę diuisę. At vbi ad vitiū est deuētū ad brutorū mēsam iuratus est hō atq; locat⁹ cū dictū fuit p veritatē ęternā, comedes herbas, terrę, Gen. iij. Quātum ad septimum scias q; sicut sequestrauerat dñs mensas: ita & inhabitationes cōstituerat diuersas. Locus em hois erat fuisse tq; in euū terrestris paradisus in q; creatū deus posuit ipm & ps reliq habitabilis terrę cęteris aialibus erat concessa. Illa erat ciuitas, ista rus. illa paradisus, rēplū securū. ista ſ. o dęmonū silua plena timoris. Cū igit cōsummata puaricatio foret: ol im cœlestis ad villā mittit: ad ouile pecus: seru⁹ dęmonis ad dñm suū: atq; ad portā padisi: ne sit facil is spes redeundi cherubin custos collocat cū ſ. fatili gladio. Quo ad octauū. O q; clare sensit se in brutū mutatū, nisi ratio in totum fuisset amissa: qū est sep arat⁹ a dño eū primo sub angelis eius exiterat comes & nunc est dat⁹ bestijs in socium: cū sci ret sibi bn cū sibi b⁹ cōuenire & loca ꝓportionari locatis tum nō solū ſm quantitatē: sed etiā ſm dignitatē. Quātum ad nonū. Cōsidera q; hō primus vitæ immortalis aūdi erat hanc, pmiserat dns nō peccanti. & sub dulcedine hui⁹ tra didit serpēs pomū gustādum dicēs. Nequaq; morieminī: sed eritis sicut dij. Gen. iij. q; s ille non ignorabat esse alienos a morte. sciebat em bruta cuncta mortalia fore. Quis dubitet proinde se sentit esse mortalē cū absq; dī se in medio ligni padisi: qd vocabat lignū vitę. Ne aūt potuisset credere falsum esse illud iudicū mortis qd menti erat impressum: summa veritas dixit eidē Gen. iij. Donec reuertaris in terrā de qua sumptus es: qa terra es & in terram ibis.

Vltimo tādē ne a mēte periret q; bestijs similis esset pelle indutus est bestiali. Primo nāq; erat vestit⁹ sua nobilissima cure innocētiæ: cumq; se aut sodalē aspiceret hoiem intuebat: qa hō erat quem videbat. Modo aūt oculis eius insipientib⁹ se & generis sui obiicit pellis brutor; aut lana p; nō nisi qa sil is fact⁹ ē illis. Cult⁹ em exterior mariē ordinat a deo vt interiorē hoiem pādat. Pene vnicū si gnū remāsit. q; nō se total r cōuersum in brutū estimaret. s. q; corp⁹ eius remansit rectū. Nā dicit Ouid. Pronaq; cum spectet animalia cętera terrā: Os hoī sublime dedit cœlumq; videre iussit: & erectos ad sidera tollere vultus. Abi etiam post vestigia gregū: p; siderando opera fact or; q; aliq; essecti sunt brutales p casus vitior; varios. & noli altū sapere sed time ait apl's, vt pater i adā & alijs. Ecce vidisti quomodo gregum vestigia sequi iuberis: sed atq; gradiaris post bestialium hominū dorsa ne capiaris p prava exēpla: tertię qōnis solutionē expecta. Demū quantū ad tertiū q; rebat quis sit locus colēdus. i. vbi debeat qs habitare ad pascendum. Rūdetur a spūsto q; iuxta tabernacula pastorū: dū dicitur, pasce hędos tuos iuxta tabernacula pastorū. Pro horum declaratione plenior tria sūt videnda.

¶ Primo qui pastores hic dicuntur.
¶ Secundo quę per tabernacula exprimuntur.
¶ Tertio qualiter hędi hic pascuntur.

Quātū ad primū ex dictis in p̄cedenti, §. facile ꝫ declarat. Nā si greges dicunt hoies post pēm: illi sunt recte pastores vocati: qb⁹ cura tradita est gnis humani: & ossū pastorale exercuerūt. Et illi qdē præfari q; p ostium. ſ. debite electionis nō irrauerunt ad officium pastorale cuiuscūq; plature: sed ascēderūt aliūde. ſ. p ambitionē: intrusionē: timonia & hmōi. hi sunt fures & latrones nō pastores: vt Iaso. Cayphas. Simō mag⁹ & hmōi. q; vo itrauerūt p ostiū canonice assumpti: & videtes lupū venīētē. ſ. diabolū rēctāre vel tyrānū subditos deprędantē vel hereticū aut publicū pētōrē doctrina falsa & pniciosis exēplis incedentē ad ritū & nō clamāt: nō fugāt. nō sequunt reprehensionib⁹ cōsuris & alijs modis cū pnt sed fugiunt tācēdo. hi mercēnarij sunt q; res de quib⁹ fuis lana & lac: & nō salutē earum. qb⁹ ꝓuenīūt q; dicit dns Ezech. xxxiij. Ve pastorib⁹ israel qui pascebant semetipsos nōne greges a pastorib⁹ pascūtur. Lac comedebatis & latinis cooperiebamini: qd crassum erat occidebatis gregē aūt meū non pascebatis. & cetera q; ibi sequūt. Ad qd ēt facit qd ait Hiero. ad Heliod. ij. n. q. vij. nō oēs. Nō oēs ep̄i. ſ. noie sunt ep̄i sed re & ope. Attende petrū iudā ꝓsidera: stephanū suspice: al's suscipe. Nicolaū respice: nō facit ecclesiastica dignitas; xp̄ianum. Cornelius cęturio adhuc ethnic⁹ dono spūssi mūdat: præ byteros puer daniel iudicat. Nō est facile stare in loco petri & paueri. ſ. renere loeū iam cū xp̄o regnantiū. Infatuatū sal ad nihilū, pdest nisi vl foras proiciat & a porcis cōculcet. Hęc ille. Qui aūt ponūt aiam suā, p ouib⁹ suis: hi sunt veri & boni pastores: qbus dicit prim⁹ pastor petr⁹. Pascite eum q; in vobis est gregē: nō q; si dnantes in clero: sed forma facti gregis ex animo. Memineris fibra dño dictum. Pasce q; sunt oues meas. Ioh. vlti. Nō dixit tōde vel mulge: qd facunt quę rētes honores & diuitias: nō solicitis de aialibus sed decimis & oblationib⁹ & tpalibus habēdis: sed dixit pasce tpali cibo si pores. Nā gloria ep̄i est pauper; opib⁹ p uidere. i. necessitatib⁹. xij. q. ij. glia. Pasce doctrina & exemplo. Iuxta igit pastorum nō furū vel mercēnariorum mebernacula iubet aia pascere hedos suos. Sed m extat videdum quę sint ista tabernacula. Gen. iij. Iahel fuit pater habitantium in tentoriis atq; pastorum. Ex quibus vet bis colligit

bis colligitur q; ipse Iahel fuit primus qui tabernaculū seu tentoriū fixit pastor;. Pro eodē sumit hic tentoriū & tabernaculū. Interpretat em Iahel scientia seu principium: & hic pater habitantiū in tabernaculis. Sciētia em sanctor; pastorū vocat tabernaculū eorū. hic ergo pascēdi sūt hędi aiæ. ſ. iuxta scientiā sanctor;. regendæ em sunt passiones & affectiones. & si forte nō valeam⁹ p tantā ꝓfectionē quātā ipsi habuerūt: & ipsor; tabernacula introire: saltē stemus iuxta: & eor; scientia sit nobis via & doctrina. Sic em iustū deduxit dns p vias rectas. & ostēdit illi regnū dei: & dedit illi scientiā sanctor;. Sūt aūt scientiæ sanctorū: Abel innocētia cōseruata: Enoch orationis sublimitas: noe ꝓfidētia roborata: abraę visionis integritas. Loth ꝓstantia p̄seruata: isaac tolerationis animo sitas et fic discurre p alios exēpla sctor; vtriusq; testamēti. & iuxta horū tabernacula. i. scientiā pasce hędos tuos.

Qui sūt hędi &cędo: qā principaliter valer ad edēdū. cui⁹ carnes sunt delevnde dī stabiles satis rēperare ꝓplexiōis necnō & bonę digestiōis in hędus. firmis ꝓcessæ. Et si nō occidat hęd⁹ crescit i fetidū hircū: cui⁹ carnes infirmis sunt nociuę: sanis ifestæ. Per hędos ergo accipim⁹ filios passionū aiæ post naturā corruptā imitātes & lasciuientes dissolutæ & flebiles voces. Vbi notādū q; si natura humana nō fuisset p culpā corrupta: vir vn⁹ q; dī liberarbitriū ex trib⁹ vxoribus. ſ. rōnabili: irascibili: & ꝓcupiscibili: filios, pcreasset: filios vtiq; honoris & honestatis. At vbi pstitura est vxor. Prima filia. ſ. ratio q; erat glia viri. i. liberi liberorū legitimor; generat filios fornicatiōis: qs merito, propter cās dictas hędos nūcupamus. Genuisset siquidē rōnalis p liberā speculationē veritates in æternū fundatas. Genuisset ꝓcupiscibilis odiū: quo vir iust⁹ sine odio odit iniquos. Tristicia seu tædiū vitæ p̄sentis genuisset amorē ordiatum eor; q; ad deū videdū administra parāt: gaudiū boni moralis & spūalis. Genuisset irascibilis fiduciā p̄seuerādi i bono & ꝓtectionis diuinę seu spē audaciæ ad bonū. Timor est q; p maneti æculū sclī. Corrupta, pinde natura aia affectiōes ignit q; noīb⁹ ſ. turū nūcupant. ſ. spe timore amore & hmōi: sed nō sunt eius sdē naturę. Et ꝓpter hoc doctor ſ. itatis quasi capram aiam vocans: filios suos qui dicti fuissent liberi hędos appellat. Hædi sunt multi errores & falsę intelligentiæ ęs intellectus, ꝓpria speculatione & p̄sumptione formatæ & gignit. Hædi sunt odia & difficultates ſ. tutum. Hædi sunt timores, seruilis, mūdan⁹, & van⁹, carnalis, & profanus. Hædi sunt tristiciæ amissionis diuitiarū: cōsanguineor; honorum & aliorū bonor;. Isti nāq; hædi mutant naturam. Nam paruuli q; dicunt primi motus & affectiones: quæ nō sunt i nra potestate: & si occidant vtiles sunt ad esum spūalium: & nutrimentū vitę spūalis. Laudabilis est em anima quæ fortiter vincit suas passiones: & paruulos suos. idest primos motus passionū allidit ad petrā fidei & cōstantiā resistētiæ. Si vero in primo limine nō occidant: vt hędi sed crescūt: incipiūt se torę emittere qa impurant ad pēta: producūt q; cornua vt hirci: efficiunt fortes. & tandē impugnantes hoies superant. Sanimæ vires: qa assueta aia passionib⁹ vinci passiones negat vincere & merito: qa vsus ꝓuertit in natura. Ecce quō hędi facti sūt hirci: & qa noluisti hędū occidere. i. primis motib⁹ resistere: hircū habes peccatorum te cornibus ventilantem. Verū si anima tua facta est hircus caprarū: potes etiam eam per pœnitētiā magnam & obedientiā humilē deo sacrificare qui, ppter hoc hircū p peccatis sibi iussit offerri. Isti sunt hędi vagi & nimiū dissoluti. Nempe motus primi opinionum falsarū cōstituunt intelligētiam vagam vt hinc inde discurrat: qa legere tentat in sapientia sua: & sic ifirmam ad omnem scripturam se ponit & nihil acquirit: qa languētis stomachi est plurima degustare: & in nullo delectari. vt ait Sen. Sisr & cæteri hædi passionum irascibilis & concupiscibilis instabilem reddūt naturam humanā vnde est in cōmotionibus tota. Hic em quærit diuitias per inordinatum amorem concupiscibilis. ali⁹ delitias, alter honores. & p ira scibilem quęrit vnus vindictas & hmōi Iam attēde ad præ dictarū passionū quæ hædi dicūt vocem seu balatum. Vox vniq; agni est be. vox hædi est me. Prima vox est laudantis: sed sed a quæ sua sunt quærētis. qa nescit nisi se me, dicēs & est vox perturbantis: qa me, sic prolatū aduerbiū videt do-

lentis. Homo enim cum lamentat in lingua vulgari dicit o me vel oime. oīs hic homo q; sūt sua q;rit: non quæ iesu xp̄i. Isti igitur hædi pascēdi sunt iuxta tabernacula pastorum. i. motus passionū dirigendi sunt ſm scientiam & doctrinam sanctorum prelatorū qui sunt veri pastores: & per ista media segrediendo a præsumptione: & progrediendo in humiliatione cum itur per vestigia gregū dirigendo & corrigendo affectus suos in sanctorum mutationem: anima cognoscit pulchritudinem & nobilitatem suam: & hoc cum nouit aīa noīa paruipēdit terrena: & ad perfectionē sui tendit quousq; in deo in gloria requiescat. Hæc omnia sūt extracta ex ipso itinerarij libro Iohan. dominici. abbreuiata tamē & aliquātulum aliquando immutata.

scēs seip sam par uipēdit terrena.

¶ De beneficijs animæ collatis quo ad scientias artes & virtutes. Capitulum. III.

BENEDIC ANIMA MEA DOmino: & noli obliuisci omnes retributiones ei⁹. pē. cij. Retributiōes dei sunt beneficia: vel quantum ad infusionē: vel quātū ad naturalē inclinationem vel quantū ad acquisitionē: quæ cōtulit nobis ꝓtra mala quæ incurrim⁹, ppter pēm. de quib⁹ malis ait ipse pē. Fiant viæ illorū tenebræ & lubricū & angelus dñi persequēs eos. Quod exponit Vin. in. j. lib. ipsius speculi historialis de malis securis in homine per pēm: ponens consequenter remedia & magna bona data a deo contra dicta mala. Dederat deus hoi primo in sui creatione tria bona sibi originaliter inserta. Primū q; fecit eum ad suam imaginem. Scd'm q; fecit eū ad suā similitudinem. Tertiū q; dederat corporis immortalitatem: si mandatū seruaret. Hęc tria bona corrupta sunt per tria mala sequentia. Nam diuina imago corrupta est p ignorantiā: similitudo diuina p concupiscentiam: immortalitas p corporis miseriā & infirmitatē. Homine nāq; recedente a deo p peccatum. iuxta illud pē. Facta est via eius tenebræ per ignorantiam. & lubricū p cōcupiscētiam. & angelus dñi. idest defectus & infirmitas corporis ad vindictā immissa p̄sequens eū p mortalitatem donec reuertat in terram de qua sumptus est. Per angelū enim dñi fuit data sniavt a ministro dei vt expelleret de paradiso. Et propter hæc tria incommoda repellenda: data sunt ei diuinitus tria remedia. ſ. sapiētia ꝫ ignorantiā. virtus ꝫ cōcupiscētiam. necessitas vitæ, ppter infirmitatē, ppter q; tria inuenta est ois philosophia vel artis disciplina. ſ. pp sapientiā theorica, ppvirtutē practica. pp necessitatē mechanica. & de his omnib⁹ rectius & veracius & honestius differantur inuenta est logica.

Tria bona dedit deus homini pēm, mia erant & plena fatuitatibus & errorib⁹: vt, pbat ibidē Aug. sed vera hæc theologia plenissime habet i biblia a spū sctō reuelata, ideo verissima. Etiā de his agit in li. sen. Nā in prio de diuinis: vt de trinitate p̄sonarū vnitate essentiæ & p fectionib⁹ eius, vt æternitate: oīpotentia, sapiētia, volūtate & hmōi. In scd'o de creatione angelorū & lapsu aliquorum & cōfirmatione bonorū cū pfectione. De creatiōe hois & lapsu eius: & pēto originali ide secuto. De opere sex primorū dierū. De gra & libero arbitrio. De pēto actuali breuissime tn. In tertio de mysterio icarnatiōis: de ꝫ tutib⁹ theologicis: de dōis & ꝫ tutib⁹ cardinalib⁹ multū breuiter, deinde agit de

§. I. THEORICA DIVIDITVR IN

theologiā, physicā. & mathematicā. Theologia tractat de inuisibilib⁹ essentijs iuisibiliū. vt de deo & creaturis spūalib⁹ vt āgelis. Ro. j. Inuisibilia dei p ea q; facta sūt a creatura mūdi intellecta ꝓspiciunt: sēpiterna q; ꝫ tus ei⁹ & diuinitas. Opus aūt factū est duplex. ſ. cōditionis vt creatio mūdi. & restaurationis. i. icarnationis verbi cū sacris institutis vt cognoscat fidē esse creator & redēptor. De diuinis prinēribus ad theologiā dixerūt aliq; antiq philosophi & sibyllę. & Aristo. ꝓclus it suam metaphysicā in, pbandovnū deū gubernatorē mūdi. Plato multa dixit de deo. Marcus vero gentilis posuit triplicē theologiā: vt refert Aug. i fi. vj. li. de ciui. dei. ſ. theatricā seu fabulosam ij. ſ. recitabant & rep̄sentabant p mimos facta deor; i theatris cū mīris turpitudinib⁹. Ciuilē qua. ſ. colebant dij & inumeri in tēplis: q; tū hoies fuerant vel aliquæ aliæ creaturæ. Et naturalē qua. ſ. ea q; dicebant de dijs exponebātur de rebus naturalibus & ꝓprietatibus earū. sed oīa mixta erant & plena fatuitatibus & errorib⁹: vt, pbat ibidē Aug. sed vera hæc theologia plenissime habet i biblia a spū sctō reuelata, ideo verissima. Etiā de his agit in li. sen. Nā in prio de diuinis: vt de trinitate p̄sonarū vnitate essentiæ & p fectionib⁹ eius, vt æternitate: oīpotentia, sapiētia, volūtate & hmōi. In scd'o de creatione angelorū & lapsu aliquorum & cōfirmatione bonorū cū pfectione. De creatiōe hois & lapsu eius: & pēto originali ide secuto. De opere sex primorū dierū. De gra & libero arbitrio. De pēto actuali breuissime tn. In tertio de mysterio icarnatiōis: de ꝫ tutib⁹ theologicis: de dōis & ꝫ tutib⁹ cardinalib⁹ multū breuiter, deinde agit de

Speculatiua vl theorica diuiditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

decē pceptis. In quarto de sacris: demum de finali iudicio & vltima resurrectiōe: & gloria beatorū & pœna reproborū. Sup hoc li. E. sen. sunt facta scripta innumera a doctoribus. huic videt subalternari sciētia iuris canonici pcipue quātū ad ea q̄ sunt fidei & sacra & declaratio articulorū & dubiorū.

Physica quid tractat. Physica. i. naturalis sciētia tractat de inuisibilibus visibiliū causis. Nā corpus & ea q̄ sūt corporis principaliter considerat. Corpus aūt considerat in gnali cū partibus suis: aut i specia li. Si in generali sic determinat de illo Aristo. in li. Physic. Si in spāli considerat corpus: & tunc dupliciter: qa aut est incorruptibile: & sic tractat Aristo. de illo in li. de cœlo & mūdo. Dicit em ibi q̄ cœlū est corpus nō generatū: nec fabricatū: nec recipiens aliquas impressiones. Aut corpus est corruptibile: & rūe aut est simplex aut cōpositū. Si simplex: tunc tractat de eo Aristo. in lib. de generatione & corruptione. Et loquor de simplicitate illa q̄ opponit cōpositioni naturali ex quatuor elemētis. Si cōpositū: aut igit est animatū aut nō Si non est animatum sic tractat de eo in libro Meteororum. vbi Aristo. determinat de impressionibus aeris: & grādinis generatione: & niuis & corporū mineraliū & consimiliū. Si vero corpus sit cōpositū animatū: tūc aut illud est aīa vegetatiua aiatū. & de tali determinat in li. de vegetabilib⁹. Aut aīa sensitiua. & de tali agitur in li. de aialibus. Aut aīa intellectiua & de eo agit in li. de aīa. Cæteri vero libri: vt de somno & vigilia: de morte & vita: de sensu & sensato: de differentia spūs & animæ &c. supponuntur libr. de anima. & libr. de aialibus. Huic subalternat seu ad eā. s. naturalē philosophiā reducit ars medicinæ. Mathematica vero quātitatē abstrac ā

Mathematica. a materia considerat. & sic tractat de inuisibilibus inuisibiliū formis. Quātitatū aūt alia discreta q̄ multitudo dr̄: alia q̄d cōtinua q̄ magnitudo dr̄. Et discrete. alia q̄dem discreta p se: vt duo, tria, quatuor. & hæc est materia arithmeticę. Alia discreta ad alterū: vt sexquater, & sexquitertiū. & hæc est materia musicę. Magnitudo⁹ alia est immobilis: vt sphera terę & hæc est materia geometriæ. Alia est materia mobilis: vt sphera firmamenti. & hæc est materia astronomiæ. Hæc igit sunt quatuor species mathematicæ. s. Arithmetica de numeris. Musica de pportione: Geometria de spatio: Astronomia de motu. Elementū arithmeticæ est vnitas: musicę est vnisonum: geometriæ punctum: astronomiæ instans.

§. II. PRACTICA QVE DICI,

tur a praxis quod est opus: est agibiliū fm rōnem in ordine ad fœlicitatē ciuilē & supnā. i. de operibus virtuosis: p q̄ cōcupiscētia. i. inclinatio ad malū regulat & vincit: & hæc deo assimilat. Diuidit ergo practica in ethicā: oeconomicam: & politicam: & ad hāc moralē philosophiā reducitur sciētia iuris. Ethica est q̄ sūt curā gerens cūctis se erigit: & exornat augetq̄ virtutib⁹ nihil inuite admittēs quo nō gaudeat: nihil faciēs pœnitēdū. Oeconomica est q̄ familiaris officij curam medioeri dispositione cōponēs distribuit. Politica est quę reipublicæ curā suscipiens: cūctorū saluti sua prudentia solertia iustitiaq̄ libera & fortitudinis stabilitate ac temperantiæ patientia medetur. Hæc Vin. Ex quibus verbis habet q̄ non pōt quis seipsum bene gubernare: vl familiā: vel ciuitatē: & recte operari nisi habeat virtutes. Et cardinales quidem necessarię sunt ad ciuilem humanam bene gerendam. Theologice aūt & dona spūssancti ad ciuilitatem futuram consequendam. Prudētia quidē q̄ est recta ratio agibiliū: & habet regulare rōnem in seipsa fm Sen. habet tres partes integrales: ad quas reducunt aliæ plures: q̄ ponūt a philosopho i li. Ethi. s. recogitatio seu memoratio præteritorum: ordinatio

Prudentia diuiditur. præsentium agēdo⁹: & prouidētia futuro⁹. Habet aūt quasi ānexas & vt ptes potētiales fm philosophū in li. Ethi. eubolia quæ est bene cōsiliatiua: & sinesim quæ est bene iudicatiua: & gnomin quæ est bene iudicatiua in his quæ occurrunt extra cōem legē. Sinesis aūt in his q̄ sunt fm cōes leges bene iudicat: pertinet enim ad prudentē primo bene cōsiliari infra se circa agēdum diuersa inquirēdo & discutiēdo. sec⁹ bene iudicare. i. ex consiliatis qd melius est eligere: & tertio qd est principale op⁹ prudētiæ imperare. i. executioni mandare qd bene iudicatum est. Iustitia est cōstās & perpetua voluntas reddens vnicuiq̄ qd suū est. l. iustitia. ff. de iusti. & iure. & habet regulare voluntatem in ordine ad aliū: & partes eius integrales sunt duę. s. declinare a malo: & facere bo-

Iustitia diffinit: & habet duas ptes. nū erga alios. Partes essentiales sunt distributiua: quæ est circa iudicia & officia & onera & pœnas & præmia aliis impendenda per eum qui habet curā aliorū. Et commutatiua q̄ circa cōtract⁹ & alia ptinētia ad cōuersationē cū hominibus: vt. s. recte non nociue quis se habeat ad ꝓximum in verbis & rebus & psonis. Partes v⁹ potentiales sunt religio: q̄ est circa cultū diuinū. Pietas q̄ est circa honorē parentum. Obseruantia quæ est circa reuerētiā & honorem superiorū. Obedientia q̄ est circa implētionē præceptorum suorū pla torū. Gratia quæ est circa recognitionē beneficiorū debita. Vindicatio q̄ est punitio recta delictorū p eū q̄ habet auctoritatē. Veritas q̄ ei dictis & factis fallaciæ exclusio. Liberalitas q̄ est debitus vsus rerū in mediocrib⁹ sumptibus erga familiam: & indigētes pauperes. Amicitia seu affabilitas q̄ cōstitit inhumaniter se habēdo & benigne cū alijs in vbis & gestis. Epykeya seu æquitas q̄ consistit in interpretando leges & mādata maiorū magis fm intētionē q̄ verisimiliter credit legislatoris: q̄ fm verba in casu dubio. Fortitudo ē aggressio debita arduor⁹: vbi etiā sunt pericula mortis & firma ppessio eorū. Hæc regulat potētia irascibilē circa audaciā & timores. Partes eius integrales sunt duæ. s. aggredi audua & difficilia, pportionata sibi & firmiter in eis pmanere: sed ptes potentiales sunt. Magnanimitas q̄ est circa honores Magnos. s. recte se habere ad eos: nō ambire nec vitare cum tamen expedit nec de eis supbire. Magnificētia q̄ est circa magnos sumptꝰ debite factos. vt ꝓpter honorē dei ædificare ecclias gnifice & hmōi: vel ꝓpter bonū reipublicæ. Patientia q̄ consistit in æquanimiter ferendo aduersa cōia vbi est periculū mortis remota. absq̄ animi deiectione & tristitia inordinata. Circa pericula mortis est fortitudo & pseuerātia q̄ cōsistit firmiter ꝓponendo pati aspera & difficilia quā rocūq̄ tpe sint duratura. Tēperātia consistit in moderādo delectationes corporeas & repellēdo eas q̄ sūt cōtra rōnē: & habet regulare ocupiscibilē contra delectationes ciborū & venereo⁹. Partes ei⁹ integrales sūt verecūdia & honestas. ptes subiectiuę sūt abstinētia quo ad cibos sobrietas v⁹ quo ad potus: castitas q̄ adeuenerea: q̄ castitas habet triplicē gradū. s. cōiugalē: vidualē: & virginalē. Partes ei⁹ potētiales seu annexę sunt māsuetudo q̄ moderat iras. Clemētia q̄ est diminutiua pœnarū debitarū cōgruo tū mō modestia q̄ habet cōponere hoiem in vestitu incessu & vsu sesuū. Studiositas q̄ habet animū refrenare ab inordinato appetitu & exercitio cognoscendi itellectualia vel sensitiua. Humilitas q̄ facit hoiem⁹ a sua cognitiōe vilescere & subiā fugar. Eutropolia seu vrbanitas q̄ facit hoiem i dictis vel factis ludicris seu iocosis cōgruenter se habere vt nō sit nimis agrestis & rigid⁹: nec nimis leuis & iocosus. Virtutes Virtutes theologię sūt: fides: spes: & charitas: q̄ ordināt hoiem ad fcm beatitatē ęternā: & habēt deū ꝓ obiecto imediato: sed diuersimode. Nā fides respicit deū vt sūmā & infallibilē veritatē: cui sunt innitit assentiēdo mente his q̄ sūt ab eo reuelata i scripturis. Spes respicit deū v⁹ potentē & valētē ei i oib⁹ suffragari: initiem exspectādo ab eo ęterno ꝓmio corōari. & grām & veniā pœnitēdo sibi iptiri sua liberalitate. Charitas respicit deū vt summū bonū: pximū aut diligit pp deū: qa deus hoc vult & qa fact⁹ ē pp eūdē finē. s. ad fruēdū deo. Dona spūssancti sūt q̄dā virtutes pfectiores virtutib⁹ cardinalib⁹: sed excellentio res eis sunt theologicæ: q̄ habēt hoiem reddere de facili mobilē ad sequēdū instinct⁹ & monitiōes ipsius spūssancti. Et sunt septē excludētia ꝓ quādā adaptationē septē vitia. s. timor excludens superbiā: pietas inuidiā: sciētia iram: fortitudo accidiā: cōsiliū auaritiā: intellectus gulā: sapientia luxuriā.

§. III. MECHANICA AVTEM ARS

dr̄ a mechor. aris: qa quasi intellect⁹ ibi adulterar: cū principaliter sit creat⁹ ad spūalia itelligēda: & i ipis mechanicis circa Mechanica factibilia verset. Et habet septē spēs. s. lanificiū: armaturā: nauigationē: agriculturā: venationē: medicinā: & theatricā. Ad uidimus hāc. s. mechanicā oim rerū fabrica cōcurrere vt: q̄ hūanis necessitatib⁹ iueniēt grata: cōmoda & necessaria. Lanificiū ē pria ei⁹ spēs: ad quā ptinet ois opatio: nēdi: retorquēdi: cōsuēdi, qcqd fit instro: colo: suo: acu: pectine: calamistro: girgillo: alabro: i materia lini: lanę: canapi. Et sub eis oibus filoccos filtros: sagos: faginarū: sportarū &c. Armatura duas habet spēs. s. architectonicā & fabrilē. Architectōica diuidit i cemētariā & carpētariā. Fabrilis i malleatoriā & fusoriā. Edificio

num tres sunt ptes: dispositio: ꝓstructio: & venustas. Porro fabrilis & ferraria duabus rebus cōstat. s. ventis & flamma Agricultura quatuor habet spēs. s. arū seu agrū q̄ sationibus deputat: cōsitū q̄ nemoribus ꝓstat: vt sunt vinera: olieta: pomerū: pascuū q̄ pascuis cōstat: vt prata: floridū vt hortus & rosarij. Cultura igitur multiplex est. Cinis. i. incēdium per qd ager inutilē humorē exudat: deinde arationis intermissio: stipula⁹ incēsio: stercoratio: satio: occatio: rūcano. Bene colendi agri rō quatuor rebus cōstat. s. aere: aq̄: terra & industria. Oportet em vt eis locis quos colere desiderabis aer sit salutaris & clemēs: aqua salubris & facilis: vel ibi nascēs vel ad vota vel imbre collecta: terra vero fœcunda & si incōmoda. In vitibus putādis tria cōsideranda sunt. s. fructuū spes successura: materies: locus q̄ seruet ac nutriat. Venatio tres habet species. s. ferinā: aucupiū & piscariā. Ferina fit multis modis. s. retibus: pedicis: laqueis: pcipitijs: arcu: iaculis: cuspide: indagine: pēnarū odore: canibus: accipitribus. Aucupiū fit retibus: laqueis: pedicis: pcipitijs: arcu: visco: hamo. Piscatura fit reuis⁹: sagenis: gurgustijs: hamis: iaculis. Nauigatio q̄q̄ est mechanicæ species fm pdicta: ad quā pertinet ois industria emēdi & vēdēdi. Hæc vniuersa littora adit: pacē & familiaritatē cū exteris nationib⁹ cōponit: & priuata bona cōia facit. Medicina corporis vel

Occasiones medicinæ. mētis vel restaurat salutē. Hæc cōtinet occasiones & opationes. Occasiones sunt sex. Aer circūdans nos: cibus & potus: somnus & vigilia: motus & quies: exinanitio & repletio: & accidētia aiæ. i. passiones insurgentes. Opationes sunt in rus & foris. Intus vt ea quæ intromittunt per nares: per os: per anū: ad exercitādas ternutationes: vomitiōes & purgationes. Foris vt sunt emplastra: incisio & vstio. Theatrica cōtinet ludos diuersi generis. Nā ludus aut est gymnic⁹ aut agon: aut circēnsis: aut scenicus: aut gladiatorius. Gymnicus est qui in gymnasio exercet: cuius gnēs sunt genera. s. saltus: cursus: iactus: virtus atq̄ luctatio. dr̄ aūt hic virtus immēsitas virtū in labore & pōdere corporis. Agonū genera fuerūt cursus celeritas: sagittādi peritia: stādi patiētia: ad citharā quoq̄ & tibias incēdēdi gestus: decantādi modulatio: terretris q̄q̄ & nualis perpetuē dorū q̄ supplicio⁹ certamina. Circēses ludi dicti a circūeundo. Scena locus est intra theatrum in modū domus instrata cū pulpito vbi cōtabant comici & tragœdi: saltabant histriones & mimi. Gladiatores pugnabāt in amphitheatro: illic iuuenes vsum armo⁹: diuerso mō discebāt: & modo inter se pugnis aut gladijs: mō circa bestias intendebant. Est & ludus aleę: choreę: pallę. Alea taxill is ludit ur: ab hac fraus & mēdaciū & periurij nunq̄ abest: postremo & dāna rerū. Et ꝓpter hæc scelera aliq̄ū sunt hæc legibus interdicta. hæc Vincē. Logica

Logica diuidit Grāmatica. diuidit in grāmaticā & rationē disserendi. Grāmatica autē est sciētia recte loquēdi: recte scribēdi origo: & fundamentū oim liberaliū artiū. Et diuidit in literā: syllabā: dictionē & orationē. Literæ græce & latine ab Hebręis vident exortę. Apud illos em primo dictū est aleph. inde tractū est a Græcis alpha. & a Latinis a: O ēs aūt literę apud Græcos & verba cōponunt & numeros faciunt. Nā. a. significat vnum. b. duo. c. tria. & sic de cæteris. Rō disserendi diuidit in dialectam & rhetoricā. Dialectica ipsa est q̄ ꝓprie dicitur logica

Dialectica. i. rōnalis diffiniendi querendi disserēdi potēs. Iraq̄ dicibile aliud incōplexū aliud cōplexū. Et incōplexo⁹ aliud inhęrens intra. de hoc agit in lib. Prędicamento⁹: aliud inhęrens extra: & de hoc agit in li. Principio⁹. Complexorum aliud absolutū: & de hoc in lib. Perihermenias: vbi agit de enuntiatione sine respectu: aliud ordinatū ad alterū: & hoc vel ad oēm materiam indifferenter. & de hoc in lib. Priorū vel ad materiā determinatā contractū. & hoc tripliciter: qa vel ad materiā necessariam: & de hoc agit in lib. Posterio⁹: vel ad probabilē: & de hoc in lib. Topico⁹: vel ad sophisticam: & de hoc in lib. Elenco⁹. Rhetorica est bñ dicendi sciētia ad persuadendū iusta & bona in rerū personarūq̄ & negotio⁹ causa. Rhetor est vir bonus dicēdi peritus. Vir bonus cōsistit natura vira moribus & actibus. Dicēdi peritus cōsistit artificiosa eloquētia: q̄ cōstat partibus qnq̄. s. inuē

De rhetorica & eius tribus. tione: dispositione: memoria: pronūtiatione & fine officij: quod est aliq̄d persuadere. Iste aūt dicendi peritia ꝓsistit in tribus. s. natura: doctrina & vsu. Causarū genera tria sunt. Deliberatiuū in quo qui d debeat vel nō debeat tractat. De monstratiuū in quo persona laudabilis aut reprehēsibilis ostendit. Iudiciale in quo de ipsius facto pœnę aut præmia datur. Deliberatiuū genus duplex est. s. suasio & dissuasio. Suasorium aūt tribus diuidit. s. vtili possibili & honesto. Demonstratiuū habet duas partes. s. laudē & vituperiū Partes oīonis rhetoricę quatuor sunt. s. exordium: narratio argumentatio: & conclusio. Hæc Vincē.

§. IIII. ET NOTA QVOD INVEN

tores artiū liberaliū & mechanicarū & philosophię & auctores libroꝝ: ipsarum cōiter fuerūt gētiles & reprobi hoies. In grāmaticali b⁹ principalis ponit Prisciā. in rhetoricis Tullius Cice. q̄ & ethnicus de diuina ꝓuidētia male sensit. fm beatū Tho. i. par. q. xxij. quē etiā maloꝝ mor⁹ fuisse oītēdit Sallu. licet ipse Sallu. cū Demosthene Græco oratore per maximo infideles fuerūt. Lactan. aūt vt omittā Titum Liuiū lacteo fonte manantē sed errātē: christicola fuit. Sed error Millenistrarū sectat⁹ est: & de spūsctō minus bñ sensit vt patet in li. suo Institutionū. Inter poetas magn⁹ fuit Homerus apud Græcos: sed apud latinos maior Virgilius: qui vltra infidelitatē turpissimus in moribus fuit: nec min⁹ eo Naso seu Quidius & ꝓcipue in sua doctrina lasciuijs plena Inter historiographos præcipui: Valerius maximus in ps̄a Lucanus in metro. Suetonius incircūcisi corde & corpore. Iosephus Iudęus post christi aduentū iudaismū securus est. In logicali b⁹ Aristo. effulsit: & totius philosophię monarcha: cuius parti morali Socrates se totū dedit: Pythagoras naturali: sed vtriusq̄ discipulus. Plato vtrūq̄ cōplexus est vt dicit Augu. de ciu. dei. Hic sup oēs theologus fuit cuius doctrina antiq̄ sancti doctores imbuti fūt. vt Amb. Origc. Augu. Hiero. Basi. Errores tñ eius plurimos abnięctes Origenem dimittēdo. Moderni⁹ v⁹ Aristo. sequunt ꝓpter amorem doctrinę ordinē & minus errantē. Oēs hi cū suis sectis epicureis: stoicis & peripatheticis cū alijs nō excludēdo Seneam moralissimum: sed cū vulgo idololatrante ab extra fm btm Tho. Principes illi sunt q̄ fm aplm. ſ. Cor. ij. dei sapientiā minime cognouerūt. Et dñantes super bestias. i. bestiales hoies & rudes. Hi principes gentiū & ludętes in auribus cœli. i. dęmonijs sua curiositate & plurima falsitate suggesta illudentes hoies: & illusi ab ipsis spiritibus malignis cōgregantes sibi aurū sapiętię & argentū eloquętię sine fine. Demū exterminati sunt & ad interos descenderūt: vt dicitur Baruch. iij. Arithmetica dicit de primord⁹ Pythagoram inuenisse: q̄ & fine fide fuit. Tubalcain Musicā. Astrologiam Athlas: & Ptolemeus multa addidit. Geometriam Euclides & Hermenides. Ethnici oēs & inter reprobos cōputati. Medicinā Esculapius primus docuisse refertur: quę indocte plębes in deū retulerunt: sed auxit copiose Hippocrates & Galenus: necnō & Auicēna: qui oēs & si deum cognouerunt: nō sicut deum glorificauerūt: sed euanuerūt in cogitationibus suis. Iura ciuilia gētiles primi instituerunt diuersi diuersis vrbibus: & a Lacedemonijs leges Romani mutuati sunt. vt patet in decre. dist. vij. Moyses. Artes plures mechanicas instituisse ex Cain ꝓgenitos insinuat Genesis liber. in. iiij. ca. Qui cōiter criminosum parentē in moribus imitati sunt: & ciuitatē in mundo ipse primus cōstruxit: quasi innuēs ad illā nō pertinere q̄ sursum est Hierusalem. Sed & monarchę oēs siue Assyrio⁹: siue Medorum & Persarū: siue Græco⁹: siue Romano⁹ vsq̄ ad tēpora Cōstantini Philippo excepto imperatore a Decio interempto: oēs in sua ęcitate mētis mortui sunt & morib⁹ intēperatissimi Et ille q̄ videt fuisse fœlicior Octauian⁹. s. & mūdi sapiętię nō ignarus: lasciuissimus describit. Hęc igit scripta sunt vt nō gloriet sapiēs in sapiētia sua: quantumcūq̄ his repletus nō potens in potētia sua: sed agnoscat verū esse qd dr̄ Sap. xiij. Vani sunt oēs hoies in quibus nō subest sciēia dei. Vere vani. i. frustra cū nō cōsequent finē suū q̄ est fm magrm in. ij. dist. j. vt summū bonū intelligāt: intelligēdo amēt: ipsoq̄ fruātur. Sed nec se dejciāt & cōtemnāt q̄bus tales sciētię desunt: aut potētia vel diuitię subtrahuntur: qa sine his plenissime salus ꝓpria, pcurari pōt: ac etiā, pximo⁹ nō modice sicut experiētia docet. Verū doctrinę tales quo ad vera & vtilia q̄ ibi sunt cōtemni nō debēt: ex eo q̄ auctores fuisse nō videntur vitiosi. nā veritas fm Amb. a quocūq̄ dicat a spūsancto est: & si ipsi nō habuerint eū quantū ad gratiā gratū facientē. In cuius figuram ꝓcepit dñs vasa aurea & argentea Egyptio⁹ asportari ab Hebręis: vnde tabernaculū dñi cōstruere. & ad significandū fm venerabilē Gratia. dist. xxvij. legim⁹. §. sed ecōtrario, q̄ aurū sapiętię & argētū eloquętię licet accipere ab infidelibus, quasi iniustis possessorib⁹ ex suis doctrinis: & cōuertere in vtilē vsum ecclesię. Vñ aplus

Inuētor grāmaticę & rhetoricæ: & aliarū sciētiarum vtilium liberalium.

lib. viij cap. iiij.

Iura vtinam de emanarunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad Titū allegat dictū cuiusdā philosophi. Cretēses malę be stię &c. Et hoc etiā dicit Aug. j. q. j. dñs declarauit. Verū in mōnibus ad ppl'm: nec videt honestū nec piū eos implere doctrinis & allegationibus infidelium: quasi sacra scriptura q̄ est vera dña oīm facultatū ancillari videat tanq̄ insufficiens: & ille vere ancillæ dñari. Inde em̄ vilescit scriptura: augetur curiositas magis q̄ deuotio in auditoribus: & vanitas in loquentibus. Sed sufficit aliq̄n ancillas vocare vt sancti fecerunt ad magis confirmandum ea quæ sunt fidei per testimonia inimicorum eius.

¶ De quidditate aiæ & ꝓprietatibus eius. Cap. iiij.

DE QVIDDITATE ANIME

Orōnalis & ꝓprietatibus ei⁹. dñs Io. dīci sup Ecclesiastē. xxxvj. lectiōe tractās illud Ecclesiastes. Cūcta fecit de⁹ bona in tpe suo: & mundū tradidit disputationi eor̄: vt nō inueniat hō opus qd⁹ opat⁹ est deus ab initio vsq; ad finē. t. aiam q̄ manet in ęternum: sic dicit. Nā & si pḧi aliquā veritatē cognouerūt de mūdo isto nō tn̄ aiam plene aliqs nouit nisi ꝑ reuelationē spūssancti. Vñ Ari. in. j. de aia. dicit difficillimū esse accipe qd̄ sit aia & multas habet dubitationes. Duodecim aūt dubitatiōes de ea ponent fm̄ diuersos sapiētes: & licet pḧi nesciuerint qd dicerēt: diuersimode tn̄ descripserūt eā: victa a veritate fm̄ duodecim eius cōditiones. Plato dixit aiam esse essentiam vel numerū se mouentē: q̄ cōponebat ex quatuor numeris s. vnitate: dualitate: ternario: & quaternario. Vocabat vnitatem intellectū: dualitatē scientiā: opinionē ternariū: sensum quaternariū. Sic ergo intelligit aiam habere intellectum: sciētiā: opinionē: & sensum: & iō ꝑ se mouet cū vult. Sed spūssctūs aliter intellexit: nam̄ aia est vna essentia & sic rn̄det vnitati: est cōposita ex esse & essentia: vt dicit sanctus Tho. j. parte. & hoc rn̄det dualitati. est ad imaginē dei ꝑ triplicē potētiā. s. memoriā: voluntatē & intellectū: vt ait diuus doctor Augu. de trini. & sic rn̄det ternario. & creata est vt informet corpus cōpositū ex quatuor elemētis: & sic rn̄det quaternario. Democrit⁹ dixit q̄ aia est ex atomis spherieis q̄ vident̄ in aere in radiis solis. Hic fuit victus sic dicere quia atomi semp̄ sunt in aere: sed nō vident̄ nisi sole aduēniente: sic aia est in nobis: sed cognosci nō pōt nisi aduenię te lumine diuinę grę: & sic nobilissima est vt suū intellectū & quālibet humanā notitiā transcendat. Magna res inquit Bern̄. ad Haymonē est aia quę christi sanguine est redēpta. Empedocles dixit eā ex igne aere aqua & terra: lite & amicitia. hic recepit ꝓ aia totū hoiem: sicut frequenter facit sacra scriptura: corpus aūt cōponit ex quatuor elementis: & aiā restabit fm̄ eū ex lite & amicitia. & hoc dicere cogit ex inclinatione quā habet ad corpus ex fuga & odio. Nam aia iusta suū diligit habitaculū: & dānata odit suū. vt dicit diuus Aug. iij. super Geñ. ad literā. ca. xvij. Heraclitus tenebrosus phylicus dixit aiam esse scintillā stellaris essentię. hic ei⁹ ori ginem tangit: quia de cœlo est solū a deo infusa. Ali⁹ Heraclitus cognometo Ponticus dixit aiam esse lucem. hic eius essentiā dixit. Nā aia fm̄ Aug. de essentia est angelor̄ vt sit decimus ordo. nā angeli per lucē intelliguntur. Geñ. j. Dixit deus fiat lux: & facta est lux. i. multitudo angelorum. vt ait doc. glo. cōis. Qd̄ tetigit Saluator in parabola de mulie re perdēte decimā drachmā. Luc. xv. Nō em̄ perdidit aliquē ordinē angelor̄: sed de quolibet aliquos⁹: hoiem aūt perdidit totū quem totū saluū fecit in sabbato magno in ara crucis. Io. vij. Seneca dixit aiam esse spm̄ intellectualē ad beatitudinē in se & in corpore ordinatū. Hic tetigit finē eius: vt scilicet bene operās beatificaret̄ in morte: & corpus in quo bene gessit in vltimo beatificaret̄ iudicio. Aristo. dixit ꝙ aia est endelechia. i. actus primus corporis organici potētia vitam habētis. Hic tāgit ei⁹ immortalitatē ꝙ est vitā dans alteri & aliunde nō habēs: aliter esset in infinitū procedere. hoc diffusius deo dante dicet. j. in hoc eodē. c. Pythagoras dixit aiam esse harmoniā. hic tetigit officiū quod habet in corpore scilicet eū regere & mouere sine tedio & sine labore immo regit eū cōsonantia: vt patet in cūctis tēperatis motibus corporis: & maxime linguę q̄ melos cōiter gratos facit Isto mō dicebat diuus doctor Aug. lib. de spū & aia. Aia est substantia quædā rōnis particeps corpori regēda ac cōmodata. Et Remigius. Aia est substātia incorporea regēs corp⁹ Diogenes dixit aiam esse aerē: & sic a se fuit motus eo ꝙ homo nec per momentū sine aere viuere pōt. Quomodo etiā dicit Isido. lib. j. Etymol'. ca. j. ꝙ gentes dicebāt aiam quasi ventū aere attractū: vt ventū videt̄ hoibus dare vitā: tn̄ spi ritussanct⁹ coegit sic dicere ex aiæ summa puritate: sicut dixit Arist. iij. de aia. ꝙ aia est sicut tabula rasa in qua nihil est depictū. Hyparchus dixit. Aia est igneus vigor. Et Virgil. Igneus est illis vigor & cœlestis origo seminibus. hic tetigit eius effectum scilicet semper amare. Ait em̄ venerabilis Hugo de sancto Victore in pri. de anima aiæ. Scio o aia ꝙ vita tua dilectio est: & scio ꝙ sine dilectiōe esse nō potes. Hippocrates dixit aiam esse spiritū tenuē per oē corpus dispersum. hic tāgit eius incorpalitatē & modū existēdi in corpore: quia est tota in toto: & tota in qualiber parte. Itaq; nō est in vno loco corporis solū: sed vbiq;. Et aia vndeq̄ sentit sicut in parte. Exemplū ponit Calcidius super Timeum. de aranea quę sedēs in medio suę telę quantul⁹cunq; motū est vn decunq; sentit & etiā exsistens extra medium. Pamphilomi⁹ dixit aiam esse ideā. hic tāgit aiæ capacitatē: qa scilicet aia cognoscere apta est: & ex hoc cōuincitur in se habere oīm rerū similitudines: vt Aristo. deducit in. iij. de aia. vñ diuus Augu. in de spū & aia inquit. Aia est oīm rerum similitudo. Et iterum. Aia ad similitudinē totius sapiētię facta in se oīm rerū gerit similitudinē: quia silis est terrę per sensum: aquę per imaginationē: aeri per rōnē: firmamēto per intellectū: cœlis cœlor̄ per intelligentiā: lapidibus per essentiā: arboribus per vitā: aialibus per sensum & imaginationē: angelis per intellectū: deo per intelligentiā. Ex his patet ꝙ philosophi nondū inuenerūt qd est qd̄ deus operatus est ab initio vsq; ad finē: sed solus spūssanctus docet ꝙ est facta ad imaginem & similitudinē dei. Geñ. j. hæc Io. dñici.

Duodecim opiñ. antiquorū de essentia animæ.

Cōmenta ātiq̄rum de anima.

§. I. DIFFINIRI ERGO VEL DE

scribi sic posset aia rōnalis fm̄ theologos a spūsancto illustratos. Aia est substātia icorporea immortalis a deo de nihilo creata cū infundit corpi suo ad ipm̄ informādū esse entialiter & per se ad perfectā beatitudinē obtinēdā p̄ grām & bona opa. Incorporea dr̄ cōtra p̄dictos phos q̄ dixerunt eā esse corpus vt aerē vel ignē qd̄ p̄ hęresi reprobat̄. xxiij. q. iij. ca. penū. Immortalis dr̄ cōtra illos qui eā dixerūt cū corpore mori. In pśona quor̄ dr̄ Eccl's. iij. Vn⁹ est interit⁹ hois & iumentor̄: & equa vtriusq; cōditio. sed hoc vt hęreticū abecclesia cōdemnat̄. vt patet. Creata dr̄ cōtra Gnosticos hereticos q̄ dixerūt aiam esse naturā dei: & per ꝙns non creatura: quor̄ error reprobat̄ in. d. ca. xxiij. q. iij. A deo creata cōtra Simoniacos & Menādrianos inter hęreticos cōputatos: dicentes aias & alias creaturas ab angelis factas. De nihilo dr̄ cōtra eos qui dixerūt factā ex substantia stellari: vt Heraclitus vel ex traduce. i. aia generati ex aia generantis cū generatur corpus: sicut & corpus generat̄ ex corpore. Cū corpori infundit̄: cōtra Origenianos qui dixerūt oēs aias ab initio mūdi creatas fuisse & peccasse: & fm̄ varietatem pcōn̄ in diuersa corpora infundi: quod hęreticum ponit̄ in. d. ca. xxiij. q. iij. Ad informandū corpus dr̄ cōtra eos qui dixerūt aiam corpori vniri nō vt forma substātialis: sed vt motor mobili: qd̄ reprobat̄ de sum. trini. & fide catho. c. vnico. in cle. vbi determinat̄ ꝙ aia intellectiua ꝑ se & essentialiter est forma corporis humani: & ꝓtrariū asserere hereticū. Rōnes ibi assignat glo. Io. quas accepit a btō Tho. in. j. par. sum. q. lxxvj. Ad beatitudinē cōsequendā dr̄ cōtra eos qui dixerūt aias cōuerti in dæmones vel q̄cunq; aialia. qd̄ reprobatur xxiij. q. iij. c. penū. circa fi. Et ꝑ gratiā dr̄ cōtra Pelagianos hereticos: q̄ dicūt ꝑ liberū arbitriū principaliter cōsequi posse bitudinē. xxiij. q. iij. c. penū. & quia gratia cū nullo mortali pcō̄ pōt inueniri: ideo decedētes in mortali ꝓsequi nō pñt pcō̄ pōt inueniri: ideo decedētes in mortali ꝓsequi nō pñt ea. Matt. xxv. Ibunt hi in suppliciū eternū: iusti aūt in vitā ęternā.

Diffinitio aiæ.

Vbi de-

§. II. ET PRO MAIORI DICTO

rum declaratione sciendū ꝙ finis ꝓpter quē aia rōnalis est creata est quadruplex. Primus est adimpletio volūtatis dei. Secundus est adimpletio numeri elector̄. Tertius est adimpletio quecūq; voluit deus fecit. Et quia sic voluit ita fa. ꝙ̄ est. aut Amb. & apl's. j. Tim. iij. deus vult oēs hoies saluos fieri. Cū ergo volūerit creaturā rōnalē facere: qa fecit qd̄ voluit: ergo facere oportebat: vt impleret volūtas sua. Sed ꝙ rō finalis est reparatio ruinę angelicę. Venit em̄ christus fm̄ apl'm reparare q̄ in cœlis & q̄ in terris sunt. Et in Pś. Iudicabit in nationibus. s. dñs implebit ruinas. Etiā q̄uis angeli mali reparari nō possint in se: & boni angeli non egeant reparatione in se: tamen dum loco lapsor̄ angelorum hoies creati assumuntur:

assumuntur: cresc̄it gaudiū eor̄: ex numero fruentiū: & sic dicunt̄ reparari. Tertia rō q̄ incidit cū sēda est congratulatio vel delectatio societatis mutue. s. in multitudine cōsortij angelor̄: sicut em̄ minuebat numerus fruentiū ꝑ numerum lapsor̄ angelor̄: ita auget̄ delectatio ꝑ numer⁹ hoim saluādor̄. Vñ & gaudiū est in cœlis supvno pcātore pœnitētiam agēte. Lu. xv. Quātus em̄ sit numerus p̄destinator̄ est circa hoc triplex opinio. Qui dā em̄ dicunt ꝙ tot hoies saluabunt̄ quot angeli creati sunt & boni & mali: sed melius & verius dr̄ ꝙ soli deo soli deo est cognit⁹ nūerus elector̄: in superna fœlicitate lo nūerus candus fm̄ Greg. in collecta. hęc btūs Tho. in. j. par. q. xxiij. saluan- Quarta rō creationis aiæ est p̄miatio ipsius. Vñ magr̄ in. iij. dor̄ est sen. dicit: ꝙ deus fecit rōnalē creaturā vt summū bonū intelligeret: intelligēdo amaret: amādo possideret: & possidēdo frueret. Et Augu. dicit: ꝙ aia rōnalis creata est vt deū vi cognit⁹ deret: amaret: laudaret: & ei seruiret. Ita ꝙ videre pertinet ad actū rōnis: amare ad actū volūtatis: laudare ad actū sermonis: seruire ad actū operis exterioris: vt istis oīb⁹ fiat ꝓtestatio primæ veritatis: summæ bonitatis: immēsæ maiestatis: æternę fœlicitatis. Hæc Alex. iij. p. & post eū Rayne.

¶ De immortalitate animæ. Cap. v.

DE IMMORTALITATE A

nimæ rationalis: quā q negant asserētes cū corpore mori hæretici declarantur esse. xxiij. q. iij. ca. penū. Hor⁹ errorem ponit sapiēs Sap. ij. recitās quasi nō fuerimus &c. postea in inferno afflicti fatent̄ se errasse. Sed aiam nostrā esse immortalem multiplici ratione: innumerabilium attestatione exemplor̄: & reuelatione: ostensione: efficacissime comprobatur.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Aiam ē imor talē pa et ex multi- plici rō ne.

scilicet p rōnes Rober. holkot sup li. Sap. inducit tres rōnes quarū prima est ex rōne diuinæ libertatis. Amicus em̄ pui det amico suo oē bonū qd̄ pōt: vt oste dit philosoph⁹ in li. Ethi. Deus ergo cū oipotens sit: & seruos suos amicos vocet. Vos amici mei estis si feceritis &c. Io. xv. ca. ergo ꝓuidet eis de vita fœlici & perpetua qd̄ facere pōt: & hoc est maximū bonū. Sed o ꝓbat̄ ex dei equitate. Cū em̄ de⁹ sit iustus simus: nec patiat̄ aliquod bonū irremuneratū: sicut nec alicuod malū impunitū: quod dictat iustitia: hic vt videt̄ ad fensum mali frequenter ꝓsperant̄: vel punient̄ ad suffientiā: boni ꝙo deprimunt̄: vt in pluribus: vel non remunerantur ad sufficientiā: ergo oportet aiam esse immortalē: vt in alia vita remunerēt̄: vel puniat̄ ad plenū fm̄ ea q̄ gessit in corpore. & hoc rāgit de pœ. dist. iij. qd ergo turbamur. Tertio hoc declarat̄ ex dei infallibili veritate. Cū em̄ verax sit mēturi nō pōt: ꝓmittit aūt seruis suis vitā æternā dicēs. Ego vitā æternā do eis. s. oub⁹ meis. Io. x. Cū ergo corpus corrūpat̄: vt patet: necesse est aiam esse imortalē q̄ recipiat vitā ęternam. Btūs Tho. in. j. par. q. lxxv. ponit duas rationes. Et prima est: qa corruptio nō inuenitur nisi vbi inuenitur contrarietas. Generationes em̄ ex contrarijs in contraria sunt. Vnde corpora cœlestia quia nō habent materiam contrarietati subiectā incorruptibilia sunt. In anima aut̄ intellectiua non potest esse aliqua cōtrarietas. Recipit em̄ fm̄ modū sui esse: ea ꝙ q̄ in ipsa recipiunt̄ sunt absq; cōtrarietate: qa etiā rōnes ꝓriores in intellectu nō sunt ꝓrię: sed vna Cognitio intellectiua non potest esse aliqua cōtrarietas. Recipit em fm̄ modū sui esse: ea ꝙ q̄ in ipsa recipiunt̄ sunt absq; cōtrarietate: qa etiā rōnes ꝓriores in intellectu nō sunt ꝓrię: sed vna esse ꝓria. Impossibile est ergo ꝙ aia humana vel intellectiua sit corruptibilis. Alia rō est: qa vnūqd̄q; ꝙ suo mō eē desiderat. Desiderit aūt in reb⁹ cognoscētibus sequit̄ cognitionē. Sensus aūt nō cognoscit eē nisi sub ħ & nūc. Sed intellectus apphēdit eē absolute & fm̄ oē tp̄s. Vñ oē hīs intellectū naturaliter desiderat esse semp̄: naturale aut̄ desiderium nō pōt eē inane. Ois igit̄ intellectualis substātia est incorruptibilis. Et si dicat ꝙ oē qd̄ est ex nihilo est ꝓtubile in nihil: ga finis debet rūdere pricipio: sed aia creata est ex nihilo: ergo dr̄ corruptibilis. Rnder. b. Tho. ꝙ cū dr̄ aliqd̄ ꝓtubile in nihil nō importat̄ in creatura ad nō esse potētia: sed in creatore potētia ad ħ ꝙ esse nō influat. Dr̄ aut aliqd corruptibile p ħ ꝙ ineſt ei potētia ad nō esse: & sic nō est in aia hæc potētia: vñ nō corruptibilis sed incorruptibilis est. Dñs Io. dñi ex inde auctoritates. Et prima est: qa nihil est qd̄ nos discernat a bruris & mutis: nisi religio & cognitio summi dei. Igitur ad fruēdū summo aia nr̄a creata est: hęc rō demōstrat in

ductiue: qm̄ oē aial id cognoscit & solū qd̄ ad ei⁹ vsum spectat. asin⁹ aūt nō cognoscit aurū nec margaritas: qa ad eius vsum facta nō sunt: & sic discurrendū ꝑ singula. Igit̄ si deū cognoscere in hac vita cōtinue laboram⁹: natura nos docet ad hūc finē factos esse. Ex hoc argumēto Lactā. li. vij. instit. devita btā plures elicit rōnes. Sed o nihil est qd̄ vitaē elemē to cœlesti nisi hō: igit̄ hō ad cœlestia tēdit: & nō corp⁹ qd̄ i terra reuertit̄ ꝑ mortē: immortalis est ergo aia q̄ illuc aspirat. Ista cōsequētia videt̄ satis bona in materia inductiue: cūcta aialia sibi filiibus nutrianť & vtianť vt etiā in li. de nutrimēto & nutrito dr̄. Ancedēs satisparet: qa nullū aial igne vtit̄ nisi hō. Et si dicis ꝙ qa canis & cara comedūt cocta. Rn. ꝙ hoc agūt ꝓter suā naturā: qa ita bn̄ comederēt cruda: & comedūt & libētius q̄ cocta. sed sunt insatiabilia aialia: & capiūt q̄ sibi dank cū aliū de habere nō possint. Hō ꝙo ex oppositio libētius q̄ igne cocta sunt comedit: immo nobis vī impossibile sine igne viuere. Licet Pli. iunior lib. vj. c. xiij. dicat ꝙ in pte orientali qbusdā gētib⁹ vsus ignis fuerit ignotus vsq; ad tp̄s Ptolemei regis Aegypti: tunc ei primo ignē habuerūt. Verum est ꝙ ex dictis in illo. c. credo illos nō esse hoies. Cū igit̄ loc⁹ ignis sit in cœlo: vt patet: oīm ꝓsensu & experimēto ꝙ sol⁹ hō vtit̄ igne: cōstat sic nos natura docente vt ꝑ cœlo facti sim⁹. Vide de hoc etiā Lactā. vbi. s. Tertio sic, ꝓbat̄. aut aia est immortalis: aut hō insœlicior est cūctis creaturis. Sed a pars nō est ẏa vt cōstat manifeste: ergo aia est immortalis. ꝓbo cōsequentiā. Nā ois res facta est ad aliquē finē: & cū a dipiscit̄ qescit in eo. Hoc patet inductiue Ignis fact⁹ est vt sit in loco supiori: iō inferi⁹ existēs mouet̄ sursum vt illuc ascēdat: cū aūt est vbi esse debet: qescit. Lapidis loc⁹ est & finis petere cētrū: & tādiu laborat ꝙ possit accedere: & cū ibi est qescit: & nullū motū habet & alibi nō qescit nisi violēter teneat. Hoc idē cōsidera in bruris aialibus Canis bn̄ past⁹ qescit: & nil vltra q̄rit: qa ei⁹ finis est viuere: & sic de oib⁹ aliis. Oia igit̄ aialia & alia nō rōnabilia suū finē q̄runt: & rūe qescunt q̄n in sua pfectione cōsistūt. Hois aūt anim⁹ in hac vita nūq; qescit: licet corp⁹ qescat in somnis bene pastū: aia tn̄ intus existēs est semp̄ in motu: qd̄ declarant cōtinua somnia. Igit̄ cū nūq; aia sit qeta & cōtenta: sed oportet ꝙ vlteri⁹ q̄rat: necesse sequit̄ ꝙ vel ad aliū finē facta est: & sic est immortalis: vl' miserrima est: qa nūq; suū assequit̄ finē: qd̄ fuit sct'a pars antecedētis. Hæc rō fundat̄ ex dictis deuoti Bern̄. lib. de cōtemptu mundi. vbi ait. Aia rōnalis ad imaginē dei facta cæteris oībus occupari pōt: repleri oīno nō pōt. Capacē em̄ dei quicqd minus deo est nō implebit. Hinc est ꝙ naturali desiderio oēs quidē summū bonū appetere ꝓbant̄: nullam nisi eo adepto requiē habituri. Quarto & vltimo deus & natura nihil frustra operant̄ cum igitur videamus nos aliqua summe amare quę ad corpus nō possunt aliquo modo ꝓspectare nec ꝓdesse: sequitur ꝙ alia est vita q̄ corporis: & ad aliud facti sumus q̄ ꝑ corpore tm̄. hoc patet. Nā nos desideramus scire & sapere: quæ potius afflictionē dant corpori q̄ delectationē. Nos desideramus famā q̄ corpori nihil ꝓdest: imo naturaliter nos cōmedamus hoies virtuosos: q refrenāt corporales motus & delectationes: atq; naturaliter approbam⁹ meliorē vitam esse q̄ sit corporalis: & hec vnusquisq; pōt in se intueri cū aiæ desideria cogitabit. Hæc rō fundat̄ ex dictis Torquati Boe. iij. de cōsol'. ꝓsa. ij. vbi ait. Inserta est mēribus hōim naturaliter veri summiq; boni cupiditas. Et de hoc Lactan. diffuse vbi. s. vbi ad hāc materiā plures persuasorias rōnes facit. Pōt induci & quinta ratio talis. Oē quod est corruptibile quanto magis inueteraſcit tanto magis deficit in virtute & robore suo: vt patet in corpore humano quod cū antiquatur est magis debile q̄ prius: quia tēdit ad mortē. Sic & potētię sensitiue q̄ sunt affixę organis corporis: vt visus auditus: memoria: & hm̄oi deficiunt paulatim: & tāto magis quanto quis plus senescit. Si ergo aia esset mortalis similiter etiam diminueretur virtus eius in potētijs: quæ nō sunt affixę organis corporis: vt intellectus & voluntas: sed hoc nō est immo cōtrariū: quia tanto quis perfectius intelligit quanto plus viuit: ꝓpter quod dicit̄ Iob. xij. In antiquis est sapientia: & in ꝓmulto tēpore prudentia.

§. II. SED QVONIAM PLVS

Probat hodie valet apud malū vulgus auctoritas antiquor̄ q̄ per testimonia fualionū veritas: qd antiq de hac immortalitate aiæ sensē- nūs arunt aliqualiter videamus. Primo nāq; volumus a poetis tiquor̄ incipere in quibus est magis dubia veritas: nihil videntur aię im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

morta-litas & primo per poe-tas.

aliud laborasse q̃ loq de inferno & purgatorio & cãpis Elisijs:& cœlis in qbus aiæ defunctorũ ꝓ qualitate meritorũ & demeritorũ collocanf:vt patet oĩ intuẽti. Et principalr Virgil.in li.Eneid.& Sen.fere in cũctis tragœdijs:& q̃ min⁹ dixit in fine magni operis cõclusit.Morte carẽt aiæ &c. Qui.xv. Meta.introducit deũ de aĩa Herculis loquẽtem & ait.Exter-

Aĩæ im-mortali-tas ꝓba-tur ꝑ hi-storicos

num est a me qd' trãsit & inexpers atq; immune necis.Inde per historicos etiã trãseundũ sub breuitate est qui aliorũ fa-cta describunt.Sall.em in lib.de repu.inquit.Natura diuitiarũ & famę gloria fluxa atq; fragilis est:virtus clara æternaq; habetur. Igitur ꝑclara facies magnę diuitię adhuc vis corporis & oĩa alia adhuc breui dilabunf. Ingenia & egregia facinora sicut aĩa immortalia sunt.Itẽ idem in Catelinario in vna oronũ Iulij & Cato.de pœnis aiaꝝ separatarum differit Iulius Cesar.Valerius maximus qui eque vt Sallu. fuit Romanus scriptor in.ij.li.c.j.Indos meminit:quoꝝ fœminę certã mori cũ maritis vt alia vita cũ eis fruanf. Item ibi pauloante.immortales esse aĩas mos Gallorũ approbat qui pecunias mutuatas apud inferos recepturos se sperant Deinde dicerẽ stultos nisi idẽ brachati sensissent qd' pallias Pythagoras credidit. Idẽ li.iiij.c.xx.& xxxiiij.vbi clare hoc ponit.Idẽ vt patet in.j.ca.de miraculis & somnijs.Item Luca.Cordubẽsis historicus nõ poeta hoc in plurib⁹ libris testaf.Magni viri hoc idẽ tenuerunt: Pagani tñ quia alios nõ noiabo ꝓ ista materia.Didym⁹ nãq; rex Brachmanorũ ad Alex.mag.sic scribit. Quapropter nimiũ vecordes vos & miserabiles iudicamus: q̃ originẽ vestrã esse cœlestẽ nõ suspicitis magnãq; eũ deo,hre cognationẽ. Et iterũ in alia epla.Nos nõ sumus incolę hui⁹ mũdi:sed aduenę: nec ita i orbẽ terrarũ venimus:vt in eo libeat cõsistere sed trãsire: ꝓperam⁹ em ad larẽ patriã nullis delictorũ põderibus grauati:nulla qdẽ cõsictũę fröte ,pgredimur:vt expediti ac faciles spatiũ ,ppositi decurramus itineris.Item Cyrus maior rex cũ veniret ad mortẽ cõuocans filios suos vt recitat Tullius in li.de senectute.& Xenophon phs scribit:sic ait. Nolite arbitrari o filij charissimi mihi me cũ a vobis recessero nusq; aut nullũ fore:nec em dũ essem vobiscũ aim meũ videbatis:sed eũ esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebã intelligebatis:eundẽ igit esse credite &si nullum videritis.

Assertiones morali-um de imorta-litate a-nimaꝝ

Vltimo ad phos morales transeamus. Trimegistus Mercurius maximus Grœcus ad Esculapiũ sic scribit.Oĩs humana aĩa est immortalis.Itẽ ibidẽ loquẽs de hoie.Cum itaq; aĩad uerteret deus eũ nõ posse oĩm rerũ esse diligentẽ nisi eũ humano cõtegeret tegmẽto:texit eũ corporea domo. Talesq; oẽs esse præcepit ex vtraq; natura in vnum cõfundens misceriq; quantũ satis esse debuisset.Itaq; hoiem cõformat ex aĩa & corpore.i.externa & mortali natura:vt aĩal ita cõformatũ vtriq; suo origini satisfacere posset:& mirari atq; orare cœlestia:& incolere atq; gubernare terrena.Itẽ Lucretius qui aliq̃n videf sensisse oppositũ rãdem hos versus compo-suit.Cedit idẽ retro de terra quod fuit ante .In terrã: sed qd' missum est ex etheris oris:Id rursum cœli fulgentia tẽplare ceptant.Itẽ Tullius lib.quẽ de somno Scipionis edidit parum post principiũ sic ait, Cõstat certũ esse in cœlo diffinitum locũ vbi beati euo sempiterno fruanf.Et sequit.Hi vinunt q̃ e corpoꝝ vinculis tãq; e carcere euolauerũt. Vestra vero q̃ dẽ vita mors est:& multa similia in eodẽ lib.Itẽ Cato cupiditate vitę immortalis seipm peremit vt ad cœlum ascẽderet aĩa eius:vt ait Lactan.lib.iij.Itẽ Quintil'.ca.iij.ait Si quis sciat qs sit finis bonoꝝ:quæ vera fœlicitas : nunq; sibi videbiť priuatura morte periturus.Item Anneus Sene. lib.de morte immatura aperte hoc ꝓfiteť.Itẽ lib. de naturalibus q̃stionibus in princi. Itẽ in epla.iiij.in epla.v. & vbi inquit.Stoici estimãt aĩam hois põdere magno &c.& concludit itaq; de illo.s.aio:an possit immortalis esse hoc quidem certũ habeť ibi diffuse & bene.Itẽ in.xcvij.loquens de Scipione ait. Aim qdẽ eius esse in cœlo ex quo erat perspiadeo mihi.Idẽ ad Lucillũ epla.cij.Iam disce Lucille q̃ sit naturale in immẽsum mentẽ suã extẽdere.Magna & generosa res est aius humanus:nullos sibi poni nisi cões cum deo tertiorq; ista caligo:lux vndiq; clara pueniet &c. Lege astrologos etiã Paganos ꝫm quoꝝ opiniones Amb. Macro.super de somno Scipionis ad hãc sententiã reducit. Duę sunt porte in zodiaco.s.duo tropici: videlicet capricornus & cancer:per quas animæ nostræ descẽdunt de cœlo:& post mortem corpoꝝ eaꝝ ascendũt.Descendunt qui dẽ per cancrũ:& ideo dicitur porta hoim:ascendũt per capricornũ:& ideo dicitur porta deoꝝ:qa naturã immortalitatis deoꝝ hinc asse quuntur.Dicit ergo cũ descẽdẽdo venirũt ad leonẽ cõditionis futuræ auspicanf exordiũ : per cętera vero aĩalia q̃ sunt signa zodiaci trãseuntes:perdũt cognitionẽ seu obliuiscũtur eoꝝ quæ habebant in cœlo quasi ebrię ex visis diuersis Verũ cum aĩa venit per saturnũ acquirit rõnis naturã & intelligentiã.In Ioue vim agendi . In Marte animositatis ardorem. In sole sentiendi opinandiq; naturã. In Venere desiderij & voluptatũ motus. In Mercurio,pnuntiandi & interpretandi vigorẽ. In luna plantandi & augurãdi . Sic demũ vt dicunt post mortẽ corporis p easdẽ reuertiť vias & signa Medici similiter hoc docuerũt.Galenus in lib.de ꝰmate inquit. Sicut lux solis q̃ incorruptibilis est complẽs suum hemispheriũ nullã patiť decisionẽ vel diuisionẽ : sic & aĩa quæ incorruptibilis est.Itẽ in eodẽ.sicut etiam lumen solis quod incorporale est ab aere & ab oĩ intelligentia oculoꝝ separatur. Medici

Aĩæ im-mortali-tas ꝓba-tur ex-cẽplis

paratur sine corruptione:sic aĩa quæ incorruptibilis est sine corruptiõe a corpore.Descẽdo vltimo ad naturales phi phos.Pythagoras aũt vt ait Hiero.s.cõtra Iouinia.dixit primus apud Grœcos immortales esse aĩas:qui etiã dixit probabiles aĩas descẽdere de cœlo.vt.ã. astrologi dixerunt : & ideo lac aiæ imꝑ primo sugere : qa ꝑ lacteũ circulũ trãsit descendẽs:& est ibi mortalitatis initiũ imperij infernalis dũi:& supra totũ ptinet ad deũ.vt litatis. recitat Macro.vbi.ã.Itẽ Empedocles qui dixit futuræ fœlicitatis appetitu nihil esse fœlicius. vt ait Aristo.lib.de vegetabilibus.amore immortalitatis habẽdę seipm in ardentis ętern̄ę speu proiecit:vt testaf Lactan.lib.iij.Itẽ Plato in timeo ait post omẽ corpus aĩas in sinu patris ęterni reuerti. Et ideo lib.ij.dicit tot aias esse quot stellæ & leges immortalitatis habere.Itẽ satis altũ cõscripsit volumen quod Phedron appellauit:qui fere tot⁹ est de immortalitate aiæ:vbi de pœnis inferni satis disserit.Itẽ Diogenes dixit se descensurum ad infernũ per mortẽ : & cupiditate immortalitatis seipm occidit:vt dicit Hiero.cõtra Iouinia.& Lactã.vbi.ã. triplex ẽ mors,

Item Archita Tarentinus mentẽ nostrã dicebat diuinũ numen:testante Tullio lib.de senectute.Itẽ Aristo.in plurib⁹ locis immortalitatẽ aiæ cõliteť. Nã in.ij.de anima. dicit ꝙ aĩa separatur a corpore quẽadmodũ perperuũ a corruptibili.Itẽ ꝓmisit se factuꝝ librũ quomodo aĩa separara a corpore intelligat:vt bñ ostẽdit noster magister Alber.iij.de aĩa. digressione.iij.super.c.j.Itẽ in lib.Ethic.taliter fœlicitatem describit:vt cõstat intuẽti ꝙ impossibile est eam haberi in hac vita. Ex quo sequitur vel eum nescisse quid diceret: vel aĩam immortalẽ ꝫm eũ esse.Item in lib.de pomo : si rũ eum fecit:determinat clare aĩam immortalẽ. Itẽ Apuleius Platonicus in lib.de deo.Socratis ait:hoies ratione plaudẽtes:oratione pollẽtes:immortalibus animis gaudentes&c. Itẽ Plotinus phs dicebat:vt ait diuus Augu.lib.ix.de ciui.dei.c.xvj.fugiendũ esse ad clarissimã patriam & ibi patere oĩa.Itẽ Xeno phs vt refert Sene.in epla quadã:dicebat mortem esse gloriosam:& ideo se interfecit:vt post mortẽ beatus vjueret:sicut testaf Lactã.vbi.ã.Item Porphyrius sicut testatur Galenus vbi.ã. Nõ est mirũ inquit aiam: quæ sub stantia incorporea est:posse separari a corpore cũ ignis qui est substãtia corporea corruptibilis a lignis qbus est cõiunctus:posit separari & reuerti in suã materiam sine sui corruptione.Hæc dicta sufficiant ad hãc materiã: vt qui nõ vult esse christianus:fit vel rõnalis hõ vel poeta:siue ciuilis aut orator vel moralis:sit astrologus aut medicus vel phs naturalis:& nõ bestia vel brutũ aĩal: & quãcũq; secta intraue rit visa aĩa immortali reuertaf ad christũ q̃ eũ beatificaunt ꝓcedẽtibus bonis operibus &c. Ex sacra scriptura innumera sunt testimonia:sed duo sufficiũt.Dañ.xij.dẽ.Qui in puluere terrę dormiũt euigilabũt:alij in vitã ętern̄ã:alij in opprobriũ vt videant semper. Mat.xxv .Ibũt hi in supplicium ętern̄ũ:iusti aũt in vitã ętern̄ã.Aug.xiij.q.ij.tps. Tẽpus qd' interpositũ est inter hois mortẽ & vltimã resurrectionem: aĩas abditis receptaculis cõtinet prout vnaquęq; digna est requie:vel erumna pro eo qd' sortita est in carne dum viueret.& Grego.q.e.c.aię.Aiæ defunctorũ quattuor modis solvunt.s.a pœnis purgatorij &c. Aug.vlt.de ciui.dei.c.xxvij. ait.Singula q̃dã dixerũt Plato atq; Porphyriusq; si inter se cõicare potuissent:facti essent forasse christiani . Plato dixit sine corporibus aĩas in æternũ esse nõ posse:ideo em dixit etiã sapientũ aĩas post quantũlibet longum tẽpus tñ ad corpora redituras.Porphyrius autem dixit aiam purgatissimam:cũ redierit ad patrẽ ad hæc mala mundi nunq; rediturã &c.Itẽ Diony.iiij.c. de diui.no. dicit ꝙ humanę aiæ ex bonitate diuina habent ꝙ sint intellectuales: & ꝙ habeãt substantialem vitam inconsumptibilem.

Sacra scriptura diuina aiam mortalem.

§.III. PROBATVR DEMVM IMmortalitas aĩæ ex multis exemplis.

Probat exẽplis aĩæ im-mortali-tas.

Apparuerunt em ludę machabeo Onias summus sacerdos defunctus:& Hieremias propheta:qui multo tpe ante migrauerat:ad animãdũ ipm ,pmittẽdo victoriã :vt habeť.ñ.Machab.c.vlti.Historia quã christus narrauit Iudæis de diuite epulone sepulto in inferno:& Lazaro quiescẽte in sinu Abraæ:ostendit clare aĩas immortales:& ꝫm opera in futuro recipere. Lucę.xvj.Iuuenis quidã resuscitatus a Ioane euangelista narrauit gloriã regni paratã bonis:& tormẽta varia infernis ,p malis:vt patet in eius legẽda. Tres mortui resuscitati ad sepulchrũ Hieronymi:narrauerũt multa de gloria paradisi:pœnis inferni:cruciatib⁹ purgatorij:Vt patet de miraculis eius.In.iiij.dialogorũ multa exẽpla habes ostẽdentia præmiũ vel pœnã animarũ i alia vita:& p cõsequẽs immortalitatẽ earum.Beata Hagnes cũ magna comitiua sanctarum apparuit post mortem Cõstantię filiæ Cõstantini: vt narrat Amb.Agatha quoq; Lucię & Pet.& Pau. Dñico sanctissimo:& innumera hmõi. Siendũ tñ q̃ cum mors nõ sit aliud q̃ priuatio vitę : sicut in aĩa põt cõsiderari triplex vita.s.naturæ, gr̃æ,& gloriæ: ita & per oppositum triplex mors.Sc̃m primã vitã q̃ nõ est aliud nisi pmanẽtia eius: sic est immortalis iuxta illud Trimegisti.Oĩs aĩa immortalis est nisi quis appellet mortẽ quãcunq; mutationẽ etiam per effectũ:sic em & aĩa mortalis est:qa mutabilis:ac etiam angelus.Vnde apls de deo qui oĩno immutabilis est:dicit Qui habet immortalitatẽ solus. Sc̃m vitã gratiæ qua mediante deus inhabitat animã spũalem vitã ei conferens:sic aĩa morif per pctm mortale : q̃ mors nõ est aliud q̃ subtractio gr̃æ.Sicut em corpus nõ viuit aĩa absente:ita nec aia nisi deo ꝓsente.s.per gratiã.vt di.Aug.de pe.dis.ij.porro illi §.resuscitatus.Et de hac morte dr̃ Ezechiel'.xviij . Aia quæ peccauerit ipsa morief.Sc̃m tertiã vitã quam habet aia in gloria ꝫm illud ad Rom.vj.habetis finẽ vitã ęterñã:morif aia dum in ętern̄ũ ea priuaf per damnationẽ .de qua morte christus Io.viij.Si quis sermonẽ meum seruauerit:nõ videbit mortẽ in æternũ. Vnde & Stephanus papa hortaf quẽdam vxoricidã vt deserat sęculũ & intret religionẽ dicens. Si forte ignoscat infinita misericordia dei pctis tuis & restituat aiam tuã.s.in btitudine priusq; cruciaris perpetuis flãmis.i.nõ cruciaris&c.xxxiij.q.ij.admonere.Illũ cruciatũ appellat scriptura mortẽ.Apocal'.ij. Qui vicerit.s.tentationes nõ ledetur a morte sc̃d'a.Et propterea signanter dicit Psal. Mors peccatorũ pessima. prima est mala corpori : sc̃d'a aĩæ peior est:tertia vtriq; finaliter:& hæc pessima.

¶De vnione animę ad corpus & de multiplici acceptione huius vocabuli. Capitulum.vj.

QVE VNIONE ANIME CVM corpore humano.

Cur facta est.Cũ aĩa sit ita nobilis spũalis & immortalis ad imaginẽ dei : q̃ri põt quare corpori humano qd' est ita vile materiale & mortale ꝓiũcta est.Quid em est hõ ait Ber. nisi sperma fetidũ:saccus stercoꝝ:cibus vermiũ:cuius cõceptus culpa:nasci miseria:mori pœna:& sic in non hoiem vertiť oĩs hõ:qd' dicit respectu corporis . Ad qd' etiã facit illud Iob. xiiij.Hõ natus de muliere breui viuẽs tpe:repleť multis miseriis&c. Ad qd' rñdet magister in.ñ.sen. dist.j.primo qdẽ: qa deus sic voluit:& cũ volũtas eius rectissima & sapiẽtissima sit in oĩb⁹:nõ nisi optime factũ est.Vñ & Amb. de ꝓfe. dis.ñ.oĩa. Oĩa quecũq; voluit dñs fecit in cœlo & in terra:& qa sic voluit factũ est . Adducit tñ magr̃ sen.ibi duas alias rõnes queniẽtię.Quarũ prima est ad dandũ quoddã in hoc exẽplũ vnionis futurę in patria inter aĩam & deũ: qua clarissime deus videt:& fruitio perfectissima sequif.Cũ em sit infinita distãtia inter deũ & creaturã:nã deus infinitus:aia & creatura virtutis finite potuisset hoibus videri impossibile posse vnq̃ attingere ad illã perfectionẽ & talẽ vnionẽ nisi daret ei aliquod exẽplũ alicuius cõiũctionis sibi notę maxime distantiũ:qd' fit in ꝓiunctione aiæ cũ corpore.Nã nulla ,pportio est inter aĩam & corpus.nã aĩa spũalis:illud materiale.aĩa immortalis:illud mortale.aĩa inuisibilis: illud visibile.illa nobilissima filis angelis,ppter intellectũ: illud spurcissimũ sise iumẽtis. Et tñ cũ sit tanta disproportio inter ea:in tãta amicitia deus ipsa vniuit vt nunq̃ alterum vellet ab altero separari:etiã in pfectis viris.Vñ apls. Nosipsi primitias spũs habẽtes ingemiscimus eoꝝ ꝙ nolumus expoliari:sed supuestiri.Sicut ergo potuit deus res ita ñ. distãtes in tanta amicitia adinuicem ꝓiungere: poterit nul li dubiũ & aĩam virtuosi illa vnione clare visionis & beatissime fruitionis secũ cõiungere:& sic huius rei fiducia figuraf.Sc̃d'a rõ ꝫm eundẽ est:vt aĩa vnita corpori :sicut ex eo sustinet plura mala &bella.Nã caro cõcupiscit aduersus spiritũ.sic inde sibi acquirat resistẽdo maiorẽ coronã.quãto em quis cũ pluribus hostibus gerit bellum:& diutius laborat:si victoriã obtinet:tanto gloriosior est triũphus.Homo aũt nõ solũ impugnaf a suo spũ vt angelus prim⁹: aut a dęmone vt Adã terrenus:sed ab innumeris dæmonijs: & a passionibus carnis:nõ tm̃ semel: sed dũ viuit. Ad qd' etiã videtur facere qd' dicit Lactã.in lib.vj.Insti.scilicet ꝙ deus excogitauit inenarrabile op⁹: vt.s. infinitã multitudinem aiaꝝ crearet quas prior fragilibus &imbecillibus corporibus alligaras cõstitueret:bonũ malũq; medias:vt cõstantibus ex virtisq; naturę virtute ,poneret:ne immortalitatem delicate assequerentur ac molliter: sed ad illud ętern̄ę vitæ ineloquibile præmiũ cũ summa difficultate ac magnis laborib⁹ peruenirẽt.Hæc ille.Põt tertia rõ adduci scilicet ad maiorẽ pulchritudinẽ vniuersi:ac ostensionẽ sapiẽtiæ suæ Nã quanto in ciuitate aliqua sunt plura rerũ genera:tanto pulchrior redditur.Tantoq; magis sapiẽtia artificis maior apparet:quãto plura artificia variata peregerit . Fecit ergo deus gloriosus creaturas aliquas pure spũales vt angelos: alias pure materiales vt elemẽta & elemẽtata cum corporibus cœlestribus. His quoq; addidit creaturã constantẽ partim ex spũali.s.aiam:partim ex materiali vt corp⁹ sicuti est oĩs hõ.vt dr̃ extra de sum.trini.&fi.catho.c.j.In quo etiã trifario opere vniuersi repsentaf mysteriũ trinitatis dũ vnũ vniuersum ex tribus rerũ generibus constituiť. Vnif aũt aĩa rõnalis corpori cũ creaf . Creaf aũt aĩa quelibet:non a principio mũdi:vt quidã hæretici dixerũt.xxiij.q.iij.c.pe. sed organizato corpore humano concepto in vtero matris & distincto per mẽbra:tũc aĩa creaf & creãdo corpori infunditur.Vñ Augu.Cõtemplemur factură Ade.In Adã enim exẽplũ datũ est vt ex eo intelligamus:quia iã formatũ corpus animã accepit . Nã poterat deus aiam limo terræ admiscere:& sic corpus formare:sed rõne infirmabatur:infirmabatur glo.i.destituebatur : quia primum oportebat domũ cõpaginari:&sic habitatorẽ induci. Aĩa certe:quia spiritus est:in sicco habitare non poteſt: ideo in sanguine fertur habitare:cum ergo lineamenta compacta nõ fuerint vbi erit anima.xxxij.q.ij.Moyses tradidit.

Aĩa nõ põt habitare i sicco.

§.I. DE MODO VNIONIS ANImæ cũ corpore.

De modo vnionis aię ad corpus.

Nota ꝫm Vincẽ.in Specu.historiali.ꝙ aĩa põt cõsiderari prout est substãtia:& sic,ppriedicit aĩa quasi animãs & perficiẽs corpus.Et ꝫm hoc est in eo sicut perfectio in suo pfectibili sicut forma est in materia.Vñ destructo corpore destruitur aĩa inquãtũ forma : nõ aũt inquãtũ est substãtia.i.spũs.Sic em dr̃ab a qd' est sine: & menen qd' est defectus:quasi sine defectu:qa nunq; illa substãtia defecit.Quod aũt dicit Aug.aiam nõ esse in corpore : vt formã in materia:intelligẽdũ est ꝫm oẽm modũ: qa.s.aĩa separat a corpore ꝫm ꝙ est substãtia:formavero ꝫm rem nullo modo separat a materia.Itaq; nõ est aĩa vnita corpori per modum cõtinuationis:qa continuatio terminũ habet ꝫm quẽ res alteri cõungit:nec est per totũ illud cũ quo continuat. Aĩa autẽ est per totũ corpus absq; termino & situ.Vñ dicit Augu.ꝙ nõ est in corpore sicut vinum in vtre:sed tota tori corpori cõiuncta est.Eadẽ rõne nec per modũ cõtiguitatis: sed nec p modũ mixtionis:qa in mixtione oportet esse partium diuisionẽ:& qa nõ põt quodcũq; quãtocũq; corpori misceri:aia ꝙ quãtocũq; corpori cõungiť.Silr nec p modum impressionis.Impressum em nõ subsistit sine eo cui est impressum:vt patet in forma impssa statue vel sigillo:sed p modũ agglutinationis. Qñ em egrediť vel excidiť semẽ ab hoie in pueri gñatione : spũs qui dr̃ edificator & artifex simul egrediť:q dispositiones acgrit in corpore priusq; aĩa infundaf:& quasi ad eã recipiẽdã habilitat corpus vel coaptat.Sicq; ista duo in vnũ glutinat. Sunt aũt vnũ nõ vt cõtinuũ vel individuibile:sed vnũ rõne: nõ quia fit eadẽ ratio vtriusq;:sed qa faciũt vnũ cuius est vna rõ:s.hoiem.Hæc ille.Fit aũt hæc vnio aiæ quæ tũc de nouo a deo creaf in capite.xl. dierum a principio conceptionis quo ad mares : vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

xlvj. vt notat magr sen. post Aug. in .iij. dist. iij. Et vt dicit Inno. extra de cele. mis. in quadā. Ad ꝓpositionē aūt humani corporis quatuor elemēta �concurrūt: videlicet terra: aqua: aer: & ignis. Et ad vegetationē eiusdem corpis quatuor humores cōsimiles illis cōueniunt: videlicet sanguis: cholera phlegma: & melancholia. Hæc ibi. Cholera est sicca & calida: & cōgruit igni. Sanguis est calidus & humidus: & cōgruit aeri. Phlegma humidū & frigidū: & ꝯgruit aquę. Melancholia frigida & sicca: & congruit terræ. Ex his humoribus habet hō inclinationē naturalem ad aliqua vitia & ad aliquas virtutes & sciētias. Nā cholerici inclinant ad irā: & ad magnanimitatē & fortitudinē. Sanguinei ad luxuriā & ad beneuolentiā & affabilitatē. Phlegmatici ad pigritiā: & incuriā: & mansuetudinē & patiētiā. Melācholici ad desperationē & suspicionē: cōpunctionē & modestiā. Quantū ad sciētias ſm Io. dnīci in dialo. suo post Alb. mag. cholerici inclinant ad metaphysicalia: sanguinei ad naturalia: phlegmatici ad moralia: melācholici ad poeticalia. His etiā correspondent quatuor passiones animi: gaudium sanguini: spes cholere: timor phlegmati: dolor seu tristitia melācholię. Et sicut ex improportione humoꝝ corporis generat infirmitas: ita ex inordinatione passionū infirmitas peccati: quæ tandē inducit mortē. In huius figurā dicitur Lucę. vij. Hi qui portabant. s. mortuum steterunt. hi qui portāt mortuum in aia ex inordinatione passionū sunt gaudiū mūdi: spes lōgeue vitę: timor nō valēdi pœnitere vel restituādi: dolor aduersoꝝ: quæ ducunt ad sepulchrū inferni. Sed gratia christi cessando a malis reuiuiscit peccator.

Inclinationes cōplexionum.

§. II. VNITVR AVTEM ANIMA

aīa vnit corpi si bi valde cōuenienti.

hūmana tali corpori. s. humano valde ꝓuenienter. Et rō est ſm Tho. in .j. par. q. lxxvj. qa aīa intellectiua ſm naturę ordinē infimū gradū tenet in substātijs intellectualib⁹: intātum ꝙ nō habet naturaliter sibi inditā notitiā veritatis sicut angeli: sed oportet ꝙ eā colligat ex rebus sensibilibus per viā sensus vt dicit Diony. Natura aūt nulli deest in necessarijs. Vñ oportuit ꝙ aīa intellectiua nō solū haberet virtutē intelligēdi: sed etiā sentiēdi. Actio aūt sensus nō fit sine corpore cui insitro. Oportuit ergo aīam intellectiuā tali corpi vniri qđ posset esse ꝓuenies organū sensus. Oēs aūt alię sensus fundant sup tactū. Ad organū aūt cōueniēs tactus requirit ꝙ sit mediū inter cōtraria: quę sunt frigidū & calidū: humidum & siccū: & silia: quoꝝ est tactus appēhensiuus. Sic em est in potētia ad cōtraria: & pōt sentire ea. Vñ quanto organum tactus fuerit magis reductū ad ęqualitatē cōplexionis tāto poęptibilior est tactus. Aia aūt intellectiua habet ꝙplurissime virtutē sensitiuā: qa qđ est inferioris præexistit pfectius in supiori: vt dicit Diony. Vñ oportuit corpꝰ cui vniri aia intellectiua esse corpus mixtum inter oia alia magis reductū ad ęqualitatem cōplexionis. Et ꝓpter hoc inter oīa aialia hō est melioris tactus: & inter ipsos hoies q sunt melioris tactus sunt melioris intellectꝰ. Cuius signū est: quia molles carne hn aptos mente vidēmus. vt dr. n. de aīa. Hæc Tho. Quis aūt aiæ humanæ sunt substātiæ incorporeę in se: vt angeli: nō tn sunt singulę diuersaꝝ specieꝝ: vt angeli sed omes aiæ siue vnitæ siue separatæ sunt vnius speciei: & einsdē pfectionis naturalis: & si nō accidētalis. Q. aūt vna aia sit acutior & virtuosior alia: proceditvel ex meliori corporis dispositione & cōplexione: vel ex meliori exercitio: vel ex maiori gratia collata. vñ Sap. viij. dr. Sortitus sum aiam bonā. In vnione aūt aię cum corpore: aia ipsa q̄ a deo immaculata creat: maculam cōtrahit originalis pēi: ꝓpter qđ videt ꝙ nō deceat diuinā sapientiā aiam humanā corpori infundere. Nā nullus sapiens ponit thesaurꝰ suū in loco in quo maculā cōtrahit: sed aia humana est prætiosissimus thesaurus dei: vtpote dei imagine insignita: ergo non decet diuinā sapiētiā aiam ipsam tali corpori infundere ex quo maculā cōtrahit. Sed ad hoc rndetur tripliciter. Primo sic: qa sicut nō esset sapiēs q thesaurū in loco mūdo cōserua hilem poneret in loco immūdo: ita esset valde insipiēs qui thesaurꝰ nō aliter cōseruabilē etiā poneret in loco immūdo & pcipue si emundandi thesaurꝰ possibilitas remaneret. Secundo pōt sic rnderi: ꝙ quis illi q in pēo originali nascūtur sint obnoxij: vt priuētur illa participatione diuinę bonitatis: q in prima bros efficit: tn participant facultatē participādi illā. Vñ nō deficit penitus opus dei: pcipue a fine: cū perueniēdi ad finē vltimū nō tollat facultas. Tertio sic rndetur. ꝙ macula vel culpa originalis nō ꝓtrahit ex vnione aiæ ad carnē: sed ex voluntate primi parētis: qui actualiter peccādo per inobedientiā infecit totā naturā humanā: q virtualiter erat in ipso ſm rōnē seminalē. Hæc Tho. sup. .ij. dist. xxxij. Et hinc Aug. Traxit ergo reatū. s. creatura nascens: qa vnū erat cū illo: & in illo a quo traxit: qñ illud qđ cōtraxit admissum est. s. q. iij. iā itaq;. Nō obstante ergo infectione aiæ prædicta decuit deū aiam corpori humano infundere post pēm primoꝝ parentū: & hoc triplici rōne. Et ns primo ex parte diuinæ puidētiæ. Sed ō ex pte diuinæ sapiētiæ. Tertiō ex parte ostēsionis diuinæ iustitiæ. Quantū ad primā rōnē clarū est ꝙ nō erat decens ꝙ deus sua opera immutaret ab eo qđ puidit & instituit. Tū gavel essent mala tum qa si nō essent mala: tn potuisset ea facere meliora. Sed sic ab æterno puidit: & in ipe sic instituit: vt hoies p sexuū ꝓmixtionē generarent: & ꝙ corpori per coitū seminato aia infunderet: ergo nō decuit ꝙ deus hoc immutarer. Sed a rō est ex parte diuinæ sapientiæ: & est talis. nō est sapientis inducere maiorē defectū vt minor defectus euitet: immo ecōuerso: sed maior esset defectꝰ si humanū genꝰ nō multiplicaret etiā sic infectū q̄. si aię corporibus humanis nō infunderent. Tū qa si nō multiplicaret genus humanū: nō impleret numerꝰ electoꝝ: cui quodāmō oīa cooperant. Tum qa dimitteret naturalis gnationis ꝓcessus: q est per cōmixtionē sexus. Tū qa subtraheret oīm rerū qdā gradus. Nā si aia tali corpori nō vniret: oporteret ꝙ oīno aia nō crearet: vel q alterius naturę esset: & sic in vniuerso hęc natura nō esset sed hoc nō decet diuinā sapiētiā: qa rūcvniuersum imperfectum esset. Tertiō rō est ex parte ostēsionis diuinæ iustitię. Ex hoc em ꝙ aia vnita corpori cōtrahit originale pēm: vñ ꝓcedit cōcupiscentia & pœnalitates plurimę in punitionē ipsius pēi: qđ vnū fuit traductū ab Ada in posteros: oīndē ꝙ seuere deus peccata puniat. Vñ Zacha. xiij. dicit. Adam exemplū meū ab adolescētia mea. Sed sciēdū ꝙ ipsa cōcupiscentia seu fomes dupliciter pōt cōsiderari: videlicet ꝓut habet rōnē culpę: & ꝓut habet rōnē pœnę. Et primo mō cōsiderando ꝓut scilicet habet rōnē culpę inquātū. s. cōcupiscē tia est peccatū: & ad peccatū sequēs inclinat: sic talis fomes seu cōcupiscētia nō est a deo sicut pēm actuale. Adā nō habuit deum auctorē: sed propriā voluntatē quæ ex peccato actuali fuit deordinata. Vñ Aug. inquit ꝙ illud quo homo fit deterior nō est a deo. Sed si cōsideret secundo modo ꝓut scilicet cōcupiscētia habet rōnē pœnę: sic huius pœnę deus est causa: nō sicut agens vel nō influēs vel immittēs pœnā aliquā: sed sicut nō agens vel nō influens suā gratiā ex qua fomes ordinatus erat. i. sensualitas subdita rationi perfecte

Cōcupiscentia fomes dicitur.

Hæc Tho. in scripto. super .ij. sen. dist. xxxij.

§. III. NOTANDVM EST AVTEM

Pœne quales remittūtur baptizatis.

ꝙ licet ꝑ baptismū tollat pœna æternalis: q̄ debeꝫ ex pēto originali ꝓpter scārētia diuinæ visionis: nō tn tollit pœna talis: q debeꝫ naturę ex ipso pēto originali cuiusmodi est inordinata cōcupiscētia vel pugna carnis ad spm: fames necessitas moriēdi: & hmōi. Voluit aūt deus istas pœnas remanere post baptismum triplici rōne. Prima est ad manifestandum ꝙ quitatē vel infallibilitatē diuini iudicij: vt falsitas quā dicta uerat de morte Adę & posteroꝝ eius immobilis ꝑmaneret: vnde ab illa fnia nemo euadit. Secda est ad ostendendū fructū passionis xpi: qa si dns curaret naturā & fomitē: filius nascereꝫ immunis a culpa: nec indigeret regeneran a christo deo. Vt igit oēs passiōe christi se cognoscāt egere data est virtus sacrō baptismi a passiōe christi: qđ ad hoc est ordinatū vt pœnas remittat personales: nō naturales: qa remedij respicit personā nō naturā. Tertia rō est ad amplificandū meritū libertatis arbitrij: qa hmōi pœnalitates ad bonū multipliciter ꝓmouēt: licet ei ꝑ baptismū nō tollant hmōi pœnalitates: tn ꝑ ipm baptismū efficit vt pœnę supradictę remanētes nō dnent in pēnā: sed magis ei subiciant: & cedāt in vtilitatē ei⁹ inquātū sunt materia virtutis & occasio humilitatis & exercitij. Hæc Tho. in .iij. di. iij. & Alex. in sum. par. iiij. Et no. ꝙ quis simplr loquēdo melius esset fomitē nō hre ꝙ hre: tn ſm qd. i. quātū ad aliquē statū hois expedit hoi fomitē hre ne in superbiā elationis cadat: & propter altas vtilitates supra assignatas. Tho.

§. IIII. SCIENDVM AVTEM

Aīa in scriptura sacra multiplicit. sumit.

ſm Hug. cardinalē sup. Pā. xxxiij. ꝙ aīa in scriptura sacra sumit multiplr. Et primo qđ ꝙ toto hoie: vt ibi Leuit. v. Si pec: auerit aia. i. homo. & Exo. j. Erāt oēs aię eoꝝ qui egressi

sunt de femore Iacob. lxx. Nec em aię solę egressę sunt de femore Iacob: sed cū corporibus. Sed o accipit ꝓprie ꝙ ipsa forma substātialis hois: q̄ corpus informat & vsuifricat. Sap. .ij. Iustoꝝ aūt aię in manu dei sunt. i. in ꝓuidētia & ꝓtectione: & nō tāget illos tormentū mortis. s. ęternę. Tertio ꝙ potēs aiæ oībus. vt Pā. cñ. Benedic aia mea dño. Aia aūt nō operat nisi mediātibus suis porēs. Vñ quasi se declarans subdit: & pro. i. oīa q̄ intra me sunt. i. oēs potētię: intellectꝰ: voluntas: sensus: noi sancto eius. Quarto accipit ꝙ aliqua potētia eius: & aliqñ pro potētia vegetatiua. ſm illud. Humiliabā in ieiunio aiam meā. Humiliat em. i. affligitur vegetatiua potētia dū minuit sibi nutrimētū cibi per ieiunū. Et Iob. .ij. Cūcta q̄ habet hō dabit ꝙ aia sua. i. vita ꝓseruāda quę pertinet ad vegetatiuā. Quinto pro porētia sensitiua: vt illud Io. xij. Nunc aia mea turbata est turbatio ꝓprie est sensitiuæ partis: & pcipue in christo q illa ꝓba dixit nō poterat esse aliqua turbatio rōnis: cū cōprehensor esset. & Lu. xiij. Qui nō odit aiam suā. i. affectus sensuales nō pōt meꝰ esse discipulus. Sexto pro rōne: vt illud Pā. Intrauerunt aq̄ scilicet tribulationū & tentationū vsq; ad aiam meā. i. rōnē ad suffocandū eā per cōsensum. Septimo ꝙ intellectu: vt illud Deut. vj. Diliges dñm deū tuum ex toto corde tuo & ex tota aia tua: & ex oi mente tua. i. ex tota voluntate & intelligentia & memoria. Et Iob. vij. elegit suspendiū aia mea. i. intellectus meus suspendiū ꝓemptionis: per quod intellectus eleuatur a terrenis: & mortē scilicet vitioꝝ ossa mea. Octauo, ꝙ cōscientia. vt illud Eccli. xiij. Iustifica aiam tuā. i. cōscientiā. Nono pro libero arbitrio: vt illud pā. Anima mea. i. liberū arbitriū in manib⁹ meis semp. i. in oīb⁹ meis operibus: qa semp remanet illud ad operādū bonū vel malum. Decimo sumit ꝙ volūtate. vt Can. j. Indica mihi quē diligit aia mea. i. volūtas mea. Et illud. Aia mea liquefacta est. i. volūtas mea remota oī pigritia & frigiditate ad deum currit: vt dilectus locutus est mihi inspirando & gratiā infundēdo in me. Vndecimo ꝙ intentione. vt illud Iob. xiij. Aiam meā. i. intētionē in manibus meis porto. Nā finis ad quē respicit intētio mouet agentē ad operandū. & Act. iij. Multitudinis credētiū erat cor vnū. i. volūtas: & aīa vna. i. intētio in dño. Duodecimo pro statu hois vario: ſm illud Iob. xvj. Vtinā esset aia mea ꝙ aia vestra. i. status meꝰ esset vt vester. Cōsolarer & ego vos sermonibus: & mouerē caput meū sup vos: ego em afflictus sum & miser & vos soliciēs: & sic variaf status aiaꝝ in illa vita. Tredecimo ꝙ affectu infernus aiam suā. i. dæmones & dānati: quanto plures descendūt ad dānationē: tanto plures appetunt dānari secū. Et ex defectu sciētiæ & cognitionis diuinoꝝ in hoibus crescit affectus & malitia ad decipiendū in demonijs. Secundū istas acceptiones hic tractabitur de aīa. s. de toto hoie: de ipsa essentia aīæ: & de singulis porentijs eius.

Aia ſpter nīq; ſit.

Quid est hō.

¶De quidditate hois & eius excellentia. Cap. vij.

SAVDA ANIMA MEA DOminū: laudabo dñm in vita mea. pā. cxlv. Quia in pśenti vita nō operat aia nostra nisi mediāte corpe eū ois nra cognitio ortum habeat a sensu deo & corpe & aia laudādus est: attētione aię & corpis voce. Et vere frequēter debet laudare totus hō: cū in se recepere. Et vere frequēter debet laudare totus hō: cū in se recepe rit cōtinentiā mūdi tāq excellētiæ est ſm naturam: vt infra declarabit: qa pars principalis hois est aia & totū aliqñ denoiat a parte principaliori: ideo noie aię intelligit aliqñ totus hō vt dictū est. s. ō. Et ideo nūc de toto hoie agendū est.

Ꝓce di. i pri.

§. I. DE QVIDDITATE HOMInis seu declaratione ipsius pulchra hæc pōt haberi ex .v. bis Salomonis Eccl. ij. vbi ait. Quid est hō: vt seq possit regē factorē suū. Vbi primo ponit ſm vnā expositionē inquisitio. ibi. Quid est ho. Secdo ad hoc respōsio. ibi. vt seq possit &c. Ex qua rnsione eliciuntur tria ſm dñm. Io dñici super Eccl's. vbi hæc oia ponit quæ. j. ponunt paucis adiunctis.

¶Et primo homo est libertate prędoratus voluntatis: quia sequi possit. q. d. talis est ꝙ sequi potest.

¶Secū do homo est dignitate sublimatus entitatis: quia se qui possit regem vt rex.

¶Tertio hō est grauitate ꝓformatꝰ vanitati: qa factorē suū. Dū em dicit factorē. memēto te sactū ex limo. Et sic subtrahit Salomon de hoie sub breuitate ꝙ boꝝ & sensus diffuse, ꝓcedit. Nā vt naturalis rndet de hoie: ꝙ est aial rōnale per libertatem arbitrij: qa sequi possit. Vt astrologus rndet ꝙ est microcosmus. i. minor mūdus: qa in se cōtinet totius orbis dignitatē: qa regē. Vt ethicus rndet ꝙ est natus de muliere breui viues tpe replet multis miserijs. vñ dicit: factorē suū: qđ dr respectu corporis. Dico ergo primo ꝙ cū quęrit: qd est hō: ꝙ Salomō rndet vt bonus naturalis ꝙ ipe prædotatus est libertate volūtatis: quia seq possit. De hac libertate loquit Iesus filius Syrac. Eccli. xv. Deus ab initio cōstituit hoiem & reliqt illū in manu ꝓsilij sui. Adiecit ꝑcepta & mādata sua. Si volueris mādata seruare cōseruabūt te: & in perpetuū fidē placitā facere. Apposuit tibi aquā & ignē: ad qđ volueris porrige manū tuam. Ante hoiem vita & mors bonum & malū: qđ placuerit ei dabit illi. Hæc ibi. Hoc aūt liberū arbitriū vt magr sen. ponit in .ij. di. xxiij. c. v. est facultas rōnis & volūtatis: qua bonū eligitur grā assistente: vel malū eadē desistente. Libertas pertinet ad voluntatē: q̄ sola inter potētias aię libera est. Nā nō pōt intellectus nō intelligere obiectū sibi clare presentatū: nec pōt intelligere obiectum obscure sibi ꝓsentatū: nec pōt intelligere qñ vult: & nō intelligere qñ nō vult: aliter diceremus ꝙ aiæ dānatoꝝ possent se beatificare: & maxima pœna est scire se esse priuatum gr̄ia ætērna. & scire se esse in pœnis. Si igit aia posset libere intelligere: & libere nō intelligere: sequeret ꝙ aia dānati posset libere intelligere se nō esse priuatā: & sic eadē rō ne posset se intelligere apprehendere deū: & sic esse beatam Dico igit ꝙ oīs libertas q̄ est in hoie: est a voluntate & nulla alia. Arbitriū aūt dr rōnis. Rationis est em discernere inter bonū & malū & standū est ad suū arbitrium. Dicit ergo liberū arbitriū facultas rōnis & volūtatis. Et sequit in ipsa diffinitione. Qua bonū eligit &c. Et ex hoc videt ꝙ non sit in nostra potestate facere bonū: quia dicit assistēte grā: gratia em est a deo & est gratis data & gratum faciens. Nam si nō esset gratis data nō esset gratia: sed debitū: igit videt ꝙ nō habemus liberū arbitriū ad bonū: sed ad malū maxime cum determinatū fuerit alibi: ꝙ nemo bene facere pōt: nisi primo moueat a deo. Et sic videt ꝙ respōsio Salomo. sit falsa qui principaliter ponit liberū arbitriū vt sequi possit homo factorē suū: & non dicit vt recedere possit a factore suo. Hic sub breuitate respōdeo ꝙ liberū arbitriū est principaliter tam ad bene operādū q̄ ad male operandū in nobis: nā dictū est liberū arbitriū pertinere ad rationē vel voluntatē. Involūtate aūt est naturale desiderium sequi & inuenire summum bonū: vt rāl's dictū est: & est per ꝓns naturale odiū ad fugiendū malum. Ratio aūt nō habet nisi iudicare quid sit bonū qđ sit malū: & nō plus efficit quo ad iudiciū ad vnū q̄ ad aliud. Ex quo sequit ꝙ libertas arbitrij fortior est ad bonū q̄ ad malū: & ideo sapientissime dixit Salo. vt sequi possit & non vt fugere aut recedere possit. Et vt tibi clarior fit solutio dubij qualiter sit in nostra potestate & libertate sequi deū & facere bonū quamq̄ oē bonū primo a deo movente ꝑcedat. Nota duo familiaria exēpla: quoꝝ primum est dict Aug. super illud Ioā. vj. Nemo pōt venire ad me nisi pater meus traxerit eū: & est tale. Imagineris vnū piscatorem qui hamo capit pisces: ille ponit hamū & escam: & totū ponit sub aquis. Considera modo si est in potestate alicui⁹ piscis intrare gremiū piscatoris vel nō. Dicendū est ꝙ non. Nā esto ꝙ piscis capiat escā & hamē: si piscator nō traxerit sursum hamū & piscē: nunq̄ piscis exiret de aquis nec ad piscatorē ascenderet: sed necesse est vt piscator trahat. Cōsidera secdo si in potestate piscatoris est trahere ad se pisces cum vult. Et sic dicendū est ꝙ nō. Nam si piscator per mille annos traheret sursum hamum: & piscis nō esset affixus hamo nunq̄ traheret piscē. Quis ergo ordo est huius. Et primo ꝙ piscator apter hamū inuolutū esca: demum mittat in mare deinde ꝙ piscis sponte veniat & capiat hamū sub esca: postremo vō ꝙ piscator trahat piscē. Iam puto ꝙ habeas intētionē. Deus est piscator qui posuit escā suoꝝ præceptoꝝ in hoc mari magno & spatioso: sub qua esca latet hamus. id est amor. Nā oia precepta ad amorē referunt. Ecce ergo ꝙ deincepit: sed necesse est ꝙ tu sequaris & vadas ad capiendum escā & amorē: & tūc deus per suū amorē trahet te: si ergo tu nōvenis nō traheris: & si nō te traxerit nunq̄ ibis ad eū. Bene ergo dicit Salomō cū querit quid est homo: ꝙ ipe est in libertate arbitrij vt seq possit. Ad hoc etiā facit quod Aug. dicit ibidē videlicet. Noli cogitare te inuitū trahi: non enim inuitus trahit animus sed amore. Est quædā voluntas cordis tui cui dulcis est panis ille cœlestis. Porro si Poetæ dicere licuit. Trahit sua quemq; voluptas: non obligatio sed

Aia ſpter qualiter aia a deo attrahit.

Virgi. i Bucco.

Liberas arbitrij vñ ē

De libero arbitrio.

Diffinitio liberi arbitrij.

De libertate hominis.

Iob. xiiij.

Cañ. v.

Universidad de Deusto
Biblioteca

delectatio. Quantomagis dicimus trahi hoiem christū qui delectat veritate: delectatur beatitudine: delectat iustitia: delectatur vita eterna quod totū est christus. Ramū ostēdis oui & trahis eā: nuces ostendis puero & trahis eum. Hinc & Amb. Voluntariū militē sibi elegit christus: voluntarium seruū sibi diabolus auctionat. xv. q. j. nō est. Et in hoc est similitudo ad deū: qui oia operat ſm ꝓpriū voluntatis sine nullo cogente: & homo est dīs actuū suoꝝ.

§. II. DICO SECVNDO QVOD

Hō est microcosmꝰ. cū qrit qd est homo: ꝙ noster Salomō respondet vt astrologus: & dicit ꝙ est dignitate sublimitatus &c. quasi velit dicere ꝙ ipse homo est minor mūdus q dr microcosmꝰ. Vbi debes scire ſm Tho. super Ioā. in. c. j. ꝙ mūdus est triplex. s. magnꝰ: immo maximꝰ: & iste est deꝰ: sed's est mediꝰ: & iste est mūdus creatus in quo sumꝰ nos. tertius est minor: & iste est homo. Sic puto intelligebat Io. qū dicebat: i mūdo erat. i. in seipso: & sic deus est mūdus. Et mūdus per ipm factus est: & iste est de quo Gen. j. In principio creauit deus cœlū & terrā: & mūdus eū nō cognouit. i. homo ad quē spectat eū cognoscere. s. deū: sic etiam videtur Amb. hoiem appellare mundū. dist. xxxv. sexto die, vbi dicit ꝙ per cibos mūdꝰ haberet minui. i. homo per quos desijt augeri. vide ibi glo. Et rationē assignat Damas. in. ij. lib. qa mūdus dr hō: qa participat cum oibus creaturis mūdi, propter qd' etiā Greg. dicit in homil. super illud, prędicate euangeliū oi creaturę. i. hoi qui dicit ois creatura rōne ꝓdicta: habet em in se similitudinem quasi oim. Vñ Alanus de plāctu naturæ introducens naturā sequentē sic ait. Ego sum illa q̄ ad decorē mundanæ machinę sil'itudinē hois assimilaui naturā: vt me velut in speculo ipsius mūdi structura cōparet. Sic igit cū audis regem intelligе hoiem esse: qui dr rex vt suus principalis rex qui dr mūdus maximus: & est rex: qa sicut ille rex maximꝰ oia pugillo tenet: sic homo totū mūdū mediū in se cōtinet. Et est alius tertius mūdus: ideo vide statura hois ſm Amb. in hexa. de opere sextę diei. & Lactā. lib. de opificio dei addit qbusdā vt visum fuerit. Primo in cœlo te natū scias: erectus cōstitutus es: sursum spectans. Ceruix vero rotunda vt cœlū. Decem em sunt cœli scilicet Lunæ. Veneris amorose Mercurij gratiosi: Solis luminosi: Martis vigorosi: Iouis pluuiosi: Saturni tēpestuosi: & stellatę fixatę: crystallinū: & empyreū: primos octo videmꝰ hic: sed nō duos vltios: hos cœlos quęre in capite & vide solem & lunam duos oculos: Martem & Mercurij duas aures: Saturnū & Iouē duas nares: Venerē vnū os. Illi mundū illuminant & gubernāt. hęc septē mēbra totū corpus ordinant & decorant. Stellatū cœlum in vertice capitis considera: cuius stellę multę & decus sunt capilli qui in hoie ad decus pertinent: vt patet in his q ex toto sunt capillatura priuari. Crystallinum quod nō vides habes in fronte: vbi est sensus cōis: & empyreum in memoria q̄rat. Sed hęc aliquantulū aliter notāda sunt. Primo capilli sunt necessarij cōtra nimiū frigus & validū frigus. Capitis pars superior vñ egrediunt capilli posita est ad defendendum cerebrū: capitis ꝓpria forma est sicut nauis: nō, ꝓprie rotunda: sed cōpressa aliquātulū cuius medium pōt dici carina: anterius prora: posterius puppis. Et hęc figura necessaria fuit: vt meliꝰ in ipso capite distinguerētur cellulę sensuū. Frons est libera et aperta: vt mētis habitū pādat: et sic a malis cogitationibꝰ abstrahas mētē. Supercilia sunt munimēta oculoꝝ: ne si de capite aliqd cadat eos offendere possit. Pilis nigris implent vt visum magis ꝓfortēt. Sunt effossi vt habeant vñ recipiant visibilia. Sunt palpebrę vt a nocumētis regant: quia nobiles sunt. Septē insuper pelliculis ipsa lux vel pupilla tegitur: vt a nullo estu vel frigore lędi possit. Duo sunt vt sit vnus abesser: alter nō desit: nec plures q̄ duo: quia turpitudo esset ipsa multiplicitas. Aures autē cadē causa duę sunt: licet vnus tantū sit auditus sicut & visus nō nisi vnus: in quibus primo abscōdunt foramina: ne etiā lędant ab extra. Factę sunt vt occulta & inuisibilia noscamus & tortuosa. Cartilago eū carne extra aures in gyrū cōponitur: sit advocis dulciorē boatum: qa dum per eā sonus reuoluit: melodiā quandā de nouo cōponit: & animus magis delectat. Nares aūt ad hoc sunt factę: vt cerebri purgamenta & totius interioris capitis inde extrahant. Et non est nasus totus ex osse: sed pars ex cartilagine: quia oportet eū dilatari & cōtrahi. Per ipsas etiā nares odoramēta sumūtur ad cerebri cōfortatione. Os denicę pro cibo sumēdo datum est vt vita cōseruetur. In ore em dantur dentes ad masticandum: ne stomachus grauet cibo grosso: & sapidius q̄ sumimus faciunt deglutare. Os etiā & dēres ꝓ loquela formanda sunt data: quæ velut plectro percusso faciunt melodiam. Est em ipsa lingua vel plectrū verberās aerem super palatum & dentes & labia: q̄ vel pars eoꝝ deesset efficeret vox nō sonora. Hinc quanta melodia & varietas cōsonantium sit nata: qui cōsiderare posset in laudē sui prorūperet creatoris qui tantā speciositatē cōtulit hoi. Sed qđ singularius est oibus alijs linguis: sola humana loquelam inuenit: cūctis alijs aialibus existētibus mutis. In hac ergo figura capitis totius cœlestis ornatus cōtinet. Demūvero a cœlis ad terrā descendunt rores & impressiones & calores naturales: quibus mūdus gubernat cōtinue. Et hoc est in hoie gula ꝙ quā ad corpus nutriendū ab aia descendunt: cuius pulchritudinē & gracilitat ē si cōtemplatus fueris miraberis. Inde procedūt musculi quasi totius capitis bases: quia cœlū sua fortitudine sustentat a deo sibi donata. Veniamus ad bracchia vbi sunt manus & digiti decē: quæ oia ministrant toti corpori nostro: quia cœli sunt illi qui influūt nobis necessaria interius. Sed est manus aperta ad largitatē monstrandam: digiti ꝓcedunt ab vno trunco tendētes ad vnitatē docendam. Post oēs cœlos sequit sphera ignis: quā reperies in stomacho: vbi intensissimus calor est pro digestione faciēda. Qui stomachus est velut olla: ad quā ois calor corporis sequit cū cibū susceperit. Hinc dicimus bonū signū post cibum frigus: quia totus calor currit ad stomachū: & experimur mēbra esse subtiliora post cibum q̄ ante in hoie sano vt patet maxime de digitis mittendo & extrahendo anulū. Post sphērā ignis sequit sphera aeris: in qua generant pluuiæ: niues: & grādines & impressiones diuersę sine hoc nō: nec per momentū homo viuere posset: hæc in corde requirе sine quo nec per se aliquis viuere valet in quo generant furta: homicidia: blasphemię &c. Deinde sequitur terra cōfusa cū aqua vbi fit generatio & corruptio rerū. Et hoc q̄re nis. Et qa terra suo pondere librat: siue super nihil est fundata: post istas partes duę sequunt subtiles colūnę: quibus corpus oē vehitur nō sine miraculo grandi: cū videas boues & oues & equos & aialia multos habere pedes cura sed solū prone ꝓcedere. Igitur hoc est miraculū ꝙ terra nō est super graue corpus fundata. Ista est solutio secunda. Nā cū quęritur: quid est homo: tibi rīdetur vt astrologo ꝙ homo est totus mūdus & perfectio oim. Sic etiā respondebat Anaxagoras: qui interrogatus quid esset homo: ait, mensura oim rerum. vt habet. x. Meta. Sic forsitan intellexit Pythagoras qui interrogatus ad qd natus esset homo: ait. Causa videndi cœlū: vt dicit Lactan. iij. instit. c. xxiiij. quia debemus cōtemplari cœlū: & cū eius pulchritudinem cognoscimus ad nosmetipsos reuerti: & nos cōseruare: ne tam nobilem creaturā damnare velimus & eū auferre a cœlo. Et ista cōsideratio subleuat ad eum: vt regem sequaris.

§. III. TERTIA QVESTIO EST

quid est homo: & hoc quantum ad corporis originē. Et ad hoc rīdet Salomon di. ꝙ est grauitate cōfirmatus vanitati Et sic respondet vt bonus moralis & ethicus, sicut rīdebat pater suus qui dicebat. Homo vanitati sil'is factus est. Facta prius interrogatiōe. Dīe quid est homo: quasi pulvis qui vento flante transfertur quasi limus in terrā liquidā resolutus: qui habere nō pōt firmitatem. Quapropter quid est hō sub interrogatione & despectiue, ꝓnuntiandū est. Vbi nota quod ait Prisci. in. iij. lib. ꝙ hō quintuplicē habuit diminutionē vsq; ad hanc diē. Nā antiquitus declinabat hic hō homonis. sicut vtebat Ennius qñ dicebat. Vulturis in syluis miserū mandebat homonē. Prima ergo sua diminutio fuit hic homo. inis. scd'a est homunculus. tertia homuntio. quarta est homulus. quinta homuscul'. Prima diminutio est tārū in obliquo & nō in recto: alię quatuor sunt in obliquo & in recto: qa ꝓcul dubio natura hūana iā ꝓrimo fuit diminuta in obliquo: sed nō in recto: qa prio obliqua mulier fuit creata: q̄ nō est perfecta sicut vir: nulla ī imperfectionem ex hac creatiōe acquisiuit Adā: sed ipsa natura fuit imperfectior: cū sua imperfectio quę latebat a dextra patuit. Scd'a diminutio fuit in recto in primo peccato Euę. Nam tūc recte humana natura acquisiuit mortem corporalē: sed nō spūalem. Tertia diminutio fuit etiam in recto qñ scilicet ipse Adā peccauit: qa tūc fuit ipsa mors corporis & aiæ.

Quarta

Signū est sanitatis ingus ꝑ cibū sumptum.

De diuersis minutionibus hominis.

Geñ. iij. Quarta diminutio fuit qñ habuit maledictionē & dictum ei fuit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Quinta diminutio fuit quando expulsus est de paradiso. Igitur si queris quid est hō: respice factorē: vt recorderis te factum fuisse: & tūc cognosces in ipso esse breui tpe tuę factionis: & quantam diminutionem habuisti. Vel prima diminutio fuit in pctō Euę. scd'a in pctō Adam. tertia in peccato legis naturę quarta in pctō legis scripturæ. qnta fuit in pctō habito cōtracto cōtra legem gratiæ. Et prima nō fuit in recto: qa nō dānauit natura humanā: sed oēs aliq dānant: maxime contrahētes. Vel prima diminutio fuit qñ de Adam fuit costa extracta: qa tūc diminutus est homo. Aliq ꝙ quatuor fuerūt quādo per peccatū quatuor elemēta ex qbus cōponitur homo facta sunt alterabilia inter se & ex eoꝝ actiuitate tot corrumpitur: & venit ab esse ad nō esse ꝙ mortē corporis. Igitur si vis scire qd est homo: factorē sequere & considera bis factionem ꝙ de aliqua materia sis creatus vel factus: & videbis esse tūc vanū. Vñ Bern. in suis contemplationibus sic ait. Attende homo qd fuisti ante ortū: & quis es ab ortu vsq; ad occasum: & qd eris post hāc vitā: profecto fuisti qd' nō eras ex vili materia postea fa & vilissimo pāno iuolutus: menstrualī sanguine in vtero materno fuisti nutritus: tunica tua fuit pellis secundina: sic indutus & ornatus ad nos venisti &c. multa ibi. Et be. Ambr. i hexa. de ope sextæ diei ait. Nōne hæc oia sicut vmbra prætereūt? Nōne domus tua hæc puluis ē & ruina? Nōne hæc oia fabula? Nōne sæculi thesaurus vanitas est? Nōne tuipse vermis? Respice in puluerē hoim: & vide qd de te nisi cinis & ossa remanebūt: h̄ est ex corpe tuo. Respice inquā: dic mihi qs ibi diues: qs ibi pauper fit: dicerne inopes ac potentes: nudi oēs nascimur: nudi morimur: nulla discretio inter cadaueraq; mortuoꝝ: nisi qa grauiꝰ ferent diutiū corpora dedita gulę & luxuriæ: q̄ pauperis quē audisti crudeliter defunctū: s. l. Lazarum. Si ergo cōsiderabis te factū: videbis quid est hō quia qd vanū. hæc oia ibi. Macrobiꝰ etiā de somno Scipionis dicit. Aiæ inclusæ corporibꝰ ipm corpus velut carcerem fœtidū: tenebris horridū: fordibꝰ & cruore inquinatū patiunt. Et. xiij. q. ij. in Ecclesiastico dr. Terrā geris: terram teris: & in terrā reuerteris: q de terra sumeris. ſm aūt Aug. nihil informius terra. Hinc & Virgi. in. vj. Enei. Nō mihi si linguæ sint centū: oraq; centū. Ferrea vox: oēs scelerum deprędere formas. Oia pœnarū pcurrere genera possim pē.

Adgal. v. Vniuersa vanitas oīs hō viuēs. Caro insuper ait apl'us concupiscit aduersus spiritū: & spūs aduersus carnem: & sic cōtinuum bellū intestinum: qđ bellū representat in motibꝰ cœloꝝ: sibi contrarijs. Sicut em sunt duo motꝰ cœloꝝ. s. motus primi mobilis qđ' theologi appellant cœlū crystallinū & alij firmamentū: qui est ab oriente in occidentē vniformis & cōtinuus. Alius est motus planetarum ad oppositū. s. de occidente in orientem p signa zodiaci. Ita in hoie ē duplex motus in appetendo. s. motꝰ sensualitatis: & motus rōnis ex spū qui sunt oppositi. Vñ & Alanus de cōplanctu naturæ. Sicut cōtra raptā firmamēti volubilitatē motu contrario exercitus militat planetarū: sic in hoie sensualitatis rationisq; hostilitas contraria reperitur. Rōnis em motus ab oriente cœlestiū oriens: occasum pertrāsiens: terrena considerādo regyrat in cœlū. Ecōtrario motus sensualitatis plane tarū cōtra rōnis firmamentū in terrestria occidens aliqñ labuntur. Et nota ꝙ hō vltra, ppriā acceptionē aliqñ sumit ꝙ parte rōnali: & dr hō interior. Aliqñ, ꝙ parte sensuali seu corpore & dr exterior hō: & de vtroq; ī. Coꝝ. iiij. Licet is q foris est noster homo corrūpat: tñ is qui intus est renouatur de die in diē. Item de primo. Hoies & iumenta saluabis dñe. i. rationabiliter viuentes & bestialiter salute naturali & saluti spirituali cum bestię cōuertunt in hoies: sicut Nabuchodonosor per pœnitētiam. De scd'o. j. Coꝝ. iij. Cū sint inter vos zelus & contentio nonne ſm hoiem ambulatis? Aliquando sumit homo ꝙ diabolo: & dr malus homo. ps Non timebo qd faciat mihi homo. Et alibi. Eripe me domine ab hoie malo. i. diabolo: vel meipso ſm Bern.

Hō sumit diuersimode.

TITVLVS. II. DE POTENTIIS animæ.

In hoie est ī vna aia

¶ De potētijs animæ in cōi. CA. I.

IN HOMINE NON SVNT plures animæ per essentiā differentes. s. nutritiua: sensitiua: & intellectiua: sed vna tantum. s. intellectiua continens in se illam triplicem vir

Exēpla moralia.

Spēs rerū nūeriscōparantur.

Luce. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

no opere:& sic ostēdēdo in se magnā dei potentiā:& sic cū Maria sorore Aaron inuitat nos ad idē dicens.Cantemus dño glorioſe eñ magnificatus est &c. Exod.xv.Magnificat quantum ad ſenſitiuā dñm excēplariter proponēdo ſenſus ſuos:& vitiōcēdo oēs paſſiones cōcupiſcibiles & irascibiles:vt dicere posset illud apl'i . Magnificabit christus in corpore meo.Tertio magnificauit quantū ad intellectiuā aiam:videlicet affectu i diuinis exultādo.ibi: Et exultauit ſpūs meus.Intellectu ſe paruā cognoſcēdo.ibi:Quia respexit humilitatē ancillæ ſuę &c.Memoria recolendo beneficia sibi collata.Quia fecit mihi magna&c.Et ſacra eloquia Sicut locutus est &c.Et ad idem inuitat nos pō.dicens.Magnificate dñm mecū:& sic magnificauit virtualiter.

Phil.ȷ.

§.I. VNITVR AVTEM ANIMA

Anima vnitur corpori ſine alio medio.

rōnalis corpori nō mediāte aliquo corpore:nec mediante aliqua diſpoſitiōe accidētali:ſed p ſeipſam. Pro cuius declaratione dicit be.Tho.i.ȷ.par.q.lxxvj.ar.ȷ.ꝙ cū aia vniat corpori vt forma:est impoſſibile ꝙ vniatur aliquo corpe mediāte.Cuius rō est:qa sic dicit aliqd esse vnū quō &ens. forma aūt p ſeipſam facit rē esse in actu:cū p essentiā ſuam ſit actus nec dat esse p aliqd' mediū. Vñ vnitas rei cōpoſita ex materia & forma cū p ipſam formā:q̄ p̄m ſeipſam vnit materiæ vt actus eius:nec est aliqd aliud vniēs niſi agens qd' facit materiā esse in actu . vt dr̄ in.viȷ.Metaphyſi.Vñ patet falſas esse opiniones illoꝝ q dixerunt aliqua corpora esse media inter aiam & corpus hois. Quoꝝ quidam vt Platonici dixerūt ꝙ aia intellectiua habet corpꝰ icorruptibile ſibi vnitū naturaliter a quo nūq̄ ſeparat:& eo mediā te vnitur corpori corruptibili hominis.Quidā alij dixerūt ꝙ vnitur corpori mediante quodā ſpū corporeo.Alij dixerūt ꝙ vnit corpori mediāte luce:quā dicūt esse corpus&de qnte essentiæ natura:ita ꝙ aia vegetabilis vnitur corpori mediāte luce cœli ſyderei.Aia ſenſibilis mediāte luce cœli cryſtallini.Anima intellectiua mediante luce cœli empyrei.Qd' fictitiū & derisibile apparet:tū qa lux nō est corpꝰ: tū qnta essentia nō venit materialiter in cōpoſitionē corporis mixti cū ſit inalterabilis:ſed tantum virtualiter tum etiā qa anima vnit immediate corpori vt forma materiæ. Quāuis aūt ſubtracto ſeu deficiente ſpū:qui est quodā corpus ſubtile anima ſeparat a corpe:& sic deficiat vnio aiæ ad corpus:hoc nō est ideo:qa ille ſpūs ſit mediū ad causandū illā vnionem:ſed qa tollit diſpoſitio p quā corpus ē diſpoſitū ad talē vnionē.Est tū prædictus ſpūs mediū in mouendo:ſicut primū inſtrumentū motus:qa partes groſſiores corpis mouet aia p partes ſubtiliores:vt p ignē & aerē i.per cholerā & ſanguinē.Sed nec mediāte aliquo accidente vnit aia corpi.Rō est p̄m Tho.vbi.ā.qa cū accidēs poſterius ſit ſubſtātia & tpe & rōne.vt dē.viȷ.Meta.non pōt intelligi aliqua forma accidētalis in materia ante animam q̄ est forma ſubſtātialis.Preter istā vnionē aiæ cum corpore pōt aia noſtra vniri cum deo p charitatem & feruēs deſideriū.Pō. Adheſit aia mea poſt te.ſ.p charitatē.&.ȷ.Cor.vj. Qui adhęret deo vnus ſpiritus est cū eo.Potest vniri cum proximo per volūtatis cōformitatē:vel in bono:vt illi de quibus dr̄ Actuū.iiij.Multitudinis credētiū erat corvnū& aia vna in dño:vel in malo:vt iudęi de quibus dr̄. Pā.ij. Principes cōuenerūt in vnū aduer.do. Potest etiam vniri aia cum corpore ſuo.i.appetitu ſenſitiuo.iuxta illud Pā. Sitiuit in te aia mea.ſ.cupiēdo diſſolui: tibi ſūme placere: voluntatē tuā in oibus cōplere:ꝙ multipliciter tibi caro mea.i.appetitus ſenſitiuus & oīa mēbra corporis ad idem ſubiȝciūtur ſpiritui & in vnū cōueniūt cū aia ad operandū virtuoſa.Solus tamē christus etiā viator habuit pfecte & omnimode hāc vnionē vnde animā ſuā appellat vnicam.

Errores de aia.

Aia est tota in toto & ī q̄libet pte tota.

§.II. ANIMA SECVNDVM AV-

guſt.in.vj.de tri.in vnoquo ꝙ corpore & in toro est tota & i qualibet pte corporis est tota.Huiꝰ rationē aſſignat btūs Tho.in.ȷ.par.q.lxxvj.di.cū anima vniat corpori nō vt mo qualibet parte tota non eñ est forma corporis accidentalis ſed ſubſtantialis:forma aūt ſubſtātialis nō ſolū est pfectio totiꝰ:ſed cuiuslibet partis cū totū cōſiſtat ex partibus:forma tot⁹ quę non dat esse ſingulis partibus corpis:est forma ſ̄ esse cōpoſitio & ordo ſicut forma domꝰ:& talis forma est accidētalis. Aia vero est forma ſubſtantialis. Vñ oportet ꝙ ſit forma & actꝰ nō ſolū totiꝰ:ſed cuiuslibet partis:& ideo recedente aia ſicut nō dr̄ aial & homo:niſi equiuoce: quēadmodū aial pictū & lapideū:ita est de manu & oculo & carne & oſſe:vt pp̄s dicit.Cuiꝰ ſignū est ꝙ nulla pars corporis haber ꝓpriū opus aia recedente:cū tñ omne qd' retinet ſpeciē retineat operationē ſpeciei. Actus aūt est in eo cuius actus est.Vnde oportet aiam esse in toto corpore & in qualibet parte eius.Hoc aūt intelligendū nō est p̄m quantitatiuam totalitatē quia hāc nō habet:qa aia non ēquāta. Nec etiā p̄m totalitatē virtutis:qa nō p̄m quālibet ſuā potentiā est in qualibet parte corporis:ſed p̄m viſum i oculo p̄m auditū in aure:& ſic de aliȝs.Sed est tota in q̄libet parte p̄m rotalitatē pfectionis & essentiæ : ſicut in ſupficie alba tā tota albedo est i ſupficie:& i q̄libet parte ſupficiei p̄m totalitatē perfectionis & essentiæ.Potentiarū aūt aiæ quia quę dā sunt in ea p̄m ꝙ excedūt totam corporis capacitatē.ſintellectus & volūtas:hmōi potētiæ in nulla parte corporis esse dicunt.Alię v̄o sunt cōes aię & corpori:vñ nō oportet ꝙ taliū potētiarū q̄libet ſit in qualibet pte corpis:ſed i illa corporis parte,ꝓportionata ad talis potentiæ operationē.

De quo totalitas inteligitur in toto & &c.

§.III. SCIENDVM AVTEM

Essentia aiæ distinguit ab eius potentia.

ꝙ ipſa essentia aiæ nō est eiꝰ potētia.Si eñ vt dicit Dio.v. c.angelicę hierarchiæ:cœleſtes ſpūs.i.angeli diuidunt in essentiā virtutem & operationē: multo magis dicēdū de aia q̄ est inferioris gradus in ordine intellectuoꝝ : aliud esse essentiā:aliud virtutē & potētiā.Pro cuius declaratione dicit beaꝰ Tho.in.ȷ.par.q.lxxvȷ.arti.ȷ.ꝙ est impoſſibile dicere ꝙ essentia aiæ ſit eius potētia licet quidam poſuerunt. Et ratio est:quia cū potētia & actꝰ diuidāt ens:& quodlibet genꝰ entis:oportet ꝙ ad idē genus entis referat actus & potētia:& ideo ſi actꝰ nō est in genere ſubſtātiæ potentia quę est ad illū actum nō pōt esse in genere ſubſtantię. Opatio aūt aiæ nō est in genere ſubſtātię:ſed in ſolo deo cuiꝰ operatio est eiꝰ ſubſtātia.Vñ dei potētia q̄ est operationis principiū est ipſa dei essentia:qd' eē nō pōt nec i aia nec in angelo vel alia creatura.Vñ ſequit ꝙ nec aię potentia est in genere ſubſtātię.Essentia aūt aiæ est in genere ſubſtantię: ergo essentia eius nō pōt esse potentia eius.Alia ratio:qa aia ſ̄m essentiā ſuā est actꝰ:ſi ergo ipſa essentia aiæ esset immediatum operationis principiū ſemper habēs aiam actu haberet opera vitę:ſicut ſemper habēs aiam actu est viuum: ſed inuenit habēs aiam nō ſemp habere in actu opa vitę vt cū dormit & hmōi.Si aūt quęrat qd sit potentia animæ ex quo nō est eiꝰ essentia.Reſpōdet be.Tho.vbi.ā.ꝙ est,accidēs ,put accidēs diuidit cōtra ſubſtantiā. Sic enim nihil est mediū inter ſubſtantiā & accidēs:quia diuidunt ſ̄m affirmationē & negationē.ſ.eē in ſubiecto vel nō esse in ſubiecto.Et sic cū nō ſit ſubſtātia ipa aię: oportet ꝙ ſit accidēs q̄ liber potētia eiꝰ:& est i ſcd'a ſpecie q̄litatis.Sed ,put accidēs accipit ſ̄m ꝙ ponit vnū ex qnq̄ vniuerſaliꝰ:ſic nō est accidēs potētia aiæ.Nā ſ̄m hūc modū aliqd est mediū inter ſubſtātiā & accidēs:quia ad ſubſtātiā ptinet qęqd est eſſentiale rei.Non tñ qęqd est extra essentiā rei : pōt ſic dici accidēs:ſed ſolū qd' nō causat ex pricipijs essentialibus ſpeciei: ,ppriū em nō est de essentia rei:ſed ex pricipijs essentialibꝰ ſpeciei causat.vñ mediū est inter ſubſtantiā & accidens:& hoc modo potētiæ aię pōt dici medię inter ſubſtātiā & accihois:& calor propriū ignis & hmōi .Qd' aūt Aug.dicit ꝙ notitia & amor nō ſunt in aia ſicut accidentia in ſubiecto: intelligiſ ,put cōparant ad aiam:nō ſicut ad amantē & cognoſcentē:ſed vt cōparant ad eā ſicut ad amatā & cognitā: qa ipſa ſubſtantialis essentia aiæ cognoſcit & amat. Et sic etiā intelligendū cū idē dicit:ꝙ memoria:intelligentia:& voluntas ſunt vna essentia . Vel etiā ſ̄m aliquos pōt dici: ꝙ hæc locutio verificat ſ̄m modū quo totū potentiale pr̄dicat de ſuis partibꝰ:quia em tale totū adest ſingulis partibus ſ̄m totā essentiā:ſed nō ſ̄m totā virtutē:ideo prædicat de q̄libet parte eiꝰ:ſed non ita ,ppriē ſicut totū vniuerſale. Quod etiā pbs dicit in.ȷ̄.de aia. ꝙ illud quo primo ſentimus & intelligimus est aia:nō ex hoc ſequitur ꝙ essentiæ animæ ſit eius potētia:ſed qa hoc ipſum qd' forma accidentalis:cuiuſmodi est potentia animæ est actionis principiū habet a forma ſubſtantiali.Et ideo forma ſubſtantialis est primū actionis principiū ſed non proximū.

Potētiæ aię quidā sunt.

§.IIII. PONVNTVR AVTEM HE

potētię aię eē bona media,magī em̄ ſen.li.ȷ̄.diſ.xxvi.poſt Auguſt.

Aug.ponit triplicē differētiā bonoꝝ.ſ. minima : media:& magna:videlicet bona tpalia:naturalia:& v̄tualia . Et qa oia a deo accepiſti ſ̄m apl'm.Recordare qa recepiſti bona in vita tua dixit Abraā.Luc.xvj. Tēporalia qdē ad rectę diſtribuēdū.Naturalia ad bene exercendū.Virtualia ad cōtinue augēdū.Tpalia vt diuitiæ bona ſunt:quia organice deſeruiūt fœlicitati ſ̄m pp̄m,i.ſunt inſtrumēta ad vitā virtuoſam.Qui em̄ ſibi theſaurizat & tpalia nō diſtribuit ſ̄m rectitudinē dānationē incurrit. Vñ cuidā diuiti q ſibijpſi dicebat.Aia mea habes multa bona poſita in annos pluri mos comede:qęſce &c.dictū fuit a deo.Stulte,aiam tuā hac nocte repetēt a te.Luc.xij.Super quo euāgelio dicit Amb. Tu.ſ.diues ſuſceptis dei muneribꝰ:& in ſinū tuum redactis nihil re reputas facere iniquū:ſi tā multoꝝ vitæ ſubſidia ſolus obtineas &c.diſt.xlvij.ſicut hi. Bona naturalia ſunt potentiæ aiæ interiores & exteriores q̄bus operamur . q̄bꝰ pōt aia bene & male vti ſicut & bonis temporalibꝰ. Et de hus pōt illud exponi pō.Bonoꝝ meoꝝ non indiges dñe.i. operum noſtroꝝ quæ ,pcedūt a potentijs.Exercere aūt debet qs hmōi bona & bene:alſ ea in vanum accepit.pō.Qui non accepit in vanum aiam ſuā.hic.ſ.habitabit in taberna culo tuo.Bene aūt exercet hmōi bona cū pœnitet & ſe mortificat. ſ̄m illud pō.Tabeſcere feciſti ſicut araneam animā eius.i.ſ̄m glo.feciſti tu deus vt aia conuerſa ſit tabida.i.humiliter infirmata ſicut aranea q̄ etiā leui tactu manꝰ tabescit.i.deficit a v̄tute ſua & vigore.Sic aia correpta & pœnitens a contractu manus diuinæ inſpiratiōis deficit a vigore ſupbiæ & morif vitæ priſtinę. Aranea est ſubtile corpꝰ terrena deſerit:alta q̄rit:emiſſione viſcerū telas texit.Sic cō uerſus & correptus p pœnitētā corpus extenuat: nūdi in firma cōtemnit:cœleſtē cōuerſationē appetit:ſubtiles opationes ex timore dñi facit.Bene exercet aia potētias dū intellectū & affectū ad ſuperna erigit.vñ Pā.Aia mea exultabit in dño & delectabit in deo ſalutari ſuo : oia oſſa mea dicēt dñe qs ſ̄ſ tibi.Exultatio& delectatio aiæ est ipſa maxima cōplacētia quā habet volūtas ex cognitione & cōſideratiōe intellectuali:diuię,puidētiæ & bnuolētiæ magnę ad ipſam aiam.Prouidentia v̄o in dño q ſi bonus est ,puider ſeruis ſuis.Beneuolētia in ſalutari qui ſic dr̄:qa nos ſaluat.Oſſa aiæ ſunt potētię:qa ſicut oſſa inſeparabiliter inhęrent carni & dāt ei robur ad operādū:ita potētiæ inſeparabiliter ſunt in aia:& ex his est virtus hoi ad operandū. Oēs ergo potētiæ admiratione q̄dā cuiuſdā reuerētiæ debēt experimētali guſtu intelligere nullū eſſe ſimilem deo.Bonis virtualibꝰ nō pōt qs male vti.De qbus pōt illud intelligi Prouer.xj.In bonis iuſtoꝝ.ſ.operibus virtutū:exaltabit ci uitas. Eſa. lviij.Implebit ſplendoribus aiam tuā. Virtutes ſunt vt qdā radij qbus aia illuſtrat in baptiſmo q bona debet augere.iuxta illud Pō.Ibunt de virtute in v̄tutem.Nā qui accepit bonū vnius talenti deſignāti aliquā gratiā:qa nō auxit ſed cōſeruauit:fuit eo priuatus & cōfuſus. Matth. xxv.Recordare ergo qa recepiſti & ad qd recepiſti.& ſic ſ̄m Ps.Anima mea in bonis demorabiſ.ſ.ad recordandū.

Aię mē bra tro pologi ce.

Plures ſunt potentiæ animæ.

§.V. POTENTIAS ANIMAE ES

ſe plures ponit pp̄s ī.ȷ̄.de cœlo.& magī ſen.ȷ.li.di.ij.qd' ne ceſſe est ponere ſ̄m hea.Tho.i.ȷ.par.q.lxxvȷ.ar.ȷ̄.Nā sicut inſime est diſpoſitus ad ſanitatē q̄ est quedā pfectio corporis a ialis qui nō pōt cōſequi pfectā ſanitatē: ſed aliquā modicā cōſequitur paucis remedijs.Melius aūt diſpoſitus est qui pōt cōſequi perfectā ſanitatē:ſed remedijs multis. Et adhuc melius qui remedijs paucis perfectā conſequi potest.Optime aūt qui abſq̄ remedio pfectam habet ſanitatē. Ita dicendū de bonitate & pfectione rerū : videlicet ꝙ illæ res q̄ ſunt infra hoiem vt aialia & ſenſibilia:quedam particularia bona cōſequunt:nō aūt pfectam bonitatē & vniuerſalē qualis est deus:& ideo qualſdā paucas & determinatas v̄tutes & operationes habēt qbus illā aſſequantur.Homo aūt pōt conſequi perfectā & vniuerſalē bonitatē:quia pōt adipiſci beatitudinē.Sed tñ quia ē i vltimo gradu ſ̄m naturā eoꝝ qbus cōpetit beatitudo:ideo multis & diuerſis operationibus ac virtutibꝰ ſeu potentijs indiget aia humana ad conſequendā hmōi pfectā bonitatē:angelis vero minor diuerſitas potentiarū competit.In deo aūt non est aliqua potentia vel actio præter eiꝰ essentiā. Est etiam alia ratio quare aia humana est in diuerſitate potētiarū videlicet qa est in cōfinio corporaliū & ſpūaliū creaturarū: & ī cōcurrūt in ipſa v̄tutes vtrarūq̄ creaturarū. Sciendū etiā ſ̄m bea.Tho.vbi.ā.ꝙ q̄dā operatiōes aiæ ſunt q̄ exercent ſine organo corporali vt intelligere & velle. Vñ potentiæ quę ſunt harū operationū principia:ſunt in aia vt in ſubiecto. Quedā v̄o actiones ſunt aiæ q̄ exercent p̄ organa corporalia:ſicut viſio p oculū:& auditus p aurem. Et ſi le oibus aliȝs operationibꝰ ſenſitiuæ & nutritiuæ partis. Et potētiæ q̄ ſunt harū operationū principia ſunt in cōiuncto vt i ſubiecto:& nō in aia ſola. Vñ pp̄s i.li.de ſom.& vigi.dicit ꝙ ſentire nō est ,ppriū aiæ nec̄ corporis ſed ſyncti. Dicunt aūt oēs potētiæ eſſe aię nō ſicut ſubiecti:ſed ſicut principij : qa p aiam cōiuctū habet ꝙ tales opatiōes poſſit opari . Fluūt ergo oēs potentiæ etiā ſenſitiuæ & vegetatiuæ ab essentia aiæ ſicut a principio:Sunt em̄ q̄dā ,pprietates naturales eiꝰ sed ſubiectū est cauſa ,ppriox̄ accidētiū:vñ & ponit ſubiectū in diffinitiōe accidētis.Notādū etiā ꝙ oīs actio ,pcedit ab aliq̄ potētia:& est circa aliqd' obiectū ſeu materiā . Potentia em̄ ſ̄m id qd' est potētia ordinat ad actū & diuerſificatur ſ̄m diuerſam rationē actus:& actus diuerſificat ſ̄m diuerſam rōnē obiecti.Quia em̄ aliud est color inquātum obiectum viſus:aliud ſonus inquantū obiectū auditus:iō diuerſa oīno actio est videre ab audire. Et quia diuerſa ratio actionis vtriuſq̄:ideo etiā potentiæ diuerſę vnde ,pceduncilli actus.Potētia aūt aut est actiua aut paſſiua. Actio aūt ,pcedēs a potentia actiua alio modo ſe habet q̄ ,pcedēs a paſſiua erga ſuū obiectū.Cōparat em̄ obiectū ad actū potētiæ paſſiuę ſicut principiū & cā mouēs.Color em̄ inquantū mouet viſum ē principiū viſiōis:ſic & intelligentia est potētia paſſiua.Ad actū aūt potētię actiuę cōparat obiectū vt termin⁹ & finis:ſicut augmētatiue virtutis obiectū est quantū ad perfectū qd' est finis augmēti:& ex his duobus actio recipit ſpeciē.ſ.ex pricipio vel fine ſeu termino:& sic est neceſſe ꝙ potentię diuerſificent ſ̄m actus & obiecta.

Quę q̄ ſunt genera potentiarū.

§.VI. QVINQVE SVNT GENE-

ra potentiarū ſ̄m pp̄m in.ȷ̄.de aia.videlicet vegetatiuū:ſenſitiuū:appetitiuū:ſm locū motiuū: & intellectuū.Pro cuius declaratiōe dicit be.Tho.in.ȷ.par.q.lxxvȷ.ar.ȷ.ꝙ gña potentiarū diſtinguunt ſ̄m obiecta actuū ipſarū: quanto em̄ potētia est altior tāto obiectū vniuerſali⁹ reſpicit. Obiectū aūt operationis aiæ triplici ordine potest cōſiderari. Alicuius em̄ potentiæ aiæ obiectū est ſolū corpꝰ aiæ vnitū. Et hoc genus potentiarū dr̄ vegetatiuū:nō em̄ vegetatiua agit niſi in corpus cui vnit aia. Est aliud genꝰ potentiarū qd' reſpicit vniuerſaliꝰ obiectū.ſ.oē corpus ſenſibile:& nō ſolū corpus cui aia vnitur. Est alterū genus potētiarū qd' adhuc reſpicit vniuerſaliꝰ obiectū.ſ.non ſolū corpus ſenſibile:ſed etiā oē ens. Et ex hoc patet ꝙ iſta duo genera potētiarū habēt operationē nō ſolum reſpectu rei cōiunctę:ſed etiā reſpectu rei extrinſecę. Cū autem operās oporteat aliquo modo cōiungi ſuo obiecto:neceſſe est rem extrinſecā quæ est obiectū operatiōis aiæ ſ̄m dupliceē rōnem ad aiam cōparari.Vno nō ſ̄m ꝙ nata est cōiungi aiæ & in aia eſſe per ſuā ſ̄ſ̄itudinem.Et quātū ad hoc ſunt duo genera potētiarū:ſenſitiuū reſpectu obiecti min⁹ cōis qd' est corpus ſenſibile:& intellectiuum reſpectu obiecti cōmuniſſimi qd' ē ens vniuerſale.Alio mō res extrinſeca q̄ est obiectū operationis cōparat ad aiam ſ̄m qd' ipſa aia inclinat & tendit in ipſam rē exteriorē.Et ſ̄m hanc operationē ſunt duo genera potentiarū:vnū.ſ.appetitiuū ſ̄m qd' aia cōparatur ad rē extrinſecā vt ad finē q̄ eſt primū in intētione.Et hic appetitus q dr̄ appetitus aialis diſtinguit ab appetitu naturali. Appetitus enim naturalis est inclinatio cuiuslibet rei ad aliqd' ex natura ſua:& ſic naturali appetitu q̄libet potētia deſiderat ſibi cōueniēs. Sed appetitus aialis ſequit formā apprehēſiuā:& ad hmōi appetitū requirit ſpecialis potentia aiæ : & nō ſufficit ſola apprehenſio. Viſus em̄ naturaliter appetit viſibile ſolū ad ſuū actū.i.ad vidēdū. Aial aūt appetit rem viſam p appetitum nō ſolū ad videndū : ſed etiā ad alios vſus. Aliud genus potentiarū est moriuū ſ̄m locū prout.ſ.aia cōparat ad rē exteriorē ſicut ad terminū operationis & motus. Ad cōſequendū eñ aliqd deſideratū & in intentū ome aial mouet. Et q̄uis ſenſus & appetitus ſint principalia mouētia in aialibus pfectis: nō tñ ſenſus & appetitus inquantū hmōi etiā ſunt ſufficientia ad mouendū: niſi ſupadderet eis aliqua virtus. Nā in immobilibꝰ aialibus est ſenſus & appetitus:nō tñ habēt vim moriuā:hæc aūt vis motiua est non ſolū in appetitu & ſenſu vt operāte motum:ſed in ipſis partibus corporis vt ſint habilia

Appetitus naturalis diſtinguif ab appetitu aiali.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad obediendū appetitui aiæ mouentis. hæc beatus Tho.

De vsu & exercitio bono potentiaꝝ animæ.

§.VII. POTENTIARVM AVTEM

animæ rōnalis cū quīq; sint gña ſm pḥm in.ij.de aia. & oīs actio humana ab his ꝓcedens: tūc bene agit & meritorie qñ ex gña in aīa agitur. vñ pā.xxj. Aia mea illi viuet. ſ. vita gr̄æ: & semen meū seruietꝫ ipſi. Semen spūale seu generatio aiæ est quīq; plex genus potētiæ q̄ fluūt: & sic generant ab aia. Quæ tūc seruiūt deo: cū aia viuit ei. ſ. ex gña. Possunt & ifte figurari p quīq; talenta tradita a dño seruo suo. Matth. xxv. quæ tūc duplicant. vñ talis intrat in gaudiū dñi: cū. ſ. qs exerceat non solū in instinctu humanę rōnis vt ꝓh̄i: sed etiā diuina illustratione gr̄æ: vt sanctū. Nec pōt ista expositio cōgrua reputari: qa dissuta est ab his q̄ sequuntur i illa parabola. i. nō correspōdet eis: nā subdit de duob⁹ talētis aut vno tantum aliꝭ datis. Certū est autem q̄ oēs hoies habēt prædictas oēs potētias. Dicit em̄ be. Tho. sup. Cañ. in ꝓlogo. q̄ illud habet locū in expositiōe litterali scripturę. ſ. q̄ oportet q̄ nō sit dissura: sed respōdeat præcedētib⁹ & sequētibus: hoc aūt nō requirit in expositiōe morali scripturæ: vt patet i expositionib⁹ do. tor. Debet ergo qs operari ſm potentiā motiuā ex gña eundo ad templū vt christ⁹ & apſi Act. v. Non aūr ad theatrū vel spectaculū. tales em̄ debent puniri. de ꝑse. dis. ſ. q. die. Debet moueri ad indulgentias & laudes diuinas. pō. Lauda aīa mea dñm. &c. Qui ꝓpitiatur oībus iniquitatib⁹ tuis: p indulgentias quoad pœnā: p laudē cōfessionis quoad culpā. Non aūt debet ire ad choreas: ibi em̄ amputat figurate caput Ioānis bap. Mar. vj. qui interpretat. in quo est gña. Debet moueri & operari ad iuuādū. pximos vt Tobias: q̄ discurrebat p ciuitates visitando: cōfortādo captiuos: vestiendo nudos: sepeliēdo & hmōi. Et vt Paulus qui laborabat manib⁹ suis ad. puidendū sibi & suis: nō aūt discurrēdo cū malis ad iniquitatē. De qbus Salomon Prouer. j. Pedes eoꝝ ad malū currūt: & sic aīal labo rantis laborat sibi. Vegetatiua bene vti debet: videlicet cibis & potib⁹ qui deseruiunt nutritiue & augmentatiue vtēdo ad necessitatē nō voluptatē. Nā & Helias carnes comedit: & Dauid aquā male cōcupitā. ſ. de cisterna Bethleē effudit. ſ. nō bibēdo. dist. xxj. delitiæ. Venereis aūt actib⁹ qui de seruiūt generatiue præcise cū cōiuge sua: & nō aliter ad ꝓlem procreandā: vel debiti redditionē nō ad libidinem explendā. xxxiij. q. iij. vir cū ꝓpria. ibi. cū em̄: cū glos. sua. Cū sensitiua bene qs cōmercat cū sensus exteriores visum auditū & alios sub disciplina custodit rationis: non eos exercens ad curiositatē vt ille q̄ dixit. Iuga boum emi q̄nq;: & eo ꝓbare illa. Lu. xiiij. ſ. per curiositatē: passiones insuper appetitus sensitiui mortificat a vitiis. Talentū intellectiui duplicat: cū quis ipm̄ applicat ad cōsideranda spiritualia & diuina ad intelligendū sacra eloquia: qavt dicit dist. xxxvij. sicut. Sicut stellas cœli nō extinguit nox: ita mētes fideliū inhęrentes sacrę scripturæ firmamēto nō obscurat mundana iniqtas. Qd̄ faciebat btā v̄go Maria cui dixit Symeon. Tuā ipſius aiam̄ ptrāsibit gladius. Luc. ij. qd̄ exponit Amb. de gladio spūali. qd̄ ſm apl'um est v̄bum dei qd̄ in scripturis positū valide trāsiuit p animā. i. intellectū & mentē v̄ginis cōferēdo scripturas adinuicē de deo. Talentum aūr appetitiue augeāt dum qs affectū habet ad deū exēplo Esa. di. Aia mea desiderauit te in no. ſe: sed & spū meo in præcordiꝭ meis: vel vera amicitia charitatis afficit ad ꝓximū. Vñ de dauid & Ionatha dr̄. i. Reg. xviij. q̄ aīa Ionathæ conglutinata est cū aīa Dauid. ſ. affectu amicitiæ & charitatis. Diligere em̄ & desiderare deū & salutem ꝓximi est actus voluntatis: & vt passiones appetitus sensitiui refrenat rōne. Si qs aūt vellet totā istam parabolā exponere de bonis nobis a deo traditis. Tūc pōt dici q̄ gnę talēta sunt oēs ꝓcedūt a potētiꝭ ipſius aiæ. Et primū talentū est bonū naturæ datū ad exercendum. Matt. xx. Quid hic statis tota die otiosi: ite & vos in vineam meā. i. aiam̄ ad laborandū: & figurat̄ per talentum ꝓneum. Sed m̄ est bonū gratiæ collatum ad augendū. ij. Cor. vj. Hortamur vos ne in vacuū gratiā dei recipiatis. Prou. iiij. Iustoꝝ semita quasi lux splē dens ꝓcedit & crescit &c. Et figurat̄ ꝑ talentū aureū: quia sicut aurum excedit oia metalla: ita gratia oia hūana. Tertium est bonū scientiæ datum ad docendū. Matth. vlt. Docete oēs gentes. Sap. vñ. dr̄ de ea. Sine inuidia communico & honestatem illius nō absconso. Et figurat̄ per talentum argenteum. De quo pō. Eloga dñi eloquia casta argentum

De potentia motiua

De sensitiua.

De intellectiua.

De appetitiua.

Quinq; sunt bona nobis a deo tradita.

Vegetatiua.

&c. Quartū est bonū potētiæ datū ad defendēdū se & alios Esa. j. Subuenite oppresso: iudicate pupillo: defendite viduam. xxiij. q. iij. qui pōt obuiare. & in ca. sequē. Et figurat̄ per talentum ferreum: quia ferrum sua potentia & vigore domat alia metalla efficaciter. Quintum est bonum opulentiæ datum ad subueniendum. Luc. xj. Quod superest da re eleemosynā & oīa munda sunt vobis. Et figuratur per talētum plumbeum. de q̄. Zacha. v. quia plumbum vilius ē & grauiꝰ aliꝭ metallis: ita temporalia sunt vilia & grauia. Aliqui vero ex prædictis tantum duo talenta habuerunt: scilicet bonū naturæ & gratiæ: aliꝭ tm̄ vnū. ſ. bonū naturę nec talis excusatur si nō exercet. Hæc in Catholicon.

§.VIII. DE ORDINE IPSARVM

potentiarū adinuicē dicit be. Tho. i. j. par. q. lxxvij. art. iiij. q̄ cū vna sit aīa: potentia aūt plures: ordine v̄o quodā ab vno in multitudinē ꝓcedat: necesse est inter potentias ordinē ponere & ſm dependentiā vnius ab altera. Quātū ad ordinē naturæ ꝑut pfecta naturaliter priora sunt imperfectis: sic potētię intellectiuę sunt priores sensitiuis. vñ diri gūt eas & imperāt eis. Et sil'r potētiæ sensitiuę sunt priores potētijs nutritiuę aiæ. Sed m̄ v̄o gñationis ordinē & tempo ris cōuerso se habēt. Nā potētiæ aię nutritiuę sunt priores potētijs aiæ sensitiuę i via generationis: & ad eas actiones corpus præparant. Sil'r retrā de potētijs intellectiuis respectu sensitiuarū: Cū aūt potētiæ cognoscant̄ per actus: sicut actus vni⁹ potētiæ causat̄ ab alio vt actus phātasiæ ab actu sensus: sic vna potētia causat̄ ab alia: q̄uis enim omnes potentiæ fluunt seu ꝓcedūt ab essentia aiæ: ordine tū quodā vt vna ꝓcedat ab aia imediate: alia mediāte alia: & hmōi. Et si dicat̄ q̄ potētia q̄libet aię est accidēs: si vna potentia ꝓcederet ab alia: tunc accidētis subiectū esset accidens: quod esse non pōt. Rñ. bea. Tho. q̄ accidēs p se nō poterit esse subiectum accidētis: sed vnū accidens p prius recipit in substātia q̄ aliud: sicut priꝰ quātitas q̄ q̄litas. Et hoc modo dr̄ accidēs vnū esse subiectū alterī⁹ vt superficies coloris in quātū substātia vno accidēte mediāte recipit aliud: & sil'r de potētijs animæ. De his aūt quinq; generib⁹ potentiarum q̄uis omnes habeant principium ab aia: tm̄ quedā sunt quæ solū in aia sunt vt in subiecto: vt intellectus & volūtas. Et has necesse est remanere etiā destructo corpore: cū subiectum earū. i. aia remaneat immortalis. Quędā sunt in coniuncto vt in subiecto. sicut oēs potentiæ nutritiuę: sensitiuę: & motiuę. Et quia destructo subiecto nō pōt accidens remanere: ideo corrupto cōiuncto. i. hoīe nō remanent illę potentiæ actu: sed tantū v̄tute sicut in principio vel radice. Et si obiciat̄ q̄ in lib. de spū & aia dr̄: q̄ aia recedit a corpore trahens secū sensum: & imaginationē: rationē: & intellectū: ita scilicet bonū naturæ & gratiæ: aliꝭ tm̄ vnū. ſ. bonū naturę nec talis excusatur si nō exercet. Hæc in Catholicon.

De ordine potentiarum aię adinuicē.

¶ De potentia vegetatiua & sensitiua. CA. II.

VEGETATIVA DISTINguitur in tres partes, siue potētias. ſ. nutritiuum augmētatiuū: & generatiuū. Vñ in.ij. de aia dicit pḥs. q̄ opa huiꝰ aīæ sunt generare: alimento vti: & augere. Pro huiꝰ declaratione dicit be. Tho. i. j. par. q. lxxviij. ar. ij. q̄ vegetatiuū habet ꝓ obiecto corp⁹ ipm̄ viuēs p aiam. Ad qd̄ triplex opatio aiæ ē necessaria. V na per quā eā acquirat & ad ꝗ ordinat̄ potentia gñatiua. Alia p quā corp⁹ viuētis saluat̄ & in esse & in debita quantitate: & ad ꝗ ordinat̄ vis nutritiua. Est tū quędā differētia attēdēda inter has potentias: nā nutritiua & augmētatiua habēt suū effectū in eo in quo sunt: qa ipm corpus vnitū aię auget & cōseruat̄ per vim augmentatiuā & nutritiuā in eadē aīa existētē. Sed vis generatiua habet esse ad suum: nō in eodē corpore: sed i alio: qa nil est gñatiuū sui ipsius: & ideo vis generatiua appropinquat quodāmō ad dignitatē aiæ sensitiuę: q̄ habet, opationē in res exteriores: & sic in his pfectior est gñatiua. Est em̄ rei pfectę facere alterā qualis est ipsa: ei aūt deseruiūt nutritiua & augmentatiua:

De sub iecto potentiarum.

tatiua: augmētatiue v̄o nutritiua. Dicit aūt nutritiua deseruire generatiuę potentię. ſm be. Tho. in. ſ. par. q. vlti. qa illud qd̄ est cōuersum p v̄tutē nutritiuā ex alimēto antecē cōuertat in substantia mēbroꝝ accipit a v̄tute generatiua vt semē. Et huiꝰ signū ponit pḥs: qa aialia magni corpis q̄ indigēt multo nutrimēto sunt pauci seminis ſm quātitatē corpis sui & pauce generationis: vt patet in elephāte. Sil'r hoies pingues sunt pauci seminis ꝓpter eādē cām. Et propter hāc causam in pueris nō est semen: qa superfluū nutrimēti in augmētū cōuertit̄: & ideo nō pōt gñare: & sic superfluū alimēti est semē ſm pḥm in li. de gña. aialiū. Scienduī etiā ſm be. Tho. vbi. ſ. ꝙ alimentū ex cibo & potu vere conuertit̄ in speciē hūanę naturę inquantū accipit v̄e speciē carnis & ossis: & hmōi partiū: & ꝗ est qd̄ pḥs dicit in.ij. de aia. q̄ alimētū nutrit inquātū est potētia caro. Qd̄ autē dñs dicit Mar. xv. Oē qd̄ intrat in os ꝙ in ventrē vadit & in secessum emittit̄: nō sic intelligendū est q̄ oē. i. totū qd̄ intrat in os emittat̄ p secessum: sed quia de oī cibo aliqd ipsorū p secessum emittit̄. Et quia v̄t⁹ oīs in corpore passibili p cōtinuā actionē debilitat̄: qa hmōi agētia etiā patiunt̄: ideo virtus cōuersiua alimēti in natura corpis aialis sil'r principio quidē est tā fortis vt possit cōuertere nō solū qd̄ sufficit ad restaurationē depditi: sed etiā ad augmētū. Postea v̄o non pōt cōuertere: nisi quātū sufficit ad restaurationē depditi & tūc cessat augmētū. Demū nec ꝗ pōt: & tūc fit diminutio deinde deficiēte hac v̄tute totaliter deficit aial: sicut virtus vini cōuertētis aquā mixtā paulatim p admixtionē aq̄ debilitat̄ vt tādem totū fiat aquosum. vt pḥs exēplificat. Qd̄ aūt aliq dicūt q̄ alimentū nō cōuertit̄ in v̄tutē hūanæ naturę: sed accipit alimētū vt q̄ddā fomētū. ſ. vt resistat actiōi coloris naturalis: ne cōsumat humidū naturale: sicut plūbū vel stannū adūgit̄ argēto ne ꝙsumat̄ p ignem. Sed illa materia q̄ i primo homie formę hūanę fuit subiecta i seipa multiplicatur: & ꝗ mō multitudo hūanoꝝ corpoꝝ a corpe primi hois deriuat̄. Totū ꝗ reprobat be. Tho. ibi p multas rōnes probās q̄ vere cōuertit̄ alimētū in naturā hois.

Aialia magni corporis indigent̄ multo nutrimento.

§.I. DE POTENTIA SENSITIua hæc est duplex: videlicet exterior: & iterior. Exterior dr̄ q̄ haber organa i qbus ē affixa exteri⁹ visibilia. Ista aūt sub distinguit̄ in q̄nq; sensus exteriores. ſ. visum: auditū: odoratū: gustū: & tactū: vt ponit pḥs in.ij. de aia. Pro cui⁹ declaratiōe dicit be. Tho. in. ſ. par. q. lxxviij. art. iij. q̄ ratio nūeri & distinctiōis exterioꝝ sensuū accipiēda est ſm id qd̄ prie & p se ad sensum ptinet. Est aūt sens⁹ potētia passiua q̄ nata est imutari ab exteriori sensibili: exterius ꝙ immutatiuū est qd̄ ꝓprie & p se a sensu pcipit: & ſm ei⁹ diuersitatē potētię distinguunt̄. Est aūt duplex immutatio. V na naturalis & alia spūalis. Naturalis qdē ſm q̄ forma imutantis recipit in mutato ſm esse naturale: sicut calor in calefacto. Spūalis aūt ſm q̄ forma immutātis recipitur in mutato ſm esse spūale: vt forma coloris in pupilla: q̄ nō fit p ꝗ colorata. Ad opationē aūt sensus req̄rit immutatio spūalis: p quā intētio formę sensibilis fiat in organo sensus. Sed in qbusdā sensib⁹ iuenit̄ imutatio spūalis tantū: sicut i visu. In qbusdā aūt cū immutatiōe spūali etiā imutatio naturalis. Et ꝗ vel ex parte obiecti tm̄: vel etiā ex pte organi. Ex pte aūt obiecti inuenit̄ imutatio naturalis ſm locū vt insso no q̄ est obiectū auditus. Nā son⁹ ex pcussione causatur & aeris cōmotione. Sed m̄ alterationē vero in odore q̄ est obiectum olfactus. Oportet em̄ p calidū aliq̄ mō alterari corpus ad ꝗ spiret odorē. Ex parte aūt organi est imutatio naturalis in tactu & gustu. Nā & man⁹ tāgens calida calescit & lingua humectat̄ p humiditatē sap oꝝ. Organū v̄o olfact⁹ & audit⁹ nulla naturali imutatiōe immutat̄ in sentiēdo nisi p accidēs. Visus aūt est maxime spūalis: quia est absq; aliq̄ imutatiōe naturali orgā vel obiecti: & pfectior inter oēs sensus & cōmunior. & post hunc auditus: deinde olfactus: tactus aūt & gustus sunt maxime materiales. Et inde est q̄ alij tres sensus non fiunt per medium coniunctū: nē aliq̄ naturalis transmutatio pertingat ad organum: vt accidit in his duobus sensib⁹. Est autem triplex sensibile obiectū. ſ. proprium: cōe: & per accidens. Sensibile ꝓprium est: qd̄ primo & p se immutat sensum: vt color visum: son⁹ auditū: & hmōi. Sensibile cōe est qd̄ nō primo & per se mouet sensum: sed rōne sensibilis qualitatis existentis in eo: vt superficies rōne coloris: & hmōi. Sensibile v̄o per accidēs est qd̄ nō facit aliquā diuersitatē in mutatiōe sensus.

De quinq; sensibus exterioribus.

duplex est imutatio.

triplex est sensibile.

¶ De singulis quinq; sensibus. QA. III.

DE VISIONE CORPORAli quō fiat. Plato & Empedocles opinati sunt q̄ mod⁹ videdi fieret extramittēdo radios ab oculis: nō intus suscipiēdo sicut est veritas. Qd̄ ꝓbabāt hac rōne. Si visio pficeret suscipiēdo intus: tūc nō esset necesse vt qñ aliqs acute vellet videre: nisi q̄ aperirer oculos: & quāto magis aperiret: tanto magis videret formam. Sed cōtrariū apparet: & hoc tenet Arist. quia qñ aliqs vult acute videre magis⁹ constringit palpebras & arctat oculos ita q̄ ille conat⁹ delignat aliq̄d a se eijcere & emittere & nō recipere. Sed q̄ ista opinio sit falsa & impossibilis. ſ. q̄ visio fit extramittēdo: ita q̄ lux piramidalis egrediat̄ a visione vt dicunt illi: ostendit̄ p hoc q̄ lux nō pōt egredi a visu nisi q̄tuor modis. Primo quia aut lux erit cōtinuata cū videte & cū tota re visa cōiuncta. Sed o aut lux in visiōe cōiungit̄ cū tota re visa & separat̄ tota a vidente. Tertio aut lux egrediens nō est cōiuncta cū tota re visa: sed cū aliqua parte ei⁹. Quarto aut lux pficies visionē separat̄ ab viroq; ſ. re visa & videte. Et primū qdē esse nō pōt. q̄ lux egrediēs cōtinuet̄ cū tota re visa & videte. Huiꝰ ratio est: quia cū videam⁹ astra cœli sequeret̄ q̄ lux egrediēs extenderet̄ vsq; ad astra cœli: qd̄ est impossibile: cū egredi non sit nisi corpoꝝ: lux aūt nō est corp⁹. Sed m̄ etiā. ſ. q̄ tota lux separet̄ a videte & cōiungat̄ cū re visa qd̄ esse nō pōt: qa qd̄ nō cōtigit videntē nō videt̄: vñ hoc si ſe esset ac si qs sentiendo tāgat manu absciſſa. Tertium. ſ. q̄ lux cōiungat̄ cū aliꝰ parte rei visę hoc nō pōt esse: qa tūc nulla res videret ſm se totā: sed ꝑ parte q̄ a luce tāgit̄. Quartū. ſ. q̄ lux egrediens nō continuet̄ nec cū re visa nec cū videte: sed ab viroq; separetur: hoc etiā nō pōt eē: qa si lux nō cōtinuat̄ cū videte nō videbit. Si nō cōtinuat̄ cū re visa: nō videbit. Sic ergo in vanū ponit̄ lucē egredi a visu. Ad rationē aūt prædictę opinionis cū. ſ. dr̄ q̄ volēs videre acute nō aperit oculos: sed potiꝰ cōstringit. Respōdetur q̄ hoc nō fit q̄ lux exprimatur vel emittat̄ a visu: sed potius vt crystallinus humor vniat̄ ac virtus visiua & adiuuet & cōforteť: qa virtus vnita est fortior diuisa. Vñ natura ordinauit cilia eminētia & grossa & nigra vt adiuuēt visum: ne cōfundat̄ disgregatus a luce vl' lumine exteriori. Cui⁹ signum est q̄ cū aliqs vult videre subtil'r & acute obumbrat visum: vt p vmbrā virtus visiua cōgregetur. Alber. & Tho. in cōmen. sup. lib. de anima.

Quatuor requirunt ad visionē corporalem.

§.I. FIT ERGO VISIO PER RE

ceptionē ſm Aristo. nō p emissionē radioꝝ ab oculis. Ad quā visionē corporalē necesse est q̄tuor p ordinē ꝙcurrere. Et primū est color in obiecto visus: color aūt mouet dyaphanū ad sui susceptionē: q̄ motus nō est localis: sed motꝰ alterationis q̄ alteratio est motꝰ ad formā q̄ est qualitas rei visę. Vbi sciendū q̄ color in corpore colorato: est q̄litas cōpleta in suo esse naturali: imediate aūt est q̄litas incompleta ſm esse rōnale. Sed m̄ qd̄ req̄rit ad visionē est dyaphanū. i. aliqd̄ corpus ꝑspicuū: puta vitrū aqua vel aer: quia sinū. i. aliqd̄ corpus ꝑspicuū: puta vitrū aqua vel aer: quia si inter visibile & visum nō esset medium transparēs sed vacuū: cū i vacuo nō possit eē cōtact⁹: tūc visibile nō immutaret: & visus nō immutaret. Tertiū qd̄ requirit̄ est lumē: qd̄ lumē est necessariū nō qdē ex parte coloris q̄ de se est visibilis: sed ex parte dyaphani. Nā color cum sit lux obscura ex admixtione corporis opaci: nō mouet dyaphanū pfecte: & in vltima dispositione: sed lumē in vltima dispositiōe facit dyaphanū receptiuū coloris. Quartū qd̄ requirit̄ est potētia sensitiua simul cū organo. potētia enim sensitiua est principiū visiōis: q̄ potētia exercet̄ p corpus: & est iuxta cerebrū interi⁹ vbi cōiūguntur duo nerui ex oculis ꝓcedētes. Organū etiā requirit̄. i. oculus quod nō debet esse igneum nec aereū: sed aqueū ſm Aristo. Et hoc rōne ꝑspicuitatis: nō ſm q̄ aqua: perspicuū em̄ aqueū: & magis conseruat q̄ aer & magis representat. Thom. & Alber. in cōmen. de aia.

Quinq; sensus sunt gn q̄ porticus.

De quinq; sensibus corporis. Hi figurantur per quinq; portic⁹ piscine. de q̄bus dr̄ Io. v. In his iacebat multitudo magna languentiū. Aqua piscinæ significat mollē & fluidam carnem circa quam sunt quinq; sensus. Vel meli⁹. Piscina in qua lauabant oēs sacrificādę & deo offerendę: ꝓpter quod dicebat probatica a probaton hebraice qd̄ est ouis latine: & significat pœnitentiā in qua lauant a sordib⁹ spūalibus aiarū oues christi. Quinq; porticus circa eā sunt quinq; sensus principia p cōs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scens in hmõi sensationib⁹ &q̃ q̃ sequunt̃ ex eis. Ex his oportet exire q̃ vult sanari & intrare in piscinã pœnitẽtiæ: & hoc post motionẽ aquæ ab angelo.i. post p̃dicatoris vel sacerdotis admonitionẽ: vel angeli instigationẽ: aut dei inspirationẽ: virtute aũt crucis q̃ ibi dr̃ fuisse tũc abscõdita sanatur vnus tantum. i. q̃ in vnitate fidei & charitatis pœnitentiã agit: & q̃i prior. i. q̃ habet solicitudinẽ. i. diligẽtiã ad ℞. Hi etiã figurantur per q̃nq̃ reges in terra, p̃missionis quos etiã affigi præcepit Iosue. Hi em̃ sensus vsurpant sibi dominiũ super aiam: sed christ⁹ Iesus iubet cruce modestiæ & austeritatis mortificari vt exponit Orige. super penta. Vñ christus Luc. xiij. Qui non accipit crucem suam &c.

§. II. IN PORTICV ERGO VI.

sus iacet multitudo languentiũ spiritualiter multipliciter: quia sicut nobilior sensus: ita periculosior. Et præcipue.

¶ Ex lepra lasciuiæ.
¶ Ex hydropisi auaritiæ.
¶ Ex cecitate inuidentiæ.

Visus inducit lasciuiã xxxij. q. v. c. nec solo.

Visus si nõ refrenat̃ multũ inducit ad lasciuiã & luxuriã. vñ Threñ. iij. dr̃. Oculus meus depredarus est aiam meã in cũctis filiabus vrbis mee. In huj⁹ exẽplũ & figurã dina q̃ & egressa est de domo vt videret mulieres &c. rapta & violata ẽ a Sychẽ. Geñ. xxxiiij. vñ Aug. Nec dicatis vos hñe aios pudicos si habeat is oculos impudicos. Quintil⁹. Oculi sũt tota luxuria nostra: hi nos in oia quotidie vitia præcipitãt. Narrat ideo, quosdã p̃os vt totam cogitationẽ ad mentis puritatẽ cogerent sibi oculos eruisse. & q̃uis non bñ fecerit ñ cognouerũt quãtũ malũ sequat̃ ex visu inordinato visus. Quod em̃ christ⁹ ait Mat. xviij. Si oculus tu⁹ dexter scãdalizet te erue eũ &c. Non intelligitur de materiali extractiõe qd', phibet̃ sed de spũali videlicet q̃ si aspect⁹ alicui⁹ rei inducit hoiem ad ruinã: puta fornicationẽ: debet subtrahere nõ oculũ sed actũ. i. non aspicere. Moral⁹ aũt oculus dexter ẽ stat⁹ speculatiu⁹ & cõtemplatiu⁹: quẽ si q̃s videt induxerit ad ruinã: vel, ppter dubia fidei vel suphia & hmõi abutendo: debet dimittere & tradere se actiuis. Infirmat̃ quis ex visu hydropisi auaritię: sicut em̃ hydropicus nõ põt satiari potu: sic nec cupidus pecunia. Eccl⁹. xiiij. Insatiabilis est oculus cupidi in parte inigtatis nõ satiabit̃ donec consummat arefaciens aiam suã. p̃. Tabescere feci ti sicut aranea aiam ei⁹. f. cupidi. i. tu deus permisisti deficere & consumi. Sicut aranea se euiscerat faciendo relas ad capiendas muscas: ita auarus ad excogitandas malitias & fraudes. Aspectus ergo rerũ inducit cupiditatẽ earũ: sicut Acham videns regulã aureã & chamy dẽ coccineũ furat⁹ est ea. Iosue. vij. Adauget visus inuidiã. Videns em̃ aliq̃s, p̃speritatem & excellentiã alteri⁹ cui nõ afficit: affligitur: inuidet videre nõ potest. Eccl⁹. xiiij. Nequã est oculus inuidi al's huidi: & auertẽs faciẽ despicit aiam suã. Vñ saluator in parabola vineæ dixit vni ex murmurantibus. An oculus tuus nequã est: quia ego bonus sum. Mat. xx. Sic filꝫ Iacob videntes q̃ Iosep. h a patre plus alĩs amaretur inuidebant ei. & ,ppter hoc vendiderunt Hismaelitis. Geñ. xxxvij.

§. III. IN PORTICV RVDITVS

Per auditum fiũt mala hæc.

iacet alia multitudo infirmor̃ spũal⁹ & præcipue inducit.
¶ Iracundiæ feritatem.
¶ Erroris falsitatem.
¶ Mentis vanitatem.

Cũ quis em̃ audit q̃ sibi nõ placent turbat̃. Vnde Pharisei auditis verbis christi scandalizati sunt: iniuste ñ. Mat. xv. Herodes audiens de natiuitate noui regis turbat⁹ est. Mat. ij. Vnde & Chilo vnus de septem sapientibus mũdi: ne maledicas inquit proximis: audies enim vnde & tu contriseris. p̃. Dñe libera aiam meam a labijs iniqs: & a lingua dolosa: ne. f. audiã ea & ex hoc vt ex contumelijs & hmõi irascar. Auditus cũ indifferẽter adhibeẽ inducit multos errores: dũ. f. credit q̃d' audit & dr̃ p partialitatẽ disseminatores vel detractores. ij. Timo. iiij. Sanam doctrinã non sustinebunt: sed ad sua desideria coacerbunt sibi magistros pruriẽtes auribus: & a veritate quidẽ auditũ auertẽt: ad fabulas autem cõuertentur. Esa. xxx. Loquimini nobis placentia & audiemus &c. Eua quia audiuit serpentẽ loquentẽ in iniuriã dei faciliter credidit & ruit. Non solum reus est qui falsum de alio profert: sed etiam is qui aurem cito criminibus præbet. xj. q. iij. non solum. Inducit vanitatem: quia cum quis laudari se audit de superbit vel gloriat̃. sicut Herodes Agrippa: qui a libenter audiebat a populo laudes dei sibi dari: p̃cussus ab angelo fuit: ita vt scaturiret corpus eius vermib⁹. Actuũ. xij. Audiendo etiam otiosa & inutilia: mens efficit vana & indeuota tempore orationis & curiosa. Vnde de Athenien sibus curiosis dicitur: q̃ ad nihil aliud vacabãt: nisi vt audirent vel dicerent aliquid nou.

§. IIII. IN PORTICV ODORA-

tus multitudo magna iacet infirmãtium spiritualiter p diuersa peccata.

¶ Inuenitur in eo crudelitas.
¶ Exercetur multa gulositas.
¶ Procuratur carnalis suauitas.

Quæ mala fiunt per odoratum.

,Pð. Lõge fecisti. i. permisisti fieri notos meos a me: posuerunt me abominationem sibi. f. ,ppter infirmitatẽ passam. Martha etiã dixit christo q̃n iussit tolli lapidẽ a monumento. Dñe iã fetet: quatriduan⁹ em̃ est. Io. xj. Et sic videbat crudelis germano resuscitando: ne naribus sentiret fetorem. Multi ,ppter hoc abominant̃ paupes: & crudeles sunt propter sudores & fetores eor̃: nec visitant infirmos nec arcera tos mortuos: nec recipiunt peregrinos: sicut diues Lazarũ in domo noluit recipere vlcerosum: q̃ sepultus est in inferno: & ,ppter hmõi crudelitatem dicẽ multus. Ite maledicti &c. Multi q̃rũt sentire varios odores: & ex his inardescũt vitium gulę. Dicit Hiero. q̃ vultur & aqla odorant trãsmarina cadauera: & ad hmõi escã cõgregãt diu volãdo: sic gulosi sentiẽtes odorẽ alicui⁹ cibi multũ discurrũt & laborant ad illũ habendũ quanticũq̃ etiã esset immũdũ & nociuũ. Vnde & Iosephus narrat in lib. de bello Iudaico: q̃ Hierosolyma obsessa a Tito filio Vespasiani: qdã sentientes odorem carnis assatę, q̃ discurrebãt p ciuitatẽ intrauerũt domũ vidue: & inuenerunt filiũ ei⁹ præ fame assatũ: & iã in parte comestũ. Et in figurã prædicta aialia. f. vultur & aqla: ga in odore sequuntur & comedunt cadauera immũda declarant. Queri⁹ a multis odor ,ppter ipsam delectationẽ talis sensus: & si fieret ad cõfortandũ cor in infirmitate non esset malũ: iuxta illud. Vnguento & varijs odorib⁹ delectat̃ cor: & bonis amici consilijs aia dulcorat̃. Prouer. xxvij. Sed cũ fit ad voluptẽ & vanitatẽ vt alĩs redoleat: multũ displicet deo: & contra hmõi dicit comminando dñs per Esaiã. iij. c. Erit pro suaui odore fetor: p zona funiculus: & p crispãti crine calui tiũ &c. Et ibi etiam reprehendunt olfactoriola.

§. V. IN PORTICV GVSTVS IA

cet aliqua multitudo languentium spũaliter: nam inducit plura mala per abusum rationis.

¶ Est enim obfuscatiuus.
¶ Ariditatis inductiuus.
¶ Vitę vtriusq̃ destructiuus.

Iob. vj. Quæ prius nolebat tãgere aia mea: nũc præ angustia cibi mei facti sunt. i. quæ prius ſm iudiciũ rõnis dispoſueram non sumere cibaria gustãdo: cũ angustia & remor su cõscietię indifferẽter sumit etiã ad voluptatẽ. Gustus em̃ cũ delectat sensualitatẽ: obfuscat rõnẽ: vt quasi videatur rẽ facere quæ ex gulæ sumit appetitu. Grego. in moral⁹. In ipso esu dũ furtim gula surrepit: edenti delectatio permiscetur. Vnde plærũq̃ cõtingit vt refectionẽ corpis quam salutis causa cœpimus causa voluptatis expleamus. Exemplum in Noe & Loth gustu dulcedinis vini ebrijs factis. Est ariditatis mẽtalis inductiuus. Sicut em̃ gustata suauitate spũs: desipit ois caro ſm Berñ. Ita econuerso gustata suauitate cibi ex gula: desipiũt spũalia. p̃. Omnẽ escã abominata est anima illorum. Vñ dicebãt. Aia nostra nauseat. ci. isto Ieuit. f. manne q̃d' significat spũalia. Destruit vitã corporalem & spũalẽ gustus immoderate vsus. Eccl⁹. xxxvij. ,ppter crapulã multi perierũt: mẽte & corpe. Hinc & Chryſo. Excessus ciborũ cõsumit & cõputrescere facit corpus humanũ: & macerat egritudine diuturna: & tũc eũ morte crudeli cõsumit. de cõse. di. v. nihil. ñ. Ad idẽ Innocẽ. in libr. de miseria hois dicit. Tã est breuis gulæ voluptas: vt spatio loci vix sit quatuor digitor̃. Spatio ipis vix sit q̃tuor momentor̃. Et dũ auiditas nescit modũ: & voracitas excedit mẽsurã: grauat̃ stomachus: turbant̃ sensus corporis: quasi equi sine rõne currentes: aię q̃ o aurige nõ retinẽt frena &c. Loquit̃ ibi de guitu. Tã multa aialia capiuntur ad mortẽ p gustum: vt pisces hamo adescato: aues: mures & hmõi.

§. VI. IN PORTICV TACTVS

multitudo

Triplex mala.

multitudo etiã iacet infirmor̃. Et licet sit hic sensus per totum corpus præcipue: viget tamen in manibus.

¶ Est luxurię perperatiuus.
¶ Est iniuriæ illatiuus.
¶ Est substantiæ ablatiuus.

Leuit. v. Aia q̃ tetigerit aliqd immũdũ rea est. Qui tetigerit picem ingnabit̃ ab ea. Eccl⁹. xiij. Qui ingredit̃ ad vxorẽ pximi sui nõ erit mũdus cũ tetigerit eã. j. Cor. vij. Bonum est hoi mulierem nõ tãgere. Est aũt valde periculosus omis tactus ex libidine: & mortifer⁹ extra mrimoniũ. Per man⁹ em̃ in qb⁹ maxie viget tact⁹ ledit̃. pximus⁹ berãdo: vulnerãdo: occidẽdo & hmõi: vñ dñs per pð. ciij. Nolite tangere christos meos. i. inũctos. Oẽs christicolę sunt i baptismo & cõfirmatiõe inũcti: p̃cipue tñ sacerdotes. Zach⁹. ij. Qui tetigerit vos. f. iniuriando tãgit pupillam oculi mei. Vnde q̃dã mulier pedissequa impartricis arriang: q̃a tetigit Ambr. p. vestẽ temere dicẽs: vt descenderet de sede sua: q̃ ciuissime mortua est. Per manus aũt fiũt furta: rapinæ: & multa mala opa inutilia. vñ Esa. j. dr̃. Man⁹ vręplenę sunt sanguie. Esa. lij. Recedite & inde exite: pollutũ nolite tangere. f. factẽdo aliqd illicitũ. Si q̃s g̃ aliqua harũ ifirmitatũ grauat̃: descendat in piscinã pniæ: & virtute crucis saluabit̃. Vñ in figurã christus in cruce q̃nq̃ vulnera sustinuit magna. f. in manibus & pedibus & latere: vt. f. vulnera nr̃a q̃ ꝫximę ex quinq̃ sensib⁹ sanaret: & ipsos sensus exẽplo & meditatione crucem mortificem⁹. ad Gal⁹. v. Qui sunt christi carnẽ suã crucifixerũt cũ vitijs & ꝑcupiscẽtijs. Propterea aiæ dr̃ Cañ. ij. Veni colũba mea in foraminib⁹ petrę p meditationẽ plagarũ manuũ & pedũ. In cauerna maceriæ. i. plaga lateris.

§. VII. DE QVINQVE SENSIBVS

Aia cõparatur Hierosolymę.

spũalib⁹ qbus sentit de⁹ dũ qs bñ custodit sensus exteriores. Pro cuius declaratione sciendũ q̃ aia nostra figurat̃ p Hierosolymã ſm dos̃. Dedi te: ait dñs Hiere. j. in ciuitatẽ munitã: te. i. aiam tuã. Ad munitionem ciuitatis vltra arma virtutũ & vitualia sacror̃ eloquior̃ qbus aia pascitur requirit̃ & custodia diligẽs portarũ. Vñ dñs Deutero. iiij. Custodi te metipm: quãtum. f. ad sensus exteriores: & aiam tuã. f. quantũ ad cogitationes interiores solicite. Hier. ix. Mors em̃ ingreditur per fenestras nostras. Nec sufficeret custodia propria: nisi adiungatur gratiæ dei custodia. Quod pð. intelligens orabat dicens. Custodiat animã tuã dns: dñs custodiat introitũ tuũ. i. sensationes exteriores: q̃bus similitudines rerũ ingrediuntur ad animã: & exitum. i. interiores affectiones: quib⁹ aia quasi egreditur ad appetitum rerũ. Matth. xv. Ex corde enim exeunt cogitationes male &c. Dicit aũt Hierosolyma fuisse sex portis munita: vt elici põt ex libro Neemiæ: quæ signãt̃ sex portas aiæ. f. sensum. Nã cũ in lingua & palato nõ solũ sit gustus, sed ẽt locutio per quam multa & bona & mala ingrediunt̃ ad animam: ideo ipsa loquela ponat̃ pro sexta porta. Prima igitur porta Hierusalẽ dicebatur porta fontis Siloe: quia ,ppe erat ibi fons Siloe: vbi illuminatus est cęcus. Ioan. ix. Et signat visum. Custodienda est cõtinue porta oculor̃ sicut faciebat Iob dicẽs. Pepigi fœdus cum oculis meis: vt ne cogitarẽ qui dẽ de virgine. Auerte oculos meos: ait pð. ne videãt vanitatẽ. f. mulierum sicut videns Bersabeam concupiuit. Clauso autem isto ostio orat quis vere, patrẽ suũ ,pabscõdito. Matth. vj. vt dicere valeat cum Iacob. Gene. xxxij. Vidi dñm facie ad faciẽ: & salua facta est aia mea. Aperitur em̃ tunc oculus mẽtis p contemplationẽ: Sic Saul⁹ cũ cęca tus fuit exterius: tunc Iesum videbat. dicit Augu. q̃n cętera nõ videbat: ideo scti cõiter ,clausis sensib⁹ habẽt visiones dicto

Universidad de Deusto
Biblioteca

mutus. Luc.xj. Circa dispositionē aūt oris & linguę q̄tuor cōsiderabim⁹: videlicet ei⁹ finalē cāū: materiā: formam: & Quare circūstantiā. Quantū ad primum cā finalis, ppter quam lingua data sit, gue nr̄e data est locutio: est vt homo p eam manifestet cor hoi lin- suū & cogitationes secretas: q̄ alias aliter hoie sciri nō possent. gua. Vñ dicit pp̄s cp ea q̄ sunt in voce: sunt notę earū q̄ sunt in alia passione. Hoc ergo est primū q̄ docet te naturaliter os tuū seu lingua: vt s. loquaris quæ habes in corde & nō cō- trariū. Caueas ne lingua tua sit serpētia: q̄ trifulcata seu tri- plex dr̄: nō cp habeat tres linguas: sed qa ita velociter mouet vt videat hre tres linguas. Hac triplici lingua vsus est anti- quus serpens cū locut⁹ ē primę mulieri. Nā & falsum dixit & decipe intēdebat: & ỹbū suum colore vtaris & vtilitatis operuit. Ne igit̄ ei si fisthas: vide ne falsum loq̄ris: ne p mē- daciū decipere intēdas. Nec duplici aut sophistico vtaris sermone: sed sicut vnā linguā un̄ nō duas dedit tibi dñs: ad manifestandū interiorē cōceptū: ita vera & simplr̄ loq̄ris De ma- Nam de loquētibus dolose dicit pp̄s. Linguis suis dolose teria ip- agebant: iudica illos deus. i. cōdēna. Quantum ad sec'm vi- sius lin- delicet materiā linguę: nota cp ipa lingua est carnea: nō os- guę. sea: & inde multū dutilis & volubilis hinc inde per os: vt ex hoc intelligas re in locutione tua nō esse durū & prina- cem: sed dutilē ad retra tandū si qd male dixisti: ad peten- dū venia si aliū offendisti: & nō, preruī & durū ad defen- dēdū tuā opinionē. Vñ & Aug. dicit. Magne sapiēr ie ē ho- minē reuocare qđ male locut⁹ est. xxij. q. iij. magne sapien- tię. Est etiā ipsa lingua mollis & delicata nō aspa: & hoc te docet vt locutio tua sit benigna: hūana: nō aspera & dura. Canti. iiij. Vñ dicit spōsus de spōsa sua. s. Isaia in Cañ. Mel & lac sub lin- gua tua. Mel scilicet suauis locutionis & lac refrigeratiōis. Et hoc nisi oporteat aliqñ aspere loq in correptione subdi- tor. Vñ apls ad Tytū. Increpa eos dure. Est ipsa lingua q̄- si semp madefacta & mollis: & hoc vel ex saliua, pcedente a stomacho: vel a phlegmate ex capite descedēte: vel ex pu- tredine in pectore cōgregata: ad significādū cp locutio tua debet esse: vel de verbis diuinis tāq̄ ex cibis spūalib⁹ acce- ptis ex sacra scriptura & retētis in stomacho memorię. Vel de opprobrijs & passionib⁹ christi q est caput nr̄m. Vel de pc̄is tuis, ppriis tanq̄ saliue in pectore volūtatis aggrega- tis. iuxta illud Prouerb. xviij. Iustus prior accusator est sui. De for- Qđ etiā faciebat apls dicēs. s. ad Tit. Qui prius blaspheme ma lin- mus fui & psecutor & cōtumeliosus. Quantum ad tertiū. s. guę. formā. Notādū cp lingua est longa & lata & grossa: sed ma- gis longa q̄ lata: & magis lata q̄ grossa: vt intelligas cp re- pores loq vel de lōgitudine pseuerātię in bono: vel de lati- tudine mutationis stat⁹ spūalis: vel de subtilitate scię̄tię di- uinæ vel humanę. Istud vltimū nō frequēter exercēdū & si bonū sit: sed vt dr̄ Iaco. i. Si qs vestrū indiget sapientia po- stulet a deo. Pot⁹ lingua in se subtilis est ingrossando: si- cut naturalr̄ fit qñ linguā qs retorq̄t: sicut faciebat apl's. s. ad Cor. ix. di. Nō potui vobis loq sicut spūalia: sed carnalia. i. grossa & materialia tāq̄ paruulis in christo lac potū vobis dedi. De mutatione aūt stat⁹ hoīs nō de facili loquēdū: nisi cū qs intelligit vocationē a deo esse: sed ad pseuerandū in bono pmaxię debet eē locutio: sicut apl's faciebat. i. Cor. vij. vnusquisq̄ in ea vocatione qua vocat⁹ est pmaneat. Est et attendendū cp lingua desup est lōgior q̄ subtus: vbi quo- Lingua dāmō ligata est: nō aūt ex parte supiori: ad innuendum cp q̄re clau- dik p dē- locutio de inferioribus siue terrenis debet eē breuis: de sup- tes & p- nis vo, plixa. Qđ seruauit poprime ỹgo gl'iosissima bre- labia. uissime loquēs de terrenis ēt necessarijs: vt illđ Io. j. Vinū nō habēt: sed copiose de diuis: vt illđ. Magnificat &c. Lu. j. Quantū ad quartum. s. circūstātiā cōsidera diligēter quot muris sit circūquaq̄ lingua clausa & circūdata: vt hic elī- cias nō de facili & indifferenter esse loquēdū. Nō tñ ex omi parte clausa est: sed habet aptūa oris: & si cū clausura dētiū vel labior̄: qa etiā reprehēsibile esset semp tacere: pp̄ter qđ dicit Esa. vj. Ve mihi qa tacui. Sed pri⁹ frangenda sunt ỹba dentib⁹ examinationis. Et hoc est qđ dicit Callistus papa. Pōderet vnusquisq̄ sermones suos: & qđ sibi nō vult loq al- teri ne loquat. dist. l. pōderet. Posita est etiā lingua in ore tā. ꝑ in quodā furno igneo: qa torū est rubeū: & sub oculis & narib⁹: vt scias locutionē eē debere charitatiuā & discre Col. iiij tā. Vñ apl's. Sermo vester sit sale condit⁹: & vt videat quis quib⁹ loquat. Et sic laudationē dñi loquet os meum ist̄is obseruatis: cū em qs sic bñ, loquit deū laudat ex emplo pp̄s.

§. II. SECVNDO EX AVCTORI⁹

tate pp̄s. innuit locutio ſm gr̄am: cū dicit. Et bñdicat oīs ca- ro nomini ſctō eius: oīs caro. i. oīs hō. Omīs etiam caro dici- tur esse omne animal: & nō solū oīe animal: sed & oīs crea- tura benedicit deo modo suo. Ad qđ etiā faciendū inuita- bāt tres pueri: Ananias: Azarias: & Misael: oēm creaturam in fornace ignis positi: sed sine lesione dicētes. Benedicite oīa opa dñi dño. Dañ. iij. Quadruplici autem ỹbo oīs caro quadru- & oīs creatura benedicit deū: & suo exēplo nos omnem car- plex ỹ- nem. i. omnem hominem ad benedicendum inducit. bū bñ- dictionis

¶ Et primum verbum est. Regratiemur.

¶ Secundum. Faciamus.

¶ Tertium. Proficiamus.

¶ Quartum. Nos non sumus vel non stamus.

Quantū ad primū regratiaē qs suū bñfactorē: qñ & ip̄m Oīs cre- laudat: & de eo qđ' concessit q̄etē nō aliud q̄rens: etiā cū ei aturę ra- seruit: sic oīs caro & creatura q̄cūq̄ deū bñdicit & regratia- tionalis tur. Laudat em̄ ex sua virtute & pulchritudine creatura suū deo gra- creatorem: sicut vulgariter dr̄ cp opus laudat factorem: ſm tias & quem intellectū dicebat pp̄s. Laudēt eū cœli & terra mare & dosibi. oīa q̄ in eis sunt. Cōtētanē aūt singula ita de esse suo & cō- ditione cp nō desiderāt: nec q̄rūt ī alia trāsmutari. Et id qđ deus ip̄sum in hoc ei indefectibiliter seruiūt & obediunt iu- xta illud pp̄s. Præceptum posuit. s. eis: & nō pretеribit. Ex quo igit̄ oīs creatura benedicit deo regratiando: erubescat miser homo nō regratiari deo. qui sup oēs exaltatus est ab eo. O quanta gratitudo reperitur in hoie: q nec deū laudat nec deo regratiaē eū laudādo: nec cōtentaē de statu suo: tan- q̄ minus debito receperit a deo suo vilificās beneficium re- ceptum: nec obseruās ei⁹ p̄ceptū. Exēplo igit̄ vniuersę crea- turę regratiet ore: ex quo locutio ei concessa est noī sancto Creatu- dei in sēm. iuxta illud qđ ait apl's. In oībus gratias agite. ræ bñfi- Sec'm verbū creaturę est faciam⁹. Nulla em̄ creatura repe- cūt deo ritur otiosa: sicut nulla reperitur absq̄ forma substantiali: faciēdo forma em̄ quæ dat esse rei: dat ei & operari. Vnde & cōmen- tator dicit: cp qui aufert opationes a rebus aufert essentias rerū. Facit aūt vnaquęq̄ semp qđ sibi cōgruit: sed & hoiem qui prim⁹ creatus est posuit in paradiso voluptatis: vt ope- raretur illud Gen. ij. Sed natura vitiata p p.ctm̄: ita iners & otiosa effecta est: vt maiorē tpis partē sibi concessi ad ope- randū amittat semp tp̄s expectans ad operandū ex desidia. Vñ pō. Tp̄s faciēdi dñe. i., ppter tp̄s qđ' expectant faciendi dissipauerūt. s. hoies legē tuā nō faciēdo qđ' debēt. Cū igit̄ oīs caro seu creatura bñdicat dñm operando qđ' sibi cōue- nit: & in hoc ostēdit ỹ tutē suā: nā terra fructificat: cœlū illu- minat: aqua purgat: aer adiuuat diuersis modis. Benedicat & hō deū fuū: & ore benę loquēdo: & ope faciēdo qđ' dicit Creatu- Tertiū verbū est proficiam⁹. Nascit em̄ omne animal par- ræ bñfa- uum: sed paulatim crescit quousq̄ puentat ad debitam sta- cit deo turā seu magnitudinē. Sic etiā plāte querūt & sui conserua proficien- tionē: nā omē aial (vt dicit Boet⁹ & Cice. in. j. officior̄) vi- do. tā rueri laborat: vt patet ad sensum. Sic & hō quęrat nō so- lū sui cōseruationē in esse spūali: p locutionē cōtrēdo pc̄ā sua: & inquirēdo ea q̄ cōferūt ad salutē. Sed etiā & pficiat Ad pfi- de die in diē. Sicut ex valde paruo cū nascit corpaliter cre- cit. scit in magnū: ita & spūaliter cū ap̄so: quæ retro sunt oblitus ad brauiū sequat supnę vocatiōis in anteriora se extēdens. Quartū ỹbū creaturæ est. Nos nō sumus. Ex nihilo enim fecit ea de⁹ & hoim genus. vt dr̄. ij. Macb. vij. Et sicut ex ni- hilo sunt ad nihilū rēdūt: & ex sua cōtinua mutabilitate se nō esse ostēdūt. Sol⁹ de⁹ ve est q immutabilis est. Humilie rur igitur oīs caro. i. oīs hō: & mētaliter verbo & vocali fateā- do se nihil esse ex se: sed totū ex deo dependere. Qđ intellexit gloriosus baptista cū interrogat⁹ qđ eē tr̄ndir̄ se vocem eē. Vox aūt eo ipso quo ꝑfertur ad nihilat. Nō ỹ se hō bñdicat aliquid de se estimando cum nihil sit. Sed bñdicat nomini ſctō dei a quo est: & qui semp est in sēm. i. in vita pręsenti.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

principale est sciendū cp locutio gl'ię erit dissimilis a locu- de locu- tione vitæ pp̄sis: ppter qđ' dicit apl's. j. ad Cor. xiij. Lin- tione glo- guę cessabūt. s. cuiusmodi hic sunt: qa nec erit ibi varietas rię. idiomatū: nec multiplicitas docentiū: nec modus iste vere bor̄: cū ibi non sit aer ex cuius repercussiōe formam⁹ locu- tiones: erit tñ ibi locuno ī tali statu q appellat sēm sēl'i. quadru- sēm futurū sequēs ad pp̄sens. Et sēm qđē dr̄ ætas. i. annor̄ plex lo- q est numer⁹ signās quietē & oīmodā libertatē. Et hic est cutio be- status patriæ ad quē puenit ex prima & sēda locutione pr̄ nefica. dicta. Ibi autem est quadruplex locutio benedicta. Prima torum- est admirationis

est ad mirationis & reuerētię: quā dicunt sancti cum angelis mēte. Sctūs sctūs sctūs dominus de⁹ sabaoth. Esa. vj. Se- cunda est appetitionis resurgētiæ. Clamāt enim aiæ inter festorum propter deum dicētes. Apocal. vj. vsq̄ quo dñe sanctus & verus nō iudicas & nō vindicas sanguinē nr̄m. In qua locutione: vt dicit Grego. in moral'. nō est credēdū eos vindictā petere de inimicis suis: cū sint in pfectissima charitate. Sed locutio illa est affectus intensus quē hñt de finali iudicio: & ꝑnter suo⁹ corpo⁹ rehabitione: qđ' cū de fideriū quietaē: & ex magnitudine gloriæ aiæ: quā tā rece- perūt: & ex certitudine rehabitiōis ip̄orū corpo⁹ tpe deo bñplacito: & multiplicatione saluādo⁹: q̄ interim, pcurat. Vnde ibidem dr̄ cp datę sunt illis singulę stolę albæ. i. gl'ia aīarū: & dictū ē illis cp quiescerēt adhuc modicū donec im- Angeli pleat numer⁹ fratrū eo⁹. Tertia est manifestatio cogitatio- quō di- nis seu cognitionis occultę. Manifestat em̄ angelus vel san- cunt ad ctus alter alteri suos conceptus, put vult. Et sic dicunt ad ī- inuicē uicē loqui: sicut in lib. Zacha. legit. Quarta locutio est re- loqui. cognitiōis bñficentiæ. de qua dr̄ Apo. vij. cp seniores ante thronū dei & agni tollentes coronas de capitib⁹ suis: pone bant ad pedes eius dicentes. Bñdictio & claritas & sapiētia & gr̄arū actio: honor & virtus & fortitudo deo nr̄o in sæcu la sęlo⁹. i. de his bonis nobis collatis gr̄as tibi agimus. Et nūc quidē tm̄ mēte gr̄as agūt & bñdicūt: resuscitatis ỹo cor poribus suis credēdū est cp etiā ore laudabūt. Vñ & Tobiæ. xiij. ca. dr̄ de supna Hierl'm. Per oēs vicos eius cantabitur alleluia: qđ' interpretatur laudate dñm oēs. & Esa. lj. dr̄ de ip̄sa supna Hierl'm: cp gaudiū & lętitia inuenieē in ea: gau- diū. s. quo ad corp⁹: lętitia quo ad aīam: gr̄arū actio & vox laudis. Dr̄ aūt a qbusdā cp locutio illa corpalis quæ insen- sibilis erit & suauissima ad vnum idioma reducet: qđ' pri- mū fuit in mūdo: & bī idioma ludei dicunt fuisse hebraicū quāuis certitudinalr̄ sciri non possit. Nec ibi op⁹ erit docē te: qa vt dicit dñs p Hiere. Oēs sciēt me a maiori vsq̄ ad mi- nimū. Vt ergo valeat qs puenire ad hāc locutionem iocū dissimā & pfectissimam: vtaē bñ in pāti lingua naturæ & gr̄æ: & sic ex ỹbis iustificaberis: ait saluator. Matth. xij.

§. IIII. QVANTVM AD MALVM

vsum linguæ vnde mors ꝑueniat corpis & aiæ: ppter qđ' di- cit Salo. Prouerb. xv. Lingua immoderata cōteret spm̄ p̄s. Pone dñe cu. ori meo: & ostium cir. la. meis. Non decli. cor me. in ver. mali. vbi tria possunt notari.

¶ Difficultatio reę locutionis: ibi. Pone dñe.

¶ Obseruatio debitæ discretionis: ibi. & osti. cir.

¶ Multiplicatio malignę infectionis: ibi. Noli decli.

Quātū ad primū nota cp maxima difficultas est linguā custodire ne erret: propter qđ' dicit Iacob. in Cano. sua. ca. iij. Qui nō offendit in verbo hic perfectus est vir: & in eo. c. dicit. Omnis natura beſtiarū & volucrū & serpentū & cę terorū domantur & domita sunt a natura humana: linguā vero nullus hominū domare pōt. Inquietum malū & ple- num veneno mortifero. Et ppterea spūssanctus super di- scipulos apparuit in specie linguarū: vt habeē Actuū. ij. ad ostendendū cp ipe eā regat & dirigat. Hoc igit̄ cognoscens propheta nō confidēs in sua virtute sed dñi adiutorio ait. Pone dñe custo. ori meo. i. oportet vt custodias. Quantum ad sēm oportet cp plures circunstantię obseruenturī locu- tione nostra ne sit mala: & ppterea dicit ostiū circūstantię labijs meis. s. pone: vt sciā qn debeo loqui: qñ tacere. Nā & tacere cū expedit loqui: vitiosum est: & male loqui peius. Vnde aug. in. c. quisquis. xj. q. iij. Et qui mēdaciū loquit & veritatem occultat vterq̄ reus est: ille quia nocere deside- rat: iste: qa ꝑdesse nō vult. Neq̄ em̄ aliqđ' op⁹ virtuosum esse pōt: nisi debitis circunstantijs vestiat ſm. b. Tha. sum. Debet ergo loquēs cōsiderare cui loquat: vbi loquat: qñ loquat: quantū loquat: ad qđ loquat. i., ad quē finē: & q̄lo loquat. Hę sunt circūstātiæ attēdēdę in locutiōe. Et quan- tum ad primū. s. cui loquat: scire debes cp cū excōicatis loq nō debet: nisi in certis casibus expressis a iure. xj. q. iij. cū ex cōicato, &c. seq. Itē ꝑsiderare deber si is cui loquit est prela tus soci⁹ vel subdit⁹. Nā ꝑlatis loqui debet cū humilitate & reuerētia: etiā cū de aliquo malo eos admonerēt & huma- ne: sicut fecit Nathā cum reprehēdit Dauid de adulterio cō- missō: vt habetur. ij. Reg. xij. Socijs aūt cū dereliquerint lo- Gal. vj. quendum est mihi lomin⁹ reprehendendo nō aspere: sed cū benignitate. Vnde apl's. Si pręoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos q spūales estis hmōi instruite in spū le nitatis. Subditis ỹo ſm cp exigit conditio eo⁹ & qualitas criminis. Sedo cōsiderari debet vbi loquat: nam in eccle- sia quæ est locus oōnis nō decet loq de reb⁹ mūdanis. Vñ extra de immu. eccle. c. decet. lib. vj. dr̄ cp ibi nō debēt fieri parlamēta. & apl's. j. ad Cor. xiij. dicit. Mulieres in eccles̄ijs taceāt: nō em̄ pmittit eis loq. Et paulo post. Turpe ē em̄ mu lieri loqui in ecclesia. Tertia circūstantia attendenda in lo cutione est tp̄s. Nā vt dr̄. Eccl's. iij. Tp̄s tacendi: & tp̄s loquē di. Cum enim qs dicit suas orationes priuatas seu cōes: nō debet tūc loqui cū alīs: nisi magna necessitas cogat. Et cū iuuenis est multum non expedit ei multa loqui & docere alios: sed potius tacere & interrogare seu addiscere. Vnde Eccl'i. xxxij. Adolescens loquere in causa tua vix cum necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris: habeat caput respōsum tuum. Sic & christus duodēnis in templo audiebat & inter rogabat: vt habeē Lu. ij. Quarto debet attendere vt nō ni- mis loquat etiā de bonis: qa in multiloqo nō deerit pc̄m vt dr̄ Prouer. x. Quinto debet attēdere ad finē, ppter quem loquit: nā vbi finis malus est etiā ip̄m opus malū est. Si qs em̄ loqueret de diuinis reb⁹ vt inde laudaret vel deciperet aliū: vtiq̄ pc̄m esset. Et ideo apl's us dicebat ad Col. iij. Omne quodcunq̄ agitis ī ỹbo aut in ope: oia in noie domini no stri Iesu christi facite. Quantum ad sextā circūstātiā debet qs modū debitū seruare: vt s. ſm materię exigentiā & pso nas modū seruet: vel cōpassiuū vt ad pusillanimes: vel ar gumētatiuū rationib⁹ vt ad sapientes: vel mordicatiuū ad duros & rebelles. Vnde apl's. ij. ad Timo. iiij. argue obsecra increpa. Et qa difficile est ista oīa seruare: ideo pp̄s. postulat a dño hoc sibi p̄stari dicens. Et ostiū circunstātię &c.

§. V. QVANTVM AD TERTIVM

principale sciēdū innumera mala, pcedere ex locutiōe in- locutio debita. Vñ Iac. iij. dr̄ cp vniuersitas iniquitatis ī lingua cōstitui idebita tur in mēbris nostris inſāmata a gehēna. Et, ppterea Da- ꝑducit uid dñm orat ab his malis liberari dicēs in eo qđ' sequitur multa in ꝑdicto tinemate. Nō declines cor meum in ỹba malitię. mala. Nō declines. i. nō declinare pmittas: cor meū. i. mentē & vo luntatē meā: in ỹba malitię. i. ỹba q̄ sunt mala & pc̄ā. Iō aūt dicit prius cor postea verba: qa vt dicit Aug. Ream lin guā nō facit nisi rea mens. Et sicut nunc lingua mala inflā- mat per desideriū a gehenna. i. a diabolo: ita postmodū in gehenna ī inferni cruciatur ab eo. Et propterea diues epulo postulabat refrigerium in lingua di. Mitte &c. vt refrige- ret linguā meā: qa crucior in hac flāma. Lu. xvj. non cp aia linguā hābeat: sed qa cruciabaē specialr̄, ppter pc̄ā linguę. Et sicut oīs nr̄a locutio ex l'ris resultat & cōponit alphabe- Tot pec- ti: ita ex lingua tot pc̄ā oriunt quot sunt l'rę ipsius alpha- cata ori beti: vt patebit descēdēdo per singula. Primū ergo est adu unt ex latio: q̄ in hoc cōsistit cū qs verbis vel factis inordinate al ligua q̄t teri placere quęrit. Et de hac dicit dñs p Ezech. Ve qui con sunt l'rę suunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt cerui- i alpha- calia sub capite ad capiendas aias. Ezec. xiij. Puluillos sub bet o. cubito: & ceruical sub capite ponitur vt molliter quiesca tur: quia quisquis male agentibus adulatur: hoc agit vt pec cator in culpa sua quiescat: vt dicit Grego. xlvj. distin. Sunt nōnulli. Ve aūt importat ętērnā damnationē: nam adulā do laudando aliquē de criminalibus: vel etiam de bonis ad ip̄sum decipiēdum spūal'r vel tpal'r ſm beatum Tho. in summa. morale est: sicut fecerunt discipuli Phariseo⁹ cū christo dixerunt. Magr̄ scimus qa verax es &c. Matth. xxij. Sed & in bonis circa bonos debet laudatio moderari: ne sit eis occasio ruinæ. Vnde Sene. Lauda parce: vituperato partius. Et Eccle. xj. dicitur. Non laudes virum in specie sua. id est in facie. Blasphematio. Est aūt blasphemia attri- buere deo quod ei non cōuenit: vel remouere ab eo quod congruit: vt cum quis dicit deum esse iniustum vel parcia lem vel, pdītor̄: vel nō posse facere hoc vel illud. De quo vitio cōquerit dñs p Esa. frequētato in ppō suo dicens. Iu Esa. lij. giter nomē meum blasphemat: qđ' semp mortale est: cū qs auertit significata verborum. Et propter hoc Sennacherib rex assyriorū: qa dicebat deū non posse defendere Hierl'm de manib⁹ suis quā obsidebat: confusus est interfectus ab angelo. clxxxv. milibus exercit⁹ sui ibi defunctis: vt habeē iiij. Reg. xix. c. Cōtentio: quæ ſm Amb. est impugnatio ve Cōten- ritatis cū confidētia clamoris: quā vitandā docebat apl's tio qđ ij. Tim. ij. dicēs. Noli contendere verbis. Ad nihil est enim sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtile nisi ad subuersionē audictium. vbi glos. Collatio debet ee inter seruos christi nō contētio. Fieri em vix pōt i cōtendēdo vt vinci se q̄q̄ pati ak aliqd & nō extorq̄at cōtra veritatem: ne inferiori se succūbere videat. Sed & p veritate etiā & si efficaciter tū modeste contēdendū est. Detractio: q̄ est denigratio alienæ famæ p verba occulta: occulta. s. ei cōtra quem fit: qd' vitiū semp est mortale. cū hoc intēdit siue falsum siue verū dicēdo. Et grauiꝰ q̄ auferendo substātiā tpale fm. b. Tho. ij. ij. Vñ dr Sap. j. A detractione parcite linguæ. Nā vt dicit Alex. pa. Sūma iniqtas est detrahere vj. qō. j. summa iniqtas. Ex loquacitate etiā detrahere q̄nq̄ est mortale: q̄nq̄ venale. Excusatio pcti. Augu. Si te excuses: deus te accusat. Hoc malū gñale esse in humano genere cognoscēs deus dicebat p Hier. c. viij. Nullus est q̄ agat pœnitentiam sup p̄cto suo: dicēs qd feci. In quo ostēdiꝰ nos esse nō solū filios natura: sed etiā imitatione primoꝝ parentū: qui redarguti excusauerūt pctm suum: sed ꝓpter hoc exparadiso expusi sunt. Gen. iij. Fallax locutio: pcipue cōtra id qd' est i corde: q̄ fallacia si sit cōtra fidē & bonos mores necessarios ad salutē: vel in nocumentū proximi notabile: mortale est fm beatū Tho. ij. ij. Et hoc intelligitur p illud Sap. j. Os qd' mentitur occidit animā. Sed & mendacium iocosum vel etiā ad vtilitatem aliorꝝ dictū spuale vel tpale nunq̄ est sine p̄cto venali saltē. Gloriatio siue p iactantiā siue vanā gloriā. Sed dicit dñs. Nō glorief sapiēs in sapientia sua: & nō glorietur fortis in fortitudine sua: & non glief diues in diuitijs suis. Hiere. ix. Et rō est: qa glia eiꝰ q̄si sterc⁹: vt dr. j. Macha. ij. Et cū gs iactat se vel laudat de aliquo criminali: vtiq̄ mortale est fm be. Tho. ij. ij. Addit autem iactātia supra glorificationē vt plurimū falsitatē dicēdo plus q̄s sit: sed dicūt dānati in inferno quidē. Quid nobis, pfuit superbia nostra & iactātia diuitiarū. Eccē oia trā sierunt sicut vmbra. Sap. v. Homicidiū ꝓpetratio. f. pcepto vel consilio & hmōi. Pō. Lingua eoꝝ gladius acutus. s. ad occidendum. Et sic turbę ludęorum occiderūt christū hora tertia crucifixū. s. linguis ludęorum. Sed & vt dicit Augu. Si fratri tuo mala persuades occidis. de pœn. di. j. c. noli. Irrisio cum. s. aliqs deridet aliū ad iniuriam: ꝓpter qd' agit cōtra honorem ipsius. Et talis irrisio graue peccatū est circa deū & diuina: ac etiam cū fit erga parētes: & similr cōtra seruos dei. Vnde dicit Prouerbi. iij. Abominatio est dñi ois illusor. Et ex pueris qui deridebāt Helisæū vocantes calueū xlij. occisi sunt ab vrsis. iij. Reg. ij. Rantio: id est cantare vana & amatoria prouocantia ad lasciuiā: quod vtiq̄ nō est absq̄ graui pcto. Vnde & Salomon inter cętera delectabilia curiq̄ suę dicit se habuisse cātores & cātatrices. Et postea cōcludit q̄ in his oibus repetit vanitatē & afflictionē spūs: s. per contritionem: sed debet remissio huiꝰ pcti haberi. Vñ & in vitis patrū legit de quodā q̄ propter cōplacentiā multum in hmōi torquebatur acriter in alia vita futura. Lasciua, pnūciatio. s. per lenociniū vel scurrilitatē q̄ est de verbis turpibus: & hæc sunt grauia pcta: nō solum cū dicunt intentione inducendi alium ad turpia: sicut dicit Salo. de muliere mala. Prouer. vij. Irretiuit eum multis sermonibꝰ: sed etiā cū ex hmōi sequit ruina audientiū. Vñ aps dicit. Epḥ. v. Scurrilitas quæ ad rē non pertinet non noietur in vobis. Maledictio hic importat imprecationem mali erga aliquā creaturā: vt cū dr. Veniat tibi tale malū. Et cum deliberato animo illud optak in malum eius mortale est. Et sic intelligitur illud. j. Ad Cor. vj. Nec maledicti regnum dei possidebūt. Sed etiā maledicere familiā vel subditos causa correptionis nō, ē absq̄ pcto: quia non debitus modus est iste corrigendi. Nugatio incantationis: quæ vtiq̄ verbis sit nugatorijs & vanis: & semp pctm est: aliquando etiā mortale & de hac pō. Odisti observantes vanitates supervacuę. Ad qd' etiā facit q.d' dicit Augu. xxvj. q. iij. igitur. Oēs hmōi arantes nugatorię & noxię supstitionis fugiendę sunt a christiano. Oratio indebita: videlicet sine intentione: interruptio ne: & nimia acceleratione. Oratio em cōis vt horarum canonicarū: vel in pœnitētia iniūcta oportet q̄ sit vocalis: & etiā q̄cūq̄ alia pōt esse vocalis: & cū petit illicitū, vt vindicta illud Pō. Oratio eiꝰ fiat in peccatū. & illud Iaco. iiij. Petitis & non accipitis &c. Peieratio. i. iurare scienter falsum: vel qd illicitū, pmittēdo: vel sine necessitate: aut nō seruata pmissum iuramēto firmatū cū pōt fieri & debet: qd' mortale est quātū ad primū & vltimū casum. Vnde Eccli. xxiij.

Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Querulatio. i. murmuratio: videlicet conqueri verbis de aliquo cū impatientia: & pcipue de superiorib⁹: quod q̄ grue sit pctm ostēditur in punitione eiꝰ. j. Cor. x. Nec murmurauerit sicut quidā eoꝝ murmurauerūt: & perierunt ab exterminatore. Et multi pr'a'spunitisunt: vt patet lib. Numeri. Reuelatio secretoꝝ vel confessionis, vel sigilli cōfessionis: vel aliorum in secreto cōmissoꝝ: qd' cū sit in primo casu semp est grauissimū pctm mortale: in aliꝭ quia cōtra ius naturale: nisi fiat ad obuiandū scādalis: etiā mortale. Secreti seruanda. Prouerb. xj. Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana. Et Eccli. xxvij. Qui denudat arcana amici fidē perdit. Susurratio quæ in hoc consistit. s. ponere discordiā & maliuolentiā inter amicos p verba: dicendo vni malū de altero: qd' ex se è mortale fm Tho. ij. ij. faciendo hoc ad talē finē ad Ro. j. Susurrones deo odibiles sunt. Temeraria affatio: id est dicere alicui contumeliam & opprobria in iniuriam eius. Et hoc vitiū ponit aplus ad Ro. j. inter alia de quib⁹ dixit. Qui talia agūt digni sunt morte. s. ęterna. Verbū otiosum de quo christus Mat. xij. dicit. De oi verbo otioso qd' locuti fuerit hoies rōnem reddēt in die iudicij. Et dr verbū otiosum fm Grego. in morał. qd' caret necessitate vel debita vtilitate. Cū igitur tot vitia orianr ex lingua orand⁹ est deus vt dirigat eā cū psalmista dicēte. Pone dñe custodiā ori meo &c.

¶De sensibus interioribus. CA. V.

QVE SENSIBVS INTERIORIBVS q̄s Auic. i li. de aia dicit esse qnq̄. s. sensum cōem: phātasiā: imaginatiuā: estimatiuam: memoratiuā. Sed. b. Tho. i. j. parte. q. lxxix. dicit esse quor tm. Nā potētiā imaginatiua & phātasiā ꝓ vna pōit. Pro huiꝰ aūt declaratiōe dicit idē q̄ cū natura nō deficiat i necessarijs oportet tot eē actiones aiæ sensitiuę q̄t sufficiāt ad vitā pfecti aialis. Et q̄cūq̄ hanc actionū nō possunt reduci ad vnū principiū: regrūt diuersas potētias: cū potētia aiæ nihil aliud sit q̄ ꝓximū principiū opationis aiæ. Est aūt cōsiderādū q̄ ad vitā pfecti aialis requrit q̄ nō solū apprehēdat rē apud pñtia sensibilē: sed etiā eiꝰ absentiā. Aliqn cū aialis motꝰ & actio sequak apphēsionē: nō moueret aial ad q̄rēdū aliqd' absens: cuiꝰ ꝓriū appet: maxie in aialib⁹ pfectis q̄ mouenk motu progressiuo: mouentur em ad aliqd' absens apphēsum. Oportet g̃ q̄ aial p aiam sensitiua nō solū recipiat spēs sensibiliū: cū pñtialr imutak ab eis: sed etiā q̄ eas retineat & cōseruet. Recipe aūt & retinere reducunt i corpalib⁹ ad diuersa principia. Nā hūida bñ recipiūt & male retinēt: ecōtrario aūt est de siccis. Vñ cū potentia sensitiua sit actus organi corpalis: oportet esse aliā potētiam q̄ recipiat spēs sensibiliū: aliā q̄ cōseruet. Rursus cōsiderandū est q̄ si aial moueret solū ꝓpter delectabile vel ꝓtristabile fm sensum nō esset necessariū ponere i aiali: nisi apphēsionē formarū q̄s pcipit sensus i qb⁹ delectak aut horret. Sed necessariū ē aialis vt q̄rat aliq̄ vel fugiat: nō solū qa sunt cōuenientia vel nō cōuenientia ad sentiendū: sed ēt ꝓpter alias cōmoditates & vtilitates siue nocumenta. Sicut ouis videns lupū fugit: nō ꝓpter indecētiā coloris aut figurę: sed q̄si inimicū naturæ. Si' rauis colligit paleā: non qa delectet sensum: sed qa vtilis, ad nidificādū. Necessariū est g̃ aialis vt pcipiat hmōi intētiones q̄s nō pcipit sensus exterior: & hmōi pceptiōis oportet eē aliud principiū cū pceptio formarū sensibilis sit ex imutatiōe sensibilis: nō aūt pceptio pdictarū intētionū. Sic ergo ad receptionē formarū sensibiliū ordinak sensus ꝓprius & cōis. Qui i hoc differūt: qa sensus ꝓprius. s. visus: audit⁹ & hmōi: iudicant de sensibili ꝓprio: discernēdo ipm ab aliꝭ q̄ cadunt sub eodē sensu: sicut visus discernit albū a nigro vel viridi. Sed discernere albū a dulci, seu sonitū ab odore nō pōt nec visus: nec gust⁹: nec alius sensus exterior: qa oportet q̄ inter aliqua discernit q̄ vtriq̄ cognoscat. Sed pertinet hoc ad sensum cōem qui est alia potentia a pdictis: ad quē referunk sicut ad terminū cōem oēs apprehēsiones sensuū: a quo etiā pcipiunt intētiones sensuum: sicut cū aliqs videt se videre: hoc em non pōt fieri p sensum ꝓpriū: qa non cognoscit nisi formā sensibilē a q̄ murak: in q̄ immutatiōe pficit visio. Ad formarū aūt sensibiliū: q̄ apphendūt p sensus exteriores: retentionē seu ꝓservationē: ordinak phātasia seu imaginatio q̄ idem sunt. Est em phantasia seu imaginatio q̄si thesaurus q̄d formaꝝ p sensum acceptaꝝ. Auicēna ponebat diuersas potentias esse appellans

Senſus ꝓprius & cōis differūt

Quatuor ſenſus interiores ſm beatū Tho.

appellans phātasiā quādā potētiā: q̄ cōponit & diuidit formas imagiatas: vt cū ex forma imaginata auri cōponimus vnā formā quā nūq̄ vidimꝰ. Estimatiua vel cogitatiua. Memoratiua. Estimatiua. s. mōtē aureū. Sed ad hoc opꝰ sufficit virtꝰ imaginatiua i hoie in aliꝭ aūt aialib⁹ nō reperit hoc. Ad apphēdēdū vero intentiones q̄p sensum nō acipiunk: ordinat estimatiua: & ad ꝓseruādū eas vis mēoratiua q̄ est thesaurꝰ qdā hmōi intentionū. Cuius signū est q̄ principiū memorādi in aialib⁹ fit ex aliq̄ hmōi intētione: puta q̄ est nociuū vel cōueniēs: & ipārō ꝓteriti quā attēdit memoria inter hmōi intētiones cōputat. Cōsiderādū est aūt q̄ quantū ad formas sensibiles nō est dria inter hoiem & alia aialia: si' r em mutanr a sensibus exteriorib⁹. Sed quātū ad itētiones ꝓdictas est dria. Nā alia aialia pcipiūt hmōi intētiones naturali q̄dā instinctu: hō aūt p quādā collationē. Et ideo q̄ in aliꝭ aialib⁹ dr estimatiua: in hoie dr cogitatiua: q̄ p collationē quādā hmōi intētiones adinuenit. vñ & dr rō particularis: cui medici assignāt determinatū organū. s. mediā partē capitis. Ex parte aūt memorię nō solū habet mēoriā hō sicut cętera aialia in subita recordatiōe ꝓteritoꝝ: sed ēt reminiscētiā q̄si syllogistice inq̄rēdo ꝓteritoꝝ mēoriā fm indiuiduales intētiones

¶De phantasia seu imaginatiua. CA. VI.

SEQVITVR DE POTENtia apphēsiua interiori: q̄ dr imagiatiua seu phātastica q̄ idē ē. Et phātasia q̄dē nomē ē grecū q̄ i latino interpr'at apparitio: ga in ipa potētia fiūt & reteruanr appitiones seu imagines sensibiliū acceptę a sensib⁹ q̄ appitiones dicunk imaginationes vel phātasmata seu idola: qa repūtār res apphēsas a sensib⁹. Et de hac pt i telligi illud pō. In imagine pūsit hō: sed & frustra conturbatur. Non solū em intelligit de imagine dei. s. creatoris q̄ est in hoie: in q̄ existēs. i. eā hns pūsit. i. cito trāsit de tanta nobilitate ad miseriā pāi a q̄ vix recedit. Nā & si cōturbet vanꝭ flagellis vt conuertak frustra videt esse: qa nec p illa nouit reuerti ad deū. vñ dicit ꝓpheta. Fruſtra cōſlauit conflator: malitiæ non sunt cōsumptę: sed etiā pōt intelligi de imagine phātasię. Ex qua auctoritate tria possunt elici. Hier. vj

¶Et primū est q̄ hō est discurres p rōnē: ibi. Pertrāsit hō.

¶Sec'm est q̄ est intelligēs p imaginationē: ibi. i imagine.

¶Tertiū est q̄ est irascens: sed non ad fructificationem: ibi sed frustra conturbatur.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM

Differt cognitio hois a cognitione angeli. est sciendū q̄ ista est differētia inter hoiem & angelū in cognoscēdo: qa angelus intelligit subito absq̄ discursu ꝓtrel lectus: sed hō mortalis intelligere nō pōt: nisi p discursum rationis trāseūdo seu, pcedēdo per plura media de vno in aliud: & de noto ad ignotū: & sic pertrāsit homo in rerū cognitione. Vnde & diffinit q̄ est animal rōnale. Angelꝰ autem dr intelligētia seu subsātia intellectualis. Et q̄d Grego. dicit in Homil. q̄ ludęis. s. pastoribꝰ tanq̄ rōne vtentibus debuit apparere rationale animal. i. angelus ad manifestandā christi natiuitatē: sumit ibi improprie rationale ꝓ intellectuali creatura: sic igitur pertranſit homo.

§.II. QVANTVM AD SECVNdū sciendū ē q̄ tali trāsitu siue discursu nō pōt hō intelligere nisi i imagine. i. in phātasmate repsentato intellectui Vñ & pōs dicit q̄ necesse est quēcūq̄ intelligentē phātasmara speculari. Sicut em res sensibilis cū videt multiplicat speciē suā. i. sil'itudinē vsq̄ ad potētiā visiuā: mediante q̄ sil'itudine oculus videt: & sil'itudo illa exinde deferk potentiæ sensus cōis: vbi discernit vnū sensibile ab altero: & exinde deferk potētiæ imaginatiuę seu phātastię talis sil'itudo magis subuliata: & ibi reseruak. Sic ipa potētia phantastica repūtat tales sil'itudines: quæ dicunk phantasmata seu imaginationes intellectui: & i illis intelligit. Et hinc est q̄ de⁹ a mortalib⁹ videri nō pōt seu intelligi clare p essentiā suā: ga cū non possit intellectus intelligere absq̄ phantasmate: & phātasma sit repsentatiuū rei corpalis: non pōt aliq̄d phātasma deū in sua essentia repūtare: nā vt dr Ioan. iij. Spirit⁹ est deus nō corp⁹: & ideo clare intelligi nō pōt: nisi qs sit alienatus a sensib⁹: vt Paulus in raptu suo. Sic ergo pertrāsit homo in imagine. s. ad intelligendum.

Hō sine phātasmate nō pōt intelligere.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM

cōturbak hō frequēter ex eo q̄ ea q̄ imaginak. s. implēdo de sideria sua: q̄rēdo diuitias & hmōi: nō habuerūt esse. tū: sed frustra cōturbak: qa inutiliter & sine rōne: cū hæc expediāt saluti sue. Cōturbak & aliq̄n tribulatiōib⁹ & aduersitatib⁹ sed frustra: qa nō pōt ea virare deo sic dispōnēte. Cōturbak etiā sæpe suis solicitudinibus in multiplicādo rpalia: sed & frustra: qa demū oia in morte dimittit. Ad q̄d facit q̄d' dicit idē pō. alibi videlicet: sicut somnū surgentū dñe imagines ipoꝝ. i. imaginationes mādanoꝝ ad nihilū rediges.

§.IIII. NOTA QVOD CIRCA

Bonus ãgelꝰ ꝓt operari circa phanta siā hoīs

potētiā phātasticā siue imaginatiuā opari pōt post deū q̄ ē pria cā ois motiōis: angelꝰ bonꝰ: & angelꝰ malꝰ: & hō ipe p ꝓprios actꝰ. Et angelꝰ bonꝰ opak in ea ad instruendū: q̄d' ꝓbat rōne: auctoritate: & exēplo. Rōne assignat. b. Th. j. pte. q. cxj. q̄ talis ē. Diuina sapiētia: vt dicit Dio. de diui. no. cōiūgit fines prioꝝ principijs secꝺoꝝ. Ex q̄ patet q̄ natura inferior i sui supmo attingit a natura supiori. Natura aūt corporalis est infra naturā spūalē. Inter oēs aūt motus corporeos pfectior est motꝰ localis: vt ꝓbat phys. i. viij. physi. Et ideo natura corpalis nata ē & apta moueri a natura spūali fm motū locale. Imaginatiua igit̄ potētia siue phantastica: cū sit sensitiua & affixa organo corpali: pōt imutari per angelū bonū. Et h magis particulariter declarat. b. Thom. q. cxj. arti. iij. vbi dicit q̄ apparitiones imaginariæ q̄ fiūr in phātasia causank interdū i nobis ex locali mutatiōe corpali spirituū & humoꝝ. vñ Arist. i li. de som. & vigi. assignās cām appitionis somnioꝝ: dicit q̄ cū aial dormit descēdēte plino sanguine ad principiū sensitiuū. s. a capite ad cor: sil' descēdūt motꝰ. i. impssiones reliāę ex sensibiliū motionib⁹ q̄i spiritib⁹ sensualib⁹ ꝓseruanr. & mouēt principiū sensitiuū: ita q̄ fit q̄dā appitio: ac si rūc principiū sensitiuū a reb⁹ ipis exterioribꝰ imutaret. Et tāta pōt esse cōmotio spirituū & hūoꝝ q̄ hmōi appitiones etiā vigilāntib⁹ fiūt: sicut patet i phreneticis & i aliꝭ hmōi. Sicut g̃ h fit p naturalē cōmotionē hūoꝝ: ita pōt fieri p opationē angeloꝝ: ex q̄ vt dictū est materia corpalis naturalr subest angelis q̄ ad motū locale Probak h etiā auctoritate: dr em Eccles. j. Luſtrās vniuersa in circuitu pgit spūs: & in circulos suos reuertitur. Quod exponik a q̄busdā de sole: q̄ idcirco dr spūs non q̄ corpora cœlestia sint aiata: sed qa vnik eis angelꝰ: sicut motor mobili ad mouēdū ipm corpꝰ solare virtute sua. Dicit aūt reuerti in circulos suos: qa p eosdē gradus p q̄s ascēdit p zodaicū p eosdē reuertit seu retrocedit. Aug. etiā in libr. de tri. dicit q̄ angeli adhibēt se ad corpalia ad aliq̄s effectus producendos: sicut fact̄ fuit p angelos malos de serpētibus de nouo formatis coram Pharaone incātationibꝰ magoꝝ: fm expositionē aliquoꝝ: hoc aūt fieri nō pōt nisi localr mouendo.

visiones imaginariæ

Pōt etiā poſuerūt supma corpa moueri localr a spūalibus substātijs. i. angelis. Ostendit idē p exēplū: videlicet ex visionibus imaginarijs, ꝓphetaꝝ eis factis in somno vel vigilia ministerio bonoꝝ angeloꝝ. Et in hmōi operatiōe seu trāsmutatiōe imaginatiōis fm. b. Tho. nō imprimit angelus aliquā formā imaginariā: q̄ nullo modo priꝰ sit per sensum accepta: nō em posset facere q̄ cęcus imaginaret̄ colores. Sed hoc facit causando motū locale spirituum & humoꝝ: vt dictum est: ex quo motu imaginatio informatur: vt actus phātastic⁹ motꝰ cōsurgat ab impssionib⁹ interius cōseruatis & priꝰ acceptis a sensib⁹. Et cū angelꝰ bonꝰ causat aliquā imaginariā visionē: siue i hoie vigilāte: siue dormiēte: q̄nq̄ simul illuminat intellectū: vt cognoscat talis: qd p hmōi sil'itudinē significet. Sicut in Ioan. euāg. de visionibus imaginarijs: vt habet in Apoc. de libro clauso septe sigillis & apertione eoꝝ: & de septē angelis tuba canentibus: quas habuit & intellexit mīisterio angeloꝝ vigilans. Vñ dicit ipse in. c. j. Significauit deꝰ q̄ oportet fieri cito loquēs p angelū suum seruo suo Ioanni. Et Ioseph dormiēti apparuit angelus & illuminauit eū: monēdo de trāslatione pueri ihesu i Aegyptū. Matt. ij. Q̄nq̄ vo p opationē angeli boni solūmō sil'itudines rerū apparēt in imaginatione absq̄ alia illuminatione intellectus ad intelligendū quid significet: nec tū fit deceptio per eos. Sed hoc contingit ex defectu intellectus eius cui apparent: sicut accidit in somno Pharaonis de septē spicis & de septē vaccis varijs: significantibus septē annos fertilitatis: & alios septem sterilitatis: quod tamē ipse non intellexit: sed Ioseph. Geñ. xlj

Universidad de Deusto
Biblioteca

diabol⁹ opaꝝ cir ca phan tasiã ho minis.

§.V. OPERATVR ETIAM AN-

gelus malus.i.diabol⁹ circa phãtasiã hoïs:sed ad decipiendũ.Qd' declarat naturali rõne:canonis auctoritate:& expe rimẽto⁹ multiplicitate. Primũ sic declarat. Corpora naturaliter subduntur & obediunt naturæ ãgelicæ quãtũ ad morũ localẽ. Angeli aũt mali etiã si amiserint gratiã:non tamen virtutem naturalẽ. Cũ aũt potẽtia phantastica siue imaginatiua sit corporalis.t.affixa organo corporeo:naturaliter subditur etiã angelis malis vt possint eã trãsmutare:causando varias phantasias ex descensione humorũ & spirituũ ad principiũ sensitiuũ,pcurata ab eis. Patet etiam hoc ex Canone:dicit em̃.xxv.j.q.v.epi. Illud non est omittendũ q̃ quẽdã scelerate mulieres retro post sathanã cõuerse:dæmonũ illusionibus & phantasmatib⁹ seductæ:credũt se & profitentur cum Diana nocturnis horis dea paganor⁹ vel cum Herodiade vel cũ innumera multitudine mulierum equitare super quasdã bestias:& multa terrarũ spatia intẽpeste noctis silẽtio pertrãsire. Et.j. Quapropter sacerdotes p ecclias sibi cõmissas pplo dei oi instantia prædicare debẽt:vt nouerint hæc oĩno falsa esse:& nõ a diuino:sed a maligno spũ talia phantasmata mẽtibus fidelium irrogari arbitrent. Siquidẽ ipse sathanas qui transfigurat se in angelũ lucis:cũ mẽte cuiuscũq; mulieris cœperit:&hãc p infidelitatẽ sibi subiugauerit:tunc in eo transformat se in diuersas species psonar⁹ atq; similitudines:& mentẽ quã captiuam tenet in somnijs deludẽs modo lætam:modo tristiã:modo cognitas:modo incognitas psonas ostẽdẽs per quæq; deuia deducit. Hæc ibi. Et in.c.nec mirũ ea.q. Augu.narrat q̃ in libris gentilium legit de quadã maga dicta Circe:q̃ socios Vlixis mutauit in bestias:qd' magicis pstigijs potius fingebatur q̃ in rerũ veritate cõpleret alterando phãtasias hominum. Patet hoc etiã p plura exempla. Legitur em̃ in vitis patrũ:q̃ quẽdã iuuencula quia assentire noluit cuidã iuueni de turpitudine eam solicitãti:ipse iuuenis turbatus ex hoc a quodam ludęo,pcurauit maleficiũ fieri contra illã Quo peracto mulier conuersa est in equã. Quæ conuersio nõ fuit fm rei veritatẽ:sed fm ludificationẽ dæmonis immutãtis phãtasiã & sensum ipsius mulieris:& aspicientiũ eã:vt videret equa:q̃ erat vere mulier. Vñ ducta ad beatũ Macharĩũ non potuit diabolus ira opari q̃ illuderet suo.

Ono⁹ sacerdotale.

Diabolus pot in cunctas potentias organicas.

Pcm̃ nõ cõsistit nisi ivoluntate

& veniã petijt. Et sic in ipso fuit lesa imaginatio:q̃a nõ cognouit patrem suũ. Ratio v'o nõ fuit lesa:qa sciuit q̃ nõ debuit verberare patrẽ. Et q̃a in maniacis & melancholicis fit imuratio sensus:ideo maniacor⁹ qdã plãgũt: alij saltãt: alij stultissima ẽt̃ verissima opinant:vnde timent se rangi ne rumpant:credũt se nõ habere caput:ranas in ventre parere:dæmones videre aut hãre. Melancholicor⁹ aũt quidam pigritiã hãtes & graue dinẽ amãt solitudinẽ & obscuritatẽ & ab hoibus remotionẽ. Immo oĩbus melancholicis q̃dã sunt vniuersalia & sempiterna:sicut tristitia & timor desperãdi:certificatio terribilis rei & timorose sensus rei quę nõ est. Itẽ melancholici tristant:timent:angustiantur: suspicioſi sunt:multũ dormiũt:iacent in monumẽtis:qdã multũ comedũt:& si semel retrahant oĩb⁹ diebus desperant. Et istis oĩbus propriũ est q̃ sunt medicinę desiderãtissimi Et hæc oĩa,pcedũt p immutationẽ phãtasię organo lęso,propter dictas infirmitates. Causant aũt ram mania q̃ melancholia ex melancholicis cibis:ex tristitia & timore aut retẽtione sanguinis fluere consueti:aut ex nimia cerebri infrigidatione & desiccatione:aut ex corrupto semine in viris:aut mẽstruo sanguine in fœminis. Causant etiam ex sordinatis vigilijs:ieiunio:studio:solicitudine:ac cogitatione ,profunda. Et quidã in præfatis infirmitatibus in defectu lucrę plus laborant. In somno etiã phantasia multipliciter immutatur per varias apparitiones contingentes dormientibus:in qbus tñ de bonis vel de malis existẽtib⁹ hõ nõ peccat:quia videlicet vsus liberi arbitrij fm beatũ Tho.,alij,sopitus est & ligat⁹:in quo cõsistit meritũ vel demeritum.

Melancholica

¶ De somnijs q̃ ad varias cãs & modos eorũ. CA. VII.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM

Somnia vnde orianť & quæ sit causa somniorũ. Et quãus Greg.in lib.moral'.ac etiã dialogor⁹ assignet sex causas: videlicet ex nimia vẽtris repletiõe:ex multa capitis exinanitione:ex dęmonis illusione:ex dei reuelatione:ex hominis multa occupatione circa aliq̃d & præcogitatiõe:& ex hois cogitatione simul & reuelatione. De quo vltimo ponit exẽplũ de somnio Nabuchodonosor habito de statua cõposita ex quatuor gñib⁹ metallor⁹:designante quaruor successiuas monarchias mũdi:vt habeť Dañ.ij. cœpit em̃ cogitare de successore in regno anteq̃ somniũ illud haberet qd' fuit ex diuina reuerationę,put ipse Dañ.exposuit. Sed dñs Ioãnici cardi.in ſi.libri sui quem appellauit Luculam noctis extendẽs materiã:decẽ & nouẽ causas assignat. Et primo cõceptui aut natiuitati prædominans signũ cœleste:nõ insimã causam somniorũ ponit:& ita natus sub Mercurio i geminis existẽte somnia futurorũ,pscia non ignorat:Secũdo cœlorũ influxu⁹ in sensus interiores rationi somno sopite eorporeos agẽs:quæ producũt⁹ est ĩ quẽter demoniti at hic Pharao cũ vaccis suis,p exẽplo ponať. Tertio complexionũ varietas distincta visa,pducit:sanguinem.s.circa ignẽ:cholera volatę aerẽ dicis:melẽcholia regna terrẽda:sed phlegma circa terrestria versatur. Quarto pulmant mixti mutuo ĩ memorię arca seruari cõceptus:& q̃nia phãtasma hũc ab illo discernere nequit:terrũ desinit in ipsũ em̃ mulier formosa superne. Quinto tpis qualitates cerebrũ imitatum illo euanescente euanescit imitatio.sic apud Virgiliũ solis arborum autumno labẽtibus fit ad infernũ somna parentem animarũ cõcursus:in eo libro vbi tonus phię rimanť arca na. Sexto locor⁹ diuersitas suis vaporibus corpore nudis cellulas capitis ambit:suas ibi ,pprietates relinquit: quas non sentit vigil maioribus occupat⁹. Septimo quędam reliquię velut exuuię exercitijs in vigilijs potentijs vitalib⁹ adhęrent impressę:quæ corpore a labore cessante laborare non cessant. Octauo plerũq; phãtasia a cæteris curis soluta cudit casu ventura:sicut Platoni cogitanti de Sorte:Sortes occurrit. Nono personarum reuerentia apud nonnullos meretur sectis causis lympidius visitari:cui membro redduntur cygnus Socrati loco Platonis oblatus captiuitas:&

De ortu somniorũ.

Somnia vnde orianť

Gen.xli. Deꝛ: 8 nouem sunt cause somniorũ

tas:& mortis potio Platoni monstrata: Octauia. Augu. pũtia in pugna futura casus hostis Scipioni pene militi reuelata Enee Italica sedes & Hannibali a Ioue directus iuuenis scḋs ostẽsa. Decimo sensus Cupido addit ad idẽ.

Difficõ

Nam mẽs humana qd' optat dum vigilat sperat per somniũ cernit idipm̃. Vndecimo necessitas cogit vires quasi imperẽdo vitales exeq̃ sui corpis curas:quas illud neqd exercere sopitum:ita famelicus vacuo stomacho mãdit. Duodecima aĩa suis discipulis soporatis speculãs sibi solĩ rimatur arcana quibus maiori desiderio fragrat:dicitq; somno prius sepe negata. In his scholis nocturnis vt meminit. Aug.qdam cupitã questionẽ fuit edoctus:puto ibi doctorẽ statuisse iam nõ vltra negare q̃ petierat sepe discipul⁹ importune. Tredecimo sic dispositio dormiẽtis mẽ brorũ aut accidẽtia ambiẽtia illa varias sed correspondẽtes imagines formati:sic Ephilates putat se pmi pondere stigis:& pes nudus & algẽs niues calcat vel lymphas. Decimo quarto est cibi q̃plures suis vaporib⁹ supiora cõtẽ dũt vana inde formãtes vt porri cũ multis. Decimoquinto morbi predominãtes i corpore egro. dũ similia glisciũ p sõnia sese perito medico pãdũt. Decimosexto si te linies vpupe sanguine:demones in somnijs tibi infestos videbis:Decimoseptimo familiares spiritus cõciliatiui mora lis amoris:amico produnt apud valeriũ infelices casus amati:cuius generis visiones non paucas possemvere notare diebus nostris ostensas:Decimooctauo per demoniũ artes plurime ludificationes fiunt in somnis:licet Apulegius his oĩa somnia reddat. Decimonono repletio ventris nimia:ex cibis sumositatibus ad cerebrũ descendẽtibus:vel etiã exinanitio capitis ex nimia abstinentia multos sõniare facit secũdũ Grego:vt dictũ ẽ supra. Tãdẽ ex diuina reuelatiõe i somnis facta multa futura manifesta fũt bonis & malis:vt patet in Iacob cũ vidit scalã i somnis:& Ioseph cum dixit fratribus suis audire somniũ qd' vidi de manipulis & stellis. Scio hominẽ nõdũ defũctũ in somnis vidisse notorũ aĩas purgatorij penis detentas: quarũ tormẽta varia & horrẽda describit. Hec oĩa ille.

Gene, xxxiij Gen.t xxxvij. Diffinitio somn.

§.II. QVANTVM AD SECVN-

dũ.s.effectũ sciẽdũ q̃ somnia futurorũ euẽtuum q̃nq; sunt cã:q̃nq; signa:q̃nq; nec; cã nec; signa:sed p accidẽs causa le Et primo qdẽ fũt somnia cã futuror⁹ euẽtuũ vt cũ mẽs alicui⁹ ex his q̃ vidit in somnis inducit ad aliq̃d faciẽdũ vel virandũ:tũc em̃ tale somniũ est cãvel occasio faciẽdi vel virãdi aliq̃d. Nã cã est ad quã sequit effect⁹ sicut dicimus q̃ iterpositio inter nr̃m visum & lunã est cã eclipsis lunę & iterpositio lunę iter visũ nr̃m & solẽ cã eclipsis solis. Et sicut putrefactio humoris est cã febris. Sic etiam quedã somnia sunt quę causant & inducũt nos ad aliquẽ effectũ exequẽdũ malũ vel bonũ. Sicut somniũ Pharaonis de vaccis & spicis interpretatũ a Ioseph fuit cã inductiua ad cõgregãdũ triticũ multũ ad ,puidẽdũ future penurie. Et q̃a ipse sathanas trãsfigurat se in angelũ lucis:ideo cauẽdũ ne qs sub specie & credulitate diuine reuelationis sibi facte ex dęmonis illusione inducať ad aliq̃d faciẽdũ. Sicut legit in scḋa collatione abbatis Moysi de quodam q̃ frequẽter illusus a diabolo sub specie bonorũ angelor⁹ sibi in somnis apparẽtiũ:tandẽ ex eius mãdato seu exhortatione quę credidit christũ:,piecit se ĩ puteũ. Et de alio q̃ fisti illusiõe seipm̃ circũcidit. Et de q̃dã alio q̃ ,ppriũ filiũ more Abrae interficere voluit. Scḋo somnia q̃nq; sunt signa aliquorum futuror⁹ euẽtuũ:in quãtũ.s.reducũt in aliquã cãm cõem somnijs & futuris euẽtib⁹. Et fm hoc plurime recognitiões futuror⁹ ex somnijs fiũt tãq; ex signis. Signũ aut vocať qd' designat aliq̃d:licet nõsit cã ipsi⁹:vt verbi gra. Asperitas lingue signũ est febris:vel amaritudo lingue & somniũ de gustu fellis:signũ est febris instãtis. Vñ q̃dã somnia sunt q̃ sunt signa eorũ q̃ accidũt circa corpus. Qd' ,phat Gale.p exẽplũ tale.s. q̃ qdã somniauit sibi fũdi in vẽtrẽ picẽ ardẽtẽ:& estuare in igne picis:eo q̃ cholerã adustã nigrã & incẽsam habuit invẽtre:& hãc cõ fusrexit a sõno emisit:& plene liberatus fuit:Ponit aliud exẽplũ.s.q̃ qdã dolẽs splenẽ:sepe cõtulit & ordinauit qd facerer:vnde sibi cõtra hmõi defectũ medicaret. Et sõniauit q̃ minueret se sup manũ inter duos digitos.s.auricularẽ et anularẽ:et cũ euigilaret sic fecit et cõualuit:et sic sõniũ fuit sibi principiũ operis:qd' in vigilia sequẽti fecit.

De effectu somniorũ.

Sõnijs

Vnde & medici dicũt q̃ op3 valde somnijs attẽndere ad est attẽ cognoscendũ causas egritudinum. Tertio dico q̃ somnia dẽdũ ad qñq; nec sunt signa neq; cã futurorũ euẽtuũ:sed casualia. cogscen vñ hmõi somnia p accidẽs se habẽt ad futuros euẽtus. Et dũ egri si qñq; simil occurrãt:erit somniũ casuale,i.a casu. v'bi gra tud ines Si aliq̃ ãbulãte cõtingit casu & fortuna eclipsare solẽ:am fm me bulatio illi⁹ nec signũ nec cã est eclipsatiõis:nec ecõuerso dicos. defect⁹ solis est cãvel signũ ambulãdi:& nil taliũ fit spvl' frequẽter:sed rarovalde & icerte. Sic a siñ q̃ aliqs de aliq̃ bello futuro sõnier & postea eueniat euẽt⁹ illi⁹ belli:hoc erit a casu et p accidẽs:& nõ ideo euenit q̃ somniũ cãvel signũ fuerit euẽt⁹ belli. Hec philosoph⁹ de som.& vigil'.& Alber.in cõmẽto sup ipm̃ librũ. Sciendũ etiã q̃ qdã sum q̃b⁹ nõ accidit somniũ i tota vita sua:qdã v'o sunt q̃b⁹ eũ b⁹ som dormiũt semp accidit somniũ:qdã v'o q̃b⁹ accidit in sene nia accitute & nõ accidit in iuuẽtute Et rõ primi est:quia multa dũt & euaporatio ascẽdẽs ad superiorẽ locũ q̃ iteꝛ⁹ lata deorsũ aliqb⁹ facit multũ morũ. & q̃buscũq; tale cõtigit:nulliũ apparet non. phantasina:qa magno motu delect:vt illi q̃ ,plũdo & graui somno dormiũt expressi. Qd' aũt aliq̃ alij multũ somniãt et cõtinuo somniorũ fuorũ patiũt obliuionẽ:hui⁹rõ ẽ qa mor⁹ fortiores aliq̃ exeludũt ,peptionẽ imaginũ apparentiũ in somnis. Et ideo qui cõtinue post somnũ fortiter mouẽt corpę precipue si somniũ in fine somni videãt oĩno somniorũ obliuiscũt. Et nota q̃ similitudines phantasmatũ q̃ in somnio accidũt,sunt similes illis idolis vel silitudinib⁹ q̃ sunt in aqua:In aqua autem si multus fiat mor⁹:tũc vel nulla figura ibi apparet:vel apparet in ordinate & distorte:vt ptz in eo q̃ respicit i aqua multũ mota sed post cõmotionẽ cũ fuerit quietata huiꝰ figure clare respiciunt. Rõ tertia est.s. q̃ aliqui in senectute somniãt nõ in iuuẽtute:,ppter mutationẽ aliquã factã circa etatẽ vel passionẽ. Ex eo em̃ q̃ senes mutanť per calorẽ & humiditatẽ non est incõueniens si mutẽt accidẽs somniũ eorum.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM

principale sciẽdũ q̃ in somnijs ipsis siue apparitionibus somniorũ siue debonis siue de malis nullũ est ibi pcm̃:cũ vsus rõnis sit ligat⁹ p somniũ:nec etiã meritũ:sed potest ibi esse signũ pcedẽtis meriti vel pcti. Nec obstat q̃ Salomon petẽs sibi sapiẽtiã dari in somnijs meruit exaudiriõnẽ:tale em̃ meritũ nõ acquisuit in somnio illo sed ex pcedenti invigilia desiderio cui⁹ desiderij signũ illud somnium fuit. iij.Reg. iij. Et ad hoc facit qd' ait Aug.sup Gen. de bonis:q̃ ,pter affectionẽ a se bonã quedã eorũ clarẽt meritã in somnijs tãq; signa. Vñ & ps.lxxv. Relige cogitationum diẽ festũ agent tibi .Dicũt aũt reliquię cogitationũ ille similitudines q̃ remanent in phantasia ex cogitationib⁹ habitis:q̃ festũ agũt dño dũv c somniãt virtuosi lete & festiue dño deseruire. Similiter nõ obstat qd' dicitur in veteri lege.s.q̃ pollutus nocturno somnio ingredi nõ valebat tẽplũ vsq; advesperã & nisi pri⁹ lor⁹.l.cui. xv. Hoc em̃ i figurã fuit:non q̃ in tali immũditia etiã cũ turpi imaginatiõe peccatũ sit:qd' significat fm Grego.q̃ qui tẽtat⁹ immũditia veris imaginib⁹ in cogitatione inquinať:lauãdus est prius aqua pnie q̃ ad tẽplũ.i.ecclẽam merito & gra reuertať:& nisi pri⁹ ignis tẽrationis recesserit rerũ gũ advesperã qñ occũbit sol:&p ons deficit calor ei⁹ se extra ecclẽam fore cognoscat:vt dicit dñs.vi.testm̃. Põt rn̄ esse pcm̃ ante a vel postea circa materiã somnij. Antea qdẽ puta si qs multum cogitat & mẽtẽ reuoluit ad aliq̃d pcm̃ malũ qd' oprat:vt furtũ homicidiũ fornicationẽ:qd' postea dormiẽs sõniat ppetrare. In somnio qdẽ nõ peccauit:sed añ invigilia ex mala cogitatiõe:vñ ilick. Nõ est pcm̃ qñ nolãtes imaginib⁹ nocturnis illudimur. Sed tũc est pcm̃ si anteq̃ illudamnr cogitationis affectibus ,uenimur,distin.vi.c.nõ est. Post somniũ v'o & vigilando põt pcm̃ cõtingere inquantũ.s.aliqs volũtarie de lectaret super re mala somniata:vel inquãtum tps amitteret in recogitãdo studio se q̃ somniauit:vel ex eo q̃ somnijs nimiã fidẽ pstat. Sed vt di. Greg. Cũ multe & varie sint cause somniorũ:vt supradictũ ẽ&difficile sit cãm somnij cõringẽtis certe cognoscere:nisi fuerit ex dei reuelatione:ideo parũ vel nihil fidei debet ipsis adhiberi firmiter Nã p hec diabolus multipliciter decipit hoïes. Vñ narrat Greg.lib.moral'.q̃ cũ cuidã assueto fidẽ somnijs abhibere:intimatũ fuisset i somnijs ex diaboli illusiõe q̃ multũ

Sõniũ i se nec meritũ est nec peccatũ

Qñ sõnia illicita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adhuc deberet viuere: expoſuit ſe totū auaritię ꝑ ſas & nefas: vt poſſet ſibi i longinquū ꝓuidere: ſed ſubita morte ꝓuent⁹ eſt. Vt in vitis patrū ꝓdicat⁹ narrat ꝙ cū qdem ꝓpoſuiſſet religionem ingredi & de exitu timeret: ſomnia uit ſe in religionē ingreſſum: & exinde egreſſū: qđ credēs ſic debere ſibi cōtingere ꝓpoſitū dimiſit religionis. Sed magiſtro Iordano ꝓdicante circa hmōi deceptiōis ꝓpoſitū reſumpſit & religionē intrauit ac perſeuerauit. Vnde ad ipā cōtemnēda ſcriptura nos admonet dicēs: vbi multa ſunt ſomnia: ibi plurime vanitates. Eccl's. v. & alibi. Somnia extollūt imprudentes. ſ. in ſuperbiā. Eccl'. xxxiij. & in eo. c. dicit. Multos errare fecerūt ſomnia: falſum. ſ. ꝙ vo credētes. Rō autē falſitatis in ſomnijs & deceptiōis proCauſa erroris ſomniorum. uenit ex eo ꝙ forma ſenſu accepta accipiť vt res ipa. Cauſa autē huius in cōmuni vna eſt: videlicet qa aia iudicat ſecūdu eādē potētiā id qđ' eſt pricipale ſicut res: & id qđ' eſt ſecundariū. ſ. id qđ' fuerit phantaſma. Primū em. ſ. res anima iudicat ratione. Scd'm vero aia iudicat non ſenſu proprio: qa circa ꝓpria ſenſibilia nunq̄ decipiť: imo ſem per eſt verus: eo ꝙ de ꝓprio ſenſibili ſemp iudicat & enūciat id qđ' eſt: ſed ſenſu cōi vel eſtimatione imaginatiōe ſeu phantaſia: qđ' probo per rale exēplū. Quia ſecūdū id q̄ phātaſmata fiūt. i. ſecūdū motū vel iudiciū factū a ſēſu proprio puta a ſenſu viſus: ſol videtur eē monopedalis. i. vnius pedis: & hoc propter diſtantiā inter ſolē & oculū. Sed alia pars aie que eſt in ſcientibus. ſ. ratio contradicit ad phantaſiā & dicit ſolē maiorē eſſe tota terra. De ſuperſti
tit. xiij. cap. vj. tione autē ſeu diuinatione ꝑ ſomnia habes in. ij. ꝑte titu. xij. c. Et de pollutione in ſomnijs habes in. iij. ꝑte.

§.x. **§.III. ET QVIA SOMNIA CON**

tingūt i ſomno: aliqua breuiter de ſomno dicēda: de quo pō. Dormierūt ſōniū ſuū: & nihil iueneruť oēs viri diuitiarū in manibus ſuis. Et loquiť de pt̄oribꝰ/quoꝝ vitā ſomno aſſimilat: qa dū bona ꝑſentia tanq̄ vera & pmanentia diligūt: & in eis delectanť: morte q̄ ꝙcitiſſime ſuꝑuenit talibus ſe vidēt priuari: & nil meriti i manibꝰ ſuis: triplex eſt ſonꝰ ideſt opibꝰ reperiūt. Et ꝫ ſiue ſint diuites in tpalibꝰ ſiue ſint viri diuitiarū. i. pleni copꝛs pt̄oꝝ: ſiue viri diuitiarū ſapialiū niſi cū eis ſit gr̄a chriſti. Eſt autē triplex ſommus ſeu ſomnꝰ ſi gt̄ moraliter loquēdo tria in ſacra ſcriptura.

¶ Primo pigritationem criminalem.

¶ Scd'o contemplationem ſupernalem.

¶ Tertio migrationem mortalem.

Et primū docet nos apl's ꝓpulſare di. Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere: ad Rom. xiij. Scd'm docet nos chriſtus Sōnꝰ ſignificat pigritiā vel negligentiam. ꝓcurare di. Dormite iā & requieſcite. Mat. xxvj. Tertiū docet nos apl's tolerare di. nolo vos ignorare de dormiētibꝰ vt nō cōtriſtemini &c. ad Theſ. iiij. Quārū ad primū ſciēdū ꝙ ſonꝰ ſignificat pigritiā & negligētiā ꝓpt̄ ſiſtitudinē cauſalitatis: ocioſitatis. et vanæ imaginabilitatis. Cauſat etiā ſonꝰ ex humiditate capitis aſcēdētibꝰ vaporibꝰ a ſtomacho ad cerebrum. Vñ pueri & phlegmatici: qa multū abundāt in humiditate multū dormiūt. Sic ſpūal'r ex humiditate. i. affectu inordinato terrenoꝝ cauſať pigritia & negligētia: q̄ multum piculoſa eſt: ꝓpter qđ' parabolice dr̄. Mat. xiij. ꝙ cum dormirēt hoies venit inimicꝰ et ſupſeminauit ziſania in medio tritici ſeminati. Cū em dormiūt pigritia & negligētia ſiue ꝑlati erga ſubditos: ſiue ſubditi erga ſeipſos ſuꝑſeminat diabolus ſuꝑueniēs ziſania ſcandalorū errorū & vitiorū i eccl'ia vel i cordibꝰ fideliū: vbi priꝰ erat ſatiū a deo ſemē ꝓtutū. Vñ Salo. ab ꝫ ſomno pigritię excitās dicit. Vſq̄quo piger dormies: q̄n conſurges a ſomno tuo: paululū dormies: paululū dormitabis: paululū ꝑſeres manꝰ tuas vt dormias: & veniet tibi quaſi via tor egeſtas & pauperies q̄ſi vir armatus. Prouer. vj. Aſſimilatur etiā pigritia ſomno: qa ſicut dormiēs nil operať: ita & piger ocioſus manet & nil boni facere vult. Vñ pō. Dormitauit aia mea prę tedio. ſ. nil boni operando. Dormiēs inſup vana multa imaginať & ſic piger & negligēs
Sōnꝰ ſignificat ꝑtēpeatorium ſi plen⁹ eſt cogitatiōibꝰ & deſideriꝭ malis: vñ Prouerb. xxj dr̄. Deſideria. ſ. mala occidūt pigrū ſpūal'r ab eo auferēdo deuotionē & gr̄am. A q̄ ſōno excitat apl's di. Surge q dormis: & exur. a mor. & illumi. te chriſtꝰ. Quārū ad ſcd'm dicō ꝙ ſonꝰ aliq̄n ſignificat ꝑtēplationē. Vñ Cāt. v. dicit aia cōtēplatiua. Ego dormio & cor meū vigilat. Et hoc ſignificat ꝓpter ſimilitudinē ſenſualis clauſiōis. Corpalis refrigerationis aſ/as refectionis. Temporalis determinationis. Clarum eſt em ꝙ cū hō dormit tenet ſenſus exteriores clauſos: quia nec vꝛ/det: nec audit: nec guſtat: nec odorat. Sic contemplans ſe/ſus claudit ad iſta terrena: quia diſtrahere habent animum/a ſubtili & fixa conſideratione. Vnde pō. Si dedero ſomnū oculis meis. i. ſenſibꝰ exterioribus: & palpebris meis dormitationem. i. curioſis inquiſitionibus: q̄ tamq̄ palpebræ oculos intellectus cooperiunt: & requiem temporibus meis. i. affectibus camalib⁹: ſic inueniam locum domino per gratiæ inhabitationem. Reflcit etiam ſomnus: mirabiliter confortat & nutrit: non minꝰ q̄ cibus vt docet experiētia. Fugat etiā triſtitiā ſecūdū Augu. Delectamēto ſōni gueniētis nutritus ſum. Sap. vij. Sic & contēplatio ſup oīa recreat: nutrit & fortificat animā: ꝓpter qđ' dicit ſpūs. ſ. alloquens eſectos ſe inferiores de aia cōtēplatiua. Adiuro vos filie Hieruſalē per capreas hinuloſq̄ & ceruos camporū: vt non euſgietis nec ſuſcitare faciatis dilectā donec ipſa velit. Cant. ij. Loquitur aūt ſpiritꝰ per occultum inſtinctū: adiurat ꝑ internam exhortationē & monitionē: filias Hieruſalem. i. aias fideles ꝑ capreas hinuloſq̄ ceruoꝝ: ꝑ merita et exēpla ſcōꝝ qui capreę dicunť ꝓpter velocē curſum. ſ. feruoris ad diuina: acutū viſum. ſ. cognitionis ad ſpūalia: leuē paſtū vel herbarū ꝓpter abſtinētiā circa cibaria. Hinuli dicuntur. i. parui cerui propter longeuitatē perſeuerātię. Cerui em diutiſſime viuunt ꝓpter ſupportabilitatē benuolētię. Ceruis em gregatim ambulantibus vnꝰ ponit caput ſup dorſum alterius. Ex hoc docētes illud ad Gal'. vj. Alter alterius onera portate. Delectātur & hinuli inſpicere humanā faciē: quod deſignat in electis humanitatis benignitatē. Vt non ſuſciteris. ſ. a ſomno contēplationis: nec euigilare faciatis. ſ. ad iſta mundana tractāda. Somnus q̄ⁿ ſ in infirmis cum debite ſumiť ſignum magnum ē future ſanationis. Vnde dixerunt diſcipuli de laſaro. Dñe ſi dormit ſaluus erit. Io. xj. Infirmi oēs ſumus in vita pñti ſpiritualiť: ꝑpetua autē ſanatio eſt ſaluatio in ſupna gloria. Huius autē ſperandę ꝑfectę ſalutis eſt actus debitę ꝓtēplationis: iā em inchoare incipit ſtatum futurū. Tempus autē conueniēs comunis dormitionis ſm medicos eſt tps ſeptē horarum. Sic in ſeptē horis vanjs qbꝰ chriſtꝰ ſuſtinuit paſſionē: debet qs dormre: id ē attēte meditari chriſti multiplicē afflictionē. Decet etiā contēplari & maxima bona bonis in patria reſeruata: vt roboremur ꝺ aduerſa. Et hoc de ſomno ꝓtēplationis pulchrā habemus ſigurā. Gene. xxviij. qñ Iacob dimiſſa domo paterna peregre conſtitutus in Luza lapide capiti ſuppoſito dormiens vidit ſcalam de cœlo in terram attingentem: et angelos aſcendēteſ et deſcēdētes ꝑ eā et dñm ſcalę innixū eū bñdicentem. Iacob ſiquidem interpretatur luctator ſiue ſupplantās: et ſig̃t eum qui vitia ſupplantat eis dñans: parentes deſerit cum affectū ꝓpinquorū: vt peregrinus in hac vita trāſit Caput mētis lapidi ſupponit: chriſto ſe ꝺformādo et clauſis ſenſibus ad exteriora cōtemplatur ſcalā diuini ꝓſenſꝰ ad patriā: et demū a dño bñdictionē ęternā recipit. De hac igiť dormitiōe pōt illud exponi. Larar⁹ amicꝰ nr̄ dormit. Io. xj. ferię ſexte quarte hebdomadę in. xl. Et illud aliud. Nō eſt mortua puella ſed dormit. Matt. ix. Quantum ad tertiū dico ꝙ dormitio ſignificat mortē corpalē. Vñ i lib. Reg. cum narrať de morte ipſorū dr̄ dormiuit cū patribꝰ ſuis. Deſignat autē hoc ꝓpter trinā ſimilitudinē. Primo qa ſicut q vadit dormitū poſt ſomnū per aliqđ' tēpꝰ exurgit: ita q morit poſt tps a deo prefixiū reſurget in nouiſſimo die. Vñ dr̄ Dañ. xij. qui i puluere terre dormiūt exurgēt. Scd'o qa ſm diſpoſitionē qua qs capit ſomnum. ſ. infirmitatis vel ſanitatis varia videť in dormitione. Nā infirmꝰ horribilia cernit. ſanus et quietꝰ ſuauia intuetur. Et a dormitione qđē ſurgēs infirmꝰ totū ſe reperit fractū et debilitatū: ſanus aūt roboratū et cōfortatū. Sic ſpūaliter qui capit ſomnum mortis i infirmitate pcti mortalis videt horrēda et paucēda in gehenna ignis. Qui autē gr̄a ſanus aſſumit ſomnū mortis bñ purgatus videt lęta et iocūda ſupnę patrię. Et demū in vltima reſurrectione cōfractior repiet pt̄or et robuſtior et fœlicior iuſtꝰ. Vñ apl's Oēs quidē reſurgem⁹: ſed non oēs immutabimur. Tertio ex eo ꝙ ſicut ſomnus arripit aliq̄n hominē ex iſperato et cōtra ſuū velle: ira mors hoſem interimit cū nō ſperaf. Neſcit em homo finē ſuū. Eccl's. ix. Et hoc quo ad tertiū.

¶ De eſtimatiua & cogitatiuibus. Cap̄. viij.

SEQVITVR DE POTENTIA eſtimatiua: quæ etiam cōmunis eſt nobis & brutis: & in nobis q̄dē dr̄ cogitatiua. Vñ & hic de cogitationibꝰ inferem⁹. Eſt aūt potētia æſtimatiua ordinata ad apprehēdēdū intētiones q̄ ꝑ ſenſum nō accipiūť
De potētia eſtimatiua. fm. b. Tho. in. ij. parte. q. lxxviij. Neceſſariū eſt em aialiť vt qrat aliqua vel fugiat. nō ſolū qa ſunt cōueniētia vel nō cōueniētia ad ſentiēdū: ad qđ' ordinať ſenſus cōis & particularis exterior. Sed eriā eſt neceſſariū vt qrat aliq̄ vel fugiat ꝓpter aliquas alias cōmoditates & vtilitates conſequēdas: vel nocumēta vitāda: ſicut ouis videſ lupum fugit: nō illā ideēriā coloris: ſed q̄ſi ſimilcū naturæ: & auis colligit paleā: nō qa delectat ſenſum: ſed qa ē vtilis ad nidificādū. Ad hmōi igiť intētiones apprehēdēdū: ordinať æſtimatiua ſicut & memoria ad eas cōſeruādū: & eſt cōis
Hec potētia differt ē hoie & aliis animalib⁹. iſta potētia nobis & brutis. Sed ē differētia quārū ad ꝑdictarū intentionū apꝛhenſionē. Nā alia aialia percipiunt hmōi intētiones quodā naturali inſtinctu: hō autē ꝑ quādam collectionē: als collationē. Et ideo q̄ in aliꝭ aialibꝰ dr̄ eſtimatiua: in hoie dicit cogitatiua: qa ꝑ collectionem quādā hmōi intētiones adinuenit. Vñ & dr̄ etiā rō particularis: cui medici aſſignāt determinatū organū. ſ. mediā ꝑ tē capitis. Verū qa in potētia ſenſitiua & ꝓcipue apꝛhēſiua nō pōť eſſe pfin: ideo in cogitationibꝰ hoim ꝓpriſſit in tali potētia nō eſt pfin vel meritū: ſed ꝓpt eis additur vel ſuꝑuenit aliqs effectꝰ bonꝰ vel malus. Nota igiť fm Tho. ij. q. ij. ar. j. ꝙ cogitare ſumiť tripliciť. Vno mō cōiter ꝓ q̄cūq; actuali ꝓſideratione intellectꝰ ſiue ꝓueniēdo ad clarā & certā cognitionē eiꝰ qđ' cogitať: vt cū qs ꝓſiderat q̄ ſcit: ſiue etiā anteq̄ ꝓueniať ad pfectionē cognitiōis ꝑfectā & clarā viſionē. Scd'o mō proprie. ſ. ſolū ꝑ ꝓſideratione intellectꝰ cū quadā inqſitione anteq̄ ꝓueniatur ad clarā notitiā rei. & hoc circa itētiones vſes. Tertio modo ꝓ quadā inqſitiōe & diſcurſu circa particularia apꝛhēſa a ſenſibus & iſto tertio modo eſt aē⁹ hui⁹ potētię cogitatiue: ꝛ. Et primū eſt ꝙ deo ſunt ſimpl'r denudate: ibi. Dñs ſcit. ¶ Scd'm eſt ꝙ in homine ſunt multipliciter variatæ: ibi. cogitationes ho. ¶ Tertium eſt ꝙ in eo ex ſe ſunt vituperabiliter termina re: ibi. quoniam vanæ ſunt.

Deo cū ſint cogitationes. §.I. QVANTVM AD PRIMVM

ſciendū ꝙ cogitationes q̄cunq; note ſunt deo. Oia em ait apl's ad Heb. iij. nuda & aperta ſunt oculis eiꝰ. i. cogitatiōi. Et ita ſūt ei note ꝙ nec ꝑ angelo bono nec ꝑ malo: nec ꝑ a proximo ex ſe ſciri poſſunt. Vñ dr̄ Hiere. xvij. Prauū ē cor hois & inſcrutabile & qs cognoſcet illud. Ego dñs ſcrutās corda & ꝓbans renes qui do vnicuiq; iuxta viā ſuā. Prauū dr̄ cor hois: qa ꝺ ſi matū ad praua. iuxta illud Gen. viij. Senſus hois & cogitatio hūani cordis in malū prona ſunt ab adoleſcētia ſua. Inſcrutabile dr̄: qa eius cogitationes nulla creatura ſcire valet. Vnde apl's. j. Cor. ij. Quis hoim ſcit quæ ſunt hois. i. incogitationibus interioribꝰ: niſi ſpūs hois q i ipſo eſt. Quis g̃ cognoſcet illū: q̄ſi dicat nullꝰ niſi deo reuelāte. Sic cognouit Heliſeꝰ cogitationes malas auaritię: qđ' mot⁹ fuit Giezi diſcipul⁹ ſuꝰ ad petēdū a Naamā Syro veſtes & argētū: vt hr̄. iiij. Reg. v. Solꝰ ergo deus ſcit cogitationes hoim. vnde ſubditur in auctoritate. Ego dñs ſcrutās corda. i. cogitationes cordiū: & renes. i. delectationes earum bonum vel malū/ex qbus homines tandē iudicat & non ſolū ex operibꝰ. Vnde Chryſ. Nō ex opibꝰ iudicat: ſed ex cogitatiōibꝰ & ex corde. xxij. q. v. qui periurare. Sed ꝑ maiori declarationē notandum
Cogitatio triꝑpliciter ꝓpōť eſſe cognoſci. ꝙ cogitatio vel affectio pōt cognoſci ab aliquo tripliciť Primo ꝑ ipſi⁹ in ſe certā & clarā intuitionū. Scd'o per reuelationē. Tertio per coniecturationē. Et primo qdē modo prout. ſ. cogitationes ſunt in intellectu & affectiones in voluntate: ſic ſol⁹ deꝰ cogitationes & affectiones cognoſcere pōť: & hoc eſt proprie ſcire. vñ bene dicit Pē. Dñs ſcit
§. Paralip. vj. no homo vel angelus: ſed ſol⁹ deus. Quod etiā atteſtatur Salo. dicens. Tu ſolus noſti corda filiorum hominū: cor da. i. cogitationes & affectꝰ. Huius ratio eſt ſcd'm. b. Tho. ſ. parte. q. lvij. qa volūtas rōnalis creaturæ ſoli deo ſubiacet: & ipſe ſolꝰ in eā opari pōť: qui eſt principale eiꝰ obiectū & vltimꝰ finis. Et ió ea quæ mihi ex volūtate ſunt: vel quæ ex volūtate ſola depēdēt ſoli deo ſūt nota. Ex ſola volūtate hois dependet ꝙ aliquis actu aliqua conſideret qa cū aliqs habet habitū ſcięriæ vel ſpēs intelligibiles in eo exiſtentes vtitur eis cū vult. Scd'o mō. ſ. per reuelationē pōť cognoſci cogitatio hois inquātum. ſ. a deo alicui reuelaſ. Et ſic aia chriſti per reuelationē a verbo cui erat & eſt vnita: cognoſcit & cognoſcebat oēs cogitationes hoim. Vnde & Iudeis malā de eo cogitātibꝰ dixit vt quid cogitatis mala in cordibꝰ veſtris? Matt. ix. & Luc. xj. dicitur. vt vidit cogitationes eoꝝ &c. Sic & Petꝰ apl's per dei reuelationē cognouit fraudē factā per Ananiā & Saphirā de pretio poſſeſſionis venditæ. Act. v. Sic & bea. Benedictꝰ cognouit cogitationes murmurationis quā faciebat cōtra eū qui ante eū tenebat lucernā dū comederet: vt habetur in. ij. dialo. Tertio pōť cognoſci cogitatio vel affectio hois per coniecturationē. Et ſic angelus bonꝰ & malus etiā homo pōť cognoſcere cogitationes alteri⁹. ſ. vt in ſuo effectu. Cognoſcit em ſcd'm. b. Tho. in ij. parte. q. lvij. ar. iiij. interdū cogitatio non ſolū ꝑ acriſ exteriorē: puta locutionē vel operationē manifeſtātē ipām ſed etiā ꝑ immutationē vultꝰ. Et medici etiā aliquas affectiones animi ꝑ pulſum cognoſcere poſſunt. Et multo magis angeli & dęmones quāto ſubtilius hmōi paſſiones occultas corporales ꝑpendunt. Vnde Augu. dicit demones aliqn hoim diſpoſitiones: nō ſolū voce ꝓlatas: ſed etiā cogitationes receptas cū ſigna quedā ex aio exprimunť in corpore tota facilitate perdiſcere. xxvj. q. iij. c. ſi. quāuis in lib. retractationū dicat hoc nō eſſe aſſerēdū. ſ. quōhoc ſciāt: nō tū dicit quin talia ſciant. ſ. per coniecturas.

triplex pōt eſſe cā cogitationū

Lu. xxiij.

Io. xiij.

Cor nostrū mouet ſecūdū Anſel.

§.II. QVANTVM AD SECVN

dū ſciēdū ꝙ cogitationes hoim ſunt multę & multipliciť variatę. vñ in plurali dicit cogitationes hoium. Variatę aūt ſunt nō ſolū ſcd'm materia: ſed ſcd'm cām. Nam vt dicit venerabilis Caſſia, in. j. coll'. abbatis Moyſi. Quedam cogitationes habent ortum a deo: quædā a diabolo: quædā a carne ſeu corde ꝓprio. Et ꝙ cogitationes habent principiū a deo oſtendit apl's. ij. ad Cor. iij. di. Nō ꝙ ſum⁹ ſufficientes cogitare aliquid. ſ. boni a nobis quaſi ex nobis. ſed ſufficięcia nra ex deo eſt. Oīs igiť cogitatio bona i nobis a deo ꝓcedit: puta cum cogitas agere pœnitentiā: ieiunare: orare: virtutes acquirere: ꝓximis ꝓdeſſe: deo placere: & hmōi. Et ad hoc horrabatur Pē. liij. dicens. Iacta cogitatum tuū in dño. ſ. de eo & ꝓpter eū bona cogitando. Quod cogitationes aliquæ eriā ꝓcedant a diabolo inſtigante oſtendit ex eo ꝙ chriſto poſt reſurrectionē apparēte diſcipulis cū eſtimarēt ipſum phantaſma eſſe dixit eis. Quid turbati eſtis & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Aſcēdunt dicit: quia malæ erant & falſæ: & ideo aſcēdebant a dęmonijs: ſi bonæ fuiſſent deſcendiſſent a patre luminū. Et de Iuda dicit Euāgeliſta. Cū miſiſſet diabolꝰ in cor eiꝰ vt traderet eū. Vbi aduertendū eſt ſcd'm. b. Th. in. j. parte. q. cxj. ꝙ dęmones nō poſſunt immutare cogitationes interius eas cauſando: cū vſus cogitatiue virtutis ſubiacęat volūtati. qđ' ergo dr̄ a damaſ. & Beda: ꝙ eſt immiſſor & incenſor cogitationū: intelligiť hoc non ꝙ cauſare eas: ſed inquātū icitat ad cogitādū vel appetēdū cogitata ꝑ modū ꝑſuadētis vel paſſionē cōcitātis. Et hoc ipm ineēdere Damaſ. vocat immittere: qa talis opatio interiꝰ ſit Sed bone cogitatiōes attribuunť altiori principio. ſ. deo licet angelorū miniſterio ꝓcurent. Ponit aūt Anſel. i. li. de ſimilitudinibus pulchrā ſimilitudinē circa hāc materiā cogitationū ꝓpt ſunt a deo vel a diabolo vbi comparat cor noſtrū molēdino cuidā: qđ' ꝓtinue voluitur: cuiꝰ motū dñs locat ipm alicui: dās ſibi triplex genus victualium ad molēdū. ſ. triticum: hordeū: & ſpeltā cum hac condītione ꝙ cōtinue molat aliqđ' ex illis: & hoc faciendo ſibi fideliter ſeruit ꝙ inde bñ viuit. Haber aūt dñs ille inimicū capitalē querēs in oibus ei diſplicere. Vñ ſciēs molendinū ſuū tali locatum: occultat ſe iuxta domū eiꝰ: vt ſi ralis cōductor ceſſat per modicū a molēdo victualia dñi ſui: et cū hoc reperit immediate ponit ſup molēdinū de rebus ſuis: videlicet picē: arenā: vel paleas: et hoc ad deſtruē

Universidad de Deusto
Biblioteca

ãum molẽdinũ & illi nocẽdũ. Spũaliter dñs ipse est deus noster vniuersoꝝ dñs: molẽdinũ suũ est cor nr̃m qđ continue voluit circa aliqđ cogitãdũ. Vñ Bern̄. Nil fugacẽ aio meo. Locat autẽ istud molẽdinũ nobis vt molamus cũ voluntatẽ ꝓ̃stat & rationẽ ad cogitãdũ. Administrat & ipse ꝙ̃ inspirationẽ triplicẽ materiã super qua debemꝰ volucre cor nr̃m: videlicet cogitationes de deo & de eius immẽsa bonitate: & gr̃ia supna tamq̃ triticũ optimũ. De virtutibꝰ & donis spũalibus quo in eis ꝓficiamus tamq̃ hordeum. Cogitationes de pctis cõmissis vt doleamus: & de his q̃ possunt cõmitti vt fugiamus tamq̃ spẽltã. Et certe cũ hoc faciamꝰ deo fideliter seruim⁹: & inde tandẽ viui mus vita gratiæ et tandẽ gloriæ. Inimicus huius dñi diabolus est. q̃ insidiatur cotinue molẽdino cordis nostri: & si videt nos nõ cogitare aliqua vtilia: tũc ipse suggerit: & suader cogitationes luxuriæ maculosas corporis & animæ tamq̃ picem: vel cogitationes auaritiæ graues tamq̃ arenam: vel leues inanis gloriæ tamq̃ paleas: ex quibꝰ molẽdinũ deterioraf. Et talis conductor nisi resipiscat: oportet ꝙ moriaf spũaliter: qa ex illis viuere nõ pot. Vñ dicit dominus p prophetã. Vsq̃quo morabunf in te cogitatiões noxie. Et Sap. j. dr̃: de spũsancto: ꝙ auferet se a cogitationibꝰ quæ sunt sine intellectu. i. sine rõne. Procedũt & cogitationes aliq̃ ex corde ꝓprio. Vñ saluator. Matth. xv. inquit. De corde exeũt cogitationes male. Vnde & i figuram dictũ fuit primo parenti. Spinas & tribulos germinabit tibi. s. terra cordis tui etiã cultiuata spũalibus exercit ps: spinas. s. cogitationũ et sollicitudinũ tpaliũ et tribulos affectionũ sensualium: quæ cogitationes infestãt hominẽ importune: sicut muscæ frequentant cadauer. Vnde & hea. Anto. quasi attediatus semel ex tanta cogitationũ importunitate exclamauit ad deũ. Dñe volo saluus fieri: sed nõ permittũt me cogitatiões meæ. Verũ qa primi motus earũ non sunt in nostra potestate: vnde nec pcta: saltẽ a secũdis: moribus seu delectationibꝰ earũ cauendum est. Vnde dñs dicit per Esaiã. Auferte malũ cogitationũ vestrarũ: nõ dicit cogitatiões sed malũ cogitationũ: inquãtum. s. de viris sunt cum cõplacentia ipsarum.

Hiere. iij.

Gen̄. iij.

esa. j.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

Triplex vanitas. dixit ꝙ cogitationes ipse ex se. i. defectu cogitãtis sunt de prauate: qm̃ inquit vane sunt. Est autem triplex vanitas. scilicet vanitas penalitatis: iniquitatis: et instabilitatis: de qua triplici vanitate agit Eccles per totũ. Vnde et in princi. lib. nomi nat vanitatẽ dicens, Vanitas vanitatũ et omnia vanitas. Omnia em̃ creata sunt vanitas: quantum ad mutabilitatem. & de hac agit a. j. c. Eccls vsq̃ ad. iij. c. exclusiue. Sed hõ nõ solũ est vanitas ꝑdicto modo: sed etiã per iniquitatem: & de hac agitur a cap̃. iij. vsq̃ ad. xij. exclusiue. Est & tertia vanitas in hoie. s. penalitatis & ea plenus. Vnde dr̃ Vanitas vanitatũ. i. vanus per culpã: plenus vanitate per penã: & de hac agit ipse. xij. c. in fine lib. Eccls. Quantum igit ad vanitatẽ pene de qua apls ad Rom̄. viij. Vanitati creatura subiecta est etiã nõ volẽs. s. pene: fame: sitis: frigoris: & hmõi: vti q̃ cogitationes hoim vane sunt. i. afflictiue: vnde dr̃ Sap. ix. cogitationes mortaliũ timide: & incerte ꝓuidẽtie nostre. Nã si bonꝰ est homo timet non displicere deo: nõ incurrere pctã varia & hmõi. Si malus timet ne impediaf executio suarũ malarũ cogitationũ: vel ne

j. Io. iij. Gal. v.

ꝓuidẽtia sua circa ipalia non habeat effectũ. Timor autẽ vt dr̃ in pria Canonica Ioã. penã habet. Frequẽter em̃ vna cogitatio pugnat ꝙ alia: cum. s. caro concupiscit aduersus spm̃ & spus aduersus carnẽ: vnde sequif cogitatiões etiã circa curã corporis: & ꝓuisionẽ etiã necessariꝝ multũ te diũ & penã inferũt ꝑcipue bonis: quãuis i se pctã nõ sint. Sed o cogitatiões hoim vane sunt vanitate inigratis. de qua Pẽ. v. Cor eoꝝ vanũ est. i. iniquũ. Et quidã ita iniqsunt vt etiã contra dñm cogitẽt. de quibus pẽ. Cogitauerunt & locuti sunt nequitiã: iniquitatem in excelso locuti sunt: dicentes deũ non habere ꝓuidẽtiã debitã circa homines. Cotra q̃s Hieron̄. Quid cõtra dñm cogitatis: ipse est qui creauit mũdũ & cõsummationẽ faciet eius. Quod si vobis videf crudelis et rigidus et eruentus ꝙ genus humanum diluuio deleuit &c. xxiij. q. v. qđ ergo. Et ad itelligẽdũ quõ cogitationes efficiunt iniq̃: sume exẽplũ in nebula quæ eleuata a terra sepe in parte superioris aeris generat nubes q̃ ibi nutriũtur: nec dissoluunt nisi ꝑ magnũ ventũ qui resoluit illas et conuertit: vel i aerẽ vel i aquã

Cogitatiões q̃ modo

efficiũt inuiq̃s

grandinẽ aut niuẽ. Nutriunt autẽ ille nubes in aere virtute caloris vel ignis elemẽtalis: q̃ quasi extinguif ꝑ tonitrua: coruscationes et fulgura. Sic accidit de cogitationibus. Sunt em̃ vt quidã vapores siue nebulæ q̃ a terra sensitiue. s. phãtasiç vel memoriæ ascẽdũt ad altitudinẽ intellectus: & calore. i. volũtatis affectu nutriũtur et crescũt et obnubilãt mẽtẽ aliq̃n: vt sol christꝰ nõ videaf. Et hoc q̃n amor ꝓprius reperit in voluntate: qui omnẽ materiã i se bonã cogitationũ peruertit ad malũ. Sed si ventus spiritussancti percutit tales nubes cogitationũ: tunc extinguit malũ ignẽ seu calorẽ proprꝝ amoris. Et exinde sequũtur contritua lamentationũ de peccatis cũ clamore peredi diuinam misericordiã: sequunt̃ et coruscatiões bonoꝝ exẽplorum et fulgura incendẽtiũ operum et verboꝝ pluuiç lachrymarꝝ et hmõi. Quantum ad tertiũ cogitatiões hominũ vane sunt in stabilitate seu mutabilitate. de q̃ Eccls penul. Vanitatis arguent̃ præterita: ex eoꝝ ꝙ ꝓterita sunt ostendũt instabilitatẽ: et sic cogitationes hominum vane sũt. Dum enim quis vult fixe aliquid de spũalibus cogitare: subito mẽs ad alia euolat: vt dicere valeat illud Pẽ. Cor meum dereliquit me. Exẽplũ patet in beato Bernar. qui vt habeẽ in legẽda eius conquerens cum quodã rustico in itinere de tanta distractione mẽtis: vt vnum pater nr̃ dicere nõ valeret sine alia cogitatione. Asseruit rusticus se hoc facere posse. cui Bernar. mulam cui insidebat si hoc agere posset promisit: quod cum ille attentaret in medio eius occurrit sibi cogitatio de sella &c.

§. IIII. CIRCA EVIDENTIAM EO

Cogitatio pot apparari ad tria.

rum quæ dicta sunt in. j. §. huiꝰ. c. s. ꝙ angelus non cognoscit cogitationes nostras. Est sciẽdum ꝙ cogitatio nostra vel etiam alicuius angeli potest comparari ad tria. s. ad subiectum qđ informat: ad obiectum quod repsentat: ad effectum quem inclinat. Primo enim si cõparatur cogitatio ad subiectum qđ informat: tũc dico ꝙ angelus potest scire vel videre cogitationem nostram vel etiã angelicã. Cuius ratio est: quia angelus potest videre species existentes in mente mea vel angelica. Sed cogitatio actualis est quædam forma & quidã actus existens in intellectu eque realis: et eque actualis sicut species vel magis q̃ species. Ergo qua ratione species existentes in mente mea vel angelica angelus põt videre: eadẽ ratione cogitatio actualis mea vel angelica potest cognosci ab aliquo angelo. Secũdo modo potest cõparari cogitatio mea vel angelica ad obiectum; quod repsentat. Et sic cogitatio mea vel angelica potest cognosci et videri ab ãgelo: vt verbi gratia. Sicut ille qui videt speciem alicuius rei in oculo alterius: & mediante illa specie habet aliquam notitiã de re cuius est species. Sic angelus videns cogitationẽ alicuius in mente nostra vel angelica cognoscit & videt rem cuiꝰ est cogitatio vel quã illa cogitatio repsentat. Nota tamẽ differentiã inter illũ qui videt cogitationẽ alicuius rei in mente alterius: quia non habet rem de qua est cogitatio ꝓ immediato obiecto: sed ipsam cogitationẽ: et mediãte cogitatione habet aliquã notitiã de re cuiꝰ est cogitatio. Sicut dictũ est de illo qui videt speciẽ alicuiꝰ rei in oculo alterius: et mediãte illa spẽ habet aliquã notitiã de re cuiꝰ est spẽs. Ille aũt cuiꝰ cogitat: o videẽ habere rẽ de qua est illa cogitatio: ꝓ immediato obiecto: et videt illã rẽ de qua est cogitatio: sicut ille q̃ videt rẽ immediate visiõe corpali ꝑfectius videt: et aliqđ põt cognoscere de ea: pura quanta sit vel aliqđ tale qđ nõ põt cognoscere ille q̃ videt eã mediãte specie existẽte in oculo alterius: Ita etiã ille q̃ videt rẽ intellectualiter in mẽte ꝑ actũ suũ cogitãdi: perfectiꝰ et plura nouit de re illa q̃ ille q̃ videt eã mediãte cogitatiõe existente in altero. Et sic quãuis angelus cognoscat cogitationẽ nostrã vel angelicã: tñ cogitatio tã nr̃a q̃ angelica põt latere aliquẽ angelũ: quãtũ ad hoc ꝙ nõ ita ꝑfecte videt rẽ illã de q̃ est cogitatio vidẽdo cogitationẽ in altero: sicut ille cuiꝰ est cogitatio. Tertio modo põt cõparari cogitatio nr̃a vel angelica ad effectũ quẽ inclinat. Et tũc dico ꝙ voluntas põt dupliciter cõsiderari. s. vt habitualiter volẽs: & vt actualiter volẽs. primo mõ voluntas põt cõsiderari vt habitualiter volẽs: & sic cogitatio nr̃a vel etiã ãgelica latet quẽcunq̃ intellectum creatum: etiã ipm cogitãtẽ: ga. s. nullus intellectus creatus videt quid in futurum velit voluntas

Angelꝰ quãdo videt cogitationes.

Volũtas dupliciter cõsiderat.

lit volũtas de eo qđ mõ cogitaf: ad quẽ finẽ debeat i posterũ vti. Sed o mõ põt cõsiderari volũtas: vt actualiter volẽs: & intendens aliqđ assequi ꝑ ipsam cogitationẽ & rẽ cogitatã: & tũc cogitatio talis aliquo mõ patet & aliq̃ modo latet. Verbi gr̃a: vt si aliqs cogiter de lapide volẽs actu vti eo ad ꝓficiendũ ad auem: tũc dato ꝙ non lateat angelũ ipsa cogitatio: quãtũ ad hoc ꝙ est q̃dã forma ihe rens volũtati: nec lateat ipm etiã habitudo vniꝰ ad alterũ: quin sciat ꝙ illud qđ vult volũtas est lapis: tñ põt latere ãgelũ habitudo vniꝰ ad alterũ. s. ꝙ nesciat ad quẽ finẽ volũtas vult rẽ cogitatã. Verbi gr̃a. Licet videat volũtatẽ velle lapidẽ de quo cogitat intellectꝰ me⁹: põt tñ ignorare rõnẽ vel finem quare voluntas vult lapidẽ: vtrũ. s. ad ꝓficiendũ ad auem vel ad inimicũ: vel ad edificandũ. Et sic q̃n idẽ effectus põt ꝓuenire ex multis causis: nõ oportet cito effectũ scire ex q̃ cã venit. Et sic ẽ in ꝓposito sicut patet: ꝑ doctor subtilis: id est Scotus & magister Hereus Britor ordinis predicatorũ. Cogitatio pctã fit ꝑ quatuor causas. s. vel ad cognoscendũ: cauendũ: delectandum: ꝑpetrandũ. Primo cogitatio pctã fit aliq̃n solũ ad cognoscendũ. Sicut cũ qs vult disputare vel pdicare de pcto: & ideo oportet ꝙ de ipso cogitet vt sciat quõ debeat disputare vel pdicare. Et talis cogitatio de pcto q̃ ordinaf solũ ad cognoscendũ ipsum pctm̃ est sine omni pctõ. Sed o cogitatio peccati quæ fit ad detestãdũ cõmissum: & cauẽdum futurũ: est meritoria. Esa. xxxviij. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine aiæ meæ. In quoꝝbo notantur tria. Primo cõfessiõis humilitas: ibi. recogitabo. s. ad cõfitendũ tibi. Sed o confessionis integritas: ibi. oẽs annos meos. Tertio cõritiõis qualitas: ibi in amaritudine aiæ meæ. Oportet ei ꝙ q̃ncũq̃ qs cogitat de pcto: de ipso ptritionẽ habeat. Tertio cogitatio peccati fit ad delectãdum & hoc duobus modis. Vel ad delectandũ de cogitatione peccati solum: & talis cogitatio est pctm̃ veniale. Vel ad delectãdũ de revel de peccato cogitato: & talis cogitatio est pctm̃ mortale. Quarto modo cogitatio peccati fit ad ꝓpetrandũ pctm̃: & tũc si pctm̃ est mortale: etiã cogitatio ista, fine. s. vt perpetretur est peccatũ mortale. Vnde sup illo verbo Leui. xv. Mulier quæ patitur fluxũ sanguinis gloſ. sic dicit. Cogitationes & volũtates quãuis opere nõ compleãtur. apud deũ pro factis habent & puniũtur. Hec bea. Tho. in. iij. & Alex. in. ij. parte sum. q. xxxv. Finaliter circa cogitationes cordis considerare debemꝰ causam. s. a quo oriũtur. Vbi nota ꝙ cogitationes cordis dupliciter considerari possunt. s. absolute inquantũ cogitationes: & cõditionate inquantũ bone vel male. Primo ergo cõsiderãdo cogitationes cordis absolute inquãtũ cogitationes: tunc dico ꝙ causa cogitationũ vel radix est triplex. s. propinqua: mediata & remota. Prima causa cogitationũ ꝓpiqua & immediata est apprehẽsio sensuũ particulariũ per organa. Secda causa vel radix cogitationum mediata est imaginatio causata ex apprehẽsione sensuũ particularium per organa. Tertia cãvel radix cogitationũ remota est cor. Quod patet: quia cogitatio a corde non exit nisi ꝑ aliquam imaginationẽ vel phantasiã: quæ est motus factus a sensu: vt dicit in. ij. de anima. Et ideo cũ dicit Mat. xv. De corde exeunt cogitationes &c. Intelligitur cor esse principiũ cogitationũ tamq̃ causa vel radix remota: vt patet. Hec beatus Tho. in. iij. di. xxiij.

Cogitationes cordis duplicit cõsiderari possũt:

Memoria dupliciter sumit.

¶ De memoria. Capitulum. ix.

MEMORIA. NOTA QVOD

memoria fm bea. Tho. i. j. pte. q. lxxix. ar. vj. sit mif duplicit. Vno mõ ꝓut rõne eiꝰ ẽ ꝙ obiectũ eiꝰ sit ꝓteritũ vt ꝓteritũ: et sic memoria ẽ i parte sensitiua: vna potẽtia distincta ab alijs sensitiuis interioribꝰ: prout. ẽ. dictũ est. Sensitiua em̃ tm̃ ẽ apphẽsiua particulariũ. Preteritũ aũt vt preteritũ cũ significet esse sub determinato tpe ad cõditionẽ particularis punct. Et habet talis potẽtia sensitiua organũ corpale cui est affixa sicut & aliæ: bruta etiã eã habẽt. Alio mõ sumif memoria solũ ꝓ vi ꝑseruatiua specierũ intelligibiliũ: & sic memoria est in parte intellectiua. Quãuis em̃ Auicen̄. dixerit species intelligibiles impossibile esse in intellectu cõseruari. Vñ fm ipm ꝙcito aligs desinit actu intelligere aliquã rẽ desinit esse spẽs illiꝰ rei i intellectu. Tñ Arist. in. iij. de aia ꝓbat & assẽrit. Rõne etiã dicta positio reprobaf. Qđ em̃ recipitur in aliquo recipif ꝑ modũ eiꝰ in quo recipif. Intellectꝰ autẽ est magis stabilis naturæ & immobilis cũ materia corporalis. Si ḡ materia corpalis formas q̃s recipit non solũ tenet dũ ꝑ eas agit in actu. sed etiã postq̃ ꝑ eas agere cessauerit: multo fortius intellectus immobiliter & inamissibiliter recipit spẽs intelligibiles siue a sensibus receptas: siue ab aliquo intellectu superiori effusas. vñ in. iij. de aiã phs dicit ꝙ aia est locus specierũ nõ tota: sed intellectus. Sciẽdũ etiã ꝙ species intelligibilis aliq̃n est in intellectu in potentia tm̃: & tunc dr̃ intellectus esse in potẽtia tantũ. Aliq̃n est fm vltimã cõpletionẽ actus: & tunc intellectꝰ intelligit actu. Aliq̃n medio mõ se habet inter potẽtiã & actu: & tũc dr̃ intellectus esse in habitu. Et sc̃m hũc modũ intellectꝰ cõseruat spẽs etiam q̃n actu non intelligit.

Memoria intellectu ex parte actus nõ ex parte obiecti. Nã ꝓterium põt referri ad duo. s. ad obiectũ qđ cognoscit: et ad actũ cognitionis. Et quãtũ ad obiectũ ꝑ se cõuenit memoriç quç est partis sensitiue ꝓterito. Memorat em̃ aial nõ solũ fuisse i ꝓterito: sed etiã sẽsisse quoddã ꝓteritũ sensibile. Sed inquãtũ ad partẽ intellectiuã ptinet memoria: ꝓteritio accidit & nõ ꝑ se ꝓuenit intellectui ex parte obiecti. Intelligit em̃ intellectꝰ hoiem inquãtũ est hõ: accidit em̃ homini inquãtũ est hõ in preterito vel in ꝑsenti vel in futuro eẽ. Ex pte vo actꝰ cognitiõis preteritio ꝑ se accipi põt in intellectu sicut & in sensu: qa itelligere aiẽ nisi est qdã ꝓticularis actus in hoc vel in illo tpe existẽs: fm ꝙ hõ dr̃ intelligere hodie vel heri vel cras: & hoc nõ repugnat intellectualitati: qa hmõi itelligere q̃uis sit quoddã particulare est tñ immaterialis actꝰ. Et ideo sicut intellectꝰ intelligit seipsum q̃uis ipse sit quidã singularis intellectꝰ: ita intelligit suũ intelligere: qui est quidã singularis actus vel in ꝓterito. vel in ꝓsenti: vel in futuro existẽs. Et sic vt dictũ est saluatur ratio memoriæ quãtũ ad hoc ꝙ est ꝓteritorũ in intellectu: fm ꝙ intelligit se prꝰ intellexisse: nõ aũt fm ꝙ intelligit preteritũ ꝓut est hic & nũc: qa intellectus abstrahit a cõditionibꝰ indiuiduatibꝰ vt hic & nunc sed sic preteritũ pertinet ad potentiã memoriç sensitiuã q̃ est pticularium rerum: vt hic & nunc. Et nota ꝙ memoria ꝓut est conseruatiua spẽrũ intelligibiliũ: & ꝑ ꝙs ptinẽs ad intellectum non est alia potentia realiter distincta ab ipso intellectu. Vnde & pl̃s in. iij. de anima. locũ conseruatiuũ hmõi. specierũ attribuit intellectui. Est em̃ intellectus potẽtia passiua. Ad rõnẽ aũt potentiæ passiuę ptinet ꝑseruare sicut & recipere. Et quãuis magr̃ sen. in. j. lib. di. iij. dicit ꝙ memoria intelligẽtia. & volũtas sũt tres vires idest potẽtiæ. Hoc tñ vt dicit. b. Tho. nõ est de intentiõe Aug. i. xiiij. de trini. vbi de his loquẽs nõ accipit illa tria ꝑ tribus potẽtijs. Sed memoriã accipit ꝑ habituali retentione aiæ. Intelligẽtiã ꝑ actu intellectꝰ. Volũtatẽ ꝑ actu volũtatis. Cõsuetũ est em̃ aliq̃n noia potẽtiarũ vel habituũ ꝑ actibꝰ earũ sumi. Et sic intelligẽtia dr̃ oriri ex memoria nõ sicut potẽtia vna ex alia: sed sicut actus ex habitu.

Memoria & intellectꝰ distinguũtur.

§. I. DE EXERCITIO MEMORIE

vtili. pñ. In memoria æterna erit iustus. Quod potest exponi tripliciter: etiã totũ quod sequitur in versu.

¶ Iustus erit in memoria sui æterna. i. assidua.

¶ Vel in memoria æterna. i. perpetua proximi.

¶ Vel in memoria æterna dei.

Iustus tria habet in mẽoria

Quedam em̃ debet recolere respectu sui: quedã respectu proximi. quedã respectu dei. Et hoc faciẽdo ab auditione mala nõ timebit. Et de se qdẽ iustꝰ habet i memoria tria. Primo infirmitatẽ naturæ. vt sic sit cautior cõtra casum. Exẽplũ de illo q̃ incedit ꝑ viã lubricã qui caute icedit ne cadat. Eccl̃. viij. Ne despicias hoiem auertentẽ se a pcto: neq; improperes ei. Memento qm̃ oẽs in corruptione sumus: exẽpla de Dauid: Petro & alijs. Sed o recordãdũ de dãnositate culpę. Mercator recolẽs quantũ lucrũ pdidit: inde sumit materiam doloris. Malefactor cõsideras se deprehensum & suspendẽdũ dolet. Apoc. ij. Memor esto vñ excideris & age pœnitẽtiã. Amb̃. Nihil est qđ tã summi doloris sit: cũ si vnusq̃sq; positꝰ sub captiuitate peccatorũ: recordef vñ lapsꝰ sit: atq; vnde ceciderit: & ꝙ ad corporea atq; terrena ab illa speciosa & pulchra diuinæ cõditiõis itẽtione defluxerit. de pœni. dist. i. s. sunt q̃ arbitrant. circa finẽ Hoc agebat Eẽchias di. Recogitabo tibi oẽs annos

Eẽch. xxxviij

Universidad de Deusto
Biblioteca

meos in ama.ani.meę. Recogitanda est breuitas vitę ad studiosę opandū. Qñ em laborās videt appropiąre finē diei vel opis vel breuitatē ppis studiosius operatur. Eccli xiiii Offert dignas deo: oblatiões: & memēto qm̄ mors nō tardat. Et Greg. Tanto solicitor esse debes quāto morti vicinior. lxxxvj. dis. tāta. Plato. summa pñia ēmeditatio mortis. Exrio malus recordat eos q̄ puocāt ad malū. Sicut in figurā dixerūt qdā ex his q exierant de Egypto. In mēte veniūt cucumeres: allia & cępe q̄ comedebamus in Egypto &c. Num. xi. De ꝓximo habet tria i memoria iu stꝰ: & sic nō timebit ab auditiõe mala tētatiõis q̄ logt ei diabolꝰ. Exēpla ꝓbitatis electorū ad imitādū: sic ꝓponūtur filijs exēpla parētū & cōciuiū q̄ fecerūt magnalia vt aient ad imitādū. Iudith. viij. Memores esse debēt quōmō Abraā tentatꝰ est p multas tribulatiões ꝓbatus dei amicus effectus est. Sic Isaac: sic Iacob: sic Moyses: & oēs qui placuerunt deo p multas tribulationes trāsierūt fideles. Sic Matathias fil' reducebat ad mētē opa sctōrū. Secūdo recordāda est saturitas reproboꝝ ad detestādū. Bene enim corrigit & suauiter q per aliū corripit: sicut canis ỹberat vt timeat leo. Luce. xvij. Memores estote vxoris Loth. Tertio recordāda est necessitas miseroꝝ ad subleuandū. Sic recordant aues & alia animalia suorū pullorꝝ, pcurando eis necessitatē q̄ duplex est: spūalis. i. & corporalis. Et de corpali dicit apls ad Gal. iij. ꝙ Petr⁹ cū ceteris apls approbata predicatione Pauli inter gētes dederūt ei in socium Barnabā: tm̄ vt memores essent paupeꝝ in Hierosolymis qd' & fecerūt faciētes collectas fieri de spūali subuētione. Pro hmōi dr. i. Mach. xij. Memores sumus vestri in sacrificijs. Econtrario iniustus recordatur iniuriarū ad vindicandū vel bonorū temporaliū aliorū ad appetēdū: & mi serarum ad gaudendū ex iudicio: De deo iustꝰ tria habet i memoria: & sic nō timet ab auditiõe mala: quā immittit ei diabolus cōtra deū occulte loquēdo per suggestiones. Recordatur creationis omniū ad deum landandū. Omia enim nos inuitāt ad deū benedicēdū. Nam sicut prouerbialiter dicitur. Lopera lodo el maestro. Psal. Memor fui operū dei: quia memor ero ab initio mirabiliū tuorū. Sic tres iuuenes in fornace reducentes ad memoriā creata a deo omnia inuitabant ad deū benedicendū. Secundo recordādū redēptionis hominū: Threnorū. iij. Zay. Recordare paupertatis & transgressionis meę: ait ꝓpheta in persona Christi: absynthij & fellis. Et subditur. Memor ero & rabescet in me anima mea. Hoc maxime animat ad cōfidentiā. In huius figurā. i. Macha. vi. c. dicit ꝙ sanguinem vuę & mori ponebant ante elephantes ad animādum in pugna. Tertio retributionis operum. Psal. Memorabor iusticię tuę solius. Reddet enim deus vnicuiq; secūdū opa sua: & in hoc peccatores decipiuntur dum artēdūt ad presentem retributionem non ad futurā. Vnde dictū fuit ditti epuloni. Fili recordare &c. Luce. xvi.

§. II. SECVNDO EXPONITVR

In memoria eterna. i. ꝓpetua erit iustus: ga de ipo semper est recordatio in mundo: vt pater de sanctis, puer. x. Memoria iusti cū laudibꝰ: & sic nō timet ab auditione mala: præcipue quo ad bonos q̄ loquuntur bona de bonis: Vñ Mathathias dixit filijs. Date alas vestras ꝓ testamento patrū: & memētote operū patrū q̄ fecerūt i gnationibꝰ suis: & accipietis glām magnā & nomē eternū. i. memoriā bonę famię ppetuā. Tot milia annorū fluxerūt: & adhuc memorię iustorū Abraę, Ioh, Dauid & aliorū vigēt i mētibus hoim. Tria aūt sunt q̄ faciūt obliuisci hoiem: sui dei & ꝓximi. i. ꝓsperitas mundialis. Curiositas criminalis. Voluptas carnalis. Prosperitas facit obliuisci dei & hominū qui eū iuuerūt tpe tribulatiōis. Exēplū de ꝓpositō pincernarum pharaonis regis egypti. Qui cum fuisset in carcere a Ioseph humane tractatus & consolatꝰ in expositiõe ꝓphetica somnij sui: liberatꝰ oblitꝰ fuit interptis sui vt pater. Gen. xl. Sic multi i mēte deū hñt et amicos suos in tpe necessitatis q̄ postea obliuiscūt in ꝓspitate. Deut. xxxij. Deū q̄ te genuit dereliqsti & c. oblitus es & Sen. in Iudo mutuo pilę. Qñ em duo ludunt ad pilam & eā alternatim reproijciunt inter se: tādiu durat inter eos ludus: & cōtinuat quādiu quemēter inter eos reproijciat & iactet. Si vnus recipiat & retineat: vel ineōgnēter reproijciat: desinit ludus: qui desinere nō pōt nisi ex defectu mittētis vel recipiētis. Sic est de mutua inter amicos hūficētia & gratitudine: extēde exemplū ad ꝓpositū. Econtrario dicit apls ad Heb. xiij. Beneficētie & cōionis nolite obliuisci. Hugo de claustro aię sicut nullū momētū est quo hō non vtatur vel fruat dei bonitate: ita nullū debet esse momētum quo eū ꝓsentē non habeat in memoria. Sed m qd' red dit hoiem obliuiosū est curiositas & nimia solicitudo circa mundū vel minꝰ vtilia. pñs. Obliti sūt benefactoꝝ eiꝰ: & mirabiliū eiꝰ. Est em cōe, puerbiū ꝙ plurib⁹ intēt⁹ minor est ad singula sensus. Exēplū in Salomone q ex eo ꝙ fuit nimis curiosus i ꝓparatione suę curiæ: & inuestigatione rerū naturaliū & iqsitione diuersarū doctrinarū oblitꝰ ē dei: ita vt idola adoraret: dicit enim Origenes & dñs Ioā. xxxij. dominici post eū super Ecclesiasten: ꝙ tot fœminę vel cō. q. v. c. cubinę quot recitat scriptura eū habuisse: fuerūt multę & Salo diuersę doctrinę variarū nationū: quas voluit videre: q̄ non cōtinebat veritatē sapiētię: quę sola est legitima spōsa intellectus: quibus mētem applicando deuiauit a veritate: licet cōmuniter credatur pœnituisse. Tertium qd' impedit memoriā ē voluptas. Vnde Apls. Amor formę: i. carnalis concupiscentia mētis obliuio est. i. causatiue. Sed sctī viri cauēt sibi a carne sicut ab hoste & subijciūt rōni: & ideo seipos faciunt dignos memoria in bonū: vt Eccli. xlv. Dilectus deo & hoibus Moyses cuius memoria in benedictione est. Narrat magister in isto. eccle. super Exo. ꝙ Moyses duxerat vxorē filiam regis ethiopię & cū in patriā suā redire voluisset impedire eū nitebatur vxor. Moyses igitur tamq̄ vir expert⁹ astrorū sculpsit in anulis duas imagines huiꝰ effic aciꝭ: vt altera memoriā altera obliuionē afferret. Cumq; eas paribus & similibus anulis iclusisset: obliuiōis anulum vxori tradidit: & anulum memorię secū tulit. Et sic mulier paulatim oblita est viri sui: & Moyses recordationē habes de patria sua libere regressus est. Moraliter exponēdo sm Robertum Holkot. Animus noster natione celestis patrię est Moyses: qui contrahit cōiugiū cū carne terrena per æthiopissam designata: quādo. s. corpori infundit. Animus vero desideras beatitudinē vult in patrią reuerti ecclesię: sed ista vxor. s. caro impedit eius reuersionē. Et ideo vtendū est cautela Moysi: vt. s. duos anulos faciamus cum gēmis & anulum obliuionis carni tradam⁹ & anulū memorię alio nostro. Anulꝰ obliuionis est meditatio mortis: ga mors oblinioni hoiem tradit. Ps. Obliuioni datus sum tamq̄ mortuꝰ a corde. Anulus memorię ē recogitatio vitę æternę: quam habens animus reuertitur ad patriā per bona opera. Et sic iustus ꝓpter bona quæ facit est in memoria hominū: vt scribitur Eccli. xlix. Memoria Iosue in omni ore indulcabit: & sic nō timebit iustus ab auditiõe mala.

§. III. TERTIO EXPONITVR

ꝙ ille sic. Iustꝰ erit in memoria æterna. i. dei æterni. Hic rem. ij. Hec dicit dñs. Recordatus sum tui miserās adolescētią tuā. Recordatur aūt deus electi sui. Primo prędestinando. Secō iustificando. Tertio glorificando. Et sic nō timebit ab auditiõe mala: quā audiēt reprobi in fine: quibus dr. Ite maledicti in ignē eternū &c. Mat. xxv:

TITVLVS. III. DE POTENTIA

intellectiua. ¶De intellectu possibili & agēte realiter distinctis. Capitulum. i.

EINTELLECTV QVEM dicit ꝓbs in lib. de aīa esse potentią aię. Quod aūt intellect⁹ sit potētia animę. & nō ipsa essentia eius probat hea. Tho. in. s. parte. q. lxxix. ar. i. sic. Tunc solum immediatū principium operationis est ipsa essentia rei operāris: quādo ipsa operatio est eius ec. Sicut enim potentia se habet ad operationem & ad suum actum: ita se habet essentia ad esse. In solo aūt deo idem est intelligere quod suum esse. vnde in solo deo intellect⁹ est eius essentia. In creaturis autem intellectualibus intellectus est quędā potētia intelligentis. Et sciendum sm beatū Tho. vbi. 6. ꝙ philosophi ponunt quatuor intellectus. s. intellectū possibilē: intellectum agentē: intellectū in habitu: & intellectū i actu seu adeptū. Quoꝝ quatuor intellectus agens & intellectus possibilis sunt realiter diuerse &

Intellectus est potentia animę & non ipsa essentia eius.

uerse & distincte potentie: sicut & in omnibus alijs. Alia est actiua: alia: passiua. Alia ỹo tria distinguūtur sm tres statꝰ intellectus possibilis. Qui q̄nq; est in potentia tm: & sic dicitur possibilis. Quādoq; ỹo in actu primo qui est sciētia: & sic dr intellectus in habitu. Qñq; in actu secūdo qui est cōsiderare: & sic dicit intellectus in actu seu intellectus adeptus. Hunc aūt actū intellectus importat proprie hoc nomē intelligentia: signat em ipsum actū intellectus q̄ est intelligere. Vñ nō differt intelligētia ab intellectu: nisi sicut actus a potentia sua. In qbusdā tm̄ libris de Arabico translatis substantię separatę quas nos angelos dicimus intelligentie nūcupant: forte ꝓpter hoc ꝙ semp huiusmodi subitātię actu intelligūt. Damascenus etiam ponit quędā que sunt nō diuersę potētię sed diuersi actus intellectus. Primo em simpliciter aliqd apprehēdit: & hic actus dicit intelligētia. Secōo id qd' intelligit ordinat ad aliquid aliud cognoscendū vel operandū: & hec vocatur intentio. Dum ỹo persistit in inquisitione eius qd' itēdit: vocatur excogitatio. Dū ỹo id qd' excogitatum ē examinat ad aliqua certa dicitur scire vel sapere. Nā sapiētie est iudicare. Ex quo aūt habet aliquid ꝓ certo tamq̄ examinatum, cogitat quō possit illud alijs manifestare. Hec est dispositio interioris sermonis ex q̄ ꝓcedit exterior locutio. Omnia hec sunt actus vnius potētię intellectiuę.

Acꝰ intellect⁹ declarā tur.

Pati suscipit triplicit.

§. I. DE INTELLECTV POSSIBILI. Hec potētia ē potētia passiua. Vñ ꝓbs dicit. iij. de aīa. ꝙ intelligere est quoddā pati. Sed sciēdū sm Tho. in. j. parte. q. lxxix. ar. ij. ꝙ pati triplicit dicit. Vno modo ꝓprie, si me: quādo. s. aliquid remouet ab eo qd' patitur: qd' cōuenit ei sm naturā: vel sm ꝓpriā inclinationē: sicut cū aqua frigiditatē amittit per calefactionē: aut cū homo egrotat vel tristatur. Secūdo modo dr aliquid pati minꝰ proprie ex eo ꝙ aliqd abijcit ab eo: siue illud sit conueniēs. siue sit non conueniens. Et sm hec dicitur pati non solū qui egrotat: sed etiā qui sanat. Et nō solū qui tristatur: sed etiā qui gaudet: vel quocunq; modo alteret seu moueatur. Tertio modo dr pati cōmuniter aliqd ex hoc solū ꝙ id qd' est in potentia ad aliqd recipit illud ad qd' erat in potētia absq; eo ꝙ aliquid abijciat: sm quē modū oīe quod exit de potentia in actū dicitur pati. etiā cū perficit: & sic intelligere nostrū est pati. Qd' apparet hac rōne. Intellectus em habet operationē circa ens in vniuersali. Cōprehendi igit potest vtrū intellect⁹ sit in actu vel potētia: ex hoc ꝙ cōsideratur quomodo intellectus se habet ad ens vniuersale. Inuenitur em aliqs intellect⁹ qui se habet ad ens vniuersale: vt actus totius entis. Et talis est intellectus diuinus qui est diuina essentia: i qua originaliter & virtualiter totū est & ꝓexistit sicut in prima causa. Et ideo intellect⁹ diuinus nō est in potētia: sed purus actus. Nullus autem intellectus creatus pōt se habere vt actus respectu totius entis vniuersalis: qa sic oporteret ꝙ esset ens infinitū. Vñ oīs intellectus creatus ꝓ hoc ipm qd' est: nō est actus oīm intelligibilis: sed cōparatur ad ipsa intelligibilia sicut potentia ad actū. Potentia aūt dupliciter se hs ad actum. Est em quędā potētia que semp ꝓfecta est ꝓ actū: sicut est materia corporū cœlestiū. Et sic intellect⁹ angelicus semp est in actu respectu suorū intelligibiliū: ꝓpter propiquitatē ad diuinū intellectū qui est actus purus. Quedam potentia est quę nō semper est in actu: sed de potētia ꝓcedit ad actum: sicut inuenitur in generabilib⁹ & corruptibilib⁹. Et sic intellectus humanus qui est infimus in ordine intellectuū: est in potentia respectu suorum intelligibiliū. Et in principio est sicut tabula in qua nihil est scriptū: vt dicit ꝓbs. iij. de anima. Qd' manifeste apparet ex hoc ꝙ in principio sumus intelligentes in potentia. & postea efficimur intelligētes in actu. Et patet ꝙ intellectus est potētia passiua sm tertiū modū. Et notandū sm. b. Tho. vbi. 6. ꝙ intellectus passiuus sm quosdam est appetitus sensitiuus in quo sunt animę passiōes. Qui etiā in. j. Etij. hoc. dicitur rōnale ꝓ participationē: qa obedit rationi. Secūdū alios intellectus passiuus dicit virtus cognitiua q̄ nō. s. ratio particularis. Et vtroq; mō passiuum accipi potest sm primos duos modos passiōis: inquantū talis intellectus est actus alicuius organi corporalis. Sed intellectus qui est in potētia ad intelligibilia quę ob hoc Aristo. nominat intellectum possibilem: nō est passiuus illis duobus modis: quia non est actus organi corporalis.

Potētia dupliciter habꝫ ad actum.

Deus quōdā illuminat.

§. II. DE INTELLECTV AGENTE.

Hic est alia potētia realr distincta ab intellectu possibili. Vnde ꝓbs in. iij. de aia dicit. Necesse est in aia has duas differētias esse. s. intellectū possibilē & agentē. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. in. j. parte. q. lxxix. ar. iij. ꝙ sm plationē nō esset necesse ponere intellectum agentē ad faciendū intelligibilia in actu. Et ratio est: qa Plato ipse posuit formas rerū materialiū sine materia subsistere: & per ꝓs intelligibiles esse: qa ex hoc est aliqd intelligibile actu ꝙ est immateriale. Et hmōi vocabat spēs & ideas ex quarū participatione dicebat nos scientiā rerum habere. Sed qa Aristo. nō posuit formas rerū naturalium subsistere sine materia: forme autē in materia existentes non sunt intelligibiles actu: sequebatur ꝙ forme seu nature rerū sensibilium quas intelligimus non essent actu intelligibiles. Nihil autē reducitur de potentia ad actum: nisi per aliquod ens actu: sicut sensus fit actu per sensibile actu. Oportebat igitur ponere aliquā virtutē ex parte intellectus que faceret in actu intelligibilia per abstractionē specierum a conditionibus materialibus. Et hec est necessitas ponendi intellectum agentem. Est autem iste intellectus agens aliquid in anima: id est quedam virtus seu potentia propria sm beatum Tho. vbi. 6. Nam in rebus naturalibus perfectis preter vniuersales causas agentes sunt proprie virtutes indite singulis rebus perfectis ab vniuersalibus agentibus deriuate. Nō enim solus sol generat hominē: sed etiam est virtus generatiua hominis in homine. & similiter in alijs animalibus perfectis. Cum autē nil sit perfectius in inferioribus rebus anima humana: ideo oportet dicere ꝙ in ipsa sit aliqua virtus deriuata a superiori i tellectu per quā possit phantasmata illuitrare. Et hoc experimēto cognoscimus dum ꝓcipim⁹ nos abstrahere formas vniuersales a cōditionibꝰ particularibꝰ qd' est facere intelligibilia actu. Nulla autē actio alicui conuenit rei nisi per aliqd' principiū formal'r inherens ei. Oportet igit virtutē que est principiū huiꝰ actionis aliquid esse i aia. Vnde Aristo. cōparauit intellectum agentē lumini: qd' ē aliqd receptū in aere. Sicut ergo lumē requirit advidēdū nec sufficit potentia visiua: nec res colorata que obijcitur visu. Ita intellectus agēs est necessarius ad intelligendum nec sufficit intellect⁹ possibilis: nec intelligibilis res: nisi adesset intellectus agēs qui faceret intelligibilia in actu per modū abstractiōis. Et quia sensibilia sunt in actu extra animā q̄ apprehendunt a sensib⁹ sm ꝓditiones particulares & indiuiduantes: ideo non oportet ponere sensū agētē: sed ipm sensum q̄ est potētia passiua. Sed intelligibilia rerū materialiū nō sunt in actu extra aiam q̄ pñr im primere in intellectū: & iō oportet ponere intellectum agētē q̄ abstrahat ꝓditiones materiales a reb⁹ sensibilibus seu phātasmatib⁹ earū & sic species intelligibiles deferat seu presentet intellectui possibili ut intelligat. Qd' aūt dr Io. s. Erat lux uera que illuminat omnē &c. s. lumine naturalis cognitionis. verum est ꝙ illuminat oēs sed vt causa vniuersalis: a qua anima humana participat quādā particularē virtutē. i. intellectū agentē. iuxta illud. Signatū est super nos lumē vultus tui dñe. Et si intellectus agens nō esset aliqd aie: sed esset quedā subsātia separata: tūc vnus esset intellect⁹ agēs oīm: sed hoc est falsum. Nam intellectus agens vt dictū est: est aliquid anime vt quedā virtus seu potētia eius. Et ideo necesse est dicere ꝙ sint plures intellectus agēres sc̄m pluralitatē animarū que multiplicant sc̄m multitudinē hoim. Non em pōt esse ꝙ sit vna & eadem virtus diuersarum substantiarum.

Necesse ē intellectū agē tē esse in aia.

§. III. VNA ANIMA ET VNVS INTELLECTVS

nō est in oībus hoibus: ut tradidit & dixit Auerrois in. iij. de aia. Qd' quadrupl'r probo. s. similitudine: auctoritate: rōne: & ipossibilitate. Prio ꝓbo sic. Similitudine. Nā Aristo. in. iij. de anima assimilat intellectū vel animā itellectiuā lumini. Sed non est idem numero lumen in diuersis illuminatis: g̃ non est idē intellect⁹ in diuersis hoib⁹. Sed ỹo hoc idē probo sacre scripture auctoritate. Apoc. vij. Vidi turbā magnam quā dinumerare nemo poterat &c. Sed turba illa nō erat hoim corporaliter viuētiū: sed animarū a corpe separatarū: ergo sunt multe aie intellectiue

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rõnes ꝫ errorẽ Auer-rois.

ſm multitudinẽ corporũ. Tertio ꝓbo hoc idẽ duplici ratione. Prima eſt talis. Aut aia eſt tantũ motor corpis aut forma. Si eſt tantũ motor opꝫ multiplicari in diuerſis hominib⁹: ergo aſſignabũt diuerſe aie. Si aũt aia eſt forma corporis: tũc etiã opꝫ ꝙ ſint diuerſe aie in diuerſis hoĩb⁹. Tũ qa impoſſibile eſt pluriũ idiuiduorũ eſſe vnã formã numero. Tũ qa ſi intellect⁹ eſt virt⁹ aie: ſequitur ꝙ ſicut ad multiplicationẽ corporũ ẽ multiplicatio aiarũ: ita ad multiplicationẽ animarũ neceſſario ſeqꝫ multiplicatio intellectuũ. Sed'a ratio ad idem eſt talis: aut homo habet eſſe ab aia intellectiua: aut ab aia ſenſitiua. Si ab anima intellectiua: ergo ad multiplicationẽ hominũ erit multiplicatio aiarũ intellectiuarũ. Si vero ab aia ſenſitiua vel nutritiua: tũc hõ non haberet vñ excederet alia aĩalia qd' eſt inconueniẽs: ergo impoſſibile eſt vnã aiam rõnalem eſſe numero oĩm hoĩm. Quarto hoc idẽ ꝓbo ex impoſſibilitate q̃ ſequit ponẽtib⁹ eſſe vnũ intellectũ oĩm numero Qd' em nõ poſſit eſſe vn⁹ intellect⁹ numero oĩm ꝓbo ex quatuor impoſſibilib⁹ que ſequũtur. Primũ eſt: qa ipoſſibile eſt plures pfectiones ſecũdas eſſe ꝑrias exiſtente vna prima pfectione. Sed nos inuenim⁹ plures ſcdas pfectiones eſſe ꝑrias in diuerſis hominib⁹. ſ. q̃ quidam ſunt ſtulti quidã ſapiẽtes: quidã vitioſi: ergo opꝫ primã pfectionẽ, ſ. aĩam intellectiuã variari & multiplicari i diuerſis hoĩb⁹. Sed'm eſt: qa ſi oĩm hoĩm eſſet vn⁹ intellect⁹ velvna aia numero: tunc oẽs hoies eſſent vnus homo: & ſic nõ eſſet diſtinctio Sortis et Platonis p aliquã formã ſubſtãtialẽ: ſed ſolũ p aliqd' extrinſecũ: puta ꝙ vn⁹ eſſet capacior & ali⁹ nõ tertiũ eſt: qa cũ cõtingat duos vel plures hoies ſimul & ſemel vnũ & idẽ obiectũ intelligere: ſi em ꝓ vnũ poſſibile intellectũ intelligũt ſequeꝫ ꝙ vn⁹ & eiuſdẽ virtutis ſimul & ſemel reſpectu vn⁹. & eiuſdẽ obiecti ſint plures

Similitudo pulchra.

actiones: ſed hoc eſt falſum & impoſſibile. Ad cui⁹ probationẽ ſimilitudinẽ talẽ adduco. Ponaꝫ ꝙ oculus oĩm hominũ ſit vnus numero: ita ꝙ oẽs homines habeãt vnum oculũ numero: tũc quãuis ſint multi videntes: tñ oĩm viſio nõ eſt niſi vna reſpectu eiuſdẽ obiecti in eodẽ tẽpore. Similiter ſi intellectus ſit vnus oĩm ſequeꝫ ꝙ oĩm hominũ idẽ intelligentiũ eodẽ tpe ſit vna actio itellectualis tãtũ: ſed hoc eſt impoſſibile. Vnde ſicut due viſiones numero nõ poſſunt eſſe ſimul vnus viſus vel viſus vnius oculi: qa habẽtes vnũ oculũ poſſunt dici duo vel plures videntes: non tamẽ plures viſiones ſed vna. Sic duo vel plures habentes vnũ intellectũ numero: poſſunt dici duo intelligentes: nõ tñ poſſunt eſſe vel dici due intellectiones vni⁹ intellectus: ſed vna tantũ. Quartum ẽ ꝙ tunc homo nõ beatificaretur per aliquã operationẽ extra eſſentiã anime. Cum philoſophus ponat beatitudinẽ in nobiliſſima operatiõe anime. hec beatus Tho. ij. ſcripto ſententiarum. diſt. xvij.

¶De multiplici oculo varie exercendo. Cap. iij.

QEINDE VIDENDVM EſT quõ ipſe intellect⁹ exercẽdus ſit pie & fructuoſe. Eſt aũt intellectus oculus anime: per quem vidit ſeu cognoſcit res & in corpore & a corpore ſeparatas. Sicut autẽ duplex eſt oculus corpalis: ita & duplex ẽ oculus aie. Intellectus. ſ. ſpeculatiuus tamq̃ dexter oculus: & intellectus practicus tamq̃ ſiniſter. Et ſicut

Duplex dextrũ eſt perfectius ſiniſtro ſiue oculus: ſiue manus: ſiue

ẽ oculꝰ anime.

aliud ita: & ſpeculatio eſt perfectior actione de ſe. Et ſicut naturaliter oĩs homo habet duplicem oculum corporis: & ſi vno careat quãuis videat tamẽ defectus eſt non parvus in eo. Ita & anima cuiuſlibet debet habere & oculum ſpeculatiuũ & oculum practicũ: aliquãdo. ſ. conſiderãdo

Duplex ẽ ſpeculatio.

diuina: aliquando cõſiderando & ordinãdo humana. Eſt autẽ duplex ſpeculatio ſm. b. Tho. ſup Canti. Vna eſt intuitiua ſolũ conſiderãs res & precipue ſpũales & diuinas ad intelligendũ & hec modicũ perutilis. Hanc habuerũt philoſophi. de quib⁹ apl's Rom. i. Cũ cognouiſſent deum non ſicut deũ glorificauerũt aut gratias egerũt, ſed euanuerũt in cogitationib⁹ ſuis. Alia ſpeculatio eſt guſtatiua: cũ. ſ. affectus diligit qd' intelligit ha bẽdo ſaporem de diuinis & ſpũalibus prot ſunt. Et hec eſt ſpeculatio ſanctor⁹ & bonor⁹ fideliũ: de q̃ apl's ad Heb. vi. Qui ſemel illuminati ſunt: guſtauerũt etiã donũ celeſte: & pticipes facti ſunt ſpũſſancti: guſtauerũt nihilomin⁹ donũ dei & bũ.

Hoc ptinet ad ſapientiã: que dr̃ a ſapore: & ducit ad regnũ perpetuũ. vt. dr̃. Saꝑ. vi. Hunc oculũ. ſ. guſtatiue ſpeculationis conaꝫ diabolus in hoie excecare. In cuius figurã legitur. i. Reg. xi. ꝙ Naas Ammonitarum rex Iſrael itas delabes Galaad quos obſidebat in hoc voluit cum eis confederare & pacem habere vt omnium oculos dextros eruꝫ eret. Et ſic diabolus qui cum fidelibus bellat cum eis quaſi pacem facit & non moleſtat: ſi oculum conſiderationis ſpiritualium & diuinorum auferat ab eis. Vñ Salo. Eccl'ſ ij. Oculi ſapientis in capite eius. Caput cuuſlibet virtuoſi eſt chriſtus: & ad hunc contemplandum & opere imitãdũ oculi intellectus bonorum diriguntur & Prouer. iiij. dicitur. Oculi tui recta videant ſcilicet ſpeculando & palpebre tue precedãt greſſus tuos. Palpebre oculorum ſunt cõſiderationes debite & rõnabiles que in angelo dicunt precedere greſſus nr̃os. i. opa nr̃a. Sic igit vtroq; oculo. ſ. practico & ſpeculatiuo vtendũ eſt: ſicut & ſancti viri fecerũt. Vñ Melchiades Papa. Nonne Moyſes in ſeculo erat cũ crebro intraret tabernaculũ & exiret: Qui intus cõtẽplatione rapiebatur foris infirmantiũ negoĩs vrgebat. Sed & Iacob aſcẽdẽtes & deſcẽdẽtes angelos vidit: qa rectores eccl'ie nõ ſolũ cõtẽplãdo aſcẽdũt: ſed deorſum q̃ꝫ ad mẽbra illi⁹ miſerãdo deſcẽdũt. diſt. lxxxvij. decreuit.

Multiplex eſt oculus.

§.I. SCIENDVM TAMEN ꝙ MVLTIplex eſt oculus. Eſt oculus corpalis: & hic coercẽdus propter occaſiones multor⁹ inde conſequẽtiũ. Vñ Iob. xxxi. Pepigi fedus cũ oculis meis vt ne cogitarẽt quidẽ de virgine. Et Eccl'ſ. xxxvi. Fornicatio mulieris i extollẽtia oculorũ. Eſt oculus preſidẽtalis: & hic reuerẽdus. Vñ dñs per prophetam. Qui vos tangit: tãgit pupillũ oculi mei. ij. q. vñ. accuſatio. Tangunt autẽ qñ inhonorãtur. De his etiã Hiere. xiij. Deſecerũt oculi eor⁹: qa non erat herba. ſ. ſpiritualis refectionis. Et illud ps. Oculi mei languerũt prepinopia. ſ. ſpũs. Eſt oculus rõnis naturalis: & hic fidei ſubiũ ciendus. Vnde Canti. vi. dicitur a ſponſo aie ſponſe ſue. Auerte oculos tuos: qa ipſi me auolare fecerũt. i. remoue inquiſitiões ſm naturalẽ rõnem in his que ſunt fidei: qa limõi inueſtigationes faciunt aiam a deo recedere, ꝓpter qd' ait apl's. ij. Cor. x. In captiuitatẽ redigẽtes omnẽ intellectũ in obſequiũ chriſti. Eſt oculus affectiõalis & hic ad deũ erigẽd⁹: iuxta illud Eſa. xxxviij. qd' dixit Ezechias Attenuati ſunt oculi mei ſuſpi. in excel. Oculi mei. i. intellectus quo ad cogitationẽ: & affect⁹ quo ad appetitionẽ iſta. ſ. tẽporalia nimis amãdo. Sic ergo de reprobis dicit Statuerunt oculos ſuos. i. affectus declinare in terram. i. ad terrena. Eſt oculus intentionalis: & hic ad celum extendus vt ſcilicet ſeruet illud apl's. i. Cor. x. Oia i gl'iam dei facite. Et de hoc Lu. xi. dicit. Si oculus tuus. i. intentio fuerit ſimplex: totũ corpus tuũ. i. opẽratio ſequens lucidũ erit. Qd' faciebat Tob. iij. Ad te dñe oculos meos erigo. In plurali dicit oculos: qa & ſi vnus tãtũ vt timus ſit finis qui in opere intenditur: multi tñ poſſent eſſe fines medij qui ad deũ dirigi debẽt. Eſt oculus contẽplationis: & hic ſpũ cõcidẽdus. De hoc dicit ſpõſus. Canti. iij. Vulneraſti cor meũ. ſ. ad amorẽ trahendo in vno oculo⁹ tuor⁹. id eſt cõtẽplatiõe diuinor⁹ que pertinẽt ad oculũ ſpeculatiuũ. Et in Pſ. Defecerũt oculi mei i eloquiũ tuum: qd' eſt ſcriptura ſacra ſeu inſpiratio dei. Eſt oculus cõſcientialis: & hic detergẽdus. ſ. a puluere terren⁹ & detractionum. Vñ de chriſtus. Luce. vi. ait. Quid vides feſtucam in oculo fratris tui: trabẽ autẽ que in oculo tuo eſt nõ cõſideras? Hic Grego. de detractoribus ait, Quid aliud detrahentes faciũt: niſi ꝙ in puluerẽ ſufflãt: & i oculos ſuos terram excitãt: vt vnde plus detractionis perflãt: inde magis nil veritatis videant. xi. q. iij. inter verba. Eſt oculus diuinalis: & hic cuſtodiẽdus. Zach. iij. Super lapidẽ vnũ oculi ſeptẽ. i ſup chriſtũ: & ſup quãlibet electũ ſeptẽ dona ſpũs requieſcũt: q habent hoies in oĩbus dirigere & illuſtrare: iuxta illud: Oculi dñi multo plus lucidiores ſũt ſup ſolẽ: qa ſpirituſſancti dona rorã animã illuſtrãt. Eſt oculus doctrinalis: & hic caute exercendus. Et de hoc Iob. xxix. Oculus fui ceco: docẽdo. ſ. ignorãtẽ: ideo aũt caute exercẽdus: qa (vt dicit) Eccl'ſ. xlij. Sol exurẽs radius obcecat oculos. ſol exurẽs. i. doctrina nimis rigida vel nimis alta: & de his oĩbus oculis debet ſeruari illud Pſ. Oculi mei ſemper ad dominũ & tũc beati oculi qui vident hoc modo. Luce. x.

Eccleſi. xxij.

De his que

¶De his quæ requiruntur ad bene videndum corporaliter & ſpiritualiter. Capitulum. III.

NOTANDVM QVOD SIcut ad bñ videndũ corporaliter tria requirunt: ita ad videndũ ſpũaliter. i. ſm intellectum.

¶Primum eſt ſubiectum recte conditionatũ.

¶Sec'm eſt interiectum. i. medium illuſtratum.

¶Terrium eſt obiectum congrue coloratum.

Septem dona in chriſto

Hæc tria poſſunt notari in illo verbo Symeonis. Viderunt oculi mei ſalutare tuũ. Lu. ij. Nã ſubiectũ viſus eſt oculus. & ideo dicit oculi mei. Medĩũ p qd' videt eſt lumen: & ideo dicit viderunt. Obiectũ viſus eſt res corporalis colorata. ideo addit ſalutare tuũ. Et de hac viſione etiã põt intelligi illud qd' dixit chriſtus diſcipulis ſuis Lu. x. Beati oculi qui vident quæ vos videtis. ſ. chriſtũ & ſpũaliter.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM eſt ſciendũ ꝙ oculus ſeu pupilla oculi eſt ſubiectum vbi recipit ſpecies ſeu ſimilitudo rei q̃ videt. Sed ad hoc ꝙ bñ videatur oportet ꝙ oculus habeat quatuor conditiones.

¶Concauitatem priuato apparenti tumore.

¶Integritatem ſociato competenti vigore.

¶Obſcuritatem remoto impedienti albore.

¶Siccitatem ſemoto defluenti humore.

Oculũ oportet eſſe concauũ ad bene videndũ.

Ita & oculus mẽtis debet habere has cõditiones ſpũaliter ab bñ cognoſcẽdũ. Primo em̃ oportet ꝙ oculꝰ vt bñ videat corporaliter ſit cõcauus: nõ elatus cũ tumore exteriori. Experiẽtia em̃ docet ꝙ oẽs q̃ habent oculos groſſos & eminẽtes adextra male vidẽt: & habẽtes oculos cõcauos eõtrario bene vidẽt. Et rõ huius eſt: qa improportionata lux fuſcat: vñ hõ nõ habet poſſe reſpicere ſolẽ i ſphæra ſua. Si igit oculus eſt, peminẽs extra: ſtatim percutit radius lucis: & ideo ſuffocatur. Sed ſi oculus eſt cõcauus radi⁹ lucis recipitur primo in illa cõcauitate: & ſic ipſis diffuſis oculus ſine læſione ad ſuũ actũ adꝺciat. Vñ dicit ꝙ ſi quis in meridie eſſet i valde concauo pureo: ſtellas videret in cœlo. ſic accidit de oculo ſpũali. Nã q̃ habet intellectũ tumidũ & elatũ nõ videt. iux ta illud Ro. j. Dicẽtes ſe eſſe ſapiẽtes ſtulti facti ſunt. Sed habẽs intellectũ humilẽ q̃ ad intra occupat. ſ. ſui cognitione: huc bñ videt. Vñ Prouer. xj. Vbi humilitas fuerit ibi ſapiẽtia. Et Saluator Mat. xj. Cõfitebor inquit tibi dñe pater cœli & terræ: quia abſcõdiſti hęc a ſapiẽtibus & prudẽtibus: & reuelaſti ea paruulis. Ad ſenſum em̃ patet ꝙ cõuexa ſeu elata male ſunt receptiua & cõcaua bñ: ſicut videm⁹ in mõtibus q nõ retinẽt aquã pluuialẽ ſed valles & foueę. Vñ Pſal.

Pũcij.

Inter mediũ mõtiũ ptranſibũt aq̃: nõ in mõtib⁹. ſ. ſupbis: ſed inter mediũ mõtiũ. ſ. in vallibus quæ ſunt mediæ inter montes: ptranſibunt aquę veritatis ſcripturę & gratiæ. Ad hoc ipe chriſtus hortabat di. Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde. Mat. xj. Quod & exemplo oſtẽdit in oĩbus. Nã humilẽ matrem elegit quæ diceret. Ecce ancilla dñi &c. Lu. j. Humilẽ patrẽ ſeu nutricẽ Ioſeph: qui cogitauit occulte dimittere Mariã tanq̃ indignũ ſe reputans ſecũ habitare vt dicit Bern̄. Humilẽ lectum ſponum habuit. Humilia aĩa humiles pãnos ad cooperiendũ: humiles paſtores ad inuiſendũ. Demũ elegit humilẽ turbã diſcipulor⁹: ſcilicet piſcator⁹: & eis pręfecit humilẽ Petrũ q̃ dixerat. Exi a me dñe quia homo pct'or ſum. Luc. v. Et qa beatus Stephanus plenus fuit humilitate: qa ſapiẽtia & obediẽtia quæ niſi ex humilitate haberi nõ poſſunt: ideo intuens in cœlũ vidit gloriam dei &c. Act. vij. Sec'm qd' requiritur ad bene videndũ eſt integritas ſociata cõpetẽti vigore. Et ꝙ huius declaratio ne ſcire oportet ꝙ oculus corporalis habet ſupra pupillam

Septem tunicas veſtiũt oculus.

ſiue lucẽ ſeptẽ tunicas ſeu velamina: & quęcũq; illarum de ſiue lucẽ ſeptẽ tunicas ſeu velamina: & quęcũq; illarum de ficeret aur læſa eſſet, viſio impediret. Appoſuit autẽ auctor noſter glorioſus deus ſeptẽ tunicas ipſi pupillæ: vt magis cuſtodiretur illa virtus nobilis quæ ꝓpter ſuam nobilitatem de facili lęderet. Propter quod Pſ. xvj. dicebat. Cuſtodi me dñe vt pupillã oculi. i. ſicut ſeptẽ tunicas induis pupillã oculi corporalis: ſic ſeptẽ donis ſpirituſſancti cuſtodi oculũ animæ meæ. Nec; em̃ qs põt bene videre ad ſufficiẽtiam ea quæ ſunt ſibi expediẽtia ad ſalutẽ niſi habuerit ſeptẽ dona ſpũſſancti: quæ pleniſſime fuerũt in chriſto: & ab ipſo deriuanꝫ in oẽs ſuos electos. De qbus dicit Eſa. xj. Requieſcet ſuper eũ ſpũs dñi: ſpũs ſapiẽtiæ & intellectus: ſpũs conſilij & fortitudinis: ſpũs ſcientię & pietatis: & replebit eũ ſpũs timoris dñi. Et ex his bene videbit & iudicabit quęcũ q̃ agẽda. Vñ ſequit immediate. Nõ ſm viſionem oculor⁹ iudicabit. i. ſm iudicium hoĩm & apparentiã exteriorẽ. Sapientia em̃ in eo apparuit dum diabolo occultauit myſteriũ incarnationis: diſponẽdo vt mater ſua ſpõſum acciperet. Quã rõnẽ aſſignat Orige. xxvij. q. ij. inuẽta. Spũs intellectus oſtendit ex eo ꝙ illius carnis aſpectus intellectũ dare videbat. Bruta em̃ viſo Ieſu nato videntur ratione repleta. De quibus Eſa. j. Cognouit bos poſſeſſorem ſuũ &c. Et paſtores idiotæ videntes cognouerunt de verbo &c. Luc. ij. Requieuit ſpũs cõſilij ſuper eũ: quia oĩa cõſilia quæ prædicaturus erat: infantulus adimpleuit virginitatem: pauperTatem: obedientiã: patientiã &c. Quantũ ad ſpũ fortitudinis dicit Eſa. lj. Cõſurge conſurge induere fortitudine brachij dñi. Dñi brachium filius eſt a patre procedens: qui indutus eſt fortitudine qñ vnitus eſt carni nr̃æ: in qua fortiter dejecit hoſtes inferni & vitia mũdi. Et ideo his dicit cõſurge cõſurge. i. cõſunges contra diabolum. Vnde ipſe dicit Io. xvj. Iam princeps huius mũdi iudicatus eſt. Cõſurge cõtra aduerſa & cõtra vitia mũdi ea ſuperando. Confidite inquit ibidem. ego vici mundũ. Spũs ſcięti æ in eo oſtenditur non ſolũ ſpeculatione ſeu notitia ſcripturarũ eũ in templo duodẽnis interrogaret doctores: ſed & experiẽtia ſenſitiua. Ex his em̃ quę paſſus eſt didicit ſm Aplm ad Heb. v. paſſus eſt em̃ agonem: eſurię: & alias pœnalitates. Pietatis ſpiritu repletus eſt: qui quia noſtri cõpaſſus naſci voluit vt nos nõ moreremur. Pietatis etiam ſpm habuit: quia ad dandã notitiam cœlor⁹: & religionẽ veram reuelãdam natus eſt. Vt em̃ homo cõſidentius ambularet ad veritatẽ: ait Augu. de ciuita. dei. ipſa veritas dei filius hoie aſſumpto nõ deo conſumpto veniens fundauit ac ſtabiliuit fidẽ. De ſpũ timoris quid dicendũ: niſi quia timuit dñs Ieſus nõ ſolũ timore reuerẽtiali perfectiſſimo: ſed etiã timore naturali. iuxta illud Mat. xxvj. Cœpit Ieſus timere. & dicẽte angelo. Fuge in ęgyptum: illuc delatus fuit. Et quia beatus Stephanus erat plenus ſpũſancto: vt dicit Act. vj. quo ad iſta dona: ideo vidit gloriã dei. Et beatus etiã Symeon: quia ſpũſſanctus erat in eo vt dicitur Luc. ij. ideo præſentatũ chriſtũ in tẽplo agnouit dicens. Viderunt oculi mei &c. Tertio oportet ꝙ oculꝰ ſit niger non albus ad bene videndũ. Hoies em̃ multũ albi male vident: ſiue ſi habent palpebras albas: ſiue piloſ eor⁹ albos nimiũ. Ratio huius eſt: quia albedo diſgregat viſum & ideo debilitat. Oĩs em̃ virtus diſgregata debilior eſt virtute ſimul cõgregata. Hinc auctor naturæ fecit aĩalibus melius videntibus pupillam nigrã: vel ad nigredinem rendẽtem principaliter. Et ex hoc inſinuatur ꝙ ad hoc ꝙ oculus mentis ſit aptus ad videndũ: oportet ꝙ ſit nõ albus vel delicatus: ſed niger vel mortificatus. Vñ & de ſapientia dicit Iob. xxviij. Nõ inuenit in terra ſuauiter viuentium. Talis fuit vita chriſti plena ſcilicet aſperitate & mortificatiõe, ꝓpter quod dicebat aia Cañ. j. Faſciculus myrrhæ. i. coOculus debet eſſe ſicut & abſq; hũore.

pioſus in mortificatione & amaritudine vitę. Sic & Stephanus fuit mortuus mundo: renuntiatis tẽporalibus & interlos dirigens pro inimicis exorabat di. Ne ſtatuas illis hoc pct'm. Act. vij. Ita & Symeõ mortuus per affectũ vitę tẽporalis nõ aliud expectabat niſi chriſtũ videre: & ideo ipſo viſo inquit. Nunc dimittis ſeruũ tuũ dñe &c. Quia viderũt &c. Quarto oportet ꝙ oculus ſit ab humore ſeparatus: nam lachrymę impediunt viſum: vt experiẽtia docet. Vñ & Magdalena dũ fleret ad monumẽtũ vidit dñm cœlor⁹: & exiſtimauit hortulanum virgultor⁹. Accidit em̃ de lachrymoſis oculis ſicut de aere humido & pluuioſo: qui repreſentat iridem ſiue arcũ: & hoc non niſi ꝙ humores eiuſdẽ aeris. Vñ ſi quis dum plorat reſpiceret fixę lumẽ pure cãdelę exiſtimabit lumẽ circũdatũ ab arcu cerulei viridis rubei & flaui coloris: ſed tergendo lachrymas videbis ibi arcũ non eſſe: ſed te fuiſſe deceptũ. Verbũ dei qd' factũ eſt caro ſummę puritatis eſt. vñ dr̃ ſpeculũ ſine macula. Saꝑ. vij. Et liliũ conuallium Cañ. ij. Et ideo videri nõ põt niſi a puro & mũdo corde ſm illud ad Heb. xij. Sanctimoniã ſequimini. i. puritatẽ: ſine qua nemo videbit deum. Et Mat. v. Beati mundo corde qm̃ ipſi deum videbunt. Q̃uis em̃ aliquis naturaliter vel per exercitatũ ſtudiũ habeat acutũ intellectũ: ſi tñ carnaliter & ſm mundum viuit: parũ diuina penetrat & deguſtat vñ in figurã prohibebat Leuitis. Ne qui lippis erat oculis

Leuitici. xxj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accederet ad altare dei: nec offeret panes deo. Grego. in lib. pis quippe oculis pupillę sanę sunt: sed humore defluctu infirmantes palpebrę grosscscunt. Quoꝝ itaq; quia infusione crebra atteritur etiã acies pupillę vitiatur. Lippus quidẽ est cuius sensum natura exacuit: sed cõuersationis prauitas cõfundit. dist. xlix. hinc etem. Talis ergo q̃ habet oculos humorosos plenos carnalitate nec ad ministrandũ & offerendum sacramẽta est idoneus: nec in accedẽdo ad altare ad recipiendũ eucharistiã: nec cõsequenter ad videndũ deũ. Sed ḃtus Stephanus q̃ inter ꝯtos in terris positos primus vidit gloriã dei valde purus fuit. vñ intuẽtes in eum. Iudei videbant eũ vt angelũ: & sibi in testimoniũ magn̄ puritatis cõmissa fuit cura mulierũ cõuersan̄. Symeon etiã q̃a fuit valde purus. Vnde dicit iustus: ideo meruit christum videre dicens. Quia viderũt oculi mei salutare tuum &c.

§. II. SECVNDVM QVOD REquiritur ad videndũ est mediũ illuminatũ. Paret em̃ per experientiã q̃ de nocte aere nubiloso quantũcũq; quis haberet oculũ bene dispositũ: & ante se rẽ coloratã: nil de eavidere: quia. s. mediũ nõ est illustratũ. s. aer. Vbi etiã considerãda sunt quatuor circa ipsum mediũ ad hoc q̃ sit bene ordi-tum ad videndum corporaliter & spiritualiter.

¶ Subtilitas essentialis.
¶ Luciditas radialis.
¶ Puritas accidentalis.
¶ Continuitas terminalis.

Mediũ visibis debet esse subtile.

Quantũ ad primũ ad hoc q̃ possit bñ res videri requirit q̃ mediũ visionis sit subtile essentialiter. Eo em̃ q̃ medium est grossi⁹ visio est imperfectior: sicut patet q̃ ea q̃ videnť p mediũ aqueũ: nõ ita clare cõprehendũtur sicut quæ videnť per aerẽ: & q̃ videnť per aerẽ densiorẽ: minus perfecte & clare videnť q̃ ea q̃ videnť per aerẽ rariorẽ. Vñ aliq̃n & alicubi aer est ita densus: vt nõ videať fere sol. Sic ad videndum spũaliter requiriť subtilitas in medio. Media spũalia qbus spũaliter videre possumus sunt doctores & prædicatores: quoꝝ doctrinis illuminamur: qui in vtroq; testamẽto claruerunt: ꝑcipue ꝓphetę in veteri & apli in nouo. Sed & euãgelistę permaxime media sunt ad illuminandũ. Sunt autẽ quatuor media p q̃ spũaliter possumus deũ & dñm Iesum christũ & magnalia ei⁹ videre. Ipli quatuor euãgelistę figurari pñt per quatuor elementa. Licet em̃ naturaliter nõ oia elemẽta sunt transparẽtia corpora: sicut patet de terra: tũ vitrũ q̃ est terrestre est transparens. Ita autẽ ipsi euãgelistę fuerũt subtiliati & a mũdo reuulsi: vt optime p oẽs possim⁹ dñm videre: & q̃ ad ipm̃ ptinẽt: ex doctrina euãgelij & vita ipoꝝ. Et Matthęũ quidẽ possum⁹ apte terrã appellare: q̃a primo fuit valde terrenus dedit⁹ mũdi lucris. Vñ telonarius dr & publicanus. Et hic etiã Ezech. j. & Apoc. iiij. p hoiem figuratur: cui cõmissa est cura terræ vt in eo operaret. Geñ. ij. Tradidit etiã notitiã nobis de christo fm carnem quã a terrenis traxerit: incipiẽs euangeliũ Liber gñationis &c. Marcus significat per aquã. Nã in ciuitate q̃ fundata est tota in aqs: scilicet Venetiaꝝ elegit habitare: & per leonem figurat qui quartanã patiť eo q̃ multo humore abũdat. Aqua summe nutrit quartanã. Hic tradit notitiã de Iesu fm suã sapientiã q̃ per aquã figurat in scriptura. iuxta illud Eccli. xv. Aqua sapiẽtiæ salutaris potauit illũ. Vñ principaliter Marcus describit p̃dicationẽ christi. Et incipit euãgeliũ suũ in aquis Iordanis dicẽs. Mox post exordiũ fuit Ioãnes in deserto baptizans & p̃dicans &c. Lucas autẽ est vt aer. Vñ euangelium scripsit ea lingua quæ melius vtiť aere in formãdo vocẽ q̃ alij. Dicit Isi. in lib. Etymo. q̃ oriẽtales frangũt aerẽ in gutture & in gutture loquunť: vt Hebrei seu Iudei. Occidentales ꝑcipue Hispani frangũt vocẽ in dẽtibus: & ideo in dẽtibus loquunť vt Latini. Sed Mediterranei frangũt vocẽ in palato: & in palato formant vocẽ: & ideo melius q̃ alij loquunť vt Greci. Et iõ locutio eoꝝ cõprior est ceteris fm ipsum. Et hac lingua Lucas suũ scripsit euangeliũ fm Hiero. vñ sęculari quadã redolet eloquẽtia. Hic figurat per vitulũ qui in veteri testamẽto figurabat mortẽ christi: q̃ in aere facta est. Vñ & principaliter Lucas describit ignominiã passionis: & hęc visio est nobis magis ꝓportionata. Nã per aerem corporaliter melius⁹ videm⁹. Et est rõ: q̃a nil nobis nasci profuit q̃d dixit Matthęus: nec prædicatio ꝓfuit q̃d dixit Marcus: nisi redemi ꝓfuisset q̃d dixit Lucas. Ioãnes autẽ figuratur per ignẽ. Et merito: q̃a dilectionis amore ardebat.

Euãgelistę figurant quatuor elementis.

Hic figurat etiã per Aquilã quę super oia alia aialia volat spherã ignis: vbi exustis plumis ad terrã venit & iterũ iuuenescit. Igni recte cõparatur cuius verba fuerunt plena igne charitatis. Ipse describit quõ sic deus dilexit mundũ vt vnigenitũ suũ daret. Et qualis sit ipse vnigenitus datus nobis. i. In principio erat verbũ. Ipse narrat sermonẽ in victima cena plenũ igne amoris. Ipse solus latus christi lancea perforatum describit: vñ exit ois flãma amoris. Epistolę eius plenę sunt fraterno amore. Quæ habenť in legẽdis ad propositum hic sunt. Sed o mediũ debet esse lucidũ illuminatum. Vñ licet aer sit mediũ p quod videm⁹: qñ tñ est tenebrosus visioni nequaq̃ deseruit. Lux autẽ quæ habet perfecte illuminare: est verbũ æternũ: vt patet Io. j. Media autẽ illuminãtur vario modo ab eadẽ luce fm mediũ dispositionẽ. Nãli qua sunt media tersa & opaca vt speculũ & calibs. Aliqua sunt media transparẽtia & solida: vt vitrũ. Aliqua sunt media representatiua & subtilia: vt ignis: aer: & aqua. Prima media illuminanť tantũ in superficie. Et hæc representant: sed nõ recipiũt. Sed a media illuminanť tota: sed dubiũ efficiunt: seu nõ clare ostendunt. Sed tertia media illuminanť perfecte & clare representant. Primi sunt p̃dicatores scripturas recitantes: sed nõ intelligentes: seu bene loquentes & male operantes. Sed a media sunt doctores veri catholici. Sed tertia sunt euangelistę & apostoli qui immediate a dño illustrantur. Et tñ sciendum q̃ illa pars media lucidior est q̃ est vicinior corpori in quo radij terminanť. Vnde aer est lucidior iuxta terram q̃ sit superius: propter quod media regionis aeris dicitur tenebrosa. Cum autẽ radij diuinitatis terminẽtur in carne: quã verbum assumpsit. in illa tertia parte mediorum quæ illuminanť quæ cõprehendit euangelistas: illa persona est magis illustrata q̃ fuit illi carni propinquior. Et hic fuit Ioannes euãgelista. Nam fm carnẽ frater fuit in sc̃o gradu Iesu christi. Et q̃uis & alij fratres ei⁹ fuerint: nõ tñ ei ita familiares & cõtinui cum eo. Vnde Isid. dicit q̃ est quasi vnus de quatuor fluminibus paradisi: qui ex ipso sacri dñici pectoris fonte potauit: q̃d postea in toto orbe diffudit. Tertio ad hoc q̃ medium sit cõperens: exigitur q̃ medium sit purum ab oi accidente: q̃ videlicet nõ habeat aliquem colorẽ: nec etiã repleatur humore. Nã si mediũ esset coloratum: oia viderenť esse coloris illius medij. Similiter si medium est vaporibus aut humoribus replerũ: nõ representatur oibus sicuti est. Vñ aliq̃n sol apparet sanguineus aut rubicundus: quia aer nõ est in sua puritate. Ioãnes euãgelista fuit optimus vt esset mediũ visionis tantę. Nã fuit ab oi amore alienatus a christo. Nam vocatus de naui statim oblitus est amoris paterni: renuit nauim artẽq; piscandi: & existens in nuptijs: quia ducebat vxorem: virgo purus ipsa vxore relicta: virgo permansit in euum. Quarto & vltimo medium debet esse cõtinuum scilicet ab oculo vsq; ad rem visibilẽ vel videndam. Hæc est vna ratio quare positus conus in igne subtilissimo non videť: quia variantur media. Nam oculus est in aere & conus in igne. Et vbi oculus sine lęsione staret in igne clarius videret q̃ videat per aerem. Hic autẽ sacer euangelista cõtinuus est a christo ad nos ad quod insinuandũ factus fuit medius inter senatum apostolicum & christũ dñm: q̃n volentes scire quisnam ipsum traderet: Ioannem interrogauerunt. vbi dicit Pet. Rauen. Quantũ potuerit apud deũ ꝓ nobis minimis: si intercessor fuit ꝓ summis. Quãta reuerẽtia eius patrocinij debet a nobis flagitari: qui aduocatus factus est apostolorum. Huius autem continuitatem sub figura descripsit Ezechiel. xvij. c. dicens. Aquila grãdis magnaꝝ alarũ longo mẽbroꝝ ductu: plena plumis & varietate venit ad Libanũ: & tulit medullã cedri: & summitatẽ frondiũ eius auulsit: & transportauit eã in terram Chanaã: in vrbe negotiatoꝝ posuit illã. Vbi primo notať euangelistæ dignitas varia. Habuit enim dignitates plurimas. s. lympiditatẽ visualẽ: & ideo dicit. Aquila. Sed a dignitas fuit virginitas angelicalis: & ideo dicit grandis. Tertia fuit potestas supernalis: quæ ibi notatur. magnarum alarum. Quarta tenacitas mẽtalis. s. in bene retinendo mente verba audita a christo: ibi, longo membroꝝ ductu. Quinta suauitas internalis: ibi. plena plumis. Sexta varietas gradualis: q̃a. s. patriarcha, prophęta, apostolus, euangelista, martyr, doctor, & ꝓpheta, & frater xpi: ibi. & varietate. Secũdo notať in eo perspicacitas lucida: cum dicitur. venit a libano & tulit medullam cedri &c. Vbi primo describitur eius ascẽsus mirabilis: ibi. venit a libano: q̃ est quidã mons: & interpretatur cãdidatio: & significat altitudinem diuinæ maiestatis. Sed o fructus tractus ineffabilis: ibi. tulit medullam cedri. i. diuinitatis. Medulla em̃ stat in medio. Media autẽ inter diuinas personas est filius: nõ quidem loco situ vel prioritate tẽporis: sed noiatione personę & hanc medullã. s. verbũ tulit &c. Tertio sermo prolatus in cõprehẽsibilis: ibi, & summitatẽ frondiũ eius auulsit. Frondes em̃ sunt ꝓprietates verbi quas descripsit dicens. Verbũ erat apud deum &c. Tertio notantur de eo charitas optima: ibi, transportauit eã in terrã Chanaã &c. Et hoc cũ perduxit verbi narrationẽ vsq; ad carnis assumptionem: cum dixit. Verbum caro factũ est &c. Et etiam quia dimisit in mundo veram cognitionem de christo & vita eius.

Ioan. j.

Mediũ debet esse lucidum.

Mediũ debet esse purum.

Mediũ debet esse continuum.

§. III. TERTIVM QVOD NEcessario requiritur ad videndum est obiectũ coloratũ. Nam & si quis habeat oculum purificatum & medium illustratũ & non adsit obiectum coloratũ nõ videt corporaliter. Vñ & aiam cum egreditur de corpore nõ videm⁹: nec angelos in sua essentia: nec virtutes & huiusmodi. Et ratio est: quia nõ sunt corporalia: nec per consequens colorata. Quia igitur deus purus spiritus erat eum videre nõ poteramus. Sed postq̃ effectus est homo: & per consequens coloratus eum omnis videre potuit. iuxta illud Esa. lij. Videbit omnis caro salutare dei. Notat autem sponsã quatuor colores eius: cum dicit Cañ. v. Dilectus meus candidus & rubicundus. Caput eius aurum optimum. Comę eius sicut elatę palmarum: nigrę vt coruus. Vbi nota.

Obiectũ coloratũ requiriť ad videndum.

¶ Albedinem puritatis: quia candidus.
¶ Rubedinem charitatis: quia rubicundus.
¶ Fuluedinem dignitatis: quia aurum optimum.
¶ Nigredinem humilitatis: quia nigrę comę.

Puritas est quadruplex.

Respice inquit Pñ. in faciem christi tui. Et primus color spectat ad carnem eius purissimam. Est autẽ quadruplex puritas. Vna habetur per essentiam quæ est solius dei. Leuit. xix. Ego sanctus sum dñs deus vester. Sed a per gloriæ permanentiam. Et hæc angelorum & beatorum. Pñ. cxlix. Exultabunt sancti in gloria. Tertia per innocentiã. Apoc. xiiij. Sine macula sunt ante thronum dei. Et hanc occisi ab Herode habuerunt per pœnitentiam. Pñ. l. Lauabis me: & super nivem dealbabor. iiij. Regũ. v. Lauare septies in Iordane &c. Quarta per effusionem sanguinis. Apo. j. Dilexit nos & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Sed quadruplex est martyrium. Primum est alios saluans vt christus ecclesia. Venite & videte martyrem &c. Sed m est voluntatis & operis: vt Stephani. Tertium est voluntatis tantũ: vt Ioannis euangeliste. Opere tantum: vt Innocentum. Sed nullum martyrium cœlos aperire potuisset nisi martyr christus suo sanguine rubrica eus aperuisset. Vnde Aue sanguis apertor tanuę. Tertius color scilicet fuluus: quia dicitur caput eius aurum optimũ: spectat ad diuinitatem eius nobilissimam carni vnitã. Aurum purũ fuit caro eius: perfectus aia eius: optimũ diuinitas eius. Et potest dici q̃ iste color demonstrat oipotẽtiam eius. Cognoscitur autẽ diuina potentia. Primo quando agit supra naturam: quod factum est cum virgo peperit. Sed o ostendit se agere contra naturam quando virgo eum lacta uit vbere de cœlo pleno: & cũ Stephanus vidit cœlos apertos. Tertio transformat naturam vt cum stella videbať ipsum cognoscere: & magis demonstrare: & aialia bruta & cũ Ioannem eduxit de nuptijs. Quarto operatur id quod non habet natura vt cum remittebat peccata siue originale parentibus occisis non circuncisis & actualia parentibus eorum & huiusmodi. Quartus color niger fuit: vt patet in auctoritate, comę eius &c. Et pertinet ad vitam eius vera mortificatione patientissimam. Fuit em̃ humilis quantum ad sui personam: quia paruulus natus est nobis. Esa. ix. qui immẽ sus erat. Secundo humilis quãtum ad locũ vbi natus: quia in paruo castro in vili tugurio. Micheę. v. Tu Bethleem terra Iuda &c. Tertio humilis fuit quantum ad pœnalitatem quam sustinuit vt alij. Sap. vij. Primam vocem emisi plorans &c. Quarto humilis quantum ad subiectionem hominum & legum: quia circuncisioni se subdidit. Et erat subditus illis scilicet parentibus. Luc. ij.

Marty-rium q̃druplex.

¶ De his q̃ impediunt visum aię vel auferunt. Ca. iiij.

Septẽ sunt q̃ auferũt vt sum spirituale.

SEPTEM SVNT QVAE AVferunt vel impediunt visum aiæ spũale vt dici possit cęcus: figuratus per cęcũ qui sedebat secus viã: ꝓcedentia ab inordinato amore. ꝓpter q̃d dicit Psal. Super cecidit ignis nõ viderunt solẽ. Vbi nota.

¶ Primo inchoationem excęcationis: ibi. ignis.
¶ Sed o cõpletiuũ huius priuationis: ibi. supercecidit.
¶ Tertio consecutiuum huius defectionis: ibi. & non viderunt solem.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Principiũ obscurationis vel obcęcationis mentis est amor inordinatus: qui signať per ignẽ: q̃a sicut ignis est primũ quatuor elemẽtorum maxime actiuum: ita amor est prima principaliũ quatuor passionũ & maxime operatiuus. solus em̃ amor nescit laborẽ fm Aug. Et sicut ignis in sinu celari nõ potest: vt dicit sapiens Prouerb. vj. sic nec amor vehemens. Omne autẽ pcm̃ procedit vel ab amore male inflammante: vel a timore male humiliante: vt dicit Augu. exponens illud Psalm. Incensa igni. s. ordinati amoris & suffossa. s. per defectũ inordinati timoris. Ab increpatione vultui peribunt. s. in iudicio sniã æternę damnationis. Sed & timor fundatur in amore. Propterea em̃ quis timet aliquid perdere vel sustinere: q̃a illud amat. Ad sensum etiam patet q̃ ignis materialis debilitat visum corporalem

pñ. lxxix.

§. II. QVANTVM AD SECVNdum sciendũ q̃ nõ q̃libet ignis inordinati amoris tollit visum spũalẽ. Sed tũc q̃n supercadit. i. in parte superiori rõnis per cõsensum descẽdit: auferẽs lumẽ naturę actualis cognitionis: & cõsequẽter gratiæ illustrationis: q̃d fit frequẽter instigante diabolo q̃ habitat in cœlo aereo. In cuius figurã legitur Iob. j. q̃ ignis descendẽs de cœlo. s. a dęmone procurato: pueros: oues q̃ sumpsit. pueros. i. rõnales & occultos sensus. oues. i. simplices & innocentes cogitationes mentis.

Septẽ sunt excæcatia visum.

Sunt autẽ septẽ mala ꝓcedentia ab isto igne excæcantia vt dictũ est. Primũ est nimia circa tẽporalia occupatio. Sicut em̃ puluis sup̃ oculos vel in oculos intrãs excęcat & impedit visum: sic occupatio circa terrena obscurat vel subtrahit cognitionẽ spũaliũ. Et sicut aspicies in terrã pro tunc in cœlũ nõ põt aspicere: sic & mens ad terrena applicata cœlestia meditari nõ põt. Vñ parabolice dr Lu. xiij. de quadam muliere a dęmone curuata: & cõsequenter oculis ad terram directa: q̃ sursum respicere non poterat. Et. iiij. Reg. vlti. haberur in figura q̃ Sedechias rex fugiens a Hierosolyma excęcatus est a Nabuchodonosor in Rebblata. Hierusalẽ interpretatur visio pacis: Rebblata interpretatur multa. Cum autẽ quis ab intuitione vero pacis implicat se multis occupationibus tẽporaliũ: excęcať a diabolo signato per Nabuchodonosor. Sed m ablatiuũ seu impeditiuum visus spũalis est carnalis parentũ affectio. Cũ em̃ gs nimis sensualiter amat ꝓpinquos multa facit incõuenientia: quæ tñ ipse nõ videt passione amoris obscuratus. Quod manifeste patet amante: vel a timore male humiliante: vt dicit Augu. exponens illud Psalm. Incensa igni. s. ordinati amoris & suffossa. s. per defectũ inordinati timoris. Ab increpatione vultui peribunt. s. in iudicio sniã æternę damnationis. Sed & timor fundatur in amore. Propterea em̃ quis timet aliquid perdere vel sustinere: q̃a illud amat. Ad sensum etiam patet q̃ ignis materialis debilitat visum corporalem

§. II. QVANTVM AD SECVNdum sciendũ q̃ nõ q̃libet ignis inordinati amoris tollit visum spũalẽ. Sed tũc q̃n supercadit. i. in parte superiori rõnis per cõsensum descẽdit: auferẽs lumẽ naturę actualis cognitionis: & cõsequẽter gratiæ illustrationis: q̃d fit frequẽter instigante diabolo q̃ habitat in cœlo aereo. In cuius figurã legitur Iob. j. q̃ ignis descendẽs de cœlo. s. a dęmone procurato: pueros: oues q̃ sumpsit. pueros. i. rõnales & occultos sensus. oues. i. simplices & innocentes cogitationes mentis.

Septẽ sunt excæcatia visum.

Sunt autẽ septẽ mala ꝓcedentia ab isto igne excæcantia vt dictũ est. Primũ est nimia circa tẽporalia occupatio. Sicut em̃ puluis sup̃ oculos vel in oculos intrãs excęcat & impedit visum: sic occupatio circa terrena obscurat vel subtrahit cognitionẽ spũaliũ. Et sicut aspicies in terrã pro tunc in cœlũ nõ põt aspicere: sic & mens ad terrena applicata cœlestia meditari nõ põt. Vñ parabolice dr Lu. xiij. de quadam muliere a dęmone curuata: & cõsequenter oculis ad terram directa: q̃ sursum respicere non poterat. Et. iiij. Reg. vlti. haberur in figura q̃ Sedechias rex fugiens a Hierosolyma excęcatus est a Nabuchodonosor in Rebblata. Hierusalẽ interpretatur visio pacis: Rebblata interpretatur multa. Cum autẽ quis ab intuitione vero pacis implicat se multis occupationibus tẽporaliũ: excęcať a diabolo signato per Nabuchodonosor. Sed m ablatiuũ seu impeditiuum visus spũalis est carnalis parentũ affectio. Cũ em̃ gs nimis sensualiter amat ꝓpinquos multa facit incõuenientia: quæ tñ ipse nõ videt passione amoris obscuratus. Quod manifeste patet de his tpalibus quãtũ volũt: q̃ affectio tradit in pũte Philistinorum. i. dęmonũ obcęcãtiũ illos: vt dicere possint illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scrutator maiestatis opprimitur a gloria.

pū. Lumē oculoꝝ meoꝝ: & ipm non est mecū. Tertiū exceptiuum est diuinoꝝ nimis subtilis pscrutatio. Vñ dr Prouer. xxv. Qui scrutator est maiestatis opprimetur a gl'ia. Sicut em si qs vellet aspicere fixe in spherā solis: potius obcecaret q̄ ipm plene videret: sic mētis nrǣ acies inualida in tā excellēti luce, s. perfecte cognitiōis diuinoꝝ figi nō pōt: qd si tētauerit gspiā ertore cecabit. Vñ & in figurā q̄ erant in stā sc̄oꝝ veteris tēpli seu tabernaculi velata erant: & a quocūq; apte videri nō poterāt. Qd est ꝑ curiosos qbus videt diuina secreta intellectu posse metiri: de quoꝝ numero aliq̄n fuit Paulus cōfidens nimis de propria sapiētia: & ob hoc nō intelligēs secretū mysteriū incarnationis ad qd ꝑ priū lumē naturale nō attingit. Vñ & de eo dr Act. ix. q̄ circūfulsit eū lux de cœlo: cadēsq; in terrā apris oculis nihil videbat. In quo significata est indispositio sua. Sed postea humiliatus cū accessit ad Ananiā visum recepit. Quartū exceptiuum est tepiditas & pigritatio. Sicut em instrumēta artis cū nō exercentur diu hebetant: & alioquin rubiginē cōtrahentia destruunt. Et sicut vires corporis minuunt si qs in aliquo opere nō se exerceat. Ita & intellectus hebetatur si torpescat desidia: nō vacās lectioni vel meditationi spūali. Vñ & Victorin⁹ dicit. Cito pigrescit iudiciū hūanū: nisi iugi lectione reparet. Et in huius figurā legit Tob. ij. q̄ cū sederet dormitās hyrūdinib⁹ emittētib⁹ stercora sup oculos suos exceçatus est. Ad significādū q̄ q dat se dormitioni pigritię & qeti corporali: tētationibus immissis a diabolo excęcatur. Quintū exceçatiuū est munerum receptio. Vñ dr Exo. xxiij. de iudice. Nā accipies munera q̄ excęcāt prudentes: & subuertūt verba iustoꝝ. & ꝓterea in iure talib⁹ phibet munera recipere. Nā hmōi obcęcati efficiunt postea acceptores personaꝝ ferentes iniustas snias. vñ Isido. xj. q. iij. paup. dicit. Ciuis olaſ auro iustitia: nullāq; reus pertimescit culpā quam redimere numis existimat. Et de hoc etiam dñs cōquerit p Esa. di. c. j. Principes tui infideles. s. nō seruātes fidelitatē & equitatē in iudicijs: socij furū: oēs diligunt munera: sequunt retributiones: pupillo nō iudicant: & causa viduę nō ingredit ad eos. Et in figurā huius dixit rex Iudicū doctria Iudicū Sarai vxori Abraę. Ecce dedi mille argēteos fratri tuo scilicet Abraę: hoc erit tibi in velamē oculoꝝ ad oēs q̄ tecū sunt: & quocūq; perrexeris memēto te deprehensam. Gen. xx. Sextū est tēporalis exaltatio. Multū em impedit honor & ꝑsperitas mūdi cognitionē sui: & per cōsequens dei, vñ dicit Apo. iij. dicis q̄ diues sum & locupleratus & nulli⁹ egeo: & nescis qa miser es & miserabilis: & paup & cęcus & nudus. Sic Saul exaltat⁹ ad regnū seu reginię ppli ita excęcatus est: vt reuerentia quā prius exhiberat patri spūali. s. Samueli amitteret dei obedientiā negligeret: generū suū Dauid sibi & toti regno perutilē cōtinuo psequeret ad mortē: & ad ea q̄ dānauerat & expulerat de regno. s. Phitonissas & diuinatores se cōuerteret: vt hr. j. Reg. xxviij. Septimū excęcatiuū est in malo assuefactio. Vñ dr Sap. ij. Malitia excęcauit eos Malitia nāt importat habitū vitij: qui acquirit ex frequentatione actuū & assuefactione. Talē cęcitatē incurrerāt Pharisęi: de qbus christus ait. Cęci sunt & duces cęcoꝝ. Mat. xv. In huius figurā legit Gen. xxvij. q̄ senuit Isaac & caligauerūt oculi eius: & præ senectute videre nō poterat. Cū em qs inueteratur in aliquo malo ex cōsuetudine ipsius nō cognoscit: nec sibi cōscientiā facit etiā de apertis malis. Simili r & de Germanis legit. i. Theutonicis q̄ antiquitus nō sibi faciebant cōscientiā de furto & rapina putātes sibi licere: ita erant assueti ad illud. Et Sodomitę assuefacti tanto scelere nō cognoscebant: & cōscientiā sibi nō faciebāt de tanta turpitudine palā: & pene oēs illius ciuitatis talia operantes. Et sicut percussi erant cęcitate mētali ꝓpter eoꝝ malitiā: ita & in figurā percussi sunt cęcitate corporali cum voluerunt in Loth irruere: vt habetur Gen. xix. Sed talia flagitia & si oēs gentes facerent: eo dē crimīis reatu diuina lege tenerentur xxxij. q. vij. flagitia. Sic etiam multi qui dicunt christiani i ueterati in malis ita excęcati sunt: vt tā q̄ licita velint ea defendere: vt q̄ plures contractus vsurarios: fraudulētias: turpitudines: pompas: & alia plura: de quibus dicit Esa. vj. Excęca cor populi huius. i. excęcari permittes: & aures eius aggraua: & oculos eius claude: ne forte videat oculis suis: & & auribus suis audiat: & corde suo intelligat: & conuertatur: & sanem eum.

Sodomitarū redargutio.

§. III. CONSECVTIVVM HVIVS

desectionis quod est tertium principale est priuatio visionis christi. Vnde dicitur. Non viderunt solem. Sol iustitię christus deus noster canit ecclesia. Sicut em hic non vident per veram fidem: ita in futuro non videbunt per manifestā speciem eius scilicet diuinitatem.

¶ De illuminatione seu recuperatione visus. Cap. v.

POST TRACTATVM DE excęcatione videndū est de recuperanda illuminatione: quā vt summe necessariam postulabat quidā cęcus dicēs dño Iesu. Dñe vt videā. s. peto. Luc. xviij. Et ad idē facit qd ait Pā. cxviij. Reuela oculos meos: & cōsiderabo mira de lege tua. Vbi tria notant.

¶ Petit illuminationem: ibi. Reuela oculos meos.

¶ Innuit huius rei fructificationem: ibi. considerabo.

¶ Exprimit fructus determinationē: ibi. mira de le. tua.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Septem modis

sciendū ſm Hug. cardi. super Pā. q̄ septē modis illuminat quis spūaliter: seu aperiunt oculi eius mētales. Et primo ꝑ pœnę afflictionē. Esa. xxvij. Vexatio dabit intellectū. Vexatio videlicet alicuius infirmitatis: persecutionis: infamia spūalis. tionis: & hmōi: dabit intellectū. i. illuminationē intellectę. In huius figurā legit Gen. ix. de primis parētibus: q̄ aperti sunt oculi eoꝝ. Senserunt em carnis rebellionē: & inde pœnam cōfusionis & erubescētię: ꝓpter qd fecerūt sibi perizomata. Vñ dicit ibi glo. Gre. Oculos quos culpa claudit pœna aperit. Exēplū patet in Manasse rege Iuda pessimo: & in Iosia uoluto in oi scelere vñ & mēte excęcato: & tñ cum sustinuit pœnā incarcerationis & vinculationis & amissionis regni a rege Assyrioꝝ: ibi aperti sunt oculi mētis ei⁹ ad recognoscendū scelera sua. Sed o per ꝓprie fragilitatis ꝓsideratione Ad sensum patet q̄ qui habet albuginē in oculo nō videt: sed pupilla q̄ nigra est bñ videt. Moraliter aūt albuginē habet in oculo q̄ veritatis lucē videre nō sinit: q̄ arrogātia, sapiętię seu iustitiæ excęcat. Sed pupilla oculi nigra videt: albuginē tolerās nihil videt: qa videlicet sensus hūanę cogitationis si stultū se pcōrēq; intelligit: cognitionē intimę claritatis apphendit. Hęc Grego. dist. xlix. hinc etem. In huius figurā legit Io. ix. q̄ dñs Iesus luto impositō sup oculos cęci nati eū illuminauit. Lutū aūt super oculos significat fragilitatē & miseriā ꝓpriā in cōsideratione mentis habitam. Amos erā ꝓpheta cū dixit amasię cōsiderando suę vilitatē ex se. Nō sum ꝓphera: & nō sum filius ꝓphetę: sed armētarius ego sum villicans Sycomoros. Ex hac sua humiliatione & recognitione suę cōditionis recepit tūc actualiter lumē ꝓphetię a dño: vt patet Amos. vij. Tertio per pœnitētię amaricationē aperiunt oculi. pœnitētia certum est q̄ tollit pctm. Vñ dixit princeps apl̄oꝝ Pet. turbis Iudęoꝝ q audiebant verbū eius. Pœnitemini & cōuertimini vt deleantur pcta vra. Act. iij. Cū aūt pctm sit illud solū qd habet aiam excęcare. iuxta illud Sap. ij. qd dr de pctoribus. Excęcauit illos malitia eoꝝ. Pœnitentia aūt pctm expellit sicut sanitas infirmitatē & virtus vitiū: ideo sequit q̄ pœnitētia illuminat mentē. In cui⁹ figurā legit Tob. xj. q̄ cū Tobias posuit sup oculos patris sui excęcati fel piscis: apti sunt oculi eius. & lumē recepit. Fel qd est amarū significat pœnitētiā: q̄ vt cur diffinit Amb. est dolor cordis & amaritudo aię pro malis q̄ gsq; cōmisit vel cōsensit. de pœn. dist. j. ecce nūc tps. Q. aūt illud sel qd illuminauit esset piscis: designat qa pnia ipsa est semp in electis & bonis: q̄ superenatāt mūdū sicut piscis aquā. Exēplū in maria Magdalena: q̄ postq̄ amaritudinē pnię oculis interioribus & exterioribus adhibuit: vanitates pōpas: lasciuias: ornatus: q̄ prius vt cęca nociua & dānabilia esse nō videbat: & ideo illis dedita erat: postea vt illuminata despexit & abominata ē. Sic & Pelagia & Maria Aegyptiaca & Arsenius & plures alij fecerūt: & quotidie faciunt multi pctōres reuertētes ad pniam. Quarto per ꝓpriam vel alienā oꝝonem: vñ & cęcus q̄ sedebat secus viā mēdicās pertens illuminationē: dū clamabat. Miserere mei fili Dauid: vidit recepto lumine. Luc. xviij. Sapiēs etiā dicit q̄ inuocauit. s. orando: & venit in eū spūs sapiętię cuius lumē est inextinguibile. Et Salomon postulās lumē sapiętię super oia alia advidendū q̄ sibi agēda erat ad regimē ppli exaudit⁹ fuit: vt patet. iij. Reg. iij. Sed & oꝝo alterius multū etiā iuuat ad illuminationē. Vñ & . iij. Reg. vj. dicit q̄ orante Helisęo ꝓ puero. i. seruo suo aperuit dñs oculos pueri & vidit mōre plenum

Pœnitentia excellit.

Incōstideratio vt ē cā oīs mali. ita ꝓsideratio ē cā multoꝝ bonoꝝ.

plenū equoꝝ & curruū ignitoꝝ. Oportet tū q̄ is ꝑ q̄ orat̄ adiuuet oratē habilitādo se. s. ad grām: & nō i malicia pseueret. Vnde dixit dñs Hiere. vij. c. Noli orare ꝑ ppl'o isto: nec ꝓsumas laudē. & oꝝonē: & nō obsistas mihi: qa nō exaudiā te. Vñ legit i vitis patrū. q̄ cū qdā multū tētar⁹ re cōmēdasset se oꝝonib⁹ cuiusdā sc̄tissimi viri: & ꝗ pluries Exēplū refert. fecisset. nec sc̄iret iuuamē vt aperitāt oculi mētis eius ad cognoscēdū malū dānū pāti. Demū reuelatū ē illi pri hoc ꝓcedere ex defectu illi⁹ tētati: qa nō se adiuuabat. Et iō ip so reuertēte ad eū declarauit pr ille talē defectū per materiale exēplū: videlicet iubēs illi vt saccū plenū aręna eleuaret sup humerū suū: q̄ eo faciēte: pr ille retinebat saccū ex pte iseriori deprimēdo. Et cū ille, ꝓterea eleuare non posset. & pr sc̄us istaret i dicēdo vt leuaret. Rndit: nō possum: qa tu me nō adiuuas sed impedis. Et ait pr. Sic & oro mea nō pt tibi, pdesse & illūinare: qa tua desideria me nō adiuuāt sed impediūt. Quito illuminat qs p zeli habitionē. Apoc. iij. Collirio inūge oculos tuos vt videas. zelus importat quēdā itēsum amorē q nō pmittit: sed impedit quāsi pōt. ne aliq̄d sinistrū cōtingat amato: & ne separet ab eo. Hoc zelo du⁹ dñs Iesus flagello expulit emētes & vēdētes i tēplo. Io. ij. Novalēs suscitare dehonorationē pris cœlestis. Si q habet zelū erga salutē ꝓximi: ipse zelus aperit oculos ei⁹ ad cōsiderādū & cauēdū: q̄cūq; sunt ꝓ ipsa salutē. Et sicut radius solaris cū reuerberat terrā: in eo videtur minutissimi aromi & inumerabiles: ita q pcurit zelo dei & aiæ suæ i se videt minimos defect⁹ & inumeros. Hoc zelo ductus Mathathias occidit nuntium regis Antiochi. q̄ inducere volebat ppl'm ad idolatriā: & Iudæū quē dā tūc idolis imolātē. vñ de eo scribit. j. Mach. ij. q̄ zelat⁹ est lege: sicut fecit Phinees Tābri filio Salomi. Sexto aperiunt oculi ꝑ æternæ suauitatis pregustationē. Pā. xxxiij. Gustate & videte: qm suauis est dñs. Vel sic: p eucharistiæ deuotā sumptionē: ibi em ſm brm Tho. spūal is dulcedo i suo fōte gustat: & recolit memoria passionis christi: i q̄ latere ei⁹ trāfixo a Lōgino: ex stilla sanguinis de latere exeūtis (vt dr ꝓtāgēte Lōgini oculos: illuminat⁹ ē corporaliter & multo magis spūaliē: qa postea sctūs & martyr fuit: & ipse sāguis effusus: miserū erat sacramēti altaris quo mētes illuminant. In cui⁹ figuram dr. j. Reg. xiiij. q̄ Ionathas gustato melle repto: illuminati sūt oculi ei⁹: q iā prefame: quasi defecerat. Significat em mel: suauitatē ipsi⁹ sacramēti. Et qa p gustū seu comestionē vnit cib⁹ cū cibato cramēti. Et qa p gustū seu comestionē vnit cib⁹ cū cibato ex quo vigorat i visu & alijs potēriis. Io sacramētū istud ꝑ modū cibi: & p gustū sumit: ad designādū: q̄ p ipi⁹ debitā, sūptionē: vnit suaui⁹ aia cū xp̄o: & magis illuminat ſm Tho. in. iij. Hinc & Dama. dicit. Ignis nōstri desiderij assūmēs ea: q̄ ex isto carbone ē ignitionē: illuminabit cor da nostra. Septimo aperiunt oculi: p grǣ infusionē. Qd cognoscēs Pā. xij. ipsam petebat di. Illumina oc̄os meos: ne vnq̄ obdormiā in morte. In cui⁹ figurā dr. iiij. Reg. iij. q̄ Hæliseꝰ incubuit super puerū. & oscitauit puer septies: aperuit q̄ oculos. Puer mortuus est peccator: cui incubat dñs: vocando ad pœnitentiā: qui septies oscitat: cū sancti spiritus, septē dona recipit. Et sic illuminatur per gratiā.

Hīstoria Lōgini.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

Sicut nō ꝓsiderare: est causa oīs mali & dānatiōis: ꝓpter qd dr Esa. v. Opa manuū ei⁹. s. dei: nō cōsideratis: ꝓptera captiu⁹ ductus est ppl's meus. Ita ꝓsideratio: est cā multoꝝ bonoꝝ: videlicet & recess⁹ a malo. Vñ dr. Ezechielis. xviij. de pctore. Cōsiderās & auertēs se ab oib⁹ iniquitatib⁹ suis: quas operat⁹ est: vita viuet & non morietꝰ. Est & cā solicitatiōis: ad bona. Vñ Iob. xxiij. dr. cōsiderās: eū timore solicitor. Est & causa ꝓpassiōis: ad ꝓximū. Vñ ad Gal. vj. dicitur. Arguite eum. s. peccatorē i spiritu lenitatis cōsiderans teipsum: ne & tu tenteris.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

determinatio fructus cōsiderationis notatur ibi. Mirabilia de lege tua. Lex dei: est ꝑcipue lex euangelica: de qua Pā. Lex dñi immaculata &c. Hæc continet mirabilia. Et quo ad exempla gesta Saluatoris nobis imitāda: & quo ad miracula, a nobis venerāda: & quo ad documenta, a nobis obseruanda: vt de diligēdo inimicos: & reddere bonum pro malo: & huiusmodi. xxiij. q. iij. sex differētiæ sūt.

¶ De exercitio in rellectus speculatiui. Cap. vj.

DE EXERCITIO INTELLE

ctus speculatiui: & practici ꝙtuali. Et de speculatiuo quidem ait dominꝰ: per pā. xlv. Vacate & videte. qm ego sum deus. Cū em dilectio dei sit necessaria ad salutem: & Via quæ ducit ad cœlum: quia ſm Aug. In uisa diligere possumus: sed incognita nequaq̄: ideo conari debemus ad vidēdum. i. cognoscendū dñm nostrū esse deū: qa aliē eū diligere nō valem⁹. Est em obiectū volūtatis: bonū cognitū seu intellectu visum: ꝓpterea christe⁹ dicit. Btī oculi q vi. &c. Lu. x. Vacate & videte, vbi tria nota.

¶ Primum: est ab alijs actibus cessatio: ibi vacate.

¶ Secundum: actualis speculatio: ibi. videte.

¶ Tertium: est speculationis determinatio: ibi quoniam ego sum deus.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

sic cēdū: q̄ cū aia sit virtutis finitæ: & q̄ libet ei⁹ potētia: cū actualr exerceā i vna vehemēter: ops q̄ remittat vel cesset ab actu aliaꝝ: sicut: cū qs facit aliq̄d op⁹: qd regrit attētionē: vt pigēdo: scul pēdo: scribēdo: nō pōt, ptūc itelligere aliq̄d arduū. Oportet ꝙ si qs debet speculādo deū ituere: q̄ cesset ab alijs corpalib⁹ actib⁹. Et, ꝓpterea de⁹ ꝑcepit die sabbatī cui nūc succedit dñica & alia festa) vt vacarēt ab opib⁹: vt sic meli⁹ posset diuinis itēdere. In hui⁹ figurā Iacob pri⁹ dict⁹ est Iacob: qd interpr̄at supplātās: & exin de Israel: qd interpr̄at: videns deū. Gen. xxxij. ad significādū: q̄ oportet pri⁹ vitia supplātare: ātēq̄ possit subtilit speculādo deum videre. Et hoc est qd dicit: Vacate. i. cessate. Primo pricipalit a pctis: q̄ tollūt gētē mētis: & obscurāt intellectū. iuxta illud. Esa. lvij. Cor ipi: q̄si mare feruēs: qd quiescere nō pōt. In aqua aūt turbata: nō clare intuet sed quiet. Vacate etiā: ab exterioribus exercitijs & occupationib⁹: q̄ & si bonæ sint: rī obnubilāt seu diminuūt speculationē. In hui⁹ figurā Lya: et si plures filios generaret: ipsis tū oculis erat. Rachel aūt & si insecūda: tñ venustū & pulchrū habebat aspectū: & iterpr̄at: videns principiū: quā pmaxime sup alias dilexit Iacob: vt habet Gen. xxix. & significat speculationē siue aiam cōtēplatiuā: q̄ in speculatiōe deū ituet principiū oim. Hęc & si sterilis sit filijs occupationū: exteriorꝝ: qb⁹ aiæ p fidē deo gnant: tñ qa magis & feruēti⁹ diligit deū: pmaxime ipa a deo diligit, vacare quoq; a. i. cessare a tumultib⁹ cogitationū: q̄ ipediūt subtilē iuestigationē. vñ & saluator dixit. Intra i cubiculū tuū. i. secretū mētis: & clauso ostio. s. sēsuū interioꝝ & exterioꝝ alijs reb⁹ extraneis: ora patrē tuum. Mat. vj. Oꝝo autē ſm Dama. est ascēsio intellectus in deū. s. p speculationē.

Processus virtutum.

Oꝝo est ascēsio itellect⁹ in deū.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

dū clarū est: q̄ sicut habēs visum corpalē: nō videt rē nisi actualiter oculū: ad illā dirigat intuēdā: sic & habēs intellectū quātūcūq; etiā acutū: deū videre seu cognoscere nō pōt nisi actualiter intellect⁹ ferat in eū. Sed cū dirigit in deū videt eū p fidē i via: p speciē i patria. & ſm Augu. vi sio est tota merces. s. fundamēta liter. ex visione em sequitur necessario dilectio & fruitio. vñ ipe Aug. i fine vltimi de ciui. dei. dicit. Ibi vacabim⁹: & videbim⁹: videbim⁹ & amabim⁹: amabim⁹ & laudabim⁹, vbi notaꝝ gaudiū fruitionis. Et sicut videtes vnā rē & eā dē: pleni⁹ videt & plures ei⁹ q̄litates & circūstātias: q acutiorē visum habet. Sicut etiā i pūti: maiorē cognitionē de deo habet vn⁹ fidelis q̄ ali⁹: ac ēt de alijs reb⁹. Sic in pūtia: licet oēs videāt deū (qd ē vnū denariū ꝙessū oib⁹ laborātib⁹ i vinea dñi) tñ acutius & perfectius videt vnus q̄ alter: & ꝙ̄r magis eo fruitur. Et hoc est: in domo pris esse multas mansiones. Io. xiiij. id ē differētias prēmioꝝ. Nō obstat his: qd dr Exod. xxxiij. Nō videbit me hō et viuet: et aliud Ioā. j. Deū nemo vidit vnq̄. Pōt em ꝑ itelligi duplicit: videlicet q̄ nō videt deū: nec videre i gloria pōt hō. i. carnalit er sēsualiter viuēs: ſm Io. Cassia. Alio modo q̄ hō. i. creatura rōna lis viuēs vita sensitiua: seu vt ēs sensibus: nō pōt deū videre in gloria. Sed aia separata: nō vtitur sensibus: cū corp⁹ non habeat: et ideo videre potest deū ſm Tho. In corpe etiā posita: alienā a a sensibus: potest videre deū p essentiā: sicut vidit paulus in raptu suo. visione etiam gustati ua: videt homo. i. carnalis deū: in Vita ista sicut virtuosi: de qua psalm. Gustate et videte qm &c.

Deū nemo vidit vnq̄.

pū. xxx iij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.III.QVANTVM AD TERTIVM

Exodi xxxiij.

nota:q̄ de⁹ ꝑm Anſ.eſt q̄ meli⁹ excogitari nō pōt.Eſt em̄ vniuerſale bonū.vñ & moyſi dixit aſcēde i mōtē ad me & oſtēdā tibi oē bonū.i.meip̄m.Et ga ſpūs ē nō corp⁹:iō cū Pē.air.Magnitudinis eius nō eſt finis loqtur de magnitudine ꝓtuali:nō corpali.In his em̄ q̄ mole magna nō ſunt:idē dicim⁹ maius:qđ' meli⁹.Eſt igit̄ bonitas ei⁹ ifinita:& bonitas ei⁹ eſſentia ei⁹.& qđ' ait Iob.c.xj.q̄ de⁹ eſt excelſior cœlo:latior mari:lōgior terra. Admonet apſus ad Eph̄.iij.nos ita bene viuere.vt poſſim⁹ ꝓpr̄ēdere cū oibus ſanctis:q̄ ſit lōgitudo.latitudo:ſublimitas.& ꝓfūdū ſ.dei.i.intellígere ſane ſicut videt ſcī .Nō em̄ materialr intelligēde ſunt iſte dimēſiōes:ſed ſpūalit̄.Et lōgitudo q̄ dē ei⁹ ē ęternitas:qa nec pricipiū nec̄ finē habet.vñ Dan. vij.dr.Prās ei⁹ ptās ęterna.Eius latitudo eſt charitas imēſa:q̄ ąplectit̄ etiā inimicos:& nihil odit eoꝝ q̄ fecit:& p̄cipue amor quē habet ad hoīes.Hiere.xxxj.iij. charitate ꝑpetua dilexi te:iō attraxi te miſerās.Ei⁹ altitudo ē ſublimitas ſapię vel prātis:qua cūcta cognoſcit.Oculi em̄ dñi multo plus lucidiores ſūt ſup ſolē:vt dr Eccli.xxiij.Sicut em̄ ſol illuminās reſpicit:ita de⁹ cūcta videt.vñ Ambro. Oīs rō ſupnę ſcięt̄ię vel terrenæ creaturę in eo eſt:q eſt caput eaꝝ & auctor:vt q hūe nouit:nihil vltra q̄rat:qa hic ē pfecta vit⁹ & ſapia:qcqđ alibi q̄rif:hic pfecte iuenit. In Daniele & in Salomone oſtēdit ifidelib⁹:ſe eē auctorē totiꝰ eloquētię & ſapię tę.diſt.xxxvij.legim⁹.i.§.ſed ecōtrario.Eius aūt ꝓfundū:eſt inſcrutabile iudiciū iuſtitię eius quo aliquos ſaluat:alios iuſte dānat.Videte ergo q̄ ego ſum deus:iuſtus:æternus:ſapiēs:fortis:& amandus.

§.IIII.TRIPLICITER VIDERI

pōt de⁹ a nobis ,put notari pōt ex illis ꝙ his apl̄i.ſ.videm⁹ nūc p ſpeculū i ęnigmate:tūc aūt facie ad faciē.i.Cor.xiij.

¶Primo ergo:notatur ſpeculatio communialis:ibi.Videmus nunc p ſpeculum.

¶Sc̄o.iſinuat ſpeculatio ꝓphetialis:ibi .In enigmate.

¶Tertio:demonſtratur ſpeculatio clara & eſſentialis:ibi Tunc autem facie ad faciem.

Primus igit̄ nobis videndi ſeu cognoſcēdi deū:eſt ſpeculatio cōis.Cōem dico:qa fideles & infideles: boni & mali pñt deū cognoſcere ſpeculādo:p fidē vel rōnē naturalē. Vñ &apl̄s ad Rom.i.dicit de ꝑis Ethnicis,qđ' notum eſt dei.i.qđ' ſciri poteſt de deo naturaliter:manifeſtū ē illis.

Specula dei ſe ptem.

Sunt aut̄ ſeptē ſpecula:per quæ nūc videt de⁹.

¶Primum:eſt amor naturalis.

¶Secundum:ratio internalis.

¶Tertium:creatura corporalis.

¶Quartum:ſcriptura diuinalis.

¶Quintum:iuſtitia virtualis.

¶Sextum:anima humanalis.

¶Septimum:angelus ſpecialis.

§.V.PRIMVM IGITVR SPECVLŪ

eſt,amor naturalis ſummi boni.Vnūquodq̄ em̄ graue:ꝑ tāto cognoſcit naturaliter modo ſuo q̄ ſit cētrū terræ:ꝑ quanto in ſe ſentit appetitū ſcu inclinationē illud i uenire et illue ſe dirigit.Vnūquodq̄ aīal nouit modo ſuo cibū eſſe:qa ſentit ſe famęſcere & illum appetere.Quodlibet flumen fatet eſſe mare:qa diſcurrit q̄nouſq̄ illud iueniat.Qđ' aūt nō eſt naturaliter mouere nō pōt.& ſi volūtarie poſſet qs moueri ad aliqđ' bonū qđ' crederet eſſe & nō foret:ſed talis motus naturaliter eſſe nō pōt.Ad ꝓpoſitum.Oīs aīa rōnalis,& ſi nihil videret:audieret:vt lege

Aīa ſentit in ſe tria deſideria. In principio Metaphyſ.

rit:ſentit iſta tria in ſe deſideria.ſ.cognitiōis veritatis:atte ctionis bonitatis:requietionis & trāquillitatis: horrēs & fugiēs cōtraria eorum.De primo dicit ꝓbs.Oēs hoies natura ſcire deſiderāt:& quāto plus nouit hō:tāto magis appetit ſcire.,ꝓpter qđ' dicit Salomon Eccl'ſ.i.ꝙ nō ſatiatur oculus viſu:nec auris auditu implet.Qđ' intelligitur magis de interiori cognitiōe q̄ exteriori.Et quāto res eſt magis ardua & difficilis:tāto magis intelligere cōupiſcit,ſi eius capax eſt.Nā & de diuinis & cœleſtib⁹:& ſi modicū quid & impfectiſſime cognoſcere valeamus: tñ propter eoꝝ nobilitatē & maximā veritatē:talis parua cognitio magis perficit & mentē delectat:q̄ pfecta cognitio iſeriorū.De ſc̄o dicit pbs in.i.Ethi.Bonū eſt qđ' oia appetūt. & quāto maius:tāto magis appetit.Vñ Boe.in de conſo. phię.inquit.Inſita eſt mētib⁹ hoim naturaliter veri ſummiq̄ boni cupiditas.Et quia vir⁹ eſt verū bonū cōducēs ad vnū ſummū bonū qđ' eſt de⁹:ideo ipſa naturaliter appetitur:& cōtrariū eius.ſ.vitiū horrori habet:adeo vt dicat moralis Seneca.Et ſi ſcirē hoies ignoraturos: & deos ignoſcituros, adhuc dedignarer peccare. Tertiū.ſ.quies ſeu pax etiā naturaliter peroptatur.Oīa em̄ appetunt pacē ꝑm Diony.quę nō ē aliud:q̄ trāquillitas ordinis rerū: vt.ſ.vnaquęq̄ teneat locū & obtineat finē ſuū .Vñ &Augu.in lib.cōfeſ.Feciſti(inquit)nos dñe ad te:et inquietū eſt cor noſtrū,donec requieſcat in te.Cū igit̄ qlibet experiat in ſe iſta deſideria.ſ.cognoſcēdę ſummę veritatis:adipiſcēdę pleniſſimę bonitatis:cōſequēdæ indefician̄tiſſimę requiei et trāquillitatis:et in nulla re ex creatis poſſint iſta haberi:cum deus et natura nihil fruſtra operētur:ne iſtud naturale deſideriū i hoie fruſtret:oportet q̄ ſit aliq̄ prima cā ſumma veritas:maxima et pleniſſima bonitas:ſuauiſſima et quietiſſima trāquillitas:i qua oīno quieſcat noſter affectus.Et hic eſt deus noſter.et non æſtimabit̄ alius aduerſus eū.Hic adiuenit omnē viā diſciplinę:et tradidit ei ꝑm Iacob puero ſuo,et Iſrael dilecto ſuo.Poſt hęc in terris viſus eſt et cū hoibus cōuerſatus eſt, vt dr Baruch.iij. per rōnē videlicet cognitus.Videte ergo p̄ ſpeculū:qm ego ſum deus.Sume exēplū in aliq̄ corpore humano:qđ' exēplū nūq̄ fuit ſanū: neq̄ vidit hoiem:nec ſcit qđ ſit ſanitas:puta in ſanitas hydropicū:paralyticū et hmōi.Si interroges talē infirmū corpore,qđ vellet:quid deſideret:quid querat,Reſpōdebit vtiq̄ ſe velle eſſe liberū ab illis calamitatib⁹ et miſerię et ifirmitate.Et ſic implicite deſiderat ſanitatē:licet ſpecialiter ab eo nō cognitū.Sic ad ꝓpoſitū:ingredere ſecretū mētis tuę et tibi loquēs dic.O aīa mea:es ne quieta in totū:Et ſubito reſpōdebit tibi:certe nō.Et quare:quid velles vt quieta eſſes? Sed caue diligenter ne ſenſualitas ſe immiſceat intra aīam et ſpiritū:et nō vocata rndeat.Cupio diuitias:honores:potētias:famam et hmōi.Certe iſta nō ē reſpōſio ſpūs ſiue aię:qa ſpūs ſpūalia apperit nō carnalia.Impone igit̄ ipſi carni ſilētiū:et dic ſpiritui:et dic ſpiritui:q̄ reſpōdeat ipſe.Et ſubito dicet.deficit mihi requies:et hoc ē qđ' ſumme opto,ſ.quietari:tale bonū habēdo ꝙ amplius nō deſiderē.Et tunc queras vlterius.Quid eſt iſta quies ſeu bonū,in quo appetis quieſcere?Et cū adhuc nō pfecte cognouerit & ꝓceperit tale bonū:talē quietē:nec i quacūq̄ creatura inuenerit:videt ꝑ hoc ſpeculū naturalis deſiderium:deū eſſe ſolū illud bonū perfectiſſimū qđ' eū quietare poteſt:quo cognito ipſum ſuper omnia diligat. Nam cognoſcendo et nō diligendo dicit Iacobus:ꝙ talis ſimilis eſt homini cōſiderāti vultū natiuitatis ſuæ in ſpeculo:q̄ ſtatim abit et oblitus eſt qualis fuerit.Vultus aię eſt volūtas:qa nutibus vultus manifeſtamus volūtatē ipſam. Vnde vultus a volo vis dicitur.Vultus vero natiuitatis eſt volūtas ſeu appetitus naturalis.Tūc ergo quis in ſpeculo reſpicit vultū natiuitatis ſuę:cū intellectu cōſiderat: naturale deſideriū ſibi ineſſe ſummi boni.Sed ſi non diligit et operaf vt nouit:abit et obliuiſcit qualis fuerit .Et ſic pater quomodo videmus nunc per primū ſpeculum.

Iacob.

Volūtas.

§.VI.SECVNDVM SPECVLVM

vt dictū eſt:eſt ratio internalis.Egreditur enim ipa rō extra ſe:et reſpicit(mediātib⁹ oculis corporalib⁹)creaturas oēs quas poteſt videre:vel qđ' libet ſcire.Exinde reuertit intra ſe,et elicit ex his cōſiderationes:tres:quaſi tres partes huius ſpeculi ſecūdi:ꝙ qđ' deū videt:videlicet quātitatis magnitudinē:virtuoſitatis pulchritudinē:mot⁹ iceſſi tudinē.Et ſic atteſtātur et oſtēdūt diuinā poteſtatē:eius ꝙ tuoſitatē:et omnimodā immutabilitatē.Et hoc eſt qđ' ait apl̄s ad Rom.i.inuiſibilia dei.i.inuiſibilis magnitudo et potētia eius a creatura mūdi.i.hoie:ꝑ ea quæ facta ſunt.i. iſta ſenſibilia intellecta conſpiciūtur.Sempiterna quoq̄ virtus eius ac diuinitas quæ immutabilis eſt . Reſpiciamus ergo primo i prima parte huius ſpeculi:et conſideremus magnitudinē quātitatis continue et diſcrete creaturarū:et videmus qa magnus dñs et laudabilis nimis : et magnitudinis eius non eſt finis.Tāt̄ magnitudinis dicitur eſſe cœlū a ſapiēribus,ꝙ ſi de nouo crearēt tot terrę & tāt̄:quanta eſt ea quę nūc eſt:quot ſunt grana arenæ maris:oēs ſimul nō adequarētur magnitudini cœli:q tñ plures ſunt:

Aīa dilatat̄ ꝑ ſpeculū.

res ſunt:ſed et ſi ſtellas cœli ille poſſet dinumerare: poſſet guttas maris q̄ plurimę ſunt:multo maiores tota terra , q̄ terra & ſi i ſe magna ſit:maior tñ ē aqua:& multo maior aer:& ignis ſphæra aere maior . Quis etiam dinumerare poſſet multitudinē piſciū in ſpeciebus innumeris:numerū auiū:quātitatē beſtiarū terę.domeſticarū & ſilueſtriū Quot ſunt genera arboꝝ:quot ſpecies herbarū : quot lapides ꝑcioſi:quot alia creata nobis ignota.Et harū creaturarū:aliquæ nō ſolū ſunt i maxima multitudine & magnitudine cōtinua:ſed &ꝑpetuitate ſemp durantia:vt elemēta & corpora cœleſtia.Et cū nulla harū ſe facere poſſit:ſed oēs clamāt illud Pē.xcj x.qm̄ ipſe fecit nos & non ipſi nos.Sic per ea videmus tāg̃ in ſpeculo rōnis : earum factorē eſſe deū noſtrū & ſumme potētē.Accedat:ait Ambro,quæcūq̄ creatura:& faciat tale cœlū & talē terrā:dicā ga deus eſt.Sed qa nulla creatura hoc facere pōt:cōſtat illū eſſe deū:qui hęc oīa facere potuit.Eſt em̄ potētiæ ifinitę ex nihilo aliquid facere:ſicut & cūcta a deo ipſo creata ſunt:ꝑm illud.ñ.Macha.vij.Ex nihilo fecit ea deus:& hominū genus:& ſic per ſpeculū nunc videmus deū. Scd'a pars huius ſpeculi eſt ratio,quæ elicitur ex virtute & pulchritudine creaturarū.Neq̄ em̄ eſt aliq̄ ita minima creatura quæ careat ſua ꝓpria virtute:nō petrula:nō penula: nō pellis:nō ꝓlus:qui nō habeat ſuā virtutē. Et licet naturales multa dixerint de ꝓprietatib⁹ & virtutibus rerū: tñ nihil eſt qđ' cognouerūt vel ſcripſerūt reſpectu ⁹tutū ignotarū:& quæ nūq̄ ſcient ab hoibus.Pulchritudo etiā ipſarū mirabilis eſt.Et vt melius intelligas:cōſidera inſimū elementoꝝ.ſ.terrā:quæ cū videaf deforis turpis:inveſcerib⁹ ſuis eſt ſpecioſiſſima & virtuoſiſſima.Si em̄ terra in ſe nō haberet magnas virtutes & pulchritudines abſcōſas:vnde ex ea poſſent educi metalla:aurū.ſ.& argentum ſtānū:æs:orichal cū:ferrū:plūbū.Vnde formātur ſuauia ſtrumēta organoꝝ:tibiaꝝ:cimbaloꝝ:cāpanarū:& hmōi. Ex radicibus terræ egreditur illa ligna de quibus fiunt ſuauia inſtrumenta:vt leuta:cithara : lyrę violę:biſeri:& alia.Et ex metallis & lignis natis & terra cōpingūtur dulcia pſalteria:harpæ:& alia.O quot pulchri flores naſcūf de terra:roſe:lilia:violę:q̄ pulchri & ſuaues fructus:Quā differētia & ſuauia vina vernacia :maluetica:gręca: trita bianica:muſchatella:alba:rubea:porētia & debilia ꝓfert nobis.Quot genera bladorū.quot aromata colligunf ex ea:cinnamomū & balſamū aromatizās:canella:myrrha: nardus:crocus:piper:zinziber:nuces muſcatæ gariophili:ſaccarū:& alia multa. Nō ergo terra ita eſt turpis vt apparet:cū in ſe habeat tot pulchra tot virtuoſa.Et tū itaviis eſt q̄ pedibus calcamus:& oīs turpitudo & putredo i eā proꝛcitur:& in ipſam cōuertitur.Vilíſſima eſt terra ī ter oēs creaturas:ſed nobiliſſima ꝑm noſtrā capacitatem: tot pulchra ex ſe producēs.Et i tātū nobilis:ꝙ affect⁹ noſter deceptus,non videtur aliud querere:q̄ res ipſius terrę.Si ergo terra eſt ita nobilis/pulchra/vtilis & cōcupiſcibilis:quāto nobilior ē aqua quæ ipa ē ꝓcioſior.Et aer ꝑfectior aqua:&ignis aere.Et cœli multo nobiliores:pulchriores & virtuoſiores:elemētis ſunt cōſiderat ide mens in ſpeculo rationis:qm̄ oīs virtus & pulchritudo effectus alicuius:eſt nobilius & perfectius in ſua cauſa.Et ideo cū deus ſit oīm cauſa:videt qm̄ ꝑm Boe.de cōſol.philo.Mūdum mēte gerēs ſimili ſub imagine formās:pulchrū pulcherrimus ipſe.Hac rōne motus ſapiēs oſtendit vanitatē, & ſtultitiā Gētiliū:qui creaturas deos putauerūt ex pulchritudine & virtute earū inſpecta cū ipſe verus de⁹ pulcherrimus ſit:& pulchritudinē & virtutē cūctis rebus ipe tradiderit.Vñ dicit.Vani ſunt oēs hoies:in quib⁹ nō ſub eſt ſcięt̄ia dei.i.vera cognitio de deo. Et ſequif.Et de his quæ videtur bona:nō potuerūt intelligere cū qui ē:neq̄ operibus attendētes:agnouerūt quis eſſet artifex:ſed aut ignē:aut ſpiritū:aut citatū aerē:aut gyrū ſtellarū:aut nimiā aquā:aut ſolē & lunā:rectores orbis terrarū deos putauerūt. Quorū,et ſi ſpecie delectati deos putauerūt:ſciāt quāto his dominator eoꝝ ſpecioſior eſt.Speciei em̄ generator hę oīa cōſtituit.Aut ſi virtutē & opera eorū mirati ſunt itelligāt ab illis:qm̄ q hęc fecit,fortior eſt illis.Amagnitudine em̄ ſpeciei & creaturæ:cognoſcibiliter poterit creator horū videri.Hæc oīa Sap.xiij.Tertia pars huius ſpeculi eſt ratio formata ex motu rerū.Oīa em̄ creata aliquo modo mouentur,iuxta illud Boetij . Stabiliſq̄ manens das cūcta moueri.Mouētur enim aliqua per generationē & corruptionē formæ ſubſtātialis:pura elemēta & ſpes ex elemētata.Alia per mutationē qualitatis accidētalis : vt ponūf. cū quis mouetur ſeu mutatur de calido in frigidū:& ecōuerſo:de ſano i infirmū:& de bono in malū,& ecōuerſo: vel de ętate in ętatē:vt de iuuene in ſenē.Mouentur alia localiter ſicut aīalia & corpora cœleſtia.In his igit̄ motibus corporalibus,cū nil poſſit mouere ſeip̄m:ſed oē qđ' mouetur ab alio mouetur:ſicut aīalia mouētur ex motu cœli:& cæli mouētur ex motu angeli:& angelus ad motū altertius:& cū nō ſit procedere in infinitū:oportet deuenire ad vnū primū motorē:q oia mouet:& ipſe immobilis perſeuerat.Et hic eſt verus deus & dñs noſter : qui dixit Malach.iij. Ego dñs & non mutor.Et ſic videmus nunc deū,per ſpeculū rationis dictæ internalis:vt poſſimus dicere illud.ñ.Pet.j.Speculatores ſacti illius magnitudinis gloriæ.i.ex ſpeculo rationis facti ſumus videntes magnitudinem dei glorioſi.

Motus

Ordo vniuerſi mirabilis.

Philoſophoꝝ iſcitia taxatur.

Cōparatio myſtica ſpeciei ad creatorē.

Volūtas.

Ecl's.iij

Aīa dilatat̄ ꝑ ſpeculū.

§.VII.TERTIVM SPECVLVM EST

creatura corporalis.Sicut em̄ cœli enarrant gloriā dei:ita et alia inferiora ipm̄ nobis manifeſtāt.Et hoc ſpeculū habet tres partes, vñ deū videamus.Et prima eſt ordo creaturarū,cū perſeueratione.Scd'a eſt actio earū,in ſui cōſeruatione.Tertia eſt finis earū,in creatione.Ordo vniuerſi eſt mirabilis:ita ꝙ ex hoc in tāta rerū varietate ſic ordinata ratio cogatur affirmare vnā eſſe prouidētiā:quæ cūcta diſponit:& hic eſt de⁹.Et ga ſapiētis eſt ordinare , ꝑm p̄m.Ideo maximus ordo vniuerſi oſtēdit maximā eius ſapiētiā:propter qđ' dicit Pē.Magnus dñs noſter,& magna virtus eius:& ſapiētiæ eius nō eſt numerus . Reperif aūt in iſtis rebus creatis nō ſolū ordo ſitualis:ſed etiā tpalis et potētialis.Et ordo qdē ſitualis ſiue localis i hoc apparet:quia quęlibet creatura tenet locū ſuū ꝑm dignitatē ſuam.Nā terra & terrena(ſicut viliora)i imis locata ſūt. Aqua(vt dignior)altiꝰ eminet:diuina tñ ſapiētia, arena maris et terminus ſtatuit:vt vltra nō ꝓgrediaf ad diluēdā terrā.Aer(vt pfectior)aquæ eminet.Et ignis ita actiu⁹ et calidꝰ:a nobis elongat ſup alia ſituatus.Cœli incorruptibiles,Sol luna:et ſtellę lucētes in ſuis ſphęris altiſſime collocatæ ſūt.Et cœlū empyreū nobiliſſimū,vbi gaudēt ſācti cū chriſto:ſupremū oīm corporū eſt.Habēt etiā iſta corporalia ordinē rpis ſui:,ꝑpter qđ' dicit.Oīa temp⁹ habēt:et ſuis ſpatijs trāſeūt vniuerſa ſub ſole Ordinatiſſime em̄ ſol facit curſum ſuū per ſigna zodiaci infra annū integrū.Et ſic trāſeūt tpa veris:æſtatis:autūni:hyemis cū effectibus ſuis. Trāſeūt et dies naturales:eadem rpis menſura ad motū primi mobilis ꝓpleti.Vñ Pē.cxviij.Ordinatione tua pſeue.di.qm̄ oīa ſer.tibi.Et ea q̄ in hyeme mortua videbātur:in vere reuiuiſcūt annuatim:et in eſtate fructificāt.Ordo quoq̄ potētialis in ipſis reb⁹ eſt aſpiciēdus. Nā minor ptās nō influit in maiorē ꝓvirtutē:ſicut nec ieſt ſuprapoſita loco.Nō em̄ terra influit i cœlū:ſed cœlū i ele menta.Sic etiā in corpore humano:qđ' libet mēbrū ē ſuo loco cōgrue ordinatū:& potētiæ ſuperiores influūt i inferiores.Sic ergo ſapiētia diuina diſponit oīa ſuauiter.Sapiē.viij.Scd'a pars huiꝰ ſpeculi.ſ.creaturæ corporalis eſt actꝰ quē habēt:ſiue effectꝰ ipe creaturę,ex cōſeruatiōe ſui eſſe.Omne em̄ aīal:vitā tueri laborat.Et oīs creatura quātū pōt:ſuā libertatē & ꝓprietatē defendit. Et lapis ia⁹ ī altū,ex violētia ad terrā reuertit̄ q̄ citiſſime:vbi meli⁹ cōſeruat.Aues:piſces:& beſtiæ terrę:& minimi vermiculi: fugiūt ꝓ poſſe ne capiātur:nec ē aliqua creatura q̄ appetat mutare ſtatū ſuū & cōditionē.Vermis em̄ nō deſiderat muſca eſſe:nec formica canis.Quieſcit piſcis in aqua: in quā ingredi fugiūt cætera aīalia.Neſcit ſerpēs appetere,ſe eſſe leonē aut hominē.Et totū hoc:qa creaturę nōvi deſ poſſe eſſe meli⁹:ſeu maiorē habere pfectionē i ſpecie ſua:q̄ illā quā dedit ſibi de⁹.Qđ' em̄ nobis vile videt(cū a deo factū ſit)prēcioſim eſt.Vñ dr Geñ.j.Vidit deus cūcta q̄ fecerat:& erāt valde bona.Et ſi cūcta erant bona:ergo bonus erat aſpis:bonus eſt draco:bonus eſt viſus:bona eſt aranea & ſcorpio:bona eſt formica:bonꝰ eſt culex & pulex:bonus eſt equus:leo:capra:& bonꝰ eſt homo: & bonus erat angelus.Oīa iſta & alia bona ſunt in ſui natura.Hō & ra:et ſi aliq̄ ꝓpter defectū noſtrū nobis nociua.Cōtēat angelꝰ em̄ vnaquęq̄ creatura de bonitate ſibi ꝓceſſa:& eā ꝙ poſ oſten-

Universidad de Deusto
Biblioteca

derunt maiorē ingratitudinē deo q̄ miserima bruta.

se cōseruat. Solus angelus & hō: q plus acceperūt bonitatis: plus ostēderūt & ostēdūt ingratitudinis: desiderando statū mutare: & deo similē esse. Et sic quotidie nūc̄ in eo dē statu pmanet: sed semp peruigil & auidus ad mutādū. O miser hō, quare nō discis a brutis coērari de statu tuo et cōditione: credēdo hāc veritatē: q̄ melius esse nō possis q̄ p te deus fecit: siue lis cœcus: siue mācus: siue claudus: siue pauper: siue seruus: siue contēptus ab alīs: siue infirmus? Quid em̄ esse potest nisi bonū & prēciosum: qđ deo operatur & pcedit: prēcipue, cū dicat sapiēs. Tu aūt dominator dñe: oia cū trāquillitate iudicas: & cū magna reuerētia disponis nos. Sap. xij. Cū ergo omnia hunc effectū habeāt vt querāt pro posse cōseruationē sui esse: p hoc quæ rūt modo suo assimilari deo: qui habet esse vniuersale & semp est. Tertia pars speculi huius est: finis ipsārū rerum in creatione. Dicit em̄ Augu. q̄ oia fecit de⁹ ꝓpter hominē: hoiem aūt ꝓpter seipm̄. Et vt exēplificat Hug. de sancto Victo. in lib. de arrha aiæ. fecit deus humanā naturā vt sponsam suam. et vt videret ipsa sponsa quātū diligeretur a spōso: misit sibi forserium plenum iocalib⁹. Aperiendo aūt ipsum forseriū: qđ est vniuersum per cōsideratiōnē eius: in supremo reperis seraphin ardētes: cherubin laudantes: thronos reuerētes: dñationes præcipētes: potestates inimicos coercētes: virtutes mirabilia facientes: principatus prouincias custodientes: archāgelos summa nūtiantes: & rectores dirigētes: angelos hoies custodientes. Hi oēs ſm apl̄m ad Heb. j. sunt administratores spiritus. f. spoſę. Alia iocalia sunt cœli & planetę: quorū q̄libet habet suā influentiā: ita vt vna stella siue planeta: aq̄s trahat sup mōtes: & vbi nō dominatur ibi putei fieri nō possunt. Alius dat influentiā vino alius oleo: alī⁹ saporesvarios fructib⁹: & sic de alīs. Post hęc in forserio reperis nō solū elemēta: sed & pisces & aues, & bestias terrę. Et oia (vt ait pō. ad dñm) subiecisti sub pedib⁹ eius. Sed certe nō inferiora iocalia sunt sacramēta & alia spūalia: q̄bus ipsa aia spōsa proficiat. Quāuis igit̄ ipsa sponsa, faciē spōsi videre nō possit: ex arrha tamē sibi missa: & tā prēciosis iocalibus: & prēcipue cū sanguinē suū effuderit: vt ornaret genas eus. Ex hac cōsideratione videre pōt̄ tā̄ per speculū magnificentiā: largitatem: & intimā & viscerosam ei⁹ dilectionē. Et sic videmus nūc deū per speculū: sicut videbat apl̄s dicēs. Nos gloriā dñi speculātes. i. vt in ipso speculo gloriosum deū aspicientes: transformamur de claritate in claritatem. i. de cognitione vna ad aliam.

Heb. j.

ij. cor. iij.

§. VIII. QVARTVM SPECVLVM

est scriptura diuinalis. Quę quidē prēsupponit ad deum intuendū. Si em̄ non crediderit is: non intelligetis: ait dñs per Esa. (sed ſm aliā literam. vt Aug. in vlti. de trini. c. iij.) In isto speculo ꝓ tanto videt deus: ꝓ quāto locutio eius, est locutio dei. In ipsa em̄ audiuimus deū loquētem: & de se nos docentē. Ex auditu aūt & lectione videt qs in intellectu: qđ prius non videbat. Habet aūt istud speculū tres partes ſm q̄ ipsa scriptura veteris & noui testamēti trifariam diuidi potest) videlicet i libros legales: ānectēdo eis & historiales libros sapiētiales: & libros ꝓphetales. Et in qualibet harū partiū videmus deū: cum perfectionibus suis licet obscure. Et in parte quidē legali & historiali: videmus deū cū sua omnipotētia: cū in libro Geñ. agit de creatione rerū a deo. In Exodo videmus ei⁹ clementiam: cū populū Hæbraicū eduxit de durissima seruitute Egypti: & ꝓduxit per desertū pascēs māna cœlesti: & a multis molestiis eos liberauit. In Leuitico ostenditur q̄ sit maxima reuerētia: dū sacrificia multa & varia voluit sibi offerri. In lib. Numeri depręhēditur eius patiētia: dū ipse contra se. & Moysen & Aaron vicarios eius irascētes & murmurātes: eos non exterminauit. In quinto legis libro (s. Deuteronimū) videre potes eius perseuerantiā: lōganimitēr eos tolerans: vt peruenirēt ad terram repromissam. In lib. Iosuæ videbis maximā eius fidelitatē: in introducendo populū illū i terrā, iacte & melle manātem. prostratis habitatoribus eius: prout ꝓmiserat Abrahę et semini ei⁹. In lib. Iudicū manifestatur iustitia sua punitiua: ex hoc q̄ toties populū suū Hębraicū subiecit eorū inimicis finitimis: et i seruitutē redegit p annos plures, quoties deum offenderūt. In lib. Ruth. videre potes dei pietatem indeficientē: qa Ruth Moabitidę & Noemi socrui eius valde

Epitome facę scripturæ.

desolatis et afflictis: egregie prouidit. In quatuor lib. Regū cū duobus Paralipōmenon: apparet gratia sua in electione Dauid sup regnū & populū suū: cū dilatione & exaltatione ipsius ac etiam Salomonis. In lib. Esdræ nota prudentiā suam: qua eū direxit ad petendā & obtinēdā licentiā A Cyro & Dario: de reuersione a Babylonia i Herosolymam cum vasis sanctis. In Iobia videt dei magnificentiā: cū ipsum Tobiā depauperatū & cęcū ita magnificauit et iam in temporalibus. In Iudith habes dei magnanimitatem: inducēdo ipsam ad tam arduū opus. f. decapitationis Holofernis. Liber Hæster ibi demonstrat: quantū deus sit discretus: laqueū mortis quē ꝓparauerat. Amā cōtra. Mardocheū iniuste: torquens in eum. In lib. Iob vides mirabilē dei prouidentiā: dū ipsum Iob sine culpa sui priuatū oī substātia filiis & sanitate: vxore et amicis subsannātibus: attēdens illa oīnia ex dei ordinatione sibi prouenire gras egit: demūc̄ (deo disponēte) oia rehabuit amissa: duplicatāc̄ substantiā. In lib. Machabeorum reperies magnā tolerantiā & longanimitatē: potius eligentes sœni cibo vesci: & mori in bello: q̄ p̄cipes fieri transgressionis legis. In nouo testamento (in lege: f. euangelica) per totū videbis deū: summe ad nos benevolū. Nā i pricipio Matthæi, vides eū ꝓpter nos hoiem factum: ex virgine tamē generatū. Marcus tibi eū ostendit vt nostrū doctorē & predicatorē: tamq̄ leonē clamātē in deserto. Lucas tibi insinuat nostrū redēptorem: tā̄c̄ vitulum i passione oblatū. Ioānes vero: tā̄c̄ nostrū prēmiatorē: vt aquila volās in cœlū. Actus apl̄oꝝ historiales: medicinalibus exēplis ipsum deum nos iuuare ostēdūt. Sed'a pars huj⁹ speculi: videlicet libri Sapiētiales. videre nos faciūt deū sapientissimum. Et in Prouerbijs quidē docet sapientiam seu prouidentiā œconomicā, quelibet vt filiū i moribus instruens. Incipientes a muliere mala. f. cōcupiscentia vel doctrina hęretica: vel gentiliū scientia cautos reddēs. In Ecclesiaste: docet sapientiā monasticā se regulantem: & ad mūdi contēptū, pficientes inducēs. In Cāntico Canticoꝝ: docet sapientiā hęroicā seu gustatiuā per vba suauia & amoris plena: vt iter spōsum et spōsam pfectos erigēs. In lib. Sapientiæ: sapientia seu prudentiā regendi alios: docet. Diligite (i q̄t) iustitiā q iudicatis terrā. Cognitionē veri dei: cū sapore necessariā ostēdēs. In Ecclesiastico videt: qm̄ oīs sapiētia a dño deo ē: & cū illo fuit semp et ē ante ęuū. Epistolæ q̄c̄ apl̄oꝝ. Petri et pauli. Ioannis. Iacobi et Thaddei (q̄ correspōdēt sapiētialib⁹ libris): sapientia diuina pariter et humana plenę sunt. Et qa oīs sapiētia ab ipso deo sapiētissimo est: ideo dicit Iaco. j. Si qs vestrū indiget sapiētia: postulet a deo: qui dat oīb⁹ affluēter. Tertia pars huius speculi: sunt libri ꝓphetales: q etiā deū nos videre faciūt. Ex lib. quidē Esa. videre possim⁹, ipsum deū benignissimū ex vocatione gentiū frequētissime ibi prēnūtiata: ex susceptione finali iudæorū i fine reuertētiū. In Hieremia: videm⁹ eū esse verū et rigidū scrutatorē: videlicet cōminantē captiuitatē illi⁹ populi i Babyloniā ꝓpter peccata eoꝝ: et rādem exequtē. In Ezechiele: videmus eius ęquitatē: qa et venia promittit peccatori reuertēti. et pœnā iusto se ab eo auertenti. In Daniele: videt ipē esse cūctorū futurorū prēsci⁹. et dominiū vniuersale obtinere super oia regna mūdi eaq̄ dare et mutare ſm beneplacitum suū. In Psalterio: ostendit se placabilē: et exorabilē petentibus eum ac multū liberalē. In duodecim ꝓphetis minoribus: lux veritatis ei⁹ maxime apparet ex. xij. radijs fidei. i. articulis ibi cōprehensis. In prophetia vero apocalypsis Ioannis: ostendit eius tremenda maiestas: in plagis ab eo immissis. Et sic per istud speculum videm⁹ nūc deū: et si obscure tamē multifarie. vnde Greg. dicit in. ij. moral. q̄ scriptura sacra apte dr̄ speculū: ra facta in ea velut in speculo pulchra fœdaq̄ nostra intuemur. dr̄ spe et deū ex ea plenius cognoscimus: et certius q̄ p qualscūq̄ cultum doctrinas gētiliū: vnde ipsa maxima sapientia dicit.

Scripta

§. IX. QVINTVM SPECVLVM

ē iustitia vniuersalis, de qua dicit pl̄s. c. j. v. Ethic. q̄ ē oīs virtus et mirabiles splēdores sunt in ea: nec Hesperus nec Lucifer est ita clarus. Et ꝓ istā iustitiā videmus deū in habēt⁹ ipsam: sicut p radiū solis de no⁹te videm⁹ lunā et stellas. Sicut em̄ luna et stellę ſm quosdā) lumen recipiūt a sole: et ipso occidēte ex diffusiōe radiorū ei⁹ supra nām hemisphæriū: luna

Virtutes exēplares apd Plotinum.

Triplex status humanige neris.

Virtutes ostē ſe i lege scripta.

Virtutes ostē ſe i tem pore legis grę.

hemisphēriū luna & stellę ab eo illumīant̄ nō lucēt: nisi nubes aerē obnubilent. Sic oēs iusti hoies: lumē iustitiæ suæ. i. vtutis aliūde nō habēt nisi a deo: ꝓut ostendit Io. j. dicens. Illuminat oēm hoiem venientē in hunc mundū. Et in nocte qdē vitæ prēsentis: ipse sol deus nobis manet occultus: & clare videre non possumus. Sed videmus eū in sanctis suis mediante eorū iustitia: qui stellis comparātur. Daniel. xij. Qui ad iustitiā erudiūt multos quasi stellę. f. erūt. Sicut em̄ claritas seu lumē stellā rū: solē manifestat: vt effect⁹ causam. Sic & virtutes sctōrū: ꝓtutes dei: q̄ exēplares dicunt a Plotino pho: & inde nostræ exēplāt: sed nunc̄ adequātur: ad gloriā dei, nos videre faciunt ſm illud Pē. Gloriosus deus in sanctis suis. f. apparet: mirabilis in maiestate &c. Hui⁹ igit̄ speculi possunt tres partes assignari: ſm varias ꝓtutes: q̄ reperte sunt intriplici statu humani generis. In statu legis naturæ: legis Moysaicæ: & legis grāe. In statu quidem legis naturalis: refulsit Abel: ꝓtute inocētię. Nā & de meliorib⁹ obtulit deo: & vocatus a fratre suo Cain in agrū: vbi eū intendebat occidere cōfidēter & sine suspiciōe mali accessit: mortē inocēter & sine defensione sustituit. Noe iustus ac perfect⁹ in generationib⁹ suis: q̄ oēs corruperant viā suā: iustitiā nos. i. ꝓtutē & rectitudinē, iter quoscūq̄ reprobos & male agētes seruare docet: ac etiā dei lōganimitatem ostēdit. Abraā: pfecta obedientia mundū illustrauit: ad dei mandatū promptus relinquēs & parrīā: vt peregrinus discurrēs p diuersas terras: ac vnigenitū suū in sacrificiū offerre disponēs Et in hoc facit nos deū videre obedientem & volūtatē facientē: timētium eū. Ac, ꝓprio vnigenito nō parcēs: eū morti crucis exposuit. O quantū castitatis lumē patriarcha Ioseph prætitit mūdo: cū in frigatus ab vxore sui patroni Putiar ad turpitudinē: q̄n̄c̄ verbis lasciuis: q̄n̄c̄ maleficijs: q̄n̄c̄ muneribus et xenijs: q̄n̄c̄ comminationibus & ꝓmissis: vt habet in lib. de. xij. patriarchis: potius & infamia, & carcerē, & periculū mortis, subirevoluit: q̄ castitatē ipsam violare: & si iuuenis esset pulcherrimus & opportunitas nō deesset. Moyses mitissimus hoim sup terrā nobis manifestat māsuetissimū deū: erga cōtumaces & rebelles: ac etiā prēsidētibus lumē ministrat: vt erga subiectos māsuetudinem seruēt. In secūda parte huj⁹ speculi (s. legis scriptæ): videm⁹ Iosue cū magna spe & cōstāti fiducia: expectare adimpletionē diuinę ꝓmissionis obtinere. In nobis (sui exēplo) ad ardua spem erigens: ac videre faciēs deū potentē ad eruēdū nos ab aduersarijs: & inducendū ad ea: q̄ supra nostras vires existūt. Dauid res & ꝓpheta diligētissim⁹ in cultu diuino: materiā prēparās opulentissimā ad tēpli construction̄: quā etiā cum perficere voluisset: sacerdotes ordinans ad laudes diuinas & ꝓcinēdos psalmos, quos ipse ędiderat: nobis radiū prēstat perfectionis maximū oīonis: deuotionis: ac meditatiōis diuinoꝝ mysteriorū: & diligētissimę obseruātię sacrę religiōis: ac videre nos facit dei reuerēdam maiestatē. Per Ezechiā regem, fictu magno sua delicta abluentē: inuitamur ad pœnitentiā: vt cū ipso: & venia ꝓsequamur & vitā: ac etiā videam⁹ dei pijssimā misericordiā, pct̄a c̄ citissime remittentem. Iosias etiā rex: a pueritia studiosus ad obseruādū legem dominicā: & ad inducēdū ꝓpos ad eiusdē plenā obedientiā: nos ad studiositatē, quocat diuinoꝝ verborū ac deū timē dū insinuat. Helias dū zelat zelū dei nō regib⁹ parcit nec populis: sed firmā veritatē cūctis manifestās: ac quadrigētos ꝓphetas falsos occidere facies:: in igne zeli sui recepit⁹ est in cœlū: ad veritatē incōcusse tenēdā: nos efficaci ter prouocās, & verū deū nobis probās. Venerabilis matrona cū septē filijs Machabæis dū pot⁹ mortē sustinuit & septē suos filios, diuersis cruciatib⁹ laceratos ad idem animauit: ne cœrimonias diuinę legis transgrederentur: maximę fortitudinis lucē sęculo reliquit. Consolatorēq̄ deū & prēmiatorē ostendit. Inspiciendo in parte huj⁹ speculi tertia. f. tempore gratiæ: deficerēt folia pri⁹ q̄ exēpla sanctorū mundū illustrantiū: vel pauca i mediū ꝓponamus incipiēdo a virgine Maria cuius vita inclyta cūctas illustrat ecclesias: ex q̄ (vt ait Ambro.) velut i speculo resplendet forma castitatis. f. virginalis: et pfectæ ꝓtutis. Hinc lucet forma castitatis. f. virginalis: et pfectæ ꝓtutis. Hinc sumatis exēpla viuēdi. Prima Mariæ virtus: fundamentum omniū virtutū est humilitas: et ipsa est quæ deū nos fecit videre hoiem: factum ex substātia sua. Intueamur et Ioannē Baptistā: austeritatē vitæ exēplo: mūdum edocē-

Virtutes ostē ſe i tem pore legis grę.

Scripta

tē in cibo, et potu, et vestitu, et transitorijs alīs: et ipse deū digito demōstrauit dicēs. Ecce agn⁹ dei. Charitatē perfectā Petri et pauli: cęteroꝝ ꝓ apl̄oꝝ: quis enarrare posset? qui deum verū per doctrinā et miracula nos videre fecerūt Martyres prēciosi ad fidei cōstantiā nos vrgent: grati deo, non solū in tormentis gratias agendo: sed seipsos sponte deo offerendo in obsequium eius qui gratios⁹ est oīb⁹. Confessores modestiā: liberalitatem: ac pietatē prædicant dei imitantes æquitatem: et virgines honestatē cū sobrietate amantes dominū laudant. Sicq̄ p virtutes sanctorum: videmus tamq̄ per speculum deū perfectissimū qui illas tribuit. Vnde et in figurā prēcepit dñs fieri mare ęneū. Exod'. xxxviij. circa tabernaculū, cuius labrum erat de speculis mulierū: vt in illis speculis videntes sacerdotes sei psos: a maculis per aquam mundarentur. Specula mulierū sunt lucida exempla animarū sanctarum: in quibus intuentes, simul et videmus defectus nostros: et deū nostrū in operib⁹ earū: sicut solē in omni sphæra sua fixę sed super montes vel domos radios diffusos.

Ioā. j.

§. X. SEXTVM SPECVLVM AD

videndū deū est aīa rationalis in potentijs suis. Et p istud speculū videt deus trinus et vn⁹: et si meli⁹ q̄ p alias creaturas: tū valde alonge et obscure. Vñ Aug. xiij. lib. de trini. c. viij. dicit. Quāuis mēs humana: nō sit ei⁹ naturæ cuius est deus: imago tamē naturæ eius (qua natura melior nulla est) ibi quærenda et inuēiēda est in nobis: quo etiā natura nostra nihil habet meli⁹. Hui⁹ speculi tres ptes: dici possunt tres partes ipsius aiæ: memoria. f. intelligētia. et volūtas. ex memoria videt pater: ex intelligētia filī⁹: ex volūtate spūsc̄tus: quantū ad modū ꝓcessionis. Et primo de memoria cōstat quātū ad actū suū. f. memorādi: q̄ ipsa nō, pcedit ab intellectu nec volūtate: qm̄ multorū meminimus: quæ nō intelligim⁹: sicut cū quis recordat de aliquo dei iudicio miro et occulto: vt q̄ Iosias rex Israel ita pfectus fuit occisus a Pharaone iniquo rege Egypti: et q̄ in Tyro et Sydone: si facta fuissēt miracula: q̄ fuerūt a Christo facta i Bethsaida: quersi fuissent ad pœnitētiam hoies illi: qa sic christ⁹ cōfirmauit. hui⁹ rei recolimus: sed causā huj⁹ q̄re illis nō fuerit predicatū nescim⁹. Reminiscimur etiā eorū q̄ nullo modo volum⁹: sicut pctōrū cōmissorū et piculorū. Mēs em̄ bene disposita: nō habet cōplacentiā sed displicentiā de ppetratis malis. Sic pater æternus non ꝓcedit a spūsancto nec a filio: sicut nec memoria ab intellectu et volūtate: Et sicut istæ tres potētiæ: nō sūt tres aīę: sed vna. Ita pater, et filī⁹, et spūsanct⁹, nō sunt tres essentiæ: sed vna essentia: vna natura: vna substātia. De intellect⁹ etiā actu oportet q̄ nō possum⁹ itelligere aliqd nisi prius recordemur: sed intelligere possumus multa et ipsa nō velle: sicut intelligim⁹ miserias quas patimur: et multoties nō vellemus. Sic ergo filius a patre procedit nō a spūsancto: sicut intelligentia procedit a memoria et nō a volūtate. Et sicut istæ potētiæ nō sūt vna: sed realiter sūt distinctæ: ita q̄ vna nō est alia potētia. c̄ quis sit in vna rā tū essentia aię. Ita pater et filī⁹, et spūsanct⁹, sunt tres psonæ realiter distinctæ: ita q̄ vna nō ē alia: sicut dicebat Sabellius hereticus: sed vna tantū essentia. Voluntas vero procedit quātum ad actū suū a memoria et intellectu. Nō ſ volūtatis. em̄ possum⁹ velle aliqd quin illd̄ pri⁹ memorię occurrat et quin illud aliquo modo saltē generali itelligam⁹ sicut spūsc̄tus a patre filioq̄ ꝓcedit: non tantū a patre vt qdā hereticī dixerūt: sed etiā a filio. Et sic patet quō per potētias animæ nostræ: tā̄c̄ per speculū videre possumus deū verū: vnū in trinitate: & trinitatē in vnitate. Vnde Bern̄. O beata trinitas: ęternitas: veritas: bonitas: ad te clamat aīa trinitas: memoria: ratio seu intelligentia: et voluntas. Sed qa istud speculū frequēter in lutū proijcim⁹ vitioriū: ideo i sic deturpato male videm⁹ aliqd diuinorū: nisi pri⁹ emundet ꝓ trinitatē quādā nobis accidētalē actuū, pborū sicut em̄ est vna essentia diuina: in trib⁹ psonis purificās oia: sic est vna pœnitentia integrata ex partib⁹ suis. f. cōtritiōe: cōfessiōe: & satisfactiōe: emūdās corda. Et cōtritio qdē: qa p eā pct̄or iustificat: qđ ē potētiæ maximæ: & maioris q̄ creatio cœli & terræ ſm Aug. Ideo contritio patri adapt̄atur, cui attribuit omniporētia. Cōfessio vero qa p ipsam manifestātur occulta, et cū veritate fieri debet: ipa attribuit filio: qui lux est manifestatiua & veritas prima.

¶ Prima pars d iij

Universidad de Deusto
Biblioteca

Satisfactio a sit(quia finis est pœnitētiæ)procedēs ex vera contritione & cōfessione:& bonitatē operū pœnaliū habet:spūsancto attribuitur.Et q̄uis ipse ptes seu actus pœnitētię.s.contritio:confessio:& satisfactio realiter sicut distincta:in vna tamē pœnitētię essentia cōueniūt.Et sic videmus deum per speculum animę rationalis.

§. XI. SEPTIMVM ET VLTIMŪ

speculū est natura āgelica seu ītellectualis:quę ī vna natura.s.pūali:sine corpulētia:seu materia existens,in tres hierarchias distincta:nobis indicat mysterium trinitatis. Et modicā quidē notitiā de his habemus:quā quidem nobis tradidit apls Paulus raptus ad tertiū cœlum.s.supremę hierarchię:per Dionysiū Ariopagitā discipulū suū & summū philosophū.Per hāc igitur naturā āgelicam considerata:velut per speculū(etsi a nobis multū remotū)videmus dei sublimitatē incōprehensibilē:& hoc ex tribus sentētiis & cōclusionibus circa materiā angelorū:tāq̄ ex tribus ptib⁹ huius speculi.Prima ergo sentētia Dionysij est q̄ minimus angelorū fm suā naturalē essentiā est nobilior & perfectior:quacūq̄ aia humana fm suā naturam Veritatē hui⁹ sentētię firmauit dns Iesus qñ dixit. Matth. xj.Inter natos mulierū nō surrexit maior Ioāne baptista. Qui aūt minor est ī regno cœlorū:maior est illo. Notāter aūt dixit:nō surrexit.Surgere em̄ est,ex imo in altū eleuari.Oēs aūt sancti in imo originalis pcti nati:tunc eleuati sunt in altū& surrexerūt:qñ purgati ab eo ad gr̄am perue nerūt.Christus nō surrexit hoc modo :qa in imo originalis nūq̄ fuit:& iō sine ꝓparatione christus est maior Ioāne Quando christus hoc dixit:ī regno cœlorum soli angeli erant,non aię:minorē ergo angelū dixit maiorē Ioāne sū præmo sctōrū &maxime glorioso.Secta sctēria Dionysij est,q̄ numerus sit incomprehensibilis. Qd dns dixit Iob xxv.Nunqd est numerus militū illi⁹? Sicut em̄ stellas cœli solus ille dinumerat q eas fecit:sic & āgelos q stellę nominantur.Vñ Baruch.iij.Stellę dederunt lumē in custodijs suis:quas scilicet factū erga hoies. De qua custodia: saluator dixit in euāgelio.Angeli eoꝝ in cœlis:sēp videt faciē patris.Mat.xviij.Super quo ꝙbo dicit Hiero.qd cō firmauit magē sen.in.ij.q̄ quilibet aia ab exordio suæ natiuitatis maris & fœminę:fideliū:siue infidelis:boni vel mali:habet angelū ad sui custodiā deputatū:qui fm theologos sūt de ordine infimo angeloru. Vñ oportet q̄ tot nūero sint in ordie illo:quot sunt hoies ī mūdo qñ vnq̄ plures fuerūt.Et vltra numeꝝ hoim adhuc oportet eē tot plures:quot sunt spēs aliarū creaturarū:qa q̄libet species & q̄dlibet cœlū habet specialē angelū:ad sui gubernationē.Et cū videamus in creaturis corporalib⁹, vt elemētis & cœlis:illā q̄ superior est:eē decies maiorē q̄titate continua q̄ inferior:sicut aqua,decies maior est q̄ terra:&aer decies maior est q̄ aq̄:& ignis decies maior est q̄ aer. Et cœli etiā sili̇ter:multo maiores q̄ ista visibilia. A simili videt q̄ iudicare debeam⁹ de inuisibilib⁹. Cū igit in ālis nō sit q̄titas cōtinua:qa corpore carēt:attēdenda est in eis q̄titas discreta seu numeralis:& fm prædicta forte secūd⁹ ordo.s.archāgeloꝝ,sit maior primo in decuplo: & tertius ordo principatuū:sit maior numero ordine archāgeloꝝ i decuplo:&sic de singulis ascēdēdo:vsq; ad supremū.s.ordinē seraphicū.Si ergo inf̄m⁹ ordo est plusq̄ milia milionū:quot erūt archāgeli:quot principat⁹ quot cæteri:qs poterit dinumerare. Tertia sentētia Dionysij ē: quæ hoies præ infimore deficientes facit:q̄ vnus angelus est distinctus ab altero:non solū numero:sed specie. Non enim distinguntur ab inuicē angeli sicut Petrus a Martino:& Martinus a Ioāne:& aia vna ab altera:quæ solum est distinctio numeralis nō specifica.Sed differunt eo modo quo agnus differt ab equo: equus a boue:bos a leone: leo ab hoie:inter quę est differentia specifica.Vt aūt dicit quilibet numerus:addit ad inferiorē se,ad minus vnam vnitatē:sicut numerus ternari⁹:addit ad binariū vnū:sic quælibet species creaturæ:addit vnū gradū pfectionalis essentię:ad minus ad aliā speciē iferiorem. Ex dictis ergo formo conclusionē talē.Infimus angelus est nobilior Ioanne Baptista in sui natura:qui Ioannes maximus credit sanctorum:& per cōsequens glorioſissimus & specioſissimus.Secūdus angelus est nobilior primo vno gradu perfectiōalis essentiæ.Et tertius,sc̄m nobilior vno alio gradu pfectionis:& sic semp ascēdēdo vsq; ad supremū inf̄imi ordinis angelorū:qui(vt dictū est)sunt plus q̄ milia milionū.Quis ergo poterit(nō dico)narrare:sed vel pauc intelligere nobilitatē:speciositatem:magnificētiā:& gloriā illius angeli supremi?Certe nullus:neq; Moyses:neq; Ioannes:nec Petrus:nec Paulus cū viuebant. Ascendatur exinde ad alios octo ordines gradatim semp addēdo pfectionē maiorē:cū vētū fuerit ad supremū seraphin:nōne deficiet mens præ stupore in cōsideratione tantæ nobilitatis?Et qa sup seraphin residet dns deus noster:vt eminentior cūctis sine cōparatiōe:& oēs creās,& regēs,& pfectionem eis infundens.Sic p istud speculū naturę angelicę videmus deū:etsi obscurę:tū,pur possumus eminentissimū nobilissimū:perfectissimū:vniuersale & sūmū bonū. Et de hoc speculo naturę angelicę poterit intelligi illud Sap. vij.Speculū sine maculā. Nunq̄ em̄ in eis angelis reperta est macula culpæ.s.in beatis angelis:sicut reperta est in speculis animarum.Et hoc quo ad primum principale.

Perfectiores sunt angeli hominib⁹

De ālorū distinctione

Infim⁹ āgelus ē nobilior ioā

§. XII. SECVNDO DICEBATVR

q̄ in aucte aplica innuebat speculatio ꝓpheralis:cum subdit.In ænigmate.s.videm⁹ nunc. Enigma vt habet in Catholicon:est sñia seu locutio obscura occultata p similitudines rerū sub qbus fit:& difficile ē intelligere nisi exponat:vt illd qd ꝓposuit Philisteis Samson:de comedente exiuit cibus:& de forti egressa est dulcedo. Iudicū.xiiij. Qd illi intelligere nō valebāt,nisi ipse exposuisset: videlicet q̄ de ore leonis:q ē fortissimū aial:comedēs & deuorās alia:eduxerat cibū dulcē.s.fauū mellis ibi reptū. Et dr ænigma ab æ.qd est in.& nigma qd est imago quasi sētia siue locutio facta sub imagine.i.sub similitudine. Tales aut sunt locutiones prophetię cōiuncte.Sicut em̄ ipsi videt deū siue diuina mysteria sub imaginib⁹:&similitudinibus rerū sensibiliū:ita & populis ꝓponūt.Sed q̄ populis occulta & obscura erāt:ꝓphetę ipsi videbāt.Vñ apls Iabanē videtes vt habet.ſ.Reg.ix.Non tñ q̄ ipsi clare viderēt deū:sed sub imaginibus (vt dictū est)& similitudinib⁹ rerū sensibiliū a deo impressis:pfectius & celsius videbāt diuina:q̄ videtur per septē specula supradicta.Poterant igit ipsi dicere.Videmus nunc in ænigmate:&non solum per speculū:nos aut̄ per ipsa ænigmata a doctoribus vel potius a spiritusancto relata:deū cernere possumus. Et hoc sub septēplici eius dispositione erga nos:videlicet.

¶Primo in dispositione innitētis:hoc quo ad pœnitētes.
¶Sc̄o in dispositione instructis:quo ad ignorantes.
¶Tertio in dispositione stantis:quo ad laborātes.
¶Quarto in dispositione sedētis:quo ad contemplantes.
¶Quinto in dispositione deambulantis:quo ad iudicium expectantes.
¶Sexto in dispositiōe comedētis:q̄ ad gloriā suscipiētes.
¶Septimo in dispositione regentis:quo ad angelos &omnes gentes.

Quid ē ænig ma.

Scala Iacob expō.

§. XIII. PRIMO MODO VIDIT

deū Iacob:vt habet Genē.xxviij.Vidit em̄ ī sōnis scalā stantē:& dñm desup innixū scalę.Vbi notādū ex ipsa visione Iacob aliq̄ pticulariter ad dictā visionē: videlicet supplātationē vitioꝝ:& hoc ex interpretatiōe ipi⁹ noīs.Interꝓrātat em̄ Iacob supplātator.i.cōculcator vitioꝝ, & tētationū,&dęmonū.Extinctionē cōcupiscentiarū:qd notat ex eo:q̄ post solis occasū illa vidit.Occasus aūt solis:seruētē ardorē concupiscentiarū extinctum designat. Assumptio quoq; asperitatis & laborū adeo necessaria est:in cuius signū dr:q̄ tulit de lapidib⁹ & supposuit eos capiti.Lapides duri:asperitates tribulationū & pœnitētię signant. Sed & ligatio sensuū corporaliū & desideriorū carnaliū: ostēdit figurate in hoc:q̄ dormiuit.In ipsa aūt dormitione vidit scalā & angelos ascēdentes et descēdētes:et dñm innixū scalę.Scala est pœnitētia seu conuersio bona:hæc debet stare.ſ.per verā fidē.Ad Rom.xj.Tu autē fide stas. Sed super terrā per spem:qa ipsa est quę erigit mentem de terrenis ad superna.Ad Rom.v.Stamus spe claritatis sup⁹ nę erecti.Cacumen scalę:quod tangit cœlum charitas est: ipsa em̄ est fm Aug.quę ducit ad cœlū. Angeli ascendētes et descendentes sunt vel ipsi ad literā offerentes deo vota nostra:et referētes nobis eius dona:vel ipsę affectiones & cogitationes

cogitationes ascēdentes ad cōsiderationē præmi⁹:& descēdentes ad cōsiderationē sui debiti supplicij. Innixus aut̄ huic scalę dns manet:vt nobis ascēdendi modum ostēdat Micheæ.ij. Ascēdet pandens iter ante eos. Allicies per p̄missiōes ad ipsum ascēsum. Innixus etiā manet sup scalā: vt dexteram adiutoꝝ ne deficiāt porrigat:& demū sēsim ad gl̄iā trahat.iuxta illd ps. Tenuisti manū dex.me.& c.

Terræ macōtēnenda.

Instruit moyses de trib⁹

§. XIIII. SECVNDO VIDERVNT

ꝓphetæ:& nos ex eorū relatu deū i dispositione istruēti⁹ Et sic vidit Moyses deum,qñ ei apparuit in rubo ardenti. Vñ dixit Moyses. Vadā & videbo visionē hāc:quō rub⁹ ardeat & non cōsumatur.Exod.iij. Rubus signat deum incarnatū:nos instruētem. Etem̄ deus noster ignis cōsumens est.Deut.iiij.Rubus pungēs:signat nostrā humanitatē:nos vndiq; pœnis pungentem. Ignis ergo in rubo:ē deitas i.ostræ humanitati vnita:cū assumptis pœnalitatibus.Qui rubus nō cōsumit nec ignis extingu.ſ.qa ex ipa vnione humanitas nō fuit cōsumpta seu conuersa in diuinitatē:nec diuinitas vnq̄ deseruit humanitatem:etiam in morte.In rubo aut̄ apparens de trib⁹ instruxit;Moyſē &per eū omnem animam.Et primo:reuerētiæ exhibitionem cū ei dixit.Non appropies huc. Nimia em̄ familiaritas,& facilis,& frequēs accessus ad aliquē:solet ptēmū inducere:ꝓpter qd:magni prelati,& dñi tēporales,no p̄mittunt de facili accessum ad eos vel appropinquationē: vt magis habeanť in reuerētia.Vnde & regem magnum Asuerū nullus adire poterat ad aspectū eius sub periculo vitæ nisi vocatus.Permaxime aūr in reuerentia debet haberi:& cum reuerentia debet accedi:cōsideratione pia:nō curiosa ad mysteriū incarnationis:& ipsum in sacramēto existentē.Hac reuerentia motus Centurio dixit Iesu.Dñe nō sum dignus vt intres sub tectū meū.Math.viij.Et Petrus apls cū ait.Exi a me dñe:qa hō peccator sum. Luc.v. Secundo:instruxit in temporaliū abrenūtiatione:cum dixit.Solue calciamentum de pedib⁹ tuis.Calciamenta quę fiunt de animalib⁹ mortuis:&terræ inhærent:signant ista tēporalia quæ in terra sunt:& de inanimatis.ſ.elementis oriūtur:a quib⁹ pedes affectuū extrahi debent.Sicut enim puluis impedit visum si oculū intret:ita & tēporalia mētis intuitū erga diuina:& ita deprimunt affectū vt ad sup na euolare nō possit.Sicut viscus implicat pennas auiū: vt in altū volare non possint.Et ꝓpterea vt ait Aug.Oia terræna cōtēpsit homo christus:vt ea cōtēnenda demonstraret esse:verbo & exēplo nos ad hoc instruēdo.Et quādo tribus ex discipulis suis voluit manifestare gloriā suam de valle ad montē Thabor excelsum adduxit. Vbi eū viderūt transfiguratū. Matth.xvij.ad innuendū mundū cōtemnēdum:vt in altū contēplationis ascendi possit ad videndū deū. Tertio instruxit de affectus sui efficaci compassione in eo:quod dixit.Videns vidi afflictionē populi mei:qui est in Egypto & descēdi liberare eū.Quod ipletum fuit in descēsione eius de cœlo:quādo posit multa flagella immissa Pharaoni,i.diabolo:per eius doctrinam & miracula,& opera sancta.Demū sanguine ipsius agni immaculati:liberati fuim⁹ de seruitute diaboli.Sed heu! qa nemo est,qui recogitet tantū beneficiū.Sup quo ipse conqueritur Osee.vj.di.Misericordia vestra quasi nubes matutina:& quasi ros mane transiens.Sicut em̄ ros, qui descendit de cœlo,super terram ad fœcundandum eam:& herba aduenięte sole subito deficit & siccatur. Sic misericordia: qua christus nos liberauit.Et ideo nostra dr:qa nobis facta:cū a deo processerit:ad replendū nos fructu bonorum operū superueniente calore tentationis vel tribulationis modice:subito deficit in memoria nostra:& siccat affectu⁹ suauitate tanti beneficij infructuosus remanens.

§. XV. TERTIO VIDERE POSSVMVS

deū:in ænigmate propheticę visionis per modū rectimanētis.i.auxiliū ferētis laborātibus:sicut ipse de⁹ incarnatus laborātibus discipulis in remigādo:propter ventū contrarium apparuit eis rectus:manēs sup vndas maris: & eos iuuās amota tēpestate.Laborār aut̄ aliqui ex tribulatiōe:qbus fert auxiliū patientię. Vñ ipse dicit Esa.xliij. Cum trāieris per aquas tecū ero:per aquas.ſ.tribulatiōis & flumina non operient te magnarum scilicet passionū& perfectionū nō absorbebunt rationē.Sed(vt dicit Aug.) q̄ mala æquanimiter toleramus ab illo,ſ.deo)& nō nostra potētia.Et in signū hui⁹.Stephanus protomartyr:in tribulatione lapidationis posit⁹ dixit. Ecce video cœlos apertos:&filiū hois stantē a dextris virtutis dei.Ideo stantē vidi:quasi paratū eum iuuare.Act.vij. Vñ cū magna dulcedine migrauit & pro inimicis lapidantib⁹ exorauit Laborāt alij in eliminatiōe vitiorū a se vel a;pximis.vñ pā.pro remotione suoꝝ vitioꝝ dicebat.Laboraui ī gemitu meo.Labor est em̄ recogitare & dolere de peccatis suis. Et apls discipulū suū Thim.hortat ad extirpādum vitia ij.ad Ti aliorū per doctrinā dicēs.Laboravt bonus miles Iesu xpi mo.ij. Et ad hunc laborem necessarium est adiutorium dei.In huius rei signū vidit Amos dñm stātem super altare & dixit Percute cardinē & cōmouebūtur supliminaria. Auaritia em̄ in capite oīm. Amos.ix. Per auaritiā cū cupiditas etiā dr radix oīm malorū:)notat generale pctm̄. Amos typū gerit illorū:qui laborāt ad eliminationē vitiorum:qbus apparet dns stās ad iuuandum cōstantiā immittēdo. Sed sup altare dr stare:vt ostēdatur,q̄ ois potestas ecclesiastica:a dño deo est.Sed vide qd dicit:percute cardinem. Per cardines signātur superiores peccantes:qui debent increpationibus & obiurgationib⁹ castigari:vt supliminaria: id est inferiores per exēplū eorū valeant ad pœnitentiam cōmoueri.Vñ&Moyses dure arguit Aaron de conflatione vituli.i.Et dns fecit sup̄er.di.xij.principes tribuū quan do populus fornicatus est in Moab.Nume.xxv.Laborāt alij in informatione morum.Parum est em̄ eliminare vitia nisi & mores informētur.Vnde dictum ē Hiere.j. Ecce cōstitui te super gentes & regna:vt euellas & destruas & disperdas & dissipes quantū.ſ.ad vitia:& ædifices & plātes:quātū ad virtutes,&bonos mores. Sed qa sine me nihil potestis facere:ait christus Io.xv.Ideo posui adiutoriū sup potentē.i.laborantē ait dns.Et in hui⁹ figuram vidit Amos.vij.dominū stantē super murū litū:& in manu ei⁹ trulla cementaria.Murus litus:est ecclesia fortis & cōstās ex pluribus fidelibus:tāquā viuis lapidibus ædificata:& calce charitatis vnita,&modestia linita&ornata:sup quā stat dns tamq̄ regēs & gubernans:in cui⁹ manu est gratia quę signat per trullam cementariam:qa sicut trulla cemētaria ad ædificationem valet & linitionem murorum:sic gratia ad instructionem morum & informationē.

Exodi

Exercitus dei deriorū circa diuina vel humana:quę debēt dño assistere. qs sit.

§.XVI. QVARTO VIDENT PROPHETĘ

deū:& nos p illos,in ænigmate:p modū & dispositionē sedētis:&hoc quo ad contēplationes de qbus potest intelligi illud qd dns dixit Esa.vlti.cœlū mihi sedes ē cœlū.i.hoies cœlestes & cōtēplatiui.Sedet aūt super tales:vt cogitationes & affectiones eorū ad seruiendū sibi assistere faciat:& eos secreta iudicia doceat.In cui⁹ figuram Micheas ꝓpheta qd viderat in ænigmate.i.imaginarie exp̄sit dicens.Vidi dñm sedentem super solium suū:& omnē exercitū cœli assistētem ei:a dextris & a sinistris:& ait domin⁹.Quis decipiet Achab regē Israel vt ascēdat & cadat in Ramoth Galaad?Et cū diuersi diuersa dicerēt ex assistē tibus:egressus est spiritus quidā & ait.Ego decipiā illū in hoc videlicet:qa egrediar & ero spūs mendax in ore oīm ꝓphetarū eius.Et dixit dns decipies &prævalebis:egrede re fac ita.iij.Reg.xxij.Per exercitū cœli dño assistentem a dextris & a sinistris:signatur cōgregatio affectionū &desi

¶Prima pars. d iij

Universidad de Deusto
Biblioteca

cū admiratione ad diuinas laudes trinitatis sanctissimæ i vnitate essentiæ. Exinde impletur domus fumo. i. mēs seu cōscientia humili deuotione. Tertio dñs in eis sedet vel potius amplexatur: vt eos mirabili gustu consolationis reficiat, iuxta illud Cañ. ij. Dextera illi⁹ amplexabitur me id est cōtēplatio de ipso spōso deo: me sibi vnier: & sume cōsolabitur. In cuius figurā legit ꝙ apparuit dñs Iacob: cum solus remāsisset, separatis a se familia & substātia: & luctabatur cū eo vsq; mane: & cū eum superare non posset tāgens neruū femoris eius: statim emarcuit. Vbi & mutatū est nomē ipsius de Iacob in Israel quod interpretatur: videns deū. Vnde dixit. Vidi dñm facie ad faciē: & salua facta est aia mea: benedictionēq; ab eo recepit: vt habetur Gen. xxxij. Luctamē istud Iacob cū deo instantiam signat orantis. Duo brachia luctātis sunt fletus seu cōpunctio: & oratio. Vñ dr Osee. xij. de isto Iacob: ꝙ fleuit & rogauit. Sicut aūt ille, qui luctatur cum alio, scilicet brachio: aliq̄n videtur deijci & superari: aliquādo deijcere aliū & superare. Ita & orās siue contemplans: aliquādo orationē videt subijcere & superare: i pūcto apprehēdēs aliquid diuinū super se: aliquādo videtur deijci grauatꝰ carne & obfuscatus phantasia: vt fixe diuina apprehēdere non possit. Verū si pualere vult: luctari debet vsq; mane. i. pseuerare in orādo: cōtemplādo: vsq; ad mane supernæ gloriæ. In hac aūt lucta recepit benedictionē: videlicet magnæ cōsolationis: & marcessit neruus femoris: qa extinguit carnalis appetitus. Gustata em̄ suauitate spiritus, desipit omnis caro: qa maxima est & si parū duret actualiter. Vñ Bern. Fœlix cū inuenero. s. dominū: tunc amplexus: tūc oscula quę vincunt mellis pocula. Sed in his parua morula.

Significatio luctaminis Iacob.

§. XVII. QVINTO VIDENT PROPHETÆ DEŪ ÆNIGMATICE P MODŪ DEAMBULANTIS.

Et hoc quo ad iudicium expectantes. Sed qs stabit ad videndum eum? Ipse em̄ quasi ignis cōflans & quasi herba fullonum? Malach. iij. Deambulabit aūt: qa i forma humana assumpta: de cœlo descēdet ad terrā. Et videbit eū omnis oculꝰ: etiā qui eū pupugerūt. Apoca. j. Hoc autē vidit Daniel visiōe imaginaria. Vñ ait. vij. c. Videbā invisione mea nocte: & quatuor bestiæ grādes ascendebāt de mari diuersæ inter se. Prima similis leenæ habēs alas aquilæ. Secūda similis vrso: tres ordines dentiū habēs in ore. Tertia similis pardo: habens alas quattuor: & capita quattuor. Quarta terribilis & mirabilis & fortis: habēs dentes ferreos: comedēs & cōminuens: & reliqua pedibus cōculcās: habēs cornua decē: & de medio eorū ortū est aliud paruulum. Quæ qui dem quattuor bestię designāt: quattuor monarchias mūdi, principales scilicet Assyriorū Persarū & Medorū quoad secundā: Græcorū quoad tertiā: & imperij Romanorū quoad vltimā. Decem cornua signāt decē partes in quas scindēdū ē imperiū Romanoꝝ. Cornu paruulū Antichristus est qui orietur in tali diuisione. Pene oia ista regimia perambulauit dñs ipsa gubernādo & de ipsis iudicādo: & cōferēdo tēporaliter prout sibi placuit. Demū cūcta simul regna cū cōprænsis cū eis: simul est iudicaturus: peramb ulās de cœlo vt dictū est ad terrā. Vnde invisiōe illa dixit ipse daniel. Aspiciebā: & ecce in nubibus cœli quasi filius hoīs veniebat: qa vsq; ad antiquū dierū peruenit: vt

Christ⁹ veniet ad iudiciū pro pter tria

s. manifestetur ꝙ potestatē dedit ei pater (qui dr antiquus dierū) iudiciū facere. Veniet aūt in iudicio ad tria. Ad sui quidem exaltationē vt. s. ab oībus videatur ꝙ constitut⁹ est iudex viuorū & mortuoꝝ. Vñ in dicta visione subdit: ꝙ dedit ei potestatē & honorē & regnū: & oēs populi tribꝰ & linguę seruiēt ipsi. Veniet scḋo ad cōfusionē malorū. iuxta illud Hiere. xx. Confundentur vehemēter: qa nō intellexerūt opprobriū sēpiternū: qd̄ nūq; delebit. Et hoc signatur Gen. iij. quādo Adā audiuit dñm deambulātē in paradiso post meridiem. Qui q̄uis absconderit se, ꝓpter peccatū cōmissum: tamē oportuit ꝙ eū audiret & videret sententiantē. Adā qppe se abscōdens: peccatorē designat excusantē peccata sua: ꝓpter q̄ indignū se facit dei visiōe. Audit tamē post meridiē. i. post charitatis & feruoris extinctionē: vocem deambulātis dei venientis. s. ad iudicium: & qa nudū se agnoscit, virtutibus & gratia, cōparere erubescit. Dñs autē arguit peccatores dure. ſm illud Iude. j. Ecce venit dñs in nubibus cōtra oēs. s. facere iudiciū: & arguere impios. Vñ & Adę dixit. Adā Adā vbi es. Exinde sepa

Genē. iij.

rat ipsos malos a cœtu sanctorū: quod innuitur cum dñs Adam emisit de paradiso voluptatis. Demū ponit eū in mūdo subiectū innumeris pœnalitatibꝰ. Sic reprobos ad infernū emittit: acerbissimis pœnis cruciādos. Tertio veniet in iudicio: ad glorificationē bonoꝝ. iuxta illd ꝓphetę Esa. xl. Ecce merces eius cum eo. Et Apoca. xxij. Ecce venio cito: & merces mea mecū est. Et in signum hui⁹ vidit Ioānes dñm deābulantem in medio candelabrorum aureorū: tenentem septē stellas in dextera. Apoc. j. In septem candelabris aureis: notaꝝ vniuersitas sanctorū habentiū exponi aurum sapietiæ & veritatis & ardorē charitatis. In medio tur. autē horum candelabrorum ambulat: vt hic invia eos sustētet: custodiat & defendat: & in dextra sua (quæ designat gloriā & æternitatē) septē stellas habet. i. septē dotes ꝗbus sanctos beatificat. s. impassibilitatē: claritatē: subtilitatē: agilitatem: cognitionem: comprehēsionem: & fruitionē.

Visio Ioannis

§. XVIII. SEXTO VIDETVR DEVS ÆNIGMATICE IN DISPOSITIONE COMEDĒTIS.

Vnde ipse inqt Cañ. v. Comedi fauum cum melle meo. Mel est christi humanitas: q̄ est principiū in vniuerso. Cera est genꝰ humanū quo, ad electos: & vtrūq; deus comedit sibi vniendo. In huiꝰ figurā legitur Gen. xviij. ꝙ stanti Abraæ, ad illū mābraæ & eleuanti oculos apparuerūt ei tres viri. Et vt dr in alia translatione: tres vidit: & vnū adorauit. Intelligēs ibi signari mysteriū trinitatis. Vnde q̄nq; loquit in singulari ad exprimēdū vnitatē essentiæ: q̄nq; in plurali ad denotādū pluralitatē personarū. Dixit em̄. Dne: si inueni gratiā in oculis tuis: ne transeas seruū tuū: sed afferā pauxillū aquæ & laūctur pedes vestri: & requiescite sub arbore: ponamq; buccellam panis: & confortetur cor vestrū: postea transibitis. Quibꝰ acquiescētibꝰ, fecit ex tribꝰ satis simile id est tribus mensuris farinę bene purgatæ a furore: fieri subcineritios panes, & vitulū vnū tenerrimū & optimū coquere: ipsosq; panes subcineritios & vitulū coctum: butyrū quoq; & lac posuit corā eis ad comedēdū: quę oblata comederūt. Fuit illa visio ꝓphetica: & si non imaginaria: sensibilis tamen. Fuerunt em̄ illi tres angeli in forma humana apparentes: repræsentantes deum vnū: in personis trinū. Pedes autē dei qui terrā calcant: significant genus humanū: in quo & christus cōprehēditur vt verus homo: vnitustamē deo. Tria autē innuuntur ex ista visione sub figura esse necessaria saluandis: & in deū per gloriam transformādis. Et primū est lotio in baptismo actu vel ꝓposito. Nisi em̄ quis renatus fuerit ex aqua: & spūsancto: non potest introire in regnū dei: ait saluator. Io. iij. Et hoc signatur in ablutione pedū illorū apparentiū: quiꝫ vt dictū est, signāt genus humanū: quod in nouo testamento christo incorporatur per baptismū: quē ipse primo sustinuit & suscepit: nō ad auferendū aliquē suū defectū: sed ad conferendū aquę virtutē regenerātiā: & nobis præbendum exemplum. Secundum quod requritur in perueniendo ad gloriam: est purgatio plena a peccato per pœnitētiam: & alios modos post baptismū. Dicit em̄ in Apoc. de sanctis quæ est flos farinæ plenę segregatę a furfure. Furfur enim qd̄ est cibus cōmuniter bestiarum signat peccatū: quo pa scūtur & delectant hoies bestialiter viuētes. Simila autē signat puritatē a peccato. Tria sata similę designāt purita tem: quæ reperitur in vniuersa congregatione electorū in tribus partibus mūdi. s. Asia: Africa: & Europa existentiū vel sub triplici statu. s. actiuorū: contēplatiuorū & prælatorū. Tertiū quod requirit est: cōformitas vitę cū christo per dolorē & amorē: qui sub figura panis subcineritij fuit ostēsus Heliæ: & inde confortatus, iij. Reg. xix. Panem em̄ se vocat dicens. Ego sum panis viuus. Ioā. vj. Fuit em̄ hic panis sub cinere positus, in igne decoctus: quando in huiliatione crucis fuit vilificatus & igne suæ dilectiōis crucifixus & mortuus. Oēs ergo electos ipsi oportet conformari: vt tāq; panis subcineritius cibꝰ dei fiant. iuxta illud apostoli ad Rom. viij. prędestinauit. s. electos suos conformes fieri imaginis filij sui. Litū igitur cibum. i. fideles baptismo christo incorporatos: a peccatis mūdatos: per dolores & labores cū charitate christo cōformatos: comedit sanctissima trinitas. i. sibi vnit & in se transformat in gl'ia. Sed in conuiuio hoc nō ponitur subcineritius panis sine vitulo optime decocto: quia in mēsa diuinę glorię, nulli⁹

Tria sūt necessaria saluandis.

Furfur qd̄ & qd signat.

beatus

beatus positus fuit anteqū Christus per vitulū designatus in ara crucis per passionē esset decoctus. Butyrū pingue: designat multitudinē meritorū christi & sanctorū. Lac aūt puritatē corporū. Et propterea se nobis dimisit in cibū in sacramēto altaris: vt aliquādo & nos efficiamur cibus ipsius transformati per conformitatē voluntatis in ipsum.

§. XIX. SEPTIMO VIDETVR DEVS IMAGINARIE IN DISPOSITIONE REGENTIS.

Et hoc quo ad regimen spirituale electorū & angelorum. Et quo ad monarchias mūdiales. Et hoc exprimit visio Ezechielis quā habes. j. c. De quattuor animalibꝰ & rotis & homine sedēte super thronū, qui erat super firmamentū crystallinum quod extētum erat super capita animalium. Et quod regimen spūale exponit Grego. super Ezechielē: & ipsa expositio infra secundario ponitur. Quo ad regimen mūdiale exponit Nicolaus de Lyra super Ezechielē. s. de quattuor monarchijs mūdi. Et ipsa ponit primo Ezech. j. c. Et vidi &c. Hec visio imaginaria habet tres partes. Prima continet animalia apparentia. Secūda rotas apparentes iuxta ea. Tertia firmamētum apparēs super capita animalium: & desuper vestigiū hominis sedentis super thronum. Ad intellectū primę partis cōsiderandum ꝙ ꝓphera videbat imaginarie nubē magnā ab aquilone venientem igne in uolutā: eo modo quo apparet in coruscatione per apertu ram illius nubis: videbat quattuor aialia in oībꝰ similia. (licet aliqui dicāt ꝙ apparebat tātum vnū habēs quatuor facies) Sed pria expositio magis literæ cōcordat. s. ꝙ eēnt quattuor. Erat autem corpus animalis cuiuslibet eorum erectum super pedes: & in superiori parte quadratum: ita vt facies hois erat i parte aialis oppositā directe aspectui prophetæ: & dicitur pars anterior. In parte vero opposita siue posteriori, facies aquilæ erat: & in alijs duabꝰ partibꝰ sibi oppositis facies leonis & facies bouis: ita ꝙ facies leonis erat in dextra: respectu faciei hominis: & facies bouis in sinistra. Et dicit facies aquilę desuper ipsorū quattuor: qa aquila habet collū longū, & sic eleuabatur super alias tres facies. Et in quolibet animali erāt similiter quattuor alæ: quarū duę erant demissę ad corpus regendum: & duæ superius erectę ad volandū. Et per extensionē alarū erant ista animalia adinuicē iuncta: sicut hoies in choreis: & in quolibet horū erāt quattuor manus similes manibus hominū: & similiter quattuor pedes: quorū tibię erant tales ꝙ flexa genua, æqualiter flectebant ad quattuor partes oppositas. Et similiter planta pedis, æqualiter applicabilis, procedēdo ad quattuor partes oppositas. Et sic omia illa animalia progredi poterāt, ad quattuor partes oppositas absq; corporis conuersione: sicut si homo haberet oculos in parte posteriori capitis: sicut habet in āteriori: & genua æqualiter applicabilia ad partes quattuor: & plantas æquali ter applicabiles ad ipas partes: posset ambulare ad quattuor partes oppositas sine corporis conuersione. Apparuit exinde vna rota cōposita ex duobus circulis, habens quatuor facies. i. quattuor semicirculos & aspectꝰ rotarum & opus earum quasi visio maris. i. talis coloris sicut videtur mare quādo est quietū: quasi si sit rota in medio rotæ id ē vna transiens per mediū alterius intersecando se inuicem plena oculis. i. picturis ad modum oculorū sicut est in cauda pauonis. Quocūq; ibat spūs &c. id est ventus turbinis vel spūs viuificans qui erat in rotis. Et similitudo supra eaput animalium quasi firmamenti: id est cœli stellati: & sub per firmamētū erat thronus saphyrinus: & super thronū effigies hominis sedentis, ad cuius nutū mouebant animalia & rotæ. Pennę eorū rectæ. i. sursum erectę alteri⁹ ad alterum: qa tangebāt se extremitatibus: quasi sonū sublimis dei. i. sonū tonitrui: qui dicitur sonus dei quasi sonus ab eo factus. Cum starent demittebantur pennę illę: scilicet pennę quę erigebātur cū volabant: deinde demittebāt sicut sit, cū aues cessant a volatu. Cum fieret vox super firmamentum. i. præceptū sedentis in thronovel ur aspectum arcus. i. iridis qui est splendidus. Et sicut ignis inuoluens, sicut apparet in coruscationibus magnis: quattuor pennę erant q̄ttuor alę. Dicit ergo Nicolaus de Lyra: ꝙ designat propheta mala ventura de propinquo in Hierusalē maiora q̄ paterētur translati in Babyloniam. Per ventum igitur turbinis & nubem: designat exercitū Babylonis venientem ab aquilone. Per ignem, incendentem: intelligitur incendiū ciuitatis & templi futurū. Per quaternariū animaliū & facierum & rotarū: intelligitur quaternarius numerus regnorū magnorū sibinuicē succedentiū. s. Chaldeorū Persarum Græcorum & Romanorū: quę regna insefrauerūt populū Iudęorū. Nec mirū ꝙ idē numerus pluribus similitudinibꝰ figuraf. Nam & Genē. xij. anni sterilitatis & sterilitatis, pluribꝰ rebus designati sunt. s. spicis & vaccis. Per faciē ergo leonis: quę ē prima ſm descriptionem Hebręorū signatur regnum Chaldeorū seu Babyloniorū: quod fuit primū inter ista quattuor. Vñ & rex Babylonis frequēter vocaf leo in scriptura. iuxta illud Hiere. iiij. Ascendit leo de cubili suo. Et ſm aliquos habebat imaginē leonis in vexillo. Per faciē hominis: intelligitur regnū Medorum & Persarum: quod successit regno Chaldeorū. Illud em̄ regnū seu dominium tractauit humanius populū Iudæoꝝ cę cętera. Vñ & Cyrus dedit licentiam redeūdi in Iudęā. Per faciē bouis: signatur regnū Græcorū quia sicut bos impellit cornibus: ita regnū Græcorū illū populū dei molestauit: & maxime tpe Antiochi illustris Vñ vocatur Antiochus cornu modicum. Danie. viij. Per faciē aūt aquilæ: intelligif regnū Romanorū. Vñ & aquila signū est Romani imperij seu vexilli. Per alas: intelligitur angelica potestas præsidēs istis regnis: qa ista inferiora administrantur per angelos. Per hoc aūt ꝙ animalia & rotæ ibant ad quattuor partes: signat dilatatiōem istorū regnorū ad alias partes. Per velocē motū & terribilē aspectum: intelligif robur & ferocitas eorū. Per manus autem opera: eo ꝙ manꝰ est organū organoꝝ. Per firmamentū: qd̄ erat sup capita animaliū: signatur pars superior mundi quę est locus beatorū. Per sedētem in throno supra firmamentū signatur deꝰ presidens omni creaturæ & cœlesti & terrestri: ad cuius nutū omnia disponuntur. Vnde & ad præceptū sedentis in throno: aialia quiescebāt & mouebātur: qa ipse mutat tēpora & grates: trāsfert regna atq; cōstituit. Dan. ij. Per hoc autē ꝙ apparebat in forma humana: figurabatur ꝙ erat in tempe humanādus. Per hoc ꝙ apparebat in specie electri: qd̄ est auro vel argento fulgidius: figurabatur sapientia eiꝰ: cuius non est numerus. Per hoc ꝙ a parte superiori retinebaf a lūbis & sursum retinebat splendorem interius: & in parte inferiori a lūbis & infra emittebat splēdorem exterius: intelligitur ꝙ diuina sapiētia (prout est in ipso) est nobis occulta. Manifestatur aūt nobis aliqualiter, ꝙ suos effectus ſm ꝙ dr Rom. j. Inuisibilia dei per ea &c. Sic igitur in prædicta visiōe describit diuinæ presidentiæ superueniēs status siue virtus. Et Greg. expositio. Primo ponit reprobos: cōditionem signatā in turbine: caligine & igne: ꝙs christus iudicat. Secundo electorū sanctā conuersationē, signatā in animalibus: & eorum circūstantijs, precipue de rotis sequentibus ea q̄ designāt sacra eloquia. Tertio angelorū perfectionem signatam in firmamēto & throno q̄ erant super aialia. Quarto christi dei & hois super omnes exaltationē & illustratiōnē similis hoī sedenti. Vidi: & ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone &c. Quia ventus aquilo aerem ꝓstringit in frigore: nō incongrue turbationem maligni spiritꝰ designat. Venit ergo vētus turbinis ab aquilone: cum vitā Iudaici populi malignus spūs in tērationē ꝓcussit. Seqtur Nubes magna. Quia quāto plus exarsit in crudelitate: tāto amplius obcęcari meruit ignorātię caligine: ad cognoscendū christum. Et ignis inuoluēs: qui designat malitiā persecutionis Iudęorū erga christū & suos: & splendor in circūitu eius. Quia dū persecutio in Iudæa acta est: apostoꝝ predicatio dispersa est in mūdo vniuerso: & de medio eiꝰ id est ignis quasi species electri. Electrum designat dominum Iesum christum. In electro em̄ aurū: argentū: ignisq; miscetur. Et argentū ad claritatē crescit. Vñ & signat naturam humanā in christo: quasi crescentē ad gloriā & manifestationē suæ diuinitatis. Aurū vero a suo fulgore pallescit: & signat naturā diuinā i christo, quę a sui fulgore potētiæ per opera suæ humanitatis se tēperauit: & vtraq; natura diuina & humana in ipso vna psona fuit. Electrum ḡ in igne est deus, homo factus in persecutione. Et in medio ejus, similitudo quattuor animalium eius: scilicet siue electri siue ignis. Per ista quattuor aialia signanf q̄ttuor euā gelistæ: vel etiā omnes pfecti q̄ christo sunt vniti, & a malis persecuti perfecta opera iuxta euāgelica præcepta egerūt. Et hic aspectꝰ eorū similitudo hois in eis: qa videlicet

Scḋa expositio Ezechielis prophetæ ſm Gregorium

Euangelistarū figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſancti hoſes vitam ſimilẽ tenent chriſto:qui per excellentiã dicitur homo in preſenti:& demũ ſimilitudinem gl̃iæ cũ ipſo in corpore & anima i futuro recipiũt.Et quattuor facies vni,et quattuor pẽnæ vni:ſcilicet aialiũ p̃dictorũ: qa p faciẽ homo cognoſcitur:et per fidem a deo cognoſcimur et ipſum cognoſcimus:ideo,per faciẽ fides ſanctorũ deſignatur.Et qa per pẽnam in altũ corpus auis ſubleuatur:ideo per pẽnam cõtemplatio qua mens ad deũ leuat ſignificatur.Quattuor ergo facies vnicuiq; animaliũ ſiũt: et quattuor pennę:quia notitia fidei qua cognoſcuntur a deo:ipa eſt in vno:quę eſt ſimul in quattuor, et ſimiliter vna de eo cõtẽplatio:itavt facies pertineat ad notitiã humanitatis:et pẽna ad cognitionẽ deitatis.Et pedes eorum pedes' recti:quia.ſ.ſancti ad mala mũdi quæ reliquerunt non reflectũtur.Et planta pedis eorũ planta pedis vituli: quia ſcilicet prędicatores,et alij ſancti,in locutione habẽt maturitatem:in actione fortitudinẽ:in mente diſcretionẽ deſignatã:in diuiſiõe vngulę pedis vituli. Vitulus etiam mature incedit:et fortiter laborat.Et ſcitilę quaſi aſpect9 ęris candentis.Es qđ eſt ſonorum,ſignat prędicationem: quia in omnem terram exiuit ſonus eorum.ſ.apoſtolorũ. Es candens:eſt prędicatio feruida & ignita.Scintillæ huius eris:ſunt paruæ ſententiæ de ſuperna gloria ab eis' expreſſę:quę auditores incendunt:ſed loqui non valẽt:etiã quod intelligunt.Et manus hominis ſub pennis eorũ in quattuor partibus.Per quattuor partes:poſſum9 principales quattuor virtutes accipere:ex quib9 reliquę orinnt videlicet prudẽtiã:fortitudinem:iuſtitiam:ac temperãtiã Per manus autẽ:actiua vita deſignatur:& per pennas:cõtemplatiua.Manus ergo hominis eſt ſub pennis eorum: id eſt virtus operis ſub volatu cõtemplationis:& actiua prior eſt tempore.Contẽplatiua vero ſuperior merito & dignitate.Et iunctę erant pennę eorum,vnius ad alterum Quia.ſ.omnis virtus ſanctorum:omnis ſapientia eorum (qua alios cõtemplationis volatu trãſcendũt) viciſſi ſibi in pace atq; vnanimitate junguntur. Non reuertebantur cũ incederent.Quia ſancti ſic a terrænis actibus ad ſpiritualia tranſeunt:vt ad eaſ.(terrena)nulla tenus reflectãtur:ſed vnũ quodq; ante faciem ſuam gradiebatur. Ante nos æterna ſunt:& ſancti viri in æternis quę appetunt pedem boni operis ponunt.Similitudo vultus eorũ:facies hominis,& facies leonis a dextris ipſorũ quattuor: facies autem vituli a ſiniſtris ipſorum. Et facies aquilæ deſuper ipſorum quattuor,Iſte quattuor facies:deſignãt quattuor euangeliſtas:propter proprietatẽ materię,de qua agũt in euãgelio ſuis ſimilẽ predictis animalibus.Nam Matthe9 agit de incarnatione:& ideo per hominem ſignatur. Marcus de predicatione reſurrectionis:& ideo per leonem figuratur,Lucas de passione:& ideo per vitulũ animal immolaticum figuratur.Incipit etiam euangeliũ:& termiat circa tẽplũ.Ioannes de eius diuinitate: & ideo per aquilã altiſſime volantem deſcribitur.Chriſtus etiã de quo tractant fuit homo:in incarnatione & conuerſatione.Leo in reſurrectione.Vitulus in paſſione. Aquila in aſcenſione. Quilibet etiam perfectas habet virtutes,per hæc animalia deſignatas. Dicitur autem facies hominis & leonis a dextris ipſorum:quia de incarnatione vnigeniti & reſurrectione omnes electi lætati ſunt.Facies vituli a ſiniſtris aſpicitur:quia de paſſione chriſti diſcipuli cõtriſtati ſunt Siniſtrũ enim dicimus:quod nobis eſt aduerſum. Facies aquilæ deſuper ipſorũ dr:quia diuinitatẽ eius altius cęteris deſcripſit.Et facies eorũ & pennæ eorũ extentę. Quod omnis intẽtio operis:omniſq; cõtemplatio ſanctorũ ſupſe rendit:vt poſſit adipiſci quę in cœleſtibus appetit. Duę pennę ſingulor9 iungebant:& duę tegebant corpora eor9 Quattuor pẽnæ horũ animalium:quattuor virtutes ſunt videlicet amor,et ſpes in futuris:timor et pœnitentia ſeu dolor de preteritis.Pennę ergo ſibimet iunctę ſup9 extẽdunt:quia ſanctorũ mentes ad ſuperna eleuantur.Iunctæ autẽ dicũt:qa ſancti amãt cœleſtia quæ ſperãt:et ſperant pœnitẽtia,a dei oculis:eorũ mala preterita abſcõdunt.Et vnũ qđq; eorũ,corã facie ſua ambulabat. Qui ſe ãte ſe ponit:vigilanter videt an deſiuat vel ſurgat:vel quotidie in bonis excreſcat.Vbi erat impetus ſpũs,illuc gradiebant. Impetus ſpiritus eſt:incitamentum advirtutes varias:qđ eſt a ſpiritu.Sicut impetus carnis quem ſequuntur repro-

Virtutũ q̃ttuor ſignificatio.

Pẽnarũ q̃ttuor ſignificatio.

bi:eſt inſtigatio ad vitia varia. Et ſimilitudo animaliũ, quaſi carbonum ignis ardentium:& quaſi aſpectus lampadum.Qui carbones tangit incenditur.Et ſic qui cũ ſanctis cõuerſatur: in dei amore exardeſcit.Lampas lucẽ ſuã longius ſpargit.Et ſic vita ſanctorum etiam, lõge poſita, per bona exẽpla lucet & illuminat.Et in medio animaliũ ſplẽdor ignis:quia.ſ.ignis ſpũſancti a peccatorũ rubigine mentẽ quã replet mundã reddit. Et de igne fulgur egredi ens.Quia ipſe ſpũs ex ſe per electos flammas amoris proiicit:vt more coruſcationis:& per terrorẽ feriat,& ad morẽ accendat.Et animalia ibant & reuertebanf in ſimilitudinẽ fulgoris coruſcãtis.Quod ſupradictũ eſt:q cum ipa animalia ibant & nõ reuertebantur: intelligitur ad vitia nõ recedunt:quę dimiſerunt:quod autẽ hic dr:q reuertebãtur intelligitur:ga de cõtẽplatiua vita ſeu contemplatione (in qua diu fixi manere nõ poſſunt)advitã actiuã p ſtudiũ bonę operationis reuertuntur.Ex hoc in ſimilitudinẽ fulguris:coruſcantis:qa cœleſtia loquẽtibus dũ per eos ſupernũ lumen intus micat:ad amorẽ cœleſtis patriæ audiẽtes inflãmat.Cũq; aſpicerem animalia apparuit rota vna ſuper terrã.Rota ſcripturã ſacrã ſignat:quia ex oi parte ad auditorũ mentes voluit:& nullo erroris angelo a predicationis ſuæ via retinet.Ex omni parte volvitur: quia inter aduerſa & proſpera:recte & humiliter incedit. Circulus quippe illius præceptorũ:modo ſurſum : modo deorſum eſt:qa ipſa(que perfectioribus ſpũaliter dicũt) infirmis iuxta literã congruũt:& ipſa(que paruuli iuxta literã intelligunt)docti viri per ſpiritalẽ intelligentiã in altum ducũt. Apparuit aũt rota ſuper terrã deſignantem peccatores:qa legẽ ſuper corda peccãtium deus dedit:habẽs quattuor facies:quę rota quattuor facies habere dicit ex eo q ſcriptura ſacra vtriuſq; teſtamẽti in quattuor partes eſt diſtincta.Vetus em̃ teſtamẽtũ in lege:& prophetis Nouũ vero in euãgeliis atq; apoſtolorũ actibus & dictis. Et aſpectus rotarũ & opus earum quaſi viſio maris:quia videlicet in ſacris ſcripturis per rotam ſignatis magna ſũt volumina ſententiarum cumuli ſenſuum.Nec immerito mari ſcriptura ſimilatur:quia firmantur in ea ſentẽtiæ locutionis ſacramẽto baptiſmatis.Et aſpectus earũ & opera quaſi ſit rota in medio rotę.Rota intra rotam,eſt teſtamentũ vetus.Rota veo in medio rotę eſt teſta m tum nouũ inveteri cõprehenſũ.Quod em̃ ibi futurũ promittit in nouo ipletũ oſtendit.Per quattuor ptes earum ibant.Vadit rota prędicando eum quem promiſit:& promiſſum impletum oſtendit.Et per quattuor partes vadit:qa in quatuor mũdi partibus redẽptor(de quo loquitur)prædicat9 fuit.Et non reuertebãtur.ſ.rotę cum ambularent:quia dũ nouũ teſtamentũ non reſcinditur:dum vetus nõ carnaliter ſed iã ſpũaliter intellectũ tenetur.Poſt ſe non redeunt: quia vſq; ad finẽ mundi immutabilia perſiſtunt. Stratura quoq; erat rotis:& altitudo & horribilis aſpect9: ad terrorem gehẽnę cruciationis.Scriptura igitur ſacra rotam deſignans:ſtaturã habet in rectitudine pręceptionis. Altitudinẽ in celſitudine:ſupernæ ꝓmiſſionis. Horribilem vo aſpectũ:in minis ſuppliciſequentis.Et reuertens ,pphera ad loquendũ de animalibus prędictis,dicit.Et totum corpus plenũ oculis:in circũitu ipſarũ quattuor:qa videlicet ſanctorũ actio ab oi parte circũſpecta eſt:bona deſiderabiliter prouidẽs:& mala ſolicite cauens.Et ibi notatur,quõ vitia ſub ſpecie virtutũ ſuggeruntur.Cũq; animalia ambularent,ambulabãt pariter & rotę iuxta ea. Et cũ eleuarentur animalia de terra:eleuabanf ſimul & rotæ. Ambulabãt animalia:cũ ſancti viri in ſcriptura intelligũt,quõ admodũ moraliter viuant.Eleuãtur, vero a terra:cũ ſe in contẽplatione ſuſpẽdunt.Et qa vnuſquiſq; quanto i ſcriptura ſacra ꝓficit:tãto & eadẽ ſcriptura ,ꝓficit apud ipſũ ideo dr q rotæ ambulabant,vel eleuabãtur cũ animalibus.Quocũq; ibat ſpũs & rotæ pariter eleuabantur ſequẽtes eũ.Quo em̃ ſpiritu. legẽtis tendit:illuc& diuina eloqa eleuantur.Legentis enim ſpiritus ſiquid in ejs ſcire mora le aut hiſtoricum querit:ſenſus hunc moralis hiſtorię ſeqtur.Si qđ typicum:mox figurata locutio cognoſcitur. Si quid cõtemplatiuum:ſtatim rote quaſi pennas accipiunt. Cum euntibus ibãt:& cũ ſtantibus ſtabant:& cũ eleuatis a terra pariter eleuabantur.Vadunt cũ euntibus:qa eos q ſe advtilitatẽ proximi extendunt:ſacra eloquia dictorum ſuorum paſſus in eius itinere diſponunt.Sant rotæ cum ſtantibus

Scriptura ſignatur per rotam.

Quatuor animalia.

ſtãtibus animalibus:qa eos qui fortes ſunt in fide:vt adueꝛſis eunrib9 reſiſtant:& cõtradicentes reuincãt:rectitudinem ſuã ſacra eloquia cõfirmãt.Cum eleuatis eleuanf: qa mquãtũ quiſq; ad alta contẽplationis & perfectionis profecerit:tantum ei ſacra eloquia de altioribus loquuntur.Spũs vitæ erat i rotis:quia.ſ.dilectionẽ dei & ꝓximi capim9 in eloquijs diuinis quæ vita ẽ aiæ. Et ſimilitudo ſup capita animalium firmamẽti:quaſi aſpect9 cryſtalli horribilis.Nomine firmamẽti:põt intelligi angelica natura quæ creata eſt,cũ libero arbitrio flexibili ad bonũ& malũ.Quibuſdã aũt ex eis labentib9 alij cõfirmati ſunt: ita vt iã fluere nõ poſſint:et ideo ſignãtur congrue p cryſtallũ qđ ex aq̃ fluxibili fit:ſed ita obdurat vt liqueſieri nõ poſſit.Horribilis dr iſte cryſtallus:qa nobis pauendę ſũt ãgelicę poteſtates:et ſup capita animaliũ extẽtum dr: qa ſupra itellectũ noſtrũ ſunt pfectio et gloria earũ. Sub firmamẽto aũt pennæ eor9 rectę alteri9 ad alter9. Tũc pennæ animaliũ rectæ ſunt alteri9 ad alterũ:quando bonum qđ qs habet, ꝓximo ſtudet cõmunicare ſubſtãtiã videlicet tẽporalẽ vel doctrinã et hmõi.Et audiebãt ſonũ alarũ quaſi ſonũ aquarum multarũ:quia.ſ.ille vturũ ſonus, q in aures dei pri9 ex paucis ſanctis incarnato dño factuſeſt poſtea diffuſa prędicatiõe de chriſto per orbem ex aquis multis,i.ex ppłis innumeris conuerſus multiplicatus eſt: quaſi ſonum ſublimis dei:qa videlicet ipe de9 iplet mentes ſanctorũ et cordib9 eorũ amorẽ ifundit:ipſe examantibus cordibus ſuſcipit precẽ.Vel qa laudẽ dei:quã prius pauci ſancti poſtea multi cõuerſi in mũdo : predicauerũt. Demũ in cœlo vniti cum capite ſuo chriſto ſine fine plene laudabunt.Et cum ambularẽt:quaſi ſon9 erat multitudinis:vt ſonitus caſtrorũ.Animalia ãbulãt:cũ ſancti præ dicãdo:et ad fidẽ trahẽdo diſcurrunt.Et qa quos cõuertũt in laudẽ cõditoris ſimul exurgũt:fit quaſi ſonus multitudinis.Et qa in predicatione eadẽ,bellũ cõtra dęmones cõuerſi aſſumunt:ideo dr quaſi ſonitus caſtrorũ. Caſtra em̃ multitudines exercitus dicũtur.Et cũ ſteretvox ſup firma mẽtũ:qđ erat ſup capita eorũ:ſtabãt & ſubmittebãt alas ſuas.Quia videlicet fctõꝝ mentes,cũ creatoris ſui potentiã intenta contẽplatione cõſiderãt; vileſcũt eoꝝ animo vtures:quas habẽt.Et hoc eſt ſubmittere alas:quæ virtutes ſignãt.Vel etiã cũ cõſiderãt iudicia dei:quæ conſideratio vox dr: ſup firmamentũ:timent & ſe humiliãt quã tũcunq; ſancti ſint.Et ſup firmamẽtum imminens capiti eorũ quaſi aſpect9 lapidis ſapphyri ſiliitudo throni.Thronus:deſignat angelos ſupremos:ſicut firmamẽtum inferiores.Sapphyrus q habet colorẽ aereum:& ſignificat diſtãtiæ & perfectionẽ maiorẽ ſuperiorũ ãgelorũ.Et ſuper throno ſimilitudo quaſi aſpectus hoĩs deſuper:qa videlicet ſup angelos etiã ſupremos eleuatus eſt homo Ieſus chriſtus deus noſter.Et vidi quaſi ſpeciẽ electri,ſ.illũ hoĩem ſup thronũ:qa videlicet vtraq; natura diuina & humana in xpo ẽ vt ſupra expoſitũ eſt, de electro.Velut aſpect9 ignis intrin ſecus:per circũitum eius a lũbis & deſuper.Et a lũbis vſq; deorſum quaſi ſpeciem ignis ſplẽdentis in circũitu: qa.ſ. ante incarnationẽ quæ in lũbis deſignat vnigeniti dei ſola Iudæa intra ſe ardorem amoris eius habuit.Sed poſt in carnationẽ eius ignis reſplẽduit:qa vniuerſo mũdo gẽribus claritatẽ ſpũſcti effudit.Vel etiã angelos ad amorem ſuũ per diuinitatẽ renuit:& hoĩes ad ſancti ardoris ſui deſideriũ ex humanitate reuocauit.Hec omnia Grego.

Angeli ex natura cõmutatio.

Sẽſibile tripliciter poteſt cõſiderari

§. XX. QVANTVM AD TERTIUM

De clara viſione dei ſcdm ſe.

Deus nõ videbilis.

principale,qđ notat in auctoritate apli.dico: q demõſtrat ſpeculatio ſeu viſio clara & eſſẽtialis.Vñ dicit. Tũc aũt facie ad faciẽ.ſ.videbimus deũ in alia vita. Vbi ſcien dum ſm Tho.ſuper epłas Pauli,i.ad Cori.xiij.ſuper hoc verbo:q deus(ſm q deus)non habet faciẽ.Et ideo cũ hic dr:facie ad faciẽ:methaphorica locutio ẽ.Dicimur em̃ tũc videre aliquẽ ſm faciẽ:cũ videm9 pſonã ſicuti eſt:hoc autẽ vult dicere apls cũ ait.Videbimus in patria facie,i.vi debim9 dei eſſentiã.ſ.Io.iij.Videbimus eũ ſicuti eſt. Huiuſmodi autẽ viſior in corpe mortali haberi nõ põt. Vñ Moyſi hoc poſtulanti dixit dñs.Videbis poſteriora mea faciẽ aũt meã videre nõ poteris.Exo.xxxiij. Videre pſonã ex pte dorſi eſt,videre ipſam impfecte:puta q ſit naturæ rõnalis:q ſit vn9 viuẽs magn9,&hmõi.Sed qs vł q̃lis ſit:cognoſci nõ põt,niſi videndo faciẽ.Sic de9 videri põt hic quaſi ex pte poſteriori:qa cognoſcere poſſumus rõne vel fide:deũ vnũ eſſe rõnabilẽ viuẽtẽ & imẽſum:ſed non ſicuti eſt in eſſentia ſua.Et ſi Moyſes pure aliqũ vidit diuinã eſſentiã i corpe cõſtitutus:fuit viſio illa quaſi momẽtanea,p modũ paſſiõis trãſeũtis:& non duratiua p modũ habitus pmanentis:ſicut eſt viſio facialis patrię.Nec obſtat huic ſñiæ qđ dicit Iacob Geñ.xxxij. Vidi dñm facie ad faciẽ.Nõ em̃ ꝓprie loquẽdo fuit illa viſio Iacob facialis(ſicut eſt viſio patrię)ſed fuit viſio imaginaria:in qua fũt diuerſi grad9.Altior.ſ. videre illud qđ apparet i ipſa imagie,i qua apparet.Et ali9 gradus infimus.ſ.audire tm verba.Vt ergo Iacob' inſinuaret excellẽtiã viſionis imaginarie ſibi oſtenſæ dixit.Vidi dñm facie.Nõ ergo vidit deũ p eſſentiã:ſm beatũ Tho.vbi.ã. Notandũ eſt aũt ſm ipſũ btũ Tho.q ſenſibile aliquod põt tripliciter cõſiderari.Primo p ſui preſentiã:ſicut ipa lux q̃ eſt preſens oculo,Scđo p præſentiã ſuæ ſimilitudinis:in ſenſum imedia te deriuatã:ſicut albedo q̃ eſt in pariete,videf nõ exiſtẽte ipſa præſentialit i oculo:ſed eius ſiliitudine:licet ipa ſiliitudo non videaf ab eo.Tertio p pſentiã ſimilitudinis:non immediate deriuatæ ab ipa re:ſed deriuatę a ſimilitudine rei:ſicut cũ videf aliqs ho ꝓ ſpeculũ. Non em̃ ſimilitudo hominis imediate eſt i oculo:ſed ſimilitudo hoĩs reſultata.Loquẽdo igit p hũc modũ de viſione dei:dicẽdũ q̃ naturali cognitione ſolus deus videt ſeipm qa in deo idẽ eſt eſſentia ſua:& ſuus intellectus:& tiõ eſſentia ſua eſt preſens ſuo intellectui.Nec aliqua creatura etiã glorificata poteſt eo mõ deũ videre ſicut ipe videt ſeipm:qa hoc eẽt ſimpliciter infinitũ a finito cõprehẽdi:qđ nõ põt eſſe. Vñ Hie. xxij.dr de eo. Magnus cõſilio:& incõprehẽſibilis cogitatu.&ſic itelligit illđ Math.xj.qđ dixit. Nemo nouit filiũ niſi pater:nec p patrẽ qs nouit:niſi filij.ſ.notitia plenę cõprehẽſionis.Nec p dictionẽ exceptiuã:niſi excludeꝛ ſpũſctus:cuius cũ patre & filio:ẽ vna pleniſſima cognitio.Et qđ ſequit in illa auctoritate chriſti.Et cui voluerit filij reuelare.Intelligẽdũ eſt:filiũ reuelare alicui patrẽ,nõ notitia cõprehẽſionis:ſicut nouit ipſe filius patrẽ:ſed notitia apprehẽſionis:ſicut cognoſcit a ſanctis.Scđo mõ:put.ſ. p preſentiã ſimilitudinis rei:in ſenſum immediate deriuatũ videtur aliqd ſenſibile:ſicut albedo in pariete videf ipſa non adſiſtẽte preſentialiter in oculo ſed i ſimilitudie Sic forte angeli naturali cognitione deũ vidẽt:& hæc viſio fuit in angelis ante lapſum.Sed maiori lumine ſupadditos.ſ.lumine glorię angeli confirmati vidẽt deum facie ad faciem ideſt clariſſime ſuam eſſentiam. Vñ Saluator Matth.xviij.inquit.Angeli eorũ in cœlis ſemp vidẽt faciẽ pris.Et ſimiliter ſancti lumine glorię eis cõicato faciẽ dei vidẽt.qđ ardẽter poſtulabat Pẽ.xlj.di. Quãdo veniã: & apparebo ante faciẽ dei.Et de ipo lumine glorię ait idẽ Pẽ.xxxv.In lumine tuo:videbimus lumẽ. Qđ lumẽ,qui tura ludã dixerunt eſſe:quandã ſimilitudinẽ de deo creatã.Sed ħ minis eſſe oĩno falſum & impoſſibile,ꝓbat btũs Tho.vbi.ã.tri gl̃iæ. b9 rõnib9.Et prima eſt:qa nũq̃ põt aliquid cognoſci per eſſentiã:ſi cognoſcat per ſimilitudinẽ:quæ nõ ꝓueniat cũ ipſa re in ſpecie.Lapis em̃:non põt cognoſci ſm illud qđ eſt:niſi p ſpeciẽ lapidis,quę eſt in aia.Nulla em̃ ſimilitudo ducit in cognitionẽ eſſentiæ alicui9 rei:ſi differat a re illa ſm ſpeciẽ:& multo minus ſi differat ſm gen9. Nõ em̃ p ſpeciẽ equi:vel albedinis põt cognoſci eſſentia hoĩs:& multo minus eſſentia angeli. Multo igit minus,p aliquã ſpeciẽ creatã:q̃cũq; ſit illa põt videri diuia eſſẽtia:cum ab eſſentia diuia:plus diſtet quæcũq; ſpẽs creata in aia:q̃ ſpecies equi,vel albedinis,ab eẽntia angeli,Vnde ponere q de9 videaf ſolũ p ſimilitudinẽ ſcu p quãdã refulgẽtiã claritatis ſuę:eſt ponere diuinã eſſentiã non videri.Sed'a ratio eſt:qa cũ aia ſit quædam ſimilitudo dei:viſio illa magis eſſet ſpecularis & ęnigmatica:quæ eſt in via:q̃ viſio clara & aperta:quę ꝓmittitur ſanctis in gloria : in q̃ erit beatitudo nra.Vnde dicit Augu.hic in glo.q viſio dei q̃ ẽ p ſimilitudinẽ:pertinet ad viſionẽ ſpeculi & ęnigmatis Tertia rõ eſt:qa ſequereꝛ:q beatitudo hoĩs vltima eſſet in alio q̃ in ipſo deo:qđ eſt alienũ a fide.Sequeretur etiã: q naturale deſiderium hoĩs:qđ eſt peruenirẽdi ad primã rerũ cauſam:& cognoſcendi ipſam per ſeipſam eſſet inane. Videtur ergo diuia eſſẽtia per ſeipſam in patria:& non p ſimilitudinẽ creatã.Et hoc eſt qđ dicit apls paulo iſerius i.Coꝛ. xiij.ca. Tunc cognoſcã ſicut & cognitus ſum,i.ſicut deus cognoſcit a ſanctis.Aia ẽ q̃ dã ſimi

Universidad de Deusto
Biblioteca

scit essentiã meã: ita deũ cognoscã per essentiã suã. Nõ tñ ly: sicut importat æqualitatẽ: sed similitudinẽ. Sic ergo in lumine gloriæ: qđ tñ est quid creatũ: eleuatus intellectus videbit lumẽ diuinæ essentiæ. Ad qđ intelligendum sumẽ exẽplũ in lumine corporali. Oculus emi nosier nõ est tãtæ portãtiæ ꝙ possit fixe respicere in solẽ: & ꝙto plus appropinquaret ad eũ: tãto ineptior redderet advidendum ipm. Ita oculus intellectus humani: est ita debilis ex parte sui: ꝙ in tã excellẽti luce diuinę essentię sigi nõ pôt: nisi roboretur & fortificet per virtutẽ diuinã. Et ista virtus fortificãs & cõfortãs: dicitur lumẽ gloriæ. Ideo dicitur. In lumine tuo &c. Nullũ enim lumẽ: aliud lumẽ demõstrat ꝙ se: neq; enim lumen solis adiuuat: vt videatur luna aut stellæ. Vñ si qñ luna est. xv. aere sereno: de nocte mẽto clarior apparẽ ꝙ cũ orit sol. Et si quis accẽderet mille tortitia de die: nõ ꝓpter hoc melius videret solẽ. Sic ad ꝓpositũ: lux diuina æterna & infinita: per aliã lucẽ nõ videt, ꝙ per seipsam: quæ lumẽ gloriæ efficit: qñ intellectui creato cõmunicatur: ita ꝙ lux intellectiua vnita est cũ diuina: & videt per virtutẽ diuinã: nõ per lucẽ suã propriã. Vñ hæreticus esset qui diceret: ꝙ intellectus beatus videt deũ sine lumine gloriæ: qa hoc esset dicere ꝙ intellectus humanus videt deũ virtute ꝓpria: qđ falsum est. Prosequađ de exemplo lucis. Mediãte ipsa luce: tu vides terram: lapides: arbores: animalia: & multa alia: & cũ ipa eadẽ luce vides solẽ. Qđ cõsidera: vbi sit ista lux solis mediãte qua tu vides solẽ & alia: certe non est lux in oculo tuo: sed sup re visa. Et ideo te stante in loco obscuro: vides rẽ in loco luminoso: siue rẽ luminosã. Et nocte obscura vides stellam: & domũ aliquã, quę sit illaliqđ lumẽ posita: cuius lumẽ suũ nõ reddat claritatẽ: vsq; ad lumẽ tuũ. Et sic vides mediãte duplici luce: vna est tui: q es in loco tenebroso: sed oculũ habes abstra luminosum: cuius lux extra nõ extẽditur. Sed a est illa lux: quę est diffusa & reuerberata super illã rem quã tu vides. Quęcũq; harũ duarũ deficeret, non videres. Neq; per lucẽ oculi tui solã: nec solũ per extraneã si tua propria deficeret. Si autẽ vis respicere mediãte ista duplici luce: sine alio medio solẽ in sphęra sua: certe hoc nõ vales: sed potẽs exęcareris. Et rõ huius est: qa lux solis reuerberat i tua luce propria. Et est tãta distãtia inter tuã & suã: ꝙ tua refugit ipsam: & sustinere nõ potest, propter excellẽtiã claritatis. Vnde quãtũcũq; conaris nõ potes oculũ fixe tenere aptũ ad sphęram solis. Et auẽ volantem inter oculum tuum: & sphęram solis, etiã videre nõ vales. Sed si lux solis possit vniri cũ tua luce: susp̃ẽdẽdo defectũ & debilitatẽ ipsi⁹ tuę lucis: quę susp̃ẽsio sequeretur ex vnione facta: tũc respiceres solẽ ipm in sphæra sua, cũ delectatiõe & suauitate sine reuerberatiõe oculoꝝ. Nũc ad ꝓpositũ: sciendũ ꝙ duę luces sunt necessariæ: ad videndũ deũ simul vnitę virtute fortioris lucis: videlicet lux hũani intellectus: & illa est debilis: & lux diuina: & illa est fortissima. Sic lux naturalis humana, s. intellectus si cõsideratur sola: nihil cognoscit certitudinaliter: sicut qui in tenebris est, & nihil videt: ꝙuis in alia luce possit opinari aliquid: sed nõ perfecte scire: sicut existẽs aliquis clausus in camera obscura: potest diuina re palpãdo: audiẽdo: gustãdo: vel odorãdo aliquid qđ est intra cameram. Sed dubitare, habet se decipi: quouisq; oculus illud videat virtute lucis a extra veniẽtis. Et ideo aię dãnatorũ errãt in cognitiõe dei: reputãdo ipm iniustũ & crudelẽ: qa nõ habẽt aliã lucẽ, ꝙ ꝓpriã ꝑm formam cũ illa iudicãdo: diuinãdo: & opinãdo. Et ipę aię dãnatę diuina luce. s. naturaliter infusa: vident oẽs alias aias: & gloriam btorũ ad ipsarũ afflictiõnẽ: & aliqñ statũ aiarũ viatorũ ad suã ꝓfusiõnẽ: & pœnas aiarũ dãnatorũ: ad eoꝝ tribulationẽ sicut pater in parabola diuitis epulonis & Lazari, Lu. xvi

Quia igit lumẽ gloriæ, prexigit in itellectu humano lumẽ gratiæ vt supueniat ei: quia in aiabus dãnatorũ: nõ reperit ipm lumẽ gratiæ: ideo non sunt susceptibiles lumis gloriæ: & ideo deũ videre nõ possunt, nec gloriam suam. Sed aiæ btorũ habent propriã lucẽ: gratia informatã: in qua diuina lux illustrãdo secũ vnitur: nõ permittẽdo ifirmari aut exterreri: sicut fuerũt exterriti oculi exteriores & interiores Petri Iacobi, & Ioãnis, in transfiguratione dei: qa adhuc erãt mortales. Facta ergo illa vnione per lumen gloriæ: videt intellectus creatus in virtute intellectus increati. Et sic lux naturalis: quæ erat gratiosa: supraꝙ se eleuata a gloriosa: quæ nõ est aliud, ꝙ verbũ diuinũ æternũ: tãꝙ solaris radius a patre procedẽs: videt lumẽ gloriæ glorio sum deũ, & oẽm creaturã, supꝙ quã talis lux spargit. Et qa illa lux totũ videt: nihil ei abscõsum est: ideo quilibet sanctus videt oẽm creaturam vbicũq; sit. Sicut oculus humanus: si esset in sole vnitus cũ suo radio claro: certe videret vbicũq; sol attingeret & irradiaret ex se: & in sole videret plus & minus: ꝑm ꝙ illa vnitas esset perfecta. Et quia aia christi, perfectissime fuit vnita eũ verbo æterno & ẽ: ideo pfectissime videt ỽbũ: & oia quæ sũt in verbo. Aliæ autẽ aiæ pl⁹ & min⁹ videt: ꝑm ꝙ sunt plus vel min⁹ vnitæ: ꝑm perfectionẽ charitatis: quæ est cã hui⁹ vnionis & visionis facialis. Et sic habes: ꝙ lumẽ gloriæ nõ est creatura. s. aliq̃ de per se representãs creatorẽ: sed est ipe creator lumẽ gloriæ suæ, vnit⁹ intellectui humano. & sic in lumine tuo. s. verbo diuino videbim⁹ lumẽ. Vnde & Ioãnes in Apoca. circa fi. dicit: ꝙ in illa ciuitate supna nõ vidit solẽ: nec lumẽ lucernæ ibi est: sed agnus. s. verbũ æternũ illuãt illã. Ad hoc etiã facit: qđ dixit christus. Matth. xiij. Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris mei, i. lux verbi: qđ verbũ ẽ sol vitæ æternæ. Et lux cuiuslibet beati: erit quid vnũ ꝑ vnionẽ nõ ꝑ uersionẽ. Nõ em cõuerteꝝ luxꝰ bi: sicut nec natura sua: qua idẽ est in natura aię beatę vel glorię eius. Sed sicut in mysterio incarnatiõis: salua vniusquiusq; ꝓprietate naturę: vnita sunt diuinitas & humanitas: diuinitate permanẽte impassibili: humanitate subiecta mortalitati: deus & homo vniti sunt in vnitate personę, Ita lux in creata: cũ luce aię vnita: erũt vnũ nõ quidẽ vnitate psonę sed vnitate charitatis & amicitię. pfectissimę: remanẽte tñ deitate in sua virtute & glorię infinita: & aia btã cũ sua ỽtute & gloria finita. Vnde dñs Iesus in oratione ad patrẽ facta: post vltimã cœnã inquit. Nõ pro eis rogo tm: sed & ꝓ eis: qui crediturꝰ sunt per verbũ eoꝝ in me: vt oẽs vnũ sint: sicut tu pater in me: & ego i te vt & ipi in nobis vnũ sint. Itẽ & ego claritatẽ quã tu dedisti mihi: dedi eis: vt sit vnũ: sicut & nos vnũ sumus. Ego in eis, & tu i me: vt sint cõsummati in vnũ. Et paulo post. Pater quos dedisti mihi: volo vt vbi sum ego: & illi sint mecũ: vt videãt claritatẽ, quã dedisti mihi. Ioã. xvij. Tũc. s. in patria videbim⁹ facie ad faciẽ. Vt dicit deuotus Bernar. Fœlix aia: quę terreno resoluta carcere, libera cœlũ petit. Quę dulcissimum dñm facie ad faciẽ cernũt: vbi verus sol iustitię, mira suę pulchritudinis visione oẽs recipit. Et illa, vniuersos cœlestis prię ciues illuiat: vt luceãt ipi lumiẽ: videlicet illuminãre vltra oẽm solis nri splẽdorẽ: immortali adhęrẽtes deitati. Et i hui⁹ figurã dixit regina Hester vxor Asueri maximi regis qui interpretatur beatitudo: significãs animam summi regis regũ Iesu christi q ẽ vera beatitudo: de ipso loquẽs. Valde mirabilis es dñe: & facies tua plena ẽ gratiarũ. Et. iij. Reg. x. in figurã dicit: ꝙ vniuersa terra desiderabat videre vultũ Salomonis. Quãtũ ad tertiũ modum videndi sensibilia. s. ꝓ præsentiã similitudinis nõ immediate deriuatę ab ipsa re sed deriuatæ a similitudine rei sicut videtur homo per speculũ: Sic isto modo videmus seu cognoscim⁹ deũ: cognitione naturali invita ista & sic exponitur. Videmus nunc. i. per naturalẽ rationẽ nostrã. Et si addatur lumini naturali fidei lumẽ: qđ est supernaturale adhuc plenius videmus deũ in vita presenti. Sed tale lumẽ fidei, si nõ sit charitate formatũ: nõ sufficit ad cõducẽdũ lumẽ glorię. Inter deũ em & aiam: est infinita distãtia perfectionis virtualis. Deus em infinitus est: & quælibet eius virtus infinita. Aia aũt: sicut & quælibet creatura est finita: & potentiæ finitæ. Cũ igitur finitũ nõ possit ꝓprię hẽdere infinitũ: nõ poterit anima deũ cõprehẽdere: nisi efficiatur vnũ cũ eo: & sic: quodãmodo efficietur infinita hoc autẽ charitas operat: qa ꝙ manet in charitate: in deo manet, & deus i eo. s. Io. iij. c. & j. Cor. vj Qui adhęret deo s. per dilectionẽ: vnus spiritus est cum eo: nõ quidem substãtialiter: sed affectualiter. Habet em amor (ꝫm Dionysium) vim vnitiuã: & calori assimilatur qui diuersa vnit: & cibũ in assumẽtẽ cõuertit. Sume exẽplũ in agno, vel alio cibo qui a nobis comederetur. Certũ est em: ꝙ agnus, cũ multis gradibus perfectionis naturalis sit, inferior hoie: nũq; vnum effici posse cum homine, nisi per vnũ modũ. s. per calorẽ naturalẽ hominis, ipm agnũ in cibũ sumptũ digerẽtis: & m substãtiã sui cõuertentis: & sic agnus quodammodo efficitur homo. Sed si homo comederet venenum: vel rẽ venenatã, nõ posset illud cõuertere i se. Et ratio huius est

Lux diuina cuius naturæ.

Duplex lux necessaria advidẽ dũ deũ

Aię dãnatorũ errãt in cognitione.

ius est: qa illud sumptum extinguit calorẽ naturalẽ, quo fit digestio & ꝓuersio. Sicut etiã si cõederet lapidẽ vel ferrũ: nõ cõuerteretur in se, ꝓpter sui duritiã & frigiditatem. Illi em cibi dicunt esse ꝓportionati humanæ naturę: qui participãt cũ calore: & sunt sine resistẽtia de facili cõuertibiles in substantiã suã: Sic ad propositũ dicendum. Si homo vult conuerti in deũ, & effici deus. s. per participationẽ: oportet ꝙ comedatur ab eo. i. incorporetur seu vniat ꝑ calorẽ sue insinitæ charitatis. Sed deus ipse nõ comedit cibũ. i. nõ venit secũ in gloria eũ: qui calorẽ charitatis hic non habuerit feruenter. Nam & de quibusdam repidis dicit ipse per Io. Apoc. iij. Quia tepidus es: incipiam te euomere de ore meo. Tepidus est qui fidem habet sine operibus & absq; calore charitatis efficaciter manet. Et iõ Apostolus faciens comparationem inter virtutes: cõcludit ꝙ maior horũ est charitas. Verũ quia nihil potest amari nisi sit cognitũ: ideo ad amorẽ charitatis exigitur primo cognitio rei: quæ ad sufficientiã haberi non potest, nisi ꝑ fidẽ. Et ne homo deficiat vel oberret a fine vltimo iã cognito exigitur spes, ꝑ quã tendat in illũ finẽ. Vnde & de his rebus: tanq; necessariis dicitur Eccli. ij. Qui timetis dñm credite illi. s. per fidem: & non euacuabitur merces vestra Et sequitur immediate. Qui timetis dñm sperate in illũ: & in oblectationẽ veniet vobis misericordia. Et exinde sequitur. Qui timetis dñm diligite illũ & illuminabunt corda vestra. Et talis cognitio. s. habita ex lumine gratiæ & charitatis: posset etiã dici, licet nõ ita proprie, visio facialis respectu. s. eiꝰ quæ solũ est ꝑ fidẽ vel rõnẽ naturalẽ. Vnde Pẽ. xxx. de electis ait. Absc̃ẽdes eos. s. a turbinibus mundi, et occupationibus eius: in abscondito faciei tuæ i. in facie: videlicet cognitionis gratiosæ a te eis collatæ et reprobis absconsæ et igeoratæ.

Oẽo sunt respicienda.

¶ De intellectu practico qño debet exerceri. Capi. vij.

DEBET QVOQVE ANIMA oculo suo sinistro. i. intellectu practico uti virtualr. s. ad bene operãdũ. Intellectꝰ em bonꝰ ait Pẽ. cx. oibꝰ facientibus eũ. i. bonũ, intellectus in illis est: ꝙ nõ solũ querũt intelligere vt sciãt: sed etiã vt faciãt faciẽtes bonũ: qđ itelligũt. Sciẽti em bonũ facere: & nõ faciens, ti: ꝑtim est illi inquit Iacobus in canonica sua. c. iij. Vnde & idem Pẽ. cxxij. Sicut oculi seruiorũ in manibus dñoꝝ suoꝝ. s. sunt: ita oculi nostri ad dñm deũ nostrũ. Oculi seruorũ dicunt esse in manibꝰ dñoꝝ suoꝝ. s. ad videndũ si aliquid habent quid in manibus habẽt ad ꝓserendũ: vel si aliquid habent ad ꝓcurandũ: vel si aliquid habẽt ad exercẽdũ: vt illđ operent. Et ita oculi electorũ sunt directi ad dñm: ad ꝓsiderandũ, largita & dãda beneficia illata & ꝓferẽda supplicia: & iuxta agẽda exercitia: vt ꝓsiderẽt quę dñs vult eos agere: sicut seruus ꝓsiderat opera: quę vult dñs. suus eũ exercere. Et sic oculi seruorũ sunt in manibus dñorũ. i. in operibꝰ quæ volũt dñi ab eis. Et qa multa sunt: quæ a nobis ipsi facienda & cõsiderãda sunt ad agẽdũ: ideo Ioãnes in Apoca. xiij. c. refert ꝙ aialia quę ipse vidit in circuitu dñicæ sedis (ꝫm Grego.) dei electos erãt plẽa oculis. Oportet em oculos hre spũales intus & extra: inserius & supra: retro & antea: in dextera pte & sinistra: ad valẽdũ bene inspicere quę nobis sunt cõgructia. Vñ & christus dixit cuidã ab eo illuminato, Respice Luc. xviij, Et Primo.

¶ Respice intus in conscientia: vt rectificetur.
¶ Respice extra circa creata: vt recompensentur.
¶ Respice supra ad cœlestia: vt adiuuetur.
¶ Respice infra ad supplicia: vt ad ea non intretur.
¶ Respice retro ad commissa: vt remoueantur.
¶ Respice ante ad pericula: vt caueantur.
¶ Respice ad dexterã sctorũ exẽpla vt similia agantur.
¶ Respice in sinistra prauorũ gesta: vt tua confundantur.

Respicienda ẽ sciẽtia vt recti ficetur.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM DICIT Saluator Luc. xj. Vide ne lumen qđ in te est tenebræ sint. i. ne sis tenebrosus in cõsideratione eorũ quę intra te sunt. Quãuis em oculꝰ corpalis: et si alia videat: seipsum videre nõ possit: oculus tñ spũalis aię et se et alia videre põt quinimo, vt dicit Hugo de stõ Victo. Oculus tuꝰ. s. aię nihil bene videt si seipm nõ vider: Et querẽti cuidam Gentili ab Apolline quid sibi esset agendũ ad beatitudinẽ ꝓsequẽdam. Respõsum est: nosce te ipm. Ad qđ facit illud Iob. v. Visitãs speciẽ tuã nõ peccabis. i. considerãs te ipm. Hinc & deuotus Bernꝰ. ad Eugeniũ papã in. ij. lib. de cõsideratiõe inquit. Ate primũ inchoet cõsideratio tua Nõ solũ aũt a te: sed & in te finiatur. Quocũq; euagẽt ad te reuocetur cũ salutis fructu. Vñ & Eccls. ij. dr. Oculi sapientis in capite eiꝰ. Oculi quidẽ corporales: ita sũt in capite stulti: sicut in capite sapiẽtis. Sed oculi spũales. s. cõsiderationis solũ sunt in capite sapiẽtis. i. virtuosi: nõ stulti. i. pctoris. In capite videlicet i pte superiori aiæ: vt ꝑm rationẽ operet. Hæc aũt cõsideratio fuit: ꝑm Ber. vbi. s. in tria diuiditur: vt. s. respicias qđ sis in natura: qs in persona: qualis in moribus seu vita. Respice ergo primo quid sis in natura: & cõsiderans occurret tibi illud beati Iob dicẽtis. Hõ natus de muliere: breui viuẽs tpe: replet multis miseriis miseriꝫ &c. et nũq; in eodẽ statu pmanet. Respice igit qa naturæ natus es de muliere nudus. s. & paup: miser & miserabilis: hũanę. erubescẽs, ꝙ sis nudus: plorans, ꝙ natus sis. Murmurans ꝙ sis natus ad laborẽ: nõ ad honorẽ. Natus de muliere: & ob hoc cũ reatu. Primã vocẽ quam emittis fletus est: quasi ex hoc ꝓphetãs ꝑm Aug. de ciui. dei te i valle lachrymarũ ingressum. Breui viuens tpe. & ideo semp cũ metu. Et ipsa quoq; breuitas incerta est. Replerur multis miseriꝫ. Et vere multis: qa corporis & aię simul. Cũcti em dies eiꝰ doloribus: & ærũnis pleni sunt. vt dr Eccls. ij. Quid em calamitate vacat nascẽte i pcõ & fragili corpore: mẽte steri li: repletus in corpore pœnalitatibus: infirmitatibꝰ: necessitatibus innumeris. In aia vero repletus ignorãtia: cõcupiscentia: malitia. Demum nũq; in eodẽ statu pmanet Alteratus etate: substãtia: honore: moribus: affectu: & nunq; quiescere valẽs. Respiciẽdo igit quid in natura es: ad magnã humiliationẽ te inducer: cõsideratio hec. Verũ & rationalitas: quæ ad quidditatẽ hoĩs ptinet respecta: te subleuabit a dejectione tãtę humiliationis. Respice secũdo quis sis in psona. i. cuius cõditionis: si videlicet laicꝰ clericus, religiosus, vel prelatus. Nã si laicus: vt dicit Hieroñ. xij. q. j. c. duo sũt. Licet his tẽporalia possidere. Sed nõ nisi adv sum. i. nõ ad abusum: nihil emi miserius est: qã propter minimũ deũ cõtẽnere. His cõcessum est vxorẽ ducere: terrã colere: inter virũ & virũ iudicare: causas agere: oblationes super altaria apponere: decimas reddere. Et ita saluari poterũt: si vitia tñ benefaciẽdo euitauerint. Respice ergo si in tali statu es, ꝙ ꝓscientia tua ꝑm hęc rectificet. Qđ si clericus es: interpretare nomẽ tuũ: vt coneris esse qđ dicitur. Cleros em grece: latine sors interpretat: quia. s. ipse clericꝰ ẽ ps dñi: & dñm suã ptẽ habet. Vt aũt dicit. Ambr. de fuga ꝓculi. Cui portio deꝰ: nihil curare debet nisi deũ: ne alterius ipediat necessitatis munere. i. solicitudinis occupatione: qđ em ad alia officia cõfert. hoc religionis cultui, atq; huic nro officio decerpit. Hęc em vera est sacerdotis fuga: abdicatio domesticoꝝ: & qđã alienatio charissimorũ: vt suis se abneget, qui deo fuit elegerit. xij. q. j. cui portio. Illud q̃q; eos obseruare opꝰ: qđ ait apꝰus. j. Thes. v. Ab oi specie mala abstinete vos. extra de vi. et ho. cle. cũ ab oi. et ꝓpue: a familiaritate mulieꝝ. vt. lxxxj. di. cleric⁹. &. c. seq. Si aũt religiosꝰ es: et sic religat⁹. i. bis ligatꝰ li Religigamine ꝓceptorũ i baptismi acceptiõe: & ligamine ob oi ano seruatiõis ꝓfitiorũ in solẽni ꝓfessione. Respice qđ ait Au gu. di. xvij. quãtũ liber. Si cut difficile sum expt⁹ melio res: ꝙ q in monasteriis ꝓficerũt: ita nõ sum deteriores ex pertis: q̃ q in monasteriis defecerũt. His igit deditis: cõtẽplationi & orationi: ab oi strepitu tpalium cessare ꝙenit & victu & vestitu ꝓcti: nullã iter se ꝓprietatẽ habere: sed oia i cõi ꝑm Hiero. xij. q. j. duo sunt. Debet etiam claustro esse cõtẽt⁹: qa sicut piscis, sine aqua caret vita: ita sine monasterio monachus. Sedeat itaq; solitarius. & taceat: quia mũdo mortuus est. xvi. q. j. c. placuit. Si aũt prelatus es: respice, qa ꝑm Chryſ. in iudicio tuo sedes. Siqdẽ bñ vixeris & bene docueris, populũ instruis. Si bñ docueris: & male vixeris: tui solꝰ ꝓdenator eris. Nã bene viuẽdo, & bñ docẽdo, populũ instruis quoꝝ viuere debeat. Bene aũt docẽdo & male viuẽdo: deũ instruis quõ re debeat cõdemnare. dist. xl. multi. Tãta aũt debet esse pcellẽtia vitę: rectoris ad vitã subditoꝝ: iquãtũ pastor excellit ꝓ ditionẽ suaꝝ ouiũ. Nec sibi sufficit puritas sua: nisi & puniat aliena crimina Vñ Aug. Qui nec reginminis in se rõnem habuit: nec sua delicta deterſit: nec filiorũ crimẽ: correxit: canis impudicꝰ dicendus est magis, q̃ eps. i. q. vij. q nec reginminis. Respi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ce tertiō qualis sis in vita:pficiēs.saut deficiens in moribus in aduersitatibus & ,psperitatibus:circa que oportet tenere mediū:si non vis pdere modū. Nā vt dicit poeta,Est modus in rebus:sunt certi denicq; fines.Quos vltra citraq; nequit cōsistere vtus(als;rectū)In te ergo cōsiste: & non infra dejci:nō attolli supra:nō euadere in lōgius: nō extēdi latius disce.Nā vt longitudo.s.nimia extermi nium habere sole:dilatatio scissurā:altitudo ruinā: &,p fundū absorptionē.Lōgitudinē nimiā tibi assumis: cum ,pmittis tibi longiorē vitā.Latitudinē vero incongruā: cum in superfluas distenditur animus curas.Altitudinem ruinosam:cum de se plus præsumit.Profundum: cum se plus debito dejcit.Qui enim longa sibi mentitur tempora:nōne ingreditur iter exterminij? Transit enim vitę terminos,,pductiōis vitę solicitudine.Similit animꝰ distētus i multa:multis laceraf curis:necesse est.Nēpe i moderata extensio extenuationē:et extenuatio nimia scissionē facit.Alta vero pfūptio:qd nisi ruinosa ꝓcipitatio ē.Vñ Salomō Prouerb.xvi.c.Ante ruinā exaltabit spiritꝰ. Ni mia aūt pusillanimitatis dejectio:desp̄ata q̄dā absorptio ē.Mediū g; i cūctis tene:vt possis cōphēdere cū oībꝰ sāctis

Media via est seuanda.

quę sit latitudo,et longitudo:subl imitas et profundū fm Apostolum Ephe.iij.Respice etiam qualis ex te sis:qualis ex deo.Ex te mala:bona a deo esse non ambigas.

§.II.RESPICE SECVNDO EX

Respiciende sūt creaturæ & quō. triplex locutio creaturarum.

tra te.s.creata,fm illd Esa.lx.Leua in circuitu oculos tuos et vide.In circuitu em tuo:ex omni latere inuenies creaturas.Omnis aūt creatura triplici voce te alloquitur,fm Hug.de sancto Victo.Et prima est:accipe beneficiū. Secūda est:redde seruitiū.Tertia est:caue suppliciū.Et a superioribꝰ inchoando,dicunt angeli per effectū tibi.Accipe beneficiū nostrū:qd ex parte creatoris ꝓtinue tibi impendimus custodiēdo: a malis eripiendo:ad bona excitā do.Et pro huiusmodi beneficio ipi creatori redde fuitiū: eius mandata adimplendo:alioquin testes erimus cōtra te in iudicio:et ministerio nō,ad iferna detraheris.Dicit tibi cœlum cū luminaribꝰ suis.Ego tibi motū prębeo:et fine me insensibilis permaneres:Gratissimam lucem tibi sol porrigit:ne,in tenebris tedioſus resideas:et vt paterve re in omnia inferiora multiplices virtutes infundit.Et ne obscura in totū nox habeat:luna cū stellis splēdorē emittunt:cœlūq; decorāt.Pro huiusmodi igitur beneficijs red de obsequiū creatori nostro:gratias agēs:adimplēs illud Pſ.xxxiij.Benedicā dñm,in omni tēpore. Loquit ignis modo suo dicēs.O homo:quantum beneficium tibi:præsto:te calefaciendo:cibos tuos decoquendo:q̄ plura opera efficiendo tibi perutilia:et sine mei participatione in calore naturali:nutriri nō posses.Pro humoi igit deo redde seruitiū:vt calore succēso: dulcissimæ charitatis domi num deum præ omnibus diligas: alioquin supplicium

Vox elemēto rum ad hoiem.

ignis ęterni nō euades.Aer quoq; non reticet dicens.Ego tibi flatum concedo:vt aspires et respires:atq; locutionē tam necessariam vt formare valeas:deseruio:te vndiq; curando.Et aues varias suaue personantes melos:et in cibum transeuntes contineo.Redde igitur seruitium deo: os tuum ad sui honorem et gloriam aperiendo.Aqua in quit.Ego tuas immunditias purgo:et fœtores remoueo. Sitienti:non paruum refrigerium affero.Species innumeras piscium:ad tui vsum enutrio:et (quod plus est)in sacramentis animæ tuæ necessarijs:me prębeo.Redde ergo seruitium:vt ipsa sacramenta reuerearis:et si non ratione materiæ in se:ratione tamen institutētis et gratiæ ibi a deo positæ.Alioquin absorptus ab aquis nimium:transibis ad calorem nimium. Demum terra q̄uis infimum ælementorum:tamen copiosiori voce,re excitat dicens. O homo,vnde factus es:nisi ex me humo.Ego te sustento ego diuitias dono:aurū et argentum cęteraq; metalla quæ in visceribus meis gesto.Quot genera aialiū ,pter te pasco et retineo.Et aliqua quidē in tui cibū,vt pullos: agnos:hędos:capras:ceruos vitulos cæteraq; domestica melos:asellos:& hmōi.Alia ad tui adiutorium:vt equos:mulos:caniculos.Ego quoq; herbas nō solū suaues sed et q̄pluri mas medicinales ,pduco:flores varios & fragrantes emitto:fructus inumeros et sapidos diuersis tęporibus offero. Pro hmōi igit beneficijs creatori tuo & meo recognosce re debitorē:& ad necessitatē,non voluptatē his vti debere:,pximisq; tuis indigētibꝰ:portionē ,p posse porrigere. Alioquin si ingratus inuentaris:sicut aperta est terra & deglutiuit Dathan,sic aperietur & tibi:vt ad cērum eius descēdas,ad terrā miseriæ &tenebrarū:vbi nullus ordo: sed sempiternus horror inhabitat.Iob.x.

§.III.RESPICE TERTIO SVPRA

Qñō spiceda sūt cœlestia.

ad cœlestia vt adiuueris:vt nō solū gloriā sanctorū ꝓtem pleris:sed etiā ipsos in auxiliū inuocare digneris. Vnde Pſ.cxx.Leuaui oculos meos in mōtes:vnde veniet auxiliū mihi.Nec credēdū est ,pphetā loqui de mōtibꝰ materialibus:qa inde nō magis auxilium sperare possumꝰ,q̄ ad valles respicięndo.Sed loquit de montibus spūalibus siue diuinis pſonis:sup qbus fundamēta supnę ciuitatis (fm eūdē Pſ.)sunt sita:siue de mōtibꝰ rōnabilibus.i.sanctis tęplatione & pfectione in altū eleuatis.Et circa hoc tria debes respicere.Et primo:q; ipsa oratio ad deū & sanctos directa fiat congruēter:in eo q; dicit.Leuaui oculos meos:non oculū aut sed oculos.Deber em eleuari ad deū & sanctos in orone oculus speculatiuus:ad cōsiderandū videlicet:dei & sctōꝝ bonitatē & largitatē:& caueri debet:ne oculꝰ ipse ad terręna tūc aspiciat.Vñ & Damas.dicit:q; oratio,est ascēsus intellectꝰ in deū.Debet etiā erigi oculus practicus:vt.s.intēdat operari qd velit.s.cū postulat virtutes & hmōi.Vel etiā secūdꝰ oculꝰ:pōt dici pius affectus,in deū directus.Vñ & de Saluatore dr Io.xvij.q; eleuaris oculis in cęlū:orās dixit.Patervenit hora:clarifica filiū tuū &c.Vt doceret moraliter:& oculū intellectꝰ,p attētionē:& oculū affectus per feruorē,ad deū dirigędū.

Oño et facēda ad ꝓximos sūt.

Sed o respice:q; oratio ipsa fiat pluraliter.Vnde subdit Pſ.In montes.Nō solū em ad vnū sanctū:sed ad plures dirigęda ē oratio:qñq; advnū:qñq; ad alios:vt nos docet sancta mater ecclesia.Quasdā em gratias:seu dona obtinet quis,oratioe directa advnū sanctū:quas nō obtinet, ex orone facta ad alios sāctos etiā lōge maioris meriti fm cōe iudicū:sicut patet ꝓ quotidianā experiētiā in periclis maris & terrę.Frequēter em in naufragijs: vel infirmitatibꝰ cōstituti:recōmēdātes se Petro.Paulo, Ioanni vel Laurētio:nullū inde reportarūt leuamen.Et exinde recō mādātes se btō Dñico:vel btō Cyriaco:vel btō Erasmo vel alijs:q estimātur inferiores apostolis:subito pericula euasere.Qd ,pterea cōtingere credit:qa vult gloriosus deꝰ:etiā minimos sanctos exaltari.et ab hoibꝰ:venerari: dū magna beneficia:ipis mediātibus:se percepisse cognoscūr. Vel hoc etiā pōt procedere:qa aliquādo quis cū maiori affectu: et deuotione:oculos mētis erigit,ad auxiliū postulādo ab aliquo sācto:et si minori:q; faciat orationē dirigendo,ad sanctos maiores.Oratio autem quanto affectuosius fit,tanto efficacius exauditur cōiter.Respice tertio:q; oratio ipa,fiat fiducialiter.Vnde subdit Pſ.Vnde veniet auxiliū mihi.Et hoc est qd Iacobꝰ ait i canoñ.c.i. Postul et autē in fide.i.cum fiducia nihil hęsitās.Et certe, causam habemꝰ ,sperandi auxiliū a sanctis:cū sint fratres nostri.Sciunt em necessitates nostras & miserias:,pcipue cū eos inuocamus:exoptant;q; nobis bona.Neq; em charitas in eis deficit:quā in via habuerūt ad ,pximos:sed in eis ad summū perfectionis deuenit.Cū igitur in mundo cōuersantes,cū magno affectu laborarēt:et in subleuādis aliorꝝ miserijs multo magis credēdū est:nūc nobis velle suffragari in illis:in qbꝰ deo beneplacitū esse cognoscūt: sed & posse subesse eis cū voluerint. Neq; em bti essent si aliquid vellent,quod obtinere non possent:et cū per merita Abraā Isaac et Iacob et Dauid:dns deus multa mala, et flagella remouerit a populo suo antiquo:et multa bona concesserit:vt patet ex pantateuchon:et libris Regum qui tamē patres:necdū ad gloriā intrauerant:sed in limbo detinebātur:quāto magis credēdum est,,pter merita apostolorꝝ,martyrū ac cōfessorꝝ,ac sacrarū virginum: et permaxime,virginis matris Mariæ gloriosissime:q sunt in gloria:et fruitione beatissima:eos qui versantur i mūdo:multipliciter adiuuari,in corpore et anima:in spūalibus et temporalibꝰ:sicut patet per exempla beati Dominici:beati Barptolomei:et aliorum sanctorum.

§.IIII.QVARTO RESPICE IN

fra.s.ad supplicia,vt caueantur. Vnde Esa.lj.dicitur,Le-

uate in cœlū oculos vestros:&videte sub terra deorsum i,non solum cœlestia: sed & inferna respiciatis:sub terra em infernus est.Respiciendo aūt illuc:tria genera:seu tres status reperies animarum.

In iferno tres sunt status animarū.

¶Et ex primo cognoscere poteris maximam tibi concessam gratiam.

¶Ex scḋo precipue tibi remouendam negligentiam.

¶Ex tertio summe tibi cauendam impœnitentiam.

Respice igitur primū statum:& hi sunt pueri siue puellę mortui sine baptismo post æuangliū diuulgatū:vel remedio alio cōtra originale ordinatū in veteri testamēto Et hi q̄uis pœnal sensibili careāt:gloria tamē beatissimę visionis inppetuū priuanf.Et q̄uis mirū videaf & durū eos priuari tāta fœlicitate glorię supnę sine aliqua culpa ab eis commissa: nulla tñ eis fit iniuria,vel iustitia.Ex ꝺ cto em originali pcō,nascimur oēs filij iræ & debitores mortis æternę.Qd si sine vllis meritis tuis placuit pñsimo deo:sequestrare te a massa perditorū:& ad remediū ꝺ debitā mortem te pducere:nō habes hic certe qd contra deū queruleris.Sed vñ de tua liberatione magis,q̄ illoꝝ admireris & ipsum affectuose venereris.Respice ad secundū statū.s.eorū qui sunt in purgatorio.& ibi fm Pſ.Oculis tuis considerabis et retributionē peccatorum videbis.

Fpſ.ij.

Status eorū q sunt in Purgatorio.

Quia em deus delictū oīno sine vltione nō deserit: vt dicit Grego.de pœni.dist.i.si pēm Dauid.Sic etiā quantuncūq; minimū sit:qa negligētes fuerūt illi i mūdo degētes ad purgandū venialia & ad satisfaciendū,p criminalibus nobis profuit supbia:aut diuitiarū iactantia quid ꝓtulit sunt ꝺ deum:qui habet potestatem sup plagā.s.ignis quo cruciank audiētes eū:et pre turbatione linguas suas commanducātes eū blasphemāt.vt habetur Apoca.xvj. Turbati sunt ꝺ seipsos a deo vt desiderent mortem.i.sui adnihilationē:cōsiderātes,melius eis esse:nō esse q̄ male esse: sed mors fugit ab eis:qa deficere non possunt,a male esse Turbank et ꝺ eos:cum quibus:vel pro quibus:vel cōtra quos male egerunt:tanq; occasiones eorū pœnę.Cōmoti etiā sunt a demonijs q eos cruciāt:qui nō dant eis requiē: die ac nocte,vt dicitur Hiere.xvj.Et qa ,p lecto habēt qd dicit Esa.xiiij.s.subter te sternetur tinea:et operimentum tuū erūt vermes.Tinea scilicet synteresis:remuneratio a malo:& vermes stimulorꝝ,p scięticę:propter pœnā:quā sentiunt:nō aūt ,pter dei offensā.Et vltra hæc.Tremor ap prehendit eos:timētes adhuc peiora pati:& præcipue in receptiōe corporū suorum.Vbi cruciatus eis augetur:& in presentatione sui in finali iudicio:,pter qd dicit Esa xxxiij.Possedit tremor(als timor)hypocritas.Respice hu ius multiplicis pœnę acerbitatē:cū dicit.ibi.s.i prędictis dolores,vt parturiētis:q maximi sunt:& quasi mortales prout mulieres ex earum clamoribus ostendūt.Magnus em clamor:magnū dolorē indicat.Neq; em aliqua simi litudo posset induci:ad declarādū acerbitatē,illius dolo ris:oīa em genera tormentorꝝ:huius vitę:etiā si posset reperiri i vno hoīe:essent quasi ludus & solatiū respectu illius pœnę:,pter qd dr Esa.xxxiij.Quis poterit habitare de vobis:cū igne deuorāte? Aut quis habitabit ex vobis cū ardoribus sempiternis.q.d.intolerabile erit:& tñ ihabitare.oportebit pctōres.Et deuorās dr ignis ille:propter absorptionē doloris:totius hoīs.Et sempiternus dicit:,pter durationē.Dolores em maximi erūt,in aspectu iudicis superni:accusantibus oībus eū:et testificātibus cōtra eū dæmonibꝰ:angelis bonis:& cōscięntia ,pria:ac cūctis creaturis.Vnde.Grego.O q; angustæ sunt tūc viæ: reprobis &c.Vide in homel',aductus.Respice tertio: acerbitatis causalitatē:ibi In spū vehementi:cōteres naues Tharsis.Ad dūm:,ppheta hūc sermonē dicit:Cuius spūs vehemēs:ēira maxima:quę tamē ira:nō est vt in nobis:cōcita ti animi furor:sed iusta supplicij ꝓstitutio.fm Grego.Est igitur ira dei:seuera punitio eius.Et in hac cōterit.i.totaliter terit:vt nulla pars aię,vel corporis:remaneat itacta aut nō afflicta.Naues videlicet mētes:merces peccatorū secū portātes Tharsis.i.gaudia mūdi:i ipsis peccatis quærentes.Interpretatur em Tharsis exploratio gaudij. Explorāt em hoc est querūt aliqui gaudiū sui:& delectationem in diuitijs:vt auari.Alij i delicijs:vt lasciui & gulosi Alij in honoribus.vt ambitiosi & superbi.Has igit naues in spū vehementi ideſt seuera sententia cōteret aia & corpore.Hiere.xvij.Duplici contritione,cōtere eos,dñe deus noster.Et hęc causa:totius pœnæ eorū:quia quærētes gaudia mundi:noluerūt in mūdo salubriter conteri. Qui em impœnitēs moritur:oīno moritur :et eternaliter cruciatur.fm Augu.de peni.dis.vij.c.fi.§.studeat.Et ideo euita impœnitētiā, & respice:quia peccatores videbunt cū his malis:filium hominis venientem &c.

Timor est duplex.

Dānati admirā tur de gl'ia bonorum

Videntes ergo dānati sic.s.sicut vidit ille diues in inferno gloriā & requiē bonorꝝ admirati sunt dicētes: vt refert sapiēs Sap.v.Hi sunt quos aliqñ habuimus in derisum & in similitudinē impropery.Nos insensati vitā illoꝝ æstimabamꝰ isaniā:et finē illorū sine honore.Ecce qñō ꝓputati sunt inter filios dei:ipsi videtes sic:q; vbi in mundo erāt i honore:diuitijs:et delicijs:et tūc sunt in tāta miseria vt deficiat eis etiā aquę gutta:admirati sūt dicētes,Quid nobis prosuit supbia:aut diuitiarū iactantia quid ꝓtulit Transierunt oīa illa tāq; vmbra.Exinde ꝓturbati

Oño et quis male egerit.

Sicut patet in vitis patrū præcipue de qnodā religioso,q ob hoc q; accesserat ad se balneandū ob quādā recreationē in aqua ibi sussocatus:apparuit defunctus cū brachijs & cruribus exustis dicēs se acerrime cruciari & præcipue: propter illā delectationem balneādi:& ,pter hoc apparuerat cū exustiōe brachiorū & crurium. Sed qui deum timet nihil negligit.Eccls.vij.(eorū.s.)quę debet facere ad sui salutē& purgationē plenā.Si tñ perfectū dei timorem habeat:non solum initialē:sed etiā finalē.Respice tertio: ad statū damnatorū.Quia enim ipsi noluerūt oculos aperire ad cognoscendas culpas& lachrymis diluēdas:nunc sine fructu eos aperiunt,in tormentis.Sicut legitur de diuite epulone in inferno sepulto:q; eleuās oculos suos:cū esset in tormētis:vidit Abraam a lōge,& Lazarum i sinu eiꝰ.Lu.xvj.Et(vt dicit Pſ.xlvij.) Ipsi videtes sic.s.dānati admirati sunt:cōturbati sunt:comoti sunt: tremor apprehēdit eos.Ibi dolores vt parturiētis in spū vehemēti conteres naues Tharsis.Et loquitur de regibus terrę.i.,pcatoribus:qui fm terrena se regūt:& habitant in lateribus Aquilonis:vbi est frigus intēsum:& significat iniquitatē:quę frigidā facit animam dei amore.Vbi tria nota.

¶Primo pœnæ multiplicitatem.ibi.Ipsi videntes.

¶Secūdo multiplicitatis acerbitatē ibi .Dolores vt parturientis.

¶Tertio acerbitatis huiusmodi causalitatem:ibi. In spiritu vehementi.

Videntes ergo dānati sic.s.sicut vidit ille diues in inferno gloriā & requiē bonorꝝ admirati sunt dicētes: vt refert sapiēs Sap.v.Hi sunt quos aliqñ habuimus in derisum & in similitudinē impropery.Nos insensati vitā illoꝝ æstimabamꝰ isaniā:et finē illorū sine honore.Ecce qñō ꝓputati sunt inter filios dei:ipsi videtes sic:q; vbi in mundo erāt i honore:diuitijs:et delicijs:et tūc sunt in tāta miseria vt deficiat eis etiā aquę gutta:admirati sūt dicētes,Quid nobis prosuit supbia:aut diuitiarū iactantia quid ꝓtulit Transierunt oīa illa tāq; vmbra.Exinde ꝓturbati sunt ꝺ deum:qui habet potestatem sup plagā.s.ignis quo cruciank audiētes eū:et pre turbatione linguas suas commanducātes eū blasphemāt.vt habetur Apoca.xvj. Turbati sunt ꝺ seipsos a deo vt desiderent mortem.i.sui adnihilationē:cōsiderātes,melius eis esse:nō esse q̄ male esse: sed mors fugit ab eis:qa deficere non possunt,a male esse Turbank et ꝺ eos:cum quibus:vel pro quibus:vel cōtra quos male egerunt:tanq; occasiones eorū pœnę.Cōmoti etiā sunt a demonijs q eos cruciāt:qui nō dant eis requiē: die ac nocte,vt dicitur Hiere.xvj.Et qa ,p lecto habēt qd dicit Esa.xiiij.s.subter te sternetur tinea:et operimentum tuū erūt vermes.Tinea scilicet synteresis:remuneratio a

§.V.RESPICE QVINTO POST

Quō respiciēda sunt peccata commissa.

te seu retro.s.pctā cōmissa:ad satisfaciēdū,nō ad iterandū Nemo em mittēs manū suā ad aratrū,& aspiciens retro: aptus est regno dei.Luce ix.ponere manū ad aratrum:& aspicere retro:est:post assumptā pœnitētiā vel religionē: ad pctā vt ad sæculū:corde redire:hoc aūt a regno dei excludit.Sed oculos debet qs retro habere,sicut habebāt aialia:de qbus scribit Apoca.iiij.(vt videlicet)pctā cōmissa recogitātes:ea mortificēt.In cui figura legit:q; Abraā le uauit oculos:vidit;q; post tergū hærētē arietē:cornibꝰ spinis:quē obtulit in sacrificiū,,p Isaac primogenito.Gene. xxij.Abraā intēdēs mactare primogenitū suū i sacrificiū vt deo placeret:signat virtuosum:qui aliqñ appetitū rationalē:quærit mortificare i honorē dei:dū.s.necessaria q dictat ratio:subtrahit sibi.Sed aspicięs retro.s.advitā prætęritā:&videns appetitū sensualē:&aialem ducē passionū: (vt aries est dux ouiū)infixū vitijs:tanq; spinis cōscięntia pūgentibus:a deo instruit:vt appetitū bestialē offerat deo carnē suā crucifigēdo:cū vitijs,& cōcupiscentijs magis:q; indiscretis abstinentijs.Quia fm Hiero,apud deū non tā valet abstinētia ciborꝝ:q; mortificatio vitiorꝝ.de pœni. dist.j.mensurā.Respice g retro:ad opera praua cōmissa:,pter quæ creatura exosa:efficitur deo,fm illud Pſ.Oditi oēs:q operatur iniquitatē.Quæ,etsi aliqñ occulta sint hominibꝰ:deo tamen clare nota.vnde ipse dixit.Scio opera tua:qa nomē habes q viuas.s.fm apparentiā:& mortuus es.Esto vigilās:& cōfirma cætera:quæ moritura erāt : & pœnitētiā age. Apo.iij.Respice retro:ad locutiones inutiles:quia(vt dr Sap.j.)Sermo obscurus,in vacuū nō ibit. Et dr sermo obscurus:locutio quæ nō habet i se claritatē. ædificationis & rectæ intentionis.& hic nō ibit in vacuū i.nō trāsibit sine punitione.Et vt dicit apls.j.ad Corꝝ.xv. Corrumpūt bonos mores:colloquia mala.Qd patet per

Figura moralis terexposita.

Pſ.xl iiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

experientiã in pueris:qui cũ a natura pueri sint efficiunt
pleni blasphemijs:perjurijs:mendacijs:cõtumelijs: scurri
litatibus ,pterea quæ audiunt ab his:inter quos conuer
santur.Respice ad cogitationes prauas.Nã(vt dicit Sap.
j. In cogitationib⁹ impĩj interrogatio erit.f.in iudicio dei
ac etiam punitio de ipsis:si noxiæ fuerint. Vnde dr Mich.
ij.Ve q cogitatis inutile.Et multo magis ve erit eis qui ĩ
ipsis morantur.Qd' reprehendẽs dñs ait Hiere.iiij.V sq;
quo morabunt in te cogitationes noxię:Et ideo poeta in
quit,Principijs obsta sero medicina paratur, Cum mala
per longas conualuere moras.

qui.i.sc
de reme
dio a
moris.

§.VI.RESPICE SEXTO QVE AN

Quõ re
spicien
da sunt
in stanta
ria peri
cula,

te re sunt:videlicet futura mala seu picula:vt ẽm dr Pro
uer.j.Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. viden
tes ẽm pennata.i.aues rete ante se:& ex hoc æstimãtes pe
riculum captionis:ab eo declinant.Sic & habentes pẽnas
virtutũ:cũ aspiciunt quæ sunt ante se:& vident pericula
imminentia sibi:,putident ne capiãtur a diabolo.Et in hu
jus figurã Balaam prophetã cũ iret ad maledicẽdum po
pulũ dei.aperiens oculos,& vidẽs ante se stantẽ angelũ:
gladio euaginato ad percutiendũ eũ:intelligẽs periculũ
suũ:ab itinere superstetit:vt habet Nume.xxij. Ad signi
ficandũ q̃ si quis dispositus sit:ad male agẽdũ: si oculos
aperit mẽtis ad aspiciendũ.quid ante se est:futurã.f.deivl
tionẽ:a malo aliquãdo desistit:ne incidat in manꝰ dei vi
uentis & puniẽtis.Debet aũt aspicere & pericula futura
tribulationis vt eis,si potest debito modo obuiet:sicut fe
cit regina Hester,ad obuiandũ intersectioni totius popu
li sui:quã fraudulẽter procurauerat Aman ab Asuero pri
mo se iuuãs orationibus:ieiunijs:& alijs humiliatiõbus
Et exinde vtẽs humana prudẽtia,vt posset alloqui regẽ:
& reuocationẽ psuadere p̃dictę sniæ:pauens periculũ qd'
imminebat:vt scribit Hester.xiij.Ex dei adiutorio subla
tũ est periculũ:Aman suspẽso.Debet secundo aspicere pe
ricula futura exercitationis.Sunt ẽm quędã exercitia ma
gni piculi inter quę: est prælatio.Vnde Augu.in regula.
Quanto in loco superiori:tanto in periculo maiori ver
satur.nõ enim solũ de sua:sed & de subditorũ aiabus ha
ber reddere rõnẽ:& permaxime prelatio ecclesiastica. Vn
de Augu.Nihil est in hac vita:& maxime hoc tpe difficili
lius & laboriosius,et periculosius, epi:aut presbyteri:aut
diaconi officio,di.xl. ante oia.Exercitationẽ etiam nego
tiationis & hospitis esse multũ periculosam:ostendit Sa
piens Eccl'i.xxvj.dicẽs.Duæ spẽs difficiles,& periculosæ
mihi apparuerũt.Difficile exuitur negotiãs a negligẽtia:
f.circa salutem animę:& nõ iustificabitur caupo: a pecca
tis labiorũ.Et dicit negocians nõ solũ ille qui rem emit
& eam nõ mutatã alteri vendit sed etiã difficile est qui de
Nota q̃ materia ẽpta: artificia faciẽs vẽdit.Difficile ẽ autẽ inquit
mercato Leo papa:inter vendẽtis ementisq; ꝓmercium,non inter
res. uenire peccatũ:& iõ pœnitẽti:vtilius est dispẽdia pati:q̃
periculis negociationis astringi. de pœni.di.v.qualitas.
Et permaxime vbi est periculũ mortalis.Nõ est etiam li
ber alaqueis diaboli:qui se militiæ mũdanæ voluerit im
plicare.Idẽ Leo dist.eadẽ.cap.seq. Tertio debet aspicere,
pericula perplexionis:vt videlicet vbi dubitat ,pbabil'
in aliquo ope esse pcm:p̃cipue mortale:nõ faciat illd',
nisi ablata dubitatione:qñ est ex cõsciẽtia erronea.Dicit
ẽm Eccl'.ix.Qui amat periculũ:in illo peribit.Sed neq; co
operari debet aut ratificare:quod aln faciunt cũ pericu
lo irrõnabili suo.Vñ & Dauid aquã concupitã,de cister
na Bethleẽ:quia tres viri fortes accesserunt illuc:ad haus
riẽdũ eã cũ maximo periculo:qa ibi habitabãt hostes eo
rum Philistrim:bibere noluit:sed effudit dicẽs:qa in peri
culo aiarum suarę obtulerũt mihi aquã.f.Paral'.xj. Fœlix
etiam:quem faciunt aliena pericula cautum:

Quõ re
spicien
da sunt
sanctorũ
exẽpla.

§.VII.RESPICE SEPTIMO ADEX

tris sanctorum exẽpla.f.vt similia agantur. Dicitur enim
Ezech.x.de aialibus electos significantibus q̃ omne cor
pus eorũ & manus plena oculis erant.Et qa idẽ prophetа
vidit in alia visiõe:aquã egredientẽ a la tere dextro:& oẽs
ad quos peruenit aqua ista:salui facti sunt. Ezechie.xlvij.
Quę aqua significat gratiam virtuosę ꝙuersationis proce
dentẽ a cõgregatione sanctorũ designatã per latus dextrũ.
Ideo respice ad dexterã vitã.f.sanctorũ, vt imiteris,vnde
Iob.Respicies(.f.homo) hoies:& dicet. Peccaui, et vere
deliqui:& vt erã dignus nõ recepi.xxxiij.c. Respice igit
primo:q̃ sanctis& permaxime caput eorũ christũ:habẽt in
se humanitatẽ,i verbis & operibꝰ suis:cõpatiẽdo aliorũ
miserijs.Vnde dicit apls ad Titũ.iij.c. Apparuit benigni
tas & humanitas saluatoris nri dei.videlicet i recipiẽdo
pctores:nõ abijciẽdo pauperes:fiẽdo cũ flentibus:subue
niẽdo infirmãtibus:& hmõi.Et(vt dicit Sap.xij.)Docui
sti ppłm tuũ p talia opera:qm̃ oportet iustũ esse & huma
nũ.Vnde dicit Iob in dicta auctoritate. Respiciet hoies. Hõ ab
Homo aũt dr ab humanitate.i.videbit iustos esse humas humani
nos.Sed'o habẽt puritatẽ:nã & de minimis(quæ peccata tate dr.
nõ reputãtur)sibi cõscriẽtiã faciũt.Vñ & augu.i lib.cõfes.
publice fatetur:se peccasse in aspectu aranearũ capientiũ
muscas in telis suis:et canẽ insequẽtẽ leporẽ. Et cũ puer
erat,nõ libẽter iret ad scholas seu discerer:nisi ex metu ꝙ
berum et hmõi.De beato Hiero.narrat Eusebius:q̃ mini
ma peccata(vtverba otiosa amarissime defiebat:tãq̃ sce
lera.Similiter,et in prima collatione abbatis Moysi dici
tur:q̃ aia sancta et pfecta:etiã leuissimas cogitatiões pec
catorę:in pncto tãgentes,reputat quasi vt magnã fornica
tionẽ:timẽdo ne deus deserat eã.Et ideo dicit Iob.xxxiij. Exẽplũ
q̃ aspiciẽs hoies(.f.sanctos)dicet:peccaui:hoc est conside patrum
rãdo:q̃ de minimis,illi sibi faciũt cõscriẽtiã:nõ se excusãt atiquo
sed accusant de suis sceleribus dicẽdo peccaui. Tertio.ha rum.
bẽt sancti,multã aduersitatẽ.Ego ẽm ait dñs. Apocal'.iij.
quos amo:arguo,et castigo.Et iudith.viij.oẽs q deo pla
cuerũt ab initio:per multas tribulationes trãsierũt fide
les.Qd' maxime fuit impletũ in christo discurrẽdo p eius
vitã et mortẽ.Et ideo vt ait apls Heb.xij.aspiciẽtes in au
ctorẽ fidei et cõsummatorẽ Iesum:q̃ ꝓposito sibi gaudio
sustinuit crucẽ,ꝓfusiõe ꝓpta:Et iõ(vt dicit Iob.xxxiij.)
q̃ hoc aspiciẽdo,dicit hoies:vt erã dignus nõ recepi. Nã
si innocentes et iusti,tanta perpessi sunt:nihil est quod re
cepi aduersum respectu eorum:quæ merui,

§.VIII.RESPICE OCTAVO A

Quõ re
spicien
da sunt
prauo-
rũ gesta

sinistris prauorũ gesta:vt tua opera cõfundantur. In sini
stra ẽm pte:mali collocãdi sunt in iudicio:qa sinistrã ire
tionẽ habuerũt:et sinistra opera fecerũ.Horũ ꝓsideratio
cõfusionẽ iducit nõ modicã,seruis dei,propter qd' dicit
Esa.xxiij.Erubesce Sydon(ait)mare.Mare,signat vitã et
cõuersationẽ pctoris:et mũdani.Esa.lvij.Cor ipis: quasi
mare seruens.Sydon autẽ ciuitas insula maris: significat
conuersationẽ religiosorũ & spiritualiũ:q̃ sunt separati a
mundo.Qd' ergo mare dicit Sydoni vt erubescat:signifi
cat ꝰm Grego.q̃ vita secularis:inducit cõfusionẽ viri spi
ritualis:ex consideratione suæ actionis.Et hoc triplr.Pri
mo cõsiderãdo quãtũ laborãt,i tpalia cõgregãdo: & ma
la operãdo.Vñ Hiere.ix.dr.Vt inique agerent:laboraue
runt.Et Sap'.v.dicũt ipsi reprobati.Lassati sumus in via
iniquitatis & pditionis:& ambulauimꝰ vias difficiles.Vn
de in vitispatrũ legitur:q̃ cum Pelagia publica meretrix
pergeret ad ecclesiã in Alexandriam,vbi erant multi epi
scopi,cõgregati:vnus ex eis sanctissimus:fixe intuitus est
eã,admirãs de ornatu eius:et studio adhibito:ad capien
das aias:et demũ conuersus ad alios eẽos dixit,cũ multis
lachrymis.Ista meretrix confundit et cõdẽnat nos. Non
ẽm omni tẽpore vitę meæ : ego habui tãtam diligẽtiã ad
placendũ deo:quãtã ista habuit diligentiam et solicitudi
nem ad placendũ mũdo.Demũ oratione eius:cõuersa est
ad fidẽ,et pœnitentiã.Magnã erubescentiã debet habere
homo:q̃ plus faciat ,p mũdo & dãnatione eius q̃ p deo
et saluatione sua.Vnde apls Rom.vj.Humanũ dico &c.
Sicut exhibuistis mẽbra vestra seruire immũdiciæ & ini
quitati ad iniquitatẽ:ita nunc exhibete ea:seruire iustitiæ
in sanctificationẽ.i.non minus laboretis pro deo q̃ fecerí
tis ,p mundo.Secũdo,vita mũdanorũ cõfundit vitã spi
ritualiũ inquãtum sunt solicitiores,ad inquirẽdum diuer
sos modos augendi diuitias:et cautiores,ad vitandũ dã
na tẽporalia:q̃ spũales circa spũalia.Vñ christus Lu.xvj.
Filii huius sæculi:prudentiores filijs lucis:in generatiõe
sua sunt. Tertio:qa magis dolẽt de dãnis mundi:q̃ multi
boni,de dãnis animæ.Qui enim amittit substãtiã vel ali
quem consanguineũ,dolet aliquãdo vsq; ad mortẽ:sicut
experientia docet.Sed ,p dãnis animæ.et amissionis glo
rię:vix potest qs dolere,et vnã lachrymã ab oculis extor
quere.Sed(vt dicit Augu.)Sciat se culpabiliter reum:qui
desset dãna

desset damna amici vel tẽporis.i. tẽporalia:& peccata cõ
missa,non desset.Et hoc precipue:quãdo proceditex par
titate doloris &amoris dei.Deduc ergo,quasi torrentem
lachrymas per diem & noctem:nõ des requiem tibi:neq;
taceat pupilla oculi tui. Threñ.ij.

¶De ratione superiori & inferiori. Capꝫm.viij.

Differũt rõ & itelle ctum.

SCIENDVM QVOD RA tio:& intellectus ni homine:non possunt esse diuersæ potentiæ,ꝰm beatum Thomam in.j. par.qõ.lxxix.articu.viij.Et hoc manifeste co gnoscitur si vtriusq; :consideretur actus. Intelligere em: est simpliciter veritatem intelligibilem appræhendere. Ratiocinari aũt:est procedere de vno intellectu in aliud: ad veritatem intelligibilẽ cognoscẽdã.Et qa angeli per fecte possidẽt,ꝰm modũ suæ naturæ cognitionẽ intelligi bilis veritatis:nõ habẽt necesse ,pcedere de vno in aliud: sed simplr & absq; discursu:veritatẽ rei appræhẽdũt:& iõ dicũtur intelligẽtię,seu intellectuales. Homes vero,ad itel ligibilẽ veritatẽ cognoscẽdã peruenĩũt,pcedẽdo de vno in aliud.Et ideo hoies rõnabiles dicuntur. Vnde patet,q̃ ratiocinari cõparatur ad intelligere:sicut moueri ad quie scere:vel sicut acquirere ad habere:quorũ vnũ est perfecti aliud imperfecti.Manifestũ est autẽ,q̃ quiescere & moueri, nõ reducũtur ad diuersas potẽtias:sed ad vnã & eãdẽ:etiã in rebus materialibus:qa per eãdẽ materiã:aliquid moue tur ad locũ,& quiescit in loco:multo igit magis p eãdem potẽtiã:intelligimus,& ratiocinamur. Aug.etiã dicit sup Genesim ad literã:q̃ illud quo hõ irrõnabilibus aialibus antecedit.est ratio vel mẽs vel intelligẽtia:vel si quo aliq̃ alio vocabulo cõmodius appelleꝫ.Et sic patet q̃ ratio & mẽs:sunt vna potẽtia realiter sed differũt ratione.Item no ta,q̃ intelligẽtia:nõ est alia potẽtia ab intellectu.Pro cu ius declaratione dicit btus Tho.q.vbi.ẽ.q̃ hoc nomẽ in telligẽtia:ꝓprie significat ipm actũ intellectus,q est intel ligere.Vñ in quibusdã libris de arabico trãslatis:substan tię separatæ quas nos angelos dicimus intelligẽtię vocã tur.Forte ,ppter hoc:qa hmõi substantiæ semper a actu itel ligũt.In libris tñ de Greco trãslatis:dicũtur angeli intelle ctus seu mẽtes.Sic ergo intelligentia ab intellectu non di stinguit:sicut potẽtia a potẽtia:sed sicut actus a potentia. Inuenitur talis diuisio etiã a phis. Qñq; em ponunt quatuor intellectus.f.intellectum agentẽ:intellectũ possibilẽ intellectũ in habitu:& intellectũ in actu vl' adeptũ:quor quartuor:intellectus agẽs:& intellectus possibilis:sunt di uersæ potẽtię:sicut & in omnibus alia est potẽtia actiua: &alia passiua:alia vero tria distinguũtur,ꝰm tres status i telligẽtiæ:apriesignificat ipm actũ intellectus,q est intel ligere.Vñ in quibusdã libris de arabico trãslatis:dicũtur angeli intelligẽtiæ & nõ sunt diuersę:qa vna potẽtia nõ pot mu tari in aliã.Tho.vbi.ẽ. Ratio distinguitur in superiorem & inferiorem.Et circa hoc:tria possunt cõsiderari pro de claratione huius materiæ:videlicet.

Intellis gẽtia & intelle ctus nõ sunt di stinctæ potẽtiæ

Diuisio intellectꝰ in speculatiuũ & practicũ

Duplex ratio

¶Officium vel actum:quo distinguũtur.
¶Vitium vel peccatum:quo inficiuntur.
¶Gradum vel reatum:quo intenduntur.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

De offi
cio vel
inferior vel superior:nõ sunt diuersę potẽtię sed vna:quę ens vel
ꝰm diuersa officia,& diuersos actus quos habet: geminat actibus
& distinguit.Et ,pbatur tripliciter:videlicet rõne:silitus rationis.
dine:& auctoritate.Rõne aũt,pbatur sic. Quãto potẽtia
est immaterialior & simplicior:tãto existẽs vnita:se extẽ
dit ad plura.Qd' patet:qa oia sensibilia:quæ diuersis sen
sibꝰ appræhẽdũt sensꝰ,cõis vna potẽtia existẽs:apprehen
dit & discernit.Sed intellectꝰ ẽ simplicior & imaterialior
oi potẽtia sensitiua:& ptic ulari siue cõi:iõ ad plura se po
test extẽdere.Similitudine vero idẽ ,pbat. Experimur em Diuisio
q̃ eadẽ potentia sensitiua.f.visu superiora:vt corpora cœ rõnis in
lestria:solem & lunã:& hmõi.& inferiora vt corpora ter supiorẽ
restria:metalla:& aialia:& hmõi cernimus & videmꝰ.Et & iferio
go multo magis eadẽ potẽtia intellectiua:quę rõ dicit su rẽ nõ ẽ
perior vel inferior:æterna & tẽporalia intuerivalet.Et su potẽtia
perior quidẽ ratio dicitur prout ea æterna cõtẽplamur.In rum sed
ferior,put ea tẽporalia ituemur. Auctoritate idẽ ,pbatur. a tuum
Dicit em Aug.xij.& in prin.xiij. de trini.q̃ rõ superior est
q̃ intẽdit rebꝰ æternis aspiciẽdis:vel cõsulẽdis.Et ipsis re
bus æternis cõspiciẽdis intẽdit sicut obiecto:sed'm q̃ ster
na in seipsis:ratio superior cõtẽplat.Sed rebus ꝑterniscõ
sulẽdis intẽdit tãq̃ medio:sed'm q̃ ex æternis ratio supe
rior accipit regulas agẽdorũ:vel sed'm q̃ eterna applicat
ad dirigẽda volũtatẽ & actionẽ.Verbi gratia. Cũ aliquis
per iudiciũ rationis deliberat de agẽdis:ex hoc q̃ aliquid
est deo acceptũ:vel diuina lege præceptũ vel prohibitũ:
tũc tale iudiciũ rationis attribuitur rationi superiori.Sed
cũ aliquis per iudiciũ rationis consideratde agẽdis p cau
sas inferiores:vt pote furtũ vel adulteriũ:vel aliud pecca
tũ nõ est faciẽdũ considerando actus turpitudinem: ratio
nis dignitatẽ:offensam hominis:& quantũ peccatum sit:
dãnosum & inhonestũ:& tũc tale iudiciũ attribuitur ratio
ni inferiori.hęc Rayne.post beatũ Tho.in.j.par.&in quę
stionibus de veritate.Et principiũ vel habitꝰ,cui ratio su
perior attribuitur:est sapiẽtia.Principiũ vero vel habitꝰ
cui ratio inferior attribuitur,est scientia. His vero duobꝰ Duo
sapientię & scientię:directe opponũtur stultitia & ignorã duobus
tia.Stultitia quidem sapientiæ:& ignorantia opponitur oppo
scientiæ. Omnia autẽ alia peccata indirecte predictis duo nuntur.
bus habitibus.f.sapiẽtię & sciẽtiæ opponũtur inquantũ
regimen sapiẽtię & scientię in quolibet opere requiritur:
deprauat.ratione cuius,omis malus:stultus dicit & igno
rans.Rayne.post Tho.in.j.parte.

§. II. QVANTVM AD SECVM

De vi
tijs vel
defecti
bus ra
tionis.

dum cõsiderãdũ.f.vitiũ:quo ratio superior & inferior in ficiũtur.Notãdũ est q̃ in vtra q̃.f.in ratione superiori & inferiori,potest esse peccatũ. Hoc aũt sic probatur. Pecca tũ cuiuslibet potẽtię:cõsistit in actu eius.Ratio autẽ habet duplicẽ actũ.f.cognitiuũ,& directiuũ. Ratio em primo ẽ cognitiua veri:&nũq̃ ratio i cõi errat respectu veri.& simi liter voluntas nũq̃ errat respectu appetibꝰ boni in cõmu ni:& sic nũq̃ in eis est pctm.Si in particulari sic. Nã defe ctus rationis in cognoscẽdo veritatẽ:causatur ex tribus.f.ex omissione,ex electione:& ex passione. Ex omissione pri mo causatur defectus rõnis:qñ videlicet quis,habet circa ignorantiã:veritatẽ vl' errorẽ;ex eo q̃ omittit scire vel co gnoscere aliquid:qd' potest & debet scire:& tũc est pecca tũ defectu talis rõnis. Vñ Aug.Illis omnino ignosci non poterit:qui habẽtes a quo discerẽt,operã nõ dederunt.di. xxxvij.c.ij.Sed'o causatur defectꝰ rõnis in cognoscẽdo ve ritatẽ ex electione:quãdo quis affectat,& eligit nescire qd' debet scire & potest:vt Iberius & Licentius peccet:& talis defectꝰ rationis,aggrauat pctm.de quo Pẽ.xxxv. Noluit intelligere:vt bene ageret. Tertio,defectus rõnis circa co gnitionẽ veri causatur ex passione.Sed hic notandum q̃ passio nõ absorbet rationẽ i vniuersali:sed in particulari Vnde quia voluntas sequitur iudiciũ rationis:sicut ratio peccat ex aliqua passione:iudicãdo hoc eẽ bonũ: qd' non est bonũ:ita volũtas peccat in eligẽdo:quãdo.f.volũtas ex defectu rationis bonũ aliquod eligit:qd' nõ debet. Ver bi gratia.Accipiãtur et proponãtur tria.duo vniuersalia et vnum particulare.Et primũ est istud.Nulla fornicatio est cõmittẽda.Iudiciũ rõnis in vniuersali ẽ perfectũ:eo q̃

Universidad de Deusto
Biblioteca

in vniuersali ratio nūc̄ erra vel peccat. Sed o ꝓponatur alia vniuersalis hęc: scilicet oīs fornicatio est delectabilis. In hoc etiā est perfectū iudiciū rationis. Tertio, ex his duab⁹ ꝓpositionibus enumeratis: accipiatur vna particularis. s. hæc. Accedere ad hāc mulierē est fornicatiō. Tūc em̄ si ratio fuerit adeo fortis: vt nec etiam i particulari passione vincatur: erit recta electio cōclusionis. Tūc em̄ cōtinēs eliget istam cōclusionē negatiuā particularē veram: scilicet fornicationē non cōmittere. Sed si ratio fuerit debilis adeo: vt a passione vincat: erit peruersa cōclusiōis electio puta dicet incontinēs: fornicationē delectare: & sic ad hāc mulierē accedere: & ita erit peccatū in ratione. Hoc autē ꝑ exēplū ꝓbatur de ebrioso. Sicut em̄ ebriosus: potest ꝓferre verba sapiētiæ in cōi: quę tū intellect⁹ in particulari nō accipit: sic ille, qui est passionib⁹ subdit⁹ vel ligatus: licet habeat rationē: nō tñ verū iudiciū rōnis: cuius. s. est dirigere interiores vires vel passiones: & exteriora mēbra. Sciēdum tñ ꝙ motus illicitos nō reprimit ratio posīc̄ delirauit per ipsam rationē: quia mot⁹ passionū insurgentes sunt inordinati: si circa tales motus illicito immoratur: & non expellit, semper peccat. Et rō huius est: qa huiusmodi passionibus, & inordinatis motibus mēbrorū exteriorū: per actū propriū rationis & voluntatis potest occurrere & obuiare: & ideo si nō facit peccat: qa hoc est hmōi assentire & ei placere. Raynerius post Tho. in. ñ. sententiarum.

§. III. QVANTVM AD TERtiū pricipale, s. gradū vl creatū quo intēdūtur rō inferior & superior. Notandæ sunt tres cōclusiones. Prima est, ꝙ

Prima cōclusio. in virtuę rōne, s. ſupiori et iferiori pōt esse pctm. Qđ sic ꝓbatur: cū voluntas deordinat ex falso iudicio: vel ex falsa deliberatione rationis per rones diuinas: ex qua rationis deordinatiōe & falsa deliberatiōe sequit electio prava tunc est peccatū in rone superiori. Verbi gīa. Si dicat sic. Omne ꝓhibitū lege dei: est vitādū. Ex hac deliberatione rōnis hæreticus dicet, Omne iuramētū a deo est prohibitū: ergo eliget & permittet se potius mori q̄ iuret: & sic vo luīta⁹ eius deordinatur, per falsum & inordinatū iudiciū rationis superioris. Similiter in ratione inferiori pōt esse peccatū: cū videlicet voluntas deordinatur ex falso iudicio: vel falsa æstimatione: ratione tēporaliū & creaturaꝝ sicut verbi gratia. Si quis post deliberationē iudicet oēm delectationē cē ꝓsequēdā: & cōsiderans fornicationē esse delectabilē: cōcludat eam esse prosequēdam: tūc est peccatū in ratione inferiori. Sed a cōclusio est, ꝙ in ratione superiori: potest esse peccatū mortale & veniale. Habet em̄ ratio duplicē actū. s. subitū & deliberatū: & quātū ad actū subitū nō est ibi mortale. Et ratio huius est: quia cōtingit hoc ex surreptione mētis, ante iudiciū rationis. Verbi gratia. Appręhēdit aliquis subito ꝑ rationē aliquid eē tāq̄ impossibile circa fidem: vt deū esse æternū, vel esse trinū & vnū: tūc si anteq̄ rō aduertat hoc esse ꝓtra mandatū dei dicat deū nō esse trinum & vnum: non est mortale, sed veniale. Quātū vero ad actū sc̄m rationis. s. deliberatū: pōt eē in ratione superiori & mortale & veniale. Nā postq̄ ꝑ deliberationē rationis percepit, aliquid eē p̄ceptū dei: puta ꝙ credat, deū esse trinū & vnū: si discernēdo discedat ab hoc præcepto: erit mortale. Sed si ratio superior post deliberationē: qa percipit qđ occurrit: agēdum nō esse cōtra legē dei: sed ꝑter: est veniale pctm: sicut verbū otiosum & huiusmodi: & tunc in rone superiori est veniale. Et hoc nisi illud quod ex se est veniale: deliberate paratus eēt facere: etiā si esset cōtra præceptum. Nā tunc tale facere vel admōi cōsentire, eēt mortale. Tertia cōclusio est: ꝙ in rone

Tertia cōclusio. inferiori q̄nq̄ est mortale q̄nq̄ veniale. Ratio huj⁹ est: qa cū inferior ratio circa inferiora nō habeat nisi actū deliberatū, si qs cōsentit in id, qđ est veniale ex genere: puta mēdacio iocosum: & hmōi erit veniale. Sed si cōsentiat in id qđ ex suo genere: est mortale: vt in furtū, rapinā, vsurā & hmōi erit mortale. Rayne, post Tho. in. ñ. sen. Et nota ꝙ li

Ligatio rationis causat ex q̄nq̄ gatio rationis potest causari ex quinq̄. Primo ex natiuitate: sicut illi qui nascuntur amentes: & per totam vitam: nūq̄ habuerunt lucida intervalla. Et tales quicquid operentur de genere bonorū vel malorū: nō imputatur eis ad meritū vel demeritū. Huius ratio est: qa sicut nō sunt compotes rationis: ita nec habent vsum propriæ voluntatis: & his potest dari baptismus & vtiliter: sed nō alia sacramenta & chrisma. Ligat sed o ratio: ex infirmitate superueniēte: vt furia, amētia, phrenesi, & hmōi. Et si talis infirmitas impediat iudiciū rationis ꝑm omne tēpus: ita ꝙ nūq̄ habeat lucida intervalla: si ipsa infirmitas accidit sine vlla culpa sua præcedēti: tūc excusatur omnino in his: quæ facit de genere malorū: etiā & a pœna tēporali. argu. ad hoc. xv. q. i. aliquos. Sed si nō impedit infirmitas iudicium rōnis: sc̄m oīne tēpus: quin habeat lucida intervalla nō excusatur: immo grauius inculpatur in malis: si in illā infirmitatē incidit ex culpa sua: sed si sine culpa sua, tunc excusatur. Tertio caulatur ligatio rōnis ex dormitione: & ideo quicquid accidat in sōno siue pollutio: siue aliquid aliud de se nō est peccatū. Ratio huius est: quia ibi est ligatū iudiciū rōnis, & arbitriū voluntatis: ex quibus peccat homo & meretur, de hoc plene. s. in tertia parte. Contingit quarto ligatio rationis extu batione seu stupore: sicut fuit in Loth quādo turbatus de scelere Sodomitarū: qđ perpetrare volebāt in hoſpites suos: voluit flagitiū flagitio commutare, offerēdo filias cōmixtioni: ne illi paterētur iniuriā. vt patet Gen. xix. Vbi notādū ꝙ in Loth fuit duplex voluntas. Vna rōnis vel deliberationis: qua voluit hoſpites ab iniuria liberare: & hæc est cōmendāda & imitanda. Alia fuit ex perturbatione & surreptione: qua filias crimini voluit exponere: & hæc ē aliqualiter excusanda: sed nō imitāda. Et ca in Loth fuit turbatio in sensualitate, nō in Loth an peccaut mortaliter. ratione deliberata sed subitus mot⁹ fuit in eo: ideo peccatum fuit veniale. Aliqui tamē dicunt, ꝙ peccauit mortaliter. Quinto cōringit ligatio ex ebrietate. Et si ebrietas accidat: ex excedēti & libidinosa poratione vel aduertenter est ibi & pœna & culpa: & causa culpæ: quæ in ebrietate cōmittitur. sicut accidit Loth, quando inebriatus fuit a filiabus suis. Gen. xix. Rayne. post Tho. in summa.

¶ De synteresi. Capitulum. ix.

SYNTERESIS NON EST potētię anime: sed quidā habitus. Circa quam

Quid sit synteresis. ria possunt considerari. s. quidditas: impeccabilitas: & inextinguibilitas. Et quantū ad primum sciendum: ꝙ synteresis est quidam connaturalis habitus siue connaturale lumen: cuius actus vel officium est hoīem retrahere a malo murmurando contra peccatum & inclinare ad bonū. Quod autem in nobis sit istud lumen scilicet synteresis probat sic. Sicut em̄ in anima nostra est aliquis habitus: vel aliquod lumen respectu cognoscibiliū: quē habitū vocam⁹ intellectū principiorū. s. lumē intellectus agentis. Ita in anima nostra est quidam habitus naturalis: siue quoddā lumen naturale principio⁹ operabilium: quę sunt vniuersalia principia iuris naturalis: qđ scilicet lumē vocam⁹ synteresim: quę omni malo resistit & omni bono cōsentit. Vñ Aug. in lib. de baptismo parui Diffinitio synteresis ſcd̄m Aug. & omnium bono cōsentit. Vñ Aug. in lib. de baptismo parvulorū diffiniēs synteresim dicit sic. Synteresis est lumen innatū & animę cōcreatū: quo dirigimur & mouemur ad faciēdū ea quæ ptinēt ad iustificationem culpæ & pœnæ: & adeptionē gloriæ. Hanc Basilius appellat: naturale iudicatorium. Ita ꝙ synteresis est naturale lumē rationis: q resistimus omni malo: & assentimus naturaliter oīni bono. Pro cuius declaratione sciendū: ꝙ ratio aiæ habet tria facere. s. cognoscere: deliberare: & iudicare. Primo em̄ est cognitiua operabiliū: & talis ratio: non est synteresis. Cuius rō est: qa in cogitatione boni vel mali: vt sic nō ꝓsistit meritū vel demeritū. In synteresi autē sic. Sed o modo ratio est deliberatiua operabiliū: & talis etiam rō non dicit synteresis. Cuius ratio est. Quia sc̄m cognitionē deliberatiuā cōtingit peccare: synteresis autē peccare nō potest. Tertio modo ratio est iudicatiua operabiliū: & hoc duobus modis: videlicet vel operabiliū: q̄ ad mores non spectat: & talis ratio nō est synteresis: vel credibiliū aut opabiliū: quę pertinēt ad bonos mores: & tale lumē naturale rationis dr synteresis. Itē nota ꝙ licet synteresis naturaliter inclinet ad bonū: nō tñ in opus meritorium: ex puris naturalibus sine gratia dei. Item liberū arbitriū nō ē idē quod synteresis: qa liberū arbitriū habet iudicū de particulari operabili. Synteresis autem de operabili iudicat in vniuersali. Sed nec synteresis est idē ꝙ cōscientia: qa cōsciētia recipit errorē & perturbationē: non aūt synteresis. Tamē cōscientia ex parte supiori sc̄m rē: reducit ad synteresim. Tho. in. ſ. pte. q. lxxix. arti. xij. Et in quęstionib⁹ de veritate. Fr Alexā. in. ñ. par. summæ. Raynerius. Quantū ad sc̄m scilicet impeccabilitatē sciendū: ꝙ synteresis peccare nō potest triplici ratione. s. oppositionis: operationis: & imitationis. Et primo ratione oppositionis probat sic. Synteresis & fomes opponūtur: eo ꝙ contrarias inclinationes habent: sed fomes semper inclinat ad malum: ergo synteresis semper inclinat ad bonum. Secundo scilicet ratione naturalis operationis ꝓbatur sic. Quod naturaliter in est: semper inest, sed naturale est synteresi ꝙ remurmuret & resistat peccato: qđ est contrariū ad consentire peccato: ergo nunq̄ in malum cōsentit: & per cōsequēs nunq̄ peccat. Tertio. s. ratione imitationis: sic probatur. Synteresis respicit & imitatur superiorem partem rationis: sicut fomes inferiorē. Sed pars superior rationis peccare non potest: ergo nec synteresis. Tho. in quęstionibus de veritate. Ray. Circa tertiū. s. extinguibilitatē iciendū: ꝙ synteresis quantum ad eius effectum: qui sunt inclinatio ad bonum & displicentia mali culpę. Cum queritur vtrū possit extingui: sciendū ꝙ hęc extinctio pōt intelligi quadrupliciter.

Synteresis an extinguipōt intelligiē ꝙdrupliciter. Primo ex parte habitualis luminis: & sic nō potest synteresis extingui: qa sicut impossibile est: ꝙ anima priuet lumine intellectus agētis: ꝙ quod hmōi speculabilia & operabilia innotescunt: cū sint de essentia animæ. Ita impossibile est, ꝙ anima priuetur lumine synteresis: cū sit de natura ipi⁹ aiæ. Sed o modo potest intelligi synteresis extingui ex parte organicę lesionis: & hoc modo nō corrūpitur sed aliquando extinguitur. i. intercipitur act⁹ ei⁹: in nō habētibus vsum liberi arbitrij: vel in non habētibus vsū rationis: propter impedimētū proueniens ex lesione organorū corporaliū: a quibus ratio nostra indiget accipere.

Tertio modo potest intelligi extingui ex parte passiōis & hoc modo nō in vniuersali: sed in particulari actus synteresis respectu particularis eligibilis & operabilis extingui potest. Qđ patet: qa vis concupiscētię vel alterius passionis, ita rationem in particulari absorbet: vt in eligēdo synteresis vniuersale iudiciū: ad actum particularem non applicet. Quarto modo potest intelligi hæc extinctio, ex parte criminis: & sic ille qui habet habitū alicui⁹ vitij: est quidē corrupt⁹ circa pricipia operabiliū: nō quidē in vniuersali: sed in particulari operabili: inquantū. s. ꝑ habitū vitij deprimit ratio: ne vniuersale iudiciū applicet ad particulare operabile. Et sic dr extingui in tali lumine synteresis: vt. s. non sequatur in eligendo. Tho. in ſ̄rio. de virtute. q. xvi. Et sciendū ꝙ licet in beatis remoueatur oīs inclinatio ad malū: non tñ per contrariū amouetur in dānatis synteresis inclinans ad bonū. Cuius ratio est: qa malū est præter naturā: & ideo nihil ꝓhibet inclinationē ad malū a beatis remoueri: cū etiā tales accidēraliter sit in anima & posset extingui per grāe excellētiā: vt in beata virgine. Sed bonū & inclinatio ad bonū consequit ipsam naturā: & synteresis naturaliter est in aia. Vñ natura manēte: nō potest inclinatio ad bonū tolli etiā a dānatis. s. quātū ad istū actū: & naturalē inclinationē & appetitū bonum. Est aūt synteresis absolute extincta in diabolo: & dānatis quātū ad istud. s. actū boni meritorij, & displicētiam mali culpę. Sed in collatione ad pœnā: non est extincta synteresis in diabolo & dānatis. Vñ Esa. vlti. Vermis eorū non morietur. Vermis eor⁹: est remorsus conscientię ſ̄m Aug. Sed remorsus cōscientię: causat ex hoc ꝙ synteresis nō extinguet in rata malo ratione pœnę: ergo synteresis nō extinguet in dānatis. hæc Alex. in. ñ. par. summæ. q. lvij. Raynerius.

Oīa iclinatio ad malū remouet in beatis.

Synteresis nō facit remurmurare in dānatis.

¶ De conscientia. Capitulū. x.

CONSCIENTIA NON EST ꝓprie potētia: quia cōscientia deponi potest: potentia autem deponi nō potest. Nec est etiā

Quid ē potētia secūdū Orige. habitus: qa tunc no esset vnū quid: sed multa, per multos em̄ habitus cognoscitiuos: dirigimur in agendis. Tamen aliquādo sumitur pro potētia. Vnde Origenes dicit: ꝙ cōscientia: est spiritus corrector & pedagogus animæ sociatus. Et sumitur ibi spūs, pro mente seu ratione. Et sic cōscientia dicitur spiritus inquantū est quoddā dictamen mentis: qa etiam habitus est principium actus: ideo nomen cōsciētiæ attribuitur aliquādo primo habi tui naturaliter. s. synteresi: sicut Hiero. super Ezechiel. con scientiā synteresim vocat. Sed cōscientia ꝓprie: est actus.

Nec obstat qđ dicit ad Titū. ſ. de quibusdā: ꝙ ingnatæ

sunt eorū mēs & conscientia: actus autem nō est subiectū inquinationis. Inquinatio autē dr esse in cōscientia, non sicut in subiecto: sed sicut cognitū in cognitione inquantum. s. aliquis scit se esse inquinatū. Tho. in. ſ. parte. q. lxix. arti. xiij. Habet autē ortū conscientia: ex naturali iudicio rationis, quod dr lex intellectus: & ab eo est deducta & deriuata, vt quædā conclusio. verbi gratia. Fit in animo vl in mēte hois quasi quidā syllogismus: cuius maiorē præmittit synteresis dicēs. Omne malum esse vitandum. Minorē vero huius syllogismi, assumit ratio superior dicēs. Adulteriū esse malū: quia prohibitū est a deo. Ratio vero inferior dicit: adulteriū esse malū: quia vel est iniustum: vel quia est inhonestū. Conscientia vero infert conclusionem dicens & cōcludens ex supradictis: ergo adulterium est virandū. Propterea dr cōscientia: quasi cōcludens scięntia: eo ꝙ scientia ratione supradictorū. s. synteresis: rōnis superioris: & rationis inferioris conclusionē infert. Tho. in. ñ. senten. dist. xxiij. Conscientia dicitur facies animæ. Cōscię iuxta illud Mat. vj. Faciem tuam laua. i. conscientiā mactia ē falis peccatoꝝ fœdatā. Et dr cōscientia facies: ratione diuer cies aiæ sificatiōis: qa sicut inter tot hoies nō est dare duas facies omnimodo similes: qđ mirū est: ita nec duas conscięcias oīno similes. s. in oibus idem sentientes. Sed o ratione denudationis: qa sicut facies nūc̄ cooperit: etsi oīa alia aliquādo cooperiātur: ita cōscientia cooperiri nō potest: nisi libri sint apti. Dan. vij. Tertio ratione dispositiōis: qa sicut ſm ꝙ quis est, effigiat in facie. vel cōponit faciem, cōpræhēditur de dispositione interiori: ita ſm opera conuersationis alicuius: cognoscit de probitate vel malitia. Eccl. xix. Ab occursu facies: cognoscit sensatus. Est tamen triplex triplex facies spūalis. s. rationalis: quę est conscientia. pē. facies lxxix. Ostende faciē tuam: nō leoninam vel vulpinam & spūalis hmōi. Salutaris: quæ est humanitas christi, & cōuersatio ei⁹. Pē. lxxxiij. Respice in faciē christi tui. In hac sunt oēs sensus. i. oēs gratiæ cōgregatæ. Hester. xv. Facies tua dñe: plena est omniū gratiarū. Diuinalis: quę est dei essentiæ, clara notitia. i. Cor. xiij. Videbimus tūc: facie ad faciem. Hāc triplicē faciē notat Pē. xxvj. ibi. Exquisiuit te facies mea: quo ad primā: faciē tuā dñe requiram: quo ad secundam: & ne auertas faciem tuam a me: quo ad tertiam.

§. I. CIRCA CONSCIENTIAM

Quid significat cōscięcia. videda sunt tria. s. significatū: actū: & effectū. Quātum ad primū sciēdū: ꝙ cōscientia significat applicationē nostrę notitiæ seu cognitionis: ad aliquē actū particularem. Vñ Hugo lib. ñ. de aīa: diffiniēs eā sic, ait, Cōscięcia: est cordis scięcia. Vñ dr conscientia: quasi cū alio scientia. Et subdit Cor em̄ & se nouit: sua scięcia. & multa alia. Quādo em̄ se nouit, appellat conscięcia: quādo præter se alia nosci: appellatur scięcia. Applicatur autē nostra notitia vel cognitio: ad aliquē actū particularē tribus modis. Primo sc̄m ꝙ cognoscimus: consideramus an aliquis actus sit factus, vel nō. Vt cū dr in cōmuni vsu loquēdi: hoc nō est factū de conscientia mea. i. nescio vel nesciui, an hoc esset factū. sc̄m ꝙ dr Gen. xlij. Non est in cōscięcijs nostris: quis posuerit pecuniā in saccis nostris. Vel etiam applicatur scięcia vel cognitio nostra ad aliquid: quod sit factū: sc̄m ꝙ dicit Eccl. vij. Scit conscientia tua: ꝙ tu crebro maledixisti alijs. Secūdo applicatur scientia vel cognitio nostra: videlicet an actus factus sit rectus vel nō: sc̄m ꝙ iudicam⁹ ꝑ quod factū est: esse bene factū: vel non bene factum.

Cōscięcia habet actus. Tertio modo applicatur scientia & cognitio nostra: ad aliquē actū, an sit faciendū vel non: sc̄m ꝙ per scientiā iudicamus an aliquid sit faciendum, vel non faciendum.

§. II. SECVNDVM HEC POTEST

Cōscięcia tres habet actus. cōsiderari triplex officiū seu actus cōscientiæ. & sic patet ꝙ ꝓscięcia importat triplicē actū. Primus est testificari. sc̄d's est accusare. tertius est soluere vel ligare. Primus igit actus conscięcię est, testificari in preterito: inquantū cōscięcia perhibet testimoniū: sicut illud in quo est scriptū aliquid illud testificat siue bonū sit: siue malū. Vñ apls Ro. ñ. Testimoniū illis reddēte: cōscientia eorū. Et Augu. Qñ deus iudex erit: alius testis: q̄ cōscientia tua: non erit. Inter iustum iudicē, & ꝓscientiā tuā, noli timere nisi causam tuā. xj. q. iij. custodi. Dicitur aūt cōscientia esse testis factoꝝ: vl non factoꝝ: inquantū cōscięcia retinet illud: cōtra qđ vo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iūtas fecit quasi voluntatē accusans de eo: ꝙ sibi nō obediuit. Et sic cōscientia, habet virtutē dictaminis. Dictat em̄ cōscientia: an aliquid sit factū vel nō. Istud autē dictamē nil aliud est: ꝙ peruētio præcepti diuini ad eū: ꝙ habet cōscientiā. Sed's actus seu officiū conscientiæ est: accusare & excusare: reprehēdere & remordere de malo cōmisso: & bono omisso. Vñ apls Roma.ij. Cogitationū inter seinuicē accusantiū: aut etiā defendentium in die iudicij &c. Aug. Quē conscientia defendit, liber est inter accusationes: & Iber sine accusatiōe esse nō potest: si sola, q̄ intus adhīcit cōscientia, accuset. xj.q.iij.in cūctis. Iste actus secundus potest dici examinatio: in quantū cōscientia examinat: quæ iā facta sunt, an sit recta vel non recta: an bene facta, vel male facta. Et quādo per examinationē inuenit id quod factū est: discordare a cōscientia: a qua examinat: dr̄ conscientia remordere vel accusare. Quādo inuenit illud qd̄ factum est: ,peccasse ſm̄ formā conscientiæ vel scientiæ: dicit conscientia defendere & excusare. Tertius actus cōscientię ē ligare vel soluere: nā conscientia obligat ad peccatū: ga oē illd̄ qd̄ fit intra conscientiā: etiā si sit bonū: peccatū est. vnde apls Rom. xiiij. Omne qd̄ non est ex fide: peccatū est: sup quo verbo Amb. in glo. Omne quod fit: etiā si in se, & de se sit bonū: & mi nō fit ex fide. i. cōtra cōscientiā. vt. s. credimus esse malum: peccatū est. Et. xxviij. q.j. oēs. §. ex his. dr̄ Omne qd̄ contra conscientiā fit ædificat ad gehēnam. vt dicit glo. & bene. Contra cōscientiā. s. præcepti vel ,phibitionis. Hoc est ,pprie facere cōtra cōscientiā. i. facere contra illud: quod cōscientia dictat esse, in præcepto vel ,phibitione. Facere aūt aliquid: qd̄ conscientia dictat esse venia le: non est nisi veniale: nisi illd̄ de se esset mortale. Et hoc est facere nō contra: sed præter cōscientiā. Et iste actus tertius cōscientię: dici potest cōsiliatio. Nam ad cōscientiam pertinet, de agēdis cōsiliari. Et cū per consiliū inueniť: an aliquid sit faciendū: ſm̄ hoc cōscientia dicitur instigare vel ligare. Cum autē per consiliū conscientia inuenit ꝙ non sit faciendū aliquid qd̄ occurrit: tūc cōscientia dicitur, absoluere vel retrahere. Et sic conscientia habet virtutem ligaminis, inquantū constringit voluntatē: vt nō possit sine nocumēto deformitatis cul pæ: in aliud tēdere. q̄ ratio vl' cōscientia iudicat: sicut ligatus corporaliter: necessitatem habet cōsistendi in loco, vbi est ligatus. Rayneri⁹.

Notula vtilis pro conscię tię notia.

§.III. CIRCA EFFECTVM CONscientiæ: tria possumus considerare.

¶ Defectum deuiationis. i. quō conscientia errat.

¶ Modum obligatiōis. s. quomodo ligat.

¶ Diuersum consecutiōis: scilicet quomodo sequitur magna cōsolatio ex conscientia si est recta: & ecōtrario: afflictio, si est mala.

Cōscię tia errat uo b⁹ modis.

Quantū ad primū sciendum: ꝙ cōscientia errat duobus modis. s. ex falsa assumptione: & ex falsa applicatione. Et primo ex falsa assumptione: puta quādo aliqs assumit aliquod malū vl' falsum: tā q̄ bonū vl' tā q̄ verū. Verbi gra: vt his q occidebāt apl̄os: dicebat cōscientia, ꝙ ex hoc placerent deo. Io. xvj. Venit hora in qua oīs. q interficit vos: arbitrer obsequiū se præstare deo. Vel dū synteresis dicit: omne prohibitū a deo esse vitandū. Conscientia autē fundatur in hoc: ꝙ iuramētū sit a deo prohibitū: & ideo falso credit illud esse vitandum: cū ante permittat se mori q̄ iuret, sicut facit hæreticus. Sed's errat conscientia ex falsa applicatione: sicut cum ex aliquibus veris: aliqua cōscientia erronea formať. Verbi gra. vt ex hoc, ꝙ deus est super oia diligēd⁹: aliquis formet sibi hāc conscientiā: ꝙ nihil potest simul diligi cū eo: sed tātū deus. Quædā enim conclusiones sunt: in qbus ita relucēt prima principia operādorū: ꝙ circa ea cōscientia errare non potest: sicut deū nō esse diligendum: malum sciēter esse faciendū: & hmōi. Et quædā alia sunt, circa quæ errare pōt: & errat. vt ex dictis patet bea. Tho. in quæstionibus de ỳritate, q. xvij. Exēplū etiā potest poni de eo: qui facit id, qd̄ habet speciē mali: licet nō sit malū: existimās sibi sufficere intentionem bonam quā habet: non curans de scādalo proximi. Sicut faciebāt quidā in ecclesia primitiua fideles: qui comedebāt idolothitū: licet nō i veneratiōnē idoli: tamē corā simplicibus: qui inde scādalizabanť illos imitantes: sed in venerationē idoli qd̄ æstimabāt alios facere: quos reprehēdit apl's Rom., xiiij. & j. Cor. viij. Vnde Aug. Propter nos cōscientia nostra nobis necessaria est: propter vos fama nostra nō polluit: sed pollere debet in vobis. Duę res sunt cō tia et fa scientia & fama. Conscientia necessaria est tibi: fama ,pxi ma ēno mo tuo. Qui confidens cōscientiæ: negligit famā suā: cru bis nedelis est. xij.q.j. nolo. Ad maiorem euidentiā prædictorū cessāta nota: ꝙ error conscientiæ. causať ex septem causis. Primo Error ex ignorantia: ex eo em̄ ꝙ ratio apprehēdit malū sub ra- ſciēt tione boni: & bonū sub ratione mali: sequitur error in cō causať scientia: & peccatū in voluntate. Et ignorantia quidē si sit exceptę iuris naturalis vel diuini: nullū excusat habentē vsum ra causis. tionis. Ignorantia autē iuris canonici vel ciuilis: quando excusat vl' nō: habeť. j.q.iij. turbať. §. penul. in tex. & glo. Secundo error conscientiæ causatur ex negligentia. Sicut cū aliquis propter laborē, vel alias occupatiōes negligit addiscere vel ab alīs quęrere: & scire illud per qd̄ a pecca to retraheretur: tūc em̄ ignorantia eius: qd̄ quis scire tenetur, ,pter talē negligentiam est voluntaria. Vnde voluntas cōcordans cōscientię erranti ex negligentia sciendi ad qd̄ tenetur: est mala. Et ideo Aug. dicit. Illis oīno ignoscī nō poterit: qui habētes a quo discerent: operam non dederūt. dist. xxxvij. c. fi. Tertio error cōscientię causatur ex nimia vel inordinata sui beneuolentia. Ex eo em̄, ꝙ aliqs nimis seipsum diligit: inclinat & præcipitat ꝙ scientia ad illud qd̄ appetit. & sic eam. a sua rectitudine facit declinare. Vñ Seneca. Perit omne iudiciū: cum res trāsierit in affectum. Talis cōscientia diligētis nimis seipsum: est nimis larga: & ideo cauēda: ga facit hoīem præsumptuosum, dicēs malum esse bonū: saluat dānandum. Quarto error conscientię causatur ex causis pusillanimitate: qua quis timet non timenda: ſm̄ rectū iudiciū rationis. ſm̄ illud Pē. xiij. Illic trepidauerūt timore: vbi nō erat timor. i. causa rationabilis timendi: & talis conscientia est nimis stricta, & vt dicit Hostien. magis scrupulosa est: & erronea q̄ theologica: & ideo vitāda: ga multū periculosa. Nam facit de bono ma lū: de festuca trabem. i. de leui peccato graue: generat desperationem: dānat saluandū. Vnde deponēda est ad con silium alterius. Quinto error conscientiæ causatur ex superbia. s. quādo quis nō humiliat it ellectū suum: vt velit meliorib⁹: prudētioribus & superioribꝰ credere. Nam cōscientiā in differētibus: teneť sec'm discretionē prælati formare. Quāuis em̄ in his: quæ sunt præcepta vel prohibita a deo: cōscientia recta plus obliget: q̄ præceptū superioris: eo ꝙ obligat ỳtute præcepti diuini: qd̄ est maⁱ⁹ præcepto prælati. Vnde in talibus: conscientia recta est iudex imediate sub deo: ita ꝙ nullū habet iudicem supra se alium, a deo. In indifferentibus tamen: præceptū prælati plus obligat q̄ cōscientia: & sic cōscientia subditi in hmōi non sōlū deū: sed etiā prælatū habet supra se: & ideo ſm̄ discretionem prælati formari debet. Nam subditus, nō habet iudicare de præcepto prælati: sed de impletione præcepti: quæ ad ipm̄ spectat. Hęc Tho. in quęstionibus de veritate. Vñ seculares sequi debēt sententiā prælatorū in his: quę ad cathedram spectant. Iuxta illud Mat. xxiij. Quæcunq; dixerint vobis: facite. Religiosi tenentur sequi sententiam prę latorum vel mandatorū eorum in his: quę non sunt cōtra deū: vel contra regulam: vel cōtra constitutiones: vel cōtra ordinationes capituli generalis. Cauere tamē debent prælati: ne indiscrete præcipiāt, propter periculum cōscię tiarū subditorū. Alexā. ij. parte summæ. Argumentum ad hoc. xj.q.iij. si is qui præest. &. c. quid ergo mirum. Sexto causatur ex cōscientiæ perplexitate. i. ex quadam dubietate: ex qua quicqd fiat sequitur ineuitabilitas vel necessitas peccandi: puta cum videť se quis inter duo operabilia positum: quorū alterum oportet agere: & quodcūq; fecerit impossibile est: nō peccare. Super quo dicitur ex ,pilio Toletano. Duo mala: licet omnino cauti ssime sint præcauenda: tamen si periculi necessitas: vnū ex his perpetrare cōpulerit: id debemus resoluere: quod minori nexu noscitur obligari. dis. xiij. c. j. Sed hæc perplexitas: quantum ad rem: nihil est: vt dicit ibi glo. ſummaria. Non est verū: ꝙ aliquis possit esse perplexus inter duo mala: sed hoc procedere potest, ex stulta opinione ipsius, & erronea cōscientia: vel ex præsumptione alicuius: in quo vult manere sit xius quis mus: puta, iurauit aliquis occidere hoiem: formet sibi cō- quis scientiam licet erroneā: ꝙ si nō occidit periurat: si occidit nō homicida est: & sic est perplexus ex fatua ęstimatione: nā iterdū & nō occidendo: periurus non est. Et ſm̄ hanc perplexitatem di- Cōscię tia mis scrupulosa cū vitāda.

tem dicitur in illo capitulo: ꝙ min⁹ malum eligendū est. Item tenetur quilibet cōmunicare in pascare. Aliquis habens odium non vult dimittere: & hoc præsupposito est perplexus: quia si cōmunicat cū odio: peccat mortaliter: & si non cōmunicat similiter. Sed dimittere potest: & debet odiū: & sic nō est perplexus simpliciter. Septimo caūsať error ꝙscientiæ ex humanitate, & cordis puritate. Vnde Grego. Bonarū mētiū est: ibi etiā culpas suas cognoscere: vbi culpa nō est. dist. v. ad eius, vbi dicit glo. Cognoscere. i. timere. Non aūt debet quis se culpabilem dicere: vbi non est ſm̄ sui ęstimationē: quia hoc pertineret ad mēdacium & ironiam. In primis sex modis error cōscientiæ semper est reprehēsibilis: & voluntas sequens conscientiam errantem. semper mala. Septimo autem modo ē laudabilis: cuius ratio est: quia ad bonitatē mentis pertinet: vt homo ad iustitiæ perfectionem tendat: & ideo in culpam reputatur: non solum si deficiat a cōmuni iustitia: quod vere est culpa: sed etiam si deficiat a perfectione iustitię: quod quandoq; culpa non est.

Quōdcō scientia ligat.

§.IIII. QVANTVM AD SECVNdum videlicet modū obligationis. s. quō cōscientia ligat.

Nota ꝙ cōscientia nō obligat in virtute ,ppria: sed in virtute præcepti diuini. Qd̄ patet: ga nō dictat aliquid eē fr̄ciendū vl' nō faciendū hac ratione: qa sibi videtur vel nō videtur. Sed sub hac ratione: quia est a deo præceptū vel prohibitū: vt dicit bea. Tho. in. ij. sen. dist. xxxix. Nullⁱ⁹ autem ligatur per præceptū aliquod: nisi mediante scientia: vel notitia illⁱ⁹ præcepti. Et ideo ille: qui nō est capax notitię præcepti: nō ligatur præcepto. Nec aliquis ignorans præceptū dei: ligatur ad præceptū faciēdum: nisi quatenus tenetur scire præceptū. Si autem non tenetur scire nec scit: nullo modo ex præcepto ligatur. Tenetur autē scire quilibet: habens vsum rationis præcepta dei: nec excusatur nō faciendo illud: ex ignorātia. Et sic eadē virtus est: qua præceptū ligat: & qua cōscientia ligat: cū præceptum nō liget: nisi in virtute scientię vel notitię: nec scientia vel notitia præcepti ligaret: nisi per virtutem præcepti. Vnde cum cōscientia nihil aliud sit: q̄ applicatio scientiæ vel notitiæ ad actū: constat ꝙ cōscientia dicať ligere: in virtute diuini præcepti. Ideo si aliquid apprehendatur: a dictamine rōnis: vt directe cadēs sub præcepto: mortaliter peccat: omittens illud: quod conscientia dictat: etiā si de se sit veniale. Si autē non apprehendatur: vt directe cadens sub præcepto vel prohibitione: tunc non sit directe contra conscię- tiam: sed præter cōscientiam: & ita non peccatur mortaliter: sed venialiter: vel etiā nullo modo: sicut quando conscię tia dictat alicui: ꝙ bonū est facere aliquod opus cōsilij: si non faciat: nō peccat: ga non apprehēdit illud: vt bonum debitū, & necessarium ad salutem. Grego. Vbi consilium datur: offerentis est arbitrium Vbi præceptū: necessitas est seruientis. xiiij. q.j. quisquis præceptis. §. itē Gregorius. Et sic aliud est facere contra cōscientiā: qd̄ est mortale semp. Aliud præter conscientiā: quod est veniale: vel nullum. Ligare autē dicitur conscientia: non quidem per modum coactionis: quia cū voluntas sit libera & sūpsi⁹ domina: a nullo cogi potest. Amb. Nemo nostrum tenetur ad culpā: nisi ,ppria voluntate deflexerit. xv.q.j. non est. Nec ligat etiā ꝙscientia: per modum principalis auctoris: sic em̄ ligat deus præceptis. sicut iudex præcepit: sed ligat per modum suppositionis seu conditionis. s. ꝙ modum consequtiōis alicuius finis: puta: nisi faciat hoc quod conscientia dictat: non consequetur finem suum: id est salutem. Ligat etiam per modum instrumentalis agentis: sicut, præco: q̄ velut instrumentum iudicis præceptum iudicis: ad notiam hominis deducit: & si præceptum iudicis vl' regis nō peruenireť ad populum: nisi aliquo præcone vel principe mediante: tūc si præco vel princeps diceret: hoc est ꝑceptū a rege: & est verū: tūc omnes dictū illius obligaret. Et hoc modo ligat recta conscientia. Si vero præco vel princeps diceret: hoc esse præceptū a rege: q̄uis nō esset verū: dictū suū obligaret: vt præceptū regis: ita vt cōtemptores pœnā mererent: & hoc modo facit & ligat erronea cōscientia Vñ ꝙscientiā ligare voluntatē: nil aliud est q̄ adstringere volūtatē vt nō possit aliud sine pctō facere: vel omittere q̄ ꝙscientia tibi dictat. Sicut ligatⁱ⁹ corporaliter non potest ad aliū locū ire nisi soluatur sed pōt homo & debet erronea cōscientiā deponere: sicut & intentionē prauā: & depositā nō peccabit illud faciēdo: bea. Tho. i. ij. dist. xxxix. Licet aūt vtraq; conscięntia. s. recta & erronea liget: ipsa durāte: ita ꝙ cōtrarium faciens peccat. Aliter tamē ligat recta conscientia: q̄ erronea. Nā recta ligat absolute & in oēm euētū & semper: nec deponi potest. Sicut si quis faciat sibi cōscientiam de adulterio: quæ cōscientia vtiq; recta est hanc deponere nō potest. s. sine pctō: ga deponendo erraret & grauiter peccaret. Sed cōscientia erronea non ligat nisi sec'm qd: & sub conditione: quia nō obligat nisi inquantū cōscientia erronea credit esse recta: sed ea deposita qd̄ fieri debet nō amplⁱ⁹ ligat bea. Tho. in. ij. sen. di. xxxix. Item cōscientia recta in his: quę sunt præceptа vel prohibita a deo: plus obligat & ligat: q̄ præceptum prelati: quia præceptū dei: in cuius virtute ligat cōscientia: maius est præcepto prælati. In indifferētibⁱ⁹ vero: plus obligat præceptum prelati. q̄ cōscientia ,ppria: qa in hmōi cōscientia subditi: habet prælatū supra se: non solum deū sed, & prælatū suū. Conscięntię aūt erroneę obligatio maior est: quia intēsior: q̄ obligatio præcepti. Ex alia parte obligatio: quę est ex parte cōscientię erroneæ est minor: qa salubrior: qa obligatio: quæ subditi ad prelatum solui vel deponi non potest: cōscientia autem cum est erronea deponi potest. Raine. posi Tho.

§. V. QVANTVM AD TERTIumvidelicet effectū diuersū ꝙsecutionis. s. quō sequit magna ꝙsolatio ex ꝙscientia: si ē recte & ecōtrario &c. Sciēdūq; ex cōscientia recta: seq̄t magna cōsolatio ſm̄ ipsam operādo. Vñ apls, ij. ad Cor. j. Gloria nra hęc est. testimonium cōscientiæ nr̄æ. Econtrario maxima afflictio: si est mala. Vñ Chrisⁱ. Conscientia rei: semp est in pœna. Est autē cōscientia recta laudabilis & appetenda: ,pter ijtuor causas: s. propter bonitatē: puritatē: synceritatē & tranquillitatē.

Recta conscię tia ēma gna cō solatio

¶ Est itaq; conscientia bona laudabilis: primo ex ordinatione affectionis.

¶ Secundo conscientia pura est laudabilis: ex exclusione criminis.

¶ Tertio conscientia synccra est laudabilis ex simplicitate intentionis.

¶ Quarto conscientia tranquilla est laudabilis: quia sine remorsione vermis.

Primo est laudabilis cōscientia: cū est bona: ex ordinatione affectionis. s. ad Timo. j. Finis præcepti: est charitas: de corde puro & cōscientia bona. Dicit aūt charitas finis non in quo quiescitur: ga sic sol⁹ deⁱ⁹ ē finis: sed finis quo quiescitur. Et subdit: de corde puro. & cōscientia bona, i. a vitiis expurgato: & additur, de cōscientia bona: videlicet nō erronea: seu nimis grossa vel scrupulosa. Quod totū figurať in paruo grādi vel torto naso: quē qui habebat: tanq̄ maculā habens: prohibebať accedere ad ministeriū tēplī vt habeť Leuit. xxi. Vl' dr̄ ꝙscientia bona: qua. s. qs sperat puenire ad id ꝙ diligit. s. deū. Quem em̄ pungit cōscię tia mala, vt dicit Aug. ,retrahit se a spe. Vel conscientia bona dr̄ ſm̄ Bern., cui rō decepta nō ē: nec voluntas puersa nec memoria fuerit inquinata. Sed's conscientia laudabilis est: q̄ pura ē: ex exclusione criminis. Eccli. xiij. Bona est substātia: cui nō est peccatū i cōscientia: qn̄ nō est acquisita: retēta vel dispēsata: contra conscientiam Tertio laudabilis est conscientia synccra. i. sine duplicitate ītētionis. Act. xxiij. Studeo sine offendiculo, conscientiā bonā habere ad deū: & ad hoies. Sed qd est melius: an bona fama: an bona cōscientia: certe bona cōscientia. Ita dicit Sen̄. Conscientiam magis q̄ famā intende: & ponit rationem huius dicēs. Falli nāq; poteris fama: conscientia ỳo nūq;. Vñ Aug. Senti de Augustino quicquid vis: qcqd libet: sola me in oculis dei: cōscientia nō accuset. xj.q.iij. senti. Idē ad clerū Hipponēsem. Quid obest homini: ꝙ ex illa tabula vult eū delere humana ignorātia: si de libro viuentiū. non eū deleat iniqua cōscientia. q.d. quid obest. Ex qbus verbis: nō vult dicere Aug. ꝙ nō debet qs curare de cōseruatione famæ: ad ędificatiōnē aliorū. Nā tales reprehēdit acriter dicens. Non sunt audiendi: siue viri sancti: siue fœminę: qui quādo reprehēdūtur i aliqua negligēria: p quā fit. vt in malam veniāt suspitionē: vndevitā suā lōge ab esse scīūt: dicūt corā deo sufficere sibi cōscientiā æstimationē hominū non solū imprudēter verūetiā crudeliť cō

Cōscię tia quō dr̄ nō ligare.

religio si obe dientia qualis.

ꝙscięti a preua let fa mæ.

Cōscię tię bōæ descri ptio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rẽnẽres:eũ occidãt an imas aliorũ.xſ.q.iĵ.nõ ſunt.Sed loquiſ Aug.in.c.ſupradictis:cum quis eſt inter eos q parati ſunt reprehẽdere & nũc imitari:& tunc quo ad illos:ſufficit cõſcientia ſua vnicuiq;.vt dicit Gratia.c.iter verba.§. hoc inter eos.q.e.& gloſ.Ioã. Quarto cõſcientia eſt laudabilis:trãquilla.ſ.ſine remorſionevermis.vñ Ber.in libro de cõſideratione ait.Magnę diuitię ſunt bona:& trãquilla cõſcientia:& reuera ſic eſt. Quid in reb⁹ ditius:quid in corde dulcius:qd in terra quietius atq; ſecuri⁹: bona conſcietiaꝝ Dãna rerũ nõ metuit:nõ verborũ cõtumelias:nõ corporis cruciatus:q̃ etiã ipſa morte magis erigit:q̃; deijcitur.Conſcientia mala.dr̃ triplici ratione:vel quia ẽ coinquinata. de qua ad Titũ.ſ.Coinquinaræ ſunt:eorũ mẽs & cõſcientia.Mens quãtum ad intellectum:cõſcientia quantum ad effectũ coinquinata:quantum ad peccatũ.Secũdo conſcientia eſt mala:ga cauteriata de qua.ı.ad Timo.iiĵ. Cauteriatã habẽtes cõſcientiã.i.corruptã.praua intentione:& aduſtã igne:malæ concupiſcẽtiæ. Nam cauteriũ:eſt corruptio carnis:ex ignevel per ignẽ facta. Tertio cõſcientia eſt mala:ga perturbata.de qua Sap̃.xvĵ. Semper præſumit ſęua:pturbata cõſcientia:ga extollitur contra deũ: peccare nõ metuens:cum eſt perturbata ex remorſu vermis:vel qa extollitur alios affligendo: & hoc cũ eſt pturbata.i.inquieta & crudelis. Vnde conſcientia perturbata eius.ſ.qui deſperat ex crimine:& præſumit ſæua ſuper ſe ventura:anteq; veniãt,ſicut fecit Cain. Genĵ.iiĵ.qui dixit anteq; puniretur a deo.Ero vagus,& profugus.

Cõſcietia mala dr̃ triplici rõne.

Dom⁹ ſignificat ꝓſcietiam.

§. VI. NOTANDVM QVOD

ꝓſcietia recta:in ſcriptura aliquando domus dicit.Vñ Pſ. cxxvj.Niſi dñs ædificauerit domũ:invanũ laborauerũt: domũ.i.conſcietiam. Et de hac domo poteſt exponi illd: qd' chriſtus dixit paralytico ſanato.Vade in domũ tuam Mat.x.Vbi moraliter tria imperat.

Cõſcietia recta i ſcriptura quãdr̃

¶Primum:vt nequaq; quis per deſidiam ociet:in eo qd' dicit.Vade.

¶Secundum:vt ſm rectam conſcientiam operetur:in eo quod dicit.in domum.

¶Tertiũ:vt alienam vitã non ſcrutetur:cum dicit.tuam

Quantũ ad primũ dixit paterfamiliasiqui ſignat domi nũ deũ:quibuſdã ſtãtibus in foro.Quid hic ſtatis tota die ociosi:ite &vos.vt habetur parabolice Mat.xx.Ire enim eſt operari.Et qua via eũdum ſit:docet Pſ.lxxxiĵ.dicens, Ibũt de virtute in virtutem.i.de opere vnius virtutis ad opus alterius:& de bono in meljus. Et quo tãdem perveniatur oſtẽdit idẽ Pſ.xlj.Effudí in me animã meã:exeundo.ſ.de potẽtijs aĩæ,ad actus virtutum:& quaſi declarans iſtã effuſionem:ſubdit. Quoniã transibo in locũ taberna culi admirabilis.ſ.cõſcientiæ:quæ tabernaculũ & domus dr̃:vſq; ad domũ dei.ſ.ſupnæ glorię. Quantũ ad ſecundũ ſciendũ:ꝙ tunc qsvadit in domũ ſuam quãdo operaf ſm rectam cõſcietiã. Nã ꝙ dom⁹:ſignificet cõſcientiã patet ꝑ illud Eccl'i.xxvĵ.Si nõ tenueris te inſtãter:in timore dni cito ſubuertiť domus,i.conſcietia tua. Tertiũ ſeruandum eſt:ꝙ ita qs ingrediatur domũ ſuã.i.cõſcietiã ad diligẽter perſcrutandũ:ꝙ non intret alienã curioſe inquirẽdo vitã aliorũ:qa minus tũ evacare poterit.Vñ dr̃ Prouerb.xxiiij Nõ quæras impietatẽ in domo iuſti.i.in cõſcietia nec veſtes requiẽ eius.Reuertẽdo autẽ ad ſcm membrum.Notandũ ꝙ ad hoc vt cõſcientia ſit recta:debet ſe habere:ad modũ domus materialis peroptimę diſpoſitæ:quã diſpoſitionẽ notat Salomon Prouer.ix.vbi dĩ.Sapientia ædificauit ſibi domũ,i.cõſcientiam:& excidit colũnas ſeptẽ: immolauit victimas:miſcuit vinũ & poſuit mẽſã.

Dom⁹ ſignificat ꝓſcietiam.

¶Eſt ergo prima cõditio dom⁹ bene diſpoſitæ:vt ꝓgruẽter ædificetur.vñ dicit,Sapientia ædificauit ſibi domũ. Scd'a eſt,vt firmiter ſuſtẽtetur.vñ ſubdit.Excidit columnas ſeptem:ſcilicet ad ſuſtentandum.

¶Tertia eſt:vt delectabiliter ibi quietetur.vñ concludit. Immolauit victimas:miſcuit vinũ & poſuit menſam. Certe huic domui ſic bene diſpoſitę: congruit illud qd' dixit chriſtus Zachæo.Salus huic domui facta eſt. Luc.xix.

Qualit domus ꝓſcietię ꝓgruẽt

Et qlibet ſic ꝓſcientia ſua:deberet aptare:vt ſic eſſet recta. Vñ in figurã dictũ fuit Ezechię.Diſpone domui tuę. Eſa. xxxviĵ.id eſt cõſcientiæ:eã ordinãdo. Quantũ ad primũ ſcilicet ad hoc:vt dom⁹ ꝓſcietię ꝓgruẽter ędificeť:oportet ędificaꝝ ꝙ fundamentum iaciaf ſolidũ:paries erigaf in altũ:tectũ ponatur deſurſum:ſolaria intra multiplicẽf in mediũ.Solidũ autẽ fundamẽtũ eſt petra:petra autẽ erat chriſtus ait apl's.ı.ſignificat chriſtũ. Et fundamentum aliud in domo ſ.rectæ conſcientiæ:nemo põt ponere prẽter id.qd' poſitũ eſt:qd' ẽ chriſt⁹ Ieſus.ı.ad Cor̃.iĵ.hoc eſt fides eius. Vnde & ſaluator noſter loquẽs de viro ſapiẽti dicit:ꝙ ędificauit domũ ſuã ſupra petrã.Mat,vĵ.id eſt cõſcientiã ſuã: ſuper verã fidẽ doctrinę eius. Et ideo(vt ſubdiť ibi)deſcẽdẽte pluuia.ſ.tẽtationũ: quæ ſunt a demonijs exiſtẽtibus in aere:& flantib⁹ vẽtis:ambitionis & inanis gloriæ:q̃ ſunt a mũdo & ſupueniẽtib⁹ fluminib⁹ cõcupiſcẽtiæ q̃ ſunt a carne:& irruẽtibus in illã domũ:nõ cecidit.ſed ſtetit: qa fundata erat ſupra firmã petrã. Paries:qui a fundamento ſurgit & verſus cœlũ erigit:eſt ſpes procedẽs a fide & reſpiciens dei ꝓmiſſum:q paries ad modũ domus eſt q̃druplex:videlicet expectatio præmij in cœlis:expectatio venię de pẽtis:expectatio auxilij in agẽdis:& expectatio refrigerij in aduerſis. Vñ apl's.ĵ.ad Cor̃.v. Habem⁹ domũ nõ manufactã.ſ.cõſcietia:in cœlis:videlicet ꝓſpẽ. Tectũ ralis domus.ſ.cõſcientiæ rectæ:eſt charitas. De qua dicit Prouer.x.Vniuerſa delicta operit charitas.Hæc oĩa ſuſtinet:ſicut tectũ dom⁹.ſ.grãdinẽ:calorẽ,& hmõi:quæ ſignificãt tribulationes.Reſpicit etiã tectum in extremitatibus ſuis terrã:qa nõ ſolũ contẽplatur deũ i altitudine:ſed etiã inclinatad ſuffragãdũ ꝓximo.In cui⁹ figurã: paralyticus iacens in lecto:a quibuſdam per tectum dom⁹ fuit ſubmiſſus ante chriſtũ,& inde curatus.vt habetur Mat.ix.&Luc. v. Solaria huius domus ſunt quattuor.de quibus dicitur Sap̃.viij.Sobrietatẽ & ſapientiã docet:iuſtitiã & virtutẽ: qb⁹ vtilius nihil eſt in vita hoĩbus.Eſt igitur primum ſolariũ ſobrietas ſeu tẽperantia:quæ facit abſtinere a ſuperfluis delectationibus:& in hoc ſolario ſunt plures camerę ſiue officinę.ſ.virtutes ei annexę: de qbus nũc nõ oportet dicere,breuitatis cauſa.Scd'm ſolariũ dr̃ ſapientia:q̃ pcauet inſidias in agẽdis:habẽs cameras ſuas:videlicet virtutes annexas.Tertiũ eſt iuſtitia:in malis vitãdis,ꝓximoꝝ in miſerijs ſubleuandis:habens & ipſa multas cameras.ſ. virtutes annexas. Quartũ eſt virtus.i.fortitudo in perferendis moleſtijs cũ ſuis cameris.i.virtutibus annexis.Vade ergo in domũ tuã,i.conſcientiã ſic recte ædificatã de ſolario in ſolariũ:& de officina in officinã: & de camera in camerã virtutũ diſcurrẽdo:&ſic recte operaberis.Hanc tn domũ cõſcientiæ nõ tu:ſed principaliter deus ædificat.Et ideo bene dr̃:ꝙ ſapiẽtia(,ſ.chriſtus)ędificauit ſibi domũ.

Solaria

Quantũ ad ſcd'm ad hoc:vt dom⁹ firmiter ſuſtentetur: cũ lata eſt & alta:requirunt plures colũnæ:quæ ſuſtineãt põdus.Septẽ aũt colũnas ſapiẽtia excidit ad ſtabiliẽdũ & ſuſtentandũ domũ conſcientię:aſs propter diuerſos impulſus vitiorũ corrueret.Et ſunt hæ ſeptẽ colũnæ ſeptẽ cõditiones veræ pœnitẽtiæ:quas ponit apl's.ĵ.ad Cor̃.vĵ.dĩ. Quæ em̃ ſm deũ triſtitia eſt:pœnitẽtiam in ſalutẽ ſtabilẽ operaf.Operaf em̃ in nobis ſolicitudinẽ:ſed deſiderium: ſed defenſionẽ:ſed indignationem:ſed timorẽ:ſed æmulationẽ:ſed vindictã.ſm Hug.card'. Eſt igiť prima colũna ſolicitudo.ſ.ad bene cuſtodiẽdũ ſenſus ſuos:q ſunt ſene- ſtręaię ſeu portæ per quas ingredit diabolus,vt furet the mũ ſauꝝ virtutũ. Vnde ſolicitevigilare oportet:ꝙ docet chriſtus Mat.xxiĵ.Si ſciret paterfamilias:qua hora ſur ventu⁹ rus eſſet:vigilaret vtiq;:&nõ ſineret perfodi domũ ſuam, Septem ſtructus bonæ ꝓſcientię ꝑ.v.

Septem colũnas

Scd'a eſt deſideriũ.ſ.placendi deo:qui eſt feruor charitatis multũ domũ cõſcientię fortificans:&abſorbẽs peccata quotidiana:ſicut ignis guttas aquę.In huius figuram Zacheus deſiderãs chriſtũ videre:& non valens ꝓpter paruitatẽ ſtaturę:aſcẽdit in arborẽ ſycomorũ:propter qd' deſideriũ chriſtus dixit. Deſcẽde:qa in domo tua oportet me manere. Aſcẽſio aũt in arborẽ:ſignat aſcẽſum mẽtis ꝑ meditationẽ:&affectũ ad crucẽ ſeu paſſionẽ chriſti.Circa qd' dixit Bernũ.ſup Cañ. Quid efficatius ad curandũ cõſcientiæ vulnera:necnon ad purgandũ aĩæ mentem:q̃ chriſti vulnerũ:ſedula meditatio. Tertia colũna dr̃ defenſio:vt ſi eũ inimicus vult circũdare domũ conſcientię:&intrare ꝑ deſperationẽ vel laſciuiamvel ꝑ aliavitia:defendat ſe qs viriliter reſiſtendo.Quod qa nõ fecit mulier:quę fuit poſita ad cuſtodiã domus Iſboſeth regis Iſrael : ſed dormitauit:intrãtes duo principes latronũ domum occiderũt ipm regẽ percutientes in inguine.vt habeť.iĵ.Reg.iiij.Ad inguirandũ ꝙ ſi mulier.i.ratio:nõ defendit ſe cõtra tẽtationes: ſed dormiat

Luc.xix.

Tectũ

Cor̃.v.

ſed dormiat:occidiť animus & domus cõſcientię ſpoliaf.

Quarta colũna dr̃ indignatio ꝓtra ſeipſum: deteſtãdo peccatũ cõmiſſum:inquãtum eſt dei offenſa. Et quãto qs magis indignaf & deteſtaf peccatũ: tanto fortior eſt colũna. Non aũt debet qs indignari cõtra naturã pctoris vel cõtra perſonã eũ:ad miſericordiã ſuſcipientis. Sicut indignatus eſt frater ꝓdigi de patre ſuſcipiente ipm prodigũ reuertentẽ ad pœnitentiã & ad domũ paternã:adeo indignatus:ꝙ noluit in domũ introire.Sed ipe ꝓdigus indignatus cõtra ſuã culpam,intrauit domũ:&honorabiliter ſuſceptus eſt.Quinta columna eſt timor:qui in pctõribus aliqualiter diſpoſitis in cõſcientia:ſolet eſſe principaliter de pœnis inferni.Et hic timor:licet nõ ſit ſufficiẽs ad ſalutem:tn̄ cauere facit a multis malis.Et ideo bonus. Timor em̃ dñi expellit pctm̃: vt dr̃ Eccl'i.ı.Sed in recte conſciẽtia tis:timor iſte eſt de nõ offendendo deũ:ne amittaf gra beniuolẽtiæ ei⁹:& iſte eſt neceſſarius.Vñ Eccl'i.xxvĵ.dr̃. Si nõ in timore dñi tenueris te inſtãter:cito ſubuertetur domus tua.Sexta colũna eſt æmulatio illa:videlicet de q̃ dicit apl's. Æmulamini chariſmata meliora.ı. ad Corĩ.xĵ. Hæc æmulatio:iportat affectũ magnũ habẽdi dona ſpiritualia:quæ videri ꝑximo:cũ quadã triſtitia de defectu illorũ bonoꝝ:quæ i ſe eſſe nõ videt.Et hoc facithoiem laborare:ad proficiendũ in via dei.Hãc æmulationẽ videť habuiſſe Martha:q̃ chriſtũ excepit in domũ ſuã. vt dĩ Luc.x. ꝓpter qd' quaſi dolẽs:ꝙ ſoror ſua erat magis dedita ſpũalibus:ga ſedẽs ſecus pedes dñi:audiebatverbũ illius dixit chriſto.Dñe.nõ eſt tibi curæ: ꝙ ſoror mea reliqt me ſolã miniſtrare. Septima columna dr̃ vindicta.i.punitio de ipſis pctis.Quãto em̃ qs plus peccauit & grauius: tãto magis debet dolere:& ſe corporaliť affligere. Eſt em̃ pœnitẽtia(vt dicit Aug.)quædã dolẽtis vindicta:puniẽs i ſe qd' doleť cõmiſiſſe,de pœni.di.iĵ.pœnitẽtia. Qd' optime ſeruauit Maria Magdalena:quãdo intrãs in domum vbi chriſtus erat:ſtãs retro:lachrymis cæpit rigare pedes &c. Luce.vĵ.Has igiť ſeptẽ colũnas:domũ cõſciẽtiæ ſuſtẽtantes ſapiẽtia chriſtus excidit ex ſe ꝓcedentes:ꝓponens etiã homo per liberũ arbitrium in domo cõſcientię habitare: ſupponit has etiam colũnas.Vade ergo i domũ:ad hmõi colũnas ſupponendũ vel reficiendũ. Poſſunt etiã intelligi ꝑ has colũnas:ſeptẽ dona ſpũſancti.Quantum ad tertiũ principale dico ꝙ ad bonitatẽ domus requirif ꝙ dele ſtabiliter ibi homo quietef:dr̃ em̃ Prouer.xxvĵ.ꝙ fum⁹: ſtillicidiũ:&litigioſa mulier' expellũt hominẽ de domo: & hoc ideo,qa iquietãt ipm.Et fumus : quidẽ qui in altũ aſcẽdit eſt mẽtis elatio. Mulier litigioſa: eſt ſenſualitatis contradictio:ad ſpiritũ.Stillicidiũ:eſt pctõꝝ &ſi paruoꝝ vilipẽſio:ſeu curationis eorũ neglectio. Sed diuina ſapiẽtia:in domo cõſcientiæ quã ædificauit:vt ſibi ſit quies & lætitia:poſuit mẽſam ſacroꝝ æloquioꝝ: bonoꝝ ſpiritualiũ:q̃ defendũt nos,ꝓtra volẽtes ĩgetare.Vñ pſ.xxxij. Parafti in cõſpectu meo mẽſam:aduerſus eos :qui tribulant me. Immolauit victimas.i.ſacrificia chriſti & ſanctorum quib⁹ ſeipſos obtulerunt morti. Propoſuit vt in euchariſtia.& aljs ſacramẽtis.Sic pater filio prodigo in domum reuerſo:obtulit vitulũ ſaginatũ i æſum. Miſcuit etiam vinũ:qd' lætificat cor hoĩs:& oĩm mentẽ facit ſecurã.vt dr̃ ĵ.Eſdræ.iĵ.id eſt ſpũalem cõſolationẽ & lætitiã. De q̃ domo cõſcietiæ:ſic præparata dicit Sapiens. Intrãs in domũ meã(ſcilicet ꝓſcietiæ)cõqeſcã cũ illa. Nõ em̃ habet amaritudinẽ cõuerſatio illius:nec tædiũ conuictus illi⁹:ſed lętiã & gaudiũ.Sap̃.viij.Quod gaudiũ: cauſaf ex ſeptẽ fructib⁹ ipſi⁹ cõſcietiæ:qbus fruiť,ſcilicet ĩvita pſenti. Et horũ primus eſt:qa ipſa eſt radix charitatis. Vnde,ı.ad Tim. ĵ.Finis præcepti eſt charitas: de corde puro &cõſcietia bona ſcilicet ꝓcedẽs. Et Bernũ.i lib̃.de cõſideratione. Fortitudo tua:fiducia fidelis cõſciẽtiæ. Secũdus fructus eſt:nitor veritatis. Vñ Pſ.orabat.Dirige i conſpectu tuo viã meã. Gloſ,i ſpectu tuo.i.in cõſcietia.vbi ſolus deꝰ videt: via quæ ducit:eſt via veritatis(& ſubdit)qm̃ non eſt i ore eorũ veritas.ſ.inimicoꝝ:q falſo opinanť de ꝓſcietia alteri⁹. Sed(vt dicit Greg.)Quę enim cõſcietia defendit:liber eſt inter accuſatiões:&liber ſine accuſatione eſſe nõ poteſt:ſi ſola:q̃ interius adĵcif:cõſcientia accuſet.xĵ.q.iĵ.in cũctis.

Tria

Dom⁹ ĩ domo

Septem fructus bonæ ꝓſcientię ꝑ.v.

Tertius fructus eſt:ornatꝰ venuſtatis.ſ.aiæ quæ ẽ ſpõſa chriſti.Vñ dicit ipe ſponſus:aiæ ſanctæ Cañ.iiij. Q; pulchra es amica mea:q̃ pl'chra.ſ.q̃ ad ĩteriorẽ diſpoſitionẽ,

Lu.xv.

Lu.xv.

& exteriorẽ cõuerſationẽ. Et ideo dicit hiſpulchra :oculi tui colũbarũ ꝙ diligẽtẽ circũſpectionẽ abſq; eo qd' intrinſecus latet:ſcilicet i cõſcietia:per bonoꝝ ornatũ.ſ.,ꝓpoſitionẽ. Quartus eſt:retractoriũ a pctis. Quę em̃ conſcietia mordet & ſtimulat q̃ aliqd ſit illicitũ: ꝑ hoc retrahitur a pctõ:in quo labi poſſet. Conſiderat enim illud Iaco.iiij. Scienti bonũ:& nõ facienti:pctm̃ eſt illi. Et.ĵ.Pet.ij. Meli⁹ erat illis nõ cognoſcereviam iuſtitiæ:q̃ poſt agnitionem retrorſum cõuerti ab eo:qd' illis traditũ eſt ſancto mãdato. Nec tn̄ propter hoc fugiendũ eſt ad latebras ignorantiæ:(vt dicit Aug.)Quia affectata ignorãtia: peccatũ auget:nõ minuit. Et ꝙ cõſcietia retrahat a malo, & ꝓuocet ad bonũ,oſtendit Prouer.xij. Et q promittit &ſi gladio pungitur ꝓſcientiæ. Nã inſtinctus ꝓſcientiæ: ꝓmittit præmiũ benefacienti,& pungit minãdo pœnã æternã:bona negligẽti. Quint⁹ eſt theſaurus honeſtatis.de q̃ Eccl'i xiij. Bona eſt ſubſtantia:cui non eſt peccatum in conſcientia. Quod tã de ſubſtãtia rerũ terrenarũ: q̃ ſpiritualiũ intelligi põt:vt.ſ.nec de virtutib⁹,nec ſciẽtia ſuperbiat: & tẽporalia illicite nõ retineat. Hinc Caſſiod'.i epl'is. Quid acq-ri(ait)putatur vbi bona ꝓſciẽtia perditur:aut in qua parte poſſit homo ꝓficere:ſi innocentiam,pbatus fuerit amiſſe. Sextus eſt teſtimoniũ bonitatis.ad Rom̃.ĵ. Teſtimonium illis reddente ꝓſcientia ipſoꝝ. Vñ Greg. ſup Ezech̃. Quid ꝓdeſt:ſi oẽs laudẽt, et cõſcientia accuſet' aut qd poterit obeſſe:ſi oẽs derogẽt,& ꝓſcientia defendat' Et Bernũ. ſup Cañ. Omnino ſufficit aduerſum nos loquentium inicua:opinio bonorũ cũ teſtimonio cõſcientiæ. Septimus fructus bonę cõſcientię eſt: cõuiuiũ delectabile. Nã vt dr̃ Prouer.xv. Mens ſecura:q̃ſi iuge conuiuium:ſecuritatem autẽ mẽtis:facit bona cõſcientia. Vñ & ſapientia parauit mẽſam:miſcuit vinũ:quod vinũ etiã intelligi põt de ſanguine chriſti:q principaliter operaf cõſcientiæ bonitatẽ. Vñ apl's ad Heb.ix.Sanguis chriſti emũdauit ꝓſcientiam noſtrã:ab operib⁹ mortis,ad ſeruiẽdũ deo viuẽti.Quantũ ad quartũ de ornatu domus requirif: ꝙ ſit pictũrata .ĵ. exẽplis ſanctorũ edocta. Vñ quidã rex turpis ſpecie : cubi culũ ſuũ depingi fecit pulcherrimis imaginib⁹:vt earum aſpectu,vxor ſua pulchrũ pareret filiũ. Cur chriſtian⁹: do mũ ſuę ꝓſcientię,in memoria bonorũ exẽplorꝝ non depiget:vt vxor ſenſualitatis: ꝓples virtutũ gignat? Scd'o requirif ad ornatũ domus:ꝙ ſit odorib⁹,nõ ſcetoribꝰ referta,qd' ſit ꝑ bonã famã:ex honeſta ꝙerſatiõe & virtuoſa. Vñ apl's.ĵ.ad Cor̃.ij. Chriſti bon⁹ odor ſumus deo in oĩ loco. Et i figuram hui⁹ dr̃ de domo,vbi chriſto facta ẽ cęna a Martha & Maria:ꝙ dom⁹ repleta eſt ex odore vnguenti.Io.xij. Tertio ꝓinetad ornatũ dom⁹:vt ſit bene illuſtrata lumine gr̃æ vel lucernæ lumina ſcripturæ veritatis. Vnde etiã in figurã mulier:vt adinueniret drachmã:accẽdit lucernã & euertit domũ:vt habeť parabolice Luc.xv.

Cõſcietia ornatus.

Circa ꝓſcietiã ſeptem ſunt diſ ferẽtie hoĩm

§.VII. SED QVAERI POTEST:

vtrũ qs ſcire valeat ſe habere rectã ꝓſciẽtiã lumine.ſ. gr̃æ illuſtratã an non? Ad qd' reſpõdeť ſm Alexan. de Hales, ꝙ ſeptẽ ſunt diſſerẽtiæ hoĩm:circa hmõi attendẽdæ. Aliq em̃ putant ſe,habere bonam ꝓſcientiam &gratiã ſeu charitatem:ſed neutrũ habent.alĵ ſciunt ꝙ illã non habẽt: alĵ dubitãt de hoc,alĵ opinãtur ꝙ habeant gratiã & bonã cõſcientiã.alĵ experiũtur:ſed nõ habẽt de hoc ꝓſcientiã. alĵ hoc ſciũt tantũ per reuelationẽ:ſeptimꝰ hoc ſciũt per cauſam & certã viſionẽ. Primi ergo ſunt infideles &hęretici: immo etiã chriſtiani qdam tepidi:qui non illuſtrãtes cõſcientiã ſuã ex ignorãtia craſſa:mortalia cõmunia: nõ credũt mortalia eſſe. Vñ in his perſeuerãt:& ſacramentũ euchariſtię indigne percipiunt:propter quod dicit apl's.ı.ad Cor̃.xj. Probet aũt ſeipm homo.i.conſcientiã examinet: &ſic de pane illo ædat. In tali cæcitate,fuit aliquãdo Paulus:vt ipſe teſtatur. Nã captus a romana militia Hieroſolymis ludæos:ad quoꝝ petitionem captus fuerat:ſic allo quitur. Ego omni conſcientia bona cõuerſatus ſum ante deũ:vſq; in hodiernũ diẽ. Act̃.xxiij. Qui tn̄ ꝓfecť fuerat eccleſiã:putans bene facere.Secũdi ſunt qui ſciũt ſe habere nõ bonam cõſcientiam vt hi q ſciunt ſe eſſe in mortali actu vel ꝓpoſito nõ pœnitẽtes: ad quos põt illud dirigi. Eccl's.vñ.Scit ꝓſciẽtia tua : qa tu crebro maledixiſti alĵs.

Tertij ſunt' qui dubitãt ſe habere bonã ꝓſcientiam: qui ſcilicet habẽt rationes æque fortes ad hoc: ꝙ ſint i gratia:

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut ad oppositū:puta,cū vident se esse tepidos in amando deū:non habendo affectū orādi.& ad alia spūalia:vel multū remissum:parū dolorē sentire de peccatis:& hmōi Et ex opposito cōsiderant:nullā voluntatē se habere peccandi mortaliter:sed ꝓpositū abstinēdi:detestari peccata cōmissa ratione & hmōi. Tales dicere possunt illud apl'i. Nihil mihi cōscius sum:sed nō in hoc iustificat⁹ sum.1.ad Cor.iij.Quarti opinantur se habere bonā conscientiā:& se esse in gratia:etiā ꝓbabiliter cū formidine tamē aliqua de opposito:sicut illi:qui vident se seruētes in amore dei et ꝓximi:& amare lugere dei offensas:paratos ad sufferendum aduersa.Sentiunt tamen aliquando rebellionē carnis:ad sp̄m & fragilitatē:& hi dicere valēt illud.ñ.Cor.1. Gloria nr̄a hæc est:testimonium conscientiæ nostræ ꝙ in simplicitate cordis & ſynceritate dei: & nō in sapiētia carnali:sed in gratia cōuersati sumus. Quinti experiuntur se habere gratiā a bona conscientia:sicut illi qui sentiūt dulcedinem diuinæ bonitatis in oratione:& gustāt ꝙ suauis est dn̄s:ad qđ mouet pē.xxxiij. Gustate & videte qm̄ suauis est dn̄s:btūs vir qui sperat in eo. Gustate air. i.notitia experimentali & affectiua causata: ex re vnita sensui: gustus.s.& affect⁹. Videte.s. contēplādo eius bonitatem:qm̄ suauis est dn̄s aiæ:quærenti eum & gratiæ possessionem. Beatus vir qui sperat in eo.s.habens conscientiā bonam. Nam ꝙ cōscientia bona significet spem.patet ex illo apl'i. i.ad Tim.i. Charitas de corde puro.s.procedit:& cōscientia bona vbi glo.i.spe vera quę causat ex dei amicitia:sicut & spes causat ex bona cōscientia. Ista tn̄ cognitio⁹ non est per mediū infallibile:sed ꝑ signa. Et ꝙ de bona cōscientia queat haberi experimētalis cognitio:ꝓbatur Apoc.ñ. vbi dr̄.vincenti dabo mana absconditū. Vincenti.s. vi-

Vincē-tiū mā-na.

tia dabo mana absconditū.i. dulcedinē ex inhabitatione christi in domo cōscientiæ. Absconditū:ga ab aljs nō videtur:nec clare a seipō sentitur.Et dabo ei calculū cādidū i.habitum gratiæ & charitatis.quæ gratia lucet & emundat:inde dr̄ candidum.Calculus aūt hic:dicitur carbunculus:et nomē nouū scriptū: qđ nemo scit nisi qui accipit: hoc nomē est: quo filij dei per adoptionē efficimur. Sexti sunt q sciunt se habere bonā cōscientiā & gr̄am per reuelationē dei qđ habuit Abrahā:qñ dn̄s ei dixit ꝑ angelum Nunc cognoui ꝙ timeas deum.Gen.xxij. Cognoui.i.cognoscere te feci:ꝙ timeas deum.s.timore filiali:q sine gr̄a et conscientia bona esse nō potest. Septimi sunt:qui sciūt per causam rei vel ratione rei:vt hi qui clare videnr̄ diuinam essentiā in vita pn̄ti:sicut moyses in veteri testamēto:& Paulus in nouo: qñ raptus fuit ad tertium cœlum. Vnde ipse dicebat. Certus sum :ꝙ nec mors nec vita &c. separabunt nos a charitate christi. ad Roma.viij.

Dom⁹ cōscientiæ effi cit spelūca lationū ex septē malis.

§. VIII. HAEC ERGO BONA

cōscientia dr̄ domus.de q̄ christus dixit.Domus mea:'domus orationis vocabitur.Et de mala subdit. Vos aūt fecistis illā spelunca latronū. Mat.xxj. Facit aliquis domū cōscientiæ spelunca latronū ex septē malis: q̄ reperiūtur in ea.Et primū est:qa bellū intestinū generat:dūvna cogitatio alteri recalcitrat.Sen. Timidū nō facit aīm:nisi repræhensibilis vitæ conscientia.Sed'm malū est: quia ꝓximū enecat:qa cū quis abintra habituatus mala cōscientia:ad extra mala opari incipit ꝓximo:causa ruinæ insistit. Vñ apl's.i.ad Cor.viij. Si qs viderit eum: q habet scientiā in idolio recūbentē:nōne conscīetia eius(cū sit infirma)ædificatur ad māducandū idolothita: & peribit infirmus frater in cōscīetia tua. Tertiū:mūda immūda sibi aptitat seu facit ad Titū.i. Omnia mūda mundis: coinquinatis aūt & infidelib⁹ nihil est mundū:sed inquinatæ sunt eor̄ mēs & conscientia. Quartū malum est:quia difficilē viā partitur cū iniustis:q dicūt Sap.v. Ambulauim⁹ vias difficiles Quod cōtrariū suader apl's ad Hæb.x. dicens. Accedamus ad sacerdotē magnū christum eū vero corde:in plenitudine fidei:aspersi corda a cōscientia mala. Hinc & Sen. Mala conscientia:sæpe tuta est:secura numq̄. Quintū:ad errorem adiuuat:ita vt nōnunq̄ ad hæresim inducat.s. Timo. iiij. In nouissimis temporibus discedent quidā a fide:attēdentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi:loquentiū mendaciū:& cauteriatam habētiū suā cōscientiam.i.corruptā & concupiscentiā adustā.Sextum ad gehennam ædificat. Omne em̄ qđ cōtra cōscientiā fit: etiam erroneā si durat: vel quod non est ex bona cōscientia:ædificat ad gehennā.xxviij.q.j.oēs. Septimū malū est quia tristitiā cōtinuat in magnū grauamē aiæ. Sap.xvij. Semp præsumit sæua perturbara conscientia. Et Isido. dicit.nulla pœna grauior : q̄ mala conscientia.

§.IX. DE CONSCIENTIA SCRV

Triado cumēta

pulosa:pōt exponi illd' ps.liij.Saluū me fecit(.s.de⁹)a pusillanimitate spūs & tēpestate. Vbi tria possunt notari.

¶Primum est:scrupulosæ conscientiæ sanatio ibi. Saluū me fecit.

¶Secundum:scrupulosæ conscientiæ causatio.ibi.A pusillanimitate,

¶Tertium:scrupulosæ cōscientiæ nociua aggrauatio seu propagatio.ibi. Et tempestate.

Quid est scrupulus.

Incipiendo autem a scd'o(vt ordinatius loquamur.) Scīendum ꝙ scrupul⁹ est:vacillatio q̄dā consurgens cū formidine:ex aliquib⁹ cōiecturis debilib⁹ & incertis. Vñ videt esse scrupulus id.qđ apud alios dr̄:pusillanimitas:quæ ētædio seu timore rerum aduersarū iners:& inconsiderata fracti animi deiectio. Et sic vtrūq̄.s.tam scrupulus:q̄ pusillanimitas importat:inordinatū timorē. Vnde ipse scrupulus quibusdā vocat erronea conscientia:ab aljs timor conscientiæ:& ab aljs pusillanimitas. Cōtra qđ dr̄ Eccl'i vij. Noli esse pusillanimis:in animo tuo. Sciendum autē ſm Alber.in lib.de quatuor coeuis:ꝙ differentia est inter

Differē scientia fides opinio &c.

scientiā:fidē:opinionē:dubitationē:& scrupulū seu suspitionē. Nam scīetia ꝓprie est eor̄:q̄ cognoscunt̄ per causā et quia impossibile est aliter se habere. Fides aūt est:perfecta persuasio vn⁹ partis seu cōclusionis:per multa ꝓbabilia vel auctoritatē dicentē: & hoc etiā appellat crudelitas & cōscientia. Opinio aūt est acceptio vnius partis:cū formidine alterius:ita tn̄ ꝙ ad illam quam formidat: nō habetur ratio expressa:formidatur tamen ꝓpter debilitatem rationis alterius partis. Dubitatio vero est intermiatus motus rationis: super vtrāq̄ partem contradictionis ꝑæqualia media:ita ꝙ nō magis pēdet ad vnam partē q̄ ad aliā:& hæc etiā dr̄ ambiguitas. Demū scrupul⁹:ex leuibus cōiecturis seu medijs & multū debilib⁹ mouet advnā partiū. Et hic etiam dr̄ suspitio & pusillanimitas spūs:q̄

Fides. opinio

Dubitatio.

Scrupulus seu suspicio.

repellenda est. Vñ dr̄.vj.q.j.oues. Omnis suspitio potius est repellenda:q̄ approbanda vel recipienda. Et ratio assignatur in.iij.parte:cū dr̄. Et tēpestate. In qua quidē tertia parte notatur effectus nociuus:qui sequitur ex ipsa pusillanimitate seu scrupulo. Inducit em̄ ad quo ddā tedium et tristitiā aggrauantem aīm:vt nil boni agere libeat. Et sic velut tēpestas:que descendit in ægyptum:consumpsit omne qđ reperit viride. Sic tristitia:procedens ex scrupulo cōsumit vigorē & robur animi. Diminuit etiā audaciā aliorū ad bonū sui exēplo. Propter qđ dn̄s ꝓcepit:ꝙ hi q erant cum Gedeone pugnaturi cōtra hostes formidolosi: & pusillanimes:non irent cū aljs:sed reuerterētur domū: ne videlicet ex timore fugiēdo alior̄ audaciam debilitarent: Vt habeꝫ Iudic.vij. Et in figura scribit Ione.j.ꝙ hi q nauigabāt cū Iona ꝓpheta orta tempestate in mari oēs timuerunt valde:sed ipso Iona ab eis semoto cessauit tēpestas & securi facti sunt. Inducit demū scrupulosa cōscientia tempestatē desperationis:a qua liberari se petebat ps. lxviij.di. Non me demergat tēpestas aquæ.s. desperationis. Vñ & Bern. Pusillanimitas parit perturbationē:perturbatio desperationē: desperatio vero interimit. In cuius figurā legit.j.Machab.ij. ꝙ quidā scrupulosi ex societate Machabeorū: quia noluerunt se defendere contra hostes bellantes aduersus eos in die sabbati:timētes: ne propter hoc violarent sabbatū. Occisi sunt ab eis. Causatur autem ista scrupulositas siue pusillanimitas:iuducēs tempestatē multorum malor̄:qñq̄ ex cōplexione ad timorem ꝓdonea:vt est complexio frigida:puta in fœminis:vetulis:et melancholicis. Timor em̄ naturaliter sc̄d'm Dama.cor cōstringit:sicut & frigida cōstringunt:& cōgelationē facit: ad quē motū ꝓtractionis:imaginatio mouetur a timoris dispositione:ita vt cōcipiat qs aliquod esse futurū malū: & per ꝓfugiēdū. Quādoq̄ causatur pusillanimitas seu scrupulus:ex ægritudine inaniaca vel melancholica: quę est infirmitas capitis:ꝑ quā lædit imaginatio:& quādoq̄ ratio. Vñ Gale.& Auicē.dicunt:ꝙ Mania est infectio anterioris cellulæ capitis:cum diminutione imaginationis

Vñ cauſat pusillanimitas.

Mania quæ.

Melācholia

Melancholia quæ

Melancholia vñ contingat

Auicē.

Melācholia vero est:infectio mediæ cellulæ capitis:cū diminutione rationis. Causat & aliquādo scrupulus:ex tētatione diabolica:potest em̄ diabolus:deo ꝓmittēte: mouere melancholicos humores in hoīe:ꝑ quos imaginatio vel errare pōt:aut turbari ad timorē inordinatū. Vnde & Auicē. dicit:ꝙ qbusdā medicis visum est ꝙ melācholia cōtingat a dæmonio. Aliqñ vero,ꝓcedit pusillanimitas seu scrupulus:ex regiminis corporalis negligētia.s. ꝓ nimiā abstinentiā:vigilias & hmōi. Vñ beatus.Hiero.Rationalis hoīs dignitatē amittit:qui vel ieiuniū charitati:aut vigilias præfert sensus integritati:vt per immoderatā absti nētiam:atq̄ indiscretā psalmorū vel officior̄ decantationem aut amentię aut tristitię.i.melācholiæ notam incurrat.de cōse.dist.v.nō mediocriter. Aliquādo causant̄ scrupuli:ex societate timidorum. Nam vn⁹ scrupulosus facit aliū scrupulosum. Remouēdæ igitur hmōi sunt causæ: ne ipsa pusillanimitas tēpestatem inducat:& demū in infernum deuolat. Quod inde cōsequi ostendit.Pē.lxviij.qui postq̄ dixit. Nō me demergat tēpestas aquæ:vt expositū est:Subdit. Nec q̄ absorbeat me profundū.i.infernus.

§.X. QVOMODO AVTEM RE-

mouear̄ talis scrupulositas, declarādū ē nūc:reuertēdo ad primā, prē vbi dicit. Saluū me fecit.s.ab hmōi. Saluat ab isto malo:sicut & ab aljs cūctis principaliter de⁹. Vñ & dixit Sara:vxor Tobię dn̄o loquēs. Post tēpestatē.s. scrupulositatis tranquillū facis. Saluū aūt facit ab hmōi: tāq̄ ꝑ instrumēta ꝓ morales medicos:ꝑlatos & cōfessores:cōsultores idoneos. Non aūt debēt scrupulosi dure corripi:sed animari ad deponendū pusillanimitatē et scrupulū ostēdendo pericula supradicta:nisi sequat̄ medici spūalis monitū. Septē aūt sunt regulæ quarū adminiculo cōscientia scrupulosa seu erronea deponi pōt & debet: & sic saluari.

Septē sunt regulæ ꝙs erronea cōscientia: pōt rectificari.

¶Primū videlicet debita ad gratiā dei præparatio.

¶Secundū:solicita sacrę scripturæ indagatio.

¶Tertiū:orationis deuotæ continuatio.

¶Quartū:opinionis alicuius tuta electio.

¶Quintū: obedientiæ humilis imitatio.

¶Sextum scrupulorū animosa abiectio.

¶Septimū:ꝓceptor̄ discreta epikeizatio.i.interꝓtatio.

Quæ septē:habet habere eterna sapiētia Prouerb.ix. et si nō ſm ordinē positū di. Si susceperis sermones meos(sub a idi modo debito quo ad septimū)&mandata mea custodieris penes te.s.obseruādo:& sic te ad gratiā præparādo: (quo ad primū)Si sapiētia ſuocaueris.s.ꝓ orationē(quo ad tertiū)&inclinaueris cor tuū.s.ꝑ obediētiā(quo ad quartū)prudentiæ.s.eligēdo opinionē tutā(q̄ ad quartū(Si q̄ sieris eā q̄si pecuniā(q̄ ad sextū).s. animose abiciēdo scrupula:tūc itelliges timorē dn̄i & scientiā dei inuenies:q̄ facit rectā ꝑscientiā. Prima igit̄ regula est: vt qs se ad gratiā præparet:quantum pōt seruando mandata dei:de pēnis ꝑ petratis:dolēdo &cōfitēdo. Nā qcūq̄ facit qđ'i se ē:sc̄d'm Tho.in.iiij.nulli rali abstrahit de⁹ gratiā: sed i fallibiliter infundit:& lumē doni sapiētię scīētię ꝓfilij:& itellect⁹ tribuit:qb⁹ iuuari pōt ad depositionē erroneæ ꝓscientię.vñ ipse dicit ꝑ Hiere.c.iij. Cōuertimini filij reuertētes(quātū scilicet i vobis est)& ego sanabo auersiones vr̄as. Et ꝑ Eze eh.xviij. Nunqd volūtatis meę est mors ipij:& nō potius vt̄ conuertat̄ & viuat̄? Et ꝑ Esa.xlix.di. Nunqd obliuiſci ꝓt mulier infantē suū:vt nō miſereat filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit:ego tn̄ nō obliuiſcar tui. Figurā hui⁹ habes ñ.Reg.xiij.in Absalone fratricida:recepto ad gratiā a patre suo Dauid:recognita offensa se humiliādo. Sec'a regula est:solicita sacræ scripturæ indagatio.vñ dicit Salomō Prouer.ij. si quesieris eam quasi pecuniam:amatores mūdi q studiū habēt acq̄rēdi pecūtas: ꝓceptorē quærūt primo bene doctū in arte:ꝓ quā volūt acquirere pecuniā:vt doceat eos subtilitates & modos acq̄rendi : exinde sunt soliciti ad vidēdū & recolligēdū libros suor̄ cōputorū: auxilia ēt quærūt alior̄. Et sic ēt spūaliter:q̄ri debet sapientia scripturar̄ diuinarū.vñ Prouer.j.dr̄. Audiēs sapiēs:sapiētior erit:& itelligēs:gubernacula possidebit. Aiaduerte: parabolā & interꝓtationē ꝙba sapientū:& ænigmata eorū. Hinc Hiero.ad Paulinū. Intellige te in sacris scripturis:fine præuio & mōstrāte semitā:nō posse igredi. Et exēplificat de qbusl̄bet artib⁹:& de Paulo: q post annos .xiij.ꝓtulit cū aplis euāgeliū:& saluatore nostro:duode-

Secūda regula.

ni interrogātes doctores in tēplo. Deinde debet qs: assiduē esse in lectiōe scripturarū.vñ Hiero.ad Nepo. Scripturas sep⁹ lege: immo de manu tua:nūq̄ sacra lectio deponat. Discę qđ doceas. In huius figuram mandauit dn̄s. Exo.ꝑ. xxxviij. vt vectes:qb⁹ portabat arca : iugiter anulis ipsi⁹ arcæ essent inserti:ne cū haberet transiri: mora fieret detrāsmittēdis vectib⁹. Ad signandū ꝙ q habent aljos docere:ꝓ quos eccl'ia quasi circūfertur:debēt ꝙtinuo adhærere studio scripturar̄:sc̄d'm q̄druplicē sensum signatum: per quatuor anulos:ne cū habēt aljos instruere : tūc quærant addiscere. Tertia est orationis deuotæ continuatio. Vnde Iac.j.dr̄. Si qs vestrū indiget sapiētia:postulet a deo:q dat oībus affluēter:& nō improperat:& dabit ei. Sapiēs in se expert⁹ ait. Sap̄.vij. Inuocauit:& venit i me spūs sapiētiæ q spūs est vnctio:q̄ docet de oībus:vt dr̄ in.j.Cano.Ioā.s. necessarijs ad salutē. Sic & Salomō postulans sibi dari sapientiā ad recte iudicādū populū,vbi occurrūt multa dubia:obtinuit eā. inj. Re.iij. Et Iosaphat rex ad dn̄m inquit Cū ignorem⁹ qđ agere debeam⁹:hoc solū residui habem⁹ vt oculos nostros dirigam⁹ ad te. Et ꝓpter oratio valet ad tollendū scrupulos ꝙt ꝓcedit ex tētatione diaboli: qđ figuratū est Mat.xvij. in dæmoniaco lunatico sanato a christo:q projiciebat illū obsessum qñq̄ in ignē:quādo q̄ in aquā. Sic scrupulosus:de vno ꝓximo vadit ad aliud:& de eo dixit:ꝙ illud gen⁹ dæmoniorū ejicit: in orone & ieiunio. Sic beatus Petrus martyr: oratione liberatus fuit a scrupulo infidelitatis. Quartā regulā qa ꝓlixa est ponemus in fine. Est igit̄ qnta regula:obedientiæ humilis imitatio:vt.s.scrupulosus captiuet intellectū suū:dictis sapiētum & obedientia superiorū:quantūcūq̄ scrupul⁹ sibi dicet aliud. Vñ Prouerb.iij. dr̄. Ne innitaris prudētiæ tuæ. Et Tob.iij. Cōsiliū semp a sapiēte perquire & Prouerb. xxj. Ne trāsgrediaris terminos antiquos quos posuerunt pres tui. Hinc & cācellar⁹ Parisiē.in.iij.de vitā aiæ inqt. Vnū hoc generale dam⁹ documētū: credere videlicet faciliter sapiētior̄ & bonor̄ iudicio: & ꝓtra ꝓmunes eor̄ sentētias: nō leuiter sibimet formare scrupulos ăxios & timidos. Et in libro devitis patrū prædicatorū narrat:ꝙ cum qdā de functus appareret alteri ejusdē ordinis.s. ꝑdicatorū:qui erat multū scrupulosus:ipso interrogāte de scrupulis suis. Rñdit defunctus. Consule discretos, & acquesce eis. Sil'r legit de quodam discipulo beati Bernardi: ꝙ cū non posset deponere scrupulos suos:ꝓpter qđ,ad celebrandū non auderet accedere. Dixit ei Bern. Vade frater & in fide mea celebres. Obediuit ille simpliciter: & omis ille scrupulus ꝓpetuo recessit. Sed si qs scrupulosus diceret. Vtinā talis esset prælatus:qualis erat Bernardus: crederem faciliter imperanti:& acquiescerē, cōsulenti. Nunc aūt cū superioris mei:paruā sapientiā cōspicio:nō audeo meā conscīetiam:suæ fidei cōmittere, Rñder cancellarius. Quisqs ista dicis & sapis:erras & decipieris Debes ergo sibi obedire:nō vt hmōi:sed vt deo iubēti:cui⁹ vices gerit. Vñ Luce x. christ⁹ dixit. Qui vos audit:me audit:si tu nō cōtra deū iusserit. Et cū causa scrupulositatis(vt dictū est.§.)aliquā do ꝓcedit ex qualitate cōplexionis:ꝓcipue melācholicæ: aliqñ ex egritudine supueniēte maniaca, vel melācholia: aliqñ ex indiscreto vitæ regimine:puta ꝓ nimias abstinētias:ꝓtinebit ab morale medicū rectorē: vel cōfessorem i hmōi adhibere remedia:de cōsilio medicinę: vt scrupulosus seipm̄ vincat. Et si durū videat in assumēdo illa remedia: ꝓcipue cōsulta vel data seu imposita ab ipso medico spūali. Dicit em̄ Eccl'i.xxxviij. Altissimus de terra creauit medicinā:& vir prudēs nō abhorrebit eā. Nō tn̄ expedit i oīb⁹ viuere medicinaliter ꝓcipue religiosis. Nā vt dicit Ambro.decōse.dist.v.cōtraria. Cōtraria sunt diuinę cōditioni:ꝓcepta medicinæ q̄ a ieiunio reuocāt: lucubrare nō sinunt:vigilare nō permittūt:ab omni intētione meditationis adducunt. Nec etiā scrupulosus : debet timere vitā sibi abbreuiari:ex obseruatiōe ꝓceptor̄ dei & ecclesię vel obseruatione suę religionis:dummodo ex capite suo: nō addat alia magis austera. Nā vt dicit Iob. xiij. Constituisti terminos ei⁹.s. vitæ hoīs:qui ꝓteriri nō poterūt: nec sc̄d'm ꝓlogationē, nec sc̄d'm abbreuiationē:sed etsi abbreuiaret:sc̄d'm cās secūdas & naturales sibi esset ad cumulū

Respōsio Ber. ad scrupulosū fratrem

Sextare gula.

præmij nō peccati:illa.s. faciēdo ad placēdū deo: & sc̄d'm cōes regulas traditas: ab ecclesia & religionib⁹ approbatas. Sexta regla:est animosa pugnatio seu repulsio: scru-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulorum seu pusillanimitatis. Ad quod hortat dñs Esa. xxxv. dicens. Confortamini pusillanimes: ꝓfortamini & nolite timere: ecce deus vester: scilicet adiuuās et illustrās. Vnde Greg. in moral'. dicit: ꝙ diabolus assimilatur myrmicoleoni: qđ animal: dicit leo formicarū. Nā formicis: quæ minutissimæ sunt discurrentibus: insidiat & occidit. Sed alia animalia grādiuscula: itinerādo cōculcant & perimunt. Sic diabolus: inuestigat cōplexiones hominū: vt dicit Grego. & quos videt parui cordis & pusillanimes & scrupulosos: ipsos aggredit: & scrupulis & vitijs occidit. Sed a magnis spe & vigore rōnis: diabolus ipe prosternitur & abjcitur. Hinc & Cancellarius: in quodam tractatu suo inquit. Mille surgunt apud aliquos scrupuli: more canum oblatrātes & lacerare minantes ipsos: qui volūt ire per viā dei quos cōuincere & cōpescere melius: ꝙ per cōtemptū nequimus. Tantūmodo: si contēptus ille sit timoratus & regulatus, non absq; præuio alterij præsertim: superioris consilio. Et idem in tractatu de regulis moralib⁹ ait. Consiliū salubre est: frequēter agere contra scrupulos Ieues & tepidos: vitando eos ad aliorū iudiciū: quatinus ex consuetudine fiat homo robustus: solidus & tranquillus: in exercitio spirituali. Sicut etiā: siquis vellet ligamētum distortū: ad rectitudinē ducere: oporteret: ꝙ retorqueret ipm ex parte oppositа curuādo: & sic reduci posset ad rectitudinē. Notandū etiam: ꝙ dicit Cancellarius in quodam trac. ꝙ aliqui doctores tenent: quibus assentit: aliqñ non tā meritoriū esse credere: sicut velle credere: nec dolere sensualiter de pctis: sicut velle dolere: & non posse. Probatur hoc per Pē. dicētem. Desideriū pauperū exaudiuit dñs præparationē cordis eor̄: audiuit auris tua. Et ita iudicat nos de⁹ fm superioris arbitriū: volūtatē & iudiciū: & nō fm ea: ꝙ nobis iuitis & ꝓtranitētib⁹: portio sensualitatis inferior adhęsit & perducit: qualia sunt volubilitas imaginationū & phātasiarū. Solet aūt impedire ꝓportionē scrupulor̄: ſnia aliquarū auctoritatū nō bñ itellectar̄. & ideo declarāde sunt: vt illa quę habeat extra: de spō. inuenis. ſ. i dubijs: tutior via ē eligēda: ꝓpter qđ scrupulosus: eligit viā rigidiorē. Sed ad hoc rñdet: ꝙ eligere viā tutiorē ꝓsilij est: nō præcepti: alʒ oporteret multos ingredi religionē: in qua tuti⁹ viuit: ꝙ in sæculo. Non ergo de necessitate: oportet tutiorē eligere: qñ ēt alia via. pōt eligi tuta. Sicut em diuersę vię: tēdūt ad vnā ciuitatē: licet vna tutior, alia sit. Sic ad ciuitatē cœlestē: ali⁹ sic: ali⁹ sic vadit & tute: licet aliqs tutiori mō. Itē qa. dr Eccl'i. iij. Qui amat periculū: in illo ꝑibit. Hinc est ꝙ bea. Tho. & alij dicūt: ꝙ ille q agit id: de quo est dubiū vtrū sit mortale an non: peccat mortaliter: qa periculo se exponit mortalis. Cū ergo ī aliqua materia morali: sunt varię & ꝓtrarię opiniones: ille q adhęret opinioni latioris vię: videt se exponere periculo mortalis: qa ī dubio: cū possit illa opinio esse falsa: & ꝓtraria vera. Sed ad ꝑ rñdet: ꝙ vtiq; ille q agit scienter id: de quo dubitat esse mortale: pmanēte dubitatiōe mortaliter peccat: etiā si illud in se nō esset mortale: sumēdo ꝓprie & strictē dubitationē: videlicet ꝓut rōnes sunt æq ponderātes ad vtrāq; partē: nec magis declinat quis ad vnā: ꝙ ad aliā. Sed si dubitet leuiter qs: & per modū scrupuli: sicut dubitat seu formidat habēs opinionē de aliquo: qa ita inhæret ipi sententię: ꝙ tamē formidat de opposito. Sic agēdo ꝓtra tale dubiū nō peccat: dū adhęret opiniōi alicuius doctoris: & habet rōnes ꝓbabiles: ꝓ ipsa magis ꝙ ꝓ opposita opinione: ēt si ipsa opi. quā tenet, non esset vera: et hoc: nisi ipsa opi. sumpta: esset ꝓtra manifestū testimoniū scripturæ: vel determinationē eccl'iæ. Talis em nō operat in dubio mortalis: sed fmopi. probabilē: qđ magis declarabitur in septima regula. Quod etiam Greg. dicit. Bona rum mētiū est: ibi etiā culpas suas cognoscere: vbi culpa non est. dist. v. ad eius. circa finē. Ad hoc dicit glos. cognoscere. i. timere: & nō per assensum firmū determinare. Hoc stultum esset: & periculosum fm Cancellariū. Septima regula: est pro scrupulorū depositione præceptorū discreta ꝓpikeizatio: id est interpretatio vel declaratio. Eqtas em quā phs nominat epykeiam: prępondērat iuris rigori: fm iuris peritos. Est aūt æquitas iustitia pensatis omnib⁹ circūstantijs particularib⁹: dulcore misericordiæ temperata. Et ait sapiens. Noli esse nimis iustus: qui perit in iustitia sua. Pertinet autē ad virtutē epykeiæ: ꝓsiderare nō nudū de se præceptū: sed circūstātias oēs: particulariter ipm ve-

Via tutiorēeligenda.

Regula moralis.

Septīa regula.

Quid ægtas.

ſtientes. Vnde pās. v. ethi. dicit: ꝙ epykeia interpretatiua legū est melior: ꝙ iustitia legalis. Et fm hanc virtutē epykeiæ: possum⁹ ꝑcepta dei æcclesiæ: prælatorū seu iudicū: benigne interpretari. Et in foro quidā ꝓtioso: ei⁹ est interpretari: cuius est condere vel sentētiare. Sed in foro conſciētię: circa ꝑcepta & humana et diuina dico: ꝙ ptinet ad quēlibet pro facto suo: si tamen rationabiliter interptet.

Et fm Ioā. de Amb. septuplex doctrina: p virtutē epykeiæ scrupulosæ ꝓsciētiæ: ꝓficua dari pōt. Quæ prima est: iter duram & benignā: circa ꝑcepta ſniam: ꝙ benigna est: potius cæteris paribꝫ interpretatio facienda: quod etiā asserit Guil. Hui⁹ ratio est: quia ꝑcepta dei & eccesiæ: non sunt ad tollendā oēm spualem dulcedinē: qualis certe tollitur: qñ nimis scrupulose, & timide prcepta interptant. Sed'a doctrina: fm virtutem epykeiæ est: ꝙ nec deus: nec ecclesia: per sua præcepta ītēdit obligare ad vix possibile alicui. Cū em fm regulā iuris: nemo possit ad ipossibile obligari: extra de reg. iur. lib. vj. nemo. Nō solū dī ipossibile: qđ absolute nō ē possibile. Sed ēt videt interpretādū fm virtutem epykeię: in lege noua: esse ipossibile qđ vix est possibile: vt puta nimiā habēs difficultatē: alʒ quō saluare illud. Onus meū leue. Matt. xj. Tertia doctrina est: ꝙ nec deus, nec eccl'ia, intēdit suis ꝑceptis aliquē obligare ad hoc ꝙ sit fatuus. i. talia ꝑcepta: loco & tēpore nō obligant: quib⁹ eorū observantia fieret ridiculosum: saltem apud discretos & bonos viros. Patet igit a simili: de votis ex diuino ꝑcepto deo reddendis: quæ tñ si stulta sint fm docto. nullus obligat implere: ad qđ facit glos. Inno. sup c. nouerit. de sen. excōi. Quarta doctrina: est ꝙ in dubijs: bonorum vita: alijs debet eē viuēdi regula: & tāto magis quāto meliores sunt. Vnde Hiero. ad Rusticū monachū: & habet, xvj. q. j. sic viue, inter bonos: semp sectare meliores: ꝓpter qđ christ⁹, discipulos suos vocat sal terrę: qavi deliceret ex mori⁹ ipsor̄: populi sunt cōdiendi. Et rō huius regulę ē: qa tales: fm virtutē epykeię: ꝑsumi debēt habere rectū iudiciū: qa habēt rectū affectū: sicut sanus bene iudicat de saporibus: qa nō habet gustū ifectū. Quinta doctrina ē: qa in his q solū sunt mala: qa ꝓhibita: vt cōiter posita ꝑcepta: multū excusat: vel in toto: vel in rāto ꝓsueto: si sit ꝑscripta. īmo aliqñ tollit legē scriptam posituā: vt di. iij, in istis. &. c. seq. cū glos. Sicut enim epykeia: ē interpretatiua legū: sic & cōsuetudo: est optima legū interpres. extra de cōsue. cū dilectus. Sexta doctrina est: quā tradit Pe. de palu. in. iiij. sen., ꝙ homo vbi non peccat mortaliter: nunq; incurrit ſniam excōicationis iuris. Cū em per excōicationē ab hoie: nullus debeat ejci ab eccl'ia: nisi ꝙ mortali vero vel præsumpto fm be. Tho. ī. iiij. qa maxia pœna est. Sic etiā: cū ſnia iudicis nō sit iniusta: pōt homo formare sibi cōscientiā: ꝙ vbi nō peccat mortaliter: non incurrit ſniam iuris. Septima est: ꝙ in quocunq; casu præ termittens facere hoc qđ lex ponit: posset excusari a pcō puta: qa hoc facit sine cōtēptu: ꝙ virtutē epykaię. rōne alicuius periculi cōsiderati: qua pōt fieri qñq; ꝓtra ꝓba legis.

Reuertendo ad quartā omissam: dico ꝙ ipsa est opinio regulanis alicuius tuta electio. Sunt em aliqñ de aliquibus materijs moralibus doc. opinionū ꝓtrariarū: & tūc scrupulo nit. pro si dubitant: quā partē possint. cū bona cōscientia eligere.

Pro cuius enodatione difficultatis notandū: ꝙ cum bona cōsciētia: potest quis tenere vnā partē alicuius opinionis: & fm eā operari: excluso saltē scādalo: quæ scilicet ꝑs habeat ꝓ se: notabiles docto. dūmodo talis opinio non sit cōtra auctoritatē expressam sacræ scripturę: nec contra determinationē ecclesiæ catholicæ: & ꝙ etiā ex cōtrariera tali⁹ opinionū nō inducat ad dubitādū: sed bonā sibi cōscientiā & credulitatē formet de eo: qđ credit tamē de ꝓbabiliori parte & ꝑcipue. quādo quis adhibet diligentiam ingrēdo an liceat: nec inuenit aliqd: qđ eū sufficienter moueat ad hoc: qđ sit illicitū. Q; sint cōtrariæ opinio nes inter doctores sanctitate: & scientia maximos: in materia morali: aliquando etiā ad salutē necessaria: patet per exēpla. Nam. b. Tho. in. iiij. tenet: ꝙ post lapsum ī mortale non oportet aliquē statim confiteri sub ꝑcepto: habita copia cōfessoris: nisi in paucissimis casibus: qui ibi ponū. Et cū eo tenet Richar. sed Hugo de sancto Victore. & beat⁹ Bonauētura, sunt in hoc cōtrariæ opiniones. Sanctitas aūt & magnitudo scientiæ ipsorum: nota est toti ecclī: neutra aūt illorū opinio reprobat. Et si beati Tho. opinio

Doctrina septuplex. scrupulosæ cōscientiæ pficua.

Quarta regula

Ignorātia iapientib⁹ iuris ē excusabilis.

Vita bonorū alijs debet eē regula.

Dubium si dānam⁹. Nec tamē dictus Ioachim incidit in hæresim aut hoc ecclę pfidiā propter hoc: quia dicta sua omnia: subiecit correctioni ecclesię. Ergo a simili: licet vnā opinionem in moralibus tenere: iuxta limitata superius: vbi saltem magis sapientes non sentiūt cōtrariū: & vbi paratus est obedire ecclesię & scripturę: si ei errorē explanauerit. Solet autem mouere scrupulosus: & detinere illud dictū Auguſt. Tene certū: & dimitte incertū. de pœ. di. vij. c. si quis, ꝙ. Sed vbi ī eadē materia morali: sunt contrariæ opiniones doctorū: illa videt tutior quę est rigidior: & sic potius amplectēda: ad qđ instigāt scrupulosi. Sed ad hoc rñdetur: ꝙ Aug. loquitur in dic. c. pprie de eo: ꝙ differt pœnitētia: vsq; ad extremū vitæ: cuius saluatio dubia est & incerta: nō qa vera pœnitētia: nō possit esse in extremis: & deus indulgeat: vt patet in latrone cū xpo crucifixo. Sed qa certū ē & dubiū

Doctō dubitat sine pcō.

Res est de qua.

opinio cōmunis teneatur: quæ tamē minus tuta videtur. Raymūdus decretista: & sanct⁹ in summa tenet: ꝙ participare cū excōicatis maiori excōicatiōe in loquela: cibo: & hmōi: in casu nō cōcesso: sit mortale vniuersaliter. Sed. b. Tho. in. iiij. & Io. and. & Archidia. tenēt cōtrariū. Et illud cōtrariū cōiter tenetur. Et sic exempla immunera possent poni. Quod aurē dicit. b. Tho. in quodlibeto. iij. q. iij. art. ij. quādo duę sunt opiniones cōtrarię de eodē: oportet alteram esse verā: & alterā falsam. Si ergo ille: qui facit contra opinionē magistrorū: vt puta in habēdo plures prębēdas faciēs cōtra verā opinionē: nō excusat a pcō: cū faciat cōtra legē dei: quāuis nō faciat cōtra cōscientiam. Hęc em verba beati Tho, nō possunt intelligi: nisi de his: vbi manifeste paret ex scriptura: vel ecclesię determinatiōe: ꝙ sit contra legē dei: & nō de illis intelligit: vbi non apparet: alʒ si bi cōtradiceret in eodē libro: qđ nō esset credēdū. Itē Vricus in summa dicit: ꝙ si quis de aliquo agēdo dubio: magis peritos cōsulat: de quo nullā habet expssā auctoritatē vtrū ita sit an nō: dūmodo formet sibi bonā cōscientiā: ēt si res aliter se habeat: ꝙ id qđ sentit: & qđ sibi cōsuluit fuerit: excusat: qa fecit quod potuit: & deus plus nō requirit. Itē ex respōsis: quę vident dara ab Alberto magno habetur: ꝙ frater simplex: vl' quilibet homo cum salute pōt se qui in consilijs: quācūq; opinionē voluerit: dūmodo alicui⁹ doctoris magni opinionē sequat. Hostiē. etiam dicit extra: de cogna. spiri. super. c. si vir. vbi sunt diuersę opiniones & diuersa iudicia: semp hūanior ē pferēda & æquior. Et ad idem facit: quod ait Aug. di. ix. sana. Guil. etiam in glos. Ray. dicit: ꝙ in apicibus iuris: vbi dubitār etiā sapientes: excusabilis est ignorantia. Vnde si aliquis: bona fide: partē illā vel illā elegerit: nō debet sup hoc habere cōscientiā nimis scrupulosam. Item Pe. de palu. sup. iiij. dis. xvij. dicit: ꝙ si confessor dubitaret vtrum illud: de quo consultens nō pœnitet: nec cōfiteretur esset mortale: & ipse ꝓfitēs dicit: ꝙ cōsilio peritorū illud fecit: de quib⁹ ex vita & scientia ꝓbabile ē: ꝙ nō cōsulerēt nisi bene: illi iudicio se pōt ꝓformare. Secus aūt esset: si esset certus de opposito. Idem videt sentire Gof. de tonitibus: in his. ſ. opinionibus contrarijs: quę tolerātur ab ecclesia: (vt dictū ē.) Et ꝙ debet ꝓponere cōsitēti: ꝙ bene studeat de hoc seipm: ꝙ prudentes informare: eo ꝙ alį tenēt contrariā opinionē: maxime si illius cōtrariæ opinionis cōfessor: sit inordinarius ei⁹: & sic eū absolueret. Itē sentit Richar. Claremoñ. Nō distinguēdo: vtrū cōfessor ei⁹ sit ordinari⁹: vel nō ordinarius. Idem pōt haberi ex decretali extra de sen. excō. inquisitiōi. tam in tex. ꝙ in glos. vbi declaratur: qñ mulier vxorata incipit ꝙ nouā informationē dubitare: an attineat viro gradu, ꝓhibito: quō se debeat habere in tali dubio: circa exactionē vel redditionē debiti cōiugalis. Probat & hoc idē: tali ratione fm Cancellariū. Non plus nocet homini errare in articulo fidei: qui nō est declarat⁹ adhuc ab eccl'ia: ꝙ sit articulus de necessitate credendus: ꝙ necesse posset actus moralis contra aliquid agibile perpetratus: qa actus non dicitur esse certus ex scriptura: aut determinatione ecclesię ꝙ sit illicitus. Patet hoc ex eo: ꝙ fides est tā necessaria: sicut virtutes morales: etsi non amplius. Sed constat cōmuniter apud theologos: ꝙ in materia fidei: dū doctores sensiunt cōtraria: licitū est ante determinationē eccl'iæ: tenere vnā partē vel alterā: sine periculo peccati vel fidei vt patet in abbate Ioachim: qui tenebat cōtrarium ad id: qđ magister sen. dixerat in. j. dist. j. lib. pro quo magistro senten. ecclesia postmodū determinauit contra: de sum. tri.

Vtrum talis vere pœniteat: qa videtur moueri principaliter timore gehennæ magis: ꝙ respectu diuinæ offensæ: & diuinę glię: qđ regrit ad verā pniam: fm Aug. de pœ. dis. vij. nulli⁹. Sed extendat illa auctoritas Aug. ad alias materias morales. Notādū fm Cancellariū: ꝙ certitudo: quę requiritur in materia morali: nō est certitudo euidētiæ: sed probabilis coniecturæ. Et pro huius declaratione sciendū ꝙ triplex est certitudo. Vna supernaturalis: alia naturalis: tertia: ciuilis seu moralis. Et certitudo supernaturalis ita se habet: ꝙ nō stat: aliquem certa sentire & falli: & ipsa est triplex. Prima euidētiæ intuitiua: qualis est beatorū supernæ patrię. Alia ē euidētię reuelatę: vt in ꝓphetaꝝ illustratione. Tertia est solius adhęrētiæ in speculo: & in ęnigmate: qualis est certitudo fidei: qā nō innitit euidētię rationis humanę: sed auctoritati diuinę: q cōrinet in sacra scriptura. Est aūt quælibet triū: certitudinū supernaturaliū tāta: ꝙ per nullā potētiā etiā diuinā & absolutā: fallax esse potest: alioquin de⁹ negaret seipsum. Certitudo vero naturalis ita se habet: ꝙ nō stat ꝓ naturam aliquā: taliter assentire & falli: quam phi nobis posuerūt possibilem. in principijs p sē notis: cognitis. ſ. ex sola apprehēsione terminorū: vt quodlibet est: vel nō est. Posuerūt etiā in cōclusiōibus demōstratiuis: & in cōsequētia euidenti deductis ꝑ ta principia: quę admodū dixerunt scientia mathematica: esse scientia certissima. Tertia certitudo. ſ. moralis seu ciuilis: tangitur vna cū præcedēti in principio Ethicorū. vbi dicit: ꝙ disciplina est in vnaquaq; re: certitudinē quęrere: iuxta exigentiā materiæ. Eque em vitiosū est: persuadentem quęrere mathematicū: & moralē de nō strātem. Non em cōsurgit certitudo moralis: ex euidētia demonstrationis: sed ex probabilibus cōiecturis grossis & figurabilib⁹ magis ad vnā partē: ꝙ ad aliā se habētibus. Dicitur aurē ꝓbabile: qđ pluribus & maxime sapientib⁹ apparet verum. Ex his igit sequitur: ꝙ in humanis agibilib⁹: q tāta habēt varietatē (teste Arist.) & experientiā: sufficit talis certitudo q nō semp scrupulos oēs abjciat: sed sufficit: vt contēnat seu supet eos. Ad qđ etiā optimū facit illud Leonis papæ dicentis. In his q dubia fuerint aut obscura: id nouerimus sequendū: qđ nec ꝑceptis euangelicis contrariū: nec decretis sanctorū patrum inueniatur aduersum: dis. xiij. c. sicut quædā. Ista autē certitudo moralis: colligitur ex vno triū modorū: videlicet ex alteri⁹ auctoritate: qđ pertinet ad iscipientes: qui. ſ. erudiūtur per alios: in doctrinis & addiscūt & obediunt. iuxta illud Deutero. xxxij. Interroga patrem tuum: & annuntiabit & c. Secūdus modus est: ex propria eruditione: quod congruit proficientibus studēdo in scripturis. iuxta illud Prouerbior̄. xxvij. Stude sapiētiæ: fili mi. Tertius modus est: ex circūspectione circūstantiarum & hoc quo ad perfectos.

Triplex est certitudo.

In dubijs qd sequendum.

¶ De actu intellectus. Capitulum. xj.

DE ACTV INTELLECTVS.

Et primo: quomō cognoscit anima in corpore
Et quantum ad hoc cōsideratio erit tripartita.
Primo: de cognitione eorum: quę sunt infra se.
Secō: de cognitione eor̄: quę sunt supra ipsam.
Tertio: de cognitione eorū: quæ sunt supra ipsam.

§.I. ANIMA COGNOSCIT COR

pora per intellectum. Pro cuius declaratione: dicit beatus Tho. in. j. pte. q. lxxxiij. arti. j. ꝙ primi phi: qui de naturis rerum inquisierūt: putauerūt nil esse in mūdo, nisi corp⁹. Et quia videbāt oia corpora esse mobilia: & putabāt esse in continuo fluxu: æstimabāt: ꝙ nulla certitudo de rerum varietate: haberi possit a nobis. Quod em est in continuo fluxu: per certitudinē apprehēdi non pōt: qa pri⁹ labitur: q; a mēte dīud icetur. Sicut Eracli⁹ dixit: ꝙ non erat possibile aquam fluuij currentis bis tangere: vt recitat phs in iiij. metaph. His autē supueniens Plato: vt posset saluare certam cognitionē: a nobis veritatis per intellectū posse haberi: posuit ꝑter ista corporalia: qualdā subsātias subsistentes: separatas a materia & a motu: quas noiauit species vel ideas: per quarū participationē: vnūquodq; singulariū & sensibiliū istorū dicitur homo: vel equus: vel aliqd hmōi. Sic ergo dicebat: scibilia & diffinitiones: & qc tonis. qd ad actū intellectus pertinet: nō ad ista materialia & sensibilia referri: sed ad illa immaterialia & separata: vt sic a ia

Ideę pla

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō intelligat ista corporalia: sed intelligat horum corporaliū spēs separatas. Qđ apparet eē falsum: qa cū illæ spēs separatę: sint immateriales & immobiles ſm ipm: excluderetur a scientijs cognitio & motus materię: qđ est ꝓprium sciētiæ naturalis: & demōstratio p causas mouētes & materiales. Dicēdū igitur: ꝙ anima per intellectū cognoscit corpora cognitione intellectuali: immaterialiter: vniuersali: & necessaria. Sicut em forma sensibilis: alio modo est in re: q̄ est extra aiam: & alio modo in sensu: q̄ suscipit formas sensibiliū absq; materia: sicut colorē auri absq; auro. Sic intellectus species corporū: quę sunt materiales & mobiles: recipit immaterialiter & imobiliter ſm modū suū. Nam receptū est in recipiente: p modū recipientis. Quod autē Aug. dicit in lib. soliloquiorū: corpora intellectu cōprehēdi nō posse: intellgendū est: quātum ad ea: quibꝰ mediātibus intellectꝰ intelligit: non quātū ad ea q̄ cognoscit. Cognoscit em intellectꝰ corpora: sed nō per corpora: nec per similitudines corporales & materiales: sed p spēs immateriales & itelligibiles: q̄ p sui essentiā: esse possunt in aia. Et vt dicit etiā Augu. vltī. de ciui. dei.) Nō est dicēdū: ꝙ sicut sensus: cognoscit sola corporalia: ita intellectꝰ cognoscit sola spūalia: qa sequeretur ꝙ deus & angeli: corpa nō cognoscerēt: Huiꝰ diuersitatis rō est: qa inferior virtꝰ: nō se extendit ad ea q̄ sunt virtutis superioris: sed bene superior virtus: ad ea quę sunt inferioris virtutis: excellēriori modo operatur. Quāuis etiā trāsmutetur forma substantialis rerū inferiorū: remanet tū materia immobilis rerū. Rerū etiā mutabiliū: sunt habitudines immobiles. Sicut Sortes: ersi non semper sedeat: tamē immobiliter verum est: ꝙ q̄n sedet in vno loco manet: & ꝓpter hoc nihil prohibet: de rebus mobilibus. immobilem scientiam habere.

Materialia q̄ mō cognoscūtur.

Aia itelligit p̄ intellectū & nō p suā essē tiam.

§. II. ANIMA HVMANA NON

cognoscit ꝑ essentiā suā corpora: sed per intellectū suum: mediātibꝰ speciebꝰ itelligibilibꝰ. Antiq aūt ꝓ posuerūt aiam ipam: p essentiā suā cognoscere oia. Et qa considerāt res inferiores cognitas: eē corporeas & materiales: posuerunt etiam oportere res cognitas: esse in anima cognoscente materialiter. Et ideo: vt animæ attribuerēt omniū cognitionē: posuerunt eam habere naturā cōem cū oibus. Et qa natura principiatoꝝ ex principijs constituitur: attribuerūt aię: naturā principij. Vnde qui dixit principiū oium eē ignē: dixit aiam esse de natura ignis. Qui dixit esse aerem principiū oīm dixit aiam ex aere. Empedocles: qui posuit quattuor elemēta principiū oim: dixit aiam ex his cōstitutā. Sed hęc est falsa opinio, & eam reprobat Aristo. in. j. de anima. Quod autē ipse in. iij. de anima dicit animā quodāmodo esse oia: nō ex hoc vult dicere: ꝙ actu sit composita aia ex oibus. Sed inquātū est in potētia ad oīa: per sensum ad sensibilia. & per intellectū ad intelligibilia. Solus ergo deus: est qui per essentiā suā intelligit oīa: qa essē tia eius immaterialiter in se oīa habet: put effectus virtute prexistunt in sua causa. Nō aūt aia humana: vel angelus. per essentiā suā cognoscit oīa. Intellectus tī cognoscit perfectius q̄ sensus: quia sensus: accipit formā rei cognitę sine materia: sed cū materialibus conditionibus. Intellectus autē abstrahit in cognoscendo nō solū a materia: sed etiam a conditionibus indiuiduantibus materialibus.

Aia itel ligit per spēs naturales indi tas: sed acq sitas.

Opinio erronea repellit

§. III. ANIMA HVMANA NON

intelligit per species naturaliter inditas: quia eas non habet: vnde ꝓbs in. iij. de aīa dicit: ꝙ intellectꝰ est sicut tabula rasa: in qua nihil est scriptū. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. vbi. ē. ꝙ nos videmus: ꝙ homo quādoq; est cognoscēs in potentia tantum: tam ſm sensum: q̄ ſm intellectum. Et de tali potētia ad actum reducitur: vt sentiat per actiones sensibiliū: in sensu: vt intelligat per disciplinam aut inuētionem. Vnde oportet dicere: ꝙ aia cognoscitiua sit in potētia: tam ad similitudines: quę sunt principia sentiendi: q̄ similitudines: quæ sunt principia intelligēdi. Et propter hoc Aristo. posuit: ꝙ intellectus quo anima intelligit: nō habet aliquas species naturaliter iditas: sed est in principio in potētia: ad omnes species hmōi: Sed quia id quod habet actu: formā interdum non potest agere sc̄m formā: ꝓpter aliqđ impedimētū: sicut leue non potest ferri sursum si impediat: ꝓpter hoc Plato posuit: ꝙ intellectꝰ noster naturaliter: est plenꝰ oibꝰ speciebꝰ intelligibilibꝰ; sed pervnionē corpis impedit: ne possit in actū exire. Sed hoc nō videtur cōuenienter dictum: qa si habet aīa naturalem cognitionem omniū: nō videt esse possibile: ꝙ hui⁹modi notitia naturalis habeat tāram obliuionē: ꝙ nesciat se hmōi sciam habere. Nullus em obliuiscit ea: quæ naturaliter cognoscit. Sicut ꝙ oē totū ē maiꝰ sua pte: & ꝑcipue est hmōi incōueniens: si ponatur naturale esse: animam vniri corpori. Apparet etiam inconueniēs ist⁹ ex hmōi: quia deficiēte vno sensu: deficit sciētia in hoīe eoꝝ quę appræhēduntur per illum sensum. Sicut cæcus natus: nullā habere pōt notitiā de coloribꝰ. Quod nō esset: si naturaliter omniū rerū intelligibiliū rationes: aīa haberet. Intellectus autē angelicus: a principio suæ creationis: fuit repletus hmōi speciebus intelligibilibus: quibꝰ intelligit perfecte. Vnde in libro de causis dicitur. Omnis intelligētia est plena formis: scilicet angeli: non autem hominis.

Aliqđ dicit in alio cognosci dupliciter.

§. IIII. IN ANIMAM NON EF

fluūt spēs intelligibiliū: ab aliquibꝰ formis separatis: vt dixerūt qdā. ſ. Plato & Auicēna. Sed alio & alio mō. Nā vt ponit beatꝰ Tho. in. j. parte. q. lxxxiij. arti. iij. Plato dixit formas rerū sensibiliū: p se sine materia subsistētes: sicut formā hoīs quā noiabat per se: hoīem & formā equi: seu ideā quā per se noiabat equum: et sic de aliꝭ. Has igit formas separatas: dicebat ꝑticipari ab anima nīa: ad cognoscēdū & a materia corporali ad essendū. Et ita intellectus noster per hoc ꝙ participat ideā lapidis: intelligit lapidē Participatio aūt ideę: est per aliquā similitudinem ipsius ideę: in participāte ipsam p modū: quo ab exēplato participatur exēplar. Et sic ponebat species intelligibiles intellectꝰ nostri: esse similitudines quasdā idearū ab eis effluētes. Sed Aristo. ꝓbat esse cōtra rationē rei: sensibilium: ꝙ earū formæ: subsistāt absq; materia. Auicē. autem remota hac positione Platonis: posuit omniū rerū sensibiliū species intelligibiles: non quidē per se subsistere absq; materia: sed præexistere immaterialiter: in intellectibꝰ separatis: a quorū primo deriuant hmōi species in sequētē: & sic de aliꝭ: vsq; ad vltimū intellectū: quē noiat intellectū agentē: a quo (vt ipse dicit) effluūt spēs itelligibiles in aīas nostras: & formę sensibiles in materiā corporalē. Sed secūdū hāc positionē sufficiēs ratio nō posset assignari: quare aia nostra corpori vniret. Non em potest dici: ꝙ vniatur aīa ꝓpter corpus: qa nec forma est ꝓpter materiā: nec motor ꝓpter mobile: sed potiꝰ ecōuerso. Maxime aūt est corpus necessariū aīæ intellectiuę: ad operationē eius ꝓpriā: quę est itelligere: qa ſm esse suū: a corpore nō depēdet: si autē spēs itelligibilis: eēt apta nata recipere naturaliter p influētiā aliquoꝝ separatoꝝ principiorū tātū: & non acciperet eas a sensibus: non indigeret corpore ad intelligēdū. Vñ frustra corpori vniret. Si autē dicatur: ꝙ aīa indiget sensibꝰ ad intelligēdū: quibꝰ quodāmodo excitet ad considerādū ea: quoꝝ spēs intelligibiles accipit a subſtātijs separatis: hoc non videtur sufficere: qa hmōi exercitatio non videtur necessaria: nisi ad excitandā animā: quasi consopitam & obliuiosam ſm Platonicos. Et sic sensus non proficerent animæ intellectiuæ: nisi ad tollendū impedimentū: quod ꝓuenit aīæ: ex corpis vnione. Remanet ergo quę rendū: quę sit causa vnionis animæ ad corpus. Patet etiā falsitas huius ex hoc: ꝙ qui deficit vno sensu: caret sciētia sensibiliū illius sensus: quod nō esset: si ex intellectibus separatis effluerēt: solū species intelligibiles in aiam. Et qa oē: qđ ꝑ participationē est tale: reducit in aliqđ principiū: qđ per eēntiā ē tale: vt ignita reducūt (sicut in causam) in ignē: ideo spēs intelligibiles: quas ꝑticipat intellectus noster: reducūt (sicut in cām primā) in aliqđ principiū: quod p essentiā ē intellectuale. ſ. deū: & ab illo principio ꝓcedunt: mediātibꝰ formis sensibiliū rerum & materialiū: a quibus scientiā colligimus: vt dicit Dionysius.

Vñ habet aīa spēs intelligibiles.

Opinio Platonis, de intellectu

Cōtra quod dicit sanctus aiax.

§. V. ANIMA INTELLECTIVA.

cognoscit res materiales in rationibus æternis. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. vbi. ē. arti. v. ꝙ ꝓbꝰ: si qua dixerunt vera & fidei nostræ accōmoda: tamq; ab iniustis possessoribus: in vsum nostrum vendicāda sunt. Simulata vo & superstitiosa eorū: euitari debēt. Augu. ē. q imbutus fuit doctrinis Platonicorū: si qua inuenit fidei accommoda in eorū dictis: assumpsit fidei aūt nostrę aduersa: in melius commutauit. Quia igit Plato posuit formas rerum per se subsistere a materia separatas: quas ideas vocabat: ꝑ quas participationē dicebat itellectū nr̄m intelligere: hoc autē alienū est a fide nostra. Ideo Aug. in lib. lxxxiij. quęstionū loco harū idearū: quas Plato ponebat: posuit rationes omniū creaturarū: esse in mēte diuina sc̄m q̄s: oīa formanf: & sc̄m q̄s ēt aia nīa oīa cognoscit. Sed sciēdum ꝙ aliquid i aliquo cognosci dicitur dupliciter. Vno modo: sicut in obiecto vel subiecto cognito. Sicut aliquis videt in speculo omnia: quæ in speculo repsentantur. Et hoc modo: aīa nostra in statu vitę pśentis: non videt oīa in rationibus æternis. Sed in eis oīa cognoscunt beati: qui deū vident & oīa in eo. Alio modo dicit cognosci aliqđ i aliquo: sicut in cognitionis principio. Sicut si dicamus: ꝙ in sole videntur oīa: quæ videntur per solem. Et sic necesse est dicere: ꝙ anima nostra in rationibus ęternis: omnia cognoscit per participationē earū. Ipsum enim lumē intellectuale: qđ est in nobis non est aliud: nisi quædā participata similitudo: luminis increati: in quo cōtinētur rationes æternæ. Vnde in pō. dicit. Multi dicūt quis ostendit nobis bona? Cui quæstioni respōdens Psalmista ait. Signatum est super nos lumen vultus tui dñe: quasi diceret: p sigillationē ipsius diuini luminis: oīa nobis demōstrantur. Quia tamen præter lumē itellectuale: in nobis exiguntur species intelligibiles acceptæ. a rebus sensibilibus: vt de eis scientiā habeamus: ideo nō per solam participationē rationū æternarū: de rebus materialibus notitiam habemus: sicut Platonici posuerunt: ꝙ p solā participationē idearum scientiam haberemus.

Obiectū itellectꝰ angelici.

§. VI. INTELLECTIVA COGNI

tio accipit a rebus sensibilibus: nō tū totaliter et perfecte sed quædā est materia media causæ cognitionis: sc̄m illud ꝓbꝰ in. j. Metaphi. Omis nostra cognitio ortū habet a sensu. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. vbi. ē. artic. vi. ꝙ circa hęc fuit triplex opinio ꝓbꝝ. Democritus dicit ꝙ nulla alia est causa nostrę cognitiōis: nisi: cū ab his corporibus quæ cogitamus: veniūt a ꝙ subintrāt imaginationes in animas nostras. Et sic posuit iste cognitionem nostram fieri per idola & defluxiones. vt aristo. dicit de eo i lib. de somno & vigilia. Et hmōi positionis ratio fuit: qa ipse & antiqui nō ponebāt intellectū differre a sensu. Plato vero posuit: itellectū esse virtutē immaterialē: organo corporeo nō vtentē: & intellectualē cognitionē a sensibili nō ꝓcedere: sed p participationē idearū (vt dictū ē. ē.) Nec etiā sensibilē cognitionē a sēsibilibꝰ ꝓcedere: sed ꝙ solū sensibilia excitāt animā ad sentiēdū: sicut etiā ad intelligendū. Aristo. aūt media via ꝓcessit: posuit quidē cū Platone differre intellectū a sensu. Et cum Democrito: ꝙ operationes sensitiuę partis: causent per impræssionē sensibiliū in sensu. Sed nō tamē p modū defluxionis vt Democritꝰ posuit: sed p quādā operationē. Intellectū vero: posuit habere opationē: absq; cōiactione corporis: nihil aūt corporeū imprimere pōt i rem corporeā. Et ideo ad causandū intellectualē opationē: nō sufficit impśsio sensibiliū corpoꝝ: sed requrit aliqđ nobilꝰ: eo ꝙ agēs est nobilꝰ patiētę. Id aūt superiꝰ & nobilꝰ est sc̄m Arist. itellectus agēs de quo. ē. Hic facit phantasmata accepta a sensibus intelligibilia: in actu p modū abstractionis cuiusdā. Sc̄m hoc ꝙ intellectualis cognitio: a sensibilibꝰ causat: ex parte phātasmatū. Sed qa phātasmata: nō sufficiūt immutare intellectū possibilē: oportet ꝙ fiāt itelligibilia i actu p itellectū agētē. Et ideo nō pōt dici: ꝙ cognitio sēsibilis totalis & pfecta: cā sit cognitionis intellectualis.

Quid cognitio rōnis, ętemis.

§. VII. INTELLECTVS HVMA

nus: nō pōt actu intelligere p spēs intelligibiles: quas penes se habet: nisi ꝙuertendo se ad phātasmata in vita pnti. Vnde ꝓbs in libro de aīa dicit: ꝙ nihil intelligit aīa sine phantasmate. Et cōtrariū dicit beatꝰ Tho. vbi. ē. arti. vij. esse impossibile: qđ sc̄m ipsum apparet duobꝰ indicijs. Primo quidē: quia cū intellectus sit q̄dā vis: nō vtēs organo corporali: nullo mō impediret a suo actu: plesionē alicuius organi corpalis: si nō regreret ad actū eius: actꝰ alicuius potētiæ. vtētis organo corporali: vt sensus: imaginatio: & alię vires pertineres ad partē sensitiuā. Vnde manifestū est: ꝙ ad hoc ꝙ intellectꝰ actu itelligat: nō solū acci piēdo sciētiā de nouo: sed ēt vtēdo sciētia iā acquisita: requirit actus imaginatiōis & cæterarū virtutū. Videmus em: ꝙ impedito actu virtutis memorativę: vt accidit i lethargicis: p lesionē organi corpalis: impeditur hō ab intelligēdo in actu: etiā ea quorum iā sciētiā habuit. Secundo: quia hoc quilibet in seipso experiri pōt: ꝙ q̄n aliqs co natur aliqđ intelligere: formar sibi aliqua phātasmata p modū exēploꝝ: in quibꝰ quasi inspiciat: qđ itelligere stu der. Et ide est ꝙ q̄n volumus aliquem facere itelligere aliqđ: ꝓponimꝰ ei aliqua exēpla: ex qbus sibi phantasmata formare possit ad itelligendum. Huius autem rō est: quia potētia cognoscitiua ꝓportionat cognoscibili. Vnde in tellectꝰ angeli: q est totaliter a materia separatꝰ: obiectum ꝓpriū: est substātia itelligibilis a corpe separata: et p hmōi intelligibile: materialia cognoscit. Intellectꝰ vo humani qui est cōiunctus corpori: est obiectū ꝓpriū quidditas seu natura i corporali existēs materia: & p hmōi naturas visibiliū rerū cognoscit: et etiam ad aliqualem notitiā inuisibiliū ascēdit. De rōne autē huiꝰ naturę est ꝙ in aliquo individuo existat: qđ nō est absq; corporali materia. Sicut de rōne naturæ eq est: ꝙ sit in hoc equo: & sic de aliꝭ. Vñ natura lapidis vel cuiuslibet rei: i materia corpali existētis nō pōt cōplete & vere cognosci: nisi ſm ꝙ cognoscit: vt i particulari existēs. Particulare aūt appręhendimus: p sensum & imaginationē. Et ideo necesse est ad hoc ꝙ intellectus intelligat suū obiectū, ꝓpriū: ꝙ cōuertat se ad phātasmata: vt speculet naturā vniuersalem i particulari existentē. Nec sufficit cōseruatio speciērū intelligibilium i intellectu possibili ad hoc ꝙ actu itelligat: sed oportet ꝙ eis vtat ſm ꝙ cōuenit rebꝰ: quarū spēs sunt naturæ: i particularibꝰ existētes. Incorporea aūt quoꝝ nō sunt phātasmata: cognoscunt a nobis per ꝓparationē ad corporalia sensibilia: q̄rū sunt phātasmata. Deū autē vt dicit Diony. cognoscimus vt per causam: ꝙ excessum: & per remotionē. Alias etiā substātias i corporeas in statu vitæ præsenti cognoscere nō possumus: nisi ꝑ remotionē: vel aliquā comparationē ad corporalia. Et ideo cū de huiusmodi aliqđ itelligimus: necesse habemus conuerti ad phātasmata corporum: sed ipsorum non sunt phantasmata.

Sensus sūt particularium

§. VIII. IVDICIVM INTELLE

ctus ipeditur per ligamentū sensus. Vnde Augu. dicit: ꝙ i dormiendo ea: quæ cōtra licitos mores cōtingūt nō imputantur ad peccatū: quod nō esset: si homo haberet liberū vsum rationis & itellectus: quod etiā sic declarat. b. Tho. vbi. ē. arti. viij. Proprium obiectū itellectui nostro proportionatū: est natura rei sensibilis: perfectum aūt iudiciū de re dari nō potest: nisi oīa quę ad rem pertinēt cognoscant. Vnde impossibile est ꝙ sit i nobis perfectum iudiciū itellectus cum ligamēto sensus: per quē rerū species cognoscimus. Sed sciendū: ꝙ sensus ligat i dormientibus propter euaporatiōes quasdā: & fumositates resolutas: vt dicitur i lib. de som. & vigi. Et ideo ſm dispositionē huiusmodi euaporationū contingit esse ligamentū sensus: maius et minus. Quando em multus fuerit motus: ligat non solū sensus: sed etiam imaginatio: vt nulla appareāt phātasmata: sicut precipue accidit: cū aliqs icipit dormire: post multū cibū & potū. Si vero motus vaporū fuerit aliquātulū remissior apparēt phantasmata: sed distorta & inordinata: vt accidit i febricitātibus. Si vero adhuc motus magis sedetur: apparēt phantasmata: sed magis ordinata: sicut maxime solet accidere i dormitiōis fine: & i his q̄ sunt sobrij: & q habent fortem imaginationem. Si autem modicꝰ fuerit motus: non solū imaginatio remanet libera: sed ēt ipse sensus cōis soluit ex parte: ita vt hō i dormiendo iterdū iudicet somnia esse q̄ videt: quasi dijudicans iter res: & rerū similitudines: sed tū ex aliq parte remanet sensus ligatus Et ideo semper licet aliquas similitudines discernat a rebus: in aliqbus tū decipit. Sic igitur ꝑ modū: quo i dormiēdo soluit sensus & imaginatio: sic ēt liberat iudicium itellectus: non tū ex toto. Vnde illi qui dormiēdo syllogizāt: cum excitant semp recognoscunt se i aliquo defecisse.

Sōnus ligat sē sum.

Quō intellectꝰ abstrahit spēs phantasmatibus

§. IX. DE MODO ET ORDINE

itelligēdi. Et primo ꝙ itellectus noster itelligat abstrahēdo a phātasmatibus & quō. Pro cuius declaratione dicit Tho. i. j. parte. q. lxxxv. ar. j. ꝙ itellectus noster medio modo se

Universidad de Deusto
Biblioteca

do se habet: inter sensum nostrū & itellectū angelicū. Nō em̄ intellectus est actus alicuius organi corpalis. sicut est sensus: & ideo ꝓprū ipsi⁹ sensus est: cognoscere formam in materia corpali individuali existētē: sicut colorē i ista vel in alia re particulari. Nec etiā ipse intellect⁹ noster ē: act⁹ alicui⁹ materię corpali nō cōiunctus: sicut est intellect⁹ angelic⁹. Et ideo angelici intellectus obiectū est: forma sine materia subsistens. Quāuis enim etiam materialia cognoscat: nō tñ ea nisi in immaterialib⁹ intuet. s. vel in seipsis, vel in deo. Sed cū intellectus noster sit ⁊tus aię: q̄ est forma corpis: ideo ꝓprū ei⁹ est cognoscere formā: in materia corporali individualiter existētē: nō tñ ꝓut sunt in tali materia. Cognoscere aūt id qd' i materia individuali est: nō ꝓut est in tali materia: est abstrahere formā a materia individuali: quā repūtāt phātasmata. Et ideo necessarium ē dicere: ꝙ intellect⁹ noster intelligit imaterialia: abstrahēdo a phātasmatib⁹. Et per materialia ꝓsiderata: deuenit etiā in cognitionē aliqualē immaterialiū: sicut ecōuerso: angeli materialia cognoscūt per immaterialia. Ad declarandū ꝙ modū hui⁹ abstractionis: sciēdū ſm Tho. vbi. ē. ꝙ dupl⁹ cōtingit itellectū abstrahere. Vno modo: per modū cōpositionis & diuisionis: sicut cū intelligim⁹ aliquid: non esse in alio vl esse separatum ab eo. Alio modo: per modū simplicis & absolutæ considerationis sicut cū intelligimus vnū: nihil considerando de alio. Abstrahere ergo per intellectū: ſm primū modū abstrahēdi ea: q̄ ſm rem nō sunt abstracta: nō est absq; falsitate. Sed abstrahere ꝑ intellectū sc'o modo: q̄ ſm rem nō sunt abstracta: non est cū falsitate: sicut & videmus in sensibus. Si em̄ intelligim⁹ vel dicim⁹ colorē nō esse in colorato corpe vel esse separatū ab eo: est falsitas in opinione & in locutione Sed si consideremus colorē & proprietatē eius: nihil considerando de pomo colorato erit absq; falsitate opinionis.

Intellectus abstrahit duob⁹ modis.

Pomū em̄ nō est de rōne coloris: & nihil prohibet intelligi colorē: nihil intellecto de pomo. Similiter ea: quę pertinent ad rationē speciei cuiuscūq; rei materialis: puta lapidis aut hois & alia hmōi: possunt cōsiderari sine principijs indiuidualib⁹: quę nō sunt de rōne speciei. Et hoc est abstrahere vel a particulari: vel ſpēm intelligibilē a phātasmatib⁹ cōsiderare. s. naturā ſpēi sine indiuidualibus ꝺside ratione principiorū: quæ per phantasmata repręsentārur. Si ergo obijciat: ꝙ intellectus est falsus: intelligendo rem aliter q̄ est. Respondet: ꝙ verū est: si aliter referat ad rem intellectā. Tunc em̄ intellect⁹ est falsus: q̄ intelligit rem aliter ee q̄ sit. Sicut si abstraheret ſpēm lapidis a materia: vt intelligeret eam non esse in materia. Sed si aliter referat ex pte intelligentis: est intellect⁹ absq; falsitate: est em̄ hoc absq; falsitate: vt sit alⁱ⁹ modus intelligēdi q̄ modus rei in existēdo: ga intellectū est in intelligēte imaterialiter ꝑ modū itellect⁹: nō aūt materialr: ꝑ modū rei materialis

Obiectio solvitur.

§. X. FIT AVTEM HEC ABSTRA

ctio a materia individuali: nō a materia cōi. Est em̄ materia cōis: & signata seu individualis. Cōis vt caro: & ossa. Individualis vt hæc caro hæc ossa. Intellectus autē ita abstrahit a materia individuali: ad intelligēdū ſpēm rei sensibilis: ꝙ nō abstrahit a materia cōi. s. ꝺsiderādo hominē: cum carnibus & ossibus in cōi: sed nō his carnibus & ossibus. Et ga phātasmata: cum sint particularia: nō possunt imprimere suā virtutē intellectui possibili: ideo virtute intellectus agentis: resultat quædā similitudo: ab intellectu possibili: ex cōuersione intellectus agētis supra phātasmata: quę qdē est repūtatiua eor⁹: quorū sunt phātasmata solum: quātū ad naturā ſpēi: & per hūc modū dicit: abstrahi ſpēs intelligibilis a phātasmatib⁹. Nō ꝙ eadē numero forma: q̄ prius fuit in phantasmatib⁹: postea fit in intellectu possibili: ad modū: quo vnū corpus accipit ab vno loco: & trāsiert ad aliū. Illuminātur aūt phantasmata ab intellectu agēte: & iterū ab eis: ꝑ virtutē intellectus agētis: species intelligibiles abstrahūtur. Abstrahit em̄ intellectus agentis: ſpēs intelligibiles a phantasmatib⁹: inquātū p virtutem intellectus agentis: accipere possumus in nra cōsideratione naturas specierū: sine cōditionibus individuālib⁹: quarum similitudinibus intellect⁹ possibilis formatur. Quāuis aūt intellectus abstrahat species a phantasmatib⁹: inquātū considerat naturas rerū individualiū: tamē intelligit eas in phantasmatibus: qa nō pōt intelligere ēt

ea: quorū ſpēs abstrahit: nisi cōuerrēdo se ad phantasmata. Species a phantasmatibus abstracta: nō se habet ad intellectū: sicut illud quod primo intelligitur: sed sicut illd quo mediāte aliqd intelligit. Nā si ipse ſpēs intelligibiles essent illd: qd' intelligitur circa aliquam rem: (quod qdā dixerūt:) sequeret hoc: ꝙ sciētię oēs: nō essent de reb⁹ quæ sunt extra animā: sed solū de ſpecieb⁹ itelligibilib⁹ q̄ sunt in aīa: qd' oīno ē falsum. Nā sciētię: sunt de reb⁹ q̄ sunt extra aīam: & ea intelligim⁹ de quib⁹ sunt sciētię. Se habet g ſpēs itelligibilis ad intellectū nostrū. sicut id quo intelligit: non sicut illud: qd' principal⁹ intelligit: sicut similitudo rei visibilis: qua informat oculus: cum videt se habet ad visum: vt id quo videt: nō sicut id qd' videt. Nā id qd' videt: ē extra oculū. s. res colorata. Sed ga itellect⁹ supra se ipm reflectit: ſm eādē reflectionē itelligit: suū itelligere & ſpēm p quā itelligit. Et sic ſpēs itelligibilis ꝺcta est: secundario id qd' itelligit. Primo em̄ est res: cuj⁹ ſpēs intelligibilis est similitudo: id qd' intelligit. Et hoc etiā patet ex antiquorū opinione: q ponebāt simile p simile cognosci. Ponebāt em̄ ꝙ aia per terrā: q̄ est in ipa: terrā cognoscit: q̄ est extra ipsam & sic de alijs. Si ergo accipiamus ſpēm terræ: loco ręs ſm doctrinā Arist. m. de aia. q dicit: ꝙ lapis non est in aīa: sed ſpēs lapidis: sed̄r ꝙ aia ꝑ ſpēs intelligibiles intelligit q̄ sunt extra ipsam. Et sic in parte sensitiua reperit⁹ duplex operatio. Vna ſm solā immutationē: & sic ꝑficit⁹ opatio sensus per hoc: ꝙ immutatur a sensibili. Alia operatio est formatio: ſm ꝙ vis imaginatiua format sibi aliquod idolum rei absentis: vel etiā nunq̄ vis̄e. Ita accidit in intellectu. Sed in eo: vtraq; operatio conūgitur. Nā primo cōsideratur passio intellect⁹ possibilis: ſm ꝙ informat⁹ specie intelligibili: qua qdē informat⁹: format sibi sc'o vl diffinitionē vel diuisionē: aut cōpositionē: quę ꝑ vocē signātur. Cum ergo ꝑbs dicit. 1. Perihermenias. ꝙ voces sunt notæ earum: quę sunt in anima passionum: intelligitur ꝙ signant ea: quę intellectus sibi format: ad iudicādū de rebus exterioribus: non aūt species intelligibiles.

Spēs intelligibilis ꝺcta.

§. XI. COGNITIO SINGVLA

rium est prior: quo ad nos: q̄ cognitio vniuersaliū. Rō est: quia cognitio intellectiua: quę est vniuersaliū aliquo modo haber primordiū a sensitiua: & ga sensus ē singularium intellectus vniuersaliū: ideo: quo ad nos: oportet ꝙ prior sit cognitio singularium q̄ vniuersaliū. Sed ſm se: simplex cognitio vniuersaliū: est prior cognitiōe singulariū: & cognitio magis cōis: minus cōi. Ratio est: qa intellectus nr: cum procedat de potētia in actū: & ome qd' ꝓcedit de potētia in actū: prius peruenit ad actū incōpletū: qui est medius inter potētiā & actū: q̄ ad actū perfectū. Actus autem perfect⁹ ad quē peruenit intellectus: est sciētia cōpleta: per quā res distincte & determinate cognoscūtur. Actus imperfectus: est sciētia incōpleta: per quā: res sciūtur sub quadā confusione. Dicit aūt pbs. ſ. Physi. ꝙ sunt nobis primum manifesta & certa confusa magis: posterius autem cognoscimus: distinguēdo magis distincte principia & elemēta. Prius em̄ occurrit in intellectu nostro: cognoscere aīal: q̄ cognoscere hominem. Et idem est de cognitiōe sensitiua: ſm locū & tempus. Nā prius cognoscitur a remotis: aliqd esse aīal q̄ esse homo: & prius esse homo q̄ Sortes: sed ſm tempus: quia puer prius distinguit hoiem a non homine: q̄ hunc hominē ab alio distinguat. b. Tho. vbi. ē. arti. iij.

Cognitio vniuersalium: est prior cognitione singulariū.

§. XII. INTELLECTVS NOSTER

potest mlta simul intelligere per modū vni⁹: nō aūt multa ꝑ modū multorū: dico aūt ꝑ modū vni⁹: vel multoꝝ ꝑ vnā. s. vl plures ſpēs intelligibiles. Rō est: ga mod⁹ cuiusl libet actionis consequit̄ suā formā: q̄ est actionis principiū Quęcūq; ergo intellectus: pōt intelligere sub vna ſpē potest simul intelligere: & inde est: ꝙ de⁹ oīa simul videt per vnū: qd' est essentia sua. Quęcūq; vo intellectus: per diuersas ſpēs intelligit: non simul intelligit. Huius rō est: qa impossibile est idē subiectū ꝑfici pluribus formis vni⁹ gnis: & diuersarū specierū: sicut impossibile est: ꝙ idē corp⁹ ſm idē coloret diuersis coloribus simul: vel figuret diuersis figuris. Oēs aūt ſpēs intelligibiles sunt vni⁹ gnis: qa sunt perfectiones vnius potētiæ intellectiuæ: licet res quarum sunt species: sint diuersoꝝ generū. Impossibile est ergo: ꝙ idem intellectus perficiatur diuersis speciebus intelligibilibus

Quōm̄ intellectus possit simul intelligere.

bilibus: ad intelligendum diuersa in actu.

Intellectus qualiter cōparet ad intelligibilia.

§. XIII. INTELLIGIT AVTEM

intellect⁹ nr: cōponēdo & diuidēdo sc'm Tho Vbi. ē. arti. v. Cum enim intellectus humanus exeat de potētia in actū: similitudinē quandā habet cum rebus gnālib⁹: quæ nō statim suā ꝑfectionē habēt: sed successiue ea acquirūt. Et similiter intellectus humanus: non statim in ꝓpria aprehēsione capit ꝑfectā cognitionē rei. Sed primo apprehēdit aliqd de ipa re. s. quidditatē rei: quæ est ꝓprū & primū obiectū intellectus: deinde intelligit accidentia & ꝓprietates: & habitudines circūstātes rei essentiā. Et sc'm hoc necesse habet: apprehensum vnū alijs cōponere & diuidere. & ex vna cōpositione & diuisione ad aliā ꝓcedere: quod est ratiocinari. Intellectus aūt diuinus & angelicus se habent sicut res incorruptibiles: quæ statim a principio habent totam suā perfectionē. Vnde intellectus diuinus & angelicus statim perfecte: cognitionē totam rei habent in cognoscendo quidditatē rei: cognoscit de re. quic quid nos cōponendo & diuidēdo & ratiocinando possumus intelligere: absq; hoc ꝙ componat diuidat vel ratiocinetur. Intellectus noster circa ꝓprium obiectū ei⁹: scilicet quidditatē rei: per se loq̄ndo non pōt esse falsus: sed circa ea quæ circunstant essentiā rei: sc'm hm Tho. vbi. ē. arti. vj. Vnde pōt in. m. de anima. quantū ad hoc assimilat intellectū sensui. Sensus em̄ circa ꝓprium obiectū non decipitur: sicut visus circa colorem: nisi forte per accidēs ex impedimēto circa organum contingente: sicut gustus febricitantiū dulcia iudicat amara: ꝓpter hoc ꝙ lingua malis humoribus est repleta. Circa sensibilia vero cōmunia decipitur sensus. sicut in magnitudine & figura iudicādo: vt cum iudicat quis solem esse pedalem: qui tamē maior est terra. Et multo magis decipitur circa sensibilia p accidens: vt cum iudicat sel esse mel: ꝓpter coloris similitudinem. Et huius ratio est in euidenti: quia ad proprium obiectum vnaquæq; potētia: per se ordinatur sc'm ꝙ ipsa: q̄ autē sunt hmōi: semper eodem modo se habent.

Obiectio pro prium intellect⁹

Vnde manente potentia: non deficit eius iudicium circa proprium obiectum. Obiectum autē intellectus propriū: est quidditas rei. Vnde circa quidditatē rei non fallitur. Sed circa ea quæ circūstant quidditatē rei: falli potest: dum vnum ordinat ad aliud: vel componendo: vel diuidēdo: vel ratiocinādo. Et ꝓpter hoc circa illas propositiones: intellectus errare non potest: quæ statim cognoscuntur cognita terminorum quidditate: sicut accidit circa prima principia. Circa conclusiones tamen: per accidens cōtingit intellectum decipi. Circa vero quidditatem in rebus cōpositis contingit intellectum decipi: nō ex parte organi: quia intellectus nō est vtens organo corporali: sed ex parte cōpositionis intercedentis circa diffinitionē: dum s. diffinitio vnius rei est falsa de alia: sicut diffinitio circuli de triangulo: vel dum aliqua diffinitio est falsa implicans cōpositionem incompossibilium: vt si accipiat hoc vt diffinitio alicui⁹ animalis irrationalis: rationale animatum. Vnde in rebus simplicibus: in quarum diffinitionibus compositio interuenire non potest: non potest decipi intellectus: sed deficimus in attingēdo: vt dicit philosophus. ix. Metaphi. Error autem in peccātibus cōtingit: ex applicatione rationis ad particulare.

Quōm̄ intellect⁹ pōt decipi et quōm non

§. XIIII. CVM QVAERITVR

Vtrum vnā & eandē rem vn⁹ alio melius intelligere possit: Respondet. b. Tho. vbi. ē. arti. vij. ꝙ intelligi aliquid melⁱ⁹ vel magis ab vno q̄ altero: pōt intelligi dupliciter Vno mō: ꝙ magis vel melius determinet actū intelligēdi ex parte rei intellectæ: & sic non pōt vnus eandem rem magis intelligere q̄ alius: qa si intelligeret illam rē aliter q̄ fit: vel melius vel peius: falleretur et non intelligeret. Alio modo pōt intelligi: vt determinet actum itelligēdi ex parte intellect⁹. Et sic vn⁹ pōt magis vel melⁱ⁹ intelligere vnā rem q̄ alius: qa melioris est virtutis intelligendo. Sicut etiā melius videt aliqd vnus q̄ alius: inquātum virtus plectior videndi: est in vno q̄ in alio. Sic etiā intelligitur per experiētiā: vnus alio ꝓfundiꝰ intelligere. Sicut ꝓfundius intelligit qui aliquā conclusionē pōt reducere in prima principia & causas primas: q̄ q̄ potest reducere solū in causas ꝓximas. Contingit aūt hoc ꝙ. s. vnus intelligat melⁱ⁹ altero: duplici ex causa. Primo ex parte dispositionis corporis: qa quāto est corp⁹ melⁱ⁹ dispositū: tāto melⁱ⁹ fortitur aīam: qua mediante melius intelligit. Secūdo ꝓtingit hoc: ex parte inferiorū virtutū: quibus intellectus indiget ad sui operationē. Illi em̄ in quibus virtus imaginatiua: cogitatiua: & memoratiua sunt melⁱ⁹ dispositā: sunt melius dispositi ad intelligendum.

Intellectus quomodo intelligit singularia.

§. XV. SI QVERITVR. VTRVM

Pri⁹ itelligat diuisibile q̄ indiuisibile. Rūdet beat⁹ Tho. Vbi. ē. arti. viij. ꝙ indiuisibile aliquid dicitur triplicit̄: vt dicitur in. iij. de anima. Vno modo: sicut continuū indiuisibile: quia est indiuisum actu: licet sit diuisibile potentia. Et huiusmodi indiuisibile pri⁹ est intellectum a nobis: q̄ eius diuisio quę est per partes: quia cognitio cōfusa prior est q̄ distincta: vt dictum est. ē. Secūdo modo dicitur indiuisibile ſm speciem: sicut ratio hominis est quoddā indiuisibile. Et hoc modo: est etiā pri⁹ indiuisibile intellectū: q̄ diuisio eius per partes rationis: vt dictum est. ē. Et iterū prius q̄ intellectus componat: & diuidat affirmando vel negando. Et huius ratio est: quia huiusmodi indiuisibile: duplex intellectus sc'm se: intelligit sicut ꝓprium obiectū. Tertio modo indiuisibile dicitur: vt punctus & vnitas q̄ nec actu: nec potētia diuidūtur. Et huiusmodi indiuisibile per posterius cognoscitur: nam cognoscitur per priuationem diuisibilis. Vnde punctū priuatiue diffinitur. Pūctū est: cuius pars nō est. Et similiter ratio vnius: est q̄ sit indiuisibile: vt dicitur. x. Meta. Et ratio huius est: qa hmōi indiuisibile habet quādam oppositionē ad rē corporalē: cuius quidditatem primo & per se intellectus accipit.

Indiuisibile dicitur tripliciter.

§. XVI QVOD INTELLECTVS

nr intelligit corporalia quę sunt infra se: ꝓut sunt abstracta a materia. i. vniuersalia & necessaria. Indirecte aūt intelligit: etiā singularia cōtingentia & futura. Quātum ad primū: sciendū ſm. b. Tho. vbi. ē. q. lxxxvj. arti. j. ꝙ singulare in rebus materialib⁹: primo & directe intelligere nō potest. Cuius rō est: quia principiū singularitatis in reb⁹ materialibus: est materia individualis: intellectus autem noster (vt dictū est) intelligit abstrahēdo speciē intelligibilē ab hmōi materia: qd' aūt a materia idiuiduali abstrahit est vniuersale. Vnde intellectus noster directe: nō ē cognoscitiuus nisi vniuersaliū. Indirecte aūt: & quasi ꝑ quādā reflectionē, pōt intelligere singulare: (qa sicut dictū ē) lect⁹ ietiā posq̄ ſpēs intelligibiles abstraxerit: non pōt ſm eas actu intelligere: nisi cōuertēdo se ad phantasmata in qb⁹ ſpēs intelligibiles itelligit: vt dī. iij. de anima. Indirecte igit intelligit singularia: quorū sunt phantasmata. Et hoc modo format hāc ꝓpositionē. Sortes est homo. Quod em̄ potest virt⁹ inferior: vt sensus apprehēdere singulare: potest & superior: vt intellectus & eminētiori modo. Sed & vniuersalis rō intellectus practici: in electione no mouet ad appetēdū: nisi mediāte particulari apprehēsione pus sensitiuę. Cōtingētia aūt dupl⁹ possūt cōsiderari. Vno mō inquantū cōtingētia. Et ſm hoc a sensu directe cognoscūtur: ab intellectu autem indirecte. Est em̄ vnūquodq; contingēs ex parte materiæ: qa cōtingēs est: qd' pōt esse & nō esse. Potētia aūt pertinet ad materiā. Materia aūt est individuationis principiū: & ideo hic vt singularia indirecte intelligūt. Alio mō possunt cōsiderari: ſm ꝙ in eis aliqd necessitatis reperitur. Nihil em̄ est adeo contingens: quin in se aliquam necessitatem habeat: sicut hoc ſm quod est Sortē currere: in se qdē contingens est: habitudo autē cursus: ad motū est necessaria. Necesse ē em̄ Sorte moueri cū currit. Et ſm hoc cognoscunt directe ab intellectu: videlicet rationes vniuersales & necessarie cōtingētiū. Vū si attendant rationes vniuersales scibilis: oēs sciētiæ sunt de necessarijs. Si attendant res ipæ: sic quædā scientia est de necessarijs: quædam de contingentibus.

Cōtingentia dupl⁹ possunt considerari.

§. XVII. DE COGNITIONE FV

turorū: eodē modo cōsiderandū est: sicut & de cognitione cōtingētiū. Nā ipsa futura: vt sub tpe cadūt: sunt singularia: quę intellect⁹ humanus nō cognoscet: nisi per reflectionē (vt dictū est.) Rationes aūt futurorū: possunt vises ee in intellectu pceptibiles: & de eis possunt esse scientię. Sciendū tamen: ꝙ futura dupliciter cognosci possunt. Vno mo

Universidad de Deusto
Biblioteca

dō in seipsis. Et sic cognosci non possunt: nisi a deo cui futura sunt presentia: inquantum. ſ. eius intuitus æternꝰ fertur: simul supra totū rēporis cursum. Alio modo cognosci possunt futura in suis causis: & sic etiā a nobis possunt cognosci. Et si ita sint in suis causis: vt ex eis de necessitate ꝓueniāt: cognoscūtur per certitudinē scientię: sicut ecli ꝑsis ꝑ astrologo. Si aūt ita sint in causis suis: vt ꝓueniāt ex eis vt in pluribus: sic cognosci possunt ꝑ coniecturam vel magis vel minꝰ certā: ꝑm ꝙ causa est magis vel minꝰ inclinata ad effectꝰ hmōi. Qd' aūt aliqñ aia cognoscat futura: hoc non est ꝑm naturā aię: etiā cū alienat a sensibus: sed magis per impræssionē causarū aliquarū superiorum vel virtute dei ministerio angelorū: sicut in veris ꝓphetis: vel virtute dæmonū: sicut in diuinis & maleficis: vel etiā aliqñ: ꝑ impressionē corporū cœlestiū. Ex impressiōe em corporū cœlestiū: immutat aliqñ phātasia: vt fiāt aliqua signa imaginatiua futurorū euentuū: ad q̄ se extendit vis corporū cœlestiū: & hęc magis percipiūtur a dormiētibꝰ: q̄a a vigilātibus. Infinita aūt: nec ꝑ in actu nec ꝑ in habitu intellectus cognoscere pōt: qa in rebus materialibus quarū quidditas est obiectum ꝓpriū: intellectus nostri nō inuenit infinitū: vt dī in. j. Physi. Sed in potentia tantū: qa nū q̄ potest tot cognoscere: quin adhuc plura possit cognoscere. Infinitus autē dī deus: sicut forma quę nō est determinata per materiā: & in statu vię: a nobis cognosci nō pōt ꝓpter defectū intellectus nostri: qui nō intelligit: nisi materialia. Sed in alia vita: in gloria cognoscetur perfecte.

§. XVIII. ANIMA INTELLECTIua intelligit se: & ea que in ea sunt: vel ab ea ꝓcedunt: vt habitus: actus: intellectus: & volūtas. Et quātū ad primū. Aia nō cognoscit seipsam ꝑ essentiā suā: sed ꝑ spēs intelligibiles: sicut & alia. Pro cuius declaratiōe dicit. b. Tho. in. j. pte. q. lxxxvij. artic. j. ꝙ vnumqd'q̄ cognoscibile est: fm ꝙ est in actu: nō ꝑm ꝙ ē in potētia: vt dī in. ix. Metaphy. Sic em aliquid est ens & verum: qd' sub cognitiōe cadit: put est in actu: & hoc manifeste apparet in sensib⁹. Nō em visus ꝑcipit coloratū i potētia: sed coloratū in actu. Effētia igitur dei: q̄ est actꝰ purꝰ & ꝑfectus: est simplr & ꝑfecte ꝑm seipsam intelligibilis. Vnde deus ꝑ essentiā suam: nō solū seipsū: sed etiā oia alia intelligit. Angeli aūt essentia: est quidē in gñe intellectuū vt actus: nō tn vt actus purꝰ & cōpletus. Vñ eius intelligere: nō cōpletꝰ ꝑ essentiā suā. Quāuis em āgelꝰ ꝑ essentiā suā se intelligat: nō tn alia oia a se: ꝑ essentiā suā cognoscere pōt: sed ꝑ similitudines reꝝ intelligibiliū. Intellectus autē humanus: in gñe intellectuū se habet: vt ens in potētia tantū: sicut & materia se habet in gñe rerū sensibiliū: vñ & possibilis nominat. Et qa cōnaturale est intellectui nostro: vt ad materialia & sensibilia respiciat (vt dictū est. ā. ꝓ̄ns est: vt sic seipm intelligat intellectus noster: ꝑm ꝙ fit actu ꝑ spēs intelligibiles: a sensibilibus abstractas: per lumē intellectus agētis. Nō ergo per essentiam suā: sed per actū se cognoscit intellectus noster. & hoc dupliciter. Vno modo particulariter. ꝑm ꝙ Sortes vel Plato percipit se habere aīmā intellectiuā: ex hoc ꝙ percipit se intelligere. Alio modo: ꝑm ꝙ naturam mentis ex actu intellectus consideramꝰ. Et ad istā secundā cognitionem: nō sufficit ꝓsentia aīmę: sicut ad cognitionem primo mō. Sed requirit diligēs: & subtilis inquisitio. Vñ multi naturā aīmę ignorant: & alq̄ multi circa naturam aīmæ errauerunt. Quod autē Augu. dicit in lib. de trini. ꝙ anima seipsam: per seipsam cognoscit: intelligitur ꝙ i suipsius cognitionē venit: sed per actum suū. Cognoscit intellectus habitꝰ: sed per actus ipsorū. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. vbi. ā. arti. ij. ꝙ habitus est mediū inter potētiam puram: & actū purum: Dictum est autem: ꝙ nihil intelligitur: nisi ꝑm ꝙ est in actu. Sicut igit̄ iquantum habitus deficit ab actu perfecto: deficit ab hoc: vt nō sit per seipsum cognoscibilis: sed necesse est: vt per actum suū cognoscat. Siue. dū aliquis percipit se. habere habitū: per hoc ꝙ percepit se. ꝓducere actū ꝓpriū illius habitus Siue dum aliquis inquirit naturā & rationem habitus: ex consideratione actus. Si autē obꝰiciendo dicat: illud ꝓpter qd' vnūquodq̄ tale: & illud magis: sed res cognoscūtur ab aia ꝑ habitus: ergo multo magis habitus ab anima debent per se cognosci. Rñdetur: ꝙ regula ista propter qd' vnūquodq̄ &c. habet veritatē si intelligat in rebus vniꝰ ordinis: pura in vno genere causę: vt si dicat: ꝙ sanitas sit ꝓpter vitam: sequit: ꝙ vita sit magis desiderabilis. Sed si accipiatur ꝑm ea: quæ sunt diuersorū ordinū: nō habet veritatē regula illa: vt si dicat: ꝙ sanitas est propter medicinā: nō ideo sequitur: ꝙ medicina sit magis desiderabilis: q̄ sanitas: quia sanitas est in ordine finiū: medicina autē in ordine causarū efficiētiū. Sicut si accipiamꝰ duo: quoꝝ vtrūq̄ sit per se in ordine obiectoꝝ cognitiōis: illud propter qd' aliud cognoscitur: erit magis notū: sicut pricipia conclusionib⁹. Sed habitus inquantū habitꝰ: non sunt de ordine obiectoꝝ: nec ꝓpter habitū alia cognoscunt: sicut per obiectū cognitionis: sed sicut ꝓpter dispositionē vel formā: qua cognoscēs cognoscit. Cognoscit insuper actū ꝓpriū intellectus. Vnūquodq̄ em cognoscit ꝑm ꝙ est in actu. Vltima autē intellectus perfectio est: eius operatio. Non em est sicut actio tendens in alterū: quę est perfectio operati: sicut ædificatio domꝰ ędificatę: sed manet in operante: vt perfectio & actus eius: vt dicitur. ix. Meta. Hoc ē ergo primū: quod de intellectu intelligitur actus eius: id ē ipsum eius intelligere. Sed in hoc est differētia in ordine intellectuū: nā intellectus diuinus: idem est in eo ꝙ intelligat se intelligere: & ꝙ intelligat suam essentiam: qa suū intelligere: est sua essentia. In angelo aūt: quāuis aliud sit ꝑm rationē ꝙ intelligat suū intelligere: & ꝙ intelligat suā essentiā: tamē simul in vno actu virtūq̄ intelligit: qa hoc qd' est intelligere essentiā suā: est ꝓpria perfectio essentiæ suę: simul autē vno actu intelligit res cū ꝑfectione sua. In intellectu vero humano: nec suū intelligere: nec proprium obiectum: est essentia eius: sed aliquid extrinsecum. ſ. natura generalis: & ideo id: quod primo cognoscitur ab intellectu humano: est obiectum eiꝰ. Secūdario cognoscit actus eius: quo cognoscitur obiectum: & per quē cognoscit ipe intellectus. Cognoscit insuper intellectus & actū voluntatis: actus enim voluntatis nihil aliud est: q̄ inclinatio q̄dam consequens formam intellectiuam: sicut appetitꝰ naturalis est: inclinatio sequens formam naturalem. Inclinatio autē cuiuslibet rei est: in ipsa re per modum eiꝰ. Vnde inclinatio quæ est apperitus sensibilis: est in sentiente: & similiter inclinatio intelligibilis quæ est actus voluntatis: est intelligibiliter in intelligente: sicut in principio & obiecto proprio. Quod autem intelligibiliter est in ali quo intelligente: consequēs est vt ab eo intelligat: vnde actus voluntatis intelligitur ab intellectu: & inquantum aliquis percipit se velle: & inquārum quis percipit naturam huius actus: & per consequens naturam huius principij: ꝙ est habitus vel potentia.

Ordoin telligibilium

Qualit cognoscit habitus.

Intellectus cognoscit ꝓpriū actum.

Intelligentiæ natura.

Actus voluntatis cognoscitur.

§. XIX. SVNT AVTEM EFFEctꝰ animæ: qui sunt actꝰ voluntatis in intellectu: nō ꝑ similitudinē tantū: sicut corpora: nec per præsentiam vt in subiecto: sicut artes: sed sicut principiatū i principio: in q̄ habetur notio principiati. Quod anima humana ꝑm statum vitæ ꝓsentis: nō potest perfecte intelligere quæ sūt supra se: scilicet āgelos & deū. Vnde Sap̄. ix. Quę in cœlis sunt: quis inuestigabit? Et āgeli quidē qui dicunt substātiæ separatę: nec ꝑ seipos: nec ꝑ similitudines rerum materialiū: possunt intelligi perfecte ꝑm beatū Tho. in. j. parte. q. lxxxvij. arti. j. & ij. Sciendū tn ꝑm ipm: ꝙ Plato ꝙ posuit substātias immateriales: etiā materialiū ꝑ se subsistētes: quas ideas vocabat (vt dictū est) dicebat ꝙ substantię immateriales non solū intelliguntur a nobis: sed sunt prima a nobis intellecta. Sed ꝑm Aristo. sni am quam magis experimur: intellectꝰ noster ꝑm statū vitę ꝓsentis: habet naturalē respectū ad rerū materialiū naturas: vñ nihil intelligit: nisi cōuertēdo se ad phantasmata. Et sic substātias immateriales: cū nō cadant sub nra imagination & sensu: primo & per se: scd'm modū cognitionis: nos expte cognoscere nō possumus. Sed Auerrois in cōmēto de aia ponit: ꝙ i fine in hac vita homo ꝓuenire potest ad hoc: vt intelligat subas separatas: ꝑ cōtinuationē vel vnionem cu iusdā subę separatæ a nobis: quem vocat intellectū agētē: qui cū sit suba separata: intelligit subas separatas: vnde: cū fuerit nobis perfecte vnitus: sic vt per eū intelligere possimus: intelligemus tūc subas separatas: ꝑfecte autē vnitur nobis scd'm ipm iste intellectus agēs: cū oia intellecta speculata cognouerimꝰ: & tūc per eū poterimus: cognoscere oia materialia & immaterialia. Hāc autē positionē Auerrois reprobat. b. Tho. pluribus rationib⁹. Primo: quia intelligere omia speculata: vix contingit alicui in hac vita: & sic nullus vel pauci ad fœlicitatē peruenirent: qd' est cōtra ꝓpm in. j. Meta. qui dicit ꝙ fœlicitas est: quoddā bonū cōmune: qd' pōt ꝓuenire oibus: nō orbatis ad virtutē. Secūdo qa ꝑ̄s dicit expresse in. j. Meta. ꝙ fœlicitas est: operatio scd'm ꝑfectā virtutē. Et enumeratis multis virtutib⁹ in. x. Meta. ꝓcludit ꝙ vltima fœlicitas cōsistēs i vltima cognitione maximoꝝ intelligibiliū: ē scd'm ꝙ tutē sapiētię: quā posuit in. vi. esse caput sciētiarū speculatiuarū. Et sic patet ꝙ Aristo. Posuit vltimā fœlicitatē: i cognitiōe substarū separatarū: q̄lis pōt haberi ꝑ speculatiuas sciētias: nō ꝑ vnionē intellectꝰ agētis: cōsultā a quibusdā. Tertio: qa (vt dictū ē. ā. scd'm Aristo.) intellectus agens: non est substāta separata: sed quædam virtus aiæ. Inducit & alias rationes tres ob breuitatē omissas. Itē: nec ꝑ rerum cognitionem materialiū possumus deuenire ad cognitionē angelorū seu substātiarū separatarū. Cū em substātiæ immateriales vt angeli: sint omnino alterius rationis a quidditatibus rerū materialiū: quantūcūq̄ intellectus noster abstrahat quidditatē rei materialis a materia: nequaq̄ peruenit ad aliquid simile substātiæ immaterialis. beatus Tho. vbi. ē. Vnde & dionysius dicit. j. c. de diuinis nominibus ꝙ sensibilibus intelligibilia: compositis simplicia: & corporibus incorporalia: ꝓprehendi non possunt: possumꝰ vtiq̄ ex huiusmodi materialibus considerationis: in aliquālem cognitionē deuenire substātiarū separatarū: sed non perfectā: qa nō est sufficiēs comparatio materialiū ad immaterialia: & similitudines quiæ a materialibus accipiuntur: ad intelligēdū immaterialia: sunt multum dissimiles ꝑm Dionysiū. Tractat autē in sciētijs maxime de superioribus per viā remotionis: sicut corpora cælestia notificat Aristo. per negationē proprietatū corporum inferioꝝ: & sic a sanctis dantur documenta de angelicis: per remotam formā. Ex his sequitur: ꝙ de? nō est id quod primum ab intellectu nostro cognoscitur in hac vita. Si enim substātias separatas creatas intelligere non valemus: multo minus essentiam substantię increatæ. Vnde Ioannis. j. Deū nemo vidit vnq̄. Sed magis per creaturas deuenimus in cognitionem dei: scd'm illud apli ad Rom̄. j. Inuisibilia dei a creatura mūdi: ꝑ ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Primum enim: quod intelligitur a nobis in statu viæ: est quidditas rei materialis: quod est obiectum ꝓprium intellectus nostri: deus autem omnino immaterialis est. beatus Tho. vbi. ā. arti. iij.

TITVLVS. IIII. DE VOLVNTATE.

¶De cōparatione volūtatis ad intellectū. Cap̄m. j.

DE VOLVNTATE. QVAE est alia potentia a sensualitate. Vbi primo sciēdum: ꝙ voluntas non est eminentior intellectu simpliciter: sed ꝑm quid. Pro cuius declaratione: dicit beatus Tho. in. j. parte. q. lxxxij. ꝙ eminentia alicuius ad alterum: potest attendi dupliciter. Vno modo: simpliciter. Alio modo: scd'm quid. Consideratur autem quid tale simpliciter: quando prout est scd'm se tale. Scd'm: quid autem dicitur aliquid tale: prout scd'm respectum ad alterum: est tale. Si igitur intellectus & voluntas considerentur ꝑm se sic intellectus eminentior inuenitur. Et hoc apparet: ex ꝓparatione obiectorum adinuicem: obiectum em intellectus est simplicius & magis absolutum: q̄m obiectū voluntatis. Nam obiectum intellectꝰ: est ipsa rō obiectū voluntatis. Bonum autē appetibile: cuius rō est in boni appetibilis. Bonum autē appetibile: cuius rō est in intellectu: est obiectū volūtatis: quāto autē aliqd est simplicius & abstractius: tāto scd'm se est nobilꝰ & altius. Et ideo obiectū intellectus est altius q̄ obiectum volūtatis. Cum ergo propria ratio potētiæ sit: scd'm ordinē ad obiectū sequit scd'm se & simpliciter ꝙ itellectus sit nobilior volūtate & altior. Vñ & ꝑ̄s. i. x. Ethic. ponit itellectū altissimā potētiā animæ. Scd'm qd autē: & ꝑ ꝓparationē ad alterū: voluntas interdū inuenit altior intellectu: ex eo. ſ. ꝙ obiectū volūtatis in re altiori inuenit. q̄ obiectū itellectus. Sicut si dicerem: auditū esse nobiliorē visu scd'm qd inquātū res aliqua: cuius est sonus: nobilior est aliqua re cuius est color: quāuis color sit nobilior & simplicior sono. Vt em. ā. dictū est: electio intellectꝰ ꝓsistit in hoc: ꝙ ratio rei intellectæ: est i intelligente. Actus vero volūtatis perficitur in hoc: ꝙ volūtas inclinatur ad ipsam rē: prout in se est. Et ideo ꝑ̄s dicit in. v. Meta. ꝙ bonū & malum quę sunt obiecta voluntatis: sunt in rebus. Verum autē et falsum: quę sunt obiecta intellectus: sunt i mente. Quanto igit res: in qua est bonū est nobilior ipsa aia: in qua est ratio intellecta per cōparationē ad talē rem intellectꝰ est altior volūtate. Vnde melior est amor dei: q̄ cognitio. Ecō trario aūt melior cognitio rerū corporaliū: q̄ amor. Simpliciter tamen intellectꝰ: est altior q̄ voluntas.

Quod voluntas est nobilior intellectu & quomodo non

Melior ē amor dei q̄ cognitio.

Quō intellectꝰ ē prior voluntate vel econtrario.

§. I. EST ETIAM INTELLECTVS quo ad actū: prior volūtate scd'm ordinē naturæ & simpliciter: sicut motiuū mobili: & actiuū passiuo. Bonū em intellectū est: qd' mouet volūtatē. Vnde figurat itellectꝰ ꝑ virū q est ꝑfectior & nobilior muliere: quæ signat volūtatem. Sic enim exponit Aug. illud Io. iij. dictum Samaritanæ. ſ. voca virum tuū. i. repsenta intellectū tuum. Vbi sciendū: ꝙ primo volūtas hoīs accipit: quasi viros illegitimos quinq̄ sensus: iuxta illud. Quinq̄ viros habuisti. Nam a deo dispositum est: vt vsq̄ ad tēpus vsus rationis qs sequatur instinctus sensuū: seu sensualitatis sine ꝑcō. Nec em imputatur ad peccatū: qd' quis facit antevsum rationis. Postea si accipit voluntas intellectum seu rationē in virum vt. ſ. sequat instinctū rationis nō sensualitatis: legitime est volūtas despōsata. Si autem sequat errorem: id est sensualem appetitum: adulterat seu fornicatur spiritualiter anima. iuxta illud Hiere. iij. Tu autē fornicata es: cū amatoribus multis &c. Io. iij. Hunc quem habes: non est tuus vir. Sicut ḡ. ex viro & muliere legitime cōiūctis: generat proles legitima cui debet hæreditas: ita ex intellectu & volūtate: ꝓcipit bonū ꝓpositū operis: principiū tamē actiuū est vir: & mulier passiuum. Ita & intellectus est: qui mouet voluntatē & concipitur opus bonū per ꝓpositum: nascitur per operis executionē. Operatur etiam ad generationē influxus solis: qa homo hominē generat & sol: sic influxꝰ gratię solis Iesu christi principaliter operatur: in bonis operibus nostris: quæ opera si sint magnę probitatis masculi sunt: si imperfecta: fœminæ q̄b⁹ demū reseruatur hæreditas æterna. Diabolus autem permaxime: quærit ipedire præcipua opa: vt ꝓniam: restitutionē: mūdi cōtēptū & hmōi: non aūt multū curat de his: q̄ sunt de genere bonoꝝ: vt ieiuniū: ꝛelemosyna & hmōi. In cuius figurā legitur: ꝙ Pharao rex Aegypti præcepit masculos Hebræorum occidi: & fœminas reseruari (vt exponit Origenes (. Nutriunt hi filij. ſ. bonoꝝ opeꝝ: ꝑ oꝛonē & doctrinā & sacra. Crescunt ꝑ ꝓfectū virtutū. Sic cōtrario: ꝓ volūtatē ꝓcipiunt ex errore intellectꝰ: sequētis sensualitatem ꝑ mala opa: q̄ priuant hereditate æterna. Et sicut mulier laborat in partu: ita volūtas in bene operando: iuxta illud Ioā. xvj. Mulier cū parit: tristitiā habet. Cū aūt q̄rit Quo. Si voluntas moueat intellectū? Rñdet. b. Tho. in. j. parte q. lxxxij. art. iij. ꝙ aliqd dī mouere dupliciter. Vno mō ꝑ voluntatem modū finis: sicut dī ꝙ finis mouet efficientē: & hoc modo tas mouet intellectus mouet voluntatē: quia bonum intellectū est uel inobiectū volūtatis: & mouet ipsam vt finis. Alio modo dicitur aliqd mouere ꝑ modū agētis: sicut alterās mouet alteratū: & impellens impulsum. Et hoc mō voluntas mouet intellectū: & oēs alias vires: vt Ansel. dicit in lib. de similitudinib⁹. Cuius rō est: qa in oibus potētijs ordinatis actiuis, illa potentia: q̄ respicit finē vlem: mouet alias potentias: quæ respiciunt fines particulares: & hoc apparet ā in naturalibus: q̄ in politicis. Cœlum em: qd' agit ad cōseruationē vniuersalē generabiliū & corruptibiliū mouet oia iferiora corpora: quorū vnūquodq̄ agit ad cōseruationē: ꝓpriæ speciei vel idiuidui. Rex etiam q̄ itendit bonū cōmune totiꝰ regni mouet ꝑ imperiū suū singulos præpositos ciuitatū: qui singulis ciuitatib⁹ regni curā impendunt. Obiectū igit volūtatis cū sit bonū & finis cōmuni: & quælibet potētia cōparatur. ad aliqd bonū ꝓ priū sibi cōuenies: sicut visus ad perfectionē coloris: itellectꝰ ad cognitionē veri: ideo voluntas per modū agētis mouet oēs animæ potētias: ad suos actꝰ: preter vires naturales vegetatiuæ partis: q̄ nostro arbitrio subduntur. Hæ autem duæ potentiæ in actibus suis se inuicē includūt qa intellectus intelligit volūtatē velle & volūtas vult intellectū intelligere. Et simili rōne bonum cōtinet sub vero.

Exodi. j.

Aia nō ꝑcipit ꝑfecte intelligere ex ꝑ̄s

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquantum est quoddã verũ intellectum: & verum ꝓtinetur sub bono: inquãtũ est quoddã bonũ desideratũ: fm tm rationẽ cõmunitatis obiectoꝝ: vtriuslꝫ (vt dictũ est) intellectus simpliciter est altior & nobilior volũtate. Nec est ire in infinitũ: quia intellectus qui mouet voluntatẽ non mouetur semper a voluntate: sed principium conciliãdi et intelligendi est: aliquot intellectuum principiũ altius intellectu nostro: & hoc est deus.

§. II. VTRVM VOLVNTAS VE

Multiplex est necessitas.

lit aliqd ex necessitate. Rñdet bea. Tho. vbi. ꝯ. arti. ſ. ꝑ necessitas multipliciter dr̃. Necesse em̃ est: qd̃ nõ põt nõ esse qd̃ quidẽ cõuenit alicui dupliciter. ſ. ex pricipio intrinseco vel ex principio extrinseco. Ex principio qdẽ intrinseco dupliciter. ſ. vel ex materiali: vel ex formali pricipio. Ex materiali quidẽ pricipio: sicut cũ dicim⁹, Ome qd̃ cõpositũ est: ex cotrarijs necesse est corrũpi. Ex formali sicut cũ dicimus: ꝑ necesse est triangulũ habere tres angulos: æquales duob⁹ rectis. Ec hæc est necessitas naturalis: & absoluta. Alio modo conuenit alicui: ꝑ non possit non esse ex aliquo extrinseco fine: vel agente. Fine quidem sicut cum quis non potest consequi sine hoc vel bene consequi aliquem finem: vt cibus dr̃ necessarius ad vitam: et equ⁹ ad iter. Et hæc vocatur necessitas finis: quæ interdum etiam dicitur vtilitas. Ex agente autẽ hoc alicui conuenit: sicut cum aliquid cogitur ab aliquo agente: ita ꝑ nõ possit cõtrarium agere. & hec dr̃ necessitas coactiõis. Hæc ergo necessitas coactionis repugnat voluntati. Nam hoc dicim⁹ violentum: qd̃ est contra inclinationem naturalem rei: ipse aũt modus voluntatis: est inclinatio quædam in aliquid. Et iõ sicut dr̃ aliquid naturale: qa est fm inclinationem naturæ: ita dicitur aliquid voluntariũ: qa est fm inclinationem voluntatis. Sicut ergo est impossibile: ꝑ sit aliqd simul violentũ & naturale: ita est impossibile ꝑ aliquid simul sit simpliciter coactũ & volũtariũ. Necessitas finis nõ repugnat volũtati: qñ ad finem non põt pueniri nisi vno modo sicut ex voluntate transeundi mare: fit necessitas in voluntate vt velit nauim. Sil'r necessitas naturæ nõ repugnat voluntati: qminmo necesse est: vt sicut intellectus inhæret primis principijs: ita volũtas inhæreat vltimo fini: qui est beatitudo. Finis em̃ se habet in operatiuis: sicut principium in speculatiuis: vt dicitur in. ij. lib. Phyſi. Et sic ex necessitate vult quis beatitudinem.

Natura qũo dicitur.

§. III. VOLVNTAS NON VVLT

omnia ex necessitate: & si aliquid vt btitudinem. Pro cuius declaratiõe dicit btus Tho. vbi. ꝯ. arti. ij. ꝑ sicut intellect⁹ naturaliter & ex necessitate inhæret primis principijs ita voluntas vltimo fini. Sunt aũt q̃dam intelligibilia q̃ non habent necessariã connexionẽ ad prima principia: sicut cõtingentes ꝓpositiones: & talibus nõ de necessitate assentit intellectus. Sic ex parte volũtatis sunt quædã particularia bona: quæ non habent necessariam connexionẽ ab btitudinem: quib⁹. ſ. huiusmodi: qs deo ihæret: in quo sola consistit vera beatitudo. Sed tamen antecẽ per certitudinem diuinæ visionis: necessitas huiusmodi cõnexionis demonstretur: voluntas non ex necessitate ihæret deo nec his quæ sunt dei. Sed voluntas videtis deum ꝑ essentiam ex necessitate inhæret deo: sicut nũc ex necessitate volumus esse beati. Patet ergo ꝑ voluntas in nihil tendere potest: nisi sub ratione boni. Sed quia bonũ multiplex ẽ non propter hoc ex necessitate determinatur ad vnum.

¶ De libero arbitrio. Capitulum. ij.

Diffinitio li. ar.

DE LIBERO ARBILRIO.

hoc sic diffinit magister senten. in. ij. lib. dicẽs. Liberũ arbitriũ est facultas rõnis & volũtatis q̃ bonũ gra assistente: eligitur & malũ gra desistẽte. ſ. deficiẽte. Ex prima particula huius diffinitionis oñdit⁹: ꝑ liberũ arbitriũ est potentia non actus vel habit⁹: dr̃ em̃ facultas hic potẽtia expedita. i. libera. Nec ꝑ em̃ potest dici actus: qa actus non semper manet in hoie: sed transit: liberum arbitrium semper manet i hoie. Sed nec ꝑ in hoie habitus dici põt. Et rõ est: qa habitus dicũtur: scd'm quos nos habemus bene vel male ad actus vel passiones: vt dr̃ in. ij. Ethi. Nam per temperantiam bñ nos habemus circa concupiscentias: per intẽperantiã aũt male: ꝑ habitũ sciẽtiæ bñ nos habemus ad actũ intellect⁹: dum ꝑ eũ cognoscimus: verum & ꝑ contrariũ habitum male. Liberũ autẽ arbitriũ indifferẽter se habet: ad bene vel male eligendũ. Vnde impossibile est: ꝑ liberũ arbitriũ sit habitus: est ergo potentia. Quãuis em̃ scd'm ꝓpriã significationẽ vocabuli nominet quẽdã actũ: tñ scd'm eõem vsum loq̃ndi liberũ arbitriũ dicim⁹ id qd̃ est principiũ huius actꝰ. ſ. quoniã libere iudicat. Principiũ aũt in nobis actus est potẽtia vel habit⁹: sed ꝓbatũ ẽ ꝑ habit⁹ esse nõ põt: ergo potẽtia est. Ex scd'a particula diffinionis cum. ſ. dr̃ rõnis ꝙ & volũtatis: nõ dat intelligi: ꝑ ista potentia sit vna cõposita ex rõne & voluntate: vel ꝑ sit vtraq̃: sed ꝙ ad actum liberi arbitrij concurrũt: ratio & volũtas: & dicit bea. Tho. in. i. parte. q. lxxxiij. ar. ij. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. vbi. ꝯ. ar. iij. ꝙ liberũ arbitriũ est electio: ꝑ hoc dicimur liberi esse arbitrij: qa possumus vnũ recipere de duob⁹ alio recusato qd̃ est eligere. Et iõ naturam liberi arbitrij ex electione considerare oportet. Ad electionem aũt concurrit aliqd ex parte cognoscitiuæ virtutis: & aliqd ex parte appetitiuæ. Ex pte cognoscitiuæ regritur consiliũ: per qd̃ diiudicatur qd̃ sit tandem ꝓferendũ. Ex parte appetitiue requiritur: ꝙ appetendo accepteſ: qd̃ ꝑ consiliũ dꝫudicat. Vñ pꝫs in. vj. Ethi. sub dubio relqt: vtrũ electio principalius pertineat ad vim cognitiuã: vel ad vim appetitiuam. Dicit em̃ ꝙ electio: vel est intellectus appetitiu⁹ vel appetitus intellectiu⁹. Sed in. iij. Et hicõ. in hoc magis declinat: ꝙ sit appetitus intellectiuus nolans electionẽ desyderium consiliabile. Et huius ratio est: quia ꝓpriũ obiectum electionis est id: qd̃ est ad finẽ. Hoc aũt inq̃tum huiusmodi habet rõnẽ boni: qd̃ dr̃ vtile. Vñ cũ bonũ iquãtum hmõi sit obiectũ appetit⁹: sequit ꝙ electio sit principaliter act⁹ appetitiue virtutis: & per ꝓns liberũ arbitriũ ẽ potentia appetitiua. Arbitriũ em̃ importat iudiciũ. Iudicium ꝙ est: quasi cõclusio & determinatio cõsilij. Determinatur aũt consilium: primo ꝑ sniam ratiõis: scd'o ꝑ acceptationẽ appetitus. Et quãuis appetit⁹ nõ sit collatiuus qa collatio importat ꝙparationẽ vnius ad alterũ qd̃ pertinet ad rõnem: tñ inquantum a vi cognitiua conferente mouet: habet quãdam collatiõis similitudinẽ dum vnũ alteri præoptat. Ex tertia particula diffinitionis. ſ. bonum eligitur: gra assistẽte: oñditur gratia necessaria ad bñ agẽdum: nec tñ ex hoc colligitur libertas arbitrij. Liberũ em̃ arbitrium est causa sui motus: ꝑ hoc ꝙ homo seipm̃ mouet ad agendũ: nõ tñ hoc est de necessitate libertatis: ꝙ sit prima causa sui id qd̃ liberũ est: sicut etiã nec ad hoc ꝙ aliqd sit causa alterius: req̃r ꝙ sit prima causa eius. Deus ergo est prima causa mouens causas naturales & voluntarias. Sicut ergo mouendo causas naturales nõ eis aufert: quin actus earum sint naturales: ita mouendo causas voluntarias: non aufert quin actiones earũ sint voluntarię: sed potius hoc eis facit. Opatur ei in vno q̃q: scd'm eius ꝓprietatem. Et hoc est qd̃ ait apſs Phil'. ij. Deus operat in nobis: velle & ꝓficere: & Prouer. xxj. Cor regis in manu dei est: & quocumq; voluerit vertet illud btus Tho. vbi. ꝯ. Opat em̃ in oibus deus velle. inquãtum illud velle est quidam act⁹ naturalis: fm ꝙ deus est cã oĩm motionũ suo influxu quo oĩa mouet. Operatur aũt in bonis velle. ſ. meritorie: inquãtum deus lumine grãe mouet volũtatẽ ad mouẽdũ aliqd meritoriũ. Ex vltima particula oñdit: ꝙ nullus cogitur ad malũ. Vñ Amb. Nemo nr̃m tenet ad culpã: nisi ꝓpria volũtate deflexerit. xv. q. j. nõ est. & Aug. Vasis jre nunq̃ deus redderet interitũ: si nõ spontaneũ inueniretur homo habere pctm̃. xxiij. q. iiij. Nabuchodonosor. §. j. Vñ & Cain dictũ fuit a dño. Gen. iiij. Sub te erit appetitus ei⁹. ſ. peccati: & tu dñaberis illius. Qd̃ aũt aug. dicit: ꝙ homo peccando seipm̃ perdidit & liberum arbitriũ: nõ vult dicere ꝙ perderit illud quo ad libertatẽ naturalẽ: quæ est libertas coactione: sed quãtum ad libertatem̃ q̃ est a culpa & miseria, iuxta illud Ioan. viij. Qui facit pctm̃ seruus est peccati. Et nota ꝙ hæc diffinitio liberi arbitrij: tm̃ conuenit libero arbitrio hominis: dum est viator: vel si intelligatur de libero arbitrio angeli: tũc oportet intelligere de ipso: quantũ ad statũ primũ angelorũ: in quo fuerũt veritabiles scd'm Alex. de Hal'. in summa Raynerius.

Tertia particula diffinitionis.

§. I. HOC AVTEM LIBERVM

arbitriũ nõ ẽ alia potẽtia a volũtate. vñ Damascẽ. i. iij. li. dicit

Scda particula diffinitionis.

dicit: ꝙ liberũ arbitriũ nil aliud est q̃ volũtas. Pro cuius declaratione dicit bea. Thom̃. vbi. ꝯ. arti. iiij. ꝙ potentias appetitiuas oportet esse proportionatas: potẽtijs apprehensitiuis. Sicut aũt ex parte apꝓhẽsionis se habẽt intellectus & rõ: ita ex parte appetit⁹ intellectiui: se habẽt volũtas & liberũ arbitriũ: q̃ nihil aliud est: q̃ vis electiua. Et hoc patet ex habitudine obiectoꝝ & actuũ. Nam intelligere: importat simplicẽ apꝓhensionẽ alicui⁹ rei. Vñ intelligi ꝓprie dicuntur principia: q̃ sine coll atiõe per se cognoscunt. Ratiocinari autem: est de vno deuenire in cognitionẽ alteri⁹. Vñ proprie de conclusionib⁹ ratiocinamur q̃: ex principijs innotescũt. Ex parte autem appetitus velle: importat simplicẽ appetitũ alicui⁹ rei. Vnde volũtas dicitur esse de fine: qui ꝓpter se appetit. Eligere aũt est appetere aliquid: propter aliquid consequẽdum. Vnde ꝓprie est eorũ: quæ sunt ad finẽ. Sicut aũt se habet in cognitiuis principiũ ad cõclusionẽ: cui propter principia assentimus ita in appetitiuis se habet finis ad ea: q̃ sunt ad finẽ q̃ propter finem appetunt. Vnde manifestum est: ꝙ sicut se habet intellectus ad rationẽ: ita se habet volũtas ad vim electiuam: id est liberum arbitriũ. Ostensum est autem. ꝯ. ꝙ eiusdẽ potẽtię est: intelligere & ratiocinari: sicut eiusdem virtutis est: quiescere et moueri. Vnde etiam eiusdẽ potẽtiæ est: velle eligere & per eandem rationẽ. Et propter hoc voluntas & liberum arbitrium: nõ sunt duæ potẽtiæ: sed vna. Electio ergo & volũtas: quantum ad ipm̃ velle sunt diuersi actus: sed tamẽ pertinent ad vnam potentiã: sicut intelligere & ratiocinari. Et quãuis ex parte itellectus sint duæ potentiæ: scilicet intellectus agens: & inielligibilis possibilis: non sic sit distinctio voluntatis in agẽtem & possibilem. Et ratio huius est: quia intellectus agens comparatur ad possibilem vt mouens. Sed ad voluntatem comparatur vt mouens non liberum arbitriũ: sed intellectum: quia bonum apprehensum per intellectum mouet volũtatem: & liberum arbitrium.

Intellectus est principium.

Volũtas ẽ finis.

§. II. LIBERVM ARBITRIVM

est subiectiue i deo: i angelis & i hominib⁹: & perfectius in deo ꝙ in angelis: & perfectius in angelis: ꝙ in hominibus. Primũ. ſ. ꝙ sit i deo liberum arbitriũ: ꝓbatur auctoritate & ratione. Dicit enim Ambro. in libro de trini. Spũs scãc⁹: diuidit singulis prout vult: id est ꝑ libere volũtatis arbitrio nõ necessitatis obsequio. Spiritus aũt scãc⁹ est deus: ergo in deo est liberũ arbitriũ. Ratione probatur sic. Liberum arbitrium est eorũ: quæ nõ ex necessitate vel naturali istinctu volumus: sed libere. Sed deus necessario vult suam bonitatem: velut finem vltimũ volũtatis diuinæ. Alia vero omnia vult quasi ordinata ad istum finẽ. ſ. bonitatem suã. Quæ quidem nõ necessario vult: sed libere: eo ꝙ sua bonitas his: quæ ad ipsam ordinantur non indiget: vnde remanet in eo iudicium liberũ ad volendũ hoc vel illud: sicut etiã in nobis est in his: quæ ad finẽ nõ sunt necessaria. Quod autem ipsum liberũ arbitrium sit perfectius in deo ꝙ in angelis vel hominib⁹: probatur tali ratione. Liberũ arbitriũ præsupponit tria: naturã: vim cognitiuã: & volitiuã. Sed hec tria perfectius sunt in deo: ꝙ in angelis & hominibus: ergo &c. Et quantũ ad primũ scilicet ꝙ natura sit pfect⁹ in deo, ꝙ in angelis & hominibus patet ex hoc: qa natura diuina est increata: & est suũ esse & sua bonitas. Vnde i eo: nõ põt esse defect⁹ aliquis. Nec corruptibilitatis: quia cum sit increata: nõ est ex nihilo: & ideo non est vertibilis i nihil. Nec defect⁹ permixtibilitatis: quia cũ natura diuina sit per essentiã talis non est alterius admixtionis vel cõpositionis susceptibilis. Nec de cuius admixtionis vel cõpositionis susceptibilis. Nec de defectus culpabilitatis: quia cũ eius bonitas sit essentialis: nõ est in malũ flexibilis. Liberũ autẽ arbitriũ hoi sve angeli in suis naturalibus cõsideratũ est: defectuosum quantum ad ista tria. Scd'o: liberũ arbitriũ præsupponit virtutẽ intellectiuã: vbi aũt perfectius inuenitur & nobili⁹ virtẽ intellectiua: ibi est perfectius liberũ arbitriũ: sed perfecti⁹ natura intellectiua inuenit in deo ꝙ in alijs: qa deus intelligit ꝑ vnũ sol'r: qd̃ est idẽ cũ ipso. i. ꝑ essentiã suã. Angelus aũt ꝑ uersionẽ ad suũ superius. ſ. deũ. Homo median te phãsmate a reb⁹ inferioribus: ergo &c. Tertio liberũ arbitriũ: ꝓsupponit virtutẽ volitiuã tanq̃ primã cãm ei⁹. Et quantũ ad hoc: etiã perfectius est in deo: qa in malũ oĩno tendere non põt arbitriũ eius: sicut angeli & hoĩs. Si

Liberũ arbitrium per fectius est ideo ꝙ alijs.

In deo nullus est defectus.

Obiectio mouetur.

aũt obijciat⁹ sic: liberũ arbitriũ inuitaq̃: partem flecti põt scilicet in malũ & in bonũ: & vtã habet ad opposita: sed deus ad malũ flecti nõ põt. Dicit em̃ Adamãs⁹. Nõ peccare soli⁹ dei ẽ: emẽdare sapiẽtis de pœni. di. iij. c. iter hęc. Qd̃ intelligit: nõ ꝙ oĩs creatura peccauerit: vt Hierony. dicit. Sed quia nulla est quæ peccare nõ possit. de pœni. dist. ij. principiũ em̃. §. vlti. Ad hoc rñdet: q̃ cũ malũ sit culpe dicat ꝑ auersionẽ a bonitate diuina: ꝑ quã de⁹ oĩa vult: manifestum est ꝙ ipossibile est deũ velle malũ culpe: & tñ ad opposita se habet eius volũtas iquãtũ põt velle hoc esse vel nõ esse. Vbi notandũ: ꝙ ad rõnem liberi arbitrij nõ pertinet ꝙ quis indeterminate se habeat ad malũ & bonũ. Cuius rõ est: qa liberũ arbitriũ: per se ẽ ordinatum i bonum cũ bonũ sit obiectũ volũtatis: nec i malũ rẽdat: nisi ꝓpter aliquẽ defectũ qui apprehẽdit⁹ vt bonũ: cum electio quæ est actus ꝓprius volũtatis non sit nisi boni vel apparẽtis boni. Et ideo: vbi liberũ arbitriũ est pfectissimũ: vt i deo: in malũ tendere non põt. Sed ad libertatem arbitrij pertinet: vt actionẽ aliquã facere, vel nõ facere possit: et ꝺ deo cõuenit: qa bona quæ facit: põt nõ facere: nec tamen potest malũ facere ratione prędicta. Cũ ergo dr̃: ꝙ liberũ arbitriũ viã habet ad opposita: põt intelligi tripliciter. Primo: qa potest velle bonũ & malũ: & sic non cõuenit deo: qa hoc ipsi portat defectibilitatẽ. Scd'o vt prius aliqd velit: & posiea illud nolit. & hoc etiã deo nõ conuenit: qa repugnat immutabilitati diuinæ. Tertio põt intelligi vtã habere ad opposita: qa põt velle hoc: & nõ velle. Et hoc cõ cõuenit deo: qa ipse habet liberã electionẽ volẽdi aliqd vel nõ volẽdi: qa multa ita libere vult ꝙ põt ea velle & non velle absq; ei⁹ defectibilitate & mutabilitate. Hec Tho. i q̃stionib⁹ de ꝟitate. Rayneri⁹. Liberũ arbitriũ est i ãgelis: & pfect⁹ q̃ in hoĩbus. Q. sit in angelis ꝓbat auctoritate Damasce. qui dicit in lib. ij. ꝙ angelus est substãtia intellectualis semp mobilis arbitrio libera &c. Probatur etiam tali rõne. Omne creatũ ẽ vertibile: vel scd'm eẽ vel scd'm electionem: sed angelus est creat⁹: ergo est vertibilis: non scd'm eẽ: cũ sit immortalis: ergo est vertibilis scd'm electionem quæ pertinet ad liberũ arbitriũ. Hec Alexã. in sum. Ostendit etiã hoc ex hoc: qd̃ habet de pœ. dis. ij. principiũ. Quod angeli liberum arbitriũ sit perfectius, ꝙ hoĩs patet ex hoc, qa cũ liberũ arbitriũ sit facultas volũtatis: & rõnis vbi est pfectior ratio seu intellectus & maior facultas volũtatis: ibi est pfectior ratio seu intellectus & maior facultas voluntatis: ibi est maior libertas arbitrij. Sed perfectius est virtus intellectiua in angelo q̃ i hoie: qd̃ patet qa apꝓhẽdit cognitionẽ veritatis absq; discursu & iquisitione: vñ non accidit dubitatio vel difficultas in eo. Homo autẽ in telligit cũ discursu & iquisitione: vñ accidit dubitatio & difficultas. Simil'r maior facilitas vel facultas voluntatis est: in angelo ad exeundũ i actũ q̃ i homine: qd̃ patet: qa q̃ cito angelus est, habet potestatẽ volẽdi: eligẽdi: amãdi homo aũt nõ sic: vt patet i paruulo q habet impedimẽtũ a carne: & expectat tẽpus vt habeat vsum rõnis: ergo pfe est liberũ arbitriũ in angelo: q̃ in homine. Si autem obijciat⁹ sic. Vbi est maior libertas: ibi pfectius liberũ arbitriũ: sed in hoie maior libertas videt⁹: quia homo potest conuerti a bono in malũ: & inde a malo in bonũ: sed ãge lus semel vertit in bonũ: vel malũ sine reuersione: q̃ &c. Respondetur vtiq; maior vertibilitas est in hoie q̃ in angelo: sed non maior libertas. Liberũ vo arbitriũ attendit penes libertatẽ: non vertibilitatẽ. Alia em̃ rõne est, liber tas in creatura: alia vertibilitas: quia libertas est dignitas existens in creatura rationali: vel intellectuali ꝙ cõuenit deo tiam & cõuersionem ad primũ. ſ. deum. Vertibilitas aũt sequit ipsam naturam creaturæ rõnalis scd'm se. Et ideo nõ sequitur: ꝙ vbi est maior vertibilitas: sit maior liber tas. Hæc Alexander in. ij. parte summæ. Item quamuis electio: quæ pertinet ad liberum arbitrium: sit eorum q̃ sunt ad finem: et angelis aduenerit finis eorũ: quia scilicet cõiuncti sunt ipsi deo inseparabiliter: ac etiam sancti in patria: non tamen sequitur ꝙ cesset in eis electio: nec ꝙ consequens liberum arbitrium. Et ratio est: quia id quod est ordinatum ad finem: est duplex. Quoddam vt distans a fine: et i huiusmodi adueniente fine cessat electio eius quod ordinatur ad illum finem Sicut nunc quis eligit velle credere et sperare: que electio cessabit in patria. Aliud ordinatum ad finẽ est: vt cõiunctũ fini. Et hmõi electio nõ cessat aduenięte fine: sed manet cũ fine. bea. Tho. sup. ij. sen.

Liberũ arbitriũ est in angelis & ꝑ sciã⁹ in hoĩbus.

Liberũ arbitriũ tendit penes libertatẽ non ver tibilitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item sciendum: ꝙ hoc pertinet ad pfectionē libertatis arbitrij: ꝙ possit diuersa eligere: seruato tñ debito ordine finis. Sed ꝙ eligat aliquid deuiando ab ordine finis: vt sit in peccando: hoc pertinet ad effectū libertatis: & ideo maior libertas est in angelis & sanctis q peccare nō possunt: ꝙ in viatoribus. beatus Tho. i. parte. q. lix. arti. iij. In hoie est liberū arbitriū: & añ peccatum: & post pctm: aliter tñ & aliter. Vnde Hiero. ad Damasum. Nos dicimus hoiem semper peccare: & nō peccare posse: vt semp nos liberi cōfiteamur arbitrij. Si ei post peccatum mortale cōmissum: non posset quis vitare peccatū: iā non peccaret: quia Augusti. dicit: ꝙ nullus peccat i eo: qd' vitare nō potest. Gregorius etiam dicit: ꝙ debilis est hostis: qui non pōt vincere nisi volentē: ergo non necessitatur ex quo est volēs. Et quāuis habēs habitū necessario faciat ꝟm habitū: non tñ oportet: ꝙ peccator semp faciat ꝟm habitū peccati. Sed p liberum arbitrium: potest vti habitu & nonvti. Et facere potest aliqñ contra ipsum habitū peccati: licet cū difficultate. Tamen manente habitu: nō potest contingere: ꝙ diu maneat nihil agens scd'm habitū. Item videt ꝙ peccator: non habeat liberū arbitrium: ga liber⁹ arbitriū diffinitur ꝙ est facultas volūtatis & rōnis: qua bonū: gratia assistēte eligitur. Sed peccator non habet gratiā: ergo nō pōt libere eligere bonū: & ita non habet liberū arbitriū ad bona. Respondetur: ꝙ ille qui non habet gratiā potest eligere bonum: sed non meritoriū. Hocautē nō derogat libertati arbitrij. Dicit em homo esse liberi arbitrij: scd'm ꝙ potest agere hoc vel illud. Et nō scd'm ꝙ pōt agere sicvel sic taliter scilicet qualiter virtuosus agit: nisi iquantum pōt acquirere habitū virtutis. Vel etiā sic: potest aliter respōderi. Licet gratiā: qua homo possit meritoria opera facere non possit quis ex libero arbitrio promereri seu acquirere: potest tamen ad eam gratiā habendā se preparare: quae ei a deo nō denegabitur: si faciat quod est in se: & ideo nō est omnino extra potestatem arbitrij: opera meritoria facere: quāuis potestas arbitrij per se ad hoc nō sufficiat: eo ꝙ modus: quo ad meritū requiritur facultatem naturæ excedit: non autem modus qui est in operibus exvirtutibus politicis. Nullus aūt diceret: hominē non esse liberi arbitrij: qa nō pōt taliter velle eligere: sicut deus vel angelus. Quod autē Augu. dicit: ꝙ necesse est hoiem peccare: ante reparationē dānabiliter. Intelligit aliquo posito: tamen respectu nulli⁹ habet necessitare. Vel dicas: ꝙ de hoc ē duplex opinio. Quidā dicūt: ꝙ homo in mortali existēs nō pōt diu manere quin peccet mortaliter: pōt tñ vitare hoc vel illud mortale: sicut cōiter omnes dicūt devenialibus. Quidā alij dicunt ꝙ in mortali existens: pōtvitare omne mortale: non tamē potest vitare: quin sit sub peccato: qa non pōt per se resurgere sine gratia: sicut potuit per se cadere: & scd'm hoc libertas arbitrij sustinetur.

Quali liberū arbitrium est in hoie.

Gratia quō habeatur.

Prim⁹ error.

§. III. NOTANDVM IGITVR

ꝙ duplex error extat circa liber⁹ arbitriū. Vnus est eor⁹ q dicunt: per liberū arbitriū posse hominē sufficienter mandata implere omnia: & meritorie agere sine gra dei. Sed p gratiam facilius operatur bene. Et hoc est hęresis Pelagianorum, xxiij. q. iij. c. penul. Et cōdēnatur de consc. distin. iij. placuit. iij. vbi dicit. Placuit vt quicūq; dixerit: ideo nobis gratiā iustificatiōis dari: vt qd' facere per liberū arbitriū iubemur: facili⁹ possim⁹ implere per gratiā: tamq; etsi gratia no daretur: non quidem facile: sed tamē possumus etiā sine illa implere mandata diuina: anathema sit.

Scd's error.

Secundus error est eor⁹ qui dicūt: actus humanos ex necessitate procedere. et hoc vel ex constellationibus sub q̄bus homines nascuntur vel ex immutabilitate diuinæ prescientiæ. Sed primū. s. de constellationibus, xxvj. q. iij. igitur genus. Et per Augusti. in. v. de ciui. dei reprobatur. Secundum reprobatur per beatū. Tho. in. i. parte. et etiā i decre. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. §. due sunt. vbi Aug. Si quid prouidentia dei præsciens videt: id necesse ē esse: tametsi nullam naturæ habeat necessitatem. At quidem ea futura: q̄ ex liberrate arbitrij prouenium: præscięcia cōtuetur. Hæc igitur ad intuitum relata diuinum necessaria fiunt p dispensationē diuinæ notionis: per seꝟo cōsidera ta: absolute naturæ suæ liberratē nō deserunt. Fiēt igitur ꝓculdubio cūcta: quæ futura deus esse prænouit: sed eor⁹ quædam de libero ꝓficiscunt arbitrio. Hæc August. ib

Q; homo sit liberi arbitrij: ꝓbatur per illud Eccli. xv. c. deus ab initio cōstituit hoiem: et reliquit eū in manu cōsilij sui: id est i libertate arbitrij scd'm glos. Ad qd' ēt facit: quod dicit Hiero. cōtra Iouinianū. s. liberi arbitrij nos cō didit deus: nec ad virtutes: nec ad vitia: necessitate trahimur. Alioquinvbi necessitas: ibi nec corona. de pœni. di. j. si enim inquit. §. cæterum. Secūdo probatur ex legum ordinatiōe & exhortatione sic. Præcepta & ꝓhibitiones nō debēt fieri: nisi ei q pōt facere: alꝟs em frustra fierēt: sed homini etiā diuinitus tiūt ꝓhibitiones & præcepta: ergo in hois potestate est facere: & non facere: & ita est in eo liberū arbitriū. Tertio ex prȩmio: & pœna sic. Null⁹ debet puniri vel præmiari ꝓ eo vel de eo: qd' non est in eius potestate: facere & nō facere. Sed homo iuste a deo punitur: & præmiatur ꝓ suis operibus: ergo homo potest operari & non operari: & ita est liberi arbitrij. Quarto ꝙ homo sit liberi arbitrij ꝓbatur rōne sic. Vbicūq; est intellect⁹: est et liberū arbitriū: sed in hoie est intellectus: ergo &c. Maior sic ꝓbat. Vbi est æstimatio vel discretio: ibi est & electio sed in hoie est æstimatio & discretio: quæ ptinēt ad itellectum. Nam iudicāt vel discernunt: per appręhensionē veritatis: g̃ & ibi est electio: q̄ pertinet ad liberū arbitriū. Nā voluntatē habēt indeterminatā respectu aliquorū libere eligendi vel nō eligēdi: quod patet per experientiā: dum quis eligit vnū postea cōtrariū: ergo ē liberū arbitrium.

Athi⁹ liberras ꝓbat.

Quinto ꝓbari pōt: per exēplum quod ponit Augu. de Nabuchodosor & Pharaone, xxiij. q. iiij. Nabuchodonosor. vbi dicit. Nabuchodonosor pœnitētiam meruit fructuosam. Nōne post innumeras impietates: flagellat⁹ pœnituit: & regnū qd' amiserat: rursus accepit. Pharao autem ipsis flagellis durior est effectus et pemt: & infra. Quantum ad naturā: ambo homines erāt quantū ad dignitatē: ambo reges: quātū ad causam: ambo captiuū dei populū possidebant: quantū ad pœnam: ambo flagellis clęmēter admoniti. Quid ergo fines eorū fecit esse diuersos: nisi ꝙ vnus dei manū sentięs: in recordatiōe ꝓpriæ iniquitatis ingemuit: alter libero cōtra dei misericordissimā veritatē pugnauit arbitrio. Hæc ibi. Probatur hoc idem sexto: ex sufficienti diuisiōe sic. Actuū humanorū: oportet aliquā causam dare. Nō autem ꝓssoumus dicere: ꝙ ꝓpria causa eor⁹: immediate sit deus. Ratio est: quia ea quę sunt a deo immediate: non possunt esse nisi bona. Actus autē humani: alij sunt mali: alij sunt boni. Secūdo nō possum⁹ dicere ꝙ causa eorum sit necessitas: qa ea quæ sunt ex necessitate eueniūt semp: & eodē mō se habēt: vt ort⁹ solis & hmōi. Hoc autē nō est in humanis actibus qa innumerabiliter variant. Tertio nō possumus dicere: esse causam eorū fortunā vel casum: qa fortuna & casus ē eor⁹ q̄ raro euenięt: & præter intētionē vt dicit. ij. physy. Ergo relinquit ipm hominē facięte: esse cām suorū actuū & principiū: & hoc per liberū arbitriū. Septimo ꝓbat idē: ex diffinitione liberi arbitrij: diffinitur enim sic: ꝙ est facultas voluntas & rationis &c. sed in hoie inuenitur rō & voluntas: g̃ &c.

Illa quę sunt a deo immediate sunt media, sunt et necessaria.

Pro huius declaratione dicit Tho. i. parte. q. lxxxiij. ar. i. Qd' quædā agūt absq; iudicio: sicut lapis mouet deorsū: & simil' oia cognitiōe carētia. Quæda alia agūt iudicio: sed nō libero sicut aīalia bruta. Iudicat em ouis lupum vt dens: eum esse fugiendum naturali iudicio & non libero: quia nō ex deliberatione: sed ex naturali inst. n: tu hoc iudicat. Et simile est de quolibet iudicio animalium brutorū. Sed hō agit iudicio libero: quia per vim cognoscitiuam: iudicat aliqd esse fugiendū vel ꝓsequend. i. Sed quia iudicū istud nō est ex instinctu naturali i particulari operabili: sed ex collatione quadā rationis: ideo agit libero iudicio potens in diuersa ferri. Ratio enim circa contingentia via habet ad oppositā: vt paret in dialecticis ꝓpositionibus et rhetoricis ꝓsuasionibus. Particularia autē operabilia sunt quædā ꝓtingentia: et ideo circa ea iudicū rōnis: ad diuersa se habet: & nō est determinatū ad vnū. Et tāto necesse est: ꝙ homo sit liberi arbitrij ex hoc ipso: ꝙ est rōnalis. Quod autē dicit apl's ad Rom. vj. Non em qd' volo bonū hoc facio: sed qd' nolo malū illud ago: nō est cōtra determinata. Nā appetitus sensitiuus: etsi i aliq̄ possit repugnare rationi: cōcupiscēdo cōtra illud qd' dictat ratio: tamē ex hoc tantū nō tollit: quin subjciat rationi. Et hoc est bonū: q d' hō nō facit cū vult: quia. s. vellet nō cōcupiscere: id est nō sentire motum sensualem cōtra rationem

Expo nuntur verba.

Benefi cīū ica nationis

nem: & tamen sentit. Sed per hoc non tollitur libertas arbitrij: quia ibi nō est assensus rationis in tali motu: qui requiritur in actu liberi arbitrij. Similiter ꝙ idem apl's dicit ad Rom. ix. Non est volētis neq; currētis &c. Nō sic, est intelligendū: quasi homo nō velit & currat: id est operet bene & feruēter libero arbitrio. Sed quia liberū arbitriū: ad hoc nō est sufficiens: nisi moueatur & iuuetur a deo: qd' etiam dicitur Hiere. x. Non est in hominevia eius: neq; viri est: vt ambulet & dirigat gressus suos. Intelligitur quātum ad executiones electionū suarū: in quibus potest homo impediri: velit nolit. Sed electiones ipe: quæ pertinēt ad liberum arbitrium: sunt in nobis suppositō diuino auxilio. Hæc beatus Tho. vbi. s.

§. IIII. LIBERTATEM ARBI

trij vertibilem in malū: dedit deus homini: seu fecit de⁹ hominem: liberi arbitrij vertibilem in malum quinq; ratiōibus. Prima ratio: est manifestatio diuinæ potentiæ. Volunt em deus ostendere homini: ꝙ sicut sine eo factus non fuerat: ita nec sine ipso: persistere poterat. Vt ergo cognosceret: ꝙ diuinū posse: non solū est oīs potētiæ: sed etiam omnis potentiæ conseruatiuū: & ꝙ ille solus est indefectibilis & inuertibilis: ideo voluit & sibi placuit creaturā rationalem facerevertibilē: nec ipsam confirmare in bono quousq; illi constaret ꝙ ipse solus deus est: in quo non cadit non posse. Ad quod facit q d' ait Aug. de pœni. di. ij. c. fi. §. vlti. dicens. Solus ille omnipotens vocatur: qui hoc non potest. s. peccare: qa omnia potest quę possēt aliquid posse. Secūda ratio: est manifestatio diuinę sapiētię: ex ordine malorū cum bonis. s. exvertibilitate hominis in malum: qd' quidem malum: deus ordinat cū bonis. Ex eo ei: ꝙ deus ex malo bonū elicit: diuina sapientia manifestat: eo ꝙ maioris sapientę est: ordinare malū cū bonis: & elicere bonū ex malis: q̄ ordinare solū bona cū bonis: vl' elicere bona ex bonis. Et ideo cum diceret: nec possibile esset deū facere mala: debuit talē facere creaturā: quæ posset in operando deficere & malū cōmittere: vt de mala illa ordinādo in bonū: suā sapientiā declararet. Dicit em Aug. i. x. de ciui. dei. Nec; deus vllum: nō dico angelorū vel hoim crearet: quē malū futurū esse præsciret: nisi pariter nosceret: quibus eos bonorū vsibus cōmodaret. Ostendit etiam dei sapientia in huiusmodi vertibilitate: ex comparatiōe meriti ad prȩmiū. Nemo em est dignus coronari: nisi q legitime certauerit. ij. ad Timo. ij. Et ideo decuit diuinā sapientiam: prius hominē quasi in campo certaminis examinare: q̄ in gl'ia coronare & exaltare. Ad hoc facit quod habetur. lix. disti. c. i. vbi dicitur: ꝙ dignitates nec ecclesiasticę: nec sæculares conferendæ sunt: nō examinatis seu ꝓbatis laboribus & exercitijs. Tertia ratio: est manifestatio diuinę misericordię: quę potissimum manifestata est: cum vnigenitum suū tradidit pro hominis liberatione. Vnde Ioan. vij. ait ipse vnigenit⁹. Si filius vos liberauerit: vere liberi eritis. Vbi August. Si filius vos liberauerit: non a barbaris: sed a diabolo: non a corporis captiuitate: sed ab animę iniquitate. Et Grego. ait Redemptor noster totius conditor creaturę: ad hoc propitiatus: humanam carnem voluit assumere: vt diuinitatis suę gra dirupto: quo tenebamur captiui vinculo seruitutis. s. peccati: pristinæ nos restitueret libertati. xxj. q. j. cum red⁹ pror. Quarta ratio ē manifestatio diuinę iusticię: quæ potissime manifestatur in hoc ꝙ deus tribuit vnicuiq; ꝟm opera sua. s. bonis bona ęterna tribuendo: & malos ęterna pœna puniēdo. Hæc autem retributio & punitio ęterna: nō fuisset nisi deus hominem in statu vertibilitatis condidisset: qa non meretur aliquis vel demeretur: & ꝙ consequēs non præmiatur nec punitur: nisi ꝙ hoc ꝙ est dominus suorū actuū per liberā volūtatē. Ad hoc etiā facit: qd' dicit Augu. Vasis irę nūq; deus redderet interitum: si non spontaneum inueniretur habere peccatum. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. §. j. Et Hiero. Vbi necessitas. s. benefaciendi ibi nec corona. s. deberur. de pœni. di. ij. si em. §. cęterum cōfido. Quinta ratio est augmētatio gl'ię beatorum. Nā gloriosius est hominis invertibilitate ad malū condito: quodāmodo ex meritis gloriā obtinire: q̄ in inuertibilitate conditū fuisse: & sic sine aliquo genere meriti beatificari. Et ꝓter hoc: ad commendationē iustivertibilis in malum dr Eccli. xxxv. Qui potuit trāsgredi: & non est transgressus ç. s. præceptū) etiā ab hoie puniendū: & facere mala & nō fecit: quo ad occulta: ideo stabilita sunt bona illi⁹ i dño: id est opera illi⁹ sūt firmata in dño: quasi in fundamēto. quasi diceret. prȩmia illi⁹ firmiter reseruata sunt a domino. Hæc Alexā. ij. parte summæ. q. lvj. exceptis allegationibus decretorum.

Creatio dei optima

Homo & angelus debent habere liberū arbitriū.

Bona sunt triplicia.

§. V. QVOD LIBERVM ARBI

trium debuit dari a deo: & angelo et hoi ostenditur rationibus & similitudinibus. Rationibus quidem sic. Primo ex comparatione boni: & est interrogatio Aug. a Deodato. Quid tibi melius esse videtur i nobis? An illud: sine quo recteviui potest: an illud sine quoviui nō potest: Respondet Deodatus. Quis ambigat: id longe esse præstantius? sine quo rectavita nulla est. August. cum ergo in corpore concedas esse aliquid: quo amisso: tamen ad recte viuendum non impeditur homo: voluntas libera tibi videtur: nullum bonum sine quo recte nemo viuit: & confirmat per exemplum dicens. Vides quantum boni desit corpori cui deficiat manus: & tamen manibus male vtitur: qui eis vel sæua vel turpia operatur. Si aspiceres aliquem sine pedibus: fatereris esse integritatem corporis plurimū bonum: & tamen quivteretur ad nocendum cuiq; vel seipsum dehoneitando/male vti pedibus non negares: & sic de oculis & de alijs. Quemadmodum ergo ista probas in corpore: & non intueris eos qui male vtuntur. in his laudas illum qui hoc dedit donum: & qui hęc dedit bona: sic liberam voluntatem: sine qua nemo potest recte viuere: oportet esse bonum etiam diuinitus datum: & potius eos esse damnandos: qui hoc bono male vtuntur: q; eum qui dederit dare: non debuisse fateris. Secunda ratio est: ex sufficienti diuisione boni. Nam bonorum quædam sūt magna: quędam minima: quędam media. Bona magna sunt quibus recteviuitur: vt virtutes quibus nullus male viuit. Bona minima sunt: vt species vel sens⁹ quorum liber corporum: sine quibus recteviui potest. Bona media sūt: sine quibus recteviui non potest: vt potentiæ. Voluntas ergo libera: videtur tibi nullum bonum sine qua recte nemoviuit. Tertio: debuit deus dare liberum arbitrium ad perfectionem vniuersi. Si quis enim dixerit: non erat tam difficile aut laboriosum omnipotenti deo: vt omnia quę cunq; fecit sic haberent ordinem suum: vt nulla creatura vsq; ad miseriam peruenirer. Nō em est dicere vt hoc: aut impotēs nō potuit: aut non bonus inuidit. Respondeo & dico: ordinem creaturarum a summa vsq; ad infimam: ita gradibus istis decurrere: vt ille inuiderit: qui dixerit ista non esse: & ille inuideat qui dixit: ista talia non debere eē. Si enim talis vult esse i seriorem: qualis est naturavel creatura superior: iam illa est & tanta est: vt adhęri non possit: quia perfecta est. Verbi gratia. Qui diceret lunam debere esse vt solem: dupliciter errat. Vno modo: quia ad rerum perfectionem aliquid cupit: cum desiderat alterū solem. Alio modo: quia perfectionē vniuersi vult minuere: cum lunā vult detrahi. Sic a simili. Si dicis ꝙ deus voluntatem nostram debuit facere impeccabilem: & sic esset absq; miseria. Erras primo: quia vis adjcere voluntati diuinæ: qd' ē impossibile: cum illa sit perfectissima. Secūdo: quia vis diminuere perfectionē vniuersi: cū etiam nostra miseria ad perfectionē vniuersi faciat. Defuisset autem hunc perfectioni si beati semper essemus. Quapropter si ad miseriā nisi peccādo: non peruenit aia: etiā peccata nostra necessaria sunt ꝓfectioni vniuersitatis: quā condidit deus. Quid em tam op⁹ habet misericordia: q̄ miser? Et qd tā idignū misericordia: q̄ miser superb⁹? Qd' probat Aug. p exēplū tale. Quid tā dignū in domo q̄ homo? Et quid tam indignū adiectū & infimū: q̄ cloaca domus? Seruus tñ in tali domo deiectus intantū: vt mūdandę cloacę dign⁹ habeatur: ornat domū etiā turpitudine sua. Et vtrūq; horum. s. seruus & mūdatio cloacę: faciunt ad pulchritudinē dom⁹. Hinc fit: vt creatura superior: peccans: cęteris inferioribus puniatur: quia tamē ille sunt infinitæ: vt ornari etiā a turpibus animis possint: atq; ita vniuersitatis decori cōgruere. Habitationi ergo cœlesti: talis anima non cōgruit per pētiā: terrestri autē cōgruit per suppliciū. Raynerius.

Institutio hominis

§. VI. DE LIBERO ARBITRIO

qd' est debilitatum in mō. Confirmatū in bono. Obstinatum in malo. Et quantū ad primum dico ꝙ liberum arbi

Universidad de Deusto
Biblioteca

erīū:est debilitatū in mō. Nā in eo q̄ incidit ī pēccm liberū arbitriū nō est ablatum:sed dr̄ esse debilitatū: hoc modo s.qd' prius ante pēccm facile poterat:postmodum post peccatū sine difficultate & pugna non possit. Sed contra mgr̄ sentē.in.ij.dist.xxv. dicit:q̄ homo ante recuperationē gr̄æ non pōt non peccare etiā mortaliter:ergo sine gratia non pōt homo vitare peccatū. Et sic liberū arbitriū: videf esse ablatum vel coactū. Respondeo et dico:q̄ liberū arbitriū etiā post peccatum: pōt vitare pēccm:qd' ostenditur similitudine & ratione. Et similitudo exempli patet ex hoc. Sicut videre dicitur dupliciter:vt dicit pḥus i.ń.de anima. s. habere visum:& vti visu. Ita etiam peccare dicitur dupliciter. Vñ cū dr̄:ante recuperationē gratiæ:homo non pōt non peccare:intelligitur non habere peccatum. Nam antеq̄ homo p dei gratiā raparetur:& a pcto liberaretur: semp erat in peccato. Sed non pōt intelligi:q̄ non potest homo non vti pcto:qa existēs i mortali:pōt per liberū arbitrium peccatū cōmittendo vitare:quāuis non tā faciliter sicut ante peccatū. Ratione autē idem probatur tali. In omnibus quę sub electione cadunt:voluntas libera manet. Electio autē est actus liberi arbitrij:ergo &c. Vñ dicere q̄ volūtas vel it aliquid &cogatur ab eo:est implicatio contradictionis:qa necessitas coactionis est contraria voluntati:vt in.v. Metaph̄. dicit pbs. Eo q̄ voluntarium est: cuius principiū est ab intra. Violentū autē est:cuius principium est ab extra vt dicit philosophus in.iij. Ethicorū. Ergo etiā post peccatū remanet volūtas libera:ad nō peccādū:vel peccatū sequēs vitandū. Hæc beat⁹ Tho. in.ij. sententiarum. distin.xxv. Raynerius. ad hoc etiā facit:quod dicitur di.xlv. de iudæis. vbi sic habetur. Sicut homo propria arbitrij voluntate serpenti obediēs pemt. sic vocante se gratia dei:propria mentis conuersione:quisq; credēdo salvatur. Ergo non vi:sed liberi arbitrij sui voluntate & facultate:vt conuertantur suadendi sunt:non potius impellēdi. Hęc ibi. Secundo liberū arbitriū considerari pōt: vt confirmatum in bono. Et ex natura quidē:non potest liberū arbitriū esse confirmatū in bono. Et q̄ nulla creatura rationalis habeat liberū arbitriū:confirmatum in bono ex sui natura. Probatur primo:ex ipsius inuctione. Nam liberum arbitrium nō inuenitur in aliqua creatura:nisi in angelo & in homine: sed tam homo q̄ angelus peccauit: ergo nullius creaturę liberū arbitriū est naturaliter confirmatum in bono. Secūdo idē probatur: exempli inductione sic. Proprietas naturæ superioris: nō pōt inferiori naturæ:naturaliter cōuenire: nisi in superiorē naturā cōuertatur:vt verbi gratia. Sicut nō pōt fieri:q̄ aqua naturaliter sit calida:nisi conuertatur in naturā ignis: sed habere indefectibilē bonitatem:est proprietas diuinæ naturæ: ergo non pōt esse:q̄ alicui alij naturę cōueniat naturaliter:nisi in diuinam naturā cōuertatur: quod est impossibile. Tertio probatur idē:ratione tali. Quęlibet creatura cū non sit:vel cū nō habeat p se eē:est ex nihilo procedens:& ideo flexibilis:& ex se ad nihilū tendēs. Preterea cum nulla creatura sit bonū vniuersale:nec sed particulare:ex se est contraḡ:id est mali suscipiens. Solus autē deus est: naturaliter impeccabilis. Tū quia ipse est bonū essentiale & actuale:nullius potentiæ permixtionē recipiens. Tum quia ipse est bonū vniuersale:nulla perfectiōe carēs. Tū quia ipse est:nec esse incipiens:nec ad non esse tendēs:vel esse desinēs. Et ideo solus deus: habet liberū arbitriū naturaliter impeccabile:& ꝓ firmatū in bono. b. Tho. i quę stionibus de veritate, Rayneri⁹. Ex gratia autem pōt liberum arbitrium confirmari in bono:etiam in statu viæ. Et hoc probatur exempli inductione:ratione:& distinctiōe. Exēpli inductiōe patet:in beata virgine Maria: q̄ in statu viæ ita fuit cōfirmata in bono: vt deinceps peccare nō posset. Et merito cōpetebat: eo q̄ beata virgo erat mater sapiētiæ diuinæ:in qua nihil coinquinatū incurrit. Sap̄. vij. Probaf idē per exēplū apl̄oꝝ:qui per aductū spūs s̄ci fuerūt ꝓfirmati i bono:qd' etiā decuit:qa erāt quasi fūdamētū & basis totⁱ ecclesiastici ædificij:vñ oportuit eos eē firmos. Sed'o ꝓbaf hoc idē rōne sic. Tū cho habet liberū arbitriū in bono cōfirmatū:qñ bonū perfectū(quod deꝰ ē) mēti humanæ est vnitū:sed deꝰ mēti humanę vnit p gratiam:nō autē per naturā: ergo liberū arbitriū cōfirmari pōt per gratiā:nō p naturā. Cōfirmaf hęc ratio p exēplū: in hūano corpe: qa corpⁱ humanū habet ex sui natura:q̄ sit corruptibile:sed dono gr̄æ:efficit incorruptibile. 1. Cor. xv. Oportet hoc corruptibile induere incorruptionē: ut liberū arbitriū hois:qd' ex sua natura habet q̄ sit flexibile in malū:p gr̄am:pōt in bono cōfirmari. Exēplū aliud induci pōt. s. de aere & de luce. Sicut enim aeri naturaliter repugnat:q̄ sit actu lucidus: non tñ q̄ possit illuminari. Ita repugnat libero arbitrio ex eo:q̄ ē ex nihilo q̄ sit naturaliter confirmatū in bono:nec hoc ei:nisi per gratiam concedi pōt. Et sicut lux superueniens aeri: aufert obscuritatē aeri. quā sine luce habet naturaliter: ita ex defectu liberi arbitrij est:q̄ in malū flecti pōt. Et hunc defectū aufert gratia:perficiēdo naturā liberi arbitrij:cōfirmās ipm in bono. Tertio ꝓbaf hoc:distinctiōe sic. Dupliciter aliquis est pfectus. s. ꝑm quid: vt in via:qñ quis habet fidē & charitatē:ꝑm modum vitę pśentis. Et simplr vt i patria: quādo perfecte diligit deū: nec tamē in via aliquis omnino perfectus est vt in patria:ita aliquis potest esse confirmatus in bono in via:qui tamē non est cōfirmatus omnino in bono:vt i patria. Verbi gratia. Aliquis habet liberum arbitrium cōfirmatū in bono dupliciter. Vno modo simpliciter:ita q̄ oīno peccare nō pōt:sicut beati qui sunt in patria:habetes in se fuę firmitatis sufficiens principiū. s. donū gloriæ:ex quo oīno peccare non possunt. Alio modo dicunt aliqui cōfirmari in bono: p hoc q̄ eis datur donū diuinæ gratiæ:quo ita inclinātur in bonum. q̄ non de facili possunt deflecti a bono: nō tamē per hoc donū retrahūtur a malo: q̄ oīno peccare nō possint:nisi diuina prouidentia custodiēte: & hoc modo aliqui in statu viæ:possunt cōfirmari in bono. s. ex dono gratię & nō primo modo. s. ex dono gloriæ: vt in statu patriæ. Et ratio est:quia non potest aliquis omnino impeccabilis reddi:nisi auferatur totaliter omnis origo peccati. Quod nō contingit in statu viæ:nisi in domino Iesu: qui simul erat viator & cōprehēsor. Et nota: q̄ q̄uis liberū arbitriū hominis:naturaliter possit flecti ad malū: non tñ sequit: q̄ gr̄a superueniēs:si tollat istam flexibilitatē ad malum: q̄ propter ea destruat naturā. Nō em̄ per hoc destruit naturam:sed perficit eam. Nam ex defectu naturæ:liberi arbitrij est q̄ flecti possit ad malū. Sed gratia hunc defectum a natura aufert:perficiendo naturā: & in bono confirmādo. Item posse peccare:& tñ non peccare:non facit ad meritum:sed ad manifestationē meriti: inquātum ostēditur per hoc opus bonum esse volūtariū:propter quod in laudem viri iusti dicitur. Qui potuit trāsgredi:& nō est trāsgressus. Et ideo: si ex gratia cōferatur alicui q̄ non possit peccare:non propter hoc minuitur virtus meriti. b. Tho. in quæstionibus de veritate. Raynerius. Tertio:liberū arbitrium cōsiderari potest:vt obstinatū in malo. Quod potest intelligi dupliciter. s. vel in vita præsenti: vel i vita futura. Sed obstinatus in malo:potest dici quis dupliciter. Importat em̄ obstinatio. quandā firmitatē animi in peccato:a qua reuerti non potest. Sed q̄ quis non possit reuerti a peccato: potest intelligi vno modo. s. inquantū vires suæ:non sufficiūt ad hoc:q̄ liberetur a peccato totaliter:& sic in mortale cadens:dicitur nō posse a peccato resurgere:& ad iustitiā redire. Sed ex ista firmitate in peccato:nō proprie quis dicitur obstinatus. Alio modo habet quis firmitatē in peccato:ita q̄ nec cooperari pōt ad hoc:q̄ a peccato resurgat. Et siquidem istud non posse cooperari ad resurgendū:intelligitur quo ad facilitatem: id est quia nō de facili potest cooperari ad hoc:q̄ exeat a peccato. Sic est obstinatio imperfecta in vita præsenti: dum. s. aliquis habet animū firmatū in malū: q̄ in eo non surgunt motus ad bonum:nisi debiles: tamē quia aliqui surgunt ex eis:datur via vt præparetur quis ad gratiam. Si autem non posse cooperari ad resurgēdum a peccato:intelligitur simpliciter:ita. s. q̄ nullo modo potest cooperari:q̄ exeat de peccato:sic est pfecta obstinatio:qua dæmones obstrinati sunt & dānati. Hoc autē modo:nō potest liberū arbitriū esse in via obstinatum. Quod probatur auctoritate:similitudine:& ratiōe. Auctoritate primo ꝓbatur. Nā super illud ad Roma. ij. Secūdum duritiā tuam: & impœnitens cor tuū &c. Dicit Augu. & habef in glossa: q̄ ista impœnitētia: vel cor ipœnitēs q̄dā quisq; in hac carne viuit:iudicari non potest. De nullo enim desperādum est:q̄diu patientia dei:ad pœnitētiam expectat. Et subdit. Paganus est hodie. Iudæus infidelis est hodie. Hæreticus est hodie:schismaticus est hodie. Quid si cras amplectatur catholicam veritatem & pacem:& sequatur catholicam fidē & vnitatem veritatis. Quid si ista: quos in quo cūq; genere erroris damnas tamq̄ desperatissimos:anteq̄ finiant vitam ista:agant pœnitentiā:in futuro iuenīarve ram vitam. Nolite ergo anteq̄ veniat tempus iudicare. Hæc ille. Et Leo papa. Nemo est desperandus: dū in hoc corpore cōstitutus est:quia nōnunq̄ quod diffidentia æternitatis differtur:consilio maturiori pficitur. de pœn. di. vij. nemo. Secūdo:probatur idem ratiōe sic. Quod quis peccat:aut peccat ex ratiōis errore aut ex passione, aut ex habitus inclinatione. Et siquidē peccat homo ex errore rationis:quia non in generali:sed in particulari errat: tunc ratio non ita pertinaciter inhęret falso:quin per cōtrariā rationem a tali peccato auerti possit. Si vero ex passione peccat passio resoluitur & reprimitur:& sic a peccato auertitur. Si autē peccat ex habitus inclinatione:tunc quia totaliter habitus animā non corrūpit:potest a peccato auerti. Et sic patet:q̄ quocūq; modo vel motiuo qs peccet: potest a peccato liberari & pœnitere. Tertio ostenditur idē: simili tudine morbi. Nam morbus potest esse incurabilis tribus ex causis. Prima:propter naturam morbi: vt lepra & hīmōi. Sed'a ꝓpter imperitiā medici. Tertia propter indispositionē subiecti. Sed morbus spūalis viatoris hois: s. peccati:nō est incurabilis ex prima causa scilicet ex natura morbi:quia non peruenit ad terminū malicię. Nec̄ ex secūda causa. s. imperitia medici: quia deus scit & potest: omne peccatū curare. Vnde ex septima synodo habetur. Omnē pœnitentiā recipit deus. & .j. bonus in oibus deus: & aperta sunt viscera eiꝰ omni homini pœnitēti. s. q. vij. si quis oēm. Nec̄ ex tertia causa. s. in dispositione hominis qa sicut per aliū in peccatū cecidit:ita per alium resurgere pōt. Ergo in statu viæ:nullus potest ita esse obstinatⁿ:seu immutabiliter firmatus in malo:quin resurgere possit & liberari, Vnde Chriſ. Etiā si ad summū quis peruenerit malorū:& inde tñ velit reuerti ad virtutis viā: suscipit deꝰ libenter amplectitur:& oīa facit vt ad priorem reuocet statum, de pœni. distin. iij. talis. Raynerius. Sed in alia vita: vita. l. s. in inferno liberū arbitriū est omnino firmatū immutabiliter in malo. Et hoc ꝓbatur auctoritate: ꝓrietate: & ratiōe. Auctoritate quidē Eccles. xj. Vbi ceciderit lignū. i. homo p mortē) siue ad Austrū siue ad Aquilonē. i. siue i statum gratiæ. siue in statu mortalis peccati: ibi erit. s. immutabiliter. Et Lu. xv. dixit Abraā. Chaos magnum firmatum est inter nos & vos &c. qd' est immutatio status. Et Damascenus. Qd' est homini mors: hoc est angelis casus sed homines post mortē non sunt capaces pœnitentiæ. Ergo nec angeli post casum. Sed'o probatur hoc ꝓrietate sic Fœlicitati beatorū: opponitur miseria dānatorū. Sed ad fœlicitatem beatoꝝ pertinet:q̄ habeāt liberū arbitriū ita firmatū in bono:q̄ nullo modo possint deflecti a bono: ergo etiā ad miseriā dānatoꝝ pertinet, q̄ ita sint obstinati & firmati in malo:q̄ nullo mō possint deflecti a malo. Tertio probatur idē rōne. Et prima ratio ad hoc est: ex defectu pœnitētię sic. Nō patet reditus de pcto in bonū: nisi per pniam. Sed in agenti malum ex certa malicia:& decedente in ipso non cadit pœnitētia: ergo est immutabiliter confirmatus in malo. Alia ratio est:ex defectu gr̄æ sic. Sicut gr̄a superinfusa:confirmatur liberū arbitriū in bono ita diuina gratia exclusa:firmaf liberū arbitriū in malo. Sed in eo qui decedit in mortali est gr̄æ priuatio & conclusio:igitur talis sic decedēs:pœnitere nō pōt. Tertio, pbaf: ex defectu diuinę iustitię sic. Iustitia diuia exigit: vt sicut gloria beatorū est perfecta & perpetua:ita dānatoꝝ pœna & miseria perpetua sit:qa (vt dr̄ Mat. xv.) ibunt hi in supplicium ęternū:iusti autē in vitam ęternā. Ergo liberū arbitriū dęmonū & dānatorū: est ita firmatum in malum: q̄ ad benevolēdū:reuerti non possunt. Et si arguatur sic in contrariū. Fortior est charitas q̄ cupiditas: ad peccatū pertrahēs. Iuxta illud:qd' dicit glos. sup illud. Bonū mihi lex oris tui:super milia auri & argenti. Sed dæmones vel homines a charitate in peccatū ceciderūt. Ergo multo fortius a peccato redire possunt ad charitatē: & a malo ad bonū. Respondeo:q̄ charitas est fortior q̄ cupiditas vel pcm̄:si fiat cōparatio ꝑm eundē modū habēdi: vt. s. vtrumq; accipiatur:vel in viabel in termino viæ. Sed si vnum accipiat in via:aliud in termino viæ:nō sic ē:qd' sic patet. Quia charitas viatoris est fortior:q̄ cupiditas viatoris. Sed existēs in termino malicię:firmius se habet:& firmⁱ⁹ inhęret. Potest etiā dici:q̄ dæmones nūq̄ habuerunt charitatem ꝑm quosdam:ad quod facit de pœni. dist. ij. c. principium. Vt si habuerunt:nūq̄ eam:nisi sicut in statu viæ habuerunt. Homines autem dānati:similiter cadere non potuerunt: nisi a charitate seu gratia viatoris. Hæc beatus Thom. in quæstione de veritate. Raynerius

Visio duplex

Nulla creatura de se ē cōfirmata in bono.

Ex gr̄a creatura pōt confirmari in bono.

Nota ꝫ desperatos.

Sed'o.

aliquis dr̄ pfectus dupli.

Duplic. citer aliquis in gratia confirmatur.

Quęsti. be. ard. pōt in malo esse obstinati qd' pōt intelligi dupli.

Nulli via ęt. ecclesiastes. Primo.

§. VII. NOTANDVM EST ETIAM

q̄ libertas arbitrij excludit coactionē: icludit electionem: admittit variationē. Quantū ad primū. s. q̄ liberū arbitriū excludit coactionē declarandū: notāda est distinctio: quā facit magister sentētiarū. ij. lib. dist. xxv. ij. de libertate. Dicit enim: q̄ est triplex libertas arbitrij. s. a necessitate: a pcto: & a miseria. Ratio huius distinctionis: ꝑm hea. Tho. est ista: qa coactio: quā excludit libertas: est duplex. Quæ dam est perfecta & sufficiēs: quæ dr̄ cōpulsio: & sic prima est coactio, quæ per se liberū arbitriū impellit vel impedit: sicut habitus & dispositiones: q̄ sunt in aia. Et sic est libertas a pcto. De qua. ij. Cor. iij. dicit apl̄us. Vbi spūs dñi: ibi libertas: & ꝓ vitas in euāgelio. Ioā. viij. Si filiⁱ⁹ vos liberauerit vere liberi eritis. Quæ libertas a peccato: etsi post pcm̄ nō tollitur: tamē debilitatur. Sed'a coactio imperfecta: quæ impulsio dr̄: impellit vel ipedit liberū arbitriū p accedēs: sicut ipotētiæ: & pœnalitates: quę sunt ex pte corpis: vsum liberi arbitrij impedientes: & sic est libertas a miseria. De qua apl̄us ad Rom. viij. Ipsa creatura liberabif a seruitute corruptionis: in libertatem gloriæ filioꝝ dei. Vbi notā dū: q̄ nulla miseria vel pœnalitas corpis: libertatē illā: q̄ est a necessitate coactionis excludit: eo q̄ nūq̄ ad tātā miseriā vt pœnalitatē corporis deueniturⁿ: q̄ liberū arbitriū cogi possit hea. Tho. in scrip. super. ij. sentē. distⁿ. xxv. Raynerius. Cōtra prædicta occurrit triplex obiectio. Prima est talis. Grego. dicit: q̄ peccatū quod per pœnitentiā nō diluitur: mox suo pondere ad aliud trahit. Cum ergo tractio: sit quidā motus violēⁱ ꝑm philosophū: ergo videf quis cogi: ad peccatū. Respondeo ꝑm beatū Tho. in quæstionibⁱ⁹ de veritate: q̄ peccatū cōmissum: non trahit cogēdo volūtatē sed inclinādo: inquantū priuat gratia per quā fortificabaf contra peccatū: & inquantū etiā ex actu peccati: relinquitur dispositio & habitⁱ⁹ in anima. Secūdo arguitur sic. Quicūq; vincitur: ab aliquo cogitur: sed ꝑm philosophū incōtinens vincitur a passionibus: ergo passiones cogunt voluntatem. Respondeo: q̄ incōtinens dicitur vinci a passionibus: non q̄ passiones cogant: & iumrent necessario volūtatem: alioquin incontinens non esset puniēdus. Sed dicif talis vinci a passionibⁱ⁹: inquantum earum impulsui volūtarie cedit. Tertio arguitur ꝑ hoc: quod dixit paterfamilias Lucæ. xiij. cōpelle intrare. Intratur autē ad cœnā patriæ per voluntatē: ergo per angelum: qui est minister dei: volūtas potest cogi ad aliqd. Respondeo: q̄ illa compulsio non est coactionis: sed efficacis persuasionis: per aspera vel leuia. Vnde Grego. Qui huius mūdi aduersitatibus fracti: ad dei amorem redeūt: compelluntur intrare. Raynerius. Ad hoc etiam pulchre facit: quod habetur. xxiij. q. iij. displicet. & .q. vj. iamⁿ⁹. § vlti. Secundo: libertas arbitrij: includit electionē tamq̄ immediatiū: & propriū actū eius. Et ꝑm hoc Bernar. distⁱⁿguit liberratem i libro: de libero arbitrio sic dicēs. Est triplex libertas: scilicet arbitrij: consilij: & complaciti. Ratio huius est: quia cū liberū arbitrium: includat electionem: & nihil sub electione cadat: nisi ꝑm q̄ habet aliquā ratio nē boni: ꝑm diuersos gradus bonitatis in humanis actibus. Berū. diuersos gradus libertatis: seu diuersas libertates distinguit. Vt verbi gratia. Primo in humanis actibⁱ⁹ est aliquid bonum: quia licitū: qd'. s. nulla lege phibe-

Liberū arbitrij

coactio

duplex liberi arbitrij

Liberū arbitrium includit electionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Liberū arbitriū habet officiū iudicis & arbitri.

tur: & respectu istius boni liciti: dicit libertatē arbitrij: qa in iudicio nostro cōsistit: vt hoc sequamur vel non. Vbi nota: q liberū arbitriū: habet officiū iudicis & arbitri. Primo, habet officiū iudicis: & p quo ad rōnē: qa sicut iudex in iudicādo debet sequi leges: & arctatur ad sequēdū eas: sic liberū arbitriū habet officiū iudicis quo ad rōnē: qa i quātū deliberat: debet seq leges. Secōo: inquātū liberum arbitriū libere vult, tenet formā arbitri. Hoc enim ad voluntatem pertinet: libere hoc vel illud velle vel eligere. Et ideo magis dr liberum arbitriū: q iudiciū. Secōo: é aliqd in humanis actibus: qđ nō tantū est licitum: sed etiā vtile. Quia omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: vt dicit apls, 1. ad Corinth. vj. Et p̄m hoc assignat & distinguit Bernar. libertatē consilij. Nam consiliū est de meliori bono: quod est expediens ad salutē. Tertio: in humanis actibus est aliquid bonū eligendum: quod delectat. Et respectu huius assignat Bernar. libertatem cōplaciti. Vnde dicit ibidem Bernar. q libertas arbitrij: habet discernere: qd liceat. Libertas arbitrij: habet probare quid expediat. Libertas arbitrij: habet experiri quid liceat. Hæc Thom. super. ij. senten. distinc. xxv.

Liberū arbitriū: habet & admittit variationē.

Tertio dico, q liberū arbitriū admittit: id est habet variationem. Et cū sit triplex libertas (vt dictū est) liberū arbitriū quantū ad libertatē: que a necessitate seu coactione compulsiua: per se non augetur vel minuitur: sed æqualiter habetur: qa hoc est naturale & essentiale libero arbitrio: vt sufficiēter nō cogat: coactione cōpellente. Et hoc. f. non posse sufficiēter cogi & pelli: sequitur liberū arbitriū: in quolibet statu. f. ante peccatū & post peccatū. Nō ergo per se augetur vel minuit libertas arbitrij: sed p accidens tantū. i. rōne naturæ: in qua inuenitur: & quā liberū arbitriū cōsequitur: & hoc sic, pbat. Ois p:o rietas q̄ cōsequitur aliquā naturam: quanto illa natura in aliquo inuenitur nobilius: tāto etiā illa ꝓprietas perfectius ꝑticipat ab illo: p̄m quē modū homo dicit minus intelligēs: q angelus. Vñ qa libertas arbitrij cōsequitur naturā & potentiā intellectus & voluntatis: & hęc perfectissime sunt in deo: & in angelo nobilius q̄ in hoie. Ideo libertas a necessaria coactione: p̄fectius reperitur & nobilius in deo q̄ in angelo: & in angelo: q̄ in hoie: & in vno angelo magis: q̄ in vno alio. Vñ patet: q libertas arbitrij: no variat ex parte suę naturę vel essentię: sed p accidens. f. ex parte suæ causæ: quæ est intellectus & voluntas. Nam p̄m q natura inuenit intellectiua: nobili⁹ in vno q̄ in alio: vel minus nobilius: sic libertas ista intenditur vt remittit. Libertas sđa: q̄. f. est a peccato ꝯraria coactioni imperfecte & insufficienti, q̄ ipulsio vel dispositio nūcupatur: vt sunt habitus & dispositiōes iteriores pctōr: augetur talis libertas vel minuit in hoie p̄m diuersos actus. Qđ sic declaratur. Libertas ista a pctō: est eōis triplici statui hominis. f. In innocētia. In reparata grā'. In gloria. Et tamen augetur & minuit ante peccatū & post peccatum. Vnde magister sentē. lib. ij. disti. xxv. Semp volūtas hois est libera: sed non semper bona est. Nō em est bona: nisi libera est: sed non semper bona est. Liberū ergo arbitriū: cū semper & in singulis sit bonum: non tamē est pariter libe rum in bonis & in malis: & ad bona & ad mala. Liberius est em in bonis vbi liberatū est. f. a peccato per gratiam q̄ in malis: vbi liberatū nō est: & liberius ad malum qđ per se agit: q̄ ad bonū: quod nisi gratia adiuuetur et liberetur: non potest. Hæc magister. In statu innocētiæ: poterat homo peccare. & non peccare. In statu naturæ reparatæ potest peccare & non potest non peccare: saltē venialiter. In statu gloriæ: poterit non peccare: & non potetit peccare. Sed in statu naturæ destituta gratia: non potest non peccare: etiā mortaliter: id est non esse in mortali qđ cōmisit: quia ex se non potest exire, vl' nō potest difficilē nō incurrere alia mortalia: semper tñ volūtas: a coactiōe est libera. Liberius a miseria: q̄ est contraria coactioni imperfectæ & insufficiēti: quæ dicit impellēs vel inducens: sicut sunt pœnalitates exteriores: vt fames: sitis: infirmitas corpalis: mutabilitas mēris: rētatio hostis & hmōi: nō est æque in oib⁹ hęc libertas: sed p̄m magis: & min⁹ reperit in diuersis. Nā p̄fectissime in deo: post deū maxime in angelo bono: minor in homine bono: minima in homie malo: nulla in dæmone: vel dānato hoie: vt dicit magister senten. dist. xxv. Omnis tamē miseria mētis & corporis: quātūcūq; magna: necessitatē coactionis semp exclu-

Volūtas hominis semper est libera: licet non semper bona.

dit: quia nunq̄ in statu vitæ præsentis: ad tātā miseriā deuenitur mētis vel corporis: vt liberū arbitriū cogi possit. als non diceretur liberū: nec efficeretur meritorū vel demeritorū. b. Tho. super. ij. sen. Raynerius. Hinc Ambro. Quos⁹ nos dñi sumus. f. actuū nostrorū & pctōr: eor⁹ principia extrinsecus non requiramus: nec deriuem⁹ in alios: sed agnoscam⁹ ea: quę ꝓpria nostra sunt: qđ em possum⁹ nō facere si volum⁹: imoi electionē mali: nobis poti⁹ debemus adscribere q̄ aliis. Ideo etiā in iudicijs: istiusmodi voluntarios reos: non necessitate cōpulsos: culpa cōstringit: pœna condēnat. xv. q. j. c. illa. §. j. eiusdem quæstionis dicit. Ex voluntate pctā procedunt: quæ libero mentis arbitrio: & delinquendi proposito committuntur.

§. VIII. NOTANDVM ETIAM

Liberū ē q̄druplex.

q̄ quadruplex est libertas. f. puersa: mūdana: vera: & plena. Libertas puersa est: quando quis abutitur libertate ad peccandū. & hæc libertas a iustitia est: quā nullus seruare cogitur. de qua. j. Pet. ij. dr. Quasi liberi: & non quasi velamē habētes malitiæ: libertatē. Glos. ga ex hoc q̄ liberi sunt multi: se velāt & defendunt pctā. Alia glos. Et nō habētes velamē malitiæ: vt tāto licēti⁹ peccetis, q̄ eo iugo seruitutis dei munimini. Et addit apls. Sed sicut serui dei. Glos. Seruitus dei humilitatē: & puritatē a culpa requirit. Sed a libertas: quę dicitur mundana seu humana est: qua quis alterius est domino non subiectus. de qua Iob. ij. Seruus & liber a dño suo. f. in alia vita. Et. j. ad Cor. vij. Seruus vocatus es: non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber: magis vtere. Seruitus huic libertati contraria: inducta est de iure gentium. vt patet dist. j. ius gentiū. Originata in iure diuino: ex irrisione Noe facta a filio ei⁹ Cham. Gen. ix. Maledict⁹ Chanaan: seruus seruorum erit fratribus suis. Et Ambro. Nō esset hodie seruitus: si ebrietas nō fuisset. dist. xxxv. c. sexto die. Iure humano ꝓfirmata: canonico & ciuili. Hęc libertas multū appetitur: qa nō bene pro toto: libertas venditur auro. Sed propter peccata multipliciter pditur: vt patet de populo Israel: qui ex libertate frequenter propter scelera: est seruituti addict⁹. Iudi. per totū. Tertia libertas: est vera & spūalis: quæ est libertas gratiæ. f. carere crimini⁹. Et est ista cōtraria: malæ seruituti. f. peccati. De qua christus Io. viij. Omnis qui facit peccatū: seruus est peccati. Vbi tria nota. Primo dictio generalis: ibi. Omnis. f. diues & paup: Iudæus & Græcus: imperator vel vasallus. Non est enim distinctio Iudæi & Græci: omnes enim peccauerunt. Qui omnia dicit: nihil excludit. dist. xix. c. si Romanor⁹, circa medij. Secūdo tangitur trāsgressio criminalis: ibi. Qui facit peccatū. & nō solum qui facit: sed & qui cōcupiscit. Peccatū enim est p̄m augu. voluntas retinēdi vel cōsequendi: quod iustitia vetat: vnde liberū est abstinere. xv. q. j. c. i. circa finē.

Seruitꝰ peccati ex ebrietate.

Tertio: notatur conditio vilis & pœnalis: quia seruus ē peccati. Hieremiæ. ij. Q̄ vilis facta es nimis: iterans vias tuas. Vilissima autē huius seruitus: quia cū peccatū nihil sit in rerum natura. Hui⁹ seruitio peccator adiūgitur. ij. Petri. ij. A quo quis victus est: huius et seruus est: sed peccator vincitur a vitijs. ergo &c. Et dicit Ansel, q̄ peccatū nō habet: vnde dominetur homini: quia peccatū: est quidam defectus seu priuatio modi: speciei & ordinis: sed tamē homo habet vnde sit seruus peccati. f. volūtatis consensum. Vnde Augu. super Ioā. super dicta auctoritate. Omnis q̄ facit peccatum &c. O miserabilis seruit⁹. Seruus hominis: aliquando sui domini duris imperijs fatigatus: fugiendo requiescit. Seruus aūt peccati quo fugit: secum trahit quo cūq; fugerit. Peccatum enim qđ facit intus est: voluptas transijt: peccatū non trālit: præterit qđ delectat: remanet: qđ pugnat. Solus de pctō liberare pōt: qui venit sine peccato propterea dixit Io. viij. Si liberauerit vos filius: vere liberi eritis. Licet autē ista libertas a crimine sit vera: est tamen in præsenti iperfecta: ga (vt ait apls ad Gal. v.) Caro cōcupiscit aduersus spiritū: & spiritus aduersus carnē, hæc em sibi inuicem aduersātur: vt nō quęcūq; vultis: illa faciatis. Vbi tria ostēdit. f. Pugnam: causam & sequelam.

Pugna carnis & spūs.

Primo ostendit pugnā: dicēs, Caro concupiscit aduersus spiritū. i. p̄m glos. Augu. Anima carnali cōcupiscētia: spiritui reluctatur: quæ carnalis cōcupiscētia non est in carne: sola

ne sola: nec in anima sola: sed i vtroq; ga sine carne & aia nulla delectatio sentitur. f. corporalis. Sicut videre nō est solū oculi nec aiæ: sed cōiūcti. Et est ista pugna p̄m Ambr. i glo. magna, cōtinua, & piculosa. Magna ga cōtra spiritū vbi maior deberet esse cōcordia. Continua: ga semper est noua cōtra spm. Et periculosa: qa habet multos impulsores: vt diabolū & mūdū. Ps. xxxiij. Viæ illor⁹ tenebræ & lubricū: & angelus dñi psequēs eos. Secōo ostendit apsus. Gal. v. pugnæ causam dicēs. Hæc sibi inuicē aduersantur: ga caro vult seruire vitijs: spūs virtutibus. Caro infirma spiritus promptus. Ratio seu spūs disponit macerare corpus & subijcere seruituti, & caro vt seruus inutilis & piger cōqueritur. Figura in Sara vxore Tobiæ quæ cū reprehē deret ancillā: cōquesta est inferēs ei cōtumeliā: dicēs eam interfectricē virorū suor⁹ septē, i. mortificatricē quinq; sensuū: ac etiā phantasie & intellectus. Tob. iij. Tertio ostendit apls pugnæ sequelā: subdēs. Vt nō quęcūq; vultis: illa faciatis. glo. id est illa facere pmittamini. Iuxta illud apostoli: Velle adiacet mihi: perficere autē bonū nō inuenio ad Rom. vij. glo. Amb. i. velle est in nobis: ex libero arbitrio. Et dicit adiacet, i. iuxta carnē iacet: quia naturale est quodāmodo velle bonū: p rationē naturalē: sed perficere nō: qa facere bonū meritorū: solū ē ex gra dei. Vel sic p̄m alios: seu aliā expositionē. Velle adiacet mihi. i. liberū arbitriū post pctm: tāq; infirmū iacet iuxta carnē: importēs per se resurgere: ad bonū operandū. Quarta & vltima libertas ē: libertas plena atq; pfecta. f. libertas gloriæ: quæ erit i patria. De qua apostol⁹ ad Rom. viij. Ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptiōis: i libertatē gloriæ filiorum dei. Et hoc erit: quia nihil erit ibi: inclinans ad malū. Nihil opprimēs: qa ibi erit libertas: a culpa & pœna. Ad Gal. iij. Illa quæ sursum est Hierusalē: libera est: q̄ est mater nostra. Libertas ita q̄ plena & pfecta erit: quādo nullæ erunt inimicitiæ: quādo nouissima inimica mors, destruetur. Hæc Tho. in postilla sup Io. super illud Io. viij. Si ergo liberauerit vos filius &c. de hac libertate a miseria & culpa Albinus in sermone. Quid hac vita beatius: vbi non est paupertatis metus: nec ægritudinis imbecillitas? Nemo ibi leditur: nemo trascitur. Inuidet nemo. Cupiditas nulla exardescit: nullū sibi desiderium: nullā laboris aut potestatis pulsat ambitio: nullus ibi diaboli met⁹. Inuidiæ nullæ: terror gehēnæ, peul. Mors nec; corporis nec; aiæ: sed imortalitatis mūere vita iocūda: nulla erit tūc discordia sed cūcta cōsona: iocūda sunt oia: iugis splendor.

Liberū arbitriū inclinat vel i mutari. Primo.

§. IX. NOTANDVM ETIAM

liberū arbitriū & si cogi nō possit (vt dictū ē): pōt tñ inclinari: imutari: determinari: ad aliquid volēdū vel agēdum. Primo quidē potest liberū arbitrium: inclinari vel induci ad aliquid volēdū vel agendum: per aliquas dispositiones vel habitus: ex quibus pronior efficitur: ad eligēdum alterā partē. Tho. in scrip. super. ij. sen. Ad qđ facit: qđ dicit aug. sup Ps. Cū per timorē gehēnæ: cōtinet se homo a peccato: fit paulatim cōsuetudo iustitiæ: & incipit quod durū erat amari: & incipit excludi timor a charitate: & succedit timor ille sanctus qui permanet: quo timemus ne tardet: ne discedat: ne eo careamus. xxiij. q. vj. c. ij. §. cū per timorē. Secōo: voluntas pōt immutari. Et hoc vel a seipsa vel ab obiecto: vel a deo. Immutat primo volūtas a seipa cū modo vult vnū: modo aliud. Vñ Augu. Nihil tā est in nostra potestate: sicut volūtas ipsa. Voluntas nostra: nec volūtas esset: nisi in nostra potestate esset. Porro ga in nostra potestate est: libera est. Immutatur secundo voluntas ab obiecto: p̄m diuersitatē obiector⁹: quæ sibi repræsentāt per cognitiuā. Et talis mutatio fit in ea: occasionaliter ab aliqua creatura repræsentāte obiectū. Tertio immutatur volūtas a deo. Nā deus immutat voluntatem dupliciter, Vno modo: mouendo solum voluntatem: nō imprimendo inquantū. f. voluntatē mouet: ad aliquid volēdū: absq; hoc q̄ imprimat aliquā formā voluntati: sicut sine apposītiōe habit⁹. Quādoq; deus facit: vt volūtas modo velit aliquid: qđ pri⁹ nō volebat. Iuxta illud Prouerb. xxj. Cor regis i manu dei est: & quocūq; voluerit, vertet illd. Alio mō: immutat volūtatē: imprimendo aliquā formā: in ipsam voluntatē. Sicut em ex ipsa natura: quā deus dedit volūtati: inclinatur volūtas naturaliter ad aliquid volendū: ita ex aliquo superaddito. f. aliqua forma quā ipr.

Volūtas mutat per deū nō tñ cogitur.

mit. Et aliq̄n quidē imprimit formā imperfecte: vt cū dat gratiā de nouo viatoribus: & sic inclinatur volūtas ad aliquid volēdū: nō tñ necessitate semp. Aliq̄n imprimit pfecte. f. cōferēdo gloriā: sicut in beatis in quibus volūtas inclinat semp: & sufficiēter p charitatē pfectā in bonū: nō solū quātū ad vltimū finē: sed etiā quātū ad ea: quæ sūt ad finē. Hæc btūs Tho. in quæstionib⁹ de veritate. Cū autē deus immutat volūtatē: nō cogit eā sed facit vt præcedēti iclmationi: succedat alia inclinatio. Et ita ꝓ prima auferat: & sđa idueatur & maneat. Vnde illud ad qđ iducit volūtatē: nō est cōtrariū inclinationi iā existēti: sed inclinationi quæ prius inerat: vñ nō est violentia nec coactio. Verbi gratia. Lapidi: ratione suæ grauitatis: inest iclinatio ad locū deorsum. Hac aūt inclinatiōe manēte: si projciatur sursum: erit motus violentus. Si aūt deus auferat la p idi inclinationē grauitatis: & det inclinationem leuitatis: tūc ferri sursum nō erit ei violentum: & ita immutatio motus: pōt esse sine violētia. Et per hūc modū intelligēdū est: q̄ deus immutet volūtatē sine hoc: q̄ cogat eā. Cuius ratio est: qa pōt deus immutare volūtatē ex hoc: q̄ ipse in volūtate operatur sicut in natura. etiā hæc btūs Tho. i quæstionibus de veritate. q. xxij.

Tertio.

Volūtas pōt determinari ab obiecto: ad volēdū aliquid determinate. Cuius ratio est: qa est dare aliquod obiectū: in quo nulla ratio malitiæ inuenitur: & volūtas necessario determinatur ad idvolendū. Vel si est aliquod: in quo nulla sit ratio vl' apparētia boni: tūc voluntas necessario determinat: ad illud respuēdū. Sicut patet in hoc: q̄ null⁹ potest non velle esse fœlix: & nullus pōt velle esse miser. Et i hoc etiā nō cogitur: sicut nec cū immutatur a deo: vt dictū est. Vtrū aūt volēdo hmōi qđ de necessitate vult scilicet esse beatū metreat. Dicēdū: q̄ aliquo modo sic: & aliquo mō nō. Cū em indirus sit appetit⁹ vltimi finis sui in cōi: vt scilicet naturaliter appetat se eē cōpletū i bōitate: scilicet se esse beatū. Vñ Boe. pfa. j. termi de philo. cōsol. ait. Insita est mentibus hoim naturali⁹: veri summiq; boni cupiditas. Sicut & grauib⁹: naturaliter est inditus appetit⁹ seu inclinatio ad ferri deorsum: & aialibus cōseruatio vitæ. Ideo appetēdo beatitudinē ita in cōi homo nō meretur: qa hoc ē ei naturale: & naturalibus homo nō meretur. Sed qa in quo ista cōpletio fœlicitatis seu beatitudo consistat: vtrū i virtutibus vel scientijs: vel delectationibus: vel visione dei & hmōi: als nō est ei determinatum a natura. Ideo quando ex ꝓpria rōne adiutus diuina gratia: ap prælēdit aliquod speciale bonū: vt foā beatitudinē i quo vere sua beatitudo cōsistit: tunc meretur: no ex hoc præcipue: q̄ appetit naturaliter beatitudinē: sed ex eo q̄ appetit b speciale: qđ non naturaliter appetit: scilicet visionē dei: in qua p̄m reiveritatē: sua beatitudo consistit: Et p̄m hoc sancti merētur: ap petendo deum vel vitam æternā. Hæc beatus Tho. i quæstionibus de veritate. Raynerius.

Quæstio pulchra & curiosa.

§. X. LIBERVM ARBITRIVM SE

Ad quæ se extendit liberum arbitriū.

extendit ad oēs actus humanos: scilicet q̄ pcedūt a voluntate deliberata ratiōe: Hi em proprie dicuntur actus humani. Hoc probatur auctoritate Damas. lib. ij. dicētis. Homo libero arbitrio apperit: libero arbitrio vult: libero arbitrio inquirit vel scrutat: libero arbitrio iudicat libero arbitrio disponit: libero arbitrio eligit: libero arbitrio ipe rū facit: & libero arbitrio agit vel operatur i his: quæ p̄m naturā sunt. Declaratur aūt hoc: per distinctionem talem. Actus aliqui: attribuūtur alicui potētię: dupliciter. Vel q̄ elicit ipsum: vel qa imperat ipm. Ille actus proprie a potētia est elicitus: qui immediate ab ipsa potētia ꝓcedit: sicut a visu videre: & ab intellectu intelligere. Vnde vis⁹ immediate elicit videre: tāq; propriū actū eius: & intellectus intelligere. Et hoc modo non omnes actus humani: sunt actus liberi arbitrij. Sed ꝓprius & principalis actus liberi arbitrij est: eligere. Alio modo actus attribuitur potentiæ quia imperat potentia ipm. Et hoc modo: actus omnium virtū obedietiū rationi: possunt volūtati attribui: quæ ē motor oīm virtū p imperiū. Et ita etiā actus diuersarū virtū: libero arbitrio attribuūtur. Vnde per imperiū voluntatis & liberi arbitrij mouētur etiā potētiæ in actus suos. Propter qđ virtus appetitiua dicitur mouēs: qa imperat motū. Et virtus motiua: quæ est affixa neruis & musculis ga exequitur motū. Et per hunc modū: oēs actus humani

quō omnes actus humani sit a libe. ar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sūt a libero arbitrio:qa imperati ab eo. Vnde illi actꝰ humani:qui sunt virīū rationaliū per essentiā:illi sunt elicite a libero arbitrio. Illi vero qui sunt virīū rationaliū p participationē:sicut sunt actus irascibilis & concupiscibilis:sunt imperati a libero arbitrio. Virtutes autē nutritiuæ partis:nullo modo participāt rationē:vt dicit Phs.s. Ethic. Vndē earū actus:nō ꝓprie dicūtur humani:& ideo nō subdūtur libero arbitrio. Ad hoc autē ampliorē euidētiā: notanda sunt tria. Primū est:qcū liberū arbitriū sit facultas rationis & volūtatis:tres actus attribuūtur libero arbitrio ex parte rationis:& tres ex parte voluntatis. Et ex parte rationis:attribuūtur libero arbitrio: cōsilium:iudiciū & arbitriū. Qui quidē actus rationis:procedūt ab imperfecto ad perfectū. Nā primo:est motus iquisitiōis de faciendo & nō faciendo:& istud est consilium. Secūdo:ē iudicium de faciēdo. Tertio:est propositū faciēdiqd' dicitur dispositio:vel potest dici arbitriū. Ex parte autē volūtatis:sunt tres actus.s.electio:progressus & vsus. Primo igitur est electio:& ille est actus simpliciter iterior & primus. Et hoc est duobus ꝓtiacentibus:alterū alteri præoptare. Secūdo:est progressus ad motum exteriorem:& talis dicitur impetus. Tertio:est motus exterior:& talis dicitur vsus. Secūdo nota:qꝺ liberum arbitrium principaliter:est respectu actuum interiorū:secūdario autē exteriorū prout ab actibus interioribus procedunt:qa hoc modo impediri nō possunt. Sed inquātum actus exteriores:sunt a virtute motiua corporali:sic impediri possūt. Et hoc modo nō est libertas:respectu illoꝝ actuū. Tertio notādum qꝺ qa electio est proprius actꝰ liberi arbitrij:& electio nō est finis:sed eoꝝ:quę sunt ad finē. Ideo finis vltimus:non cadit sub lthero arbitrio. Tamen quia id quod est finis respectu quorūdā:potest esse ordinatū etiā ad finē vlteriorem.s. vltimū finē. Nulla autē operatio humana est vltimus finis:nisi per accidēs:inquātum cōiūgitur vltimo fini. Et ideo oīm operationū humanarū:potest esse electio nō inquantū sunt fines:sed inquantū ordinant ad finem Verbi gratia. Quāuis vicere:sit finis potētię militaris:ordinatur tamen ad vlteriorem finē:& ideo sub electione cadere potest:& sic sub libero arbitrio. Et si arguatur in cō trariū:quia operatio mala:est ꝓter volūtate �means Dionysium & Augustinum. Peccare nemo appetit propter ipm:sed propter aliud:quod ex eo cōsequitur. xv. q.j. merito. Cum autem talis sit operatio humana:ergo nō omnis operatio humana:cadit sub libero arbitrio seu volūtate. Respondeo:qꝺ operatio mala:potius debet dici defectus qꝺ actus:& potius hoc pertinet ad impotentiā qꝺ potentiā. Vel aliter. Malū in eo qꝺ malū est:ꝓter voluntatē est. Sed operatio mala:inquantū apparet bona:ꝓpter illud quod inde consequitur quis.s. delectationē vel vtilitatem:sic cadere potest sub voluntate & libero arbitrio Verbi gratia. Apprehendit quis fornicatiōem:nōvt malum:sed vt bonū delectabile tēpore passionis:& sic vult eam Tho. super.ij.sen. Raynerius.

Notule tres de libe. arbitrio.

Nemo peccare appetit propter ipm:sed ꝓpter aliqd' qꝺ ex eo cōsequit.

¶De voluntario & inuoluntario. Capm.iij.

DE ACTV VOLVNTATIS

videda sūt tria. Primo:de volūtario & inuolūtario in cōmuni. Secūdo de:actibus voluntatis:qsi ab ipsa volūtate elicitis:vt imediate ipā volūtatis existentib⁹. Tertio:de actibus volūtatis qāti a voluntate imperatis:quę sunt ipsius volūtatis:mediātibus alijs potentijs.c.sequentibus.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Qui sūt actꝰ voluntarij.

s.de volūtario & inuolūtario. Sciendū:qꝺ actuū humanorūm:aliqui sunt oīno volūtarij,alij inuolūtarij:tertij mixti ex volūtario & inuolūtario. Volūtarij oīno dicunt actus illi hūani:q ſpōte fiūt absq violētia & ignorātia & metu qꝺ quę agunt seu se mouent in finē:cū aliqualī cognitiōe finis:horꝝ motus & actus dicunt volūtarij. Vnde volūtarium dicitur esse:ꝺm diffinitionē Aristo. Damas. & Grego. Niceni. nō solū cuius principiū est intra:sed cū additiōe sciētię. Vnde cū homo maxime cognoscat finē sui operis nitur. Sciendū est em:qꝺ quorūdā actuū seu motuū:principiū est i agēte:seu in eo qd' mouet. Quorūdā vero actuū vel motuū:principiū est extra. Cum em lapis mouet sursum:puta cū projicitur:huius motionis principium ē: extra lapidē. Sed cōmouetur deorsum vt cū cadit:principiū huius motionis est:in ipso lapide. Eoꝝ autē q̄ a principio intrinseco mouētur:quędā mouent seipsa:quędā nō. Cū em omne agēs seu motū:agat seu moueat ꝓpter finē:illa perfecte mouētur a principio intrinseco:in quibus est aliquod intrinsecū principiū:nō solū vt moueantur i se:sed vt moueank in finē. Ad hoc autē:qꝺ fiat aliquid ꝓpter finē requirit cognitio finis aliqualis. Quicūq igitur sic agit:vel mouet a principio itrinseco:qd' habet aliquā notitiā finis:habet i seipso principiū sui actus:nō solū vt agat:sed vt agat ꝓpter finē. Qꝺ autē nullā notitiam finis habet:& si in eo sit principiū actionis vel motus:nō tñ eius quod est agere vel moueri ꝓpter finē:est principiū i ipo:sed i alio a quo imprimit principiū sui actus vel motionis i finē. Vnde hmōi nō dicunt mouere seipsa:sed moueri ab alijs. Quę vero notitiā habēt finis:dicūtur mouere seipa:qa in eis principium:non solū vt agant:sed vt agāt ꝓpter finē. Vtrūq autē horꝝ.s.& qꝺ se moueat:& finem sui motus vel actionis cognoscat:reperitur in actibus humanis:& ideo in eis ꝓprie & perfecte volūtariū inuenitur. Voluntariū etiā reperit aliquo modo:in bruts & pueris:licet imperfecte. Vnde & phs dicit in.iij. Ethic. & Damas. & Grego. Niceni:qꝺ bruta & pueri volūtario cōicāt. Pro cuius declaratiōe sciēdū:ꝺm beatū Tho.i.ij.q.vj.qꝺ cū ad rationē voluntatis requiratur:qꝺ principiū actus sit intra agēte:cū aliqua cognitione finis:sicut cognitio finis actionis in brutis & pueris est imperfecta:ideo etiā volūtariū in eis est ꝺm imperfectā rationē. Dicit autē cognitio imperfecta finis quæ in sola finis apprehēsione cōsistit sine hoc qꝺ cognoscatur ratio finis:& proportio actus ad finē:& talis cognitio inuenitur in brutis:per sensum & ęstimationē naturalē. Vnde aīal brutū apphēdēs finē nō deliberat:sed subito mouetur in ipm. Perfecta aūt cognitio finis est:non solū qñ apprehēditur res quę est finis:sed etiā cū cognoscitur ratio finis:& ꝓportio eiꝰ qd' ordinat ad ipm finē. & talis cognitio pfecta:cōpetit soli rōnali naturæ. Et sic etiā volūtariū ꝺm perfectā rationē:put.s. apprehēsō finis:ali quis pōt deliberans de fine. & de his quæ sūt ad finē moueri vel nō moueri in ipm. Et nota:qꝺ licet volūtariū de noiatiue dicat a volūtate:q̄ noiat rōnabilē appetitū:vñ in brutis nō reperitur. tamē volūtariū potest trahi ad ea in quibus est aliqua participatio volūtatis:ꝺm aliquā conuenientiā ad volūtatē. & hoc modo attribuitur etiā brutis inquantū.s. per cognitionē aliquā mouentur in finē. Irē nota:qꝺ q̄uis deus moueat hominē:ad agendū nō solum sicut proponēs appetibile sensibili:vel sicut imutans corpus sed etiam sicut mouēs ipsam volūtatē. Vnde ipse ait Io. xv. Sine me nihil potestis facere. non tñ hoc est contra rationē actus volūtarij. Cū em omnis motus:tā voluntatis qꝺ naturæ sit a deo:sicut a primo mouēte:sicut nō est cōtra rationē naturę qꝺ motus naturę sit a deo:sicut a prima mouēte:inquātū natura est quoddā instrumentū dei mouentis:ita nō est cōtra rationē actus volūtarij:qꝺ sit a deo inquātū volūtas mouet a deo. Est tñ de rōne naturalis & voluntarij motus:qꝺ sit a principio intrinseco. Irē licet de rōne volūtarij sit qꝺ principiū eius sit intra:nō tñ est cōtra rationē voluntatis qꝺ primū principiū extrinsecū. Sicut in genere alterabilium:primū alterans est corpꝰ cęleste:qd' tñ nō est primū mouēs simpliciter:sed mouet motu locali a superiori mouēte. Sic principiū itrinsecū volūtarij actus:qd' est vis cognoscitiua vel appetitiua:est primū principiū in genere appetitiui motus:q̄uis moueatur ab aliquo alio exteriori ꝺm alias species motus.

volūtarium duplex.

§. II. VOLVNTARIVM DICITVR

quid dupliciter.s. directe & indirecte. Pro cuius declaratione:dicit beatꝰ Tho. vbi.ē.qꝺ volūtariū dicitur.qd' ēa volūtate. Ab aliquo aūt dicit aliqd dupliciter. Vno modo directe.qd'.s.ꝓcedit ab aliquo inquantū est agēs. sicut ca lefactio a calore. Alio mō indirecte ex hoc ipo qꝺ nō agit sicut submersio nauis dicit esse a gubernatore inquātum desistit a gubernādo. Sed sciēdum est qꝺ nō semper illud qd' cōsequitur defectū actionis reducitur in agēs sicut in causam ex eo qꝺ nō agit sed solū tūc cū pōt & debet agere. Si em gubernator nō posset nauē dirigere vel nō esse ei cōmissa gubernatio nauis:nō imputaretur ei nauis submersio:quæ ꝓ absentiā gubernantis cōtingeret. Quia igitur volūtas volendo et agēdo potest impedire hoc:qd' ē: nō velle et nō agere:et aliquādo debet hoc:qd' est nō velle & nō agere imputari ei:quasi ab ipo existēs:cū.s. debet impedire & nō facit:& sic volūtariū potest ee absq actu. Et qñq quidē absq actu exteriori:cū actu interiori sicut cū vult nō agere. Aliqñ etiā absq actu interiori:sicut cū nō vult. Probatur & hoc:ratione tali. Id cuius dñi sumꝰ dicitur voluntarium:sed nos domini sumus eius:quod est agere et non agere:velle & non velle:ergo sicut agere & velle est voluntarium:ita & non agere & nō velle. Ad qd' facit:quod ait Ambro. xv. q.j. non est.

Inuolūtarium quid.

§. III. INVOLVNTARIVM DICIT

qd' quis nullo modo vult. Et quia quodqd' fit p violētia seu coactionē absolutā:homo nullo modo vult. iō dicit phs & Damas. qꝺ est aliquid inuolūtariū p violētiā. Itē,quia etiā qd' fit per ignorantiā factī:præmissa debita diligētia:homo nō vult. Ideo dicit etiā phs:est aliquid in uoluntariū per ignorantiā. Lex etiā dicit:qꝺ errantis nulla est volūtas. Sed pro maiori horꝝ declaratiōe:dicit beatus Tho. vbi.ē.qꝺ duplex est actus voluntatis. Vnus quidem:qui est eius immediate vel ut ab ipsa elicitus.s. velle. Alius aūt:est actus volūtatis ab ea imperatus:& mediante alia potētia exercitus:vt ambulare & loqui:qui actus a volūtate imperātur:mediāte potētia motiua. Quantum igitur ad actus a voluntate imperatos:volūtas violentiāpati potest:inquantū per violētia exteriora mēbra impediri possūt:ne exequātur imperiū volūtatis. Sed quantū ad propriū actū volūtatis:nō potest ei violētia iferri. Et huius ratio est:qa actus volūtatis:nihil est aliud:qꝺ inclinatio quędā procedēs ab interiori principio cognoscente:sicut appetitus naturalis:est quędā inclinatio ab interiori principio,absq cognitione. Quod aūt est coactū vel violētū:est ab exteriori pricipio. Vnde cōtra rationē ipius actus volūtatis est:qꝺ sit coactus vel violentus:sicut est etiā contra rationē naturalis inclinationis vel motꝰ. Potest em lapis per violentiā sursum ferri:sed qꝺ iste motus violentus:sit ex naturali inclinatione eius:esse nō potest. Similiter potest etiā homo per violentiam trahi:sed qꝺ hoc sit ex voluntate eius:repugnat rationi violētię. Et nota:ꝺm beatū Tho. vbi.ē.qꝺ sicut naturale dicitur:quod est ꝺm inclinationē naturę. siue inclinatio sit in natura:sicut a principio actiuo:sicut ad agēdum naturale est igni calefacere:siue inclinatio sit in natura:sicut a pricipio passiuo ad recipiendū:sicut motus cœli dicitur naturalis:qa habet naturalem aptitudinē ad talē motum:licet mouēs sit voluntarium. Ita voluntarium dicitur:quod est ꝺm inclinationem volūtatis. & hoc potest esse dupliciter. Vno modo ꝺm actionē:puta cū aliquis vult agere. Alio modo ꝺm passionem:vt cum aliquis vult pati ab alio. Vnde cū actio infertur ab aliquo:exteriori manēte in eo qui patitur voluntate patiēdi:nō est simplicit voluntū:qa licet ille qui patitur nō conferat agendo:cōfert tamen volenti pati:vnde nō potest dici inuoluntariū. Itē ꝺm beatū Tho,licet id in qd' tēdit volūtas peccādo:sit cōtra naturā.i.ꝓtra naturā rationalē & malū ꝺm rei veritatē:tñ apprehendit illud vt bonū & cōueniēs naturæ:iquātū est cōueniēs homini:ꝺm aliquā passionē sensus vel habitū corruptū. Et ideo nō sequitur:qꝺ si motus violētus sit cōtra naturā motus voluntatis:in peccādo sit violentus:quia volūtas tēdit in actum peccati:vt in rem ꝺm naturam.

duplex inclinatio volūtatis.

§. IIII. MIXTVM EX VOLVNTARIO & INVOLVNTARIO DICIT

qd' sit ex metu seu coactiōe cōditiōata. Et qd' fit ex ignorātia crassa. Et quātū ad primū dicit phs in.iij. Ethi. & Grego. Nice. qꝺ quæ p metū agūtur:mixta sunt ex volūtario & inuoluntario. Pro huius declaratione dicit beatꝰ Tho.i.ij.q.vj.ar.vj.qꝺ id qd' per metum agitur:in se cōsideratū nō est volūtariū:sed sit volūtariū in casu.s.ad vitandū malū qd' timet. Sed si quis recte consideret:magis sunt ista volūtaria.q̄ inuoluntaria. Sunt em voluntaria simpliciter. Inuoluntaria ꝺm quid. Vnūquodq̄ em dicit esse simpliciter:ꝺm qꝺ est i actu:ꝺm autē qꝺ est solū in apprehēsione:nō est simplicit:sed ꝺm quid. Hoc autē qd' per metū agitur:ꝺm hoc est i actu:ꝺm

Dehis q̄ fiunt p metū

qꝺ fit. Cū em actus in singularibus sint:singulare autē inquātū hmōi:est hic & nūc:sed hoc id:qd' fit est actu ꝺm qꝺ est hic et nūc & sub alijs cōditionibus individualibus. Sic aūt hoc:qd' fit per metū est volūtariū:inquātū.s. est hic & nūc:prout.s. in hoc casu est impedituū maioris mali:qd' timebak. Sicut projectio merciū in mare:fit volūtariū tēpore tēpestatis:propter timorē periculi. vnde manifestū est:qꝺ est simpliciter volūtariū. nam cōpetit ei ratio volūtarij:quia principiū eius est intra. Sed qꝺ accipiak hoc qd' per metū fit:vt extra istū casum existēs:prout repugnat volūtati:hoc non est:nisi ꝺm cōsiderationē tātū. Et idē ē inuolūtarium ꝺm quid:id ē prout cōsideratur extra istū casum existēs. Et licet qd' per metū fit:voluntas non feratur in illud propter seipsum:tñ fertur i illud ꝓpter aliud:s. ad repellēdum qd' timetur malū:vnde volūtarius motus est. Sufficit enim ad rationē volūtarij:qꝺ fiat propter aliud. Voluntariū em ē:nō solū quod volumꝰ vt ad finē:sed etiā quod volumꝰ propter aliud:vt propter finē. Sed in eo quod sit per vi.s. absolutam:volūtas interior nihil agit. Vnde differūt:quod agitur per vim:& qd' agitur p metum:sicut inuolūtarium & volūtarium. Cōcupiscētia aūt:quæ est passio nō causat inuolūtariū:etiā ꝺm quid:sicut timor. Ratio est:qa timor est de malo:cōcupiscētia autē respicit bonū:malū aūr ꝺm se cōtrariatur volūtati:sed bonum est voluntati consonum. Vnde magis se habet timor:ad causandum inuoluntarium qꝺ cōcupiscentia:immo concupiscētia auget voluntarium.

§. V. QVOD FIT EX IGNORANTIA

Dehis tria. dicitur etiā mixtū volūtario & inuolūtario:sed non q̄ fiunt intelligitur hoc,de quacūq ignorātia. Pro cuius declaratione:dicit beatꝰ Tho.i.ij.q.vj.arē.viij.qꝺ ignorātia tripliciter se habet ad actū volūtatis.s. cōcomitāter:cōsequenter:antecedēter. Concomitāter quidē primo modo:quando ignorātia est de eo qd' agitur:tamē etiā si sciret:nihilo Ignorā minus ageretur. Tūc tm ignorātia nō inducit ad volēdū tia trivt hoc fiat:sed accidit simul esse aliquid factū & ignoratū pliciter sicut in hoc exēplo. Cum aliquis vellet quidē hostē occidere.sed ignorās occidit eum:putās occidere ceruū. Et ra- ad actū lis ignorātia nō facit inuolūtariū:vt phs dicit:qa nō causat aliquid qd' repugnet volūtati:sed facit nō volūtariū quia nō potest esse actu volitū:qd' est ignoratū. Cōsequēter aūt se habet ignorātia ad volūtatem:inquantum ipsa ignorantia est voluntaria. Et hoc cōtingit dupliciter,ꝺm duos modos volūtarij supraposītos. Vno modo:qa actꝰ volūtatis fertur in ignorātiam. sicut cū aliquis vult ignorare:vt excusationē habeat de pctō suo:vl vt nō retrahatur a peccādo. ꝺm illud Iob,xxj. Sciētiam viarum tuarum nolumus. & hæc dicitur ignorantia affectata. Alio modo dicitur ignorantia eius:qd' quis potest scire & deber. sic em nō agere & nō velle:volūtarium dicit indirecte. Hoc igitur modo:dicitur ignorātia. Siue cum aliquis actu nō cōsiderat:quod cōsiderare potest & debet:quę est ignorātia malæ electionis:ex passione vel habitu prouenięs. Si ue cū quis notitiam quā debet.nō curat acquirere. Et ꝺm hūe modum:ignorātia vniuersalium iuris:quæ quis scire tenetur:volūtaria dicitur:quasi per negligētiā veniēs. Cum autē ignorantia sit voluntaria:aliquo istorꝝ modorum nō causat simpliciter inuoluntariū:sed causat tamē ꝺm quid inuoluntariū:inquātum præcedit motū volūtatis ad aliquid agēdum:qui nō esset sciētia præsente. Antecedenter se habet ignorantia ad voluntatem:quando nō est voluntaria:& tamē est causa volendi:qd' als hoc non vellet:vt cum homo ignorat aliquam circūstātiam actꝰ:quam nō tenebatur scire:& ex hoc aliquid facit:quod nō faceret si sciret:puta cum aliquis diligētia adhibita:nesciret aliquē tranfire per viam:proȝcit sagittam:quę interficit transeuntem:& talis ignorantia quæ dicitur facti:causat inuoluntarium simpliciter.

§. VI. DE PRAEDICTIS SCILICET

volūtario & inuolūtario & mixto ex vtroq:multa habēt i iure:vñ e plurib⁹ aliqua ponētur. Vbi sciēdū:qꝺ regulare est.qꝺ ea quæ vi metusve causa fiūt:carent roboris firmitate.extra de his q̄ vi me.ve cau.fiūt.c.ad audiētiā. Et talia sunt inuolūtaria simpliciter:vel ꝺm quid. Pro cuius declaratione:nota ꝺm Rayneriū.qꝺ vis est maioris rei

Universidad de Deusto
Biblioteca

qd vis &mer.

Itē quo tuplex.

impetus:qui repelli nō potest.ff.qd' me.cau.l.j. Met⁹ vero est instantis:vel futuri periculi causa mētis trepidatio. Et idem beatus Tho.in.iiij.Vis autem:seu coactio est duplex ꝑm Tho.in.iiij.&ꝑm glo.super.c.de iudeis.dist.xlv. s.absoluta & conditionata.Et de absoluta coactione intelligit diffinitio supradicta de vi data.Et hęc quidē:ga est in voluntaria simpliciter:i materijs peccatoꝝ excusat a toro:sicut si qua mulier violēter cognoscatur:vel si violenter manus alicuius accipiatur:ad ponēdum thura super ignē cora idolis:& huiusmodi.In nullo peccat volūtate omnino renitēte,vt habet.xxxij.q.v.ita ne.&.c.seq. Talis etiā coactio absoluta:tollit veritatem & effectū sacramentoꝝ.vt dicitur i glo.super.c.de iudeis.dist.xlv.Si em̄ quis teneatur violēter:& ipo reclamāte baptizet: nil recipit:nec characterē nec gratiam:& sic de ordinibus sacris.Coactio conditionata:quia hęc nō est omnimo inuoluntaria:sed est voluntariū mixtum.In se enim illud nō vellet ad quod cogitur:sed vult pœnas euitare:quibꝰ cogitur:& ideo assentit:vnde nō excusat a toro:sed a rāto in malis,Vnde dicitur e ꝑ eo.ti.sacris.ꝙ licet metus: culpam attenuet:nō tamen prorsus excludit:quia pro nullo metu quis debet cōmittere mortale peccatum. Et sub hac coactione conditionata cōprehendit metus siue coactio per metū:ꝑm btm Tho.in.iiij.& Pe.que est duplex.Vna.s.leuis & insufficiēs:quę nō cadit in cōstantē virum:vt si qs non timeret nō perdere gratiā seu amicitiā alicuius:si non facit qd' vult.Dicitur etiā metus leuis in vno:qui nō dicetur in alio:quia nō est verisimile hominē clarę dignitatis in vrbe tumuisse:vel regē paruū militē suū.vt.xxxi.q.ij.c.Lotharius.&.ff.qd' me.cau.l.nō est verisimile.Alia coactio est grauior per metū:qui.s.cadit in cōstātem virū:vt metus mortis vel cruciatus:& talis metus excludit matrimoniū:quo ad deū:et quo ad ecclesiā ꝑm Tho.&Pe.& Alber.in.iiij.&Ray.&Hostiē.i sum.Et similiter timor stupri vel seruitutis:excludit matrimonium:ꝑm ꝓfatos doctores.Nec differt:vtrū prædicta quatuor fiāt persona propria:aut liberorum.aut vxoris.Vndeversus.Excusare metus hos posse puta:quia vis fit:Stupri siue statꝰ:verberis atq; necis.Et hoc:nulli postea consentiret.Talis etiam metus qui potest cadere in cōstantem virum:rescindere facit contractus.Dicit tamē Alber.in.iiij.ꝙ compulsus per metum cadentem:in constātem virum:cum promisit aliqd alteri:vbi est iudicium:per quod potest inueniri defectio a iudice:debet soluere promissum,s.qd' de se non est malū: vt dare cētum florenos & huiusmodi.Competit em̄ actio ex lege & ex canone:& iudex debet restituere facere in integrum.Sed si defectus sit iudicis:tunc non debet soluere vt puto.Et hoc si iuramentū non interuenit:nam tunc soluendum est.Vel faciat:per superiorem relaxare. Si autem iam violauit iuramentum non soluendo: veniēs ad pœnitētiam:nō est cogēdus ad dādū promissum:sed pœnitentia iniungēda de peccato.Ista em̄ coactio conditionata:& si non impediat veritatē sacramentoꝝ in suscipiēte:impedit tamen effectū secūdarium,s. gratiam. Qui em̄ suscipit baptismumvel ordinē timore:ne amittat vitāvel substātiam:ais nō susceputurus:non recipit gratiā: sed character̄ vtiq; recipit,vt dicitur in glo.in.d.c.de iudeis.dist.xlv.Idem Ray.& Tho.Et q̄uis nullus sit cogendus ad fidem vel sacramenta.etiā coactione condionali. vnde dicitur ad fidem.

Metus rone nō debet ꝓmitti ꝓ tm mortale.

Metus cadēs i cōstātē virum.

Iudei nō sūt cōpellē dī ad fidē.

neſcio qua:hęc gresserūt nescientes.xv.q.i.aliquos.Nec obstat,c.iquis insaniens.q.ea.vbi pœnitētia dicitur iponenda ei:qui in insania fecit homicidiū:reuerso ad ꝓpriū sensum.Hoc enim sit vt dicit ibi glo.ad cautelam:quia.f.forte nō totaliter erat mente alienatus.argu.xxxiij.q.ij.in le c.ū.Et ne deserat ecclesiastica disciplina.xxiij.q.v. excōmunicatorū.Ioā. Quod autē Gratianus dicit in seq.§.ꝙ ideo pœnitentia iniungitur tali:quādo ex culpa sua icurrit insaniam:& sic videnit ei imputari aliquo modo.tunc dicit glo.Io.ꝙ illa opinio Gratiani non est approbāda quia talis saris ipo iure punitur.iij.q.ix.c.indicas.De voluntario:simpliciter intelligitur illud Ambro.Illa cauēda sunt flagitia:quę ex nostra prodeunt volūtate: delicta iuuētutis:& irrationabiles corporis passiones. Quorum igitur nos sumus domini:eorum principia extrinsecꝰ nō requiramus:nec deriuemus in alios:sed agnoscamus ea: quæ propria nostra sunt:quod enim possumus nō facere si volumus,huius electionē mali:potius nobis debemus adscribere q̄ alijs.xv.q.i.illa.

Flagitia quę vitāda.

¶ De actibus voluntatis:ab ipsa immediate elicitis.Et de ipso velle:qui est primus actus. Capitulū.iiij.

DEINDE VIDENDVM EST

de actibꝰ voluntatis:ab ipsa immediate elicitis. Mouetur autem volūtas in finem: & in ea quæ sunt ad finem.Primo igitur agendum de actibus voluntatis ab ea elicitis:quibus mouetur in finē:& hi sunt tres s.velle:frui:& intendere.Deinde de actibus volūtatis quibus mouetur in ea:quę sunt ad finem.Et hi sunt tres.s.eligere:qd' tm̄ prędcedit cōsulere:secūdus est cōsentire: tertius vti.Et quātū ad primos actus scīdū:ꝙ cū actus voluntatis primo sit respectu finis.Voluntas ipsa:respicit finē tripliciter,Vno modo absolute:& sic dicitur actus eius volūtas seu volitio:prout,s.absolute volumus vel sanitatē:vl si quid aliud est hmōi.Alio modo volūtas respicit finē: ꝑm ea considerationē:qua in ipso quiescitur : & talis actꝰ volūtatis dicitur fruitio.Tertio modo consideratur finis prout volūtas respicit ipsum:ꝑm ꝙ est terminus alicuius qd' in ipm̄ ordinatur.Et actus volūtatis ꝑm hāc cōsiderationē seu respectū:dicitur intentio.No em̄ ex hoc solū dicimur intendere sanitatem ꝙ volumus eā:sed qa volumꝰ per aliquid aliud ad eā puenire:vt per medicinā et hmōi. Hæc beatus Tho.i.ij.q.xij.ar.j.Et quantum ad primum actum voluntatis qui est velle:inspicienda sunt tria.

Vo finis tasrespi cit finē tripli.

¶ Primum:de quo sit voluntas.

¶ Secundum:a quo moueatur voluntas.

¶ Tertium:quomodo moueatur voluntas.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM.

volūtas seu velle ē em̄ de bono.Vñ Diony.dicit.iiij.c.de diui.no.ꝙ malū est prēter volūtatē:eo ꝙ oia appetūt bonū.Sed bonū de quo est volūtas:non est semper verū bonū.Sed aliquādo verū:aliquādo apparēs bonū ; vt actus peccati. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho.i.ij.q.viij.ar.j.ꝙ volūtas est appetitus rationalis. Omnis autē appetitus:nō est nisi boni. Huius rō est:qa appetitꝰ non est aliud:q̄ inclinatio appetētis in aliquid.Nihil aūt icli natur:nisi in aliquid simile & cōuenies.Cū igitur ois res: inquātū est ens & substātia sit quoddā bonū:necesse ē vt ois inclinatio sit in bonū.Et inde est:ꝙ ꝓbs dicit in.i.Ethi cor.ꝙ bonū.est:qd' oia appetūt. Sed cōsiderādum est:ꝙ cū ois inclinatio cōsequatur aliquā formā. Appetitus naturalis:consequitur formā in natura existentē.Appetitus aūt sensitiuus:vel intellectiuus seu rationalis qui dicitur volūtas.cōsequitur formā apprehēsam.Sicut ergo id: in qd' tendit appetitus naturalis est bonū existēs in re:ita id in quod tēdit appetitus animalis seu rationalis:est apprehēsum.Ad hoc ergo:ꝙ volūtas in aliquid tēdat:nō requiritur ꝙ illud sit bonū in rei veritate:sed ꝙ apprehendatur in ratione boni.,ꝑter hoc ꝓbs dicit.ij.Physic.ꝙ finis:est bonū vel apparēs bonū.Et licet eadē potētia sit oppositorū:sicut visus est albi & nigri:nō tamē eodē modo.Sic volūtas:est boni & mali.Sed ad bonū se habet illud appetēdo:& ille actualis appetitus dicitur volūtas seu velle.Ad malū se habet volūtas fugiendo:& ipsa fuga mali:magis dicitur volūtas nō malum ipsum.Volumus enim nō malum:sed fugere malum:& hoc habet rationem boni.Futura aūt

Appetitus ē ipsius boni.

ra autem:etsi nō sint in rerū natura.apprehēdūtur tamen sub ratione boni:vt entia rationis:sicut etiā sunt priuationes & negationes:vt nō loquar:nō operari: quæ dicuntur entia rationis: & sic in ens tendit voluntas. Vnde & ꝓbs dicit.i.v.Ethicorū.ꝙ carere malo: habet rationem boni.

Velle ꝓprie ē ipsius finis.

Voluntas: prout signat actum ipsius volitiuæ potētiæ proprie est finis:nō eorum quæ sunt ad finem. Pro cuius declaratione:dicit beatus Tho.i.ij.q.viij.arc.ij.ꝙ volūtas quādoq; dicitur potētia qua volumus:quādoq; dicit ipe actus volūtatis. Sedm ergo ꝙ voluntas nominat potentiā:sic se extēdit ad finē:& ad ea quæ sunt ad finem. Ad ea enim se extendit vnaquæq; potētia: in quibus iueniri potest quoquo modo ratio sui obiecti.Sicut visus se extēdit ad omnia:quę participāt quoquo modo colorē.Ratio autem boni:quod est obiectum potentiæ volūtatis: inuenitur non solum in fine:sed etiā in his:quę sunt ad finē.Sed ꝑm ꝙ voluntas nominat actum:sic ꝓprie loquēdo est finis tantum.Cuius ratio est:quia omnis actus denominatus a potentia: denominat simplicem actum illius potentiæ:licut intelligere nominat simplicē actum intellectus. Simplex autem actus potentiæ:tēdit in id quod ꝑm se est: obiectum potentię. Id autē quod propter se est bonum & volitū:est finis.Vnde volūtas:ꝓpriē est ipsius finis . Ea vero quæ sunt ad finē:non sunt bona vel volita ꝓpter se ipsa,sed in ordine ad finem. Vnde volūtas in ea non fertur:nisi quatenus fertur in finē: vnde hoc ipsum qd' i eis vult est finis.Actus voluntatis potest ferri in finem absq; hoc ꝙ ferat in ea:quæ sunt ad finē. Sed in ea quæ sunt ad finē:inquātum huiusmodi ferri nō potest nisi feraturi finē: vnde vno actu fertur in vtrūq;.Hoc sic probat beatus Tho.i.ij.q.viij.arti.iij.Cū finis sit ꝑm se:volitus.Id aūt qd' quis se elit ad finem:nō sit volitū nisi ꝓpter finem:manifestū est ꝙ volūtas potest ferri in finem:absq; hoc ꝙ feratur in ea: quæ sunt ad finem.Sed in ea quæ sunt ad finem :inquātū huiusmodi voluntas ferri non potest: nisi feratur in finē. Sic igit voluntas in finem fertur dupliciter . Vno modo absolute sedm se.Alio modo in ratione volēdi ea:q̄ sunt ad finem.Manifestum est ergo : ꝙ vnus & idē motus voluntatis est:quo fertur in finem:sedm ꝙ est rō volendi ea quæ sunt ad finē:& in ipsa quæ sunt ad finē. Sed aliꝰ actꝰ est:quo fertur in ipsum finē absolute:& qñq; ꝓcedit rēpore:sicut cū aliqs primo vult sanitatē:& postea deliberans quomodo possit sanari : vult ꝓducere medicū vt sanetur. Exēplum.Quādocūq; videtur color:videtur &lumen eo dem actu:potest tamen videri lumen absq; hoc:ꝙ videat color.Et in executionē quidem operis:ea quę sunt ad finē se habent vt media:finis aūt vt terminus.Sed in volitione est ecōuerso.Nam voluntas per finem: tāq; per mediū deuenit ad volendum ea: quæ sunt ad finem:sicut intelle ctus deuenit in ꝓclusiones per principia: quæ media dicūtur.Vnde sicut intellectus aliquando intelligit mediū:& ex eo nō procedit ad cōclusionē:&ambulans ad aliquem locū:aliquando persistit in medio itineris:&nō peruenit ad terminū.Sic & volūtas aliquando vult finem:& non pertingit ad volendum id quod est ad finem.

Ad finē hoc ꝙ ferat in ea:quæ sunt ad finē.

Actus volūtatis ē ꝑ se ad finē

Actus volūtatis nō est a deo

nihil a liud p o test esse ꝙ deus & hoc dupl'r.

§.II. QVANTVM AD SECVNdum circa actū volūtatis.s.a q̄ sit ipse actus seu morꝰ volūtatis.Vbi sciēdū:ꝙ motus volūtatis est a deo:vt a primo motore oim.Est a potētia volitiua:quantū ad exercitium actus:sedm rationē finis p̄cipue in volēdo finē:ꝑ hoc ꝙ vult finē mouet volūtas seipsam in volendo ea q̄ sunt ad finē.Est & motus volūtatis ab intellectu ipsius volēn tis:vt a præsentante ei obiectū suū:qd' est bonum apꝑhēsum per intellectū.Est qñq; ab appetitu sensitiuo:vt a trahēte ipm̄ per passionē sub apparētia boni . Et quātum ad primū:ꝙ actus voluntatis sit a deo: ostendit apls Phil.ij. dicēs.Deus est qui operatur in nobis:velle & pficere.Pro cuius declaratione dicit btūs Tho.i.ij.q.ix.arti.vj.ꝙ sicut motū naturalē rei causare nō potest: nisi quod est aliqua liter cī rei:vt ꝙ lapis moueatur deorsum.Nam cū moueturꝑ sursum per iactum hominis:qui homo naturam lapidis nō causat:motus ille non est naturalis: sed violentus. Ietaet si homo habēs volūtatē:moueri posset ab aliquo qd' nō est causa eius:vt ab alio homine per violentiā: motus tñ volūtatis eius:ꝙ sit ab aliquo extrinseco:qd' nō sit causa eius est impossibile.Volūtatis aūt causa: nihil aliud e

Volūtas ē ꝓpriꝰ actus

Vires aie dupliciter sunt in potētia

Volūtas mouet seipsam

Volūtas etiā mouet

Aie mouet per intellectū

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis in appetibilib⁹ :sicut principiū in intelligibilib⁹. Manifestum est aūt:ꝙ intellectus per hoc ꝙ cognoscit principium:reducit seipsum de potētia in actum quātum ad cognitionē conclusionū:& hoc modo mouet seipsum. Et similiter volūtas:per hoc ꝙ vult finē mouet seipam ad volendū e a:quę sunt ad finē nō autem eodē modo mouetur ab intellectu & seipsa. Sed ab intellectu mouet ſm rationē obiecti inquantū ipsum sibi repræsentat. A seipsa mouet ſm rationē finis inquantū vult ea quæ sunt ad finē ꝓpter finē. Nec ſm idē volūtas mouet & mouet: sed sc̄m diuersa:quia cū vult finē:est quidē in actu voluntas q̄ ad finē:i potētia aūt quo ad illa:quæ sunt ordinata ad illū finē. Cū aūt vult actu ea:quę sunt ad finē:reducit se de potētia in actū respectu illoꝝ:& sic vt moues est inquātū vult finem:vt mota:inquātum vult ea: q̄ sunt propter finem.

Volun tas mouet ab appetitu sensitiuo.

Mouetur voluntas ad actū suū: quandoq; ab appetitu sensitiuo sicut ab allicīte. Vñ Iaco.j. dicitur. Vnusquisq; tētat a cōcupiscentia sua:abstractus & illectus. Non enim abstraheretur quis a cōcupiscētia: nisi voluntas eius moueretur ab appetitu sensitiuo in quo est cōcupiscētia. Pro hujus declaratione:dicit beatus Tho.j.ſ.q.ix. arti.j.ꝙ id quod appræhendit sub ratione boni & ꝙueniētis mouet volūtatem per modum obiecti. Quod aūt aliquid videatur bonum & cōueniens:ex duobus contingit.s.ex conditione eius quod proponit:& eius cui proponitur. Cōueniens enim ſm relationē dicitur:vnde ex vtroq; extremo depēder. Et hinc est ꝙ gustus diuersimode dispositus non eodem modo accipit aliquid vt conueniens:& vt nō conueniens. Vnde & ꝓphs dicit in.iŋ. Ethi. Qualis vnusquisq; est:talis finis videtur ei. Manifestū ē autē:ꝙ sc̄m passionē appetitus sensitiui immutatur homo ad aliquā dispositionē. Vnde sc̄m ꝙ homo est i passione aliq; videt aliquid ei vt cōueniens:quod nō videtur eidē extra passionem existenti: sicut irato videtur:quod nō videtur ꝙto. Et per hūc modum ex parte obiecti: appetitus sensitiuus mouet voluntatem. Et q̄uis voluntas sit præstātior appetitu sensitiuo simpliciter loquēdo:& agens & mouens sit naturaliter præstantius:patiente & moto sc̄m Augu. tn quoad illū in quo passio dominatur appetitus sensitiuus est præstantior voluntate: & ideo volūtas vt mota & patiēs:subiacet appetitui sensitiuo. Et q̄uis voluntatis actꝰ sit vniuersalis: quia sequitur appræhensionem intellectꝰ qui est vniuersalium: tamen quia actus & electiones hominū sunt circa singularia:inde est:ꝙ quia appetitus sensitiuus est virtus particularis; quia sequitur appræhensionem sensus:qui est particularium rerum: habet magnam virtutē ad hoc ꝙ sic disponātur:vt ei aliquid videat sic: vel aliter circa singularia. Mouetur etiam quādo.ꝙ volūtas a rebus sensibilibus sibi propositis exterius. Nam voluntas mouetur ab obiecto: sed obiectum voluntatis potest esse aliqua res exterior sensui ꝓposita: sicut Bersabee visa a Dauid mouit voluntatem eius ad concupiscēdum. Vnde & Io. dicit.j. epistola.c.ij. Nolite diligere mundum: neq; ea quæ in mūdo sunt.ſ.sensibilia. Dilectio: est actus voluntatis. Mouent ergo ista exteriora: volūtatem sicut obiecta:nō de necessitate: nec etiam mouēt eo modo quo mouetur voluntas: quantum ad exercitium actus ab aliquo exteriori agente: & imprimente in ipsam voluntatē & influente. Sic enim a solo deo mouetur: non autem ab angelis etiam bonis:q̄uis enim angelus: operetur in intellectum hominis confortando lumen ipsius:& illustrādo phantasmata: non tamen operatur in volūtatem mouēdo ipsam: sed nec a corporibus cœlestibus seu planetis potest moueri voluntas directe: nec in ipsam possunt imprimere vel operari directe. Et ratio est:sc̄m beatū Tho. I.ŋ.q.ix.ar.v. Quia nullum corpus potest agere in rem in corpoream:sed econuerso. Intellectus & volūtas sunt potētiæ animæ quæ non sunt affixæ organis corporeis: sed sunt pure immateriales: & ideo impossibile est:ꝙ vllū corpꝰ cœleste directe imprimat in intellectum vel volūtatem. Indirecte possunt imprimere: quātū videlicet volūtas moueri potest ad aliquid ab appetitu sensitiuo per passiones eius. In appetitum autem sensitiuum: sicut & in alias vires sensitiuas imprimere possunt corpora cœlestia:qa affixe sunt organis corporeis. Quæ organa corporis: sicut & ipsa corpora ōia inferiora subiacent influentiis & impressionib⁹ corporū cœlestium. Sicut autem volūtas ipsa: nō cogit ad sequendū appetitū sensitiuum: q̄uis instigetur: sed libera est. Nec etiam cogitur ad appetendum ipsa sensibilia:quæ proponūtur in quæ habēt ipressionē & operationē corpora cœlestia. Ita non cogit a constellationibus & influentiis corporum cœlestium:ad volendum.

§.III. DE TERTIO VIDELICET

de modo:quo mouet volūtas ad actum suum. Sciēdum: ꝙ mouet ad quædam de necessitate & naturaliter: vt ad volēdum bonum in ꝓmuni: & vltimū sinē seu beatitudinem:& quæ ꝙueniūt alijs potentijs: vt cognitionem veri quę conuenit intellectui:& esse & viuere & alia huiusmodi:quæ respiciunt consistentiā naturalem. Ad quędā alia mouetur cōtingenter:& nō naturaliter vt ad omnia alia.

Volun tas a diuersis diuersi mode mouet.

Pro horum declaratione:dicit beatus Tho.j.ŋ.q.x.ar.j. ꝙ voluntas mouetur dupliciter. Vno modo: quātum ad exercitium actus.ſ. ad velle & non velle. Alio modo:quātum ad specificationē actus.ſ. ad velle hoc vel illud. Primo modo voluntas a nullo obiecto ex necessitate mouet: potest em aliquis:de quocūq; obiecto non cogitare & per consequens:nec actu velle illud. Sed quantū ad secundū motionis modum voluntas ab aliquo obiecto ex necessitate mouetur:ab aliquo autem nō. In motu enim cuiuslibet potentiæ:a suo obiecto ꝓsiderāda est ratio: per quam obiectum mouet potentiam. Visibile enim mouet visum sub ratione coloris actu visibilis. Vnde si color ꝓponat visui:ex necessitate mouet visum:nisi aliquis visum auertat:quod pertinet ad exercitium actus. Si autē proponeretur aliquid visui: qđ nō oibus modis esset color in actu: sed sc̄m aliqd eēt tale:& sc̄m aliqd nō tale: nō ex necessitate visus:tale obiectū videret:posset enim non intēdere i ipsum:ex ea pte qua nō est coloratum in actu:& sic ipsum non videret. Sicut aūt coloratū in actu:est obiectum visus:ita bonū:est obiectum voluntatis. Vnde si ꝓponatur aliquod obiectū voluntati:quod sit vniuersaliter bonum:& sc̄m oēm cōsiderationē:ex necessitate voluntas in illud tenderet. si aliquid velit. Nō em potest velle oppositū. Si aūt proponatur ei aliquod obiectū:qđ non ſm oēm cōsiderationē sit bonū:nō ex necessitate volūtas fertur in illud. Et quia defectus cuiuslibet boni habet rationē nō boni:ideo id solum bonū quod est ꝑfectū & cui nihil deficit:est tale bonum quod volūtas nō potest nō velle:qđ est beatitudo. Alia aūt particularia bona inquātum deficiūt ab aliq̄ bono:possunt accipi vt nō bōa. & sc̄m hāc cōsiderationem possunt repudiari vel acceptari a voluntate:quæ potest in idem ferri:ſm diuersas cōsideraciones. Sicut em intellectus de necessitate mouetur ab obiecto:quod est semper & ex necessitate verum:nō ab eo qđ potest esse verum & falsum.ſ.a contingente. Sic & volūtas a bono perfecto:cui nihil deficit:vult etiā de necessitate ea:quæ sunt ad finē: sine quibus finis haberi nō potest vt esse viuere & huiusmodi. Et q̄ vult homo ex necessitate:vult etiam naturaliter. Q̄uis enim volūtas diuidatur contra naturam:sicut vna causa ꝓtra aliam: quædā enim fiunt naturaliter:& quædam voluntarie. Et alius modus causandi:est propriꝰ volūtati:quæ est dña suorū actuū:et habet viam ad opposita. Alius modus causandi est: proprius naturæ:quæ est determinata ad vnū: nec habet viā ad oppositū. Tamen quia voluntas in aliqua natura fundatur:necesse est:ꝙ modus proprius naturæ:quantum ad aliquid participetur a volūtate:sicut quod est prioris causæ:participat a posteriori. Est autē in vnaquaq; re primū ipsum esse quod est per naturā:q̄ velle:quod est ꝙ volūtatē. Et inde est:ꝙ volūtas aliquid vult naturaliter: & ita determinate. ꝙ nō habet viā ad oppositā:vt beatitudinē bonū i cōi esse viuere. Et dicitur hic naturale:ſm q̄ natura dicitur quælibet substātia:& quodlibet ens. Et sc̄m ꝓ dicit naturale rei:qđ cōuenit ei sc̄m suā substātiā:echoc est qđ ꝙ se ineſt ei. Et sic accipiēdo semper principium in his quæ conueniūt rei:oportet ꝙ sit naturale:& hoc apparet i ītellectu. Nam principia naturalis cognitionis: sunt naturaliter nota. Similiter principiū volitiuoꝝ: oportet: ꝙ sit aliqd naturaliter volitū. & hoc est bonū i cōmuni & vltimus finis. Motus voluntatis cū sit adeo vt a primo mouēte:nō tn est motus necessarius ille sed cōtingēs: nisi his quæ naturaliter vult:de quibus dictū est. Vnde Eccli xv. dicitur:ꝙ deus ab initio cōstituit hominē:& reliqt eū in manu

Bonū ꝓ obiecto uolūtatis.

Ea ꝙbus uolūtas necessitatur: uult naturaliter.

iŋ manu cōsilij sui.ſ.ad volendū vel nō volendū hocvel illud. Pro cuius declaratione dicit beatꝰ Tho .j.ŋ.q.x. arti. iij. Vt dicit Dionis. Ad prouidentiā diuinā: nō pertinet corrūpere naturam rerū:sed seruare, Vnde mouet omnia ſm eorū conditionē ita ꝙ ex causis necessarijs per motionem diuinam sequūtur effectus ex necessitate Ex causis autem contingentibus consequuntur effectus contingenter. Quia igitur volūtas: est actuū principium nō determinatum ad vnum:sed indifferēter se habēs ad multa: sic deus ipsam mouet: ꝙ non ex necessitate ipsam determinat ad vnū:sed remanet motus eius cōtingēs & non necessarius nisi i his ad quæ naturaliter mouet. Sed ab appetitu sensitiuo cū mouetur volūtas:non mouetur ex necessitate. Nā si talis est passio in appetitu sensitiuo:ꝙ tollat totalr vsū rationis vt in phreneticis & amentibus:tūc actus talis hominis non est actus volūtaris:sed similis brutoꝝ actibus. Sed nō totaliter absorbet rationē passio: sicut cum remaneat aliquo modo iudiciū rationis liberū: sic & motꝰ voluntatis. Vnde non necessario mouetur ab appetitu per passionē:ad quod facit qđ dicit Gen.iij .c. Sub te erit appetitus eius:& tu dominaberis illius.

Divina quidē. Fruitio in qua cōsistit.

Tria cōcurrūt ad fruitionem

¶ De secundo actu voluntatis:q dicitur frui. Cap.v.

FRVI EST SECVNDVS actus.elicitus a voluntate. Vbi notādum :ſm beatū Tho .j.ŋ.q.xj. ꝙ visio dei :inquantū est visio est actꝰ intellectus. Inquantū autē est bonū & finis: est voluntatis obiectū:& hoc modo est eius fruitio. Et sic hunc finē consequitur intellectus vt potentia attingens. Voluntas tanq̄ potētia mouens ad finem:& fruens fine iā adepto. Item nota ſm Tho.vbi.ē. ꝙ in delectatione quā i portat fruitio duo sunt:scilicet perceptio conuenientis:q̄ pertinet ad appręhensiuā potentiam : & cōplacentia eius quod offertur vt conueniens: & hoc pertinet ad appetitiuam:in qua ratio delectationis perficitur. Pro quorū declaratione:dicit beatus Tho.in.j.sen.dist.j.vbi diffuse tractatur ista materia etiam in textu: ꝙ fruitio cōsistit:i optima operatione hominis:cū fruitio sit vltima fœlicitas hominis. Fœlicitas autem non est in habitu: sed in operatione ſm philosophū. Optima autem operatio hominis:est operatio intellectus ad nobilissimum obiectum:quod est deus. Vnde ipsa visio diuinitatis ponitur tota substantia nostræ beatitudinis.iuxta illud Io.xvij. Hæc est vita eterna:vt cognoscant te &c. Ex ipsa autem visione:cum ipm visum non videatur per similitudinem sed per essentiam efficitur quodāmodo intra vidētem :& ita est comprehēsio:quæ succedit spei: consequens visionem quæ succedit fidei:sicut& spes quodāmodo generatur ex fide. Et ex hoc ꝙ ipsum visum receptum est intra videntē vnit sibi ipm videntem:vt fiat quædā mutua penetratio per amorē. Sicut dicitur.j.Ioā.iiij. Qui manet in charitate:in deo manet &c. Ad vnionem autem maxime conuenientis: sequitur summa delectatio. Et in hoc ꝑficitur nostra fœlicitas:quā nominat fruitio. Ex parte sui cōplementi magis:q̄ ex parte principiꝰ:cum includat in se quandam delectationē. Et ideo ipsa fruitio est actus voluntatis & ſm habitum charitatis:q̄uis ſm ordinem ad habitus & potētias præcedentes. Q̄uis enim concurrāt ad fruitionē prædicta tria.ſ. visio:ꝓprehensio.& amatio: perficitur tamē ipsa i amore. Et aliæ quidē virtutes cōiūgunt nos deo: per modū meriti & dispositionis:charitas per modum perfectæ vnionis Dant aūt diuersæ diffinitiones eius: sc̄m diuersos respectus. Et prima est:ꝙ frui:est amore ihærere rei propter se. Hæc datur per ꝓparationē ad obiectū & habitū :elicientē actuū. Alia est Augu.dicentis. Fruimur cognitis:in quibus voluntas delectata conquiescit. Hæc datur per cōparationē:ad potentiā cui⁹ est actus:sc̄m ordinē ad potentiā ꝓcedentē.ſ.cognitionē quæ pertinet ad intellectum. Tertia est:ꝙ frui est cum gaudio vti:nō spei sed rei iā habitę Hęc datur per cōparationē cōsequentē actū inquātū est perfectū.ſ.gaudiū de re habita. Nec est ineōueniēs:ꝙ de vna re dentur plures diffinitiones:sc̄m diuersas cās vel ꝓprietates. Quando aūt exprimeret totū esse rei sc̄m oēs causas eius:tūc diffinitiones predictæ:nō essent nisi vna.

§.I. QVO FRVENDVM SIT.

Ad qđ dicendum:sc̄m beatū Tho.(vbi.ē.)ꝙ frui aliq̄ dicitur tripliciter. Vno mō:sicut obiecto. Et hoc modo : solo deo fruendum est. Et sic dicit Augu.ꝙ fruendum est solum illis rebus quæ nos beatos faciūt .ſ. personis diuinis ꝑe& filio:& spiritusancto:ga ad bonitatē ipsius dei ordinatur tota bonitas vniuersi: sicut bonitas rei⁹ exercitus: ad bonū ducis. Secundo modo:sicut habitu elicīte actū fruitionis. Et hoc modo :beatitudine creata & charitate: fruēdum est. Deus enim facit beatos effectiue: dando seipsum & causando ipsam beatitudinē. Beatitudo autē creata:formaliter facit beatū sicut albedo facit album. Tertio modo fruimur aliquo:sicut instrumento fruitiōis:& hoc modo fruimur potentia cuius fruitio est actus. Quia vero humanitas christi non est finis vltimus:ideo in visione ei⁹ nō est proprie fruitio : sed q̄ddā accidērale gaudiū & non substantialis beatitudo. Homine aūt quocūq; sancto:nō est fruendum simpliciter:sed i deo. Iuxta illud :qđ ait apls ad Philemonem. Ego te fruar in dño. Vbi aūt homine in deo frueris:magis deo ꝙ homine frueris. Et sic sc̄ūdū beatū Tho.ibi obiectū fruitionis est deus. cōrēpsentans ipsum obiectū per similitudinē grīe:in qua inhabitat deus. Peccatore aūt:nō est fruēdū in deo:quia nō est in eo gratia:quæ facit deū inhabitare:quæ quidē est exēplar expressum:ipsius summæ bonitatis qua fruendū est. Et multo minus:creatura irrationali fruendū est. Nō em sufficit ad hoc simili tudo imaginis vel vestigij:sed requirit similitudo gratiæ. Tribus aūt psonis diuinis: est vna fruitiōe fruēdū. Huiꝰ rō ē duplex:sc̄m beatū Tho.vbi .ē. Prima est ex parte essentię. Obiectū em fruitionis est :summa bonitas. Vnde fruitio respicit vnāq; ūaꝝ psonā prout ē summū bonū. Vnde cū eadē numero sit bonitas triū personarū:eadē erit & fruitio. Alia ꝙo sumit ex parte ꝓprietatū. Sicut em dicit phs:qui cognoscit vnū relatiuoꝝ. cognoscit &reliquū. Et sic cū tota fruitio originet ex visione(vt dictū est)qui fruiturvno relatiuoꝝ inquantū huiusmodi fruitur & reliquo.prima ratio melior.

Frui aliquo tripliciter dicitur. Quō fruēdū sit rebꝰ.

Triū ꝑsonarū vna est fruitio.

§.II. QVORVM SIT FRVITIO.

Respōdeo:sc̄m beatū Tho.vbi.ē. Fruitio : ponit⁹ quādā delectationē in fine. Delectatio aūt nō pōt ee:nisi i cognoscente. Et ideo cū creaturæ insensibiles nō cognoscāt:nō delectātur nec fruunt. Q̄uis tamē ome desiderium sequatur cognitionem desiderium tamē creaturæ insensibilis: qđ est eius inclinatio naturalis : non sequitur cognitionē in ipsa existētē:sc̄m cognitionē primi motoris. Itē fruitio ꝓprie loquēdo est tātū vltimi finis: bruta aūt vltimū finē non apprēhendunt : nec finē proximū pōt ordinare ad finem vltimū:cum careant ratione cuius est ordinare. vndenō proprie fruunt. Similiter peccator ponit vltimū finem suū in eo in quo nō est. Vnde cum verū finē nō habeat:nō fruitur vere :q̄uis enim talis aliquādo faciat aliquid ꝓpter deū:tamen qa aliquid diligit habitualiter supra deum:ersi non actu semper:ideo non fruitur deo : sed illo ad qđ omnia ordinat:pecuniā videlicet gloriā venerēam delectationem:& hmōi. Vlterius fruitio dicit delectationem in fine. Vnde perfecta fruitio nō est :nisi perfecta delectatio:quæ esse nō potest:ante consecutionē finis. Vnde iustus homo in mūdo:nō perfecte fruitur :sed sancti in patria vere & proprie & perfecte fruuntur. Magister in.ŋ.sen.dist.j. Fecit deus rationalē creaturam: vt summū bonū intelligeret:intelligendo amaret : amando possideret:possidēdo frueretur. Deus autem perfectissime seipso fruitur. vñ Greg. dicit:ꝙ deus gloriosus est : quia dum se ipso fruitur:accedentis laudis indigens non est.

Fruitio est ꝑfecta delectatio.

¶ De intētione:quæ est tertius actus volūtatis. Cap.vj.

DE INTENTIONE QVAE est tertius actus elicitus a volūtate. Hanc christus vocat oculum:dicens Lu.xj. & Mat.vj. Si oculus tuus fuerit simplex id est intentio recta: totum corpus tuum id est opus inde sequens:lucidum erit. Q̄uis autem oculus sit instrumentū visiuæ potentiæ:quæ est apprehensiua potentia:nō tamen intentio est actus intellectus: sed volūtatis. Dicit aūt oculus intentio: quia cognitionē presupponit:ꝙ quā ꝓponit volūtati finis ad quē mouet: sicut oculo præuidemus:quo rēdere debeamus. Quod autem intentio sit actus volūtatis:hea. Tho .j.ŋ.q.xij.arti.j. volūtas declarat. Intentio (sicut ipsum nomen sonat)signat in

Intētio est actꝰ volūtatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquid tendere. In aliquid autem tendit: & actio mouẽtis & motus mobilis. Sed ꝙ motus mobilis in aligd tendat: ab actione mouẽtis procedit. Vnde intentio: primo & principaliter pertinet ad id: qđ mouet ad finẽ. Vnde dicimus: architectorẽ suo imperio mouere ad id: quod ipse intẽdit. Et idẽ est in omni præcipiẽte aliquid. Voluntas aũt est: ꝙ mouet oĩa alias vires animæ: ad finẽ. Et sic patet: ꝙ intẽtio est actus volũtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ſm Tho. ı.ıı.q.xıı. arti.iiı. Intẽdere finẽ prout. ſ. ordinat motũ alicuius vel alterius in finẽ. Ordinare aũt aliquid in finẽ: est actꝰ rationis tantũ: & qa bruta ratione carẽt: ideo nõ proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: ſcđm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intẽdere finẽ: sicut natura dr intẽdere finem: quasi mota ad ſuũ finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendũt finem: inquantũ mouenr instinctu quodã naturali ad aliquid. Non ꝙ cõsiderent: ꝙ per motũ suũ possint cõsequi finem: qđ est ꝓprie intẽdentis: sed quasi cõcupiscẽtes finem: naturali instinctu mouenr ad finẽ: quasi ab alio mota: sicut &cętera: quæ naturaliter mouenr. Intentio aũt non solum est vltimi finis: sed & aliorum finium. Cum em̃ vltimus finis humanarũ voluntarũ sit beatitudo: & per consequens vnus finis. Si intentio esset tantũ vltimi finis: nõ essent diuersę hominũ intẽtiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. ı.ıı.q.xıı.arti.ıı. ꝙ intentio respicit finem: ſcđm ꝙ est terminus motus: respectu volũtatis. In motu autẽ: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totiꝰ motus. Alio modo: mediũ qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est terminꝰ vltimus b, autẽ est terminus. sed nõ vltimus: & vtriusq; potest esse intẽtio. Vñ etsi intẽtio semper sit finis: nõ tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiã potest esse pluriũ simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ŝ. ar. iıı. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicẽ: vel adinuicem non ordinata. Et siquidẽ fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̃ intentio: non solũ finis vltimi: sed etiam finis medij vt dictum e.i. Simul autẽ intẽdit aliquis in finem vltimũ & proximũ: sicut ꝙ fectionem medicinæ. Si autẽ accipiantur duo: vt nõ ordinata adinuicẽ: sic etiã potest homo plura intẽdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnũ alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aũt conditiones: quibus vnum aliquid melius est altero: qa valet ad plura. Vnde potest alicd prælegi alteri: ex eo ꝙ valet ad plura. & sic patet manifeste: ꝙ homo plura intẽdit. Quod aũt Aug. dicit: ꝙ homo non potest simul deũ & corporale cõmodum intendere: intelligitur vt vltimos fines: qa nõ possunt esse hominis plures vltimi fines. Intentio finis & voluntas eius qđ est ad finẽ: aliquo modo est vnus & idẽ motus: aliquo modo non. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ŝ. arti. iıı. Motꝰ voluntatis in finem: & in id quod ad finẽ: potest considerari dupliciter. Vno modo: ſcđm ꝙ volũtas fertur in vtrũq; absolute & ſm se: & sic simpliciter: sunt duo motus volũtatis in vtrũq;. Alio modo pt̃ ꝓsiderari: ſcđm ꝙ voluntas fertur in id: quod est ad finẽ: propter finem: Et sic vnus & idẽ subiecto motus volũtatis: est tendẽs in finẽ: & in id quod est ad finem. Cum em̃ dico: volo medicinã propter sanitatem: nõ designo nisi vnum motũ volũtatis. Cuiꝰ ratio est: qa finis est ratio volẽdi ea: quæ sunt ad finem. Idẽ aũt actus cadit super obiectũ: & super rationem obiecti: sicut eadẽ est visio coloris & luminis. Et simile est de itellectu qui si absolute cõsideret principiũ & cõclusionem: diuersa erit cõsideratio vtriusq;. In hoc autẽ: ꝙ cõclusioni propter principia assentit: est vnus actus intellectus tantum. In hoc aũt differt ab electione: qa inquantum motus volũtatis fertur in id: quod est ad finẽ: prout ordinatur in finem: est electio. Motus autem voluntatis qui fertur ad finem prout acquiritur per ea: quæ sunt ad finẽ vocatur intentio. Cuius signũ est: ꝙ intẽtio finis esse potest: etiã nõdum determinatis his: quæ sunt ad finẽ quoꝝ est electio.

Intẽtio nõ solũ est vltimi finis: sed & aliorum

Intẽdere deũ & corporale cõmodũ hõ non potest quo hoc itelligit.

§.I. DE INTENTIONE LOQVI

tur Pũ. cxviıı. docẽs nos suo exemplo: ea rectificare dicẽs Inclinauit cor meum: ad faciendas iustificationes tuas in ęternum: propter retributionem. Intẽtio siquidem (vt ait Ambr̃) operi tuo nomẽ imponit. Nam cuiꝰ finis bonꝰ est: eius quoq; opus bonũ est: & ecõtrario ſcđm pt̃m. Vnde saluator ait Lu. xı. Si oculus tuus fuerit simplex: totũ corpus tuum lucidum erit. Oculus: intentio dicitur qui respicit finem seu ea: quæ sunt ad finẽ respectu finis. Simplex autem dicitur: cum solum intendit vltimum finẽ: sine duplicitate vel alia mixtura: & tũc totũ corpus, i. congeries operũ inde sequentiũ: lucidum est. i. gratiosum. Quatuor autem requirunr ad hoc: vt oculus sit simplex & rectus. i. intentio: quæ notanr in prædicto versu Pũ.

¶ Et primũ est: ꝙ ipsa intentio sit separata ab arrogatione. ibi. Inclinaui cor meum.

¶ Secundũ est: ꝙ sit sequestrata a deceptione. ibi. ad faciẽdas iustificationes tuas.

¶ Tertium: ꝙ sit immaculata sine mortali infectione. ibi in æternum.

¶ Quartum: ꝙ sit determinata i pfecta fœlicitatione ibi. propter retributionem.

Primo ergo debet intentio: ad hoc vt sit recta: esse separata ab arrogãtia: vt. ſ. cũis quis operetur opera de genere bonorum: propter gloriam ꝓsequendam: nõ hoc intendat tãq; deus debeat sibi retribuere ipsam gloriã: ex debito necessitatis seu ex cõdigno, quia (vt ait apls ad Roma. viıı.) Non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam: quæ reuelabitur in nobis nec etiam: quæ cumq; actiones. Et ratio huius est: quia sicut creatura est virtutis finitæ: ita & meritum operis eius: gloria autẽ dei est præmium infinitum. Finitum autem non potest ꝙ se attingere ad infinitum. Debet ergo quilibet intendere & credere: ꝙ principaliter deus ex sua largitate dabit gloriam benefaciẽti. Iuxta illud ad Roma. vı. cap. Gratia dei: vita æterna scilicet habetur. Gratia autẽ gratis datur. Hoc aũt notat Pũ. cũ ait. Inclinaui cor meũ. i. humiliaui: expectans retributionẽ a dño: non ex operibus iustitię per me factis: sed ſcđm suã misericordiã. Debet secũdo: intẽtio esse sequestrata a deceptione: vt videlicet nõ faciat ea: q̃ de se sunt mala, ꝓter aliquẽ finem apparentẽ bonũ. Hoc em̃ esset decipere seipsum. Nam vt ait apls ad Rom. iıı. Non sunt facienda mala vt inde eueniant bona. Hinc & Greg. Qui hac intẽtione male accipit vt bene dispensẽt: grauatur potius q̃ iuuẽt. ı.q.ı. nõ est putãda. Quod sigs ꝛonus exerceret: vt hospitalia & ecclesias cõsecraret: vel etiã alie na raperet: vt pauperibus subueniret: seipsum deciperet: cũ nil mereret: sed peccatũ incurreret. Vñ & Loth g obtulit duas filias suas virgines habitatoribꝰ Sodomorum ab eis illudẽdas ne abuterenr iuuenibus: quos ad hospitium receperat. i. angelis qui in forma iuuenũ apparuerant: potius hoc qđ fecit: adscribit perturbationi eius ex horrore illiꝰ sceleris q̃ rationi. vt dis. xiiij. c. qđ ait. In quo frequẽter offendũt hoies cõmittendo diuersa peccata: vt liberẽt proximos a tribulationibꝰ vel a peccatis: ꝓpter hoc dicẽdo mẽdacia: addendo periuria vel alia mala. Sed (vt dicit Aug.) Cũ ad id venerit homo: vt saluti ꝓximi nisi peccãdo ꝓsulere nõ possit: tũ se nõ existimet habere qđ faciat. i. qđ debeat facere. xxxj. q. ı. c. faciat. Nam cõtra ordinẽ charitatis est: ſtuę saluti nocere vt alteri subueniat. Nec est cõtra hãc ſniam: ꝙ Moyses dñm rogauit: vt deleret eũ de libro suo vel populo dimitteret pcãm idolatriæ cõmissum in adoratiõe vituli. Exo. xxxij. Non em̃ sic est intelligẽdũ tãq; Moyses orauerit se priuari salute: & deleri de libro viuentiũ i gloria. Hoc em̃ irrationabile fuisset. Sed petit de moyses leri de libro dei nõ simpliciter sed quantum ad cõsolatio nes multas: quas debebat a dño recipere in præsenti: ꝓut scriptũ i libro dei erat. i. prędordinatũ: vt ex ꝗ populo illi parceretur de tanta offensa. Quod ergo dr: ꝙ ꝗcgd agant homines: intentio iudicat oẽs: intelligendũ est hoc: non de his ni quę mala sunt ſcđm se sed de bonis seu indifferẽtib. Vñ & dicit Pũ. ad hoc designandũ. Inclinaui cor meũ ad faciendas iustificationes tuas: non mala opera: sed iustificationes. i. mandata tua: quæ seruata: faciunt hominẽ iustum. Tertio: intentio debet esse immaculata. i. ꝙ ille qui facit aliquod bonũ: & propter deũ nõ habeat in se maculã peccati mortalis: quia de operibus hmõi: etsi bona intẽtione factis: retributionem a deo non haberet i superna gloria. Vnde apls dicit. ı. ad Cor. xiij. Si distribuero omes facultates meas in cibos pauperũ: & si tradidero corpus meũ ita vt ardeã. ſ. propter deũ seu propter fidẽ seruandã: martyrio me exponã: charitatem autẽ nõ habuero: nihil mihi prodest. ſ. quod ad retributionẽ æternã. Charitas autem non cõpatitur secũ maculã alicuius mortalis. Qui ergo est i aliquo pcto mortali: vt odio: luxuria: iuidia & hmõi quantacũq; supplicia sustineat pia intẽtione: scilicet propter deũ: nõ tamẽ ide recipit retributionẽ gloriæ. Sed aliqua alia bona: vt prosperitatẽ: liberatiõem a multis periculis: dispositionẽ seu mollificationẽ cordis ad pœnitentiã: aur min⁹ supplicii i alia vita. Et sic remanet illud bonũ irremuneratũ. Et ad hoc signandũ dicit Pũ. In æternũ Peccator non intendit facere iustificationes. i. mandata: in æternũ. i. semper. Sed protũc quãdo facit aliqua de genere bonorũ: vt ieiunia: eleemosynas: orationes & hmõi intẽtione retributionis & præmij. Sed quãdo cõmittit pec cata: tunc nõ inclinat cor suũ ad iustificationes dei immo ab eis recedit transgrediendo. Cum aũt quis est in gratia & charitate: habet intẽtionem semper seruandi præcepta dei. vñ Pũ. xliij. Pulchritudine tua intende. i. ex gratia q̃ est pulchritudo aiæ intentionẽ tuã dirige. Quarto intentio ad hoc vt sit recta oportet ꝙ respiciat tanq; ad vltimũ finem ad retributionem. Sed norandum ꝙ est triplex retributio a deo. ſ. temporalitatis: pœnalitatis: & æternæ fœlicitatis. De prima dr Esa. ı. Omnes sequuntur retributiones. ſ. tẽporalium. & Luce. xiiı. dicit saluator. Cũ facis prãdiũ aut cœnã: noli vocare amicos tuos: neq; fratres tuos: neq; cognatos: neq; vicinos: neq; diuites ne forte & ipsi te reinuitent: & fiat tibi retributio. ſ. alicuius cõmodi temporalis. Qui igitur inclinat cor suũ. i. proponit ad faciendum iustificationes dñi. i. ad seruandũ mandata & ad faciendũ bona: propter hãc retributionẽ: vt scilicet prospetur a deo in tẽporalibus: nõ habet rectã itentionẽ: vnde nec meretur. Sic & xps dixit quibusdã: nõ recta intẽtione eũ sequẽtibus. Quæritis me: non quia vidistis signa: sed quia manducastis ex panib⁹ meis: & saturati estis. Ioã. vı. Quidam alij: aliqua bona faciũt hac intẽtione: vt tẽporalem gloriã inde consequãtur: de quorum numero fuerũt Pharisei: de quibus christus ait. Omnia opera sua faciunt vt videãtur ab hoibus. Mat. xxiij. Sed receperunt mercedem suã: dixit ipse Mat. vı. De secta retributione. ſ. pœnalitatis. dr Esa. iıı. Ve impio in malũ. Retributio enim manuũ suarum. i. operũ fiat ei. & ad Heb. ıı. Omnis præuaricatio & inobedientia accipit iustã mercedis retributionẽ scilicet pœnæ. Qui ergo seruat mãdata hac intentione principaliter ꝓpter retributionẽ pœnæ ifernalis scilicet euitãdã nõ habet intẽtionẽ debitã nec meritorie operat. Oportet em̃ ſcđm Aug. non solũ timere deum iudicẽ & punitorẽ peccatorũ sed iustũ diligere: nõ tamen pœnã timeat sed anxietur pro gl'ia de pœni. dist. vıı. nullus. §. nõ ita. Et regula iuris dicit. Qui ex timore facit pręceptũ: & si bonũ est quod facit: non tamen bene facit. Sic etiã qui cauent se a peccatis vel bona aliqua facit: vt nõ flagellẽtur a deo & nõ alia intẽtione principaliter parũ vel nihil grati sũt deo. Sicut Achab rex Israel qui ex comminatione Heliæ humiliatus est exterius deferẽdo cilicium & ieiunando ad euadẽdũ pœnam sibi cõminatam. iıı. Regũ. xxı. De tertia retributione dicit apostolus de veris fidelibus. A domino accipietis retributionẽ. ad Col. iıı. Et hanc esse magnã: innuit sapiens dicens Eccl'i. xıı. Inuenies retributiõem magnam & hoc simpliciter: quia in huiusmodi retributione cõtinentur omnia bona iuxta illud Pũ. xviı. In custodiẽdis illis retributio multa. Et si aliquis intẽderit deo seruire & mandata eius custodire propter bona gloriæ. ſ. diuitias: honores: pacem: securitatem: sanitatem: sapientiam: gaudium & alia huiusmodi bona: quæ iustis promittuntur in vltima retributione habendo respectum ad ista principaliter, & nõ ad deum adhuc nõ esset recta intentio sed amor mercenarius: quo seruus operatur propter mercedẽ principaliter ex labore consequendam. Sed seruiendo principaliter deo bona faciendo propter ipsum consequendũ: in quo & ex quo sunt omnia prædicta bona: quo niã retribuens est dñs: vt dicitur Eccl'i. xxxv. Ifre talis habet amorẽ filialem & oculũ simplicem perfectæ intẽtiõis bene in gratia operando: & propter hanc intentionẽ semper meretur & augetur præmium eius. Sic ergo sit oculus tuus simplex: vt dicere valeas cum Psalmista. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes &c.

Triplex est retributio dei.

Deus quo rememdꝰ.

Loth

¶ De electione: prout est actus voluntatis. Cap. vıı.

CONSEQVENTER AGENdum de actibus voluntatis: qui sunt in comparatione eorũ quæ sunt ad finẽ respectu quorũ voluntas dicitur liberum arbitrium: eadẽ potentia realiter cũ volũtate: sed differens ratione. Horum primus dicitur electio. Quod electio sit actus voluntatis non rationis patet per philosophũ in. iıı. Ethi. qui dicit: ꝙ electio est desiderium eorum: quæ sunt in nobis. Desiderium autem est actus voluntatis. Sciendum tamen secundum beatum Tho. ı.ıı.q.xiıj.ar.ı.ꝙ electio importat in nomine suo aliquid pertinens ad rationẽ: & aliquid pertinens ad voluntatem. Dicit em̃ phs in. vı. Ethiẽ. ꝙ electio est appetitus intellectiuus vel appetitiuꝰ intellectus. Quã documẽ autem duo concurrũt: ad aliquod vnum constituendum: vnum eorum est vt formale: respectu alteriꝰ. Vnde Greg. Nicenus dicit: ꝙ electio neq; est appetitus secũdũ seipam: neq; consiliũ solũ: sed aliquid ex his cõpositũ. Sicut em̃ dicimus animal ex aia & corpore cõpositũ esse. Neq; vero corpus esse secũdũ seipm: neq; aiam solam sed vtrũq; ita electionẽ. Est aũt cõsiderãdũ in actib⁹ aiæ: ꝙ actꝰ qui est vnius potẽtię essentialiẽ vel habitꝰ: recipit formã & speciẽ a superiori potẽtia vel habitu: ſcđm ꝙ ordinat̃ iſeriꝰ a supiori. Si em̃ aliquis actũ fortitudinis exercet ꝓpter dei amorẽ: actus quidẽ ille materialiter est fortitudinis formaliter autẽ est actus charitatis. Quamuis ergo ratio: quodãmõ voluntatem præcedat & ordinet actũ eiꝰ inquãtum scilicet volũtas tendit: i obiectũ sunt ſcđm ordinẽ rationis: eo ꝙ vis apphẽsiua appetitiue suũ obiectũ repræsentet: tñ in huius substãtia: actus materialiter se habet ad ordinẽ q imponit a superiori potẽtia. Et ideo electio nõ est actus rationis: sed volũtatis. Perficitur em̃ electio in motu quodã aiæ ad bonũ quod eligit. Et cũis electio importat quãdam collationẽ qua vnũ alteri præfert. Conferre aũt licet sit rationis: tñ electio nõ est essentialiter ipsa collatio sed collatio est pręcedens: ad electionem. Electio non est brutorũ. Vñ Greg. Nicenus dicit: ꝙ irrationabilia: & pueri nõ eligunt. Ratio huius est ſcđm tm̃ Tho. vbi. ŝ. arti. ıı. ꝙ cũ electio sit pręacceptio vnius respectu alteriꝰ: necesse est ꝙ electio sit respectu pluriũ: quæ eligi possunt. Et ideo in his: quæ sunt penitus determinata ad vnũ electio non habet locũ. Est autẽ differentia inter appetituũ sensitiuũ: & intellectuũ seu volũtatẽ: qa appetitus sensitiuus est determinatus ad vnũ aliquod particulare: ſcđm ordinẽ naturę: vt ex prędictis patet: Volũtas aũt ſcđm ordinẽ quidẽ naturę: vt ex prędictis patet: Volũtas aũt ſcđm ordinẽ quidẽ naturę determinata est ad vnũ cõmune: qđ est bonũ: sed indeterminate se habet respectu pœticularium bonorum. Et ideo ꝓprie voluntatis est eligere. nõ autẽ appetitus sensitiui: qui solum est i brutis: & ideo eorum nõ est electio. Quãuis autẽ animalia appetant aliquid propter finẽ vt comedere ꝓpter viuere non tamẽ in eis est electio qa nõ ois appetitus alicuius propter finem vocat electio: sed oportet: ꝙ sit cũ quadã discretione vniꝰ ab altero. quod esse nõ potest: nisi vbi appetitus põt ferri in plura: Item ꝙ brutum aial: præaccipit vnũ potius q̃ alterũ: vt ouis vnam herbã & nõ alia absq; electione mouetur in illud. Sicut etiam ignis: absq; electione mouetur sursum, nõ deorsum. Statim em̃ quod per sensum vel imaginationẽ repręsentatur bruto aliquid: ad qđ naturaliter inclinat eius appetitus: absq; electione in illud mouetur Quod etiam appareant aliquæ mirabiles sagacitates in quibusdã animalibus: vt canibus apibus & hmõi procedit hoc inquãtum habent naturalem inclinationem & instinctum ad quosdam ordinatissimos processus vt pote a summa arte diuina ordinatos. Sicut & sagitta directe tendit ad signũ ex motione sagittantis ac si haberet rationẽ dirigentem: & propter hoc dicuntur illa animalia sagacia & prudentia & nõ quia in eis sit ratio vel electio.

Electio est actꝰ voluntaris.

Electio non est brutorũ nec puerorum.

Differt appetere & eligere.

§.I. ELECTIO EST EORVM

q̃ sunt ad finẽ. sicut voluntas ẽ finis (vt dicit philosophꝰ in. iıı. Ethiẽ humanorũ actuum & possibilis. Pro huiꝰ declaratione dicit beatus Tho. ı.ıı.q.xiıj.arti.iıı.ꝙ electio cõ sequitur sententiã seu iudicium qđ est sicut cõclusio syllogismi operatiui. Vnde illud cadit sub electione: qđ se habet vt cõclusio in syllogismo operabilium: finis autem i

Electio & cõclusio syllogismo.

ad inui opabilibus se habet vt principiū:& nō vt cōclusio:vt dicē cōpacit philosophus in.ŋ.Physi. Vnde finis inquātum hmōi: granatur. nō cadit sub electione. Sed contingit q̄ id:quod est i vna operatione vt finis.in alia operatione ordiatur ad aliqd vt ad finē. Et hoc modo sub electione cadit finis: sicut in operatione medici.sanitas se habet vt finis. Vñ hoc non cadit sub electione medici sed hoc præsupponit tāq̄ principium. Sed sanitas corporis ordinatur ad bonum communeaiæ. Vnde apud eum qui habet curam de salute animę potest sub electione cadere esse sanum vel esse infirmum Nam et apls dicit. Cū infirmor tunc fortior sum & potēs. ŋ.ad Cor.xij. Sed vltimꝰ finis nullo modo sub electiōe cadit. Sicut etiā id quod est principium in vna sciētia vel demonstratione potest esse cōclusio in altera scientia vel demonstratione sed primū principium indemōstrabile i nulla potest scientia esse cōclusio. Est etiā electio solū respectu humanoꝝ actuum.qa vt dicit pp̄s.in.iij.Ethi.Nullus eligit nisi quod estimat fieri per ipm. Qd̄ sic declarat hea. Tho.vbi.ō.arti.iij. Sicut intentio est finis: ita electio eorū:quæ sunt ad finē. Finis autē:vel est actio vel res aliqua:& cum res aliqua fuerit finis:necesse est q̄ aliqua humana actio interueniat. Vel inquantum homo facit rem illā quæ est finis:sicut medicꝰ facit sanitatē:quæ est finis illius:vnde facere sanitatem:dr̄ finis medici. Vel inquantū homo aliqua vtitur vel fruit re quę est finis:sicut auaro finis est pecunia vel possessio pecuniæ. Et eodē modo dicendū est in eo qd̄ est ad finē:qa necesse est:q̄ illud qd̄ est ad finē:vel fit actio vel res aliqua interuenīte aliqua actione:per quā facit illud quod est ad finē:vel vtitur eo et sic electio est semper humanorū actuum. Est etiam electio possibilium tantū. Vnde pp̄s dicit.iij. Ethic. Electio nō est impossibiliū. Huius ratio est ꝑm be.Tho.vbi.ō.arv.quia(vt dictū est)electiones nostrę referunt semper ad actiones nostras. Ea aūt quæ per nos aguntur sunt nobis possibilia. Vñ necesse est dicere q̄ electio non sit nisi possibilium. Sil'r ratio eligendi aliquid est vt ex hoc qd̄ ducit ad finem:possimus consequi finem. Per id autē quod est impossibile:nō potest quis consequi finē. Cuiꝰ signū est:q̄ cum in cōsiliando peruenerint hoīes ad id quod est impossibile:discedunt quasi nō valentes vlterius ꝓcedere. Voluntas igitur completa nō est nisi de possibili. Sed voluntas incōpleta quę dicitur a quibusdā velleitas:pōt esse de impossibili:qa.f.vellet illd̄ si esset possibile. Et qa electio noiat actum voluntatis:determinatū ad id quod est hinc agendum:ideo non potest eē de ipossibili. Et qd̄ Benedictus dicit in regula q̄ si prelatus aliquid præcepit impossibile a subdito est tentandum . Hoc ideo dicit quia an aliquid sit possibile vel non:subditus non debet suo iudicio diffinire:sed in vnoquoq; iudicio superioris stare. Electio autem non est ex necessitate in hoīe quia quod possibile est non esse non necesse est esse. Huius ratio : ex duplici hominis potestate accipi potest ꝑm beatum Tho. vbi.ō.arti.vj. Potest enim homo velle & non velle : pōt agere & non agere:potest agere hoc vel illd̄:et velle hoc vel illud. Cuius ratio ex ipsa virtute rationis accipitur. Quicquid enim ratio potest apprehendere vt bonum:in hoc voluntas tendere potest:potest autem ratio apprehēdere vt bonum non solum hoc quod est velle aut agere: sed etiam hoc quod est nō velle aut non agere. Et rursus i omnibus particularibus bonis:potest considerare rationem boni alicuius:et defectum alicuius boni quod habet rationem mali. Et ꝑm hoc potest vnūquodq; horum bonorum apprehendere:vt eligibile aut fugibile. Solū aūt perfectum bonum quod est beatitudo:nō potest ratio apprehendere sub ratione mali aut alicuius defectus & ideo ex necessitate homo beatitudinem vult:et non potest vel se non esse beatus:aut esse miser. Electio autem cum non sit de fine:sed de his quæ sunt ad finem(vt dictum est)nō est perfecti boni quod est beatitudo: sed aliquorum particularium bonorum:& ideo homo nō ex necessitate: sed libere eligit.

Respectu humanoꝝ actum solum est electio.

Electio solū est possibilium.

Electio non in est hoī necessaria.

§. II. CIRCA MATERIAM ELE

ctionis pōt induci illud Pſ.lxiij. Beatꝰ quem elegisti et assumpsisti inhabitabit in atrijs tuis. Signanter autem dicit in singulari. Beatus quē elegisti &c. Nā vt dicit saluator. Mat.xx. Et iterū.xxij. pauci sunt electi. Nec est contra hanc sententiā illud:qd̄ Ioannes dicit de electis. Apoc. vij. Vidi turbam magnā quā dinumerare nemo poterat: ex oībus gentib⁹ & tribubus & populis & linguis stātes ante thronū. Nā electi:& si in se præ multitudine a nobis: quasi innumerabiles sunt:respectu tñ reproborum pauci sunt. Exēpli gratia. Sextari⁹ vel saccus arenæ in se quasi innumerabilis est:respectu tamē totius arenæ maris:quid pauc̄um est. Sic & electi:respectu prauorum pauci sunt:& isti demū beati.iuxta illud:quod dictum est per Pā.lxiij. Beatus quem elegisti & assumpsisti:inhabitabit in atrijs tuis. Vbi possunt notari:tres electiones sc̄m deū.

¶Prima:est æternalis ad supernā fœlicitatem:ibi. Beatus quem elegisti.

¶Sc̄da:est rōnalis ad hūanā dignitatē:ibi.& assumpsisti

¶Tertia electio est virtualis:per nostram voluntatem: ibi inhabitabit in atrijs tuis.

Electi licet sint innumerabiles quasi ma pauc̄i sunt. Sic & electi:respectu prauorum pauci sunt:& isti demū beati.iuxta illud:quod dictum est per Pā.lxiij. Beatus quem elegisti & assumpsisti:inhabitabit in atrijs tuis. Vbi possunt notari:tres electiones sc̄m deū.

§.III.PRIMA IGITVR ELECTIO

est dei ab ęterno:qua videlicet elegit ex toto hūano genere beatificandos in gloria de qua apls ad Ephe.j.inquit. Benedixit nos deus in benedictione spūali.i. plena benedictione in cœlestibus.i.in gloria in christo.i. per merita xp̄i:sicut elegit non i ipso:ante mūdi constitutionē. Qui aūt & quot sunt isti electi:solus ille nouit qui elegit. Vñ & in ecclesiæ oratione,dicit. Soli deo est cognitus numerus electorū:in superna fœlicitate locandus nos autē:&si per certitudinē scire nō possumus: per aliqua tamē signa data ab ipo in scriptura:coniecturare valemus. Et vt hæc signa in nobis experiantur:hortatur. Petrus apostolus in ŋ.Cañ.c.j.dicens. Satagite:vt per bona opera : certam vestram vocationē & electionē faciatis. Hæc autē signa sunt tria:quæ notat sapiens.Eccl̄i.xlv.dicens. Elegit eum dñs ex omni carne:& dedit illi cor ad p̄cepta :& legem vitæ & disciplinæ. Vbi tria nota signa huius electionis.

Tria signa electionis

¶Primum est abdicatio malarum delectationum : ibi: Elegit eum dominus.

¶Secundum est:obseruatio diuinorum p̄ceptorum:ibi Dedit illi cor ad præcepta.

¶Tertium est: frequentatio sacrorum eloquiorum : ibi. Legem vitæ & disciplinæ.

Quantū ad primū q̄uis ꝓprie loquat̄ sapiens de Moyse: tamē & iteligi potest:de quolibet alio electo. Vñ & hoc canit ecclesia de beato Thoma de Aquino:& de quibusdā alijs & vult dicere q̄ quē deus eligit extra:hic ab oi carne idest delectatione carnali delebit inquit dñs ad Noe in figurā omnē carnē. Et em multiplex caro.s.leonū:vrsorum porcorū.canū hoīm:&hmōi. Et caro quidē leonis est delectatio:quā sibi quęrūt superbi in honorib⁹ suis. Caro vrsorū est cōplacētia :quā sibi quærūt gulosi:in crapulis suis & ebrietatibus. Caro porcorū est voluptas lasciuorū:quā quærūt in immundicijs suis. Caro hoīm est delectatio sensualis:quā habent aliqui:ad suos ꝓpinquos &amicos: & sic de alijs . Debet igit dñs aquis diluuij infernalis: delere omnē carnē.i.oēs in carnalibus & vitijs se delectantes. Et hoc est etiā:qd̄ ait apls. Caro & sanguis regnū dei nō consequētur.s.Cor.xv. id est delectationes prauas sequentes Impossibile em est(ait Hiero)vt præstitū⁹ quis:& futuris fruat bonis:& de delicijs transeat ad delicias. Vñ & saluator ad discipulos electos ad supernā fœlicitatē ait Ioā.xv. Ego elegi vos de mūdo.i. de vitijs & delectationib⁹ mūdi Et ad Ephe.j. apls ait. Elegit nos.s.de⁹:vt simus sancti & immaculati. Sic fuit electꝰ beatus Tho.a deo extractus de aquis : mundanæ vanitatis & delectationis: velut alter Moyses. De quo dr̄ ad Heb.xi.q̄ elegit magis affligi cum populo dei:q̄ tēporalis pcti habere iocunditatē, paret autem hoc pmaxime in beato Tho.ex gestis circa puellā ad eū introductā &c. Quantū ad sc̄da. Certū est q̄ electus dei volūtatē habet efficacē:ad obseruandū diuina mandata quæ sunt de actib⁹ virtutū. Vñ.pā.ait. Mandata tua elegi.s.ad obseruādum. Ad qd̄ ramē necessaria est diuina gratia:quæ & velle facit.& obseruare ipsa dei mādata. Vñ dr̄ in dicta auctoritate dedit illi.s.deus:cor.i. voluntatē ad p̄cepta scilicet obseruāda. Ad efficacē aūt volūtatē semp sequit̄ operatio:si adsit possibilitas. Sicut aūt illi:qui venerūt & multū diligūt aliquē superiorē seu prælatū:nō solū p̄cepta facta ab eo:sub graui pœna,sed etiā simplicia monita habēt ea:vt debita obseruari. Sic & electi dei nō solum

Fœlicitatē huius mūdi & virtæ æternæ impossibile est habere.

solū p̄cepta legis eius:sed etiā simplicia documēta & cōsilia:conātur seruare si possūt:& ita bōa ichoāt:vt ad pfectiora se extēdant. Vñ Greg.super Ezech. Electi quidē sic ad bona tendūt.vt ad mala perpetrāda nō redeāt:qui eīm ꝓseuerauerit vsq̄ in finē:hic saluus erit. Et sicut per Salomonē dr̄. lustorū semita:quasi lux splēdens procedit: & crescit vsq̄ ad perfectū diē. In eorū nāq̄ animo bonū desideriū atq̄ intellectꝰ lucis intimæ:iā pars diei est. Sed qa vsq̄ ad finē vitæ:in virtute proficiūt de por.di.ŋ.nō reuertebant.sicut Moyses seruauit mādata:sic be. Tho.a puericia sua diuina cepit seruare mandata:nūq̄ eoꝝ aliquod trāsgrediēdo:qa nunq̄ cōmisit mortale peccatū:& ample ītēs diuina etiā cōsilia per ingressum religionis semp ꝓfecit vt paret in legēda. Quantū ad tertiū:nota q̄ quē deligit infundit sibi magnū effectum circa diuina eloquia vñ & ipse qui sapiētia æterna est dicit. Magis q̄ aurū & argentū sapiētiā eligite. Prouer.viij. Sapientia p̄cipue dr̄ scriptura sacra:ꝑm be. Tho.in.j.par.q.j.qa pleni⁹ & veri⁹ docet de diuinis:q̄ quęcunq; aliæ doctrinæ. Dicit ergo sapiēs:q̄ dedit illi lęgēvitę & disciplinę.s.ad intelligendū & docendū. Et dr̄ lex vitæ:qa vitā cōfert animæ obseruātis. Non solū em illuminat ītellectū:diuina eloquia: sed etiā accendūt affectū. Nunqd nōverba mea sunt quasi ignis? dicit dñs per Hiere.xxiij.(quasi diceret)vt ita:qa incēdūt ad dilectionē aiæ. Vñ dr̄.Sap.vij. Infinitus thesaurus est hoīb⁹ sapientia:quo qui vsi sunt participes facti sūt amicitiæ dei:sicut aūt Moyses fuit eruditus:in omni scientia ægyptiorū & Chaldæorū. Act.vij.& maxime i diuina sapientia sic beatus Tho.eruditus fuit in scientia:tam scu lari q̄ diuina& pmaxime in theologia:quā & magno studio & orationis suffragio acquisiuit:vt patet in legenda.

Tria signa electionis

§.IIII.SECVNDVM GENVS ELE

ctionis ꝑm deū existens est ad humanā dignitatē quando est rationabiliter factū:quæ notari pōt in eo qd̄ dicit. Pā. &assumpsisti. Assumi dr̄ cōmuni locutione: qui ad altiꝰ aliqd sumit̄.cōmuni statu. Vnde apls ad Heb.v. Omnis pōtifex:ex hoibus assumptus.s.est. Et eū Paulū & Barnabā dñs elegit ad prædicandū gēt̄ib⁹ qd̄ est officiū præsidē tiū:dixit.Segregate mihi Paulū & Barnabā in opus : ad qd̄ assumpsi eos . Act. xiij. Et hoies quidē errare possunt in eligēdo.sed assumēdo indignū:sed deus errare nō pōt. & ideo Btūs:quē elegisti & assumpsisti & nō solū beatus est:qui assumit a deo i prælationē rationabiliter exercēs eā:sed & beatissimus sup alios. Vñ Aug. Nihil difficilius & laboriosius & periculosius est:epi vel pbyter vel diaconi dignitate : sed apud deū nihil beatius:si eodē modo militetur:quo imperator noster præcepit. dis.xl.ante oia.

Ad electionē rationabilem tria requiruntur.

Ad hoc aūt:vt ista electio sit rationabilis tria requirunt.

¶Primū est q̄ fiat sine præcedenti ambitione.

¶Sc̄dm q̄ fiat congruenti assumpti dispositione.

¶Tertiū:q̄ fiat concurrenti regulari cōsensione.

Quantū ad primū dr̄ beatus electus:non qui se ingerit ad dignitatē sed qui assumit a deo vt hoibus. Vt em dicit Leo papa. Principat⁹ quē metus extorsit aut ambitꝰ occupauit etiā si moribūs aut actib⁹ suis nō offēdat:ipsi⁹ tamē initij sui:est perniciosus exēplo.j.q.j.pricipat⁹. Et Chry. f. Qui desiderauit principatū in terra:inueniet cōfusionē in cœlo:sicut dñs elegit seruū suū. Dauid i regē:q nō quæ rebat neq̄ cogitabat de regimine:sed oues custodiebat in deserto. Non autem elegit aliquē aliū:ex septem fratrib⁹ eius de quib⁹ ꝑm apparet iam videbat Samueli historiam vide.j.Reg.xvi. Sc̄dm qd̄ requirit̄:est cōgrua dispositio eligendi seu assumēdi:in ætate videlicet conuenīti ꝑm cannones:sciētia competēti:& vita decentiv extra de elec.cū in cunctis. Sic dñs Iesus elegit primos rectores & pastores non pueros quos sapientia sua doctissimos fecit: & sancti tate perfectissimos:dicens eis Ioan.xv. Ego vos elegi : vt eatis & fructum afferatis.s.conuersionis animarum. Hinc & Symmachus papa Vilissimus cōputandus est:nisi præcellat sciētia & sanctitate:qui est honore præstātior.j.q.j. vilissimus. Quātū ad tertiū:vt scilicet rationabiliter fiat electio: ad dignitatē requirit̄ cōsensus eligētiū omniū:vl maioris partis qui remota omni affectione pſone: & munere pecuniæ:& prece eligere debent:quē credūt magis ꝓficere Vñ Moyses principatū suū nō dimisit filijs siue cōsanguineis : sed extraneis de alia tribu . s. Iesu nauæ:Sed

Al⁹ ecclesiā gere nō quos plus cognoscunt ecclesiæ ,pdesse. Sed quos vel ipsi amāt:vel quorū sūt obsequijs delinīti:vel ꝓ qui bus maiorū quispiā rogauerit:& vt deteriora taceā:quivt clerici fierēt:munerib⁹ impetrauerūt. vij.q.j. Moyses . Et ideo in hmōi electionib⁹:præmitti debet oratio:vt fecerūt apls in electione Matthiæ dicētes. Tu dñe qui corda oim nosti:ostende quem de his duobus elegeris. Act.j. Sic be. Tho.ad dignitatē magisterij assumptus fuit non hoc quę rens:sed coactus obedientia:vt paret ex legenda.

Luce.x.

§.V.TERTIA ELECTIO EST DV

cēs ad beatitudinē quæ fit virtualiter p nostrā voluntatē qd̄ notat ibi Inhabitabit in atrijs tuis. Non dicit: ponet vel ligabit:sed ihabitabit.i.volūtarie stabit in atrijs tuis Atria erāt:porticus seu clausura circa tēplū: per q̄ accedebatur ad ipm:&significant habitacula seu cōditiones virtutū:per qs patet accessus:ad tēplū militātis & triūphātis ecclīæ. Nullus aūt cogit ad virtutes:sed electiōe ꝓprię volūtatis in eas ingredit̄:& inhabitat qs. Vñ Amb. Volūtarium sibi militē elegit christus Voluntariū sibi seruū dia bolus auctionatur.xv.q.j.nō est. Sunt autē præcipua tria dñi atria in quibus voluntas electorū eligit inhabitare.

Tria sunt atria dominī.

¶Primum est:sui humiliatio.

¶Secundum est:dei contemplatio.

¶Tertium est:aduersi toleratio.

De primo dicit Pā.lxxxiij.i pſona cuiuslibet electi. Elegi abiectus esse in domo dei.i.despectus & contēptus. Vñ & quasi se declarans:dixit Michol vxori suæ. Vilior fiam plus q̄ factus sum & humilis ero . ŋ.Regū.vj. Vt em dicit Greg. Euidētissimū signum electorū:est humilitas : sicut reproborū superbia. De humilitate beati Thomæ habes: quando assotiauit illū procuratorē extra:pro negotijs cōuentus & in occultatione sue scientię:vt patet in legenda.

Secundum atriū:in quo eligit volūtas ſcti inhabitare est contēplatio. Hic em reperit magnā quietem & gustum suauē dei. Vñ saluator de hac loquens: ait . Maria scilicet Magdalena optimā partem elegit : quæ non auferetur ab ea. Hic em incipit vita contēplatiua:nec deficit in alia vita vt actiua:sed perficit. Ad hanc tamen non est idoneus: nisi pene purgatus a passionibus. Vñ in figurā dr̄. Exod. xix. Bestia quæ tetigerit mōtē scilicet cōtēplatiōis lapidabitur lapidib⁹:scilicet errorū & phātasiarū irrationabiliū Bestia significat hoīem passionatum & rudem . Permaxime hoc atriū inhabitauit be. Tho.qui frequēter rapiebatur in extasi:vt patet quando crucifixus ei locutus est Neapoli:& alibi. Tertiū atrium est:toleratio aduersorum. Eligunt enim sancti propositovolūtatis:sustinere omnia ad uersa patienter. Vnde de sanctis illis Machabeis dicitur: q̄ elegerunt magis mori:q̄ cibis inquinari imundis: & noluerunt infringere legē dei.j. Machab.j. vt scilicet euaderēt mortē:sustinētes fortiter cruciat⁹. Sed &de⁹(vt dicit Greg)ab electis suis tēporali afflictione : maculas peccatorū studet tergere:quas in eis in æternum:non vult videre de pœna.dist.j.si peccatū. Hoc igitur considerantes electi:eligunt sponte:& aliquando desiderant pati aduersa Sic & beatus Thomas : patienter portauit molestias &c. Sed & si quid patimini:propter iustitiam beati.j.Petri.iij. Et Matthei.v. Beati qui persecutionem patiūtur:propter iustitiam &c. Beatus ergo:quem elegisti &c.

Adquā potestā cōsilij punet

¶De consilio. Capitulum.viij.

DE CONSILIO QVOD

præcedit electionē qd sit:de quo dr̄ Eccli.xxxij: Omnia fac cū consilio.s.rationis. Vbi sciēdū q̄ consilium est quædam mentis inquisitio, Pro cuius declaratiōe dicit be. Tho.i.ŋ.q.xiij.arti.j. q̄ electio(vt dictū est)cōsequitur iudiciū rationis de rebus agēdis. In reb⁹ aūt agendis:multa incertitudo inuenit̄: quia actiones sunt circa cōtingentia singularia : quę ꝓpter sui variabilitatē:incerta sunt. In rebus aūt dubijs & incertis: ratio nō profert iudiciū seu sententiā :absq̄ precedenti inquisitiōe. & ideo necessaria est inquisitio rationis:ante iudiciū de eligendis:& hmōi inquisitio consiliū vocat. Propter qd̄ pp̄s dicit in.iij.Ethi. q̄ electio est appetitus præcōsiliati. Pertinet aūt consiliū non solū ad rationem : sed etiā ad voluntatē:sicut & electio etiā. Nam in actu volun

Cōsiliū quid:

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis:qui est electio:apparet aliqā ratiōis.s.ordo.Et in cōsilio:qd' est actus rationis:apparet aliquid voluntatis sicut inateria:qa cōsiliū est de his:quę homo vult facere:& etiā sicut motiuū:qa ex hoc:q̄ homo vult finē mouet ad cōsiliandū de his quæ sunt ad finē.& ideo sicut ꝓbs dicit i.vj. Ethic.q̄ electio:est intellectꝰ appetitiuus:vt ad electionē vtrūq; cōcurrere ostendat.Ita Damas.dicit q̄ consiliū est appetitus inquisitiuus:vt consiliū aliquo modo pertineē ostendat ad voluntatē circa quā &ex qua:fit inquisitio & ad rationē inquirentem.Cum aūt dicit apls ad Ephe.j. de deo:q̄ operat oia ꝑm consiliū volūtatis suæ.Sciēdum ꝑm Tho.vbi.ō.q̄ cū i nobis ex inquisitione quæ dr̄ cōsiliū:,pueniat certitudo iudicij seu sentētiæ:cōsiliū inquantum attribuit deo importat solū certitudine sententiæ & iudicij:nō aūt iquisitionem:quæ fit per discursum.Et ꝑm hoc dicit Damas.q̄ deus nō consiliatur. Ignorantis enim est consiliari:qd' in nobis est:nō in deo.Quāuis aūt virginitas:& hmōi sint bona certa:non dubia.Certa qdē sunt: ꝑm sententiā sapientū & spiritualiū virorum.Sed incerta sunt:ꝑm sensum carnaliū hoim & pluriū:&ideo nō incōgrue de his dantur cōsilia.iuxta illud.j.Cor.vij.De virginibus præceptum dñi non habeo:consiliū autem do.

§.I.CONSILIVM DE QVIBVS

rebus sit.Vbi nota q̄ ꝑm be.Tho.vbi.ō.ar.ij. Cōsiliū est tantū de his:quę sunt ad finē:vt dicit Greg.Nicenus.Cuius ratio est:qa finis i operabilib⁹:habet rationē principij eo:q̄ rationes eorū quę sunt ad finē:ex fine sumunt. Principium autē:non cadit sub quæstione seu inquisitiōe:sed principia oportet ꝓsupponere:i omni iquisitione .Vñ cum consiliū sit quæstio seu inquisitio.De fine nō est cōsiliū:sed solū de his quę sūt ad finē.Cōtingit tamen q̄ id qd' est finis respectu quarūdam operationū: ordinari ad aliū finē.Est etiā consiliū de his quæ sunt in nobis:&quę per nos fieri possunt:vt dicit Grego.Nicenus.Nā si de factis aliorū consiliū quærimus.hoc est inquantū reputant vnū nobiscum:vel pervnionē affectus:sicut in factis amicorū consiliamur:vel per modū instrumēti.Nā agens instrumentale & principale:sunt quasi vna causa:cum vnū agat per alterū:& sicut dñs cōsiliatur de his quæ sunt agēda per seruū:ꝑm hea.Tho.vbi.ō.Pro maiori declaratione sciendū:q̄ cōsiliū ,pprie importat collationē inter plures habitā:nō tamen quorūcūq;:qa non vniuersaliū &necessariorū:sed de rebus agendis:quod etiā ipsum nomen designat.Dicit em cōsiliū:quasi considiū:eo qd' multi cōsidēt:ad simul conferendū.Est aūt cōsiderādū:q̄ in particularibus contingentib⁹ ad hoc:q̄ aliquid certū cognoscat:plures cōditiones seu circūstantias,cōsiderare oportet:quas ab vno nō est facile considerare:sed a plurib⁹ certius reperiunt:vñ qd' vnus cōsiderat:alꝰ non occurrit.In necessarijs & vniuersalib⁹ nō sic:sed per se vnus sufficere potest.Appetitur autē cognitio veritatis in hmōi:nō q̄ p se habeat aliqd magnū:vt cognitio vniuersaliū& necessariorū:sed appetit:ꝑm q̄ est vtilis ad operationes:qa actiones sunt circa cōtingētia:&ideo ,pprie cōsilium est de his quæ agunt a nobis.Fit etiā consultatio de futuris euentibus:qui nō sunt in nostra potestate.Sed hoc est inquantū per futuros euentus cognitos homo dirigitur ad aliquid faciendū vel vitandum:Et sic consiliū est non solū de his q̄ agūtur:sed etiā de his quæ ordinant ad operationes.De his autē duobus:q̄uis agant a nobis:nō dicit esse cōsiliū q̄uis ordinentur ad finem:vt dicit ꝓbs.ſ.de rebus parvis: quę parū iuuāt vel impediunt.Quod autē parū est: quasi nihil accipit ratio.Secundū est: de quo non consiliamur. Ea quæ determinata sunt:qualiter fieri debeāt:sicut est in operibus artiū:quę habēt certas vias operandi:sicut scriptor nō consiliatur:quō litteras trahere debeat.In operibus ergo artiū:nō est cōsiliū prēter q̄ i operib⁹ artiū:quę sunt coniecturales vt dicit Grego.Nicenus vt puta negotiatiua & medicinalis.Quāuis aūt electio sit de omnibus his:quæ agunt per nos & electio præsupponat cōsilium: hoc nō est nisi ratione iudicij & sententiæ q̄ præsupponat consiliū in electione.Vñ quādo iudiciū vel sētētia manifesta est absq; inquisitione:nō requirit cōsilij inquisitio. In rebus em manifestis ratio nō inquirit:sed statim iudicat, do procedat. Vbi sciendū:q̄ vt dicit ꝓbs in.iij.Ethi.)ille q̄ consiliat:videt q̄rere& resoluere:& sic ,pcedit modo resolutorio.Qd' sic declarat be.Tho.vbi.ō.arti.v.In oi inquisitione oportet incipe ab aliquo principio qd' quidē si sit cui est primū in cognitione:ita etiā sit primꝰ in esse:non est ,pcessus resolutorius:sed magis cōpositiuus, Nam causæ sunt simpliciores effectibus.Si aūt id.qd' est primū i cognitione:fit posterius in esse:est ,pcessus resolutorius vt pote de effectibus manifestis iudicamus:resoluēdo in causas simplices.Principiū aūt in inquisitiōe cōsilij:est finis: q̄ quidē est prior in intētione posterior tn in esse. Et scd'm hoc oportet q̄ inquisitio cōsilij sit resolutoria:incipiēdo.ſ. ab eo:qd' in futuro intēdit:quouscq; pueniat ad id:qd' statim agendū est.Et q̄uis cōsiliū sit de his q̄ agunt a nobis & operatiōes nostræ nō procedāt modo resolutorio : sed magis cōpositiuo.ſ.de simplicibus ad composita tn ratio operationū:accipit ex fine.Et hinc est:q̄ ordo rationcinādi de operationibus:est cōtrarius ordini operādi. In ipsa aūt inquisitione cōsilij:nō est processus in infinitū.Sed ipsa inquisitio consilij:est actu finita ex duplici parte.ſ.ex pte principij et ex parte termini. Accipit aūt in inquisitione cōsilij:duplex principiū.Vnū ,ppriū:ex ipso genere operabilū.Et hoc est finis:de quo nō ē cōsiliū(vt dictū est)sed supponit in cōsilio:vt principiū aliud:q̄si ex alio genere assumptū.Hmōi aūt principia:quæ i inquisitione cōsilij supponunt:sunt quæcunq; p sensum accepta sunt: vt pote q̄ hoc sit panis vel ferrū.Et quæcūq; sunt per aliquam scientiā speculatiuā vel practicā:in vniuersali cognita.Sicut:q̄ mœchari est prohibitū a deo:& q̄ homo nō pōt viuere:nisi nutriat cōueniēti nutrimēto:& de his nō ingrit cōsiliator.Terminus aūt inquisitiōis est id:qd' statim est in potestate nostra:vt faciamus. Sicut em finis habet rationē principij:ita id qd' agit ,pter finē:habet rationē cōclusionis.Vñ id qd' primo agēdū occurrit:habet rationē vltimæ ꝯclusionis:ad quā iquisitio terminat. Nihil autē ,phibet cōsiliū:porētia ifinitū esse:scd'm q̄ i infinitū pos sunt aliqua occurrere cōsilio inquirēda.Et licet in singularib⁹ cōtingentib⁹:nō possit aliqd certū accipi simpliciter:tamē vt nūc prout assumit in operatiōe:pōt accipi vt certū.De consilio loquēs Pē.ait. Deus glorificatus est:in cōsilio sactoꝝ.Sancti ex cōsilijs:quę sibi assumūt & alijs tribuūt:ostēdunt magnā sapientiā & prudentiā:cū ex eis multis obuiēt malis:& magna bona procurēt:& cū hanc sapiētiā & prudentiā:ex se nō habeāt:sed a deo:inde glorificat deus ab hoib⁹:magnificat & exaltatur:ex ipso consilio sanctoꝝ:qd' patet ꝑ exēpla.Nā sanctus Ioseph prænūtiata sertilitate septē annoꝝ fructuū terre:& exinde maxima sterilitate septē aliorꝝ annoꝝ:scd'm somniū Pharaonis:consiliū dedit ipsi regi Pharaoni:vt in annis fertilitatis reponeret maximā quātitatē frumēti:ad prouidendū sterilitati:seu penuriæ vēturæ.vt habet Gen.xlj.Quo facto mirabiliter glorificatus est deus:ex consilio & prouidentia sancti illius.Sic sanctus Daniel:priusq; declarauit regi Nabuchodonosor terribilē sententiā ei imminētem scd'm somniū eius:dixit.Placeat tibi o rex consiliū meū: & peccata tua eleemosynis redime.Dañ.iiij.Quibus peractis dilatata est sententia per annū:quā postea incurrit ꝑ superbiā.Sed ex cōsilio & oratione Danielis infra tēpus statuum suæ mutationis in animal brutū scd'm apparētiā:reducebat aliquādo ad sensum proprium & deflens peccatū suū:reuertēs ad statū pristinū:repositus est in regno suo:& inde glorificatus est deus:ex consilio & adiutorio Danielis.Sic & sanctus Nathā ,ppheta.iij.Reg.j.consulēs Bersabeæ:vt postularet a Dauid regnū ꝑ filio suo Salomone:ne Adonias ipm regnū vsurparet:cū consilio cōpli.ci suoꝝ:seruato consilio a Dauid regnū filio obtinuit destructo ꝓsilio & cōiuratione Adoniæ eū suis:& sic glorificatus est deus.Significat aūt Bersabeæ ecclesiā vxorē Dauid.i.christi q̄ edocta a spū sancto & cōsilio eius directa:postulat a christo regnū æternū:ꝑ vero filio suo quo libet.ſ.iusto timens ne ei auferatur ab Adonia.i.diabolo cū satellitibus suis:quo obtēto:glorificatur deus in consilio sanctorū destruēs ꝑ eos cōsilia malignoꝝ:sicut destruxit per Chusi amicū Dauid cōsilium Achitophel:qd' erat contra bonū populi. qui Achitophel erat tantæ reputationis in consilijs:q̄ omnes homines ad eum recurrerent sicut ad deū.ij.Reg.xvj.Et hoc i figurā:ad significandum q̄ cōsilia

Cōsiliū ē de his quæ a nobis agūtur.

Cōsiliū dr̄ quasi consilimus.

De duobus nō cōsiliamur.

In ingressione consilij non est processus in infinitū.

Exēpla cōsiliorū sanctorū.

q̄ cōsilia principū:tyrānoꝝ:philosophorū & dæmonū: ex quibus intendebant populū dei subuertere : visitauit deus per amicos suos.ſ.apostoloꝝ:martyrū & doctoꝝ.Iuxta illud Iob.xij. Adducit.ſ.deus cōsiliarios in stultum finem. Sic & Phariseorū:qui abiere & cōsiliū fecerūt cum Saducēis:vt caperent eum in sermone.ſ.Iesum. confusi sunt & deus glorificatus est Mat.xxij.

§. III. EST AVTEM SCIENDVM

q̄ triplex est genus consilij.

¶Primū est consiliū internale:qd' quis sibijpsi infert.

¶Scd'm est cōsiliū particulare:quod quis alteri affert.

¶Tertiū est cōsiliū generale quod qs cōmunitati cōfert.

Cōsiliū primū.ſ.internale est:quod quis facit in semetipso:cū videlicet aliquid occurrit agendū dubiū:Iuestigat ratio si illud est bonū vel malū:& si bonū quibus medijs vtendū sit:adducēdo diuersa exempla in se:quibus possit illud iudicari bonū vel malū.Et de hoc dr̄.sine ꝓsilio nihil facias:& post factū nō pœnitebis.Eccl'i.xxxij.Quod itelligit venerabilis Cassianus de cōsilio iteriori.Et Salomō Prouer.xij.ait. Astutus.i.prudens oia facit cū cōsilio : & intelligit omnia.ſ.quæ sunt dubia vbi consiliū exigitur. Nam de certis & necessarijs simpliciter vel ex suppositione alicuius finis: nō oportet cōsiliari:qa ratio absq; in quisitione quæ pertinet ad cōsiliū subito iudicat illd' agēdū.Nō em oportet eū q̄ vult viuere cōsiliari:si debet comedere:qa hoc necessariū ē& certū. Et similiter qui vult saluari:nō oportet cōsiliari de obseruādis præceptis: quia hoc certū & necessariū est.iuxta illd' Mat.xix.Si vis aduitā̄igredi:serua mādata.Nec oportet vti velocitate:seu p̄cipitatione:sed magis maturitate.Vñ Calistus papa. Non præcipitemus(inquit)cōsilia & opa nr̄a.Nos em tempore egemus:vt aliquid maturius agamus.dist.l.pōderet.Et Aristo.in lib.Ethi. Oportet quidē tarde cōsiliari: velociter autē exequi cōsiliata.Nō solū aūt consilio mentis iuestigandū est:si opus agendū sit bonū vel malum:sed etiā quod est bonū vel melius:vt melius eligatur:cessante impedimēto.Verbi grā.Cū inquirit qs in seipso vtrū debeat matrimoniū contrahere:vel solutus manere: cōsideret bona vel mala:grauamina vel leuamia:quæ inde sibi cōtingere possunt.Nā vxorē ducēdo:si ipa erit vana vl' iracunda:male sibi habebit & parū quietis : vt em dr̄ Eccl'i. xxv.Mō est ira:super irā mulieris:& non est malitia: sup malitiā eiꝰ.Oporrebit etiā te solicitari:quō ei placeas: sed & de expēsis ornamētoꝝ eiꝰ:& gubernatiōe familiæ,pui dere:tibi necessariū erit:& parū tpis:valebis deo vacare. Qd' si solutus remanes:tui soli curę incumbis:cōtentiōes & querelas mulieꝝ vitabis:suspitionibus multis carebis & quod deo est placitū:poteris facere & meritum augere. Primū igitur.ſ.matrimoniū:etsi bonū sit:scd'm tamen.ſ. cōtinētia virgialis melius.vñ apls.j.Cor. vij. Si nupserit virgo nō peccauit.Et postea.Qui matrimonio iūgit virginē suā:bene facit:& qui non iungit:meliꝰ facit.Verꝫ qa nō oēs capiūt verbū:si qs videt cōtinere nō posse:melius sibi est matrimoniū contrahere.vñ apls in.d.c.Melius est nubere q̄ vri.id est diuersis vitijs carnalibus incendi.

Secundū cōsiliū est particulare:qd' alter exhibet alteri. Cū em qs nō est sufficiēs sibi:ad cōsiliū capiēdū circa agēda:ab alio cōsiliū accipere debet.Quinimo:circa ,ppriam vitā:& obscura ptinētia ad cōscientiā:sibi credere nō debet:sed cōsiliari cū peritis & bonis:vel ex libris doctorū, Vnde Thobię.iiij.dr̄.Cōsiliū semp a sapiēte:perquire.Discē autē qs sapiēs:dupliciter.Vno mō:ꝑm quid. Alio mō simpliciter.Sapiēs ꝑm quid dicit:qui bene iudicat de fine alicuius artis vel ministri:& de his quæ ducunt ad illū finē.Et sic dicit sapiēs medicꝰ:q̄ bene iudicat& de sanitate: & de medicinis ꝓcrētib⁹ eā.Et sapiēs negotiator dicitur: qui bene iudicat de lucro acqrēdo:& de medijs ad ipm:& sic de alijs.Sed sapiens simpliciter dr̄ : qui bene iudicat de vltimo fine totius vitę humanę:qd' est deꝰ:& de perducētibus ad eū.Et hic est verus sapiēs:& virtuosus.Quia igit Tobias dicit, A sapiēte: sine alia aditione,primo & principaliter:cōsiliū quærendū est a virtuoso:etiam a sapiente.i.docto in factis cōsciētiæ.Neq; em a medico quis quęrit cōsiliū.ſ.de negotiatione:sed a docto negotiatore.Nec a negotiatore de medicinalibus:sed a perito medico:& sic de alijs.Multo magis:de pertinentibus ad animam. Vbi sunt maiora dubia:& magis periculosa:nō debet quis indifferēter cōsiliū quærere a quibuscūq;:sed virtuosis doctis & practicis.Vñ Eccl'i.xxxvij.dr̄. A ꝓsiliario malo serua aīam tuā.i.caue tibi.Et qui sint mali cōsiliarij : a quib⁹ cauendū sit:quasi declarans dicit.Cū viro irreligioso:tracta de sanctitate:& cū iniusto de iustitia:& cū muliere : de his quę emulat.Cum timido de bello.Cū negotiatore:de traiectione.Cū emptore:de vēditione.Cū viro liuido:de gratijs agendis.Cū impio:de pietate.Cū inhonesto:de honestate.Cū operario agrario:de omni opere.Cum operario annuali:de consummatione anni. Cū seruo pigro: de multa operatione.Non attēdas his:in omni cōsilio.Et ex hoc vltimo dicto:patet q̄ locutio Ecclesiastici est per ironiā:quasi diceret.Cum prædictis:non habeas consilium. Et subdit.Cor boni cōsilꝫ:statue tecū.Non est em tibi alicui plus illo.Scīēdū insup:q̄ illud qd' dicitur Prouer. xj. Ibi salus vbi multa consilia:non sic intelligendū est:quo ad incipientes benefacere & simplices:tanq; quis multorū hoim seu a multis debeat inquirere cōsiliū: de directione vitę suæ.Nam hoc faciēs: audiet diuersa consilia:& aliquando sibi cōtraria.Vñ in mēte sua cōfundet : nesciens quid magis sequatur.Sed vnū vel paucissimos assumat: in quo causam habeat cōsidēdi:vt qa bonus & practicus & qui cognoscit eius conditiones.vñ melius pōt consulere.Sicut medicus qui diu habuit curā alicuius:& scit complexionē & accidēria eius:vtilius pūt mederi: nec multū laudat hoc:ſpe variare medicū.Vñ vulgari,puerbio dr̄. Quāre mutate:tāte caduce.Mīta igit ꝓsilia q̄rēda sunt ab icipiētib⁹&simplicib⁹:sed nō a multis sed ab vno de multis agēdis.Vñ Eccl'i.vj. dr̄.Mīti pacifici sint tibi.Et ꝓsilarius sit tibi vnus de mille.Consilium tamen:quod manifeste apparet bonum:a quocunq; detur:numquā debet cōtemni:vel respui:etiam a sapientibus.Vñ & Moyses sanctissimus & sapientissimus:consiliū quod dedit sibi Ietro socer suus gentilis in audiendis causis populi : vt scilicet magis arduas audiret & expediret:& ad alias audiēdas cōstituēret sibi adiutores:vt perseuerare posset:& non stulto labore consumeretur:audiuit illud & seruauit. Notandū insuper:q̄ cum quis fideliter consulit doctos & practicos saltem competenter in illa materia:nō tenetur illi cui consulit:si inde malū ei eueniat:& parū vel nihil peccat quia liber est ad sequendū illud:vel non sequendū.Vñ de reg. iur.lib.vj.nullus.Nullus ex cōsilio alterius obligat: nisi fuerit fraudulentū.Sed si intendit decipere:seu aduertēter dat sibi malū consiliū:peccat grauiter & tenetur de omni dāno:quod inde secutū est:,ppter illud consiliū: si alꝰ nō fuisset secutū.Si quis etiā poneret se ad consulendū in materia de qua non habet peritiā:vt in medicina:in iure:i factis cōsciētię & hmōi:non esset immunis a peccato.Vnde Balaam:postq̄ non valuit maledicere populū dei: vt ide mala haberet deo impediente:dixit finaliter Balach regi Moabitarū:qui ad hoc vocauerat eum.Pergēs ad populū meum:dabo tibi consilium.Nume.xxiij.Et hoc fuit malum consiliū:vt scilicet mitteret fœmias Moabitides pulchras & ornatas ad castra Israel:vt fornicantes cum eis israelitæ:incurrerēt irā dei:& factū est sed de illo malo cōsilio:punitus est cū Moabitis:ipso interfecto. Tertium genus cōsilꝫ est:quod fit in cōmunitatibus & vniuersitatibus:nec em bene pōt regi aliqua ciuitas: vel vniuersitas absq; cōcilio.Vnde omni tēpore mundi:principes & rectores ciuitatū:vsi sunt consilijs & fideles & infideles.Nā & Salomō sapientissimus:cōsiliarios habuit:quorū cōsiliū:quia Roboam filius eius reliquit : magnā partē regni amisit.ij.Paral'.x.Et Nabuchodonosor superbissimus:cū maioribus natu et ducibus habuit mysterium cōsilij sui: de eo quod agere volebat.vt habet Iudith.ij.Sed & Romani infideles & idololatrę:possederunt omnē locum consilio suo & patientia:locaq; quæ longe erant valde ab eis: vt habet.j.Machab.viij.Apostoli quoq; ad sedādam dissentionem exortam inter Paulum & Barnabam et fideles cōuersos ex Iudaismo circa obseruationē legaliū.cōuenerunt in vnum:et cōmuni consilio decreuerunt:quid esset agendum:vt habetur Actuū.xv.Et ob hoc:instituta sunt ab ecclesia concilia et generalia et ,puicialia celebrari: vt de cōmuni cōsilio ibi habito:prouideret saluti fideliū:vt patet dist.xv. ꝑ totum.Facilius nāq; inuenitur:qd' a pluribus seniorib⁹ quęritur.Verus autē repromissor dñs ait.

Cōsiliū ē de his quæ a nobis agūtur.

Cōsiliū dr̄ quasi consilimus.

Mīmo nū an sit ꝑhendum.

Aliqs dr̄ sapiens dupliciter

De cōsilio gnali.

Cōsilia ñ quæ leligē di.

Bibliotheca
Facultatis Philosophiae
Provinciae Cast. Orientalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si duo ex vobis vel tres conuenerint &c. dist. xx. c. vlt.

§. IIII. DEBENT AVTEM HV

iusmodi ꝓsilia generalia: tria in se hẽre. Primo occultatiõ nẽ tractatoꝝ. Scꝺo intẽtionẽ rectã determinãdoꝝ. Tertio executionẽ diffinitoꝝ. Quantum ad primum sciẽdũ ꝙ ea quę tractant in cõciliꝭ alicuius ciuitatis vel vniuersitatis cõmuniter debẽt esse alꝭs occulta dũ tractant: alꝭs scandala plurima cõtingere possunt. Vñ, puer. x. c. dr̃. Qui fide No. pl. His est cælar amici cõmissum. Vñ narrat Valerius Maxi- chrã hi mus: ꝙ cũ eẽt de more Romanoꝝ: vt patres possent filios storiã suos paruulos ducere secũ in cõcilũ: accidit semel: vt cum quidam ex ciuibus duxisset filiũ suũ paruulũ in cõcilium & fuisset ibi decretũ: vt qꝺ' ibi tractatũ fuerat: sub secreto remaneret, Reuertentẽ ad domũ interrogauit curiosa mater eius: qd ibi tractatũ esset. Cũq; ille respondisset ꝙ posti ũ fuisset sub secreto: cœpit mater ipsa blandiꝭs & minis ipsum cogere ad manifestandũ cõsilũ: qd' prudẽtissimus puer: vt declinaret matris importunitatẽ & tractatũ in cõcilio occultũ seruaret: officioso mendacio vsus est: dicens ibi fuisse tractatum ꝙ quilibet vir duas possit habere vxores: qd' illa credẽs & alꝭs matronis manifestauit. Quare diuulgata ꝓ vrbẽ: cõuenientes mulieres plurimæ quadã die ad locũ cõcilij accesserũt postulãtes a senatu (rancẽ; æquũ) & ipsas duos posse accipere viros: ex quo in ꝓcilio decretũ fuerat: viros accipere posse duas vxores. Quod illi admirantes vnde hoc processerit.: cũ hmõi nulla fuisset facta mentio: sup hoc inquirẽtes: iuenerũt hoc processisse ex astutia illi⁹ pueri talia referẽtis. Vñ ad occultãdũ ꝓsilia: statuerunt nullũ amplius pueꝝ introduci: nisi illũ tantũ: In cõsi- qui ita caute sciuisset occultare secretum. Valde ergo male lio de- faciunt qui talia reuelant quæ in secreto ponuntur & qui bet esse q̃runt ea ab ipsis. Scꝺo debent cõsiliarij habere rectam in- rectã in tentionẽ in determinãdis: vt non passione ducant ad cõ- tentio placendũ vel displicendũ his qui proponunt ea quę sunt ad bonũ cõmunitatis vel cõtraria: vt nõ declinent a regula rationis. Vnde & ipsa cõgregatio facta ꝙ cõsilio habẽdo: cõcilũ dr̃ a cõmuni videlicet itẽtiõe dictũ: eo ꝙ intuitũ mẽtis oẽm in vnũ dirigat. ſ. ad quærendũ bonũ cõmune. Vel cõsiliũ quasi cõsidiũ ꝺ̃ in l. literã trãseũte: qa simꝫ debẽt sedere. i. mẽte quiescere: a passionibus liberi esse ꝑm Isido. dis. xv. ca. j. Cũ ergo tractat i cõcilio aliquid iniquũ cõtra ius diuinũ naturale vel canonicũ: nõ potest dici cõsiliũ sed supercilij: quod signat ſupbiã. Et vt dr̃ Prouer. xxj. Non est consiliũ contra dñm: & ipsum cõmuniter dispatur. Sicut patet in cõcilio Iudæoꝝ: quod fecerunt contra christũ: ad tractandũ mortẽ ipsius: ne amitterent bona tẽporalia: ex quo tñ secutũ est vt amitterent bona tẽporalia & ſpualia: quãdo. ſ. collegerũt põtifices & Pharisei cõ- Ad cõ- cilũ re- cilij dicentes. Quid facimus: quia hic homo &c. Ioan. xi. silũ re- grit de Tertio debet id qd' in cõcilio determiatur rationabiliter germia- executioni mãdari: alꝭs frustra fierent cõsilia. Vnde & Heꝝ exe- stet. ſ. c. dr̃ ꝙ septem sapiẽtes qui ex more regio semp aderant regi Asuero: scientes leges ac iura maiorum illorũ faciebant cuncta consilio. Et hæc est causa frequenter multorũ malorꝝ in regimine tẽporali & ſpirituali: quia quæ cõmuni cõcilio determinãtur: nõ obseruant. Vñ Ioseph⁹ & Azarias: qa nõ seruauerunt quod fuerat determinatũ. ſ. vt nõ exirẽt in prælium contra inimicos: debellati fuerunt: occisis duob⁹ milibus de exercitu suo. Et hoc quia sine cõsilio exierũt in prælium: vt habetur. j. Machab. v.

¶ De consensu. Capꝫ. ix.

DEINDE CONSID ERAN

dũ est de cõsensu. Et prio ꝙ consensus prinet ad virtutẽ appetitiuã: quod patet ex hoc: qd' dicit Damas. Quod si aliquis iudicet & non diligat: non est sentẽtia. i. consensus. Diligere autẽ pertinet ad appetitiuam seu voluntatem. Pro cuius declaratione dicit beat⁹ Tho. ſ. ñ. q. xv. art. j. ꝙ consentire importat applicationem sensus ad aliquid. Est autem ꝓprium sensus ꝙ est cognoscitiuus rerum prẽsentium. Vis em̃ imaginatiua apprẽhẽsiua est similitudinũ corporaliũ: etiã rerũ absentiũ: quarꝫ sunt similitudines. Intellectus autẽ est apprẽhẽsiuus vniuersaliũ rationũ: quas potest apprẽhẽdere indifferenter: & absentibus & prẽsentibus singularibus. Et quia actus appetitiuę virtutis: est quędã inclinatio ad rem ipsam: ꝑm quãdam similitudinem: ipa applicatio appetitiuę virtutis ad rem ipsam ꝑm ꝙ ei inhæret: accipit nomẽ sensus: quasi experientia quandã sumens de re cui inhæret inquantũ cõplacet sibi in ea. Vñ Sap. j. dr̃. Sentite de dño in bonitate. Et ꝑm hoc cõsentire: est actus appetitiuę virtutis. Quãuis em̃ sentire proprie: dictũ pertineat ad potentiã apprẽhensiuã: tamen ꝑm similitudinẽ cuiusdã experiẽtiæ pertiet ad appetitiuã. Quod autẽ Aug. super Gen. attribuit ꝓsensum rationi: accipit ibi rationẽ ꝑm ꝙ in ea icluditur volũtas. Differentia est em̃ inter assentire & ꝓsentire. Nam assentire est quasi ad aliud sentire: & sic importat quandã distãtiã ad id cui assentitur. Sed consentire est simul sentire: & sic importat quandã cõiunctionẽ ad id cui consentitur. Et ideo voluntas cuius est tendere ad ipsam rem magis dr̃ cõsentire. Intellectus autem cuius operatio non est ꝑm motum ad rem: sed potius ecõuerso: magis proprie dicitur assentire: cui⁹ vnum ponatur pro alio. Non autẽ ꝓprie cõsensus est in brutis animalib⁹. Et ratio est ꝑm beatũ Tho. vbi. ẽ. arti. ij. quia consensus importat applicationẽ appetitiui motus ad aliquid agendũ: in cui⁹ potestate est appetituus motus. Bruta autẽ nõ habẽt in sui potestate appetituũ motum: sed talis motus est in eis ex instinctu naturę. Appetit quidẽ brutum: hoc vel illud: sed nõ applicat motum appetituum. Vnde est in eo determinatio appetit⁹ ad aliquid passiue tantũ: nõ actiue: qd' requiritur ad consensum: ꝓut est in hoie. vñ & Damas. dicit ꝙ post iudiciũ homo disponit & amat: qd' ex cõsilio iudicatũ est: qd' vocat sꝛnia. i. cõsensus. Hoc autẽ nõ reꝑitur in brutis. Executio em̃ opis in eis: est ex impetuoso appetitu.

Assenti re & ꝓsẽ tire dif ferunt.

Consẽ sus non ẽ in bru tis.

§.I. CONSENSVS DE QVIBVS

sit & in quo differat ab electione. Et quãtum ad primum sciendũ ꝑm. b. Tho. vbi. ẽ. arti. ij. ꝙ cõsensus est tm̃ de his quę sunt ad finem: quod sic declarat. Consensus nominat applicationẽ appetitui motus: ad aliquid præexistẽs i potestate a ꝑncipiis. In ordine autẽ agibiliũ, primo quidem oportet sumere apprẽhẽsionẽ finis: deinde appetitũ finis deinde consiliũ de his quæ sunt ad finẽ: deinde appetitus eorũ quæ sunt ad finẽ. appetitus autẽ in vltimũ finẽ rẽdit naturaliter. Vnde applicatio motus appetitiui in finem appræhensum: nõ habet rationẽ consensus: sed simplicis voluntatis. Ea autem quę sunt post vltimum finem: inq̃tũ sunt ad finẽ sub cõsilio cadũt: & sic de eis potest esse consensus: inquãtũ motus appetitiuus applicat ad id: qd' ex consilio iudicatũ est. Motus autẽ appetitiuus in finẽ non applicatur consilio: sed magis consilium ipsi: quia consiliũ ꝓsupponit appetitũ finis: sed appetitus eoꝝ quæ sunt ad finẽ præsupponit determinationẽ ꝓsilij. Et ideo applicatio appetitiui mot⁹ ad determiationẽ cõsilij, ꝓprieq̃ cõsensus. Vnde cũ cõsiliũ nõ sit: nisi de his quæ sunt ad finẽ consensus etiam proprie loquendo: non est nisi de his quæ sunt ad finem. Differt autẽ ab electione consensus ꝑm Tho. v bi. ẽ. ꝙ electio addit supra cõsensum quandã relationẽ respectu eius cui aliquid ꝓeligitur: & ideo post consensum adhuc remanet electio. Potest em̃ contingere ꝙ ꝓ consilium plura inueniantur ducentia in finem: quorum dũ quodlibet placet in quodlibet eorũ cõsentitur. Sed ex multis quæ placent: vnũ ꝓaccipimus eligẽdo: sed ſ inueniatur vnũ solũ quod placeat nõ differt: re cõsensus & electio: sed ratione tãtũ: vt consensus dicatur ꝑm ꝙ placet ad agendũ: electio autẽ ꝑm ꝙ præfertur his quæ non placent Vñ & Damas. dicit ꝙ post dispositionẽ quam vocauerat prius sententiã, i. cõsensum sit electio. Consensus ad agenda semper pertinet ad rationẽ superiorẽ: quod sic probat bea. Tho. vbi. ẽ. arti. iij. Finalis sententia semper pertinet ad eũ qui superior est: ad quem pertinet iudicare de alijs. Quãdiu enim iudicãdum restat quod proponitur: nondũ datur finalis sententia. Manifestum est autẽ ꝙ superior rõ est quę habet de oibus iudicare: quia de sensibilibus ꝓ rationẽ iudicamus inferiorẽ: de his vero quæ ad ratiões humanas pertinẽt: iudicamus ꝑm rationes diuinas quæ pertinẽt ad rationẽ superiorẽ. Et ideo q̃diu incertũ est: an ꝑm rationes diuinas res ita agitur vel non: nullũ iudicium rationis habet rationẽ finalis sententię. Finalis autem sentẽtia de agẽdis est consensus in actum. Et ideo consensus in actum pertinet ad superiorẽ rationẽ: ꝑm tamen ꝙ in ratione includitur volũtas: vt dictũ ẽ supra. Notãdũ etiam ꝑm bea. Tho.

Consẽ sus ꝓ- ris & co gitatio ms dif ferẽtia.

Consẽ sus dif fert ab electiõe

bea. Tho. vbi. ẽ. ꝙ consensus in delectationẽ operis: ptinet ad superiorẽ rationẽ: sicut & cõsensus in opus. Sed cõsensus in delectationẽ cogitatiõis: ptinet ad rationẽ inferiorẽ: sicut ad ipsam pertinet cogitare. Et tamen de hoc ipso qd' est cogitare vt nõ cogitare: inquãtum cõsideraꝫ vt actio quędã: habet iudicium superior ratio: & similiter de delectatione cõsequẽtre. Sed inquãtũ accipiꝫ: vt ad actionẽ aliã ordinatũ: puta ad consensum in opus: sic pertinet ad inferiorẽ rationẽ. Et sic intelligiꝫ: qd' dicit Aug. super Gen. ꝙ consensus in delectationẽ pertinet ad inferiorem rationẽ. Itẽ ratio superior dicit cõsentire: non solum quia ꝑm rationes æternas semp moueat ad agendum: sed etiã qa scꝺm rationes æternas nõ dissentit cum debet. Et dicitur iudiciũ: ꝑm rationes æternas seu diuinas: qa illud tale est scꝺm vel contra legem diuinam seu mandata dei.

§.II. DE CONSENSV QVI EST

actus voluntatis inquit Pẽ. liij. In domo dei ambulauimus: cũ cõsensu. Et ad hoc exhortabatur christus Mat. v. dicẽs. Esto cõsentiẽs aduersario tuo cito dum es in via cũ eo. Aduersarius iste (scꝺm expositionẽ doctoꝝ) est sermo diuin⁹: q dr̃ aduersarius: qa aduersat sensualitati & concupiscẽtijs nostris: repræhẽdendo vitia. Cui tunc ꝓsentim⁹: cũ ei obedimus: & sic a carcere infernali liberamur. Hoc autem facientes sancti dicere possunt verbũ Pẽ. In domo dei ambulauimus cũ cõsensu. Vbi tria possunt annotari.

¶ Primũ est motus humanæ rõnis: ibi. Ambulauimus.

¶ Scꝺm est locus huius debitæ motionis: ibi in domo.

¶ Tertiũ est modus perfectæ actionis: ibi: cum cõsensu

Motus Quantũ ad primũ dicit Saluator Io. xv. Posui vos vt eatis. Vnde tota vita nostra: est quoddã iter. Terminus huius itineris: est duplex: videlicet Hierusalem cœlestis sursum q̃ libera est: ab omni miseria: & Babylon: quæ deorsum est. ſ. infern⁹: plen⁹ omni miseria. Ad alterã istarũ ambulamus motibus seu actib⁹ rõnis. Vnde pueri qui non habẽt vsum rõnis: versus neutrã ambulãt: & ꝙ morientes in tali statu baptizati: & veniãt ad supernã Hierusalẽ hoc nõ est ex aliquibus actibus eorũ: sed superabũdãs meritũ passiõis christi: quo in baptismo erga eos operatur. Insuper: & habente vsum rationis: cũ dormiũt ad neutrã ciuitatẽ seu locum pœnæ vel gloriæ tendũt: qa ligatus tũc est in eis vsus rationis: nec tunc meretur vel demeretur. Sed cũ quis ratione vtitur: si ad malũ vtitur vel vti potest: si ad malũ vtitur ea: ambulat versus infernum, iuxta illud Sopho. j. Ambulabũt vt cęci: qa dño peccauerũt. Cęci aũt ambulãdo in foueã cadũt: & sic peccatores in infernũ. Si aũt quis ratione vtitur ad bonũ: versus supernã Hierusalẽ ambulat: per viã charitatis: ad qd' hortabatur apl's ad Ephe. v. dicens. Ambulate in dilectione. Loc⁹ debiti mo- Locus tus rõnis humanę: est ecclesia militãs. Vñ dicit Pẽ. In domo motus dei ꝓut declarat Hiero. xxiij. q. j. omnibus considehũanæ ratis. Et quia domum tuam decet sanctitudo, ait Pẽ. ad dorõnis ẽ minũ. ideo extra istã domũ sunt numero & merito oẽs ifi- ecclesia deles. Merito aũt extra ipsam: sunt mali christiani. Vnde dicit Hiero. de pœni. dist. j. ecclesia. ꝙ ecclesia nõ ẽ habẽs maculã neq; rugã: maculã. ſ. iniquitatis: rugam infidelitatis. Et ideo qui est aliqua sorde peccati pollutus: de ecclesia dici nõ pot. Talis ergo non ambulat in domo dei: sed in domo diaboli. i. imitatiõe malitiæ ei⁹: in qua quiescit: & demũ in inferno: vt dicere valeat. Infernus dom⁹ mea est. Iob. xvij. Quantũ ad tertium sciendũ: ꝙ ꝓfecta actio Modus hominis: vnde meritũ & prẽmiũ acquirit: est cõsensus in ꝓfectæ bonũ. de quo loquitur Pẽ. hic cũ dicit. Ambulauimus in actiõis. domo dei: cũ cõsensu. Sed sciendũ ꝙ est triplex cõsensus bonus: excludens triplicem malum consensum.

¶ Primus est intelligentiæ & voluntatis.

¶ Secundus sententiæ & veritatis.

¶ Tertius est modestiæ & conformitatis.

Primus igitur cõsensus est qñ intellectus & volũtas cõueniũt in vnũ: vt videlicet qd' intelligit intelligẽtia ꝓ fidẽ: volũtas illud velit operari per amorẽ. Vnde Augu. dicit: ꝙ credere est cũ assentione cogitare. Cogitare est a- Crede- intelligẽtiæ siue rõnis: & assentire: actus volũtatis. Et hęc re qd ẽ. duo sunt: tãq; vir & vxor. Intelligẽtia vxor est: quę mate Cogita ria administrat generatiõis filioꝝ. i. ꝓductiõis bonꝝ ope re qd ẽ. rũ. Affectus aũt tãq; vir formã præstãs: & cõplemẽtũ operũ ipsoꝝ in directionẽ. De cõiugio spuali intelligi põt il lud qd' dicit Eccli. xxv. Beneplacitũ esse spiritui suo: & ꝑ batũ corã deo & hominib⁹. ſ. vir & mulier sibi consentiẽtes. Et de his etiam exponitur illd' Matth. xviij. Si duo ex vobis consenserint sup terrã: de oẽi re quã petierit fient eis. Et iste est bonus cõsensus: in quo ambulãt qui sunt in domo dei. i. ecclesia excludẽs, malorꝝ cõsensum q sit a suggestione diaboli: de q̃ Thob. iiij. dicitur. Caue ne aliquã- do peccato cõsentias. Vnde & Augu. dicit de pœni. di. ij. sicut. ij. ꝙ prima differẽtia peccati mortalis est cũ i corde cõsentitur libidini. i. delectationi: cuiuscũq; peccati mortalis. Qd' figuratũ est: scꝺm ipsum: in puella mortua: sed Secun- adhuc in domo retẽta. Mat. ix. Secundus cõsensus bon⁹: dus cõ- est cõsentire sententiæ veritatis determinatæ per eccl'iam sensus nec discrepare a cõi sentẽtia doctoꝝ: etsi aliqñ ꝓprio itel bonus. lectui aliud videatur. Vñ apl's ad Rom. xij. Nõ alta sapiẽtes: sed humilibus cõsentiẽtes. Nõ solũ humilibus personis: sed etiã humilibus verbis & sentẽtijs: etsi intellectus clare nõ videat. Cũ isto cõsensu ambulauerunt oẽs qui i domo dei. ſ. ecclesię habitauerũt. Nam & doctores (vt Hiero. Angu. & alij) etsi in aliquib⁹ diuersa senserint & cõtraria: nõ tñ illa erãt ad fidẽ ꝓtinentia: vel mores necessarios ad salutem. In hmõi em̃ ambulauerũt cũ cõsensu: si bene intelligãtur verba eoꝝ: q̃uis aliqñ videãtur dissentire. Et sic cõsensus bon⁹ excludit cõsensum hereticoꝝ: qui cõueniunt in errore: contra veritatẽ fidei ecclesiasticę. Sicut & Paulus ante cõuersionẽ cõsentiebat Iudæis: persequentib⁹ fideles dicens Act. xxij. Ego consentiebã & custodiebã vestimẽta interficiẽtiũ illũ. ſ. lapidantiũ: Stephanũ. Et hi infideles figurãtur ꝑ vulpes Sãsonis: quæ sunt animalia multũ malitiosa habentes caudas colligaras insimul: sed facies ꝓtrarias sibi. Sic hæretici in materia erroris sui dissentiũt: & aliqñ manifeste cõtrarij sunt. Sed in cauda. i. in cõclusione suę doctrinę cõsentiũt & vniti sunt. Sin recedẽ- Terti⁹ do a veritate fidei. Terti⁹ cõsensus bonus: est conformi- ꝓsensus tatis in moralibus. Vnde Pẽ. ad dñm loquens ait. Habi- bonus. tare facis vnanimes in domo. Cõsentiũt em̃ qui ambulãt in domo dei in viuẽdo vniformiter quãtũ ad ea q̃ sunt necessaria ad salutẽ: euitando pẽã. Et hic bonus cõsensus excludit cõsensum iniquoꝝ. de quibus apl's ad Roma. j. Digni sunt morte: nõ solũ qui faciũt sed etiã qui ꝓsentiũt factibus. Et. ij. q. j. notũ. dicitur. Facitẽ & cõsentientẽ par Cõsen- pœna cõstringit. Cõsensus aũt ad malũ alteri⁹: potest in- sus ma telligi tripliciter. Primo auctoritatiue cũ. ſ. aliqs præstat li cõci- auctoritatẽ & defensionem male facitẽi. Et hic quãto gra- git tri- uius peccat, tãto maiori debet pœna ꝓstringi. Vnde. xj. q. pliciter iij. qui cõsentit. Isido. dicit. Qui cõsentit peccãtibus: & defendit aliũ delinquẽtẽ: maledictus erit apud deũ & hoies. Et idẽ. Siquis peccantem defendit, acrius ꝙ ille qui peccauit coerceatur. Secundo consentit quis cooperatiue. De quo consensu dicit Isido. in fi. prẽallega. c. Siquis alterius errori cõsentit sciat se eũ illo: simili modo culpabilẽ iudicandũ. Tertio modo consentit quis negligẽtiue. i. negligit corrigere delinquẽtẽ cum debet. Vnde ait dñs. Recedite et exite inde: et immundũ ne tetigeritis. Esa. lij. Super quibus verbis dicit Augu. Hoc est inde exire & immundum non rangere: voluntate non consentire: & ore non peccare. xxiij. q. iij. recedite. Nã scꝺm re. iu. in. vj. Qui tacet cõsentire videtur cũ scilicet potest & debet reprehẽdere. Hic rãmen minori pœna constringitur ꝙ̃ peccans.

¶ De imperio voluntatis. Capitulũ. x.

QEMVM VIDENDVM EST

de actibus ꝑeratis a volũtate. Vbi primo sciendũ: ꝙ imperare est actus rõnis ꝑsupposito a meã. tu volũtatis: scꝺm btm̃ Tho. ſ. ij. q. xv. Vnde & ꝑs dicit ꝙ appetitiuũ obedit rationi: ex q̃ sequitur ꝙ rationis est imperare. Est autẽ actus rõnis: imperare essentialiter. Imperãs em̃ ordinat eũ cui imperat ad aliquid agendum: intimãdo vel denũtiãdo. Sic autẽ ordinare per modũ cuiusdã intimationis est rõnis. Sed rõ põt aliquid intimare Rõ intẽ dupliciter. Vno modo absolute: quę qdẽ intimatio expri- mitur per verbũ indicatiui modi: sicut si aliquis alicui dicat hoc tibi faciendũ est. Scꝺo modo ratio intimat aliqd quidditer alicui mouẽdo ipm ad hoc. Et talis intimatio exprimitur per verbum ꝑatiui modi: puta cum alicui dicitur. Fac hoc. primum autem mouens in viribus animę ad exercitium actus est voluntas: vt. ẽ. dictum est. Cum igitur secũ

¶ Prima ꝑs. g iij

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum mouēs: nō moueat nisi invirtute primi mouētis: sequitur ꝙ ipsum qđ ratio mouet imperando: fit ei ex virtute volūtatis. Vnde vel inquitur ꝙ imperare, sit actꝰ rationis pręsupposito actu voluntatis: in cuius virtute: rō mouet per imperiū ad exercitiū actus. Et nota scđm beatum Tho. vbi. ē. ꝙ radix libertatis est voluntas sicut subiectum: sed ratio sicut causa: est libertatis. Ex hoc enim volūtas potest libere ad diuersa ferri: quia ratio potest habere diuersas cōceptiones boni. Et ideo philosophi diffinierunt liberum arbitrium: ꝙ est liberum de ratione iudiciū quasi ratio sit causa libertatis. Ex his sequitur: ꝙ imperare proprie non cōuenit brutis. Nam nihil aliud est imperare (vt dictū est) ꝙ ordinare aliquem ad aliquid agendū. Ordinare autem est actus propriꝰ rationis: qua carēt animalia bruta. Et ꝙis per imperium fiat impetus ad opꝰ: non tamen per hoc bruta dici possunt habere imperium: quia habent impetum ad opus. Nam homines faciūt impetum ad opus: per ordinationem rationis: vnde in eis talis impetus: habet rationem imperij. Sed bruta hoc faciunt ex instinctu naturæ: quia statim appetitus eorum: appræhenso conuenienti vel incōuenientī: naturaliter mouentur ad prosecutionem vel fugam.

Imperā nō conuenit brutis.

§. I. IMPERIVM PRAECEDIT

vsum & est vnꝰ actꝰ rationis. qđ sic ꝓbat beatus Tho. vbi. ē. ar. iij. Vsus eius quod est ad finē: sc̄m qđ est in ratiōe recte ipsum in finē: precedit electionē: vt. ē. dictū est. Vnde multo magis: precedit imperiū: sed vsus eius quod est ad finem ſm ꝙ subditur potētię executiuę: sequitur imperiū. eo ꝙ vsus vrentis cōiunctus est cū actu eius: quo quis vtitur. Non enī vtitur aliquis baculo: antequā aliquo modo operetur per baculū. Imperium autē nō est simul cum actu eius cui imperatur. Sed naturaliter prius est imperiū ei⁹ imperio obediatur: & aliquando etiam est priꝰ tempore. Et sic patet ꝙ imperiū est prius ꝙ vsus. Vnde Damas. dicit ꝙ impetus ad opus: quod fit per imperium precedit vsum. Post determinationē enim cōsilij: quę ē iudiciū rationis volūtas eligit: & post electionē ratio imperat ei p quod agēdum est qđ eligitur. & tūc demū voluntas alicuius incipit vti: exequendo imperiū rationis: quādoq; qui dē volūtas alterius cū aliquis imperat alteri: quādoq; autem voluntas ipsiꝰ imperātis: cū aliquis imperat sibi ipsi. Est aūt imperiū vnus actus: cū actu imperato: nihil enim prohibet (vt dicit beatus Tho. vbi. ē. artē. iiij.) aliqua esse scđm quid multa: & scđm quid vnū. Sicut autē in gñe rerū naturaliū: aliquod totum cōponitur ex materia & forma: vt homo ex anima & corpore: qui est vnū ens naturale: licet habeat multitudinē partium. Ita etiam in humanis actibus: actus inferioris potētiæ: materialiter se habet ad actū superioris: inquātū inferior potētia agit in virtute superioris mouentis ipsam: formaliter se habet ad actū instrumenti. Et sic patet ꝙ imperium ē actus imperatus. Sunt vnus actus humanus sicut quoddā totū: sed est multa scđm partes. Quando enī vna potētia est mouens alteram: tunc actus earū sunt quodāmodo vnus. Nam idē est actus mouentis & moti scđm philosophum.

Imperium est vnus actꝰ cū iperato

§. II. EXTENDITVR AVTEM

Istud imperiū ad actū volūtatis: ad actum rōnis: ad actū appetitꝰ sensitiui: & ad mēbra corporis. Nō autē ad actus animę vegetabilis. Et de singulis horum videndum. Et ꝙ actus voluntatis sit imperatus: probat sic beatus Thom. vbi. ē. art. v. Omne qđ ē in potestate nostra: subiacet imperio nostro. Sed actus voluntatis sunt maxime in potestate nostra. Nā oēs actus nostri: intantum dicūtur esse in potestate nostra: inquantum sunt volūtarij. Vnde sequit ꝙ actus voluntatis imperātur a nobis. Patet idē etiam ex hoc: quia (vt dictū est) imperium nihil aliud est: ꝙ actꝰ rationis ordinantis: cū quadā motione: ad aliquid agendū. Manifestū est aūt ꝙ ratio potest ordinare de actu volūtatis: sicut enī potest iudicare ꝙ bonū est aliquid velle: ita potest ordinare in operando ꝙ homo velit. Et sic patet ꝙ actus volūtatis potest esse imperatꝰ. Et (vt dicit Augu. cū animus perfecte imperat sibi vt velit: tunc iam vult. Sed ꝙ aliquā do imperet & nō velit: hoc cōtingit ex hoc ꝙ nō perfecte imperat. Imperfectē autē imperium cōtingit ex hoc ꝙ ratio ex diuersis partibus mouetur ad imperandū: vel nō imperādū: vnde fluctuat inter duo: & nō perfecte imperat. Itē sicut in mēbris corporalibus: quodlibet mēbrū operatur nō sibi soli: sed toti corpori sicut oculus videt toti corpori. Ita in potentijs animę. Nā intellectus intelligit nō solū sibi sed oibus potētijs & volūtas vult nō solum sibi: sed omnib⁹ potētijs: & ita homo imperat sibi actū volūtatis inquantū est intelligens & volēs. Item cū imperiū sit actus rationis ille actus imperatur qui subditur rationi: primꝰ aūt voluntatis actus non est ex ordinatione rōnis: sed ex istictu superioris causę: & ideo nō oportet: ꝙ eatur in infinitū. Imperatur etiā actus rationis. Dicit enī Damas. ꝙ homo libero arbitrio exquirit: scrutatur iudicat & disponit. & hi sunt actus rōnis. Pro cuius declaratiōne: dicit btūs Tho. vbi. ē. art. vj. ꝙ ga rō supra seipsam reflectit: sicut ordinat de actibus aliarū potētiarū: ita etiā ordinare pōt de actu suo. Vnde & actus suus pōt etiā esse imperatus. Sed attendendū: ꝙ actus rōnis: potest considerari tripliciter. Vno modo quātum ad exercitiū actꝰ et sic nisi actus rōnis semp imperari pōt sicut cū indicitur alicui: ꝙ intēdat & ratiōe vtatur. Alio modo: quātū ad obiectū respectu cuius: duo actus rationis attendūtur. Primo quidē vt veritatē circa aliquid apprehēdat: & hoc nō est i potestate nostra. hoc enī contingit per virtutē alicuius luminis naturalis vel supernaturalis. Et ideo quantum ad hoc actus rōnis non est in potestate nostra: nec imperari pōt. Alius aūt actus rōnis est: dū his quę apprehēdit. assentit. Si igitur sint talia apprehensa: quibus naturaliter intellectus assentiat sicut prīa principia: assensus talium vel dissensus: non est in potestate nostra: sed in ordine naturę: et ideo ꝓprie loquēdo: nec imperio subiacēt. Sunt aurē quędā alia apprehēsa: quę ita nō cōuincūt itellectū: ꝙ possit dissentire vel assentire: vel saltem assensum vel dissensū suspēdere: ꝓpter aliquā causam. Et in talibus assensus ipse et dissensus: in potestate nostra cadit & sub imperio est. Imperatur etiā appetitus sensitiuus & subiacet imperio rōnis: sed nō totaliter: qđ sic declarat btūs Tho. vbi. ē. art. vij. Appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo qui dicitur volūtas: ga apperitꝰ sensitiuus est virtus organi corporalis nō aūt volūtas. Omnis autē actus virtutis vētis organo corporali: dependet nō solū ex potētia animę sed etiā ex corporalis organi dispositione: sicut visio ex potētia visiua & qualitate ocl'i: per quam iuuatur vel impeditur. Vnde actus appetitus sensitiui: nō solū dependet ex vi appetitiua: sed etiam ex dispositione corpis. Illud autē quod est ex parte potentię animæ: sequitur apprehensionē. Apprehensio autē imaginatiōis cū sit particularis: regulat ad apprehensionē rōnis quę est vniuersalis: sicut virtus actiua particularis: a virtute actiua vniuersali. Et ideo ex ista parte actꝰ appetitus sensitiui: subiacet rationis imperio. Qualitas autē & dispositio corporalis: non subiacet imperio rationis: & ideo ex hac parte impeditur ne appetitus sensitiui motus: subdatur totaliter imperio rationis. Contingit etiam quādoq; ꝙ motus appetitꝰ sentiui: subito concitatur ad apprehensionem imaginationis vel sensus: et tunc ille motus est prāter imperiū rationis: cūtis potuisset impediri a rōne si prēuidisset. vñ & phs dicit i. j. Politice: ꝙ ratio præest cōcupiscibili & irascibili nō principatu dispontico: qui est ad liberos: qui nō totaliter subduntur imperio. Et ꝓpter hoc: dicit apls Roma. vij. Non enī quod volo bonū hoc facio: quia. s. vult non concupiscere: & tamen cōcupiscit saltem: quo ad primos motus qđ prouenit ex dispositione corporis: ꝑ quā impeditur appetitus sensitiuus: nec totaliter imperiū rationis sequatur: cōtingit etiam hoc propter subitū motū concupiscētię. Actus aūt animę vegetabilis: vt digestio: formatio corporis. per generationem & hmōi: nullo mō subiciunt imperio rōnis. Qđ sic ꝓbat beatꝰ Tho. vbi. ē. art. viij. Ratio imperat: ꝙ modū apprehēsiue virtutis. Cū autē omne agēs aliquo modo appetat sinē: appetitus naturalis nō sequitur aliquā apprehensionē: sicut appetitꝰ aialis aut intellectiuus & ideo illi actus qui procedūt ab appetitu aiali vel intellectiuo possunt a rōne impari: nō aūt illi ꝙ procedunt ab appetitu naturali hmōi autē sunt actus aiæ vegetabilis. Vnde Greg. Nice. dicit: ꝙ vocatur naturale: quod est generatiuū & nutritiuū: & hmōi nō persuadetur a ratione. Imperio rationis mouentur membra corpis: ad actus suos: nisi cor & mēbrū genitale. Qđ sic declarat beatus Tho. vbi. ē. ar. ix. Mēbra corporis sūt organa quædā potētiarū aiæ. Vnde eo modo quo se habēt potētiæ animę: ad hoc ꝙ obediāt rationi hoc modo se habēt & mēbra corporis. Quia igitur vires sensitiuę subduntur imperio rōnis: nō aūt vires naturales: ideo oēs motꝰ mēbrorū: quæ mouentur a potētijs sensitiuis: subdūtur imperio rōnis. Motus aūt mēbrorū qui cōsequūtur vires naturales: nō subduntur imperio rōnis: Et nota ꝙ sicut i his quæ ad intellectū & voluntatem pertinent, primū inuenit id qđ est ſm naturam: ex quo alia deriuātur: sicut a cognitiōe principiorū naturaliter notorū cognitio cōclusionū & a volūtate finis naturaliter desiderati: deriuat electio eorū: quę sunt ad finem: ita in motibus corporalibus: principiū est sc̄m naturā. principiū aūt corporalis motus: est a motu cordis: vñ motus cordis corporalis est scđm naturā nō scđm volūtatem. Vñ Grego. Nice. dicit: ꝙ sicut generatiuū & nutritiuū nō obediunt rationi: ita nec pulsatiuū qđ est vitale. Pulsatiuū aūt appellat: motū cordis q manifestatur ꝑ venas pulsatiles. De mēbro genitali dicit Augu. in. xij. de ciui. dei ꝙ hoc mēbrū nō obediat rationi: qđ motus i eo insurgūt etiā nolēte hoīe: est ex pœna peccati: vt scilicet aia suæ inobedictiæ: ad deū pœnā patiat: ꝑ qđ pctm originale ad posteros trāsmittit. Sed pōs in lib. de causa motus aialiū: assignat causam naturalē: ga ista duo mēbra. s. cor & pudendū: nō subiacent iperio rationis: ex eo videlicet ꝙ vtrūq; horū est quasi quoddā animal sepatū: inquātū est principiū vitę. Principium aūt: est virtute totū: cor enī principiū est sensuū. Et ex mēbro genitali exit virtus seminalis: quæ est virtutum totum aial: & ideo habent proprios motus naturaliter: quia principia oportet esse naturalia: vt dictum est. ē.

Mēbrū virile nō obedit rationi.

§. III. DA IMPERIVM TVVM

puero tuo, Pſ. lxxxv. Loquitur ꝓpheta ad dominū orans Et potest intelligi de triplici imperio.

¶ Primum est imperium diuinale: & reuerendum.

¶ Scđm est imperium temporale: & discernendum.

¶ Tertium: est imperium internale: & custodiendum.

De imperio diuinali.

Primum imperium absolute: est dīi dei cui subiacēt oīa Vnde Mardocheus in oratione dicebat Hester. xiij. Domine deus omnipotens: in ditione tua cuncta sunt posita: & non est ꝙ possit resistere volūtati tuæ & Aug. Nihil i mūdo fit: qđ de illa aula cœlestis & eterni iperatoris: nō egrediatur opatiue. s. vel pmissiue. Nec tñ aliquid mali pmitteret euenire i vniuerso: nisi ex illo malo: omnipotētia & bonitas sua: eliceret majus bonū: sicut ex crudelitate tyrannoꝝ: & rabie infidelitū elicita ē patiētia: & coronatio martyrū: & ex errore hęreticoꝝ doctrina radiosa doctoꝝ. Ante autē ꝙ deus ipse carni nostræ esset vnitus: multum trigide exercebat imperiū: tāq; spiritus qui est aduersus carnē ipsi nō parcens. Nō permanebit inquit spūs meus in homine in æternū: quia caro est. Gen. vj. Vnde & diluuio: deleuit omnem carnē: exceptis reseruatis in area. Sodomitas in igne cōsumpsit. Israelitas prostrauit in heremo. Iudæos in Babylonia captiuauit. Propter quod dicebatur. Deus emulator & vlciscens dns vlciscens dns & habens furorē: vlciscens dns in hostes suos: & irascens ipse inimicis suis. Naū. ſ. Sed postq; vnitus est carni nostræ per incarnationem: ex his q passus est didicit compati infirmantibus nostris. Et hoc est qđ ꝓpheta petit: cū dicit. Da imperium puero tuo. Hoc est petere incarnari: vt ipe mitius incarnatus agat & clemētius: erga genus humanū. Nam subito ab initio suę cōceptionis: datū est sibi imperiū vniuersi: vt in noīe eius: omne genu flectatur. Multiplicabit eius imperium (inquit Esa. ix. c.) de ipso christo loquens: puero nato in mūdo. Est ipse postꝙ resurrectiōem: dixit discipulis. Data est mihi omnis potestas: in cœlo & in terra. Mat. xviij. Non ꝙ tunc fuerit sibi data de nouo: sed tūc cœpit manifestari potestas data vt dicit magister in. iij. sent. Quātum ad scđm imperium large sumpto isto vocabulo importat quoddā dominium qđ quis habet super aliquem vel aliquos: ex quo potest ipsis aliquid imperare seu præcipere: & illi tenentur obedire, & sic pater habet iperiū super filios: vt ei in licitis debeāt obedire. Vñ dr Deut. xxi. Si genuerit homo filium contumacem & proterum: qui non audiat patris vel matris imperium & coercitus obedire cōtempserit: accusatus ab eis senioribus ciuitatis: de

clarat beatus Tho. vbi. ē. ar. ix. Mēbra corporis sūt organa quædā potētiarū aiæ. Vnde eo modo quo se habēt potētiæ animę: ad hoc ꝙ obediāt rationi hoc modo se habēt & mēbra corporis. Quia igitur vires sensitiuę subduntur imperio rōnis: nō aūt vires naturales: ideo oēs motꝰ mēbrorū: quæ mouentur a potētijs sensitiuis: subdūtur imperio rōnis. Motus aūt mēbrorū qui cōsequūtur vires naturales: nō subduntur imperio rōnis: Et nota ꝙ sicut i his quæ ad intellectū & voluntatem pertinent, primū inuenit id qđ est ſm naturam: ex quo alia deriuātur: sicut a cognitiōe principiorū naturaliter notorū cognitio cōclusionū & a volūtate finis naturaliter desiderati: deriuat electio eorū: quę sunt ad finem: ita in motibus corporalibus: principiū est scđm naturā. principiū aūt corporalis motus: est a motu cordis: vñ motus cordis corporalis est scđm naturā nō scđm volūtatem. Vñ Grego. Nice. dicit: ꝙ sicut generatiuū & nutritiuū nō obediunt rationi: ita nec pulsatiuū qđ est vitale. Pulsatiuū aūt appellat: motū cordis q manifestatur ꝑ venas pulsatiles. De mēbro genitali dicit Augu. in. xij. de ciui. dei ꝙ hoc mēbrū nō obediat rationi: qđ motus i eo insurgūt etiā nolēte hoīe: est ex pœna peccati: vt scilicet aia suæ inobedictiæ: ad deū pœnā patiat: ꝑ qđ pctm originale ad posteros trāsmittit. Sed pōs in lib. de causa motus aialiū: assignat causam naturalē: ga ista duo mēbra. s. cor & pudendū: nō subiacent iperio rationis: ex eo videlicet ꝙ vtrūq; horū est quasi quoddā animal sepatū: inquātū est principiū vitę. Principium aūt: est virtute totū: cor enī principiū est sensuū. Et ex mēbro genitali exit virtus seminalis: quæ est virtutum totum aial: & ideo habent proprios motus naturaliter: quia principia oportet esse naturalia: vt dictum est. ē.

Mēbrū virile nō obedit rationi.

§. III. DA IMPERIVM TVVM

puero tuo, Pſ. lxxxv. Loquitur ꝓpheta ad dominū orans Et potest intelligi de triplici imperio.

¶ Primum est imperium diuinale: & reuerendum.

¶ Scđm est imperium temporale: & discernendum.

¶ Tertium: est imperium internale: & custodiendum.

De imperio diuinali.

Primum imperium absolute: est dīi dei cui subiacēt oīa Vnde Mardocheus in oratione dicebat Hester. xiij. Domine deus omnipotens: in ditione tua cuncta sunt posita: & non est ꝙ possit resistere volūtati tuæ & Aug. Nihil i mūdo fit: qđ de illa aula cœlestis & eterni iperatoris: nō egrediatur opatiue. s. vel pmissiue. Nec tñ aliquid mali pmitteret euenire i vniuerso: nisi ex illo malo: omnipotētia & bonitas sua: eliceret majus bonū: sicut ex crudelitate tyrannoꝝ: & rabie infidelitū elicita ē patiētia: & coronatio martyrū: & ex errore hęreticoꝝ doctrina radiosa doctoꝝ. Ante autē ꝙ deus ipse carni nostræ esset vnitus: multum trigide exercebat imperiū: tāq; spiritus qui est aduersus carnē ipsi nō parcens. Nō permanebit inquit spūs meus in homine in æternū: quia caro est. Gen. vj. Vnde & diluuio: deleuit omnem carnē: exceptis reseruatis in area. Sodomitas in igne cōsumpsit. Israelitas prostrauit in heremo. Iudæos in Babylonia captiuauit. Propter quod dicebatur. Deus emulator & vlciscens dns vlciscens dns & habens furorē: vlciscens dns in hostes suos: & irascens ipse inimicis suis. Naū. ſ. Sed postq; vnitus est carni nostræ per incarnationem: ex his q passus est didicit compati infirmantibus nostris. Et hoc est qđ ꝓpheta petit: cū dicit. Da imperium puero tuo. Hoc est petere incarnari: vt ipe mitius incarnatus agat & clemētius: erga genus humanū. Nam subito ab initio suę cōceptionis: datū est sibi imperiū vniuersi: vt in noīe eius: omne genu flectatur. Multiplicabit eius imperium (inquit Esa. ix. c.) de ipso christo loquens: puero nato in mūdo. Est ipse postꝙ resurrectiōem: dixit discipulis. Data est mihi omnis potestas: in cœlo & in terra. Mat. xviij. Non ꝙ tunc fuerit sibi data de nouo: sed tūc cœpit manifestari potestas data vt dicit magister in. iij. sent. Quātum ad scđm imperium large sumpto isto vocabulo importat quoddā dominium qđ quis habet super aliquem vel aliquos: ex quo potest ipsis aliquid imperare seu præcipere: & illi tenentur obedire, & sic pater habet iperiū super filios: vt ei in licitis debeāt obedire. Vñ dr Deut. xxi. Si genuerit homo filium contumacem & proterum: qui non audiat patris vel matris imperium & coercitus obedire cōtempserit: accusatus ab eis senioribus ciuitatis: de

Imperium in quo primo fuerit.

Papa ē maior ī patore.

Puer in sacra scriptura dr seruus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

trueret alius destrueret: sicut de facto pluries contigit: quando euenerūt cōtrouersię: inter papā & imperatorē. Nō aut tē dicēdū est: imperatorē esse super papā: sicut nec caro sup spiritū: nec tēporale super spirale: sed papa est sup imperatorē. Vnde & primo (scilicet Petro) dixit xps. Pasce oues meas. Io. vltō. Et ideo: si impator ouis christi. i. fidelis esse desiderat: oportet vt summo pastori regimine & imperio se subdātū fateatur. argu. ad hoc distī. x. suscipitis. In hmōi signū papa cōfirmat & cōsecrat seu benedicit imperatorē Mirum q̄ null⁹ papa ca nonizatus hac vsus est ptāte.

Dicit aūt apl's ad Heb: vn̄. q̄ minor a maiori benedicitur. Insuper papa deponit imperatorē: cum subest causa sicut Innocētius deposuit federicū: qđ nō posset: si maior non esset. p ar em in parē non habet imperiū. dist. xxi. inferior Transtulit quoq; papa imperiū de Græcis in Francos: & de Francis ad Alemānos: vt patet distin. lxiii. Adrianus. quo ad primū & in. c. seq. quo ad secūdum. Excōmunicat quoq; papa imperatorem: sicut Innocētius papa Archadium imperatorē excōmunicauit. Et ambrosius: qui non erat papa. Theodosium magnum imperatorē ab ecclesia cum excommunicatis exclusit vt dist. xcvi. duo probatur & hoc similitudine. Nā & ecclesia militās: imitatur inquātum potest triumphantem: quæ sub vno principe gubernatur. s. deo. Sic & decet ecclesia præsentem sub vno pōtifice sūmo regi & gubernari: qui tū non dicitur imperator sed summus pastor seu papa. i. pater patrum: vt nouerit se nō quasi tyrānū dominare i clero & fideli populo: sed tāq; patrē oim viscerosō amore cunctos diligere: & pro posse iuuare. Cōparantur etiam hæ duæ dignitates soli & lunæ paparus soli: qđ est luminare maius: & imperiū lunę qđ est luminare min⁹. Sicut ergo luna inferior est: & lumē recipit a sole: vt in. c. solite. de maio. & obe. sic imperator ife rior est papa: & lumē suę potestatis suscipit ab eo. Auctoritate idē probatur. Dicit em Gelasius papa Anastasio imperatori scribēs. Duo quippe sunt, imperator Augustæ, q bus principaliter hic mūdus regitur: Auctoritas sacra pōtificū: & regalis potestas: in quibus tāto grauius est pondus sacerdotū: quāto etiā pro ipsis regibus hominū in diuino reddituri sunt examine rationē. di. xcvi. duo. Hinc & Ambro., i eo. c. Si sublimitatē episcopalē: regū fulgori cōpares & principū diademati: lōge erit inferius: q̄ si plumbi metallū: ad auri fulgorē cōpares. Quippe cum videas regum colla & principū: submitti genibus sacerdotum: & exosculata eor⁹ dextera: orationibus eor⁹ credant se cōmuniri. Itē Ioannes papa ad Honorium inquit. Si imperator catholicus est: filius est nō præsul ecclesiæ: qđ ad religionē cōpetit: discere ei cōpetit: nō docere. dist. ea. si iperator. Vnde & de ecclesiasticis personis & rebus non ptinet ad eū disponere: nisi persuadēdo & cōsulēdo. argu. ad hoc dist. xcvi. bene quidē. Si qua aūt disposuerunt circa ecclesiastica: intantū sūt valida: inquantū ecclesia approbauit vt. xvii. q. iii. si quis suadēte. §. qui autē. Habet tamē papa vtrūq; gladiū. s. temporalē & spiritualē. Spiritualē quidē vt excōicationis & hmōi: quē vniuersaliter ad oēs exercere valet. Tēporalē aūt in terris ecclesiæ per suos ministros exercet. In alijs aūt ciuitatibus vtitur in supplementum defectus: cū ad eū appellatur: vl' de alio modo. Et i hui⁹ figurā dixerūt apostoli dño. Ecce gladi duo hic. Luc. xxii.

Nota pro sūmo pōtifice.

Imperator est filij⁹ ecclesiæ nō præful,

§. V. TERTIVM IMPERIVM SCI

De īperio iternali.

licet iternale, est in quolibet. est enim voluntas tanq̄ regina & iperatrix actuū aliaꝝ potentiaꝝ & mēbrorū corpis Et in hoc differt homo a brutis: quia dūū habet actuum suoꝝ quod illa non habent. Vnde Seneca. Vis tibi dem magnū imperium: impera tibīpsi. Et hoc signatur. s. exercitiū huius imperij rectum: in eo quod dixit Cēturio christo Mat. viii. Ego. s. homo sub potestate constitutus sum habēs sub me milites: & dico huic vade & vadit: & alio veni & venit & seruo meo fac hoc & facit. Vbi innuitur ipe rius volūtatis: quę est sub diuino imperio: super triplex genus potētiæ. s. apperitiuę: cū dē dico huic vade & vadit. Affectus em voluntatis extēdit se ad rem volitā seu amatā. Sed'm apprehēsiue siue interioris siue exterioris: qđ nota tur: cū dicit: & alio veni & venit. Per hoc em quis intelligit cū similitudo rei venit seu recipitur in ipso sensu vel intellectu. Tertio executiue vel moriue in eo qđ dicitur: seruo meo fac hoc & facit. Seruus noster est corp⁹: in quo est vis motiua mēbroꝝ: & hoc tūc facit: qđ sibi iperatur q̄n mēbra mouet & operat sed'm rationē. Vel sic. Dicit quis vade & vadit: cū resistit tētationib⁹ vitioꝝ. Tūc em recedit saltem ne dominētur. Dicit alio: veni & venit: cū bonis inspirationibus accesceri: optās vt veniāt & permaneāt. Seruus est corpus: qđ tunc facit qđ sibi dicit dñs spūs: cū castigat & mortificat se concupiscentijs suis.

¶ De vsu. Capitulum. xl.

QVE VSVS SIT ACTVS VOluntatis: & diuersis diffiniōib⁹ eius. Vbi sciendum q̄ vs rei. alicui⁹ sed'm he. Tho. s. iij. q. xxi. importat applicationē illi⁹ rei. ad aliquā operationē. Vñ opatio ad quā applicamus rem aliquā. dicit vsus eius: sicut equitare est vsus equi: & percutere est vsus baculi ad operationem autē applicamus & principia interiora agendi. s. ipas potētias aiæ: vl' mēbra corporis: vt intellectum ad intelligendū: & oculū ad videndum: & etiā res exteriores: sicut baculū ad percutiēdū. Sed manifestū est q̄ res exteriores: nō applicam⁹ ad aliquā opationē: nisi p principia intrinseca quæ sunt potētię aię aut habitus Potentiarū autē organa sunt mēbra corpis. Ostensum est aūt supra q̄ voluntas est, quæ potētias aię mouet: ad actus suos: & hoc est applicare eas ad operationem. Vñ manifestum est: q̄ vti primo & principaliter: est voluntatis tāq; primi mouētis: rōnis tāq; dirigētis. Sed aliarū potētiarū: tāq; exequentiū. quę cōparantur ad voluntatem a qua applicantur ad agendum: sicut instrumento ad principale agens. Actio aūt proprie nō attribuitur instrumento: sed principali agenti: sicut ędificatio ædificatori.

Vsus ē actꝰ vo lūtatis.

§. I. SED PRO MAIORI DECLA

Vti dī tripli.

ratione dicit hea. Tho. in. s. sentē. dist. i. q̄ vti dr tripliciter Vno mō: prout: nominat quādam opationē: sed'm q̄ dicimus vsum alicuius rei: esse bonū vl' malū. Et sed'm hoc vi detur diffiniri ab. Aug. cū dicit q̄ vti est aliquid assumere in facultatem volūtatis. i. vt vtens operetur de eo: q̄ vtit ad nutū volūtatis. Sed'o modo dicit frequentiā opationis & sic vsus est idē, qđ' consuetudo. Et sed'm hoc diffinit. Victorinus: q̄ vsus est actus de potentia frequentiua mouendo ipsam: sed qa volūtas etiā quodāmodo rationem mouet. & vtitur ea: potest intelligi vsus eius q̄ est ad finē sed'm q̄ est in cōsideratione rationis referētis ipsum in finē: & hoc modo vsus pcedit electionē. Itē sciēdū sed'm Tho. vbi supra q̄ electio pcedit vsum si referanf ad idē. Nihil autē, p hibet q̄ vsus vnius pcedat electionē alteri⁹. Et qa actꝰ volūtatis reflectunf supra seipsos: in quoliber actu volūtatis potest accipi & cōsensus & electio & vsus vt si dicatur q̄ voluntas consentit se eligere: & cōsentit se cōsentire: & vtitur se ad consentiendū & eligendū: vt semper isti actꝰ ordinati ad id qđ' est prius sint priores.

Varia diffinitiones vsus

§. II. QVIBVS REBVS EST

vtendum dicendum q̄ vtibilia sunt oēs creaturę mundi. Opera nostra: & pœnę temporales: qa hęc oia debemus in deū referre vt i finē. Pro cui⁹ declaratione: dicit be. Tho. vbi. ē. q̄ quęcūq; sunt bona: nō habēt bonitatē: nisi iquā tū accedunt ad similitudinē bonitatis diuinę. Vnde oportet: q̄ cū bonitas sit ratio dilectionis & desiderij: q̄ omnia amētur in ordine: ad bonitatē primā. i. diuinā. Omne aūt qđ' bonū ē a deo est: vñ q̄ ab ipso nō iunt: nec q̄renda sūt nec vtendū est eis. Vnde nullo peccato vtendum est: quia peccatum non est a deo. Pœna autem a deo est: & ideo ea vtendum est: & ordinanda in finem: sed'm q̄ promouent meritum hominis: ducens eum i considerationē proprię infirmitatis. & sed'm q̄ purgat pctā. Similiter & res mundi quia ab ipso sunt eis vtendum est: vel inquantum conferunt ad dei cognitionē: ostendentes ei⁹ magnitudinem: vt inquātum sunt in subsidiū vitę nostrę ordinatę in deum. Qđ' em dicāt creaturæ esse factæ: in odium: & muscipulā pedibus insipientium hoc est ex parte hoīs inquantum abutāt eis: fistendo in eis vt in fine: & non ex pte ipsarum creaturarum. Sil'r opera quæ mala sunt: ab ipso sunt: & p pter ipsum faciendа: non q̄ qualibet operationem oporteat semp actualiter referre in deū: sed sufficit q̄ habitualiter constituat finem in deo: suæ voluntatis.

§. III. VSVS AVTEM NON SOLVM

est in via:

Vsus ē actꝰ aliq̄rū ē i pria

est in via: sed etiā in patria quo ad quædā. Pro cui⁹ declaratione dicit beat⁹ Tho. vbi. ē. q̄ vsus cū sit eorum q̄ sunt ad finē quædā sunt cōtingētia finem & includētia ipm. Et hæc sunt quę nō repugnāt perfectioni finis: sicut dispositiones materiæ manēt cū forma substātiali. Et talium erit vsus in patria. Sicut pfectiones naturales & septem dona spiritus sancti: & alia quæ ex sua ratione imperfectionem non dicunt. Quædam autem sunt ad finem: sicut distātia a fine: vt mot⁹ & hmōi: & istis ꝓpter suā impfectionē nō cōpatitur finis. Et horū nō erit vsus in patria. sicut pœnę actus: fidei: spei: cibi: & hmōi. Differt aūt vsus dei in reb⁹ creatis ab vsu nostro in duobus. Primo quia deus vsum suū quo vtitur rebus: refert ad bonitatē suam. Nos autem nō ad bonitatē nostrā sed ipsius. Sed'o qa nos referimus vsum nostrum quo operamur circa creaturas ad vtilitatē nostrā. Ipse vero nō ad vtilitatem suā: sed nostrā. Primū

Vsus se quif. ele ctionē.

ostendit magister in. i. dist. i. in operibus misericordię creationis & iusticiæ. Vsus electionē sequit': & præcedit executionē operis. Vñ Damas. dicit q̄ post electionē impetū facit ad opationē: & postea vtitur: ipam ei executionē operis præcedit motio: qua voluntas mouet ad exequendum sequitur autē electionē. Et sic cum vsus pertineat ad prędicta motionē voluntatis est mediū inter electionē & executionē quæ executio pertinet ad imperiū: vt dicē' in seq. cap. Pro huius maiori declaratione dicit btūs Tho. in. i.

Duplex habitudinē habet volūtas ad volitū.

ij. q. xvi. ar. iiij. q̄ volūtas habet duplicē habitudinē advolitū. Vnā sm qđ' volitū ē quodāmō in volēte per quādā proportionē ad volitū. vnde & res quæ sunt naturaliter ꝓportionatæ ad aliquē finē: dicūtur naturaliter appetere illū finē. Sed sic habere finē est impfecte habere ipsum. Secūda habitudo volūtatis ad volitū: est vt habeat ipm finē realiter: & hoc est pfecte habere ipm. Volitū aūt nō solum est finis: sed etiā id qđ' est ad finē. Vltimū autē qđ' pertinet ad primā habitudinē voluntatis respectu eius qđ' ē ad finē est electio. Ibi ei cōpletur proportio volūtatis: vt perfecte velit id: qđ' est ad finē: sed vsus iā pertinet ad secūdā habitudinē volūtatis: qua tēdit ad cōsequēdū rē volitā. Et sic patet q̄ vsus sequitur electionē. Si tm accipiatur vsus sm q̄ volūtas vtitur potētia executiua mouendo ipsam: sed qa volūtas etiā quodāmodo rationem mouet. & vtitur ea: potest intelligi vsus eius q̄ est ad finē sed'm q̄ est in cōsideratione rationis referētis ipsum in finē: & hoc modo vsus pcedit electionē. Itē sciēdū sed'm Tho. vbi supra q̄ electio pcedit vsum si referanf ad idē. Nihil autē, p hibet q̄ vsus vnius pcedat electionē alteri⁹. Et qa actꝰ volūtatis reflectunf supra seipsos: in quoliber actu volūtatis potest accipi & cōsensus & electio & vsus vt si dicatur q̄ voluntas consentit se eligere: & cōsentit se cōsentire: & vtitur se ad consentiendū & eligendū: vt semper isti actꝰ ordinati ad id qđ' est prius sint priores.

¶ De bonitate & malitia humanoꝝ actuum. Cap. xii.

Differt bonitas naturæ & bonitas moris.

QVE BONITATE VEL MALI

tia humanoꝝ actuū. Vbi primo sciendū q̄ licet ois actio: inq̄tū actio sit bona. scilicet in genere naturæ: nō tamē in gñe moris: sed aliqua bona & alia mala. Vñ christus Io. iij. Ois q male agit odit lucē. & Mat. vii. Arbor mala fructus malos facit &c. Pro cuius declaratiōe dicit beat⁹ Tho. i. ij. q. xviij. ar. i. q̄ de bono & malo in actionib⁹ oportet loq̄ sicut de bono & malo in rebus: eo q̄ vnaquæq; res talē operationē ꝓducit q̄lis est ipsa. In rebus autē vnūquodq; tm habet de bono q̄tū habet de esse. bonū em & ens cōuertūtur. Solus aūt de⁹ habet totā plenitudinem sui esse sed'm aliquid vnum & simplex. Vnaquæq; autē res, alia habet plenitudinem essendi sibi conuenientē sed'm diuersa. Vnde in aliquibus contigit q̄ quātū ad aliquid habēt eē: & tamē q̄tū ad plenitudinē essendi sibi conuenientē deficit eis aliquid. Sicut ad plenitudinē esse humani requiritur q̄ sit quoddā cōpositū ex aia & corpore habēs oēs potentias & instrumenta cognitionis & motus. Vnde si aliquid horum deficiat alicui homini: deficit ei aliquid de plenitudine sui esse. Quātum igitur habet de esse: tantum habet de bonitate. Inquātum vero ei aliquid deficit de plenitudine essendi: intantum deficit a bonitate: & dicitur malū. Sicut homo cæcus habet de bonitate q̄ viuit: & malum est ei q̄ caret visu. Si vero nihil haberet de entitate vel bonitate: nec̄ bonum nec̄ malū dici posset. Sic igitur oīs actio inquantū habet aliquid de esse: intantū habet de bonitate. Inquantū vero ei aliq̄d deficit de plenitudine essendi: quæ debetur actiōi humanę: intantū deficit a bonitate: & sic dicitur mala puta si deficiat ei vel determinata q̄titas sm rationem vel debitus locus: vel aliquid huiusmodi. Et quod Diony. dicit q̄ malum nō agit nisi in virtute boni. Verū est: sed bonū illud est deficiens. Si em nihil esset ibi de bono: nō ēet ens nec̄ agere posset. Si non esset deficiens non esset malum. Vnde & actio mala est quoddam bonum deficiens: quod sm quid ē bonum: simpliciter autem malum. Item adulteriū quod est quædā actio: non solum importat cōmixtionē maris & fœminæ. vnde quandoq; sequitur generatio: quæ bonū est: sed etiā talē actionē inq̄tum caret ordine rationis: & sed'm hoc est mala actio.

Bōitas obiecta lis hūanorum actuum

§. I. ACTIO HVMANA HABET

bonitatē vel malitiā ex obiecto. Vñ Oseæ. ix. dē de peccatoribus. Facti sunt abominabiles: sicut ea quæ dilexerunt Fit autē homo abominabilis p malitiā suæ actionis. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. vbi. ē. art. ij. q̄ bonū & malū actiōis sicut & aliarū rerū: attenditur ex plenitudine essendi vel defectu ipsius. Primū autē qđ' ad plenitudinē essendi ptinere videtur: est id qđ' dat rei speciē. Sicut autem res naturalis habet speciē ex sua forma: ita actio habet speciem ex obiecto: sicut & motus ex termino. Et ideo sicut prima bonitas rei naturalis attenditur ex sua forma quę dat ei speciē: ita & prima bonitas actus moralis attenditur ex obiecto cōuenienti. Vñ etiā a quibusdā appellatꝰ bonū ex genere pura vti re sua. Et sicut in rebus naturalibus primū malum est si res generata non consequitur formā specificam: puta si nō generetur homo: sed aliquid loco hominis. Ita primū malum in actionibus moralib⁹ est qđ' ē, ex obiecto: sicut accipere aliena. Et dicit malū ex genere: genere pro specie accepto: eo modo loquendo quo dicimus genus humanū: humanā speciē. Vbi etiā sciendū q̄ obiectum actionis non est materia ex qua: sed materia circa quā: & habet quodāmodo rationē formæ inq̄tū dat speciē. Item licet res exteriores circa quas sunt actiones humanæ in se sint bonæ: tamen inquantum cōsiderantur: vt obiecta actionum talium: cum non habent debitam proportionem ad hanc vel illam determinatam actionem. nō habent rationē boni: Et quia similes habitus: similes act⁹ reddunt: vt dicit ph's in. ij. Ethic. Sicut habitus bon⁹, & malus differunt specie: vt prodigalitas & liberalitas. Ita & actus bonus & malus differunt specie. Quia enim differōtiæ per se diuersificāt speciem: cum differentia boni & mali circa obiectum considerata: cōparetur per se ad rationē scilicet sed'm q̄ obiectū est ei cōueniens vel nō ꝓueniens, dicuntur enim actus humani vel morales sm q̄ sunt a ratione. Ideo bonū & malū diuersificāt speciē in actib⁹ moralib⁹. Sicut etiā in naturalibus bonum quod est sed'm naturā & quod est cōtra naturā: vt corpus viuum & corpus mortuum diuersificant speciem naturę. Ita in moralibus quod est sed'm rationē vt bonū: & quod contra rationem vt malū: diuersificant speciē moris sed'm beatū Tho. vbi ū. arti. v. Actio humana habet bonitatē vel malitiam ex circūstantia & aliquando specie. Pro cuius declaratione: dicit beatus Tho. vbi. ē. ar. iij. q̄ in rebus naturalibus non inuenitur tota plenitudo quę debetur rei ex forma speciali quę dat speciē: sed multū supadditur ex supueniētib⁹ accidētib⁹: sicut in hoie: ex figura & colore & alijs hmōi: q̄rū si aliquid desit ad decentē habitudinē ꝓsequitur malum. Ita est etiam in actione. Nam plenitudo bonitatis nō tota cōsistit in sua specie: sed aliquid additur ex his quę aduniunt tanq̄ accidentia quædā: & hęc sunt circūstātiæ debitæ. Vnde si aliquid desit: quod pertineat ad circūstātias debitas: erit actio mala. Sūt autē circūstātię extra actionē inquantum non sunt de essentia eius: tamen sunt in ipsa: velut quędam accidentia eius: sicut accidētia quæ sunt in substantijs naturalibus. Et sunt huiusmodi circūstātię: vt accidentia per se seu propria: & ideo considerantur in doctrina morum: sicut in vnaquaq; arte considerantur accidentia propria. Et nota diligenter q̄ tunc circumstātia nō solum auget malitiam in actu malo: sed etiā mutat speciē illius actus: quādo videlicet consideratur illa circūstātia: vt principalis cōditio obiecti actionis: habens specialem

Obiectum actiōis est materia circa quā.

Circūstantia interdū mutat speciē.

Ex circūstantijs actō denoīatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

repugnantiam: & vt cõtrariã ordini rationem: puta ratio considerat vel ordinat: seu considerare potest & ordinare: & si non facit hanc cõsiderationẽ vel ordinationẽ: nõ esse iniuriam faciẽdam loco sacro. Tollere ergo alienum de loco sacro: addit specialem repugnantiam ad ordinem rationis. Et sic circunstantia mutat speciem vt dicit beat⁹ Tho. vbi. ꝙ. arti. x. Et tunc non remanet in ratione circunstantię in genere moris: cum dat speciem actui: quia cõsideratur vt quędã conditio principalis obiecti: & quasi q̃dam specifica differentia: sed in genere naturæ illius actionis. Non est autem conueniens: ꝙ vnus actus moralis sit in pluribus specieb⁹ moris etiam disparatis. Cum autem circunstantia non respicit ordinem rationis in bono vel malo per se: sed præsupposita alia circũstãtia: a qua actus moralis habet speciem boni vel mali: sicut tollere aliqd in magna quantitate vel parua: non respicit ordinẽ rationis in bono vel in malo: nisi præsupposita alia conditiõe per quam actus habet malitiam: puta hoc qd̃ est esse alienum quod repugnat rationi: & ideo hoc nõ mutat speciẽ peccati: sed aggrauat.

§. II. ACTIO HVMANA HA

Actiõ denoĩatur ex fine.

bet bonitatem & malitiã: ꝑcipue ex fine. Vnde Boetius. Cuius finis bonus est: & ipm bonum: & cuius finis mal⁹: & ipsum quoq; malũ. Pro cuius declaratiõe: dicit beatus Tho. vbi. ꝺ. art. iiij. ꝙ eadẽ dispositio rei: ī bonitate: & in esse, est. Sunt em quædã: quoꝝ esse ex alio non dependet: & in his sufficit cõsiderare eoꝝ eẽ absolute. Quædã vero sunt: quoꝝ esse dependet ab alio: vnde oportet: ꝙ considerẽtur per cõparationẽ ad causam a qua depẽdẽt: sicut autẽ esse rei: dependet ab agẽte & forma: ita & a fine dependet bonitas. Vnde in personis diuinis: quæ non habẽt bonitatẽ depẽdẽtẽ ab alio: nõ considerat aliqua ratio bonitatis ex fine. Actiones humanæ & alia: quorũ bonitas depẽdet ab alio: habẽt rationẽ bonitatis ex fine: a quo depẽdẽt præter bonitatẽ absolutam: quę in eis existit. Sic igitur in actione humana: quadruplex bonitas considerari potest.

In actio ne humana

Vna. s. fm genus: prout. s. est actio: quia inquantum habet de actione in entitate, intantũ habet de bonitate. Alia vo naĩdru bonitas ẽ fm speciẽ: quæ accipitur fm obiectum conueniens. Tertia quæ accipitur fm circũstãtias quasi accidentias ꝓ tia quædã. Quarta fm finẽ: quasi fm habitudinem ad causam ꝓsidera ri, sam bonitatis. Et cũ Dionysius dicat, Nullus ad malũ respiciẽs: operatur. Sciendum: ꝙ bonũ ad qd̃ respiciens operatur: nõ est semper verũ bonũ: sed aliquando apparẽs bonũ & nõ verũ: & tũc sequit actio mala. Nihil etiã ꝓhibet: in vna actione adesse vnã dictarũ bonitatũ: & deesse aliã. Nõ est autem actio bona simpliciter: nisi adsint oẽs prędicę bonitates. Itẽ fm beatũ Tho. vbi. ẽ. ar. vj. Ex fine diuersificatur etiã species actus humani. Qd̃ sic declarat. Actus dicuntur humani inquãtũ sunt voluntarij. In actu autem voluntario inuenitur duplex actus. s. actus interior voluntatis: & actus exterior: & vterq; eorũ actuũ habet suũ obiectũ. Finis autẽ, ꝓrie est obiectũ actus interioris voluntatis. Idẽ autẽ circa quod est actio exterior: est obiectũ eius. Sicut ergo actꝰ exterior: accipit speciẽ ex obiecto circa qd̃ est: ita & actus iterior accipit speciẽ ex fine: sicut ex ꝓprio obiecto. Id autẽ qd̃ est ex pte volũtatis: se habet vt forma ad id qd̃ est ex parte actus exterioris: ꝙ a voluntas vtit mẽbris ad agendum: vt instrumentis. Nec; actus exteriores habent rationem moralitatis nisi inquãtum sunt voluntarij. Et ideo actus humani species: formaliter considerat⁹ fm finẽ. Materialiter autẽ fm obiectũ exterioris actꝰ. Vñ philosophꝰ dicit in. v. Ethic. ꝙ qui furatur vt mæchetur: per se loquendo magis adulter est: q̃ fur. Et sic cũ actꝰ habeat speciem ex obiecto: quia finis etiam habet rationẽ obiecti: ex eo enim habet speciem.

§. III. ACTIONVM HVMANA

De actibus indifferẽtibus

rum aliqui sunt indifferentes fm speciem: sed nulla est indifferẽs fm individuũ. Et primũ ostendit Augu. in lib. de sermo. dñi in mõte, vbi dicit: ꝙ quędã facta hoĩm sunt media: quę pñt bono & malo ajo fieri: de quib⁹ temerarium est iudicare: & hæc dicũtur indifferẽtia. Quod sic declarat btũs Tho. ī. ij. q. xviij. art. ix. Oĩs actus speciẽ habet ex obiecto. Et actus human⁹ q dicit moralis: habet speciẽ ex obiecto relato ad principiũ actuũ humanorũ: qd̃ est rõ. Vnde si obiectũ actus includit aliquid qd̃ ꝓueniat ordini rõnis erit actus bonus fm suã speciẽ: vt dare eleemosynã indigenti. Si autẽ includat aliquid q.ꝺ repugnet ordini rationis: erit actus malus fm suã speciẽ: sicut furari qd̃ est tollere aliena. Contingit autem: ꝙ obiectum actus nõ includit aliquid pertinens ad ordinem rationis: sicut leuare festucã de terra: ire ad campũ & hmõi: & tales fm suam speciẽ sunt indifferẽtes. Quãuis autẽ omne obiectũ vel finis: circa quæ est actus: habeat aliquã malitiã vel bonitatẽ saltem naturalẽ: nõ tñ semper importat bonitatẽ vel malitiã moralẽ: quæ cõsideratur per cõparationẽ ad rationẽ. Itẽ cũ quis malũ sit priuatio boni & habit⁹ & priuatio sint opposita imediata (fm philosophũ) nõ tñ ex hoc tollit quin possit eẽ aliqs actꝰ indifferẽs, quasi mediũ inter bonũ & malum fm speciẽ. Et rõ est: qa duplex est priuatio: quædã quę cõsistit in priuato esse: & qa hęc nihil relinqt: sed totũ aufert vt ęcitas totaliter aufert visum: tenebrę lucẽ: mors vitã: ideo inter hãc priuationẽ & eius habitũ oppositũ nõ põt esse aliqd̃ medium circa propriũ susceptibile. Alia priuatio est q̃ cõsistit ī priuatiõe: sicut ęgritudo ẽ priuatio sanitatis: nõ ꝙ tota sanitas subtrahat: sed est quasi q̃dã ad totalẽ ablationẽ sanitatis via: q̃ fit per mortẽ. Et ideo cũ talis priuatio aliquid relinquat: non semper est immediata cũ opposito habitu. Et hoc mõ malũ est priuatio boni ga nõ totũ bonũ aufert. sed aliqd relinquitur: vñ põt esse aliqd mediũ inter bonũ & malũ. Sed m. s. ꝙ nullus actus fm individuum sit indifferens: ꝓbat ex hoc qd̃ dicit christus Mat. xij. Omne verbũ ociosum: qd̃ locuti fuerint homines: reddẽt rõnẽ de eo ī die iudicij: qa. s. est malũ. Et dicit ociosum verbũ fm Grego. ꝙ vtilitate rectitudinis vel ratiõe iustæ necessitatis caret. si autẽ nõ careret his: nõ esset ociosum nec malum: sed bonũ: & idẽ de alijs actib⁹. Pro cuius declaratione dicit btũs Tho. vbi. ꝺ. ꝙ contingit aliquem actũ esse indifferẽtem fm speciẽ: q tñ erit bon⁹ vel malus: in idiuiduo consideratus. Et hoc ideo qa actus moralis nõ solum habet bonitatẽ vel malitiam ex obiecto: ex quo habet speciẽ: sed etiã ex circũstãtijs quę sunt quasi quędã accidẽtia: sicut aliqd cõtingit individuo hois: fm accidẽtia in individuatia: qd̃ nõ cotingit homini fm rõnẽ speciei. Et iõ oportet ꝙ quilibet actus individualis habeat aliquã circũstãtiã per quã trahatur ad bonũ vel malũ: ad min⁹ ex pte intentionis finis. Cũ em rationis sit ordinare actꝰ a ratiõe deliberatiua, ꝓcedens: si nõ sit ad debitũ finẽ ordiatus: ex hoc ipso repugnat rõni & habet rõnem mali. Si vero ordinetur ad debitũ finẽ: cõgruit cũ ordine rationis. vñ habet rationẽ boni: necesse est aũt ꝙ actꝰ ordinetur vel nõ ordinetur ad debitũ finẽ. Vñ necesse est oẽm actum hominis a ratione deliberatiua, ꝓcedẽtẽ in individuo cõsideratum esse bonum vel malũ. Si aũt nõ procedit a ratione deliberata: sed ex quadam imaginatione: sicut cum quis fricatur barba: vel mouet manũ vel pedẽ: talis actus non est proprie moralis vel humanus: cum hoc habeat actus a ratiõe & sic erit indifferens: quasi extra genus actuum moralium existens. Quod aũt dicit ꝓs in. iiij. Ethi. de placidis. i. adulatoribus & prodigis: ꝙ non sunt mali: non est contra dicta: quia ꝓs ibi vocat malos proprie eos: qui sunt proximis nociui. Sed theologus dicit actũ oẽm malum: qui repugnat rectę rationi: siue noceat proximo siue sibi soli: & sic prodigi & placidi & huiusmodi sũt mali. Sed & q agit aliqd quærens sustentationem vel quietẽ corporis sui: vt comedendo dormiẽdo & huiusmodi. Si ipsum corpꝰ suũ ordinat ad bonũ virtutis: & ille actus pertinebit ad virtutẽ: & ecõtrario si malus. Itẽ nota ꝙ actus vnus ī genere naturę potest esse bonus & malus in genere moris: puta ambulatio ad ecclesiam vnã: in principio potest eẽ bona: vt si fiat propter deũ: & in processu mala: vt si mutetur intentio: & fiat propter inanẽ gloriam vel lasciuiã: & tunc sunt diuersi actus in genere moris: bonus & malus propter mutationem intentionis: licet vnus in genere naturę sed vn⁹ & idem actus in genere moris: est impossibile ꝙ sit bonꝰ & malus: cum sint contraria. Tho. ī. ij. q. xx.

Sed m ꝺiuersi um: nul ꝓ actꝰ e indiffe rens.

Mali homines sunt fm ꝓpriam & fm theologiam.

§. III. BONITAS VOLVNTATIS

humanæ in actibus suis. Primo dependet ex obiecto. i. ex bono quod vult. Secũdo ex ratiõe volẽtis. Tertio ex lege ętherna. Quarto ex hoc ꝙ cõformatur voluntati diuinæ.

Primum sic ꝓbatur. Dicit ꝓs in. v. Ethi. ꝙ iustitia est fm quam sẽm quã aliqui volunt iusta. Et eadẽ ratione virtus est: sẽm quã aliqui volũt bona. Sed bona voluntas est: q̃ ẽ sẽm virtutẽ. Vñ sequitur: ꝙ bonitas voluntatis ex hoc ẽ ꝙ aliquis vult bonũ: nõ quodcũq; sed cõueniẽs ad appetendũ sẽm rationẽ. Nã & malus vult bonũ: nõ qdẽ vere; sed apparens. Sub hoc etiã ꝙ quis velit bonũ includit obseruatio debitarũ circũstãtiarũ. Nã si quis vult bonũ quãdo nõ debet: vel vbi nõ debet: nõ vult vere bonũ. Includitur etiã intẽtio debiti finis. Nã cum volumus aliquid: ꝓpter intẽtionẽ alicuj⁹ finis: ordo ad illũ finẽ accipitur: vt quędã ratio bonitatis in obiecto. i. in ipso volito. Vt cũ quis vult ieiunare propter deũ: ipsum ieiunium habet rationẽ boni: ex hoc ipso ꝙ fit propter deũ. Secundo: depẽdet humana voluntatis bonitas ex ratione: ex eo videlicet ꝙ obiectũ voluntatis proponitur ei per rationẽ. Ad bonũ intellectũ: est bonũ volũtatis, ꝓportionatũ ei. Bonũ sensibile vel imaginarũ non est proportionatũ ei: sed appetitui sensitiuo: quia volũtas potest tẽdere in bonũ vniuersale: qd̃ ratio apprehẽdit. Appetitus autẽ sensitiuus: non tẽdit nisi in bonũ priculare: qd̃ apprehẽdit vis sensitiua.

Bõitas actuum est ex lege ꝺiuina.

Tertio: depẽdet bonitas volũtatis ex lege ætena: cũ est sẽm eã: sicut pcm qd̃ est cõtra bonitatẽ: dicitur eẽ actio cõtra legẽ ęternã: sẽm diffinitionẽ Aug. In causis em ordinatis: effectus plus dependet a prima causa q̃ a scꝺa: eũ secũda nõ agat nisi virtute primæ. Qd̃ aũt ratio humana sit regula volũtatis humanæ: ex qua bonitas eius mensuratur: hoc habet a lege æterna: quæ est ratio diuina. Vnde in Pš. iiij. Signatũ est super nos: lumẽ vultus tui dñe. i. lumẽ rõnis qd̃ in nobis est: qd̃ nobis põt ostẽdere bona: & regulare voluntatẽ nostrã: inquãtum est lumen vult⁹ tui i. a vultu tuo: seu lege æterna tua deriuatũ. Magis ergo dependet bonitas voluntatis a lege æterna: q̃ a ratione humana. Et vbi deficit ratio humana: oportet recurrere ad rõnem ętęrnã. Quę lex ętherna licet nobis sit ignota sẽm ꝙ est in mẽte diuina: innotescit tñ nobis p rõnẽ naturalẽ: q ab ea deriuatur vt ꝓpria imago: vel p aliquã reuelationẽ supaddit̃. Quarto: depẽdet ex cõformitate ad voluntatẽ diuinã. Vñ sup illud Matth. xxvi. Non sicut ego volo: sed sicut tu. dicit glo. Hoc dicit qa rectũ vult eẽ hoĩem: & ad deũ dirigi sẽm Aug. Rectitudo aũt volũtatis: ẽ bonitas ejus. Et sic patet: ꝙ dependet bonitas voluntatis: ex conformitate diuinæ voluntatis. Cum enim bonitas volũtatis: depẽdeat ex ītẽtione finis: finis autem vltim⁹ volũtatis humanæ sit deus qui est summũ bonũ: sequitur ꝙ requiratur ad bonitatẽ voluntatis humanæ: ꝙ ordinetur ad summum bonum: qd̃ est deus. Et sic oportet ꝙ conformet se cũ diuina voluntate: formaliter quidẽ, nõ materialiter: id est in cõmuni, nõ particulari. Volitũ enĩ diuinũ id est qd̃ vult deꝰ sẽm rationẽ cõmunẽ: quale sit scire posumus. Scimus enim ꝙ quicqd vult deus, vult sub ratione boni: & ideo quicũq; vult aliquid sub ratiõe boni: habet voluntatẽ conformẽ voluntati diuinæ: quãtũ ad rõnẽ volti. Sed in particulari nescimus: quid deus velit: & quãtũ ad hoc nõ tenemur cõformare volũtatem nostrã: voluntati diuinæ. In statu autẽ glorię oẽs videbũt in singulis quę vult: & ideo nõ solum formaliter sed etiam materialiter conformant volũtatem suam voluntati diuinę. Ecõtrario malitia volũtatis humanę procedit ex obiecto quãdo nõ vult verũ bonũ: & ex defectu rationis. Et qa est cõtra legẽ æternã illud volitũ: nec cõforme volũtati diuinæ. Hæc Tho. ī. ij. q. xix. artic. ix.

Vnde est rota malitia exteriorũ actuum.

§. V. DE BONITATE ET MA

litia actuũ exteriorũ. Bonitas & malitia: per prius repit in actu iteriori volũtatis: q̃ in actu exteriori. Qd̃ probat ex hoc qd̃ dicit Augu. ꝙ volũtas est qua peccat: & recte vitat. Et sic p. fm vel opus bonũ: ppri⁹ reperit in volũtate. Verũ est tamẽ ꝙ si cõsideret bonitas actꝰ exterioris sẽm ꝙ est in apprehẽsione & ordinatiõe rõnis: prior est, q̃ bonitas actus voluntatis. Actus enĩ exterior est obiectũ voluntatis inquãtũ proponit volũtati a rõne: vt quoddã bonum apprehẽsum & ordinatũ p rõnem: & sic est prius q̃ bonũ actꝰ volũtatis. Sed si cõsideret sẽm ꝙ ẽ executiõe operis: sequit bonitatẽ volũtatis q̃ est principiũ eius. Est enĩ effectus volũtatis & sequit ipsam. Finis enĩ est prior ī intentione & posterior in executione. Item sciendũ ꝙ tota malitia vel bonitas actꝰ exterioris non depẽdet ex voluntate: Nam duplex bonitas vel malitia: potest considerari, in actu exteriori. Vna fm debitã materiã & circũstantias. Alia fm ordinem ad finẽ. Et illa quidẽ q̃ est sẽm ordinem ad finẽ: tota dependet a voluntate. Illa autem quę est ex debita materia & circunstantijs: dependet ex rõne: & ex hac depẽdet bonitas voluntatis: sẽm ꝙ ī ipam fertẽ. Est aũt cõsiderãdum: ꝙ ad hoc ꝙ aliquid sit malũ: sufficit vnus defectꝰ: ad hoc autẽ: vt aliquid sit simpliciter bonũ non sufficit: vnũ singulare: sed requirit integritas volũtatis. Si ergo volũtas est bona: & ex ꝓprio obiecto & ex fine: ꝓsequẽs est actũ exteriorẽ ide sequẽtẽ esse bonũ: si aũt deficit alterũ eorũ: erit actus malus. Quando igit̃ dicitur Matth. vij. Arbor bona: nõ põt fructus malos facere: vbi arbor bona: significat bonã volũtatẽ: intelligẽdũ est: voluntatẽ esse bonã ex actu volito bono: et fine debito. Peccat em quis & qñ vult malũ actũ: & etiã qñ vult malũ finẽ. Et qñ actꝰ exterior dicit̃ bonꝰ vel malꝰ: solũ ex ordine ad finẽ: tũc ẽ oĩno eadẽ bonitas, vl malitia actꝰ volũtatis q̃ per se respicit finem: & actus exterioris quę respicit finẽ mediate actu voluntatis. Qñ aũt actus exterior habet bonitatẽ vel malitiã sẽm se. i. sẽm materiã ī circũstãtias: tũc bonitas actꝰ exterioris ẽ vna: & bonitas volũtatis q̃ ẽ ꝙꝰ ex fine: est alia: ita tñ ꝙ bonitas finis: ex voluntate redundat in actũ exteriorẽ: & bonitas materię & circũstantiarũ redundat in actũ voluntatis. Quãuis enim actus interior & exterior sint diuersi in genere naturę: tñ ex eis sic diuersis constituit vnum in genere moris. Tho. ī. ij. q. xx. Quomodo actus exterior addit ad bonitatem vel malitiã actꝰ interioris vel non. Sciẽdum igitur ꝙ bonitas vel malitia actꝰ exterioris potest ꝓsiderari dupl⁹ videlicet ex fine ītento: & ex materia & circũstantijs. Et quantũ ad primũ id ẽ ex volũtate finis: tunc actus exterior nihil addit ad bonitatem vel malitiam: nisi contingat ipsam volũtatem fieri: vel meliorẽ in bonis: vel peiorem in malis p ipm actũ exteriorem: q̃ solum per interiorem qd̃ põt contingere tripliciter. Primo mõ: sẽm numerũ: puta cum quis vult aliqd facere bono fine vel malo: & tũc id non facit: postmodũ aũt vult & facit: & sic ibi duplicat actus volũtatis vnde ibi duplex bonũ ẽ vel duplex malũ. Secũdo modo quãtũ ad extensionẽ: puta cũ quis vult aliquid facere bono fine vel malo: & ꝓpter aliquod impedimẽtũ: desistat. Alius aũt cõtinuat motũ volũtatis quousq; pficiat opus manifestũ est ꝙ hmõi volũtas: est diuturnior ī bono vel in malo: & sic melior vel potior. Tertio mõ: sẽm ītẽtionẽ. Sunt em quidã actus exteriores: qui inquantũ sunt delectabiles vel pœnosi: nati sunt intẽdere voluntatẽ vel remittere. Constat em: ꝙ quãto volũtas intensius tendit in malũ vel bonũ: tanto est peior vel melior. Quantum ad secũdũ: ideo loquẽdo de ipo actu exteriori sẽm materiã & circũstantias: sic cõparatur ad volũtatem vt terminus & finis. Et hoc modo addit ad bonitatem vel malitiã volũtatis: quia oĩs inclinatio vel motus pficitur in eo ꝙ cõsequitur finẽ: vel attingit terminũ. Vñ nõ est pfecta volũtas: nisi sit talis: q̃ data oportunitate operetur. Si vo possibilitas desit volũtate existẽte pfecta: vt opet⁹ si posset: de fect⁹ pfectiõis: q̃ est ex actu exteriori est simpliciter inuolutariũ. Inuolũtariũ aũt sicut non meret⁹ prẽmiũ vel pœnam in operando bonũ aut malũ: ita aliquid non tollit de pœna vl prẽmio: si hõ inuolũtarie simpliciter deficiat ad faciẽdum bonum vel malum. Hæc. b. Tho. ī. ij. q. xxj. Euentus autem sequens ex actu exteriori: aliquãdo addit ad bonitatem vel malitiã: aliquando non addit. Nam si euentus est prædcogitatus: manifestum est ꝙ addit ad bonitatem vel malitiam. Si quis enim cogitans: ꝙ ex opere suo multa mala possunt sequi: & tamen non desistit: vtiq; grauꝰ peccat: & sic in bonis actibus: magis meretur. Si autẽ non sit prædcogitatus talis euentus: tunc distiguendum: quia si per se & vt ī pluribus sequitur talis euentus ex tali actu sic euentus huiusmodi addit ad bonitatem vel malitiam actus. Manifestum est em actum esse meliorẽ ex suo genere: ex quo possunt sequi plura bona & peiorem ex q̃ possunt sequi plura mala. Si vero per accidens: & vt in paucioribus tunc euentus non addit ad malitiam vel bonitatem actus. Nõ em dat iudiciũ de re aliqua sẽm id quod est per accidens: sed solum sẽm id quod est per se.

Habitudo actꝰ ad volũtatẽ.

§. VI. ACTIO HVMANA DICI

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bonitas ē ex diuersis,

tur bona vel mala: recta vel pēm: laudabilis vel culpabilis: meritoria vl demeritoria: scd'm diuersos respect⁹ & bonū & malū: in plus se habent q̄ rectū & peccatū. Quelibet em priuatio boni: in quocūq; existat: habet rōnem mali. Actio hūana intātū dr bona: inquātum habet de entitate. Si em quis agat scd'm materiā cōuenientē roni: & debitas circūstantias & ad bonū finē: erit actio bona simplr i gñe moris: quia habet totā plenitudinem entitatis actionis moralis. Si aliqd horū deficiat erit mala in genere moris: remanebit tn bona: in gñe naturæ: qa omnis actio inquātū actio est bona. Sed & si qs ābulet claudicādo poterit dici actio illa mala: in gñe naturę: qa deficit a pfectione ambulationis. Sed qa rectū dr: cuius medium nō discrepat ab extremis: dicitur actio humana recta: qn ipa actio quæ est quasi mediū: nō exit ab extremis: videlicet ab ordine principij actus: ad finē debitū. In hisem quæ agunt p̄ volūtatem regula p̄xima est ratio hūana: regula suprema: ē lex æterna. Qn ergo actus humanꝰ ꝓcedit ab hac duplici regula: vt a principio intēdit in finē: runc est rectꝰ. Quando autem ab hac rectitudie obliquat dicitur esse pcm̄: & sic pcm̄ ꝓprie cōsistit in actu: q agit ꝓpter finē aliquē: cum nō habet debitū ordinē ad illū finē. Sicut aūt malū: i plus se habet q̄ pcm̄ ita pcm̄ in plus q̄ culpa. Ex hoc em dicit actus culpabilis vel laudabilis: ex hoc q̄ imputat agenti. Nihil est em aliud laudari vel culpari: q̄ imputare alicui malitiā vel bonitatē sui actus. Tunc aut̄ actꝰ imputatur agenti: qn est in ptāte ipsius: ita q̄ habet dnium sui actus. Hoc aut̄ est in omnibus actib⁹ voluntarijs. Vnde sequit: q̄ bonū & malū: solū in actibus volūtarijs cōstituit ratio nem laudis & culpæ: in quibus idē est malum peccatū & culpa. Meritoria aut̄ dicitur actio vel demeritoria: per respectum ad retributionē: quæ fit secūdū iustitiā. Retributio aut̄ fit alicui secūdū iustitiā: ex eo q̄ agit in ꝓfectū vl nocumētum alterius. Vnusquisq; aut̄ in aliqua societate viuens: est quodāmodo pars & membrum totius societatis. Quicumq; ergo aliquid agit: in bonum vel malum alicuius de societate existētis: hoc redundat in totam societatē: sicut qui ledit manū: per consequens ledit corpus totum: cuius est manus. Quando ergo quis agit in bonū vel malum alicuius de societate aliqua: debet ei retributio præmij vl pœnę. Primo ab illa persona quā iuuit vl læsit: deinde a toto collegio: si aūt agit in bonū vel malū totiꝰ collegij: debetur ei retributio: primo a toto collegio p̄mij vel pœnæ: exinde a singulis de collegio. Et cū agit i bonū vel malum propriū: etiā debetur p̄mium vl pœna: qa ipe etiā pars est collegij: & sic iuuit vl nocuit. Habet ē actus humanus rōnē culpæ vel laudis: scd'm q̄ ē in ptāte nostra. Rectitudinis aūt vel peccati: fm ordinem ad finē. Meriti vel demeriti scd'm retributionē iustitię. Et qa actꝰ hominis habet rationē meritivel demeriti: fm q̄ ordinat ad alterū: vel rōne cōitatis seu cōmunis. Vtroq; autē mō actus nostri boni vel mali: habēt rōnem meriti vel demeriti apud deū. Ratione quidem ipsius dei: inquantū est vltimus finis hois. Est aut̄ debitū: vt ad finē vltimum oēs actus referātur. Vnde qui facit actū malū: nō referibilem in deū: nō seruat honorē dei: qui ei vt vltimo fini debet. Ex pte vō totiꝰ cōitatis vniuersi: qa in q̄libet cōitate: ille qui regit cōitatē: p̄cipue habet curā boni cōis: vñ ad deū pertinet retribuere ꝓ eis: quæ bene vel male fiunt in cōitate. Est aūt deꝰ gubernator & rector totiꝰ vniuersi & specialiter: creaturarū rōnabilū. Et sic patet q̄ actꝰ hūani habent rationē meritivel demeriti: per cōparationē ad deū: alioquin sequeret: q̄ deus nō haberet curā de actibus humanis. Vnde i ccls vlti. Oia quæ fiunt adducet dns in iudiciū: siue bonū siue malum. 1 hom. i. ñ. q. xxi. De merito apud deū: quod procedit ex voluntate p̄supposita tamē prius gratia. Nota scd'm durand'. ordinis minoꝝ in ſſm sua: q̄ omne peccatū: p̄sistit in voluntate: sicut effectꝰ in causa quia voluntas est causa oīs peccati. Vnde Augu. Vsq; adeo pcm̄ voluntarū malū est: vt nullo modo peccatū sit: si nō sit voluntarū. xv. q. i. c. i. Idē restatur Amb. ea. q. c. non est. Ita meritū omne a voluntate ꝓcedit quātū cit ex parte nostra. Vnde de pœ. dis. i. si cui. Volūtas remunerat: nō opꝰ. i. reddit opus meritorū & remunerabile: nihil em pōt cē meritorū: nisi illud: qd' sit ꝓpter deū actualiter vel habitualiter non em requirit semp actualis relatio i deū: sed sufficit habitualis cū aliqua actuali. Nā quādo voluntas fertur sup vnā actionē: tunc sufficit intētio actualis in principio opis: vt qui vult peregrinari ꝓ deo sufficit q̄ in primo exitu habeat actualē intētionem. Qn aūt volūtas ferē sup plures actiones se cōsequētes: vt qui proponit oi die dare centum eleemosinas: sic sufficit actualis intētio in prima actione. Vñ religiosi qui ex charitate vouerūt regulā: merent in omi ope qd' spectat ad regulā rōne primę intētionis: nisi forte contraria itētio sup ueniret. In alijs aūt q̄ non spectāt ad regulam: non sufficit illa intentio respectu regulæ: sed requiritur actualis.

De merito apud deum.

Actio ē meritoria,

§. VII. DE MODIS VARIIS MERENDI.

Nota fm durand. ordinis minorum in summa: q̄ dupliciter: dr aliquid meritorium. Vno mō rōne opis puta qn opus de se est ordinabile ad finem vltimū: vt opꝰ qd' est de gñe bonoꝝ: sicut eleemosyna: ieiunium oro: & hmōi. Secō modo dr meritorium aliqd rōne operātis qñ. s. opꝰ. i. de se ē ordinabile ad finē creatū: cū tn charitate operātis: ordinat ad vltimū finē: et sic opa indifferētia: pñt esse meritoria. Vnde apls. Siue māducatis: siue bibitis siue aliquid aliud facitis: omnia in gloriā dei facite. Quātum ad primum modum: q̄ meritū consistit aut in agēdo: aut in omittendo seu vitādo: aut in patiendo. Si in agēdo: tunc dupliciter quia aut actio est, iterior aut exterior. Si interior sic præcipue contingit mereri septem modis. Primo: ex consideratione perpetrati criminis: dū illud detestatur dolēdo: tunc em nō solū purgat pcm̄: sed etiā meretur dū ri mere hoc agit in statu gratię iuxta illud Pā. Scd'm multitudinē turbi dolorum meoꝝ. s. de peccatis in corde meo cōsolationes quis tuæ. s. meritorum lętificauerunt animam meā. Secō excēdo pcē mo sideratione ꝓ merito pœnalitatis dum ꝓ eam roborat ad dis. satisfactionem iuxta illud pā. Qn ego in flagella paratꝰ sum & dolor meus in cōspectu meo semper. Et pro quia. ¶ Tertio ex cōsideratione ꝓprię fragilitatis: dū per eā humiliatur. Pā. Humiliatꝰ sum vsq; quaq; dne: viuifica me. Quarto ex cōsideratione præsentis calamitatis: dū pręsentia aspernat. Hiere. iii. Aspexi terram: & ecce vacua erat. s. veris bonis: et quasi nihil. Quinto ex consideratione diuinæ liberalitatis: dum p eā ad amorem dei inflāmat. Roma. viij. Pro prio filio suo non pepcit sed pro nobis oībꝰ tradidit illū qūo nō etiā cum illo oia nobis donauit. pā. Benedic aia mea dño: & oia q̄ intra me sunt &c. Qui propitiatur oībus iniquitatibus tuis: qui repleat in bonis desiderijs tuū &c. Sexto: ex consideratione alienæ aduersitatis: dum per eam cōpassionis iaculo vulneratꝰ. ij. Cor. xi. Quis infirmatur & ego nō infirmor? quis scādalizatur & ego non vror? Septimo ex consideratione alienæ ꝓsperitatis: dū profectui proximi cōgratulatur. ij. Io. i. Gaudius sum valde: qm̄ inueni de filijs tuis ambulātes in veritate Idē in. iij. Cañ. Maiorē horū nō habeo gratiā: q̄ vt audiā filios meos in veritate ābulare. Ro. xvj. Gaudete cū gaudētibus. Si aūt est actio exterior q̄ cōsistit in carnis macera tione. f. ieiunijs, vigilijs: disciplinis: cilicijs: peregrinationibus & hmōi. In eleemosinarū largitione spūaliū & corporaliū q̄ſūt septēplices et oronevocali siue priuata siue solēni vt in horis canonicis: sic aliqd horū agēdo i statu gręe et debito mō meret. i. Tim. iij. Pietas ad oia vtilis est, ꝓmissionē hñs vitæ: q̄ nunc est & futuræ. Ioā. xij. quo ad macerationē corpis. Si mortuū fuerit granū frumēti multū fructū affert. f. meriti. ps. Oratio mea in sinu meo cōuertetur. in mente. f. quo ad meritū. Si vero meritū cōsistit in dimittēdo seu cuitādo. f. pcm̄: tunc aut cā vel actio subest pura cū quis impugnat de tētatione alicuius pcī: & tunc resistendo meret pręmiū. Iaco. i. Beatꝰ vir qui suffert tētationē: qm̄ cū probatꝰ fuerit accipiet coronā vitę. i. Cor. x. Non patietur vos tentari supra id qd' potestis: sed faciet cū tentatione ꝓuentū &c. Aut qs nō impugnat tentatiōe & sic nō meret pręmiū sed vitat supplicium. Si aūt cōsistit in patiendo. Aut est passio naturalis: sic homo non meretur per talem passionē nisi occasionaliter vt grauitas mētis: quā hāt melācholici. Aut passio nō est naturalis & hęc aut est oīno voluntaria: vt qa assumpta a se: aut imposita ab alio & vtroq; modo meritoria: sed magis prio modo. Aut oīno inuoluntaria: et sic nihil meret per talia. Aut partim volūtaria: & sic est meritoria: non solum cū eligit ipsam passionē: sed etiā cum tolerat: plustū de primo modo meretur. Apls. Si sustinebimus: & cōregnabimus.

Meritorū vaięcau.

ij. Tim.

De exercitio

¶ De exercitio volūtatis: et qūo cor sit exercēdū. Ca. xiij.

Voluntas frequēter dr cor.

DE EXERCITIO VOLVNtatis.

Vbi notandum q̄ voluntas humana frequēter in scriptura dr cor. vt illud Deut. vj. & Matt. xxj. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. i. ex tota volūtate fm cōem expositionē. Ratio huiꝰ esse pōt: qa sicut cor est pricipalius omnibus mēbris corporis: ita voluntas est principalior inter potētias aie fm Tho. vt patet. ā. Et sicut ex dispositione cordis bona vel mala ꝓcedit vita vel mors pricipalr: sic ex dispositioe voluntatis bona vel mala procedit vita per gratiā aie: vel mors per pcm̄. Sub nōe igitur cordis hic tractatur de exercitio voluntatis. Et circa hoc tria videamus.

¶ Primo a deitate oportet cor pfectionari.

¶ Secūdo ab humanitate debet cor exercitari: vt in gratia proficiat.

¶ Tertio ab iniquitate habet cor mortificari: vt in gehenna non permaneat.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Deus operat in corde nro sine mo di.

dicit saluator. Hoc facite viues. f. in vita æterna. Luc. x. f. vt diligas ex toto corde. i. pfecto. Sed vt dr in Cantic. Dei pfecta sunt opa: nō hois Deut. xxxij. Ipse em deus est: qui opat in nobis velle & pficere: ait apls ad Phil. ij. Septem autē modis: deus operat in corde nro. i. in volūtate: vt ducat eam ad pfectionē. Primo intuendo ipm cor vt ducat ad mali detestationē: i. Reg. xvj. Homo videt quę parent: scilicet exterius. Deus autē intuet cor. Intuet autē cor: cognoscendo oēs cogitatiōes. i. affectiōes hoim: propter qd' deberent hoies multū erubescere de malis desideris essi occultis: cū ante hoies ꝓbos erubescat quis & caueat peccare. Intuet etiā cor deus cū videlicet facit hoiem intueri: & cognoscere ac detestari pcm̄ suū. In cuiꝰ figurā dominꝰ Iesus respiciens Petrū q̄ stabat ante ignē cū Iudeis: & eum negauerat: cognoscere fecit & flere pcm̄ suū. Scd'o aperiē do ipm cor ad gratię susceptionē & obeditionē. Vnde. ij. Macch. ij. dr. Adaperiat dns cor vestrum in lege sua: & in preceptis suis. Et pauloante quasi declarās: qd' ante præmisit: det vobis cor oībus vt colatis eū & faciatis eius vo luntatē. Oportet tamē pulsare orationibus: & alijs operibus: quę sunt de genere bonorū. Pulsate & aperiet vobis (inquit dns Iesus). f. cor vestrū ad gratiam recipiendā. Sicut em artifex: nō ītroducit formā: nisi dispōsita materia ad eā recipiendā. Sic nec deus gratiam. Vnde in figuram clausum cœlū: orationibus Helię apertū est. Sic cœlū cordis clausum per peccatū: aperiet er aquis gratiæ repleat ad effundēdum alijs: vt patet in Mattheo. & Paulo. et multis alijs. Tertio operatur deus circa cor ipm tangendo ad feruentē imitationē. In cuius figurā legit. i. Reg. x. Abiit cum Saul pars exercitus: quorū deus tetigerat corda. Sic illi: quorū corda deus tāgit per seruorē: tamq̄ boni et fideles christi milites: christū sequūtur regē populi sui imo vniuersi: licet quidam eum despiciāt. Imitatur aūt fugiēdo et horrēdo: honores diuitias & delectabilia mūdi. Vñ Cañ. v. dicit aia de spōso. f. christo. Veter meꝰ cōtremuit: ad cō tactū eius. Veter qui est caro tenera & mollis cōtinens firmū significat sensualitatē: quę tota mollis est: ad munda na & delectabilia cōtinens firmū concupiscētiæ. Et hęc cō tremuit ad cōtactū christi: p seruorē horiēdo & restringēdo talia: q̄ christꝰ rēnuit: tremuit etiā mirando: quę ꝓ nobis fecit: & quāta prulit dura. Quarto operatur circa cor: visitādo ad emūdationē. Pā. xvj. Probasti cor meū et visitasti nocte. f. tribulationis. Igne me examinasti: tentationis. Et ecce effectus vtilis in eo qd' sequit. Non est inuēta in me iniqtas: qa. f. purgata est per hmōi visitationē: sicut igne purgat aurū & argētum a scoria. Et sicut prælatus et medicus: in visitādo subditos et infirmos: p correctiones & medelas amaras: purgāt ille aias iste corpora: si em permittit se tractari: ita deꝰ pñſſimꝰ: visitādo p tribulatiōes & tētationes & hmōi. Quinto operat molliēdo ad deuotionē. Iob. xxiij. Deꝰ emollivit cor meū. Importat aūt deuotioc fm. b. Tho. ij. ij. q̄uādā prōptitudinē volūtatis ad ea: quę ptinent ad dei cultū & honorē vt ad adorādū deū laudandū, meditandū & hmōi. & ex his proficit aia i dilectione. Iuxta illud Pā. Concaluit cor meū intra me: & in meditatione mea exardescet ignis. f. dilectionis ad extra se manifestando p bona & deuota opera. Et apls ad Eph. v. Loquētes vobis met ipsis in Psalmis: hymnis: canticis spūalibꝰ: cantātes & psallētes: in cordibꝰ vestris dño. Nā vt dicit Hiero. Nō verbis tantū: sed a corde orādꝰ est deꝰ. Et melior est q̄nq; psalmorū decātatio: cū cordis puritate ac serenitate ac spūali hilaritate: q̄ toti⁹ psalterij modulatio: cū anxietate cordis atq; tristitia. de ꝙ se. di. v. nō medio breuis criter. & hoc prinet ad deuotionem verā: quæ ē a deo. Vñ vtilitas Amb. dicit: q̄ facit deuotos quos vult. Sexto operat loquēdo per illustrationis cōsolationē. Osee. ij. Ducā eā. f. aiam in solitudinē. f. separādo eā a tumultu hoim passiōnū & affectionū: & loquar ad cor eius ostēdēdo. f. volūtati: q̄ bonꝰ & suauis sit deꝰ. Bonū em apprehēsum p intellectū: mouet volūtatē: & q̄to magis ostendit bonū: tanto volūtas magis amat & gratulat. pā. iiij. Signatū est super nos lumē vultꝰ tui dñe: dedisti lætitiā in corde meo. f. cognitio volūtatis tuæ & mādatoꝝ tuorū: per legē naturalē: incerta est & cognitio bonitatis tuæ: & ex hoc sequit q̄ dedisti lętitiā in corde meo: quę lętitia & delectatio volūtatis excedit omne gaudiū mūdi. Septimo & vltimo operat deus circa cor. i. voluntatē trahēdo & vniendo sibi totaliter. Iob. xxxiiij. Si direxerit ad eū. f. deū cor suū: spūm illius & flatū ad se trahet: ipse. f. deus. i. volūtatē suā & petitionē suā in oratione: vt. f. creatura nō appetat: nisi deū. Qui em adhęret deo per dilectionē perfectā: vnus spūs est cū eo. Habet em amor vim vnitiuā: & trāsformatiuā. Vñ f. co. vj. & de primis christicolis dr Act. iiij. Qd' multitudinis credentiū erat cor vnū: & anima vna in dño: vt. f. quod vult vnus velit & alter fm deū. Sic & q̄ puro corde deum diligit: nō aliud vult: nisi dei volūtatē & beneplacitū in oībꝰ impleri. Et talis dicere potest cū apło. Viuo iam nō ego: viuit vō in me christus. Ad Gal. ij. Et illud Pā. lxxij. Deus cordis mei. f. possessor: & pars mea deꝰ in æternum.

§. II. QVANTVM AD SECVN

Cor est molliēdum.

dum principale sciēdum: q̄ ad hoc: vt terra cordis nri faciat fructū cētesimū. i. perfecta opera ex semine verbi dei: vel diuinæ inspirationis: prout de ea dicit parabolice Luc. viij. Quod aūt cecidit in terram bonam: hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbū retinēt: & fructū afferunt in patientia. Septem a nobis circa cor: sunt facienda: & ex his habetur cor purum & mundū. de quo christꝰ Matth. v. Beati mundo corde: quoniā ipsi deū videbunt. Item septem sunt signa seu effectus perfectæ dilectionis. de qua Deutero. vj. & Luc. x. & Matth. xxij. dicitur. Diliges dominū deū tuū: ex toto corde tuo, Cor.

Septem sunt nobis facienda circa nostrū.

¶ Primo est molliendum.

¶ Secundo est abluendum.

¶ Tertio est custodiendum.

¶ Quarto est deprimendum.

¶ Quinto est exercendum.

¶ Sexto est refouendum.

¶ Septimo est in vnitate tenendum.

Cor duꝝ quid est.

Quantū ad primū sciēdum q̄ pcm̄ facit cor. i. volūtatē durum vt lapis: vt quēadmodū lapis & alia dura resistūt tactui: nec recipiūt impressionē digiti sicut mollia vt cera lita pōris cor: ita obdurat: q̄ resistit tactui diuinæ inspirationis: nec recipit impressionē digiti. i. spūſſancti: qui dr digitus dei: per gręe infusionē. Vñ & de diabolo & q̄libet mēbro eius. i. peccatore dr Iob. xl. Cor eiꝰ indurabit: q̄si lapis. Nec intelligi pōt de corde carneo: qa diabolus corpus nō habet. Sed intelligit de volūtate: quæ est in malū obstinata. Emolliendū est ergo cor: & molificādū. Et ratio huius est: ꝓpter magnū nocumētum inde sequēs. Nā vt dr Eccli. iij. Cor durum: male habebit in nouissimo. Et declarat Bernardus ꝓprietates cordis duri: dicēs in libro de cōsideratione. Cor durū est: qd' cōtritione nō scinditur: præcibꝰ non flectitur: minis nō cedit: flagellis obduratur Et tale cor habens in nouissimo: male se habet: qa sicut lapis & omnia grauia tendūt ad centrū. Ita habētes cor obduratū i malis: descēdūt ad infernū qui est in cētro terræ: sicut accidit Pharaoni: cuius cor obduratū: nec minis dei: nec flagellis: nec monitis est emollitū. Demum descenderūt in profundū quasi lapis: vt dr Exod. xv. Ipse. f. Pharao cum exercitu suo: descenderūt in ꝓfundū maris rubri quo ad corpus: & in ꝓfundū inferni: quo ad aiam. Emolliēdū est cor nostrū: qd' & ipsa natura docet: quę nō dedit pera.

Cor emollitur per bona o

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobis cor ẽneũ: lapideũ aut osseũ: sed carneũ. Emollit autẽ a sua duritia p opera de genere bonoꝝ vt iciunia: elee-mosynas: oꝛones & alia hmõi. Vñ Greg. de permanente in pctõ mortali dicit. Interim quicqd boni facere poterit hortamur: vt faciat vt oipotẽs deus cor illius illustret ad pœnitẽtiã, de pœni. dist. v. falsas. Quãdo em illustrat: tũc mollificat. i. disponitur & habilitat. Qđ qa deus operat hãc mollificationẽ: ꝓpter qđ dicit p Ezech. xxxvj. Auferã a vobis cor lapideũ. i. obdurationẽ: & dabo vobis cor carneũ. i. mollificationẽ: ideo orãdꝰẽ: vt tollat duritiam.

Cor est abluendum.

Quãtũ ad secm idẽ de ablutione. Nota ꝙ deus pricipaliter ab hoie cor expostulat. Vñ dicit Prouerb. xxiij. Fili ꝑbe mihi cor tuũ. Nõ dicit manũ: pedẽ: vel caput: aut cerebrũ sed cor. i. volũtatẽ. Manũ offert deo; qui opera de se bona tantũ facit: pedes qui ad ecclesiã vel indulgentias vadit. Caput prẽbet seu cerebrũ: qui vacat cognitioni diuinoꝝ: speculãdo tantũ. Sed ista nõ sufficiũt ad salutẽ: sed oportet cor. i. volũtatẽ deo offerre. Est em deus: similis cuidã aui: quæ dicitur phœnix: hæc cũ pascit de præda nõ vult nisi tãtũ cor. Sic gloriosus deus de corde. i. affectibꝰ hoim erga ipm: pascitur seu delectat. Sed qa (vt dr Prouer. xx.) Quis potest dicere: mũdum est cor meũ: purus sum a peccato, quasi diceret nullus. Deus autẽ summa puritas est: & inter lilia pascitur: (vt dicitur in Cañ. ij.) id ẽ mẽtes puras: ideo abluendum est cor ipsum. Et hoc ipse præcepit dicens Hiere. iiij. Laua a malitia cor tuũ. Cor corpis vtiq; lauari nõ potest viuente hoie: loquitur ergo de corde spirituali animæ. i. volũtate quæ lauari nõ potest: aqua materiali. Sed lauari põt & debet aq̃ spũali. s. lachrymis mẽtis. i. derestatione & pfecta displicẽtia ipsoꝝ peccatoꝝ: vt sic purificet. Ad qđ hortatur laco. dicens. iiij. c. Purificate corda vestra, subdens modũ. Miseri estote & lugete. i. dolẽtes. Sicut em circa corpora humana videm: ꝙ cõtraria cõtrarijs curanꝰ fm medicinã: vt infirmitas ex humoribꝰ frigidis contracta: per remedia calida: & infirmitas ex nimio calore: per frigida seu recẽtia remouet. Itẽ fm beatũ Tho. in. iiij. dist. xvj. Cum peccatũ qđ maculat animã cõmittat per nimiã complacẽtiam & inordinatã volũtatẽ: ad hoc vt tollat ab ea: oportet cõtrariũ fieri. s. ꝙ per pœnitẽtiam habeat aia detestationẽ volũtatis de ipso pcto: & displicẽtia se. fm rationẽ: ita ꝙ nullo modo voluisset cõmisisse: sed potiꝰ mortẽ incurrisse: q̃ peccatũ mortale. Est em pœnitẽtia (secm Ambꝝ) dolor cordis & amaritudo aiꝰ qđẽ bat, ꝓpheta Iohel. ij. Scindite corda vestra. i. contermini volũtate: & non vestimẽta vestra. supple tãtũ. i. corpa q̃ scindunt: quasi per abstinentiã. Sed non sufficit hoc sine cõtritione; cui ad pfectiorẽ purificationẽ: addenda est cõfessio: tẽpore congruo & cõpleta. Vnde dr Threñ. j. Effunde sicut aquã cor tuũ: vt. s. quicquid malitiæ est in corde totum cõfiteat cum circũstantijs: præcipue necessarijs: sicut cũ de vase materiali effundit aqua nõ remanet nec sapor nec odor: nec color vel aliud. Tertio cor est custodiẽdũ: & multũ diligẽter. Vnde Prouerb. iiij. dr. Omni custodia custodi cor tuũ: quoniã ex ipso vita procedit. Et hoc ipm natura docet: ũ circa cor mariale posuit plures custodias: ãtẽq̃ posset pueniri ad ipm & ledi: vt carnẽ & ossa seu costas & pulmonẽ. Et ꝓpter multiplicem custodiã eiꝰ appositã: dicitur quasi custodiũ. Vel aliter & melꝰ dr: quasi custodia omniũ rerũ. s. corporis: vt dr in catholicõ. Est autẽ ipsum cor animæ. i. volũtas: sicut quoddã castrũ seu palatiũ obsessum ab inimicis: qđ cũ habeat multas portas vl' aditus: nisi circũquaq; bene custodiat vna sola porta vel rimula aperta vel nõ custodita: de facili intrat hostis & capit. Et ideo dicit Salomon: omni custodia. i. plena nõ in partẽ. Sensus exteriores sunt portæ: vt visus: auditus: gustus: odoratus: & tactus. Et istas oportet custodire. Etiam cocupiscibilis & irascibilis sunt portæ: ide surgẽtes passiones intrant ad voluntatẽ vt illicite assentiat malis: & diabolꝰ intrat per eas. Vñ ꝓ amorẽ pecuniæ iordinatũ itrauit diabolus in cor Iudæ: vt traderet dominũ Iesum: vt dicit Joã. euãge. xiij. c. Intrauit autem in cor non essentialiter sed p esse tũ malitiæ s. instigãdo & inducẽdo ad illud malũ: vt dicit Beda. Sed & ipsum cor: eriã ex se iclinat ad mala apperẽda, propter qđ dicit Hiere. xvij. Prauũ est cor hois id est aptũ ad volendũ prauã. Et de facili etiã recedit a bonis ꝓpositis: & affectibus seu cogitationibus. iuxta illud

Contraria cõtrarijs curanꝰ.

Pœnitẽ ꝓ pctis ꝓmissis, de pœ. dist. j. ecce nũc tps. Et ꝓpterea dicetia qđẽ

Pã. xxxix. Cor meũ dereliquit me. i. dũ bona cogitarem & optarẽ: imperceptibiliter recessit: ab illis bonis cogitationibus & affectionibꝰ. Oportet ergo omni custodia custodire cor quo ad impugnatiões dęmonis: carnis passiones & ipsius voluntatis vanitatẽ & malitiã: als peccatũ itrat in ipsum de facili & occidit aiam. In cuius figurã. ij. Reg. iiij. dr. ꝙ Isboseth filius Saulis rex Israel: cum positisset in custodiã palatij sui mulierem purgãtem triticũ. Duo prĩcipes latronũ Rechab & Banaa occulte intrauerũt in domũ ipsa dormiente: & Isboseth quiescẽtem & dormiẽtẽ i inguine percusserũt ablatisq̃ spicis recesserunt. Palatium seu domus Isboseth est cor nostrũ: ad cuiꝰ portã & aditũ nõ sufficit ponere custodiã: sed oportet statuere virilẽ: nõ mollẽ custodiã: & diligentẽ & fortẽ. s. rationẽ: quę nõ dormitet præ tedio: sed vigilãs perseueret ad discernẽdũ cogitationes & affectus bonos a malis. Qđ si dormitauerit: dæmones ꝓ vitia carnalia vel spũalia seu per peccata operis: aut saltem cogitationis latẽter intrant & occidũt aiam priuatã gratia: & auferunt ex domo cordis spicas oĩm virtutũ. Vigilandũ est ergo circa custodiã cordis, vnde dicit Eccl. xxj. Qui timet deũ: conuertetur ad cor. i. totũ se vtret & vndiq; ad custodiẽdum cor. Quarto est deprimendũ: ex pœnitentia & diligẽti custodia sui. Quãdo ꝙ orit superbia & ideo: vt dr Eccl. ij. Deprime cor tuũ. i. deorsum præme: & inclina per humilitatẽ cõsiderãdo vilitatẽ tuã: sub tũ: quo mittẽdo voluntatẽ ipsam seu cor: dei voluntati & mãdatis eius: nec extollas te supra virtutẽ tibi collatam vl' regulam tibi prẽfixã a deo: ponẽdo te: & appetẽdo quę sunt supra cõditionẽ tuã. Nam ꝙ superbia extollat ostendit Abdias ꝓpheta dicẽs. Superbia cordis tui extulit te. i. supra te tulit appetẽdo quæ supra cõditionẽ tuã sunt: & maiora de te æstimãdo q̃ habeas. Ex hoc autẽ sequitur ruina magna: prout dr Prouerb. xvij. Ante q̃ conteraꝰ exaltat cor hominis. i. ꝓpter hoc cõteritur voluntas hois: vt ad nihilum redigatur merita eius & virtutes & bona: qa se exaltauit per superbiã. qđ patet in Lucifero & Nabuchodonosor qui dicebat in corde suo. In cœlum cõscẽdã: sup astra dei: exaltabo solium meum &c. Esa. xiij. Et sequit. ad ifernũ detraheris. quod exponit a doctoribus: de vtriusq; superbia. s. diaboli & Nabuchodonosor. Deprimẽdũ est igitur cor nostrũ & humiliandũ: quod ipse saluator exẽplo & ꝙ nos docuit dicẽs. Discite a me: qa mitis sum & humilis corde. Matth. xj. Et rationẽ videtur assignare pd. lxj. quare deo subijci debet voluntas nostra: & sic cor deprimere dicẽs. Nonne deo subiecta erit aia mea: &c. Certe sic ꝓpter causas quę sequũtur: id ẽ sua beneficia: vt dicit Hugo Cardinalis super Pã. Et primo ꝓpter beneficium redemptiõis. Ab ipso enim saluare meũ. i. Iesus saluator a deo missus. Secũdo propter beneficiũ creationis: nam & ipse deus meus. Tertio propter beneficiũ iustificationis ibi & saluator meus. Quarto propter beneficiũ sustentationis in angustijs & tentationibus, ibi susceptor meꝰ. Et dr aũt subiciẽda anima deo: vt disciplina magistro. Esa. l. Audiam quasi magistrũ. i. obediã. Itẽ subiciẽda vt creatura creatori. Esa. xlv. Ve qui contradicit factori suo. Itẽ sicut materia artifici. Hier. xviij. Sicut lutũ in manu figuli: sic oẽs vos in manu mea dicit dñs, Item sicut spũs ipsũ. Esa. lxj. Exultauit aia mea in deo meo: qa induit me vestimentis salutis &c. Itẽ sicut ancilla dñe. j. Reg. i. xxv. Fac mula tua sit in ancillam: vt lauet pedes seruorũ dñi sui & Pã. cxxj. Sicut oculi seruoꝝ in manibꝰ dominorũ suorũ. His igitur modis humiliandum est deo. Quinto est cor in bono exercẽdum: nõ in ocio dimittendũ vl' malo occupandum. Et hoc optime ipsa natura docet. Nam: vt dicit Rabbi Moyses. Sicut se habet cœlum ad vniuersum materiale: ita cor ad corpus ai alis. Cœlum enim nũq̃ quiescit: sed semp mouet: ita & cor: qđ per pulsum manifestat. Huius cordis motus si ad horã; cessaret deficeret vita animalis. Sicut etiã deficiẽte motu cœli: cessaret motꝰ generationis & corruptionis & alterationis in istis inferioribꝰ. Est aũt ipm cor rubicundũ. acutũ in summo: ad modũ flãmę ignis: ad innuendũ ꝙ debet cor aię. i. volũtas: exercere secm ignẽ charitatis, vñ Eccl. xj. dr, In bono sit cor tuũ. s. opere occupatũ. Est aũt exercẽdum in bono multiplicẽter, Primo. s. circũcidendo. vñ Hiere. iiij. dr. Circumcidimini dño: & auferte præputia cordiũ vestroꝝ. i. auferte superfluitates ab appetitu rationali: ad quas inclinat ãpetitus

Cor est exercẽdum in bono.

Cor est abluendum.

fetitus sensualis. delectabilium. s. in cibis & venereis: quo ad honorẽ & famã & scientiam & superstitiones. Reprehẽ si fuerũt Iudæi: a ꝓtomartyre Stephano de hac circũcisione dicente Incircũcisi cordibus & auribꝰ: vos semp spũi sancto restitistis. Act. vij. Vbi ostendit grauitas mali huius incircuncisionis: quia. s. per hoc resistit spũi sancto: ne in cor intret. Est etiã a tristitia ĩmoderata: resecandum: qa: vt dr Prouer. xxv. Tristitia viri nocet cordi. Nec est contra illud Eccl. vij. Cor sapientis vbi tristitia: i. sapiens moratur in tristitia cordis: qa hoc intelligitur: de tristitia vtili pœnitentię & moderata: Secũdo: cor est ad deum in oratione erigendũ: per affectũ intensum Threñ. iij. Leuemus corda nostra cũ manibꝰ. i. operibꝰ ad dñm in cœlos. Hinc & Cyprianus ait. Qñ stamus ad oꝛonem fratres dilectissimi: in vigilare & incũbere ad ꝓces: toto corde debemꝰ &c. de consi. di. s. quãdo. et Eccl. xxxix. dr de iusto viro. ꝙ tradet cor suũ ad vigilãdum diluculo. s. per meditationẽ & orationẽ attentam: ad deũ qui fecit illũ. Nã de orãtibus & laudantibus deum: sine attentione & affectu dicit dñs Esa. xxix. & Mat. xv. Populus hic labijs me honorat: cor autẽ eorum longe est a me. s. distracti in alia: & affecti ad vitia. Tertio: cor est exercẽdũ inquisitione: per studiositatẽ. Mouet em affectus cordis intellectũ: ad inquirendũ veritatẽ & pręcipue a deo. Sed in simplicitate cordis: quęrite illum ait sapiẽs Sap. j. id est pura intentione ad placendũ illi & fruendũ eo nõ ad diuitias & honores obtinendos: vt faciũt homines mũdi quęrentes prosperari: & scire diuina vt vocẽt ab hoibus Rabbi. Regia Saba: quę fuit ita studiosa: ꝙ venit a finibus mũdi audire sapientiã Salomonis: cum locuta fuisset omnia: quæ erant in corde suo Salomoni. vt dr ij. Paral. ix. Dubia & obscura inquirendo ab eo: de omnibus fuit edocta. Quarto: in sufferendo increpationes. Vñ Prouer. xv. dr. Qui acquiescit increpationibus: possessor est cordis. Acquiescit aũt: qui non solum suffert patienter repræhensiones dei vel hominũ: sed etiã cognoscit suum defectum: vnde emendatur: & sit cor possidet. habensi sua potestate: non subditum passionibus iræ & odij & hmõi. Vñ (fm Isido.) ideo natura inclusit in pulmone cor: vt cũ sanguis accendatur per irã circa cor: humectet ex humore pulmonis: ne nimis inardescat. Sexto est cor refouendũ. Cum em (vt dictũ est) cor continue laboret: oportet ꝙ cõforretur ad sufferendum laborem. Sic & corpus nostrum oportet cõfortare & cibare: vt possit in exercitio pseuerare Et hoc est: qđ dicit Pã. xxx. Viriliter agite & confortet cor vestrũ quasi diceret: vt possitis pdurare in virtuosis actibus: cõforteturvoluntas. Et quibꝰ modis ipsum cor cõforetur & roboretur: idẽ ostendit dicẽs. Pã. ciij. Panis: cor hominis cõfirmet. Nec est credendũ solũ de pane materiali: locutũ fuisse prophetã: qa prophetæ intendebant docere populos spũalia: non corporalia & naturalia. Sed principaliter de pane spũali: sub similitudine corporalis: qa sicut panis materialis fortificat corporis cor: ita panis spũalis sacræ doctrinę: vl' eucharistię corroborat & confirmat in bono cor aię. i. voluntatẽ. In cuius figurã: dñs Iesus turbas sequentes eum in deserto: noluit dimittere ieiunas: ne (vt ipse ait) deficerẽt in via. Sed satiauit eas pane: vt fortasse carenẽ vt habeẽ Mar. viij. Sic sequentes christũ in deserto mũdi: oportet pane verbi dei refici: ne deficiant spiritu. Et qui in Emaus cũ christo venerãt dicebant. Nonne cor nostrũ ardens erat &c, Luce. vlti. Et Helias sumpto pane subcineritio: quod signat eucharistiã (fm beatum Tho. in officio corporis christi) ãbulauit in fortitudine cibi illi cõfortatus vsq; ad montẽ dei: vt habeẽ. iij. Reg. xix. Mons dei: est vita æterna. Confortatur cor etiam vino: qa lętificat cor hois: & oẽm mœrẽ facit securã: als serenã. Et hoc vinum: est iocũditas mentis spũalis. Vnde dr Eccl. xxx. Iocũditas cordis: hæc est vita hois. i. conseruat vitã spiritualem: sicut & corporalẽ. Odorib⁹ quoq; cõfortatur cor &c. vt dr Prouer. xxvij. Odores spũales fiũt exempla sanctoꝝ quibus cõfortatur cor: & animatur ad bona. Septimo & vltimo est vniendũ seu in vnitate seruandum. Sicut natura vnũ cor dedit corpori: ita & vnam voluntatẽ animę: quo ad potẽtiã. Sed quantũ ad actus eius & fines: facim⁹ multas & diuersas. Volunt em aliqui: & deũ & diuitias & honores & hmõi pctoribus dr Osee. x. Diuisum est cor eorũ. s. in diuersa distracti. Sed vt dr Eccl. ij. Ve duplici corde. Ve autẽ importat ęternam damnationẽ. Ecõtrario omnis virtus vnita est magis infinita. i. fortior: vt dr ĩ lib. de causis Et ideo: vt cor sit robustũ ad prĩlia tentationũ: reducẽdũ est ad vnitatẽ: vt scilicet in oĩbus vnũ vltimũ & verũ finẽ sibi prẽstituat. s. deũ vñ dr Eccl. xxx. Congrega cor tuum Et qa ad hoc opus est dei auxilio ipse illud ꝓmittit dicẽs Hiere. xxxij. Dabo eis cor vnũ. i. vnitũ ad perfecte diligendũ: non solũ deum: sed ꝓximos ętiã: propter deũ. Qđ illi christicolæ primi optime seruauerũt. Nam: vt dr Act. iiij. Multitudinis credentium: erat cor vnũ. s. concordantes in voluntate ad quęrendũ & faciẽdũ voluntatem dñi: & honorem & mutuã subuentionẽ. Vbi ergo malitia: vnũ cor diuidit in multa ad quæ applicat. concordia multa corda vnire facit & vnit etiã cum corde dei. i. voluntate. Et vt dr Matthei. vj. Vbi est thesaurus tuus. i. illud quod æstimas: principale bonũ & maxime amas: vt amatur thesaurus a mundanis: ibi est & cor tuũ. Si deũ thesaurũ tuũ reputas: qui & verus & infinitus thesaurus est hominibus: vt dicitur Sap. viij. Illum cogitas & frequenter consideras: & continue amas. Et quia amo (fm Dionysium) habet vim vnitiuam: & deus si dici posset vnissimus est: ideo eum pfecte diligendo: cor tuum perfectissime efficitur vnum.

Cor est vnitum.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

principale. s. ꝙ cor mortificatur: & ad gehẽnam dirigit per iniquitatẽ. Et ex tali corde: exeunt cogitationes male &c. Matthei. xv. Est notandum fm Mauritiũ in distinctionibus: & septem sunt differentiæ cordium iniquorũ.

Septẽ sunt differẽtiæ cordiũ iniquorum.

¶ Est enim cor: indisciplinatum.
¶ Est cor: infatuatum
¶ Est cor: superbia elatum.
¶ Est cor: nequitiæ applicatum.
¶ Est cor: dolo circundatum.
¶ Est cor: deprauatum.
¶ Est cor: induratum.

De primo dr Iob. xvij. Cor eoꝝ: lõge fecisti a disciplina Disciplina: importat doctrinã & correctionẽ seu cõpositionẽ in moribꝰ. Est ergo cor indisciplinatũ: quod nõ recipit doctrinam: vel nõ se emẽdat per flagella. Dicit autem deus hoc facere. s. indisciplinã inquantum permittit fieri. Consert autẽ hęc indisciplinatio tria mala scilicet. Primo ad malũ pronitatem, Vñ dr Gen. viij. Sensus & cogitatio humani cordis, ꝓna sunt ad malũ. f. ex se: nisi fuerint disciplina: præcipue in adolescẽtia refrẽnati. Inducit mentis instabilitatẽ: ꝓpter qđ dicit Eccl. xvj. Qui minorat corde: cogitat inania. Minoratur aũt qui s corde. i. volũtate boni: propter defectũ doctrinæ & correctionis. Adducit & cõscientię mordacitatẽ: quę est vtiq; maxima pœna. Et ideo Prouer. v. dicit Salomõ: ꝙ indisciplinatus habẽs remorsum de malis dicit. Cur detestatus sum disciplinã: & increpationibus nõ acquieuit cor meũ? De secũdo: scilicet corde infatuato dr Prouer. xviij. Nõ recipit stultus: verba prudẽtię: nisi dixeris ea ꝙ versant in corde suo. i. nisi assẽseris affectionibꝰ suis. Præcipue facit ira: hoiem fatuũ. Vnde dicit Eccl. vij. Ira in sinu, i. mẽte stulti requiescit. Et Chryso. Iræ & insaniæ: nihil est medium. Hęc autẽ stultitia cordis: iræ mala generat. Primo: nullam retinet sapiẽtiam. Nam iracũdus, omnis doctrinę & scripturę: & rationis oblitiscitur in ira sua, ꝓpter quod dicit Eccl. xxj. Cor fatui: quasi vas confractũ: & omnẽ sapientiã nõ tenebit. Liquor: em sapientiæ & gratiæ ex eo effunditur. Secundo inclinat ad blasphemiã. Eccls. v. Ne temere quid loquaris. s. blasphemando: nec ꝙ cor tuũ sit velox: ad proferendum sermonẽ corã deo. Cõmuniter ex fatuitate irę hoies: male loquuntur de deo & hoibus. Tertio: prouocat stultitiã in audiente: vt scilicet iducat illũ: ad loquendũ cõtra illũ stulta & faciendũ scilicet verba cõtumeliosa: rixas & vindictas. Vñ Prouer. xij. dr. Cor insipientiũ: prouocat stultitiã: & ideo bene dicit sapiẽs Prouer. xxvj. Ne respondeas stulto: iuxta stultitiã suam: ne similis ei efficiaris. De tertio. s. corde elato per superbiã dicit Ezechiel. xxvij. Multiplicasti cor tuum: in robore tuo. Quod fit: cũ qs bona: quę habet: sibi attribuit vel meritis suis: non a deo recognoscit: sicut fecit Nabuchodonosor de quo dr Iudith. j. Exaltatum est regnum Nabuchodonosor: & cor eius eleuatum est. Hec autẽ elatio: tria mala facit. Primo iducit ad dei obliuionẽ: secm illud Deut. viij.

De cor infatuato.

De cor elato.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ne poſtq̃ comederis & ſaturar⁹ fueris: & poſt parũ eleuetur cor tuũ: & nõ reminiſcaris dñi dei tui. i. bñficiorũ eius Ingratiſſimus aũt (inquit Seneca) qui eſt oblitus. ſ. benefactoris ſeu beneficij. Sedto ſui deceptionem. Hiere. xlix. Arrogãtia tua decepit te: & ſuperbia cordis tui. ¶Et quõ decipiat: oſtendit ſapiens dicens Eccl̃i. xi. Sicut perdix inducitur in caueã: & vt capra in laqueũ: ſic & cor ſuperborũ. Tertio dẽ amiſſione. ſ. gratie ſue. Pſ. lxiij. Accedet homo ad cor altũ. i. ſuperbũ: & exaltabitur deus. i. eleuabit̃ recedẽdo ab eo. Aug. Humilis deus humilia reſpicit & alta. i. ſuperba corda a longe cognoſcit: humilias te: venit ad te attollis te: recedit a te. De quarto. i. corde nequã ſeu nequitie applicatũ dr. ſ. Reg. xvij. Ego nouj ſuperbiã tuam: & nequitiã cordis tui. Quę verba dixit frater Dauid ſibi: ſed iniuſte. Dicit aũt nequã (ſm Catholicon) a nequeo. Vnde nequã dicit: qui adeo ſceleroſus ẽ: q̃ nequit ceſſare a malis. Dicitur em̃ nequã luxurioſ⁹: vt ibi habet. Vnde Onan filius Iudæ: qui luxurioſus turpiter erat: dr̃ nequã Gen. xxxviij. Et forte propterea: luxurioſus magis dr̃ nequã: q̃ alijs vitijs deditus: qa difficilius & tardius recedit qs ab illo q̃ ab alijs. Vñ Aug. Dum non reſiſtit concupiſcẽtię fit cõſuetudo: & dum conſuetudini nõ reſiſtitur: fit neceſſitas. Et talis nequitia inducit tria mala. Primo mꝫ tiplicem dolorẽ corporis & animę. Eccl̃i. iij. Cor nequam grauabit̃ in doloribus. Secto auſert boni cognitionẽ & affectionẽ. Eccl̃i. xix. Vinũ & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes: & arguunt ſenſatos. Et Oſee. iiij. Fornicatio: & vinũ: & ebrietas auferunt cor. i. gula: & luxuria: auferunt affectũ veri boni. Tertio pducit ad ęternã dãnationẽ. Eſa. j. Ve genti peccatrici populo graui iniquitate: ſemini nequã filijs ſceleratis! Ve autem importat dãnationem. De quinto. ſ. corde dolo circũdato. ſ. per hypocriſim & fraudulẽtiam ſeu perditionẽ dr̃ Eccl̃i. j. Cor tuum plenum eſt: dolo & fallacia. Et tale cor tria mala operatur. Primo ꝑ fundítatẽ habet in conſilium vel intentum ſuũ: abſcõdẽdo vt magis decipere valeat. Eſa. xxix. Ve qui ꝑfũdi eſtis corde &c. Secũdo duplicitatem habet in reſpondendo: dicendo ꝙ ba ſophiſtica. Sed vt dr̃ Eccl̃i. iij. Cor ingrediens duas vias: non habet ſucceſſus proſperos: quia frequẽter detegitur fraus & dolus eius: & inde abominatur. Tertio malitiã habet in ſuadẽdo: quaſi querat bonum proximi: cũ tamen velit eũ decipere. Prouerb. xxvj. Quãdo ſubmiſerit vocem ſuã: ne crediderís ei: quoniã ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius. De ſexto. ſ. corde deprauato dr̃ Eccl̃i. iij. Cor prauũ ſcandalizatur. Dicitur aũt cor deprauatũ qd̃ aliquo tẽpore fuit bonũ & poſtea efficitur malũ in eo permanens. Et tale cor vtiq̃ ſcãdalizatur: de facili ruens in mala ex dictis & factis aliorum. Nam dũ bonũ eſt cor: non ſcandalizatur. Tale autem cor obedięntiã poſtponit. Hiere. xvj. Ecce ambulat vnuſquiſq̃ poſt prauitatem cordis ſui malí vt me non audiat. Secũdo apoſtaſiam inducit. Vnde de Salomone dr̃. iij. Reg. xj. ꝙ cũ eſſet ſenex deprauatũ eſt cor eius vt ſequeretur deos alienos. Quanto em̃ quis cadit ab altiori ſtatu virtutis: non cito inde reſurgens: tanto grauius ruit in omnia mala. Tertio iram dei incurrit. Prouerb. xj. Abominabile domino: cor prauum

De ſeptimo corde. ſ. indurato quod ſit per obſtinationẽ dicit dominus Exo. vij. Ego indurabo cor Pharaonis: & nõ audiet vos. Vbi ſciendum (ſm btm Tho. j. par. ſũmę) ꝙ obduratio duo importat. ſ. ſubtractionem gratiæ: quæ non eſt culpa ſed pœna: & hæc eſt a deo ſicut & oĩs pœna quam nõ niſi iuſte infert. Nec em̃ alicui ſubtrahit gratiã: niſi hoc ille a quo aufertur mereat per culpam. Et ſecm hoc deus indurat: ſecm illud ad Rom. ix. Cuius vult miſeretur: & quem vult indurat. Aliud: ꝙd̃ importat obduratio eſt inheſio culpę. i. firmitas in peccato: & hoc eſt ab hoie: & culpa eſt. Et inducit tria mala. Primo: ꝙ ſemẽ verbi dei: fructum non recipit. Vnde luce. viij. dicitur. Quod aũt cecidit ſupra petrã: id eſt cor induratũ: natum aruit: quia non habebat humorem. ſ. gratiæ. Secundo cumulũ culpę & pœnę adauget. Rom. j. Secũdum duritiam tuam & impœnitẽs cor tuũ: theſaurizas tibi iram in die irę &c. id eſt congregas tibi pœnã: in iudicio. Tertio beatitudíe priuat. Vnde in figuram filij Iſrael: qui induraverunt cor ſuum erga dei mandata: vt nõ facerent ea omnes qui numerati ſunt in egreſſu de Egypto: ſexaginta cẽtena milia: omnes priuati ſunt terra promiſſionis: quę ſignat vitam æternam: vt nullus intraret niſi Caleph & Ioſue. Propter quod. Pſ. xciij. admonet: cauere talem obdurationem: ne incurramus in illud malum & damnum: dicens. Nolite obdurare corda veſtra &c.

¶De voluntate & opere exteriori: quomodo ſe habẽt ad inuicem in merito vel demerito. Ca. xiiij.

NOTA CIRCA VOLVNTAtem & opus exterius quantum ad meritum: & demeritum. Et quantum ad forum iudiciale: fieri poteſt talis diſtinctio. Aut enim volũtas circa aliquod agendum habetur ſine opere exteriori. Aut opus exterius exercetur: ſine voluntate interiori. Aut voluntas adeſt immediate operi exteriori ſequente.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

notat materiã talem val de diffuſe Archi. ſup. c. qui bona. xvij. q. j. cuius verba abbreuiabo ob prolixitatẽ vitandã. Aliquando mutabo: ſequendo ſentẽtiam theologorũ ad pleniorem declarationẽ. Ex quibuſdã auctoritatibus! vi deturꝙ voluntas ſine opere tantũ valeat in malo & bono: quantũ voluntas cũ opere. Dicit em̃ Aug. votũ. i. voluntas pro opere reputatur. xij. q. j. nulli epiſcoporũ. §. ſi ergo. Item Cyprianus. Nũquid Cain: cum domino munꝰ offerret peremerat fratrẽ: & tamen fratricidiũ mente conceptum. i. volũtate deus prouidus ante dãnauit. Ita & in dei ſeruis apud quos cogitatur et martyriũ mente concipitur animus. i. voluntas ad bonũ deditus: deo iudice coronatur de pœni. diſ. j. nũquid. Et Hiero. Licet gladio nõ occidas: voluntate tamen interficis. diſt. ea. ca. oĩs iniquitas. Ad idẽ facit. c. ſi cui. &. c. ſi forte mꝰier et plura alia ca. in dicta diſt. Pro huius igitur declaratione ſm Archi. diſtinguendũ. Quia aut loquimur de volũtate in opere bono: aut de voluntate in opere malo. Si primo modo. i. de volũtate affectante facere opus bonũ: ſed non exequente iterum ſubdiſtinguẽdum. Quia aut habetur reſpectus ad deum: aut ad eccleſiam ſiue ad ius. Et ſi habeatur reſpectꝰ ad deum: quantum quidem ad tempus pręteritum vel futurum vtiq̃ non habetur volũtas pro opere nam ſi volo me ieiunaſſe: eleemoſynas feciſſe: & alia hmõi bona: talis voluntas in conſpectu dei: id eſt quoad meritum: non habetur pro opere. i. non remuneratur ſicut ſi factum fuiſſet opus quæ tamen proprius dicitur velleitas q̃ voluntas. De futuro etiã ſi volo ſeu propono hĩc ad mẽſem ieiunare dare eleemoſynam & hmõi: hoc nõ habetur pro opere q̃uis tale propoſitũ & voluntas ſit meritoria: non tamen tantũ: ſicut cum opere ſubſecuto: quod propoſitũ boni dimitti poteſt licet nõ ſine peccato. Vñ Greg. ſup Ezechie. Qui bona agũt & meliora agere proponũt: ſi ea nõ agũt: licet in bonis prioribus perſeuerẽt in cõſpectu tamen dñi deciderunt. ſ. venialiter vel mortaliter: ſm qualitatẽ propoſiti qd̃ dimittũt: puta alicuius voti vel neceſſarij ad ſalutẽ: vel alicuius rei nõ neceſſarię vt alicuius deuotionis faciendę. Si autẽ loquimur de pſenti: iterũ ſubdiſtinguit: nam quia aut illa volũtas: poteſt impleri in bono opere & nõ impleꝰ ex negligẽtia vel alia cauſa. vt ꝙ bi gratia. Habeo voluntatẽ faciendi eleemoſynã & bene poſſum: ſed cupiditas me tenet vel negligentia. Habeo voluntatem orandi: ſed me piget: & talis voluntas non habetur pro opere nec eſt efficax voluntas: quin ſequereꝰ effectus. Et ad hoc facit qd̃ dicit Ambꝺ. di. lxxxvj. nõ ſatis. Nõ ſatis eſt bene velle: niſi ſtudeas etiã bene facere. i. nõ ſufficit bona volũtas ſine opere: cum adeſt facultas. Et ſic intelligitur illud Prouer. xiij. Vult & nõ vult piger. Vult em̃ quodãmodo leui voluntate & ineffícaci. Aut quis habet voluntatẽ ad opꝰ & pręciſe dimittit: qa exequi nullo modo põt. Et tũc quantũ ad gloriã conſequẽdã: & quantũ ad pœnã æternã euadendam: voluntas pro opere reputatur in genere: ſed nõ quantũ ad quantitatẽ pręmij: vel quantitatem euaſionis pœnę temporalis: debitę ꝑ peccatis. Et hoc vel ex opere operãte: vt in illis operibꝰ q̃ habẽt in ipſo actu delectationẽ prouocãtẽ: tunc em̃ operatio addit ad bonã voluntatẽ: quantũ ad pręmiũ eſſentiale: aliquãdo ad accidentale: ſm bea. Tho. in. iij. diſt. xvij. Vel ex opere opato. i. ex ſumptione ſacramenti. Verbi gratia. Si qs vult recipere baptiſmũ, vel confeſſionẽ, ſeu euchariſtiam: & nõ põt qa deficit vel miniſter vel ſacramentũ vel aptitudo illius ad hoc vtiq̃

An vo lũtas ꝙ ope ratur: ꝙ voluntas ſine opere tantũ valeat in malo &i bo beatur.

hoc. vtiq̃ talis & præmiũ meretur æternũ ex illa volũtate ſi eſt gr̃a informata: & euadit pœnas æternas. Sed non ita euadet pœnas purgatorias: nec tãtum præmij cõmuniter cõſequitur: ſicut ſi ſecurũ eſſet opus. i. ſuſcipiẽdo ſacramẽta. Aliud exemplum. Vult qs ſummo deſiderio ſuſtinere martyriũ: ſicut beatus Dñicus: vt ceruus ad aquæ fluuiũ, Talis, ex illa voluntate præmiũ recipit vt dicit Cyprianꝰ in auctoritate ſuperiꝰ allegata. Et quantũ ad eſſentiale ꝑmiũ: tantũ recipere poteſt: quantũ ſi actu reciperet martyriũ: dũmodo æqualis eſſet feruor & affectus: nõ ſuſtinẽdo martyriũ ſiue ſuſtinẽdo. Secus ſi minor eſt. arg. de pœn. di. ij. qui vult. non tñ recipit illud præmiũ accidẽtale: qd̃ dr̃ aureola martyrij. Vñ & Ioã. i glo. ſ. de pœn. di. j. dicit: ꝙ iſtud dictũ: votũ pro opere cõputatur: habet exceptionẽ in operibus priuilegatis: qbus debet aureola. Aliud exẽplum. Vult. qs ire ad eccleſiã vbi eſt indulgẽtia: nõ vadit: qa nullo modo poteſt: talis vtiq̃: & ſi meritũ habeat aliquod de bona voluntate: non tñ indulgentiã conſequit nõ eundo Quãdo vero habeꝰ reſpectus ad eccleſiã. Cũ quæritꝰ: vtrũ voluntas habeaꝰ pro facto. Reſpondeꝰ: ꝙ ſiue ꝑceſſit ad actũ exteriorem imperfectũ: qd̃ plus eſt. Siue ſtetit in cõfinibus cogitationis qd̃ minus eſt: non habeꝰ talis volũtas (quo ad eccleſiã) pro opere: vt apparet de eo q erat ex cõmunicatus: & voluit recõciliari eccleſię: & per eũ nõ ſtetit quo minꝰ recõciliareꝰ: & de hoc apparent indicia manifeſta: ꝙ voluit recõciliari eccleſiæ ſed nõ potuit & mortuꝰ eſt talis: ſi morte pręuctus abſolutionis beneficiũ non habuit: apud eccleſiã non habetur abſolutus: q̃uis ſit ſecus apud deũ. Et ratio eſt: qa eccleſia: opinionẽ hoĩm ſequit in iudicãdo: præcipue in foro cõtentioſo: quæ ſæpe fallit ſed ipſe deus ſemp innititur veritati: & ideo nec fallit nec fallit. extra de ſen. excõ: a nobis. ij. Vñ tali negabit eccl̃iaſtica ſepultura: & ꝙ nõ fiat ſolẽnis oratio pro eo: niſi fuerit poſt mortẽ abſolut⁹ ab excõicatione: qd̃ fieri debet: ſi in vita q̃ſiuit abſolutionẽ. Aliter aũt agendũ in ſacramẽto cõfeſſionis. Nam ſi quis vult cõfiteri: quod oſtẽdit per ſigna petens ſacerdotẽ: & poſtea mutus efficiat: nõ debet tali denegari euchariſtia: & alia eccleſię ſuffragia: dũmodo cõſtet eccleſiæ ſeu ſacerdoti de volũtate illius: quantũ cũq̃ leuiter: etiã per vnũ teſtem: vel per ſigna ipſius infirmi. Ratio diuerſitatis in hmõi eſſe poteſt: qa primũ perrinet ad forũ cõtẽtioſum: vbi requirunt probationes ſufficiẽtes. Secm: ptinet ad forũ pœnitẽtiale: vbi nõ requirũtur tales ꝓbationes. Si aũt agatur de actib⁹ judicialibus: ſiue de his: quæ inter hoies cõtinue agitanꝰ & frequẽtantur. Cũ queritur: vtrũ volũtas habeaꝰ pro facto. Reſpondeꝰ: ꝙ ſiue de pręterito: ſiue de pręſenti, ſiue de futuro agatur: cũ volũtas ſtat in cõfinibus cogitationis: in nullo ꝓcedẽs ad extra: nunq̃ habeꝰ illa volũtas pro facto. Verbi gratia. Miſſus erat aduerſarius meus: in poſſeſſionem rei meæ: ex primo decreto: poterã infra annũ recuperare poſſeſſionẽ ipſam: præſtãdo cautionẽ de parẽdo iurí: & habui voluntatẽ in corde præſtãdi dictã cautionẽ: & faciẽdi alia neceſſaria: ſed nõ proceſſi ad actũ exteriorem. Certe volũtas iſta, nõ habetur ꝓ facto: vt poſtea poſſim recuperare poſſeſſionẽ extra de eo q mit. in. poſ. ca. j. Si autẽ volũtas proceſſit ad actũ aliquem tunc ſubdiſtinguendum qa aut actus ille: fuit perfectus aut imperfectus & ſi fuit ꝑfectus: tũc clarũ eſt: & de hoc nemo dubitat. extra vt lit. nõ cõteſt. quoniã. Sed ſi actus ille: fuit imperfectus: tunc ſubdiſtinguendum: qa aut fuit imperfectus: ꝓptervoluntatem aut ꝓpter impotentiã: & ſi fuit imperfectus ꝓptervolũtatem tunc illa voluntas in tali actu imperfecto: non habetur ꝓ facto. Verbi grata. Habeo in corde voluntatẽ præſtandi cautionẽ: pro recuperanda poſſeſſione mea: & illam volũtatẽ produco ad actũ exteriorem: ſed imperfectum: hoc videlicet modo. Vado corã iudice & aduerſario meo & dico volo recuperare poſſeſſionẽ meã: & duco mecũ fideiuſſorem: & offero ſatiſſactionẽ de iudicio ſiſti: & nihil aliud facio. Certe iſte actus imperfectus fuit: quia non ſolũ debeo offerre: ſed etiã pręſtare. Nam ſola oblatio fideiuſſoris nõ ſufficit: quod quidẽ locũ habet in his in qbus cadere poteſt depoſitio: vt in his quæ cõſiſtunt in probando, ſed i his in qbus non cadit depoſitio: vt in his quæ cõſiſtunt i faciendo: ſufficit ſola oblatio faciẽdi ſeu ꝓteſtatio: vt apparet in appellatione: in qua ſufficit: ſi me offerã probare corã iudice cauſę principalis: & ꝙ proteſtatio ſufficiat: pro

Marty rũ vo litatis.

Modus fori cõ ſcioſi.

Actus quã im perfect⁹

batur eo. titu. c. ſi. Si autẽ fuit actus imperfectus: propter impotentiã tunc ſubdiſtingue: qa aut illa imperfectio cõtingit propter defectum propriũ: aut propter defectum iudicis vel aduerſarij. aut propter caſum fortuitũ, aut ꝓpter factum prorſus extranei. Si ꝑpter defectũ proprium: cui nõ poteſt prouidere: tunc voluntas habetur pro facto. Verbi gratia. Habeo voluntatẽ præſtandi cautionẽ ꝓ poſſeſſione mea recuperãda: & procedo ad actũ exteriorẽ: hoc modo. Nam modo cõpareo coram iudice & aduerſario: & dico. Dñe bene vellem preſtare cautionẽ: ſed in veritate nõ poſſum: quoniã pauper ſum: & ꝓpter paupertatẽ non inuenio: qui pro me intercedat. Certe in iſto caſu iſta volũtas haberetur ꝓ facto: ad recuperandam poſſeſſionẽ dum modo præſtem iuratoriam cautionẽ extra de eo qui mit. i poſ. c. j. & extra de ſo. odoardus. Nã inanis eſt actio: quã in opia debitoris excludit. ff. de arbi. le. inanis. Fallit tamen hoc in vſufructuario: qui debet præſtare cautionẽ: de vtẽdo & fruendo arbitrio boni viri: & finito vſufructu de reſtituẽdo. Nam ſi propter paupertatẽ vel aliud: nõ poteſt fideiuſſorem preſtare: nõ ſufficit iuratoria cautio & ſic nõ habebitur volũtas pro facto: vt nor. Azo. C. de vſufructu. l. vſufructuarius. Si autem illa impoſſibilitas: contingit propter defectum iudicis vel aduerſarij: tunc iterũ eſt ſub diſtinguendũ: quia aut hoc eſt ꝓpter factum ipſorũ: puta quia dum vellem præſtare cautionẽ: ſtetit per iudicem vel aduerſariũ: quo minus pręſtarem: qa ipſi noluerũt recipere: dũ offerrem & ipſam præſtare vellem: & tunc volũtas habeꝰ pro facto: quantũ ad poſſeſſionẽ recuperandã. Aut impotentia cõtingit propter abſentiã iudicis vel aduerſarij: quo minus prędictã cautionem præſtaret. Et tũc voluntas nõ habeꝰ pro facto: niſi ego iſtã cautionẽ præſtẽ corã publicis & honeſtis perſonis vt extra de offi. or. paſtoralis. Si aũt impotentia cõtingit propter caſum fortuitum: tũc ſiue caſus contingat in iudicijs: volũtas habeꝰ pro facto: quãtum ad euitationem pœnæ: vt apparet exẽplum de eo qui certa die debebat in iudicio cõparere ſub pœna: & dũ veniret ſuperuenit tempeſtas: vel pos flumis eſt fractus: vel flumen creuit q̃ trãſire nõ poteſt: certe iſte caſus illum excuſat a pœna. ff. ſi qs cau. l. ꝙ. Item ſi cõtingat caſus fortuitus in cõtractibus: idẽ videt dicẽdum: vt ff. ad. l. rho. de iactu. l. ſi. Cõſueuit tñ ſubdiſtingui in cõtractu locationis: an caſus ſupueniat in ꝑſona locatoris: an in ꝑſona conducẽtis tantũ: aut in re locata: vt illa materia ſatis declarat. ff. de va. & extraor. cog. l. j. In cõtractibus etiã cõſueuit diſtingui: an caſus cõtingat in ꝑſona debẽtis: vel eiꝰ cui debeꝰ: & an debeaꝰ quantitas vel ſpecies & an mora interceſſerit vel ne. Si etiam cõtingat caſus i vltimis volũtatibus: volũtas habeꝰ pro facto: vt apparet de illo: q religr libertatẽ ſeruo ſuo: ſi decẽ daret heredi. & cũ iſte portaret pecuniã incidit in latrones: vel in hoſtes: & pecuniã amiſit: ita ꝙ in termino ipſe non potuit hæredi dare. Certe ille actus imperfectꝰ propter impotentiam ex caſu fortuito: habeꝰ pro facto: quantũ ad libertatẽ cõſequẽdã. Et de caſib⁹ cõtingentib⁹ circa vltimas volũtates pleniſſime no. per Azo. C. de iſti. & ſubſti. ſub. cõdi. fac. l. j. Si aũt cõtingat impotẽtia: ꝓpter factũ prorſus extranei tũc voluntas nõ habeꝰ ꝓ facto. verbi gr̃a. Reus debebat iſtere i iudicio certa die: & ſub certa pœna: dũ aũt veniret ad iudiciũ quidã extraneus vir retinuit eũ: & ſic nõ ſtetit in iudicio illa die: talis non excuſatur a pœna. Sed datur actio contra impedientẽ ad intereſſe. ff. ſi quis cau. l. ij.

Impotẽ tia q̃cũ pabilis

§. II. QVANTVM VERO AD SE

cũdũ mẽbrũ principale: primæ q̃ſtiõis. ſ. an volũtas ſolũ habeaꝰ: pro opere exteriori in malis. Rñdeꝰ. Quia aut loquimur in foro dei: aut in foro eccleſiæ pœnitẽtiali: aut i foro cõtentioſo ſeu iudiciali. Primo ergo ſcilicet quantũ ad deũ diſtinguẽdũ. Quia aut voluntas eſt deliberata: aut nõ deliberata: circa malũ. Si indeliberata: ita. ſ. ꝙ non accedat aſſenſus rationis: tũc clarũ eſt ꝙ voluntas nõ habeꝰ pro opere: etiã ſi illud opus ſup quo iſurgit voluntas: ſit mortale. Vñ Greg. de pe. diſ. ij. inter hæc. Nequaq̃ mentẽ cogitatio immũda inquinat: cũ pulſat. ſ. inclinationẽ volũtatis: ſed cũ hãc ſibi ꝓ declarationẽ ſubiugat. ſ. p cõſenſum rõnis. Si ꝙ volũtas eſt deliberata circa opus malũ: ſiue in pręterito: vtputa qa vult: & cõtentaꝰ ſe cõmiſiſſe aliqd̃ criminale. Siue in futurũ: vt cũ vult ſeu intẽdit ꝓpe

In ma lis qñ volun tas pro facto habeꝰ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rare in futurū aliquod malū: vl̄ i p̄senti: cū proponit malū operari. In oib⁹ hmōi: volūtas habet ꝓ facto: quātum ad grauitatē p̄cti in generali: non i speciali: hoc est ꝙ ita mereꝛ pœnā æternā: ex voluntate deliberata: ad op⁹ mortale cuius effectꝰ nō sequat: sicut si sequat: actus exterior: nō tamē tantā pœnā mereꝛ i inferno: ꝓpter voluntatē solam: quātā si addat opus: ga cōiter actus exterior p̄cti: adauget ipsam inordinationē volūtatis: & sic itelligit illd' Clemēs de pœ. dist. 1. c. homicidiorū. Homicidiorū tria genera: abusus Petri esse dicebat: & eorū pœnā fore parilē: scilicet odiētus: derrahētis: & actu occidētis. Illa em parilitas pœnę odiētis & sic volūtatē habētis ad mortē exosi: & pœna actu occidētis: itelligēdæ sūt: fm equalitatē ꝓportionis: nō fm equalitatē eiusdē quantitatis. a. ꝙ vterq; dñabitur. Facilius etiā quis resurgit a p̄cto voluntatis cōsentientis siue imoratam delectationē: siue in actū exteriorē: nō tū exequēdo: ꝙ cū procedit ad op⁹ exteri⁹. Ad hoc facit: qd' dicit Hiero. xxxij. q. 1. sicut femina. Vbi an. Sensus: ex ratione ē ꝏcepus. i. cōsensus in malū: nisi in opera proruperit: adhuc in ventre retinetur: & cito perit ab hoste. Quātū vero ad forū pœnitentiale ecclesiæ volūtas cōtenta terminis suis: non habet pro facto. Non em tanta pœnitētia est injungenda: ꝙ peccato interiori: quāta pro peccato exteriori cæteris paribꝰ. Et pœnitētiæ septēnes: quæ taxant ab ecclesia. vt. xxij. q. i. prædicādū. & xxxiij. q. 1. hocipsum Cōmuniter imponitur ꝙ peccatis exteriorib⁹: ꝙuis etiā interiora (vt dictū est) sufficiāt ad dānationem: vt expresse habet de pœni. dist. 1. si cui. Et nota ꝙ cū sola spes: quādo

Sola spes ad lucrū i mutuo facit vsurarium.

cit principalis ad lucrū in mutuo: facit hominē vsurariū. vt xiij. q. 1. si fœneraueris. Sicut etiā sola spes rei tēporalis: facit hoiem simoniacū quando est principale motiuū: in traditiōe rei spūalis: sc̄dm Ray. Io. & Archid. Hæc spes includit voluntatē deliberatam. Vnde i foro pœnitētiali puniri debet seu pœnitentiari: vt pro mortali peccato. Et si inde aliqd recipit obtatū in foro pœnitētiali: est inducēdus vsurarius ad restituendū: & simoniacus ad pauperibus erogandū. Et sic punit voluntas pro facto: hoc est, ac si pactū fecisset expresse. Sed non quantū: ad censuram alia vel dispositionem vt extra de simo. c. vlti. qua pœna posset puniri si ad actū exteriorem peruenisset per actionē &hmōi. Et ꝙuis aliqui dicant: ꝙ vsurarius solū menta lis nō teneat restituere alij tamen dicūt: ꝙ tenetur semp restituere. Et hoc Inno. dicit esse cutius. extra. de vsur. cōsuluit. Hosti. autē dicit omnino esse restituendū: ga turpiter accepit. Idē sentit Ber. Ray. & Archi. & theologi idem sentiunt Sed quantū ad forū iudiciale: ecclesiasticū vel ciuile: vo

Lex nō punit voluntatem.

luntas si nō procedat ad actū exteriorem aliquē nunq̄ punitur. Et hoc est qđ dicit lex. Cogitatiōis pœnā: nemo patiatur. de pœ. dist. 1. cōgitatiōis. Et aug. xxxij. q. v. christiana dicit. Latētia peccata: vindictam non habent: ga. f. probari non possunt. In iudicio autē procedit: per allegata & ꝓbata: Sed si voluntas: ꝓcedat ad aliquē actum exteriorē licet imperfectū: hoc est no illum cōplendo: tūc subdistinguit: ga aut ille actus fuit imperfectus ꝓpter volūtatem: ga videlicet pœnituit actū. & bene ad effectum pduxisset si voluisset: puta ga virgo deo dicata: cum q̄ habuerat colloquiū de malo. sibi cōsentiebat: sed ipm pœnituit sua ꝓpria volūtate: & tūc nō punit. ff. ad. l. corne. de fal. l. q falsā Exēplum etiā de eo qvocauit clericum i foro secular: quē pœnituit ante litis cōtestationē ꝙuis em talis & voluerit & egerit aliquid: ga nō ꝓfecit prosecutionē causæ in tali iudicio, nō patiet pœnā eor⁹ capitulor⁹. xj. q. 1. inolita. & extra de fo. cō. si diligēti. Si autē fuit actus imperfectus: ꝓpter impotentiā. f. ga aūtauit & fecit qđ potuit: vt veniret ad ꝓfectionē operis & nō valuit: tūc volūtas habet ꝙ facto & punit. Et ita intelligunt leges canonizatæ. de pœni. dist. 1. si qs nō dicā rapere. & abinde vsq; ad legē cogitationis. &. C. de fur. l. si qs seruo. Sic & vxor punit: quo ad coniugium, ꝓpter insidias & cōsilia quæ interposuit i mortē mariti, ꝙuis effectus nō fuerit subsecutus. Notandum ꝙ i pœnis spūalib⁹ illigēdis distinguit, vtrum scilicet iponat a canone pœna spūalis an iponat ab hoie.

Pœnæ spūales duplici actus animi seu voluntas.

Et si quidē iponat a canone tunc esset⁹ cōsideraꝝ, nō affectus animi seu voluntas. Et hinc ē ꝙ si qs ꝓponēs manum ter ipo sua innocere i clericū solūmō insultum facit. eleuat manum vt ꝓcutiat, & tm̄ nō tangit eū, ga fortior ille fuit vel alia de causa, iste nō obligatur pœna spūali, scilicet excōicatiōis si qs suadēte. xvij. q. iij. Sil⁹ si qs voluerit homicidiū perperrare: etiā si vulnerauerit atrociter: dūmodo non fuerit subsecutū homicidiū seu mutilatio: pœnā irregularitatis non incurrit extra de homi. c. si qs. Si aūr pœna spūalis imponat ab hoie: nunc cōsideratur animi volūtas & destinatio. f. cum aliquali opere exteriori: & nō solū iuris effectꝰ. Et ratio est qa minus agit cū lege ꝙ cū ministro legis. ff. de ar. l. celsus. & extra de cle. excō. mi. si celebrat. verbi gra. Dicit superior ordinarius. Excōmunico te: si eligis. Nam mcōtinenti cū paras te ad eligendū: incidis in excōmunicatione qđ' dicit vt notauit Inno. extra de ap. c. ꝓterea. Et sic patet: ꝙ volūtas no producta ad actum perfectū punitur & pro facto habet quantū ad pœnas spūales quæ illigunt ab hoie. Et ratio est: ga hmōi pœnę spūales: sunt medicinales. ij. q. j. mīti & extra de sen. excō. cū medicinalis. lib. vj. Sed in pœnis tēporalibus: ꝓditionalibus & iudicialibus secus dicendū est. Nā in istis cōsideratur iuris effectus nō affectꝰ vel animi destinatio. extra de spō. c. vlti. Et est ratio: quia pœnę sunt potius emolliendę ꝙ exasperandę de pœni. dist. 1. hęc autem verba. §. pœnę.

§. III. QVANTVM AD SECVNdū mēbrū pricipale: cū scilicet exercet op⁹ exteri⁹ sine volūtate. Distinguendū: ga aut hoc fit voluntate oīno rem̄ente. Aut ratione oīno deficiente. Aut volūtate negligente. Quantum ad primum. f. cum fit aliqđ' opus remittendo volūtate oīno: nec in bono est meritorium: nec in malo demeritorium. Meretur em̄ quis aut demeret: per actum liberū volūtatis. Vñ Ambro. Nemo nostrū tenetur ad culpā: ni si ꝓpria volūtate deflexerit. Nō habent crimē: q̄ inierūt reluctātib⁹: voluntaria tamen cōmissa: sequit delictorū iniudia: quā in alios deriuamus. Volūtarium sibi militē elegit christus: voluntariū sibi seruū diabolus auctionat xv. q. j. non est. Ad idē Chryꝰ. sup Mat. Sicut em peccatū: opus sine volūtate nō facit: ita & iustitia ex opere non cōsummat: nisi & volūtas affuerit. xxxij. q. v. sicut. Et ex hoc patet ꝙ si iferatur violētia virgini oīno remitēti: nec peccat: nec amittit virginitatem. Vñ dixit Lucia Pascasio. Si me iuxtā feceris violari castitas mihi duplicabitur ad coronā. Non em̄ inquinat corpus: nisi de ꝙsensu mētis. Nā si in manu mea thura ponas & per manū meam sacrificia factas deus hoc nō attendit qui & derider. De cōsensibus em̄ & volūtatibus deus iudicat. Gratia. xxxij. q. v. c. i. Ipse si qs occideretur ꝓ fide iustus: vel pro iustitia meritū nō haberet nec talis est capax alicuius sacramenti. Nā si quis oīno inuitus baptizaret: tentus sub aqua per violētiā: talis nō reciperet nec effectū: nec sacramētū ipsi⁹ baptismi.

De opere exercito: sine voluntate.

De iustificatione voluntatis.

Quantū ad secundā partē distinctionis cū. f. sit opus ratione oīno nesciente. f. cum quis nō habet vsum rationis vt infans & adultus furiosus qui est extra vsum rationis: opus qđ' fit a talib⁹ cū sit iuolūtariū ga sine deliberatiōe rationis siue in bonū siue in malū nō reputat ad meritū: nec ad demeritū. Nā actus humanus reddit meritorius vel demeritori⁹: inquantū procedit a libero arbitrio qđ' dissimit esse facultas voluntatis & rationis. In p̄dictis aūt ratio deficit: sed ēt in iudicio ecclīastico vel ciuili tales nō puniunt nā infās si proiciēdo lapidē occidat aliquem homine: si nō ē doli: capax: non punit: nec q̄ ad deū nec q̄ ad mundū de ꝙse. dist. iij. paruuli. Et in glo. q̄ est ibi. extra de deli. pu. c. ij. Et. ff. de sic. l. infans. Idē de furioso: dum est in furia & extra se. Satis em̄ ipso furore punit. ff. de offi. præ. l. diuus. & xv. q. j. merito. §. sed obijcit. Verū ē tm̄ ꝙ furiosa furia reuerso pōr pœnitētia imponi ad cautelā vt ea causa. &. q. c. si qs. et licet aliqui dicant ꝙ est quis ex culpa sua incidit in furiā: amētiam vel ebrietatē ea q̄ facit mala extra vsum rationis cōst⁹ iustus imputātur ei ex eo qa fuit in causa. Verior tm̄ opinio est ꝙ no imputant quę facit in tali statu sed culpa p̄cedēs aggrauat ex malis q̄ sequuntur. Notandum tm̄ ꝙ adultus amens vel phreneticus esse⁹ actus si antec̄ incurreret talē amētiam habuit ꝓpositum & voluntatē suscipiēdi sacramēta & declarauit ipsam volū tatē: nō debent sibi denegari. Et quantūcūq; etiā cōtradicit in amētia positus recipiet effectū sacramēt⁹: si in statu vsus rationis gre intrauit phreneſim vel amentiā: & sic opus sine volūtate actuali erit meritoriū: ex volūtate tamē p̄cedēti. Insuper est notandū: ꝙ opus baptismi valet ad salutē & ꝑcepti præmiū oībus pueris & adultis carētibus vsu rōnis cū tm̄ mineſit

Baptismus valet ad salutem & præmium.

desit in eis volūtas ad ip̄m opus: sed hoc ex speciali munere venit: sicut & paruulis inocētibus: opus martyrij suscepti⁹ sine volūtate: ex' gr̄a christi: fuit eis ad præmiū essētia gloriæ: & accidentale aureolæ. Regulariter autēvr dicit Aug. Ois qui⁹ su æ volūtatis est arbiter cōstituitus: nō pōt nouā inchoare vitā: nisi pœniteat eiusvetereis vitæ de pœ. dist. 1. tres aūt sunt actiones. Allegaꝝ etiā eadē auctoritas ea. dist. c. qs aliquādo. §. econtrario auctoritas illa, vbi si. est em̄ pœnitētia. Quātū ad tertiā partem: qñ scilicet sit opus exterius volūtate tepescēte. i. opus ip̄m eligente, sed non inquātum meritoriū vel demeritoriū est intēdente: qđ' cōtingere potest in bonis & in malis actib⁹: qñq; ex ignorātia: qñq; ex certa scientia. Et in his quidē: quæ sunt de genere malorū: potest esse duplex ignorātia. f. iuris & facti. Et si adest ignorātia iuris diuini vl̄ naturalis vel eorū: q̄ scire tenetur fm statū suū opus malū factum ex tali ignorātia: & per cōsequens sine voluntate: inquātum opus ipsum ē malū. nō excusat a toto: & si a tāto. Et in his verificatur illud apl̄i. 1. Cor. xiij. Si qs ignorat ignorabit. Et de hoc. j. q. iij. §. vlt. Eēxpla sume in paulo: qui persequebaꝝ ecclesiam dei: arbitrās exinde obsequiū se p̄stare deo. Sed (vt ip̄e dicit) ignorans fecit: nec ꝓpter hoc se excusat: sed accusat de p̄cō. Similiter & filiæ Loth: cū inebriauerūt patrē: vt ex eo cōciperent: q̄uis putauerunt sibi licere: credentes totū mundū submersum: sicut & Sodoma: nō excusanꝝ a peccato incestus: ꝓpter ignorātiam illā sed fuit ignorātia iuris naturalis. xv. q. v. inebriauerunt. Similiter ordinat⁹ i sacris si dimitteret officium ex eo ꝙ nescit se ad hoc obligatū præcepto ecclīæ: vt patet extra de cleri. mil. dol. cētes: nō excusaꝝ a mortali: q̄uis nō intēdat: neq; velit illū omissionem offic⁹: inquantū pcūm: immo si scire: non omitteret: sed ga negligēs est volūtas ad inquirēdum: quæ scire debet: ideo ei imputaꝝ ad peccatū: vt habet dis. xxxvij. c. vl. Quantum autē ad ignorātiam facit. notāda est distinctio decretistarū: quæ ponit dist. l. c. de his. §. & extra de homi. sicut dignū. videlicet ꝙ aut qs i fctō qđ' agit dat operā rei illicitæ: aut licitę. Et si dat operā rei illicitę: puta ga solatiaꝝ aliq̄ ludo pticulosō: vñ sequit mors vel mutilatio: q̄uis ad illud malū nō velit: tm̄ ga voluit illum ludū vnde secutū est: ei ꝑputaꝝ: & quo ad peccatū: & quo ad irregularitatē & quo ad pœnā iudicialem: Similiter: si cæcus sagittā vel lapidē iaceret: ei imputareꝝ: quia dat operā rei illicitę. Vñ & Lamech quādo sagitta occidit Cain. existimās eum ferā sylue sirē non hoiem, ga cæcus erat: sed apuerō quem secū ducebat, vt fera iudicatus fuit: nō excusaꝝ a peccato. Idē potest dici de minori doli capace, q̄uis ætatis nō perfectæ, & dāte operā rei illicitę: quod dictum est de maiori & adulto: vt extra. de delic. pu. c. vlti. Si ꝙ dat operā rei illicitæ, tūc aut adhibuit debitā diligentiā aut nō. Et si nō adhibuit debitā diligentiā: non excusatur a peccato licet malum sequēs: sit cōtra eius voluntatē: puta si qs proiciat regulas de tecto, ad ipsum rparādum & nō ponat aliquod signum añ domū: nec dicit aliqđ cum proiecit: & si cuīvna ipsarū, interficiat trāseuntē per viā. Aut si qs proiceret lapidē, ad animalia bruta, & nō respiciens trāseuntē ꝑ viā: a casu interficeret aliquē cōtra voluntatē suam, ei imputaretur peccatum & pœna iudicialis: ga nō adhibuit diligētem solicitudinē, ad opus illud iactatiōis. Vbi vero adhibeat debitā diligentiā operi licito, si quod malum a casu cōtingat: nō ei imputatur, puta si qs incidendo arborem, dū eam ꝓsternit, alius subito trāsit subtus eā & sic perimitur, cū tamen ille nonvideret eū nec haberet æstimare aliquē transiturum inde. vt dist. l. sepe. & xv. q. j. si qs nō ira tus. Vñ & Iacob excusaꝝ in cognoscēdo Lyam, quæ non erat vxor sua, loco Rachelis vxoris suæ. In his autē: quæ sunt de genere bonor⁹ factis ex ignorantia iuris vel facti nō habetur meritum ex quo ibi nō est voluntas seu itētio ad meritum actualis vel habitualis. Ad qđ' facit quod ait Amb. Non satis est ben efacere, nisi id ex bono fonte. i. ex bona volūtate, proficiscatur. dist. lxxxv. j. nō satis & Hier. Deus voluntatē nō opus respicit. f. sine voluntate. xv. q. j. si quis nō iratus verbi gratia. Si qs dat pauperi vnū florenū eleemosinaliter: volēs dare tātū vnum quatrenum opus istud factū etiam in gratia non habet meritum vni⁹ floreni sed vni⁹ quatreni: ga voluntas nō fuit ad florenū: sed ad quatrenū. Similiter si quis iret ad missam die festi-

Distinctio de ignorātia.

Genesis xxix.

Facti contra voluntatē punitur.

uo: vel ieiunaret die instituta ab ecclesia: vel diceret officium exist ēs ordinatur i sacris: nec aliquod horum faciat actu vel habitu vt satisfaciat p̄cepto ecclesię ꝑsupposito ꝙ illud ignoret: vel etiā si scit: non habet intentionem ad illd': sed a casu. vel ꝓpter socieratē facit aliquod prædictorum: talis in hmōi non meretur ex quo non habet voluntatē ad illa opera. Dicit em̄ auctoritas de pœ. dist. j. si cui. ꝙ voluntas remuneratur non opus. i. voluntas principaliter facit opus remunerandi. Quantum autem ad opera: quæ fiunt ex certa scientia: siue in bonis siue in malis imputanꝝ ad meritū vel demeritum: inquantū volūtas assentit operi: & si nō ipsi operi inquantū meritoriū vel demeritorium qđ' habet in coactione conditionali verbi gra. Datur infideli optio: vt aut recipiat baptismū aut occidetur vel amittet sua bona. eligit ralis baptizari: ne perdat vitam vel bona. In hmōi opere bono iste nō acquirit nec meritū nec salutē ex eo ꝙ nō habet voluntatē ad opus baptismi suscipiendū: inquantū bonum est & salutiferū, arg. ad hoc de pœni. dist. 1. tres autem sunt actiones. Sil⁹ in malis operibus: quāuis em̄ aliquis non velit aliquo mō opus malū facere i quātū malum & demeritoriū: tamē assentit op⁹ agere: qđ' scit esse malū: ne incurrat aliqđ' dānū: tale nō excusaꝝ a p̄cto verbi gra. Peierat qs ne amittat suā causam iustā: q tm̄ als nullo modo vellet peierare. Ad qđ' optime facit qđ' ait Au. Si diligenter inspiciaꝝ: forte ip̄m peccatū nemo vellit: sed ꝓpter aliud: qđ' vult peccat. Oēs quippe hoies: q̄ scītes faciūt qđ' nō licet: vellent licere facere: vt sic adeo ip̄m peccare nemo appetit, ꝓpter hocipsū: sed ꝓpter illud: qđ' ex eo consequit. xv. q. j. merito. Vnde & Lucretia nobilissima Romana: quæ assensit filio Targini in adulteriū: ne incurreret infamiam adulteri: ex eo ꝙ ille minabatur ei: ꝙ si non assentiret interficeret eā & vnū ex seruis iuxta eā: & diceret marito suo Collatino: ꝙ eos interfecerat: qa inuenerat eos pariter cōmisceri. Ob vitandam igitur talē infamiā: assensit operi nefario: de quo tamen tantam displicentiā habuit ꝙ ꝓpter hoc coram consanguineis suis se occidit. Nō excusaꝝ a p̄cto adulteri: qa potius debet qs oīa mala tolerare q̄ malo cōsentire: scilicet peccati vt dicit Augu. xxxij. q. v. c. ita ne.

Nota historia de lucretia.

§. IIII. QVANTVM AD TERTIVM

Voluntas reperitur i opere exteriori.

partē primę & principalis diuisionis cū scilicet voluntas reperiaꝝ cū opere exteriori. Sciendū ꝙ voluntas ipsa naturaliter semp præcedit actū exteriorē sic cā p̄cedit suū effectū: & tamq; regina potētiarū: & oibus alijs habet ip̄erare fm doctores. T pe y⁹ aliqñ voluntas est simul cū ope: aliqñ i diuerso tpe. Et qñ est simul cū ope exteriori vel immediate: exequitur ip̄m pro vno actu meriti vel demeriti cōputat. Sed cōpleti? & grauꝰ in ipso opere exteriori (vt dictū est. ō. puta cū quis volēs furari subito quærit furtum facer vel cū quis volens orare vel eleemosynā dare ponit se ad orandū vel dandū eleemosynā. Sed cū volūtas & op⁹ sint in diuersis tpibus: medio interuallo: infra qđ' mens diuertit ad illud: reputantur vt duo bona vel mala: fm Per. de Tharanthasia: verbi gratia. Habet quis volūtatē fornicādi vel occidēdi & hmōi: & dū tale malū deliberat agere: occurrunt sibi aliæ volūtates & occupationes varię in quib⁹ immoratur deinde occurrente sibi oportunitate ꝑpetrat illud malū qđ' volūtas decreuerat: scilicet fornicationis vel homicidiū: ibi sunt duo p̄cta mortalia. Primū qñ volūtate decreuit illud agere. Sed fm qñ illud ꝑpetrauit: qđ' non fuit sine volūtate iterū deliberāte. Vñ & ꝓ vtroq; a deo punit. In iudicio autē humano punit tantū sec̄m qñ est cōtra leges vel canones. Et primū ꝓbat vel ex se notoriū est. Dicit em̄ lex ꝙ grādis rō suadet: vt maleficia puniant ff. ad. l. aquil. l. ita vulnerat⁹. §. ij. Et vt pœna vni⁹ fiat metus multor⁹. ix. q. iij. c. si aūt. &. ff. de pœnis. l. aut dānū. Nā si ea q̄ male vsurpanꝝ omittim⁹: excessus viā alijs aperimus

Propagatio vitiorum

dist. xciij. c. puenit. ij. Propagatur enim vitiū nisi per correctionē disciplinę subsequat correctio. xxj. q. ij. placuit. Et si pœna ꝓ tali crimine exterius cōmisso est determinata i iure: tūc subdistinguendū est. Quia aut iudex q habet cognoscere est iudex delegat⁹: & talis qui nō pōt i pœna dispēsare. vt extra de offi. dele. de causis. & de pœ. licet. Et tūc pœnā illā: lege taxatā mutare vl̄ minuere non pōt. j. q. iij. turbatur nauicula. §. notandū. Et propterea dicit i. aut. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudi..§.oportet ꝙ iudex non debet esse mitior lege. Si aũt p vno eodẽq; scelere diuerse pœnæ de iure iponant: tunc vtraq; vno eodẽq; tpe nõ est iponẽda. extra de iudi. at si clerici, sed minor iponẽda est. arg. de pœ. di. i. §. pœnę. Vel opus est gratificatione. extra de paroch. c. i. Vel illa impo natur quæ magis timetur, extra vt lit. non contest. c. quoniam frequenter. Qui vt dicit Aug. Hoc solum bene agitur siue plectendo siue ignoscendo: dummodo mala vita hominum corrigatur. xxiij. q. v. prodest. Si vero est iudex qui habet merum imperium & de illo crimine possit dispensare: tunc poterit commutare vel minuere pœnam. vt extra de rap. c. in archiepiscopatu. & C. de his qui not. infa. l. & si seuerior. Dum tamen hanc diminutionem vel commutationem faciat causa cognita: & in ipsa sententię prolatione. & non post secus autem si faceret non causa cognita, vel post sententiam: quia tunc non posset. Et in hac ea usarum cognitione habetur consideratio locorum & temporum personarum & causæ ac etiam multitudinis & ætatis & scandali. Nam ex istis omnibus rigor iuris mitigatur vt colligitur manifeste extra de sen. excõmu. c. pueris. & l. xxxvj. dist. tanta. l. di. vt constitueretur. & ij. q. j. in prin. & extra de trãsac. c. vlti. Item causa cognita ex predictis causis & iuribus poterit pœnam augmentare & etiam: quia multis grassantibus vindicta opus est. ff. de pœ. l. aut fata. Nota etiã ꝙ arbiter potest leges trãsgredi. ff. de arbitris. l. qualem. Si autem non est determinata a lege pœna: tunc imponitur arbitrio iudicantis. ff. de pœ. l. hodie. & extra de offi. dele. c. de causis. In bonis videtur idem dicendum quo ad deum siue meritum. Hoc est ꝙ voluntas bona cum opere exteriori subsecuto tunc habet suam plenam perfectionem vnde & maiorem remunerationem. Et hoc est qđ dominus requirit dicens Mat. vij. non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit i regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei. Primũ em dñe refertur ad voluntatem siue ad affectionẽ qua quis vult bonum. Secundum domine refertur ad locum bonum. Sed tertium refertur ad exteriorem bonam operationem quæ exigitur cum adest possibilitas. vt. ẽ. dictum est. Comparatur enim mens seu voluntas bene disposita bonę arbori de qua christus dixit in. d. c. ꝙ fructus bonos facit: non flores tantum affectionum: nec frondes tantum verborum: sed & fructus exteriorum bonarum operationum flores enim & si pulchri sint: non tamen pascunt. Vnde deuota anima dicit in Cant. v. Veniat dilectus meus in hortum suum id est in mentem suam vt comedat fructum pomorum suorum non flores dicit. Custodiendi tamen sunt ne pereant vel destruantur: quia ex floribus sequitur fructus. Iuxta illud Eccli. xxiiij. Flores mei fructus honoris & honestatis. Et propterea dicit spõsa in Cant. ij. Capite nobis vulpes paruulas id est tentationes seu cogitationes fraudulentas sub specie boni sub intrantes: tunc sunt paruulæ id est in ipso principio occursus. Sequitur in textu quæ demoliuntur vineas id est flores eius. Vnde & sequitur. Nam & vinea nostra floruit. Similiter etiam frondes arboris non pascunt homines ꝙuis aliquãdo medicinalia sint propter qđ dicitur Apoca. vlti. Folia eus ad sanitatem gentium. Sic & bona verba: quamuis auditoribus plærumq; prosint. Si sint sine fructu operum prosunt quandoq; auditoribꝰ sed non pascunt spiritualiter facientem vel ipsum deum. Vnde in' figuram: cum semel dominus Iesus christus esuriens: ad arborem fici accederet: quia non inuenit ibi fructꝰ sed tantum folia: maledicens subito exiccata est. Mat. xxi. Ad significandum ꝙ qui habent tantum verba & non facta a deo reprobantur. Requiritur ergo ad bonitatem arboris vt producat non solum flores bonarum voluntatum seu desideriorum & frõdes salutarium locutionum sed & fructus etiam bonarum operationum. Vnde Iacobus in sua epistola ca. no. Ostende mihi fidem tuam ex operibꝰ. Et quales sicut fructus boni producti ab arbore bona ostendit. Psalm. cum ait. Erit tamq; lignum quod plantatum est secus decursus aquarum quod fructum suum dabit in tempore suo. Vbi tria possunt notari.

Mẽs bona arbori cõparatur.

¶Primo dispositio laudabilis ex parte sui signatur: ibi. Erit tamq; lignum.

¶Secundo infusio gratiæ optabilis ex parte dei insinuat ibi. Quod plantatũ est: secus decursus aquarum.

¶Tertio operatio imitabilis ex parte futuri demonstrat ibi. Quod fructum suum &c.

§. V. QVANTVM AD PRIMVM

Hõ cõparatur

lignum appellat hominem rationalem. Vnde homo grece dicitur: antropos. i. arbor reuersa. Nam vbi arbores ite rationales habent radices in terra: & ramos versus cœlum: arbori arbor rationalis. i. homo econuerso situatur. Nam caput cum capillis: quod est quasi cyppus cum radicibꝰ est versus cœlum: & brachia cum manibus tibię cum pedibus & digitis: quæ sunt quasi rami & ramusculi sunt versus terram: vt sciat & consideret: se ex ipsa sui dispositione corporis: mentem & cogitationes habere ad cœlestia. Iuxta illud Ouidꝰ. Os homini sublime dedit. i. faciem: cœlumq; videre iussit. Ac etiam dum conuersatur in terra: multiplicare mores bona opera ieiuniorũ: orationum: eleemosynarum & huiusmodi. Iuxta illud Eccl'. ix. Quecumq; potest manꝰ tua instanter operare: quia nec opus &c. Plantatum est autem tale lignum secus decursus aquarum: quo ad secundum. cum videlicet: est circundatus aqua diuinæ gratiæ: quæ multiplex est in effectu: & currens: quia habentem facit prompte operari. Iuxta illud Ambrosij. Nescit tarda molimina spiritussancti gratia. Hæc est aqua de qua dominus dixit Samaritanæ. Qis qui biberit ex aqua: quam dabo ei non sitiet. Ioan. iiij. scilicet terrena ea ir ordinate amando plus quam deum: & merito quia ex hac aqua procedit triplex alia aqua scilicet sapientiæ: & pœnitentię: & patiętię: quæ mirabiliter reficiunt. Et de aqua sapientiæ dicit Eccꝰ xv piens de iusto habente gratiam: ꝙ dominus aqua sapiętię salutaris potabit illum: Hæc ita reficit mentem gustu diuinorum in meditando: in legendo: in audiendo: q; (vt dicit Bernar.) gustata suauitate spiritus: quod fit per sapientiã desipit omnis caro. De aqua pnię seu lachrymarum dicit Pꝰ. cxlij. Flabit spiritus eius. i. gratia spiritussancti in mẽte & fluent aquæ lachrymarum quibus peccata purgantur ſm Chryso. de pœ. dis. j. c. iij. Lachrimæ lauant delictum.

Patientia cõparatur remedium pro anima.

De tertia aqua: dicitur figurate Exod. xiiij. Aq̃ erant eis ꝑ muro a dextris & sinistris. Sicut aqua refrigerat: ita patiẽtia super omnia alia: a dextris. i. aduersis spiritualibus: vt tentationibus & augustijs, & a sinistris: id est aduersis tpalibus: vt paupertate: fame: siti: frigore: infirmitate. In omnibus his qui patienter fert: non posset habere melius refrigerium in anima: & etiam quo ad corpus multum mitigatur pœna. Et hoc patet ex martyribꝰ: qui pœnis gaudebant refrigerari ex patientia. Vnde quando medici nesciunt: quid amplius faciant infirmo: pro vltimo remedio conforrant eum ad patientiam. Quo ad tertiũ lignũ istud facit fructũ dicit Psalmista id est opus bonum quia primo cum recta intentione & ideo dicit. Dabit fructum. Arbor enim si sibi retineret fructꝰ in ea marcesceret: sed & dando alijs: & sibi prodest. Sic mens bene dispositа & in gratia fundata fructus operum suorum non sibi attribuit sed deo ab eo recognoscens: nec sibi tantum laborat: sed proximis suis: & sic dat fructum: non retinet sibi. Secundo operatur cum ratione. Vnde dicit. Dabit fructum suum. Fructus enim hominis: qui est animal rationale: proprie est actus procedẽs a ratione. Ratio autem (vt dicit philosophus) semper deprecatur ad optima: id est in frigat. Mala opera non sunt proprie fructus hominis: sed fructus sylueſtres cibus bestiarũ. Tertio arbor bona & rationalis facit opus eum debita obseruatione: scilicet circunstantiarum vnde dicit. Dabit fructum suum in tẽpore suo. Nullum enim est virtuosum opus: nisi debitis circunstantijs vestiatur, ſm beatum Tho. ij. ij. Inter quas circunstantias est debitum tempus. Vnde Eccles. viij. Omni negotio, tẽpus est & oportunitas. Aliqui enim nimis cito exequuntur quod voluntati occurrit non considerantes quid inde mali possit cõtigere, q̃bus accidit sicut arboribꝰ amygdalis vel alijs quæ cum nimis cito incipiunt florere, superueniente pruina vel imbre amittunt flores & fructus. Alij vero nimis tardant ad exequendam bonam voluntatem propter quod aliquãdo vel flores desideriorum cadunt & non reddunt fructum vel fructus faciunt serotinos nimis qui eõiter non matureſcũt, quia non sunt in tempore suo bona igitur arbor, id est bona voluntas gratia informata:

mata: producit flores bonarum affectionum: & sic primo dicit. Domine. Producit secundo frondes bonarum locutionum: & sic secundo dicit domine. Producit tertio fructꝰ bonarum operationum cum recta intentione: cum humana ratione cum debita circunstantiæ obseruatione. Et sic tanq; lignum plantatum, secus decursus aquarum dans: fructum suum in tempore suo dicens tertio. Domine. Fac it voluntatem patris cœlestis: & ipse intrabit in regnum cœlorum.

¶Qomodo a voluntate bona non possunt procedere opera mala. Cap. xv.

Homo similis ẽ arbori

DE VOLVNTATE NOtandum ꝙ cum vere bona est: producere non potest mala opera. Ad quod facit: qđ saluator ait Matthei. vij. Non potest arbor bona fructus malos facere: arbori hominẽ vel eius voluntatẽ assimilãs. Circa quã auctoritatem: videnda sunt tria.

¶A quo oriatur voluntatis probitas quia arbor bona.

¶Ex quo sequatur malignitas in opere eius impossibilitas: cum dicitur: non potest.

¶In quo cognoscaf criminosæ operositatis qualitas ibi fructus malos facere.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

arbor designat (vt dictum ost) hominẽ vel eius voluntatem. Qui homo & eius voluntas tũc arbor bona est: quãdo affectiones & cogitationes eius tanq; radices fixę sunt in cœlo. Iuxta illud pẽ. de iusto Plantatus in domo domini &c. Huius humor faciens fructificare est deuotio. Stupes rectus congrua intentio. Eius rami robusti potentiæ seu virtutes in bono permanẽtes. Cortex autem exterior conuersatio malis resistens. Folia eius verba rationabilia ſm illud. Et folium eius non defluet. Flores odoriferi: redolens fama. ſm illud. ij. Corin. ij. Christi bonus odor sumus deo. Fructus vero iuxta opera. ſm illud Sap. iij. Bonorum laborum gloriosus est fructus. Terra in qua radicatur: humilitas. Dicitur autem humilis quasi terræ accliuis. Radius solaris reuerberans arborem & fructus maturans & suaues faciens est gratiæ lumen. Aqua irrigans: doctrina scripturæ ſm illud. Eccli. xv. Aqua sapientiæ salutaris potabit illum. Quando igitur ista concurrũt nulli dubium ꝙ arbor est bona: homo scilicet & volũtas eius. Permaxime autem ad hoc vt voluntas significata p arborem sit bona requiruntur duo: secũdum beatũ. Tho. super. ij. sen. di. xl. Primum est intentio finis boni. Secundum est electio eius quod est ad finem: vt scilicet sit bonũ id est ad hoc vt voluntas sit bona: oporter ꝙ voluntas sit bonũ: & propter bonũ & sic tract; bonitas in volũtate fuerit: scilicet bonitas intẽtionis quæ est respectu finis: & bonitas electionis: quæ est eius quod est ad finem: tunc semper erit voluntas bona: & actus exterior: semper erit bonus qui dicitur fructus. Et sic permanens bona arbor fructus malos facere non potest. Et de hac arbore bona & copiosa & fructuosa potest exponi moraliter visio Nabuchodonosor quam habuit de arbore: vt habetur Daniel'. iij. ibi vide historiam. Videbam: & ecce arbor in medio terræ &c. Vbi possunt tria notari de homine virtuoso.

Vt voluntas sit bõa duo requirũt.

¶Et primo sanctitas stupenda in eius descriptione: ibi. Ecce arbor in medio terrę.

¶Secundo: eius defectuositas lugenda in eius præcisione ibi succidite arborẽ & præcidite ramos eius.

¶Tertio eius speciositas resumenda ex germinis seu radicis reseruatione ibi. Veruntamen germen radicum eius i terra finite.

Quantũ ad primum commendatur sanctitas multiplicitер ex conditionibus ipsius arboris. visæ. Et primo commendatur ab eius virtuositate: cum dicitur. Ecce arbor in medio terræ. Consistit enim virtus in medio vel rationis vel rei: propter quod dicit quidam sapiens medium tenuere beati. Secũdo commẽdatur a magnanimitate seu magna operositate: ibi. Arbor magna. Operatur enim magna amor dei. i. operari facit secundum Greg. Tertio. laudatur a vigorositate: scilicet ad toleranda mala fortiter: ibi. Fortis. Sapien. v. Stabunt iusti in magna constantia. Quarto: laudatur ab eius sublimitate: scilicet in contemplãdo superna: ibi. Procera. i. alta secũdum illud apostoli Philip. iij. Nostra conuersatio in cœlis est: scilicet p contemplationem. Quinto magnificatur ab eius dignitate seu opinionis claritate de eo: ibi. Aspectus eius erat: vsq; ad terminos vniuersæ terræ quod fit per diffusionẽ nominis & famæ eius. Sexto: commendatur ab vtilitate multiplici: ibi. Et folia eius pulcherrima: & fructus eius nimius & esca vniuersorum in ea. In folijs notantur verba Apocalip. vlt. Et folia eius ad sanitatem gentium: scilicet sunt. In fructu operum vel scientia: secundum illud pẽ. cin. De fructu operum tuorum satiabitur terra in esca: refectio designatur. Sicut enim fructus vestitur foliis: ita scientia adornatur verbis compositis & operibus virtuosis. Iuxta illud Prouer. xv. Lingua sapientum: ornat scientiam. Et ibidem. Labia sapientum disseminabunt scientiam: scilicet exemplis & verbis. Septimo commendatur a potestate: & hoc respectu subditorũ: ibi. Subter eam habitabant animalia & bestiæ: & in ramis eius conuersabantur volucres cœli. Per animalia & bestias: designantur mentes carnales & penitus seculares. Seu per animalia voluptuosi & per bestias: iracundi: & hi dicuntur habitare subtus hanc arborem: quia huiusmodi personæ premi debent rigore disciplinæ. Per volucres cœli designant spirituales affectꝰ ad cœlestia volantes & hi dicuntur habitare i ramis: quia spirituales viri in locum superiorem debent eligi, & digno honore sublimari: secundum illud apostoli. Qui bene prẽsunt: duplici honore sunt digni, scilicet & reuerentia paternali & subuẽtia temporali. Secundum, scilicet defectuositas probi viri lugenda notatur ibi: succidite arborem quod intelligi potest: & de defectu eius per mortem corporalem & de defectu animæ per mortem spiritualem Et quantum ad primum dicere ei succidite arborem est disponere & ordinare vel ministerio angelorum vel operatione secundarum causarum naturalium mortem viri probi qui abscindi dicitur dum a terra habitabili huius mũdi subtrahitur iuxta illud quod dicitur de christo. Esa. liij. Abscisus est de terra viuentium. Pręciduntur tunc rami eius: cum videlicet potentiæ sensitiuę organis corporeis affixæ auferuntur ab actibus suis Excutiuntur folia: quia deficiunt verba doctrinæ. Dispergitur fructus: quia desinit facultas meritoria operandi. Fugiunt bestiæ: quæ sunt subtus eam & volucres quę erant in ramis: quia subditi bonive mali subtrahuntur a iurisdictione & potestate eius. Cum feris est habitatio eius: quia quo ad corpus: cũ serpẽtibus & bufonibus vermibus alijsq; se reperit. Rore cœli intingitur: quia descendit pluuia cõros super sepulchrum cadaueris eius. In herbis terræ est quæ oriuntur ex terra super corpus eius. Hic autem defectus vtiq; per mortem lugendus est. Sic legitur de sancto Ambrosio: qui audita morte alicuius sancti viri amare lachrymabatur. Si autem exponatur de morte spirituali, quæ fit per culpam sic tunc succiditur arbor tam magna & pulchra: cum magnę sanctitatis vir decidit in mortali: vt dauid. Petrꝰ & alij. Quod vtiq; contingit: & si non operante deo qui non est auctor peccati: tamen permittente eo, & gratiam subtrahẽte ex culpa & demerito illius peccantis. Tunc autem rami pcidũt cũ virtutes magnæ subtrahũt folia, excutiũt qa gratia prius habita bene loquendi & fructuose prædicandi: tollitur. Fructus dispergitur: quia bona operatio iam facta quo ad meritum tollitur. Fugiunt volucres & bestiæ ab eo: quia & subditi boni & mali horrent eius conuersationem & declinant consortium. Cum feris habitat. i. cum dęmonijs & impijs quorum voluntati assentit. In herbis terræ est: quia temporalibus vacat & in illis gaudet. Cor eius ab humano commutatur: quia nullum intellectum verũ pœnæ habet sicut bestię. Rore cœli intingitur: quia aliquãdo bona inspiratione diuina ad se recognoscendum tangitur. sed vinculo ferreo alligatur: quia consuetudine mala & obduratione peccati detinetur. Et certe huiusmodi defectus magis lugendus est ꝙ prior. ſ. de morte corporali. Quod etiam Amb. faciebat audito casu seu ruina spirituali alicuius personæ. Quantũ ad tertium: quod est resumptio speciositatis deperditæ, hoc ibi notatur cum dicitur. Germen eius in terra finite: quia videlicet habilitas & aptitudo ad resurgendum: cum omni speciositate natu

Quid sit succidere arborem.

Resumptio virtutũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

rali & spirituali virtute diuina remanet. Et septem tempora mutandi in eo: antequ redeat ad pristinum statum: quia scilicet septem mũdi etates oportet cõpleri añ resurrectionẽ vniuersalẽ oĩm. Et tũc recognoscent oẽs q dñaĸ excelsus in regno hoim vt dr ibi Dan.iiij. Et hoc cõtinuando ad expositionẽ de morte corpali. Nã quãtũ ad defectũ mortis spũalis q pctm dr remanere germẽ in terra ad reuiuiscẽtiam ipsius arboris quia quantũcunq; quis peccet a perfectione declinãs: remanet tm semp liberras arbitrio: & facultas vitam gre recuperãdi & pfectionẽ oẽm amissam vel etia maiorẽ resumẽdi pm conatũ & feruorem in reuersione. Sed oportet pr9: q septẽ tpa mutenĸ sup eũ. q oĩa pcã cõmissa in tpe vniuersalr detestrĸ: q in septẽ capitalibus vitijs cõtinenĸ & hoc p septiformẽ gram spũssancti: Et sic ex bestia reuertĸ ad statum hoĩs: sicut Nabuchodonosor & ad regnũ inclytũ quia ex bestiali mente tota passionibus dedita reuertĸ ad cõuersationem vitæ rationalis & virtualis: & ad regnũ virtutũ & glorię prius amissũ

Bõa arbor nõ põt mala fructus facere q̃mõ hoc debet intelligi.

§.III. QVANTVM AD SECVNdũ principale qd' in potentia malignitatis opis notata in volũtate vel hoie cũ dr non põt. s. malos fructꝰ facere. Ratio añt huiꝰ est: qa arbor bona est. Sicut autẽ ex igne frigꝰ pcedere nõ põt: nec ex luce tenebrę sic nec ex bona volũtate seu ex habitu bonitatis nõ põt ꝓcedere malus actus. Sed bene põt arbor. i. voluntas vel psona q̃ est bona aliq̃ tpe effici mala arbor & sic faciet fructus malos. Non autẽ dũ bona perseuerat arbor. Vñ Hiero. sup Matth. Si arbor bona fructꝰ malos facere nõ põt: quõ Moyses arbor bona peccauit ad aquas contradictiõis. s. nõ credẽdo verbis dñi? Petrus quoq; in passione dñi negauit christũ: Et ecõtrario quõ letro socer moysi arbor mala (qa gẽtilis) quõ fecit fructũ bonũ dãdo cõsiliũ Moysi bonũ. s. de cõstituẽdo coadiutores officij sui. Et rndet q hoc intelligitur ꝓditionaliter, seu cõiũctim videlicet q dũ arbor bona pseuerat bona nõ põt facere malos fructꝰ. i. opa mala: sed arbor bona põt effici mala: & tunc faciet malos fructꝰ: & ad idẽ facit qd' ait Aug. in ser. dñi in monte dicens. Errant Manichęi q putãt & dicũt: nec aĩam bonã posse fieri malã nec; ecõuerso malã bonã. Intelligentes p arborẽ bonã de qua christꝰ loquit aĩas bonas quarũ dicũt deũ auctorẽ & per arborẽ malam aĩas malas: quarũ dicunt auctorẽ diabolũ esse. Sed vt subdit Aug. Falsitas huius opinionis & iniæ error ostẽdit ex modo loquẽdi ipsius saluatoris. Nec; eñ dicit q arbor bona nõ possit fieri mala & econuerso. Sed q bona arbor nõ põt facere fructꝰ malos & mala bonos: appellans bonã arborẽ bonã voluntatẽ & malos fructus mala opera & malã arborẽ malã volũtatẽ & bonos fructꝰ opera bona. Qd' infallibiliter verũ est cõditionaliter. i. q̃diu volũtas est vere bona, vt debet nõ põt agere opera mala & ecõuerso. Sic etiã exponit illud Aug. de pœ. di. ij. radicata. Radicata est charitas securus esto: nihil mali procedere potest. Quod intelligitur coniunctim pm glossam quia ex charitate elicitiue vel imperatiue nõ põt malum procedere sicut & nix q̃diu est nix nõ põt calida eẽ sed põt liquefieri & tũc aquam vocamus. Qd' autẽ volũtas bona possit i via fieri mala patet ex hoc quia dum viatores sumus liberũ arbitriũ flexibile est ad bonũ & malũ. Alia ratio est: qa charitas vię q̃ facit volũtatẽ bonã nõ replet totã capacitatẽ volũtatis seu mentis vt actualiter nihil aliꝰ possit intendere nisi deũ sicut charitas patrię dũ autem ad alia extendit: tũc põt a deo auerti per inordinatũ affectũ ad creaturã pm btũ Tho. ĩ. q. Sicut autem ex terra bona causat: vel in terra bona radicat mala arbor sic mala volũntas. i. mala affectio causat ex volũtate potẽtia naturali: quæ est bona & radicat i aĩa vel volũtate habitualiter q̃ aia & volũtas est bona inquãtũ volũtas. Nec pm Aug. ex bono potuit oriri volũtas mala qa bonũ factũ ẽ a bono deo: sed qa de nihilo factũ ẽ nõ de deo. Ad hoc autem q; arbor sit bona et faciat fructꝰ bonos cõcurrunt plures cõditiones. Et primo radicem habet in imo. Vñ Aug. Attendite arborem radicẽ figit in imo vt ramos rẽdat ad cœlũ. Sic mẽtẽ debet qs in humilitate firmare: vt possit eam ad cœlũ leuare. Et nõ solũ vna radice inhæret terræ sed oĩbus. Radix est quasi os arboris p qd' nutrimentũ recipit. Sic ore cordis debet qs inhęrere & figere in terra viuctiũ.

Exodi. xvij.

Error manichei.

Ad ĥ q̃ arbor sit bõa: gd requritur.

Sed'o arbor imperceptibiliter crescit continue: quousq; veniat ad magnam altitudinẽ. Sic vt dr Prouer. nj. Iustoꝝ semita: quasi lux splẽdes proficit & crescit. Et vt dicit Virgi. Labor improbꝰ oĩa vincit. Tertio oportet q̃ arbor cultiuetur alr degeneret & syluester fieret: & i sipidos fructꝰ produceret. Sic oportet mentem colere ferro compũctionis: & inutilia resecare. Ioan. xv. Omnẽ qui fert fructum purgabit, eũ vt fructũ plus afferat. Et parabolice scribr. Luc. xiij. dixisse cultorem vineæ patrono volẽti ficulneã quãdã in fructuosam succidere: fodiã circa eã & mittã ster coravt. s. faciat fructum. Mittere strercora ad radices: est bene recogitare miserias & defectus suos. Quarto arbor bona nõ in vno ramo tantũ sed in oĩbus facit fructũ. Sic nõ solũ vno mẽbro debet qs deo seruire puta: pedibꝰ tãtũ eũ do ad ecclesias: ore tãtũ bene loquẽdo: aure verba dei audiendo: sed oĩbus mẽbris que sunt vt rami arboris rationalis & corde & ore & manu operũ & alijs multis. Ro. vj. Exhibete mẽbra vestra seruire iustitię: in sanctificationẽ.

Virgil. j. Geor.

Quinto arbor nõ facit fructus nisi ad quos ꝓducendum ordinata est a deo & a natura. Nam ficus nõ ꝓducit vuas nec vitis fiscus. Ira vnusq̃q; (vt ait Pet. i. cano. c. iij.) put accepit gratiã in alterutrũ illam administrantes. Non autem se intromittere debet de eo in quo nõ habet gratiam seu aptitudinẽ vel cõmissionem. Sexto arbor licet sylvestris faciat plures fructus q̃ hortẽsis: tamẽ hortensis facit meliores. Sic laicus licet plura faciat opera exteriora: vel etiã religioni actiuę deditus q̃ cõtemplatiuꝰ vel clausetralis: tamẽ puriora & pfectiora sunt opera cõtẽplatiuoꝝ q̃ actiuoꝝ & religiosoꝝ bonoꝝ cõiter q̃ laicoꝝ. põ. xvij. Secũdũ puritatẽ manuũ mearũ: retribuit mihi &c. Nõ dicit pm multitudinẽ. Septimo arbor trãsplãterur melius fructificat: si in locũ meliorẽ mutet. Sic mutãdo statum: puta de laicali in religiosum: pfectiora opera aptus est facere: Sed sciendũ q̃ paucæ arbores i autumno vel hyeme: paucissimę in çstate transplantanĸ. Sic in senectute vel etiam in feruore iuuentutis pauci cõuertunĸ. Sed in vere adolescentię cõmuniter & aliquę quidem arbores nil fructus faciunt vt otiosi: Alij folia tantũ vt verbosi. Aliq folia ferẽtia: vt sãbuci. i. luxuriosi. Alij spinosa folia: vt iuniper9.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM principale scilicet quõ discernaĸ fructꝰ bonꝰ: quẽ arbor bona ꝓducit: a fructu malo quẽ ꝓducere nõ põt. Sed arbor mala ipm ꝓducit. Arbor bona (vt dictũ est) volũtas ẽ bona vel homo bonus. Et fructꝰ bonus actus bonus procedens ex ea. Et ex fructu arbor cognoscitur ait ipe saluator. A fructibꝰ eorum cognoscetis eos. s. hoies si vere boni sunt vel hypocritæ mali. s. ĥ pelle ouina. Sed difficile hoc videĸ ad discernẽdũ & vix possibile ad cognoscẽdũ. Nã oratio & ieiuniũ: eleemosyna & hmõi fructꝰ videntur bona & tm nõ solũ boni hoies ex bõa volũtate ista faciũt sed etiã mali hoies qui signanĸ p malã arborẽ. Ad cognoscẽdum igit & discernẽdũ eos. Notandũ q̃ triplex genus fructuũ seu operũ põt ꝓduci seu fieri ab hoie: Aliqui eñ actꝰ sunt de se mali adeo q̃ nullo modo possunt esse boni vel bene fieri sicut periuria blasphemię odia & illa quę no iaĸ apls opera carnis. dicens ad Gal. v. Manifesta sunt opera carnis quę sunt fornicatio: immunditia: impudicitia &c. Hos fructus arbor bona dũ bona est, ꝓducere nõ põt: sed mala ꝓducit. Et ex hmõi põt manifeste cognosci: q̃ hięc faciens arbor mala est. Sed tm talia opa dici nõ põt. vestimẽta ouiũ sub quib9 se abscondũt falsi, ꝓphę. i. hypocritę qa ipsa nõ hnt speciẽ vel apparẽtiã boni: vnde possint alios decipere. Sunt aliqui alia fructus seu actus q de se sunt boni ita q̃ nullo mõ põt esse mali: vt actus illi de quibus ait apls ad Gal. v. Fructus autem spũs sunt charitas: pax gaudiũ patiẽtia &c. Hi actus & similes ꝓcedentes a gratia dei producunt: & fiunt a bona arbore: & nõ possunt, ꝓduci a mala arbore dũ mala est. Sed cũ sciri nõ possit p certitudinem quis gratiã habeat: & actus virtutũ acqsitarũ sunt similes actibꝰ virtutũ infusarũ qui, ꝓcedũt ex gratia: & sũt vere boni. Hinc est q̃ p certitudinẽ sciri nõ põt si faciens illos actus. s. charitatis exteriores patiẽtię modestiæ: continẽtię: & alia sit arbor bona cũ possit similia facere sine gratia & arbor mala. i. malus homo habẽs malã volũtatẽ plura illoꝝ opa exteri9 apparẽtia possit facere. Alij actus humani

Fructus bonꝰ q̃ modo discerni ĝ ania Io.

Triplex est genꝰ fructuũ seu operum.

humani sunt qui dicũt de genere bonoꝝ: q fieri possunt bona & mala volũtate: vt eleemosyna: oratio: ieiuniũ & hmõi. Et ista dicuntur vestimẽta ouiũ: qa sunt, ꝓprie electorum cum sunt debito modo. s. in gratia. & hos fructꝰ ꝓducere põt arbor bona & mala. Sed cognosci plene nõ potest. Cum procedunt a mala voluntate seu intentione: tũc sunt mali vel sine gratia: & tũc etiã nõ sunt vere boni i, meritorij. Vl cũ, ꝓcedũt a bona volũtate & gratia: & tũc sunt boni. Per coniecturã tamẽ põt discerni arbor bona a mala per quædã opera tãq̃ per signa. Et primũ est si fidei veritas nõ peruertat in se vel in alio operãdo: sed firmiter credat & viuaciter. Ioan. vj. Qui credit in me habet vitam æternã. Secũdũ est si mãdata ecclesię non contemnat: sed impleat. Matt. xviij. Qui ecclesiã nõ audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Eccls. viij. Qui custodit præceptũ non experiet quicq̃ mali. Tertiũ est si per eũ non uus ritus viuendi non introducaf: quod ptinet ad superstitionem & superbiã: sed cõia documẽta sequaĸ. Iuxta illud Deut. xix. Non trãsferes terminos quos fixerunt priores. Quartum est si charitas proximi per eum nõ spernatur. j. Ioã. iij. Transiati sumus de morte ad vitã: qm diligimus fratres. Sed qui habuerit substantiã huius mundi: & viderit fratrem suum egere: & clauserit viscera sua ab eo: quõ charitas dei est in illo? Certe non. Quintũ est si peccatum per eum toto conatu fugiatur. Eccls. xxj. Quasi a facie colubri fuge peccatũ. Sextũ est si verbum dei delectabiliter audiatur. Ioã. viij. Qui ex deo est: verba dei audit, vel me li9. Si æquanimiter aduersa & dulciter patiaĸ. Vñ christꝰ Matth. vij. Nunquid colligũt de spinis vuas: aut de tribulis ficus. i, de aduersitatib9 feruorem spiritus: & dulcedinẽ charitatis quasi diceret: non hypocritę sed vere bonę arbores. Septimũ est si per eum de operibus bonis: gloria mundi non quæratur. Ioã. vij. Qui quærit gloriam eius qui misit eũ: hic verax est & in iustitia in illo nõ est. Hos actus tãq̃ fructus bonos producit bona arbor: & fructus contrarios qui sunt mali: producere non potest. Et cum aliquis facit hos fructus malos cõtrarios bonis: signum est q̃ non est bona arbor.

De signis bonorum operũ.

¶ De sensualitate. Capitulum. xvj.

QVEINDE VIDENDVM EST de sensualitate q̃ idem est qd' apperitꝰ sensitiuꝰ. Circa quã norãda sunt q̃tuor. s. diffinitio: subiectio: offensio & duratio.

§. I. ET QVANTVM AD PRImũ sciẽdũ q̃ magr sen. li. ĥ. di. xxiij. sic diffinit sensualitatẽ. Sẽsualitas ẽ q̃dã vis aĩę inferior: ex q̃ ẽ motꝰ q intẽditur in corpis sensꝰ arcq̃ appetitꝰ rei ad corpꝰ ptinẽtiã. Pro cuiꝰ declaratiõe sciẽdũ q̃ motꝰ sensualitatis i duo tẽdit. s. i ea q̃ pm exteriores sensus delectabilia sunt. & ĥ ẽ qd' dr i diffinitione q̃ ex sensualitate est motus qui intẽditur in corporis sẽsus. Sed'o tẽdit ad ea q̃ nociua vl incõuẽiẽtia corpori pm solã ẽstimationẽ cognoscũt. & sic i diffinitiõe dr q̃ ex sensualitate ꝓcedit apperitꝰ rei: ad corpꝰ ptinẽtiã. Sic igit sensualitati duo attribuũt. s. motꝰ & appetitꝰ. Cuius ratio est: qa licet sensualitas sit vna potentia: eius tamen sunt plures actus: non eque primi: sed secundũ ordinem adinuicem se habentes. Motus enim sensualitatis est quædam inclinatio ad sensus corporis: dum scilicet appetimus ea quæ per sensus corporis apprehenduntur. Vnde ad sensualitatem pertinẽt duo scilicet corporis sensus quasi præambuli & appetitus sensitiuus: qui est inclinatio vel motus consequens apprehensionem sensitiuã: & sic appetitus sensitiuus inquãtum fertur in aliquid vel inclinatur est cõueniens naturæ sentientis: sicut cibus & potꝰ & alia huiusmodi quę sunt necessaria corpori. Sed'a ratio est quia illud est cõueniens potentię sensitiuæ: sicut color pulcher est delectabilis visui ad videndũ: & sonus moderatus: est cõueniẽs & delectabilis auditui ad audiendum: & sic de alijs. Et sic appetitus sensitiuꝰ est melior inter appetitũ naturalem & rationalem. Superior est enim appetitui naturali: quia appetitus naturalis qui est inclinatio naturę in rem vel opus sibi cõuenientem: est absq̃ propria apprehensione scilicet ipsius appetitus: licet sequatur apprehensionẽ instituentis naturã: sicut appetitus naturalis lapidis est inclinatio vel motus deorsũ. Sed appetitus sensitiuus fertur: & inclinatur in aliquid mediãte propria apprehensione. s. notitiæ sensitiuę. Et rn inferior appetitui naturali: quia appetitus rõnalis fertur & inclinaĸ i bonitatẽ rei absolutæ: sed sub tali vel tali consideratione puta vel quia est vtilis: vel qa est delectabilis. Hæc autem sensualitas figurata est in tẽtatione primorũ parentũ. Nã (ꝑm Aug. ĥ. de trini.) serpens assimilaĸ sensualitati. Nã serpens nõ solũ ostẽdit & ꝓposuit mulieri delectatũ vel pomũ: sed etiã inclinauit mulierẽ in affectũ peccati. Mulier vero cõparaĸ inferiori rõni: eo q̃ acquieuit serpenti scilicet sensualitati. Vir autẽ assimilaĸ superiori rõni: eo q̃ ocasiões serpẽtis ad peccatũ allicientis: vir, i, rõ pctõ cõsẽsit Sed idẽ Aug. cõtra Manichęos aliter assignat ista: scilicet q̃ serpens figuraret sensum: eo q̃ sicut serpens, ꝓposuit & ostendit peccatũ: ita sẽsus exteriores. Mulierẽ assimilat sensualitati vel cõcupiscẽtiæ: eo q̃ cum mulier inclinauit ad peccandũ: ita sensualitas vel concupiscentia inclinat assẽtum ad peccandũ. Vir vero assimilaĸ rõni: eo q̃ sicut vir credidit mulieri ita rõ sensualitati vel cõcupiscẽtiæ. Hæc Tho. ĵ. ĥ. q. lxxxj. & in quæstionibus de veritate. Greg. vo dicit p serpẽtẽ significari diabolũ: per mulierem carnẽ. i. sensualitatẽ: per virũ spm siue rõnẽ. di. vj. testamẽtũ. Distinguit añ ipa sensualitas siue potẽtia appetitiua sẽsualis in duas potẽtias realiter distinctas: scilicet irascibilẽ & cõcupiscibilem sicut distinguitur genus in spẽs specialissimas pm Tho. supra. ĥ. sen. di. xxiij. & hoc rõne ostẽdit sic Appetitꝰ sensibilis est nobilior appetitu naturali: vt dictũ est. s. Sed i naturalib9 oportet esse: nõ solũ inclinatiõnẽ ad cõsequẽdũ conuenientia & refugiendũ nociua: sicut lapis naturaliter inclinaĸ ad loũ deorsum q̃ est sibi cõueniẽs & refugit aerẽ cũ iactaĸ in altũ descẽdens q̃citissime ad terrã. Sed etiã inclinatiõne oportet esse ipsis naturalib9 ad resistendũ corrũpentib9 & cõtrarijs: quę cõueniẽtib9 ipedimentũ præbent & ingerunt nocumẽta sicut lapis resistit percutiẽti quãtũ potest: ne frãgaĸ. Silr ignis q̃ habet naturalẽ inclinationẽ nõ solũ vt recedat a loco inferiori q sibi nõ cõuenit & tendat in locũ superiorẽ sibi cõuenientem sed etiã q̃ resistat corrũpentibus: puta absorbendo aquã: q̃ eũ extinguit si nõ sit nimia quãtitate & p ꝑns maiorvirtute. Ita etiã in nobis in parte sensitiua oportet q̃ sint duę potẽtiæ: quarũ vna seraĸ in id qd' est sibi cõueniens: & discedat ab eo qd' est sibi discõueniens & hæc dr cõcupiscibilis q̃ est conuenientis appetitiua & psecutiua. & incõuenientis fugitiua. Aliã esse oportet etiã q̃ sit ipediẽtis expulsiua & hæc est & dr irascibilis: cuiꝰ obiectũ est arduũ & difficile. ipm scilicet repellẽdo. Cõparãdo añt istos adinuicẽ irascibilis videt nobilior cõcupiscibili ꝓpter tres eius excellentias. Quarũ prima est: qa irascibilis est, ꝓpugnatrix & defensatrix cõcupiscibilis: eo q̃ ipsa insurgit contra ea quæ impediũt conuenientia q̃ cõcupiscibilis appetit. Sed'a excellentia irascibilis est: quia est magis finis rationis vl magis rõnalis q̃ cõcupiscibilis. Huius ratio est: quia ad cõcupiscibilẽ pertinet cõsequi delectabile: sed irascibilis derelicto delectabili: appetit victoriam quam consequit cum dolore. Tertia excellentia irascibilis est: quia magis laudabilis est q̃ concupiscentia. Hæc beatus Tho. ĵ. ĥ. q. lxxxj. & in quæstionibus de veritate.

Sensualitas qd

Tẽtatio primorum parentum

Sensualitas diuiditur

§.II. SECVNDVM PRINCIPALE quod est considerandũ circa sensualitatẽ est obsecutio vel subiectio quã habet ad rationẽ. Nam subijcitur rationi & obedit deo: qd' probaf ex parte ordinis: voluntatis: & motoris. Primo ex parte ordinis sic. Motor inferior obedit superiori & regulatur ab eo: sed inter partes aĩę rõ est motor superior: sensualitas est motor inferior ergo sicut rõ in rationi ferior obedit rõni superiori & regulatur ab eo: vt patet. ĵ. ita sensualitas obedit rõni & regulaĸ ab ea: inquantũ sensualitas mediante imaginatione mouet ad gaudiũ vel tristitiã: pm q̃ ratio opponit vel ostẽdit sensualitati mediãte imaginatione rẽ aliquã: siue sit cõtristabilis vl delectabilis pm q̃ ei videt. Probaf hoc sed'o ex parte voluntatis sic. Sicut i corporib9 cœlestib9 sphera supior mouet sphęram inferiorem: vt dr in. ĥ. de aia. Sic appetitus superior s. voluntas: mouet appetitum inferiorẽ. i. sensualitatem.

Sẽsualitas sub iecta est rationi

Tertio probatur hoc: ex parte virtutis exequentis: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

per rationem diligẽtem & voluntatem imperantem: vel retinentur vel mouentur exteriora membra: ne peccatum sensualitatis perficiatur: vt pater per exemplum. Sicut in exercitu progredi ad bellum vel non progredi: ex imperio ducis dependet. Ita in nobis membra exteriora corporis: non mouentur neq; quiescunt: nisi ad imperium eius quod principatur in nobis: scilicet ad imperium rationis & voluntatis: propter quod dicitur Genẽ.iiij. Sub te erit appetitus tuus: & tu dominaberis illius id est appetit⁹ tuus inferior: qui dicitur sensualitas erit sub te id est sub appetitu rationali: & tu dominaberis illius id est sensualitatis vt moueatur vel retineatur secundum imperium rationis & voluntatis. Vel sic. Sub te erit id est sub te eẽ debet appetitus sensitiuus: & tu dominaberis illius id est dominari debes. Patet igitur ex dictis: q̃ ratio triplicem regulam adhibet sensualitati. Prima est: quia proponit ei & ostendit obiectum ad quod moueatur. Secũda regula est: quia ratio & voluntas imperiose ferri potest in aliud: & sic retrahitur sensualitas ab actu suo. Tertia regula est: qa per rationem & voluntatem retinentur membra exteriora: ne perficiatur peccatum sensualitatis. Vnde sensualitati humanę naturale est moueri secundum regulam volũtatis & rationis. Hæc Thom̃. vbi.ẽ. Est autem notandum secundum eundem: q̃ vt dicit philosophus in.j. Politi. In homine est contemplare duplicem principatum: scilicet dispontícum & politicum. Dicitur autem principat⁹ dispontícus ille: quo aliquis principatur seruis: qui non habent facultatem in aliquo resistendi imperio præcipientis: quia nihil habent sui. Principatus autem politicus & regalis dicitur: quo aliquis principatur iberis: qui etsi subdantur regimini principis: habent tamen aliquid proprium vnde possunt reniti præcipientis imperio. Sic ergo anima dominatur corpori & membris eius principatu dispontico: quia corporis membra in nullo possunt resistere imperio animæ: sed statim ad apperitum animæ: mouetur manus & pes: & quodlibet membrum quod natum est moueri voluntario motu: quid propterea dicitur quia digestiuum: nutritiuum: augmentatiuum: ita & generatiuum quo ad membra genitalia: & pulsatiuum qd' est vitale & motum hominis nominat: non obedit rationi & voluntati: vt ait Grego. Nicenus. Intellectus autem seu ratio dicitur: principari concupiscibili & irascibili politico principatu: quia appetitus sensitiuus habet aliquid proprium: vnde potest reniti imperio rationis. Natus est enim moueri appetitus sensitiuus: non solum ab æstimatiua in animalibus: & cogitatiua in homine: quam diligit ratio vniuersalis: sed etiam ab imaginatiua l& sensu. Vnde experimur irascibilem vel concupiscibilem rationi repugnare: per hoc q̃ sentimus vel imaginamur aliqd delectabile quod ratio vetat: vel triste quod ratio recipit. Et secundum hoc dicit apostolus. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meę. Per hoc autem non roll itur: quin concupiscibilis & irascibilis ratio nĩ obediant: quia aliquando in aliquo repugnatur.

duplex principat⁹ est in homie.

Ro,vij.

§. III. TERTIVM PRINCIPALE

In sensualitate pot esse veniale.

circa sensualitatem considerandum: est offensio. Nam in sensualitate potest esse peccatum veniale: non tamẽ mortale. Et quod in sensualitate possit esse venialeq; probatur tripliciter scilicet auctoritate: ratione: & distinctione. Auctoritate quidem patet ad Romañ. vij. vbi apostolus ait. Nõ enim quod volo bonum hoc ago: sed quod odio malum illud facio. Vbi Haymo in glos. dicit: q̃ apostolus duorum hominum personas assumit scilicet interioris id est mentis & exterioris id est carnis seu carnalitatis: quasi diceret. Bonum quod ego interius id est in mente & ratione volo & approbo: exterius id est in carne seu sensualitate non ago. Et ad Gal'. v. ait idem apostolus. Caro concupiscit aduersus spiritum &c. Vbi Augusti. in glos. sic ait. Videte quale bellum proposuit qualem rixam: hoc intra teipsum sentis. Nec enim vllum vitium est: cum caro cõcupiscit aduersus spiritum. Tunc enim caro concupiscit: cum anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur. q̃ quidem concupiscentia non est in anima sola: nec in carne sola: sed in vtroq;. Secundo probatur idem ratione tali. Peccatum potest inueniri in qualibet potentia: cuius actus potest esse voluntarius & inordinatus in quibus ratio peccati consistit: sed actus sensualitatis potest esse huiusmodi. Nam potest esse voluntarius inquantum sensualitas id est appetitus sensitiuus nata est moueri a voluntate & ei obedire. Item & ipse actus seu sensualitas potest esse inordinatus: quia sicut i nobis est rectus ordo q̃n sensualitas rationi obedit ita quando contrarium accidit scilicet q̃ sensualitas non subdatur rationi ipse actus sensualitatis est in ordinatus l& per consequens in sensualitate est peccatum. Tertio hoc idem probatur distinctione. Quidam enim sic distingunt: q̃ motus sensualitatis est duplex. Vnus est: qui dicitur primo primus sci licet motus sensualitatis naturalis: qui imaginationem tm sequitur sed solum actionem naturalium qualitatũ: sualitas procedẽs ex corporali dispositione vel complexione. Et iste nullus talis motus: sic proueniens est peccatum. Et ratio huius est: quia non subiacent imperio rationis vel voluntatis. Alius motus sensualitatis est: qui dicitur secũdo primus scilicet qui imaginationem vel deliberationem sequitur. Et hic est peccatũ. Et ratio huius est: quia talis apprehensio vel imaginatio subiacet imperio rationis vel voluntatis. Potest enim ratio vel voluntas prohibere vsum vel a tum cuiuslibet potentiæ apprehensiuæ & motum cuiuslibet organi & maxime in absentia sensibilis sed'm tactum quod si non facit in sensualitate est peccatum veniale. Sciendum tamen q̃ motus sensualitatis illiciti possunt considerari dupliciter. Vno modo sigillatim & per se et sic sunt in potestate nostra & vitare possumus: quia quemlibet eorum preueniendo impedire possumus. Alio modo possunt considerari in generali simul omnes: et sic non sunt in potestate nostra quia dum vni obuiare nitimur: ex alia parte motus illicitus surripere potest. Cuius ratio est quia non potest simul intentio voluntatis retentis contra diuersa in actu. Quod autem in sensualitate non possit esse mortale peccatum triplici ratione probatur. Primo sic. Mortale peccatum habet esse in illa potentia per quam homo potest separari a deo: quod patet: qa per peccatũ mortale sit separatio a deo sed separari a deo non est sensualitatis l: sed rationis & voluntatis. Secunda ratio est: quia peccatum mortale semper sequitur iudicium rationis sed motus illiciti sensualitatis præueniunt iudiciũ rationis: ergo mortale nullo modo habet esse in sensualitate: sed in ratione & voluntate. Tertia ratio est quia in eadẽ potentia habet esse actus virtutis & peccati: siue meritum & demeritũ: sed act⁹ virtutes seu meritũ nõ perficit per id qd' est sensualitatis: sed magis per id qd' ẽ rationis & voluntatis: cuius est eligere & ordinare in finẽ ergo mortale peccatũ nõ habet q̃ sit mortale ex eo qd' est sensualitatis cuius nõ est ordinare in finẽ: sed ex eo quod est rationis et voluntatis: cuius est auerti ab vltimo fine. Hęc beatus Tho.ẽ.ñ.sen.dist.xxiij. & in q̃stionibus de veritate. q.xxv. Itẽ sciendũ q̃ rõ pot se habere ad motus illicitos qui fiunt in sensualitate tripl'r: vt. s. resistens: vt pciens: vt nõ impediẽs. Et primo ratio se habet vt resistẽs: s. qñ ipsa rõ & voluntas motibus illicitis sensualitatis resistunt. s. habendo displicentiã de tali motu & conatũ ad repellendũ: & tũc nullũ est pcm: sed meritũ coronæ. s. si sit in statu merẽdi. Sec'o se habet rõ vel voluntas vt pciẽs motus illicitos sensualitatis: puta cũ aliquis ex proposito votum cõcupiscentię excitat & imperat. Et tunc si sit illicitũ in genere peccati mortalis: erit mortale. Tertio ratio: vel voluntas se habet vt nõ. q̃ pibẽs motus illicitos sensualitatis: & tũc talis nõ. q̃ pibẽs cũ. q̃ pibere possit: vel aliter peccat. Dicitur aũt facere aliquis illud qd' nõ impedit cum impedire possit. Hæc Tho. vbi.ẽ.

Ratione pot habere ri p̃sad actꝰ illicitos.

§. IIII. QVARTVM PRINCIPALE

In sensualitate pot esse mortale peccatũ

le cõsiderãdũ circa sensualitatẽ est durario ipius. Si enim quæratur quãto tpe motus illiciti sensualitatis nobis durent. s. rebellio sensualitatis carnis ad spm. Rñdetur q̃ in ista vita sensualitas a prędicta corruptione & rebellione: liberari non potest nisi p diuinũ miraculũ: vt fuit in beata virgine: q̃ fuit a fomite miraculose liberata. Et q̃ nullus naturaliter valeat liberari a prędicta corruptione: p batur tripliciter. Ratione. s. similitudine: & sufficienti diuisione. Et ratione qdẽ sic. Necessitatẽ peccãdi saltem venialiter

nialiter consequitur necessitas moriẽdi: sed in hac vita ne cessitas moriẽdi nõ tollitur: ergo nec necessitas peccandi. saltẽ venialr. Et sic nec corruptio sensualitatis: ex qua prę dicta necessitas venit. Vnde sicut hõ naturalr morit nec a mortalitate reduci põt nisi miraculose: ita naturalr concupiscibilis rẽdit in delectabile: & irascibilis in arduũ vel difficile: etiã præter ordinẽ rõnis. Nõ ergo corruptio ista remoueri põt: nisi miraculose virtute supnaturali. Sed'o hoc idẽ probatur similitudine vel exẽplo. Nã sed'm ph̃m vij. Ethico. Tẽperatus nõ caret omnino cõcupiscẽtijs: sed aliquãdo vehemẽtibus cõcupiscẽtijs vexatur: quales possunt esse i incõtinẽte: ergo &c. Tertio probat idẽ ex sufficiẽti diuisione: videlicet ex pte medici: morbi: medicinæ: & causę. Ex pte quidẽ medici: probatur. Licet deus sit potẽs oẽm morbũ curare: tñ sed'm ordinẽ suę sapiẽtię dispoSolutio qstiois. suit & voluit vt oĩs morbus vl' corruptio in hac vita nõ cureť: & hoc p meliori vt. j. patebit. Ex parte v̄o morbi. s. culpę vl' sequelę probat idẽ sic. Licet talis corruptio sit cõtra statũ naturę primit⁹ instituę: est tamẽ cõsequẽs principia naturę sibi derelictę. Ex parte quoq; medicinę q̃ talis infectio naturaliter nõ curetur: probat sic. Licet donũ gratię q̃d' p christũ cõfertur sit efficacius q̃ peccatũ primi hois: nõ tm ordinatur prędictũ donũ ad remouẽdũ corruptionẽ prędictã quę est naturę: sed ad remouẽdũ culpam psonę. Demũ, pbat hoc idẽ ex parte finalis causæ sic. Deus non debet omnino remouere illud ex quo sequitur bonũ sed prædicta corruptio est vtilis ad multa: & præcipue ad vitandum elationis vitium. Ideo conueniens est q̃ infirmitas sensualitatis maneat etiam post baptismum. Propter quod dicit apostolus. ñ. Corinthio. xñ. Ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi stimulus carnis meæ & cætera sicut etiam sapiens medic⁹ dimittit aliquem morbum non curatum: quia talis curari non posset sine periculo maioris morbi. Hæc Thom. in quæstionibus de veritate. q.xxv. Et notandum q̃ ipsa cõcupiscẽtia in quibusdam plus: in quibusdam minus inuenitur. Sicut enim est de perfectione naturæ: ita est de corruptione eius. Perfectio autem naturę potest considerari dupliciter. Vno modo quantum ad rationẽ speciei: & sic equaliter in omnibus inuenitur. Alio modo ex parte individuũ: & sic vnus homo in corpore est potentior alio: in explendis operationibus speciem cõsequentibus. Et in mẽte vnus promptior alio: ad intelligendum vel ratiocinãdum. Similiter est de corruptione fomitis quia si consideretur prout est infectio naturæ: sic est equaliter in oĩb⁹ Sed si cõsideret put est infectio psonæ: sic in vno est maior q̃: in alio secundum q̃ p naturalẽ complexionem vel consuetudinem concupiscibilis vel irascibilis vnius: est efficacior & feruentior ad suum actum q̃: alterius. Et secũdum hunc modum: fomes post baptismum dicitur diminui: inquantum scilicet gratia retardat impetum cõcupiscibilis & irascibilis: in contrarios actus inclinans. Hæc Thom̃. in scripto super. ñ. sentẽ. distinctio. xxxn. Sciendũ etiam q̃ concupiscentia ipsa: qua sensualitas est corrupta (vt dictum est:) nominatur multis modis secundum Alexandrum de Hal'. in. ñ. parte summæ. q.lxxxix. in fi. videlicet dicitur concupiscibilis in paruulis: sed concupiscentia in adultis. Libido autem cum iclinat i actum: & hoc ex parte coniuncti id est animæ & carnis. Nam prout accipitur ex parte animæ: dicitur vitium inquantum habet oppositionem ad virtutem: Corruptio dicitur propter diminutionem boni naturalis. Lãguor propter inueterationẽ in illa Et hæc tria: quo ad bonum. Mam quo ad malũ: dicitur infirmitas propter impotentiam resistendi malis motibus. Fœditas: propter inquinationem spiritualium. Pronitas propter inclinationem appetitus ad malũ. Sed prout accipitur ex parte carnis: dicitur lex carnis: quia infligitur ipsi carni propter peccatum ex lege diuinæ iustitiæ. Dicitur & lex membrorum: quia dat quandam aptitudinem ad mala: quæ fiunt per membra. Dicitur etiam tyrannus: quia dominatur violenter in quibusdam membris. Nominarur & stimulus carnis: quia stimulat ad peccatum. Fomes etiam: quia concupiscentia ipsa fouet ardorem peccati in carne: vt ex carne foueat peccatum in anima. Vel dicitur fomes: quia ardet in nobis: cum caro concupiscit aduersus spiritum. Hæc ille.

Dupl'r ꝓsideratur ꝓse natuꝝ.

Sensualitas diuersis modis.

TITVLVS. V. DE ANIMA SEPARATA & exercitio eius.

¶ De triplici morte: & nũtijs: & miserijs mortis & multis aliꝭ circa mortem. Capitulũ. j.

DE SEPARATIONE

aię a corpore p mortẽ & de his q̃ sũt circa mortem considerãda & de retributione & exercitio ipsius animæ separatæ: circa q̃ occurrit illud. Quis est homo qui viuet & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi. Vbi sciendum q̃ interrogatio facta per quis aliquando importat raritatem vt illud. Quis putas est fidelis seruus & prudẽs quasi diceret rarus. Mat. xxiij. Aliquando importat nullitatem vt illud Iob. xiij. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine quasi dicat nulla creatura: & sic videtur in ista auctoritate sumi. Quis est homo &c. Vbi tria possũt notari.

¶ Primum est mors criminalis quæ est ineuitabilis.

¶ Secundum est mors corporalis quæ est irremediabilis.

¶ Tertiũ est mors infernalis: quæ est interminabilis.

Quis est homo qui viuet & nõ videbit mortẽ eruet animam suam de manu inferi. q.d. per singula nullus purus homo hoc ex se facere potest.

§. I. QANTVM AD PRIMVM

Demor te criminali.

sciẽdum q̃ mors criminalis non est aliud: q̃ priuatio vel subtractio gratiæ: quæ est animæ vita. Peccatum autem est quod, priuat animam gratia: vel impedit ęius infusionem. Vnde dicitur. Sap̃. xvj. Per malitiam occidit homo animam suam. Et quia vt dicitur ad Ro. iij. Omnes in Adam peccauerunt & egent gloria dei: quia scilicet vnum erant cum illo quando per illud peccatum inobedientiæ commissum est: ideo & omnes mortui sunt cum illo spiritualiter seu criminaliter per peccatum originale quod ab ipo trahitur per carnalem propagationem. Propter hanc igitur mortem originalis peccati quam incurrit quilibet immediate post q̃ aia corpi fuerit infusa: aia sine gratia reperitur solus christus qui non fuit homo tãtum: sed deus & homo ipsam euasit. bene ergo dicit. Pẽ. Quis est homo qui viuet. q.d. nullus purus homo. Quãuis autem tollatur tale peccatum per baptismum: & ibi p gratiam, viuificetur anima: paucissimi tamen sunt qui peruenientes ad vsum rationis conseruẽt hãc vitã gratię q̃ nõ moriãtur per varia pcta mortalia. Aia eñ quę peccauerit (dicit dñs) ipsa morietur. Ezech̃. xviij. Sicut aũt liber ẽ hõ ad proiciẽdũ se i puteũ, pfundũ: sed exire nõ valet nisi ei auxiliũ porrigat. Et sicut ipossibile est: p virtutẽ cuiuscũq; creaturę mortuũ resuscitari sic nõ põt aliquis a morte pcti resurgere ad vitã gratię p se vel virtute cuiuscũq; creaturę. Et hoc est qd' dicit pẽ. Nunqd medici susceptabũt & cõsiliabuntur tibi? Medici sunt prelati: doctores: & confessores: & hmõi qui suis verbis vel oronibus vel sacris tamq̃ quibusdã medelis vruntur ad viuificationẽ pctor. Sed certe hoc nõ valẽt efficere nisi manus vel virtus dñi operet. Vnde dicit Luc. vj. Virtus de illo exibat & sanabat oẽs. & Io. vj. Spirit⁹ est qui viuificat. i. gratia spũsancti: bene ergo dicit Pẽ. Quis est homo qui viuet. i. qui conseruet vitã gratię rectam quasi dicat rarus. Sed certe in mortem peccati prolapsus null⁹ viuet, ex se nisi a christo resuscitatus. Vnde. j. ad Corinth. xv. In christo omnes viuificabunt. Aug. quia scilicet nullus ex his qui viuificantur hoc habet: nisi ab ipso.

Mors infernalis

§. II. QVANTVM AD TERTIVM

reuertendo (postea ad sed'm) qa, plixi⁹. Notandũ q̃ mors infernalis est gehẽna. i. ignis infernalis: cũ priuatione ppetua diuinę visionis: q̃ cũ sit vita pfectissima pmaxime aia dr̃ mori ppetuo ipsa priuata. Et de hac morte dr̃ Apoca. ñ. Qui vicerit. s. vitia non ledetur a morte sec'a. s. inferni. Et Grego. in moral'. Erit ibi mors sine morte. Per primã aũt mortẽ supradictã puenit ad istã. Vñ Augu. dist. xxv. vnii orarium. §. al's ea, dicit. Quicũq; aliquod criminalium i se dñari cognouerit & nõ digne emendauerit & si habuerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpatiũ lõgõ tpe pñiam nõ egerit &c. æterna illũ flãma ſine vllo remedio cruciabit. Et hoc eſt quod dicit. pũ. Quis eruet aĩam ſuã de manu inferi ? Certe nullus: qui ad locũ dãnatorũ finaliter fuerit deputatus: qa q deſcendit ad inferos non aſcender. Iob. vij. Et qa oẽs naſcimur filij iræ: & cõſequẽter debitores huius mortis æternę. Adeo eſt tenax & fortis manus inferni: id eſt poteſtas diaboli dei iuſtitia: ꝙ nullus ſe eruere{t}; niſi chriſtus extraheret ſua paſſione. Et q̃uis plurimi quotidie deſcendant ad ipm: tñ (vt dr Prouerb. penul.) Infernus & perditio nunq̃ dicunt ſufficit.

de mor te corpali.

§. III. REVERTENDO AD SE

cũdum. ſ. de morte corpali: clarũ eſt & euidẽs ꝙ eſt irreme diabilis. Vñ, puerbialiter dr. Ad omnia eſt remediũ: niſi ad mortẽ. Statutũ eſt em hoibus ſemel mori, ait apls ad Hebre. ix. Et Eccls ix dr. Nemo eſt qui ſemp viuat: aut q huius rei habeat fiduciã. bene ergo dicit pũ. Quis eſt hõ q nõ videbit. i. experiet mortẽ? Certe nullus: qa vt dicit apls ad Ro. viij. Qui proprio filio ſuo nõ pepcit. Verũ mortẽ ipe ſpontanea voluntate ſuſcepit: nos aũt ei ſubñcimur ex neceſſitate. Dicit aũt mors a mordeo mordes: ex eo videlicet qa mordet hoiem ſeparãdo vnã partẽ ab alia. ſ. aiam a corpe: ptẽ pricipalẽ dimittẽdo: minorẽ partẽ aſſumẽdo & ꝑſumẽdo p maſticatiõnẽ & digeſtiõnẽ: ſicut accidit in morſo rei eſibilis. In morte em dimittit aĩa: q̃ ẽ ps principalis intacta, i. imortalis. Corp⁹ qd ẽ min⁹ pricipale ymi bꝰ ꝑſumit. Vel dr mors a morſu: eo ꝙ morſu ligni vetiti: pvitiũ gulę mors introducta eſt. Vnde ad Rom. v. dr. Per vnũ hoiem. ſ. Adã pctm intrauit in mundũ. ſ. orginale & hoc qñ momordit fructũ vetitũ: & p pctm mors. ſ. intrauit in mũdũ. Vl dr mors in morſu: qa cõſideratio eiꝰ mordet cõſcientiã retrahendo a multis malis. Propter quod dr Mors tibi futura eſt: & appropiat etſi tardet. xiij. q. ij. c. in eccliaſtico. Quãto aũt morti vicinior efficeris (ait Greg.) tãto ſolicitior atq; timidior eſſe debes. diſ. lxxxvj. tãta neq̃tia ad hoc. ſ. mordẽte & ſtimulãte ꝑſciẽtia. Pro maiori aũt declaratione hoꝝ. Notãdũ ꝙ hõ põt cõſiderari ſm triplicẽ ſui ſtatũ. ſ. ſcꝺm ſtatũ nature primo a deo formatæ: & ſcꝺm ſtatũ nature p pctm deformatę: & ſcꝺm ſtatũ in vltima reſurrectione reformate nature. Quã diſtinctiõnẽ ponit magr. in. ij. ſent. In primo igit ſtatu hõ fuit ita mortalis ꝙ potuit mori & nõ mori: mori ſi peccabat: nõ mori ſi nõ peccabat. Vñ de ꝛſe. diſ. iij. c. placuit. ij. dr. Si quis dicat Adã primũ hoiem mortalẽ factũ: it avt ſiue peccaret ſiue nõ peccaret moreret in corpe ꝫ eſt de corpe exirer: non pcti merito: ſed neceſſitate nature: anathema ſit. In ſcꝺo ſtatu põt mori: & nõ põt nõ mori: qa neceſſitatem habet moriẽdi. vñ, ppri⁹ diceret hõ mortuꝰ q̃ mortalis: qa neceſſitatẽ habet ad ꝫ, ppt qd dicit apls ad Ro. viij. Corpus mortuũ ẽ. In ẽtio ſtatu poterit nõ mori & nõ poterit mori

Status hois triplex.

§. IIII. ET PRO PLENIORI DI

lucidatiõe huiꝰ materiæ ſciẽdũ ſm beatũ Tho. in. ſ. parte q. xcvij. ꝙ incorruptibile dr aliqd tripliciter. Vno modo ex pte materię: eo. ſ. qa nõ habet materiã: vt angelus: vel habet materiã q̃ nõ ẽ in potẽtia niſi ad vnã formã: ſicut corpus cœleſte: & ꝫ dr icorruptibile ſcꝺm matiã. Alio modo dr aliqd incorruptibile ex pte formę: qa. ſ. rei corruptibili ſecũdũ naturã ineret aliq̃ diſpoſitio: p quã totaliter a corruptiõe ꝓhibet & ꝫ dr incorruptibile ſcꝺm gliam. Tertio dr icorruptibile ex pte cauſe efficiẽtis. Et hoc mõ fuiſſet homo icorruptibilis & immortalis in ſtatu inocẽtię. Nõ em corpus eius erat indiſſolubile ꝑ aliquẽ immortalitatis vigorẽ i corpe exiſtẽtẽ: ſed ierat nature aię: vis q̃dã ſupnaturaliter data: p quã poterat corp⁹ ab omni corruptiõe ſeruare q̃diu ipa ſubiecta deo mãſiſſet. Quod rõnabiliter factũ eſt: qa em aĩa rõnalis excedit ꝓportionẽ corporalis materię: cõueniẽs fuit vt in principio eiꝰ virtꝰ daret: p quã poſſet corpus cõſeruare ſupra naturã corpalis materiæ. Et qa aĩa rõnalis & aĩa & ſpũs eſt. Aĩa dr inquãtũ dat vitã qd ẽ ſibi cõe & aliis aĩabus: ſpũs dr inquãtũ habet virtutẽ intellectiuã & immaterialẽ: qd eſt ſibi ꝓpriũ nõ aliis aiabꝰ. In primo igit ſtatu aĩa cõicabat corpi qd ei quenit inquãtũ aĩa, vñ dicebat corpꝰ aĩale: inquantum. ſ. habet vitã ab aĩa. Primũ aũt pricipiũ vitę in iſtis inferioribꝰ: eſt aĩa vegetatiua cuiꝰ opa ſunt: alimento vti: gñare: & augere: quę opa cõueniebãt homini in primo ſtatu. In vltimo vo ſtatu poſt reſurrectionẽ cõicabit quodãmodo aĩa corpi qd eiſdẽ cõuenit inquãtũ ſpũs. Immortalitatẽ quidẽ quantũ ad oẽs. Impaſſibilitatẽ vo glorię & vtutẽ quantũ ad bonos quorũ corpa dicunt ſpũalia. Vñ tũc cibis nõ indigebũt ſicut in primo ſtatu. In illo igit primo ſtatu duo remedia habebat cõtra duos defectus. Primꝰ defectꝰ eſt deperditio humidi p actionẽ caloris naturalis: & cõtra hũc defectum ſubueniebat hoi p eſũ aliorꝝ lignorꝝ paradiſi ſicut & nũc ſubuenit nobis p cibos quos ſumimus. Scꝺs defectus eſt debilitas vigoris naturalis: ex admixtione extranei, puriẽs. Qd em generat ex aliquo extraneo adiũctũ ei quod priꝰ erat humido ꝑexiſtẽti minuit virtutẽ actiuã ſpeciei: ſicut aq̃ mixto vino: q̃uis cõuertat in vnũ: minuit tñ virtutẽ eiꝰ. Et quãto plus addit tãto magis minuit: vt tãdem vinũ fiat aquoſum & tollat ſpẽs & rõnis virtꝰ eiꝰ. Sic em eſt i ſumptione cibi q̃uis em p cibũ repareť humidũ: nõ tñ in vigore priori. Vñ ſitvt finaliter ſoluat ytus illa. Et ꝫ hũc defectũ erat lignũ vitę habebat em virtutẽ fortificãdi virtutẽ ſpeciei cõtra talẽ debilitatẽ. Et qalvirtꝰ cuiuſcũq; corpis ẽ finita nõ poterat illud lignũ ſemel ſumptũ dare vitã tpe infinito: ſed vſq; ad certũ tps poſt qd vel trãſlatũ fuiſſet ad gliam: vel iteꝝ comediſſet de eo. Immortalitas ergo illa principaliter erat ex virtute data aię ſupernaturaliter & ſcꝺario ex vſu lignorũ. Hęc beatꝰ Tho. Neceſſitatẽ moriẽdi haber hõ i ſcꝺo ſtatu & ẽ ei mors naturalis & pœnalis. Qd declarat Tho. ij. q. dxiij. ſic. Naturale dr qd ex principijs naturæ cauſat: principia nature per ſe in corporalibꝰ ſunt materia & forma. Et qa forma hois eſt aĩa quę eſt immortalis ideo ex parte formę nõ eſt mors, hoi naturalis. Materia aũt eſt corpꝰ: qd quia cõpoſitũ eſt ex ꝛijs: ideo eſt corruptibile: & ex hoc mors eſt hoi naturalis. Hęc autẽ cõditio in materia humani corpis eſt cõſequẽs ex neceſſitate materię qa oportebat corpus humanũ eſſe organum tactus: & per conſequẽs mediũ iter tãgibilia. Et hoc nõ poterat eſſe: niſi eſſet cõpoſitũ ex ꝛijs. Sed deꝰ q conditor eſt hois oĩpotẽs ẽ: & ex ſuo bñficio ademit hoi principaliter inſtituto neceſſitatẽ moriẽdi ita vt q̃diu rõ eiꝰ ſubdita eſſet deo tãdiu corpus ſubijcereť ſpũi: & eſſet imortale: qd bñficiũ traſundebat p gñationẽ in poſteros. Et qa primꝰ hõ receſſit a dei obedientia: ideo ex culpa ſua fuit ꝙ auferreť ei & toti hũano generi illud bñficiũ & remanere cũ neceſſitate moriẽdi: & ſic mors eſt pœnalis p pctm inducta. Mors ſm Pe. de palu. in. iij. qa eſt hoi naturalis & debita, p pctõ originali: ideo', p actuali nõ ſatisfacit: qa eadem ſolutio nõ parit duas liberationes. Sed quãtũ eſt de dolore mortis & languore illud bñ ſatisfacit pro actuali quia illud nõ debeť originali ſcꝺm actũ ſed ſcꝺm aptitudinẽ. Vñ qui deficiũt ſenio: nõ dolentes mortis debitum perſoluunt ſicut fames & ſitis. Et hmõi pœnalitates ſunt pœna debita ſcꝺm aptitudinem & nõ ſcꝺm actũ. Vñ ſiue acceptenť ſiue aſſumatur ſatisfaciũt quo ad actum. Mors vero violenta: inquãtũ nõ eſt debita ꝑ originali cui non debeť pœna ſenſus: & ideo ſi eſt iniuſte illata: ſi attingat vſq; ad titulũ & triũphum martyrij: certũ eſt ꝙ ſatisfaciat pro oĩ pœna. Vnde Augu. loquẽs de Cypriano martyre. Etſi ad tps dãnaris ab hoie: ab inferiore accipis ſniam a ſupiore. ſ. deo coronam. xj. q. iij. etſi, ſed ſi nõ ſit cã martyrij: ſed tm pœna & inocẽtia ſi patiẽter illã accipiat, ꝑ pctis ſuis multũ ſatisfacit. Sed qa non eſt voluntarie aſſumpta: ideo licet excedat oẽm aliã pœnã: q̃ poſſit eſſe liberatoria totaliter a pœna debita: nõ tñ ex toto ſatisfacit ſemp. Vñ Amb. de pœ. di. iij. prima cõſolatio. dicit. Prima ꝛſolatio eſt. ſi tribulatiõe: qa nõ obliuiſcit miſereri deꝰ. Sed a per punitionẽ vbi etſi fides deſit. i. remorſus cõſciẽtię de pctõ pnia vel pœna ſatisfacit & releuat eũ ſi patiẽter portatur vt exponit Gratianus. Si ẏo ſit mors iuſte illata pro aliq̃ pctõ actuali morte digno: tunc de ſe etſi patiẽter ſerať nõ ſatisfacit: quia iam illa pœna eſt debita in foro mũdi. Sed propter magnitudinẽ cõtritiõis põ ſatiſſacere etiã in toũ. Pe. de pal. Vñ Hiero. Chriſtꝰ in paradiſum de cruce latronẽ tulit: & homicidij pœnã fecit martyrij. de pœ. di. i. ꝛportuna. Et vt dicit ſbi glo. Improprie dr martyrij illd ꝓpter ſimilitudinẽ effectus. Nã illa pœna eiꝰ ex magnitudine ptritiõis introduxit eũ ſubito in regnũ ſicut facit verũ martyrij q̃uis nõ fuerit martyrij: qa nõ, ꝑ fidem paſſ⁹. Dicit em

De primo ſtatu hois.

De ſecũdo ſtatu hois

Martyrij imꝓpri um.

Dicit em Augu. ꝙ martyrẽ nõ facit pœna: ſed cauſa. Sed b. Tho. in. iij. videtur dicere ꝙ mors violẽta etiã ꝑ pctis illata: ſi paterer ſerať de ſe: habet ſatisfacere. Qd etiã Hiero. aſſerit dicẽs. deũ velut oĩm rerũ: ita & ſuppliciorũ ſcię ſcire mẽſuras: & nõ prgueniri ſnia iudicis: nec illi in pctõ rẽ exercẽdæ. de hinc pœnę auferri ptãtem: & magnũ pñm magnis diuturnis q; Iuſ cruciatibꝰ. Si qs aũt punitꝰ ſit: vt ille in lege q male dixerat Iſraelitæ: & q in ſabbato ligna collegerat: tales poſtea nõ puniri: qa culpa leuis pñi ſupplicio cõpẽſata ſit, de pœ. di. iij. ſunt plures. §. a ꝛritas cũ ſe. ſ. Quærat hic aliquis. Et oĩa hęc dicta de morte violẽta. ſ. Quærat hic aliquis. Et oĩa hęc dicta de morte violẽ c. ſe. ſ. Quærat hic aliquis. Et oĩa hęc dicta de morte violẽ ta intelligunť: cũ quis eã ſuſtinet: nõ ſolum patienter: ſed etiã, ꝑpter deũ non, ꝑpter mundi ſauorẽ. Vñ luero. Si ita martyrij ſerimus: vt nñas ab oĩbus reliquias venerari oꝑemꝰ: & ſi opinionẽ vulgi ſectãtes intrepidi ſanguinẽ fuderimus: & ſubam nñam vſq; ad mẽdicitatẽ, ꝑpriã dederimꝰ: huic operi nõ tam prẽmiũ q̃ pœna debeť: & ꝓdiæ magis torméta ſunt q̃ corona victorię. i. q. ſ. vide.

Mortis quantũ ſtatus.

§. V. MORTIS CORPORALIS

tres ſunt nũtij: ſm Hugonem de ſancto victo. Primꝰ nũtiꝰ eſt multiplex & varius caſus. Scꝺs eſt infirmitas & defectus. Tertius eſt miſera ſenectus. Propter quæ dici poteſt de q̃libet hoie illud qd, dr de filio reguli Ioan. iij. Incipie bat enim mori. Quantũ ad primum docet experientia: ꝙ multiplices & vaꝝ caſus mortis improuiſi: de quib⁹ vix poſſet ẽstimari: cõtingũt hoibus. Vñ Eccles. ix. dr. Neſcit homo ſinẽ ſuũ: ſed ſicut capiũtur piſces hamo: & aues laqueo cõprehẽdunť: ſic capiũtur hoies in tpe malo. ſ. impmeditate: & ꝑter intẽtionẽ. Hinc & Proſper. Ferro: peſte: fame: vidis: algore: calore. Mille mors miſeros mors capit vna homines. Cum igit quilibet ſciat ſe ſubditũ hmõi casibus vaꝝ mortis: tãq; quidã nuntius eis ſignificat: ꝙ de momẽto in momentũ mori põt: etſi ſanus ſoret & iuuenis: ideo ibi, puidere debet. Nõ ſolũ em malis: ſed & bonis eueniũt vaꝝ caſus horribiles mortis: quod patet per exẽplũ. Quidã, ppheta ſcꝺs: poſtq; ex dñi pręcepto reprehendit Hieroboã de idolatria ſua & reuertens domum in via a leone ſtrangulatus eſt. iij. Reg. xiij, Ioſias innocens & optimus dei cultor: in bello a rege infideli Egypti occiſus eſt. Vide hiſto. tij, Re. xxij. & xxiij. & ij. Paral. c. xxxv. & xxxvj. Iuuenis quidã in infirmitate graui cõſtitutus ac cepto dono omniũ linguarũ: vt patuit ꝑ expiẽtiã: poſtea manibus & lacertis morſibus, ppꝛis diſaniatus: mortuus eſt: vt narrat Grego. in. iij. dialogorũ. Summus pontifex quidã: toxicatus in ſanguine chriſti celebrans mortuus ẽ: vt habetur ex chronicis Martinianis. Imperator quidam chriſtianiſſimus: a pediculis cõſumptus eſt remedium nõ inueniens. vt narrat Vincẽ. in ſpec. hiſto. Miniſter cuiuſdã ſolitarij ſcti virí: a ciuitate Alexãdrię recedẽs vbi totũ clerũ & populũ repererat occupatũ in veneratione ſepulturę cuiuſdã peſſimi hominis: cum reuerteretur ad cellam illius, prædicti ſoliturij: reperit caluariã eius: reſiduo corporis a beſtijs deuorato: vt habeť in vitis patrũ. hea. Iordanus magiſter ordinis pdicatorũ in mari ſubmerſus eſt: vt patet in. iij. Hb. de vita fratrum. Quædam matrona audiens, ppriũ filiũ occiſum in bello qd tñ verũ nõ erat poſt amarũ ſterũ de morte ipſius: quadã die reuerrentę ad domũ vidẽs ipm pręlętitia crepuit & defuncta eſt: vt recitat Valerius maximus lib. ix. c. xij. qd eſt de morte nõ vulgari. Ecõtrario Anthiochꝰ ga nõ potuit obtinere qd voluit præ triſtitia & inſoporeitate mortꝰ eſt: & innumera alia poſſent adduci. Ex quib⁹ mẽtes infirmę aliqñ ſcandaliz⁹tur: exiſtimates vel deũ nõ habere curã de ſuis electis: vel tales ſic inſuetos & horribiliter morientes: nõ fuiſſe ſeruos dei. ſ. grauiſſimos pctõres. Sed errant hi nimis ſm Augu. cũ mala mors dicẽda nõ ſit: quã bona vita pcẽſſerit. Deinſup etſi ei ſit cura de oĩbus permaxime de fidelib⁹ ſuis. luxta illud Saꝑ. xij. Tu autẽ dñator virtutis oĩa cũ trangllitate iudicas: & cum magna reuerentia diſponis nos. Sed & inter fideles ſm. b. Augu. maxime diligit mẽbra vnigeniti ſui. i. electos. Verũ cũ ipſe vnigenitꝰ morte acerbiſſima & ignominioſiſſima ſuerit ꝺdẽnatꝰ. Sicq; oportuit chriſtũ pati & intrare in gloriã ſuã: vt habeť Luc. vlti. tãto mẽbra eiꝰ cũ ſint electi, efficiũť ipi ſiſtiora & pulchriora: quãto horribiliꝰ & pœnoſius mortẽ ſubierint. Qui em non pepercit tigulo (ait deuot⁹ Bern.) ſigmẽto nõ parcet. Nõ pepercit baptiſtę: ſed dimiſit eũ decapitari poſt ſaltũ puellę. Nec perro prio paſtori ſibi dilectiſſimo: qui a peſſimo tyrãno Nerone crucifigereť. Nec aliis apoſtolis ſuis quin variis tormentis interimerenť. Et ad hoc facit quod narrat Robertꝰ Holkot ſuper lib. Sap. ꝙ ſcilicet cũ qdã doctus vir & ſanctus mortuus in ſtudio ſuo fuiſſet repertus, & ex hoc plurimi ſcandalizarenť de eius ſubitanea morte inuenerũt manũ illius defuncti ſeu digitũ in quodã libro aperto tangentẽ verſum: vbi dicit. Iuſtus quacũq; morte pręuctus fuerit in refrigerio erit: ex quo conſolati & ꝓfiſi ſap. iiij. cati ſunt plurimũ. Et ſimiliter cum quidã religioſus ordinis minorũ qui ſup hac materia vacillabat audita morte magiſtri Iordani in mari multũ prurbareť: apparẽte ei in viſu bt̃o Iordano in magna gloria: & eũ admonẽte ꝙ de hmõi ſcãdalizari nõ deberet: cõſolatus eſt. Quamuis aũt aliqñ ſeruis dei contingat horribilis mors ob defectũ alicuius peccati: tũ cõiter minuta ſunt illa pctã. Sicut accidit in morte illi⁹, ppheę ſupradicti ſtrãgulati. In quo ex vna parte oſtendit clemẽtia diuinę bonitatis: dũ hic ſuos ad plenũ quęrit purgare: ne vel purgatorij habeãt intrare: quod Aug. petebat dicẽs. Domine hic vre: hic feca: vt i futuro parcas. Et alia parte oſtendit ſeueritas diuinę iuſtitię: & ꝙ dure punit ſcelera magna: quando tã aſpere ſibi dilectos pro minutis correxit: Secundus nuntꝰ mortis eſt infirmitas: q̃ multipliciter adeo grauat: vt dicit pũ. in pſona humani generis. Non eſt ſanitas in carne mea. Et qd ipſa niſi quidam nuntius mortis cũ diſponat adeam. Vñ Gratianꝰ in decretis. xv. q. ſ. illud relatũ. §. itaq;. dicit. Infirmitas quæ proprie carnis dicit qua elemẽtorũ ſeu humorũ cõcordia turbata caro ipſa afficit & tandẽ diſſoluitur. Adeo aũt reperit caro humana infirma: vt vix reperiat: qui nõ ab vtero matris aliquã infirmitatẽ ſecũ adduxerit quę eũ frequẽter moleſtet & tandẽ perimat. Aliqui quidẽ paſſionẽ iliacã vel cholicã: vel podagram vel calculoſa ſuſtinẽt. Alij hydropiſim vel priſim vel paralyſim vel epilenſiam incurrunt. Torquentur & plurimi dolore capitis pectoris ſtomachi: aut viſcerũ. Febris q; plurimos vexat: & ſepe aut ephimera: aut longa quotidiana ſeu phlegmatica aut tertiana ſeu quartana ſeu ethica. Et q̃uis medicinæ auctores multa in ſuis libris expreſſerint & remedia adhibuerint: tamen ad notitiã oĩm attingere non valuerunt: & mortis remedia inuenire. Verum etſi infirmitates corpales nociuę ſunt corpori plurimũ tũ, pficiunt menti rates cor Vñ Amb. Quod nocet corpori iuuat ſpm. de pœ. di. i. c. pt poris fieri. Nam infirmitas corpalis frequenter pctm impedit. aliqñ, p ne. ſ. fiat, Vnde Amb. eo. c. Egritudo carnis pctm repellit. ſuntmẽ Et in Prouer bñs. c. xx. dr. Liuor vulneris abſterget mala. ti. Scꝺo infirmitas ſeruentiorẽ reddit. Vñ pã. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum poſtea accelerauerũt. ſ. ſeructius operantes. Tertio infirmitas humilem reddit. Vñ apls ij. ad Cor. xij. Libenter gloriabor in infirmitatibꝰ meis: vt habitet in me virtꝰ chriſti. ſ. humiliatis. Cb quã cõſeruandã ſibi fuerat datus ſtimulus carnis. i. quædã infirmitas corpalis ſm Aug. Quarto cõſtantem efficit ex aſſiduitate pietẽdi: quẽ admodũ & artifex & terrę cultor & ſtipẽdiarius ex continuatiõe exercitij fortiores redduntur. Vnde In prima ętate mũdi quare diutius vixerũt

Scandalis puulorum.

Secũdꝰ nuntiꝰ mortis.

Infirmi

Hominꝫ autẽ primę ętatis qa propter vigorẽ nature nõ ita de facili infirmabanť: & ideo diutius vitę erãt. Aſſignat nihilominꝰ Nico. de lyra. ſup Geñ. c. v. x. vj. cauſas tã prolixę eorũ ętatis ita vt tranſcenderint plures nõgentos annos. Et prima eſt ex bonitate cõplexionis primoꝝ parẽtũ fuerunt em adeo in integritate formati vñ optime cõplexionati: & ſic ad longiorẽ vitã diſpoſiti. Illa autẽ bonitas magis deſcendit ad hoies, ppinquos illi⁹ tporis ꝙ alios. Scꝺa cauſa eſt ex modo viuendi. qa tẽperate viuebãt: nñc autẽ ſatis intẽperate hoies viuunt, propter q. dicit Eccli xxxvij. Propter crapulã multi perierũt. Tertia eſt ex bonitate nutrimẽti: qa meliora fuerũt terrę naſcẽtia ante diluuium: qa inundatio fuit ex aquis oceani ex magna parte. Aquę aũt ſalſę: inducũt ſterilitatẽ. Quarta cã eſt ex ſcientia. Adę: qa habuit pfectã ſciẽtiã oĩm naturaliũ plus ꝙ q̃cũq; & ſic potuit cognoſcere ytutẽ herbaꝝ & lapidũ: qvalent ad conſeruatiõnẽ vitę: & ipe docuit alios. Hanc autẽ doctrinã taliũ parũ habem⁹. Quinta cã ex bono aſpectu

Universidad de Deusto

derũ sup regionẽ illã: qa aspect⁹ cœli multũ facit ad p longationẽ vitę. Sexta cã est ex diuina dispositione b̃ ordinante: vt p lõgã vitã hoim cito multiplicaret gen⁹ humanũ: & vt hoies illi⁹ epis per longã vitã possent habere experiẽtiã de cursu cœli & effectu syderũ & hmõi. Cũ igit infirmitas in nobis frequẽter disponit pson̄am ad mortẽ quidã nũtius est: significans ip̃m cito moriturũ. Tertius nũtius mortis est senectus. Nã vt dicit ap̃l's ad Heb. viij. Omne quod antiquat & senescit: prope interitũ est. Hęc aũt senectꝰ plena est miseriꝝ: q annũtiat seu indicat domum cõrpis cito ruiturã. Vñ Boe. de phi. cõso. in primo metro

De tertio nũtio mortis.

Venit eni ꝓperata malis inopina senectꝰ. Et quę sint ista mala multũ particulariter declarat Salomon Eccs vltimo. a principio. c. vsq; ad illud inclusiue. Spũs redeat ad deum: qui dedit illum. Dicit ergo ibi. Memẽto creatoris tui. s. in dieb⁹ iuuẽtutis tuę. s. de ipso cogitãdo: ip̃m venerãdo: propter ip̃m bene operãdo: & hoc in iuuẽtute: qa iuuẽtus fortis est ad labores. Hinc & sene. In iuuẽtute cogitaui vt benefacerem: in senectute vt bene moriar. Sequitur in textu Anteqũ veniat tps afflictiõis tuę. s. senectutis q̃ hoiem affligit multipliciter: & pcipue ex suspitiõib⁹. Senes em̃ sunt multũ suspitiosi ꝑ m ꝓm in lib. Rheto. putãt em̃ se despici & derideri. Et appropinquẽt anni de quibus dicas: nõ mihi placẽt anni, s. antiquitatis: quibus homo sibimet efficitur tediosus & alijs: vt frequẽt appetat mortẽ. Aliq̃n etiã sensus deficit, ꝓt qd' dicit Pñs. Ne proijcias me in tẽpore senectutis cũ defecerit virtꝰ mea: ne derelinquas me.

Senes sunt multũ suspitiosi.

§. VI. SVBSEQVENTER SPECIficat Salomon miseriã senectutis in speciali.

¶ Et primo quantũ ad miserias mortẽ antecedẽtes.

¶ Sec'o quãtũ ad ipsam cõcomitãtes: ibi. ibit homo.

¶ Tertio quantum ad ipsam subsequentes: ibi. & reuertatur puluis.

¶ Circa primũ hoc est miserias mortem antecedentes ponitur triplex genus defectus: videlicet potentię apprehẽsiuę: & potentię motiuę: & membroꝝ exteriorũ. Et defectus quidem potentię apprehensiuę notat̃ in eo quod sequit. Anteqũ tenebrescant sol & lumen & luna & stellę. Per solem intelligitur intellectus: qui clarius cognoscit. Per lunam quę minus lucet ratio: q discurrit ad cognoscendũ & nõdũ apprehendit. Per lumẽ imaginatio: quę formas apprehensas a sensibus retinet. Per stellas sensus exteriores qui sensibilia apprehendunt. Oia ista tenebrescunt tpe senectutis: inquãtũ. s. multũ debilitant deficiẽtib⁹ organis corporis: quib⁹ sunt affixę: imaginatio. s. & sensus exteriores. Intellectꝰ aũt & rõ: etsi non sunt affixa corporeo organo: tñ q̃nq; debilitant: vl' ex defectu memorię: vel aliqua infirmitate: quę eis aufert vsum rõnis: & reducit quasi ad pueritiã: sicut dr̃ de Alberto magno: q fuit summ⁹ pũs. Exinde notat defectũ virtutis seu potẽtię motiuę: vel etiã appetitiuę: cũ dicit. Et reuertantur nubes post pluuiam. Appetitus aũt ꝑ nubes insinuant̃ vires motiuę & appetitiuę cũ dicit: qa sicut nubes vento mouent̃: sic motiua & appetitiua spiritꝰ & humorib⁹ ad diuersa mouent̃. Dicitur aũt hę reuerti post pluuiã: qa post humiditatẽ corpis deficiẽte paulatim humido radicali: virtus eius vel appetitus attenuat̃. Deinde ponit miseriã senectutis: quantum ad defectũ mẽbrorũ exteriorũ: qui sunt sex. Quoꝝ primũ exprimit dicẽs. Qñ cõmouebunt̃ custodes dom⁹. Hæc domus corpus nostrũ luteũ est, Iob. iiij. qui habitant domos luteas. Hui⁹ custodes sunt ossa: qa vt dicit Aristote. in lib. de aialibus. Natura fecit ossa dura: ad custodiendũ membra mollia: sicut costas ad custodiã ventris: & testã ad custodiã capitis. Hæ cõmouebunt̃ in senectute: qñ eorũ iuncturę laxabunt̃. Vel custodes dicuntur brachia: qa se exponunt vt custodiant totũ corp⁹. Sec'o defectus exteriorum membrorũ est debilitas cruriũ quę sunt ad corporis sustẽtationem. Et hoc notat cũ sequit. Et mutabuntur viri fortissimi, i. crura: quia sicut viri fortes portãt põdus corpis: ita crura portãt corp⁹ hois. Hęc aũt mutãt cũ vacillant: & non firmiter sustentãt: sed quasi cadendo hinc inde declinant. Tertius defectus est dentium: qui sunt ordinati ad mastificationẽ & contritionẽ ciboꝝ: & luc innuitur dum sequitur. Et otiosæ erunt molẽtes in minuto numero. Molẽtes sunt duæ maxillę: quę ad modũ duarũ molarũ conterunt cibũ: & hæc in minuto numero. s. dentiũ qui cadũt paulatim de maxillis senum sunt otiosæ: quia cibũ masticare non possunt. Quartus defectus est oculoꝝ: qui ordinati sunt ad videndum. Visus autem paulatim deficit in senibus. Vnde dr̃ de Isaac Gen. xxvij. Senuit Isaac: & caligauerunt oculi eius: & videre nõ poterat. Hunc autem defectũ exprimit cũ subdit. Et tenebrescent videntes per foramina. i. oculi videntes per ocularia: quia per se sufficiẽter videre non possunt obscurabũtur. Quintus defectus est labioꝝ: quę sunt ad sermonis ꝓpalationẽ qui notat̃ cum subdit. Et claudẽt ostia in platea: in humilitate vocis molentes. Ostia sunt labia. Iuxta illud pñs. Et ostiũ circumstãtiæ labris meis. Dicuntur aut̃ senes claudere ostia in platea: quia ita submisse loquuntur q̃ nõ possunt audiri ab alijs qui sunt in platea: sed sunt molẽtes in humilitate vocis: qa deficiẽte virtute: vocẽ emittũt exiguã. Sextus defect⁹ est auriũ: quę sunt ad vocum ꝓceptionẽ & hoc notatur cũ dicit. Et cõsurgẽt ad vocẽ volucris: & obsurdescẽt oẽs filiæ carminis. Consurgẽt. s. homines senes ad vocem volucris. s. galli ſm Hiero. Noctis em̃ medio cũ gallus cecinerit festin⁹ cõsurgit: nequaq̃ valens in stratoꝝ epi⁹ mẽbra cõuertere: leuẽ enim & modicũ ſommũ habet: ꝓpter frigiditatẽ & siccitatẽ humorũ. Frigescente em̃ sanguine: & siccato humore: & nutrimẽti parsitate: qa paucivapores ferũtur ad cerebrũ: ideo parũ dormiũt: & hic etiam est specialis defect⁹. s. somni. Nã quãtũ ad defectũ audit⁹ magis cõgruit qd' sequit. Et obsurdescẽt oẽs filiæ carminis: id est aures q̃ libẽter audiũt harmonias & delectant̃ i carminib⁹: & ideo dicunt̃ filię carminis. Obsurdescẽt: qa cãtilenas audire non possunt senes. Vñ dicit Berzellai Galaadites senex ad dauid. Nunquid vigent sensus mei ad discernendũ suaue vel amarũ: aut delectare potest seruũ tuũ cibus aut potus: vel audire possum vltra voces cantorum vel cantatricũ. ñ. Reg. xix. q. d. non. Ponit consequenter Salomon signa aliqua debilitationis senũ. Et primo: quãtũ ad timorẽ. Vñ dicit Excelsa q̃q; timebũt & formidabunt in via. i. loca aspera & alta: Sec'm quantũ ad canonum effusionẽ: quod innuit dicens. Florebit amygdalus. Flores amygdali sunt albi: vñ significãt capillos canos senũ: & vt dicit quidã sapiens. Canicies multi tpis flos est cuius fructus mors est. Tertiũ signũ est pedũ & tibiarũ inflatio: qd' innuit dicẽs. Impinguabit locusta. Locusta vt dicitur in senectute impinguat̃: & est potiꝰ illud tumor q̃ pinguedo. Dicit ergo locusta impinguari: qa senex qui i iuuẽtute est gracilis tibijs & pedibus in senectute erit ponderosus. Aliud signũ est defect⁹ caloris: vnde sequit. Dissipabitur capparis. Capparis est herba calida: q̃ valet renibus. Sec'm autem Hiero. in hebræo: nomen est cõe ad herbã & ad morẽ. Et ꝓ hoc significat̃ in sene defectus caloris naturalis & generatiue virtutis. Vñ dr̃. iij. Reg. j. Rex dauid senuerat: habebatq; ætatis plurimos dies cũq; operirẽt vestib⁹ nõ calefiebat. Vnde nec Abisac. Sunamitẽ cognoscere potuit. Quantum ad sec'm. s. miserias post senectutẽ mortẽ cõcomitantes dicit Salomõ. Eccls. xij. Ibit hõ in domũ ęternitatis suę. Dom⁹ ista ẽ sepulchrũ: iuxta illd pñs. Sepulcra eoꝝ dom⁹ illoꝝ in æternũ. Dicit aũt sepulcrũ domus æterna seu ęternitatis: qa quantũ est de virtute naturę: nunq̃ corpus inde exiret. Qd' em̃ resurgat virtute diuina efficit. Vel ẽt dr̃ sepulchrũ dom⁹ æterna: qa licet tũ est qñ ide resurget: id est qñ erit finis mũdi. Dicitur em̃ æternũ nõ solũ qd' nõ habet principiũ nec finẽ: vt de⁹ sol⁹ iuxta illud pñs. Tu aũt dñe in ęternũ pmanes. Aut qd' habet principiũ sed nõ finẽ. iuxta illud Eccls. j. Terra in ęternũ stat. Sed etiam qd' habet tps incertũ: nobis ignotũ. Iuxta illud qd' dictũ fuit Abrae de circũcisione. Erit pactũ meũ in carne vestra in fœdus ęternũ. Gene. xvij. Quando aũt portat̃ cadauer ad sepulcrum: cõiter amici & cõsanguinei comitant̃ lugẽtes ꝓ hoc ẽ qd' subdit. Et circũibũt in platea plangẽtes. s. amici defuncti. Resumit exinde miserias mortem cõcomitantes di. Anteqũ rumpat̃ funis argenteus supple memẽto creatoris tui. Funis argẽteus potest dici cartilago: q̃ est ligamẽtũ partiũ corpis: & cõtinet et ligat spũalem medullã. Vel etiam põt dici vis vegetatiua: quæ dr̃ funis ꝓpter vitæ continuationẽ. Et rexit iste funis trib⁹ funiculis. s. vi generatiua: nutritiua: & augmẽtatiua. Dicit aũt argẽteus iste funis ꝓpter harmoniq̃ cõsonãtis ꝓportionẽ. Aliꝰ defectus notat̃ cũ subdit. Et rescindatur vitta aurea. Vitta dr̃ inuolutio venarũ qa ꝑ eã totum corp⁹ tu mc corp⁹ ligat̃ & saluat̃: & dr̃ aurea: ꝓpter ruborẽ sanguinis quẽ cõtinet. Hæc recurrit: qñ venarũ & arteriarũ inuolutio amplius nõ ꝑdurat sed deficit. Alia miseria est senis moriẽtis: ruptio vesicæ: & hoc innuit cũ subdit. Et cõtegitur hydria sup fontẽ. Hidria est receptaculũ aq̃ exhaustiæ a fonte. Silr vesica est receptaculũ vrinæ ꝓcedẽtis ex epate tamq̃ a fonte. Vrina em̃ est colamẽtũ sanguinis & aliorũ humoꝝ: ab epate tanq̃ a fonte quod ãmodo in totum ꝓcedẽs corpus, Hidria ergo sup fontẽ conterit: qñ vesica rumpit: & ad receptionẽ talis colamẽti inutilis redditur. Sequit alius defectus. Et cõfringat̃ rota sup cisternã. Rota est instrm: ꝑ qd' fit extractio aquæ de puteo: vl' ab alio loco. Cisterna est receptaculũ continens aquam lutosam Rotã ergo sup cisternã confringi: est meatum supfluitatis impurę & grossę avẽtre qui est quædã cisterna excuti & oĩmode dissipari. Quantũ ad tertiũ ponunt̃ conditiones mortẽ sequẽtes: videlicet regressio corpis ad suũũ principiũ. Vñ subdit. Et reuertat̃ puluis in terrã suã vnde erat: & spũs redeat ad deũ qui dedit illũ. Et per primã reuersionem: ostẽdit magna miseria hominis qa scilicet ĩ puluerẽ reuertit: & q̃citissime. lac. iij. Quæ est vita vestra? Vapor est ad modicũ parcẽs: & deinceps exterminabitur. Putrid⁹ us iuxta illud qd' dixit Martha de lazaro. Iam fetet. Sed & in vita ei⁹ pene ex omnib⁹ parti b⁹ corporis fetor exhalat: ꝑcipue in senib⁹. A vermib⁹ demũ cõsumit. Iob. xxv. Homo putredo: & filius hominis vermis. Et Eccli. x. Cũ morieturhomo hæreditabit serpentes bestias & vermes: Reuertitur aut̃ spiritus, i. anima ad deum qui dedit illũ: scilicet dominũ si meminerit eius in iuuentute sua &c.

Miserię mortẽ sequntes

Ioan. xj

Exemplũ senectutis grauis.

De mixtis senis morte concomitantibus.

§. VII. QVAMVIS ENIM PLVres sint miseriæ senectutis (vt dictũ est) sunt tamen aliquę quę ip̃am decorãt. Et primũ est pfectior de diuinis cognitio. Vñ Iob. xij. In antiqs est sapiẽtia. Et hoc per diuinam lectionẽ: auditionẽ meditationẽ diuinorũ. Sec'm est: de humanis seu agendis melior determinatio. Vñ Iob ibidẽ In his q multo sunt tpe est prudentia. Cũ em̃ experientia sit magistra rerũ: & senes plura fuerunt experti: iuuenes pauca hinc est q̃ prudentiores sunt senes: & difficulter in iuuenib⁹ prudẽtia reperit. Tertium est natura cõsiliatio Iuuenes em̃ qa sanguine feruẽt: ꝑcipites sunt in cõsilijs & propter inexperiẽtiã rerũ. Senes autem magis valent cõsiderare pericula q contingere pñt. Vñ dñs nõ iuuenes: sed seniores septuaginta instituit fecit: ad iuuãdũ Moysen in regimine ppli. Et Salamõ seniores habuit in cõsilio suo, quorũ cõsiliũ optimũ: qa nõ est secut⁹ Roboã filius eius sed cõsiliũ prę sumptuosum iuuenũ: decẽ partes regni amisit. iij. Reg. xij. Quartũ est reuerẽtiæ veneratio. Debent em̃ senes honorari ab oĩbus: qd' dñs mandauit: dicens. Leuit. xix. Corã cano capite cõsurge & honora personã senis. Et ꝓpter hoc dicit ap̃ls. j. ad Timo. v. Seniorẽ ne increpaueris: sed obsecra vt patrẽ. Et propter reuerentiã quã habet ipsa ætas: prudentiã & maturitatẽ aptius ponunt̃ in regimine q̃ iuuenes. In cui⁹ figurã præcepit dñs Ieuitas a vicesimo anno & supra portare onera tẽpli seu tabernaculi: alijs verolannis supra vbi incipit senectus seruare vasa tabernaculi. i. custodire & regere alias: quæ sunt vasa ecclię ad recipiendum gratiam deputata. Quintũ est a passionibus sedatio: & præcipue carnalis cõcupiscentiæ. Vñ dicit Hierony. q̃ oia vitia cum senectute senescunt. Et Sap. iij. Etas senectutis: vita immaculata. Et hoc nisi quis sit inueteratus dierum malorum ex continuata assuefactione: sicut fuerunt illi duo senes: qui falsę accusauerunt. Susannam de quibus dicitur Esa. lxv. Puer centũ annorũ morie tur: scilicet morte æterna:. Et Prouerb. xxij. Adolescẽs iuxta viã suã ambulãs. s. sequẽdo appetit⁹ suos cũ senuerit: nõ recedet ab ea. Sextũ est: augmentatio meritorum. Quanto enim quis plus viuit: tanto: plura merita acquirere põt.

De his q̃ senectutẽ decorant.

Nu. xj.

Numeri. vij.

Danielis xiij.

§. VIII. DE TERMINO VITAEvtrũ possit abbreviari vel prolongari. Et videt q̃ nõ: qa dicit pñs. Ascendũt mõtes. i. homines perfecti altitudine contẽplationis & grę: & descendunt campi. i. peccatores per latam viã in cœlũ incedentes: in locũ quẽ fũdasti eis. s. cœli quo ad perfectos inferni: quo ad campos siue malos: quę illis sunt ꝑparata. Fit aut̃ hic ascẽsus & descẽsus post mortem. De quo subdit pñs. dicens. Terminũ posuisti: quẽ nõ

trãsgredientur. Et ad idẽ facit quod ait Iob. xiiij. Posuisti terminos eius. s. vitę qui prætériri nõ poterunt, i. nec prolongari nec breuiari. In contrariũ est: quia dictum est per Esaiã ex parte dñi Ezechię regi. Morieris tu & non vives: & tamẽ additi sunt ad vitã eius. xv. anni: vt habetur Esa. xxxviij. Pro quęstionis huius declaratione notandum: q̃ terminus vitę humanę potest considerari tripliciter.

Terminus vitę humanę tripliciter

¶ Primo per respectũ ad actionis humanę variationẽ.

¶ Sec'o per respectum ad causarum secundarum seu naturalium operationem.

¶ Tertio per respectum ad diuinę dispositionis præordinationem.

Quantũ igit ad primũ: vtiq; terminus humanæ vitæ & ꝓlõgari & abbreuiari põt. Nã sicut bñ vtẽs bñficio receptorum meret sibi augeri: ita abutẽs meret eo'priuari. Et ideo qa pctor male vtit vita ꝑsenti: meret eã sibi auferri. Iuxta illud qd' dicit de quadã ficulnea infructuosa dñs eius cultori ipsi⁹. s. succide eam vt quid etiam terrã occupat. Luc. xiij. Et propter hoc dr̃. Iob. xvij. Dies mei breuiabũtur. & Eccls. vij. Ne impie agas multum & noli esse stultus: ne moriaris in tpe non tuo. Exempla patẽt Gen. v. vbi dati fuerũt. cxx. anni vitæ humani generis cũ videlicet dñs dixit. Erũtq; dies ei⁹. cxx. annorũ. ad hoc. s. vt reuerterentur ad pœnitentiam. Sed qa hoies abusi sunt: addẽtes scelera maiora: ablati sunt eis. xx. anni. Nã trãlatus centũ inũdauit diluuiũ. Sic exponit Hieron. de pœ. di. j. prędixerat. Et Ananias filius Azarię falsus ꝓpheta: qa ꝑdixit tanq̃ ex parte dñi loquens reuersionẽ Iechonię filij Ioachim cum ppło suo q̃ citissime de captiuitate babylonica: cui⁹ ꝓpriũ prophetauerat Hieremias: & confregit catenas quas Hieremias in collo portabat ex mãdato dñi i signũ captiuitatis plenioris futurę dixit illi Hieremias. Quia ꝓfidere fecisti istũ ppłm ĩ mẽdacio: ideirco hoc ãno morieris: & sic mortuꝰ ẽ: vt habet Hiere. xxviij. Et pannul⁹ nat⁹ ex adulterio Dauid cũ Bersabee ꝓpter pcm ipsius Dauid: ante octauũ diem mortuus est. ij. Reg. xij. Frequenter enim puniunt filij pro pctis parentũ pœna ꝓpria & corporali ꝑm sententiã doctor: nũq; aut̃ pœna spũali seu gehẽnali. Et ꝓpterea: vita bonor⁹ meret ꝓlongari. Vñ Eccli. iij. Qui honorat patrẽ suũ vita viuet lõgiore. Et Ezechię reuertenti ad pœnitentiã: additi sunt anni. xv. vt. ẽ. dictũ est. Et multis ꝓbus cõcessum est diu viuere ꝓpter probitatẽ ipsoꝝ & vtilitatẽ aliorꝝ qui ꝑm viam naturę viuere nõ poterãt.

filij sepe puniũt pro pctis patrum

Quantũ aũ sec'm etiã vita hoĩs prolõgari & abbreuiari põt ꝑm Bernardi. or. mi. in quodam sermone. dicunt̃ aũt causę sec'ę seu naturales influentię dispositio aeris: cõplexio corpis: regimẽ vitę & hmõi: Sicut em̃ videm⁹ fructus meliores & durabiliores nasci in vno loco q̃ i altero ſm dispositionẽ terrę & aeris & aspectũ cœli ad tales arbores Sic & sanius & diuturnius viuunt hoies i vno loco q̃ in altero ſm influctiã cœli: Vnde & de quadam insula circa extrema terrę dr̃: q̃ hoies ibi sanissime viuunt & multũ senescunt: & vix mori possunt nisi ad aliã ĩsulã trãsferant. Docet & experientia: q̃ in ciuitate infecta peste morient̃ centũ in die & in alia ciuitate simili propiqua vel eadem alio tpe nõ morient̃ decẽ. Ab vtero matris plurimi addũ cũr diuersas infirmitates: quę vitã abbreuiãt. Vnde & de christo Iesu: qa erat optime cõplexionatus dicũt sapiẽtes: q̃ sanissime vixisset et valde diu naturaliter. Regimen vitæ si sit inordinatũ: vitã habet abbreuiare. Vñ et Galen⁹ dicit Athletas quorũ vita et ars ꝓgina est: nec vluere posse diu nec sanos esse: vt refert Hiero. de cõse. dist. v. nec tales Ecõtrario regimen vitæ moderatũ diuturnã facit. Vnde Chryſ. dicit. Nihil sic salutẽ: nihil sic sensuũ acumẽ operatur: nihil sic ægritudinẽ fugat sicut moderata refectio. de cõse. dist. v. nihil. Quantũ ẽ ad tertiũ. s. dei præordinationẽ termin⁹ vitę humanæ a deo præfix⁹ est: vt nec ꝓlõgari nec abbreuiari possit: quia dei sciẽtia aut ꝑordinatio infallibilis est. Et ſm hunc respectum itelligitur illud Iob supius allegatũ. Cõstituisti terminos ei⁹ &c. Et illud pñs. Terminũ posuisti &c. Et quia: vt dicit i lib. de causis. Prima causa plus influit in causatũ sec'ę causæ: q̃ ipsa secunda cã. Ideo cũ deus sit prima cã oĩm effectus quicumq; sec'arũ causarũ siue naturaliũ siue a libero arbitrio procedẽtes: magis subñciũt ipsi primę causę. s. a deo: q̃ ipsis causis sec'is. Sed contingit aliquę effectũ mortis vel infirmitatis vel alterius casus aliter esse præordinatum a deo: q̃

Christꝰ diu vixisse tur naturaliter.

Perfectus vitæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

debeat, pcedere a causis secūdis: & tunc eueniet talis effectus: nō ſm q̄ habet respectū & influxū ab ipsis causis secūdis: sed secm q̄ est ꝓordinatū a deo. Et ſm hoc intelligit illd Sap.iiij. de immatura morte, iusti: q̄ non est secm cās scās, Raptus est ne malitia immutaret intellectū eius: aut ne fictio deciperet aiam illi⁹. Et.ſ. Placita erat deo aīa illius: ꝓpter hoc ꝓperauit educere illū de medio iniquitatū mortē. Et ex hoc aliq̄n cōtingit sicut mors Ezechię: q̄uis ſm causas scās: videlicet dispōnē naturalē corpis & demeritū ei⁹, ꝓpter pcām supbię vel ingratitudinis: tūc euenire deberet: quādo Esaias dixit. Morieris tu & nō viues: habito respectu ad causas secūdas. Tamē ga in prędestinatione diuina erat: vt superuiueret adhuc.xv. annis: dicuntur ei additi.xv. anni quib⁹ postea vixit. Nec tamē Esaias dixit falsum Ezechiæ significās eū moriturū: ga ꝓphetauit hoc ex dei reuelatione: ſm q̄ ille effect⁹ mortis erat in causis secūdis: ſm quas omnino erat futura. Reuelat enim deus ꝓphetis suis aliqua nō simpliciter ſm q̄ sunt futura in seipsis, i. nō ſm diuinā prędestinationē: sed ſm ordinē quē habent ad causas secūdas tantū: & ideo si aliter cōtingit q̄ dicant nō propterea falsum dicunt ſm Tho.ij.ij. Sicut etiā si medic⁹ ſm oia signa & regulas medicinę prędicit aliquē de sua infirmitate moriturū: q tñ nō morit deo mirabiliter eū sanante. Et astrolog⁹ ꝑdicit siccitatem vel inundationē multā futurā: ſm influxū constellationū. Si hoc nō venit: nō dicūt falsum: ga loquūtur ſm causas secūdas: sed de⁹ pōt eas immutare vt placet. Verū ga scire non possumus quid sit in prędestinatione dei de termino vitę nostrę: scim⁹ autē ipm velle nos conseruare vitā ſm bñplacitū suū. Ideo in conseruatione vitę debem⁹ nos regulare ſm cās scās; nō tñ vtēdo superstitionib⁹: vel incātationib⁹: vel trāsgressionib⁹ alicui⁹ ꝓcepti dei: vl' ecclesię seu regulę quo ad religiosos: etiā si ꝑ hoc mors vita rel: ga inde mors aīę sequeret. Dicit aūt Aug. q̄ si vna aīa pereat: innumerabilis tū corporū mors huic dāno cōparari nō pōt. xxxiij. q. iij. si habes. Sed caudo a cōtrarijs vtendo medicinis: habitādo in locis sanis: subtrahendo se a locis infectis pestę. Licitū est cuilibet cum nullo iure ꝓhibeat: nisi qs esset curatus in loco infecto pestę. Talis em̄ desere nō posset plębē suā, ꝓpter pestē: nisi prouiderit de vīca rio idoneo. Et in casu etiam extremæ necessitatis corpora lis vel spūalis: vbi alį non adessent: quilibet teneret iuuare de eo q̄d pōt: nō obstāte infectiōe pestis: cū se offert talis necessitas. Hoc etiā cōfirmat Gratian⁹ dicens. Quamuis certissime sciam⁹: neminē vltra terminū sibi a deo ꝓfixum esse victurum: oīb⁹ tamē lāguētib⁹ nō incongrue medemur. xxxiij. q. iij. Nabuchodonosor. §. finali.

Agēdū ꝙ vitæ conseruatiōe.

§. IX. CIRCA MORTEM IPSAM tria sunt videnda.

¶ Et primū est: q̄ mors ꝓpria est debite expectāda.

¶ Secm est: q̄ mors aliena est ęquanimiter toleranda.

¶ Tertiū est: q̄ mors ipsa est frequēter rememoranda.

ad mortē quilibet debet debite ꝓparari.

Quātū ad primū sciēdum: q̄ mors debite expectatur cū ad eā qs debite præparat. Vnde dīs ait Matt. xxxiiij. Estote pati: qa qua nescitis hora filį⁹ hoīs vēt⁹ est. Idē habetur Luce. xij. & mat. xxv. Vigilate qa nescitis diē nec̄ horā. Propterea incertā voluit de⁹ nobis eē horā mortis. Primo qdē vt homo viuat purį⁹: qa vt dicit Cyprian⁹. Quā lē te inuenit dīs cū vocat: talē parię te iudicat. de pœ. di. j. nunqd. Stultū autē est viuere in illo statu: in quo qs non vellet mori. Et cū de momēto in momētum hoc posset accidere: rō debet vrgere ad pure viuēdum: ꝓpter hmōi incertitudinē. Secda ratio vt hō operet cōtus: & ꝑ cōsequēs vtilius. Si em̄ sciret hō in breui se moriturū: a multis bonis desisteret q̄ cedūt in vtilitatē aliorū: ivt sibi soli vacaret q̄d tñ nō cōgrueret. Vnde cuidā sancto viro: qū fuit ei reuelata mors inde ad certū tps futura: dictū est ei ab angelo. Age q̄d agis: operare q̄d operaris: vt refert Grego. in lib. Dialogor⁹. Tertia rō est vt conuersetur homo humanis & injurias: & si scirēt hoies se cito moriturōs: mlti nimis melācholice viuerent: & alios ex hoc amaricarent: & tędiarēt. Primæ duæ rationes sunt. b. Tho. in summa. Debet autē ipsa mors expectari nō solū patiēter: sed lętāter q̄d faciebat Pū. ꝓ hoc orans & dicēs. Educ de carcere aīmā meam. Vbi pōt notari triplex causa siue rō: quare mors nō debet timeri sed desiderari. & prima est: ga ivita ꝑsenti aīa in corpore manet vt in illo loco obscuro tedioso & periculoso cuiusmodi est carcer. Tenebris em̄ inuoluimur ait Iob. c. xxxvij. Miserię replemur & laboribus, iuxta illud Eccl'as. ij. Cūcti dies eius laborib⁹ &: erūnis pleni sunt. Periculis subiacemur mortis criminalis & infernalis sicut q̄ stat in carcere est multoties in periculo vitæ. Propter q̄d clamabat apl's. Infœlix ego hō qs me liberabit de corpe mortis hui⁹? Hęc pā. Pericula inserni iuenerunt me. Secda rō mortē lętāter expectādi est: ꝓpter plenioremet acutiorē diuinor⁹ er dei laudationē. Vñ sudit. Vt confiteatur noi tuo. Nō em̄ aīa cōfitēt deo & laudat eū & cōtēplat: vt velit, ꝓpt' grauamē corpis. vñ dr. Sap. ix. Corpus q̄d' corrūpit: aggrauat aiam: & deprimit terrena ihabitatio sensum multa cogitātē. Et, ꝓpter ħ hea. Andreas pendens in cruce orabat liberari ad hmōi onere. ſ. corpis: q̄d aliq̄n a contēplatione impediebat, ꝓpter necessaria vitę.

Mors nō est timenda triplici ratione

Ro. viij

Tertia est, ꝓpter bonor⁹ consecutionē: Vñ dicit pā. Me expectāt iusti. ſ. in alia vita. Beati aūt mortui: q̄ ī dño moriūt. Apo. xiiij. Si beati ergo oi bono pleni. Et Señ. mors timēda nō est: quā imortalitas aīę sequit. Sicut aūt reposita est corona iustitię his q diligūt aduentū dei. ſ. p mortē. vt dr. ij. ad Timo. iiij. Ita & timere habet de pœna. q q̄s iuste migrat a ęculo. Vñ cyprian⁹ hoc rephēdēs dicit. Qz ꝓpostert q̄z peruersum est: vt cū volūtatem dñi fieri poſtulemus: qn vocat & accersit nos de hoc mūdo: nō stari voluntatis ei⁹? impio paream⁹? Obnitimur & reluctamur & puicaeiū more seruor⁹: cū tristitia & merore añ spectū dñicum cū tristitia & merore perducimur: exeuntes istinc necessitatis vīculo nō volūtatis obsęgo: & volum⁹ ab eo pręmijs cœlestibus honorari ad quē venim⁹ inuiti. xiij. q. ij. q̄z prępostert. Expectāt debite ipsa mors: si pia præparatio fiat ſm dñi hortamentū dicētis, Lu. xij, Sint lūbi vī pcincti: & lucernę ardentes in manib⁹ vestris: & vos similes hoibus expectātib⁹ dñm suū. Vbi tria possunt notari. Primū est a vitiosis delectationib⁹ abstractio: ibi. Sint lūbi vestri pręcincti. In lūbis em̄: est mot⁹ delectatiōis veneręę, ꝓpter q̄d dicit Iob. xl. Qd' fortitudo ei⁹? scilicet diaboli ē in lūbis ei⁹? Cinctura aūt est q̄da restrictio lūbor⁹: signās mortificationē delectationis. Secm est in opib⁹ seruēs dilectio: ibi. Lucernę ardētes ī manib⁹ vr̄is. Lucerna signat mentē siue conscientiam. Ignis ardēs seruens est charitas. iuxta illud Luc. xij. Ignē veni mittere in terrā. Man⁹ sunt opera. Tertiū: ē viua vigilatio: ibi. Et vos similes ho. ex. vigilant em̄ tales: nō solū in prima vigilia: sed in secda & tertia: & quousq̄ veniat dñs. Est em̄ prima vigilia ętas iuuētutis: secda virilitatis: tertia senectutis: in qualibet autē ętate debet quilibet vigilare in cohęrēdo bonis operib⁹: & expectādo dñi aduentū. Signāter aūt dicit expectātibus. ſ. ꝑ illos q impatiētia mori nolūt expectare: sed ꝑuenire dei aduentū: inferentes sibi ꝑ ipsis mortē: q̄d' nullo mō licet nec̄ ꝓpter quācūq̄ miseriā vel tribulationē mundi euadēdā: vt fecit Saul & armiger su⁹. j. Reg. vlt. Et Caro Romanus dicēs. Vticēsis. Nec̄, ꝓpter pcām quodcūq̄ puniē dū: vt Iudas q laqueo se suspēdit. Act. j. Nec, ꝓpter quod cūq̄ pcām euitādū: vt fecerūt quędam mulieres ne violarētur a quodā tyranno: vt habet ī hist⁹. eccle. Nec propter quācūq̄ alią causam: vt exposse dicit Aug. ī. ſ. de ciui. dei. et xxiij. q. v. si nō licet. Et de hac materia pleni⁹ in secda pte in tractatu de homicidio. Vt em̄ dr Eccl'. xj. Mors & vita a deo sunt. Vñ iferre sibi mortē: est auferre q̄d' dei ꝓpriū est. Nā etsi iudex siue rector iuridice occidit in hoc vt dei minister agit: et ideo non male facit. xxiij. q. v. qui malos. Nec est cōtra id q̄d' dr Sap. j. Deus mortē non fecit. ſ. intelligitur em̄ mortē. i. causam mortis: scilicet peccatū. Vnde subdit. Nec lętatur in perditione viuorum.

Cauēda ē nimia tristitia propter mortē a licatus.

§. X. SECVNDO vt DICTVM ē mors aliorū est æquanimiter tolerāda. Et circa hāc q̄dā ex cōpassiōe ē moderate lugēdū. Ex desperatiōe: a nimia tristitia cauēdū. Ex dilectiōe efficacię subuenīēdum. Quātū ad primū dr Eccl'. xxij. Supra mortuū plora: defecit em lux ei⁹?. Vñ & dauid nō solū mortē sibi dilectissimi sonabāt defleuit: sed & mortē Saulis iimicissimi: q eū psequebat pro eo ꝙ ieiunauit: vt habet. ij. Reg. ſ. Et de beato Ambrosio legitur: ꝙ cum audiebat mortē alicui⁹ sancti viri amare flebat. tum ga ꝑcesserat eū ad præmium: tum ga subtra

Moderate fūt lugēdi mortui

ctum esset a fidelib⁹ tale auxiliū: cū paucissimi boni reperiātur. & Eccl'i. xxxviij. In mortuum produc lachrymas: & quasi dira passus incipe plorare. Nec est eōrio: qd' ait apostolus. ſ. ad Thes. iiij. Nō cōtristemini de dormientibus. i. mortuis: sicut & cęteri qui spem nō habēt. Et illud q̄d' ait Chrys. xij. q. ij. vbicūq̄. ij. Vbicūq̄ sepeliamur: dñi est terra & plenitudo eius. ſm q̄ oportet fieri efficiatur. Lugere aūt & deplorare & lamētari eos: q de hac vita decedunt ex pusillanimitate ꝓtingit. Nam vt dicit Gratianus in. §. immediate seq. Hoc intelligit cum fit per desperationē futurę resurrectiōis: vt patet ex ipsis verbis apostoli. Vel etiā cum inordinate hoc fit: vt a gētilibus clamādo: & lachrymādo: & carnes lacerādo & huiusmodi. Sed pietatis affectu & humanitatis intuitu: mortuos lugere non prohibemur: sicut nonnullos sanctor⁹ aliorq̄ exequijs pias lachrymas impēdisse legimus. vt de beato Martino & Dñico & alijs. Secūdo dicoq̄ nimia tristitia: ꝓpter mortē cuiuscūq̄ est cauēda. vñ Eccl'i. xxxviij. dr. Ne dederis in tristitiā cor tuū. ſ. nimiā: sed repelle eā a te. Nec̄ em̄ est conuersio. ſ. ad vitā: & huic nihil ꝓderis. ſ. mortuo: & teipm pessimabis. Et paulo superius rationem assignās pessimationis dicit. A tristitia em̄ festinat mors. ſ. occoperit virtutē ſ. animi: & tristitia cordis flectit ceruicē. Et ſm hoc: intelligit dictū Cypriani. xiij. q. ij. q̄z ꝓpostert. videlicet. Nobis q̄q̄ ipsis minimis & extremis q̄tiēs reuelatū est: q̄z frequēter arcę manifeste de dei dignatiōe ꝓceptū est: vt cōtestarer assidue: vt publice ꝓdicarē fratres nō esse lugēdos accersiōe dñica de ęculo liberato: cū sciamus illos nō amitti sed ꝓmitti. Loquitur em̄ de lugētib⁹ ex desperatione seu cū nimia tristitia. Nec obstat q̄ filį Israel Moysen defunctū plāxerunt. xxx. dieb⁹. Deut. vlt. Nā vt dicit Gratian⁹ xxv. q. ij. fors non est. Multa permittebant in veteri testamento illis: tāq̄ imperfectis quæ tpe perfectionis. ſ. gratię eliminata sunt. Oia etiā in figurā ꝓtingebāt illis: quæ nūc cessant. Vnde & christus ꝓsolās viduā lugētē defunctum vnigenitū qui portabat ad sepulcrū dixit. Noli flere, Luce. vij. Possunt aūt assignari decē rationes, ꝓpter quas: quis debet & pōt ꝓsolari & nō nimis ꝓtristari. Prima rō est: qa deus vult sic. Nō ergo debes ei⁹? resistere voluntati. Vnde Aug. Nihil ē q̄d' de illa aula summi & ęterni nō egrediat: inuisibilis imperatoris. Ei etiā tu petis in oratiōe, fiat voluntas tua: ga volūtas dei est prima causa oīm rer⁹: nec pōt inuēiri ratio: quare sic vult ſm magistrū in. j. sent. placeat igitur homini quicqd placet deo. Et ob hoc ga placet deo: ait Señ. Secda ratio est: quia quęlibet creatura est dei. Ad Rom. xiiij. Siue viuim⁹ siue morimur: dñi sumus. Et ideo sicut nō debes tristari: si is qui mutuauit aliquid illud repetit: sic nec de morte ꝓximi tui. Vñ dicit Hier. Nil absit tuum: qui dignatus est recipere ꝓprium. Et Aug. dicit. Qui perfecte diligit deū: nō cotristatur de morte cuiuscūq̄. Et Iob. j. Dñs dedit: dñs abstulit &c. Tertia ratio est: quia statutū est hoib⁹ semel mori. ad Heb. ix. Et Bern⁹. dicit sup illud. Proprio filio nō pepercit. Si igitur non pepercit figulo: nūquid parcet figmēro? Si ergo cōe est hoib⁹ mori: non debes cōtristari si filio tuo accidat illud & Ambro. in lib. de bono mortis. Quid absurdius: vt id q̄d' scis oibus esse præscriptū: quasi speciale deplores? Quarta ratio est: quia mors liberat hominē a miseriis huius vitæ. Vñ dicit Salomō Eccl's. ij. Cuncti dies eius laborib⁹ al's doloribus & erūnis pleni sunt: nec per noctem quidē mente requiescit. Et ideo noster saluator: in morte Lazari fecit festū dicens. Lazarus mortuus est & gaudeo. Sed in resuscitatione eius lachrymatus est per cōpassionē: quia reuocabat eum ad miserias huius vitæ. Vñ dicit Augu. in li. de visitatiōe infirmor⁹. O mors desiderabilis: o mors oīm præsentium malorum finis: o mors labor⁹ clausura & quietis initium. Quis posset cogitare tuarū vtilitates beatitudinis? Nam male mori nō est christianor⁹: quor⁹ mors ē viuere in christo. Et ratio est: ga dicit Pā. Apud te est fons vitæ. Quinta ratio est: quia de⁹ oia nouit: & videt quid est melius ꝑ homine. & ideo talis moritur: qui se remaneret ī vita: faceret mala & esset de reprobādis cum sit de electis. vl' si nō esset de electis: fecisset peius. Vñ dicit Sap. iiij. Rapt⁹ est ne malitia immutaret intellectū eius: aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio em̄ nugacitatis obscurat bona &c. Sexta rō est: ga rua accidia & tristitia tibi nocet. & ei nihil ꝓdest, de quo est exēplū. ij. Reg. xij. vbi dicit: ꝙ Dauid donec filį⁹ su⁹ infirmaret: stabat in tristitia & plāctu: post mortē vero filij incipit a se excludere tristitiā & plāctū: & posuit se ad comedendū. Et interrogat⁹ quare hoc feciſſet. Rndit quia ante mortē ei⁹ forte potuisset impetrare a deo per plāctū suum sanitatē filij: qd' nō pōt fieri post mortē.

Roma. vij.

Ioa. xj.

Lcor. x.

Demorte alicui⁹ non ē nimis dolēdū, & rō q̄re non.

Septima ratio est: quia nocet tibi talis tristitia. Ideo dicit Eccl'i. xxxviij. Ne dederis in tristitia cor tuū: sed repelle eā a te: & memēto nouissimor⁹. Noli obliuiſci. Nec̄ em̄ ē reuersio illius: & huic nihil proderis: & teipm pessimabis. dum em̄ homo tāta tristitia absorbet: ain nō habet liberę ad orādū, ꝑ eo quē luget. Octaua rō est: ga multi sunt qui dānant, ꝓpter amorē amicor⁹: qa ſm Aug. sup Gen. ad lterā. Sepe offendit de⁹: ne offendat amic⁹. Multi em̄ dānātur, ꝓpter filios vel vxores & simul. Et ideo cū hoc sit tibi incertū: an si vixisset filius tuus: ipse fuisset cā dānationis tuæ: ideo non debes tristari. Nona rō est: quia resurget. Vñ apl's. ſ. ad Thes. iiij. Nō contristemini de dormientib⁹?: si cut cæterę gētes q̄ spē nō hnt. & xiij. q. ij. q̄z præpostere. & Ambro. Cessabūt lachrymæ meæ &c. Et io dr. Eccl'i. xxij. Modicū plora sup mortuū. Decima rō est: quia si ipe qui mortu⁹ est: reperit se in bono loco debes lętari: qa orabit pro te. Aug. Sic em̄ amici nr̄i a torrēte voluptatis inebriātur: vt nr̄i nō obliuiſcātur. Tertio: mortuis est efficaciter subueniēdū. Vñ Eccl'i. xxxviij. dr. Cōtege corp⁹ illi⁹? scilicet mortui: & nō despicias sepultura illi⁹?. Vñ & Tobi. mul tū deo placuit i sepeliēdo mortuos. Sed nō min⁹ subueniē dū est aię orādo: & alia bona ꝑ ipa faciendo. Et ad ħ facit q̄d' dr. xiij. q. ij. q. diuina. Qui diuina vocatiōe ab hac vita recedūt: cū psalmis tm̄modo & psall̄ētiū vocib⁹ debēt ad sepulcrū deferri. Sufficiat autē: q̄ in spe resurrectiōis christianor⁹: corporib⁹ famulatus diuinor⁹ impēdit cāticor⁹.

Mortuis ē subueniendum.

§. XI. TERTIVM PRINCIPALE

q̄ mors est frequēter memorāda. Vñ dicit Eccl'i. xxxviij. in persona mortui, Memor esto iudicij mei (ſ. mortis) sic enim erit & tuum: mihi heri & tibi hodie. Hinc & Plato. Summa sapientia est: meditatio mortis. Valet em̄ ad multa huiusmodi recordatio: ꝓpter q̄d' dicit. Eccl's. vij. Meli⁹ est ire ad domū luctus: q̄z ad domū cōuiuij. In illa em̄ finis cūctorū admonetur hominū: & viuēs cogitat quid futur⁹ sit. Et primo quidem valet: ad mūdi contemptum. Iuxta illud Hierony. ad Paulinū. Facile contēnit omnia: q sem per cogitat se esse moriturū. Contēnit sane memorās mortem carnis delicias: cum sit a vermibus cōsumenda. Iuxta illud Eccl'i. x. Cum moritur homo: hæreditabit serpentes & bestias & vermes. Cōtēnit mūdi honorificentias: quia vt dicit Pā. Cum interierit (scilicet homo) non sumet oia: nec̄ descender cum eo gloria dom⁹ eius. Vnde & Basilius ad reprimendum motum elationis & gloriæ: cū in diebus ꝓcessionis in pontificalib⁹ eēt ornatus: ordinauit aliquē ex suis familiarib⁹ sibi debere dicere. Pater iube ꝑsici sepulcrum tuum: quia nescis quando moriturus es. Cōtēnit talis mundi diuitias: cum ex eis nihil valeat portare. Iuxta illud Iob. Djues cum dormierit nihil secū afferet: aperiet oculos suos & nihil inueniet. Secūo: valet mortis recordatio ad labores sufferendū. Iob. iij. Quasi effodiētes thesaurum: gaudent nimis vehementer cū inuenerint sepulcrū. Effodiētes thesaurū multū laborāt: vt inueniāt ipm quē sume desiderār. Et quia antiqui in sepulcris suis faciebāt thesauros abscōdere: ideo tales effodientes cū inueniūt sepulcrū gaudent: nihil curantes de labore: sperātes q̄z citissime ad thesaurū quā optabāt puenire viso sepulcro. Sic desiderātes thesaurū supernæ vitæ: cū considerāt q̄ per mortē cito ipm cōsequunt: fortiores reddūtur ad labores & passiones: intelligētes illud apl'i. ad Ro. viij. Nō sunt ꝓdignæ passiones hui⁹? tpis: ad futurā gloriā q̄ reuelabit in nobis. Hinc & Aug. in sermone. Quicqd ſquit pro nōie christi: si vinci pōt tolerabile est: si vinci nō pōt migrare hinc faciat: non aufert. sed accelerat ipsam requiem: ipsam dulcedinē: quæ cū venerit sine fine erit. Valet tertio ad pcām cauēdū vt dr Eccl'i. vij. In oib⁹ operibus tuis memorare nouissima tua: & in ęternū nō peccabis. Sicut econuerso dicitur Threñ. j. Sordes ei⁹? in pedib⁹ eius, sordes peccator⁹ ei⁹?. ſ. animæ in pedibus. ſ. affectū. Nec est recordata finis sui. Cum enim quis considerat mortē: delectationē oēm peccati deficere sentit. Et cū punitionē audit: dicēte dño Apoc. xviij. Quātum glorificauit se & in delicijs fuit: tantū date ei tormen-

Memoria mortis valet.

Iob. xxvij.

Figura perpulcra.

tum & luctū: cauet sibi a pctō. Et ad hoc Ioan. Damas. ponit talē similitudinē. Quidā dum a facie vnicornis: ne ab eo deuoraretur velocius fugeret: in quoddam baratrū magnum cecidit. Dū aūt caderet manibus arbusculā quandā apprehendit: & in basi quadam lubrica & instabili pedes fixit. Respiciens vero vidit duos mures: vnū albū & alterum nigrū incessanter radicē arbusculæ quā apprehenderat corrodentes: & iam prope erat vt ipsam abscinderent. In fundo autem baratri vidit draconē terribilē spirantem ignē: & aperto ore ipm deuorare cupientem. Super basem vero: vbi comitantē tenebat vidit quatuor aspidum capita inde prodeuntium. Eleuans aut̄ oculos vidit exiguum mellis de ramis illi⁹ arbusculæ exire: oblitusq; periculi in quo vndiq; positus erat seipsum dulcedini illius modici mellis totū dedit. Quis igitur hominē istum nō iudicaret insanū qui ita attendit ad illud modicū delectationis habendū: q; tam multiplicis periculi obliuiscit: tāq; cœcus esset ac ipm nō videret. Et ideo orabat p̄. dicēs. Illumina oculos meos ne vnq; obdor. in morte. i. in cōsideratione & memoria mortis. Ne quādo dicat inimicus meus. s. diabolus: ꝺ præualui aduersus eum. s. p pcm̄. Vnicornis igit mortis tenet figurā: quæ hoies semper ꝑsequit & apprehendere cupit. Vñ dicit. Iob. xxxix. Nūquid volet rhinoceros seruire tibi. Rhinoceros ē vnicornis: & iste nō vult alicui seruire: qa mors nemini vult subiici vel parcere: ita vt elephantem etiam cornu in vētrem figens interimat: qa scilicet mors: quēcūq; virtute vel sciētia vel pcte magnū interemit. Baratrū siue fossatū mūdus est: oibus malis plenus. Arbuscula vniuscuiusq; est vita: quę per horas diei & noctis quasi per murem album & nigrum incessanter consumitur & incisioni appropinquat. Basis quatuor aspidū corp⁹ est ex quatuor elementis cōpositū: quib⁹ inordinatis corpis cōpago dissoluit. Draco terribilis: est infern⁹ cūctos deuorare cupiēs. Dulcedo ramusculi mellea: est delectatio fallax mūdi: p quā hō seducit ne suū periculum intueatur. Et sic dū mundi delectationib⁹ vacat: & se moriturū nō cōsiderat: cōsumpta radice arbusculę & base destructa: in fossatū cadit: & ibi desideriū pctōr⁹ peribit. Sed dū mortē bene recogitat propinquā mel dimittit delectatiōis mūdanę: & pcm̄ & periculū euadit. Et ideo dicitur Eccl'i. xxxvij. Memēto nouissimorum tuor⁹ & noli obliuisci. Et sic pōt intelligi illud a saluatore nostro parabolice dictum. Recūbe in nouissimo loco. Luce. xiiij. ideſt requiesce in consideratione mortis.

Mūdus est barathrum.

§. XII. NOTA QVOD TRIPLEX

est mors spiritualis: scilicet

¶Mors criminalis indefectionis.
¶Mors claustralis conuersationis.
¶Mors infernalis cruciationis.

De mor te criminali.

Quātū ad primū dicit Ezechie. xviij. Anima quę peccauerit ipa morietur. Per peccatū homo occidit aiam suam. Vbi nota: q; peccator assimilatur mortuo ꝓpter tria. s. primo propter cōsimilē defectum: ꝓpter simile effectum: ꝓpter cōsimilē aspectū. De primo moriēte corpore: talis est processus in deficiendo. Primo corp⁹ distēperat & discrasiatur. Secꝺo infirmat. Tertio morit. Quarto: portat extra domum. Quinto sepelitur. Sexto a vermibus cōsumitur. Isto modo anima primo distēperat & discrasiatur: per tētationē & cogitationem de peccato. Secūꝺo, infirmatur: p comitantē delectationem. Tertio moritur: per cōsensum. Quarto asportatur & elōgatur ab hominibus: per culpæ siue abominationē & diffamationē apud homines. Quinto sepelitur: per malam consuetudinem. Similiter em̄ terra vel lapis superpositus onerat & opprimit corp⁹: vt nō resurgat etiam si posset. Ita mala consuetudo: quę est quædam moles grauissima: opprimens & incitans hoiem ad peccandū. Vñ Aug. viij. lib. confes. c. v. Lex peccati est violentia cōsuetudo: quare trahit & tenet etiā inuit⁹ animus: eo merito quo in eam volens illabitur. Et in eodē libro loquens de statu peccati ante baptismū suū ait. Suspirabam inquit ligatus non ferro alieno: sed mea ferrea voluntate. Velle meū tenebat inimicus: & inde mihi catenā fecerat. Costrinxerat me: quippe ex voluntate peruersa facta libido: & dum seruitur libidini facta est ꝙsuetudo: & dū cōsuetudini non resistitur facta est necessitas. hęc Aug. & hęc cōsuetudo peccandi cōparat sepulturæ Lazari: ſm eundē in

Peccator assimilatur mortuo propter tria.

sermone dñi in mōte lib. i. c. xiij. Et sicut videtis istis maximis & nobilibus: fiūt sepulcra honestissima de marmore vel de alijs lapidib⁹ honestis seu lignis cum picturis & figuris: quę simul ornāt & honorant. Ita istis magnis & potentib⁹ mortuis per peccatum faciūt adulatores sepulcra dealbata & depicta. i. palliantes & ornantes & excusantes: immo cōmēdātes peccata potētum. Quia laudatur peccator in desideriis aiæ suæ: & iniquus benedicit. Et istivis dentur eos honorare & ornare: & ita faciunt: sed tū simul cū hoc onerant & opprimūt miseros: vt nō resurgant per pœnitentiā de peccatis. Vñ multū notat Greg. iiij. moral. c. lxxv. & lxxvj. q; christus tres mortuos suscitauit: puellā in domo: iuuenem in porta. Lazarum i sepulcro. Quartū vero mortuū: discipulo nūciāte cognoscit: sed eū nō suscitat: quia valde difficile est: vt is quē post vsum male consuetudinis: etiā adultimū adulantiū linguę: excipiūt a mētis suę morte reuocetur: de quo etiam bene dicit. Sine mortuos sepelire mortuos suos. Mortui enim mortuos sepeliunt: cū pctōres pctōrē sauorib⁹ præmunt: erat aūt Lazarus mortuus: sed nō sepultus a mortuis: sed a fidelib⁹ mulieribus. Sexto: corpus mortuum a vermib⁹ cōsumitur: & mēs priuata vita gr̄æ a verme cōsciētię desperatiōis & sinalis ipœnitētię: corrodit & mordet. Sic ergo cōuenienter pcm̄ dicit mors ꝓpter cōsimilē defectū vel, pcessum desciēdi: sic em̄ intrat in animam: sicut mors in corpus. Ro. v. Peccatū intrauit in mūdū: & per pcm̄ mors. Secūꝺo ponitur pcm̄ mors: ꝓpter consimilē effectū. Mors nāq; facit corp⁹ rigidū & frigidū & fœtidū: putridū & horridū: terræū atq; pōderosum. Isto mō pcm̄ mortale: facit aiam rigidā & superbā & inobedientē ad deū. Prouer. xvij. Cum obsecrationibus loquit pauper: & diues. i. superb⁹ effabit rigide. Frigidū p inuidiā quā vocat ꝓpheta malitiā. Hiej. Sicut frigidā facit cisterna aquā suā: sic frigidam facit animā malitia sua. Fœtidā per luxuriam. Esaię. xxxiij. Decadauerib⁹ eor⁹ ascēdet fœtor. Putridā per gulæ immoderantiam: per quā sensus & ratio sopiuntur & sepeliūtur: & homo in asinū cōmutat. Hiere. xxij. Sepultura asini sepelietur: putrefactus & ꝑiectus. Terręna per auaritiam quæ nihil sapit nisi terræna: vt dicat tali aiæ: sicut talpæ dixit natura: & serpēti dixit deus. Gen. iij. Terrā comedes cūctis diebꝰ vitæ tuæ. Pigrā p accidiā: quæ nihil boni operatur. Prouer. xiij. Vult & nō vult piger. Et sic cōueniēter pcm̄ vocatur mors: ꝓpter cōsimilē effectū. Ro. vj. Pcm̄ vt appareat pcm̄: p bonū mihi operatū est mortē: vt fiat supra modū peccās pcm̄ p mandatū. Tertio: ꝓpter cōsimilem aspectū. Quārūcumq; em̄ homo fuerit amabilis: pulcher & delicatus: statim post mortem erit horribilis: turpis & abominabilis: & a cōsone hoīm separandus. Sic aia: ante peccatum pulcherrima & formosa esse videtur. iuxta illud Cant. iiij. Tota pulcra es amica mea: & macula non est in te. Sed per pcm̄ spoliatur gratuitis: & vulneratur naturalib⁹: fit fœtida & abominabilis corā deo: vt dicat illud Ezech. xvi. Ad omne caput vitæ: ędificasti signū prostitutiōis tuę: & abominabilē feciſti decorē tuū. Et tūc per peccatū anima misera separatur a cōmunione fidelium: & ab amicitia dei & angelor⁹ bonor⁹. Prouer. xiiij. Miseros facit pp̄los pcm̄. Fatuissim⁹ operarius est ille: qui difficilimis laboribus se fatigat: & tamen nihil stipendij vel mercedis in fine reportat. Quot laboribus & periculis difficilib⁹ se exponūt hoies pro peccato: isti pro voluptatibus: illi ꝓ cupiditatibus: isti ꝓ vanitatib⁹: inexplicabile est dicere. Et quod erit stipendium: certe mortis supplicīū: & infernale suspēdiū. Roma. vi. Stipēdia peccati mors. Et ideo postq; Salomon præmisit Sapi. i. Nolite zelare mortem in errore vitę vestræ: signanter adiunxit. Neq; acquiratis perditionē in operib⁹ manuum vestrarum: quasi di. Nullum aliud lucrum habebitis ꝓ peccatū. Et quia manus est organum organorum hominis: sicut dicitur. iij. de anima ideo male operatiōes quæcūq; homo potest exercere per opera manuum suarum prohibentur.

Pctōr miser.

§ XIII. QVANTVM AD SECVN

dū. Sācta religio figuratiue vocat mors. Vnde vulgariter regulares dicūtur mortui: & ſculares viuētes: tñ malus ſcularis est vere mortuus: & bonus regularis vere viuens. Nā malo ſculari dicit Apoc. iij. Nomē habes q; viuas: & es mortuus es. Et de sanctis dr̄. ij. Cor⁹. vj. Quasi morientes: & ecce viuimus. Mortui aūt sunt pctō: viuētes autem deo in christo Iesu. Quare aūt religiosi mortui dicantur: possunt aliquæ cōgruitates adduci. Primo enim tāq; moriturus condit testamētū suum in quo legat aiam deo: corpus tumulo: facultates habitas & habēdas resignat mūdo. Executores aūt istius testamēti cōstituit ꝑlatos suos: quorū custodiæ: tā corp⁹ suū q; animā tradit. Item moriturus incipit amittere calorē suū naturalē: postea vsum sensuum exteriorum: sicut visus: auditus: & huiusmodi. Tādē vltimo motum suum ꝓpriū: ita q; si moueri debeat de loco ad locum: oportet q; hoc fiat p aliquos, non p seipsum: pannus ei tribuit breuis & incerta mēsura: & sic finaliter absc̄ditur in sepulcro. Isto modo moraliter ingrediēs religionē. Primo amittit oēm calorē naturalē: hoc est oēm amorem carnalem & mūdialem: amicorum & parentū: quo possit a mūdi cōtēptu & a sctā cōrēplatiōe retardari. Secꝺo amittit quasi vsum sensuū exteriorū: p honestā & religiosā custodiā: videlicet visus: audit⁹: tact⁹ &c. Tertio pdit q̄si loq̄lā: p silētiū locis & tpibus cōueniēter seruatū. Silētiū nāq; iuuat: ad mētis refectionē & gratiā cōsequēdā. In cuius figura Zacharias mutus genuit Ioānē. i. gratiā. Luce. i. Quarto pdit motū ꝓpriū videlicet volūtatem: qa nusq; se mouet aut alio vadit: nisi p obediētiā vel licētiā ꝑlatorū. Quinto sibi tribuitur pānus modicus: qa habitus vilis ad necessitatē nō ad superfluitatē. Et sexto: tādē absconditur in claustro q̄si in sepulcro suo: ne p ſculi tumultus a sanctis occupationibus perturbetur. Vñ istis mortuis dicitur. Col. iij. Mortui em̄ estis: & vita vestra absc̄ondita est cum christo.

Religio assimilatur morti.

§. XIIII. QVANTVM AD TER

tiū. dico q; tertia mors est infernalis cruciatiōis. Et hæc est ecōuerso dereliēda. de qua pō. Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos. Ouis est stolidissimū pecus: & iter alias cōditiōes hoc habet: q; si sit i domo accēsa, nullo mō exit ab igne: sed magis ingerit se igni. Sic dānati in inferno: sic effecti sunt stolidi: & malitiā obstinati: q; de inferno: qui est eis quasi dom⁹ accensa nūq; exibūt. Et hęc est mors secūda. Apoc. ij. de qua i pō. Mors pctōr⁹ pessima. Huic cōtraria vita æterna. De qua loquēs Ambr. ita dicit. Ibi est vita sine morte: dies sine nocte: gaudiū sine merore: tranquillitas sine labore: fortitudo sine debilitate: rectitudo sine peruersitate: pulcritudo sine deformitate: veritas sine fallitate: charitas sine inuidia: fœlicitas sine miseria. Itē querit: vtrū sit licitū ab aliquo moriēte: recrere q; reueleri ei statū suū post mortē? Rndit de hoc beat. Tho. in quadā q̄stiōe de quodlibetis. Qd' cū pcm̄ sit p̄ naturā: vt pater p Damas. in. ij. lib. Requirere impletionē naturalis desiderij non est pcm̄: nisi aliqua inordinatio adiūgat: sicut patet in sumptione cibi & por⁹: hō autē naturaliter scire desiderat. Vnde si requirat alicuius rei notitiam. nō est pcm̄: nisi forte p accidēs: hoc est p aliquā inordinationē adiūctā: puta si per studium alicuius sciētię aliquis impediatur ab officio pdicatiōis debitæ: vt ꝓpter studiū geometriæ: aut etiā si quis iquirat aliquid cognoscere superbe & p̄sumptuose: aut si qua alia inordinatio circa hoc cōtingat. Nulla autem inordinatio in hac inquisitione videt: si quis inquirat a moriente cognoscere statū eius post mortē: subiiciendo tamē hoc diuino iudicio. Vnde nulla ratio esse videtur: quare debeat dici hoc esse peccatū: nisi forte ex dubitatione fidei de futuro statu: quasi dubitando inquirat.

Regrere ab aliq̄ vt reueleſtatū ſuū: post mortē an ſit ſalua tum.

¶De tribus nouissimis mortis. Cap. ij.

Demor te infernali.

TRIA SVNT NOVISSIMA

in morte: & ideo dicit in plurali: memorare nouissima. Primū est aię separatio. Secꝺm: est separate ad deū pūtatio. Tertiū: est pūtate sentētiæ illatio. Quātū ad primū sciēdū: q; in separatiōe aię a corpore: cōiter supuenit multiplex bellū durū & grauissimū: qd' christ⁹ ſinuauit sub ſimilitudine obſidionis Hierosolymæ dicēs. Circūdabūt te inimici tui vallo: & coangustabunt te vndiq; & ad terram ꝓsternēt te. Luce. xix. Et ratio nē assignat dicēs. Eo q; non cognoueris rēpus visitationis tuæ. s. recipiendo christum p gratiā & dilectionē. Et in prędictis verbis notatur triplex bellātiū genus: cōtra animæ ciuitatem in nouissimo. s. separationis eius a corpore.

Triplex ge

¶Primū: est dæmoniorū infestatio. ibi. Circundabunt te.
¶Secundum: est propinquorum molestatio. ibi: & coan-

gustabunt te.

nus bel lātium.

¶Tertium: est sensuum fatigatio. ibi. & ad terram prosternent te.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

dicit Greg. in Homel. ipsi⁹ euāgelij: q; diabol⁹ ꝑcipue aggredit hominē in fine grauissime & astutissime tētās: sciēs plus tpis nō sibi restare ad seducēdū. Et in hui⁹ figurā dixit dñs antiquo serpēti. Tu insidiaberis calcaneo ei⁹. s. creatura rōnalis: cui⁹ calcaneus corporalis est extremitas corporis finē vitę designās. Et sicut serpens in cauda dicit habere venenū: ita in fine hoīs: tentatiōes oīs malitiæ fugerit. Et de hoc pō. xvj. Inimici mei aiam meā circūdederūt: adipem suum concluserūr: os eor⁹ locutū est superbiā. Inimici nostri maximi sunt dæmones: & hi aiam vallo circūdant: cū pcta cōmissa ante mentē ponūt: vel diuersa tentamenta suggerunt hincinde. Adipē suū cōcludūt: quia abū dārē malitiā suā in aiam includere quærūt. Os eor⁹ loquitur superbiā: dū videlicet de infidelitate vel de desperationis crudelitate: vel de cōfessionis taciturnitate moriētem tentāt: quæ oia ad superbiā pertinēt. Cū em̄ sciat: quia sine fide impossibile est placere deo. Heb. xj. Et dubius in fide sit infidelis. extra de hęr. dubius. Ideo ad dubitandum de fide conatur inducere. Sed dicit Apoca. ij. Esto fidelis vsq; ad mortē. s. inclusiue & dabo tibi coronā vitæ. Vnde legitur de quodā magno doctore q; cū esset in extremis cōstiturus: diabolus aduenies suggerēdo: cæpit alloqui mentē ei⁹: & quærere qd ipse crederet. Rndit aūt ille cogitationi talī: se credere qd' credebat eccl'ia. Et vlterius ille q̄siuit quid eccl'ia crederet: & respōdet articulos qui in symbolo cōtinētur. s. deū trinum & vnū dei filiū: a virgine cōceptū & natum & hmōi. Cui subdidit suggestio diabolica. Nonne philosophia q̄ ſm rōnē est vt didicisti: docet hoc impossibile fore. Et sic intrās ipse disputationem sup hmōi: existimās, ꝓpria virtute rōnis illā expellere: in incredulitatē incidit & mortuus est. Inde ad paucū tēpus alius doctor infirmatus ad mortē: cui apparēs prędict⁹ mortu⁹: quia sibi familiaris & not⁹ interrogauit de fide sua ne forte erraret. Cui ille respondit. Credo: quod credit sancta mater eccl'esia. Et ille. Quid credit eccl'esia? Rndit infirm⁹. id quod ego credo. At ille iterū inquit: & tu quid credis? Rndit idē quod prius. s. qd' credit eccl'esia. Et sic pluries interrogando: nunq; potuit eū de prædictis terminis educere: nec in desperationē ponere: propter qd' demū ille mortuus exclamans dixit. Heu mihi quare nō sic feci in infirmitate mea vltima: volui dispurare cū diabolo: confidēs ex superbia mea de ꝓprio ingenio: ex quo succubui de fide dubitans: & ꝓpter hoc ęternaliter dānatus sum. Ponūt autem & isti inimici dęmones aliā obsidionem & vallū. s. desperationis: & certe periculosa est desperatio: vt dicit. ij. Reg. ij. immo nil periculosius & ideo per maxime de desperatione tentat. Quod etiā fecit erga beatū Bern. Nam vt habetur in eius legenda: in graui infirmitate cōstituto superuenit sibi tentatio desperationis de sua salute: considerans se in multa negligentia deo seruisse: & se nil quasi boni feciſſe: vnde tm̄ prædium gloriæ recipere deberet: sed illustrat⁹ a deo respondit tentatori. Fateor nil feciſſe dignum tanto prędio: sed christ⁹ dei filius duplici rōne illud obtinet. s. merito passionis: & ratione hęreditariæ successiōis: qa naturalis filius dei: ipse vna rōne cōtētus est tm̄ possidere. s. inquantū filius: merito aūt passionis spero mihi certitudinaliter velle alargiri. Sicq; confusus est inimicus: & nō ꝑualuit cōtra eum: sicut contra Cain qui dixit: maior est iniquitas mea: q̄ vt veniā merear. Gen. iij. Et sicut Iudas: qui laqueo se suspēdit. Aliquos inducit ad taciturnitatem cōfessionis alicuius peccati: vel ad nō restituēdum. Taciturnitas aūt talis ex superbia oritur: vt dicit de pœni. di. j. quis aliq̄. §. taciturnitas. Vnde in vitis patrum legit: q; cuidā ꝓbo religioso in infirmitate cōstituto: apparuerunt duo dæmones in forma angelor⁹ bonorum dicētes se missos a deo: vt portarēt aniā eius ad cœlū: sed ita grauē reperiebant q; nō possent deferre. Nihilomin⁹ darent sibi modū ad alleuiandū peccata sua: videlicet vt exinde teneret silētium firmissimum. Quibus recedētibus illis: nulli loquebatur nec respondebat. Quod perpendēs quidam sanctus vir & expertus visitans eū cæpit admonere: ne pmitteret se dæcipi a diabolo: qui se aliq̄n transformat in angelum

Despe ratione nil peri culosi⁹.

Marth. xxvij.

Exēplū ex vitis patrū.

Iucis. Ex cuius verbis illuminatus locutus est: & reuelauit quomodo sibi apparuerant illi duo: & quid dixerāt: & ꝙ postea recordatus fuerat de quodam peccato mortali cōmisso in sæculo: de quo nūcꝙ cōfessus fuerat ex obliuione quod subito confessus est: als fuisset dānatus. & sic detectę sunt inimicoꝝ insidiæ. Sic igit circūdabūt te inimici tui: vallo tētationum in fine. Nā & ad christū accessit in cruce pendentē: sicut ipse ait Ioan. xiij. Venit eñ ides veniet princeps mundi huius ides diabolus: & in me non habet quicꝙ. i. peccati. Sed & beatus Martinus cū ipsum vidisset in extremis constitutus, ait. Quid hic adstas cruēta bestia &c. Quāuis ergo graues sint eius tentationes: tamen qui recte viuit & verū membrum christi est: ipse qui caput est nostrum pro eius pugnat & vincit: sicut & ipse ait. Confidite quia vici mundum, i. peccata & tentationes mundi.

Io. xvj.

§ II. QVANTVM AD SECVNdū. Aliud genus bellātiū inimicoꝝ: est multitudo consanguineoꝝ: de quibꝰ dicit Mich. vij. Inimici hoīs domestici eius. i. consanguinei: & illi multum coangustant. Primo qdē: qa durū est sibi deserere filios & vxorē & alios quos inordinate diligit. Vñ Augu. de sero pœnitēte ait. Quem morbꝰ vrget: & pœna terret: ad verā vitā venit satisfactionē: maxime cū filiꝰ quos illicite dilexit sint pītes: & vxor & mūdus ad se vocet. de pœni. dis. vij. nullus. Et frequēter ex inordinato amore filioꝝ: potius volūt perdere aiam ꝙꝫ aliena restituere ne pauperes remanēāt. Vnde de quodam vsurario legit i infirmitate cōstituto: ꝙ cū filiꝰ psuaderēt ad restituēdum. Ille rñdit: ꝙ si hoc ageret ad hospitale eos re oporteret. Morit igit sine restitutione facta: post mortē vnus filiꝰ totā partē sibi cōtingētē restituit: & dei seruitio se mācipauit. Alter vero retinuit suā partē mūdanis dedit⁹: & inde ad modicū mortuus est. Quadā autē die cum oraret ille qui restituerat: vidit terrā aperiri: & in centro ignē infernalē, ibiq; iacere filiū sup patrē, alterq; alterum maledicere: pater filiū eo ꝙ amore eius illicite acquisierat nec satisfecerat. Filius patrē: eo ꝙ talia male ablata sibi dimiserat. Coāgustāt tales inimici domestici morientem in quātum vnus quærit sibi legari tm: alius tm: & tota eorū solicitudo est de lana, nō de aia. Aliqñ etiā incipiunt eua cuare capsas: quod videns infirmus nō parū angustiatur: & de euentu familiæ suæ. Coāgustāt aliqn: quia volentem de suis disponere nō pmittūt: nec ad eum ingredi dōctum religiosum: ne forte faceret sibi cōscięntiam de restitutiōe: vel eleemosynis pauperibꝰ dādis: decipiūt eum dicētes: cito sanandū: cum tm sit periculū. Medicus etiā qui vt domesticus assumitur: nō seruat præceptū ecclesiæ. de pœni. & remiss. cū infirmitas: quia nō admonet primo vt mittat pro cōfessore. Et ideo bene dicit Hie. ix. Vnusquisq; se a pximo suo custodiat: & in omni fratre suo nō habeat fiduciam: quia omnis frater supplātās supplantabit &c.

Quō cō sanguinei bellant cōtra moriētes.

Historia vsurarioꝝ.

§. III. QVANTVM AD TERTIum. inimici nostri domestici sunt sensus nostri figurati: ꝙ qnq; fratres diuitis epulonis: de qbꝰ Pś. lvij. Eripe me de inimicis meis deus meꝰ. Vtiq; inimici nostri sunt: qui furantur præciosissima. s. animā Threñ. iij. Oculus meus deprædatus est aiam meam: & sic de aliis. Isti aūt cū organis suis laborāt & paulatim deficiunt: & ita animā defatigāt vt vix valeat infirmus aliquid de salute cogitare: sed quo modo possit sanari & habere gustū ciboꝝ & hmōi. Vnde Pś. vj. Nō est in morte qui memor sit tui. Demum ad terram, pternūt dolores ipi corporis. Et sicut arbor magna: quæ habet plures radices in terra multū defixas: cū per securim inciditur: magno impetu, pternit ad terrā. Ita cum anima separat a corpore per securim mortis: cū extrahere habeat oēs potērias & vitā ab organis corporis: fit hoc cū maxima violētia & dolore: & pcipue in peccatoribꝰ. Vñ Eccli. xli. dr. O mors ꝙ amara est memoria tua: hoi pacem habenti in substātijs suis viro quieto &c. Sed electos suos in hmōi bello humoꝝ: ad seinuicē bellātiū deus mirabili ter cōsolatur. vnde Grego. in. iij. Dial. dicit. Iusti aliqn in morte sua sctoꝝ pręcedētiū visiones aspiciūt: ne ipsam mortis suę pœnalem sentētiam ptimescāt: & sine dolore & formidinis fatigatiōe soluant. Et aliqñ sanctos eis apparētes aspiciūt. Exemplum de pręsbytero qui dixit sorori. Tolle igniculū: adhuc foculus est: cui apparuerūt apli Petrus & Paulus. c. xij. in. iiij. Dial. Aliqñ angelos vidēt, exemplum in Stephano. c. xxix. i eo. lib. iij. Et de beato Nicolao epo. Aliqn vident virginē Mariā. Exēplum de Musa. c. xxvij. lib. iij. Aliqñ dñm nīm Iesum christū. exēplū de Tharsilla. c. xvj. eo. lib. iij. Aliqñ sentiūtur cœlestes melodiæ: & odor sentiť & lux videť: sicut in seruulo paralytico. c. xv. eo. lib. iij. Ecōtrario: mali in morte vident dęmones eum magno ipetu & violentia extrahētes aiam de corpore vel deuorātes: sicut habet in vitis patrū. & in. iij. Dial. de hęremita hypocrita: qui dixit se paulatim absorberi a dracone &c. Memorare ergo istud primum nouissimum.

De sensuū fatigatiōe.

§. IIII. SECVNDVM NOVISSImū aię sepatę ē ante deū pītatio: vt eñ dicit apls ad Heb. ix. Statutū est hoīb⁹ semel mori: & post hoc iudiciū: iudiciū. s. particulare discussiōis de aia q ei pītať. Vñ pś. Deus iudiciū tuum regi da. i. o deus pater da. i. dabis iudicium. s. discussionis & examinationis. regi. s. christo qui est rex regū & dns dnantiū. Et infra. Iudicare. i. ad iudicā dū populū tuū in iustitia. Ante ipm oportet nospītari. iuxta illud apli Rom. xiij. Oēs stabim⁹ ante tribunal iudicis christi. Et. ij. Cor. v. Omes nos manifestari oportet ante tribunal christi. Et quia vt dicit Greg. Qualis quisq; hinc egreditur talis in iudicio præsentabiť. dist. xxv. qualis. Ideo vt dicit sapiēs. Eccli. xviij. Ante iudicium para iustitiā. i. opera iusta cū qbꝰ cōpareas. Nā oia alia te deserūt: nisi opera tua. Apoc. xiij. Opera illoꝝ. s. mortuoꝝ sequūtur illos. Vnde Io. damas. circa hoc ponit similitudinē talem. Fuit qdā hās tres amicos: vnū diligebat plus ꝙꝫ se: aliū sicut se: tertiū minus se: & satis parū. Hic cū fuisset citatus a dño suo ad rndēdū in curia sup factis suis: vñ sibi periculū mortis imminebat: accessit ad primū: rogās vt cū eo iret & eū iuuaret. q rndit se nō posse, ppter alias occupationes: tn propter amicitiā suā si sniam mortis acciperet: daret ei saccū cilicinū ad eū inuoluēdū. Ad aliū accedēs, p simili causa: etiā ille se excusauit: sed tn, ppter amicitiā eum assōciaret vsq; ad curiā. Ad tertiū accedēs cū verecūdia & pfusione: qa parū dilexerat: rogauit similiter vt eū associarer. Cui ille. Licet parum mihi dilectionis ostēderis: nihilominꝰ no lo te deserere: sed ad iudicē tecū volo venire & p te loqui. Hō hic significat quēlibet pctōrē: q habet tres amicos: mūdū quē diligit magis ꝙꝫ se. i. salutē suā: cōsanguineos sic diligit vt se: & aliqua bona opera: q tn parua sunt: & cū modica affectiōe facta. Cū aūt citatur p mortē a dño: & multū habet timere de snia dāda: vtiq; mūdꝰ nimis amatꝰ ab ipo nō comitatur eū: sed dat sibi, p cadauere cooperiēdo saccū vilem. Cōsanguinei etiā nō vadūt ad iudiciū ad intercedēdū, p eo: sed associāt vsq; ad ecclesiā sunꝰ. Sed bona opera eū comitātur. & si sunt facta in charitate eum defendūt. Vnde Amb. Nō sunt hoīs bona: quę secū ferre nō pōt. s. tēporalia. Sola mia comes ē desiderioꝝ. Cū igit aia deo pręsentať exigit rō ab ea. sm ꝙ parabolice habeť Matt. xviij. de rege qui voluit rōnem ponere cum seruis suis.

De secundo nouissimo.

De ghē rōred dēda.

¶ Et primo: ponit rationem de bonis naturalibus.
¶ Secundo: ponit rationem de bonis spiritualibus.
¶ Tertio: ponit rationem de bonis temporalibus.
¶ Quarto: ponit rationē de peccatis admissis & dimissis.
¶ Quinto: ponit rationem de faciendis omissis.
¶ Sexto: ponit rationem de subditis commissis.

Quantū ad primū dicit apls. i. Cor. iiij. Quid habes qđ nō accepisti? q. d. nihil. Ipse eñ deus te fecit quātū ad corpus: & possedit quātū ad vitę cōseruationē: & creauit quātū ad aiam. Deut. xxxij. Sūt autē bona naturalia figurata per talēta plura vel pauciora cōmissa a dño seruis suis ad lucrificādū: vt habetur parabolice Mat. xxv. nā vni dedit quinqꝫ talēta: alteri duo: alij vnū tm. Et post certū tps venies: vocauit eos vt rōnē redderēt de lucro. Vnū igit talētum pōt dici esse liberū arbitriū: qđ oīb⁹ datť adultis: nisi fatuis qui nō habēt reddere rōnē. Et hoc solo sine sanitate corporis & alijs bonis rpalib⁹ pōt multa facere. s. ad gratiā se pparare si eā nō haber. Et certū est: sm beatū Tho. in iij. ꝙ nulli eā subtrahit faciēti qđ in se est: & receptā pōt & deber augmētare. Vñ Eccli. xv. dr. Deus creauit hoiem: & reliquit eū in manu cōsilij sui. i. ptāte arbitrij: posuit añ eū malū & bonū: ad qđ voluerit extēdat manū suā. Duo talēta sunt liberū arbitriū quo ad aiam: & valitudo corporis q a deo dāť. Vñ Pś. xxvj. Dns illuminatio mea. i. causa illuminationis

Nota si militer dicē.

Compatio gratiæ.

luminatiōis quo ad aiam & rōnē: & salus mea quo ad corporis sanitatē: & certe magnū est istud talētū: qa vt dr Eccli. xxx. Nō est cēsus sup cēsū salutis corporis. Quinq; vero talēta intellectiua acuta ad inuestigandū: & memorativa tenax ad recordādū: estimativa ad arbitrādum: imaginativa fortis ad phātasiādū: sensitiua exterior ad exercitandū. Rō igit exigeť de intellectiua: si circa vana & curiosa se exercuit: qa tūc demerit aut circa diuina pcepta: qa tunc lucratus est merita. Vñ Eccli. iij. In pluribus operibus eius ne fueris curiosus: sed quę tibi prcepit deꝰ: illa cogita semper. De memoria ingreť, si fuerit occupata ad recolēdū iniurias ob vindictā cōtra illud. Ne memoreris iniuriæ. Leuit. xix. Aut ad recolēdū diuina beneficia. sm exēplū Esa. lxij. dicētis Misericordiā dñi recordabor. Tūc eñ lucrať. De æstimativa iūcta cū ratione: si se estimauit supra se: nā tūc multū perdidit, ad Gal. vj. Qui se existimat aliqd esse: cū nihil sit: ipe se seducit. Sed habēdo rectā estimationē de futuro pmio p pœnas cōsequēdo: & principaliter virtute dei multum lucrať. Sic faciebat apls dicēs ad Rom. viij. Existimo ꝙ nō sunt cōdignę passiones hui⁹ tpis: ad futurā gloriā: quę reuelabitur in nobis. De imaginativa cū intellectu iūcta: ad phātasiādū circa scripturaꝝ cōcordātiā. Pś. xlj. Abyssus abyssum inuocat. Ab altitudine phantasię. i. vetus testamētū vbi est abyssus quasi infinitæ sapientię: inuocat abyssū noui testamēti: & ecōuerso: qa vnū reddit testimoniū alteri. Et abyssus cui par inuocat abyssum penarū ex testimonio scripturarum: qđ phātasię altitudo cōcernit: & sic lucrať. De sensitiua exteriori exigeť rario: si vsus est rōnabiliter nō pueriliter. Vñ apls. j. ad Cor. xiij. Nolite pueri effici sensib⁹. sed malitia paruuli estote. i. nō vtēdo ad malitias pctōrꝝ. Qui vero duo talenta accepit. s. sanū sensum seu intellectū: & corpus: exigeť rō si intellectu & attētiōe fecit ofones & audiuit diuina: & si corpus spiritui subiecit per abstinentias moderatas: tn sm illud Rom. xij. Exhibeatis corpora vra hostiā viuētē: sanctā: deo placētē. Qui vo vnū tm accipit: etiā si illud nō multiplicauerit prparādo se ad gratiā & viuēdo sm eā: vt malus & piger cōdēnabiť. Qui vo accepta multiplicauerit: bñ vtendo dicet ei. Euge serue bone & fidelis &c. Mat. xxv. De bonis spūalibus exigeť rō: quę vtiq; dātur a deo. j. Cor. xij. Vnicuiq; datur. s. a deo manifestatio spūs ad vtilitatē. Et hæc sunt decē figurata p decē mnas: quas hō nobilis dedit vni ex seruis suis: alteri dās qnq; alteri vnā vt negotiarentur cū eis: vt habeť Luce. xix. parabolice. Nouē ex his sunt gręgratis datę cōmunes bonis & malis: quas enūerat apls. j. Cor. xij. Diuisiones gratiarū sunt &c. Decima grā q est oibus vtilior: est gratia gratū faciēs. Hæc dať cuilibet in baptismo: nisi ponat obstaculū. Sed gręgratis datę: oēs non dātur simul vni cōiter: sed alicui plures: alicui pauciores: alicui aūt danť oēs simul cū grā gratū faciēte: vt bto Dionys. habuit eñ sermonē sapiēię. s. ad loquēdū sapide & altę de diuinis. Sermonē scięntiæ: ad loquēdū efficaciter de humanis & moralibus. Habuit & fidē. i. quādā certitudinem credēdoꝝ: qđ ostēdit in disputatione cōtra hęreticos: pręcipue in charta in ignē missa & illesa. Gratia sanitatum ei nō defuit: qa plurimos ex varijs lāguoribus sanauit. Operatio virtutū i eo refulsit. i. insigniū miraculoꝝ: vt resuscitatio mortuoꝝ. Propheriā se habere ostendit reuelatione occultoꝝ: vt de cōuersione cuiusdam hæretici depurati ad mortē. Discretio spirituū ei adfuit: in cognoscēdo insidias dęmonū sibi apparētiū. Genus linguarū: & pcipue intelligendo idioma alioꝝ sibi ignotū. Interpretatio quoq; sermonum in eo fuit ostēsa: ꝙ mirabiliter & suauiter exponebat mysteria scripturarū vñ plures libros postillauit. Habuit & gratiā gratū faciētē: vt patet ex sanctitate ei⁹ & operib⁹ virtuosis: de vsu earū exigeť rō. Nā qui tm minā vnā recipit. i. gratiā gratū faciētē reddere habet rōnē: nō solū si cōseruauit: sed & si augmētauit p exercitiū vtutū. Propter qđ dicebat apls. ij. ad Cor. vj. Hortamur vos: ne in vacuū gratiā dei recipiatis. In vacuū recipit. i. frustra q in ea se nō exercet. Vñ in illa parabola: quia nō multiplicauit eā qui vnā accepit nimā reprehēsus: & ea priuatus fuit: Qui recipit aliquas ex gratijs gratis datis: sed nō oēs: figuratur per eū qui qnq; acceperat. Et talis etiā siue partē siue oēs recepit: rōnē reddet: quō eis vsus est & quo fine: videlicet si advtilitatē, pximoꝝ & honorē dei, ppter quę danť: aut, ppter honorē, ppriū. j. Pet. iiij. dr. Vnusquisq; sicut accepit gratiā in alterutrum illā administrāte: sicut boni dispēsatores multiformis gratiæ dei. Hinc & Augu. i. q. i., ppheta uit dicens. Nō se iactēt: qui forte sine charitate habent sanctū dei munus. i. aliquā gratiam gratis datam. sed videant qualē rōnē sint habituri cū deo: qui sancti nō sancte vtūtur: vt Saul malus & Balaā prophetiā habētes. Bona temporalia sūt diuitiæ: honores: fama & hmōi: quę dātur abū danter & mediocriter & tenuiter sm bīplacitū dei. Vt eñ dicit Amb. de diuite. Qñ hanc ingressus es lucē: qñ de materis vētre exiisti: quibus facultatibus queso: quibus substātijs stipatus ingressus es. dist. xlvij. sicut hi. q. d. nullis. Ergo a deo tibi cōcessa sūt: nō ad dissipādum vel tibi retinēdū: sed rōnabiliter dispēsandū tibi & alijs. Et de hmōi dispēsatione rō exigeť: vt habeť parabolice Luc. xvj. de quodā villico: qui diffamatus ꝙ dissipasset bona dñi sui: vocatus ab eo ait. Redde rōnē villicationis tuæ. Ad idem facit qđ ait Augu. Hoīes qa rōnabiles fa ri sūt & de se & de oībus rebus quæ in vsum vitę pręsentis acceperūt: rōnē reddituri sunt deo: & p actuū suoꝝ qualitate recipiēt: aut gloriā aut pœnā. xv. q. i. firmissime tene. §. ex eo ait. Qui igit tenaces sunt & pauperibus nō subueniunt: male poterunt reddere rōnem: vt diues epulo. Lu. xvj. Et qui ea in vanitatibus: in ludis: in cōuiuijs: in pōpis cōsumunt: deterius eis erit: nisi se recognoscāt & doleāt: vt filiꝰ prodigus: qui dissipauit oēm substātiā suā viuēdo luxuriose. Lu. xv. sed post ea: ad patrē cū humilitate reuersus est. Pessime aūt rōnem reddere poterūt: qui per fas & nefas acquirūt & retinēt talia: sicut Achan qui furatus regulā aurea & chlamidē. propter hoc lapidatus est. Iosuæ. vij. cap. Quarto: exigeť rō de pctīs admissis & dimissis. De omni verbo otioso: reddent hoīes rōnē in die iudicij. Mat. xij. Nō solū vniuersalis: sed & particularis iudicij qđ est per mortē. Est aūt verbū mētale vt cogitatio: vocale vt locutio. manuale vt laboratio. Et de quolibet horū si fuerit otiosum. i. inutile & infructuosum punit. Vnde Mich. ij. Ve vobis qui cogitatis inutile. Et multo magis & strictius: de locutionibus maledicis: detractorijs: mendacijs: piuratorijs: incātatiōib⁹ & hmōi. Cū aūt hmōi pnissimus deus diuitat reuertēri ad pœnitētiā: & toties quoties exigeť rō si ipe ita dimisit odiū offendētibus eū. Nam si nō dimisit: sed cū odio fraterno migrauit: acerrime confundeť & puniet: sm similitudinē dātā a Saluatore nēo Mat. xviij. de seruo debitore decē milia talētorū: qui cū fuisset oblatus dño suo i ratiocinio facīēdo: & nō haberet vñ redderet: iussissetq; dns ei⁹ eum vendi & vxorē eius & filios: & ex prætio sibi satisfieri: hūiliaꝰ ille promittēs satisfactionē: data sibi dilatione: dns eius dimisit eū liberū & debitū eius. Postmodū seruus ille inueniēs conseruū suū debitorē in centū denarijs: cū ille se humiliaret & peteret dilationē ab eo repetēte debitū noluit concedere: sed misit eū in carcerē. Quo audito dns eius: iterum fecit vocare eū dicens. Serue nequā: omne debitum dimisi tibi &c. demū tradidit eū tortoribꝰ. Dns ire & rex deus est: debitor decē miliū talētoꝝ est trāsgressor pręceptoꝝ: cogitatione: locutione: vel operatione. Exactio seu ingestio rationis: prima vice est p inspiratiōnē & iternā cōpūctionē: in qua considerātiōe videt se p hōr dignū codēnatiōe: vt scilicet vēdaī in seruū diabolo: vt. s. ei subtrahat in pœnis. & vxorē ei⁹. i. voluptas: & filij. i. affectꝰ sui & sensus. Sed scias diuinā pietatē: misam humiliter petit, pponēs in futurum vita comite satisfacere de malis suis. Ad quā cōpunctionē & propositū subito deus liberat a seruitute diaboli: & debitū pctōrū relaxat. Sed ingratus homo de tā immensō beneficio: cū postea recipit aliquā iniuriā a pximo: vel recordať de alia sibi facta: nō vult ignoscere: sed quęrit vindictā. Et pseuerādo in hmōi crudelitate: deus sdo vocat. s. per mortē. Et si eū tali indispositiōe ad tribunal christi accedit post maximā cōfusionē: rādo tradiť tortoribꝰ carceris infernalis. Et ad hoc facit quod dicit Augu. Qui diuini beneficij oblitus: suas vult vindicare iniurias: non solū de prēteritis pctīs venia nō merebiť: sed quæ sibi dimissa fuit: ea gaudebat ei imputabuntur ad pœnā. de pœni. dist. iij. q. dnni. Quinto ponit rōnem seu exigit de bonis omissis: quæ innumera sunt. Propter quod dicit Pś. xviij. Delicta quis intelligit. q. d. nullus. Et dicūtur delicta pctā omissionis: quasi derelicta. s. bona q fieri debebāt. Et quæ sunt ista delicta seu bona omissa: i parte ostēdit in eo qđ subdit. Ab occultis meis munda me &c. Multa eñ sunt pctā quæ eo,

Ingratitudo humana.

Delicta nitētiā. Multa ēm sūt: quę etsi in se bona sint & bona intamen tērione facta: ppter aliquā circūstātiā debitā ibi omissam demeritoria sunt. Quis etiā posset itelligere tps omissum: in quo potuit quisq; bona plus agere. De quo inquit Bernar. Omne tps tibi impēsum exigetur a te: qualiter fuerit expēsum. Sed o: erga ,pximū omittit quis etiā multa quæ debet facere: vt fraternā correctionē. De qua omissiōe Augu. aīt. Si neglexeris corrigere: peior: effectus es eo: qui peccauit. Sed de hac materia fraternæ correctionis habes in .ij. par. ti, ix, c, vj. Similiter omittit quis bona exēpla ,pximo suo dare: & a specie mali sibi cauere: ,ppter qd' efficit alteri occasio ruinę. Et ista sunt delicta aliena. de qbus Pē. xvij. dicit. Ab alienis parce seruo tuo. Ab alienis. s. peccatis q̄ę sum occasio. Tertio: omittit qs facere plura bona: vt mundū deserere: religionē intrare: & alia opa pfectionis facere ,ppter amorē suoꝝ: ne displiceat eis. Propter quod subdit ,ppheta ibidē. Si mei nō fuerint dñati. s. amici & ,ppinqui: vel etiā cū ,ponit quis sensus suos diligēter custodire: ne mors peccati intret p eos: tract⁹ postea sensualitate omittit illud exequi: & sic sui. s. sensus dñantur ei⁹. Sed tūc qs erit immaculatus vt subdit Pē. Si ab occultis & ab alienis: & suis liber fuerit p̄cīs. Hęc cōuersatio immaculata. f. libera ab oībus mortalibus figurat̄ p vestē nuptialē: quā qs nō habet in nuptijs eccl'ię militātis: sed sine ea pñtat aī cōspectū superni iudicis: cū summa sui ꝓfusione dē sibi. Amice quō huc intrasti: nō habēs vestē nuptialē: vt habet parabolice. Mat. xxij. Sicut ēm illi q noluerūt iuitari ire ad illas nuptias significāt Iudęos & alios infideles q ad nuptias ecclesiæ, i. fidē accedere noluerūt: ,ppter qd' igni cū ciuitate traditi sunt. i. aīæ: & postea corpora ipsorum. Sic ille: q nuptijs interfuit sine veste nuptiali: significat quēlibet christianū nō habētē virtuosam ,uersationē: sed maculatā: & ob hoc talis etiā mittitur in tenebras exteriores obmutescēs. Sexto: exigetur rō de subditis cōmissis. Vñ apl'us ad Heb. vlti. Obedite prępositis vr̄is & subiacete eis. ipsi ēm puigilāt quasi rōnē ꝓ aīabus vr̄is reddituri. Et aliqui qdē rōnē reddituri sunt: quārū ad gubernationē oeconomicā: sicut p̄ & mater de moribꝰ filioꝝ: nō ēm min⁹ de aībꝰ eorū curā gerere debēt ne infirmētur p pctā: q̄ de corporibꝰ vt sana cōseruētur. Qd' qa nō fecit Heli: etsi in se bonꝰ fuerit: horribili morte mulctat⁹ est. i. Reg. iiij. Aliqui rōnē reddēt de alijs: quo ad gubernationē politicā. s. ciuitatū & castroꝝ: & hi rōnē habēt reddere & puniri de legibus iniustis vel iniuste cōstituris. de malis cōsuetudinibꝰ non extirpatis si potuerūt extirpare: de taleis & alijs grauaminibꝰ ex-
Nota ꝫ plātos. tortis: de sentētijs iniqs & alijs hmōi. Et vt dicit Sap'. vj. Iudiciū durissimū fiet his: q p̄sunt. Durū si nō bñ rexerint se ipsos: durius si nō bñ gubernauerint familiā ,ppriā: durissimū si iustitiā legalē oīb⁹ nō ministrauerint. Alīs vero rōnē reddituri sunt quo ad gubernationē ecclesiasticā: vt p̄lati eccl'iæ: videlicet si regimē ꝓsecuti sunt canonice: & nō p ambitionē vel simoniā. Si p se: vel saltē alios ppos ducerūt necessaria saluti. Si bona eccl'iæ bene tractauerūt: pauperes subleuādo: nō in pōpis vestiū: in mulis: in ꝓsanguineis: in ludis & turpitudinibꝰ male expēdēdo. Si plus de aīa subditi: q̄ de lacte & lana curā habuerūt. Si vitia debite correxerūt. vnde. xiij. q. j. ecclesias: dicitur de talibus. Vnusquisq; terminis suis sit cōtētus: & taliter ecclesiam & plebē sibi cōmissam custodiat: vt añ tribunal iudicis eterni: ex oīb⁹ sibi cōmissis rōnē reddat: & nō iudiciū: sed gloriā p suis actibus pcipiat. Vñ & dñs dixit Luc. xij. Quis putas est fidelis dispēsator & prudēs: quē cōstituit dñs super familiā suā: q. d. rarus. Sed beatus ille seruus: quē cū venerit dñs inueniet ita facientē. s. fideliter & prudēter. Sed si seruus ille: cū venerit dominus hora qua nescit & diuidet eū: partemq; eius cum hypocritis ponet.

§. V. TERTIVM ET NOVISSIMŪ QD' EST MEMORANDŪ

De tertio nouissimo est memorādū est, post rōnē redditā coram christo iudice sentētiæ illato. Est aūt sup oia hoc horrēdū & expauescēdū: qa vt dī Eccl's. xj. In quācūq; ptē lignū ceciderit: siue ad Austrū siue ad aquilonē ibi erit. Et loquit̄ de ligno seu arbor rationali: quæ tūc cadit: cū moriēs sentēriā recipit. s. vel eūdi ad Aquilonē. i. ad infernum. Ab Aquilone ēm pādetur omne malū. Hiere. j. Vel ad Austrū. vbi est calor signās charitatem: vel ad Austrū. s. paradisum actu vel aptitudine recipiēdū: & ibi semp erit ꝑm ea quę hic operatus est: sententiam reportādo. Vnde Pē. lxj. dicit. Potestas dei est: & tibi dñe mia: qa tu reddis vnicuiq; iuxta opa sua.

Potestas absoluta & vniuersalis in eo est: ad faciendū de creatura ad placitū suū: nec est q de manu sua possit eruere. Potestas in ipso est: ad puniendum pctōres. Inest sibi & mia ad remunerādū bonos vltra cōdignū: & punīēdū malos citra cōdignū. Redder vnicuiq; nō ꝑm opinionem hominū quæ sępe errat: sed ꝑm sua opera. Vnde vt habet parabolice Mat. xxv. Fatuæ virgines qnq: quæ similes prudētibus videbātur: aliā sentētiā reportarunt q̄ ille: signātes alias quinq; sensibus deditas: vnde & fatuas. Nam quia nō portauerūt secū oleū in vasis. i. charitatē in cōscīēt̄ijs: cum habuerūt occurrere sponso. s. ipsi iudici christo eis nouissime venientibus. i. ꝑ reportatiōe sentētiæ clausa est ianua: & dictū est eis. Nescio vos. Multū terret sanctos: ista cōsideratio. Nā vt dicit Greg. Multa sunt: quæ de dei iudicio hoies ignorāt: quia fortasse qd' vos laudatis: ille repręhēdet: & qd' vos repræhēditis: ille laudabit. Et loquit̄ Greg. sic scribens Mauritio imperatori. xj. q. j. sacerdotibus.

Timor

Vnde in vitis patrum: cū abbas Agathon esset in extremis: ostēdebat se multū timere: cui circūstātes cū interrogarent quare timeret: cum per. lx. annos semper deo seruisset ꝙs. cū magna abstinētia. dixit ille. Laboraui iuxta fragilitatē meā in seruitio dei: sed quia alia sunt iudicia dei q̄ nostra: ideo timeo. Aliquādo putamus deo placere: vbi demeremur ,ppter aliquē defectū nobis ignotū. Vñ & Iob. x. Verebar oīa opera mea: sciēs q̄ non parceres delinquenti. Et ad hoc etiā facit quod dñs vineæ dixit. Voca operarios & redde illis mercedem. Mat. xx. Vbi tria notantur. Primo.

¶Nostra migratio: ibi. Voca.
¶Varia hic exercitatio: ibi. operarios.
¶Operis retributio: ibi. redde illis mercedem.

§. VI. QVANTVM AD PRIMVM

dicit Iob. xiij. Vocabis me (scilicet p mortē) & ego respō- Nra mi
debo tibi hinc migrando. & vt dicit Cyprianus de pœni- gratio.
dist. j. nūquid Cain. Qualē te inuenit dns cum vocat: talē te iudicat. Vocat aūt ipse deus prius nos in vita præsenti: ad laborandum in vinea ecclesiæ & varie.

¶Nam aliquos vocat: ad necessariorū obseruationem.
¶Aliquos: ad perfectorum conuersationem.
¶Aliquos ad plurimorum gubernationem.

Et de primo potest intelligi illud Pē. xlix. Deus de cœlo dns locutus est: & vocauit terrā. i. hominē. Et hoc, A solis ortu vsq; ad occasum. i. a principio q̄ sol intelligēriæ oriē ei: vsq; ad occasum senectutis. Vocat aūt ad tria obseruanda oibus necessaria. s. ad fidē credendoꝝ: spem eternoꝝ: & dilectionē dei & ,pximoꝝ. Et de his in figurā dixit Moyses Exo. iij. Dns deus Hebræoꝝ vocauit nos: viā trium dierū ibim⁹ in solitudine. s. vitæ præsentis. Via triū dieꝝ est: opera illaꝝ triū virtutū: & sic immolam⁹ deo nr̄o sacrifi- j. Pet. ij.
ciū sibi gratū ſpūaliter. Nā de fide dicit bt̄us Pet'. in canonica sua. De tenebris. s. infidelitatis nos vocauit in admirabile lumē suum. s. fidei. De spe dicit idem apl's. j. Pet'. v. Deus vocauit nos in æternā gloriā suā. s. ad sperādū eam. De charitate. j. Cor. j. Vocati estis in societatem filij eius. qd' vtiq; est per charitatē. Facit aūt istā vocationē triplici De vo-
citer. s. per internā inspirationē: p beneficā largitionē & catione
flagellationem. Quę tria notantur Prouerb. j. ibi. Vocaui q̄ sit per
vos. s. p internā inspirationē. iuxta illud Apo. iij. Ego ſto interna
ad ostiū & pulso. Sto ad ostiū. s. ad portā intellectus & vo inspira
lūtatis: & pulso p instigationem ad bona opera: sed renui tionē.
stis: subdit deus. Extēdi manū meā: & nō fuit q aspiceret: quo ad scd'm. s. largitionē beneficioꝝ. Extendit manus in creādo. ꝑm illud Pē. cxviij. Manꝰ tuæ domine fecerūt me. Extēdit in cruce redimēdo. Pē. cxl. Eleuatio manuū mearū &c. Extēdit in gubernādo: sed nō ē q aspiciat recognoscēdo. Et inter alia beneficia dat consilia & monita: p p̄dicationes. Sed despexistis: inqt sapiētia quæ deus est: omne consiliū meū. Vocat p flagella. Grego. in homel'. Ecce tot flagellis atterimur: tot minarū asperitatibus deterremur: & tn vocātē. s. p hæc flagella sequi contēnimus. Et hoc est quod subdit Sap'. Increpationes meas. s. p flagella neglexistis nō emēdādo vos. Et subdit: malū proueniēs in nō audiēdo & sequēdo tales vocationes. Ego inquit in interitu vestro. s. mortis æternę ridebo. Et ideo apl's hortabatur di-
cēs. Eph. iij.

De progressu ad statū p̄fectionis.

cens Eph. iiij. Obsecro vos: vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis. Quātū ad scd'am vocationē. s. ad statum perfectiōis dicit Esa. xlj. Vocauit ab oriēte iustū vt sequeret̄ se. & loquit̄ de Abraā cui dns dixt Gene. xvij. Ambula corā me & esto pfect⁹. Vocauit aūt eū ab oriēte: qñ sibi dixit. Egredere de terra tua: & de cognatione tua: & de domo patris tui: & veni in terram quam monstrauero tibi. Gen. xij. Hęc terra: figurat statū religionis & perfectiōis ad quā qs vocat⁹ debet tria facere i illis verbis notata. Debet ēm primo egredi de terra. i. de affectu terrenoꝝ: vt nō solū nō habeat quid ,ppriū: ꝑm illud Aug. Nō dicatis vos aliquid habere ,pprium: sed sint vobis oia cōia. xij. q. j. nō dicatis. Sed abrenūtiat affectui inordinato oīm tpalium honoris potēt̄ię: glorię & hmōi. Scd'o debet egredi de cognatiōe sua. & de hac cognatiōe dicit Iob. xvij. Putredini dixi: pater meus es: mater mea: & soror mea vermibꝰ. Oportet ergo etiā deserere patrē appetit⁹ sensualis: q nō q̄rit nisi putrida. i. corruptibilia: & matrē curiositatis sensitiue: & sorores & fratres passionū impugnātiū. ac ēt affectū parētele carnalis. Vñ Amb. Hæc est vera sæculi fuga abdicatio domesticoꝝ: & q̄dā alienatio charissimoꝝ: vt suis se abneget. xij. q. j. cui portio. Tertio egredi oportet de domo p̄ris sui: Prim⁹ pater nr̄ est cū terrā ingredimur: est diabol⁹ cuius
ꝙ. Pet. j. originale pctm filij dicimur. Dom⁹ ei⁹: ,ppria volūtas & Triplisuperbia: quā ꝓtinue inhabitat. Et hāc ēt oportet deserere p citer vohūilitatē & verā obediētiā. Et hāc vocationē cū fit ad ter- cat nos
rā, ꝑmissionis. i. vitā æternā: vt dicit Pe. in cano. sua. Sata deus.
gite vt p bona opa certā vestrā vocationē & electionē faciatis. Tripliciter aūt vocat de⁹, ad hmōi statū. In cui⁹ figurā Samuel diuino cultui mācipatus, ter fuit a dño euocat⁹: vt habet. j. Reg. iij. Aliquos ēm vocat ad hmōi statū, ob alicui⁹ miseriæ euasionē: & sic fuit vocat⁹ abbas Moyses: vt habet in collationib⁹ patrū. Nā cū fecisset furtū & quęreret ad mortē: vt euaderet habitum religionis assum-
Aliqui vocant ꝓpter gubernatiōe. pſit: sed postea timore seruili depositō magnū apicē pfectiōis apꝓhēdit. Scd'o: aliq̄s vocat p doctrinę eruditionē: & sic vocatus fuit bt̄us Antonius cū audiuit in ecclesia legi. Si vis pfect⁹ esse &c. Sic & Barnabas & plures alij discipuli, pfecti sunt ad p̄dicationē apl'oꝝ. Act. iiij. Tertio: vocātur alij p spūalē reuelationē: vt Paulus q de se dicit. Cū placuit ei q me segregauit ex vtero mr̄is: & vocauit p gratiā suā vt reueleret in me filiū suū &c. ad Gal'. j. Sic etiā vt habeā in vitis patrū de quodā studēte Bononiæ: q̄ in somno visum est sibi esse supra pratū latissimū: & supueniēte maxima tēpestate: cū huc illucq; fugiendo discurreret: nec recipi potuisset in domo vbi habitabat veritas: nec in domo iustitiæ: nec etiā mię: demū ad domū pacis veniēs cōsuluit sibi ad euadēdū mortē q̄ iret ad domū p̄dicatoꝝ: ex qua visione intellecta: factus est frater. Videte ergo vocationē vestrā ait apl's. j. Cor. j. Quātū ad tertiū dico: q̄ vocant aliqui ad alioꝝ gubernationē. s. p p̄lationē. Vnde ad Heb. v. Nec q̄s sibi sumat honorē: sed q vocat̄ a deo tāq; Aaron. Nō dixit qui se ingerit: sed qui vocatus est a dño. Vnde Grego. Sicut qui inuitatus renuit: quęsitus refugit: sacris altarib⁹ est amouendus. sic qui vltro ambit: vel importune se ingerit: est proculdubio repellēdus. vij. q. j. in scripturis. Et sicut ipsi apostoli: q fuerūt primi prælati ecclesiæ: ter fuerunt a dño euocati. vt patet lo. j. Mat. iiij. Luce. v. Sic etiā vocat̄ quis a dño in p̄lationē tripliciter: videlicet vel p canonicā electionē, de q̄ extra de elec, cū i cunctis. &. c. qa ,ppter. Vel p superiorisex se impositionē. Vel
Prælati triplici ter ad electionē vocā tur. p diuinā reuelationē: vt contigit beato Nicolao: & beato Seuero & Ambrosio. Et in tali vocatione debet qs assimilari Aarō i sua vocatiōe: vt videlicet sicut virga Aarō fronduit, floruit, fructus produxit. Ita & prælatus abundet in frondibus sanę doctrinæ: in floribus modestiæ & bonę famæ: in fructib⁹ operatiōis virtuosę. Sed heu qa pōt dici illud Saluatoris. Multi sunt vocati. In istis vaꝝs vocationibus. s. necessariæ obseruationis: religionis: & prælationis: pauci vero electi. Mat. xxij. quo. s. ad cōsecutionē præmij. Et hoc qa impediūtur vel p carnalia opera: vel per diuitias nimis amatas: vel p curiositatem & superbiā: figurati p eos: qui vocati ad cœnā noluerūt accedere: vt habet parabolice Luc. xiiij. de quibus dicit, Nemo virorū illorū qui inuitati fuerant venire voluerunt: & ideo non gustabunt cœnā meā. Vbi notatur & humana iniquitas in nō veniēdo: ibi. Nemo illoꝝ virorꝝ. Et diuina benignitas in
accersiendo: ibi. Qui vocati sunt. Et secutura infœlicitas: ibi. Non gustabit cœnā meam. De qua Apoca. xix. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.

§. VII. QVANTVM AD SECVNDŪ VBI. S. DĪ. OPERARIOS, NOTAT HUMANA EXERCITATIO.

Hō nascit ad laborādum.

Hō ēm nascitur ad laborē: & auis ad volatū. vt dī Iob. v. Vñ & de primo parēte nostro Adā dicit Gen. ij. q̄ deus posuit eū in paradiso voluptatis vt operaret. Vinea aūt in qua operātur hoies: significat ecclesiā ꝑm Grego. & alios doct. ecclesiæ. Et hęc vinea plātata fuit in lege naturæ. In cuius figurā legitur q̄ Noe cepit exercere terrā & plantauit vineam. Gen. ix. Pōt etiā significare animā. Vinea dñi exercituum domus Israel est. Esa. v. Domus Israel ad literā erat populus iudaicus q desēdit ab Israel: q alio noie vocatus est Iacob. Et in illa familia Iacob: remāserat verus cultus dei: & cōsequēter ecclesia: alijs declinantibus ad idolatriam nationibus. Spūaliter aūt domus Israel est congregatio fideliū bonoꝝ: q deū videt viua fide. Israel ēm interpretatur videns deū: & Iacob supplātator. s. vitioꝝ: & vtrūq; fit vi-
ua fide. Hæc aūt vinea: habuit initiū ꝑm Greg. ab Abel iusto, q̄uis ēm primi parētes vt credit egerint pœnitētiā de pctō inobedētiæ sue: vt dī de pœni. di. j. sicut primi. Et sic pertinuerint ad vineā istā: nō tn dī inchoasse in eis: qa primi fuerūt ad destrudū: ne videat initiū habuisse a pctōribus: & habebit finē in vltimo iusto. Et scidū: q̄ ipi boni fideles cuiuscūq; natiōis & tpis & vinea dicuntur & cultores vineę diuerso respectu: Vinea sunt inquātū colūtur & exercētur a deo: a seipis p liberū arbitriū: & a superioribꝰ suis. Cultores ipsius vineæ dicūtur: inquātū exercēt potēCulto-
res vitias aīæ suæ: & ,pximos suos monitis & exēplis. Sicut etiā neq̄a les.
dicit domus dei: fideles boni & habitatores ipsius dom⁹: vt dicit Hiero. Transplātata autē est sub lege scripturę seu Moysaica. & de hoc Pē. lxxix. Vineā de ægypto transtulisti: eiecisti gētes & plātasti eā. Q̄ñ videlicet dns ꝑplm Iudæorū: q erat in ægypto sub seruitute Pharaonis: eduxit sub ægyptiaca seruitute data ei lege in deserto: conduxit in terrā ,promissiōis: ꝑtratis & deuictis nationib⁹ Chananeoꝝ: q ibi habitabāt. Fuit aūt multiplicata & mirabiliter dilatata p orbē: ista vinea tpe gratiæ p apl'os dei virtute. Vñ Pē. lxxx. Dux itineris fuisti in cōspectu eius: plantasti radices eius & impleuit terrā. Dicit aūt vinea quodāmodo itinerare: dū paulatim crescit & extēdit. Sic ecclesia ex vbertate palmitū ꝓcedētiū a christo & apostolis mūdi tā cinxit ambitū. Radices autē plātauit: qñ apl'os in diuersis locis posuit ad prędicādū & fructificādū: & sic ꝑpleuit terrā: & appellata est vinea ista ecclesia. Plātauit aūt vineam ista dns deus, sicut ipse ait Hiere. ij. Ego te plātaui vineam electā: omne semē verū. s. virtutū in te ponendo. Prouidit autē de trib⁹ ad vtilitatē ipsius: vt habetur parabolice Tri-
Mat. xxj. videlicet de custodia angeloꝝ: qui figurāt̄ p ſp plex ,p-
pem quā circūdedit ipi vineæ: vt ibi dicit. q̄uis ēm singu- uisio ec
lis hoib⁹ fidelib⁹ & infidelib⁹ sint ad custodiā singulares clesiæ.
angeli deputati: vltra hoc tn specialiori modo & diligentiori ecclesiæ adsistunt ad custodiā & defendēdū a contrarijs: vt patet in veteri & nouo testamento per multa exempla: vt de angelo q̄ præcedebat populū Hebræoꝝ in suis itinerib⁹. Exo. xiij. Et de angelo qui eripuit Petrū de carcere & de manu Herodis. Act. xij. Scd'o: ,puidit de regimine spirituali sacerdotū: qd' figuratur in illa parabola: per turrim in medio vineæ edificatam ad intuendū & ostendēdum insidias inimicoꝝ: qd' tāto melius agunt quāto altiores sunt sanctitate & peritia. Et in lege naturę primogeniti erāt sacerdotes: vt dicit magister in historia scholastica. & de melchisedech q̄ erat rex Salem: & obtulit Abraæ panem & vinum: in figuram excellentissimi sacramēti ecclesiæ dicitur: q̄ erat sacerdos dei summi, Gen. xiiij. quem Hebræi dicūt esse primogenitū Noæ. s. Sem. In lege Moysaica primus sacerdos & pontifex fuit Aaron: offerens panes cū alijs sacerdotib⁹ deo suo: & sacrificia in signum veri sacrificij Iesu christi. In lege gratiæ primus sacerdos & pontifex summus post christum fuit. Petrus apostolus. Et licet multi sacerdotes & prelati fuerint & sint mali, de qui Nota.
bus dī Hiere. xij. Pastores multi demoliti sunt vineā meā: (s. malis exēplis:) tn monitis & sacramentis custodiunt vineā ecclesię. Tertio: prouidit de declaratione agendoꝝ: & hoc p leges designatas p torcular. Nā sicut torcular præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mit:& præmẽdo separat vinũ a superfluitate corticis vuę: ira lex premit cõscientiã:& remordendo separat virtutes a vitijs:virtutes cõseruando:vitia abiciendo. Agebat hoc prius lex naturalis ex instinctu rõnis,Sed cum quasi deleta esset ralis lex scripta in cordibus:propter abũdãtiã iniquitatis vt legere nescirẽt in ea:addidit plãtator huius vineæ ecclesiæ dñs deus legẽ Mosaicam:scribendo in tabulis lapideis legẽ decẽ præceptorũ: quæ dicta ratio naturalis. Et quia in processu temporis Scribe & Pharisei peruerterant verũ intellectũ ipsius legis cũ suis falsis expositionib⁹: vt patet Mat.v.vi.&.vii.c.Ideo christus supaddidit legẽ euãgelicã:legẽ amoris:auferendo falsas expositiones diuinæ legis:& euacuando cærimonialia per adimplectionẽ in se: & populo suo ac etiam addendo consilia.

§. VIII. OPERARII AVTEM IN

Diuersi sũt opariũ vineę dñi.

hac vinea sũt nõ solum prælati:sed & quicũq; alij.Sed tripliciter operantur homines:erga vineam istam.

¶ Aliqui nequiter:ad deuastandum.

¶ Aliqui excellenter:ad fructificandum.

¶ Aliqui segniter:ad degenerandum.

Primi operarij sunt mali de qbus Pſ.lxxix. Vindemiãt eam.ſ.vineam omnes:qui prætergrediuntur viam.Exterminauit eam aper de ſylua:ſingularis fœrus depastus est eam.Vbi notantur tria genera deuastantium vineam ecclesiæ:& his omnibus redditur merces æternæ damnationis:sicut Iudas recepit mercedem iniquitatis.

Tria sũt domini vineam deuastãtia.

¶ Et primi sunt hypocritæ & simulatores:ibi Vindemiãt eam

¶ Secundi:sunt tyranni persecutores:ibi, exterminauit eã aper de ſylua.

¶ Tertij hæretici & peruersores:ibi.ſingularis fœrus depastus est eam.

Primi sunt oẽs:q habẽt fidẽ sine operib⁹ q̃ mortua est: & sic cũ nomẽ habeãt q̃ viuãt rõne christiani sunt: tñ mortui sunt ex defectu operũ:vt dr Apoc.iij.Hi ꝓtergrediũtur viã mãdatorũ dei:& vineã vindemiãt:querẽtes fructũ sibi nõ deo:sibi.i.sensualitati suę.Et q sunt hi hypocritæ faciẽtes contra iustitiã:qua colit vinea ecclesię:& qui sint tales insinuat Cyprianus in lib.de.xij.abusionibus.dicens.Sapiẽs sine operibus:senex sine religiõe:adolescẽs sine obedientia:diues sine eleemosyna:fœmina sine puditia: dñs sine virtute:christianus cõtentiosus:pauper superbus: rex iniquus:eps negligẽs:plebs sine disciplina: populus sine lege.per hęc inquit suffocatur iustitia:q̃ est ois virtus. Sapiẽs:hic dr perit⁹ in aliqua scientia:præcipue morali & theologica.Et cũ finis talis scientiæ sit opus bonũ:ꝓpter quod dicit christus Io.xiij.Si hæc scitis:beati eritis si feceritis ea. Peritus igit nõ habẽs opera virtuosa: aburit scientia & destruit operibus suis malis:seu furatur fructũ vineæ dñi:& plus q̃ alij imperiti:quia ad horũ exẽpla multũ attẽditur, ætas senescturis:vita immaculata:vt dr Sap.iiij. scilicet eẽ deber.Tũ qa naturaliter passiones in ea mortificantur:tũ qa exẽplũ cęterorũ: vt iuuenũ eẽ debet senex:tũ qa pedẽ habet in fouea:& ideo solicitissim⁹ in operib⁹ religiõis christianæ.ſ.orare: visitare ecclesias: frequẽter cõfiteri & cõicare:prædicationẽs frequẽtare & hmõi.Quod si non fecerit: sed iſirit:lucris:lasciuijs:tabernis &hmõi:vtiq; se & alios suo exẽplo destruit vineã:& sibi põt illud iuelu.Inueterate dieri malorũ:nũc venerũt pœnã tua.Dañ.xiij.id est nũc puniẽf. Tertia abusio est:adolescẽs sine obediẽtia.Nil ita necessariũ &vile adolescẽti:sicut subijci suis maioribus & obedire.Propter q̃ dicit Threñ.iij.Bonũ est viro cum portauerit iugũ ab adolescẽtia sua.ſ.subiectionis & obediẽtiæ, sicut em virgula viridis:flecti potest ad omnẽ partem de facili:&sicut cera mollis:oẽ signũ sigilli apta est recipere:ita & mens adolescẽtis faciliter flectitur ad bonum vel ad malũ:&recipit dispositionẽ virtutũ vel vitiorũ:ꝑm eius cõuersationẽ.Vnde si egrediatur terminos obedientię & subiectionis:sequẽs ꝓpriũ iudicium & libertatẽ:aburitur sua adolescẽtia:& disponitur ad perditionem.iuxta illud Prouer,xxij.Adolescẽs iuxta viam suam ambulans:cum senuerit non recedit ab ea.i.si sequif ꝓpriã voluntatẽ:& in hoc pseuerat:postea ita obdurescit q̃ nescit ab ea recedere: nisi in ipsa adolescẽtia ad pœnitẽtiã reuertatur & obediẽtiam:sicut egit ab adolescẽtia prodigus:post consumptionẽ substãtiæ reuersus ad domũ patris,vt habef.Luce.xv.

Duodecim sũt abusiones sęculi.

Quarta abusio est diues sine eleemosyna: cum dñs deus cõcedat abundãtiã bonorũ temporaliũ aliquibus:vt dent pauperib⁹ eleemosinas:vt sic faciẽtes sibi amicos de mãmona iniquitatis:recipiant in æterna tabernacula:si pauperibus non subueniũt abutuntur substãtia suavindemiãtes vineã ecclesiæ:inquãtum reputãtur indigẽtib⁹ illa bona auferre:quæ eleemosynaliter ipsis potuissent & debuisent cõcedere:vt nor.Amb.xl vij. dist sicut hi.Vnde apl's scribit Thimotheo dicens.Diuitib⁹ huius sæculi præcipe bene agere: diuites fieri in bonis operibus:facile tribuere: cõicare:thesaurizare sibi fundamẽtũ bonũ in futurum:vt apprehendãt veram vitã,i.ad Timo.vi. Quinta abusio est fœmina sine pudicitia.Importat autẽ pudicitia honestatẽ in actib⁹ & gestis exteriorib⁹:quã maxime decet mulieres habere,iuxta illud.i.ad Timo.iij.Mulieres similiter oportet esse pudicas:nõ detrahentes sobrias.Dicitur autem pudicitia a pudore.i.verecũdia.Et hãc.ſ.verecũdiam permaxime datura cõcessit mulieribus tãq̃ optimũ frenũ:ad reprimẽdũ lasciuias &vanitates eius.Vnde Eccl'i.xxvi.Gratia super gratiam:mulier sancta & pudorata.Si ergo mulier pudicitiam dimittit:abutitur cõditione sua & suis lenitatibus:tripudijs:cãtilenis:fucis:ornatibus:& alijs modis vindemiat vineã ecclię:a multis auferẽs fructum salutis. Sexta abusio est:dñs sine virtute:q aliquos regit temporaliter siue seruos:siue familiã:siue cõmunitatẽ dñs dici põt.Sed vt dicit Saluator Io.viij.Qui facit pctm:seruus est peccati.Cũ aũt quælibet virtus patiatur detrimentum ab vno vitio:ſm Augu.de pœni.dist.v.c.i.ante medium. Quinimmo & expellat a vitio directe sibi opposito &cõtrario:sicut sanitas repellit ꝑ ifirmitatẽ:& lux ꝑ tenebras. Ideo si dñs,i.quicũq; rector alterius sit sine virtute: seruus erit nõ dñs:&abutẽs suo dñio:&vindemiabit ecclesiã suo malo exemplo:sibi subditos ad praua inducens. Qualis em dñs:tales & ministri eius.Septima abusio est: christianus cõtentiosus.Nomẽ christiani deriuatũ est a christo:qd' est nomẽ mititatis & pacis:qui.ſ.christus nõ cõtendit nec̃ litigauit cũ quoq̃.Et ad cõtentionẽ vitandã:tunicã auferenti non solũ nõ repetere mãdauit:sed & pallium dimitterc. Matth.v.Hinc & apl's ait.i.Cor.xi. Si quis videtur inter vos cõtentiosus esse:nos talẽ cõsuetudinem non habemus: sed nec̃ ecclesia dei.Et Grego.in homel. Melius puto fore salua fide aliorũ intellectui credere:q̃ cõtentionibus deseruire.Qui ergo cõtentionibus vacat christianitate abutens:vineam ecclesię fructu spũali spoliat.Octaua abusio est:pauper superb⁹.Paupertas siue in temporalib⁹ siue in spũalibus: est cõditio dejectionis & vilificatiõis. Vñ dat homini occasiõ quasi virgẽs ad se humiliãdũ:& per ipsam humiliationẽ sibi procurãt & acquirũt vitã æternã.ſm illud Mat.v.Beati pauperes spũ.i.humiles:qm̃ ipsorum est regnũ cœlorũ.Sed si pauper se exaltet: & destitutus bonis spũalibus se alijs preferat:& velit ab hoib⁹ honorari: abutitur conditione sua & sibi ac pluribus nocet. Nona abusio est:rex iniquus:vt dicit Aug.i lib.iiij.de ciuit.dei.c.iiij. Remota iustitia regna nõ sunt aliud:nisi magna latrocinia.Spectat igit ad dignitatẽ regiã iustitiã seruare:& idem suis ministris imponere.Vnde Sap.vi.dicitur. Audite reges & intelligite:qm̃ data est potestas a dño vobis:qui interrogabit opera vestra & cogitatiões scrutabitur: qm̃ cũ essetis ministri regni illius nõ recte iudicastis: nec̃ custodistis legem iustitiæ.Et subdit.Horrẽde & cito apparebit vobis.Iniustitia vero:est quędã inęqualitas. Dicitur autẽ rex iniquus,i.non equus.Est aũt æquitas iustitia dulcore miæ tẽperata.Quia ergo in regẽdo nõ seruat iustitiã:terribiliter vindemiat vineã destruens dei ecclesiã. Decima abusio est:eps negligẽs:ſm Augu.eps nomẽ est grecũ: deriuatũ ab epi:qd' est supra:& scopos qd' est intẽtio:videlicet qa multũ vigilãter debet itẽdere gregi suo.viij.q.i.qui epatũ.Vñ dñs ad Ezechielẽ ait in persona cuiuslibet prælati ecclesiæ.Fili hois speculatorem dedi te domui Israel Ezech.iij.Si dicẽte me:ad impiũ morte morieris:nõ annũtiaueris ei:nec̃ locutus fueris vt auertat a via sua impia & viuat:ipse impius in impietate sua morief:sanguinẽ vero eius de manu tua requirã.Nã vt dicitur per Leonẽ papã dist.lxxxvj.c.i.In seriore ordinũ culpę ad nullos magis referẽdæ sunt:q̃ ad desides negligẽtes q̃ rectores:q multã sepe nutriũt pestilentiã:dũ austeriorẽ dissimulant adhibere medicinã.Ẽps ergo:si est negligens aburẽs officio suo:

Eps vn de dicit

vineã ecclesiæ vindemiat:fructũ tẽporalẽ inde sibi vẽdiens:& de salute animarũ nihil curãs. Vndecima abusio est plebs sine disciplina.Disciplina aliq̃n sumif ꝑ doctrina: aliq̃n ꝑ correctione vel morũ compositione:& his oĩbus plebs indiget.Vñ Salomon Prouerb.i. Audi fili mi disciplinã patris tui.i.doctrinã pris:videlicet nõ solũ carnalis sed magistri & plati & senioris,de bono te instructis. Cũ em aia nostra nascatur vt tabula rasa:nisi doctrinã susciat ignoranter & bestialiter oportet:vt viuat.De disciplina aũt correctiõis siue flagelli:dicit apl's ad Heb.xij.Si extra disciplinã estis adulteri:nõ,filij estis.Si em hoies & præcipue plebes:quę modicã habẽt prudẽtiã & maturitatẽ prosperãtur:&sine flagellis se reperiunt aburũtur ꝑsperitate: & in multa mala incidũt. Duodecima abusio:est popul⁹ sine lege:qd' intelligẽdũ videf quo ad eius obseruationẽ.

Leges sunt similes telis aranearũ.

Nã pauci populi sunt præcipue inter fideles:qui leges aliquas nõ habeãt:sed paucissimi obseruãt:& similes esse videtur telis araneaꝝ.quib⁹ capiũtur muscæ:sed a maioribus alijs lacerantur.cũ tñ Augu.dicat.Quicũq; legibus imperatorũ quæ ꝑ dei volũtatẽ:a's veritatẽ:ferũtur obtemperare nõ vult:acqrit sibi grande supplicium.dist.ix.c.i.Hi ergo oẽs mali christiani:vñ & hypocritæ nequiter operãtur in vinea ecclesię,Sed demũ dicef eis a christo.No noui vos:discedite a me:operarij iniquitatis.Matt.vij. Et loquitur ibi de falsis ꝓphetis:qui ſm Originẽ significãt hypocritas. Secũdi:nequiter operãtes in vinea ecclesiæ sunt persecutores:de quib⁹ põt intelligi illud Iob.xv.Ledetur quasi vinea.ſ.ecclesia in primo flore:hoc est in primitiuo suo statu.Quæ lesio precipue facta fuit a tyrannis infidelibus,Vnde Pſ.lxxix.in ꝑdicta aucte subdit.Exterminauit eã aper de ſylua.Aper q̃ ẽ aial ferox & sylueſtre:dilacerãs & cõminuẽs q̃ sibi occurrũt:significat Romanũ imperiũ: qd' alia dominia dilacerãs sibi subiugauit.& hic venit de

Ecclesia subit de cẽpsecutoes & vndecima erit sub Antichristo.

ſylua.i.de gentilitate infructuosa.Hoc aũt imperiũ exterminauit quãtũ in se fuit vineã ecclesię:quærẽdo ipsam destruere:& ponẽdo extra terminos mũdi ꝑ plures tyranos imperatores.Vñ & Aug.xviij.de ciui.dei.c.lij.refert ecclesiã dei decẽ magnas psecutiones fuisse passam ab imperatoribus Romanis figuratas per decem plagas ægypti:&ei vnã tm restare.ſ.eã q̃ erit tpe Antichristi:postq̃ liberabitur ecclesia plene de seruitute mũdi & diaboli,Sicut ꝑ vn decimã plagã.ſ.submersionis Pharaonis cũ exercitu suo in mari rubro plene liberatus est populus dei de ægyptiaca seruitute.Prima igitur:cõputaf sub Nerone imperatore:sub q̃ principes apl'oꝝ Petrus & Paulus coronati sunt cũ multis alijs.Secũda:sub Domitiano:in qua Ioãnes euangelista post martyriũ:quo missus fuit in doliũ olei feruẽtis:sed ille sus exiuit:in insula Pathmos relegat⁹ fuit. Tertia sub Traiano:in qua Clemens in mari submersus est. Quarta:sub Antonio,Quinta:sub Seuero,Sexta: sub Maximiano.Septima sub Decio.Octaua sub Valeriano.Nona:sub Aureliano.Decima sub Diocletiano & Maximiano.Non aũt negat ipse Augu.seu reprobat:ꝙ istas decem persecutiões passa fuit ecclesia:sed hoc reprobat ꝙ solum istas decẽ tm fuerit passa:cum subsitinuerit multas alias diuersis tpib⁹.Et præcipue narrat ipse Aug.ibidẽ & de alijs duab⁹ factis ab imperatorib⁹ Romanis,ſ.a Iuliano apostata:& Valẽte Arriano fratre Valẽtiniani.Sub his aũt duodecim pſecutionib⁹:exterminata est vinea ecclię quãtum ad aliquos i parte:qa videlicet timore tormẽtorũ a fide recesserũt.Exterminata est corporaliter seu quo ad vitã præsentẽ:quãtũ ad innumeros fideles:q ꝑ fidẽ martyrio coronati sunt.Sed plãtaris radicibus.i.mortuis & sub terra positis ipsis martyrib⁹:q erãt præcipui in ecclesia impleta est terra fide christi:qa mirabiliter dilatata ẽ ecclesia ꝑ orbẽ. Vñ Pſ.cxxviij.loquẽs in pſona ecclesię de hmõi pſecutionibus suis ait.Sepe expugnauerũt me a iuuẽtute mea.i.in statu primitiuo meo:dicat nũc Israel.i.ppls dei.Interpretatur em Israel vidẽs deũ:qd' ecclesiæ cõgruit ꝑ fidẽ.Etem nõ potuerũt mihi.ſ.auferre fidẽ &charitatẽ.Sed supra dor sum meũ.i.fideles quos sustineo:fabricauerunt.ſ.coronas perpetuas:ꝑ percussiones supplicioꝝ pãtores.ſ.ipi insidles pſequẽtes &impugnãtes:,plõgauerũt iniquitatẽ suã.ſ. augẽdo pctã sua.Sed demũ deus cõcidet ceruices peccatorũ ipsoꝝ pſequẽtiũ superbiã illoꝝ annihilãdo:& de mũdo sublatos deputãdo dãnationi.Vñ & ipsi fideles cõstitutes in fide figurati sunt ꝑ Naboth Nabutheũ:q cũ noluiſſet vineã suã tradere Achab regi idolatræ pectí: demum ria Nafalse accusatus:iniuste occisus est.Sed ipse Achab cũ oĩ do both, mo sua ad nihiliũ redactus est.iij.Regũ.xxj.Sic & ꝑlati ecclesiæ & alij veri fideles:nec præcib⁹ aut minis aut terroribus tyrannis acquieuerũt:vt vineã ecclesię traderẽt in manib⁹ eoꝝ:acquiescẽdo,ſ.persidę eoꝝ vsq̃ ad acerbissimam mortẽ resistẽdo.Et licet aliq̃n videref ecclesiã.i.fideles ad placitũ possidere:demũ ipsis regib⁹ &tyrannis miserabiliter de medio sublatis:vinea ecclesia i sua libertate permanet.Et vt dr.i.Mach.iij.Cõturbati sunt oẽs operatores iniquitatis.ſ.illi pſecutores tyrani. Tertij operarij:mali sunt hęretici puersores:de q̃b⁹ figuratiue dr iudicũ,ix. Habitatores Sichen:egressi sunt in agros vastantes vineas. Sichen interpretat laboras:& significat hæreticos:q laborant ad peruertẽdũ alios.Hi egressi sunt de domo vel ciuitate vnitatis ecclesiasticę:in agros latos vitioꝝ ad deuastãdum vineas,i.plebes ecclesię.Ecclesia em figurata ꝑ vineã:&vna est & multę.Vna vnitate:finis &fidei:multa:rõne plurali tatis locoꝝ & rituũ in quib⁹ dispersa est.Quos vt destructores cauere admoner apl's ad Phil'.iij.dicẽs. Videte malos operarios.Et.ij.ad Corꝝ.xj.Eiusmodi pseudo apostoli:operarij sunt subdoli,trãsfigurantes se in apl'os christi. Hoꝝ aũt noxiũ opus in vinea ecclesię notat Pſ.lxxix.in dicta auctoritate quam inducit.Singularis fœrus depastus est eã.Fœrus dicit̃ cœr⁹ hereticoꝝ:qa intellectui fœrũ &bestialẽ habẽt in suis doctrinis:& ferilitatẽ crudelitatis cum possũt:a duersus fideles exercẽt.Singularis dr hic fœrus: quia singulares sunt in opinione:nolẽtes assentire cõi sentẽtię sapiẽtũ. Vel etiã singulares ex superbia:qua cupiunt cęteris anteferri in vita vel scientia:faciẽtes se capita aliorũ.Et hic fœrus depastus est vineã ecclesię:quãtum ad oẽs q errores eoꝝ secuti sunt:q incorporati cũ eis:a deo & ecclesia dãnati sunt. Oẽs aũt hæretici i doctrinis suis:duo decim articulis fidei ꝓtrarij inueniũtur,i.cõtrariũ sensisse & dixisse alicui ex duodecim articulos directe vel indirecte,principaliter vel reductiue.Equidẽ primus singularis fœrus q depastus est & multas vites destruxit de vinea ecclesię:docens cõtra primũ articulũ fidei: fuit Arrius assẽtes tres personas diumas essentialiter differentes:q̃b⁹ fateatur tres deos & tres essentias diuinas:maioręq; vnũ altero.Cõtra illud Deut.vi.Dñs deus veſter:deus vnus est. Qd' ecclesia fatef in symbolo dicẽs.Credo in vnũ deum.

De hęre decim articulis fidei ꝓtrarij inueniũtur,i.cõtrariũ sensisse & dixisse alicui ex duodecim articulos directe vel indirecte,principaliter vel reductiue.Equidẽ primus singularis fœrus q depastus est & multas vites destruxit de vinea ecclesię:docens cõtra primũ articulũ fidei: fuit Arrius assẽtes tres personas diumas essentialiter differentes:q̃b⁹ fateatur tres deos & tres essentias diuinas:maioręq; vnũ altero.Cõtra illud Deut.vi.Dñs deus veſter:deus vnus est. Qd' ecclesia fatef in symbolo dicẽs.Credo in vnũ deum.

Eoꝝ errorib⁹.

Arrius.

Secũdus fœrus singularis fuit Sabellius hæreticus:ꝓtra Sabellium sec'm articulũ dogmatixãs:& asserẽs patrẽ & filiũ & spiritũ sanctũ: vnã eẽ eãdęq; pſonã:quę aliq̃n vocaf pater:aliq̃n filius:aliq̃n spũſctus.Cuius fallaciam destruit Ioãnes dicẽs.Tres sunt qui testimoniũ dãt in cœlo:pater:verbũ: & spũſctus,i.Io.v.Tres,ſ.pſonę quod fatetur ecclesia:nõ solũ in symbolo apostoloꝝ:sed etiã in symbolo Athanasij,vbi dicitur. Alia est persona patris:alia filij:alia spiritus sancti. Cõtra tertiũ articulũ.ſ.creationis rerum:locut⁹ est fœrus ille qui dictus est Manicheus:fingẽs diabolo instigãte:& ponẽs duo prima principia rerũ.Vnũ videlicet principiũ inuisibiliũ:& hoc eẽ dei dicit. Aliud principiũ ſ.visibiliũ:hoc asserit esse diabolũ.Cui⁹ cõtrariũ asserit sapiẽs Salomõ Eccl'i.xviij.dicẽs,Qui viuit in æternũ creauit oĩa simul:qd' fatetur ecclesia dicens,Creatorem cœli & terrę:visibiliũ oĩm & inuisibiliũ.Cõtra quartũ articulũ.ſ. sanctã ecclesiã catholicã:sctoꝝ cõionẽ &c.quę sanctificat vtiq; ꝑ gratiã sacramẽtalẽ:dixit alius fœrus. Pelagius dicẽs:asserẽs principaliter:ꝑ ꝓpriũ arbitriũ posse saluari. Sed cõtra eum dicit apl'us ad Ephe.ij.Gratia dei salui facti estis ꝑ fidẽ:& hoc nõ ex vobis.Et illud ad Titũ.iij.Nõ ex operib⁹ iustitię quę fecimus nos:sed ſm suã miam saluos nos fecit:per lauacrum regenerationis &c. Quintum articulum.ſ.carnis resurrectionẽ fœrus quidã vt ponit Greg. in morali.hæreticus impugnauit dicẽs.In futura resurrectione recepturos nos esse carnẽ nõ verã:sed aeri & vento similẽ.Quem elidit Iob.xix.dicens.In carne mea videbo deũ:quem visurus sum ego ipse & non alius,i,nõ mutat⁹ alia carne.Sexto qui est de vita æterna:cõtradixit quidam hæreticus cũ sequacibus suis:quærẽs depascere vineam ecclesiæ dicẽs deũ nõ videri per essentiã suã a sanctis:in qua visione essentiali cõsistit vita ęterna. ſm illud Io.xvij.Hęc est vita æterna:vt cognoscãt te solum deũ &c.Sed dicebat solum per quãdã speciẽ vel similitudinẽ videri.Cui Ioannes in canonica prima:imponit silentium dicens. Videbi

Sabellius.

Manicheus.

Pelagius.

Hæreticus.

Hęreticus.

Allego

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus eū sicuti est. Contra septimum.ſ.q̄ dei filius est conceptus de ſpiritusancto:natus ex virgine:fœrus ille dictus
Hebiō. Hebion locutus est dicēs:christū nō de ſpiritusancto: nec de virgine cōceptū:ſed ex cōmixtione viri cum muliere.
Quem euangelista iugulat dicēs Matth.j.Quod in ea natum est:de ſpiritusancto est. Octauū reſpuēs ſcilicet chri-
Mahumetus. stum filium dei paſſum & mortuum Mahumetus peſſimus fœrus cum ſuis Saracenis dicunt:chriſtum non fuiſſe paſſum & mortuum:cū dei filius eſſet & impaſſibilis,Sed Daniel obſtruit os eorum dicens. Occidetur chriſtus &c. Daniel.ix.c.Et Petrus.j.Petri.ij.Chriſtus paſſus eſt ꝓ nobis &c.Paſſus eſt aūt ſm humanitatem aſſumptā:non ſm
Hęreticus. deitatem. Nonum:videtur deſtruere fœrus ille qui dixit chriſtū aiam nō habuiſſe:ſed loco aiæ fuiſſe deitatē.Et eſt nonus de deſcēſu ad inferos:qđ fuit ſm aiam:nō ſm carnē q̄ ſepulta fuit:nec ſm deitatē:q̄ vbiq; eſt.Vnde Pō.xv.
in ꝑſona chriſti cōtra illos ait. Nō derelinques aiam meā in inferno &c. Decimū:qui eſt de reſurrectiōe chriſti ter
Iudęus. tia die.Iudæus fœrus malignus audire non potuit:dicens non reſurrexiſſe:ſed corpus eius a diſcipulis furatū fuiſſe. Sed apl's.ij.ad Timo.ij.teſtatur hāc reſurrectionē dicēs.Memor eſto dūm Ieſum chriſtum reſurrexiſſe a mortuis:ex ſemine Dauid ſm euangeliū meū.Et Pō.iij.Ego dormiui & ſoporatus ſum & exurrexi. Vndecimū:de aſcēſione ne-
Eutices gat Eutices hæreticus:dicens carnē cōuerſam in deitatem. Mich. ij Qđ ſi eſſet:nō aſcēdiſſet:qa deitas in cœlis & vbiq; eſt.Cōtra hoc micheas ꝓpheta ait,Aſcēdes:pandet iter ante eos. Et Pō.xlvj.Aſcēdit deus in iubilo. Duodecimus articulus eſt:q̄ chriſt⁹ vēturus eſt iudicare viuos &mortuos:ad retribuēdū pręmiū bonis:& pœnā ęternā reprobis,Cōtra
Origenes, hūc latratus eſt Origenes dicens:chriſtū debere oēs in fine ſaluare:& ꝓ eis pati.Sed cōtra eū eſt,qđ' ait chriſtus Mat. xxv.Ibūt hi in ſuppliciū ęternū:iuſte autem in vitā æternā.Et Dañ.xij.De puluere terrę euigilabunt:alij in vitam ęternā:alij in opprobriū vt videāt ſemp.Quāuis ꝓtra articulos fidei duodecim ſint:nō ſolū duodecim fœri ſingulares & hęreſiarchę neqter operati:vineā eccleſiœ depaſcētes:& multos inficiētes:qm̄ multi alij fūt expreſſi &extincti:vt patet,xxiiij.q.iij.c.peñ.Et extra de ſū.tri.& fi.catho. c.dānamus.Et in opuſculis beati Tho.de articulis fidei & ſacramētis,Sed nūq̄ potuerūt pręualere nec poterūt.chriſtus em̄ orauit ꝓ eo:vt nō deficiat fides eius.Pro Petro declamauit dicēs,Ego ꝓ te rogaui:vt non deficiat fides tua. Lu.xxij.Mat.xvj.dixit.Sup hāc petrā.ſ.ſe chriſtum ędificabo eccleſiā meā:& portæ inferniꝯ.i.errores & hereſes)non prævalebūt aduerſus eam.Quinimmo ſublatis hæreſib⁹: ſubortis paulatim eccl'a remāſit glorioſior & clarior i doctrina:ꝓ expoſitiōes & diſputatiōes doctoꝝ hereticos ꝓſutātiū:dño eā cuſtodiēte. Vñ Eſa.xxvij.ipe dicit.In die illa vinea meri cantabit ei.Ego dñs:q̄ ſeruo eā repēte ꝓpinabo:ei ne for teviſitetur cōtra eā:nocte & die ſeruo eam.

§. IX. SECVNDI OPERARII IN

vinea eccleſiæ ſunt:qui operantur excellēter ad faciēdum ipam fructificare.Et ad hoc exhortaī apl's dicēs.ij.Tim.ij. Solicite cura teipm̄ ꝓbabilē exhibere deo:operarium inc̄ſuſibilē.Et ad frequētādū & continuādū opus exhortaī Salomon Eccl's.ix.dicēs.Quodcūq; facere pōt manus tua inſtāter operare:qa nec opus:nec rō:nec ſapiētia:nec ſciētia erunt apud inferos:quo tu,pperas.Et admittēdū hmōi excellētes operarios in vineā eccleſię:orabat Pō.lxxix.dicens.Deus virtutū cōuertere:reſpice de cœlo & vide:& viſita vineā iſtā.ſ.ꝓ efficaces operarios:& pfice eā.i.diſpone.vt pfectū fructū,pducāt. Apte aūt eccleſia figuratur
Eccl'ia figuraī ꝓ vinea. per vineam:multiplici de cā ſm Hug.card.ſup Pō.Et prima eſt:ꝓpter ligni abſciſſi inutilitatē.Nō em̄ vtile eſt lignū vitis abſciſſum:niſi ad cōbuſtionē.Sic hō ab eccleſia ſeparatus:numero vel merito.Vnde dñs Ezech.xv.c.Filii hois:quid fiet de ligno vitis ex oīb⁹ lignis nemoꝝ q̄ ſunt iter ligna ſyluarūꝫ Nūquid tolleī de ea lignū vt fiat op⁹ aut fabricabit de ea paxillus:vt depēdeat in eo quodcūq; vas' Ecce ſigni datū eſt in eſcā.Sic etiā dixit chriſtus Ioan. xv.Ego ſum viti s:ſiquis in me nō māſerit.ſ.vnitus ꝓ charitatē:ꝓ quā gs merito eſt in vinea eccleſiæ:mittetur foras ſicut palmes & areſcet:& in ignē mittet & ardet. Secūda rō eſt:ꝓpter fructus ſuauitatē.Sola em̄ vinea vinū habet: qđ' lętificat cor hois & cōfortat.Sic ſola eccleſia:habet vi
nū doctrinæ ſalutaris:aiam letiſicātis & cōfortātis.Vnde Cañ.viij.dr.Dabo tibi poculū & vino cōdito.Vinū cōditū:eſt dulce & medicinale.Et Mat,vij.dr,Nunqd colligūt de ſpinis vuaſ' q.d.Non habetur ſalutaris doctrina a Iudæis:aut Gētilib⁹:aut hęreticis.Sed & de illis dicit,Deut. xxij.Vua eorum vua ſellis:& botr⁹ amariſſimus.Fel draconū vinū eoꝝ &c. Tertia rō eſt:quia ſicut pīguedine debilitaī vinū & luxuriaī vinea.i.ſuperfluos ꝓducit palmites.Sic in eccleſia.ex abūdātia rēporaliū naſcitur luxuria in palmitib⁹.i.clericis & laicis:& ex hoc inſipidarur & inſipidum fit vinū.i.doctrina eccleſię:& de eo dici valeat il lud Eſa.j.Vinū tuū mixtū eſt aqua,i.carnali voluptate in ſipidū factū.Et ꝑpter hoc dñs viſitat ipſam vineam ſępe: abſcindēdo palmites.i.ſuperfluitates tpaliū per varias afflictiones vt magis fructificet.Vñ cōquerēs dñs de vinea eccleſiæ dicit Eſa.xxvij. In prælio gradiar ſuper eā:ſuccendam eam pariter,q.d.parū fructificat eccleſia ,pſperitate: ſed faciā eā fructificare per aduerſitatem.Et loquit ſm cō
Vineæ Aluēnog. ſuetudinē quarūdā regionū. In Aluernia em̄ in aliquibus locis:ita qnq; multiplicaturvineæ:ꝓ q̄ſi in ſyluas vineæ degenerāt:& tūc hoies cōburūt eas:& poſtea optime fructificāt.Vinea etiā radicata inter prata & in eminēti loco: in radio ſolis meliusvinum facit.Sic illi de eccleſia:q̄ ſunt fundati & radicati in duritia pœnitētiæ:in eminētia vitæ cōtēplatiuę:in feruore dilectiōis & beneuolētiæ:meli⁹ docēt & operātur,Hiere,xxxj.Adhuc plātabis vineas in mōtibus Samariæ,Samaria interpretatur nō ſolum cuſtodia dñi:ſed etiā cōiūctio dñi:& per pœnitētiā &cōtēplationē cōiūgitur homo deo:& dūm in ſe cuſtodit.Ipſa aūt vinea eccleſię perficitur per excellētes operarios:quos ipſe deus cōducit ad operādū vineā mane hora tertia:ſexta:nona:& vndecima.vt habetur parabolice Matt.xx.de patreſamilias:qui exiꝫ cōducere operarios i vineā ſuā:qa videlicet in diuerſis ętatibus mūdi:a primo Abel iuſto:vſq; adulti
Vt vinea fructificet, tria req̄runtur. mū naſciturū poſuit multos ſanctos in ipa eccleſia:ad exercēdū ſe & alios in perfectione virtutū.Vel diuerſæ horę ſignificāt ſm Grego.in homel'.diuerſas ætates hominū.ſ. puerilię,adoleſcētię,iuuentutis,ſenectutis, ac decrepitæ ætatis.In quib⁹ hoīes vocātur a deo:ad pœnitētiam & virtuoſam conuerſationē.Ad hoc aūt ꝙ vinea fructificet triplici opere indiget:videlicet ligonizatione: putatione & ligatione.Ligonizatiōe q̄dēidiget ad hoc:vt ſpinæ & herbæ inutiles eradicētur:in quo opere terra ferro ſcinditur & abſciſſis radicibus herbarū,ſoli oſtēdūtur.Sic in vinea eccl'iæ ſeu aię:ad hoc vt fructificet deo oportet ꝙ terra cordis ferro cōtritionis frangaī:vt abſcindantur peccata etiā vſq; ad radices cogitationū:& manifeſtentur per cōfeſſionē:ne occultata reuiuiſcāt.Vnde in ſeptuageſima: quādo
De.loc. in officio repreſentaī lapſus primoꝝ parētū & punitio.ſ. introductio generis humani in exiliū hui⁹ mūdi ad agendā pœnitētiā:propter ꝙ dñs induit eos habitu pelliū animaliū:vt cognoſcerēt ſeipſos:& pœnitētiā agerēt:eccleſia dimittit cātica letitię:vt Gloria in excelſis:niſi in magnis ſolēnitatib⁹:& Alleluia.& ſumitur tractus loco Alleluia. qui tractus habet cātū aſperū & lachrymoſum:ad inducēdum hoies ad pœnitētiā:& hoc ꝓ nouē hebdomadas facit ſcilicet vſq; ad paſcha:qa.ſ.amiſit ſocietatē ągeloꝝ:q̄ ſunt diſtincti in nouē ordines.Aliā rōnē habes de cōſe.diſt.i. duo.Nā qa ipſi noluerūt in paradiſo pœnitere & cōfiteri pctm̄ ſuū ſe excuſantes:ideo expulſi ſunt:vt vel ſaltē ex afflictione huius exilij:pœniterēt:qđ' & fecerūt. Sed'o:oportet ꝙ vinea putetur.Vnde dicitur Cañ.ij.Tempus putationis aduenit.Per putationē autē:abſcinduūtur palmites ſuperflui ne fructū impediāt.Ita & in cultu ſpūali aiæ:oportet ſuperflua reſecare.Paucis em̄ minimiſcę: natura cōtēta eſt:dicit Boe,de cōſol.philo.lib.ij.pſa.v.Sed ſenſualitas inſatiabilis eſt:quęrēs multa ſuperflua.Propter quod dicebat apl's.j.Timo.vj.Habentes victū & quib⁹ tegamur:his cōtenti ſimus. Tēpus aūt congruū huic putatiōi eſt tempus adoleſcentię:quę indiget maiori freno:,ꝑpter maiorē inclinationē ad ſuperfluitates & vanitates:quæ ſignatur per tēpus veris in cuius principio vel circa:fit putatio materialiū vinearū. Tertio.oportet ꝙ ligeī.Debēt autē ligari vites.i.potētię aię firmo palo.ſ.chriſto:vt dicere poſſit:cū apoſtolo Gal'.ij.Cruci affix⁹ ſum.ſ.per affectū & imitationē.Proderit inſuper multū ad fructificādum: immo neceſſariū vide tur:vt vinculo obediētię alicui prī ſpūali alligetur

alligetur:cuius conſilio dirigatur.Sed bene videat ne ſit arūdo vacua.i.hypocrita:ſed cōtās & ſolidius in obſequio diuino.Perutile etiā erit:aialia quę deſtruunt vineā:capere & occidere.Vñ dr Cañ.ij. Capite nobis vulpes paruulas:quæ demoliūtur vineas.Vulpes paruule ſm Bern̄.ſuper Cañ.ſignant cogitationes:quę occurrūt ſub ſpecie boni.Eſt em̄ vulpis:aial callidiſſimū.Sicut cū alicui ſuggeritur affectus prælationis:ſub ſpecie fructificatiōis: & diſcretio vitæ ſub ſpē tēperātię & hmōi.iſte deſtruīt vineā niſi paruule.i.in initio mortificentur.Cū aūt ſic bene exercetur & colitur vinea:optime fructificat:& deo affertur fructus ipſi gratus.Vñ in figuram legitur Geñ.xl.ꝙ pincerna regis Pharaonis in carcere poſit⁹:vidit in ſomnis vitem:tres ſc̄ſ ex ea ꝓpagines ,pcedētes:quę gēmas floreſc̄ & vuas paulatim ,pducebāt:ipſiſq; maturatis: ille pincerna ex eis præmebat vinū in calicē Pharaonis offerens ad bi-
Tropologiapī cernæ Pharaonis. bendū.Pincerna in carcere:eſt quilibet noſtrū:poſitus in carcere huius mūdi:propter defectū ſaltē cōtracti originalis.Hoc eſt aūt ſignū:vt quis ad curiā reuertaī regis æterni:vt ei gratus & propitius ſit factus:cū.ſ.videt quaſi per ſomniū:qa hic nō habetur certitudo ſaluationis futurę:niſi per ſigna:cū.ſ.quis videt vineā aiæ:cū tribus potentiis ſuis:memoria:intellectu & volūtate: gēmas bonoꝝ ꝓpoſitoꝝ:flores bonoꝝ exēploꝝ:fructū rectorū operū,ꝓducere & in eis proficere:ita ꝙ expreſſis vinatiis.i. defectib⁹ & imperfectionibus:vinū ſpūalis feruoris & letitiæ:i calice cordis offerat deo ,pter eū oīa faciendo. Per hoc ſperare pōt ꝑ interpretationē ſanctoꝝ:ꝙ eductus de carcere mundi:ad curiā Pharaonis regis æterni reuocabitur cū honore.Vel ſic exponi pōt.vitis eſt chriſtus:ſicut ipſe dicit Io. xv.Vera vitis dr:ad differentiā vmbraticę:quę cōuerſa eſt in amaritudinē.Tres,ꝓpagines:ſunt tres ordines fidelium in eccleſia:qui ei per gratiā adhęrēt.ſ.prælati actiui & cōtēplatiui:figurati per Noe,Iob,& Danielem.de his habetur Ezechie.xiiij.Et per Petrū,Iacobū,& Ioānē:qui ſe inuenerūt in transfiguratione.Mat.xvij.Et per Lazarum,Mariā, & Marthā:quos diligebat Ieſus.Ioā.xj.Prælati enim regūt
Prælati quinvtiere debent in eccl'ia. eccleſiam figuratā,per arcam rectā a Noe.Paſcere debent verbo & exemplo:ſicut dictum fuit Petro Io.vlti.Virili-ter ſe debēt habere in militia dei:mortui mundo vt Lazarus.Cōtēplatiui vacare debēt orationi & meditationi:caſtitati & abſtinētię:vt Dauid fecit:& puritati:& ſapiētiæ: vt Ioānes euāgeliſta.Auditui diuinoꝝ q̄eti &ſolicitudini: vt Maria Magdalena.Actiui vero operib⁹ miæ:vt Iob:& gubernationi familiæ:& luctari cūvitiis ita vt ſupplantētur.Iacob em̄ interpretatur ſupplantator.Et inſiſtere ſollicite:neceſſarijs dom⁹:vt Martha.Vel tres propagines:tres ſtatus.ſ.virginū:viduaꝝ & cōiugatoꝝ.Vel tres propagines:tres gradus in eccleſia.ſ.incipientiū: proficientium:& perfectoꝝ.Et hi oēs producunt gēmas cogitationū bonarum:flores ſanctaꝝ affectionū & exēploꝝ:& vuas rectorū operū.Ex quibus chriſtus eliciens vinū meritoꝝ:ipe chriſtus porrigit & preſentat in curia ſupna corā rege vniuerſoꝝ:& hoc in calicē principaliter ſuę paſſionis tertia die.ſ. tēpore gratię.Et de his tribus ordinibus:ſtatibus vel gradibus exponit beatus Tho.ſup Cañ.illud.Sexaginta ſunt reginæ:octoginta cōcubinæ:& adoleſcētularū nō eſt numerus.Cant'.vj.Reginę em̄ ſignificant virgines: quia ipſe ſe optime regūt:quo ad domādas cōcupiſcētias carnis:& magis dicunt ſpoſę chriſti q̄ aliæ.Hę ſunt ſexaginta in numero paruo: ſed excellētiꝰ.quis em̄ in ſe ſit paruus numerus.lx.reſpectu ſuperioꝝ tamē ſuperabūdans.Dicitur autē
Numerus figurabil' dans q⁹ dicitur. numerus ſuperabundās ille:cuius partes ſinguląꝫ que in ſe multiplicatę cōſtituūt ipm̄ totū ſimul:poſt adunate &collecte:excedūt ipm̄ totū.Sicut partes aliquote.lx.ſunt vnū & duo & tria & quatuor & quię & ſex & decē & qndecim & viginti & triginta.Et hęc oīa ſimul excedūt:non ſolum ſexaginta:ſed & octoginta.Signāt etiā reginæ ſexaginta: animas pfectas:ex dignitatis & numeri ſignificatione.Tales enim admittuntur frequēter:vt verę ſponſæ:ad amplexus regis Salomonis.i.chriſti ꝑ cōtēplationem & intimā vnionē:& generāt ſtirpē regis,i. pfecta opera faciunt:& cū magna fiducia in domo ſuperna cōuerſantur. Cōponitur autē numerus ſexagenarius ex ſex & decem:quia denarius ſexies multiplicatus cōſtituit.lx.Et denarius:quia eſt primus limes numeroꝝ:ſignat perfectionē.Senarius qui eſt
Figura numerus quadratus in figuris.Nā figura quadrata habet ſex facies:vt patet in taxillo:& ſignat firmitatē:qa res quadrata: drata ex omni facie:firma manet.Concubinę.i.viduę quę ſi dicuntur ꝓcubinę:qa habuērūt aliqn̄ alterū virū ꝑ chriſtū. gnū ſi Et hæ dicunt octoginta:qa in maiori numero ſunt ꝑ vir- cat. gines.Dicunt etiā aię ꝓficientes:etſi nōdū perfectę:quę etſi aliqn̄ admittūtur ad amplexū diuinū: ꝓ contēplationem & guſtū ſpūalium:nō tn̄ ita frequēter vt perfectę aiæ:nec perfecta ſunt opera earū.Laborāt tn̄ ad obſeruātiā decem præceptoꝝ:& exercitiū octo beatitudinū.De quib⁹ habetur Mat,v.& ideo dicitur octoginta:qui numerus componitur ex denario:octies multiplicato.Adoleſcētulæ ſunt animæ in ſtatu cōiugij:vel etiā imperfecti ſeu incipientes: in via dei.Et hi ſunt in maiori numero ꝙ virgines & viduæ:vel pfecti & pficientes:licet in minori merito.Vnde adoleſcētule dicūtur:quia adhuc tenere ad ſufferendos labores:nondum ſenſu perfectę ac mutabiles.

§.X. OPERANTVR ALIQVI A

lij ſegniter i vinea eccleſię:vñ vinea paulatim degenerat: De ne & deſtruīt.Et de hoc Prouer,xxiij.dicit Salomon,Tranſi gligenui,ſ.per conſiderationē ꝓ agrū hois pigri & per vineā ſtul ter invi ti,i.mentē & cōuerſationē:& ecce totū repleuerāt vrtię,i. nea ope paſſiones cōcupiſcipiles vrētes vt vrtica:& operuerāt ſu- rātib⁹. perficē eius ſpinę.i.paſſiones iraſcibiles:q̄ pūgūt alios.Et de hmōi vinea ſeu aia dñs cōquerēs dicit,Quid eſt qđ vltra debui facere vineę meę:& non feci eis' An ꝙ expectaui vt faceret vuas:& fecit labruſcas.Eſa.v.ideſt expectaui vt faceret fructum bonoꝝ operum:& fecit fructū inutilē. Vnde infra dicit,Expectaui vt faceret iudicium:& ecce iniquitas:vt faceret iuſtitiam,& ecce clamor.Sed rimēdū eſt qđ ſubdit.Et nunc oſtendā vobis quid faciā vineę meę.i. animę tepidę & pigræ:ſi ſe nō emendet. Auferā ſępe eius: ideſt remorſum coſcięţię pungētis:auferri permittā ſeu timorem:& erit in direptionē a dęmonijs:per tentationem. Diruam maceriem eius.i.permittā remoueri cōſiderationē vitæ ſanctoꝝ:qui lapides dicūtur:& erit in cōculcationē vitioꝝ.Et ponā eam deſertā bonis.ſ.ſpiritualib⁹.Non putabitur.i.nō remouebit talis piger & tepidus:ſuperfluitates & occaſiones vitioꝝ.Nec fodietur ferro.ſ.cōpūctionis & confeſſionis.Et aſcendēt ſup eam vepres & ſpinæ.i. malę cogitationes &affectiones.Et nubibus mandabo:ne pluant ſuper eam imbrem.i.nō percipient doctrinam fructiſicātem & vtilem eis.Vnde cuilibet tali dicitur, Apoc. iij.Nō inuenio opera tua plena.In mēte ergo habe:qd accęperis & audieris & ſerua:& pœnitentiā age.Nam demū vt dicit Apoca.xiiij.miſit angelus.i.chriſtus falcem ſuā.ſ. mortis:& vindemiauit vineā terræ:eccleſiam.ſ.militantē. & omnē palmitē qui nō fert fructū:tollet eum a ſe:& omnem qui fert fructū:purgabit eum &c.Io.xv.

§.XI. QVANTVM AD TERTI

um principale diuiſionis.ſ.circa. vj.ſ.de facienda retribu- De mercedered denda. tione dicit,Redde illis mercedē. Nota primo ꝙ non dicit vt veniāt cras:ſed immediate poſt opus:da illis mercedē. Vñ Tob.iij.dr,Quicūq; tibi aliqđ operat⁹ fuerit: ſtatim ei mercedē reſtitue:&merces mercennarij tui oīno apud te nō manear.Da ergo &nō differas.Nota ſcd'o:ꝙ dicit illis ſ.operarijs i vinea.Sed dicit apl's,j.ad Cor.ix.ꝙ vnuſquiſq; ſm ſuū laborē:mercedē,ꝑpriā accipiet,ſm laborem:q̄ ad qualitatem:quo ad quantitatem : quo ad diuturnitatem:

Quo ad qualitatē:boni laboris vel mali:quo ad quantitatē:magni laboris vel parui:quo ad diuturnitatē:multi tēporis vel modici.Nā qui laborauit in vinea ad deſtruēdū,vt primi:cum cōgrua merces ſeu retributio peccati ſit pœna.Iō vt dicit,Eccl'i.xxx.Effugatur a dño portās mercedes inigratis.& ad Ro.j.de reprobis dicit.Mercedē quā oportuit:in ſemetipſis recipientes.Ad Heb.ij.Omnis prę uaricatio & inobedientia:accipit iuſtam mercedis retributionē.Qui laborauit negligēter:tādem in gratia moritur, mercedē accipit:ſed nō de operatis in mortali.Vñ Aggei. j.dr.Qui cōgregauit mercedes miſit eas in ſacculum pertuſum.i.q̄ fecit opera de genere bonoꝝ extra charitatē:non inde recipit prę̄miū in gloria:ſicut qđ' ponit in ſaccū pertuſum nō remanet ibi:ſed extra mittit.Qui aūt laborat excellēter:mercedē glorię accipit.Vñ Sap.x.Reddet deus iuſtis:mercedem laboꝝ ſuoꝝ.Et quæ ſit iſta merces:oſtēdit Pō.cxxvj.di.Ecce hæreditas dñi filij:merces fructus ven-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tris. Merces. ꝑ. præmiū filij. ſ. dei p adoptionē: & huius mer
ces hæreditas dñi. i. bonū gloriæ: quę tāꝫ hęredibus filijs
tribuit: quæ hęreditas ſeu fœlicitas gloriæ: eſt fructus ven
tris. ſ. beatiſſimę Mariæ. Sed o: datur merces ſm quātitatē
De quā titate mercedis. laboris. Quanto em qs plus labo: auerit & bene in vinea
dñi: tanto maiorē mercedem accipiet. Ita tn: ꝙ non intelli
gatur equalitas laboris: ad mercedē in quātitate. Nā: vt di
cit idē apls. ꝙ ad Cor. iiij. Quod in ꝑſenti eſt momētaneū:
& breue tribulationis noſtrę: ſupra modū in ſublimitate:
ęternū glorię pondus operat in nobis. Et ad Ro. viij. Non
ſunt condignæ paſſiones huiꝰ tęporis: ad futurā gloriā. Sed
intelligit equalitas in ꝓportiõe. ſ. vt vbi eſt maior labor:
ibi ſit maior merces. Sed labor põt intelligi maior vel po
tior tripliciter ſm be. Tho. ſup epſam. ad Cor. ſup dicta
auctoritate. Primo modo: ſm formam charitatis. Et huic
labori rndet merces eſſentialis: quę cõſiſtit in viſione dei
& fruitione. iuxta illud Ioā. xiiij. Qui diligit me: diligetꝫ a
patre meo: & ego diligā eū. & manifeſtabo ei meipm. Qui
ergo ex maiori charitate laborat: etſi minorem laborē pa
tiat̃ q̃ alij: plus recipiet de mercede præmij eſſentialis: ę. a
lympidius deū videbit: & de tali viſiõe magis gaudebit.
Secundo põt attẽdi magnitudo laboris ex ſpecie operis.
Sicut em in rebꝰ humanis ille plus ꝑmiatur: q̃ digniori
opere laborat. Sicut architector: plus q̃ artifex manualis
mercedis accipit: licet min⁹ laboret corporaliter. Ita in re
bus diuinis: q̃ nobiliori opere occupat̃: maius ꝑmiū ac
cipiet: quātū ad aliquā prærogatiuā præmij accidẽtalis: li
Aureola qbus datur. cet forte minꝰ corporaliter laboret. Vñ aureola daf virgi
nibꝰ: doctoribꝰ & martyribꝰ: nõ alijs. Et cõſiſtit præmiū
accidẽtale: in quodā gaudio qd̃ habeſ de opere priuilegia
to: vel etiā de alijs bonis operibꝰ ratione laboris. Tertio:
attẽdit magnitudo laboris: ex quātitate ipſius laboris. Et
ſi maior ſit labor in ope: q̃d̃ ſit ex natura opis: vt ieiuna
re magis q̃ abſtinere ab eſu carnũ: aut etiā ex conditione
cõplexionis: vt cholerico cõiter diſſicilius eſt ieiunium:
q̃ phlegmatico. Sic maior labor: meręt maiorē mercedē:
& q̃ ad remiſſionē pœnę tẽporalis: & quo ad gaudiū acci
dẽtale: q̃d̃ recipiet de maiori labore. Vñ Sap̃. x. dicit. Red
det deus mercedē laborꝫ ſuoꝝ. ſ. iuſtis. Sed ſi maior labor
in opere, ꝓueniat ex defectu voluntatis: puta ex tepiditate
vel negligẽtia: facta em hmõi etſi ſint leuia: aliquãdo vi
dẽtur & ſũt alicui multũ laboriosa: ſed hoc ꝓpter defectũ
mentis indiſpoſitæ. Et talis magnitudo nõ auget: ſed mi
nuit mercedē. Eſa. xl. Deficiẽt pueri & laborabũt: pueri. i.
De diu turnitate mercedis. imperfecti. hæbe. Tho. Tertio: datur merces ſm diutur
nitatē: quia q tpe lõgiori laborauit cæteris paribꝰ? plꝰ re
cipiet: qa plura merita acquirit. Signãter dr: cæteris pari
bus: quia q minori tẽpore vixit: ſi in illo tpe ſuo plꝰ labo
rauit: vel cũ maiori charitate: ꝙ alius q diu vixit: maiorē
Math. xx. mercedē recipiet. Nec eſt contra: q̃d̃ dr in parabola euan
gelica. ſ. ꝙ acceperũt ſinguli x num denariũ: & ſic nõ plus
q diu laborauit: vt ab hora prima: ꝙ q vndecima. Ad q̃d̃
rndetur: ꝙ merces quæ redditur: eſt ipſe deus. Iuxta illud
Genẽ. xv. Ego protector tuus: & merces tua magna nimis.
Et pro hac mercede laborãti bus mercẽnarij laudantur, iu
xta illud. Quãti mercẽnarij: in domo patris mei abundãt
panibus. i. refectionibꝰ ſpiritualibꝰ. Luce. xv. Secus ſi in
tenderent aliam mercedem in alia vita: & hæc merces cõ
munis eſt omnibus: & propria ſingulorꝫ. Cõmunis quidẽ
vilibus: qa oẽs ſancti vident deũ & fruũtur eo: qui eſt mer
ces eorꝫ. Propria aũt erit ſingulorꝫ: qa vnus alio clarꝰ vi
debit & plenꝰ fruetur: ſm determinatā ſibi mẽſurā a deo.
Et hoc oſtendit Ioā. xiiij. vbi dr. In domo patris mei mã
ſiones multę ſunt. i. varietates ꝓmiorũ: modo ꝓdicto.
Merces æterna: cõparatur denario. Et hæc merces dr denarꝰ: & ꝓpter ęternitatẽ quã cõtinet:
quã ſignat forma denarij circularis, & ꝓpter deitatẽ quã
habet: quæ ſignatur in imagine regis ſculpta in denario:
& ꝓpter recipientiũ qualitatẽ: hi ſunt angeli & homines qui
ſunt. x. quia nouẽ ſunt ordines angelorꝫ: & quaſi decimus
natura humana: & eis datur ꝓpter habitã perfectionem:
ſignatam etiã per denariũ numerũ: qa primꝰ limes eſt nu
merorũ: & ꝓpter obſeruantiã decẽ ꝓceptorꝫ: homines illuc
perducunt. Oẽs aũt ſancti etiam minimi: ita ſunt quieti &
pleni bono gloriæ diuinæ viſionis: ꝙ nil plus appetunt:
nec minim⁹ motus mẽti inſurgit appetẽdi maius ꝓmiũ
Math. xx. aliorꝫ: ita em plenos ſe eſſe cognoſcũt: ꝙ plus non cupiũt.
Quod aũt dicit in euãgelio: aliquos murmuraſſe: intelli
gitur dictũ per hypotheſim. i. ꝓ præſuppoſitionẽ: nõ ſm
realitatẽ ꝙ ibi ſit aliqua querela. Sed ſi preſupponaſ hoc:
quod tñ eſt impoſſibile: oſtẽditur ꝓ rationem: ꝙ nulli fit
iniuria. Nam deus glorioſus patronus vineæ: nulli debet
aliquid ex neceſſitate: ſed gratia dei vita æterna. Ro. vj. De
Col. iij. monſtrata. Et in auaritia: quę ſm apoſtolũ: eſt idolorꝫ ſer
uitus. Et in dijs: quos laudabat præſignata. Quæ quidem
auaritia: vel eſt cum violentia. Et hi ſunt dij ferrei: qa ſicut
ferrũ domat omia: ſic iſti ſine miſericordia, cũcta auferũt.
In æreis dijs: ſignat auaritia: quæ eſt cũ fraudulẽtia: qa vi
detur eſſe verũ & nõ eſt: quod fraude fit. In dijs argenteis:
apparẽtia ſignatur auaritia: quę quærit ex doctrina: qa ar
gentũ ſonorꝫ eſt. In dijs aureis: innuitur auaritia præſidẽ
tium: ꝓpter claritatẽ & nobilitatẽ ipſius auri. In dijs lapi
deis, auaritia vſurariorꝫ: qui vt lapides inſenſibiles & in
cõuertibiles fiunt. In dijs ligneis: auaritia aliorꝫ illicite lu
crantiũ. Contra hmõi igitur diuino iudicio cõparens: vi
det ſcripturã ſentẽtiæ cõtra ſe dari: per manum ſcribentẽ.
Cõpara tio trinitatis. Vbi ſciendum: ꝙ ſcribens eſt pater: manus eſt filius: digi
tus eſt ſpũſanctꝰ. Sicut em digitus eſt a manu & brachio:
& manus tantũ a brachio procedit: ita ſpiritusſanctus pa
tre & filio: & filius tantũ a patre deriuatur. In pariete: no
tatur plenitudo aſſumpti hominis a dei filio: aula: eſt vte
rus virginalis. Candelabrum cõtra q̃d̃ ſcripſit: eſt certitu
do naturalis dictaminis: quia deficit naturalis cognitio in
oibꝰ his perſcrutãdis mylterijs. & ideo dicitur: aſpiciebat
articulos manus ſcribentis. Scriptura autem eſt: arctitudo
ſeu ſentẽtia extremi examinis. Scriptura igitur hæc. i. ſen
tẽtia auctoritatiue ꝓcedit: a patre, & filio, & ſpirituſctõ.
Manifeſtatiue vero: a Ieſu chriſto de virgine nato. Quia:
vt dicitur Ioan. v. Pater omne iudiciũ dedit filio. Scriptu
ra: quę continet Mane: Thethel: Phares: ſignificat quia in
iſto iudicio: deus notabit oẽs actiões hominis. Mane em:
interpretatur numeratio. Ponderabant omnes circunſtan
tias. Thethel em dicit: ponderatio. Separabit omnes occa
ſiones. Phares em dicit: diuiſio. Et tunc ſequitur in taliter
ſentẽtiato terror affectionis: q̃d̃ notat in facie mutatiõe.
Error cognitionis: quod ſignatur in cogitationũ pertur
batione. Mœror afflictiõis: quod innuitur in renum diſſo
lutione. Terror deſperationis: quod oſtẽditur in genuum
colliſione. Cum igitur tam ſubtile ſit illud examẽ: tam ter
ribilis illa ſententia. Si iuſtus vix ſaluabitur. vt ait Pe. in
Ordo Carthuſienſiũ: quo ſuſ
ſit ori ginem. cano. ſua. Impius & peccator vbi parebũt? Ad quod etiã
facit notabile exemplum. vnde ſumpſit originem ordo
Carthuſienſiũ. Cum enim circa annũ dñi milleſimũ. Pa
riſius quidã doctor ſolẽnis eſſet defunctus: ſcientia & hone
ſtate vitæ famoſus: delatum eſt corpus eius ad eccleſiam:
magno comitatu vniuerſitatis & populi. Et dum feretro:
vbi iacebat in medio chori poſito celebrarentur exequię:
cunctis videntibus ſurrexit cadauer, & dixit. Ante tribunal
chriſti raptus ſum. Quo dicto ſe depoſuit vt prius. Ex quo
cũctis ſtupentibus decretũ eſt: die ſequenti iterum proſe
qui officiũ inchoatum: quo facto cum cantaret lectio illa
Reſponde mihi &c. ſurrexit ſecũdo cadauer & dixit. Accu
ſatus ſum: & ſubito iacuit vt prius. Creſcente autẽ admira
tione in cunctis: placuit & in ſequentẽ diẽ tertiũ ſepultura
differri. Et cũ iam exiſſet fama hęc in vniuerſam terrã illã: factus eſt cõcurſus nimius hoim: & clericis officiũ
funeris celebrantibus. ſurrexit terrio corpus illud dicens.
Iuſto iudicio dei condẽnatus ſum. ſicq; priuatus eſt ſepul
tura: ex quo diuina ſententia erat reprobatus. Et propter
hoc aliqui ex doctoribus ſeu ſecularibus cõſiderãtes peri
cula mũdi: & futurũ diſtrictũ examẽ: rel inquẽtes ſæculũ,
Appari tio iudi cis corã electis. ordinẽ Carthuſienſiũ. fundauerunt & ſancte vixerunt. Sed
cuilibet electo apparebit aſpectus ipſius iudicis ſicut nix
ſuauis: videlicet & delectabilis & ſentẽtiam ꝓferẽs dicet.
Euge ſerue bone & fidelis: quia in pauca fuiſti fidelis, ſu
pra multa te conſtituam: intra in gaudium dñi tui. Mat.
xxv. Quot intrat in aliquo loco: vndiq; circundaſ a loco.
Intrans ergo in gaudium domini: quod eſt perfectum vn
diq; ab ipſo gaudio circũdabitur. Nam aſpiciens ſupra &
videẽs deitatem: ſumme gaudebit. Iuxta illud Eſa. lx. Tũc
videbis & affluES & mirabitur & dilatabitur cor tuum. ſ.
lętitia ineffabili. Si ad infra reſpiciunt. i. ad damnatos: &
inde gaudẽt. propter quod dicit Pſa. lvij. Lętabitur iuſtus:
cum viderit vindictas. ideſt punitiones peccatorum. Non
ꝙ lęt eſ de malo alterius: ſed de diuina iuſtitia. Si ɔſpiciũt:
ad intra gaudent de pura cõſcientia & ſua gloria. iuxta il

lud Pſa. cxlix. Exultabunt ſancti in gloria: lętabuntur in cu
bilibus ſuis. i. in conſcientijs ſuis. Si reſpiciunt extra: ſum
me gaudent de ſocietate innumera tã præclara. Vnde di
cunt adinuicem: quod dicitur in Apocal. xix. Gaudeamus
& exultemus: & demus gloriam deo. Et: vt dicit Bernũ. Il
lud eſt verum gaudium, quod non de creatura: ſed de crea
tore concipitur: quod cum acceperis nemo tollet a te: ſcili
cet gaudium æternum. Cuiꝰ compatatio nemo omne pul
chrum fœdum: omne dulce amarum: omne quod delecta
re poteſt moleſtum: & nõ ſolũ anima: quæ in cœlum in
troducitur, gaudiũ ineffabile ſuſcipit: ſed & tota cœleſtis
curia. Vnde & de ſanctis canit eccleſia: ꝙ de eorum tranſi
tu gaudent angeli, & collaudant filium dei. In cuius etiam
figuram quando arca dei introducta eſt in Hieruſalem, cũ
magno tripudio omniũ: in loco ſuo collocata eſt. ij. Reg.
vj. Sicq; recipit mercedem ęternam.

¶ De ſententia pœnæ infernalis contra reprobos: & ibi de ſeptem pœnis inferni. Cap. iij.

DATA SENTENTIA A IV
dice ſuperno: quilibet vadit ad locũ ſuũ: vel ad
infernũ vel ad paradiſum: vl̃ ad purgatoriũ. Et
primus dicere poteſt. Vadam & non reuertar ad terram te
nebroſam & opertam mortis caligine: terram miſeriæ &
tenebrarũ: vbi vmbra mortis & nullus ordo: ſed ſempi
ternus horror inhabitat. Iob. x. Vbi tria notatur.

¶ Primum: eſt adductiuum infernalis cruciationis.
Quia vadam.

¶ Secundum: eſt continuatiuum perpetualis afflictionis.
Quia non reuertar.

¶ Tertium: eſt multiplicatiuum pœnalitatis variationis.
Quia ad terram tenebroſam.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

q̃d̃. ſ. inducit ad dãnationẽ eſt ſciendũ: ꝙ amor terrenorũ De cauſis dãnationũ. nimius: eſt prima cauſa pctorũ & dãnatiõis. Et hoc eſt ire
ad terram vadit enim aia: pede amoris. vñ Aug. Pes meus
eſt amor meꝰ. Sicut dr. Iuſtus vadit ad cœlũ ꝙ deſiderium
ita pctõ ad terrã per inordinatũ affectũ: & cũ eo intrat ſep
tẽ vias difficiles quã ducũt ad infernũ. Vñ dicũt ipſi dã
nati in inferno: vt habeẽ Sap̃. v. Laſſati ſumꝰ in via iniq
tatis & ꝑditionis. Ambulauimꝰ vias difficiles. Et qa ꝑ mo
ralia: meiꝰ intelliguntꝰ ſpiritualia. Nota ꝙ ſeptẽ ſuntviæ
difficiles. Prima eſt via mõtuoſa: via ſpinoſa: via luxuoſa Septem ſũt viæ difficiles. via tenebroſa: via tumultuoſa: via ſũptuoſa: via tędioſa.
Mũtuoſa. i. mõtiũ ſicut patet ad ſenſum. Vñ hoies cõiter
fatigant & ſudãt i aſcenſu: & ꝓpterea declinãt tales vias,
quãdo poſſunt. Iſta moraliter eſt via ſuperbi: qua q̃rit puer
ſe dñari alijs: magnꝰ repurari: exaltari: alios deprimere: ſe
extollere. Sed certe laboriosa eſt via. Multũ em prurban
tur tales: anxiant̃: famulant̃ alijs vt habeãt honorẽ inten
tũ. Vñ dicit Greg. i moral̃. ꝙ oẽ q̃d̃ hic eminet: mœror i
bus plus afficit: q̃ honoribꝰ gaudet. Sed ſup bus non ſen
tit iſtũ laborem: qa paucũ habet ad deũ amorẽ: & multũ
ad mũdũ. vñ accidit de eo ſicut de lepore: q facilli me aſcẽ
dit ad montẽ currẽdo: cũ tñ cõmuniter aſcenſus ſit diffici
lis: & hoc, qa habet crura ãteriora breuiora, poſteriorib⁹
cruribus. Sicut q̃uis facilius ſit deſcẽdere per humiliatio
nẽ: q̃ aſcẽdere ꝑ elationẽ & ambitionẽ: tñ qa ſupbus cru
ra anteriora. i. affectionẽ ad deũ modicã habet: & crura po
ſteriora. l. affectionẽ magnã habet ad mũdũ: ideo non ſen
tit laborẽ: ſed faciliter currit iuxta illud Iob. xv. Cucurrit
aduerſus deũ erecto collo. Nouiſſima aũt huiꝰ viæ condu
cũt ad infernũ: & ideo caue. Secta via eſt diffici lis q̃n eſt
ſpinoſa. i. plena ſpinis: nã tranſiens per eã in pãnis appræ
hendiſ, ab ipſis dilacerãſ: pungitur: cruciatur: & ſic habet
laborẽ, Iſta via ſpinoſa: opus eſt auaricię: in qua quęrunt
diuitię aſſimilatæ a chriſto ſpinis. Lu. viij. Quia mentẽ di
lacerãt, diſtrahẽdo a dei timore: pũgunt cõtinuis ſolicitu
dinib⁹: timoribꝰ: & anguſtijs: cruciãt inducẽdo ad diuer
ſa pcta: vt mendaciorũ: proditionũ: fallaciarũ: periurioꝝ
vſurarum: fraudulentiarũ & hmõi. Sepiam̃ cait dñs auaris
Oſee. ij. Viã tuã ſpinis. Terminus huius viæ eſt infernus.
Vñ apls dicit. ñ. ad Timo. vj. ꝙ qui volũt diuites fieri: in
ciduãt i tẽtationẽ & in laqueũ diaboli: & in deſideria mul
ta quæ mergũt hoies in interitũ & perditionẽ: ergo caue.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia via:est difficilis qñ est lutosa:tū qa homo lubricatur:tū qa pes infigit in cœno:& cū difficultate distrahit eū quia deturpat:& talē viā.s.multū lutosam:solēt facere Iohel. ſ. bestiæ. Hæc aūt est via luxuriosoꝝ: q sunt filʒ belijs.de quib⁹ ait ꝓpheta. Cōputruerunt iumenta in stercore suo. Difficulter aūt trahūt pedē affectiōis: a luto voluptatum quib⁹ infiguūt. De qb⁹ ait Pā.ix. Inquinatę sunt vię illi⁹, in omni tēpore. Quarta via:est difficilis cū est tenebrosa. Oportet em:q qs vadat palpādo.ne cadat in aliquod pręcipitiū qđ nō videt:timet etiā hinc inde capi a latronib⁹: &sic difficultat. Hęc est via inuidoꝝ:q tenebrosi sunt:qđ patet ex ætymologia nois. Inuidus em dicit:quasi nō videʒ:qa bona alioꝝ videre non possunt:nisi cū magna sui afflictione, Tales semp stāt in timore,ne alij habeāt bona De quib⁹ pōt intelligi illud Prouer.ŋ. Ambulāt p vias tenebrosas:qui lętant cū malefecerint.ſ.alijs hoib⁹:& exultāt in rebus pessimis.i.casib⁹ aduersitatū alioꝝ. Quinta via:est difficilis cū est tumultuosa.i.cū multi ambulant p eam:ira q̄ se cōprimūt. In talib⁹ em vijs:hoies impingun Lu.viij. turaliq̄ confringuntur Vñ &semel beatus Petrus dixit christo,per talē viā ambulāti. Prędceptor turbæ te comprimūt & affligūt. Hæc aūt est via iracūdoꝝ:qui ꝓpter iracū diā suā multis & diuersis affligūtur & conculcantur cōtumelijs:clamoribus:rixis:minis:odijs:& hmōi. Et de his dicit Pā.xlij. Contritio & infœlicitas,in vijs eoꝝ. Cōterunt em tēporaliter:& fœlicitate priuantur:quo ad aiam,ꝓpter irā suā. Vñ subdit pā. Et viā pacis nō cognouerūt. &,ꝓ qa.

Sexta via:ē difficilis cū ē sumptuosa.i.cū hospitia illius vię:sunt in caro foro. Mali em hoies,libēter vadūt p tales vias, vbi sciūt multū expēdi. Et hæc est via guloſoꝝ:q vt satisfaciāt gulę suæ:nō curāt de tali difficultate:expēdētes multā pecuniā in detrimentū aiæ & corporis. Ideo em dicit Seneca,ꝛcito morimur:qa de mortib⁹ pascimur.i.de aialibus mortuis:qđ maxime faciunt guloſi.de qb⁹ Pā.xlv ij. Hęc via illoꝝ scādalū ipsis:postea in ore suo cōplacebūt. Quāuis em recipiāt scādalū sępe aiæ &corporis doloribꝫ: tamen postea transacto dolore,volunt cōplacere ori suo.

Septima via:est difficilis qñ est tędiosa:& hoc est qñ est multū saxosa vel tota plana & vniformis:& nescit terminus. Hæc via ē accidię:q insurgit ex duritia pœnitētiæ:ac etiā qñ aliquis vult semper occupari in vno aliquo: puta vel semp legēdo:vel semp meditādo & orando:vel semp manibus laborādo. Dicit em cōiter:ꝙ via qñ est totaliter plana:magis fatigat ambulantē q̄ cū est aliq̄n plana:aliquādo aliqualiter mōtuosa p colliculos. Et ratio est:quia in via plana & vniformi,oēs partes corporis simul fatigantur. Sed in via aliqualiter montuosa in ascendēdo:dū Vię plane difficiles, fatigātur genua & tybiæ:quasi refrigerātur crura. In descēdēdo aūt:crura fatigātur.&genua & tybiæ quasi pausant. Sic in opere humano melius fertur labor:qñ aliquis vno tēpore legit:altero orat:alio in exterioribꝫ vacat:q̄ se semper vellet legere;orare:vel operari:qa ex tali cōtinuatiōe vniformi alicuius rei:attediatur cōmuniter homo. Exemplū Antonij:qñ vidit angelū aliq̄n laborātē:aliq̄n orantem. De via horū potest intelligi illud. Est via quæ videt Prouer. xiij. homini recta:&nouissima ei⁹ deducūt ad mortē.ſ.accidię. Videt em aliq̄n alicui bonū esse,semper se occupari exterioribꝫ:ꝓ tēporali salute vel spirituali,pximi:alteri multū legere:& ꝓ hoc intrant frequēter in mortem accidiæ:videlicet negligendo ea:quæ sunt eis magis necessaria. Quādo etiā nō attēdit qs ad prędictū:q est terminus nostrę vię: cito fatigatur bonis operib⁹. Cū igitur:quęlibet harū viarū ducat ad perditionē:exi de eis si vis mortē euadere.iuxta illud Esa.lv. Derelinquat impi⁹ viam suam. Dicit em Aug.ꝙ quicūq; cum aliquo mortali transit æterna flāma: illum trucidabit inferni non purgatorij.

§. III. QVANTVM AD SECVNdū principale dico:ꝙ pœna infernalis dom⁹ ē ꝑpetua:nō habēs finē,qđ notat Iob: i auctoritate ꝑsata dicēs. Nō reuertar. In inferno nulla est redēptio:ait idem. Videt forte alicui istud incōueniēs eē & iniustū:vt cū culpa fuerit tēporalis & ad tps:ꝙ pœna,ꝑ ea debet ēternalis. Sed sex ratio Merito pœnæ dānatorū ē ęter nō demōstrat iustissime:aiam in culpa mortali deceden tē,ęternaliʒ cruciari. Pria ē:q̄litas offensę. Nā & i humana cōuersatione quāto maioris dignitatis ē offensus:tāto offendēs maiorē pœnā mereť. Dādo em alapā regi,mortem meref:dādo puero ꝑ iniuria nō habeť. Cū em ꝑ pctm hō: quātū in se est peusserit & offenderit deū:q est dignitatis infinitę:meret pctōr pœnā infinitā. Pœna aūt infinita nō pōt eē ſm intēsionē:qa sic cōsumeret naturā. Oportet ergo:vt sit infinita ſm extēsionē.i. ſm durationē:vt sic pœna rndeat culpæ. Secūda rō est:qa manēte causa debet remanere effectꝰ:cā aūt illi⁹ pœnę est culpa. Cū autem culpa mortalis,post mortē ab aia tolli nō possit.qa ꝛvt dicit Da Dānati ma.ꝛqđ est hoi mors:est angelo casus:igit debet semp manere pœna. Qđ aūt dicit Aug.xiij.q.ij.tēp⁹.circa fi.ꝙ qb⁹ mō pñt ,psunt suffragia,ſ.,p defunctis facta:vel ad hoc ,psunt, vt iuuari. plena remissio sit:aut vt tolerabilior sit ipsa dānatio.nō vult Aug. ꝓpter hoc:ꝙ pœna dānatoꝝ minuať p suffragia:(vt qdā dixerūt)qa si sic esset:posset aliqs p suffragia multiplicata liberari ab inferno:qđ hæreticū est dicere ſm Tho.in.iij.Sed loquit Aug.de his:q sunt in purgatorio: qbus prosunt suffragia:vel ad liberationē vel ad pœnæ alleuiationē:ad quā dānati,i.cōdēnati sunt. Dicitur enim quis dānari,cū deputatur ad pœnā. Tertia rō est:qa pctōr quātū in se fuit:peccauit volūtate ꝑpetua. Nā semper voluisset viuere:vt semp potuisset peccare. Qđ aūt peccator pctm dimiserit quātū ad actū:hoc fuit ex parte dei:qui per mortē subtraxit sibi facultatē:& iō iustū est,vt puniať pœna æterna siue ꝑpetua.iuxta illud. Ite maledicti in ignem æternū. Mat.xxv. Hāc rōnem assignat Greg.in.iij.dial.& habeť de pœ.di.j. voluissent. dicēs. Voluissent iniqui sine fine viuere:vt potuissent sine fine peccare. Qđ oſtēdunt: qa dū viuunt,peccare nō desinūt. Ad magnā ergo iustitiā ptinet iudicātis:vt nūq; careāt supplicio:qui dū viuerēt nūq; voluerūt carere pctō. Quarta rō est:qa rō ꝓcupiscibilis & irascibilis errauerūt:pręponētes finitū minimū bonū:summo bono infinito. Nā diuitię,honores:voluptates & hmōi:valde paruū sunt bonū & mixtū cū amaritudine. Deus aūt summū bonū est:& non habet amaritudinē cōuersatio ipsius,dicit Sap.vij. Miser aūt pctōr,vt cōsequať illud fragile bonū tēporale:ꝓtēnit:& dimittit summū bonū,trāsgrediēdo ei⁹ præcepta:& ideo qa in infinitum errauit:in infinitū debet puniri. Vnde dicit Chryſ.ꝙ christus in fine reprobis dicet:oſtēdēs q̄ iuste cōdēnet eos ad pœnas æternas. Ego ,ppter vos hō factus sum:propter vos delusus:cæsus & crucifixus. Ego sup gloriā meā vos habui:& vos oēm rem vilissimam terrę:ampli⁹ dilexistis q̄ iustitiā meā & fidē. Quinta ratio est:qa pctōr peccauit in æterno suo:& ideo debet puniri in ęterno dei. Aeternū hois:est vita præsens. Hic em est status merēdi & demerēdi. Aeternū dei:est alia vita,quæ semper durat. Nō em est incōueniēs:vt culpa tpalis puniať pœna ꝑpetua:cū videa mus istud seruari in humana cōuersatione:vt dicit Aug. i lib.de ciui.dei.ca.xxj. Nā adulteriū:homicidiū:& hmōi. qđ cōmittit.ſm leges humanas punit morte:& illud qđ maleficiū tpale est & cito transit actus ei⁹:pœna aūt ꝑpetua:qa.ſ.separata vita ista & cōuersatiōe hoim mors:q̄ ei infertur ad quā nūq; reuertit. Sexta rō est:qa ipse peccator dānatus:stat in inferno cū volūtate obstinata i malo semper:& odit deū punitorē ei⁹. Vñ & ,ppter odiū qđ habēt ad ipsum,dicit Ioā. Apoc.xvj. ꝙ dānati cōmāducauerunt linguas suas præ dolore:& blasphemauerunt deū q habet potestatem sup has plagas. Ratio aūt dictat & iustitia exigit.(vt etiā dicit Grego.)ꝛ sicut pœnitentibus &veniam postulātibus:iudex debet misericordiā facere:ita obstinatis & cōtumacib⁹:nullā debet veniā prędictare:& ideo semp puniūtur iuste:cum semp sint auersi a deo & ei rebelles.

§. III. QVANTVM AD TERTIum principale dico:ꝙ notať multiplex & varia pœna in- Septem sūt pœnę inferni, in eo quod dicitur, Ad terram tenebrosam &c. vbi signantur septem pœnę infernales. ni.

¶Prima est:locatio vilitatis:quia ad terram.
¶Secunda:priuatio deitatis:quia tenebrosam.
¶Tertia:cruciatio igneitatis:qa opertā mortis caligine.
¶Quarta:ablatio refrigerabilitatis:quia ad terrā miserię.
¶Quinta:excœcatio veritatis:quia tenebrarum.
¶Sexta:associatio malignitatis:quia vmbra mortis.
¶Septima:implicatio inordinabilitatis:qa nullus ordo.

Quātum ad primū dico:ꝙ aia cruciať in inferno ex vili Prima. tate loci,vbi se reperit. Patet em ad sensum:qa q̄n nobilis pſona est adiudicata & clausa ab aliquo loco vili:puta si rex ponatur

rex ponať in carcere:etiā si nulla alia pœna sensibili cruciareť:ex hac solū incarceratione multū doleret. Cū igitur aīa sit nobilissima regina:& sciat se esse creatā ad habēdū dominium totius mundi:& sibi cōperat locus cœli empyrei:qui est super oēs cœlos:& videat se detrusam in centrū terrę:q locus est infernus infimus oīm. Vbi etiā ſm Basilij in fine mūdi:ponet sex oīm ælemētoꝝ. Nā(vt ipe dicit)tūc ,ppriętates ælemētoꝝ lęsiue ab eis separabūtur virture diuina:& in infernū mittētur ad cruciatū maloꝝ. Ex tali igit carcere:habet magnā pœnā vltra alias etiā & merito. Quia em terrā dilexit plus q̄ cœlū:ideo ad terrā condēnata est. Quātū ad scđm:qa tenebrosam.i.lumine glorię priuatā:ſm expositionē Tho,sup Iob.dico ꝙ priuatur aīa dānata visione deitatis,Iuxta illud Esa.vltī. Tollatur impius,ne videat gloriā dei. Hęc aūt ē maxima pœna:sed parū & quasi nihil cōprehēdim⁹ ea:qa nescim⁹ intelligere quātū bonū deus est aīæ ipm possidēdo. Tāto em quis plus doleť de aliquo amisso:quātum illud reputabat magis vtile & amabile. Et qa in vita prędicti itelleꝰ nostercorpe aggrauat⁹ se habet ad deū,vt oculus vespertilionis se habet ad lumen solis:iō parū diligim⁹ ipm deū:& parū curamus ipsum amittere. Sed aīa timēs:quæ aliquātulum gustauit dulcedinē divinæ prędictiæ p gratiā:ex anxietate & pœna quā sentit qñ subtrahēdo sibi ipsi relinquitur: pōt aliquātulū:licet valde parū:intelligere de tali pœna priuationis diuinæ visionis:sed cū aia separaťa corpore: sibi subito infundūtur species oīm rerū naturaliū. Vnde maiorē cognitionē habet de deo & creaturis,q̄ vllus pñs mūdi. Et sic cognoscens:ꝙ deꝰ est summū bonū & summe vtilis aię:videns se eo priuatā sua miseria:cū capax fuerit eū acquirēdi,summe dolet. Vñ Chryſo. dicit:ꝙ ꝓti⁹ vel Iet pati mille ignes infernales q̄ priuari dei visione. Hæc em visio tāte pulchritudinis est:tātoq; amore dignissima, ſdicit Aug. de ci. dei.)vt sine hac qbuſlibet & quātuſlibet bonis prędituꝰ protin⁹ existimet insœlicissimū. Si em tantus erit splēdor gloriæ:q̄ exibit a christi humanitate ad iudiciū veniētis:ꝙ sol oſtendet se vſq; ad diē iudicij:postea dior q̄ modo sit:quia. ſ. nō apparebit claritas ei⁹ respectu claritatis christi:quāta erit claritas glorię ei⁹ diuinitatis:a qua excludūtur semp dānati. Quātū ad tertiū dico ꝙ cruciabūtur in igne:& aīæ qđē sole vſq; ad diē iudicij:postea aūt aīæ simul & corpora:vt sicut cū vtroq; peccauit:cum vtroq; puniať. Vñ dicet eis. Mat.xxv. Ite maledicti,i ignē æternū & Iudith.xvj. Dabit ignē &vermes in carnes ipsorū. Et hic ignis ita acerrime cruciat,vt mors dicatur:& ita obscurus est,vt caligo nūcupeť. Et ideo dicit Iob.illā terram infernalē, opertā esse caligine mortis.i.igne trucidāte. Sicut em mortis pœna:excedit oēm pœnā aliā q̄ hic sentit:sic & ignis infernicꝛvt dicit Aug.)excellit oēm pœnā: quā vnq̄ aliqs expert⁹ est i vita ista:nūq; i carne tāta inuēta est pœna:licet mirabilia martyres passi sint torměta. de pœ.dis.vij.§.ylti. Vñ & Esa.xxx. Prępărata est ab heri Tophet:a rege ,psunda prępărata & dilatata. Nutrimēta eius ignis & ligna multa. Flatus dñi:sicut torrēs sulphuris succędes eā. Tophet ītērpretatur gehēna:siue aula plena stultoꝝ. Gehēna aūt est infernus:plenus stultis peccatoribus. Hęc dr præparata ab heri.i.ab eterno:a rege.ſ.dño deo. Ligna quæ nutriūt ignē inferni,sunt peccata reproboꝝ:quę sicut semper permanēt:ita & ignis ille semp cruciat. Flatꝰ dñi succędēs:est influxus virtutis eius affligens animas:& postea corpora sine eoꝝ consumptione. Est aūt ille ignis fœculętus & turbidus:sicut flāma mixta fumo:vt non videāt,nisi qđ est augmētū pœnæ eoꝝ. Quartū: est ablatio refrigerabilitatis:& iō dicit terra miseriæ. Miseria opponit fœlicitati:& sicut fœlicitas pfecta prię supnę excludit oēm defectū:ita miseria infernalis excludit oīe refrigeriū & cōsolamētū. In hac vita sustinemus vtiq; multas miserias.propter qđ dicit.Iob.xiij.de hoīe. Repletur multis miseriis.Sed iter eas,plura habet refrigeria:& scit ipas misericordias tādē debere deficere:sed in inferno vbi est summa miseria,nullū refrigerium est:adeo ꝙ diues epulo tamdiu desiderauerat guttam aquę,vt refrigeraret linguā suā,ſm ꝙ habeť Luce.xvj. adhuc obtinere non valuit. Pro gratia singulari:dānati reciperēt permanere in illis pœnis:saltē tot annis quot sunt guttæ aquæ maris:& grana arenæ ei⁹: vt postmodū liberi essent:& ex hoc refrigerium aliqđ susciperēt. Quāuis em illa innumerabilia sint:nobis finita tñ sunt & a deo dinumerata:& sic aliqñ finē haberēt. Sed cū sciunt,nūq; finē habere pœnā eoꝝ:ideo refrigerio carent. Soler hic societas afflictoꝝ:aliquod prędictare refrigerium. Iuxta illud. Solarium est miseris:socios habere pœnarum. Sed ex eoꝝ societate,nullā pcipiūt cōsolationē:etiā amicorum & parētū quos hic multū dilexerūt:sed potiꝰ pœnę augmentū. Vñ Aug.de dānatis inquit. Non ,ppterea minus ardebūt:quia cum multis ardebunt.iij.q.j.multi.in fi.

Quinta:est afflictio obscuritatis. Et ideo dicit:terrā tene Quinta brarū. Sunt em ibi tenebræ interiores & exteriores. Exteriores qdē:qa nec̄ a radio solis illuminātur nec̄ ab igne illustrātur vbi sunt. Vnde dr Mat.xxij. Mittite eū in tenebras exteriores. Interiores tenebras sustinēt:qa lumine gratiæ priuantur. Et q̄uis syntereſis in eis remaneat:q̄ est lumen rationis:remurmurās cōtra malū:hoc est eis ad pœnā. Et hic est vermis ille,de quo dr Esa.vltī. Vermis eorū nō morietur. Adeo aūt obscurati sunt:vt reputēt deū iniustū & odiant eū inquātum punientem. ſm illud Pā.lxxiij. Superbia eoꝝ,qui te oderūt ascēdit semp. Et licet sciētia, quā quis habet i vita prędicti multū delectet. Illi tñ dānati: etsi retineāt sciētiā hic acquisitā & maiorē adhuc recipiāt: hoc tñ nō est in eis ad subleuamētū pœnę:sed augmentum: quia cognoscūt sua culpa se priuari pfectione sciētiæ:quę solū habeť in superna patria,quā valde optāt. Sexta:est Sexta. associatio malignitatis.i.dæmoniorum. Vñ dr loc⁹ iste,vmbra mortis. Dicitur aūt diabolus mors:qa quātū est ex se, mori parcit:sicut & mors. Et vmbra mortis.i.similitudo: qa sicut mors priuat vita naturali:ita p peccatū diabolus: aiam vita spūali. Vñ Esa.ix.dr. Habitātib⁹ in regiōe vmbræ mortis.i.in pcto:quod est regio diaboli: lux orta est eis.& Apoc.vj. dicit.ꝙ sedēs sup equū pallidū:nomē illi mors & infernus sequebať eū. Congrue aūt talem habebūt societatem:vt quos habuerunt incēctores in culpa:habeāt tortores i pœna,vt dicit Greg.in lib.moral'.qui multipliciter exabūt eos. Vñ Hiere.v. Seruietis dñs alienis.ſ. in inferno. Dñs.i.dęmonijs:alienis.i.extraneis ab oīi misericordia:qui nō dabūt vobis requiē cessando. ſa pœnis. Tantus est horribilis aspectus dæmonis:vt quidā religio Exēplū sus videns eum in corpore assumpto:ita exterritus est. vt exclamando fortissime præ pauore semiuiuus remāsit. In se aūt reuersus:cū inquireret de causa clamoris & defectionis. Respōdit ex eo:qa diabolū viderat. Et cū interrogarꝫ de forma ei⁹ inquit:nescirem nec possem vobis describere:sed vnū vobis dico:ꝙ si mihi darēť optio intrādi in fornacē fumme incensam:vel in ictu oculi dæmonē aspicere:prælegerē ipsam fornacē ingredi:vt habetur i vitis patrū. Si ergo tñ terrorē incutit aspectus vnius dęmonis: quid faciet & aspectus & cōtinua cōuersatio cū innumerabilibus? Septimū:est implicatio inordinabilitatis cū dr. vbi nullus ordo ihabitat. Sicut ordo rerū inducit pulchritudinē & cōplacentiā:ita ablatio ordinis cōfusionē & displicentiā. Et ex parte quidē dei puniētis:est ibi summus ordo:sicut & in cunctis alijs operib⁹ ei⁹. Quæ aūt sunt a deo ordinata sunt:ait apls Roma.iij. Et ordinē quidē seruat superbos cū superbis:auaros cū auaris:luxuriosos cū luxuriosis puniendo. Et hoc innuitur Matt.xxij. vbi parabolice dicit a patrefamilias seruis suis.i.deo angelis suis. Colligite zizania,&alligate ea in fasciculos ad comburendū. Erit enim vnus fasciculus omniū superboꝝ. Alius hypocritaꝝ:alius inuidoꝝ. &sic de alijs. Seruabit quoq; ordinē in exhibitione pœnarū:quia ei qui plura peccata cōmisit vel grauiora:grauior pœna dabiť. iuxta illud Apo.xviij. Quātū glorificauit se &in delicijs fuit(.ſ.peccator)tm date ei tormētū & luctum. Seruabit & ordinē illū,quē ponit sapiens Salomō. Per quæ quis peccat:per hæc & torqueť. Peccat em miser homo per creaturas male eis vtendo:et p Sap. xj. creaturas affligitur:nō solū ignis:sed etiam aliarū rerum. Vñ Pā.x. Ignis & sulphur et spiritus ,pcellarū:pars calicis eoꝝ. Et Salomō. Pugnabit pro eo.ſ.deo orbis terrarū:contra insensatos. Trāsibūt enim sicut ait Iob.xxiij.ab aquis Sap.v. niuium,ad calorem nimium. Ecce ordo,qui hic cōsueuit seruari,ablatus est. Nā cū quis sustinet calorem magnum: nō habet frigus,et ecōuerso. Et trāseūdo de vno ad aliud sentit refrigeriū:saltem in principio. Sed in inferno:experiūtur et calorē et algorem:et nullā habēt cōsolationem. Itē cum quis patitur aliquod malū nō timet illud sed antecꝫ patiatur;sed in inferno et patiēdo timet:et timēdo pa

Universidad de Deusto
Biblio

eitur. Bene igitur ait Pō. xxxiij. Mors peccatorum pessima. Prima enim: q̄ est corporalis est mala. s. naturæ. Sc'da: que est criminalis est peior. Sed tertia: q̄ est infernalis est pessima: & ideo doctrina christi est obseruanda: per quā ipsa mors pessima euitatur. iuxta illud Ioā. viij. Si quis sermonem meum seruauerit: mortē non videbit in ęternum.

¶ De sñia q̄ datur pro his: qui ascēdūt ad cœlum. Cap. iiij.

SATVR SENTENCIA A SVperno iudice: erga scd'm gen⁹ hoim. s. oi no purgatoꝝ: q liberi sunt ab oi defectu: & ista est cœli via: per quā incedēs anima cū a corpore separatur immediate peruenit ad summā fœlicitatē & gloriā. de qua pō. lxxxiij. Ibūt de virtute in virtutē: videbitur deus deoꝝ in Sion. Et visio dei: vt ait Aug. est tota merces. Hāc docuit christus tenere exēplo suo dicens. Relinquo mundū & vado ad patrem. Ioā. xvj. Reliquit christus mundū: non solū quo ad p̄sentiā corporalē: sed etiā quo ad p̄uersationem mundialē: liber semper ab omni peccato. Vñ dicebat ipe.

Ascēsio nis christi rō. Ego non sum de hoc mundo. Io. viij. Iuit ad patrē per passionē. vt per assentiōem pararet nobis locum: aduocatus noster fact⁹ apud patrem. Vnde dixit discipulis. Vado parare vobis locum. Ioā. xiiij. id est ad præparatum vobis regnum ab ęterno: vobis disponendo per gratię infusionē: & vestram exercitationem. Vnde apls ad Gal. ñ. Tradidit semetipm p̄ nōtis nostris christus: vt eriperet nos de p̄senti seculo nequā. Et hoc faciēs. s. relinquēs ęculū inquātū nequā dicere pōt. Relinquo mundū &c. Vbi tria nota.

¶ Primum: est egressus a loco animum inficiente: ibi. Relinquo mundum.

¶ Secundum: est progressus in bono ad cœlum dirigente: ibi. Vado.

¶ Tertium: est accessus in termino desiderium implente: ibi. Ad patrem.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Mūdus vñ dr. Sciēdum: q̄ mūdus ſm aliquos dicit p̄ antiphrasim: eo q̄ munditia caret: sic piscina quæ pisce caret. vñ Aug. O mūde immunde: qui te diligunt non te norunt. Qui autē voluerit amicus esse huius mūdi: inimicus dei cōstituitur: & ideo relinquendus est mundus. Sex ēm genera malorū

Sex gña malorū

periūtur in ipso notata per literas ipsius dictionis.

in mūdo. ¶ Prima: est multiplicitas malignitatis.

¶ Secūda: est vanitas mutabilitatis.

¶ Tertia: est nullitas tranquillitatis.

¶ Quarta: est defectuositas veritatis.

¶ Quinta: est varietas periculositatis.

¶ Sexta: est seruilitas corruptibilitatis.

¶ Quātū ad primū dicit. s. Ioā. v. Tot⁹ mūdus ī malígno posit⁹ est. i. in malo igne. s. auaritię: cupiscētię: superbię: & aliox vitioꝝ. Et ideo in figurā hui⁹ legis Iosue. vj. q̄ hierico tota igne succēsa est. p̄cepit q̄ dñs vt de reb⁹ illis nullus de pplo suo aliq̄d sumeret. & quia Achan ō mādatū fecit aliq̄d subripiēdo, lapidat⁹ fuit. Hiericho iterpretat luna: qa sicut ipa est aliq̄n plena: aliq̄n media: aliq̄n vacua i apparētia luminis. Ita in mūdo: aliqui sunt pleni rpalib⁹, aliqui vacui: aliqui mediocriter se habēt: & pene oēs incēdit ignis cupiditatis: q̄ ē radix oīm vitioꝝ. vt dicit. s. Tim. vj. Et qa bonoꝝ auctori inhęrere nō valem⁹: nisi cupidita tē fundit⁹ euellam⁹: vt dicit Greg. di. xlvij. bonoꝝ auctori. Ideo dñs prohibet accipere res Hiericho. i. vitia mundi. Qui ꝯo accipit, mortē ppetuā incurrit: sicut Achan corpalē. Vñ. s. Ioā. ij. dr. Nolite diligere mūdū: neq; ea quæ in mūdo sunt. i. vitia quæ sunt in mūdanis: qa siquis diligit mūdū: nō est charitas patris in eo. & Esa. liij. Exite de medio eius. s. Babylonis: quæ interpretatur confusio: significans mundū plenū confusione peccatoꝝ: & immundum ne tetigeritis. i. mundo immundo affectu nō adhæseritis: vt possitis dicere. Relinquo &c. Quātum ad secūdū dico: q̄ in mundo est vanitas vertibilitatis seu mutabilitatis: propter qd' ait apls. i. ad Cor. vij. Qui vtūtur hoc mūdo: fiant tanq̄ non vtentes. i. ita vtātur rebus mundi, q̄ in eis finem nō constituant: nec vt rebus permanentibus inhæreant. & subdit. Præterit ēm figura huius mūdi: nō quidē quo ad substātiā sed quo ad superficialem: quā naturæ habet formā: & quo ad apparētiā. Apparēt ēm diuitiæ: deliciæ: honores: potētiæ: & hmōi magna bona: quæ oīa cito deficiūt. Vnde & in figurā regionē Sodomę quę videbatur vt paradisus deliciaꝝ: iussit dñs Loth iustū cū familia sua egredi ne inuolueret igne & sulphure vitioꝝ: & ætęrnæ dānationis cū eis combusta illa regiōe: vt habet Gen. ng. xix. Dicit magister historiarū: q̄ ibi ex arboribus⁹ nascūtur quidā fructus pulcherrimi aspectu: sed ipsis apertis nō reperitur ī eis nisi fauilla: fœtor & cinis. Sic & ex mūdo vbi apparet multa pulchritudo: demū finis ei⁹ est fœtor vitioꝝ: ignis tormentoꝝ: & cinis mortuoꝝ. Et q̄uis oia q̄ sunt in mūdo mutabilia sint, ppter qd' ſm Isido. Mūd⁹ dicitur a motu: q̄ per maxime mutabilitatis reperitur in hoie mūdi. Ideo dicit Pō. xxxviij. Vniuersa vanitas oīs homo viuēs. i. tota vanitas seu mutabilitas est in hoie: ita vt dicat Iob. xiiij. Fugit velut umbra: & nūq̄ in eodē statu permanet. Mutat ēm de ætate in ætatē: de sano in infirmū, & ecōtrario: de frigore in calorē & ecōuerso: de gaudio in merorem: de odio in amorē & ecōuerso: & de sapiētę in insipiētē: & de vna phārasia cogitationū ad aliā imaginationē: de libero in seruū: de diuite in pauperrimū: de dño in captiuū: de gloria in ignominiā & hmōi. & sic vt dr. s. Io. j. Mundus trāsibit & cōcupiscētia eius. Cum aūt oīs motus sit quid imperfectū respectu quietis: & naturaliter appetatur perfectū nō imperfectū: ergo relinquēdus est mundus.

Exēplū

Tertia miseria mūdi est: nullitas trāquillitatis. Vnde sal- Esaiæ xviij.
uator noster inquit. In mūdo pressuram habebitis: in me aūt pacē. Io. xvj. Nec mirū: qa cū mūdus abūdet iniquitatibus: habere pacē nō valet qa nō est pax impns, dicit dñs. Sed christus est qui habet: & dat verā pacē & perfectā. Et in signū huius dicit Hiero. q̄ scrutādo antiquas historias semp reperit mūdus pace caruisse: & bellis innumeris lacessitus, vsq; ad aduentū christi in carne. Tūc ēm fuit plena pax per orbē ad ostēdēdū: q̄ ipse christus tūc natus est: pax nostra: auctor & amator pacis & dator. Vnde dixit discipulis Ioan. xiiij. Pacē meā do vobis: pacē meā relinquo vobis. Non quō mūdus dat: ego do vobis. Pax mundi. i. amatoꝝ mūdi: est gaudere in tēporalibus: triumphare in honorib⁹: delicijs affluere: tribulationib⁹ carere. Concordare inuicem in peccatis cōmittēdis: nō ꝓtristari prauos, in vitijs corrigēdis. Sed hoc modo christus nō dat pacem: sed pax eius est subiectio carnis ad spiritū: dilectio animi ad ꝓximū: cōformatio suæ voluntatis ad deū: Et hāc vtiq; mūdus dare nō potest pacē: vt canit ecclia. Quātū aūt mūdus careat, trāquillitate & pace interiori & exteriori omnibus patet: cū vix reperiat⁹ domus vna: in qua nō cōtingat frequens discordia. Sic & prima domus Adę habuit bellū inter filios: & arca Noe inter fratres: & schola christi inter discipulos. Cū igitur trāquillitas & pax multū appetat⁹: & in mūdo parū habeat⁹: ergo relinquendus est. Quarta mi- Mūdus
seria mūdi est: defectuositas veritatis seu cognoscibilitatis. Vnde saluator noster Ioā. xvij. inquit. Pater iuste: mūdus te nō cognouit. Sed neq; ipm christū dei filiū intellexit: vt dicit Io. j. Mūdus eū nō cognouit. s. verbū incarnatū. Ipsum quoq; spiritū veritatis percipere non valet: put saluator dixit discipulis suis. Spiritū mūdus nō potest accipere: qa nō vidit eū, nec scit eū. De diuinis igitur parum vel nihil scit: seu cognoscit mūdus vbi est summa & pcertissima veritas. De humanis & naturalibus paucissimas cognoscit veritas p̄ scientiam. Nascitur siquidē anima nostra ſm phm: sicut tabula rasa in qua nihil est pictum. Et si postea aliqua addiscat: tū cū multa difficultate & tēporis ꝓlixitate & frequēter mixta falsitate: vnde & oēs philosophātes qui spiritū veritatis nō acceperūt, in multis errauerūt. Propter quod dicit apls: q̄ sapientia hui⁹ mūdi: stultitia est apud deū. & iterū. Stultā fecit deus sapiētiā hui⁹ mūdi. s. apparere: dum p̄ effectum ostendit se posse agere qd' illi dicebāt impossibile: nesciētes dei oī potētiā. Vnde apte Exo. x.
figuratus est mūdus p̄ Aegyptū quæ interpretat tenebræ: quæ & ita densissimis tenebris flagellata est vt p̄ triduū alterū alter videre nō posset: nec de loco moueri suo. Et ipa dē mater superstitionis & idolatra: de qua Aegypto iussit dñs exire populū suū. Cū ergo tenebras horreamus & lucem veritatis naturaliter appetamus: relinquēdus est mūdus &c. Quinta miseria est varietas periculositatis. Qui nauigant mare inquit sapiens: enarrāt pericula eius: quia s. frequenter ea experiuntur. Mare autem amarum ſm doctores signat mūdum. Quia ſm boetium. in. ij. de consol. Eccli
prosa. iiij. Fœlicitatis humanę dulcedo multis amaritudinibus xlij.

nib⁹ respersa est. Nauigāt autem qui cōuersant in mūdo: & hi experiunt pericula ei⁹: qualia expertus pō. cxiij. ait. Pericula inferni inuenerūt me. Nam cum lapsus est de alta contēplatione & perfectiōe in adulteriū & homicidiū: periculū incurrit intrandi infernū. Et sic discurrere vales per exēpla sanctoꝝ & lapsus eorū: vt adæ: Saulis: Moysi ad aquas cōtradictionis: Ezechiæ: Salomonis: Iudæ proditoris: Nicolai ex septē diaconib⁹: & inimitis patrū: & clare videbis pericula varia, et noxia mūdi: q̄ sine dei adiutorio vitari nō possunt. Solus christus omia euasit pericula impeccabilis erat. Et ſm hoc pōt itelligi illd dictū Ioā. viij

Ioā. viij

dęis. Vos de hoc mūdo estis: ego nō sum de hoc mundo: s. periculis vitioꝝ subiectus: sicut & vos. Vñ beat⁹ Antonius vidēs in oīone mundū laqueis plenū: cōnectēbat⁹ seinuicē exclamauit. O qs istos euader. s. laqueos periculorum. & respōnsum fuit. Sola humilitas. In cui⁹ figuram

Matth. viij.

discipuli nauigātes cū christo: orto periculo naufragij clamauerūt humiliter dicētes. Dñe salua nos perimus. Cum autem naturale sit euitare pericula: ergo relinquēdus est mūdus. Relinquo mundū &c. Sexta miseria est: seruitus corruptibilitatis. De qua apls ad Rom. viij. Ipsa creatura liberabit, s. egrediendo per mortē de mūdo: a seruitute corruptiōis. i. corporis corruptibilis. Multipliciter enim subiacemur, partim nec essitat⁹: partim voluptat⁹ corporis: & frequēter vincimur ab appetitib⁹ eius. i. sensualitatis. Dicit aūt. t. ij. Pet. ij. A quo quis vict⁹ est, huic⁹ & seruus

Exēplū

est. Narratur in libro de septē donis: q̄ cū quidā nobilis fuisset ingressus religionē: eius germanus hoc audito cū esset miles & potēs: disposuit in mēte illū reducere de religione. Vñ sumēs secū arma & socios: cū illa die nō posset ad monasteriū applicare: cōtigit eū in sylua dormire vbi habuit talē visionē. Videbat sibi quiescere in amęno prato: & q̄ sex iuuenes a dextris ei⁹ essent & tres a sinistris: & cœperūt dicere pugnemus adinuicē. Et cōcordantibus ad hoc dixerūt. Manifestemus pri⁹ noia nostra: q̄libet dicat suū. Dicit ergo prim⁹ eoꝝ q̄ erat a dextris: ego vocor pulchritudo. Dicit sc'da: & ego sanitas. Tertius dicit: ego sum iuuētus. Quartus ait: ego fortitudo. Quintus: ego diuitię. Sextus: egō spes vanæ vitæ. Eorum aūt qui erant a sinistris, dixit primus ego vocor infirmitas. Scd's ego vocor senectus. Tertius & ego mors. Incipit ergo bellare infirmitas cōtra primos duos qui erāt a dextris. s. pulchritudinē & sanitatem & prostrauit eos: qa infirmitas aufert pulchritudinē & sanitatē. Senectus pugnat contra duos alios scilicet fortitudinē & iuuentutē. & eos deiecit & pstrauit.

Pugna senectꝰ.

Demū mors ꝓ diuitias & spem vitæ & aufert eos de mundo. Dicūt tādem isti tres. Occidamus nūc istū iuuentem. Qui hoc audiēs expergefactus valde timuit. Et cū venisset cū socijs ad monasteriū & narrasset germano visionē. Exposuit germanus ille visionē. s. q̄ pratum amœnū erat mūdus in quo quiescebat & sex iuuenes erāt sex q̄ sunt in mūdo quæ vident magna esse sed oīa deficiunt & sic iduxit eū ad contemptum eius. Sed ista est differētia inter bonos & malos: qa boni & si ad horā seruiūt sensualitati: nō tū vt dñet eis. Mali aūt serui efficiunt⁹ ipsi⁹ sensualitatis. Christus aūt & si voluntarie fecit se subiectū necessitatib⁹ corporis vt fami cū esuriret in deserto siti cū ad fontē lacob sitiret tamē nunq̄ vel ad momentū sensualitati seruiuit, præter rōnē. Et sic pōt intelligi illud dictū discipulis

Io. xvj.

Iam nō sum in mūdo: & hi in mūdo sunt. Nō rogo vt tollas eos de mūdo: sed vt serues eos a malo: ne scilicet in eis dominetur iniquitas. Relinquēdus est ergo mūdus: sicut & seruitus abiectenda vt eū christo dicat. Relinquo &c.

§. II. IN SECVNDO PRINCIPALI notat progressus ī bono ad cœlum diligēte eū dr vado

Quāuis christus nō tūc actualiter iuerit ad patrē præsentiam suam corporalē ad cœlū deferendo sed inascensione sua propter qd' exponi potest vado. i. vadā quod de, ppīs quo erat futurū: tamē continue actualiter ibat ad patrem anima eius vidēdo & fruēdo eius diuinitate: ac etiā quotidie per electos suos qui sunt mēbra eius vadit ad patrē.

Sex sūt vię per quas itur ad cœlū

Sex vię

Sunt autē sex vię qbus relinquēdo mundū in morte immediate itur ad patrem cœlestem. s. Iesum christū.*

¶ Prima est martyrij tolerationis.

¶ Sc'da est baptismalis purificationis.

¶ Tertia est intentionalis cōpunctionis.

¶ Quarta est virtualis perfectionis.

¶ Quinta est diutinalis tribulationis.

¶ Sexta est indulgentialis plenę cōcessionis.

Quantū ad primū cōmunis sententia doctoꝝ est, q̄ qui martyriū suscipit, p fide christi: vl' etiā, p quacūq; virtute cōseruāda vel exercēda: decedēs immediate ingredit cœlū. Vñ cantat de sanctis martyribus. Sancti tui mirabile cōsecuti sunt iter, seruientes præceptis & paulopost. In mari rubro apparuit via sine impedimento via. i. ad cœlū in mari rubro. s. effusione sanguinis sine impedimēto. s. cul pę vel pœnę debitę q̄ tollitur per martyriū. Vñ ī Apo. de martyrib⁹ dr. Lauerūt stolas suas. i. aias & cādidas eas fecerūt. i. purificatas in sanguine agni. i. in passione Christi quem sunt imitati. Hinc & Cyprianus i sermone. O dedicata passio & glorificata cōfessio: absoluit per martyriū aīa a vinculo carnis & in cœlo cū triūpho eleuatur ab angelis. Et, pterea dr extra de cele. misc. eū Marine. q̄ iurā fecit martyri, qui orat, p martyre qa videlicet idubitāter credit ad cœlū euolasse. Et qui sunt i cœlis cū nullo bono careāt aliorū nō indigent suffragijs. Quod etiā per plura exempla ostēsum est aias martyrū subito volare ad patrē cœlestē. Sicut legit de Tiburtio & Valeriano quorū aias vidit Maxim⁹ in pūcto martyrij ascēdere cœlū. Et beata Emerentiana collectanea btē Agnetis sine baptismo aq̄ baptizata, pprio sāguine fuso ad cœlū euolauit: & multis alijs. Sc'da via immediata ad cœlum est purificatio baptismalis. In cuius figuram filij Israel viā faciētes per Iordanis fluuiū eo trāsacto immediate intrauerūt terram, pmissionis: Iordanis in quo christus baptizatus est: & inde collata est virtus in baptismo significat baptismū. Per hunc trāsiit cū Iosue qui baptismum recipit & Iesum fide. Et hic est effectus eius vt sanctificatus intret in regnū cœlorū signatū per terrā, pmissionis si tunc morię quantacūq; pec cata originali addidisset. Et ad hoc ostēdendū: baptizato christo aperti sunt ei cœli: & vox pris itonuit. Hic ē filius meus dilectus. Q̄d' intelligit non solū de christo: sed & de quocūq; baptizato debite inquantū. s. filij⁹ est p adoptionem. Filio autē debet⁹ paterna hæreditas. Hanc vitā tenēt

Baptismi efficacia.

Ma. iij.

oēs paruuli baptizati decedentes ante vsum rationis: qa scilicet subito euolāt: & ideo, p eis orare non oportet & si qd' officiū, p eis fiat i ecclesia magis fit ad ꝓ solationē viuoꝝ, q̄, p adiutorio ipsoꝝ. Tertia est: itēsionalis ꝓpūctionis. De qua pōt itelligi illud pā. lxxvj. In mari via tua. i. magna amaritudine cōpunctionis est via dei ad cœlū: nō tamē quęcūq; cōpunctio seu contritio est via immediate ducens ad cœlū cū quis decedit sed oportet q̄ sit valde intensa ita q̄ auferat oēm culpā & debitam pœnā de qua dē Threñ. ij. Magna est, velut mare cōtritio tua. Hanc qa habuit Dismas latro. s. ille qui cum christo crucifixus ēa de xtris eius audire a christo meruit. Hodie mecum eris ī paradiso. Non ēm martyriū fecit illū subito decedentē paradisum introire: qa martyr nō fuit cū pro suis sceleribus⁹ dā

Lu. xxiij.

natus fuerit non p fide sed, ppter maximā ſsui cōpunctionē. Hāc etiā credit habuisse Maria Magdalena quæ cum lachrymis suis lauit pedes dñi Iesu. Simili', de quadā meretrice legit q̄ audita quadā prædicatione rātacōpūctione & lachrimarū eāsione ad confessionē accesserit: q̄ in processu ipsius pię dolore mortua est. Et cū prędicator du Conuer
bitās de eius salute recōmēdaret populo vox de cœlo au sio pec
dita est q̄ nō indigeret illa eoꝝ orationib⁹: sed potiꝰ ipsi catricis.
suis: qa immediate ad cœlū euolauerat. Et de hmōi tā intēsa cōpunctione, ad literā itelligitur illud dictū Aug. in
liij. de pnia. & allegat de pœ. dist. iij. sunt plures. ante me. q̄ vera pœnitētia ad puritatē baptismi conatur adducere pœnitentē: al's cōtinentē. Quarta via est virtualis perfectionis de qua Prouer. iiij. Iustorū semita quasi lux splendēs, pcedit & crescit vsq; ad perfectā dię. i. perfectā cōuersationē. Hęc pfectio consistit in perfectissima charitate: q̄ ſm apm ad Col. iij. est vinculū pfectionis. Hui⁹ effectus & signa sunt martyrij desiderij pro dei honore & ꝓximi salute carnē spūi subiectā experiri sedatū eē satis a passionibus: & si aliquādo aliquantulū insultū aliquē sentiat cogitationes turpiū nō multū molestari circa deū aīo occupari per contēplationē cōcipere visionis ei⁹ affectū: pēr odiū: mūdi fastidiū vitā pręsentē in patiētia habere mortem in desiderio: in alijs exercitijs nisi quātū charitas vrgeat nō delectabiliter occupare sed magis ꝓ cēplationi &

¶ Prima pars. le

Universidad de Deusto
Biblioteca

lectioni vacare. Per hāc viā, hortatus est dñs Abraā incedere, cū ei dixit. Ambula corā me & esto pfect⁹. Gen. xvij. id est totaliter dirige mentē tuā ad me: oia ad me referendo: & meę volūtati te subiiciēdo: sic eris pfectus. Hāc pfectionē intrauerat apls, cum dicebat. Cupio dissolui & esse cū christo. & iterū. Quę retro sunt obliu⁹: ad brauiū supnæ vocationis festino. Quicūq; pfecti sumus: hoc idē sentiamus. Hanc cōsecuti sunt viā perfectionis: beatus Bernardus, Bñdictus: Dōicus: Franciscus: Tho. & alij. Et ideo subito eis aperte sunt ianuę cœli immediate in eoꝝ transitu vt patet ex eorū legēdis de eorū transitu per varias visiones. Et ad hāc viā perfectionis intrandā: institutæ sunt religiones sanctę: & cerimonię & statuta earū, sunt adminicula & media ad istā viā. Et cū per mediū veniat ad extremū: qui feruēter nō tepide ꝓgrediendo: nō retrocedēdo: voluntatē ꝓpriā abnegādo: nō superioribus derahēdo: nō otio: & ꝓlabulatiōib⁹ & murmuratiōib⁹ vacādo: sed pūs exercitijs: orationi: deuotioi cōtēplationi: in officio auctioni insistendo. cū his in simū se æstimādo: sic qui p hmōi media ad perfectionē veniēs: cœlū introibit. Nā se cūd. i. b. Tho. in summa. pie credit religioso in susceptiōe habit⁹ pcipue professoꝝ debito modo oia pcta sibi remitti: etiā quo ad pœnā. Et in. iiij. senten. inducit sentētiā q̄ habet in vitis patrū. Lq; sup hmōi ea dē gratia descēdit: quę sup baptizatos. Et deuotus Bernū. dicit ꝙ tales cōfidētius moriuntur & copiosius remunerātur. Quinta via est: tribulationes patienter tolerare. Sap. x. dicitur de hac via. Iustū deduxit dñs p vias rectas: & ostendit illi regnū dei. Et paulopost. Honestauit illū in laboribus: quasi labores & tribulationes sunt vię rectę: per quas ostendit de⁹ pueniri ad regnū suū. Propter qd' & ipse dicit Hiere. xxxj. Adducam eos p torrētes aquarū in via rectā. Torrētes aquarū: significāt tribulationes magnas. Et Act. xiiij. dr: ꝙ p multas tribulationes oportet nos intrare in regnū dei. In cuius figurā dñs populū suū: nō per viā planā seu propriā: quę erat breuior & facilior: sed per viā deserti circūduxit: Cui habet Exod. xiij. q̄ via erat multum aspera: & in ipsa sustinuerunt multos labores & tētatiōes: & exinde intrauerunt terrā lacte & melle manātē: quæ significat cœlestē patriā. Paucissimi tū intrauerunt: qa & pauci sunt: q viriliter aduersis vtant. Ad qd' etiā facit qd' ait Grego. videlicet. Ab electis suis de⁹ maculas pctōꝝ tēporali afflictione curat abstergere: quas in eis ięternū nō vult videre. de pce. di. j. si peccatū. Nec tū oīs tribulatio & afflictio liberat homīē a pctō. sed cōritū & humiliatū, ꝙ Nec etiā ꝓritū liberat ab oi pœna cōiter: sed a quota. i. certa quātitate plus & min⁹: sc̄d'm patiētiā & deuotionē sustinētis: & grauitatē doloris: & diuturnitatē tpis. vñ tot posset qs sustinere & tādiu deuote, ꝙ plene purgat⁹ i fine subito ad cœlestē patriā euolaret. Exēplū de Lazaro mēdico: vlceribus pleno portato ab angelis in sinū Abraæ. Luc. xvj. Et sic' de Tarsilla & seruulo in. iiij. dial'. Sexta via est indulgentiarū q̄ dicunt plenarię cōcessę: particularibus pſonis in articulo mortis: vel alicui eccl'iæ: ēs solus papa pōt conferre. Et de hac: pōt intelligi illud Esa. xxxvj. qa hæc via sancta vocabit. & Eccl'i. xvij. Pœnitētib⁹ dedit viā iustitiæ. Signāter dicit pœnitētibus: qa impœnitētibus nulla valet idulgētia. Per indulgētiā ipam appellat viā iustitię dū videlicet debita pctōꝝ. i. pœnę ad ēs sunt obligati: nō ex obrupto dimittur: sed facit sibi solui de thesauro eccl'ię. s. merita seu satisfactiones xp̄i & sctōꝝ per eū cui cōmissus est talis thesaurus. s. papā. Exigit etiā ibi quędā iustitia ęquitatis: vt s. papa discrete & rōnabiliter concedat: & recipiēs id qd' iniugit in forma indulgētię adimpleat cū plena deuotione: & talis nisi ponat obstaculū sc̄d'm Ray. & Hosti. decedēs immediate ad cœlū euolat. Per aliquā igit istam viā oportet quēlibet incedere: si vult posse dicere. Vado ad patrē. s. immediate post mortē. Si tibi dura videtur via martyrij prima saltē icede p quintā. Nā sc̄d'm Greg. Martyres sine ferro eē possum⁹: si patiētiā in aio teneamus. Si secūdā viā egressus es. s. puritatē & innocētiā baptismalē intra per tertiā. s. pfectę pœnitētię. Si pctōꝝ pōdere grauatus: tēpus nō videt tibi posse sufficere ad satisfactiōē: ingredere monasteriū vt cōsuluit Stephanus papa quendā sceleroſum humiliare sub manu abbatis seu alterius superioris: vt de⁹ refrigeret aiam tuā. xxxiij. q. ij. admonere. Si aūt durus tibi videt hic sermo ad indulgētias recurre debito modo. Et pñt ista sex media euolādi ad cœlū signari p sex hydrias aquæ repertas in nuptijs ob purificationē. Hęc oia valent ad purificandū pctā: & hæ sunt in nuptijs ecclię militātis decoratę p pſentiā christi: vt habet Ioā. ij. Aq̄ aūt in vinū cōuertit: qa tales vię & strat⁹ sunt asperę & difficiles: sed cōuertunt in vinū suaue, spūalis ꝓsolatiōis.

Phil. j. Fot. ij.

Via ad ctā pro missionis.

Indulgentia nō pro dest im pœnitētibus.

§. III. QVANTVM AD TERTIum sciēdū: ꝙ attingēdo ad patrē cœlestē & per ēntiā ipm videndo: implet oē humanū desiderij. Vñ & Philippus dixit Io. xiiij. Dñe ostēde nobis patrē, & sufficit nobis. Nihil em̄ aliud est ad sufficiētiam. No em̄ sufficiūt panes duceroꝝ denarioꝝ: inquit ipse philippus. Denar⁹ imaginē regis habēs: est angelus intellectualis: hō rōnalis: & scriptura diuinalis. Quodlibet horū habet in se imaginē regis ęterni. Centenar⁹ signat pfectionē: ḳia quātūcūq; angelus, & hō & scriptura sit qd pfectū: & totaliter & plene possideat: nō sufficit panis, i. refectio ei⁹ ad sufficiētiā: etsi aliq̄liter reficiat. Sed pater pfecte reficit. Qui autem videt patrē: videt & filiū & spm̄ sanctū in vna deitate. Et hæc ē (inquit saluator) vita ęterna, vt cognoscāt te solū deū patrē: & quē misisti. s. ꝙ incarnationē attributā spūi sc̄to. Iesū christū, in humanitate & deitate vnitū. Ioā. xvij. Quō aūt miseret⁹ pater filioꝝ ait Pā. ciij. Miser⁹ est dñs timentibus se. Bonus pater: etsi filij ei⁹ delinquāt: corrigit. Vñ Amb. Non semp̄ osculat⁹ pr̄ filiū: sed aliq̄n castigat: & cū castigat qui diligit: tūc circa eū pietas exercet. v. q. v. c. ij. Sic & de⁹ pater castigat suos in pſenti. Et qa humiliant: & vt legitimi se habēt timorē filial' ē ostēdētes ad patrē ipsum: dimittit eis hereditatem. Sic & pater cœlestis facit electis suis: vt sint cōm apls'm hęredes qd' dei. s. patris: cohęredes aūt christi. Dicit aūt pater misericordiarū & de⁹ totius cōsolationis: q cōsolat nos in oi tribulatione nostra. s. quā in pſenti habuimus. ij. ad Cor. j. Pater quidē dr̄ misericordiarū: qa & hic subuenit miseriꝝ nostris: & illic liberat ab oi miseria. Pater est cōsolationis: prębēdo gaudiū supnæ fruitionis. Et quo ad primā miseriā mundi. s. malignitatē pctoꝝ, ꝑpter quę affligunt hoies & cōscięntia remordet: illiberat de⁹ pater & cōsolat in regno: qa nihil coinqnatū introibit in illā: aut faciens abominationē: sed sine macula sunt ante thronū dei. vt habet Apoca. xiiij. Null⁹ em̄ ibi peccare pōt. Vñ saluator Luc. xij. Cōplacuit patri vestro vobis dare regnū. Sed regnū ei⁹ (vt dr̄ Dañ vij.) nō corrūpef. s. p aliq̄d vitiū. Liberat sc̄d'o pater ipe a miseria mutabilitatis: qa aia mutari nō pōt nisi per sctās cogitatiōes & affectiōes: nō discurrēdo de noto ad ignotū: sed simplici intuitu veritatē accipiēdo. Corp⁹ etiā postea nō variabit de ętate in ętatē. de sanitate in infirmitatē: de diuite ad pauperē: nec alijs modis. Vñ dr̄ Esa. xxv. ꝙ in quinto qd' dñs celebrabit in mōte. Faciet (inquit) dñs exercituū oib⁹ ppl'is in mōte hoc quiuiū pinguiū. Et paulopost subdit. & mortē pcipitabit in sempiternū. Mutabilitas ſm Hiero. est quędā mors. vñ Iaco. j. Omne datū optimū, & oñe donū pfectū desursum est descēdens a patre luminū apud quē nō est trāsmutatio. Liberat tertio a nullitate tranquillitatis, i. a guerris: discordijs & alijs inquietatib⁹ q̄ versantur in mūdo. Nā ibi sedebit pp̄s in pulchritudine pacis: & in tabernaculis fiducię & requię opulēta. Esa. xxxij. Pulchritudinem pacis appellat ipsum ordinē pacis summū requiem opulentā trāquillitatē: ad multa se extendētem. Nullus em̄ ibi pōt egredi ciuis: nec intrare hostis: immo nec appropiquare ibi sc̄d'm Alcuinū. Nulla pulsat honoris ābitio. Nemo irasc̄it, nemo lędit. Insidię dęmonū nullę: sed ꝓsona cūcta & iocunda sunt oia. Ex p̄dictis em̄ vitijs sequunt discordię & alia vitia. Sed ibi nulla dissentio: nulla seditio: nulla cōtētio: sed oēs cōcordāt in vna volūtate quā dei esse cōstituūt. Est igit hic pater priceps pacis & futuri sęculi. Liberat a q̄rta. s. defectu cognitionis. Tenebræ em̄ vitioꝝ operiūt terram & caligo erroꝝ pp̄los. Esa. lx. Sed in illa patria oēs cognoscent me: a minimo eoꝝ vsq; ad maximū. Hiere. xxxj. (Et allegat ab apl'o ad Heb. viij. licet nō eisdē verbis.) Et hęc sc̄ētia ꝓfecta est & clara. Vñ & Aug. de ciui. dei allegās Plotinū seu Porphyriū eunuchū dicit egrediendas esse aias a corporib⁹ ad patriā: ibiq; patere oia. Vñ dixit christus Luc. xxij. Disposuit pater meus regnū vt ędatis & bibatis sup mēsam meā, in regno meo. Mensa ista est idea diuinæ mentis: in qua tot sunt fercula quot sunt

Ioā. vj.

triplex denar⁹ regis.

Vita bta de scribit.

Medi⁹ loc⁹ purgatorij.

Apoc. xxj.

Lib. vj. ca. xvj.

quot sunt creaturę cū virtutib⁹ suis q̄ oēs in se cōsiderate vnū faciūt prout sunt inipso deo. Liberat a q̄nta. s. a periculis: qa ibi nullū periculū nec quo ad aiam nec q̄ ad corpus. Sicut enim hic corpus electorū fuit subiectū spūi: ita ibi perfecti⁹ subijcięt subito exequēdo qd' volūtas apprehenderit: quę nō nisi rōnabilia desiderare poterit: & sic null⁹ peccare pōt. Et hoc est qd' dicit saluator Ioan. x. Nemo rapiet oues meas. i. electos de manu pr̄is mei: precipue in regno. Sed & si hic aliq̄n rapiunt a diabolo tandē reuertūtur. Liberat a sexta. i. a seruitute corruptionis qa oēs defectus, quos hic patimur: famis sitis ifirmitatis & hmōi auferet. Vñ Apo. xxj. dr̄. Absterget de⁹ oēm lachrymā ab oculis sctōꝝ & mors vltra ñ erit: nec; luct⁹ nec; clamor nec q̄; dolor erit vltra. Et ibidē. c. vij. Nō esuriēt nec; sitiēt ām plius &c. Vnde Bern̄. O vita vitalis o vita sempiterna & sempiterne beata vbi gaudiū sine mœrore requies sine labore dignitas sine tremore perpetuitas sine corruptione: opes sine amissiōe: sanitas sine lāguore: abūdātia sine defectiōe vita sine morte beatitudo sine calamitate perpetua est. Vbi oia bona pfecta in charitate sunt: vbi species & visio dei facie ad faciē. vbi plena scientia in oībus & pro oia vbi summa bonitas dei cernit & lumen illuminās a sanctis glorificat: vbi præsens dei maiestas cōspicitur. Et hoc vitę cibo sine defectu: mens inruentium satiatur. Vident & videre desiderāt: sine anxietate desiderāt & sine fastidio satiantur. hęc ille. Scit em̄ pater vester qa his omnibus indigetis. s. subleuari a miseriꝝ. Ipse enim pater amat vos. Ioan. xvj. Et vt perfectus amicus liberabit in regno suo electos ab omni languore.

¶De his qui sentētiantur ad purgatorium. Ca. v.

QVATVR SENTENTIA A SVperno iudice erga tertiū genus hominum ꝙ eorum animę cū separantur a corporibus vadant ad locū tēporalis purgationis qa secū portāt aliquid ifectionis. Et in eoꝝ persona dicit Pā. lxv. Transiuimus per ignē & aquā & eduxisti nos in refrigerium. In quibus verbis ad dñm directis possunt tres cōclusiones notari.

¶Prima ꝙ nō perpetuo cruciant ibi. Transiuimus.

¶Sc̄da ꝙ pro pctō sed in gratia afflīgātur: ibi. & aquā.

¶Tertia ꝙ suffragio alieno liberant ibi. eduxi. nos i re.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

sciēdū ꝙ cū aia recedit a corpe si nō est plene purgata & libera ab oi culpa & debito pœnę: nō est idonea ad intrādū regnū cœleste. Sed etsi nō defert secū mortalia pcta nō est etiā digna gehēna: sed est medius locus qui. s. dr̄ purgatoriū quo dest̄inat ob sui purificationē ad tēpus. Et ideo dicere possunt aię ipse: Trāsiuim⁹ per ignē. i. nō semp̄ māsimus. Vñ apl's. i. ad Cor. iij. dicit. Si quis sup ædificauerit supra hoc fundamentū aurū, argentū, lapides prætiosos, lignū, fœnū & stipulam ipe salu⁹ erit sic tū quasi ꝑ ignē trāseūdo. Ædificiū spūale ē multiplicatio bonoꝝ operū. Quot em̄ bona opera fiūt quasi tot lapides supponūtur. Fūdamētū huius ædificij est fides christiana sine qua spiritualiter edificari nō pōt. Lignū fœnū & stipula q̄ nō durārāt i igne, signāt diuersa pcta venialia, grauiora vel leuiora quę quis immiscet inter bona opa sua. Et sic dr̄ supædificare non qa sint quasi ad meritū ptinētia, vt bona opa: sed qa sunt nō destructiua ędificium salutis ſm Tho. i. iij. Hmōi igitur secū deferētes salui fiūt sic tū quasi per ignē purgatorij trāseuntes. Nec tū quasi, ibi est nota similitudinis sed expssio veritatis: vt illud quasi vnigeniti a patre. Io. j. Et quia ignis in scriptura signat afflictionē: ſm quē intellectū dixit Ioā. bapti. de christo. Ipse vos baptizabit in spūsancto: & igne. Math. iij. id est abluet & purificabit vos gratia & pœna afflictiua. Ideo sciendum: ꝙ sunt quatuor afflictiones animarum quę sunt i purgatorio.

¶Prima est ex priuatione visionis dei ad tempus.

¶Secunda est ex insultatione & visu dæmonis.

¶Tertia est ex cruciatione materialis ignis.

¶Quarta est ex cōsideratione negligētiæ subuctionis.

Quātū ad primū notādū ꝙ aia dū i purgatorio demoratur, dei visione priuat: & cū summo desiderio separata a corpore affectat deū videre cognoscēs rpm esse summū & pfectissimū bonū qd' solū ipsam pōt getare: videns seipso priuari & sr̄ad rp̄m, ꝑpter suū defectū summe dolet. Vñ clamat mētaliter cum Pā. xlj. Sitiuit aiamea ad deū fontē viuū: qn̄ veniā &c. Licet em̄ sperer seipm̄ visurū. vt dr̄ in Prouer. c. xiij. Spes q̄ differt affligit aiam: & tāto magis quanto res sperata magis amat. Tā em̄ intēsum est desiderium aię videndi deū: ꝙ null⁹ desiderio in pñti adęquari pōt. Nā & si Iacob patriarcha: multū affectauerit videre filiū suū Ioseph Egypto pſidētē quē mortuū æstimabat. Gen. xlv. Et regina Saba tā vehementer optauerit videre regē Salomonē: & audire sapiētiā eius ꝙ regnū dimisit veniēs a finibus terrę. iij. Reg. x. & ij. Paral'. ix. Et Symeon iustus: tāto feruore cupierit videre christū dñm, ꝙ pro alio viuere nō volebat. Luc. ij. Tamē q̄libet harū affectionū minor est illa aiæ sepatæ inhiātis deū videre. Et hęc maxima super oēs pœnas eoꝝ q̄ sunt in purgatorio sc̄d'm Thom, in iij. & Chrisl. Sc̄da afflictio est: dęmonis irridētis. Solet em̄ hoi esse valde angustiosum cū videt inimicū suū insultare & irridere de pœnis ei⁹. Et, ꝑpter hoc Razias vir venerabilis & magnę opinionis in populo Israel: ne captus illuderet ab inimicis: ꝑiecit se ex fenestra inter turbas: intestina q̄ egrediebant de corpore ei⁹, ꝑiciēs sup eos: vt habet ij. Mach. xiiij. Ipsi siqdē dęmones ptātē non habēt torquēdi aias purgādas, sicut aias dānatas: cū fuerint in pñti eorū victores: sed adsistētes ante eas irridēt: & insultāt eis de supplicijs suis sc̄d'm Tho. in. iij. Pie tū credit: ꝙ & angeli boni aliq̄n visitāt eas & cōfortāt. Vñ legit de q̄dā q̄ diu infirmus iacuerat: ꝙ attediat⁹ sup hoc pluries dñm rogauerat vt eū de sęculo euocaret: cui angelus dei apparens: ex pte dei sibi optionē dedit, vt eligeret alterum hoꝝ: aut tūc mori, & p diē integrā in purgatorio manere: aut p ali q̄t adhuc infirmitate pseuerare: postmodū moriēs adcœlū subito euolare; q elegit tūc mori: cōsideās diq̄vnā cito trāsiturā. Quo facto cū aia illa iā p horā in purgatorio p sititisset: vltra pœnas acerbissimas alias a dæmonijs illusas: apparuit ei angelus dñi dicens se illū esse q ei dederat optionē in sęculo cōstituto. At ille rndit. Hoc esse nō pōt qa angel⁹ mētiri nō nouit: sed ille mihi dixit tm̄ p integrā diē in purgatorio māsurū: & ego iā hic fui p multos ānos afflict⁹ acerrime. Cui angelus. Cōfortare inqt & viriliter age. Noueris em̄ ꝙ ex. xxiij. horis vnā tm̄ hic expleti et, tibi restāt adhuc, xxiij, alię. At ille. Rogo te vt supplices pro me dño deo: ne respiciat ad inſipiētia meā qua hoc ex gra postulaui. Talia em̄ & tā acerba expt⁹ sum ꝙ parat⁹ sum ad oēm infirmitatē: & quātōcūq; tpe, p noie eius patiēter ferre: si hinc placet sibi me educere. Qui exaudit⁹ ad votū reuiuiſcēs: lętāter oia sufferebat recolēs eoꝝ quę sustinuerat. Demū post aliq̄d tēpus ad christū fœliciter migrauit.

Medi⁹ loc⁹ purgatorij.

Quatuor sunt afflictiones purgatorij.

Quarta afflictio.

Exēplū

Tertia afflictio

Sc̄da afflictio.

Tertia iustitiæ agit in aias: detinēdo eas & affligēdo mō a nobis impceptibili. Vñ Aug. Hic ignis & si nō sit ętern⁹ miro tm̄ mō ē grauis. Excellit em̄ oēm pœnā: quāvnq; aliqs expt⁹ est i hac vita. de pœni. dis. vij. §. vlti. Adeo em̄ grauis ē ꝙ ignis quo vtimur respectu illi⁹ reputat vt ignis pict⁹. Et dr̄ nō esse ętern⁹: nō qdē quātū ad substātiā: sed quātū ad officiū vt dicit btūs Tho. in. iij. Quia ignis ille nō habet purgare electos: nisi vsq; i diē iudicij pmanet tm̄ postea qa idē est in substātia cū igne iferni. Vñ Greg. dicit. Sub eodē igne palea fumigat & aurū rutilat. Sup hoc etiam habet exēplū in legēdis sctōꝝ de cōmemoratione defūctoꝝ de illo. s. scholari defūcto: qui apparēs doctori suo narrās grauitatē pœnarū alteri⁹ vitę. Et in signū hui⁹ sup palmā man⁹ guttā sudoris ei⁹ imposuit: q̄ subito pforauit manū ei⁹ cū dolore intētissimo &c. ibi vide. Quarta afflictio est cōsideratio negligētię suoꝝ amicoꝝ & propinquoꝝ ad ei subueniendū, ꝑpter qd' clamant illud. Iob. xix. Miserēmini mei, miserēmini mei saltē vos amici mei. Siqs em̄ i grauibus doloribus esset cōstitut⁹ nec se posset iuuare videret aūt suos amicos & ꝑpiquos eū deserere: cū tū multipliciter possent eū subleuare nonne magnā amaritudinē indeciperet de eoꝝ inhumanitate? Tales sunt aię in purgatorio qm̄ se iuuare nō pñt: sed expectant subleuari a suis: quos i sęculo dimiserūt sed cū nō sctiāt eoꝝ iuuamē: nō paruā causam habēt doloris & ꝑcipue cū multū laborauerint: & multarū pœnarū se debitores fecerit peccādo vt illis bona dimitterēt. Et tāta est crudelitas hoꝝ ꝙ etiā quę pauperib⁹ legauerūt diu differāt adimplere. Sed tales ſm

Universidad de Deusto
Biblioteca

qd habeat xiij.q.ij.qui oblatiões.s.& ij. vt egẽtiũ necatores debẽt excoicari. Exẽplũ q̃re in legẽdis de milite:q interãs iussũ bellũ:d.sposuit de suo equo: vt in casu mortis cognatus eius præcium pauperibus daret &c.ibi vide.

§. II. QVANTVM AD SECVNdũ pricipale.

eQuare itur ad purgatoriũ.

No.q cã quare itur ad purgatoriũ: est pcãm cũ quo qs moriẽ:sed & tale qd nõ tollit gratiã: & hoc notat cũ dr̃ p aquã .s.trãsiuim⁹. Aqua em signat & culpã & gram nec ẽ icõueniẽs, vnã & eãdẽ rẽ significare diuersa & sibi ꝛia: ꝓpter varias ei⁹ ꝓprietates hoc em frequẽter reperitur in scriptura sacra: ꝑm Grego. in moral'. Nã leo & christũ & diabolũ signat. Christũ ꝓpter ei⁹ dignitatẽ: diabolũ propter ei⁹ feueritatem. Sic & aqua signat qñq; culpã ꝓpter ei⁹ velocẽ fluxibilitatẽ & frigiditatẽ. Quãdoq; gratiã ꝓpter eius purificationẽ & refrigerationẽ. Qd' totũ saluator noster ostendit: cũ dixit Samaritanæ Omnis qui bibit ex hac aqua.s.cupiditatis:sitiet iterũ:qui aũt biberit ex aqua quã ego dabo ei.s.gratia: nõ sitiet in eternũ. Io.xiij. Est igit quadruplex aqua cupiditatis p quã transeũtes de hoc mũdo aiæ cũ aqua gratię:oportet q̃ transeãt per ignẽ purgatoriũ: vbi frigiditatem illã dimittãt.

¶Et prima est cupiditas temporalitatis.

¶Secunda est cupiditas familiaritatis.

¶Tertia est cupiditas sensualitatis.

¶Quarta est negligẽtię pœnalitatis.

De causis quare itur ad purgatoriũ.

¶Prima igitur causa quare itur ad purgatoriũ est cupiditas.i.inordinat⁹ affect⁹ quẽ qs habet ad tpalia: vt diuitias &honores:potẽtias & hmõi:ita tñ q̃ semp ꝓponatur oib⁹ talibus amor dei.Cũ em quis nimis solicitat ad ipsa acquirẽda:nimis timet circa ipsa amittẽda:nimis dolet de ipsorũ amissione:nimis gaudet de eorũ possessione:nõ eis vtitur:& subuenit debita discretione. In oibus hmõi cõmittit frequẽter venialia:& vtinã nõ aliqñ pueniret ad mortalia. Difficile est repertu talia possidentes sine inordinatione affectus. Vñ Greg. dicit q̃ cura rei familiaris, vix sine pcõ exerceri potest:ab his etiã q nouerũt vitare pcãm.

Exẽplũ

Sed'a causa est inordinat⁹ affectus ad parẽtes & amicos: qui frequẽter fit(vt dicit Augu.)vt offendat de⁹ nõ offendat amic⁹:cũ tñ sed'm verã charitatẽ: nec minimũ venialẽ qs ꝓ salute ꝓximi ꝓmittere debeat. Et qa inordinata affectio ad hmõi trahit hoiem ad plura p.cta ideo christ⁹ dixit Inimici hois domestici eius. Mich.vij. Tertia causa est cupiditas sensualitatis. ꝓpter qd' dicit apl's ad Rom.xiij. Curã carnis ne feceritis in ꝛcõcupiscẽtias. Appetit em ipsa sensualitas cõtraria spũ:que.s. sunt delectabilia sensibus vt videre:audire:gustare & hmõi:horret & refugit dura & aspera:vt vigilare:orare:ieiunare:& hmõi. ꝓpter qd' etsi spũs prõpt⁹ sit ad bonũ:caro tñ infirma frequẽtissime cadẽs saltẽ in venialib⁹:cũ qb⁹ decedẽs ad purgatoriũ mittit. Vñ Greg. de quhusdã leuib⁹ culpis: ante diẽ iudicij purgationis credẽdus est ignis.xxv.dist.qualis. Vñ in vitis patrũ legit ꝓ hmõi leuibus quosdã ꝓbos viros ad purgatoriũ deputatos:& aliqui quidẽ ꝓ delectatione quã habebãt in cãtu: alij ꝓ delectatioe nimia in potu: alij ꝓ nimia sollicitudine in edificijs etiã ecclesiasticis:alij ꝓ studio curioso gẽtilitũ. Grego. etiã narrat de Pascasio sancto viro in.liij.dialo.q̃ in purgatorio stetit:cuius causam ibi vide.

Aliud exẽplũ.

Quarta causa est negligẽtię pœnalitatis.i.qa in pñti negligit satisfacere ad plenum ꝓ mortalib⁹ cõmissis: de qb⁹ tñ pœnituit & cõtrit⁹ fuit. Nã cũ pctor reuertit ad pniam vtrã restituit sibi gra & dei amicitia:& debitũ pœnę inferni remanet tñ obligat⁹ cõiter pœnę tpali:quãre aũt nullus scire pot. Cui si nõ satisfaciat:nõ solũ ꝓ pnias iniũctas a ꝓfessore qa illud cõiter quasi nihil est respectu ei⁹ qd' debet & p alia opa pœnalia in gra facta: vt ieiuniũ:eleemosyna: orõ:flagellatio:& hmõi: qd' restat i morte ei de pœna soluẽda: ibi sustinet vsq; ad plenũ: nisi subleuet ab alijs. Vñ Aug. de pœ.di.vij.c.vltu.§.sed qm. Purgad⁹ est igne purgationis: qui in alio seculo distulit fructũ cõuersiõis.

§. III. QVANTVM AD TERTIum pricipale.

Exẽplũ

Aliud exẽplũ

Virtus eleemosynæ.

¶Tertio per modum proprie solutionis.

¶Quarto per modum alienę pro eo assistentię. aię edu

¶Primus igit modus est p intercessionẽ: videlicet aut canit de pctis.s. Iesu christi:cũ offert sacrificiũ corpis sui i altari ꝓ purgatorio defunctis.xiij.q.ij.nõ ẽstimemus. Et hoc est præcipuũ sufragiũ. Exẽplũ de monacho in legendis q suffragns.xxx. tuor missarũ euolauit ad cœlũ. Et in vitis patrũ de fratre Rao. modis. q vnica missa liberauit a purgatorio quẽdã: q ibi esse debebat.xv.annis. Intercessio etiã mẽbrorũ.i. fidelitũ suffragat ipsis purgãdis: ꝓpt qd' ecclesia frequẽter orat ꝓ ipsis liberãdis:vt illd'. Dne Iesu christe libera aias oim fidelitũ defunctorũ.s.q fuerunt vere fideles numero & merito de manu inferni.i.de pœte purgatorij. Et infra. De ore leonis i. diaboli:ne cadãt in obscurũ.i.ne detineãtur in obscuro in q̃ ceciderũt:ne absorbeat eas tartar⁹.i. ne absorptas teneat:sed signifer sctũs Michael repũtet eas. Vbi ostẽditur quõ aiæ educanẽ de purgatorio: videlicet ꝓ angelos sanctos eas repũtates archãgelo Michaeli q cũ maximo tripudio & gaudio totiꝰ curię cœlestis ante cõspectũ dei ita tuitet eas. Qd' patet ꝓ pabolã Mat.xviij. & Luc.xv. ouis ad ouile reportate cũ magno gaudio amicorũ & vicinorũ.i. sctãrũ vtutũ seu angelorũ & aiarũ de introductiõe ei⁹. Vñ cant' ecclesia. Archãgele Michael cõstitui te custodẽ &c. Lux sctã ꝓmissa Abrahæ:ẽvita gl'iosa figurata p trã ꝓmissionis. Nec em credẽdũ ẽ ecclĩã intẽdere orare ꝓ dãnatis: imo hoc ꝓhibet cũ sciũt:sed qa hoc nõ põt nobis innotescere:certe cũ etiã qs in extremis posit⁹ possit pœnitere data q̃ rarissimũ & piculosissimũ sit tũcvere pœniterevt hr̃ de pœ.di.vij.ꝓ totũ. Ilõ ecclia orat ꝓ oib⁹ defũctis bñ ꝓsumẽs de q̃libet: nisi appareat ꝛriũ. Sed's mod⁹ ẽ p redemptionẽ. Dañ.iiij. Pcã tua eleemosynis redime. Qd' habet locũ nõ solũ in vita pñti sed etiã i purgatorio cũ videlicet qs legat largas eleemosynas ꝓ se fieri. Sed bñ talis adtuere debet q̃ psonas ꝓstituat siue executores siue commissarios tales:& hẽdes obliget cul pabiles sub pœnis priuatiõis hẽditatis:vl' aliqd hmõi: vt q̃citissime expediat. Nã si tardauerit nulla expiationẽ siue,subleuationẽ sentiet q̃ũsq; illd' fuerit ipletũ:& si ptẽ facit ptẽ habebit. Tertius mod⁹ eductiõis ẽ p viã solutiõis ꝓprie in purgatorio. Cũ aũt ipi nõ possint se p aliqd' suffragiũ vtiq; pñs iuuare qa nõ sunt i statu merẽdi vl' satisfactẽdi iõ illi q nõ hñt amicos vl' notos q eis suffragẽt specialr̃ randiu manẽt in purgatorio q̃usq; p illas pœnas debitũ soluãt. Q̃uis gña ꝛia suffragia ab eccl'ia ꝓ oib⁹ fiãt tñ modicũ inde reportãt respectu specialiũ. Differibus em habẽt i mlta milia aiarũ. Vñ Saluator. Nõ exies.s. de carcere purgatorij donec reddas nouissimũ q̃drãtẽ.i. donec satisfacias etiã ꝓ minimo veniali. Mat.v. ꝓ re pœnã sustinẽdo:vl' p aliũs suffragatẽ. Sic sctũs iudas Machabe⁹ collatiõe fctã duodecim milia drachmas argẽti misit Hierosolymã offerri ea ibi ꝓ pctis mortuorũ.s. vel venialib⁹ vl' pœnis debitis mortalibus. Obseruadũ etiã est q̃ de subsctia sua nõ aliena legata faciat cũ.s. psone sciũt qb⁹ satisfieri debet. Sed etsi legauerit ꝓ certis cũ ipsis debitor sit modicã inde expiationẽ vl' subleuationẽ reportat in purgatorio. Magnũ tñ cõmodũ recipit qa cuitat' infernũ. Vñ legit in Chronicis Martini anis: q̃ cũ qdã maxim⁹ priceps legasset i morte magnãq; titatẽ pecunię erogari deberi post mortẽ suã pauprib⁹: & ipletũ fuisset apparuit cuidã suo familiari dicẽs se adhuc i purgatorio detineri: qa de data eleemosyna nullã fuscẽperat subleuationẽ: qa erat illicite cõgregata. Sed rogauit vt daret certã aliã q̃titatẽ licite acqsitã: & sic sentiret suffragiũ: qd' fctm ẽ & inde educ⁹ in refrigeriũ. Sed & q̃cũ q̃ eleemosyna det ꝓ defũctis siue ꝓ amicos siue ꝓ extraneos eis valet si in purgatorio sunt. Et rõne redẽptionis: qa ille ꝓ eleemosinas captiuũ redimit: sicut etiã frequẽter fit in cursibus ꝛcularib⁹ si tũ ille q facit hoc sit in gra ꝓfitur⁹ valet & rõne intercessiõis.i. oronũ & missarũ q̃ fiũt ab his q eleemosynã recipiũt. Et b̃ siue sit malus ille q eleemosynã ꝓtat: siue sit malus ipse sacerdos clericus vel religiosus accipiẽs fm Tho.in.iij. ꝓ. Et rõ est qa cũ sint tales ministri eccl'ie:& eccl'ia ꝓ eos operet:nec possint frustrari orationes eccl'ie:ideo qd' debẽt vel faciunt ministri eccl'ie: deus acceptat etsi ad sui' pniciẽ ministerio vtant'. Et ideo notorũ mali nõ debẽt ad hmõi de facili ꝛduci. Et fm btm Tho.in.iij.sen.quãto culpa in ꝓsenti magis traducit i subiectũ ꝓ inordinatã affectionẽ & assuefactionẽ rñdet in

purgato

purgatorio acerbitas pœnę cęteris parib⁹ & grauiori culpę rnder illi diuturnitas pœnę. Quart⁹ mod⁹ deducendi aias de purgatorio in refrigeriũ: est afflictio ꝓprij corporis pro pctis accepta: puta ieiunijs, vigilijs, abstinẽtia, peregrinatio, rone laboris ibi tolerati: nõ rõne indulgẽtię positę ad talẽ eccl'iã nisi forma indulgẽtię exꝑsse hoc cõtineret vt.s. ꝓdesset & viuis & mortuis: & aliter nõ valẽt ꝑm Tho.in.iij. Sisr & maceratio carnis ꝓ disciplinã valet ꝓ eis assũpta. Vñ & de ptõ Dñico legit q̃ quasi oĩ nocte vnã disciplinã inter alias cũ catena ferrea vsq; ad sanguinem sibi dabat pro subleuamine defunctorum.

¶De cognitione animæ separatæ.

Aia separata cognoscit aliter q̃ nunc.

DE COGNITIONE ANImæ separatæ. Et primo, q̃ cognoscit aia separata sed nõ cõuertendo se ad phantasmata: sicut cũ est vnita. Pro cuius declaratiõe dicit btus Tho. in.i.par.q.lxxxix.ar.i.q̃ cũ nihil operet nisi inquantũ est i actu mod⁹ opãdi vniuscuiusq; rei ꝓsequit modũ essendi ipi⁹. Habet aũt aia aliũ modũ essendi cũ ẽ separata: manẽte in eadẽ natura aię. Aia igit fm illũ modũ essendi quẽ habet cũ est corpi vnita cõpetit ei mod⁹ intelligẽdi q̃ ẽ puertẽdo se ad phãtasmata corpor⁹ q̃ in corpeis organis sunt. Cũ aũt fuerit a corpe separata cõpetit ei mod⁹ itelligẽdi per conuersionẽ ad superiora: & ad ea q̃ simpliciter intelligibilia sunt sicut & alijs subsctijs separatis. Vñ mod⁹ intelligẽdi p cõuersionẽ ad phantasmata eit ei naturalis sicut & co-pi vniri sed eẽ sepatũ a corpore est ꝑter rõnẽ suæ nature. Et similiter intelligere absq; cõuersiõe ad phãtasmata. Q̃uis intelligere p couersionẽ ad superiora sit simplr nobili⁹ q̃ intelligere p cuersionẽ ad phãtasmata: tñ talis mod⁹ intelligẽdi ꝓut erat possibilis aiæ: erat imꝑfectior q̃ sic declarat. In subsctijs intellectualib⁹ inuenit virtus intellectiua p influctiã diuini luminis, q̃ in primo prici pio ẽ vnũ & simplex: & q̃to magis creaturę itellectuales distãt a primo lumine:tãto magis diuidit illd' lumẽ & diuersificat:& inde est q̃ de⁹ p vnã essentiã oia itelligit. Superiores aũt intellectuali subsctiæ: etsi per plures formas intelligãt: tñ intelligũt p pauciores & magis vniuersales & virtuosiores ad coprehẽdẽdũ rerũ ꝓpter efficaciã virtutis q̃ est in eis. In inferioribus aũt sunt formę magis & min⁹ vniuersales & min⁹ efficaces ad apꝓhẽsionẽ rerũ in quãtũ deficiũt a virtute intellectiua supiorũ. Si ergo inferiores subsctijs haberẽt formas i illa vniuersalitate quas hñt superiores q̃ nõ sunt tãtę efficacię i itelligẽdo nõ acciperẽt per eas pfectã cognitionẽ de reb⁹ sed i quadã cõtrate & cõfusiõe qd' aliqualiter apparet i hoib⁹. Nã q̃ sunt de biliores intellect⁹ p vniuersales coceptiões magis intelligẽtiũ nõ accipiũt pfectã cognitionẽ nisi eis singula i speciali explicẽtur. Inter subsctias aũt intellectuales manifestũ est vltimas eẽ aias humanas fm ordinẽ naturę: hoc aũt pfectio vniuersi exigebat vt essent diuersi gradus i rebus. Si igit aię humanę sic essent instituꝛe a deo vt intelligerẽt ꝓ modũ qui cõpetit subsctijs: separatis nõ haberẽt cognitionẽ pfectã sed ꝓsum & i cõi. Ad hoc ergo vt pfectã & ꝓpriã possint habere cognitionẽ de reb⁹ sicut naturalitẽ sunt instituꝛe vt corporib⁹ vniant & sic ab ipsis reb⁹ sensibilib⁹ cognitionẽ ꝓpriã de eis accipiãt sicut hoies rudes ad scientiã iduci nõ põt nisi ꝓ materialia exempla. Et sic patet q̃ ꝓpter meli⁹ aię ẽ vt corpori vniat & itelligat i corpore p cõuersionẽ ad phãtasmata & tñ separata ꝑ habere aliũ modũ itelligendi. Qd' aũt dicit pos in.iij. de aia. q̃ intelligere corrũpit corrupto quodãmodo interius vt phãtasma itelligit de mõ intelligẽdi pcõuersionẽ ad phãtasmata quẽ in corpore aia habet q̃ mod⁹ deficit p mortẽ vt dictũ est. Intelligit aũt aia separata nõ qdẽ p species innatas: qa ñ habet cũ a principio sit vt tabula rasa nec p species quas abstraheret a sensib⁹ qa nõ habet organa sensus & imaginationes quibus mediãtibus abstrahantur species intelligibiles a rebus. Nec etiã p species prius abstractas, & posꝛea cõseruatas qa sic aia pueri nihil itelligeret post mortẽ sed itelligit p species ex influentia diuini luminis participatas quarũ aia sit particeps sicut & alię subsctiæ separatę: q̃uis inferiori modo: Vnde q̃cito cessante puersione ad corpus aia ad superiora cõuertitur.

Sed's modus cognitionis ẽ nobilior.

Aia tabula rasa.

Virtus eleemosynæ.

§.I. ANIMA SEPARATA PERFEctã cognitionẽ habet de aliꝭ aiab⁹ separatis loq̃ndo de cognitiõe naturali aię. Vñ & diues i inferno vidit Abraã & Lazarũ. Lu.xvi. De angelis aũt habet ipsa pfectã cognitionẽ & desictẽ. q̃. 2. quãtũ naturalẽ. Nã de cognitiõe glorię nõ quã habẽt aię. s. in deo est alia rõ. Pro huius declaratione: dicit btus Tho. vbi. ꝛ. ar. ij. q̃ p hoc q̃ aia separata cognoscit seipsam accipere possumus qualitercognoscat & alias subsctias separatas. Et q̃dũ qdẽ est aia corpori vnita cvt dictũ est. ꝛ. intelligit puertẽdo se ad phãtasmata & iõ nec seipam itelligere põt nisi inquantũ sit actu intelligẽs ꝓ species intelligibiles a phãtasmatib⁹ abstractas. Sed cũ fuerit separata intelligit nõ cõuertẽdo se ad phãtasmata, sed ad ea q̃ sunt ꝑm se itelligibilia. Vñ seipam, ꝓ seipam i telliger. Est aũt cõe oi subsctię separatę q̃ itelligit id qd' est intra se & id qd' est supra se per modũ subsctię. Sic enim intelligit aliqd ꝑm q̃ est i intelligente. Est aũt aliqũ in altero ꝓ modũ ei⁹ in quo est. Modus aũt subsctię aię separatę: est infra modũ subsctię angelicę: sed est cõformis modo aliarũ aiarũ separatarũ & iõ ꝛ vt dictũ ẽ habet aia separata cognitionẽ pfectã de aliꝭ aiabus separatis sed ipsa pfectã de angelis. Vltima aũt fœlicitas hois cõsistit in pfecta cognitiõe soli⁹ dei q nisi ꝓ gratiã videri nõ põt. In cognitione aũt aliarũ subsctiarũ separatarũ cõsistit magna fœlicitas. Si tñ pse te cognoscant qd' tñ nõ ꝓtingit naturali cognitiõe in aiab⁹ separatis: nec tñ est vltima etiã si eẽt pfecta: vt posuerũt qdã ꝓꝛ: & iõ falsum dixerũt. Aia separata nõ cognoscit oia naturalia statim. Nã si hoc esset seqꝛe tur ꝓ hoies frustra studerẽt ad rerũ scientiã capesscẽdã: qd' est inconueniẽs dicere. Pro cuius declaratione: dicit sctus Tho. vbi. ꝛ. arẽ. ij. q̃ aia separata intelligit p species ex influa nis fluctua diuini luminis sicut & ãgeli. Sed tñ qa natura aiæ: est infra naturã angeli cui ille modus est cõnaturalis: ideo aia separata p hmõi species nõ habet pfectã rerũ cognitionẽ sed q̃si i cõi cõfusam. Sicut ergo angeli se habẽt ad pfectã rerũ cognitionẽ naturaliũ p hmõi species ita aię separatę ad imꝑfectã rerũ earũ cognitionẽ & cõfusionẽ. Ergo angeli habẽt pfectã cognitionẽ oĩm naturaliũ p speciesꝛ qa oia q̃ fecit deus in propꝛis naturis fecit m intelligẽtia angelica fm Augu. sup Gen. Aię aũt separatę etiã pfectę nõ certã & ꝓpriã: sed cõfusam & cõem de oib⁹ natura lib⁹ cognitionẽ habẽt. Et ideo nõ frustra ħ nõ laborat ad habẽdũ scientiã: qa scientia hic acqsita p studiũ est ꝓpria & perfecta nõ confusa vt illa. Futura aũt nec angeli: nec dæmones nec aię separatę cognoscunt nisi vel in suis causis vel p reuelationẽ: nõ aũt cognitione naturali per species inditas. Aiæ separatę cognoscũt aliqua singularia. Vnde parata diues in inferno dixit. Habeo quinq; fratres &c. Luce. xvi. Nõ tñ oia cognoscunt singularia etiã prsentia. Pro cuius declaratione dicit btus Tho. vbi. ꝛ. ar. iij. q̃ duplex ẽ singula modus intelligẽdi. Vnus per abstractionẽ a phãtasmatibus & p hũc modũ nõ põt cognosci singularia ab aia dirẽcte: sed indirecte (vt dictũ est. ꝛ.) Alius modus est p imꝑfectiã ꝑfectorũ a deo. Et p istũ modũ intellect⁹ põt cognoscere singularia. Sicut em deus inquantũ est causa oĩm vniuersaliũ & idiuidualiũ principiorũ cognoscit oia vniuersalia & singularia ita subsctię separę a corpib⁹ p species quę sunt participatę similitudines diuinę essentię põt cognoscere singularia. In hoc tñ est differentia: inter ãgelos & animas separatas qa angeli p hmõi species: nõ solũ naturas rerũ in speciali cognoscere possunt sed etiã singularia sub speciebus cõcta. Sed aię separatæ habẽt cõfusam cognitionẽ naturaliũ p species. Et ideo nõ possunt cognoscere singularia nisi illa ad quę quodãmodo determinantur ad quę habent aliquã habitudinem quã nõ habent ad alia vel p præcedentẽ cognitionẽ vel per aliquã affectionẽ vel p naturalẽ aut diuinã ordinationẽ qa oĩe qd' recipitur in aliquo determinatur in eo ꝓ modũ recipiẽtis:

§.II. ANIMA SEPARATA RETInet sibi habit⁹ scientię acquisitę sed nõ remanet act⁹ fm eã quisitæ dẽ modũ sciẽdi. Primũ sic declarat beatus Tho. vbi. ꝛ. ar. quõ rev. Scientia est in intellectu qui est locus specierũ: vt dicitur manẽt i.iij. de aia. Et ideo q̃uis scientia hic acquirat ex sensibilibus aia. & p cõsequens ex viribus sensitiuis quarũ illa sũt obiecta oportet q̃ habitus scientię acqsitę sit parti i ipso intellectu & partim de viribꝰ sensitiuis. Et hoc põt cõsiderari ex ipsis actib⁹ ex qbus acqrit scientia. Nã habit⁹ sunt simi

Scię acquisitæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

les actib⁹, ex q̄bus acgrunt. vt dr in.ij. Ethic. Actus aũt intellectꝰ ex q̄b⁹ scientia acgrit: sunt p conuersionẽ ad phantasmata: q̄ sunt in viribꝰ sensitiuis. Sicut ergo actus intellectꝰ principaliter q̄dẽ & formaliter est in ipo intellectu: materialiter aũt & dispositiue in viribꝰ. Idẽ dicẽdũ est de habitu. s. quãtũ ad id qd' aliqd pñtis scientię habet, eẽ in inferioribꝰ viribꝰ: no remanebit in aia separata: quãtũ autẽ ad id qd' habet eẽ i intellectu: necesse est vt maneat: qa talis forma intellectꝰ nec p se corrũpi pōt: sicut corrũpitur aliq̄d a suo ꝓrio: vt frigidũ a calido: qa specieb⁹ intelligibilibus que sunt in intellectu possibili seu intẽtione intelligibili nil est cōtrariũ ꝓcipue quãtũ ad simpliciũ intelligẽtiã. s. eiꝰ qd' quid est. Nec p accidẽs corrũpi pōt talis forma. s. p corruptionẽ subiecti: qa subiectũ scientię qd' est intellectꝰ, ẽ incorruptibile. Qd' aũt apl's. i. ad Corꝫ. xiij. dicit q̄ scientia destruet: intelligit quãtũ ad actũ qui nũc est: qa. s. intelligẽdo p species intelligibiles acquisitas aia separata intelligere pōt que prius intellexerat: nō tñ eodẽ modo. s. per couersionem ad phantasmata: sed p cōuenientem modũ anime separate. btūs Tho. vbi. ẽ. ar. vj.

§. III. ANIMA SEPARATA SE

Aia separata quo cognoscit ea q̄ hic egũtur

cũdũ naturalẽ cognitionẽ, de qua hic agit que cōis est sal uatis & dānatis: in alia vita nō cognoscit: q̄ hic agunt' particularia scd'm btm̃ Tho, vbi. ẽ. ar. viij. Et huius rō est qa aia separata p hoc cognoscit singularia: q̄ quodãmō est determinata ad illa: p vestigiũ alicuiꝰ precedẽtis cognitionis vel affectiōis: vel p diuinã ordinationẽ. Aiꝫ aũt mortuoꝝ scd'm ordiationẽ diuinã scd'm modũ essendi segregate sunt a cōuersatione viuẽtiũ: & cōiũcte cōuersationi substãtiaꝝ spũaliũ q̄ sunt a corpe separataꝝ. Vñ que apud nos agũtur, ignorãt. Et hãc rōnẽ assignat btūs Grego. in viij. moral'. tractans illud Iob. xviij. Siue fuerint filij eius nobiles, siue ignobiles ignorãt. Vbi sic dicit, Mortui vitã in carne viuẽtiũ post eos qualiter hic disponat' ignorant qa vita spūs, lōge est a vita carnis: & sicut corporea & incorporea diuersa sunt gña: ita sunt distincta cognitiõe. Si aũt obiciat illd' Luc. xvj. de diuite epulone qui dixit. Habeo q̄nq; fratres vt testet illis: ne & ipi veniãt in hũc locũ tormẽtoꝝ &c. Et sic videtur q̄ habuerit curã de fratribus: & p cōsequens cognouerit statũ eoꝝ. Rñdet btūs Tho. q̄ aię mortuoꝝ, pñt habere curã viuẽtiũ: etiã si ignorẽt statũ eoꝝ. Sicut ecōuerso viuẽtes habẽt curã de mortuis facientes suffragia, p eis licet nesciant statũ eoꝝ. Possunt etiã mortui facta viuẽtiũ scire nō qdẽ p seipos: sed p aias eoꝝ qui hinc accedunt ad eos: vel per angelos seu dæmones: vel spũ dei reuelãte: vt dicit Augu. & habet. xiij. q.ij. fatẽdũ. Dittãtia aũt localis iter nos & ipos nō est cã huiꝰ ignorãtię: sed cã supradicta. Et rō est scd'm btm̃ Tho. vbi. ẽ. ar. ij. qa aia separa intelligit singularia p influxũ specieꝝ ex diuino lumine. Qd' lumẽ equaliter se habet ad ꝓpinquũ & dittãs. Vñ distãtia localis nullo mõ impedit cognitionẽ aię separę. Qd' etiã patet: qa diues in inferno vidit Abraã a lõge. Sed quãtũ ad aias separatas btōrũ: dicit btūs Grego. vbi. ẽ. q̄ h̄ de eis sentiendũ nō est: quod. s. dictũ est de aliis scd'm cognitionẽ naturalẽ: qa q̄ itra ꝺ potẽtis dei claritatẽ videt: nullo mõ credẽdũ est, q̄ sit foris aliquid q̄ ignorẽt. Aug. tñ in lib. de cura ꝓ mortuis agẽda dicit expresse: q̄ nesciũt mortui qd in hac vita agant viui: etiã filij eoꝝ: vt habet in glo. sup illd' hymni Abraã nesciuit nos. Qd' ꝓfirmat idẽ Aug. p. hoc q̄ nō visitabat a matre sua: & in tristitiꝫ ꝓsolat sicut qñ viuebat. Nec est, pbabile vt vita facta fœlicior qa btã sit effecta crudelior. Sed per hoc qd' ꝓmisit dñs losię regi vt prius moreret ne videret mala: que superuentura erãt populo suo. iij. Reg. xxij. Aug. dubitãdo hoc dixit. ed Greg. affertiue dicit: q̄ nullo modo est credẽdũ. Sed'm ergo sniam Greg. videt q̄ aiæ sanctorũ deũ videtes: oiã pſentia que hic agũtur, cognoscãt. Sũt eiñ æquales angelis dei: de q̄bus etiã Augu. asserit q̄ ea q̄ apud viuos agũt nō ignorant. Sed qa aiæ sctōrũ sunt pfectissime ꝓiũcte iustitiæ dei: nec tristãtur nec rebus viuentiũ se ingerunt: nisi fm q̄ ordo diuinæ iustitiæ exigit.

§. IIII. DE APPARITIONIBVS

Diuersis rõni bꝰ apparẽt aiæ defunctorũ.

aiarũ separatarũ. Sciẽdũ fm beatũ Tho. vbi. ẽ. arẽ. viij. q̄ cũ apparẽt vnus aię defunctorũ ad aliqd annũtiãdũ: qd' vtiq; aliqñ cōtingit: vt dr Mat. penũ. q̄ ml'ta corpora sanctoꝝ q̄ dormierũt surrexerũt & apparuerũt multis. Aliqñ etiã apparẽt aię sine corporibus, ꝓprijs suscitatis: sed alijs corpibus assumptis ex aere formatis: sicut potuit eẽ Moysi iã defuncti: corã christo se trãsfigurãte. Mat. xvij. Vl de aia Pascasij: que apparuit beato Germano in balneis pro loco purgatoꝝ sibi assignato vt narrat Grego. in. iij. dialo. & de pluribus alijs ibi. & invitis patrũ habet' q̄ cũ euenit p specialẽ dei dispẽsationẽ cōtingit: vt aię defunctoꝝ rebꝰ viuẽtiũ intersint. Et est hoc inter dei miracula cōputãdũ. Vel hæ apparitiones fiũt p operationes bonoꝝ angeloꝝ: ignorantibꝰ etiã ipis mortuis: sicut etiã viui: alijs aliqñ viuẽtibus in somnijs apparẽt ignorãtibus eis: sicut forte accidit in apparitione beati Nicolai Cõstãtino dormiẽti ad ꝓhibẽdũ necẽ triũ innocẽtiũ viuẽtiũ. Et apparitio etiã beati Ambrosij: & officiatio eiꝰ ad exequias beati Martini p angelũ fuit in forma eiꝰ: cũ ipe corporaliter remanſit Mediolani: qd' tñ ipse nō ignorauit. Qd' etiã legitur de frequẽti apparitione christi aliqbus sanctis: vt beatę Catharinæ de Senis & alijs: magis videtur credibile: q̄ fuerit p angelũ christi pſonã representãtẽ: q̄ p personã ꝓpriã christi. Sicut etiam angelꝰ apparebat & loquebatur Moysi in persona dei. Vel etiã hoc potest fieri: per operationẽ angelorũ maloꝝ ad decipiẽdum homes. Sicut scd'm vnã expositionẽ Augu. habet. s. Reg. xxviij. de Samuele mortuo apparẽte Saul: quẽ dicit Augu. fuisse diabolum in forma Samuelis. vt habetur. xxvj. q. v. nec mirum.

TITVLVS. VI. DE CAVSIS PECcatorum: & animæ passionibus.

¶De triplici causa peccati, scilicet ignorantia: fragilitate & malitia. Capitulum. j.

Causa ꝑ̄ti est triplex.

CVM DICTVM SIT SVPRA q̄ ꝑ̄ctũ est dictũ vel factũ: vel cōcupitũ contra legem dei: & omne quod fit talibus habet: ideo videndum est de causa peccati. Causa autem peccati: potest esse triplex. s. interior: & exterior: & ipse ꝑ̄ti interior: qa triplicẽ causam reperim⁹ in ꝑ̄ctō primoꝝ parẽtũ. Causa interior: est ratio & sensualitas: quę figurat' p Adã & Euã. Causa exterior: fuit antiquus serpens & pomũ. Et de his duobus habes dist. vj. testamẽtũ. &. c. seq. Causa interior. i. ꝑ̄ctũ: ibi etiã cōcurrit & fuit causa ꝑ̄ti gulæ q̄dã: s. mentis elatio: quę præcesserat in mẽte ipoꝝ scd'm Aug. Vñ & dicit dist. xxxv. sexta die. Gulã fuisse primã ꝑ̄cuãricationẽ: intelligẽdũ est de ꝑ̄tis exterioribꝰ. Et qa extra primum ꝑ̄ctũ: oia alia possunt dici & ꝑ̄cta & pœnæ ꝑ̄ti. Ideo de ꝑ̄ctō in gñe agit ꝓgrue in ista prima ꝑte: vbi tractat' de pœnis. Cã aũt interior ꝑ̄ti iterꝫ pōt esse triplex secũdũ Tho. s. ij. q. lxxv. Cũ em̃ ꝑ̄ctũ ꝓsistat in actu: & principiũ hũanoꝝ actuũ sit sensitiuus appetitus intellectꝰ: & affectus siue voluntas. Sic ꝑ̄ctũ pot causari a sensualitate: volũtate: & rõne. Sicut em̃ ex iudicio rõnis voluntas mouet' in aliqd scd'm rõnẽ: ita etiã ex passione sensus appetitꝰ sensitiuus in aliqd inclinat' quę inclinatio interdũ trahit volũtatẽ & rõnẽ. Et qa causa ꝑ̄ti est aliqd' bonũ apparẽs motuũ eũ defectu debiti motiui. s. regulę rõnis vel legis diuinę. ipm motiuũ qd' est apparẽs bonũ: pertinet ad apprehẽsionẽ sensus & appetitũ. Ipsa aũt absentia debitæ regulæ ꝓtinet ad rõnẽ quę nata est hmõi regulã cõsiderare. Sed ipsa ꝑfectio volũtatꝫ actus ꝑ̄ti ꝓtinet ad voluntatẽ: ita q̄ ipe actus volũtatis ꝓmissis suppositis iã est quodãmodo ꝑ̄ctum. Et q̄tus ista tria cõiter aliquo modo cõcurrãt in ꝑ̄ctō mortali: tũ scd'm q̄ aliqd horꝫ ẽ magis cã & prior ad actũ ꝑ̄ti qd' ꝓmittit: scd'm hoc qs dr peccare vl ex ignorãtia qd' ꝓtinet ad effectũ rõnis: vel ex malitia qd' ꝓtinet ad inordinationẽ volũtatis: vel ex infirmitate siue passione: qd' ꝓtinet ad inordinationẽ sensualitatis in qua sunt passiones. Vñ Grego. dicit de pœ. dist. ij. sciẽdum quippe. Peccatum tribus modis cōmittitur: aut eiñ peccatur ignorantia: aut studio: id est malitia: aut infirmitate.

quantum ad

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

triplex ignorantia.

s. de ꝑ̄cto ex ignorãtia dicit Augu. xv. q. j. merito. Quærit' quę sunt ꝑ̄cta nescientia. Sed no. q̄ triplex ignorãtia pōt reperiri in actu ꝑ̄ti. Tho. s. ij. q. lxxvj. Prima est: cũ nescit id qd' scitur esse, ꝓhibitũ: & p sequẽs malũ: puta cũ fornicatur qs: nescies fornicationẽ esse ꝑ̄ctũ: & hæc dr ignorãtia iuris. Secũda est: cũ scit qs aliquẽ actũ esse, ꝓhibitũ & malũ: sed nescit h̄ qd' agit esse illũ actũ: vt cũ qs sciẽs adulteriũ esse ꝑ̄ctũ: accedit ad vxorẽ alienã, quã putat eẽ suã: vt Iacob ad Lyam: vel occidit hoiem, quẽ putat fœrã: & h̄ dicitur ignorãtia facti. Et hęc non excusat a ꝑ̄cto: si dat' opera rei illicitæ. Sicut nec Lamech excusat' ab occisione Cain. xv. q. j. illud. §. sed obijcit. aut etiã si nõ adhibet' debita diligẽtia. Vnde nõ excusaret: qui diabolũ adoraret subito, apparẽtẽ sub ãgelo lucis. vt dr. xxix. q. j. i glo. Tertia ignorãtia est: cũ scit qdẽ id qd' quis agit esse ꝑ̄ctũ in vniuersali: puta nulla fornicationẽ esse ꝓmittẽdã: & etiã scit eẽ fornicationẽ: sed nõ cognoscit in ꝑticulari illũ actũ q̄ ẽ fornicatio nõ esse faciẽdũ obnubilatus passione vel habitu vitioso & hmõi: vt actualiter nõ cõsideret & intelligat id qd' agit esse malũ. Ista ignorãtia repirit' in omni peccato. Vnde ꝑ̄us dicit: q̄ omis malus est ignorans. Et Prouerb. xiij. dr. Errãt qui operãt malũ. Et dist. xxxviij. q̄uis, dicitur. Nõ nisi rerũ ignorãtia pōt errare: & p vero oppe approbat falsum: qd' erroris est proprium. Hęc igit nõ est causa peccati: sed aliquid cõsequens ad causam. s. ad passionẽ vel habitũ inclinatẽ ad peccatũ. Sed'a etiã ignorãtia non est causa peccati: sed cõcomitanter se habet ad ipsum. Vnde restat q̄ tñ prima est causa peccati, put nũc loquimur quia tollit scientiã prohibentẽ actũ peccati. Et hæc ignorãtia nisi sit affectata excusat a tãto: & si nõ a toto: si est eorũ que qs scire tenetur & scire pōt, dist. xxxvij. c. vlti. Qd' aũt Amb. dicit: q̄ grauissime peccat qui ignorat: intelligitur vno mõ: vl de ignorãtia simpliciter affectata: vl de ignorãtia infidelitatis scd'm Tho. Vel dic grauissime. i. piculosissime: qa qui ignorat morbũ nõ quẽrit medicũ. Icẽ licet trãseũte reatu per pſentiã remaneat ignorãtia scd'm q̄ ẽ priuatio scientię: no tñ remanet negligẽtia scd'm quã ignorãtia dr ꝑ̄ctũ. Nec sequit' q̄ ignorãs cōtinue actu peccet: sed solũ qñ est tps accrendi scientiã quã habere tenet' sicut in aliꝭ ꝑ̄tis omissionis. Vñ & nõrater dr q̄ ignorãtia mater cuctorũ errorꝫ a cũctis vitãda est. dist. xxxviij. c. j. Et de ipsa ignorãtia multa habes in. ij. par. ti. viij. c. vj. &. viij. Et nota q̄ ꝑ̄ctũ ex certa malitia ẽ grauiꝰ ꝑ̄cto ex infirmitate siue ex passione triplici ratione. Prima quidẽ qa cũ ꝑ̄ctũ cõsistat in volũtate: quãto intentio ꝑ̄ti est magis ꝓprius volũtati tanto ꝑ̄ctũ est grauius. Vnde Grego. dicit. Multo grauius malitia, al's studio, q̄ infirmitate peccat. de pœni. dist. ij. sciẽdũ.

Peccatũ ex malitia

Sed'o: qa ꝑ̄ctũ ex malitia, est diuturnius. Nã habitꝰ quo vt in pluribꝰ peccat' ex malitia est qualitas ꝑmanens. Vñ assimilat' infirmo cõtinua infirmitate laboranti. Sed passio quę inclinat volũtatẽ ad peccãdũ est qualitas cito trãsiens vñ assimilat' ei q laborat i infirmitate interpolatim & sic cito redit ad bonũ ꝓpositũ pœnitẽs. Ad h̄ facit q̄d' dr de pœ. dist. j. & venit. Vbi dicit Hiero. Sancti si peccant corã deo peccãt: qa. s. cito reuertunt ad pœnitẽtiã. Tertio quia ꝑ̄ctum ex malitia est periculosius nã sic peccãs male est dispositus quantũ ad ipm̃ finẽ q̄ est principiũ i operabilibꝰ. Et sic eius defectus est periculosior q̄ eius qui ex passione peccat cuius propositũ tẽdit in bonũ finẽ licet ꝓpositum eius ad horã iterrũpatur. Ad hoc facit de pœnitentia dist. j. sup tribus. Vbi dicit Hiero. Quartũ scelus &: post ꝑ̄ctum non agere pœnitentiã sed suo sibi complacere delicto.

§. II. QVANTVM AD SECVNdum id ẽ ꝑ̄ctum ex malitia. Nota fm Tho. s. ij. q. lxxviij. q̄ ꝑ̄ctum ex malitia dicit peccatũ qd' qs facit q̄si sciẽter malũ eligens quia talis id qd' scit esse malũ spuale qd' est malũ simpliciter p qd' bonum spuali priuat' vult ipm vt bono tẽporali potiat' qd' totũ, pcedit ex inordinatione volũtatis qa. s. minus bonum magis amat. Nam cũ aliqs eligat pati detrimẽtũ in bono min⁹ amato ad hoc vult vt potiat' bono magis amato sicut cũ vult homo pati abscissionẽ mẽbri etiã sciẽter vt cõseruet vitã magis amatã. Ideo quãdo voluntas est ita inordinata q̄ aliquod bonũ tpale pl⁹ habituliter amat puta diuitias vel voluptates q̄ ordinẽ rõnis vel legis diuinę vel charitatis vel aliqd hmõi: sequitur q̄ velit dispẽdiũ pati i aliq̄ spualiũ bonoꝝ vt potiatur aliquo tpali bono. Est tñ in ipo ignorãtia aliquo modo inquantũ, s. nescit i particulari illud malũ non eẽ fugiendũ, ꝓpter cõsuetudinẽ talis boni. Peccatũ ergo ex malitia: cũ nõ, pcedit ex impulsu appetitus sensitiui quod est peccare ex passione: nec ꝑ̄ ex defectu rationis q̄ est peccare ex ignorãtia sequit' q̄ pcedit ex ipsa volũtate q̄ ex seipa mouetur ad malum. Et hoc pōt esse tripliciter.

Quæ ignorãtia sit causa mali.

Inclinatio ad malũ ex tribus oritur.

¶Vno modo ex habitu male acquisito.

¶Secundo ex aliqua ꝑgritudinali habitudine.

¶Tertio ex remotione alicuius prohibentis.

Quãtũ ad primũ est sciẽdũ q̄ cũ aliqs acquirit sibi habitũ vitiosum ex multiplicatione actuũ malorꝫ inducẽtẽ cõsuetudinẽ q̄ vertit' in naturã. Hinc est q̄ illa mala dispositio habituata sit quasi ꝓueniens & similis bono & hoc modo rõne cõueniẽtię tẽdit volũtas quasi in bonum qa vnũquodq; fm se tẽdit in id qd' est sibi ꝓueniens. Et sic peccare ex habitu est peccare ex malitia. Quãtum ad scd'm est sciẽdũ q̄ etiã sine habitu acq̄sito vitę cõtingit aliquẽ peccare ex malitia, quãtũ ad scd'm. Qd' cũ nõ ꝓcedat nec; ex ignorãtia nec; ex passiõe oportet q̄ ꝓueniat ex aliq̄ principio corrupto intrinseco qd' dr ęgritudinalis habitudo sicut aliqs habet q̄sdã naturales inclinationes ad aliqua prędicta, ꝓpter corruptionẽ naturę ipsius. Quantum ad tertium sciẽdũ q̄ volũtas aliqñ p se tẽdit i aliq̄d malũ p remotionẽ alicuius, phibẽtis puta si aliqs, phibeat' peccare nõ qa ꝑ̄ctum ei fm se displiceat sed, ꝓpter spem vitę ęternę vel, ꝓpter timorẽ gehẽnę remota spe p desperationẽ vl timore per præsumptionẽ: sequit' q̄ ex certa malitia quasi absq; freno peccet qd' est peccare i spm̃scm̃ de quo vitio habes. j. in. ij. par. ti. viij. c. vj. &. viij. Et nota q̄ ꝑ̄ctum ex certa malitia ẽ grauiꝰ ꝑ̄cto ex infirmitate siue ex passione triplici ratione. Prima quidẽ qa cũ ꝑ̄ctum cõsistat in volũtate: quãto intentio ꝑ̄ti est magis ꝓprius volũtati tanto ꝑ̄ctum est grauius. Vnde Grego. dicit. Multo grauius malitia, al's studio, q̄ infirmitate peccat. de pœni. dist. ij. sciẽdũ.

Sed'o: qa ꝑ̄ctum ex malitia, est diuturnius. Nã habitꝰ quo vt in pluribꝰ peccat' ex malitia est qualitas ꝑmanens. Vñ assimilat' infirmo cõtinua infirmitate laboranti. Sed passio quę inclinat volũtatẽ ad peccãdũ est qualitas cito trãsiens vñ assimilat' ei q laborat i infirmitate interpolatim & sic cito redit ad bonũ ꝓpositũ pœnitẽs. Ad h̄ facit q̄d' dr de pœ. dist. j. & venit. Vbi dicit Hiero. Sancti si peccant corã deo peccãt: qa. s. cito reuertunt ad pœnitẽtiã. Tertio quia ꝑ̄ctum ex malitia est periculosius nã sic peccãs male est dispositus quantũ ad ipm̃ finẽ q̄ est principiũ i operabilibꝰ. Et sic eius defectus est periculosior q̄ eius qui ex passione peccat cuius propositũ tẽdit in bonũ finẽ licet ꝓpositum eius ad horã iterrũpatur. Ad hoc facit de pœnitentia dist. j. sup tribus. Vbi dicit Hiero. Quartũ scelus &: post ꝑ̄ctum non agere pœnitentiã sed suo sibi complacere delicto.

§. III. PECCATVM VERO EX INfirmitate vel passione dicitur ex similitudine infirmitatis corporalis. Corpus eiñ tũc dicitur infirmũ q̄n impedit vel debilitatur i executione ꝓprię operationis ꝓ. ter aliquã inordinationẽ partiũ corporis ita. s. q̄ humores & mẽbra nõ subdunt' virtuti regitiuę & motiuę corporis. Sic infirmitas aię dicit' q̄n ipeditur ipsa in ꝓpria operatione: propter inordinationẽ partiũ eius sunt ꝓcupiscibilis & irascibilis quę tũc sunt inordinatę cũ nõ subdunt' rõni q̄d' sit p passiones insurgentes. Et ille qui est i passione constitutus scit peccatũ esse qd' agit i vniuersali quidem nõ i particulari qa nõ cõsiderat illud i particulari, ꝓpter passionẽ impedientẽ. Impedit aũt passio talẽ cõsiderationem tripliciter. Primo quidẽ per quandã abstractionẽ. Cũ em̃ oês potẽtię aię in vna essentia aię radicentur necesse ẽ, q̄ quãdo vna potentia intendit in suo actu altera remittat' in actu suo: vel vt toraliter impediatur: nũ quia ois virtꝰ ad plura dispersa sit minor. Vñ ecōuerso q̄n itẽditur circa vnũ minus, põrad alia dispergi ꝓcipue si intendit' irense: tũ qa in operibus aię aialibus requirit quædam itẽsio: q̄ aut ẽ vehemẽter applicatur ad vnũ nõ pōt alteri vehemẽter attẽdere. Et fm hunc motũ per quãdã distractionẽ quãdo motus appetitus sensitiui fortificat' fm quãcũq; passionẽ necesse est q̄ remittat': vel totaliter impediat' motus proprius appetitus rõnalis qui est voluntas. Secõo impeditur talis cõsideratio a passione per cõtrarietatẽ quia plerũq; passio inclinat' ad cõtrariũ huius q̄d' scientia vniuersalis habet. Vñ ꝑ̄us dicit in. ij. Ethi. q̄ syllogismus incontinẽtis qui. s. vincitur a passione habet quatuor propositiones i mẽte. Duas vniuersales quarũ vna est rõnis quæ dicit nullam fornicationẽ esse comittẽdã quia mala. Alia ẽ passionis que dicit oẽm delectationẽ esse fugiẽdã quia bona. Passio igitur incõtinẽtis ligat rationẽ eã non assumit sub illa vniuersali quę dicit nullã fornicationẽ eẽ ꝓmittendam. Si em̃ sub illa sumeret sic diceret. Ista est fornicatio quã. s. vis facere & per cõsequẽs malũ: & tãdẽ cõcluderet: ergo nõ est faciendũ. Sed assumit icontinens propositionẽ sub vniuersali passionis & dicit. Ista est delectatio: cui scilicet vult fornicari vñ cõcludit ergo eẽ faciẽdũ. Tertio tollit passio cõsiderationẽ per quãdã immutationẽ corpo

Passioi pedit a liquẽtri pliciter

Syllogismus incontinentis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ralē:ex qua ratio quodāmodo ligatur:ne libere in actum exeat:sicut etiā somnus vel ebrietas:quadā corporali trās mutatione facta:ligat vsum rōnis. Et q hoc contingat in passionibus patet ex hoc q aliqñ cū passiōes multū intēdūtur:homo amittit totaliter vsum rōnis. Multi em̄ propter abundātiā humoris vel iræ:sunt quērsi in insaniā. Et ppter hunc motū passio trahit ad iudicādū in particulari cōtra scientiā quā habet in vniuersali. Scientia em̄ vniuersalis, cuius certissima sit:nō habet pricipalitatē in operatione:sed magis scientia particularis:eo q opationes sunt circa singularia. Et sicut ebrius qñq; pfert verba significantia, pfundas sentētias:quas mēte dijudicare nō potest propter ebrietatē:ita in passiōe existēs etsi ore ꝓferat hoc nō esse faciendū: tamē interius nō sentit ppter passionē q̄ illud sit faciēdū. Tho.i.ij.q.lxxvij. Et nota q passiones proprie sunt motꝰ potētiarū aiē nō quidē apprehēsiuarū:vt est sensus & intellectꝰ.i.appetitiuarū:nō tamen sunt motus appetitus rationalis qui dicit voluntas:sed appetitus sensitiui qui dicit sensualitas quę distinguit in potētia cōcupiscibilē & irascibilē. Sed cū amor & gaudiū tristitia & ira & hmōi:quę ꝓprie sunt passiones:attribuūtur deo vl angelis vel sanctis hoibus: vt patet in scriptura tunc improprie & large assumūtur:& significāt simplicē actū voluntaris cū similitudine affectus passionis sed absq; passione. Et ipsi quidē motus passionū sec'm se ꝯsiderati cū sint naturales & cōmunes nobis & brutis: nō faciunt nos virtuosos vel viciosos:sed fm q a rōne regulāt bene vel male. Et sciendū q ipse passiones dupliciter se possunt habere ad iudiciū rationis. Vno modo antecedēter: & sic cum obnubilent iudiciū rationis:ex quo depēdet bonitas actꝰ moralis,& ex impulsu inclinet volūtatē: diminuit bonitatē actꝰ:quātū ad opa virtuosa:ac etiā grauitatē peccati quātū ad opera viciosa. Laudabilius est em̄ q aliquis ex iudicio rationis facit opꝰ charitatis: q̄ faceret sola passione misericordiæ: & minus peccatū est ex passiōe peccare, q̄ ex malitia:vt dictū est. Alio modo se habēt consequenter:& hoc dupliciter. Vno modo: per modū redūdātię:quia scū superior pars aiē intensæ mouetur in aliqd ꝯsequitur motū eiꝰ etiā pars inferior:& sic passio existēs cōsequenter in appetitu sensitiuo:est signū intensionis voluntatis vnde indicat bonitatē maiorem:quo ad opa virtuosa:& malitiā etiā maiorē:quo ad opera viciosa. Alio modo p modū electiōis:qñ.f.hō ex iudicio rationis eligit affici aliqua passione:vt pōptius operet cooperāte appetitu sensitiuo. Et sic passio aiq addit ad bonitatē:quo ad virtuosa opera:& malitiā:quo ad viciosa. Tho.i.ij.q.xxiij.

Passiones quę sint.

Passiones dupliciter se habēt ad rōnē

¶De prima passione amoris:& multiplici amore & effectibus eius. Capitulum.ij.

Vndeci sunt passiones appetitus sēsitiui.

OASSIONES AVTEM ANIme sunt vndecim.sex qdē in cōcupiscibili potētia.f.amor & odiū:desideriū seu cōcupiscētia & fuga:gaudiū siue delectatio: & tristitia siue dolor.in irascibili quinq;.f.spes & desperatio:timor & audacia:& ira:cui nulla passio opponitur. Qd autē dicantur quatuor:iuxta illud Boe.lib.i.metro vlti.de philo.cōsol. Gaudia pelle:pelle timorē:spēq; fugato, nec dolor adsit. De quibus etiā ait Aug.in.xiij.de ciui.dei. Hoc ꝓpterea dicit:quia hæ sunt pricipales:qa sunt cōpletiuę & finales respectu aliarū passionū. Pro hoꝝ declaratione est sciendū q̄ in motibꝰ appetitiuæ partis:bonū habet quasi virturē attractiuā:malū autē virtutē repulsiuam. Bonū ergo, primo quidē in potētia appetitiua:causat quādā inclinationē seu aptitudinē vel cōnaturalitatē ad ipm bonū:qd pertinet ad passionē amoris: cui per contrariū respondet odiū ex parte mali. Secundo,si bonū sit nōdū habitū dat appetitui motū ad exequēdum bonū amatū: & hoc pertinet ad passionē desiderij vel cōcupiscētię. Et ex opposito ex parte mali:est fuga vel abominatio. Tertio:cū adeptū fuerit bonū.dat appetitui quietationē quādam in ipo bono adepto & hoc pertinet ad delectationē vel gaudiū:cui opponitur ex parte mali dolor vel tristitia. In passionibꝰ autē irascibilis præsupponitur quidā aptitudo vel inclinatio: ad prosequēdū bonū vel fugiendum malū ex concupiscibili quę absolute respicit bonū vel malum. Et respectu boni nondū adepti:est spes & desperatio ;respectu autem mali nōdū inuadētis:est timor & audacia respectu autem boni adepti:non est aliqua passio in irascibili:qa iam non habet ratio rationē arduī sed ex malo iam imminenti:sequitur passio iræ. Tho.i.ij.q.xxiij.

§. I. AMOR EST PRIMA PASsionū & pricipalis:ex q̄ alię causant:vt ostēdit Augu.in xiiij.de ciui.dei. Est autē amor aliqd ptinēs ad appetitum. Nam amare est velle bonū: bonū aūt est obiectum appetitꝰ. Et sic fm triplicē appetitū qui reperit in rebus:est triplex amor. Tho.i.ij.q.xxvj. Est em̄ quidā appetitꝰ nō consequēs apprehēsionē ipsius appetētis:sed alterius, & hmōi dicitur appetitus naturalis. Res enim naturales appetunt qd eis cōuenit fm suā naturam:nō p apprehēsionē propriam:sed per apprehensionem instituētis naturam.i.dei. Alius appetitꝰ est cōsequēs apprehensionē ipsius appetētis nō ex iudicio libero:sed ex necessitate: & talis est appetitus in brutis: qui tamen in hoibus aliquid libertatis participat, inquātū obedit rationi. Est & alius appetitꝰ cōsequēs apprehēsionē appetētis, fm liberū iudiciū: & talis est rationalis siue intellectualis appetitus:qui dicit volūtas. In vno quoq; aūt horū appetituū amor dī id qd ē principiū motus tēdētis in finē amatū. In appetitu aūt naturali principiū motus est cōnaturalitas apparētis ad id in qd tēdit. Et ista cōnaturalitas dici pōt amor naturalis:sicut ipsa cōnaturalitas corporis grauis ad locū infimū est per grauitatē. Et dici potest amor naturalis:& simil'r coactio appetitꝰ sensitiui vel volūtatis ad aliquod bonū.i.ipsa cōplacētia boni dicit amor sensitiuꝰ vel intellectualis. Vñ talis amor nō importat seu noīat motū appetitus tendētē in appetibile,nā istud ptinet ad desiderū siue cōcupiscētiā:sed noīat motū appetitus:qui immutat ab appetibili:vt ei appetibile cōplaceat: & sic ipa cōplacētia appetibilis:dī amor. Differūt aūt ista tria.f.amor, dilectio & charitas. Amor em̄ importat cōplacētiā ad rē amatā:siue talis cōplacētia sit in appetitu sensitiuo: siue i volūtate:& sic est cōis nobis & brutis. Dilectio aūt supra amorē addit pręcedētē electionē vt ipm nomē sonat:& pōt cōuenire & bonis & malis:q̄uis nō multū in scriptura vſa catholicis doctoribus dicat de malis. Charitas aūt addit supra dilectionē quādā pfectionē seu diuinā ifusionē, vt de pœ.di.ij.charitas. Est amor causa cognitionis fm Tho.i.ij.q.xxvij. Nā bonū apprehēsum a sensu:mouet appetitū sensitiuū:& apprehēsum ab itellectu mouet volūtatē. Similitudo etiā est causa amoris:tēdit em̄ assimilatū: sicut in vnū sibīpsi. Delectatio etiā vel aliqua alia passio q̄ tū priꝰ ꝓcedit ab amore causat amorē:sicut & vnū bonū causa est alterius. Nota q amor est via, qua itur ad christum ad supernā patriā. Vñ ipe ait Io.xiij. Ois qui credit in eum non pereat:sed habeat vitā ætērnā. Credere aūt in christū (fm Aug.)est credēdo rēdere in ipm. Via aūt amor charitatis est. Vñ apls.i.ad Cor.xij.ait. volēs loqui de charitate. Excellētiorē viā vobis demōstro. Hinc ait Hug.)de arrha aiē ipi loquēs.)O aia mea scio qa vita tua amor est: & sine amore esse nō potes:& bene. Nā ex amore fiūt quę cūq; agūtur. Oia em̄ agūt ꝓpter finē. Finis aūt est bonum desideratū ab amāte. Est etiā amare fm Tho.in.iiij.cōtra gētiles:actus principalis volūtatis, a quo alij ꝓcedūt. Nā desiderat volūtas bonū amatum cū nō habet:delectat in ꝓsentia boni amati:tristat cū timet amittere ipm:dolet de eiꝰ pditiōe:irascit si impedit a cōsecutione. Iste autem amor:si regulat a spūsctō charitas dī:quę est in via sec'm Aug.q̄ ducit ad cœlū. Si est sine spūsctō cupiditas ē radix oīm malorū:via q̄ ducit ad infernū cōtraria charitati. Qd autē amor noster siat charitas p spūmctum patet p illd qd dixit xps Io.vij. Qui credit in me (sicut scriptura dicit) flumina de vētre eius fluēt aquę viuę. Hoc aūt dixit de spiritu sancto quē accepturi erāt credentes in eum. Et Ps.cxlij. Spūs tuus bonꝰ deducet me in terrā rectam. Et sic omnis qui credit in eum non ꝑibit:sed habet vitam æternam.

Amor quid.

triplex ē amor.

§. II. SEPTEM ERGO AMORES possunt esse in nobis:qui si regulātur a spūsancto: charitas sunt:si ibi desit, sunt cupiditas'. Primus amor naturalis:amor sensualis:amor parētalis:amor cōiugalis:amor patrialis:amor socialis:amor rei ꝑticularis. De primo, dicit qdā sapiēs. Est cū cūis cōis amor. Et iste amor naturalis in insensibilibꝰ:est naturalis inclinatio ad cōseruationē sui esse.

Septē amores q̄ regulant spūsancto.

esse. Hinc est:q aqua fluminū currit quantū pōt ad mare qa ibi melius cōseruatur. Lapis i altū ꝓiectus:q̄citissime reuertit ad terrā vbi conseruat:vitulus, agnus, procellus cū ducūtur ad macellū:renitūtur inquātum possūnt. Iste amor est eximius inter aīam & corpus humanū. Nā cū sit maxima distantia cōditionis inter eos & differētia:qa vnū corpus aliud spūs vnū vilissimū.f.corpus aliud nobilissimū:pl' q̄ oēs cœli & planetę:tāto amore cōiūgūt q vnū nunq; vellet dimittere aliud. Et rō est:qa ex tali separatione tollit natura hoīs q homo nō ē corpꝰ un vl aia tm sed cōiunctū ex aīa & corpe. Etiā in pfectis viris nō tollit iste amor:imo auget:inquātū cognoscūt vitā suā vtilem aliis. Vñ apls Ro. viij. & .ij. Cor. v. & Phil. .i.de se & aliis apls Nosipsi ingemiscimus primitias spūs habētes:eo q nolumus expoliari.f.corpore:sed supuestiri.i.vellemus cū corpore regnū intrare. Qd autē dixerat cupio dissolui & esse cū christo erat:fm instinctū diuinū superātē naturalē. Iste ergo amor naturalis:si nō regulat a spiritusctō:cupiditas dr & malus. Nā cum quis amat viuere vt possit gaudere & delectari in mūdo:& diu permanere i suis cōcupiscētijs nō curans de salute aię:vel etiā cū ita amar vitā q propter ipsam conseruandā facit fieri incātationes:vel alia q̄cūq; contra dei mandata:amor ifernalis est suus amor. Sed cū amat sui cōseruationem:ꝑsupposito beneplacito diuinæ voluntatis ad hoc vt pœnitentiā agat vt merita augeat vt aliis ꝓsit:eligere parat' potius mortē q̄ aliquod crimine committere:ppter sui cōseruationem nō peccat. Io.vj. Spūs est qui viuificat:caro nō ꝓdest quicq̄.i.instinctus fm spūmctm est q facit habere vere amorē vitæ, nō instinctꝰ fm carnē. Secundo:est amor sensualis. Ista est qdā inclinatio sensualitatis:cū placentia ad ea q̄ sunt delectabilia sensibus. Vnusquisq; em̄ sensus amat & delectat de obiecto suo sibi ꝓportionato:visus in vidēdo pulchra:auditꝰ in audiēdo suaues sonos & cantus:olfactꝰ, de fragrātia odorū florū & aromatū & aliis:gustꝰ, in dulcedine saporū & hmōi. Sed si iste amor nō regitur a spūsancto:efficitur bestialis: & peior oī bestia insaniæ ꝓximꝰ. Vñ & multi ifatuati sūt ex tali amore q̄ exit limites suos. Iste inducit in mala inumera:ad curiositates: ad carnalitates: ad tripudia:ad spectacula:ad crapulam & ebrietatē & hmōi. Vñ dixit xps Io.xij. Qui amat aīam suam.f.sensitiuā acquiescendo eius appetitibus:perdet eā.f.aīam intellectiuā. Est em̄ ibi relatio simplex:qa necesse est vt ruat in multa pctā: propter qd sancti viri semper attēdūt ad mortificationē sensuum & carnis: vt possint magis in dño delectari:fm Greg. Tāto vnusquisq; a superno amore disiūgit.quāto i infimis delectat. Vnde sanctus Dñicus:per totā noctē multoties vigilabat:& ter in die se disciplinabat carena ferrea. Et btūs Franciscus in cibis:aliq̄n cineres vel aquā immiscebāt:vt magis essent capaces diuinorū. Et nimia familiaritas:quā habēt mulieres cū psonis spūalibus & si pura intentione nisi magno rigore gubernet in sensualē conuertit. Cuius signū est:qñ magis cogitat de ipso q̄ de deo:& delectat de eiꝰ pñtia corporali magis q̄ de doctrina eiꝰ & hmōi. Spūs aūt sctūs:cum regit hunc amorē:facit quærere tm necessaria corpori vel spūi:& superflua resecare, Vñ apls Ro. viij. Si spū facta carnis i. sensualitates mortificaueritis viuetis Et q sic credit i christū nō perit:sed habet vitā ætērnā. Tertius est amor parētalis. Magnus vtiq; est amor inter parētes & tāto maior:quāto strictior est parētela. Vñ inter patrē & matrē & filios est maximus. Maior tamē parētū in filios q̄ filiorū in parētes. Et ratio est fm Tho.i.ij.q.tāto amor est maior quāto diuturnior:& quāto est ad certiorem rē. Sed amor pris & matris, ē diuturnior q̄ filiorū. Nā subito quādo nascuntur filij parētes incipiunt eos amare sed filij differunt per plures annos anteq̄ ament parentes qa nō habēt vsum rōnis:quo cognoscunt eos esse parētes Etiā parentes sunt magis certi de filijs suis: q̄ filij de parētibus. Et qa mater est magis certa: de ꝑle q̄ pr̄: & administrat materiā in generatione:ideo ipa tenerius amat & vehemētius q̄ pater. Amandus est generator (ait Aug.) sed ꝓponendus est creator:Si igitur iste amor parētalis:nō dirigitur a spūsctō:inducit ad multa mala:& quasi ad idolatriam. O quot sunt parentes:q ꝓpter inordinatum amorē ad filios:dānationē incurrunt. O quot sunt q eis q̄si idolis inseruiunt. Et no.q idolatria habuit initiū:ab inordinato amore parētū in filios & ecōuerso. Nā Ninꝰ q ædificauit. Niniuē mortuo Belo pr̄e suo, ꝓpter inordinatū amorē pris fecit fieri statuā eiꝰ repsentatiuā: ordinās q̄ q̄cūq; supplex haberet refugiū ad ipam post maleficium ꝓmissum liber esset ab oī pœna. Et, ppter hoc multi vidētes se morte euadere:cœperūt ipsam venerari & adorare. Et alię ciuitates similia fecerūt. Alius aūt Ninus:dolēs de morte filij:fecit sibi imaginē eius eā colēsvt dī in lib. Sap.c.xiiij. Sic multi faciūt de filijs idola. Nā vt dimittāt eos diuites congregāt per fas & nefas nec curāt ire ad infernū. Et econtrario multi filij & filię inspirant mūdum deserere & igredi religionē vidētes pericula ſeculi sed ne cōtristēt parentes, dimittunt, ꝓsequi bonā inspirationē. Qui amat patrē suū & matrē plus q̄ me non est me dignus &c. Sed si regit a spū sancto est amor charitatis:vt.f.parētes amēt filios princi paliter quo ad aīam eos erudientes & corrigentes. Et filij parētes eis in licitis obedientes & subuenientes. Vñ apls ad Rom. viij. Qui spū dei agūtur hi sunt filij dei.f.non hominū ūn. Et talis qcredit i eū nō perit:sed habet vitā ætērnā. Quarto est amor ꝓiugalis q fundat i duobus. In cōiactione mutua ad ꝓlē ꝓcreādam:& cooperatione gubernationis dom':& ꝓuisione necessariorū vitę. Vir em̄ vacat circa exteriora negotia vxor ad gubernationē dom'. Iste amor si nō regit a spūsctō est amor fatuꝰ & causa multorū malorū. Vñ Hiero. Amor formę mulieris rōnis obliuio ē & insaniæ ꝓximus. Propterea legit de Salomone q ardētissimo amore coniunctus est vxoribus:q̄ infatuatus est & idola adorauit. Origo amoris erat honesta sed magnitudo deformis (sicut Hiero)de qbusdā cōiugatis. Et vt ait Sextus.f.phs in sententijs. Omnis adulter est in vxorē suā amator ardētior.xxxij.q.iij.origo. Sed si regat aspūsctō charitas est. Et modū docet apls dicens ad Eph. v. Viri diligite vxores vestras sicut & christꝰ dilexit ecclīā. Dilexit aūt, vt esset sīta casta:honesta & ad hoc laborauit in fruēdo ipam. Sic vir debet diligere vxorē, vt sit honesta modesta & hmōi nec acquiescere vanitatibꝰ eius sed arguere ipam de suis leuitatibꝰ: & docere ipam. Et econuerso vxor virū cū humilitate inducēdo ad reuerētiam diuinorū:sumptionē sacramētorū & hmōi. Bonitas vxoris multoties virū iniquū efficit bonū sicut dicit apls.i.ad Cor. vij. de ifideli. Sanctificatus est vir infidelis, p mulierē fidelē. Exēplū pareī i rege Asuero & vxore eius Hester. In Theodora & Sisinnio. In Cecilia & Valeriano:& quotidie h̄ cernitur. Vnde apls Gal. v. Spū ambulate & desideria carnis nō ꝑficietis.i.carnalis amoris q inducit ad multa illicita perpetrādū cōiugatos & assentiēdū malis. Et talis qa credit in christū nō perit &c. Quintus est amor patrialis vñ. Sap. Dulcis amor patriæ. Iste est ita magnus q̄ aliqñ superat amorē parētalē & maritalē. Vñ refert Augu. lib. ij. de ciui.dei.c.xvj.& lib.v.c.xviij. q̄ iunius Brutꝰ, ꝓprios filios & virgis cædi: & tādē occidi iusserit amore patriæ. Nā fauebant Tarquinio superbo rege Romanorū expulso. eādē historiā ponit Valerius maximꝰ lib.v.c.viij.f.de parentū seueritate aduersus filios. Narrat etiā Augu.lib.v. de ciui.c.xvij.& Valeriꝰ maximꝰ lib.ij.c.ij. de disciplina f.militari de Manlio Torquato q̄ ꝓprio filio nō pepcit ꝓpter amorē patriæ:cuiꝰ bonū maxime ꝓcurabat ex obedictia legū & punitione trāsgressionis ipsarū. Nā cū dictus Torquatus esset cōsul Romanorū in quodā bello:cū imperasset neminē debere de exercitu suo mouere arma contra inimicos eorū:filius eius audacia ductus:sub spe victorię mouit bellū:& victoriā habuit:& nihilominus pr̄ fecit eū decapitari:qa fecerat cōtra statutū suū. Vñ Virg.vj Eneid'. Vicit amor patrię laudūq; immēſa cupido. In lib. quoq; Machabeorū habemus de Eleazaro:qui vt liberaret patriā ab inimicis ipe solus incessit p media castra inimicorū.f.exercitus regis Antiochi:quousq; puenit ad elephātē:sup quē erat positū castrū de lignis factis ad bellādū vbi plures stabāt:excellētiorē & ornatiorē cæteris elephātibus ꝑstimās ibi regē esse:& ingressus subtus eū occidit:sub eo occumbēs. Hic aūt amor si nō regitur a spūsancto cōmittit scelera multa:frāgit fidē:ordinat, ꝓditiones: leges dei trāsgreditur: de ordinatiōibus ecclesiæ non curat:clerū cōculcat:& oīa facit vt possit cōseruare statū suum tpalē. Et tādem iste amor generat ambitionē sectas & partialitates producit: seditiones excitat:concitat bella: odia gignit:inimicias nutrit:oēm iustitiā peruertit:adulationibus seruit:detractionibus & ꝓsecutionibus sęuit: ne

de amore cōiugali.

de amore parētali.

Mater magis amat ꝓlē q̄ pr̄.

Idolatria a q

de amore patriæ.

i. Machab. vj.

mini parcit: & tãdẽ patriã destruit. Sicut Iudæi quia fecerũt contra deũ & legẽ eius: vt cõseruarẽt statũ tẽporalem patrię: occidẽdo xp̃m: ne forte veniãt Romani & tollãt nostrũ locũ & gentẽ, dicentes. Tandẽ amiserũt patriã tẽporalẽ & æternalẽ: dispersi p orbẽ &c. Sed si regitur a spũsctõ: sit eamor patrię charitas est. Et tũc attẽdit: vt sup oĩa in ciuitate obseruentur leges dei auferãtur partialitates: extirpẽtur malę cõsuetudines: exaltent boni: puniãtur iniqui: mali contractus eliminẽtur. Sic vere amat ciuitas: & hinc cõseruatur sua libertas. Apls. ij. Cor. iij. Vbi spũs dñi: ibi libertas. Et talis amator patrię: ga credidit in christum nõ perit &c. Sextus amor est socialis: qui alio modo dr amicitia. Et vt dr Eccli. vj. Amico fideli nulla est comparatio

Io. xj.

de amore sociali.

Vide ibidẽ plura de amicis. Valde intẽsus est iste amor & multa facit. Talis amor fuit inter Ionathan filiũ Saul & Dauid, vt patet. j. Reg. xviij. &c. seq. Et tãtus q̃ nõ curaret Ionathas incurrere indignationẽ & cõrumeliã patris: excusando ipm Dauid. Et nõ solũ in vita: sed & post mortẽ seruauit Dauid amicitiã: bũfaciendo filio Ionatæ. s. Miphiboseth. ij. Reg. ix. Vñ & ipe Dauid audita morte. Ionathæ: lugẽs dicebat. Ita te diligebãt sicut mater diligit vnicũ filiũ suũ. ij. Reg. i. Iste aũt amor si non ducit a spũsctõ incidit in varia pctã. Namvt complaceat qs amicovel ne displiceat: assentit aliq̃n in id qd̃ non debet. Sic Adã acquiit vxori suãdẽti sibi æsum pomi vetiti: nõ qa credidit se p hoc similẽ deo futurũ: sed ne displiceret & cõtristaret sociã ductus nõ amore cõcupiscẽtię: quę adhuc nõ erat in eo sed amore sociali: q̃ timet qs non offendere amicũ suũ: vt dicit Aug. Sed si est sociatus cũ spũsancto, est charitas fraternitatis, ad quã exhortat apls Eph. iiij. dicens. Soliciti seruare vnitatem spũs. Iste amor oĩa exteriora facit cõia. Vñ Clemens quidã Græcor̃ sapiẽtissimus: amicor̃ dixit debere oĩa esse cõia. xij. q. j. dilectissimus. Immo & ipas vo lũtates vnit in deũ & cõmunẽ vtilitatẽ: propter qd̃ dr de primis fidelibus: q fuerãt repleti spũsancto Act. iiij. Multitudinis credẽtiũ erat corvnũ, & animavna in dño. Pertinet aũt ad veritatẽ huius amicitię ꝑm Tul. in. li. de amicitia)vt nec quid inhonestũ. i. vitiosum petas ab amico: nec rogatus facias, Insuper q̃uis amicitiæ sit ꝓpriũ: delectabiliter cõuersari adinuicẽ: tamẽ ꝑm Tho. ij. ij. nõ debet verus amicus iveteri contristari amicũ suũ cũ expedit. s. in rephẽdẽdo eũ de defectibus suis si committit aliquos: als si semper vellet placere esset adulator: nõ amicus. Sup oĩs autẽ amicitias mũdi: pse. tissima: & fructuosissima est illa qua aliquis vel aliquę sub vna regula & religione in debita obseruatione viuunt. De qua venerabilis Cassianus facit vnã collationẽ quę intitulatur abbati Ioseph vbi ponũtur ꝓprietates eius. Talis ergo non perit &c. Septimus & vltimus est amor creaturę irrationalis. De dño deo dicitur. Sa. xj. Diligis oĩa quę sunt & nihil odisti eor̃ quę fecisti. Vnde cum debeam⁹ dñam imitari: debemus & oĩa amare: aliter tñ creaturas rõnales & aliter irrõnales. Nam creaturas rõnales q̃ sunt in statu glorię amamus ex charitate: qa iã possidẽt beatitudinẽ glorię. Quæ aũt nondum adepti sunt sed adipisci possunt: vt q sunt i purgatorio: & oĩs viatores ex charitate & in charitate diligimus vt. s. p uenĩãt ad supernã patriã. Alias autẽ creaturas amamus, non i charitate: vt. habeant vitã ęternã: cum non sint capaces: sed amam⁹ iquãtum sunt creaturę dei: vt sint ad illud ad qd̃ ordinauit eas deus. Sicut seruus bonus: nõ solũ amat familiã dñi sui: sed etiã aialia bruta: vtvestes: eãs domus: & oĩa ei⁹. Nos etiã possum⁹ ea amare iquãtum deseruiũt nobis: sed ita moderate debem⁹ amare: q ꝓpterea nihil fiat iniquum. Si igit amas pecuniã: honores: domus vineas: cibũ: potũ: gloriã: vestes & hmõi: ita ama q ꝓpter hoc nõ facias aliq̃d inordinatũ: ita ama q totũ referas in deũ. Nã: vt dicit Aug. Minus te dñe amat: qui tecum aliquid amat q̃d nõ ꝓpter te amat: sed sup oĩa amari debet sapia. Hãc amauit & exq̃siuit a iuuentute mea: ait sapiẽs dominus a spũsancto. Sap. viij. Hiero. ad rusticũ monachum & habẽt de ꝑse. di. v. nũq̃. Ama scientiã (als studia) scripturarũ. s. sacrarũ: vbi est vera sapia: & carnalis vitia nõ amabis Sapia eñ ducit ad claritatẽ ęternã: ad quã nos pduc. &c.

Amor creaturæ irrõnalis.

§. III. SVNT AVTEM EFFECTVS

De effectibus amoris

amoris plures. s. ectasis: vnio: zelus seu feruor: languor: liquefactio: vulneratio: inebriatio: q̃ videtur reduci ad ectasim: & inhęsio' & de singulis dicẽdum. Ectasis q̃ sit effectus amoris patet p id: qd̃ dicit Dion. q̃ diuinus amor ectasim facit: nõ sinens ꝙies sui esse amatores. Pro cui⁹ declaratione no. ꝑm bea. Tho. j. q. xxvij. q. j. q̃ ectasim patiãtur aliqs dr cũ aliqs extra se ponit: qd̃ qdẽ cõtigit & ꝑmvim apprehẽsiuã & ꝑmvim appetitiuã. Sc̃m qdẽ vim apprehẽsiuã aliqs dr extra se poni: qñ ponit extra cognitionẽ sibi propriã vel qa ad supiora sublimat: sicut homo dũ eleuat ad apphẽdenda aliqua q̃ sunt supra sensum & rationẽ: dr ectasim pati: iquãtum patitur extra naturalẽ apprehẽsionẽ rationis & sensus vel qa ad inferiora deprimit: puta cũ aliqd in furiã vel amentiã cadit dr ectasim passus. Sc̃m appetitiuã vero partẽ dr aliqs ectasim pati: qñ appetit⁹ alicui⁹ in alterũ fert: extens quodãmodo extra seipm. Primã qdẽ ectasim facit amor dispositiue: inquantũ. s. facit meditari de amato vt dictũ est. Intẽsa aũt meditatio vnius: abstrahit ab alijs. Sed sc̃am ectasim facit amor directe: simpliciter qd̃ amor amicitiæ: amor aũt ocupiscẽtiæ nõ simpliciter sed ꝑm qd. Nã i amore ocupiscẽtiæ quodãmodo ferãmãs extra seipm: iquãtũ. s. nõ contentus gaudere de bono qd̃ habet: qrit frui aliquo extra se. Sed qa illud extrinsecũ bonũ quærit sibi habere: nõ exit simpliciter extra se: sed talis affectio i fine ifra ipm cõcludit. Sed i amore amicitiæ: affectus alicui⁹ simpliciter exit extra se: qa vult amico bonũ & opaꝫ quasi gerẽs causam: & curã atq̃ puidẽtiã ipsius ꝓpter amicũ ipm. Nota q̃ zelus ex intẽsione amoris ꝓuenit manifestũ est eñ q̃ quãto aliqua virtus intensius tẽdit ad aliqd sorti⁹ etiã repellit oĩa cõtraria vel repugnãs. Cũ eñ amor sit quidã motus in amatũ vt Augu. dicit in lib. lxxxiij. quæstionũ. Intens⁹ amor quærit excludere oĩa, qd̃ sibi repugnat. Aliter tñ hoc cõtigit i amore ocupiscẽtiæ: & aliter in amore amicitię. Nã i amore cõcupiscẽtiæ qui intense aliqd cõcupiscit: mouẽt circa oĩa illud qd̃ repugnat cõsecutioni vel fruitioni vel quieti ei⁹ qd̃ amat & hoc mõ dicunt viri zelare vxores. Si est amor amicitię quærit bonũ amici: vñ si est intensus facit hoiem moueri cõtra oĩa illud qd̃ repugnat bonis amici. Et ꝑm hoc dr aliquis zelare ꝓ amico vel ꝓ deo: quãdo ea quæ sunt circa honorẽ vel voluntatem dei repellere ꝑm posse conatur.

De effectibus amoris

§. IIII. DE VNIONE DICIT DIONY. c. iij. de diui. no. q̃ amor est virtus vnitiua. Pro cui⁹ declaratione dicit Tho. j. q. xxvij. ar. j. q̃ duplex ẽ vnio amãtis ad amatũ. Vna ꝑm rẽ pura: cũ amatũ essentialiter adest amãti, Alia vnio est ꝑm affectum. Quę quidẽ vnio cõsidrãda est ex apprehẽsione ꝓcedenti. Nã mor⁹ appetit⁹ sequit apprehensionẽ. Cũ aũt sit duplex amor. s. cõcupiscentię & benuolentię: vterq̃ ꝓcedit ex qdã apphẽsiõe vnitatis amati ad amatem. Cũ eñ aliqs amat aliqd qsi ocupiscens illd apphẽdit illud qsi ptinens ad suũ bene esse. Sili⁹ cum aliqs amat aliquẽ amore amicitię vult ei bonum sicẽ & sibi vult bonũ. vñ apphendit eũ vt alterũ se iquãtum. s. vult ei bonum sicẽ & sibi ipsi. Et ide est: qd̃ amic⁹ dr alter ipse. Et Aug. dicit i. x. ꝓfes. q̃ bene dixit qdã de amico suo dimidiũ aię: suę esse. Prima igit vnionẽ, amor facit effectiue qa mouet ad desiderãdũ & q̃rendum ꝑsentiã amati qsi sibi cõuenientis & ad se ptinentis. Sc̃am vnionem facit formal⁹: qa ipse amor est talis vnio vel nexus. vñ Aug. dicit in. viij. de tri. c. vlti. q̃ amor est quędã vis (als vita) duo aliq̃ copulans vel copulare apperẽs. s. amantẽ & q̃d amat. Qd̃ eñ dicit Aug. copulãs: referr ad vnionẽ affectꝰ: sine q̃ nõ est amor qd̃ vero dicit copulare appetẽs: ptinet ad vnionẽ realẽ.

devnione amãtis ad amatum

Vnio triplr se habet ad amorem.

Item sciendum ꝑm be. To. vbi. s. q̃ vnio triplex habet ad amorẽ. Quędã eñ vnio ẽ q̃ est causa amoris: & hæc qui dr est vnio substantialis quantũ ad amorẽ: quo qs amat se ipm: quantũ vo ad amorẽ quo qs amat alia est vnio similitudinis: vt dictũ est. Quędã vo vnio ẽ essentialis ipse amor & hęc est vnio ꝑm coaptationem affectꝰ: qui qdem assimilat vnioni substantiali: iquantum amans se habet ad amatum in amore quidẽ amicitiæ vt ad seipm. In amore aũt cõcupiscentię vt ad aliqd sui. Quędã vero vnio est effectꝰ amoris: & hæc est vnio realis quã amãs quærit de re amata & hæc qdẽ vnio est sec̃m cõuenientiã amoris. Vt eñ phs refert in. ij. Polyti. Aristopates dixit q̃ amates desiderarent ex ambobus fieri vnũ. Sed qa ex hoc acciderent aut ambos aut alterũ corrũpi: quęruntvnionẽ quę conueniret & deceret: vt. s. simul cõuersent simul loquant: & in alijs hmõi cõ

iungãtur. De vnitate ꝑm triplicẽ statũ. s. incipientiũ ꝓficientiũ ꝓfectorũ loquit Pẽ. lxvij. Qui habitat ꝑm tare facit. s. deꝰ vnius moris in domo. s. ecclię militãtis & triplicẽ triũphãtis. Vtraq̃ eñ dr domꝰ dei, vni⁹ moris, i. ꝑm vnũ statum. & eũdem morem. i. actꝰ virtuosos in genere. Nec pueniri põt ad vnitatẽ ciuitatis superne: nisi per vnitatẽ ꝑsentis ecclesię. & hoc est qd̃ ait apls. j. Cor. ix. Qui in stadio currũt: oĩs quidẽ currũt: sed vnus accipit brauiũ. Currimus quidẽ oĩs ad mortẽ, quantũ ad corpus & ad vltimũ finẽ beatitudinis quantũ ad naturale desideriũ aię. Sed solum vnus, i. q manet in vnitate ecclesię ille accipit brauiũ sup nę glorię. Sic q descẽdebat in piscinã post motionẽ aquæ ab angelo vnꝰ sanabat ab oi infirmitate. Qui eñ in piscinã baptismi vel pœnitẽtię descẽdit se humiliãdo ad illd suscipiendũ post cõtactũ aquę in iordane a christo qui est magni cõsilij angelus seu post passionẽ suã, p quã aquas i trauit summę afflictionis sanus efficit ab omni infirmitate aię si vnus, i. in vnitate ecclię hoc agit. de hoc Io. v. Ad hãc vnitatẽ hortat Aug. dicẽs. j. q. j. teneamus. Teneamus fratres mei vnitatẽ qm̃ ꝓter vnitatẽ etiã qui facit miracula, nihil est. Nã & magi Pharaonis fecerũt miracula: & tñ reprobi qa extra vnitatẽ. Propterea voluit gl'iosus deꝰ vnũ esse principiũ oĩm ho'm. s. Adã ex quo post Eua formata est vt cõsiderãtes hoies se vnũ principiũ habere q̃ ad corpulentã substantiã seu propagationẽ: vnitatẽ amarent & tenerent adinuicẽ vt dicit magister sen. i. ij. lib. Et sicut est vnus pater qui in cœlis est deꝰ quẽ solũ debemus cognoscere nostrũ creatorẽ & auctorẽ oĩm bonor̃ & nõ

De vnitate ici-pientiũ

aliũ ista & vnꝰ est magister noster christus vt dr. Ma. xxiij. Qui solus illuminat mẽtes hoim sine quo nullus illuminari potest. De vnitate incipientiũ dr Act. iiij. Multitudinis credentiũ erat cor vnũ & aia vna. Ad hanc vnitatẽ requirit primo vt idẽ credatur quantũ ad substãtiã fidei implicite vel explicite ꝓteritũ vel futurũ ꝑm tẽpora varia Ephe. iiij. Vna fides vnũ baptisma. Secũdo requiritur vt vnum & idem appetat ab oi⁹. s. honor & gloria dei & salus animarum. Ephes. iiij. Soliciti seruare vnitatẽ spũs in vinculo pacis. glo. ibi. vt idẽ velimus & idem nolim⁹ cũ fratribus quod intelligendum est de his q̃ mala non sunt. Tertio vt eidẽ. & pro eodẽ gratia agatur seu petat. Ephe. iiij. Vnus deꝰ & pater omniũ a quo. s. est omne datũ optimum: qui est super oĩs requirendus & per oĩs. s. fideles regratiãdus & in oibus inuocandus. Vt enim dr Mat. xviij. Si duo ex vobis cõsenserint super terrã de oĩ re quã petierint, fiet illis a patre meo. Cõsenserint, i. in vnũ conuenerint ad petẽdum. Quarto vt defectus alior̃ sufferat seu supportetur. Ephes. iiij. Supportãtes inuicem in charitate. Charitas dr quasi chara vnitas. glos. Talis actio nec frangitur negotio nec frigida est otio: nec turbulẽta nec marcida nec audax nec fugax nec præceps nec tacens. Quinto vnitas in hoc reperitur in icipientibus quia idem speratur scilicet præmium. Ephes. iiij. Vocati estis in vna spe. Hęc quinq̃ notãtur ad Roma. xv. vbi dicit. Quæcũq̃ scripta sunt &c. Vbi notat vnitas in credendo i eo qd̃ dicit. Ad nostrã doctrinã scripta sunt: doctrinã. s. fidei q̃ est de eis dẽ Sc̃a vnitas. s. i appetẽdo vel volẽdo ibi notat cũ subditur. Deus aũt pa. & so. det vobis idipm sapere in alterutrũ Cũ aũt aliq idẽ sapiũt de aliq̃ re & idẽ iudiciũ habẽt si boni sunt idẽ volũt. Ex hoc eñ aliqñ diuersa boni volũt qa vni videt hoc alij illd esse melius. Tertia vnitas. s. in gratias agẽdo vel petẽdo notat in eo qd̃ sequit. Oĩs vnanimes vno ore honorificetis deũ & patrẽ dñi nr̃i Iesu christi. Quarta. s. i supportando ibi notat cũ sequitur. Suscipite inuicẽ sicut & christꝰ suscepit vos. i. supportate. Cõsequẽter declarãs quõ christꝰ suscepit Iudeos qdẽ quos appellat circũcisionẽ eis prędicãdo primo & p se exide gẽtes p pdicationẽ apl'or̃: Et sic suscepit vtrosq̃: vt faceret vtraq̃ vnũ ꝑm apl'm q̃ ad cõuersos. Quãta vnitas ibi notat. Deꝰ autẽ spei. s. auctor i singulari dicit spei qavna est nra. s. de supna beatitudine: quã ipse solus ꝓferre põt. Et in eo qd̃ sequit

Quinq̃ fructus vnitatis.

qnq̃ fructꝰ notari põt hui⁹ vnitatis. Primꝰ est q̃ ꝓficat q̃ ad cõcupiscibilẽ. vñ dicit. Repleat vos oĩ gaudio. Secꝰ est q̃ pacificat seu ꝙquitat cũ subdit & pace. Tertiꝰ q̃ certificat q̃ ad rõnalẽ cũ subdit in credẽdo. Quartus q̃ ad superna eleuat ille. s. tũ: vñ dicit vt abundetis in spe. Quintus qa cõtra aduersa roborat cõcludẽs & virtuti spũsctã.

De vnitate ꝓficientiũ põt itelligi illud Col. iij. Pax christi exultet in cordib⁹ vestris: in q̃ vocati estis i vno corpe

De vnitate ꝓficientiũ

Proficientes eñ aduocant ꝑm statũ eor̃: vt sedatis passionibus & virtutib⁹ instituãt. Et ad hãc vnitatẽ q̃nq̃ concurrunt q̃ notat princeps apl'or̃ di. Oĩs vnanimes cõpatientes: fraternitatis amatores misericordes: modesti: humiles. s. fitis j. Pe. iij. In istis q̃nq̃ ostẽdit debere seruari vnitatem animi & primũ est cõpassio respectu pctorum: in eo qd̃ dicit Cõpatientes. Vnũ corpꝰ sumus in christo: ait apls ad Ro. xij. Sed in cõrpe videm⁹: q̃ si patit mẽbrũ vnũ: cõpatiunt oĩa mẽbra. Patit mẽbrũ spũaliter p pctm: cõpatit mẽbrũ aliud p cõpassionẽ vt faciebat apls di. ij. Cor. xj. Quis infirmat. s. p pctm: & ego non ifirmor. s. p cõpassionẽ. Sc̃m est viscerosa dilectio respectu bonor̃ in eo qd̃ subdit. Fraternitatis amatores. Oĩ eñ aial diligit sibi sile. Eccli. xiij. Et multo magis sil'itudo q̃ ẽ ex bonitate vtuali debet mouere ad amore qui facit vnitatẽ. Tertiũ est subuẽtio respectu egenor̃. vñ subdit misericordes: vt dicat p effectũ illd Prouerb. j. Marsupiũ sit vnũ oim nostrũ. Ipsa lex naturalis in extrema necessitate facit oĩa cõia: & q̃dãmodo vnũ. Quartũ est modestiæ obseruatio: respectu extranеor̃, vñ addit modesti. i. morigerati & bñ cõpositi. Phil'. iiij. Modestia vestra, nota sit oib⁹ hoib⁹. Quintũ est oĩs grimonię: & rancoris depositio respectu aduersarior̃ vñ subdit humiles nõ reddẽtes malũ pro malo. Dicit dñs Iesus mat. xxiij. q̃ duo erũt in agro vnꝰ assumet ali⁹ relinquet: duo molẽtes in mola: vna assumet & vna relinquet: & duo in lecto vno &c. Agervbi laborat: significat vitã actiuã in qua q est vnꝰ vnit⁹ cũ ꝓximo assumit ad gloriã. Et q ali⁹. i. diuisus p odiũ reliquit. Molitio signat pœnitentiã: ita q̃ mola superior est spes: & inferior timor & iter hæc mouet pœnitẽs. Sed in statu pœnitẽtiũ: q est vnꝰ saluaꝫ q est ali⁹. i. diuisus p odiũ reprobaꝫ. Leꝫ vbi quiescit, est contẽplatio: & de cõpletiuis vnꝰ p dilectionẽ saluat: & ali⁹. s. habẽs rãcorẽ ꝓ, pximũ: dãnat. De vnitate ꝓficientiũ seu ꝓfectorum apls ad Phil'. iij. Vnũ est q̃ retro fũt obliuiscẽs ad ea vero q̃ sunt priora extẽdẽs me ipm ad destinatũ pseq̃r: ad brauiũ supnę vocationis dei in xpo Iesu. Et ad hãc requrunt quinq̃ quæ notat apls. j. Cor. xij. Ioquẽs de fidelib⁹: adsil'itudinẽ vnitatis q̃ reperit in corpore humano. Vñ dicit, Oĩs nos in vnũ corpꝰ baptizati sum⁹. Et postea specificat illa qnq̃. Et primũ ẽ supbię exclusio qd̃ no. cũ dicit. Nõ põt oculus dicere manui: opa tua nõ idigeo &c. Sic nõ debet speculatiuꝰ cõtẽnere actiuũ æstimãdo nõ eo egere, qd̃ ptinet ad supbiã, ꝓptereavni data est vna grã alteri ali⁹ vt humiliẽtur hoies adinuicẽ & vnũ fiãt. Sec̃m: est ifirmorũ supabũdans supportatio vñ subdit. Quæ inhoneſta sunt nostra. habẽt abũdantiorẽ honestatẽ: appellans inhonesta infirmos & imperfectos. Tertiũ est mutua solicitudo p impẽsionẽ beneficij, vñ subdit. Proinuicẽ solicita sint mẽbra &c. Quartũ est i passione cõis tribulatio seu cõpassio: ad augmẽtũ meriti, vñ subdit. Si qd patiaꝫ vnũ mẽbrũ: compatiunt alia mẽbra. Quintũ est de bono cõis congratulatio ibi. siue gloriaꝫ vnũ mẽbrũ &c. Rom. xij. Gaudere cũ gaudentibus: flere cũ flentibus idipsum inuicẽ sentientes.

§. V. DE MVLTIPLICI VNITATE

Aliqd

diuersis modis necessariavñ christus dixit Marthę. Porro ẽ necessvnũ est necessariũ. Luc. x. Vbi aduertendũ: q̃ necessarium sariũdu dr aliqd vno mõ ga sine illo aliqd esse nõ põt: & sic cibũ pliciter dicimus necessariũ ad vitã hominis corporalẽ ꝑmviã naturalẽ. Et ad vitã spũalẽ dicimus necessariã: sumptionem sacramẽtor̃ ꝑcipue baptismi & pnię: actu vel ꝓposito. Vñ a theologis dicunt sacramẽta necessitatis & baptisma vnũ est qa ad vnũ effectũ principaliter ordinatũ. s. ad tollẽdũ originale cũ quis & alia tollat si iuenit & qa subvna substãtiali forma dat. Ephe. iiij. Vnꝰ deꝰ: vnũ baptisma. Am. etiã dicit q̃ sicut vnũ est baptisma: & pnĩa ẽ vna, de. pœ. di. iij. reperiunt. Qd̃ dictũ si intelligat de solẽni pnia q̃ olim fiebat: vel ij dicere q̃ nõ põt iterari sicut nec baptism⁹. Sed si intelligat de pnia priuata & sacramẽtali: iterari si sequenter & quotidie põt. Sed dici põt vna qa ad vnũ effectũ ordinata. s. ad tollẽdũ culpã actualẽ q̃ si mortalis est auferri nõ potest nisi p ipsam & sic vnum est necessariũ. Alio mõ dr necessariũ illd sine quo aliqd bene esse nõ põt: sed qd̃ vtile est: & sic cibus carnũ necessari⁹ ad vitã dr. s. ad bene esse & vtili⁹ nutrimẽtũ. Sed ad vitã spũalẽ sic necessaria est obseruãtia cõsilior̃ christi seu cõceptus mũdi. Vñ

Universidad de Deusto

saluator: dicit, Nisi qs renũciauerit oĩb⁹ quæ possidet: nõ põt meus esse discipul⁹. Lu. xiiij. Discipular⁹ autẽ christi consistit in quadã perfectione vitæ spũalis: ad quã melius peruenit p cõtẽptum terrenorũ. Et hoc est illud vnũ: qd dixit christus iuueni quærenti iã ad cõsequẽdũ vitã ætẽrna si cupit adhuc vnũ tibi deest. Luc. xviij. Si vis perfect⁹ esse &c. Est igit & hoc vnũ necessariũ ad vitã spũalem ꝑfecti⁹ habendã & multum vtile. Sciendum autem septẽplicem esse vnitatem necessariam & vtilem sed variis modis.

Septuplex vnitas necessaria

¶ Vnitas naturalis: & hæc necaria ẽad hoĩs ꝓseruationẽ.

¶ Vnitas coniugalis: & hæc est necessaria ad generis multiplicationem.

¶ Vnitas politicalis: & ꝫ nẽcaria ad multitudis directionẽ.

¶ Vnitas ecclĩasticalis: & ꝫ necessaria ad salutis ꝓsecutionẽ

¶ Vnitas regularis: & hæc necessaria ad perfectionis adeptionem.

¶ Vnitas personalis: & hæc necessaria ad peccatoris redẽptionem.

¶ Vnitas essentialis seu diuinalis: & hæc necessaria ad oris gubernationem.

Vnitas naturalis.

De prima inqt Athanasius, Aia rõnalis & caro vnus est hõ. Neq; em caro est hõ neq; aia rõnalis est hõ sed ista duo vnita cõstituũt vnã naturã q dr hõ. Naturalis ẽ ergo ista vnio & necessaria ad cõseruationẽ talis speciei, i. naturæ. Et sicut necessaria est hmõi vnitas, ad cõseruationẽ eẽ naturalis: ita necessariũ est ad cõseruationẽ eoꝝ esse spũalis q vnita sint ad operãdũ: qd contigit, qñ aia dñat corpori & caro vt ãcilla subjugat spũi. Nãvt ait Ber. Dñam ancillari & ancillã dñari magna ẽ abusio. Et sicut i domo alĩq si ancilla dñaret vel rebellaret matroneː nõ posset esse vnitas & cõcordia: sed mlta diuisio & ĩqetudo: ita si rõ nõ dñat sed sẽsualitas velit spũi imperare: nec renuat vt satisfaciat voluptatib⁹ carnis: nõ est ibi vnitas qa synteresis pars superior rõnis remordet & dicit tali subiectioni. Sed cũ ita subjcit caro rõni ad bona opa: vt dicere valeat illud Pã. Cor meũ. i. voluntas: & caro mea. i. sensualitas: exultauerũt. i. extra se saltauerũt nõ ꝓpria ĩtrẽtes: sed in deũ vnum cõformãdo se ei⁹ volũtati: tũ hæc vnitas facit hoiem fortẽ ad oia vt em dr. i. li. de causis. Oĩs vt⁹ vnita ẽ magis insinita, id est fortior. Q. d patet p experiẽtiã ga tres vel plures candelæ accẽsæ nõ ita faciliter extinguuntur: sicut quælibet de per se. Et magis est fortis ad resistẽdum inimicis: & in uadẽdum & vincẽdum exercit⁹ aduersus ĩ dispersus, vñ dr Iudith. xv. q Assyrij, s. exercitus Holofernis nõ aduna ti in fugam ibant præcipites: filij autẽ Israel vno agmine persequẽtes debilitabãt oĩs quotquot poterant inuenire.

Vnitas cõiugalis.

Sic potẽtiæ sensitiuæ & rationales cum suis alĩs potentijs adunate i. directe in deũ cõseruãt vtrũq; hoiem. De scd'a vnitate dr. Gen. ij. Erũt duo in carne vna duo videlicet vir & vxor in carne vna. i. ad vnã carnẽ: hoc est prolẽ generandã fm Nico. de Ly. Vñ & de vna costa, facta ẽ primavxor s. Eua: ad ĩsinuãdũ q non plures debet qs habere vxores sicut nec vxor plures viros. Qd autẽ Iacob dauid & alĩqui alĩ habuerũt plures vxores: dispẽsatiue fuit a dño ordinatũ diuersis rõnibus: quas ob breuitatem dimitto. Est autẽ necessaria hmõi vnitas: ad multiplicationẽ humani generis. Vñ & illud ꝓeptũ datũ primis parẽtibus. s. Crescite & multiplicamini. s. pactum cõiugalẽ necessariũ fuit obseruari in principio humani generis. Et iterũ post diluuiũ: quousq; ipm genus humanũ esset notabiliter multiplicatũ. Nam postmodũ: qa semp inuẽti sunt multi vacãtes tali operi. s. nuptiarũ: magis q; viduitari vel virginitati: ideo i libertate hoim positũ est alteri cõiugari vel cõtinentiã seruare. Sicut aũt ista vnitas est ordinata ad vnam carnẽ. i. prolẽ procreadum ita ad eã etiã necessarĩs vitæ & morib⁹ educãdam: ad qd requiritur vtriusq; parẽtis. s. patris & matris exercitiũ & labor diutinus. Et ideo necessariũ est q talis coniunctio. s. viri & mulieris fiat p vinculũ cõiugale qd dissolui non põt ad placitũ: sicut cõiunctio q̃ fit per fornicationẽ: sed necessariũ est cohabitare i vnum & inuicẽ debitũ reddere: ad prolẽ procreandã & sufficiẽter gubernandã fm Tho. contra gẽtiles. Et tunc talis vnitas seu cõiunctio, ẽ absq; p.tõ: qñ ad hũc finẽ exercet: scilicet causa ꝓlis generãde vel debiti reddẽdi. Et in hui⁹ signum dicit Amb. in lib. de offi. q nubẽtes post benedictionẽ iũcta vno: inuicẽ vinculo copulãtur: qd videlicet iõ, fit nec cõpagẽ vnitatis cõiugalis dirũpãt: at vero q eadẽ iuncta cãdido: purpureoq; colore permisceã. Cãdor qppe ex mũditia vitæ: purpura ad sanguinis posteritatẽ adhibere: vt hoc signo & cõtinentia & lex cõtinendi ab vtriusq; ad cẽpus admoueat: & post hoc reddẽdum debitũ nõ negetur.

Vnitas politia lis.

De tertia vnitate. s. politiali seu populari dr ludicum. xx. Cõuenit vniuersus Israel ad ciuitatẽ quasi hõ vnus eadẽ mẽte vnoq; consilio. s. ad ꝓuidẽdum bono communi. Vñ & ciuitas dr q̃si ciuium vnitas. Est em necessaria talis vnitas ad bonã gubernationẽ ppli: vt scilicet q̃rat princeps bonũ cõe: & spũaliter & tẽporaliter postponẽdo oẽ priuatũ cõmodum. Vñ apud Platonẽ i Thimeo illa ciuitas iustissime ordinata tradit: in qua quisq; nescit affectus ꝓprios. Causat autẽ & conseruat hæc vnitas in ciuitatib⁹: quãdo ad hoc vnum attendit vt iura seruent vniuersaliter, i. tã a minorib⁹ q̃ a maioribus: ne alĩs appareant vt relæ aranearum: q aialia parua, vt muscas capiunt: vt occidãt & a maioribus aialibus lacerãtur. Sed o: vt honores & officia pluraliter distribuantur: & non oia vel multa vni & nihil alteri. Vñ Greg. Sicut i vno corpore multa mẽbra habem⁹: oia autẽ mẽbra non eundẽ actum habẽt ita i vno eodẽq; corpore spũali: scilicet ecclesiæ vel ciuitatis conferẽdum est hoc officiũ vni: alĩ cõmittẽdũ est illud. Neq; em quãti liber exercitaræ vni personæ vno tpe duarum rerum officia cõmittẽda sunt qa si totũ corp⁹ est oculus vbi audit? Sicut ẽ varietas mẽbrorum: per diuersa officia & robur corporis seruat, & pulchritudinẽ repræsentat: ita varietas psonarũ, nihilominꝰ per diuersa distributa officia: & fortitudinẽ & venustatẽ sanctæ ecclesiæ dei: vel etiã ciuitatis manifestat. lxxxix. dist. singula. Tertio debet esse vnitas ciuiũ: vt onera ꝓportionaliter imponãtur. Nã si maiorib⁹ vel amicis leuia iniũgantur: plebeis aũt & minus notis onera grauia & importabilia imponãtur oportet sequi discordiã: inuidiã: seditionẽ: & alia mala destructia ciuitatẽ. Melius etiã gubernat ciuitas, vel regnum per vnum vel paucos sapiẽtes cõiter: q̃ per multos. Vnde Hiero. dicit ad Rusticum. In apib⁹: princeps vnus est gruesvnã sequunt ordine iterato: iudex ꝓuinciæ vnus. Roma condita duos fratres reges simul habere non potuit: sed fratricidio deducat, In Rebecce vtero esau & iacob bella gesserunt: hæc ille. Romani dum vniti fuerunt ad querendũ bonum cõe totius orbis dominium adepti sunt & econuerso diuisi: ad

Vnitas ecclesiasticalis.

quærendum quisq; ꝓpria ad nhilum deuenerunt. De quarta vnitate. s. ecclesiastica dr Act. iiij. Multitudinis credentium erat cor vnum & aia vna. Anima quidẽ vna: quantum ad volũtatẽ p vnitatem fidei. Cor vnum: quantum ad intellectũ p vnitatem fidei. Cor vnum: quantum chara vnitas: ga vnit nos cũ deo & ꝓximo. Qui em adhęret deo: vnus spũs ẽ cum eo. i. ad Cor. vi. Adhęsio aũt fit per charitatẽ. Nihil aũt charius & perfectius rali vnione hæc aũt vnitas ẽt necessaria ad consecutionẽ salutis. Vñ & Beda sup Mat. dicit. Quicũq; ab vnitate fidei vel societate Petri apli. s. per charitatẽ quolibet mõ seipsos segregant tales nec vinculis pctõr⁹ absolui: nec ianuã regni cẽlestis possunt ingredi. Sicut aũt est vnum ouile. s. ecclesię ita & vnus pastor. vt habeẽ Ioã. x. Et vt ait Cyprianus epus Vt hãc vnitatẽ manifestaret: vnitatis eiusdẽ originem ab vno incipiẽtẽ sua auctoritate disposuit: cũ dixit Petro. Tibi dabo claues &c. Hoc erãt vtiq; cæteri apli: qd Petrus fuit pari consortio prædit⁹ & honoris & honestatis: sed exordiũ ab vnitate proficiscit: vt ecclia christi vna mon

Ro. xij. i. co. xij.

ma. xv

stret. &. j. Quo radꝰ multi sunt: sed vnum lumẽ: & rami arboris multi sunt: sed robur vnum tenaci radice fundatũ: & quo de fonte vno riui plurimi defluunt et numerositas licet diffusa videat exundãtis copiæ largitate vnitas integra rõ seruat in origine. Auelle radiũ solis a corpore: diuisionem vnitas nõ capit ab arbore frãge ramũ fructꝰ germinare non poterit a fonte. præscinde riuũ præcisus arescit Sic et ecclesia, dñi luce perfusa per totũ orbem radios suos porrigit vnũ tamẽ est qd vbiq; diffundit: hæc ille. xxiij. q. j. loquit. Figura est aũt ipsa ecclesia: per tunicã dñi icõsutilẽ: quæ sortita est cui? esset: nõ aũt diuisa. Io. xix. Sicut aũt qui recedit ab vnitate ecclię Romanę saluari non põt ita q recedit ab vnitate capitis sui. s. summi pontificis persẽtit dãnari necessariũ est vt ostẽdit Cyprian⁹. vij. q. i. denicꝫ ibi vide. Et vt dr Eccl's. ix. Qui in vno peccauerit: videlis in hac vnitate multa bona perdet qa omia spũalia.

Ecclesiã compatur soli.

Vnitas regularis.

De qnta vnitate. s. regulari. i. religiosoꝝ dicit. Pã. cxxxij.

Ecce q̃ bonum

Ecce q̃ bonũ & q̃ iocundũ habitare fratres i vnũ. Vbi dicit Aug. sup Pã. cp hæc vnitas & si cõueniat oĩbus christi fidelib⁹ ꝓprie tñ monasterijs: & fratrib⁹ cõuenit habitantibus in vnũ spũaliter & corporaliter. Vñ & monasteriũ dicitur a monos quod est vnum: qa maxime debet ibi vnitas: reperiri. Et potest in dicto versu triplex bonũ notari: vt omne bonum cõprehendatur ibi in tali statu.

¶ Bonum vtile. ibi. Ecce q̃ bonum.

¶ Bonum delectabile ibi & q̃ iocundum.

¶ Bonum honestum. ibi. habitare fratres in vnum.

Bonũ honestum.

Et incipiendo a tertio: tũc bonũ honestũ & perfectum ẽ in statu religioso qñ fratres habitãt in vnum. i. in vnitate nõ in diuisione. In vnitate. s. substãtię cõmunialis vel remota ꝓprietate. In vnũ obedientię totalis abiecta ꝓpria voluntate. In vnũ cõtinẽtię integralis siue venerea societate. Hęc triplex vnitas est necessaria, ad perfectionis adeptionẽ. Nã vt dr Lu. vj. Perfectus oĩs erit si sit sicut magister ei⁹ scilicet christ⁹: q fuit mẽdicus & paup fact⁹ obediẽs vsq; ad mortẽ. Et lilĩũ cõuallĩũ per continentiã virginalẽ Sicut ergo fratres fm carnẽ cũ habitãt in vnum: viuũt de vna cõmuni substãtia dom⁹ ita fratres sed'm spm habitãtes in vna domo: debent accipere necessaria ab vno cellario: ab vno vestiario: viuere sub vno modo vt vnitatem i cordib⁹ foueat: & reprẽsentet vniformitas in exterioribus moribꝰ iuxta illud Pã. Quã habitare facit. s. devni⁹ moris i. sed'm vnũ morẽ i domo religiõis. Vñ clemẽs papa. Cõis vita oĩbus necessaria est fratres: maxie his, q deo militare irreprẽhensibiliter cupiũt, et vitã apl'oꝝ eorũq; discipulorũ imitari volũt. i. pfecte viuere. & ibidẽ. Et sic aer diuidi nõ põt neq; spũs dor solis: ita nec reliq; q̃ cõiter data sũt oĩbus. xij. q. j. dilectissimis. Qd intelligit de religiosis sed'm glos. Et sicut fratres carnales obediũt suo pri carnali sic fres spũales obedire debẽt pri spũali in vnũ. i. in totũ. Cũ em per iunctionẽ obedictię plati manifestet volũtas dei: nõ aurẽ per instigationẽ ꝓprię voluntatis sed sępe p hãc deuiãt ab ea ideo obedire oportet. Actuũ. v. vt cõformet qs voluntati dei. Hoc est vnũ quod postulabat Dauid dicẽs. Vnã pe tij a dño hãc requirã &c. vt videã voluntatẽ dñi: vt. s. ea cognita impleã. Fratres sed'm naturã habitãt i vnũ sui: sine aliqua inter se venerea voluptate nisi sint peiores bestijs quę talia ostẽdunt horrere: sic religiosi debẽt caste viuere mẽte & corpore. Qui em cũ vxore est solicit⁹ est q̃ sunt mũdi quo placeat vxori & diuisus est. Vt ergo nõ sit diuisus: sed vnir⁹ cũ deo in vnũ debet habitare. i. solum sine cõiuge. Vnũ em dr qd idiuisum est a se & diuisũ a ql̃ibet alio. Nõ ergo vniat seu cõiungat carnaliter alteri, & in se maneat indiuisus. i. impollutus. Bonũ delectabile notat in statu hmõi p sitũdinẽ positã. ibi. Sicut vnguẽtum i capite &c. Et sicut ros Hermõ. Hæc nõ possunt itelligi ad literã. i. sed'm corticẽ: qa nunq; Aarõ fuit ita inunct⁹? Vt vnctio descẽderet in orã vestis: nec ros Hermon põt descẽdere in montẽ sĩõ cum sint multum distãtes: & mõs Sĩõ sit altior mõte Hermõ. sed'm Hugo. Cardinalẽ. Oportet ergo intelligere spũaliter. Aarõ primus & summ⁹ sacerdos: est figuratiue christ⁹. Caput Aarõ est ipse christ⁹ q̃uãtum caput & rector ecclię. Vnguẽtũ est gra qua sananť vulnera peccatoꝝ & leniunť aduersa. Barba aaron quæ signat virilitatẽ & capiti inhæret: est cõgregatio apl'oꝝ: q christo adhęserunt: & viriles fuerunt i gratia sufferẽdo: & ardua aggrediẽdo: & ideo bis ponit barba. Vestis Aarõ: ecclia est quę circũdat christũ. Oraveſtis sunt minores fideles ecclesiæ: vel q erũt in fine mũdi. Sicut gra descẽdens a capite. Iesu christo in apl'os, & de apl'is in oĩs fideles vsq; ad finẽ sęculi ita se habet q̃ facit eos iocũdos & lętos ita q̃ ibant apli gaudẽtes a cõspectu cõsilij: qm digni habiti sũt pro noĩe Iesu cõtumeliã pati. Vñ ipsa gra dr sicut padisus vbi ẽma gnũ gaudiũ ita frat⁹ religiosi: vbi est vnitas vera facit iocũdos. Hermon interpretat lumen exaltatũ & significat xpm. Sĩõ speculatio & significat ecclesiam. Sicut ergo ros misericordię et dulcedinis spũalis descẽdit a christo in ecclesiã triũphatẽ ita rõs dulcedinis spũalis a deo infundit in religiosos: pcipue speculãtes p contẽplationẽ vñ Ber. dicit q̃ ibi irrorat frequẽtius. Bonum vtile ibi notat cum subdit. Illic mandauit dñs bñdictionẽ et vitã vsq; in sẽm Ecce vtilitas magna qa dñs mandauit. i. misit illic in tali vnitate bñdictionẽ, i. multiplicationẽ ꝓ tutum fm Hug. Card. & sic ꝓfectionẽ et vitã. s. spũalẽ: gręs cõseruãdã vsq;

Pã. xcvj.

Bonũ delectabile.

Act. v.

Bonũ vtile.

in sęculũ. i. aliã vitã. s. glorię nil vtilius hoĩ virtutib⁹. Vñ de eis dr. Sap. viij. Sapientiã & sobrietatẽ docet iustitiã & veritatẽ. i. fortitudinẽ, qbus vtĩ'ius nihil est i vita hoĩb⁹. De sexta vnitate. s. psonali dr i Pã. lxviij. Simul i vnũ dies & paup. Qd impletũ est: quãdo verbũ caro factũ est: Benefitię em diues i misericordia deus: & paup i multa miseria ciũ duo hõ i vna psona & eadẽ psona reperta sunt. Deus em & hõ nę icarnatura humana q̃ erat i christo erat vna psona & natura diuina erat alia psona: vt dicit Nestorius hęresiarcha. Necq; natura humana assumpta: conuersa est i naturã diuinam vt dixit Eutices hæreticus. Sed vt dixit Leo papa in ser. Salua vtriusq; ꝓprietate nature: nature. s. diuinę & humanę: & i vnã coeunte psonã suscipitur ab ęternitate mortalitas. i. a deo ęterno natura humana mortalis. Si em deus nõ esset non afferret remedium si verus hõ non esset: nõ pręberet exemplũ. Necessariũ ergo est hoc vnũ. i. vnio naturę diuinę cũ humana, vt mori posset ex vno: & resurgere ex altero. & sic fm Greg. i. iij. moral'. p vnicã suã mortẽ. s. tm corporis nos a duplici morte redemit. s. corpali & spũali. In cui⁹ signũ vna die integra & artificiali & duab⁹ nocti bus mortu⁹ iacuit qa suauvnica morte lucida: qa sine pctõ nos a duab⁹ mortib⁹ tenebrosis liberauit. Vñ Petrũ volẽtẽ eũ in tpe passionis defendere reprehẽdit dicens. Qm̃ sic oportet fieri: vt. s. patiar ob redẽptionẽ pctõr⁹. De septima vnitate, s. essentiali dr. i. Io. v. Tres sunt q testimoniũ dãt i cœlo. s. christo: pr: verbũ & spũs sanctus & hi tres vnũ sunt. & Ioã. x. Ego & pater vnũ sum⁹: nõ inde excluso spũ sancto q est nexus amboꝝ: Vbi notãdũ est q abbas Ioachim, male intellexit istã vnitatẽ in diuinis. Dicebat em: hãc vnitatẽ nõ esse veram & ꝓpriã sed q̃si collectiuã & similitudinariã sicut multi homes dicunť vn⁹ ppl's & multi fideles vna eccl'ia. Et sicut dr. in. Reg. vlt. Popul⁹ meꝰ & ppl's tuus vnũ sũt. s. collective nõ substãtialiter. Et ad adstruẽdã suã sniam vtverã inducebat ipse Ioachim illd qd christus dixit in oone de fidelib⁹ suis ad patrẽ: volo patervt sint vnũ i nobis. s. fideles: sicut & nos vnũ sum⁹ vt sint cõsummati i vnũ. Ioã. xvij. Nõ em fideles dicebat Ioachim: sunt vnũ. i. quędã vna res q̃ cõmunis sit oĩb⁹ sed tm sunt vnũ. i. vna ecclesia, ꝓpter fidei vnitatẽ & tãdẽ vnũ regnũ, ꝓpter vnionẽ indissolubilis charitatis similem dicẽs esse vnitatẽ in ꝓsonis diuinis seu trinitate. Et magister Petrũ Lõgobardũ q in. i. sen. dis. v. dixerat q̃ dã res summa est pater fili⁹ & spũs scũs: & illa nõ ẽ generãs nec genita nec ꝓcedẽs. Dixit eũ in hac sniа fuisse hæreticũ: qa ętemitatẽ nõ trinitatẽ adstruebat i deo: videlicet tres psonas: & illã cõem essentiã. q̃si q̃rtã. Sed sacrosctm concilium vniuersale determinauit opinionẽ seu sniam Ioachim hęreticã et falsam & verissimã esse sniam magri Petri p̃dictã: videlicet q vna q̃dã sũma res est: hĩ veraciter est pr & filius et spũs scũs ineffabilis & incõprehẽsibilis tres simul psonæ ac figillatim q̃libet earũdẽ. Et ideo i deo solũmodo est tri nitas nõ quaternitas qa q̃libet triũ psonarũ est illa res videlicet substãtia seu essentia seu natura diuina q̃sola ẽ vni uersoꝝ principiũ pręter qd' aliud iueniri non põt. Et illa res nõ est generãs nec genita nec procedẽs: sed est pater q generat: filiꝰ q gignit & spũs scũs q procedit vt distinctio sit in ꝓsonis & vnitas in natura: Ad auctoritatẽ aũt indutã euãgelĩ rũdet q cũ dicit christus vt sint vnũ in nobis, sicut nos vnũ sum⁹ ly sicut nõ dicit oĩmodã similitudinẽ. s. equalitatẽ sed fm ꝓportionẽ ita vt cũ dr sint vnũ i nobis Intelligit ibi vnio charitatis & grę. Et cũ subdit sicut nos vnũ sumus ibi aũtẽdit vnitas identitatis in natura. Quem admodũ etiã intelligit illud. Estote vos pfecti sicut pater vester pfectus est. Mat. v. Non. s. fm æqualitatẽ sed fm ꝓportionẽ. q. d. Estote pfecti perfectione grę: sicut pater vester pfectus est, pfectione naturę. Hec oia extra de fil. tri. & fi. ca. Dãnamus. Ista aũt poptime declarat Tho. in expositione p̃dictę decretalis, dãnamus, dicẽs q ista Ioachim rudis fuit in subtilib⁹ fidei dogmatib⁹ & in duob⁹ erabat circa hãc materiã. Primo qa dicẽs patrẽ & filiũ & spm̃sanctũ esse vnã substãtiam ponebat vnitatẽ essentię triũ psonarũ nõ esse veram & realẽ & simplicẽ: sed similitudinariã. Deinde cõsensum amoris sicut dicimur nos vnũ esse cũ deo ꝓ amorẽ. Et sic incidit in errorẽ Arrianoꝝ licet nõ pertinaciter. Sed o errauit male intelligẽdo verba magistri Petri: qa in eo qd' dixit Petrus cp quędã summa res est pater &

Errores duo ab batis Ioachiũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

filiꝰ & ꝓuſſanctꝰ credidit ꝙ illā rē dieeret eſſe aligd aliud a trib⁹ ꝑſonis diuinis q̄ſi quartū qd' ille nō dixit. Vbi cōſi derādū eſt: ꝙ nihil cōnumerat alīs qd' non diſtinguit ab eis. Vñ qa aial nō diſtinguit ab hoīe: equo & boue: quorū q̄dlibet eſt aial ideo nō poſſum⁹ dicere: ꝙ hō equus & bos ſunt q̄uor: ſed tria tātū qa q̄dlibet eorū eſt aial: ita q̄libet triū perſonarū eſt illa res. ſ. eſſentia diuina vel natura: nō pōt dici: ꝙ tres ꝑſonę & illa res ſint quatuor: qa illa res nō eſt aliud a trib⁹ ꝑſonis hæc Tho. Hæc aūt vnitas eſt neceſ ſaria ad gubernationem vniuerſi. Entia em̄ nolūt male di ſponi: & meli⁹ gubernat regnū vel multitudo ꝙ vnū q̄ ꝙ plures ſm philoſophū. Et cū gubernatio vniuerſi ſit opti ma, neceſſarium eſt dicere vnum eſſe gubernatorem eius. Qd' per rationes ꝓbat ꝓbs in vltimo Metaphy. dicens. Vnus eſt ergo princeps. Si enim plures eſſent aut omnino eſſent in oibus æquales: aūt non. Si vero vnus alio maior in aliquo minor nō eſſet de⁹: qa nō oēm perfectionē habe ret. Si oīno æquales & diuerſi in eſſentia: tūc vn⁹ ſupſluꝰ eēt: qa fruſtra fit ꝙ plura qd' pōt fieri ꝙ pauciora. Si eſſent vnū in ſubſtantia & natura licet plures in perſonis ſic ſūt vnus de⁹ gloſus. Et ſic neceſſariū eſt eſſe vnū deū. Deut. vi. Dñs de⁹ veſter de⁹ vn⁹ eſt. Et Ber. Si dici pōt vniſſim, eſt qa abſq; oī cōpoſitione qd' in nulla creatura reperitur.

§. VI. NOTANDVM DE ZELO

q eſt effect⁹ amoris. Et de q̄ dr̄ in Pſ. lxviij. Zelus dom⁹ tuæ comedit me. Primo eius diffinitionē. Sc'o ei⁹ produ ctionem. Tertio eius per ſigna manifeſtationē. Et quantū ad primū zelus aliter diffinitur a ꝓfo; aliter a theologo. Diffini tio zeli ſm philoſophum.

Ꝓfs em̄. n. rhetoricorū diffinit ꝙ zel⁹ eſt triſtitia de bono alteri⁹: ex eo ꝙ nobis deeſt illud bonū. Sic ergo eſt triſti tia de bono alteri⁹ ex eo motiuo: ꝙ bonum alteri⁹ repute tur in ꝑeditiuū boni, ꝓpr̄ſ ſeu excellētię, ꝓpter qd' nō vel let tale bonū, ꝓximo ineſſe. Talis em̄ triſtitia pertinet ad inuidiā. Neq; em̄ zelās triſtatur de bono alterius propter hoc ꝙ cōpatitur ꝓximo de malo eius. Hoc em̄ ptinet ad miſericordiā. Neq; ꝓpter hoc triſtat zelās de bono alte rius qa ille ſit indignus illo bono qd' facit neemeſis. Sed eſt triſtitia de bono alterius: eo ꝙ tale bonū deeſt nobis: & ſic diffinit ꝓbs zelum. Et circa bona ſpūalia eſt laudabi lis. ſ. cōtriſtari ſe habere defectū ipſoꝝ propter qd' ait apl's 1. Cor. xij. Emulamini qd' idē videtur ꝙ zelate chariſma ta meliora. i. ardēter deſiderate excellentiora bona. Sed ſi zelus hmōi eſſet de tēporalibus: poteſt eſſe cū pctō & ſine p tō ſm Tho. ſ. ij. q. xxxvj. A theologis vero zelus ſic diffi nitur zelus eſt quidā feruor mentis: quo qs debet incitari ad proficiendū cū meliorib⁹ iuxta illud apl'i. ij. ad Co. xj. Diffini tio zeli ſm theo logos. Emulor vos, i. zelo: dei ęmulatione, VI' ſm Aug. & Alchui nū ſup illud Pā. Zelus domus tuæ &c. zelus eſt feruor ani mi quo mens abiecto humano timore: ꝓ defenſione veri tatis accendit. Et ſubditur. Zelus domus tuę comedit me. Gloſ. iterl'. i. intus cōmouit: & q̄ſi corroſit: vt impios ejce rem & periculo me exponerē cū ſcilicet flagello f tō de ſi niculis oēs eiecit de templo &c. Ioan. ij. Cauſatur aūt ſeu producit zelus ab amore intenſo vt effectus eius: qd' oſtē dit auctoritate: ratione: & diſtinctione. Auctoritate quidē vt beati Dionyſij dicētis. iiij. c. de diui. no. Qd' deus appel latur zelotes iuxta illud Exod. xx. Ego ſum dñs deus tuus fortis zelotes, ꝓpter multū amorē quē habet ad exiſtentia & maxime ad ea in q̄bus poſuit & impreſſit imaginē ſuā: ſi cut ad angelū & hoiem. Ratione vero idem probatur ſic Quāto virtus aliqua intēſius tēdit in aliqd: tanto fortius repellit omne contrariū & repugnās. Cū ergo zelus, ꝓue niat ex intēſiōe amoris (vt patet) ad zelū pertinere videt: ꝙ aliquis nō patiatur conſortiū vel amorē contrarium ī amato ipſum, reſurās quātum poteſt. Tertio, ꝓbatur idē inductiue. Nam dr̄ quis zelare pro deo & ꝓ amico. Et pro deo quidē dr̄ quis zelare: quādo ea que ſunt cōtra honorē vel volūtatē dei repellere ſecūdū poſſe conatur ſicut legi tur de Helia. iij. Regū. xix. Zelo zelatus ſum pro dño exer cituū: qa dereliquerunt pactum dñi filij Iſrael. Et Numeri xxv. de Phinees dicit dñs. Auertit Phinees iram meam a filijs iſrael: qa zelo meo ſuccenſus, i. magno ardore hono ris mei ſucceſſus motus eſt cōtra eos: ſcilicet virū Iſrael itā & mulierem Madianitem interficiēs eos coeuntes ſimul. Pro amico aūt zelare quādo aliqua ſiunt vel dicunt con tra bonū amici homo repellere ſtuder. Vbi tamen notan dū ꝙ aliter ſe habet amicus zelotās amore beneuolentiæ aliter zelans amore cōcupiſcētiæ. Nā in amore beneuolē tiæ quo principaliter quæritur bonū amati zelās ſtudet & conatur repellere omne quod cōtrariatur honori & bono amati non propter ſe. i. propter vtilitatē ipſius amātis: ſed propter bonū amici. Sed in amore concupiſcentiæ eſt op poſitū qa ſcilicet ſtudet repellere omne illud qd' cōtrariat & impedit fruitionē & plenam delectationē boni amati: i quantū eſt bonū ſuum non amate rei, & ſic viri dicunt ze lare pro vxoribus vel alīs mulieribus. Vbi etiā notādū: ꝙ bonū qd' qs amat eſt duplex: qa vl' eſt perfectū qd' inte gre poteſt ſimul a multis poſſideri & ex amore talis boni nō cauſatur zelus inuidiæ vel indignationis: qa nullus in uidet alteri de cognitione veritatis vel viſione lucis quæ ſimul a multis cognoſci & videri pōt. Sed de excellentia hmōi cognitionis poſſet eſſe zelus quia ex hoc magis ab alīs honoraret: & hoc iā pertinet ad tēporalia bona & im perfecta. Aliud bonū eſt imperfectū, defectuoſum, & par uum: qa ſimul a multis poſſideri nō pōt: & ex amore ta lium quādo inordīnatus eſt cauſatur zelus indignationis & hmōi: vt de diuitijs: de honorib⁹ de delectationibus car nalibus & hmōi. Eſt igitur triplex zelus. ſ. ꝙ deo bonus ſi tamē ſit ſm ſcientiam. i. rectā rationem alīs magis poſſet pertinere ad vindictā & irā. De quo apl's Rom. x. Zelum (alīs æmulationē) quidē dei habent: ſed nō ſm ſcientiam. zelū hūc habuit (vt dictū eſt) Helias. Et de hoc etiam Pā. cxviij. Tabeſcere me fecit zelus me⁹ &c. Illū zelū fatuum, nō ſm ſcientiā habuit Saul quando occidi fecit gabaoni tas non obſtante ſuramento facto eis a Ioſue, Ioſuæ. ix. Sed propter hoc iratus dñs miſit ſamē ſuper terram diu: quouſq; fuit ſatisfactum a dauid Gabaonitis &c. Vide hi ſtoriā. ij. reg. xxi. Pro amico circa honeſta & rationabilia: nō inutilia & reſpiciētia ſuorū doctor⁹ vl' maiorū & aliorū magis q̄ dei & veritatis. Qualem indiſcretū zelum habe bāt Corinthij: contendētes de ſuis baptiſtis: quibus apl's ait. ſ. ad Cor. iij. Cum ſit inter vos zelus & cōtentio: nōne carnales eſtis? Talem zelū habebant & diſcipuli Ioannis erga ipm egreſſētes Chriſtū plus ipſo honorari vt patet in euāgelio. Eſt tertius zelus carnalis ꝓ bono ꝓprio: quo quis indignetur cōtra eos: qui habent vel quērunt habere conſortiū in re amata pro delectione vel vtilitate mun dana ex eo ꝙ impedit perfectā & totam fruitionē ſeu dele ctationē rei amatæ & iſte ē plenus ſuſpitionibus: & dr̄ ze lotypia de q̄ dr̄ Nume. v. Si ſpūs zelotypię concitauerunt virū contra vxorē. Sciendū etiā ꝙ cum zelus, ꝓprie nō ſit aliud q̄ intenſus amor refutās conſortiū in amato, zelus ipſe non refutat niſi amorē cōtrarium ī amato qd' ſcilicet ſit cōtra ſuū: non aūt ſi ſit directe ſm ſuū ſic verbi gratia Vir nō indignatur ſi filius ſuus vxorē diligat qa apprehē dit hoc ipſum agere, inquantū vxor patris & dilecta ab eo ſed ſi extraneus amaret vxorem illā indignaretur qa con ciperet illū eam diligere, ꝓpter propriā dilectionem: & ſic contrariatur pfectę delectationi vel fruitioni: quā q̄rit in ſua vxore. Sic a ſimili de⁹ diligit creaturam ſuam: & maxi me angelū & hominē. Vnde in eis nō patitur alienū amo rem: qui ſcilicet nō referat ad gloriā ſuā. Vnde quādo ho mo refert amorē ſuū ad gloriam dei amans. ſ. aliquā crea turā inquantum dei creatura vel dei capax vel bona eadē dilectione diligit qua & deus. i. ſimili. Sed quando creatu ra rationalis quærit gloriā in creatura ponens ibi finem ſuū: & ꝓponēs amorē creaturę amori diuino: tunc ſuus amor cōtrariatur amori & honori diuino. Et amorē talem cōtrarium: non patitur zelus diuinus. Vnde ſoli pctō idi gnat deus: & punit vñ dicit Exod'. xx. Ego de⁹ zelotes: vi ſitās iniquitatē patrū in filios ī tertiā & quartā generatio nē et faciēs miſericordiā in milia his q diligūt me et cuſto diunt præcepta mea. In quibus verbis cōmendatur deus

¶ Primo a feruore dilectionis, ibi deus zelotes.

¶ Sc'o a rigore punitionis ibi viſitās pctā patrū &c.

¶ Tertio a dulcore compaſſionis vel præmiationis ibi et faciens miſericordiam.

Et inchoando a tertio dr̄ deus facere miſericordiam ī mi lia. i. in oēs. Ponitur enim finitū ꝓ infinito iuxta illd' Pā. ciij. Verbi qd' mādauit in mille generationes. Facit aūt miſericordiā ſaluatricē: nō ſimpliciter oibus: ſed vt ſubdi tur: his qui diligunt eū quæ dilectio manifeſtat per obſer uationē ꝓceptorū ꝓpter qd' ſequitur et cuſtodiūt ꝓcepta mea.

Zelans duplex

Miſericordia ꝓcellit iuſtitiā.

Bonū qd'ama tur duplex eſt

Triplex eſt zelus.

Lut. vij. Ioā. iij.

Tres dei ꝓpria tes.

pta mea. Sic ergo notat in deo: & iuſtitia eū dr̄: viſitans. i. puniēs iniquitatē &c. Et miſericordia cū ſubdit & faciēs miſericordiā &c. Vbi oſtēditur: ꝙ in terra: miſericodia ꝓ cellit iuſtitiā: quāto plus cōpręhēdit per milia: q̄ ꝓ tertiā & quartā generationē. Quantū ad ſc'm: dr̄ deus viſitare iniq̄tates. i. punire. Et ſic medicus dr̄ viſitare infirmū: cum eū curat per aſpera remedia intendens quantū in ſe eſt ſa nationē eius. Ita deus dr̄ viſitare pctōres cū flagellat: intē dēs per aduerſa a pctis emēdare. Viſitat autem peccata pa trū in filios: qa punit aliquando filios ꝓ pctis ſparentum qd' intelligendū eſt de pœna tpali: nō ętternali de qua pœ na æterna intelligit illud Ezech. xviij. Filius nō portabit iniquitatē patris. Magis aūt puniunt filij ꝓ parentibus: & ecōuerſo & ꝓ alijs cōſanguineis tēporaliter q̄ ꝓ extra neis: vel ꝓpter diffuſionē: qa pœna ꝓpinquorū redūdat in alios: inquātū filius eſt quædā res patris: vl' ꝓpter imi tationē: qa exēpla ꝓpinquorū & domeſticorū magis mo uēt filios & alios propinquos q̄ extraneos: qui nō ita fre quenter conuerſantur cū illis. De hac tñ materia vide ple nius in. iij. par. tit. xxix. vbi declarat: quō vnus puniat ꝓ alio vel nō. Quod aūt ſubdit: vſq; ad tertiā & quartā ge nerationē: ſm litteralē expoſitionē intelligit vſq; ſ. quo viuunt. Tantū em̄ aliquādo hoīes cōſueruntviuere: vt tertiā & quartā generationē filiorū videant. Et ſic mutuo videre poſſunt filij peccata patrū ad imitādum: & patres pœnas filioꝝ ad dolēdū. Et ꝫ ſm hę. Tho. ſ. ij. q. lxxxvij.

Quattu or ſunt ſignatio nes ꝑpec cato.

Sc'm aut̄ expoſitionem moralē ſic intelligit. Quatuor ſunt generationes ſeu progreſſus in pctō. Prima: eſt cogi tatio pcti. Sc'a: delectatio in pctō citra cōſenſum. Tertia: cōſenſus peccati. Quarta operatio pcti. Non viſitat ergo deus. i. nō punit pœna ętterna pctā primę & ſc'ę generatio nis: ſed tertię & quartæ. i. conſenſum in mortale: vel opus magī ſen. in. ij. lib. Quantū ad primū notatū in diuiſione ſed vltio poſitū quo ad declarationē ſq̄ materia, plixior Notādum ꝙ ad cōpręhēdendū intenſum ſeruorē amoris erga nos: oportet cōſiderare ea quæ facit multum zelotypus erga vxorē ſuam. Que oīa ſcriptura oſtendit deū face re erga nos. Vnde dicitur zelotes. Exo. xxxiij. Dñs zelotes nomē eius. Et Zacha. viij. ait. Zelatus ſum Sion zelo ma gno, & indignatione magna zelatus ſum Hieruſalem. i. ec cleſia vel animā quālibet. Sicut ergo zelotypus vxoris ſe

Miꝝum de zelo rypia.

ptē facit circa vxorē: videlicet ꝙ audit reſpicit lōge ſe ire fingit, ſubito venit, aliū habitū aſſumit, inquirit, & nulli parcit, ſic iſta deus facit aię quā diligit. Primo nā. ꝙ zelotypus audit: ſi vxor videlicet loquatur cū ſuſpecto & quid dicat ita & de⁹. Vñ Sa. ſ. dr̄. Auris zeli audit oia. i. auris dei zelātis aias ex multo amore quē habet ad eas audit. i. pci pit mente omnia verba cordis oris & operis & ſi inuenit aliquid cogitantē loquentē operantem non directum in eum naſcitur puniens hic vel in futuro. Secundo zelotypus reſpicit nutus & actus mulieris zelatæ: per feneſtras vel rimulas vel alios modos illi occultos, ſic deus facit. Vnde Cañ. ij. dr̄. En ipſe ſtat poſt parietē noſtrū, reſpiciēs per feneſtras proſpiciēs per cancellos. Stare dicitur: quia imutabilis & impeccabilis eſt. Poſt parietē ſtat, qa ſcilicet in humanitate aſſumpta diuinitas latuit, ſicut ille qui eſt poſt parietē non videt in ꝓpria pſona: ſed per aliqua ſigna. Reſpicit per feneſtras & cacellos. i. per creaturas no biliores tamē q̄ per feneſtras & inferiores tāq̄ per cancel los per quos minus videtur de re ipa. i. reſpicit quaſi affe ctu moueamur ad creaturas rationales vel irrationales: ſi videlicet ꝓpter eū vel propter mundū. Vnde Zacha. i. dr̄. Zelatus ſum Hieruſalē. i. aiam vel eccleſiam: & Sīō, qd' interpretatur ſpeculatio zelo magno. i. in conſideratione operū eius diligenti. Tertio zelotypus lōge ſe ire fingit: ſic deus Prouerb. vij. Abijt, via longiſſima. ſ. chriſtus vt fingat ſe non videre vel audire cū tñ ab oſtio nō recedat. Sm illud Apoca. iij. Ego ſto ad oſtiū & pulſo. Sto ſcilicet ad oſtiū voluntatis per quod ingreditur ad aiam xps: & pulſo per increpationē & occultam inſpirationē. Si quis audierit vo cem meā per prædicationē & alios modos: in telligendo & obediēdo: & aperuerit ianuā impedimentū gratiæ nō præſtando. Introibo ad illū per gratiā iuſtificā tem & cęnabo cū illo & ipſe mecū in refectione ſpirituali & poſtea ſupnali. Quaſi ergo longe recedit: cū ſinit malig num in ſuis iniquitatibus, ꝓſperari: ſed oſtendit ſe, ꝓpe riꝰ, cū ſubito terribiliter flagellat. Sap̄. v. Accipiet arma

Deꝰ ze lotypꝰ de aia bus.

turā zelus illius. ſ. dei armabit creaturā & ad vltionē ini micorū. Quarto zelotypus ſubito venit quādo vxor nō credit. Vñ apl's. j. ad Theſſal. v. dies dñi ſicut fur in nocte: ita veniet. Apo. iij. Si nō vigilaueris: veniam ad te tamq̄ fur. ſ. improuiſus tibi. Soph. j. In igne zeli eius deuorabit ois terra. i. ois peccator amans inordinate terrena deuora bitur: qa ſubito abſorbedit a pœnis iferni: qa noluit ſe ꝓ parare & vigilare ad aduentū eiꝰ per mortem. Quinto: ze lotypus aliū habitū aſſumit, vt quaſi cognoſcatur a liꝰ eſſe: & ſic mulier videat eſſe magis libera ad malū pagē dū ſi vult. Sic deus cū ſit ſemper quaſi naturali habitu in dutus perfectiſſima iuſtitia & clęmētiſſima miſericordia & bñuolentia aliquādo videt ſm exteriorem apparētia: mutare habitū iuſtitię & habere habitum iniuſtitię cū vi delicet pmittit multos in magnis ſcelerib⁹ ꝓſperari: & p lōga tēpora & habitū miſericordię & beneuolentię q̄ ma xime debet bonis mutare in habitū crudelitatis & incle mentię dū permittit ſanctos multipliciter affligi: ac ſi nō curaret de eis. Ex q̄bus caſib⁹ contingētibus: aiæ videtur quaſi dari occaſio cuiuſdāmlibertatis ad malū. q. deus non ſit punitor malorꝝ & amator bonorū: vt ſic libere faciat malū: qa ide nullū ei ſequat. Sed aia caſta, ꝓpter hoc nul lo modo dimittit fidelitatē debitā ſpōſo chriſto nec adhę ret diabolo. Et ex hoc deus magis diligit, vidēs firmitatē eius. Ezech. xxiij. Ponā zelum meū in te: dicit dñs loquēs de populo ſuo. Sexto: zelotypus inqrit a familia domus ſuę: vel a vicinis & amicis de geſtis ipſi⁹ vxoris: ſi qd ſciūt vel viderint ꝓcacitatis vel leuitatis. Deus autē vt inquī rat de cōuerſatione animę ſpōſę ſuę nō oportet qui oīa nouit anteqū fiant. Sed dr̄ inquirere quia inquirentes fa cit eos videlicet q ſunt in domo ſua angelos ſanctos. Vñ ſingulis animabus, dat vnū ī cuſtodiā ad obſeruandum vitā eius. iuxta illud Pā. xc. Angelis ſuis deus mandauit &c. Et hi diligenter ingrunt, quō ſe habeat anima: vel ad accuſandū vel excuſandū & cōmēdandū eā coram ſpōſo Similiter per ꝓphetas prę ſidentes & doctores inquirit & inquirere facit mores animarum: vt vel emēdētur: vel ſi permāſerint in ſua malitia dēmū, contra eas reſtificētur. Quod totum fit ex magno zelo: quē habet ad animas vt dici poſſit illud Eſa. ix. zel⁹ domini exercituū faciet hoc.

Septimo zelotypus non parcit adultero vel vxori. Pro uer. vj. zelus & furor viri nō parcet in die vindictę nec ac quieſcet cuiuſq̄ prę cibus &c. Et ſm literam exponit ſic. zelus: id eſt amor vehemēs viri erga vxorē ita vt nō poſ ſit ſuſtinere colloquiū alterius cum ea: timens amiſſionē delectationis plenæ in ea & furor viri. ſ. contra adulterū: nō parcet. ſ. a morte corporali adultero etiam ſi lex nō pu niat in die vindictę. i. quando compręhendetur cum adul tera nec acquieſcet cuiuſq̄ prę cibus quin ipſum occidat. Spiritualiter poteſt exponi de chriſto qui in iudicio repe riens animam adulteraſſe nec pœnituiſſe nō parcet: nec; flectet per prę camina vel munera: nec miſericordia in iu dicio vniuerſali vel particulari.

§. VII. ALIVS EFFECTVS AMO

Amor

ris eſt languorē facere. Nam quādo bonū amatū amanti lāguorē eſt abſens: tunc ex ſui abſentia triſtitiā cauſat quę triſtitia generat per languorē ſignificatur. Vñ Tullius in. iij. de Tuſcula nis quęſtionib⁹ dicit ꝙ maxime triſtitia ęgritudinē noiat & intēſum deſiderium de ꝓſecutione amati. Hęc. b. Tho. pri ma ſcę. q. xxviij. Qd' aūt triſtitia de abſentia dilecti lan guorē aiæ ſignicet, patet ꝓ illud qd' dr̄ Cañ. ij. Fulcite me floribꝰ: ſtipate me malis qa amore langueo. Et ſubdit. Le ua eiꝰ ſub capite meo & dextera illius amplexabitur me. In quibus verbis, ſponſa amore iſirmata tria facit.

¶ Primo quērit remedia. ibi. Fulcite me floribus.

¶ Secūdo oſtendit morbum. ibi. Amore langueo.

¶ Tertio: innuit ſeu agnoſcit beneficiū. ibi. Leua eius &c.

Quātum ad primū aia quērit remediū in hoc qd' dicit. Fulcite me floribus ſtipate me malis. Petit em̄ adiuuari orationib⁹ ſcōrū quę hic dicūtur flores arbor⁹ & muniri bonis operibus coꝝ & hoc eſt ſtipari malis. i. pomis. Vel ſic. Fulcite me floribus. i. cōſolamini me exēplis bene ici entiū exēpla ipſa mihi ꝓponēdo ſtipate me malis. i. ro borate me exēplis perfectoꝝ ipſa mihi nūtiando. Vel ſic Fulcite me floribus. i. virtutib⁹ interioribꝰ quę ſunt initia bonorū operū ſicut flores principia fructuū & ſtipate me

Universidad de Deusto
Biblioteca

malis.i. nō solū verborū foliis:sed ȳ tutū operib⁹. Vel sic. Fulcite me floribꝰ.i. replete me suffragiꝭ sanctorū. Canit ecclesia. Sancti tui florebunt sicut lilium. Et de virgine gloriosa illud canit. Circūdabāt eā flores rosarū.i. martyres. Stipate me malis.i. roborate me pſentia diuinarū pſonarū. Malū em.i. tale pomū est rotūdum. Forma aūt rotunda: nō habet principiū nec finē in ipsa figura: & ideo apte significat pſonas diuinas.i. patrē & filium & spiritū sanctū quę tria nulla seu poma: quæ principiū nō habēt nec finē solus em deus est: qui potest animā replere: & sic stipare seu roborare ꝙ a nullo moueatur. Sccꝰ: ostendit sponsa sponsō suo morbū cū ait: ꝙa amore langueo. Qđ intelligit ꝑ in glos. interl. id est amore supernę visionis deficio iuxta illud Pē. lxxij. Deficit caro mea & cor meū deꝰ cordis mei &c. Vel ꝑm glos. colla amore langueo.i. defectū in amore tēporaliū sustineo. Quāto em ad amorē christi: veri spōsi se le spōsa accendit: tāto ad amorē temporaliū languescit: vt scilicet ei vilescāt. iuxta illud ap̄li. Oia detrimentū feci & arbitrat⁹ sū vt ītercora: vt christū lucrifaciā. Sicut enim lāguens nō habet delectationē in cibis solitam: sed fastidiū & abominationē: ita perfectus christi amator, fastidit ita tēporalia: & circa ea cum tædio occupatur. Tertio modo exponit sic amore lāgueo. i. amore eius pœnas carnis sustineo. Quanto em quis plus amat sponsum tanto plus carnē domat vt scilicet satisfaciat offensis cōtra eū cōmissis & pleniꝰ spiritu possit ei vacare. Ac etiā vt ei magis cōformetur: qui passus est ꝙ nobis pœnas innumeras. Languet ergo aia in defectu peccati. i. dolet: eo ꝙ dilectum offendit Sccꝰ: in affectu boni: eo ꝙ quātū vellet ꝙ dilecto pati nō sufficit. Tertio in affectu dei: eo ꝙ differt beatitudo quā apetit. Tertio principaliter recognoscit beneficiū. ibi leua eius &c. Vbi beneficiū gratiæ in pſenti innuit, cum dicit, leua eius &c. Et beneficiū gloriæ in futurū cū subdit & dextera illius &c. Per leuā em sponsi vita præsens: designat: & per dexterā vita ęterna: quæ perfectior est: sicut dextera perfectior est sinistra per caput autē sponsi mens quæ aię principatur: assumit. Sed leua sponsi dicit esse sub capite sponsæ: ꝙa vitā tēporalē sub mēte sua sēper ponit. i. sub ratione vt ipsam vitā dirigat ꝑm naturā rationis nec aliqd tēporale ei pręponat. Dextera autē sponsi amplexat. i. cocupiscit, & sicut qđ amplexatur firmiter tenet: ita ipam vitā supernā inamissibiliter cōsequitur: & spōso fruitur. Vel leua eius significat vitā actiuā: & dextera contēplatiuam. Sed actiuam oportet semp tenere sub capite. i. exercere se in actiua nō totaliter prout occupatio trahit sed ꝑm regulā rationis. Contemplatiua vero ꝙa optimā partē elegit quæ non auferetur, sed perficitur in alia vita: ideo ipa fruendū non refringendū. Vel leua eius. i. iustitia seueritatis quā sponsus aliquādo ponit sub capite sponsæ vt eā excitet a somno pigritiæ cū flagellis & minis. Dextera vero eius misericordiæ & benignitatis, qua aiam cōuersam multa spe & fiducia confortat. Notandū etiā ꝙ cū beneficiū gratiæ insinuetur, ibi. Leua eius &c. Sicut leua aliquis vnit, ꝑter tria: sic dñs gratia sua tripliciter aiam spōsam iuuat. Nā primo leua supponit lapso: vt exigat: & sic dr leua quasi lęso valēs: sic deus leua gratię lapsos erigit. Pē. xxxvj. Cū ceciderit nō collidet: ꝙa dñs suppōit manū suā. Sccꝰ: leua supponit iusto actiuo: vt i labore sustēteatur: & sic dr leua quasi leuās vadētes. Ezech. xj. Abij amarꝰ in indignatiōe spūs mei: manꝰ em dñi erat mecum confortans me. Tertio: leua supponitur iusto deuoto & cōtēplatiuo: vt in contēplatione æternoꝝ quiescat: & sic dr leua quasi vacāribus leta. Esa. xlix. In vmbra manus suæ ꝓtexit me. Cum aūt dicit dextera eius &c. Beneficium gloriæ signifi cat vt dictū est: Nam sicut dextera specialiter tria facit. sat trahit: stringit & vnit. Sic spūaliter gloria dexterae dei. Primo enim attrahit, per cognitionē. Pē. cxvij. Dextera dñi fecit virtutē: dextera dñi exaltauit me. Secūdo stringit, per fruitionem. Pē. lxvj. Adhæsit anima mea post te. & ideo quia me suscepit dextera tua. Tertio: cōiungit vel vnit per amorem: amor enim vnit deo ſm Aug. Et ideo dicit. Amplexabitur me. i. coniunget me æternaliter sponso.

Exēplū deitatis.

Phi. iij.

Triplex vsꝰ finistrę.

Triplex. vsus dextræ.

§. VIII. ALIVS EFFECTVS AMO

Amor liq̄facit

ris est liquefacere. Ideo dr Cañ. v. Aia mea liquefacta est vt dilectus locutus est mihi. In quo verbo spiritussanctus tangit tria quæ multū sunt notanda videlicet.

¶Primo subiectum culpæ, ibi. Anima mea.

¶Secundo effectum gratiæ tbi liquefacta est.

Tertio actum amicitiæ, ibi vt dilectus locutus &c.

Primo igit notat subiectū culpæ cū dicit. Anima mea. i. voluntas quæ est subiectū culpæ vl gratiæ: amoris vl odij. Omnis em aia vel est conuersa ad deū per amorē: & sic est liquefacta vel auersa a deo per odiū: & sic est obstinata vl indurata: Hiere. v. Indurauerūt facies suas supra petram: & reuerti noluerūt. Nam cōgelatio: & liquefactio, durū & molle in se: & in suis effectib⁹ naturaliter opponūtur. Sic spūaliter liquefactio cordis est conditio amori cōuenies Duritia vero cordis est dispositio repugnans amori: qđ probat ex trib⁹ proprietatibus duri: vel mollis: vel liqdi Nam durū est quod subsistit propriæ terminatiōi: resistit alienę incisioni: obsistit facilime suscœptioni. Et sic ois: qui obdurati & obstinati est cordis peccat iis tribus modis. Primū enim durū est qđ subsistit ꝓpriæ terminationi eo ꝙ durū sui⁹ terminis cōtinetur. Liquidum vero suis terminis nō continet: sed alienis sicut patet de aqua: quæ nō continet aqua: sed terrā vel aliquā re solida. Sic oportet ꝙ ab amante terminatio illa: hoc est duritia vl cōgelatio cordis quæ infra suos terminos sine amore cōtinebat amoueat: & intus debita dispositio, s. liquefactio cordis: vt aia sit amoris meritovel rationabiliter susceptiua. Cuius ratio est: ꝙa sicut res naturalis: nō amittit vnam formā nisi exclusis dispositionibus: qb⁹ forma illa in materia cōtinebat: sic in spūalibus nisi exclusa cordis duritia veluti amori contraria nō sequit liquefactio cordis nec per ꝓns, cor est susceptiuū amoris. Sccꝰ durū resistit alienę incisioni. Liquidum vero velocissime cedit. Si spūaliter congelatio cordis seu duritia mētis impedit sicut cōtraria dispositio amatū: ne subintret affectum amātis & cōiungatur ei. Sed liquefactio importat quandā mollicię cordis: ex qua amatū vulnerat vel penetrat cor amantis. Tertio durum est qđ obsistit facill me receptiōi. Ligdū vero est ecōuerso ꝙa est faciliter receptiuū. Sic spūaliter: sicut duritia vel cōgelatio cordis est dispositio cōtraria impedięs: ne cor ab amore diuidat: ita ne amor a corde recipiat. Nā amatū ab amante nūq̄ recipit, nisi prius amās a seipso separet i amatū tendēs: & ſm hoc dr amor ecstasim facere & feruere: quia qđ feruet extra se ebullit & exhalat, hæc btus⁹ Tho. i iij. sen dist. xxvij. art. j. His tribus modis peccat ois qui est obdurati & obstinati cordis. Primo: ꝙa sicut durum subsistit propriæ formationi vel terminationi sic qui est mentis obstinatę pręsumit & promittit sibi pēi impunitatem Eccli. v. Peccaui & qd mihi accidit triste. Sccꝰ q est obstinatæ mētis: resistit & cōtēnit dei bonitatem: ꝙa a deo lōganimiter expectatur: sed ꝓ hoc apl's Roma. ij. An diuitias bonitatis eius: & patientiæ & lōganimitatis contēnis. Tertio: ꝙ est obstinatæ mētis nō recipit: hoc est: nō cognoscit dei benignitatē. Contra hoc dicit apl's Rom. ibidem. An ignoras qm benignitas dei: ad pnām te adducit. Secūdo: tāgit effectū grāe. ibi. Liquefacta est. q. d. Postq̄ dilectus locutus est mihi interna locutione: aia mea liquefacta est: ꝙa dū christus, ꝓ spm suū aiæ se desideranti: infundit oēm duritiā cordis, mox excludit & dissoluit. Liquescit ergo aia: ad verbū dilecti tpaliter, s. in liquorem aquæ: in mollicię ceræ: in odorē speciei aromaticę. Primo: liquescit aia in liquorē aquæ. pſ. Emittet vocē suā. s. inspirationis & cōmina pōis, & liq̄faciet ea. s. corda arida: & fluēta aquæ cōpūctionis: & ꝓ hoc soluit glacies cordis. Sccꝰ: liq̄scit aia in mollicie ceræ: & ꝑ igne dilectionis. pſ: Cōcaluit cor meū intra me &c. Et iterū. Facta est cor meū tabꝝ cera liquescēs: in medio ventris mei. Dicit em tabꝝ cera liquescens: & meritovt in ea scribat sponsi doctrina: pingatur vitę forma: & sigillet similitudo dei grata. Nam in cera scribimus: in cera pingimus: in cera sigillam⁹. Tertio liquescit aia in odorē vel ad odorē speciei aromaticæ. Quæ quidē est pulcra in horto, odorifera in mortario: saporosa i electuario. Sic deuota liquefactio, i. cordis dilectio: est pulchra i horto religionis, odorifera in mortario tribulationis, sapida & delectabilissima in electuario. i. in præmio æternę glorificationis. Et ꝙa aia adverbū dilecti sic liquescit, ideo crescit, currit, clarescit. Crescit in virtute, currit in charitate, clarescit in veritate. Vt crescit quoad meritū currit quoad terminū scilicet deum clarescit quo ad præmiū. Tertio, tangit a. amicitiæ, ibi dilectus meus de quo. ſ. §. x. & seq.

Obstinatio pliciter

Tres ꝓprietates duricordis

Inter. xxxvij. Psal. vsus ex re myponit.

§. IX. ALIVS EFFECTVS AMO

Amor vulnerat.

ris est vulnerare. Rō hui⁹ est ꝙa ꝓprietas acuti est diuidēdo penetrare. i. ad intima rei puenire. Sed. b. Diony. vij. c. cel. hierarc. dicit amorē esse acutū intense, itime, actiue & reductiue. Primo dicit ꝙ amor est acutꝰ: eo ꝙ sicut acutū diuidit vnam partē ab altera: sic & amor amantē diuidit a seipso. i. ab effectu, ꝓprio et cōiūgit amato. Vñ dicit idem Diony. iiij. c. de diui. no. ꝙ amor non ſinit esse sūpsius: sed amatoꝝ. Sccm subdit ꝙ amor est acutꝰ intēte, quo ad intellectū: ꝙa amans oblitꝰ sui ꝓ amorē trahit ad intendē dū amato. s. deo & ꝓximo. Tertio dicit ꝙ amor est acutꝰ ī time quo ad effectū: ꝙa amori nō sufficit qualiscūq̄ cōiunctio, sed q̄rit & facit sibi intrare amatū, & penetrare amatū & vnire se sibi: ſm ꝙ etiā si posset cum amato vellet fieri vnū. Quarto dicit ꝙ amorē acutꝰ actiue & reductiue sicut ignis: q suā similitudinē in alijs causat excludēdo vnam formā & inducēdo ꝓpriā: sic amor dei formā facit hęc be. Diony. vbi. ſ. & Alber. ibi. & be. Tho. in. ſē. dist. xxvij. Qđ be. Tho. ꝓfirmat ibidē auctoritate sacrę scripturę. Cañ. iiij. Vulnerasti cor meū: in vno oculoꝝ tuoꝝ. In qb⁹ verbis tāgunt tres affectꝰ: quos amor & pcipue charitatis habet ꝓducere: habet em diuidere vnire decernere vl eligere. Primo habet amor charitatis diuidere. Vñ dicit vulnerasti. Magna em & violenta est vis charitatis: ipm affectū dei attingēs & penetrās: & velut sagitta iecur eius vbi est cor: & ꝓ pns sedes amoris trāsligęs vt dr Prouerb. vij. Vulnerasti igit triplici vulnere. s. amoris: compassionis: & passionis:

Primo: vulnerasti vulnere amoris in incarnatione vñ glos., ꝙ amore tuo carnē suscepi. Sccꝰ: vulnerasti vulnere cōpassionis in ꝓgressu huiꝰ vitę. Luce. xix. Videś ciuitatē fleuit sup illā. Tertio vulnerasti vulnere passionis in cruce. Esa. liij. Vulneratus est, ꝓpter iniquitates nostras. Sccꝰ: amor & pcipuę charitatis habet vnire: & ideo subdit cor meū. Nam amor amati penetrat affectū amātis: vñ dr cor meū. Ex q̄ sequit: ꝙ vulnꝰ nōe sine sensu: ꝙa etiā cor penetrat bonū vulnꝰ de quo tāta virtꝰ egredit. Tetigit mulier fimbriā vestimēti eius: & virtutē de se christi⁹ sensit exire quāto magis si cor ei⁹: nō leuiter tangit sed vulnerat. Respexit Petrū: & cor eius pcussit & cōpunxit ad pœnitētiā. Vulnerati cordis lachrymæ præbent signa. Tertio amor charitatis habet discernere & eligere: sed amor mūdi nō gaudet nisi videre & videri: & ideo iudex solet esse amoris. Tertio sic i vno oculoꝝ dicit se vulneratū: & nō i plurib⁹ ad ostēdēdū ꝙ duplex est oculus. s. affectus & intellectus: oculus affectꝰ vulnerat desideriꝭ & suspiriꝭ: intellectus vero nō: ꝙa cōstit in pura speculatiōe. Quarto modo exponit sic. Nam intētio assimilat oculo: ergo sicut duplex est oculus: ita ē duplex intētio. Vna qua intendit honor dei: & iste oculꝰ s. rectę intentionis vulnerat qa rectissime in deum tendit. Alia intentio est quæ oblique tendit in deū. Cuius figurā habemus in Genesi vbi dr: ꝙ Rachel erat venusta facie & decora aspectu. Lya vero lippis erat oculis &c.

Intētio ē oculus cordis.

Cañ. xxxix.

§. X. ALIVS EFFECTVS AMO

Amor ebriat.

ris est, inebriare ꝓ totū qđ dupliciter, ꝓbo. s. similitudie & auctoritate. Prio, ꝓbo hoc rōne vel similitudine: ꝙa sicut ebrius vini sui & aliorꝝ obliuiscit oīm: ita amās ex amore amati sic amatū rēdit q̄ suiꝓpꝰ & oīm reꝝpter illū: quē amat obliuiscat. Sccꝰ: hoc idē, ꝓbo auctoritate Cañ. v. Cōedite amici mei & bibite & inebriamini charissimi. Quæ qdē verba ꝑū esse vba christi ad discipulos in cœna: vel dei ad suos speciales amicos. In qbus verbis tangunt tria. s.

¶Delectabilis refectio.

¶Incomparabilis & singularis dilectio.

¶Mentalis transformatio.

Primo tangitur delectabilis refectio: ibi. comedite. Sed forte quęres qđ actus em nō ē sine obiecto: sic nec comestio sine comestibili: qđ ergo comedam⁹? Rūdet ibidē supra imediate. Comedi fauū cū melle meo bibi vinū meū cū lacte meo. In quibus ȳbis vide tria. Primo modū quo assumit: ꝙa comedi. glos. i. mihi ico: porauī. nā per modū māducationis sumit corpus christi. Sccm vide bonū qđ percipit, ꝙa fauū & vinū fauū. s. deitatis. Prouer. xxv. Mel inuenisti: comede qđ sufficit tibi: ne forte satiat⁹ euomas illud. Vinū redēptionis. s. sanguinē christi. Nat. xxvj. Bibite ex hoc oēs. Tertio: vide nexū quo cōiūgitur: ꝙa fauū cū melle & vinū cum lacte. Dicit ergo. Comedite fauū cū melle: nā fauus est quoddā cōpositū ex cera & melle & ꝑpter sui excellentiā aureis literis scribebat. Est enim fauus cera cōtinens mel. i. caro cōtinens deitatē vel caro continē s deū. Aut fauus est mel in cera. i. deꝰ in carne vel diuinitas in humanitare. vnde Cañ. iiij. Mel & lac sub lingua eiꝰ Bene dicit sub lingua eo ꝙ postq̄ sacerdos sub lingua sup hostiā verba cōsecratiōis finiuit: ibi est mel diuinitatis & hic humanitatis, Hoc mel gustauit Ionathas qñ cum summitate virgę gustauit de melle: & exhilarati sunt oculi eiꝰ vt dr. ſ. Reg. xiiij. Sccꝰ addit bibi vinū meū cū lacte meo illud vinum fuit sanguis nostræ redēptionis q fluxit de latere christi: qđ qdē vinū vt infirmis esset salubriꝰ vl vtiliꝰ ad bibendū: aqua fuit admixtū. Prouerb. ix. Bibite vinū qđ miscui vobis. Hoc vinū recusat bibere qui cōtra dicit passioni eiꝰ Bene igit vtriusq̄ nexus. s. fauī & mellis vini & lactis est necessariꝰ. Vbi nota ꝙ quidā comedūt fauū sine melle: sicut occulti hęretici q comedūt corpꝰ christi sed nō credūt ex eo peruenire ad ęternā salutē. Quidem comedūt cū melle nō suo sicut christiani existētes in pctō mortali: qui credūt i eo esse salutē: & est quidē sed nō eoꝝ Quidā alꝫ comedūt fauū cū melle suo: sicut boni christiani qui firmūt & suā salutē in eo constituūt. Et vide ꝙ dicit fauū: sed non meū. Comedi inquit fauū sed non meū &c. Sed mel dicit meū: comedi fauū cū melle meo: quia corpus christi est salus: vnde ꝓpter nostra salus. Sccꝰ. principaliter tangitur singularis dilectio: cū subditur i principali auctoritate. Amici mei charissimi. Nam suos amicos vocat pręcipue: ꝓpter tres rōnes. Prima est: ꝓpter volūtā & affectuū vnitatē: ꝙa vera amicitia est idē velle & idē nolle vt dicit Tul. Sccꝰa rō est, ꝓpter pręceptoꝝ adimplationē. Io. xv. Vos amici mei estis, si feceritis &c. Tertia est propter amoris cōtinuationē. Prouer. xvij. Omni tpe diligit: q amicus, est. Vocat aūt eos nō solū amicos: sed charissimos. Vñ dicit. Amici charissimi. i. charitate plenissimi. Vbi nota: ꝙ inter electos, ꝙs amicos appellat⁊ triplex est differentia. Quidā em sunt onere carnis grauati, q adhuc gemunt: & hi habentur chari ꝓ charitatem quam habēt. Quidā alij sunt q carnis pōdere sunt soluti, qui sūt in cœlo: & hi sunt chariores: eo ꝙ prōptiores & expeditiores ad amandū. Quidā vero sunt in cœlo vtraq̄ stola vestiti: et hi sunt charissimi: eo ꝙ amore diuino fruunt & alacriores quāto de, ꝓprio nihil residuū est qđ eos aliq̄liter sollicitet vel retardet. Vel dicas ꝙ apostoli & alij electi sunt chari, chariores, & charissimi: sunt em chari inquātū creatura dei: chariores: ꝙa grā informati: charissimi: ꝙa gloria coronati. Ephes. v. Estote imitatores dei sicut filij charissimi. Tertio principaliter tāgitur mētalis trāsformatio cū subiungitur. Et inebriamini. s. diuino amore. Ex quibus verbis datꝫ intelligi ꝙ comedere. i. ꝓ fidē christo incorporari est bonū: bibere. i. christo delectari est melius: sed iebriari. i. sui obliuisci est optimū. Vbi sciēdū ꝙ comedēs tū hoc ineffabile sacramētū corporis & sāguinis redēpto nostri Iesu christi est differentia triplex. Quidā em comedunt & nō bibūt: sicut illi qui nō sunt amici. Quidā comedūt & bibūt: sed nō inebriātur: sicut illi qui sūt amici nō tā charissimi. Quidā vero comedūt & bibūt et inebriātur vt illi q sūt charissimi. i. pfecti. Qđ, ꝓbo de oībus per exēplū. Primo em dico ꝙ sunt quidā q comedūt et nō bibūt vt illi q nō sunt amici: vt verbi grā. Quidā sunt qui in sācta ecclesia diuina pręcepta & iustorū exēpla audiūt & addiscūt: nec tñ ꝓpter hoc vitā suā corrigunt. Sccꝰ quidam alꝫ sunt q comedūt & bibūt: sed nō inebriantur, sicut amici dei: nō tñ charissimi & pfecti: sicut sunt illi qui in sancta ecclesia pręcepta diuina audiūt: & cœlestia plus q̄ terrena amare discūt & volunt et, ꝓ desiderio cœlestiū multa paperibus tribuūt: a prauis operibus se custodiūt: nulla alia vi violenter rapiūt: prędicationem libēter audiūt: in fide xp̄i et operib⁹ bonis ꝓficiunt: et tūm xores et filios habēt pinguiora nutriūt: res suas diligunt: ꝙuis his oībus chri-

Inter amicos christi triplex. ē differentia.

Triplex est differēcia sumētiū corpus christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stū præponāt: hī, pfecto comedūt & amici sunt qū sine cri
mine viuūt. Sed adhuc est amplius. ſ. bibere & inebriari: &
ideo tertio sunt aliqui alȝ: q rāta auiditate diuinā scriptu
ram audiūt vel legūt vt, ptinus cunctis terrenis operibus
abdicatis: sola cœlestia ambiūt: parētes: vxores: filios: &
domos & omnia trāsitoria abiiciūt: & solūmodo christū
sequūtur: vel sequi & amplecti cōcupiscunt: eius desiderio
se affligūt iciunȝs: afficiunt lachrymis: exercēt meditatiōi
bus diuinis. Sola q̄ sunt æterna cogitāt: cōtēplationibus
vacāt: ad hoc vacātes vt ea quę retro sūt obliuiscētes: i an
teriora magis ac magis se extendāt. Et isti quid aliud agūt
nisi ꝙ bibētes inebriātur: dū oīm terrenoȝ p desiderium
obliuiscūt: idcirco a Sō cœlesti nō tm amici: sed etiam
charissimi vocari merenť. Vñ ergo dicit inebriamini. gl.
id est corporē mētis excutite: & ad amorē ęternoȝ accēsi:
tēporales pœnas nō sētietis: sicut ebriꝰ q obliuiscit oīm
tēporaliū. Vñ in Pś. inebriabunť ab vbertate domꝰ tuæ.

Phil. iij.

pś. xxxv.

§. IX ALIVS EFFECTVS AMO

Amoris est amato ihęrere.

ris est inhæsio. Pro cuius declaratione dicit brūs Tho. ſ. ij.
q. xxviij. ar. ij. ꝙ iste effectus mutuæ inhęsionis pōt intelli
gi: & quātū ad vim appĕtiuā. Amatū dicitur esse in amāte: inquātū amatū immorať
in apprĕhęsiōe amātis ſm illud Phil. j. Eo ꝙ habeam vos
in corde. Amans vero dicit esse in amato ſm apprænen
sionē: iquātū amās nō est cōtēptus supficiali apprĕhęsio
ne amati: sed nitit singula q̄ ad amatū primet intrinsecus
disquirere: & ad interiora eius ingredi: sicut de spūsancto
qui est amator dr. j. Cor. ij. ꝙ scrutatur etiā, pfunda. i. Sed
quātū ad vi appetitiuā amatī, dr esse i amante: put est p
quandā complacētiā in eius affectu: vt vel delectet in eo
aut in bonis eius: apud præsentiā vel in absentia p deside
riū tēdat in ipm amatū p amorē cōcupiscētię: nō quidē ex
aliqua extrinseca causa sicut cū aliqs desiderat aliqd pro
pter alterū: vel cū aliquis vult bonū alteri propter aliqd
aliud: sed, ppter cōplacētiā amati interius radicatā: vnde
& amor dr intimus: & dicūtur viscera charitatis. Ecōuerso
autē amās est in amato: aliter quidē p amorē cōcupiscētię
distincto duplicis amoris. nō requiescit in quacūq; extrinseca aut supficiali adeptio
ne vel fruitione amati: sed q̄rit amatū pfecte habere: quae
si ad intima illius peruenies. In amore ꝙo amicitiæ: amās
est i amato, inquātum reputat bona vel mala amici sicut
sua & volūtatē amici sicut suā vt quasi ipse in suo amico
videat bona vel mala pati & assici. Et, ppter hoc, ppriū
amicoȝ est eademvelle & de eodē tristari & gaudere
ꝑm ph̄m. in. ix. Ethī. &i. ij. Rheto. vt sic inquantū quę sūt ami
ci ęstimat sua amans videatur esse in amato quasi idē fa
ctus amato. Inquātū aūt ecōuerso vult & agit, ppter amicū
sicut, ppter seipm quasi reputās amicū idē sibi: sic amatū
in amāte. Pōt aūt & tertio modo mutua inhęsio intelligi
i amore amicitiæ ſm vīā redamationis inquantū mutuo
se amāt amici: & sibi nuicē bona volunt & operanť. Qđ
aūt amor causet mutuā inhęsionē: dr Cāñ. ij. Dilectus meꝰ
mihi & ego illi. Qđ verbū sex modis exponiť. Primo sic.
vox est spōsę sponsi imperio pariturę: & ,pmittētis & dicē
tis. Dilectus meus mihi. ſ. præcepit vt surgerē & venirē: vt
Exposi tio sex plex. facię meā ei ostēderē. Et ego illi. ſ. integerrime & devotissi
me obediā: qa ipse diligit me & ego illū & iōvna prorsus
debet esse volūtas: sui præcipiētis & mei obediētis. Secō
modo exponiť sic dilectus meus mihi intēdit: qa solicitus
mihi: & ego illi, sitēdo solicita seruire sibi, qđ oīno mirā
da est spōsi mei dignatio: qa intēdit mihi: sed minꝰ laudā
da miseratio: qua elicit vt ego intendam illi. Tertio mo
do exponit sic: dilectus meꝰ mihi, ſ. cōgruit: qa si puritas: si
speciositas: si generositas: si fidelitas: si qđ ꝑcipuū est cha
ritas mutua in alterutrū attendať oīno cōgruit mihi spon
sus. & ego illi: sed oia hęc habet ipse p naturā: ego p gr̄am
Quarto modo exponiť sic: dilectꝰ meꝰ mihi est oīm labo
rū dolorū fatigationum pretiū siue præmiū ſm ꝙ ipse di
xit Abrę Gene. xv. Ego merces tua magna nimis: et ego
illi. ſ. sum oīm laboȝ doloȝ fatigationūm: merces & ꝑmiū
Oia em, ppter me habendum fecit et sustinuit oēs labores
immo seipm, ppter me habendū dedit. Vñ apls. ſ. ad Cor.
vj. Empti estis ꝑtio magno &c. Quinto mō exponiť sic di
lectus meꝰ mihi. i. ad meā vtilitatē: bibit calicē passionis
Vñ tota eius vita & tota mors eius fuit mihi. i., ppter me
et ego illi. i. ad gl̄iam eiꝰ & honorem bibā & dicam. Quid
retribuā dño pro oībus quæ retribuit mihi calicē &c. Se
xto modo exponiť sic dilectus meꝰ mihi est totū qđ amo Pś. cxv
qđ cupio: quod quæro. Quid enim venit quęrere i terris:
nisi ouē quę perierat: & drachmā quā perdiderat & ego il
li. ſ. sum totum quod amat quod cupit qđ quęrit.

¶ De secūda passione, ſ. odij. Ca. iij.

ODIVM QVOD EST AMO

Odium naturale etodium passionale differt.

ri cōtrariū, put est naturale sic importat quādā
dissonātiā naturalē ad id qđ ē repugnās & cor
ruptiuū naturę & sic ē ī oibꝰ rebus sicut amor
naturalis q̄ iportat cōsonātiā & coactionē ad id qđ cōue
nit rei. Sed, put est passio sic odiū est q̄dā dissonātia appe
titus ad id qđ app̄hēdit vt nociuū & repugnās. Qđ aūtē
ē repugnās rei habet rōnē mali & sic odiū ē de malis. Cau
sať aūt odiū ex amore. Nihil em odiť: nisi ꝑ ꝙ cōtrariať
etiā cōuenięti qđ amať. Dicit aūt qs odire seipm inquā
tū vult sibi aliqđ bonū qđ est ei simpl̄r malū & nociuū
vt peccatū: & ga vult illud qđ est ꝓriū rōni: & si placitū
sensualitati. Veritas invniuersali odio haberi nō pōt im
portat em ꝓsonantiā q̄ communis est oībus rebus. Sed in
particulari potest aliqua veritas odio haberi: qa. ſ. repu
gnat bono amato: vt quis nō vellet aliquod verū esse qđ
est: vel non vellet scire aliquod opus esse peccatū: vt libe
rius peccaret: vel cum qs vult latere in peccato odit ꝙ co
gnoscatur veritas peccati hęc be. Tho. ſ. ij. q. xxix. Triplex
est genus odij. ſ. domini dei: viri iusti: & hominis peruer
si. ad Ro. xij. Odientes malum adhęrētes bono. Mar. xviij.
Sic pater meꝰ cœlestis faciet vobis si nō remiseritis vnus
quisq; fratri suo de cordibus vestris scilicet odium ita sci
licet vt non habeatis i corde ex iniurijs receptis.

¶ Odit deus: sed sine sui mutatione.

¶ Odit iustus sed cum discretione.

¶ Odit impius: sed cum malignatione.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

de odio dei.

dixit Achior Holoferni: vt habeť Iudith. v. Deus illoȝ. ſ.
Israelitarū q̄ soli colebāt verū deū odit iniqtatē. Iacob di
lexi, Esau odio habui. Malachię. ſ. Iacob q interprať sup
plantator signat bonos supplātantes. i. dominātes & vin
centes dęmones & vitia. Esau interpr̄etatur frustra vel ru
beus: & signat peccatores rubeos peccatis: qui frustantur
fine vltimo. Odit aūt deus non ſm passionē, quę est cum
transmutatione corporali sicut odiūt animalia: qa deꝰ in
corporeus est. Nec etiā odit cū mutatione affectus & volū
tatis sicut odit angelus & homo: qui variank in affectibꝰ
& motibus volūtatis. Deus aūt immutabilis est & vnicū
volūtatis actū habet: qui nō differt a sua volūtate & essen
tia. Est ergo odiū dei ad creaturam: ipa subtractio gratiæ sexodit
vel nō cōferre eā & punitio peccati. Et qa omnis creatura deus.
inquātū creatura bona est qa a deo facta: ideo bñ dicitur
Sap. xj. Diligis oīa quę sūt & nihil odisti eoȝ q̄ fecisti. Di
ligit vtiq; oīa ad esse naturale. Nec odit seu punit pc̄tōrē
inquantū creatura sed inquātū peccatorē. i., ratione mali:
qđ ipse deus nō facit quāuis autē odiat omnē iniquitatē
pcipue dicit Salomō ipm sex odire, & pmaxime septimū
qđ addit dr em Prouer. vj. Sex sūt q̄ odit dñs: & septimū
detestať aia eius, Oculos sublimes. i. superbos & arrogan
tes. Linguam mendacemque. ſ. est habituata in mendacijs
dicēdis. Manus effundētes sanguinē innoxiū: id est cru
deles & homicidas. Cor machinās cogitationes pessimas
vt facientes cōiurationes & ,ditiones tractātes. Pedes ve
loces ad currēdū in malū. i. qui, præcipitank & sine cōside
ratione festināt ad mala. Proferētē mēdacia: vt ostendat
disserētiā a sck̄o (vbi dictū est) linguā mendacē q̄si decla de odio viri iusti qđ
rans & magis determinans quod dixerat: subdit. Testem ria re
fallacē. i. mendaciū in iudicio. Et qa ꝑdicatores dicunť te spicit.
stes dei ideo si sint fallaces vt. ſ. nō dicāt vera vel ad debi
tum finē sed, ppter lucrū vel honorē proprīū: aut nō bñ
viuant facientes qđ docent hos odit deus. Septimū est q̄
seminat inter fratres discordias. Quia ergo ista odit deus
ab his debet quilibet cauere: ne odio habeatur a deo.

§. II. QVANTVM AD SECVNDŪ

dicit Amos. v. Odite malū & diligite bonū. Odiū autē
habent iusti ad tria mala. ſ. offensę deiratis collectę pravæ
societatis: & nociuæ ,ppinqtatis. Habēt primo odiū oēm
iniquitatē

iniqtatē inquantū est offensa dei: & cōtra rōnē siue sit i se
siue in alijs iuxta illud Pś. Omnē viā iniquā. i. actū iniqui
tatis odio habui vñ & magister sen. in. iiij. dist. xiij. dicit: ꝙ
penitere est peccata odire. ſ. cōmissa &c. Discernūt tamen
iusti naturā a culpa in odio suo. Nam ira odiūt culpā in
se & ī, pximis, ꝙ diligūt naturā: & merito: qa creatura in
quantū creatura a deo est & bona: & iō diligenda & aman
da. Et qa eiusdē rōnis est velle alicui bonum: & appetere
aliquod malū: qđ, pcederet in bonū eius: sicut desiderare
abscissionē manꝰ: vt seruaret vita hois: ideo recte iusti ap
petūt aliqua mala: tpalia pc̄tōribꝰ vt emēdēt de iniqtati
bus suis. Et signū huiꝰ. ſ. ꝙ diligant naturā & odiāt culpā
est: qa cū videant indigētiā naturę: subueniāt illis quorū
vitia odiūt. Et hoc est qđ ait Aug. Sic diligēdi sunt hoies
vt eoȝ nō diligant errores: qa aliud est odisse qđ fecerūt
ſ. pc̄tm: & aliud qđ facti sunt. i. naturam: qđ vtiq; nō licet.
Et dist. lxxxvj. c. ij. dicit. Leo papa. Odio habeank pc̄ta nō
hoies: corrigank tumidi: tolerenť infirmi: & quod castiga
re seueriꝰ necesse est: non seuiētis aio plectať, sed medētis.
hęc ille. Odit iustꝰ prauā societatē: ex eo ꝙ multū pōt no
cere iuxta illud pś. Odiui ecclīam malignātiū. Et p̄cipue
societas hęreticoȝ odienda est & vitāda: quia vt dicit apls
ij. Ti. iij. Sermo eoȝ vt cancer serpit. Sed & iustꝰ Iesus Sirach dicit
Eccl̄. xxv. Tres species odiuit aīa mea, & aggrauor valde
Tria odibilia. aīę illoȝ. Pauperē supbū: diuitē mēdacē: & senē fatuū &
insensatū. Pauꝑ supbus est q reb̄ tpalibꝰ indigens: ita se
habet ī exteriori apparatu: ac si diues esset. Vt qvacuꝰ sciē
tia & intellectu ponit se ad ardua & subtilia: vel qꝰ tutibus
puus magna de se ęstimat. Diues magis detestabilis ī mē
dacio: qa nō habet occasionē mētiēdi. ſ. necessitatē. Vel di
ues ī virtutibꝰ & scia: cuiꝰ mēdaciū multū nocet. Senē fa
tuū ī locutiōibꝰ vanis & lasciuis. Insensatꝰ: quo ad cogni
tionē spūalīū. Odit iustꝰ nociuā, ppinqtatē. Propinqui
em hoies: cōiter nō quęrunt nisi terrena de eis honores &
diuitias & hmōi. Et diligere eos in hmōi esset assentire vo
luntati eoȝ: & tradere se mūdo qđ faciēdū nō est sed dete
stādū & odiendi sunt quantū ad ista. i. habēdi in displicē
tia. Et sic intelligit qđ christꝰ ait. Qui nō odit patrē & ma
trē & fratres & sorores &c. nō pōt meꝰ esse discipulus. Lu.
xiiij. Et illud Ioan. xij. Qui odit aiam suā in hoc mundo. i.
quantū ad ea q̄ sunt mūdi: vt vitia & pc̄ta: & delectatiōes
carnis habendo in detestatiōnē & vitando: ī vitā ęternam
custodit eā. Et qđ ait apls: Quia nemo vnq̄ carnem suam
odio habuit: sed nutrit & fouet eam. Verum est quantum
ad ea, quæ sunt necessaria vitæ secundum instinctum etiā
naturæ.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

de odio ipiorū.

dr de fratribꝰ Ioseph: ꝙ oderāt eū nec poterāt ei qcq̄ pacī
fice loqui. Ge. xxxvij. Et de Egyptijs ꝙ oderāt filios Isrl̄.
Exo. j. & de Esau ꝙ oderat Iacob. Ge. xxvij. Et cōiter ma
li odiūt bonos. Et rō est: qa veritas odiū pariť (vt dicit Te
renꝯ) & iustiveritatē dicūt reprĕhēdētes malos cū oporteт
Pœnitē tia odiūt. ꝑpter qđ dicebat christꝰ. Me odit mūdus: qa testimoniū
phibeo de illo: qa opa eiꝰ mala sunt. Ioꝯ. vij. Sed aduerten
dum ꝙ pueri odiūt deū: animū suū & ,pximū. Odiūt qdē
deū iquātum est punitor scelerum suorum: & flagellat &
,phibet mala q̄ optāt ꝑpetrare, sed aliqñ nō valēt: & ipm
est maximū pc̄tm: qa directe cōtra charitatē dei: & est cōdi
tio dæmonū & dānatoȝ: q deū odiūt qa punit eos: & de ꝫ
Pś. Supbia eoȝ q te oderūt ascendit semp. Odiunt mali
seipos: qa ea faciūt q̄ summe nocēt eis. ſ. pc̄tā. Vtiq; dicere
tur se qs odire q seipm occideret. Sed hoc agit pc̄tor occi
dēdo p iniquitatē aiam suā vñ Pś. Qui diligit iniqtatem
odit aiam suā quātū. ſ. ad ptē intellectiuā: q̄ est pars pricipa
lior. Nā q̄tum ad ptē sensitiuā, nimis se diligit. Odiunt &
,pximos: itēdētes malum eoȝ iquātū malum. i. ī nocumē
tum solū eoȝ: sed vt dicit Io. ī Cano. j. c. iij: Oīs q odit fra
trē suum homicida est: occidēs. ſ. animā suā & priuans gr̄a
Hoc autē, phibet in Leuit. xix. vbi dr. Ne oderis fratrem
ī corde tuo. Odiūt autē cōiter bonos: q rep̄hēdunt eos sic
odiebat Achab Micheā dicēs. Nō, pphetat mihi nisi ma
lum & idcirco. odiui eū. iij. Re. xxij. Sed qui odit correctio
nem minuek vita dr Eccl̄. xix. De odio quō sit peccatum
& q̄s graue & mortale habes in. ij. parte. tit. viij. c. iij.

¶ De tertia passione quę dicitur desiderium: & quarta quę
dicitur abominatio. Capitulum. iiij.

CERTIA PASSIO DICI

triplex est cōcupiscētia

tur cōcupiscentia seu desiderium. Pro cuius declaratione est sciēdum: ꝙ bonum delectabile ſm
sensum inquātum sibi appetitū adaptat quo
dāmō & cōformat: sic causat passionē amoris. Inquātum
vero ipm bonum absens attrahit ad seipm appetitū caus
sat passionē q̄ dr cōcupiscētia. Inq̄tum autē ipm bonū: qa
psæsens quierat appetitum in seipso, sic causat passio
nem quæ dr delectatio. Et sic, ppria appetitꝰ delectatiōis
ſm sēsū q̄ ptinet simul ad aīam & corpꝰ: dr cōcupiscētia vt
sonat sit ipm nomē. Et ē passio i appetitu ꝯcupiscibili: cui
opponiť passio inōata: q̄ pōt dici abominatio. Et pōt di
ci ꝙ triplex cōcupiscētia. Pria spūalis. Sap. vj. Cōcupiscē
tia sapiæ pducit ad regnū ppetuū. Im proprie tñ talis ap
petitꝰ dr cōcupiscētia: cū sit de spūalibꝰ ptinētibꝰ ad vo
lūtatē. Magis, pprie dici pōt desideriū qđ iportat ſiplicē
motū i rē desideratā. Dicit tñ & cōcupiscētia, ppter ſi ītu
dinē q̄dā vł, ppter ītēsionē appetitꝰ supioris pris ex q̄ fit
redūdantia i inferiorē appetitū iuxta illud Pś. lxxxiij. Cor
meū et caro mea exultauerūt. Alia ꝯcupiscētia dr natura
lis et hmōi ē appetitꝰ delectabilis cōueniētis naturæ aīa
lis: seu de his qbꝰ natura corporis sustētať: vł quātum ad
naturā idiuidui: vt cibi et potus vel quātū ad naturā spe
ciei vt in venereis. Tertia est cōcupiscētia aīalis: q̄. ſ. non
de his est q̄ afferunt delectationē p sensum carnis vel sustē
tationē: sed sunt delectabilia ſm apprĕhēsionem imagina
tionis: aut alicuius hmōi acceptationis: sicut pecunia: or
natus vestiū & hmōi. Qñ q̄libet harū cōcupiscētiaꝝ a rō
ne regunť: bonę sunt. Qñ aūt sunt prēter vel cōtra rōnē. ſ.
prout in eis est amor inordinatꝰ ad creaturā: sic sunt ma
lę. Et ponunť esse tres radices seu causę oīm malorū. j. Ioā.
ij. Omne qđ est i mundo aut est cōcupiscētia carnis: qđ p
tinet ad sēsū am: aut cōcupiscētia oculoȝ qđ ptinet ad pri
mā: aut est supbia vitę: et hęc est tertia radix: q̄ ptinet ad in
ordinatū appetitū boni ardui: vt honoȝ excellētia & hu
iusmodi. Et sicut ad primas duas pñt reduci oēs passiones
cōcupiscibiles: ita ad tertiā omnes passiones irascibiles.
Et sciēdū ꝙ cōcupiscentia naturalis nō pōt esse infinita ī
actu: est em eius qđ natura regrit. Natura em semp tendit
ī finitū et certū: sed pōt esse i finita p successionē: qa. ſ. post
acceptū cibū iterū vult cibum. Vñ dñs dixit Samaritanæ
Io. iij. Ois q bibit ex aqua hac sitiet iterū. Qui aūt bibe
rit ex aqua quā ego dabo ei: nō sitiet in ęternū. Sed cōcupi
scētia nō naturalis est oīno i finita: sequit em rōnē. Rō au
tē potest infinitū, pcedere. Vñ Amb. Nec satieras vnq̄:
nec finis aderit cupiditati. dis. xlvij. sicut hi. hęc. b. Tho. ſ. ij
q. xxx. arti. ij. &. iiij. De malo vsu huiꝰ passionis dr a Gre. ſ.
Cū mēs cōcepta desideria sęgtur seruire rebꝰ conuincitur
q̄rū amore superať. xiiij. q. j. ſ. j. Et Leo papa. Virū catho
licū sicut nullo errore: ita nulla cupiditate iplicari opor
tet: ī cte scriptura. Post cōcupiscētias tuas ne eas &c. Eccl̄i xviij.

§. I. SCIENDVM ꝙ EST TRI

De desiderio pc̄tōrū.

plex genꝰ desideriorū. Est em desideriū pc̄tōrū: desideriū iu
storū desideriū bonorū. De prio dicit Pś. cxj. Desideriū pc̄tō
rum pibit. Est em ħ desideriū plenū passionibꝰ carnis: et
iō sicut oīs caro senū cito deficiēs a sua viriditate: sic desi
deria prauorū. Sed quātū dānū inferat hoībꝰ ostēdit apls. ſ.
ad Tim. vj. dicēs de amoribꝰ mundi. Qui volūt diuites fie
ri: incidunt ī tētationē & laqueū diaboli & desideria multa
inutilia & nociua: q̄ emergūt hoies in interiū & pditionē
Habēt em desideria pc̄tōrū multiplicitatē: iutilitatē: & no
citilitatē: ſm auctoritatē apl̄i inductā. Quia igitur multa
sunt ideo nō faciēda seu sequēda, iuxta illud ad Rom. xiij.
Curā carnis ne feceritis in desideriis: nimis em multipli Luce. x.
canť. Inducūt em perturbationē ſm illud qđ dixit Mar
thæ dñs. Turbaris erga plurima. Sicut enim desideria iu
storū sunt vnita in fine & iō pacifica: qa in vnitate nō pōt
esse diuersitas vel cōtrarietas: ita desideria malorū sunt di
uersificata in variis vitijs inuicē rixantibus. ij. ad Timo. iij.
Seducunť variis desideriis. i. a deo seorsum ducuntur seu
separanť: & iō nō est cū eis dñs vnitatis & pacis. Adducūt
hostiū multiplicationē, ppter qđ. j. Pe. ij. dr. Obsecro vos
tāq̄ aduenas et pegrinos abstinere a carnalibꝰ desideriis
quæ militant aduersus aīam. i. milites infernales secū tra
hūt ad prosternēdū aīam, Demū iudiciū dei & punitionē

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferūt. Pō. lxxvij. Non sunt fraudati a desiderio suo: qd' s. habuerūt circa carnes ex vitio gulæ. & sequif. Adhuc escæ eorū erāt in ore ipsorū: & ira dei ascēdit super eos. Scd'o: ga sunt fu- inutilia sunt hmōi desideria: ideo fugiēda sunt. ij. ad Tim. gienda ij. Desideria aūt inutilia (alīs iuuenilia) fuge. Habēt em va- deside- nitatē. Hiere. ij. Onager assuetus in solitudine: in desiderio ria. aiæ suæ attraxit vētū amoris sui. Onager est homo passio- nib⁹ bestialibus deditus: hoc est assuetus in solitudine. i. ad ea quæ sunt mundi in desiderio aiæ: ipm. s. persequēdo desi- derīū hoc inde attrahit vētū. i. vanitatē. Nō em exequendo desiderīū suū cōsequitur intētū. s. quietationē & cōtēplatiōnē sed vanitatē quā amat. prębent & hæc desideria seruitutē. Vñ Grego. Cū mēs cepta desideria. i. concepta sequitur: seruire rebus cōuincitur: quarū amore superat. xiij. q. j. §. j. Tollūt viuacitatē. Prouer. xxj. Desideria occidunt pigrū. Noluerūt em manus eius quicq̄ operari. Tota die concu- piscit & desiderat. s. mala. Et qa nō operat bona opera vn- de aia viuit: ideo in mortē aiæ incidit. Tertio: quia nociua sunt: ideo abnegāda & abiciēda. Tit. ij. Abnegantes impie- tatē & ęcularia desideria: sobrie & pie & iuste viuamus in hoc sęculo. Hæc em abiciēdo: homo viuit sobrie quo ad se. ad Gal. v. Spū ambulate & desideria carnis nō pficietis: id est sobrie, viuetis: si ꝑm spm, i. rōnē vixeris: qa ipsa, abdicat sæcularia desideria. Viuit pie quo ad deū: expectādo & desi- derando aduentum eius cū bonis operibus. De impijs au- tē dicit Mich. vij. Dñm deū nostrū nō desiderabunt. Viuit

De desi- iuste quo ad proximū: saruās illud. j. The. f. iiij. Nullius ali- derio iu- quis desideretis. De scd'o desiderij genere dr. Prouer. xj. De storum. siderium iustorū omne bonū est. Et istud desideriū princi- paliter est voluntatis sed aliqn etiā est sensualitatis: vt cum quis desiderat aliq̄ corpori necessaria: vel vtilia bono mo- do & fine. Desiderāt aūt iusti pręcipue tria. s. sui iustificatio nē & obeditionē. Pō. cxvij. Mādata tua desiderabam. s. im plere. Itē concupiuit aia mea desiderare iustificationes &c. Scd'o: desiderāt. pximi ædificationē & cōsolationē. Rom. j. Desidero vos videre: vt aliqd vobis impartiar gratiæ spi ritualis. Et sic christ⁹ dixit. Desiderio desiderani hoc pascha māducare vobiscū. Luc. xxij. Hoc em desiderauit valde: & ideo desiderauit: qa agnus ille comestus qui dicit pasca: si- gnabat passionē & sacrā cōmunionē: quę ꝑ nostri vtilitate desiderabat impleri. Tertio desiderāt dei visionē vel frui- tionē. Esaię. xxvj. Aia mea desiderauit te in nocte. i. in vita præsenti &c. Phil. j. Apl's desiderium inquit habēs. Cupio

De desi- dissolui & esse cum christo. De tertio desiderij genere dicit. derio Pō. cij. Qui replet in bonis desiderīū tuū. Nunq̄ impletur beator⁹ desiderīū alicuius: nisi sit beatus. Hoc aūt desideriū: est to- raliter remotū a passione. Et cū desiderium ꝑprie importet & magnā auiditatē ad rē desideratā, ꝑpter coplacētiam ad ipsam: & carentiā habitionis illius rei. Sicut cū quis deside rat pecuniā vel aliā: ipsam tūc non habet. In desiderio bea- torū est primum. s. qa nō fastidiūt æstimationē illius boni: sed habēt summā auiditatē & cōplacētiā. Propter qd' dr. j. Pe. j. In quē desiderant angeli, ꝑspicere. Sed scd'm: non est in desiderio eor: qa nō carēt: sed quotidie possidēt illud bo nū. Vnde ad hoc bonū desiderandū: inuitās sapiētia q̄ deus est: ait Eccli xxiij. Trāsite ad me oēs qui concupiscitis me. id est desideratis: & a generationibus meis implemini. i. a bonis quæ genero: hoc est in fundo creaturis saturabimini: sed sine fastidio. Vnde subditur. Qui edunt me. s. possiden- do vel fruendo per gloriā: adhuc esurient: & qui eluidant me. i. clare cognoscūt: qd' nō fit nisi in patria: vitā ęternam

Abomi- habebunt. Abominatio est quædā fuga & vitatio eius qd' natio quis odit vel ei displicet. Sicut desideriū est quidam motus quid sit cōcupiscibilis, rēdens in rē amatā: quā præsentē non habet. Sunt aūt quædā inter cætera: quæ faciūt hoiem deo abomi nabilem: & ideo vitāda. Et primū est in cogitationibus & affectibus immūdialitas. Ose. ix. Facti sunt abominabi- les: sicut ea quæ dilexerunt. Scd'm: in ꝑpositis instabilitas. Vnde in figuram Leuit. xj dicitur. Quicquid supra pectus suū graditur, & habet multos pedes: abominabile erit vo- bis. Graditur supra pectus. s. per terrā: qui habet mentem fi- xā in terrenis Habet multos pedes: qui diuersa, ꝑposita ha- bet: & non firmatur in eis: cū bona sunt. Tertiū peruersitas in iudicijs. Prouer. xvij. Qui iustificat impiū: & q̄ cōdēnat iustū: abominabilis est vterq; apud deū. Quartū in contra- ctibus dolositas. Prouerb. xx. Pondus & pondus, mensura & mensura: vtriq; abominabile est apud deum. Quintum,

consuetudinis tenacitas. Iob. xv. Abominabilis & i lis homo qui bibit quasi aquā iniquitatē. Aqua a por⁹ est cōsuetudinarius & ideo signat peccati cōsuetudinē.

¶ De qnta passiōe q̄. dē delectatio vel gaudiū. Ca. v.

EST ALIA PASSIO IN AP petitu sensitiuo q̄ dicit delectatio vel gaudiū. Pro cuius declaratione sciēdū q̄ ista ē differēs tia iter aialia & alias res materiales qa aliæ res materiales q̄n constituunt in id qd' cōuenit eis ꝑm natu- Delecta ram hoc nō sentiunt sed animalia hoc sentiunt. Et ex isto tio ē du sensu causatur quidam morus & delectatio quę est passio. plex. Delectationū aūt quædā est corporalis quæ. s. consequit adeptionē eor; quę ad naturā corporis pertinēt sicut sunt cibi: potus: & venerea. Et ista est cōis nobis & brutis. Alia spūalis est q̄ consequitur adeptionē eor;, quæ ptinent ad intellectū & ista est cōis nobis & angelis: & dicit gaudiū. Vnde gaudiū, ꝑprie est species delectationis. Et talis de lectatio quę est in voluntate nō est cū transmutatiōe cor porali sicut delectatio corpalis & quæ libet alia passio sed importat simplicem motū volūtatis. Vnde dicit Aug. in xiij. de ciuita. dei. c. vj. q. nil ē aliud cupiditas & lętitia: q̄ voluntas in eorum consensionem quę volumus.

Error Epicu rei.

§. I. ITEM CIRCA DELECTA-

tiōes fuit duplex error antiq̄tū. Nā Epicurei dixerūt oēs esse bonas. Sed in hoc decepti sunt: quia nō distinguebāt inter simplex bonū & bonū ꝑm quid. Cū ergo delectatio sit quies: si id in quo quiescit appetitus sit simpliciter bo nū puta qa est ꝑm rōnē & illa delectatio ē simpliciter bo na. Sed si sit bonū ꝑm quid puta cōueniens sensui sed con Error trariū rōni erit delectatio bona ꝑm quid. i. sensui: sed ma- Stoico la simpliciter licet apparens bona vt fornicatio. Alij (vt rum. Stoici) arbitrabāt ee dicēdū: oēs delectationes sensibiles esse malas moti ex hoc vt qa oēs sunt proni ad hmōi dele ctationes immoderatas: ab ipsis se retrahēntes ad medium virtutis puenirēt. Sed ista ęstimatio nō fuit conueniens. Nam cū null⁹ possit viuere sine aliqua corporali delecta tione si illi q̄ docēt oēs delectationes esse malas deprehē dant aliquas delectatiōes suscipere magis homines ad de lectationes erunt, pcliues exēplo operū verbo; doctrina prętermissa. In operationibus em & passionib⁹ humanis in quibus experientia plurimū valet magis mouēt exēpla q̄ verba. Dicēdū igit q̄ delectationū aliqua est bona illa videlicet in qua appetitus supior vel inferior requiescit in eo qd' cōuenit rationi vel lege dei & q̄ est de operatiōe bōa. Magis em est, ꝑpinqua delectatio opationi q̄ desiderio. Desideriū aūt dr bonum qd' est de bona operatiōe. Alia delectatio est mala illa videlicet in qua apperit⁹ inferior vel superior requiescit in eo qd' discordat a rōne vel a lege dei vel etiam quę est de mala operatione optima aūt delecta tio inter humanā est in fruitione dei. Nā optimū in vno quoq; est finis eius. Finis aūt est duplex qa vel ipa res vł vsus rei vt finis auari est pecunia vel vsus pecuniæ. Vltri Error mus aūt finis hoīs est deus qui est summū bonū vel frui- Platō tio eius q̄ importat delectationē quādā in vltimo fine. Et nis. in hoc errauit Plato q̄ cū ęstimaret oēm delectationē ꝑse qui generationē & motū qd' tn est falsum sequebatur ꝑm eū nullā delectationē habere rationē vltimę psectiōis. Et nota q̄ delectatio non sensualis: quę est cōis bonis & ma lis. s. voluntatis est quasi regula & mensura bonitatis vel malitię moralis. Scd'm em q̄ quisq̄ delectatur ꝑm ratio nem sic deprehēdit bonus vel malus. Tho. j. ij. q. xxxiij. Causat aūt delectatio istos effectus delectationē deside- Vñ cau rīū aliqn etiā vsum rationis impedit, & delectationē psi sat dele cit vide delectationē notabilē. (s. ij. q. xxxiij. ctatio.

§. II. CAVSATVR AVTEM DE-

lectatio ab opatiōe sicut a ꝑpria et prima causa. Nā cū ad delectationē duo cōcurrāt. s. cōsecutio boni cōuenientis & cognitio hmōi adeptionis vtriusq; cōsistit in quadā opa tiōe. Nā actualis cognitio quædā opatio est similiter bo nū conueniens adipiscimur quadā operatione. Ipsa etiā operatio propria quodda bonū cōueniēs est. Ire causatur delectatio a motu, ꝑpter trāsmutationē quę ibi fit. Et hoc tripliciter. Primo ex parte nostri q delectamur transmu- natio em efficitur nobis delectabilis, ꝑpter hoc, q̄ natura

nra trāsmutabilis est, ꝑpter hoc qa qd' est nobis cōueniēs nūc, nō erit nobis cōueniēs postea: sicut calefieri ad ignē i hyeme & postea in ęstate. Et ex pte boni delectatis: qd' cō iungit nobis. Nā actio cōtinuata alicui⁹ agēt is, auget ef- fectū. Quāto em qs diuti⁹ appropinquat igni tāto magis calefit. Naturalis aūt habitudo i qdā mēsura cōsistit & iō q̄n ꝓtinuata ꝑsentia delectabilis supexcedit mēsurā: remo tio efficit delectabilis. Tertio: ex pte ipsi⁹ cognitiōis. Nā cū; hō desideret cognoscere aliqd' totū & ꝑfectū cū aliqua non poterūt apphēdi tota simul: in his delectat trāsmuta tio vt vnū trāseat & alterū succedat: & sic totū sentiat. Si aūt sit aliq̄ res cui⁹ natura sit intrāsmutabilis: & nō possit i ea fieri excess⁹ naturalis habit⁹ p continuationē delecta bilis & q̄ possit i totū suū delectabile simł mouere nō erit ei trāsmutatio delectabilis. Et quāto aliq̄ delectatiōes pl⁹ ad hoc accedunt: tanto plus continuari pñt. Itē causat dele ctatio ex spe: inq̄tū videlicet p ea fit cōiūctio rei delectātis & delectati: non solū ꝑm apphēsionē: sed etiā ꝑm facultatē vel potestatē adipiscēdi bonū qd' delectat. ad Rom. xij. Spe gaudentes. Itē memoria causat delectationē: nō qui dē iquātū est rei absentis: sicut nec etiā spes: sed iquātum per ea fit coniunctio ꝑm apprehensionē tm ad rem delecta bilē. pō. lxxvj. Memor fui dei & delectatus sum. Item tristi tia non inquantum tristitia: sed inquantū facit memoriā rei dilectę: ex cuius sola apprehensione delectatur: q̄uis de eius absentia tristetur. Fit etiā memoria tristitiæ delecta bilis: ꝑpter subsequentē euasionē. Nā ꝑm q̄ homo apprę hendit se euasisse tristia & dolorosa accrescit ei materia Opatio gaudij. pō. Fuerunt mihi lachrimę meę &c. Per panē em i causat telligitur refectio delectationis. Item operatio alio; cau delecta sat in nobis delectationē. Et hoc tripliciter. Primo inquā tionem tū p operationē alicuius cōsequitur aliquod bonū. Scd'o tripłr. iquātū p operationes alio; efficitur nobis aliqua cogni tio, vł ęstimatio ꝑprij boni. Et sic ex laudatione vł hono ratione alio; & dilectione q̄ fit nobis delectamur. Tertio inquātū ipse operationes alio; si sint bonę ęstimātur vt bonū, ꝑprium, ꝑptervim amoris qui facit ęstimare quasi amicū eūdē sibi. Vnde in. ij. epła Io. Gaudium sum valde: qm̄ inueni de filijs tuis ambulātes in veritate. Item bene facere alteri: causat delectationem. Et hoc tripliciter. Vno modo p compationē ad effectū qui est bonū i altero con Sitūa- fitutū inquātū ꝑpter amor⁹ vt nostrū. Scd'o: p comparatio do ē cā nē ad sinē: qa ꝑ hoc q̄ alteri benefacit sperat cōsequi aliqd' amoris bonū sibi: vel a deo: vel ab hoīe: spes aūt est causa delecta tionis. Tertio modo per compationē ad principium quod principium est triplex. Vna est facultas benefaciēdi. Nā per hoc fit quędam imaginatio abundantis boni in se: ex quo possit alijs communicare. Aliud principium est habi tus inclinās. ꝑm quē benefacere sit alicui cōnaturale. Ter tiū: est principiū motiuum. i. amor puta cū aliquis mouet Admi- ab aliquo quem diligit ad benefaciendum alicui. Itē simi ratiōq̄d litudo est causa delectationis. Nā ipsa est causa amoris: q̄ sciēdi qd' causat delectationē. Si aūt simile sit corruptiuū propri boni qd' potest esse p excessū: sicut pater i supabundātib⁹ cibis: sic generat fastidiū non delectationē. Itē admiratio. causat delectationē. Est em admiratio desideriū quoddā cognitionis vel facultatē ei⁹: & iō admiratio est causa delectatiōis, iquātū habet adiūctā spē cōsequēdi cognitionē ei⁹ qd' sci re desiderat & ꝑpter hoc oia mirabilia sunt delectabilia. Et cū delectator habeat duo. s. quietē i bono: & hmōi quie tis pceptionē. Quātū ad primū cum pfecti⁹ sit ꝓtēplativa ritatē cognita q̄ ingrere ignotā: cōtēplativa rei; scitaz; ꝑ se loquendo sunt magis delectabiles, q̄ inqsitiones rei; ignotarum. Quātum ad scd'm inqsitiones sunt q̄n q̄ dele Delecta ctabiliores ꝑm q̄ ex maiori desiderio, pcedunt: vñ hō ma tiōes spi- xime delectat in his, q̄ de nouo inuenit vel didicit: hęc oia rituales Tho. j. ij. q. xxxij. Et nota q̄ delectationes spūales intelli- maiores gibiles: si comparēt delectationib⁹ sensibilibus corporali fiūt cor- bus simpliciter: & ꝑm se loquēdo sunt maiores: Et hoc ap poralī- paret ꝑm tria q̄ requrunt ad delectationē. s. bonū cōiunctū: bus. & id cui cōiungit: & ipsa cōiūctio. Nā ipm bonū spūale ē maius q̄ bonū corporale & mai⁹ dilectum: cui⁹ signū ē q̄ hoīes a maximis voluptatib⁹ corporalib⁹ se abstinēt vt nō perdāt honorē qui est bonū intelligibile. Similr ipa pars intellectiua est nobilior & magis cognoscitiua q̄ sensitiua

Cōiunctio aūt vtriusq; ꝑ est magis intima & pfecta & firma Intimius qdē est: qa sensus sistit circa accidētia rei exterio ra Intellect⁹ vo penetrat vsq; ad rei essentiam. Perfectior est: qa cōiūctionis sensibilis rei ad sēsum adiūgit mot⁹, q̄ est actus imperfectus: vñ delectatiōe sensibiles non sunt to te simul: sed i eis aliqd trāsit: aliqd restat cōsummādū: vt patet in delectatione cibor; & venereor;: sed intelligibilia coniunguntf itellectui absq; motu: vñ ꝓ delectationes eor; sūt tot; simul: & sic sūt magis pfectę. Est em firmior: qa de lectabilia corporalia sūt corruptibilia & cito deficiūt: bo na vo spūalia sunt incorruptibilia. Sed quo ad nos dele- delecta ctationes corporales sunt magis vehemētes spūalibus ꝓ tiones pter tria. Primo: qa sensibilia sūt magis nota quo ad nos. corpo- Scd'o: qa cū delectationes corporales sint passiones appe rales titus sensitiui sunt cū aliqua trāsmutatione corpali. Trās sunt ve mutatio autē est delectabilis hoī quasi ei naturalis. Sed hemēti trāsmutatio corporalis nō est i spūalib⁹ delectationibus ores spi nisi ꝓ quādā redundantiā ab appetitu supiori in iferiorē. ritualis Tertio qa delectationes corporales appetūtur vt q̄dā me bus. dicinę cōtra corporales defectus & molestias: ex qbus tri stitię quædā cōsequūtur in hoīe. Vñ delectationes corpo rales supuenientes hmōi tristitijs magis sentiūtur: & ꝓ con sequens magis acceptantur q̄ delectationes spūales quæ nō habent tristitias cōtrarias. Tho. j. ij. q. xxxj.

De gau dio natu rali & spiritua li.

§. III. DE GAVDIO VARIO.

Gaudere in dño semp. ait apł's ad Phił. iiij. Notandum: q̄ gaudere naturaliter quilibet desiderat: sed est gaudium criminale: qd' cōgruit pctōrib⁹: & hoc est gaudere, est gau diū spūale: qd' congruit iustis viatoribus: & hoc est gaude re in dño. Et est gaudiū: qd' congruit cōpręsoribus: & hoc est gaudere in dño semper. De his gaudijs variꝫ: no tabilē distinctionem ponit Pet. de Tharan. super epistolam pauli ad Phił. iij. circa fi. sic dicens.

¶ Quidam gaudent in vanitate mūdi.

¶ Alij in voluptate peccati.

¶ Tertij in voluntate boni.

¶ Quarti in visione dei.

De gau dio mū di.

Primū gaudiū est periculosum & vanū. Scd'm: ꝓnitiosum & insanū: tertiū gratiosum & bonū: quartū est glorioſiū & verū. Est ergo primo gaudiū mūdi, de quo Io. xvj. Mundus gaudebit. Hoc ostēdūt nō esse bonū, quatuor. Primū falsitas casus. Merito timet & non gaudet q̄ videt domū ꝓximi cōburi. iō Hiere. xlv. Quos plātaui ego euello: vt Luciferū, Adā, Iudā & vniuersam terrā hāc vt diluuio; & tu q̄ris tibi gaudia. Hoc ꝑcipue probat vnitatē gaudij: q̄ gaudemus in statu quo possumus dānari. Scd'm ignoran tia status: merito dolet & nō gaudet viator: q̄ dubitat de re citudine viæ. Nemo aūt scit an amore vel odio dign⁹ sit Eccs. ix, & Tob. v. Quale gaudiū mihi erit q̄ i tenebris se deo. Tertiū est causæ gaudij trāsit⁹. Pl⁹ dolet q̄ gaudeat: pī videſ hodie filiū nasci & cras mori sic & mūdus trāsit: de quo gaudem⁹. lō Iob. xxx. Gaudiū hypocritæ. i. mūdi ad instar pūcti. Quartū est multiplicitas reat⁹. Vane expē dit supflua q obligat ad multa. In multis em offendim⁹ Iac. iij. oēs q̄ emendare tenemur luctu: iō vane gaudem⁹. Esaie. xxij. Vocauit dns ad fletū & ad planctū: ad, caluitiū & ad cingulū sacci: & ecce gaudium & lętitia &c. Scd'o ē gaudiū

De gau dio pcti pctī de quo Eccl. xix. Qui gaudet iniqtate denotabit. i. de nota libri vitæ delebit. Qd' gaudiū oīdūt ee isanū q̄tuor efficiēs: materia: forma: & finis. Aliqn em iudicat resvitu perabilis rōne efficiētis: vt dōa iniquo;. Aliqn rōne ma teriæ: vt nūm⁹ plūbeus. Aliqn rōne formæ, vt hō mon struos⁹. Aliqn rōne finis, syrenar; cāt⁹. Sic gaudiū pctō; ꝑm quālibet sui cām vituperabile & insanū est prio ratio ne efficiētis. Si laborans ad mortē rideret & gauderet re putaret phrenetic⁹. Peccās mortal'r laborat ad mortē aię. Eccs. ij. Irrisum reputaui merorē (alīs errorē) & gaudio dixi. qd frustra deciperis. Vere pctōr decipit p ignorantiā sta tus: qa si aduerteret pcti maculā, offęsā, & pœnā, fleret ꝑm illud Luc. xix. Quia si cognouisses & tu &c. Scd'o rōne ma terię. Fatu⁹ reputaret q̄ ignē ad se cōburēdū: vł laqueum ad se suspēdēdū vel gladiū ad se interficiendū faceret sciē ter & gaudēter. Sic facit, q̄ gaudet in pcto. lō Prouer. xv. Stultitia gaudiū stulto. Tertio ratione formę. Fatua esset mulier: q̄ corā marito suo ostēderet signa impudicitię suę Sic fatui sunt q̄ in choreis comessatiōib⁹ & hmōi gaudent

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̄ i hoc cui pā deo & hoīb⁹ manifestāt. Sic illi de qb⁹ Sap. ij. Venite & fruamur bōis &c. Esa. xxiij. Ingemuerūt oēs q lętabant corde, cessauit gaudiū. Io. j. Cor. vij. Tēp⁹ breue est reliquū est, vt & q habētes uxores tāq̄ nō habētes sint & q flētes, tāq̄ nō flētes. & q gaudēt, tāq̄ nō gaudētes. Quarto: rōne finis. Piscis sumēs cibū cū hamo: auis granū cum laqueo: fatur gaudēt: qa statū ex hoc sequit dolor mortis. Si ergo motus recipit speciē a fine: cui⁹ finis malus: & ipm quoq̄ malū. Finis gaudētiū in petō malus: qa Iob. xxj. dr. Tenent tympanū & cytharā: & gaudēt ad sonitū organi &c. Sc abiosus dū fricat se gaudet: sed vertit in angustiam. Sic hui⁹ gaudiū. Prouerb. xiiij. Risus dolore miscebit: & extrema gaudij &c. Ideo pētōribus gaudētib⁹ dr̄ Iac. iiij. Miseri estote & lugete & plorate ris⁹ vester &c. Tertio est gaudiū

De gaudio iustorum

iusti de quo Prouer. xxj. Gaudiū iusto ē facere iudiciū &c. Hoc gaudiū oñdit gratiosum & bonū esse quatuor: qa est de bñcijs dei: de auersitatib⁹ mūdi de ꝓsperitatibus ꝓximi: stat⁹ ꝓprij. Primo ergo est gaudiū spūale de beneficijs dei. Sicut egeni merito gaudent de donis diuitū. Pō. cxxv. In cōuertēdo dñs captiuitatē sion &c. tunc repletū est gaudio &c. Ergo gaudēdū de icarnatiōe: vt ifirmo de ꝓparatione medicinę. Hiere. xv. Factū est mihi v̄bū tuū in gaudiū: qa v̄bū caro factū est. Io. j. Lu. j. Ecce vt facta est vox salutationis tuę i aurib⁹ meis: exultauit in gaudio infans &c. De natiuitate: vt ifirmo de pūtia medici. Lu. ij. Euāge lizo vobis gaudiū &c. De apparitione: vt cæco viso lumine. Mat. ij. Videtes stellā magi gauisi sunt &c. De ꝑdicatiōe & cōuersatiōe vt discipulo de doctrina magr̄i. Io. iij. Amic⁹ spōsi gaudet. De victoriosa passiōe: sicut viro deuictoria pugilis sui. Abacuc. iij. Ego aūt i dño gaudebo &c. De sacrametor⁹ institutione & virtute sicut sautio de curatione. Esa. xij. Hauritis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. i. sacramētis. De gloriosa resurrectiōe: sicut seruo de dñi exaltatiōe. Io. xx. Gauisi sunt discipuli. De mirabili ascēsione: sicut catholico de interdicti amotiōe. Io. xiiij. Si diligeretis me gauderetis vtiq; qavado ad patrē. Secūdo gaudet iust⁹ de aduersitatib⁹ mundi sicut mercator de mercimonijs lucrosis. Mat. v. Bti estis cum maledixerint vobis hoies &c. gaudete et exultate &c. Itē sicut debitor ī debitis acquirendis sic xp̄s posuit aīam suam ꝓ nobis, di gnū est vt nos ꝓ eo patiamur. Act. v. Ibāt apostoli gaudētes a conspectu consilij &c. Item sicut miles probus in torneamentis: qa ibi probatur et acquiritur gloria: sic hō patiens in aduersis. Iaco. j. Omne gaudiū existimate &c. Tertio debet iustus gaudere de ꝓsperitatib⁹ ꝓximi sicut vnū mēbrum de salute alterius: Rom. xij. Gaudete cum gaudētibus. Ideo iob. xxxj. Si gauisus sum ad ruinā ei⁹ q me oderat. Ergo gaudet iustus et bene de peccantium pœnitētia. ij. ad Cor. vij. Nunc gaudeo nō qa contristati estis: sed qa ꝓtristati estis ad pniam de ignorātiū sapīa. Prouer. xxij. Fili mi si sapiēs fuerit animus tuus: gaudebit tecum cor meū De proficiētium ꝓseuerantia. ij. Io. j. Gauisus sum valde: qa inueni de filijs tuis &c. Quarto gaudet iust⁹ de statu ꝓprio: sicut obsessus in firmitate castri: in exultatione et deuotione aduersarij ꝓuer. xiiij. Cor qd' mouit amaritudinē aiæ suæ: in gandio eius nō miscebit extraneus. Et sic oīe

De gaudio beatorum.

istud gen⁹ gaudij est sanctum. Quinto et vltimo sequitur gaudium paradisi: de quo Mat. xxv. Euge serue bone et fidelis intra in gaudium dñi tui. Hoc gaudium ostendunt gloriosum quatuor. Primo aspect⁹ grauissimę pulchritudinis. Si delectabile est oculis videre solem, siue creaturam: pulchritudinē quanto delectabilius erit videre pulchritudinem increatā. Ideo Pā. xx. Letificabis eum in gaudio cū vultu tuo. Secundo amplexus summę dulcedinis. Si amplexus sponsi delectat spōsam quāto plus amplexus dei: q est splēdor lucis ętern æ delectat aiam. Ideo apocal'. xix. dr̄. Gaudeamus et exultemus et demus gloriam deo qave nerunt nuptiæ agni &c. Felix aīa q̄ pōt dicere Cā. ij. Leua eius sub capite meo &c. Tertio expulsio oīs ingeudis. Si gaudet qui de vno stulto se liberat quātum gaudebit qui

Fœlicitas patriæ.

de oībus stultis et stultitijs liberabit. Esa. xxxv. Gaudium et lętitiā obtinebunt &c. Quarto obtentus æternus dictæ beatitudinis. Si quis gaudet de cōuiuio qd' tū non durat nisi per dimidiā diē quātum gaudebit de conuiuio æterno. Io. xvj. Iterū videbo vos et gaudebit corvestrū et gaudiū vestrū nemo tollet a vobis. Hoc est plenū gaudiū de quo Io. xvj. Petite et accipietis &c. Fœlix tristitia i labore prę-

prę sentis pœnitētię quę i illud gaudiū cōuerteur. i. Appetendū ergo est gaudiū vbi rōnalis videbit pulchritudinē: cōcupiscibilis amplexabit summā dulcedinē irascibilis tenebit totā quietē totus homo eternā beatitudinē.

¶ De sexta passione quę dr̄, dolor siue tristitia. Ca. vj.

SEQVITVR DE PASSIO

Ad dolorem duo cōcurrunt

Sne q̄ dicit dolor siue tristitia. De qua cū ęteris Aug. de ciui. dei in. xiiij. c. vnū ducit illud Vergilij. Hic metuūt cupiūt gaudētq̄ dolētq̄. Pro cui⁹ declaratiōe sciendū ꝙ sicut ad delectationē duo requruntur. s. cōiunctio boni & perceptio huius cōiunctionis Ita etiā ad dolorē duo requirunt. s. cōiunctio alicuius mali qd' ea rōne ē malū: qa priuat aliquod bonū i & ꝓceptio huius cōiunctionis. Pertinet aut̄ dolor ad appetitū. Nā oīs motus appetitiuus seu inclinatio cōsequēs apprehensionē: pertinet ad appetitū intellectiuū vel sensitiuū. Inclinatio em̄ appetitus naturalis nō consequit apprehensionē ipsius appetentis sed alterius. Cū igitur dolor sicut & delectatio p̄supponat i eodē subiecto sensum vel apprehensionē aliquā: manifestū est ꝙ dolor ē in appetitu sensitiuo vel intellectiuo. Et ſm ꝙ est in appetitu sensitiuo propriſſime dicit passio. Quod aut̄ Aug. dicit dolorē esse corporis pro tanto dicit, qa causa doloris est i corpore puta cū patimur aliqd nociuū corpori sed mor⁹ doloris semp est in aia. Sicut aut̄ gaudiū est species delectationis ita & tristitia est species doloris. Et sicut sola illa delectatio quę ex interiori apprehēsione causatur gaudium nominatur quę aūt ex exteriori apprehēsione causat delectatio nominat nō aut̄ gaudiū. Ira solus ille dolor q ex interiori apprehēsione causatur notatur tristitia qui⁹ aut̄ ex exteriori dolor non tristitia nominatur. Et quia vis cognitiua interior imaginatio vel intellectus potest percipere p̄sens p̄teritū & futurū. Sensus v̄o exterior, non percipit nisi p̄sens ideo tristitia eē potest de p̄senti p̄terito & futuro. Sed dolor corporalis, qui sequit̄ apprehensionē sensus exterioris non potest esse nisi de p̄senti. Naturaliter autem maior est appetitus delectationis: ēt fuga tristitiæ. Cuius ratio est: quia causa delectationis est bonum cōueniens causa aut̄ doloris vel tristitię: est aliquod malum repugnans. Contingit aūt esse aliquod bonū cōueniēs absq; omi dissonātia. Nō aūt pōt esse aliqd malū totaliter repugnās absq; omni cōueniētia. Per accidens autem contingit qd' tristitiā aliquis magis fugiat ꝙ delectationem appetat. Et hoc tripl'r. Primo ex parte apprehensionis qa vt dicit Augu. Amor magis sentitur cū eum prodit necessitas. Ex indigentia autem amati procedit tristitia quæ est ex amissione alicuius boni amati vel incursu alicuius mali ꝓtram. Delectatio aūt, nō habet indigentiā boni amati sed quiescit in eo iam adepto. Secūdo ex parte causę tristātis ex eo. s. qa est magis repugnans bono amato & per ꝓsequēs maius malū, q̄ sit bonū illud in quo delectamur. Magis em̄ amam⁹ ꝓsistētiā corporis: q̄ delectationē cibi. Tertio ex parte esse ad⁹ qa tristitia nō impedit tm̄ vnā delectationē sed oēs. Est aūt dolor iterior (simpliciter loq̄ndo) potior q̄ exterior. Nā dolor iterior est ex hoc ꝙ aliqd repugnat appetitui ipsi, dolor aūt exterior ex hoc ꝙ repugnat appetitui quia repugnat corpori. Qd' aūt est per se est prius eo qd' est per aliud. Patet etiam hoc ex parte apprehensionis. Nā apprehēsio imaginationis & rationis est altior q̄ apprehēsio sensus tactus & sic potior est dolor interior exteriori. Cuius signū est ꝙ etiā dolores exteriores quis volūtarie suscipit vt euitet interiorem. Quandoq; tamē dolor exterior est cū iteriori: & tunc dolor augetur. Quicquid em̄ sensu apprehenditur potest apprehēdi imaginatione & ratione sed nō cōuertitur. Ponunt autem Damascenus & Gregorius Nicenus quatuor ſspecies tristitię. Cū em̄ tristitia sit de malo inquātum malū alterius ęstimat⁹ vt suū sic est tristitia misericordię. Inquātū apparēs malū sed vere bonū ęstimat, vt suū bonū diminutiuū sic est tristitia inuidię. Inquātū vero malū sic aggrauat: vt non appareat aliqd' refugiū sic est angustia. Inquātū aūt sic aggrauat vt etiā ipsa membra immobiliter sic est accidia. Est etiā & tristitia pœnitentię, quę est de malo ꝓprio. Est aūt tristitia bona qñ ē ſm rōnē: mala v̄o qñ est contra vel extra rationē. Tho. j. q. xxxv. Causat aut̄ tristitiam bonū amissum & magis malum cōiunctum. i. tristitia

Nota ſ differētiam.

De ſpecieb⁹ tristitiæ.

Causa

præsens

delectationi tristitiam

dolor ī

terior

maior ē exterio re

ne. Vnde primę mulieri ī persona oim dictū fuit (excepta virgine Maria: quæ sine dolore peperit. In dolore paries filios. Genē iij. Dolor cōprehēdit tristitiā: sic & q̄libet anima in operādo multa afflictiua: sed tristitia vertet in gaudiū. j. Pe. ij. Hęc est em̄ gratia si propter deum quis sustinet tristitias gratia aūt ducit ad gloriā. Sed a est tristitia attediationis: cū quis. s. contristatur in operibus vel de operibus bonis: ad quæ tenet rōne laboris existētis in eis: vt in orādo: dicēdo officiū: ieiunādo: cōfitēdo & hmōi. Vnde Damas. diffinies accidiā: quæ ꝑportat tædiū operādi dicit ꝙ accidia ē tristitia aggrauās animū: vt nil ei libeat facere. Ista tristitia deuicti filij Israel: cū ambulabāt per desertū vt venirēt ad terrā promissiōis cœperunt habere rędiū laboris & habere i nausea suauē cibū mannæ: sed mortui sunt plurimi. Sic p̄ssi tristitia accidię fastidiūt bona spūalia: quę & si in principio videātur laboriosa: tn̄ sunt vere suauia. Et sicut illi cōtępto suauissimo illo cibo, q̄ierunt vilissimos cibos, ita accidit accidiosis. Nā cū nō diu quis in tristitia manere possit quin eā expellat: nesciēs se cōuer tere ad bona spūalia: quę & si in principio videantur laboriosa, tn̄ suauia multū sentiunt: tradit se ad mūdana & carnalia vilissima: vt eorū delectatione abnęciat tristitiā. Propterea dicit sapiens Eccl'i. xxx. Tristitiā longe repelle a te multos em̄ occidit tristitia saltem spūaliter. Sic dñs Iesus surgens ab oratione: cū inuenisset discipulos dormientes pre tristitia vt dicitur Mat. xxv ſ excitauit ad orationē. Et qa nō se iuuerunt ad laborandum in oratione: inciderūt q̄cito in mortē ifidelitatis circa diuinitatē christi. Sed & cū christus dixit cuidā adolescēti: quærēti viā salutis & perfectionis. Si vis perfectus esse vade & vende oīa quę habes. & da pauperibus & sequere me. Cū ille hoc audisset abiit tristis. Matth. xix. quia diues erat: ideo videbatur sibi nimis difficile relinquere substātiā. Mulier ergo. i. sensualitas: cum parit faciēdo opera peccatoꝝ ad se delectandū vt vitet tristitia: tristiam habet incurrēdo labores & dolores in eis & remorsum cōscientiæ sustinet: qui generat nō puā tristitiā. Vnde dicit ꝑbs: ꝙ oīs malus impletur pœnitudine. s. post malū cōmissum. Et de hui⁹ partu criminali dicit Iaco. in canō. Cōcupiscētia cum cōceperit. s. malum desiderū parit p̄tm̄. P̄tm̄ cum consummatum fuerit: generat mortē. s. ęternā. Tertia est tristitia ęmulationis: cum s. quis tristat̄ de bono alterius: qd' aliqñ pertinet ad inuidia: aliqñ ad neemesim: ſm ꝑbm. Cum qs tristatur de bono proximi tēporali v̄ spūali: iquātū bonū ipm proximi apprehēdit: vt diminutiuū sui honoris & glorię: ſm iudicū suū licet falsum sit: sic talis tristitia est inuidia. Vñ Damascē. dicit ꝙ iuidia est tristitia de bono alieno. Et qa cōtra charitatē ꝑximi est, ꝑpter qd' dicit apl's. j. ad Cor. xiij. ꝙ charitas non ęmulatur. i. nō inuidet: sicut nec frigefacit ignis: ideo Apl's admonet ipsam abdicādo dicens Roma. xiij. Nō in cōtētiōe & ęmulatiōe. s. inuidiæ: tristitiæ cōuersemini. Omnis em̄ plaga. i. inuidia. Eccl'i. xxv. tristitia cordis est. vulnerat em̄ aiam & corpus. Vñ Sene. Vtinā oculi inuidorum in oībus ciuitatibus inuenirētur: vt de omni fœlicitate torquerētur. Est & alia tristitia qua qs tristat̄ de bono alterius tēporali inquātū sibi videt eo indignus: sicut cū iquis tristatur aliquē malū honorari: dignitate sublimari: diuitias habere & hmōi. Sed cū diuina ꝑuidētia ista dispōnātur: quę cūcta certissime dispensat: nō debet aliqs de hmōi cōtristari. Aliqñ em̄ talia deus cōcedit malis: vt cōsiderata dei benignitate erga se: reuertantur a vijs suis pessimis: vel si nō se emēdāt ad remunerandū bona q̄ hic faciūt. Et ira sunt hmōi parui & trāsitoria qnō debeāt boni curare & cōtristari his carere. Vñ Pā. xxxvj. Noli æmulari in malignātibus. s. si videris eos ꝑsperitatē habere & hoc ideo: qm̄ vt subditur. Tāq̄ fœnū velociter arescēt &c. Mulier ergo. i. aia viuēs ſm sensualitatē: cum parit opera ęmulationis: tristitiā habet. i. affectionē de ipa sua inuidia. Et cum peperit nō vtiq; tristitia sua conuertit in gaudiū. & hoc ideo qa nō peperit masculū. i. opus virtuosum sed fœminā. i. opus vitiosū fecit: & sic tristitiā sup tristitiā habet. Eccl'i. xxxvij. Nōne tristitia inest vsq; ad mortē. s. i ferni vbi est sūma tristitia. Quarta tristitia est turbatiōis s. cum quis ex aduersitate vel iniuria recepta tristatur multum circa ipsam: ita q̄ exinde turbat̄ non q̄ tristitia sit ira sed ex ipsa causat̄: nisi qs cito abijciat eā. Et de hoc pōt intelligi illud Eccl'i. xiij. Fœlix qui non habuit animi sui tristitiā. s. ꝑturbationis. Et ꝑpterea dicit Hiero. Iram vince

Iacob. i.

de tristitia emulationis.

de tristitia turbatiōis

Universidad de Deusto
Biblioteca

patiẽtia ante emẽs tua vageſ: (aſs vacet) varijs pturbationi
bus. q̃ ſi peccatꝝ tuo inſederint, dñabũtur tui: & te deducẽt
ad delictũ maximũ. de cõſe. di. v. nũq̃. ſignãter aũt dicit.
Ira vince patiẽtia: qa primũ qđ occurrit mẽti: qñ aduerſa
& iniurias ſuſtinet: eſt triſtitia & deiectio quædam animi,
qa videt ſibi indigna pati: & tali triſtitię opponit patiẽtia
& eã expellit: vt ſuũ cõtrariũ. Et qa ex illa triſtitia poſt eã
cauſaſ ira ideo per patiẽtiã vincitur ira: qa remota cauſa
remouet effectus. Hãc aũt triſtitiã pturbationis: & ſi habe
ri nõ debeꝛ i aio: qa vitioſa in ꝺ̃o ꝺ̃i debeꝛ i actu extrifeco
ad correctionẽ alioꝝ. Dicit em Eccs. vij. Per triſtitiã vul
tus: corrigitur animus delinquẽtis. Cũ em reꝓhendendo:
quis exhibet faciẽ triſtẽ & turbulẽtã: is qui corrigit cõpꝛ
hẽdit illi qui repꝛhẽdit: multũ diſplicere talẽ defectũ: &
ſic magis datur ſibi occaſio emendãdi. Et prouer. xxv. dici
tur. Vẽtus Aquilo diſſipat pluuias: & facies triſtis linguã
detrahẽtẽ. Sic legimus de brõ Augu. ꝙ ſi in mẽſa aliquis
cœpiſſet detrahere: oñdebat ſe triſtẽ & turbatũ: adeo q̃ di
cebat obloquẽtibus: Si quis amat dictis: abſentũ rodere
de triſti vitã. Hãc meſam indigna nouerit eſſe ſibi. Quinta triſti
tia miſe tia eſt miſerationis: cum. ſ. quis vidẽs miſerias proximoꝝ
ratiõis. corporales vel ſpirituales cõtristatur. Vñ Augu. dicit i li
bro de ciuit. dei ꝙ miſericordia eſt alienę miſerię: noſtra i
corde cõpaſſio. Hanc habebat apl̃s cũ dicebat ad Rom. ix.
Triſtitia mihi eſt magna: & cõtinuus dolor cordi meo. Hãc
& Saluator habuit qñ vidẽs ciuitatẽ. ſ. Hieroſolymam fle
uit ſuper illã vt habeꝛ Luc. xix. Cõpatiebatur em ꝺ̃itioni
illoꝝ: & ꝓpter magnas tribulationes quas debebãt ſu
ſtinere tempore obſidionis futurę ſub Tito & veſpaſiano
quã expreſſit ipſe. Hãc etiã oſtẽdit qñ de morte Lazari la
chrymatus eſt. Ioã. xj. ex cõpaſſione ſoroꝝ eius: vel potiꝰ
ex cõpaſſione ad ſanimã Lazari quę reuocabatur ad miſe
rias huius vitæ: vt ꝺ̃, xiij. q. ij. qui diuina. Et quanto qs ha
bet maiorẽ charitatẽ: tãto magis habet hãc triſtitiã: nam
Exẽplũ miſericordia effectus eſt charitatis. Vñ & de beato Dñ̃o
co legit, ꝙ miſeratio quę cũ eo ab infãtia creuerat: nullꝰ
aſpẽcte affl̃ctionis ſinebat eũ nõ eſſe participẽ, ꝓpter qđ
bis voluit in ſeruũ venũdari: ad redimẽdũ filiũ cuiuſdam
viduę ab infidelibus captũ cũ mater illius ſubſidiũ ab eo
poſtularet & altera vice, ad ſubueniẽdũ neceſſitati quorũ
dã nobiliũ. Cõpact aũt debet quiliber pręcipue crucifixo
Nã ſm apl̃m. ij. Tim. ij. Si cõpatimur & conregnabimus.
Quis em rã duri cordis eſt qui ſi videat ꝺ̃m ſuũ optimũ:
patrẽ amãtiſſimũ: benefactorẽ largiſſimũ: aſperrima tole
rare & ꝓ ſui vtilitate nõ cõpatiatur: nõ cõtriſtet & multũ
Triſti tia com pũctio nis. quãto magis &c. Sexta triſtitia eſt cõpunctionis: cũ. ſ. qs
triſtatur & dolet de peccatis cõmiſſis: de qua dicit apl̃s. ij. ad
Cor. vij. Triſtitia quę ſm ꝺ̃i deũ eſt: ſalutẽ operatur. Et loquit
vr ex pręcedẽtibus: patet de triſtitia pœnitẽtię & cõpũctio
nis. Et qa nil vtilius ad ſalutẽ & purgationẽ pctõꝝ ex par
te nr̃a triſtitia & dolore pœnitẽtiæ vera ideo amãda eſt &
ꝓcurãda. Vñ ꝺ̃ Eccl's. vij. Cor ſapiẽtũ, vbi triſtitia eſt. Pe
trus apl̃s: qa fleuit amare. i. cũ magna triſtitia pctm ſuum
Mar. xxvj. inde pœnit remiſſionẽ. Maria Magdalena: qa contriſtata
eſt valde de peccatis ſuis: vt lachrymis ſuis lauaret pedes
Saluatoris meruit audire: remittuntur tibi pctã tua. Luce.
vij. Et quãto quis plus triſtatur de peccatis ꝺ̃cum ſpe tñ re
miſſionis ex diuina mia plus recipit emundationis. Et
triſtitia quidẽ ſm rõnẽ quę non ẽ aliud niſi q̃dã diſplicẽ
tia voluntaris: & deteſtatio de pctõ inquãtũ ſunt offenſa
dei nimia eſſe nõ põt. Et rõ eſt ꝺ̃m btm Tho. qa amor dei
vñ illa, pcedit: nõ põt eſſe nimius. Sed triſtitia q̃ eſt in pte
ſenſitiua: & eã aſſligit ſenſibiliter: illa põt excedere: ſicut
& alia affl̃ctiua corporis vt ieiunium, vigilia, diſciplina
& hmõi. & ideo oportet illã moderari. Cauẽda eſt aũt, tri
ſtitia hypocritarũ qua exterminant facies ſuas ꝓpter mũ
di gloriã vt laudentur, ꝓpter qđ Saluator ait. Nolite fieri
Triſti tia de uotiõis ſicut hypocritę triſtes. Septima triſtitia eſt deuotionis: dũ
ſ. qs cõriſtatꝰ ex dilatione patriæ ſupnę: conſideras fœlici
tatẽ & ſecuritatẽ illius: & pericula & pctã vitæ præſentis.
De hac Pã. xlj. Quare triſtis es aĩa mea & quare cõturbas
me. Sed aſſignatur rõ ſupra ibi. Fuerunt mihi lachrymæ
meæ panes die ac nocte. Ecce triſtitia. Et ſubdit cauſam.
Dũ ꝺ̃ mihi quotidie vbi eſt deus tuus. ſ. ex dilatione glo
riæ. Hæc proceꝺunt ex magna charitate, & ipſam nutriũt
& aĩam ſanant: ſed non reperiuntur niſi ex magna conſe
queſtratione a tumultu hoim & cogitationum. Et in hui?
figuram legitur: ꝙ Anan inuenit aquas calidas. i. balnea
res i ſolitudine. Geñ. xxxvj. c. Aquę calidę ſunt lachrymæ
deuotionis quę ſolitarius inuenit.

¶ De ſeptima paſſione q̃ dicitur Spes. Ca. vij.

PASSIONVM AVTEM IRA ſcibilis prima ẽ ſpes. Circa obiectũ aũt ſpei q̃ Condi tiones obiecti ſpei.
tuor cõſideranꝰ cõditiones. Primo quidẽ ꝙ ſit
bonum. Nõ em, ꝓprie loquẽdo eſt ſpes niſi de
bono: & per hoc differt ſpes a timore qui eſt de malo. ſ. Se
cũdo vt ſit futurũ. Nõ em eſt ſpes de preſenti ĩã habito &
p hoc differt ſpes a gaudio qđ eſt de ꝑſenti. Tertio requi
rit ꝙ ſit aliqđ arduũ cũ difficultate: adipiſcibili. Nõ eni
dicitur quis ſperare aliquod minimũ qđ eſt ſtatim in ſua
poteſtate vt habeat: & p hoc differt ſpes a cupiſcẽtia ſeu
deſiderio q̃ eſt de bono futuro abſolute. Vñ pertinet adipi
ſcibilẽ ſpes ad iraſcibilẽ. Quarto ꝙ illꝺ arduũ ſit poſſi
bile adipiſci. Nõ em aliqs deſiderat id: qđ' oĩno adipiſci
non põt & p hoc differt ſpes a deſperatione. Preſupponit
aũt deſiderium ſicut & oẽs paſſiones iraſcibilis preſuppo
nũt paſſiones cõcupiſcibilis. Cũ aũt motus ſpei importet
quãdam extẽtionem appetitꝰ in id qđ' ei repꝛeſentat vis
cognoſcitiua vt bonũ arduũ & adipiſcibile ideo ſpes per
tinet ad appetitũ. In hoc em videtur differre vis. i. poten
tia appetitiua a poteria cognoſcitiua qa appetitiua perfi
citur per extenſionẽ ad res deſideratas: ſed cognoſcitiua,
per receptionẽ rerũ cognitarũ in cognoſcẽte. ſ. per ſuas ſi
militudines. Eſt aũt cauſa ſpei experiẽtia. Et hoc dupliciter. Experi entia ẽ cã ſpei dupli.
Primo qa per experiẽtiã homo acquirit facultatem de
facili aliquid faciendi ex quo ſequit ſpes. Sed'o qa per ex
periẽtiã fit hoi ęſtimatio, ꝙ aliquid ſit ſibi poſſibile qđ' i
poſſibile aũ experiẽtia reputabat ſed p hũc ſeꝫm modũ:
eſt etiam cauſa defectus ſpei. Itẽ iuuentus cauſa ſpei eſt: &
hoc ꝓpter tria quę accipiunt ſm cõditiones boni: qđ' eſt
obiectũ ſpei. ſ. arduũ, futurũ, & adipiſcibile. Iuuenes ha
bẽt multũ de futuro & parũ de ꝑſenti: & ideo qa memoria
eſt pręteriti ſpes futuri parũ habẽt de memoria & multũ
viuũt in ſpe. Iuuenes etiã, ꝓpter caliditatẽ habẽt multos
ſpiũs & ita in eis cor ampliatur. Ex amplitudine aũt cor
dis eſt, ꝙ aliquis tẽdat in arduũ & tõ iuuenes ſunt animo
ſi & bone ſpei. Iuuenes etiã qa nõ ſunt paſſi repulſam nec
multa impedimẽta in ſuis conatibꝰ experti de facili repu
tãt aliqđ poſſibile adipiſci. Et ſic, ꝓpter inexperiẽtiã & cõ
traria que non ſunt paſſi in ſuis operibus ſunt bone ſpei.

Ebrietas cauſat ſpem, ꝓpter caliditatẽ cordis ex vino & Ebrie tas cauſat ſpẽ.
cõſideratione periculoꝝ: fatuitas vero, ꝓpter incõſidera
tionẽ. Effectꝰ ſpei, ẽ amor. Sciẽdũ tñ ꝙ ſpes & eſt cauſa & fit ſpei.
eſt effectꝰ amoris ſm diuerſos reſpectꝰ. Inquãtum em ſpes
reſpicit bonũ ſperatũ ſpes ex amore cauſatꝰ. Non eni eſt
ſpes niſi de bono deſiderato & amato. Inquantũ vo ſpes
reſpicit id p qđ' fit nobis poſſibile aliqđ ſic amor cauſat
ex ſpe & nõ ecõuerſo. Et ꝺ̃ ẽqñ p aliquẽ ſperam? nobis ꝓ
uenire bona poſſe mouemur in ipm ſicut i bonũ nr̃m &
incipim? amare eũ. Itẽ ſpes adiuuat opationẽ. Et hoc du
pliciter. ſ. & rõne obiecti, qđ' ẽ arduũ poſſibile arduũ aũt
excitat attẽtionẽ & rõnem effectus: qa. ſ. cauſat delectatio
nẽ delectatio aũt adiuuat operationẽ. Tho. i. q. xl.

§. I. TRIPLEX AVTEM EST Deſpe ratio naturalis
ſpes: videlicet naturalis ꝟtualis & criminalis. Spes natu
ralis, ẽ q̃dam paſſio, Vñ & ꝓphs dicit ꝙ iuuenes ſunt ma li.
gnę ſpei. Hęc eſt cõis nobis & brutis. Per experiẽtiã enim
dem? : ꝙ canis mouet ad inſequẽdũ leporem: & accipiter
auem & hmõi qđ' nõ faceret niſi ga ſperat aſſequi. Eſt aũt
hęc paſſio i vi iraſcibili q̃ eſt etiã in brutis: ſm Tho. i. iij.
ſen. diſ. xxvij. Cũ em oĩs paſſio ſit i concupiſcibili vel ira
ſcibili: oĩs illa paſſio de cuius itellectu eſt appetitus i bo
nũ vel cõuenies ſimpl'r eſt i cõcupiſcibili ſicut amor de
lectatio, & hmõi & oppoſita hoꝝ. Oĩs aũt illa paſſio de
cuiꝰ intellectu eſt motus i bonũ, cũ circũſtantia diſficulta
tis eſt i iraſcibili. Et hmõi ſunt oĩa illa q̃ ꝑportãt bonum
vel malũ cũ denoiatione alicuius quãtitatis ſicut ira quę
exurgit ex magna Jeſtõe quã qs põt vidicare ſed nõ i ꝓm
ptu. Timor nõ ẽ ꝺe ꝙliber malo ſed de magno cui ñ ꝓ̃e
reſiſti vel difficulter. Spes ꝑportat motum appetitus ad ali
quod bonũ cõmenſuratũ appetẽti. Non em eſt de bono
& tãto ad qđ' nullo modo põt peruenire nec tamẽ de tam
paruo qđ'

paruo, qđ' pro nullo habeaſ: ſed de eo qđ' eſt difficile ha
beri: & rñ põt haberi ꝓpter qđ' ꝺ̃ arduum. Et ſic arduum
addit quandã ſpecialẽ rationẽ bonitatis. ſ. præcioſitatem
quãdã ex hoc ipſo ꝙ nõ de facili poreſt haberi: ſicut ꝺ̃ eẽ
ra; charũ. Differt autẽ in hoc ab audacia: qa audacia im
portat extẽſionẽ appetitꝰ: i aliqđ arduum malũ vt repel
laſ. Spes autẽ extẽſionem appetitꝰ in arduum bonum: vt
Spes & ꝙ mõ diſfert ab audacia. acquiraſ. Sed quia de ſpe (vt eſt paſſio) dictũ ẽ. ſ. ideo nõ
hic aliud de ea. Naturalia tantũ nõ ſunt, nec vitia, nec vir
tutes. Spes virtualis eſt virtus theologica, de qua Pã. lxx.
Tu es ꝺ̃ne ſpes mea': & eſt ibi prædicatio per cauſam. i. tu
es cauſa ſpei meę. Vbi etiã ſciẽdũ ſecm Tho. in. iñ. ſen. di.
ñ. ꝙ ſpes vltra acceptionẽ prædictã. ſ. p paſſione ſecm ꝙ
Spes ſu mitur quadru pliciter ſumit i bonũ: accipiſ quadrupliciter. Vno modo, put no
minat habitũ inclinantẽ ad actum voluntaris: ſimilẽ actui
ſpei q̃ ẽ paſſio partis ſenſitiuę. vt ibi. j. Cor. xiij. Nũc ma
nẽt fides: ſpes: charitas. Sec'o modo, put nominat actum
, pcedẽtẽ a tali habitu: & ſic eſt actꝰ virtutis. vt ibi Pã. lix.
Moab olla ſpei meę. Moab ſignificat malos q ſunt olla
facientes ſua pſecutione feruęſcere & coquere. i. perficere
ſpem noſtrã. Tertio modo, put noiat rẽ ſperatã: & ſic eſt
obiectũ virtutis: vt ad Titũ. ñ. Expectãtes beatã ſpem. i. vi
ſionẽ beatã ſperatam. Quarto modo prout nominat cer
titudinẽ quę ſequitur ſpem. vt ibi ad Roma. v. Probatio
vero ſpem. i. ſpei certitudinẽ: & ſic nominat ſtatũ pfectio
nis in virtute: quantũ ad certitudinis intentionẽ. Eſt etiã
ſciendũ: ꝙ ſpes quæ eſt virtus non opponiſ timori quæ ẽ
donum: cuius illa de bono futuro: iſta de malo futuro. Et
ratio eſt qa ſpes ſe extẽdit in deũ ex cõſideratione diuinæ
largitatis. Timor vero dicit reſilitionẽ ex conſideratione
De ſpe ciali. propꝛię prauitatis: & ita nõ eſt ſm idẽ reſilitio timoris &
extenſio ſpei, vnde nõ ſunt cõtraria: cum cõtraria ſint ſm
idem. Spes criminalis ſolo noĩe & impꝛopꝛie ꝺ̃ ſpes pro
pter aliquã apparentẽ ſimilitudinẽ quã habet cũ ipſa de
qua ꝺ̃ in Pã. lxj. Nolite ſperare in iniqtate. Et in euangẽ
lio Luc. vj. Mutuum date nihil inde ſperantes. Nam talis
ſpes quę impꝛopꝛie & large ꝺ̃ ſpes in mutuo inducit vſu
rã extra de vſur. conſuluit. Qđ' intelligiſ quãdo talis ſpes
eſt cauſa principalis mutui. De iſta tñ materia plene in. iñ.
par. ti. i. ca. vij. Et ꝺ̃ ſpes ſecm Etymol. quaſi pes, pgredi
endi ad ardua: vt ꝺ̃ in Catholicon. Sec'm iſtã largã acce
ptionẽ ſpei. ſ. in malum. Nota ſecm Guil. in ſumma vir
Triplex ẽ vana cõfidẽ tia. tũ: ꝙ ipa eſt triplex. Prima eſt cõfidẽtia de ſeipo. Sec'a eſt
cõfidẽtia de alio'. Tertia eſt confidentia de aliquo vano.
De prima ꝺ̃ Prouerb̃. xxviij. Qui pfidit in corde ſuo ſtul
tus eſt. Vere autẽ ſtultus eſt cõfidẽs de ſe: quæ, pprius lo
quẽdo pręſumptio eſt. Nã homo nõ eſt ſufficiẽs ex ſe: nec
ad ſubſiſtẽdũ: nec ad defendendũ ſe: nec ad merẽdum: eo
ꝙ homo nec aliqua alia creatura ſit ſufficiẽs ad ſubſiſten
dũ ex ſe: vt oſtẽdit Greg. dicẽs. Eſſe omniũ quæ de nihilo
facta ſunt in nihilũ retẽderet: niſi ea omniũ author manu
reginminis retineret. Sec'o non eſt ſufficiens defendere ſe
ab hoſtib? ſuis: immo a ꝺ̃monib? cito perimeretur: niſi a
deo protegereꝰ. Threñ. iij. Miſericordiæ ꝺ̃ni ꝙ nõ ſumus
cõſumpti. Tertio eſt inſufficiẽs ad merendũ: qa nec ex ſe
ſufficit bonã vitã inchoare. ñ. Cor. iij. Non ꝙ ſufficientes
ſimus cogitare aliquid a nobis quaſi ex nobis. Cogitatio
aũt primũ opus videtur eſſe. Poteſt homo ſe perimere:
ſed non ſe reſuſcitare. Oſeæ. xiij. Perditio tua ex te Iſrael:
tantũmõ i me auxilium tuum. Itẽ eſt inſufficiẽs in bono
inchoato perſeuerare. Grego. Cito bonũ amittiſ niſi a lar
gitẽ cuſtodiaſ. Eſt etiã inſufficiens, in bono, pficere. Pã.
Cõfidẽtia ſeu ſpes eſt fallax. lxxxiij. Beatꝰ vir cuiꝰ eſt auxilium abs te aſcenſiones &c.
Confidentia ſeu ſpes in hoĩe: eſt fallax & cõfundens ho
minẽ. Eſa. xx. Cõfundẽnt ab Ethiopia ſpe ſua: & ab Egy
pto gloria ſua. Et confundunt hoies in altero: Aliquãdo ra
tione poteſtatis. Sed ꝺ̃ his Eſa. xxxj. Vel qui deſcendunt
in Egyptũ ad auxiliũ in equis ſperantes: ſequiſ ibidẽ. Et
nõ ſunt cõfiſi in ſanctũ Iſrael &c. Aliquãdo ratione cõſan
guinitatis: ſecm ꝙ ꝺ̃ Hiere. xvij. Maledictꝰ vir q cõfidit
in homine: & ponit carnẽ. i. parẽtelã brachiũ ſuũ. i. robur
ſuũ. Aliquãdo ratione malitię & iniqtatis. Pã. lxj. Nolite
ſperare in iniqtate perãſtutias hoim putantes obtinere q̃
volũt. Cõfidẽtia in re vana: eſt cõfidere vel in vita tẽpo
rali quę breuis & momentanea eſt. Saꝑ. v. Spes impij. q̃ſi
lanugo: quæ a vento tolliſ vel cõfidentia in diuiñs. ſ. ad
Timo. vj. Diuitib? huiꝰ ſœculi pręcipe nõ ſublime ſapere
neq; ſperare in incerto diuitiarũ: ſed in deo viuo: vel cõfi
dere in fama & opinione hoim, Iob. viij. Spes hypocritæ
peribit. Quid em hypocrita in cũctis ſuis operibus ſperat Speshy
niſi honoris reuerẽtiam: gloriã laudis a meliorib? metui, pocrię
ſanctus ab hoĩbus vocari. Sed peribit iſta ſpes: qa eterni
tatem nõ quirens: fugit quod tenet: qa eius intẽtio in illa
gloria nõ figitur: quæ ſine ſine poſſidetur. Iob. viij. Sicut
relę araneaꝝ fiducia eius. ſ. hypocritæ. Omnis ergo iſta
mala impꝛopꝛie dicta: ſpes abiecienda eſt.

¶ De octaua paſſione: quæ dicitur deſperatio. Cap. viij.

DESPERATIO EST PAS ſio ꝺ̃ria ſpei. Sicut em ſpes importat quendam
acceſſum. Tendit em ſperans in obiectũ. i. rem
ſperatã q̃ eſt bonũ arduũ: qđ' habet rõnẽ attra
ctiui, put eſt cũ poſſibilitate adipiſcẽdi: ſic deſperatio im
portat quẽdã receſſum. Nã deſperans diſcedit a bono ar
duo: nõ qa non deſiderat: ſed qa cõſiderat illud cũ impoſ
ſibilitate obtinendi: & ideo habet rationem retractiui.

§. I. DE DESPERATIONE Deſpe ratio quãuis ipa ſonet in vitiũ: tñ aliqñ ſine pctõ eſt: eũ. ſ. eſt ſo
lũ ſecm motũ paſſiõis primũ: vt cũ qs vidẽs ſe in piculis per ca
maximis: maris vel inuaſionis ſibi facẽ: vel infirmitatis pifi ma
grauiſſimę deſperat euadere morrẽ: nihil tñ incõueniens lã ptem
agit, ꝓpter hoc paſſionib? em puris nec meremur nec de
meremur. Aliqñ eſt meritoria rõne adiũctę hũilitatis: ꝓpu
ta cũ quis vocaꝝ vel miſſus ad aliqđ' officiũ vel exercitiũ
magnę importãtię deſperãs de aptitudine ſua & idoneita
te ad illud humiliter recuſat & reſugit: nõ tñ aio obſtina
to. Sic Moyſes deſperãs ſe eẽ aptũ ad loquẽdũ Pharaoni Exo. iiij
& educendum ppl̃m de Egypto: propter impeditorẽ lin
guã recuſauit ire: niſi cum ſocio. ſ. Aarõ eloquẽti. Et Saul
audito ꝙ deberet rex fieri ſup Iſrael ſe abſcõdit in domo j. Reg. x
reputãs ſe oĩno indignum. Et Greg fugit deſperãs ſe apte
papatũ recũrũ. Aliqñ eſt vitioſa & cõdẽnatoria: vt cum
qs deſperat de remiſſione pctõ: & ſalute vel receptione au
xilij a deo in ſuis indigẽtijs. Huiꝰ aũt deſperationis ſeptẽ ſeptem
poſſunt eẽ cauſę ſecm Mauritiũ de diſtinctionib?. Et pri pñ eſſe
ma eſt ex cõfuſione quã habet qs de p̃tis ſui publicatiõe. cauſæ
Confundit qs ex hoc aliqñ vt intret deſperationẽ & effrę deſpera
nis peccet: ex quo videt ſe famã amiſiſſe. Et, ꝓpter hoc pręcionis.
cipit a chriſto: vt cũ pctm aliculꝰ eſt occultũ, occulte cor
rigat: nõ palã ne amiſſo pudore ex ipius manifeſtatione
qui eũ retinebat: frequenter ſine freno recidiuet. Hiere. ij.
Deſperaui: nequaq̃ faciam, dicebat ppl's ludæoꝝ. ſ. vltra
qđ' ꝺ̃s iubet. Et q̃ſi aſſignãs cauſam huiꝰ deſperationis,
ſubdit. Quõ cõfundiſ fur qñ deprehendiſ: ſic cõfuſa eſt
domus Iſrael. Cõfuſio furis deprehenſi in furto deſignat
cõfuſionẽ animi ex publicatione ſui pctõ. Sed vt ꝺ̃ Eccl's.
xx. Eſt q pręcõfuſione perdit aĩam. Et ideo nõ debet pro
pter hoc qs deſperare: ſed cõſiderare cõfuſionẽ immẽſam:
quã habebit in finali iudicio: qñ publicabunt oĩa ſcelera
ſua corã toto mũdo. Hiere. xx. Cõfundent vehemẽter tũc
ſ. quia nõ intellexerũt opprobriũ ſempiternũ qđ' nũq̃ de
lebiſ. Et ex hac cõſideratione ceſſare a malis: & ſperare dei
adiutoriũ & fame recuperationẽ: quę vtiq; recuperantur
per pniam & bonã vitã: vt patet ex Magdalena & Paulo.

Sec'a cauſa deſperationis eſt: ex peccatoꝝ cõmiſſa mul
tiplicitare. De quibus poteſ intelligi illud Ephe. iiij. De
ſperãtes ſemetipos tradiderunt impudicitię in operationẽ
immunditię oĩs, Sed ſicut incedẽs p viam lutoſam, & fre
quẽtiſſime cadẽs in cœnũ: nõ tũ ibi ſe firmat ſed reſurgit,
ita quãtũcũq; qs deliquerit: ſemp debet reſurgere p pœni
tẽtiam & nũq̃ deſperare. Ad qđ' animat pẽtores ipe ſons
pietatis Ieſus dicens Petro. Non dico tibi vſq; ſepties. ſ. ſi
peccauerit frater dimitte cũ pœniteꝛ: ſed vſq; ſeptuagieſſe
pries, Mat. xviij. etiã ſi cõmiſiſſet oĩa pctã q̃ cõmiſſa ſunt
ab initio mũdi vſq; ad nũc q̃ numerãt a Lu. iij. c. & deſcri
bũtur. lxxvij. eẽ ab Adã vſq; ad Chriſtũ. ¶ Ad qđ' etiã facit
qđ' ait Chry'ſ. in li. de reparatiõe lapſi dicẽs. Talis eſt erga De? nũ
hoies dei pietas vt nunq̃ reſpuat hois pniam ſi ei pure & q̃reſpu
ſimpl'r offerat: etiã ſi ad ſummũ qs puenerit vitioꝝ & ide ir pœni
tẽ reuerti velit ad ꝟtutis viã ſuſcipit: & libẽter amplectit: tẽpꝰ ho
& oĩa facit quatin? ad priorẽ reuocet ſtatũ. de pœ. di. iij. ta minis.
lis, Exẽplũ patet in parabola de ꝓdigo filio q abierat i re
gionẽ lõgiquã & cõſumpſerat oĩa ſubſtãtia &c. Vbi no

Universidad de Deusto
Biblioteca

tak multiplicitas vitior̄ tm̄ reuersus, cū magno gaudio re
cept⁹ fuit a pfe. Luce. xv. Tertia causa prouenit ex flagiti
enormitate. Mich. vij. Desperata ex plaga eius sicut est pec
catū cōtra naturam, ꝓditio, homicidiū & hmōi. Sic iudas
Scarioth attendens enormitatē sceleris cōmissi desperans
se vnq̄ posse satisfacere laqueo se suspēdit Ma. xxvij. Ma
ius autem fuit pctm̄ ipsa desperatio & occisio sui: q̄ ꝓ
ditio. abstulit eiꝰ sibnpsi tempus pnię qđ solū est i vita pcē
ti, sic enim sibi fuisset idultū, sicut Petro si pniam egisset.
Nā. s. q. vij. sīqs. §. itē epm̄, dr̄. Bonꝰ est i oibus deus & aper
ta sunt viscera eiꝰ. s. misericordię oi hoi pœnitēti. Vñ Leo
papa in ser. Sceleratior oibꝰ o Iuda & infœlicior extitisti:
quē nō pnia reuocauit ad dn̄m sed desperatio traxit ad la
queū. Expectasses consummationē criminis tui & donec
sanguis christi, p pctōribꝰ funderet i formis lœti suspēdiū
distulisses de pœ. di. iñ. sceleratior. Quarta causa despera
tionis est ex tpis diuturnitate puta cū qs pmanet in pctō
per multa tpa vel vsq; ad mortē. Prouerb. xxiij. Si despe
raueris lapsus i die angustiæ imminuetur fortitudo tua.
Dies angustiæ, est dies mortis. Nec; em̄ lapsus i pctā vsq;
in finē debet desperare q̄uis em̄ periculosū sit permanere
diu in pctis qa vsus vertit i naturā & naturalia nisi p diu
nā potentiā nō mutent tū manet vsq; ad extremū vitę li
berū arbitriū adaptandū & ꝓparandū se ad gratiā: quā
deus infundit semp facięti hoi qđ in se est. ꝑm Tho. i. iij.
Quę gra subito tollit oēm habitū vitij inquātū cōtrariū
virtutib⁹ infusis Vñ Leo pa. Nemo desperādus est dū in
hoc corpe cōstitut⁹ est qa nōnunq; qđ diffidētia ętatis dif
fert cōsilio maturiori perficit de pœ. dist. vij. c. j. idē. Miseri
cordię dei nec mēsuras possum⁹ imponere nec tpa diffini
re apud quē nullas patit moras venit cōuersio de pœ. dis.
j. multiplex misericordia, Exēplū de latrone in cruce: de q̄
Iuli⁹ pa. Latro vni⁹ momēti pnia meruit esse in paradiso
i hora vltimę cōfessionis. xxvj. q. vj. si pst byter pœnitētiā
Exēplū de manasse impiissimo rege Iuda q̄ diu perseuera
uit in multis malis regnauit em̄ p. lv. annos & in senectu
te, ꝓpter pctā sua capt⁹ ab inimicis & incarcerat⁹ pœnitēs
meruit indulgētiā & restitutionē regni sui. iij. Reg. xxj. &
ij. Paral. xxxiij. Quinta causa est ex pusillanimitate: dum
s. videt pctōri nimis difficile & q̄si impossibile posse face
re pœnitētias sibi iniūgendas cū, ꝓ vnoquoq; mortali ſm
regulas antiquas eccl̄ę deberet imponi septēnis pnia vt
habet. xxxij. q. j. ꝓdicandū sed hodie, cū sint arbitrarię pniæ
vt habet extra de pœ. & remiss. oīs vtriusq;. nō iūgit pnia
alicui quā nō possit faciliter pagere dūmō pctā velit di
mittere & restituere & satisfacere proximis de his q̄ tenet:
& si hoc durū, tū necessariū. Et rōnabil⁹ & vtil⁹ est hoi p
ponere salutē suā substātię rpali & familię q̄ i breui habet
dimittere & nil secū pt ferre q̄, ꝓpter amorē filioꝝ & diui
tiaꝝ alienа retinēdo i infernū demergi cū familia sua. Ali⁹
aūt ex pusillanimitate desperat se posse vitare pctā exper
tus frequēter recidiuū. Sed cū gra potior sit q̄ natura gra
quę dat in pnia credere debet q̄ faciet eū fortiorē eunctis
hostib⁹. Nā ſm hea. Tho. minim⁹ gradus gr̄ę est sufficiēs
ad resistēdū oi tētationi: vt. s. nō assentiat & etiā suffragia
ecclesię eū iuuāt. Debilis q̄q; ē hostis q̄ nō vincit nisi volē
tē. Vñ dicebat Iob dño. Pone me iuxta te. s. per gratiam &
Iob. xvij. cuiusuis manus pugnet cōtra me. q. d. nullus pręualebit
Sexta causa desperationis, ꝓcedit ex falsa imaginatiōe:
dum. s. qs videt se multū repidū in dei seruitio & oīa dese
ctuose & pauca bona agere: vel multū vexari a tentatiōi
bus fidei vel luxurię & hmōi dubitat & q̄si estimaret se a
deo reprobatū & odio habitū, ꝓpter qđ desperat se posse
saluari. In q̄rū pſona dicebat Iō. xxx. Ego dixi in excessu
mētis meę. d. rationis, ꝓiectus sum a facie oculoꝝ tuoꝝ vt
s. non videas me adꝙprobationē & salutē. Sed vt dr̄. ij.
Reg. ij. Periculosa est desperatio. Hāc per modū tentatio
nis ingressi sunt sancti virituad tēpus vt legimus de sancto
Bern̄. & de qbusdā aliis. Sed falsa est ista imaginatio: qa
vt dicit saluator Lu. xviij, nō est volūtas patris: vt pereat
vnus ex his pusillis. Propterea toti mundo oīb⁹, ꝓponit
documēta salutis & sacramēta gratię. Et dicit bea. Tho. j.
sen. q. 5 si reuelaret alicui q̄ esset reprobatus & deberet dā
nari nō debet credere sed esse illusionē diaboli sub specie
angeli lucis. Vel si sciret esse a deo talē reuelationē debet
credere hoc dictum fore sub ꝓditione videlicet si suā uersa
tionē non mutet quā habet malā. Sed talis dicat cū esse

Desperare nemo debet i hac vita quia miseri cordia dei est i finita.

Remedia desperationis.

ctu illud Iob. xiij. Etiā si occiderit me. i. occidendū & dam
nandū reuelauerit sperabo in eum. Qm̄ sperauit in me li
rabo eū ait ipse per Pō, xc. ꝓtegā eū. Et infra cum ipso
sum in tribulatione: eripiā eū & glorificabo eū. Septimo
causa desperatiōis est: multiplicatio tēporalis afflictiōis
a qua cū quis nō credit posse erui nec posse sufferre se de
sperat procuras sibi mortē vt illa aduersa euadat. Hiere.
xv. Quare factus est dolor meus perpetuus: & plaga mea
desperabilis. Multum em̄ talis decipit qa dū credit euade
re miserias illas quas patit incurrit multo maiores & ip
sam. s. mortē quę est vltimū terribiliū & eternas pœnas i
ferni. Sicut fecit. Saul rex Israel: q in monte Gelboę præ
liū exercens cū Philistijm: videns exercitū suū deuictū ti
mens capi & in vltionē illudi ab inimicis ex desperatioe
sup hastā suā se proiecit ad se occidendū. Et qa p illū mo
dū nō plene mortu⁹ ē rogauit adolescentē Amalechitāvt
cōplete occideret eum ne viu⁹ caperet a Philisteis: qđ &
factum est & dānat⁹ inde. vt hr̄. j. Reg. vlti. & ij. Reg. j. Sed
quātumcunq; qs aduersis circundet & āgustiet: nunq; de
bet diffidere de adiutorio dei & ꝑcipue vt, ꝓpter b agat ali
qđ iniquum. Mirabiliter em̄ deus adiuuat in casib⁹: vbi
deficit virtus humana. Respicite filij nationes hoīm & sci
tote qa nullus sperauit in dño & derelictus est. Eccl. ij. Et
de Dauid legim⁹ q̄ cū Saul pſequēs eum in quodam mō
te seu loco cinxisset eum cum socijs ita q̄ Dauid despera
bat euadere de manib⁹ eiꝰ subito delata fuerunt ipsi Saul
noua q̄ Philistijm inuaserāt & discurrerāt p territoriū eiꝰ
ꝓpter qđ coactꝰ fuit redire & sic Dauid euasit. Nūq; ergo
debet qs in angustijs desperare sed deo se recommendare,
qui oīa potest. Sen̄. Fortuna tibi oīa abstulit spem reliqt.
Idē. tolle spem nemo victus tētabit arma. Cum tamen vi
deas quotidie aliq̄ fortes viros & bene munitos vīci &
capi: & ecōuerso: paucos & debiles peruenire ad magnas
victorias ꝓter omnē spem & credulitatē humanam.

Adiuto riū dei quādo.

¶ De nona passiōe quę dicit audacia. Ca. ix.

CONTRARIA AVTEM PAS
sio ad timorē, dr̄ audacia. Cum enim de ratione
cōtrariorum sit: q̄ maxime a se distēt: & audacia
maxime distat a timore. Nam timor refugit nocumen
tū futurū, ꝓpē eiꝰ victoriam sup ipm̄ timētē. Sed audacia
aggredit periculū iminēs, ꝓpter victoriā sui supra ipm̄ pe
culū. Et sic patet q̄ ꝓriat audacia timori. Et nota q̄ auda
cia, ira: & noia, oīm passionū: ſm q̄ ꝓportāt absolute mo
tū appetitꝰ sensitiui in aliqđ bonū vl malū: sic sunt noia
passionū: ſm vero q̄ simul cū motu tali importāt recessū
ab ordine rōnis: sic sunt noia vitior̄: & isto modo loquē
di vtunt cōiter doc. s. de ira: audacia: & hmōi, put iportāt
vitiū. Cōsequit aūt audacia ad spē: ex hoc qđ aliqs spe
rat superare terribile imminens: ex hoc audacter insequit
ipm̄. Sic ad timorē sequit desperatio. Ideo em̄ quis despe
rat: qa timet difficultatē quę est circa bonū sperādū. Et sic
ꝓsecutio boni ptinet ad spem. Fuga vo boni ad despera
tionē. Fuga aūt malī ad timorē, Insecutio vo mali terri
bilis ad audaciā. Causat etiā audacia ex parte qđ appeti
tiui motus q̄ sequit apprehēsionē p ea q̄ faciūt æstimare:
q̄ possibile sit adipisci victoriā. Vel per ꝓpriā potentiā:
sicut fortitudo corporis: experientia in periculis: multitu
do pecuniaꝝ & talia hmōi. Siue per potentiā alioꝝ sicut
multitudo amicorū vl quorūcūq; auxiliantiū: & ꝑcipue
si homo cōfidat ex auxilio diuino. Vñ illi q̄ se bene habēt,
ad diuina audaciores sunt: vt etiā dicit pſs. Ex prædictis
em̄ oibus prouocat spes quæ causat audaciā. Causat etiā
per remotionē terribiliū appropiquātiū per qđ tollit ti
mor: qa nō haber homo inimicos q̄ nulli nocuit & hmōi
Ex parte vero trāsmutationis corporalis causat audacia:
per, ꝓuocationē spei in exclusione timoris ex his q̄ faciūt
caliditatē circa cor. Vñ ſm phm habētia, pusit cor: a ialia,
sec̄m quātitatē sit tmagis audacia: & habētia magnū cor
sunt timida: qa calor naturalis nō tantū potest calefacere
magnū cor sicut paruū. Habētes etiam pulmonē sanguī
neum: sunt audaciores, ꝓpter caliditatē cordis exinde se
quētē. Vini etiam amatores sunt magis audaces propter
caliditatē vini. Item audaces sec̄m phm sunt volātes ad
pericula: sed in ipsis desecēdunt. Et ratio est: qa cū audacia
sit mot⁹ appetitꝰ sensitiui: sequit apprehēsionē sensitiuæ
virtutis. Virt⁹ aūt sensitiua nō est collatiua: nec inquisi

Audacia sequit ad spē. Desperatio ad timorē.

vinum reddit hoies audaces.

tiua singulorū, quæ circūstāt rē: sed habet subitū iudiciū.
Vñ qn audaces q ex subita apprehēsiōe aggressi sunt ali
qđ difficile: nō cōsiderātes picula: qn̄ iā experiūtur ipa pe
ricula sentiūt maiorē difficultatē q̄ estimauerunt: & ideo
deficiūt. Sed ratio est discursiua oīm: q̄ asserūt difficulta
tē negotij: & ideo forte q ex iudicio rōnis aggrediunt pe
ricula in pricipio videt remissi: qa nō passim: sed cū deli
beratiōe debita ingrediūt: qn̄ aūt sunt in ipsis periculis,
nō experiunt aliquid improuisum: sed qn̄q; minora illis
quę pręcogitauerūt & ideo magis pſistūt. Tho. s. ij. q. xlv.

¶ De decima passione quę dicit timor: & de effectu & vtilitate eius. Cap. x.

DE TIMORE VIDENDA
sunt qnq;. s. ort⁹: obiectū: defect⁹: effect⁹ & pse
ctus. ſm Ray. in sum. Quantum ad primū sciē
dū q̄ cā timoris ē duplex. s. amor & defect⁹ vir
tutis. Qđ amor sit cā timoris, ꝓbat tali rōne: ex hoc q̄ ali
quis amat aliqđ bonū: sequit q̄ timeat priuatiuū illi⁹ bo
ni qđ amat: ergo amor boni est causa timoris mali priva
tiui illi⁹ boni. Ad ꝓ etiā facit qđ ait Aug. in lib. lxxxiij. q.
videlicet. Nulli dubium est nō ee aliā cām metuēdi: nisi
ne illud qđ amam⁹ aut adeptū amittam⁹: laut non adipi
scamur speratū. ergo &c. Per accidēs aūt est q̄ econuerso
timor sit causa amoris. Inquātum em̄ hō qa timet puniri
a deo seruat eius mādata: sic incipit sperare de deo & spes
introducit amorē. Hæc bea. Tho. j. ij. q. xlij. Sec̄o defect⁹
virtutis est causa timoris: qđ sic, ꝓbat. Cōtrariorū effectuū
sunt cōtrarię causę: sed diuitię: robur: multitudo amicorū
potestas: excludūt timorē ſm phm. ij. rhetoricoꝝ. ergo p
ꝓtrariū: defect⁹ hoꝝ bonoꝝ causat timorem. Probatur &
alia ratione sic. Obiectū timoris est malū, qđ de facili vi
tari nō potest: sed ex defectu virtutis contingit q̄ aliquis
vitare nō pōt seu repellere malū imminēs ergo &c. Hæc
Tho. vbi. ē. Ponit aūt Damasce. sex species timoris qui
est passio, s. segniciē, erubescētiā: verecundiā: admirationē:
stuporem: & agonsam'. Quorum sufficientiā sic declarat
bea. Tho. j. ij. Cum timor sit de futuro malo: quod excedit
potestatē timētis: vt. s. resistere nō possit. Sicut bonū hos
minis: ita & malū cōsiderari potest: vel in operatiōe ipi⁹
vel in reb⁹ exterioribꝰ. In operatione ipsius hois pōt ma
lū dupliciter timeri. Primo qui dē labor grauās naturā: &
sic causat segnities: cū. s. aliquis refugit operari, ꝓpter ti
morē excedēris laboris. Sec̄o turpitudo lędēs opinionē,
& sic si turpitudo cōmittat in actu: sic est erubescētia: si sit
de turpi iā facto est verecūdia. Malū vero qđ in reb⁹ exte
rioribꝰ cōsistit triplici ratione pōt excedere hois facultatē
ad resistēdū. Primo rōne suæ magnitudinis: cū. s. aliqs
considerat aliquod malū magnū cuius exitū considerare
nō sufficit: & sic ē admiratio. Sec̄o rōne cōsuetudinis: qa
s. aliquod malū incōsuetū nostræ considerationi offertur
& sic est magnū nostra reputatiōe, & hoc modo ē stupor,
qui causat ex insolita imaginatione. Tertio modo ratio
ne improuisionis: qa. s. prouideri non potest: sicut futura
infortunia timentur: & dicitur agonia. hæc beatus Tho.

Timor de malo futuro propiquo.

Timor de malo futuro remoto & multū distās non timet.

Timor de malo futuro.

quadruplex malū ē qđ magis timetur.

Timor triplex

malum ē obiectum timoris.

§. I. DE OBIECTO TIMORIS.

Nota q̄ primo & ꝓcipaliter est ipm̄ malū. Secūdario qđ
potest infligere illud malū. Et qa de⁹ est summa bonitas:
inquātum timor respicit ipm̄ malū: sic de⁹ timeri nō pōt:
qa nullū malū est in eo. Est aūt sciēdum q̄ timor p se ē de
malo. Et ratio hui⁹ est: qa timor est de eo qđ est priuatiuū
eius qđ amam⁹. Cū ergo amor sit boni: & malū sit priua
tiuū boni: sequit q̄ timor sit de malo. be. Tho. j. ij. q. xl iij.

Sec̄o notādū q̄ timor nō est de malo culpę, ꝓprie. Hui⁹
rō ē: qa illd qđ oīno subiacet potestati hois: nō habet ra
tionē terribilis: sed malū culpę est hmōi: eo q̄, ꝓpriā cau
sam habet volūtatem humanā: quę vitare pōt quodcūq;
peccatū: ergo &c. Tamē potest dici aliquo modo timorē
esse de malo culpę: etsi nō ita ꝓprie, Ratio huius est: qa ti
mor est de malo futuro terribili qđ vitari & vinci pōt: sed
cū magna difficultate. Cū ergo voluntas humana possit
ab aliquo extrinseco inclinari ad peccādum: si illud incli
nās habet magnā vim ad inclinādū: ſm hoc pōt ee timor
de malo culpę vt cū qs timet cōmorari i societate malo
ne inducat in malū: etsi nō cogat. Separatio autem a deo
timetur: qa est cōsequēs pctm̄ vt pœna. Tho. vbi. s. Ter

Timor de malo culpę.

riū est q̄ timor est de malo naturæ: qđ patet ex hoc quia
mors est malū naturæ: & mors ē iter oia mala terribilissi
mū: vt dicit Pḥus in. ij. rheto. Tho. vbi. s. Et ꝓpterea xp̄s ē de ma
singulariter admonuit discipulos, morte nō esse timendā lo natu
quæ infertur, ꝓpter deū dicens Matt. x. ſNolite timere eos rax.
qui occidūt corpus: qa sciebat maxime timeri ab hoibus

Quartū notandum est q̄ timor est de malo futuro. Et in
hoc differt a tristitia seu dolore: qa tristitia est de malo p̄
senti: timor de malo futuro: & hic est, ꝓ illud malū quod
nō æstimatur vel apprehendit vt futurū. sed vt presens &
necessariū nō timet. Vñ dicit Pḥs in. ij. rheto. q̄ illi qui ir̄
decapitātur, nō timēt mortē videtes sibi imminere neces
sitatē mortis. Tho. vbi. s. Quitū est q̄ timor est de malo
futuro propiquo. Si em̄ malū apprehēdatur vt multū re
motū & multū distās non timet. Vnde dicit Pḥs q̄ hoies
estū sciāt q̄ moriētur: tū qa nō apprehēdunt nec æstimant
mortē, ꝓpe nil curāt. Tho. vbi. s. Sextū est q̄ timor ē de
malo arduo cui de facili resisti nō pōt: sed tristitia pōt eē
de quocūq; malo paruo vl magno: timor autē nō est nisi
de magno malo. Cui⁹ ratio est: qa est de illo malo q̄ non
subiacet volūtati nr̄ę & prāti: sed tale est magnū & arduū.
Et cū timor sit de malo ꝓprie: quor sunt mala in
ter alia q̄ magis timent. s. mala pœnalia: insolita: repētina:
irremediabilia. Primo igit timētur pœnalia mala. Cui⁹
ratio est: qa vitare talia nō subiacet potestati nr̄ę & volū
tati de facili, vt dictū est, ē. de morte. Sec̄o timent insoli
ta. Cui⁹ rō ē qa expientia facit magis potēt ad opādū: &
ideo, sicut auget spē: ita diminuit timorē. Per oppositum
in expiētia facit hoiem minus potēt ad opandū: & iō sic
in expiētia diminuit spē: ita auget timorē: insolita autē ca
rēt expiētia: ꝙ &c. Itē vnūqd q̄ magis apparet ꝓrio suxta
se posito. Vñ cū aliqs stati trāsit a pauprate ad diuitias, p
pter pauprate pexistētē diuitias magis æstimat: & ecouer
so diuites statim ad pauprate, venientes eā magis horrent.
Tho. q. vbi. s. Tertio timentur repentina. Et rō huius est
qa oia corpalia bona & mala: quāto magis cōsiderāt al's
particulant tāto minora apparēt. Et per oppositū, quāto
minus cōsiderant: tāto apparēt maiora. Et ideo sicut per
diuturnitatē, dolor pretētis mali mitigat. vt patet p Tul
liū in lib. de Tusculanis q̄stiōib⁹: ita etiā ex pmeditatiōe
minuit timor futuri mali qđ aūt repēte, venit pmedita
ri nō pōt. Tho. vbi. s. Quarto timēt irremediabilia. Cu
ius ratio est: qa cū malū sit obiectū timoris: qđ auget ma
lū auget timorē: sed diuturnitas vel ꝑpetuitas mali auget
malū: qđ patet. qa si pati malū in tāto tpe ē malū: ꝙ pati
illud in duplicato tpe erit malū duplicatū: ergo pati idē
malū ꝑpetuo est quoddā malū infinitū. Sed irremediabi
lia quoꝝ nō iuenit auxiliū: accipiūt vt ꝑpetua. ergo &c. Timor
Tho. vbi. s. Ex his patet extremū iudiciū multū esse timē extre
dū tū qa supra oia afflictiuū: tū qa repentinum vl iproui mi iudi
sum: tū qa insolitū: tū qa oīs remedij exclusiuū: tūc em̄ nul cij.
la patebūt remedia. Secūdario (vt dictū est) obiectum ti
moris est illud qđ pōt infligere malū: & sic de⁹ pōt & de
bet timeri. Timet aūt hō ſm hęc tria. s. diuinā æqtatē. Nā
cōsiderādo diuinā iustitiā, qua de⁹ inflictor est pœnę vel
subtractor suę gratię vl gl'ię & merito pctī nostri: tūc de⁹
pōt & debet timeri a nobis. vñ Mal. j. Si dñs ego sum vbi
est timor me⁹. Sec̄o timet hō humanā potestatē qn̄ est lę
siua: vel qn̄ est iniusta: qa sic in prōptu habet nocumētū
iferre: sicut legit de Holoferno q̄ recidit timor illi⁹ super
oēs ihabitātes terrā. Iudith. ij. Et hoc, ꝓpē potētiā magnā
vsurpatā: tū qa nō receperant legatos Nabuchodonosor
cū honore. Tertio timet homo crimen eius cognoscētem
sicut ille qui est cōsci⁹ criminis: qa pōt nocumētū inferre
timet ne crimen reuelet: sicut Moyses, cū depræhenderet
Hebrēū socio suo iniuriātē: & ille rīdisset, qs te cōstituit
iudicē sup nos: nū interficere me vis sicut interfeci ti heri
Egyptiū? Timuit Moyses, eo q̄ ille sciret illud. vñ & fu
git a facie & curia Pharaonis: ne. s. accusaretur. Exod. ij.

§. II. DE DEFECTV TIMORIS triplex

Sciēdū, q̄ triplex est cōditio vel varietas hoīm. Nā qdā cōditio
superabūdant in audēdo: quidā in timēdo: quidā in nō ti hoim
mēdo. Primi sunt qui sunt nimis audaces: sicut fuerūt illi repręhē
tres viri de exercitu Dauid: q iuerūt vsq; ad portā Bethlee sibilis.
vbi morabātur castra Philistiṁ qui erant inimici Israel:
& ex cisterna q̄ ibi erat hauserūt aquā: quā desideratam a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dauid attulerũt ei sed nõ voluit bibere: imo libauit dño ꝓpter maximũ periculũ ad qd̃ se sine causa vrgẽte posuerãt. ñ. Reg. xxiij. Hoc societatẽ admonet vitare sapiẽs dicẽs. Cũ audace nõ eas. ſ. nõ cõueniris cũ eo ꝙ nõ metuit: vt recta ratio docet. Sunt aliqui ꝙ superabũdant in timẽdo & hi dicunt timidi: q. ſ. timẽt quãdo nõ oportet & vbi nõ oportet & eo modo quo nõ oportet, de qb⁹ pã. xiij. Illic trepidauerũt timore vbi nõ erat timor. Et hoc est pctũ sicut Petr⁹ ita timuit mortẽ ꝙ christũ negauit vt patet Luc. xxij. Vñ Aug. xj. q. iij. nõ solum timẽdo mortẽ carnis tuæ dabis mortẽ aiæ tuę. Tertij sunt qui superabũdant in non timendo: & tales dicunt impauidi: qui. ſ. nihil timẽt. Tales sunt sisles cuidã iudici de quo dr̃ Lucæ. xvij. Erat qdã iudex in ciuitate qui deũ nõ timebat & hoies nõ verebat &c. Et licet timor dei magis debeat retrahere a pctõ cũ verecũdia mũdi tñ oppositũ frequẽter cõtingit. Vñ Theophilus sup illo verbo sic dicit. Vide ꝙ impudẽtẽ erga homines esse, grauioris est mali indiciũ. Deũ enim cũ plures hoies non timent attamẽ humano cohibent pudore. Cũ em aliquis sit impudens erga hoies tunc crescit tumultus vitiorũ. Et de diabolo dr̃ Iob. xlj. Fact⁹ est vt nullũ timeret. i, non per naturam sed elationẽ ad hoc venit vt nullũ timeret, vel sic. Factus est bonus sed per propriã præsumptionẽ ad hoc venit vt nec deum nec quod passurus est timeret. Licet enim dæmones timore naturali tormenta timeãt qa vt dr̃ Iaco. ij. Dæmones credũt & cõtremiscũt: nõ tñ habent timorẽ filialem vel sic. Factus est vt nullũ timeret. ſ. ꝑ hũc modũ ꝙ vellet ei subiici. Quõ autẽ timor & timiditas sit peccatũ vide in. ij. par. ti. ix. ca. xvj.

Timor causat contractionẽ.

§. III. DE EFFECTV TIMORIS

Nota ꝙ tria in nobis causat timor inter alia. Primo contractionẽ efficit. Sc̃d'o tremorẽ elicit. Tertio: operationẽ impedit. Quantũ ad primũ timor contractionẽ efficit ſm be. Tho. vbi. ã. Nã ex imaginatione alicui⁹ mali ꝙ causat timorẽ fit in nobis cõtractio virtutis & coloris. Cõtrahit em virtus aialis ad interiora. Cui⁹ ratio est qa ꝙ malũ alicd̃ repelli nõ possit, ꝓuenit ex debilitate virtutis. Virtus aũt quãto debilior est tãto ad pauciora se põt diffundere & ad exteriora se põt minus extẽdere & ꝫ patet per exemplũ. Videmus em in morientib⁹ ꝙ calor naturalis ad interiora retrahit, ꝓpter debilitatẽ virtutis. Sic̃ in ciuitatib⁹ quãdo ciues timẽt retrahũt se ab exterioꝛib⁹ & recurrunt ad interiora loca magis tuta quantũ possunt. Fit sc̃d'o: ex timore cõtractio coloris. Cui⁹ ratio est qa spũs vel calor ꝙ est causa coloris in timẽtibus retrahitur ab exterioꝛib⁹ ad interiora quo subtracto remouet color. Vbi notandũ, ꝙ timor facit pallẽtes tacẽtes & fugientes. Primo pallentes facit. Cui⁹ ratio est qa calor est spũs ĩ timẽtibus (vt dictũ est retrahit ab exterioꝛib⁹ ad interiora: hoc subtracto remouet color & seq̃t palledo. Vñ videm⁹ ꝙ timẽtes mortem pallescũt eo ꝙ tũc ex timore mortis calor ꝙ est causa coloris ad interiora retrahit. Oppositũ aũt hui⁹ verecundia causat: nã verecũdati nõ pallescũt sicut faciũt timidi: sed potius rubescũt. Cui⁹ ratio est qa sicut in timore fit retractio vel cõtractio caloris ad interiora ita in verecũdia fit diffusio caloris ad exteriora. Quãto aũt calor ꝙ est causa coloris ad exteriora diffundit tanto magis rubedo causat. Facit secũdario homines tacẽtes. Cui⁹ ratio est qa in timẽtibus fit mot⁹ interioris caloris & spirituũ a corde ad inferiora & ideo timor ꝓtrariat formationi vocis quę fit per emissionẽ spirituũ ad superiora p os p qd̃ timor non finit formare vocẽ: & p cõsequens tacẽtes facit. Sed in dolentib⁹ est oppositũ nã ĩ dolore natura conseruat interi⁹ spirituũ & calorẽ vt hoc vtat ad expellendũ nociuũ. Multiplicatis aũt interi⁹ spiritib⁹ a calore necesse est ꝙ emittantur per vocẽ: & ideo dolẽtes vix possunt se ꝓtinere qn clament vt dicit Pḥs in. i. lib. de. pblemat. Tertio: timor facit fugiẽtes. Cui⁹ rõ est qa in timẽtibus, ꝓpter frigiditatẽ inspissat spũs & ꝙ calorẽ spũs & calor a supioꝛib⁹ ad iferiora mouent nec cõgregantur circa cor sed magis recedũt a corde ex imaginatione defect⁹ ꝓtutis. Et, ꝓpter hoc timentes nõ prompte inuadũt sed magis refugiũt. Irati aũt oppositũ faciũt nam irati reddũt prompti & audaces ad inuadẽdũ. Cui⁹ rõ est qa in iratis, ꝓpter subtilitatẽ spirituũ & calorẽ q, ꝓuenit ex appetitu vindictę fit interior mot⁹ spirituũ ab inferioꝛib⁹ ad supioꝛa & ideo ꝓgrega nt̃ spũs & calor circa cor, ꝓpter qd̃ irati prõpte & audacter incedũt. Hęc. b. Tho. vbi. ã. Sc̃d's effect⁹ timoris est: ꝙa tremorẽ elicit. Hui⁹ rõ est: qa in timore calor ab exterioꝛib⁹ ad interioꝛa cõtrahit. Remoto aũt ab exterioꝛibus calore q mẽ bra cõtinebat: remanẽt mẽbra frigida: & ꝓpt̃ hoc accidit in eis tremor. Tremor em ex frigiditate causat, ꝓpter qd̃ tremũt mẽbra timẽtiũ. Et prio tremit cor, eo ꝙ in timore calor deserit cor. Sc̃d'o tremit vox, ꝓpter vicinitatẽ arterię vocalis ad cor. Tertio tremit mãdibula inferior, ꝓpter cõtinuitatẽ. Quarto sequit̃ strepit⁹ dentiũ, ꝓpter eãdẽ rationẽ. Quinto, brachia & man⁹: tũ, ꝓpter ꝓnexionẽ ad pectus vbi est cor: tũ qa hmõi mẽbra sunt magis mobilia, ꝓpter qd̃ in timẽtib⁹ genua tremũt. Vñ Esa. xxxv. Cõforta te man⁹ dissolutas & genua debilia & tremẽtia roborate. Tho. ĵ. ñ. q. xliij. Tertij⁹ effect⁹ est qa operationẽ impedit, ꝓ cui⁹ declaratiõe videda sunt tria. Primũ ẽ ꝙ opatio exterior a duob⁹ causat. ſ. ab agente pricipali qd̃ ẽ aia & ab agẽte instrumẽtali. ſ. a mẽbris corpis vñ & ꝓpter defectũ agẽtis pricipalis & imperãtis vel mouẽtis & ꝓpter defectũ agẽtis instrumẽtalis nõ obsequẽtis operatio põt impediri. Sc̃d'm videndum est ꝙ timor impedit operationẽ ex parte corporis vel ex parte mẽbroꝛ⁹ eius. Cui⁹ ratio est qa, ꝓpter defectũ caloris, q ex timore causat in mẽbris exteriorib⁹ & ꝑcipue in mẽbris superiorib⁹ timor, ex subtractiõe caloris mẽbra debilitat & sic ea impedit opari. Tertiũ ꝓsiderãdum ẽ ꝙ si timor sit multum vehemẽs & excessiu⁹ itãtum, ꝙ rõnem perturbet tunc talis timor impedit operationẽ ex parte mentis. Si aũt sit ita moderat⁹ ꝙ rationẽ nõ ꝓturbet tũc ad bene operandũ cõfert: inquantũ. ſ. solicitudinẽ causat & facit hoiem attẽti⁹ cõsiliari & operari. Et hoc est qd̃ dicit apl's ad Phil'. ij. Cum metu & tremore salutẽ vestrã operamini. i. cũ metu mẽtis & tremore corporis vel sic cũ metu. i. nõ ꝑsumptuose sed cũ humilitate & cũ tremore. ſ. manifesto operamini salutẽ vestrã. i. vitã ęterñã, q. d. apl's, Nos meremur vitã ęterñã p humilitatẽ & p bonã ꝓationẽ q̃ ex nobis nõ habem⁹ sed a deo: qui ſm apl'm operat̃ i bonis velle bonũ & ꝑficere bonũ. Hęc bea. Tho. ĵ. ñ. q. xliij. Qd̃ autẽ dicit ꝑbs ꝙ timor facit hoies cõsiliariuos hoc itelligẽdũ est nõ ſm ꝙ cõsiliatiuũ a facultate dr̃ cõsiliãdi bene: qa sic nec timor, nec alicd̃ passio facit cõsiliatiuos. Nã hoib⁹ affectis alicd̃ passiõe videt qd maiusvel minus q̃ sit ſm reiveritatẽ qd̃ fit ex defectu rectitudinis iudicij. Sed facit timor cõsiliatiuos, ꝓut cõsiliatiuus dr̃ a volũtate vel solicitudine cõsiliant em hoies de magnis in qb⁹ q̃si nobisipsis diffidimus. Ea aũt q timorẽ incutiũt, habẽt quãdã magnitudinẽ tũ qa apprehẽdunt vt difficilia ad repellẽdum tũ qa apphẽdunt vt de ꝓpe existẽtia. vñ in timoribus cõsueuerũt hoies consiliari.

Timor facit pallorem.

Timor facit tacentes.

Timor facit segrossãt spũs

Timor tremorem elicit

Vita ex timore dei per bcitur.

Timor opatio pedit.

Timor causat impedit.

§. IIII. DE PROFECTV TIMORIS

Sciẽdũ ꝙ ex diuino timore tria nobis bona ꝓueniunt. Et primo gr̃a infundit. Sc̃d'o culpa excludit. Tertio vita perficit. Quantũ ad primũ dico ꝙ gr̃a infundit ex timore dei. Vñ Prouer. xiij. dr̃. Timor dñi sicut fons vitę: sicut em a fonte, ꝓcedit riuulus aq̃: ꝓsic a timore dei riuulus gr̃ę. Vñ Ber. sup Cañ. sermo. liij. In veritate didici nihil esse ita efficax, ad, ꝓmerẽdum gratiã dei retinendã & recuperãdã cũ ꝑ si in oĩtpe inueniaris corã deo nõ altũ sapere sed timere. & ideo Prouer. xxviij. dr̃. Beat⁹ homo q semp est pauidus. Sup quo ꝫbo sic dicit Ber. „Time cũ arriserit gratia dei: time cũ abierit: time cũ de vno reuertit: time cũ ꝑsens extiterit: cũ adest time ne indigne opereris. Sed si absceſserit multo magis timẽdũ est: qa vbi tibi deficit gr̃a: deficis & tu. Si aũt gr̃a tibi „ppitiata redierit: tunc multoma gis timendũ est tibi: ne forte cõtingat te recidiuũ pati: ergo ꝙ p omni tp̃e est timendũ. Sc̃d'o ex timore dei culpa excluditur vl' remittit. Vñ Eccl'i. j. Timor dñi expellit pctũ. Et hoc trib⁹ modis: corrigẽdo. ſ. prẽterita: vitãdo ꝑsentia: cauẽdo futura. Et prio qdẽ modo, excludit timor dñi peccatũ. ſ. cõmissum seu prẽteritũ: & hoc ex cõsideratiõe dãni ficatiõis inde inducit cõtritio: sicut apostematis inscissura expellit saniem. Vñ Esa. xxvj. A timore tuo (al's a facie tua) dñe cõcepimus & q̃si parturiuimus & pepẽm⁹ ſpm̃ salutis. i. cõpunctionẽ vñ spũs saluat. Sc̃d'o ex cõsideratiõe futurę cõfusiõis inducit cõfusionẽ: sicut vomit⁹ expellit cibũ venenosum. Tertio ex cõsideratiõe æterñæ punitionis inducit ex timore satisfactio: sicut in infirmo cõualescente

Extiõre dei gr̃a infundit.

Per timorem dei culpa excluditur.

Timor existentiatiuum.

scẽte, remanẽt in ifirmitate aliq̃ nociuę reliquię, q̃ expellunt p medicinã. Sc̃d'o modo culpa remittit vitãdo psentia p innocẽtiã. Prouer. xv. Per timorẽ dñi declinat omis a malo. Tertio modo remittit culpa p timorẽ, puidendo futura. Eccl's. vij'. Qui deũ timet. ſ. timore filiali nihil negligit. ſ. facere eor̃ q̃ tenẽt facere & vitare. Tertio vita ex timore dei pficit. Cũ em timor filialis fundet & radicetur in charitate: crescẽte charitate augẽt timor. Vnde Grego. Mens q̃ plus est illuminata & inflãmata plus timet: hoc aut̃ de⁹ exigit a nobis. vñ dr̃ Eccl's vlti. Deũ time & mandata ei⁹ obserua: hoc est omis homo. Deũ time. ſ. timore filiali: q. ſ. docet nõ ꝑnã sed offensam patris timere: & mãdata ejus obserua. i. ob ipsum & „ppter ipm̃ serua: non ob aliud, & subdit cãm. Hoc est em̃ ois hõ. i. ad hoc factus est ois hõ: vt deũ timeat & mãdata ei⁹ seruet, vel sic. Hoc est ois hõ. i. per hãc formã. ſ. p timorẽ dei & obseruationẽ mãdatoꝛ⁹ habet hõ esse gr̃ę & demũ glorię: qd̃ est pfectius q̃ esse naturæ. vel sic. Hoc est ois homo, i. hoc solum regrit ab omni hoie: & per hoc beatificat. vel sic. Hoc est ois homo. i. totus et perfectus homo. Si em alterũ deest. ſ. vel declinare a malo vel facere bonũ: dimidius non totus est.

Quib⁹ vtilis ẽ timor dei.

§. V. DE VTILITATE TIMORIS

dñi. Nota, ꝙ nihil vtilius incipiẽti: nil vtili⁹ ad perfectionẽ peruenienti: nil vtili⁹ oĩ statui vel, sexui timore dei. Vñ Eccl'i. xxiij. Nil meli⁹ est q̃ timor dei. Qd̃ patet discurendo p singula. Est em vtilis peccãtibus: pœnitẽtib⁹: tribulatis: tẽtatis: & cõtẽplatiuis. Primo est vtilis peccantib⁹ inquãtũ ad statũ pœnitẽtię adducit & transfert. Sicut em latro vidẽs iudicẽ insequentẽ se: prę timore iudicis timet: & se reprehendit dicens. Heu qd feci: se iudicandũ affligit dicẽs. Heu tu suspenderis: & rem furatã ſi pot̃ proꝛcit. Sic pct̃or cõsideras futurũ iudiciũ prę timore cor suũ primo redarguit cõsiderãdo debitã pœnã: pctã dimittit, cõsiderãdo dei misericordiã. Et sc̃d'o timor vtilis pœnitẽtib⁹ inducit em ad cõtritionẽ cõfessionẽ & satisfactionẽ. Vñ dr̃ Eccl'i. j. Sine timore dñi, nõ poterit qs iustificari. Iustifica tur em̃ homo per pœnitentiã p quam de impio fit iustus. Quãdo & publican⁹ „qui cũ timore iuit ad orandũ ad tẽplũ: reuersus est domũ iustificatus, Luc. xviij. Tertio est vtilis tribulatis. Sicut em̃ infirmus timens mortẽ corporis libẽter sumit potiões amaras & medicinas: sic timens mortẽ aię & separari a deo: libẽter gaudet in tribulationibus longanimiter sustinet. Vñ talis timor facit tribulatiõ patientẽ: gaudentẽ: cõstantẽ in tribulationib⁹. Vñ Eccl'i. ñ. sta in iustitia & timore: & prępara aiam tuã ad tentationẽ. Vñ sancti gaudebãt in aduersitatib⁹ & eas affectabant qa sperabãt inde euadere pœnas futuras & separationẽ a deo quem timebãt. Et ideo Aug. dicebat. Dñe hic vre: hic sẽca vt in futuro parcas. Quarto est vtilis timor tentatis. Sicut em̃ pugnãti, ꝓ sua hereditate, timor incutit soliciturdinẽ in aggrediẽdo: perseuerantiã in impugnãdo & cõfidentiã in vincẽdo: sic timor dei facit' diligẽtem in pugna spũali. Eccl's. vñ. Qui timet deũ: nihil negligit. ſ. eorũ quę oporter facere, ꝓ vincendis vitiis'. Facit pseuerantẽ in diligẽtia. Eccl'i. xxvij. Nisi tenueris te instãter in timore dñi cito subuertet̃ domus tua. Facit & timor rentatiũ cõsidentẽ de victoria. Prouer. xiij. In timore dñi fiducia fortitudinis: qa. ſ. tãto os sorti⁹ mundũ despicit: quãto plus timet deũ. Quinto est vtilis timor contemplatiuis. Sicut em̃ seruus dño cui seruit assistit sepi⁹: obsequit humili⁹: alloquitur dulci⁹: sic facit timor de cõtẽplatiuis. Nã primo subluat ad aspectũ summæ ỳratis. Eccl'i. x. Qui deũ timent. ſ. vt filij erũt in oculis ei⁹. i. bene placebũt ipi deo sicut oculi matris sup filiũ sunt q̃cũq̃ vadit: qa vbi amor ibi oculus. vel sic exponit. Erũt in oculis ei⁹. ſ. prẽlati q dr̃ oculi⁹ dei. i. cognoscit a ꝑlato. Sc̃d'o timor humiliat contẽplatiuos ad obsequiũ diuinę maiestatis. Eccl's. viij. Ego cognoui qperit bonũ timẽtib⁹ deũ: qverenꝛ faciẽ ei⁹. Tertio prę parat ad gustũ summę bontatis. Pṡ. Qz magna multitudo dulcedinis tuę dñe: quã abscõdisti, timẽtibus te. vnde Eccl'i. xxv. Timor dei sup oĩa. ſ. bona tãq̃ custos eorũ ne amittãt: vl' sup oĩa mala tãq̃ repsor ne ingrediãt: vl' sup oĩa trãsitoria tãq̃ prudẽs cõtẽptor & vt paruipendant. & ideo dñ Eccl'i xxv. Beat⁹ hõ cui donatũ est hre timorẽ dñi. Vbi tria notari ꝑt. Primo habit⁹ ỳtuosus: ibi hre timorẽ dñi. Sc̃d'o donũ gratiosum: ibi, cui donatũ est'. Tertiũ est prẽmiũ gloriosum: ibi. btus &c. De septẽ specieb⁹ timoris & de timore, put est donũ spũssancti. ſ. in. iiij. p. titu. xiij.

¶ De vltima passione quæ dicit ira: & causa eius & multiplicitate. Cap. xj.

Ira est passio gnalis.

VLTIMA PASSIO EST

ira q̃ dici põt passio gnalis: non qa causet oẽs passiões: nã isto modo amor est passio gnalis: sed iquãtũ ex cursu multas passionũ gnatur dr̃ gnalis. Nõ em̃ insurgit motus ire nisi, ꝓpter aliquã rem ſtitã illatã: & nisi adsit desideriũ & spes vlciscendi. Apperit em̃ irat⁹ vindictã vt sibi possibilẽ. vñ si fuerit multũ excellẽs psona q̃ nocumẽtũ intulit nõ causat ira: sed tristitia. Denominat̃ aũt vis irascibilis ab ira: nõ ꝙ oẽs mot⁹ ei⁹ sint ira: sed qa ad irã ẽminãt oẽs mot⁹ illi⁹ potẽtiæ: & inter oẽs alios mot⁹ est manifestior. Motus aũt irę rendit in duo. ſ. in ipsam vindictã: quã apperit & sperat sicut quoddã bonũ: vñ & de ipa delectat. Tendit etiã in illũ de quo quęrit vindictã. Et qa circa vtrũq; ira regrit quãdam arduitatẽ: nõ em̃ surgit mot⁹ irę, nisi cũ quadã magnitudine: qa nihil & modica valde, nullo digna nõ ẽstimam⁹ hinc patet ꝙ ẽ in potẽtia irascibili: cui⁹ obiectũ est arduũ.

Est aũt duplex differẽtia attẽdẽda: circa hoc iræ ad odiũ & ad amorẽ. Quarũ prima est ꝙ ira semp respicit ad duo obiecta: amor vero & odiũ quãdoq; respiciũt vnũ obiectũ tãtũ: sicut cũ dr̃ aliqs amare vinũ vel aliqd hmõi: vel etiã odire. Sc̃d'a est qa vtrũq; obiectoꝛ⁹ q̃d respicit amor ẽ bonũ: qñ. ſ. duo respicit: vult em̃ amans bonũ amico: & hoc tam ꝙ sibi cõueniẽtẽ. Vtrũq; vero horũ quæ respicit odiũ, habet rõnem mali: vult em̃ odiens malũ alicui tãq̃ sibi incõuenienti. Sed ira semper respicit duo obiecta: & vnũ qdẽ ſm rationẽ boni. ſ. vindictã quã appetit. Aliud ſm rationẽ mali. ſ. hoiem nociuũ de quo vult vindicari: & iõ ira est passio quasi cõposita ex cõtrarijs passionib⁹. Dicit aũt ira crescere in animũ ſm Aug. in regula p quãdam causalitatẽ qa. ſ. ipsa odiũ causat cum est inueterata.

Ira est ĩ brutis.

§. I. ITEM NOTA QVOD IRA

ẽ cũ rõne: nõ qdẽ vt pręcipiẽte: sicut dr̃ esse volũtas cũ ratione sed vt denũtiãte. i. manifestãte liniurią. Appetit⁹ em̃ sensitiuus rationi nõ obedit immediate: sed mediante volũtate. Qd̃ autẽ bruta habeãt irã: cũ nõ habeãt rationem: ex instinctu naturali indito eis, est ꝓrationẽ diuinã. Item ira est qdẽ naturalior cõcupiscẽtia ex parte subiecti: cõsiderãdo hoiem sc̃d'm naturã speciei: iquãtũ rõnale & etiã sc̃d'm complexionẽ, ꝓpriã indiuidui. Inquantũ em̃ hõ est rationalis: naturalior est ira qa ĩpa cũ rõne. Vñ pḥs dicit ꝙ humanius est punire qd̃ ꝓtinet ad irã q̃ mansuetũ esse qa vnũquodq; insurgit ꝓra nocua. Sic̃ cõsiderãdo hoiem sc̃d'm ꝓpriã cõplexionẽ idiuiduiq; ira est naturalior cõcupiscẽtia. Est em̃ homo dispositus ad irascẽdũ sc̃d'm ꝙ habet cholericã cõplexionẽ. Cholera aũt iter cęteros humores citi⁹ mouet: assimilat̃ em̃ igni: & iõ magis ẽ ꝓptus: vt ille q dispositꝰ est sc̃d'm naturalẽ cõplexionẽ ad irã irascat̃: cũ de eo q ẽ dispositꝰ ad cõcupiscẽdũ cupiscat. Vñ & pḥs dicit in. vñ. Etiã, ꝙ ira magis traducit a parẽtib⁹ in filios cũ cõcupiscẽtia. Sed ꝫsiderãdo cãm irę ex pte obiecti: vel ex parte subiecti sc̃d'm naturã generis. i. iquãtũ ẽ aial: sic naturalior est cõcupiscẽtia ira. Cõcupiscẽtia em̃ ciboꝛ⁹ & venereoꝛ⁹ est naturalior: & ex ipa natura cõmuni habet hõ inclinationẽ ad apperẽdũ ea q̃ sunt cõseruatiua vitę sc̃d'm spẽm vl' sc̃d'm iduiduũ. Itẽ odiũ est grauius ira: qd̃ patet ex dicto Aug. i regula q cõpat odium trahi: festucæ irã. Hui⁹ rõ ẽ: qa cuius vtercq; apperat malũ: nõ tñ eadẽ ratione. Nã odi⁹ appetit malũ inimici, inquãtũ est malũ. & qa apperit malũ alterius sc̃d'm se nulla ꝫ mẽsura mali sẽtiat̃: ea em̃ q̃ sc̃d'm se appetũt, sine mẽsura appetunt̃: sicut auarus diuitias. Sed irat⁹ apperit malũ ei⁹ cõtra quẽ irascitur. nõ inquãtũ malũ: sed inquãtũ habet quãdã rõnẽ boni, put estimat illud esse iustũ inquãtũ vindicatiuũ. Irat⁹ em̃ appetit vt ille cui nocumẽtũ infert pciat & doleat & q̃ cognoscat, ꝓpter iniuriã illatã sibi hoc, ꝓuenire. Et qa ꝺoc appetit sub rõne iusti vidicatiui: iõ qñ malũ illatum excedit mẽsurã iustitię sc̃d'm estimationẽ irascẽtis: tũc mi serẽt. Ira, ꝓprie nõ ẽ cõtra seipm̃ sed inquãtũ quędã meta phorica iustitia: & iustitia est hois ad seipm̃ inquantũ. ſ. ratio regit̃ cupiscibilẽ & irascibilẽ: sc̃d'm ꝺ dr̃ hõ de se ſa

Odium grauius ẽ ira.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cere vindictã & sibi irasci. Itẽ qa ira causaf ex hoc ꝙ aliqs nos lęsit pẽr actũ suũ actus aũt sunt singulariũ ideo ira est semp circa aliqd singulare. Itẽ in. iiij. Ethic. ꝓbus dicit seu appellat quosdã irascentiũ acutos: q.s. cito irascunt: ꝙsdã amaros q.s. diu retinẽt iram: ꝙsdã difficiles q.s. nunc̃ ge-
Cã iræ. scũt nisi puniãt. Est autẽ causa irę aliqd factũ cõtra ipsum irascẽti. Cuius ratio est: qa ira est appetit⁹ nocẽdi sub rõne iustivindicatiui. Vindicta aũt locũ nõ habet nisi vbi p̃cessit iniuria, q̃ ad eũ ptineat q vindictã appetit. Iniuria aũt ab aliq̃ facta nõ ptinet ad aliquẽ: nisi aliqd fecerit quod sit aliquo modo cõtra ipm. Qd aũt irascamur cõtra illos etiã q alijs nocẽt: hoc ideo est inquãtũ illi qb⁹ nocet aliq̃ modo ptinẽt ad nos vel p amicitiã vel p cõmunionẽ naturæ. Qd etiã hoies irascant̃ contra eos: q despiciũt ea circa q̃ ipi maxime studẽt vt dicit ꝓbs ꝫ ideo est: qa p illd maxime reputam⁹ nos despici. Ira aũt dr de
Ira dei. deo nõ ſm passionẽ animi: sed ſm iudiciũ iustitię, put. s. vult punire pctores de culpa sua. Peccator aũt & si deo nil possit nocere effectiue: tn̄ ex parte sua agit cõtra deum. Et qa eũ in mãdatis suis cõtemnit & qa insert nocumẽtũ alicui quod ei qd sub diuina tutela ptinet. Paruipẽsio est causa irę ad quã oẽs alię causæ reducunt̃: paruipẽsio em̃ excellẽ
Paruipẽsio ẽ cã irę. tię hois opponit. Quę em̃ hoies putant nullo digna esse, paruipẽdũt. Ex oib⁹ aũt bonis nostris aliquã excellentiã quęrim⁹: & ideo quodcũq; nocumentũ inferat inquantũ excellẽtię derogat videt ad paruipẽsionẽ ptinere. Cũ em̃ ira appetat vindictã sub rõne iusti: & ideo puocatiuũ ad irã est aliqd sub rõne iusti. Maxime autẽ facit iniustũ q ex certa electione & malitia nõ passione vel ignorãtia alteri infert nocumẽtũ & ideo maxime cõtra tales irascimur qa ꝓpter paruipẽsionem videnf fecisse. Qui ex ignorãtia vel passioe peccãt nõ videnf paruipẽdere: & ideo magis merenf veniã & misericordiã, & nõ irã. Itẽ cũ causa irę sit iniusta paruipẽsio & nocumẽtũ ꝓtristatiuũ illatũ ſm primã causam excellẽtia hois est causa vt de facili qs irascat. Quãto em̃ qs est excellẽtior tãto iniusti⁹ paruipẽdit in eo in q̃ excellit. Vñ irascit̃ diues si paruipendit̃ in pecunia & rhetor in loquẽdo: & sic de alijs. Sed inquãtũ nocumentũ ꝓtristatiuũ est causa irę sic ea q̃ sunt cõtristatiaVt q̃ ptinẽt ad defect⁹, sunt causa irę: & ſm ꝫ infirmi de facili irascunt̃.

Itẽ defect⁹ ei⁹ vel prauitas ꝛ quẽ irascimur, aliq̃n auget irã, aliq̃n minuit. Si em̃ defect⁹ augeat indignã despectiõnẽ sic auget irã vt despiciãt nobiles a rusticis & hmõi. Si ꝫo minuat despectionẽ indignã sic diminuit irã. Et ꝫ mõ
Irã seq̃tur delectatio. q ponitẽr de iniums factis & ꝓfitent & humiliant̃ mitigãt irã. Causat aũt ira delectationẽ. Nã motus irę insurgit ex aliqua illata iniuria cõtristãte cui quidẽ tristitię remediũ adhibet̃ ꝓvindictã quãto autẽ ꝛ iustitiã maiorẽ p delectationẽ remediũ adhibet̃ tãto maior delectatio causat̃. Nõ em̃ tollit̃ tristitia: nisi p delectationẽ vt p suũ ꝓriũ. Ad p̃sẽtiã aũt vindictę delectatio sequit̃: & tãto maior quãto maior fuit tristitia. Si igit̃ vindicta fuerit p̃sens real'r: causat̃ perfecta delectatio q totaliter excludit tristitiã & p hoc getat motũ irę. Sed antecẽ̃ sit pñs real'r vindicta, fit irascẽti pñs dupl'r. Vno mõ p spem: nullus em̃ irascit̃ nisi sperãs vindictã. Alio modo p cõtinuã cogitationẽ vnicuiq; em̃ cõcupiscẽti: est delectabile immorari i cogitatiõe eor⁹ q̃ ꝓcupiscit. Et, ꝓpter ꝫ imaginatiões somnior⁹ sunt delectabiles:
Ira causat feruorem, & ideo cũ irat⁹ multũ cogitet de vindicta i aĩo suo ex hoc delectat̃. Itẽ causat̃ ira feruorem. Quędã em̃ impetuositas est in motu irę & qa mot⁹ irę nõ est p modũ retractionis, cui ꝓportionat̃ frig⁹ sed magis p modũ insectionis cui ꝓportionat̃ calor cõsequẽter fit mot⁹ irę causatiu⁹ cuiusdã feruoris sanguinis & ſpirituũ circa cor qd' est instrumẽtũ passionis aiæ. Et exinde est ꝙ p magnã perturbationẽ cordis q̃ est in ira maxime apparent in iratis indicia quæ dã in exteriobus mẽbris. Feruor tn̄ qui calorem cõsequitur alia ratione ptinet ad irã: & alia ad amorẽ. Nã feruor amoris est cũ quadã dulcedine & lenitate: est em̃ in bonũ amatũ & ideo assimilat̃ calori aeris & sanguinis propter quod sanguinei sunt magis amatiui. Feruor autẽ iræ est cũ amaritudine ad cõsumendũ: qa tẽdit ad punitionẽ cõtrarij vnde assimilatur calori ignis & cholerę. Item ira inter ęteras passiones manifestius impedit vsum rationis. Item cũ ira sit cũ rõne & impediat rationẽ ex vtraq; parte põt taciturnitatẽ causare: aliquãdo ramẽ seqtur magis locutio si non fuerit nimia Tho. i. ij. q. xlvj. & sequẽtibus.

§. II. NOTANDVM QVOD TRI

De ira diuina. plex est ira. s. diuinalis: ꝛtualis & criminalis. Ira diuinalis est illa quã dicit scriptura esse in deo vt Eccli. xvj. Miseri cordia em̃ & ira cũ illo est & pẽ. cv. Irat⁹ est furore dñs in ppl'm suũ. Fuerũt aliqui ꝓh̃: vt Epicurei qui dixerunt irã nõ esse in deo hanc videlicet rõnẽ assignãtes qa nõ punit subito malos cum scelera perpetrãt. Sed (vt dicit Lactantius reprobãs talẽ opi. falsam) hoc facit ꝓpter suã immẽsam clementiã & misericordiã erga hoies scięs eos fragilitatẽ, & cõpatiens eis expectans eorũ cõuersionẽ & ex eo differẽs vltionẽ. Nã si cũ hoies peccãt subito vellet puni re paucissimi in mũdo remanerẽt. Probari autem posse irã esse in deo dicit nõ solũ ex scripturis sctis sed etiã gentiliũ allegãs plura dicta Sibyllæ. Sibylla. Fuge scelera-
Ira esti deo. tas religiões: & viuo deo inseruire & ab adulterio te abstine: & masculi permixtione praua pro patria generationẽ crea & ne occidas: his de⁹ immortalis irascit̃ q̃ hęc agunt. Refert Lactã. in li. de ira dei. Sed sciendũ ꝙ cum scriptura dicit deũ iratũ & irã esse i deo: loquit̃ p similitudinẽ eor⁹ quæ dicũtur de hoie irato non ꝙ proprie ira sit in deo. Et ratio est: qa ira ꝓprie est cũ alteratiõe partis sensitiue. Est enim ira ſm Damas. ascensio sanguinis circa cor. De⁹ aũt est immutabilis & alterari nõ põt. Et cũ sit purus spũs: & nihil corporeũ sit i sua deitate nec sãguinẽ nec cor habet: vñ ſm passionẽ possit irasci. Sed cũ hõ irascitur cõtra aliquẽ alteraf in parte sensitiua & si põt minuf vel castigat vel grauiter ledit eũ cõtra quẽ iratus est. Et qa hoc est cõter effect⁹ irę: cũ quis ista facit erga aliquẽ dicim⁹ illũ iratum ꝛ talẽ. Et quãtũ ad istũ effectũ c ui procedit ab ira dicit scriptura, deũ aliqn̄ iratũ: nõ ꝙ sitin eo alteratio cũ ap
petitu vindictę: q̃, ꝓprie est ira: sed qa punit mala & iustissime. vñ dr de pce. di. iij. ꝓductior. Ira dei non est vt hois. i. cõcitati animi furor: sed trãquilla iusti supplicii ꝓstitutio. Est autẽ ira dei triplex seu dicere possum⁹ ꝙ deus tripliciter irascit̃. s. malis cõminãdo: flagellis expurgando repro
De ira scit̃ triplicit̃ bos exterminãdo. Locut⁹ est dñs aliqn̄ p ꝓphetas ꝓmittẽs & asserẽs alicui ppl'o se iratũ cõtra ipm & mala illatu rũ & cũ talis ppl's se correxit & pœnituit de pctis dñs reuocauit sententiã & nõ imisit illa mala. Nec tn̄ locutio fuit
Primo. falsa: qa ꝓminatoria fuerat & sub cõditione. s. si se nõ emẽdarẽt sicut patet de Ninive de qua dixerat dñs p Ionã ꝓphetã. Adhuc q̃draginta dies & Ninive subuertet̃. Ionæ iij. Et cũ audissent hoc Niniuitę pniam egerunt dicentes. Quis scit si forte ignoscat deus & auertat̃ a furore irę suæ: & propter pœnitentiã eorũ reuocata est sententia. Vnde & Hiero. sup Oseæ. xj. c. inquit. Sed ꝓtinuo q dixerat: sicut Adama faciã te & sicut Seboim ponã te. Quæ duæ ciuitates ex vicinia Sodomor⁹ parilis excidiũ traxere cõsortiũ. Conuersum est (inquit. s. dñs) cor meum in memetipo cõturbata est aĩa mea nõ faciam ſm iracũdiam furoris mei Nõne ꝫ apparet ꝙ ideo nobis peccãtibus: indignat̃ dñs Iesus vt nos indignationis suę terrore quertat. de pœ. di. i. sed & cõtinuo. Et loquit̃ de ppl'o. Israel cui dñs minabat̃ se exterminaturũ, ꝓpter pctã sicut illas duas ciuitates vicinas Sodomis: sed cũ aliqn̄ conuersi sunt ad pniam dñs
Secdo. suspendit sententiã. Sed co dr deus iratus cũ sciliꝫ flagellat, & flagellando pctã expurgat reuertẽtibus ad pœnitentiã. Vnde dicebat Tobias ad dñm loquens. Cũ trascris flagellãdo. s. misericordiã facis & in tpe tribulatiõis pctã dimittis his qui inuocãt te. Tob. iij. & Abach. iij. Cũ iratus fueris (c. s. flagellãdo) misericordię recordaberis scilicet pctã remittẽdo. Sicut patet p exẽplũ in Dauid cũ pscutionẽ sustinuit a filio Absalon ꝓpter pctã sua & cũ pẽstis maxima supuenit in ppl'm suũ ꝓpter pctm̃ elationis. ij. Reg. xviij. & c. fi. Hinc & Hiero. Si oñ fames & pœnuria & oim rerũ ggestas, opprimit mundũ sciam⁹ hęc ex ira dei descẽdere q i pauperib⁹ si nõ recipiãt eleemosynã se frau
Tertio. dari loquit̃. xvj. q. j. c. j. reuertimini. Tertio irascit̃ erga reprobos exterminãdo: sicut cũ irascit̃ hõ ꝛ hostẽ capitalẽ: exterminat eũ, si põt de mũdo. Sic vt dr Nahũ. j. Vlciscens dñs in hostes suos & ꝛ: irascens ipse inimicis suis. Ioan. iij. Qui incredulus est nõ videbit vitã ętern̄a sed ira dei manet super eũ. Irascit̃ ꝫ deus isto modo. s. exterminando: & morti ętern̄ę deputãdo impœnitẽtes vsq; in finem, ꝓpter qd' ait apls ad rom. ij. Tu autẽ ſm impœnitens cor tuum thesaurizas tibi irã i die irę. Non em̃ (vt ait Hiero) hoib⁹ sed vitijs.

De ira ꝛtis vitijs non hoibus sed vitijs irascit̃ deus. de pœ. di. j. Quãobrẽ. Et qa in reprobis semp inueniunt̃ pctã: ideo semp ꝛ eos dñs manet iratus: & ita terribiliꝛ vt in fine mundi dicãt mõtib⁹. Cadite sup nos & abscondite nos a facie sedẽtis sup thronũ & ab ira agni. Apo. vj. Nec ira põt cessare. i. punitio: qa nec culpa remoueri. Hinc Greg. in lib. dial'. ait. Cũ superna indignatio sese (vt ita dixerim) medullitus mouet. i. determinatiue: hãc humana opinio nõ remouet: nec se cuiusliber vtiliter deprecatio obijcit: cũ semel aliquid de⁹ ab intimis irascẽdo disponit. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. §. his oĩbus. Et Lactã. in lib. de ira dei. Ita diuina, in æternum manet aduersus eos qui peccãt in æternum. Ne ergo tardes cõ
De ira ꝛtuali. uerti ad dñm. &c. Eccli. v. Secũdario est alia ira quæ dicit virtualis seu ira p zelũ: & hęc est cũ videlicet qs habet displicẽtiã & turbationẽ: ꝓ vitiũ cõmissum a se vel ab alio, iquãtũ ẽ offensa dei: ppẽ qd si habet auctoritatẽ ipm punit: & ad hãc inuitat pẽ. cũ dicit. Irascimini & nolite peccare. Loquit̃ em̃ ſm Grego. in. v. Moral'. de ira p zelũ. vnde quasi declarans ipsam irã subdit. Quę dicitus in cor. ve. & in cu. ve. cõpũgimini. i. isto mõ irascimini vt habeatis cõ
Ira ẽsti deo. pũctionẽ & dolorẽ de his, q̃ dicũt hoies in cubilib⁹ & coribus. i. de pctis quę fiunt ope corpis: q. d est q̃si cubile aiæ & cogitatione q ẽ in corde. Signãter aũt dicit (irascimini & nolite peccare.) Nam etiã ex zelo irascẽdo peccat̃: nisi mod⁹ seruet. Ita q̃ irascẽdum ẽ cõtra sua vel aliox vitia: ꝙ ratione ira regatur: nõ impatiẽtia vel odio vel nimia
De ira ꝛtuali. seueritate vt. s. Vnde Augu. Irascit̃ iust⁹ peccatis pallearum: sed nõ odit in quo extinguit̃ oculus rõnis. vij. q. j. ad
Ira virtualis ira bona facit. uersitas. §. hinc idẽ. in pẽ. Hęc autẽ ira tria bona facit.

¶ Placat deum.

¶ Auget meritum.

¶ Excitat proximum.

¶ De primo pẽ. Stetit Phinees & placauit. s. deũ ĩ eo ꝙ ex ira p zelũ occidit principẽ ex Iudęis: fornicãtẽ cũ Moabitidis: & cessauit quassatio id ẽ flagellum ppli quo, multa milia occisa sunt, vnde dr Nume. xxv. Phinees auertit irã dei ab eis. Ibi habes historiã. Sic sanctus Moyses cum vidit descendens de monte Syna: vitulum aureũ & choros adorãtium eum: iratus est valde & cõfregit tabulas lapideas diuinę legis. vt habetur Exodi. xxxij. reputans indignum margaritas verborũ dei: ante illos porcinos expo
nere. Et castra ingressus ipse cũ Ieuitis zelo ducis interfecerunt. xxiij. milia qui adorauerant vitulũ: qui prius in mõte dñi placauerat sua oratioe iratum cõtra populũ illum: ita vt vellet delere. Q. d talis ira augeat meritum: patet ex hoc qa p quẽlibet actum virtutis meret hõ: & tãto magis quãto maior est virtus cæteris paribus. Sed irasci per zelum est actus virtutis: & maxime. s. pietatis: siue pietas dicat̃ dei cultus: q. d ptinet ad religionẽ, q̃ est maxima virtutũ moraliũ: siue sumat̃ pro mia: q̃ ẽ maxima in his q̃ sunt ad proximũ sec'm bm̃ Tho. ij. q. xxxij. Qd autẽ sit hæc ira actus pietatis ostendit Hieroñ. sic dicens ad riparium, Pietas punit cũ ira p deo cruciatus. Legi Syromastẽ. i. vindictam Phinees: auctoritatem Helię: zelũ Simonis Chananei: Petri seueritatẽ Ananiam. & saphyrã trucidãtẽ: Pauli constantiã qui Helimã Magum vns dñi resistẽtẽ æterna seueritate dãnauit: non est crudelitas crimina, p deo punire: sed pietas hęc ille. xxxij. q. viij. legi. Oportet tn̄ ꝙ ad puniendum habeat qs auctoritatẽ a deo vl' ab hoie als nõ iuste fieret. Est insuper talis ira: per
Secdo. zelũ excitatiua, ꝓximi ad cauẽdũ malũ: dũ videt puniri ĩ bonũ factẽdum. Vñ cũ rex Anthioch⁹ misissẽt nũtiũ in ciuitatẽ Modin præcipiẽs Iudæis oibus vt delicta lege dei trãsferrent se ad mores gentiliũ sacrificãdo idolis: subito qdã ex Iudæis in cõspectu oim: sacrificium obtulit idolo qd' vides Matathias iratus zelo legis occidit illũ Iudeũ & nuntiũ regis & filios ac populũ animauit & cõfortauit ad seruãdum legẽ dei: deserẽs ciuitatẽ cũ multis milib⁹ & in
Tertio. deserto secesserũt ne cõtaminarentur. vt habet. j. Mach. ij.

Tertia dr criminalis: cũ videlicet qs habet ordinatũ ap petitũ vindictę. i. punitiõis alicui⁹: ꝓpter aliquẽ defectũ ꝓmissum. Et qa inordinat⁹ est talis appetitus. i. non sec'm ordinẽ rõnis: d ũ. s. desiderat punitionẽ fieri: nõ ꝓpter iustitiã & sec'm iustitiã. sed ꝓpter indignationẽ sui & nõ debito mõ: ideo peccat male vtens passione irę. Sed ꝑcipue cauendũ est, ne multũ teneat: ne (sec'm Aug. i regula) ira trãseat in odiũ: & trabẽ faciat de festuca: & aĩam faciat homicidã. Et ideo dicit apls ad Eph̃. iiij. Sol nõ occidat sup
iracũdiã vestrã. i. nõ teneatis vsq; fero. Vel meli⁹: sol. i. lumẽ rõnis vl' lumẽ gr̃æ: nõ occidat. i. nõ succũbat sup iracũdiã vr̃am. i. nõ extinguat & amittat in ira vr̃a qa tunc incurretis tenebras pctã mortalis: p qd' diabol⁹ nõ xp̃s habitaret in vobis. Vñ subdit. Nolite locũ dare diabolo. Et de hac ira mortali itelligit illd' Mat. v. Ois qui irascit fri suo re⁹ erit iudicio. i. dãnatiõe ęterna. vñ Ambs. Ira sę pe i crimẽ iducit inocẽtes. xj. q. iij. ira. Et ponit exẽplũ de Phutifar pono Ioseph q irat⁹ ꝛ Ioseph ꝓpter falsam accusationem vxoris iniuste misit eum in carcerem.

§. III. PONIT AVTEM GREG.

Remedia contra irã. v. moral'. tria remedia cõtra irã. Primũ est vt hõ in operibus suis consideret q̃ sibi possunt accidere vel fieri aduersa. & ex alia parte recogitet quanta sustinuit christus pro eo: & q̃ patienter: & sine turbatione immo orando pro crucifixoribus: & sic imitari debet dñm suum. j. Pet. ij. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum: vt sequamini vestigia eius: qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. qui cum maledicereretur: non maledicebat: cum pateretur non comminabatur: sicut faciat iratus. Secundum remedium est: vt cogitet quis defectus & iniurias quas sępe facit deo & proximo: & in omSecm. nibus his vult sibi compati & nõ irasci cõtra eũ. Sic ergo & alteri ipe faciat hoc iure naturali dictante: & non irascat. Eccli. xviij. Homo homini reseruat irã & a deo quęrit medelã. q. d. Frustra quis medelã gr̃æ qua vulnera pctõr⁹ curarẽ petit a deo: si ipse permanet in ira cũ proximo. Neq; deus pctõri recõsiliat̃. si ipse cum ꝓximo psęuerat iratus.

Tertiũ. Tertiũ remediũ est respõdere irato humiliter & dulciter. Nãvt dr Prouer. xv. Respõsio mollis frãgit irã: sermo durus suscitat furorẽ. Exẽplũ primi Iudicũ. vj. c. de Gedeone. Exẽplũ secũdi in lib. Reg. de tribu Iuda dura loquente cõtra Israel. Vel saltẽ tacere. iuxta illud Pẽ. lxxvj. Turbatus sum & non sum locutus. De vitio irę. & q̃s sit graue & quantũ noceat: & quãdo est mortale vel veniale. & de diuersis gradibus eius habes in. ij. par. titu. de ira.

¶ De causa exteriori peccati. Cap. xij.

VNC DE CAVSA EXTEriori pctũ breuit̃ videndũ ẽ. Vbi sciẽdũ: ꝙ sicut causa interior pctĩ: est volũtas vt pticies actũ pctĩ: & rõ quãtũ ad carẽtiã debitę regulæ & appetit⁹ sensitiu⁹ ꝛiclinãs. Sic aliqd extrinsecũ tripl'r põt eẽ cã pctĩ. Vel qa mouet immediate volũtatẽ vel qa mouet rationẽ vel qa mouet appetitũ sensituũ. Sed quantũ ad primũ cã volũtatẽ interi⁹ nõ possit mouere aliqd extrinsecũ nisi de⁹ & de⁹ nõ est causa pctĩ: sequit ꝙ nil exteri⁹ põt causare pctm̃ ex parte volũtatis. s. mouẽdo ipam immediate.
De⁹ nõ põt esse cã pctĩ. Q. d autẽ de⁹ nõ sit causa pctĩ: nec̃ directe nec̃ indirecte sic declaratur. Illud em̃ est causa directe alterius ad peccandũ q. d inclinat volũtatẽ ad peccãdũ. Indirecte autem est causa. cũ nõ retrahit a pctõ cũ possit & debeat sic prælatus nõ corrigẽs subditos: dr causa indirecta vitior⁹ eor⁹. Sed ꝙ de⁹ nõ sit cã directa pctĩ sui vel alteri⁹: patet ex ꝫ qa oẽ peccatũ est recessus ab ordine: q est in ipm̃ ficut in finẽ: deus aũt (ſm Diony.) ꝛia inclinat: & cõuertit in sei ipm̃ sicut in vltimũ finẽ. Vñ ipossibile est ꝙ sit causa sibi vl' alteri discordãdi ab ordie q est in ipm̃. Q. d etiã nõ sit causa indirecta pctĩ pater qa nulli est debitor ad dãdã gr̃am: gubernator em̃ nauis nõ dr cã indirecta submersiõis nauis: ex hoc ꝙ nõ gubernat nauẽ: nisi qñ põt & debet gubernare. Quãuis em̃ de⁹ aliqb⁹ nõ det auxiliũ ad vitãdũ pctm̃: qd' si daret nõ peccarẽt: tn̄ ꝙ nõ det hoc tot cũ facit ſm ordinem suę sapientię & iustitię: cũ ipe sit sapiẽtia & iustitia & sic nõ iputat ei ꝙ aliqs peccet & sit causa pctĩ. Et q̃is actus pctĩ inquãtũ actus & inquãtũ ens sit a deo: qa omne ens est a primo ente: & ois actus a primo actu. i. deo: nõ tn̄ sequit: ꝙ de⁹ sit causa pctĩ. Pctm̃ em̃ dicit actũ cũ quodam defectu: qui defect⁹ est ex causa creata. s. libero arbitrio: in quãtum deficit ab ordine primi agẽtis. i. dei: sicut defectus claudicatiõis reducit̃ in tibiam curuã sicut in causam: nõ aũt in virtute motiua: a qua tn̄ causat̃ qcqd est motionis in claudicatione. Qd etiam de⁹ dr excęcare & obdurare.
De⁹ dr excæcare & obdurare. hęc duo importãt. Vñ est motus animi humani inhærẽtis malo: & auersi a diuino lumine: & ſm ꝫ de⁹ nõ ẽ causa excęcationis vel obdurationis. Aliud est subtractio gr̃æ:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex qua sequit, ꝙ mens diuinitus nō illuminat ad recte vi
dēdū: & cor hois nō emolliat ad recte viuēdū: & sic obdu
ratiōis & excęcatiōis de⁹ ē causa. Et quātum ad quosdam,
ſ. reprobos excęcatio operat ad dānationē: quantum ad
quosdā ad sanationē. ſ. quo ad electos: q̄s aliqn de⁹ pmit
tit cadere vt humiliores fiāt. Tho. i. ſ. q. lxxix. Vñ de pœ.
di. ſ. talib⁹. dicit Aug. Talib⁹ deū diligētib⁹, ioia cooperā
tur in bonū: vsq; adeo prorsus oīa: vt etiā si q eor⁹ deuiāt
& exorbitāt: etiā hīpm faciat eis, pficere in bonū: vt. ſ. hu
miliores & feruētiores surgāt. Exēplū in Petro de quo di
cit Amb. dis. l. c. fidelior, Fidelior factus est Petrus: post q̄
fidē se pdidisse defleuit. Cū igit de⁹ nō sit cā pcti: sequitur
ꝙ nil exterius pōt esse causa peccati: nisi vel inquantum
mouēs rationē: vel inquātum mouēs appetitū sensitiuū.
Et ſm hoc tripliciter aliqd pōt esse causa peccati: seu mo
uere volūtatē ad peccādū. Vno modo p ipm obiectū pro
positū: sicut cibus excitat desideriū hois ad comedēdum:
& sic res sensibiles exterius apparētes: mouēs volūtatem
ad peccādum. Alio modo ille qui, pponit vel offert hmōi
obiectū: & sic diabolus vel homo mouēt ad peccandum.
Tertio modo: ille qui persuadet obiectū propositū: habe
re rationē boni: qa & hic aliq̄liter, pponit propriū obie
ctū voluntati: qđ est ratiōis bonū verum vel apparēs: &
sic etiā diabolus vel homo: mouēt ad peccādum persuāde
do ad malū. Et qa nullo istor⁹ modor⁹ trium potest aliqd
dire cte causa peccati esse: cum voluntas nō ex necessitate
moueat ab aliquo obiecto, nisi ab vltimo fine: ideo non
est sufficiens causa peccati: neq; res exterius oblata neq; il
le qui causam, pponit: neq; ille qui suader. Vnde sequit:
ꝙ diabolus non sit directe & sufficiēter causa peccati: sed
solum per modum persuadēris vl' pponentis appetibile.
Quod autē dicit Hiero. de pœ. dis. ſ. si em inqt. §. cæterum
cōfido, ꝙ sicut deus est pfectio boni: ita diabolus mali in
telligēda est illa similitudo in gñali: inquantū videlicet
sicut de⁹ est causa boni nostri: ita diabolus aliquo modo
est causa mali: sed non eodē modo: qa de⁹ operat interius
mouendo voluntatē: quod non potest facere diabolus.

Diabolus dicte nō ē cā pcti.

¶De tētatione multiplici: scilicet mundi carnis & diabo li. Capitulum. xiij.

Diabolus qualiter alio quomō est causa peccati.

PRIMO IGITVR VIDEN
dum est aliqd breuiter: de tentatione diaboli
ſm quā dr aliq̄ mō ee cā pcti. Vbi sciēdū: ſm
Tho. ſ. ij. q. lxxx. ꝙ eū interior pars aię sit intelle
ctiua, & sensitiua. Intellectiua aūt ptinet intellectū & volū
tatē volūtatē qdē diabolus p se & directe mouere nō pōt
intellectus aūt per se mouet ab aliquo illuminate ipsum
ad cognitionem veritatis: diabolus autē hoc non intendit
circa hominē: sed magis obtenebrare ipsius rationem ad
cōsentiēdū quæ obtenebratio, puenit ex phantasia & ap
petitu sēsitiuo. Vnde tota operatio diaboli interior vide
tur esse circa phātasiā & appetitū sensitiuū quor⁹ vtrūq;
cōmouēdo pōt inducere ad pctm. Pōt em operari ad hoc
ꝙ imaginatiōi aliquæ formæ imaginariæ psentent. Pōt
etiā facere ꝙ appetitus sensitiu⁹ ad aliquā passionē con
citet. Natura enim corporalis naturaliter spūali obedit
ad motū localē. Vnde & diabolus oīa causare pōt quę ex
motu locali corporū iferiorū, puenire possunt nisi ex vir
tute diuina reprimantur. Quod autē aliquę formæ repræ
sententur imaginationi cōsequitur quādoq; ad motū lo
calē. Similiter & cū appetitus sensitiuus concitetur ad ali
quas passiones ſm quēdā debitū motū spirituū & cordis
diabolus etiā pōt ad hoc cooperari. Ex hoc aūt, ꝙ passio
est cōcrata in appetitu sensitiuo cōtingit vt id qđ propo
nitur imaginationi iudicet, psequendū quia ei qui a pas
sione detinet videt esse bonū ad qđ per passionē inclina
tur & p hunc modū diabolus interi⁹ inducit ad peccādū.
Et quāuis diabolus possit propria virtute nisi a deo refrę
netur aliquē inducere ad faciendum aliquē actū q de suo
gñe est pctm: inquātum videlicet pōt impedire ſsumptionis
mouēdo imaginationē & appetitū sensitiuū sicut in arre
ptitijs patet. Tñ nō pōt inducere necessitatem peccandi. Ra
tio idu ce: qa homo motiuo ad peccādū nō resistit nisi p rōnē.
Si igit rō sit totaliter ligata p opus diaboli moueris ima
ginationē qeqd agat hō: tūc nō imputat ei ad peccatum.
Si autē rō non sit totaliter ligata ex ea parte qua est libe
ra pōt resistere pctō. Vñ Hiero. de pœ. di. ij. si em inqt. §. ce

Diabolus nequit inducere ad peccandum.

terū cōfido. Liberi arbitrij nos cōdidit deus: nec ad virtu
tes: nec ad vitia necessitate trahimur. & Amb. xv. q. i. non
est. Nō est ꝙ cuiq; nostrā asscribamus ęrumnā: nisi nostrę
volūtati. Nemo nostrū tenet ad culpā nisi, ppria volūta
te deflexerit sequit. Volūtariū sibi militē elegit christus:
voluntarium sibi seruū auctionat diabolus &c.

§. I. ET QVIA TENTATIO IN

ducit ad pctm: & sic est quasi cā: licet īsufficiēs peccati agē
dū est de tentatione. Vbi notandū ꝙ quinq; sunt illa q̄ tē
tant: sed vaŋs modis. ſ. deus homo caro mūdus & diabo
lus. Et deus quidē tentat hoiem non vt decipiat sicut dia
bolus: nec vt aliquid circa creaturā addiscat quod prius
nesciebat q oīa nouit sed vt bonū occultū ipsi tētato vel
aliŋs patefaciat. Et sic tētauit de⁹ Abraam: vt habet Gen.
xxij. vt. ſ. ipsi abrae innotesceret & aliŋs etiam in exēplum
fides & obedientia. Vel etiam vt defectum homini occul
tum sibi manifester. Sic christus tentauit Philippū q̄n di
xit. Vnde ememꝰ panes vt mā ducēt hi? Ioan. vi. Et ad idē
facit qđ dr Deuter. xiij. Tentat vos dñs deus vester: vt pa
lam fiat vtrū diligatis eum & habeat. xxvj. q. v, nec mirum
circa finē. c. Nec est ꝺ illud qđ dr Iaco, ſ. deus neminem tē
tat hoc em exponit diuersimode videlicet ſm glo. qa nō
tētat vt decipiat vel pverset sicut facit diabolus, immit
tendo malas cogitationes vel mala cul pę vel (ſm Augu.)
Deus neminē tentat, inducendo in tentationem. Vel (ſm
Bedam) loquitur de tentatione interiori qua concipitur
malū: nō de tentatione exteriori tribulationis. Vel nemi
nem tentat deus (ſm Tho.) ad discēdū qđ ignoret. Cum
ergo tentari a deo non sit malū sed bonū nō debet hō re
fugere tentari. Nam vt dr Eccli. xxxiij. Qui tentatus non
est qualia scit. q. d, qui nō est tentatus id est in tribulatiōe
probatus & examinatus: parum vel nihil scit qualiter se
debet habere ī tribulatiōe: vl' qa nō habet notitiā tribula
tionum per experiētiā: q̄ est optima magistra. Multa em
videnf bona ab inceptis quę mala cognoscuntur ab exp
tis: nec scit compati tribulatis & tentatis. Est etiā pericu
losissima res nulla tentatione pulsari (ſm Augu.) qa inde
,ceduntmulta mala. Et primū est elatio cordis: sed ſm est
incircūspectio sui tertiū incōpensatio tentator⁹ quartum
despectio aliorū quintū ignorantia agēdorū sextū priua
tio prēmiorū septimū icursio ęterno⁹ supplicio⁹ ,pter
qđ econtrario dr Iaco, ſ. Omne gaudiū existimate fratres
mei cum in tentationes varias incideritis. Sed o tentat ho
mo deum iuxta illud Pō. Tentauerunt deum in cordibus
suis. Dicit autē quis tentare deū cum prætermittit facere
qđ ex se pōt ad pericula euadēda & ad subsidia tēporalia
quęrenda solū ad auxiliū diuinū respiciens. Sicut dicere
tur aliquis tentare equū qñ eum signe magna necessitate
vel vtilitate currere facit. Non autē quādo ex necessitate
puta vt hostes fugiat vel ex vtilitate puta vt brauium ap
prehendat cū aliter obtinere nō possit. Sic cū quis se sine
rōne cōmittit alicui periculo in aliquo faciendo cū aliter
sibi possit prouidere sine periculo: iste dicit tentare deum
ad experiendū. ſ. vtrum possit liberari ab eo. Quod prohi
bet dns dicēs. Non tentabis dñm deū tuū. Deut. vi. Et hoc
christus vitauit qñ tentāti eū diabolo mittere se deorsum
de pinnaculo recusauit allegās dictā auctoritatē vt habe
tur Mat. iiij. Hoc etiam egit Abraam cum vxorem suam
Sarai dixit sororem: non dicēdo mēdacium sed veritatē
occultando. vt habet Gen. xij. In quo facto (inquit Aug.)
ostēdit ꝙ nemo deū suū tētare debet dū habet qđ rōnabi
li cōsilio faciat. Fecit qđ potuit. ſ. Abraā & qđ nō potuit
deo cōmisit. xxij. q. ij. quęrit. Qđ si quis obijceret ꝙ tenta
re deū non sit pctm ex eo: qa tentare deū est experiri boni
tatem & voluntatē dei. sed hoc nō est pctm qa in Pō. dicit
Gustate & videte qm suauis est dns. Rndet ꝙ cognitio di
uinę bonitatis est duplex scilicet speculatiua & affectiua.
Et quātū quidē ad cognitionē speculatiuā, nō licet dubi
tare vtrū suauis & bon⁹ sit deus: qa hoc esset tentare deū.
Sed quantum ad cognitionē affectiuā: dum. ſ. aliquis affe
ctat in seipso experiri gustū diuinę dulcedinis & ꝙ placen
tia diuinę volūtatis sic licitū est: & hoc nō est tentare deū.
Quō autem istud. ſ. tentare deū sit pctm speciale & quot
modis hō tentet deū habes in. ij. parte. ti. ij. c. x. Tertio tē
tat caro hominem. i. concupiscentia carnis iudiciū rōnis
peruertendo aut impediendo. Vnde apls ad Gal. v. Caro
concupiscit

Quōde⁹ tentat.

Quō hō tētat deum vt i psalmo lxxvii. & pō. xc iij. & pō. cv.

Caro tentat hominē.

concupiscit aduersus spm. Et Iacob. ij. Vnusquisq; tentatur
a concupiscētia sua abstract⁹ a deo. ſ. & regula rōnis p pas
sionē: & ille⁹ a sensibilib⁹. Dicit aūt caro tētare hominē
instrumētaliter vel materialiter: inquātū. ſ. pōt cognosci
qualis sit homo: ex hoc ꝙ sequitur vel repugnet concupi
scētijs carnis, ſm Tho. in. ij. parte. q. cxv. Vbi sciēdū ꝙ tēta
tio carnis semp est pctm. Cuius ratio est: quia omnis appe
titus aīæ inordinatus est pctm: sed motus carnis qui est ex
apprehensione delectabilis: est actus & appetitus animæ
inordinatus: quia ipsa aia est q̄ inordinate mouet & appe
tit: licet mediāte carne: ergo &c. Sed si motus carnalis in
surgeret ex calefactione corpis sine imaginatione aliqua:
est pure naturalis: nec haberet rōnem peccati. Et ad hoc, pōt
diabolus cooperari sua virtute. Considerandum etiam: ꝙ
tentatio aliqua est difficilis ad vitādum: propter tres cau
sas. ſ. propter fortitudinem: debilitatē & propinquitatem.
Et quantū ad fortitudinem impugnātis: sic tētatio ab ho
ste. i. diabolo, est difficilis ad vitādū. Vnde dr. xvj. q. ij. vi
sis. Mille nāq; nocēdi habet artes seu modos: nec ignora
mus astutia eius. Conatur namq; a principio ruinæ suæ:
vnitatem ecclesiæ rescindere: charitatē vuinerare: sancto
rum operum dulcedinem inuidię felle inficere: & omnib⁹
modis humanum genus euertere & perturbare. Dicitur ēt
Iob penul. Non est super terram potestas: quæ compare
tur ei. Quātum vero ad secundam causam difficultatis in
tentatione. ſ. propter debilitatem tentati: sic tentatio car
nis est difficilior ad vitādum vel vincendū: quia tentatio
carnis magis debilitat hominem: qui est magis pronus ad
peccata carnalia q̄ spiritualia. Vnde & de diabolo dicitur
Iob. xl. ꝙ fortitudo eius in lumbis eius: & virtus illius in
umbilico manet: quia videlicet per luxuriam carnis mul
tum dñatur hoibus: sedes enim luxuriæ in viris est in lum
bis: quia inde deciditur semē: sicut mulieribus ab umbili
co. Quātū ad tertiam causam. ſ. propter propinquitatem:
etiam tentatio carnis est magis vicina ipsi tētato: ideo est
difficilior: quāto em hostis ē magis, ppinqu⁹: tāto magis
potest nocere. Vnde & Boeti⁹ dicit: ꝙ nulla est efficacior
pestis ad nocendū: q̄ familiaris inimicus. Mundus etiam
tentare dicitur improprie. ſ. instrumentaliter vel materia
liter: inquantū. ſ. pōt cognosci qualis sit homo: ex hoc ꝙ
contēnit prospera mūdi vel aduersa: quibus etiam vtitur
diabolus ad tentandū: ſm beatum Tho. i. parte. Et de hoc
bello tentationis mundi: inquit apls ad Ephe. vi. Nō est
nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē. ſ. solū: sed
aduersus principes & potestates: aduersus mundi rectores
&c. Et Augu. in sermone. Duplicem aciem contra milites
christi mundus producit: demulcet prosperis: deterret ad
uersis. Potest igitur dici tentatio mundi: inquātum homo
vel ex malitia propria vel instigatus a diabolo: inducit
aliū ad malum. Nam & mūdus: dicūtur peccatores mūdi
amatores. Fit autē hoc tripliciter. ſ. ꝙ vnus tentet alium.

Exterior⁹ tentatio addit difficultatem.

Mund⁹ tentat hominē.

Vno modo persuadēdo. Vnde Augu. Si fratri tuo mala
persuades: occidis. ſ. animam eius: quātum est ex te ad pec
catum inducendo, de pœni. distin. ſ. noli. Vnde pō. Lingua
eorum. ſ. male persuadentium, gladius acutus. Secūdo mo
do tentat mundus. ſ. persequendo: qđ figuratū fuit in Hīs
maele psequēte Isaac. de quibus apls ad Gal. iiij. Is qui ſm
carnem nat⁹ est: psequebat eum qui ſm spiritū. Cogebat
em Hismael maior natu: Isaac adorare imagines luteas:
quas ipse faciebat: vt dicit magister historiarū. Hinc Libe
rius papa. Oēs qui volunt in christo pie viuere: persecu
tionem patiuntur: & ideo non vos a pio mentis, pposito:
afflictionis amaritudo coerceat recedere: considerātes quā
ta, p absolutione nostri & liberatione: creator dominusq;
ac redēptor noster pertulerit. vñ. q. i. suggestū. Tertio mo
do tentat mūdus. i. homines mundi scelerate in manifesto
viuendo: & sic suis exemplis ad malū inclinat alios: quia
vt dicitur. xx. q. iij. c. ij. Procliuus aūt est cursus ad volupta
tem: & imitatrix natura vitior⁹. ſ. est. Et. xxviij. q. i. sępe di
citur. Sępe malor⁹ cōsortia etiā bonos corrumpunt: quā
to magis eos qui ad vitia proni sunt. Propter qđ dicit in
Prouer. Qui tetigerit picem: inquinabitur ab ea. Possunt
etiā dici mundus: ista bona sensibilia mūdi: quę alliciunt
appetitū ad sui affectum: & diabolus eis vtitur proponen
do ad tentandum: tāq; magna bona. Vnde cū bonū sit il
lud: quod trahit appetitum ad sui maiorē: si illud sit ve
rum bonum vel apparēs: cum aliquid boni sit in istis sen

Eccles iast.

Mūdus alsomō accipit.

sibilibus: licet minimū respectu spiritualiū bonorū: non
attēdens homo ad vera bona spiritualia & cœlestia: ipsis
postpositis: exteriorib⁹ & sensibilib⁹ se īmergit: ea amās
vel inquātū delectabilia: vt cibos & venerea: vel tāq; vti
lia: vt diuitias: vel tāq; honesta: vt honores & reuerētias:
quæ exhibētur in testimonium virtutis: vel scientiam: vt
inde honoretur. Et de his omnib⁹ quō scilicet rapiāt appe
titum: ostēdit Adamātius dicēs. Vbi irrationabilis impe
tus pręuenit: & flāma celerrimi mot⁹ exurit animā: depa
scitur eius innocentia: pręponderāt em futuris præsentia:
serijs iocunda: & lęta tristib⁹: & properata tardioribus: ve
lox enim iniquitas: quę ad nocendū occasionem suggerit.
de pœ. di. iij. inter hęc. Et sic anima misera deserto summo
bono: inhęret vt fini bono creato: estimās illud super oīa
alia appetendum in ipso actu peccati: similis illi qui pro
pter delectatiōem esus vnius ficus: nō curat amittere vnū
regnum. Vnde Augus. dicit: ꝙ peccatum non est appeti
tus malarū rerū: sed desertio meliorū. Vltimo & proprie:
est tentare diabolus. Vnde. ſ. ad Thess. iij. Ne forte tentaue
ritvos is: qui tentat. ſ. diabolus. Tentare enim proprie: est
experimētum sumere ſm Thomam. i. parte. q. cxv. De ali
quo aūt experimentum sumitur, aliqn: vt sciatur aliquid
circa ipm: puta vtrū intelligat vel sciat respondere ad ali
quid de quo interrogat: vel vtrū velit facere quod petit.
Aliqn aūt vltra scientiā talē: querit aliqs alius finis bon⁹
vel malus. Et, bonus quidē: vt cū aliqs vult scire qd sit vel
qualis sit: vt eū, pmoueat & adiuuet: sicut magister, tentat
scholarē. Malus autē finis intenditur: q̄n hoc scire vult vt
decipiat vel subuertat & noceat: & hoc sc̄o modo & fine:
semp diabolus tentat vt. ſ. noceat in peccatū præcipitādo.
Et ſm hoc dicitur: propriū officiū eius tentare. Et si aliq̄
homo sic tentat: hoc agit inquantum est minister diaboli:
sicut tentauerunt ludęi christum & Pharisei: quando in
terrogauerūt de deprehensa in adulterio: vt haberet Ioan.
viij. & de censu Cęsari dando. Quibus respōdit. Quid me
tentatis hypocritæ? Matth. xxij.

Diabolus non est directe causa peccati.

Pro⁹ritvos is.

Prima q̄stio.

Rndio.

§. II. TRIPLICI ENIM DE CAV

sa mouet diabolus ad tentandū hoies. ſ. ex malitia: ſuphia
& inuidia. Ex malitia quidē: quia cum odio deum habeat
inquantū punitor est eius: ex malitia sua quærit auertere:
a seruitio ipsius dei hoies inquantū pōt. Sicut is qui inimi
catur alicui & odit: quærit auertere ab eius obedientia &
reuerentia subditos ei⁹: & nocere quātum pōt: & pręcipue
ſctōs viros. Vñ dr Iob. xl. Efca ei⁹ electa: & habet fiduciam
ꝙ influat Iordanis in os su. i. ꝙ deuoret baptismo purga
tos: qui baptismus habuit originē in Iordane. & ,pterea
baptizati designant p Iordanē. Sed a causa quare tētat: est
superbia eius. Sicut enim boni angeli ministrāt deo in de
terminatis officijs ad salutē hoim: sic dęmones, pter eo
rū supbiā diuinę prātis similitudinē vsurpantes: determi
nant sibi certos & determinatos ministros ad impugnatio
nem hoim. Vñ & de eo dr Iob penul. Ipse est rex sup oēs
filios supbię. Exēplū in vitis patrū de fathana: qui fuit vi
sus a quodam exigere rationē a satellitibus suis dęmonijs
inferioris gradus: de malis ad q̄ induxerāt tentatos per ip
sos: & illū q quēdā ſctm virū in heremo cōmorātē tētarū:
ab eo p plurimos annos: ad ruinā tandē adduxerat luxu
riæ: multū commēdauit & honorauit. Tertia cā quare ten
tat: est inuidia sui. Nam dæmones saluti hoim inuidentes
, pfectū eorū per tētationē impedire nituntf. Vñ dr. Sap. ij.
Inuidia diaboli mors: introiuit in orbē terrarū. Et. xvj. q.
ij. c. visis. dr de eo ꝙ dolet satis & erubescit charitatē quam
nequit in cœlis habere. i. p seruare: hoies cōstātes ex lutea
materia in terris tenere. Sed hic occurrunt tres q̄stiones Et
prima est: quia cū deus sit amator iustitiæ: videt ꝙ nō de
beat pmittere hoies tentari a dęmonijs cum ipsi hoies sint
infirmi & ignari: ac ecōtrario dæmones multū potētes &
astuti: eo ꝙ inter eos nō vr eē æquale bellū vl' pugna Sed
ad hoc rndet: ꝙ licet cōditio pugnæ vel belli inter eos nō
videt esse æqualis fit tñ recōpensatio p diuinā gratiā: & p
angelor⁹ custodiā: nec pmittit tētare quātū volūt dęmōes
sed quātū pōt resistere hoies. Vñ. i. Cor. x. dr. Fidelis deus
i, verax ī, pmissis est: qui nō patiet vos tētari supra id qđ
potestis: sed facit cum tētatione, puentū, dando. ſ. virtutis
augmentum. Nam ſm glo. Qui dat diabolo rētādi licen
tiam: dat tentatis misericordiam et gratiā. Vel facit cum

Prima q̄stio.

Cā tripliciter diaboli tētationis.

Exēplū

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentatione prouẽtũ robur & constantiã dando: vt possitis sustinere: videlicet vincere: vel patienter & perseueranter sustinere, ne deficiatis in lucta. Secunda questio est: quia videtur ꝙ cum natura humana sit infirma & debilis: sufficiat ei ipugnatio qui est a carne & a mundo. Vnde nõ videtur ꝙ ei ꝙueniat etiã ipugnatio q̃ ẽ a diabolo. Sed ad hoc rñdet. ꝙ ifirmitati hũanę: q̃ ad exercitiũ sufficeret ei ipugnatio q̃ est a carne & a mũdo: sed malitię dæmonũ nõ sufficeret: qa etiã vtraq; ipugnatiõe vtit ad malũ. Sed de illã impugnatione ordinat ad gl'iam: & maiorẽ coronã electorũ suoꝝ: & ꝓfusione dæmonũ cũ vincunt: vñ Pã. cxij. inqt. Draco iste quẽ tu formasti ad illudendũ ei. Formauit siqdẽ de draconẽ. i. diabolũ ad participãdũ gl'iam: sed ex superbia sua eã amittẽs: & hoies ꝓ tẽtatiões infestãs: gl'iosus de malitiã draconis ꝙerrit in bonũ electoꝝ suoꝝ. s. cũ tẽtati ab eo vincẽtes coronas prẽmioꝝ sibi adaugẽt: & sic in pugna ei illudit: dũ electi nõ accęscũt suggestiõib⁹ ei⁹: vt ipe intẽdit & credit sed resistũt: sicut pater i exẽplo Iob. j. c.

Secda q̃stio.

Rñsio.

Tertia q̃stio.

Tertia q̃stio est: an oia pcta a dęmonis tẽtatiõe ,pceduñt. Ad qd̃ dicendũ: ꝙ aliud est esse occasionẽ alicuius effect⁹: aliud est esse cãm ei⁹: sicut ẏbi gra. Desiccãs ligna est occasio cõbustiõis lignorũ: importat em occasio ẏtutẽ ,ducti uã alicui⁹ effectus: sed impfectã: cã autẽ perfectã. A simili, diabol⁹ inquantũ instigauit primũ hoiem ad peccãdũ: dr occasio oim pctorũ: inquãtũ. s. ex illo pcto natura hũana fuit ita vitiata: vt oẽs hoies sint procliues ad peccandum. Sed directe diabolus nõ est causa oim pctorũ humanorũ: ita ꝙ ipse oia suadeat: aut ꝙ efficaciter ad peccandũ ipse inducat. Sed directa & per se & principalis cã peccati: est libertas arbitrij & corruptio carnis. Vñ Orige. dicit, ꝙ etiã si diabolus nõ esset: haberent hoies appetitũ cibi & venereorũ: qui posset esse inordinatus: nisi ratione regularetur q̃ subiacet libero arbitrio. Et August. dicit etiã: ꝙ non oẽs cogitatiões malæ a diabolo immittũtur: sed aliquæ emergunt arbitrij motu. Tho. j. parte.

§.III. CIRCA TENTATIONEM

aurem diabolo possunt notari tria: scilicet.

¶ Generalitas vitiorum de quibus tentat.

¶ Varietas modorum.

¶ Et qualitas tentatorum.

Diabolus tentat de oi crimine.

Et quantũ ad primũ: scilicet gñalitatẽ vitiorũ diabolus tentat de oi crimine: ex oi latere: & in oi tpe. Qd̃ aũt tentet de oi crimine: patet ꝓ hoc qd̃ dicit christus. Mat. xij. de spũ immũdo. i. diabolo ꝙ vadit & assumit septẽ spũs nequiores se: & ingressi in domũ vacatẽ habitant ibi. Spũs iste immũdus dici põt diabolus q tẽtat de accidia: qa accidia & ociositas: pmaxime est cã oim malarũ cogitationũ & immundarũ affectionũ. Septẽ spũs quos secũ assumit: sunt septẽ vitia capitalia ipso grauiora. s. superbia: vana: gloria: auaritia: ira: inuidia: gula: luxuria, de quib⁹ tentãt dęmones. Et sicut angeli boni sumũt sibi noia ab officijs quę circa nos gerunt: ita & dęmones sumũt sibi noia a vitijs: de quibus prẽcipue impugnãt. Nam & si oẽs de singulis peccatis tentare possint: magis tñ de vno aliquo vnusquisq; impugnat ſm magi. in. ij. senten. Et nomina ipsorũ in sacra pagina reperiuntur. Vnde qui de superbia tentat Leuiathan dr: quod interpręt̃ additamentũ eorum. Tentãs em primos parẽtes de supbia: promisit eis additamentũ diuinitatis: de quo noie dicit dñs ꝓ Esa. c. xxvij. Visitabo sup Leuiathan serpentẽ veterẽ & tortuosum. Tentans em de inani gl'ia: dr Lucifer quasi lucẽ serẽs. s. gl'ię temporalis de q̃ Esa. xiij. dr. Quõ cecidisti Lucifer, q mane oriebaris. Tẽtãs de auaritia: dr Mãmona: qd̃ interpretatur diuitię circa quas est auaritia. de hoc dr Matt. vj. Non potestis deo seruire & Mãmonę. Tẽtãs de ira: dr Abededon qd̃ interpretat̃ exterminator. Ira enim ponit hoiem extra terminos rõnis: & extra terminos hũanę cõuersationis: qa iracũdus nõ de facili reperit socieratem. Tentans de inuidia: dr Sathan: qd̃ interpretat̃ aduersarius: qa inuidus aduersatur seu ꝓtrariatur oi bono alteri⁹ cui inuider. de quo Luc. xxij. dicit christ⁹. Ecce Sathã expetiuit vos. s. ad tẽtãdũ. Tẽtans de gula: dr Behemoth: qd̃ interpretat̃ a ial: qa gula facit hominẽ animalẽ & brutalẽ. de quo dr Iob. xl. Behemoth principiũ viarũ dñi. i. prima ipsarũ opationũ: nõ ordine tpis: sed dignitate. Tẽtãs de luxuria: dr Asmodeus: qd̃ interpretatur factura iudicij: qa propter hmõi vitiũ factũ fuit terribile iudiciũ: sup Sodoma & quatuor alijs ciuitatib⁹. Et fi- Vitia figurant his vitijs dediti ꝓ octo dæmoniacos. de quib⁹ hab. gurant. ef in scriptura sacra. Supbi em figurant̃: per filios quosdã Iudeorũ: qui in nomine Pauli apli quęrebãt dæmones expellere ab obsessis: in hoc ꝓmittẽtes magnã supbiã & ꝓsumptionẽ: facieres qd̃ nõ congruebat ꝓditioni eorũ. Vñ & a dęmonijs arrepti sunt. vt habef in actib⁹ apl'oꝝ. c. xix. Vaneglorios: figurãtur per filiã Chananeę. Matt. xv. & Mar. vij. Nã cõiter iuuẽculæ sunt deditę vitio inanis gloriæ: in ornatib⁹ / picturis / fucis & hmõi. Auari: figurant̃ ꝓ ventiloquam: quę habebat spm phitonicũ vnde diuinabat: & inde magnũ quæstũ suis dñis procurabat: vt habef in acti. apl'oꝝ. c. xvj. Vel etiã per lunaticũ illũ, quẽ diabolus sępe ,piciebat in ignẽ vel aquã: vt hr Matt. xvij. Mar. ix. & Lu. ix. Inducit em diabolus auaros: ad multa pericula frigorũ & calorũ ,ppter tpalia. Iracundi: figurantur per habentẽ spm immundũ qui clamabat in tẽpso: qa tu es filius dei &c. Luc. iiij. Iracundus em clamat prę ira: noian do aliquãdo deũ & sanctos: sed male. s. blasphemando. Inuidi: designantur per Saulẽ quem inuasit spiritus malus: vt habef. j. Reg. xvj. Hic aũt per inuidiã p̃secut⁹ est ſtm David. Gulosi: figurant̃ ꝓ demoniacũ habitarẽ in monumentis & nudũ incedentẽ. vt habef Luc. viij. Nã viriũ gulę & denudat hoiem tpali substãtia: & discooperit ad turpia: sicut patet in Noe post ebrietatẽ: & abbreuiat vitã: & ducit ad sepulturã. Luxuriosi: figurãtur ꝓ viros Sare: q obsessi a diabolo occisi sunt vitio libidinis: cui intendebãt: etsi cũ ,ppria ꝙiuge. Accidiosi ẏo: significant̃ ꝓ dæmoniacũ mutũ. Luc. xj. Surdũ etiam ſm Mar. c. vij. qa accidia facit hominẽ taciturnũ a laude dei & confessione pcti: & surdũ ab auditiõe diuinorũ & correctionũ. Sed o, tẽtat diabol⁹ homies ex oi latere: videlicet ab añ & retro: a fursum & deorsum: a dextris & sinistris. Ab ante tentat: vt. s. a bonis incẽptis qs resiliat. A retro: vt. s. ad mala ꝑterita redeat. Qd̃ cõ mies extra dr de sctis aialib⁹ q̃ significãt electos: ꝙ cũ recederẽt. s. oi latere in ante nõ reuertebanf. s. retro. Ezech. j. qa videlicet prosire. ciũt in actiõe virtutũ: & nõ redeũt ad omissa vitioꝝ: sicut apl's de se dicit ad Phil'. iij. Quę retro sunt oblitus (. s. pcta nõ iterãdo) in anteriora me extendẽs: ad brauiũ sequor sũ pernę vocationis. Lu. xvij. Memores estote vxoris Loth q̃ respiciẽs retro, cõuersa est in statuã salis. A sursum tentat diabolus: cũ instigat vt de bonis opib⁹ supbiant hoies. A deorsum tẽtat: cũ ad desperationẽ ,puocat: & de his duob⁹ modis dicit Pã. Ascẽdũt vsq; ad cœlos (. s. hoies ꝓ supbiã) dum sibi attribunt qd̃ dei & sctoꝝ est: q habitant in cœlis & descẽdũt vsq; ad abyssos. s. inferni ꝓ desperationẽ cui sunt deditι dãnati. Sed ecõtrario dr Eccli. xj. In die bonorum. s. operũ vel ,psperitatis ne immemor sis malorꝝ. i. peccatorꝝ vel aduersorꝝ: q̃ cõtigerunt vel põt cõtingere vt hũilieris, nõ inde supbias. Et in die malorꝝ ne immemor sis bonorꝝ factorũ: vel q̃ põt tibi deꝰ facere vt fiducias sumas nõ desperationẽ: sicut colũbę q̃ insecutę ab accipitre p aerẽ volant in imis: & ꝓ terrã insecutę ab eo: volat fugiẽdo p altũ aeris. A dextris tẽtat diabol⁹: vt ,psperis abutatur. A sinistris: vt aduersis ꝓ impatiẽtiã frãgat. Et de his q in tentatiõe vincunf dicit Pã. Cadẽt a latere tuo. s. dei. i. a sinistris aduersitatis mille & decem milia a dextris tuis, s. per prosperitatẽ: qa multo plures abutunf ,psperitate q̃ aduersitate: sicut patet in Dauid & Salomone. Sed econtrario dicit apl's. ij. ad Corꝝ. vj. Exhibeam⁹ nos sicut dei ministros: per arma iustitię a dextris & a sinistris &c. Prospera restitudine tẽperãtię moderãdo: & aduersa virtute ꝑstãtię sufferendo. Ex oi q̃ latere tẽtat diabol⁹ qa ex oi elemẽto. Ex igne qui est supra nos in sphœra sua: sicut tẽtauit Nabuchodonosor, ad mittẽdũ tres pueros Ananiã Azariũ & Mizaelẽ in fornacẽ ignis. Dan. iij. Ex aere, q est circa nos: sicut tẽtauit Simonẽ Magũ ad volãdũ ꝑ aera duabus dæmonijs: sed oone apl'oꝝ dimissus & confractus est. Ex aqua. quæ est iuxta nos: sicut tẽtauit Pharaonẽ ad faciẽdum prouere in aquã paruulos Hebræorꝝ. Exo. j. Ex terra, q̃ est infra nos: sicut tẽtauit illos qui statuerũt oculos suos. i. intentionẽ declinare in terrã. i. in terrenis inter quos fuit Saphat: qui reꝑt⁹ est colligere ligna de terra in die sabbati. Tentat etiã ex oĩ latere. i. ex oi sensu exteriori: vt deviset: q̃ instigat ad videndũ illicita vel vana: sicut tẽtauit Dinã filiã Iacob: ad egrediendũ domũ vt videret mulieres regionis: q̃ violata fuit. Gene, xxxiiij. De auditu ẏo: q̃ noluerũt intelligere

Diabolus tentat oi tẽpore.

Iob xxxiij.

Tres modi cõuersionis.

Tentatio grauis sensum. Lu. xvj.

gere vt bene agerẽt: sicut Nathanias cũ reliquijs Iudæorꝝ: qui remãserãt in Hierusalem de captiuitate qui noluerunt audire Hieremiam loquentem eis: ex parte dei ne descenderent in ægyptũ. Vel etiã quãdo a veritate auditũ auertunt: ad fabulas autẽ cõuertuntur. q̃. Tim. iiij. De odoratu: q̃n facit odorari suauia: & infirma vitari & fastidire. quibus dr ꝓ Esa. iij. Erit ꝓ suaui odore fœtor sicut dines epulo: qui fastidiuit Lazarũ vlceribus: nũc in fœtore ignis & sulphuris torquef in inferno. De gustu: sicut tẽtauit Euã. Gene. iij. Et christum in deserto quando dixit. Dicvt lapides isti &c. Matt. iiij. De tactu: contrectando aliena inuito dño: quod pertinet ad furtũ: sicut Acham qui abstulit virgam aureã & chlamidẽ coccineã: & pecuniã de rebus Hiericho, phibitis. Iosuæ. vij. Vel etiã tãgẽdo impudica: sicut Onã & Zares. Gene. xxxviij. Tẽtauit quoq; in cœlo: q̃n. s. draco traxit ad terrã tertiã partẽ ſtellarũ: vt dicit in Apo. quia. s. exẽplo primi angeli supbiẽtis: alij inferiores inclinati sunt ad idẽ: voluntarij tñ nõ coacti. In paradiso terrestri tentauit & vicit primos parẽtes serpens: qui erat callidior cũctis animãtib⁹. i. diabolus ꝓ serpẽtẽ. Ge. iij. In mundo tentauit Cain de fratricidio: & filios dei descendẽtes ex generatiõe Seth: vt videtes filias hoim. i. descẽdẽtes ex ꝓgenie Cain qui mali erant: ꝙ essent ꝑulchrę: acceperunt in vxores: vnde & praui facti sunt. Gen. vj. Tertio tentat diabolus ĩ oi tpe: a principio. s. mũdi vsq; ad finẽ: & ab eo tpe quo qs incipit habere vsum rõnis, vsq; ad decrepitã ętatẽ. Vnde saluator Luc. xxj. Vigilate oi tpe orãtes: vt digni habeamini fugere oĩa ista. s. tẽtamẽta. Et Greg. xxiij. moral'. tractãs illud Iob. xxxiij. Hæc operat̃ deꝰ trib⁹ vicib⁹ ꝓ singulos. s. hoies: vbi loquitur Iob de hoie tẽtato: & post tentationẽ cõsolato: ſm expositionẽ eius: dicit hoiem tẽtari a diabolo trib⁹ vicib⁹. i. in principio ꝙuersiõis: & in medio ꝑfectionis: & ĩ termino migrationis. Et ĩ principio qdẽ cõuersionis: q̃n. s. efficaciter vult vitia deserere ꝓ pniam vel ad religionẽ trãsire: cogitãti ista occurrit sibi illa familiaris sua carnalis delectatio: quę inueterata quãto diuti⁹ sustinuit: tãto acrius stringit. Et qs ibi mæror: q̃ anxietas q̃ huc spũs vocat: hinc caro reuocat: vñ de ꝑ amarescẽte hoie dici põt qd̃ Iob ait. Appropinquabit corruptioni anima ei⁹ &c. Sed qa diuina gra: diu nos istis difficultatib⁹ affici nõ ꝓmittit ruptis pctorꝝ nexorꝝ vinculis: citi⁹ nos ad liberatẽ cõuersionis nouę cõsolãdo ꝓducit: & ꝓcedẽtẽ tristitiã subsequens lętitia refouet: vt de ipso dici possit. qd̃ ait Iob xxxiij. Liberauit aiam ei⁹: ne ꝓgeret in interitũ &c. Figura de labore & anxietate quam habuerũt Israelitæ in exeũdo de ægypto & de mari rubro: cũ Pharao seq̃ref eos. Sed qa cõuersio seueritatẽ parit: mater aũt negligẽtiæ solet esse securitas, ne securitas negligẽtiam gereret: scriptum est. Fili accedẽs ad seruitutẽ dei, sta in iustitia & timore: & prepara animã tuã ad tentationem. Eccli. ij. Quod in christo figuratũ fuit: qa post baptismũ in deserto tẽtat⁹ fuit. Matt. iiij. Tres aũt sunt modi cõuersorꝝ. s. inchoatio vbi sentiuntur blãdimẽta dulcedinis: mediatio: vbi experiũtur certamina tẽtatiõis & terminatio talis. s. tat⁹ ,pbatiõis vbi habef ꝑfectio plenitudis. Pri⁹ ergo dulcia, suscipiũt cõuersi qb⁹ cõsolẽtur: postea amara: qbus exercitenf: & demũ suauia: quib⁹ cõfirmenf. Nã & spõsam vir qsq; pri⁹ dulcib⁹ blãdimẽtis fouet: quã tñ coniũctã asperis increpatiõibus ,pbat, ,pbatã secure possidet. Vñ in figurã: plębs Israelitica cum ad nuptias mẽtis ex ęgypto reuocaref a deo: q̃si arrharum vice prius accepit blãdimẽta signorꝝ. Cõiũcta aũt. s. per legem acceptã ,pbatiõib⁹ exercef in hęremo: ,pbata: in terra ꝓmissiõis virtutis plenitudine cõfirmaf. Sepe em puersi: in ipso adhuc principio fuæ cõuersionis: vel trãquillitatẽ fuæ pacatissimę carnis vel dona alia suscipiũt: & post hoc duris tẽtationib⁹ fatigãtur: qb⁹ si in ipo principio tãgerẽtur forte deficerent. Sepe em tam diuina sunt tẽtationum certamina: ꝙ longa fuerunt in inchoatione blandimenta. Sepe autem magis datur in inchoatiõe dulcedinis: minus aũt in labore ,pbationis: & aliquando ecõuerso. Plerumq; etiã ex eo ꝙ cõuersus quisq; inchoationẽ magnam gratiæ dulcedinẽ & dona recepit cõfirmationẽ: accepisse ꝑfectionis se arbitraf: vñ fit vt dũ subita tẽtatiõis ,pcella tãgitur despectũ se a deo & pditũ arbitref: & hoc qa suã cõditionẽ & fratũ ignorat. Plerũq; etiã cõuersus quisq; talibus tẽtationib⁹ agitatur: qualis ante cõuersionem nũq; pulsarum se reminiscit: & hoc nõ qa hęc eadẽ tẽtatiõis radix decerat, sed qa nõ apparebat, multis occupato. Iuxta summã vero certaminis: remunerat̃ q̃sq; plenitudine ꝑfectiõis & cõsolationis ſm illud pã. xcij. Sed ꝑm multitudinẽ dolorꝝ meorꝝ in corde &c. vñ christo post tẽtationẽ accesserũt angeli & ministrabãt ei. Restat demũ dura in morte tẽtatio. Cõsidẽ Mortis rat em cõuersus & ,pbatus qa oportet de oĩbus iudicari: & dura tẽ- ꝑseuere ẽt de cogitatiõib⁹ minimis. Quis em cõsiderare valeat: quãta mala ꝓ momẽta tẽporũ: ipsis incõstãtib⁹ cogitationum motib⁹ perpetramus. Propter hoc Dauid timẽs ait. Non intres in iudiciũ cũ seruo tuo. Et quid facient tabulæ: si tremũt colũnæ. Vnde & christus solutioni carnis appropinquãs: & mẽborꝝ suorꝝ speciem seruans: factus in agonia certaminis ,plixius orabat. Luc. xxij. Sed dei aditorio cõuersus & ,pbatus: tentatorem vincẽs ad iubilũ sitpernæ patrię peruenit. Et de tẽtationib⁹ in morte habes. ē. in pręcedenti titu. Tentat etiam diabolus in omni tempore vnius & eiusdẽ opera: quia in principio bonę operationis, in medio, & in fine vt declarat Greg. in. j. moral'. Et in principio quidẽ bonę actionis: impugnat in stigãdo mẽrẽ vt sinistrã intẽtionẽ in ipsa habeat: vt. s. illã faciat non ,pter deum: sed propter sui laudẽ vel aliũ mundanũ respectũ. Intẽtio autẽ principiũ põt dici operis: qa finis ad quẽ respicit intẽtio: mouet agentẽ ad operãdum: & ad hoc facit quod dicitur Threñ. j. Facti sunt hostes in capite eius. s. dæmones insidias posuerũt tentatis in capite. i. in principio operationis: ꝙ si ei resistitur intẽtionẽ firmando in deum: tũc ponit insidias in ,psecutiõe operis ĩducẽdo: vel adversa, vel nimia tristitia & accidia: vel iracũdiam vel amissionẽ alicui⁹ debitæ circũstãtię: in ipo exercitio boni operis eleemosynæ. s. oronis: ieiunij: correctiõis & hmõi. Vñ pã. In via hac qua ambulã. s. bonorꝝ operũ: absconderunt laqueũ. s. tentationis mihi dæmones. Et ad hoc firmãdum ponit ipse Greg. figurã q̃ habef Hier. xlj. videlicet ꝙ octogintaviri de Silo & de Samaria rasi barba & scissiue stib⁹: habẽtes in manib⁹ thus & munera: ad offerẽdũ in tẽplo ibãt. qb⁹ obuiauit Hismael filius Nathaniæ incedens cũ eis & lugẽs dixit. Venite ad Godoliã dñm terræ q̃. s. Nabucho. prẽfecerat reliquijs Iudęorꝝ q̃ remãserãt in Hierusalẽ: & cũ venissẽt cũ eis ad mediũ ciuitatis: occidit oẽs decẽ: exceptis q dixerũt ne occidas nos, & ostendemus tibi thesauros frumẽti & mellis absc̃ditos in agro, quo dicto nõ occidit. Significãt hi exercẽtes se in actiõe decẽ pcepto Mysti- rii & octo beatitudinũ: cõponif em octogenari⁹ nũer⁹ ex ca expo decẽ octies multiplicato. Barbã radere: ẽ sibi virilitatẽ bo sitio. norꝝ operũ nõ affcribere sed deo: vestes scindere, est corpora abstinentijs macerare. thus & munera deferre: est oronẽ & alia pietatis opera facere. Sed ista agenda in ,psecutione operũ ipsorꝝ Hismael. i. diabolus occurrit instigãs eos ad ,psequẽdũ talia opa: & cõpassiõe quasi volẽs eos dirigere ad dñm terræ. s. deũ ꝑ ,psecutionẽ ipsorꝝ bonorꝝ operũ: ad quę solicitat vt decipiat: sed in medio ciuitatis occidit: dũ ad aliquã indiscretionẽ vel vitiũ mixtũ aut defectũ necessariæ alicui⁹ circũstãtiæ inducit: ꝙ qd̃ vita gię priuãf. Decẽ vero euadũt habẽtes thesauros absconditos in agro: qa habẽtes thesaurũ pniæ in agro cordis: cũ ,pposito observationis decẽ pceptorꝝ: mortẽ æternã euadũt: ꝙ si vincere & decipere nõ põt in ,psecutiõe: i fine operis ponit insidias: vt. s. inde hõ supbiat vel aliud malũ faciat. Et ad hoc facit illud Gene. iij. Tu insidiaberis calcaneo eius. s. mulieris. i aię. Calcaneus qui est finis corporis: signat finem operis.

§. IIII. SECVNDVM PRINCIPA

le quod est videndũ: circa tentationes diaboli est varietas modorꝝ. Ponit aũt Bern. septẽ genera tentationũ: figurata per septem capita draconis insidiantis partui mulieris sole amictæ. id est ecclesiæ seu animæ virtutosę: vt habetur Apo. xij. Et prima tẽtatio dicit importuna: qua. s. diabol⁹ cõtinue & frequẽter ad malũ instigat, infra vires tñ tenti. Vñ Greg. dicit ꝙ diabolus frequẽter tẽtat vt hominem saltẽ tœdio vincat: ꝙ tñ deus ꝓmittit ne homines ignauia torpeãr. In cui⁹ figurã dicitur Iudicũ. iij. Has gẽtes non delẽuit deus vt erudiret Israel in eis. Et loquitur de ĩnitimis nationibus Chananeorum lebuseis & alijs. Vnde de quodam sancto legitur in vitis patrum, ꝙ tẽtatus fuit p. lx. annos a spũ fornicationis. Secũda tẽtatio dr dubia: qua animus vel mẽs tentati dubitatione inuoluitur circa aliquid faciendũ. A tẽtatiõe hac videf pulsatus & deiectus Moy-

Septem genera tentationum figurantur per septem capita draconis insidiantis partui mulieris sole amictæ.

Diabolus tentat dubia.

Iob xxxiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſes ad aquas ꝓdictiõis qñ dixit ppʰo. Audite rebelles & increduli. Nũquid de petra hac poterim⁹ aquã ẽncere: quaſi dubitãs de miraculo, ſ. exitꝰ aquarꝫ de petra: qđ dñs ꝓmiſerat: attẽdẽs ad malitiã illi⁹ populi: & minꝰ ad dei dẽmẽtiã: vt habeť Nu. x. Tertia dr ſubita: q̃ mẽs vel rõ deliberare nõ ꝑt, ꝓpter ꝛprouiſionẽ tpis. Hac tẽtatiõe videť pulſatus Aarõ: qñ petẽte pplo Iudæorꝫ vt faceret eis deos quos adorarẽt: cũ iã Hur ſpurtis iterfeciſſent: ga eis ꝺdicebatꝰ vt dicũt Hebrei: ꝓtimẽs ne ꝺdicẽdo nõ ſolũ eũ occiderent: ſed ẽtiã egypto reuerterẽtur: in ſubito torques aureas & anulos: quos mulieres portabãt i aurib⁹ poſtulauit, Forte credẽs q̃ ex auaritia ei dare nõ vellẽt. Acceptis tñ proiecit in ignẽ ex quib⁹ cõflatus eſt vitul⁹ aureus: forte ope diaboli, quẽ ppls adorauit. vt habeť Exo. xxij. Exẽplũ etiã de Loth q in ſubito voluit filias ſuas exponere libidini Sodomitarũ: ne hoſpites ſup hoc molestarẽt. Geñ. xix. & de hoc. xiij. diſtin. q̃ ait. Quarta dr occulta: qua rõ delibe: are non pot ꝓpter abſcõſionem rei: qualis fuit tẽtatio diſcipulorꝫ, qñ cogitẽbãt quis eorꝫ eſſet maior. Luc. xxij. Vel qñ Iacob⁹ & Ioãnes petebant a chriſto: vt facere poſſent ignẽ deſcẽdere de cœlo ad cõburẽdũ Samaritanos: q chriſtũ cũ diſcipulis hoſpitio nolebãt recipere. Lu. ix. zelo putãtes moueri: qui tñ ver⁹ zelus nõ erat. Quinta dr violẽta: qua mens ꝓpter quãdã violẽtiã cõducit ad cõſenſum: & hac deuict⁹ Petr⁹ vt mortẽ vitaret: chriſtũ negauit. Mat. xxvj. Hac etiã inſtigata Suſanna vt aſſentiret ſenib⁹ in actũ turpẽ: viriliter reſtitit. Dañ. penul. Sexta dr pplexa: quę varijs vitijs aĩm impedit: & cũ alterũ illorꝫ malorꝫ neceſſe videať faciẽdũ: ꝓpter diuerſas rõnes neſcit q̃ minꝰ ſit malũ. Hac tẽtatione permotus lepre vt vorũ ſeruaret qđ dño fecerat, phoſitũ habenda victoria: vt primũ. ſ. occurrens ſibi de domo ſua aĩa reuertẽti de prælio dño ĩmolaret: occurrẽtẽ filiã vnicã in ſacrificiũ obtulit. Iudi. c. xj. Septima dr fraudulenta: qua mens ꝓ quãdã doloſam æſtimationem ſeducit: & cõſentit ſub ſpecie alicuius boni. Et ſic Sathanas tranſfigurat ſe in
ij. Cor. xj. angelũ lucis: vt dicit apʰus. Hac fuit ſeductus vir dei: qui miſſus a Iudea ad increpandum Hieroboã de idolatria: & prohibitus a deo ne ibi comederet. ſ. in Samaria inuitatus a quodam alio ꝓpheta ex parte dñi ad comedẽdũ: mendacioſe tñ loquens aſſenſit ibi comedendo: ꝓpter quã tranſgreſſionẽ in via ſtrãgulatus eſt: vt habetur. iij. Reg. xiij. Et quis gratianus dicat. xxix. q. j. §. q̃ autẽ error pſonę, q̃ non eſt periculoſus error cũ diabolus ſe tranſfigurat in angelũ lucis: ſi creditur bon⁹ cum bonum ſe ſimulat. Vnde ſiquis ſimpliciter interrogatus tũc ab eo ſi vellet in ei⁹ cõſortiũ tranſire. Rẽderet q̃ ſic: non ex hoc intelligeret conſenſiſſe in conſortiũ dãnationis. Tñ q̃ talis adoraret eũ & aſſentiret locutioni ſuæ falſæ: nõ excuſaretur a pctõ mortali ſm Alex. in ſumma: ga nõ debet qs eſſe facilis ad adorãdũ vel ad credẽdũ hmõi: niſi bene certificatus. Et credendum eſt: q̃ in hmõi debite ſe habendo & humiliter: deus nõ ꝑmitteret decipi ſi apponeret omnẽ diligẽtiã quã deberet: quia deus reuelaret vel per ſe cognoſceret: ſicut legimus de beato Martino. Et per hunc etiã modũ. ſ. per fraudulentiã: hoc eſt oſtẽſionẽ miraculorꝫ ſed falſorꝫ: terribiliter tẽtabit tpe Antichriſti: ita vt in errorẽ ducãtur: ſi fieri põt: etiã electi: vt dicit chriſtus. Mat. xxiiij. Et apl's inquit, q̃ aduentus ei⁹ ſ. Antichriſti eſt in omnib⁹ ſignis & ꝓdigñs mendacibus. Et ꝓ huiꝰ declaratione ſciẽdũ: ſm Tho. in. j. parte. q. cxiij. ar. iij. q̃ ſi miraculũ, ꝓprie accipiať: dæmones miracula facere nõ poſſunt: nec aliqua creatura: ſed ſolus deus: ga miraculũ, ꝓprie dicit qđ fit prꝫter ordinẽ totiꝰ naturę creatę. Sed qñq̃ miraculũ dr large: qđ excedit humanã facultatẽ & cõſiderationẽ. & ſic dæmones põt facere miracula: quæ ſ. hoies miranť inquãtũ eorꝫ facultatẽ & cõditionem excedũt. Vbi notãdũ eſt: q̃ oẽs trãſmutatiões corporaliũ rerũ q̃ fieri põt ꝑ aliquas virtutes naturales ſeminũ rerũ: ad ęs ꝓtinẽs ꝓdicta ſemina põt fieri ꝓ operationẽ dæmonũ hmõi rũ quõ ſeminib⁹ adhibitis. Sicut cũ aliq̃ res trãſmutãtur in ſerpẽtes & ranas: quæ per putrefactionẽ generari põt. Illæ vero trãſmutatiões q̃ fieri nõ põt virtute naturę: nullo mõ operatione dæmonũ ſm rei veritatẽ perfici põt: ſicut q̃ corp⁹ humanũ vertať in brutale aĩal: vel q̃ mortuus ſuſciteť. Et ſi aliq̃ aliquid tale opatiõe dæmonũ fieri videať hoc nõ ẽ ſm rei veritatẽ: ſed ſm apparẽtiã tm. qđ qdẽ dupliť põt cõtingere. Vno mõ: ab interiori ſm q̃ dæmon põt immutare phantaſiã hois & ſenſus corporeos vt aliquid videať aliter q̃ ſit: & hoc ẽt interdũ fieri dr virtute aliquarũ rerꝫ naturaliũ. Alio mõ: ab exteriori. Cũ em diabol⁹ poſſit formare corp⁹ ex aere ſpiſſato cniuſcũq̃ formę & figuræ: vt illud aſſumẽs in eoviſibiliꝰ appareat: põt eadẽ rõne circũponere cuicũq̃ rei corporeæ quãcũq̃ formã corporeã: vt in eius ſpecie videať. Et hoc eſt qđ Aug. ait in. xvij. de ci. dei. c. xviij. ſ. q̃ phãtaſticũ hois qđ etiã cogitãdo ſiue ſomniãdo ꝓ rerũ innumerabiliũ gña variať: velut corporatũ in alicui⁹ aĩalis effigie ſenſib⁹ apparet alienis. Qđ ſm. b. Tho. nõ ſic eſt intelligẽdũ: q̃ vis ipſa phãtaſtica hois aut ſpẽs eius eadẽ numero incorpata alterius ſenſib⁹ oſtẽdať. Sed ga dẽmõ q̃ in phãtaſiavni⁹ formar aliquã ſpeciẽ: ipſe etiã põt ſimilẽ ſpeciẽ alterius ſenſib⁹ offerre. Exẽpla habes de his de Samuele ficte ſuſcitato: ſeu dẽmõe apparẽte Sauli in forma Samuelis ad inuocationẽ phitoniſſę: & ſocis Vlixis in beſtijs muratis: vt habeť. xxvi. q. v. nec mirum. Per hęc aũt falſa miracula tentat diabolus intendendo homines ducere in errorẽ & credulitatẽ alicuius falſitatis. §. Reg. xxviij.

§. V. TERTIVM PRINCIPALE

notãdũ eſt. ſ. qualitas & varietas eorꝫ q tẽtãtur. Nã aliqui ſunt ĩfideles: aliqui fideles. Et inter fideles aliqui ſunt mali: alij boni. Et inter bonos aliqui perfecti: alij imperfecti. Et infideles quidẽ multiplicius impugnãtur. i. pluribꝰ tentationib⁹: ſed acri⁹ fideles. Rõ huiꝰ eſt: ga ſm Greg. quãto crebrius os diabolo ſe ſubĩcit: tãto intolerabilẽ ſibi facit, vt ei reluctari non poſſit. Sed cũ infideles crebri⁹ ſe ſubiciant diabolo: eis tẽtatio ſit magis intolerabilis & frequẽtior: cũ nõ habeãt ſcutũ fidei quo ſe tueãtur. De quo ſcuto apl's Ephe. vi. In oĩbus ſumẽtes ſcutũ fidei: in quo poſſitis oĩa tela negiſſimi ignea extinguere. Sed ex alia parte acri⁹ impugnat fideles q̃ infideles. Magis enim appetit deiicere fideles quaſi magis ſibi reſiſtentes. Sed'o ſciendũ: q̃ intentio & appetitus diaboli maior eſt ad tentãdũ bonos q̃ malos. Sed ex parte tẽtati, magis tẽtat malos q̃ bonos. Huius tat hrõ eſt: ga cũ malos iam poſſideat: non aũt bonos: ideo magis conať ꝓ tentationẽ ad trahẽdũ ad ſui dñiũ iuſtos quos malos nõ habet q̃ poſſeſſos malos. Sicut etiã aliqs princeps terrenus magis inſurgit ꝛra illũ: q̃ plus aufert de iure ſuo vł qui plus nocet regno ſuo: q̃ ꝛra alios qui nõ ſibi ꝛriãtur. Ita diabolus plus inſurgit contra bonos, q̃ plus nocẽt regno ſuo ꝓ documẽta & exẽpla virtutũ: q̃ ꝓ malos qui in hmõi ſe nõ exercent. Sed ex parte tẽtatoꝝ amplior habilitas eſt in malis: ad recipiẽdũ tẽtationem dæmonis q̃ ſit in bonis: mali em̃ inclinantur ad tentationẽ dæmonis: boni vero reſiſtũt inquãtũ tales. Propterea ipſi mali veniunt ad diabolum, vt tentẽtur ab eo præueniẽtes tentationes. Diabolus impugnat magis fideles quã infideles. Diabolus non vult & potest nos tentare, nisi Dei permissione.

Tertio: fortiorib⁹ & occultiorib⁹ tẽtatiomb⁹ impugnat perfectos diabolus q̃ imperfectos. Vnde Leo papa in ſermone. Nemo de ſui cordis puritate cõfidat: ga pugil ille hoſtis acriorib⁹ pulſat inſidijs: quos maxime nouit abſtinere a peccatis. Minus tñ laborãt & facilius vincunt tentationes ipſi perfecti: q̃ imperfecti ſuas leuiores. Vnde imperfecti vt infirmi: nullo modo debẽt appetere ſe velle tẽtari. Et hoc triplici ratione. ſ. oſonis ꝓformationis: & perditionis. Et ratione quidẽ oſonis pbať ſic. Illud debemus deſiderare: qđ debemus orare. Sed dñs docet nos orare: ne inducamur in tentationem: ergo & illud debemus deſiderare. Eſt aũt duci in tentationem: conſentire delectationi: & delectari de quo quis tentatur. Non aũt inducit deus in tentationem cauſaliter ſeu efficiẽdo: ſed ꝑmittẽdo & deſerendo. Rõne aũt conformationis, pbať ſic. Sicut volũtas nra volũtati diuinę debet eẽ cõformis: ita a volũtate hoſtis debet eſſe diſcordãs: ſed hoſtis noſter diabolus vult & petit nos tẽtari. Vñ dicit Lu. xxij. Ecce Sathanas expetiuit vos (ſ. a deo permittẽte) vt cribraret ſicut triticum. i. vt p tentationem concuteret & conturbaret ſicut triticũ: qđ cribratũ & vẽtilatũ concutiť. Rõne demũ ꝓditionis: infirmi & imperfecti non debẽt appetere tẽtari, qđ' ſic ꝓbať. Illud quod eſt ad malũ finẽ ordinatũ: non debem⁹ appetere ſed odire: ſed tentatio eſt ordinata ad malũ finẽ. i. ad perditionem: ergo debemus eã odire non appetere. Ad ſalutẽ autẽ hominũ nõ eſt ordinata: niſi per aliud. ſ. p auxilũ diuinę gratię: ergo tẽtari non eſt ſimpliꝛ appetẽdũ. Hęc. b. Tho. ſu per. ij. ſentẽ. Perfecti aũt & experti debẽt appetere tẽtari. Tum ꝓpter pariẽtiam: tum ꝓpter coronã: tum ꝓpter victoriã in tribulatione & tentatione: relucet virtus patientiæ ſm Experti & perfecti debent appetere tentationes.

tiæ ſm illud Iaco. j. Tribulatio patiẽtiã opetať. Hanc autẽ tẽtationẽ ideo ꝓmiſit deꝰ. ſ. Tobiæ euenire: vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius: ſicut & ſancti Iob. Tob. ij.

Secũdo: debẽt appetere iuſti & pfecti tentationẽ propter coronã. Iaco. j. Beatus vir qui ſuffert tentationem: qm̃ cum ꝓbatus fuerit accipiet coronam vitæ. Dicitur aũt ſufferre tẽtationem: q in ſenſualitate tẽtationem fert ſub rõne: ne ratio ſuccũbat. Vel dr ſufferre, q deorſum fert tentationẽ: ſ. conculcãdo & vilipẽdẽdo, vel etiã ſuffert q ſub deo ſert nõ murmurãdo: ſed volũtati diuinæ ſe cõformãdo in tentationib⁹ & tribulationib⁹. Vel ſuffert tẽtationẽ: qui pro his quæ ſurſum ſunt. ſ. cœleſtib⁹ ſert tẽtationes & tribulationes. Tertio ꝓpter victoriã. Qui em̃ certus eſt de victoria debet bellũ appetere: ſed ſancti ex perfecto dei amore: ſunt quaſi certi de victoria. Dicit enim in Canticis, c. viij. Aquę multæ. ſ. tentationũ & tribulationũ: nõ potuerũt extinguere charitatem, Vnde apl's ad Ro. viij. Quis nos ſe parabit a charitate chriſti. Tribulatio an angustia. ſ. mentis anxietas: quæ contingit in tentationibus. q. d. nihil. Et propter hoc Dauid certus de patiẽtia: inflãmatus de corona: ſecurus de victoria, dicebat ad dñm. Tenta me: vre reNes meos & cor meum. Vbi tria petit. Primo appetit prælium dicens. Tenta me. i. permitte me tẽtari vt innoteſcat qualis ſim in proſperis & aduerſis: in bonis & malis. Sap. iij. Deus tentauit illos: & inuenit eos dignos ſe. Secundo: petit gratię auxilium dicens. Vre igne. ſ. gratiæ ſpirituſſancti qui coronabat mẽtes ſicut ignis materialis vaſa teſtea: & perficit ſicut ignis aurum. ſm illud Sap. iij. Tãq̃ aurum in fornace probauit electos dominus. Tantæ enim virtutis eſt ignis gratiæ: vt minimus ſufficiat ad oĩa tentamẽta & aduerſa vincenda: ſm beatum Tho. Tertio: mali incitamentum oſtendit dicens, Renes meos & cor meũ. i. delectationes concupiſcibiles per renes deſignatas: & perturbationes iraſcibiles p cor ſiguratas. Ira enim eſt accenſio ſanguinis circa cor, Sed ignis ſpirituſſancti: delectationes carnis & turbationes cordis aufert vel ſedat. Nullus tñ debet ſe ingerere tentationibus: quia præſumptuoſum eſſet: ſed vitare occaſiões. iuxta illud pſ. xxxvj. Declina a malo &c. Tria petitus. Diabolus non vult & potest nos tentare, nisi Dei permissione.

Sed quęritur: vtrũ diabol⁹ ſuperatus in tẽtatiõe ab hoie poſſit amplius tẽtare? Circa qđ' eſt duplex opinio: vt ponit beatus Tho. in. j. parte. q. cxiij. Prima eſt: q̃ dæmon ſeparatus nullũ de cętero tentare põt: nec de illo: nec de alio peccato. Huius opinionis videť fuiſſe Origenes, vnde dicit. Puto ſanctos viros ſathanæ reluctantes minuere exercitum dæmonũ: vt qui victus eſt, nec illũ nec aliũ amplius poſſit tentare. Alij tamẽ dicũt ſolum de illo vitio: de quo victus eſt dæmon: tñ de alijs vitijs poteſt: vt inducit magiſter in. ij. Sed'a opinio eſt: q̃ põt alios tẽtare ſed nõ eundẽ: & hoc ꝓbabilius & melius dicitur: ſi tñ intelligať vſq; ad tẽpus. Vnde & Lucæ, iiij. dicitur de chriſto: q̃ cõſummata omni tentatione. ſ. in deſerto: diabolus diſceſſit vſq; ad tẽpus. Et q̃ diabolus non tẽtet victorẽ ſuũ ſaltẽ vſq; ad tps. probat bea. Tho. dupliciter. Prima: ex parte diuinę clẽmẽtię: quia ſicut Chryſ. dicit ſup Matt. Nõ tãdiu hoies dei diabolus tẽtat: q̃diu diabolus vult: ſed q̃diu deus permittit: q non ꝑmittit vltra vires. Sed'a eſt: ex parte diabolicæ aſtutiæ. Vnde Amb. ſup Lucã dicit: q̃ diabol⁹ inſtare formidat: quia refugit frequentius triumphari. i. vinci. Sicut qui victus eſt ab aliquo: timet amplius ꝓeliari cũ eo. Tertio põt ꝓbari hoc: ex parte humanę potentiæ. Nã dñs cognoſcẽs infirmitatẽ humanæ naturæ: non ꝑmittit hoiem ſemp tẽtari: ſed (vt dr Tob. iij.) poſt tẽpeſtatẽ. ſ. tẽtationũ trãquillũ facit. Quod aũt diabolus reuertať ad eum quem amiſit: patet ꝓ id qđ dr Mat. xij. Reuertar in domum meã vnde exiui. Et veniens inuenit eã vacatẽ: ſcopis mundatã & ornatã. Vbi tria notanť quę præparant. i. diſponũt conſcientiã pctõris ad hoc vt diabolus reuertať ad eũ. Primũ eſt ocium: vñ dicit vacatẽ. i. a bonis operib⁹ ceſſantẽ, vnde Beda. Timendũ eſt: ne culpa quã per pœnitẽtiã dimiſſam fuiſſe credebamus, per incuriã nos vacantes opprimat: Et Hiero. Non facile capiť a tẽtatione qui alicui bonovacat exercitio. Sed'm vitiũ: eſt inanis gloria vel laſciuia, vnde dicit ſcopis mundatã: qñ. ſ. ſtudet purgare ſordes corporũ & ornare varijs coloribus. Pã. Dñs diſſipat oſſa eorꝫ. i. virtutes q hominib⁹ placẽt eas auferendo: querũt aũt placere mundo laſciui & vane glorioſi. Tertium: eſt ſuperbia vel hypocriſis, vnde ſubdit ornatam. Mat. xxiij. Ve vobis hypocritę qui ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis: quę deforis apparent hominibus ſpecioſa: intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitia.

Diabolus non vincit nisi volentem.

§. VI. REMEDIA AD VINCENdum tentationes: ſunt plurima de quib⁹ pauca dicem⁹. Et

Primũ remedium contra tentationes. Audiuit: ſola humilitas. Secũdum: eſt deuota oratio. Matt. xxvj. Vigilate & orate ne intretis i tẽtationẽ: dixit chriſtus diſcipulis ſuis. Figura Exo. xvij. Moyſe tenẽte manus eleuatas ad cœlũ & orãte: ppls ſuus vicit Amalechitas: q deſignat dęmones. Exẽplum orante beato Petro martyre: cũ tẽtaretur de fide fuit ſibi dictũ a virgine Maria. Ego pro te oraui. vt nõ deficiat fides tua. Et orãte bea. Bernardo pro quodã tentato: ceſſauit tẽtatio. Tertiũ: eſt ſacra lectio lecta vel audita. Ad Hebrę. iiij. Viuus eſt ſermo dei & efficax: & penetrabilior omni gladio anciptiti. ſ. advulnerandum & debilitandũ inimicos. Figura. ij. Mach. vlti. in gladio quẽ dedit invisione Onias iudę Machabeo dicens. In hoc deijcies inimicos. Et ibidẽ de ipſo Iuda dicit q̃ muniuit exercitum ſuũ: nõ lãcea vel clypeo: ſed ſermonibus optimis referẽdo geſta ſctõrꝫ de quibus in ſcriptura haberur: quibus cõfortativictoriã cõtra inimicos habuerũt. Hiero. ad Ruſticũ monachũ. & allegat de cõſe. di. v, nũq̃. Ama ſtudia: (als ſciam) ſcripturarꝫ & vitia carnis nõ amabis. Et chriſtus etiã in deſerto tentatus: verbis ſcripturæ tentatori reſiſtit Matt. iiij. Quartum: eſt paſſionis xpi pia meditatio. Tertiũ. ij. Dabiſei ſcutum cordis laborem tuum. ſ. paſſiõis ad deſerendum ſeſe: cõtra tela inimici tẽtationũ, ad Heb. xij. Recogitate eũ q talẽ ſuſtinuit a pctõrib⁹ aduerſus ſemetipm cõtradictionẽ: vt nõ fatigemini animis veſtris deficiẽtes. Figura fuit qñ ad aſpectum ſerpẽtis ænei in palo erecti: homines aſpicientes ſanabunť a morſib⁹ ſerpẽtũ. i. dæmonũ. ꝑſeruãtur ne occidãtur hoies aſpiciẽdo ad crucifixũ: mẽte figuratũ in ſerpẽte æneo. Num. xxj. Quintũ: eſt conſidera eorꝫ q̃ ſunt fidei: vt premiꝛ cœleſtis: ſuppliciꝛ eterni: & hmõi. ad Ephꝫ. vj. In oĩb⁹ ſumẽtes ſcutũ fidei: in q̃ poſſitis oĩa tela. i. tentamẽta inimici extinguere. j. Ioan. v. Hæc eſt victoria q̃ vincit mũdũ fides nra. Conſiderãdo em̃ gloriã ſiatur qs ad laborẽ certaminis, vñ Luc. xxij. Vos eſtis qui pmãſiſtis mecũ in tẽtationib⁹ meis: & ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnũ: vt edatis & bibatis ſup mẽſam meã in regno meo. Et quidã (vt habeť invitis patrũ) cũ tentareť de luxuria ꝓpter mulierẽ receptã ex cõpaſſione in cella: ne deuoraretur nocte a feris cõſiderans pœnas inferni: & vt efficacius intelligeret ponens digitos ad ignẽ lucernę accenſæ vſq; ad cõbuſtionẽ ſic vicit tentationẽ. Sextũ: eſt cõcordia & fraterna charitas. Vñ dicit de ſancta eccl'ia in Cant. c. vj. q̃ eſt terribilis. ſ. dæmonibus vt caſtrorũ acies ordinata: ga. ſ. fideles ſunt vniti inuicẽ ſicut exercitus ordinatus. Et in figurã hui⁹ dicit Iudith. xv. q̃ ſi lij Iſrael inſimul vniti etſi pauci: pſequẽtes exercitũ holofernis pœnæ innumerabilem fugarũt & vicerunt eum. Et Greg. ſup Ezechi. dicit q̃ nõ timet diabolus in nobis abſtinẽriã vel vigiliã vel paupertatem & alia hmõi, ſed cõ cordiam & charitatem quam in cœlo ſeruare neſciuit. Primũ remedium. Quintũ remedium. Sextũ remedium. Tertiũ remedium.

§. VII. DICTO DE CAVSA PECcati interiori & exteriori: ſequiť de alia eã, quæ ẽ ipm pecatũ. Cõtingit aũt vnũ pctm̃ eſſe cã alterius, ſm quatuor genera cauſarꝫ: vt dicit Tho. j. ij. q. lxxv. Primo quidẽ: ſm modũ cauſæ efficiẽtis vel mouẽtis: & per ſe & ꝓ accidens. Per accidẽs quidẽ: ſicut remouẽs ꝓhibẽs, dicit mouẽs per accidẽs. Cũ em̃ per vnũ actũ peccati: hõ amittat grãm vel charitatem vel verecũdiã vel quodcũq̃ aliud retrahens a pctõ: incidit ex hoc in aliud pctm̃. & ſic primũ pctm̃ eſt cã ſecũdi, per accidẽs. Per ſe autẽ, ſicut cũ ex vno actu peccati hõ diſponiť ad hoc: ꝓ aliũ actũ cõſimilẽ facilij⁹ cõmittat. Ex actib⁹ em̃ cauſanť diſpoſitiones & habit⁹ inclinantes ad cõſimiles actꝰ. Sed'm vero gen⁹ cauſæ materialis: vnũ pctm̃ eſt cã alteri⁹ inquãtũ præparat ei materiã: ſicut auaricia præparat materiã litigioſo: qđ plerũq; eſt de diuitijs Vnum pctm̃ ẽ cã alterius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cōgregatis. Sed m vero genꝰ cauſę finalis: vnū pm̄ eſt cā alterius: inquātū ꝓpter finē vniꝰ peccati aliquis cōmittit aliud pm̄: ſicut cum quis cōmittit ſimoniā ꝓpter finem ambitionis: vel fornicationē ꝓpter furtum. Et quia finis dat formā in moralib⁹ (vt. ſ. habitū eſt.) ex hoc etiam ſequitur: q vnum pm̄ ſit moraliter cauſa alterius. In actu em̄ fornicatiōis: quæ ,ꝓpter furtū cōmittitur eſt quidē fornicatio: ſicut materiale: furtum vero ſicut formale.

TITVLVS. VII. DE PECCATO.

¶De diffinitione peccata multiplici. Cap̄. primū.

DE PECCATO PRIMO VIdendū eſt, de diffinitione eiꝰ quid ſit. Vbi notādū: q multiplex diffinitio datur ſm doctores ſm diuerſas cauſas. ſ. materialē vel formalē: efficientem vel finalē. Ex parte cauſę materialis ſeu materię exequētis ſeu exercētis pm̄. Augu. ſic diffinit pm̄. Diffinitur peccatū p Augu. Eſt dictū vel factū vel cōcupitū, ꝓtra legē dei: ſeu ꝓtra legē æternā. In hac deſcriptiōe tāgūtur duo. Primum: eſt actus in ordine ad inſtrumēta: quibus actus ipſe peccati exercet (cū dicit,) dictū vel factū vel cōcupitū. Nam inſtrumēta, quibus exercetur actus peccati: ſunt vel cor vel linguavel manus. Nam aut cogitatione: aut locutione: aut operatione perpetratur. Vbi notādum: q nulla priuatiovel negatio ē in genere p ſe: qa nō habet aliquā quidditatē vel eē: ſed reducit ad genus affirmationis: ſm q in nō eſſe intelligitur eſſe: & in negatione affirmatio: (vt dicit pḥs:) qa oīs priuatio p habitum cognoſcitur: & remotio p poſitionē ſm. b. Tho. in. j. pte. Et ideo in dicta deſcriptione in dicto includit nō dictū vel omiſſio dicti. In facto: omiſſio facti. In cōcupito: omiſſio cōcupiti. Nō em̄ habet hoc dictū: inquātum eſt affirmitatiue dictū q ſit pm̄. ſed hoc habet a duobus. Primo qdē: ex pte volūtatis. ſ. inquātū dictū vel factū: vel cōcupitū: eſt in ptāte volūtatis. Sed c̄o: habet ꝫ ex parte finis inquātū eſt a rectitudine finis exiēs. In his duobus cōuenit: cū dicto affirmatiuo factovel concupito: etiā nō dicere vel nō facere vel nō cōcupere: quia ſimiliter eſt in ptāte volūtatis: & a recto ordine finis exiens. Vnde ſicut actus eſt in ptāte voluntatis: & p hoc habet q ſit pm̄ vel meritū: ita etiā negatio actus. Secundo: tāgit defectus regulæ dirigētis: (cū ſubdit.) contra legē dei vel legē æternam. Nam lex ęterna ſeu dei: primo & principaliꝰ ordinat hoiem ad finem: cōſequēter hoiem bene ſe hr̄e in his, quæ ſunt ad finē. Et ideo in hoc q dicit: cōtra legē æternā tāgit auerſionē a fine: & oēs alias inordinationes. Et ſi queraꝰ: cum pm̄ ſit aliquid ex eo: qd eſt cōtra rōnē, quare Aug. in diffinitione prædicta: nō poſuit pm̄ eſſe dictū vel factum vel cōcupitum ꝓtra rōnē: ſicut dicit eſſe cōtra legem æternā. Ad hoc rndetur: q pm̄ aliter cōſideraf a pḥo: aliter a theologo. Nā pḥs conſiderat pm̄ ſm q contrariatur rōni: ſed theologus cōſiderat ſm q eſt offenſa dei & cōtra deū. Et ideo Aug. vt theologus diffinit pm̄ conuenientius ex hoc, q eſt cōtra legē æternā: q̄ ex hoc q eſt cōtra rationem, præcipue cū in multis regulemur per legē ęternā: quæ excedunt rationē humanā. vt in his q̄ ſunt fidei. Hæc bea. Tho. ſup. ij. ſent. diſt. xxxv. Rayne. Et qa pm̄ ex dictis cōmittitur q̄tuor modis. ſ. cogitatiōe: locutiōe: opere: & omiſſione. ideo prius deus exhortaf aiam peccatricē ad pniam: quater inuitās ad reuerſionē dicēs in Cant. Reuertere reuertere ſunamitis: reuertere reuertere: vt intueamur te. ſ. oculo pietatis & gratiæ. Sunamitis interpr̄taf captiua: & p pm̄ homo captiuus tenef a diabolo. q. d. pm̄ā oīa dimitte: & dereſtare q̄ cogitatiōe, locutiōe, opere, & omiſſione commiſiſti. Et cum tunc reuertīf ad pniam: reſuſcitatur ſpūalr lazarus quatriduanus, Ioā. xj. Dicti quatuor dies: ſunt prædicti quatuor gradus: quib⁹ moritur anima.

Canti. vj.

Peccatum diffinitur p̄uaricatio legis ęternę. & cœleſtiū inobedientia mādatorū & eſt Amb. in lib. de paradiſo. In qua deſcriptiōe tāgūtur duo. ſ. priuatio dirigētis i finē: & deordinatio ab ipō fine. Et priuatio dirigentis in finē, ibi notaf cī dr̄: q peccatum eſt p̄uaricatio legis ęternę: & hoc vel faciēdo qd lex ,phibet: vl omittēdo qd lex p̄cipit: ex quo pm̄ habet rōnē mali. Nā ſiue in natura ſiue in moribꝰ, de rōne peccati, eſt p̄terire regulā rōnis. Regula aūt rōnis: qua conſtituitur mediū inter ſuperfluū & diminutū: neceſſe eſt vt q̄dā reſecet & q̄dā ſtatuat. Vñ etiā in rōne naturali & in lege diuina: vñ debēt actꝰ nr̄i regulari: cōtinētur quædā p̄cepta negatiua: & quędā affirmatiua. Sicut aūt negationi opponitur affirmatio: ita affirmatiōi negatio. Et ideo ſicut malū agere imputaf homini ad pm̄: qa opponīf præcepto legis negatiuo: ita ipm̄ bonū nec agere imputaf hoi ad peccatū: qa opponīf præcepto affirmatiuo. Secūdo: in diffinitione pm̄ tangīf deordinatio ab ipō fine in hoc q dr̄: cōteſtiū inobedictia mādatorū. Vbi nota: q inobediētia accipīf duob⁹ modis. Vno modo ſpāliter. ſ. q̄n quis nō facit qd̄ præcipīf: vel facit qd̄ ,phibef: reſpiciēdo ad contēptū p̄cipiētis vel ,phibētis. Et talis inobedientia opponitur obediētię: q̄ eſt ſpālis virtus q̄ reſpicit autoritatē p̄cipiētis vel ,phibētis. Secūdo modo: accipitur inobediētia generaliter. ſ. q̄n qs nō facit qd̄ p̄cipīf vel facit quod prohibef: & hoc modo inobediētia comitat oē pm̄. Et opponitur hmōi inobediētia obediētiæ quæ cōcomitaf omnē virtutē: qd̄ patet qa quicūq facit aliquē actū virtutis obedit. & de hac gñali inobediētia intelligīf dictū Amb. in ſupradicta diffinitiōe ſm beatū Tho. in. ij. ſen. diſt. xxxv. Et ſciēdū q illa duo quæ ponunf in diffinitiōe Amb. nō ſūt eadē vt videf: ſed diſtinguunf duplr lex & mādatū. Primo qa cū ſiēdū vel cauēdū ſtatuīf: tūc lex eſt. Cū aūt præcipit vel ,phibef: p̄ceptū eſt. Aliud eſt aūt ſtatui: qd̄ ſit p legē aliud iuberi: qd̄ ſit p p̄ceptū. Secūdo mō: diſtinguūtur ſic vt lex dicaf in declārādo a malo: p̄ceptū vel mādatū in faciēdo bonū. Hęc Alex. de ales in. ij. parte ſum. hinc p̄s. Cōſtitemini dño in cithara. i. in cōfeſſiōe vocali: & in pſalterio decē chordar̄ pſallite illi. i. in obſeruatione decē p̄ceptorū. Figuraf aūt trāſgreſſio decē mādatorū: p illos decē leproſos q a lōge ſtantes clamauerūt dicētes xp̄o Lucæ xvij. Ieſu p̄ceptor miſerere nr̄i. Qui ab eo miſſi ad ſacerdotes dū ir̄et, mūdati ſunt. Sic per recognitionē peccati & ꝓpoſitū debitū cōfitendi: purgantur hoies a lepra inobediētiæ. Alio mo: diffinīf pm̄ ex pte formę ſeu cauſę exēplaris a qua deficit. Dictū em̄ fuit Moyſi Exo. xxv. Inſpice & fac ſm exemplar qd̄ tibi in monte mōſtratū eſt. quæ ſ. pertinēt ad cōſtructionē tabernaculi. ſ. eccl̄iæ. Mons aūt xp̄s ſignat. & ſm hoc diffinitur ab Augu. q pm̄ eſt appetere quę xp̄s cōtempſit: vel fugere ea quæ xp̄s ſuſtinuit. Quod probat per eius oppoſitū dicens. Nō emvllū p̄cium cōmitti pōt: niſi dū appetunf quę xp̄s cōrēpſit: aut fugitur quæ ipſe ſuſtinuit: qd̄ eſt reſpectu triſtiū & aduerſor̄. Aliud eſt amoris ſeu cupiditatis. ſ. appetere quę xp̄s cōtēpſit, qd̄ eſt reſpectu delectabiliū: & aliud fugere aut timere quæ xp̄s ppeſſus eſt, & hoc reſpectu penaliū. Omne aūt pm̄: (vt dicit Aug.) p̄ceditvel ex amore male inflammāte: vel ex timore male humiliante, ſed & timor ,pcedit ex amore. Timet em̄ quis amittere aliquid: quia illud amat Hęc Alex. in. ij. parte ſum. Rayne. Tertio: pōr pm̄ cōſideꝛari ex parte potētię: vel cauſæ ſufficiēter imperātis & peccatū cōplētis. Et ſic diffinitur ab Aug. in lib. de duab⁹ aiabus. q. pm̄ eſt volūtas retinendi vel cōſequēdi qd̄ iuſtitia vetat. Et hr̄. xv. q. i. c. j. In qua diffinitione tāgunf duo. Primū: eſt actus volūtatis: in hoc qd̄ dicit, q eſt voluntas retinendi vel cōſequēdi aliquid. Secūdo: tāgit defectꝰ rectitudinis in hoc qd̄ ſubdit: qd̄ iuſtitiā vetat. Et ſumitur hic iuſticia nō ,put eſt virtꝰ ſpālis: ſed ,p iuſtitia generali: quæ idē eſt qd̄ oīs virtus. ſ. ſm q importat rectitudinē volūtatis: q̄ attēdit ſm oēm virtutē: ſm be. Tho. ſup. ij. ſen. De hac iuſtitia generali intelligīf illud pḥs. Lux orta ē iuſto. ſ. gratiæ & veritatis q̄ ad intellectū. & rectis corde lętitia: quo ad effectū. Idē aūt eſt eſſe iuſtū & rectū corde. Conſiſtit em̄ talis lętitia in quadam rectitudine: quia redditur vnicuiq qd̄ ſuū eſt. ſ. ſuperioribꝰ, vt deo & ꝓlatis obediētiā & venerationē. ad Ro. xiij. Oīs aīa ptātibꝰ ſubl imioribus ſubdita ſit. Et ad hoc facit qd̄ hr̄ di. viij. quæ cōtra mores. Equalibꝰ, ꝓpiquis & extraneis: beniuolentiā & ſubuentionē. Ioā. xv. Hoc eſt preceptū meū vt diligatis inuicem: ſicut dilexi vos. affectu. ſ. & effectu. Ad hoc facit qd̄ habef de pœ. diſt. ij. pinde. Inferioribꝰ. ſ. ſubditis & corpori ſuo: prouidentiā & coertionē. ſ. Pet. v. Paſcite qui in vobis eſt gregē. Ad hoc facit qd̄ hr̄. xxiij. q. iiij. duo iſta. & de pœ. di. ij. corpꝰ. Et ſicut iuſtitia gñalis iſta inſtigat: ita vetat ꝓtraria. Quia ibi eſt pm̄. ſ. ſuperioribꝰ ꝓtradictionē & irreuerentiam: ęqualibus obdurationem & maliuolētiā: Inferioribus relaxationē & negligētiā. De hac etiā iuſtitia habef Ezech. xviij.

Inobediētia duplicit er accipitur.

Lex & mandatū diſtinguūtur.

Aliadiſſinitio auguſtini.

Aliadiſſinitio auguſtini.

Ezech. xviij. Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua &c. Item ex parte cauſę principalis agētis. i. volūtatis diffinīf ſic a beato Aug. in lib. de lib. ar. Pm̄ eſt affectio mala volūtaria. In qua diffinitione tāgūtur tria: quæ ſunt de rōne peccati. Primū: eſt actus volūtatis. Sed m: eſt effectus rectitudinis. Tertiū: eſt defectꝰ culpabilis. Primo ergo notaf actꝰ volūtatis cū dr̄, pm̄ ē affectio. Nā affectio ſumīf ,p actu volūtatis elicitovel impato interiorivel exteriori. Et ſi arguaf in ꝓriū: qa affectio ē res. Pm̄ aūt nō ē resvel ſuba. (vt dicit Aug.) ergo nihil eſt. & ſic p ꝓns nō ē affectio. Rndef: q affectio vricq eſt res. Sed cū dr̄, q pm̄ nō eſt res: intelligīf pm̄ nō eſt res rōne defectus q adiūgit affectioni. Et rōne illiꝰ defectꝰ cōparaf pm̄ claudicatiōi & aliis defectibꝰ. ſed ille defectus eſt in affectiōe: ſicut claudicatio q̄ nihil ponit in tibia. Sed c̄o tāgīf defectꝰ rectitudinis: cū dr̄ mala. ſ. affectio: ex q̄ ſepaf a bona affectiōe, q̄ ē in actu virtutis. Si em̄ eſſet defectꝰ eiꝰ qd̄ nō debet ineſſe: nō haberet rōnē mali. Sicut nō ē malū in lapide nō hr̄e viſum: qa nō ē natꝰ ipm hr̄e. Vbi nota: q defectus realis vel priuatio rei nō eſt res: ſed id cui accidit defectꝰ vel priuatio eſt res. Sicut eē cœcū nō eſt resvel aliquid reale: ſed id cui accidit eē cœcū. Defectus ergo virtutis ſeu virtualis eſt malū. Hæc bea. Tho. in q̄ſtiōib⁹ de malo. q. j. vbi dicit. Qd̄ nō oīs defectꝰ boni habet rōnē mali: ſed defectꝰ vel priuatio boni, quod natum eſt haberi. Sicut nō eſt defectꝰ hoi, q nō poſſit volare: nec p ꝓns habet rōnē culpæ vel pœnæ: nec eſt et malū culpæ vel pœnę: ſed eſſet malū aui qui eſt nata ad hoc: Vñ cū hō ſit natus hr̄e affectionē bonā ȳ tutē & gratiā: nō habere ea eſt pm̄: qa hoc priuatio eſt voluntaria. Tertio: tangitur in dicta diffinitione defectꝰ culpabilis: & p ꝓns vituperabilis. i. volūtaria ex qua ſeparaf ab affectiōe pœnali: q̄ nō eſt pm̄ vel culpa: ſed eſſetꝰ culpę ſm Alex. ij. parte ſum.

Aliter diffinīf pm̄ p auguſtinum.

Diffinitur pm̄ ex parte cauſę finalis: a qua deficit ſic ab Augu. in lib. de libe. ar. Pm̄ eſt auerſio ab incōmutabili bono: & cōuerſio ad commutabile bonum indebita. Vbi quatuor ſunt notāda. ſ. grauamē: ordo: ligamē: & vnitas.

Et quātū ad primū. ſ. grauamē nota: q ex indebita cōuerſione ad cōmutabile bonū: ſequiī auerſio ab incōmutabili bono in qua pficiī rō mali: & iō oportet q ſm diuerſitatē eoꝝ: q̄ ptinent ad cōuerſionē: ſequaf diuerſa grauitas in pctis. Quātū ad ſecūdū. ſ. ordinē qd ſit: videlicet prius in pctō mortali auerſio an cōuerſio. Sciēdū ē: cū pm̄ principaliter in volūtate conſiſtat: iō quātū ad volūtatē illud eſt prius quod avolūtate principaliꝰ intēdiī. Et iō in pctis ſpūalibꝰ pricipalius intendiī auerſio. prius eſt em̄ auerſio ab incōmutabili bono: q cōuerſio ad cōmutabile bonū: ſicut in infidelibꝰ: & in illis q deſperātes ſeipſos tradiderūt impudicitiæ, vt dr̄ ad Ephe. iij. In pctis aūt corpalibꝰ in q̄bꝰ principaliꝰ intēdiī fruitio boni cōmutabilis: prius eſt naturaliꝰ cōuerſio q̄ auerſio: q̄ nō eſt principaliꝰ intēta: ſed præter intētionē q̄ ſequiī ex inordinata cōuerſione ad bonū cōmutabile. Hęc bea. Tho. in quodlibeto. xij. q. xvj. idē ibi. qa clariꝰ. Quātū ad tertiū. ſ. cōnexionē notādum: q in pctō ſunt duo. ſ. auerſio & cōuerſio. & ſic de quide auerſionis: mortalia hñt cōnexionem inquātū quodlibet auertit a bono incōmutabili: ſed ex pte cōuerſionis nullo mō hñt cōnexionē ſicut virtutes. Ex hoc em̄ q quis cōuertitur ad vulitatē pecuniæ p auariciā: nō ſequiī q conuertatur ad bonū delectabile carnis: qd̄ ſit p luxuriā. Quātū ad quartū. ſ. vtrū hęc auerſio vel ꝓuerſio ſint duo pcta vel vnū. Ad quod breuiter rndef: q hæc duo ſunt vnū pm̄ ſm rē differēs in cōparatiōe ad diuerſos terminos. ſ. deū & creaturā. ita q ibi eſt vnicꝰ motꝰ vel vnicꝰ actꝰ: & duo termini. ſ. receſſus a deo & acceſſus ad creaturam. Sicut verbi gra. idē eſt motꝰ q̄ recedit a bononia & venit ad florētiā. Cū g cōtēptꝰ & auerſio ſit receſſus a deo: cōuerſio vero ſit acceſſus ipſius volūtatis ad creaturā: eſt ibi vnꝰ motus & vnū pm̄. Hæc. b. Tho. in. ij. ſen. di. xlij. & Alex. ij. pte ſum. Sed m aurē ipſos duos termios. ſ. receſſus a deo: & acceſſus ad creaturā p cōuerſionē inordinatā. dicit dns p Hiere. ij. c. Duo mala fecit ppls meus. Me dereliq̄runt fontē aq̄ viuæ: & foderūt ſibi ciſternas diſſipatas: q̄ nō valēt ꝓtinere aq̄s

Auerſio & cōuerſio ſm rē differēs in cōparatiōe ad diuerſos terminos.

Deuteꝛ. xxxij.

Vbi duo notāda. Primū: diſceſſio vel auerſio a creatore. Vnde ſequitur ibi. Me dereliquerūt. nō inutilē vel parū vtilē: ſed multū vtilē: quia fontē aquæ viuę. Cōparaf aūt deꝰ fonti triplici ratione. Prima, eſt rōne eminētiæ: qa ſicut fons nō aliūde aquas habet ſicut riuus ſed ex ſeipſo: ſic deꝰ a nullo aliqd boni habet vel recipit: ſed ex ſeipſo & p ſuā eſſentiā eſt infinitū bonū. Sed c̄o rōne influētię: qa ſicut fons riuis aquā influit: ſic deꝰ oibꝰ creaturis. pḥs. Dñe apud te eſt fons vitæ Pſ. Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris. Eſa. xij. xxxv. Tertio: rōne efficiētiæ: qa ſicut fons aquam viuā tribuit: ſic deꝰ nō eſt fons cuiuſcūq aquę ſed viuæ. Ioā. iiij. Dediſſet tibi aquā viuā. Et in Cant. c. iiij. Fons hortoꝝ ecclia. ſ. eſt puteus aquaꝝ viuētiū: quæ fluunt impetu de libano, i. a deo. Et tam viua eſt iſta aqua: q in potantibꝰ fontē faciat. & ideo eſt multū deſiderabilis: qa nō eſt aqua quę in potātes cōuertatur: ſed ipſa cōuertit in ſe potātes: qa fontes facit. iuxta illud. Aqua quā ego dabo ei: fiet in eo fons aquæ ſaliētis in vitam ętern̄ā. ait xp̄s ſamaritanæ. Ioā. iiij.

Sed c̄o: tāgit illud malū peccati adhæſio. ſ. vel inordinata conuerſio ad creaturā: ibi. Et foderūt ſibi ciſternas diſſipatas: qui non valēt continere aquas. Vbi oſtendit defectus triplex. Primꝰ: qa non ſunt principales: & iō a ſeipſis non ſunt vt fons. Sed ſ: q̄ ſunt deteſtabiles: qa diſſipatæ. ſ. idola qbꝰ adhærēt: & qa implere non valēt mētē creatam: ſicut nec ciſterna diſſipata pōt ipleri. Tertiꝰ: qa ſunt inutiles: qm̄ continere non valēt aquas: & ideo nec recipere nec alijs influere: & ſeruari non pnt: qa trāſitoria ſunt. Ex p̄dictis patet q̄ cā efficiens peccati eſt voluntas. Vñ Aug. Pm̄ vſq adeo volūtariū malū eſt: vt nullo modo ſit malū. ſ. malo culpę: niſi ſit volūtariū. xv. q. j. c. j. ſ. ij. Et ſi arguatur cōtra. qa Dioñ. dicit in. iij. c. de diui. no. q malū eſt ꝑter in cari. eſt tētione & volūtatē: eo q nullus intēdēs ad malū operaf. Rndef: q malū dr̄ eſſe ꝑtervolūtatē p ſe: qa intēdens ad malū p ſe operaf aliquid. Sed p accidēs malū pōt eſſe volūtariū: dū. ſ. aliquis æſtimat bonū qd̄ eſt malū. vel cū apparet alicui bonū aliqd ſm qd: cui ē adiūcta rō mali ſimpliciter. Vel pōt dici: q malū eſt ꝑter volūtatē: qa volūtas nō tēdit in malū ſub rōne mali: ſed qa aliquod malū ē apparēs bonū: & iō voluntas aliqñ appetit aliquod malū. Hæc bea. Tho. ſup. ij. ſen. Ad hoc etiā facit, qd̄ ait Aug. xv. q. j. c. merito. vbi ſic ait. Si diligenter inſpiciatur: forte ipm peccare nemo velit: ſed ,ꝑter aliud qd̄ vult peccat. Oēs quippe hoies: qui ſciētes faciūt qd̄ nō licet: vellēt licere facere vſq adeo ipſum peccare nemo appetit propter hoc ipſum: ſed propter illud quod ex eo conſequitur.

Aliadiſſinitio auguſtini.

Nota quid ſit reatus.

¶De diuiſione peccatorum. Cap̄. ſm. ij.

DE DIVISIONE PECCAtoꝝ. Sciēdū: q ſex modis pōt diſtingui pcta adinuicē. Primꝰ, eſt ex parte reatus. Sed c̄o, eſt ex pte gradꝰ. Tertiꝰ, eſt ex pte reſpectꝰ. Quartꝰ, ex pte nois. Quintus, ex parte radicis. Sextꝰ, ex parte originis. Et quantū ad primū. ſ. ex parte reatus: ſic diſtinguiī pm̄: qa aliud mortale: aliud originale: aliud veniale. Quæ quidē diuiſio non eſt generis in ſpecies. Cuiꝰ ratio eſt: qa ſpecies ęqualr participāt rōnē generis. iſta aūt nō æqualiter participant rōnē peccati: ad qd̄ primer q ſit volūtariū ꝑfecte: ſed eſt diuiſio analogi in analogata: qd̄ ſm prius & poſterius ꝑfecte & imperfecte prædicaf de plurib⁹. Sicut verbi gra: Ens diuidiī in ſubſtātiā & accidens: ens actu & ens in potēcia. de quib⁹ prędicaf analogice. Perfecte qdē: de ente in actu & de ſubſtātia. Imperfecte: de accidēte & de ente in potētia: qa minimū qd̄ eſt de natura entis: eſt in ente i potētia: & in ente p accidēs. Sic a ſili diuiſio pcti in mortale & veniale: & originale: eſt ſicut diuiſio alicuius in ꝑfectū & in imperfectū: qa rō peccati p prius & ꝑfectius inueniī in pctō mortali. inveniali vero p poſterius & imperfecte: vñ minimū qd̄ eſt de rōne peccati in aliquo actu, eſt i veniali. Et hoc ipſa noīa oſtēdunt: qa venia non debet pctō: niſi ſm q aliquā imperfectionē pcti habet. Per prius ergo dr̄ pm̄ de mortali. tum qa mortale eſt voluntarium voluntate, ,ꝑria. tum qa ab vltimo fine deordinat. tum qa ei debet pœna æterna. Pm̄ aūt veniale deficit a mortali in duob⁹. Primo: qa non deordinat ab vltimo fine: ſed aliq modo a fine retardat: ordine ad finē ſeruato. Sed c̄o: quia ei nō debet pœna ętena: ſicut mortali. Pm̄ aūt originale deficit a mortali ex pte illa: qua pm̄ habet rōnē culpæ. ſ. ex pte volūtatꝝ: qa mortale eſt volūtariū: volūtate propria illiꝰ in quo eſt: vel q peccauit: ſed pm̄ originale: eſt voluntariū volūtate alterius: q̄ eiꝰ in quo eſt. ſ. volūtate primi parētis adæ. Hæc. b. Tho. ſup. ij. ſen. di. xlij. Et qa dictum eſt q iſta diuiſio eſt ſm reatum. Sciendum q reatus

Pm̄ ex parte reatus diuiditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

apriē:nō est aliud q̄ obligatio ad pœnā. Et mortale obligat ad pœnā æternā dāni & sensus: veniale ad pœnā tpalē seu purgatoṝ. Originale tm̄ ad pœnam dāni:nō sensus. i. priuatiois dei visiois:nō ignis infernalis. Et hęc. ſ. declarabunt. Aliqn̄ tm̄ reatus sumitur ꝓ culpa: & obligatione ad pœnā: vt in collecta. reatus nostri cōfessio indulgētia &c. Cōfitet̄ em̄ homo culpā non pœnā debitā. Et sciendum q̄ pctm̄ actuale siue mortale siue veniale aliquando transit actu sed remanet reatu. Et hoc, vel cum cessat ab ipso actu peccati: puta perpetrato homicidio vel fornicatione: tunc cessat pctm̄ quātū ad suā essentiā. i. quātū ad actum illum inordinatum: sed remanet reatu in suo effectu. i. in obligatiōe ad pœnā. Vel ēt cū qs ꝓ pœnitētiā habet remissionē: pctoꝝ quo ad debitū pœnę æternæ: sed tn̄ ꝓpter imperfectionē satisfactionis adhuc remanet obligat⁹ pœnæ tpali. Sed nunc transit pctm̄ actu & reatu qn̄ quis habet plenam remissionē culpæ: & totiꝰ pœnę debitæ. Hęc Duran. sup. ij. sententiarū. Pctm̄ aūt originale transit reatu per bptismū fluminis vel sanguinis vel flaminis: sed remanet actu inquantum. ſ. in viatore remanet semper habitualis concupiscentia: quæ semper inclinat ad malum: quę videtur esse materialiter ipsum originale peccatum.

Pctm̄ dividit ex parte gradus.

§. I. SECVNDA DIVISIO PEC

catoꝝ est: ex parte gradꝰ seu ꝓcessus. Et sic dividit pctm̄ in pctm̄ cogitationis & locutiois & operationis. Addit etiā aliqn̄ pctm̄ cōsuetudinis. Et ista diuisio, ꝓbat auctoritate, rōne, & fili trudie. Et quātū ad primū auctoritas Hieronymi, sup Ezech, sic cōtinet. Tria sunt genera pctoꝝ: quibus humanū genꝰ subiacet. Aut em̄ cogitatione: aut sermone: aut operatione peccamꝰ. Additur a qbusdā quartus gradus. ſ. pconsuetudinē. quod figurat in lazaro quatriduano. Sed Grego. in. iiij. moral'. ponit aliter istos gradus. dicens q̄ in corde cōmittit q̄tuor modis: & i ope alijs quatuor modis. Est ergo primꝰ gradꝰ: suggestio vel sensualis delectatio, q̄ est veniale. Sed's gradus est: morosa delectatio in ipsa cogitatione absq; deliberatiōe in opus. Tertius: est deliberatio cogitationis in opus. Quartus: est desensio seu excusatio ipsius peccati in seipō: sicut primi parētes posit pctm̄ se excusauerūt. Quintus gradus est: ipsum opus exterius: sed occultū. Sextus: ipm̄ opus peccati cum sit manifeste. Septimus: dū ducit in consuetudinē. Octauus: cū qs obstinatus in malo obdurat ꝓponēs nō pœnitere. Sed'o, ꝓbat rōne. Nā ista diuisio assignat̄ ꝑm gradus: qbꝰ fit, pcessus ad pctī cōplemētū. Gradus aūt isti attēdunt̄ ſm ꝙ vnus actus includit primū. & tertiꝰ secūdū. & quartꝰ tertiū. & addit sup eū. verbi gratia. Primꝰ gradꝰ sup quē addit alijs est voluntas interior. ſ. pctm̄ cogitationis. Secundus huic additus & hūc exprimens: est actus locutiōis. Cuius rō est: quia inter oia mēbra est magis propinquū interiori actui. ſ. pctō cogitationis: quia locutio est signū interioris actus. ſ. cordis. Tertius gradus est: pctm̄ operis tāꝝ cōplemētū omnium predictoꝝ. Probat̄ hoc tertio: ꝓ triplicem similitudinem seu exēplum. ſ. artificiali: naturali: & morali. In artificiali exēplo patet: de domo materiali in qua sunt tria. ſ. fundamentū vt principiū parietū erectio vt mediū: tectū vt cōplemētū domus. Ostēdit hoc in exēplo naturali. Nā in generatiōe aīalis. primū quod generat̄ est cor: exinde mēbroꝝ productio: demū tāꝝ cōplemētū totiꝰ corpis vel hois formatio. Patet̄ similitudo etiā in materia morali. Nā iracūdus, ex eo ꝙ appetit vindictā primo ꝓturbat̄ in corde. sed'o in ꝓba cōtumeliosa prorūpit. tertio i facta iniuriosa. Idē patet de pctō luxurię & aliꝝ. Cōsuetudo aūt & desperatio vel desensio pctī: quas Greg. addit (vt dictū est. ſ.) sunt gradus cōsequētes posit pfectā speciē pctī: sicut adolescētia & iuuētus: post pfectā gnationē hoiscōsequuntur. Vel dicēdū ꝙ consuetudo & desperatio seu desensio sunt quędā circūstię aggrauātes oē pctm̄ ex multiplicatiōe ipsoꝝ actuum. Hæc omnia hea. Tho. i. ij. q. lxxvij. & sup. ij. sen. dist. xlij.

§. II. TERTIA DIVISIO SEV DI

stinctio pctoꝝ est: ex pte respectus seu obiecti. Et sic hō dr̄ Pctm̄ ex peccare in deū, in ꝓximū, in seipsum. In deū peccat: cū de pte obiecti deo male sentit vt hęretic⁹: vel q̄ dei sunt vsurpare ꝑsumit indigne participādo sacris: vel qn̄ nomē dei peierādo vel diuidit. blasphemādo contēnit. In ꝓximū peccat, cū eī iniuste ledit, vel offendēdo psonā, vel famā denigrādo, vel subitā tiā diripiēdo. & hmōi. In seipm̄ peccat: cum sibi soli nocet & nō alteri: vt in pctō gulæ vel molliciei. vel accidię, vel inanis gliæ. & hmōi. Et hāc distinctionē ponit etiā Isid. in lib. de sum. bo. Secūdo: hoc idē ꝓbat rōne sic. Sicut omnis virt⁹ est iustitia quodāmodo: vt dr̄. v. Ethi. ita oē pctm̄ est iniusticia. Iniusticia autē est ex hoc: ꝙ detrahit alicui q̄d sibi debet. Vñ iniusticia habet q̄si duo obiecta. i. id q̄d detrahit & ille cui detrahit: sicut hō cui auferꝝ res sua. Sicut aūt hō debet ꝓximo & aliquid sibīpsi: sic & multomagis debet deo. Debet autē deo amorē sup oia, & reuerētiā. Vñ qū ab his deficit: dr̄ peccare i deū. Et si obijciat̄ hoiem peccare in aliquē inquātū eū ledit: sed nullꝰ potest ledere deū: sed'm illud Iob. xxxv. Si peccaueris quid ei nocebis. ſ. deo. q. d. nihil. Rationē huius Aug. assignat dicens li. de lib. ar. Malum cū nocumētū sit nocere tm̄ non pōt nisi bono: qd̄ corruptibile est. Summū aūt bonū incorruptile est & ideo malū ei nocere non pōt: qa natura est impassibilis. Rndet̄ ad hoc: q̄ non dicit̄ hō peccare i deū ex eo ꝙ eū i aliquo ledat: sed qa deo subtrahit q̄d ei debet & quātū i ipso est: eiꝰ gloriā minuit: q̄uis hoc facere non possit. Tūc ergo dr̄ in pctō quis deū offendere: qn̄ in eo qd̄ sibi debet ei iniuriatur. Proximo etiā qs debet ædificationē & beneficiētiā & hmōi. Qn̄ igit̄ hoc nō facit cū possit & debeat: vel cū facit cōtraria his dicit̄ peccare i ꝓximū. Sibi etiā debitor est. ſ. quo ad necessitatis collationē & mundiciā. Vñ qn̄ ꝓria sanctitas sibi necessaria subtrahēdo vel peccādo: vbi cū nō alijs noceat in se peccat. Tertio: hoc idē ꝓbat ꝓ rietate sic. Sicut ꝓpositū in ꝓposito: & oppositum in opposito. Sed pvirtutes quib⁹ opponunt̄ pctā: hō ordinat in deū & ꝓximū, & in seipsum. Quod pater. Nā per virtutes theologicas hō ordinat̄ in deū: tēperātia & fortitudine ordinat̄ in seipm̄. iusticia autē ad ꝓximū. Ergo ꝙ oppositum, q̄ peccat in his quę excedunt humanā rationē: sicut sunt ea quæ sunt fidei peccat in deum: sicut hæreticus. sacrilegꝰ. & blasphemꝰ. & huiusmodi. Qui autē peccat in his in qbꝰ qs ordinat & dirigitur in seipsum. dr̄ peccare in seipm̄: sicut patet in gulo so, luxurioso, ꝓdigo, & hmōi. Qui vero peccat i his ꝙ quę ordinat̄ ad alteꝝ seu ad ꝓximū: dicit̄ peccare in ꝓximum sicut patet in homicida, ture, adultero, & hmōi. Et notandum: ꝙ ista diuisio seu distinctio sumit̄ sed'm id in qd̄ directe peccatur, & principal'r non cōsequēter. Verbi gra. cū qs facit homicidiū vel furtū. & hmōi. iste directe & principaliter peccat in ꝓximū eī ledendo. Ex consequēti autem peccat in deū: qa in hoc mādata eiꝰ trāsgredit̄: & i seipsum qa ꝓ pctm̄ occidit aiam suā. Sic'r q̄ peccat in seipm̄: vt i gula, luxuria & hmōi directe & principal'r peccat in se: & ex cō sequēti in deū: ꝙ mādata eiꝰ faciēdo. Et sic q̄ peccat in deū: ex consequēti peccat in seipsum: priuādo se lumine gr̄æ & virtutibus: & in ꝓximum aliqn̄ per malum exēplum: vel alio modo. Hæc beatus Tho. ſ. ij. q. lxxij. & super. ij. sen.

§. III. QVARTA DIVISIO PEC

catoꝝ, est respectu nois. Et sic dividit̄ pctm̄ in delictū & cō missū: siue in pctm̄ omissionis & trāsgressionis: q̄d̄ idē est. Quam distinctionē ponit Aug. in. q. Ieuiter dicēs. ꝙ pctm̄ pter quod dr̄ delictū est omissio boni: q. ꝑ etiā ipm̄ nomē ostēdit. Dicit em̄ delictū q̄si derelictū. Pctm̄ vo q̄d̄ dr̄ cōmissū: est ppetratio mali. Vel sed'm magꝝm sen. i. ij. lib. dist. xlij. De lictū est q̄d ignoranter fit cōmissum q̄d scienter committit.

Pctm̄ dividit ex parte radicis.

Vbi nocūd̄ ꝙ hæc distinctio sed'm noia. ſ. delictū & cō missum attēdit sed'm ꝑcepta legis: ex qbꝰ regulāt̄ actꝰ nri. Inter ipa aūt ꝑcepta q̄dā sunt affirmatiua: qn̄ fit ꝑ affirmatiua ꝑcepta, dr̄ omissio. qn̄ aūt fit ꝑ ꝑcepta negatiua: dr̄ cōmissio vel trāsgressio. Idē qa ꝑ ꝑcepta sit qn̄q; sciēter. qn̄q; ignoranter. si sciēter, dr̄ cōmissio. si ignoranter: dr̄ omissio. Tho. sup. ij. sen. Est autē sciēdum: ꝙ prius est omissio q̄m cō missio. Rō hui⁹ est: qa cū sed'm pbm: tria sunt in actꝰ vir tuum q̄ regrunt̄. ſ. scire. velle. & imobilr seu firmiter operari. Ignorātia est ꝑ primum: actum. ſ. scire. Omissio contra omissum sed'm qn̄. ſ. tenet qs aliqd velle & non vult: sic cōmissio ē necōtra opari. qn̄. ſ. aliqs facit aliqd: ad qd̄ obligat̄ non facere. Et sic patet ex ipo, ꝙ cessu: ꝙ prius ē omissio q̄ cōmissio. Hæc Alex. ij. ꝑte sum. Sed pctm̄ cōmissionis ē grauiꝰ pctō omissionis. ſ. commissio mali q̄m omissio boni. Tum qa in pctō cōmissionis: est maior deordinatio & effrenatio voluntatis. Tum qa maius nocumētum vel iniuriā facit ceteris paribus in pctō cōmissionis. Tum qa magis ꝑ iusticiā: sicut patet

sicut paret ꝙ exēpla: qa grauius est occidere hoiem: q̄m sibi in extrema necessitate non subuenire. & deū blasphemare:

Peccare q̄m est non honorare ꝙpe debito & hmōi. Notā dum etiā: ꝙ omiss peccatū omissionis alicuius boni: ꝙ eo ꝙpe alicui imputatis qn̄ tur ad culpā: qn̄ nō facit qd̄ debet. ſ. eo ꝙpe quo debet. Cuiꝰ imputa rō eū: qa omissio boni cꝙponit ꝑcepto affirmatiuo: qd̄ licet obliget semp: non tn̄ ad semp. Verbi gra. Nō obligatur alicui. hō, q; semp actu insistat parentib⁹ honorandis: sed tn̄ semp obligat ꝙ ꝙpe debito honoret parentes. Tādiu ergo durat pctm̄ omissionis: q̄diu durat ꝙps quo obligatur: ad qd̄ obligat ꝙ ꝑceptū affirmatiuū: quo trāseūte tēpore transit actu pctm̄ & remanet reatu. Et iterū redeūte tēpore tali: iterat̄ omissio. Sicut em̄ transeūte actu virtutis: remanet meritū ꝓmiꝰ: ita trāseūte actu peccati: remanet reatus pœnæ. hæc hea. Tho. sup. ij. sen. dist. xlij. Si aūt q̄rat̄: vtrū in quolibet pctō sit aliqs actus. Rndet̄: ꝙ quidam opinati sunt, ꝙ in oīi pctō est aliqs actꝰ. vel interior. ſ. actꝰ voluntatis: sicut cū aliqs nō dās eleemosynā peccat: qa vult non dare. & sic ibi est actus interior volūtatis. ſ. velle nō dare. Vel etiā aliqs actꝰ exterior. siue ille actꝰ exterior sit simul cū omissione: puta cū facit aliquid quo retrahitur ab actu debito: sicut cū aliquis ludit: & propter hoc dimittit ire ad ecclesiā. Siue ille actus sit præcedēs omissionē. vt cum aliquis impeditur ne surgat ad matutinas: quia nimis vigilauit in sero circa aliqua se occupādo. tn̄. b. Tho. tenet cōtra-

Ad oē riū. ſ. ꝙ nō requirit aliquis actꝰ in pctō omissionis ꝙ se loꝑccatū quēdo sed in ipsa cessatione debiti actus pctm̄ omissionis nō reqꝛ cōsistit. Et hoc ꝓbat quatuor modis. ſ. auctoritate, ratiōe, itur actꝰ. distinctione, & cōparatiōe. Auctoritate qdē ꝓbat ꝑ illud Iac. iiij. Sciēti bonū & nō faciēti pctm̄ est illi. sed nō facere qd̄ hō debet: nō importat aliquē actū. ergo pctm̄ omissionis est absq; oīi actu: immo cessare ab actu. Secūdo: ꝓbat idē ratione sic. Iudiciū dādū est de rebus ſm id quod est ꝑ se: & non ſm id qd̄ est ꝑ accidēs: sed actꝰ ꝑ accidēs se habet ad pctm̄ omissionis (qd̄ patet) ꝙ ꝙ omittens aliqd ad qd̄ tenet aliqd faciat. est ꝑ accidēs. ergo non debet dici ꝙ peccatū omissionis cōsistat in actu: ꝓpter aliquē actū adiunctū: qa actus ille adiunctus ꝑ accidēs se habet ad peccatum omissionis: vt dictū est. Tertio: ꝓbat hoc cōparatione: qa etiā in peccato trāsgressiōis cōtingit aliquē actū adiūgi: q̄m ad pctm̄ trāsgressionis ꝑ accidens se habet. sicut cū contingit aliquē furantē loqui vel videre. & sic'r nullus actus pertinet ad pctm̄ omissionis: sed ipsa sola cessatio ab actu debito. Cōfirmat̄ idē & alia rōne: videlicet qa nō punitur hō iuste nisi ꝓ pctō: sed ꝓ sola omissiōe boni qd̄ tenet facere, punit ſm illud. Ois arbor q̄ nō facit fructū bonū: excidet̄ & in ignē mittet̄. Mat. vij. Et seruus q cognouit volūtatē dñi sui & non fecit: plagis vapulabit multis. Luc. xij.

Distinctis pcatoꝝ.

Quarto: probat̄ distinctione. Nā differētia ista est quantum ad hoc: inter pctm̄ transgressionis & omissionis: quia peccatū trāsgressionis nō est sola priuatio: sed etiam actus priuatus debito ordine rōnis: sicut furtū vel adulteriū est quędā res vel natura, rōne priuatiōis ordinis: pctm̄ dicitur nihil ſm Aug. super Ioan. Et hea. Tho. ſ. quodlib. dicit, ꝙ pctm̄ maxime transgressiōis est actus inordinatus. Et rōne actꝰ: pctm̄ est aliqua res seu natura. Sed illa inordinatio est priuatio: & ſm hanc, pctm̄ dicitur nihil ab Aug. Sed pctm̄ omissionis ſm veritatē loquēdo: est sola priuatio actus debiti: cuius subiectū nō est aliqs actus: sed potestas volūtatis: sicut subiectū cœcitatis nō est visio: sed id qd̄ aptū natū est videre. Vnde qa volūtas est cā effectiua & subiectiua omissionis: iō omissio habet rōnē culpe: qa omissio est volūtaria: qn̄ in ptāte nostra est nō velle sicut & velle: nō facere sicut & facere: & iō ipsa boni omissio debiti est peccatū. Et si arguat̄ sic in cōtrariū. Sicut meritū cōparatur ad virtutē: ita demeritū seu pctm̄ ad vitiū: sed meritū nō pōt esse absq; actu: ergo nec demeritū. Rndet̄: ꝙ differentia est

Differētia meritī & demeriti.

inter meritum & demeritum. Nam meritum non pōt esse absq; actu aliquo saltē volūtatis: sed demeritū potest esse absq; actu. Et rō huius diuersitatis est: qa plura requirunt ad bonū q̄ ad malū: eo ꝙ bonū cōtingit ex tota & integra causa: malū autē ex singulis defectib⁹: vt dicit Dion. c. iij. de diui. no. Hęc he. Tho. i. ij. q. lxxvij. & in quæstionib⁹ de malo. Quia ergo & omissio boni debiti: pctm̄ est sicut & trāsgressio: iō ꝑ. vtrūq; dño cōfitet̄ dicēs. Delictū meū cognitū tibi feci: & iniustitiā meā nō abscōdi. Vbi ꝑsal. tria facit. Primo: exprimit pctm̄ omissiōis: ibi. delictum meū. Dicit enim delictū quasi derelictū. i. omissum: vt qa petā dicenda tacui: & hoc est cōtra illos q solum de cōmissis & nō omissis: faciunt sibi conscientiā vel cōfitent̄. Sed Dauid vtrūq; fatet̄ qa peccatū. Est etiā contra illos: q de magnis confitentur: de paruis non curant: sed Dauid etiam parua quæ dicunt̄ delicta respectu aliorꝝ. Est & contra se excusantes: vel in alios sua peccata retorquētes. sicut Adā & Eua. Vnde dicit meū: quod. ſ. ego feci ex meo arbitrio. Ad hoc facit. xv. q. j. non est. Sed'o: ꝓpheta innuit vitiū commissionis seu trāsgressionis. ibi. & iniustitiā meā &c. id est quę feci contra iustitiam trāsgrediēdo præcepta negatiua: vbi magis apparet iniustitia: & plus nocumenti proximo fit. Tertio addit actum confessionis. ibi. nō abscōdi. Cū enim deus cognoscat certius & clarius omnia, q̄ ille qui facit: tamen hoc est (vt dicit Cassiod.) peccatū deo cognitum facere in confessione. ſ. delicta & peccata producere. Confessor enim repręsentat personam dei: hoc est nō abscondere: nō minuere grauitatem: magnitudinem & turpitudinem peccatorum circunstantias celando.

§. IIII. QVINTA DIVISIO PEC

Pctm̄ dividit ex parte radicis.

caroꝝ est, ex parte radicis eoꝝ. Sūt aūt quinq; radices peccatorum. Prima: est amor inordinatus sui. Secunda: est timor indiscretus. Tertia: cupiditas. Quarta: cōcupiscentia. Quinta: superbia. Primę duæ: in sinuant ꝓ psal. dicētē. Incēsa igni & suffossa ab increpatiōe vultus tui peribūt. i. ꝓpter opera mala q̄ procedūt ab inordinato amore sui: & hæc dicūtur succēsa igni: & ea opera q̄ sunt ex inordinato timore mali: & hęc dicūtur suffossa: qa timor deiect hoiem infra se. Peribūt homines ab increpatione dei. i. iudicante deo. Vñ Aug. sup pō. dicit: ibi. Omne peccatum ꝓcedit vl' ab amore male inflammāte: vel a timore male humiliāte. Aliæ tres radices peccati notant̄. ſ. Ioan. ij. Omne q̄d̄ est in mūdo: aut est cōcupiscētia carnis aut cōcupiscētia oculoꝝ aut superbia vitæ. i. quod est in amatoribꝰ mūdi seu peccatoribus. i. omne pctm̄ quod est in eis, ꝓcedit aut ex concupiscentia carnis: aut cōcupiscētia oculoꝝ: aut superbia vitæ. Dicunt̄ aūt hęc radices peccatoꝝ: quia similitudinarie se habēt ad peccata sicut radices ad arbores materiales. Sicut enim radix arboris est: per quā arbor nutrimentum sumit: & per quam arbor conualescit & crescit: & ꝓ quam arbor proficit & fructum ꝓducit. Sic ſm hęc tria a simili: ex qualibet harꝝ radicū peccatū incipit: conualescit: & fructū producit. Ex eo em̄ pctm̄ incipit: ex quo homo ad peccatū inclinatur. Hoc autē est bonum intentum: ad quod peccator inordinare cōuenit. Nā bonū quod habet rōnē finis: mouet efficiētē & appetētē: & ideo radix peccati in nobis dicitur passio vel pronitas ad peccandū: quę ex corruptione originalis cōsequitur. Vnde passio: quę est radix peccati sic distinguitur: quia vel est passio ſm inclinationē appetitus in id: qd̄ est vltimus finis bonoꝝ commutabiliū sicut est hō: & ſm hoc ponit prima radix peccati ab Aug. q̄ est amor sui inordinatus: quę est cā oīs peccati. Secunda radix oīs peccati est timor. Huius rō est: qa ex eo: ꝙ aliqd inordinate diligit & male oia impedītia illud male timētur. Et sic oē pctm̄, ꝓcedit: vel ex inordinato appetitu alicuius boni: vel ex inordinata fuga alicuius mali: sed vtrūq; horꝝ reducit̄ ad inordinatū amorē sui. Cuius rō est: qa ꝓpter hoc hō: vel appetit inordinate bona: vel fugit inordinate mala: qa inordinate amat seipm̄. Qd̄ em̄ aliqs appetat inordinate bonū tpale: vel fugiat inordinate malum tpale: nō est nisi ex hoc, ꝙ seipm̄ inordinate amat. Qd̄ patet ex hoc: qa amare aliquē nō est aliud nisi velle ei bonū: q ergo amat seipm̄ inordinate: inordinate vult sibi bonū aliquod. Vel ēt passio: inordinate inclinans appetitū hominis: in ea bona q̄ ꝓpter finē vltimū cōmutabiliū. i. ꝓpter hoīem quærunt̄: & hoc tripliciter. Primo: qa vel talis passio est inclinans appetitū inordinate in bonū vtile: vt diuitias & hmōi. De qua apls. i. Thi. vj. Radix oīm malorū est cupiditas: & sic est tertia radix. ſ. cupiditas. Vel est talis passio: quæ inclinat inordinate appetitū in bonum delectabile: & sic erit q̄rta radix pctī. ſ. cōcupiscētia oculoꝝ circa bona exteriora invsum ordinata: & hęc cōcupiscētia est duplex. Vna: q̄ ordinat ad cōseruationem speciei ꝙ generationē: & hæc districte dr̄ cōcupiscētia carnis: (vt i veneris:) dicit etiā luxuria. Alia cōcupiscētia est: q̄ ordinat ad

Triplic̄ citer cō ualescit pctm̄.

Passio inclinat tripl'r.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõseruationẽ in diuidul: & talis dicit̃ ꝓcupiscẽtia oc̃lor̃. s. eorũ q̃ sunt delectabilia: non tñ ſm sensum solum: sed ſm appr̃ehensionẽ cuiuscũq; appr̃ehẽſiuę virtutis: vt in cibis et alijs delectabilibus sensibus. Tertio: passio inclinat appetitũ mordinate in bonũ opinabile vel honestum. Et sic erit quita radix. s. superbia: circa bona ſm opinionẽ: vt honor: dignitas: & hmõi. Hæc be. Tho. sup. ij. sẽ. dist. xlij. et. j. ij. q. lxxvij. Posset etiã dici sic: vt in auctoritate ipsa. ꝓoã. superius posita: exprimantur tres vltimæ radices peccati. In cõcupiscẽtia carnis: notat̃ inordinatus appetitus in bonũ delectabile: vt in cibis & venereis & hmõi. In concupiscẽtia oculorũ: appetitus inordinatus in bonum vtile: vt diuitias & hmõi: quæ al's dicitur cupiditas. Tertiũ. s. supbia: aliter exponi non oportet.

Peccatũ ẽt diuidit̃ ex pte originis.

§. V. SEXTA DIVISIO PECCATORVM.

torũ: est ex pte originis. Vñ be. Greg. xxxj. lib. moral'. dicit ꝙ septẽ sunt capitalia vł principalia vitia: ex qb⁹ oia alia oriunt̃. s. inanis gl'ia: inuidia: ira: accidia: auaritia: gula: luxuria. Et sup hæc oia: quasi regina & mater est supbia. Et circa ista capitalia videnda sunt tria. s. couenientia: numeri sufficientia: differentia. Quantũ ad primũ sciẽdum: ꝙ oia prædicta capitalia dicũtur quasi a capite deriuata: qa capita sunt multorũ vitiorum & in hoc couenĩũt. Dicitur aũt vitiũ capitale a capite: p similitudinem. Caput eñ tripliciter sumit̃. Primo sumit̃ caput: p membro corporis: & sic sumit̃ Caput triplici ter sumitur. Cor. xj. Ois vir orans aut prophetans: velato capite deturpat caput suũ. Et caput: est quoddã membrũ aialis quod est corporis principiũ: ideo sc̃d'o caput dicit oẽ principiũ: ſm illud Threno. iiij. Dispersi sunt oẽs lapides sanctuarij: in capite oĩm plateraũ. i. in principio. Tertio: caput significat principatũ vel ducatũ rectoris. Et huius ratio est: qa sicut oia alia membra corporis a capite quodãmodo regũtur & ad ipm ordinãtur: ita exercit⁹ a duce regit̃ & ad ipsũ ordinat̃: & hoc mõ sumit̃ Amos. vj. Capita pplor̃ popatice ingredientes domum Israel. Capita vocat principes & rectores. Et sc̃d'm has tres ꝓprietates capitis vitiũ capitale potest dici: quod capite plectit̃. sc̃d'm. Augu. vt sacrilegiũ furtum: homicidiũ: & hmõi. Et hoc mõ: vitiũ capitale idẽ est quod mortale. i. dignũ morte seu decapitatiõe. Nõ eñ infligitur ista pœna mortis i iudicio nisi ꝓ mortali, sed sic nõ accipit Greg. in dicta numeratiõe. Sc̃d'o mõ dicit capitale: qd' est principiũ aliquor̃ pcãtor̃: ex quo plura alia oriũtur: & sc̃d'm ꝓ Greg. vitia capitalia principalia noiat. Tertio dicit̃ capitale vitiũ: ad qd' vitia alia ordinãtur. Nã princeps est caput exercitus ad cuius bonũ totus exercitus ordinatur: vt dicit̃. xj. Meta. Et p hũc modũ illud vitiũ: ad qd' alia ordinant̃ dicit̃ capitale. vñ Greg. in Moral'. vbi. ẽ. Vitia capitalia sunt quasi duces: & vitia quæ ex eis oriũtur: sũt quasi exercitus. Hæc bea. Tho. sup. ij. sen. dist. xlij. & in quæstionib⁹ de malo. Quantũ ad sc̃d'm. ſ. numeri sufficiẽtiam: quare. ſ. septem & non plura neq; pauciora sunt. Pro huius declaratione sciendũ: ꝙ omne peccatũ procedit: vel qa appetitus inordinate appetit bonũ: vel quia inordinate fugit bonũ: quæ duo sunt eiusdem rationis. ſ. appetere bonũ inordinate: & fugere oppositũ inordinate. ſ. malum Verbi gr̃a, sicut gulosus iordinate appetit cibũ: & inordinate fugit tristitiã: quæ ex absentia ciborũ causatur: & sic̃ ĩ alijs capitalib⁹. Et sic vitia capitalia pñt cõuenĩẽter distĩgui sc̃d'm differẽtiã boni & mali. Ira ꝙ vbicũq; aliqua specialis rõ appetibilis vel fugibilis est: ibi ẽ vnũ vitiũ capitale. Et est etiã sciendũ: ꝙ bonũ ad se attrahit appetitũ sed ꝙ appetitus refugiat aliquod bonũ: hoc est sc̃d'm specialẽ rationẽ considerata circa hmõi bonũ: vt qa laboriosũ vel impeditiuũ delectationũ corporearũ. Primo igitur dico: ꝙ omne pcãtm procedit ex hoc: ꝙ appetitus inordinate appetit bonũ. Et hoc quidẽ bonũ põt esse triplex. ſ. vel bonũ mẽtis: vel bonũ corporis: vel bonũ rei exterioris. Primo igitur: appetit⁹ inordinate appetit vel q̃rit bonũ mẽtis honestũ: qd' est bonũ imaginatiuũ. ſ. excellẽtię gl'ię & honoris: & ad hoc ordinat̃ vt ei⁹ principiũ supbia vel inanis gloria. Secunda appetit⁹ appetit bonũ corporis qd' est bonũ delectabile: & hoc bonũ vel ptinet ad cõseruationẽ ĩdiuidui: qd' est cib⁹: & ad hoc ordinat̃ gula: vel ptinet ad cõseruationẽ speciei: sicut est in venereis: & ad hoc ordinatur luxuria. Tertio appetitus inordinate appetit bonũ vtile. ſ. corpi: vt diuitias & ad hoc ordinat̃ auaritia. Et sic quatuor sunt vitia capitalia: ex parte apperit⁹ inordinate appetẽtis bonũ. ſ. supbia vel inanis gl'ia: respectu boni honorabilis auaricia: respectu boni vtilis: gula: respectu boni delectabilis sc̃d'm gustũ: vel luxuria: respectu boni delectabilis sc̃d'm tactũ. Sc̃d'o: appetit⁹ hũanus inordinate fugit bonũ aliq̃d': sc̃d'm aliquã specialẽ rõnẽ: puta iquãtũ illd' bonũ est ipeditiuũ boni iordinate cupiti in seipso: vt ꝙbi gratia. Sicut bonũ spuale: impedit quietẽ vel delectationẽ corporalẽ: & sic est accidia: q̃ nihil alid' est: q̃ tristitia de aliquo bono spuali: put est impeditiuũ boni corpalis: qd' appetens in seipso inordinate cupit. Sc̃d'o appetitus inordinatus alicuius bonũ refugit ĩ alio: sc̃d'm ꝙ bonũ illius impedit ꝓpriã excellẽtiã in seipso: & sic est inuidia: q̃ est dolor de alieno bono: inquantũ apphẽdit vt diminutiuũ ꝓprie excellẽtię. Tertio: nõ solũ aliquis refugit vel odit bonũ in alio: sed etiã ꝓtra bonũ eius insurgit ipm repellẽdo & sic est ira: quæ est appetit⁹ vindictæ qua aliquis ꝓpugnat aliquẽ cõtrariũ agendo. Hec. b. Tho. sup. ij. sen. dist. xlij. & in quæstionibus de malo. Quantũ ad tertiũ pricipale. ſ. differentia capitaliũ a radicib⁹. Sciendũ: ꝙ ipsa vitia: ita dicuntur capitalia: ꝙ non dicuntur radices. Et ratio huius est: quia hæc est differẽtia inter capitale & radicẽ: qa capitale est q̃d dã pcãtm: radix aũt pcãti inquãtum radix nõ est peccatum.

Differunt radix & capitale.

§. VI. HAEC SEPTEM VITIA CAPITALIA figurata sunt: ꝙ septẽ gentes seu nationes quæ habitabãt in terra ꝓmissionis: sc̃d'm magistrũ in. ij. sen. & Hug. cardinalẽ sup Pẽ. Ipsa eñ terra ꝓmissionis affluens lacte & melle: signat humanã naturam in genere: vel animam quãlibet in particulari in statu innocẽtiæ & iusticię: q̃ vtiq; affluebat lacte puritatis & melle ꝙsolatiõis cœlestis. Sed per primorũ parẽtũ trãsgressionẽ: postea inhabitata est & possessa a septẽ nationib⁹: id est vitijs capitalibus. Obtenta aũt per christũ: deuictis vitijs: est postea inhabitata per tribus duodecim Israel: & leuitica: id est ꝙ septẽ virtutes & sex opera misericordiæ corpalia & spualia: quę reperiũtur in veris fidelib⁹: quod bellũ christ⁹ notauit: cũ ait Lu. xj. c. Si fortior illo supueniens vicerit eum: vniuersa arma auferet &c. Fortis in malitia diabolus: qui castrũ seu atriũ mũdi tenebat in pace: quasi nullo ei resistente: & hoc cum septẽ his nationib⁹. i. vitijs. Superueniens fortior christus vicit eum: & abstulit ei arma suę malitiæ ea detegẽdo. Et hoc bellũ & victoriã notat Pẽ. psalmo. xliij. dicẽs ad dñm Manus tua gentes disperdidit: plãtasti eos: afflixisti populos & expulisti eos. Vbi ostendit in ipso bello tria.

Septem capitalia figurãtur.

¶ Gratiã christi operatã: ibi. manus tua gen. dis.

¶ Iusticiã animi reformatã: ibi. planta. eos.

¶ Malitiã pœnitentia euacuatã: ibi. afflixisti.

¶ Quantũ ad primũ sciendũ: vtiq; ꝙ p nos nõ possum⁹ su perare vnã minimã tẽtationẽ: nec eñcere a nobis vnũ peccatũ. Sine me¸ait saluator, nihil potestis facere. Ioan. xv. Et ratio est: qa cũ pcãtm mortale sit defectus quasi infinitus seu iniuria: qa cõtra deũ bonũ infinitũ: & homo sit vtutis finitę: nõ põt finitũ attingere ad infinitũ: nisi adiũctũ infinito: & hæc est gr̃a christi: q̃ est q̃si infiniti valoris. Vñ apl's Iustificati gratis p gratiã ipsius &c. Et ad Titũ. iij. Iustificati gratia ipsius. i. iusti facti expulsis pcãtis. Sicut ergo Iosue seu Iesus naue dux populi dei ipse fuit. qui transito Iordane deuicit & ꝓstrauit illas septem nationes: & tradidit tribubus Israel terrã possidendam. Sic Iesus noster mediante baptismo: vbi dimisit vtutẽ suæ passiõis: expulsis oib⁹ capitalib⁹ vitijs: tribus virtutũ infundit in genus humanũ: seu animã quãlibet eũ sequẽtem p fidem: vt possideat statũ quietũ & suauẽ. Et hoc est q̃ dicit Pẽ. Manus tua. Brachiũ dei dicit̃ pater. ſm illud. Fecit potẽtiã in brachio suo. Luc. ſ. qa ab ipso ꝓcedit filius sicut manus a brachio. Digit⁹ dicit̃ spũs sãctus. ſm illud. Si in digito dei ejcio dæmonia &c. Luce. xj. qa ꝓcedit a patre & filio: sicut digit⁹ a brachio & manu. Sed man⁹ in scriptura frequẽter dr̃ filij: qa sic ꝓcedit a patre: sicut manus a brachio. Et qa sicut p manũ qs operat̃: ita oĩa p ipsum facta sunt. Io. i. Manus ergo dei. i. filius dei incarnatus supereuenies in mũdum gentes vitior̃ vicit: diabolũ cũ septẽ capitaneis vitior̃: quæ vitia dicunt̃: gẽtes quasi gehẽne. i. inferno dedit̃: qa p ipa hõ tradit̃ inferno. Disperdidit aũt & destruxit. i. ad nihilũ deduxit merito, suæ passionis, doctrina, suæ eruditiõis: & exẽplo, suæ ꝓfectissimæ cõuersatiõis. Ipsa aũt interpretatio nominum

Manus est deitas.

noĩm illar̃ gentiũ: ostẽdit ꝓprietates ipsorum vitiorum. De ipsis aũt nominib⁹ gentiũ dicit. Deut. vij. Cũ introduxerit te dñs deus tuus in terrã quã possessurus ingredieris: id est in illum statum iustitiæ reparatę: & deleuerit gentes multas coram te. q. d. Dñs hoc faciet nõ tu. Ethetum. Gergezeum: Amorreũ: Chananeum. Pherezeum: Eueũ: & Iebuseũ: percuties eos vsq; ad interitionẽ. Nõ inibis fœdus cũ eis: vt. ſ. etiã motib⁹ ipsor̃ capitaliũ veniali' acquiescas: sed vsq; ad primas radices ꝓsterne. Per Ethetũ: qui interpr̃etat stupẽs vel formidãs signat inuidia: q̃ formidat fœlicitatẽ alienã & dolet. Vnde Sen. Vtinã inuidi oculos vbiq; haberent, vt oĩm felicitate torquerentur. Dicitur Etheus stupẽs. i. admirans: qa inuidus quodlibet bonũ etiã paruũ admirat̃ in ꝓximo cui inuidet: tãq; sit multum excellens. Etheus.

Qui. li. de arte amãdi.] Vnde poeta. Fertilior seges: est alieno semp in aruo. Vici nũq; pecus, grãdius vber habet. Vel stupẽs etiã dicitur q ob frigiditatẽ dẽtiũ: vt cũ comedũtur acerbæ vuæ & huiusmodi: nõ põr bene comedere. Sic inuidia: facit sibi insipida bona alior̃. Amos. iij. Ego dedi vobis stuporẽ dentiũ in cũctis vrbib⁹ vestris. Dedi. i. ꝓmisi dare: vel ꝓmisi habere: ac etiã rõnæ pœnę illius afflictiõis inuidi: hoc dat deus in punitionẽ. Per Gergezeũ: quod interpr̃etat colonum eñciens vel aduena appropinquans: signatur superbia vel inanis gloria. Hæc eñ superbia eiecit diabolũ de cœlo & hoĩem de paradiso: q erãt coloni illor̃ locor̃. Dicitur etiã aduena: quia quãto sua mẽte cogitat deo appropinquare. i. exaltari: tanto magis elongatur a deo. Iob. xx. Si ascenderit vsq; in cœlum superbia eius: & caput ei⁹ nubes rerigerit: quasi sterquilinio in fine perdet̃. Per Amorreum: qui interpr̃etat amaricans. significat accidia: quę facit hoiem amaricari, ꝓpter laborẽ boni operis: sicut gaudiũ spirituale cõsolatur aiam: ita tędium de bono diuino agẽdo fastidit & in horrorẽ ducit. ad Hebr̃. xij. Videte ne qua radix amaritudinis sursum germinãs impediat. Per Chananeum: qui interpr̃etat lapides colligens vel cõmotus: intelligitur ira: quæ commouet totũ hoĩem ad appetitum vindictæ: & colligit lapides cõtumeliar̃ & detractionum & contẽtionũ: in mente sua cõcipiẽdo ad offendendum alios verbis suis. Ecl'i. xxvij. Qui voluit lapidem. ſ. ꝓiciendo cõtra aliquẽ cõtumelias: reuertet̃ ad eũ: qa sibi etiam sit injuria in verbis & factis. Per Pherezeũ: qui interpr̃etat dissemination: signatur luxuriosus: qui non curat vbi semen spergat: sed passim & indifferenter Hiere. v. Equi amatores ĩ fœminas: & emissarij facti sunt: vnusq̃sq; ad vxorẽ ꝓximi sui hinniebat. In veteri lege q patiebatur fluxũ sanguinis: immundus iudicabat̃ nec ad templũ dei: qd' significat ecclesiã militãtẽ: põt accedere vel triũphantem. Per Eueũ: qui interpr̃etat fœrus vel pessimus: signatur auaritia: quæ facit hoiem fœrã pessimã deuoratricẽ sui ꝓximi: adeo ꝙ nõ miserẽt amicor̃ & ꝓpinquor̃. Eccl'i. x. Nihil iniquius q̃ amare pecuniã: hic eñ aiam suã venalẽ habet. Per Iebuseũ: q interpr̃etat præsepe signat̃ gula: q̃ semp vellet esse ad mẽsam: sicut aialia bruta ad ꝓsepe. Esa. v. Ve qui cõsurgitis mane ad ebrietatẽ sectãdã &c. vel interpr̃etat cõculcatio: qa aia saturata calcabit fauũ. Prouer. xxvij. Sc̃d'm qd' notat in ꝓdicto psalmo: est iustitia reformata dũ dr̃: plantasti eos. ſ. filios Israel. Ad literã dr̃ plantasse: qñ de nouo induxit in terrã ꝓmissionis. Et sicut plãta cũ noua est sꝑe irrigatur vt conualescat: ita deus illum populũ suũ de nouo introductũ in terrã ꝓmissionis mirabilis plurimis irrigauit: & bonis varijs fœcundauit. Moraliter aũt filij Israel: sunt virtutes & boni mores: q̃s deus aiabus cõuersor̃ infundit. Nam (vt dicit Amb.) Cũ renũtiat improbitari, statim assistit virtuti. Egressus eñ: malitię virtutis operat̃ ingressũ. Eodẽq; aditu quo vitiũ exclusum innocẽtia copulatur. Has aũt virtutes vt firmentur & crescãt: de⁹ spiritualib⁹ cõsolationib⁹ irrigat vt fructũ faciat. Ego ait ipse deus p Hiere. plantaui te vineã meã electã oĩe semen verũ. ſ. virtutũ posui ibi. Tertiũ notatũ est malitia euacuata: & hoc p pœnitẽtiã: dũ dr̃. Afflixisti populos & expulisti eos. Populus dicit illas nationes gentiũ: q̃ signãt vitia: vt dictũ est. Affligit aũt per pœnitẽtiã. Nã gulosus dũ dolet & pœnitet vere de gula: affligit se mẽte & corpore ieiunãdo & abstinẽdo. Luxuriosus pœnitẽs: tristatur de vitijs perpetratis: & affligit se continendo. Sic suo modo auarus superb⁹ & alij. Dicunt̃ aũt hęc vitia gentes quasi gehẽnæ dedita: quia deducũt ad gehẽnam: sed ex

Chananeus.

Pherezeus.

Eueus.

Iebuseus

Hiere. ij

afflictione pœnitẽtiæ expellũtur de terra ꝓmissionis. i. de aia. Vñ Magdalene se affligenti in pœnitentia q̃ figurabat etiã vnguentũ secum allatũ dictũ fuit. Remittũtur tibi peccata tua &c. Luc. vij. Et per afflictionem pœnitẽtiæ fatũ fuit: vt christus ẽjceret septẽ dæmonia ab ea: (vt dicitur. Marci. xvj.) id est septem vitia capitalia.

¶ De nocumẽtis pcãti mortalis: q̃ sunt vigintitria. Ca. iij.

Noctẽta peccati mortalis: colligendo summatim nocumẽta tabim⁹. xxiij. qui cum magna mala sint: cogit̃ peccati pcãtor̃ clamare cũ pẽ. peccãre sed pœnitẽte. Miserere mei deus ſm mag. mi. tu. Magna est misericordia dei erga hoĩem ĩ creãdo: qa de nõ ente: qd' est magna miseria facit eẽ: & tã nobile eẽ dedit: qa ad imaginẽ & similitudinẽ suã. Magna etiã mia dei in gubernãdo hoiem, & puidẽdo oĩb⁹ suis necessitatib⁹: sed maior ꝓ excellẽtiã: & maxima est educẽdo pcãtorẽ de lacu pcãti: & de luto fęcis: & de tenebris inferni ad lumẽ cœli. Et ꝓpter hoc efficiẽdũ de cœlo venit ad terras: & sustinuit passionem. Ideo aũt misericordiã postulare debet pcãtor potius q̃ aliud: qa mia habet ꝓ obiecto miseriã, & ipsam leuat. Nõ põt autẽ esse maior miseria, q̃ pcãtm. Cõducit eñ tandẽ ad summã miseriã: cõtrariã perfectissimę fœlicitati. Vnde ĩ figurã: decẽ leprosi designãtes trãsgressores decem præceptor̃ clamabant ad Iesum. Iesu præceptor miserere nostri. Luc. xvij. Et Chananea pro filia sua dæmoniaca: signante animã possessam a diabolo. Miserere mei &c. inquit. Filia mea male a dæmonio vexatur. Vexat̃ aũt aia a pcãto multiplici malo. Et in vitę huius cõuersatione: & in ipsius aiæ separatione: & in ipsius collatiõe. Et in vitæ quidem cõuersatione: miseriã patit̃ & vexat̃ in triplici differẽtia bonor̃: scilicet.

¶ In bonis temporalibus.

In bonis naturalibus.

¶ In bonis spiritualibus.

Tria plex bonũ tpalium: le ꝓpec tãtia. mittit̃.

§. I. ET BONA QVIDEM TEMPORALIA etsi minima sint respectu aliorum: tñ bona sunt a deo: & (vt dicit ꝓphs) organice deseruiũt felicitati. i. instrumẽtaliter: qa sunt tãq; media: ad ꝓficiẽdũ aliq̃ opera vtuosa. Sũt aũt hmõi tripartita: videlicet diuitię seu substãtia tpa catũ alis: honorificẽtiæ seu gl'ia mũdialis: pũsidẽtię & libertas hu manalis. Diuitiasqdẽ siue naturales: vt possessiões: aialia victualia: & hmõi: ac etiã diuitias artificiales: vt pecuniæ argẽteæ: aureæ vestes: & hmõi dñs tribuit: vt mediãte ea fideli dispẽsatione: qs sibi mereat̃ vitã ęternã. Sed siqs eis abutat̃: vel al's ea; largitorẽ offendat per pcãtm: frequẽter eas amittit: vñ ad magnã miseriã & vexationẽ deueniat. Sic ægyptijs, ꝓpter pcãtm suũ: iniurias videlicet & offẽsiones quas Hebr̃eis inferebãt: ablata sunt. æs: vasa aurea & argẽtea: & plures eor̃ diuitiæ dño Hebræis illa cõcedẽte. vt habetur Exo. xj. Israelitis aũt idolatrãtib⁹ in terra promissiõis, ꝓpter pcãtm eor̃ clausum est cœlũ: annis trib⁹ & mẽsib⁹ sex. Vnde magnã penuriã credẽdũ est indubitanter ibi exortã. Et item al's sub Heliseo, ꝓphera: tanta fame Samaria oppressa, est vt matres comederẽt filios: vt habetur. iiij. Reg. vj. & vij. ꝙ etiã quotidie talia flagella populi patiũtur, ꝓpter pcãta ipsor̃. Bonum honoris & glorię multum apperit̃. Vnde & Aug. de ciui. dei dicit allegans Ciceronẽ. Honos alit artes: quicq; gloria ad studia acceduntur. Et propter hãc cõsequẽdã: antiqui Romani ad innumeras & immensa pericula & labores se exposuerunt. Et hoc esse maius bonũ. ſ. habere bonã famã, Salomon ostendit magis q̃ diuitias habere dicens. Melius est nomen bonum: q̃ diuitiæ multæ. Vnde & sanctiviri hãc cõseruare & augere nitũt̃: nõ, ꝓpter se: sed ad ꝓximor̃ edificationẽ: ꝓpter qd' dicebat apl's. ſ. Cor. ix. Expedit mihi magis mori: q̃ vt gloriã meã quis euacuet. Sed & istud bonũ: per pcãtm tollitur vel diminuit̃. Vnde & Salomon sapiẽtissimus quẽ, ꝓpter famã virtutis & sapiẽtię: omnis terra desiderabat videre. Cui etiã dixit regina Saba ad eũ veniens de finibus terræ. Vicisti famã virtutibus tuis: ꝓpter pcãta lasciuię suæ adeo sibi gloriã & honorẽ minuit: vt etiã de sua salute dubitaret: de quo etiã dicit sapiẽs Eccl'i. xlvij. Dedisti maculã in gl'ia tua &c. Sic & Magdalena: quãtũcũq; esset genere nobilis diues & pulchra, ꝓpter lasciuias suas: ita famam attriuerat vt diceretur peccatrix. Potestas quo; q̃ quis

Lib. v. c. xiij.

Lib. i. tu scu. q̃ sti. Prouer. xxiij.

Lu. vij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alijs præest: donũ est non paruũ a dño cõcessum. ℞m illud Sap. vj. O iudices data est vobis potestas a dño: & virtus ab altissimo. Et in hoc habẽt quandã similitudinẽ cum deo: speciales participates diuinã ptãtem: vt sicut deus oĩbus præest & oĩa regit: ita præsidẽtes i mũdo qbusdã præeminent & eos regũt. Vñ & dij aliqñ vocãtur: ꝓpter quod dixit dñs Moysi. Exo. vij. Cõstitui te deum Pharaonis. Hæc autẽ potestas & dominiũ frequenter per peccata tollitur. Vñ & Nabuchodonosor: ꝓpter superbiã suã ablatũ fuit sibi regnũ ad tẽpus, qui erat monarcha mũdi: voce emissa de cœlo dicẽte. Trãsijt a te regnũ tuũ: & ab hoibus ejcieris: & cũ bestijs erit habitatio tua. Dañ. iiij. Sed & Balthasar filius eius: ꝓpter ptã sua ex toto amisit ipm regnũ: ipso interfecto a Cyro rege Persarum & Dario capta Babylonia. Dañ. v. Sic & septem nationes: quę habitabãt in terra Septem natiões exurpabũt. ℞m, ꝓmissionis amiserũt terras suas: ipsis interfectis cum regibus suis a Iosue cũ exercitu suo. ℣. Iſraelitarũ: & pro eis ipsi Israel iure possiderunt. Vnde & cũ dñs ꝓmitteret illam terram se daturum semini Abrae: quasi rõnẽ assignãs quare tũc non dabat ipsi Abrae: subdit. Nondũ sunt completæ iniquitates amorreoꝝ. Genes. xv. i. nondũ ascenderunt ad tãtã malitiã: q adhuc mereanẽ perdere illa dominia. Insuper & ipsi iudæi possessam illã patriã fertilẽ & gratiosam ꝓpter ptã sua per. lxx. annos amiserunt: translati in captiuitatẽ Babylonicã cũ rege suo Sedechia. iiij. Reg. vl. Et de mũ reuersi grauiora perpetrantes: & dei filium interimentes: post maximã stragẽ amissa omni dignitate regali & sacerdotali: captiuati & venditi in seruos dispersi sunt ꝑ vniuersum orbẽ. Libertas vtiq; magnũ bonum ꝛstimaꝫ. Non bene ꝑ toto, libertas venditur auro. Sicut ecõtrario: fuit tus est maxima miseria: qa ꝑ ptm̃ inducta est seruitꝰ. Vnde Amb. Nõ esset hodie seruitꝰ si ebrietas non fuisset. dist. Genẽ. ix. xxxv. sexto die. Et loquit de Cham: q ex eo ꝙ derisit Noe patrẽ suũ: quẽ ꝓpter ebrietatem vidit nudatũ: maledictionem seruitutis ab eo accepit in genere suo. Peccator: seruꝰ etiã efficit diabolꝰ & peccatũ. Io. viij. Qui facit ptm̃ seruus est peccati: male ergo vexatur homo a dæmonio peccati: cum de magnis dignitatibus deuoluatur ad magnas miserias: ꝓpter quod clamare cogit. Miserere mei vel nostri.

§. II. BONA AVTEM NATVRA

Peccatum no cet tri plicibo no naturali.

lia tripartita sunt: videlicet
¶ Familia parentalis.
¶ Consistentia corporalis.
¶ Potentia animalis.

Familia parẽtalis sunt, ꝓpinqui: ꝑcipue filij q cũ sint de substãtia patris & matris: rationabiliter dicũtur bona naturalia. Et hoc bonũ cum non habeat: multum desideratur etiam a ꝓbis viris: sicut patet in Isaac: orante, ꝓ ꝓceptu Rebeccæ vxoris suæ & Abrã de hoc dño pie coquerẽti cũ dixit. Vernaculus meꝰ Heliseer iste Damascus erit hęres meꝰ mihi autẽ non dediſti semen. Et cũ habeat: multũ amaꝫ cõseruatio vitę eoꝝ & sanitas. Et ratio huiꝰ esse põt: qa naturaliter vnũquodq; appetit ꝓpetuari quantũ possibile est: cognoscit aũt quilibet experientia docẽte: qa in se diu ꝓmanere nõ põt: cũ mortalis sit & corruptibilis: & cũ filius sit: de substãtia parentũ dũ sunt & viuũt filij: sic in eis & ꝑ eos videtur permanere & perpetuari: ꝑ successiuã ex eis generationẽ. Sed certe filij: ꝓpter ptã parẽtum qñq; ex hac vita subtrahũtur: aliqñ diu & grauiter infirmãtur. Exẽplum i Dauid. cui dictũ fuit a Nathã. qa blasphemare fecisti nomen dñi: ideirco morietur filius tuus: qui. ſ. fuerat natus ex Bersabeę: quod & factũ est, vt habeat. ij. Reg. xij. Sic & Heli sacerdos: q peccauerat in nõ habẽdo curam de filijs Ophni & Phinees: audito ꝙ filij eius in bello mortui essent & ocꝯa ꝛris certuicibus expirauit. j. Reg. iiij. Quãuis ℞m leges humanas: filius nõ debeat aliquo modo occidi pro peccato patris: etiã si cõmisisset crimẽ lesæ maiestatis: sed alijs pœnis puniri potest: vt amissione bonorum: rerum temporalium & patriæ: tamẽ in iudicio dei & ℞m legẽ suam: etiam morte corporali punitur filius pro patre. Nec ex hoc fit in iuria vel iniustitia filio: qa oẽs sumus & iusti & iniusti de bitores mortis: quo ad deũ, ꝓpter originale ptm̃: sed quo ad animam seu pœnam inferni vł purgatorꝝ: vtiq; firma manet sentẽtia dñi illa Ezech. xviij. Filius nõ portabit iniquitatem patris: & econuerso. Consistẽtia corporalis seu conseruatio vitæ corporalis: quãtũ amẽt ꝑcipue cũ sanitate eius quilibet experit in seipo: vt induci non oporteat illud qđ Sathã dixit dño Iob. ij. Pellem pro pelle & cũcta quæ habet hõ: dabit pro aia sua. i. vita cõseruãda. Propter hoc ꝛpe pestis: vitant etiã cõsanguinei ne inficiãt: q̃rũtur diligẽtissime medici: sumũtur potiones amarissimę: vesticonfectio nes & incisiones sustinẽtur: varia tormẽtoꝝ genera ac male factores patiunt: & multa illicita ꝓpetrãtur ne vita pdatur. Sed vt dr extra de pœ. & remiſ. cũ infirmitas. Infirmitas corpis: nõnũq; ex infirmitate animi, ꝓcedit: dicẽte dño languido: qui. ſ. iacebat in porticu piscinæ: ecce sanꝰ factus es: vade & noli amplius peccare: ne deterius tibi aliquid contingat. Ioan. v. Et exempla patent de Ezechia rege Iuda: qui egrotauit vsq; ad mortẽ. Pſa. xxxviij. Et hoc ꝓpter ptm̃ ingratitudinis vel supbię: de victoria habita seu liberatione ab exercitu Sennacherib. Exẽplũ etiã in Maria sorore Aaron: quæ effecta est leprosa, ꝓpter murmurationẽ factã cõtra Moysen: vt patet Num. xij. Sed & infectio aeris & pestis: euenire ꝓpter ptã hoim̃ ostẽditur. ij. Reg. vlt. qñ & ꝓpter elationẽ Dauid: qua vsus est in numerare faciendo ppm̃: tum etiã ꝓpter cõspirationẽ ppli cõtra ipm Dauid factã in coniuratione Absalonis: infra triduũ mortui sunt ex peste. lxx. milia de Israel. Notandum tn̄: ꝙ decretalis dicit nõnũq̃. i. nõ semper sed aliqñ. Nam & infirmitates etiã immittũtur a deo: ꝓpter alias causas qñq; q̃, ꝓpter peccata: vt patet in Iob vlcere pessimo pcusso: & Chelidonio cæco & postea illuminato. Ioã. ix. Et qa difficile est ex certitudine scire hmõi causam nisi a deo reuelet: ideo gliset in hac parte viã tenere debet hũiliorẽ: vt. ſ. ꝓpter ptã sua cũ infirmat existimet se a deo flagellatũ: de alijs nõ iudicet cũ cãm nesciat. Insup & guerrę & bella vbi vulnerãtur & occidũtur innumera miliũ hoim̃: ꝓpter ptã cõtingunt, laco. iiij. Vñ bella & lites in vobis? Nõ ne ex concupiscẽtijs quæ militant in mẽbris vestris? Postq̃ Salomon ptis se impudicauit: suscitauit ei dñs plures inimicos ad bellandũ cõtra eũ: q prius in maxima regnauerat pace: vt patet. in. Reg. xj. c. Et i libris Iudicũ hoc plene ostẽdit: ꝙ cum ille ppls Israel a mãdatis dei declinabat: suscitabant contra eos bella a finitimis natiõibꝰ cũ multis oppressiõibꝰ. Male ergo vexat creatura a ptõ: & ideo in miserijs hmõi cõstituta clamat. Miserere &c. Potẽtiæ aiales cum naturales sunt: (sunt ℞m Aug. bona media:) quibꝰ & bene & male vti possumus: sed in se valde bonę sunt & necessariæ ad operandũ. Et hę sunt tres principales. Primo: potentia intellectiua. Secũdo: potentia volitiua. Tertio: potẽtia sensitiua. Quælibet vexat suo mõ per ptm̃. Vñ pã. pœnitẽs ait. Conturbata sunt oĩa ossa mea. i. potẽtię quibꝰ aĩa vigoratur ad operandũ. Et hoc figuratũ extitit in vulnerato a latronibꝰ: q descẽdit a Hierlm in Hiericũ: vt habetur Luc. x. Vulnera enim sunt ipsa mala infixa potentijs: vt declarat magister in. iiij. sen. in prin. Et quãtũ ad potẽtiã intellectiuã dicitur Sopho. j. de peccatoribꝰ. Ambulabãt. i. operabãtur vt cęci: qa dño peccauerunt. Et in huius figura legitur Iudi. xvj. c. ꝙ Samson captus a Philisteis excœcatus est ab eis: ad insinuãdũ ꝙ viro quãtũcũq; sancto: capto per tẽtationẽ a dęmonijs: eruũtur sibi oculi intellectꝰ: nõ quidẽ vt priuẽt potẽtia intellectiua vel actu intellectꝰ simpliciter: sed in particulari opere eligibili: ita passione obtenebrat: vt tunc nõ aduertat illud esse malũ: sed bonũ sibi videtur illud faciendũ: cũ quis in habitu & in generali cognoscat illud esse malũ. Et hoc est qnod dicit põs in lib. Ethic. ꝙ ois malus est ignorãs. Ignorat enim peccans tũc illud esse malum: vt fornicationem: etsi habitualiter sciat illud esse malum &, phibitum: sicut ebrius positus in ebrietate: dicitur ras sentẽtias quas habitu tenet: sed cũ, pſert in ebrietate nõ eas actu intelligit impeditus ab ebrietate. Ignorat etiã peccator quot & quãta bona ꝑ ptm̃ perdat: quanta mala incurrat per ptm̃ non considerans ea. Et cũ quis non auferat ex toto ptm̃ iudicũ rõnis: ꝓpter q, ꝙ peccator non priuat actu iudicandi & sententiandi & reprehendendi alios peccatores & puniẽdo: dũmõ cũ humilitate fiat: tũ multũ hebetat intellectus & obscurus remanet: nõ adiutus lumine gratiæ: qua talis priuat in iudicãdo: corrigendo & puniendo: & indignus redditur. Q; ia enim frõte põt alios corrigere cũ tacitus sibijpsi respõdet: eadẽ se admisisse quæ corrigit, inquit Hiero. dist. xxv. primum.) Et si parũ gaudij esse valeat ei: qui lumen cœli corporale videri nõ põt: (vt ait Tob. c. v.) cramentis: ab indulgẽtijs & a fidelium actionibus bonis.

Et a sacramẽtis quidẽ: qa sumẽdo aliquod eoꝝ cum deuotiõe: inde augetur sibi gratia: & fructꝰ multiplex: spiritualiũ: vt illuminatio mentis: consolatio spũalis fortificatio nis & hmõi. Sed ille qui est in mortali: non põt accedere ad ipa: nisi cum sui detrimento. Dicit Aug. j. q. j. qui epi. ꝙ sacramẽta talia fiunt vnicuiq; cũ quali cõscientia quis accedit. Idẽ habetur eo. Dñs declarauit. ℣, item nos dicimus. Qui cum conscientia mortalis accedit mortẽ nouam animæ incurrit, per speciale morrale quod addit. sicut dicit apls. j. Cor. xj. de eucharistia. Qui mãducat & bibit indigne: iudicium sibi mãducat & bibit. Etsi in confessione accedens cum mortali & non contritus: totum tn̄ dicẽs: forte nouũ non cõmittat mortale: tn̄ fructũ magnũ confessionis non recipit. Si vero sacramẽta non percipit: & vtilitate ipsoꝝ se priuat: & mãdatũ ecclesię trãsgredit: & sic oĩmõ vexat.

Valor idulgẽtiarum.

Secũdario verus fidelis. ſ. q est in gratia habet suffragiũ ab eccl'ia in indulgẽtijs. Valẽt eñ indulgẽtiæ dare a prælatis ecclesiæ: ad tollẽdũ seu diminuẽdũ pœnã tẽporalem debitã, ꝑ ptis cõmissis. Nã culpa & debitũ pœnæ infernalis contractũ pro mortali: solus deus remittit. Cũ aũt culpa cõmissa sit eã debiti pœnæ remanẽte culpa in aia: nũq; põt fieri remissio pœnę. Ratio est: qa remanẽte cã remanet effectꝰ. Exẽpli gra. Sol existẽs super hemisphærium nr̄m: est causa illuminationis aeris: dum ergo sol est sup nostrum orizontẽ: semp aer inuenit illuminatus: sic remanente culpa in aia: remanet & obligatio pœnæ. Et cũ ptã mortalia sint cõnexa quo ad auersionẽ: quia oĩa auertũt ab vltimo fine: ideo q remanet in vno mortali: nullo mõ põt habere remissionẽ de alijquo alio mortali q̃ ad culpã: nec veniali & ꝑ ꝑs nec quo ad pœnã: remanẽte inordinatione culpę. Et sic indulgẽtiæ datæ a quocũq; siue a papa siue ab epis alijs: nihil valẽt his qui sunt in mortali. Indulgẽtiæ enim tn̄ valent, quãtũ sonãt. Sonant aũt ℞m formã communẽ: ꝙ habent eas qui fuerint contriti & confessi. Vnde existẽs in mortali nullius indulgentiæ est capax: etsi centies iret ad sepulcrũ dñi & limina apłoꝝ & haberet indulgẽtiã in articulo mortis: nil ei valẽt pmanẽti in mortali: cũ receptus non est esse cũ ejus: cui s alꝫ faceret qđ ꝓtinet indulgẽtia: pura qa dat eleemosinã eccl'ię statutã: vadit ad illã eccl'esiã & hmõi. Clamare igit habet. Miserere &c. Tertium genus suffragij ecclesiæ est: participatio oĩm bonoꝝ quæ fiunt in ecclesia, oꝛonũ, ieiuniorꝝ, eleemosynarꝝ, & hmõi. Assimilãt eñ theologi. vt. b. Tho. & Pe. de Tharan. & alij ecclesiã corpori humano: quã silitudinẽ notauit apłus ad Ro. xij. dicẽs. Omnes. ſ. fideles sumus vnum corpus in christo. Videmꝰ eñ in corpore humano, ꝙ ex cibo assumpto, omnia mẽbra recipiunt nutrimẽtũ & robur: nisi sint ꝑcisa vel stupida: vt manus arida vel pes. A simili ex omnibꝰ operibus bonis: quæ fiunt a bonis quilibet verus fidelis recipit participationẽ & fortificationẽ: nisi sit mẽbrũ ꝑcisum. ſ. ꝑ sentẽtiã excõicationis: vel aridũ qđ euenit ꝑ priuationẽ vitę actiuitatis gratiæ. i. ꝑ mortale. Hoc intelligẽs pã. orabat dicens. Participẽ me fac deus, oĩm timentiũ re &c. q. d. Da mihi gratiã tuã qua sim liber a mortali: & extũc habebo partẽ oĩm bonoꝝ: quę fiũt in eccl'ia. His ergo suffragijs priuatis peccator: non mirũ si diabolus habet maiorẽ prãtẽ sup eũ ad nocendũ spiritualiter & tpaliter ꝛ̃ sup alios. Vnde & sup septẽ viros Saræ habuit potestatẽ dæmoniũ suffocandi eos: qa mali erãt: nõ aũt sup Sarã vel Tobiam qui timebãt deũ. Potestatẽ habuit ad ligãdũ & immobilẽ reddendũ Philetũ discipulũ Iacobi apłi. ante cõuersionẽ eius: non autem posit baptismũ eius. Secũdũ genus bonorũ spũaliũ: est fructꝰ meritoꝝ: & hęc sunt tripartita: videlicet merita agẽdoꝝ: merita gestoꝝ: merita seu subsidia aliorum. Et quãtũ ad primũ. Vnusquisq; (ait apłs. j. Cor. iij.) propriã mercedẽ accipiet, ℞m suum laborẽ. Qđ verũ est de his quę fiũt in gra: quãtum ad mercedẽ gloriæ. Et qa charitas est radix merendi ℞m Tho. in. iiij. quodlibet aũt mortale contrariatur charitati ℞m ipm: ideo existens in mortali: nullo modo potest mereri: nec ꝑ se nec ꝑ alijs aliquod bonũ gliæ seu gradũ præmij ęterni. Quę ergo facit de genere bonoꝝ qui est in mortali: etsi ad multa bona sibi valeant & tpalia & spũalia: qa disponit per illa ad gram & hmõi: non tn̄ de his mercedẽ accipit: vt congreget fructũ in vitã ætẽrnã. Nec etiã reuerso tali ad verã pœnitẽtiã: illa bona reuiuiscũt ad pręmiũ gloriæ. Vnde apłs. j. ad Cor. xiij. Si

Tobię. iij. & vj

Tri plex est fructus meritorum.

Partícipatio bonoꝝ eccl'iæ.

Vnꝰ punitur ꝓ alio.

Figura exponitur.

Intellectus per peccati obfuscatur.

Tri plex est ꝓpositũ tractatio ecclę.

§. III. VEXATVR AVTEM PEC

cator, & detrimẽtũ patit in tertio gñe bonoꝝ: quę sunt ꝑcipua. ſ. in bonis spũalibus: quæ sunt sub triplici differẽtia.

¶ Munimenta suffragiorum.
¶ Fulcimenta meritorum.
¶ Ornamenta virtutum & donorum.

Ille qui est in gratia: recipit suffragium & munimen a sa-

Tob. c. v. Immo multũ doloris: non minus vexat anima amisso lumine intellectꝰ per peccatũ: & ideo clamet. Mi-

Volũtas per peccatũ inficit.

serere &c. Voluntas quoq; multum est remissa ad bonum ponit agere nõ valeat: ꝓpter qđ ait apłs Roma. vij. Non, cm̃ qđ volo bonũ hoc ago: sed qđ odi malũ illđ facio. Et loquit ℞m vnã expositionẽ in ꝑsona ꝑstituti in mortali. Vnde & figurat ꝑ claudũ: qui videt quidem quo pergere debeat: sed recto gressu incedere non valet: quibus claudis dicitur ꝑ Heliã. iij. Reg. xvij. Vsq; quo claudicatis in duas partes. Claudicat ex parte dextra: qui ꝑcepta ad deũ nos ordinãria non seruat. Claudicat ad sinistrã: qui mãdata ergą, ꝓximũ nos dirigentia non custodit. Et ℞m beatũ Tho. in. j. ij. Nec talis diu in peccatis pmanere põt: quin labatur in alia. in repentinis em casibus qui quotidie occurrũt: in quibꝰ non potest haberi multum temporis ad deliberãdũ operatur homo ℞m finẽ sibi ꝓfectũ & habitũ perceptũ. Et cum peccator non sibi ꝓfectuat vt vltimũ finem: ad quẽ oĩa dirigat gloriosum deũ: sed creaturã cuiꝰ amorem deo & mandatis eiꝰ ꝓponit: ideo nõ ℞m deũ & mandata eius agit: sed ℞m passionẽ suam & malũ habitũ alicuius vitij cui est deditus. Et hoc est qđ dicit Greg. ꝙ ptm̃ quod ꝑ pœnitentiam nõ diluitur: mox suo pondere ad aliud trahit. Sicut patet in Dauid q lapsus in adulteriũ: qa cito non pœnituit: addidit & homicidiũ ordinando de morte Vrię. ij. Regũ. xj. Volũtas etiã peccatoris spiritualia non gustat:

Sensualitas ꝑ peccatũ vexat.

qa superfluo humore terrenoꝝ. i. amore infectus est vt infirmus: sed ei vilescũt & fastidiũt spiritualia. Potẽtia. sensitiua seu sensualitas: multipliciter vexatur passionibus ꝓpter peccatũ. Gloriosius em deus sic instituit hoiem: vt ratio subjcereť sibi: & inde sensualitas oĩno erat subdita rationi. Sed ꝑ ptm̃ inobediẽtiæ rebellãs se ratio deo immediate: & caro recalcitrauit spiritui. In cuiꝰ signũ ℞m Aug. de ciui. dei) primi parẽtes senserunt stimulos carnis in mẽbris genitalibꝰ: ꝓpter qđ erubescẽtes ad iuicẽ fecerũt sibi perizomata. i. succinctoria seu cooperimẽta. Genẽ. iij. Et potẽtia quidem concupiscibilis: nõ appetit nisi delectabilia sensibus etsi cõtraria spiritui. Caro em concupiscit aduersus ℞m: vt dr ad Gal. v. In cuiꝰ figurã ancilla Agar concepisse se vides ex Abrã: etiã ꝓterua despiciat dominã suã Sarai: & cum verberibus angeret ab ea: fugã arripuit. Genẽ. xvj. ad designãdũ: ꝙ sensualitas quæ est ancilla rationis: positꝫ ꝑ concupiscentiam conceperit ptm̃ ex viro. i. appetitu ronali: despicit postea rõnẽ nec vult ei obedire. Sed & si aliqñ cogatur quibusdã pœnis: vt ieiunijs & disciplinis: ipsa sensualitas fugit a rõne: nec propter hoc ei obedit: sed vt libera vagatur. Et intãtum excrescit ipsa cõcupiscẽtia: vt nõ deferat naturali fœderi seu propinquis: vt patet in Ammon primogenito Dauid: q amore ꝛcupiscẽtiæ insanies in Thamar sororẽ suã: violẽter conitupauit eã. ij. Re. xiij. Et de Rubẽ q̃ ascẽdit cubile patris sui Iacob cognoscẽdo. ſ. vxorem patris. Ge. xxxv. & pe. Et de Semiramide bellicosissima regina Niniuæ: q̃ duxit i maritũ filiũ suũ: sed ab ipso interfecta est. Irascibilis potẽtia, plena est perturbationibus & vindictis illicitis. Vnde Saul qui prius erat pacatissimus: adeo ꝙ despiciẽtes dñium eiꝰ sibi a dño traditum patienter tolerauit: nec in aliquo molestari eos voluit. Post victoriã magnã habitã cõtra Ammonitas: cum tn̄ populus hoc quereret: postꝫ a dño recessit per ptm̃. ita turbulẽtus & furiosus effectus est: vt frequẽter per se & per alios mortẽ q̃sierit gñi sui Dauid ei fidelissimi. &. lxxxv. sacerdotes occidi fecit: qa Achimelech prĩceps eoꝝ fauorẽ dederat ipsi Dauid cõcedẽdo ei panes & gladiũ Goliæ: & cõsulẽdo ꝙ eo dñm. j. Reg. xxj. &. c. seq. Alexãder magnus vitijs immersus: ita iracundus aliqñ erat vt fidelissimũ & amicissimũ sibi, ꝓpria manu interficeret. Sensitiua quoq; apprehensiua: vt visus: auditus: gustus & hmõi: ira efficiũtur inordinati per curiositatem, ꝙ nec satiatur oculus visu: nec auris auditu impletur, vt dr Eccles. j. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

distribuero oēs facultates meas in cibos pauperū: & tradidero corpus meū ita vt ardeā: charitatē aūt non habeā: nihil mihi prodest. ſiad vitam ęternā: (vt exponit Augu. de pe. diſt. iij. ſiquis.) Et ſicut qđ viuū non ſuit vncę: reſuſcitari nō poteſt: ſic viuere nō poſſunt, ſ. opera mortua: q̄ nūq̄ viua fuerūt ꝑm Hoſti. Quātū ad ſcđm. ſ. merita acquiſita: verum eſt quod dicit Aggeꝰ. j. Congregauerunt mercedes: id eſt merita ex bonis factis in gratia: & miſerūt eas in ſaculū pertuſum. i. perforatū: vnde egrediť quicquid immittitur. Vult dicere: ꝙ qui acquirit aliqua merita ꝓ opa virtuoſa: ea amittit per peccatū qđ poſtea cōmittit: ſi eſt tale qđ ꝓforet. i. toliat vnitatē aīę eiꝰ: vt eſt mortale. Nā ꝓſeueras i eo ſi moriaſ: præmiū nō ꝓcipit illoꝝ meritoꝝ ꝓpter defectū ſuū & obſtaculum peccati: quo ſe indignum fecit prēmio ſupno. Ad qđ innuēdū dixit nobilis hō de illo ſeruo: q̄ ꝓpter ſuā pigritiā non multiplicauerat mnā ſibi tradita familiaribus ſuis. Auferte ab illo mnā: & date ei q̄ habet. x. mnas: vt parabolice hī Lu. xix. Erogaſ q̄ illud meritū inter electos. Verū eſt tn̄: ꝙ ſi ille reuertiť ad pœnitētiā: merita illa q̄ acquiſiuit i ſtatu gr̄æ ſibi reſtituūtur: nō aūt q̄ ſecit bona extra gratiā: (vt dictū eſt.) Vñ Aug. Piū ē credere & fides nr̄a hoc expoſtulat: vt cum gr̄a chriſti deſtruxit mala priora: in hoīe ēt remuneret bona. ſ. mortiſicata. ſ. ꝓ ꝑm. de pœ. diſt. iij. piū eſt. Quātū ad tertiū. ſ. ſubſidia particularia. Sciēdū: ꝙ licut corpus mortuū nō pōt aliquē iuuare: nec ab aliquo iuuari: ita mortuus ꝙ ꝑm in aīa: nō eſt capax operis boni: qđ ſit, ꝓ eo inquātū eſt opus ipſum ſatisfactiuum: nec ꝓ ſe ſatisfacere pōt: per opera quātūcūq̄ pœnalia: vt ieiunia: peregrinatiōes: eleemoſinas: & hmōi. Pctōr em̄ inimicus dei cōſtituitur: ꝓpter offenſam cōmiſſam. Durāte ergo inimicitia: nō accepta deꝰ aliquā emēdā vel ſatisfactionē: cū deficiat amicitia q̄ acceptať. Vñ ps. l. Edificenť muri Hieruſalē. i. vtutes cōgregatę in aīa deſtructe ꝓ ꝑm: q̄ reædificanť ꝓ pniam: & tūc tu deꝰ acceptabis ſacrificia iuſtitiæ. i. religionis & oīonis: oblatiōes eleemoſynaꝝ: holocauſta ieiuniōꝝ. Inſup in mortali exiſtēs pro alio ſatisfacere nō pōt viuo vel defuncto: ex operibꝰ mere ꝓpr̄is & directe. Nā indirecte hoc poteſt facere: puta dādo eleemoſynas ꝙ miſſis dicēdis: vel alīs oīonibꝰ faciēdis a clericis ꝓuiuis & defūctis. Q̄uis em̄ eleemoſynę tales: nō valeāt illis ad expiationē ꝙ qbus facit: tn̄ miſſæ & oīones dicte a clericis (etiā ſi ſint mali) valēt: nō inquātū priuataę pſonę: ſed inquātū miniſtri eccl̄iæ: cuiꝰ pr̄ces deo nō poſſunt nō eſſe gratæ. Valēt tamē talia ad alia bona: cū ſiunt pr̄ciſe a malis: & ideo nō eſt ceſſandū ab eis: vt deus mentem illuſtret. Tertiū genꝰ principale ſpiritualium bonoꝝ: ſunt virtutes & dona. Pē. Dereliq̄t me virtꝰ mea. ſ. quā habebā. Et q̄a ꝑm magiſtrū in. iij. ſentē. virtutes oēs ſunt connexe: ita ꝙ vna ſine altera haberi non pōt. Cū q̄s cōmittit aliq̄d mortale: illud directe oportet ꝙ cōtrarieť alicui virtuti: & per ꝓ̄ns vt ſuū cōtrariū eā expellit: & cū illa oēs alię ab anima recedūt. Et hoc figuratū extitit in illo: q̄ incidit in latrones. Luc. x. qui eū expoliauerūt. Latrones ſunt dæmones: q̄ cum capiūt aīam per pctm̄ in deſerto mundi: expoliāt vertutibꝰ. Fides igiť amittiť quantū ad meritū: etſi nō quātū ad informē habitū. Sic Hieroboā filius Nabath rex primus Iſrael victus a peccato ambitionis: ne populus Iſrael accederet ad tēplū in Hieꝝ ſm ad offerēdū ſacrificia: (vt mādabať in lege:) timens inde amittere regnū: fieri fecit duos vitulos aureos: quos ipſe cum populo adoraret & ſacrificia offerret: vt habetur. iij. reg. xij. Spem oēm amiſit Iudas patrato facinore ꝓditionis: vñ & laqueo ſe ſuſpendit. Mat. xxvij. Charitatē oēm a ſe eliminauerat diues epulo: non ſubueniēdo neceſſitatibꝰ Lazari vlcerati. Luc. xvj. Dona ſpūs in pctōre reperiri nō poſſunt. Nā ſapiētia: per inſipientiā deſcif: vt diuina nō guſtet. Intellectus: p hebetudinē obſcuratur: vt ſcripturæ ſint ī eis: in parabolas nō intra medullā penetrātes. Cōſiliū p præcipitationē perit: vt ſine examinatione cūcta faciat. Fortitudo: p puſillanimitatē & impatiētiā, pſternit. Sciētia: p ignorātiā cōculcatur: circa cōuerſationē cū pſonis nō prudēter ſe habēs: nec ſufficiēter diſcernēs verū a falſo: circa mores & fidem. Pietas: quę eſt dei cultus vel ꝓximis ſubueniēs ab impietate deijcif: & timor: p ſuperbiā abſorbeť. Hoc aūt totū figuratū fuit p oppreſſionē triū filiaꝝ &. vij. filioꝝ Iob. vt exponit Greg. in lib. moral. ſignificāt tres filię: tres vtutes theologicas. ſeptē filij: ſunt ſeptē dona ſpūſcti: q̄ conuiuiū faciūt quilibet in die ſuo: qa quodlibet reficit mentē ſpūali refectione: hæc ꝙ vētū tēptationū cōcutientē domum cōſciētię oia mortificanť. Cū ergo ꝙ pctm̄ factū: ſit miſer & miſerrimus, ex poliatus priuatus oīb⁹ bonis ſpūalibꝰ: & multipliciter vexatus clamare cogitur. Miſerere mei &c. vel miſerere noſtri: quia filia mea male a dæmonio vexatur.

Pctōr cōparatur mortuo.

Amiſſio vtutū quō fit.

§. IIII. VEXATVR QVOQVE IN

ipſi⁹ aīæ ſeparatiōe. Mors em̄ ſm ꝑm: eſt vltimū terribiliū. Sed vt dicit Eccl̄i. j. Timenti dm̄: bñ erit in extremis. Spe em̄ prēmij & ex fidutia bonoꝝ laboꝝ ꝓteritoꝝ cōforatur. Sed miſer pctōr: refrigeriū hinc habere non pōt: ſed magis anguſtias. Et hoc ex triplici cauſa ſeu ratione.

¶ Ex amore concupiſcentiæ.

¶ Ex remorſione conſcientiæ.

¶ Ex terrore diabolicæ nequitiæ.

In mortę triplex excruciatio.

Quātū ad primū: certū eſt ꝙ dolor ex amore ꝓcedit. Dolet em̄ qs cū priuať eo qđ amat: & quāto plꝰ amat rē: tāto ex eiꝰ carētia & priuatione magis dolet. Hinc videmꝰ mſs grauiſſime dolere & lugere: ſup mortē filioꝝ propter magnum amorē ad eos. Sic & Iacob delata ſibi veſte filij Ioſeph ſanguine cruentata: exiſtimās ipm̄ mortuū valde doluit: adeo ꝙ cōgregatis cunctis liberis vt deliniret dolorē patris: noluit eos audire. Ge. xxxvij. Miſer pctōr diligit varias creaturas: plus q̄ deū & aīam ſuā ibi conſtituēs finem vt diuitias: honores poſſeſſiones: venereas delectationes: filios & alios vel alia: & q̄ñ aliq̄d de hmōi pdit multū dolet. Sed veniens ad mortē cū videt ſe oīb⁹ priuari: vbi ſuū amorē poſuerat nimis dolet: ſciens ſe illis oīb⁹ in ꝓpetuū priuari. Vñ dicit Eccl̄i. xlj. O mors q̄ amara eſt memoria tua: hoī iniuſto habenti pacē in ſubſtātę ſuis. Iuſtus autē qa ordinate nō diligit iſta terrena: ſed reputat ſe hic aduenā & pegrinū. iuxta illud pē. Aduena ego ſum apud te & pegrinꝰ. Et futurā inq̄rit ciuitatē vt ꝓpriā & pmanētē: ideo nō dolet ſm rōnē: ſed cupit diſſolui & eſſe cū chriſto. Secū dū qđ cruciat pctōrē in extremis ē remorſus cōſciētiæ. Cōſiderat em̄ infidelis: ꝙ oportet eū cōparere corā ſupno iudice: cui nil occultū: nil inultū remanebit. Cōſiderat vitā ſuā totā fuiſſe deditā mūdo & pōpis eiꝰ: q̄ſi nil boni fecit ſe. Cōſiderat quō tps trāſiuit plenū iniquitatibꝰ: q̄t & quā torquet eū: & ex hoc aliq̄n in deſperationē īducit. Et q̄uis chra. ꝓpter ſua virtute nō poteſt cauſare animā rōnalē. Fuit tn̄ in ꝓ

Donū ꝓpriæ iuſtitiæ quā habuit.

Cōſideratio auctoritatę ſuæ ſit.

Pctōr ꝓpter ſua peccata ꝓcipit ꝓpriā iuſtitiā.

Exēplū de tiſpatrū de quodā diuite: cuiꝰ aīam ſanctus qdā vidit vncinis ferreis violēter trahi ex corpore: & cū multa caterua dæmonū eū percutiētiū ad infernū deduci. De hac materia plenius vide. ſ. ti. vj. c. viij. de deſperatione aīæ. Poſt ſe parationē a corpore vexať aīa pmaxime ex tribus: licet & alīs modis cruciet. Ex priuatione diuinę viſiōis. Eſa. vlti. ſed ſm aliā literā. Tollať impius ne videat gloriam dei. & Pē. vj. Diſcedite a me oēs q̄ operamini iniquitatē. Ex duratione igneæ cruciationis. Vñ in Apo. xxj. Pars illoꝝ erit in ſtagno ardēti igne & ſulphure. Mat. xiij. Exibūt angeli & ſeparabūt malos de medio iuſtoꝝ: & mitter eos i caminū ignis. Nūc mittūtur in aīa: ſed in ſine etiā cū corpore. Ex malignatione diabolicę aſſociatiōis. Mat. xxv. Ite maledicti in ignem æternum: quia paratus eſt diabolo & angelis eiꝰ. Hiere. xvj. c. Seruietis dīs alienis. i. dæmonīs alienis ab omni miſericordia: qui non dabūt vobis requiem die ac nocte &c. De hac materia. ſ. inferni vide. j. titu. ix. de peccato actuali mortali. c. in.

TITVLVS. VIII. DE PECCATO originali.

¶ De cauſa peccati originalis & eius pœna. Capſm. j. Poſt tractatum

POST TRACTATVM DE cauſis pctōrū: & de diffinitionibus, & diuiſionibꝰ, & nocumētis eoꝝ. Nūc videndū eſt de ipſis pctīs: ſm illā diuiſionē qua primo diuidūtur: qa. ſ. pctōꝝ aliud originale: aliud actuale. Et hoc diuiditur in mortale & veniale: & de ſingulis hoꝝ dicendū eſt: & primo de originali. Eſt aūt originale pctm̄: cū quo naſcuntur hoies de quo Aug. de cōſe. diſt. iij. c. in. ſic ait. Firmiſſime tene & nullatenꝰ dubites: oēm hoiem q̄ ꝓcipiť ꝓ cōcubitū viri & mulieris naſci cū pcto originali. Et ꝓpter hoc pueri mox nati deſerūtur ad baptiſmū: tāq̄ ab aliqua infectiōe culpæ abluēdi. Sic fateť fides catholica: & contrariū tenere eēt hæreſis Pelagiana: vt dicit Tho. j. q. lxxxij. Eſt aūt pctm̄ originale ſm Tho. q. vbi. ā. quidā habitus innatus ꝓ vitiatā originem: ſeu q̄dā inordinata diſpoſitio naturæ q̄ habet rōnē culpę inquantū ꝓcedit a primo parēte. Et habet talis habitus aliqd priuationis & aliqd poſitiōis ſicut egritudo. Formaliter em̄ eſt defectꝰ ſeu priuatio originalis iuſtitiæ. Dicit autē orginalis iuſtitia illa rectitudo in qua fuit creatꝰ primus hō: ex qua mēs & rō deo ſubdita erat: & vires inferiores rōni & corpꝰ ſpūi. Qđ donū origi nalis iuſtitiæ erat: vt accidens ſpeciei hūanæ nō ex principijs naturæ causatū: ſed diuino munere collatū primo parenti: vt tranſfundēdū in poſteros: cū natura humana q̄ poſtea in miſeris cōicata: tota erat in ipo. Vñ ꝓ ſuū pctm̄ actuale vitiata & ablata ipa originali iuſtitia: eius oppoſitū vt accidens ſpeciei humanę. ſ. pctm̄ originale ꝙ ꝓpagationē trāſmiſit in poſteros cū natura. Generat em̄ hō ſibi ſimilē in ſpecie: etiā quātū ad accidētia propriæ ſpeciei, nō quantū ad accidētia indiuidualia: q̄ pertinēt ad actiones pſonales: nō em̄ muſicus generat muſicū. Et hinc eſt ꝙ ſolū illd pctm̄ primoꝝ parentū traducitur & nō alia: nec etiā aliorū hoim: qa ſolū per primū pctm̄ ſublatū eſt bonū naturę qđ erat ꝙ originē naturę traductū. Per alia vero pcta: ſubtrahiť bonū gratiæ pſonalis q̄ nō trāſit ad poſteros. Similiter nec pœnitentia primi parētis: nec eius ſciētia: nec aliorꝝ hoim traducūtur: qa pertinēt ad actiones pſonales: ſeu ſunt accidētia indiuidualia. Materialiter autē eſt pctm̄ originale cōcupiſcētia (qa vt dicit Augu.) paruulos facit habiles ad cōcupiſcendū: & adultos a ſtu cōcupiſcentes. Et dr̄ hic cōcupiſcētia inordinatio potentiarū aię: quę in hoc attēditur ꝙ inordinate ferunt in bonū cōmutabile. Pctm̄ autē iſtud origiale: traducitur a primo parēte ꝙ generationis actua virtutem in hoies: de quo apoſtolus ad Rom. v. Per vnū hoiem pctm̄ in hūc mundū intrauit: & per pctm̄ mors. j. q. iij. iā itaq̄. Pro cuius declaratione eſt ſciēdū: ſm Tho. j. q. lxxxj. & ſup epſam ad Rom. Cū oēs hoies conueniāt in natura humana quā traxerunt ex Adam: & ſic dici poſſint vnus homo: ſicut vna ciuitas dicitur vnum corpus. Vñ ſm Porphyriū participatiōe ſpeciei plures hoies ſunt vnus homo, hinc eſt ꝙ ſicut diuerſa corporis mēbra ſunt partes vnius pſonę particularis, ita omnes homines ſunt ptes & quaſi mēbra naturæ humanæ. Sicut actus peccati exercitus ꝙ aliquod mēbrū: puta ꝙ manū vel pedē: nō eſt voluntarius voluntate manus: ſed voluntate totius hois. Vnde homicidiū vel aliud cōmiſſum per manū: nō imputaret ei ad culpā: ſi cōſideraret manus vt ſeparata a corpore: ſed prout eſt aliquid hois motum a voluntate ipſius. Ita inordinatio iſta naturę: quę dicitur pctm̄ originale nō voluntaria huius: vel illius deriuati ex Adā: ſed voluntate ipſiꝰ Adæ qui mouet oēs hoies deſcendētes ab eo per propagationem motionis generationis. Sicut voluntas vnius perſonæ: mouet oia mēbra ad peccatū: & ſic talis inordinatio naturæ habet rationē culpę in oibus ad quos peruenit inquātū ſunt ſuſceptiui naturæ infectæ culpa per Adam. Et ſicut peccatum actuale: quod eſt pctm̄ perſonę: trahitur ad ſingula membra ꝙ aliquem actum perſonalem: ita peccatum originale trahitur ad ſingulos homines ꝙ actum naturæ q̄ eſt generatio: & ſic in ꝓceſſu peccati originalis per ſona id eſt Adā infecit naturā ſcilicet humanam. Sed poſt modū in alīs natura vitiata infecit perſonā: dum ſcilicet genugo imputatur in culpā naturę vitiū ꝓptervolunta tē primi parētis. q̄uis em̄ aia huius vel illius hois nō fuerit ſm ſeminalem rationē in Adam peccāte: ſicut in principio effectiuo: eo ꝙ ſemē corporale qđ ex Adam traducit: ſua virtute nō poteſt cauſare animā rōnalē. Fuit tn̄ in ꝓ

Pctm̄ originale ęqualiter traducit.

Cōcupiſcentia inordinatio potentiarū aię.

Pctm̄ originale cōparatur ad actuale.

Pctm̄ originale cōparatur ad actuale.

§. I. EST AVTEM IPSVM PECcatū originale vnū in eſſentia: ſed multiplex in effectu, ꝓ pter qđ Pē. I. Ecce in iniquitatibus conceptus ſum: in pluribus peccauit me mater mea. Et quoad hoc dicit Aug. in lib. de nup. & concupiſ. ad Marcellinū. Ille ſolus originale peccatum trahit: qui ſolus nullum peccatum fecit. Et ſuper illud Pſal. Ab occultis meis mūda me dñe. dicit Aug. Quis ſine peccato originali: quis ſine labe delicti: quis ſine reatu nouit natum? Et ſuper illud Pſal. Ecce enim veritatem dilexiſti. dicit Aug. Ecce in hoc ſcio me natum eſſe in iniquitatibus: & in peccatis concepit me mater mea: quia ecce veritatem dilexiſti. Et ſuper illud Pſal. Miſericordia tua domine ante oculos meos. dicit Aug. Ecce in hoc ſcio me natum eſſe in iniquitatibus: & in peccatis concepit me mater mea: quia ecce veritatem dilexiſti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

(vt dicit beatus tho.ſ.iñ.q.lxxxſ.) ſic genit⁹ contraheret peccatū originale, Aug.dat exẽplum de frumẽto: quod q̃uis purgatum ſeminetur ramen naſcitur cum lolio.

§. IIII. PRO ALIQVA MAIO⁹ declaratione.

De parvulis decedẽtibus cū ſola originali.

ri declaratione de ſtatu paruulo⁹ decedẽtiū ſine bapiſmo eſt ſciẽdū: ꝙ aĩa quelibet rõnalis migrãs a corpore ꝓprio vadit ad locū gloriæ: quę. ſ. eſt pfecte purgata ab oi culpa & reatu. Et locutus iſte gl'ioſe: dr̃ eẽ cœlũ empyreũ ſuprẽmũ, remotũ a motu: vt ute tñ ſua influẽs in inferiora ſm Tho. in.ſ.parte, Aut aĩa vadit ad locū miſeriæ: q locus largovocabulo dr̃ infernus: & credit eſſe in cẽtro terræ ſeu ſub terra. Qd' ꝓbat Greg.in.iiñ,dial', ꝑ eo ꝙ dicit lo,in Apoc.v. ꝙnõ reperiebat⁹ poſſit aperire librũ clauſũ ſignatũ ſeptẽ ſigillis: nec⁹ in cœlo nec⁹ in terra: nec⁹ ſubtus terram: niſi agnus &c. De iſtis aũt diuerſis locis ſeu receptaculis animarũ: ſic dicit Augu. Tẽpus qd' inter hominis mortẽ & vltimã reſurrectionem interpoſitũ eſt: animas varijs receptaculis continet: prout vnaquęq; digna eſt: requie vel erũna ſm ea quæ geſſit in carne dũ viueret. xiñ,q.ij.tẽpus, Infernus aũt diſtinguitur inter locũ vbi eſt pœna dãni, i. priuationis dei: q dicitur limbus: & locũ vbi eſt pœna ſenſus. i. ignis cruciatio vltra pœnã dãni: & dicit ſtricti⁹ infernus, Qui etiã locus diuiditur in locũ dãnator⁹ ęternaliter: qui dicitur infernus ſtrictiſſima acceptiõe: & locũ purgandorũ: qui dicit purgatoriũ: quæ loca. ſ. infernus & purgatoriũ diuerſificãtur: ſicut inferius & ſuperi⁹: ac ſi imaginamur vnã domũ plenã ignis vſq; ad ſummũ: & in pauimento ſtarent aĩæ dãnatæ & in ſuperiori parte iuxta tectũ aĩæ quę purgant. Vñ Greg. dicit, ꝙ ſicut ſub eodẽ igne aurum rutilat & palea fumat: ſic idem ignis & reprobos cruciat: & electos pugat. Sic etiam limbus eſt duplex. ſ. limb⁹ paruulo⁹: & limbus patrũ: qui etiã quãtũ ad ſitũ differũt ſm ſuperius & inferius (vt dictũ eſt de purgatorio & inferno:) & in parte quidem ſuperiori eſt limbus patrum q etiã dicit ſin⁹ Abrahæ, Sinus quidẽ: q̃a quies ibi erat Abrahę: aut q̃a nõ niſi p fidẽ charitare informatã: ibant ad illum locũ aĩæ: cuius fidei. ſ. de vno deo: prim⁹ publicus prædicator & proteſtator fuit Abrã: declinantibus alijs ad idolatriã. Limbus iſte fuit locus ſanctor⁹ patrum: a creatione mũdi vſq; ad mortẽ chriſti: vl' reſurrectionẽ: ad quem locum de purgatorio aſcendebant tũc tẽporis illæ animæ: quę poſt hanc vitam indiguiſſent purgatione. Et ad iſtũ locũ deſcẽdit aĩa chriſti diuinitate ſociata: quãdo in cruce expirauit: & ſic in ſymbolo dicitur deſcẽdiſſe ad infernũ: & tunc eos beatificauit educens inde in ſua reſurrectione. Non autem alia loca inferni viſitauit: nec ab eis viſus fuit: nec eos eduxit, Erat aũt ibi i limbo illo: etſi nõ pœna ignis: tamẽ pœna dãni, ſ. de retardatione gloriæ: quã expectabãt quę aliqualiter affligebat eos: q̃uis emũ purgati eſſent a pctõ originali: inquantũ ipſum peccatum inficiebat pſonas eor⁹: tum qa nõdũ erat natura humana purgata ab ipſo originali: quę purgata fuit in genere: & vt in cauſa per paſſionẽ chriſti ſoluẽtis Adæ debitũ: & ideo detinebãtur illi parentes in tali loco & pœna. Vnde eccleſia in hymno, Soluit a pœna miſeros &c. ſ. chriſtus, In limbo aũt paruulorũ q̃ dam non videat deus: tñ de priuatione talis viſionis pœnã nõ habẽt: & eũ tales paruuli migrant a corpore: imprimũ tur ſeu cõcreantur in intellectib⁹ eor⁹ ſpecies rerũ naturaliũ: ſicut & omnib⁹ alijs aĩabus de corpore egredientibus: quę dicit ſcientia indita: ad quas ſpecies ſeu ſimilitudines rerũ intellectus ſe cõuertẽs melius intelligit: quæ naturali cognitione cognoſci pñt: q̃ aliquis pp⁹s mũdi: & ſic in ſpeculatiõe rerũ poſſunt aĩæ taliũ paruulor⁹ valde delectari: qd' facere nõ poſſunt dãnati: q̃uis habeãt talem ſciẽtiam qa abſorbent⁹ a pœnis, Reſurgẽt aũt & ipſi paruuli in vltima reſurrectione: ſicut & alij cũ corporib⁹ ſuis, pp⁹ijs illius ſtaturæ quã habuiſſent in, xxxiñ, ãno ſi vixiſſent: nõ habituri nec pœnã nec gloriã, Sed in quo loco habituri nouit deus, Aĩæ aũt ipſor⁹ paruulor⁹ iuuari non poſſunt vel liberari a tali ſtatu ſuffragijs noſtris, qd' trahi põt ex verbis Aug. qui loquẽs de ſuffragijs: quæ fiũt ꝓ defunctis ſic dicit. Eis ſolis hęc ꝓſunt: quibus cum viuerent, hęc ſibi vt poſtea poſſent prodeſſe meruerunt, xiñ.q.ij.c. tempus. Sed clarum eſt ꝙ tales invita nihil meruerunt.

duplex eſt limbus,

Nota de pœna paruulor⁹,

¶ De quæſtione vtrum virgo Maria fuit concepta in peccato originali.

Capitulum.ij.

ET QVIA DE PECCATO originali facta eſt mẽtio: hic icidẽter ponaf materia ſeu q̃ſtio: de qua quotidie a curioſis diſputat & infructuoſe. ſ. de cõceptu virginis gl'ioſe: ponẽdo ea q̃ ſenſerũt doctores tã antiq ꝙ moderni: ad hoc dimittendo determinationẽ ſanctæ eccleſiæ: cui⁹ eñ non ſit determinatũ per eccleſiam virginẽ eſſe conceptã in peccato originali vel non: propter quod abſq; ꝓiudicio ſalutis licet vnicuiq; tenere alterã opinionẽ quæ ſibi placeat. Tamẽ ſi bñ cõſideretur ſcripturę: & dicta doctor⁹ antiquorũ & modernor⁹ q fuerũt deuotiſſimi virgini glorioſę: manifeſte patet ex verbis eorũ: ipſam in pctõ originali cõceptã fuiſſe. Sed tenẽtes cõtrariã opinionẽ extorquent dicta eorũ cõtra intẽtionẽ dicẽtiũ. Et primo oſtẽdit hoc apl's ad Rom.iiñ, vbi dicit: ꝙ oẽs in Adã peccauerũt: & egẽt gloria dei: & nullũ excipit niſi chriſtũ: vt patet ex eo qd' ſequit. & in glo. ibidẽ. Dr̃ etiã Iob.iij. Expectet lucẽ & non videat: li fuiſſe nec ortũ ſurgẽtis aurore, Vbi loquit ꝓpheta de nocte: quę ꝓceptã, deſignat originalẽ culpã: q̃ nullo mõ vidit lucẽ. i. chriſtũ: qa ſolus ipſe ſine originali pctõ cõcept⁹. Aurora vero virgo Maria: cuius ortũ ipſa nox culpæ originalis nõ vidit: qa ante fuit ſanctificata: & pctõ originali mundata, q̃ nata in mũdo. Sic expoſuit btũs Tho.in.iiñ.pte.q.xxiñ. Eccę etiã.vñ.c. dicit. Virũ de mille vnũ reperi: mulierẽ aũt nullam inueni, Vir ille fuit chriſtus. numerus aũt millenari⁹ ponit ſuxta morẽ ſcripturæ determinatus ꝓ indeterminato. i. ꝓ omni cetu ſanctor⁹: inter quos ſolus chriſtus repertus eſt ſine peccato aliquo: nõ aliqua mulier. Ita exponit dñs Ioã, dñici ſup Eccl', vbi etiã per multa originalia ſanctor⁹ antiquor⁹ & rationes ꝓbat ꝓpoſitũ. Pẽ. xlv. etiã ait. Sanctificauit tabernaculũ ſuũ altiſſimus. Doctores etiam ſancti & quor⁹ doctrina approbata eſt ab eccleſia, hoc clare dicũt. Dicit emũ Aug. in lib. de pfectiõe iuſtitiæ. Quiſq; fuiſſe vel eſſe in hac vita aliquẽ hoiem vel aliquos hoies putat: excepto vno mediatore dei & hoim: q̃bus nõ fuerit neceſſaria remiſſio pctor⁹: cõtrarius eſt diuinæ ſcripturæ. Vbi apl's ait Ro.v. Pervnũ hoiem peccatũ intrauit in mũdum: & per pctm mors: & ita in oẽs hoies pertrãſiit: in quo peccauerũt: & neceſſe eſt vt in pia contentione aſſerat poſſe eſſe hoies: q ſine mediatore chriſto liberante & ſaluante ſint liberi: ſaluiq; a pctõ. Idẽ in lib. de nupt⁹ & cõcupiſcẽtia ſic ait. Sine carnis cõcupiſcẽtia q̃ accidit ex pctõ: cõcipi voluit q futur⁹ erat ſine pctõ: vt hinc etiã doceret oẽm: quæ de cõcubitũ maris & fœminæ cõcipit: naſci cũ pctõ originali. Et loquit de natiuitate in vtero i. ꝓceptiõe. Et Hugo. & Ray. & Guil' canoniſte dicũt eã cõceptã in pctõ originali. Potiſſimi etiam doctores idẽ dicũt: declarates particularius materiã. Vñ & Pe. de Tharan. ordi. prædi. q fuit papa ſ. Innocentius. v. ſup. iij. ſen. diſt. iij. ſic dicit. Quãto q⁹ magis accedit ad ſanctã ſanctor⁹: tanto debet habere maiorem ſanctificationis g'a dũ. Nõ eſt emũ acceſſus ad deum: niſi per ſanctificationẽ: Mater vero plus oibus accedit ad filium q eſt ſanctus ſanctor⁹: ergo debuit gradũ ſanctificationis habere maiorẽ poſt filiũ. Gradus aut ſanctificationis quadrupliciter põt intelligi: aut ꝙ ſanctitatẽ quis habeat ante cõceptum & ortum: aut poſt conceptũ & ortũ: aut in ipo ꝓceptu & ortu: aut in ortu nõ cõceptu. Nã ꝙ i cõceptu & nõ in ortu eſt impoſſibile. Primus gradus nõ eſt poſſibilis: q⁹ perſonalis perfectio: vt ſciẽtia & virtus nõ trãſundit⁹ a parentibus: tũ qa in filios nõ põt fieri eſſe gratiæ: ante actuale eſſe naturæ ſup quo fundat'. Secũdus gradus: cõis eſt oibus ſm cõem legem ſanctificationis per ſacramẽta. Tertius gradus: eſt ſingularis ſanctitas ſanctorum: de quo ſolo fuit ſimul ortus: ſanctificatio: conceptio: aiatio: & aſſumptio. Reſtat igit' quartus gradus: & hic habet quatuor gradus: quia põt intelligi factus in vtero ſanctificatus; aut ante animationẽ: aut in ipſa aiatione: aut cito poſt aiationẽ: aut diu poſt animationem. Primus grad⁹ impoſſibilis eſt: q̃a ſm Dionyſ. de diui.no. ſanctitas eſt ab omni immũditia libera: & perfecta & immaculata. Immũditia vero culpæ nõ expellit' niſi per gratiã gratũ facientẽ ſicut tenebra ꝑ lucem: cuius ſubiectũ nõ eſt, niſi creatura rõnalis. Secũdus gradus: non fuit cõueniens brẽ virgini: q̃a aut non cõtraxiſſet originale: & ſic nõ indiguiſſet vniuerſali ſanctificatione chriſti & redẽptione: aut ſi cõtraxiſſet, ſimul culpa & gr̃a in ea non poſſet eſſe. Tertius etiã gradus: nõ fuit cõueniens brẽ virgini: q̃a fuit talis vt Ioãnis & Hiere. & q̃a nõ cõuenit tũc ſanctitati: vt diu morata ſit in pctõ. Quartus vero videt' conuenien⁹ & pie credibilis: licet de ſcriptura nõ habeat' vt cito poſt aiationẽ: vel i ipo die vel hora: q̃uis nõ ipo momẽto ſ'tificata fuerit. hæc ille. Quã opinionẽ ſequit' Henricus de Gandauo: Durandus: Durandellus: Ioãnes Neapolitanus: & alij ſolẽnes doctores ordi. prædi. Multi etiam excellẽtiſſimi ordi. mino idem dicunt: & præcipue deuotiſſim⁹ ſup oẽs Bonauẽ. qui poſrea fuit cardinalis: ſicut dicit ſuper iij. ſen. diſt. iij. q ij. Sanctificatio virginis ſubſecuta eſt peccati originalis contractionẽ: qa nullus immunis fuit a culpa or. ginalis pctí: niſi ſolus filius virginis: ſicut' dicit apl's ad Rom. iij. Oẽs peccauerũt, & egent gloria dei. Hic autem dicendi mod⁹ eſt cõmunior, rõnabilior & ſecurior. Cõmunior: qa oẽs fere id tenẽt: ꝙ beata virgo habuerit originale: cũ id appareat ex multiplici eius pœnalitate: quã non eſt dicere ipſam eſſe paſſam propter aliorũ redẽptionẽ: quã etiã nõ eſt dicere per aſſumptionẽ habuiſſe: ſed ꝑ ꝓtractionem. Rationabilior eſt etiã: qa eſſe naturæ ꝓcedit eſſe gratiæ vel tpe: vel natura. Et ꝓpter hoc dicit Auguſt. ꝙ prius eſt naſci q̃ renaſci: ſicut eſt eſſe: q̃ bene eſſe. Igitur prius eſt, animam vniri carni: q̃ gratiã dei ſibi infundi. Sic igit' caro illa infecta fuit: & ex ſua infectione nata erat, aiam culpa originali inficere. Neceſſariũ igitur eſt: ꝙ ante fuit culpæ originalis infectio q̃ ſanctificatio. Secutior eſt: qa magis conſonũ fidei & pietati & ſanctor⁹ auctoritatibus magis cõcordat: ꝑ eo ꝙ ſancti cõiter cũ de iſta materia loquuntur: ſolũ chriſtũ excipiũt ab illa generalitate qua dicitur: oẽs peccauerũt in Adã. Nullus aũt inuenitur dixiſſe de his q̃ audiuimus auctoribus noſtris: virginẽ Mariã ab originali fuiſſe immunẽ. Pietati etiã fidei magis concordat, ꝑ eo ꝙ ſi mater habenda ſit in reuerẽtia & deuotione: multo maior eſt habẽda erga filiũ ex quo eſt oĩs honor & gloria. Et ideo quia hoc ſpectat ad excellentẽ chriſti dignitatẽ: qa ipſe eſt oĩm redẽptor & ſaluator: quia ipſe vnus ꝓ oibus eſt mortuus: nullaten⁹ ab hac generalitate virgo Maria excludẽda eſt: ne dum matris excellentia ampliatur: filij gloria muniatur: & ſic magis ꝓcedit quæ filiũ vult magis honorari q̃ ſeipſam. Huic igitur opinioni adhærẽtes: ꝓpter honorẽ Ieſu chriſti: qa in nullo præiudicat matris honori: teneamus ſm ꝙ cõis opinio tenet. ſ. virginis ſanctificationẽ fuiſſe poſt peccati originalis cõtractionẽ. Hæc ille. Quem opinionem ſequit'ur Richar. de media villa ſup. iij. ſen. Alexan. de Hal'. Rigal & Bertrã. in ſermonibus de ꝓphetis: in ſer. Egredietur virga &c. Oẽs hi ordinis minorũ ſolẽnes doctores idem dicunt. Egidius ordinis heremitarũ doctor excellentiſſimus in ſuo quodlibeto ſexto, Idẽ Guido ordinis carmelitarum⁹ in ſuo iij quodlibeto. Idem magiſter Ioannes de Policratis: qui omnes inducunt auctoritatem apl's ad Rom. iij Omnes peccauerunt &c. Et aſſignãt rationes ſuas. Quidam alij dicunt nõ fuiſſe cõcepta in pctõ originali virginẽ ipſam: & ꝓcipue Ioan. Sco. ordinis minor⁹ doctor ſubtiliſſim⁹: & ꝓ ſua opinione allegãt auctoritates & aſſignant rõnes. Et primo illud Cañ. iiñ. Tota pulchra es amica mea: & macula non eſt in te. Et exponũt de virgine dicentes ex hoc: ꝙ nõ fuit macula pctí in ea: ergo nec originalis. Secũdo: inducunt illud Augu. Cũ de pctis agit, ꝓpter honorẽ dñi nullã, prorſus de ea (ſ. virgine) volo habere mẽtionẽ. Tertio: illd' Anſel. Decuit vt ea puritate niteret (ſ. virgo Maria:) qua maior ſub deo nequeat inueniri. Quarto: id oſtẽdũt ꝑ hãc rõnẽ: qa ordinãs vas ad ſeruitium altaris cõſeruat ipſum a maculis: hoc emũ eſt valde decens: ſed virgo fuit vas deitatis: ergo decuit vt præſeruaretur etiã a macula originalis. Quinto ſic. Decuit ꝙ chriſtus eã ſingulari & nobiliori modo redimeret & liberaret q̃ alios: ſed hoc fuit ſi ſine pctõ concepta fuit. Decuit emũ magis honorare eã: qa mater ei⁹ q̃ cæteros. Sed nobilius & melius libera' & redimi' cui prouide' ne cadat & in ſeruitutẽ incurrat: q̃ vt lapſus erigat': & factus ſeruus redimatur: ergo &c. Sexto ſic: eccleſia errare non põt: ſed ipſa celebrat feſtũ cõceptionis octauo die Decembris: ergo &c.

Quidam vgo i origia li nõ fuerit cõcepta.

Ad rõnes in cõtrariũ inducias ſic rñdẽt. Primo ad illud ꝙ oẽs in Adã peccauerunt: & ꝙ oẽs geniti ex Adã originale contraxerunt: dicũt ꝙ ſancti q̃ loquebãtur oẽs cõtraxiſſe originale: loquebant⁹ in cõi de filijs Adæ ſm cõem curſum & non in ſuis perſonis. Sed cũ locuti ſunt de virgine in ſingulari: dixerũt oppoſitũ rum ꝑ vt in auctoritatibus inductis Augu. & Anſel. patet. Dicũt⁹ etiã: ꝙ vbicũq; ponit' ſolũ vel tm aia chriſti: intelligit' etiã aia virginis: q̃a partus eſt pars viſcerum. Alij eorũ dicũt: ꝙ oẽs ex Adã ꝓtrahũt originale de iure & ex debito: & ſic etiã virgo: ſed de facto ipſa nõ traxit in hoc ꝑuilegiata & exempta a iure cõi. Secõ: ad illud qd' dicit alia opi. ſ. ꝙ ſequeret': ꝙ chriſtus non eſſet vniuerſalis oim redemptor. Rñdent, ꝙ nõ ſequit' ex iſta poſitione hoc: qa redẽpta eſt & ſaluata per præſeruationẽ ab originali ne incurreret. Ad illud' Bernq. glo. ſſari nõ põt: dicũt quidã ſimplices, ꝙ in viſiõe ei apparuit cũ macula in pectore: eo ꝙ hoc dixerat: vel qa retractauit. Inducunt etiã reuelationes ſup hoc quarũdam mulierculariũ. Sed ad oĩa iſta faciliter rñdet' clare non extorte.

Nitẽ cõtraria te net opinio.

Solutio argumentor⁹

Ad primum: ꝙ illa auctoritas Cãticorũ intelligit' de eccleſia ꝓprie: trãſſumptiue aũt dr̃ de virgine: poſtq̃ fuerat ſanctificata. Vnde in aſſumptione ei⁹ canit'. Hæc Durãdell⁹. Ad ſec'm ſm Tho. & Durã. dr̃ ꝙ ibi loquit' Augu. de pctis actualib⁹: vt clare patet ex ꝓcedẽtibus & ſequẽtib⁹ illius libri: & ex auctoritate Io. in cano. quã immediate Anſ. inducit. Si dixerimus qa pctm nõ habemus &c. In hoc autẽ oẽs doc. cõcordãt: ipſam virginẽ ſolã inter adultos: fuiſſe etiã a veniali immunẽ. Ad, tertiũ dicit Io. Neapol⁹. ꝙ illud Anſ. eſt magis pro q̃ contra. decuit emũ vt puritas mẽis eſſet ſub puritate chriſti dei: q nõ ꝓxit originale: nec cõmiſit actuale: & hoc ſit ꝑ hoc: ꝙ mater actuale nullũ cõmiſit. ſed originale cõtraxit. Si aũt non cõtraxiſſet originale: etiã puritas eius equaref puritati chriſti: nec eſſet ſub ea. Nec valet inſtãtia de angelis bonis: qa in eis nõ põt eſſe pctm ꝑ originẽ cõtractũ: eo ꝙ vnus ab alio nõ originat': ſed oẽs immediate creãtur a deo. Vel aliter & melius. Sicut non refert ad hoc ꝙ placet poſſit dici magis lucidus: an q̃a fuerit tenebroſus vl' non. Aer emũ qui plus habet de luce magis eſt lucid⁹: licet aliq̃ tenebroſus fuerit. Sic in ꝓpoſito. Cũ ſpũalis puritas ſit per carẽtiã impuritatis culpæ: quã puritatẽ cauſat lux gr̃æ dei. Virgo q̃ plus habuit de luce gr̃æ: q̃ quæcũq; alia creatura: pura debet dici, ꝙ enituit maiori puritate q̃ creatura q̃cũq; dato ꝙ fuerit q̃a ſubiecta culpæ originali. Sicut etiã poteſt dici magis albũ: qd' aliq̃ fuit nigrũ. Ad quartũ, ſic rñdeat': ꝙ decuit virginẽ nõ ꝓcipi cũ originali: qa (vt dicit Io.

Ad ſecundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Neapoli ꝓ̃ decult vt conceptio naturalis cuiuscũq; hois: ex matris virginis æquaret: quãtũ in immunitate a culpa originali iuꝑ naturali cõceptione christi. Heruetus autẽ in quolibetis dicit: ꝙ id est decẽt" oĩb" fieri qđ magis in honorem dei cedit: magis aũt cedit in honorem dei: tota humana natura descendẽte ab Adã per generationẽ indigere redẽptione sacta p christũ: inducẽdo virgine q̃ aliqua psonã no indigere vt virginẽ. Quis em & istud cedat in honorem filij. s. puritas talis matris: primum tñ magis Ratio est: qa illud ptinet ad honorem christi: vt de". s. generalis influentia et" redẽptionis: hęc em fuit qa diuina persona fuit incarnata. Puritas aũt prædicta matris: pertinet ad honorem eius inquãtũ homo. quia licet sit mater dei: nõ tñ fm ꝙ est deus: sed inquãtũ homo. ergo &c. Sed dicetur: ꝙ p talẽ immunitatẽ ab originali non tollitur. quin fuerit redẽpta per præseruationẽ seu meritũ præacceptum. qđ quinto dicebatur. Responsio per Io. Neapo. & alios: ꝙ redempuo seu salus nõ est nisi existẽs. Sicut em nihil ꝓprie habet esse cum est in causa sua solũ: nisi habeat esse in seipo. Sic nec proprie põt dici redẽptus vel saluatus: existens sub spũali seruitute quæ est per culpã: solũ in suis parẽtibus: & nõ in ꝓpria persona. Quãtũcũq; ergo virgo fuisset ab originali p̃tõ pseruata: nõ posset dici redẽpta & saluata: nisi q̃nq; fuisset subiecta peccato: non solũ in persona parentũ, sed propria Ratio est: f.n ipsum & Io. de Policratis. Redẽptio & saluatio: importat quãdã mutationẽ & transitũ de pctõ ad gratiam. Res ei quæ aliq̃ fuit mea & postea nõ est: dicit redimi: sed res quæ nũq; fuit mea: dicit emi. Res aũt quæ semp fuit & est mea q̃ nõ põt dici emi nec redimi. Si ergo virgo beata nulli vnq; p̃tõ subdita fuit: ergo semp fuit dei: & sic nõ fuit redẽpta. " tidẽ de saluatione: qa ꝓsupponit casum seu infirmitatẽ peccati. Et q̃ uis deus de potentia absoluta: potuerit facere ipam originale nõ cõtraxisse. Et em originale p.tñ carentia originalis iustitiæ. determinate voluntaria voluntate primi parẽtis. Posset aũt deus excipere a tali debito quẽcũq; concipiendum: tñ nõ decuit qđ ptinet ad potentiã ordinatã: qua voluit honorare matrẽ rõne iam dicta. Et (vt etiã dicit Egid.) qui, ē. Aliqđ ē laudabile in inferiori: qđ nõ est laudabile in superiori. christo nõ est laudabile ꝙ esset cõceptus in originali: est tñ laudabile in virgine matre: nõ qa originale ꝓtraxit: sed qa facta est membrũ christi ab ipso redẽpta. Dicit etiã Augu. de baptismo paruulorũ: ꝙ nullũ mẽbrũ christi fuit sine pctõ. Si ergo dicatur virgo nõ cõtraxisse originale: sic nõ erit mẽbrum christi: qđ est i dedecus eius. Imo fm Rich. ordinis minorũ hoc derogat matri & filio Matri virgini: quia eius priuilegiũ ẽ: ꝙ sola sine p̃tõ cõcepit. Derogat & filio: q̃ solus est imunis ab omni labe etiã originali. Et p hoc patet eos nõ sufficienter respõdere. Ad id qđ primi dicũt de redẽptione & saluatione: dictũ est. ẽ ibi. sed'o ad illud qđ dicit. Ad sextum. s. de festo conceptionis: respondet beat" Tho. in. iii. par. vbi. ē. ꝙ ecclesia Romana nõ facit illud: cũ nunq; reperiatur institutum. Immo Bernar. in epistola ad Lugdunenses dicit: non debere fieri. Tolerat autem hoc fieri ab aliquibus ecclesijs referendo hoc ad tempus sanctificationis: quod quia ignotum est quando fuerit: fit festum de ipsa sanctificatione: die qua dicitur esse concepta: vel fm Ioan. Neapo. potest dici: ꝙ tale festum non est festum conceptionis eius vt illi dicũt: cum fiat per nouem menses ante eius natiuitatem: qua die nondũ alia erat infusa quæ est subiectũ sanctitatis. Sed magis est festũ gratiarũ actionũ: sicut in veteri lege erat festum Epyphaniæ: in quo nulla sanctitas fuit noua collata. sed ecclesia regratiat" de beneficijs & sic in ꝓposito. Ad rationes aũt & auctoritates nõ sufficienter rñdet. Nã prima rñsio nõ valet. s. ꝙ doctores loquãtur in cõi & fm cõem cursum non intẽdẽdo de virgine illud dicere: qa qui totũ dicit, nihil excludit: & q̃ cõ dicit, nullũ excipit. & q nullum dicit, oẽ excipit: sed in prędictis auctoritatibus nõ dr idefinite. sed vniuersaliter oẽm ab Adã, ꝓpagatũ vniuersaliter culpã incurrere originalẽ: ergo sanctũ nullũ intendũt excipere: etiã virginẽ Mariã: cũ & ipsa exprimat" in aliqbus auctoritatibus hic & alibi. Phi aũt & cẽsi loquentes de aliqua materia in cõi: trãsferũt illã materiã cõiter loquẽdo indefinite & nõ vniuersaliter: si ea q̃ dicunt in illa materia in cõi: in aliquo singulari exceptionẽ habeant. Ad illud aliud qđ cũ dr ꝙ solũ de christo & de mre intelligat": nulla rõ cogit hæc dicere: immo plures exꝑsse auctoritates Aug. excludũt christũ ab originali & includũt matrẽ. Nec em est tãta vnio christi & matris, quãta ꝓsonarũ diuinarũ: vt sicut dicim" ꝙ cũ dr aliqđ de vna ꝓsona etiã cũ distione exclusiua ptinẽs ad substantiã: illud intelligendum est & de alia. Sicut cũ dicit christus Mat. xj. Nemo nouit patrẽ nisi filius &c, nõ excludit spũs scũs. Ita etiã oporteat dicere de virgine: qđ dr de christo: cũ sine cõparatione filius fuerit matris scẽitatis: etiã inquantũ hõ. Ad illud aliud ꝙ etsi de iure & debito cõtraxit: nõ tñ de facto: qa priuilegiata. Rñ. Ioan. de Policratis: ꝙ priuilegiũ surreptitiũ reputat": & igitur vitãdũ qđ est cõtra tenorẽ cõcilij. nec de hoc facit aliquã mẽtionẽ: sed nullũ priuilegiũ legit" in scripturis ptinens ad virginẽ: qđ de lege cõi decta faciat mentionẽ. Itẽ priuilegiũ fm iura: debet cẽ exꝑssiuũ: vñ cũ in sanctificatione etiã in vtero sit priuilegium nõ creditur de aliquo esse sanctũ nisi istud habeat clare in scriptura: vt de Hiere. & Ioan. Et multo magis videt hoc diendum: de immunitate a culpa originali cũ illud sit maius: & tñ nil exꝑsse reperit" in scriptura de isto priuilegio: sed cõtrarium. ergo &c. Ad illud de reuelatione & de visione Bern. &c. dicit Ioan. Neapoli. ꝙ sunt visiones phãtasticæ: qb" nõ est credẽdũ. Et si dr aliquas sctas habuisse reuelationem de hmõi: vt sctã Brigida. Scidũ ꝙ aliæ sctæ q̃ claruerunt miraculis: vt btã Catharina de Senis: habuerunt reuelationem de contrario: & cũ etiã veri ꝓphetæ aliq̃n putẽt se ex reuelatiõe spiritus sancti aliqua habere q̃ ex se dicũt: nõ est inconueniens dicere: ꝙ tales reuelationes nõ fuerũt a deo: sed somnia humana. Exemplum in Nathan propheta loquente ad Dauid. ij. Reg. vij. qui credebat ex spũ prophetiæ rñdisse Dauid: & tñ nõ sic erat vt postea patuit. Cõclusiue circa istã materiam sic: vni istarũ opinionũ debet hõ inhærere, & pter" priæ rõibus dictis ꝙ parat" sit tenere ꝓtrium: si ecclesia prius determinaret: & ante determinationẽ nõ tu dicet hæreticũ vel ipũ & malũ alterã tenẽtẽ q̃cũq; sit: & caueat a prædicatione huius materiæ corã populis cũ impugnatione alterius partis: qa materia scãdalosa in populo cũ velut no'tuę nõ possint sufferre im radium veritatis: & nil fructus reportauerit. Et modus pulcher tradit". ex quadã ꝓdicatiõe magistri & sancti Vincẽtij eximij prædicatoris: q̃ hic immediate ponitur.

¶De conceptione virginis Marię per modum prædicationis. Capitulum iij.

SECVNDVM ERANT ABYSSI. & ego iã ꝓcepta erã Prouer. viij. Abyss" ipotat quãdã voraginẽ seu ꝓfunditatẽ: cui" terminũ iuẽt. Et sic Pũ. xxxv. dicit. Iudicia tua abyssus multa: qa. s. ꝓ hẽdi non pñt iuxta illud apli ad Ro. xj. O altitudo diuitiarũ sapiẽtiæ & sciẽtiæ dei: q̃ incõgnhẽsibilia sũt iudicia ei". Aliqñ etiã ipotat abyss" ꝓfusionẽ & ideo cor̃: & hoc ex ei" deriuatiõe. dr em ab a qđ ẽ sine: & abyssus ꝙ fm Bedã) est gen" lini cãdidissimi & pchri: & sic sumit ibi Gen. j. Tenebręe erãt sup faciẽ abyssi. Dr ei abyssus materia ista prima informis & cõfusa: vñ & indecora. Abyssi etiã dici possunt scripturæ sacræ: ꝓpter ꝓfunditatẽ iterminalẽ sensus earũ. Ac etiã apli: ꝓpter maximã notitiam seu sapiẽtiã & dilectionẽ eorũ. Sed fm aũt vtrã q̃ ꝓmã acceptionẽ: creaturæ oĩs dici pñt abyssi. Nã in sẽ considerate habẽt quãdã ꝓfunditatẽ ꝑ variis a deo vt nec maximi phi potuerint cõplete intelligere: naturã & ꝓprietatẽ cuiuscũq; minime ex eis: sed respectu perfectionis diuinæ: oĩs etiã maxime habent quandã ꝓfusionẽ & turpitudinem. Est ergo sensus thematis: ꝙ anteq̃ essent creaturæ factæ quæ dicuntur abyssi: virgo Maria erat cõcepta. Sed subito quicumq; etiã rudis: mouebit quæstionem dicens. Cum virgo sanctissima sit ꝓcepta de Anna. quõ Anna quæ creatura est potuit concipere. si nondũ erat sicut nec alia creatura. Sed ad hoc respondetur per distinctionem quadruplicis conceptionis.

¶Est enim eius conceptio: in intellectu diuinali.

¶Est eius conceptio: in mente angelicali.

¶Est eius conceptio: in scriptura speciali.

¶Est eius conceptio: in vtero materiali.

De prima loquit thema. Nõ solũ em ab æterno concepta fuit diuina sapiẽtia. f. filius a patre: sed & virgo Maria non quidẽ eo mõ quo filius a patre. f. de substãtia sua: sed ꝑ prędestinationẽ ordinationẽ æternã. Exꝑssũ fit me in operibus hũanis. Qm em aliqs vult aliqđ boni vel mali facere: tũc dicit istud fieri a me: qa sic cõcepi i corde meo: sicut qñ pctõr imaginat" dimittere malã vitã & bñ facere deinceps: tũc cõcipit pctõr. Vñ Esa.

Vñ Esa. xxvj. dr. A facie tua dñe cõcepimus: & quasi parturiuim" & peperim" spũ salutis. A facie dicit dñi. i. ab aspectu: quo respicit dñs pctõrẽ oculo mię: faciẽs eũ recognoscere mala sua. Cũ em homo ꝓseueret in malis: de" dr auertere faciẽ suam ab eo: & merito: qa & ipe pctor vertit ei tergũ & nõ faciẽ. f. rõnis: propter qđ & pctm: dr esse auersio ab incõmutabili bono. Sed cũ de" illustret cor: cõuertit se pctor ad deũ: tunc cõcipit desiderium boni: & ꝓponit se emẽdare: & cũ hoc tractat agere: tunc parturit: qa laborat in his faciendis. Postq̃ aũt executus est: peperit: & masculum cũ opus est recte factũ vt restitutionis: cõfessionis: orationis: & hmõi: & tũc iã nõ meminit pressuræ, ꝓpter gaudiũ: qa inde cõsequitur spũ salutis i. gratiã spũs eum saluantẽ. Sic igit patet: ꝙ priusq̃ hõ aliqđ faciat illud mẽte cõcipit: mẽte decernẽdo: ita de" in mẽte sua ab eterno cõcepit. i. disposuit mundũ facere: & hoiem in maxima dignitate. Et præuidẽs hoiem debere ruere a tãta dignitate: concepit etiã in mente sua ante creationẽ mũdi: & pordinauit vnã virginẽ facere p quã hõ recuperaret dignitatẽ suã: imo & maiorẽ priori cosequeret per vnionẽ. f. verbi: cum humana natura. Et sic intelligitur hoc thema. Nõdũ erãt abyssi. i. creaturæ: & ego iã concepta erã. f. in mẽte diuina: vt suo tpe in mundo fierẽt & in actuali existẽtia. Et sciebat deus ꝙ vna mulier erat futura in mundo. f. Eua: ex qua eueniret oẽ malũ in mundo. Ita cõcepit & pordinauit: ꝙ alia deberet venire. f. beata Maria: ex qua to tũ malum auferret". Sicut etiã ꝑsciebat ꝙ Eua prima mater & sponsa esset & virgo. f. dũ fuit in paradiso: ita concepit & ordinauit: ꝙ btã Maria despõsata esset: & virgo semp intacta: mater viuificatrix cũctorũ. Et sicut fuit Eua visitata p angelũ malũ q̃ eã decepit: & mortẽ intulit: ita Maria visitata per angelum bonũ: q ei vitã nuntiauit. Et sicut euacuata fuit grã: cum de fructu accepit & comedit: ita Maria grã repleta: q̃n fructũ in ventrẽ recepit verbi diuini. Et sicut fructus quem posuit in vtrẽ Eua: occidit multos: ita fructus quẽ in vtrẽ recepit Maria: viuificauit electos & viuificat quotidie comedẽtes deuote: cũ in sacramento ministratur populo: ideo dicit bũdictus fructus ventris tui: qa ꝓ ipsam benedicti sumus: sicut per fructũ quem portexit Eua viro ad esum: fuimus oĩs maledicti. Paradisi porta demum per Euam cũctis clausa est: sed per beatã virginẽ iterum patefacta est: vt canit ecclesia. Et sicut rex dũ mittit ad prælium milites suos: qa vt sapiẽs cognoscit ꝙ multi ibi vulnerantur: mittit etiã medicũ ad curandũ. Ita deus sapientissimus prescięs nos habituros cõtinuũ certamẽ cũ dæmonibus: & sꝑe ab eis vulneribus peccatoꝝ dãnificari. cõcepit in mente sua & disposuit mũdo mittere medicũ. f. virginẽ beatissimã. Vñ & deuotus Bern. dicit de ea: ꝙ de plenitudine eius oĩs recipiunt: æger curationẽ: tristis cõsolationẽ: pctõr veniã: iustus gratiam. Et de ipsa virgine Maria põt intelligi illud Eccli. xxxvj. Vbi non est mulier: ingemiscit æger: ais egẽs. Nã cõtra: vuln" superbiæ: ponit ipsa exemplo vitæ suę: ligaturã seu emplastrũ humilitatis ad curãdum. Cõtra vulnus auaritiæ: emplastrũ liberalitatis: cũ aurũ sibi oblatũ a Magis non reseruauit, ꝓ futuris necessitatib" " sed ꝓperibus erogauit fm Bern. Contra vulnus luxuriæ: remedium castitatis: cũ votũ fecerit fm Augu. perpetuæ virginitatis. vt. xxvij. q. j. c. beata Maria. & sic discurrendo per alia. Per maxime aũt placuit: & deo electa fuit: vt mater dei esset ꝓpter humilitatẽ. Sicut expulsa de paradiso Eua cum viro & omni ꝓgenie ꝓpter superbiã: & hoc est qđ ipsa dicit i epistola. Dns possedit me ab initio viarũ suarũ. Vię dei sũt virtutes: quibus nos imus ad deum: initium virtutum: est hũilitas: vnde & fundamẽtũ dicit" earũ. Sed a conceptio. f. angelicalis fuit non ab æterno: sed in principio mundi ante creationẽ aliarũ rerũ. Nã cũ dns deus creauit angelos: qui signãtur noie cœli cum dr. In principio creauit deus cœlũ & terrã. (fm Augu) tũc etiã cõcreauit seu indidit in mẽtibus eorũ species seu similitudines oĩm creaturarũ: q̃ in sex diebus referũtur factæ: quasi quædã semina ad cõcipiẽdũ intelligẽtũ. Ipa ergo factio rerũ significat (fm Augu.) infusionem illarũ specierũ intelligibiliũ. Et numerus successiuus dierũ, nõ importat ordinẽ tpis: sed dignitatis. nã in principio creati oĩs eorũ simul creatæ sunt oĩs species rerũ: non prius vna & postea alia prioritate tpis. Sed qa differentia magna dignitatis est inter ipsas creaturas: illa ideo dr primo die facta: q̃ nobilior inuenit in eis: & sic de aliis diebus. Dies signat cognitionẽ angelicam rerũ: q̃ duplex est. Prima est cognitio naturalis. f. per cõuersionem intellectus sui ad alias species concreatas: & illis mediãtibus intelligunt res: sicut nos modo mediãte phãtasmate. Et dr hæc cognitio, vespre. Sed'a est cognitio supernaturalis: quam. f. habent cognitionẽ: conuertẽdo se ad verbũ æternũ in quo relucent ideæ oĩm rerũ: & inde cõcipiũt clariorẽ cognitionẽ rerũ. Et hæc dicit" cognitio matutina: q̃ pfectior est pria. Et sic dr factũ vespere & mane dies vn": qa. s. cognitio vna quo ad cognita. i. creata: sed duplex quo ad modũ cognoscendi: qa vel in speciebus sibi cõcreatis: vel in verbo. Inter cętera autem angeli sancti aspiciẽtes in verbũ: reuelatiũ seu declaratum fuit eis mysteriũ incarnationis cũ suis circũstãtijs: & ꝙ ad reparandum lapsum hois ordinaretur: & restaurãdũ ruinas eorũ dei filius humanæ naturæ vnir̃et. Et virgo hæc sanctissima mater eius esset. Et sic anteq̃ essent abyssi. i. creaturæ in sua distinctione & vltima perfectione. Ego. s. virgo dei mater) cõcepta erã: intellectu angelico per cognitionem. Et cũ hoc cognouerunt magnum festũ fecerũt in paradiso regratiantes deo: & collaudantes eius mĩam maximam: ꝙ reparatione fratrũ suorũ. i. nostra: & restauratiõe sua: quo ad lapsos angelos. Vñ Iob xxxviij. dr. Vbi eras cum me laudarẽt astra matutina (i. angeli:) & iubilarẽt oẽs filij dei: ipi. s. angeli summe exultãtes de reparatione futura ꝑ filium hus virginis benedictæ: & oĩs offerebãt ei famulari tẽpore suo. Si em: vt dicitur Luc. xv. gaudiũ est in cœlis corã angelis dei: super vno peccatore pœnitẽtiã agẽte. quantũ debuit esse super mediatrice peccatoꝝ &c. Tertia conceptio dicit specialis. Sapiẽtia frequẽter noie mulieris nũcupat": præcipue in libris sapientialibus: Vnde dicit" Sap. viij. Hanc. f. sapientiam amaui: & exquisiui eã a iuuentute mea: & quæsiui mihi eã sponsam assumere. Sapiẽtia aũt super oĩs alias dotrinas: maxime est in scriptura sacra fm Tho. in prin. summæ suæ. Hæc autem est prægnans multis mysteriis. i. spũalibus significationibus: quæ sunt multis occulte. Cũ aũt doctor vel prędicator exponit qđ latebat: tunc quasi parturit. Et inter cætera in hac muliere. f. sapientia scripturæ: est ibi cõcepta. i. occulte cõrẽta ista beatissima virgo: & frequẽtissime de ea ibi fit mẽtio ꝑ metaphoras varias. Et sic anteq̃ essent abyssi siue creaturæ (vt dictũ est cõplete) siue scripturæ quæ dicũtur etiã abyssus, ꝓpter ꝓfunditatem sensus: an teq̃ innotesceret earũ, ꝓfunditas cõcepta erã. i. ibi compræhẽsa: vt cũ dr. In principio creauit deus cœlum & terram. In principio. f. noui restaurũi creauit (q̃ ad aiam) cœlũ. Ioachim cœlũ dictũ, ꝓpter affectũ cœlestẽ. Terrã Annã sic dictã ꝓpter humilitatem. Terra aũt erat inanis & vacua. i. sterilis. Spũs dñi ferebat" sup aquas lachrymarũ ipsorũ de confusione sua. Tenebræ erãt sup faciẽ abyssi, tenebræ vitioꝝ sup mũdũ totũ. Dixit deus dãdo virtutẽ foecũdatiuã Annę: fiat lux. i. virgo hæc beatissima: & facta est lux: ex Ioachim & Anna: quo ad corp" a deo: quo ad animã. Et diuisit lucem a tenebris: purificãs illã aiam subito ab originali. Hæc est etiã cõcepta & figurata ibi in paradiso deliciarũ: vbi erat lignũ vitæ &c. Hęc est ibi cõcepta: cũ dñs dixit serpẽti. Inimicitias ponã inter te & mulierẽ: & semẽ tuũ & semẽ illius &c. Hæc est mulier Maria a deo facta, mater spũalis cunctorum maxime inimica serpenti antiquo. f. diabolo. Semen serpẽtis, ꝓcedens ex interioribus voluntatis ei" : est malitia eius: vnde generat in mentibus hoĩm vitia & pctã. Semẽ mulieris huius virginis: est bonitas & benignitas eius: contraria semini diaboli. Contriuit ipsa caput serpentis. sola: qa oĩs suggestiones vitiorũ subito extinxit. nec ꝓcipiscẽtiam sensit religato in ea: fomite postea extincto &c. Hæc etiã cõcepta est in scriptura qñ Gen. xv. dictũ fuit Abrae Generatione quarta reuertetur huc. f. ad terram promissionis: quæ significat vitã æternã. Semẽ Abrae spũale: sunt oĩs viri fideles: vt ostẽdit apls ad Gal'. iij. Hi exules erant & peregrini: in terra nõ sua in ægypto: q̃ interpretat" tenebręe. f. mundo seruituti addicti Pharaonis iniqui. i. diaboli. Sed quarta generatiõe: quæ ꝑ Mariã seu in Maria facta est: reuertuntur ad patriam, ꝓpriam. f. supnę gloriæ. Nã prima gnatio fm Anſ. hoĩs est: qua Adã factus est a deo de limo sine viro & muliere. Sed'a est q̃ formata est mulier ex viro. Tertia qua cõiter oĩs generantur ex fœmina & masculo. Quarta: alia ab his. f. qua hõ generat" de muliere sine viro: qua christus formatus est ex virgine. Nec alius modus productionis hominis reperitur. Hæc ꝓceptio est figurata i arca dei. In throno Salomonis. In virga Aarõ. In porta dñi clausa.

Nota de reuelationibus.

Eua & Maria compantur.

De ꝓceptione speciali.

Figuræ de beata Virgine.

Genẽ. iij.

Abyssi ratio.

Solutiones argumentorũ sũt insufficientes.

De ꝓceptione angelicali.

De conceptione diuinali.

Duplex est cognitio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In vellere Gedeonis. Et alīs innumeris. Quarta conceptio est in vtero maternali: qñ. ſ. Anna concepit eam. Et de hac aliqui faciunt festum. Et hoc tribus rationibus.

¶ Prima: quia fuit congruenter impetrata.

¶ Secunda: quia fuit sublimiter sanctificata.

¶ Tertia: quia fuit firmiter bene operata.

Quārū ad primū sciēdū: ꝙ cū Anna & Ioachim nō haberēt filios: qa steriles: & p multos annos transissent sine ꝓle oīonib⁹: ieiunijs: & eleemosynis insistebāt, vt impetrarēt a deo ꝓlem: nō diffidēres de liberalitate dei: quia qđ natura nō valet: gratia supplet. Votū etiā fecerūt offerendi prolē deo in tēplo. Diuidebant quoq; suos reditus: vt legitur in tres partes. Vnā. ſ. templo: aliam pauperib⁹: tertiam sibi & familię cōcedentes: & p hmōi cōtinuata impetrarūt secunditatē. Vbi ostenditur exemplo: hoc nō displicere deo: dūmodo fiāt sine superstitionibus: & cū conditione si saluti suę expediat. Apparuit ergo angelus eis: & prænūtiauit ꝙ haberent filiā noīe Mariam &c. vt habet in legenda. Et licā tecē essent abyssi. i. apostoli qui dicūtur abyssi: ꝓpter ꝓfūditatē cognitionis diuinorum & dilectionis super oēs sanctos. Vnde Dionysius Paulum appellat abyssum sapientiæ: virgo cōcepta fuit in vtero maternali. Quantum ad se cūdum notādū: tres fore sanctificationes. Prima cum puer egredit ex vtero matris: & hæc fuit Hiere. iuxta illud eiusdē. ſ. Antecq̄ exires de vulua: plene. ſ. sanctificaui te. Secunda est: qñ proles est adhuc in vtero tota: vt Ioannes baptista qui in sexto mense fuit sanctificatus: quando. ſ. virgo Maria concepto dei filio salutauit Elizabeth. Lucæ. ſ. Tertia ē in puncto: quali post creationem & infusionē animæ. Formato enim corpore virginis: cōcepto ex Anna & Ioachim non ex spiritu sancto: hoc enim dicere esset hæreticum sol⁹ em Christus hoc habuit. Creata aīa virginis a deo & infusa subito sanctificata fuit eadem die. Fluminis impetus. leti. ciuitatem. fluum altiſ. Quantum ad tertiā rationem dico: ꝙ firmiter operata est bonum: & cōtinuiter: quia nullū vnq̄ pt̄m commisit: nec etiā veniale. Non sic fuit in aliis ab vtero sanctificatis. nā oēs venialiter peccauerunt.

Triplex est sctificatio.

Pō. xlv

TITVLVS. IX. DE PECCATO Actuali mortali.

¶ Penes quid attendatur grauitas varia in peccato mortali. Et de. xvj. regulis: per quas potest cognosci quando aliquid est mortale. Capitulum. j.

Quare dī mortale.

SECVNDVM GENVS PECcati est actuale. Et dicit mortale ex eo ꝙ priuet aīam dei inhabitatiōe p gratiā: ex qua aia viuit ſpūaliter. de pœni. di. j. porro illi. §. refuſcitat⁹: Et ꝛducit tādē ad mortē dānatiōis æternę i ipō morierē. xxv. dist. vnū orariū. §. als ea. Et de hoc quinq̄ videnda sunt.

¶ Primum est: de grauitate ipsius ſm quid attendatur: ex quo vnum dicatur grauius altero.

¶ Secundum est: quomodo discernatur vel cognoscaſ mortale a veniali.

¶ Tertiū: de nocibilitate seu dāno qđ infert perpetranti.

¶ Quartum. quō puniatur in alia vita pœna inferni.

¶ Quintum est: quomodo remittatur mortale.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

sciēdum: ſm Tho. ſ. ñ. q. lxxiij. ꝙ opinio fuit Stoicor⁹ ꝙ oīa pt̄a essent paria. & ex hoc deriuatus est quorūdā hæretico rū error: q ponētes oīa esse paria: dicūt etiā oēs pœnas inferni esse pares. Et siquidē pt̄m eēt pura & simplex priuatio: q. ſ. cōsistit quasi in esse corruptū: sicut mors & cœcitas: sic verum esset: nō em pōt dici vn⁹ esse magis mortu⁹ q̄ alius. Sed pt̄m ē priuatio nō simplr: sed aliqđ retinēs de habitu oppositio: q consistit magis in corrūpi: q̄ in esse corruptū: sicut ægritudo corpalis. Vñ sicut verū dī: vn⁹ magis vl gra uius infirmus q̄ alter: vel etiā in eodē vna infirmitas grauior est altera: sic & vnū pt̄m grauⁱ⁹ altero. Et ꝙ pt̄m cōparaſ ifirmitati patet: nō solū ex scriptura sacra, q̄ frequenter hoc dicit, iuxta illud Pō. vj. Miserere mei dñe: qm infirm⁹ sum. Sed etiā ex doctrinis Gētiliū. Nā Sen̄. & Tull⁹. vitia appellant ægritudines. Et ꝙ vnum sit grauⁱ⁹ altero: ostendit christ⁹ dicēs Pilato. Qui me tradidit tibi: maⁱ⁹ pt̄m habet. Io. xix. Hiero. etiā dicit. Quis dubitat scelerat⁹ eē commissum: qđ est grauⁱ⁹ punitū. xxiij. q. j. nō afferam⁹. Patet etiā hoc ex diuersis pœnis taxatis ab ecclesia: ꝓ pnia ſm diuersam grauitatē pt̄orū. Prima aūt & principalis differentia grauitatis in pt̄is ſm Tho. vbi. ſ. est illa: q̄ attendiť penes obiecta eorū. Obiecta aūt actuū: sunt fines eorū. Pro cuius declaratione est sciēdū: ꝙ grauitas pt̄orū differt eo modo: quo vna ægritudo est alia grauior. Sicut em̄ bonū sanitatis: cōsistit in quadā cōmeſuratiōe humor⁹ p cōueniētiā ad naturā. aialis: ita bonū virtutis cōsistit in quadā cōmensuratiōe hūani act⁹: ꝓ couenientiā ad regulam rōnis. Manifestum est aūt: ꝙ tāto est grauior ægritudo: quāto tollit debita humorū cōmeſuratio: ꝓ cōmeſuratione prioris principij: sicut ægritudo q̄ est in corde hūano, qđ est pricipiū vitę: vl ex aliq̄ qđ appropinquat cordi, piculosior est. Vñ oportet etiā. ꝙ pt̄m sit tāto grauⁱ⁹: quāto deordinatio cōingit circa aliqđ pricipiū: qđ est priⁿ in ordine rōnis: rō aūt ordinat oīa agibilia ex fine: & iū quāto pt̄m cōingit in actū⁹ hūanis ex altiori fine: tāto pt̄m est grauⁿ. Sicut patet ꝙ res exteriores ordinātur ad hoiem: sicut ad finē. Hō aūt ordiatur in deū: sicut in finē. Vnde pt̄m qđ est circa ipam subſtātiā hoīs: sicut homicidiū est grauius pt̄o: qđ est circa res exteriores sicut furtū. Et adhuc est grauⁱ⁹ pt̄m, qđ immediate contra deū cōmittiť: sicut infidelitas: blaſphemia & hmōi. Et in ordine quorūlibet hoꝝ pt̄oꝝ vnū pt̄m est grauⁱ⁹ altero: ſm ꝙ est circa aliqđ pricipali⁹ vel min⁹ principale. Et idē haberi pōt. xxxij. q. j. si qđ veri⁹. Vbi dī: ꝙ homicidiū est grauⁱ⁹ q̄ adulteriū. &. xvj. q. iij. sicut. ñ. dī ꝙ sacrilegiū est maius q̄ fornicatio. In pt̄is etiā eiusdem gñis: reperitur vnū pt̄m grauⁱ⁹ altero, ſm gradū trālgressiōis: sicut adulteriū est grauⁱ⁹ q̄ fornicatio: & incestus grauius adulterio & hmōi. vt. xxxij. q. vij. adulterij malū. Attēdiť sc̄'o grauitas pt̄oꝝ: ex causis seu motiuis. Pōt aūt esse multiplex cā inducens ad peccandū ſm Tho. vbi. ſ. Prima est: q̄ est propria & p se causa pt̄i: q̄ est ipa volūtas peccādi. Cōparatur aūt ad actū pt̄i: sicut arbor ad fructū. vt dī in glo. sup. illud Mat. vij. No pōt arbor bona: fructⁱ⁹ malos facere &c. Et cā quanto fuerit maior: tanto pt̄m erit grauius. Quanto etiā fuerit voluntas maior ad peccandum: tanto hō grauⁱ⁹ peccat. Aliæ vo causæ sunt: q̄ inclināt volūtatē ad peccandū præter naturā & ordinē ipsi⁹ volūtatis: q̄ nata est moueri libere ex seipsa ſm iudiciū rōnis: sicut ignorātia: vel q̄ diminuūt liberū motū volūtatis: sicut infirmitas: vel violentia aut metus: vel aliqđ hmōi: diminuūt pt̄m & diminuūtvolūtariū: intātū ꝙ si act⁹ fit oīno inuolūtari⁹, nō habet rōnē pt̄i. & de his habes. xv. q. j. §. i. vbi inter cętera: ponit dictū Aug. ſ. ꝙ pt̄m vsq̄ adeo volūtariū malū est: vt nisi sit volūtariū nullo modo sit pt̄m. Et in. c. aliquos. dicit Aug. ꝙ reus nō ꝓstituit q̄ nescit qđ fecerit. & loquitur de stulto. Potest attēdi tertio: diuersitas grauitatis in pt̄o: ex actu ipsi⁹. Cum enim causa ꝓpria pt̄i sit volūtas (vt dictū est) & peccatū cōsistat in actu ei⁹ inordinato: quanto magis actus est inordinatus: tāto grauⁱ⁹ est pt̄m. Magis aūt est act⁹ voluntarius & inordinatus qui cum ope ꝓpetrat: q̄ solū mētis cōsensu cæteris paribus: & grauius ex ꝓsuetudine peccatur: q̄ vnica operatiōe. Et no. ſm Pe. ꝙ cū volūtas & op⁹ pt̄i sint separata: vt puta ſm aliud & aliud tēpus sunt diuersa pt̄a: quia diuersę auersiones & conuersiones: vt si qs habens voluntatem deliberatā ad fornicādū, furādū, occidēdū &c. Diuertit, ptūc ad alia dimittēs exequi illā voluntatē: inde ad horā oportunitate se ingerēte cōmittit illa pt̄a: & sic sunt diuersa. Sed si volūtas & opus sint cōiūcta vt causa & effectus: sic sunt vnum pt̄m formaliter: sed plura materialiter: qa est vna rō deordinādi: licet plura sint deordiata. Grauⁱ⁹ est pt̄m actu exteriori cōmissum: q̄ sola volūtate. Nam ipse actus exterior cōiter ad auget volūtatē in malis operibus: sicut & in bonis. Vñ Augu. de pœni. dist. ñ. c. sicut tribus. sic dī. Sicut trib⁹ gradib⁹ ad pt̄m puenit suggestione: delectatione: consensione: ita ipsius pt̄i tres sunt differentiæ & in corde: & in facto: & in consuetudine tāq̄ tres mortes. Vna quasi in domo: cū in corde cōsentit libidini. Altera. quasi ꝓlata iā extra portā: cū in factū ꝓcedit assensus. Tertia: cū vi cōsuetudinis malæ: tāq̄ mole terrena premit animus

Grauitas pt̄orū attenditur ex pte obiectoꝝ

Triplr circūstātia dr: aggrauare pec catum.

Grauitas attenditur ex cātis peccatorū.

Grauitas actus attenditur ex actu peccati.

anim⁹: quasi in ſepulchro iā fœtēs. Quę tria gña mortuor⁹: dñm reſuſcitasse quisquis euāgelium legit agnoſcit. hæc ille. Et extra de ꝓsue. c. vlti. dī. ꝙ tāto sūt grauiora pt̄a: quanto diutius aiam infœlicē detinēt alligatā. Attendiť quarto: diuersitas grauitatis in pt̄is ſm qualitatē circūstātiarum. Vbi est sciēdū ſm Tho. i. ſ. ij. q. lxxij. ꝙ cūvnū quodq; ex eodē natū sit augeri ex quo causať sicut dicit phūs de habitu virtutis: & pt̄m causeť ex defectu alicui⁹ circūstātiæ: qa ex hoc recediť ab ordine rōnis: ꝙ aliqs in operādo non obseruat debitas circūstātias: sequiť ꝙ pt̄m p circunstantias natū est aggrauari. Sed hoc ꝓtingit tripliciter. Vno modo: inquantum circūstātia trāsfert pt̄m in aliqđ gen⁹ vel speciē pt̄i: sicut pt̄m fornicationis consistit in hoc: ꝙ hō accedit ad nō suā. Sed si addať hæc circūstantia: vt illa ad quam accedit sit vxor alteri⁹: trāsferť iā in aliud gen⁹ pt̄i. ſ. in iusticiā: inquātū homo vsurpat rē alteri⁹. Et ſm hoc adulterium est grauius: q̄ fornicatio. Sed talis circunstantia quæ mutat speciē: q̄uis p respectū ad actū in se. i. act um naturæ possit dici circūstātia: nō tm̄ ꝓprie per respectū ad ipm̄ peccatū: quātū ad suā speciem seu actū moralē. Nā circūstātiæ pt̄i proprie sunt accidētia: quæ reperiuntur circa ipam eēntiā actus peccati: seu speciē ad quā perducit p prædictā circūstātiam. Sed'o modo: circūstātia nō aggrauat pt̄m: ita ꝙ trahat ipm̄ i aliud genus: sed solū qa multiplicat rationem pt̄i. Sicut ꝓdigus: si det qñ nō debet & cui non debet: multiplicius peccat eodē genere pt̄i: q̄ si solum det cui non debet: & ex hocipso pt̄m fit grauius. Sicut etiā ægritudo est grauior: q̄ plures partes corporis inficit. Tertio modo: circūstātia aggrauat pt̄m ex eo: ꝙ auget deformitatē prouenientē ex alia circūstātia: sicut accipere alienū: cōstituit peccatū furti. Si autē addať hæc circūstātia, vt multū accipiat de alieno: est grauius pt̄m: q̄uis accipere multū vel parum de se: non dicat rationē boni vl mali. Hæc ibi. Excepto illo modico, quod dictū est in primo mēbro: vbi incipit. Sed talis: vsq; ad sc̄m mēbrū. Et ex his habes declarationē & determinationē glo. quę habeť dist. xl. sup. c. homo. Vbi ponit duplex opinio, de circūstātiis pt̄i: quorūdā, ſ. dicētiū: ꝙ circūstātiæ nō aggrauāt pt̄m: sed solū cōrēptus qui deprehēdit maior vel minor: ſm omissionē pluriū vel paucarū circūstātiarum debitaꝝ. Alia opinio est: ꝙ circūstātiæ ipsę: habeāt aggrauare ipsam. Et istam sc̄am tenet Tho. & alij theologi prima reiecta. Inter cæteras aūt circūstantias: quæ pt̄m habēt aggrauare: est cōditio psonę in quā peccatur: si habeat aliquā excellētiā. Pro cuius declaratione est sciendū: ſm Tho. ſ. ij. vbi. ñ. ꝙ cūvnū quodq; ex parte obiecti: ex hoc sequitur ꝙ tanto attenditur maior grauitas in pt̄o: quāto obiectum est principalior finis. Fines aūt principales humanorum actuū sunt deus: ipse hō: & ꝓximus. Quicquid em̄ facimus: ꝓpter aliquod horū facimus: q̄uis etiā horū triū vnū sub altero ordineť. Pōt igit ex parte horū triū considerari maior vel minor grauitas in pt̄o. ſm cōditionē personæ in quā peccať. Primo quidē ex parte dei: cui tanto aliquis homo magis cōiūgitur: quanto est deo virtuosior: vel deo sacratior & ideo iniuria illata tali personæ: magis reddūdat in deū: ſm illud Zacha. ñ. Qui vos tāgit, quasi pupillā oculi mei tangit. Vñ pt̄m sit grauius: ex hoc ꝙ peccať in psonā magis deo cōiunctā: vel rō ne virtutis: vel ratione officij. Ex parte vero ſuiipsius manifestū est: ꝙ tāto aliquis grauius peccat: quanto in magis coniunctā seu naturali necessitudine: seu beneficijs: seu qua cūq; cōiunctione peccauerit. Ex parte vero ꝓximi tāto grauius peccať: quāto pt̄m plures tangit. Et ideo pt̄m qđ fit in personā publicā: puta regē vel principē: vel rectorem: est grauius pt̄o qđ cōmittitur cōtra vnā personā priuatā. Et similiter iniuria quæ fit alicui personę famosæ: videtur eē grauior ex hoc, ꝙ in scādalū & perturbationē plurimoꝝ redūdat. Magnitudo etiā ipsius personæ peccantis: quæ pertinet ad circunstātiam habet ſpę grauare pt̄m. Vñ Chry ſ. dist. xl. homo dicit. Homo christianus fortiter cadit in peccatum ꝓpter duas causas: aut ꝓpter magnitudinē peccati: aut propter altitudinē dignitatis: sed hoc non est semper. Pro cuius declaratiōe: dicit bēs Tho. ſ. ij. vbi. ñ. ꝙ duplex est pt̄m. Quoddā. ſ. ex surreptione ꝓueniens: ꝓpter infirmitatem humanæ naturæ: & tale peccatū min⁹ imputatur ei qui est maior in virtute: eo ꝙ minus negligit hmōi pt̄a reprimere: quæ tamē oīno subterfugere infirmitas humana nō finit. Quædā sunt ex deliberatione ꝓcedentia: & ista

Inter cæteras circunstantias: dicitur ꝙ pt̄m aggrauat.

Propter dictum ꝙ tuor ꝙ ditio ꝓsonę peccatū aggrauat.

Grauitas pt̄i attenditur ex obiecto finali.

Nota q̄ liter nocumentū aggrauat peccatum.

pt̄a tanto magis alicui imputātur: quāto maior est. Et hoc pōt esse propter quatuor. Primo quidem: quia facilius possunt resistere pt̄o maiores: puta qui excedunt in scientia & virtute. Vnde dñs dicit Luc. xij. ꝙ seruus sciens voluntatē dñi sui & non facies: plagis vapulabit multis. Sc'o ꝓpter multitudinē: quia omne bonū quo⁹ quis magnificatur: est dei beneficiū: cui hō fit ingratus peccando: in quātū ad hoc quelibet maioritas etiā in pticularibus bonis pt̄m aggrauat. ſm illud Sap. vj. Potentes potenter torm̄ēta patientur. Tertio: ꝓpter specialē repugnātiā actus pt̄i ad magnitudinem personę: sicut si princeps iustitiā violet, qui ponitur iustitiæ custos: & si sacerdos fornicet, qui castitatē vouit. Quarto ꝓpter exēplum siue scādalū: qa vt Grego dicit in pastoral'. In exēplū vehemēter culpa extenditur: qn̄ ꝓ reuerentia gradus pt̄oꝝ honorat, ad plurimū etiā nouiā peruenient peccata magnorū: & magis hoies ea indigne ferunt. Attenditur etiā grauitas pt̄i ſm nocumētū: qđ sequiť ex ipso. Pro cuius declaratione: dicit Tho. vbi. ſ. ꝙ nocumētū tripliciter pōt se habere ad pt̄m. Q̄nq; em̄ nocumentū qđ ꝓuenit ex pt̄o: est præuisum & intētū: sicut cū aliquis aliquid operatur aio nocēdi alij: vt homicida vel fur: & tūc directe quātitas volūtatis adauget quātitatē pt̄i: qa tūc nocumētū est per se obiectū pt̄i. Q̄nq; vero nocumētū est præuisum sed non intētū: sicut cū aliquis trāsiēs per agrū vt cōpendiosius vadat ad fornicādū: infert nocumentū his quæ sunt seminata in agro sciēter: licet nō aio nocēdi. Et sic etiam quātitas nocumēti aggrauat pt̄m sed indirecte: inquantū. ſ. ex volūtate multū inclinata ad peccādū procedit: ꝙ aliqs non prętermittat facere dānū sibi vel alij: quod simpliciter nō vellet. Q̄nq; autē nocumētū nō est intētū nec est præuisum: & tūc si per accidēs se habeat ad pt̄m: nō aggrauat peccatum directe: sed ꝓpter negligētiā cōsiderādi nocumenta quæ cōsequi possent: imputātur homini ad pœnā mala quæ veniūt prętereius intentionē: si debat operā rei illicitæ. Si vero nocumētū ꝓ se sequiť ex actu pt̄i: licet nō sit intētū nec præuisum directe: pt̄m aggrauat: qa quæcūq; ꝓ se sequuntur ad pt̄m: ptinent quodāmodo ad ipsam speciē peccati: puta si aliquis publice fornicet: sequiť scandalū plurimoꝝ: qđ q̄uis ipse nō intendat nec forte præuideat directe: per hoc aggrauatur peccatum. Quis nocumētū aggrauet peccatum: nō tm̄ sequiť ꝙ ex solo nocumēto peccatū aggraueť: quinimmo peccatū ꝓ se est grauius ꝓpter inordinationē. vt. ꝑ dictū est. Vñ & ipm̄ nocumētū aggrauat peccatū: inquantū facit actū esse magis inordinatū. Vñ non sequiť: ꝙ si nocumentū maxime habeat locū in peccatis q̄ sunt circa ꝓximum: ꝙ ipa pt̄a sint grauissima: qa multo maior inordinatio inueniť in pt̄is quæ sunt cōtra deū: & in quibusdā eoꝝ quæ sunt cōtra ipsum: & rū pōt dici: ꝙ etsi deo nullus possit nocere q̄tum ad eius subſtātiā: pōt tm̄ nocumentū attēdi in his quæ dei sunt: sicut extirpādo fidē: violādo sacra: q̄ sunt peccata grauissima. Sibi etiā aliqs q̄nq; sciēter & violenter infert nocumētum. sicut patet de his qui se interimūt: licet finaliter hoc referant ad aliquod bonum apparens: puta ad hoc ꝙ liberentur ab aliqua angustia.

§. II. NOTANDVM ETIAM VLtra supradicta: ꝙ vna culpa vel iniuria est grauior alia: quatuor rationibus.

Quatuor sūt q bus culpa redditur grauior.

¶ Primo ratione modi circunstantis.

¶ Secundo: ratione damni consequentis.

¶ Tertio ratione viri offendentis.

¶ Quarto: ratione animæ inducentis.

Q; vna culpa vel iniuria sit maior vel grauior alia: rōne modi circūstātis octo modis phūs docet cognoscere. Et primo sic. Illa culpa vel iniuria est maior: q̄ est bestialior. Cui⁹ rō est: qa talis est magis inordinata. i. ꝓ ordinē vel rectitudinē rōnis. Sc'o ꝓbat sic. Illa culpa vel iniuria est maior q̄ est euidētior: & magis ſm electionē. Cui⁹ rō est: qa de rōne peccātis vel iniuriātis est: ꝙ agat volūtarie: & peccet quanto aūt magis volūtarie: tāto grauius peccat. Tertio sic. Illa culpe vel iniuria est maior quæ auditoribus est horribilior & abominabilior. Nā hoies magis horrēt & abominant vnū scelus q̄ aliud, tū ꝓpter sui nouitatē: tū ꝓpter sui grauitatē. Quarto sic. Illa culpa & iniuria est grauior: in q̄ trāsgressio est multiplicior: puta in q̄ sunt multæ trāsgressiōes, verbi gra. Qui frāgit iuramenta: dexteras: fides: cōnubia &c. grauissime peccat. Cuius rō est: qa in talib⁹ excessus culpa

¶ Prima pars. n iij

rum multarū vel iniusticiarū vel iniuriarū est magnitudo sceleris: vel grauedo criminis. Quinto sic. Illa culpa vel iniuria est maior vbi locus est ineptior: qñ.l.sit in illo loco: vbi facientes culpā puniūtur: quēadmodum faciūt falsi testes. Cui° ratio est: qa si q in prætorio nō faciunt iustitiā vl peccār: signū est q in omni loco non facerent iustitiā. Si em falsi testes in curia peccant: signū est q in omni loco peccarent. Sexto sic. Illa culpa vel iniuria est maior: i qua est maior confusio. Cuius ratio est: qa cōfusio solū debet turpi & prauiori, vñ de magis turpi videt sequi maior ꝓfusio: tāq magis prauū. Septimo sic. Illa culpa vel iniuria est maior: q̄ est indignior vel irrationabilior. i quā qs facit contra eū a quo bona suscepit. Cuius ratio est: quia talis plures iniurias & pcā facit: & præcipue qa facit male. Sed'o: qa nō facit bene: tenemur em benefacere benefactori. Octauo. Ille plus peccat & grauius: qui peccat cōtra iura nō scripta q̄ cōtra scripta. Cui° ratio est: qa meli° est esse iustū per volūtatē q̄ per necessitatē: obseruare aūt scripta videtur esse ex necessitate: seruare aūt non scripta videt ee non ex necessitate sed propria volūtate. peccare cōtra iura non scripta, sed tñ iusta videt grauius. Hæc Phūs. ŋ. Rheto. c. xxiŋ. Secundo. cognosci pōt grauitas culpæ: rōne nocumenti cōsequentis, vbi est maius damnum ibi maius pcām: ceteris parib° ſm be Tho. i. ŋ. q. lxxiŋ. Pōt aūt magnitudo dāni cōsequentis cognosci quor modis ſm Pphm in. i. li. Rheto. Primo: qa difficile est vel impossibile fieri recōpensationē: vt si qs occideret filiū alteri°: vel destrueret rē irreparabilem: vel non inuenibilē. Sed'o: qñ non pōt inueniri æqua punitio tali culpæ vel dāno: sed ois alia est minor: vt si qs occideret vel offenderet regē vel publicā psonā. Tertio: qñ cōtingit eum qui dānificat° est: nō reciperi satisfactionē: vt puta qa mortuus est. Quarto: qñ qs passus est dānū a seipso: vt q̄ se afflixit vel nocumentum sibi intulit: vel occidit se ex aliquo infortunio vel malo cōmisso: & m'to magis qñ sine causa ꝺ egit. Hæc Phūs vbi. ŋ. Tertio: pōt cognosci grauitas culpæ vel iniuriæ rōne viri offendētis: qđ qnq; modis videri pt ſm Phm in li. Rheto. Et prio: qñ ea culpa vel iniuriam primus vel solus vel cū paucis fecit. Et ratio huius est: quia videt alios esse exemplū & causa male faciēdi: & multitudini magis parcit in delictis q̄ paucis. Sed'o: qñ in illa culpa sepe peccat: aggrauat enim culpa ex frequentatione actus, pter inordinationē volūtatis. Tertio: qñ propter illam culpā inueniunt torm̄ta dānificātia grauiora. Nam propter magnitudinem scelerum: inuenta sunt grauiora tormenta Quarto: qñ, ppter illū qui cōmisit lex est posita: qđ' esse nō pot: nisi qa ille fuit primus vel nouo modo peccauit. Quinto: qñ ppter illū carcer fuit ædificatus. Hæc Phūs vbi. ŋ. sed magnitudo psonę peccātis aggrauat. Quarto: ostēditur vna culpa grauior alia: rōne animi inducētis i. ex dispositione & q̄litate animi peccātis. Qđ' ostendit sex rōnibus.

Et prima est ex causa pcāti. Nam duplex est causa pcāti: vna per se: alia per accidens. Causa pse: est ipsa voluntas: & hæc quāto fuerit maior: tāto pcām est grauius: qa cum pcām sit malū volūtarium: quāto volūtas fuerit maior ad peccandū: tāto peccatū est grauius. Aliæ ꝺo causæ pcāti: sunt causę per accidēs inclinātes voluntatē ad peccandum: præter naturā & ordinē ipsius volūtatis: quæ nata est moueri libere: ex seipsa vt sunt passio: ignorātia: motus: & hmōi. Sed'a ratio: quare vnum peccatum est grau° al.o est ex notitia: qui em peccat ex certa scientia & industria: peccat grauius eo q peccat in idem ex ignorantia. Ratio huius est: qa voluntas peccantis ex certa scientia: est magis inordinata: & hoc qa talis sciēter eligit qđ' malum est. f. pati detrimentū in maiori bono. f. bono aiæ vt priuari grā: ad hoc q̄ potiatur minori seu fruatur. f. corporali bono: cuius ꝺrīū facit voluntas ordinata: q̄uis enim nullus intendens ad malū operatur (ſm Diony.) illū potest esse intentum malum aliqđ': vel ad vitā dū aliquod malū: vel ad cōsequendū maius bonum. Tertia ratio quare vnū pcām est maius alio: est ex electione. Nam peccans ex electione: peccat grauius in eodē peccato eo qui solū ex passione. Hui° ratio est: qa talis peccat ex certa malitia inquantū sciēter eligit malū: non q̄ velit illud quod ē de se malū: sed qa eligit minus bonū spreto maiori. Aliud em est peccare ex electione: aliud ex passione. Qui em peccat ex passione peccat: eligēs nō tamē electione: quia electio nō est in eo primū principiū peccati: sed inducitur ex passione ad eligendū id qđ' extra passionē non eligeret. Sed ille qui peccat ex malitia ſm se eligit malum: qa. f. spreto maiori bono vel postposito. f. aiæ eligit minus: vel lasciuus qui magis vult habere delectationē venereā: q̄ gratiam vel virtutem, & ideo electio est in eo primū principiū. Hæc be. Tho. ŋ. q. lxxviŋ Quarta ratio: grauitatis maioris ex parte animi est maioritas contemptus. Nā vbi maior contemptus: ibi maior grauitas. Et ratio: qa quanto cōtēptus maior: tanto volūtas inordinatior. Quinta ratio est: ex dispositione volūtatis & rationis. verbi grā. Idē peccatū. vt homicidiū grauius est sactū ab hoie sobrio: q̄ ab hoie ebrio. Cuius ratio est: quia ebrietas plus minuit de ratione pcāti: q̄ sit sua grauitas. Hæc be. Tho. ŋ. q. lxxvj. Sexta ratio est: quia maiori virtuti opponitur maius vitium: tanto ergo pcām est grauius: quāto opponitur maiori virtuti cæteris paribus: qm̄ ſm alias circūstātias particulares se habent plurimum: vt excedentia vel excessa. Quarta regula est: q̄ quātificatio pcātorum a posteriori sumitur a pœna. licet non sufficienter vsq; quaq; & a priori penes genus obiecti: & intentionē finis & libidinē seu conatū voluntatis maiorē vel minorē: & ſm motū tēp° locī: & pœnes dāna inde sequentia: q̄ peccās præui debat: aut puidere tenebat. Quinta regula est: q̄ bonitas moralis sumitur ex obiecto: sed talis bonitas moralis specialiter pendet ex circunstantijs finis: & aliarum simul adunatis. Malitiā ꝺo ex vnius illarū circūstantiarum carentia cognouimus resultare. Cæterum bonitatē gratuitam & meritoriam: gratia gratū faciens operat. Sexta regula: omnis actus cuius finis intentus est mortaliter: mortalis ē: siue intendatur actu siue habitu. Quod scitur si operās interrogatus cur hoc facis: & aduertens, tandē respōdebit ad hunc finem feci. Septima regula: actus qui aliunde non esset mortalis: & fit propter finem venialis: videt ee solū venialis: nisi forte præsti tuat finis ille vt vltimus & quietās, & nō solū vt incidēs: & minus principalis actu vel habitu.

Octaua regula. Nullum etiā desideriū rei illicitæ factum: tñmodo sub cōditiōe actualiter vel habitualiter adhibita: est de per se mortale delictum: de p accidēs tñ, ppter appetitus sensualis cōmotionē nimiā: qua, sciēter dimittit inuitę

lescere: ex talis desiderij cōtinuatiōe libera: pōt ipsum interdum mortalia deputari. Nona regula: si quis moueatur occasionaliter solum ex pcāto mortali: ad aliquē actū faciendū: non oportet illum actū esse pcām mortale. Secus: si causa principalis huius actus esset mortale pcām. Decima regula: exponere se periculo mortalis pcāti: est pcām mortale. Vel sic: agere incertum & dimittere certū: qđ' sit mortale nō solum per coniecturas leues: aut ex suspitione trepida & scrupulosa: prouenière ex nimio timore cadēdi in via dei, est mortale. Sed intelligit dū tale ē vehementer & ꝓbabiliter incertū: æque sicut oppositū vel magis: tūc em illud qđ' aggit nō cadebit mortali culpa: aliter nō oportet vt tactū est. 8. Undecima regula. Ois agens cōtra cōscientiā ædificat ad gehennā vel mortaliter: si cōscientia sit fixa: q̄ id qđ' agit sit mortale: vel venialiter solū quantū est ex parte vni° circunstantiæ, q̄ est facere cōtra conscientiā: si cōscientia iudicet esse illud solū veniale. Duodecima regula. Nullus est actus adeo mortalis: quin ipse vel sibi sit is sit non mortalis dū displicet: vel si nō placet ꝺsensu pfecto & deliberato. Sit'r nullum pcām est adeo veniale: qn ipm vel sibi sit'e fiat mortale dū placet: hoc est dū ꝺsensus additur. Si tñ illud veniale erat actus mortalis ex genere suo: & ex hoc q̄ non fiebat ex consensu libero & pfecto: venialis reddebatur. Decimatertia regula. Multa ex genere mortalia sunt: quor° sil'ia possunt effici bona: dum trahuntur extra rationem suā. Quēadmodū dolere deliberate de bono alterius: est mortale delictum. Si vero hoc fiat, p zelo iustitiæ boni cōis: cui cōtrariū est tale bonū: iste dolor virtus erit. Pleraq; & multa ex genere suo bona essent: q̄ ex aliqua circūstantia puersa fiūt mala: & speciem mortalem imitantia. Decimaquarta regula. Nihil est adeo consilium in lege euāgelica: qn in casu possit esse obligatorium. Et ita qlibet vtens ratione: tenet ſm præparationē animi ad qđlibet consiliū: si & vbi necessitas immineret hoc aggredi. Obligat igit quodlibet consiliū: vt nō cōtēnatur tanq̄ nō sit salubrior seruatio ei° q̄ oppositi. Et tñ nullus ita cōsilijs seruandis adstringit. qn ab eis aut possit aut debeat in casu eorum obseruatio quādoq; prætermitti: vt de non habēdo duas tunicas: & deprehēdo pallio tunicā auferenti & similibus. Decimaquinta regula est: quia ars nō deliberat: sicut aliqs ex virtute bene agit & subito. Sic ex peruersa assuefactione vitiosus: quasi repēte præcipitatur. Et ita male habituatus in vitijs vt inuitando: cōcupiscendo: odiendo: iudicando: & similibus vere demere. ur continue: sicut virtuosis continue merces accrescit. vt verū sit qđ' dr Apoca. xxij Qui in sordibus est sordescat adhuc: & iust° iustitiā faciat adhuc. Decimasexta regula est: de permissionibus peccatorū & relaxatiōe Pœnarū: videlicet q̄ pœnę sint restrigēdæ: sic q̄ absq; vtilitate reipublicę vel eius cui infliguntur: neq; institui neq; institutæ exequi deberēt: & peccāt opponētes facientes vel eas cum instituerit non delentes. In omni aūt republica tolerari possunt & debent vitia q̄ absq; detriori periculo nec corrigi neq; extirpari valerent. Quando aūt illud est & quādo nō: difficile est & fere ipossibile generaliter diffinire: nisi ꝓut circūstantijs particularibus inspectis prælati superiores & sapiētes determinabūt. Exemplū habes i meretricib° & vsuris & similib°: quę quādoq; permittunt. ita & de concubinarijs pro loco & tempore.

¶ De nocumēto pcāti mortalis in præsenti vita. Cap. ŋ.

VIDENDVM EST DEINDE de effectu & nocumēto' pcāti mortal': qđ' ē multiplex. Nā bonū naturæ corrūpit. Maculā aiæ iducit. Reatū pœnę icludit: q̄ oia designant' i parabola descēdētis a Hierusalē in Hiericho spoliato & vulnerato: vt habetur Luc. x. De multiplici etiā nocumēto peccati habes. 8. ri. vŋ. ca ŋj. Pro declaratione autem primi. i. q̄ peccatū bonum naturæ corrumpat seu diminuat. Nota ſm Tho. ŋ. q. lxxxv. q̄ bonū naturæ hūanæ: pōt dici triplici ter. Primo: ipsa principia naturæ ex qbus ipsa natura constituit: & proprietates ex his causatæ: sicut potētiæ aiæ & hmōi. & illud tale bonū naturæ: neq; tollit neq; diminuit per peccatū. Secundo dicit bonū naturæ, bonū originalis iustitiæ: qđ' fuit in primo homine collatū toti humanæ naturæ: & istud totaliter est ablatū p peccatū primi parentis. Tertio modo: dicit bonū naturę ipsa inclinatio ad virtutē: ex eo q̄ a natura: homo habet inclinationem ad virtutem Et istud est illud bonū naturę: qđ' dicit diminui p peccatū. Per actus em humanos: fit quædam inclinatio ad similes actus. Oportet autē ex hoc q̄ aliquid inclinat ad vnū contrariorū: inde diminuat inclinatio eius ad alia. Vnde cum peccatū sit contrariū virtuti: ex hoc ipso q̄ hō peccat diminuitur bonū naturæ: qđ' est inclinatio ad virtutē. Et qa talis inclinatio cōuenit homini: ex hoc ipso q̄ est rationalis: ex hoc em habet q̄ ſm rationē operet' qđ' est agere ſm virtutē. Per pcām aūt: non potest totaliter ab hoie tolli qn sit rationalis: qa nō iā esset capax peccati: ideo non est possibile: q̄ prædictū bonum naturæ tollatur totaliter. Vnde etiā in dānatis manet talis naturalis ĩclinatio ad virtutem: alioqn non esset in eis remorsus conscientiæ: sed q̄ non reducatur in actū contingit qa deest grā. Prædicta aūt diminutio inclinationis ad virtutē, dr vulneratio: q̄ vnusquisq; inducta est per pcām primi parentis. Nā cū per ipm sit ablata originalis iustitia: oēs vires aiæ remanēt quodāmodo destitutæ, pprio ordine: quo naturaliter ordinant' ad virtutē: & ipsa destitutio vulneratio aiæ dr. Sunt aūt quatuor potētiæ aiæ ſm Tho. vbi. ŋ. ar. iij) quæ pñt esse substātiæ ꝺtu tum. f. ratio. in qua est prudētia: volūtas. in qua est iustitia: irascibilis. in qua est fortitudo: cōcupiscibilis, in qua est temperātia. In quātum ergo ratio destituit suo ordine adveꝛ: est vulnus ignorātiæ. Inquantum ꝺo volūtas destituit suo ordine ad bonū: est vulnus malitiæ. Inquantū ꝺo irascibilis destituit suo ordine ad arduum: est vulnus infirmitatis: Inquantū ꝺo concupiscibilis destituit ordine ad delectabile moderatum ratione: est vulnus cōcupiscētiæ. Sic igit ista q̄tuor sunt vulnera inflicta tori hūanæ naturæ: ex pcāto primi parētis. Sed qa inclinatio ad bonū ꝺtutis in vnoquoq; dimnuit per pcām actuale: ideo etiā ista q̄tuor. f. ignorantia: malitia: cōcupiscētia: & infirmitas sunt vulnera ex aliis pcātis cōsequēria inquantū. f. p pcām actuale: & ratio hebetat', præcipue in agēdis: & voluntas quādā, pnitat' habet ad malū: & difficultas bene agēdi cresc'it: & concupiscentia magis exardescit. Sed'o: pcām inducit maculam aiæ vt ad Eph. v. dr: vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiā: nō habentē maculā. i. pcām mortale. Quæ expositio haberi pōt ex verbis Hiero. de pœ. di. j. ecclia vbi dicit. Ecclesia christi est nō habens maculā nec; rugā aut aliquid istiusmodi: qui ergo pcāto' est aliqua sorde maculatus: nō pōt de ecclesia christi appellari: nec christo subiectus dici. hæc ille. Et loquitur de macula pcāti mortalis: vt exponit' in glo. Ruga aūt refertur ad schisma vel hæresim. Pro cui° declaratiōe est sciēdū. ſm Tho. ŋ. q. lxxxvj) q̄ macula ꝓprie dr i corpalibus: qđ' ad corpus nitidū prodit suū nitorē ex cōtactu alteri°: sicut vestis: aurū & argentū vel aliqd aliud hmōi. In rebus autem spūalib° ad similitudinē hui°, oportet maculā dici. Habet aūt anima hois duplicē nitorē. Vnū quidē ex refulgentia luminis naturalis rōnis: per quā dirigitur i suis actibus. Alium vero ex refulguratiōe diuini luminis. f. sapiētiæ & gratiæ: per quā homo perficit ad bene & decēter agendū. Est autē quasi quidam aiæ tactus: quādo inhæret rebus aliquib°: p amorē cōtra lumen rōnis & diuinæ legis: vt ex supradictis patet. Vñ ipm detrimentū nitoris ex tali cōtactu ꝓuenies: aiæ macula metaphorice vocatur. Ité nota: q̄ aia non ingnatur ex rebus inferioribus virture earū: quasi agētib° eis in aiam: sed magis econuerso: aia sua actione se ingnat inordinate eis inhærēdo: cōtra lumē rationis & diuinæ legis Item no. q̄ actio intellectus perficit ſm q̄ res itelligibiles sunt in intellectu: per modū ipsi° intellectus: & ideo intellectus ex eis non inficit: sed magis perficit. Sed act° voluntatis consistit in motu ad ipsas res: ita q̄ amor conglutinat aiam rei amatæ: & ex hoc aia maculat'. qñ inordinate inhęret. ſm illud Oseæ. ix. Facti sunt abominabiles: sicut ea quę dilexerūt. Macula aūt ista pcāti remanet in aia: etiam transeunte actu pcāti. Cui° ratio est: qa macula (sicut dictum est) importat quēdā defectū nitoris: per excessum a lumine rationis vel diuinæ legis: ideo q̄ diu hō manet extra hmōi lumē: manet in eo macula pcāti: sed posq; redit ad lumen diuinū & ad lumen rōnis: qđ' fit per gratiā: tunc macula cessat. Licet aūt cessat actus pcāti: quo hō recessit a lumine rōnis vel legis diuinæ: nō tñ hō statim ad illud redit in quo fuerat: sed requit aliqs motus voluntatis cōtrarius & distans: primo motui oppositus. Sicut aliquis sit distans alicui per aliquē motū: non statim cessante motu fit propinquus: sed oportet q̄ appropinquat: rediēs p motū ꝓtrariū. Et ista macula non est aliqd positiue in aia: nec signat priuationē so-

Nocumētū cōsequens aggrauat delictum.

Culpa aggrauat rationeviri offendentis.

Anim° inducēs aggraat peccatum.

Passio quō se habet ad pcām

Pcām inducit maculam

Macula pcāti remanet i aia trāseūte peccato.

ia:sed signat priuationē quādā nitoris aiæ in ordine ad cau sam suā:q̄ est pctm:& ideo diuersa pctā diuersas maculas i ducunt. Et est ille de vmbra:quæ est priuatio luminis ex ob iecto alicui⁹ corpis:& ſm diuersitatē corpo⁹ obiectorū di uersificat vmbra. Tertius esse ct⁹ pctī:qui tñ multiplex est: est reat⁹ pœnæ,Reatus aūt importat meritū pœnæ.i.q̄ hō sit dignus pœna:hoc aūt est malū:q̄uis ipm puniri non sit malū. Facit autē pctm:hoiem reū seu dignū multiplici pœ na.Huius ratio est:qa qcqd contra ordinē aliquē insurgit: ꝑis est vt ab ipso ordine seu a principe ipsi⁹ ordinis depri maf. Videm⁹ em in naturalib⁹ q̄ vnū cōtrariū vehementi⁹ agit altero contrario supueniēte: ꝓpter qd aquæ calefactæ magis congelantur:vt dr in.ȝ. Meteororum. Cū aūt pecca tum sit actus inordinatus: manifestū est q̄ qui cūq; peccat: contra aliquē ordinē agit:& ideo ab ipso ordine ꝑis est q̄ deprimaf:q̄ quidē deprælsio pœna est. Vñ ſm tres ordines qb⁹ subdit humana volūtas:triplici pœna pōt hō puniri. Primo quidē:subdit humana natura ordini ꝓpriæ rōnis. Sc̄o:ordini exterioris hois gubernantis:vel spūaliter vel tpaliter politice seu oeconomice. Tertio:subit vniuersali ordini regiminis. Quilibet aūt horū ordinū p pctm pertur bat:dum ille q peccat:agit & cōtra rationē & ꝓtra legē hu manā & cōtra legē diuinā, vñ triplicē pœnā incurrit. Vnā quidē a seipso:q̄ est conscientiæ remorsus. Aliā ꝙ ab hoie. Tertiā a deo. De pœna ꝓpria:dicit apl's ad Rom̄ ȝ. Tribu latio & angustia:in omnem aiam hois operātis malum. Et Hiero. loquens de aia dicit. Cauear ne fiat ciuitas meretrix: filia Sion ne post trinitatis hospitiū faltēt in ea dæmones, s.tentationum:& syrenes nidificent.i.passiones inordina tę cōcupiscibiles:& erici i.mot⁹ trascibiles inordinati vel pūctiones ꝑscientiæ. Et habef.xxxȝ.q.v.si Paulus. De pœ na ab hoie dicit Aug.in lib.de ciui.dei. Pertinet ad innocē tis officium:non solū alieni malū seu iniuriam non inferre: sed etiā cohibere a peccato vel punire peccatum.xxiȝ.q.v. non est innocētiæ. De pœna quā infligit deus:dicit Hiero. Non hoibus sed vitijs irascitur deus:quæ cum in hoie non fuerint:ne quaq̄ punit quod mutatū est. de pœ.dist.j.quā obrem. Sed in vita ista aliquādo deus punit peccatores:vt ostendat se habere prouidentiā hominū:& mala ei displi cere. Aliquādo non punit:sed expectat vt ostendat clemen tiam suā Gratia.xxȝ.q.iiȝ.guilielmus.ante finem.

¶ Quomodo puniunt dānati in alia vita:& de pœnis dā natorum:& de cognitione eorum.

Cap.iiȝ.

Pctm mortale inducit reatum pœnæ.

Triplex ē pœna peccātis

Pœna dānato rum q̄ re ē ęter na.

DEO PVNITVR PECCA

TOR ,ꝓpter mortale:nō solū i vita ꝑsenti: sed etiā i alia vita. Et pœna qdē tpali siipm pœnituit añ mortē:ita q̄ i gr̄a decessit:si hoc nō plene satisfe cit:rūc ei qd̄ residuū ē debitæ satisfactiōis, soluit i purgato rio. Vñ Augu.dicit. Purgādus est igne purgationis: qui in aliud sæculū distulit fructū cōuersionis.de pœ.dist.vȝ.c.vl. Et de pœna purgatorȝ habes.ſ.tit.x.c.ȝ. Sed si moritur im pœnitēs:punif a deo pœna æterna. Vñ Mat.xxv.dr. Ibunt hi i suppliciū æternū,& Aug.de pœ.di.vȝ.c.vl.circa finē. Qui impœnitēs morif: oīno morif & æternaliter cruciaf. Ratio aūt:quare pœna hæc sit ęterna:cū culpa fuerit tpalis est:ſm Tho.ȝ.q.lxxxvȝ. Quia pœna pctō ꝓportionatur: ſm iacerbitatē tam in iudicio diuino q̄ humano, sicut Au gu.dicit.xxf.de ci.dei.c.xȝ. In nullo iudicio reqrif:vt pœna adæquef culpæ ſm durationē. Non em qa adulterium vel homicidiū in momēto cōmittif:,ꝓpter hoc momentanea pœna punif:sed qñ q̄ qdē perpetuo carcere,vel exilio:qñq̄ etiā morte in qua nō cōsideraf occisiōis mora:sed potⁿ q̄ in ꝑpetuū auferf a societate viuentiū,& sic reputat suo mo do æternitatē pœnæ inflictæ diuinitus. Est aūt hæc pœna aliquo modo finita:& aliquo modo infinita:pœna em ꝓ portionatur pctō. In peccato autem sunt duo:quoꝝ vnū ē, auersio ab incōmutabili bono qd̄ est infinitum, vñ ex hac parte peccatū est infinitum. Aliud qd̄ est in pctō,est inordi nata cōuersio ad cōmutabile bonū:& ex hac parte peccatū est finitum:tum quia ſpm bonū cōmutabile est finitū: tū qa ipsa cōuersio est finita:nō em possunt esse actus creatu ræ infiniti. Ex parte igit auersionis:rndet pctō pœna dāni: quę est infinita:est em amissio infiniti boni ſm Dama. Ex parte autē inordinatæ cōuersionis rndet ei pœna sensus: q̄ etiam est finita. De hac materia habes.ō.tit.v.c.iiȝ.ſ,ȝ.vbi ponuntur sex rationes:quare pœna inferni est æterna.

§.I. EST ERGO PRIMA ET PRIN

Pria pœ na dāna torum

cipalis pœna dānatorum:priuatio diuinæ visiōis in ꝑpetuū. iuxta illud Esa.vlt. Tollaf impi⁹, ne videat gloriā dei. Hęc aūt visio(vt refert Aug.de ci.dei.)tātę pulchritudinis est: tātoq; amore dignissima:vt qbuslibet & quātuslibet hōis prædituū sine hac Ploto⁹ existimet infelicissimū. Hāc priua tionē visiōis eē maiorē:q̄ pœna ignis ostēdit Chryso. sup Mat.sic dicēs. Intollerabilis est gehēna.i.ignis inferni:ve rę mille gehēnas ꝓponat qs nil tale dicet:q̄le est excidi ab ip sa gl'ia:& odio haberi a christo. Et ꝫ intelligendum est ſm Pe.in.iiȝ.de carentia tali hui⁹ visiōis:q̄ est cū sensu doloris prout est in adultis:& non ,ꝓut est in paruulis de limbo. Ra tionem grauitatis huius pœnę declarat Tho.in.iiȝ.dist.xxj. Quāto em aliqd magis desideraf:tāto eius absentia est mo lestior. Et qa effect⁹ desideras summum bonū post hanc vi tā:est valde intensus. Nā intellect⁹ intelligit i generali ma gnitudinē maximā boni:nec affect⁹ retardaf mole corpo ris:cū iā termin⁹ aduenerit fruēdi ipso summo bono: quo Secda pœna dānatorum. tū videt se priuari & in ꝑpetuum:hinc summe doler. Secda pœna dānatorum:q̄ etiā excedit icōparabiliter oēm pœnā vi dānato tæ ꝑsentis:est pœna ignis de quo christ⁹ Mat.xxv. Ite male rum. dicti in ignem æternum. Et Aug.enumeratis multis pctis mortalibus:sic ꝓcludit. Quisquis aliquod hor⁹.s.pctōr⁹ i se dñari cognouerit:nisi se emēdauerit æterna illum flamma cruciabit.xxv.dist.ȝ.als ea. Ignis aūt iste ſm Tho.in.iiȝ.di. xliiȝ. nō debet intelligi metaphorice dictus:nec ignis ima ginari⁹,sed ver⁹ corpor⁹ a quo aia patif:non eo ipso quo videt(vt qdā dixerūt)nec solūt ex eo q̄ aia appræhēdit ipm vt nociuū sibi:sed vt instrumētū diuinæ iustitiæ. Qd̄ quō ptingat,sic declarat idē Tho. Corp⁹ in spm naturaliter agere non pōt:nec aliquo mō obesse vel ipm grauare:nisi ſm q̄ aliquo mō corpori vnitur. Sic enim inuenim⁹ scriptū. Cor pus qd̄ corrumpit:aggrauat aiam. Sap̄.ix. Spūs aūt vnitur corpi dupliciter. Vno mō vt forma materiæ:vt ex eis fiat vnū simpliciter:& sic spūs vnit corpi & viuificat corp⁹:& a corpe aliqualiter aggrauatur. Spiritus aūt hois vel dæmonis: sic igni corporeo nō vnit. Alio modo sicut mouēs mobili:vl' sicut locatū loco:eo mō quo incorporalia sunt in loco. Et ſm ꝫ spūs incorporei creati loco diffiniunt:ita & in vno co existētes,q̄ nō in alio. Quāuis aūt res corporea ex sua na tura habeat:q̄ ſpm incorporeū loco diffiniat:non tñ habet ex sua natura:q̄ ſpm incorporeū loco diffinitū detineat: vt ita alligetur illi loco q̄ ad alia diuertere nō possit:cum spūs non ita sit in loco naturaliter q̄ loco subdaf:sed hoc supad dit igni corporeo:inquātum est instrumētū diuinæ iustitię iudicātis q̄ detineat ſpm:& ita efficit ei pœna vel retardans eū ab executione ,ꝓprie voluntatis:ne.s.possit operari vbi vult & ſm q̄ vult. Et hūc modum ponit Greg.in.iiȝ.dial. Exponēs em quō est,q̄ oia incendiū experiēdo patiantur sic dicit. Dū veritas peccatorē diutte dānatum in igne phibet Quō quisnā sapiās reproborū aias teneri ignibus neget. Et hoc ignis etiā Iusf. dixit vt in litera magister dicit:si viuentis hois in agat in corporeus spūs tenef corpore:cur nō etiā post mortem cor⁹ spū. poreo igne teneaf? Aug.etiā.xxf. de ci.dei dicit.q̄ sicut aia in hois cōditione,iūgitur corpori:vt dās ei vitā:quis illud sit spūale hoc corporale:& ex illa cōiunctione: vehemētem cōcipit amorē ad corpus. Sic ligatur igni vt accipiēs ab eo pœnā:& ex illa cōiunctione cōcipit horrorē. Oportet ergo oēs prædictos modos in vnū colligere:vt sic ꝓfecte videa tur:quō aia ab igne corporeo patiaf:vt.s.dicamus q̄ ignis ſm naturā suā habet:q̄ spūs incorporeus ei conūgi possit vt loco locatū. Sed inquātū est instrumētū diuinæ iustitiæ: habet vt ipm spm quodāmodo retineat alligatum. Et in hoc veraciter est ignis ille spūi noxius:& sic aia ignē vt noxium sibi videns:ab igne cruciaf. vñ Greg.in.iiȝ.dial'. ista oia p ordinē tāgit: vt expræmissis auctoritatib⁹ eius pater. Idem Tho,i quodlibeto dicit. Videm⁹ ſpm corpi alligari, Varius q̄q; naturaliter vt aia corpi:q̄q; q̄dā supiori virtute:sicut modus per virtutem superiorum dæmoniū:inferiores dæmōes al actiōis ligātur arte necromātię:imaginib⁹ vel anulis vel hmōi re bus multomagis virtute diuina:dæmones vel aia alligari possunt igni corpeo vt ab eo assumāt pœnā. Pe.aūt in.iiȝ. dist.xxf.sic dicit. Ignis iste corporeus:agit in aiam sui ſtitudi nē imprimēdo:qua appræhēsa aia:affligif verissime mul tomagis q̄ affligeba in corpore:ex ignis agētis in corpus appræhensione

apprāhēsione. Ille aūt ignis corporeus,dupliciter pōt consideri. Aut ,ꝓut est instrumētū naturæ:& sic agere pōt in cor pus non in aiam:aut ,ꝓut est instrumentū diuinæ iustitię:& sic agit in aiam imprimēdo illi speciē suā velit nolit. Et in de est:q̄ aia afflitif qa violēter illa specie ei formaf:& p illā a suis operationib⁹ impedif & retardaf. Hæc ibi. Et Rich. in.iiȝ. ponēs istā passionē aiæ ab igne:vtrūq; tāgit.s.q̄ pa tiaf ex hoc,q̄ illi igni alligaf:& ſpecies ,ꝑsi⁹ ignis violēter in ipsa imprimaf:p quā passionē ab aliis operationib⁹ im pediaf. Et idē modus est in punitiōe dæmonū in ipso igne: qui etiā quocūq; vadāt:vel cū apud nos moranf:dicuntur secū ignem portare:qa ista specie seu similitudine ignis semp intellect⁹,eorū informaf:qua cognoscūt se illo igne alligā tos. Vñ maxime afflīgunf:sicut & captiuus q̄ ad horā exi ret carcerē:scies se,oino illuc reuersurum & impetuū depu tatū,nihilomin⁹ tristis,remaneret. Invltima ꝙ resurrectio ne reassūment & ipsi dānati corpora sua ,ꝓpria:vt ute diuina resuscitata:vt sicut corpore & aia deū offenderunt:ita in vtroq; patiant. Et qa p quæ peccat qs:p hęc & torquef:vt dr in lib. Sap̄. cū ipi dānati p sensibilia peccauerint inordi nate amādo:ideo cōgrueter ab igne sensibili in vtroq; pa tiūtur:cū etiā ipse amor inordinat⁹ ignis metaphorice di caf. Vñ Adamantius dicit. ignis libido est: ignis auaritia est &c, de pœ.di.iȝ.inter hæc.ȝ. Erunt aūt ipsa corpora incor Corpo ra dāna torū q̄ ſ futu ra. ruptibilia simpliciter.s. ſm substantiā:sed corruptibilia ſm qd .s. corruptione accidentali:vel passione alterationis mate rialis vel imaterialis. Per quā corrūpef oīs quies:& delecta tio corporalis in eis. Causa aūt incorruptibilitatis eorum ſm substantiā prima & principalis:ē ordo diuinæ iustitię: quæ vult igne infernali ad corruptionē accidentalē,i.trans mutationē ſm qualitates immateriales:& passio erit in re cipiēdo nō in abiciēdo:sicut oculus patif a similitudine rece pta in eo. Secda causa:& quasi instrumētalis est ordo natu ræ:qa deficit actio primæ causæ naturalis.i.motus rei qui tunc nō erit. Exēpla ponūt doctores de Salamandra q̄ vi uit in igne:& quibusdam vermibus qui non nisi in aqua bullienti. Aug.etiam plura ponit de ciui.dei.li.xxj.

§.II. ERVNT DAMNATIS ET A

Dealijs pœnis dānato rum.

liæ pœnæ vltra p dictas:vt illæ q̄ inferenf eis a dæmonib⁹. Dicit em Greg.de ipsis quos habuerūt incentores in culpa: habebunt tortores in pœna. Sunt ettam ibi in maximis te nebris.iuxta illud Mat.xxȝ Ligatis manibus & pedibus: proȝcite eum in tenebras exteriores. Et ad hoc satis facit: vt dicit Tho.in.iiȝ.naturalis situs loci:qa in terræ medio vbi infernа ponunf:nō potest etiā ille ignis esse:nisi fretu lētus & turbidus & q̄si fumosus. Quidā tñ tenebrarum ha rū causam assignāt:cōpressionē & massam corpor⁹ dānato rū:quæ ,ꝓpter multitudinē ita replebūt locū inferni:q̄ ni hil ibi de aere remanebit:& sic,nō erit ibi aliqd de diapha no:qd̄ possit esse obiectū lucis & tenebrę:nisi oculi dānato rū qui erūt obtenebrati. Tamē q̄uis ille locus sit tenebro sus:ex diuina dispositiōe:est ibi aliqd luminis quantū suf ficit ad videndū illa quæ aiam torquere possunt. Est etiam in eis fletus:iuxta illud Mat.viȝ. Ibi erit fletus. Nō quidem resolutio lachrymarū:sed dolor interior:& cōmotio,& ꝓtur batio capitis & oculorū:ſm Tho i iiȝ.qa cessante motu coe li:cessabit & ois resolutio corporalis. Dicit etiā idem i.iiȝ. dist.vlti.q̄(ſm Basilium)in vltima mūdi purgatiōe fiet quę dā separatio in elemētis:vt qcqd est purū & nobile: rema neat superⁿ ad gloriā beatorū:qcqd autē est ignobile & fœ tulentū:in infernū proȝciaf ad pœnā dānatorum:vt sicut ois creatura dei est beatis materia gaudij:ita dānatis ex omni bus creaturis tormentū acrescat ſm illud Sap̄. v. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra incensatos. Hoc etiam di uinæ iusticiæ ꝑtit:vt sicut ab vno recedēres p pctm in re bus materialib⁹:q̄ sunt multa⁹ & varia finē suū cōstituerūt: ita etiā multipliciter affligaf & ex multis. Itē scientia acq sita in dānatis:in vita ista non erit eis ad refrigeriū:sed ad augmētū pœnæ & etiā scientia indita. Pro cuius declaratio ne:dicit be. Tho.in.iiȝ.q̄ sicut ,ꝓpter perfectā sctōr⁹ beati tudinē nihil erit in eis qd̄ non sit gaudij materia:ita nihil erit in dānatis:qd̄ non sit eis materia & causa tristitię:nec aliqd qd̄ ad tristitiā pertinet possit deerit vt sit eorū mise ria cōsummata. Consideratio vero aliquor⁹ notorū:quan tū ad aliqd inducit gaudiū:vel ex parte cognoscibili.ū: in quantū diliguntf:vel ex parte ipsi⁹ cognitionis, inquantū

Quō dā nati sci ant quę apud nos agū tur.

§.III. SI AVTEM QVAERITVR.

vtrū dānati sciāt q̄ circa nos aguntur i mūdo. Circa ꝫ dicit Pe.i.iiȝ.q̄ duplex est mod⁹ cognoscēdi p se:vel p alterum, Modus cognoscēdi p se duplex est. Vn⁹ est:q̄ cognoscuntur ꝑsentia & manifesta s.p scientiā. Alter:q̄ cognoscuntur ab sentia & occulta.s.p cōiecturā. Per alterū dupliciter:aut p intu itionē supioris:aut p reuelationē pariⁿ siue inferioris. Pri mo mō,reprobi nō cognoscūt mundana:qa cognitio talis fit p acceptionē a reb⁹ hmōi vero acceptio non pōt fieri in quātūcūq; distātia. Sc̄o:cognoscūt cōiecturādo statū vi uentiū præsentē ex statu ꝑterito.in q̄ eos viderūt. Tertio:co gnoscere pñt si deus vellet eis revelare. Quarto etiā mō:co gnoscūt p reuelationē dæmonū vel aiaꝝ q̄tidie ad eos de scendentium. vñ Aug.xiȝ q.ȝ.fatēdū.dicit. Fatēdū est qdē nescire mortuos qd hic agaf dū hic agif:postea ꝙ auditur ab eis q hinc ad eos moriēdo pgūt:nō qdā oia sed q̄ sinunf etiā isti meminisse,& q̄ illos qb⁹ hęc iudicanf oportet audi re. Pñt etiā ab ągelis:q reb⁹ q̄ hic agunt ꝑtō sunt audire ali quid mortui. Vident etiā ipsi dānati gloriā btorū(ꝑm Ri char.in.iiȝ.)vsq; ad diē iudicij:nō tñ ꝓprie nec speciali mō qa visio ,ꝓprie ē cognitio syncera & clara. Sic em nō posset videri gl'ia btōr⁹:qn videanf bti & ipse de⁹ eos beatificās. In gñali tñ & partim in speciali cognoscūt gloriā beatorū ex ꝗsi argumētādo:nullū em vidēt dānatū:q̄ tenuerit fidem & bonos mores:vñ cogif intellect⁹ eorū assentire q̄ vera est sacra scriptura:& ex cōsequēti,q̄ beati habēt bona q̄ eis in sacra scriptura ,ꝓmittunf. Et ꝫ cognoscūt nō tm in gñali: sed partim etiā in speciali:q̄uis nō in rōne pure specialissi ma:q̄ sint tanta q̄ lingua hois ea non possit enarrare. Et de hmōi cognitione tristanf dānati:,ꝓpter inuidiā fœlicitatis alienæ & carētiā britudinis ,ꝓpriæ. Sed post iudiciū dānati hāc cognitionē nō habebūt:eo q̄ ad ,ꝓpias pœnas q̄si to taliter eor⁹ ꝑsideratio flectef:nisi forte hoc sciāt in esse ge neralissimo:& ad hoc inducit auctoritatē Greg in homil'.

Quō dā nati vi d gloriā bea torum.

§. IIII. ITEM SI QVAERATVR.

Quō aię defū ctor⁹ ad nos pñt venire

vtrū aiæ defūctor⁹ pñt ad nos venire:dicit Aug.xiȝ.q.ȝ.fa tēdū.q̄ mīti ad viuos aliquos ex mortuis venire credūt: sicut eōuersio Paulū ex viuis in paradisum raptū esse:scri

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptura diuina testat, hæc ille. Cum aũt venerint ad nos: & ad hoc vt sentiam⁹ oportet q̃ assumãt aliqd corp⁹: puta phãtasticũ seu de aere formatũ. vñ dicit Rich. in. iiij. q. aia separata: pot̃ p vtutẽ suã naturalẽ mouere aliquod corp⁹ de loco ad locũ: nisi phibeat a superiori vtute. In aia em̃ separata est virtus mouua ꝑm locum: & vtuosior est separata q̃ corpori vnita: & cũ corpi corruptibili vnit hoc pot̃: qd in aggrauat aiam: multo forti⁹ h̃ pot cũ separata est ab eo. vñ Gregor. in. iiij. dial. narrat Germanum epm̃ Capuanũ inuenisse Pascasium defunctum & obsequẽtem in balneis. Cũ g̃ aia illa non esset illi⁹ corpis forma. & tñ ipm̃ mouebat: patet q̃ alia q̃n aia separata mouet aliqd corp⁹ ꝑm locũ. Nec ẽ dicẽdu: vt aliq dicũt q̃ ẽct angelus bon⁹ vel mal⁹ in specie Pascasij: qa hoc faciendo ille Pascasi⁹ faciebat pniam suam: nec tñ fuit idẽ corpus cui⁹ aia Pascasij erat forma. Aia em̃ separata: ꝓhibetur diuina vtute mouere illud corpus cuius fuit forma & qd̃cũq; aliud corp⁹: qd̃ pot aiari aia rõnali: & etiã corpa brutor⁹: ne esset hoib⁹ occasio ruẽdi in vilẽ & horrẽdũ errorẽ: opinatũ intellectũ posse trãsire de corpore in corpus: ita q̃ successiue sit, ꝓprius moror corporũ diuersorũ: & q̃libet aiam q̃dlibet corp⁹ ingredi posse: vt Pythagoricæ fabulæ dicũt. Itẽ no. ꝑm Tho in. iiij. q aiæ separ̃ si sunt bẽ i libertate sua: est venire in mũdo & apparere: vbicũq; tñ videntes gloriam dei sicut angeli sancti. Sed si sunt dãnatæ: nõ est in potestate earũ exire de inferno: sed ex speciali dei dispẽsatiõe & permissu: circũferẽtes secũ infernũ quocũq; pgunt: & hoc vicq; ad diẽ iudicij: nã postea nec dãnatæ aiæ nec dæmones inde poterũt exire. Sed nec credendum est: ita sæpe apparere bt̃os vel dãnatos sicut dr̃. Nã aliq̃n angeli sancti apparent in ꝓsona bt̃oꝝ: & diabolus in specie dãnator⁹ ad decipiendũ.

In infer no nulla ẽ redẽptio.

Sciẽdũ vlterius: q̃ aiæ dãnator⁹ ad infernum finaliter deputatæ: qd̃ est i oib⁹ ꝑm legẽ cõem: de pœnis inferni liberari nõ pñt: qa in inferno nulla est redẽptio: vt dicit Iob. Vñ & Hiero. di. Cum ante tribunal christi venerim⁹: nec Iob: nec Daniel nec: Noe rogare pñt pro quoq̃: sed vnũquẽq; portare on⁹ suũ. xiij. q. ij. in pñti, qd̃ dicit Gratia. in. §. Ieq. esse intelligẽdũ de ipœnitẽtib⁹. de qb⁹ ꝓpheta di. Nõ dabit deo placatiõnẽ suã: nec ꝓtiũ redẽptiõis aiæ suæ: & iõ frater nõ redimet cũ: sed laborabit i æternũ, & viuet adhuc i finẽ. Contrariũ credere est hæresis Orig. q̃ dicit oẽs dãnatos liberãdos: vt refert Aug. xxi de ci. dei. Nec obstat de Traiano q vt dicit Damia. educt⁹ fuit de inferno oꝝonib⁹ Grego. Nã ꝑm Tho. in. iiij. æstimari pot̃ q̃ oia ista nõ ẽct ad infernũ finaliter deputata. Quis em̃ ꝑm ꝑsentẽ iustitiã: ꝓ ꝓrio merito ẽct in inferno: in ꝑm causas ſuptiores qb⁹ ꝓuidebat ad vitã reuocandus de⁹ aliter erat factur⁹ vltra legẽ cõem ꝓ speciale priuilegiũ ꝓcessum illi: & sic reuocat⁹ advitã creditꝝ gratã quer

Nulla dãnatis ꝓsũt suffragia.

sus obtinuit. Sed nec aliq̃ mõ pñt iuuari ꝓ nos ipſę aiæ damnatę q̃cũq; suffragio ad diminutionẽ eorũ pœnæ vel intermissionẽ vel ipsoꝝ ꝓfortionẽ. vt declarat Tho. in. iiij. Et qd̃ dicit Aug. xiij. q. ij. tẽpus. s. q̃ qb⁹ prosunt suffragia: aut ad h̃ ꝓsũt vt sit plena remissio: aut certe vt tolerabilior fiat ipa dãnatio. Dicunt Tho. Pe. & Rich. q̃ dãnatio non sumitur ibi ꝓ pœna iſernali: sed ꝓ pœna purgatoꝝ: ad quã etiã pot̃ dici dãnari q̃ illuc accedit: Et qd̃ dr̃ in glo. ibi q̃ eleemosyna facta ꝓ eo: q decessit in mortali q est mediocriter malus: valet ad mitiorẽ pœnã, & ꝓ q̃dliber suffragiũ diminuit de pœna: nõ in tãta quãta dimissa est ꝓ pcedẽs sile suffragiũ: sed i tãta ꝓportione: ita q̃ semꝑ aliqd remaneat de pœna. Falsa est illa glo. q̃ ad duo. Primo qdẽ: qa mediocriter malus nõ dr̃ ille, q̃ moritꝝ in pct̃o mortali: sed bon⁹ q̃ moritꝝ in statu grãe: q tñ deficit a perfectiõe iustitiæ: & ꝓpterea etiã dr̃ mediocriter bon⁹. Sed mediocriter malus: dr̃ idẽ ipse ab Aug. qa deficit a cõpleta rõne malitiæ: cũ non habeat mortale ꝑm Pe. in. iiij. Sed m est: q̃ diminuat aliqd de pœna dãnatis ꝓ suffragiũ. Nã si h̃ verũ esset: seq̃ret q̃ tot possent fieri q̃ oino liberaret: qd̃ est falsum ꝑm Tho in. iiij In vita aũt ꝑsenti remittit quodcũq; mortale: dũmodo vere pœniteat. Hæc est em̃ dicta ꝑm Tho in. iiij. inter ſpũ carni vnitũ & separatũ: qa ſpũs carni vnit⁹: est susceptibilis pniæ, nõ aũt ſpũs separat⁹. Vñ Dam̃. hoc est hoi mors: qd̃ angelo casus. Hinc ꝓ ꝓpheta Ezech. xviij. dñs ait. In q̃cũq; hora cõuersus fuerit pct̃or: & igemuerit: oim pct̃orum eius non recordabor tur fuerit. Et Chry. ſ. in lib. de reparatione lapsi dicit. Talis mihi crede: talis est erga hoies dei pietas: vt nunq̃ respuat hois pniam: si ei pure & syncere & simpl̃r, offeratur. Etiã si ad summũ q̃s puenit malor⁹, & inde tñ velit reuerti ad ꝙ tutis viã suscipit: libẽter amplectit̃ & oĩa facit: quatinus ad priorẽ reuocet statũ. hæc ipe de pœ. di. iij. talis. Vt q̃ euadat pœnas eternas: oportet hic pct̃orẽ pœnitere. Vñ Hiero. O pct̃or satisfacto deo in cõfessione pniæ: non expectes vt humiliet te cusarsatan. i. diabolus: & ab intimo necessitatis extorqueat pniam: sed ipse ꝓueni ipsius tortoris duritiam: ga si teipm̃ correxeris: si te emendaueris: pius est de⁹ vt remittat. de pœ. dis. j vide Sine pnia autem: mortale remitti nõ pot. i. pertinõe. Dicit em̃ regula iuris. Pœnitẽti venia non dat nisi correcto extra de re iur. Et Aug. Neminẽ putes ab errore ad veritatẽ: & a quocũq; seu magno seu paruovitio: sine pnia posse purgare: ita impartit̃ a deo largitas miæ: vt nõ dimittat̃ seueritas disciplinæ de pœni, dis. j. neminẽ. De mõ aũt pœnitẽdi habes in. ñ. & iij. parte. Quanto aũt pct̃or magis expectat̃ ad pniam & nõ reuertit̃: tãto durit⁹ punit̃. vñ Vale. Lento qdem gradu diuina ꝓcedit ira tarditatẽ q̃ supplicij grauitate cõpensat Et Hiero. Moderatio dei & pietas: solum nostrum reditũ q̃rit: ac nos cupit longa sua benignitate saluare: ꝙ si nõ cõuertimur: si duri⁹ colli sumus: si vsq̃ in finẽ i pct̃is ꝑseueram⁹ assidue peccãtiũ: nõ miseretur de⁹. dist. xciij. diaconi. Et qa oia mortalia habẽt cõnexionẽ adiuicẽ ex pte auersionis. vñ principal̃ est grauitas pct̃i: qa oia auertunt a deo ꝑm Tho. in. iiij. Ideo nõ pot̃ quis pœnitere de vno sine altero. Aia em̃ cũ sit simplex non pot̃ ex pte regitas auerti & ex pte cõuerti: ꝙ q̃dliber aũt mortale aia auertit̃ a obediẽtia deo. vñ Inno. papa. ñ. fallam̃ pniam esse cõstat: cum ſpretis pluribus de vno solo pnia agit: aut cũ sic agit de vno: vt nõ discedat ab alio de pœ. dist. v. fratres nros. Cũ aũt pœnitet⁹ vere de oib⁹ mortalib⁹: remittunt̃ ei pcta quãtũ ad macula: ga. s. sibi restituit̃ gr̃a: & quãtũ ad debitũ pœne eternę: remanet in obligat⁹ ad pœnã ipalẽ cõiter. Pct̃m enim mortale ꝑm Pe. in. iiij. tollit qd̃ est q̃ cũ itatẽ iustitiæ: dũ vltra debitũ vsus est propria volũtate: subtrahẽdo debitũ obsequiũ. Restituta g̃ amicitia: qa se humiliauit & petijt veniã: cõiter remanet obligat⁹ ad soluẽdũ debitũ pœnæ tpalis: ad recõpẽsandũ iniuriã & satisfaciẽdum iustitiæ leſę qd̃ soluit postea ꝓ opa satisfactoria. Posset tñ ꝑm doc. esse ꝑritio tãta q̃ sufficeret ad delendũ oẽm pœnã & culpã. Exẽplũ in latrõe. de pœ. di. j. ꝑfortuna. Et Exẽplũ de illo q̃ absoluit ꝓfiõ decẽ: hic cũ fecerit q̃ amicitiã & q̃ iustitiã: si veniã perit humiliat⁹ dicit Iesus: iniuriã tibi remitto: sed volo q̃ restituas meũ: & si nõ potes mõ: in futurũ paulati facies. Posset tñ ita & taliter hũiliari & ille Iesus ẽ ita diues & liberalis: q̃ etiã debitum dimitteret & nõ solũ iniuriã: sic accidit de offendẽte deũ. Et q̃ post remissionẽ culpæ remaneat qs obligatus pœnæ tpali ha es exẽplũ i Dauid cui posit̃ dicũ fuit vt pœnitẽti:) dñs trãstulit pct̃m̃ tuum: tñ ꝓpter ipm̃ sustinuit magnã tribulationẽ & pſecutionẽ filij. qd̃ no Greg. de pœ. di. j. si pct̃m̃. vbi dicit q̃ delictũ de⁹ sine vltiõe nõ patit̃. Aut em̃ hõ punit pſentem̃: aut de⁹ cũ hoie. s. vel p tribulatiões vel postea in purgatorio. Qd̃ em̃ nõ facit ad plenũ satisfactionis debitę ꝑ pœnis mortalib⁹ in purgatorio soluet: vel etiã ꝙ venialib⁹. & de his modo dicendũ. s. de venialibus.

TIT. X. DE PECCATO VENIALI.

¶ Quid dicat̃ pct̃m veniale. & de nocumẽtis ei⁹. Cap. j.

VENIALE DICITVR A VE

Venia le dr̃, ali qd̃ pec cati tri pliciter.

nia. Pot̃ g̃ dici aliqd pct̃m veniale tripl̃r: ꝑm cartũ Tho. j. ñ. q. lxxxvij. Vno modo, qa ẽ venia cõ secutũ: & sic mortale post pniam dr̃ veniale. Vñ Aug. dicit Fit veniale p ꝓfessionẽ: qd̃ erat criminale i opatione. de pœ. dis. j. quę pœnitet. & hoc dr̃ veniale ex euentu. Alio modo dr̃ veniale: quod habet in se vñ venia cõsequatur: vel in toto vl̃ parte. In parte quidẽ sicut cum habet aliquid diminuens culpã: vt cũ fit ex infirmitate vel ignorantia: & hoc dr̃ veniale ex causa q̃uis sit mortale. vñ Cypria. dist. viij. cõsuetudo Qui posit veritatẽ manifestã: pseuerat prudẽs & scis. s. i errore de aliq̃ materia: iã nõ i venia ignorantiæ peccat: ꝑsumptione em̃ atq; obstinatiõe quadam nitit cũ rõne superek. Tertio mõ dr̃: veniale: qa nõ habet in se vñ nõ cõsequat̃ venia ex toto: sed faciliter dimittit̃. qa. s. nõ tollit ordinẽ ad vltimũ finẽ. vñ nõ meret pœnã ęternã sed tpalẽ. Et de his intelligit̃ illud Bedę. Pcta q̃ ex ignorãtia vl̃ infirmitate hũana cõmittunt̃: dicit & ꝙcipit alterutrum cõfiteri. s. Iac. v.) qa facile remittunt̃. di. xxv. vnũ orarium §. criminis. vbi dicit glo. & bene ꝙ loquit̃ de venialib⁹ q̃ possunt

pñt laico cõsiteri: etiã oblata copia sacerdotis. Nunq̃ tñ est necessarium ipsa vel alia laico confiteri. Vñ ly præcipit⁹ ponit̃ ꝙ cõsulit seu exortat̃: & sic sumit̃ .xxiij. q. iij. guilisari⁹.

Quõ mortale & vẽia le ex ge neredi stinguũ tur.

Hoc aũt dr̃ veniale ex genere, & de ꝺ nũc loquit̃: qd̃ distinguit̃ ꝓtra mortale. Pct̃or ergo actualiũ: aliqd̃ dr̃ mortale ex genere: & aliqd̃ veniale ex gñe: ꝑm q̃ genus vel species actꝰ determinant̃ ex obiecto. Cũ em̃ volũtas ferf in aliqd̃: qd̃ ꝑm se repugnat charitati dei vel pximi: ꝙ quã hõ ordinat̃ naf in vltimũ finẽ: tũc pct̃m ex obiecto suo habet q̃ sit mortale: & ex gñe suo est illud mortale: sicut blasphemia dei: ꝓiurium: homicidium: & hmõi. Qñq; aũt volũtas fertur in illud: qd̃ in se cõtinet inordinationẽ aliquã dei & ꝓximi: vt ꝙbũ otiosum: risus immoderat⁹ & hmõi. Et tale est veniale ex genere suo. Et ab Aug. ponuntur multa de his q̃ sunt venialia ex genere suo. xxv. dist. c. iij. §. alis ca. Verũ qa actꝰ morales accipiũt rõnẽ boni vel mali: nõ solum ex obiecto: sed etiã ex dispositiõe agẽtis: cõtingit q̃nq; vt qd̃ est veniale ex genere suo rõne obiecti:) sit mortale ex dispositiõe agentis: vt puta verbũ otiosum: dictũ est ad inducendũ ad fornicationẽ. Et ecõuerso. s. q̃ est mortale ex genere sit veniale ex dispositiõe agẽtis: ꝓpter hoc. s. qa est actus imperfectus id est non deliberatus a rationẽ: vt cogitatio de adulterio: cui nõ assentitur in ratione. De his clarius. s. dicetur.

Adã nõ potuit primo pẽ venialr peccare.

§. I. VENIALE PECCATVM SE

cũdũ Tho. j. ñ. q. lxxxix. cõmitti nõ potuit i statu innocẽtiæ: vt cõiter ponit̃. Qd̃ nõ est sic intelligẽdũ: ꝙ illud qd̃ est nobis vẽiale si ipe Adã cõmitteret: ẽct ei mortale propter altitudinem sui status: qa nõ potuit esse ꝙ cõmitteret aliquod qd̃ de se est veniale anteq̃ amitteret integritatẽ illi⁹ status: peccãdo mortaliter: Ratio em̃ hui⁹ est: qa pct̃m veniale in nobis cõtingit: vel propter impfectionẽ actus: sicut subiti motꝰ in gñe mortaliũ: vel ꝓpter inordinationẽ existẽtẽ circa ea: q̃ sunt ad finẽ ꝑuato tñ debito ordie ad finem. Vtrũq; aũt horũ ꝓtingit ꝓpter quendã defectũ ordinis: eo ꝙ infern⁹ nõ ꝓtinet firmiter sub ſupiori. In statu autẽ innocentię erat ordinis infallibilis firmitas: vt semꝑ inferi⁹ cõtineret sub ſupiori. i. sensualitas sub rõne q̃diu summum hois aio cõtineret sub deo. vt Aug. dicit in. xiij. de ci. dei. Et qa maior est pfectio angeli q̃ hois in primo statu: sequit̃ ꝙ si hõ i statu innocẽtię nõ potuit peccare venialr: vt dictũ est: nec angelus pot̃ peccare venialr. Angelus em̃ si est bonus non mouet̃ ad ea q̃ sunt ad finẽ: nisi in ordine ad finẽ debitũ q̃ est de⁹: & ꝓpter hoc ois ei⁹ actus est actꝰ charitatis: & sic in eo nõ pot̃ esse veniale. Angelus malus non mouetur in aliqd̃ nisi in ordine ad finẽ pct̃i supbiæ ei⁹: & sic i oib⁹ peccat mortalr q̃cũq; ꝓpria volũtate agit sec⁹ de appetitu naturalis boni q̃ est in eo. Et q̃uis venialia videant̃ q̃nq; ea q̃ ꝓcurant dęmones cõmitti ab hoib⁹: tñ ꝺ faciunt vt sic hoies ad sui familiaritatẽ adducãt & inducãt ad mortale. Vnde i oib⁹ talib⁹ mortalr peccãt, ꝓpter intẽtionẽ finis. Itẽ primi motus in ifidelib⁹ nõ sunt mortalia vt qdã dixerũt: sed venialia si eis nõ cõsentiãt. Hui⁹ ratio est duplex ꝑm Tho. j. ñ. q. lxxxix. ar. v. Prima qa sensualitas nõ potuit esse subiectũ mortalis. Est aũt ea dẽ natura sensualitatis in infidelibus sicut in fidelibus: & sic nõ pot̃ esse ꝙ primus motus sensualitatis in infidelib⁹ sit mortale. Secda est qa dignitas pſonę nũq; diminuit pct̃m̃: sed magis adauget. Vñ pct̃m̃ non est min⁹ in fideli q̃ in infideli: sed mlto mai⁹: vt patet ad Heb. x. Ex hoc etiã expsse colligit. xij. q. j. c. firmus. Pct̃m veniale est impossibile q̃ sit in aliquo cũ origiali solo absq; mortali. Cuius ratio est ꝑm Tho. j. ñ. q lxxxix. ar. vj. Quia anteq̃ ad annos discretionis qs puerat defect⁹ gratis, phibẽs vtũ rõnis ex cusat eum a mortali. vñ m⁹to magis a veniali si cõmitteret aliquod quod ex genere suo sit tale. Hoc etiã expsse habetur. xv. q. j. §. ex eo aũt. Cũ ꝙ vsum rõnis habere incipit non ꝙino excusat̃ a culpa venialis & mortalis peccati Sed primũ qd̃ tũc homini cogitãdũ occurrit est deliberare de seipso: & siquidem seipm̃ ordinauerit ad debitum finẽ: per gratiã cõsequetur remissionem originalis pct̃i. Si vero nõ ordinet seipm̃ ad debitum finem ꝑm q̃ i illa grate est ea pax discretionis: peccabit mortaliter non faciẽs quod in se est: & tunc peccatũ non erit in se peccatũ veniale sine mortali: nisi posteã totũ fuerit sibi per gratiam remissum.

Diaboli oĩa peccãt mortaliter.

Primi motꝰ sẽ sualitatis sunt venialia.

Venia le quõ pt effici mortale

§. II. ET NOTA QVOD PRIMI

motus peccatorũ q̃ sunt in sensualitate: sunt venialia. Dicit ẽm̃ magister. ñ. sen. dis. xxj. q̃ tẽratio a carne non potest esse absq; peccato: sed quãdocũq; est prim⁹ motus est tentatio a carne: ergo primus motus non pot̃ esse sine pct̃o. Pro cuius declaratione dicit Tho. in q̃dlib. q̃ motꝰ importat inclinationẽ quãdã ad terminũ: quæ qdẽ inclinatio ptinet ad appetitum in humanis actibus. In homine triplex appetitus est. In hoie triplex

Vnus qdẽ naturalis: ꝑm q̃ vis appetitiua ptinet ad animã vegetabilẽ: q̃ habet vim digestiuã & expulsiuã & retentiuã. appetit⁹,

Sed⁹ appetit⁹ est sensualitatis: q mouet̃ ꝑm apprehensionẽ sensus. Tert⁹ appetit⁹ est volũtatis: q mouet̃ ꝑm iudicium rõnis. Pct̃m aũt qd̃ habet rõnẽ culpæ: de quo nũc logmur, nõ pot̃ esse nisi in actu volũtatis: qui. s. est aliq̃liter in potestate peccãtis. Actus aũt appetit⁹ naturalis nõ subiacet imperio rõnis: sicut nec actꝰ aliarũ potentiarũ vegetabilium aiæ. Et ideo in actu talis appetitus non pot̃ cõsistere culpa: sicut q̃ hõ esuriat vel sitiat absq; culpa est. & idẽ dicendum est in aliꝭ hmõi. Sed actus appetit⁹ sensitiui subiacet imperio rõnis: qa ratio præuenięs ipsum potest eũ imperare vel etiam impedire. & ideo talis motus pot̃ iã habere rationẽ culpæ: & si sequatur iudiciũ rõnis: poterit etiam esse. pct̃m mortale: sicut motꝰ exteriorũ mẽbrorũ a rõne imperati. Si aũt præueniat iudiciũ rõnis est qdẽ pct̃m: si tẽdat in aliqd̃ illicitũ: qa in potestate hois fuit ipm̃ cohibere: est tñ veniale pct̃m & leuissimũ: vt patet ꝑ Aug. xij. de tri. Et hoc dr̃ primꝰ motꝰ pct̃i. Motꝰ autẽ superioris appetitus. i. voluntatis cõsequens iudiciũ rõnis: iã potest esse pct̃m mortale. Et si dicatur: q̃ nemo peccat in eo qd̃ vitare nõ pot̃. vt. xv. q. j §. ñ. Sed cõcupiscẽtia vitari nõ potest. Resp̃sio: ꝙ cõcupiscẽtia non potest vitari: sic ꝙ nullus motus insurgat: qa dum resistitur vni insurgit alius: possunt tamẽ vitari singuli: & ex hoc quilibet habet aliquid de ratione pct̃i: licet non habeat rationẽ perfecti peccati: quod est peccatum mortale.

§. III. INSVPER QVERITVR. SI

veniale possit effici mortale. Rñdet Tho. j. ñ. q lxxxviij. ar. iij. ꝙ veniale fieri mortale pt̃ intelligi tripl̃r. Vno mõ sic. q̃ idẽ actꝰ numero possit ẽe pct̃m veniale & postea mortale & hoc nõ pot̃ ee: qa pct̃m principal̃ cõsistit in actu volũtatis: sicut & q̃libet actꝰ moralis. Vñ nõ dr̃ vn⁹ actꝰ moral̃ si volũtas mutat̃: q̃uis etiã a fine ꝑm numerũ sit continua. Si aũt voluntas non mutetur: non pot̃ ee ꝙ de veniali fiat mortale. Alio mõ pot̃ intelligi: vt id qd̃ est veniale ex genere fiat mortale: & h̃ qdẽ possibile est inquãtũ cõstituit̃ in eo finis: vel inquãtũ refert̃ ad mortale pct̃m̃ sicut ad finẽ: sicut cum qs dicit vbũ otiosum intẽdẽs ꝓ hoc inducere ad fornicationẽ: & ꝓ isto sc̃m modũ intelligit̃ illud dictũ Augu. Nullũ pct̃m̃ est a deo veniale. qd̃ non fiat criminale. i. mortale dũ placet. dist. xxv. c. iij. §. criminis. Et intelligit̃ de cõplacẽtia fruitiõis: cũ. s. ibi ꝓstituit̃ finis. Tertio mõ pot̃ intelligi ita: ꝙ multa venialia pct̃a ꝓstituãt vnũ pct̃m mortale: qd̃ oino falsum est. Nõ em̃ oia pct̃a venialia de mũdo: pñt hr̃e tantũ de reatu: quãtũ vnũ pct̃m mortale. qd̃ patet etiã ex pte durationis: qa pct̃m mortale habet reatũ pœnę ęternę: pct̃m aũt veniale reatũ pœnę tpalis vt dictũ ẽ. Patet etiã ex pte pœnę dãni: q pct̃m mortale meret̃ carẽtiã visionis diuinæ: cui nulla alia pœna cõparari pot̃: vt Chry. ſ. dicit. Patet etiã ex pte pœnæ sensus: quãtũ ad vermẽ conscientiæ: licet forte q̃tũ ad pœnã ignis ꝓportionabiles pœnę sint. Si ꝙ intelligatur: ꝙ multa pct̃a venialia faciant vnũ mortale dispositiue: sic verũ est. Actus em̃ pct̃i dupl̃r ad aliqd disponit. Vno qdẽ mõ directe: sic ꝙ disponit ad actũ similẽ ꝑm speciẽ. Et hoc mõ prio & pse pct̃m veniale ex genere: nõ disponit ad mortale ex genere: cũ differãt specie. Sed ꝑ hunc modũ pct̃m̃ veniale ex genere: pot̃ disponere quandã ꝓsequentiã ad pct̃m̃, qd̃ ẽ mortale ex parte agentis. Augmẽtata enim dispositione vel habitu pactꝰ pct̃orũ venialium: imãtum pot̃ libido peccandi crescere: ꝙ ille qui peccat finẽ suũ cõstituen in pct̃o veniali. Nã vnicuiq; habẽti habitũ inquantũ huiꝰ finis est operio ꝑm habitũ: & sic multoties peccãdo veniall̃: disponetur ad pct̃m̃ mortale. Alio mõ actꝰ human⁹, disponit ad aliqd remouẽdo, phibẽs: & ꝑ mõ pct̃m veniale ex gñe pot̃ disponere ad pct̃m mortale ex gñe. Qui em̃ peccat veniall̃ ex gñe ꝑtermittit aliquem ordinẽ: & ex hoc ꝙ ꝓsecutus volũtatẽ suã in minoribꝰ debito ordini nõ subijciat ordini vltimi finis eligendo: id qd̃ est pct̃m mortale ex genere. Et ꝑm hũc modum. i. ꝑm dispositionẽ intelligẽdũ est: qd̃ dicit Aug. de pœ. dis. j. tres

Quõ ex veniali mõ bus fiat morta le.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt.ſ.cp illa pctā:q̄ humanæ fragilitati q̄uis parua:tñ crebra surrepũt;q̄ ſi collecta nos fuerint ita nos grauabũt & opprimẽt: ſicut vnũ aliqd grande pctm.ſ.mortale.hęc ille. Itē no.ſm Tho.vbi.ũ.ar.v.cp veniale ex ſui diuturnitate vel frequẽtia vel aſſiduitate:nõ põt eẽ mortale niſi forte p accidẽs ex aliquo ſuperueniẽte:cum.ſ.in actu multiplicato vel ptelato ſuppuenerit aliud qd variat ſpeciẽ: puta inobediẽtia vel cõtẽptus:vel aliud hmõi.Et ſic intelligendum ẽ qd dr.xxv.diſ.§.alſ ea,vbi videf dici cp aliq̄ venialia i cõſuetudinẽ ducta efficiunt mortalia.Et no.ſm Pe.de paſ.in

Idẽ actꝰ ſpecie põt eſſe venial' & mortalis,

iij.cp idem actꝰ ſpecie põt eſſe venialis & mortalis tripl'r. Primo ,ppter conſcientiã erroneã:q̄ iudicat mortale qd eſt veniale.Sec'o,ppter contẽptũ.Tertio ,ppter ſinẽ ibi cõſtitutũ.Cuiꝰ ſignũ eſt,qñ faceret etiã ſi eſſet,phibitũ:diſpoſitiue eñ veniale fit mortale:vñ periculoſum eſt venale mltiplicare:qa quidã dicũt ea ſic poſſe multiplicari:vt hõ non poſſit poſtea pecca re:niſi mortaliter primo pctõ. Periculoſum etiã vnũ pctm nimis aſſueſcere etiam veniale: quia facillimũ eſt agere ſm habitũ radicatum firmiter & difficilimum eſt agere cõtra:qa aſſuetudo facit neceſſitatẽ. Vñ hõ aſſuetus vbis ociosis ſi occurrat ſibi tentatio:qd faciet ſi a deo eſſet prohibitum:cõſentiet facere illud.Et ideo ne habitualiter in hoie firmenf frequenter conſitenda ſunt: & ſic nunq̄ radicabitur habitus,Hæc ille.diſ.xv.q.i.in.iiij.ſen.

Septem effectus pcti venialis.

§. IIII. EFFECTVS AVTEM PEC

ti venialis ſeu nocumẽtum eſt multiplex:ſm qd dr in ꝓpẽdio theologiæ.Primus eſt macula aiæ.i.impeditio exterioris fulgoris & nitoris actualis operũ bonorũ.Nã ,ppriſumẽdo macula:ſic tãtũ mortale nõ veniale cauſat eam:vt dicit Tho.ſ.iij.q.lxxxix.Qd etiã videtur innuere Greg. di.cp mẽtẽ nequaq̄ cogitatio immũda coinqnat.i.maculat cum pulſat:ſed cũ hãc ſibi p delectationẽ ſubiugat.de pœ.diſ.ij. inter hæc.Sed's eſt:cp minuit feruorẽ charitatis:ſicut aqua in igne proiecta:licet ignẽ nõ extinguat feruorẽ tñ illi temperat.Tertiꝰ:cp poteſtas aiæ in bonis opibꝰ laſſat.Quartꝰ eſt:cp retardat a glĩa:qa hõ qui nõ cõmitteret deberet & poſſet ſtatim poſt mortem euolare:cogetur ,ppter venialia ad tps in purgatorio expectare.Nunq̄ eñ ab aliquo facies dei videbitur:donec ſoluat p pœnas minimum quadrãtem venialiũ pctorũ.Oportet em quẽlibet ita mundum eſſe ante introitum paradiſi: ſicut fuerat in innocentia baptiſmali. Quinius eſt:cp bona gloriæ cœleſtis diminuũtur: non qdẽ illa quæ iã debenf & quæ habemꝰ ibi per meritũ repoſita: ſed q deberenf ſi venialia non fierẽt:qa in eodẽ tpe poſſent aliqua bona fieri quãdo iſta fiũt,,pterea poſt ,ppterationẽ venialium: oportet nos quædã opera conuertere ad ſolutionẽ hmõi debitorum:p q deberet nobis creſcere cumulus æterni præmij.Sextus effectus eſt:qa venialia ſunt ſæpe occaſio pctorũ mortaliũ.Septimus:qa pctm veniale obligat ad pœnã:vel tẽporalẽ præſentẽ,ſi hic ſatiſfacit:vl purgatoriã,ſi moritur in gra:vl infernalem,ſi moritur cũ mortali.

Nota cp pctm veniale remitti non poteſt ſine mortali.Et ratio eſt ſm Tho.in.iiij.di.xvj.qm remoto priori remouef poſterius:nec poſterius reſtituetur,niſi priori reſtituto. Fer

Venialis abſq̄ ſa charitate

uor autem charitatis cui veniale opponitur eſt poſterior ip

mortali

ſa charitate:vñ q̄dtu charitas non reſtituitur ſcilicet per di

missionem peccati mortalis: nõ feruor charitatis reparari

non põt

poteſt: in qua reparatione eſt venialis dimiſſio:& ſic nõ di

remitti.

mittif ei cui mortale nõ dimittitur.Idem Petrus.Poteſt aũt dimitti vnum veniale ſine alio:ſm Tho,vbi.ũ.qa venialia non habẽt cõnexionẽ adinuicẽ ex parte auerſionis ſicut

Vnũ venialepotẽ

mortalia:qm in eis nulla eſt auerſio a deo:nec etiam ex parte cõuerſionis:vt p ſe patet. Nõ poteſt dimitti veniale volũ

reſt ſine

tate manẽte ad illud:ſm Tho.vbi.ũ.qa non põt tolli culpa

alio dimitti.

niſi reordinef volũtas:quæ reordinari nõ põt q̄diu in ipa deordiatione manet:alſ eſſent duo oppoſita ſimul: & ideo veniale nullo modo poteſt dimitti q̄diu voluntas ad illud manet.Idem Pe.Quõ aũt ad remiſſionẽ venialis requiratur contritio:declarat ſic Tho.vbi.ũ.Peccatum veniale nõ remittif (vt dictum eſt.ũ.) q̄diu volũtas manet in illo. Ipm aũt recedere a voluntate,ab eo qd prius volebat:eſt diſpliacere ei qd voluit:& talis diſpliẽtia qñ eſt gra informata; dr dolor cõtritionis:& ideo veniale ſine contritione nõ dimittif.Sed ſciẽdum:cp contritio põt accipi tripl'r.ſ.vel habitu vel actu:vel medio modo.Habitu qdẽ cõtritio: nõ ſufficit ad pctī venialis dimiſſionẽ:qa tũc quicũq̄ haberet habitũ virtutis pnĩæ:cuius actus eſt quælibet cõtritio:conſecutus eſſet venialis pctī dimiſſionẽ:& ſic pctm veniale cũ gratia eſſe nõ põt:nec iterũ requrif.cp ſemp ſit actualis cõtritio:qa ſequereſ cp pctm qd qs in memoria & cõtritione nõ habet remitti nõ poſſet Et ideo dicendũ:cp requirif cõtritio medio modo:qñ.ſ.etſi actu petm nõ diſpliceat explicite: diſpliceat implicite:qa ex virtute pniæ quã agit ſequereſ diſpliacentia explicite pctī venialis:ſi cogitatio ad illud ferretur. Idem Pe.Et nota ſm Pe.de palu,in.iiij.cp feruor charitatis ſumitur dupl'r.Vno modo.,p actu charitatis cum conatu: & hoc actu intendif & augef charitas:ſed hic nõ eſt neceſſarius ad remiſſionem venialis.Alio modo ,p actu ſimplici: in quẽ prorũpit charitas etiã tepide deretãdo peccatum:& hic requirif ad remiſſionẽ venialiũ.hæc ille.Dicũt quidẽ: cp q̄uis aĩa informata charitate mereatur per cõtritionem remiſſionẽ venialiũ:tñ illius remiſſio nõ deberi dici cauſa efficiens:ſaltẽ loquendo de cauſa p ſe:qa motus contritiõis nõ eſt cauſa remiſſionis pctī venialis efficiens:p hoc ſolum cp cõtritio immediate elicitur a voluntate charitate informata:vt qdã dixerũt:ſed eſt principalius per hoc:cp illa cõtritio eſt ipſius dei immediatus effectus. Hæc ille.

Feruor charitatis duplr ſumitur.

pctm veniale octo modis dimitti tur.

§. V. DIMITTVNTVR AVTEM VE

nialia octo mõis ſm Ray. Primo p dignã cõmunionem de cõſe.diſ.ij.cũ omne crimẽ. &.c.ſi quotieſcũq̄ Et(vt qdã ad dũt)p extremã vnctionẽ extra de ſacra vnc.c.vnico. Sed'o: paquæ benedictæ aſperſionẽ.de cõſe.diſ.iij.aquã ſale. Tertio p eleemoſynarũ largitionẽ.de pœ.di.ſ.quãobrẽ.&.c,medicina.& diſt.iij.ſane. Addũt qdã iniuriarũ dimiſſionẽ: q̄ eſt eleemoſyna ſpũalis.de qua Luc.vj. Dimittite & dimittemini Quarto p oꝛonẽ:& p̄cipue diſicã.de pœ,diſt.iij.c,de quotidianis. Quinto p ꝓfeſſionẽ generalẽ:multo magis p confeſſionem ſacramẽtalẽ.de pœ.diſ.iij,c. de quotidianis. Sexto p ẽpalem benedictionẽ:& ſm quoſdã etiam ſacerdotalẽ.ſ.q.ſ.multi.i fi.Septimo:p deuotã pectoris tũſionem. vt de pœ.diſ.ſ.tres ſunt actiões. Octauo:p cordis cõtritionẽ:vt in præcedẽti.c.dictũ eſt.De his ſunt verſus. Cõfiteor tũdo cõſpergo cõteror oro.Signor.edo.dono:p hæc venialia pono.Et nõ ſolũ p iſta ſpecialiter noiata:ſed etiã p quod libet bonũ opus delenf.vt in ꝓdicto.c. medicina.vſi. redime te operibꝰ tuis.Et ſicut dicit Tho.plura & pauciora venialia p ꝓdicta remittunf:ſm cp p hoc maior vel minor feruor cõcitaf:qd de pluribꝰ vel pauciorib' ſaltẽ implicite cõtritionẽ cõtineat.vñ nõ oportet:cp ſemp oĩa venialia dimittanf.Nota cp dicit Pe.de paſ.i.iij.di.xvj.cp p hos modos dictos:pctã venialia dimittunf plus q̄ alia bona opa:licet cõiter per hos etiã dimittanf: niſi cũ diſplicẽtia volũtatis. Minor tñ dolor cũ his ſufficit ad remiſſionẽ venialium q̄ſine his.vñ nõ fruſtra adhibenf:ſed multũ vtiliter & rõnabiliter.Et prio:qa iſti modi plus incitãt hoiem ad motũ libert arbitrij deteſtãtis pctã.Sed'o:quia plus valẽt ad remiſſionẽ pœnę:qa ex merito & p̄cibꝰ eccliæ multa ex his operanf Tertio:qa plus ſufficit generalis cõtritio hic q̄ alibi. ita tñ cp homo vtaf his hac intẽtione. Addit etiã ad prædicta idem:cp quæcũq̄ ſacra vnctio delet veniale:vt ꝓpr regũ:& ſacerdotum. Itẽ & benedictio monialiũ & panis benedictus in eccleſia. Itẽ & patientia flagellorũ:& totũ intelige quo'ad eos:qui ſunt in gratia.Indulgentiæ aũt ſolum pœnã non culpam:nec etiam veniale remittunt. Hæc ille.

¶ De purgatorio & ſuffragijs mortuorum. Cap.ij.

PVRGATORIVM ESSE EX ſcriptura oñditur:cũ dr.ij.Mach.xij.Sctã & ſalubris eſt cogitatio:p defunctis exorare vra pctis ſoluanf. Nõ em iſtud põt intelligi de beatis:qa non indigent:nec de dãnatis:qa eis non proſunt. Intelligitur ergo de his q ſunt in purgatorio.Dum enim per contritionem deleta culpa:non ex tota tollatur ſemper reatus pœnæ:nec etiã ſemper venialia dimiſſis mortalibus tollũtur; & iuſticia dei hoc exigit:vt peccatũ per pœnã debitam ordinef:oportet cp iſte q poſt contritionem de pctõ decedit ante ſatiſfactionẽ debitã:vel etiã cũ venialibus poſt hanc vitam puniaf.Et ideo(qui negat purgatoriũ:cũ eccleſia vniuerſalis hoc teneat.ſ.purgatorium:oras pro defunctis illis q ibi ſunt:hæreticus eſt:etiã qui hoc non credat:cum auctoritati eccliæ reſiſtat.Hæc Tho.in.iiij.di.xxj.Hinc & Greg. dicit. de q̄buſdã paruis culpis:añ diem iudicij purgationis ignis credendus

credendus eſt. diſt.xxv.q̄lis.Et Augu.Si conuerſus.ſ.pctor fuerit vita viuet & nõ morief.Nõ tamẽ ,pmittimus cp eua det omnem pœnã:prius eſt em purgandꝰ ignẽ purgationis &c.de pœ.diſ.vn,c.vlt.Et ſic errãt Iudæi & Græci purgatoriũ negãtes.De loco aũt purgatorij non reperif aliquid expreſſe determinatũ in ſcriptura:nec rõnes efficaces ad hoc poſſent induci.Tamẽ ,phabiliter & ſm qd magis cõſonat

De loco purgatorij.

dictis ſctorũ:& reuelationi factæ multis: locus purgatorij aiabus dupl'r aſſignãf ſm Pe.in.iiij. Aut ſm legem cõem: & ſic purgatoriũ eſt circa limbũ. Aut ſm diſpoſitionẽ ſpecialẽ:& ſic purgãf aiæ aliquãdo in diuerſis locis in quibus peccauerũt:aut ,ppter aliquam ſuã releuationẽ: p ſuffragia eorũ q̄bus apparet:aut ,ppter aliquã viuctũ ædificationẽ: hoc aũt non eſt ſm legẽ cõunẽ:qa ſm legẽ cõmunẽ ſimul puniunf.Exẽpla plura habes in libro dialogorũ & legẽdis ſanctorũ.Eſt aũt ibi duplex pœna.ſ.pœna dãni:vt carentia

Duplex pœna purgatorij.

diuinæ viſionis:& iſta eſt maxia(vt patuit.ũ.)de pœna ignis. Alia pœna ignis: & iſta etiã excedit omnẽ pœnã tẽporalem.Vñ Aug.Hic ignis.ſ.purgatorij:etſi non ſit æternus.ſ.quo ad officium:miro tamẽ modo grauis eſt excellit em omnem pœnam:quã vnq̄ aliquis paſſus eſt i vita, iſta. de pœ.diſ.vñ.c,vlti.Huius rationẽ aſſignat Tho,in.iiij.di. xxj.dicens.cp cum dolor nõ ſit leſio.ſed ſenſus leſionis:tãto magis aliqs dolet de aliqua leſione:quãto magis eſt ſenſitiuus:cum leſiones quæ fiunt in locis maxime ſenũbilibꝰ: ſunt maximum dolorẽ cauſantes.Et qa totus ſenſus corporis eſt ab aia:ideo ſi in ipſam aiam aliquod leſiuũ agat de neceſſitate:oportet cp maxime affligatur. Quod autem aia ab igne corporali patiatur(dictũ eſt.ũ.)in tractatu de inferno.Etenim eodem igne cruciãtur aiæ:quæ ſunt in purgatorio:& quæ in,inferno.Et dicũt quidã:cp ita ſunt abſorpti pœnis:cp neſciũt ſe per pœnam purgari. Sed dicit Tho.cp hoc eſt falſum:qa niſi ſciẽt ſe liberandos non peterent ſuffragia,vt frequenter faciunt.Suſtinent ergo illam pœnam non voluntate abſoluta:ſed conditionata:quia ſciunt ſe ſine illa pœna:ad gloriam venire non poſſe.

Quorũ miniſterio aiæ pur gantur.

§. I. PVRGANTVR AVTEM IP

ſę aiæ ſola diuina iuſtitia ignẽ incẽdẽte:non miniſterio dæmonũ quorũ victores extiterũt:nec miniſterio angelorũ:q cõciues ſuos non tam vehementer affligerẽt.Sed tñ poſſibile eſt:cp angeli eos ad loca pœnarum deducant: & etiã ipſi dæmones:q de pœnis hoim lętãtur:eos comitantur & aſſiſtũt purgãdas:tum vt de eorũ pœnis ſatienf:tum vt i eorũ exitu a corpore ſuũ aliquid ibi reperiãt. Tho.in.iiij.diſ.xxj. Notãdũ etiã cp ga quædã venialia ſunt maioris adhærẽtię q̄ alia ſm cp affectus magis ad ea inclinaf:& in eis fortius figif:& ea q ſunt maioris adhærẽtiæ tardiꝰ purgãtur. Ideo quidã in purgatorio diutiꝰ q̄ alij torqu̇etur:ſm cp affectus eorũ cp ad venialia fuerit magis merſ. Et acerbitas quidẽ pœnæ rñdet quãtitati culpæ ,ppriæ:ſed diuturnitas rñdet radicatiõi culpæ in ſubiecto.Vñ põt contingere cp aliqs in purgatorio diutiꝰ moref q min' affligif.Rich.in.iiij.diſ.cp hoc nõ videf verũ:qa cũ priuatio ſeu carẽtia viſiõis dei ſit maxima pœna:q diutius ibi maneret acerbiꝰ affligereſ:ſed oibꝰ computatis ſimul q plus peccauit plus punif. Ex dua bus aũt cauſis aia recedẽs a corpore ſuſtinet pœnam purgatorij.ſ.vel qa morif cũ venialibꝰ,& de hoc apls .ſ. Cor.iij. Siquis ſupediſicauerit ſup hoc fundamentũ.i.fidẽ viuã.ligneum:ſcenũ:& ſtipulã:ꝑ ſe ſaluus erit:ſic tũ quaſi p ignẽ.No mine aũt ligni ſcẽni & ſtipulæ diuerſa venialia deſignanf. vt exponit Aug.xxv.diſt. §.alſ ea. Alia cauſa eſt ex eo cp qs nõ ſatiſfecit plene pœnis debitis ,p pctis ſuis:moriens tñ in ſtatu grãe:,p his ergo poſſumus & debemꝰ facere ſuffragia ſed quia diſcernere nõ poſſumꝰ qs moriaf in ſtatu grãe vel nõ:vt dicit Augu.,p oibus baptizatis ea facere debemus: niſi quis in notorio moriatur.xxiij.q.v.c,placuit.

Suffragia malorum quo valent.

Quatuor modis aiæ defunctorũ

§. II. QVATVOR AVTEM MO

dis aiæ defũctorũ ,p ſuffragiũ noſtrũ iuuanf. Vñ Greg. Aię defunctorũ quatuor modis ſoluuntur:aut oblationibus ſacerdotũ:aut præcibꝰ ſctorũ:aut charorũ eleemoſynis:aut ieiunijs cognatorũ.xiij.q.ij. nõ æſtimem. &.c.aiæ.Quos modos diſtinguit Ray.di.ſic.Suffragia quidem ,pſunt defunctis ad abſolutionẽ pœnæ a qua pñt abſolui quatuor modis.Vno modo ,p interceſſionẽ ipſius capitis.ſ.chriſti:& ſic iuuãtur ,p oblationẽ altaris.Sed'o per interceſſionem quaſi

Vtrum miſſa defunctorum aiæ plꝰ prosit vna q̄ alia.

Alia dubitatio.

Alia dubitatio.

priatorũ mẽbrorũ.i.per oꝛones ſctorũ.Tertio p modũ redẽptionis pœnæ.ſ.p eleemoſynarũ largitionẽ.Quarto p modũ ſolutiõis pœnæ.ſ.p ieiuniorũ afflictionẽ:& ad dictos q̄tuor modos oẽs alij reducunf.Quæ aũt horũ ſint meliora ſuffragia.Dicit Ray.cp melius eſt opus charitatis qd dirigif in deũ q̄ qd in hoiem:iõ duo primi modi q dirigunf i deũ meliores ſunt q̄ ſecũdi vltimi:niſi p accidẽs:in quantũ eleemoſyna impetrat oꝛones.Quia vo melꝰ eſt opus charitatis cõis q̄ priuatæ & ſpecialis:iõ melꝰ ſuffragiũ ſacramẽti altaris q̄ oꝛones.Iterũ qa bonũ quãto cõmunius tanto melius:iõ eleemoſyna melior eſt ieiunio.Suffragia facta per malos miniſtros aliquo modo valent:& aliquo mõ nõ valẽt.Pro cuiꝰ declaratione dicit Tho,in.iiij.diſ.xlv.cp ſuffragia p malũ fiũt tripliciter.Primo.ſ.velut p actorẽ: ſicut fiũt ex prio motu:& ſic nõ ,pſũt niſi forte ex cõſequẽti & p accidẽs:inquantũ p eleemoſynam mali hoĩs pauperes exciati orãt ,p defunctis.Sed'o põt fieri p malũ vt miniſtrũ publicũ dei vel totius eccliæ:ſic ſacerdos qui celebrat miſſam vel exequias mortuoꝝ in eccleſia: valent ſuffragia talis ſacerdotis q̄uis ſit pctor & ,pſunt defunctis.Tertio põt fieri per malũ vt miniſtrũ priuatũ.ſ.priuatæ perſonæ mãdato.ſ.alicuiꝰ exiſtẽte in charitate:ſiue ſit defunctꝰ:ſiue viuꝰ: & talia ,pſunt:ſicut ſeruus in pctõ exiſtens quodcũq̄ opus miæ facit ex præcepto dñi charitatẽ habẽtis: magis tñ proeſſent ſi etiã miniſtri in charitate eſſent:qa tunc illa opera eſſent meritoria ex duabus partibus.Si q̄eratur vtrum,,pſint facienti:dicit beatus Tho.vbi.ũ Opus ſuffragij qd ,p altero ſit põ conſiderari dupliciter.Vno modo vt expiatiũ pœnæ p modũ cuiuſdã recõpẽſatiõis & hoc modo opus ſuffragij reputaf quaſi ei ,p quo fit:& ita abſoluit eũ a debito pœnæ ſuæ qd nõ abſoluit faciẽtẽ a debito ,pprię pœnæ.Alio mõ põt ꝓſiderari iquãtũ ẽ meritoriũ vitæ eternæ: qd habet iquãtũ ,pcedit ex radice charitatis:& ſm hoc non ſolũ ,pdeſt ei ,p quo fit:ſed faciẽti magis.Vñ in Pſ.xxxiij. Oratio mea in ſinu meo cõuerief.& ideo Damaſ.in ſerm. de his qui in fide dormierũt dicit.Quicũq̄ ſalutẽ proximi agonizat:primum ipſe ſibi prodeſt:deinde proximo.

Vtrum miſſa pro defunctis eq̄liter valeat defuncto vna ſicut alia.

§. III. VTRVM MISSA PRO DE

functis eq̄liter valeat defuncto vna ſicut alia Rñdef ſm Pe.i.iij.diſ.xlv.In officio miſſæ nõ ſolũ ẽ facim:ſed etiam oꝛones ſũt:& iõ ſuffragiũ miſſæ ꝓtinet duo de ꝓdictis.ſ.oꝛonẽ & ſacrificiũ.Quantũ igif ẽ ex pte ſacrificij oblati miſſa de q̄cũq̄ dicaf eq̄liꝝ ,pdeſt defũcto:& hoc ẽ p̄cipuũ qd fit in miſſa.Sed ex pte oꝛonũ magis ,pdeſt illa i qua ſunt oꝛones ad ꝑdeterminatæ.Sed tñ iſte defectꝰ recõpẽſari põt p maiorẽ devotionẽ vel eiꝰ q dicit miſſam:vel eiꝰ q facit dici:vl etiã p interceſſionẽ ſcti:cuiꝰ ſuffragiũ iploraf.Vtrũ ſuffragia ſpecialr ,p aliq̄ facta,pſint alijs?Rñſio ſm Tho.& Pe.i.iij.di. xlv.cũ,ſuffragiũ ſit ȳtutis finitæ:& deriuef p ſtẽtionẽ faciẽtis q̄ voluerit:valet ei ,p q̄ fit q̄tum ad liberationẽ a pœna: tñ quãtũ ad ꝓgratulationẽ & iteriorẽ cõſolationẽ:ſm cp vnꝰ in charitate exiſtẽs de bonis alteriꝰ gaudet.ſic valet oibꝰ in charitate exiſtẽtibus:& plus ei qui in maiori charitate eſt.

Vtrũ ſuffragia facta ,p multis eq̄liꝝ ,pſint ſingulisꝰ Rñſio ſm Tho.& Pe.vbi.ũ.Si valor ſuffragiorũ ꝓſideref ſm cp valent ex ȳtute charitatis:ſic tũ ,pſunt ſingulis ac ſi pro vno tñ fierẽt:qa charitas nõ minuif ſi diſtribuaf affectꝰ i multos imo magis augef.Et ſiꝰ etiã gaudiũ ex charitate ,pcedens:quanto i plurib' ẽ tãto fit maiꝰ:vt dicit Aug.i li.ꝓſe. & ſic quãtũ ad cõgratulationẽ põt itelligi de ꝓſe.diſt.v. nõ mediocriter.Si aũt ꝓſideref valor ſuffragiorũ iquãtũ ſunt ſatiſfactiões q̄dã p ſtẽtionẽ faciẽtis tranſlatæ i mortuos: ſic magis valẽt ei ,p q̄ ſpecialr fiũt:& ſic effectus ſuffragij diui dif ex diuina iuſtricia iter eos.,p oꝛb' fiunt.Si aũt q̄rif vtrũ exiſtẽtes i purgatorio poſſint iuuari ab exiſtẽtib' in hoc ſeculo:Rñ.Pe.cp ſic.& ſic declarat apls .ſ.ad Cor.xij. loquif de corpe myſtico ad ſiſtitudinẽ corpis hũani.i corpe vo hũano natura p vnũ mẽbrũ ſupplet idigẽtiã alterius.q̄ cũ gra ſit potẽtior q̄ natura:i corpe myſtico vnũ membrum põt ſupplere idigentiã alteri'.Et hic ẽ cp ſuffragia mẽbroꝝ eccliæ põt,pdeſſe mẽbris idigẽtib'.Quia vo p mortẽ nõ deſtruũt eẽ mẽbra eiuſdẽ corporis:ſuffragia viuoꝝ põt ,pdeſſe Nã ad hoc cp aliqs defunctꝰ iuuef duo req̄runf ex pte eius. Vnũ eſt indigẽtia:& iõ nõ ,pſunt btis. Alterũ eſt cõditona le meritũ.ſ.vt hic meruerit ſibi ,pdeſſe:& iõ nõ ,pſunt dãnatis.Vtrũq̄ vo eſt in his q ſunt in purgatorio:& idcirco ,p-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt illis, Vñ Augu. Nõ est negãdũ defunctorũ aĩas pfectę suoꝝ viuentium posse iuuari xin.q.ij.tempus.

celebrãs ꝓ pluri bꝰ qnq; modis excusaf

§. IIII. SOLET ETIAM QVAERI

vtrũ ꝓmittẽs sigillatim diuersis vnã missam libereꝝ & satisfaciat celebrãdo vnã ꝓ oibꝰ? Rñ. ſm Pe. de pal'. in. iiij. q. nõ liberaf a toto: sed a tãto: qa soluit minꝰ q; debet. Sicut ꝓ mittens 1 tuo vnã marchã: & Seio vnã: non totaliꝝ liberaf offerẽdo duobꝰ vnã: qa missa celebrata ꝓ mꝰtis nõ tm valet singulis: põt tm talis celebrans excusari qnq; modis. Primo ꝓpter ipossibilitatẽ celebrãdi, ꝙ libet specialr: pura si collegiũ saluo officio ad qd' est institutũ non põt soluere plus q; tres aut duas vel vnã missam. Aut religioso si ponq; ꝓ missit a suptore iponaf aliꝙ misse: qa difficlias patrocinatõis etsi non liberat tm excusat. Vñ sicut qñ bona defuncti nõ sufficiũt ad integre soluẽdũ creditoribꝰ: soluif simul pluribꝰ qd' cuilibet erat ꝓ se soluẽdũ. sic hic. Sed'o ꝓpter cõsuetudinẽ maxie apud eũ q scit vel scire tenef: qa sciẽti dolꝰ nõ inferf: sicut qui petit missas a curatis aut canonicis relinquẽtes anniuersariũ canonicis. Tertio ꝓpter quẽtionem si exposse hoc dicat, ꝓmittẽs: qa q̃t' ex cõuẽtione legẽ accipiũt qd' etiã sufficit dicere executori: qa cui ꝓmisit testator distributionẽ pecuniæ, ꝓmissa: videf etiã cõmisisse ordinationẽ de missa, ꝓcurãda. Quarto, ꝓpter recõpẽsationẽ: qa non refert qd ex eqpollẽtib' fiat: vt si in aliꝭ missis vel suffragiꝭ recõpẽsef: sicut apud nos missa dicẽda a cõuẽtu imponitur vni fratri. Quinto, ꝓpter suppletionẽ dei. Vbi est sciẽdum ſm quosdã missam nõ valere tm pluribꝰ quantũ vni soli. si ꝓ vno solo dicaf, ꝓuenit ex actuali attẽtione facerdotis nõ ꝓpter hoc ꝙ ei' attẽtio vl' cui valet distribuaf diuersis ſm diuersas ꝓportiões. Sed qa nõ põt aliꝭ ad plures: simul adsici tm quantũ ad vnũ: sicut nõ põt haberi tanta amicitia acqsita ad mꝭtos sicut ad vnũ. Et iõ missa dicta ꝓ pluribꝰ simul nõ tm valet cuilibet illorum quãtũ si ꝓ illo solo diceref: nisi summꝰ sacerdos suppleat. Tũc aũt suppler qñ rõna bile est ꝙ sacerdos tm affectũ habeat ad quẽlibet: quãtum deberet habere ad vnum solum: si ꝓ illo solo celebraret. Sicut si aliq parochiani vel canonici ex deuotiõe quã hahent ad ecclesiã luã faciunt fieri anniuersariũ i eccl'ia sua: qd' sieri nõ põt nisi plures cõcurrãt ad vnã missam: missa illa tm valet cuilibet illorũ: quãtũ si ꝓ quolibet solo diceref missa ab extraneo sacerdote: q nõ ẽ ita affectꝰ defuncto: nec econuerso. Dicũt etiã isti ꝙ bona spũalia q̃ cõicãt religiosi suis familiaribꝰ: nõ iõ dicunf minꝰ valere multis q̃ paucis: qa diuidunf diuersis: sed qa ſm cursum cõem qñ aliꝙs extẽdit deuotionẽ suã ad multos deuotio sua minuif: & ex hoc talia minus valẽt multis. Sed qa etiã talia bona plus vel minus valẽt pertẽib' ſm maiorẽ vl' minorẽ deuotionẽ ipoꝝ iõ si cũ instãtia multi petãt: & aliꝭ recta intẽtiõe ea recipiãt: videf ꝙ tm valẽt talibus multis sicut paucis: quia supplẽt vicẽ deuotiõis actualis: cũ maneat sufficiens ſm habitum & radicẽ. Sed prima istoꝝ distinctio inter ꝙculare & regulare, ꝓpriũ facerdotẽ & extraneũ nõ valet: qa videf eadẽ rõ in extraneo qui a diuersis equale bñficiũ recipit: vñ nõ minus tenef scd'o q̃ tertio rõne bñficij: sicut curat' vtriq; parochiano rõne officij. Nec valet pro istis suppletio de receptis ad bñficia: qa ꝓ hmõi receptionẽ nõ ẽ immunis a pena sibi iniũcta: nec in toto nec in parte, ꝓpter ieiunia q̃ fiũt in ordine: sicut esset ꝓ indulgẽtias. Nec minus diu puniuntur in purgatorio: ꝓpter qd' post mortẽ solẽt recitari obitꝰ: vt specialiter ꝓ eis oref. Qui aũt specialiter petit missam ꝓ se vel ꝓ amico viuo vl' mortuo intẽdit habere ꝓ se totam missam ad satisfaciendũ: cũ nõ possit habere eã totã ad meredũ: qa nullũ meritũ põt eẽ sic singulare qn oẽs boni participẽt: sed satisfactio sic. Vñ nõ est simile, ꝓpter differẽtiã quæ hic modo ponif. Et nota ꝙ duplex' est differẽtia meritoꝝ qd' est ad merẽdũ: & illud qd' est ad satisfaciẽdũ. Prima: qa participiũ meriti est ex solaunione charitatis sine aliqua intẽtione facientis specialiter directe ad participãtẽ: licet sit maior cũ intẽtiõe: sed participiũ ad satisfaciẽdũ nõ. Alioqn quicũq; esset in charitate: siue ĩ hoc mũdo siue in alio: statim eẽt immunis ab oĩ pena thesauri ecclesiæ q est infinitus: distributio pro eius satisfactione. Sicut etiã qlibet ex participatione meriti christi ꝓ sacramẽta meref ꝑmiũ infinitũ: qd' est deus intẽsiue: & extẽsiue vita: eterna: vel saltẽ ille qui est ĩ maiori charitate esset minoris pœnæ debitor i hoc sęculo & ĩ alio: qd' nõ est verũ: sed ex sola intentione faciẽris. Sed'a differẽtia est qa participium meriti nõ minuif ex multiplicatione participãtiũ: sicut patet ꝙ nõ sit deterior ꝓditio multiplicatis electis sed melior: nõ solũ qa illi incipiũt participare q incipiũt cõcare: vt etiã pauuli baptizati sunt participes bonoꝝ operũ q nihil operãtur: & ꝓpter hoc sine præiudicio priꝰ receptorũ ad bñficia ordinis pñt recipi: nec minꝰ capiũt nouissimi q̃ primi: sed i satisfactione secus ſm cõem doctrinam. Sed qd importat illud participiũ meriti dubiũ est: nõ em, ꝓpter hoc maiorem habebit gloriã: qa cũ pluribus participat: qa possibile est illũ qui nõ habet plus de charitate esse participẽ plurium sicut nũc qñ sunt plures fideles q̃ temporibus Adæ, Noꝭ, & Abraæ: vel aliqs est receptus ad bñficia pluriũ ordinũ religiosorũ q̃ alius qui tantã habet charitatẽ ſm quã daf gloria. Vnde nõ videf aliud nisi qa, ꝓpter merita aliquorũ pseruat eum deus quãdoq; a pẽtõ: quãdoq; a morte, & sic de aliꝭ. Sicut recordatꝰ est deus Abraã & liberauit Loth: cum etiam quandoq; propter iustos parcat impꝭs: vbi non concurrat meritũ nisi ex vna parte: sed quãdo ambo iusti: tunc ex vtraq; parte. Sed per receptionẽ ad beneficia consequitur aliã vtilitatẽ: qa specialius participat: & ex intentiõe prima generali in recipiendo: & ex intentione speciali pro receptis orando. Hæc Pe. de palu. in. iiij.

Pulchra dubiũ mouef.

Genesis.

§. V. VTRVM SOLVENS PRO

mꝭtis tot suffragia q̃t debet oibꝰ sigillatim diuerefꝰ: vt si soluo xxx. missas ꝓ recõmẽdatis mihi i capitulo & nõ hãc, ꝓ illo &c. Dico ꝙ nõ põt pfecte: qa minꝰ solutꝰ cuilibet: & ꝓ pñs nõ liberaf. Nã ꝑticularis solutio mꝭta habet icõmoda: vt si debeo tibi. x. tiũo. x. & seio. x. & soluo hodie. x. tribꝰ nõ tm ꝓdest oibꝰ eis: sicut si vni soluissef. x. qavnꝰ statim de illis facere potuissẽt vtilitatẽ suã. Et sic ẽ hic in ꝓposito vt si sint quatuor in carcere: qlibet, p. x. si prio die soluo. x, ꝓ oibꝰ nullꝰ euadet carcerẽ: licet debitũ oim minuaf: si sec'o die x. adhuc nullꝰ: si tertio & quarto die: tũc oẽs: sed soluẽdo, ꝓ singulis primꝰ prima die: secũdus sc'a: tertius tertia: quartus quarta fuisset liberatus. Et sic feci trĩũ cõditionem deteriorẽ. Si ergo aliq in purgatorio existẽtes sic sunt dispositi ꝙ vnꝰ vna missa & nõ minori suffragio liberãdꝰ est: & sunt mlti tales: vna missa, ꝓ oibꝰ istis dicta neminẽ eripit: & sic diuitꝫ singuli tenerẽtur. Nec hoc est cõtra Antisiodorẽsem qui credit ꝙ nulla missa celebraf, ꝓ qua non plures de purgatorio liberẽtur: qa qñq; sunt multi i purgatorio sic dispositi: vel q ibi diu steterũt: vel q pauca purgãda habuerunt. Pe. de pal'. in. iiij. It' nota ꝙ soluẽs ꝓ alium ita liberaf: sicut si solueret ꝓ seipm: qa nõ refert qd ex eqpollẽ. ab' fiat dũ tm æque bene. esset aũt ꝓsumptuosus q putaret oronẽ suã melioꝝ orationibꝰ aliorũ. Itẽ liberaf quisquis soluẽdo suffragia cũ alio sicut & solꝰ simplũ: immo si a duobꝰ: quorũ q libet debet, ꝓ mortuo psalteriũ: soluaf simplũ dicẽdo. s. sal' vnũ psalteriũ sufficit. Qd' apparet ꝓ simile de horis canonicis: quorũ qlibet clericorũ tenef insolidũ: & tm dicẽdo sal' oẽs liberanf vnica vice: sed tm requirf ꝙ vnꝰ attẽdat ad versum seu illã partẽ quã dicit socꝰ: sicut ad id qd' dicit ipe debet attẽdere: aliter debitũ ꝓfunderef. Põt etiã dici in hmõi casu: qa magis acceptat deꝰ oroones cões q̃ singulares: & etiã ecclesia: ideo ex dei acceptione & ecclesię ordinatiõe liberãtur & nõ alꝭ. Pe. de pal'. in. iiij. Item cũ q̃rif vtrũ soluẽs suffragia in mortali liberef: vel si tenetur ea iterare. Rñ. Pet. de pal' sic. Talis aut est obligatꝰ ad suffragiũ ex statuto superioris: aut ex ꝓmissiõe, ꝓpria: aut rõne bñficij accepti. Et prio casu nõ tenef: qa suptor nõ ꝓtuit eũ obligare ad hoc ꝙ faceret in charitate: sed solũ ad subtrãtã facti. In secundo etiã casu nõ videf ꝙ teneaf iterare: qa nõ est verisimile ꝙ se obligauerit ad dicẽdũ ĩ charitate: sed solũ ad dicẽdũ vel faciẽdũ absolute. In tertio casu tũc aut est obligatꝰ ex congruitate tm: & tũc nõ tenef iterare aut ex necessitate: & tũc etiã nõ tenef: qa nõ tenebaf determinate ad istud vel illud. Vñ illud non tenef iterare sicut nec tenebaf facere: immo nec tenef aliud facere: si fuerit missa. Cuiꝰ principalis efficacia est ex opere operato: immo etiam nec tenef si sit aliud q̃ missa: qa valet ex charitate postulantis suffragiũ interpretatiue ꝓ bñficij collationẽ: qd' dici põt qñ ex mãdato vel rogatu alterius in charitate existẽtis viui vel mortui. Alter q est pẽtor suffragiũ faciat quasi ex pſona illius: alꝭ non facturus tunc, ꝓdest ei. Si aũt noie suo faciens & illi tm applicare vellet: non posset. Pe. de pal'. Itẽ cũ q̃rif vtrum tm valeant suffragia

De suffragiꝭ differẽtia pulchra.

Alia dubitatio.

suffragia cõtinuata: quãtũ suffragia simul multiplicata. i. tm. xxx. missæ di. tæ ꝓ. xxx. dies q̃ tum. xxx. dictæ i vno die a diuersis? Rñsio Pe. de palu. vbi s. q̃ ad celestiorem liberationẽ a purgatorio & citius videndo deũ plus valet accelerata multiplicatio: quia sacramentum habitũ tm in proposito nunq; tm valet ad pœnæ remissionem ex opere operato quãtũ ad actũ exercitatũ. sicut pater de baptismo fluminis: & forte nõ est tãdiu mãsurus in purgatorio ille ꝓ quo peretuũ fit anniuersariũ q̃ eis egerat. Sed cõtinuata successio tm: vl' plus valet ad meritum multitudinis: quia magis est ad honorem dei continuatio talis anniuersariorũ. Neutrũ cõdẽnandũ: quia vtrũq; fieri potest bona intentione & anniuersariorũ: vt deus clarius videatur per opus magis sibi honorificũ: & multitudo missarũ simul dicẽdarũ: vt deus citius misereatur: & ne diutius torqueatur.

¶ De indulgentijs. Capitulum. iij.

§. I. DE INDVLGENTIIS NIL

expẽsse habem' i sacra scriptura: q̃uis ad hoc diuf illud apli. ij ad Cor. ij Si qd donaui vobis ꝓpter vos i pſona christi. Nec etiã ex dictis ãtiquoꝝ doctorũ sed modernoꝝ. Dicit tm Gregorius imposuisse indulgẽtias septẽnes in statiõib' Romæ. Et qa ecclesia facit hoc & seruat nõ est credẽdũ q̃ erret. Sciẽdũ aũt ꝙ nonvalent ad remissionẽ culpæ: quã solus deus remittit auctoritatiue de cõse. dis. iij. nemo. sed valẽt ad remissionẽ pœnę debitæ, ꝓ pctis: seu solutionẽ q̃ fit de thesauro ecclesiæ. Et dr indulgẽtia plena ſm Pe. de pal'. in. iiij. di. xx. quo ad remissionẽ pœnæ mortaliũ. Plenior respectu pœnæ iniunctæ mortaliũ & venialiũ. Plenissima respectu pniæ nõ solũ iniũctæ rũ: sed & iniũgẽdæ. Vl' sic. Plena respectu pœnę mortaliũ & venialiũ. Plenissima respectu nõ solũ pœnę: sed etiã culpæ venialiũ. Põt em vt vr ꝓ indulgẽtia inquãtũ habet rõnem cuiusdã absolutionis remitti culpa venialis: sicut & ꝓ confessionẽ gñalẽ & sacramẽtalẽ. Sed ad hoc requirif contritio nõ pfecta sed aliqua ꝓtritio semiplena: adiũcta papali absolutiõe q̃ ꝓ se nõ esset sufficiẽs: sicut in adiũcta epali bñdictiõe quæ ꝓ se nõ sufficeret. Hæc Pet. Claues aurẽ istius thesauri ad ipm erogandum plenarie habet papa: ideo dictum est Petro. Tibi dabo claues regni cœlorum &c. Particulariter & ſm quandam determinationem eis pcessam hũt epi & eoꝝ suptores ptãtem ad dandũ indulgẽtias præcise subditis suis & nõ aliꝭ ſm Host extra de pœ. & re. ꝙ aũt. Inferiores pñs dare nõ pñt indulgẽtias: sed bñ pñt concedere participationem bonoꝝ q̃ fiunt ꝓ subditos suos: ꝙbuscũq; dũmõ rõnabiliter fiãt & in gra cõstitutis: alꝭ non essent capaces. Põt aũt valere indulgẽtiæ ſm Tho & Rich. in iij. non solũ viuis: sed etiã exñtib' in purgatorio: qñ. ſm formam indulgẽtiæ cõtinef ꝙ q facit hoc vel illud: ipse faciẽs vl' aliꝰ ꝓ quo facit ꝓsequaf tm indulgẽtiæ. Sed si in forma indulgẽtiæ hoc nõ dr: sed simplr q facit ħ vel illud habet tm indulgẽtiæ: tũc nõ põt extẽdi ad defunctos: quantũcũq; iste q faceret id, ꝓ q̃ daf indulgẽtia intẽtionẽ suã dirigeret ad defunctos. Dare & indulgẽtiã est accipe de illo thesauro ecclię dicto & soluere, ꝓ debitis pœnæ recipientib' indulgẽtias. Nec est necessarium ꝙ sit qs sacerdos ad dandum indulgentiam qa ptinet ad iurisdictionẽ. Et cũ papa ponit gñalem indulgentiam in aliqua eccl'ia: vel dat facientib' certũ qd: quę indulgẽtia cõsueuit appellari licet corrupte a pœna & culpa: si discrete & rõnabilr def, & fiat debitũ ꝓ q̃ daf. Dicit Hosti. ꝙ ille statim euolat: si in tali statu decedat: ad cœlũ.

Op' præmissorũ nalesciõ rum dupliciter põt ꝙsiderari.

Christꝰ nõ solũ oibus meruit sed etiã ꝓ oibꝰ satisfecit.

§. I. IN VALORE INDVLGEN

tiarũ ẽ triplex cã. Vna ẽ ex pte christi. & hoc est meritũ & satisfactio christi: cuius vna gurta sanguinis sufficisset. Vñ iste thesaurꝰ quo ditauit spõsam suã ecclesiam restat ad mutuandum pẽtoribus gratis vñ satisfaciãt. Secunda causa est merita sãtorũ & ꝓ pœnæ pœnalitates q multo plura erogauerũt q̃ meruerũt ꝓpã eoꝝ. Tertia cã est ex pte ecclesiæ. saltẽ q̃d opus pium spũale vel tpale. Et licet nisi sit iusta cã dandę indulgentiæ peccet cõcedens: quasi dilapidator tanti thesauri: videf tm valere illi qui conditionẽ impleret: nisi ipse illã sine causa impetraret: quia tunc & ipse peccaret: & sine causa sufficiẽs impetrãs. Si ergo papa, ꝓprio motu moriẽtem absolueret ab omni pœna ꝓ modum indulgentiæ. & ille pie crederet: statim ad cœlum euolaret: ac si nullam culpam haberet: etiã si papa iustã causam non haberet. Sed alij dicunt

Indulgentias recipiẽs q̃lis sit.

§. II. ET NOTA QVOD AD CON

sequẽdũ alĩ quã ĩdulgẽtiã datã q̃uor fiũt necessaria ſm Pe. in iij. Duo ex parte dantis eam. Primũ est auctoritas plenaria: quã habet papa erga oẽs: legati aũt non: nisi in termino suæ legationis. Archiepi ꝓ o etiam in eꝑatib' suoꝝ suffraganeoꝝ extra de pœ & re. nõ. Epi aũt etiã electi: ei si nõdũ cõsecrati: dare pñt tm i suo eꝑatu: & in dedicatione ecclesiæ siue ab vno siue a pluribꝰ confereꝭ: dare nõ pñt nisi vnũ annũ. In ãniuersario dedicatõis tm. xl. dies. extra de pœ. & re. cũ ex eo i fi. Idẽ Rich. Q. aũt ꝑlati fiũt boni vel mali nihil habet facere ad valorẽ indulgentiæ. Tho. Sed'm est cã rõnabilis puta aliquod opus piũ ad honorẽ dei & vtilitatẽ ꝓximorũ ordiarũ: vtvisitatio eccl'iarũ: edificatio hospitaliũ: redẽptio captiuoꝝ: & hmõi. Verũ qa indulgẽtiæ sunt bona spiritualia: & spũalia pro temporalibꝰ nõ sunt dãda: ideo ſm Tho. & Pe. indulgẽtiæ nõ sunt dãdæ principaliter pro tpalibus sed ꝓ spũalibꝰ: vt. ſ. p eas excitenf hoies ad bona opa. Et ex hoc ostendif ꝙ nõ potest Papa extrahere oẽs a quibus de purgatorio dando eis indulgentias: quia hoc esset indiscretum & irrãtiõabile. Alia duo requirunf ex parte recipiẽtis. Et primum est ꝙ sit in statu merendi. i. ꝙ habeat gram. Vñ ſm Pe. de pal' nõ valẽt indulgẽtiæ existentibus in mortali: qa manẽte offẽsa reatꝰ pœnę tolli nõ põt. Dicit idem Pe. de palu. ꝙ cũ dicif in indulgentijs vere pœnitẽtib' & cõfessis: intelligit ipse cõfessionẽ in proposito: qa, nõ oportet de facto. Cõtra qd' tm est ea in quibusdã exprimif vel qui ifra mensem fuerint cõfessi: vñ videf ex mẽte & pactione cõcedẽtis ꝙ quando qs nõ implet cõfessionẽ nõ est in statu merendi: postea recedente fictione recipiat effectum. Sed'm est vt fas

Ad cõsequendũ ĩdulgẽtiã quatuor fiũt necessaria.

ciat illud pro quo dat indulgentia. vñ quantūcūq; aliquis haberet voluntatē faciēdi id pro quo dat indulgentia. puta eundi ad eccleſiā vel dādi eleemoſinā: & nō faceret: quia nō poteſt nō obtinere indulgentiā ſm Tho. & Alber. Religioſi autē pōt habere ſicut laici: ſi faciūt id qđ ꝓtinet indulgentia Q3 tus em ex ſe nil dare pōt cū nil habeāt: ꝓprīū, xij. q. j. non dicatis. Poſſunt tñ ex licētia ꝓlati dare. Tho. Prḷati etiam dantes indulgētiā pñtea vti. Et clerici etiā ipſi" eccliæ vbi eſt indulgētia cōſequi pōt. Vnus autē ꝓ altero indulgentiā capere non pōt: niſi hoc ꝓtineat forma indulgētiæ. Thom.

§. III. VALENT ETIAM INDVLGĒTIÆ ſm Tho. & Alb. q̄tū ſonāt: vt videlicet. xl. dies indulgētiæ valēt q̄tū. xl. dies pniæ ſm taxationē factā: ſiue a ſacerdote ſiue a iure: ſiue a iuſtitia druia. Dies em iſte ſiue āni non ſunt āni cœli nec purgatorij: ſed mūdi. Et ſicut i mūdo xl. dies pniæ plus valēt vni pficiēti cū maiori deuotiōe q̄ valeāt alteri: ita. xl. dies indulgētiæ plus valēt illi q cū maiori charitate ſcu rei daræ quātitate accedit. Rich. autem dicit in iij. ſen. ꝙ quantū ad remiſſionē pœnæ pares ſunt iſti qui plus dat & q̄ min": ſi hoc cōtinet in forma indulgētiæ. Sed quātū ad remiſſionē intētionis pœnæ & quantū ad ſui diſpoſitionē & recipiēdū augmētū grāe: plus recipit q plus dat: niſi in caſu in q̄ min" datū eſſet maius ꝓ cōparationem ad dantē. Q3 autē indulgentia poſita: eccliæ eſt determinata ad tps: pura qui vadit ad talē eccleſiā vſq; ad tale tps habeat tm de indulgentia: intelligit ſemel tm haberi ſm Tho. Vñ ſi quis multis vicibus iret ad vnā eccleſiam in die qua eſt ibi indulgētia: & ſemper de nouo offerret: nō hret ꝓpterea indulgētiā niſi ſemel. Sed in eccliā ſcti Petri de Roma eſt ꝓpetua indulgentia. xl. dierū: vt quoties ingrediat toties obtineat. Tho. Nota ꝙ indulgentia ſm Pe. de pal. in. iij. tantum valet quātū ſonat: & in foro dei: & hic & i purgatorio. Sic intelligēdo ꝙ q lucrat indulgētiā. xx. annoꝝ tantū ſibi valet ad remiſſionē pœnæ, ꝓ pctis ſuis: quātū illi valuiſſet xx. anni in pnia iniūcti: ſi illis. xx. ānis pœnituiſſet aliter ec eſſa deciper. Sed ſicut pnia q̄to ſit in maiori charitate: tāto eſt magis ſatiſfactoria: ſic iſti. xx. āni lucrati tāto ſunt plus vel minus ſatiſfactorij iſti q̄ illi: quāto pnia iſti" fuiſſet ſatiſfactoria magis q̄ illius. Et ꝓpter hoc indulgentiæ ſunt maxie vtiles pctōrib" & ſecuræ q̄ ſępe reciduāt & nō facile abſtinēt ꝓ totū annū a mortali ſicut abſtinent vno die q̄ dat indulgentia. Quibuſdā, ꝓbabiliter videt ꝙ intelligat de pœnitētis iniūgēdis. q. d. xl. dies de tali pnia qualis tibi claue nō errāte deberet iniungi. Alij dicunt ꝙ tantū valent quātū ſonāt: & plus ſi plus intēdit ille q dat: dū tñ poſſit cū curretib" debitis circūſtātijs. Sed ſi nō itēdit dare niſi quātū ſonāt: tunc non relaxant niſi pniæ iniūctæ i foro pniali. Vñ ſi nihil eſt iniūctū nihil remittit. Sed cū dat indulgētia plena: plenior vel pleniſſima: tūc oīs pnia iniūcta & iniungēda remittit hic & in futuro. Alij dicūt ꝙ videt iſte ſenſ" ỹbo. Remitto tibi vtā annū de pnia iniūcta. i tātū min" punieris in purgatorio: quantū eſſes ſi vno anno continue egiſſes pniam in hac vita. Nec credunt ꝙ ꝓpter has indulgētias gñales min" teneant agere pœnitētiam i hac vita: & horū dictū ſatis videt concordare æquitati: vt notat Inno.

Ité nota ꝙ cū eſt determinata quātitas indulgētiæ: & taxata quātitas eleemoſinę q dat tm habet: q non dat tantum nō habet etiā ſi ſit paup. Sed ſi ſimplr dat ſic qui ſubuenit tali loco habeat tantū de indulgētia: intelligit ſm ſuā conditionē. Ité nota ꝙ indulgētia data vel per papam vel per epiſcopos ſimplr ſemp durat dū durat locus. Nec expirat p mortem concedentis. Sed ſi eccliæ deſtruant vt oporteat eā iterum dedicare: tūc indulgētiæ deſtruunt datæ ad tempus vt quinquēniū vſq; ad illud tēpus durant. Hæc oia Pet. de pal. Item nota ꝙ præciſi nō poſſunt dare indulgentias: ꝙa nō extenduntur niſi ad ſubditos quos præciſus non habet. Item nota ꝙ non ꝓſunt non ſubdito: niſi de licentia ꝓpriį epiſcopi vl propriį iudicis vnde ſufficere videtur licētia curati. Petr" de Palude.

§. IIII. DEMVM VIDENDVM EST de indulgentia plenaria: q̄ dat ſolū a ſummis pōtificib" qđ ſit diuerſimode. Aliq̄n em dat vniuerſaliter oībus certum locū viſitantib" ſimplr. i pro oī tpe: ſicut cōiter dr de viſitā tribus ſepulcrū dñi. Verū eſt tñ ꝙ ſine licētia papæ non pōt illuc accedere: qđ videt inſtitutū ne ob ſuaſionem Saracenorū ibi habitātium fideles fidē verā abnegarēt: vl timore deuictū pœnarū in ſcrēdarū ab eis. Aliq̄n dat indulgentia plenaria oībus viſitātib" certū loc̄ certa die infra annū. vt cōceſſū e eccliæ ſcte Mariæ de angelis ordinis Prædicatorum Ferrariæ p Eugeniū iiij. & in Prouincia prouinciæ in eccliā ſanctæ Mariæ Magdalenæ in balnea per eundem. Et limōi i ꝓpetuū pmanēt niſi p papā reuocent. ſicut reuocatę fuerunt oēs tales indulgentiæ datæ infrā indulgentiarum aliarę i cōcilio Coſtātien. Oportet em viſitātē talia loca implere ea q̄ in forma ipſa cōtinent ad ꝓſequēdā talē indulgentiam: nec ad alios viuos vel defunctos pōt applicari: qa cōter ibi dr de ipſis accedentib". Tertio modo dat indulgentia plenaria oībus facientib" certū op": puta aſſumentibus crucē ad bellādū contra infideles vel euntib" vel mittēt" bellatores contra illos: vel dantib" certam ſummā pecunię eleemoſynaliter pro tali ope vel alio pio negotio. Quarto mō dat certis & determinatis ſiue notatis pſonis facientib" infra annū: vel aliud tps i bulla taxatū certas eleemoſynas & ieiunia: vel alia pia opa oīonū & hmōi: ꝙ talis habeat facultatē eligēdi idoneū cōfeſſorē in articulo mortis: qui vigore talis idulgētiæ valeat abſoluere ab oīb" pctis de q̄b" eſt corde contritus & ore cōfeſſus. exceptis illis q̄ ꝓterallet ſub fiducia talis grāe. Quinto dat plenaria indulgētia viſitātib" certas eccliās vibis certis dieb": vt dicet. Et hoc de quinquagenario i quinq̄genariū: & dr indulgētia iubilei.

Indulgētia pœnæ culpa.

Circa materiā iſtā primo ſciendum ꝙ q̄uis tales plenariæ indulgentiæ vulgariter nūcupent indulgentiæ de culpa & pœna locutio tamē talis ꝓprie non eſt vera: qa culpæ ſolus remiſſor eſt de" autoritative: iuxta illud qđ dñs ait per Eſa. ca. xliij. Ego ſolus deleo iniquitates tuas ꝓpter memetipſum. Et de conſe. diſt. iiij. nemo. Pōt tñ ſic ſaluari dicta locutio vt remiſſio culpæ referat ad cōritionē & confeſſionē: quæ præexigit ad ꝓſequēdā indulgētiā: vt patet ex forma & remiſſione pœnæ ad effectū indulgētiæ. Ad hoc em ordinatur oīs indulgētia: ſiue ꝑticularis ſiue vniuerſalis ad remiſſionē pœnæ tpalis debitæ ꝓ pctis cōmiſſis partialē vel totalē ꝓ qua ſi qs nō ſatiſfacit in pſenti opa bona in ſtatu grāe facta: vel p̄nias iniūctas in cōfeſſiōe: vel p ſacrorū piā ſuſceptionē vel indulgētiaꝝ ſuffragationē in purgatorio poſtmodū eas luet: ſi tñ in ſtatu grāe decedat: alias ad infernā deſcēdit nūq; eas ſoluturus ſm doc. in. iij. Et qua indulgētiæ tantū valēt quantū ſonāt: ideo diligēter attendendus eſt tenor earū & obſeruādus. Nō em in hmōi votum, ꝓ opere reputat: vt ait Caſſio. de pœ. diſt. j. ſed oportet opere implere qđ ibi mādat. Nec ſufficit partem implere vt partē habeat indulgentiæ: ſed aut totū aut nihil. vt verbi gra Si quis teneat ex forma indulgētiæ certa ieiunia facere infra annum, ꝓximū: & ex incuria nō faciet oīa nō conſequet. Si qs debeat viſitare quatuor eccliās ꝓ quindenā: & tantū tres ex eis viſitat: vel ſolū ꝓ quaterdenā nō cōſequet eam.

§. V. ET QVIA INDVLGENTIAE in articulo mortis q̄ plurimis datæ ſunt ab Eugenio. iiij. q̄ nulli dubiū pmanēt in ſuo vlaore poſt mortē eius p regulā Decer beneficiū principis eſſe manſuꝝ lib. vj. plura dubia inſurrexerūt circa hmōi. Primum eſt quis dicat in hac materia articulus mortis: in quo habēs hmōi indulgentiā abſoluit. Vtrū verus cū. ſ. quis morit: vel præſumptus cū. ſ. qs eſtimat ſm cōmune iudiciū moritur" q̄uis poſtea euadat: qđ pluries accidit. Ad qđ rñdet ꝙ ſi nō plus habeatur ex forma indulti: nec cōcedens aliter ſuā intentionem exprimat videt intelligendū de articulo præſumpto non vero. Sicut etiā extrema vnctio dr quæ eſt ſacramentū exeūtium quia debet dari his qui ſm cōmunem eſtimationem reputantur morituri: & tamen ſi euadant iterum poſtea inungunt. & nihilomin" extrema dr: qa ſic eſtiabat ꝙ foret extrema. Tūc ergo cū in tali articulo ꝓſumpto mortis abſoluit: cōſeq videt effectū indulgentiæ vſq; ad illud tps: q̄uis poſtea euadat: & gra illa expirat in poſterum. Ita conſuluit dñs Io. do. Sec" aūt eēt ſi i forma diceret ꝙ cōſequtur effectū indulgentiæ in caſu quo moriat: tūc a ſ. ſibi reſeruet. i fine. Tunc em nō ſequit effectū ſi nō morit nec gra expirat per illā abſolutionē. Idē ſi nō habeat hoc i forma: & tñ ꝓcedēs declarat ſic itēdere. ſ. de articulo ꝑ o nō ꝓſumpto: vt dr Eugenū declaraſſe. Sed o q̄rit vtrū qs teneat gñaliter confiteri de pctis etiā q̄ a ſ. rite cōfeſſus eſt: vt cōſequat effectum indulgētiæ plenarię. Etaliqb" viſū eſt ꝙ ſic: qa dr i forma

Alia dubitatio.

indulti

indulti ꝙ ꝑſeſſor quē elegerit in articulo mortis abſoluat & det ſibi auctoritate aplica plenariā remiſſionem oīm pctōrū q̄ eſt ore cōfeſſus & cōtrit". Si ergo nō cōfiteat: tūc ad illa q̄ a ſ. cōfeſſus ē nō videt extēdi remiſſio niſi ad ſibi tūc cōfeſſa & nō ad alia. Sed i oppoſitū eſt rei veritas. Pro cuiꝰ declaratiōe eſt ſciēdū ꝙ clauis iuriſdictionis circa hominē in mortis articulo ꝓſtitutū dupliꝛ in ſacerdote dilatatur. ſ. de iure cōi: & de idulto particulari hui". Et quātū ad primū modū pōt qlibet ſacerdos quēlibet i articulo mortis ꝓſtitutū ſibi cōfitētē abſoluere ab oīb" pctis & cēſuris excōicatiōis indifferenter: ſacramētaliter & i foro pniali. Hæc aūt ptās p hmōi idultū nō cōmittit: qa qlibet ſacerdos nō pcti" habet hęc de iure cōi i eo caſu. Præterea talis abſolutio ſacramētalis etiā extē dit ad pctā q̄ ꝓtextu talis vniuerſalis auctoritatis cōmiſſa eſſent: nullū enim excipitur dūmodo cōritꝰ cōfiteat. Sed ptās cōceſſa ſacerdoti reſpectu hui" indulti nō extēdit ad pctā q̄ cōmiſiſſet ꝓtextu talis indulgētiæ: vt patet ex forma idulti. Sed nihilomin" quo ad ipſa cōmiſſa ꝓtextu idulti valet abſolutio ſacramē talis q̄ fit de iure cōi in hmōi articulo ſi cōteraſ & cōfiteaſ ſi memoriæ occurrat quo ad culpā & q̄ ad pœnā tpalē poteſtate cōi clauiū plus & minus ſm diſpoſitionē ei". Sed o mō dilatat ſe clauis iuriſdictionis i ſacerdore in hoc articulo ꝓpter indultū ſpeciale talis idulgētię quo ad remiſſionē pœnaꝝ tpariū quas qs ſoluturus eſt huc vel i purgatorio quas de iure cōi ſacerdos remittere non poterat ſed pōtvigore indulti hui". Vbi etiā notādū eſt ꝙ iſta remiſſio q̄ hac gra indulgētiæ committit non ē ſacramētalis tō non regrit de neceſſitate notitiā pctōrū: nec formā abſolutionis ſacramētalis: ſed ꝑſupponit ꝙ ſit tūc vl antea corde ꝓtit" & ore confeſſ". Cuiꝰ rō eſt pōt qa cū ſint tres ꝓtes integrales pœnitētię: hmōi gratioſa idulgētia non pōt ſuppleꝛ niſi tertiam. ſ. ſatiſfactionē cōritionē: & ꝓfeſſionē ſupplere nō pōt. No em pōt qs, p alio cōteriri ꝓfiteri ſacramētaliter niſi p iterātē cū neſcit log ſed bñ pōt vn", p alio ſatiſfacere viuo vel defūcto. Et tō pōt iſex Roman" q̄ eſt principalis diſpēſator theſauri eccleſię intēdit p hmōi indulgētias. i. q̄ de ipſo theſauro. ſ. pœnarū xpi & ſctōꝝ adiuuent fideles ad ſatiſfaciēdū ſeu ſoluēdū debita hmōi pœnarū. Non ergo oportet ꝙ ꝓfiteaſ gñaliter ſeu aliꝰ cōfeſſa: nec hoc exprimit forma idulti: ſed q̄ det ſibi plenariā remiſſionē pctōꝝ quę eſt ore cōfeſſ" & cōtrit". Non dicit ſibi: ſed ſimplr q̄ ē confeſſ". Si igit aliqs ē confeſſus ita ē confeſſus & ipleuit formā idulti: vt nō oporteat cōfeſſa iterum confiteri. Sed ſi q̄ ꝓpetraſſet mortalia poſt vltimā ꝓfeſſionē rite ſctām: de illis oportet cōfiteri vt ad illa extēdaſ remiſſio pœnæ debite, ꝓ illis. Et ſi amiſiſſet loq̄lā: ſed nō vſū rōnis poſſet, puideri ſaluti ſuæ ꝑ ſigna & nut" q̄ equalent cōfeſſiōi & ad cōſecutionē remiſſionis pœnę illoꝝ. Sed ſi p nullum modū pōt itimare talia pctā: valebit qđ ſibi ꝓtrito ſola ſi eā habeat ad remiſſionē culpaꝝ taliū: ſed nō extēdet remiſſio pœnę ill̄arū vigore idulti: vt videt qa nūq; ē ea confeſſus. Si aūt icurrat amētiā vel phreneſim poſt mortale cōmiſſum de q̄ nūq; habuit cōritionē: cū nec in tali ſtatu poſſet eā habere nec ſaluaſ nec i aliq̄ ſibi ſuffragaſ vel valeꝛ idulgēria. Verū qa ſciri nō pōt h, niſi pmāſiſſet vſq; ad illud vltimū i aliq̄ notorio crimi evt i cōcubinatu: vſura publica & hmōi: pōt ſacerdos facere qđ in ſe ē: vt det ſibi talē abſolutionē & plenā remiſſionē. Et idē dicēdū ē de venialib" hoc eſt ꝙ qa non ſūt de neceſſitate cōfitēda iō eis nō confeſſis: non, ꝓpē ꝙ tollit valor idulgētię ſi mortalia eſt confeſſ": tūc vel al̄s: & de venialib" ſit cōtrit" al̄s: & ſic p hoc nō ipediret a ſalute qa venialia nō tollūt gr̄am nec effectū hui" idulgētię: ipediret tñ ad remiſſionē pœnaꝝ debitarū, ꝓ illis venialib" niſi extēderet: ex eo ꝙ pœna non remittit remanēte culpa etiā veniali. Idē itelligēdū eſt de oībus indulgētis q̄ dāt ꝑticulariter vel vniuerſaliter pœnitētibus & confeſſis ſ. ꝙ oportet ꝓfiteri ſi qua cōmiſiſſent mortalia poſt vltimā cōfeſſionē: al̄s ſibi non valeret. Venialē aūt non oportet confiteri: nec mortalia irā rite confeſſa. Verū qa cōfeſſio ſęp eſt vtilis: etiā iterata frequēter etiā de venialib": & venialia confiteri & al̄s confeſſa: non pōt niſi iuuare. p̄ſertim cū p confeſſionē efficiaꝛ qs aliq̄n de attrito contrit". Io ſi qs vult gñaliter tūc confiteri non pōt nec debet repēdi: ſed cōmendari: ſed non ē hoc neceſſariū ad conſequēdū effectū idulgētiæ. Tertio q̄rit ſit forma hui" abſolutionis vl remiſſionis plenariæ: qđ eſt dili

Clauis iuriſdictionis i ſacerdote dilatat.

Dubita & cognoſcēdi. Et ō eſt faciēda vna diſtinctio cōis & satis tio de vulgata ſm theologos & canoniſtas: videlicet ꝙ duplex ē forma clauis: vna ē cōmunis alia iuriſdictionis. Dare aūt indulgē abſolutiā plenariā vl non plenariā non ꝓtinet ad clauē ordinis tionis. vl iuriſdictionis qđ patet ex eo qa clauis ordinis non pōt vti niſi q eſt ſacerdos: qđ eſt abſoluere in ſacramēto pniæ ſacramētaliter. Sed abſoluere in foro iudiciali ſeu dare idulgētiam partialē vel plenariā ꝓtinet ad clauē iuriſditionis: qđ fieri pōt etiā ꝑ eū q non ē ſacerdos. Nā legat" non ſacerdos dat idulgētiā & papa electꝰ canonice: etſi nō ſit adhuc ſacerdos: pōt dare idulgētias. Et ſic patet ꝙ nō ꝓtinet ad clauē ordinis: ſed iuriſdictionis dare idulgētias. Ad clauē aūt ordinis ꝓtinet hr̄e ptātē ſup corp" chriſti verū ad cōficiēdū: & ſup corp" chriſti myſticū ad abſoluēdum a pctis ſacramētaliter. Et abſolutio qđ ē a pctis ſacramētalis habet certā formā q̄ mutari nō pōt q̄ ad formā ſubſtantialē nec eavti pōt qs ꝙ efficaciā habeat niſi ſacerdos. Sed abſolutio plenaria ſeu ꝓceſſio remiſſionis plenarię nō habet certā formā determinatā: & iō variari pōt: q̄nimmo abſq; aliqua forma verborū pōt cōcedi: vꝑuta cū cōcedēs dicit viſitās talē eccleſiā vel faciēs talē eleemoſynam pœnitēs & cōfeſſus habeat plenariā indulgētiā: & itelligitur vt dictū ē. ſ. ō, ꝙ tūc vel antea ſit cōfeſſus de neceſſario cōfitēdis. Manifeſtū ē em talē q illa ipleſtatim abſq; alia forma verboꝝ al icuiꝰ abſolutionis ꝓſeq effectū illius indulgētię: niſi ponat obſtaculū i contritionis. Sc. ꝓ notandū ꝙ illa debet eē forma ỹbo" i remiſſione plenaria cōcēdā quā concedēs idulgentiā decreuit. Nam i illa forma debet miniſter exeq mādatū q̄ eiꝰ impator iniūxerit. Cū ergo in hmōi gratiꝭ cōiter talis ſit forma indulti: vt cōfeſſor talī pſonę in obedientia Romanę eccl̄ę pſiſtēti eā plenariā remiſſionē largiaſ: ſequit ex tali forma cōmiſſionis ipatiua ꝙ talis debe teē forma executiōis idicatiua. Ego autoritate ſedis apl̄icę mihi, pnūc ꝓmiſſa: ꝓcedo tibi plenariā remiſſionē oīm pctōꝝ tuoꝝ de qb" es ꝓtritus & ore ꝓfeſſus: ꝓterea q̄ ex fidēctia hui" idulti commiſiſti. Si adhuc. In noie pr̄is & fil̄ı & ſpūſc̄ti: congruū erit ſed nō necceſſariū. & qđ alij addūt: & reſtituo te illi innocentię i qua eras q̄n baptizatus fuiſti: ſupfluū videt nō tñ vitiat actū

Ternor ỹbo" notād".

Tertio eſt notādū ꝙ ex cōmiſſione actualiter plenariā remiſſionē cōcedēs nō oportet ꝙ neceſſario ſit ſacerdos: niſi exp̄ſſe i ꝓmiſſione mādet hoc. Non em eſt ſeruꝰ maior dño ſuo: ſed concedēs plenariā idulgētiā pōt nō eſſe ſacerdos: ergo & exequēs nō oportet ꝙ ſit ſacerdos: niſi hoc cōtineret forma idulgētię huiꝰ. Sicut em talis plenaria remiſſio pōt dari cū forma & ſine forma: ita etiā p miniſtrū & ſine miniſtro & p miniſtrū ſacerdotē & non ſacerdotē niſi in bulla dicaſ exp̄ſſe ꝙ miniſter huiꝰ cōfeſſionis ſit ſacerdos. Si aūt nō dicaſ i bulla niſi ꝙ ſit idoneus confeſſor: & qs i articulo mortis ꝓſtituꝰ hñs talē idulgentiā ſacerdotē hr̄e nō poſſit: vl̄ eēt clericū. ſatis vꝰ ꝙ laic" i eo caſu poſſit iudicari idoneꝰ confeſſor: qa vt dictum ē talis cōfeſſio vel abſolutio nō eſt ſacramēt alis. q̄ non pōt fieri niſi ꝑ ſacerdotē. Vñ & cōſitēs ptā ſua laico i tali caſu: cū nō habet copiā ſacerdotis laudabiliter qđēlacit ſed euadēs teneaſ iterū ſi la ſacerdoti cōfiteri cū laic" nō hēat clauē ordis. Tñ ſi cōfitetur laico neceſſario confitēda vl mortalia cōmiſſa poſt vltimā cōfeſſionē: valet qđ ſibi ad cōſeq̄ndā idulgentiā talē. Quarto eſt notādū ꝙ materia circa quā pricipal" eſt remiſſio plenaria: & materia circa quā ē remiſſio ſacramē talis: differūt quaſi ſicut culpa & pœna. Nā ptās quę ē clauis ordinis p̄cipue eſt circa culpā actualē q̄uis etiā virtute ptē clauiū diminuaſ: & de pœna debita tpali pl" & min" ſm quātitatē cōritiōis & laboris: & pri" ope iiūcto ſatiſfactionis. Sed clauis iuriſdictionis eſt in hmōi indulgētijs contra pœnā tpalē debitā, ꝓ culpa. Nā & ſi culpa dimittatur: hoc eſt rōne cōritionis & cōfeſſiōis pri" factę. Vñ & remiſſio ſacramētalis vel culpaꝝ mortaliū ſęp ē plenaria vl nulla cū oīa mortalia ſint connexa adinuicē ex pte auerſiōis vt vnū nō poſſit dimitti ſine altero. Remiſſio aūt q̄ fit p indulgētias pōt eſſe & plenaria & ptialis de aliq" annis vl̄ dieb" ſm formā indulti. Quinto idē videt dicēdū ſit ſacerdos vl laic" cū nō habeat ſacerdos, cū neſciat formā q̄ conſueuit cōiter dici ex ignorātia vl̄ inaduertētia nō illā dicit: ſed eq̄ollētiā: puta do tibi illā indulgētiā q̄ cōtinet in hoc tuo indulto. Vel dñs te abſoluat a tua culpa & pœna

Dubita tio.

Materia re miſſionis pleniſ nariæ.

Casus reſoluti tur.

De venialib".

Universidad de Deusto
Biblioteca

fm gratiã quã dicis tibi concessã a sũmo pontifice. Nec sequit̃ q frustra in forma indulti ponit̃ q valeat sibi eligere cõfessorẽ idoneũ &c. qa hoc fit vt faciẽdo si fr cõfessionẽ sacramẽtalẽ sacerdoti de mortalib⁹ nõdũ cõfessis. Vel de illis ersi iã cõfessis vel venialib⁹ nõ necessarijs cõfiteri efficaci⁹ tollaf obstaculũ ad cõsequendũ idulgẽtiã: cũ p cõfessionẽ efficiaf qs aliqñ de attrito contrit⁹ fm Tho. Qd si in forma idulti hoc diceret q valeat sibi eligere cõfessorẽ sacerdotẽ secularẽ vel regularẽ. Ex ipa forma patet q de-

Dubita tio q̃rta de pctis oblitis.

bet eẽ sacerdos q det sibi illã plenariã remissionẽ. Quarto q̃rit vtrũ valeat dicta cõfessio quo ad pctã oblita: Et videf q nõ: qa dat ex forma idulgẽtiæ remissio plenaria pctõrũ de qb⁹ est cõtrit⁹ & cõfessus. Sed quorũ ẽ oblit⁹ nõ est cõfessus: ergo de illis nõ dat. In contrariũ: vt credo est rei veritas. Cui⁹ rõ est: qa cũ de⁹ nõ requrat ab hoie impossibile: ita videf senti ẽdũ de papa q ei⁹ vices tenet in terris: cũ regula dicat. nemo ad ipossibile obligari potest. de regu. iur. lib. vj. Impossibile est aũt q̃ qs cõfiteat i particulari illud q̃ nõ habet i mẽoria: nisi diceret mẽdaciũ: qd nullo mõ est faciẽdũ. xxij. q. ij. cũ humilitatis. Sed nec istud requrit ad hoc vt remittat oblita: sed sufficit q cõteraf & cõfiteaf de his i gñe cũ pposito cõterẽdi & cõfitẽdi i specie cũ mẽti occurrerit: & p hoc remittũtur si al's eit bñ dispositus. Et ita videf estimãdũ papã hoc intẽdere in tali indulto. s. de cõfessiõe eor̃ que mẽti occurrũt cũ cõperẽti discussione & eor̃ q̃ sũt necessario cõfitẽdav mortalia: de oblitis autẽ sufficiat cõfessio sicut & cõtritio generalis. Ad qd etiã facit a simili Decretalis, oĩs vtriusq; sex⁹. de pe. & re. Nã ibi pcipit q qs oĩa pcta sua debeat saltẽ semel i anno cõfiteri ꝓprio sacerdoti: & certũ ẽ q pcta oblita sunt pcta. Nõ em̃ obliuio facit pcm̃ perpetratũ nõ esse pcm̃: & cũ quis ea non confiteatur: qa nõ recordat: ergo nõ oia pcta sua cõfitef: ergo cũ nõ seruet mãdatũ ea nõ cõfitẽdo: quia

Exposi tio Decretalis

nõ oia: peccabit mortaliter: qd esset absurdũ dicere. Intelligẽda est ergo Decre. illa de pctis confitendis. s. q̃ mẽorię occurrunt in particulari: alia in gñali. Et sil'r i proposito quo ad cõsecutionẽ plenarię remissiõis sufficit ꝓfessio de oblitis in gñe: nec requrit in specie qd est impossibile. Idẽ videf dicẽdũ cũ in forma hui⁹ indulti cõtinef q si habet alteri satisfacere seu restituere restituat: intelligendũ vr si põt sic em̃ glossat Augu. illã regulã. Pcm̃ nõ dimittit nisi restituat ablatũ. de re. iu. li. vj. videlicet si põt vt ipe Aug. exꝑsse dicit. xiiij. q. vj. si res. Qui ergo abstulit ab alĩs per furtum rapinã: vsurã: fraudes &hmõi certã sũmã pecunię & pœnitus nihil habet ad restituendũ vtiq; talis habẽs tale idulgẽtiã nõ priuabit fructu ei⁹ si al's cõtritus & cõfess⁹ est cũ ꝓposito efficaci satisfaciẽdi si posset. Sed si potest i

Dubita tio qui ta de lethargicis phreneticis & amẽtibus.

totũ vel i ptẽ: & si nõ sine magno incõmodo suo: vtiq; eã nõ cõsequit̃. Quinto quẽrit vtrũ lethargic⁹ vel phreneticus vel amens effect⁹ q nõdũ elegit cõfessorẽ q eũ absoluat seu concedat dictã remissionẽ plenariã vigore talis indulti valeat cõsequi effectũ talis idulgẽtiæ. Et videf q nõ: qa talis pri⁹ nõ elegit cõfessorẽ: nũc aũt eligere nõ valet cũ nõ sit cõpos rõnis: ergo &c. Circa hoc licet aliq̃ sint supradicta: adhuc addẽtur & alia vtiq; dubiũ nõ habet q si in sana mẽte ꝓfitut⁹ declarauit velle hoc sibi fieri qñ ca sus cõtingeret mortis p quẽcũq; extũc vr elegisse: & sic p sacerdotẽ sibi haberi posset fiat absolutio vl' ꝓcessio remissiõis: & valebit ei ad oĩa: nisi ad ea pcta q̃ pperasset ꝓtextu illi⁹ indulgẽtię qa hęc excludũf in forma illa. Et idẽ q̃ ad pcta mortalia q̃ nũq; fuit cõfess⁹ de qb⁹ recordabat & cõtrit⁹ ꝓponebat tpe suo cõfiteri: sed ꝓuent⁹ vel casu repẽtine & i prouisę mortis vel amissiõe loquelę vel phrenesi supueniente nõ valuit. Nã tali & si cõcedat a sacerdote ad hoc vocato absolutio seu plenaria remissio vigore talis idulti valebit qdẽ sibi idulgẽtia: al's cõtrito: sed nõ quo ad ea q̃ notãdũ fuerat cõfessus. Vr etiam qbusdã q & si modo pdicto exꝑsse nõ elegerit vel declarauerit: hoc tñ intẽdebat q ista electio habitualis ei sufficit ad cõsequẽdã indulgẽtiã mõ tñ pdicto: qnimmo in absentia sacerdotis dicit q etiã laic⁹ est idone⁹ ad cõfedendũ talẽ remissionẽ ex

Dubita ad vtrãq; ptẽ sunt nil tñ nocet q fiat p laicũ si haberi nõ tiosexta pot sacerdos: & valeat quãtũ valere pot. Sexto q̃rit vtrũ de existi qui adimpleuit ea q̃ cõtinenf in forma idulgẽtię: ad hoc ftẽte in q cõsequaf eã i petõ mortali etiã p eũ cognito cõsequaf mortali effectũ indulgẽtię. Verbi gra. In hui⁹ indulgentię forma

exprimit̃ q eroget pauperib⁹ certã quãtitatẽ pecuniæ: & q ieiunet p annũ si pot vna die in hebdomada al's nõ habeat eã vel si posita sit indulgẽtia ad certũ locũ puta i visitãdo aliquas ecclesias vt idulgentia iubilei habeat. Si in mortali existẽs sumit iter ad vrbẽ vtrũ psequat̃ idulgẽtia Et videf q nõ qa ab oĩb⁹ doctoribꝰ tenet̃ q est necessariũ hoiem eẽ extra mortale pctũ ad h q valeat ꝓseq; fructũ ei⁹ Sed talis ẽ i mortali &c. Ad hsaluo meliori iudicio rndẽdũ videf p distinctionẽ qa aliq̃ ẽ dicẽdũ de eo tpe & loco q̃ ꝓcedit idulgẽtia aliq̃ de tpe q̃ itur vel disponit ad idulgẽtiã. Nã de tpe q̃ cõsecutur⁹ ẽ idulgẽtiã: vtiq; oportet q sit cõtrit⁹ & p cõsequẽs sine mortali al's nõ ꝓdesset videlicet cũ ẽ i articulo mortis qñ sit ei talis absolutio vl' ꝓcessio seu q eo tpe q̃ visitat eccliã: vel ecclesias vbi posita ẽ idulgẽtia vt i indulgẽtia iubilei. Sed tpe q̃ pgit adv rbẽ vbi sunt dicte ecclesię vel tpe q̃ dat eleemosinas: vel facit ieiuniũ p annũ fm formã idulgentiarũ in articulo mortis nõ videtur necessariũ q illa faciat extra mortale q̃uis vtiq; rectius & melius foret & vtilius etiã tũc esse sine mortali sicut etiã dicũt plures doctores vt Tho. in. iij. q. eas satisfactiones intũctas a cõfessore quę post expletionẽ earum reliquũt effectũ: i satisfaciẽte in mortali peractas nõ oportet iterare vt ieiunia, & eleemosynę, & peregriuationes quia effectus ille remanens valet reuerso ad gratiam.

§. VI. DE INDVLGENTIA IVBI lei q̃ est plenaria.

Deidul gẽtia iubilei.

& videf valde rõnabiliter institutum seu cõcessum. Tum qa hoies sunt valde repidi ad satisfaciendum maximis debitis pœnarũ quib⁹ renenf: obnoxi: propter innumerabilia & grauia pcta cõmissa saltem semel i vita gratiose recipiãt tale suffragiũ ad soluẽda tãta debita ex thesauro inexhaustibili meritor̃ christi & sanctor̃. Tũc conseruetur reuerẽtia ac deuotio apostolicę sedis quę originata est in vrbe vbi talis indulgẽtia concessa est: cũ pontifex Romanus sit in terris christi vicarius & Petri successor. Tum ad confirmãdã fidem catholicã & excitandũ seruorem eius in mentibus fideliũ quã verbis & factis innumerabiliũ passionũ & miraculor̃ sc̃ti martyres defẽsarũt & corroborarũt pmaxime i vrbe tũc dña mũdi vbi & illor̃ corpa sunt e numero requiescũt. Accedẽtes em̃ illuc deuote & visitates ecclesias inquirũt & audiũt de locis martyriorũ & ide cõfortanf i fide & animãt ad cõstãtiã. Qñ habuerit initiũ talis indulgẽtia iubilei nõdũ iueni. sed Io. an. & quidã alq doc. referũt Bonisa. viij. in stituisse de cõsilio & cõsensu cardinaliũ idulgẽtiã plenariã, seu cõcessisse de cẽtenario i cẽtenariũ accedẽtib⁹ ad vrbẽ & visitãtib⁹ certis dieb⁹ q̃sdã vrbis ecclesias. s. sc̃ti Ioannis Laterañ. sc̃ti Petri sancti Pauli sc̃tę Marię maioris. Qd videf fuisse circa annos dñi. M. ccc. Postea Clæmeas & exinde Gregorius cõsiderates paucissimos hoies attingere ad cẽtesimũ reduxerunt numerum cẽtũ annor̃ ad numerũ qnquagenariũ ad quẽ pueniũt q i mũdo veterascũt. Demũ. Nic papa. v. anno dñi. M. cccl. ichoate in festo natiuitatis dñi fecit in missarũ solẽnijs indulgẽtiã iubilei publice i sinuari. s. plenariã remissionẽ cõseq pœnitẽtes & confessos q dictas ecclesias semel in die visitauerint p qndenã vltramõtanos & citramontanos Romanos aũt & vicinas ciuitates p mensem p totũ annũ qnquagesimũ pmanet dicta indulgẽtia: & in sua bulla patẽti hoc exprimẽte recolit quaten⁹ pfati summi põtifices modo declarato idẽ statuerũt. Paul⁹ vo papa. ij. certis ex causis rõnabilib⁹ animũ suũ mouẽtib⁹ dictũ iubileũ assignauit de. xxv. ãno. Et ne qs sumat dubia pro certis: sciẽdũ q̃ſ copia cuiusdã bullę q̃ dr esse Clemẽtis multa narrant q̃ nõ videnf esse de stylo curię cũ sint seria & exorbitãtia satis. Vñ licet adscribant Clemẽti nõvi de verisimile illi⁹ vel alteri⁹ summi põtificis fuisse sed fictitie inuẽta: & si ẽt essent papa Nico. illa nõ approbauit. Posset aut̃ papa abbreuiare dies visitationis sicut aliquã fecit ꝓpter maximã multitudinem concurrentem.

§. VII. NOTANDVM DE IVBI leo q & h nomẽ fm iterꝑtationẽ: deriuaf a Iobel. Iobel em̃ hebraice latine interꝑtaf initiũ vel remissio. Inde iubile⁹ remissiu⁹ vel initiãs dr: qa vt dicef fiebant in eo remissiones. Sed mvero etymologiã dr a iubilo qui significat magnũ gaudiũ. nã in tali anno erat magnũ gaudiũ & festũ.

vñ sum pram̃ nomen iubilei.

¶Est itaq; iubileus in Abraam inchoatus.

In veteri

¶In veteri lege prefiguratus.
¶In tempore gratię perfectionatus.
¶Assũmo põtifice ad plenariã pœnę idulgẽtiã applicat⁹ Quãtũ ad primũ refert magr̃ i histo. schol. q Hebræi tradũt iubileũ habuisse initiũ qñ Abraã Loth neporẽ suũ q duct⁹ erat captiu⁹ a quatuor regib⁹: q debellauerãt quinq; reges. s. regẽ Sodomor̃ vbi habitabat Loth & alios a captiuitate liberauit. Quia enim remissa furt captiuitas ei⁹ Gen. xiiij. Et tunc dr Loth fuisse qnquaginta annorũ. Vel ipe Abraã in qnquagesimo anno erat cũ dñs ei locut⁹ fuerat qñ egressus est de Arã. Vel qa Abraã perit⁹ a stror̃ noverat q aeris intẽperies q̃ sit ex eleuatis: vel depssis planetis semp vsq; ad qnquagita annos ad tẽperiẽ reducif: qd fieri vidit i astris: voluit imitari i terris: vt qnquagesim⁹ annus diceret iubileus. Quãtũ ad scd'm mandauit deus in lege Leuit. xxv. vt post septẽ hebdomadas annor̃ annus sequens q erat qnquagesim⁹ diceret iubile⁹: in quo anno fiebat remissio multiplex. Nã remittebat terra a cultura: qa nõ poterãt colere: serere & hmõi. Remittebat̃ seruitus hoĩm: qa tũc serui efficiebanf liberi. Remittebant̃ & debita: & possessiões vẽdite reuertebanf ad priores possessores Similiter & pignorate & plura fiebãt alia ad gaudiũ. Sed vt dicit apls. s. Cor. x. Hæc oĩa in figurã cõtigebãt illis facta sunt aũt ꝓpter nos. Quantũ ad tertiũ hoc perfectionẽ habuit: & fuit impletũ qñ qnquagesima die post christi resurrectionẽ fuit lex gr̃ę & amoris data discipulis christi in mõte Sion descẽdẽte spũsctõ sup illos in specie ignis. Vñ & hũc canit ecclesia. Patrata sunt hęc mystice paschę: perncto tpe sacro dierum numero quo lege sit remissio. Pefur gẽs christ⁹ & apparẽs eis dixerat Io. xx. Accipite spũsctũ quor̃ remiseritis pcta &c. Sed ista qnquagesima die copiosius receperũt gr̃am: qua remissa est eis oĩs iniqtas quo ad culpã & pœnã: & p hãc reuerti tur hõ ad possessionẽ antiquã depditã vitæ eternæ. Pri⁹ aũt mortali carne indut⁹ dixerat Petro prio summo põtifici. Nõ dico tibi septies: sed vsq; septuagiessepties. Mat. xviij. qd' multipliciter exponit̃ & alias expositiões omittẽdo. Septuagita seu septem gñationes numerãtur a Luca a christo vsq; ad adã primũ oĩm patrẽ. q. d. Si oĩa pcta qs haberet q̃ cõmissa sunt ab oĩbus hoib⁹ q fuerũt oĩa dimittenf. ita tũc vt ibi dr si fuerit cõuersus & penituerit. Venia em̃ nõ dat nisi correcto. de reg. iu. li. vj. & i vnitate ecclesiæ existat. Vñ & flãma ignis vitior̃ & demũ infernalis egredies de fornace Babylonica cubitis quadraginta nouẽ incendit quos reperit de Chaldæis ministros regis diaboli qa nõ venerãt ad qnquagesimũ remissionis annũ vnitas em̃ deficiebat. Eos autem q i ea erãt: qa i vnitate erãt nõ retigit⁹ ignis. Dañ. iij. Sed bñdicebãt deũ secũ habẽtes similẽ filio dei. Quãtũ ad quartum qa solus papa habet plenitudinẽ ptãtis quo ad iurisditionẽ a qua deriuaf vt a fõte oĩs iurisditionis spũalis i ꝓlatos & sacerdotes alios. xxiij. q. i. loquit̃: & cõferre idulgẽtias p

Pote stas pa palis ostẽdit.

tinet ad fon̄ iurisditionale ecclesiasticũ: vt dictũ est. §. Iõdare idulgẽtiã plenariã spẽ tat solũ ad papã: q habet vniuersaliter claues thesauri ecclesiæ. s. meritorũ. satisfactiõnis xpi & sctor̃. Et nota q cũ in symbolo fidei vnus ex articulis sit sanctã ecclesiã catholicã: sctor̃ cõionẽ: peccator̃ remissionẽ in quo cõprehẽdũtur effect⁹ gr̃æ: remissio pctorũ p sacramẽta & effectus gr̃æ q est cõicatio meritor̃ & bonor̃ operũ q̃ est p charitatẽ. cũ relaxatio pœnę q̃ fit per indulgentias initaf meritis ecclesię: & ꝓpter passiõis christi ptinaciter tenere q idulgentię nõ valeãt ad remissionem pœnę habitis debitis circũstãtijs vl' q papa nõ possit cõcedere plenariã idulgentiã. est hæreticũ cũ sit cõtra articulũ fidei & cõtra determinationem vniuersalis ecclesiæ.

TITVLVS. XI. DE LEGE IN COMmuni.

¶De septẽplici lege ordinata ad charitatem. Ca. j.

QVIA PER LEGEM DOMIni docemur vitia euitare virtutes amplecti: quibus ad supernam beatitudinem anima peuenit ideo in hac prima parte post tractatum de aia agetur de multiplici lege q̃ aia & potentiæ ei⁹ regulantur. De lege autem dicit i Pſ. cxviij. Beati immaculati in via: qui ambulant in lege domini. In quibus verbis Psalmista ostẽdit.

¶Complementum humanæ appetitionis: ibi. Beati
¶Fundamentũ huius adeptionis: ibi. immaculati.
¶Additamẽtum ipsius exercitationis: ibi. qui ambulant in lege domini.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Beatitudo ab oĩb⁹ appetitur.

dicit Boet. lib. iij. prosa. ij. de cõsol. q naturaliter insita est mẽtib⁹ hoim veri summiq; boni cupiditas. Hoc aũt summũ bonũ nõ habet nisi pverã btitudinẽ. Nã hãc diffinitẽs ipse Boe. ibidẽ ait. Btitudo est status oĩm bonor̃ aggregatione psectus. Talẽ aũt statũ. s. hr̃e oẽ bonũ oẽs apperunt Vñ Augu. in prin. x. de ciui. dei. inqt. Oĩm certa snia est q rõne quoquomodo vti pñt oẽs hoies btõs esse velle. Qui aũt sint vel vñ fiãt dũ mortalitũ q̃rit infirmitas. multę magnæ q̃ cõtrouersię cõcitatę sũt in qb⁹ phi sua studia & ocia cõtriuerũt. Et ponit multas opiniões circa hmõi. Sed magister veritatis dñs Ihesus christ⁹ q ad hoc venit in mũdũ vt testimoniũ phiberet veritati vt ipe dicit Io. xviij. & i fine suę pdicationis in vltima cœna declarauit in quo cõsistat ista btitudo dicẽs in oratione ad patrẽ. Hæc est aũt vita eterna vt cognoscãt te solũ deũ verũ: & quẽ misisti Iesum christũ. Io. x vn. idest in hoc cõsistit vita eterna q̃ est psecta beatitudo cognoscere clara & psecta visiõe te patrẽ & filiũ quem misisti. i. incarnari fecisti. Et qa ipa incarnatio facta est opere spũsancti: hoc includitur & psona spũsancti & ipsa incarnatio. Est ergo sensus. In hoc cõsistit btitudo & vita eterna cognoscere patrẽ & filiũ & spũsctũ esse vnũ sol⁹ i deũ: & se. ũdario xpi hũanitatẽ. Et visio: vt dicit Augu. est tota merces. s. fundamẽtaliter ad ipm̃ imediate sequit̃ cõprehensio dilectio & fruitio ipsi⁹ dei. Hęc em̃ visio tãq; pulchritudinis est, tãq; amore dignissima: vt quilibet & quãtũlibet bonis animã repletã: sine hac Plotin⁹ pos estimer infelicissimã. Aug. de ciui. dei. Modũ aut̃ pueniẽdi ad hãc btitudinẽ declarauerat cũ dixit in mõte discipulis: in principio suę instructiõis: & de eo descẽdẽs ad turbas Beati pauperes &c. Mat. v. & Luc. vj. Quę omnes btitudines. s. septẽ sunt actus virtuosi quibus pueniturad beatitudinẽ. Et illos oẽs modos cõprehẽdit Pã. dum subdit. immaculati qui ambulant in lege dñi.

§. II. SECVNDVM ERGO QVOD

notatur est fundamentũ & modus adipiscẽdi beatitudinẽ Hoc autem est charitas syncera: q̃ notat cũ dr. Immaculati in via. Via ad beatitudinem esse charitatẽ ostẽdit apls. s. ad Cor. xij. Postq̃ locutus est de qbusdã donis spũalibus di. Adhuc excellẽtiorẽ viã vobis demõstro: videlicet charitatẽ de q̃ imediate loquit̃ p totũ sequẽs cap̃lm. Cõgrue aut̃ charitas dicta ẽ via: qa sicut sine via nõ pñt hoies puenire ad terminũ optatũ alicui⁹ loci: ita sine charitate q̃ dicta ẽ via nõ pñt hoies ambulare sed errare: ict Prosper de pœni. dist. ij. valida est. Et Augu. in serm. Charitas est fons & origo oĩm bonor̃. Via quę ducit ad cœlũ. Ipam quoq; ee fundamentũ totius spũalis edificij: ostẽdit idẽ Apls di. In charitate radicati & fundati. s. fitis: vt possitis cõprehendere. cum oĩbus sanctis. s. deum ad Ephẽs. iij. Sed in hac via. s. operũ charitatis quibus itur ad beatitudinẽ oportet esse i maculatũ. Nã maculati nõ sunt beati sed imaculati. Apocal. xiiij. Sine macula sunt ante thronũ dei. s. beati.

§. III. OPORTET ERGO VT VIA

Quõ via charitatis erit imaculata.

charitatis sit immaculata: q̃ sit de corde puro: cõscięntia bona & fide nõ ficta: vt docet apls. i. ad Timo. i. Et hoc est diligere deũ ex toto corde & ex tota aia: & ex oĩ mẽte sua: & ꝓximũ suũ sicut seipm̃. Mat. xxij. c. Cordis puritas excludit maculã affectiõis & facit diligere ex toto corde. Cõscięntiæ bonitas educit maculã erroris: & facit diligere ex tota aia. i. intellectu. Nõ ficta fides. i. fidelitas repsuit maculã defectionis: & facit diligere ex oĩ mẽte. i. semp. Quantum ad primũ sunt aliq̃ videnf esse in via charitatis: qa videlicet faciũt opa de gñe bonor̃: vt eleemosynas oẽs ieiunia, & hmõi pp deũ. Sed qa habẽt cor maculatũ sordidis affectionib⁹: iõ nõ sunt imaculati in via. Btũs vir incte sapiẽs Eccl̃. xxxj. q iuẽt⁹ est sine macula: & q post aurũ nõ abijt: nec sperauit in pecunia & thesauris. Ille vadit post aurũ qui inordinate ad rpalia afficit: magis diligẽs pecuniã q̃ deũ vel ꝓximũ: & ist⁹ vtiq; nõ habet cor purũ. Charitas aũt vera est de corde puro. Purum fm Tho. in. ſim. dr

Universidad de Deusto

q̄ nō est mixtū cū alio se viliori. Dicimus vinū purū qd̄ nō est mixtū aq̄: ga aqua nō est tā p̄ciosus liq̄r: sicut vinū: sed cū aq̄ miscet nō est purū. Aurū est purū cū nō ē mixtū orichalco vel argēto q̄ min⁹ p̄ciosa sunt. Argētū ipurū ē qd̄ mixtū est ſtāno. Sed si argēto misceat aur⁹ vt cū deaurat calix vel aliud. Si anulo aureo includat lapis p̄ciosus adamas: carbūcul⁹: topazi⁹ &c hmōi: null⁹ dicet illa esse ipura: imo magis pfecta & p̄ciosa ex eo q̄ iūgūtur reb⁹ no biliorib⁹ &c. Ad p̄positū. Aia nr̄a vbi est cor nr̄m. i. volūtas q̄ nobilior oi re corpea: nō solū auro & argēto & lapidib⁹ p̄ciosis q̄ ita appēciāt. Sed oib⁹ cœlis & planetis & sole & luna & stellis pulchrior et p̄fectior naturali sua cōditione. Coniūgit aūt reb⁹ & q̄dāmō miscet p amorē: ga amor habet vtute vnitiua. Si q̄ qs iordinate diligit terrea diuitias gliā delectatiões corpis: p̄ponēs amorē horū dei et p̄ximi dilectiōi: cor hmōi. i. volūtas efficit ipu⁹ & maculatū: qa reb⁹ viliorib⁹ miscet. Sed si cor tuū & affectus tu⁹ dirigat ad deū ad supnā p̄tiā: ad cōtēplādū gliā angelor⁹ et ſciōr⁹: ad p̄ficiēdū in vtutib⁹ & gra: qa oia ista sūt nobiliora ipsa aia. Iō ex cōiūctiōe tali efficit aia & cor pu rū diligēdo ista sup oia trāsitoria. Sic q̄ diligēs deū ex toto corde tuo nō ex pte vt deū ex vna pte & mūdū ex alia pte iordinate diligas. Dicit ei⁹ Esa. c. xvij. Angustatū est stratū ita vt alter decidat & palliū breue vt rūq̄ opire nō p̄t. Stratū i q̄ gescit amor nr̄ ē cor. & istud est ita angustū vt nō possit capere nisi vnū deū vel mūdū. Si dei amor gescit in eo amor mūdi imediate decidit & cū eo manere nō p̄t. Si strat amor mūdi inordinat⁹ & maculosus: decidit ex eo amor dei. Et q̄uis de⁹ sic istinct⁹: & cor nr̄m paruūcū ista se coaptat vt tot⁹ in eo gescat & palliū breue affectiōis hūanę vtrūq̄. s. vtiuū & virtutē coopire nō p̄t simul. Sit g̃ charitas de corde puro: vt deū diligas sup oia: & ꝑpter se nō ꝑpter te. i. tuā vtilitatē & oia facias ꝑpter deū. Diligas & p̄ximū de corde puro: nō qa tibi vtilis vel delectabilis vt amor carnis sed qa capax supne bītudinis & sic eris imaculat⁹ i via h̄. Quātū ad sc̄m sunt multi q̄ vident esse in via charitatis sustinētes etiā torm̄ta & multa aduersa ꝑpter deū sed qa habēt aiam. i. intellectū maculatū errore: hi nō sūt i via: qa nō sūt imaculati. Dicit ap̄l⁹ Ephes. v. q̄ christ⁹ elegit sibi spōsam ecclesiā nō habētē maculā nec rugā. maculā. s. erroris nec rugam duplicitatis. Nullus error circa ea q̄ sunt fidei & bonor⁹ mor⁹ est vel esse p̄t sācta eccl'ia. Vñ q̄ habet aliquē errorē circa hmōi firmat⁹ in eo huc nō ē de ecclesia nec i charitatis via ambulat qa charitas est de ſciētia bona quā ille nō habet: sed erroneā & puersam. Cōsciētia dr̄ cū ſciētia q̄ ſciētia si est vera tūc cīr ea est bona cōscientia. Si est falsa est mala cōsciētia. Qui g̃ i aliq̄ articulo fidei errat vel dubitat de aliq̄ determinato p ecclesiā circa fidē & bonos mores ille nō habet bonā cō ſciam nec charitatē ēt si sustineret mortē ꝑpter christū saluari nō posset: nec puenire ad bītudinē. qa nō ē imaculatus i via. Qui sequūt icātatiões diuinationes & vanas sup ſtitiões q̄b⁹ plen⁹ ē mūd⁹ & si videat ea facere ꝑpter charitatē p̄ximi vt subleuet eū ab infirmitate vl' alia molestia ad ēternā dānationē tēdit ſm Aug. xxvj. q. vij. nō obseruetis. Nō hñt hi bonā ꝑsciētiā. Silr̄ q mutuat p̄ximo suo vt subueniat ei i magna necessitate p̄stituto certā summā pecunię recipies i pign⁹ aliquā domū vel agrū: cuius fructū p̄cipit dū ille retinet suā pecuniā videt iste eē i via charitatis cū faciat illi magnū ſuitiū. Sed certe extra vtā ē qa cō ſciētiā habet maculatā nō bonā. Et q̄uis ipe sibi ñ facit cō ſciēuā p̄stimās illd̄ licitū: ñ, ꝑpterea excusat qa illa cōsciēcia sua nō ē cū ſcia iuris diuini vel naturalis sed ꝯ ius diui nū. Dicit em̄ christ⁹ Lu. vi. Mutuū date nihil ide sperates. s. quasi ob tpale vltra mutuatū. extra de vſu. p̄suluit. Ignorātia autē iuris diuini nullū excusat. Vñ qcqd fit ꝯ ipm̄ sit cū mala ꝑscia. Idē p̄t dici de dātib⁹ pecuniā mercatoribus vl' aliis ad discretionē si nō subsit̄ periculo. put cōiter sit. Itē alij sūt q̄ vt faciāt. p̄ximos euitare piculave dāna magna nō faciūt sibi cōsciētiā mēdacia dicere & qd̄ peius est etiā peierare. Sed mala ꝑscia ē ista nō bona cū sit ꝯ ordinē charitatis ſm quē qs deber pl⁹ diligere salutē ꝑpriā q̄ aliorū. Vñ nūq̄ p̄t licite fieri aliq̄d̄ de se malū ꝑpter salutē alio rū. Nō sūt facienda mala vt inde eueniant bona iqt a ap̄l's ad Rom. iij. Indecēs est em̄ crimē suū alienis cōmodis impendere. ait Leo. papa dis. xlvj. sicut nō suo. Sit ergo charitas de ꝑsciētia bona vt nō sit error in ꝑscia de his q̄ sūt fidei & bonor⁹ mor⁹. sed diligas ex tota aia. i. intelligētia: habēdo sanū intellectū de agendis: & sic eris immaculatus in via.

Charitatis de scriptio

Alarū nobilitas.

Quātū ad tertiū sunt plurimi q̄ & si in via charitatis aliquādo reperiant̄: tñ qa ꝑhūt maculā de sectionis: nō ꝑseuerates in ea ideo via illa nō ꝑducit eos ad bītudinē. Incassum em̄ bonū agit: si ante vitę terminū deseret. Grego. in ꝑ. mora: & hr̄ de pœ. di. iij. in cassū. Et de Salomōe dr̄ Eccl'. xlvij. Posuisti maculā in gl'ia tua. Et q̄ sunt ista macula ni si qa nō perseuerauit in gr'a sibi collata a via recedēs diuini amoris ꝑpter inordinatū amorē mulierū. Sed vera & ꝑfecta charitas est cū fide nō ficta. i. fidelitate obseruatiōis mādator⁹ nō fragili & caduca. Vt em̄ dicit Amb. de pœ. di. ij. ficta. Ficta est charitas q̄ deserit in aduersitate. i. fragilis. Nā oī tpe diligit q̄ amicus est: vt dr̄ Prouerb. xvij. & rē pore aduersitatis & tpe ꝑsperitatis & tpe tētationis. Et si amicus hois mult⁹ tm̄ amicus dei. Nā vt dr̄ Cañ. viij. Multę aquę. s. tētationū & tribulationū nō potuerūt extinguere charitatē: dū. s. qs vult seq̄ instinctum ei⁹. Sic em̄ charitas nūq̄ excidit. s. ad Cor⁹. xiij. id est ex charitate operās nūq̄ peccat. Sicut ex igne non p̄t ꝑcedere nisi calor: nō aūt frigus: & ex habitu virtuoso nō p̄t ꝑcedere actus vitiosus: ita ex charitate nō p̄t ꝑcedere nisi bonū. Verū qa volūtas vbi est habit⁹ charitatis est libera & vertibilis ad bonū & malū: ideo p̄t habēs charitatē peccare grauiter & eā amittere. sic patet exēplū in petro negāte: Dauid adulterāte. Ezechia infirmante. Et hęc est ratio q̄re charitas viator⁹ p̄t amitti & nō charitas cōpręhēsorū: qa ſcti semp actualr̄ vidēt diuinā essentiā facie ad faciē: & cognoscūt clare ipm̄ deū esse summū & infinitū bonū i quo oia bona cōtinent. Volūtas aut̄ amat bonū sibi p̄intellectū repsentatū: & quātū bonū esse qd̄ intelligit sibi p̄sentarū amat. Et qa cōtinue actualr̄ cognoscit itellect⁹ deū ee bonū summū & vniuersale: cōtinue volūtas summe amat i patria: & nō p̄t non amare: eo q̄ videat oia alia bōa q̄si nihil ee in cōparatione: eius sed i via impfecte cognoscit de⁹ p fidē. s. Et si pfecti viri i cōtēplatiōe positi cognoscāt quodā gustu mētis ipm̄ deū esse summū bonū: & oia q̄ in mūdo sunt q̄si lutū in cōspectu eius: vñ dū habēt illū gustū nūq̄ peccāt. Sed qa nō p̄t mēs viatoris semp actualiter in tali speculatiōe & gustu cōsistere. qa circa alid' oportet occupari: hic est q̄ dū circa alia ꝑsaturaliq̄n volūtati repsentat aliq̄d̄ opus vt maximū bonū a rōne obfuscata passione: & sic assentit postponēs dei mādata: & ide amittit charitatē. Sit ergo charitas ex fide nō ficta: nō fragili & deuicta tentationib⁹ & tribulationibus. Sed diligas in oi mēte. i. omni tēpore vitę & eris immaculatus in via.

Charitas viatorum amissibilis.

§. IIII. QVANTVM AD TERTIVM

pricipale diuisiōis prīo addit̄ executio ipsi⁹ dilectiōis dū De exe dr̄: q ambulāt in lege dñi. Probatio dilectionis (inqt Gre cutione go.) exhibitio est operis. Hi em̄ vere sunt in via dilectiōis dilectio qui ambulāt in lege dñi. i. q operant ſm legē dei. Ois em̄ nis. lex in vno sermone impleť, diliges ad Gal'. v. Et finis ꝑcepti est charitas idē ap̄l's. i. ad Timo. i. Vnde interrogatus a Christo legis ꝑsert⁹ q̄ dixerat ei. Quid faciendo vitā ēternā possidebo. ait christus. In lege qd̄ scriptū est. Et rndit optime. Diliges dñm deū tuū: & p̄ximū tuum. Luc. x. Qd̄ vtiq̄ in oī lege scriptum est. sunt em̄ multę legum differētiæ. Vñ Iob. xj. dr̄. Vtinā oret̄deret tibi deus secreta sapientię suæ: & q̄ multiplex sit lex eius & quælibet lex habet multa ꝑcepta quasi multas leges. Sunt igit̄ dñi leges.

¶ Lex deifica & æternalis,
¶ Lex intrinseca & naturalis,
¶ Lex mosaica & diuinalis,
¶ Lex euangelica & ſpiritualis,
¶ Lex consuetudinaria & generalis,
¶ Lex canonica & ecclesiasticalis.
¶ Lex politica & ſecularis.

De lege natura li.

Tob. iij. Matth. vij. et Luc. vj.

De lege mosaica.

De lege euange lica.

De prima lege. s. ęterna p̄t itelligi illud Ps. xxxvj. Lex de lege dei ei⁹ in corde ipsi⁹. s. iusti. Nā iustus semp oib⁹ operib⁹ ætern. respicit ad legē ætrnā q̄ est ratio sapiētissima voluntatis dei, put ordinat oia i debitos fines suos. Cuilibet creaturę dedit legē suā seu ꝑceptū qd̄ seruāt: ſm illud Prouer. viij. Qñ circūdabat mari terminū suū & legem ponebat aqs ne trāsirēt fines suos & Ps. cxlviij. Preceptū posuit. s. cœlis & planetis: de q̄b⁹ loquit & non ꝑteribit: & sic de alijs creaturis. Nō est aliud illa lex seu ꝑceptū q̄ iclinatio creaturę ad ope-

ad opatiões suas ꝑprias. Sicut lex cęlor⁹ & planetarū est iclinatio ad motū quē faciūt & q̄tidie de oriēte in occidēs & ad ifluēdū i ista inferiora: & hāc legē nūq̄ ꝑtereūt: oēs aūt creaturę p suas operatiões manifestāt dei magnificentiā & bonitatē & ad cōseruationē suā tēdūt. & sic suo mō deū diligūt: hoi aūt de⁹ dedit inclinationē ad appetendū summū bonū. Et qa null⁹ boni solitarij est iocūda possessio: ideo etiā dedit inclinationē ad appētēdū participatiōnē hui⁹ boni i proximo. In lege ergo hac scriptū ē. Diliges deū & ꝓximū. ꝑ his oib⁹. s. tibi collatis. Hugo. nil aliud vult nisi vt diligas. De lege naturali q̄ est intrīseca boni: & q̄dā participatio legis ætrnę dicit ap̄ls ad Ro. ij. Cū gētes. q̄ legē nō habent. s. scriptā naturaliter q̄ legis sunt facīūt: ipi sibi sunt lex. i. legē naturalē habent secū. Hęc em̄ lex naturalis multiplex est: qa cōtinet in se multa ꝑcepta sed oia reducūt̄ ad duo. s. ad dilectionē dei & ꝓximi. In his duob⁹ mādatis vniuersa lex pendet. Mat. xxij. Ꝑi natura les nullā habētes a deo legē scriptā rōne naturali cognouerūt & probauerūt vnū ee deū gubernatorē oīm & hūc esse colēdū & amādū. Ad legē etiam naturalē ꝑtinet illud Qd̄ tibi oderis fieri alteri ne feceris: & quecūq̄ vultis vt faciāt vobis hoies & vos facite illis. Et ad hęc duo reducūt plura alia ꝑcepta legis naturalis q̄ habent. di. i. ius naturale. In lege ergo hac qd scriptū ē. Certe. Diliges do. deū tu. &c. & ꝓxi. tu. si. teip. Deu. vj. & Leui. xix. Mat. xxij. Mar. xij. & Lu. x. De tertia lege dr̄ Io. i. Lex ꝑ Moysen data est. s. a deo ministerio angelorū. Angel⁹ em̄ dñi apparēs Moysi in monte, Sina: dedit legē decalogi sculptā in duab⁹ tabulis lapideis quā ppl'o Iudęorū referret. Quia em̄ hō ita erat iā rōne obscurat⁹ q̄ nesciebat legere i corde suo legē naturalē a deo ēsitā: nec cōseruabat ſm eā sed ia decliauerat ad idololatriā qd̄ ꝑtra dilectionē dei & advitia ꝯ natura: & alia q̄ sūt ꝯ ꝓximū: ideo ꝑscripsit⁹ de⁹ dedit legē scriptā in tabulis: vt ex ea quodāmō recordaret vl' excitaret ad legendū scripturā cordis. Sed in lege hac qd scriptū est Certe ad litterā. Diliges do. deū tu. ex to. cor. tuo. Deut. vj. Et diliges ami. tu. i. ꝓximū sicut teipm̄. Leuit. xix. Ac etiā explicatū est in ea quō sit diligēdus de⁹ p tria ꝑcepta prię tabulę vt. s. ipse solus adoret & ois irreuerētia in loquēdo caueat: & quies in eo ꝑ puritatē mētis & oronē queraṫ. Et quō etiā ꝓximꝰ diligat ꝑ ꝑcepta septem sc̄d'ę tabulę declarat: vt videlicet adiuuet in suis necessitatib⁹ & pmaxime parētes. ibi. Honora patrē tuū &c. Et vt nō offendat ipse ꝓximus: nec i ꝑsona ꝓpria p lęsionē corporis: nec i ꝑsōa cōiūcta p adulteriū: nec i reb⁹ per furtū & alias vsurpationes: nec in fama ꝑ falsā testificationē & mēdacia: nec etiā desiderio. Ad ista decē ꝑcepta oēs natiões erāt obligatæ: & oēs tpe mundi ad ea seruāda q̄ voluerūt saluari: qa sūt de iure naturali. Addita sunt illis ꝑcepta multa cęrimonialia & iudicialia q̄ obligabant solū illū ppl'm vsq̄ ad christi passionē. Et cærimonialia ptinebāt ad cultū dei: & dilectionē. Iudicialia ad pacificū cōuictū ppl'i illi⁹: vñ ad dilectionē ꝓximi. Et qa multa ꝑcepta erāt dicunt̄ ſm̄ tę leges. Leuit. xix. Ego dñs leges meas custodite: iqt. De q̄r ta lege dicit Iaco. c. iij. in sua cano. Vn⁹ ē legislator & iudex. s. christ⁹ q̄ legē dedit euāgelicā q̄ dr̄ lex ipsi⁹: qa vltra moralia ꝑcepta q̄ cōtinet vt lex Mosaica cōprædendit & sacra q̄ sunt cōtēctiua & causariua grę & spūs: vt baptismū pniam: eucharistiā & alia q̄ nō erant in lege Mosaica: nisi in figura tm̄. & iō bñ dicit ap̄l's. Nihil ad pfectū adduxit lex. s. illa ad Heb. vij. Nō em̄ cōserebat gr'am q̄ a diuuat ad obseruandū ꝑcepta vt lex euāgelica rōne & vtute factor⁹ quę etiā ducit ad gloriā apta ianua p christi passionē. Vñ Iac. j. dr̄. Si qs ꝓspexerit in lege pfectę libertatis. i. euangelica & pmanserit i ea nō auditor obliuios⁹ fact⁹: sed factor opis: huic beat⁹ in facto suo erit. Sed in lege hac qd scriptū est. Certe ad lr̄am. Diliges do. de. tu. &c. & ꝓximū tuū sic teipm̄. Mat. xxij. inqt dns Iesus. Addidit etiam ipse legis hui⁹ lator christ⁹ ad ꝑcepta decalogi ꝓsilia castitatis paupertatis obediētię & patiētię: vt p illa magis possit diligi de⁹ & ꝓximus. Remouit etiā falsas expositiões quas doctores ludęor⁹ inuenerant circa legē Mosaicam vt illud, Diliges amicū tuū: & odio habebis inimicū tuū: ostēdens inimicū nō odiēdum sed diligēdum ſm charitatē. Mat. v. Et illd'. Nō męchaberis: qd̄ itelligebāt, phibitum tātum de ope exteriori: sed xp̄s oltēdit idē esse de affectu interiori di. Qui viderit mulierē ad cōcupiscēdū eā iā mechat⁹ est

De lege consuetudinis.

De lege canonica.

De lege politica et seculari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

manas seruãdas: sed quia cũ lex habeat duplicẽ actũ. s. dirigere hoiem in opib⁹ suis: & cogere metu pœnę ad obseruãtiã ei⁹: iustis etsi sit posita lex: vt est directiua nõ tñ vt est coactiua: quia videlicet nõ metu pœnę eã obseruãr vt petõres: sed libere amore iustitię & obedięt̃ię. Hęc etiã lex multiplex: quia multę sunt leges hoim: q ẽ ambulãt. i. opant̃ ꝑm has leges q̃ dñi sunt: & ꝓ quæ obseruãtiã exercet̃ imaculata charitas hi erũt sine dubio btĩ in pñti in spe: & i su

De lege nro ire. Est tñ vna alia lex q̃ nõ est ꝓprie dñi: sed q̃ secũ fomitis cã transg̃ edit oẽm dñi legẽ. Et de hac ait apl's Ro. vij. Video aliã legẽ in mẽbris meis repugnãtẽ legi mẽtis meę. s. rõnis & captiuũ me ducẽtẽ i lege pcti. Ista lex dr̃ fomes & lex mẽbroꝝ. i. ocupiscẽtia nobis inata: inclinatio videlicet ad malũ & ad delectabilia sensuũ: et q̃ sunt ꝑ rõnẽ. Pro cuius declaratiõe dicit Tho. i. ĥ. q. xcij. ar. vi. ꝓ lex essentialr̃ inuenit̃ in regulãte & mẽsurãte: ꝓticipatiue aũt i eo qd̃ regulat̃ & mẽsurat̃: ita ꝓ ois inclinatio q̃ inuenit̃ i his ꝙ subiecta sũt legi ꝓticipatiue dr̃ lex. Sub deo igit̃ legislatore diuersę creaturę diuersas hñt inclinatões naturales: ita qd̃ vni ẽ q̃dãmõ lex: alteri sit ꝑ legẽ. Vt si dicam⁹: ꝙ eẽ furibũdũ est lex canis: est aũt ꝑ legẽ ouis vel alteri⁹ aialis mãsueti. Est igit̃ hoi lex quã fortiꝰ ex ordinatiõe diuina ꝑm ꝓpriã ꝓditionẽ vt ꝑm rõnẽ opet̃: q̃ qdẽ lex fuit tã valida in prio statu vt nihil vel ꝑter rõnẽ vel ꝑ rõnẽ posset surripere homini. Sed dũ hõ a deo recessit icurrit i ꝙ ꝙ ferat ꝑm ipetũ sensualitatis: & vnicuiq; etiã ꝓticulr̃ ꝙ cõtingit quãtomagis a rõne recesserit: vt sic quodãmodo bestijs assimilet̃ q̃ sensualitatis impetu feruntur. ꝑm illud Pẽ. Hõ cũ in honore esset nõ intrel. cõpara. est iumẽ. &c. Sic igit̃ ipsa sensualitatis iclinatio q̃ fomes dr̃ in alijs aialib⁹ simplr̃ habet rõnẽ legis: illo tñ mõ quo i talib⁹ põt lex dici ꝑm directã indinationẽ. In hoib⁹ tñ ꝑm ꝑ habet nõ rõnẽ legis: sed magis ẽ deuiatio a lege rõnis. Sed inq̃tũ ꝓ diuinã iustitiã hõ destituit originali iustitia & vigore rõnis: ipet⁹ sensualitatis q eũ ducit habet rõnẽ legis inquãtũ est penalis: & ex lege diuina ꝑ ois hoiem destitutũ ꝓpria dignitate. Sicut si aliqs dñs ponẽ: subditos suos in diuersis statib⁹ seu offic̃ijs ciuilib⁹ statuens legẽ quã debeãt seruare: & ordinans ꝙ si aliqs ab illa deficiat: trãseat ad aliũ statũ viliorẽ: pura de statu militũ vel mercatorũ ad rusticorũ statũ vel seruorũ. Miles ergo recedens a lege ꝓpria ꝙ trãseat ad statũ seruorũ ex lege est ordinationis illius domini.

¶De a'trib⁹ & ꝓprietatibus & vtilitatibus legis. Ca. ij.

¶Attendite popule meus legẽ meã ĩclinate aurẽ vestrã ĩ ꝙba oris mei. Pẽ. lxxvij. Cõgruẽter dñs inuitans ad obseruationẽ legis populũ vocat. Nõ ei ꝓprie dat̃ lex nisi ꝓpl'o quẽ Tul. i lib. de rep. & Aug. lib. ij. de ciui. dei. c. xxi. & lib. xix. c. xxj. Idifinit eẽ cerũ multitudinis iuris ꝓsensu & vtilitatis cõione sociatũ. Vñ Abrae nõ fuit data lex a dño nec Isaac vl' Iacob. sed aliq̃ ꝓcepta domestica vt de circũcisione cia nõ adhuc creuerat in populũ. Sed multiplicatis eorũ filijs & descendẽtibus in gẽtem copiosam: & liberatis a seruitute Pharaonis: qa seruis nõ congruit lex: data fuit a deo ꝑ Moysen ꝓpl'o ludęorũ qa erat ꝓpl's dei: sed nũc populus dei est ꝓpl's Christian⁹ cui ꝙgruit ois lex iusta q̃ dei est bene intellecta. Et ideo attendite. Vbi tria possunt notari in ipsis verbis de lege dei quacũq;.

¶Q. ꝑ est diligenter intuenda. ibi. Attẽdite populeme⁹.
¶Q. ꝑ est reuerenter suscipienda. ibi. Legem meã.
¶Q. ꝑ est cõgruenter adimplẽda. ibi. Inclinate aurẽ &c.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

dicit. Attẽdite. i. diligẽter cõsiderate. Cler⁹ debet attendere vt possit sine errore alios docere. Dicit em̃ Mala. ij. Labia sacerdotis custodiũt scientiã: & legẽ requrũt ex ore eius s. populi. Vñ Hiero. ad Paulinũ. Sacerdotis officium est interrogatũ de lege rñdere. Nõ inqt de Poesi vel Philosophia vel Rhetorica: sed de lege: & ideo attendite. Populi aũt seu laici debẽt attẽdere cũ docẽtur vt intelligãt & mẽre retineãt: sicut de populo antiquo legit Neemię. viij. ꝙ Esdras sacerdos legit in libro legis dñi apte: de mane vsq; ad vesperã in conspectu virorũ & mulierũ & sapientum et aures oẽm populi erant erectę ad librũ: & Leuitę silentium faciebant in populo ad audiendam legem: & legerunt in libro legis dei distincte & aperte. Ergo & vos ipsi,

¶Attendite ad legis quidditatem,
¶Attendite ad eius actualitatem.
¶Attendite ad eius effectualitatem.

Diffinitio legis.

Quantũ ad primũ. s. qd sit lex in cõmuni. Beat⁹ Tho. s. ij. q. xc. sic diffinit. Lex est quędã ordinatio rationis ad bonum cõmune ab eo qui curã habet cõmunitatis promulgata. Vbi ponuntur quatuor conditiones legis.

¶Quod lex est rationis practicę ordinatio.
¶Quod est boni cõmunis procuratio.
¶Quod est populi vel principis cõstitutio.
¶Quod de eius ratione est promulgatio.

Prima cõditio legis.

Qd̃ lex est rationis practicę ad actiones ordinatio ꝑ hanc nois interptatione, diffinitione, & auctoritate. Dicit est Isid'. ꝙ lex dr̃ a legẽdo: quia scripta est: vl' dr̃ a ligãdo: qa ligat. i. obligat ꝓceptis affirmatiuis ad agendũ: negatiuis ad cauẽdũ. Vel dr̃ lex ab eligẽdo ꝑm Aug. qa debet q̃libet eligere: viuere ꝑm legẽ. Isti aũt actus. s. eligere, legere, et ligare: sunt actus rõnis. Probat̃ hoc idem rõne vel diffinitione sic. Lex est q̃dã mẽsura directiua humanoꝝ actuũ: ꝑm quã inducit hõ ad aliqd agendũ: vel retrahit ab agẽdo. s. mala. Regula aũt prima humanoꝝ actuũ est ratio: q̃ est primũ ꝓncipiũ humanoꝝ actuũ. Rationis est ordinare ad finem qui est primũ principiũ in agẽdis. In vnoquoq; aũt gẽre id qd̃ est principiũ seu primũ est regula & mẽsura aliorũ illi⁹ generis. Et sic patet ꝙ lex pertinet ad rationẽ. Tertio ꝓbat̃ autoritate legis canonicę & ciuilis. Nã Isido. dicit in lib. Ety. dist. iij. ois. &. c. ꝓceden. ꝙ lex habet præcipere & ꝓhibere. Hi aũt act⁹ sunt actus rõnis. Iuris etiã peritus dicit in lege qd̃ placuit principi habet legis vigorẽ: qd̃ intelligendũ est cũ volũtas ei⁹ est rõne regulata. Nã voluntas principis nõ regulata rõne: magis est iniquitas q̃ lex. Sed o de rõne legis est boni cõmunis intẽtio vl' ordinatio Nam lex ad bonũ cõmune oim tã q̃ ad sinẽ ordinat̃ semp vñ Isido. dicit ꝙ lex nullo priuato cõmodo: sed ꝓ cõmunitate ciuiũ debet esse cõscripta. dist. iij. erit autẽ. Ratio hui⁹ est ꝑm Tho. vbi. s. qa primũ principiũ in operatiuis: est vltim⁹ finis. Finis aũt vltim⁹ humanę vitę est ꝛcitas seu btitudo. Vñ oportet ꝙ maxie respiciat ordinẽ qui est in beatitudine: cũ sit lex regula directiua humanarũ actionũ. Rursus cũ ois pars ordinet̃ ad totũ sicut imꝑfectũ ad perfectũ: vnus aũt hõ sit pars cõmunitatis perfę, necesse est ꝙ lex respiciat ꝓprie ordinẽ ad cõmunẽ fęlicitatẽ. Quodcũq; aũt ꝓceptũ fiat ad aliquẽ de aliq̃ particulari opere intantũ habet rõnẽ legis inquantũ ordinat̃ ad bonũ cõmune. Nã particularia ona possunt referri ad bonũ cõmunę cõitate causæ finalis: ꝑm ꝙ bonũ commune dr̃ cõmunis finis. Et ois quidẽ lex iusta dei est: & ad fęlicitatẽ ordinat: sed si fiat aliqua lex hũana ob vtilitatem priuatã aliquoꝝ sine rõne nõ erit ꝓprie lex. Tertio lex est populi vel principis cõstitutio. Vñ dicit Isido. vt. Ety. ꝙ lex est cõstitutio populi qua maiores natu simul cũ plebibus aliqd sanxerũt. dist. ĥ. c. j. Ratio hui⁹ est ꝑm Tho. quia lex principaliter & ꝓprie ordinat̃ ad bonũ cõe. Ordinare aũt ad bonũ cõe aliqd est pricipis vel totiꝰ multitudinis & ideo cõdere legẽ ꝓtinet ad totã multitudinẽ vel ad pricipẽ q curã habet multitudinis. Nã ĩtẽrio legislatoris ẽt hoies ad virtutes inducat & a vitijs retrahat. Sed persona priuata põt qdẽ inducere monitiõe aut suasione bene disposiros. sed efficaciter ĩducere. s. ꝙ vim coactiuã metu pœnarũ, ꝓteruos & male dispositos nõ põt: nisi ꝓsona publica ad quã ꝓtineat pœnas ifligere. Et qa laici nullã iurisdictionẽ habẽt sup ꝓsonas ecclesiasticas: ideo nullã legẽ cõdere põt ꝓpria auctoritate de ꝓsonis vl' reb⁹ earũ. Vñ dicit Nico. papa. Lege imperiali nõ põt ecclĩastica iura dissolui. dist. x. lege. Quarto de rõne legis est promulgatio. Vnde dicit Gratia. in decre. dist. iij. in istis: ꝙ leges instituunt cũ ꝓmulgant̃. Rõ hui⁹ est: qa ad hoc ꝙ lex obliget, oporter ꝙ in notitiã deducat̃ alios: hoc aũt fit ꝑ promulgationẽ. Et lex qdẽ naturalis ꝓmulgata est a deo: ꝑm ꝙ deus eã mẽtibus hoim inseruit naturaliter cognoscẽdam. Lex aũt exterior hũana ꝓmulgat̃ quo ad ꝓsens verbo: sed ꝓ futurũ, scripto. Vñ legis ꝓmulgatio q̃ fit vbo in futuꝝ extẽdit̃ ꝑ scripturæ firmitatẽ: q̃ quodãmodo semp legẽ ꝓmulgat. Illi aũt corã qbus lex nõ ꝓmulgat̃: obligant̃ ad legẽ seruãdam inquantũ ad eos notitiã deuenit vel deuenire potuit ꝑ alios ꝓmulgatione facta. Vñ dr̃ dist. xvi. q. j. dicitis: ꝙ nõ oporter ꝙ singulo⁹ aurib⁹ iculcet̃. i. lex. Attendite ergo

Lex ẽ dir ctiua hũanorum actuum.

Secũda cõditio legis.

triplex est permissio.

Tertia cõditio legis.

Quarta cõditio legis.

Pſal. xcviij.

te ergo populemeus legẽ meã: quæ habet oẽs has condiciones. & sic ois lex illas debet habere vt vere sit lex.

§. II. QVANTVM AD SECVNdũ. s. actualitatẽ legis sciẽdũ ꝑm Isido. v. Ety. ꝙ q̃druplex est act⁹ legis. Dicit em̃. Ois lex aut pmittit aliqd: vt ꝙ vir fortis petat prẽmiũ: aut petat vt sacrarũ virginũ nuptias nulli liceat apperere: aut punit vt q cedẽ fecerit capite plectat: ei⁹ em̃ ꝑmio vel pœna vita moderat̃ humana: diuina aũt ꝑcepit vt diliges dñm deũ tuũ. dist. iij. in decre. c. ij. Pro quoꝝ declaratiõe dicit Tho. i. ij. q. xcij. ar. ij. ꝙ cũ lex sit directiua hũanoꝝ actuũ tres sunt differẽtiæ hũanoꝝ actuũ. Quidã em̃ sunt act⁹ boni ex genere: vt sunt act⁹ ꝓtutũ: & respectu hoꝝ ponit̃ actus legis pręcipere. Pręcipit em̃ lex oẽs act⁹ ꝓtutũ: vt dicit ph's in. v. Ethi. Quidã alij actus sunt mali ex genere: sicut sunt actus vitioꝝ: & respectu horũ ponit̃ actus legis, ꝓhibere. Quidã alij sunt indifferentes ex genere & respectu hoꝝ dr̃ lex pmittere. Possunt etiã dici indifferẽtes qui parũ habẽt boni vel malivt venialia. Oportet aũt ꝙ aliqd sit per qd̃ inducat lex subditos vt ei obediat. Hoc aũt est timor pœnę: & respectu hui⁹ dr̃ act⁹ legis punitio. Nõ aũt ponit̃ cõsiliũ act⁹ legis. qa cõsulere etiã ꝑ speciat ad priuatã ꝑsonã: cui⁹ nõ est cõdere legẽ. Qui libet em̃ põt alteri cõsulere Sil'r prẽmiare nõ ponit̃ act⁹ legis sic punire: qa ꝓmiare põt qlibet: sed punire nõ ꝓtinet nisi ad ꝓsonã publicã q̃ ẽ miſter legis cui⁹ autoritate pena inferr̃. Vñ & Isid'. dicit in. v. Ety. Factæ sunt leges vt earmetu hũana coerceat audacia: tutaq; sit inter improbos innocẽtia: vt in ipsis improbis formidato supplicio refrenet audacia: & nocẽdi facultas. dist. iij. c. j. Nota etiã ꝙ ꝓmissio est triplex: vt dicit glos. sup. c. ois. dist. iij. Prima est qua ꝓmittit̃ qd̃ nullo iure, ꝓhibet̃ habet tñ aliqua apparẽtiã malĩ: vt ꝓtrahere sc'm matrimoniũ qd̃ videt signũ libidinis: vt. xxxj. q. j. hac rõne. Sc'a est qua ꝓmittit̃ qd̃ ꝑ cõstitutiões hũanas indulget̃: vt cõtrahere in gradu matrimonio, ꝓhibito: sed cũ dispẽsatione: vt. xxxv. q. ij. q̃dã. Et hęc est vera & absoluta ꝓmissio. Tertia est qua ꝓmittit̃ minus malũ vt vitet̃ maius: ꝓmittit̃. i. nõ punit̃. Et sic permisit deus dari libellum repudij vt vitaret̃ vxoricidiũ. di. iij. §. officiũ & dr̃ hęc cõpatiua ꝓmissio. Attẽdite ꝙ ad a'm? legis. Ad ꝓcepta vt obseruetis. Leui. xx. Custodite ꝓcepta mea & facite ea. Mat. xix. Si vis ad vitã igredi serua mãdata. Attẽdite ad ꝓhibita vt euitetis. puer, j. Prohibe pedẽ tuũ. i. affectũ a semitis ei⁹. s. p. ꝑ. Qd̃ se oñdit Pẽ. fecit se di. Ab oi via mala. i. ope, ꝓhibui pedes meos. i. affectus Attẽdite ad ꝓmissa mala ne erretis: putãtes esse licita: qa ꝓmissa vñ saluator. Mat. xix. & Mar. x. ait ludęis. Moyses ob duritiam cordis vr̃i ꝓmisit vobis dare libellũ repudij: qd̃ tñ erat illicitũ. s. cõtrahere cũ alia postea, Et decretalis dicit. Multa ꝑ patientiã tol eram⁹: q̃ si in iudiciũ duceren tur: exigẽte iustitia dãnarẽt̃ extra de ꝑbẽ. cũ ĩa dudũ. Attẽdite ad pœnalia vt euitenf: nõ transgrediẽdo legẽ vt tolerenf faciẽdo cõtra legẽ. Pœnę em̃ sunt medicinæ ait Phs. Medicina aũt & si displiceat patiẽter sumitur ꝓpter sanitatẽ quę sequit̃. Nõ tamẽ tenet̃ quis ad pœnas legũ luendas nisi ponit̃ q̃ ad eas fuerit adiudicat⁹ ꝑm Tho. & Ray.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

s. de effectu legis. Sciẽdũ ꝑm Tho. i. ĥ. q. xcij. ar. i. ꝙ effectus finalis legis ẽ hoies facere bonos. Dicit em̃ ꝑs. ĥ. Ety. ꝙ ĩ tẽtio cuiuslibet legislatoris est hoies facere bonos & virtuosos. Et ꝑ vel simplr̃ vel ꝑm qd: qd̃ sic declarat. Lex nihil est aliud q̃ dictamẽ rõnis ĩ ꝓsidẽte quo subditi gubernant. Sicut videm⁹ q̃ virtus cocupiscibilis & irascibilis ĩ ꝑ cõsistunt q̃ sint bene obedientes rõni. Et ꝑ hũc modũ virtus cuiuslibet subditi est vt bene subijciat̃ principãti vt dicit ꝑs in. i. Politi. Et apl's ad Rom. xiij. ait. Ois alia potestatib⁹ sublimioribus subdita sit. Nõ est enim potestas nisi a deo &c. Ad ꝑ aũt ordinat̃ vnaquęq; lex vt obediat ei a subditis. Vñ manifestũ est ꝙ ꝑ sit ꝓprius legis inducere subiectos ad ꝓpriã virtutẽ eoꝝ. Cũ aũt ꝓtus sit qui bonum facit habentẽ: & opus ei⁹ bonũ reddit sequit̃ qd̃ ei⁹ effectus est facere bonos eos qb⁹ dat̃ vel simplr̃ vl' sc'm qd. Nã si i tentio ferẽtis legẽ tẽdat in verũ bonũ: qd̃ est bonũ cõe regularũ sc'm diuinã iustitiã. seqt̃ ꝙ ꝓtalẽ legẽ fiunt hoies boni simplr̃ sicut ꝓ legẽ diuinã vel canonicã. Si aũt intentio legislatoris ferat̃ ad id qd̃ nõ ẽ bonũ simplr̃: sed vtile

Propẽ ei⁹ vitã lex ẽ reuerenter suscipienda

sibi vel delectabile: faciet hoies bonos ꝑm qd̃. i. in ordine ad tale regnũ: sicut leges ꝓfanes antiquoꝝ infidelium mortales: faciebãt obseruãtes bonos bonitate & fœlicitate terrena. s. cuiusdã pacifici victus. Et si qs arguat ꝙ homines sunt boni ꝑ ꝓtutẽ: qa virt⁹ est q̃ bonũ facit habẽtẽ vt dictũ est. Virtutẽ aũt facit de⁹ in hoie infundẽdo: ergo nõ ꝑ legẽ: sed ꝑ deũ fit hõ bonus. Rñdet ꝑm Tho. ꝙ cũ sit duplex virt⁹ acqsita & ifusa: ad vtrãq; aliqd operat̃ bono rũ operũ assuetudo: sed diuersimode. Nã ꝓtutẽ acqsita causat operũ bonoꝝ assuefactio: qa ex actib⁹ generat̃ habit⁹ ꝓtutis. s. acqsitæ. Ad virtutẽ aũt infusam disponit operũ bonoꝝ frequẽtatio: & eã iã habitã cõseruat̃ & pmouet: nõ aũt causat sed de⁹ gr̃a sua. Diffinit em̃ virt⁹ ifusa ꝙ est bõa q̃litas mẽtis qua recte viuit̃ quam de⁹ in nobis sine nobis operat̃. s. principaliter: sed nõ sine nobis cooperãtib⁹ seu cõsẽtientib⁹. Et qa lex dat̃ ad hoc vt dirigat act⁹ humanos inquãtum actus humani operant̃ ad virtutẽ: intrantũ facit hoies bonos. Vñ ꝑs. ij. Politic. dicit ꝙ legislatores assuefacientes faciunt bonos. Nec semp aliqs obedit legi ex perfecta bonitate virtutis: sed q̃ñq; ex timore pœnę: q̃ñq; ex quoda dictamine rõnis qd̃ est quoddã principiũ virtutis Est etiã impossibile ꝑm Thom. ꝙ bonũ cõe ciuitatis bene se habeat nisi ciues sint virtuosi: ad min⁹ illi qb⁹ cõuenit principari. Vñ & Isidorus dist. ix. c. ij. dicit. Iustũ est principem obtẽperare legib⁹ suis. Tũc aũt iura sua ab alijs custodiẽda existimet: qñ & ipse prim⁹ eis reuerẽtiã præbet. Vñ ꝓpl's dei antiquus: dũ habuit bonos iudices & reges & ꝓncipes sacerdorum populus se bene habuit in morib⁹ & in fœlicitate terrena. Qñ habuit malos reges: qd̃ ꝑ maiori pte fuit: ꝓpl's ad idolatriã & ĩ multa mala lapsus est: & ꝓp hoc in diuersas captiuitates duct⁹: & demũ ꝑ orbẽ dispersus. Sufficit aũt ad bonũ cõitatis ꝙ alij. s. subditi intãtum sint subditi ꝙ principum mãdatis obediãt quãtũ ad ciuitatẽ terrenã. Sed ad ciuitatẽ supnã cõsequẽdã ad quã ordinat lex dei: oportet ꝙ ex amore legẽ obseruẽt. Qui em̃ ex timore facit ꝓceptũ. s. legis: & si bonũ est q̃d̃ facit: nõ tñ bene facit. i. virtuose. extra de reg. iur. qui ex timore.

§. IIII. SECVNDVM PRINCIPALE

notandũ est: ꝙ lex est reuerẽter suscipienda cum dicit. legẽ meã. Esa. xxxiij. Dñs iudex noster. Dñs legifer noster. Dñs rex noster. Et qa vt dr̃ Iob. xxxvj. Nullus similis ei i legislatorib⁹. Tãto ei⁹ lex cũ maiori reuerẽtia ẽ suscipiẽda: quãto maior est in potẽtia & sapiẽtia & bonitate ferẽs eã. Cũ nullus sit deo appropinquãs: nedum similis: ideo reuerẽter lex ei⁹ suscipienda est. Vñ dr̃ Esa. j. Auribus pcipite legẽ dei vestri populus Gomorrę. Et Iob. xxij. Suscipe legẽ ex ore ei⁹. s. dei. Ideo autem reuerenter.

Lex dei suscipiẽda est ꝓpẽ tria.

¶Propter eius eximiam auctoritatem.
¶Propter eius miram veritatem.
¶Propter eius nimiam vtilitatem.

Quantũ ad primũ. Attẽdite populeme⁹ legẽ meã: ꝓpter meã auctoritatẽ: quæ tãta est vt oia mea ꝓtẽtia creata sint mea: sapiẽtia gubernent: mea iustitia oia defectuosa corriganf. vñ Leui. xviij. dicit. Ego dñs de⁹ vester custodite leges meas. q. d. ideo debetis & suscipere & seruare leges meas: qa dñs sum absolute: & vniuersalis dñs oĩm & potestatẽ habeo sup oia. Dñs em̃ nomẽ est potestatis: ait Amb. Et dr̃ dñs quasi dominãs: pœnarũ trangressoribus legũ meaꝝ. Vñ dr̃. ĥ. Macb. iiij. In leges diuinas impie agere nõ impune cedit. Propterea cũ primo dedit legem scriptã in monte Sina: apparuit mons fumigãs: & tonitrua emittẽs & coruscatiões: ita ꝙ ꝓpl's exterrit⁹ diceret. Non lo quat̃ nobis dñs: ne forte moriamur: Exo. xx. vtvisa auctoritate & potestate datoris legis. s. dei attẽderet & obseruaret eã. Quantũ ad sc'm est suscipienda ipsa lex reuerẽter ꝓpter ei⁹ miram veritatem. Dr̃ ꝓpterea lex veritatis sc'm illud Mala. ij. Lex veritatis fuit in ore ei⁹. Sicut in doctrinis hoim reperiũtur plures falsitates: vt patet i doctrinis ꝓhoꝝ: qa vt ait Pẽ. cxv. Ois hõ mẽdax: nulla aũt falsitas reperiri põt in doctrina dei. s. sacræ scripturę. Sed ois ẽitas Io. xvij. Sermo tuus veritas est. Ita in legib⁹ hoim reperiunt̃ aliqũ falsitates & inutilitię: ꝓpter qd̃ dr̃ Hiere. x. Leges populorũ vanę sunt. i. falsæ & inutiles. Nã si verę & iustæ sunt: leges dei sunt. Vnde ipsa dei sapiẽtia ait Prouer. viij. Per me legũ cõditores iusta decernũt. Sed lex dei ois verissima & iustissima ẽ: & ideo debet cũ oi reuerẽtia suſci

Universidad de Deusto
Biblioteca

pi & audiri. Nā vt dicit Lactātius in li. Instit. Nullus suauior aię cibus q̄ veritas. Et si qs obijceret q̄ lex dei videt cōtinere falsitatē: qa ꝓmittebat multa bona tēporalia seruatib⁹ ea: & tñ multi obseruatores ei⁹ vt Tobias: Esaias: Hieremias & alij habuerūt multa aduersa & indigentias Rñ. Tho. ſ. ñ. q. xcix. ar. vlt. q̄ illa tplia ꝓmissa sunt obseruatorib⁹ legis: nō vt principalis remuneratio: in quibus affectu inhererēt: sed tāq̄ imperfectis vt p ea manuducerentur ad obseruationem legis. Sicut pueri ad obseruationē cōsuq; imponunt eis: inducunt q̄busdā munusculis. Et ſm historiā veteris testamēti: cōmunis stat⁹ populi cū sub lege fuit: q̄diu legē seruauit in ꝓsperitate fuit. Declinās aūt ab obseruatiōe legis multa aduersa incurrit. Alię tñ psonę particulares legē obseruātes i aliquas aduersitates incidebāt: vel qa iam erant spūales effectu: vt p hoc magis ab effectu tēporaliū abstraherent: & earū vīt⁹ pro bata redderet: vel qa opera legis exteri⁹ explētes aliq̄ cor in tēporalib⁹ defixū habebāt. Quantū ad tertiū. Lex est suscipiēda & implēda ꝓpter ei⁹ vtilitatē. Ex nulla em̄ lege hō cōsequit tantū fructū sicut ex lege dei si obseruet. Q̄d intelligēs Pē. cxviij. ait. Portio mea dñe: dixi custodire legē tuā. q. d. Ista est pars quā elegi ex oibus bonis quę ponūtur ante me de bonis mundi tāq̄ meliorē seruare ꝑ legē dñi. Nā vitia prio habet manifestare: vt sic possint cauteri. ap⁹ ad Ro. vij. Nā cōcupiscentiā nesciebam. ſ. esse peccatū: nisi lex diceret: nō cōcupisces. Vbi Aug. Bona est q̄ lex quę dī cōcupiscentiā ꝓhibet ome malū ꝓhibet extra de coitu. nā cupiscentiā. Quāuis em̄ lex hūana nō ꝓhibeat oia peccata etiā exteriora sed ea quæ magis habent tollere pacificū conuictū hominū adinuicem: vt furta, adulteria: homicidia & hmōi. Lex tñ naturalis & diuina oia vitia ꝓhibet. Sed o lex iuuat ⁊ tuosa exercitare. Vñ Eccli. xlv. Dedit illi cor ad ꝑcepta: & legē vitę & disciplinę. Lex dī vitę. ſ. spūalis q̄ cōsistit i ⁊tutib⁹. Dicit etiā lex disciplinæ q̄ importat morū cōpositionē. Ad legē siqdēnaturę p tinet oē illud ad qđ hō inclinat ſm suam naturā inclinat aūt vnūqdq; ad opationē sibi ꝓuenientē ſm suā formā sic ignis ad calefaciendū. Vñ cū aīa rōnalis sit ꝓpria forma hois: naturalis inclinatio cuiuslibet hois est opari ſm rōnē & hoc est agere ſm ⁊tutē. Vñ oēs act⁹ ⁊tutū sunt de lege naturali: Et ꝓpterea Damas. dicit in. ij. lib. q̄ virtutes sunt naturales. i. ſm inclinationē seu legē naturalem. Lex diuina certū est q̄ de actib⁹ ⁊tuosis imperat: & oīs lex humana itātū habet rōnē legis inquantū est deriuata a lege naturali. Tertio lex facit pacē inter hoies conseruare qđ multum desiderat. Vñ dr. ij. Macha. j. Adaperiat dñs cor vrm in lege sua & in ꝑceptis suis & faciat pacē. q. d. Habēdo volūtatem efficacē ad implēdū legē dei: inde sequitur pax. Finis oīs legis ē dilectio: & pax est effect⁹ dilectionis. Qui em̄ se diligūt pacē iter se habēt. Vñ ap⁹ ad Rom. xiij. Plenitudo legis ē dilectio. Et qū etiā seruant leges hūanę q̄ ꝓhibēt iniurias ꝓximo⁹: habet pax inter eos. Quarto lex habet iustificare: & hoc ꝑcipue facit lex euangelica. vñ ad Ro. viij. dr. Lex spūs vitę i christo Iesu liberauit me a lege pcti & mortis. ſ. ęterne. Et dicit Aug. lib. de spū & lra q̄ sicut lex factor⁹. i. mosaica fuit scripta i tabulis lapideis ita lex fidei. i. euāgelica est scripta i cordib⁹ fideliū. Et ipe idē dicit q̄ nō est aliud lex dei scripta in cordib⁹ fideliū: nisi pītia spūssti. i. gra q̄ vtiq; habet iustificare. i. a pcto emundare: & deo gratum reddere: & ꝓfiter opa meritoria reddere. Sūt tñ in lege euāgelica ꝓba scripta q̄ sunt dispositiua ad gram spūssti & adiuuant gręi⁹ ptinētia: vt q̄ ptinēt ad diuinitatē vel humanitatē christi q̄ disponūt intellectū ad fidē. Et q̄ ptinēt ad cōtēptū mūdi vt vsus sacror⁹ quę habēt disponere ad gram, & ista sūt vt secūdaria huj⁹ legis. Sed principale in ea est gra spūssti i mēte fidelium infusa. Quito lex habet i tētationib⁹ vigorare. pē. xxxvj. Lex dei eius in corde ipsius. ſ. iusti: & nō supplantabunt gressus ei⁹. Gressus hois sunt opa ei⁹: q̄ dicunt supplantari q̄n decipit i eis faciēdo id qđ habet speciē boni: sed ēvere malū. Sicut auaro apparet bonū ē decipe ꝓximū: vt cōsequat̄ bonū vtile. ſ. lucri. Sed dūgs attendit ad legē q̄ ostendit hmōi esse mala: & lex doctrina est dei q̄ errare nō pōt abstinet se ab his & tentationes vincit. Vñ & christus cū fuit tentatus a diabolo in deserto: cū auctoritatibus legis pugnauit: respondens tentatori. Scriptū est. ſ. in lege Deut. viij. Nō in solo pane viuit hō: sed in oi verbo &c.

Lex est ſplēda ꝓpter eius vtilitatem

Lex iuuat ⁊ exercere vir tuosa.

Mat. iiij.

Lex iustificat.

cōtra vitiū gulę. Et Deut. vj. Non tentabis dñm deū tuū: cōtra ſuphiā seu inanē gliam. Et iterū. Dñm deū tuū adorabis &c. cōtra auaritiā. Hęc oīa scripta sunt in lege dei. Et sic nō fuit supplātatus: sed diabolū ipse supplantauit & vicit. Sexto lex terrena multiplicare facit. Vnde dicit Moyses Deut. xxviij. Si audieris vocē dñi dei tui. ſ. in lege sua loquētis vt facias atq; custodias omnia mādata ei⁹ que ego ꝑcipio tibi hodie faciet te dominus de⁹ tu⁹ excelsiorē cūctis gentibus q̄ versant in terra. Venientq; super te vniuersę benedictiōes istę: & apprehendēt te quę ptinent ad tēporalia. Bñdict⁹ eris in ciuitate bñdictus in agro &c. ibi vide. Et p cōtrariū imediate superi⁹ dr. Maledict⁹ eris q̄ nō ꝓmāserit in sermonib⁹ legis hui⁹. Et ponunt ibi determinate multę maledictiōes cōtra trāsgressores legis. Infirmi enim & imꝑfecti p tpalia manuducunt ad spūalia opera. Septimo legis obseruatio facit cœlestia penetrare ad possidendum. Iaco. j. Qui autem ꝑspexerit in legem perfectę: libertatis scilicet euangelica & permāserit in ea nō auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in factō suo erit. Attendite ergo populi meus legem meā.

Lex im ꝑfecta ē integra liter.

Lex im plēda ē ꝑfecte.

Psal. xxxiij.

Lex ad ecclesiā per ducit.

§. V. QVANTVM AD TERTIVM

principale lex est cōgruenter adimplēda. Vñ subdit. Inclinate aurē vestrā in ꝓba oris mei. Inclinate aurē in verbis legis nō est aliud q̄ implere & ſuare legē. De aure em̄ cordis loquit. ſ. volūtas. Volūtas em̄ cū est efficax est q̄ mouet ad operādū & seruādū legē. Et ad istū intellectū dicit Prouer. xxviij. Qui declinat aurē suā ne audiat legē: orō ei⁹ erit execrabilis. Declinare aurē: nō audire: est non obedire & talis nō meretur audiri i oīonib⁹ suis. Inclinate & aurē vestrā in ꝓba oris mei: nō expectate tps ad faciendū vt ait pē. Tempus faciendi domine dissipauerunt legem: tuam id est propter tps qđ expectant homines ad faciendum se habere: dissipant legem cōtrafaciēdo sed nūc inclinate aurē vestrā. Et vt congrue seruetis inclinate aurē vestram tripliciter.

Inclinare aurē qđ est.

psal. cxviij.

¶ Vt impleatis integraliter.

¶ Vt obediatis intentionaliter.

¶ Vt agatis constantionaliter.

Quātū ad primū dicit Iac. in cano. ſua. c. ñ. Qui totam legē seruauerit: offendat aūt in vno. ſ. ꝑcepto legis: factus est oīm re⁹. i. ita dānabit sicut si oīa ꝑcepta legis fuisset transgressus. Nō q̄ tantā pœnā patiat: cū q̄libet trāsgressio habeat debitū suę grauitatis pœnę sed ita vn⁹ trāsgressio ꝑcepti legis est sufficiēs ad incurrēdū pœnā infernalē sicut trāsgressio totī⁹ legis & hoc nisi qs pnām agat qđ diligēter Pē. oñdebat se facere dicēs. Exitus aquarū deduxerunt oculi mei. i. abūdantia lachrymarū ex cōtritiōe, pcedentē qa nō custodierūt legē tuā sensus mei vel etiā pximi mei. Vñ & Christ⁹ ait Mat. v. Iota vnū aut vnus apex nō ꝑteribit a lege donec oīa fiāt. Sicut em̄ de cęrimonialib⁹ quæ erāt in figurā christi & eccl'ię nihil ꝑterijt qđ nō sit ipletū ita & de moralib⁹: nec quo ad maiora ꝑcepta quor⁹ qđlibet iota dicti pōt nec minora q̄ apices dicunt vnū ꝑtermittere deber qđ nō seruet q̄ voluerit salu⁹ ē. Vñ seqt. Qui soluerit vnū de mādatis istis minimis. i. cōtrafecerit & docuerit sic hoies. i. ꝑdicauerit al's bona: & ipe i vno ꝑcepto deficiat nō seruādo minim⁹ vocabit⁹ i regno celor⁹. i. nul lus qa nō intrabit illuc. Inclinate & aurē vestrā &c. in verba. ſ. singula legis nō aliq̄ vt oīa: seruetis ad plenū. Secō dū ē debet legi obediri intētional'r. i. ſm intētionē legislatoris tenio nō ſm ꝓba tm̄. vñ dicit regu. iur. Certū est qđ is cōtinet naliter. de re. iur. lib. vj. Ad qđ etiā facit qđ Greg. in moral' ait. ſ. q̄ nō intrētio verbis: sed verba debēt deseruire intrētioni. xxij. q. v. humanę. Qđ etiā no. pōs in li. Ethi. q̄ magis attendendū leſt ad intentionē instituentis aliquā legē q̄m ad verba legis. Modo ad propositū. Præcepit dñs in aliqua lege aliqua ad tps seruāda ſm lram q̄ erāt in figurā futuror⁹: vt oīa cęrimonialia quouscq; ipa figurata exhiberent in ⁊tate, vñ ap⁹ ad Heb. x. ait. Vmbrā hñs lex futurorū bonor⁹. Cū g̃ impletę sūt illæ figurę nō debēt illa seruari ſm lram cū sit cōtra irētionē legislatoris: sed ſm spm̄. Et propterea dicit ap⁹. ñ. ad Cor⁹. iij. Lra occidit spūs autem viuificat. i. legē intelligēdo & seruando ſm lram occidit aiam sed seruata ſm spūalē intellectū dat vitā aię. Vbi gra. Mādauit dñs in lege circūcisionē pri⁹ tñ patrib⁹ datam q̄ figurabat

Lex ęterna ē ro diuinæ ſapientiæ.

figurabat baptismū habēt⁹ ⁊ rutē ex christi passione. Iam christus aduenit: passionē sustinuit & baptismū instituit. Vñ nō debet illud ꝑceptū seruari nūc ad lram: ex quo impleta est figura illa. Hoc em̄ mortale esset: qa. ſ. cōtra intētionē legislatoris. vñ & ꝓtra legē sed debet seruari spūal'r a superfluis, & vitijs se abstinendo. Præcepit dñs in lege populo ne comederet porcinas carnes ad figurandum q̄ populus suus futurus. ſ. populus christianus debebat se p maxime abstinere a moribus porcinis. i. luxuriosis. Iam ē in actu ppls christian⁹: qui quo ad bonos se abstinet a luxurijs. Vñ nō debet illud ꝑceptū mō ſm lām seruari: qa esset mortale: sed sc'm spm̄ semper: qm̄ hoc itēdit legislator, ſi abstinere se a vitio luxuriæ. Sic etiā ꝑceptū est legis naturæ: quęcūq; vultis vt faciant vobis hoies & vos facite illis. Hoc enim est lex & propheræ. ſ. in hoc cōsistit. Si quis ergo velit sibi dari centū florenos ſine aliquo debito iustitiæ vel causa rationabili cum nō egeret: nunquid & ipe debet hoc facere proximo: qa vult ipe sibi hoc fieri. Certe nō intelligit hoc legislator. ſ. deus: sed de volūtate rationabili: qđ qs rōnabiliter vult sibi fieri: debet alteri facere si pōt. Item in lege euāgelica Christus dicit. Si quis te pcusserit in dexterā maxillā: prębe ei & alterā. Math. v. Qui hoc indifferenter faceret cuicūq; nō bñ faceret: quia daret illi occasionē augēdi peccatū iterū percutiēdo. Nō ergo hoc intellexit Christus lator legis hui⁹: quia nec ipse hoc fecit eū minister Annę pōtificis ei alapā dedit: sed eū redarguit. Ioan. xviij. Sed vult dicere q̄ pcussus qlibet ita particter ferat iniuriā sibi factā: q̄ etiā si maiorē sibi vellet facere iniuriā paratus sit æquanimiter tolerare, Ita exponit Augu. xxiij. q. j. paratus. Itē lex diuina & canonica prohibet recipi ꝓ pecunia mutuata aliqđ vltra sortem. Si igr quis nō det pecuniā sed operā suę persone ꝓ mutuo cōtra intentionē legis facit & cōmittit vsurā: qa opera illa ptio æstimari possunt. xiiij. q. iij. plericę. Itē lex ciuilis mandat iurē & alios malefactores capi & puniri. Nūquid ergo capiet iudex laicus clericum iurē: vl' al's malefactorē? Certe nō: qa esset excōicatus. cē. de sentē. excō. vt famę. Intendit em̄ legislator de subditis foro ciuili: nō de clericis. Sic g̃ i legē quācūq; inclinate aurem vestrā in verba: id est nō ad verba prouę sonāt exterius: sed in ꝓba id est in intellectū verborū legis: quid. ſ. intendit legislator. Tertio lex est implēda ꝑfanter: vt. ſ. ꝓpter timorē pœnarū nō declinet quis ab ea. Vnde de sanctis canit ecclesia. Iste sanctus pro lege dei fuit certauit vſq; ad mortē: & a verbis impioꝝ nō timuit. Sic legim⁹ de castissima Susanna q̄ cū inuitaretur ad opus nefarū sub cōminatione accusationis de adulterio: & per cōsequēs mortis: subito respōdit. Meli⁹ est mihi incidere in manus hoīm absq; opere cōtra deū q̄m peccare in deum meum. Si em̄ hoc egero mors mihi est &c. Dan. xiij. Simi liter Eleazarus antiquus volut potius durā mortē sustinere q̄ trāsgredi vnū mandatū legis dei. ſ. cōedere carnes porcinas: dicēs. Adolescētib⁹ exēplum forte relinquam si prompto animo ac fortiter ꝓ grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. ñ. Macha. vj. Sed & septem fratres Machabęi cū matre sua sustinuerunt constantissime multa grauia suppliciorū genera: & demū mortē potius vellēt q̄m legē dei trāsgredi. Vnde & prim⁹ eor⁹ ad tormēta ductus dixit. Parati sumus magis mori q̄m patrias dei leges ꝑuaricari. Et mater eorum eos exhortando ad constantiā martyrij dicebat. Mundi creator qui formauit hominis natiuitatē quiq; omniū inuenit originē & spūm vobis iterū reddet & vitā cū misericordia: sicut nūc vos metipos despicitis propter dei leges. ñ. Machab. vij. Sic in nouissimo testamēto inumeri martyres pro obseruatiōe legis euangelicæ mortem sustinuerunt.

Tobię. iij. Matth. vij.

Lex ęterna ē ro diuinæ ſapientiæ.

TITVLVS. XII. DE LEGE AETERNA.

¶ Q. legi æternæ oīa subijciuntur. & quō debemus cōformari volūtati diuinæ. Cap. vnicum.

LEX AETERNA SECVNdū Tho. ſ. ñ. q. xciij. ar. ſ. nō est aliq̄d ꝓ rō diuinę sapientiæ ſm q̄ est directiua omniū actuum & motionum. Et quia diuina ratio nil cōcipit ex tempore: sed habet ętrnū conceptū: ideo dicit lex ęterna. Deus em̄ sicut per sapiētiā suā est ꝑditor vniuersarū naturarū ad quas comparatur: sicut artifex ad artificiata ita est gubernator omniū actuū & motionū q̄ inueniūt̄ i singulis creaturis. Vñ sicut rō diuinę sapiētię iquātū p eā cūcta sunt creata habet rōnē artis vl' exēplaris vl' ideę: ita rō diuinę sapiētię mouētis oia ad debitū finē seu ipa rō gubernationis rerū in deo sicut in principe vniuersitatis existens cū mūdus diuina, ꝓuidētia regat: obtinet vim legis: cum nihil aliud sit lex q̄ quoddā dictamē practicę rōnis in principe q̄ gubernat aliquā cōitatem pfectę. Est aut̄ ipsa lex ęterna in trinitate deo q̄ mūdū regit. Vñ de ipsa trinitate canit ecclesia. Qui. ſ. de⁹ trinitas totum subdit suis orbem legib⁹. In ipso deo vna est lex: vt dictū est. in creaturis tot sunt quot sunt ꝑcies creaturarū: quibus singulis indidit diuersas inclinatiōes i suos debitos fines: q̄ inclinationes leges in ipsis creaturis dicunt. Et quamuis ipsa lex ęterna attribuat̄ ꝓ appropriationē filio ſm Tho. vbi. ē. ñ sc'm Alexā. in. in. parte. q. xij. pōt attribui ſm cōditiones legis varias & alijs personis. Tria em̄ cōcurrūt ad legē. ſ. autoritas: ⁊itas & bonitas: & ſm hoc oportet q̄ lex habeat principiū: formā & finē. Rōne principij debet legi autoritas: qa nō pōt eē principiū legis nisi habēs autoritatem. Rōne formę debet legi ⁊itas: qa nūq; ferē sine rōne recta. ſ. si sit ꝓprie lex. nā iniusta nō est lex. Rōne finis debet legi bonitas: qa lex nō ordinat̄ nisi ad bonū. Si g̃ respiciam⁹ i lege ęterna autoritatē: sic appropriat̄ psonę patris rōne potestatis. Si respiciam⁹ in ipa lege eternā veritatē: sic appropriat̄ filio ſm rōnē formalē sapiētiæ. Si attēdamus bonitatē legis: sic appropriat̄ spūi sanctō. Hæc Alexā de Hal'.

Tria cō currunt ad legē

§. I. DE LEGE AETERNA POtest itelligi illd' Pē. ſ. qđ' dr de iusto. In lege dñi fuit vol'. ei⁹: & i lege ei⁹ medit'. die ac nocte. Dicit Aug. ꝙ ꝑtm nō ē alid' nisi dictū vel factū vl' cōcupitū cōtra legē æternā. Et sub his ꝓprię hēdit ſm Tho. oīs excessus siue locutiōis actionis & desiderij cōtra rōnē. Quia ergo iustus summā diligētiā habet vt caueat a ꝑtis: ideo affectus ei⁹ est ad legē ętrnā. i. volūtarē deiri impleat. intellect⁹ vt itelligat. Vñ in lege dñi fuit volūtas &c. Vbi tria possunt notari.

¶ Q̄ est vniuersalis: & ideo mundus totus ea regulatur: ibi. In lege domini.

¶ Q̄ est perfectionalis: & ideo affectus bonus ei conformatur: ibi. Fuit voluntas eius.

¶ Q̄ est rationalis: & ideo intellectus rectus eam speculatur: ibi. Et in lege eius meditabitur die ac nocte.

§. II. QVANTVM AD PRImū. Sciēdum ꝙ nullus homo quantūcumq; habuit dñiū latū & longū potuit vel pōt dici absolute dñs: sed ſm gd. Nā & ſi Octauian⁹ prim⁹ Imperator post Cęsarē fecit describi vniuersum orbē terrarū tāq̄ dñs terrę. nūqd dñium habuit aquarū & alior⁹ elemētor⁹ aut cęlor⁹ aut āgelor⁹: aut etiā oīm brutor⁹? Certe nō. Fuit g̃ dñs nō simpl'r oīm sed hoīm q̄ versabant tūc i mūdo. Vnde & illis legē dare valebat: nec tñ quo ad oīa: nō aūt alijs reb⁹ sibi nō subditis. Absolute & simpl'r dñs ē de⁹: oīb⁹ dominās creaturis. Vnde sanctus Mardochęus in oīone sua dicebat. Dñe rex oīpotēs in ditiōe tua cūcta sunt posita: & nō est q̄ resistat voluntati tuæ &c. Dñs vniuersorū tu es, Hester. xiij. Sicut ergo dominiū ē vniuersale: ita & lex ei⁹ debet eē vniuersalis: & ipsa tot⁹ orbis regulat̄: qa lex dñi. Et q̄ legi ęternę nō differt a dei volūtate: realiter subijciant & regulent Oīa leoīa: declarat & ostēdit ſm Tho. ſ. ñ. q. xciij. ſ. Nam creaturę irrationales æternę legi subijciūtur: inquātum sequuntur ne subijne iudicio rōnis vl' sensus: id qđ' eis impressum est a deo ciuntur quasi motæ ab alio. ſ. deo ad suos fines & actus. Secundo creaturę rōnales legi æternę subijciunt per notitiā diuini præcepti: eo q̄ eis datū est intelligere qđ debeāt agere vel cauere. Ipsa em̄ lex naturalis quæ est in hoie: est quædam participatio legis ętrnę. Mali etiā subijciunt legi æternæ etsi imperfecte. ſ. necessitate coactiōis: inquantum subijciūt nō eius ꝑceptiōi: sed punitioni. ſ. inquantū mali punit̄ a deo: qđ lex æterna dictat & imperat. Quarto boni subijciūtur perfecte: inquātum. ſ. nō coactione punitionis: sed volūtate obsecutiōis. ſ. volūtate obediēdi deo: amore nō timore se subijciāt. Beati etiā & dānati subijciunt legi ętrnę. Cui⁹ rō ē: qa sicut corp⁹ graue mouet̄ grauiter de loco ita eadē grauitate quiescit in loco. A simili sicut boni per legē æternā merent beatitudinē & mali miseriā: ita p eā

lex ętrna est vniuersalis.

Oīa leguntur ne subijciantur ciuntur

Universidad de Deusto
Biblioteca

dē legē beati in beatitudinē & mali in miseriā cōseruanť.

quid sit lex ęterna.

Subiūgitur etiā legi æternæ oia creata siue necessaria siue cōtingentia: nō aūt æterna. Et rō hui⁹ est ꝑm Tho. vbi. 5. Lex æterna est rō gubernatiōis: quæcūq; ergo subiūgūtur diuinæ gubernatiōi subdunť & legi æternæ. Cū ergo oia q̄ sunt in reb⁹ a deo creatis subdanť diuinę gubernationi siue necessariā siue cōtingētia: nō aūt ea q̄ ptinēt ad diuinā ēcnūā vel naturā: vt ꝓsonę diuinę: vel volūtas dei vl bonitas dei & hmōi: ideo creata subdunť legi æternæ: nō aūt increata: sicut patet ꝑ exēplū in hoīb⁹. Nā gubernatiōi hoim subdūť q̄ fiūt ꝑ hoies: nō aūt q̄ ptinēt ad naturā hoim: vt ꝙ habeat man⁹ vl pedes. Vñ & Aug. dicit xix. de ci. dei. ꝙ nullo mō aliq̄d legib⁹ sūmi creatoris ordinatoriq;. s. creatū subtrahit a q̄ pax vniuersitatis administrat. Nec obstat qđ ait apls di. ad Ro. viij. Prudentia carnis inimica ē deo: neq; em legi ei⁹ subiecta est. Nā ꝑm Tho. vbi. 5. etsi subiaci nō possit prudētia carnis legi æternę ex pte actiōis: qa iclinat ad actiōes ōrias legi dei: tñ subiacit legi dei ex pte passiōis: qa mereť pœnā ꝑm legē diuinę iustitię. Sciēdum etiā ꝙ aliter ē dicēdum de lege hoim: aliter de lege dei. Nā hō reb⁹ irrationabilib⁹ quātūcūq; ei subiaciant nō pōt imponere legē: sed solū hoib⁹ sibi subiectis: qb⁹ hoib⁹ intātū ponit legē inquātū suo ꝓceprovl denūtiatiōe ipsi mittit mētibus eorū quādā regulā q̄ ē principiū agēdi. Sicut aūt hō denūtiādo imprimit hoi subiecto sibi q̄ddā principiū interi⁹ actuū ita de⁹ imprimit toti naturę principia actuū ꝓpriōr. Et iō ꝑ hūc modū dr deus ꝓcipere toti naturæ. ꝑm illd Pſa. Pręceptū posuit & nō ꝓteribit. s. i rōnabilib⁹ creaturis. Et ꝑ hāc etiā rōnē oēs mot⁹ & actiones totius naturę legi ęternę subdunť. Alio mō q̄ subdūť legi ęternę creaturę irrōnales: q; rōnales: inquantū. s. irrationales mouent a diuina ꝓuidētia nō aūt ꝑ intellectū diuini ꝓcepti vt rōnales. Et ipa impressio priciꝑ actiui in trinseci quātū ad res naturales est ꝓmulgatio legis æternę in eis. Deſecā etiam q accidit in reb⁹ naturalib⁹: quia sunt ꝓter rōnē causarū particulariū: nō tñ sunt ꝓter ordinē causaꝝ vniuersaliū: & ꝓcipue causę primę. i. dei cui⁹ ꝓuidētia nihil pōt subterfugere: vñ & ipa subdūť legi ęternę. Oēs etiā leges inquātū participāt de rōne recta intantum deriuant a lege ęterna. Vñ Aug. In ꝓali lege nihil est iustū atq; legitimū qđ nō ex ęterna hoies sibi deriuauerint. Et idē Aug. Lex ęterna ita medio quodā loco posuit aliq; vt in eis vsurpādis merito repręhendať audacia in exequē dis iure laudeť obedientia. Exponit exēplum Abraę q ex sevolēdo occidere filiū pessime feciſſet sed ex volūtate dei iubentis hoc volendo optime feciſſet. xxiij. q. v. lex.

Lex dei differt a lege hoim.

Psalm. cxl viij.

Volun tas cuiusliber de bet secō forma re diuię volūta tu.

§. III. SECVNDVM QVOD NO⁹

tak ē ꝙ affect⁹ seu volūtas iusti ꝓformat se ad legē ęternā. i. volūtatē diuinā qđ̄ q̄libet facere debe r. Dicit em Aug. ꝙ lex ęterna ē ratio summa i deo. i. volūtas rōnabilis cuiꝫ temp obtēperādū ē. s. cōformādo volūtatē nostrā suę. Dicit em Arist. in sua Meta. ꝙ primū i vnoq̄q; gñe ē regula & causa secūdoꝝ seu oim illi⁹ gñis. Sicut primū i gñe calidi tatis est ignis: & ipe est causa scd'a oim calidoꝝ: iquātū calida. Intātū em vnūquodq; est calidū inquātū participat naturā ignis. Prima igit cā oīs rectitudinis est diuina volūtas in qua est summa rectitudo: & intātū volūtas humana est recta inquātū ptcipat rectitudinē diuię volūtatis qđ̄ fit cōformādo se ei tūc em recta est. Tenemur autē esse recti: qa vt dr Can. j. Recti diligūt te. s. deum. Ad dilectionē aūt obligamur q̄ sine rectitudine eē nō pōt. Vñ & glos. dicit. Rectꝰ est q vult qđ̄ de⁹ vult. Sciēdū tñ ꝙ cū dr volūtas nra debet eē ꝓformis volūtati diuinę vt dicit Dra. i. j. sen. dist. vlt. nō itelligit hoc de ꝓformitate volūtatis iquātū ad essētiā ei⁹ vel eē. i. velle sed quātū ad tendētiam ei⁹ in obiectū. i. i volitū. Nā cū cōformitas ꝙportet quādā assimilationē vni⁹ rei ad alterā vñ dr cōformis ꝙsi cōuenięntia in vnā formā nō pōt hoc itelligi de oi modo assimilatiōe volūtatis nr̄ę vel nostri velle. ꝙ a. cꝰ ipsi⁹ volūtatis ē cū volūtate dei ꝑ em ipossibile est cūlm ifinitū distet qa volūtas dei & velle ei⁹ est essentia ei⁹ sed i nobis volūtas est quędā potētia nō essentia aię sed accidēs cōsequēs ipsam & velle est actꝰ ipsi⁹ potētię nō potētia nec essentia ei⁹. Est aūt ꝓformitas ꝓportionis inter volūtatē nostrā & dei in hoc. s. ꝙ sicut deꝰ vult libere qđ̄ vult: ita & volūtas nra & sicut vult bonū ita & volūtas nra naturaliter sed ꝑ

Hic nota distinctionē.

ptinet ad imaginē dei q̄ naturaliter est in nobis. Cōformitas ergo ista cōsista attēdit ꝑm tēdētiā in obiectū. i. in volitū. ꝓprie. s. velle pertinet ad genꝰ moris. s. bene vel male. Et hūc ista cōformitas volūtatis pōt attēdi ꝑm q̄druplex genꝰ causa⁹ rū. s. efficiētis finalis formalis & materialis. Et ꝑm genus causę efficiētis tenemur: ꝙformare volūtatē nostrā volūtati dei qđ̄. s. tūc facimꝰ qū volumꝰ id qđ̄ deꝰ vult nos vel dim le. Hoc em ipse efficit in nobis. Vñ, apls ad Phil. ij. Ipse est qui operat in nobis velle & ꝑficere ꝓ bona volūtate. Et sic plex gę vno mō exponit illud. j. ad Timo. ij. Deꝰ vult oēs hoies saluos fieri. i. istā volūtatē qua velimus oēs hoies saluos fieri cōsiderata solū natura ipsoꝝ ipe facit in nobis: & ꝑ vult nos velle. Scd'm causam finalē debem⁹ etiā conformare volūtatē nostrā volūtati diuinę. Et sic i lege dīvolūtas iusti vt. s. velit oīa ꝓpter bonū finē qđ̄ ē cōformare se i rōne volēdi. Quicqđ em vult deꝰ vult ꝓpter hūc finē. s. ꝓpter bonū vniuersi: ꝓ qđ̄ manifestať bonitas sua infinita: q̄ ē finis oim. Et q̄libet etiā qđ̄cūq; vult debet velle sub rōne boni nō tantū apparētis. i. ꝓpter aliquē bonum finē. Illud aūt qđ̄ de se est malū nō pōt ordinari ad finēq; ꝓprie dicat bon⁹ sicut furari ꝓpter hūc finē vt qs ide faciat eleemosynā nō ꝑt ꝓprie dici ꝙ fiat ꝓpter bonū finē. Debet q̄ qs cōformare volūtatē suā diuinę ꝑm causam finalē vt oia faciat ꝓpter aliquē bonū finē. ꝑm illud. Oia i gloriā dei facite. Vñ Iudęi volētes passionē christi quam deꝰ volebat nō cōformabāt se volūtati dei sed ꝓriabant qa deꝰ illā volebat & ſancti hoc cupiebāt ꝓpter hūc finē. s. ꝓpter redēptionē nostrā inquātū erat satisfactiua nr̄i debiti: nō aūt volebāt inquātū erat afflictiua innocētis christi. Sed Iudęi volebāt eā ꝓpter hūc finē inquātum erat afflictiua innocētis christi & satisfactiua passiōis eoꝝ: irę & inuidię nō inquātū erat nr̄i saluatiua vñ grauissime peccauerūt. Scd'm causam formalē ꝙformare voluntatē suā diuinę est operari ex charitate seu habere charitatem. Sed reā hō in lege dīi volūtas ei⁹: vt. s. velit oīa ex charitate dei. Sed ad habēdū charitatē directe non tenemur qa hoc nō est in potestate nr̄a eā hr̄e: dei em̄ est eā infundere sine meritis nr̄is, ꝑm illud Ad ro. v. Charitas dei diffusa ē cordib⁹ nr̄is ꝑ spm sc̄m q̄ dat⁹ est nobis: sed indirecte tenemur ad eā. Tenemur em̄ facere qđ̄ ex nobis est vt charitatem habeam⁹ puta orādo: ieiunādo: a ꝓcīs cessando & hmōi per que qs disponit ad recipiendū. Exemplū de sole q̄ illuminat quātū de se nō ponentē obstaculū: sed seponētē aūt eū. Hęc Tho. in. j. sen. dist. vlti. Et vt dicit Roman⁹ dist. ea. qa istud est ꝓceptū affirmatiuū. s. de ꝑparādo ad habēdū charitatē obligat nō ad semp: sed ꝓ loco & tēpore vt pote qñ cogitat ꝓcepta dei, bñficia, & hmōi. Determinare aūt tēpus hmōi obligationis. s. qñ teneamur vel qñ non teneamur nō pōt bñ determinari. Ad faciēdū aūt ex charitate q̄ facimus tenemur conditionaliter. s. si volum⁹ mereri vitā ętrnā: qa sine charitate opa nostrū nō est meritorū. Absolute nō tenemur ad. ꝑ: qa si teneremur sp ex charitate agere sp peccarem⁹ faciēdo aliqd nō ex charitate. Et sic filiꝰ honorās ꝑem naturali pietate peccaret si nō hr̄et charitatē. Vera est ꝙ ꝓ loco & tpe tenet qlibet facere aliqd ex charitate: qđ̄ tps nō pōt facile determiari a nob. Hęc Ro. in. j. sen. di. vl. Scd'm cām materialē ꝙformare voluntatē suā volūtati diuię ē velle qđ̄ deꝰ vult. Sed vtrū teneamur cōformare volūtatē nostrā diuinę i volito. Rñ. frater Ro. sup. j. sen. di. vlti. q. vlti. di. Hic nō q̄rit de volūtate sensitiua qa illa nō fert i bonum simpl'r sicut volūtas diuia sed icōueniēs sibi. s. delectabile ꝑm sēsū. Vñ ꝑm istā volūtatē nō tenemur ꝙformaī volūtatē nr̄am diuię. Et ꝑm hāc volūtatē christꝰ nolebat pati ꝓpter qđ̄ orauit di. Pr̄ trāſeat a me calix iste &c. Nec ēt volūtate naturali tenemur ad ꝑ: qa illa semp ferť i bonū naturæ: vt cōseruationē sui vel suoꝝ. Et sic btā Maria voluntate naturali & sensuali nolebat filiū pati: qđ̄ deꝰ nolebat vñ tristata est maxime de morte ei⁹ ꝓpter qđ̄ Symeō dixit de ea. Tuā ipsi⁹ aiam ꝑtrāſibit gladi⁹. Luc. ij. Et ad crucē canit eccl'ia. Flecte ramos arbor alta tēsa laxa viscera &c. Nec etiā volūtate conditionata: qa ꝓ illā bñ possum⁹ velle aliq̄d ꝙ de⁹ velit sub cōditiōe. s. si deo placet. Sicut Paul⁹ volebat sibi stimulū auferri ꝓpter qđ̄ ꝑ postulabat & deꝰ nolebat. vt parer. ij. ad Cor. xij. Non enim volebat illud apls nisi iquantum deo placeret. Vnde hoc sibi reuelato: non amplius voluit sibi auferri.

Sed quæritur

Resolutio pulcherria

Christꝰ quō dicit nolle pati.

§. IIII. SED QVAERITVR DE

Deo⁹ latet in dęra. opinio prima.

volūtate deliberata. Et circa ꝑ sunt duę opiniōes. Vna ē q̄ distīguit volitū diuinū: qa. s. aut ꝓgruit nihil illd velle & simpl'r debeo illud velle qđ̄ deꝰ vult dūmō scīā ꝙ deꝰ velit. Si autē nō cōgruit mihi illd velle. tūc nō teneor velle qđ̄ deꝰ vult: vt mortē meā vl dānationē. Ratio est scd'm ipsos: qa cū gra perficiat naturā nō destruat nō teneor ꝓpter statū gratię velle aliqd qđ̄ sit cōtrariū naturę meę vt mortē meā vl meoꝝ. Ite natura nō dicťat ꝙ velim dānationē meā nec etiā gra ꝑ exigit vt ꝑ velim: g̃ non teneor.

alia opinio.

Aliā opinio ꝙ volūtate absoluta & deliberata oīno teneor velle qđ̄ deꝰ vult vel qđ̄ scio deū velle. Et ad ꝑ dicēdum mouet eos autoritas: ratio & exēplum. Et autoritas qđē habeť i glos. sup Pſ. Nō adhęsit mihi cor prauū: vbi dr ꝙ cor prauū & distortū habet q nō vult qđ̄ deus vult.

Pſa. xxxj.

Et glos. sup illud. Rectos decet collaudatio. dicit. Recti sūt q volūt ꝙ deꝰ vult. Ratio q̄ ad idē mouet est: qa si nō teneor velle qđ̄ deꝰ vult g̃ possū velle ꝙtrariū: ergo pōt mihi displicere qđ̄ deꝰ vult. Sed ꝑ ē falsum: qa vt dicit Aug. Impi⁹ est cui displicet diuina ꝓuidētia. Ite nil iustū displicet iusto: ꝑm Aug. de vera religione: sed esse volitū a deo ē iustū: g̃ ille cui rale volitū displicet est iniustus. Si ergo nō possum velle cōtrariū ei⁹ qđ̄ deus vult g̃ teneor velle esse qđ̄ vult. Ite qa ꝑm Tullīū amicoꝝ est idē velle & nolle: sed tenemur esse amici dei: g̃ & velle qđ̄ vult ipe. Patet ꝑ etiā ꝑ exēplū: qa mala q̄ inferūť corpori meo debeo acceptare ex quo deo placet. Sed nihil magis debeo diligere post aiam q̄ corpus meū: ergo multomagis debeo acceptare quæ fiūt parcūlb⁹ meis vt mortē eoꝝ & hmōi. Nec ista dicūt ꝙ debeā velle dānationē meā: sed ꝙ debeā eam velle ꝑm ꝙ deꝰ ea vult. Deꝰ aūt nō vult ꝑ se & simpl'r me dānari: sed si facio opa ꝑcī vult me dānari: vñ vult ordinē iustitię q̄ ē punitiōis culpę ꝑ pœnā. Istū aūt ordinē iustitię teneor acceptare. s. si peccauero puniar: qa al'r repugnare ordini diuinę iustitię: & sine dubio sic teneor velle qcqd scio deū velle si mihi ꝙgruit: ꝑm oēs hmōi tēdōi nō teneor alia rōne: nisi qa volūtas mea tenet velle eē qđ̄ iustū ē & bonū. Et si ista est ratio tentiōis: vbicūq; est iustitia & bonitas: illud teneor velle. Nec obstat ꝙ naturę nō cōgruit: qa volūtas deliberata se prefert in eā q̄ repugnat naturę. i. volūtas ꝑm rōnē subiicit sibi volūtatē seu instinctū naturalē: vt cū homo propter ꝙtutē se morti exponit. Tenet rñ velle volūtate deliberata istū ordinē iustitię: q̄ si in ꝑcīs morť dānať: qa ꝑ deus vult: & nō dānationē ꝙ se nec ꝙ culpā. Tho. ad primā opinionē videť magis decli nare tāq; durā. Scd'am firmat Tho. dist. ea. Et de dānatiōe sua ꝓpria dicit ꝙ ista positio est q̄si impossibilis. s. q; alicui reueleť damnatio sua sicut nec angelis. Vñ si cui fieret de hoc ille cui fieret ꝑstimare ꝙ sit illusio diaboli. Qđ̄ si certificareť ꝙ reuelatio eēt a deo: debet credere ꝙ esset ꝑm cōminationē nō ꝑm prescięntiā: vt illud Ionæ. iij. c. adhuc. xl. dies & Ninive subuerteť. Sed sciēdū secūdū Tho. dist. ea. circa fi. ꝙ motus volūtatis deliberatę circa volitū diuinū alr se habet in ꝑcōribꝰ & aliter in iustis viatoribꝰ: aliter in cōpræhēsoribꝰ. Nā in ꝑcōribꝰ morꝰ volūtatis est corruptus: qa ex toto relinquīť deliberationē rōnis: & ꝓsequītur impetū volūtatis naturalis & sensitiuæ: murmurātes de dei ordinatiōe. Nullꝰ tñ est adeo obstinatus in ꝑcīs: q obstinationē nō possit deponere: & se diuinę volūtati cōformare dū est viator. Solū dānatis in pœnā inflictū ē vt a sua obstinatione nūq̄ curent. In iustis aūt viatoribus manet motus volūtatis integer: sed impfect⁹ dr, tū ex parte cognitiōis qa nō plene volūtatē diuinā cognoscūt: tū ex pte affectiōis q̄ retardať ex motib⁹ inferioribꝰ: vñ i talibus sufficit nō recalcitrare diuinę ordinationi. Phus em̄ dicit m. iij. Ethi. ꝙ sufficit forti q̄ nō cōtristeť i periculis mortis: q̄uis nō gaudeat sicut est gaudiū in actib⁹ aliarū virtutū. Sed in btis est morꝰ volūtatis deliberatę integer & pfect⁹: tū ex parte cognitiōis: qa diuinā volūtatē plene cognoscūt: tū ex parte affectiōis q̄ dīnāt oi appetitui inferiori: nec in aliq̄ retardať vel impedit. Vñ in vidēdo qđ̄ deꝰ vult & qđ̄ ipi volūt gaudiū experiunť: de quo in Pſ. Letabit iust⁹ cū viderit vindictā. Vñ talis nō debet dimittere qn faciat oē bonū qđ̄ pōt: qa i custodiēdis illis. s. ꝑceptis dei retributio mł'ta ait pſ. Nō solū ꝓ custodiendis. i. obseruādis retributio mł'ta habetur mercędis æternæ: sed etiā i ipa obseruatiōe retributio mł'ta delectatiōis spūalis qa ꝙtuose opari delectat mentē magis q̄ delectabilia corporis. Et ex ꝑ etiā virať mai⁹ suppliciū si pure deberet dānari i iſerno: qa ex pāō aggrauať suppliciū. Legit i vitis patrū ꝙ cū qdā pr̄cīus hr̄et quędā discipulū valde obe- Exēplū dictē: modestū & gratiosum rogauit dīm: vt sibi reuelaret si debebat eē demū saluādus. Reuelatū est ꝙ erat dānādus, ꝓpter qđ̄ cū pr̄videbat illū lachrymas ꝓtinere nō poterat: qđ̄ ꝓpędēs discipul⁹ ille inter rogauit patrē de causa fleť. Et cū frequēr̄ius ꝑ petisset: vidit ꝓcēb⁹ ei⁹ sibi dixit: ꝙ ex cōpassione ad eū flebat: qa reuelatū sibi erat eū esse dānandū. Qđ̄ ille audiēs air. Pater nō oportet vt ꝓpter ꝑ lugeatis: qa scio iustū esse dīm: & ꝙ me nō dānabit nisi ꝓpter pcā mea. Et sicut fur patiēter debet pati pœnā suspēdēdi ex quo meruit. Ita & ego sum paratus ferre pœnā dānatiōis si offendero: qa ꝑ exigit diuinę iustitię ordo: cui⁹ volūtati volo me cōformare. Itaq; conabor ex me facere qđ̄ boni facere potero: & dīs de creatura sua faciet qđ̄ sibi placuerit. Adeo aūt placida deo fuit talis respōsio & cōformatio volūtatis: ꝙ nō te sequēti reuelatū est patri illi ꝙ mutata erat sentētia dei & saluādus erat. Quod non sic intelligendū est ꝙ volūtas dei vel dispositio sit mutabilis: vt velit qđ̄ pri⁹ nō volebat: sed sentētia dei cōminatoria: quę respicit merita vel demerita hoim mutať. Erat in illo discipulo forte aliqua indispositio mentis vel vitiū occultū: qđ̄ merebať damnationē: quo remoto meruit ex operibus bonis saluationē. In lege ergo dīi voluntas iusti est cōformādo se diuinę volūtati involito vt dictū est.

Nota ꝑ dictum sancti thomę.

§. V. QVANTVM AD TERTI,

um pr̄cipale nota ꝙ ītelleꝰ reꝰ respicit die ac nocte. i. frequēter i aduersitate & ꝓsperitate ad legē ętrnā dei. i. ad cognoscēdū volūtatē suā vt ꝑficiat. Vñ ipe pō. xxvj. Vnā petij a dño hāc rēgrā &c. vt videā volūtatē dīi. Et ga i lege sua scripta ipam volūtatē manifestat: iō frequenter eā legit & meditatur. pō. Quō dilexi legē tuam dne: tota die meditatio mea est: nō solū vt sciā: qa vt ait apls ad Ro. ij. Nō auditores legis. s. tm̄: sed factores iustificabunť. Quicūq; em̄ fecerit volūtatē pr̄is mei q̄ in cœlis est (ait xps: q̄ manifestať i lege) ipe me⁹ frater soror & mr̄ est. Matth. xij. Fratrib⁹ christi debeť hæreditas æterna. Sed sciēdū scd'm magr̄m in. j. sen. di. pœnul. ꝙ duplex ēvolūtas dei: vna q̄ dr volūtas bñplaciti: alia q̄ dr volūtas signi. Qđ̄ nō sic ē intelligēdū: ꝓtāq; i deo sint plures volūtates cū nō sit nisi vna tm̄: sed ꝑm Tho. in. j. par. q. xix. Volūtas de deo aliqñ ꝓprie dr: & hęc volūtas bñplaciti nūcupať & semp ipleť. Aliqñ volūtas metaphorice de deo dr sicut & multa alia de deo: & ꝑ dr volūtas signi nō qa sit signū ꝙ deꝰ illd velit: sed qa est signū i nobis volūtatis nr̄ę. Sicut dicim⁹ deū iratū cū punit: non ꝙ punitio sit signū irę i deo: sed cūi nulla ira in eo sit: sed qa est signū irę i nobis cū punimur. Sic cū deus ꝓcipit aliqd dr velle illud a nobis: qa cū nos ꝓcipim⁹ signū est in nobis ꝙ velimus illd. Per hanc simili rudinē dicitur volūtas signi in deo: & hęc est quintuplex ꝑm quinq; signa. s. ꝓceptū: ꝓhibitio: cōsiliū: ꝑmissio: & operatio. Per hęc em̄ vt per signa declaramus nos aliquid velle. Declarat em̄ qs se aliquid velle dupl'r. Vno modo per se: alio modo per aliū. Et ꝑ se quidē declarat aliqd velle aut directe aut indirecte. Directe cū aliquid operatur: signū est ꝙ illud vult: & sic opatio dr volūtas. Indirecte & per accidēs: cū nō ꝓhibet vel impedit opantem. Nā remouens ꝓhibēs dr mouēs ꝑ accidēs ꝑm ꝓhm: & sic est ꝑmissio. ꝑ aliū vō declarat se qs aliqd velle inquantū ordinat aliū ad aliqd faciēdū: vel necessaria induc̄tione qđ̄ fit ꝓcipiēdo qđ̄ aliqs vult in ꝓhibēdo ꝙrū: vel aliqua ꝓsuasoria iduc̄tiōe qđ̄ ꝓtinet ad cōsiliū. Qđ̄ em̄ ꝓceptū ꝓsiliū & ꝓhibitio dicať dei volūtas: pater ꝓ id qđ̄ dr Mat. vj. ſiat volūtas tua &c. Qđ̄ aūt ꝑmissio vl operatio dicať deivolūtas patet ꝑ Aug. qui dicit in Enchiridiō. Nihil fit nisi ops fieri velit vel sinēdo vt fiat vel faciēdo. Vel pōt dici ꝙ ꝑmissio & operatio referunť ad p̄ns ꝑmissio qđē ad malū: opatio vō ad bonū: ad futurū vero ꝓhibitio respectu mali: ꝓceptū vō respectu boni necessarī: ꝓsiliū aūt respectu supabūdātis boni. Volūtas ergo bñplaciti q̄ ꝓprie ē volūtas dei semp implet: siue a nobis siue de nobis: vt dicit magr̄ in. j. sen. di. xlvj. Vnde ipse ait ꝑ Esa. c. xlvj. viuo ego dicit dīs: qa oīs volūtas mea fiet: & omne ꝓsiliū meū ipletur.

Quintuplex est signū voluntatis.

Volun tas dei semper

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiabit.i.dispositio. Et Pau.ad Ro.ix. Voluntati eius quis resistet.q.d.nullus. Cū ergo seruam⁹ mādata eius vel cōsilia impleā volūtas eius a nobis.i. cōsentiētib⁹ nobis bonis operib⁹ q̄ facit in nobis. Cū trāsgredimur mādata ei⁹ volūtas ei⁹ implet de nobis iurrētib⁹ pœnas quas vult de nobis ſm exigentiā suę iustitię. Et sic volūtas dei cum sit cā efficacissima omniū entiū non aūt pctōr: ga nullo sapiēte. s. operāte, ait Augu. fit homo deterior & multomi nus dño operāte semp implet cū proprie illud vult. Qui enim recedit ab ordine volūtatis suę: ſm miam qua ꝓparauit coronā diligētib⁹ se: vt pctōr agit relabitur i ordinē voluntatis suę iustitię qua reprobos punit. Quod autem operāt in creaturis ibi cōcurrit volūtas signi cū volūtate bñplaciti illud em̄, pprie vult. Dicit tn̄ volūtas signi inquātum in nobis opus nostrū est signū volūtatis nostrę p filiationē. Et sic̄r pmissio cōcurrit cū volūtate bñplaci ti. Sed q̄ pmittit. s. mala fieri dr̄ quide signū volūtatis nō suæ. s. dei ga nō vult ipse mala fieri: sed i nobis q cū pmit tim⁹ mala fieri: & nō, ꝓhibem⁹ cū possim⁹: dicimur illd̄ velle. In deo aut̄ permissio qua mala pmittit fieri: est signū nō volēdi illa: sed volēdi pmittere: & hoc, ꝓpter ma iora bona inde sequēt̄ia q̄, pprie vult. Vnde Augu. in En chirid'. ait: q̄ de⁹ ops nil pmitteret mali esse in opib⁹ suis nisi esset adeo potēs & bon⁹ q̄ ex oi malo liceret mai⁹ bo nū. & si nō semp bonū ei cui accidit malū: saltē ad bonū melius vniuersi. Et sic ex crudelitate tyrānor: fecunda ē co rona martyrū & ꝓuersio multorū exēplo martyrū. Et oc cisio ouis a lupo & si nō sit ad meli⁹ ouis est tn̄ ad melius vniuersi ga sic fuit creatur̄ species lupor: i vniuerso. Et dā natio reprobor: eis bona nō est: ē tn̄ ad meli⁹ vniuersi vt reluceat nō solū mia i beatis sed & iustitia dei in dānatis. Exemplū in Ioseph quē vēdierūt fratres in Aegypto: & extāto malo eduxit de⁹ tantū bonū. s. cōseruationē nō so lū patris & fratrū sed plurimor: q̄ fame defecissent, ꝓpter, puisionē suā de frumēto. Vñ ipe dixit Gen. vlc. nō possu mus resistere volūtati dei: vos fecistis in me malū: & de⁹ vertit illud in bonū. Volūtas aūt signi q̄ ad ꝑcepta, phi bitionis & cōsilia nō est, pprie volūtas: qa nō semp implet vt in pctōrib⁹ patet. Sed ē signū volūtatis in deo qđ: ga vult illud ꝑcipere, phibere & cōsulere i nobis aūt vñ trāſ sumit vt dicat̄ de deo ē signū q̄ illud volum⁹ & ꝑcipim⁹: igit̄ iust⁹ intellectu meditat die ac nocte in lege dñi. i. assi due siue in lege ęterna qđ velit: siue in lege scripta: vbi p signa ipsam exprimit. Hęc est volūtas der̄ sctificatio vra: vt ait apl̄us. 1. Thessa. iiij. Vult em̄ cauer̄i, phibita vt sic si tis sct̄i. i. mūdi a pctis: vult seruari p̄cepta vt sitis sct̄i. i. firmi in virtutibus. Dant em̄ pcepta de actibus virtutū ex quor: frequētia gñant habitus. Vult impleri consilia ad maiorē profectū qb⁹ efficimur sancti. i. deo dedicata sicut templa dicunt̄ sct̄a ga deo dedicata. Vult recognosci a no bis sua bñficia q̄ operant̄ i nobis vt sim⁹ sancti. i. gratifi cātes officiū sctōr: in patria q̄ semper regrātiant̄. Vult cō siderari pmissa vt sim⁹ sct̄i. i. pfecti eū imitātes: q. s. semp ex malis elicit bona: sic nos ex iurijs eliciam⁹ bona obli uiscendo iniurias. Ad Ro. xij. Vince in bono malū. Et ex malis tribulationū eliciam⁹ bonū cōuersiōis nostrę & pa tiētię. Et ex malo pctōr: ꝓmissor: eliciam⁹ bonū humilia tionis nostrę vt humiliores & cautiores sim⁹. Et sic sancti estote ait ipse quia ego sanctus sum dñs deus vester.

Regula operū diuino rum.

Leuitici. xix. &.xx.

§. VI. VIDETVR AVTEM PRAE

quomō de⁹ vult omnes homies saluos fieri.

dictis obstare qđ ait apl̄us. s. ad Timo. ij. Vult de⁹ omnes hoies saluos fieri & tn̄ pauci sunt q̄ saluant̄: nō ꝙ videtur impleri semp volūtas dei. Ad qđ rñdet Tho. i. s. sen. disti. penul. & in epl̄a super dicto psalm. q̄ hoc intelligi p̄t mul tipliciter. Vno mō ſm Damas. qui dicit hoc intelligendū de volūtate dei antecedēte nō volūtate dei cōsequēte. Et appellat volūtatē antecedētē illud qđ vult deus de crea tura rōnali ipam cōsiderādo solū ſm naturā absq̄ opib⁹ & sic vult oēs saluos fieri. Nā quēlibet creat ad hunc finē & dat ei naturā capacē: & ꝑcepta & ꝓsilia & documēta ꝓ nit ante eū vt ex illis possit, pcurare salutē suā. Dicit ergo po volūtas añcedēs: quia antecedit considerationē operū creaturæ quā quidē cōsiderationē possum⁹ nos facere de deo prout. s. ipsam creaturā disponit ſm naturā suam ad saluationē modo dicto: & hoc vniuersaliter erga oēs. Sed volūtate consequēti nō vult oēs hoies saluos fieri sed ali quos saluari. s. bonos aliquos dānari. s. malos. Et dicitur volūtas cōsequēs: quia vult illud de creatura cōsiderata non solū ſm naturā sed etiā ſm opera sua: q̄ sequuntur in creatura post naturā. Dat exemplū de iudice bono quive niens ad ciuitatē: volūtate antecedēte vult oēs homines illius ciuitatis viuere & nullū perire cōsiderando. s. hoies ſm suā naturā. Sed volūtate cōsequēte vult aliquos viue re. s. bonos aliquos occidi. s. malefactores & ꝺ cōsideratis hoib⁹ ſm opa eor:. Vel expone sic. vult oēs hoies saluos fieri in generali vt viuāt virtuose sicut dr̄ spūſctūs postu lare gemitibus inenarrabilibus, ad Ro. viij. qa nos postu lātes facit. Aug. Nesciēres qs prineat ad ꝑdestinator: nu merū qs nō pertineat ficaffici debemus charitatis affectu ad oēs vt oēs velim⁹ saluos fieri. xxiij. q. iij. corripiantur Tertio exponit illd̄ ſm distributionē accōmodā ꝓ his scilicet tm̄ q̄ saluant̄: qa. s. oēs q̄ saluant̄ nō nisi eo volēte Sicut illud Io. j. Illuminat om̄ho. ve. in hūc mū dū: qa ex his q illuminant̄ gr̄a null⁹ illuminat̄ nisi ab eo

Exēpla diuinæ puidē tiæ.

Sal⁹ æternaꝰ ternaꝰ bus op randa.

Quarto pōt exponi q̄ sit ibi distributio: nō ꝓ singulis gener: sed ꝓ generib⁹ singulor:. Sicut dr̄ omne aial fuit in archa Noe. i. de quolibet gñe aialiū aliqđ. Et sic de q̄li bet gñe hoim vult aliq̄s saluari: ga & de viris & de mu lierib⁹ & de ludęis & Gētilib⁹: fidelib⁹ tn̄. Et de Italicis & Theutonicis & Anglicis: & de Francis: & de Hispanis: & oriētalib⁹ & occidētalib⁹ fidelib⁹ tn̄ vult aliquos saluari. Quito pōt exponi de oi statu nō vitioso: puta de statu re gulari: clericali laicali⁹ gīali viduali: ꝓiugali: rector: dño rū vasallor: militū: stipēdiarior: nō latrocinātiū tn̄ mer cator: nō fenerātiū: artificū nō fraudātiū: aduocator: me dicor: notarior: seruor: alīs recte tn̄ viuētiū: vel aliquos saluari: vt patet discurrēdo p vitas sctōr:. Exēplū de btō Machario: q̄ cū petisset in orone cui esset soci⁹ in patria: di ctū ē ei primo de quodā mercatore: secūdario de quodam symphoniacho: tertio de duab⁹ sororib⁹ nuptis duob⁹ ger manis artificib⁹ &c. vide in vitis pa. In lege ꝙ dñi aeterna fuit volūtas iusti: & in lege ei⁹ aeternav⁹ scripta meditabi tur die ac nocte ad ꝓfirmādū volūtatē suā cū volūtate dei ad faciēdū ea: qa q̄ fecerit volūtatē patris mei q̄ in cœlis ē ipe itrabit in regnum cœlorum. Matth. vij. id ē qui fecerit ea quę declarat in lege suæ scripturæ se velle &c. Pō. Ma gna opera dñi: id est operatio: exponit glo. exquisita: id ē diligētissime & efficacissime habens effectū in omnes vo luntates ei⁹: id est in his quæ declarat se velle a nobis. Ita enim vult a nobis impleri sua mādata & ordinata & ꝓsul ta: q̄ ipe principalis est ad operandū in nobis: tamen vo lūtarie nō coactę cooperātib⁹. Vnde apl̄us ad Roma. vij. Velle adiacet mihi: pficere autē nō inuenio. Et per Esaiā xxvj. Oia opera nostra operat⁹ es i nobis dñe. Et ꝙcumq̄ vultis operari in vobis exqsite. i. diligētissime & pfectissi me opar:. & nos ad illa mouet. Subest em̄ tibi posse cū vo lueris: dr̄ Sap̄. xij. & Exo. xxxiij. ait dñs. Miserebor cui vo luero: & clemens ero in quē mihi placuerit. Sic cū voluit Saulū pfecturorē suū cōuerti subito ꝙuersus est: dicēte ipo qđ me vis facere. Act. ix. Vñ et ipse dicit ad Gal. i. Cū pla cuit ei q̄ me segregauit ex vtero matris meę: & vocauit ꝑ gram suā vt reuelaret filiū suū i me vt euāgelizarē illū in gētib⁹ ꝓtinuo nō acquieui carni & sāguini &c. Ad ꝺ, ꝓpost tū Greg. i lib. vj. moral̄. pulchra ponit ad oñdēdū quovo lūtas hoim querit voluntatē dei seu ordinationē impedi re i de in effectu ei seruit dicēs. Sępe em̄ nonnulli humana sapientia ifiati dū desideriis suis diuina iudicia ꝓire cōspi ciūt a stutis ei⁹ delectari machinationib⁹ conant̄ & ꝙ ad votū suū vim supne dispēsationis intorqueāt: callidis co gitationib⁹ insistūt, subtiliora cōsilia exquirūt. Sed inde volūtatē dei peragūt: vnde hāc immutare contendūt: at q̄ omnipotētis cum cōsilio dū resistere nituntr obsequun tur ga hoc sępe dispositiōe diuina aptę militat qđ ei p hu manū studiū frīuole resultat. Sapiētes ergo dñs i ipa eor: astutia cōprehēdit qn̄ eius cōsilijs humana facta etiā tunc cōgrue seruiūt cū resistūt. Qđ melius ostēdimus si pauca ad medium gestarum rerum exēpla, pferam⁹. Ioseph som nium viderat q̄ manipulo suo fratrum ei⁹ se manipuli ꝓ sternebāt. Somniū viderat q̄ luna & sol se cū reliq̄s stellis adorabāt. Quę qa pure fratribus retulit eor: corda, ptin⁹ futurę dānationis inuidia pauor̄q̄ percussit. Cumq̄ ad se hūc venire cōspicerēt malitia sęuiēte dixerūt. Ecce sōnia tor ille vēit: venite occidam⁹ eū & videam⁹ qđ illi, pdeſt somnia

Volun tas hūa na quō ꝓria di uinæ.

Deus vult a nobis nouem

Deus vult ꝓ pniam conuer sionem

Gene. xxxvij

somnia sua. Cūq̄ eius dñio subijci metuūt somniatorē in puteū deponūt: eiq̄ Hismaelitis trāseūtib⁹ vēdūt. Qui i Egypto duc⁹ seruituti subdit⁹: luxurię accusatiōe dānat. Cas titatis merito adiut⁹, ꝓphetię iudicio erectus: loī Egy pto ꝓlat⁹ ē. Per supnā ꝙ sapiētiā, puidus frumēta cōges sit & futuro piculo necessitatis obuiauit. Cūq̄ in orbē fa mes irruit de alimētor: ꝓpatiōe solicitus Iacob filios in Egyptū misit: q frumētor: disꝑsatiōi, ꝓpositū Ioseph ne sciētes iuenerūt: atq̄ vt mererēt alimēta pcipere eor: dis pēsatorē cōpulsi sunt, pnis in terrā ceruicib⁹ adorare. Pē sem⁹ igr̄ geste rei ordinē: pēsem⁹ quō sapientes in ipa sua astutia visio diuina cōprehēdat. Ideo ab eis Ioseph vēdi tus fuerat ne adoraret. Sed iō ē adorat⁹ qa vēdit⁹. Astute nāq̄ aliqd agere cōpulsi sunt vt dei ꝓsiliū mutaret: sed di uino iudicio qđ declinare conati sunt renitēdo seruierūt Inde qppe coacti sunt dei volūtatē pagere: vñ hāc moliti sunt astute cōmutare sic diuinū ꝓsiliū dū deuitat: implet. sic hūana sapiētia dū reluctat cōprehēdit. Timuerūt fra tres ne Ioseph sup eos excresceret: sed ꝺ qđ diuinit⁹ dispo sitū fuerat cauēdo actū est vt eueniret. Hūana ꝙ sapia i se ipsa cōprehēsa est: & q̄ volūtatē dei: vñ p̄ tētionē restitit inde ei⁹ impletiōi militauit. Sic Saul dū Dauid subiectū ꝙtidiano succrescere virtutū successu conspiceret suā ei in cōiugio filiā spoponsit: atq̄ in ei⁹ dotē cētū dari Philisti nor: ꝓputia petijt: vt cū, puocat⁹ miles vltra se excrescere q̄reret inimicorū gladijs tradit⁹ vitā finiret. Sicut scriptū est. Nō habet rex spōsalia nisi tm̄ cētū ꝓputia Phi listinor: vt fiat vltio de inimicis regis. Porro Saul cogi tabat tradere Dauid i manib⁹ Philistinor:. Sed Dauid dis positionis intimę fauore roborat⁹: cētū se dare phibuit & ducēta ꝓputia reportauit. Cui⁹ nimirū opis Saul argumē to suprat⁹: supna, puidēria i sapiētię suę est cōsilio dephē sus: qa vnde succrescētis militis vitā se extinguere credi dit: virtutis gloriā eius inde cumulauit. Sed qa nōnunq̄ astute aliquid sapere etiā electi moliuntur libet ad medii aliū sapiētē deducere: & quę interni cōsilij astutia morta liū cōprehendat demonstrare. Prudēter qppe Ionas sape re voluit cū ad pdicādū Niniuitarū pœnitētiā missus: qa electis gētib⁹ ludæā deseri timuit ꝓdicationis officiū im plere recusauit. Nauē petnt fugere tharsis elegit sed, ptin⁹ tēpestas exorit. Sors mittit vt videlicet cognoscat cuius mare culpa turbat. Ionas in culpa dephēdit: i, pfūdo mer gitur: cete sorbēte deurat: atq̄ illuc ducēte belua ꝓuenit: quo ille ire spōte cōtempsit. Ecce fugitiuū dei tēpestas in uenit: fors ligat: mare suscipit: belua includit. Et qa auto ri suo obedire renuit: a loco quo missus fuerat suo re⁹ car cere portat &c. ibi vide. Cōprehēdit ergo sapiētes dñs in astutia eorū qñ & hoc invsum suę volūtatis redigit: p qđ sibi volūtas humana ꝓdicit. Et ponit exēplū de Iudæis q christū occiderūt ne amitterēt regnū rpale: & illd̄ amise rūt. Et allegat illd̄ Pō. Magna opa dñi &c. Hæc oia Greg.

Deus vult ꝓ tribula tiones ꝓ batio nem.

Deus vult ꝓ baronū vnitatē

§. VII. VVLT AVTEM NOVEM

a nobis de⁹ ſm Per. de Tharā, ſtip epl̄as Pauli Octo vult in vita præsenti per quæ vult nonū in alia vita.

¶ Vult primo viator: per pœnitētiam cōuersionem.
¶ Sc̄o cōuersor: a pctis emūdationem.
¶ Tertio emundator: per opationē sanctificationē.
¶ Quarto sanctificator: ad cognitionū illustrationem
¶ Quinto illuminator: per feruorē inflāmationē.
¶ Sexto inflāmator: per tribulationū ꝓbationem.
¶ Septimo ꝓbator: vnitatis cōcordationem.
¶ Octauo finalē in ꝓposito perseuerationem
¶ Nono p hmōi seruata vult pseuerātiū glorificationē.

Deus vult ꝓ pniam conuer sionem

¶ De prio hēs Ezech. xviij. Nūqd volūtatis meę est mors impi dicit dñs: & nō poti⁹ vt cōuertat & viuat. q. d. volo q̄ cōuertat. Sed vt ait Aug. Neminē putes ab errore adve ritatē & a q̄cūq̄ magno seu puo pctō ad correptionē sine pnia posse trāsire. de pœ. dist. j. neminē. &. ē. eo. porro. §. ꝺ idē. Est aūt cōuersio cordis vndiq̄ versio. Tūc em̄ hō cō uertit ꝙ e: qñ ex toto dimittit pctm̄. Volūtatem auertēs a malo omni & vertens se totum ad deum. Cum em̄ ani ma sit essentia simplicissima: & nec habet partes nec pōt ex vna auerti & altera conuerti sed totum ad bonum vel malum conuertit. Conuertit se impissimus Manasses ad deum & susceptus est. j. q. vij. si quis omnem. & de pœ. di. iij. si em̄ inqt vltra mediū. Vide ei⁹ historiam. De secundo

Deus vult ꝓ pniam conuer sionem

Deus vult ꝓ seueran tiā glo rificati onem.

Deus vult feruoris in flāma tionem

Deus vult in ſctifica tione il lumina tionem

ſtiū. Re. xxj. &. ij. Para. xxxiij.

TITVLVS. XIII. DE LEGE NA/

turali.

¶ De quidditate legis naturalis: & quomodo instigat ad bonū multiplex. Cap. primum.

LEX NATVRALIS EST SE

cūda lex de qua dicit apls ad Rom .ij. de gentibus quę viuebant ſm rōnē. Oſtendūt opus legis ſcriptum in cordib⁹ ſuis vñ dicit glo. ꝙ & ſi nō habet legē ſcriptam. ſ. in chartis habent tñ legem naturalē q̄ intelligit quilibet & ſibi cōſci⁹ ē qd ſit bonū & qd malū. De ipa aūt lege naturali dicit Tho. ſ.ij.q.xciij.ar.ij

Vtrum lex naturalis ſit habitus.

quo mō eſt habit⁹ & aliquo mō nō. Pro cui⁹ declaratione ſciendū ꝙ habit⁹ ſumit dupl'r. Vno mō ꝓprie & eſſentialiter: & ſic lex naturalis nō eſt habit⁹. Et rō ē qa lex eſt aliquid conſtitutū p rōnē. Sicut etiā ꝓpoſitio eſt quoddā op⁹ rōnis nō eſt aūt idē qd' qs agit: & id quo qs agit. Habitus etiā ſm Aug. eſt quo qs agit cū opus eſt. Sicut grammaticus p habitū grāmaticę agit oronē cōgruā. Nō g̃ pōt eſſe ꝙ aliqua lex ſit habit⁹ ꝓprie & eſſentialr. Alio mō pt dici habit⁹ illud qd' habitu tenet ſicut fides id qd' fide tenet & hoc mō: qa pcepta legis naturalis qnq; conſiderant in actu a rōne: qnq; ſūt i ea habitualr tm ſm hūc modū pōt dici ꝙ lex naturalis ſit habit⁹. Sicut etiā principia idemō ſtabilia in ſpeculatiuis nō ſunt ipſi habitus principiorū: ſed ſunt principia quoꝝ eſt habit⁹. Nec eſt ꝛ quod ait pbs ŋ. Ethi. ſ. ꝙ tria ſunt in aia. ſ. potēti habitus & paſſio. Ibi em ponit tantū ea quę ſunt principia hūanoꝝ actuū. Sed pter hęc tria ſunt & alia quędā in aia vt actꝰ quidā ſicut velle eſt in volūtate & cognitio i cognoſcēte & naturales ꝓprietates aię inſunt eis vt immortalitas & hmōi. Syntere

Synteresis nō tio.

ſis aūt ſm Baſilij dr lex intellectꝰ nr̄i, inquātū ē habitus ꝓtinēs pcepta legis naturalis: vt nō inferre iniuriā alteri reddere depoſitū vim vi repellere educare liberos & alia di. ſ. ius naturale. iquātū oia referūtur ad vnū primū pceptū hñt rōnē vni⁹ legis naturalis. Reducūt aūt ad iſtd' primū pceptū. ſ. ꝙ bonū ē faciēdū. Sicut em ens ē primū qd' cadit i apphēſioe ſimplr practicę rōnis q̄ ordinat ad op⁹. Oē em agēs agit, ꝓpter finē. q. bonū rōnē hōi. Et iō primū principiū i rōne practica ē qd' ſundat ſup rōnē boni: q̄ eſt: bonū ē qd' oia appetūt. Hoc igr̃ ē primū pceptū legis naturalis ꝙ bonū ē faciēdū & proſequēdū: & malū vitādū. Et ſup h̄ ſundant oia alia pcepta legis naturalis: vt. ſ. oia illa facięda vl' vitāda ꝓtineant ad pcepta legis naturę: q̄ rō practica naturalr apphēdit eē bōa. h̄ Tho. ſ.ij.q.xciij.ar.ij

§. I. IN CAPITE LIBRI SCRIPTI ē de me vt facerē volūtatē tuam dē⁹ me⁹ volui & legē tuā in me. cor. mei. Pſ. xxxix. Loquif Pſ. in pſona chriſti vel etiā cuiuſlibet iuſti ad deū patrē. Et oſtendit quomodo habeatur recta vita ſeu ſanctitas ex tribus.

recta vita & ſcitas ex trib⁹ habetur.

¶ Primo qa eſt ex diſpoſitione diuia bonū præordinatū ibi. In capite libri &c. vt ſa. vo. tuam.

¶ Secūdo qa eſt ex electione humana bonum ꝓpoſitū: ibi. Deus meus volui.

¶ Tertio qa eſt ex lege ſeu illuſtratione naturæ bonū demonſtratum: ibi. Legē tuā in medio cordis mei.

¶ Quantū ad primū liber dei ſ. notitia dei ſiue lex eterna: in quo oia ſunt ſcripta & oēs hoies ſunt ſcripti qd facere debeāt & qd faciēt. Pſ. In libro tuo oēs ſcribent. In iſto libro nō eſt aliqd ſcriptū in capite vel in fine: pri⁹ vl' poſtea ſm ordinē tpis: qa vnico actu ſimlr oia nouit: ſed ſm dignitatē vt illa dicāt i capite ſcripta q̄ ſunt digniora ſcd'm naturā vl' gr̃am: & qa digniſſim⁹ ſup oēs ē exps: iquātū hō & ꝓnter electi ei⁹: q dicīt mēbra vnigeniti: iō i capite huius libri ē de eo & de q̄libet iuſto ſcriptū. Et qd ſit ſcriptū oſtēdit dicēs: vt ſa. vo. tuā. Hoc eſt ꝓordinatū a deo de electis ſuis ꝙ faciāt in mūdo cōuerſantes volūtatē dei: qa in hoc cōſiſtit ꝓfectio & ſcitas creaturę: vt ſubiiciat volūtati dei ſeu legi ęternę. Vñ apls ad Eph. i. Elegit nos de⁹ volūtarie añ mūdi cōſtōnē vt eſſem⁹ ſcti & imaculati in cōſpectu ei⁹. Sed vrait Aug. Nolite cogitare iuitū trahi: nō

De⁹ nō trahit iuitum.

enī inuit⁹ trahit animꝰ: ſed amore. ſ. boni qd' ꝓtinet ad voluntatē. Obiectū em volūtatis eſt bonū intellectū iō nō ſufficit ad ſcitatē & ſalutē obtinēdā ꝓordinatio dei: ſed oportet etiā ꝙ hō cooperet deo volēdo facere volūtatem dei. Et ꝓptera ſubdit qd' ē ſm. De⁹ me⁹ volui. ſ. facere volūtatē tuā. Et h̄ legēdo bonū verū. Vt em dr Eccl. xv. De⁹ ab initio ꝓſtituit hoiem & reliqt eū i manu cōſilij ſui: poſuit añ eū malū & bonū: ignē & aquā: mortē & vitā ad qd' cūq; voluerit extēdat manū ſuā. Vult pātōr bonū ſed non ſm volūtatē dei qd' eſt verū bonū. ſ. opꝰ & tuoſum: ſed appēs bonū. ſ. ſm ſēſualitatē: & ꝛ dei volūtatē qa ꝛ dei pcepta. Sed ſcti hoies eligūt verū bonū qa volūt facere volūtatē dei & cū magno deſiderio. Vñ. n. Mach. ſ. dr. Faciatis eius volūtatē corde magno & ꝛaio volēti. Et. ſ. Mach. ij. dr. Cōgregata ē ſynagoga fortis viri⁹ ois volūtari⁹ i lege. Et h̄ eſt qd' ait p Salo. fili ꝑbe mihi cor tuū. i. voluntarē q em habet volūtatē verā faciēdi volūtatē dei qd' ē facere bonū vtiq; facit. Nec ē ꝛ qd' ait apls ad Ro. vij. Nō em qd' volo bonū hoc ago ſed qd' odi malū illd facio. Intelligit em illd' vel de pātōre pmanēte i pātō qvtiq; abſq; dei gr̃a nō pt dimittere pātm: qd' ſm rōnē appetit & facere bonū meritoriū pōt tn ſe pparare ad gratiā. Vel ſi intelligat de iuſto: loquif de primis motibus volūtatis ad malū quos euadere nō pōt q̄is hoc optet: ita exponit gloſ. illa. Qd' aūt ſit bonū qd' debet velle & facere oſtēdit lex naturalis de qua ſubdif. Quātū ad ētiū ſciēdū ꝙ lex: naturalis docet nos volūtatē dei. Et iſta eſt ſcripta i medio cordis. Sed & lex euāgelica dr etiā ſcripta in cordib⁹ ſm illud. Scribā leges meas i cordib⁹ eoꝝ. Et vt oſtēdit apls ad Heb. c. viij. Loquif ibi de euāgelica lege. Sed ſm Tho, Lex naturalis dr ſcripta in corde ꝓ lumē naturale impreſſum hoi. Lex aūt euāgelica dr ſcripta ꝓ lumē gr̃ę additū lumini naturali.

Hiere. xxxj.

Secūdo lex naturalis habet firmitatē immutabilitatis.

§. II. EXCELLIT AVTEM LEX NATURALIS leges humanas in tribus cōditionib⁹ quas habet.

¶ Habet em primo dignitatē cōmutationis.

¶ Sed'o firmitatem immunitatis.

¶ Tertio prioritatem temporalitatis.

Quantū ad primū dicit Iſido. in lib. Ety. diſt. ſ. ius naturale, ius naturale. i. lex naturalis eſt cōis oim nationum. Quod ſic declarat. b. Tho. ſ.ij.q.xciij.arti.iij. Lex naturæ quātum ad principia prima cōmunia ē eadē apud oēs & ſm rectitudinē & ſm notitiā vtputa ꝙ agatur ſm rōnē ꝙ bonū ſit, ꝓſequēdū & hmōi. Sed quātū ad quędā, ꝓpria q̄ ſunt quaſi cōcluſiones principioꝝ cōmuniū eſt eadē apd' oēs vt in plurib⁹ ſm rectitudinē & ſm notitiā ſed in pauciorib⁹, pōt deficere. Et quātū ad rectitudinē ꝓpter particularia impedimēta ſicut naturę ġabiles deficiunt vt in pauciorib⁹ ꝓpter impedimēta. Verbi gratia. Ex iſto cōi principio ꝙ agēdū ē ſm rōnē ſequif quaſi cōcluſio ꝓpria ꝙ depoſita ſunt reddēda qd' vt in plurib⁹ habet rectitudinē ſed in aliq̄ caſu pōt cōtingere ꝙ hoc ſit dānoſum & pter ꝛ irrōnabile puta cū reperif depoſitū ad impugnandū patriā vñ tūc nō eſſet reddendū. Silr etiā quātū ad nottiā nō eſt eadē lex naturę quātū ad lmōi cōcluſiones quæ deducunt ex principiis cōib⁹ ſed deficit vt in pauciorib⁹: & hoc ex h̄ ꝙ aliq habēt rōnē deprauatā ex paſſione ſeu mala conſuetudine ſeu mala habitudine naturę. Sicut apd' Germanos latrocinia nō reputabant inī q̄ ē cū tñ ſint ꝛ legē naturę vt refert Iuli⁹ Celſus. Nec obſtat his qd' dicit Gratia. in principi. decre. ſ. ꝙ ius naturale eſt qd' in lege & in euāgelio cōtinet. Sed lex Moſaica nō fuit cōis oibus. Nec euāgeliū qa vt dr ad Ro. x. Nō oēs obediūt euāgelio: nec recipiūt qa ſm Tho. vbi. ē illud qd' dicit Gra. nō ſic intelligēdū eſt: quaſi oia q̄ ſunt in lege veteri & euāgelio ſint de lege naturæ: cū multa ibi tradant q̄ ſunt ſupra naturā: vt ptinētia ad fidē. Sed qa ea q̄ fūt de lege naturę ibi plene cōtinēt. Vñ ibi ſubdit vt qd' ſibi nō vult fieri alteri nō faciat & alteri faciat qd' ſibi vult fieri q̄ habent i ſacra ſcri

Latrocinia olim licita germanis.

Dupli ter dicit eſſe de lege naturę.

ptura. Habet ēt lex naturalis dignitatē cōtatis qa iure naturali oia fūt cōia: & oīm ē vna libertas vt dr diſtin. i. ius naturale qd' vt dic Gra. ñ ſolū ſeruatū legif a chriſticolis primitiuę eccl'ię de qb⁹ legif Act. iiij. Multitudinis credentiū erat cor vnū & aia vna nec qſq; eorū q̄ poſſidebat aliqd ſuū eſſe dicebat. Sed ēt ab antiqs ꝑis traditū inuenif. Vnde & apud Platonē illa ciuitas iuſtiſſime ordinata tradif in q̄ qſq; ꝓprios neſcit affe⁹. i. nō habet aliqd ꝓpriū di. viij. §. i. Sed vt dicit Tho. q. ea. ar. v. De lege naturę pōt

Quatenus lex naturalis de lege.

intelligi eſſe aliqd dupl'r. Vno mō qa natura inclinat ad h̄ & ſic ē de lege naturę ꝙ nemini faciēda eſt iuria: iſto aūt mō nō ē de lege cōi oīm poſſeſſio. Alio mō dr de lege natura ꝙ natura nō indūxit ꝛriū. Sic poſſem⁹ dicere eē de lege naturę hoiem eſſe nudū qa. ſ. natura nō dedit ſibi veſtimētū: ſed ars hois ſibi adinuenit. Et ſic de lege naturæ dr cōis poſſeſſio omniū qa. ſ. diſtinctio poſſeſſionū proprietas & fuit⁹ nō ſūt iducte a natura ſed adinuēta ꝓ rōnē hominum

minū, ꝓptervtilitatē vitę. vñ Aug. ſup Io. Quo iure defendis villas eccl'ię diuino an hūano? Diuinū ius in ſcripturis diuinis habet: hūanū in legib⁹ regū. Vñ quiſq; poſſidet qd' poſſidet nonne iure hūano? Nā iure diuino dñi eſt terra & plenitudo ei⁹: paupes & diuites vna terra ſupportat: dñs de vno limo fecit & paupes & diuites. Iure g̃ humano dicit hęc villa eſt mea: hec domus mea eſt: h̄ ſeruus me⁹ eſt. Iura aūt humana iura imperatoꝝ ſunt. Tollite iura iperatoꝝ: & qs audebit dicere: hec villa eſt mea: me⁹ eſt iſte ſeru⁹: mea eſt hęc dom⁹ & hmōi. diſt. viij. quo iure. Sub iure aūt diuino cōprehēdif ius naturale: qa in eo cōtinet plene: & ſic ad ꝓpoſitum. Pōt etiā dici iure naturali oia eſſe cōia. i. cōicāda tpe neceſſitatis. Et ſic exponit gloſ. illud Amb. Propriū nemo dicat qd' cōe ē pl⁹ q̄ ſufficeret ſumptui etiā violēter obtētū eſt. diſti. xl vij. ſicut hi. Legē g̃ tuā in medio cordis mei tu de⁹ ſcripſiſti: vt ꝓtinue itelligā ignorātiā me nō excuſare: in his q̄ ſunt ꝛ rōnē naturalē & ꝙ debeā nullū ledere: oēs iuuare. tpalia i dig̃tib⁹ cōicare. Sed'o lex naturalis habet firmitatē imutabilitatis. Nā cū alia iura hūana freq̄nter mutēt qa mō ſtatuf vnū: mō ꝛriū: ius naturale ab exordio creaturæ rōnalis cœpit: nec variat tpe: ſed imutabile pmanet: inqt Gra. di. v. §. i. Sed ꝙ imutabilitas itelligēda ē quātū ad ſubtractionē nō quātū ad additionē: ſm Tho. ſ.ij.q.xciij. ar. v. Dupl'r em pōt intelligi lex naturę mutari. Vno mō ꝙ modū ſubtractionis vt. ſ. aliqd deſinat eſſe ſub lege naturæ: qa pri⁹ erat ſm legē naturę. Et ſic quātū ad prima principia legis naturę lex naturę ē oino imutabilis. Quātū vo ad ſcd'a pcepta q̄ dixim⁹ eē q̄ſi quaſdā ꝓprias cōcluſiones ꝓpiq̄s primis principijs: ſic etiā lex naturalis nō imutat: qnvt i pluribus nō ſit rectū qd' ſm eā ē. Pōt tn imutari in aliq̄ ꝑticulari: & vt i pauciorib⁹, ꝓpter aliq̄s cās ipediētes obſeruātiā taliū pceptoꝝ. Sicut vbi gr̃a. Depoſitū reddi petēti eſt de iure naturali. Sed ſi effect⁹ ē furioſus non debet reddi ne male vtat. Alio mō pōt dici lex naturæ imutari: p h̄ ꝙ ei aliqd addat & ſic nihil ꝓhibet legē naturalē imutari. Multa em ad legē naturalē ſupadditа ſunt: tā p leges diuinas q̄ humanas principia ad vtilitatē hūanę vitæ. Et ſi arguatur ꝙ Abraā ex dñi pcepto voluit filiū innocētē occidere. Gen. xxij. Oſeas ꝓpheta ad mulierē fornicariā acceſſit. Oſee. ſ. Filij Iſrael expoliauerūt. Egyptū vaſis aureis & argēteis Exo. xij. Quę oia apparēt eē ꝛ legē naturalē: & tñ nō peccauerūt: g̃ videt ꝙ lex naturæ imutet. Rādet Tho. vbi. ē. ꝙ ſicut in naturalib⁹ effectib⁹ illud qd' fit a deo miraculoſe naturale pōt dici: licet ſit ꝑter ſolitū curſum naturæ: ita & i actib⁹ moralib⁹ qd' de⁹ ꝑcipit alicui facere licet ſit ꝑter cōem vſum rōnis pōt tn dici totū eſſe ſm rōnē: qa illd' ē rōnale & ſm legē naturę: qd' de⁹ ordinat i lege naturæ. Cū g̃ oēs ſim⁹ debitores mortis: nocētes & inocētes ꝓpt culpā originalē: q̄cūq; ex mādato dei occidit aliquē quātūcūq; inocētē ſuſte occidit: qa corā deo inocēs nō eſt: vñ nō facit ꝛ legē naturalē vl' diuinā. Et Oſeas & q̄cūq; alius accedēs ad ſōlutā vl' ꝓſtitutā ex mādato dei accedit ad ſuā qa vnicuiq; illa eſt ſua quā de⁹ ordinauit eē ſuā. Sicut aūt in cōi ordinauit eſſe ſuā q̄ nō ſibi: ſed illi eſt legitię copulata: ita ꝑter cōem legē ordiauit i aliq̄ ꝑticulari eſſe ſuā q̄ alteri erat ꝓiūcta. Et h̄ſi Iſrael furtū nō fecerūt: qa de voluntate dñi principalis oīm illa abſtulerūt. Habet etiā firmitatē qa a corde abōleri non pōt lex naturalis ex toto. Vñ Aug. i li. ꝓſeſ. ait. Lex tua ſcripta ē i cordib⁹ hoīm: quā nec vlla vnq; delet iiqtas. Et vt declarat Tho. q. ea. ar. vj. quātū ad illa principia cōia lex naturalis nullo mō pōt a cordib⁹ hoīm deleri in vl'. Deleſ aūt i ꝑticulari opabili ſm ꝙ rō ipedit applicare cōia principia ad ꝑticulare opabile: ꝓ cōcupiſcētiā vl' aliquā paſſionē. Quātū vo ad pcepta ſecūdaria q̄ ſunt q̄ſi cōcluſiones deductę ex primis principijs cōib⁹ pōt deleri de cordib⁹ hoīm lex naturalis: vl' ꝓpter malas ꝓſuaſiones: vel ꝓpter prauas ꝓſuetudines vl' habitꝰ corruptos: ſicut apud Germanos nō reputabant vitia latrocinia: vl' etiā vitia ꝛ naturā: vt ait apls ad Ro. ſ. Et licet gr̃a ſit efficatior q̄ſ natura: tñ qa natura cēntialior ē: iō etſi gr̃a ex toto ab aia poſſet deleri: nō tñ lex naturalis ſed ꝓmanet. Legē g̃ tuā i medio cordis mei. ſ. dediſti pmanēte: nec admittit diſpēſationē lex natural'. Sic leges hūanæ: & licet Gra. videat caſū ꝓbl'exitaris excipe: vt. ſ. cū qs ē ꝓplex⁹ iter duo mala ſit quaſi ſibi licitū eligere minus malū: ad qd' inducit aucte Gre. exponētis illd' Iob. Nerui te

Perple xus inter duo pcā mortalia vel venialia: ita ꝙ ſit neceſſa x⁹ null⁹ rium alter⁹ eoꝝ incurrere ſimplr & abſolute: qa illud qd' pōt eſſe quis eligeret facere q̄ vitare nō poſſet non imputaret ei iter pe c ad pātm. Vaſis irę. i. reprobis nunq; de⁹ redderet interitū: cata. ſi non ſpontaneum inueniretur hō habere peccatum: ait Aug. xxij. q. iij. Nabuchodonoſor. Implicaret hoc cōtra dictionē ſcd'm. b. Tho. vt aliq̄s debeat aliqd facere: & illud ſit illicitū. Verū ē ꝙ ꝓſuppoſita erronea cōſcięntia alicui⁹ vl' obſtinatiōe in aliquo malo: tūc pōt eſſe pplex⁹: & tūc eligēdo alterū illoꝝ: nō excuſat, ꝓterea a pātō: qa dimittere debuit conſcięntia erroneā vel obſtinationē, ſicut ſi qs faceret ſibi cōſcięntia ꝙ ſi nō obedit in oib⁹ ſuo ſupiori peccet: & ſupior ſu⁹ ꝓcipiat ſibi vt dicat priuriū vl' mēdaciū & cōſcięntia dicat ſibi ꝙ debeat obedire: qa erronea ē nō excuſaret eū a pātō durāte tali pplexitate dat regula. di. xiij. ꝙ eligat qd' eſtimat min⁹ malū. Tertio lex natura

Lex naturalis habet prioritatē tpis: eſt em prior oi lege ci eata. Nā vt turalis dicit Gra. di. vj. in ſi. Ius naturale cœpit ab exordio creatu habere rę rōnalis. Ius vo cōſuetudinis poſt naturalē legē exordi- priorium habuit. Ex quo hoies cōueniētes in vnū ſimul cœpe- tatē tē runt habitare: qd' eo tpe factū eſt credit quo Cain ciuitatē poris. edificaſſe legit qd' cū in diluuio, ꝓpter hoim raritatē ſere videdat extin ctū: poſtmodū a tpe Nēroth reparatum: vl' potius immutatū eſt imatur: eū ipe ſimul cū alijs cœpit cę teros opprimere: & alij ſua imbecillitate eoꝝ ditiōi cœperūt eſſe ſubie cti. Ius aūt cōſtitutionis cœpit a iuſtificationib⁹ quas dns tradidit Moyſi dicēs. Si emeris ſeruum Hebræū &c. Exod. xxi. De ipo & de alijs qui fuerūt imitatores legū hūanarū apud diuerſas nationes exprimit Iſido. dicēs. v. Ety. Moyſes gētis Hebreę prim⁹ oim diuinas leges Cōdito ſacris literis explicauit. Phorone⁹ rex Grecis prim⁹ leges reslegū iudiciaq; conſtituit. Mercurius Trimegiſtus prim⁹ leges Egyptijs tradidit. Solon primus leges Athenienſibus edidit. Licurgus primus lacædemonijs iura ex Apollinis auctoritate cōfixit. Numa Pōpili⁹ q Romulo ſucceſſit in regno primus leges Romanis ædidit. Deinde decē viri electi ſunt ex Romanis q leges Solonis ex libris Græcis in latinū ſermonē tranſlatas. xij. tabulis expoſuerunt. Leges aūt redigere in libris primus cōſul Pōpeius inſtituere, vo luit ſed nō pſeuerauit meru obtrectatoꝝ. Deinde Ceſar id facere cœpit: ſed ante interfect⁹ eſt. Nouæ a cōſtātino Ceſare ceperūt & reliqs ſucceſſ⁹ factis ex prioribus impatoribus Codicē fecit. Hęc oia Iſido. di. vij. per to. Lex euangelica a chriſto data fuit ſub Tyberio iparore & poſtea p apſos diuulgata vbiq; terraꝝ: Lex canonica quantum ad canones cōſiliorū a tpib⁹ Cōſtātini cœperūt ſm Iſid'. in. vj. Ety. & di. xv. in pri. Decreta & decretales: epl'ę ſūmoꝝ pontificū quaſi a principio eccl'ię cœperūt: vt patet i actib⁹ apoſtoloꝝ de deciſione circa obſeruātiā legalium.

¶ Multiplex eſt bonū q. ꝛ lex naturalis docet. Cap. ij.

SACRIFICATE SACRIFI

ciū iuſtitię & ſperate i dño: multi dicūt qs oſtēdit nobis bona? Signatū ē ſup nos lumē vultus tui dñe. Pſ. iij. Loqt Pſal. de lege naturali: *Lex naturalis* oēs quō, pcedit a lege ęterna & habet nos regulare. Pro ē principius declaratiōe dicit Tho. ſ.ij.q.xci.ar.ij. ꝙ lex cū ſit qdā patiole regula & mēſura pōt eē in aliq̄ dupl'iter. Vno mō ſicut i gis ęter mēſurāte & regulante. Et ſic lex æterna eſt in deo ſicut lex næ. humana eſt in principe ciuitatis. Alio mō lex poteſt eſſe i aliquo vt in mēſurato & regulato: qa inquātū participat aliquid de regula & mēſura intantū regulatur & mēſurat. Et ſic cū oia q̄ diuini ne, puidētię ſubdūtur a lege ęterna re- Deo e gulētur & mēſurētur: patet ꝙ oia participant aliqualiter cura ꝓ legē ęternā, inquātum. ſ. ex impreſſione eius habent incli cipua ſu nationes in ,ꝓprios actus & fines. Inter cætera autē rōna- de crea lis creatura excellētiori quodā modo diuiæ ,puidētię ſub tura rō iacer inquātū ipſa ſit, puidētię particeps valēs ſibi & alijs nali, ,puidere. Vnde & ab ipa participat rō ęterna: ꝓ quā habet

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturalē inclinationē ad debitū actū & finē. Et talis participatio legis ęternę in rationali creatura dr̄ lex naturalis. Vnde cū Pr̄. dixisset. Sacrificare sacrificiū iustitię & sperate in dño: quasi quibusdā quęrentib⁹ q̄ sint iustitię opa subiūgit. Multi dicunt quis ostēdit nobis bona cui quæstioni respondēs dicit. Signatū est sup nos lumē vultus tui dñe. q.d. lumen rōnis naturalis: quo discernimus quid sit bonum & quid malū quod pertinet ad legem naturalē nihil aliud est q̄ impressio diuini luminis i nobis & sic patet q̄ lex naturalis est participatio legis ęternę i creatura rationali. Hęc Tho. Et i dictis verbis tria notātur.

¶ Operatio boni pręcipitur ibi. Sacrificate sacrificium iustitiæ.

¶ Expectatio auxilij & p̄mij adijcit: ibi. Sperate in dño.

¶ Ignorantia agēdi excudit: ibi. Multi dicunt quis ostendit nobis &c.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

dicit Hiero. q.d. p̄cipit: imperat: quod imperat necesse est fieri, si non fiat pœnā habet. xiij. q. j. c. vl. Et pœnā ęternā & tęporalē incurrit. Imperatiue aūt dr̄. Sacrificate sacrificiū iustitię. In veteri lege mādauit de⁹ pp̄lo suo sibi offerre diuersa sacrificia animaliū nō q̄ delectaret i occisione & oblatiōe illoꝝ aialiū i se sed qa oēs alienatiōes offerebant dñs suis sacrificiū animaliū ne pp̄s illę qui erat prōptus & inclinatus ad imitandū mores malos vicinaꝝ nationū similia faceret immolando salsis dñs voluit poti⁹ illa sibi offerri. Erāt grata ex deuotione offerētiū & ex eo q̄d figurabāt. Oia em̄ in figurā cōtingebāt illis: ait ap̄s⁹ j. ad Corꝝ. x. Figurabant autē duo q̄ pertinēt ad iustitiā vt partes eius integrales. s. declinare a malo & facere bonū. Nam i occisione diuersoꝝ aialiū signat mortificatio passionū bestialiū & vitioꝝ: q̄m illud ap̄s⁹ Pet. i cano. j. Christus semel mortu⁹ est pro p̄ctis nostris vt p̄ctis mortui iustitię viuam⁹. In oblatiōe aūt illoꝝ aialiū quę fiebat deo & aliq̄n totū & aliq̄n p parte ꝓburebat igni ad dei honorem: signat exhibitio bonoꝝ operū igne charitatis incensorū ad dei laudē q̄d aliq offerūt ex toto vt religiosi & ꝑ dicit holocaustū aliq ex parte vt boni laici: & hoc dr̄ sacrificiū. Sacrificia animaliū modo nō vult deus qa cū iplę sunt figurę illę hoc esset iudaizare & ꝓtra iustitiā. Vnde ipe dicit Esa. j. Holocausta arietū & adipē pinguiū & sanguinē vitulorꝝ & hircoꝝ & agnorū nolui ne offeratis vltra sacrificiū frustra. Sed sacrificiū iustitię semp voluit & vult q̄le est illud Pē. Sacrificiū deo spūs cōtribulatus. Et illud ad Rom. xij. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentē sanctā deo placētem. Et ista opera iustitię dictat lex naturalis exercere. Sacrificate ꝫ sacrificiū iustitiæ.

Quō in ve. le. occidebantur animalia.

ſ. Pet. iij. & ij. c.

§. II. QVANTVN AD SECVN,

dū. Cū ſm ap̄l'm. ij. Corꝝ. iij. nō sim⁹ sufficiētes cogitare aliquid a nobis q̄si ex nobis multo min⁹ possum⁹ ꝓbona opari vel mala vitare, ꝓpria virtute: sed debem⁹ expectare & ꝓcurare auxiliū a dño. Vñ dixit illa sc̄a Iudith. Bñdictus es dñe q nō derelinq̄s p̄sumētes. i. sperātes de te & p̄sumentes de se & de sua ꝓtute gloriātes humilias. Sperāt ali q nō in dño sed in iniq̄tatib⁹ suis. s. astutijs & inuētionib⁹. Nolite sperare in iniq̄tate. pſ. lxj. Alij sperāt i hoīb⁹ dñis vel parētib⁹ vel exercitib⁹. Sed maledict⁹ vir q cōfidit in hoīe et ponit carnē brachiū suum: & a dño recedit cor ei⁹ Hiere. xvij. Alij autem in dño sperāt. Et vt dr̄ Esa. xl. Qui sperāt in dño mutabunt fortitudinem: assumēt pēnas vt aquilę &c. Sperate ergo non in mundo vel sensu proprio sed in dño adiuuari. Et a deo est expectāda pręmij retributio. vñ si bona opa facis ſm iustitiā & mala pateris & iniurias ab his quib⁹ bona feci: non debes propterea bonū dimittere: qa hic nō debes expectare p̄miū tui opis a deo vel ab oībus: sed in cœlo iu futurū. hoc em̄ est sperare in dño. Sic cū Tobię faciēti opa iustitię diligēter cū ipe multa aduersa pateret insultātes aliqui sibi noti dicebāt. Quę vana facta est spes tua. Quib⁹ ille respōdit. Tacete q̄n fiāt sc̄oꝝ: sum⁹ & vitā illā expectam⁹ quā dat⁹ timētē deus his qui nō recedunt ab eo. s. ꝓpter aduersa. Sperate ꝫ in dño pręmiari pręmiū cōsideratū est q̄d mouet agentē ad operandū & tanto magis quanto maius & ideo vt seruentius operetur debet sępe de præmio cogitare. Vñ ap̄l's ad Ro. xij. Spe gaudētes in tribulatione patientes. Fiat misericordia tua dñe sup nos quēadmodū spe rauimus in te.

Speran dū est i dño.

Iudith. vj.

Tob. ij.

§. III. QVANTVM AD TERTI,

um excudit ignorātia agēdorū dr̄ subdit. Multi dicūt q⁹ ostēdit nobis bona. q.d. volētes se excusare de ignorātia qs demōstrat nobis ista sacrificia. i. opa iustitię q̄ debem⁹ facere. Quibus rōndet q⁹ rō seu lex naturalis hoc docet: & hoc lumen est vultus dei. i. ꝓcedens a vultu suo. i. a sapiētia sua: & lege ęterna: q̄d est signatū. i. impressum i nobis. Namvt ait Boe. lib. in. pſa. ij. de phica cōsola. Insita ē naturaliter mentibus hoim veri summiq⁹ boni cupiditas: g̃ oportet q⁹ sit summū bonū qa de⁹ & natura nihil frustra operant⁹ inquit ph̄s. Esset aūt frustra tale desiderium in nobis si in veritate nō esset ipm summū bonū. Ergo sperate in dño. Item & lumē rōnis naturalis docet & nobis ostendit quę bona facere debeam⁹ & q̄ mala vitare & si in aliq⁹ obscuratū ē vt nō cognoscāt vel faciāt sibi: cōsciētiā de grauib⁹ p̄ctis non excusant: quia sunt in cā sue obcecationis. Signatū est ergo sup nos lumē vultus tui dñe. s. lex naturalis q̄ ostēdit nobis bona agēda. Nā vt dicit Tho. j. ij. q. xciij. ar. ij. qa bonū habet rōnē finis: malū aūt habet rōnē p̄ri ide ē q⁹ oīa illa ad q̄ habet hō naturalē inclinationē rō naturalis apphēdit vt bona: & ꝓ ꝑ ope, pſeq̄nda & ꝓtra eoꝝ vt mala & vitāda ſm g̃ ordinem inclinationum naturaliū est ordo p̄ceptorum legis naturę. Inest em̄ primo inclinatio homini ad bonū ſm naturā in qua cōsecat cū oībus substātijs, put. s. quælibet suba appetit cōservationē sui esse ſm sui naturā. Et ſm hāc inclinationē p̄tinēt ad legē naturalē ea: q⁹ bus vita hois cōseruat & contrariū impedit. Et ponit esse de iure naturali vim vi repellere. dis. j. ius naturale. Quia tm̄ istinctus naturalis debet i hoie regulari rōne ideo hoc fieri debet cū moderamine inculpatę tutelę. Nō em̄ licet quōcūq⁹ vitare mortem & ifirmitates: sed debito mō. Nec⁹ liceret male fatori resistere iudici cōdēnāti eū iuste ad mortē. Nec licet ad euadēdum mortē corpis icurrere mortē aīę ꝓpetrādo aliq̄d i crimine. Sed ab iniuste inuadēti licet se defendere nō liuore vindictę repcutere sed ad p̄seruationē vitę se iuuare cū moderamine. Sed o ineſt hoi inclinatio ad aliqua magis spālia ſm naturā i qua cōicat cū bestijs aialib⁹. Et sic dicūt ee de lege naturali ea quę natura oīa aialia docuit: vt ꝓmixtio maris & fęminę: educatio liberoꝝ & hmōi. di. j. ius naturale. Et qa hō debet sensualitatē regere ſm̄ rōnis: als si impetu ei⁹ ferat: sic⁹ erit aialib⁹ brutis q̄ passiones refrēnare nō p̄t: qa rōne carēt: iō talē istictū sensualē. s. ad ꝓmixtionē debet rōne dirigere: vt videlicet nō ad quācūq⁹ fœminā sed ad legitime sibi ꝓiūctā accedat: & mulier ad legitime ꝓiūctū: als ꝰ legē naturalē erit fornicādo vl' adulterādo etsi nō ꝰ natura gnis i qua cū bestijs cōicat: tn̄ ꝰ natura speciei hūanę. Sed etiā natura gnis: & iō per excellētiā Sodomia dr̄ ꝓtra naturā: qa tam ꝓ natura gnis q̄ ꝰ natura speciei. Nullū em̄ aial brutū inuenit accedere masculo ad masculū: vel fęmina ad fęminā p cōmixtionē sicut homines. De quib⁹ ait ap̄l's ad Ro. j. Masculi in masculos: & fœminę in fęminas turpitudinē operātes. de quib⁹ dicit q⁹ digni sunt morte & qui faciūt & qui cōsentiūt facientibus morte. s. tpali & æterna. Et habet. C. ad leg. iul. de adul. l. cū vir nubit. & in aut. de leno. Cōsentiūt aūt parētes & rectores q nō puniūt talia. di. lxxxij. error. Similiter nō nutrire filios, put pōt corpaliter & spūaliter, moribus informādo est ꝰ legē naturalē: cū animalia bruta nutriāt filios suos. Vnde ap̄l's. j. Tim. v. Si quis suorum & maxime domesticorū: curā nō habet fidē negauit. i. fidelitatē naturalē: & ē ifideli deterior. Sed quāti cōtra naturalē legē agūt aborsum, pcurāres: vel filios occidētes ad occultandū scelera. Tertio ineſt homini inclinatio ad bonū ſm naturā rōnis quę est sibi, ꝓpria: & sic hō habet naturalē iclinationem ad hoc q⁹ veritatem cognoscat. Vnde p̄s in. j. Mera. Oēs hoies natura scire desiderāt: & præcipue de deo: & ad hoc q⁹ in societate viuat: vñ dr̄ hō aial politicū seu sociale ſm ph̄m. Et sic ꝫ ad legē naturalē ꝑtinent ea quæ ad hmōi inclinationē spectāt. vt q⁹ hō ignorātiam vitet. Sic⁹ alios nō offendat cū quib⁹ habet cōuersari: q⁹ deposita & ꝓmēdata reddant cū repetunt. distin. j. ius naturale. Et ad hāc etiā legē naturalē ꝑtinet q⁹ inferiores subiciant⁹ suis & superioribus & obediāt: sic⁹ m illi. Oīs aīa ꝑtāb⁹ sublimio ribus subdita sit: qa nō ē ꝑtās nisi a deo: & q̄ a deo sūt ordinata sunt & quasi naturalia. ad Rom. xiij. Et ſm hāc inclinationē naturalē. s. ſm rationē oīe peccatū est ꝰ naturam Et ista sunt vera mala: qa ledūt aiam & corp⁹: & ideo naturalis rōnis lumē docet euitare q̄ vera mala dicunt: qa nociua corpi docet tolerare. Vñ Amb. in Hexamerō. Mala illa nō sunt: quę nec crimine mentē implicāt nec cōsciētiā ligant. Cętera pauptatē: ignobilitatē: ægritudinē & mortē nemo sapiēs mala dixerit: nec in malorū sorte numerauit xv. q. j. c. illa cauēda. Sed & quanta & quot mala & dāna sequantur ex p̄cto: habes. s. tit. ix. de p̄cto mortali. c. ij. & iij. Et ideo, lex naturalis ostendit q⁹ debeat euitari. Itē nota di ligēter ſm. b. Tho. j. ij. q. xciij. q⁹ istict⁹ lumē legis naturalis nō ostēdit hoī quę sint bona quousq⁹ ꝓueniat ad vsum rationis. Qñ aūt qs ꝓuenit ad vsum rōnis. i. in qua ętate: nō pōt dari regula certa qa in aliq⁹ accelerat: & in aliquib⁹ retardat vsus rōnis ſm varietatē complexionis. Cōiter tn̄ credit q⁹ incipiat vsū rōnis habere circa. xj. annū ex dictis Tho. in. iij. & Pe. de Anch. Et extūc cū icipit habere vsum rōnis pōt peccare mortal'r & venial'r: & non ante. Et sic intelligit decretalis extra de delic. pue. c. j. Tūc g̃ lumē vult⁹ dei. i. lex naturalis ostendit ei q̄ sint bona agēda. Et primū q̄d tūc hoi cogitādū occurrit ſm Tho. j. ij. q. lxxxix. de libe rare de seipso. Et si q̄dē seipm ordinauerit ad debitū finē ꝓ gram cōsequet remissionē origialis p̄ti si videlicet nō dū est baptizat⁹ & ꝓponat baptizari. Si ꝰ o nō se ordinat ad debitū finē: ſm q⁹ in illa ætate est capax discretiōis peccabit mortal'r: nō faciens q̄d' in se est: & est sic possibile i aliq̄ repire veniale cum originali peccato sine mortali. Et subdit paulopost: q̄uis ab alijs peccatis mortalib⁹ possit puer incipiens hre vsum rōnis p aliq̄d' tps abstinere: sed a p̄cto omissionis p̄dict⁹ nō liberatur: nisi q̄cito pōt se conuertat ad dñm. Primū em̄ q̄d occurrit discretionem habēti est q⁹ de seipso cogitet ad quē alia ordinet sicut ad finē. Finis em̄ est prior i ītētione. Et ideo hoc est tps ꝓ quo obligatur ex dei pcepto affirmatiuo: quo dicit Zach. i. Cōuertimini ad me & ego conuertar ad vos. Lumen ergo vultus dei. i. lex naturalis quę nobis impressa est: ostēdit q⁹ bonū est appetendum & prosequēdum.

Inserta ē lex naturalis vel rō hoibus

Quid homini primo cogitandum.

triplex ꝓfectus inē homini

§. IIII. ET NOTA QVOD CONsiderādo bonū in cōmuni & absolute vt bonum describit & cognoscitur tribus modis.

Bonum tribus modis cognoscitur.

¶ Describit em̄ bonū a ꝓpo: q⁹ est appetitus motiuum.

¶ A Dionysio: q⁹ est sumꝑmus diffusiuum.

¶ A Thoma: q⁹ est virtutis vel potentię perfectiuum.

Primū. s. q⁹ bonū sit appetitus motiuū: habet ex primo Ethi. in princ. vbi dicit p̄s. Bene enūciauerunt dicentes. Bonum est q̄d' oia appetūt. Sed cōtra hoc triplici rōne arguitur. Et primo sic. Multi desiderāt & operātur malū vt homicidę: fornicarij: & hmōi ꝫ non oia appetūt bonū:

Argu. contra.

Rñdet q⁹ oēs tales appetunt malū: non sub rōne mali: sed sub rōne boni inquātū æstimāt illd' esse eis bonū vl nilvl delectabile. Et sic optant bonū, etsi nō existēs: tn̄ eis apparēs. & in suis operationib⁹ mouētur ab aliq̄ q̄d' habet ap parētiā vel similitudinē boni. Ad q̄d' etiā facit q̄d' ait. Au. s. peccare nemo appetit ꝓpter hoc ipm: sed ꝓpter illud q̄d' cōsequit ex eo. xv. q. j. merito. Sed o arguitur sic. Multi sunt scientes & tamē ꝓria agentes his q̄ sciūt: aut ꝫ eorū scientia est recta: aut operatio: sed cōstat q⁹ scientia eoꝝ est recta ergo operāt cōtra illud bonū q̄d' p scientiā sciūt. Et sic nec appetūt bonū: nec operantur grā boni.

Rñdet q⁹ q̄uis tales sciāt scientia recta in vniuersali & in habitu illud ee ma lum quod agūt: nō tn̄ sciūt in particulari & in actu cū malum agūt: cuius rō est: qa per passionē aliquā obfuscat ratio eoꝝ vt apprehēdant illud malū vt bonū ad operandū

Argu. contra.

Rñdet

Tertio arguit sic. Desiderū nō est nisi animatoꝝ: & horū omnū sed sensibiliū. Sed nō oia q̄ sunt aiata sunt sensibilia: ergo nō oia appetūt bonū. Rñdet q⁹ q̄uis nō omnia habeāt animā vel sensum vel cognitionē p principiū cōiunctū eis: habēt tn̄ cognitionē per principium separatū q̄d' est prim⁹ motor q dirigit oia in primū bonū: & desiderium eoꝝ est in oibus his q̄ mouent ab ipso. Sic desiderium & intētio sagittatis est in sagitta directa. Nā ex ordinatione diuina res q̄libet etiā cognitiōe carēs rēdit in bonū: sicut sagitta rēdit in signū ex directiōe sagittatis: ipm aūt tēdere & inclinari in bonū est appetere bonum: & sic oia entia appetūt bonū. Hęc Tho, i scrip. j. Ethi. & Alb. sup Diony.

Prælatio naturæ

Est aūt illud bonū q̄d' cōiter oīa appetūt ꝓpter quid o i esse. Nam appetit⁹ nō solū est boni nō habiti: sed etiā boni habiti vt meli⁹ habeat. Et talis est appetitus oīm ipsius esse cū mō. s. cū ꝓpetuatiōe ipsi⁹ esse. Q. ꝑ q̄dē, pbat per ei⁹ ꝰriū: qa sicut nulla res appetit corruptionē sumꝑsius: eo q⁹ corruptio sit nō ens: & ꝓ ñs malū q̄d' nō cadit in appetitu: ita cū conseruatio in esse sit bonū: ab omni appetitu appetitur. Signatū est sup nos lumē vultus dei: lex naturalis ostēdens nobis bonū istud apprendū. s. cōseruationē sui Et cū pars principalis sit aīa q̄ cōseruat in eē spūali p gram: als ꝓ p̄tm corrūpit ab esse spūali: & meret corrūpi in esse naturali: vñ & p̄tm nihil dr̄ ideo lumen istud docet p̄tā vitare & gratiā querere & cōseruare. Sed o bonū describitur esse sui diffusiuū ſm Dyoñ. vel cōicatiuū. Ratio huius est: qa in oi bono est essentia & ecōuerso: qa vt dr̄ Genē. j. Vidit de⁹ cuncta q̄ fecerat & erāt valde bona. Ab essentia aūt fluit porētia: & a potēria act⁹ vel actio. Act⁹ aūt boni est cōicare seipm: ad hoc ordinatū ē tamꝫ ad finē. s. ad cōmunicandū seipm. Vbi nota differētiā inter bonū creatū & bonū increatū: nā bonū creatū aliter diffūdit & cōicat seipm & aliter bonū increatū ꝫle est de⁹. Bonū em̄ creatū cōicat & diffundit seipm tribus modis. Primo ꝓ sui diuisionē: sicut vnū totū diuidit in multas partes: vt cū lignū vel lapis scindit in partes: sed talis multitudo tollit pleni tudinē & adunationē q̄ erat in toto. Sed bonū increatum q̄le est de⁹ ad oīa entia se diffundit sine sui diuisione: pduc̄do em̄ diuersa nō diuidit: qa ipse de⁹ in sua essentia sup subsistat ialiter est ab oīb⁹ entibus segregat⁹. Sed o bonum creatū se diffūdit ꝓ sui cōicationē numeralē: sicut ex vno gñe ꝓueniūt multę spēs: ex vna spē multa individua. Sed illud vnū sic multiplicatū nō est vnū singulare: sed cōmune. Sed diuina bonitas se diffundit sine sui multiplicatione quia, pducendo diuersa & successiue infinita nō minorat Cui⁹ rō est: qa cū sua bonitas sit infinita: ex cōicatione bonoꝝ infinitoꝝ minorari non pōt. Vñ non est dicēdū q⁹ si aliqua sua bona cōicet q⁹ nō ampli⁹ possit cōicare. Tertio bonū se ifluit & diffundit ad alia p effusionē: sicut ex vna fonte, pcedūt multi riuuli: sed hoc est cū quadā egressione inquantū. s. aqua a fonte egrediēs in riuulos multos diffunditur. Sed diuina bonitas sine sui effusione cōicatur: eo q⁹ diuina bonitas ſm suā essentiā manēs vna indistincta in se collecta multiplicatur in sui similitudine. s. i effectib⁹ participātib⁹ diuinā bonitatē. Cuius rō est: qa cū sua bonitas sit idē q̄d' essentia: sicut essentia dei est vna: ita q⁹ multiplicari nō pōt: sic bonitas dei successiue ifinita producens in se manēs vna multiplicari non pōt. Et manifestatur hoc p exēplū de sole. Sicut sol noster sensibilis illuminat oia quæ eius lumē participare possunt: quātum est ex seipso lucē nō amittēdo: lucē i seipso nō diuidēdo nec ꝓ multiplicādo: nō minorādo, nō prę eligendo vnū alteri: ita diuina bōitas facit per sui intellectū ac voluntatē. Hęc Tho. sup Dioñ. Vnde Eccli. xlij. dr̄. Sol illuminās p oia respexit: & gloria dñi plenū est opus ei⁹. Cū igitur lumē vultus dei. i. lex naturalis ostēdat homini bonū esse sui diffusiuū: & ideo cōicat bona q̄ habet tęporaliter vl naturaliter vl gratuita: quātum pōt alijs distante luminis naturalis ratione: qa bonū quāto cōius tanto diuinius. Et. j. Pet. iij. dr̄ Vnusquisq⁹ prout accepit gratiā in alterutrum illā administrantes sicut boni dispēsatores multiformis gratię dei. Et qa deus ē bonū infinitū maxime diffusiuū etiā sine sui diminutione: ideo sup oia diligēdus & imitādus. Qui (vt dr̄ Mat. v.) solē suū oriri facit sup bonos & malos: & pluit sup iustos & iniustos: tpal'r & spūal'r: lumē. s. intelligentię & pluuiā gratię influēdo. Tertio describit bonū q⁹ est vt tutis vl' potētię pfectiuū. Nā tūc dr̄ aliq̄d esse bonū qñ habet suā pfectionē. Et ſm hoc bonū dr̄ trib⁹ modis. Primo em̄ dr̄ bonū ipsa perfectio rei. Sicut verbi gra: Acumē visus dr̄ oculi bonū: & virt⁹ dr̄ bonū hois. Sed o dr̄ bonum res q̄ habet suā pfectionē: sicut hō virtuosus dr̄ bonus & oculus acutevidens dr̄ bonus. Tertio dicit⁹ bonū ipm subiectū ſm q⁹ est i potētia ad pfectionē: sicut aia dr̄ bōa: qa ē i potētia ad virtutē: & suba oculi ad acumē visus. Hęc Tho. in q̄stionib⁹ de malo. Cum igit aia pficiat p virtutes: quas quāto perfectiores habet tāto magis bona est: naturaliter q̄libet appetat: nō solū bonū: sed et maius bonū. Ideo naturaliter q̄libet debet appetere virtutes et q̄rere pfecte. Nā virt⁹ ſm ph̄m est q̄ bonū facit habentem. Et Augu. Virt⁹ est bona

triplex boni acceptio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qualitas mēſis qua recte viuit: qua nemo male vtit. Signatum est sup nos lumē vultꝰ tui & c.i. impſſa naturalit quēdā cognitio vultꝰ dei. i. diuinę essentię. Cuiꝰ obiectū appetitus seu voluntaris sit bonū: ab intellectu appræhensum: sicut naturalit est appetitꝰ summi boni: ita est cognitio aliqua summi boni. Vnde & de pḥis dicit apls ad Ro. 1. Quod notū est dei manifestū est in illis. i. quod naturaliter pōt scīri de deo: illi cognouerunt.

§. V. IPSVM AVTEM BONVM

De bono increato quō tribus modis cognoscitur.

increatū quale est deus describit & cognoscit tribus modis ſm Dionysiū. in lib. de diui. nomi. iiij. c.

¶ Primo sic. Bonū increatū est in quo oia prēexistunt: ex quo habet rōnem oia cōtinentis.

¶ Secḥo sic. Bonum increatū est in quo oia subsistunt: ex quo habet rōnem oia efficientis & obseruantis.

¶ Tertio sic. Bonū increatū est qđ oia appetūt & cōcupiscunt: ex q̄ habet rōnem causę finalis vel vltimi finis.

Quantū ad primū dico ꝙ bonū increatū est illud i quo oia prēexistūt: ex q̄ habet rōnē oia cōtinētis. Vbi sciendū ꝙ ois creatura ꝑducta a deo nobili habet eē i deo q̄ i seipa Vñ bñ dr Io. 1. Qđ factū est i ipo vita erat. Hoc autem ostendit per rōnē: ꝙ similitudinē & ꝙ sufficiētē diuisionē. Et rōne quidē: ga nobilius est aliqd in aliquo sicut i radice causante & sustētante q̄ in ramo sustentato: sed ois res creata habet eē i deo vt in radice sustentāte & causante: in se aūt habet eē vt i ramo sustētato & causato ergo nobili res q̄libet habet eē in deo q̄ in seipsa. Probatur etiam sic Licet res nobilius habeat esse in seipsa q̄ in causa instrumētali vel q̄ i cā ꝑducēte partē rei: sicut hō nobili habet esse in seipso q̄ in pre generāte vel in sole: tñ res nobili habet eē in cā pricipali aqua totū esse rei depender sicut a deo. Hæc Herueus Probat & hoc per similitudinem. Nā effectꝰ nobiliori modo inuenit in cā equiuoca q̄ in causa vniuoca: sicut color excellētiori modo inuenit in sole q̄ in igne, Sic oia bona q̄ reperiunt in creaturis excellentiori modo inueniunt in deo q̄ in seipsis. Tho. 1. parte. q. vi. arti. 1. Probatur idē: sufficiēti diuisione. Nobilius em est esse ſpuale ęternale & diuinū q̄ esse materiale tpale & humanum, Sed esse cuiuslibet rei creatę in deo est esse ſpuale ęternū & diuinū ga creatura in deo est de deꝰ ergo nobilius

Varia expetibiliano cātur.

& ꝑfectiꝰ esse habet creatura in deo q̄ i seipsa. Et quo igit bona appetunt ab hoibus velut dulcia gustui vel vt fragrātia adoratui: vel vt cōsonātia auditui vel vt suauia & leuia tactui vel vt vtilia operi vt argētū aurū & alię diuitię vel vt magna estimationi vt honores & potēriæ: vel vt sciētia & sapiētia intellectui vel vt virtutes morales vitę politicę. Et hęc oia bona excellētiori mō sūt i deo: & sine defectu: sicut grossus argenteus est in floreno aureo: non quidē in materia sed in valore & prętiositate: multo etiā maiori: vñ qlibet prælegit florenū grossovt lōge melioꝰ. Sic cum lumē naturalis rōnis impressum nobis ostendat nobis bona ergo instinctu eiꝰ debemꝰ ipsum amare & ꝙ curare hre. Vnde Pā. Quid mihi est in cœlo aut qđ a te. s. deo volui super terrā. q. d. nihil ex bonis creatis. Sed desecit caro mea. i. appetitus sensitiuꝰ: & cor meū. i. appetitus rōnalis ab oi effectu rēporaliū: & pars mea deꝰ inæternū. Mihi adhærere deo bonū est absolute. Est enim deus ſm Anſel. quo melioꝰ nil excogitari pōt. Secḥo bonū increatū quale est deꝰ sic describit. Deꝰ est bonū increatū ex quo oia subsistūt: & ex ḥ habet rōnē causę ñ solū oia efficiētis: sed etiā oia cōseruātis. Qđ ostendit tripliꝛ. s. auctē: similitudine: & rōne. Autoritate quidē nam vt dicit Grego. Oia nec ad momētū subsisterēt: sed i nihilū tenderēt: nisi opatiōe diuinæ ꝙturis in esse sustētarent. Et Aug. iiij. sup Geū. ad literā. Virtus dei ab his quæ creata sunt regendis si aliqñ cessaret simul & eorū cessaret spēs oīsq̄ natura cōcideret. Et sic oia dicunt vanitas. Eccls. 1. qa oia & angeli & hoies & elemēta sicut habēt esse ex nihilo: ita ex se hnt tēdere in nihilū nisi deꝰ influētia sustētarent. Probat secḥo hoc sili rudine. Sicut em aer ꝑseme lumine statim fit lucidus: sic homo deo ꝑsente illuminat & sicut aer nec ad momētū remanet illuminatꝰ sed cōtinue obtenebrat cessante actiōe solis ita creatura nec ad momētū id esse remaneret, cessante actiōe deꝰ: vt dicit Aug. Rō aūt q̄re aqua calefacta retinet calorē ignis cessante actiōe ignis: nō aūt aer etiam ad momētū remanet illuminatꝰ cessante actiōe solis est ista qa aqua est susceptiua caloris ignis ſm eandē rōnē vel formā qua est in igne: & ideo cessante actione ignis remanet calor in aq̄ plus & minꝰ ſm pticipationē caloris. Sed aer nullo modo recipit lucē ſm eandē rōnē qua est in sole: vt recipiat formā solis q̄ est pricipiū lumis. Vñ qa nō habet lux solis radicē in aere statim cessat cessante actione solis. Sicut a simili: qa esse nō recipiꝫ in creatura ſm eādē rōnē q̄ est in deo: iō statim cessaret: cessante influētia ꝙtutis diuinę. Tho. 1. parte. q. civ. ar. ij. Tertio ꝑbaꝫ rōne sic. Effectus q depēdet a cā tm̄ quo ad fuū fieri & nō quo ad fuū eē bene pōt manere subtracta cā. Sed nō si dependeat quo ad suum esse. Sicut verbi gratia. Esse domꝰ depēdet quo ad fuū fieri ab ędificatore: non aūt quo ad fuū esse. & ideo cessante actione ędificatoris: nō ꝓpterea deficit esse domꝰ eo ꝙ duricies ligni & lapidum & hmōi: est nata per seretine formā impſſam ab ędificatore in domo facta: & eiꝰ forme artifex est cā in fieri: cessante influētia artificis nō cessat forma domꝰ. Sed deꝰ nō est solū cā in fieri creaturę sed & in facto esse: & ideo cessante influentia dei nec ad momētū creatura pōt cōseruari in esse. Nec deꝰ pōt cōiare creaturę vt cōseruet in esse sua opatione cessante. Tho. 1. parte q. civ, ar. 1. & Heruꝰ. Cū igit hō appetat bonū suę ꝓseruationis in esse: ꝓpter qđ dicit Boe. ꝙ omne aīal vitā tueri laborat. Prosecto vt ait Aug. magna miseria hoīs est nō esse cum illo: s. ꝑ gratiā sine quo esse nō pōt. Sicut aūt in esse naturali hō cōseruari nō pōt sine influxu naturali diuinę virtutis: ita & in esse gratiæ cōseruari nō pōt sine influxu ipsius dei. Vnde apls. 1. Cor. xv. Gratia dei sum id quod sum. Quo esse ſpuali amisso per negationē ait Petrꝰ. Homo nō sum. Vnde Aug. de pœ. di. i. porro illi. §. si ātēq̄. Resuscitatꝰ in corpore viuit absente resuscitatore nō aūt sic resuscitatꝰ in aia. Cū em deꝰ sit vita aię: aia vt vita corpis sicut corpus viuere nō pōt absente aīa: ita nō nisi deo ꝓsente. s. per influxū gr̄æ aīa viuere valet. Tertio bonum increatū q̄lee est deꝰ describiꝫ: ꝙ est bonū qđ oia appetūt seu cōcupiscūt. Oia em suo mō desiderāt deū. Et hoc ꝑba tur q̄tuor: rōnib ꝫm Dion. de diui. no. c. iiij. Et prio oia de mō desiderāt deū sicut principiū a quo causant. Nā ipse est oia i oīb ꝑ causalitatē: inquātū oēs ꝓfectiōes est ipse deꝰ causaliter. Licet em q̄libet res creata sit bona ex seipsa formaliter: nō tñ ē bona ex seipa causaliꝛ: exēplariter: & finaliꝛ. Nā licet q̄libet res creata sit bōa ꝑ bonitatē ꝓpriā: & formaliꝛ inhęrētē & pficientem: tñ multomagis est bona bonitate dei efficiēti. Et ideo cessante bonitate dei efficienti: exēplari & finali: cessaret tota bonitas creaturę. Vñ Aug. viij. de tri. c. iij. sic ait. Bonū hoc & bonū illud. s. creatum & increatū. Tolle hoc & tolle illud: & vide ipm bonū si potes. Ista deū videbis nō alio bono bonū: sed bonū oīs boni. s. caliter: ita ꝙ vna est bonitas oīm ꝑ causalitatem. s. bonitas diuina: & multę sunt bonitates formaliꝛ: q̄libet. s. res formaliter est bona sua bonitate. Secḥo oia desiderant deum vt auxiliū quo in esse cōseruant. Nā ipse deꝰ portat. i. conseruat oia ꝙ bꝰ turis suę dicit apls Heb. 1. vt patet. §. ꝑcędēti.

Natura lium & moralium cōparatio

Tertio oia desiderāt deū vt bonū i quo oia quiescant & nobilitant. Nam deus est bonū primū: totū integrū: & Excellē ꝑfectū. Et primo oia desiderāt deū: eo ꝙ ipse est primum ita quo bonū. Nā sicut oēs numeri participāt vnitatē: vnitas aūt dupliciter est ꝑ se nō participās numerū aliquē. Ita deꝰ est ꝑ se bonus bōitatis id est essētialiꝛ bonus: nō habens bonitatē suā ab alio. ꝑ. diuinę. Bonoꝝ meoꝝ nō indiges dñe. Vñ sicut ipse essentialiter est sua deitas: ita est ꝑ se essentialiter sua bonitas. Omnis autem bonitas creaturæ participatiue est bonitas diuina Hæc Diony. Et hoc est ad excludendū errorē Arrii & Origenis: qui posuerūt deitatē: entitatē & bonitatē esse partiçiparam a patre. Vt g̃ ostēdat ꝙ entitas deitas & bonitas equaliter cōuenit filio sicut pri: dicit filiū eē bonū primū.

Secḥo oia desiderāt deum: eo qđ est bonū totū. Sed cum totū dr dupliciter. s. totū qđ cōstat ex ptib ꝰ vt domꝰ. put est in materia in actu. Constat em ex fundamento tecto & parietib ꝰ: vt ex partib ꝰ suis. Et totum qđ est ante partes: vt domꝰ. put est in mente edificatoris. Istud dr añ partes: qa ꝑexistit domui sactēdę ex ptib ꝰ ei ꝰ. Deꝰ igit cū dr bonū totū: nō dr totū q̄si sit cōpositū ex partib ꝰ: qa ḥ repugnat simplicitati diuinę. Berñ. Si dici pōt vnissimus est: sed est deꝰ totū ante partes. qa ipsa deitas ꝑis & filii & spūssti ē tridicet quasi prehabēs oia bona. Tertio oia desiderāt deum: eo ꝙ est bonū ꝑfectū. Sed cū dupliciter dicaꝫ aliquid perfectum tet.

Vno mō

Extrema hominum q̄ sunt.

Quśtaꝫ dei bōi tam mul tiplr.

Ratio bonitatibus.

Perfectum

Vno mō qa cōplete factū: sicut cum dicim ꝰ ꝑfectā esse nostrā ambulationē: cū. s. cōplete terminauim ꝰ eā. Alio mō qđ habet naturā & virtutē proprie speciei: sicut dr hō ꝑfectū aīal: eo ꝙ habet naturā sensitiuā. Deꝰ autem nō dr bonū ꝑfectum primo mō: qa qđ nō est factū non pōt dici ꝑfectū deus autē facet nō est nec creatus. Sed dr ꝑfectū bonū inquātum est maxime in sua natura & virtute perfectus

Quarto oia desiderāt deū inquātum est bonū integrum Nā integrū dr per exclusionē vel remotionē diminutiōis sicut dicim ꝰ hoiem nō esse integrū si aliquo mēbro priuet vel truncet: & qa deus nō habet aliquꝰ mali admixtionē sicut creaturę terrestres: nec aliquꝰ boni priuationē sicut & cœlestes quib ꝰ deficit salt ē immutabilitas: nec alicuius boni subtractionē: qa nihil ei subtrahi pōt. Ideo dr bonū integrū. & per cōsequēs est ab oibus cōcupitū. Hęc Dion. ij. ca. de diuinis no. & Tho. in scriptis ibidem.

§. VI. QVAM BONVS ISRAEL

deꝰ his q recto sunt corde. Vbi circa deū quē nobis ostendit rō naturalis: ꝑmittēda ē vera illustratio: qa deꝰ Israel. Israel interpretat videns deū: & signat fideles videntes ꝑ fidē. i. credētes ea q̄ sunt fidei: q̄ cōtinent in symbolo figurato in gradib ꝰ scalæ visę ab Israel i cuiꝰ summitate deꝰ innixus erat. Gen. xxviij. Secḥo addēda est cōgrua conuersatio: qa his q recto sunt corde. Rectū dr cuius mediū non discrepat ab extremis. Extrema nostra sunt principiū & finis ego sum alpha & o. i. principiū & finis dicit dñs Apoc. j. s. ois creaturæ. Cū igitur conuersatio nostra in operibus suis incipit a deo ꝑ rectā intētionē & terminaꝫ in deū per cōpletā executionē. & mediū nō discreper. s. in ꝓsecutiōe alicuꝰ debitę circūstātię omissionē: recti sum ꝰ corde. Extrema nostra sunt natiuitas & mors: in quibus pauperes & humiles inuenimur ac dolētes. Si igit mediū. i. dum viuimus nō discrepat ab humilitate & pauptate & luctu: recti sum ꝰ. Extrema amoris qui est in corde nostro euā sine eo esse nō pōt: vñ & igneū est: sicut deꝰ qui est primū peramādum. Vltimū est ꝓxim ꝰ dilectione amplexādus: medium nos sumus. Si g̃ nō discordem ꝰ ab extremis. i. vt non amemus nos tm̄: sed deū & ꝓximū nobiscū: recti sumus corde. j. Cor. xiij. Charitas nō ḡrit quę sua sunt. s. tantū: sed quæ dei et ꝓximi. Cañ. j. recti diligunt te. Tertio expectanda est dulcorosa degustatio. ibi. q̄ bonus. Inuenit bonus dñs aię quærēti eū. Inuenit aūt & degustat deꝰ bon ꝰ in rerum creatione. Vñ Eccls. i. j. Cuncta fecit bona in tpe suo. In rerū cōseruatione Vñ Iaco. i. Omne datū optimū q̄. s. ad naturalia: et oē donū ꝑfectum. s. q̄ ad gratuita: desursum est s. a deo causāte & cōseruāte: Et de ꝓpio det cōseruato ꝙ suā bonitatē dr Sap. xvj. O q̄ bonus et suauis est spi. tus ꝰ dñe q vt dul. tu. in fi. demō. &c. Loquit de māna dato ad ꝓseruationē vitę illi ꝰ ppli. i. Inuenit ꝑ gustū deus q̄ bon ꝰ. i. valde bon ꝰ in rerū qeratione & nobilitatione. Qui replet in bonis desiderio tuo. s. in bonis q̄ reperiunt in deo. Vñ Aug. Oia sunt aspera & tu solus es reges: & inqetū est cor nrm donec requiescat in te. Inuenit em q̄ bonus essentialiꝛ: & sic nemo bonus nisi sol ꝰ deꝰ: ait christꝰ Mat. xix. Mar. x. Luc. xviij. Inuenit q̄ bonus totaliꝛ. Vñ in figurā dicere pōt q̄li bet aia quæ ꝑ pcm deū amisit illud. Tob. x. c. Oia simul i te vno habentes te nō debuim ꝰ dimittere: Inuenit q̄ bonus ꝓfectionaliꝛ. Mat. v. Pater vester cælestis perfectus est Inuenit q̄ bonus integraliter. Apls. 1. Tim. vj. Qui solus habet imortalitatē. i. imutabilitatē: qđ nulla creatura habet & iō nō habet ī regrū bonū. Stabilisq̄ manēs dās, cūcta mouēri. Boe. de consola. ꝓsę. lib. iij. metro. ix. et sic verissime ait. Ego sum pastor bonus. Io. x. Qui pascit oues suas: eos. s. qui recti sunt corde dando gustum suę bonitatis: & per lumen naturale & magis per gratiæ aditū quo ostendit nobis oia bona in seipso. Vide declarationē horum in §. prēcedenti. s. quō deus est bonus illis modis.

§. VII. BONVS ES TV AIT PSAL.

ad dñm: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas. pō cxviij. Bonus es dñs in se: & in bonitate sua quam cōicat creaturis: docet nos & iuuat facere ea q̄ nos faciunt iustos & bonos: qđ lex naturalis ostendit lumen a deo impressū Vbi sciendū est ꝙ rō boni (vt bonum dicit esse ꝑfectum cui nihil deest) cōsistit i trib ꝰ. s. i. mō: in specie: & ordine. Vnde Aug. in lib. de natu. boni, sic ait, Oia quanto magis moderata & speciosa & ordinata sūt: vbi hęc tria sunt: magna bona sunt: vbi parua: parua bōa sunt: vbi nulla: nulla bona sunt. Et iterū Aug. exponēs illud Sap. xj. Omnia disposuisti in pōdere: nūero & mēsura dicit ꝙ idē est mensura qđ modꝰ: idē ē spēs qđ numerꝰ: dē ordo qđ pōdꝰ: & hęc cōueniūt creatori et creaturę oī in eē naturali: et rōnali in esse mora li: seu ope ꝙtuoso et in esse pœnitētiali et ī esse pœnali. Quātū ad primū Au. ad Orosiū. Numerꝰ: mēsura & pondus ipse deus: bonꝰ essentialiꝛ: bonus es tu. Ipse em ſm Aug. est mensura sine mēsura. Est em mensura ipe deus mensurās. i. mēsurā cuilibet rei ꝑfigēs. Mensura autē mēsurata est cuilibet rei quantitas magna vel parua vel mediocris q̄ a deo est. Est deꝰ numerꝰ sine numero a q̄ est omnis numerus: est em numerus numerans oēs res. Numerus numeratꝰ est vniuscuiusq̄ rei ꝓpria qualitas qua vna res distinguitur ab alia q̄ a deo ē. Est deus pondus sine pōderea quo omē pōdus. Est em ipse deus ordo ordinans seu ponderans pondus oibus dans ordinem et pondus. i. ꝓpriā inclinationē ad locū vel ad finē suū. Appropriant etiā hęc tria ꝑsonis diuinis sic. Nā pōdus ad potētiā operāris: numerus ad sapientiā ordinātis: mēsura ad clementiā cōseruātis. Et ita pōdus refert ad patrē cui appropriatur potēria. Numerꝰ ad filiū cui attribuit sapiētia. Mēsura ad spiritū sāctū cui appropriat clemētia: ita ꝙ ois creatura habet pōdꝰ a patre creāte: numerū a filio ordināte: & habet mēsurā a spūsctō ꝓseruāte. Secḥo hęc tria seu tres cōditiones inueniūtur in omni creatura. Vñ Augu. in. xj. de ci ui. dei. sic ait. A deo est oīs modꝰ: ois species: ois ordo sine qb ꝰ nihil inueniri pōt aut excogitari. Nā esse ois rei creatę nō pōt intelligi nisi sub relatione ad primā causam sub ratione triplicis causę. s. efficientis: formalis & finalis. Vñ Aug. v. de ciui. dei. Tria de omni re iquirim ꝰ. s. quis eā fecerit: quo facta est res: & ꝓpter quid facta est. Et sic oia fecit deꝰ in pōde. e: numero: & mensura: vñ habet bonitatē. Rō aūt q̄re bonū i his trib ꝰ cōsistit est ista. Quia vnūqdq̄ intantū est bonū: & per ons appetibile inquātū est perfectum. Est aūt bonū perfectū cui nihil deest eoꝝ quę requirunt ſm modū suæ ꝑfectionis. Perfectio autē boni seu rō boni vt ꝑfecti: integraꝫ ex parte causæ efficientis: ex parte causę distinguentis: & ex parte naturę inclinantis. Primo rō boni vt ꝑfecti integraꝫ ex parte causę efficientis: q̄ quidē cōstituēdo bonū i esse dat sibi certū modū essendi. s. eē cō mēsuratū & ꝓportionatū. Et talia sunt modus vel mēsura. Nā cā efficiēs dat modū vel mēsurā bono ex qua efficiꝫ ꝓportionarū vl cōueniēs appetitui: & sic efficiꝫ appetibile. Vñ Aug. dicit ꝙ mēsura modū præfixit. Secḥo rō boni vt ꝑfecti integraꝫ ex parte formę specificātis & distinguētis Nā ꝓter cām efficiētē ad pfectionē boni requiꝫ eā forma lis quę bonū specificet & distiguat: & ꝓpter hoc ponit ab Aug. forma vel numerꝰ. Rō q̄re ponit forma est ꝙ vnum quodq̄ a forma sua speciē habet. Rō autē q̄re Aug. dicit ꝙ numerꝰ speciē ꝑbet est: qa sicut in numeris vnitas addita vel subtracta variat speciē numeri: ita in diffinitionib ꝰ q̄libet dēa addita vel subtracta variat speciē boni cuiuslibet rei creatę: vt dicit Arist. in sua Meta. Tertio ꝑfectio boni integraꝫ ex parte naturę inclinātis: sicut em a forma causāt specificatio: ita etiā ex forma sequiꝫ inclinatio ad cōuenientē actionē vel finē. Nā vnūquodq̄ ꝑ formā suā agit & tēdit i illd qđ sibi ꝓuenit ſm suā formā. Et quātū ad ḥ ponit ab Augu. pōdꝰ vl ordo: sicut em corꝑ pōdere fert ad locū suū sursum vel deorsum. ita q̄libet res sua forma inclinat & ordinat ad finē suū. Hęc Tho. i. j. q. v. ar. v. Vñ Aug. sup Geñ. ait ꝙ mēsura modū ꝓsigit: nūerꝰ cōi rei speciē ꝑbet, pondꝰ ꝓ o in loco suo ordinat & quiescere facit. Et sic oia fecisti in pondere nnmero: & mensura. Et i ista bonitate cōicata creaturis sibi petit doceri iustificationes: vt. s. faciat oia in pōdere: nūero: & mensura: & inde iustificet vt bonꝰ. Tertio hę tres cōditiones reperiunt ꝓpue in humana cōuersatiōe cū est iusta & bona. Et primo quo ad naturā in cōi: vt mēsura sit in aliqd agēdo mēte: ne sit irreuocabilis & immoderata, ꝓgressio. Et ḥ ptinet ad intellectū: ne. s. plus vel min ꝰ sapiat q̄ oportet. Nūerꝰ vt i mente seu memoria habeat aia recolendo singula bñficia dei & pcā sua. Pria ad recōpensandū. Secḥa. s. pcā ad dolēdū. Pōdus est voluntaris & amoris vbi apperit & ferꝫ i illd qđ debet & resp cit qđ ei ꝓponaꝫ: hęc aūt docent a deo vt iustificationes exerceat & bona fiat. Secḥo pñt hę tres cōditiones re-

Inquiri mus de omni re tria.

Quid numerꝰ pōdꝰ & mēsura

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferri ad volūtatē:in q̄ principaliʳ consistit bōitas&malitia moralis.Modꝰ em̄ &mēsura volūtatis est iquātū volūtas inuitit sūmę bonitati ,dductiuę ois boni:spēs volūtatis i quātū habet suā rectitudinē & maxīe ex trāsformitate ad rectitudinē diuię volūtatis.Ordo volūtatis est cū volūtas seq̄t diuinā volūtatē & eiꝰ bonitatē diligit sup oia:malū aūt volūtatis est priuatio istoꝝ triū:qd' patet:qa cū creatura amaʀ vt deꝰ vl' plꝰ q̄ deꝰ:ē defectꝰ modi mēsurę.Cū nō amaʀ ,ppter se sed ,ppter suiv tilitatē:vt ,ppter pſperitatē habendā vel cōsolationē vel bonū cōsequēdū in aliavita q̄st aliud ab eo:est defectꝰ spēi.Cū nō amaʀ sup oia est defectꝰ ordinis.Tertio pñt hę tres cōditiōes reperiri i oīi hu mana actione bona.Et ideo deꝰ fecit oia in mēsura contra vitiū supfluitatis.In pondere ,ꝑ vitiū leuitatis. In numero cōtra vitiū singularitatis.Et hæc q̄ creaturis contulisse nō cūtur a creaturis requirit.Habeas & pondus:serua nu merū,mēsurā tene:& sic faciēdo diuidi nō poteris ab auto re.Fal sitas nō habet mensurā:vñ euolat & ferē in incertū Pondus nescit leuitas:& non sinit esse stabile nec firmū. Numerū nō seruat singularitas,& est diuisiovnionū.Rō ergo pōderis reddit stabilē:rō numeri reddit sociabilē:rō mensurę reddit frugalē.Habe ergo pondꝰ.i. stabilitatem in fide.Habe numerū.i.socialitatē in charitate.Habe mē surā.i.frugalitatē in cōuersatione.In pnia etiā hę tres cō ditiones debent esse:vt quis iustificet in bonitate eiꝰ.Nu merū debet attēdere pt̄ōr:qa quoties peccauerit:qa qualibet vice cōmisit vnū pt̄m:de q̄ debet dolerē & cōfiteri.Pō.vi, Lauabo p singulas noctes,i.pt̄a.lectū meū.i. conscientiā:i cōritione & cōfessione ,put docet rō naturalis.Pōdꝰ de bet attēdi pt̄ōr:qa diuersa est grauitas eoꝝ.Aliter gra uat veniale:aliter mortale.Et licet q̄dlibet mortale grauat vsq; ad ,pfūdū iferni:tū vnū est grauꝰ altero.Apoc.xvij. Quātū gl'ificauit se & in delicijs fuit:tātū date ei tormētū & luctū quāto grauꝰ est pt̄m:tāto magis rō dictat dolen dū.Mēsurare debet pœnā debitā pctis:vt quāto plꝰ pecca uit plꝰ satisfaciat.In veteri lege dictū est.Pro mensura pcti erit & plagarū modus.Dicit tū Hiero.de pœ.di,,mensurā Mēsurā tpis in agēda pnia idcirco nō satis aperte p̄figūt canones ,pvnoquoq; crie:vt de singlis dicāt q̄l'vnūq; dq̄ emēdādū sit:sed magis in arbitrio sacerdotis itelligēris re linquēdū statuūt.qa apud deū nō tā valet mēsura tpis q̄ doloris:nec abstinētia tm̄ ciboꝝ q̄ mortificatio vitioꝝ. Q; si qs nō ægerit pniam:deꝰ in iudicio oīa cōstituet i pō dere nūero & mēsura puniēdo.Insligit em̄ deus in iudicio pœnas pctōrib⁹.In numero:vt multitudo pœnarū rndeat multitudini pt̄ōrꝝ. Apoc.xviij.Duplicitate illi duplicia ſm opa eiꝰ. & Eccl'i.xxxiij.Intuere i oīa opa altissimi:duo ad duo:& vnū ad vnū.Sed'o disponet deꝰ pœnas in mēsura: vt.s.tāta sit quātitas pœnę & acerbitas : quāta fuit grauitas culpę.Mat.vij.In qua mēsura mēsi fueritis remetietur vo bis Hiero.Dicimꝰ deū vt oim rerū:ita & supplicioꝝ q̄ scire mēsurā &c.xxiij.q.v.qd q̄.& de pœni.dis.iij.quærat hic aliqs.Tertio disponit pœnas in pōdere:vt.s.pœna dā natorū rndeat causę vel rōni mouēti ad pt̄m.Plus em̄ pō derat culpa eiusdē gnis in vno q̄ in alio:ſm q̄ magis vel minus impellēs habuit.Vñ plus puniuit angelū q nullo suadente peccauit q̄ hoiem q angelo tētāte offendit. Sap. vi.Exiguo cōcedit mia.i.peccāti p infirmitatē vel igno rātiā:& se humiliāti in pnia.Porētes aūt porēter tormēta patientur.i.ex malitia vel indurati in pctis.Hiero.Si duri colli sum⁹:si in pctis vsq; ad mortē illicite perduram⁹:assi due peccantiū non miserēt deus dist.xciij.diaconi.v.circa finē.Hęc tenet Alexan.in.iij.parte.sum. partim Hugo in postillis.partim Robertus Holkot in libro Sapientiæ.

Triaſer uanda homini erga deum.

Deus plus puniuit angelum q̄ homi nem.

§. VIII. DIXI DOMINO DEVS

meus es tu:qm̄ bonoꝝ meorū nō indiges. Pā.xv. Omnis creatura indiget bonis alicui⁹:saltē dei:sed deꝰ nulli⁹ bo no eget.Et ex ꝟ ostēdit infinita sua bonitas:qa cū in se ha beat q̄ bonū:nō indiget nec nr̄i:nec aliorꝝ.Sed nos indi genus bonis eiꝰ:immo nec aliqd boni hr̄e possumus:nisi ab eo.Et rō naturalis appetit bonum:sed diuersa & multi plex distinctio datur de bono.Vna ē Augu.de libe. arbi. Quam etiā ponit magr in.ij.sen.f.q. bonorū quædā sunt minima:quædā media:q̄dā maxima. Minima bona sunt bona tpalia:vt diuitiæ:honor fama:prās:& hmōi: & his contigit bñ & male vti.Bona vtiq; sunt in sua natura.Vñ

De mul tiplici distin ctione boni,

Esa.i.Si volueritis & audieritis me:bona terrę comederis ait dominꝰ.Bona etiā sunt benevtēti:qa(vt ait pḣs)orga nice.i.in strumētaliter deseruiūt felicitati:sed cōmuniter vt in plurib⁹ hoies male eis vtunt cū copia habēt.Vnde dixit diues ille de quo habet Luc.xvj. Anima mea habes multa bona reposita i annos plurimos comede: quiesce: bibe epulare.Et ideo mia magna vtit deus cū hoibus:cū nō dat abundātiam horum eis.Bona media sunt potētiæ aię & alia naturalia quib⁹ possum⁹ vti bñ & male vt itel lectus: volūtas:sensus corpis:& hmōi.Gen.i.Vidit deus cūcta q̄ fecerat & erāt valde bona.Nec em̄ meliora i suo essē naturali & specifico eē potuerūt.Poterat quidē equo dare meliorē naturā deus puta naturā hois sed non rema neret equus sed esset alterius naturæ.s.humanæ sic hoi vt haberet naturā angeli sed nō esset hō.Ista autē bona natu ralia dat deꝰ vni meliora q̄ alteri:nō qdē quātū ad natu rā:sed quātū ad vsū.Nā ita haberet intellectū naturalē & me moriā & phantasiā vnꝰ fatuus sicut sapientissimꝰ.Sed pro pter indispositionē organi corpalis cui est affixa potētia phātastica vel memoria fatuꝰ deficit i vsu rōnis quā alꝰ acutissimā habet.Qd' aūt dr̄ i pabola Mat.xxv.q̄ dns tra didit bona sua suis vnicuiq; ſm suā ꝟtutē.Nō sic ē itelli gēdū q̄si hñti meliora naturalia det deꝰ maiorē grām bo noꝝ spūaliū vt ꝟtutū:cū manifeste videam⁹ habētes ma gnā memoriā & acutū itellectū esse puersos & alios rudes & hebetes eē deuotos & sctōs.Sed principaliʳ ex liberalitate dei hoc fit ſm illud apl'i ad Eph.iij.Vnicuiq; nostrū data est grā ſm mēsurā donationis christi.Sed'ario dant bona spūalia ſm ,ppriā virtutē.i.conatū ad recipiēdū & ad exer cendū ea vt magis se ꝑparet. Et qa ceteris paribꝰ habens meliora naturalia magis se ꝑparat ſ cipit maiorē grām recipere.Bona maxima sunt grā & virtutes necessaria ad salutē:& his bonis nemo male vtit.vñ Aug.dicit q̄ vir tus est bona qualitas mentis qua nemo male vtit.Sed vt dicit Alexā.in.j.parte sum.hoc itelligēdū est de virtutib⁹ cōsideratis formaliʳ nō materialiter:nā de ipsis virtutib⁹ cōsideratis materialiter vt de abstinentijs ieiunijs actibus iustitię & fortitudinis & hmōi ptingit hoiem malevti in quātū hō de ipsis supbit. Augu.dicit de ciui.dei q̄ virtutes cum referunt ad seipsas & non ,ppter aliud repetūtur me ritę & supbę sunt.i.materia supbię & elatiōis.Sed forma liter ꝓsideratis sic eis nemo male vtit q̄ actꝰ q̄ ,pcedit ab habitu ꝟtutis nō pōt esse malus sicut nec ipa virtꝰ pōt eē mala.Ex quo igit tpalia sunt minima bona & virtualia maxima & rō naturalis dictat maiora bona ꝓponere mi noribꝰ.lō debet qlibet tpalia cōtenere vt ꝓsequat spūalia & media bñ regulare & ordinare.vñ Hiero.dicit.Nō mo di cū errat q min⁹ bonū maiori ꝓponit.de cōse.di.v.non mediocriter.Lex aūt naturalis docet vitare errorē.Et apl's ad Gal'.vj.Dū tēpus habemus operemur bonum ad oēs. Opationes aūt sunt potētiarꝝ aię.Ponit alia distinctio seu differentia bonoꝝ ſm Alex.in.j.parte.q.viij. Dicit em̄ q̄ est quadruplex bonū.f.bonū naturę bonū virtutis poli ticę bonū grę & bonū gl'iæ.Bonū naturę ꝓuenit generali ter omni enti. Et tale bonū est ꝓfectio debita & cōuenies naturę.Vñ Eccles.iij.Oia fecit bona tpe suo.f.deus huius priuatio vel carentia est malum naturæ.Sc'm bonū est bonū virtutis politicæ:qd' bonū habet pricipiū itra nos eo q̄ virtus politica est virtus q̄ acquirit voluntaria con suetudine.Ex actibus em̄ generant habitꝰ sicut patet de ca ſtitate:abstinētia iustitia & hmōi. Vñ dns p Hieremiā.c. vij.ait.Bonas facite vias vestras & studia vestra.i.opave stra & habitabo vobiscū qa talia disponūt ad grām. Sed istud bonum nō sufficit ducere ad salutē.Vñ Augu.dicit. Nullū bonū.f.ducēs ad salutē sine summo bono.i.deo p gratiā inhabitante.Vbi deest agnitio ętern̄ & incōmuta bilis vitatis falsa est virtꝰ etiā in optimis moribꝰ.xxvij. q.i.oēs deinceps.§.ex his itaq;.Et qa actus virtutū aegri tarū sunt sines actib⁹ virtutū infusarꝝ ideo quātūcūq; opa virtuosa operet qui s: scire nō pōt certitudinaliter se esse in statu grę qa scire nō valet si opa eiꝰ bona ,pcedūt a vir tute infusa vel acquisita vel naturali ꝛclinatione.Tertiū est bonum grę qd' cōuenit creaturę rōnali bene disposite. Et istud bonū habet pricipiū parti itra nos & parti extra nos.Dicit em̄ Augu.Qui fecit re sine te nō iustificabit te sine te.f.cooperāte & p'liberū arbitriū consentiente. Iusti ficat aūt p infusionē gratię & ꝓsensum liberi arbitrij adul tos &

De qua drupli ci differē tia bonorum

Virtus sum ho nestas.

ros & paruulos pvsum sacri. Et istud est sufficiēs ad salutē cōsequēdā.ij.Cor.xij. Sufficit tibi gra mea dictū fuit Pau lo.Ipsam aūt ,ppriā gratiā nemo meret̄:sed ex diuina libe ralitate hoī largit̄.Ideo dr̄ gra quasi gratis.i.sine meritis data.Ab hac aūt gratia ,pceduūt oīa bona virtutū insusarū in diuersas potētias aię ad eas faciendū expeditas in ope rib⁹ bonis.Sicut a sole ,pceduūt plures radij ad illuminan dū oēs partes orbis:& quodlibet op⁹ bonū ,pcedēs a vir tutib⁹ infusis:p gratiā est meritorū vitę ęternę.Ad qd' hor tat apl's ad Gal'.vj.dicēs Bonum aūt facientes nō deficia mus.Tpe enim suo metemus.s.mercedē eoꝝ. Quartū est bonū gl'ię:& tale est bonū pfectū qd' cōuenit aię informa tę p grām. Sicut em̄ in materia est necessaria prima dispo sitio ad formę susceptionē.Ita est necessaria dispositio q̄ est p grām ad adeptionem glorię.Pō.cij.Qui replet in bo nis desiderium tuū.s.deus.Nec̄ em̄ replet desiderium aię nisi bonis gl'ię.Cōfitere g̃ dño i bonis:& bñdic deū scl'orū:ait Tob.xij.c.i.lauda & regratiare eū pro bonis collatis tibi bona naturę ꝟtutis politice:grę & glorię.Et bonū quidem nature pōt distingui in duo.f.i naturalia tibi cōcessa qb⁹ consistis:& tēporalia tibi largita ad vsum q̄ bona eriā i se habēt natura suam bonā:vt diuitias:cibū:potū:vestitū & alia hmōi.Et ista figurant per illa bona sua quæ tradidit dns seruis suis vt negotiarentur in eis.s.quinq; talenta.

Nota exposi tionē.

Tertia distinctio boni est ſm Tullium & Amb⁹.& Tho.s.q̄ bonoꝝ aliꝰ vtile aliud delectabile:aliud honestū.Hęc diuisio boni non est sicut diuisio vniuoci q̄:sed aliter ꝑdicat̄ de suis ptib⁹.sed sicut diuisio analogi in sua analogata:qd' ꝑ pri⁹ & pricipa lius ꝑdicat̄ de vno q̄ de alijs partib⁹ suis. Nā bonū ppri⁹ & principalius dr̄ de honesto sc'd'ario de delectabili tertio de vtili.Ratio diuisionis boni in hęc tria est ista:qa bonū est aliquid iquātū appetibile.Appetit aūt aliqd' bonū tri bus modis. Primo enim appetit aliquid non propter se sed ,ppter aliud.s.vt quoddā mediū p qd' i aliud bonum tēdit:& tale vocat bonū vtile.Sic etiā isto modo appetū tur diuitię vt.s.mediū p qd' qs possit habeʀ victū:vestitū honorē:& gloriā:& delectationes ꝑ dd' dicit Solomon. Eccl'.x.c.Pecunię obediūt oīa.Sc'd'o appetit bonū vt q̄dā res terminās appetitū p se totaliter.Et tale vocat bonum honestū.Dicit aūt bonū honestū qd' ,ppt̄ se desideraʀ:& hoc ē bonū virtutis:ad qd' hortat apl's dicēs.f.ad Co.xiij. Oia honeste & ſm ordinē fiāt in vobis. Et bonū honestū ꝑmaxime reperit ꝓfecte in virtutib⁹ infusis.vñ Sap.vij. dicit de vera sapientia.f.insusa quę sine gra esse non pōt. Venerunt mihi oia bona pariter cū illa:& innumerabilis honestas p manus illius. Tertio appetit bonū vt quies in re desiderata & cōcupita:& tale est bonū delectabile ,p ut appetunt delectationes ciboꝝ:venereoꝝ: & ludoꝝ:& hmōi.Sed si delectationes sint vitioſe: vt quia cōtra ordi nē rōnis ſm illud Prouerb.ij.Letantur cū male fecerint & exultāt in rebꝰ pessimis.Letari est delectari.Dicit Grego, in moral'.q̄ mō tāneū est quod delectat ętern̄ū qđ cru ciat.s.aiam ,ppter delectatiōes prauas.Sed si delectationes sint bonę vt in actibus bonis:maiores & perfectiores sūt delectationibus quibuscūq; mūdanis ducētes ad delecta tiones:ętern̄as ſm illud Pō.xv.Delectationes in dextera tua.i.in bonis spūalib⁹ o deꝰ:vsq; in finē.i.ꝺducūt hoies ad finē vltimū Bona igit vtilia nō habent in se vñ deside rētur,sed desiderātur solū vt ducentia in bonū alterum:si cut sumptio medicinę amarę desideraʀ.nō propter se:sed ,ppter sanitatē.Bona ꝟo delectabilia nullā aliā rōnē ha bēt appetibilitatis nisi delectationē:cū & aliqn̄ sint noxia & inhonesta:sed honesta i se habēt vñ desiderentur.Hæc Tho.i.i.parte.q.v.Opponitur autē bono honesto malū culpę:& bono delectabili malū pœnę:bono aūt vtili nō opponit aliqd' spāle malū:eo q̄ bonū vtile ordinatur in bonū honestū vl' delectabile sicut i finē.Tho. in q̄stioni bus de malo.Cū igit rō naturalis oīdat nobis ista varia bona:& lex naturalis dictet meliora iter bōa appetēda & prosequēda.Ideo cum bonū honestū sit pręcipuū in quo inuenitur vtilitas maxima:qa ꝑsecutio salutis:pax mēris: & edificatio & dilectio ,pximi:ac etiā delectatio pręcipua. Ergo declina a malo vbi est annexū bonū delectabile vl' vtile temporaliter:& fac bonū honestū & virtuosum : & inquire pacē ętern̄ā oīa bona faciendo,ppter pacē supnā.

Bonum iterum diuidit

§. X. SIGNATVM EST SVPER

nos lumēvultꝰ tui dñe.i,lex naturalis:q̄ ostēdit nobis bōa q̄ appetunt̄.Et sicut bonū naturaliter appetitur:ita & maiꝰ bonū est cū aliquid cognoscit magis appetit:,ppterea em̄ plus amaʀ & q̄rit vnū aureū q̄ argenteū numisma:qa ma ius bonū vtilitatis q̄si eo.Plurib⁹ aūt rōnib⁹ ostēdit vnū bonū esse maiꝰ seu melꝰ altero:vñ & magis appetendū. quō vnum bonum pōt esse meli⁹ al teroplu rib⁹ rō nibus.

¶Quia diuturnius.
¶Quia impermixtius.
¶Quia communius.
¶Quia sufficientius.
¶Quia honorabilius.

Primo vnum bonū est maius altero qa diuturnius.Vbi sciendū q̄ sicut in malis quāto diuturnius est malū tanto peius:ita ecōtrario in bonis quāto diuturniꝰ bonū tanto melius.Patet ꝑ exēplū.Egrotari ꝑ annū qd' ptinet ad ma lū pœnę seu naturę est peiꝰ q̄ ꝑ mēsem vel hebdomadam Vñ & naturaliter magis hortet & si pōt vitaʀ.Sic infirmi tas aiæ q̄ est pt̄m quantomagis durat tantopeius. Peius em̄ est pmanere in pctō p mēsem q̄ ꝑ hebdomadā.Vnde extra de consue.c.vlti.dr̄.Tanto sunt grauiora pcta quāto diuturnius aiam insœlicē detinēt alligata.Cōsuetudo em̄ peccādi & habituatio eiꝰ aggrauat pt̄m.Item qa plus ha bet de rōne mali malū culpę q̄ pœnę:ideo semp̄ peligēdū est malū pœnę quodcūq; q̄ minimū malum culpæ.Vñ. Augusti.xxxij.q.v.ita ne ait.Potius debet qs oia mala su stinere q̄ pctō cōsentire.Sic dixit & fecit Susanna.Meliꝰ ē mihi absq; ope.s.malo incidere in manꝰ hoim q̄ peccare i cospectu dñi.Dan.xiij.Sed in bonis quāto diuturnius tan to meliꝰ:&ideo magis eligēdū.Et rō:qa quāto bonum est diuturniꝰ tāto securiꝰ possidet̄.Et quanto qs cū voluntate magis habituata & fixa in bono operaʀ:tāto opus est ꝑfe ctius.Et ideo dr̄ Threno.iij.Bonum est viro si portauerit iugū obedientię ab adolescētia sua.Cum igit bona spūalia virtutū pmaneāt:nec auferri vel amitti possunt cōtra vo lūtatē habetis:vt dicit Amb⁹.de pœni.distin.ij.sapiens.Bo na aūt tpalia auferri possūt inuitis vel amitti saltē mor te.Vñ Amb⁹.sup Lu.Non sunt hois bona q̄ secū afferre nō potest:ergo magis eligenda spūalia q̄ tpalia. Sc'd'o vnū bonū est maius altero qa impermixtiꝰ seu purius. Bonū em̄ qd' est sine malo est maius & magis eligendū q̄ qd' ha bet admixtionē mali:& gaudiū sine tristitia est maiꝰ gau dio qd' habet annexā tristitiā.Cui? rō est:qa bonū quāto delectabilius tāto meliꝰ & magis eligēdū. Sed bonū qd' est malo puriꝰ & impmixtiꝰ est delectabiliꝰ.Cū ergo bōa spūalia nō habeāt admixtionē mali aut tristitię.Vñ dr̄ de sapiētia vera.Venerūt mihi oīa bona pariter cū illa:ait sa piēs Sap. vij.& viij.Nō habet amaritudinē cōuersatio illius:nec tędiū cōuictꝰ eiꝰ:sed lętitiā & gaudiū.Bona aūt ter rena siue diuitię siue voluptates:habent multā tristitiā & anxietatē admixtā.Vñ saluator eas spinis cōparat Lucæ, viij.qa pungunt & mērē lacerāt diuersis afflictionibus.Iō spūalia bona sunt p̄ferenda.Respectu tū sui i casu.f.ꝑsup posita culpa cōmissa:meliꝰ ē bonū malo admixtū.s.bonū pœnitētię admixtū dolori & tristitia cōtritionis q̄ gaude re & magis eligēdū. Meliꝰ est em̄ pœnitere q̄ gaudere.Pō. Bonū mihi dñe qa humiliasti me.s.per cōpunctionē. Re spectu etiā amici cū tristaʀ:meliꝰ est em̄ cōtristari q̄ gau dere:q.ꝑ ptinet ad cōseruationē amicitię.Flere cū flenti bus.ait apl's Ro.xij. Tertio vnū bonū est maiꝰ altero:qa cōius bonū. Bonum etiā quāto cōmuniꝰ tāto diuiniꝰ:ſm ph̄m.i.ꝑfectiꝰ:qd' sic intelligit de illo bono cōi qd' ſm se totū & i eodem tpe pōt a multis participari:sicut aspectus ludi in theatro:& doctrina in ppl'o ,ppinata. Huiꝰ rō est:qa bo nū simpl'r est maius & magis eligēdū q̄ bonū alicui. Sed bonū simpl'r.i.ex se & ex sua natura est bonū cōe. Bonum aūt particulare vl' ,ppriū est bonū alicui isti vl' illi. Apl's ad Gal'.vj.Dū tps habemus operemur bonū ad omnes. Et vij.q.j.scias,dr̄ q̄ vtilitas cōis vtilitati vniꝰ ꝓponēda est. Et charitas non ,ppria cōibus:sed cōia ,ppriis antepo nit inquit. Aug. in regula. Illud aūt bonū cōe q̄ non pōt simul,ſm se totū a plurib⁹ participari i eodē tpe:sicut vnū çquū vl' vnā vestē. Aut etsi i eodē tpe nō tū ſm se totū:sed ſm ptem pōt participari sicut pecus:sic bonum ,pprium est magis eligendū q̄ cōe. Et rō est:qa illd' bonū qd' habeʀ in omni tpe est maius bonū q̄ illud qd' habeʀ aliquo tpe:

Vero rum bo norum discre tio.

Bonū vnum ē meliꝰ altero.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& qđ habeť ſm ſe totū q̄ ſm partē: talia ſunt tpalia. Sed ſpualia vt deus & virtutes ſm ſe totas poſſunt haberi in oī tpore deo operāte. ergo &c. Quarto vnū bonū eſt maius altero: qa ſufficiēti⁹. Nā illud bonū quo habito nullo idigem⁹ eſt maⁱ⁹ eo q̄ habito adhuc alīs indigem⁹. ℣ bi gra. Iuſtitia eſt maius bonū q̄ fortitudo. Hui⁹ rō eſt: qa habita fortitudine adhuc iuſtitia indigemus. ſ. ad recte conuiuendū. Sed habita iuſtitia nō indigem⁹ fortitudine. Nā ſi oēs hoies eſſent fortes adhuc indigerent iuſtitia: q̄ reddit vnuſquiſq; qđ ſuum eſt. Sed ſi oēs hoies eſſent iuſti: ad nihil eſſet vtilis fortitudo: qđ intelligendū eſt de fortitudie ſm actū. Nam cū fortitudinis actus ſit repellere nociua & aduerſa ſuſtinere: cū talia non ſemp occurrāt: nō ſemp eſt neceſſaria fortitudo ſm actū ſed bene indigem⁹ fortitudine ſm habitū. Eſt ergo vnū bonū ſufficientius altero: vel qa p ſe ſufficiens ſine alio: aliud nō ſufficiēs ſine alio: vt eſt inductū exēplū de fortitudine & iuſtitia. Vel qa tale bonū eſt finis qđ pōt eſſe in his quę ſunt ad finē: ſed non econuerſo. Nā habitis que ſunt ad finē non habeť finis ſed habito fine nō indigem⁹ his q̄ ſunt ad finē. Exēplū de medicina & ſanitate: & de diuitijs & beatitudine. Vel qa tale bonū eſt principiū oīm qđ pōt eſſe ſine bono qđ nō eſt principiū oīm. Ex his ſeqť deū & gloriā ei⁹ & gram & ℣tutes alijs bonis mūdi eſſe maiora. & ideo magis eligenda. Sed ſufficiētiſſimū bonū eſt deus: qa nullo indiget. Pſ. xv. Bonoꝝ meoꝝ non indiges dñe, Gratia dei ſufficit ad ſalutē; nō aūt alia bona. ñ. Coꝝ. xn. Sufficit tibi gra mea. &. c. ix. Oēm ſufficiētiā habētes abūdetis in oē op⁹ bonū. Quito aliqđ bonū eſt maⁱ⁹ altero: qa eligibilius. Et ex parte eligibilis rei eſt aliqđ bonū magis eligibile. Vel rōne maioris deſiderij: quāto em aliqđ bonū magis cōiter deſideraťāto eſt maius. Vel rōne maioris p̄fectionis: qa quoꝝ p̄tia ſūt maiora illa meliora. Preciū em eſt qđā mēſura rei appreciatę Vel rōne maioris dāni: nā illa ſūt meliora quorū damna ſeu amiſſiōes coꝝ ſunt maiora: qa maiori bono maius dānū opponiť. Et qa bītudo eſt bonū qđ oēs maxime deſiderāt ſm Aug. de ciui. dei. & qa nō eſt digna pōderatio aię cōtinētis. i. equale preciū ad bona tpalia: & idē de alijs virtutibus: & maximū dānū acquiriť ex iſtis bonis mūdanis male vſis: quia priuatio bītudinis verę, ſm illud Iob. xxj Ducūt in bonis dies ſuos: & in pūcto ad inferna deſcēdūt ideo eligenda & magis amāda ſunt bona ęterna & ſpūalia alijs: Hęc Ariſto. Rhetoricorū. li. ſ. c. xv. Raynerius.

Sufficiētia bonorum vnde.

Ius naturale. quid ſit

§. VI. DIFFINIENS ISIDO. IN

v. etymo. Ius naturale ſic ait. Ius naturale eſt cōe oīm nationū: eo q̄ vbiq; inſtinctu nature: nō aliqua cōſtōne habeť: vt viri & fœmię cōiunctio: liberoꝝ ſucceſſio: & puerorū educatio: cōis oīm poſſeſſio: & oīm vna libertas: acqſitio eoꝝ q̄ cœlo terra mariq; capiunť. Ité depoſitę rei vel commodatę pecunię reſtitutio violentię p̄vim repulſio. Nam ℔ aut ſi qđ huic ſiſte eſt: nū q̄ iniuſtum ſed naturale ęquūq; habeť in decre. diſt. i. ius naturale. Dicit ibi glo. q̄ ius naturale ſeu natura dr multis modis. Quandoq; dr natura vis inſita rebus ex ſimilibus p̄creans. Scđo dr natura quidā ſtimulus ſeu inſtinctus nature: ex ſenſualitate p̄ueniens ad appetendū: procreandū & hmōi. Tertio modo dr natura: inſtinctus nature ex rōne p̄ueniens: qui etiā dr naturalis ęquitas. Hic aūt in iſto capitulo ſupponit p inſtinctu rōnis: & ſic cōpetūt oīa exēpla huⁱ⁹ capituli: et ſi finis etiā cū dr: eo q̄ ipm ius vbiq; inter hoies inſtinctu nature. i. inſpiratione dei. Archi. poſt Lau. Deus em dr natura naturans: oīa alia natura naturata: Ponit aūt Iſido.

de natura quō dr multis modis.

Octo effectus iuris naturalis.

octo effectus iuris naturalis. Coiunctio maris & fœminę. Nota ſm Alex. q̄ hęc cōiūctio pōt dupliciter conſiderari. Vno mō inquātū eſt ſignū ſignificās videlicet coniunctionem chriſti & eccleſię & aię ad deū: & ſic nō eſt de iure naturali ſed diuino. Deus em inſtituit ſacra eccleſię inter q̄ eſt matrimoniū. Alio mō inquārum eſt quędā res ipſa. ſ. cōmixtio & ſic eſt de iure naturali. Sed ſi ius naturale dicať inſtinctus ſenſualis: & ſic ipſa cōiunctio ſimpliciter & abſolute eſt de iure naturali. Sed ſi dicať inſtinctus rōnis: ſic cōiūctio maris & fœminę nō q̄cūq; ſed maritalis cū debitis circūſtātijs eſt de iure naturali. Succeſſio liberorum aliſ ſuſceptio & meli⁹. glo. ſ. nō intellige de ſucceſſione q̄ fit p hæreditarē: eū illa nō ſit naturalis: ſed de ſucceſſōe q̄ fit p carnis ppaginē. Vel etiā pōt intelligi de illa p quā liberi ſuccedūt iure naturali parētib⁹. vt. ff. vnde liberi. l. j. & l. ſcripto. Puerorū educatio. glo. Parentes em debent theſaurizare filijs; non filij parētib⁹ ſm apl̄m. xv j. q. j. p̄dicator. Siſ filij⁹ patrem egentē cogiť alere. xxij. q. iij. c. inter. Teneť aūt pater filios educare nō ſolū quo ad corpus ſed etiā & multo magis quo ad animā p doctrinā & correctionē ad bonos mores habēdos de iure naturali: & ſic itelligiť illud apl̄i j. ad Timo. v. Siqs ſuorū & maxime domeſticoꝝ curā nō habet fidē negauit. i. fidelitatē naturalē qa p̄ius naturale facit. Cōis oīm poſſeſſio. Arch. poſt Lau. i. res poſſeſſę. alis cum poſſeſſio ſit nomē iuris cōiter poſſideri non pōt nec aliquid a pluribus inſolidū nec naturali nec ciuiliter. qđ dic vt notať extra de probatio. c. licet. Et nota ſm Alexā. q̄ lex naturalis circa cōionē & p̄prietatē dictat aliqđ tripliciter. Dictat em aliqđ qa debitū aliquid qa bonum aliquid qa ęquū. Quia debitum dictat qa i caſu neceſſitatis ſunt oia cōia. In ſtatu em iſto oia ſunt cōicanda. Et ſ mō in præcepto eſt cōicatio: & hoc eſt dictamē reſpectu rerū ad ſuſtētationē perſonarum. Et inde ſumiť illud Mat. vij. Omnia q̄cūq; vultis vt faciant vobis hoies &c. Reſpectu ℣o pſonaꝝ quātū ad multiplicationē, pliſ: dictat q̄ vxor ſit p̄pria & ſm oīe tps. iuxta illud. Qđ tibi nō vis fieri &c. Scđo mō lex naturalis aliqđ dictat circa cōionē & p̄prietatē qa bonum & ſic in ſtatu nature inſtitute dictabat oīa eē cōia. In ſtatu ℣o nature corruptę dictat q̄ bonū eſt aliē eſſe p̄pria alioꝝ boni egerēt & ſ nō ſtaret ſocietas humana: qa mali oīa raperēt & ſm diuerſū ſtatū dictat q̄ bonū ſit q̄ oia ſint cōia & q̄ aliq̄ ſint p̄pria. Dictat tertio aliqđ lex naturalis circa cōionē & p̄prietatē qa æquū. Et ſic ſm dictamē ęqtatis dictat quędā eſſe appropriabilia & ſi in nullius ſint bonis occupāti p̄eedant. Et in his ſunt q̄ cœlo terra mariq; capiunť vt captio auiū & piſciū. Oīm libertas. dicit Arch. poſt Alex. q̄ ē loq de natura ſeu iure naturali dupliciter. ſ. ſm ſtatū añ pctm & poſt pctm. Ante pecatū nō fuit ſeruit⁹ ſicut dicit Aug. Lex ℥ naturalis dictat cōem libertatē oīm ſm ſtatū nature inſtitute. Sed ſm ſtatū nature corrupte dictat q̄ eſt neceſſaria ſeruit⁹ & dīnum ad coercēdū malos ſm Aug. de ci. dei. Dictat em rō iuſtū eſſe vt rōnabiliť viuentes dominenť his q̄ carnaliť viuūt. Acqſitio eoꝝ: q̄ cœlo terra mariq; capiunť, Gloſ. Hæc em & alia q̄ in nullij⁹ bonis ſuccedūt occupāti p̄eedunť vtinſti. de re. diui. §. fere. Arch. dicit q̄ quinq; modis dicit aliquid i nullij⁹ bonis eſſe. Natura vt liber hō mare & hmōi dr ex Facto vt qđ pro derelicto habetur. Cēſura pliⁱ⁹ vt res ſacra bonis communia. Tpe vt theſaurus. Caſu vt cū nullius iacet hæreditas. Qđ ergo in nullij⁹ bonis eſt. ſ. in re vel in quinq; ſpe: qđ dico, pter hęreditatē iacentē quę in ſpe eſt in bonis aliquius. Ité qđ in nullius bonis eſt nō cēſura ſed conſtitutione hoīm vt res ſacra occupāti cōcedi⁹ ſi apta fuerit occupari ſed nō vt occupet qđ dico, pter liberos homines. Depoſitę rei vel cōmodatę pecunię reſtitutio. glo. Falſit hoc in caſu q̄ habeť. xxij. q. j. ne quis. Et eſt cū furioſus i furia repetit gladiū ſuū depoſitū: tūc em nō debet reddi. Fallit in alio caſu. ſ. cū deponēs rē & dñs rei ſimul petant rem poti⁹ em debet reſtitui dño cū ſcit. ff. depoſiti. l. bōa. Violentię per vim repulſio qđ tamen itelligiť cū moderamine inculpatę tutelę & nō aio vindicandi ſed ſe defendendi hoc faciat & incontinenti: & tunc non incurriť nec peccatū nec excōicatio quo ad percutiētē clericū nec irregularitas etiā ſi ſequať mutilatio vel homicidiū: niſi deſiſſet operā rei illicitę vt furādo vel fornicādo, pter qđ inuaſus vt ſe defendat mutilat: vel etiam ſi aliter poterat euadere caſū q̄uis daret operā rei licitę. De hoc tū. xxij. q. j. in ſumma. & in, iij. parte ti, xiij. de clericis.

Lex naturalis dictat triplr.

triplex p̄fectio nouę legis.

Exo. xx

Mat. v.

Luc. xv

duplex eſt p̄fectio virtutis.

tob. iij

TITVLVS. XIIII. DE LEGE MO

ſaica. ¶De lege diuina in cōmuni & ei⁹ excellētia reſpectu aliarum. Capitulum. j.

POST LEGEM AETER

nā & naturalē agēdum ē de lege diuina de qua ait propheta Pſ. xviij. Lex dñi imaculata conuertens aias: teſtimoniū dñi fidele ſapientiam præſtans paruulis. Lex dñi dr quā dñs tradidit. ſ. euangeli rūt lex quā ipſe dñs incarnatus inſtituit & Moſaica quam dñs diuina tradidit pplo Iſrael p Moyſen vt patet Exo. xx. Quia em & naturalis lex naturalis ſit vna tm diuina eſt duplex. Et ratio huⁱ⁹ eſt quia lex

Aliqđ dr cē in

Diffx

ga lex naturalis dirigit hoiem ſm q̄dā p̄cepta cōia: in qb⁹ conuenit tā p̄fecti q̄ imp̄fecti: & ideo eſt vna oīm: ſed lex diuina dirigit hoiem in gbuſdā pricularib⁹ p̄cepris: ad q̄ nō ſilr ſe habēt p̄fecti & ip̄fecti: & ideo duplex ponit. ſ. vete. & no. teſta. q̄ differūt nō i ſpecie: ſed ſicut p̄fectū & imp̄fectū: ſicut puer & virilis ętatus. Vñ apl̄s ad Gal. iij. &. iij. cōparat ſtatū veteris legis puero exiſtēti ſub pedagogo: & legē nouā ſtatui viri. ſ. p̄fecti. Attēdit aūt iſta p̄fectio & imp̄fectio quātū ad tria. Primo ex parte finis vltimi: qa lex vet⁹ ordinabat ad bonū ſenſibile & terrenū hoies. Lex noua ordinat ad bonū intelligibile & cœleſte. Vñ chriſt⁹ i principio ſuę p̄dicatiōis ſtatim inuitauit ad regnū cœleſte dicēs Mat. iij. Pœnitētiā agite: appropinquabit em regnū cœloꝝ. Scđo ex parte officij: qa lex vet⁹ cohibebat manū nouā aūt aim: q̄uis em in veteri lege, phiberet mal⁹ aſſect⁹: vt pateť i nono & decimo p̄cepto: nō tū puniebať p legē talis trāgreſſio. Tertio ex parte motiui: qa lex vet⁹ inducebat ad obſeruātiā metu pœnarū quas taxauerat. Lex aūt noua hoc facit amore q̄ infundiť in cordib⁹ fideliū p gratiā chriſti, hęc Tho. ſ. ñ. q. xcj. ar. v. Ad hoc etiā facit qđ dicit Gra. in decre. xxiij. q. iij. hęc aūt. §. ex his oibus dicit em in lege veteris teſti corpalis pœna ſtatuta eſt. In lege vero euangelij oī peccāti p pniam venia, pmittit. Vñ illam a terrore incepit dicens. Ego ſum dñs deus zelotes: viſitās peccata patrū in filiosvſq; in tertiam & quartā generationē. Hęc ℣o a lenitate manſuetudinis & miſericordiæ: ita inquiēs. Beati pauperes ſpū: bti mites &c. In illa dicebať qui fecerit hoc vel illud morte moriať: in iſta dr: gaudiū ē ſup vno p̄ro: e pniam agēte &c. Et vt vniuerſaliter dicať In lege ppl̄s ille rudis ſeruili pœnaꝝ timore cogebať: vñ &legē pedagogū accepit. In euāgelio aūt ppl̄s gręlibet & adult⁹ fit fidei amore & hęreditatis certitudine ad cultum diuinę ſeruitutis inuitať hęc ibi. In p̄dicto aūt verſu pſalmiſte notanť quatuor rōnes quare fuit neceſſariū inſtitui legem diuinam: ſeu notāt quatuor excellentię legis diuinę, qua ūnæ ad humanas ſm Tho. j. q. xcj. ar. iij.

Exo. xx

de⁹ reuelat legis ſecreta.

¶Eſt propter cohibitionem omnis criminis, ibi Lex domini immaculata.

¶Eſt, pter directionē mentis ibi. Conuertēs animas.

¶Eſt, pter certitudinē ℣itatis. ibi. teſtimoniū dñi fidele.

¶Eſt, pter cōſecutionē felicitatis. ibi. ſapien. præpar.

Prima igiť rō q̄re fuit neceſſariū dari legē diuinam vltra naturalē & humanā eſt, pter cohibitionē & excluſionē oīs criminis. vt em dicit Aug. de lib. arb. Lex humana nō poteſt oīa mala q̄ fiunt, phibere vl punire: qa dū auferret mala oīa: ſeq̄reť q̄ multa bona auferrent: & impediret vtilitas boni cōis: qđ eſt neceſſariū ad cōſeruationē humanā. Vñ Aug. Tolle meretrices de ciuitatib⁹ & implebis oīa libidinib⁹: qa accederēt hoies ad nupt⁹: ℣gines: vel alias corruptelas vñ ſcandala ſeq̄renť. Lex aūt naturalis vt in plurib⁹ obſcurata erat. & multa pcta ignorabāť eē mala. Et ideo vt nullū malū iprohibitū & ſpunitū remaneat: fuit neceſſariū dari legē diuinā q̄ nullū pmittit pctm. Et ideo dicit lex dñi immaculata. i. nullā pmittēs p̄ti turpitudinē

Mirabilia huⁱ⁹ legis de bēt, cōſiderari quadrupliciter

Sed arō eſt, pter directionē mētis: de his etiā pōt hō legē ferre de qb⁹ pōt iudicare. Iudiciū aūt hois non pōt eſſe de interioribus animi motib⁹ vel volūtatib⁹ q̄ latet ſed ſolū de exterioribus q̄ apparent: vt dicit Vrba. papa. De manifeſtis loquitur: occultorū em, cal⁹ ſecretoꝝ cognitor & iudex eſt de⁹. di. xxxij. erubeſcāt & lex dicit cogitationis pœnā nemo patiať. de pœ. di. j. cogitationis. Et tū ad p̄fectionē ℣tutis requiť q̄ i vtiſq; actib⁹. ſ. interioribus & exterioribus hō ſit reā. Lex aūt humana nō pōt ſufficiēter cohibere & ordinare actus interiores mentis: & propter hoc neceſſariū fuit q̄ ſupueniret lex diuina: q̄ prohibet a⁹ etiam interiores, vitioſi: vt illd Exo. xx. Nō cōcupiſces rem, pximi tui & illud Mar. v. Qui viderit mulierem ad cōcu. eam iam mœcha. ē eā i cor. ſuo. Et ideo dicit⁹ dñs. Cōuertēs aias qa. ſ. ex teriores & interiores actus dirigit. Tertia rō eſt, pter certitudinē veritatis. Hō em debet ſcire abſq; omni dubitatiōe qđ debeat agere & qđ vitare. Sed p legē naturalē vel humanā nō poteſt hoc ſcire: qđ patet ex hoc: qa de reb⁹ hūanis ideo diuerſa iudicia daniť propter icertitudinē hūani iudicij: & p̄cipue de reb⁹ ptigētib⁹ & particularib⁹: ex q̄b⁹ diuerſę leges & cōtrarię ferunť. Vt ℥ hō abſq; dubitatiōe aliqua ſcire poſſet qđ ei agendū q̄ qđ ei vitandū: neceſſariū fuit vt in actib⁹ pticis dirigeret p legē diuinā: de qua cō

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

ſ. de latore legis veteris teſtamenti conſiderando qs dederit: & quō mirabiliť eſt data. Data em eſt lex iſta a deo vero & bono mediāte miniſterio angeloꝝ. quod oſtendit apl̄s Gal. iij. dicēs. Lex data eſt & ordinata p angelos. i. manu mediatoris: ordinata. i. ordiabiliter data p angelos. i. per Moyſen & alios miniſtros qui angeli dicunť. Maſ. ñ. Labia ſacerdotis cuſtodiūt ſcięt̄iā &c. q̄angelus dñi exercituū eſt: vel data per angelos. i. miniſterio angeloꝝ: in quibus angelis erant vtiq; pater & filius & ſpūſcūs: & aliq̄n ſine vlla diſtinctiōe pſonę p illos figurabať: in manu mediatoris: ſubdit. i. in poteſtate chriſti qui eſt mediator dei & hoim: vt. ſ. illa lex ſtaret dū veller: & ceſſaret cū ſibi placeret. Apparebat ergo angelus in forma hūana: vt credit vel alia Moyſi. Et loquens voce humana in pſona dei: ex parte dei dicebat. Ego ſum dñs de⁹ tuus fortis zelotes &c. ſ. repræſentatiue: leges meas cuſtodite. Fuit aūt hoc cōgruum: qa diuina (vt erat lux ſiue lex illa) deferuntur hoibus mediatib⁹ angelis ſm Dion. Rō ſpecialis huⁱ⁹ cōueniētię eſt: qa videm⁹ i oibus prātib⁹ & artib⁹ hūc ordinē ſeruari q̄ ſupior artifex p ſe formā inducit: inferior aūt materiam ad formę ſuſceptionē diſpoit: ſicut nauiſactor p ſe nauē cōpaginat. ſed p alios. ſ. p artifices ſubminiſtrantes diſponit & præparat materiā: ſcindēdo & dolādo ligna & hmōi. Sic a ſili: qa lex noua eſt p̄fecta eo q̄ p ducit ad finē ſupnaturalē: ęternę beatitudinis: ideo immediate data eſt p chriſtum deum hoiem factum. Lex aūt vetus imperfecta fuit qa ñ p ducit: ſed diſponit ad p̄fectā ſalutē humani generis

Exo. xx

Mos diuinꝰ ire gimine mundi.

Et ideo cōueniēs fuit vt p angelos hoīb⁹ daret. Tho.ſ.iij. q.xcviij.ar.iij. Fuit etiā data mirabiliter: ga appebat mōs Sina fumigans & ſul gurās. Et audiebant tonitrua: & hoc ad inducendū illū ppm ad reuerentiā legis & obſeruatiā & innuendū quia lex illa erat timoris non amoris.

§.II. QVANTVM AD SECVN

Quare ſoli populo iudeoꝝ ē data lex eſt rō triplex.

dū.ſ.de cōditōe ppli recipiētis illā legē. Mirabile eſt etiā conſiderare quare illi ſoli ppl'o iudeorū fuit data illa lex. Aſſignat autē ad hoc triplex rō.ſ. diſpōnis diſcretionis & pmiſſiōis. Et primo fuit cōueniēs dari illā legē ppl'o Iudeorū poti⁹ q̄ alij ppl'o rōne diſpōnis: ga alijs populis declinātib⁹ ad idolatriā ſol⁹ ille populus Iudæorum remanſit in cultu vnius dei & ideo alij ppli idigni erāt illa lege dei ga vt dī Mat.vij. nolite ſanctū dare canibus &c. Vnde ſicut lux corporalis non lucet niſi oculo diſpoſito ita lux ſpiritualis vt lex nō daꝛ niſi diſpoſito. Eſt autē hō diſpoſit⁹ ad ipam legē p volūtatē p quā vult hō ſub lege viuere & legi obedire. Vnde ga ſolus pplus Iudeorū ſe p̄parabat ad receptionē legis: ideo cōgruū fuit vt ſibi traderet illa lex. Et ſi arguaꝛ cōtra ga etiā in alijs populis gentil⁹ erant aliq̄ perſonꝫ digneꝫ vt Iob & alij. Rndet ga lex nō daꝛ perſonis particularibus ſed ppl⁹. Q̄uis ergo aliquæ perſonæ in alijs natiōib⁹ bonæ eſſent nō tn populus niſi ppl⁹ Iudeorū & ideo cōgruit ei dari. Tn ga iſta ratio nō ē ſufficiēs cū ppl⁹ Iudeoꝝ declinauerit ad idolatriam poſt datā legē qd' grauiꝰ fuit. lō inducēda eſt ſcd'a rō q̄ eſt rō diſcretionis: vt.ſ. ppl⁹ Iudæorū tā q̄a deo electꝰ: & tamē di gnus ab alijs pplis diſtingueret p legē veterē, ſibi datā a deo: cōgruū etiā erat vt ppl⁹ ille de quo chriſtus naſci elegerat præ cæteris q̄dā ſanctificatione polleret qd' ſiebat per cærimonias legis. Tertia ratio eſt propter pmiſſionē. Quę autē pmiſſio facta eſt oſtendit ap⁹l⁹ ad Gal.iij. dicens. Abrae dictę ſunt pmiſſiones & ſemini ei⁹ nō dicit & ſemi nibus quaſi in multis ſed q̄ſi in vno & ſemini tuo qui eſt chriſtus. Iſta autem pmiſſio.ſ. q̄ ex ſemine Abrae chriſt⁹ naſceret nō fuit ex meritis Abraæ ſed ex gratuita electiōe & vocatione dei. Si autē vlteri⁹ q̄ęraſ: quare de⁹ magis elegit ppm Iudeorū q̄ aliū ex quo naſceret. Nō poteſt rō aſſignari ſufficiēs niſi ſuū beneplacitū. Eſt autē ꝓueniens reſpoſio ad hmōi & ſil'es q̄ſtiones illud dictū Augu. ſup Ioā. Nemo venit.ſ. ad deum niſi tractus: quē autē trahat & quē nō trahat cū iſtū trahat & illū nō trahat noli iudicare ſi nō vis errare: ſi nō traheris ora vt traharis. Tho.i.ij.q. xcviij.arti.iiij. Cōtinebat autē illa lex triplex genus præceptoꝝ.ſ. moraliū cęrimonialiū iudicialiū. Et moralia quę ſunt de dictamine rōnis naturalis vt decalog⁹ & alia mo ralia q̄ reducunt ad ipm. Et ad obſeruātiā illoꝝ obligabā tur non ſolū Iudei: ſed oēs nationes & ſemp obligant: ga dictat ea rō naturalis. Tn vt dicit Alexā. in. iij. parte ſum. Moralia p̄cepta, put ſunt de iure naturali dictant in gene re bonū faciēdū & malū vitādū. Sed, put moralia ſunt de iure legis Moſaicę dictāt hoc in ſpāli & determinatiue ꝓ pa ter in decalogo. Honora patrē & matrem: non occides: & hmōi, put autē moralia ſunt de lege euāgelica: dictant ipa iplēda nō timore pœnę vt lex vet⁹ ſed ituitu amoris diui ni. Data ſunt autē moralia q̄ ſunt de actib⁹ virtutū i ſeu p illa hoies efficerent boni & amici dei. Cęrimonialia autē ſunt inſtituta ad ordinandū hoies ad deū circa cultū diui nū: nō ſolū em hoies ordinant ad deū p act⁹ interiores vt credere ſperare & amare: ſed ēt p exteriores qb⁹ hō ꝓfiteꝫ diuinā fuitutē. Et circa cultū exteriorē erāt cærimonialia p̄cepta obligātia ſolū illū pplm Iudeoꝝ in illo tpe. Iudi cialia ſunt inſtituta ad ordinandū hoies adinuicē ad paci fic⁹ q̄ iuēdū p modū ſtatutoꝝ vt faciat alteri alter qd' iuſtū eſt & ſolos Iudæos obligabat. Vñ apſus ad Ro. vñ. cū dixiſſet. Lex quidē ſcta quaſi ſubdēs iſta tria gña p̄ceptoꝝ ſubdit & mādatū iuſtū ſctm & bonū vt iuſtū referaꝛ ad iu dicialia: ſanctū ad cærimonialia q̄a ſanctū dī deo dicatū bonū ad moralia. i. honeſtū. Tho. Mirabile eſt ergo conſi derare cū quanto ordine & ſapientia fuit data illa lex.

triplex genꝰ p̄ceptoꝝ ꝓtiebat lex Iudeorū.

§.III. TERTIO DE VALORE

ſeu vtilitate legis mirabile eſt cōſiderare. Vbi primo ſciē dū q̄ & ſi illa lex nō fuit pfecte bōa ſicut lex euāgelica q̄ nō ꝓtiebat gr̄am & ipa lex euāgelica pducat ad gr̄iam qd' lex Moſaica nō faciebat, ppē qd' dicit ap⁹l⁹ de ea ad Heb. vij. Nihil ad perfectū adduxit lex: tn̄ fuit bona illa lex: nō mala: vt quidā falſo dicebāt. Contra q̄s dicit ap⁹l⁹ ad Ro. vij. Lex quidē ſancta. Bonū em dicitur aliquid dupliciter ſ. pfectū & impfectū. Perfectū eſt qd' eſt p ſe ſufficiens ad inducendū & conſequendū finem. Imperfectū autē quod aliquid nō eſt per ſe ad hoc ſufficiens: ſed diſponit & operatur ad hoc ſicut medicina perfecta eſt quę diſponit & operaꝛ ad ſanitatem: ſed nō perficit. Sic lex vetus quia prohibebat peccata per pœnas diſponebat ad gratiam & ſalutem: licet eam non conferret ſicut lex euangelica: quę ideo perfecta dicitur. Tho.ſ.ij.q.xcviij.arti.j. Vtrum autem ipſa lex iuſtificaret & quomodo. Pro huiuſmodi declaratione ſciē dum ſm Tho.ſ.ij.q.c.articu.xij.q̄ iuſtificatio poteſt ſumi quadrupliciter. Vno modo & hoc, pprie, p creatione iuſti tię, put iuſtitiā eſt vt⁹ gñalis importas rectitudinē quan dā mētis: & tūc cū hæc ſit duplex. ſ. infuſa p dei gratiā: & ac quiſita p humanū exercitiū. Loquēdo de infuſa q̄ eſt vā iuſtitia ſm quā qs eſt iuſtus apud deū: ſm illud ad Rom. iij. Si Abraā iuſtificaꝰ eſt ex operibus legis habet gloriā ſed nō apd' deū: ſic iſto mō p̄cepta legis, nouę etiā moralia iuſtificabāt: qa cauſare nō poterāt iuſtitiā infuſam q̄ eſt ſo lū p gratiā dei. Sed loquēdo de iuſtitia acq̄ſita: ſic obſerua tio illoꝝ p̄ceptoꝝ iuſtificabat: qa cū moralia ſit de actibus iuſtitię: & ex actibus frequētatis generētur habitꝰ virtutis acq̄ſitę: ſic ex actibus tēperātię generāt̄ habitꝰ tem perātię. Ideo & illa p̄cepta obſeruata iuſtificabāt cauſando iuſtitiæ habitū acq̄ſitū: qui tn̄ nō eſt ſufficiēs ad ſalutē. Scd'o mō iuſtificatio ſumit, p diſpoſitione ad iuſtitiā: & ſic illa p̄cepta legis iuſtificabāt: qa diſponebāt obſeruātes ad gratiā xp̄i iuſtificātē. Per obſeruātiā em illoꝝ retra hebant ab idololatria & alijs vitijs: vñ magis erāt diſpoſiti ad gratiā. Qd' aut ē dñs dicebat Leuit. xviij. Cuſtodite le ges meas atq; iudicia: q̄ faciens hō viuet in eis non intelli git de vita gr̄ę q̄ iuſtificat ſed de vita corporis i qua cōſer uabāt: qa implēdo legē nō icurrebat pœnas legis: quarū aliquę erāt pœnę mortis. Tertio ſumit iuſtificatio, p ſigni ficatione inſtitię: ſicut vrina dī ſana: qa deſignat ſanitatē Et iſto mō oia legalia illa & p̄cipue cęrimonialia iuſtifica bāt qa figurabāt gratiā & ſacramēta nr̄a noui teſtamēti q̄ vere iuſtificāt. Vñ & Aug. dicit: q̄ vita illi⁹ populi, pphe tia erat chriſti & populi chriſtiani. Et ap⁹l⁹. i. Cor. x. Oia in figurā cōtingebāt illis: facta ſunt aūt ꝓpter nos. Vñ ap⁹l⁹ ad Gal'.iij. Si em p legē iuſtitia: ergo gratis mortuus ē chriſtus. i. ſine cā. Et ibidē, iij.c. Si data eſſet lex q̄ poſſet iuſtifi care: als viuificaꝛ &c. Quarto mō ſumit iuſtificatio, p exe cutiōe iuſtitię: & ſic oia legalia iuſtificabāt: aliter tn̄ & ali ter. Nā cęrimonialia cōtinebāt q̄dē in ſe juſtitiā: ſed i gña li, put. ſ. illa exhibebant i cultū dei: i⁹ſpecialis⁹o nō cōtine bāt ſm ſe iuſtitiā: niſi ex ſola determinatiōe legis diuinæ. Et i ō de hmōi p̄ceptis dr̄: cōiter q̄ non iuſtificabāt niſi ex deuotione: & obedientia faciētiū. Moralia vo & iudicialia p̄cepta cōtinebāt q̄dē ſm ſe iuſtū. vel i gñali vel i ſpeciali ſed moralia cōtinebāt id qd' eſt iuſtū iuſtitia gñalis q̄ ē ois virt⁹. Sed iudicialia id qd' eſt iuſtū iuſtitia ſpecialis q̄ cōſiſtit circa cōtractus humanę vitę q̄ ſunt inter hoies ad inuicē. Et ſic, p executiōe iuſtitię ſumitur iuſtificatio: cū ap⁹l⁹ ad Rom. ij. Nō auditores legis iuſti ſunt apud deū: ſed factores legis iuſtificabūtur. Pro maiori declaratione dicto rū ſciēdū ſm Tho.i.ij.q.cij. q̄ illa cęrimonialia erant q̄dā remedia adhibita ex ordinatione legis ad tollēdas quaſdā immūditias ex ſtatuto legis inductas corporales q̄ tol lebant idoneitatē ad cultū diuinū: quaſi q̄dā irregularita tes: ſicut dicebaꝛ imūdus leproſus; vl'q rangebat mortici niū & hmōi. Et hoc ē qd' ait ap⁹l⁹ ad Heb. ix: q̄ ſanguis hyr coꝝ & tauroꝝ & cinis vitulę aſpſus ignaros ſctificauit ad emūdationē carnis. Sed immūditiā mētis. i. culpā nō tolle bat qa expiatio a pctis nō potuit fieri niſi p chriſtū q̄ tol lit pctā mūdi: & qa myſteriū paſſiōis xp̄i nōdū erat p actū realiter: illę vetereis legis cęrimonię nō poterāt realiter in ſe cōtinere virtutē, pfluctē a chriſto incarnato & paſſo: ſic cōtinēt ſacramēta nouę legis: & ió ñ poterāt iuſtificare & a pctis mūdare: poterat tn̄ mēs illorū patrū in veteri lege cōiūgi chriſto icarnato & paſſo. Et ita ex illa fide iuſtifica bant: cuiꝰ fidei, ptestatio q̄dā erat ipa cærimoniarū obſer uatio inquātū erat figura chriſti. Et q̄ etiā expiarēt illa cę rimonialia ab immūditijs corporalib⁹ erāt figurā expia tionis pctoꝝ faciēdę per chriſtum. Et ſciēdū ſm Tho.i.ij.q. xcix. q̄ oia p̄cepta legis p illa tria gña cōprehendunt. Vn de dr̄ Deut. vi. Hęc ſunt p̄cepta & cęrimoniæ atq; iudicia quæ mādauit dñs deus nobis. Si qua ergo alia in ſcriptu ra vocabula ponūtur ſub illis cōtinētur. Nam iuſtifica tiones de quibus ſit mentio frequens in Pſ. poſſunt dici oia p̄cepta legis: inquātum ſunt quędam executiones le galis iuſtitię: vl' etiā ipſę pœnę vl' ꝓmia q̄ ponunt in lege trāſgreſſoꝛib⁹ & obſeruatoꝛib⁹ pñt dici iuſtificatiōes ſm q̄ de⁹ aliq̄s iuſte punit vel premiat: teſtimonia aūt de qb⁹ dr̄ i Pſ. & Deut. vi. Cuſtodi p̄cepta dñi dei tui ac teſtimo nia: pñt dici vno mō ea q̄ ptinēt ad pœnā vl' ꝓmiū i lege inquātū ſunt, ptestationes diuinę iuſtitiæ. Vel alio mō di cunt teſtimonia q̄ oñdūt aucrē dei p̄cipiētis, vt illd' Exo. xx. Ego ſum dñs de⁹ tu⁹ &c. Et illud Deu. vi. Audi Iſrl' dñs deus tuus deus vnus eſt. & illud Geñ. i. In principio creauit deus cœlū & c. Inter p̄ceptū aūt & mādatū eſt hæc dr̄ia: qa p̄ceptū eſt de his q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis ſeruāda: vt decalog⁹. Mādatū vo qd' nō eſt neceſſariū ad ſalutem: ſed qd' perfectiꝰ. Vel p̄ceptū pōt dici qd' deus iuſſit p ſeipm Mandatū qd' per alios mādauit: vt p Moyſen & Aaron.

Quadruplic iter po teſt ſumi iuſtificatio.

Præceptū & manda tū differunt.

§. IIII. QVANTVM AD QVAR

data fuit lex cōgruo tpe in ꝓpore legē bis: naturæ & gr̄æ.

tū.ſ. quō cōgruo tpe data ſit illa lex: ꝓſiderare mirabile ē. Fuit em data lex Moſaica inter legē naturæ & legem gra tię. Et cōueniēs fuit rōne iſta. Quelibet lex imponit duo bus generibus hoīm. ſ. bonis & malis: alijs tn̄ & alijs ratio nibus. Qd' ſic patet. Imponit em lex malis. ſ. duris & ſup ca hoc aug. diſtiguit tria tpa. Primū añ paſſionē chriſti in q̄ legalia nō erāt mortua nec; mortifera: ſed ſalutifera & currebāt ſil'ē euāgelio. Scd'm tps fuit mediū inē paſſio nē xp̄i & diuulgationē euāgelij in q̄ tpe legalia erāt mor tua: ga nulla ꝓtutē hēbāt nec; ob ſuari tenebanꝰ: nō tamē erāt mortifera: ga illi q̄ ex iudeis erāt ꝓuerſi ad fidē pote rāt licite ea ſuare: dūmō nō ponerēt ſpē ſalutis ī eis: putā tes. ſ. eoꝝ ob ſuētiā neceſſaria q̄ſi ſine legalibus fides xp̄i nō ſufficeret ad ſalutē vl' poſſet iuſtificare: & ió Paul⁹ cir cūcidit Timo. vt hī Act. xvi. natū ex Iudea mre ad tollē dū ſcādala aliq̄oꝝ Iudeoꝝ ꝓuerſoꝝ zelātiū, p obſeruatiōe legaliū: nō aūt Titū hic erat nat⁹ ex gētilib⁹. Nō em gēti les conuerſi poterant ſeruare legalia ſicut cōuerſi Iudæi. Ideo aūt voluit ſpūſanctus q̄ nō ſtatim inhibe ret cōuer ſis ex Iudaiſmo ad fidē chriſti obſeruātia legaliū: ſicut in hibit⁹ fuit cōuerſis ex gētilib⁹ ritus gētiliū: vt oſtenderet differētia inv triſq;. Nā gētilitatis ritus repudiabaꝰ tamē ſemp illicit⁹ & a deo ſemp, phibitus. Ritus aūt legis ceſſa bat tamē implet⁹ p xp̄i paſſionē: vtpote a deo in figurā chriſti inſtitut⁹. Tertiū tps eſt poſt euāgelij diuulgatiō i quo legalia nō ſolū ſunt mortua vtutē nullā habētia: ſed etiā mortifera: ita q̄ p̄cm mortale eſt illa ſeruare. Et ratio huiꝰ eſt ſm Tho.ſ.ij.q.ciij. arti.iij. qa oēs cærimoniæ ſunt q̄dā, pteſtationes fidei in q̄ cōſiſtit interior cultus dei. Pōt aūt hō fidē interiorē, ptestari factis ſic & ꝙbis: & in vtraq; ptestatione ſi aliq̄d hō falſum, ptestaꝛ peccat mortaliter. Quāuis aūt ſit eadē fides quā habem⁹ de chriſto: & quam habuerūt pres veteris teſtamēti: tn̄ qa ipſi ꝓceſſerunt nos ſeqmur: eadē fides diuerſis vbis ſignificaꝛ ab eis & a no bis. Nā ab eis dicebaꝛ. Ecce virgo ꝓcipiet & pariet: & nos dicim⁹. Virgo cōcepit vgo pepit. Idē repūtādo p vba pte riti tpis qd' illi p verba futuri tpis. Sil'r cęrimonię veteris teſti figurabāt chriſtū naſcituꝝ paſſurū & hmōi: facta aūt noui teſti ſignāt chriſtū vt natū & paſſū. Sicut & peccaret mortal'r q nūc ſuā fidē, preſtādo doceret chriſtū naſcituꝝ paſſurū & hmōi: q̄d' antiq pie & veraciter dicebāt: ita nūc peccaret etiā mortal'r: ſi q̄s cęrimonias legis ſeruaret q̄s il li antiq pie & fideli⁹ obſeruabāt. Q̄d' autē dr̄ Baruch. iiij. Hic eſt liber mādatorū dei & lex q̄ eſt inęternū: intelligit lex ęterna illa quātū ad moralia ſimplr & abſolute: quātū vo ad cęrimonialia eſt ęterna ſm figuratum nō figuram. Sciēdum q̄ Hie. & Aug. in hac materia fuerunt ꝓriæ opi. Hiero. em diſtinguēs tm duo tpa circa illa legalia. Dice bat q̄ ante paſſionē chriſti i q̄ legalia erāt mortua: ſed nō mortifera. Aliq̄ poſt paſſionē in q̄ erāt & mortua & mor tifera: ita q̄ nō poterāt ſuari ſine mortali pcō. Et ſic dice bat q̄ poſt paſſionē nūq; apl'i ſuauerūt legalia ſm vītatē ſed q̄dā pia ſimulatiōe ne. ſ. ſcādalizarēt Iudeos & eoꝝ cō uerſionē ipedirēt: q̄ ſimulatio intelligēda eſt ſm Tho. nō q̄ illos act⁹ nō facerēt ſm rei vītatē: ſed q̄ nō faciebāt tq; legē obſeruātes. Sicut ſi aliq̄s abſcinderet pelliculā mem bri virilis, ꝓpter ſanitatē nō cā circūciſionis faciēdæ. Sed indecēs videt dicere ſm Tho. q̄ apſi ea occultarēt, ꝓpter ſcādalū q̄ ptinēt ad veritatē vitę & doctrinę: & q̄ vterent ſimulatione in ptinētib⁹ ad ſalutē fideliū. Dicit etiā Hie. q̄ Petrus ſimulatorie ſubtrahebat ſe a gentib⁹ cōuerſis cū eſſēt Antiochię. vt hī Gal.ij. vt vitaret ſcādalū Iudeorum quoꝝ ap⁹l⁹ erat: vñ in ꝑ nō peccauit Petr⁹ & Pau. ſimula torie eū reprehēdit vt vitaret ſcādalū gētiliū q̄ erat ap⁹l⁹. Sed ꝑ Aug. iprobat: qa Paul⁹ i Gañ. ſcriptura. f. ad Gal'.ij. in q̄ nefas eſt credere aliq̄d falſum: dicit q̄ Pe. reprehenſibi lis erat. Vñ verū eſt ſm Tho. poſt Aug. q̄ Pe. peccauit & Pau. nō ſimulatorie ſed ꝓe reprehēdit. Nō aūt peccauit Pe. i hoc q̄ ad tps legalia obſuauit: qa ſciebat ſibi licere tā q̄ ex Iudeis ꝓuerſo: ſed i ꝑ peccabat q̄ in obſeruatione lega liū nimiā diligētiā adhibebat ne ſcādalizarent Iudæos: ita q̄ ex ꝑ ſeq̄bat ſcādalū Iudæoꝝ: magis teneꝫ Augu. in hac materia. Ad hoc etiā facit qd' dicit Gratia. ij.q.vij. reſtes. §. ſi. Paul⁹ Petrū reprehēdit q erat princeps ap⁹loꝝ. Vñ daꝫ intelligi q̄ ſubditi pñt reprehēdere ſuos platos ſi reprehēſibi les fuerint. Sed ꝑ facile relellit ſi vñ ſit reprehēdēdus atten daꝫ. Petr⁹ cogebat gētes Iudaizare. ſ. facto ſuo & a verita te euāgelij recedere: cū Iudæis gregē faciēs: & a cibis gen tiliū latēter ſe ſubtrahēs. Par aūt eſt in ſe a fide exorbita re & alios a fide deijcere exēplo vel ꝙbo. Nō ē ex ꝑ oñdit q̄ prelati poſſint a ſubditis accuſari: niſi cū exorbitaueꝛit a fide vl' alios exorbitare fecerint. Ad hoc etiā facit diſ. ix. ſi ad ſcripturas ſacras. Tn̄ in illa nimia ꝓdeſcētione circa legalia nō dr̄ peccaſſe mortaliter: ſed veniali'r ſm Thom.

Differentia de ritibus varijs.

Eſa. vij

not. ceſſa tionē legalium aliter ſe tit hieꝝ. q̄ aug.

corollariū mo rale.

¶ De præceptis moralib⁹ ipſius legis in cōmuni & ſuperadditis. Cap. iij.

DE MORALIBVS PRAECE

ptis veteris legis. & de modo implēdi ea: vtrū cadat ſub p̄cepto: & de triplici eoꝝ dīa ſub q̄ opñdunt act⁹ oīm vtutū: & ſi iplere ea i charitate ē i p̄cepto: & ſi ſunt diſpēſabilia: & qa iſta ſunt difficilia ad coḡſcēdū: ió cū Pſ. orandū eſt. Da mihi intellectum & ſcru. legē tuā & cuſtodiā illā. i. toto corde meo. Nō ſuffi

cit ꝙ deus dederit nobis legē naturæ & scripturæ.s.Mosai ce ſm illd' Eccli.xvij. Addidit illis disciplinā:& legē vitæ hæreditauit eos:nisi det intellectū ei⁹, Lex dr̄a legēdo:qa ſæpe debet legi. Sed legere & nō intelligere est negligere. Human⁹ aūt itellect⁹ de facili errat: sicut patet in doctori b⁹ Iudeoꝝ antiqs & nouis male intelligētib⁹ legē:nō ſo lū q̄ ad cerimonalia:sed etiā q̄ ad moralia.vt patet Mat. v.& vj.oportet g̨ ꝙ de⁹ det itellectū ad ſpām itelligēdū q̄ ad cerimonalia ſm ſpūalē itellectū ſm quē adhuc debet obſeruari puta ꝙ nō comedank carnes porcinæ.i.ꝙ non habeātur mores laſciui. Quātum ad moralia ſm ſenſum literalē verū & de ipſis moralibus tria videda ſunt.

tria ſūt vidēda in ipſis moralibus.

¶Vt modalitas faciēdi ea coḡ ſcak.ibi.da mihi intellectū.
¶Vt varietas iubēdi ea pqrak.ibi.& ſcrutabor legē tuā.
¶Vt charitas implendi ea adhibeak.ibi.& cuſtodiā illā.

§. I. PRAECEPTA MORALIA

Modus ỽtutis ꝓſiſtit̄ tribus.

ſunt de actib⁹ ỽtutū:ſed act⁹ hūan⁹ nō pōt eē ỽtuoſus niſi fiat cū debito mō. Mod⁹ aūt ỽtutis ſm phm in.ij. Ethico, cōſiſtit in trib⁹. Primū eſt vt opet ſcies:& ḡ iudicak tā a le ge diuina q̄ hūana. Qd' em̄ qs facit oīno neſciens ſe illud facere nō meret p̄miū: & i malis nō meret pœnā ſi ē igno rātia iuincibilis:alſ's ſec⁹. Debet g̨ qs ſeruare p̄cepta ſciens illa eſſe p̄cepta. Sec⁹m qd' ptinet ad modū virtutis eſt vt operet volens vel eligēs:in quo ꝑportat duplex mot⁹ ite rior.ſ.volūtatis & intēcionis. Et iſta duo q̄uis nō dn̄udicet lex hūana:eo ꝙ legislator ipſi⁹.ſ.legis hūanæ eſt hō: q nō habet iudicare de interioꝝ actib⁹ q̄s nō videt:ſed de ex terioꝝ. Lex tñ diuina dn̄udicat:qa de⁹ q̄ ē hui⁹ legis la tor iudicat etiā de ỽteriorib⁹ actib⁹ q̄s videt. Lex em̄ hūa na non punit volētē occidere:ſed lex diuina punit. Vñ dr̄ Mat.v. Qui iraſcit fratri ſuo reus erit iudicio:& ſil'r in bo nis operib⁹ malā ỽtentionē,iuxta illud. Ne faciatis iuſtitiā veſtrā corā hoīb⁹:vt videamini ab eis. Mat.vj. Tertium qd' ptinet ad modū ỽtutis eſt vt firmiter & īmobiliṫ ope reṫ.ſ.in ꝓpoſito. Et iſta firmitas ptinet ad habitū:vt.ſ.ali qs ex habitu radicato operet:& iſtud nō dn̄udicak nec a le ge hūana nec diuina.ſ.vt puniatur ex defectu hui⁹. Sed ſi deber hō mereri in obſeruādo aliq̄d' p̄ceptū:oportet ꝙ & iſtd' obſeruet.i.ꝙ act⁹ ei⁹ ꝓcedat ex habitu ỽtutis iſuſo:nō tñ trāſgreſſor ē p̄cepti vl mereaṫ pœnā a deo nō habēdo habitū ỽtutis cui⁹ actū opak. Honorās em̄ parētes qd' pti net ad p̄ceptū quartū:& eſt act⁹ pietatis:q̄uis nō habeat habitū illi⁹ virtutis.ſ.pietatis: qd' ſemper eſt cū eſt i aliq̄ mortali pct̄o vtiq; nō mereṫ ex hoc p̄miū a deo nō tñ pec cat mortaliter in hoc. Et ſic quātū ad illud modus ỽtutis nō cadit ſub p̄cepto legis. Intentio em̄ legislatoris eſt de

Adduo eſt intē tiolegiſ latoris.

duob⁹. Vnū eſt id ad qd' intendit p̄cepta legis inducere & hoc eſt ỽtus. Aliud eſt id de quo intēdit p̄ceptum ſerre: hoc eſt qd' ducit & diſponit ad ỽtutē.ſ.actus virtutis. Nō em̄ eſt idē finis p̄cepti:& id de quo p̄ceptū dak ſicut & i aliꝭ reb⁹ nō eſt idē finis & illud qd' eſt ad finē. Ergo itel ligere debem⁹ circa legē ꝙ oporteṫ impleri p̄cepta ei⁹ ſcīē ter cognoſcēdo ea libēter nō ex triſtitia vel coacte facien do recta intēctione nō ſiniſtra implēdo firmiter habendo habitū virtutis vt mereamur. hęc bea. Tho.ſ.ij.q.c.ar.ix.

§.II. DE VARIETATE MORA

liū qbus iubenk i lege act⁹ oīm virtutū pquirendi, ait Pā Scrutabor legē tuā. Morale dr̄ a more. Mores proprie di cunt actus humani q cōueniūt rōni. Et hi ſunt boni actus Act⁹ aūt hūani q diſcordāt a rōne nō mores ſed mali mo res dici debēt. Moralia ergo p̄cepta ſunt de his q̄ ptinent ad bonos mores q̄.ſ.cōueniūt rōni. Oē aūt iudiciū rōnis humanę cū a naturali rōne aliqualiter deriueṫ neceſſe eſt ꝙ oīa p̄cepta ptineant ad legē naturæ diuerſimode tñ. Et pñt ſic diuidi ꝙ moraliū legū q̄dā ſunt vt fundamēta q̄dā vt ſupædificamēta q̄dā vt addimēta vitæ virtualis. Vñ

Mora lium tri plex eſt gradus

& btus Tho.ſ.ij.q.c.arti.xj.dicit ꝙ moraliū triplex eſt gra dus. Quędā em̄ ſunt cōmuniſſima a deo manifeſta ꝙ ædi tione nō indiget ſicut mādata de dilectione dei & ꝓximi & hmōi q̄ ſunt q̄ſi fines p̄ceptoꝝ. Finis aūt ē in operabili bus eſt principiū operādi.ſ.intēctione. Et iō hęc p̄cepta cōſi ſima dicunt fundamēta qd' eſt principiū i ædificatione & in his nullus pōt errare ſm iudiciū rōnis. Pręceptū etiam de fide habēda pręſupponiṫ ad decalogū ſicut & p̄ceptū dile ctōis. Sicut em̄ prima p̄cepta legis naturæ cōia ſunt p ſe nota habēti rōnē naturalē & ꝓmulgatiōe nō indiget:vt ꝙ nemini eſt facięda iniuria & ꝙ bonū eſt faciendū, ita & credere in deū eſt p ſe notū ei q̄ habet fidē & nō indiget alia ꝓmulgatione niſi ituitiōe fidei. Quędā vero ex moralibus p̄ceptis ſunt magis determinata quoꝝ rōnē ſtatim q̄li bet populariṫ pōt de facili videre. Et qa i pauciorib⁹ hui⁹ cōingit humanū iudiciū puerti nō iſta ędītione idigent. Et hęc ſunt p̄cepta decalogi data ſeu ꝓpoſita a deo p ſeip ſum populo. Quędā vero ſuntquoꝝ rō nō eſt a deo mani feſta p ſe ſed ſolū ſap̄ētib⁹. Et iſta ſunt p̄cepta moralia ſu peraddita decalogo tradita a deo ppſo per Moyſen & Aa ron. Sed qa ea q̄ ſunt manifeſta ſūt pricipia cognoſcēdi ra tionē eoꝝ q̄ nō ſūt ita manifeſta iō iſta moralia ſupaddi ta decalogo reducunk ad decalogū p modū cuiuſdā addi tionis ad ipa. Et ad quodlibet p̄ceptoꝝ decalogi reducū tur aliqua ſupaddita. vt.ſ. declarabik. Vt traḡ tñ gña pręce ptoꝝ.ſ.illa prima cōiſſima: & iſta ſupaddita cōtinēt i de calogo ſed diuerſimode. Nā prima cōia cōtinēt i p̄ceptis decalogi ſicut pricipia i cōclusionib⁹ ꝓximis. Superaddi ta aūt q̄ p ſapientes cognoſcunt: continent in eis ſicut cō clusiones i principijs. Ipa aūt p̄cepta moralia ſunt de actī bus oīm virtutū. Nā pctm ſm Amb. eſt trāſgreſſio legis diuinę. Quodlibet aūt pct̄m eſt ꝑ aliquā virtutē directe & ꝓra aliq̄ p̄ceptoꝝ. Pro cui⁹ declaratiōe dicit btus Tho. ſ.ij.q.c.ar.ij.ꝙ cū lex oīs ordinet ad bonū cōe: vt patet ex diffinitiōe legis p̄cepta legū diuerſificāt ſm diuerſos mo dos cōitatū. Vnde & pīs in ſua politica docet alias legis dādas in ciuitate q̄ regit ꝑ populū alias in ciuitate q̄ regi tur ꝑ aliquos potentes de ciuitate. Eſt aūt alius modus cōi tatis ad quē ordinat lex humana & alius ad quē ordinatur lex diuina. Lex em̄ humana ordinat hoīes ad cōtatē ciui lē q̄ eſt hoim adimicē. hoīes aūt ordinanṫ adinuicem per actus exteriores qb⁹ inuicē cōicāt. Hmōi aūt cōicatio pti net ad rōnē iuſtitię quę eſt directiua cōicationis humanę. Et iō lex humana nō ꝓponit p̄cepta niſi de actib⁹ iuſti tię & ſi p̄cipiat actus aliarū virtutū vt ꝙ nō ſiat adulte riū qd' ptinet ad caſtitatē hoc nō facit niſi inquantū aſſu mit rōnē iuſtitię vt ga ꝑ adulteriū ſit iniuria alteri. Sed cōi tas ad quā ordinat lex diuina eſt hoim ad deū i p̄ſenti vi ta vel futura. Et iō lex diuina proponit de oibus actib⁹ ꝑ quos hoies bñ ordinanṫ ad cōicationē cū deo. Homo aute tē cōiūgiṫ cū deo mēte ſiue rōne i qua eſt dei imago & iō lex diuina dat p̄cepta de oibus illis ꝑ quę rō ſit bene or dinata hoc aūt eſt ꝑ actus hoim virtutū. Nā virtutes itel lectuales ordinant bene actus rōnis circa paſſiones iterio res & morales circa actus exteriores. Et ſic de actibus oīm virtutū p̄cipit: ita tñ ꝙ actus qui ſunt de neceſſitate vir tutis ſine qbus non ꝑt virt⁹ cōſiſtere ſunt ſub obligatio ne p̄cepti. Sed qui ſunt de bene eſſe ſeu pfectione ỽtutis non ſunt i p̄cepto ſed ſub conſilio. Et q̄uis p̄cepta decalo gi ſint ſolum de actib⁹ iuſtitię. Nā tria prima ſunt de actī bus virtutis latię q̄ eſt pars iuſtitię potiſſima. Quartum eſt de actu pietatis q̄ eſt etiā pars iuſtitię. Alia ſex ſunt de actibus iuſtitię eſſentialiter cū p̄cepta de actibus aliarū virtutū danṫ in alijs moralibus p̄ceptis legis quę pert⁹ nēt ad prima cōia vt de dilectiōe & fide vel ad ſupaddita. Quę qa (vt dictū eſt) ꝓtinenṫ reductiue in decalogo: ideo etiā iſto mō pōt dici i ipo decalogo & alia p̄cepta. Ideo aūt magis in decalogo danṫ p̄cepta de actib⁹ iuſtitię expreſſe q̄ de actib⁹ aliarū virtutū ga cū p̄ceptū importat rōnē de biti & decalogi p̄cepta ſunt q̄ ſtatim mēs humana intel ligit obſeruāda magis apparet oīb⁹ rō debiti in actib⁹ iu ſtitię q̄ eſt ad alterū q̄ in actibus aliarū virtutū magis em quilibet cognoſcit ſe debere abſtinere ab offeſa, ꝓximi & deū honorare q̄ ꝙ debeat vti prudētia fortitudine aut te perātia. De qbus tñ virtutibus & alijs danṫ in lege p̄ce pta. Scrutāda eſt ergo lex.i. diligēter inueſtigāda vt inue nianṫ actus oīm virtutū quę nobis p̄cipiūtur.

Varie tas legū

Actꝰ in ſtitiæ ꝑ capitā.

§.III. DE OBSERVATIONE EO

Niſi in charita te ſunt ſa lutis.

rū cū dilectiōe ſine diſpēſatiōe ait Pā. Cuſtodiā illā. ſ. le gē i toto corde meo. Cuſtodir i toto corde ē obſeruare toto affectu & dilectione. Non em̄ ſufficit ad ſalutem cuſtodire reſſeu ſeruare oīa mādata decalogi & ſupaddita niſi fiat i charitate. Vñ dr̄ Iac.ij. Quicūq; tota legē ſuauerit oſſēdat pt̄ autē in vno.i. i charitate q̄ vnit nos cū deo: factus eſt oīm hui⁹ reus.i. dānabitur ac ſi nullū ſeruaſſet mādatoꝝ. Seruando tamen

tñ q̄ eūq; p̄ceptoꝝ nō exiſtēs i charitate: puta honorādo parētes nō peccat nec ex hoc dānaṫ: qa honorauit parētes in charitate nō exiſtēs. Sed ex hoc ꝙ nō habuit charitatē nec ſe exercuit in actibus ei⁹ cū debuit. Pro maiori aūt de claratiōe hoꝝ dicit Tho.ſ.ij.q.c.ar.x.ꝙ act⁹ charitatis pōt dupliciṫ cōſiderari. Vno mō ſm ꝙ eſt qdā act⁹ p ſe. Et hoc mō cadit ſub p̄cepto legis: qa de hoc dat ſpeciale p̄ceptū ſ. Diliges dñm deū tuū:& diliges ꝓximū. Et quantū ad ḥ verū dixerūt illi qui dixerūt ꝙ mod⁹ charitatis cadit ſub p̄cepto. Nō em̄ eſt ipoſſibile obſeruare hoc p̄ceptū qd' eſt de actu charitatis: qa pōt ſe hō diſponere ad charitatē ha bēdā:& cū ea habuerit pōt eam vti. Alio mō pōt cōſiderari act⁹ charitatis ſm ꝙ eſt modus actuū aliaꝝ virtutū.i. ſm ꝙ actus aliaꝝ virtutū ordinanṫ ad charitatē q̄ē finis p̄ce pti. Et hoc mō verū eſt ꝙ dixerūt aliꝭ.ſ.ꝙ modus charita tis nō cadit ſub p̄cepto. hoc ē dictu:ꝙ ſub hoc p̄cepto ho nora patrē tuū &c. nō includit ꝙ honoret pater ex chari tate: ſed ſolū ꝙ honoret. Vñ q̄ ignorat patrē nō hūs chari tatē nō efficit trāſgreſſor p̄cepti de honoratiōe parētum: & ſi ſit trāſgreſſor p̄cepti qd' daṫ de dilectiōis actu vñ pce nā mereṫ. Q̄uis g̨ q̄ honorat parentes teneaṫ ex charitate honorare: hoc tñ nō ē ex vi hui⁹ p̄cepti. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo: qd' intelligiṫ vt oīa acta referanṫ in deū. Et cū iſta ſint duo p̄cepta affirmatiua. ſ. de honore pa rētū & de dilectiōe non obligātia ad ſemꝑ pñt ꝑ diuerſis tpib⁹ obligare: ita pōt cōtingere ꝙ implēs p̄ceptū de ho nore parētū nō tm̄ trāſgrediaṫ de omiſſione charitatis in deū. Oporteṫ g̨ p̄cepta cuſtodire in toto corde. i. charitate ſiḡs vult ſaluari. qd' aūt dr̄ Mat. xix. Si vis ad vitā ingre di ſerua mādata: intelligiṫ nō ſolum de mādatis decalogi ſed etiā de aliꝭ inter q̄ p̄ecipuū eſt illud de charitate. De bēt etiā ſemꝑ cuſtodiri p̄cepta moralia: qa indiſpēſabilia ſunt. Vñ Pā. cxvij. Cuſtodiā legē tuā ſemꝑ in ſęculū ſę culi. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b. Tho. ſ.ij.q.c.ar.viij.ꝙ in

Indiſpē ſabilia ſunt p̄ cepta moraꝝ.

præceptis debet fieri diſpēſatio q̄n occurrit aliqs ꝑticula ris caſus i q̄ ſi verbū legis obſeruek: ꝓtariak intentioni le giſlatoris. Intētio aūt legiſlatoris cuiuſcūq; ordinak prin cipaliter ad bonū cōe. Sec⁹o ad ordinem iuſtitiæ virtutis ſm ꝙ bonū cōe cōſeruaṫ: & ad ipm̄ peruenik. Si qua ergo præcepta danṫ q̄ cōtineāt obſeruationē boni cōis vel or dinē iuſtitię & ỽtutis: hmōi p̄cepta ptinēt ītēcionē legiſla toris: & iō indiſpenſabilia ſunt: puta ſi poneret in aliq̄ ci uitate hoc p̄ceptū: ꝙ nullus deſtrueret rēpublicā vel ꝓde ret ciuitatē: vel ꝙ nullus faceret aliq̄d iniuſte: hmōi p̄ce pta eſſent indiſpēſabilia. Præcepta aūt decalogi cōtinent ipſam ītēcionē legiſlatoris. ſ. dei. Nā p̄cepta primę tabulę quæ ordināt nos ad deū cōtinēt ipm̄ ordinē ad bonū cōe & finale qd' eſt deus. Præcepta aūt ſec⁹ę tabulę ꝓtinēt ordi nem iuſtitię iter hoīes ſeruādæ: vt. ſ. nulli fiat indebitū: & cuilibet reddaṫ debitū. ſm em̄ hāc rōnē intelligenda ſunt præcepta decalogi: & iō ſunt oīno indiſpēſabilia. ꝙ em̄ in decalogo, phibeṫ occiſio hoīs: hoc fit inquātū iſtud habet rōnē i debiti: qa. ſ. ē inocēs. Et hoc lex hūana nō pōt cōcedere. ſ. ꝙ indebite hō occidak. Sed malefactores vel hoſtes reipublicę occidere: nō eſt indebitū, vñ nō ꝓriaṫ huic pce pto nō occides: qa ꝙ iudex occidat malefactorē. Similr ꝙ Abraā cōſenſit occidere filiū Iſaac: nō cōſenſit in homici diū, phibitū: qa debitū erat eū occidi ſm mādatū dei: q̄ iu ſte iniligit mortē iuſtis & pctōrib⁹. ꝑ pct̄o primi parētis: cui⁹ ſentētiæ ſi hō ē executor deo iubēte: non eſt homici da ſicut nec de⁹ iubēs. Sil'r ſi alicui auferak qd' ſuū eſt: ſi de bitū ē ꝙ amittat: hoc nō ē furtū q̄ d' in decalogo, phibetur. Et iō cū ſilꝭ Iſrael tulerūt ſpolia Egyptioꝝ deo iubēte cu ius ſunt oīa: nō cōmiſerūt furtū. Et Oſeę accedens ad mu lierē fornicariā vel adulterā: nō cōmiſit fornicationē nec adulteriū: qa ſua erat ad quā acceſſit deo iubēte: q eſt inſti tutor matrimonij. Vñ & aliq dicūt ꝙ p̄cepta primę tabu lę ſunt oīno idiſpēſabilia etiā a deo. Et hoc iō: qa ſemper trāſgreſſio eoꝝ habet rōnē i debiti'. Sed p̄cepta ſec⁹ę tabu læ ſunt diſpēſabilia: qa pñt materialr trāſgredi: nō habē do in ſe rōnē indebiti: vt patet in ſexē plis poſitis.

Geſta ꝓ tuū expo nuntur

§. IIII. DE FVNDAMENTO SEV

Principio moraliū p̄ceptoꝝ q̄ d' eſt charitas. Vñ Apſtus ad Phil'. iij. In charitate radicati & fundati. pōt itelligi ill⁹ d' Pā. cxviij. Portio mea dñe dixi cuſtodire legē tuam. Ante hominē poſita ſunt mſta bona vera vel apparētia: vt bo

diuiſio p̄cepti & charita tis.

Manda ximi di lectiōe.

tī de ꝓ minus capaces: g nō de facili v nū ſub altero ſciūt cōtineri Et q̄uis etiā diligere noſipſos teneamur: tñ de hoc nō da tur ſpeciale p̄ceptū: qa quātūcūq; quis excidat a ỽtate: remaneṫ tñ in ipo dilectio ſui. Nec ita cōtingit obſcurari rationē circa dilectionē ſui: ſic circa dilectionē dei & ꝓxi mi. Vel etiā qa ex hoc ꝙ qs diligit deū & ꝓximū vere dili git & ſeipm̄: imo etiā i p̄cepto de dilectione ꝓximi notaṫ dilectio ſui: cum hoc ponaṫ pro regula & modo dilectio nis proximi: cum dicitur: ſicut teipſum.

§. V. DE IPSO DECALOGO

q̄ ptinet decē p̄cepta dr̄ Deut. iiij. Oſtēdit vobis dñs pactū ſuū q̄d' p̄cepit vt faceretis & decē verba q̄ ſcripſit i duab⁹ tabulis lapideis. Hęc aūt expreſſe ponūt Exo. xx. vt pate bit. ſ. Et ad obſeruationē eoꝝ inuitās Pā. xxxij. In pſalte rio decē chordarū pſallite ei. Pſalteriū eſt lex:: decē chordę ſunt p̄cepta eius. Vñ Aug. fecit quędā libū de decē p̄ce ptis quē ititulauit de decē chordis. Manib⁹ aūt tactū tale iſtrumētū reddit ſuauē ſonū & nō aliter. Tāgere igiṫ ma nu pſalteriū illud. i. legē eſt opē ſeruare. Et ꝑ hoc vitaṫ oē pct̄m:& ſuauis harmonia bonorū operū inde ſequiṫ. Vñ p̄cepto Pā. cxviij. Iniqtatē odio habui & abominat⁹ ſum legē au rum.

Pā. in uitat ad obſer uationē decē

Universidad de Deusto
Biblioteca

rē tuā dilexi.q.d.Ideo odiui oēm iniqtatē.i.vitaui:qa legē mādatoꝝ tuoꝝ seruaui.Vñ Aug.in dicto lib.Tāgis prima chordā q̄ colit deꝰ:& occidit bestia superstitionis & sic de alijs.Et cū pt̄m sit trāsgressio legis diuinæ & cœlestiū inobediētia mādatoꝝ: & oē pt̄m sit vel i deū vel i proximū:vel ꝙ seipsum, pōt dici ſm quādā adaptationem ꝙ p prima tria obseruata vitātur pt̄a directe ꝓtra deū p quinq; sequētia pt̄a q̄ sunt cōtra ꝓximū:p duo vltima q̄ sunt cōtra seipm.Nā p desideria & cōcupiscentias malas interiores non fit lesio proximo sed sibīpsi.i.aīe suę quāmaculatur per praua desideria.Rationē aūt sufficientem quare.ſ, Rō assignati q̄ non plura vel pauciora p̄cepta sunt q̄ decem, nō sunt plura nec pauciora assignat btūs Tho.,(ij.q.c.ar. v.Sicut em̄ ait p̄cepta legis humanæ ordināt hoiem ad cōitatē humanā ita p̄cepta diuinę legis ordināt hoiem ad quandā cōitatē hoim sub deo.Ad hoc aūt vt hō in aliqua cōitate cōmoret duo requrunt.Primū est vt hō bene se habeat ad eū q̄ præest cōitati.Sedꝰ vt bñ se habeat ad alios cōitatis cōsocios & participes.Oporet ergo ꝙ in lege diuina ferant aliqua præcepta ordinātia hoiem in deum& deinde alia præcepta ordinātia hoiem ad alios ꝓximos sibi ꝙueniētes sub eodē principe.Principi aūt cōitatis tria debet homo.Primo fidelitatē.Sedꝰ reuerētiā. Tertio famulatū.Fidelitas aūt ad dñm in hoc cōsistit:vt honorem principatus ad alium nō deferat & quātū ad hoc accipit primū p̄ceptū cū dr̄.Nō habebis deos alienos corā me.Reuerentia ad dñm seruat:vt nil iniuriosum in eo cōmittat: & quātū ad hoc assumit sec'm p̄ceptū.ſ.Nō assumes nomē dei tui in vanū.Famulatus deo debet in recōpēsatiōe beneficioꝝ q̄ ab eo recipiunt a subditis. Et quātū ad hoc pertinet tertiū p̄ceptū.ſ.de sanctificatione sabbati in memoriā conditionis rerū.Memento ait:vt diē sabbati sanctifices &c.Ad ꝓximos aūt bene se qs habet &ſpecialiter & generaliter.Specialiter q̄dē quātū ad eos quibus est debitor vt eis debitū reddat & quantū ad hoc dicit:honora patrē tuū & matrē. Quantū ad oēs gñaliter bñ se habet hō vt nulli nocumētum iferat:nec ope: nec corde:nec ore.Et nocumētū ꝓximo inferr ope: q̄nq; in pſonā ꝓpriā quantū ad oſistētiā:& sic ꝓhibet homicidiū cū dr̄.Nō occides. Q̄nq; i pſonā ꝓiūctā quātū ad ꝓpagationē ꝓlis.& sic p̄cipit.Nō mœchaberis.Q̄nq; fit iuria i rē possessam q̄ ordinat ad vtrūq;.& sic dr̄.Nō furtū facies.Nocumētū oris,p hibet cū dr̄. Nō loqueris falsum testimoniū ꝓtra ꝓximū tuū.Nocumētū cordis cū dr̄.Nō cūcupisces rē ,ꝓximi tui: nec desiderabis vxorē eius&c.Sec'm hāc assignationē nō dat aliqd p̄ceptū ordinās hoiem in seipm.Et rō ſm Tho. qa cū p̄cepta decalogi referant vt ad finē ad p̄cepta dilectionis dei & ꝓximi: sicut i illis p̄ceptis de dilectiōe dei & proximi icludit dilectio sui,:qa tūc ꝙ e qs diligit seipm cū ordinat se bñ in deū & ꝓximū. Ita etiā tūc qs bñ ordinat seipm cū bñ se habet ad deū & ꝓximū fuādo ista p̄cepta. Vl'etiā nō dat p̄ceptū i decalogo spāle de seipo ordinatū: qa cū p̄cepta decalogi oportet ꝙ sint talia q̄ stati in mētē ppli cadere possint. Præceptū aūt habet rōnē debiti ꝙ aūt hō ex necessitate debeat aliqd deo & ꝓximo:ꝫ de facili cadit in conceptione hoīs p̄cipue fidelis.Sed ꝙ ex necessitate sit ei debitū de his q̄ ptinēt ad seipm : nō apparet hoc in prōpto:'eū videat primo aspectu ꝙ qlibet sit liber sui i his q̄ ptinēt ad ipm.Sed magis iordinatiōes hoim ad seipos pueniūt ad populū mediāte instructione sapiētū. Præceptū aūt de obseruatiōe sabbati inquātum est morale ptinēs ad decalogum inquātum intelligit ibi præcipi quies mentis in deo:& vacare deo ,aliquo ꝛtpe. Sed quātum ad determinationē diei talis.ſ. sabbari est cerimoniale & nō morale:vñ nūc cessat. Et q̄uis Ffichius & Origenes ista decē præcepta aliter distinguāt & assignēt:ista tñ melior ſm Tho.quā ponit Augu.vt dictum est.

§.VI. DE PRÆCEPTIS MORALIBVS ADDITIS DECALOGO

In decalogo nō dat̄ p̄ceptū de seipso ordinatum,

No. differētiā iter viā & semitā.

dirigat ad recte sentiendū de eis ꝓpter inimicos Iudeorū male exponētiū: vel christianorū male de eis fētiētiū vel dæmonū nos seducere cupientiū. Sunt igit̄ hmōi addita q̄ deseruntur populo a deo mediante doctrina & instructione sapientū subtiliori eoꝝ cōsideratione,Vnde in primo præcepto vbi ꝓhibet̄ cultꝰ aliorꝝ deorꝝ addunt̄ p̄cepta prohibētia ea quę ordinant in cultū idolorū: sicut habet̄ Deut̄.xviij.Nō inueniat̄ in te q̄ lustret filiū suū aut filiā suā ducēs per ignem:aut qui hariolos scisciteturaut obseruet somnia arc; augurias:nec sit maleficus aut incantator: nec phitones,cōsulat nec diuinos:& quęrat a mortuis veritatē,Et sic oīs superstitio ,ꝓhibet diuinatio: incantatio & vana obseruatio.Sedꝰ præcepto quo ꝓhibet̄ piuriū:superaddit̄ ei ꝓhibitio blasphemię.Leuit̄.xxiiij. Et ꝓhibitio falsę doctrinę,Deut̄.xij. Tertio præcepto superaddunt̄ oīa cerimonialia vt determinatiua modi exterioris diuini cultus q̄ ꝓcipue in festis est exercēdus. Nunc aūt illis cerimoniꝝ cessantibus succedūt cerimoniæ diuini cultus noui testamēti q̄ obseruāde sunt ſm ordinationē ecclesię vel cōsuetudinē locoꝝ in sacramētis & diuinis officijs vt dixit.xj.ecclesiasticarū.Præcipit aūt i eo vt vacet̄ deo,p aliquo rpe.& ſm hoc ponit̄ i decalogo:& nūc sabbato succedit dies dñicꝰ:& alia festa ex statuto ecclesię.Quarto præcepto de honore parētū supaddunt̄ vniuersa p̄cepta inducētia ad reuerētiā & obediētiā exhibenda maioribus &p̄cepta inducētia ad bñficia exhibēda tpalia vel spūalia ꝓximis vt eleemosinas:aut ēt minoribꝰ:vt curā quā debēt habere parētes de filijs & prælati de subditis.Et etiā præceptū de honoratione senū ſm illud Leuit̄.xix.Honora pſonā senis & corā cano capite surge.Quinto qđ est de ꝓhibitiōe homicidij:supaddit̄ ꝓhibitio cuiuscūq; molitiōis cōtra pſonā ꝓximi.Sicut illud Leui.xix.Nō stabis cōtra sanguinē ꝓximi tui.Et ꝓhibitio odij ſm illud Leuit̄.xix. Nō oderis fratrē tuū in corde tuo:sed publice argue eum.

Cerimonię nouę legis

Deside riū adul terij & furtiꝫ ꝓhibetur.

Sexto qđ est de adulterij ꝓhibitione:supaddit̄ ꝓceptū de prohibitione meretricij:ſm illud Deut̄.xxiij.c.Nō erit meretrix de filiabus Israel nec scortator de filijs Israel. Et ꝓhibitio vitij ꝓtra naturā ſm illud Leuit̄.xviij.Cū masculo nō commiscearis. Et vitij bestialitatis ſm illud Leuit̄. xviij.Cū oī pecore nō coibis.Septimo de ꝓhibitione furti superaddunt̄ ,ꝓhibitio vjurę ſm illud Deut̄.xxiij.Non ꝙneraberis fratri tuo ad vsurā.& ,ꝓhibitio fraudis ſm illud Deut̄.xxv.Nō habebis in sacculo diuersa pōdera magna & mīa.Et vniuersaliter oīa q̄ ptinēt ad calūniā & rapinā.Octauo qđ ē de ꝓhibitiōe falsi testimonij supaddit̄ ꝓhibitio falsi iudicij ſm illud Exo.xxiij.Nec i iudicio plurimoꝝ sniꝫ acqiesces vt a vero deuies.Et ꝓhibitio mēdacij ſm illud ibidē.Mendaciū fugies.& ꝓhibitio detractionis ſm illud Leuit̄.xix.Non eris criminator nec susurro in populis.Aliꝫ duob' ꝓceptis vltimis nulla alia ad ponit̄.

¶De decalogo & singulis p̄ceptis eiꝰ i ꝑticulari. Ca.iij.

DE SINGVLIS PRAECEPTIS

decalogi quoꝝ tria prima ꝓtinent ad dilectionē dei.Et illoꝝ primū ē.Nō habebis deos alienos corā me.Nec facies tibi sculptile neq; oēm similitudinē q̄ ꝙ. lxxx est in cœlo desup & q̄ in terra deorsum :nec eoꝝ q̄ sunt in aquis,sub terra.Non adorabis ea:neq; coles.Exo.xx. Ad qđ etiā facit qđ ait dñs p ꝙ.Israel si audieris me nō erit in te deus recens neq; adorabis deū alienū.ego enim sum dñs deus tuus.Israel interpretat̄ videns deum & significat populū fidelē:qui si audit.i.obedit deo in mādatis legis siue obseruat qđ sequit:qa hoc ē primū mādatū legis vt scilicet non sit in corde suo & credulitate aliꝰ deꝰ q̄ verꝰ deus

deus qui est æternus. Omnis alius qui opinione falsa haberetur deus esset deus recēs. Neq; adoret cultu exteriori quo quis ꝓtestatur fidē suā;: deos alienos extra deū verū. Et qa sapiētis est ordinare ſm pħm. Maxima aūt̄ sapientia repitur in lege diuina:ideo cū maximo ordine posita & nūerata sunt ipa p̄cepta.& vt istud sit primū. Pro cui declaratione dicit beatus Tho.ij.q.cxxij.ar.ij.ꝙ ad legē pertinet hoies facere bonos : & iō oportet p̄cepta legis ordinari ſm ordinē gñatiōis ſm quam hō fit bonus. In ordine aūt gñationis duo sunt attēdēda : quoꝝ primū est ꝙ prima pars primo constituit. Sicut in gñatione aialis primo generat cor:& in domo primo fit fundamētū. Et i bonitate aiæ prima pars ē bonitas volūtatis ex quo hō vtit bñ quacūq; alia bonitate. Bonitas aūt volūtaris attendit ad obiectū suū qđ est finis: & iō in eo est q̄ erat p legē isti tuendus ad virtutē. Primo oportuit quasi iacere quoddā fundamētum religiōis: ꝙ quā hō debite ordinat in deū q̄ est vltimus finis humanę volūtatis,Sec'm q̄ attēditur i ordine gñationis est ꝙ pri impedimēta & cōtraria tollātur sicut agricola prius purgat agrū q̄ seminet.Et ideo circa virtutē religionis prius erat hō instruendus vt impedimēta vere religionis excluderet. q̄ ꝙ a tuo eius exerceret: ſin colēdo eū.ꝓcipuū aūt impedimētum religionis est ꝙ hō inhęreat falso deo: ſm illđ Mat.vj. Nō potestis seruire deo & māmonæ. & iō rōnabiliꝫ primo ꝓcepto excludit cultꝰ falsoꝝ deoꝝ.Prius ergo erāt præmittēda præcepta negatiua quibus tollerētur impedimenta religiōis.ſ. infidelitas ꝙ primū ꝓceptū:& irreuerētia ꝙ sec'm:& post ea iaciēdum fundamētū religionis ꝙ cultū exhibendum vero deo:qđ sit in tertio ꝓcepto.ſ.de sanctificatiōe sabbati. Nō ergo sit in te deus recens vt credas vel colas aliū deum q̄ æternum. Neq; adorabis deū alienum : vt notat beatus Tho.in libello de decem præceptis.

Rō primi p̄cepti ponitur.

Quarū or facies sit inſi deles cō tra ſ. p. ꝓtestatio fidelitatis & ꝓmissa fideles.

§. I. SICVT CONTRA ISTVD

p̄ceptū primū.Nō habebis vel adorabis deos alienos: sciebāt antiqui Pagani quadrupliciter : ita & nūc mali fideles quasi eos imitātes.Quidā em̄ colebant cœlestia corpora credentes astra esse deos. De qb' dr̄ Sap.xiij.Solem & lunā & gyrū stellarū rectores orbis credētes deos purauerūt.Et iō Moyses ,ꝓhibuit Iudæis ne leuarēt oculos ad cœlum:& adorarent solē & lunā& stellas q̄ fecit deus i ministeriū.i.in seruitiū no strū:nō in cultū eoꝝ. Hos imitāt cōtra hoc ꝓceptū agētes astrologi q dicunt rectores esse aiaꝝ corpora cœlestia:& cōstellationibus sub quibus nascunt hoies necesse ad bonū vel malū trahi. Et hi,ꝑ hęreticis cōdēnātur.xxiij.q.iij.c.pe. Quidā alij colebāt inferiora elemēta de qbus Sap.xiij. Aut ignē:aut spm:aut aerem deos putauerūt.Chaldęi ignē,p deo habebāt.& qa Abraā cū fratribus suis & patre Aram noluerunt illū colere dicēt̄ nō esse deū:in ignē ,ꝓiecti sunt vt experirētur vim eiꝰ: sed side euaserūt. Vñ Abraā dr̄ liberatus de Hur.i.de igne Chaldeoꝝ.His similes sunt qui inferioribꝰ malevtuntur Nimis amātes diuitias , Vñ & apls dicit auaritiā esse idoloꝝ seruitutē:qa cultū quē debet auarꝰ deo exhibere & solicitudinē exhibet numo . Tertij errātes colebāt homines in deos se vt alios. Aliqui em̄ nimis carnaliter amātes cer tas pſonas:ipsis mortuis fecerunt eis imagines quas colebant in deos.Sicut fecit Ninus de Belo pre suo.Vñ idola primo denoiata sunt vt dicerētur Bel vel Baal vel Baalim.Et Sap.xiij.dr̄. Acerbo luctu dolēs pater cito rapti sibi fili fecit imaginē:& illū q̄ tūc quasi homo mortuꝰ fuerat nūc quasi deū colere ccepit.His similes sunt qui nimis amāt aliquas pſonas siue prēsidētes:vt ꝙ eis nō vereātur oīa mala facere.Vel filios quos male nutriūt:& vt dimittāt diuites:rapinas faciunt.Contra quos Pā.cxlv.Nolite cōfidere in principibꝰ : neq; in filijs hoim in qbus nō est salꝰ.Aliq vero fuerunt ita ꝓsumptuosi : vt se facerēt deos noiare & colere ſm illđ Ezech.xxviij.Eleuatū est cor tuū & dixisti deꝰ ego sum.Qđ Nabuchodonosor conatus est facere per Holofernem ducem exercitus sui,Sed confusus vt patet Iudith.i. Hos imitātur q nimis credūt sensui suo: & qui voluptatibꝰ corporis inhęrēt vt vltimo fini:de quibus apls ad Phił.iij.Quorum deus vēter est, Ceteri colebāt dæmones qui in statuis habitātes dabāt respōsa reqsiti ad decipiēdū hoies,vt patet in legēdis apsoꝝ. De qbus Pā.xcv.Oēs dij gentiū dæmonia. Hos imitātur facientes

divinationes:incantationes:& vanas obseruationes.In q bus sunt sec'm Augu.quædā pacta tacita vel expressa cū dæmonibus: & ideo ista faciētes adorāt deos alienos,i.dę mones qui sunt alieni ab omni mīa & veritate.Et ꝙ grauiter delinquāt ista faciētes: patet ꝙ illud qđ dicit Aug.& habet̄.xxvj.q.vij.nō obseruetis,Nō obseruetis dies q̄ cuntur Egyptiaci:aut Cal'.Ianuam.Et infra . Qui has vel quascumq; diuinationes aut facta : aut auguria obseruat: aut attēdit:aut cōsentit obseruātibus inutiliter sine causa magis ad sui dānationē ꝙ ad salutē tēdit:siue ꝙ quosdam numeros literaꝝ & lunę:& per Pythagoricā Necromātiā egrotātiū vitā vel mortē: ꝓspera vel aduersa futura iquirit.Siue qui attēdit somnialia scripta& falso Daniel'.nomie intitulata:& sortes q dicunt sctoꝝ aploꝝ: & auguria auiū aut aliqua ꝙ domo faciēda:vel ,ꝓpter cōiugia copulāda:aut in collectionibꝰ herbaꝝ carmina dicit:aut picturas.i.breuia ,ꝙ quauis infirmitate scripta.sup hoies & aialia ponūt ꝑter symbolū & oīonem dñicā:aut magicis falsitatibꝰ i grādinaꝫ & tēpestatibꝰ credit̄. q aūt talibꝰ credit̄:aut ad eoꝝ domū eūtes : aut suis domibꝰ introducit aut interrogāt sciāt se fidē christianā & baptismū ꝓuaricasse:& Paganū& apostatā.i.retro abeuntē & dei inimicū:irā dei grauiter iꝑnū incurrisse:nisi ecclesiastica pœnitētia emēdarus deo recōciliet̄. Hæc ibi.Et in.c. ꝓcedēti dicit idem . Admoneāt fideles sacerdotes populos suos vt nouerint magicas artes ,incātationes ꝙ quibuslibet ifirmitatibus hoim nil remediꝫ posse cōferre:nō aialibus languētibus claudicātibusve vel etiā moribundis quicq; mederi:sed hęc esse laqueos & insidias hostis antiqui : quibꝰ ille perfidus,genus humanū decipere nitit̄. Ecce quō decipit:qa cū hmōi incantationibꝰ immisceant̄, aliqua pia: vt oīones : credet se homo colere deū : & colit diabolū q ibi operatur.Sed nō adorabis deū alienū.i.dæmones ꝑ incantationē ꝓcipit dns per Moysen & per Psalm.

Pacta quō finiunt cū dæmonibus.

Supſtitiones variæ taxant̄.

§. II. QVATVOR AVTEM RATIONES

tiōes sunt qbꝰ excluso cultu falsoꝝ deoꝝ debemꝰ verum deū colere q̄ habent in dicto libello.b. Tho.de Aqno.Et pñt notari i eo qđ subdit i ver.Psal. Ego em̄ sum dñs deꝰ tuꝰ. Prima est ex dei largitate. Oē em̄ bonū naturale vel tpale vel spūale a deo habemus.Quid em̄ habes ait apls us ,ad Coꝝ.iij.qđ nō accepisti? Pā.ciij. Aperīte te manum tuā.ſ.large,puidētię:oīa iplebunt̄ bonitate.Et oīa in nihilū redirēt:nisi manꝰ oīpotētis ea sustētaret. ait Grego. vñ dicit.Ego sum q.ſ.do esse oībꝰ:& cōseruo : & solus habeo eē imutabile.Et iō vt verꝰ deꝰ adorādꝰ.Nimis ingratus est qui deī nō colit a quo oīa bōa recepit.Deut̄.xxxij. Nūqd nō ipe est ꝑ tuꝰ qui possedit & fecit & creauit te? Qui aūt nō recognoscit bñficia eiꝰ & nō colit eū:sil'is est illis Israelitis q eduti de deserto cū tot mirabilibꝰ ostēsis:coluerūt deos dicētes.Hi sunt dñ tui filij Isr̄.Exo.xxxij. Secunda rō quare debemꝰ eū colere: & nō aliū deū est ex ꝓmū numeralitate seu magnitudine. In nulla em̄ lege ,pmittit̄ obseruatoribus eiꝰ tm̄ ꝓmiū.In lege Machometi ,pmittitur Saracenis ,ꝙ pmio obseruatiōis eiꝰ fluui? lactis & mellis.Iudæi expectabāt terrā ,pmissiōis:& expectāt reuersionē ilIuꝰ.Sed xp̄ianis ,pmittit̄ glīa angeloꝝ. Vñ & apls ad Ro. vij. Nō sunt cōdignę passiones huiꝰ tpis ad futurā glīam, Mat.xxij.& Luc.xx.Eq̄les sunt angelis dei, Vñ dicit. Ego sum dñs.Dñs dr̄ q̄si do munus.ſ.glorię.Pā.lxxxiij.Grām & glīam dabit dñs . Tertia rō ē ex sui dignitate:qvt dicit Eccl'i.j.Vnꝰ ē altissimꝰ creator oīm opꝝ & rex potēs & metuēdus nimis.Sapiētissimꝰ est:quia oīa nuda & apta sunt oculis eiꝰ.Ad Heb.iij. Vnde deꝰ latine: græce theos dr̄ & theos'deriuat ab ythin qđ est videre:qa oīa videt.Quarta rō est ex pacti fidelitate.Nā i baptismo qlibet abrenūciat diabolo &ꝑ opis eiꝰ:& obligat se ad seruādū mādata dei & ad fidē:vñ magnū suppliciū merēt frāgēs ,pmissū. Ad Heb.x. Irritā qs faciēs legē Moysi duobus aut tribus testibꝰ morit̄ sine vlla miseratiōe : quātomagis putādū ē deteriora mereri supplicia q filiū dei cōculcauerit&c.Vn de dicit.Ego sum dñs deus tuꝰ.tuus.ſ.frater effectus per incarnationē:& quē elegisti in deū tuū ad eum colendum.

Deū colim⁹ ꝙ triplici rōne.

§. III. DE SECVNDO PRAECEPTO

pto qđ est.Nō assumes nomē dei tui i vanū. Exo.xx. Sic ꝑ primū ꝓceptū excludit̄ vitiū supstitionis:qđ opponit̄

Universidad de Deusto
Biblioteca

religiõis vtuꝝ ſm exceſſum: ne.ſ. cultꝰ diuinꝰ alteri trada

Sectꝰ p cepto, p hiberi esse ali qd pti nens ad irreligi ositatẽ.

tur ꝙ deo ẏo. Ita p ſm p̃ceptũ excludiť vitiũ irreligioſita tis: qd' opponiť religioni ſm defectũ: ne.ſ. deus contẽna tur p defectũ reuerẽtię. Prius aũt eſt deũ ſuſcipere ad colẽ dũ ꝙ eũ ſuſceptũ honorare & iõ̃rõnabiliter p̃mittiť pri mũ p̃ceptũ quo phibeť ſupſtitio: ſecũdo q̃ phibeť piuriũ & alia pertinẽtia ad irreligioſitatẽ ſeu irreuerentiam dei. Tho.ſ.ħ.q.cxxij.ar.iij. Et q̃uis p hoc p̃ceptũ, ꝓprie & prin cipaliter, phibeat aſſumptio nois dei illa qua aſſumiť no mẽ dñi ad ꝗfirmationẽ verbi p modũ iuramẽti: ex eo ꝙ il la eſt frequẽtior apud hoies & p̃cepta decalogi ſunt de his quę priꝰ i occurſum humani gñis ſolẽt accidere: tñ põt ex cõſequenti itelligi, phibita ois inordinata diuini nois aſ ſumptio. Et ſm hoc reperiunť, diuerſæ expoſitiões huius p̃cepti. Itẽ q̃uis noia dei ſint multa: tñ qa reuerẽtia debeť noibꝰ dei rõne rei ſignatę q̃ ẽ vna. ſ. diuinitas nõ rõne vo cũ ſignificatiũ q̃ ſunt multę iõ ſignãter in ſingulari nõ aſ ſumes nomẽ dei tui in vanũ. Idem Tho, frequẽter pctõres faciũt ꝺ iſtud p̃ceptũ, ꝓpter qd' dici põt illud Pſ. xxxvij. Vniuerſa vanitas oĩs hõ viuens. Hõ aliqñ ſm Grego. in moraľ. ſignat naturã cũ culpa. Vñ. ſ. ad Cor. iij. dicit apl's Cũ ſit inter vos zelus & cõtẽtio: nõne carnales eſtis & ſm hominẽ ambulatis. i. ſm ſenſualitatẽ cui pabilẽ eſt aũt ta lis hõ. i. pctõr vniuerſa vanitas. i. vanꝰ oĩmode vanitatis. Dicit em vanũ quadruplex, Primo vanũ. i. falſũ iuxta il lud Pſ. xj. Vana. i. falſa locuti ſunt vnuſquiſq; ad ꝓximũ ſuũ. Sectꝰ dr vanũ qd' ẽ iniuſtũ ſeu illicitũ. Eccl'ſ vlt. Ado leſcẽtia & voluptas vana ſũt. i. adoleſcẽs voluptuoſus il licita cõmittit. Tertio dr vanũ inutile ſeu idiſcretũ. ſm il lud Hiere, lj. Vana opera eoꝝ & riſu digna. Quarto dr va nũ qd' nõ conſequiť finẽ ſuũ ad quẽ ordinať. Sap. xiij. Va ni ſunt oẽs hoies qb' nõ ſubeſt ſcięntia dei ga nõ p̃rigũt ad primã veritatẽ ad quã ordinať oĩs ſcia. Et illud Pſ. cxxvj. Niſi dñs ędificauerit domũ. ſ. ſcięntię & aię ędificatio ẏ tu tũ: in vanũ laborauerũt q̃ ędificãt eã qa nõ acquiritũr eas. Oĩs igiť hõ. i. pctõr eſt vniuerſa vanitas. i. vanꝰ oĩbus his modis. Sciendum aũt ꝙ nomẽ dñi aſſumiť ad quamor vt habeť in textu bri Tho. de p̃ceptis. Primo, ad ſanctifica tionẽ. Secꝺo ad ꝓfeſſionẽ. Tertio ad auxilij implorationẽ. Quarto ad dicti ſui confirmationẽ. Sed pctõr in his qua tuor modis aſſumit in vanũ. Quãtũ ad primũ ſumiť ali quãdo nomẽ dei ad ſãctificationẽ. ſ. cũ noiatur ad hoc vt ſanctificet. i. purificet hoiem a pctis qd' p̃cipue fit in ſacra mẽto baptiſmatis & pnię: q̃ ordinata ſunt ad purgationẽ pctõrũ. ſ. ad Cor. vj. Abluti eſtis. ſ. p baptiſmũ ſãctificati eſtis in noie dñi. Dicit em babtizans. Ego te babtizo i no mine patris & filꝰ & ſpũſcti q ſunt vnꝰ de⁹. & abſoluens in pœnitẽtia. Ego te abſoluoꝝ noie patris & filꝰ & ſpũſcti. Vñ dñs dixit ſacerdotibꝰ veteris teſtamẽti. Vos pone te nomẽ meũ ſup filios Iſrael. ſ. inuocãdo in collatiõe ſacramẽtoꝝ: & ego dñs bñdicã eis. ſ. cõſerẽdo virtutẽ et eſſe ctũ eoꝝ. Sed in vanũ aſſumit in hoc nomen dñi qui male vtiť ſacramẽtis cõſerẽdo vel accipiẽdo ea, in pctõ mortali qa talis nõ cõſequiť ſanctificationẽ ad qd' ordinan ſacra mẽta & ſaluationẽ ſed culpã mortalẽ & dãnationẽ. Et ſicꝰ vanũ aſſumit nomẽ dei inuocatũ. vñ Augu. & Leo papa. Sacramẽta vniciq; talia ſiũt: quali corde vel ꝗſcięntia ac cipiunť. ſ. q. ſ. ſi q ẽpi. Qui ergo irreuerẽtię facit ſacramen tis ꝺ illud p̃ceptũ agit & qa fit frequẽter: iõ vniuerſa vani tas oĩs hõ viuẽs. Secꝺo ſumiť nomẽ dñi ad confeſſionẽ. Et hoc vel p̃dicãdo & docẽdo vel laudãdo deũ. Pſ. ciij. Cõfi temini dño & inuocate nomen eiꝰ: annũciate inter gentes opa eiꝰ. ſ. p̃dicãdo. ſicut Paulus de quo dixit dñs Act. ix. Portet nomẽ meũ corã gẽtibꝰ & regibꝰ & filijs Iſrael. Sed in vanũ ſumit q falſa locuti ſunt vnuſquiſq; ad ꝓximũ ſuũ. Secꝺo

Universidad de Deusto
Biblioteca

bato. Op⁹ maxime seruile est ꝓhi̅ qđ facit seruũ diaboli Vñ ſm Tho. magis facit ꝺ̄ istud ꝓceptũ peccans mortaliter in festo q̃ operãs manualiter. Et talis circũstantia. ſ. in die festo trahit ꝓhi̅ in aliã speciẽ. Nã fornicãs in festo facit ꝺ̄ duo ꝓcepta, ſ. Nõ mechaberis. & illud de sẽtificatiõe sabbati. Buccinate ergo tuba ad excitandum aiam ad pugnã ꝺ̄ diabolũ ad resistendũ ꝓhis. Vñ in figurã dicit Esa. lxviii. Quasi tuba exalta vocẽ tuã: & annũcia ppl̃o meo scelera eorũ: vt. ſ. caueãt. Et Matathias cũ suis dixerunt, i. Mach. ii. Quicũq; venerit ad nos die sabbati pugnemus ꝺ̄ eũ. Tertio vitanda est negligẽtia in festis: ne. ſ. quis det se ocio & ludis: qa laborare nõ habet sicut cõit fit. Mſtã em̃ maliciã docuit ociositas: inqt sapiẽs Eccli xxxiii. Vnde dr̃ Thre. i. Viderũt eã hostes. ſ. animã ait ꝓsonã ociosam: & deriserũt sabbata ei⁹, ꝑter ociũ. Dicit brũs Tho. ii. ii. qvi tiũ accidię qđ importat tędiũ bn̄ operãdi ẽ cõtra hoc ꝓceptũ. Buccinate ergo in ſsigni die solẽnitatis tuba ad expulũ spũale. i. ad audiẽdũ verbũ dei. Iohel. ii. Canite tuba in Sion: vocate cętũ: ꝯgregate pp̃lm. Act. xiii. Voces ꝓphętarũ q̃ legunt̃ p̃ sabbatũ. Quarto est oĩs nãa substantia sacrificio offerẽda: vbi em̃ alijs diebꝰ offerebat vnũ sacrificiũ in sabbato duplicabatur. Offerendũ est ergo sacrificiũ de aia p cõtritionẽ. de quo Pſ. Sacrificiũ deo spũs cõtribulatus. Leui. xvi. Sabbatũ requietionis est: affligetis ą̃as vestras. ſ. p cõtritionẽ: ſm Orige. examinando cõsciẽtiã: & dolẽdo de cõmissis. Offerẽdũ est corꝑ ꝓ sobrietatẽ. Ad Rom. xii. Exhibeatis corpora vestra deo hostiã. i. in sacrificiũ. Vñ Aug. reprehẽdit comessationes & ebrietates quę fiũt in festis & magis q̃ in alijs diebus. dis. xl iii. comessationes. Debet etiã corpus exerceri in eundo ad ecclesias: indulgẽtias participãdo: faciẽdo disciplinas: & ad laudes diuinas ire. Pſ. xlix. Sacrificiũ laudis honorificabit me. Offerẽda est terrena substãtia dãdo eleemosynas magis q̃ alijs diebꝰ. Neemię. viii. Mittite partes eis qui nõ præparauerũt sibi. i. pauperibus. Sanctꝰ em̃ dies domini est. Buccinate ergo tuba ad laudandum deum. Iuxta illud Pſ. vlt. Laudate eũ in sono tubæ. Et sic sanctificatur sabbatum seu festum. & seruatur dñi ꝓceptum.

Violatio diei festi.

Quarto ꝓcepto obligamur parẽtibus & maioribus.

§. V. QVARTVM PRAECEPTVM

est. Honora patrẽ tuũ & mrem vt sis lõgeuꝰ sup terrã quã tibi dñs deꝰ tuꝰ dabit. Exo. xx. Hoc christꝰ iducit Mat. xv. Post ꝓcepta primę tabulę q̃ ordinãt nos ad deũ: cõgrue in ꝓceptis scdę tabulæ quę nos ordinãt ad ꝓximũ. prioponit istud de honoratione parẽtũ: qa sicut deꝰ ẽ principiũ vniuersale essendi oĩbꝰ: ita pater est quoddã principiũ eẽndi filio. Et cũis ſm Tho. i. ii. q. c. ar. v. & ii. ii. q. cxxii. arti. v. sub isto ꝓcepto icludat nõ solũ veneratio faciẽda oĩ ꝰ superioribus: cõsanginneis & ꝓlatis ab inferioribꝰ: sed etiam ꝓuisio & ꝯgubernatio faciẽda inferioribꝰ a patribꝰ & ꝓfidẽtibꝰ: ac etiã bñficiorꝫ oĩm exhibitio oĩbus proximis q̃ ad eleemosynas corporales & spũales: cũ debeãt ab oĩbꝰ: tñ expresse nõ fit mẽtio nisi de honore parẽtũ. Et rõ est: qa cũ vt di. tũ est: ꝓcepta decalogi sunt de his q̃ statirõ naturalis ꝓ se apprehẽdit esse seruãda. Debitũ filꝫ a patre est adeo manifestũ: ꝙ nulla põt tergiuersatione negari: eo ꝙ pater est principiũ gñationis & esse filio: sed ꝙ aliquod bñficiũ vel obsequiũ sit exhibẽdũ alijs: nõ ita statim dictat ratio naturalis sicut parentibus. Et ideo bñficijs alijs exhibẽdis nõ daꝫ in decalogo speciale ꝓceptũ & eadẽ rone: qa parẽtes nõ videtur debitores esse filꝫ ꝓpter aliqua bñficia suscepta ab eis: sed ecõuerso. i. ideo nõ daꝫ præceptũ etiã de cura parentũ erga filios: sed tñ (vt dictũ est) sub hoc ꝓcepto includit. Itẽ qa hoc est ꝓceptũ affirmatiũ obligat semper: sed nõ ad semp. i. ita ꝙ omni tẽpore debeat quis actu venerari parentes: sed pro loco & tẽpore cum expedit. Et circa hoc videnda sunt tria.

Notanda sunt tria circa ꝟ ꝓceptum

¶ Primo quæ sit ista paternitas.
¶ Secundo quæ sit ista honorabilitas.
¶ Tertio quæ sit ista remunerabilitas.

§. VI. QVANTVM AD PRIMVM

Nota ꝙ est quadruplex paternitas veneranda. Prima est carnalis. Secũda præsidentialis. Tertia tpalis. Quarta sacrmẽtalis: & de qualibet põt dici illud Pſ. ciii. Miserẽt pater filiorꝫ. De pria paternitate dr̃ eccli. vii. Honora patrẽ tuũ & gemitũ mris tuæ ne obliuiscaris. Memẽto qa nisi per illos natꝰ nõ fuisses. Ipsi em̃ generãdo dãt esse post deũ. De secũda dr̃ Deut. xxxii. Interroga ꝓtem tuũ & ãnũtiabit tibi: maiores tuos & dicẽt tibi. & di. xcvi. qs dubitet. ait Greg. Quis dubitet sacerdotes christi: regũ & pricipũ & oĩm fideliũ pres & magistros cẽseri. De tertia. ſ. tpali dr̃. iii. Reg. v. Pr̃ si rẽ grãdẽ dixisset tibi ꝓpheta facere debuisses. Quę fuerũt verba seruoꝝ dicta ad Naamã dñm suũ. De quarta dicit Symmachus papa. Oẽs quos in pnia suscipimus: ita nr̃i spũales sunt filꝫ: vt & ipi quos vel nobis suscipiẽtibꝰ vt sub trino mersiõis vocabulo mergẽtibꝰ vnda sacri baptismatis regenerauit. xxx. q. i. oẽs. Idẽ de sacro confirmatiõis. Quilibet horꝫ patrũ miserẽt & misereri debet filiorũ suoꝝ. Et miserẽt pr̃ filioꝝ suoꝝ ꝺ̄ e, puidẽdo eis in ũtu or: in nutrimẽto: i castigamẽto: & in exẽplo. Et prio qdẽ pr̃ carnalis. ſ. vtiq; debet nutrire filios. Non em̃ ait apl̃s. ii. Cor. xii. debẽt filꝫ parẽtibꝰ thesaurizare sed parẽtes filijs. Vñ & iura statuerũt ꝙ legitima sine magna cã priuare nõ pũt. Vñ male faciũt q filios mittunt ad hospitale: & nõ, puidẽt eis si pñt. qđ ꝓtigit de ꝓceptis ex fornicatiõe vel alio illicito mõ. Et in decre. di. xxx. si qs reliquerit. dñs. i. qs reliquerit, pprios filios & eos nõ aluerit: & qđ pietatis ẽ necessaria no ꝑbuerit: sed sub occasiõe ꝓtinentię eos negligẽdos putauerit: anathema sit. i. fiat. Non est em̃ lata sẽtẽtia sed cõminatio. Nõ tñ debẽt illicita aliqua facere: vt vsuras & fraudes vel alia malavt possint filios nutrire. Qui em̃ diligit filiũ aut filiam plus q̃ me, nõ est me dignus. ait christꝰ Mat. x. Pater secũdus. ſ. prẽsidentialis etiã debet ꝙ posse de nutrimẽto, puidere filꝫ suis. i. subditis. Vñ Pe. in canõ. Pascite eũ q in vobis est gregẽ. Et Hiero. Quicqd habẽt clerici: pauperũ est: & domꝰ eoꝝ oĩbꝰ debẽt esse cões. xvi. q. i. qm̃. Pater tertius. ſ. rector tẽporalis debet subditis vt filꝫ, puidere de nutrimẽto: vt nõ sit ꝑnuria i ciuitate: & q̃rere bonũ cõe: & ꝓcipue pupillorꝫ: viduarꝫ: & miserabiliũ ꝓsonarꝫ: eãs vt parer iuuare: vt faciebat Iob dicẽs. Pr̃ erã paupũ eiusdẽ. xxix. Quartus pater. ſ. spũalis p administrationẽ sacramẽtorꝫ: pnię & aliorꝫ ex cõgruo debet, puidere: & si ipe nõ põt: saltẽ pcurare, p filꝫ suos. Debet etiam pater quilibet misereri filꝫ prouidẽdo de documẽto. Nã pater carnalis & q loco ei⁹ ẽ habet curã filꝫ q̃ ad aiam magis q̃ ad corpus. Debet ergo aię, puidere filio de nutrimẽto qđ est bona instructio. vt Eccli. vii. Filꝫ tibi sunt, erudi illos. Ad Hebr. xii. Patres carnis nostrę habuimꝰ eruditores. Sic bonus pater Tobias docuit filiũ suum ab ifantia timere deum & cauere ab oĩ pcõ. vt dicit Tob. i. Pater præsidẽtialis mlto magis tenet filꝫ suis. i. subditis de eruditiõe. Vñ dictũ fuit primis patribus & prelatis. ſ. apl̃is. Euntes docere oẽs gentes docẽtes eos seruare oĩa quęcũq; mãdaui vobis. Matth. vlti. & ii. ad Tim. iii. Prędica verbũ: insta oportune importune. Esa. lviii. Clama ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuã: & annũcia populo meo scelera eorꝫ & qđ p se nõ põt vel nescit: faciat p prędicatores: qa & ipi patres dicũt. Pater tẽporalis etiã debet admonere subditos ad bonos mores. Pater sacramẽtalis multo magis. Debet em̃ confessor instruere cõfitẽtẽ de necessarijs: & patrinus aliũ pcipue de credendis. Debet tertio misereri pater filꝫ de castigamẽto: & pater & mater carnalis debent castigare filios de linquẽtes: & corrigere verbis & verberibus. Vñ Prouerb. xiii. Qui parcit virgę odit filiũ: q diligit illũ assiduat ei flagella. Et in eodẽ. xxiii. Tu pcuries eũ virga: & aiam eiꝰ ab inferno liberabis. Nec debet expectare ad ipm corrigẽdũ qa cũ ẽ magnꝰ incorrigibilis erit. Vñ dr̃ Prouer. xxii. Adolescẽs iuxta viã suã ambulãs & cũ senuerit non recedet ab ea. Pater præsidentialis debet corrigere diuersis modis. Apl̃s. i. ad Tim. v. Peccantes corã oĩbus argue. Sicut fecit ipse excõicans illũ Corinthũ qui publicũ cõmiserat incestũ tradens eũ Sathanę. i. Cor. v. & Amb. Non osculatur semp pater filiũ sed aliqñ castigat. Ergo cũ castigat q diligitur: tũc circa eũ pietas exercet. v. q. v. non osculatur. Pater tẽporalis debet punire malefactores. Exod. xxii. Maleficos nõ patieris viuere. Augu. Et qui emendat verbere i quẽ potestas datur vl coercet aliqua disciplina: misericordiã prestat. di. xlv, & qui emẽdat. Pater pœnitẽtialis sibi cõfitẽtem debet verbis duris increpare: cum viderit expedire. Quarto debet pater filꝫ misereri: exẽpla bona cõferẽdo: qa plus mouẽt exẽpla q̃ verba. propterea dicit dñs. Ego sum dñs deus tuus fortis zelotes visitans. i. puniens peccata patrũ in filios in tertiã & quartã generationẽ. Exo. xx. Nõ ꝙ puniat filios ꝙ pctis parẽtũ: sed qa cõiter filꝫ imitãtur exẽpla patrũ in couersatione: & si mala exempla dant parẽtes filꝫ in peiorãdo, blasphemãdo, furando, turpia perpetrãdo similia illi faciũt: & ꝙ suis nõ paternis vitijs puniũtur: ſm Aug. Pater præsidentialis ꝓmaxime debet exẽpla bonoꝝ operũ filꝫ prębere. Matt. v. Sic luceat lux vestra corã hoibꝰ vt videant opera vestra bona. dixit christus primis patribus noui testamẽti. Et Greg. ait. Scire debẽt prælati: quia si vnc̃ deliquerint: tot mortibꝰ digni sunt: quot exẽpla peiorionis ad posteros transmittunt. Et de patre tpali dicit Isido. dist. ix. iustũ. Tũc princeps existimer iura sua ab oĩbus seruãda qñ ipse primus eis reuerentiã ꝑbet. ſ. seruãdo. Cõiter in populo Israel qñ boni fuerunt reges bona exempla dantes operũ: populus virtuose se habuit. qñ autẽ mali & populus secutus est exempla illorum: & demum vtriq; perierũt. Confessores etiam & patrini debent bona exẽpla prębere filijs suis spiritualibus.

Exẽpla bona debentur subditis.

Quilibet horum patrũ miserẽt filiorum suorum.

Pater tẽporalis obediẽtia.

§. VII. SECVNDO VIDENDVM

quis sit honor q deberur patribꝰ a filꝫ: intelligendo generaliter de omni paternitate. Honora ꝙ (inquit) patrẽ tuũ & matrẽ tuã. Et dicendũ ꝙ est quadruplex honor exhibẽdus. Honor reuerẽtiæ: honor obedientiæ: honor beneficentię: honor tolerantię. De primo dicit. Eccli. iii. Qui timet deũ, honorat parẽtes, & quasi dñis seruiet his qui eum genuerunt in opere & sermone: & omni patientia. Manifestũ est aũt ꝙ serui dñis suis seruiũt cũ magna reuerentia in assurgendo: caput inclinando, associãdo, famulando, cũ humilitate loquẽdo. Sic debẽt filꝫ parentes reuereri. Cõtra qđ agunt qui deridẽt eos vel blasphemant. Sed in punitionẽ eoꝝ dr̃. Prouer. xxx. Oculũ q subsannat patrem & qui despicit partũ matris sue: effodiant eũ corui de torrentibꝰ: & comedãt eũ filꝫ Aquilę. i. tyrãni: seu dñi tẽporales puniãt: vel dæmones exercẽt mentem & deuorẽt. Et Exo. xxi. Qui maledixerit patri vel matri: morte morietur. Patres etiam præsidentiales debent honorari reuerẽtiam exhibẽdo eis. Aug. in regula. Honore coram vobis prelatus sit: sunt em̃ ministri dei. Et ideo etiã si sunt mali, reuerẽdi, i. non despiciendi: & mala eoꝝ manifestanda. Vnde Nico. papa. Si de dñi facerdotibꝰ: qui iure patres aiarꝫ dicũtur: aliqd cõtigerit vos audire: quod cõfusionem pñs mẽtibus ingerat non infrunitũ Cham: sed pudoratos filios Noe imitantes patriã de reliquo verecũdiã ꝓtegatis. dist. xcv. i. in scripturis. Patres temporales. i. dñi sunt reuerendi. ſm illud. i. Pet. ii. Deũ timete: regẽ honorificate. Ac etiã ꝓfessores & patrini sunt honorãdi. Malach. i. Filius honorat patrẽ suũ. De secũdo honore. ſ. obediẽtię dr̃. Io. viii. Ego honorifico patrẽ meum. ait christus. ſ. seruãdo mãdata eius. Et de parẽtibus carnalibꝰ dicit apl̃s ad Col. iii. Filꝫ obedite parentibꝰ vestris. Et precipue ad hoc tenentur in his quæ pertinent ad domesticam curã domus. Vnde Prouerb. i. Audi fili disciplinam patris tui, i. doctrinam & mandata: & ne dimittas legem matris tuæ. De parentibus spiritualibus. i. prælatis dicit apl̃s ad Heb. vlt. Obedite præpositis vestris: & subiacete eis. Et Hiero. Esto subiectus pontifici tuo: & quasi parentem animæ tuæ ama. dist. xcv. esto. Etiam de malis ꝙ prælatis inquit Christus. Omnia quæcunq; dixerint vobis facite & seruate. Matth. xxiii. ſ. spectantia ad officium suum. De dominis temporalibus ait Petrus. i. Pet. v. Serui subditi estote in omni timore dominis vestris: non tantum bonis & modestis: sed etiam discholis. Et similiter patribꝰ sacramentalibꝰ obediendum est: & facienda pœnitentia iniuncta: qa illud est necessarium: & in alijs monitionibus quia fructuosum. Verum omnis ista obedientia filiorum erga patres intelligenda est cum præcipiunt iusta & licita: & quæ non impediant salutem vel salutis incrementum. Vt dicit Hiero. x. q. iii. si dominus. Cũ enim deus a quo oĩs paternitas deriuatur aliquid iubeat & contrarium parentes, obediat summo patri, non terreno. Mater autem est ecclesia quę vtiq; non potest nisi iusta iubere: & iõ obedienda. De tertio honore potest ꝛtelligi illud Eccli. iii. Honora patrem tuum & matrẽ tuam: vt superueniat tibi benedictio a deo. Datur vtiq; benedictio a christo veniente ad iudicium his qui subuenerunt indigentibus. Sed primi quibus tenetur homo subuenire in necessitate sunt parentes. Vnde christus reprehendit scribas & pharisæos qui induebant homines ad faciendum vota oblationum in templo & implendum ea: non curantes ꝙ ex hoc parentibꝰ eorũ subtraherẽtur necessaria: declarans quomodo faciebãt contra istud præceptum. Honora patrem tuum: nõ subuenientes indigentijs parentum. Hinc Ambro. Cęterum dei traditio est: vt prius pascas parentes. Nam si iuxta diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur: quanto magis fames quæ multo grauior est. dist. lxxxvi. cęterum. Parentibus etiam spiritualibus. ſ. prelatis subueniendum est a populis. Dignum est enim vt quibus seminant spiritualia: ab his metant corporalia subsidia in decimis: oblationibus & eleemosynis. Vnde apl̃s. i. ad Timo. v. Qui bene presunt presbyteri duplici honore sunt digni. ſ. reuerentiæ & subuentionis: vel duplici portione q̃ alij clerici nõ prælati. Domini ergo temporales & rectores ex quo laborant pro populo: ab eo debent sustentari. ad Ro. xiii. Reddite omnibꝰ debita. Cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Quod institutum est ad sustentationem dominoꝝ. Cõfessoribus etiam in necessitatibus subueniendum: & prædicatoribus. Iuxta illud Deutero. xxv. Non alligabis os bouis triturantis. Non tamen vt pretium sacramenti velverbi dei tribuendum est: quia simonia esset: sed per modum eleemosynarũ. De quarto honore dicitur Eccli. iii. Fili sustenta patrem tuum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da: & ne eũ spernas in tua virtute. Sic etiam & alij patres: siue prælati siue domini temporales: siue prædicatores & confessores tolerari debẽt in suis defectibus a subditis. Nec propter hoc possũt discedere ab obedientia eorum: & iudicium eorum fugere. viii. q. iii. Nõne directa. Et hoc nisi precisi sint per sententias excommunicationis vel suspensionis: possunt tamen denuntiari superioribus eorum vt prouideant. Et Aug. dicit ꝙ tolerãdus est mercẽnarius. Difficile est diffinire quando siat contra illud præceptum: ita ꝙ peccet mortaliter: nisi cũ sit manifeste magna iniuria parentibus: vt contẽnendo eorum monita, deridẽdo eos, contumeliando, verberando, non subueniendo in necessitatibus.

Honor obseruatur beneficentiæ.

Honor tolerantiæ.

§. VIII. TERTIO VIDENDVM

est de præmio obseruationis huius præcepti. Vbi sciendũ ſm Tho. ꝙ ad nullum aliud præceptum ponitur remuneratio obseruatoribꝰ eius nisi ad istud. ſ. in decalogi descriptione. Et ratio est scdm eundem. ii. nõ quia & aliorum impletio nõ habeat præmium sicut & istud, sed quia cum istud sit valde de instinctu naturæ. ſ. honorare parẽtes: poterat aliquibꝰ oriri estimatio: & ex hiõi obseruatiõe nil mereri cum natura ad hoc instigat & sic minus solicite impleret: sed propter hoc non caret mercede sua a deo: & ideo ponitur præmium. ſ. longeuitas. i. longa vita: vt sis ait lõgæuus super terram, viuentium vel morientium. Est autẽ quadruplex vita. ſ. vita naturæ: vita gratiæ: vita famæ vita gloriæ: & in qualibet sit longæuus per honorationem parentum. Quãtum ad vitã naturæ dicitur. Eccli. iii. Qui honorat patrem vita viuet lõgiori. Quia pater est principium actiuum generationis: ideo frequentius fit mẽtio in scriptura de honore patris q̃ matris: sed sub eo includitur etiam honor maternus eadem ratiõe: quia principium generationis: etsi passiuum. Multum autem congruit talis remuneratio huic operi. Nam qui bene vtitur beneficio cõcesso meretur sibi illud augeri. Quia ergo beneficium vitæ posse deum habeat a parentibꝰ: & benevtitur eos honorando: dignum est vt augeatur ei vita. Quod autem aliqñ contrarium inueniatur: quia honorantes parẽtes cito morianꝫ: & inhonorantes diu viuant: hoc accidit occulto dei iudicio propter aliud melius nobis ignotum. De vita gratiæ dr̃ Eccli. iii. Qui honorat patrem suum iocũdabitur in filijs vel naturalibus: quia bonos habebit honorantes eũ: vel spiritualibus, quæ sunt bona opera quæ multiplicabũtur ei per gratiam: & dant ei iocunditatem spiritualem. Et subdit. In die orationis suæ exaudietur. De tertia dicit Eccli. iii. Gloria hois ex honore patris sui, & dedecus filij pater sine honore. Gloria aũt dicit clara fama cũ laude. Et iterum ibidem. Oꝛ malæ famæ est q derelinquit patrem: & est maledictus a deo q exasperat matrem. Dicitur autem bona fama quasi quędam vita: quia per hanc viuit homo in memorijs aliorũ. De vita gloriæ dicit Eccli. iii. Honora

Remuneratio honorans parentes.

quadruplex vita q̃ reꝑ tur honorans parentes,

Castigatio debet fieri filijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patrem tuũ vt superueniat tibi benedictio a deo.s.gratię. & benedictio ei⁹.s.gloriæ in nouissimo maneat,s.in terra viuentiũ.Et cũ est cõtrtio de aliquo inter patrẽ & filium: præponẽdus est pater filio in honore:q̃ nõ præiudicetur filio:tamẽ in veritate.Vnde Augu.Quæritur pater de malo filio,quæritur filius de duro patre,seruamus honorificentiam patri quæ ei debetur a filio.Non æquamus filiũ patri in honore:sed præponimus filium patri in veritate, si[cil]icet si habet,& sic tribuimus honoris debitum:vt non perdat æquitas meritum.ñ.q.vij.quæritur.

Hoc p̃ ceptum respicit iustitiã ne,pximus lesa turin persona propria,

§.IX. QVINTVM PRAECEPTVM

est.Nõ occides.Exo.xx.Post quartum præceptũ quod est primũ in secũda tabula:qđ' est virtutis pietatisqua reddit parẽtib⁹ debitũ in quo includit oẽ quod ꝓximo speciali aliqua rõne fit:necesse fuit vt ponerẽtur alia præcepta pertinẽtia ad iustitiã ꝓprie dictã:quę indifferẽter reddit oĩb⁹ debitũ.Est aũt debitũ cuilibet vt nulli inferat nocumẽtũ: ideo ponunt illa præcepta negatiua qb⁹ prohibẽtur nocumẽta ꝓximis.Omne em̃ nocumẽtũ quod inferf alteri:vel est in psonã ꝓpriã qđ' ptinet ad homicidiũ:vel in ꝓiũctã p modũ.Ibidinis qđ' ptinet ad mœchiã:vel in substãtiã quod pertinet ad furtũ:vl' in famã qđ' ptinet ad falsum testimoniũ.Vltima duo ꝓhibẽt desideria mœchiæ & furti: qa ad illa trahit cõcupiscẽtia cordis rõne delectabilis vel vtilis:nõ aũt sic trahit cõcupiscẽtia ad homicidiũ vel falsum testimoniũ p se:qa nõ habẽt rõnẽ delectabilis vel vtilis.Et qa inter nocumẽta maximũ est quod fit in psona ꝓpria p homicidiũ:ideo primũ in negatiuis quæ obligant semper & ad semp.nõ occides.hęc Tho.ñ.ñ.q.cxxv.ar.vj.

Contra hoc p̃ ceptum erratur tripl'r.

Et dicit idẽ in tractatu de decẽ præceptis,q̃ tripl'r est erratũ circa istud præceptũ.Aliqui em̃ putauerũt non esse licitũ occidere bruta aialia sed hoc est falsum:qa nõ est pctm̃ vti illis q̃ sunt subdita potestati hoĩs.Est autẽ ordo naturalis q̃ plãtę sunt in nutrimẽtũ aialiũ & aialia q̃dã in nutrimẽtũ aliorũ & oĩa in nutrimẽtũ hoĩs.Gen.ix.Quasi olera virẽtia tradidi vobis oĩa.Per cõsequẽs etiã in politicis dicit q̃ venatio est iustũ bellũ.Et.s.ad Cor.x.Oẽ qđ' venit in macello mãducãte.Cũ ergo dicit:nõ occides:intelligit homĩnẽ:nõ bruta aialia.Secũdus error fuit dicẽtiũ q̃ ꝓhibẽret hic occisio cuiuscũq̃ hoĩs:etiã malefactoris.vñ iudices & officiales.occidẽtes reos:appellãt homicidas.Cõtra q̃s dicit Aug.q̃ deus q hoc præceptũ dedit nõ sibi p hoc potestatẽ occidẽdi abstulit.Dicit em̃ Deut.xxxij.Ego occidã & viuere faciã.Iudices aũt occidẽdo reos iurídice occidũt mãdato dei q legem statuit vt rei occidant.Prouer.viij.Per me.s.sapientiã quę deus est:legũ cõditores iusta decernũt. ad Ro.xiij.Nõ sine causa gladiũ portat:minister enim dei est:vindex i irã ei q malũ agit.Intelligit ergo:nõ occides hoĩem.s.propria auctoritate.Tertius error fuit dicentiũ q̃ ꝓhibebatur hic occisio ꝓximi:sed nõ sui:asserentes hoc licitũ esse:sed hoc etiã falsum est.Nulli em̃ licet quacũq̃ ex causa occidere seipsum nisi deo iubẽte:vt habemus de Sãsone.Vt em̃ dicit Aug.li.j.de ci.dei.c.xxj.& habef.xxiij.q. v.si non licet.Spiritussanctus q̃ p eũ miracula fecit:eũ ad hoc induxit ad figurãdum christi mortem.Est em̃ grauissimum pctm̃ hoc & inuentabile.vñ & eccl'ia ꝓhibuit tales in eccl'ia sepeliri:vel ꝓ eis fieri suffragia.vt habef.xxiij.q. v.placuit.Cum ergo dicitur nõ occides intelligit nec̃ te, nec̃ alterũ,ſm Augu,s.de ciui.dei.c.xx.Et de talib⁹ homicidis dicit Pã.xiij.Veloces pedes eor̃ ad effundendum sanguinem.Cõtritio & infœlicitas in vijs eorum:viam pacis non cognouerũt.Pedes aię sunt affectus:qui in homicidiis sunt veloces.i.prõpti ad effundendũ sanguinẽ humanũ.i. occidendũ:& affectum cito ducũt ad effectũ:sed oĩs q accepit gladiũ.s.auctoritate,ꝓpria gladio peribit.Mat.xxvj. hominis vel diuinę sententiæ punĩtis.Et ideo subdit Pã. Cõtritio corporis:qa debet occidi talis infœlicitas aię:qa p hoc priuat gloria cũ sit mortale:& etiã multas infœlicitates hic patit.Via pacis est pœnitẽtia:ad quã raro redeũt

Homicidiũ cõmittit q̃tuor modis.

effecti obstinati. Perpetrat aũt quatuor modis.s.interiori deliberatione,exteriori locutione,manuali actione,notabili omissione.Quãtũ ad primũ dicit.i.Ioã.iij. Ois q odit fratrẽ suũ homicida est.Odiẽs aliquẽ cõiter appetit mortẽ eius.& Hiero.sup Esa.Omnis iniquitas & oppressio & iniustitia iudiciũ sanguinis est.Et licet gladio nõ occidas: voluntate tñ interficis,de pœ.dist.j.omnis,Et Aug.Homicidiũ lege vetitũ(als veterũ)putabatur nõ aliud esse nisi corporis interẽptio.Aperuit ergo dñs oẽm iniquum motum ad nocẽdũ fratri in homicidij genere deputari.de pœni.dist.j.homicidiũ.Cũ.s.dñs ait Mat.v.Dictũ est antiqs: non occides:qui aũt occiderit reus erit iudicio,ego autem dico vobis,quia oĩs qui irascit fratri suo reus erit iudicio & dãnatiõe.Et loquitur de ira mortali:qua quis desiderat mortem vel norabile nocumentum proximi.Vnde & ſm Tho.vbi.ē.hic ꝓhibet vitiũ ire prout est mortale:de quo habes in.ij.par.tit.vij.c.j.diffuse.vnde Iob.v.Virũ stultũ interficit iracundia.Secũdo perpetrat homicidium ore:& hoc multipliciter.s.imperando,consulendo,suadendo in mortem alterius.Vnde Augu.Periculose decipiuntur qui existimãt eos tm̃ homicidas esse:q manibus hoĩem occidũt:& nõ potius eos ꝓ quor̃ cõsilium & fraudẽ & exhortationem homines extinguũtur.Nam iudæi nequaq̃ christũ ꝓpriis manib⁹ interfecerunt:sicut scriptum est.Nobis nõ licet interficere quẽq̃.Sed tñ illis mors dñi imputatur: quia ipsi lingua eũ occiderũt,dicentes.Crucifige crucifige eũ.de pœ.dist.j.periculose.Similiter cũ aliqs malis persuasionib⁹ & malis cõsilijs trahit aliũ ad aliquod criminale, periurij,furtũ,fraudẽ,luxuriã,& alia hmõi.occidit aiam eius.Vnde Aug.Noli putare te nõ esse homicidã cũ fratri tuo mala psuades:si em̃ fratri tuo mala persuades:occidis Et vt scias quia occidis:audi Pã.lvi.Filij hoĩm arma eor̃ dentes & sagittę:& lingua eor̃ gladius acutus.de pœ.dist. j.noli putare. Tertio ꝓpetrat opere.Exo.xxi.Qui percusserit hoĩem volẽs eũ occidere,morte morietf.Et Augu.de ciui.dei.c.xx.His exceptis quos vel lex iusta generaliter vl' ipse fons iustitię deus specialiter iubet occidi quisquis hominẽ vel se vel aliũ occiderit:homicidij crimine innectetur.xxiij.q.v.si non licet.Contra hoc etiam præceptũ facit grauiter verberãs vel vulnerãs vel mutilãs se vel alium. Vnde & amputãs sibi virilia etiã zelo castitatis homicida dr̃:& ꝓhibet ordinari & ꝓmotus officio ordinis fungi:qa irregularis est.dist.lv.siquis abscíderit.Sed etiã iudex vel minister eius occidẽs reũ nõ amore iustitiæ:sed liuore vindictę ex delectatione effundẽdi humanũ sanguinẽ homicida reputat.Vñ Aug.Cũ minister iudicis occidit eum quẽ iudex iussit occidi:ꝓfecto si id spõte facit.i.delectabiliter homicida est.xxiij.q.v.cũ minister.Nec refert quõ quis se vel alium occidat:gladio.s.vel veneno:vel lapide vel ligno:grauius tñ q̃n persona occisa est innocẽtior vel vtilior vel propinquior.Vnde occisio patris vel matris vel filior̃ grauissimũ:inde vxoricidiũ:quod vtiq̃ nec etiam propter adulteriũ perpetratũ permittit:sed ꝓhibet &grauiter punitur.vt.xxxiij.q.ij.admonere.Quarto ꝓpetrat homicidium omissione:cũ.s.aliqs potest obuiare morti alterius iniuste sine sui periculo:& non curat.Prouerb.xxiij. Erue eos q ducuntur ad mortẽ:& q trahũtur ad interitum liberare non cessęs.Sicut fecit Daniel erga Susannã.Dan. xiij.Hinc & Symmachus papa.Non grandis est differẽtia vtrũ letũ inferas vel admittas:mortẽ em̃ languẽtib⁹ prohibetur infligere:q hanc cum possit nõ excludit.dist.lxxxiij. §.i.Et dicit ibi glos.de medicis q̃ tenentur gratis infirmis pauperib⁹ mederi:quinimmo & medicinas emere si possunt cum aliter eis de salute prouideri non possit.Et sic[r] q nõ subuenit indigentib⁹ in extrema necessitate cũ possit, homicida reputatur.Vnde Eccl'i.xxxiij.Panis egentiũ vita pauperis est q defraudat illũ.s.nõ dãdo:vir sanguinum est.i.homicida.Et Amb.Pasce fame morientem quisquis enim pascendo hominem seruare poteris:si nõ paueris fame occidisti.dist.lxxxvj.pasce.Contritio igitur.i.destructio corporis:& infœlicitas.i.priuatio regni supernj:i vijs eor̃.i.in operibus homicidij:quia omnis homicida nõ habet partem in regno christi.s.Ioan.iij.Sed vt dicitur Apo. xix. Homicidis pars in stagno ardenti igne & sulphure. Quodlibet horum homicidiorum est mortale.

Hoc p̃ ceptum uet ne

§. VI. SEXTVM PRAECEPTVM

est.Non mœchaberis.Exo.xx.Post iniuriam ꝓpriæ persõnæ nulla maior reputat q̃ adulteriũ,quod dicit mœchia: qđ' cõmittit in psonã cõiũctã:quę reputat quasi vna psona cum cõiuge suo.Mat.xix.Itaq̃ non sunt duo:sed vna caro.Et q̃uis mœchia ꝓprie dicat adulteriũ,i.accessus ad alienum thorũ:tñ sub isto nõie intelligit,ꝓhibita oĩs speciles luxuriæ:& oĩs actus venereꝰ extra matrimonium debite seruatus.

Casus beneno tandi.

Iudicũ xvj.

bite seruatus.Vñ Aug.in lib.de quæstionib⁹ Deut.dicit. Meretrices esse &ad meretrices accedere prohibet dominꝰ: quarum publice venalis turpitudo est.cũ.s.dñs dicit in lege.vt notat hic glos.Non erit meretrix de filiabus Israel: nec[s]cortator de filijs Israel.Et paulopost.Sed sicut sub furti nõie intelligit ꝓhibita oĩs illicita vsurpatio rei alienę: non em̃ rapinã permisit q furtũ ꝓhibuit:sed vtiq̃ a parte totũ intelligere voluit quicquid illicite rerum ꝓximi aufertur:sic nõie mœchię oĩs illicitus cõcubitus atq̃ illorum mẽbror̃ nõ legitimꝰ vsus ꝓhibitus debet intelligi.xxxij. q.iij.meretrices.Et Isido. super Exo.ait.Nõ mœchaberis. id est nec quisq̃ ꝓter matrimonij federa aliꝰ fœminis ad misceat.xxxij.q.v.nõ mœchaberis,Ideo autẽ in decalogo potius expresse prohibet mœchia.i.adulterium q̃ alia species luxuriæ:qa cũ præcepta decalogi pertineãt ad iustitiã: quæ reddit debitũ alteri:& nemini inferat nocumentũ vel iniuriã:magis fit clare iniuria ꝓximo p adulterium q̃ per alios modos luxuriæ.& ideo expresse ꝓhibetur.Circa hoc põt induci illud pã.c.Ambulãs in via immaculata hic mihi ministrabat.Q̃uis oĩs culpa mortalis ſm Tho.in.iiij. maculã aię ingerat:quæ nõ est aliud q̃ priuatio pulchritudinis aiæ quæ resultat ex debita cõmẽsuratione operꝰ:ſm s.rationẽ cũ quadã refulgentia grãe:præcipue tñ pctã luxurię magis dicũtur maculare hoĩem:quia corpus & famã & aiam maculãt:& absorbẽt præ ceteris lumẽ rõnis.Vnde de Salomone ꝓpter luxuriam eius infecto dr̃ Eccl'i.xlvij.Tu aũt posuisti maculã in gl'ia tua:inclinasti femora tua mulieribꝰ.In via ergo immaculata ambulat q castevivit:seruãs illud præceptũ.nõ mœchaberis.Et hic vt fidelis ministrat.i.seruit deo.ad Heb.xiij.Honorabiles nuptię:& thorus immaculat⁹.Et multomagis ei seruit & acceptꝰ q ambulat in via imaculata viduitatis vel virginitatis mũdę.Vñ canit ecclesia de Agatha virgine.Immaculatus dñs immaculatam sibi spõsam elegit.Et de virgine dei matre. Sancta & immaculata virginitas &c:Et qui mihi ministrauerit,ait dñs:honorificabit eum pater meus qui est in cœlis.Ioã.xij.Et in cœlis sine macula sunt ante thronum dei. Apoc.xiij.Fit autẽ quadrupliciter quis maculatus per luxuriam faciens contra hoc præceptum.

Luxuria p̃ ceteris vicijs macularho minẽ.

Macula quadruꝑliciter luxuriam facit cõtra hoc præceptũ.

¶Cum agit turpiter in seipsum.

¶Cum cognoscit nequiter vas fœmineum.

¶Cum se iungit sceleriter ad similem sexum.

¶Cum accedit carnaliter ad animal brutum.

Quãtum ad primũ maculat quis p luxuriã operãdo turpia p seipm:qđ' dicit mollicies.j.Cor̃.vj.Nec̃ molles regnũ dei possidebũt:qa illud mortale est:& ꝓtra hoc præceptum.Ratio huius est ſm Tho.ij.ij.q.cliij.ar.ij.Pctm̃ in humanis actib⁹ est qđ' est contra ordinẽ rõnis.Habet hoc rationis ordo vt qlibet ordine & dirigat ad finem suũ.Vnde sicut nõ est peccatum si p rationẽ homo vtatur aliquibus rebus ad finem ad quẽ sunt mõ & ordine conueniẽti: dummodo ille finis sit aliquod vere bonũ.Ita peccatũ est si vtaf homo aliquib⁹ rebus ad finẽ ad quẽ non sunt ordinatę:vel si non debito modo hoc faciat.Eũ autẽ vere bonũ vt seruetur natura indiuidui qđ' fit p esum ciborum.Et similiter bonum est &magis excellẽs q̃ conseruetur natura speciei:quod fit in generatione p actũ venereũ.Sicut ergo vsus ciborũ si non fiat ad debitũ finẽ.s.sustentationis corporis vel non debito modo est peccatum:ita vtẽdo venereis non ad finẽ humanę generatiõis vel indebito modo: vt cũ non sua vxore pctm̃ est.Sed polluẽdo seipm:certum est q̃ fruftrat oĩo intẽtio naturę:cũ non possit sequi generatio.vnde peccatum est & mortale ex quo excludit a regno dei ſm apl'm.Et q̃uis semen humanũ dicat superfluũ in animali:nõ tñ est simpliciter superfluũ:sed ex eo q̃ est residuũ operationis virtutis nutritiuæ:tñ eo indigetur ad virtutis generatiuę opus est:& ideo cũ ꝓcurat emitti indebite.i.extra actũ cõiugalẽ peccatũ est.Nõ sic est de aliꝰ superfluitatibus corporis quæ qualitercũq̃ emittatur salua decentia conuictus humani sine peccato est.Si aũt accidat emissio seminis in vigilia vel somno sine ꝓcuratiõe aliq̃ &ꝓter oẽm intentionẽ non est peccatũ ſm Tho.Secũdo fit quis maculatus feminã cognoscẽdo nõ suam.Tob.iij.

Diuersę species luxuriæ.

Attende tibi fili mi ab oĩ fornicatiõe:& ꝓter vxorẽ tuã nũq̃ patiaris crimen scire.Sunt autẽ diuersæ species luxuriæ cũ mulieribꝰ:& distinctæ & confitẽdę.Nã si pctm̃ carnis cõmittaf soluti cũ soluta: dicit simplex fornicatio:vt accedere ad meretrices vel cõcubinas & hmõi:quod quidã arbitrãtur licitũ non coniugatis:nec esse pctm̃.Sed beTho.ij.ñ.q.clij,arti.ij.dicit esse mortale:& ꝑ hoc præceptũ. Apl's ad Ephę.v.Oĩs fornicator aut immũdus non habet hereditatẽ in regno dei & christi.Si cõmittatur cũ virginibus dicitur stuprũ.Si cũ ꝓsanguineis vel affinib⁹ dr̃ incestus.Si cũ clericis vl' religiosis vel monialib⁹ dicit sacrilegiũ vel etiã cũ patrib⁹ spũalib⁹ vt cõfessorib⁹ vl' cõmatribus.Si per violẽtiam mulieris vel parẽtum dicit raptus. Si cũ vxore alterius vel viro coniugato muliere etiã soluta dicit adulterium.ꝓ.ad Cor̃.vj.Nec̃ adulteri regnũ dei possidebũt.Et vt dicit bea.Tho.in tracta.de decem præceptis.Mulier adulterans tria mala facit quæ notãtur Eccl'i. xxiij.Omnis mulier relinquẽs virum suũ peccabit.Primo in lege altissimi incredibilis fuit. Secũdo virũ suũ derelinquit. Tertio in aduiterio fornicata est:& ex alio viro substituit filios.Et sic legi dei nõ credit q̃ prohibet adulteriũ: & sacramẽtũ violat:fidẽ frangit viro:& ꝓditionẽ & furtum:si generat ex adulterio filios quos nutrit de substãtia viri.Vir aũt adulterans & ipe tria mala facit.Primo quia cũ sit caput vxoris deberet eã ducere exẽplo suo ad honestatẽ:& facit contrariũ.Secũdo qa habet rõnẽ magis vigorosam q̃ mulier:& ideo põt magis reprimere concupiscentias.Tertio facit cõtra equalitatem:quia ita teneꝰ sibi seruare fidẽ sicut illa sibi.Hinc Aug.in li.de decẽ chordis ait. Nõ mœchaberis.i.non ibis ad aliquã aliã q̃ vxorẽ tuã.tu aũt exigis hoc ab vxore:& nõ vis hoc reddere vxori:cũ tñ debeas in virtute ꝓcedere vxorẽ tuã:qm̃ castitas virtus est:& tu sub vno impetu libidinis cadis:& vis tuã vxorẽ eẽ victricẽ:& tuvi q̃ꝰ faces.xxxij.q.v.c.j.fina. Tertio fit gs maculatus agens cõtra hoc præceptũ p vitiũ sodomiticũ. De quo apl's ad Ro.j.Tradidit illos deus.i.tradi permisit in passiones ignominię.i.vitia innominãda.Nam fœminę eor̃ immutauerũt naturalem vsum in eum vsum q est contra naturã.Similiter & masculi relicto naturali vsu fœminę exarserunt in desideriis suis in inuicẽ:masculi in masculos turpitudinem operantes. Et ad quanta mala tales postea deueniant subdit apl's dicẽs. Tradidit eos dñs in reprobum sensum.i.tradi permisit vt faciant ea quæ non cõueniũt:repletos omni iniquitate malitia,fornicatione,auaritia,nequitia &c.Et ad hoc etiã ptinet vxore vel alia fœmina abutẽdo extravas debitũ.Vñ Aug.xxxij.q.vij.adulterij.enumeratis quibusdã speciebꝰ luxurię subdit. Horum oĩm pessimum est quod est contra naturam:vt si vir membro mulieris non ad hoc cõcesso vti voluerit:& iste vsus contra naturã execrabilis fit in meretrice:sed execrabilior in vxore.Hęc ille.Et dicit tale vitiũ pessimũ:quia destructiuũ humani generis.Vnde dicitur de Sodomitis q̃ erãt pessimi corã dño:quos deus igne & sulphure cõsumpsit: & ciuitates subuertit:vt patet Gene.xix.Et ſm leges tales debent decapitari:&mediatores huius:vt.C.de pœnis.l.q abducto.Quarto fit quis maculatus cum animalibus brutis cõmiscendo.Exo.xxij.Qui coierit cum iumento morte moriatur.Et Leuit.xx.Qui coierit cum iumento aut pecore morte moriatur:pecus quoq̃ occidite.Vbi Aug.Pecora inde credendũ est iussa interfici:quia tali flagitio contrami nata indignam refricãt facti memoriã.xv.q.j.mulier.Cõtra illud præceptum etiam facit qui cum vxore vel alia extra vas debitũ fundit semen:ne.s.generat & inde scandalũ oriatur: vel ne grauetur in alendo filios pauper existens: in quod vitiũ incidẽtes.Her & Onan filij Iudę mala morte subito perierũt.Gene.xxxviij.Sed etiam cum vxorẽ suã quis debito modo cognoscit causa delectationis vltra limites matrimonij,i.tanta concupiscentia ductus vt etiam si non esset vxor:eam vel aliã mulierẽ cognoscere vt satisfaceret voluptati suæ ſm Tho.in.iiij.peccat mortaliter. Et de tali debet intelligi illud Sexti philosophi:quod inducit Hiero.xxxij.q.iij.origo,dicens.Omnis in vxorẽ suã amator ardẽtior adulter est.De modis autem indebitis in vsu matrimonij seruato tamẽ debito vase de se nõ est mortale ſm Alber,sed potest esse mortale ex inordinatiõe animi.De oĩbus his speciebus luxuriæ & de incumentis eor̃ habes diffuse in.ij.par.titu.v.per totum.

Depcõ tra na turam.

§.XI. SEPTIMVM PRAECEPTVM

decalogi est.Non furtum facies.Exo.xx.Super quo Aug. Furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio

Hoc p̃ ceptoca uet ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiat iniuria p̄ximo i substantia.

rei alienæ: non em̄ rapinā permisit q̄ furtum, ꝓhibuit: sed vtiq; furti nōie in lege vete. testa. & rapinam intelligi voluit. A parte em̄ totū significauit quicquid illicite rerū, ꝓximi aufertur. xiiij. q. v. pœnale. Nec ꝓpterea excusaretur quis a furto q̄ auferret a, ꝓximo vt indigētibus subueniret sibi vel alijs: nisi in extrema necessitate essent: & non inuenirent subuenientem. Vñ Aug. Forte aliquis cogitat & dicit: multi sunt Christiani, diuites, auari, cupidi, non habendo p̄ſ̄ suum illis absſtulero & pauperib⁹ dedero: vnde illi nihil boni agūt, mercedem habere potero: sed hmōi cogitatio a diaboli calliditate suggeritur: nā si totū tribuat pauperib⁹ quod absſtulerat addit potius p̄ſ̄ minuat.

Exo. iij. xj. & xij

xiiij. q. v. forte. & p totā illā quæstionē. Nec etiam sumendū est exēplū furandi ab Israelitis: qui accipientes sub mutuo ab ægyptijs vasa aurea & argentea spoliauerunt eos. quia vt dicit Aug. Israelitæ furtū non fecerunt sed deo iubente hoc mysteriū p̄buerunt. xiiij. q. v. dixit. Non ergo furtū facies. Fit aūt quatuor modis ꝓtra istud præceptum.

Quatuor mōis fit ꝓtra istud p̄ceptū.

¶ Per iniustam rerum acquisitionem.
¶ Per prauam ad hoc operationem.
¶ Per iniquam retentionem.
¶ Per indebitam distributionem.

Quantū ad primū multis modis qs acquirit bona tpalia iniuste. Primo occulte aliena accipiēdo. sed vt dicit Eccl'i v. Super furē est opprobriū & cōfusio. Secūdo p rapinam manifeste & p vim capiēdo: & hi nō sunt solū latrones in stratis: sed & etiā principes & cōmunitates vsurpantes iniuste ciuitates & castra sine iusto titulo: vel etiā facientes extorsiones indebitas a subditis in gabellis pedagijs & collectis. Ezech. xxij. Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædā: vel etiā cū faciūt leges iniquas ad lucrandū. Esa. x. Væ q̄ condūt leges iniquas: & scribentes iniustrias scripserūt vt opprimerent in iudicio pauperes: & vim facerēt causæ humiliū ppli mei: vt essent viduæ ꝑda eorū: & pupillos diriperēr. Tertio p fraudulentiā multiplicem. In quātitate dādo diminuta pōdera & mensuras rerum. In qualitate praua, p bonis vēdēdo iniusto prætio. In substātia vēdēdo vinū lymphatū, p puro: vnū metallū, p alio: carnes pecudinas, p castrato: aromata vni⁹ speciei, p altera. Amos. viij. Audite q cōteritis pauperem & deficere facitis egenos terræ: dicētes, qñ tranſibit messis & venūdabimus merces & sabbatū & aperiemus frumētū: vt iminuamus mensurā: & augeam⁹ siclum: & supponamus stateras dolosas: vt possideamus in argento egenos & pauperes, p calciamentis: & quisquilias frumenti vendamus. Quarto fit cōtra hoc præceptū p vsurā. ſ. p mutuo pecuniæ vel rerū quę vsu cōsumūtur vt victualiū: accipiēdo aliquid vltra capitale. hęc dī vsura. vt patet. xiiij. q. iij. vsura. Vñ Pō.

Pō. xiiij

Qui pecuniā suā non de. ad vsū. hic requi. in mō. ſctō dei. ſ. glorię supernæ. Qui aūt eā facit non illic habitabit: sed in inferno. Quinto fit ꝫ hoc præceptū p sacrilegiū. i. iniustā acceptionē rerū ecclesię. Hiero. Amico qppiā rapere furtū est: ecclesiā fraudare sacrilegiū. xij. q. ij. glia. Sexto piniusti tiā iudicū seu officialiū dātiū iniquas ſnias: vel ex timore vl' ex amore vl' ex cupiditate vl' odio vel ex notabili ignorātia. Esa. v. Iustificatis impiū, p munerib⁹: & iustitiā iustri auferis ab eo. Isid. Cito violat auro iustitia. xj. q. iij. paup. Septimo p variā dānificationē: vt in incēdijs: deuastationibus agror⁹ & castror⁹ in bellis iniustis in mutilatiōib⁹: occisionib⁹, falsis accusationib⁹, restificationib⁹ & instrumētis. Et hi oēs nō solū peccāt mortaliter agētes cōtra hoc p̄ceptū: sed etiā renent ad restōnē prędictor⁹. Vnde Aug. ad Maced. Qui ꝫ ius humanę societatis, furtis, rapinis, calūnijs oppressionib⁹, inuasionib⁹ aliqua absſtulerit: reddē da potius q̄ donāda cēsemus Zachęi publicani exemplo. xiiij. q. v. nō sane. in fi. Qui Zacheus dixit christo intranti domū suā. Si quid aliquē defraudaui reddo quadruplum. Luc. xix. Sed acquisitio etiā p simoniā ludū vel aliud turpe lucrū quasi furtū cēsef: nō qdē restituēdū dāti: sed pauperib⁹ erogādū. Aliqñ de necessitate: vt in simonia vel ludo. Aliqñ ex honestate: vt in meretricio & hmōi, ar. xiiij. q. v. qui habetis. &c. non sane. Qui aūt p simoniā vel intrusionem & nō canonica institutione recipit vel tenet beneficium ecclesiasticū furatur omnes fructus quos percipit. Io. x. Qui nō intrat p ostiū sed ascēdit aliūde: ille fur est & latro. Secūdo fit cōtra istud præceptū p prauā cooperationē ad talia acquisita illicita: etiā si nihil ipse inde ꝓcipiat vt cōsulēdo, persuadēdo, imperando, & hmōi. ad Ro. j. Digni sunt morte, non solū q̄ faciunt: sed etiā q̄ consentiunt facientib⁹: & nō solū peccāt mortaliter: sed etiā tenent ad

Iustitia Zachęi datur i exēplū.

restitutionē dānorū & ablatorū qñ talis cooperatio fuit ꝙ sine ea nō fuisset facta rapina vel furtū: vsura vel dānū. ꝙ. q. j. notū. in fine. Faciētē & cōsentientē par pœna cōstringit: qđ intelligit de cōsensu cooperationis sine qua nō fit & cōsentiens malū in glo. Et ad hoc facit quod dicit extra de iniust. dā. da, c, vlti. Qui occasionē dāni dat: dānū quoq; dedisse videt. Et in ꝓuerbio vulgari dicit. Tāto fa qui tiene el cōstrincho: quāto q̄ inbola. Si aūt nō ita cooperati sūt quinetiā gūtur. sine eis fieret dānū: peccāt quidē grauiter sed nō tenent ad restitutionē: nisi quātum puenisset ad eos de furto vel rapina & hmōi. vel inquātū ex suo cōsilio vel alia cooperatione plus dāni fuisset factū. ſm Tho. in. iiij. & Alb. Vnde Esa. j. Principes tui infideles socij furū: oēs diligūt munera: sequītur retributiones: & ꝓ hmōi cooperantur rapinis aliorū. De restitutiōe & modo eius habes diffuse in. ꝙ. par. ti. ꝙ. per totū. Tertio fit furtū per retētionē rei alienæ contra volūtatē dñi sui. apls ad Ro. xiij. Reddite oībus debita. Et. j. Nemini quicq̄ debeatis. Qui em̄ detinet rem alterius contra voluntatē eius vtiq; facit ei iniuriā: quia impedit eum absu eius: nisi hoc faceret ad horam ad obuiandum malo: puta cū nō reddit gladiū suū furioso postulāti eum ab eo penes quē deposuit: & hoc ne se vel alium lędat: hoc em̄ licitū est. Facere aūt iniuriā, ꝓximo, est peccatum: quia contra iustitiā: non autē licet nec in modico p̄tō morari: sed ſubito debet egredi. iuxta illud Eccl'i. xxj. Quasi a facie colubri fuge p̄ctm. Qui aūt detinet alienū cōtra volūtatē dñi, moratur in peccato: & sic semp auget peccatū. Et quoties mēti occurrit se detinere alienū: & ꝓponit retinere & non reddere toties de nouo peccat mortaliter & pœnitere nō pōt nec absolui. Vnde Aug. Si res aliena ꝓpter quam peccatū est reddi possit & nō reddit: pœnitentia nō agitur sed simulatur. Si autē veraciter agit: nō remittit peccatum nisi restituat ablatū: si restitui pōt. xiiij. q. vj. si res. & de regu. iur. li. vj. peccatū nō dimittit. Q̄uis ergo qs non acceperit ipse p furtū vel fraudulētiā vel vsurā sacrilegium & hmōi: sed pater vel alij consanguinei vel amici: si mā ad eū peruenit hereditas: tenetur illa restituere inquantū sufficit hæreditas. Idē de legatis qū non sufficeret hæreditas. extra de vsur. Michael. Quarto fit cōtra hoc præceptū per indebitam distributionē. Apls. j. ad Cor. iij. Hic iam queritur inter dispēsatores vt fidelis qs inueniat. Ecclesiarū prelati sunt dispēsatores rerū ecclesiæ potius q̄ dñi. Vñ Aug. Nō illa nostra sunt quor⁹ procurationē quodāmodo germin⁹: vt ꝓprietatē nobis dānabili vsurpatione vēdicem⁹. xij. q. j. c. vlti. vbi dicit glo. q̄ prælati si bene administrant loco dñor⁹ sunt: si male loco prędonū. ff. pro emp. l. q fundū. §. si tutor. Ecclesia em̄ tenet locū pupilli: & prælatus locū tutoris. Sicut ergo tutor si male administrat: dilapidādo bona pupilli vt fur habef: ita prelatus dū permittit destruere bona ecclesiæ vel vsurpare: vel indebite alienat & tenetur satisfacere. Si etiā expēdit in malos vsus dādo sine necessitate cōsanguineis vel conuiuijs, ludis, canib⁹ & turpibus personis exponit: quod debet dare pauperib⁹ quasi furat: nec dubiū q̄ mortaliter peccat: vtrū aūt teneat ad restitutionē. vide. j. in. ꝙ. par. ti. ꝙ. Qui etiā habēt aliqua pauperibus vel ecclesijs distribuere: vt hospitalarij & societates laicorum si non fideliter faciūt: si non indigētibus tribuunt: furtū cōmittūt. Religiosi q̄ ꝓpriū tenēt vel extra cōuētum sine licētia & rōnabili causa bona distribuunt, furtum cō mittūt. Seculares de bonis, ꝓpijs non dātes eleemosynas indigentibus quos scīūt cū decēter possunt, furtū faciunt: licet nō teneātur ad restitutionē. Vnde Amb. Ffurietium panis est quē tu detines: nudor⁹ vestimētū quod recludis: & miserorum redemptio est & absolutio pecunia quam in terra defodis. Tantorū ergo te scias inuadere bona quātis possis præstare quod velis. dist. xl vij. sicut hi. cōtra oēs siue dicitur Esa. xxxiij. Væ qui prędaris: nōne & ipse prędaberis, cū cōsummaueris de prædationē & ipse prædaberis vel substātiā vt animā. Et vt dicit Tho. in trac. de. x. ꝓcepti. Nullū p̄ctm̄ est quasi periculosi⁹ isto. Nā de alijs peccatis homo dolēdo & cōfitendo saluat: sed de isto oportet q̄ etiā satisfiat de alieno ablato si pōt: alſ nil valet pœnitētia. Sed nimis difficile videf hoibus exbursare pecuniā & restituere: & facilius inducūtur ad dādū eleemosynas vel faciēdum

Nota de restitutionis.

faciēdū eccl'esias & hospitalia q̄ ad restituendū quod non fuerit, & ideo bene dicit. Abacuch. ij. Væ his qui congregant non sua: vsq̄quo aggrauāt contra se densum lutum.

Iosuæ vij.

De denso luto difficile exitur Achā quia furatus est: & tulit de bonis Hierico cōtra ordinationem dei lapidatus est a toto populo. De singulis modis furti q̄ sunt species aurium habes diffuse in. ꝙ. par. ti. j. c. x v.

§. XII. OCTAVVM PRAECEPTVM est. Nō loqris ꝫ ꝓximū tuū falsū testimoniū. Exo. xx.

Inter oia aīalia soli hoi datū est loqui: vt ꝓceptū sue mēris possit alteri manifestare, ꝓpter qđ dicit pḥs in. j. Periher. ꝙ ea q̄ sunt in voce sunt eaꝝ q̄ sunt in aia passionū notæ. Qđ ergo aliquis sciēter falsum dicat: abutit lingua: nec est sine p̄cto etiā si faciat ad bonū cōsequēdū vel malū vitandū: qa nō sunt mala facienda vt eueniāt bona. ait apls ad Ro. iij. & Augu. Ad salutē sempiternā nullus ducendus est opitulāte mēdacio. xxij. q. ij. primū. Est aūt vitandū mendaciū ꝓpter tria ſm Tho. in dicto tractatu. x. ꝓceptoꝝ.

Propē tria ēvitandū mēdaciū.

¶ Propter diaboli assimilationem.
¶ Propter societatis dissolutionem.
¶ Propter famę amissionem.

Primo ꝓpter diaboli assimilationē. Efficitur em̄ mēdax filius diabolo: qa ipe vt dī Ioā. viij. mēdax est & pater eius. Ipse inuenit primū mēdaciū cū dixit primis parēt⁹. Ne quaq̄ moriemini &c. Gen. iij. Amb. Oēs qui dicūt menda ciū filij sunt diab oli. xxij. q. v. cauere. Filius aūt filij est patri. Secūdo mēdaciū vitari debet, ꝓpter societatis dissolutiōem. Hō em̄ naturaliter est aīal sociale seu politicū cum alijs viuere. sed male possent hoies inuicē cōuiuere si hoies haberēt semper dubitare de verbis aliorum. Vnde apls ad Ephę. iij. Deponētes mendaciū loquimini veritatē vnusq̄q̄ cū ꝓximo suo: qm̄ sum⁹ inuicē mēbra. Tertio ꝓpter famæ amissionē. Hō em̄ qui assuescit mendacijs non credit ur ei cum veritatē dicit: & ꝓcipue in viris spiritualibus: dominis multum reddit infames mendaciū. Eccl'i. xxxiij. Ab immundo quis mundabitur: & a mendace quid verū dicetur. q. d. nullū. Et hoc p̄ctm̄ est contra vel ꝓter istud ꝓceptum ſm magistrum in. ꝙ. ſen. di. penul. Non loquatis cōtra ꝓximū &c. Vñ Pō. xxvj. Insurrexerūt in me testes iniqui: & mentita est iniquitas sibi. Proprie & principaliter loquif de christo contra quē dixerūt duo falsum testimonium. Quadruplr ergo sit cōtra hoc p̄ceptū. ſm Tho. vbi. ſ.

Contra hoc ꝓceptum fit quadruplr.

¶ Per falsam in iudicio probationem.
¶ Per variam de alio detractionem.
¶ Per mendacem in sermone locutionem.
¶ Per noxiam de ꝓlato murmurationem.

Quātū ad primū cū aliqs in iudicio aliquē accusat falso vel testificat: expresse agit ꝫ istud præceptū: & tenef ei de oi dāno. Et si deficeret in ꝓbatione sustineret pœnā talionis. ij. q. iij. p totū. Sic illi duo p̄byteri accusantes & testificātes ꝓtra Susannā de adulterio: qa cōuicti sunt a Daniele falsum dixisse testimoniū: lapidati sunt a pp̄lo. Dañ. xiij. Illi aūt duo testes q̄ testificati sunt cōtra christū falsum cū non cōuenientia essent testimonia eor⁹. Nō tū puniti sunt vt merebantur: nec ꝓbare potuerūt suā falsitatē. ſ. christū dixisse. Possum destruere tēplū hoc &c. Mar. xxvj. & Mar. xiij. Et sic isurrexerūt testes iniqui. Secūdo loquitur quis falsum testimoniū cōtra ꝓximū cū ei detrahit: dicēdo aliquod criminale de alio in absentia ei⁹ qđ nō est verū: vel si est ver⁹ cū illud sit occultū alijs manifestat ad denigrādā famā ei⁹: quod vtiq; est mortale ſm Tho. ij. ij. Vñ Eccl's. x. Quasi si serpens mordeat in silentio nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Serpens comedit terram, i. detractor pascitur defectib⁹ alior⁹ narratis. Serpēs videf incedere p vnā viam: & subito imperceptibiliter voluit se ad aliam. Sic detractor incipit bona dicere de aliquo: postea vrif ad uersariua coniunctione: sed cū summa iniquitas est fratribus detrahere. vt dicit. vj. q. j. c. deteriores. Et deteriores sūt q̄ vitā moresq; bonor⁹ corrūpunt: his q̄ substantias alior⁹ prędiaq; diripiunt. Cauear itaq; vnusquisq; ne aut linguā aut aures habeat prurientes ne. ſ. aut alijs detrahat: aut detrahētes audiat. Sedēs inquit, ꝓpheta aduersus fratrem tuū loquebaris. ſ. detrahēdo: & aduersus filiū matris tuę ponebas scandalum &c. Parcant singuli detractioni linguæ cu stodiantq; sermones suos: & sciāt qa cūcta quæ de alijs loquuntur sua ſnia iudicabūtur. Nemo inuito auditori libē

Detractionis detestatio.

ter loquif. Hęc Greg. papa. vj. q. vj. ex merito. Vñ & Prouer. xxv. dī. Vētus aquilo dissipat pluuias: & facies tristis linguā detrahētē. Et tenef talis restituere famā ablatā, put potest: nō tū debet illi notificare vt simplices dicūt: nec ab eo peteret veniā de quo malū dixit: nisi certusq; sciret: nam hoc esset scandalū in illo generare: & cōtra se pericula incitare. Si aūt malū de aliquo qs dicit falsum vel verū in sui præsentia: hoc prinet ad cōtumeliā: & tūc tenef peteret veniā ab eo: & corā illis dicere se falsum dixisse si falsum dixit: nō ergo detrahēdo falsum testimoniū loqris. Tertio p mēdacē locutionē. Osee. iij. Nō est veritas: & non est mia: & nō est sciētia dei in terra. Maledictū & mēdaciū & homicidiū & furtū & adulterium inūdauerūt. Vñ Hiere. ix. Docuerūt linguā suā loqui mēdaciū. Sed os qđ mentif dicit Sap̄. ſ. occidit aīam. Non occidit autē aiam. ſ. priuādo gra nisi p̄ctm̄ mortale: ergo videf mortale: qđ verū est sed nō semp. Mēriri in his quę sunt fidei & morū: q̄ sunt necessaria ad fidē mortale est: & ꝓtra hoc p̄ceptū qđ ꝓcipue prinet ad prelatos: magistros & prædicatores. de quib⁹. ꝙ. Pec. ꝙ. Erūt in vobis magistri mēdaces: q̄ introducēt sectas perditionis. Et aliqui talia dicūt vt videātur scire. Esa. lvij. Supquē lusistis: sup quē dilatastis os: & eiecistis linguam: nunquid nō vos filij scelesti semē mendax? Sil' mēriri in notabile dānū, ꝓximi spūale vel corporale: mortale est: vel etiā cū quis vtif mēdacio in cōfessione de mortalib⁹ ꝓcipue, vel in iudicio interrogat⁹ iudice. Et de his intelligif auctoritas prædicta. Os quod mentif &c. In alijs casib⁹ loqui mēdaciū nō est cōtra: sed præter istud præceptū: vnde & veniale a quo etiā abstinēdū. ad Col'. iij. Nolite mentiri inuicem. Et aliqñ quis mētitur, ꝓ salute alior⁹. Sed dicitur Iob. xiij. Deus non indiget nostro mendacio. Aliqñ ex falsa humilitate: dicēs aliquod malū de se q̄ nō est: vel negans bonū qđ inesse scit. de quibus Greg. Incauti sunt humiles q̄ mendacio se illaqueāt. xxij. q. ij. incauti. Aliqñ ex verecūdiæ leuitate: vt cū quis credit verū dicere & dicit falsum: postea aduertēs verecundatur illud retractare. Aliqñ istud posset esse mortale. Eccl'i. iiij. Nō contradicas verbo veritatis vllo mō. Aliquando ex vtilitate vt. ſ. aliquid cō sequatur vel malum euitet. Esa. xxviij. Posuimus mendacium spem nostram: & mēdacio ꝓtecti sumus. Aliqñ propter cōmodū alterius. Eccl'i. iiij. Ne accipias faciem contra faciem tuā: nec aduersus animā tuam mēdaciū. Aliqñ ꝓpter ludū quod & peccatum est ſm Augu. Ab omni ergo mēdacio cauēdum est. ſm illud Isido. Omne genus mēdacij sūmopere fuge: nec casu nec studio loquaris falsū. xxij. q. ij. omne genus. Quarto per murmurationem. Frequēter subditi murmurant de prælatis conquerentes de eis q̄ male tractant & gubernant eos. Sed vt dicitur Sap̄. j. Custodite vos a murmuratione quæ nihil ꝓdest: immo multū nocet quia conturbat totum collegium: & inducit alios ad similia. ſ. Cor. x. Nec murmuraueritis sicut quidā eor⁹ murmuraueruntꝝ & perierunt ab exterminatore. dist. xc. alien⁹. Alienus sit a fratrū vnitate qui murmuraverit &c. Maria soror Aaron: quia murmurauit contra Moysen: percussa est lepra. De his vitijs. ſ. detractione, cōtumelia, mēdacio, & murmuratione, diffuse habes. ſ. in. ꝙ. par.

Menda cij varię species.

Nu. xij.

§. XIII. NONVM PRAECEPTVM est. Nō cōcupisces rē, ꝓximi tui &c. Exo. xx. Post ꝓcepta quibus, ꝓhibent expresse p̄cta oris & operis ponūtur ea q̄ prohibēt p̄cta cordis cōcupiscētiā seu desiderū. Ista em̄ est differētia: vt dictū est. ō. ti. xiij. c. j. inter legē diuinā & humanā: qa humana solū iudicat de peccatis oris & opis: nō aūt de p̄tis cordis. Lex aūt diuina iudicat de occultis cordis p̄tis: & ostēdit ea esse puniēda. Chryso. De⁹ nō ex operibus tm̄ iudicat: sed ex cogitationibus & ex corde. xxij. q. v. qui periurare. Et ratio vr dicitur. ſ. Reg. xvj. Quia hoies vidēt quæ foris apparēt: deus autē intuet cor. Cū etiā dicit q̄ lex vetus cohibet manū nō aiam vt noua: nō sic intelligendū est quasi lex vetus nō ꝓhibeat peccata cordis: quia hui⁹ cōtrariū apparet in isto præcepto: sed ideo dī colubre manū nō aīmā: qa nō puniebat pœna tēporali seu corporali p̄cta cordis & malas cōcupiscētias sicut p̄cta operis ꝓhibita p. præcedētia præcepta. & vt dicit Aug. Bona est lex. ſ. ista quæ dū cōcupiscētiā, ꝓhibet, omne malū prohibet, eā de cōsti. nā cōcupiscētia. Concupiscētia em̄ mali est radix oīs mali & principiū. Nisi em̄ quis cōcupisceret ma-

Hoc p̄cepto ꝓhibetur desiderium rei alienæ.

Universidad de Deusto

lum nō facerē. Vñ Mat.xv. De corde exeūt cogitationes, homicidia, adulteria &c. Et hæc sunt quę coinquinant hominē: & quantum ad concupiscentiam rerū. de qua hic dr. Non cōcupisces rem &c. Dicit Pś. lx. Rapinas nolite concupiscere diuitię si affluant nolite cor apponere. Propter quam ratio nes debet quis abstinere a concupiscē tia,

Propē quatuor ratiōes de bet quis abstine re a con cupiscē tia,

quatuor autem rationes debet quis abstinere ab ipsa cōcupiscētia ſm Tho. in tractatu de decem præceptis.

¶ Propter concupiscentię infinitatem,
¶ Propter inquietudinis anxietatem,
¶ Propter iustitie contrarietatem,
¶ Propter substantię inutilitatem.

Quātū ad primū sciendū q̄ cupiditas seu concupiscentia habet quādā infinitatē. Quilibet aūt sapiens debet intendere finem aliquē in suo facto. Nullus em̄ debet ire p̄ viā infinitā. Cōcupiscētia aūt rerū est infinita. Vñ dicit Eccl's v. Auarus nō iplebit pecunia. & Amb. Nec sacietas vnq̄ nec finis aderit cupiditati. dist. xlvij. sicut hi. & Esa. v. dicitur. Vę q̄ iūgitis domū ad domū: & agrū agro copulatis &c. q. d. Nūq̄ poteritis finē ponere vestręe cōcupiscētiæ rerū. Ratio hui' est: qa cor humanū est factū ad recipiendum deū p gratiā, & postea p gloriā. Et ideo quicquid habeat minus deo non pōt finire desideriū eius: ipe em̄ maior est omni re. Pś. cj. Qui. s. deus replet in bonis desideriū tuum. Secūdo debet caueri cōcupiscētia ꝓpter inquietudinē quā habet in se. Quilibet naturaliter appetit quietē: qa hoc est valde delectabile cuilibet: sed cupiditas facit homines semp inquietos pūctiōib⁹ solicitudinū. Vñ cōparanť cupidi terræ ipinosę: quę seminata verbo dei suffocať a spinis crescētibus solicitudinū rerū: vt dicit Luc. viij. Sēper em̄ cupidi sunt soliciti nō habita acquirere: acquisita custodire & augere, ipsa non amittere. Eccl's. v. Saturitas diuitis nō sinit eū dormire. Mat. vj. Vbi est thesaurus tuus: ibi est cor tuū.

Auari tię obligatio,

Ambro. Mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta: semp aurū videt, semp argentū cogitat: semp reditus computat: gratius aurū q̄ solē intuet: ipsa eius oratio & suppliatio, ad deū aurū querit. dist. xlvij. sicut hi. Tertio propter iustitiæ contrarietatē. Remota iustitia, ait Augu. lib. iij. de ci. dei. c. iiij. qd sunt regna nisi magna latrocinia: & sic tollitur recta conuersatio humana. Est aūt cupiditas cōtraria iustitiæ: qa vt acquirat sibi cupidus facit omnē iniustitiā in negotiationib⁹: i iudicijs & alijs. Vñ dr̄ Eccl'i. xxxj. Qui diligit aurū nō iustificabit. i. nō faciet iustitiā. & de iudicibus dr̄ Exo. xxiij. Non accipies munera quæ excęcāt prudētes & subuertūt verba iustoꝝ. Legit de quodā iudice cupido q̄ cū haberet quādā causam pię manib⁹: vna pars obtulit ei pro munere vnū vitulū vt. p se sententiā daret: altera vaccā. Cū aūt deberet sentētiā, pferre: dixit q̄ vitulum dederat. Loquatur vitulus, p me. At ille iudex rndet. Vacca nō permittit. Voluit dicere q̄ quia mai⁹ munus acceperat ab alio: iō, p eo debebat dare sentētiā. Quarto ꝓpter substantiæ seu diuitiaꝝ mutilitatē: nec em̄ sibi ꝓsunt corpori: qa tales sustinēt multa incōmoda & pēnurias ad conseruādū & augēdum Eccl's. v. Diuitię cōgregatę in malum dñi sui. Nec animę prosunt: quia cupiditas nō permittit sibi facere eleemosynas & inde sibi quærere thesaurum & mansionē in cęlo. ſm illud Luc. xvj. Facite vobis amicos de māmona iniquitatis: vt cū defeceritis, recipiāt vos in æterna tabernacula. Et demū ducit eum ad interitū. s. ad Tim. vj. Qui volūt, diuites fieri incidūt in tētationem & laqueum diaboli & desideria multa mutilia & nociua: quę mergunt homiem in interitum & perditionem. Et Grego. Bonoꝝ autē nō inhęrere non possumus nisi cupiditatē: quę radix est oīm malorū: radicitus euellam⁹. dist. xlvij. bonoꝝ. Triplr cōcupiscētia sit mortal'.

Triplr cōcupiscētia rerū pōt esse mortale pćm̄. Primo cū aūt talis cōcupiscētia res tpalis vt habeat quocūq̄ modo si pōt de facto: vt p furtū, rapinā, vsurā, fraudē & hmōi. Et de hoc intelligitur illud apli Ephę. v. Ois immūdus aut auarus nō habet hęreditatem in regno christi & dei. Auarus quasi auidus ęris. Secundo cū cōcupiscit substātia terrena: & si p licitam acquisitionē: tū ad malū finē: vt. s. inde possit ludere, fornicari, & alia mala facere, acquirere inde amicos ad, pcurādū regnū & tyrannizandū & hmōi. Et de hoc Eccl's. x. Auaro nihil est scelestius: hic em̄ animā suā venalē habet. Tertio cū nimis diligit etiā iuste acqsita: adeo q̄ ne amittat ea: paratus est facere contra dei mandata: vt peierare & hmōi. Vel etiā nō est paratus subuenire in extrema necessitate indigentibus ne ea diminuat. Talis ponit finem suū vltimum in terrēnis quæ ita inordinate cōcupiscit. Et isto modo impossibile est diuitem intrare in regnum cęlorū. ait christus. Mat. xix. Mar. x. & Luc. xviij. scilicet ponentem finem suum in diuitijs. Als autem inordinate concupiscere seu amare diuitias: citra. s. dilectionem dei vel proximi: talis concupiscētia est veniale. Sed vt dicit Hiere. vj. Ami nore vsq̄ ad maiorem: omnes auaritiæ student.

Exēplū

§. XIIII. DECIMVM ET VLTIMUM præceptum decalogi est.

Hoc vltio pceptum pro hibet desiderium vxoris proximi.

Nō desiderabis vxorē ꝓximi tui. Exo. xx. Vt dicit Io. in. j. canonica. c. iij. Oē quod est in mūdo. i. in mūdanis pctōrib⁹: aut est ꝓcupiscētia carnis: aut ꝓcupiscētia oculoꝝ: aut superbia vitę: qđ ptinet ad cōcupiscētiā bonoꝝ: ſm be. Tho. in tractatu de. x. præceptis. Duo ex his intelliguntꝰ ꝓhibita p præcedēs præceptū. Nā cum dicitur. Nō cōcupisces rē ꝓximi tui: intelligit ꝓhibita cōcupiscētia oculoꝝ: cū dicit. Nō domū: intelligit prohibita superbia vitæ: seu ꝓcupiscētia bonoꝝ. In domo em̄ in q̄ est altitudo & latitudo: intelligit superbia & diuitiæ: & ꝓsequēter dignitates & honores. Tertiū aūt. i. cōcupiscētia carnis hic ꝓhibet cū dicitur. Non desiderabis vxorem eius: sub quo etiā cōprehenditur omne desiderium carnale illicitū: sicut. ē. sub nomine mœchię includit oē pctm̄ operis carnalis. Sed quia hoc apparet magis de se iniustū, scilicet de vxore ꝓximi: ideo expresse hoc ꝓhibetur dr̄ dicitur. Non desiderabis vxorem proximi. In alijs pręceptis sub peccato operis intelligitur prohiberi peccatum mali desiderij ipsius operis: sed de mœchia & furto dātur ꝓcepta & distincta p̄cepta operis & cogitationis: qa cōcupiscētia magis trahit ad ista. Pś. cv. Concupierūt concupiscentiā in deserto. i. diuersaꝝ rerū & gulę & luxurię: vt in Moabitis. Est autem quadruplex gradus huius cōcupiscentiæ.

Gradus quadruplex cōcupiscētiæ.

¶ In carnali suggestione.
¶ In sensuali delectatione.
¶ In rationali deliberatione.
¶ In audaci defensione.

Notat ista Greg. in. iij. moral'. dicēs. Quatuor modis peccatū ꝓpetrat: in corde. s. cōcupiscēdo: quod intelligitur de quolibet peccato: sed magis discernit in ꝓcupiscētia luxurię: suggestione. s. delectatione consensu & defensionis audacia. Fit aūt suggestio per aduersarium, delectatio p carnē, consensus p spm̄. i. defensionis audacia p electionem. Dat exēplū de lapsu primoꝝ parentū dicēs. Illā primi hois rectitudinē antiquus hostis his quatuor ictib⁹ fregit. Nā speciem suasit. Eua delectata est quasi caro. Adā cōsensit vt rationi etiā requisitus cōfiteri culpā p audaciā voluit defendere: di. Mulier quā dediſti mihi sociam: dedit mihi de ligno & comedi: hoc in humano genere quotidie agit quod actū i primo patēte nostri generis nō ignoratur. Serpens suasit: quia occultus hostis mala cordibus hoim latēter suggerit. Sed vt dicit Eccl'i. xv iij. Post cōcupiscētias tuas nō eas: qa vt ait Amb. exponēs illud Pś. cxxxvj. Beatus q̄ tenebit & allidet paruulos suos. i. lubricas cogitatiōes & primos motus cōcupiscentię ne vltra ꝓcedat ad petrā resistētiæ. Raro tū est quin ibi sit pctm̄: & pręcipue qn̄ quis est occasio huius cogitationis p distractionem sensus. Secundus gradus est p sensualem delectationem, ad Gal'. v. Caro cōcupiscit aduersus spm̄. vbi dicit augu. q̄ nonnullum pctm̄ est cum caro concupiscit aduersus spm̄. Et hea. Tho. vbi. ē. dicit. q̄ nullus euadit concupiscētiā carnis post pctm̄ primoꝝ parentum ꝓpter corruptionē naturę præter Christū & virginem matrē eius. vñ ad Ro. vj. Non regnet pctm̄ in vestro mortali corpore vt obediatis cōcupiscētijs eius: nō ait: nō sit: sed non regnet. i. nō dominet. Est quidē in carne pctm̄ ꝓcupiscētię: cū delectatur sola sensualitas sed non dominatur cum ratio non assentit. Et vt dicit Grego. Nequaq̄ immunda cogitatio mentē maculat. s. per mortale: cum pulsat. s. p suggestionē vel sensualē cōplacētiā. Sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. s. assentiendo. de pec. dist. ij. inter hęc. Tertius gradus est per consensum rōnis. Sicut em̄ Eua cōsto fructū porrexit subito viro: ita sensualitas in suggestione cōcupiscētię alicuius mali delectata: subito suggerit rōni vt assentiat: q̄ si consentit tunc quasi adam comedit: & mortal'r peccat in his quę sunt ꝓra pręcepta. de quo dr̄ Dañ. xiij. Cōcupiscentia subuertit cor tuū: quod dupl'r dī. s. cōsentit in opus malū vel. eū cōsentit in morosam delectationē: quod etiā est mortale ſm Tho. Matt. v.

Qui viderit

Qui viderit mulierē ad cōcupiscēdū eā: iam mœchatus est eā in corde suo. j. ad Cor. x. Nō simus cōcupiscētes malorum sicut illi cōcupierūt: & ceciderūt vna die. xxiij. milia.

Quartus gradus ē audax defensio seu excusatio: sicut primus parēs cū fuisset requisitus de culpa subito quasi defendens intorsit culpā in mulierē: vel eū q̄ dederit ei in sociā. Sic pctōr post cōsensum se excusat vel p exempla peius facientiū: vel diaboli tentātis & hmōi. Ia. iij. Vnde bella & lites in vobis: nōne ex cōcupiscētijs vestris quę militāt in mēbris vestris: excusādo. s. mala &c. Debet aūt conari qlibet has cōcupiscētias vincere: occasiones exteriores fugiēdo: vt malas societates & discursus: auditū & aspectum vanū. Non concupiscat pulchritudinē mulieris cor tuum: ne capiaris nutibus illius. Prouer. vj. Quoniā q̄ retigerit picem inquinabit ab ea. Eccl'i. xiij. Secūdo p mortificationē carnis. ad Gal'. v. Qui christi sunt: carnē suā crucifixerūt cū vitijs & cōcupiscētijs. Tertio p oronē. Sap'. viij. Scio q̄ nō possum esse cōtinēs: nisi tu dederis. Quarto per occupationē Eccl'i. In desiderijs est omnis otiosus. Per agrū pigri hominis trāsiui. ait Salomon Prouer. xxiij. & pvineam viri stulti: & ecce totū repleuerāt vrticę cōcupiscētiaꝝ scilicet.

Excusatio grauat pec catum.

¶ De præceptis cærimonialibus ipsius legis sub quadruplici differentia. Cap. v.

Cærimonialia mo talit ob seruanda,

SECVNDA PARS LEGIS Mosaicę est de præceptis cærimonialibus: quę qdē oīno cessant in nouo testamento: & seruari nō debēt. Sed quātū ad moralē intelligentiam seu expositionē adhuc debent seruari. Vñ Gratia. in decre. dist. vj. §. pe. dicit q̄ mystica mādata legis quātū ad superficiē: a naturali iure videnť aliena. Quantū aūt ad moralē intelligētiā: mutabilitatē nescire, pbanť: & sibi inueniuntur annexa: ac p hoc: etsi ſm superficiē videanť eē mutata: tñ ſm moralē intelligētiā nō sunt mutata. Et sic pōt intelligi illud Pś. cxviij. Custodiā legē tuā semp in sęculū: & in sęculū sęculi. qa nō solū moralia: sed etiā cærimonialia legis: ſm morale intellectū obligāt semp: ideo debent seruari. Sicut verbi gra q̄ non comedanť carnes porcinæ: qa in lege prohibitæ seruari nō debet: sed q̄ nō habeanť mores lasciui luxuriosi: figurati p tale esum: semp debet seruari. Sed pro hoꝝ declaratione sciendū primo ſm Tho. j. ij. q. cj. ar. j. q̄ cærimonialia præcepta determināt præcepta moralia in ordine ad deū: sicut iudicialia determināt ipsa moralia in ordine ad ꝓximū: puta præceptū morale est q̄ quis colat & adoret deū: sed quō vel quo tpe vel loco: hoc determinabāt cærimonialia: puta offerendo sacrificia ad tēplū & tali tpe. Ordinať aūt hō ad deū p debitū cultū eius: & iō ꝓprie cærimonialia dicūtur q̄ ꝓprie ptinent ad cultū dei. Et dicūtur cærimonialia quasi munia. i. dona. Cereris quę dicebať a gētilib⁹ dea frugū: eo q̄ primū ex frugibus oblationes deo offerebāt. vel sicut Vale. Maxi. refert. Nomē cærimoniæ introductū est ad significandū cultū diuinum apud latinos a quodā oppido iuxta Romā, qd' Cęre vocabať: eo q̄ Roma capta a Gallis illuc sacra Romanoꝝ allata sunt reuerēdissime habita. Tho. j. ij. q. xcix. ar. iij. Vel cærimonialia a cæreis qui in solēnitatib⁹ accēdūtur. Vel ſm alios cærimonialia quasi normæ. i. regulæ saluris: sed istę duæ vltimę expositiones nō sunt ita ꝓpriæ. De ipsis autē cærimonijs dixit dñs Moysi Exo. xv iij. Esto tu pplo in his q̄ ad deū ptinēt vt referas q̄ dicunť ad eū: ostendasq̄ pplo cærimonias & ritū colēdi. Sciēdū aūt q̄ oia cærimonialia sunt figuralia. Vñ apls ad Col'. ij. inquit. Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi aut neomeniæ, aut sabbatoꝝ quæ sunt vmbra futurorū. i, figura. s. christi & pplī christiani. & sacramētoꝝ & moꝝ ipsoꝝ. Pro cuius declaratione notandum ſm Tho. j. ij. q. cj. ar. ij. q̄ cum præcepta cærimonialia ordinēntur ad cultū dei vt dictū est: duplex est cultus dei. s. interior & exterior. Et cū hō sit cōpositus ex aia & corpore vtrūq̄ debet applicare ad colēdum deū: vt. s. aia colat interiori cultu: & corpꝰ exteriori: ſm illud Pś. lxxxiij. Cor meū. i. aia & caro mea exultauerunt in deū viuū. Et sicut corpꝰ ordinať ad aiam: ita cultꝰ exterior ad interiorē. Cultus aūt interior cōsistit in hoc: q̄ aia cōiūgať deo p ītellectū & affectū: & ideo sc̄'m q̄ diuersimode intellectꝰ & affectꝰ colēris deū ꝓiūgit deo, ſm h̄ diuersimode actꝰ exteriores hois ad cultū dei applicāť. In statu em̄ iuturę beatitudinis intellectus humanꝰ ipsam diuinā essētiā in seipsam intuebit. Et iō exterior cultꝰ nō ꝓsistit ibi i aliq̄ figura: sed solū in laude dei q̄, pcedit ex interiori agnitiōe & affectione pfecta sc̄'m illud Esa. lj. Gaudiū & letitia inuenietur in ea: grāꝝ actio & vox laudis. In statu aūt pētis vitę non possumus diuinā veritatē in seipsa innueri: sed oportet q̄ radiꝰ diuinæ veritatis nobis illucescat sub aliquibus sensibilibꝰ figuris vt dicit Diony. diuersimode tū secūdū diuersum statū cognitionis humanæ. In veteri enim lege neq̄ ipsa diuina veritas in seipsa manifesta erat: neq̄ adhuc ꝓpalata erat via ad hoc pueniēdi. sicut dicit apls ad Heb. vij. Et iō oportebat exteriorem cultū veteris legis nō solū eē figuratiuū futurę veritatis manifestādę in pria: sed etiā figuratiuū christi q̄ est via ducēs ad illā patriæ veritatē. In statu vero nouæ legis: hæc via iā reuelata est: vñ hāc pfigurari nō oportet sicut futurā: sed cōmemorari per modū pteriti vel pntis: vt mysteriū passiōis resurrectiōis &hmōi: & exhibito sacroꝝ. Sed solū oportet pfigurari futurā veritatē glię nōdū reuelatā: qđ fit in ipsis sacramētis ex figura & sacramētalibus. Et h̄ est qđ apls dicit ad Heb. x. Vmbrā habēs lex futuroꝝ bonoꝝ: nō ipam imaginē reꝝ. Vmbra tudis. eī min⁹ est q̄ imago: tāq̄ imago ptineat ad nouā legē: & vmbra ad veterē. Nec obstat q̄ lex pplo dando debet esse manifesta sc̄'m Isid. dist. iij. erit aūt. Quia diuina nō sunt reuelāda hoibus nisi sc̄'m capacitatē eoꝝ: alioquin dareť eis materia præcipiti: dū cōtēnerēt quę capere nō possent. Et ideo vtili⁹ fuit vt sub quodā velamine figuraꝝ diuina mysteria dei populo traderētur: vt saltem ea implicite cognoscerent dum illis figuris deserrent ad honorem dei.

Cærimoniæ notio.

Duplex cultus dei.

§. II. IPSA AVTEM CAERIMONIALIA præcepta sūt multiplicia: sc̄'m illud Osee, viij. Scribā eis multiplices leges. Hui⁹ aūt rō ē sc̄'m Tho. j. ij. q. cj. ar. iij. qa ois lex dať alicui pplo. In pplo aūt sunt duo gña hoim. Quidā pront ad malū: & hi sunt p ꝓcepta legis coercendi. Quidā sunt habētes inclination ē ad bonū: vel ex natura vel ex cōsuetudine vel magis ex gra: & tales sunt per legis pręcepta instituendi: & in melius, pmouēdi. Quantū igitur ad vtrūq̄ genus hoim fuit expediēs multiplicari cærimonialia in veteri lege. Quia em̄ in illo pplo aliqui erāt proni ad idolatriam: cui multipl'r idolatriæ gentiles deseruiebāt: oportebat ecōuerso multa ī stitui cærimonialia ad singula reprimēda & mlta talib⁹ ꝓponi q̄si oneratis ex his quę ad cultū dei impēdebāt: non vacaret eis idolatriæ deseruire. Ex parte vero eoꝝ q̄ proni erāt ad bonū fuit necessaria multiplicatio cęrimonialiū: rū qa p hæc diuersimode mēs eoꝝ referebať in deū: & magis assiduc: tū ēt qa mysteriū christi quod p hmōi cęrimonialia figurabať: multiplices vtilitates cōtulit mūdo: & multa circa ipm̄ erāt cōsiderāda: quæ oportuit per diuersa cærimonialia figurari.

Hoim. Duosūt hoim.

Diuidūtur aūt ista cęrimonialia p̄cepta i quatuor genera. s. sacrificiū, sacrū, sacramētū, & obseruātiā. Huius rō est: sc̄'m Tho. vbi. ē. ar. iij. qa cęrimonialia p̄cepta ordinanť gña cę ad cultū dei: in q̄ qdē cultu cōsiderari pōt & ipse cultus, & colēres, & instrumēta colēdi. Ipse aūt cultꝰ ꝓcial'r cōsistit in sacrificijs: quę in dei reuerētiā offeruntur. Instrumēta aut tē colēdi pertinent ad sacra sicut est tabernaculū & vasa & alia hmōi. Ex parte aūt colentiū duo possunt cōsiderari. s. eoꝝ iustificatio ad cultum diuinum quod fit p quādā cōsecrationē vel populi vel ministroꝝ: & ad hoc ptinent sacramēta. Et iteꝝ eoꝝ singularis cōuersatio per quā distinguuntur ab his q̄ deum nō colunt: & ad hoc ptinēt obseruantię: puta in cibis: vestimentis: & alijs hmōi.

Quatuor. ra. s. sacrificiū, sacrū, sacramētū, & obseruātiā. Huius rō est: sc̄'m Tho. vbi. ē. ar. iij. qa cęrimonialia p̄cepta ordinanť gña cę ad cultū dei: in q̄ qdē cultu cōsiderari pōt & ipse cultus, & rimo colēres, & instrumēta colēdi. Ipse aūt cultꝰ ꝓcial'r cōsistit nialiū in sacrificijs: quę in dei reuerētiā offeruntur. Instrumēta aut tē colēdi pertinent ad sacra sicut est tabernaculū & vasa & alia hmōi. Ex parte aūt colentiū duo possunt cōsiderari. s. eoꝝ iustificatio ad cultum diuinum quod fit p quādā cōsecrationē vel populi vel ministroꝝ: & ad hoc ptinent sacramēta. Et iteꝝ eoꝝ singularis cōuersatio per quā distinguuntur ab his q̄ deum nō colunt: & ad hoc ptinēt obseruantię: puta in cibis: vestimentis: & alijs hmōi.

§. II. DE SACRIFICIIS VETERIS testamēti in lege mādatis: quare instituta sunt: & qd significarūt dr̄ Leuit. j. Adolebit ea sacerdos sup altare i holocaustū & odorē suauissimū dño. Dicuntur illa sacrificia odorē præstare dño suauissimū: qa deo erant accepta. Nō q̄ deus illis indigeret. Pś. xlix. Nūquid māducabo carnes tauroꝝ: aut q̄ illa de se placerēt deo tāq̄ expiatiua culparum. Vñ dicit apls ad Heb. x. q̄ sacerdos offerebat sępe hostias quę nō possunt auferre pctā: sed ꝓpter rationes proꝓpter quas offerebātur grata habebat. Assignať aūt triplex rō illoꝝ sacrificiorum: quare talia animalia vel alia offerrebantur: & tali modo secundum Tho. j. ij. q. cij. arti. iij.

triplex rō illoꝝ sacrificiorū assignatur.

¶ Propter idolatrię detestationem euitandam.
¶ Propter offerentis dispositionem signandam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Propter Christi passionem figurandam.

Prima & secunda ratio est literalis: tertia mystica & figuralis. Et ad hoc potest induci illud Pē.xxxix. Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi. Holocaustum & pro peccato non postulasti: tūc dixi: ecce venio. q.d. Sacrificium & oblationem noluisti, ꝓpter hoc: quasi delectareris illis rebus: sed propter idolatriam vitandā: & est sacrificium in animalibus: oblatio in alijs terræ nascentibus. Aures autem perfecisti mihi, id est dedisti mihi perfectum intellectum in his vt intelligerem mētis dispositionem quam requiris in offerente tibi placitam: & hoc quo ad secundum. Holocaustum & pro peccato nō postulasti: quę erant præcipua inter sacrificia: tunc scilicet cum dixi per effectum ecce venio. s. in mundum ad sustinēdam passionem. Nunc ergo impleta figura illorū sacrificia nō postulo: immo respuo illa sacrificia quę figurabant istud perfectum sacrificium. Quantum ergo ad primū dicit Hiero. xxij. q. i. considera. ꝙ cum Iudæi essent proni ad idolatriam in qua gentiles offerebant animalia occisa dijs suis: voluit vt iudæi potius illa offerrent deo in honorem suū ꝙ dijs seu dęmonijs: & sic retraherentur a sacrificijs idolorum. Vnde non fuerunt data illi populo præcepta de sacrificijs: nisi postꝙ declinauerūt ad idolatriam adorando vitulum conflatilem. Et hinc est ꝙ illa animalia quæ nō offerebant ægyptij: inter quos erant conuersati dijs suis: vt oues & boues & arietes: illa iussi sunt offerre non alia quę offerebāt gentiles dijs suis. Et propter hoc etiam prohibebatur deo offerri sanguis animaliū, & adeps, & mel, & fermentū: quia ista offerebāt gentiles in suis sacrificijs. Aues offerebantur vt turtur, pulli columbarum, & passeres, ꝓpter pauperes qui nō poterant in alijs aialibus multū expēdere. Harum autem auium est copia in illis partib⁹. Nō autem offerebātur pisces in sacrificium: quia cum in aquis viuant: magis sunt alieni ab homine ꝙ alia animalia quę viuūt in aere. Modus etiam occidendi quædam animalia vt aues: determinabatur a lege: ad excludendum etiā idolatrarum modum quem tenebant. Quantum ad secūdum dicit Tho. vbi. ō. ꝙ per sacrificia repræsentabatur ordinatio mentis in deum: ad quam excitabatur sacrificium offerens. Ad rectam autem ordinationem in deum pertinet: ꝙ omnia quæ habet quis recognoscat a deo tāq; primo principio. & ordinet in deū tāq; in vltimū finē. Et hoc representabat in sacrificijs & oblationib⁹: ꝑm ꝙ homo ex reb⁹ suis quasi in recognitionem ꝙ ea haberet a deo: in honorē dei ea offerebat: ꝑm illud quod dixit Dauid. j. Para. xxix. Quę de manu tua accepimus dedimus tibi. Et ideo in oblationibus sacrificioꝝ, protestabatur homo: ꝙ deus esset primum principiū creationis rerum: & vltimus finis: ad quē essent omnia referēda: vt mens humana non recognoscat alium auctorē primū rerū nisi solū deum: nec in alio finem suū cōstituat. Et ꝓpter hoc, ꝓhibetur in lege sub pœna mortis non offerri sacrificium alteri nisi deo soli. Exod. xxij. Offerebātur aūt animalia occisa & coquebātur: qa sic veniunt talia in vsum hominū ꝑm ꝙ a deo dātur ad esum hominū. Similiter etiam ꝙ occisionē illoꝝ animaliū significabat destructio peccatoꝝ: quæ debet esse in offerentibus deo sacrificia bonoꝝ operum. Vñ glo. Leui. j. Vitulū offerimus cum superbiam auertimus. Agnum cū irrationabiles motus corrigimus. Hædū dum lasciuiam superamus. Turturem dū castitatē seruamus. Azymos panes: cū azymis syncritatis epulamur. In colūba signatur simplicitas & charitas mentis. Gallina & porcus nō offerebātur: quia habent immundum nutrimentū. Deo aūt quod est purum & mūdum tribuendum est. Animalia vero syluestria non sunt cōmuniter hominū vsui deputata. Maculosa etiā animalia clauda & huiusmodi prohibebantur offerri: quia vt ait Hiero. dist. xlix. c. vlti. Indignū est dare deo quæ dedignat homo. Et quia signat defectus mentis a quib⁹ offerētes debent cauere. Et notandū ꝑm Tho. vbi. ō. ꝙ triplex est genꝰ sacrificioꝝ quod mandabatur offerri: quod. s. designat triplicem statum fidelium. Primū dicebatur holocaustū: qd' interpretatur quasi totū incensum: qa totū animal offerebatur, & cremabat ad honorē diuinæ maiestatis: & amorē suę bonitatis. Et signat statum perfectionis in obseruatione consiliorum: quib⁹ quis totū se deo & omnia sua offert in honorē suū nihil sibi reseruās. Aliud dicebatur sacrificium ꝓ peccato: qa offerebat deo ꝓ remissione peccati: & cōueniebat strato pœnitentium in satisfactione peccatoꝝ: quod sacrificiū diuidebat in duas partes: quarū vna incendebatur: alia cedebat in vsum sacerdotis ad significādū ꝙ expiatio pctoꝝ fit a deo p ministerū sacerdotū p sacramēta: & hoc nisi cū offerret ꝓ peccato sacerdotis: tūc etiam totū cōburebatur ad innuendū ꝙ nihil peccati remaneret in sacerdote. Tertiū dicebatur hostia pacifica: qd' offerebat deo p gratiaꝝ actione: vel p salute & ꝓsperitate offerentiū ex debito beneficij accepti vel accipiēdi. Et cōuenit ista tui ꝓficietū in obseruatione mādatoꝝ. Et diuidebatur tale sacrificiū in tres partes: quarū vna cedebat in honorem dei quæ. s. cōburebatur. Alia in vsum sacerdotis. Tertia in vsum offerentium. Ad figurādum ꝙ salus hoīs ꝓueniat a deo mediatibus sacerdotib⁹ vt ministris dei: & cooperātibus hoibus ipsis q saluātur. Sacerdotū aūt erat pectusculū & armus dexter aialis: ad designandū qd' debet habere sapiētiam cordis ad instruēdū populū: & fortitudinem quæ designat in armo dextero ad sustētādū defectus. Sacrificate ergo ait Pē. sacrificiū iustitię: nō sacrificia a ialiū: qa holocaustū ꝓ pctō nō postulasti: sed sacrificium iustitię. s. boꝝ: operę scḋm istū triplicē statū. Quantū ad tertiū dicit Tho. vbi. ō. ꝙ inter oīa dona quæ deus humano generi p mū bū pctm lapso dedit pręcipuum est ꝙ dedit filiū suū. Io. iij. Sic sicut na deus dilexit mūdū vt filiū suū vnigenitū daret: vt oīs qui turæ hu credit in eū nō pereat: sed habeat vitā ęternā. Et ideo potis manæ. simū sacrificiū est quo se obtulit oblationē & hostiā deo patri in odorē suauitatis: vt dicit ad Ephe. v. Et ꝓpter hoc oīa alia sacrificia offerebant in lege: vt hoc vnū principale & pręcipuū figurarēt tanq; perfectū p imperfectū. Vñ ad Heb. x. Christus vnā semel ꝓ pctō obtulit hostiā in sempiternū. Et sic oīa illa figurabāt christi passionē. Vñ glo. Leuit. j. Christ⁹ in vitulo offert, ꝓpter virtutē crucis. In agno ꝓpter innocētiā. In ariete ꝓpter principatū. In hirco propter similitudinē carnis peccati. In turture & colūba duaꝝ naturaꝝ coniūctio designat: vel in turture castitas eius: in colūba charitas insinuat: in oue patientia vel obedientia. Offerebant & panes a pauperib⁹: q etiā figurabāt christū qui dixit. Ego sum panis viuus. Ioan. vj. Vel farinā vel spicas. Et christus spica fuit in statu legis naturę: in fide patrū vt simila: in lege & doctrina ꝓphetaꝝ sicut panis formatus post assumptionē humanitatis igne spiritussancti coctus in clibano vteri virginalis: in sartagine cor⁹ per labores suæ cōuersationis in mūdo. in cruce quasi in craticula adustus. Vinū qd' aliqn offerebat signat sanguinē suū: oleum gratiā eius: sal sapientiā ei⁹: thus deuotionē oīonis. Tunc ergo cū noluit de⁹ amplius sacrificia Iudæoꝝ dixit dei filius. Ecce venio & in me perficio: & impleo oīa sacrificia,

§. III DE SECVNDA PARTE CAE

rimoniali ū, quæ. s. dicūtur sacra, & pertinēt ad tēplū & vasa Cerimoei⁹. dicit apls ad Heb. viij. ꝙ illi q offerūt secūdū legē mu- nialiū nera. i. in tēplo deseruiūt exēplari etiā vmbrę cœlestiū: si- ratio. cut rūsum est Moysi cū cōsummaret tabernaculum. Vide inquit oia & facito secūdū exēplar qd' tibi in monte monstratū est. vbi dicit. b. Tho. j. ij. q. c. ij. art. iiij. ꝙ tot⁹ exterior Exod. cult⁹ dei ad hoc ordinat vt hoies deū in reuerētia habeāt. xxv. Hoc em habet humanus affect⁹: vt ea quę cōia sunt & non distincta ab alijs minus reuereāt: ea vero q habēt aliquā excellētiæ discretionē ab alijs magis admirāt & reuerent. Vnde & hoīm consuetudo inoleuit ꝙ reges & principes quos oportet in reuerētia haberi a subditis & pręciosioribꝰ vestibus vtāntur: & ampliores habitationes inhabitent. Propter hoc oportuit: vt specialia tēpla & speciales ornatus & vasa, & speciales ministri ad dei cultum ordinarentur: vt per hoc animi hominum ad maiorem reuerentiam dei inducerentur. Insuper & status veteris legis erat ordinat⁹ ad signādū mysteriū Christi. Oportet autem esse aliquid determinatū id p quod aliud figurari debet: vt. s. aliquā eius similitudinē representet. Et ideo oportuit aliqua specialia obseruari ad cultū dei: & circa tēplū eius. de quo potest induci illud Pē. v. Adorabo ad tēplum sanctum tuum in timore tuo. præcipue reuerētiali. Adorare pertinet ad cultū Tēplū triplex. dei exteriorem. Sed sciendum ꝙ triplex est templum. Et dę quolibet potest Dauidicum illud intelligi.

¶Est synagogę materiale.
¶Est ecclesiæ spirituale.
¶Est glorię supernale.

Et quātū

Cultus dei duo respiciat. Et quantū ad primū sciēdum ꝑm Tho. vbi. ō. ꝙ cum cultus dei duo respiciat. s. deum q colitur: & hoies colētes: cessāt tū est ꝙ ipse deus q colit nullo loco claudit. Vnde ꝓpter ipsum no oportuit facere tēplū vel tabernaculum: sed ꝓpter hoies colētes: qa corporales sunt oportet propter eos facere tabernaculū vel templū ad cultū dei ꝓpter duo. Primo vt ad hūc couenientes cum hac cōsideratione ꝙ ille locus deputatus est ad colēdū deū cū maiori reuerētia cōuenirent. Secūdo vt p dispositionē talis tēpli vel tabernaculi: figurarētur aliqua ꝓmētia ad excellētiā diuinitatis vel humanitatis christi. Et hoc est quod Salomō dixit. iij. Reg. viij. Si cœlum & cœli cœlorū te capere non possunt: quāto magis nec domus hæc quam ego ædificaui tibi? Et paulo post subdit. Sint oculi tui aperti sup domū istā die ac nocte sup domū de qua dixisti. Erit nomen meū ibi: vt exaudias orōnē quā orat in loco isto ad te seruus tuus: vt exaudias deprecationē serui tui & ꝓpli tui Israel. Ex quibus patet ꝙ tēplum vel tabernaculum nō est factū vt deū inhabitātē capiat: sed vt nomen dei sit. id est notitia dei manifestetur per ea quæ ibi fiunt & dicuntur. Et ꝙ propter reuerentiam loci orationes fint magis exaudibiles ex deuotione facientium eas. Adorabo ergo ad templum sanctū tuū ī timore tuo. Et videtur loqui de tabernaculo Moysi. Nam adhuc nō erat factum tēplū: sed ipsum fecit Salomō filius eius: quod templum successit tabernaculo: quia tempore Moysi nō habebāt firmā māsionē eūtes p desertū: & postea tpe iudicū & vsq; ad Salomonē fuerūt in bellis cōtra finitimos. & ideo non potuerunt apte habere firmū tēplū: sed locū ei⁹ tabernaculū portatile. Cū aūt fuit in quiete tpe Salomonis tūc factū est tēplū. Factū est aūt vnū tem Quare vnū fuit tēplū Hebrę- plū vel tabernaculū nō plura. Ad euitandum idolatriam Gentiliū q plura tēpla dijs suis faciebāt: & vt firmaret in mētib⁹ hoim fidei vnitatis diuinæ naturæ. Et ad designādam vnitatem ecclesiæ militantis & triūphātis: erāt tū in ꝓpso Iudęoꝝ multæ synagogę vbi. s. docebāt populū: sed vnū tātū tēplū vbi offerebatur sacrificium. Sicut autem ꝓ vnitatē tabernaculi vel tēpli illius designabat vnitas dei: ita p distinctionē eius in partes. s. in sancta & sanctasanctorū: signabat distinctio eoꝝ quę sunt deo subiecta. Distinguebatur ergo illud tabernaculū vel tēplū sic. Quia vna pars principalior eius dicebat sanctasanctorū: & erat versus occidētē: versus quā fiebat oīo ad excludēdā idolatriā: qa Gentiles adorabāt ad oriētē ob reuerētiā solis: reputantes illū deū. Et in ista parte quæ in tabernaculo erat spatij x. cubitoꝝ in longitudine & latitudine: erat arca dei de li- Triaꝝ in arca erant. gnis Sethim facta: & deaurata intus & extra. In q̄ arca erāt tria. s. tabulæ decalogi: virga Aarō q̄ frōduerat. & vrna aurea habēs mānа. Sup arcā erat quędā tabula subleuata ꝏsi sedes: q̄ sustētabat ab alis Cherubin: q̄ ibi erāt sculpti de ligno oliuaꝝ positi vn⁹ ab vno latere: alius ab altero: respicientib⁹ se mutuis vultib⁹: ita ꝙ arca erat i medio eoꝝ. Et dicebat illa tabula, ꝓpitiatoriū quasi ęstimaret sedes dei: vñ ꝓpitiaret ꝓpło: & exaudiret orōnes eoꝝ. Iuxta illud Esa. xxxvij. Qui sedes sup Cherubin &c. Ante istā parte sancta sanctoꝝ erat velū quoddā intextū ex quatuor coloribꝰ. s. byssо, hyacintho, purpura, & cocco bis tincto. Quod velū sustētabat colūnis aliquib⁹: & diuidebat sancta a sancta sctoꝝ: occultās q̄ erāt in sanctasctoꝝ. In loco vero seu pte illa tēpli vel tabernaculi erāt tria. s. cādelabrū aureū cū hastilib⁹ septē: & lucernis septē aureis ex pte Austri: & mēsa aurea sup qua cōtinue erāt. xij. panes, q dicebantur ꝓpositionis: & in medio altare aureū: qd' dicebat altare thymiamatis sup quod incēsabat cū thuribulo aureo. Ante vero istā partē quæ dr sctā erat atriū in tēplo qd' fecit Salomō: vbi erat altare holocaustoꝝ cōcauū: sup qd' erat craticula ferrea vbi ponebātur aialia occisa ad cōburēdū in sacrificiū: & subtus cratē. i. in illa cōcauitate altaris ardebat semper ignis. Et sup illud altare offerebāt sacerdotes sacrificia in cōspectu ppli. In loco aūt q dr sctā intrabāt soli sacerdotes ꝓ certis causis. In sctā aūt sctoꝝ solus summus sacerdos Matth. xxi. Marci xj. &c. & semel tm in anno in festo propitiationis. Etiā atria tem pli large dicebatur tēplū: vt paret in euangelio. Nā cū ibi dr christū docuisse vel aliquid fecisse in templo: intelligitur de atrijs tēpli. Et parietes qdē tēpli Salomonis fuerunt de lapidib⁹ vt siūt cōmuniter ædificia. Sed tabernaculum Moysi habuit ꝓ parietibus tabulas ligneas: longitudinis decē cubitoꝝ in lōgū erectis: quæ ꝓtegebant aduncē cer

ris modis. Et hi parietes ligneis cortinis regebant ab intra ex quatuor coloribus cōtextis. s. byssо, hyacintho, purpura, & cocco bis tincto. Pro tecto autem tabernaculi erat triplex operimentum. Primum de pellibus hyacinthinis. Secundum supra illud de pellibus arietum rubricatis id ē de corio. Tertium de sagis cilicinis, quod non solum cooperiebat alia operimenta tabernaculi sed etiam descendebat a lateribus vsq; ad terram: & cooperiebat tabulas ab extra. Hæc omnia fuerunt facta ad ornamentum, templi vel tabernaculi & protectionem: & ob reducendum ad memoriam beneficiorum dei & reuerentiam deo exhibendam. Sed quia omnia in figuram contingebāt illis: inquit apostolus. j. Cor. x. s. templi spiritualis christi & ecclesiæ: ideo de ipso nunc videndum. Sicut ergo adorabatur in illo tēplo vereri in timore reuerentiali: ita nunc & multo magis hoc agēdū in tēplo materiali noui testamēti. Adorabo ergo ad tēplū sanctū tuū in timore tuo. Rō figurabilis huius Figura tēpli vel tabernaculi est dispositio varia tēpli spūalis qd' huiꝰ tēest ecclesia. Vñ apls. j. Cor. iij. Tēplū dei sctm est qd' estis plivos. Huius tēpli pars principalis & caput est christus q est sanctussanctoꝝ. Alia pars quæ dr sctā nō ab eo diuisa: sed vnū corpꝰ vnū tēplū cū eo est cōgregatio fidelium. Quę igitur erāt in sctāsanctoꝝ cōuenīūt christo seu figurant ipm ꝑm Tho. vbi. ō. Arca igit signat humanitatē christi: q̄ arca erat facta ex lignis imputrescibilibus: quia corpus eius sicut fuit ex purissimis sanguinibus virginis formatum: ita nec corruptione vidit in sepulchro: nec corruptionē peccati habuit i anima. Tota ista arca erat intus & extra deaurata: quia plenus charitate: semper in actib⁹ exterioribus. In ista arca humanitatis christi erant tabulæ testamenti. id est summa sapientia & ipse est legislator. Virga Aaron quæ designat iustitiam: & potestatē iudiciariam: & dignitatem regiam: & sacerdotalem: quæ in eo fuerūt. Vnde & Allego- de regibus & sacerdotibus natus est quasi summus sacer- ria arcę dos & rex. Aureavrna habens manna. id est mens eius san fœderis ctissima plena gratia & misericordia. Desuper erat propiatorium. id est diuinitas eius. qua nobis propitiatur cū patre & spiritussancto. j. Ioan. ij. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Cherubin quasi deferentes propitiatorium & circa arcam: signant angelos & superiores obsequētes sibi in nostro adiutorio. Velum ex quatuor coloribus quod distinguit sancta a sanctasanctoꝝ: sunt quatuor virtutes cardinales quæ fuerunt in christo. Et sunt in omnibus sanctis eius. s. prudentia, iustitia, fortitudo, & tēperātia. Sed alio & alio modo. quia in christo vt exemplares & purgati animi: in sanctis ecclesiæ militantis vt purgatorię vel politicæ. In sancta. s. eccl'ia militāti. i. cōgregatione hoꝝ fidelium: sūt ista bona spūalia. s. mēsa aurea. i. charitas sancta: quæ habet super se aureā & postea aureolā: qa præmiū essentiale qd' rndet charitati: & ꝙ ea datur ac ēt præmiū accidentale. nec em ꝑmiaret virginitas aut martyriū: nisi cum charitate seruata. Duodecim panes ꝓpositionis De duo signāt doctrinā reficiētē credēdoꝝ. s. duodecim articulorum: decim quę cū charitate inuenit. Cādelabrū aureū designat gr̄am pa- spūssancti, quæ septiformis est in septē donis. s. sapiētiæ, nib⁹ ꝓ intellectus, consilij, & fortitudinis, sciētiæ & pietatis: & ti positiomoris. Hæ designātur p septē hastilia eius & lucernas. Hastilia quo ad habitū: lucernas quo ad actū. Per actū em & exercitiū eoꝝ illuminātur tēplū eccl'iæ. Altare thymiamatis designat spem ex qua quis mouetur ad orādū deum: & thus deuotionis offerēdū. In isto loco. s. sancta aspergebat per sacerdotē septies sanguis cōra velū de quodā sacrificio: præcipue in festo ꝓpitiationis: qa in ecclesia militanti remāsit virtus sanguinis christi signati i illo sacrificio: & in septē sacramētis quæ administrantur p sacerdotes ad expiādū septē peccata mortalia. In quolibet em operatur sanguis xpi. Tabulæ tabernaculi designant fideles: q sunt erecti p puram intentionem: coniūcti per fraternam compassionē: auro cooperti p lucidā exēploꝝ: obtēționē. Decē cubitoꝝ ꝓ decē præceptoꝝ: obseruationē. Cooperimentū designat eoꝝ prælatos & doctores q supereminent eis. Hi debēt habere cœlestiū cōtēplationē: & signant ꝓ hyacinthinas pelles: prōptitudinē ad martyriū: qd' signatur p rubricatas pelles. & tolerātiā aduersorū vel abstinētiā: qd' signat ꝓ saga silicina. Atriū tēpli pōt designare fideles: qui sunt numero nō merito in eccl'ia. In tali cōgregatiōe offerūtur sacrificia operū. s. quæ fūt de genere bonorū. Sed nō

Universidad de Deusto

habēt illa bona ſpūalia:quę ſunt ī ſancta. In ſanctaſanctoꝝ nō intrat ad chriſtū in cœlū:niſi vnus,i.pfectus vnitus cū chriſto per pfectā dilectionē. Ad iſtud ergo tēplū debemus adorare,i.chriſtū & ſanctos ſuos. Sed ad chriſtū adoratione latriæ. Ad ſanctos adoratiōe dulię:& hoc in timore filiali & reuerentiæ. Tertiū tēplū dei eſt cœlū empyreū: in quo ſanctis & ăgelis manifeſtat gloria dei. De quo Pſ. xxvij. In tēplo ei⁹ oēs dicēt gloriā. i. oēs laudabūt & glorificabūt deū. Aliud exercitiū ibi nō eſt. Hoc tēplū etiā figurabat pars illa tabernaculi vel tēpli:quę dicebat ſancta ſanctoꝝ. Alia etiā inſinuabāt deo ſubiecta:ex qb⁹ cōſurgimus in veneratiōē dei. Significat ergo ſanctaſanctoꝝ ſm Tho. altius ſeculū qđ eſt ſubſtantiaꝝ ſeparataꝝ:& ſancta mūdū corporalē. & ideo ſancta a ſanctaſanctoꝝ diſtingue banť q uodā velo qđ quatuor colorib⁹ erat diſtinctū: p q̄ quatuor elemēta ſignātur. ſ. byſſo:p qđ ſignať terra. quia byſſus,i.linū de terra naſcit. Purpura:p quā ſignať aqua, quia byſſus,i.linū de terra naſcit. Purpura. p quā ſignatur aqua. Fiebat em purpureus color ex quibuſdā conchis marinis q̄ inueniūtur in mari. Hiacintho:p qđ ſignať aer qui habet hyacinthinū colorē,i.aereū. Cocco biſticto q eſt rubei coloris:& ſignat ignē. Et ſicut illud velum abſcōdebat ſanctaſanctoꝝ hoibus:ita materia quatuor elementoꝝ eſt nobis impedimentū p quod velantur nobis incorporales ſubſtātiæ:quia & ipſa corpora noſtra ex ipſis quatuor elemētis cōpacta:nō ſinūt aīam pure & pfecte illas cognoſcere. Per tria aūt quæ erant in ſanctaſanctoꝝ figurantur tria quę ſunt in tēplo cęli empyrei. Nā arca deſignat diuinitatē quæ eſt de lignis imputribilibus:quia deus non ſolum incorruptibilis & immortalis eſt:ſed etiam alienus ab oī corruptiōe murationis. Malach. iij. Ego deus & nō mutor, Deaurata tota erat arca:qa deus charitas eſt, Tria ītēta in arca deſignāt tria attributa deo. Nā in virga potētia eius, Apls Rom. ix. Poteſtati(als volūtati)eius quis reſiſtit? In tabulis in quib⁹ erat lex magnę ſapientię:ſignatur ſapientia dei. Eccli. i. Fons ſapientię verbū dei in excelſis. In māna dulcedo bonitatis eius. Sap. xvj. O q̄ bon⁹ & ſuauis eſt ſpiritus tuus dñe:qui vt dulcedinē tuā in filios demōſtares panem ſuauiſſimum mannę preſtitiſti eis.

De tribus per ſonis in diuinis.

¶Potentia attribuitur patri.
¶Sapientia filio.
¶Bonitas ſpiritui ſancto,

Quis ipſe tres perſonæ diuinæ ſint:ſunt tū vna eſſentia & ita vna oīpotētia:vna ſapiētia:vna bonitas. Erant illa tria quaſi clauſa in illa arca:quia in illo intelligibili ſęculo ſeu templo rationes omnium eorum quę hic perficiuntur:quodammodo clauſę ſunt:ſicut rationes effectuū clauduntur in ſuis cauſis:& artificiatoꝝ in mente artificis. propiciatoriū vero quod erat ſuper arcam. i. quædam tabula quaſi quędam ſedes deſignat q̄ deus q eſt ſuper omnia incomprehenſibilis eſt omni creaturæ. Et propterea nulla ſimilitudo ponebatur ad repreſentandum eius inuiſibilitatem:ſed ponebatur quędam figura ſedis, vt dictū eſt, ad innuendum q̄ ſunt deo ſubiecta oīa. Cherubin q ibi erant deſignant ſanctos angelos. Duo erant non vnus ad deſignādum pluralitatem eorum. Et ad inuicem ſe aſpiciebāt ad innuendum concordiam eoꝝ adinuicem. ſm illud Iob xxv. Qui facit cōcordiam in ſublimib⁹ ſuis. Alis ſuis tenebant ꝓpitiatorium:quia in ſuis officijs ꝓpitiationem dei ad nos deferunt:tunc temporis,nō homines:ſed ſoli angeli in illo templo erant:In ſancta vero erat cādelabrū cum haſtilib⁹ & lucernis ſeptem:& deſignat ſeptuplex cœlum humanæ. Et altare thymiamatis:quod deſignat officiū ſacerdotale quod habet reducere populum ad deum:& iſta habentur a deo. Intrabat autem vnus ſolus ſummus ſacerdos de ſancta in ſanctaſanctoꝝ:quia de ſtatu preſentis ſeculi & eccleſię congregatione intratur in templum glorię. Et nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis:qui eſt in cœlo, ipſe eſt chriſtus qui adiſtēs pōtifex futurorum bonorum p proprium ſanguinem introiuit ſolus in ſancta ęterna redemptione inuenta ꝓ nobis. Sed oportet vt ſimus vnum cum eo:id eſt vniti in charitate:quia nemo aſcendit niſi chriſtus vnum corpus myſticum cum eccleſia:cuius eſt caput, & ibi adorant omnes angeli & ſancti in illo templo in timore reuerētiali. Iuxta illud. Tremunt videntes angeli.

Lucernę ſeu haſtilia ſunt ſeptem.

§. IIII. DE TERTIO GENERE

Tertiū genꝰ cęrimoniaꝝ

cęrimonialiū qđ dř obſeruātię quę cōſiſtūt in cibis & veſtib⁹ quibuſdā:& alīſleis ꝓhibitis. de qbus dř. iij. Regū. ix. Si auerſione auerſi fueritis vos & filij veſtri nō ſequentes me:nec cuſtodiētes mādata mea & cęrimonias quas ꝓpoſui vobis &c. Pro hoꝝ declaratiōe quare, ſ. iſta ſint illis ꝓhibita. Sciēdum ſm Tho. i. ij. q. ciij. ar. vj. q̄ populus Iudeorum ſpecialiter erat deputatus ad cultū diuinum inter oēs nationes:declinātib⁹ alīs nationibus ad cultū idolorum: & inter ipſos Iudæos ſpecialius ſacerdotes. Et ſicut alię res quę applicantur ad cultū diuinum aliquā ſpecialitatē debent habere:qđ ptinet ad honorificentiā diuini cultus:ita & in conuerſatione illius populi:& prēcipue ſacerdotum debebant eſſe aliqua ſpecialia cōgruentia ad cultū diuinū vel corporalē vel ſpūalē. Per cultū aūt illius legis figurabatur myſteriū chriſti:vnde oīa eorū geſta figurabant ea quæ pertinēt ad chriſtū ſeu populū chriſtianū. ſm illud. ſ. ad Cor. x. Oīa in figura contingebant illis. Et ad hoc pōt induci illud Pſ. cxviij. Greſſus meos dirige ſm eloquium tuū:vt nō dominetur mei omnis iniuſtitia. Greſſus noſtri ſunt opera noſtra:quibus incedimus vel ad deūvel ad infernū. Eloquiū dei lex ſua in qua nobis loquitur declarādo quid exigit a nobis. Hæc eſt aūt volūtas dei ſanctificatio vēa ingt apls. i. Theſ. iiij. i. puritas mētis vt abſtineatis apctis oīb⁹:& iō ꝓhibuit a cibis aliqb⁹ abſtinere & veſtibus, pq̄ deſignať oīs iniuſtitia ſeu pctūm:qđ vt nō dñeť nobis indigem⁹ dei auxilio:qđ oīone implorať. Et iō poſtulat Pſ. dicēs. Greſſus meos dirige &c. Vñ in hmōi obſeruā tijs ciboꝝ & veſtiū. & hmōi triplex ratio aſſignari poteſt.

De obſeruantijs cibo rū & veſtiū triplex rō.

¶Quę eſt literalis ad remouendam circa cibos nimiam diligentiam.

¶Quæ eſt figuralis ad abijciendam circa chriſtianos vanam nequitiam.

¶Quæ eſt etiā literalis ad deſtruendam circa Iudęos cuꝛiam idolatriam.

Iſta triplex rō eſt bti Tho. vbi. ſ. in rūſiōe ad primū argumētū. Quātū ad pmū ſciēdū ſm eſſēdē:q̄ nulla gña ciboꝝ immūda ſunt:vel hoiem ingnari pñt ſm ſuā naturā. Vñ chriſt⁹ Mat. xv. Nō qđ intrat ī os coingnat hoiem. ſed qđ exit de ore. ſ. cordis. Et exponit illud de pctis. Poſſunt tū aliqui ſibi coinquinare aīam per accidēs inquātū. ſ. cōtra obediētiā vel votū:vel ex nimia cōcupiſcētia gulę comedunt:vl inquātū prębēt ſomētū luxurię:ꝓpter qđ aliqui a vino:alij a carnib⁹ abſtinēt. Et hoc tāgit de cōſec. diſt. v. carnē. Prohibenť ergo in lege aliqui cibi comedi, vt patet Leuiť. xj. Nō qa ī ſui natura aīam maculēt:ſed ad tollēdā nimiā diligētiā circa cibos. Vñ & illa ꝓcēdūtur q̄ de facili in prōptu pñt haberi. Et iſta etiā rōne nō ita ꝓhibita ſunt aliqua ex terra naſcētia. Nā talia magis trinēt ad quādam ſimplicitatē vięť⁹:& de facili habētur cū modico cultu terrę. Aialia aūt cū magno ſtudio nutrire vel capere oportet: & vſus olerū ante diluuiū ſolus erat non aialiū. Prohibebātur talia aialia:qa quādā īmūditiā corpalē corruptiōis habēt:vel qa ex reb⁹ īmūdis nutriūť vt porc⁹:vel qa īmū de ꝓuerſanť vt ſub terra:ſicut mus & talpa & hmōi:vel qa eoꝝ carnes ſuperfluos humores & malos generāt in corporib⁹ comedētiū ꝓpter nimiā ſiccitatē vel humiditatē. Vñ ꝓpter hoc aialia nō habētia vngulā ſciſſam:vel habentia multas ſoleas in pedib⁹ vel figuras ſunt ꝓhibita propter eorū terreſtreitatē:& qa ſunt nimis cholerica & aduſta. Et aues rapaces ꝓpter nimiā ſiccitatē:& aues aquaticę:& piſces nō habētes ſquāmas:vt anguilłæ:ꝓpter nimiā humiditatē. Aialia ỹo hūtia vngulā ſciſſam & ruminātia ſūt cōceſſa:qa hñt humores bñ digeſtos:& media cōplexionata ſūt & piſces habētes ſquāmas & pēnulas vt ſicciores ꝓmiſſi ſunt. In auib⁹ etiā cōceſſa ſunt q̄ ſunt magis tēperata:vt gallina, perdix, & hmōi. Voluit ergo deꝰ ab hmōi q̄ imūda ſunt corporalť etiā abſtinere corporalť:vt p hęc ĩducerentur magis ab immūditia mētis. i. pctis cauere. Eſus ſanguinis vniuerſalť erat ꝓhibitus ad vitādū crudelitatem: vt horrerēt humanū ſanguinē fundere:& eadē rōne aialiū ſtrangulatoꝝ & ſuffocatoꝝ. Adipis eſus erat ꝓhibitus ad tollendā occaſionem gulоſitatis. Erat etiam ſanguinis & adipis

Aialia quę mū da.

adipis eſus ꝓhibitus:qa nō generāt bonū nutrimentum, prout dicit Rabbi Moyſes. Et iſta eſt rō literalis. Quātum ad ſecūdā rōnē quæ eſt ſpiritualis:vt dicit Aug. Populus ille erat figuratiuus populi chriſtiani. Et vita eoꝝ ſm cærimonias legis erat quædā ꝓphetia deſignatiua p figurā vitæ & cōuerſatiōis quā ſeruare deberet populus chriſtianus. Illa igitur animalia, ꝓhibita comedi vt immūda figurāt diuerſa vitia:quæ īmūdā aīam faciūt. Eſus ergo illoꝝ ſignificat operationē illoꝝ quę comeſta incorporantur & cōuertūtur in naturā:& ex operib⁹ malis generātur habitus mali vitioꝝ:q̄ conuertūtur quaſi in naturā ꝓpter aſſuefactionē. Debēt ergo fideles abſtinere a vitijs deſignatis p illa. Et aialia quidē quæ nō habēt vngulā ſciſſam vel non ruminānt:deſignāt homines nō habētes diſcretionē:neſciētes diſtinguere & cōſiderare circūſtātias rerū:vel nō rumiātes. i. meditātes ſcripturas ſacras:hi ergo immundi ſunt peccato indiſcretionis vel ignorātiæ:& tales mores debēt euitari. Vel diuiſio vngulæ deſignat fidē duaꝝ naturarū in chriſto:& ruminatio ſanos intellectus ſcripturarum:& vtrūq; ludæi trāſgrediūtur. Et vitiū ſuperbiæ prohibetur in eſu Aquilę quę alte volat ſup oēs aues. Sed vt dicit dñs Hiere. xlix. Si exaltaueris tevt Aquila:& in cœlo collocaueris nidū tuū. inde detrahā te:quia ſuperbis dñs reſiſtit. Exēplū ponit de lucifero de cœlo ejecto. Vitiū hypocriſis ꝓhibet in eſu Struthiōis. Nā Struthio habet alas:ſed prægrauedine nō pōt volare:circa terrā ambulat. Vñ ſignificat hypocritā:q p opera exteriora de genere bonoꝝ volare videtur. Sed circa terrena eſt ſemp in mēte:ſm Grego. in moral. Nolite ergo fieri ſicut hypocritæ:ait chriſtus Mat. vj. In Gryphone deſignatur crudelitas potentum:qa Gryphо eſt in ſcitus hoibus armatis & æqueſtrib⁹. Sed dñs currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. Exo. xv.

Compa ratur vi tijs cibo rū & veſtiū.

Vitiū inanis gloriæ poteſt deſignari in Cygno:quæ auis habet coloris candidiſſimi:ſed cibum trahit ex profundo terræ vel aquæ. ſic vanegloriоſi oīa opera ſua quæ candida videntur facere vt videātur ab hoib⁹:& ſic quęrūt cibū ex terreno fauore. Sed amē dico vobis:recepert mercedē ſuā. Mat. vj. Et ideo noli Cygnū comedere. i. inani gloria duci. Onocrotalus eſt auis in partib⁹ orientis q̄ habet longum roſtrū:& habet in ſaucib⁹ longas pelliculas in quib⁹ primū cibū ponit:& poſt horā in vētre mittit:& ſignat auaros:q immoderata ſolicitudine vitę neceſſaria cōgregant. cōtra illud Mat. vj. Nolite ſoliciti eſſe. Dicit apls ad Heb. vlti. Sint mores ſine auaritia. q. d. Nolivеſci Onocrotalo. Vitiū rapinæ ꝓhibeť in eſu Auiū rapaciū omniū vt Accipitris & hmōi. Accipiter q deſeruit hominib⁹ ad prædā dum:deſignat eos q deſeruiunt potētib⁹ ad prædā. Alietus qui paſcitur minutis auib⁹:deſignat eos q pauperibus ſunt moleſti. Vultur q ſequitur exercitū expectās comedere cadauera mortuorū:ſignificat eos q mortes & ſeditiōes & guerras procurāt vt inde lucrētur. Vpupa quę nidificat in ſtercoribꝰ & paſcitur fimo:& gemitū in cantu ſimulat: ſignificat triſtitiā ſeculi quæ pertinet ad accidiam:& mortē in hominib⁹ operatur. Propter quod dicit ſapiēs Eccli. xxx. Triſtitiā lōge expelle a te:multos em occidit triſtitia.

Oēs aues coruini gñis q̄ crocitādo quaſi eras ſonant:ſignant tarditatē & pigritiā bñ operādi. Sed Coruus egreſſus de arca non eſt reuerſus ad eā. Et ideo dicit Eccli. v. Ne tardes ꝓuerti ad dñm:nec differas de die in diem. Ibis eſt auis in Africa habēs lōgū roſtrū q̄ ex ſerpētibus paſcitur: & forte idē eſt qđ Ciconia:ſignificat iudos q de defectib⁹ alioꝝ quaſi de ſerpētib⁹ reficiūtur. Nō in cōtētiōe & emulatione ambuletis. i. inuidia. ait apls ad Rom. xiij. Mergulus cuiꝰ natura eſt vt ſub vndis diutius immoretur:ſignificat gulоſos q in aquis deliciaꝝ ſe immergūt. Per Bubonem q de nocte paſtum q̄rit:de die aūt latet:ſignificantur luxurioſi:q occultari quęrūt in nocтis operib⁹ quę agunt. Et p porcum in die in luto iacentē manifeſtos luxurioſos. Sed ſint lumbi veſtri pręcincti. ait chriſtus Luc. xij. ſ. abſtinendo ab omni luxuria. Per Nicticoracē quę in nocte acuti eſt viſus in die non videt:ſignantur hi q in ſpiritualib⁹ ſunt hebetes in temporalib⁹ acuti. Baruch. iij. Quæſierunt prudentiā quę de terra eſt. Larus qui volat in aere & natat in aquis:ſignat eos qui cum volēt per ſpeculationem: vñ natāt in aquis voluptatum. Porphyrio præter modū aliarū auiū habet vnum pedem latum ad natandum:aliū ſixum ad ambulandū:quia in aqua natat vt anates:in ter-

ra ambulat vt pdices:ſolo morſu bibit oēm cibū aqua tingēs:& ſignificat hoies ꝓprię volūtatis:q nil volūt facere ad arbitriū alterius:ſed ſolū qđ ſit tinctū aqua ꝓprię voluntatis:cū tñ chriſtꝰ dicat. Nō veni facere voluntatē meā. Io. vj. Per Herodionē q vulgariter dicitur Falco:ſignatur iracūdi & pronі ad effundēdū ſanguinē humanum. Caradrion eſt auis garrula:& ſignat loquaces. cōtra illud Proverb. x. In multiloquio non deerit pctm. Per Veſpertilionē:quę circa terrā volitat:ſignatur illi q ſęculari ſapientia prędicti:ſola terrena ſapiūt. Circa volatilia etiā quadrupedia illa cōcedūtur:quæ poſteriora crura habent longiora: per quę ſalire poſſunt. Alia vero immunda habentur:& ſignant eos qui doctrina quatuor euāgeliorum abutunť:vt per eā in altū ſubleuentur. De fructibus autem arboꝝ nō licebat veſci quatuor primis annis. Leuiť. xix. ad ſignificandum ſm Tho. & Grego. q̄ primordia noſtroꝝ bonoꝝ operū debēt nobis eſſe ſuſpecta. Neruus ſcemoris ꝓhibitus in animali ad eſum ſignificat fortitudinem ad peccandum:quę debet vitari. Quātū ad tertiam rationē quæ etiā eſt literalis:quare fuerunt iſta prohibita:eſt quia his Gentiles vtebātur in ritib⁹ ſuæ idolatriæ:vel ad maleficia quo ad aliqua ex his:ꝓpter quod etiam fuit ꝓhibitus eſus adipis & ſanguinis:primitiua fructuū & portatura veſtis fœmineæ a viris & ecōuerſo. Deuť. xxij. quia idolatrę talibus vtebātur. Et etiā veſtibus cōtextis ex lana & lino. ibidē. & Leuiť. xix. Et agros etiā, ꝓhibebat dñs in lege nō ſeminari diuerſo ſemine:& animalia diuerſæ ſpeciei cōmiſceri. Talia faciebant Gentiles diuerſiſq; ſuperſtitionibus a quib⁹ voluit dñs populū ſuū eſſe liberū:& ideo iſta prohibuit. Et diuerſę ſuperſtitiones quę adhuc reperiuntur in populo chriſtiano nō ſunt niſi quędā reliquię Paganoꝝ. Moralis autem ratio ſeu figuralis talium, ꝓhibitionum eſt quo ad veſtes:quia mulier non debet ſumere ſibi officia virorum:hoc eſt ſumere veſtem virilem:nec vir actibus mollibus vti. In veſte lana & lino cōtexta, ꝓhibita:ſignatur, ꝓhibitio cōiūctionis ſimplicitatis cum malitia. Quod ager vel vinea non eſt diuerſo ſemine ſeminanda. Leuiť. xix. & Deuť. xxij. ſignat q̄ debet ager vel vinea eccleſia:nō varia doctrina. ſ. catholica & hęretica edoceri. Quod iumēta nō deberēt facere cōmiſceri diuerſarum ſpecierum. Leuiť. xix. ſignat q̄ non debent permitti homines populares coniūgi. ſ. per familiarem conuerſationem hominibus alterius fidei. ſ. Iudęis vel paganis. Eſt etiā ratio ſpiritualis. ſ. de teſtationem vitij contra naturam:& tollendum oēm occaſionē cōcupiſcētię. Nō em fiūt talia niſi ꝓcurātib⁹ hoib⁹: vñ excitať motus cōcupiſcētiæ. Quod reperta aue in nido cum filijs nō deberēt capi & retineri mater cū filijs. Deuť. xxij. fuit ratio literalis ad inducēdū ad pietatē. Sed rō figuralis eſt:qa in quibuſdā ſcripturæ paſſibus retinendi ſunt ſenſus ſpūales quaſi filij:& dimittēda eſt obſeruātia literę quaſi mater. Qđ nō eſt arandū in boue & aſino:ſignat qa in prędicatione nō eſt iūgēdus fatuus cū ſapiēte:quia qđ vnus ędificaret verbo:alius deſtrueret exēplo. Qđ portarēt timbrias hyacinthinas in angulis palliоꝝ præceptum obſeruātię fuit. Num. xv. vt diſtinguerentur in habitu ab alijs nationib⁹:& figurādū q̄ deberēt fideles habere cœleſtem ꝓuerſationē & intētionē in oībus operibus ad cœlū. Quod ſacerdores in mortib⁹ ꝓpinquoꝝ non debebāt deponere capillos capitis vel barbæ. Leuiť. xxj. ſignificat q̄ nūq; debēt deponere ſapiētia mētis:nec pfectionē ſapientię:nec debebāt ſcindere carnes vel veſtes. i. vitiū ſchiſmaticis vitare. Quod hoies egeſtiōes e corpore debēt operire terra. Deuť. xxiij. ſignificat q̄ opera praua debēt cooperiri terra pœnitentię. Ab his ergo ꝓhibitis abſtinendo ſm expoſitionē factā moraliť quę eſt bea. Tho. nō dñatur in nobis aliqua iniuſtitia. Sed vtēdo cibis cōceſſis. ſ. ruminātibus & findentib⁹ vngulam pedū quo ad quadrupedia. i. operib⁹ inſiſtēdo quę ſunt cū examinatione rōnis:& ſcripturarū collatione:& cum diſcretiōe. Veſcēdo ſquāmatis & pēnulas habētibus quo ad piſces. i. exercēdo ſe in auſteritate vitæ ſignata per ſquāmas aſperas:& in cōtēplatiōe cœleſtiū quod notať p alas. Comedēdo aues quę nō habēt nimiā ſiccitatē vel humiditatē. i. in cogitationib⁹ non habēdo ſiccitatē indeuotionis:& humiditatem nimię carnalis affectionis:ſed medię tēperatas. i. in virtute quæ mediū tenet fundatas & cauēdo a duplicitate:ſed veſtes habendo cum ſimbrijs hyacinthinis. i. cōuerſationem intētione ere

Lex inducit ad pietatē.

Neruꝰ fœmoris Hebreis ꝓhibitus

Universidad de Deusto Biblioteca

ca ad cœlestia & praua opera cooperiẽdo pnia: sic dirigimus. i. rectos facim⁹ gressus op⁹. vt nos ꝓducãt ad cœlũ.

§. V. DE QVARTO GENERE CAE

De sacramentis veteris legis

Pro quor⁹ declaratiõe dicit btus Tho. i. ñ. q. cñ. ar. v. ꝙ sacramẽta ꝓprie dicũtur illa quę adhibebantur dei cultoribus ad quãdã cõsecrationẽ: per quã. s. deputabãtur quodã modo ad cultũ dei. Cultus aũt dei generaliꝫ pertinet ad totum populũ: sed specialiter ptinet ad sacerdotes & leuitas q erant cultus diuini ministri. Vñ in sacramẽtis veteris legis quędã pertinebãt cõiter ad totũ populũ: quędã spãliter ad ministros: & circa vtroſq; tria erãt necessaria. Quorum primũ est institutio in statu colendi deũ: & hęc institutio quãtũ ad oẽs fiebat ꝑ circũcisionẽ: sine qua nullus admittebaꝫ ad aliqd legaliũ: quãtũ vero ad sacerdotes ꝑ sacerdotũ cõsecrationẽ. Sc̃do requirebaꝫ vsus eor⁹ q̃ ptinẽt ad diuinũ cultũ: & sic quãtũ ad populũ erat esus paschalis cõiuñ: ad quẽ null⁹ incircũcisus admittebaꝫ. vt patet Exo. xij. Et quãtũ ad sacerdotes oblatio victimarũ & esus panũ, ꝓpositionis: & alior⁹ quæ erãt sacerdotum vsib⁹ deputata. Tertio requirebaꝫ remotio eor⁹ ꝑ quę aliqui impediebãt a cultu diuino. s. immũdicias: & sic quãtũ ad populũ erãt institutę q̃dã purificationes a qbusdã exteriorib⁹ immundiis: & etiã expiationes a pctis: quãtũ ad sacerdotes & leuitas erãt instituta ablutio manuũ & pedũ: & rasio pilor⁹. Et hæc oĩa habebãt & rõnabiles causas literales ſm ꝙ ordinabanꝫ ad cultũ dei, ꝑ illo tẽpore: & figurales ſm ꝙ ordinabanꝫ ad figurandũ christum. Et ad hoc põt induci illud Pſ. cxviij. Benedictus es dñe: doce me iustificationes tuas. Illa veteris legis præcepta oĩa q̃uis possint dici iustificationes quasi quędã executiões iustitię ex se: vel ex institutiõe diuina: prẽcipue tñ illa sacramẽta possunt dici iustificationes: nõ qa ex se iustificarẽt: sed ex fide & deuotiõe vtẽtiũ: etiã qa disponebãt ad christũ iustificandũ: & figurabant pmaxime sacramẽta ecclesiæ q̃ vere iustificant vt cõtinet

Sacramentis gratiæ. Sacramẽtor⁹ obscurꝫ est: & ideo petendũ a dño vt doceat. ſm illud. Bñdictus es dñe doce me &c. Et ſm Tho. vbi. ã. circũcisionis correspõdet baptismus: & figuratur ꝑ ipsam. Vnde apls ad Col. ij. Circũcisi estis in circũcisione dñi nostri Iesu xp̃i: cõsepulti in baptismo. Cõuiuio agni paschalis correspõdet in noua lege sacramẽtum eucharistię. Purificatio nibus oĩb⁹ veteris legis correspõdet in noua lege sacramẽtũ pœnitẽtię. Cõsecrationi põtificũ correspõdet sacramẽtum ordinis. Matrimoniũ fuit in veteri lege prout est officiũ nature: nõ prout est sacramentum ecclesię signisẽs cõiũctionẽ christi & ecclesię: quę nõdũ erat facta. Sacramentũ aũt cõfirmationis nõ habuit figurã seu correspõdẽs sacramẽtũ in veteri lege: eo ꝙ est sacramentum plenitudinis gratiæ: quę nõdũ erat data. s. in plenitudine illa. Et similiter sacramẽtũ extremę vnctionis: qa ꝑ ipm sit q̃dã imediata ꝓparatio ad introitũ glorię: sed eius aditus nõdum patebat in veteri lege. De his ergo quatuor generib⁹ sacramẽtor⁹ veteris legis videndũ. s. circũcisiõe: agno paschali: purificationib⁹ & vnctione sacerdotũ. In his em figurantur sacramenta ecclesiæ & quõ sint sumẽda. Petẽdũ ergo vt doceat dñs ista: qb⁹ seruatis iustificemur. Bñdict⁹ es dñe: doce me iustificationes tuas. Et primo de circũcisione.

Circũcisio primum sacramentum veteris legis

§. VI. CIRCVNCISIO PRIMVM

sacramentũ vetereis legis est habẽs principiũ nõ ex Moyse ſ, in lege sua: sed ex patribus inquit christus Io. vij. Habuit em principiũ in Abraã: cui de⁹ hoc primo mãdauit. vt patet. Gen. xvij. vbi dicit dñs Abrae. Circũcidef in vobis oẽ masculinũ: & circũcideris carnẽ ꝓpuṕ vestri. Masculus cuius ꝓpuṕ caro circũcisa nõ fuerit: delebitur a ia illa de populo suo. i. de cœtu sanctorũ: qa pactũ meũ irritũ fecit: s. Adã in paradiso transgrediẽdo mãdatũ dei: ꝓpter quam transgressionẽ traducitur ꝑ generationẽ in oẽs pctm origi

Causa institutionis circũcisionis. nale: qđ nisi tollaꝫ, priuat aiam gloria dei: vt exponit Beda. Ad tollẽdũ igit peccatum originale fuit instituta circũcisio. Vnde Greg. Quod apud nos valet aqua baptismatis: hoc apud veteres egit vel ꝑ parvuli sola fides: vel pro maioribus virtus sacrificij: vel pro his qui de Abraę stirpe ꝓdierũt mysteriũ circũcisionis. de cõsec. dist. iiij. qđ apud. Sciẽdũ tñ ſm Tho. in. iij. parte, ꝙ nõ eo mõ circũcisio tollebat peccatum originale: sicut modo baptismus. nã circũcisio protestatiue nõ causatiue. Tollebaꝫ ergo originale ꝑ fidem parentum: cuius ꝓtestatio erat illa circũcisio: ita ꝙ esset causa sine qua nõ tollebatur. Sed baptismus est causa qua tollitur originale: quia est cõtentiuus gratiæ & iustificatiuus. Triplex est aũt ratio iustificationis circũcisionis: triplex ob fidei protestationem: ob cõcupiscentiæ debilitationẽ: rõ circũcisionis ob nostræ purgationis figurationẽ. Prima ergo ratio circũcisionis ſm beatũ Tho. vbi. ã. quę est principalis & literalis: fuit ad ꝓtestationẽ vnius dei: qa Abraã fuit primꝰ q se ab infidelib⁹ separauit exiens de domo sua & cognatione sua. Et ideo ipse primus circũcisionem accepit. Et hanc causam assignat apostolus ad Rom. iiij. dicens. Signum accepit circũcisionis signaculum iustitię fidei quæ est in pręputio: quia. s. in hoc legitur: fides Abraę reputata ad iustitiam: quia in spe contra spem credidit. i. contra spem naturæ in spem gratiæ: vt fieret pater multarũ gẽtiũ: cũ ipe esset senex & vxor sua anus: & sterilis. Et vt hæc protestatio & mutatio fidei Abraæ firmaretur in cordib⁹ Iudæorum: ideo acceperunt signum in carne sua: cuius obliuisci non possent. Vnde Gene. xvij. dicit. Erit pactum meũ in carne vestra i fœdus æternũ. Et Gratia. dicit: ꝙ Abraam accepit circũcisionẽ in signũ iustitiæ: nõ in causam iustificatiõis. de pœni. dist. j. porro. circa fi. Secũda ratio circũcisiõis potuit esse ad debilitationẽ cõcupiscẽtiæ: quę maxime manifestatur in illo membro quod est instrumẽtũ generatiõis: & eo tpe decẽs fuit dari signũ in cõcupiscẽtiæ debilitationẽ quo magis vigebat in hoib⁹ ipsa cõcupiscẽtia: incipiẽtib⁹ hominib⁹ declinare propter inordinationem eius ad vitia cõtra naturã: vt patet in Sodomitis. Fiebat aũt octauo die natiuitatis pueri: vt dicitur Gen. xvij. Non ante: qa puer erat valde tenellus: & poterat inde grauiter ledi. Non aũt postea tardabaꝫ: ne aliqui propter dolorem circũcisionis ipsam refugerent: & ne parẽtes quor⁹ amor est nimius ad filios post eor⁹ frequentem cõuersationẽ & augmentũ: eos circũcisioni subtraherent. Tertia ratio est figuralis: qa ꝓ hoc designabatur ablatio oĩs corruptionis facienda per christũ: quæ perfecte cõplebiꝫ in octaua ætate mũdi: quæ est ætas resurgẽtiũ. Nam prima ętas fuit ab Adam vsq; ad Noe. Secunda a Noe vsq; ad Abraã. Tertia ab Abraã vsq; ad Dauid. Quarta a Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis. Quinta inde vsq; ad Christũ. Sexta inde vsq; ad octo finem mundi vel antichristum. Septima dormiẽtiũ. Octaua resurgentium. Et quia omnis corruptio culpę & pœnæ peruenit in nos ꝑ carnalẽ originẽ ex peccato primi parentis: ideo talis circũcisio fiebat in mẽbro generationis. Figurabat autem circũcisio baptismũ: qa dabaꝫ ad tollendũ Circũcidefectum peccati originalis: quẽ tñ non tollebat eo modo sio figuquo baptismus. In effusione aũt sanguinis in circũcisione rabat figurabaꝫ Christus: in cui⁹ virtute tollitꝫ pctm ipsum. s. in baptiſmo virtute sanguinis Christi effusi. Suscepit aũt Christus hãc munus. circũcisionẽ multis de causis quas hic nõ declarabo. Et inter cæteras vt doceret nos circũcidere nõ corporaliter: qa hoc esset iudaizare: sed spiritualiter. Vñ apls ad Col. ij. Circũcisi estis circũcisione nõ manufacta in expoliatione corporis carnis. sed in circũcisione domini nostri Iesu christi.

Debet autẽ quilibet baptizatus esse circũcisus in tribus: quo ad potentiã intellectiuã: quo ad porentiam affectiuã: Baptizquo ad potẽtiã sensitiuã. Quo ad intellectũ vt inde remo- zat deueat oĩm errorẽ & superstitionẽ. Et hæc figurata est ꝑ cir- bet esse cũcisionẽ factã in Galgalis transito Iordane per Iosue. Et c reliignat errorẽ remotionẽ Gẽtiliũ quam debẽt facere hoies sus i tm post baptismũ. Vñ Hiero. Est & illud opprobriũ ægypti: bus. quod si neglexeris etiã post Iordanis trãsitum: & post bap- Iosue. v tismi secũdam circũcisionẽ vetustę cõsuetudinis inustio ne suggeritur obseruare auguria: & requirere stellarũ cursus & euentus futuror⁹ ex his rimari: cæteriscꝫ huiusmodi superstitionibus implicari: idolatriæ nãq; mater est ægyptus, ex qua certũ est opprobria huiusmodi pullulare &c, xxvj. q. ij. sed & illud. Et de superstitionibus quæ fiunt in Calendis Ianuarij: quę est dies circũcisionis Christi habes xxvj. q. vij. si quis Calendas. Debet etiam fidelis circũcidere affectum a superfluitate affectus terrenor⁹. Iiij. Circũcidimini dño: & auferte ꝓputia cordiũ vestror⁹. i. superfluitat ẽ affectuũ. Debet etiã circũcidere sensitiuam, id est sensus

id est sensus exteriores: visum a vano aspectu: auditum a detractionibus & adulationibus: gustũ ab immoderatis cibis: odoratũ a suauib⁹ odorib⁹: tactũ a voluptatib⁹: os a loquacitatib⁹: totũ corpus a põpositis vestibus & vanis ornatibus qđ tangit Beda in homel. Vñ Stephanus dixit Iudæis eos reprehendẽs. Incircũcisi cordibus & auribus vos semp spũisancto restitistis. Act. vij. Et seruata ista triplici circũcisiõe christ⁹ nos ducẽs ad gloriã ibi circũcidet demũ ab oĩ corruptiõe miserię corporis & aiæ. Vñ & Exo. iiij. Moyses in Egyptum vadẽs qa ducebat secum duos filios incircũcisos angelus voluit occidere eũ sed subito circũcidit & euasit & significat duplicẽ affectũ. s. sensitiuũ & intellectiuũ q̃s debem⁹ a supfluis remouere & mortificare,

Agnus paschalis figurabat sacramentum eucharistię.

§. VII. DE AGNO PASCHALI SA

cramẽto veteris legis: & figuratiuo sacramẽti eucharistię & ꝑcipue quo ad modũ debitũ sumptionis, de quo põt exponi illud Pſ. xxij. Parasti in ꝓspectu meo mẽsam aduersus eos q̃ tribulãt me. Ad hãc vtiq; illa mẽsa. i. illud ꝓ nũ agni paschalis: fuit parata. Iudæis cõtra Egyptios q eos affligebãt. Nã mortuis primogenitis Egyptior⁹ & ipsis itaq; ab exterminatore ãgelo ꝑ signum Thau ex sanguine agnĩ supliminarib⁹ domorũ coegerũt Egyptij illos recedere subito ne peiora paterent. Et ista est rõ litera lis quare de⁹ statuit agnũ ãnuatim comedi & talib⁹ circũ stãtię: vt recordarent sepi⁹ bñficij sui liberatiõis a tribulãtib⁹. Nã ille cerimoniæ oẽs ĩsinuãt festinãtiã exitus eorũ de Egypto: sicut lactucę agrestes designant amaritudinẽ tribulationũ quas patiebant in Egypto. Moraliꝫ autẽ seu ſm rõnẽ figuralẽ ſm Tho. vbi. ã. figurabat xp̃m passum ꝓ nobis q ꝓponiꝫ sumendus in sacramẽto aduersus eos qui tribulãt nos, i. demones. Vnde apls. i. ad Cor. v. Pascha nr̃m immolat⁹ est christ⁹. Et Grego. in homel. in qt. quid sit sanguis agni nõ ĩã audiẽdo sed bibẽdo didicistis qui sanguis sup vtrũq; postẽ ponit qñ nõ solũ ore corporis sed & ore cordis hauriꝫ. de ꝑse. dist. ij. gd sit. Et sic ab exterminatore tribulãte liberamur. Illæ aũt cerimonię cõdẽdi agnũ figurãt cõditiões seruandas in sumẽdo agnum christũ i sacramẽto. Dicit em de ipo agno Exo. xij. Caput cũ intestinis & pedib⁹ vorabitis vt nihil vsq; mane remaneat. Siqd autẽ residui fuerit igni comburaꝫ ꝙ si tãti non fuerint in familia vt sufficiãt ad esum agni assumant secũ vicinũ cõiũctũ domui suę: nil de carnib⁹ extra domũ ferẽdo nõ aũt crudũ vel aq̃ coctũ sed tm igni assatũ debet comedi. Et �herbis ad vesperã cũ panib⁹ azimis & lactucis agrestibus. Accinctis quoq; renib⁹ & baculos habẽtes in manibus & calciamẽta in pedib⁹ & festinãter. Notantur in his cõditiones q̃s debet habere digne sumẽs agnũ sacramẽtalẽ seu christũ. Primo exigit plena fides in intellectu circa ipm sacramẽtũ. i. ꝙ ĩ eo sit diuinitas & corp⁹ & aĩa. Signãtur ista ꝑ caput pedes & ires̃tina. Caput est christ⁹ de⁹: ait apls Eph. iij. & v. & Col. i. & ij. Pedes qb⁹ corporaliter incedebat est corpus interiora occulta est aia. Totũ vorat q totum credit. Nil dubites (ait Hilarius) sed potius suscipe verba Saluatoris in fide q ait. Caro mea vere est cib⁹. Sed siquid est durũ & arduũ rõni qđ capi nõ possit comburaꝫ igni. i. totũ credaꝫ ex immẽso dei amore, pcessisse. Ad firmandũ cor syncerũ sola fides sufficit ait btus Tho. In cõmunioribus aũt sentẽtię quę dicuntur de hoc sacramento qđ per se comedere nõ valet. i. intelligere adiutoriũ sumat aliquẽ. s. peritũ domui suę vicinũ. i. ecclesię vnitũ q valet ei declarare. Nil extra domũ ẽ ferẽdũ de hoc agno. Et nec incircũcisus debet admitti ad ẽ qđ est sctm seruãdũ: vt. s. nulli cõferaꝫ extra ecclesiã existẽti: nec aliquis hæreticus schismaticus: excõicat⁹ accedat qa ad sui iudiciũ sumerẽt.

Allegoria agni paschalis.

Tertiũ obseruandũ ꝙ aqua. i. sapiẽtia ſeculari coq. i. examinari nõ debet q̃ vult ꝙ accidẽtia nõ possint eẽ sine subiecto. Et alia multa q̃ docet eccliã. Nec crudũ ẽt vt comedam⁹ carnẽ humanã christi crudã sed igne assatũ spũsancti q de eo loquiꝫ i scripturis. Quartũ vt affectus sit syncerus sine aliq̃ mala ĩtẽtione & duplicatiõe. j. Cor. v. Epulemur in azimis syncer itatis & veritatis. Leo papa Null⁹ fictus accedat null⁹ fucato aĩo nec insidię mente cõdanꝫ ꝑcedat veritas cõfessiõis debitę. Quintũ vt sit ibi ꝓtitio pctorũ. Per lactucas agrestes signat ipa amaritudo ꝓtitiõis qa & illæ lactucæ amare erãt. Debet qs examinare cõsciẽtiã & dolere de oĩb⁹ & recognoscere se indignũ ꝓpter pcta sua & dicere cũ Cẽturione. Dñe nõ sum dignus vt intres sub tectũ meũ. i. in domo corporis mei: sed tm dic verbo. i. opere virtute tuæ misericordiæ remittẽtis culpas: & sanabit⁹ anima mea. Mar. viij. Sextũ vt habeaꝫ in mẽte per meditatiõẽ memoria passionis eius: quod signatur ꝑ baculũ quem tenebãt in manib⁹: vt. s. parati sint imitari eũ in operibus suis vt patiẽter ferãt aduersa. Aug. de cõse. dist. ij. qa morte dñi liberati sumus: huius rei memores in edẽdo corpus & bibẽdo sanguinẽ christi esse debem⁹. hoc facite: ait ipse: in Lu. xxij meã cõmemorationẽ. s. passiõis. idẽ. j. Cor. xj. Septimum vt reducãtur ad affectum imitationis exẽpla sctor⁹: & hoc est habere calciamẽta in pedib⁹. Calciamenta em̃ fiunt de pellib⁹ animaliũ mortuor⁹: & signãt exẽpla sctor⁹ q decesserũt. Hos debem⁹ habere in pedib⁹ affectionũ vt desideremus imitari eos. Antiqui fideles ꝑ totam septimanã sanctã cessabãt ab operib⁹, vt pateꝫ de cõse. dist. iij. pnũtiãdũ. vt se cũ summa diligentia ꝓparare possent ad cõionẽ: & ꝑ septimanã paschæ etiã sequẽtẽ ad referẽdũ gratiã deo de tãto bñficio. Hodie aũt quasi nulla ꝓparationẽ faciũt & subito post pascha ad vana redeũt. Octauũ est castitas præmissa mente & corpore: & hoc est renes habere accinctos. i. restrictos lumbos in quibus est sedes luxuriæ. Propter quod ab actu cõiugali etiã abstinere debet accedẽs. vt dicitur, xxxiij. q. iij. c. j. Nõ ꝙ nuptias condẽnemus: sed eo tpe quo carnes agni maducaturi sumus vacare a carnalib⁹ operib⁹ debemus. Nonũ sumaꝫ adversꝰ erã quod non solũ põt intelligi: qa istud paschale sacramentũ est nobis darũ in vespera mundi. i. in sexta ętate. de quo apls. j. ad Cor. x. Nos sumus in quos fines seculor⁹ deuenerunt. Sed etiã signat ꝙ cũ tãta deuotione debet sumere qs & humilitate ac fi in vespere suo. i. in fine vitæ suę acciꝑet: cũ firmo ꝓposito nõ reciduãdi. Decimũ est vt sumaꝫ feruẽter. i. cum magno desiderio se vniendi cũ deo: & hoc est sumere festinãter nõ tepide. Io. Dama. Ignis nostri desiderii sumẽs eã quę ex isto sacramento est ignitionẽ: illuminabit corda nostra vt participatiõe eius igniamur & deificemur: & tãto quis ex huiꝰ sumptione suscipit maiorẽ fructũ: cũ quãto maiori desiderio amoris accedit ad ipm. Vndecimũ quod est seruãdũ est ꝙ nullo mõ prætermittaꝫ sumptio eius in figurã cui⁹ est: qa oẽs tenebãtur annuatim ad illi⁹ agni paschalis esum. Et si habuisset aliquod impedimẽtũ in illa solẽnitate: debebat inde ad breue tps supplere. Sic etiã quilibet fidelis in annis discretionis existens tenet in pascha resurrectionis sumere eucharistiã. Et si ob aliquod impedimentũ cũ licẽtia cõfessoris dimitteret: debet supplere ꝙ citissime: vt nullo mõ omittat quolibet anno. extra de pœ. & re. oĩs. Alis incurrit culpã mortalẽ vñ & dãnationem. Sed deuote comedẽdo liberaꝫ de manu Pharaonis. i. diaboli: & pascit deinde mãna cœlestis gratię & verbi diuini: vt demũ perueniat ad terrã ꝓmissionis. Chryſ. Vt leones flãmã inspirãtes: sic ab illa mẽsa dñi discedimus diabolo terribiles effecti. s. ꝑ virtutẽ sacramẽti. Parasti ergo mẽsam &c. Et q mãducat meã carnẽ: & bibit meũ sanguinem, in me manet: & ego in illo. Io. vj. De multis alijs quæ pertinent ad hoc sacramẽtum diffuse in. iij. par. ti. xiij. Et in. ij. par. tit. ix. c. xiij. & seq. de omissione diuinorum.

§. VIII. DE VARIIS PVRIFICA

Purificationes veteris legis qđ figurabant,

tionib⁹ veteris legis figurãtib⁹ sacramẽtũ pniæ & baptismũ & passionẽ xp̃i: in cui⁹ virtute sacramentũ pnię & alia habẽt effectũ. Pro cui⁹ declaratiõe sciẽdũ ſm Tho. j. ñ. q. cñ. ar. v. ꝙ purificationes legis veteris ordinabantur ad remouẽdũ impedimẽta diuini cult⁹ q est duplex. s. spũalis q cõsistit in deuotione mẽtis ad deũ: & corporalis q cõsistit in sacrificijs & oblatiõib⁹ & alijs hmõi. A cultu spũali ipe diũtur hoies ꝑ pctã qb⁹ hoies pollui dicebanꝫ: sicut ꝑ idolatriã, homicidiũ, adulterium & hmõi. Et ab istis pollutionibus purificabãtur hoies per aliqua sacrificia: vel cõiter oblata ꝓ tota mulitudine vl ꝑ pctis singulor⁹: nõ ꝙ illa sacrificia haberẽt ex se virtutẽ expiãdi pctã: sed qa figurabãt expiationẽ futurã ꝑ christũ: cui⁹ participes erãt ẽ anti qui ꝓtestãtes fidẽ redẽptoris in figuris sacrificior⁹. A cultu vero exteriori ipediebãtur hoies ꝑ q̃sdã immũditias corporales: vel in hoib⁹ & in alijs aialib⁹: investimẽtis domus & vasis. Et in hoib⁹ qdẽ aut ex se: vt in cadauere hois: aut in ifirmitate lepra: vel fluxu sanguinis: vel seminis & hmõi: q̃ ꝓcedũt ex corruptiõe humor⁹. Aut ẽt cõtrahebaꝫ

Rō īmū ditiarū literalis

immūditia illa ex cōtactu reꝝ immūdarꝝ: vt cadaueris, lepræ & hmōi. Rō autē harꝝ imūdiciarꝝ literalis erat ꝓpter reuerētiā eorꝝ q̄ ad diuinū cultū ptinēt, tū ga ꝓciosas res hoies nō solēt cōtingere cū sunt immūdi, tū qa ex raro accessu ad sacra: ea hoies magis venerant, tū etiā qa i ḡbusdā erat rō vitādi rit⁹ & occasiones idolatriæ: ad quā erāt incliati: & gētiles multis ex his vtebant in cultu suoꝝ deoꝝ. Hmōi aūt imūditiæ corporales purificabant: vel ꝑ aspersionē aquę lustrationis: de qua dicē: vel q̄ maiores imūditiæ erant ꝑ aliqua sacrificia. Rō aūt figuralis est: qa iste immūditiæ corporales significāt immūditias culpaꝝ varias quæ impediunt a vero cultu interiori dei. Et eaꝝ purificatio signat purgationē eaꝝ ꝑ sacramētū baptismi vel pœnitētiæ virtute passionis christi in illis sacrificijs figuratę. Vñ pōt ad hoc induci illud Pō. I. Asperges me dñe hysopo & mūdabor. lauabis me & sup niuē dealbabor. Aspertio & lotio fit aqua: & hęc est pœnitētia figurata in aqua lustrationis. Sed adiūgit hysopus quę est hærba munitissima in folijs: & calida medicinalis: qa purgatiua & odorifera: & signat passionē christi q̄ fuit peracta i magna humilitate & charitate purgatiua culpaꝝ & odore virtutū reficiēte. Cū quis vere pœnitet: tūc deus aspergit hysopo: applicās virtutē suæ passionis ad aquā pœnitētiæ illius. Et sic lauatur a sordib⁹ immunditiaꝝ & efficit albus. i. immaculatus: vt nix puritatis cœlestis. Declarāde ergo sunt illæ immundi tiæ qd significēt. Et immūditia lepræ signat immūditiam hæreticæ doctrinæ: quia heresis est morbus cōtagiosus & immiscēs in suis dictis vera cū falsis: quasi quędā distinctio macularꝝ in corpore. Lepra dom⁹ quæ erat ex aliqua corruptione ꝓpter excessum humiditatis vel siccitatis: signat immūditiā congregationis hæreticoꝝ. Lepra vestis lineę pctīn operis occulti: quia linovtimur ad carnē. Vñ occulta est vestis linea vt camisia. Lepra vestis laneæ qua vtimur ab extra est pctīn in exteriori conuersatione. Lepra in pilis peccatū est in cogitationib⁹. Immūditia mulieris sanguinē fluētis: signat idolatriæ culpā ꝓpter immolaticum cruorē. Immūditia mulieris parturiētis: immūditiā peccati originalis. Immūditia menstruatę: culpā aīæ ꝑ voluptates emollitæ. Immunditia fluxus seminis: culpā superfluæ vel inordinatæ seu inutilis locutionis etiā legēdo & prædicādo: vt exponit Greg. dist. xliij. sit rector. Immūditia cadaueris: pctm obstinationis. Immūditia contactus reꝝ immundaꝝ: consensum in pctm alterius. sm illud. ij. ad Corꝝ. vj. Exite de medio eorꝝ & separamini: & immūdū ne tetigeritis. s. cōsentiendo. Immūdū nō tāgit q̄ peccato alterius nō assentit: vt dicit Augu. xxiij. q. iiij. recedite. Vas non habēs cooperculum vel ligaturam immundū erat: & signat non habentē restrictionē disciplinę. Modo videndum est quō pnrgabātur hę immunditiæ pctōꝝ. Et certū est q̄ per pœnitētiam. Act. ij. Pœnitemini vt deleātur peccata vra. ait Petrus. Lauabis me: inquit Pō. s. aqua pœnitētiæ: & super niuem dealbabor. Et hoc figurabatur ꝑ illā aquā quæ dicebatur lustrationis: quæ miscebaꝫ cinere vitulæ cōbustæ. De qua ait apls ad Heb. ix. Si enī cinis vitulę aspersus inquinatos sanctificat ad emūdationē carnis. i. ad tollendū illas immūditias corporales: quātomagis sanguis christi emundabit conscientias nostras ab operib⁹ mortuis. s. pctōꝝ? Mādauit dñs. Nume. xix. vt acciperet vaccā rufam ętatis integræ sine macula: & quæ nō portasset iugū & immolaret. i. occideret extra castra: & de sanguine eius intingebat sacerdos digitū: & aspergebat cōtra fores sanctuarij septē vicib⁹. Cremabatur aūt illa vacca tota cū sanguine, pelle, carnibus, & fimo: & adiūgebatur cōbustioni eius lignū cedrinū: hysopus & coccus bis tinct⁹. Et ille cinis vaccæ reseruabaꝫ & ponebaꝫ in aquis & cum illa aqua aspersi mundabantur a dictis immunditijs. Sed immūdi efficiebātur: & cremātes vaccā & cineres colligentes & aspergentes alios aqua. Spiritualiter. Vacca ista signat dñm Iesum dei sapientiā: qui dicit vacca propter assumptam nostram infirmitatem mortalitatis. Rufa fuit: quia plenus charitate: vel quia aspersus sanguine in passione. Integræ ætatis vacca ista erat: qa omnis actio ei⁹ fuit perfectissima & in pfecta ætate passus est: nulla fuit in eo macula peccati: nec iugū seruitutis. Debebat aūt populus adducere ad Moysen: quia imputabant ei trāsgressionem Mosaicæ legis in violatione sabbati. Præcipitur autem tradi Eleazaro sacerdoti: quia christus occidendus traditus est in manus sacerdotum. Immolatur extra castra: quia extra portam passus est. vt dicit apls Hæb. xiij. Intingit sacerdos digitum in sanguine eius: quia mysteriū passionis christi cōsiderandum cū discretione & imitādū actione est: & præcipue a sacerdotibus. Aspergitur sanguis contra tabernaculum designās synagogā, vel ad condēnationē nō credētium: vel ad pusificationē credētiū: & hoc septēvicibus: vel ꝓpter septem dona spiritussancti quæ ex sacramentis percepimus: vel ꝑ oē tēpus quod signatur in sempiterno. Oia igne cremāda sunt. i. spiritualiter intelligēda igne spiritussancti. s. instructione. Nā ꝑ pellē & carnē exteriōr eius operatio: ꝑ sanguinē subtilis interna eī⁹ virtus viuificās: per simū lassitudo sitis: & alia ad infirmitatē pertinētia. Tria addita signant. Cedrus altitudinem spei vel cōtemplationis: hysopus humilitatem vel fidem: coccus bis tinctus geminam charitatē. ꝑ hæc debemus christo passo adhærere. Cinis huiꝰ vaccę est memoria seu virtus christi passi. Colligit iste cinis a viro mūdo: quia reliquię passionis peruenerūt ad gētes: q̄ nō fuerūt culpabiles in christi passione. Apponūtur isti cineres in aquā ad expiandū: qa ex passiōe christi baptism⁹ & etiā pœnitentia sortitur effectū emundādi peccata. Qui aūt immolabāt vaccā vel colligebāt cineres: & q̄ aspergebāt aquā efficiebātur immundi vsq̄ ad vesperum: quia ludæi in occisione christi effecti sunt immūdi & peccatores: & hoc vsq̄ in finem mundi: qa tunc cōuertētur ad vesperam: sm Pō. lviij. Vel etiā ad figurādum, quia q̄ ministrāt alīs sacramenta in collatione eorū aliquas immūditias cōtrahūt: & permaxime in sacramētis pœnitentiæ: & hoc vsq̄ ad vesperū. i. finē vitæ præsentis. Fiebant & alia sacrificia in festo propitiationis. s. vituli, arietis, & duoꝝ hircorum ad expiationē pctōꝝ ꝑ populo & sacerdotibus designātia passionē christi. Et etiā sacrificia quę fiebāt a singulis personis ꝑ peccatis: vel a leprosis mundatis sacramēta erāt figuratiua passionis christi: & etiā sacramētū pœnitētiæ & confessionis quæ ob breuitatem nunc dimittuntur. Aspergamur ergo hysopo cum aqua lustrationis. i. pœnitentia: & sic super niuem efficiemur albi: & erimus mundati: vt in templum gloriæ possimus intrare.

Heresis quid sit

Immunditiæ peccatorū quō mundātur.

Rō figuralis.

§. IX. DE CONSECRATIONE

Consecratio

sacerdotū & ornamētis eorꝝ & maculis ꝓhibitis in eis. Et correspōdēt ista sacramēta sacramento ordinis clericoꝝ & conuersationi eorū. Pro quoꝝ declaratione dicit beatus Tho. ꝑ. q. cxj. arti. v. Sicut populus ille instituebaꝫ ad cultū dei ꝑ sacramētū circūcisionis: ita ministri ꝑ aliquā cōsecrationē vel purificationē. Vñ separari ab alīs præcipiūtur quasi ꝑ specialiter ad ministeriū cult⁹ diuini præ alīs deputati: & totū qd̄ fiebat in eoꝝ cōsecratiōe vel institutione ad hoc ꝓtinebat: vt ostēderet eos habere quādā prærogatiuam puritatis & virtutis & dignitatis. Ad qd̄ facit qd̄ ait Pō. cxxxj. Sacerdotes tui induantur iustitiam: & sancti tui exultēt. Vnde circa institutionē ministroꝝ tria fiebant quæ habent rationes literales & rationes figurales.

¶ Debebant enim esse a certis maculis liberi.

¶ Debebant varijs ornamentis indui.

¶ Debebant certis sacrificijs & modis purificari.

Quantū ad primū mādauit dñs vt qui haberent maculā etiā si essent de genere Aaron nō ministrārēt ei. Ratio literalis huius: qa tales solēt hoīb⁹ cōrēpruī haberi: & inde etiam ipse cultus dei. Sed rō figuralis est: quia maculę illæ designant defectus pctōꝝ q̄ tollunt sanctitatē aīaꝝ debitā sacerdotib⁹. & describunt hæ maculæ Leuit. xxi. vbi dicitur. Homo de semine tuo qui habuerit maculam non accedat ad altare: nec ꝙ offerat panes deo suo. Et subditur singulas describendo. Si cæcus. i. ne sit ignorans. Si claudus. i. ne sit instabilis & ad diuersa se inclinans. Si paruo vel grandi vel torto naso. i. ne per despectū discretiōis in plus vel min⁹ excedat: aut aliqua praua exerceat. Per nasum etiā ꝑ quē discernim⁹ odores a fœtoribus discretio designaꝫ. Ne sit fracto pede vel manu. i. ne amittat virtutē bene operandi vel ꝓcēdēdi de virtute in virtutem. Ne gibbus ante vel retro. i. ne superfluū amorē vel laborē habeat ad terrena. Si lippus ne. s. ꝑ carnalē affectū eius ingenium obscurū fiat. Si albuginē habēs in oculo ne. s. præsumptionē candoris inscientię habeat in æstimatione. Si iugem scabiē. i. petulātiā carnis In opere. Si impetiginē. i. litigiosus: i mpetigo corpus sine dolore occupat: & mēbroꝝ. tū decorem fedat: vnde & auaritiā

Tres ordines monę.

Tria figurant circa institutionem ministrorum.

vnde & auaritiā designat. Si hernios⁹ seu pōderos⁹: & signat luxuriā in cogitatiōe. Hæc Tho. vbi. ē. Et quasi simi lē expositionē harꝝ macularꝝ ponit Grego. in pastorali. & in decre. habet. di. xlix, hinc etem. & diffusius ibi hęc declarātur. Quantū ad sctūdū voluit deus vt sacerdotes haberent diuersa ornamēta: vt in maiori reuerētia haberētur a populo: & sic cultus dei esset i maiori honorificētia & gloria. & vt habet Exo. xxviij. Pōtifex habebat nouem ornamēta. Primum vestē lineā. Secūdū tunicā hyacinthinā: in cuius extremitate versus pedes ponebantur tintinnabula quædā & malapunica intexta: & ex hyacintho purpura ex cocco bis tincto. Tertiū suphumerale quod tegebat humeros & anteriorē partē vsq̄ ad cingulū: quod erat ex auro & hyacintho & purpura & cocco bis tincto & byssō retorta. Et sup humeros habebat duos Onychinos in quibus erāt scripta noīa filioꝝ Israel. Quartū erat rationale ex eadem materia factū: quod erat quadratū: & ponebatur in pectore: & coniungebatur superhumerali. & in hoc rōnali erant duodecim lapides preciosi distincti ꝑ quatuor ordines: in quibus erant scripta noīa filioꝝ Israel: quasi ad designandū ꝙ deferrēt onus totius populi: & ꝙ debebāt iugiter de eoꝝ salute cogitare. Et ideo in pectore. i. rationali in quo mandauit dñs ibi poni doctrinā & veritatē: quia quædam pertinentia ad veritatem iustitiæ: quædam ad veritatē doctrinæ ibi erant scripta. Quintū ornamentum baltheus. i. cingulus quidā factus ex illis quatuor coloribus. Sextum est thyara. i. mitra quædam de byssō. Septimū lamina aurea pēdens in fronte: in qua erat scriptū nomē dei. Octauū erant fœminalia linea vt operirēt turpitudinem suam q̄n accederet ad altare vel ad sanctuariū. Ex his octo ornamētis sacerdotes minores habebant tm quatuor. s. tunicam lineā, baltheū, femoralia. i. serabulas: & thyaram. Horꝝ aūt ornamentoꝝ rationē literalem quidā assignāt dicentes: ꝙ in his designatur dispositio orbis terrarum quasi pōtifex protestaret se esse ministrū creatoris mundi. Vnde & Sap. xviij. dicitur: ꝙ in veste Aaron erat descriptus orbis terrarum. Nam fœminalia linea figurabāt terram ex qua linū nascitur. Baltheī circumuolutio significat mare oceanum quod circūit terrā. Tunica hyacinthina suo cōlore signat aerem: per cuius tintinnabula tonitrua & per malagranata coruscationes. Superhumerale sua varietate cœlum sydereum. Duo Onychini duo hæmisphęria vel duo luminaria magna solem & lunam. Duodecim lapides in rationali: duodecim signa in zodiaco: quia in cœlestibus sunt rōnes æternoꝝ. Cydaris vel thyara cœlū empyreū. Lamina aurea: deū oīb⁹ præsidētē. Ratio aūt figuralis horꝝ est: quia ista designant ornamenta virtutum: quib⁹ debēt ministri esse induti. i. habituati: quæ oia cōtinentur in iustitia. Et ideo bene dicit. Sacerdotes tui induātur iustitia. Vt ēm dicit Gratia. dist. xl. §. i. Multis virtutibus debet splēdere vita pontificis: vt gradui conferat decorē quē ab eo nō accepit: non ēm loca: sed vita & mores sanctum faciunt sacerdotem. Vnde ex officio suscepto non licētiā peccandi: sed necessitatem bene viuendi se nouerit assecutum. Et in minoribus sacerdotib⁹ debēt esse quatuor. Castitas signata per fœminalia. Abstinentia signata ꝑ cingulum. Linea tunica. i. moderatio discretiōis. Et thyara recte intētionis in capite. i. in mente. Sed pontifices debent præ alīs habere prædicta & alia quatuor. s. iugem dei memoriā in cōtemplatione & hoc signatur in lamina. Supportationē populi ꝑ patiētiā: & hoc in superhumerali. Tertio ꝙ habeat pectus in corde & visceribus charitatis: quod signaꝫ per rationale. Gratia. aūt addit: ꝙ in corde eius debet esse manifesta veritas. s. scripturarū: per id quod ibi scriptum erat. dist. xxxv. §. ij. Debet vltimo habere cœlestem cōuersationem: quod signatur ꝑ tunicam hyacinthinam. Tintinnabula aurea quæ erant adiuncta in fine vestis signant exercitium prædicatiōis de sapientia scripturę. Et malagranata intexta signant vnitatem fidei & morꝝ: vel ꝙ in prędicatione debet cauere scādala, diuisiones, & quærere vnitatē. Quantū ad tertiū ꝑ consecratione eoꝝ fiebant quædam. Et primo purificabant oēs per ablutionē aquæ & quædā sacrificia facta ꝑ eis specialiter leuitę. Secūdo radebāt oēs pilos carnis suę: vt habetur Num. viij. Tertio consecratio Pontificis & sacerdotum hoc ordine fiebat. Post ablutionē prædictā induebātur vestimētis prænoiatis ad designā dū dignitatē suā. Specialr aūt pōtifex inūgebaꝫ in capite vt designaret ꝙ ab ipso diffundebatur potestas consecrandi in alios: sicut oleū a capite deriuaꝫ in inferiora. iuxta illud Pō. cxxxij. Sicut vnguentum in capite, Leuitę vero nō habebāt aliā cōsecrationē: nisi ꝙ offerebantur dño a filijs Israel per manus pontificis q̄ orabat ꝑ eis. Minoꝝ vero sacerdotū sole manus cōsecrabātur: quæ erant applicādę ad sacrificia. Et de sanguine animalis immolati tingebaꝫ extremū auriculę dextrę eoꝝ: & pollicis pedis dextri: vt. s. essent obedientes legi dei in oblationibus sacrificioꝝ: quod signaꝫ in intinctione dextrę auriculæ: & ꝙ ēent soliciti & prompti in executione sacrificioꝝ: & in signū huius intingebaꝫ extremū pedis & manus. Ipsi etiā & vestimēta eorū aspergebantur sanguine animalis immolati in memoriā sanguinis agni ꝙ quē fuerūt liberati ex ægypto. Offerebātur aūt in cōsecratione eoꝝ ista sacrificia: vitulus ꝑ peccato in memoriā remissionis peccati Aaron circa vitulū cōflatilem. Aries in holaustū in memoriā oblatiōis Abraę cuius obedictiam deberēt imitari. Aries cōsecrationis qui erat quasi hostia pacifica in memoriā liberationis de ægypto ꝑ sanguinē agni. Canistrū panū in memoriā mānę datæ. Pertinebat aūt ad applicationē ministerij ꝙ imponebaꝫ super manus eoꝝ adeps arietis & torta panis & armus dexter: vt ostēderet ꝙ accipiebāt ptātē hmōi offerendi. Le uitę ꝙo applicabātur ex hoc ꝙ introducebātur in taberna culum fœderis: quasi ad ministrādū circa vasa sanctuarij.

Ratio figuralis horꝝ est: qa illi q̄ sunt cōsecrādi ad spūale rō figuralis, ministeriū christi debent primo purgari ꝑ aquā baptismi & lachrymaꝝ in fide passiōis christi: & debēt tradere oēs pilos carnis suę. i. omnes prauas cogitationes a se remouere: debent vngi oleo gratiæ spūssancti atq̄ aspersione sanguinis christi per memoriā passionis: & sic accedere ad ministrandum cum obedientia ad legē dei & diligentia agendorum. Inunctio autem in capitibus pontificum & manibus sacerdotum adhuc sit in ecclesia: sed ob aliam causam, vt extra de sacra vnc. c. i. Sacerdotes ergo induatur iustitia isto modo: & sancti facti per illam consecrationis figurationem habitam in se: exultabunt in gloria.

¶ De præceptis iudicialibus ipsius legis. Caꝑ. vj.

TERTIA PARS LEGIS MO

saicę est de preceptis iudicialib⁹ quę habentur Exo. xxj. & xxij. de qb⁹ pōt intelligi illud Pō. xviij. Iudicia dñi vera iustificata in semetipsa: desiderabilia sup aurū & lapidē prætiosum multū. & hoc ꝓpter maximā equitatē & humanitatē quā ꝓtinēt. Iudicia. i. præcepta iudiciaria, dñi: qa a dño instituta, vera: qa non possunt cōtinere errorē sicut iudicia hoīm in suis statutis. Iustificata in semetipsa: qa habēt causas & rōnes valde iustas: quare sic instituta sunt. Et no. vt dicit Tho. ꝑ. q. cij. Sicut ante legē Mosaicā fuerunt habita & seruata quędam cærimonialia ad cultum dei a sanctis hoībus: vt patet de sacrificijs factis per Noe, Abraam, & alios, & altaribus erectis: ita eriā fuerūt habita quędam iudicialia inter eos: sed non erant illa iudicialia ex institutione diuina: sed humana, vt sunt modo statuta ciuitatum: Sic etiam illa cærimonialia nō fuerūt ꝑ institutionē dei: sed per deuotionem colentium deū ad hoc instigatoꝝ ex instinctu diuino. Differunt aūt iudicialia a cærimonialib⁹ in tribus: in determinatione, in figuratione: & in obseruatiōe. Ex primo. s. determinatiōe sunt in se iustificata: qa a deo ordinata. Ex secūdo. s. obseruatione: vt qa ab hoīb⁹ assumūtur: sunt deliberabilia sup aurū: qa valde vtilia reipublicę. Ex tertio. s. figuratiōe sunt dulciora sup mel & fauū: quātū ad expositionē mysticā & moralē. Primo differūt: qa cærimonialia ordināt hoiem ad debitū cultū dei. Iudicialia aūt ordināt ad debitū cōuictū cū ꝓximo. Sed ꝑ huius maiori declaratione dicit beatus Tho. ꝑ. q. ciij. ar. i. ꝙ ꝓceptoꝝ cuiuslibet legis quędā habēt vim obligādi ex ipso dictamine rōnis: qa in se cōsiderata non hñt absolutā rōnē debiti vel indebiti: sed habēt vim obligādi ex ipsa institutione diuina vel humana: & hmōi ꝓcepta sunt determinatiōes moraliū ꝓceptoꝝ. Et si determinār moralia ex ī situtiōe diuina i his ꝙ quæ hō ordinaꝫ ad deū, talia dicūtur cærimonialia. Si aūt determinār moraIudicialia a cærimōialib⁹ ī trībus differunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

lia in his quæ pertinent ad ordinationē hoīm adinuicē: talia dicūtur iudicialia. Et in his duobus cōsistit rō iudicialium præceptorū: vt.s. nō habeāt vim obligādi ex ipsa natura li rōne: sed ex institutione: & p hoc differunt a moralibus. Secūdo vt pertineant ad ordinationē hoīm adinuicē: & sic differūt a cærimonialib⁹ præceptis, Per hoc aūt differūt iudicialia ista a legibus & statutis ciuitatū: qa illa sunt ex institutione dei: hęc aūt ex institutione hoīm & dicūtur iudicialia nō solum quæ ptinēt ad lites iudicior⁹: sed etiā quæcūq; ptinēt ad ordinationē hoīm adinuicē quę subest ordinationi principis alicuius seu officialis. Secūdo differunt iudicialia a cærimonialib⁹ in figuratione: qa.s. cærimonialia figurabāt primo & per se: iudicialia aut̄ secūdario & ex cōsequēti. Pro cuius declaratione dicit btūs Tho. i.ii.q.ciij.art.ij.ꝙ dupliciter dicitur aliquod præceptum figurale, Vno modo primo & per se: quia.s. principaliter est institutū ad aliquid figurandū. & hoc modo cærimonialia sunt figuralia. Ad hoc etiam sunt instituta vt figurarēt aliquid ptinēs ad cultū dei & ad mysteria christi: Alio modo dicit præceptū aliqd figurale nō primo & p se: sed ex consequēti: & hoc mō iudicialia sunt figuralia: nō em fuerūt principaliter īstituta ad aliquid figurādū: sed ad ordinādum statū illius populi fm iustitiā & æquitatē. Sed ex cōsequēti aliquid figurabant inquātū status illius populi qꝙ limō̄ prędisponebat: figuralis erat: fm illud.i. ad Cor.x. Oia in figurā cōtingebāt illis. Quia em ille populus erat electus a deo: vt ex eo christus nasceret: nō oportuit statum illius populi esse propheticū & figuralē: vt ait Augu. Et ideo iudicialia illi populo tradita fuerūt magis figuralia q̄ iudicia aliorū populor⁹. Sicut et & bella & gesta illius populi exponuntur mystice: nō aūt bella vel gesta Assyrior⁹ vel Romanor⁹ quę fuerūt magis famosa fm hoīes, vñ & Greg. dicit. xxiij.q.j.c.ij. Nisi bella illius populi significarent bella spiritualia dæmonū ꝙ nos: nequaq; ecclesia libros illos q narrāt illa bella: vt Regū, Ioluæ, & aliorū, ponereť legenda. Et sic iudicialia præcepta a doctoribus sup Exo: in glos. exponerentur allegoricæ & moraliter. Tertio differūt iudicialia a cærimonialibus in obseruatiōe. Nā q̄is vtraq; in nouo testamēto sint mortua: quia euacuata ab obligatione p aduētū christi: tū cærimonialia nō solū sunt mortua: sed etiā mortifera post diuulgationē euāgelij. Et rō est: qa vt dī tū est: illa cærimonialia sunt figuralia principaliter īstituta ad figurādū christi mysteria vt futura: vnde ipsa mō seruare esset, ptestari cōtra veritatē fidei ac si nōdū essent impleta. Sed iudicialia ita sunt mortua ꝙ nō mortifera. Nā siquis princeps vel ecclesia vellet aliquid ex illis iudicialibus assumere, p suo statuto seruādo in ciuitate tāq; iustū & vtile: non peccaret quia illud seruaret: nisi hoc faceret ipse vel ab alīs mandari seruaret: quia in lege Mosaica contētū & inde obligatorium: tūc em intētio esset mortifera. Ideo aūt iudicialia nunc sunt mortua & nō obligāt: qa cū instituta essent ad disponendū statū illius populi q ordinabatur ad christū: mutato isto statu populi: christo aduenīte ipsa iudicialia non obligāt. Fuit em lex pedagogus ducēs ad christū fm apl'm Gal.iij. sed qa hmōi præcepta (vt dictū est) nō ordinabantur principaliter ad figurandum christi mysteria: sed ad aliquid faciēdū fm iustitiam: ideo ipsor⁹ obseruatio non ita præiudicat fidei veritati absolute. Sed nunc si intētio obseruādi esset: vt qa in lege Mosaica mandatū: hoc em præiudicaret veritati fidei: quia per hoc haberēť ꝙ status prioris populi adhuc duraret: & christus nondū venisset. Vnde apls ad Heb.vij. ait, Translato sacerdotio necesse est ꝙ legis trāslatio fiat, s. quo ad totam. Vbi dicit Augu. Quia enim simul & ab eodem & sub eadem spōsione vtraq; data sunt: quod de vno dicitur: necesse est vt de altero intelligatur. extra de consti. translato.

Præceptum figurale dicit duplr.

Ecclesia ꝝre recitat bella.

§. I. FIT AVTEM QVADRVPLEX

Inuenit ī populo q̄druplex ordo.

distī tio hor⁹ p̄ceptor⁹ iudicialiū fm distinctionē ordinationis humanæ: vt ponit btūs Tho. i.ii.q.ciij.ar.iij. Quadruplex em ordo in pplo potest inueniri. Primus ordo est principū populi ad subditos: & fm hoc dant q̄dā p̄cepta iudicialia de institutiōe principū & officior⁹ eor⁹ & reuerētia eis exhibēda & hęc est vna pars eor⁹. Secundus ordo est subditor⁹ ad inuicem: & fm hoc dantur quædā alia præcepta ꝑtinētia ad cōcīues adinuicē: puta circa emptiones: venditiones iudicia & pœnas & hmōi: & hæc est secunda pars iudicialiū. Tertius ordo est eorū qui sunt de populo quo ad extraneos: & fm hoc dantur quędam alia præcepta pertinentia ad extraneos: puta de bellis cōtra hoites: & de susceptione peregrinor⁹ & aduenar⁹: & hæc est tertia pars. Quartus est ad domesticos: vt vxoris ad vir⁹, patris ad filiū, dñi ad seruū. & fm hoc dantur alia præcepta pertinentia ad domesticam conuersationē, sicut de filīs, vxoribus & seruis: & hęc est quarta pars. Et de singulis ponetur in sequenti, §. sed breuiter. Et notandum ꝙ aliqua ex his iudicialib⁹ præceptis ecclesia sumpsit pro suis cōstitutionibus in diuersis titulis decretalium: & præcipue in .v. libro vnde obligāt vt statuta ecclesię: nō vt in lege Mosaica mādata. Et primo extra de adul.c.j. dicitur, Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam dormieritq; cum ea dotabit eā & habebit in vxorē. Si vero pater virginis dare noluerit pecuniam redder.i. dabit pecuniam iuxta morem vel modum dotis quam virgines recipere cōsueuerunt. Glos. ibi dotabit.i. donationē propter nuptias assignabit ei: vl' potius pecuniam dabit mulieri quam pro dote sibi reseruabit: quod fieri pōt. ff. de dona. inter vi, & vxo. siquis vxori. Etiā si eā ea nō cōtrahat nihilominus habebit illā pecuniā, Glos. sup illud, habebit eam in vxorē. s. si pater ei dare voluerit & ipsa cōsenserit: vel si ipse eā accipere voluerit: alś puniet: prout continetur. c. seq. f. peruenit. Glos. super illud iuxta mod⁹ qui estimabit iuxta facultates ipsi⁹ & dignitatē puellæ. Et illo. c. puenit. dicit glo, talis nō cogitur illā accipere i vxorē si noluerit. Sed qa illā decepit alś punietur. Et fm leges si per vim hoc egerit punietur morte. in fritu. de publi. iudi. §. finaūt. Si decępit puellā, relegatur vel si est vilis pśona verberať: fm ꝙ iudici visū fuerit, in stit. eo. §. ij. Sed m canones si nō acceperit excōicatur quousq; visum fuerit superiori: & in monasteriū ad agēdā pœnitentiā ad rēpus retrudit: vt dī in. d. c. peruenit. Iō in titu. de fur. c.j. dī. Qui furat⁹ fuerit hoīem & vēdiderit eū cōis eius noxę: morte moriať. Etā glos. sup illud hoiem. f. libe rū, nā qui furatus seruū hac pœna non tenetur. ff. ad. l. fal. de pla. l. vlt, Et fm canones hæc pœna non imponitur ei de rap. in archiepan, vbi dicit ꝙ pro certis excessibus epi possunt certam pœnā pecuniariam imponere & flagellis afficere: ea moderatione habita ꝙ flagella in vindictam sanguinis transire non videantur. Sed vbi est ita grauis excessus ꝙ mortem & membrorum detruncationē mereatur reus sustinere reseruent illa potestatibus secularibus. Et si eps habet iurisdictionem temporalem: causas sanguinis demandet ei cui huiusmodi cōperat: vt ibi dicit glos. Item in ti. de iniu. & dā. da. c.j. dī. Si rixati fuerit hoīes: & percusserit alter ꝓximum suum lapide vel pugno: & ille mortuus non fuerit: si iacuerit in lecto: q̄ percusserit opera eius & impēsas in medicos restituat. Exod. xxj. Glos. ibi operas amissas & impēsas in curatione prędabit. Item si qs aperuerit cisternā & foderit & nō operuerit eā: cecidit ꝙ bos vel asinus in eā: dñs cisternę reddet prędictū iumēto r. Qđ aūt mortuū fuerit ipsi⁹ erit. e. ē eo. ti. Glos. ibi. Si hoc fecerit in publico: nā si in occulto vbi cōsueuerūt fieri nō tenet. Ratio primi est: qa occasionē dāni dedit. Item si bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius: & nō custodiuit eū dñs suus: reddet bouē, p bouē: & cadauer integrū recipiet. Exo. xxj. & e. ti. Glos. sup illd, nō custodierit sup. Si bouē alteri⁹ occiderit tenebit: qa nō adhibuit diligētiā quā debuit. Itē si lęserit quispiā agrū vel vineā: & dimiserit iumētū suū vt depascat aliena: p dāno æstimationem restituet. Glos. super illud estimationē vltra æstimationē enim non tenetur: expellere debet animal quod damnum dedit tāq; suum non includere: cum dominus eius teneat ad dānum. Item si egressus ignis cōprehendat aceruos frugum: siue stantes segetes in agris: reddet dānū qui ignem succenderit. Exo. xxij. eo. ti. Glos. sup reddet. Si fuerit in cuipa cum ignem apposuit nec adhibuit diligentiam quam debuit. ff. ad. l. aqui. qui occidit. alś si nihil de contingentibus omisit non tenetur. j. eo. ti. c. vlti. Item in ti. de homi. c.i. Si quis per industriam occiderit ꝓximum suum: & p insidias: ab altari meo euellas eum vt moriatur. Exod. xxi. Glos. super illud per industriam, secus si casu. ar. xv. q.i. Si quis non iratus. Insidias. Iste talis insidians si occidit non habet immunitatem ab ecclesia. s. vt nō possit extrahi: qđ forte intelligitur quando hoc agit in ecclesia.

Cēsura legis & canonū

Exod. xxi.

Ibidē.

Exod. xxij.

§.ij. De rōne

Circa bonam ordinationē ciuitatis duo sūt considerāda.

§. II. DE RATIONE PRAECEptorū iudicialiū legis Mosaicę quę pertinēt ad principes.

Pro quorū declaratiōe dicit be. Tho. i.ii.q.cv. ꝙ circa bonā ordinationē pncipū in aliqua ciuitate vel regno duo sunt attēdenda. Quor⁹ vnū est vt oēs habeāt aliquā partem i pncipatu: per hoc em cōseruať pax populi: & oēs talem ordinationē amāt & custodiūt: vt habeť i.ij. Politic. Aliud est qđ attendit iuxta speciem regiminis vel ordinationis principatuū: cui⁹ cū sint diuersę species: vt phs tradit in. iij. Poli. Pręcipue tamē est regnū in quo vnus principatur fm virtutē. Vñ dicit pluralitas principatuū mala vnus ergo princeps. Et aristocratia. i. potestas optimorū in qua aliqui principant pauci ramē fm virtutē. Vñ optima ordinatio principū est in aliqua ciuitate vel regno: in quo vnus præficitur fm virtutem quō omnibus præsit: & sub ipso sunt aliqui principantes fm virtutem: tū qa talis principatus ad omnes pertinet: tum qa ex omnibus eligi possūt: tum qa etiam ab oībus eliguntur. Talis est optima politia bene cōmixta ex regno inquātum vnus prędest. Et aristocratia inquantū aliqui principātur fm virtutem. Et ex democratia. i. potestate populi inquantū ex populis possunt eligi pncipes: & ad populū pertinet electio principū: & hoc fuit institutū fm legē diuinā in illo ppło iudæorū. Nā Moyses & eius successores gubernabant populum quasi singulariter oībus principātes: qđ est q̄dā species regni. Eligebanť aūt septuaginta seniores fm virtutem. Vñ dicit Deute. j. Tuli de tribubus vestris viros sapientes & nobiles. & constituī eos principes: hoc erat aristocraticum: sed democraticum erat ꝙ isti de omni populo eligebanť. Dicit em Exo. xviij. Prouide de omni plębe viros sapientes: & etiā ppls eligebat. Vñ dī Deuť. j. Date ex vobis viros sapientes. Et sic patet ꝙ optima fuit ordinatio principū quā lex posuit, Et cuius ordinatio populi pręcipue dependeat ex maximo principatu. i. pncipali rectore: vt dicit Pos. i.ij. Poli. tū qa ille ppls sub spāli iurāde⁹ regebať. Vñ dī Deuť. vij. Eū te elegit dñs de⁹ tu⁹: vt sis ei ppls peculiaris. Ideo institutiōem summi principis sibi dñs retinuit nō lex ipsa determinauit. Et hoc est quod Moyses petiuit Nume. xxvij. Prouideat domin⁹ deus spiritū omnis carnis hoīem qui sit super oēm hanc multitudinem. Et sic ex dei ordinatiōe institutus est Iosue in principatu post Moysen. Et de singulis iudicibus qui fuerunt post Iosue legitur ꝙ de⁹ suscitauit pplo saluatorem. Et qa spiritus domini fuit in eis vt patet lib. Iudi. De rege aūt commisit pplo cōstitutionem sed sibi reseruauit electionem. Vñ dī Deu. xvij. Eum constitues regem quem elegerit dominus deus tuus. Quomodo autem se debeant habere reges & alij pręsides ostēdit Pś. ij. dicens Et nunc reges intelligite: erudimini q̄ iudicatis terram. Seruite domino in timore. Regnum vtiq; est optimum regimen pplī: quia huiusmodi regimē maxime repręsentat regimen dei quo vnus mundum gubernat: & hoc ēverū si nō corrumpatur Sed propter magnam potestatem quæ regi conceditur de facili degenerat in tyrannidem: nisi sit perfecta virtus eius cui talis potestas conceditur. Perfecta autem virtus in paucis inuenitur: & præcipue in iudæis qui erant crudeles & ad auariciam proni per quę maxime homines in tyrannidem decidunt. Et ideo dominus a principio eius regē nō instituit plena potestate: sed iudicem & gubernatorem: & postea regem ad petitionem populi quasi indignatus cōcessit: vt patet per ea quę dixit ad samuelem, j. Regum. viij Non enim te sed me abiecerunt, ne regnum super eos. Instruxit tamen a principio circa regem instituendum. Primo de modo eligendi: vt scilicet quando in eius electiōe expectarent iudicium domini: & vt non facerent regē alterius genris: quia tales reges solent parum affici ad gentē cui pręficiuntur: & p consequens parum curare de eis. Secundo ordinauit circa reges institutos qualiter deberent se habere ad seipsos. s. vt nō multiplicarent curr⁹ & equos & vxores & diuitias immēsas: quia ex cupiditate horum facile pncipes decidunt in tyrannidem & iustitiam derelīquunt. Tertio qualiter se deberent habere ad deum vt scilicet semper legerent & cogitarēt legē dei: vt semp essent ī timore dei & obedientia. Seruite dño in timore. Instruxit etiā qualiter deberent se habere ad subditos: vt. s. non superbe contēnerent & opprimerēt & a iustitia declinarent.

Qđ aūt dixit dñs pplo p Samuelem. i. Reg. viij. Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis: filios vestros tollet sibi in seruos: tribunos & centuriones. Illud ius non acquiritur regi ex institutione diuina: sed magis ibi ꝓnūciatur usurpatio regū: qui sibi iniquum ius cōstituunt: in tyrānidem degenerantes: & subditos deprædantes.

Politia q̄ sit optima.

Cōmutatio regis.

§. III. DE RATIONE ET CONVE

Conuētus politicus pularis ꝑ legē

nientia iudicialium pręceptorum quātum ad populariū hominū conuictū illius ppli. Oia enim talia pręcepta inueniuntur esse fm rationem: & plena æquitate & charitate Et hæc est intentio legis: assuefacere homines per eius pręcepta: vt sint bene communicatiui adinuicē & faciliter: vt sic conseruet amicitia & pax inter eos. Vnde i commendationem talium præceptorum dicitur in Pś. cxlvij. Non fecit taliter omni nationi. s. deus qualia fecit populo israel & iudicia sua. i. pręcepta iudicialia non manifestauit eis. Pro cuius declaratione dicit Thom. s.ij.q.cv.arti.ij. ꝙ fm Augu. in. ij. li. de ciui. dei. c. xxj. Tullius diffiniens quid sit populus dicit ꝙ est cœtus multitudinis iuris cōsensu & vtilitatis communitate sociatus. Vñ ad rationem populi ꝑtinet vt cōicatio hoīm adinuicē iustis pręceptis legis ordinetur. Est autem duplex comunicatio hoīm adinuicem vna quę fit autoritate principū: alia quę fit propria autoritate, priuatarum personarum. Et quia voluntate vniuscuiusq; disponi pōt quod est subditum ei⁹ potestati: ideo autoritate principum quibus subiecti sūt homines: oportet ꝙ iudicia iter homines exerceantur & pœnæ malefactoribus inferantur. Potestati autem priuatarum personarū subduntur res possessę: & ideo ,ppria voluntate in his posunt sibi inuicem communicare: puta emendo, vendendo donando, & alīs huiusmodi modis. Circa communicationem autem lex sufficiēter ordinauit. Statuit enim iudices vt patet Deuť. xvj. Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis quas dñs deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas: vt iudicent populum iusto iudicio. Instituit etiam iustum iudicij ordinē & sine acceptiōe ꝓsonarū. Vnde dicitur Deuť. j. Quod iustum est iudicate: siue ciuis ille: siue peregrinus nulla erit personarum distantia. Et qa iudices ad hoc inter homines constituuntur: vt determinent quod ambiguum est inter homines cum ambiguum sit duplex, quia vel apud simplices: vel etiam apud peritos & doctos: ideo vtrisq; ꝓuidit lex nam ad dubia communia tollēda mandauit Deuť. xvj. vt iudices & magistri constituerentur per singulas tribus ad iudicandum populum. Ad tollendum secundum dubium. s. quod est apud peritos: statuit lex vt omnes recurrerent ad locum principalem a deo electum in quo sūmus sacerdos erat qui determinaret dubia circa cærimonias diuini cultus. Et sum mus iudex populi rex vel iudex: qui determinaret quo ad iudicialia: sicut etiam nunc per appellationem ab inferioribus iudicibus ad superiores cauſę deferuntur. Vnde Deuter. xvij. Dicitur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam: lepram & lepram: & iudicum qui intra portas tuas sunt videris verba variari: surge & ascende locum quem elegerit dominus deus tuus. Sustulit etiam occasiones iniusti iudicij scilicet per munera dum ait. Non accipiat munera scilicet iudex: quia munera excęcat oculos sapientū: & peruertūt ꝟba iustor⁹. Deuť. xvj. Quāuis em sit possibile duos vel tres testes in mendacio conuenire: nō tñ est facile vel ,pbabile ꝙ cōueniant: & pcipue si eorū testimonia nō vacillent: nec alś sint suspecti. Et ad hoc ꝙ de facili testes a veritate nō declinarēt: instituit lex vt diligētissime examinarēť: & ideo accipiť testimoniū eorū tāq; verū. Nā in negotijs humanis fm ꝓbm nō pōt haberi ,pbatio demōstratiua & infallibilis: sed sufficit cōiecturalis, pbabilitas fm ꝙ rector suadet. Etiam lex instituit certas pœnas ,p certis delictis: vt. j. dicef. Circa resto posseſ Hoc pōsas optimū est fm pbm in. ij. Politi. ꝙ possessiones sint diuisę: ſtinctę: vt usus sit partim cōmunis: partim pvoluntatē circa possessorū cōmunicet. Et hęc tria fuerunt in lege statuta mediū Primo em ipse possessiones erāt diuisę p singulos. Dicit Nota em Nu. xxxij. Ego dedi vobis terrā quā sorte diuidetis vo dediti bis. Et qa p possessionū irregularitatem plures ciuitates ctione destruuntur: vt dicit philosophus, ij. Politi. Ideo circa posſ possessiones regulandas triplex remedium lex instituit. Vnū ſionum

Universidad de Deusto
Biblioteca

triplex remedium pōt petuum non alienarentur: sed certo tempore redirent ad turcirea possessiones regulādas.

scilicet vt ꝑm numerum hōim diuiderētur equaliter. Vnde dicitur Nu.xxxvj. plurib⁹ dabitis latiorē: & pauciorib⁹ angustiorem. Aliud remedium fuit: vt possessiones imper fuos pristinos possessores: vt. s. nō confunderentur sortes possessionum. Sic ergo concessit lex vt necessitatibus occurrentibus possent sibi homines prouidere ꝙ ad certum tempus alienari possent. Sed ne confunderentur sortes tribuum in jubileo saltem oportebat ꝙ reuerterentur ad priores possessores. Excipiebantur domus vrbanæ: quia imperpetuum poterant vendi. Et ratio est quia non erāt domus ita sorte distinctæ vt possessiones. Tertium remedium erat ad tollendum huiusmodi confusionem vt proximi succenderent morientibus. Et primo quidem gradu filius: secundo filia: tertio fratres: quarto patrui: quinto q̄cumq; propinqui. Et ad distinctionem sortium cōseruandam vlterius lex statuit vt mulieres quæ sunt hæredes nuberent hominibus suę trib⁹: vt habetur Nume.xxxvj. Non autem statuit lex ꝙ mulieres succederent in bonis paternis: nisi in defectu masculorum. Tunc autem fuit ne cessarium vt mulieres succederēt i cōsolationem patris: cui fuisset graue ꝙ ad extraneos hereditas deuolueretur: sed vt dictū est: non poterant nubere nisi in tribu sua. Secundo statuit lex vt quantum ad aliqua vsus rerum esset cōis. Et primo quantum ad curam. Præceptum est enim Deut.xxij. Non videbis bouem fratris tui aut ouē errantem & prēteribis: sed reduces fratri tuo: & sic de alīs. Secūdo quantum ad fructum. Concedebatur enim conuenienter quantum ad omnes: vt ingressus in vineam amici posset comedere licite non autem extra ferre. Intendebat em̄ lex assuefacere homines: vt sibi inuicem de facili sua communicarent. Non autem est de facili suorum communicatiuus qui non sustinet ꝙ proximus modicum quid de suo accipiat absq; magno detrimento: secus autem cum magno damno. Et ideo prohibebat lex extra portare: sed nō in vinea comedere. Quantum autem ad pauperes mandabat lex vt relinquerentur manipuli obliti: & racemi remanentes in ipsis: vt patet Leui.xix. & Deuterono.xiiij. Tertio statuit lex communicationem factā ꝑ eos q̄ sūt dīi rerum. Et vnam quidē cōicationem pure gratuitam. Vnde dī Deut.xiij. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quę nascūtur tibi eo tpe & repones intra ianuas tuas: veniet ꝙ leuites qui aliam nō habet partem nec possessionē recum: & peregrinus ac pupillus & vidua qui intra portas tuas sunt: & comedent & saturabuntur. Aliā ꝙ communicationem cum recompensatiōe vtilitatis: sicut per emptionē, venditionē, locationē, mutuū, depositum de quibus omnibus inueniuntur ordinationes in lege. Inter tio legis erat vt sibi inuicē homines in necessitatibus de facili subuenirent quia hoc est maxime amicitię fomētū. Et hanc facilitatē subueniendi non solum statuit in his q̄ gratis & absolute donantur: sed etiam in his quæ mutuo conceduntur: quia huiusmodi subuentio frequentior est & pluribus necessaria. Huiusmodi aūt subuentionis facultatē multipl'r instituit. Primo quidē vt faciles se ꝓberēt ad mutuū exhibendū: & ne a tali retraherent se āno remissionis appropiquāte: vt habet Deut.xv. Scd'o ne eū cui mutuo cōcederēt grauarent: vel vsuras. vl' etiā atiā pignora oīa vitę necessaria accipiēdo. Et si accepta fuerint ꝙ statim restituerent. Dicit etiā Deu.xxij. Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram. Et.xxiij. Nō accipies loco pignoris inferiorem: & superiorē molā: qa aīam suā appositi tibi. Et Exod.xxij. dī Si pign⁹ a ꝓximo tuo acceperis vestimētū: ante solis occasū reddes eis. Tertio vt nō importune exigerēt vt dī Exo.xx. Si pecuniā mutuo dederis ppl'o meo pauperi q̄ habitat tecū nō vrgebis eū quasi exactor. Et ꝓpter ꝫ etiā mādat Deut.xxiij. Cū repetes a ꝓximo tuo rem aliquā quā debet tibi: nō ingredieris domū ei⁹ vt pignus auferas. Quarto instituit ꝙ in vij. anno debita penit⁹ remitterent. Probabile em̄ erat ꝙ illi q̄ commode reddere possent ante septimū annū redderent: & gratis mutuantes nō defraudarent: si autē oīno impotētes essent eadē rōne erat eis de nouo dandū ꝓpter indulgētiam. Circa ꝙ aīalia quatis & mutuata hoc lex statuit: vt ꝓpter negligētiā eius cui mutuata sunt sit in ipsius absentia morianꝫ vl' debilitenꝫ reddere ea cōpellat. Si ꝙ eo ꝓsente & diligēter custodiente mortua fuerint vel debilitata: nō cogebant cōstituere ea

Deut. xxij.

Lex pia in pauperes.

De aīalib⁹ mutuatis

& maxīe si erāt mercede cōducta: qa ita etiā potuit mori seu debil itari apud mutuātē. Hoc obseruādū erat q̄n aialia erāt mercede cōducta qa tūc habebat certū ptiū ꝓ vsu aīalis: vnde nihil accrescere debeat p restitutionē aialiū nisi ꝓpter negligētiā custodientis. Et qa hęc est differētia inter mutuū & depositū qa mutuū tradit' in vtilitatem ejus cui tradit' sed depositū i vtilitatē deponentis ideo magis arctabat aliqs in certis casibus ad restituēdū mutuū q̄ ad restituēdū depositū qa de maiori negligētia tenebat is q̄ recepit mutuū q̄ depositari⁹ qui nō tenebat: nisi de furto vt patet Exod'.xxij. De pœnis quæ inferebantur per iudicialia præcepta legis pro diuersis delictis. Nota ꝫm Tho. vbi.s. ꝙ non solum propter grauitatem culpæ: sed etiam propter alias causas grauis pœna infligitur. Primo quidem propter quantitatem peccati quia maior peccato cęteris paribus: grauior pœna debetur. Secūdo propter peccati consuetudinem quia a peccatis consuetis non facil⁹ ter homines abstrahuntur nisi per graues pœnas. Tertio propter multam concupiscentiam vel delectationem in peccato ab his etiam non de facili homines abstrahuntur nisi propter graues pœnas. Quarto propter facilitatem committendi peccatum & iacēdi in ipso. Huiusmodi etiā peccata quæ manifestantur sunt magis punienda ad alio rum terrorem. Circa etiam ipsam quantitatem peccati q̄ⁱ⁹ duplex gradus est attendendus etiam circa vnum & idē gradu peccatum. Quorum primus est quando inuoluntari⁹ peccatum committit. Tunc enim si omnino est inuoluntari⁹ totaliter excusatur a pœna. Dicitur enim Deu.xxij. ꝙ puella que opprimitur in agro non est rea mortis: quia clamauit & nemo adfuit qui liberaret eam. Si vero aliquo modo fuerit voluntarius: sed tamen ex ifirmitate peccat puta cum aliquis peccat ex passione minuitur peccatum: & pœna ꝫm veritatem iudicij diminui debet nisi forte ꝓpter communem vtilitatem pœna aggrauetur ad abstrahēdum homines ab huiusmodi peccatis sicut dictum est. Secundus gradus est quando aliquis per ignorātiam peccauit: & tunc aliquo modo reus reputabitur ꝓpter negligentiam addiscendi sed tamen non puniatur per iudices: sed expiabit peccatum suum per sacrificia vt dī Leui. iij. Anima quæ peccauerit per ignorantiam &c. Sed hoc intelligendum est de ignorantia facti non autem de ignorātia præcepti diuini quod omnes scire tenentur. Tertij⁹ gradus est quando aliquis ex superbia peccabat. i. ex certa electione vel ex certa malitia & tunc puniebatur ꝫm quantitatem delicti. Quartus aūt grad⁹ est quādo ꝑ ꝓtinaciā peccabat & tunc q̄si rebellis & destructor ordinationis legis oīno occidēdus erat. Et ꝫm hoc dicendum est ꝙ in ꝓna furti cōsiderabat ꝫm legē id qđ frequēter accidere poterat & ideo ꝓ furto & aliarū rerū quę de facili cū stodiri' possunt a furib⁹ nō reddebat fur nisi duplū. Oues ij. autē non de facili possunt custodiri a furto qa pascunt in agris: ideo frequētius cōtingebat ꝙ oues furto subtrahebant: vñ lex maiorē pœnā apposuit vt. s. quatuor oues ꝓ vna oue redderent. Adhuc autē boues difficilī⁹: custodiūtur qa habentur in agris & nō ita pascunt gregatim sicut oues: & ideo adhuc ibi maiorē pœnā apposuit vt. s. ꝙ quinq; boues ꝓ vno boue redderēt. Et hoc dico nisi forte idē aial inuentū fuerit viuēs apud eū qa tunc solū duplū restituebat sicut in cęteris furtis. Poterit em̄ haberi ꝓ præsumptio ꝙ cogitaret restituere ex quo viuū seruasset. Et nota ꝫm Aug.xxj. de ciui. dei. c.xj. ꝙ Tulli⁹ posuit octo genera pœnarū esse i legib⁹ videlicet dānū, vincula, verbera, talionē, ignominiā, exilū, mortē, & seruitutē. Ex qb⁹ aliqua in lege sunt instituta. Damnū quidē. s. cū fur condemnabat ad quintuplū vel quadruplū. Vincula ꝙ oīo sicut Num.xv. mādatur de quodā ꝙ in carcerem includeret. Verbera. sicut Deut.xxv. Si eū qui peccauit dignū viderint plagis ꝓsternēt corā se & faciēt verberari. Ignominiā etiam inferebat illi q̄ nolebat accipere vxorē fratris sui defūcti q̄ tollebat calciamenta illius & spuebat in faciē eius. ibidē. Morte ꝑ iferebat vt patet Leuit.xx. q̄ maledixerit patri suo aut matri morte moriat. Pœnam em̄ talionis lex inducit dicens. Exod'.xxj. Oculū ꝓ oculo dentē ꝓ dente. Pœnā autē seruitutis induxit in duob⁹ casibus. In vno qdē quādo septimo anno remissionis ille q̄ erat seruus nolebat beneficio legis vti vt liber exiret, vñ ꝙ pœna ei infligebat: vt i perpetuū seruus remaneret. Exod'.xxj. & Deut.xv. Scd'o ꝙ ista gebatur furi quādo nō habebat qđ posset restituere: sicut habet Exod'.xxij. Pœnā aūt exilij vniuersaliter lex nō statuit: qa in solo ppl'o Israelitico de' colebat: oībus alīs populis per idolatriā corruptis. Vñ si qs a ꝓpulo illo vniuersaliter exclusus esset: daretur ei occasio idololatrię. Et ideo. j. Regū.xxvj. dī: ꝙ David dixit ad Saul. Maledicti sunt in cōspectu dñi qui eiecerūt me hodie vt nō habitē i hęreditate dñi dicentes. Vade serui, dīs alienis. Erat autē aliqđ particulare exiliū. Dicit em̄ Deute.xix. ꝙ q̄ percusserit proximū suū nesciēs: & nullum erga ipsum habuisse odiū cōprobat': adv nam vrbiū refugiū cōsugiebat vsq; ad mortē summi sacerdotis. Tunc em̄ licebat ei redire ad domū suā: qa in vniuersali dāno populi consueuerūt particulares ire sedari: & ita proximi defuncti nō sic proni erāt ad ei⁹ occisionē. Pœnā autē mortis lex inflixit i maiorib⁹ criminib⁹. s. i his q̄ sunt cōtra deū in homicidio: & i furto hoim & i irreuerētia ad parētes: & in adulterio: & incestib⁹ hoim & in irreuerētia ad parētes: & in adulterio: & incestibus. In furto aūt aliarū rer⁹ adhibuit pœnā dāni. In pcussuris & in mutilationibus induxit pœnā taleonis. In alīs minoribus culpis pœnā flagellationis & ignominię.

Deute. xxij.

De qua pluriplicitate peccati

Lex in duob⁹ casibus pœnam futuris induxit.

§.IIII. DE IVDICIALIBVS PRAECEPTIS

Conuersatio hominis dupliciter

ceptis q̄ recipiūt extraneos. Pro cui⁹ declaratiōe sciendū ꝫm hea. Tho. i. ij. q. cv. arti. iij. ꝙ cū extraneis pōt esse hoim cōuersatio dupl'r. vno modo pacifice. Alio modo hostiliter. Et quantū ad vtrūq; modū ordinādū lex cōuenientia prę cepta cōtinebat. Tripl'r em̄ ludęis offerebat occasiov cū extraneis pacifice cōmunicaret. Primo qdē quādo extranei per terrā eorū transitū facerent quasi ꝙ peregrini. Secūdo mō q̄n in terrā eor⁹ aduenientē aut inhabitandū sicut aduenę. Et quātū ad vtrūq; lex ꝓcepta misericordię ꝓposuit. Nam Exod'.xxij. dī. Aduenā nō cōtristabis: nec; afflīges eum. Et.xxiij. dī. Peregrino mole stus nō eris. Tertio q̄n aliqui extranei totaliter in eor⁹ consortiū & ritū admitti volebat. Et in his qdē ordo attendebat. Non em̄ statim recipiebant quasi ciues: sicut etiā apud quosdā gētiliū statutū erat: vt nō reputarent ciues: nisi q̄ vel ex auo vel atauo ciues existerent: vt dicit Plīs in. iij. Pol'. Et hoc ideo: qa si statim extranei aduenientes reciperentur ad tractandū ea q̄ sunt ppli: possent multa pericula contingere dum extranei nō habētes adhuc amorē firmatū ad bonū publicū: aliq̄ cōtra ppl'm attentarēt. Et ideo lex statuit vt de qbusdā gentib⁹ aliquā affinitatē ad iudęos. s. de Egyptijs habētib⁹ apud quos nati fuerāt & nutriti: & de Idumeis filijs Esau fratris Iacob in tertia generatione reciperent in consortium ppli. Quidā ꝙ oīo qa hostiliter ad eos se habuerāt: sicut Ammonitę & Moabitę nūq̄; ad ꝓsortiū eorū admitterentur. Amalechitę aūt qui magis eis aduersati fuerāt: & cū eis nullū habebāt cognatiōis cōsortiū q̄si hostes ꝑpetui haberent. Dicit em̄ Exo.xvij. Bellū dei erit cōtra Amalech a generatiōe in generationē. Sil'r etiā quārū ad hostilē cōicationē cū extraneis lex ꝑcepta cōuenientia tradidit. Nā primo quidē instituit ꝙ bellum iuste iniret Mandat em̄ Deut.xx. ꝙ q̄n accederent ad expugnandum ciuitatē offerrent ei primo pacē. Scd'o instituit vt fortiter bellum susceptū exequerent: habētes de deo fidutiā. Et ad hoc melius obseruandū instituit ꝙ imminēte prēlio sacerdos eos cōfortaret: ꝑmittendo auxiliū dei. Tertio mādauit impedimenta a prēlio remoueri remittēdo quosdā ad domū q̄ possent impedimenta ꝑstare: vt nou⁹ ædificator domus: aut plātator vineę: aut desponsator vxoris: Hi excludebant a prēlio: & hoc ꝓpter duo. Primo quidē: qa ea q̄ homo de nouo habet vel tāti paratus est ad habendū magis solet amare: & ꝙ cōsequens eor⁹ amissionē timere. Vñ probabile erat ꝙ ex tali amore timerēt mortē: & sic minus fortes essent ad pugnandū. Scd'o eadē ratione timidi mittebant ad domū. Quarto instituit vt victorijs moderate vterent parcēdo mulieribus & paruulis: & etiā ligna fructifera regionis nō incidenda. Accipere autē vsuras ab alienis nō erat ꝫm legis intentionē: sed ex quadā ꝓmissione propter proximitatē ludęorū ad auaritiā: vt magis pacifice se haberent ad extraneos a quibus lucrabantur.

Vsusvictoriarum

§.V. DE PRAECEPTIS IVDICIALIBVS CIRCA PSONAS DOMESTICAS VT FILIOS VXORĒ SERVOS

Vitaho minis triplici ter conseruat.

libus circa ꝑsonas domesticas vt filios vxorē seruos: q̄ docēt quēlibet circa suā familiā seruare ad bene agēdū: non ga in lege Mosaica scripta: sed qa in magna equitate & humanitate fundata: vt valeat dicere illud. Pē. cxviij. A tu dicęs tuis non declinaui. i. præceptis iudicialibus, quia tu legem posuisti mihi quæ scilicet ista continent: & ad quæ seruanda legem priuatam. s. inspirationis i corde posuisti ad ea implenda: vt valde iusta. Pro cuius declaratione notandum ꝫm Tho. i. ij. q. cv. ꝙ communio domestica rum personarum adinuicem: vt dicit philosophus i j. Poli. est ꝫm quotidianos actus qui ordinātur ad necessitatem vitę. Vita aūt hominis conseruatur tripl'r. Vno mō quantum ad indiuiduum prout. s. homo idem numero vi uit; & ad talem vitę conseruationem opitulantur hōi exteriora bona: ex quibus habet victum & vestitum & alia huius vitæ necessaria: in quibus administrandis indiget homo seruis. Alio mō conseruatur vita hois ꝫm speciē & per generationem: ad quam hō indiget vxore vt ex ea generet filios. Sic igitur in domestica communione sūt tres combinationes. s. dñi ad seruum: viri ad vxorē: patris ad filiū: & quantum ad oia ista lex vetus conuenientia præcepta tradidit. Quantum enim ad seruos instituit vt modeste tractarentur & quantum ad labores: ne. s. in laboribus immoderatis affligerentur. Vnde Deut.v. dīs mandauit vt die sabbati requiescerent seruus & ancilla: sicut & ipse. Et iterum quantum ad pœnas infligēdas: vt scilicet moderate castigarent: imposuit enim pœnam mutilationib⁹ seruorum vt dimitterent eos liberos: sicut habetur Exod. xxj. Et simile statuit in ancilla quam in vxorem aliquis duxerit. Statuit etiam specialiter circa seruos qui erant ex ppl'o: vt. vij. anno liberi egederent cum oībus q̄ apportauerant etiam vestimētis: vt habet Exo.xxj. Insuper etiā notatur Deut.xv. vt viaticum eis detur: : quia enim filij Israel erant a seruitute liberati Pharaonis a domino: & per hoc diuinę seruituti addicti: ideo noluit dīs vt imperpetuum serui essent simpliciter; sed secundum quid. i. ad tempus. Et q̄uis ista non seruentur nec obligent: quantū ad ista determinata in lege: obligant tamen in genere: vt scilicet quis modeste se habeat ad seruos. Circa vxores ꝙ o statuitur in lege quantum ad ipsas ducendas vt accipiant vxores de tribu sua: vt habetur Num.vlr. Et hoc ideo ne fortes tribuum confundantur. Prohibuit etiam quasdam personas ne in coniugium ducerentur. s. alienigenas: idest quæ non erant de populo Iudæorum propter periculum seductionis: & propinquas propter reuerentiam naturalem quę eis debetur. Hoc autem nūc seruandum est & quātum ad propinquas in multo pluribus gradibus q̄; in veteri testamento: & etiam quantū ad affines: vt patet extra de cōsan. & affi. c. vlt. Quantū autē ad alienigenas hoc ita seruandū est: vt fideles cū infidelib⁹ cōtrahere ꝓhibeant matrimoniū: vt. xxviij. q. j. c. caue. In lege etiā fuit statutū ꝙ aliqs i vxorē duceret vxorem fratris defūcti sine liberis vt patet Deut.xxv. Et hoc ne totaliter mēoria defūcti deleretur. Nam filius ex illis genitus dicebatur filius fratris defuncti secundum quādā adoptionem. Hoc autem nunc expresse prohibetur ꝓpter affinitatem. Statuit etiam lex qualiter vxores iam ducte tractari debent. s. amicabiliter vt. s. cū leuiter illamarēt. Vñ & mādat puniri q falsū crimē imponit vxori: vt habet Deut.xxij. & Etiā ꝙ propter vxoris odium filius detrimentum nō pateretur. Deut.xxj. Et etiam ꝙ propter odium vxorem non affligeret: sed potiꝰ scripto libello repudij eam dimitteret: vt patet Deutero. xxiij. Sciendum autem ꝙ lex permisit repudium vxoris non quia simpliciter iustum esset sed propter Iudæorum duritiā: vt dicit dīs Mat.xix. Fuit ergo ꝑmissum repudiū ad vitandū vxoricidium. Erant enim ita crudeles ꝙ occidissent vxores quas odio habebant si nō potuissēt dimittere vt alias ducerent. Nūc aūt in nouo testamēto matrimoniū cōsummatū nulla ratione pōt dissolui: nec etiā cū dispensatiōe papę. Diuortiū aūt quo ad separationem thori: vel quo ad cohabitationē ꝫm formā ab ecclesia traditam fieri potest & nō aliter. Et de hoc in. iij. par. titu. j. Circa filios aūt instituit lex vt patres eis disciplinam adhiberēt instruēdo eos i fide: vt habet Exod'.xij. vbi dī. Cum dixerint vobis filij vestri: quę est ista religio. i. causa harū cerimonialiū quę fiebāt circa agnum paschalē dicetis eis. Victima trāsitus dīi est &c. Et etiā ꝙ instituerent eos in moribus. Vñ Deut.xxj. dī ꝙ patres cū habebant filios rebelles & contumaces debebant eos ducere ad iudices ciuita-

Repudiū in vxoris ꝑmissa lex.

Circa vxores ꝙd lex statuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis:& eis denūtiare q̄ monita eorum audire contēnerent confessionib⁹ cōtinuis arcę luxuriis vacarent &c. Et illi iudices mandabāt illos lapidari. Nō aūt hoc parētib⁹ licebat, ſ. occidere vl' mutilare filios ad correptionē ſuorum ſceleruū: ſicut nec etiā nūc licet. Nā ſicut phs dicit. x. Ethic. Principat⁹ pr̄mus habet ſolā admouendi prārē: nō aūt vim coactiuā p quā rebelles & cōtumaces cōprimi poſſunt. Et ideo lex mandabat vt filij cōtumax a principib⁹ puniret

TITVLVS. XV. DE LEGE EVANgelica ſeu noui teſtamenti. Capitulum vnicum.

QVARTA LEX EVANGELIca ſiue noui teſtamenti quæ etiam videtur lex indita, ſ. in cor. ſeu lex gratię quā promiſit dñs dādam. Hiere. xxxi. cū ait. Ecce dies venient dicit dñs: & conſummabo ſup domū Iſrl' & ſup domū Iuda teſtm nouū. Et exponens qd ſit hoc teſtm ſubdit: qa hoc ē teſtm qd' diſponā domui Iſrl'. dādo leges meas i mēte eor & in corde eorū ſuper ſcribā eas. Quam autoritatē inducit Apſus ad Heb. viij. Et de ea pōt intelligi illud Pſ. xviij. Bonū mihi lex oris tui ſup milia auri & argenti. Pr̄cipue aūt lex euāgelica dr̄ lex oris dei: qa ab ipſo incarnato, p nuntiata & data fuit: & cū ea gr̄a collata. Vnde Matthęus euāgeliſta narrat quō cœpit eis chriſtus p̄dicare dicens. Aperiens os ſuū docebat diſcipulos ſuos dicēs. Beati pauperes &c. Mat. v. Et hoc in mōte q deſignat ſm Aug. inſignē pfectāq; iuſtitiā quā cōtinet ipa lex ſup oēs alās leges Et, pterea dicit Pſ. q̄ eſt ſibi bonū ſup milia. i. melior q̄ diuitię tpales auri & argenti: vl' diuitię ſpūales cuiuſcūq; ſcientiæ vel eloquētię ſeu legis q̄ deſignant p aurū & argētū. Cōtinet em̄ lex euāgelica nō ſolū documēta quę ibi cōtinētur: ſed etiā gratiā ipſi⁹ chriſti q̄ ducit ad gloriā. Et iō melior ſup oēm ſubſtantiā ſapientiam & ſcientiā, & mūdi gloriā. Sed, p norū declaratione dicit bea. Tho. i. ñ. q. cvi. ar. i. q̄ vnaquæq; res illud videt ē q̄d' eſt in ea potiſſimū vt dicit Phs in. ix. Ethic. Id autē q̄d' eſt potiſſimū in lege noui teſtamēti: & in quo tota virtus eius cōſiſtit, eſt gratia ſpūſſancti: quę datur per fidē Chriſti: & ideo principaliter lex noua eſt ipſa gratia ſpirituſſancti quę datur chriſti fidelibus. Et hoc manifeſte apparet per apl'm qui ad Romāñ. iij. dicit. Vbi eſt gloria tua. ſ. o. Iudeę? excluſa eſt: p quam legem? factorū? Nō: ſed per legē fidei. Ipſam em̄ fidei gratiam: legē appellat. Et expreſſius ad Rom. viij. dr̄. Lex ſpirit⁹ vitę in chriſto Ieſu liberauit me a lege peccati & mortis. Vnde & Aug. in lib. de ſpū & litera dicit q̄ ſicut lex factorū fuit in tabulis lapideis: ita lex fidei ſcripta eſt in cordibus fideliū. Habet tamē lex noua quędā ſicut diſpoſitiua ad gratiā ſpūſſancti & ad vſum huius gratię pertinentia quę ſunt quaſi ſecūdaria in lege noua: de quibus oportuit inſtrui fideles Chriſti ex verbis & ſcripturis tam circa credenda q̄ circa agēda. Et ideo dicendū eſt q̄ principaliter lex noua: hęc eſt indita nō quaſi aliquid pertinens ad naturā humanā: quia ſic eſt indita lex naturalis: ſed qa natura aliquid ſuperadditū: per donū gratię adiuuās ad implendū q̄d' docet quod nō facit lex naturalis vel ſcripta Secundario aūt lex noua eſt lex ſcripta: & i ſcriptura quidem euāgelij continentur ea quę pertinent ad gratiā ſpirituſſancti. Vel ſicut ordinantia vſum huius gratię. Sicut diſpoſitiua quidē quantum ad intellectum per fidē per quā datur ſpirituſſancti gratia: continentur in euangelio ea quę pertinēt ad manifeſtandā diuinitatem vel humanitatē chriſti. Vnde dicit Ioā. penul. Hęc autē ſcripta ſunt vt credatis qa Ieſus eſt filius dei. Secundū vero affectū continentur in euāgelio ea quę pertinent ad cōtēptum mundi: per quē cōtemptum fit homo capax gratię ſpirituſſancti. Mundus em̄. i. mundi amatores non poſſunt capere ſpiritū ſanctum: inquit chriſtus Ioā. xiiij. c. Vſus vero ſpūalis gr̄gęſti operibus virtutū: ad quæ multipliciter i doctrina noui teſtamēti oēs exhortāt: vt patet in ſermone dñi in mōte. Mat. v. & in alijs locis. Vbi etiā notandū q̄ nullus vnq̄ habuit gratiā ſpūſſancti: niſi per fidē chriſti explicitā vel ſaltē implicitā quantū ad eos qui fuerūt in veteri teſtamēto. Per fidē autē chriſti ptinet hō ad nouū teſtamentū. Vñ quibuſcūq; fuit lex gr̄ę indita i veteri teſtamēto ſiue ludęis ſiue gētilib⁹: oēs illi ſm h̄ ad nouum teſtamētum ptinebāt. Et ſic patet quō lex oris dei

Quid ſit teſtamentū.

Cōtenta legis nouę.

Gratia ſpūſſancti non habet niſi per fidē x̄pi

bonum eſt id eſt melius ſuper milia auri & argēti per gratiam ſpirituſſancti in ea comprehenſam. Et ſm hoc quod eſt in ea principale: lex euangelij habet iuſtificare hominem. Ad quod facit quod ait apoſtolus ad Ro. i. Non erubeſco euangelium: virtus enim dei eſt i ſalutem omni credenti id eſt ducens ad ſalutem quę non poteſt eſſe niſi per purificationem. Quantum autē ad doctrinā quæ eſt i euāgelio: & p̄cepto & conſilio ordinātia intellectū affectū, & actū lex euāgelica nō iuſtificat, ſed de ea ēt ꝓficiat q̄d' ait apl's. ñ. ad Cor. iij. Litera occidit: ſpiritus autem viuificat. Occidit. i. nō viuificat ad iuſtificandū. Ipſa em̄ doctrina euāgelij & ſi multū inſtruat clare ad bene operandum: & ad occaſiones malorū rollendū nō tamen adiuuat effi caciter ad implendū. Nā & ſi gratia in euāgelio: comphen ſa adiuuet hoiem ad non peccandū: nō tamen confirmat vt peccare nō poſſit: quia hoc pertinet ad ſtatū gloriæ.

§. I. IPSA AVTEM LEX EVANgelica nō fuit data a pr̄cipio mūdi triplici rōne ſm Tho. i. ñ. q. cvi. arc. iij. Quarū prima ē qa lex noua (ſicut dictū ē) principaliter eſt gratia ſpūſſcti: quæ abundanter dari nō debuit antequ impediměti pcti ab humano genere tollerē conſummata redemptione per chriſtum. Vñ dr̄ Ioan. vij. Nondū erat ſpūs datus: qa Ieſus nōdū erat glorificatus. Et hāc rationē aſſignat manifeſte apl's ad Ro. viij. Vbi poſtq̄ præmiſerat de lege ſpūs vitę ſubrūxit. Deꝰ filiū ſuū miſit in ſimilitudinē carnis pcti: vt de pcto dānaret pctm in carne vt iuſtificatio legis impleret in nobis. Secunda ratio poteſt aſſignari ex perfectione legis nouæ. Non em̄ aliqd ad pfectū adducit ſtatim a principio: ſed quodā tēporali ſucceſſionis ordine ſicut aliqs prius ē puer: & poſtmodum eſt vir. Et hanc rōnē aſſignat apl's ad Gal. iij. di. Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto vt ex fide iuſtificemur. at vbi venit fides: iam nō ſumus ſub pedagogo. Et j. ad Cor. xv. Non prius qd' ſpirituale eſt ſed qd' animale deinde qd' ſpūale. Lex aūt euāgelica maxime eſt ſpūalis: & ideo non prius debuit dari ſed poſterius. Tertia ratio ſumitur ex hoc q̄ lex noua eſt lex gratiæ qua homo iuſtificatur ad bene operandum: & ideo primo oportuit q̄ homo relinqueret ſibipſi in ſtatu legis vetęris vt cadendo: in pctm̄ cum per illā iuuari nō poſſet ſuam infirmitatē recognoſcēs ſciret ſe gr̄a dei indigere ad bene operandū: & ad hāc procurandā ſe humiliaret. Nihil em̄ magis gratiæ recipiēdę obſiſtit q̄ ſuperbia cū. ſ. quis confidit de viribꝰ ſuis ad bene operandū: ꝓpter q̄d' dixit Iaē. iiij. Deꝰ ſuperbis reſiſtit humilib⁹ aūt dat gratiā. Hanc rationē aſſignat apl's ad Ro. v. dicēs. Lex ſubintrauit vt abundaret delictū vbi aūt abūdauit delictū, ſuperabūdauit & gratia. Nec ex hoc poteſt dici deꝰ acceptor perſonarū qa. ſ. puidit eis de lege gratiæ hoibus noui teſtamēti & nō hoibus veteris. Nā humanū genus ꝓpter pctm̄ primi parētis meruit priuari auxilio gr̄ę & ideo q̄buſcūq; non datur gr̄a hoc eſt ex iuſtitia qa hoc illi meruerūt. Quibus autem dat hoc eſt ex gratia ſeu liberalitate. Non autē eſt acceptor quis perſonarum ſi de ſuo i quo nō eſt alicui debitor nō dat vni q̄d' dat alteri. Nō ergo ex hoc q̄ hoibus a principio mūdi nō dedit deus legē gratiæ iniuriā fecit vel acceptor perſonarum fuit cū & ipſa lex debito ordine danda eſſet.

triplex ratio aſſignat q̄ lex euāgelica nō ſuit data a principio mūdi.

§. II. DE DVRATIONE LEGIS euāgelicę. ſ. q̄ durat vſq; ad finē ſęculi nec eſt expectanda alia lex quę ei ſuccedat vt quidam male ſenſerūt. Pro cuius declaratiōe dicit Tho. ſ. ñ. q. cvij. arc. iiij. q̄ ſtatus mūdi variari pōt dupliciter. Vno modo ſm diuerſitatē legis & ſic huic ſtatui nouę legis nullꝰ ſtatus alius ſuccedit. Succeſſit em̄ ſtatus nouæ legis tanq̄ perfectior ſtatui veteris legis tāq̄ imperfectiori ſm illud. ſ. ad Cor. xiij. Cū venerit q̄d' perfectū eſt euacuabit quod ex parte eſt. Sed in ſtatu vitę pr̄ſentis nullus ſtatus perfectior eſſe poteſt ſtatu nouę legis. Nihil em̄ pōt eſſe ꝓpinquꝰ fini vltimo: q̄ id q̄d' ime diate inducit in finē vltimū hoc aūt facit noua lex. Vñ dicit apl's ad Heb. x. Habentes itaq; ſtatres fiduciā in introitu ſanctoꝝ in ſanguine chriſti quā initiauit nobis viā nouā accedamus ad eū. Vñ nō pōt eſſe alius ſtatus vitę pr̄ſentis q̄ ſtatus nouæ legis qa tanto vnūquodq; eſt perfectius: quāto magis fini vltimo ꝓpinquius ē. Alio modo poteſt ſtatus hoim variari ſm q̄ hoies diuerſimode ſe habent ad

Status mundi duplr variat.

Errores euāgelij quoddā tēporū.

bent ad eandē legē: vel pfectius vel minus pfecte: & ſic ſtatus veteris legis fuit multipliciter mutatꝰ: qa q̄nq; hoies optime illā legē ſeruabāt q̄nq; oīno prēteribāt. Sic etiam ſtatus nouę legis diuerſificat ſm diuerſa loca & diuerſa tēpora & pſonas: in qua gr̄a ſpūſſancti perfectiꝰ vl' minus pfecte habet. Non eſt expectandū q̄ aliqs ſtatus ſit futurus in quo perfectiꝰ gratia ſpūſſancti habeat q̄ habeñ habita ſit: & maxime ab apl'is: qui ſicut tēpore prius: ita & ceteris abūdātius ſpiritū ſactū acceperūt: vt dicit gloſ. ſup illud. Primitias ſpūs accipientes. Vltra iſtos duos ſtatus. ſ. legis Moſaicę & legis euangelicę ponit q̄dem Dionyſius in cœleſti hierarchia tertiū ſtatū: ſed non invita iſta: ſed i vita beata vbi ſine figuris & velamine videbimus deū facie ad faciē. Promiſſio autem aductus ſpūſſancti: quem chriſtus promiſit apl'is pluries: quā aliqui dicebāt nondū impletā ſed implendā: iā facta eſt apl'is. Vñ & chriſt⁹ dicit Act. j. Vos aūt baptizabimini ſpūſancto: nō poſt multos hos dies. q̄d' impletū legit Act. ij. ſ. in feſto Pentechoſt. Et tūc docuit apſos oēm veritatē. ſcilicet de neceſſarijs ad ſalutē credendis & agendis: nō aūt docuit eos de oibus futuris euētibus: hoc em̄ nō ſpectabat ad eos. Vñ dicit Act. j. Nō eſt veſtrū noſſe tēpora vel momēta quę pater poſuit in ſua poteſtate. Q̄d' aūt aliq aſſignabāt tres ſtatus mūdi cōuenientes trib⁹ pſonis diuinis: dicētes ſtatū veteris legis conuenire patri: qa illi generationi intendebāt: ſtatū nouę legis cōuenire filio: qa clerici i eo intendūt ſapiētię: vñ & ſe quēdus erat tertiꝰ ſtatus q̄ conueniret ſpūſancto in quo viri ſpūales principarent. Rñdet he. Tho. vbi. ē. q̄ ſtatus veteris legis fuit nō ſolū patris ſed & filij: qa chriſtus inveteri lege figurabat: & ſtatꝰ nouę legis non ſolū eſt filij: ſed etiā ſpūſancti: ſm illd' ad Ro. viij. Lex ſpūs vitę in chriſto Ieſu. Vnde nō oportet expectare aliā legē ſpūſancti. Poſſet etiā ſm do. Ioan. Dūici ille triplex ſtatꝰ ſic ad aptari: vt dicat primꝰ in lege naturę q incipit a creatiōe & puritate & renouatꝰ fuit p diluuiū Noe: puritas & poteſtas rōne creationis attribuitur patri. Sed's incipit in lege Moſaica quæ fuit lex plena ſapiētia. Et m ꝓphetis etiā qui tūc maxime floruerūt fuit maxima ſapientia: prophetātes de chriſto ſapiētia pr̄is: & in chriſtum fuit terminatꝰ in ſui paſſione & aſcenſione. Succeſſit tertius q appropriat ſpūſancto: incipiēs in aductu eiꝰ ſup apſos: in quo data eſt i cordibꝰ lex amoris & dilectionis & ſpūſancti quo filij dei agunt: vñ nō oportet expectare aliā legē. Q̄d' aūt chriſtꝰ dixit Mat. xxiij. q̄ pr̄dicabit euangeliū regni in toto orbe: & tūc veniet cōſummatio. Dicit Tho. q̄ iſta p̄dicatio euāgelij pōt intelligi duplr. Vno mō quātum ad diuulgationē notitię chriſti & ſic fuit diuulgatū euāgeliū in toto orbe per pr̄dicationē apl'oꝝ. Et q̄d' ſubdit in illa autoritate. Tūc erit cōſummatio: intelligit de deſtructōe Hieruſlm de qua tūc loquebat ad literā. Alio modo poteſt intelligi pr̄dicatio euāgelij cū pleno effectu ita. ſ. vt in qualibet gēte recipiat eccl'ia. Et ita ſm Aug. nondū pr̄dicatū eſt in toto orbe. Et hoc facto veniet cōſummatio mūdi & ſic nō oportet expectare aliud euangelium: q̄d' illi vocabāt æternū. Repertus eſt quidā liber qui intitulabat euangeliū ęternū: qui dicebat fuiſſe doctrina Ioachim abbatis ſed ex ipſo tractatu & tēpore ſuo cōprehendit manifeſte ipſum nō feciſſe. Sunt autē ibi multa hęretica & erronea & fatua. Nā in primo dicit doctrinā Ioachim excedere doctrinā Chriſti & nouū & vetus teſtamentū. Sed's q̄ euangeliū chriſti nō eſt euangeliū regni. Tertio q̄ nouū teſtamētum erit euacuādū: & q̄ nō erat duraturū niſi p ſex annos. i. vſq; ad annū incarnationis. M. cclx. Quarto q̄ ſicut euangelio chriſti ſuccedit aliud euangeliū: ita ſacerdotio chriſti aliud ſacerdotium.

Quinto q̄ euāgeliū chriſti neminē ducit ad perfectionē. Sexto q̄ ſpūalis intellectus noui teſtamenti nō eſt commiſſus papę Romano: ſed tantū literalis: & ſic nō habet iudicare papa de intellectu ſpūali: ſed literali. Septimo q̄ receſſus Græcoꝝ a Romana eccleſia fuit bonus: & q̄ viri ſpūales non tenerent obedire Romanę eccl'ię in his q̄ ſunt dei. Octauo q̄ papa Græcus magis ambulat ſm ſpiritum q̄ papa Romanus: & ſic q̄ magis eſt in ſtatu ſaluandorum. Nono q̄ ſpūſanctus pereipit aliqd ab eccleſia: ſicut chriſtꝰ inquantum homo a ſpūſancto. Decimo q̄ chriſtus & apl'i fuerūt perfecti in vita cōtēplatiua: & q̄ vita actiua ſit fructuoſa vſq; ad loachim: ſed amodo non eſt fructuoſa: ſed vita contemplatiua quā dicit eſſe i monachis. Vndecimo q̄ ſicut in prio ſtatu mundi fuit conceſſum regnū eccleſię totius a patre aliquibus de ordine coniugatorum in quo autorizatus eſt ille ordo. Et in ſecundo ſtatu mūdi fuit cōceſſum a filio alicui de ordine clericorum in quo ab ipſo glorificatus eſt Sic in tertio ſtatu mundi committet alicui de ordine monachorum: in quo ſpirituſſanctus glorificabitur. Et q̄ p̄dicatores qui erūt i illo vltimo ſtatu erūt maioris dignitatis q̄ prædicatores primitiuę eccleſiæ. Hęc omnia ſunt partim hęretica partim fatua & erronea.

Ro. viij

Ro. viij

§. III. DE COMPARATIONE NOuę legis ad veterē: quomodo ſcilicet noua lex eſt alia a veteri: & quomodo continetur in veteri. Primum probatur per hoc q̄ ait apl's ad heb. vij. Transtato ſacerdotio: neceſſe eſt vt & legis translatio fiat ſed ſacerdotium nouę legis eſt aliud a ſacerdotio veteri: ergo & lex alia. Pro cuius declaratiōe dicit bea. Tho. i. ñ. q. cvij. q̄ cum omnis lex ordinet conuerſationem humanā ad aliquē finem: poſſunt aliqua ordinari ad finē dupl'r. Vno modo q̄ diuerſa ordinentur ad diuerſos fines: & ſic leges ſunt omnino diuerſę diuerſitate ſpeciei: ſicut lex ciuitatis quę eſſet ordinata ad hoc vt populus dñaretur: eſſet oīno diuerſa ſpecie ab ea q̄ ordinaret ad hoc q̄ optimates ciuitatis dominarēt. Alio modo poſſunt ordinata in finem diuerſificari: ſm q̄ vnū propinquius ordinat adeūdē finē: & aliud remotius: & ſic alia dicitur lex quę datur in eadem ciuitate & eodem mō regiminis pueris circa agenda: & alia quæ datur viris perfectis. Secundum igitur primum modū diuerſitatis: lex noua non eſt alia a lege veteri: quia vtriuſq; eſt vnus finis. ſ. vt homines ſubdantur deo: eſt enim vnus deus noui & veteris teſtamenti: ſm illud ad Roma. iij. Vnus eſt deus qui iuſtificat circūciſionem ex fide & pr̄putiū per fidē. Alio modo lex noua eſt alia a veteri: quia lex vetꝰ ē pedagogus puerorum: & lex noua eſt lex perfectiōis: quia lex dilectionis. Et omnes differentię quas ponunt doctores inter legē veterē & nouam hoc oſtendunt: q̄ differūt ſicut pfectū & iperfectū. Et q̄uis in lege euāgelica cōtineant multa documenta & ſacramētalia: nō tū i illis cōſiſtit pricipalitas huius legis ſed in gr̄a & fide. Principalitas aūt veteris legis cōſiſtebat in documētis & mādatis illi⁹ legis. Et illi q i illa lege ſeruiebāt deo: nō timore pœnę: nec ꝓpter tēporales, pmiſſiōes illi⁹ legis. ſed amore iuſtitię & ꝓpē, pmiſſiones ęternas ptinebāt ad nouā legē. Sicut ecōtrario q in nouo teſtamēto ſeruāt leges timore pœnarū & ꝓpter tēporalia ptinēt ad vet⁹ teſtamētū & legē. Cōtinet aūt ipa lex noua in veteri: ſicut exponit Greg. illud Ezech. j. Erat rota in medio rotę. i. nouū teſtamētum i veteri. Continet qdē nō tantū in actu ſicut cōtinet locatū in loco: ſed i virtute ſicut effectus i cauſa: & ſicut cōplemētū in cōpleto: & ſicut tota arbor in ſemine. Cōparat em̄ lex noua ad veterē: ſicut dictū eſt: ſicut pfectū ad imperfectū: & ſic noua lex cōtinetur in veteri: ſicut frumentum in ſpica. Omnia enim quę traduntur in nouo teſtamento credenda explicite & aperte traduntur in veteri: ſed implicite & in figura. Et ſi dicantur pr̄cepta noui teſtamenti maiora q̄ veteris: intelligitur quantum ad manifeſtationem non quo ad ſubſtantiam: & hoc quo ad moralia. Quomodo per legem nouam lex vetus impletur: hoc enim chriſtus dixit Mat. v. Non veni legem ſoluere: ſed adimplere. Et paulo poſt Iota vnum aut vnus apex: non prēteribit a lege donec omnia fiant. Vnde poteſt induci illud Pſ. cxviij. Omnis conſummationis vidi finem la. man. tu. nimis Mandatū dei pr̄cipuum quod dedit chriſtus fuit de dilectione, Ioan. xv. Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem quod includit dilectionem dei. Et lex euangelica eſt lex dilectionis: & iſtud eſt nimis, i. valde latum: quia comprehendit omnia: creatorem & creaturam. Et in ipſa impletur omnis lex etiam veteris teſtamēti. ideo dicit omnis conſummationis. i. impletionis totius legis vidi finem. Pro cuius declaratione dicit beatus. Thom. ſ. ñ. q. cvij. art. ij q̄ lex noua comparatur ad veterem ſicut pfectū ad imperfectum. Omne autem perfectū adimplet q̄d' deeſt i perfecto Et ſecundum hoc lex noua implet veterem: inquantum quod veteri legi deerat ſupplet. In veteri autem lege duo poſſunt conſiderari ſcilicet finis & pr̄cepta contenta i lege. Finis autem cuiuſlibet legis eſt vt homines efficiantur iuſti & virtuoſi. Vnde etiam finis veteris legis erat iuſtitia legis

Lex noua uaē alia a veteri

Principalitas testamē tog am buorm

Lex ve tus im pleꝑ nouā.

Duo cō ſideran terlege

ficatio hoīm: quā qdē iustificationē efficere non poterat: sed figurabat quibusdam cærimonialibus factis & promittebat verbis. Et quantū ad hoc noua implet legem vere iustificādo virtute passionis christi. Et hoc est quod apostolus dicit ad Roma. viij. qđ impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem: deus mittens filiū suum in similitudinē carnis peccati: & de peccato damnauit pēm in carne vt iustificatio legis impleretur in nobis. Et quātum ad hoc lex noua adhibet quod lex vetus promittebat fm illud ħ. Cor. j. Quotquot promissiones dei sunt in illo. f. christo sunt. Quantum ad hoc etiam complet quod vetus lex figurabat. Vñ ad Collo. ij. dr de cerimonialibus ꝙ erāt vmbra futurorum. f. corporis christi: & veritas pti net ad christum Vñ lex noua dr lex veritatis: lex aūt vet⁹ vmbra vel figura. Quantū ad p̄cepta q̄ cōsiderantur secūdo circa legem impleuit christus p̄cepta veteris legis opere & doctrina. Opere quidē quia circuncidi voluit & alia legalia seruare: quę erant tempore illo seruanda: fm illud ad Gala. iiij. Misit deus filium suum factum sub lege

Mat. xij Et faciendo miracula in sabbatis non soluebat legem fm veritatē tum quia illa miracula faciebat virtute diuina q̄ semper operatur: tum quia opera salutis, humanæ facie bat: cum etiā Pharisei saluti animalium prouiderent i die sabbati: tū etiam ratione necessitatis discipulos excusauit spicas colligētes sabbato. Sed videbatur soluere sabbatū secundum superstitiosum intellectum Pharisęorū. Tangere leprosum non erat prohibitum in lege: sed contrahebatur per hoc quędam immūditia irregularitatis: sicut ex cōtactu mortui. Sed dns qui erat mundator leprosi im-

Dns im pleuit legē do ctrina sua tri pliciter munditiam incurrere nō poterat tāgendo leprosum. Doctrina autem sua impleuit p̄cepta legis tripliciter. Primo verum intellectum legis exprimendo: sicut patet in homicidio & adulterio: in quorū prohibitione. Scribe & Pharisei non intelligebant nisi actum exteriorem prohibitum. Vnde dominus legem impleuit ostendēdo etiam actum interiorem prohibitum in lege. Secundo impleuit dominus doctrina sua p̄cepta legis ordinando quomō tutius, obseruaretur qđ lex statuerat: sicut lex vetus statuit ꝙ hō non periuraret: sed hoc tutius conseruatur si omo a iuramento abstineat: nisi in casu necessitatis. Tertio ad impleuit legem superaddendo p̄ceptis legis quędam p̄fectionis cōsilia: vt patet Mat. xix. vbi dominus cuidam dicenti se seruasse p̄cepta ait. Vnum tibi deest: si vis perfectus esse, vade & vende omnia q̄ habes & da pauperibus & sequere me. Et in sermone domini in mōte qui habetur Mat. v. & in. c. seq. de cærimonialibus p̄ceptis non fit mētio: quia euacuata sunt. Cum enim essent i figuram: implenta sunt per exhibitionem eorum quæ figurabantur: & sic excluduntur. De iudicialibus vero p̄ceptis cōmemorauit p̄ceptū talionis: vt quod de hoc diceret de omnib⁹ alijs intelligēdū esset. In quo p̄cepto docuit non esse intentionē legis ꝙ pœna talionis quereret, pptervindictæ liuorē quā ipse excludit: monēs ꝙ hō debet esse parat⁹ maiores etiā iniurias sufferre: sed solum propter amorem iustitię: quod adhuc in noua lege remanet. De moralibus autem excludit falsum intellectum Phariseorum.

§. IIII. QVE SIT GRAVIOR LEX

duplex difficultas attēdi pōt i p̄ceptis legis, ad obseruandum, vetus vel noua: declarat bea. Tho. j. ij. q. cvij. ar. iiij. dicēs ꝙ circa opera ỹ tutis: de qb⁹ p̄cepta legis dātur duplex difficultas attendi pōt. Vna ex parte operū exteriorū quę ex seipsis habēt quandā grauitatē & difficultatē: & quantū ad hoc lex vetus est multo grauior q̄ noua q̄a ad plures actus exteriores obligabat lex vetus in multiplicib⁹ cerimoniis q̄ lex noua: q̄ p̄ter p̄cepta legis naturę, paucissima addit in doctrina christi & apl̄orū: licet alia sint posita supaddita ex institutione sanctorū patrū: in qbus etiā oportet moderationē esse attendendā: ne cōuersatio fideliū onerosa fiat. Dicit em Aug. ad inquisitiones Januarij de qbusdā: ꝙ ipsam religionem nostrā quā manifestissimis & paucissimis celebrationū sacramentis deus misericordia voluit esse liberā: seruilib⁹ p̄mīt onerib⁹: adeo vt tolerabilior sit ipsa cōditio Iudęorū: q etiā si tēp⁹ liber tatis nō cognouerūt: legalib⁹ tn sacramētis nō humanis p̄sumptionib⁹ subijciunt. Et habet hoc etiā in decre. dist. xij. c. oīa. Alia difficultas est circa opera virtutū in interioribus actib⁹: puta ꝙ aliqs opus ỹ tutis exerceat prōpte & delectabiliter prout agit habens habitum virtutis. Et hoc non habenti habitum virtutis est valde difficile: sed per virtutem redditur facile. Et fm hoc præcepta nouæ legis sunt grauiora p̄ceptis veteris legis: quia in noua lege, p hibentur interiores animi motus: qui exp̄sse in veteri nō prohibebantur in omnibus: & si in aliquibus prohiberētur: in quibus tamen prohibendis pœna non apponebatur: hoc autem est difficillimum non habenti virtutem: sicut etiam dicit p̄s. v. Ethi. ꝙ operari quæ iustus facit ē facile. Sed operari eo modo quo iustus: facit scilicet prompte & delectabiliter difficile est non habenti iustitiam: & si cintelligitur illud. j. Io. v. Mandata eius grauia non sunt Quod exponens Augustinus ait. Amanti grauia non sunt sed non amanti grauia sunt Hæc Tho. Sed si considerentur ipsa p̄cepta nouæ legis cum adiutorio suo sic ēt leuiora sunt præceptis veteris. Nam in noua lege proponuntur sacramenta: adduntur: exempla promittuntur immediate æterna præmia: quæ multum habēt homines attrahere ad bene operādū: & si in opere sit difficultas eam quasi minuit: hæc autem non habēbantur in veteri lege. Vnde & christus dicit Mat. xj. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Quod exponens Hilarius dicit. Legis difficultatibus laborantibus: peccatis oneratos ad se vocat: & postmodum de iugo euāgelij subdit. Iugum em̄ meum suaue est: & onus meum leue. Et ad hoc potest induci illud Pā. cxviij. Viam mandatorum: tuorum cucurri: cum dilatasti cor meum. Dilarat cor charitas: qua facit se extendere ad omnes: & omnia bona: & ipsa est præcipuum legis euangelicæ. Et cum hæc habetur non solum itur sed & curritur per viam. i. opera mandatorum dei veteris & nouæ legis. Importat autē cursus auiditatem, velocitatem, & facilitatem quia: vt ait Aug. Omnia ſeua & immania facilia & prope nulla facit amor. Et alibi idem Solus amor nescit laborem. Quod lex euangelica præcipit & prohibet quædam opera exteriora: opera tenebrarum: videlicet crimina prohibet ad Ro. xiij. Abiciamus opera tenebrarum. Opera lucis mandat. id ēvirtutum. ad Ephæ. v. Eratis aliquando tenebrę nunc autem lux i dño vt filij lucis ambulate. Et hoc fuit valde decens cū per nouā legem efficiant hoies filij lucis: vt opera lucis eis mandarent. Ioā. xij. Credite in lucē vt filij lucis sitis ait christ⁹. Et hanc lucem legis euange. pōr dici Pā. xliij. postulasse cī ait. Emitte lucem tuā & veritatē tuā ipsa me deduxerūt & adduxerūt in montē sanctū tuū & in tabernacula tua. Lex euāgelica continet lucē. f. gr̄ę qa hoc ē in ea principale vt dictū est: & veritatē documentoꝝ q̄ ibi habent: & ipa nō deducunt in p̄senti vita. i. de vno actu virtutū ad aliū i ducūt faciendū & de vno statu. f. imperfectiori ad aliū p̄fectiorē ducūt illustrādo & adiuuādo: & demū adducūt i montē sanctū dei. i. ad supernā patriāvbi sunt plurima tabernacula. i. varia p̄mia sanctoꝝ qa vt dr Io. xiij. In domo patris mei mansiones multę sunt. Pro horum declaratione dicit be. Tho. j. ij. q. cviij. ꝙ principalitas legis nouę est gr̄a spūssancti quę manifestat in fide per dilectionem Hanc aperte autē gratiā cōsequunt hoies per dei filiū hominē factū: cuius humanitatē primo impleuit gr̄a & inde ad nos etiā deriuata est. Vñ Ioan. j. dr. Verbum caro factū est. Et postea subdit. Plenū gr̄ę & veritatis. Et. j. De plenitudine ei⁹ nos oēs accepim⁹ gratiā pro gr̄a. Vñ & subdit. Gr̄a & veritas per Iesum christū facta est. Et ideo cōgruit vt p aliqua exteriora sensibilia gr̄a a verbo incarnato p fluēs i nos deducat: & ex interiori gr̄a p quā caro spiritui subijciatur exteriora quædam opera sensibilia, p ducant. Sic igit exterriora opera dupliciter ad gratiā p̄tinere possunt. Vno modo sicut inducentia aliqualiter ad gratiā: & talia sunt opera sacramētoꝝ q̄ in lege noua sunt institura sicut bap. euch. & alia. Alia ỹo sūt opera exteriora quę ex instinctu gr̄ę, p ducunt: & in his est quędā differētia attendenda quędā em̄ necessariā cōuenientiā vel contrarietatē habent ad interiorē gratiā quę in fide p dilectionē aperte cōsistit. Et hmōi opera exteriora sunt p̄cepta vel, p hibita in lege noua. P̄cepta est p̄fessio fidei & , p hibita negatio dei. Dicit em̄ Mat. x. Qui me confessus fuerit corā hoibus p̄fitebor & ego eū corā patre meo: & q negauerit me corā hoibus: negabo eū corā patre meo. Alia ỹo sunt opera q̄ nō habēt necessariā cōuenientiā vel contrarietatē ad fidē per dilectionē operantē: & talia opera nō sunt in lege p̄ceptiva vel

pta vel , p hibita ex ipsa legis prima institutiōe: sed relicta sunt a legislatore. f. christo vnicuiq; fm ꝙ alicuius curam gerere debet sicut vnicuiq; liberū ē circa talia determinare qd sibi expediat facere vel vitare Et cuilibet p̄sidenti ordinare circa talia suis subditis qd in talibus faciendū vel vitandū. Vñ etiā quātum ad hoc lex euāgelij dr lex libertatis. Nam lex multa determinabat: & pauca relinquebat hoībus determināda. Sic igit q̄uis euangelū qđ dr euāgelū regni cōsistit principaliter in interioribꝰ actibus, p pter qđ dr Luce. xvij. Regnum dei intra vos est: & Paulus ad Rom. xiij. Regnū dei nō est esca & potus: sed iustitia & pax & gaudium in spūsancto. Tamē ex cōsequenti etiā ad regnū dei seu euangelū pertinent oīa illa sine quibus interiores actus esse non possunt: sicut si regnū dei est interior iustitia, pax, & gaudiū: necesse est vt oēs actus exteriores qui repugnāt iustitię paci & gaudio repugnent regno dei & ideo tales actus, p hibendi sunt in euangelio regni. In his vero q̄ indifferēter se habent: vt cōdere hos vel illos Lex no cibos: in his nō est regnū dei. Sciendū etiā fm Tho. vbi uadflex ō. ꝙ lex noua dr lex libertatis: fm illud Iaco. j. Si qs, p speliberta- xerit in lege perfectę libertatis &c. & hoc dupl'r. Vno mō tis du- ga nō arctat nos ad faciendā vel vitāda aliqua: nisi q̄ sunt pliciter repugnātia saluti de se quę sunt sub p̄cepto vel , p hibitiōe Scd'o modo qa hmōi p̄cepta & p hibitiones nos libere implere facit inquantū ex interiori instinctu gratię quę lex euangelica includit ea implet. Ipsa em̄ gr̄a spūssancti est sicut interior habit⁹ infusus inclinās nos ad bene operandū: & facit nos libere & sponte operari quę cōueniunt j. co. iij. gratię. Vnde apl's. Vbi spiritus dñi: ibi libertas.

§. V. QVOD LEX EVANGELICA

conueniēter ordinat hoīem quo ad actꝰ exteriores: nulla alia opa exteriora determinando: nisi sacra & moralia p̄cepta: q̄ de se pertinēt ad rōnē ỹtutis. Pro cuiꝰ declaratione dicit Tho. j. ij. q. cviij. art. ij. Lex noua in actib⁹ exteriorib⁹ solū illa p̄cipere vel , p hibere debuit: per q̄ ad gratiā introducimur: vel quę ptinēt ad rectū vsum gr̄ę ex necessitate. Et qa gratiā ex nobis habere ñ possum⁹: sed solū p christū: ideo sacramēta q̄ per gratiā cōsequimur p seipm̄ instituit f. bap., euch. ordinē ministroꝝ nouę legis instituēdo apostol os: &. lxxij. discipulos: Vt pniam & matrimōiū iduisibile. Cōfirmationē, p misit per spūssancti missionē. Ex ei⁹ etiā institutione apl's legūtur infirmos vngendo sanasse vt habetur Mar. vj. quę omnia sunt nouę legis sacramenta. Quia enim in sacramentis datur gratia q̄ non est nisi a christo: ideo oportuit ꝙ ipsa sacramenta habent institu-

Sacra q̄ aneꝑo ſtituta. tionem a christo. Sed in sacramentis noui testamenti pusta consecrationis rempli vel altaris: & in celebritate solennitatū & huiusmodi non datur aliqua gratia: & ideo quia ipsa non pertinent secundum seipsa ad necessitatem gratię interioris reliquit deus instituenda p̄latis pro arbitrio suo. Rectus autem vsus gratię est per opera charitatis: q̄ quidem fm ꝙ sunt de necessitate virtutis pertinent ad p̄cepta moralia: q̄ etiā in veteri lege tradebant. Vñ quantum ad hoc lex noua addere nō debuit circa exteriora agenda. Determinatio aūt horum operum in ordine ad cultum dei pertinet ad cerimonialia: in ordine ad proximum ad iudicialia: & ideo quia iste determinationes non sunt fm se de necessitate interioris gratię in q̄ lex noua cōsistit: ideo non cadunt sub p̄cepto nouę legis: sed relinquuntur huiusmodi humano arbitrio. Quędam quidem quantum ad subditos: q̄. f. pertinent sigillatim ad vnumquemq;. Quędam vero ad p̄latos tēporales vel spirituales: q̄. f. pertinent ad vtilitatem cōmunē. Sic igitur lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit: p̄cipiendo vel prohibendo: nisi sacramenta & moralia p̄cepta q̄ de se pertinent ad rōnem virtutis: vt nō esse occidendū, furandū, & huiusmodi. Ea aūt quę sunt fidei: quia sunt supra humanā rōnem: vnde ad ea non possumus peruenire nisi p gratiam: ideo abundanti ori gr̄a superuenīte oportuit plura credenda explicari: sicut de mysterio trinitatis: & articulis incarnatiōis: quę traduntꝰ explicite i euāgelio. qđiudi cialia p̄ cepta n ponūt in euā- gelio. Iudicialia autē p̄cepta nō sunt posita in euāgelio: qa cū fm se nō sint de necessitate virtutis: sed solū quātū ad cōmunē rōnē iustitię: ideo reliqt dns ea disponēda his q cura erāt habituri alioꝝ tēporalē vl' spūalem: explanauit tn quędā iudicialia christus ad excludēdū falsum intellectū Scribarū & Phariseorum. Q̄ aūt christus dedit apl'is quę dā mādata: vt patet Mat. x. Mar. vj. Luc. x. Nolite portare sacculū: nec̄ perā: nec̄ argentū &c. Nō illa dedit tā p̄cepta moniales obseruātias: sed tā moralia statuta q̄ possunt itelligi dupl'r. Vno modo vt dicit Aug. de cōsensu euāge listarū: vt. f. nō fuerint p̄cepta: sed cōcessiones. Concessit em̄ vt possent pgere ad p̄dicationis officiū: sine pera: baculo: auro: & pecunia tā habētes potestatē accipiēdi necessaria vitę ab his qbus p̄dicabāt. Vñ subdit. Dignꝰ est em̄ operarij cibo suo. Nō aūt peccat q superogat sua portās: ex qbus viuat in p̄dicatiōis officio: nō accipiēs sum ptū ab his qbus p̄dicat: sicut fecit Paulus Corinthi la- j. co. ix borās manib⁹ suis vt indeviueret. Alio modo possunt intelligi fm expositionē aliorū sanctoꝝ vt fuerint illa q̄dā statuta tpalia apl'is data, p illo tpe quo mittebātur ad p̄dicādū in Iudęa ante passionē christi. Indigebant em̄ adhuc quasi paruuli sub christi cura existētes accipe aliqua instituta specialia, sicut & q̄libet subditi a suis p̄latis. Et p̄cipue q erāt paulatim exercitādi: vt tēporali ſi solicitudinē abdicarēt: per qđ redderent idonei vt euāgeliū p orbē p̄dicarēt. Illa aūt tēporalia statuta remouit imminēte passiōe tā discipulis sufficiēter exercitatis p ea, Vñ dixit eis Lu. xxij. Quādo misi vos sine sacculo &c. Sed nunc q habet sacculū tollat sil'r & perā &c. q̄si iā imminēret tē pus perfectę libertatis quo suo dimitteretur arbitrio. Hęc Tho. Possunt etiā exponi illa mōrał'r: vt. f. p̄dicatores nō Mora- possideāt aurū humanę sapiētię: aut argētū eloquentię. f. lis exposcōfidendo in illis & in illis insistēdo. Nec sacculū thesauri sitiopręzationis: nec perā sollicitudinis lautę ad edēdum p̄parationis dictorū nec duas tunicas duplicitatis seu hypocrisis: nec calciamēta. i. exēpla mortiferę actionis seu afflictiōis: nec virgā iræ & vindictę: nec p viā salutēr. f. adulādo auditoribꝰ vt etiā de domo in domū nō trāsirēt. i. nō sint vagabundi & vi sitātes domos mulierculārum vt annūtiēt primo domui pacē. i. quęrāt pacē dom⁹ vbi morant & ecclię vbi p̄dicāt: & nō seminent scādala: & comedāt q̄ apponunt: nō quidē lapides vel noxia: sed ne solicitent de cibis p̄paradis: & molestēt hospites i petēdo varia: vel etiā ꝙ oīb⁹ indifferēter prędicēt i corporādo ecclię fidei: sed tantū baculū cōcessit portare designantē crucē. Nos ait apl's) prędicam⁹ christ⁹ j. Cor. j. stum crucifixum &c. In quibus conditionibus obseruandis multū deficiunt prædicatores modernivt euidens est.

§. VI. QVOD LEX NOVA SVFFI-

cienter ordinat hominem circa actus interiores: & hoc p̄cipue in sermone quem fecit dominus in monte discipulis suis quē recitat Mattheus euāge. a. v. c. sui euāgelij vsq; ad. viij. exclusiue per tria capitula continua. Vnde dicit Augustinus in lib. de sermone domini in monte. Considerandum est: quia cum dicit. Qui audit verba mea hoc faris si gnificat istum sermonem domini omnibus p̄ceptis: quibus christiana vita formatur esse perfectum. Vnde posset induci de eo illud Pā. cxviij. Lucerna pedibus meis verbū tuum & lumen semitis meis. Verbum vocale ex ore christi est in toto illo sermone. Vnde in principio dicit euangelista. Aperiens os suum. q. d. In alijs sermonibus scripturę & veteris legis aperuit ora prophetarum: in isto autem os suum. Et per prophetas locutus est quasi infra dentes. i. obscure in isto apperuit os. i. clare locutus. Et istud verbum scilicet doctrinę huius sermonis: est lucerna plena oleo gratię quam continet lex euaugelica & ligne amoris vnde Prouerbio. vj. Mandatum lucerna est: & lex lux. Et hęc est posita pedibus meis. i. ad dirigendos pedes intentionis & affectionis in agendis: & lumen semitis meis. i. operibus exterioribus ad informandum ea. In isto igit sermone perfecte interiores motus hominum ordinantur Sermo Secundo Tho. j. ij. q. cviij. arti. iij. Nam primo christ⁹ po- domini nit & declarat finem in agēdis debitum qui est vltimus. f. ī mōte, beatitudinē dicens Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum & aliæ beatitudines. Secundo commendat apostolicam dignitatem per quam erat doctrina euangelica promulganda: declarans ꝙ exemplaris & perfecta debet esse vita eorum subdens postea. Vos estis sal terrę &c. Tertio ordinat motus interiores cuiusli bet hominis: Et primo quantum ad seipsum. Secundo quātum ad proximum. Tertio quantum ad deum. Quantum ad seipsum dupliciter ordinat hominem fm duos in

Universidad de Deusto
Biblioteca

teriores animi motus circa agenda qui sunt voluntas agẽdi: & intentio de fine. Primo igitur ordinat hominis vo-luntatẽ fm diuersa legis ꝓcepia: vt. s. abstineat aliqs non solum ab exterioribus operibus q̃ sunt fm se mala dicẽs: dictum est antiquis. Non occides: sed etiam ab interioribꝰ motibus & occasionibus malorũ vt ira & contumelia dicens. Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Mat. v. Intẽtionem aũt ordinat docens ꝙ in bonis operibus non debemus quærere humanam gloriam dicens. Attẽdite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis &c. Mat. vi. Et nolite fieri sicut hypocritæ: nec ꝙ mundanas diuitias appetere dicẽs. Nolite thesaurizare. Matt. vi. Vbi etiam notãdum est ꝙ omnes res mũdanę ad tria reducuntur. s. honores: diuitias: & delitias: secundum illd

Ad tria reducũtur oẽs res mũdanæ.

ſ. Ioã. ij. Oẽ qd̃ est in mũdo: aut est concupiscẽtia carnis: aut cõcupiscẽtia oculorꝫ: aut superbia vitæ. Et supfluas quitur dẽ delitias carnis quę pertinẽt ad cõcupiscẽtiã carnis lex vetus nõ ꝓhibuit sed magis ꝓmisit. Promisit em̃ lex illa celsitudine honoris qd̃ pertinet ad superbiã vitæ & abũdãtiã diuitiarũ qd̃ pertinet ad cõcupiscentiam oculorꝫ. Dicit em̃ Deut. xxviij. Si audieris vocẽ dñi dei tui vt facias atq; custodias oia mãdata ei⁹ q̃ ego ꝓcipio tibi hodie: faciet te dñs deꝰ tuus excelsiorem cũctis gentibꝰ. Et paulo post. Et abũdare te faciet oibus bonis. Quę quidẽ ꝓmissa prae intelligebãt Iudei. s. vt ꝓterea esset deo seruiendũ sicut ꝓpter finẽ. Et ideo dñs hęc remouit ostẽdens primo ꝙ opera virtutũ nõ sunt facienda ꝓpter humanã gloriã. Et ponit tria opera ad quę oia alia reducunt. Nã oia quę qs facit ad refrenãdũ seipm a suis concupiscẽtijs: reducũtur ad ieiunũ. Quęcũq; vero fiũt ꝓpter dilectionẽ ꝓximi: reducunt ad eleemosynã. Quęcũq; vero ꝓpter cultũ dei: reducunt ad orõnẽ. Ponit aũt hęc tria quasi ꝓcipua: ga per hęc maxime hoies solẽt gloriari. Sed docuit ꝙ nõ debemus cõstituere finẽ in diuitijs dicẽs. Nolite thesaurizare. Secũdario ordinat hois interiorẽ motũ quo ad ꝓximũ vt s. eũ non temerarie aut iniuste: aut ꝓsumptuose iudicemus dicẽs. Nolite iudicare & nõ iudicabimini. Mat. vij. Nec ꝙ etiã ꝙ simus erga proximum nimis faciles: vt eis. s. sacramẽta cõmittamus vel demus si sunt indigni vt dicit

Præcepta moralia remanserunt.

Nolite sanctũ dare canibus: nec ꝙ mittatis margaritas vestras añ porcos: ga. s. immũdis nõ sunt dãda sacra. Hoc tñ cũ distinctione intelligẽdũ est: vt habet in. iij. parte. Vbi etiã sciẽdũ ꝙ ꝓcepta moralia veteris legis oino in lege noua remanere debuerũt: qa fm se ptinẽt ad rõnem virtutis: vnde & Gra. dicit in princi. decre. ꝙ ius naturale qd̃. s. est de moralibꝰ in lege & euãgelio continet: quo. s. quisq; iubet alteri nõ facere qd̃ sibi non vult fieri. & alteri facere qd̃ sibi vult fieri. s. qd̃ vult fm rõnẽ: vt dicit gl. ibi. Istud autẽ sed'm. s. oia q̃ vultis vt faciãt vobis hoies: & vos facite illis: dicit christus in illo sermone. Præcepta autẽ iudicialia non remanent in lege noua ex necessitate fm ꝙ lex determinauit: sed relinq̃bantur arbitrio hoim vtrũ sic vel aliter esset determinãdũ. Et ideo circa ista duo gña præceptorũ nos ordinauit. Præceptorũ aũt cerimonialiũ obser

Præcepta iudicialia nec cerimonialia non remanserunt

uatio totaliter ꝑ impletionẽ rollebat. Et ideo circa huiꝰmodi ꝓcepta cerimonialia in illa doctrina sermois nihil ordinauit. Ostẽdit tñ alibi ꝙ torꝫ cultꝰ corporalis qui erat determinatꝰ i lege: erat i spũalẽ cõmutãdꝰ: vt patet Io. iiij. cũ dixit Samaritanæ. Veniet hora qñ nec ꝓ in mõte hoc: nec ꝓ Hierosolymis adorabitis patrẽ: sed veri adoratores adorabũt patrẽ in spũ & veritate. Circa tria autẽ ꝓcepta ex moralibus adimpletionẽ exposuit. Nã circa homicidiũ & adulteriũ existimabant Scribę & Pharisei actũ exteriorẽ

Expõit christus tria ꝓcepta moralia.

ꝓhiberi nõ motũ interiorẽ: qa huiꝰmodi morꝫ iræ & cõcupiscẽtię videtur inesse nobis a natura. Sed dñs ostẽdit prohibitũ etiã appetitũ interiorẽ huiꝰ dicens. Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscẽdũ ea iã mœchatꝫ est ea in corde suo. Matt. v. Et illud. Qui irascit fratri suo: reus erit iudicio. Iuramẽtum etiã estimabãt vt ꝑ se appetendũ: qa videt ad reuerẽtiã dei ptinere vñ frequentadũ. Sed ostendit dñs nõ appetẽdũ vt bonũ & meliꝰ sine iuramẽto loqui: nisi necessitas vrgeat. Vnde dixit i sermone illo. Nolite iurare oino id est omnino cãonabili. Circa iudicialia errabãt Scribę & Pharisæi. Primo qa quædã q̃ in lege Moysi erant tradita tamẽ ꝑ permissiones reputabant ꝙ se iusta vt repudiũ vxoris: & accipere vsuras ab extraneis. Et ideo dñs i sermõe ꝙ

Erroriũ deorũ circa iudicialia

hibuit: & repudiũ vxoris. Mat. v. & vsuras accipere dicẽs Luc. vi. Mutuũ date nihil inde sperantes. In hoc em̃ consistit vsura sperare lucrũ ex mutuo. Sed o errabãt estimantes pœnã quã lex instituerat propter iustitiã exequẽdã ex appetitu vindictæ: vel cupiditate ꝑaliũ rerũ vel odiũ inimicorũ esse licitũ ꝓpter ꝓceptũ raleonis datũ qd̃ datũ fuit vt iustitia seruaret nõ vt vindicta q̃reret. Vñ dñs ad ꝫ remouẽdũ docet animũ debere qs habere paratũ ad plura etiã sustinendũ si necesse sit. Vñ dixit. Ego dico vobis nõ resistere malo: sed siqs te ꝑcusserit in dexterã maxillã: præbe ei & alterã. Mat. v. qd̃ intelligit quãtum ad animi ꝓparationẽ fm Aug. xxiij. q. j. paratus. Motũ cupiditatis estimabãt licitũ ꝓpter ꝑcepta iudicialia qbꝰ mãdabat fieri restitutio cũ additione. Sed dñs docet vt ex cupiditate nãa etiã non repetamꝰ sed simꝰ parati etiã ampliora dare si necesse fuerit. ibi. Siqs accepit tunicam dimitte ei & palliũ. Odiũ credebãt licitũ ꝓpter hostiũ interfectionem cõcessam sed ꝫ tollendũ mãdaut dñs etiã inimicis bñfacere. Mat. v. Ego dico vobis. Diligite inimicos vros bene facite his qui oderũt vos &c. Tertio & vltimo docet modũ iplẽdi doctrinã euãgelicã. s. ꝙ orõnẽ. Et ꝫ habet nos ordinare ad deũ ꝑ conatũ nrm qa q̃ fecit te sine te nõ iustificabit te sine te. ait Aug. Et ideo ait. Cõtẽdite itrare per angustam portã & regnũ cœlorũ vi patiẽ & violenti rapiũt illud. Mat. vij. Et ꝙ cautelã adhibeamus ne seducamur ꝑ falsos ꝓdicatores. ibi. Attendite a falsis ꝓphetis q̃ veniunt ad vos i vestimentis ouium itrinsecus autem sunt lupi rapaces. Et demũ ꝙ obseruatio mandatorũ est necessaria ad vitam nec sufficit ꝓfessio fidei vel opatio miraculoꝝ vñ ait. Non oĩs q̃ dicit mihi dñe dñe &c. Et postea. Multi dicẽt illa die dñe nonne i nõie tuo prophetauimus &c. Nec etiã sufficit audit⁹ solus horum verboꝝ sed executio vnde dicit. Omnis qui audit verba mea hæc & non facit similis est homini stulto qui ædificauit domum suam ſuper arenam sed faciens similis est ædificanti supra petrã. Mat. vij.

Prohibet etiam solicitudinem circa ꝓalia dicẽs. Mat. vi. Nolite soliciti esse & hoc nõ necessariam sed inordinatã. Hæc autem inordinata est quadruplex: & ideo vitanda. Primo vt in eis finem non constituamus nec ꝙ deo seruiamus propter victum & vestitum. Vnde dicit. Nemo potest duobus dominis seruire. Secundo vt non solicitemur de ꝓalibus cũ desperatiõe diuini auxilij. Vnde domin⁹. Scit pater vester quia his hoĩbus indigetis. Tertio ne solicitudo sit præsumptuosa vt. s. hõ ꝓsidat per suã solicitudinem se posse ꝓcurare necessaria vitæ qd̃ remouet per hoc quod dicit ꝙ hõ non põt adijcere ad staturã suã cubitum vnum. Quarto ꝑ hoc ꝙ solicitudinis præoccupat tps: qa. s. solicitus est nũc de eo qd̃ nõ ptinet ad curã ꝑsentis temporis sed futuri. Sicut cum tpe messis solicitatur circa vindemiam propter quod dicit. Nolite soliciti esse in crastinum. i. futurũ remotũ. De hac tamen materia solicitudinis habes diffuse in. ij. parte ti. j. c. xxv. de inquietudine.

Soliciti cudo multiplex.

§. VII. QVOD IN LEGE EVANgelica cõuenienter traduntur cõsilia ꝙ sit addita ꝓceptis multũ vtilia.

Vñ Prouer. xxvij. dr̃. Vnguento & varijs odoribꝰ delectat cor & bonis amici cõsilijs aia dulcoratur. Maximꝰ & vtilissimus amicꝰ noster Iesus christus. Vñ i Cañ. Ipse est amicus meus filius Hersim. Cõsilia eiꝰ vtilissima & dulcedine plena. s. q̃ tradit i euangelio. Vñ pã. lxvij. Aialia tua habitabunt in ea. s. hereditate: parasti i dulcedine tua pauperi deꝰ. Aialia mũdi sunt viuentes bestialiter. Sed aialia dei sunt que ducunt spũ dei nõ ꝓprio fm opa virtutum. Vñ designantur ꝑ quatuor aialia q̃ vidit Ezech. c. j. Designãtur em̃ ex spe sua q̃tuor virtutes cardinales, fm expõnẽ Greg. sup Ezech. Ista habitabũt demum i hereditate domini .i. patria supna quã ipse deꝰ dat filijs suis. ad Ro. viij. Hæredes qdẽ dei cohæredes aut̃ christi. Vñ & illa eadem aialia vidit Ioan. ante thronum dei stantia. Apoc. iiij. Quõ autẽ pueniant ad hanc hereditatẽ mſinuat psalmista subdens. Paraſti &c. i. in dulcedine dilectionis quam continet lex euãgelica quam tu deus paraſti pauperi. Sic exponit Gra. xxiij. q. vj. c. vlt. §. item Ioãnes. Ad pfectionem dilectionis puenitur per obseruãtiam consiliorum quoꝝ primũ est paupras christi fũdamẽtũ aliorꝝ & ideo signãter dicit pauperi. Pro hoꝝ declaratione dicit Tho. i. ij. q. cvij. art. iiij. ꝙ ista est differẽtia inter ꝓceptũ & cõsilũ qa ꝓceptũ i

Dñia inter ꝓceptũ & cõsilũ.

portat necessitatem. Consilium autem ponitur in optiõe eius cui datur. Et ad hoc facit quod ait Augu. Quod præcipitur imperatur: quod imperatur necesse est fieri: si non fiat pœnam habet. Consilio domini si vti nolueris minꝰ boni adipisceris. xviij. q. j. qsq;. Quod conueniẽter autem in lege noua quæ est libertatis dicit Thom. vbi. s. Præceptis addita sunt consilia: non autẽ in veteri lege quę erat lex seruitutis. Oportet ergo ꝙ ꝓcepta nouę legis intelligantur esse data de his quæ sunt necessaria ad consequendum finem eternæ beatitudinis: in quam lex noua immediate introducit. Consilia vero sunt de his per quæ meliꝰ & expeditius potest homo consequi finem predictum. Est autem homo constitutꝰ inter res huius mundi: & spũalia bona in quibus æterna beatitudo consistit: ita ꝙ quanto plus inhæret vni eorum tanto plꝰ recedit ab altero: & econuerso. Qui ergo totaliter inhæret rebus huius mundi vt in eis constituat finem: habens eas quasi rationes & regulas operum suorum: totaliter excedit a spiritualibꝰ bonis: & huiusmodi inordinatio tollitur per præcepta. Sed ꝙ homo totaliter ea quæ sunt mundi abijciat nõ est necessariũ ad perueniẽdum ad finẽ ꝑdictum: qa põt hõ vti rebꝰ huiꝰ mũdi: ita ꝙ ad æternã bitudinẽ pueniat: dũmõ in eis finẽ nõ cõstituat: sed expeditius pueniẽ ad ipam beatitudinẽ: ista ꝓalia abdicãdo: & ideo de hoc dant consilia euãgelij

Ijõa huius mũdi in tri bꝰ consistunt.

Bona aũt huiꝰ mũdi quꝫ ptinẽt ad vsum humanæ vitæ in tribꝰ cõsistũt. s. in diuitijs rerũ exteriorꝫ q̃ ptinent ad cocupiscẽtiã oculorꝫ: & delicijs carnis: q̃ ptinẽt ad concupiscẽtiã carnis & honoribꝰ q̃ ptinẽt ad superbiã vitæ vt patet. j. Io. ij. Hęc igit̃ tria relinq̃re ptinet ad ꝓsilia euãgelica. Relinq̃re dico fm ꝙ possibile est. In quibꝰ tribꝰ fundatur ois religio quę statũ pfectionis perficit. Nam diuitię abdicantur per paupertatẽ: delicię carnis ꝑ perpetuã castitatẽ: superbia per obediẽtię seruitutẽ. Hęc aũt simpliciter obseruata ptinẽt ad cõsilia simpliciter ꝓposita. Sed obseruatio vnius cuiusq; eorũ aliquo casu pertinet ad cõsiliũ fm quid. s. in casu illo: puta cũ homo dat aliquã eleemosynã pauperi quã dare nõ tenetur: sequitur cõsiliũ quãtũ ad factũ illud Similiter q̃n in aliquo tpe determinato a delectationibꝰ carnis abstineat vt orationibꝰ vacet ꝓsiliũ sequit̃ pro tpe illo. Similiter q̃n aliqs nõ sequit̃ voluntatẽ suã in aliquo facto quo licite facere posset: sequit̃ cõsiliũ in casu illo. Similiter si beneficiat inimicis q̃n nõ tenet. j. Vt si offensam remittat cui⁹ iuste posset exigere vindictã: cõsiliũ sequitur in casu illo. Et sic oia cõsilia particularia ad illa tria generalia & pfecta reducũtur. Et nota q̃uis predicta cõsilia de se sint oibus expediẽtia: tñ ex indispositione aliquoꝝ ptingit ꝙ alicui expediẽtia nõ sunt: qa eoꝝ affectꝰ nõ inclinat ad hoc. Et ideo christꝰ cũ ista ꝓsilia, ꝓponit semp facit mẽtionẽ de idoneitate hoim ad obseruãtiã cõsilioꝝ. Dãs em̃ consiliũ perpetuę pauptatis ꝑmittit. Si vis perfectus esse. Mat. xix. Et subdit, Vade & vende oia q̃ habes & da pauperibus. Similiter dans cõsiliũ perpetuę castitatis cum dixisset eunuchi qui castrauerũt seipos, ꝓpter regnũ cœlorꝫ: statim subdit. Qui põt capere capiat. Ibidem. Similr apls dato cõsilio ꝟginitatis subdit. hoc advtilitatẽ vr̃am dico: non vt laqueũ vobis iniciã. Cõsiliũ aũt obedientię ꝑticulariter dedit christꝰ cũ dixit. Vade & vẽde oia & sequere me. Vel etiã cũ ait Mat. xvj. Mar. viij. & Lu. ix. Qui vult venire post me abneget semetipsum: & tollat crucem suã & sequatur me: q̃ sequela intelligit nõ solũ imitando opa sua: sed etiã obediendo mãdatis fm illud. Oues meæ vocem meã au. & se. me. Io. v. Quę aũt dicunt a christo de dilectione inimicorꝫ & similibꝰ q̃ habent Mat. v. & Lu. vj. quãtũ ad ꝑparationẽ animi sunt in ꝑcepto: vt. s. sit hõ paratꝰ ad hoc facere etiã inimicis: cũ subest aliq̃ necessitas. Sed ꝙ aliqs in ꝓpriu hęc exhibeat inimicis vbi necessitas spãlis nõ occurrit: est in cõsilio. Et de cõsilio virginitatis seu castitatis dicit Amb. Integritas corpis expetẽda a nobis ẽ: quam ego ꝙ ꝓsilio suadeo: nõ ꝙ impio ꝓcipio. Sola em̃ virginitas est quę suaderi põt: imperari non põt. Res est magis voti. i. voluntatis libere q̃ ꝓcepti. habent hæc. xxxij. q. j. integritas. De cõsilio obedientię ait Stephan⁹ papa cuidã vxoricidæ. Placeat tibi ꝓsiliũ nr̃m qd̃ tibi meliꝰ & vtiliꝰ videri põt. Relinque hoc sæculũ malũ: ingredere monasteriũ: humiliare sub manꝰ abbatis: cũcta facito simplici animo quæ tibi fuerint imperata. xxxij. q. j. admonere. De paupertate dicit Vrbanus papa. Quicũq; vestrum cõmunem vitã susceptã habet: & vouit se nihil ꝓpriũ habere videat ne policitationẽ suã irritam faciat: sed hoc quod dño est pollicitus fideliter custodiat ne damnationem: sed præmium sibi acqrat. xij. q. j. scimus. Et nota ꝙ ista quę de se ponuntur sub consilio: post ꝙ promissa fuerint per votum cadunt in præceptum: vt patet in religiosis quo ad paupertatem: castitatem: & obedientiam.

TITVLVS XVI. DE QVINTA

lege quę dicitur consuetudo vel mos.

¶ De cõsuetudinis qdditate actiõe & differẽtia. Ca. vnicũ

§. I. DIFFINITVR AVTEM SIC

ab Isido. v. Etym. Mos est longa consuetudo de moribus tantummodo tracta. Cõsuetudo autem est quoddam ius cõsuetum moribus institutum quod pro lege suscipitur cum deficit lex. dist. j. mos. &. c. sequen. Vbi glos. objcit contra descriptionem primam tamq̃ non bonã. Primo quia idem ponitur in descripto & descriptione eius. Mos est enim qui describitur & in descriptione ejus dicitur de moribus tantummodo tracta. Secundo objcit: quia cum consuetudo videatur esse species moris & mos genus inconueniens ẽ ꝙ species ponatur in diffinitione generis sui: sicut si diffiniẽdo aial diceret ꝙ est hõ: eẽt incõueniẽs. Sed ad primũ rñdet ꝙ mos sumit tripliciter. Vno mõ, pro est gen⁹ ad omnẽ legẽ humanã scriptã & nõ scriptã. Et sic sumit Gra. in pri. decretorum cũ ait. Gen⁹ humanũ duobꝰ regit. naturali. s. iure & moribꝰ. i. iure positiuo scriptoꝝ nõ scripto. Sed o mõ dr̃ mos actus frequẽtatꝰ: & ꝓcipue morigeratꝰ seu fm rõnẽ. Et sic sumit in diffinitiõe moris & ꝙsuetudinis. Tertio mõ sumit, p iure hũano nõ scripto. Et sic sumit cũ hic dr̃ ꝙ mos est lõga ꝙsuetudo. Et sic etiã ꝙsuetudo aliq̃n sumit, p oi iure positiuo scripto vel nõ scripto: & sic sumit cũ dr̃. Mos est lõga cõsuetudo. Alq̃n sumit, p iure positiuo nõ scripto: & sic sumit cũ diffinit cõsuetudo ꝙ ẽ q̃ddã ius &c. Arch. in Rosario sup⁹ bo mos, dicit ꝙ mos & ꝙsuetudo q̃nq; sunt noĩa iuris: & fm hoc hic diffinit̃ r: vt dictũ est: & aliq̃n sunt synonima. Aliq̃n ꝟo sũt noĩa q̃litatis. Et fm hoc idẽ videt esse mos & ꝙsuetudo. s. q̃litas seu habitꝰ mẽtis ex quo hõ disponit ad hoc vel illd̃ faciẽdũ: & si ad malũ vitiũ est. Et q̃uis large dicat talis habitus mos vel ꝙsuetudo: tñ, ꝓprie loquẽdo nõ simpliciter dici deberet: sed cũ adiectiõe. s. mal⁹ mos seu mala cõsuetudo. Si ꝟo talis habitꝰ ad bonũ inclinat dr̃ virtꝰ vel bõa q̃litas mẽtis: & nõ solũ dr̃ cũ additione bon⁹ mos & bõa cõsuetudo: sed simpliciter mos & cõsuetudo. Et idẽ sunt mos & cõsuetudo. s. qualitas veniẽs ex actibꝰ iteratis similibus. & sic sumit in diffinitiõe cũ dr̃ moribꝰ. s. ꝑ actibꝰ iteratis pluries & bõis Idẽ sup verbo cõsuetudo vbi dr̃, ꝙ est ius quoddã. Objcitur: qa ꝙsuetudo ẽ factu vt dr̃ ẽ de cõsti. licet lib. vj. qa cõsuetudo cõtraluꝫ saltẽ tacite: qm̃ ẽ pactũ tacitũ: sed paciscí & cõtrahere ẽ qd̃ facti. ff. de pac. l. i. ergo nõ est ius q̃ddam Rñdet Arch. ꝙ cõsiderãdo actus ex qbꝰ elicit̃ consuetudo: sic ipa cõsuetudo ẽ factũ: Sed ex quo est licita: sic est ius & sic est hic in diffinitione. Moribus istitutũ. i. a tribus assiduis qd̃, ꝑ lege suscipit̃. s. ꝑ lege scripta accipit̃ qd̃ nõ est scriptũ vt lex: sed cõsuetũ: cũ deficit lex. s. scripta: pura cũ negotiũ tale emergit: cuius declaratio non reperitur in lege scripta: & tũc recurrẽdum est ad cõsuetudinẽ. Et vtroq; deficiẽte: vel succedit rõ naturalis: vel de similibꝰ ad similia procedẽdũ: vt fiat: sicut dr̃ dist. xx. de libellis.

Mos & tantummodo tracta.

Mos & ꝙsuetudo differunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§ .II. DE VIRTVTE ET EFFE

Cōsuetudinis effectus sunt hi.

cuꝰsuetudinis q̄ ē multiplex, ꝓpter qd' dr. C.li.viij.tit.q̄ fit loga ꝓsuetudo, l.ij, & allegat ēt decre.di.xj.ꝓsuetudinis. Cōsuetudinis vsus in legem nō vilis auctoritas est. Et ponit Arch. primā eē ꝙ ē iuris inductiua & suppletiua cū deficit lex, vt di.ij.ꝓsuetudo, & eꝫ de sepul.c. certificari. Sed o ē similiū attractiua: vt in eis idē inducat: vt eꝫ de cōsue. cū olim, & dist.xj. ꝙs nesciat. & .ff. de legi. l. de qb⁹. Tertio est iuris dubiꝫ interpretatiua eꝫ de cosue. cū dilect⁹. ff. e. ti. si de interpretatiōe. Quarto ē iuris mutatiua. insti. de jure na. §. ex nō scripto. & eꝫ de ꝓsue. c. vlt. Quinto est iuris derogatiua i hoc̄m differūt. ff. de ꝛ. b. lig. derogaꝫ. Nā abrogaꝫ ius q̄n ex toto tollit. Derogaꝫ q̄n ꝓ pte tollit. Vñ ꝓsuetudo aliq̄n abrogat q̄n. .ſ. ēv niuersalis aliq̄n derogat q̄n ꝓ pte tollit. ſ. q̄n ēst particularis. Sexto cōsuetudo est legis firmatiua. vt dist. iij. §. leges. & eꝫ de pscrip, veniēs. Septimo cōsuetudo est gr̄ę dilatiua. eꝫ de consue. nō est dicēda. lib. vj.

Rōnē hoꝝ. l. quare cōsuetudo possit legē mutare vel facere & hmōi: assignar. b. Tho. i. ij. q. xcvj. arti. iij. Dr̄ em̄ ꝙ omnis lex ꝓficiscitur a rōne & legislatoris voluntate: & lex quidem diuina & naturalis a rationabili dei voluntate. Lex autem humana a voluntate hominis: & ratione regulata. Sicut voluntas hominis & ratio manifestatur verbo in rebus agendis ita & facto: hoc enim vnusq̄sq̄ eligere videtur vt bonum quod opere implet. Manifestum est autēꝙ lex humana potest institui & mutari verbo & exponi inquantum iudicat interiorem motum & conceptū rationis humanæ vnde & per actus maxime multiplicatos qui consuetudinem efficiunt lex potest & mutari & exponi & aliquid inde causari quod habeat vim legis iquātum per actus hominum multiplicatos interior voluntatis motus & rationis conceptus: efficacissime declaratur. Cum enim aliquid multoties fit sic videtur: ex deliberato ratiōis iudicio prouenire. Et ꝑm hoc ꝓsuetudo habet vī legis & abollet aliquando legem & interpretatur legem Et quia lex diuina & naturalis procedit a voluntate diuina: vt dictum est supra quam non se extendit ptās humana ideo sicut lex humana non potest tollere: legem diuinam vel naturalem ita etiam nulla consuetudo potest tollere legem dei vel naturalem, Vnde Isid⁹. in syno. Praui⁹ vsum & lex. ſ. diuina & rō. ſ. naturalis vincat. di. xj. vsus, Sed ꝙ consuetudo non possit tollere legem humanā arguitur sic. Ex multis malis non potest fieri vnum bonum: sed ille qui primo incipit contra legem facere male facit ergo multiplicatis similibus: actibus non efficietur aliquod bonum. Lex autem est quoddam bonum quia est regulatiua humanorum actuum ergo per consuetudinē aboleri nō pōt lex vt cōsuetudo habeat vim legis. Ad qd' respōdet Tho. vbi. ā. ꝙ leges humanę in aliquib⁹ casibus deficiūt: vñ possibile est aliq̄n cōtra legē agere i casu in quo deficit lex & tñ act⁹ nō erit mal⁹. Et cū tales casus multiplicant ꝓpter aliquā mutationē hoim: tūc manifestatur ꝙ cōsuetudinē ꝙ lex vlteri⁹ vtilis nō est: sicut etiam manifestaret si lex ꝑria ꝛbo ꝓmulgaret. Si aūt adhuc remaneat eadē rō quare lex prima vtilis erat tūc nō cōsuetudo legē sed lex consuetudinē vincit nisi forte ꝓpter ꝝ solum lex inutilis videat qa nō est possibilis ꝑm cōsuetudinē patrię q̄ est vna de cōditionib⁹ legis. Difficile ē em̄ cōsuetudinem multitudinis remouere. Sed o arguit sic ꝙ. ſ. consuetudo non possit facere legem seu habere vim legis Facere seu condere legē ptinet ad personas publicas q̄ habēt regere ciuitatē seu cōitatē vnde priuatę psonę legē facere nō possunt sed consuetudo inualescit pactus priuatarū psonarū ꝙ cōsuetudo nō habet vī legis nec pōt tollere legē. Ad qd' rndet Tho. vbi. ā. Multitudo in q̄ cōsuetudo aliqua introducit pōt esse duplicis cōditionis. Si em̄ sit libera multitudo q̄ possit sibi legē imponere plus est ꝓsensus totⁱ multitudinis ad aliqd obseruādū qd' cōsuetudo manifestat q̄ auctoritas pricipis q nō habet ptātē cōdēdi legē nisi iquātū gerit psonā multitudinis. Vñ licet singulę psonæ nō possint condere legē rōnabilē tot⁹ ppls legē condere pōt. Si ꝛo multitudo nō sit libera nec habeat ptātem condendi legē tūc etiā nō habet ptātē remouēdi legē a superi⁹ positā. Et tūc ipsa cōsuetudo in tali multitudine ꝓualens nō obtinet vim legis nisi inquantū p eos tolerat: ad quos ptinet legē imponere multitudini. Ex hoc ipo enim ꝙ tolerāt qd' sit ꝛ legē suā: videnť approbare qd' cōsuetudo induxit. Hęc Tho. q̄ refert Arch. in rosario. di. xj. Dicit autē lo. in glo. sup. §. leges. di. iij. ꝙ cōsuetudo non potest abrogare. i. tollere legē: nisi p expressum ꝓsensum papę vt eē de prēben. cū ia dudū. Licet quidā dixerint ꝙ sufficit sola scientia papę. Et sequitur in illa glo. quæ est Bar. Brix. Ego credo ꝙ cōsuetudo rōnabilis & ꝑscripta tollat legē. vt eē de cōsue. c. vlti. etiā sine sciētia pricipis difficile em esset eū scire oēs consuetudines q̄ seruant. Addit Archi. in rosario. Alij dicūt ꝛ. ſ. ꝙ nō sufficit sciēria pricipis ad ꝙ cōsuetudo tollat legē. di. xij. consuetudo. In papa certū est ꝙ requirit⁹ ei⁹ assensus expressus & est necessari⁹ cū: nō ex trāslatione populi sed dnica iussione & cōciliorū auctoritate suā habeat iurisdictionē. di. xj. ꝓns. Sed pro opi. glo. ſ. ꝙ sufficit sola sciētia & tolerātia: facit. ff. de leg. l. de quib⁹. Cū idē operet tacit⁹ cōsensus quod expressus immo plus q̄nq̄ vt notari cōsueuit. di. iiij. ſi seruus. Si autem subditi nollent acceptare rationabilem constitutionem allegantes consuetudinem in contrarium constituens potest eos compellere vt factum fuit. xxij. q. v. Als ptās eius esset de iusoria. Iussatem Romanæ ecclesiæ seruare tenemur & qui non seruat peccat. di. lxiij. quia. Et cum dr̄ lex tolli per dissuetudinem intelligendum est per contrarium actum seu vsumad id quod mandat lex.

Cōsuetudo ſi legē tollat.

§. III. QVOMODO CONSVE

In qb⁹ cōsuetudo pariſicaſ legi

tudo parificaꝫ legi i multis: q̄ ponit Archi. dist. xj. in ſus. super eo quod dixit Aug. q̄mos populi: dei & institutа maiorum pro lege habenda sunt. Et primo quidem paricatur in nouo iure constituendo. Sicut em̄ lex de nouo istitui potest quę prius non erat facta ita & cōsuetudo vbi non est statutum ius legem obligantem introducit. ff. de leg. l. diuturni. Secundo in interpretatione sicut em̄ vna lex aliam interpretatur. ff. de legi. l. ſi de interpretatione ita & consuetudo interpretatur legem. extra de consue. cum dilectus. Tertio sicut in iure scripto proceditur de similibus ad similia ita & in iure consuetudinario. C. que sit lō. consue. l. iij. Quarto sicut lex facit aliquem iudicem ordinariū ita & cōsuetudo extra de so. cōpe. cū cōtingat. & de offi. archi. dilecto. Quinto sicut lex informat iudicē & iurisdictionē ita & cōsuetudo. ff. de offi. pcō. & leg. l. sol ēt. §. j. Sexto sicut lex dat certis personis potestatē eligendi: ita & consuetudo. extra de postu, bonæ memoriæ. Et de ele. venerabilem. & .c. cumana. Item sicut in electionibus ius ciuile & canonicum attenditur ita & consuetudo. extra de excess. præla. c. ij. immo plus facit consuetudo: quia scilicet tollit ius eligendi ei cui competit de iure. Extra de his quę fi. a præla. sine cōsen. ca. ea noscitur. Septimo sicut forma iuris attenditur in pœnis emolliendis & exasperandis: ita forma consuetudinis. extra de simo. per tuas. ꝓ. Octaua sicut de iure cōceditur edificare in loco publico: ita & de cōsuetudine. ff. quod vi aut clam. l. iij. §. plane. Item nono sicut datur immunitas alicuius officij vl collationis a lege ita & cōsuetudine. ff. de iure immu. l. semper. §. legem. De cimo sicut lex derogat consuetudini: ita & consuetudo aliquando legi. ff. de sepul. vio. lege. iij. §. diuus ꝓ. extra de cen. ſi. c̄c̄. lib. vj. & distin. iij. §. leges. Quod intelligo scilicet ꝙ lex tollat consuetudinem: quando princeps per suum statutum vel rescriptum intendit tollere consuetudinem & sic debet intelligi prædictus. §. diuus. als cōtra. extra de consti. licet. lib. vj. & hanc sententiam visus est tenere Innocen. & hoc teneas quicquid als inuenias notatum. Vndecimo sicut lex dat formam testandi: ita & consuetudo C. de testa. l. si non speciali. Duodecimo sicut ātiqui canones determinabant iurisditionem archiepiscopi in suffraganeos & subditos eorum: ita & consuetudo. extra de offi. iudic. ordi. duo. Tredecimo sicut snia principis intendentis facere legē facit ius. extra de sen. & re iudi. in causis: ita & snia lata sup ꝓsuetudinē: dūmodo plures sint facit ius & remittit circa hoc ad no. p eū in. c. frustra. di. viij. Ibi autem dicit sic clari⁹. Cōsuetudo inualida cōualescit: si obtinet in iudicio ꝛdictorio. Si em̄ fuit deductū in q̄stionē an esset cōsuetudo sup aliquo: & iudex ꝓnuntiauit ꝓsuetudinem esse: & nō fuit appellatū ab illa snia: & iudex ꝓnuntiauit per errorē vl corruptionē: confirmata est talis cōsuetudo & i ꝛdictorio iudicio de cętero seruabit nec recipietur libellus ꝛ: & est vn⁹ casus specialis in quo res inter alios

questio subtilis explanatur.

ter alios acta prēiudicat alīs. Et sic nullus alius de ciuitate illa habebit ꝓbare consuetudinē illā esse: sed sufficit ꝓbare ꝙ est obtēta in ꝛdictiōe. Decimoquarto sicut lex est attēdēda & insipiēda in testib⁹ eligendis: ita & cōsuetudo ff. de testi. l. iij. Quintodecimo sicut lex adiuuat cōsuetudinem: ita & consuetudo legē. extra de censi. c. sopite.

§. IIII. DE TRIPLICI GENERE

De triplici cō suetudine.

consuetudinis sumendo large hoc vocabulum consuetudo: dicit Augu. ij. confeſ. Quę cōtra mores hominum sunt flagitia: pro morum diuersitate sunt vitanda: vt pactum inter se gentis: aut ciuitatis consuetudine vel lege firmatum: nulla ciuis aut peregrini libidine violeť. Turpis est enim omnis pars vniuerso suo non congruens. Cum aūt deus aliquid contra morem vel pactum quorumlibet iuber fieri: & si ibi nunq̄ factum est: tamen faciēdum est. dist. viij. vnde etiam per pē. lxvij. dicitur de deo. Qui habitare facit vnius moris in domo. Domus dei est supernagloria secundum illud. ij. Cor. v. Habemus in cœlis domum nō manufactam. Et in hac domo qui inhabitant scilicet sancti sunt vnius moris. Et hic mos non est aliud nisi gratiarum actio & vox laudis: vt dicitur Esaię. lj. & Tobię. xiij. Hierusalem per omnes vicos eius cātabit alleluia. Sed ad illam domum non itur nisi de domo dei: quæ est ecclesia militans in qua deus inhabitare facit electos suos per gratiam: ita vt sint vnius moris quantum ad cultum interiorem: quo vna fide spe & charitate honōratur deus, Quantum etiam ad conuersationem exteriorem sunt vnius moris: quātum ad necessaria ad salutem: & sub eisdem etiam ritibus & cærimoniis ecclesię. Et si aliqui fideles nomine sunt diuersorum & malorum morum hi non habitant in ecclesia merito: nec proprie malus dicitur mos vl consuetudo. Est igitur triplex consuetudo.

¶ Est consuetudo de se mala: & ideo effugānda.
¶ Est consuetudo de se bona: & ideo imitanda.
¶ Est consuetudo dubia: & ideo bene examinanda.

De consuetudine mala.

¶ Consuetudo de se mala est omnis quæ est contra legem diuinam vel naturalem: & actus ex illa procedens semper est peccatum: nec minuit peccatum vt aliquibus videtur: nec excusat sed auget: vt dicitur. xxiij. q. j. schisma. & extra de consue. c. vlt. dicitur. Tanto sunt grauiora peccata quanto diutius aiam insœlicē detinēt alligatā. Et rō huius est: qa cū magis effrēnata voluntate & firmiori habitu malitię tales peccāt. Et qa ꝑm phm Cōsuetudo est q̄si altera natura: ideo cū difficultate magna qs recedit a pctis consuetis Et in huⁱ⁹ figurā Lazar⁹ quatriduan⁹ ꝓsepultus designans peccātē ex cōsuetudine ꝑm Aug. de pœ. dis. ij. sicut. Multis ꝑmissis fuit resuscitatus. ſ. Iachymis & ꝑcib⁹ & hmōi. Nō obstat ꝙ Grego. loquēs de crapula quā cōsueuerūt facere laici i carnisꝑriuio: q̄ vtiq̄ pctm̄ est. dicit. Nec a tali cōsuetudie auerti possunt. Et ideo cū venia suo ingenio relinquēdi sunt: ne forte peiores existāt: si a tali cōsuetudine ꝙ habeank. di. iij. denicq̄. Dicit em̄ ibi glo. ꝙ reliquunk cūvenia. ſ. pœnæ tpalis: ita ꝙ nō vult dicere Greg. ꝙ consuetudo excuset illos a pctō: sed ꝙ nō debet tolli talis ꝓsuetudo ꝑ pœnas tpales: qn timeť mai⁹ inde scādalū puenire. Verū ē tn̄ ꝙ aliq̄n qs peccat ex ignorantia vel fragilitate: faciens id ꝙ cōsueuerūt alij facere circa aliqd: & tūc nō excusaꝫ a mortali: si istd' qd' agit ꝑm cōsuetudinē alioꝝ ē ꝛ legē dei vel naturalē. Sed minuit grauitas eius: puta si qs facit aliquē ꝛ actūu̇ surariū credēs esse licitū: qa illd' cōiter fit ꝛ morē suę patrię: certū est ꝙ cōsuetudo illi⁹ loci nō excusat eū a mortali: quia ꝛ legē dei: quā sicut lex humana tollere nō pōt: ita nec cōsuetudo quæ potius dicenda est corruptela seu abusio. Talib⁹ abusiōib⁹ & corruptelis plen⁹ est mūdus. Cōtra quos dicit dns Exo. xxiij. Non sequaris turbā ad faciēdū malū. Et apls. j. Cor. xj. Si quis videtur inter vos cōtētiosus esse. ſ. ꝛ veritatē: nos talē cōsuetudinē nō habem⁹ sed nec ecclia dei. ſ. cōtēdēdi. Et Eccl. xxiij. Iuration⁹ nō assuescat os tuum. Et de hac mala cōsuetudine dicit Cyprian⁹. Cōsuetudo quę apud quosdā obrepserat i pedire nō debet q̄ min⁹ ꝑualeat & vicat⁹ itas. Nā cōsuetudo sine veritate vetustas erroris est: ꝓpter qd' relicto errore seq̄mur ꝛitatē: sciētes qa apud Esdram C. ſ. ij. Esdræ. iiij.) Veritas vincit vt scriptū est. Veritas valet & inualescit & viuit ꝛternū & obtinet in scla sęculorū. dis. viij. §. pe. Et in. c. se. dr̄. Nec ꝙ hōis cōsuetudinē. ſ. malā seq oporteť: sed dei veritatem: cum per Esa⁹. prophetam loquatur deus & dicat. Sine causa id est vtilitate colunt me doctrinas & mā data hominum docentes id est consuetudines malas & stulta iniusta. Ad idem etiam Augu. in lib. de bap. paruulorum ait. Qui contempta veritate præsumit consuetudinē sequi: aut circa fratres inuidus est & malignus: quibus veritas reuelatur: aut circa deū ingratus cuius inspiratiōe ecclesia eius instruitur. Nā dominus in euangelio. Ego sum inquit veritas. Non dixit ego sum consuetudo. Itaq̄ veritate manifestata cedat consuetudo veritati. Reuelatione igitur facta veritatis: veritati cedat cōsuetudo: quia & Petrus qui circuncidebat cessit Paulo veritatem prædicanti. Igitur cum christus sit veritas: magis veritatem q̄ consuetudinem sequi debemus: quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit. di. viij. quæ contempta. Ratio pōt referri ad legem naturalem & veritas ad legem diuinam scilicet veteris & noui testamēti. Et non solū cōsuetudo q̄ est contra legem naturalem & diuinam est vitanda: sed ēt quę est contra legem humanam reprobatur a iure. Et gnāliter de talibus abusionibus dicit Nico. papa. Mala consuetudo non minus q̄ pernitiosa corruptela vitanda est: quæ nisi citius radicit⁹ euellatur: in priuilegiorum ius ab impis assumitur. Et incipiunt præuaricationes & variæ ꝑsumptiones celerrime nō cōpresse. ꝓ legib⁹ venerari: & priuilegioꝝ more ꝓpetuo celebrari. dis. viij. mala. Sed m gen⁹ cōsuetudinis est q̄ nō est ꝛ aliquā legē diuinā vel humanā: et habet i se aliquā rōnē boni. Et ꝛ si gnālis ē: gnāliē & ab oīb⁹ fuari debet. Si ꝑticularis. ſ. in aliq̄ loco: i illo fuari debet. Vñ & mr̄ dñi voluit fuare laudabilē cōsuetudinē Iudęoꝝ q̄ erat ꝙ in festis eoꝝ irent ad rēplū i Hierm etiam mulieres. Lex quidē hoc mandabat masculis dicēs Exod'. xxiij. & .xxxiij. Ter in anno appebit oē masculinū in cōspectu meo. Sed tū etiā mulieres ibant nō ex lege sed de more. Vñ dr̄ Luc. ij. Cū factus esset Iesus annoꝝ duodecim ascēdēribus parētibus ei⁹ i Hierm ꝑm cōsuetudinem diei festi &c. Et pctm̄ esset agere ꝛ hmōi ꝓsuetudines sicut ꝛ leges scriptas. Vñ dicit Aug. in lib. de baptis. Hoc plane verū est: qa rō & veritas semp ꝓsuetudini prępondēda sūt: sed si cōsuetudini rō suffragaꝫ nihil oporteť firmi⁹ retinere. di. viij. frustra. Hęc ēt documēta dicit Augu. se accepisse a btō Amb. Nā cū aduenissēt ipse Aug. cū matre sua Mediolanū: & mater sua ieiunaret in sabbato sicut solita erat alibi. ſ. Romæ ieiunare in tali die. Mediolani autem non ieiunareť in die sabbati. Interrogauit Augu. Ambrosium ex parte matris qd agere deberet. ſ. an ieiunare in sabbato sicut solita erat alibi: an dimittere ieiuniū illud Mediolani vt se alīs cōformaret. Cui rndit Amb. cū fuero Romæ ieiuno sabbato: cum Mediolani sum: non ieiuno. Ita & ru ad quamcūq̄: forte ecclesiā veneris ei⁹ morē serua. si cuiq̄ nō vis scādalū esse: nec quēq̄ tibi. dis. xij. illa. Et in eo. c. dr̄ Qd' nec ꝛ fidē catholicā: nec ꝛ bonos mores esse cōuincitur: indifferenter est habendū: & ꝓ eoꝝ inter quos viuiť societate seruādū. Et di. xj. ecclesiasticarū dr̄. Ecclesiasticarum institutionū quasdā in scriptis: quasdā apl'ica traditiōe ꝑ successores in ministerio cōfirmatas accepim⁹: quasdā ꝛo cōsuetudine roboratas approbauit vsus quib⁹ par rit⁹ & idē vtriusq̄ pietatis debeť affectus. Et. j. Quæ em̄ scripturа salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri: vel q̄ trisaria digesta sup panē & calicē prolixę oꝛonis vſ ꝑse cratiōnis ꝛba cōmēdauit: q̄ ꝛ ipse orietē nos orare literariū forma docuit: bñdixim⁹ fontē baptismatis oleo vnctiōis &c. Et sicut agere ꝛ cōsuetudinē gnālē ecclię ē pctm̄ vbiq̄ Vñ & dicit Guil. ꝙ dicēdo missam añ maturinas est pctm̄ mortale qa ꝛ ē ꝛ ꝓsuetudinē gnālem ecclię: nā als ꝑ legem scriptā nō inueniť. Ita etiā facere ꝛ cōsuetudinē particularē alicui⁹ ecclię: est pctm̄ moꝛtib⁹ in illo loco. Vñ q cōsueret in azimis i eccl'ia greca peccaret mortal'r: faciendo ꝛ cōsuetudinē ecclię oriētalis: & sil'r q in eccl'ia latina cōficeret i fermētato grauiter peccaret. q̄uis vterq̄ cōficeret ꝑm Thom. in. iij. Ideo autē peccaret: qa faceret ꝛ cōsuetudinē eccl'iæ suæ. Sic in Italia in sabbato abstinеť ab esu carniū & q tali die sine cā rōnabili: puta infirmitatis: comederet carnes peccaret mortal'r: qa faceret ꝓtra cōsuetudinē talis patriæ. Extra Italiā in multis partib⁹ vt i Cathalonia nō est talis cōsuetudo abstinēdi illa die a carnib⁹ vñ comedētes ibi carnes nō peccāt. Vigilia Barptolęmei apl'i in aliqbus partib⁹ seruaꝫ i vna die: in alīs locis die sequēti, Vñ

Universidad de Deusto
Biblioteca

fm ꝯsuetudinē locoꝝ debet illa vigilia q̄ ad ieiuniū fuari

De ieiu. et de obser. ieiu. ꝯsilia. In ieiunijs eccl'ię q̄ sunt extra quatuor cō dragesimā q̄ ad cṡum lacticiniorū fm Tho. n. n. seruari pōt suetudi cōsuetudo locoꝝ. Et vbi est de consuetudine abstinere ab carnibus eis esset pc̄m mortale vti eis sciendo hoc: secus vbi est de nota cō more comedere talia. Ieiunia etiam quæ sunt de generali mō ob cōsuetudine eccl'ię obligāt sicut & ea q̄ sunt in p̄cepto seu ligant, statuto eccl'ię: vt vigilia natiuitatis Ioannis bap. omnium sanctorum: & beati Laurentij: fm Inno. Sicut etiam vbi sūr aliqua ciuitate de consuetudine antiquata est celebrare aliquod festum quod tamen non sit ab ecclesia statutum debet seruari vt festum Antonij: vel Nicolai vel alterius sancti. Et ad hoc optime facit qd' dicit Hiero. ad lucianum. Illud breuiter te admonendum puto: vt traditiones ecclesiasticas præsertim quæ fidei non officiunt ita obseruandas vt a maioribus traditæ sunt: nec aliquorum consuetudinem aliorum cōtrario more subuerti. di. xij. illud. Vbi dicit glo. traditiones. i. consuetudines: præsertim id est tantum, sic ponitur. xj. q. iij. siquis epūs. Vel p̄sertim id est ita demum q̄ non aduersentur cōsuetudines fidei vel bonis moribus vt dist. ea. illa. Nec aliorum contrario. dicit ibi Arch. contrario id est diuerso. Bonum ergo bono contrarium non est. Si ergo duæ consuetudines

Qūvna ꝯsuetudo alteri p̄ria.

sunt contrariæ: ergo vna mala est: sed si sunt diuersæ non & consuetudo vnius loci alteri nō præiudicat. Et dicebat Goffre. q̄ eadem iurisditio debet haberi in vna ecclesia q̄ in alijs habetur de iure cōi. extra de cōsue. cā olim. nisi prescripserit aliqua eccl'ia. dicit glo. extra de p̄scrip. auditis secus autem si agatur non de iurisdictione: sed de parilitate vel consimili actu vt quia dicūt aliqui quidā faciūt sic ergo & nos debemus hoc agere sed non sequitur. Et ad hoc facit. c. illud. e. & ad idem facit quod ait Nico. papa. Scit sā cta Romana eccl'esia q̄ nihil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco & tempore constitutiones vel consuetudines si illis canonica non obsistit auctoritas pro qua eis obuiare debeamus. Vnde nihil iudicamus eis debere vel posse resistiri. di. xij. scit. Item. C. lib. viij. ti. quæ sit lon. consue. l. j. dī. Consuetudo præcedens & ratio quæ consuetudinem suasit tenenda est. Et quicqd: contra longam consuetudinē fiet ad solicitudinē suā reuocabit p̄sēs. puncię. di. xij. consuetudo. Et loquit de cōsuetudine q̄ nō est contraria iuri scripto fm glo. Nā cū cōtraria est dicet. j. quid iuris. Cōsuetudo q̄ erat in regione Mesoporamię quā alli gauit Laban Iacob cum conūctus est de eo q̄ ꝓpposuisset sibi Lyā loco Rachelis dicēs. Non est consuetudinis in loco isto vt minores prius tradam⁹ ad nuptias: vt habet Gene. xxix. in se laudabilis fuit: sed tamē Labā male fecit eā seruādo ex eo videlicet qa fregit fidē sibi datā seu p̄missionē factam de Rachele q̄d' est ꝓtus naturale quod p̄iudicat omni cōsuetudini. Sicut etiā modo siquis iurauit seruare determinata statuta puta ducere secū tantā familiam cum mittit ad gubernādū ciuitatē vel castrū. Et de more cōmuni omniū est nō ducere secū tātam: & quasi oēs illd' agunt nec vnq̄ defect⁹ iste deducit ad iudiciū: vtiq̄ talis peccaret mortaliter: qa iuraret ducere tātā familiā: ita q̄ si cōsuetudo al's forte excusaret a pcto trāsgressionis statuti: non tū excusabit a periurio. Sciēdū etiā q̄ cum dī eccl'iæ Romanę cōsuetudinē seruādā. di. xj. c. vlt. circa finē. ite] ligit illud nō de oīi consuetudine Romanę eccl'iæ quo ad vrbē sed de cōsuetudine quā eccl'ia Romana mādat gnaliter seruandā: vt dicit glo. summaria. in prin. dist. eiusdē. Cū aurē de nouo fundaret⁹ aliqua: eccl'ia. s. p conuersionē alicui⁹ gētis vel aliqua religio: seruari posset illud Greg. q̄d' ait Aug. ep̄o Anglorū. Nō p locis res. i. mores: sed prebus. i. moribus loca amāda sunt. Ex singulis q̄busq̄ ecclesijs q̄ pia quę religiosa q̄ recta sunt elige & hęc quasi in fasciculū collecta apud Anglorū mētes in cōsuetudinē depone. di. xij. nouit. Tertiū gen⁹ cōsuetudinis est q̄n dubia

De tertio gñe cōsuetudinis.

est: vtrū. s. sit seruāda. Et hęc p̄cipue habet locū q̄n est ꝓria alicui iuri humano scripto. Nā si esset ꝓria iuri naturali vl diuino iam declaratū est. ū. q̄ esset semper mala & ideo reprobanda. Cū ergo est ꝓria iuri humano aliq̄ p̄iudicat & tollit ip̄m & aliq̄n nō. Vñ. C. lib. viij. ti. q̄ sit lon. ꝓsue. l. ij. dicit. Cōsuetudinis vsusq̄ lōgæui non vilis auctoritas est. verū non vsq̄ adeo, sui valitura momēto: vt aut rōnī vicaut legē scriptā. distin. xi. Vbi dicit glo. q̄ aliqui itellīgūt istud. c. quo ad primā partē de bona cōsuetudine: quo ad secundam de mala consuetudine, Sed ille intellectus est ineptus: quia separat caudam a capite quod nō licet extra de bap. maiores. Alij vero omnes exponunt de bona consuetudine rorum. c. quæ quidem consuetudo si sit particularis. s. in aliquo loco: nō tamē tollit seu vincit legem sibi contrariam vtiliter: sed solum in illo municipio vbi seruatur. Et q̄uis hoc sit verū: tamen nullus de hoc vnq̄ dubitauit: q̄ consuetudo particularis debet vincere legē in oib⁹ alijs locis, Refert Archi. dist. xj. super dicto. c. cōsuetudinis, Ber. compost. di. q̄ principium illius ca. seu legis loquitur de bona cōsuetudine nō scripta: cui ius aliquod directe nō obuiat immo est iuri consona: & hoc seruari debet etiam si non sit præscripta. Secunda pars loquitur de cōsuetudine iuri contraria: & in tali requiritur p̄scriptio ad hoc vt iuri positiuo p̄iudicet. extra de consue. c. vlt. Alij dicunt q̄ loquitur ista lex de cōsuetudine particulari quę nec etiam in loco illo particulari vincit legem nisi sint illę conditiones quę ponūtur in glo. super. c. frustra. di. viij. In illa aūt glo. quę est Ioan. dicit. Scias q̄ ad hoc consuetudo p̄iudicet iuri requiritur primo q̄ sit p̄scripta. extra de cau. pos. cum ecclesia sutrina. Secūdo q̄ obtineat in contradictorio suetudo iudicio populi. extra de verbo. sig. abbate. Tertio q̄ eo aio fiat vt credat se ius habere: & vt in posterū intendat illud facere: aliquin talis vsus nō dicit vsus. ff. de itine. actuq̄ priua l. j. Quarto vt res illa sit p̄scriptibilis. xcij. dist. illud. Quinto vt possit dici antiquata & approbata. extra de postu. bone. ñ. circa finem. Sexto debet continere naturalē equitatem. extra de consue. ex parte. Septimo q̄ sit de scientia principis introducta. non tm tolerata. extra de prębendam iam dudum. Octauo q̄ nō sit p errorem inducta. ff. de leg. quod nō ratione. & di. viij. cōsuetudo. Nono q̄ maior pars populi consueuerit illa consuetudine vti: qa sicut minor pars populi nō posset ꝑdere legē: ita nec cōsuetudinē. Quidā tū dicūt q̄ illa cōsuetudo p̄iudicat iuri quę excedit memoriā hoim. Illud em̄ loco ꝓstituti habet. ff. de aqua quoti. & est. l. hoc iure. lo. Sed quicqd dicat Ioā. dicit Bar. Brix. hoc breuiter teneas q̄ fm canonē sufficit q̄ cōcurrāt ista duo. s. q̄ sit rationabilis & p̄scripta: hoc em̄ dicit decre. extra de cōsue. c. vlti. Vnde licet cōsuetudinis longeuę etiā non sit vilis auctoritas: nō tū est vsq̄ adeo valitura vt vel iuri scripto valeat derogare: nisi fuerit rōnabilis & legitime sit p̄scripta. Glo. sup illud legitime p̄scripta spatio. xl. annorū. extra de cau. pos. cū eccl'ia. & de p̄scrip. auditis. Et de hoc possunt haberi multa iura. Ea em̄ sola locum habēt in reb⁹ eccl'iasticis: vt. xvj. q. iij. §. pōt. glo. sup illud. nisi sit rōnabilis. & eo. placuit. ñ. §. quas actiones. Rōnabilis dicit consuetudo quā non improbant iura: vt de cau. pos. cum eccl'ia. & eo. ti. cū dilectus. & de verb. sig. abbate. vt si q̄s; aliqui admittātur ad electionē: ad quos non pertinet de iure cōi & de alio collegio: ista cōsuetudo nō improbat a iure: vt dicunt predicta iura. Irrationabilis aūt dicitur cōsuetudo quę reprobatur a iure qualis est illa. extra de instit. frequētib⁹. & de cōsue. cū venerabilis. ibi reprobat cōsuetudo cuiusdā loci quæ erat q̄ abbas q̄ immediate erat sub aplica sede: transferebatur ad aliam abbatiam sine licētia obtenta a papa q̄d' fieri nō pōt. Et eo. ti. c. j. reprobatur cōsuetudo qua disrumpitur nerus ecclesiasticę disciplinę. & c. cū inter vos. Et dī nerus ecclesiasticæ disciplinæ vigor cēsuræ ecclesiasticę. i. excōicatio, suspēsio, & interdictū. Istis enim cōseruatur robur auctoritatis ecclesiasticę. Quod ergo non seruarentur quę statuta sunt circa huiusmodi censuras seruanda: rōne consuetudinis alicuius non excusaret consuetudo. Item eo. tit. c. quanto. reprobatur consuetudo qua aliqui simplices sacerdotes ad defectū ep̄oꝝ chrismabant in fronte: tales em̄ nihil cōferebant. Itē nec cōtra obedientiā valet cōsuetudo vel p̄scriptio. eo. ti. cū venerabilis. & xvij. q. j. abbatibus. Itē nec cōtra ꝓcurationē quę rōne visitationis debet. j. de præscrip. cū ex officij. Itē reprobatur a iure cōsuetudo q̄ est ꝓ libertatē eccl'ię. extra de elec. cū terra. & c. sacrosctā. Itē extra de ꝓsue. c. ex parte. reprobāt duę cōsuetudines in quibusdā partib⁹ existētes. s. q̄ cū maritus ex ꝑdigalitate vel incuria vel alio casu amisisset bona sua alienabat bona vxoris mobilia vl' imobilia arbitrio suo. Alia cōsuetudo erat q̄ vxore cōmittēte adulterium: mediatē oīm bonoꝝ quę marit⁹ fuerat adeptus petebat & apprehēdebat. Vtraq; pariebat occasionē malignandi. Nam per primā inuitabant viri ad dissipandū bona sua: p secūdā mulieres

Ius nō pōt occurrere oīb⁹ casibus.

Q. consuetudo p̄iudicet iuri

hęc requnt.

Vigor ecclesiasticę.

de moralitate cōsuetudinis.

Mores prauitatē.

dam mulieres proniores erant ad perperrandum adulterium. Item sicut non valet consensus vel pactum contra legem vt clericus respondeat in alterius foro. extra de foro compe. significasti. ita nec consuetudo. Nec etiam vt clericus verberand⁹ se laico subijciat sua spōte. extra de sen. excō. contingit. j. Item reprobatur a iure consuetudo qua quis propria autoritate sibi eligat cōfessorē. extra de pce. & re. si epūs. lib. vj. Item reprobatur a iure consuetudo exigendi pedagia gabellas a clericis & religiosis. extra de sen. fi. q̄q̄. lib. vj. Item reprobatur consuetudo exigēdi vel p̄scendi aliquid temporale pro spiritualibus: vt pro ingressu monasterij vel sacramentis. extra de simo. quoniā simoniaca. Sed consuetudo dandi vel accipiendi aliquod temporale in collatione vel receptione spiritualium per modum eleemosynæ: & ex deuotione & non ex pacto: vt per modum prætij: nec per subtractionem spiritualiū nō reprobatur: immo seruari debent laudabiles huiusmodi consuetudines. vt extra de simo. per totum. Hostien. autē dicit q̄ que dicatur rationabilis consuetudo erat arbitrio iudicis relinquēda. Nec certa regula super hoc poterat dari. Archi. autem super. c. consuetudinis dist. xj. post multas opiniones recitatas ad declarationem illius. c. scilicet quā do consuetudo tollat seu vincat legem scriptam: sic dicit. dic in summa vbi consuetudo obuiat omni iuri: ita q̄ ipsa consuetudo non toleratur ab aliquo iure: tunc indistincte succumbit consuetudo: & hoc propter bonum obedientiæ &. xij. di. c. ñ. Et quia decreta summorum pontificum non sunt in aliquo violanda & hoc ponitur sub statuto. dist. Ixj. statuimus. Et contrarium faciens peccat grauiter. dist. Ixiij. quia per ambitiones. Sed vbi concordat consuetudo seu toleratur ab aliquo iure: licet alijs iurib⁹ videatur contraria: tunc consuetudo vincit & tollit legē scriptā: qa multa fieri nō debent, facta tamē remanent. extra de regu. ad apostolicā. &. ñ. q. vj. biduū hæc ille. Et fm hęc cum dī q̄ consuetudo nō est rōnabilis seu nō valet quę obuiat canonicis statutis. extra de cōsue. ad nostrā. videt intelligēdum quādo obuiat oīb⁹ statutis. Nā si obuiat alicui: & p aliud tolerat: nō erit irrationabilis p hoc solū: al's nunq̄ toleret ius scriptū: cū tamē quotidie fiat cōtrariū per totā ecclesiā. Verbi gratia. de ꝓse. dist. ñ. pnuntiādum. &. c. rogationes. In illis capitulis mandātur seruari dies rogationum quo ad ieiuniū & quo ad cessationē ab operibus. Et tamē vbiq̄ fit contrariū: nec aliquis dicit q̄ peccēt fideles dies illos nō seruādo: & hoc quia abrogatū est per contrariam cōsuetudinē quę p̄scripta est. Et etiā videt rationabilis ꝑpter ieunia multiplicata & festa ab ecclesia: & fideles parū deuotioni se dant dieb⁹ festiuis: & vix laborādo viuere possint pauperes. Idē dicendū de tota hebdomada paschæ q̄ ponit celebrāda in. c. pnūtiādū. Idē de ieiunio quadragesimę qd' fuit statutū ab ecclesia inchoari a clericis prima die post quinquagesimā, di. iij. statuimus: & tm̄ non obseruat⁹ a clericis: sed cōiter incipiūt quadragesimā q̄n laici. s. quarta feria. Nec dicit Gra. eos esse transgressores canonū: & ꝑ qa est abrogatū per p̄riā cōsuetudinē. di. iij. §. leges. Q̄uis ergo ista & similia obuiēt canonicis statutis: aliquib⁹ tm̄: qa nō oīb⁹ obuiāt: sed ab aliquo tolerātur: vt ab ista decretali de consue. c. vlti. quę vult q̄ vincat legē etiā canonicā cū est rōnabilis & p̄scripta: ideo valēt & sine p̄iudicio saluris seruari pōt. Hic tū magis diligētia habēda est in iudicādo: vt nō de facili aperiat⁹ via trāsgressionis ordinationū ecclesiasticarū. Nec etiā condēnetur quis leuiter de mortali in hmōi cōsuetudinū obseruatione sicut est de festo Innocentū: de festo sancti Syluestri & hmōi: quæ cōiter abierunt in dissuetudinē: vbi tamen seruanē oīno custodiēda sunt: qa ab eccl'ia ist̄ituta. Similiter de cōsuetudine quæ est in multis locis q̄ in sabbatis & in vigilijs magnarū solēnitatum horas laborent vel vēdant vsq̄ ad tertiam horā noctis: & barbitonsores plus facientes exercitiū illa die q̄ tota hebdomada. Et videt posse tolerari: cū quasi in recōpensationē huius nō laborant in sero festiuitatis q̄; ad mediam noctē: quod tamē de iure posset: qa de vespera advesperā. i. sero mādatur celebrari, de cōse dist. iij., pnūtiandū. Sed nullo modo tolerari debent: nec excusat a pcto q̄ de cōsuetudine, immo corruptela est non cōmunicēt homes nisi in virili ętate: vel puellę cū sūt nuptæ: cū debeāt confiteri & cōicare oēs postq̄ peruenerint ad vsum rōnis. Similr & viduę q̄ de more patrię stēt p mēses q̄ nō vadāt ad ecclesiā ad diuina officia post mortē virorū: excusari nō possunt. Sed nec puellę noāū nupię debēt omittere auditionē missę qa de more patriæ immo abusione nō mittunt extra domū. Magis tm̄ hoc imputādum, est culpæ parētum: nō em̄ decerent eas q̄ volūtatē parentū ire ad ecclesias. Similiter q̄ clerici multa faciāt contra decentiā status clericalis quā iura insinuent: in habitu & cōuersatiōe: quia de more est patriæ. Aut etiā q̄ religio si dimittant austeritates suę regulę & cōstitutionū & cærimonias: quia sic cōsueuerūt relaxate viuere: nullo modo excusant: nec dici possunt hmōi cōsuetudines: sed corruptelę & abusiōes: & iō extirpāde a platis: cū fieri pōt sine maiori scādalo q̄ esset bonū inde sequēs, ar. dist. iij. denicq̄. Et ad hoc facit qd' ait Nico. papa. Ridiculū est & satis abominabile dedecus: vt traditiones quas antiquit⁹ a patribus accepim⁹ infringi patiamur. di. xij. rediculū. Et de huiusmodi prauis consuetudinibus intelligitur illud Nico. papæ. dist. viij. mala. Mala cōsuetudo nō minus q̄ pnitio sa corruptela vitanda est: quæ nisi citius radicitus euellatur in priuilegiorum ius ab imp̄is assūmitur.

§. V. DE CONSVETVDINE

quo ad iudicandum seu quo ad iudicia contentiosa. glos. super. c. consuetudo. dist. j. tractat vtrum secundum consuetudinem sit iudicandum: quando consuetudo est contraria iuri scripto: aut secundum ius scriptum. Inducit multa iura pro & contra. Nam q̄ non sit iudicandum secundū consuetudinem q̄n ius scriptum cōtrarium habet, ꝓbat p c. si consuetudinem. dist. viij. & dist. x. consuetudinis. &. c. sequenti. extra de sen. & re iudi. cum cā. et. extra de fo. ꝓpe. q̄ clericis. ff. de sepul. vio. l. ij. §. diuus. Sed q̄ secundum consuetudinem sit iudicandum: etiam contra ius scriptū: probat per. c. placuit. dist. xxxij. & extra de eo qui mit. i pos. cum veniss̄et. Et de testa. Ad hæc, de cogna. spi. super eo, de consue. c. ñ. & de arbi. dilecti. Concludit demum Io. & dicit q̄ iudicandum est secundum consuetudinem cōtra ius scriptū: quando in ꝓsuetudine concurrūt illę ꝓditiones q̄ habenē in glo. sup eo. frustra. dist. viij. quas habes. ē. i. §. præce. circa principiū. in. partis. fed Bart. Brix. addit. Hoc tene q̄ si sit rōnabilis & p̄scripta ꝓsuetudo: p̄iudicat iuri, ex. de ꝓsue. c. vl. Deinde q̄rit glo. ad quā ꝓsuetudinē sit recurrēdū in iudicijs: vtrū ad cōsuetudinē terrę illi⁹ vel prouinciarū vel Romanā? Et rndet q̄ iudex maxie delegatus fm canones prio iudicabit: deficiētib⁹ canonib⁹ fm leges vt ex de no. ope nū. intellexim⁹. & dist. x. si in adiutorijs. Deficiēte oī iure, p̄decēdū est fm consuetudinē gñalē vel pticularē si gñalis circa illud negotiū nō iuenit: licet qdā dicāt tūc recurrēdum ad Romanā. Deficiēte aūt oī iure & cōsuetudine, p̄cedat de si ꝓ ib⁹ ad si ꝓia. vt. xx. dist. de quib⁹. Oīb⁹ deficiētib⁹ recurrat ad Romanam ꝓsuetudinē. vt. ff. de legi. & ꝓsti. de qb⁹. Licet sit ar. q̄ ad ꝓsuetudinē ꝑuiciarū vicinarū sit recurrēdū. ex de cens. sup eo. lo. Itē glo. super c. illud. dist. xij. q̄rit fm quā cōsuetudinē debeat iudex delegat⁹ iudicare: an fm cōsuetudinē loci seu ꝑuinciæ: an fm ꝓsuetudinē Romanā: an fm ꝓsuetudinē delegātis: an fm consuetudinē rei vel actoris. Inducit multa iura ꝑ q̄libet pte horū: demū decidēdo dicit. Dicūt aliq̄ q̄ si aliq̄ spōte se submiciāt iudicio alicui⁹ seu petāt iudices delegatos spōte q̄ semp fm cōsuetudinē iudicis ꝓdelegātis est iudicādū. Si aūt inuitis dat iudex tūc iudicabit fm ꝓsuetudinē litigātiū: & potius rei q̄ actoris: qa fauorabiliores sunt rei q̄ actores. Meli⁹ pōt distīgui. s. qa aut p appellationē obtinetur iudex: aut sine appellatiōe iperat. Si p appellationē tūc dico delegatū debere sequi ꝓsuetudines iudicis a quo appellatū est: qa iudex appellatiōis debet seq leges prioris snię: vt i auc. cū de appel. cog. vij. i pricipio. ar. ad hoc ex de testa. Raynut⁹. Sed si sine appellatiōe ipetratur iudex tūc debet seq ꝓsuetudinē delegātis. ar. ad h. ff. de ꝓdi. & demō. q̄ ꝓditio. Ego credo q̄ iudex iudicabit fm ꝓsuetudinē rei. qa actor seq̄t forū rei. vt ex de foro cōpet. cum sit gñale: nisi rōne cōtractus vel maleficij sit fact⁹ de foro alterius: quia tūc seruabitur cōsuetudo loci vbi cōtraxit vl' vbi maleficiū fecit. vt dist. viij. q̄ cōtra mores. & ex de foro cōpe. c. vlt. Addit Archi. sup dicto. c. cōsuetudinis. ad hāc glo. & dicit q̄ Hugo & Lau. asserūt q̄ si circa articulum de quo quęrit sunt diuersę cōsuetudines actoris & rei sequat⁹ iudex rei cōsuetudinē. vt dicit hic glo. nisi in duob⁹ casib⁹

De consuetudine quo ad iudicia contentiosa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scilicet cum consuetudo a statoris est magis consona iuri & veritati: vel si magis inducit absolutionē q̄ cōdēnationē tunc eīm magis debet sequi quod consonat veritati negotij. l. q. vij. iudices. & promptiores esse debemus ad solue dum. xxxv. q. ix. Venīt. Ponit etiam Arch. ibidem consuetudines varias attendēdas in diuersis negotijs: & dicit sm Casus ordi Ioā. Consuetudo loci cōtractus seruatur. ad hoc. ff. de vsu. l. i. & ff. de cur. si fundus. & mouet quæstionem talem. Ponit q̄ si quædam regio vbi est consuetudo q̄ si vxor p̄ moriatur viro: maritus eius lucratur totam dotem: contraxit cum quadam de Bononia vbi est consuetudo q̄ in tali casu vir lucratur mediam dotem tantum: quæro cuius consuetudo inspicietur in conficiendo instrumēta dotis? Dixit do. Guido de Su. q̄ mariti consuetudo est attenden da. ad hoc. ff. de iudi. l. exigere. Sed circa hoc est sciendum q̄ consuetudinum, alia generalis, alia specialis. Generalis seu generalissima est quæ inducitur a populo Romano. ff. de legi. de quibus. Specialis consuetudo, alia ciuitatis, alia prouincialis, alia oppidi, alia certi prędij, alia certæ dignitatis, alia certæ ecclesiæ seu monasterij, alia certi hominis seu patrisfamilias, alia animalis, alia certi fori. De prouinciali consuetudine seu ciuitatum loquitur litera. ff. de legi. l. cum de consuetudine. extra de elec. cum ecclesia vulterana. extra de censi. fopitæ. Est tamen differentia inter prouincialem & ciuitatē. scilicet quo ad probationem. Prouincialis est quando in ciuitate eiusdem, puicię vsitata est. ff. de tribu. l. iij. §. vlti. Alia dr esse, puicialis: qđ de iure cōi statutū non est: cū dubitaf in illa, puicia in qua nihil est statutū: nec aliqđ de iure cōmuni reperitur. ę. de cog. spi. c. sup eo. Idē iuris est si dubitef de interpta tione iuris cōsuetudinarij: vt in p̄dictis ea, in quib⁹ cauef q̄ standū est interpretationi aliar⁹ ciuitatū, pximarum. Si aut̄ de cōsuetudine ciuitatis dubitef: debet attendi cūliter ipsa ciuitas vsitata sit in illis de quib⁹ dubitaf & in sim̄ ff. de legi. l de quibus. &. l. si de interpretatione. Si aūt non apparet qđ declarat hoc dubiū: nec est determinatū aliqđ sup̄ in iure cōi: tūc debet attēdi qđ obtinet circūuicinis ciuitatib⁹ cohęrētib⁹ de cōsuetudine earūdē: vt in p̄dicto c. sup eo. & extra de cōsue. cū olim. Et idem est obseruādū de cōsuetudine oppidi vel castri. C. q̄ sit lon. consue. l. j. & ff. de edi. prima. l. ij. De ꝓsuetudine aūt certi prędij loquit litera. extra de offi. iudi. or. duo simul. Et. ix. q. iij. cōq̄stus. & extra de excess. pręla. c. ij. Et in ꝓsuetudine, pcedif de sil'ibus ad similia. extra de offi. archi. dilecto. In cōsuetudine aūt certe ecclię vel certi monasterij: insp̄icif quid fieri cōsueuit in illo monasterio. ęt. de his q̄ fiūt a p̄la. sine ꝓsen. ca. ea noscif. & de ver. sig. abbate. Est etiā cōsuetudo hois seu patrisfamilias & in ipsa etiā attēdif qd facere ꝓsueuit. C. qui testa. fa. pos. l. heredes palā. §. j. & ff. de re mili. l. iij. §. si plures. Est etiā cōsuetudo aialis & in ea aspicif qd facere cōsueuit illud aial: vt insti. de rerū diui. §. pauonū. & credo q̄ in alijs actibus & delictis sufficit bin⁹ aā⁹ ad, pbā dum cōsuetudinē peccādi quo ad hoies & aialia. xxv. q. ij. ita nos. & ff. de seruo corru. l. Neratius. Sicut bina sententia lata sup ꝓsuetudine: ꝓsuetudinē inducit & approbat. ff. de legi. l. cū de cōsuetudine. Est etiā consuetudo fori. ff. de va. & extraordi. cogni. l. j. Est etiā cōsuetudo corpis. extra de cele. mis. pernitiosus. Hęc omnia Archi.

§. VI. DE CONSVETVDINE

Cōsuetudo qñ tollat legē & p̄iudicet legi & qñ nō: notat summatim Henricus Boyck sup. c. vl. de ꝓsuetudine. Vbi primo sciēdū q̄ nulla cōsuetudo quātūcūq̄ generalis, vel antiquata pōt p̄iudicare seu tollere id qđ est de lege naturali seu etiā diuia quo ad mōralia p̄cepta. vt dis. viij. p totū. Cærimonialia aūt p̄cepta quātū ad literā cessant: & seruari nō debēt: qa hoc eēt iudaizare. Iudicialia ꝙo p̄cepta legis diuinę nō obligāt ad obseruantiā eor⁹: inquātū contenta in lege Mosayca: sed inquātum assumerent, p constitutis seu statutis ab ecclesia vel aliqua ciuitate fm Tho. Et de istis dictum est supra diffuse in ti. de lege Mosaica. Restat ergo q̄stio solum de lege positiua canonica vel ciuili: put tit. xiiij. lex positiua includit etiā ius gentiū. Circa hoc igif diuitin guit prędict⁹ Henric⁹. Quia aut cōsuetudo p̄cedit legem & lex sequif. i. cōstituif post ipsam: aut econtrario lex pcedit cōsuetudinē: & cōsuetudo sequitur. Si igif cōsuetudo p̄cedat legē: tūc aut cōsuetudo est gñalis: quę. l. p totum orb ē seruaf aut est localis seu particularis ō. s. seruatur in vna ciuitate vel regno & non in alio. Si cōsuetudo gñalis est tunc lex noua superueniens sibi contraria q̄ p̄iudicat & eam abrogat seu derogat licet de ipsa non faciat mē tionem. arg. de consti. licet. lib. vi. Ibi scilicet locorum & personarum singularium & c. a contrario sensu. Et hoc ibi notat Io. And. quia illud quod communiter tenetur princeps non p̄sumitur ignorare. vt. ff. de testa. milit. l. communi. Et quia alias talis lex generalis nihil: operaref qđ non est dicendum. ar. xix. di. si Romanorum. Si vero consuetudo est localis siue particularis tunc alia lex superueniens habet clausulam derogatiuam cōsuetudini videlicet vel expresse improbando consuetudinem inducendam vel simpliciter p̄ria ꝙsuetudinem nō tollendo: quia tunc intelligitur de inducta & inducenda in futurum: & tunc lex tollit ipsam consuetudinem: vt de censi. q̄ q̄. lib. vj. Et ita intelligit Bern. illam legem. ff. de sepul. vio. l. in. §. diuus. & extra de fide instru. pastoralis & Archi. & Io. an. de consu. c. j. li. vj. Aut non habet clausulam derogatiuā contra consuetudinem inductam & tunc non tollit eam: vt not. Inno. Et est hodie expressum de constitu. c. j. lib. vj. Fallit vbi consuetudo localis esset fm ius commune contrarium secundo iuri: vt notant Io. an. de consti. c. j. & Archi. de si. presby. c. j. lib. vj. Si vero lex p̄cedit cōsuetudinē & cōsuetudo sequif: tūc aut lex p̄cedēs habet clausulā derogatiuā consuetudini vt qa. p̄hibet in futurū p̄ria cōsuetudinē introduci: vel tollit simplr contrariā ꝙsuetudinē: vt dictū est & tūc p̄iudicat cōsuetudini sequēti: ita q̄ cōsuetudo sequēs nō valet. vt. C. de vsuris. l. eos. extra. c. nō putam⁹ lib. vj. fm Io. an. Sed Pe. de Anch. dicit q̄ licet tollat consuetudinem inductā: tm̄ si consuetudo ꝺ talem legē duret: ita vt sit p̄scripta vt nō rōnabilis: adhuc tollet talem legē. Ioan. de Imol'. in cle. dicit in aligb⁹ habet locū dictū Ioā. an. in aliquib⁹ aljs dictū Petri. Si aut̄ p̄dicta lex nō habet clausulā derogatiuā consuetudinis: tunc aut est rōnabilis aut irrationabilis. Si rōnabilis non tollit legem. Et dr irrationabilis vt qa est ꝺ ius per qđ ledit ordo iudiciarij. vt eo. ti. ad nostrā. Vel per qđ dissumpit eccl'ia ſtica disciplina: vt eo. ti. cum iter. Vel qa est onerosa eccl'sijs. eo. tit. cū iter. Vel qa est ꝺ publicam vtilitatē cōem: & talis consuetudo nō derogat canoni vel legi: vt. vj. dist. mala aut̄ cōsuetudo. Et rō est qa sicut iuramentū non est vinculū iniquitatis: nec debet admittere p̄tm al's nō valet: vt. xxij. q. iij. iter cetera. Ita nec priuilegiū nec cōsuetudo: nec ꝓstitutio nec p̄scriptio: nec etiā appellatio: fm Hosti. Ad hoc cōcordat qđ notāt Hostiē. & Io. an. de elec. ꝓvenerabilē. dicētes q̄ ꝙsuetudo vel statutū q̄ ꝓmittentes furtū vel homicidium vel simile crimē in pecunia tm̄ puniant sūt irrationabilia qa nihil aliud est q̄ hoies venalitati exponere vel incitare hoies ad cōmittēdum peccata. Tales eīm min⁹ timent pœnā pecuniariā q̄: timent suspendiū vl' aliā mortē. Illa g̃ non sunt tenēda nec; seruāda. de offi. or. dilectus. &. c. fi. Dicit ēt Hosti. i summa. de pœni. & remiss. quib⁹ & qualiter q̄ ꝺ peccati correptionē nō currit p̄scriptio vel cōsuetudo vel dissuetudo. Si aut̄ consuetudo sit rōnabilis tūc aut est p̄scripta aut nō p̄scripta. Si p̄scripta tunc derogat iuri positiuo: & etiam iurigentiū: vt de cōsuetudine. c. vlti. Et cū gñalis est cōsuetudo tunc gñaliter & vbiq̄ derogat. vt. ff. de legi. l. de quib⁹. §. inueterata. Si ꝙo sit particularis cōsuetudo seu localis tūc in illo loco tm̄ consuetudo tollit legē. Sic loquitur lex. ff. cōia p̄. l. venditor. & di. xj. cōsuetudinis. Si aut̄ non est p̄scripta cōsuetudo tūc nō derogat legi vt in. c. humana. cē de elec. Et hoc etiā expresse dr de cōsue. c. vir. Dicit etiā Hosti. q̄ q̄ sit cōsuetudo rōnabilis vel non relinquif cōsilio iudicis. Idē etiā dicit q̄ cōsuetudo quæ est ꝺ votū vel ꝺ religionē nō valet nec tollit legē. de statu. mona. cū ad monasterium. Itē dicit q̄ lex vel canon cōtinēs p̄ceptū vel prohibitionē nō pōt tolli p ꝙsuetudinē: qđ tm̄ nō videf simplr vera: sed de his q̄ cōprhēdūt p̄ceptū vel, phibitionē legis diuinę nō aut̄ in pure positiuis. Nā rogationes quo ad ieiunia & quo ad seriandū ponunf in præcepto, de ꝙse. di. iij. rogationes. Et tm̄ ab oib⁹ dicif præceptum illud esse abrogatum per contrariā cōsuetudinē. Itē sicut legē & si non generalē tm̄ specialē pōt sibi facere vnusquisq̄ ppls: & i hoc dr princeps consentire licet etiā posset illā ignorare. Eadē rōne pōt sibi cōsuetudinē facere particularē & rationabi

Legum pulchra distinctio.

Obseruatio rogationum.

lem: qa p̄ceps nunq̄ vult facta rōnabilia impedire: sed potius approbare. Et quantū ad consuetudinē gñalē vel particularē introducēdā credit Hēricus p̄dictus q̄ scientia p̄sumpta & tolerātia principis sufficiant: inducēs glo. Bar. Brix. dis. iij. §. leges. q̄ consuetudo rationabilis præscribi potest sine sciētia principis: licet Ioā. & Inno. & Hostien. & Arch. cōtrariū videant sentire: sed male dicit Hēricus & primam opinionem magis approbat.

TITVLVS. XVII. DE LEGE CANONICA.

¶ In quo agit de p̄ceptis ecclesiæ. de rescriptis. de decretis. decretalibus epistolis. & de autoritate doctorum, Capitulum vnicum.

EX HVMANA DICITVR

ius positiuū scriptū. Nā si non est scriptum dr consuetudo vt dictū est. Ipsa aut̄ lex hūana si nō est iusta: q̄uis large dicaf lex inquātum ab aliquo habente autoritatem cōstituitur: propter quod dicitur Esaię. x. Vhæ qui condunt leges iniquas: non tamē propriee lex: quia non ligat id est nō obligat ad sui obseruantiam. Si aut̄ iusta a deo inspirante ē secundum illud Prouerb. viij. Per me reges regnant: & legum conditores iusta decernūt: vnde & lex dei dici potest & custodiri & meditari debet. Et sic potest exponi illud Pś. cxvij. Anima mea in manibus meis semper & legem tuam non sum oblitus. Anima mea id est consideratio & affect⁹ animæ in manibus id est in operibus nostris debet esse: vt. s. sint bōa ipa opa deo grata. Et quia opera tunc sunt bona quando sunt secundum legem nō solum dei: sed etiam hominū. Vñ & xp̄s nascēs seruari voluit a matre sua legem hois infidelis. s. cū exijt edictum a Cęsare Augusto: vt descri. vni. or. Lu. ij. luit prægnās in Bethleē. ideo subdit. Legem tuā nō sum oblit⁹: sed hī recordat⁹ legis diuinę & humanę: vt ipa opa essent fm legē nō ꝺ legē: & qa lex ē spēs iuris fm Isid'. di. j. ius gñale. ideo videdū est de isto termino ius quid sit & vñ dicaf. Pro cui⁹ decla. di. b. Tho. ij. q. lvij. ar. j. q̄ ꝙsuetū est q̄ noīa a prima sui impositiōe retorqueant ad alia significāda sicut nomē medicinæ p̄rio im positū ē ad significādū remediū qđ p̄stat infirmo ad sānādū: deide tractū est ad significādum artē qua hoc fit. Ita hoc nomē ius primo impositū ē ad significādū ipsam rē iustā: postea est deriuatū ad significādū artē qua cognoscit qđ sit iustū: & fm hoc di. Celsus iurisco. q̄ ius est ars boni & æqui. Sicut em̄ eor⁹ q̄ fiūt p artē exteri⁹ q̄dā rō in mēte artificis p̄existit q̄ dr regula artis, ita ēt illi⁹ opis iusti qđ rō determinat q̄dā rō p̄existit in mente quasi q̄dā regula prudentię: & ēt hęc si in p̄scriptis redigat vocaf lex: & iō ipsa lex nō ē, ppter ipm̄ ius sed aliqualis rō iuris. i. illi⁹ regulæ q̄ estū mēte. vñ & Isi. dic q̄ lex est cōstō scripta. di. j. lex. Vt teri⁹ etiā hoc nomē extēdif ad significādū locū in quo ius redditur: & sic dr aliqs cōparere iuri. Quarto, etiā dr ius id qđ reddif ab eo ad cui⁹ officiū pinet iustitiā facere: licet ēt id qđ decreuit fit iniquū. Di. vū ē aūt ius eo q̄ iustū fm Isid'. di. j. c. iij. Iustū aut̄ ē obiectū iustitiæ. vñ phs. v. Ethi. Oēs talē habitū volūt appellare iustitiā a quo opariui iustoꝝ sunt. Dr aūt aliqđ iustū quasi habēs in se rectitudinē ad qđ terminaf actio iustitię: etiā nō cōsiderato qualr id ab agēte fiat. Importat em̄ iustū quandā equalitatē sicut ipm̄ nomē demōstrat. Dicitur em̄ vulgariter ea q̄ adquanf iustari: equalitas aut̄ est ad alterū. Illud ergo dr in opere nrō iustū: qđ respondet fm quādā equalitatē alteri: puta recōpensationē debitę mercedis p seruitio impenso. Et cū in aljs virtutib⁹ nō determinet aliqđ rectū: nisi fm id qđ fit aliq̄liter ab agēte: sed tm̄ in iustitię spāli ter pr̄ aljs virtutib⁹ determinaf fm se obiectū qđ vocaf rectum: & hoc qđē est ius. Et sic patet q̄ iustum seu ius est obiectū iustitię. Qđ aūt dicit Isid'. di. j. oēs: q̄ fas est lex diuina, ius lex humana, ppterea dicit: qa cū ius sit obiectū iustitię: & iustitia equalitatē importet: nos aūt deo nō possumus recōpensare fm equalitatē: ideo nō possum⁹ proprie deo reddere ius sicut, pxmo: sed sufficit q̄ impleam⁹ quod possum⁹ deo. s. animā subiciēdo: & hoc dicitur fas.

Ius qđ fit.

De diuisione iuris positiui.

Sic em̄ diuidit philosophus. v. Ethi. ius. s. in naturale & politicum. Dicit enim, Politicum ius hoc quidem naturale: hoc autem legale id est lege positum. Ius siue iustum aut naturale est quod ex sui natura est alteri adequatū vel cōmensuratum alteri. Hoc autem potest contingere duplici ter. Vno modo secundum absolutam sui considerationē sic masculus ex sui ratione habet cōmensurationem ad fœminam: vt ex ea generet & pariēs ad filium vt eum nutriat. Alio modo aliquid est naturaliter adequatum alteri: non secundum absolutam sui rationem: sed fm aliqđ qđ ex illo ꝙsequit: puta, pprietas possessionū. Si em̄ ꝺsideret iste ager absolute: nō habet vñ magis sit huius q̄ illius: sed si ꝺsideret ad oportunitatē colēdi vt pacificū vsū agri Sed'o loco habet quādā ꝓmēsurationē ad ħ q̄ sit vnius & nō alteri⁹: vt patet p phm̄ in. v. Poli. Absolute aūt apparēt dere aliqđ nō solū ꝙueit hoī: sed ēt aljs aialibus: & iō qđ ius dr naturale fm primū modū: cōe ē nob⁹ & aljs aialib⁹. A iure aūt naturali sic dicto recedit ius gentiū: vt iurisco. sult⁹. ff. de iustitia & iure. dic: qa id oib⁹ aialib⁹: ħ solis hoī b⁹ inē se cōe ē: ꝺsiderare aūt aliqđ ꝙpādo ad id qđ exide se qđ ē, ppriū rōnis. Et iō ħ ē naturale hoī fm rōnē naturalē q̄ hoc dictat. Et iō Caius iurisco. sult⁹: vbi. s. Qđ naturalis rō inter oēs hoies cōstituit: id apud oēs gētes peræque custodit: vocaturq̄ ius gētiū. Et qa ea q̄ sunt de iure gentiū rō naturalis dictat: puta ex propinq̄ hūana equatem inde ē q̄ nō indiget aliq̄ spāli institōne sicut ius ciuile: sed ipa naturalis rō ipm̄ ius gētiū instituit. Et si arguaf q̄ seruit⁹ est de iure gētiū fm Isi. di. j. ius gētium. Sed fuit⁹ ē naturalis. Dicit em̄ phus in. ij. poli. q̄ naturalia liq̄ sunt serui. Rōndet Tho. q̄ hūc hoiem esse seruū magis q̄ aliū absolute ꝺsiderādo nō habet rōnē naturalē: sed solū fm aliquā vtilitatē inde pnētē: inquātū vtile ē huic q̄ regaf a sapiēte: & illi q̄ ab ħ iuuef: vt dr. j. Poli. Et iō fuit⁹ prinēs ad ius gētiū est naturalis sc'd'o mōvt dictū est nō prio mō. Et q̄uis vtrūq̄ ius. s. gētiū & ius ciuile seu politicū deriuef a iure naturali tū alio & alio mō. Nā ius gētiū ꝓpinqui⁹ deriuat ab eo vt ꝺclusiōes ex p̄cipijs. Ius aūt ciuile nō ita imediate: & vt determinatiōes aliquor⁹ vlium. Itē q̄uis etiā sit q̄ddā iustū qđ dr paternū. s. inē patrē & filium: & q̄ddā qđ dr dñatiuū. s. inter seruū & dñm: tñ ista nō prinēt ad ius politicū sed magis ad iustū oeconomicū. Ad iustitiā eīm cui⁹ obiectū est iustum simplr: q̄ dr ē ius politicū: ꝓprie ptinet reddere vnicuiq̄ qđ suū ē: supposita tñ diuersitate ꝙsonę vnius ad alterū. Si qs em̄ sibi det qđ sibi debet: nō ꝓprie vocatur ħ iustū. Et qa qđ est filij est pris: & qđ ē serui est dñi: iō nō est ꝓprie iustitia patris ad filiū vl' dñi ad seruū. Cū em̄ iustitia sit ad alterū. alterū dici pōt aliqđ dupliciter. Vel qa ē oīno distinctū ab eo: sicut in duob⁹ hoib⁹: quor⁹ vn⁹ nō ē sub alio: sed ambo sub vno principe. Vel qa aliqđ est eius existens: & sic filius est aliqđ patris: qa quasi ps ei⁹: & seruus aliqđ dñi: qa instr̄m ei⁹. Ideo ꝓprie & simpliciter iustū seu ius qđ est obiectū iustitiæ, ꝓprie ē ius politicū seu ciuile. Dñatiuū aūt ius non est simplr ius sed aliquo mō.

Sub iure aūt ciuili qđ ponit Isid'. in diuisiōe illa q̄ est in principio hui⁹. §. cōprhēdit ius canonicū. Primo g̃ de iure vel lege hūana tractādo ponētur q̄dā cōia tā iuri ciuili qđ alio noie dr ius forēse q̄ iuri canonico. Postea aliqua propria de iure gentiū & ciuili: demū de iure canonico.

§. II. DE NECESSITATE LE

gis humanæ dicit Isi. li. v. Ety. Factę sunt aūt leges vt earū metu hūana coerceatur audacia: tutaq̄ sit inter improbos īnocētia: & in ipsis īprobis formidato supplicio refrenet nocēdi facultas. di. iij. Facte. Sed hoc est maxime necessarium humano generi. s. vt tollatur facūltas malis nocēdi aljs: alias nō possent conuiuere hoies. Et cū hoc faciat lex humana p pœnas impositas ab ea: ideo necessariū fuit tales leges statuere. Sed, p maiori horum declaratione dicit Tho. j. ij. q. xcv. ar. j. q̄ hoī ineſt natural'r quædā aptitudo ad ꝺtutē. Sed ipsa virtutis pfectio necesse est q̄ adueniat hoī p aliquā disciplinā: Sicut videm⁹ q̄ p aliquā idustriā subuenitur hoī in suis necessitatib⁹: puta in cibo & vestitu quor⁹ initia quędā sunt a natura. i. rōne & manu. Nō aūt cōplementū ipm̄ sicut cętera aialia: qb⁹ natura sufficienter tegmētū & cibū dedit. Ad hanc aūt disciplinā nō de facili hō sibi sufficiēs est: qa pfectio virtutis cōsistit p̄cipue in retrahēdo se ab inordinatis delectationibus & idebitis

De lege hūana vtrū necessaria sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad quas hoīes sunt proni: & maxime iuuenes quibus magis ē efficax & necessaria disciplina. Et ideo oportet q; huiusmodi disciplinam per quā ad virtutē puenitur ab alio sortiantur. Et quantum quidem ad illos iuuenes qui sunt proni ad virtutis actus: vel ex dispositione naturæ: vel ex consuetudine: vel magis ex diuino munere: sufficit disciplina paterna quæ est per admonitiones. Sed quia inueniuntur quidam proterui & ad vitia proni: qui de facili verbis moueri non possunt: necessarium fuit vt per vim & metum cohiberentur a malo: vt saltem sic a malis desistentes & alīs quietam vitam redderent: & ipsi tandem p huiusmodi assuetudinem ad virtutem perducerētur: & vo lunrarie facerent que metu prius implebant: & sic efficerentur virtuosi: huiusmodi autem disciplina cogens metu pœnæ est disciplina legum. Vnde necessarium fuit ad pacem hominum & ȳtutem acquirendam vt leges hūanę instituerenť: qa sicut dicit phs in .j. Poli. Sicut hō si estˀ vir tuosus est optimū aīalū: iter oīa aīalia: ita si sit separatˀ a lege & iustitia ē pessimū oīm aīaliū: qa hō arma rōnis ad expellēdas cōcupiscētias, & feuitias habet q̄ alia aīalia nō habent. Et arguatur q̄ melior est iustitia aiata q̄ inaiata sed iudex est iustitia animata. Dicit em phs. v. Ethi. q̄ ad iudicē cōfugiūt homines sicut ad iustitiā animatam. Lex autē est quasi iustitia inaīata: ergo videť q̄ melius fuisset vt executio iustitię p̄mitteretˀ arbitrio iudicū q̄ p lex ali qua ederetur. Rādet Thom. vbi. ē. q̄ fm phm. in. j. Retho. Melius est oīa ordinari lege q̄ dimitti arbitrio iudicum. Et hoc ꝓpter tria. Primo quia facilius est reperire paucos sapiētes q sufficiant ad rectas leges condendas q̄ multos qui requirerētur ad recte iudicādū de singulis. Secūdo qa illi q leges ponūt multo rpe cōsiderāt qd lege ferendū sit sed iudicia de singularibˀ factis fiunt ex causis: alīs casibus subito ortis: facilius autē ex multis cōsideratis pōt hō videre qd rectū sit q̄ ex vno solo facto. Tertio qa legislatores iudicāt in vniuersali & de futuris: sed hoies iudicīs p̄sidētes iudicāt ad quę assiciunť odio vel amore aut cupiditate & sic eoꝝ deprauat iudiciū. Quia igit iustitia aiata iudicis nō i multis inueniť & qa flexibilis est ideo necessariū fuit in quibuscūq; est possibile lege determinare quid iudicandū sit & paucissima arbitrio hominū relinquere

Arg. ꝯ.

triplex est legū fructus

§.III. DE QVALITATE SEV DE

Qualis debeteſ se lex.

scriptione legis humanę. Isid'. lib. v. Etymol'. sic describit Erit aūt lex honesta, iusta, possibilis, fm naturā, fm ꝯsuetudinē patrię, loco temporiq; conueniēs, necessaria & vtilis manifesta q̄q; ne aliqd per obscuritatē in captione ȳti neat nullo priuato cōmodo sed p cōmuni ciuiū vtilitate conscripta di. iiij. erit. quę quidem descriptio nō videť bona. Nam Isid'. dis. j. c. cōsuetudo. ponēs qualitatē lgis di. Lex erit omne qd' rōne cōstiterit dūtaxat qd' religioni cōgruat: qd' disciplinę cōueniat: quod saluti ꝓficiat. Aut ergo ista est diminuta descriptio quę ponit tantū tres cōditiones legis: aut illa supflua quę ponit vndecim cōditiones legis. Sed rndeo, q̄ vtraq; bona est: & tn ista scd'a brevior cōtinēs quę sunt necessaria legi, illa aūt magis explicat cōditiōes ipsius legis: quę tamē omneš cōtinenť implicite seu reducunť ad illas tres conditiones positas in secunda descriptione. Hoc autem sic declarat. b. Tho. j. ij. q. xcv. ar. iij. Vniuscuiusq; rei quę est propter aliquē finē necesse ē q̄ forma determinet fm' proportionē ad finē: sicut forma serretralis debet esse q̄lis conueniat sectioni vt patet in. ij. Phys. Quælibet etiā res recta & mēsurata oportet q̄ habeat formā proportionalē suę regulę & mēsurę, lex aūt humana vtriq; habet qa est aliquid ordinatū ad finem & est quędā regula & mēsura recta & mēsurata quadā regula superiori quę quidē regula superior est duplex. s. lex divina & lex naturę. Finis aūt humanę legis est vtilitas hominū: sicut etiā dicit iurisperitˀ. Et ideo Isid'. descriptione sc'd'a legis tria posuit. s. q̄ religioni cōgruat inquātū. s. est ꝓportionata legi naturę q̄ disciplinę cōueniat inquātū. s. est ꝓportionata vtilitati humanę: Et ad ista tria oēs alię cōditiones q̄ postea ponunť reducunť. Nā q̄ dicit honesta refert ad hoc q̄ congruat religioni qd' aūt subditur iusta possibilis fm naturā & cōsuetudinē patrię: loco tēporiq; conueniēs refert ad hoc q̄ cōueniat disciplinæ. Attendit em disciplina: primo quātū ad ordinē rōnis: q̄ importat in eo q̄ dī iusta. Secundo quantum ad facultatem agentium. Debet enim disciplina esse conueniēs vnicuiq; fm suam possibilitatem: & ideo dī possibilis. Obseruata etiā possibilitate naturæ & ideo dī fm naturam. Non enim eadem imponenda sunt pueris que imponunť viris perfectis. Et fm humanam consuetudinem, non enim potest homo solus viuere in societate: alīs morem non gerēs. Tertio modo quantum ad debitas circunstantias ideo dicit tempori loco q; conueniens. Quod autem subditur ne cessaria vtilis &c. refertur ad hoc ipsi proficiat saluti vt necessitas referatur ad remotionem mali: vtilitas vero ad consecutionem bonorum manifestatio vero pertinet ad cauendum nocumentum quod posset prouenire ex ipsa lege si esset obscura. Et vt di ctum est lex ordinatur ad bonum cōe: ideo & hoc ponitur in hac descriptione dum dicitur nullo priuato commodo &c. & ex ista descriptio ne posset rnderi ad ea q̄ obiceretur in contrarium. Hæc Tho. quæ refert Archi. super ca. erit aūt. dist. iij. Glo. autē dicti capli sic exponit. Honesta debet esse lex: qa i iure nō tam attēdit iustitia q̄ honestas. vt. xxxv. q. ij. porro. Addit Archi. hic in Rosario. Honestas dī quasi honoris status cōseruās. Vnde honestū est qd' sua vi trahit & dignitatem allicit vt dixit Tullius. Et hæc est virtus contraria turpitudini: & mater cōdecētię. Dicit etiā honestas aliqn cōpositio & apparatˀ diuitiarū. fm illud Eccl'i. xl. Pauperitas & honestas a deo sunt. Iusta. Aliter em non esset ius nisi esset iustū vt dis. j. ius gn̄ale. Et Aug. dicit q̄ lex si non est iusta nō est lex. Possibilis qa si ex impossibilitate legis eā hō trāsgrederef: qa. s. seruare nō posset trāsgressio ei nō imputaref vt. xv. q. j. nō est. & xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. Scd'm naturā. i. fm naturalē rōnē qa si pria esset rōn: nō esset lex. Vel fm naturā. i. fm cōuenientia psonaꝝ qb' dať vel fm naturā. s. negotioꝝ de qbus agit. Scd'm cōsuetudinē qa si est ꝯ cōsuetudinē inhabitantiū per pria ꝓsuetudinē derogaf. vt di. iij. §. leges. Itē qa & cōsuetudo legē interptaf. ex de verb. sig. abbate. Loco qa i aliquibˀ locis aliq̄ statuunť q̄ alibi nō reciperēť. vt dist. xxxj. aliter. Vbi ostēdit lex cōtinētię imposita in sacris cōstitutis in eccl'ia occidētali nō esse posita in eccl'ia orientali: quo. s. ad vsum matrimonn ꝯcti. Tēpori conueniēs. Oīa em debent cōuenire tpibus suis. vt. xxxij. q. iij. si ecclesia. Multa enim fuerunt statuta rigorosa tpibus antiqs qn̄ homies deuotiores erāt & fortiores q̄ modernis tpibus p alia iura vel ꝓsuetudines sunt immutata. Vnde dī dist. xxxiij. fraternitatis. Defectus nostri tpis qbus nō solū merita: sed & corpa defecerūt distinctionis illiˀ nō patiť manere cēsurā. Necessaria nō nisi istāte necessitate ius statui debet. vt. xxix. di. regulæ. Sed intellige non de necessitate absoluta sed de necessitate cōgruētiæ: qua. s. aliqd melius fit. Manifesta ne i captione ne. s. aliqs vitiose possit eā iterpretari vel ne alicui paretur laqueus per eam cum. s. nō clare loquitur. Hęc Io. Et mouet glo. cōstionē sup. c. in istis. di. ea. Quid cū papa vult condere canonē & epī ꝓtradicūt dicētes. Ille canō nō cōuenit cōsuetudini regionis nostrę. Cuiˀ sentētiæ po quō cōtius stabiť papę vel oīm epoꝝ. Videť q̄ potiˀ epoꝝ ga ordinabis maior est vrbe. di. xcij. legimˀ. Arg. q̄ sentēria papę p̄ualet: vt. xxxv. q. ix. venia. Nā & error pricipis ius facit. ff. de supel. leg. l. ij. Io. Intelligendū tn de tali errore qui non sit cōtra legē diuinā vel naturalē. Et dicit Arch. sup. dicto c. erit. in prin. q̄ istę cōditiones legis intelligēdæ sūt de legibus cōmunibˀ in qbus hæc oīa considerāda sunt. Vel forte hæc oīa intelligunť negatiue: vt. s. leges non seranť cōtra honestatē vel iustitiā: & sic de alīs. Vel itelligit qd' hic dī collectiue. s. in cōdēdis legibˀ. Hæc sunt considerāda sed nō in qualibet earū. Itē Arch. sup. c. cōsuetudo. dis. j. exponēdo secūdā descriptionē legis suprapositā: sic ait. Lex erit. i. pro lege seruāda & vigorē legis habebit oīe. i. aliquod de omni vel omne nō genere substantię sed æqualentię dūmō cōtineat qd' sequiť. Qd' rōne. s. nō scriptura tn̄. Quod religioni: hoc ideo dicit qa satis dictaret ratio humana q̄ quis posset pecuniā funebrē exercere: sed quia hoc ꝓtrariū est disciplinę & saluti ideo nō est ius nec loco iuris pōt haberi. Et est arg. cōtra leges permittētes vsuras. s. q̄ non sunt leges. Itē satis dictaret humana rō posse vti vel vesci aęimis ludæoꝝ: vel idolothytis sed qa hoc est cōtrariū religioni: ideo nō pōt de iure fieri. xxvij. q. j. omneš xxxij. q. iij. sicut lati. Q.ť videť intelligēdū qn̄ hoc fieret vt qa

vt quia in lege veteri mādatū quo ad primū: vel ī veneratione idoli: quo ad scd'm exēplū: vel ita vt scandalum sequeretur quo ad vtrūq;. Itē satis persuaderet ratio hūana q̄ quis posset vti suavxore in sacro ordine: vel q̄ posset contrahere cum commatre vel affini. Sed quia contrarium est disciplinę & religioni nō potest fieri de iure & diffinit Hug. de sancto Victo. sic disciplinam. Disciplina est bona & honesta conuersatio: cui parū est non malum facere: sed etiā studet in his quę bene agit irreprehensibilis apparere. Scd'm aūt Aug. & Papiā: disciplina dī quarūcunq; rerū scientia. Deriuatur autem a discendo.

Disciplinæ diffinitio.

§. IIII. DE LEGE HVMANA

Lex humana deriuaf a rōne naturali.

q̄ deriuatur ratione naturali: & prohibet vitia sed nō omnia. Imperat actus virtutum: sed non omnes. Et pro declaratione primi dicit bea. Tho. j. ij. q. xcv. ar. ij. q̄ lex inquantum habet de iustitia intantum habet de virtute legis. In rebus autem humanis dī aliquid esse iustum ex eo q̄ est rectum secundum regulam rationis. Rationis autem prima regula est lex naturę: vt. ē. dictum est. Omnis igitur lex humanitus posita intantum habet de legis ratione inquātū a lege naturę deriuatur: non tamen deriuatur lex humana a lege naturali: vt conclusiones ex principijs demonstratiue producuntur. Hoc enim modo deriuantur prę cepta de calogia a lege naturę: sicut ex hoc q̄ dicit lex naturalis nemini facienda iniuria, sequitur de necessitate non esse occidendum: adulterandum: furandum: & huiusmodi. & quasi etiā isto modo ius gentium deriuatur a lege naturę: sed deriuatur lex humana a naturali: sicut determinationes particulares quorūdam gn̄aliū: sicut etiā formę cōes in artibus determinātur ad aliquid speciale, sicut artifex formā communem domus: necesse est q̄ determinet ad hanc vel illam figuram domus. Dictat lex naturalis malefactorem puniri: sed ponit lex humana modum determinatū punitiōis & sic de alīs. Vnde & Tullius dicit in sua rheto. q̄ res anatura profectas & a consuetudine approbatas legū metus & religio sanxit. Dicit autem iurisperitus. ff. de leg. & senatus consul. q̄ non omnium quæ lege statuta sunt potest ratio assignari: non quia leges omnes non procedant a rōne si iustæ sunt: sed quia nimis esset difficile & prolixum. Sed vt dicit philosophus. v. Ethicorum. In talibus oportet attendere expertorum vel sentiorum vel prudentum in demonstrabilibus enuntiationibus & opinionibus non minus q̄ demonstrationibus. Quantum ad secundum scīē dum q̄ lex ponitur in communi. Ratio huius est secundū hea. Thom. i. ij. q. xcv. ar. j. qa vnūquodq; quod est, ꝓpter finem: necesse est q̄ sit fini ꝓportionatum. Finis aūt legis est bonū cōe: sic em dicit Isid'. ē. in descriptione legis. s. q̄ lex nullo priuato cōmodo: sed p cōi vtilitate ciuiū debet esse cōscripta. dis. iiij. erit. Vñ oportet leges hūanas esse ꝓportionatas ad bonū cōe: bonū aūt cōe cōstat ex multis & ideo oportet q̄ lex ad mīra respiciat fm psonas: & fm tpa & fm negotia. Cōstituitur em cōitas & ciuitas ex multis psonis: & eius bonū per multiplices actiones ꝓcuraf: nec ad hoc solū q̄ modico tpe duret: sed q̄ oī tpe perseueret p ciuiū successionē: vt Aug. dicit in. ij. de ciui. dei. Notandū tn̄ q̄ phs in. v. Ethic. ponit tres partes iustitię legalis qd' est ius positiuū. Sunt em quędā quę simplr in cōi ponuntur: & hę sunt leges cōes. Et quantū ad hoc dicit q̄ legale est qd' ex principio quidē nihil differt vt sic sit vel aliter Qn̄ aūt ponit: differt puta q̄ captiui statuto ptio redimāt Quędā vo sunt quantū ad aliqd cōia: & quātū ad aliquid particularia: quasi leges priuatoꝝ: qa respiciūt singulares psonas: sed potestas earū extendit ad multa negotia. Et quātum ad hoc dicit: quęcūq; in singularibˀ lege ponunť Dicunť etiā q̄dā legalia nō qa sint leges: sed ꝓpter applicationē legū cōmuniū ad particularia facta aliqua: sicut sunt fnię quę, piure habenť: & quātū ad hoc dicit phs & sententialia. Quātū ad tertiū. s. q̄ lex humana phibet vitia: sed nō oīa. Declarat. b. Tho. i. ij. q. xcv. ar. ij. sic. Cum lex sit quędā mensura humanorū actuū: & diuersa diuersis mensurenť fm cōuenientia eoꝝ: oportet q̄ leges imponantur hoibus fm eoꝝ cōditionē: qa lex fm Isid'. debet ē possibilis & fm patrię cōsuetudinē. Potestas aūt operādi seu facultas ex interiori habitu & dispōne ꝓcedit. Nō em idē ē possibile nō habēti habitū virtutis & virtuoso: sicut nō ē idē posibile puero & viro ꝓfecto: &, ꝓpter hoc nō ponit eadē

Finis legis qd sit.

Lex ꝓhibet vitia sed nō oīa.

lex pueris q̄ & adultis. Multa em ꝓmittunť pueris quę in adultis ponunť in lege vel vituperātur. Et sibi multa iuste ꝓmittēda hoibus nō ꝓfectis virtute: quę nō essent tolerāda in hoibˀ virtuosis. Lex aūt humana imponit multitudini hoim in qua maior pars est hoim imperfectoꝝ virtute. Et ideo lege humana nō phibenť oīa vitia a quibˀ virtuosi abstinēt sed solū grauiora: a quibˀ possibile est maiorē partē multitudinis abstinere: & ꝓcipue q̄ sunt in nocumētum alioꝝ: sine quoꝝ prohibitiōe societas humana cōseruari nō posset: sicut ꝓhibet homicidia: furta: adulteria: & hmōi. Vnde & signāter Isido. dicit dis. iij. sacę. Pactę sunt aūt leges vt earū metu humana coerceať audacia. Audacia em ꝓnerevideť ad inuasionē aliorū. Vñ ꝓinet ꝓcipue ad illa pcta q̄ inferť iniuria, ꝓximis: q̄ vtiq; lege ꝓphibenť. Et q̄uis intentio legislatoris sit hoies p eā facere virtuosos: nō tn̄ ꝓintēdit subito facere: sed gradatim: & iō nō statim multitudini imperfectoꝝ iponit ea q̄ sunt virtuosorū: vt. s. ab oībˀ malis se abstinēt: alioqn imperfecti hmōi pcepta ferre nō valētes in deteriora mala prorūperēt, Vñ dns dixit Matt. ix. Nec̄ vinū nouū. i. ꝓcepta ꝓfectę vitę mittiť in vtres veteres. i. in hoies imperfectos: alioquin rūpunť vtres & vinū effundiť. i. ꝓcepta cōtemnunť: & hoies imperfecti, p contēptu ad peiora dilabunť. Quātum ad quartū. s. q̄ lex nō ꝓcipit oēs actˀ virtutū. sicut declarat. b. Tho. vbi. ē. ar. iij. Species ȳtutū distinguunť fm obiecta. Oīa aūt obiecta ȳtutū referri possunt vel ad bonum priuatū alicuiˀ ꝓpone: vel ad bonū cōe multitudinis: sicut ea q̄ sunt fortitudinis pōt homo exeq; vel, ꝓpter cōseruationē ciuitatis: vl' ad cōseruādū ius amici sui: & sic de alīs. Lex aūt deducit ad bonum cōe: & ideo nulla virtus est de cuiˀ actibˀ lex ꝓcipere non possit: nō tn̄ de oībus actibˀ oim ȳtutū lex ꝓcipit humana sed solū de illis q̄ sunt ordinabiles ad bonū cōe immediate vel mediate: sicut cū aliqua ordinātur a legislatore ꝓncīa ad bonā disciplinā qua ciues informanť vt bonū cōe iustitię & pacis ꝓseruēt. Sicut g̃ lex humana nō, phibet fm obligatiōem ꝓcepti oēs actˀ vitiosos: ita etiā nō ꝓcipit oēs actus virtuosos. Sed sicut prohibet lex aliquos actus singulorū vitioꝝ: ita & ꝓcepit aliquos actus singularū virtutū. Notandū etiā q̄ cū actˀ virtutis dicať dupl'r. Vno mō materialiter. i. facere actus fortitudinis iustitię & hmōi: etsi non ex habitu: & sic lex ꝓcipit aliquos actˀ ȳtutū. Alio modo formaliter. i. operari eo modo quo virtuosus operať. & talis actus procedit ad habitum virtutis: nec cadit sub ꝓcepto legis.

Lex humana deriuaf a rōne naturali.

Actus ȳtutis duplex

§. V. QVOD OMNES SVBIICIANTVR LEGI HVMANE

Lex ꝓhibet vitia sed nō oīa.

Lex iusta sed iniusta

Prima para.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum illud.1.Petri .ij. Subiecti estote omni humane creature propter deum. Hinc & Amb. Magnum quidē est & spāle documentū quo christiani viri potestatib⁹ subli mioribus docent debere esse subiecti ne quis constitutio-
Matth. nem terreni regis putet esse soluēdam. Si enim censum fi lius dei soluit: qs tu tantus es qui non putas esse soluen-
vij. dā. Et apls ait. Ois aīa prātibus sublimioribus subdita sit
Ro.xiij. xj.q.j. magnū. Qd aūt dicit iurisperit⁹. ff. de legi. & senatusc̄on. q̄ princeps solut⁹ est legibus suis: nō vult dicere q̄ nō
Princeps debeat eas seruare: sed qa non est subditus quantū ad vim
solut⁹ ē coactiuam: nullus em̄ cogitur a seipso. Non em̄ habet lex
Legib⁹ vim coactiuā: nisi ex principis potestate: & sic dr̄ princeps
suis, solutus lege: qa si transgreditur nullus in eo pōt ferre sen tentiam cōdemnationis. Vñ Hieron. sup illud. Tibi soli peccaui. Rex em̄ erat: & alium non timebat. de pœ. distin. ij. totā. s. qui posset eū punire de adulterio & iō dixit. Tibi soli peccaui. q.d. Tu solus habes me punire. Sed iquantū lex habet vim directiuam: princeps est subditus legi suæ propria. s. volitate: & debet seruare vñ extra de cōsti'. cū omnes dicitur. Quod quisq; iuris in alterū statuit ipse eo
Cato. dem vti debet. Et sapientis dicit auctoritas. Patere legem quam tuipse tuleris. Et Isido. etiam dicit iustum est princi pem obtemperare legib⁹ suis: tunc enim æstimet sua iura ab alīs seruanda: quando ipse illis primus reuerentiam p̄bet. distī. ix. iustū. Et dñs Iesus ip̄properat eis q̄ imponūt alīs onera grauia & iportabilia: & digito suo nolūt ea mo uere. Mat. xxiij. Vñ quātū ad dei iudiciū priceps nō est so lut⁹ legib⁹ q̄tū ad vim directiuā ei⁹: sed debet volūtari⁹ nō coact⁹ seruare. Est etiā princeps supra legē inquantū cū ex pediēs fuerit pōt eā mutare: & i ea p̄loco & tpe dispēsare

§.VI. QVOMODO VEL QVANdo liceat subditis legi p̄terverba legis agere.

Præter huiꝰ dicit bea. Tho. 1.ij.q.xcvj.ar.vj. Omnis lex ordi
ꝓba le- natur ad bonū cōmune vt dictū est: & itātū habet vi & ra
gis age tionē legis. Sed m⁹o q̄ ab hoc deficit nō habet⁹ rurē obli
re subdi gādi. Vñ & iurisperit⁹ de legi. & senatusco. dicit qd nulla
tis qñ li cear, iuris ratio aut equitatis benignitas patit: vt que salubri ter prouti tate hoim introducūtur: ea nos duriori interp tatione cōtra ipsorū cōmodū, p̄ducam⁹ ad seueritatē. Con tingit autē q̄ aliqd obseruari cōi saluti est vtile vt i pluri bus: qd' tñ i aliquib⁹ casib⁹ est nocumētū maximū. Quia
Eod. ti. igitur legislator nō pōt oēs casus singulares intueri: ꝓpo nit legē ꝑm ea que vt in pluribus accidunt ferēs intētionē suā ad cōem vtilitatē. Vnde si emergat casus in quo talis obseruatio legis sit damnosa nō salutifera: talis lex nō est seruanda. Sicut si in ciuitate obsessa statuatur lex q̄ portæ stēt clausæ hoc est vtile cōi saluti: vt i pluribus. Si aūt con tingat casus q̄ hostes insequant aliquos ciues p̄ quos ci uitas conseruat damnosissimū esset ciuitati si portęis non aperirent. Et ideo in tali casu essent eis portę aperiēde cō tra verba legis: vt seruaret vtilitas cōis quā intēdit legis lator. Sed tñ hoc est considerādū q̄ si obseruatio legis ꝑm ꝓba non habet subitū periculū cuioporteat statī occurri nō pertinet ad quemlibet vt iterp̄tet qd sit vtile: sed h̄ solū pertinet ad principes qui ꝓpter hmōi casus hñt autorita tē dispēsandi in legib⁹. Si vero sit subitū periculū nō patiēs tantā morā vt ad superiorē possit recursus haberi ipsa neces sitas dispēsationē habet ānexā: qa necessitas n̄ subdit legi Hęc Tho. Et tunc habet locū qd' ait Gratia. i. q. j. remissio
Obiicit nem. §. sed notādū. Necessitas nō habet legē: sed ipa sibi fa cit legem. Nec obstat qd' ait Aug. in lib. de vera religiōe In his rebus legibus q̄ibus hoies iudicent de ipsis cum eas instituūt: tūc cū fuerint institutæ & cōfirmatę nō licē bit de ipsis iudicare: sed ꝑm ipsas. di. iiij. in istis. Videt em̄ q̄ si quis p̄termittat verba legis dicens se intentionē le gis seruare q̄ iudicet talis de lege. Ad qd' rñdet Thom. q̄
Rñsio. ille qui in casu necessitatis agit p̄ter verba legis nō iudi cat de lege: sed de casu singulari: in quo videt verba legis nō esse seruāda. Vnde dr̄ extra de rescrip. cām: verba in re scriptis vel legib⁹ posita debem⁹ cōformare eqtati: etiam si verba nō paterentur. Itē si arguaṫ: qa eius est interpretari legē cui⁹ est cōdere: vt dicit Gratia. xj.q.j. sicut em̄. §. ex his oībus. Sed subditor⁹ legi non est condere legem: nec ergo eor⁹ est interpretari intētionē legislatoris: sed ꝑm ꝓba age re. Rñ. Tho. q̄ ille q. se sequit intētionē legislatoris nō iter p̄tat legē simpl'r. sed i casu i q̄ manifestū est p̄ euidētia no cumēti legislatorē aliud intēdisse si em̄ dubiū sit debet vl' ꝑm verba legis agere vel superiores cōsulere. Vñ Grego. dicit q̄ humanæ aures talia verba nr̄a iudicant qualia fo ris sonāt. Et paulo post. Verba debēt deseruire itentioni: non intentio verbis. xxij. q.v. humanæ. vt dicit glo. ar. q̄ potius est consideranda mens alicui⁹ in loquendo q̄m ver ba. Vnde & extra de ꝓb. sig. dicit Hilarius. Intelligētia di ctorū ex causis est assumenda dicendi qa nō sermoni res: sed rei est sermo subiect⁹. Sed hoc est verum dicit glo. cum cōstat de intellectu legis al's in dubijs non est a verbis re cedendū. ff. de leg. l. in. nō aliter: & sic concordat glo. cum Tho. Item q̄uis sapientes nouerint itentionem suā verbis explicare & conditores legum fuerint sapientes tñ nulli⁹ sa pientia tanta est vt possit oēs casus excogitare: & iō non pōt sufficienter p̄ verba sua in lege exprimere ea q̄ conue niūt ad finē intētū. Et si possit legislator oēs casus cōsidē rare nō oporteret q̄ oēs exprimeret, ꝓpter cōfusionē vitā dā: sed legē ferre debet ꝑm ea q̄ eueniūt vt i plurib⁹. Tho.

§.VII DE INTERPRAETATIO⁹

Legis in terpra tio qua druplex

ne legis nota q̄ glos. sup. §. ex his oībus. xj.q.j. ponit q̄dru plicē interp̄tationē legis. Nā quędā interp̄tatio est proba bilis: sed nō est necessaria vt magistri & doctores interp̄ tant leges. C. de ꝓfes. qui in vrbe. Constātinopolitana. l. vnica. Quædam est necessaria sed nō ḡnalis: vt iudicis. ff. de leg. l. nam vt ait. sed nō potest interp̄tari sniam suam: nisi sit præses prouinciæ. ff. de appel. l. ab executore. Quā doq; etiā legatus interpretaṫ scriptum papæ. extra de se quæstr. ad hoc. Quædam interpretatio est, pbabilis necessaria & generalis sed non in scriptis redigenda: vt consue tudinis. ff. de legi. l. si de interpretatione. & extra de verb. sig. abbate. Quædam est, pbabilis necessaria & in scriptis redigenda vt principis. C. de legi. l. i. Addit Arch. ad glos. Dicit qdam & forte nō male q̄ nō licet inferioribus iudi cibus interp̄tari inter ius scriptū & eqtatē immo hoc solis principibus licet. C. de legi. & cōsti. l. vlti. Sciendū tñ q̄ i causis quas coram se hñt inferiores iudices bene possunt quātū ad ius litigatoris ptinet sup iuribus & interrogatio nib⁹ inter ius & æquitatē interp̄tari: ita no. Inno. extra de appel. cū speciali. Sed qd si sup arbitrio prolato orit dubi tatio nunqd arbiter poterit interpretari? dic q̄ arbiter nō pōt interpretari seu declarare seu determinare post sentē tiam ab eo latā ꝑm ea q̄ notant extra de arbi. cum olim.

quęstio

§. VIII. DE MVTATIONE LEgū

lex hūana mutari pōt duplici de cā.

si mutari lex humana possit & q̄n. Et de hoc dicit Aug. in primo de libero arbitrio. Lex tpalis q̄uis iusta sit mutari tñ per tpa iuste potest. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. 1.ij.q.xcvij.ar.j. Lex humana est quoddam dictum ra tionis quo dirigunt actus humani. Et ꝑm hoc duplex po test esse causa q̄ lex humana iuste mutet vna quidem ex par te rationis alia vero ex parte hominum quorum actus lege regulant. Et ex parte quidem rationis ista humanæ rōni naturale esse videt vt gradatim ab iperfecto ad pfectum veniat. Vñ videm⁹ in scientijs speculatiuis q̄ primo phi losophati sunt quædam imperfecta tradiderūt: quæ post modum per posteriores magis sunt perfecta: ita etiam est in operabilibus. Nam primi qui intēderunt inuenire alīs qd vtile communitati hoim non valentes oīa ex seipsis considerare: instituerunt q̄dam imperfecta in multis defi cientia: quę posteriores mutauerunt instituentes aliqua q̄ i pauciorib⁹ deficere possent a cōi vtilitate. Ex parte v̄o hoim quorum actus lege regulant lex recte mutari potest per mutationem conditionis hominum q̄bus ꝑm diuer sas eorū conditiones diuersa expediūt. Sicut Augu. ponit exemplū i primo lib. de libero arbi. q̄ si ppls sit moderatus & grauis: cōisq; vtilitatis diligētissim⁹ custos recte lex ferē q̄a sibi liceat magistratus creare p̄ quos respublica administret. Porro si paulatim ppls deprauatus habeat venale suffragium & regimē flagitiosis scāleratisq; com mittat recte adimit ptās tali pplo dādi honoris: & ad pau corū bonor⁹ redit arbitriū. Et q̄uis lex humana deriuet a lege naturali q̄ est immutabilis: non tñ sequit q̄ ipsa lex humana etiā sit immutabilis. Et rō hui⁹ est: qa lex natura lis est q̄dā participatio legis æternæ. vt di tum est. §. Ideo ꝓmobilis pseuerat qd' habet ex imobilitate diuine rōnis i stituentis naturā sed rō humana mutabilis est & imp fecta & ideo

et ideo lex humana ab ea ꝓcedēs est mutabilis. Itē qa lex
Præce pta le gis na turalis. naturalis continet q̄dā vl'ia p̄cepta q̄ semp manent: lex aūt ab hoie posita q̄dā p̄cepta particularia ꝑm diuersos ca sus q̄ emergunt. Itē sicut iura ciuilia siue cōia siue munici palia murata sunt diuersis tpibus: ita & iura canonica: qd' ostendit. Gratianus per exemplū circa electionē ponti ficum. Dicit em̄ dist. lxiij. §. post. c. vota. Principib⁹ & im peratoribus electiones sūmorū pōtificū, atq; aliorū eporū vt Greg. & Amb. referendas vsus & cōstitutio tradidit: p chismaticorum & hæreticorum dissentionibus: quibus ecclesia dei nonnun q̄ concussa periclitabatur: cōtra quos legibus fidelissimorum imperatorum frequenter ecclesia munita legitur. Representabatur ḡ electio clericorū prin cipibus & eorū auctoritate roborata: nullus hęreticorum vel schismaticorum auderet cōtraire &c. &i seq. c. §. verū, subdit. Verū qa imperatores aliq̄n modum suum ignorā tes nō in nūero cōsentientiū sed primi distribuentiū imo exterminātiū esse voluerunt: frequēter etiā in hęreticorū ꝓlapsi: catholicæ matris ecclesiæ vnitatem impugnare conati sunt: ideo sctōr⁹ patrū instituta cōtra eos, pdierunt
lij. Reg xviij. Para. xxix. vt se electioni nō ingererent. Et quisquis eorū suffragatio ecclesiam obineret: anathematis viculo innodaret: sicut etiā scriptura diuina dicit q̄ postq̄ Ezechias dissipauit excelsa vbi. s. idola colebant & contriuit statuas: & succi dit luco: cōfregit etiā serpentē æneū quē fecerat moyses: qa illū serpentē de⁹ fieri iusserat: ne serpētina morte ppls interiret. Ille aūt ppls ideo venerari & colere ceperat: idcir co destruxit iste: qd' deo iubente fecerat ille. Ac p hoc ma gna auctoritas ista est in ecclesia habēda: vt si nonnulli ex p̄decessoribus & maioribus fecerunt aliqua statuta. s. q̄ p illo tpe fuerūt sine culpa: & postea vertūt i errorē: & su persitionē sine aliqua tarditate: & cū magna auctoritate destruenda sunt. Hęc Gratian⁹. Et dicit ibi glo. arti. q̄ suc cessores debent mutare facta institura antecessorū etiam bona si viderint esse pernitiosa exemplo. xij. q.j. videntes xxxv. q.j. c.j, &xcvj. dist. bene. in fi. extra de deci. suggestū.

§.IX. DE MVTATIONE LEGVM

Leges mutari ñ deb sine cau sa &c. ñ ponit.

qd' fieri nō debet sine causa multū vtili vel necessaria. Vñ Nico. papa. di. xij. c. v. Ridiculū ē & satis abominabile de dec⁹: vt traditiones q̄s antiquit⁹ a p̄ib⁹ accepim⁹ infrin gi patiamur. Pro cuius declaratione dicit bea. Tho. q̄ lex hūana intantū recte mutat inquātū p ei⁹ mutationē ꝓui det bono cōi. Habet aūt ipa legis mutatio quātū in se est quoddā detrimētū cōis salutis: qa ad obseruātiā legū plu rimū valet cōsuetudo: itātū q̄ ea q̄ cōtra cōem cōsuetudi nē fiūt etiā si sint leuiora grauiora videant. Vnde q̄n mu tatur lex: vis cōstitutiua legū diminuit inquantum tollit cōsuetudo Et iō nūq̄ debet lex mutari: nisi ex aliqua te rātū recōpēset cōi saluti: quātū ex ista pte derogat. Qd' qdē cō tingit ex ꝑ aliq̄ maxia & euidētissima vtilitas ex nouo sta tuto ꝓuenit vel ex eo q̄ ē maxia necessitas eo q̄ lex cōsti tuta aut grauamē aut iniquitatē cōtinet aut ei⁹ obseruatio est plurimū nociua. Vñ dr̄ a iurisperito. l. ff. de cōsti. prin. l. ij. q̄ in reb⁹ nouis cōstituendis euidens debet esse vtilitas: vt recedat ab eo iure quod diu ꝙuū visum est. Et cū leges habeant maximā virtutē ex consuetudine: vt ait ꝓbs. i. ñ. poli. ideo non sunt de facili mutandę.

§.X. DE IVRE GENTIVM. HOC

Iur gen tiū q sit

ius qd sit seu q̄le declarat Isid'. dis. j. in decre. c. ius gētiū p exēpla. Dicit em̄. Ius gētiū est sediū occupatio. glo. vacan tiū: q̄. s. occupāti cōcedunt. insti. de re. diui. §. fere. Alioqn si ꝓpria auctoritate caperet rē suā, cadit a iure suo. vt. ff. qd' met⁹ cau. extat. & ñ nisi forte alio mō nō posset habere piu dicē. vt. xxiij. q. ij. c. j. & ñ. Hoc etiā tenet Tho, ita tñ q̄ nō
Gētā. ix. inde sequat scādalū vel grauamē alīs: vl' sediū occupatio. l. hostiliū: qd' vr̄ intelligēdū qñ iustū ē p̄ iū occupātiū. Edi ficatio. s. ad habitādū, munitio. s. hostes seruitutes. Ser uitus dr̄ eē de iure gētiū nō q̄ prio eā iuenerit cū. Nec ma ledictionē seruitutis intulerit Chananeā filio Chā ꝓpter irrisionē in eo factā ab ipso Cham cū ex ebrietate vidit eū nudatum iacere i pudēdis: sed qa ius gētiū eā approbauit. Cum ergo bellum ē iustū: captus efficitur seruus capientis qui habet iustū bellū. Vnde seruus dicitur a seruando: qa scilicet captus seruabatur in vita ne occideret. sed ad seruiē dum seruabatur: & peccat qui sic captus. s. i bello iusto re cedit a domino suo. Sed si bellum est iniustum licitum est fugere si potest. Bella scilicet iusta. Captiuitates: vt. s. qui Postli capiuntur seruitur ad vitā. Postliminiū est ius quo resti miniū tuit alicui res quā ꝓpter captiuitatē amiserat: vt. xvj. q. iij quid sit prima. Nisi sint arma: que nō restituūtur: quia ea turpiter amisit: vt. ff. e. l. ñ. vel vestes ꝑm Lau. indutię: id est treuge. Hu. Circa eas aūt determinat ꝓ ius canonicū: vt extra de treu. & pace. p totū. Legator⁹ non violādor⁹. glos. Si cis le gatū amicor⁹ vel hostiū impedit ꝑm canones excōicat. di. xciij. si qs. Sed m leges hostib⁹ tradit: vt sit seruus illor⁹: vt. ff. de leg. l. vlti. Connubia. s. inter hoies eiusdem ritus fidei. vt. xxviij. q.j. caue. Cōcludit Isid'. Hoc ius gentiū ap pellat: qa eo fere oēs gētes vtunt. Et dicit hic Archi. q̄ ex hoc iure gētium fere oēs cōtractus introducti sunt. s. em ptionis: vēditionis: pmutatiōis: & hmōi. Licet aūt ius gē tiū obligationes induxerit: nō tñ noīa nec actiōes: imo a iure ciuili postea inducto processerunt. institu. de actio. §. iste quoq;.

§.XI. LEX CANONICA EST LEX

ecclesię: & dr̄ canon largo tū vocabulo: qd aūt sit canon di cit Isid'. lib. Etym. Canon grece: latine regula nuncupatur Regula autē dicta est eo q̄ recte ducit: nec aliq̄n aliorsum trahit. Alij dixerūt regulā dictā vel q̄ regat: vel q̄ normā beneviuēdi ꝓbeat: vel q̄ distortū prauq̄ corrigat. di. iij. c. j. Et dicit ibi glo. summaria q̄ cōstitutio ecclesiastica ap pellat varijs noīb⁹. Aliq̄n dr̄ canon: qñq; decretū: qñq; decretalis epla: Canon dr̄ qd' statuit in generali concilio. Decretū qd' statuit papa de ꝓcilio cardinalū suor⁹ ad nul de cōsti
lius cōsultationē. Decretalis v̄o epla quā statuit papa vel tutione ex se vel ex cōcilio cardinaliū. Itē inuenimus alias cano ecclia nicę cōstitutionis appellatiōes: vt dogma: mādatū: inter stica q̄ dictū: & sanctio. Dogma est in doctrina cōsistēs fidei christi anę. Mādatū in doctrina de moribus. Interdictū in quo nomi nulla pœna adiecit. Sanctio vbi pœna adiecit. Tū vnū qñq; nibus ponit, p alio. xxv. q.ij. si qs. Gl. sup illud. nec aliq̄n alior sū appella trahit. ꝓ. ff. de regu. iur. l. j. Regula est q̄ rem breuiter enar tur. rat: non vt ex ea ius fiat: ergo aliq̄n aliorsū trahit. Rñdeo si illud appellatur regula in quo aliqd generaliter statui tur sine suis exceptionib⁹: sic trahit aliq̄n aliorsum & ꝑm intelligitur regula inducta. Si aūt sumatur regula ꝑm q̄ includit suas exceptiones: sic nunq̄ fallit. Et notādū qd' ait Gre. dist. xxix. c. ij. Regulę sanctor⁹ patrū, p tpe loco & persona & negotio instāre necessitate traditę sunt. & di. ea. c. j. Isid'. dicit. Sciendū est q̄ pleraq; capta ex cā: ex psona: ex loco: ex tpe cōsiderāda sūt quorū modi ita medulliter nō indaganṫ in erroris labyrinthū nōnulli intricando impiguntur: cū ante iudicāt q̄ intelligāt: aī inculpāt q̄ iterādo lecta pquirāt. De regulis iuris ponet inferius.

§.XII. DE PRECEPTIS ECCLESIE

quę obligāt ad mortale. Et aliqua quidē vniuersalia sunt quę extendūt aūt ad oēs fideles: aliqua ad certos stat⁹ per sonarū. Et vniuersaliū primū quidē est de celebratione fe storū de quib⁹ agit & determinat. de cōse. dist. iij. ꝓnūtian dū. Nā q̄uis vacare deo & per.ōnis cessare ab operib⁹ exte riorib⁹, p aliquo tpe sit de iure diuino & naturali: tñ deter minatio tpis i quo hoc stat vel determinatio dierū est de iure positiuo & pcepto eccl'ię. Declaratio circa istud pręce ptū habet i. ñ. parte. ti. ix. scilicet de accidia. c. vij. s. de omis sione festor⁹. Sed m pręceptū est de obseruātia ieiuniorū dieb⁹ determinatis p ecclesiā: vt p totā. xl. de ꝑse. di. v. qua dragesima. Et in q̄uor tpibus anni & certis vigilijs. di. lxxvj. p to. Tertiū est de abstinētia ab esu carniū oī sexta feria anni. de cōse. di. iij. de esu. nisi cū natale dñi venerit i tali die. extra de obser. ieiu. c. fi. Die aūt sabbati i Italia & vbi est talis consuetudo etiā est in pręcepto. Est etiā absti nere ab ouis & caseo in tpe quadragesimę: nō solū ieiunā tib⁹: sed etiā habētib⁹ iustā causam nō ieiunādi: nisi excu saret infirmitas. di. iiij. denique. Quartū pręceptū ecclesię est de auditione missę die⁹ dñicis & festiuis de cōse. di. i. missas. & extra. de paro. vt dñicis. Declaratio aūt hui⁹ p cepti habet in. ñ. pte. ti. de accidia. c. x. s. de omissione diui nor⁹ Quintū pręceptū est de annuali confessione. i. ꝙ. se mel saltē i āno q̄libet posteq̄ venerit ad ānos discretiōis cōfiteaṫ pctā sua, pprio sacerdoti extra de pœni. & re. oīs vtriusq;. Declarationē hui⁹ & qs dicaṫ, ppri⁹ sacerdos ha

Universidad de Deusto
Biblioteca

bes in ti. de accidia.ij.parte.c.de omissione confessionis. &in.iij.parte.ti.xvij.scilicet de confessoribus:& de materia confessionis.in ti.xiij.de clericis &c.&perfectius. titu. sequē.scilicet de septem sacramentis.c.de sacra. pœ. Sextū præceptum est de annuali communione sumenda in die paschatis:postq venerit quis ad annos discretionis extra de pœ.& re.omnis, Quis autem sit annus discretionis & de die paschatis declaratur ti.de accidia & de omissione eōmunionis in.ij.parte. Addit huic aliud præceptū ecclię ergasumētes eucharistiā.s. q ieiuno stomacho sumant:nisi sint grauiter infirmi.de cōse.dist.ij.liquido. Et declaratio nem huius habes in.iij.parte.titu.de cleri.& titu.sequē.c. de sacramento eucharistię. Septimū est de solutione decimarū:quo.s.ad quotā.i.decimā partē fructuū vel lucroꝝ: ſm Tho.extra de deci. a nobis. Et præcipue vbi est consuetudo dādi totū vel partē:quantū ad illā partē esset in præcepto. Quō aūt excusantur nō dātes vbi nō est consuetudo vel nō excusentur: vide declarationē in.ij.parte.tit.iiij. s.de inani gl'a.c.ij.de inobedientia quo ad solutionē decimarū. Octauū est abstinere ab oī actu:prohibet sub pœna excōicatiōis:& pmaxime late sniē. Nā ꝑriū faciēdo est pctm mortale:siue sit snia lata a iure vl'i siue synodali siue ab hoie:etiā si illud de se nō esset pctm:puta ingredi monasteriū monialiū nō mala intentione:sed advidendū locum:de se nullū est pctm. Sed si est lata snia excōicatiōis ꝑ ingredientes extra casum necessitatis ingrediens peccat mortal'r. Et hoc nisi excuset eū ignorātia iuris illius & habeat iustā cām ignorātię:& nisi snia iniuste ferret ab hoie Nā &si liget talis snia:non tn conscientia in cōspectu dei nisi contenerer.xj.q.in.&si damnaris. De hac materia habes in.iij.parte.ti.de excō. Nonū est de vitatione excōicatorū.xj.q.in.cum excōicato.& seq.& hoc diuinis officijs Nā participare cū hmōi excōicatis maiori i diuinis scienter est mortale ſm Tho.& alios:& etiā participādo i alijs vt loq'la:mēsa:& hmōi:qñ.s.hoc fieret in contēptū ecclię vl' post ,phibitionē prelatoꝝ: specialiter super hoc factam ſm Tho.& alios. No.tn hodie q p decretū Cōstātien. hoc fuit modificatū.s.q non tenent fideles excōicatos vitare etiam i diuinis:nisi postq fuerint publice denuntiati vel ꝓpter publicā manuū iniectionē i pſonā ecclesiasticam. vide de hoc in.iij.parte.ti.de excōi. Decimū est q non audiant missę & diuina officia clericorū publice i fornicatione facētiū seu cōcubinatioꝝ.xxxij.dist.ꝓter hoc. Hoc em varie intelligit a doctoribus. Sed & p illd decretū Cōstātien. etiā mō ꝑdicto videt mitigatū: videlicet q nō debeāt eui tari: nisi fuerint a suis ꝑlatis publice denunciati. Vndecimū ꝑceptū concernit clericos ordinatos in sacris vel bnſiciatos .s. q debeāt dicere quotidie septē horas canonicas tā de virgine q̄ de tēpore: al's etiā vnā horā ex negligentia omittēdo scienter peccat mortal'r. extra de cel. miss. dolētes Cui declarationē habes in.iij.parte.ti.xiij.de cle.c.de horis canonicis. Duodecimū q non dicat missam sacerdotis nisi pri dictis matutinis & prīa: vbi est de cōsuetudine vl' cōstitutiōe: al's esset mortale ſm Guil. & ꝑ ex gnali cōsuetudine ecclię. Decimūtertiū est q dicendo missam sacerdotes si omittāt de vestib sacris ordinatis ab ecclia vel alijs ꝓsuetis vbiq obseruari: vt cū lumine: cū missali: cū ordine debito & hmōi: omittēdo aliquid notabile scient erit mortale: qa ꝑ cōstitutionē vl' morte ecclię. dist.xj. i his de his habes in.iij.parte.titu.xiij. de clericis.c.v.& vj.& ti.seq. de septem sacris &c.c.vij. de facro ordinis. Decimūquartū est erga religiosos q nō dicāt aliqua retrahentia hoies a solutione decimarū:& q faciāt cōfessores cōsciētiā cōfitētib de decimis:& q p̄dicatores p̄dicēt certis diebus de materia decimaꝝ cū fuerit sup ꝑ a ꝑlatis ecclesiarū reqsiti. Ista sūt tria ꝑcepta & trāsgrediēdo sciēter esset mortale. In.iij.parte habes declarationē huius. Decimūqntū est cōe clericis & religiosis. q nō se exerceāt in negotijs secularib: vt i militia: i negotiatiōe i macellaria: i cauponia: & hmōi extra, ne cle.vl'mo.c.j. Decimūsextū in q̄libet regla seu religione est sciēdū q habent al tā statuta p modū ꝑcepti ſm expſsionē ibi factā vl' declarationē ecclię vr i regla minoꝝ & q̄dlibet illoꝝ trāsgrediēdo est mortale. Facere aūt ꝓtra aliqd essentialiū religiōis. s. ꝑ pauptatē: castitatē: & obediē tiā est mortale nō solū qa ꝑ ius huanū: sed magis qa ꝑ ius diuinū & naturale: qa ꝑ factū vōtū. Horū declarationē habes i.iij.pte.ti.xvj.de statu.reli. Decimūseptimū est ad me

Annus discretiōis qs

Vitatio excōicationis.

Virtus essentia liū religionis.

dicos vt.s.cū vocant ad infirmos debeāt eos inducere vt cōfiteant pctā sua. eꝑ de pc. & re. cū infirmitas. Et declarationē huius habes in.iij.par.ti.vij.de medicis. Qd aūt nō dēt medici medicinam in detrimētū aiæ p salute corporali vel alia causa: puta q mulier grauida faciat abortiumne ipsa moriat vel ne fornicatio sua nota fiat quod etiam in dicta decretali prohibet qm hoc non est solum de iure positiuo: sed etiam diuino & naturali. Decimūoctauū sciēdum q ad statum coniugatorum: multiplex præceptum fuit per ecclesiam institutum. Primo q non cōtrahant habentes aliquod ex impedimentis matrimonium dirimētibus quæ sunt.xij.& habent in.iij.parte.tit a.j. Sed'o q nō consumment matrimoniū contrahentes in tpe prohibito pta. id est nuptias faciāt: vt in.xl.& hmōi. de quo habes in.iij. parte.ti.j. Tertio q cum debeāt benedici: qa non bigami: non consummēt matrimoniū ante benedictionē nuptiarū. Quarto q nō fiat seu contrahat matrimoniū clandestine. i. sine testibus saltem. Et de his oībus habes in.iij. parte.ti.j. Quinto q pseueranti in adulterio alter q est inocēs non debet exact reddere debitū qñ est notū.xxxij.q.j. per totū. Declarationē huius habes i.ij.parte.ti.j. Sunt & alia præcepta ecclesiæ aliquas personas concernentia: & non ita generalia quę & causa breuitatis & alijs de causis omittunt quæ pertinent ad diuersos status.

Status cōiugatiꝝ pceptapta.

§. XIII. DE CANONIBVS NO

ta q canon aliqn sumit large ꝓ quacūq regula in quacūq facultate & sic etiā scientia medicinę dr habere suos canones. Aliqn sumit ꝓ oi scriptura ecclīastica: & sic Hiero. dicit in ꝓlogo Biblię q aliq libri in Biblia: vt liber Sap. Eccl'i. & hmōi non habent in canone. s. librorū scripturæ qui sunt approbati ab ecclia vt nullo mō liceat dubitare de his q̄ continent in illis & per illos argumentar necessario concludendo in his q̄ sunt fidei. Sed m hoc etiam qd cū q habet in corpe iuris canonici dr canon: non solum cōstitutiones ecclīasticę sed etiam dicta doctorum q̄ ibi habent. Tertio dr canō strictę ꝓ ꝓstitutione ecclīastica q̄ fit in cōciliꝭ vniuersalibus vel ꝓuincialib. Nā vt dicit Gra. di.iij.regula.§.porro. Cōciliorum alia sunt vniuersalia: alia ꝓuincialia. Et prouincialium alia celebrant auctorite Romani pontificis ꝑsente videlicet legato Romanę eccliæ: & dicit ibi in glo. super verbo legato. s. speciali'r ad h destinato: licet em aliqs sit gnalis legatus non tn pōt facere gnale vel prouinciale concilii qa ea q̄ special'r Romano pontifici cōcedunt mandata generali iurisdictiōe nō tranferunt. extra de offi. leg. q translationem. Sed nunqd metropolitan pōt cōdere canones in suo cōcilio. s. ꝓuincialis Dicas q sic: de paruis negotijs & de his q̄ spectāt ad onus suū: de magnis reb non pōt: vt de his q̄ ptinēt ad fidē: vt.xvij.dist.multis. Et canones sui solū obligant eos q sibi sunt subditi. s. de ꝓuicia. Et notandū ſm Archi. distinea sup verbo legato q legat i ꝓuincia sibi decreta seu commissa pōt statuta facere: & durant statuta p eū etiā eo recedēte. ex de offi. leg. nemini. Et vt euites oēm calūniā itelligas de statutis legatoꝝ i conciliꝭ ꝓuincialib vel gnalibus. de qb loquit hic Gra. di.lxxvj. vtinā de alijs ꝑceptis suis inhibitionibus & interdictis dico q si aliquem prohibet aduocare post tps administratiōis suæ. s. legati: pōt suū officiū aduocatiōis suæ exercere. ff. de pœnis. l. vlt. ſm Vin. Et sil'r si ad tps phibet illud. ff. de pœnis. l. moris. Si vero snial'r cū causæ cognitione: suo officio finito nihilo minus tenet statutū. Et ita intelligit. C. de postu. l.j. Et qd glo. dicit de legato q nō pōt ꝓciliū ꝓuinciale facere itelligēdū est in his quę spectāt solū ad papam nā hoc facere concilii prouiciale spectat ad metropolitanū cū suis suffraganeis vt eo inferior non videat legatus dicendum est q quantum ad prouinciam sibi decretam potest facere cōciliū qa in ea ordinat est. extra de offic. lega. legatos. lib. vj. Item quærit Arch. dist.xviij. sup. c.j. si fiant i concilio ꝓuinciali aliqui canones: & aliqs incidat in aliquem illorum: nūqd archiepus sine epis poterit absoluere. Rñdeo q Hosti. in.c.graue. de ꝑben. facit circa hoc distinctionem & dicit q si formant statuta in forma concilij: vt si dicatur, Nos concilium vel nos archiepus de ꝓsensu suffraganeoꝝ nostroꝝ in cōcilio cōgregatoꝝ statuimus &c. tūc sine ꝓsēsu eorundē non poterit fieri absolutio vel relaxatio. ar. de tēpo. or. si archiepus. & de offi. delega. causam. j. Nisi forte epi hoc

De multiplici acceptione iuris canonis.

Questiō de canonib cōciliꝭ ꝓuincialis.

epi hoc ei cōcesserint: vel sup hoc sit minutus cōsuetudine vl' priuilegio speciali. extra de offi. ordi. duo. Auri psonā archiepi sit factꝰ canon: vt si dicat. Nos archieps de consilio fratrum nostroꝝ: qd' concilij cū nō importet necessitatem vt nota. extra de arbi. cū olim. non multū operat: & sic p se poterit absoluere satisfactiōe tn premissa. extra de insti. ex frequentibus nisi sit solēne anathema. Alij vo indistincte dicunt q nō pōt. Nā cū statutū nō possit face re i ꝓuicia sine suis suffraganeis: nec ecōtrario. s. pōt absoluer di.xvij. eps. j. Et sic n poterit pœnā tollere sine ꝓcilio: ga ois resi. &c. extra de re. iu. Cōcludit Archi. Ego credo q siue si dicat nos ꝓciliū: siue nos archieps de cōsensu &c. nō solū archieps poterit absoluere suū subditū ab illo ligamie immo & q̄libet suffraganeus eius poterit absoluere suum subditū: cū talis sit snia canonis siue iuris. ar. extra de sen. excō. nuper. Dicit etiā Gra. q epoꝝ cōsilia. i. cōgregatiōes quas faciūt epi cū clericis suę dioc. q̄ cōsueuerūt dici synodi: q̄us sint inualida ad constituendū & diffiniēdū: nō tn sunt inualida ad corrigēdū & exhortādum: habēt etiā autoritatē imponēdi & indicēdi qd' al's statutū est. dist.xviij. §. j. vbi dicit glo. q istud nō est verū. s. q epi in synodo nō possint aliqd statuere: immo pnt cōdere canones epales: sicut archiepi ,puincliales nō tn cōsueuerūt dici canones: sed constitutiones synodales. Et q̄libet populus & q̄libet ecclesia potest sibi statuere aliquod ius. di.xj. catholica. Super quo. c. dicit Archi. q. nullū statutū pōt facere siue cathedralis ecclesia siue alia sine consensu epi extra de cōsue. cū consuetudinis. Et de his quę fiunt a prela. nouit. nisi sint aliqua minima. Ratio est: quia epus est caput cathedralis ecclesię & aliarum extra de testa. reqsiti. Et sine capite nihil est faciendum ſm Inno. qui sic notat. extra de cōsti. cū acessissent. sed videtur contradicere extra de consti. cum omnes & de cle. non resi. cū dilectus. Sed dic q illa iura possunt intelligi quādo constitutio illa fuerit facta autoritate epi: vel non erat qui eam impugnaret: alias non valeret nisi papa ex certa scientia illam confirmasset: ſm Bern. Compo. qui ita notat. d. c. cum omnes.

epinio Gra.

§. XIIII. DE CANONIBVS CON

ciliorum vniuersaliū: & de ipsis conciliꝭ vniuersalibus q̄ sint approbata habent di.xv.&xvj.p to.& ibi etiā habent de canonibus apsorū q sunt authētici & q apochriphi. Et specialiter canones seu cōstitutiones editę in quatuor primis conciliꝭ vniuersalibus in quibus reprobate sunt quę dā hęreses tunc exortę. Approbantur quatuor concilia: vt patet dis.xv. sicut sancti euangelij. Et in di.xvij. per totum ostenditur aperte q talia vniuersalia cōcilia nō possunt celebrari nisi autoritate papę. Idem Tho.

§. XV. DE DECRETIS SVMMO

rū pōtificū seu cōstōnib dicit Nico. papa. Si decreta summoꝝ pōtificū nō habetis de neglectu & i curia redarguē di estis: si vero habetis & nō obseruaris de temeritate estis redarguendi & increpandi di.xx.c.pe. Quid sit decretum habes. ē. §. xj. q̄suis etiā aliqn dicat decretū ꝓstitutio q̄ sit i cōciliꝭ. Et q̄uis ſm Tho. in quodlibetis: papa in iudiciis sentētijs possit errare: qa ibi ,pcedit ꝑ ꝓbationes hominū q pnt errare. Et de his itelligit qd' dr extra de sen. ex cō. a nobis. ij. s. q ecclia & fallit & fallit: In hmōi tn cōstitutionib suis & decretis errare nō pōt: qa regit a spūs. di. viij. q cōtepta. &. xxv. q. j. c. violatores. Et hoc verū i his q̄ determinat papa vt papa. s. cū consilio cardinaliū. Nā q̄ determinaret papa vt priuata persona posset errare vt alij hoies vt patet de decreto Anastasij papę: qd' reprobat vt nō verū. dist.xix. ſm. Itē qd' dicit Gre. dist.ea. nulli. Nulli fas est vl' velle vel posse trāsgredi apl'ice sedis ꝑcepta: nec nostrę disponis ministeriū: qd' vestrā seq oportet charitatē. Sit ergo ruinę suę dolore ꝑstratus qsqs apl'ice voluerit contraire decretis: nec locū deinceps inter facerdotes habeat: sed exors fiat a sctō ministerio &c. vbi dicit Arch. i Rosa. q istud. c. nulli. pōt ee canō latę snię. s. excōicatiōis vl' etiā ferendę. Sunt em quidā q apl'icā sedē cōtumaciter negātes ee caput oim ecclesiarū: dicūt ipsam nō posse cōdere canones & decreta: nec habere autoritatem ea cōdēdi nec esse seruāda ab ea statuta: isti tales hęresim & schisma sapiunt: & i ipso gne delicti tam q̄ hęretici excōicati sunt

decretū anastasij papę repro batur.

§. XVI. DE DECRETALIBVS EPI

stolis. quid sit decretalis habes. ē. §. xj. Quod aūt habeant decretales epistolæ eandem auctoritatem sicut & decreta & canones ostenditur aperte. dist.xix. c.j. vbi in fine dr. Ostendimus nullam esse dr̄iam inter illa decreta q in corpore canonum habentur apostolicę sedis pręsulum: & ea quę præ multitudine vix p singula voluminum corpora reperiuntur: cum omnia & omnium prędecessorum suorum decretalia cōstituta atq decretales epistolas quas beatissimi papę diuersis tęporibus ab vrbe. Roma dederunt venerabiliter fore suscipiendas & custodiendas eximios pręsules Leonem. s. & Gelasium mandasse probauimus. Nico. papa. Et in sequen. c. distinctione. e. dicit Agathon. Sic omnes apostolicę sanctiones accipiendę sūt tāq ipius diuina voce Petri firmatę. & Aug. etiā dicit in.ij. li. de doc. christiana: q inter canonicas scripturas illę sint quas apostolica sedes habere & ab ea alij meruerunt epistolas accipere. di. e. in canonicis. Et nota ſm Archi. in Rosa. dis. xix. in prin. q nemo ligatur constitutione anteq ad eum perueniat. vt. xxxvj. q. ij. si aūt vbi nota Hugo.

Vtrū papa posit facere nouos articulos fidei

§. XVII. DE RESCRIPTIS VIDEN

dum est quid sit rescriptū: quis rescriptum cōdere possit: Super quibus rebus (al's iuribus) rescripta impetrētur (al's interpretentur). Si super eis dubitare contingat. Quæ vis ac potestas ipsorum. Quāto tępore duret eorū auctoritas. Quæ rescripta sint gnalia. Quæ specialia. Quæ iurisdictionem cōferunt & q meram) executionē: & quę ius cōmune continent. Et q̄ gratiam. specialem. Et quę pœna debeatur his qui rescripta impetrāt per suggestionem falsitatis seu veri suppressionē. Rescripta papæ vel principis sunt mādata: qui ad insitātia alicuius vel aliquorum seu proprio Rescri motuvf ex relationib absentiū: vel ex suggestiōib p ptū qd sentiū: vel ad consultationē facit. Vnde cū aliqd alicui vl' sit. aliquib: corpori collegio: vniuersitati vel ciuitati māda tur seu indulget. Talia em ius faciūt non generale sed spā

Universidad de Deusto

Rescriptū qs cōdere) pōt in ecclesiasticis papa in secularib⁹ imperator condat. De iuribus aut rescriptorū sciendū est q⁹ aut rescriptū est fm ius: aut p̄ter ius: a ut cōtra ius. Si est fm ius vim constitutionis habet. Tale est em decretalis epla: & in causis diffinitēdis auctoritatē habet. vt. xix. dis. p totū. Si p̄ter ius sit: r vim constitutionis habet: & arctat illos ad q̄s dirigit. De iuribus & viri⁹ rescripti. Nā & si vix ferēdū iugū a sācta Romana sede imponit: pia tñ deuotiōe tolerandū est. vt. xix. dist. in memoriā. Aut is cui mādatū dirigit rōnabilē cām assignet: q̄re qd⁹ mādat adipler nō possit: vt eē. e. si qñ. Si ꝯ ius & forte ꝯ dictū dei aplorū: euāgeli sanctorū aligd ꝓdeat oīno respuit: vt. xxv. q. i. sūt qdā: qa nedū minor in maiorē: sed pari parē ñ habet iperiū. ff. de arbi. l. nā magistrat⁹. ff. ad trebel. l. ille a quo. mat, xix Mat, x. §. tēpestiuū. Eorū tñ dicta vel statuta pōt papa modificare Vñ illud. Quos de⁹ cōiunxit hō nō separet: sic modificat p summū pontificē cōiunxit cōsensu animorū & carnis cōmercio al's si primū inter ueniat. s. cōsēs⁹ aiorū: nō sc'm. i. carnis cōmerciū separat p ingressū religionis. vt. j. de cōuer. ꝯiu. verū. &. c. ex publico. Nō sic si alter cōiugū velit in domo ꝓpria remanere: vt eo. tit. ex pte tua. in fi. Itē modificat & aliter illud ꝯbū. Quos deus cōiunxit hō nō separet. s. violēt sine lege & abs q̄ rōne: sic modificat si. xxxiij. q. ij. quos de⁹ coniunxit. Si aūt ꝯ ius positiuū aliq̄d rescripti remanet: abrociēdū est. vt. xxv. q. ij. rescripta. C. de pci. impa. offe. l. rescripta. Nec em rōne rescripti recedendū est a iure cōi. vt. j. de ꝓta. & qua. or. & ꝓfti. eā te. nisi expresse i rescripto cōtineat: nō obstāte cōstitutione vel iure tali vt ff. de re. iudi. l. si quis in pri. extra de off. dele. sup q̄stionū. als nō est verisimile summū pōtificē vna epla multa vel circa re le tollere iura. vt. j. de elec. eccle. ij. C. de inoffi. testa. l. si q̄s scripti ij. Sed si sup iure aliq̄ dubitatio oriat cōsulendus est papa dubita- vt. j. de fide instru. pastoralis. Et in hoc posset poni exemtionem plum. j. de concess. ꝑben. vel eccle. non va. dilectus. De qua ꝓbabiliter dubitat an sit reuocata per aliā decre. posterio rem tpe nō ordine. j. de elec. ne ꝓ defectu. Sed si rescriptū sit ꝓtra cōsuetudinē ꝑualet cōsuetudo. Nā prævalet iuri si sit rōnabilis & ꝑscripta. vt. ē. e. tit. c. vlti. Item si rescriptū sit ꝓtra fiscū vl publicā vtilitatē respuit pria iussio & expectat' sec'a. vt. C. de ꝓci. ipe. offer. l. neq damnosa. in aut. vt nulli iudi. §. & hoc quoq; iubem⁹. & de māda. prin. §. dein de. Si ꝯ ius priuati distinguit: aut in leue & modicam lesionē: vt si papa mandet in suo rescripto q̄ nō admissis dilatorijs exceptionib⁹ ꝓcedat i principali vel si mādet actionē vel petitionē alicui⁹ differri: vt cū indulget cruce signatis nō cōueniri tpe crucis tale rescriptū valet: vt. C. de ꝓci. ipe. offe. l. quoties. &. l. rescripta. Nā modica dāna tolerant. vt ar. xvj. q. ij. terrulas. &. c. si quos de seruis. & bonę rei. eē de his q̄ fi. a ꝑla. sine cōsen. c. pastoralis. ff. de i integ. resti. l. scio. Sic & deceptio modica tolerat. vt. ff. de mino. in annis. §. item. magna ꝯ rescindit. vt. C. de rescin. vē. l. rem maioris. Cterū si rescriptū enormē alicui lesionē inducat: & i totū ius ei⁹ absorbeat: non valet: vt in pdicta. l. quoties. eē de deci. suggestum. & de dona. apl'icę. j. de ver. sig. qd p nouale. ff. ne qd in loco pub. l. j. Itē ne in flu. publi. l. j. §. sunt qui putāt. Eo saluo q̄ ex delicto auferūt oīa bona. vt. ff. de bo. dā. p to. eē de ludē. & Sara. ad liberādam. j. de hęre. vergentis. & ne cleri. vel mo. relatū. als em nō est verisile q̄ papa vel imperator i ꝓbando actionē idulgeat. vt. C. de peti. bono. sub. l. j. li. x. &. ff. de minori. l. deniq;. i pri. V bicūq; em denegat petitio: denegādū est & rescriptū. vt. C. si ipator ex rescripto pric. l. ij. nisi forte ali qd sit qd' ꝓsit ꝑtrāti & nulli obsit. vt. ff. de sena. l. nupte vel si is cui princeps sine exemplo subuenit. vt institu. de iur. natu. gen. & ciuili. §. sed quod principi. &. xxv. q. ij. Rescriptū tol litur. rescripta. Tollitur rescriptum si p suggestionem falsitatis vel veri suppressionem fuerit impetratum: & scienter vel ignoranter. Sed per talem qua nō interueniente nō fuissent obtentæ litteræ, vt extra eo. tit. super litteris. Etiam si rescriptum sit cōsentaneū iuri. vt. xxv. q. ij. & si legibus. C. si contra ius vel vti. publi. Et eodem modo tollitur si per mēdacium iuris obtineatur. vt. xxv. q. ij. prescriptione. C. si contra ius vel vti. publi. l. prescriptione. Vt cū quis suggerēs principi esse de iure qd' nō est impetrat: cuius nō sit verisile principē i hoc falli. vt. C. de testa. l. omniū. Tollitur rescriptū primū p posterius faciēs mentionē de primo et tunc ipso iure. vt extra de offi. deleg. ex lris. &. c. pastoralis. §. preterea. in fine. Si vero in posteriori nō fiat mētio de priori tollit posteri⁹ p primū: sed nō ipso iure: sed ope exceptiōis. Et est rō diuersitatis: qa in primo casu certi sumus de voluntate principis vel papæ q̄ voluerit primū tolli cū, in scd'o de ipso fecerit mētionem. In scd'o ār casu cū in vno de altero mentio nō habeā de voluntate principis: ignoram⁹ qd' illoꝝ voluit preualere nō requirimus opē exceptionis ex prio ꝓtra scd'm: & sic intelligim⁹ eē. e. ti. cęteꝝ. & ex pte. ij. Vbi aūt dubitat de duob⁹ rescriptis: qd' sit primū et qd' posteri⁹: vt pote qa eadē data est vtriusq;: si impata a diuersis sup diuersis: sed ad eosdē iudices fuerint: supior cōsulat. vt. j. de offi. dele. c. sane. j. Si ꝯ diuersa fuerint obtenta rescripta a diuersis et ad diuersos iudices: sed sup eodē negotio & dubitet qd' sit prius qd' posterius tūc seruāda est doctrina illarū decretaliū, eē. e. ti. c. pastoralis. &. c. cū cōtingat. Itē eliditur primū rescriptū gña le p posteri⁹ speciale, etiā si in speciali de gñali mentio nō habeat: in eo rñ q̄ in speciali specialiter cōtinet. vt extra eo. tit. pastoralis. V bi aūt vtrūq; rescriptū est speciale: sed vnū est sup incerto: aliud sup certo: regrit in scd'o mētio de priori: vt. j. de offi. dele. ex parte. j. Itē tollunt rescripta si. ab eodē duo paria fuerit ipetrata quoꝝ posteri⁹ de prio ri mētionē nō faciat. Si ad diuersos iudices obtēta fuit cā vexandi reū coram diuersis: nunc corā istis: nūc corā illis secus si hoc faciat ad cautelā ne alterū admittat: vel ne iudices vnius interim moriant: vno tñ ipetrator vt intēdit vt eē. eo. ti, ex tenore, et. C. de asse. tol. l. j. §. vl. Sed si duo rescripta eiusdem tenoris impetrātur ad eosdem iudices tūc nullum est vitium: vnum em esse videtur. vt. ff. de testa. l. vnum. et de his q̄ in testa. delen. l. vlt. et. C. de bo. poss. fm tab. l. j. §. ij. Et ratio cōsuetudo curiæ habet frequētius duplicare lras ꝓpter pricula viarū. Vbi ꝯ quis impetrat diuersas lras ad diuersos ꝓtra diuersos talis diuersitas nihil obest: sed si cōtra eūdem: talis diuersitas obest in psonalibus actionib⁹: q̄ cōmodius corā eodē vel eisdē iudicibus poterāt expediri. vt, j. e. c, vlti. ff. de q. re. ad eundē iu. ea. l. j. Item si diuersi impetrāt diuersas lras super diuersis et contra diuersos: hæc diuersitas nihil obest. Et idē si cōtra eundem: eo saluo q̄ si plures impetrant diuersas lras super diuersis bñficijs contra eādem ecclīam vn⁹ illoꝝ obtiebit, q pri⁹ ad executores lras portabit. extra e. ti. capl'm. Qd' itel ligo cū papa non intendat grauare ecclīam in receptione duorū. vt extra e, ti, cap̄. Quā intentionē papæ colligo ex forma literarū: vt si in literis ꝓtineat. Si pro alio vel aliꝭ ibidē nō scripserimus. vt. j. eo. ti, mandatū. vel sic. Nisi ꝓ alio per nos vestra ecclesia sit grauata. vt. j. eo. tit. lris. Cterum si hæc vel sil'ia in rescripto non inueniātur: cuius ecclesia cui rescribitur sit grauata in receptione alicui⁹ vl aliquorū de mandato dñi papæ: non tñ cōpetit exceptio nā et si graue sit qd' imponitur ab ecclīa Romana, ferēdū est. vt. xix. dist. in memoriā. vel saltē excusandū: vt extra eo. ti. si qñ. Itē eliditur rescriptū si ab appellato fuerit ipe tratum infra tps appellationi prefixū: vt extra de appel. sępe. et. c. oblate. j. de cōfir, vti, vel inuti. c. bonę memorię. Itē eliditur si ab excōmunicato fuerit impetratū, vt extra de ꝓta. et quali. or. et præ. cum bonæ. j. de ꝓba. post cessionem: et de ꝓcu. c. vlti. Itē eliditur rescriptum obtentū lite pēdente: extra vt lit. pen. c. j. et. ij. et vlti. Nam lite pendēte supplicare non licet. vt. C. vt lite pē. nisi in casibus. vt. C. vt lite pen. l. ij. In aut. in medio lit. nō expec. fac. §. sup hoc col. viij. Itē tollitur rescriptū ex vitio visibili aut invisibili: itelligibili tñ. Vitia enim rescriptorum quædā sunt vt visibilia: quædam invisibilia: sed intelligibilia. Visibilia em sunt que acuto ingenio & pspicaci oculo cerni possūt. De quibus ponūtur septem exempla, extra de crimi. falsi. licet. Invisibilia sed intelligibilia sunt: vt suggestio falsitatis. suppressio veritatis. de quibus dictum est. §. Item cū literæ impetrentur non ꝓtinentes seriem facti. vt extra de coha. cler. et mu. super eo. et causam facti. vt extra de rescr. dilectus. j. j. de sentē. excommu. cum pro causa. Item si nō fiat mentio de dispensatione. vt extra' de fide pbyt. extua. De compositione, vt. j. de deci. ex multiplici. De statuto. vt extra de rescrip. cōstitutus. de priuilegio. vt extra. e. titu, cum ordinem. De sentētia. vt. j. de sen. et re iudi. inter monasteriū. vitium rescripti duplex.

monasteriū. Vnde versus. Si priuilegiū si dispensatio pacium. Vel si rescriptū sententia siue statutū. Finis tolletur nisi mētio facta probetur. Eliditur etiā rescriptū si p aliū sine mandato dni impetrēt. vt extra eo, tit. nonnulli. quæ excepti o hodie fm obseruatā cōsuetudinē locū habet in audientia l'arū: non in iudicio negotioꝝ. Si opponas ex illa decre. e. ti, ex parte. ij. i. fi. sed illa loquit in ꝓcuratore vocato: cuius impetrationē ratā dñs non habebat: secus si is cui⁹ noie impetrāt: & si sine mādato ratā habet impetrationē. Potest aūt q̄s impetrare projalio sine mandato: si sit de illis personis a quibus non exigit de iure mādatū: vt in decr. illis. nōnulli: & ex parte. Que aūt sūt illę psonę legit ff. de ꝓcu. l. sed si hę psonę. Durat rescriptorū auctoritas p decēniū: si impetrātes copiā iudicū habuerint & neglexerint vti. Nā infra illud tps q̄cūq; poterūt experiri. vt. C. de diuer. rescrip. l. falso. Alij aūt doctores dixerūtq; si quis impetret rescriptū & infra annū cū copiā iudicū habuerit non vtat: perit rescriptum lapsu anni. vt. j. eo. ti. si aūt. & c. plerūq; qui sic dicūt et asserūt de plano. l. illā falso fore correctā. Sed qa promptū est iura iurib⁹ cōcordare. vr. C. de inoffi. do. l. vnica. sic legē & decretales reduco ad cōcordiā. Legē itelligo cū post primū rescriptū scd'm nō fuerit impetratū. Decretales illas intelligo cū impetro primum rescriptum: tu impetras secundum non facta mētione de primo agis ex consuetudine: excipere non possum ex primo super eodem negotio ad alios iudices obtēto: si illo fraudulenter vel negligenter infra annum ab impetratione tui secundi vti omiserim: sic loquuntur illę, decreta. & hunc casum. l. illa non considerauit. Et si hæc opinio placeat: dices vt superius tactum est: q̄ annus iste incipit currere a tempore secundi rescripti: quod tali ratione probabis. Annus per se sine secundo rescripto nō tollit primū rescriptum: vt dictum est: nec secundum rescriptum per se sufficit ad tollendum primum: cum de eo non habeat mētionem. Erit igitur vtrumq; necessarium: & secundum rescriptum impetrari: & annum cedere: vt sic ambo coniuncta primum perimant. Iuxta illud. Et si nō prosunt singula quęq; iuuant & ad hoc habes optimum simile: quia imperfecta voluntas per se non tollit solenne testamentum precedēs: sed cū decennio tollit. vt. C. de testa. l. sancimus. Rescripti generale. Doctores tñ multi dicunt primum rescriptum nullo alio impetrato super eodem negotio tolli per lapsum ānī. Generalia rescripta sunt illa in quibus generales seu indifinitę clausulæ continentur. s. cum dicitur: talis & talis & q dam alij iniuriantur eidem: vel sic. Super decimis possessionibus & rebus alijs quo casu rescripta ad maiores & digniores personas: vel ad maiora negotia expressis non extenduntur. vt extra eo, sedes apostolica. &. c. pastoralis. Itē si ponatur clausula illa. Cum traditores &c. Itē illa. Amoto inde. Item illa. Vocatis &c. Tales enim & similes clausulę faciunt generale rescriptum. Item cum litterę diriguntur ad omnes vt extra de pœ. & re. cum ex eo. Speciale rescriptum. Rescriptum ꝑale. est quod iter certos dirigitur: & super certis & expressis rebus seu negotijs sine clausula generali. vt extra eo. tit. c. j. &. c. pastoralis & tale rescriptum non extenditur ad alias res vl personas. vt. j. de offi. delega. cū olim. j. Sic ergo & priuilegium personale personā non transgreditur. vt. j. de auc̄to. & vsupal. c. ij. j. de offic. delega. q̄m abbas. ff. q. mo. v suffru. amit. l. si vsusfructuari⁹. &. vij. q. j. petisti. isti. de iure na. gē. &ci. §. sed qd' princi. ff. de iudi. l. sed & si restituat. ff. de reg. iur. l: priuilegia. ij. q. vj. siqñ. §. diffinitiua. in ver. qñq; nō obstat. eē de iudi, ga Hugo. Nā ibi agit p primas literas: sed autoritate secūdarū. ñ obstat. j. de offi. delega. qm̄, id est cū sit cōmissio expresso noie dignitatis: ibi em lrę trāseūt ad successorē: q succedit prio i onere & honore. vt. j. de offi. ordi. pastoralis. Itē nō obstat j. de offi. dele. c. j. v bi iurisdictio ex litteris spāl'ib⁹ extēdit ad alios. Nā illę cas⁹ special'is ēt extendatur iurisdictio ad illos q ꝓcessū iudicū ipediūt: vt. j. de offi. iudi. de lega. ex litteris. Iurisdictionē cōferunt oēs illę litterę in qbus causę cognitio demandat: qd' ex forma colligit l'arū: vt i lite ris cōtinet. Si est ita. Si pmissis veritas suffragatur cognita veritate iustitia mediāte sicut de iure fuerit qd' canoni cū: qd' iustū vt ꝓmisit: vt tenet: put in istrumēto inde cōfecto vel lris ꝓtinet. Et talis iudex cui negotiū a prncipe cōmittat: sub aliqua de his formis pōt in figura iudicij ꝓ cedere. Pōt & alij vel alijs causam cōmittere totā vel partē. vt. j. de offi. deleg. cū te. Princrpū, mediū, vel finē: cognitionē vl executionē. vt. j. de offi. deleg. sup quęstionū. Talis pōt rescrisari ex causa nisi fuerit iudex petitus. vt eē de offi. dele. cū olim magister. iij. q. iij. inducię, ij. §. spatiū In aut. offerat. iij. q. iij. §. itē in criminali. in ver. si qs testibus. Sed tunc poterit recusari ex noua cā vt extra de offi. de lega insinuāte. Executorię lrę sunt per quas sine aliqua iudiciali cognitione factū seu ministeriū delegat. vt extra de offi. dele. c. vlti. Talis nō est iudex: sed auditor vl executor. vt extra de offi. deleg. sup quęstionū. §. porro. Talis & si possit recusari nisi det de voluntate partiū: vel recipiat assensu. vt i decre. sup q̄stionū. §. nos aūt. &. §. porro. a rali appellari non pōt nisi fines mādati excedat. vt i ea decre. sup q̄stionū: & de appel. nouit. ij. q. vj. si qñ. §. diffinitiua quoq;. iver. ab executore. C. quoꝝ appel. nō re. l. ab executore. Fines aūt excedit cū aliud vel aliter exequit q̄m māda tur. Vel cū exequēdo mādatū ꝓter cōmissum iniuriā infert. Nā & tūc pōt ab iniuria appellari. vr. C. de app. l. si qs ꝓuocatione. Talis cū nō sit iudex: vt dictū est nec ei sit iurisditio: sed executio demādata. vt extra de offi. dele. c. vlt. alteri delegare nō pōt: qa ex iurisditione procedit iudicis dādi ptās. vt. ff. de iuri. om. iud. l. ij. Et qa cū ministeriū cōmittit industria eligit psonalis: & ideo a persona recedi nō debet. vt. ff. de offi. deleg. c. vlti. C. de cadu. tol. l. vna. ff. de solu. l. iter artifices. Talis in exequēdo partes iudicis non assumat. vt. C. de execu. rei iudi. l. si vt ꝓponis. Continent Rescripta ius cōe litterę in qbus mādat qd' cōsonat iuri & equitati: & maxie; cū ipę lrę cōtinēt iuris determinatiōes: puta partibus cōuocatis: vel vocatis qui fuerint euocādi. qd' iustū vl qd' canonicū &c. Itē iustitia mediāte: vel prout de iure fuerit &c. vel alias cōsimiles clausulas. Gratiā cōtinēt illę quę cōtinēt dispēsationē: pœnę debitę remissionē: & in q bus ob fauorē, vtilitatē, seu necessitatē recedat a iure cōi. Tria enim sunt quę faciūt a iure discedi. Necessitas, utilitas, & cuidens meritorū prerogatiua. vt. j. q. vij. tali. eē. de elec. innotuit. Restat videre de pœna imperātiū litterarum per subreptionē. Et est sciendū q̄ cōdēnādi sunt ad expēsas quas altera pars fecit in ea re: & circa ipsum iter. vt eē eo. titu. cęterum. in fi. C. de his qui ac. pos. vel nō. l. qui crimen. Et al's seueritati subiaceāt iudicia iū. vt. xxv. q. ij. etsi nō cognitio. Nam & per. l. cornel. de falsis puniri possūt vt. ff. ad. l. corne. de fal. l. si quis obrepserit.

§. XVIII. DE DOCTRINIS EC

clesiasticis præcipue doctoꝝ. Notatriplicem differētiam triplex Quędamē sunt reprobatę tāq; falsę & hęreticę. de qbus habet. xxiij. q. iij. c. peū. & dist. xv. sctā Romana. i palea. & et de sum. trini. & fide cath. dānamus. Quędā ꝯ doctrinę declarant apocryphę. de qb⁹ habet in. d. c. sctā Romana. ipalea. dist. xv. Dicit aūt apocryphū fm Arch̄. di. xvj. in prin. quasi occultū seu secretū: qa. s. nō i ecclesia sed remote è doctri- legēdū. Dicit aūt aliqd dupliciter apocryphū vj delicet qa ignorat⁹ fuerit autor talis libri. Et sic i bibliis dicūt aliq libri apocryphi: & tñ legūtur publice in eccīa apocry vel qa dubitat de veritate talis libri, & de hmōi apocry- phū ali phis dicit i. d. c. sctā Romana. & taliū librorꝝ liber, est qli quid di bet ad credēdū vel nō. Tertiū gen⁹ doctrinarū est qd' est citurdu approbatū ab ecclesia Et hę sūt primū qdē & principal's pliciter doctrinę seu libri Biblię: q̄s ita vniuersal's & firmit' oportet credere q̄ nullo mō licet de veritate ipar dubitare qa hoc esset hęreticū cū sint dictatę a spūsto: vt patet i symbolo q errare nō pōt. Deide ordinatiōes seu cōstitutiōes & determinationes factę p sūmos pōtifices vel ꝓuliauni uersalia approbata: etiā idubitāter credēdę. Post hęc etiā opuscula sctoꝝ patrū & doctoꝝ ecclię sūt approbata: & p̄ci de opus pue hoꝝ. s. Cypriani: Gregorij Nazāzeni: Athanasij: Hie culis ab ronymi: Prosperi: Ioannis Chryso. Valerij: Ambrosij: Au ecclesia gustini: Leonis papæ. vt patet in. d. c. sancta Romana. Et appro in fi. d. c. dicitur. Opuscula atq; tractatus omnium patrum batis. orthodoxorum qui in nullo a sanctæ Romanæ ecclesiæ consortio deuiauerunt: nec ab eius fidei predicatione se iuncti sunt: sed communionis ipsius gratia dei vsq; ad vltimum diem participes fuerunt legenda decernimus. Et decretales epistolæ summorum pontificum venerabiliter suscipiendæ sunt. Non tamen credendum est vel dicē

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum dicta prædictorum doctorum vel aliorum esse tanæ autoritatis vel firmitatis quãtę sunt doctrinę scripturę sanctæ vel determinationes ecclesiæ factæ in concilijs vl per summos pontifices:nam de his nullo modo licet dubitare: de dictis vero doctorum licet dubitare : & aliter sentire: nisi sint talia quæ vel sunt determinata per ecclesiam quæ sunt firmiter tenenda: vel quæ sunt alias in doctrina scripturæ sacræ contenta, Vnde Augusti. Ego solis eis scriptorum qui iam canonici appellantur didici hunc timore honorẽcę referre: vt nullum eorũ scribendo errasse audeam credere:aut si aliquid in eis offendero quod vi deatur contrarium veritati nihil aliud existimẽ cę mẽdo sum esse codicem: vel non esse assecutũ interprætẽ qd dictum est: vel me minime intellexisse nõ ambigam. Alios vero sita lego q̃ quãtalibet sanctitate quanta ve doctrina polleant:non ideo verum putem:quia ita ipsi senserunt: sed quia mihi p alios auctores vel canonicas val probabiles rationes quod a vero non abhorreat persuadere potuerunt. dist.ix.ego. Idem Augu. Noli meis litteris quasi canonicis scripturis inseruire:sed in illis & quodcumcę credebas cum inueneris incunctanter credere . In istis autem quod certum non habebas:nisi certũ intellexeris noli firmum tenere,di.ea.noli, Vnde Archi.super .d.c.noli.dicit. Hodie in scripturis talium scilicet doctorum aliquid posse repræhendi:& non nisi si quid inueniatur quod non in nitatur auctoritati veteris & noui testamenti: siue probabili siue canonica ratione. Hæc ibi. Hoc patet ex eo q̃ ipsi sancti doctores sibi inuicem contraria in suis libris dixerunt: sicut verbi gratia'. Hieroñ. dixit bigamum non esse censendum eum qui ante baptismum habuit vnam vxorem:& post baptismum aliam. Aug. vero contrarium sensit scilicet talem esse bigamum cuius sententia præfertur. & illa Hiero. non tenetur: vt patet dist .xxvj. acutius. &. c. deinde. extra de biga .debitũ. Et similiter de obseruatione legalium & de repræhensione quam fecit Paulus Petro ad Gal'.ij. contraria scripserunt: tamen magis statur. Aug. Vt dictum est. ¶. Verũ est q̃ in his q̃ ptinẽt ad fidẽ vl bonos mores necessarios ad salutẽ in nullo discordant sancti doctores realiter: & si aliqñ supficialiter videãtur sentire contraria. Itẽ dicit Archi. super. c. qs nesciat. dis. ix. q̃ rubricę decretalium authenticãtur extra. i proemio decreta. in fi. vbi dicit: vtantur. et extra vt lite pen . nihil inno . Et similiter rubricæ vel tituli legales authentici sunt & allegari possunt in causis. ff. de in integ. resti. lib. j. Sed rubricę decretorum non. vnde falsæ inueniuntur aliquãdo. xvi. q. j. placuit. Sed Innocẽ. qui ita notat extra in proœmio decre. Quæ etiam ponuntur in decretis:scilicet. c. seu dicta cõciliorũ summorũ pontificũ & doc. authẽtica: & approbata sũt: nõ aũt dicta Gra. in paragraphis fm Io. an. Doctrina etiã btí Tho. de Agno approbata fuit: vt patet p extra uagãtẽ Io. xxij. Qñ aũt dicta doctoꝝ pfatorũ vel aliorũ cõtraria essent dictis summorũ põtificũ. cui sñię magis est stãdũ declarat Gra. dis. xx. ¶. per distinctionẽ videlicet q̃ in causis seu negotijs diffiniendis. Cũ ergo q̃libet negotia finem accipiant: vel in absolutione innocentum: vel in cõdemnatione delinquentium . Absolutio vero vel condemnatio non scientiam tantum desiderat: sed etiam potestatem pręsidẽtium: ideo diuinarum: scripturarum tractatores: & si scientia pontificibus præemineant: tamen qa dignitatis eorum apicem nõ sunt adepti in scripturarum sacrarum expositionibus his præponuntur. In causis vero diffiniendis secundum post eos locum merẽtur. Quis autem ordo tenendus sit in solutione alicui us quęstionis Ponit Inno. dist. in. ea. de quibus summatim explicat ibi Archi. dist. in. Nam primo recurrendum est ad scripta, noui & veteris testamenti. Secundo ad canones apostolorum & cõciliorũ. Tertio ad decreta & decretalia. Romanorum põtificũ. Quarto ad scripta græca. Quinto ad scripta sctoꝝ patrũ latinoꝝ. VItio ad exẽpla sctorũ. Si autẽ nec veritas inueniꝫ hoc modo: congregandi sunt sapientes: & quid agẽdum sit inuestigandum dominus reuelabit. Iuxta illud. Vbi sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo &c. Mat. xviij. Quia tñ dictũ est q̃ recurrendum est ad scripta Græca: subdit Archi. & dicit q̃ hoc locum habuit quando penes Græcos præsules catholicæ fidei vigebat auctoritas: & exemplaria eoꝝ erant correcta: & ideo in dubijs recurrebatur ad eos. distinctione. ix. vt veterum : sed hoc hodie

Scripta doctorũ pñt reprehendi.

Doctrina btí tho. approbaf

de ordine tenẽdo in solutione alicui' qstiois.

Iocũ non habet. Nam hodie Greci sunt acephali & scripta eorum corrupta: fm Hugo. A paucis iñ annis citra reuersi sunt ad vnitatẽ fidei ecclię Romanę dicit aũt glo. sup. d.c. vt veterũ. faciendo cõparationẽ inter doctores cui magis sit credẽdũ q̃ Aug. in disputationibus. Hiero. i historijs & trãslationib⁹ Grego. in moral'. Sed q̃rit Archi. dist .xx. Si Gregorius q fuit expositor seu doctor & papa i aliquo articulo 9trari⁹ iuenit alicui illoꝝ expositoꝝ cui⁹ doctrina etiã est approbata vtiq; credẽdum est magis Grego. in determinatiõe causarũ cę aliꝫ doctoribus. In his vero quę vt expositor dixit: videl ei nõ magis esse credẽdum qa papa sed forte quia magis cõsona rationi dixit: vel quia maioris sciẽtię & sctitatis & auctoritatis habeb'. Nã & inter apostolicos vn⁹ pręponitur alteri: vt Petr⁹ Lino Gelasio Lucio. & similiter inter interptes: vt Ambꝫ. Isid'. Aug. Bæde. fm Augu. Augu. in. lib. de doctri. christia. dicit & habetur dist. xix. in canonicis. In canonicis scripturis : ecclesiarum catholicarum q̃ plurium diuinarum scripturarum solertissimus indagator auctoritatem sequat' iter quas fanę ilæ sint quas apstica sedes habere: & ab ea alñ meruerũt epistolas accipere. Tenebit igit hunc modum i scripturis canonicis: vt eas que ab oib⁹ recipiuntur ecclesijs præponat eis quas qdam non accipiũt. In eis vero quæ non accipiũt cr æscriptur ab omnibus præponat eas quas plures grauioresq; accipiunt eis quas pauciores minoresq; auctoritatis ecclesię tenent. Si autem alas inuenerit a pluribus: alas a grauioribus haberi cęcę hoc inueniri vix possit æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

Auctoritas scripturæ.

§. XIX. ITEM NOTA QVOD PO

sterior ꝓstitutio siue lex tollit priorẽ et si de pori nullã faciat mentionẽ. e de cog. spi. c. j. Sec⁹ est in rescriptis. e de rescrip. cęterũ. Sec⁹ et de priuilegijs: qa. s. nõ tollit prius p posteri⁹ nisi i posteriori fiat mẽtio de pori. vt no. di. xvij qm. i glo. & idẽ de cõsuetudine: qa. s. nõ tollit p cõstitutionẽ: nisi fiat mẽtio de ea. e de cõsti. licet. li. vi. Itẽ fm Host. Io. an. & Ber. q̃ cõstitutio gñalis incipit arctare seu obligare post duos mẽses a tpe publicatiõis. Et hoc nisi in ipsa cõstitutiõe aliud cõtineat. Inferior aũt cõstitutio vtpota capitulorũ & vniuersitatũ. fm Host. ligat icõtinenti facta ꝓmulgatiõe nisi forte absentes & ignorãtes: qb⁹ neq; tps dabo: sed iudicis arbitrio relinquo. Itẽ ꝓstitutio nõ extẽdit ad pterita sed tm ad futura nisi aliud declaret. e de cõsti. c. vlt. Quęrit aũt vtrũ q facit contra cõstitutionẽ. pa pę p ignorantiam peccet' Respõdet Tho. in quodlibetis: q̃ ignorãtia quę est causa actus causat suol̃tarium: vnde semp excusat a pcõ nisi ignorãtia ipsa sit peccatũ. Est aũt ignorãtia peccatũ quando qs quid potest scire: & tenetur hmõi. Cõstitutionẽ aũt papæ oẽs suo modo scire tenent'. Si aliquis ergo cõtra cõstitutionem papæ agat & habeat sufficiẽs impedimẽtũ p qd' scire nõ potuerit puta si fuit i carcere vel in terris extraneis ad quas cõstitutio nõ pervenit vniuersaliter vel aliqd simile: talis ignorãtia excusat vt nõ peccet agẽs ꝑ cõstitutionẽ papæ. Hęc ipse.

questio Rũsio.

§. XX. ITEM NOTA QVOD DI

spẽsare i legib⁹ vel eas iterꝑtari spectat ad platos & rectores q. s. in hmõi habẽt ptãtẽ: nisi subita necessitas occurrat cui oporteat subito obuiari: ne aliqd' sequat' incõueniẽs. Nã tũc ipsa necessitas habet annexã ipam dispẽsationẽ legis & qlibet pse põt tũc interꝑtari legẽ & dispẽsare secũ: & pcipue cũ nõ põt hre recursum ad supiorẽ. Si ergo quis grauiter infirmat' tpe ieiuñ ab ecclesia i stituti p ipm põt dispensare secũ i lege ieiuñ & interprætari q̃ non obliget ad illa. In obseruatiõe eñ legum vel pceptoꝝ maxime deber atẽdi & seruari intẽtio ferẽtis legẽ: vel ad præceptũ: de qua si cõster & ꝓria sit ad scripturam legis vel verbum pcepti: cui obediendũ est: omissa lra legis vel pcepti. xxij. q. v. hũanæ. Si aũt dubitet de intentione standum est lrę fm Archi. vel habeat recursus ad supiorẽ si põt cui⁹ est interꝑtari & dispensare: vel si nõ põt habeat cõciliũ peritorum. Possunt aũt ipsi plati dispensare & debent cũ adest causa rõnabilis puta alicuius necessitatis vel maioris vtilitatis. Vnde diffinit dispensatio sic ab Host. q est iuris alleuiatio facta cũ causæ. s. rationabilis cognitione ab eo q potest. Quod si prælati absq; rõnabili causa: vel saltẽ dubia ꝓ solavolũtate licẽtiã tribuãt veniẽdi ꝑ leges fm Ber sit.

de legis dispẽsatione & eius interꝑtatiõe.

Dispensatio ad quos pti

nard. in libro de dispensatione & præcepto. non erunt dispensatores: sed dissipatores: & peccabunt ipi dispẽsantes cum dispensatis si eis vtuntur. Vnde dominus dicit Luc. xij. Quis puras est fidelis dispensator & prudens quem cõstituit dominꝰ super familiam suam &c. Vbi tria notantur in dispensantibus. Primum est fidelitas : vt scilicet in dispensatione habeat intentionem: ibi. fidelis. Secundum ponderositas: vt scilicet consideret causas mouentes & qlitates personarum. vnde dispensare quasi diuersa pensare seu ponderare: ibi prudens. Tertium est potestas: vt scilicet in eo in quo dispensat habeat autoritatem : & super his cum quibus dispensat habeat potestatem: ibi . quem constituit dominus & cætera . Et nota secundum Rayne. q̃ prohibetur etiam dispensario vbicumcq; non potest fieri sine manifesta declaratione ecclesiæ: & vbi non est iusta causa dispensandi prima quæstione septima tali. Aliquando vero dispensatio est debita: & hoc vbi iusta causa est dispensandi : quæ iusta causa multiplex potest esse. prima, quæstiõe septima, requiritis. §. nisi rigor. & capi. & §. sequẽ. Et cuius dispensatio ex iusta causa sit debita: & peccet prælatus non dispensando: vt est argu. ij. q. v. quãto. in fine. tamen subditi non habent ius petendi: nisi forte supplicando . Aliquando dispensatio est permissa. vt d. l. si quis presbyter. Et papa quidem in omnib⁹ pure positiuis habet plenitudinem dispensandi. Et sic dicitur habere omnia iura in scrinio pectoris sui. extra de consti. licet. libro. vj. quantum scilicet ad interpretationem & dispensationem. In aliquibus tamen non consueuit dispensare. Episcopi autem dispensare possunt secundum cõmunem opinionem doctorum in his quæ non sunt eis a iure prohibita. extra de senten. excõ. nup. & di. l. miror. in glo. Quæ autem his prohibeantur & papæ reseruentur in parte habes in prædicta glos. Et inde etiam in. iij. parte. Et nota secundum Innoc. in glos. super. c. dilectus. extra de tempo. ordi. q̃ episcopo non licet dispensare super faciendo: vt scilicet aliquid faciat contra canones: nisi vbi permittitur ei a iure. extra de consti. capitu. j. nisi contraria consuetudine & præscripta esset ei derogatũ. extra de consuetu. c. vlti. Super eo autem quod factum est semper potest dispensare vt tolleretur nisi prohibeatur. arg. ad hoc. xxij. q. v. hoc videtur. Dico & forte melius q̃ vbi ius concedit dispensationem simpliciter potest . Et sic loquitur decre. extra de sen. excõ. nuper. Si autem dispensatio non concedatur a canone nunq̃ potest episcopus dispensare: etiam si in canone inueniatur q̃ papa dispensat. extra de cõsan. & affini. q̃ dilectio. quia cum episcopi debeant seruare canones: non debent contrafacere: nisi expresse concedatur xxv. q. j. c. j. & sequen. Hæc Inno. De dispensationib⁹ quæ possunt fieri per episcopos vide in tertia parte titu. de statu episcoporum. Notandum etiam q̃ corpus totum iuris canonici habetur in quatuor libris : scilicet Decreto: Decretalibus. Sexto: & Clementinis. Compilator decretorũ fuit Gratianus monachus: qui op⁹ illud ędidit Anno domini. M. c. vel circa: vt dicit Hug. ñ. q. vi. post appellationem. §. forma. Fuerunt ante hanc compilationem quædam aliꝫ scilicet Isido. postea Iuonis. Distinguitur autem in tres partes. Nam prima continet centum & vnam distinctiones . Secũda pars continet. xxxvj. causas: quarum quę libet habet plures quæstiones. Et in. xxxiij. causa, tertia q̃ suo continet tractatum specialem & prolixum . de pœnitentia. qui sic allegatur scilicet de pœni. distin. tali. & continet septem distinctiones. Tertia pars intitulatur de consecratione: & habet quinq̃ distinctiones. Primus qui fecit ibi lecturam fuit Hugo qui nimis scrupulosus fuit in suis determinationibus. Sed glos. communis eius est Ioan. satis bona. Addidit tamen Bar. Brix. quędam ad dictas glo. quæ corrigunt opi. Io. vel melius declarant. Post fecit solemnem apparatum super eo. Archi. qui dicitur Rosariũ. Compilator vero decretalium fuit magister Rayne, magister ordinis prædicatorum ad requisitionem & iniunctionem Grego. ix. anno dñi. M. ccxxx. vel circa. Et diuiditur liber ille i quinq̃ partes: & q̃liber pars habet mltos titulos: q tituli exprimũt materias: de qb⁹ ibi agit'. Et allegat nõ p partes: sed p titulos & capitula: & antiquus ante titulũ dicebat extra. s. decretũ: sed a modernis dimittit' illud extra: & solũ titulus allegat cũ. c. Glossæ cões ei⁹ sunt Ber. sed plurimi fecerũt apparatũ seu lecturas super eodẽ vt Inno. iiij. Host. Ioan. an. in nouella. Io. de lig. Petrus de Anch. Francis. Zaba. Anto. de butrio. Abbas de Sicilia & alij. Sextum librum compilari fecit Bonifa. viij. anno domini. M. ccc. vel circa: qui dicitur Sextus: quia sequitur ad v. lib. decretalium. & habet titulos & capitula sicut decretales: & secundum illum ordinẽ : non tamen omnes illos titulos habet. Vnde de matrimonio parũ ibi agitur. Glo. communis eius est Io. an. qui etiam super eo fecit apparatum in' nouella. Archi. etiam fecit apparatum. Dominic⁹ de sctõ Geminiano notabiliter scripsit: & alij multi. Quartus liber dicuntur Clementinæ: ex eo q̃ sunt sub Clemẽte in consilio Vienñ. æditæ post modicum tempus a compilatione Sexti. Clemens tamen morte præuentus non promulgauit eas: sed Io. xxij. successor eius . Habet titulos secundum ordinem Decretalium: sed non omnes illos. Allegatur per titulos & capitula: sed cum additione in Clementinis: Sicut allegatur quod habetur in lib. vj. Et hoc ad differentiam titulorum qui habentur in Decretalibus Glos. eius communis & notabilis est Ioan. And'. sed fecerunt apparatum sup eis. Paul⁹ de Leaza. Francis. de Zab. Ioan. de Imo. & Zen. Reperiuntur etiam quædam constitutiones ecclesiæ quæ non sunt i corpore iuris. Et ideo dicuntur Extrauagantes: quæ postq̃ sunt promulgatę ligãt sicut quę habentur in corpore iuris: præcipue cum sciunt'.

TITVLVS. XVIII: DE LEGE CIuili. ¶ Quo tempore ius ciuile conditum sit quãtũ liget: de legũ diuersitate & earum effectu. Cap. vnicũ.

EX SEVIVS CIVILE SIC describit ab Isido. in. v. Etymol'. ius ciuile est quod quisq; populus vel ciuitas sibi propriũ diuina humanaq; causa constituit. Idistin. j. ius ciuile. Glos. causa prima contemplatione dei & hominũ. Addit Archi. contemplatione id est ad reuerentiam dei & vtilitatem hominum. Si enim lex contineat aliquid contra deum vel homines, repellenda est. Vnde si imperator vel alius princeps faceret legem contra ius naturale: puta q̃ dominia rerum transferrentur de vno in alium sine cã: talis lex necl foro aię: nec i foro ptẽtioso valet: & remittit ad notata per eũ. ix. q. iij. per pricipalem. Et ibi dicit q̃ si imperator vult ex rescripto auferre rem meam non potest: quia rerum dominia sunt de iure naturali. in fi. de iure na. §. vlti. secundum Ac. & Old . Ioã. tamen ibi in glos. sentit contrarium per leges. ff. de rei ven. l . Item si verberarum. & ff. de euic. l. Iucius. Sed dicit Archi. q̃ non obstãt istę leges quę volunt q̃ imperatorib⁹ licet ꝑdia nostra dare militib⁹ ob publicã vtilitatẽ. nã illud verũ est ꝓtio nobis dato. Dicit ergo q̃ oia sunt pricipis: vt dicit lex alleg. oia s. fiscalia . Et sic intelligit ibi Old . Et ad hoc facit qd' dicit. xxiij. q. viij. tributũ. §. q̃uis. Dicit etiã idẽ Archi. di. xij. in pri. q̃ licet Romana eccl̃ia sit mater & caput oĩm ecclesiarum ratione principij institutionis & prælationis : vt dist. in. xxj. q̃uis. non tamen est domina aliarum ecclesiarũ nec papa est dominus: secundum Bern. ad euge . Et q̃ papa non sit dominꝰ omnium episcoporũ est optimũ arg. viij. q. j. muratione. q̃uis em̃ res ecclesiæ sint eius vt principalis dispẽsatoris: nõ tñ sunt ei⁹ vt dñi possessoris, vt dicit Tho. ñ. n. q. c. Vnde & simoniã cõmitteret papa recipiẽdo ꝓ re spũali aliqd de reddibil⁹ ecclesię: vel etiã ab aliq̃ sęculari de bonis suis. Et hoc sane intelligẽdũ. Nam q̃ papa in collatiõe beneficioꝝ recipiat annuatas taxatas : nõ est hoc accipere tẽporalia ꝓ spũalibus: sed suis & coriẽ nec essitatibus ꝓpudere qd' fieri põt. Ius militare sic describit Isido. q̃ est belli inferẽdi solẽnitas. Archi. id est ius qd' de militibus & ꝓ militibus est statutũ: qd' est pars iuris ciuilis. Et improprie ponit: qa ponit seu describit nõ essentiã talis iuris: sed eius effectus per exẽpla. Solẽnitas. i. solẽnis ordinatio seu dispositio exercitus : qui. s. debeant in primo loco esse: qui in sc̃o: q in tertio: & hmõi. Fœderis pacis. s. ponẽdę signo dato. s. tuba vl cornu egressio vl cõgressio i hostẽ. Itẽ signo dato receptio. s. i domum. Flagitij militaris disciplina. i. pœna seu punitio delicti. Si loc' deserat. glo. Qui fugit in bello publico fm cano. infamis est: fm leges capite punitur. Et dr fm Archi. desertor militię qui p lõgum tẽpus euagatus ad castra reduc'. Stipendioꝝ mod⁹. s. qualiter militi & qualiter pediti tribuatur

Iuris ciuilis ratio.

Ius militare qd sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dignitatū gradus in quo gradu differāt qs digniorvel superior alio. Præmioru honor. q̄liter. s. qdā magis: qdā minus honorent. Veluti cū corona vel torques donaf. Corona dr hic maius munus. Torques min⁹ munus. Prædecessio. i. diuisio: & p psonarū qualitatibus & laboribꝰ iusta diuisio ac principis portio. Glos. Non ergo oia q̄ capiunt in bello sunt principis: & videf esse cōtra. xxiij. q. v. dicat. vbi dr q̄ regis sunt oia: itelligēdū qa ad ip̄m debēt deferri oia & pstari: & ipse debet diuidere fm merita psonaꝝ. xij. q. ij. vulterang. Et itellige de bello nō iniusto: nā in iniusto oia q̄ capiunt debent restitui fm oēs doctores.

Ius publicum yñortū

Ius publicū dicit lsid. est in sacris sacerdotibꝰ et magistratibus. dist. j. vbi Archi. publicū. i. ius qd' est pro his cōstitutum est. i. consistit in sacris. i. rebus deo dicatis: venerandis: sacerdotibus honorādis: magistratibꝰ timendis & obediendis: sicut sunt pfectus: pconsul: cōsul: prætor & hmōi. Et dicit hic glo. q̄ qui lędit sacerdotes vl res sacras ab oibus tamē̄ pro publico crimine potest accusari. ar. ij. q. j. in primis. Et rōnem assignat ibi Arch. qa hæ psonæ ad statū rei publicæ pertinēt: plus em̄ oꝝ onibus ecclīæ q̄ auxilio mitari consistit imperiū. vt. xxij. q. viij. §. quis.

Ius gritū qd.

Ius quiritū ait lsid. est ꝓprie romanorū: qa nulli alij nisi Romani eo vtunt: & de legitimis hæreditatibus: de rutelis: de curationibus & v sucapionibus statuta sunt. di. j. De contractibus qualiter. s. debeant celebrari i scriptis vel sine. Et dicit glo. q̄ ius quiritum dictum est a Quirino vel Romulo qui fuit conditor primus Romæ: vnde dicuntur Romani. Et fm glo. hic dicuntur Romani omnes: subditi Romano imperio. Nam impator princeps est totius mūdi. vt. vij. q. j. in apibus sed in diuersis prouincijs diuersi reges sunt sub eo: vt. vj. q. iij. scitote. Qui ergo non vult esse sub Romāo impio: nec hæreditatē habere pōt nec alia q̄ h enumerant de iure hūano, luris ciuilis species varias ponit lsid. i eodem, v, lib. Ety. & noīa earū. Et habentur oia in decre. dis. ij. p totū. Vnde in principio eius dicit. Cōstat aūt ius quiritū ex legibꝰ ex plebiscitis ex senatusconsultis & cōstitutionibus principū ex ędictis senatorꝝ & prudentū responsis & singulas horꝝ describit. Lex fm lsid. est cōstitutio ppli qua maiores natu simul cū plebibus aliqd sanxerūt. di. ij. lex, vbi dicit Arch. q̄ lex aliter sumitur hic aliter. ē. Nam hic sumit stricte: prout est species iuris gritū. Supra aūt prout est genꝰ ad omne ius scriptū. Cōstitutio populi. dicit glo. Olim populꝰ statuit leges: sed hodie transtulit potestatē i imperatorē vt insti. de iure na. §. sed qd' principi. Vel q̄ hodie etiā populꝰ pōt legē statuere: & quod dr in dicta. l. trāstulit. i. cōcessit. Addit hic Archidia. Dicūt quidā q̄ populus hodie nō pōt condere legē. ar. ad hoc. C. de legi. l. vlt. Alij vt Lau. dicunt contra. s. q̄ ppl'us pōt auferre auctoritatem imperatori: sed omnes ecclesiæ non possent tollere auctoritatem papæ. Et rō est qa papa non habet auctoritatem ab ecclesijs: sed ecclesiæ ab eo. argu. dist. xxj. q̄uis. Ex dñica em̄ iussione & cōcilioꝝ auctoritate papa habet suam iurisdictionem & non ex translatione populi sicut imperator. extra de elec. significasti. Et dicunt hj quo ad ptātē translatā p populum in impatorē cōdēdi legēq̄ ppls pōt reuocare istam potestatē cū vult sicut iudex q delegat quia proprietas apud eū remānsit. nec obstat illa. l. vlti. C. de legi. quia ibi illud soli non excludit populū. arg. xv. q. vij. §. eps. Sed tale est ac si diceret. soli principi. i. nulli alij soli. nec obstat extra de offi. delega. sup q̄stionū. &, in, c, venerabili. qa illa iura loquunt i delegato. In alio forte secus. vt. ff. de offi. prēsi. l. vlt. Hęc Archi. Maiores natu. glo. maiores natu dicunt nobilitate: dignitate: antiquitate & scientia. vt. ij. q. vij. q̄rendū. Addit Archi. q̄ hic magis proprie dr nobilitate. Plebiscita sunt quæ plebes tm̄ constituunt. Et vocant plebiscita eo q̄ ea plebs sciat: vel q̄ scisciatur & rogatvr fiāt. Isido. distin. ij. Glos. ibi. Plebiscita prima facta fuerūt ꝓpter discordiam inter nobiles & plebeios, vt. ff. de origi. iuris. l. ij. Addit ß Archi. q̄ quodā tpe recessit plebs Romanorū a patribus i montē Auētinū: & ibi statuta ab ea vocata fuit plebiscita scita. i. statuta plebis vel qa eius scientia & cōsensu fuerunt. Est ergo plebiscitū ius qd' plebs magistratu iterrogāte veluti tribuno ꝓstituebat. Et hęc lex ꝓ bono pacis fuit obseruata: p. l. hortēsem. vt. ff. de origi. iur. l. ij. Senatusconsultū est, qd' tm̄ senatores populis cōsulēdo decernūt. Isido. dist. ca. Dicit hic Archi. i Rosa. q̄ cū populus Romanus ita esset auctus vt in vnū conuenire nō posset causa legis sanctēdæ visum est senatum vice populi cōsuli. vt isti. de iure na. §. senatus. Vbi dicitur q̄ senatusconsultum est q̄ senatus iubet atq̄ constituit: secundum Lau. Et sicut totꝰ populus interrogabatur quādo consul legem ferebat ad populum: ita senatores interrogabantur vice populi: qn̄ consul legem ferebat; & ita eorum cōsensu senatusconsultum vocatum est. Hug. Erant autem senatores centum numero: & dicitur senatꝰ a senectute. Isti electi sunt a Romulo centum: & a populo centum. Qui ob ętatem senatores: ob similitudinē curę patres dicebātur. Vel senatus a sinē do dicebātur: qa senatores faculatē eligēdi dabāt. Nā sine licētia eoꝝ nulli licebat magistratū aliquē facere. i. officiū. Et senatus etiā dicebaf locus in quo conueniebāt senatores. Cōstitutio vel ędictū est q̄ rex vel imperator cōstituit vel ædidit, lsid. dist. ea. Vbi dicit Arch. Rex. s. tm̄. Nā reges prius leges tulerunt. ff. de orig. iur. l. ij. Lau. Vl dicq̄ idē est rex & imperator: sed rex antecq̄ coronef. Et idē est cōstitutio qd' ędictū: licet ędictū posset dici tm̄ ī pręcipiēdo. dicūtur etiā ędicta prętoꝝ: vt dicit Io. que. s. prætor ius ciuile corrigens vel supplens vel cōfirmās in ābone posita siue scripta publice, pponebat: fm̄ Hugo. Responsa prudētū sunt quę iurisconsulti respōdere dicunt cōsulentibus. Vñ & respōsa Pauli dicta sunt. Fuerūt em̄ quidā prudentes & arbitri egtatis: qui institutiones iuris ciuilis cōposi tas ędiderūt: qbus dissidētiū lites contētionesq̄ sopirent. lsido. dis. ea. Archi. Respōsa. i. sniæ eorū quibꝰ pmissum est iura condere. Cōsulti: qbꝰ datū erat ius rndendi: cōsulētibus sup aliquo articulo vel interpretatione alicuius iuris Ediderūt. i, exposuerūt & interpretati sunt ī stitutiones cōpositas ab alijs. Quædam leges dicūtur ab his qui condiderunt eas: vt consulares: tribunitię: iuliæ: & cornelię. Nā & sub Octauiano Cęsare suffecti consules Papius & Pompeius legē tulerūt q̄ a noibus eoꝝ Papia & Pōpeia nūcupatur cōtinēs patrū prīmia, p suscipiēdis liberis. Sub eo dē quoq̄ imperatore Falsidius tribunus plebis legē fecit ne qs plus extraneis in testamento legaret: q̄ vt quarta ps supesset hęredibꝰ: ex cuiꝰ noie lex falsidia noiata est, dist. ea. Archi. Cōsulares. Cū Romani ferre nō possent superbiā regū: cōsules fecerūt: & ędite leges ab illis cōsulibꝰ cōsulares dicūtur. Tribunitię. cū quadā vice ppl's Romanus a patribꝰ recessisset fecit sibi tribunos: q. s. pessent alijs: & leges factæ ab eis dicunt tribunitię. Et dr tribunꝰ a tribuēdo iura vnicuiq; vel a tribu, i. ppl'o cui perat velqa populus diuisus fuit in tres partes: & ex qualibet parte tribuni eligebant. Suffecti, i. substituti: qui em̄ i locū cōsulum ante finem sui officij decedētiū substituebāt dicebant fusse ęti. Falcidius. De lege falcidia quā notat hic glos. vide in ij. par. ti. x. c. de testamentis, Satyra lex dicta est: eo q̄ de plurib⁹ reb⁹ lex illa loquit. & sic dicta a copia rer: & q̄si a saturitate. Vñ & satyrā scribere est poemata varia. cōdere: vt Horaꝝ: Iuuenalis & Persij. Rhodiæ leges nauales cōmerciorum sunt: ab insula a Rhodo cognominatæ ī qua antiqtus mercatoꝝ vsus fuit: dist. e. Et dicit hic glo. q̄ lex illa iniqssima est. s. q̄ patientibus naufragiū ihabitatores oia auferent. ff. eo. modestinus. Sed illa lex hodie correcta est. vt. C. de fur. in auc. nauigia, imo tales ipo iure sunt excōicati. ex de rap. c. excōicatiōi. Addit Archi. q̄ viderur q̄ sit canon latæ sententię. qd' etiā tenet glos. hic posita. sed Innocen. credit q̄ sit canon ferendæ sententiæ. Idē Bern. sentit ibidem. De hoc habes in tertia parre in tractatu de censu.

Lex qd sit.

Satyra lex.

Leges rhodię.

§. I. ET NOTA QVO D TO

diuisio iuris ciuilis.

tū corpus iuris ciuilis cōis diuidif ī quatuor libros q̄ ad allegationes. s. Codicē Digestū Instituta: & Authenticum. Et quę in eis notant allegantur p nomen libri: p titulos p leges p paragraphos. Cōueniētiam huius diuisionis legū humanarū suprapositę: fm lsid. pulchre notat btūs Tho. j. ij. q. xcv. ar. iij. Dicit em̄ q̄ vnūq̄dq̄ pōt p se diuidi fm id qd' ī eius rōne cōtinef: sicut in rōne aīalis continef animal q̄ est vel rōnalis vel irrōnalis. Et iō aial p se diuidf in rationale & irrationale: nō aūt diuidif fm. albū & nigrū: quæ sunt eius diuisiones ꝓter eius rōnē. Sunt autē multa de ratione legis humanæ fm quoꝝ quodlibet lex humana, ꝓprie & p se diuidi potest. Est em̄ primo de rōne legis humanæ, q̄ sit deriuata a lege naturæ: vt ex dictis patet. Et fm

tet. Et fm hoc positiuū diuiditur in ius gentiū: & in ius ciuile: fm duos modos quibus aliqd deriuaf a lege naturæ, vt. ē. dictū est. Nā ad ius gētiū pertinēt ea quæ deriuantur a lege naturę. sicut cōclusiones ex principijs: vt iustæ empriones & vēditiones & alia hmōi: sine quibus hoīes ad inuicē quiuere nō possent: qd' est de lege naturę: qa homo naturaliter est aial sociale: ,pur, ꝓbatur in. vj. Poli. Quæ vero deriuant a lege naturæ per modū particularis determinationis pertinēt ad ius ciuile fm q̄ aliqua ciuitas aliquod ius sibi cōmodū determinat. Sed o est de ratione legis q̄ ordinetur ad bonum ciuitatis. Et fm hoc lex humana diuidi potest fm diuersitatē eoꝝ qui dant operā bono cōi: sicut sacerdotes, p populo deū orātes: principes populū gubernātes: milites pro salute populi pugnantes. Et iō istis hominibus specialia quædam iura optantur: vt scilicet ponatur ius publicum & ius militare. Tertio de ratione legis est vt instituatur a gubernāte communitatem ciuitatis. Et secundum hoc distīguuntur leges secundum diuersa regimina ciuitatum: quorum vnum regimen est secundum philosophum in. iij. Poli. quando ciuitas gubernatur ab vno: & fm hoc ponuntur constitutiones principum seu edicta. Aliud regimen est Aristocratia id est prīcipatus optimorum vel optimatum: & secundum hoc sumuntur responsa prudentum & senatusconsultus. Aliud regimen est obligatia principatus paucorum diuitum & potentum: & secundum hoc sumitur ius prætorum & etiā dicitur ius honorarium. Aliud regimen est populi quod dicitur democratia: & secundum hoc sumitur plebiscita. Aliud regimen est tyrānicum qd' est omnino corruptum vnde ex hoc nō sumitur aliqua lex. Aliud regimen est ex his ꝓmixtū: qd' est optimū: & fm hoc sumif lex quā maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerūt: vt dictum est. ē. Quarto de rōne legis est q̄ sit directiua humanorū actuum: & fm hoc fm diuersa de quibus leges feruntur distinguuntur leges: quæ aliqñ ab autoribus earum nominantur: & sic distinguitur lex iulia de adulterijs: lex cornelia de siccarijs: & sic de alijs. Alię denominātur nō propter autores earū: sed propter res de qbus sunt: vel lex de officio procōsulis: lex de furtis: & hmōi. Distinguitur aūt ius gentium a iure naturali: maxime inquantum ius naturale est commune omnibus animalibus.

regimē politicum vanum.

Leges vñ denominentur.

§. II. QVOD LEGES HVMANE

etiā sæculares imponūt hoī necessitatē ad obseruādum in foro cōsciētię: ita q̄ nō obseruās peccat si sint iustę. Vnde Augu. dicit. Quicūq; legibus imperatoꝝ quę ꝓ dei volū tate (als veritate) seruātur: obrēperare nō vult: acgrit grāde pmiū. dis. ix. impatores. Pro hui⁹ declaratione dicit btūs Thom. j. ij. q. xcv j. ar. iij. q̄ leges humanitꝰ positę vel sunt iustę vel ī iustę. Si sint iustę: habent vī obligādi in foro cōsciētię a lege æterna a qua deriuātur. fm illud Prouerb. vij. Per me reges regnāt: & legū cōditores iusta decernunt. Dicuntur aūt leges iustę vel iniustę fm quadruplex genꝰ causarū. s. finale: efficiētē: formalē & materialē. Dicūtur iustę ex causa finali seu ex fine q̄ ordinanf ad bonū cōe. Iste em̄ est finis legislatīvtilitas boni cōis. eōrio est lex iniusta q̄ñ est cōtraria bono cōi. Vñ q̄ñ aliqs ꝑsidēs imponit leges onerosas subditis: nō ,ppter vtilitatē cōem: sed ,ppē priuatā suā vt, ppter cupiditatē vel gloriā: puta faciēs fratutū: q̄ q cōmittit talē defectū soluat tārū: qd' nō, ppter alid' facit nisi vt inde lucref. Vel cū iponit taleas vel gabellas vltra debitū vt thesaurizet vel pōpizet. Sed o dicūtur iustę ex causa efficiēti seu autoris. Causa efficiens legis est statuens legē: si ergo nō excedit ptātē ferētis: quia. ē. eā facit subditis suis: iusta est, Iniusta aūt si fert legē sup eos in qb⁹ nō habet ptātē: pura si laicꝰ cuiusc̄ūq; dignitatis etiā impator sacit legē; q̄ extēdaf etiā ad clericos vt q̄ habeant rndere in foro suo: vel q̄ soluāt taleas & hmōi: nō em̄ habet ptātem sup cleros. Tertio dicūt iustę ex forma: qñ. s. fm q̄litatē, ꝓportiōis imponūtur onera subditis in ordīe ad bonū cōmune. Cū em̄ vnꝰ hō sit ps multitudinis: qlibet hō & qd' ē & qd' habet ē m̄ l'titudinis: sicut & qlibet pars ēqd' ē totius: vñ & natura aliqd' detrimētū ifert aliqñ partiv t saluet totū. Et fm hoc leges proportionabiliter onera imponētes sunt iustæ: & obligāt in foro cōsciētiæ. Vñ ex cāra tionabili rectores ciuitatis ꝓponunt alię as collectas: puta ad defendendum se in iusto bello & fm̄ ꝓportionē debitam: qui hoc recusaret: peccaret: Iniustę aūtem sunt quādo non æqualiter onera imponuntur secundum ratāvni cuiuscq; contingentem secundum substātiam: sed alij nimis grauantur enormiter: alij nimis alleuiantur. Et istæ sunt violentiæ magis q̄ leges. Vnde tales leges non obligant in foro consciētiæ: nisi forte propter vitandum scādalū vel perturbationem propter quam homo debet cedere etiam iuri suo. secundum illud Math. v. Qui te angariauerit mille passus: vade cū illo & alia duo. Quarto leges sūt iustæ ex materia: quando scilicet sunt de rebus in se iustis Iniustæ autem quando sunt de rebus illicitis: puta contra ius diuinum vel naturale: vt q̄ adorent idola: sicut fecit Nabuchodonosor legē q̄ oēs adorarent statuā &c. Dañ. iij. & tales leges nullo mō sunt obseruandæ: qavt dr Act. v. Obedire oportet magis deo q̄ hominibus. Et de huiusmodi legibus iniquis & condentibꝰ eas dicitur Esa. x, Vę his q condunt leges iniquas: & scribentes iniustitias scripserunt vt opprimerent in iudicio pauperes, et vim facerent causæ humilium populi mei. Quocūq; ergo istorum modorum sunt iniustæ nō obligant in foro cōsciētiæ: si tamen solum ex fine essent iniustæ & in alijs iustæ. s. ex materia: forma: & autore: forte ligarēt tūc. Et nota q̄ condētes leges iniquas: puta ad imponēdū collectas indebitas & grauamina: tenētur ad restitutionē: & hęredes eorū oīm dānoꝝ q̄ occasione dictaꝝ legū aliq passi sunt: & illi q iduxerūt ꝓditorē ad talē legē factēdā qlibet insolidū. Et seruātes eas leges tenenf etiā ad restitutionē eorū q̄ occasione taliū legū lucrati sunt. Vbi aūt iuste sunt leges ꝑticulares etiā seruari debēt: & peccāt trāsgredientes. Vñ Gelasius papa. Quis autē leges principū: aut patrum regulas: aut monitiones paternas dicat debere cōtēni: nisi q impunitū sibi ęstimet trāsire ꝓmissum. dist. x. qs. Vbi dicit glo. q̄ peccat ois qui cōtēnit legē: sed nō peccat ois qui nō parit legibus: vbi scilicet loquitur de consilio lex. xiij. q. j. quisquis. Et sic aliud est contemnere: alicui non parere. Dicit Bern. in lib. de dispensatione & præcepto. Contemptꝰ vbiq; damnabilis: & sic est mortale ex contemptu legem transgredi. Ex ignorantia enim vel negligentia non semper: sed secundum materias. Et dicit Ioannes papa. Quicquid contra leges accipitur: per leges dissolui meretur. di. x. vides. Et dicit ibi glos. q̄ hæc regula est vera in his in q bus est perpetua causa prohibitionis: vt ne filius contrahit matrimonium cum matre: vel dic q̄ meretur dissolui nisi illud per aliam constitutionem toleretur.

de iusti tia & in iustitia legum. de iusti

§. III. DE COMPARATIONE

de exordio legis ciuilis.

legū ciuiliū ad canonicas q̄ ad prioritatē. Sciēdum igr q̄ lex ciuilis ē prior lege canonica tpe. Sed lex canonica est prior ciuili dignitate seu autoritate. Primum patet ex b⁹ q̄ lex ciuilis cœpit tpe Moysi vl circa. Lex ꝰo canonica tpe apostolorꝝ qñ fecerūt cōstitutionē: q̄ ꝓuersi ad fidē abstinerēt se a fornicatione ab idolothitis, sanguine & suffocato. s. aīali. Fornicatio qdē de se ꝑ fuit ꝑ̄ mortale: sed iō ꝓhibita: qa Gētiles putabāt licitā quasi naturalē. Alia vero ꝓhibita fuerunt: nō qa de se mala: sed ad inducēdū pacificū cōuictū inter Iudeos & Gētiles cōuersos ad fidē: & remouēdū occasionē & excēplū mali. Qui fuerunt autores legū sęculariū ponit lsido. in. v. Etymol. di. Moyses gentis Hebreę primus oīm diuinas leges sacris literis explicauit. Phoroneus rex primus Græcis leges iudiciaq; constituit. Mercurius Trimegistꝰ primꝰ leges Egyptijs tradidit. Solon primus leges Athenienſibus edidit. Licurgus primus Lacedæmonijs iura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pōpilius qui Romulo successit ī regno primꝰ Romanis leges edidit. Deinde cum ppls seditiosos magistratus ferre nō posset: decē viros legibꝰ ędēdis creauit: q̄ leges ex libris Solonis in latinū sermonē translatas duodecim tabulis exposuerūt. dist. vij. Moyses. & in. c. seq. dicit leges redigere in libris: primꝰ cōsul Pōpeius instituere voluit: sed nō pfeuerauit metu obtrectatorū. Deide Cęsar cœpit id facere: sed ante interfectꝰ est. Paulatim aūt antiquę leges vetustate & incuria aboleuerunt. Nouæ aūt a Cōstātino Cęsare cœperūt: & reliqs succedētib⁹: erātq; p mixtę & inordinatę. Postea Theodosijꝰ minor Augustꝰ ad similitudinē Gregoriani & Hermogeniani Codicē factū

Autores legū qui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõstitutionũ dispoſuit. De legibus aũt canonicis dicit Iſi. quotpe xv. diſt. ſ. c. ſ. Canones ꝯciliorũ generaliũ cœperũt a tẽpore cœpert Cõſtãtini impatoris. Tẽporib⁹ ꝓcedẽtib⁹ pſecutione ſer legesca uctæ: nõ dabãt facultas docẽdarũ plẽbiũ: nec licentia epiſ nonicꝰ, ꝙueniẽdi i vnũ: ſed ipe Cõſtãtin⁹ dedit hãc facultatẽ chri ſtianis & ſub eo factũ fuit pmũ gñale cõciliũ. f. Niceꝑnum. Dicit tñ ibi gloſ. ꝙ tpe Clementis cœperũt fieri cõciliavt paret di. xvj. Iſid. Sed nõ fuerũt ita gñalia: & ſic ſoluit cõ trarietas. Fuerũt ẽt facta aũ tps. Cõſtãtini multa decreta a ſummis pontificib⁹ diuerſis tpib⁹. Dignitate aũt & auctoritate leges canonicę ſunt priores adeo ꝙ leges ſeculares q̃ legibus canonicis reperiunt contrarię nulli⁹ ſunt momẽti. Et hæc eſt ſnĩa ꝯcluſiua toti⁹ di. x. quam ꝓbat per multa ca. Et i primo. c. dr. Lex impatoꝝ nõ eſt ſupra legẽ dei ſed ſubt⁹. Imperiali iudicio nõ pñt eccleſiaſtica iura diſſolui. Et diſt. e. c. v. Cõſtitutiões q̃ ſunt ꝺtra canones & decreta p̃ ſulũ Romanoꝝ vel ꝛ̃ bonos mores nullius ſunt momenti. Imperator etiã dicit ꝙ ſacrę leges non dedignanẽ ſequi ſacros canones præcipue in matrimonĩs vſuris & hmõi. In aut. v t clerici apd̃ proprios epi. & c. col. vj. &. ñ. q. iñ. §. hinc colligit. & extra de no. ope. nũ. intelleximus. Vbi autem euãgelicis & canonicis decretis nõ obuiauerit oĩ reuerentia dignæ habeanẽ. dicit Gratia. diſ. x. ſuſceptis. §. ecce. Vnde & Aug. c. ſeq. Si i adiutoriũ veſtrum terreni imperij leges aſſumendas putatis nõ reprehendimus. Nam & hoc fecit Paulus eum aduerſus iuriſoſos Romanum ſe eſſe ciuem teſtaẽ. Sed vtrum papa poſſit tollere leges quo ad vtrũqꝫ forũ ſunt opi. ꝓ & contra. Sed dicit Io. an. ſuper regula. poſſeſſor. de regu. iur. li. vj. ꝙ vbi papa non habet temporalem iuriſdictionem non poteſt tollere leges quo ad forum ciuile: niſi in his in quibus vertitur periculũ aĩæ vt vſuris: & hmõi: cũ poteſtates ſint diſtinctæ. diſt. x. qm̃. & diſt. xcv. cũ ad verum. In his autẽ in quibus vertitur periculũ aĩæ poteſt tollere quo advtrũqꝫ foꝝ. probãẽ hæc de iudi. nouit. & de preſcrip. c. vlti.

§. IIII. CASVS PLVRES ILLICI

Indulgẽcia legum cũ rigore canonum.

ti q permittunẽ a legibus ſecularibus: ſed qa phibenẽ iure diuino vel canonico: in oĩbus illis caſib⁹ leges illæ ſũt abrogatę: nec deceret ſeruari & peccarẽt qui eas ſeruarent. Et primo in matrimonĩs. Nã ſm leges: filius germani vnius põt copulare matrimoniũ cũ filio alterius germani. vt inſtit. de rap. §. inter eas. & C. de nup. l. nemini. Sed ſm deũ tales debẽt penit⁹ ſeparari. eꝫ de cõſan. & aſſi. non debet. & xxxv. q. iñ. ꝓgenie. Sed ꝺ qa ſm leges puella rapta nõ põt cõtrahere mr̃imoniũ cũ ſuo raptore. C. de rap. virgi. l. vnica. Et idẽ erat olim ſm antiquos canones. Sed hodie põt. eꝫ de rap. c. ſi. Tertio: qa ſm leges licitũ eſt hei ſoluto tenere mulierẽ ſoluã in cõcubinã. vt in auſ. q. mona. eſſi. ſui. §. ſiqs. col. vij. Sed ſm deũ etiã ſimplex fornicatio pctm̃ mortale ẽ & excludit a regno dei. vt dicit Apls. ſ. ad Coꝝ. vj. Quarto quia ſm leges licitũ eſt viro occidere adulterũ vxoris deprehẽſum in adulterio ſi eſt pſona vilis & cui nõ debet reuerẽtiam. ff. de adul. l. marito. ꝓ. & l. ſi adulteriũ. & C. de adul. l. gracchus. Inſup licet patri q habet filiã in ptãte occidere adulteriũ filiæ in domo ſua fornicãtẽ & occidere filiã. ff. de adul. l. patri. &. l. nec in ea. Et ſimiliter de latrone & populatore agroꝝ. Sed ſm deũ nil horum licet &, phibenẽ talia cũ præcipit Exo. xx. Nõ occides. Quito quia ſm leges dãnatur qui apprehẽſam i adulterio tenet vxorẽ. C. d' adul. l. crimen. &. l. caſtitati. Sed ſm deum & iura canonica poteſt tenere ſine vlla pœna dum modo ipſa velit ab adulterio recedere. xxxij. q. j. §. ſubauditur. Sexto quia ſm leges i multis caſib⁹ licitum eſt vxorem repudiare & matrimonium rite contractum diſſoluere & maxime in caſu qui notãẽ diſt. x. lege. & xxvij. q. ij. ſunt qui dicũt. Sed hoc lex diuina prohibet vt i eiſdem. c. dr. Septimo quia ſm leges mulier quæ mortuo viro nubit infra tps luctus. f. vnius anni iſamis ſit: & incurrit multas pœnas. C. de ſecũ. nup. l. j. &. ñ. Sed ſm deum vt apls dicit. j. Coꝝ. vñ. nubat mulier cui vult. extra de ſecun. nup. c. pe. et vlti. et vt ibi notat Inno. remittuntur ei oẽs illę pœnę q̃ ſunt tm̃ ad pœnã ipſius: ſecus ſi inde prouenit aliqd ad alios. Octauo: qa ſm leges filius ſpurius non eſt alẽd⁹: ſed ſc̃m deum & canonem cõtra. Nono: qa ſm leges hæres ſi nõ fecerit inuẽtariũ tenẽt ad oĩa debita defuncti. ſecus ſm deum. Decimo. qa in certis caſibus ſm leges hæres non tenẽt de maleficio defuncti: ſecus ſm deũ. Vnde cimo: qa ſm leges illud qd' relinquit niſi habeat ſeptẽ vl' quinq̃ teſtes: non valet. C. de teſta. l. ſi vnus. Sed ſm deũ i relictis ad pias cauſas ſufficiunt tres: aut etiam duo teſtes. eꝫ de teſti. cũ eſſes. &. c. relatũ. Duodecimo: qa ſm leges ſi ꝓmitto aliqd nudo pacto nõ teneor: & dico qa nõ oriẽ in de actio. ff. de pac. l. iuriſgẽtiũ. Ecõtrario ẽ ſm deũ & canones: qa mortaliter peccat recedẽs a pacto. eꝫ de pact. c. j. cũ ſimilib⁹ q̃ ibi notãẽ. Et idẽ ſi ꝓmitto vni recipieti ꝓ alio qa ſm deum teneor: ſm leges nõ. Terriodecimo: qa inter emẽtes & vendẽtes cõcedũt leges deceptionẽ &c. Quarto decimo: qa ſm leges non licet emere ſeu vendere iura & actiones: q̃ qs habet ꝛ̃ aliũ ꝓ maiori prętio q̃ ſit principale debitũ al's nõ valet emptio: nec peti poterit niſi vſq; ad illud qd' ſolutũ ẽ: nec etiã debẽt talia iura pro parte vẽdi & ꝓ parte donari. C. mãdati. l. ꝓ diuerſas. &. l. mb Anaſtaſio. Sed ſm deũ nihil ꝓhibet me emere iura cõtra aliquẽ pro minori prętio q̃ ſint ipſa iura: dũ tm̃ nõ faciã hoc i fraudẽ vſuræ: ſed ꝓpter intereſſe meũ: aut laborẽ: qui forſan erit i rehabendo. Seu qa dubito ne debitor fugiat aut ad paupertatẽ veniat. Quintodecimo: qa ſm leges in lõgiſſimo tẽpore etiã poſſeſſor maleſidei pſcribit: ſecus ſm deũ & iura canonica. eꝫ de reg. iur. poſſeſſor maleſidei. libꝫ. vj. Sextodecimo: qa ſm leges maleficia cogitatiõis regulariter nõ puniunt. ff. de pœ. l. cogitatiõis, ſed tñ oĩs cogitatio mala vel adeo vel ꝓ pniam puniẽda eſt. de pœ. diſt. j. oĩs. Deciſeptimo: qa ſm leges licet magi & venefici puniãt: tñ qui hoc faciunt ꝺtra imbres vẽtos & grãdines prẽmiant. C. de maleſi. l. eoꝝ. Sed ſm deũ etiã talia ſic facere grauiſſimũ pctm̃ ẽ vt clare ꝓbat Tho. ñ. q. xcvj. idẽ oñdit. xxvj. q. ñ. c. illos. & eꝫ de ſortile. ꝓ totũ. Decimooctauo: qa ſm leges licitũ eſt in cauſa ſanguinis corrũpere accuſatorẽ. ff. de ꝓua. l. ſi. Sed ſm deũ nõ licet vt paret in Tho. ñ. ꝙ. lxix.

TITVLVS. XIX. DE PRIVILEGIIS IN CŌI.

¶ Priuilegia per quẽ ꝓcedi poſſũt: & per quẽ impetrari: & quãdo & quomodo tollũtur. Cap. j.

De priuilegio a deo qd ſit.

EST ET ALIA LEX PRIuata q̃ dr priuilegiũ. diſ. iñ. priuilegia. plenius xxv. q. j. §. vlti. Sed eſt priuilegiũ datũ a deo & priuilegiũ ab hoĩe. Et priuilegiũ quidem dei ẽ quoddã ius ſeu quędã gratia cõceſſa alicui in aliquo contra legẽ cõem. Sic fuit ꝓceſſum Grego. orare pro Traiano dãnato: & Martino ꝓ quodã ſeipſo ſuſpẽſo: & conceſſũ fuit apls vti ſortibus in electione Matthię: & Oſeæ accedere ad vxorẽ fornicariã. & Samſoni ſeipſum occidere: & Iſraelitis expoliare Aegyptios: & Abræ & Iacob habere plures vxores ſimul. vt eꝫ de diuor. gaudemus. xiij. q. dixit dñs. &. xxiij. q. v. ſi ñ licer. §. nõ occides. &. xxvj. q. ñ. nõ ſtatim. Vbi dicit Beda poſt Hiero ꝙ priuilegia paucorũ cõem legẽ facere nõ pñt. vt eꝫ de diuor. gaudemus. Et regula iuris i. vj. qd' alicui gratioſe ꝓceđit nõ debet ab alĩs trahi in exẽplũ. Qui ergo veraciter dicunt hac lege priuata quæ eſt lex, i. ſpiratio certa ſpũſſanẽti hi nõ ſunt ſub lege. f. cõi in illo opere cõtra quã habẽt cõtrariũ inſtinctũ a ſpũſcto. xix. q. ij. duę ſũt leges. Sed caueat ſibi qs diligẽter in hoc: qa ipſe Sathanas trãſſigurat ſe in angelũ lucis: vt habes plura exẽpla in collatione ſc̃i a abbatis Moyſi. Et ideo niſi ſis oĩno certus de hmõi inſtinctu vt erãt ſcti: nõ dimittas leges cões. xxiij. q. iñ. tranſferũt. Quantum vero ad priuilegia hoĩm nota: ꝙ quicũq; poteſt legẽ facere & i aliquibus poteſt priuilegiũ indulgere vt papa i ſpiritualibus & qñq; in tẽporalibus i certis ſuæ tẽporalis iuriſdictionis vel qñ iudiciũ ad eũ deuoluereẽ. Et nota ſm Bernar. ꝙ eccleſia Romana ſiue papa nunq̃ conſueuit aliquẽ ꝺtra ſe priuilegiare. arg. eꝫ de preſcrip. cũ ex officij. qd' eſt cõtra eos qui dicunt vel potius fingũt abſq; eoꝝ approbatione nõ ſit procedendũ ſm reſcripta papæ & hmõi. Itẽ poteſt concedere priuilegiũ imperator in tẽporalibus ſed nunq̃ i ſpiritualibus: qa de eis nihil poteſt ſtatuere. xcvj. diſt. bene quidem. Item poteſt cõcedere eꝑs priuilegiũ. eꝫ de reli. domi. c. cõſtitutus. & de cẽſi. cum venerabilis. xvi. q. ñ. viſis. Dum tamen hoc faciat devolutrate ſui capituli eꝫ de iure patro. paſtoralis. & eꝫ de excel. ꝓla. ſicut vnire. & multo fortius hoc poteſt patriarcha. Quis autem poſſit legem facere dictum eſt. ẽ.

Interpretatio

De iterpratiõe priuilegiorũ.

§. I. INTERPRETATIO PRIVILEGIORVM

vbi verba ſunt obſcura ſiue ambigua: ad eũ ſpectat cuius eſt condere ſm Hoſti. & interim negotiũ ſuſpẽdetur. extra de ſen. excõ. inter alia. & extra de iudi. cum venissent. Si autem verba non ſunt obſcura vel ambigua: tunc debet diligenter tenor conſiderari. extra eo. porro. & c. recepimus. & potius inſiſtendũ eſt intentioni priuilegij q̃ verbis. ſ. q. ſ. Marchion. & extra de verbo. ſigni. intelligentia. Et quantum poteſt fieri latiſſime interpretandum eſt. extra de dona. cum dilecti. ff. de conſti. ꝓ princi. l. beneficium. Et hoc niſi ꝓiudicet iuri alieno: quia tunc reducitur ad ius commune. extra de conſue. cum dilect⁹. Ita tñ ꝙ aliquid operetur. Nam ſi aliquid indulgeretur, nõ eẽt priuilegium. extra de verbo. ſigni. abbate. Conceditur tñ quandoq; priuilegium ſecundum ius cõe. extra de ꝓcur. quia in cauſis. quia magis ſolet timeri quod ſpecialiter ꝓ hibeẽ q̃ quod generaliter. xxij. diſt. q̃q̃. tum quia multi neſciunt quandoq; ꝓ priuilegia data ſibi & ignorant iura: tum cum frequenter iura male obſeruentur: ipſa priuilegia innouantur. extra de treu. & pa. c. ñ.

Priuilegiorũ ſpecies multæ.

§. II. ITEM NO. SECVNDVM

Hoſtiẽ. i ſũma: ꝙ multiplex ẽ ſpẽs priuilegiorũ: videlicet reale: pſonale. & corpale. Reale eſt qd' eccl'ię dignitati ciuitati: vl' alicui loco: vl' aliqbus pſonis occaſiõe loci: ſeu cuiuſcũq; rei cõcedit. eꝫ eo. cũ olim eſſemus. &. c. ñ. Et tale priuilegiũ ꝓpetuũ eſt & rei adhęret: & ſic ſemp durat: niſi res perimat vel deſtruat: vel niſi in partẽ vel in totũ reuocet. xxv. q. ij. ita nos. vl' amittatur. eꝫ de ſta. mo. recolẽtes. Et hoc dicit verũ Io. an. ſup regula priuilegiũ. eꝫ de regu. iur. q̃ ipſa res vel locus priuilegiatus, eccleſia, ciuitas & hmõi: deſtrueret autoritate ſupioris. Si aũt deſtruatur ab hoſtib⁹ retinet oĩa ſua priuilegia: & remanent ibi clerici. xix. q. iñ. q̃ ſemel. Itẽ ſi aũcitate ſupioris tranſſeraẽ ad aliũ locũ: vl' alĩ vniaẽ. xvj. q. iñ. ſi eps. Perſonale priuilegiũ ẽ qd' ſingulariter pſonale dici põt. i. illud qd' alicui vl' aliq b⁹ certis & ꝓpriis noĩb⁹ exꝑſſis pſonaliter cõcedit. eꝫ de offi. leg. volẽtes. Et tale priuilegiũ pſonã illi⁹ cui ꝓceſſum eſt nõ egrediẽt: etiã ſi obrẽtu dignitatis concedit. In quo etiã caſu ſi aliã dignitatẽ adipiſcaẽ priuilegio nõ vtit. eꝫ de poſtu. bone. ſi. Tale etiã priuilegium ad ſucceſſorẽ nõ trãſſertur niſi hoc exprimatur: ſed vt dicit regula. Priuilegiũ pſonale perſonã ſequit & extinguit cũ pſona: & ſic ẽ tẽporale & nõ ꝓpetuũ. Eſt aliud pſonale qd' dicit cõe pſonale: qd' neq; cõcedit certis pſonis cõiter ex certis cauſis: & in certis articulis pro prijs noĩb⁹ expreſſis. Et põt poni exẽplũ i minoribus. xxv. annis: q gaudẽt priuilegio reſtitutionis in integrũ. ff. de mino. l. j. Et multa talia reperiũtur in iure. Corporale priuilegiũ ẽ illud qd' alicui vniuerſitati corpori vel collegio ſic cõcedit: ꝙ gliber ſingularis de illa vniuerſitate põt tali priuilegio ſe iuuare. eꝫ de foro cõ. ſi diligẽti. vl' etiã vniuerſitas ipſa. xij. q. ñ. qui manumittitur. Et hoc ſiue cõcedatur vniuerſitatibus ſiue collegijs clericoꝝ ſiue religioſoꝝ. Et ſic corpalia priuilegia appellãtur cõceſſa prædicatoribus & minoribus. eꝫ de excel. pręla. nimis iniqua. &. c. nimis praua. Et tale priuilegium nõ perit durãte collegio: niſi (vt. ẽ. dictũ eſt) de reali. Et vt dicit gloſ. ſummaria. xxv. q. ñ. circa mediũ, cũ dubitaẽ de priuilegio vtrũ ſit perſonale vel reale: preſumiẽ poti⁹ eẽ reale q̃ perſonale. eꝫ de inſti. cũ veniſſent. Nõ em̃ ob hoc dicitur pſonale ꝙ ſola iſeritur pſona. vt. ff. de pac. iur. gẽ.

Differẽtia iter priuilegium & confirmationem.

§. III. NOTA QVOD PRIVILEGIũ NOVALET

ſeu euacuaẽ mltis modis. Et prio qdẽ ſi fuerit ꝓ ſurreptionẽ cõceſſum. ſNã quo ad ſic impetrãtẽ fauore caret. arg. de reſcrip. lr̃is. Et dr̃ ſurrepticiũ: cũ impetrans ſuggerit falſam cauſam: ex q̃ ꝓſuppoſita vt vera daẽ priuilegiũ. xxv. q. ñ. & ſi legibus. Sed o irritũ eſt priuilegiũ ſi ſit ꝛ̃ cõſtitutionẽ: & nõ facit mẽtionẽ de ea. Oporet em̃ ꝙ priuilegiũ faciat mẽtionẽ de cõſtitutione cõtra quã indulgeẽ. eꝫ de his q̃ fi. a ꝓla. ſine cõſen. capi. cũ nos. Tertio nõ valet ſi eſt cõtra cõſuetudinẽ: niſi faciat mẽtionẽ de ea qñ tollit ꝓ priuilegiũ. eꝫ de cõſti. c. i. li. vj. Et hæc duo etiã notat glo. lo. xxv. q. ñ. in pri. Itẽ ſi ſit ꝺtra ſniam datã oportet ꝙ faciat mẽtionẽ de ſnia ad ꝑ vt tollaẽ ꝺ priuilegiũ. eꝫ de fide inſtru. inter dilectos. & no. in gloſ. ꝓdicta. Quarto ipſo facto priuilegiũ in fauorẽ conceſſum ceſſare itelligit q̃ impetrãs ſiue priuilegiaꝝ facit cõtra illd' qd' i priuilegio ipſo exprimi eſſe cõceſſi. eꝫ de priuil. c. porro. & c. recepimus. Quito ceſſante cauſa priuilegij ceſſare debet priuilegium. extra de appel. cũ ceſſãte. & xxv. q. ñ. c. vlti. vbi dicit Gratia. & Bernard⁹. in gloſ. ſuper dicta decre. ꝙ ſi datur aliquod priuilegium ex cauſa religionis: vel ratione paupertatis q̃cito ceſſat cauſa ceſſat & priuilegiũ: cum eſt al's damnoſum. xvj. q. j. generaliter. Sexto ceſſat cum incipit alicui eſſe iniquum: & præcipue in cuius fauorem eſt conceſſum. vt enim dicitur in regula. Quod ob gratiam alicui conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendũ extra de regu. iur. li. vj. & extra de verbo. ſigni. quid per nouale. cum gloſ. Septimo ceſſat & tollitur priuilegium per ſecundum faciens plenam ſiue expreſſam mẽtionem de priori. extra de præſcrip. veniens. ſecundum Goff. Hoſti. tamen dicit ꝙ per ſecundum ſpeciale tollitur generale etiam ſi non faciat mentionem de ipſo. Io. in glo. ſumma ria: vbi mouet iſtam quęſtionem: concludit ꝙ nec etiam ſecundum tollit prius generale niſi de eo faciat mentionem. Octauo tollitur per concedentis reuocationem. arg. ff. de iudi. l. iudiciũ. qd' tñ facere nõ decet ſine cauſa. Ex cauſa tamẽ põt & debet reuocari: puta qñ fieret alĩs læſio enormis. Itẽ ſi qs nõ ſeruat priuilegia ſui ſupioris cõceſſa ſubditis ſuis: etiã ipſi⁹ nõ ſeruãtis priuilegiũ merito reuocaẽ. eꝫ eo. dile ti. Itẽ ſi ſuperior ex certa ſcięntia cõfirmauit indulgẽtiã inferioris: nõ põt poſtea iferior ſine licẽtia ſuperioris reuocare. Vñ priuilegia conceſſa a rege vl' imperatore eccleſiæ: & ꝓ papã cõfirmata: nõ põt iperator reuocare. xxv. q ñ. priuilegia. & c. ſe. Nono tollit priuilegiũ ꝓ renũtiationẽ propriã & expreſſam. eꝫ de deci. nup. qd' itelligas quãtũ ad ius tãgẽs renũtiationẽ tm̃, Secus ſi papam vel aliũ tãgit. eꝫ de ſo. cõpe. ſi diligẽti. Bern. etiã dicit in gloſ. de reli. domi. ſup. c. cũ dilectus. ꝙ abbas ſiue cõuent⁹ priuilegio renũtiare non põt. Vltimo amittit priuilegiũ pro abuſis: qd' põt exponi, ꝓ nõ vſis vel ꝓ vſum cõtrariũ. xj. q. iij. priuilegiũ. puta ſi eſt aliqs priuilegiatus ꝙ nõ ſoluat decimas oĩ anno: tñ ſicut alĩ ſoluit: & ſi eſt exemptus & cũ cõuenitur corã ordinario: reſpõdet nec allegat priuilegiũ: nec ſi allegat oſtẽdit. Quãto aũt tẽpore nõ vtẽs privilegio: amittat: & quo actu vel qñ ponit Hoſtieñ. & Io. i ſumma cõfeſ. libꝫ. ſ. ti. v. q. iij. Bern. etiã in gloſ. eꝫ de inſti. cũ veniſſent. poſuit cõtra hoc diuerſas opiniones: & tãdẽ ſic cõcludit. Melius videẽ dicẽdũ ꝙ ſicut ſunt diuerſa privilegia & in diuerſis caſib⁹ cõceſſa: quodlibet priuilegiũ habeat locũ in ſuo caſu: ſicut in præſcriptionib⁹ in quib⁹ diuerſa tẽpora requirũtur. De hoc etiã habes. xxv. q. ñ. privilegia. ſ. in gloſ. Si quis aũt allegat & oſtẽdit priuilegiũ & nõ ſeruaẽ ei ſm Hoſti. nõ debet imputari: nõ obſtante ꝙ obiciatur ei ꝙ nõ ſit eo vſus: vel ꝙ ſit cõtrariũ factum. Quo em̃ vteẽ priuilegio qui vti nõ permittitur: niſi forte ſi ſententia feratur contra eum & nõ appellat.

Priuilegia data ſiæ firma.

De exẽptis & priuilegiatis.

§. IIII. QVI DICVNT SE EXEMPTOS

& allegãt priuilegia regũlari ab ordinario oſtẽdere tenẽtur: & tradere reſcripta ad requiſitionẽ clericoꝝ: de quibus fuerit cõtrouerſia: ꝓ ſi ad exẽptionẽ allegãt ſolã p̃ſcriptionẽ: debẽt de hoc facere fidẽ. Si vero allegant vtrũqꝫ: tũc ſi priuilegiũ ad plenũ non ſufficiat: ſed tm̃ cauſam p̃beat preſcribẽdi: tenẽtur p̃ſcriptionẽ ꝓbare: & ꝓbarione pẽdere nõ turbẽtur. Qd' ſi nõ allegãt: nec exhibẽt ſaltẽ tale priuilegiũ qd' cãm p̃ſcribendi det: dioceſani vtunt iure ſuo, eꝫ de priuil. cũ pſonę. li. vj. Eccl'ia exẽpta: etiam monachi vel canonici cõuerſi & ꝓpetuo obligati: intelligũẽ exẽpti. Nõ aũt preſbyter g parochianoꝝ curã habet q̃ ad ea q̃ ad ipam curã ptinẽt: nec ipi parochiani. eꝫ de priuil. ꝓ exẽptionẽ li. vj. Si eximanẽ canonici alicuius eccleſiæ: nõ ꝓpe hoc ſunt exẽpti clerici: ſed bñ ecõuerſo. Sed ipa eccleſia nõ ẽ propẽ hoc exẽpta. vt in. d. c. Et ꝓ monaſterũ ſi ue hmõi locũ exẽptũ: itelligi debet tã de ipo q̃ de cemite

Universidad de Deusto
Biblioteca

rio & de domib⁹ monasterñ theatris,hortis:& areis: q̄ sūt iuxta eccl'ia,arg.xij.q.j.necessaria,&.c.nulla. Legatus de latere ꝑm Bern̄.bene pōt cognoscere de causis cōtra exemptos qa priuilegia eximūt a ꝓtate eꝑor& hmōi:sed ñ papæ vel legatorū.nota ꝫ eꝛ de offi.leg.q ꝓ trāslationē.Monasteria monialiū ēt si sint exēpta debent singulis ānis p ordinariū visitari.vt de statu mo.attēdētes. in cle.Exēpti quantacūq; gaudeant libertate nihilominus possunt cōuenīri coram ordinariis ratione delicti siue cōtractus: aut de re qua contra eos agit:nisi delictum sit commissum in loco exempto vel contractus ibi sit factus vel ibi sit ipsa res litigiosa. Item non possunt conueniri vbi domiciliū habent,si alibi deliquerunt vel contraxerunt vel res consistit: nec etiam possunt diocesani illorum locorum vbi domicilium habent remittere exemptos si conueniantur ad locum vbi deliquerunt vel contraxerunt vel res consistit.extra de priuile.volentes.lib.vj.saluis quę dicunt.j. Et,ꝓpter hoc est sciēdū ꝙ quidā sūt priuilegiati ita ꝙ nec rōne delicti:vel cōtractus possunt cōueniri vt prędicatores minores,& Cistertienses.Exempti nō possunt cōstruere oratoria vel capellas:vel loca in locis nō exēptis sine licētia diocesanorū.Nec etiā sic cōstructis tēpore interdicti i casibus nō expressis celebrare vel facere celebrari:als ꝑ ordinarios cōpescant.Et si ,ꝓpter hoc cōseruatores eoꝝ ferrēt sentētias cōtra ordinarios nō valeret,eꝛ de priuile. auctoritate.lib.vj.In locis autē exēptis nō possunt prædicta facere nisi de licētia vel priuilegio.vt in.d.c,auctoritate. Et vt ostendit Gratia.xxv.q.j.c.vlt.§.ij.Sacrosancta Romana ecclesia ius & auctoritatē sacris canonib⁹ impartit: sed nō eis alligat.Habet em̄ ius condēdi canones vtpote quę caput est & cardo oīm ecclesiarū a cuius regula nemini discedere licet.Ira ergo canonib⁹auctoritatē ꝑstat,vt se ipam nō subiiciat eis sed sicut christ⁹ Luc.ij.qui legem dedit ipsam legē carnaliter implecuit: octaua die circūcisus: xl.die in templo cū hostiis est ꝓsentatus: vt i seipo eā sanctificaret. Postea vo vt se dñm legis ostēderet:cōtra legis literā leprosum tāgēdo mūdauit &c. Vnde dicit in euangelio Mat.vn.ꝙ Iesus erat docēs in tēplo tāq; potestatem habēs.i.tāq; dns legis addēs moralibus ea quæ deerant ad pfectionem:vmbram figuralium in lucem spiritualis intelligentiæ commutans:non tanq; Scribæ eorum qui legis litera adstricti non audebant aliqd adderevel mutare Sic & summę sedis pontifices canonibus siue a se siue ab aliis sua auctoritate conditis reuerentiam exhibent: & eis se humiliando ipos custodiūt vt ab aliis obseruādos ipos exhibeāt.Nonūq; vero seu iubendo seu dissimulēdo seu decernēdo seu aliter agēdo se decretorum dominos & condītores esse ostēdūt.Hæc Gratia.De ista materia sic pulchre dicit Greg.xxv.q.ij.c.de ecclesiasticis. De ecclesiasticis priuilegiis hoc teneat fraternitas vestra: qa sicut nostra defēdimus ita singulis qbusq; ecclesiis sua iura seruamus.Nec cuilibet gra fauente vltra cę meret impartior necvlli hoc quod sui iuris est ambitu stimulāte denegabo: sed fratres meos per omnia honorare cupio: sicq; honore singulos subuehi volo:dūmodo non sit quod alteri iure ab altero possit opponi.

Ecclia pōt cōdere canones.

Priuilegia hęc oīb⁹mē fratribus nris,vt pdicanti cōmunia.

¶De priuilegiis ordinis fratrū Prædicatorū. Ca.ij.

QVIA VERO MVLTA PRIuilegia ꝓcessa sunt a sede apostolica ordini fratrū prædicatorū & cōiter dicit ꝙ Prædicatores & Minores gaudēt eisdē priuilegiis:cū vtile sit nos ipa priuilegia habere q̄ nō facile reperiunt i bullis nisi i paucis conuentib⁹ ideo cogitaui hęc iterserere summatim de ipsis priuilegiis omissis his quę habent extra de excess.prela.nimis iniqua.&.c.nimis praua,& etiā qbusdā q̄ pōnunt in.tij.par.de cēsuris. Q2 a prelatis ecclesiarum cogi non possumus vt inuiti pacta nostra cōfiteamur eis immo si vellemus nō possemus qa phibet per summā pōtificē fratribus nris,vt pactā sua nulli nisi prælatis cōfiteri pdicanti sumāt nisi a prelatis ipsis licentiā habeāt aliis ꝫ fratribus nostri ordinis ꝓtestādi:quā licētiā dare pōt solus magister ordinis.Itē cogi non possumus ab eis quin omni tēpore missas & diuina officia celebremus. Itē impediri ab eis nō possumus quin i ecclesia nostra,oratoria seu edificia pro nostris vsibus cōstruamus.Item in construentes ecclesias vel edificia nostra sentētia interdicti vel excōicatiōis ferre nō possunt.Item impedire nos nequeūt quin tpe interdicti:seruata tamē interdicti forma diuina officia celebremus.Itē non possunt nobis inuitis defunctorū corpora i nostris cimiteriis sepelire vel i ecclesiis nris missarum iolēnia celebrare vel mortuorū q in nris locis tumulādi sūt exequias celebrare.Item ipedire non possunt quin in domibus nostris per lectores nostros theologię: solēniter & publice legatur. Item cogere nos nequeunt quin eos qui in nostris morantur obsequiis sepeliam⁹ in nostris cimiteriis:&ministremus eis ecclesiastica sacramenta.Item impedire nequeunt quin male ablata incerta ingredientiū ordinē nostrum possint per magistrum ordinis vel priores aut eorum vicarios in locis sibi commissis i prosvsus conuerti.Item cogere nos non possunt:vt de hortis vl'virgultis nris decimā psoluamus. Itē non pōt nos cogere ad collectas:,pcurationes:exactiones: subsidia: vel ad quascūq; ,pmissiones faciēdas etiā autoritate aplicæ sedis:nisi ipę lr̄e de ordine nro expssam fecerint mētionē.Item cogere nō pōt ꝙ priores vl' supiores nri fidelitatē cū iuramēto firmatā vel manualiter obedientiā eis impēdāt. Itē impedire nos nequeūt qn ordinādos fratres nros qbuscūq; voluerimus epis pśentem⁹. Itē fratres nros quos ad ordines ,pmouēt:examinare vl' ,pmissioni alicui obligare nō pōt. Item subditos suos nequeunt impedire qn apud nos eligāt sepeliri.Itē in receptatores nros interdicti: suspensionis:excōicatiōis snias fulminare nō pōt.Item in bñfactores nros ,p eo ꝙ bñfaciunt nobis snias excōicationis: suspēsionis & interdicti ferre nō pōt. Item fratres nros ad suarū ecclesiarū negotia practāda: vel ad secū manendū nō pōt assumere vel assumptos renere prætextu lr̄ar̄ summi pontificis:q̄ de indulto hmōi & ordine nro expssam nō faciūt mētionē:nisi quos magister ordinis vel prior ,pcialis ipoꝝ tāq; idoneos& discretos eis duxerit assignandos.Itē impedire nequeūt qn fratres nri eis p sedem apostolicā vel p ordinē i socios deputati:subiaceāt ordinis disciplinę.Itē impedire non pōt qn fratres nri eis per sedem aplicā vl' p ordinē i socios deputati: p ꝓlatos ordinis corrigi valeat: & ad ordinē reuocari ꝑdictiōe aliq̄ nō obstante.Item apostatas nros nobis inuitis secū & in locis aliis sine voluntate prelatoꝝ nostroꝝ tenere nō pōt.Itē cogi p eos nō possumus ad impēdēdū correctionis: visitationis seu inquisitionis officiū monasteriis,ecclesiis seu quibuscūq; psonis.Itē per eos cogi nō possumus ad recipiendū curā monialiū seu quarūlibet religiosarū,personarū.Item ad vitandū als visitādum monasteria cuiuscūq; ordinis. Item ad portandum seu deferendum literas,Item cogi nō possumus ad exequendum vel denūciandū sentētias contra principes ꝙlares:cōrates populos seu quoscūq; benefactores nros.Itē cogi nō possumus p eos ꝙ sim⁹ assessores in quibuscūq; causis ecclesiarum vel ꝓlatorum seu ad alias lites vel controuersias contingentes i causis q̄ coram ipsis tractant.Item non possunt nos cōuenire impetere vel molestare rōne delicti cōmissi vel initi contract⁹ aut rei sitæ positæ vel existentis extra loca nra exempta. Nec obstat contra hæc constitutio Inno.papæ.iij.in contrarium edita.Hæc Bonifa.in priuil'.Virtute conspicuos. Item non pōt nos ,phibere qn quoscūq; voluerim⁹ eos habentes cōionē aplicæ sedis conuocemus ad ponēdum primarium lapidem in oratoriis vel ecclesiis nris ad dedicandum ecclesias vel altaria & ad bñdicendum cemiteria nra si diocesani locorum infra quatuor menses nobis de negant prædicta postq; p fratres nostros fuerit humiliter requisiti: aut si grauare nos volūt nimiū in expensis. Honorius.Et parte nra.Item cogere nos nequeūt ad seruandū pacta & repromissa ad q̄ fratres in aliqbus locis ꝓlatis & rectorib⁹ ecclesiarū se obligauerūt in receptione locoꝝ si pacta illa sūt ꝓria iuri nro vel ꝑm ius p sedē aplicā absoluti nisi pacta illa facta fuerit de licentia magistri ordinis & capituli gñalis.Honori⁹.Religionis fauor.Itē impedire non pōt quin bona tpalia q̄ nobis ex successione ,puenīūt apprehēdam⁹,vēdam⁹ & ipoꝝ prætiū in nostrū vsū prout voluerim⁹ cōmutem⁹.Clemēs.Obtētu.Item cogere nos nō pōt vt eoꝝ cōstitutiōib⁹ subiiciamur.Item ꝙ accedam⁹ ad ,pcessiones eoꝝ intra ciuitates vel extra.Alex. Nimis iniqua.Itē in oībus electionibus ordinis: excepta electione magistri ordinis superior ad quē electi cōfirmatio ptinet si cōfirmare electū noluerit pōt aliū concedere

in priorē prouincialem vel conuentualem: quem maior pars per suas literas petierit sibi dari,Bonifa. Virtute.Itē electores priorum prouincialium: & conuentualium cōmittere possunt fratribus qui ab eis pro electi confirmatione mittuntur: vt alium eligant in priorem:si is qui electꝰ fuerat non fuerit confirmatus: & superior ad quem confirmatio pertinet possit electum quē voluerit confirmare. Alex.Vt ea.Item apostate nostri vel qui electi de ordine fuerint non possunt licite prędicare:docere: vel confessiones audire:nisi ad alium ordinem licite transeant:in q̄ huiusmodi officia exerceant.Et si secus attentare præsumpserint magister ordinis & priores & eorū vicarii possunt in illos monitionis & excommunicationis sententiam ,promulgare.Bonifa. Virtute, Item prælati ordinis in correctionib⁹ fratrū omissis apicib⁹ iuris & postpositis libere ,pcedere pōt ꝑm cōsuetudines ordinis approbatas& gñalia ordinis instituta.Bonifa. Ad augmētū.Item cōueniri nō possum⁹ p lras aplicę sedis:vt legatoꝝ eius aut delegatorū ei⁹:nisi ipæ lr̄ę de indulto hoc etiā de ordine nro expressam facerēt mētionē.Bonifa.& Inno.Cum iā per eius gratiā. Discedētes ab ordine,nostro absq; licētia ꝓlatorū suoꝝ nullus audeat retinere:& sub ptextu literarū aplicæ sedis nō faciētes expssam de indulto hmōi mētionem.Bonifa.Virtute.Itē ꝙ nulli siue sit in religionis ordine vl' extra ordinē constitutus liceat deserre habitū nostrū:aut ita cōsimilē ꝙ ,ꝓpter eū frater p̄dicator credi possit:absq; mādato sedis aplicę speciali.Qui vo cōtrariū ꝓsumpserit facere ad deponēdū ipsum per diocesanos locoꝝ:cū a fratribus nostris fuerint requisiti:monitione præmissa per cēsuram ecclesiasticam: appellatione postposita compellātur.Inno.Quia confusio habitus.&Bonifa.Virtute.Item ordinatio & correctio officij nostri facta per fratrem Hubertum magistrū ordinis nri est per sedē apostolicam approbata:& ꝙ contra ordinationem prædictam nulli licet aliqd immutare.Clæmens.Cōsurgit.Item pniæ & vota ingredientiū ordinē nostrū pōt p ꝓlatos ordinis vl' eoꝝ vicarios in obseruātias ordinis cōmutari:dūmodo vota illa nō fuerint de trāseūdo ad ordinē obseruātię arctioris Vrbanus.Quia aplici'. Itē p̄dicare libere possumus clero & pplo i locis nris& in plateis cōibus absq; quorūcūq; licētia ꝓlatorū:exceptis duobus casib⁹.f.hora q̄ diocesanus p̄dicat vel corā se p̄dicare faceret.Sermones autem ad clerū intermittēdi sunt a fratribus qñ hora ꝑmonis eps aliq̄ rōne vel vigēte causa cōuocaret generaliter ad se clerum Bonifa.Inter cūcta. Item generalis vicarius magistri ordinis ex potestate sibi a priuilegiis tradita pōt fratres oīes absoluere a pctis:& a snia excōicationis interdicti & suspēsionis vt posset magr̄. Itē pōt sup irregularitatibus dispē sare sicut magr̄.Item pōt illas a suis confessoribus absolutiōes & dispensatiōes recipe quas ipe suis subditis pōt impartiri.Itē pōt socios prælatorū vel principū corrigere.Et si ei visum fuerit ad ordinē reuocare.Item pōt si ei visum fuerit fratres nostros ꝑm priuilegii formā ad ordies alios licētiare.Papa vo Io.solis magro & ,puinciali ,pprio hoc cōcedit.Item pōt apostatas nostros & electos licētiare coercere & punire:sicut pōt magister ordinis, Item vicarius prioris ,puincialis pōt ex priuilegiis sup fratres suę ,puincię oia q̄ pōt magister ordinis vicarius'. Et isup pōt crucē prędicare & iquisitores hęreticoꝝ per sedē aplicā deputatos remouere vel ꝙ supersedeāt iniūgere:& alios pōt substituere:,put ei visum fuerit expedire. Itē vicarius prioris cōuētualis in suo cōuentu pōt oīa quæ superi⁹,de vicario magistri ordinis posita sunt:excepto ꝙ de sociis prelatoꝝ vel principū se intromittere nō pōt.Hęc q̄ dicta sunt de vicariis habent in diuersis priuilegiis& pcipue.Bonifa.Virtute. Itē sorores ordinis nostri magro ordinis & ,puincialibus fuit cōmissæ & ꝑpetuo ꝑmanere debēt sub magro ordinis& priorū ,puincialiū magisterio& doctrina. Inno. Licet olim. Clæmēs. Affectu syncero.Item magister ordinis & priores ,puiciales curā aiarū sororū ordinis & solicitudinem gerentes eis de constitutionibus nri ordinis debēt ,put illis cōpetit ,puidere.Inno,Licet olim. Clæmens Affectu syncero. Itē ꝙ magister ordinis pōt cōstituere sororū ordinis cōfessores qui eis ministrent sacramenta. Alex. Nimis iniqua.Itē in oībus electionibus ordinis: excepta electione magistri ordinis superior ad quē electi cōfirmatio ptinet si cōfirmare electū noluerit pōt aliū concedere in priorē prouincialem vel conuentualem: quem maior pars per suas literas petierit sibi dari,Bonifa. Virtute.Itē electores priorum prouincialium: & conuentualium cōmittere possunt fratribus qui ab eis pro electi confirmatione mittuntur: vt alium eligant in priorem:si is qui electꝰ fuerat non fuerit confirmatus: & superior ad quem confirmatio pertinet possit electum quē voluerit confirmare. Alex.Vt ea.Item apostate nostri vel qui electi de ordine fuerint non possunt licite prędicare:docere: vel confessiones audire:nisi ad alium ordinem licite transeant:in q̄ huiusmodi officia exerceant.Et si secus attentare præsumpserint magister ordinis & priores & eorū vicarii possunt in illos monitionis & excommunicationis sententiam ,promulgare.Bonifa. Virtute, Item prælati ordinis in correctionib⁹ fratrū omissis apicib⁹ iuris & postpositis libere ,pcedere pōt ꝑm cōsuetudines ordinis approbatas& gñalia ordinis instituta.Bonifa. Ad augmētū.Item cōueniri nō possum⁹ p lras aplicę sedis:vt legatoꝝ eius aut delegatorū ei⁹:nisi ipæ lr̄ę de indulto hoc etiā de ordine nro expressam facerēt mētionē.Bonifa.& Inno.Cum iā per eius gratiā. Discedētes ab ordine,nostro absq; licētia ꝓlatorū suoꝝ nullus audeat retinere:& sub ptextu literarū aplicæ sedis nō faciētes expssam de indulto hmōi mētionem.Bonifa.Virtute.Itē ꝙ nulli siue sit in religionis ordine vl' extra ordinē constitutus liceat deserre habitū nostrū:aut ita cōsimilē ꝙ ,ꝓpter eū frater p̄dicator credi possit:absq; mādato sedis aplicę speciali.Qui vo cōtrariū ꝓsumpserit facere ad deponēdū ipsum per diocesanos locoꝝ:cū a fratribus nostris fuerint requisiti:monitione præmissa per cēsuram ecclesiasticam: appellatione postposita compellātur.Inno.Quia confusio habitus.&Bonifa.Virtute.Item ordinatio & correctio officij nostri facta per fratrem Hubertum magistrū ordinis nri est per sedē apostolicam approbata:& ꝙ contra ordinationem prædictam nulli licet aliqd immutare.Clæmens.Cōsurgit.Item pniæ & vota ingredientiū ordinē nostrū pōt p ꝓlatos ordinis vl' eoꝝ vicarios in obseruātias ordinis cōmutari:dūmodo vota illa nō fuerint de trāseūdo ad ordinē obseruātię arctioris Vrbanus.Quia aplici'. Itē p̄dicare libere possumus clero & pplo i locis nris& in plateis cōibus absq; quorūcūq; licētia ꝓlatorū:exceptis duobus casib⁹.f.hora q̄ diocesanus p̄dicat vel corā se p̄dicare faceret.Sermones autem ad clerū intermittēdi sunt a fratribus qñ hora ꝑmonis eps aliq̄ rōne vel vigēte causa cōuocaret generaliter ad se clerum Bonifa.Inter cūcta. Item generalis vicarius magistri ordinis ex potestate sibi a priuilegiis tradita pōt fratres oīes absoluere a pctis:& a snia excōicationis interdicti & suspēsionis vt posset magr̄. Itē pōt sup irregularitatibus dispē sare sicut magr̄.Item pōt illas a suis confessoribus absolutiōes & dispensatiōes recipe quas ipe suis subditis pōt impartiri.Itē pōt socios prælatorū vel principū corrigere.Et si ei visum fuerit ad ordinē reuocare.Item pōt si ei visum fuerit fratres nostros ꝑm priuilegii formā ad ordies alios licētiare.Papa vo Io.solis magro & ,puinciali ,pprio hoc cōcedit.Item pōt apostatas nostros & electos licētiare coercere & punire:sicut pōt magister ordinis, Item vicarius prioris ,puincialis pōt ex priuilegiis sup fratres suę ,puincię oia q̄ pōt magister ordinis vicarius'. Et isup pōt crucē prędicare & iquisitores hęreticoꝝ per sedē aplicā deputatos remouere vel ꝙ supersedeāt iniūgere:& alios pōt substituere:,put ei visum fuerit expedire. Itē vicarius prioris cōuētualis in suo cōuentu pōt oīa quæ superi⁹,de vicario magistri ordinis posita sunt:excepto ꝙ de sociis prelatoꝝ vel principū se intromittere nō pōt.Hęc q̄ dicta sunt de vicariis habent in diuersis priuilegiis& pcipue.Bonifa.Virtute. Itē sorores ordinis nostri magro ordinis & ,puincialibus fuit cōmissæ & ꝑpetuo ꝑmanere debēt sub magro ordinis& priorū ,puincialiū magisterio& doctrina. Inno. Licet olim. Clæmēs. Affectu syncero.Item magister ordinis & priores ,puiciales curā aiarū sororū ordinis & solicitudinem gerentes eis de constitutionibus nri ordinis debēt ,put illis cōpetit ,puidere.Inno,Licet olim. Clæmens Affectu syncero. Itē ꝙ magister ordinis pōt cōstituere sororū ordinis cōfessores qui eis ministrent sacramenta. Alex. Nimis iniqua.Itē in oībus electionibus ordinis: excepta electione magistri ordinis superior ad quē electi cōfirmatio ptinet si cōfirmare electū noluerit pōt aliū concedere vel p alios idoneos quotiescūq; expedierit visitare corrigendo & reformando ibidem,tam in capitibus q̄ in membris ea quæ correctione & reformatione viderint indigere instituendo:destituendo:mutando: & ordinando ,put secundum deum viderint expedire.Inno.Licet olim. Clæmens.Affectu syncero.Item electio prioriſſæ libere pertinet ad conuentum sororum. Inno. Licet olim. Clæmens. Affectu syncero.Item confirmatio prioriſſæ ad magistrū ordinis vbiq; pertinet:& ad quemliber priorem prouincialem in sua prouincia : vel ad eos quibus ipsi duxerint committendos.Clæ.Affectu syncero'. Item magister ordinis & priores prouinciales possunt per se vel per alios audire confessiones sororum ordinis & ministrare eis ecclesiastica sacramenta.Inno.Licet olim.Clæ. Affectu syncero. Item magister ordinis & priores prouinciales possunt conuersos & familiares monasteriorum nostrorum mutare & ordinare de ipsis:prout secundum deum viderint expedire. Clæ.Affectu syncero.Item declaratio ꝙ ille quæ in sæculo &in sæculari habitu existentes voto obedientiæ & castitatis emisso professionis vinculo se & sua alicui monasterio obligarunt:ab ipsis votis obligatione & donatione bonorum in perpetuum eriam ante baptismum assumptum,habitū nequeūt resilire: sed sunt ordini & monasterio obligatę ꝑpetuo: nō obstāte ordinatiōe siue ꝓstitutione.Inno.papę.iiij.de ,pbatiōis anno cōplēdo: q̄ nō habet locū i monialib⁹ ſſm p̄dicatoꝝ ordinis & minorū:& mīmoniū si postea p eas ꝛ̄ctū fuerit nulli⁹ firmitatis existit. Pōt etiā ipse moniales ante annū libere ,pfiteri. Alex.Extenore.Itē sorores ordinis nr̄i illis gaudēt priuilegiis quæ nro ordini sunt cōcessa vel in posterū cōcedent.Inno.Licet olim.Clæ.Sacra vra religio.Itē a iurisdictione & a potestate quorūcūq; ꝓlatoꝝ sorores nr̄i ordinis cū monasteriis & locis suis totali' sunt exēptę.Benedict⁹.Sacra nostra religio.Itē sorores nr̄i ordinis ad p̄stationem decimarū de qbuscūq; suis bonis vel ad cōtribuēdū in ,pcurationibus ordinariorū vel legatoꝝ: aut nūtioꝝ sedis aplicę & ad q̄scūq; taleas & collectas ac pedagia: thelonea & exactiones alias:qbuslibet regib⁹ & principib⁹ seu alijs psonis ſeculari bus exhibēdas minime obligant.Nico. Quāto studiosi⁹ Bonifa.Laudabilis.Bñdictus.Sacra nra religio. Item nulla soror nostri ordinis assumi pōt ꝑ quēcūq; ad aliquā abbatiā vl' religionē alicui⁹ monasterij alteri⁹,pfessiōis sine licētia sedis aplicę faciēte de statuto hmōi mentionem ex præssam.Bñdictus.Vt monialis.Itē ex p̄dicto priuilegio Bonifa.qd' incipit.Virtute cōspicuos.& p Greg.xj. Innouato.ß habet.videlicet.Cōcedim⁹ q̄q; vobis vt de illis q̄ i ornamētis vel ,p eis aut libris fabrica lumiarib⁹ anniuersario:septio:vigesimo:trigesimo:seu alijs ad ppetuū cultū diuinū:,seu ,p pitātijs aut victu ad sustētationē vestrā: vel indumētis:necnō ,p annuis cēsib⁹ retinēdis:ad quorū solutionē aliq̄ dom⁹ vr̄i ordinis obligatę noscunt: vl' de domib⁹:p̄dijs & hortis alijsq; locis ꝑm instituta vr̄i ordis opportunis:aut de his q̄ ,p hmōi domib⁹ p̄dijs hortis & locis emēdis vobis legant:,dūmodo p̄missa non cōuertant in alios vsus:sed in illos dūtaxat pro qb⁹ relinquunt: aut alios etiā q̄ in hac cōcessiōe vel indulgētia cōtinent:nulli canonicā portionē aliquā teneamini exhibere : & neqs a vobis vel vltimarū executionib⁹ volūtatū seu decedētiū hęredib⁹ de prēmissis:aut de his q̄ vobis in vltimis volūtatib⁹ absolute legant:vl' als ,p vestris necessitatibus ꝓferunt:aliqd exigat vel extorquere p̄sumat:districtius ihibemus &c. Et nota ꝙ cū a qbusdā doctoribus diceret istd' priuilegiū.f.quo ad quartā nō dādam tolli p cle. dudum. de sepulturis,renouatū extitit ꝑ Martinū.v.& cōfirmatū & ad remouēdū dubiū & declarādū:ꝙ ad quartā soluēdā delegatis non tenent fratres:hoc fuit additū p Martinum v.videlicet.Ver ne dubitatiōes ac ptrouersię quę als vos plurib⁹ laborib⁹ & expēsis vexauerūt decęteo vobis fiāt ex certa sciētia decernim⁹ vt dictū priuilegiū Greg.papę. xj.in iudicio & extra in qualibet sui dispositiōe iuiolabiliter obseruet:nō obstātib⁹ cōstitutionib⁹ aplicis,illa pręsertim fœlicis recordatiōis Clæmētis papę.v.ꝑdecessoris nostri ꝓdita in cōsilio Vien.q̄ incipit dudū.Necnō priuilegiis gratijs & cōcessionib⁹ aplicis in genere vel i specie:

Universidad de Deusto
Biblioteca

qbusuis psonis: ecclesijs siue locis cōcessis sub quauis forma vel expressiōe verboꝝ etiā si de eis habēda esset i præsentibus mentio specialis, seu per quæ præsentibus nō ex præssa aut totaliter de verbo ad verbum non inserta earum in toto seu in aliqua parte sui effectus posset aliqualiter impedire & alijs contrarijs quibuscumqꝫ. Nos em ex nunc irritum decernimus & inane: si secꝰ super his aut eorum aliqua a quocūqꝫ quis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attētari declarantes clausulam illam videlicet salua tamen iustitia illarum ecclesiarum a quibus mortuoꝝ corpora assumunt in oibus alijs debere intelligi pterꝫ in his de qbus in ipso priuilegio specialiter cauetur qꝺ canonica portio minime exigatur. Nulli ergo &c.

TITVLVS. XX. DE REGVLIS

iuris sub vnico ca. ex decretalibus & libro. vj. collectis.

Regula qd sit.

REGVLIA MATERIA DE REgulis iuris est satis vniuersalis vtilis & breuis: ideo hic ponetur cum glos. sed abbreuiatis tamen. Et primo videndum est de etymologia nominis ipsius. Ad quod dicit Isi. qꝺ regula dr̄ eo qꝺ recte ducit nec aliquē aliorsum trahit. Alij dixerunt regulā dictam eo qꝺ regat: vel qꝺ normam recte & bene viuendi prebeat vel quod distortum prauūqꝫ est corrigat. i decre. dis. ij. regula. Glos. ibi. Si regula nuncꝫ aliorsum trahit: ergo omnis regula est ius. Sed contra dicit lex qꝺ regula est quę rem breuiter enarrat non vt ex ea ius fiat. vt. ff. de reg. iur. l. j. Ad hoc dicas qꝺ si regula dr̄ illud in quo aliquid statuitur generaliter non adiunctis exceptionibus: sic ex ea non sumitur ius & sic sumit lex. Sed si appellas regulam id quod includit exceptiones suas secum: sic regula nūqꝫ fallit. & ita Isid. sumit so. Dicit autē regula qꝫ si a rega: vel regula qd' idē est qd' rectitudinis forma sicut em̄ p regulā nouit scriptor modū recte scribēdi fecator modū rectē secādi: & sic de alijs. ita ꝓ has regulas modū recte iudicandi cognoscimus. Quare autē regulę iuris ponunt in fine decre. assignat duplex ratio. Prima est coloratiua: videlicet quia quæ in vltimo loco dicunt meli⁹ memoriæ cōmendant. de cōse. dist. ij. liquido. Sed a ēra & ꝓpria. s. vt ostē iuris ꝓ dere: ius nō sumi ex regula sed regula ex iure. Si em̄ posināt i his tę fuissēt principio ꝓpilatoris forsitā crederet aliqs qꝺ ius sine decr. quēs ex regulis ꝓsumeret, i fine ꝙ ponunt vt appareat ex iure quod ꝓcessit regulas sumi. Est autē regula ꝓprie regl' ꝺa quis patiat exceptiones i se. Vtrū autē exceptiōes contineant sub regula breuiter dico qꝺ q̄ ad potestatē ꝺbor̄ q̄ i ea ꝓferunt vniuersaliter vel saltē indefinite affirmādo vel negando cōprehendit exceptiōes als nō diceret exceptio. sicut si dicerem. Ois hō currit excepto equo titij: hic nō est exceptio qa equus titij nō cōprehēdebat sub illa ꝓpositiōe ois hō currit. Sed si dico ois hō currit excepto titio illa ē ꝓpria exceptio quia, ꝓpō ois hō currit bn̄ ꝺphendit titiū. Tollit ꝙ titi⁹ ꝺtute exceptiōis q̄ ad materiā de q̄ fit sermo sed quo ad iuris determinationē exceptio nō cōprehēdit sub regula qa ōria rō & ius est tā in exceptiōe q̄ in regula. Hoc ꝙ operat exceptio vt illud qd' als sub ꝺbis regulę cōprehēdebat ad determinationē regulæ exceptionis ꝺtute tollat. Cōstituit aūt regula ꝓ ꝺba q̄ de sui natura oīa cōprehēdit. ꝓ signa vniuersalia affirmatiua q̄ oīa ꝺba cō liter negādo excludunt oīa. de reg. iur. in. vj. nemo pōt. Et ꝓ ꝺba indefinita q̄ simplr̄ ꝓlata equipollēt vniuersali⁹. xix. di. c. i. Et ideo oēs regulę traduntꝰ ꝓ signa indefinita affirmatiua vel negatiua paucis exceptis. Officiū autē regulæ est plures casus simul iūgere clauo rōnis. Vtrū autē regula ꝓstituat ius nouū vel antiquū reciter dubitat. Subtiliter dixerunt doc. qꝺ est ꝓsiderare tres species casuū. Quidā sunt iā determinati & i illis regula nō ꝓstituit ius qa inuenit ius cōstitutū. Quidā alij sunt excepti a legis determinatiōe: & i illis sil'r regula nō ꝓstituit ius qa nō claudunt sub regulæ determinatione. Quidam sunt i qbus est eadē æquitas q̄ in casibus determinatis a iure nec tn̄ reperiunt in iure positi & in illis regula facit ius, ꝓpter idēitatē rōnis non patiētis ius similiū casuū esse diuersum. Ego tamē nō recedo a ꝺbis legis & dico qꝺ ꝓ regulā nō statuit ius sed ex iure sumit regula: als nō video quō posset dici regula iuris. Sicut em̄ in regula ligni vel ferri necesse est materias ꝓuenire. s. lignū vel ferrū ex qbus regula fiat sic necesse est in regula iuris ius qd' est sibi materia ꝓuenisse ad hoc vt possit inde regula disponi. & tūc ꝓprie loqr̄. l. de reg. iur. als debuisset dici. de iu. reg. Et sic dicat qꝺ in casib⁹ non expressis a iure vbi est sil'is ratio regula facit ius hoc est sine aliqua regula ꝓ iura q̄ hoc volūt. de rescrip. cę terū. Et si dicat qꝺ aliquę regulæ vident ꝓessisse iuris expresse traditionē. Dico qꝺ ius idē est qꝺ ratio. dis. j. cōsuetudo ab exordio rōnalis creaturę ꝓcesserat dist. v. i prin. vel saltē dispositionē cōdentis regulas ius ꝓcessit. Videt em̄ formator regulę sic esse debere de iure qd' i ei⁹ saltē mēte sedebat formauit regulā. Allegat tū regula pro iure nō tū ex origine ꝙ ex forma. Et potior est causa ei⁹, ꝓ quo facit regula. Habet em̄ aduersarius necesse ostendere rationem quare i illo casu nō loquat regula & facit qd' dicā. j. vtile. Cū aūt dr̄ ꝺ regula iuris sumit, ꝓ iure canonico nō ciuili vt ꝓbat in regula q̄ de iure ciuili nō, ꝓcedit. Hæc oia loā. an. in glos. sup rub. de reg. iur. Ponent aūt istæ regulæ per alphabetū vt meli⁹ memorię cōmendent & nō fm̄ ordinē iuris. Nota qd' dicit Greg. di. xxix. regulę, qꝺ regulę sctoꝝ patrū, ꝓ tpe loco & ꝓsona & negotio istāte necessitate tradite sunt. Et Isid'. ibi. c. præcedēti. Sciēdū est qꝺ pleraqꝫ capitula ex causa ex loco ex tpe ex persona cōsiderāda sunt: quoꝝ modi qa medullitus nō indaganꝰ in erroris labyrīthū nonnulli itricando impinguntꝰ cū ante iudicant ꝙ intelligāt ante inculpāt ꝙ iterādo lecta pquirāt. Exēpla ponunt in dis. seq. de diuersis ordinationib⁹ factis ab eccl'ia.

ACCESSORIVM NATVRAM SE

Ponit ꝓ regula in. vj

q ꝓgruit pricipalis. Hęc regula sumpta est ex. l. cū pricipalis. ff. eo. ti. Pone casum i pricipali destructo qa dr̄ destructū & accessoriū. xvj. q. vij. & ꝺ dixim⁹. Itē si cā pricipalis matrimonij ꝓmittit. sic & accessoriū. s. dotis. de dona. post diuor. ne resti. de prudentia. Sed ptra de iureiur. debitores &. c. cū contingat. &. ē. eo. ti. l. licet. vbi tenet accessoriū & nō principale. Sol'. illud ꝓpter periculū aię qd' euenire si nō seruaret iuramentū. & dic vt i prædicta decre. cū cōtigat. Io. an. Multa alia ibi vide. Pōt sic extēdi. Fides vius ē principale vt fundamentū in statu spūali. Opa de genere bonorū sunt accessoriū. Remota fide nil boni meritorij potest esse in hoīe. xxviij. q. j. §. ex his. Vbi deest agnitio æternę & incōmutabilis veritatis. s. ꝙ fidē: falsa est virtus etiā in optimis moribꝰ. Sic in particulari opere pricipale est itērio recta. Accessoria opa q̄ ex illa fiūt: q̄ sequunt naturā eiꝰ vt sint bōa. dist. lxxxvj. nō satis. Et mala sunt opa si intērio mala. In his aūt quę sunt mala de se nō est bona intērio & si videat. Contritio est pricipale in pnia. Cōfessio & satisfactio, accessoria: quę sequunt naturam eius &c.

extēdit regula.

ACTVS LEGITIMI CONDITIO

Ibidem ponit.

nē no recipiūr neqꝫ diē. Hęc regula sumpta est ex. l. actꝰ legitimi. ff. eo. ti. Dicunt aūt actus legitimi emācipatio: acceptilatio: hereditatis aditio. serui adoptio: tutoris datio: electio: postulatio: sententię latio. mīmoniū & hmōi. Exēplum pone in sententia quæ non debet fieri sub conditione. vt. ꝙ. q. vj. biduum. Item electio non debet fieri sub cōditione. vt de elec. in electionibus. lib. vj. Non debēt etiā fieri in diem id est vsqꝫ ad certum tempus & nō vltra: sed simpliciter. non enim eligitur quisvsqꝫ ad certum tempꝰ: sed simpliciter nec contrahitur matrimonium ad tempus sed absolute. xxxꝙ. q. ij. solet. Sed contra distinctio. xviij. capitu. vlti. &. lx xxvj, tanta vbi fertur sententia excōmunicationis vsqꝫ ad duos menses. solu, ibi sumitur excōmunicatio pro remotione a sacramentis. Nam excōmunicatio debet esse perpetua. x. quæstione prima quia sacerdotes. Et exponimus perpetuam id est donec pœnituerit. xxvij. quæstione prima de viduis. Item contra de elec. cum in veteri. Vbi eligendi potestas in certum tempus proferturꝫ. Sol'. electio est ille actus legitimus qui nō recipit diem. Vnde non potest canonicꝰ aliquem sibi eligere in prælatum vsqꝫ ad festum resurrectionis: sed potestas eligendi non est ille actus: & ideo confertur in tempꝰ. vt ibi. Et procurator datur ad tempus. de procu. si quem lib. vj. Contra. vij. q̄stione prima pastoralis. vbi platura ecclesię videt dari ad tēpus. Sol'. in vlti. glos. vbi dr̄ qꝺ hoc fieri pōt ex dispēsatione papę: Itē cōtra qa matrimoniū licet nō recipiat diē: recipit tn̄ cōditionē, vt de ꝙdi. apo. sup eo. Sol'.

excōica tio debet esse ꝓpetua

eo. Sol'. Veritate inspecta nō est ibi matrimoniū vbi non interuenit purus consensus vt ibi patet. immo nec sponsalia. de spon. c. j. lib. vj. Itē quod dictum est de datione tutoris qꝺ non recipit diem habet locum in furore dato a iudice. Secus si a testatore. Et nota qꝺ sicut hi actus nō recipiunt cōditionē neqꝫ diem: ita nec distinctionem. vt in. c. prælega. de elec. in electionibus. Item nota qꝺ regula ista indistincte loquitur de actibus legitimis qꝺ non recipiunt conditionem neqꝫ diem. Lex autem. strictus dixit. Actus legitimi qui conditionem non recipiūt &c. q. d. Aliqui actus sunt qui recipiunt aliqui non. Et loquitur ipsa lex in actibus q nō sunt cōtractus sed quasi. Cōtractus em̄ bene recipiunt conditionem. ff. cōtra emp. l. hæc venditio. Io. an.

Contractus recipiūt cōditionē & diē.

Ibidem

BENEFICIVM ECCLESIASTI

cū nō pōt licite sine institutione canonica obtineri. Pone casum p. c. xvj. q. vij. si quis deinceps. Ibi em̄ dr̄ qꝺ accipiēs ecclesiā de manu laici est suspensus: & eā retinere non pōt: vide ibi glos. Et sic nota hic casum in quo non currit præscriptio. Idē est in matrimonio carnali. xxxiij. q. v. qd' deo. Et de cōsang. & affi. nō debet. Idē in alijs casib⁹ q notātur. xvj. q. iij. clerici. & de ꝓscrip. cū nō liceat. in glo. Sumit aūt hic beneficiū largo modo vt cōprehēdat dignitates personatus eccl'ias oēs cū cura & sine cura quæ cū titulo habentur. j. q. iij. si quis dator. Sumit aūt interdū stricte vt distinguat a præbēda. xij. q. j. alienatiōes, als includit præbēdā. vt. j. q. iij. c. vlt. Alibi stricte sumit ꝓ solis beneficijs simplicib⁹ sine cura. de ꝓben. c. vlti. Cū igit in beneficio ecclesiastico requirat canonica institutio: vidēdū est qd sit institutio. Instituere aūt est ius cononicū in eccl'ia vel eccl'iastico bñficio tribuere. Qd' dic vt no. de insti. auctoritare. Instituere aūt est quasi iuris illi⁹ possessionē cōferre. Accipit tn̄ aliqn̄ vnū, ꝓ alio. vt dicit ibi glos. in. d. c. Et de iure cōi instituere spectat ad ep̄m. xvj. q. vij. nullus. Et sit inuestitura p anulū baculū vel librū. Sed an capitulū sede vacante possit instituere determinatur hoc de insti. c. j. li. vj. Et quę differētia sit inter collationem præsentationem & institutionē, vide de præbē. cū in illis. li. vj. Non pōt: hęc dictio pōt post negatiuā posita: vt hic necessitatē importat. iij. q. j. Cū aūt affirmatiue ponit necessitatē nō importat. iij. q. iij. §. itē in criminali. ver. pōt. Licite superabūdat. id em̄ dicimur posse qd' licite possumus. xxij. q. ij. faciat. vbi de multiplici posse. Obtineri. Cōtradicit huic regulæ de iure patro. cura. Sol'. ibi nō præscribebat eccl'ia tāqꝫ beneficiū sed vt ꝓprietas. Itē necessitatis causa vel pietatis vel causa impēsi obsequij sine cauonica institutiōe possidet qs prouentus eccl'iæ: nec ex eo canonicus vel beneficiatus dr̄ ꝓprie. xij. q. ij. quicūqꝫ suffragio. xvj. q. j. possessiones. &. q. iij. clerici. & de magistris. qm̄. & de cle. pug. in duello. Henricus. Itē arg. cōtra de elec. in Gen̄. vbi possessio dat ius eligendi ex prescriptione. Sol'. per passionem acquiritur ius eligēdi & præsentādi: qa procedit ex nostris actib⁹. Institutio aūt ꝓcedit ex actib⁹ aliorꝰ: quæ ad hoc vt valeat debet esse canonica: vt hic in qua præcipue quatuor requirunt. Primū qꝺ psona sit quę possit instituere. xvj. q. vij. c. nullus. Secꝺm qꝺ institutus sit talis q possit institui. de insti. c. ij. qa laicus nō pōt institui: vel ipe idē institues. eo. ti. c. vlti. Tertiū qꝺ illius beneficij institutio ex iure ꝓprio vel deuoluto vel delegato ad instituentē ptineat eo. ti. c. iij. Quartū qꝺ seruetur forma cōstitutiōis illius. de elec. c. vlti. li. vj. &c. Io. an. Extēdit regulā ista qa triplex est genus beneficij ecclesiastici. s. beneficiū sacramētoꝝ: beneficiū suffragioꝝ: & beneficiū ecclesiasticoꝝ laicoꝝ. Primū. s. quodlibet sacramētū nō pōt de iure & ad salutē aiæ obtineri: nisi fm̄ institutionē canonicā. i. ordinationē ecclesię: vt. s. bene dispositus accedat & fm̄ ritū ecclesię. Sed m est qꝺ cōmunicatio seu participatio bonorū quæ fiunt in eccl'ia & orationū & aliorꝰ bonoꝝ: & indulgētiarū nō pōt haberi nisi fm̄ institutionē ecclesiæ. i. existēdo in charitate & faciēdo ea quę ordinauit ecclesia facienda: vt continet indulgētię forma. Tertiū est ecclesia præbenda & dignitas ecclesiastica: in quibus oportet seruari prout ordinauit eccl'ia: vt patet hic in glos.

In institutione canonica quasi nor requirūt.

Vbi. ō.

BONA FIDES NON PATITVR

vt semel exactū iterū exigat. Hæc regula sumpta fuit ex. l. bona fides. ff. eo. ti. Eccl'ia em̄ nō debet suū recipere vel repetere cū augmēto: sed si semel exactū iterū exigeret augmētū recīperet, xij. q. ij. fraternitas. Et habet locū hæc regula ēt in pœnis quę semel exacte ab eodē iterū exigi nō debēt. ad hoc. xiij. q. ij. c. vlti. & de iudi. at si clerici. Ab eodē aūt ideo dixit: qa si plures tenerent ad pœnā insolidū: soluta pœna ꝓ vnū nō liberatur alter. xij. q. ij. cū deuotissimum. An aūt res & pœna simul peti possint. dic vt no. xxv. q. ij. si eccl'ię. Hāc aūt regulā dico verā in his quoꝝ causa vnica exactio ne finitur. Vnde si. x. debeo ipsoꝝ solutiōe tollit oīs obligatio: vñ nō patit bona fides: vt illa. x. iterꝫ exigātur: & si soluant vt indebita repetunt. qd' dic vt no. j. q. iij. in fi. de so. c. vlti. Si aūt vnica exactione nō finit obligatio. puta in actiōe debiti viri ab vxore & ecōuerso non habet locū hæc regula. Idē in ꝓcurarione quā exigit epūs primo anno visitās. Nā secūdo annovisitās iterū exigit, ꝓcurationē. & idē si ex necessitate ecclesiæ iterꝫ eodē modo visitaret & anno. & sic pōt intelligi illud de cēsi. cū venerabilis. Idē dico in actiōe pœnæ vbi actū est in ꝑcu sic vt. f. tories pœna cōmittatur & exigi possit: quoties ꝙ fm̄ fuerit: nā tūc pœna semel exacta: iterꝫ exiget. Rō est: qa fm̄ alīa regulā contractus ex cōuentione legē accipiūt. Sed veritate inspecta in his casibus & similib⁹ nō est idē: sed aliud: licet eiusdē generis, & facit hæc regula ad quęstionē quā mouet Io. xij. q. ij. monemus. An si ecclesia cōsecuta est suā ꝓssessore qd' facere pōt. vt ea. q. aplicos. An idē possit petere etiā a prælato. & certe nō: qa bona fides &c. Ad pœnā tn̄ agere posset ꝑtra eū vt de re. eccle. nō alie. si quis Io. an. Bona fides. i. cōsciētia & equitas bona. Et pōt extēdi ifud qꝺ exactū non debet iterꝫ exigi in solutionib⁹. & cōtra hoc faciūt vsuræ. rij. qa cū receperint suū capitale iterꝫ exigūt illud dū vsurā petūt: qd' est quasi aliud capitale. Tho. ꝙ bona fides non patit. vide de vsuris. in. ij. par. ti. j. Hoc etiā seruādū in punitionib⁹. Sicut em̄ nō iudicat deꝰ bis in idipm̄: sic & q semel iudicat⁹ & punit⁹ ē, ꝓ illo pctō nō debet iterū puniri. Et cui deus remisit culpā ꝓ pœnitētiā nō punit ad gehēnā, ꝓ illa: qa pctā nō redeūt: nec quo ad culpā: nec quo ad pœnam. Tho. Sed si deus punit hic pctōr̄: & ille non emēdatur qꝺ non solui debitū: ideo deus punit etiā in inferno: qa debitū nō est solutum. Similiter in cōtractibus soluta pœna non debet iterum exigi. vt dictum est in glos.

Ibi. ō.

CVM SVNT PARTIVM IVRA

obscura: reo fauendū est potius qꝫ actori. Hæc regula sumpta est ex. l. fauorabiliores. ff. eo. ti. Et pone casum. iij. q. ix. indicas. Et hæc regula vera est: nisi actor foueat fauorabilem causam puta matrimonij, libertatis, testamēti, vel dotis. Tunc em̄ fallit regula: quia faueūdum est potius actori. xxxiij. q. j. si quis accepit. de ꝓba. ex literis. Et habet locum hæc regula: nō solum in sentētia ferēda sed etiā iā lata: puta a duobus ordinarijs: vno absoluēte & alio cōdēnāte: tenet em̄ sentēria, ꝓ reo: nisi fuerit lata in supradictis casib⁹. Et nota qꝺ dicit obscura. Si em̄ certū esset reū esse obnoxiū punirē: quia culpa est relaxare vindictā: vt dist. xxviij. qa sunt. Et hoc dico cū est certū iudici vt iudici: sec⁹ si vt deo. de offi. ordi. si sacerdos. vel vt homini. iij. q. vij. iudicet. Si certum est eū non esse obnoxiū absoluitur. Idem si dubiū: vt hic vides. Sanctius est em̄ nocētem absoluere q̄ innocētem cōdēnare. ff. de pœnis. l. absente. Et sic in re dubia ferē certa sententia cōtra illud. xj. q. iij. graue. de spon. & matri. de muliere. sed hic non est dubiū immo certū: quia ex quo actor nō, ꝓbauit clare reus debet absolui. vj. q. vlti. accusator. Sic not. Ber. de spon. & matri. iuuenis. Et vide de tripliciambiguitate no. xxxiij. dist. c. vlt. Reo. Sic dicto a re quę petitur vel sup qua impetitur. vt de ver. sig. forus. Actori. Contra. ff. de iudi. l. siqs intētione. Vbi ambiguā oīonem actoris in sui vtilitatē interpretamur. Sol'. Illud in principio litis in quo fauet actori: i stud in fine in quo fauet reo: quod dic vt no. de resti. spo. cū ad sedem. in glos. ij. In summa: ergo nota qꝺ in obscuris potius fauet reo qꝫ actori: nisi causę fauor aliud inducat: vt dictū est &c. Nec intelligas hanc regulam in obscuris probationibus inductis a reo: quia illas cōtra eum interpretamur, de proba. licet, Quod dic vt. j. in regula. contra eum. Io. an.

Vbi. ō.

CVM QVIS IN IVS SVCCEDIT

alterius iustam ignorantiæ causam censetur habere. Hæc regula sumpta est ex. l. qui in alterius. ff. eo. ti. Et pone casum. vj. q. iij. si sacerdotes. fm̄ tertium casum ibi not. &. ff.

Lex non tanda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

depo.l.i.in fi.Ibi enim hæres vendens rem depositam credens illā fuisse defuncti non tenetur ad rem sed ad preciū. Quod autem in hac regula dicitur verum est si cū ipso suc cessore agat.secus si ipe agat:qa certus debuit esse de facto suo cum ad iudiciū,puocat.Intelligit autem hęc regula de quolibet successore,siue sit singularis,siue vniuersalis. de quib⁹ dicā.j.is q̄in ius.eo.tit.quæ videtur contra sed non est.quia ibi loquitur de iure,hic de facto.Vbi ergo quęreretur de præscriptione in qua sufficit bona fides prędecessor bonæ fidei:qd' præscriberet prædecessor male fidei.Vbi aūt requireret titulus si iniustū titulū habuit prædecessor q nō dedit causam præscribēdi:successor q eo. ti.vtiq nō præscribit.ff.de diuer.tēp.& præscrip.l.cū hęres. Et aduerte qa regula ista venit exēplificatiue ad illā ignorantiam:vbi ignorantia facti probabilis excusat.lo.an.

Vbi.ā. CVM QVID PROHIBETVR

phibētur oia quæ sequūtur ex illo.Pone casum in phibito a carnibus:qui phibitus intelligitur ab omnibus quæ trahūt semētinā originē.vt dist.iiij.denicę.Et phibita cōcupiscētia p legē intelliguntur phibita omnia mala quæ sequūtur ex illa.de consti,nā cōcupiscētiā.Itē phibita alienatione phibita intelligitur vēditio,donatio,manumissio &c.de re.eccle.nō alie.nulli.Itē phibito officio & beneficiū.dist.lxxxj.eos. Itē furto phibito intelligitur phibita omnis illicita vsurpatio rei alienæ.xvij.q.v.pœnale. Itē phibita mœchia ois illicitus cōcubitus phibef.xxxij. q.iiij.meretrices.Et cui phibetur ecclesiæ cōmunio & eius stipēdia prohibita intelliguntur,de appel.pastoralis.Cōcordat ad hanc regulam supra illa.accessorium.

Ibidem CVI LICET QVOD PLVS EST

licet vtiq; qd' est minus.Hęc regula sumpta est ex.l.nō debet.ff.eo.tit.Et fallit hæc regula i casib⁹.ibi no.Pone casū præsbyter conficit in missa corpus Christi,qd' plus est:bene ergo potest benedicere populū qd' minus est.xcv.dist. ecce.Item cui cōcessum est testari:vt filiofami.de peculio castrensi,ergo & donare causa mortis.Cōcor.xij.q.j.præcipimus.Cui committuntur animæ & pecuniæ dispensandæ:vt de dona.post duor.per nostras.Cui cōmittit vxor corpus bene potest committere dotem.Et nota q̄ illud est vnum brocardicum:cui licet plus & minus. Aliud quod licet maiori & minori.dist.xcv.illud superfluū.Aliud negādo cui non licet minus nec maius.de sen.excom.cū illorū.Et quod non licet in minori:nec in maiori.de elec.cum in cūctis.vbi de hoc.Cōtra.de cōsec.dist.ij.cōperimus,Sed illud est speciale ,pter cōmunionē.Item contra.xxxiij.q. ij.latorē.vbi cōceditur cōicare:&non oblationem offerre, &.xvij.q. iiij.miror. Itē de torneamētis,c.j.de rap.c.ij.vbi cōcedit pœnitētia & nō sepultura.Sol.Regulare ē qd' hic dicit:nisi a minori ,phibeat ex causa:vel vt cōsulatur viuis:vt ibi vel ob aliam causam.Item ad negatiuam contra dist.xxxvj.qui ecclesiasticis,&.j.q.j.si qui episcopi.Vbi q iniuste contulit ordinē priuatur collatione ordinis illius: sed non minoris vel maioris ſm Bar.licet Hug.contradicit.Sed dicvr,ā.proxime dixi.Plus ergo qualitate includit minus:sed nō semper.Sicut plus quantitate semper includit minus.vt.j.plus semper.lo.an.

Vbi.ā. CONTRA EVM QVI LEGEM

dicere potuit:apertius est interpretatio facienda.Hęc regula sumpta est ex.l.in contrahenda venditione.ff.eo.ti. Vt plene liqueat ista materia:licet de ipsa tractetur de spō.ex literis,&.ff.de pac.l.veteribꝰ.Tu tñ nota q̄ obscuritas vel ambiguitas aut apponitur in vltimis volūtatibus:aut in cōuētionib⁹ factis in iudicio,aut in contractib⁹ & pactis, aut in sentēmis.Si in vltimis volūtatib⁹ subdistingue:qa aut cōstat de voluntate expresse aut tacite.Si expresse:illa seruatur:qa nihil est quod tñ debeaf hoib⁹ q̄ q̄ vltimo volūtatis liber sit stylus.xiij.q.ij.vltima volūtas.& de testa. officij.Si cōstat tacite:vt p cōiecturā illa seruatur.xxvj.q. vj.qui recedūt.& de testa.requisiti.Et hoc nisi dicta volūtas turpis esset.vt.ff.de cōdi.instī.l.quidā,vel al's ꝑta ius. Pone exēplum de testa.tua.Si nō cōstat expresse nec tacite:statur verbis testamēti.Ad hoc.xxij.q.ij.is autē.de celemis.in quadā.Si aūt verba sunt nimis larga sequimur benignius & minimū:vt in regula.in obscuris.j.eo.tit.Et sic

Ambiguitas quintuplex.

esset hæredis electio.Si vero non apparet quæ pars sit benignior vel minor,neutra tenet.ff.de testa.tu.l.duo sunt. Si quęratur ad quē spectat indagatio.dic q̄ ad iudicē.C.de fideicō.l.voluntatis defuncti.Si in iudicijs sit ambiguitas sit interpretatio a ꝓferente.Nō qa debitor semper negaret se de hoc sēsisse.C.de āna.exce.l.vlti.& hoc i litis exordio. De hoc de testi.spo,cum ad sedē.Si vero in ꝓbationib⁹ sit ambiguum interpretabitur cōtra ꝓducētē de cōdi.appo.ꝓtuas.& de ꝓba.in præsentia.Debēt em̄ ꝓbationes esse clarę.de præscrip.auditis. Saluo eo q̄ possunt testes obscure deponētes interdū iterū interrogari:vt de testi.cū clamor. In cōsessionibus si cōfiteaf incertū:certificare cogit.ff.de cōfes.l.certū. Alioquin acciperet qd' magis expediret aduersario vt ibi.& de confes.c.ij.In cōtractibus aut est certū de ꝓsensu,aut de dissensu:aut dubiū.In primo statur ei qd' senserunt.de spō.c.j.In secūdo nil valet.xxvij.q.j.sufficiat xxx.q.ij.c.vnico.de rap.cū causa.xxix.q.j.§.j.Et ibi error nō solū corporis:sed & materiæ venditionē impedit. Nihil em̄ tā cōtrariū cōsensui sicut error.ff.de iudi.l.ij.Et error est aliud ,p alio putare,xxxvij.diftin.q̄uis.Nō tñ ois error impedit matrimoniū.Sed error tñ ꝓsonæ,quod dic vt.xxix.q.j.§.j.& in summa.In tertio casu.s.dū est dubium subdistingue.Aut pōt valere ſm intellectū vnius tñ:aut vtriusq;.Si ſm intellectū vni⁹ tantū valeat ſm quē valere pōt.ff.de verb.oblig.quoties.Et hoc habet locū etiā in cōtractu matrimoniali in foro iudiciali;In foro aut animæ staretur ei qui dissensisset in tali dubio:vt de spō.& ma.c. tua nos.Si ſm vtriusq; intellectū pōt valere valeat ſm q̄ verisimilius.ff.de verb.ob.eū q ita.Et.j.in regula inspicimus.cum suis cōcor.Si dubitat quod sit verisimilius:seruatur qd' in hac regula dicit.ff.de ver.ob.l.quicqd.& hoc verum cū neuter dolū cōmittit.Si aūt alter dolū cōmittat cōtra eū fiet interpretatio.xxij.q.v.§.ex his.&.c.quacūq;. Si aūt vterq; cōmittit dolū ad cōem significationem recurretur:vt in.d.decre.ex literis . Vbi de hoc.&.xxij.q.v.§. si ergo.Et idem reputatur in iuramentis:vt ibi notatur.In sentēcijs suis interpretari poterit pręses ,puinciæ vel ꝓcurator Cęsaris.ff.de appel.ab executore.in prin.Functus est eū officio suo siue male siue bene iudicādo.Qd' intellige de'diffinitiua sentēcia:secus de interlocutoria.quod dic vt notat de appel.cū cessante.De fructibus tū & expēsis supplere potest ea dē die.ff.de re iudi.l.Paulus.Et de hoc nor. xxxv.q.ix.§.quia ergo.al's incipit.his ita.in glos.Et ibi de multiplici interpretatione.De legibus non est dictum:qa in eis nil obscurū est vel ambiguū.dist.iij.erit.&.C.de no. compo.in prima cōstitutiōe.ibi.Erit lex certa & breui sermone conscripta. Si tñ ambiguitas esse videret in eis recurritur ad cōdentem:qa ille solus interpretari pōt qui & condere.xj.q.j.§.ex his.Et idē in priuilegijs que sunt leges priuatæ & p eadem iura.lo.an.Et not.q̄ dicit Greg.xxij.q. v.humanæ.q̄ verba debēt deseruire intētioni:nō intētio verbis.Vbi glo.ar.potius esse considerandū intentionem alicuius q̄ verba.j.q.j.marchion.Sed hoc est verū cū constat de intellectu:al's a verbis nō est recedendum in dubijs ff.de leg.iij.nō aliter.Et adde quod.xxij.q.j.paratus.dicit glos.q̄ nō debemus semper adhærere verbis.Verba enim in rescriptis posita:vel in legibus debemus conformare æquitati:licet verba non patiantur,vt de rescrip.causam. & de consuetu.cum dilectus.

Errare ē aliud pro alio putare.

Interꝑs legū qs sit.

CVM NON STAT PER EVM AD Vbi.ā.

quem pertinet quo minus cōditio impleaf:haberi debeat ,pinde ac si impleta fuisset.Hæc regula sumpta est ex.l.in iure ciuili.ff.eo.titu. Pone exemplum in Abraam:p quē nō stetit quo minus filiū suū immolaret ſm dñi ꝓceptū. Vnde proinde ita gratum fuit ante dñm:ac si immolasset xxij.q.ij.si q̄liber,§.Abraā quoq;.&.c,seq.Itē pone casū q impedir ne ad est citatio pueniat,vt lit.nō cōtest.qm.Item potes ponere in libertate legata:& vt aliquid det hæredi: & p eū stat.C.de condi.inser.l.,pe.&vlti.Et idē in alijs legatis.Et nota q̄ si mihi quinq; ꝓmiseris si te vicero:tacite videf hoc actū vt resistere possis:& sic habeſ ꝓ expressa.

Et nota q̄ dicit p cū ad quē ptinet.Nā si staret per alium tertiū vel p impedimētum menꝑsius:tunc locum habet regula ista.j.imputari.qa tūc licet nō imputef q̄ per me nō stat.vt ibi,nō tñ habebitur pro impleto vt hic.Item nota q̄ si libertas legata est seruo.si.x.hæredi dederit:& per hæredem

redem stetit quo minus seruus dederit illa.x.proinde est ac si impleta esset conditio:quia ille liber erit. Tenetur tamē illa decem postmodū soluere:nisi forte obtulerit & hæres non susceperit.C.de condi.inser.l.vlti.&c.lo.an.

Ibidem CVM QVID VNA VIA PRO

hibetur alicui:ad id alia via admitti non debet. Pone casū xxxiij.q.v.hæc imago.& de cōcef.prehen.detestanda. Nota ergo q̄ cū aliquid prohibeſ:prohibentur & omnia quę sequuntur ex illo.vt in regula,cū quid.ē. Ac etiā oia quæ possit peruenire ad illud.Fallit hoc interdū:quia seruus nō admittitur in testimonium pro dño:nec contra dñm: & tamen testificatur de facto suo dum dē per eū depositum vel cōmodatū vel simile.iij.q.ij.serui nec.Itē qui nō potest accusare denuntiet.de iureiur.quemadmodū.in fi.Itē prælatus de mobilib⁹ per ecclesiam acquisitis testari non pōt & tñ in egritudine moderate pōt de ipsis aliqua erogare, de testa.ad hoc.Satis circa hoc dici potest q̄ cū aliquid prohibetur principaliter habito respectu ad prohibitū: nō ad viā vel ad modū quo,phibetur.Exemplifica per iura i principio dicta:tūc sufficit prohibita vna via: vt ad id in eius fraudem alia via vel modo admitti non debeat.vt hic.Speciale tñ est in libertate.ff.de inofficio.test.l.Papinianus.Si autē prohibitio principaliter se habet ad viā vel modū non ad rem,tūc secus.Vñ alteri.ecclesiæ allegatus ēps nō eligitur:sed tñ postulatur.Itē qui iurauit non accusare bene denuntiat:quia sibi nō est prohibitū deferre crimen : sed per modum accusationis prohibetur &c.lo.an.

Vbi.ā. CONTRACTVS EX CONVEN

tione legē accipere dinoscūtur. Dicunt vulgares,Pactū rūpit leges.Et hoc dicit hęc regula quæ sumpta est ex lege.ff. eo.ti.l.contractus.Pone casum per canonē.xvij.q.ij.eleutherius.vbi quētio inter ēps diocesanū &fundatorē inita de oblationib⁹ obuenētib⁹ in festo ipsi? ecclesiæ seruāda est.Itē depositarius ſm iura tenet solū de dolo & lata culpa quæ dolo cōparat:si tñ interuenit cōductio vt teneaf de leui & sguissima culpa & casu fortuito illa seruaf.de depo. c.ij.Et qd' dicit regula hic intelligas de cōductione honesta & nō cōtra bonos mores.Vñ si cōuenerit vt dolus præstetur:non valet cōuētio:vt in.d.l.cōtractus.lo.an.

Vbi.ā. CERTVM EST QVOD IS COM

mittit in legē qui legis verba cōplectēs cōtra legis nititur voluntatē.Pone casum.xiij.q.iij.plericq;.& de elec.auaritiæ.li.vj.& cōcor.j.q.j.sunt nonnulli. Circa regulam non insisto ,psequere ipsam:vt no.xiij.q.iij.plericq;.ibi in glo. dr.Nolūt qdā facere cōtra legē:sed faciunt fraudē legi. Facit aūt fraudē legi q̄ obseruat verba legis:sed mētē eius circōuenit.ff.de legi fraus.Fit aūt fraus legi quatuor modis,s. de re ad rem.i.quādo in fraudē datur aliqua res.vt in.d.c. plericq;.&.j.q.j.sunt nōnulli.Itē de persona ad psonā:vt si quis sub psona alterius exercet vsuram,xlvij.dist.sicut nō suo.Et cū marit⁹ nō pōt aliquid dare vxori supponit aliā psonā cui det.vt.ff.de dona.inter vir.& vxo.hæc ratio.Itē de vno ꝓtractu ad aliū fit fraus legi:vt cū mulier nō possit aliquid dare viro:fingit se vendere ei.ff.de do.inter vi,& vxo,si spōsus.Itē de vno cōtractu ad aliū fit fraus:sed alio modo:vt cū mulier nō possit fideiubere:p stituit se principalē debitricē.ff.ad vell.q̄uis,xxxiij.q.v.mulierē. lo.and.

Fraus legi quō fit & q̄t modis.

Extendi potest ad multa:& in vsuris quæ palliant sub iustis titulis.s.venditionis,emptionis,pignorationis, depositi,societatis,& hmōi.de quibus fraudibus vsurar⁹ vide in.ij.par.ti.j.c.vj.& seq.Itē in nō communicādo vel male communicando.Item in ieiunijs & alijs.Et dicit decret.q̄ fraus & dolus nemini debent patrocinari.

Vbi.ā. DECET CONCESSVM A PRIN

cipe beneficiū eē māsurū. Pone casum.xxv.q.ij.c.j.&.ij.& de præben.si cui.lib.vj.& in auf.col.vj.cōstitutio. Decet hoc verbum quātum ad subditos ipsos necessitatē importat:quātū ad ipsū principē honestatē.Ipse em̄ priuilegiū ꝑ se cōcessū diminuere vel moderari vel in totū tollere potest.Primū ,pbatur de deci.c.ij.li.vj.Sed ſm probaf de elec. qa sępe.lib.vj.ad hoc.lxiij.dist.§.verū. A principe q solus priuilegium in alterius præiudicium conferre potest ſm quos dā.ix.q.iij.nunc vero &c.& seq.quod non est verum

Decet ꝓbū qd ꝓportet.

vt no.xxv.q.ij.in sum.in prin. Licet em̄ hic exprimatur de principe.Idem est in beneficijs aliog:xij.q.ij si ēps.de institu.cū venissent. Possūt em̄ epi dare priuilegia de re iudi. cū in tervos.De hoc.xxv.q.ij.in summa.Beneficiū. Priuilegiū est quoddā beneficiū collatū alteri.Cum autē sit du gliū qd plex genus priuilegioꝝ:quia & realia & psonalia:hoc est sit & q̄ verum in realib⁹ priuilegijs.Hæc em̄ priuilegia principū tuplex sunt perpetua:nō aūt intelligif de psonalibus.Nā psona ē, ti. ix. lia cū plonis extinguunf:vt.j. in regu.priuilegiū.Et idem c.j.§.ij. dico de priuilegio dato ad tempus. Pone casum de verb. signi.tua.Māsurum.Nota q̄ licet priuilegium debeat esse Priuile perpetuū vt hic:extinguif tñ ꝓpter abusum negligētiam gliū extī contrarium factum & superueniēs enorme præiudicium: guif va quod dic vt no,xxij.dist.renouantes.xj.q.iij.priuilegiū. de rijs modeci.suggestū. Vnde dico q̄ ab ipso principe verba priui- dis. legij interpretanda sunt:ita q̄ alteri enorme præiudicium nō afferāt.de verbo.signi qd ꝑ nouale. Si aūt ex postfacto superueniat enorme præiudiciū. Pone casum p decre suggestū.hoc cum sit necesse directe venire contra verba priuilegij crederem præponendam principi quæstionem de priuilegio:quod de nouo tendit ad noxam:& cōtra illud nō debere ,ppria auctoritate venire ſm Lau.qui hoc sentit.xxv.q.j.in fine Et Ber.Beneficium remissionis peccatorum quod datur a principe adeo manet q̄ nunq; reuocatur xxij.q iiij.si illic.contra de pœni dist.iij.qui diuini. So.Non redeūt pēta dimissa per recidiuū:nec quo ad culpā nec quo ad pœnā,sed dicūtur redire p quendā effectum aggrauationis illius sequētis culpę.Tho in.iij.Beneficiū etiā gratię & virtutū semp durat in hoīe ex parte dei dātis. de pœ.dist.ij.quærēdum,Sed q̄ amittaf est ,ppter abusum vl negligentiā hoīm.Beneficiū est quodcunq; habemus bonū:& istud semp debet manere in mēte nostra per recognitionē.Pē.cij.Noli obliuisci omnes retributiones eius.

DVBIA SVNT IN MELIOREM Habeſ ī

partē interpretanda,s.ea facta. vnde dubiū est quo animo v.decr fiant.Hæc regula habeſ in decreſ.de reg.iur estote.Et sunt ta. verba Bedę sup illud Luc.vj.Nolite iudicare &c.Vbi sciē dū q̄ triplex est genus operū humanoꝝ.Aut em̄ sunt bo- triplex na vel de genere honorū:vt ieiuniū,oratio,eleemosyna, genus & hmōi.Et ista semp debent interpretari in bonā partem: operū q̄uis possint fieri mala intētione.Aut sunt de genere ma- huma lorū & mala scd'm se vt furta,homicidia,blasphemiæ,& nos. hmōi.Et de hisvt dicit Beda ibidē pmittit nobis iudicare. id est interpretari in malā partē:& reputari digna dānationis iudicio:& pēm esset hmōi bene interpretari & excusare.xj.q.iij.siquis dixerit.&.c.seq.Non tamen debemus iudicare illos simpliciter dānatos:qa possunt reuerti ad pœnitentiam de illis.Est tertium genus operū quod est indifferens:vt comedere,bibere,loqui,ire,vēdere,emere,&huiusmodi:& hęc fiunt bene & male.Et de his præcipue intelligitur q̄ sunt interpretāda in meliorem partem:cū nescit alias facta talia,in meliorem.i.securiorem ſm glos.

IN DVBIIS TVTIOR VIA EST Ex.iiij.

eligenda.Istud dictum quod est quasi regula sic consuevit decre. allegari cōiter:& est sumptum ex.c.iuuenis.de spō.& ma. vbi dicitur.In his quæ dubia sunt qd' certius estimam⁹ tenere debemus.Glos.ibi.Sic ergo patet q̄ in dubijs semper certius est tenēdū.de pœ.dist.vij.c.ij.Vbi dicit Aug.Tene certū & dimitte incertū.& loquitur de pœnitente in extremis:de quo est dubiū si vere pœniteat.Quia aūt certus est de vera pœnitentia p cōiecturas tñ si sanus agit pœnitentiam.xiij.dist.sicut.de homi.ad audiēdam.Nota tñ q̄ est dubiū ꝓbabile:& est dubiū scrupulosum.De ꝓbabili hic loquitur:cū.s.rōnes sunt ad vtrāq; partē quasi equales: & pēm graue est se exponere tali dubio vbi est mortale Est aliud scrupulosum:vbi.s.ex leui suspitione timet quis esse in aliquo actu pēm vbi nō est.& istud ad cōsiliū boni viri est deponēdū.Greg.Bonaꝝ mentium est ibi culpam agnoscere vbi culpa nō est.i.timere:nō tñ asserere. dist.v. ad eius.Itē dicit.xj.q. iij.graue est & satis indecens vt in re triplex dubia certa detur sententia.Dicit glos.xxxiij.dist.c.vlti.q̄ ābiguitriplex est ambiguitas.s.iuris,facti,&personæ.Ambigui- tas. tas iuris est vbi de similib⁹ ad similia ,proceditur.vt dist.xx. de libellis.Et de tali ambiguitate loquit c.ficut dist.xiij. Sed vbi est ambiguitas facti nūq; ferenda est sententia in

Universidad de Deusto
Biblioteca

præiudicium alicuius.& de hoc intelligitur.c.graue.xj.q.iij.Sed vbi nulli fit præiudicium vt in baptismo confirmatione,ordinatione,consecratione,& hmõi bene fertur in dubio sententia certa.ſ.vt baptizet vel eccl'ia cõsecret:vl denuo ordinet &hmõi.vt de cõſe.diſ.iij.parunlos.&di.j.ſolẽnitates.Quãq; tñ dubitaſ de facto:& ſerſ ſententia in prę iudiciũ alterius.vt de ſpõ.&ma.iuuenis.Sed iſtud eſt propter pericula animæ.Vbi vero eſt ambiguitas pſonę:ſed factum eſt certũ bene fertur certa ſententia.vr.v.q.j.quidã. Puta cũ ſcitur publice furtum factũ.ſed ignoraſ perſona: tunc poteſt iudex ferre excommunicationem in eum qui fecit vt ſibi manifeſtet:& tenetur ſubditus obedire.

In.v. **DEFLEAT PECCATOR QVIA**

offendens in vno factus eſt oĩm reus.Hæc regula haberur in decre.de reg.iuris.defleat.Et ſumpra eſt ex.c.conſideret, de pœ.diſt.v.Et ſunt verba Aug.partim autẽ Iacobi apl'i

Iaco.ij. in cano.vbi dicit.Qui totã legẽ ſeruauerit offendat autem in vno factus eſt omniũ reus.Defleat ſaltẽ luctu interiori. Nã lachrymę exteriores ſine interiori fletu.ſ. contritionis modicum vel nihil ꝓſunt.de pœ.di.in.irriſor.Interior fletus etiã ſine exteriori.i.cõtritio cordis ſufficiens eſt ad remittendũ de pœ.diſt.v.cõſideret.ibi.Doleat.Interior cum exteriori adhuc melior.Proſper.lachrymis ex vera cordis cõtritiõe fluẽtib⁹ extinguent æterni ignis inecdia.de pœ. diſ.j.porro.Offendẽs in vno.ſ.præceptor.Omne eñ mor

Notan da expoſitio. tale eſt cõtra aliquod pręceptũ diuinum directe vel indirecte:vel in vno,i.charitate quę vnũ nos facit cũ deo & ꝓximo:&quodlibet mortale eſt cõtra charitatẽ.glo.Ber.Oĩm reus.ſ.præceptor.i.ita dãnatur quis & priuaſ gloria ęterna ꝓ vna trãſgreſſione pręcepti in ipſa moriendo:ſicut ſi oĩa fuiſſet tranſgreſſus.Ita exponiſ de pœni.diſ.v.fratres. nõ tamẽ ſuſtinet tãtã pœnã.Nã quodlibet mortale habet ſuã pœnã.vel omniũ.ſ.virtutũ:qa quelibet virtus patitur detrimẽtũ ab vno vitio.ſic exponit Aug.de pœ.diſt.v.cõſiderer.Cũ eñ virtutes ſint cõnexę:vna amiſſa oĩs amittũtur.Vel omniũ bonoꝝ reus.i.ingratus.& ſic oĩa meretur ſibi auſerri.Vel oĩm:quia per pctũ amiſit meritum oĩm pręcedentium operũ bonoꝝ.Aug.de pœni.eadẽ diſt.&.c.

Exo.vj. **DOLO FACIT QVI PETIT**

quod reſtituere oportet eundẽ.Hęc regula ſumpta eſt ex.l. in cõdẽnatione.ff.eo.ti.Pone caſum in vſurario qui nõ petit vſuras a debitore.ipſas eñ reſtituere cogeretur.xiij.q. iij.nullus.Ad idẽ de iureiu.debitores.Duo aũt nota circa hanc regulã. Primũ eſt qd' dr̃ hic locũ habere qñ res reſtituenda eſt ei a quo petitur.Commodatarius enim repetit rem a fure quam tenetur domino reſtituere.C.de fur.& ſeruo cor.l.vlti.Vir ſoluto matrimonio petit dotem a ſocero quam vxori &liberis reſtituere eũ oportet.ff.ſol.matri. ſi ſocer.Idem in vſurario qui vſuras repetit quas aſas ſoluit.Si non eſt ſoluendo prætita cautione reſtituendi eas a quo pereceperit.de reſti.ſpo.ol im.ñ.& de vſu.quia fruſtra. Secundo nota hanc regulam non habere locum in poſſeſſorijs iudicijs ſed in petitorijs.Hęc etiam no.Goſ.de offi.iudi.deleg.venerabili.& Ber.Io.an.

Ibidem **DAMNVM QVOD QVIS SVA**

culpa ſcĩt:ſibi debet,nõ alteri imputare.Hęc regula ſumpta eſt ex.l.qd' qs.ff.eo.ti.Pone caſum p canonem.xxiij.q. iij.diſplicet.Vel ſiquis ductus ad iudicẽ de equo ſe prõciat & lgdatur ſibiipſi imputet.Item de præben.ſi clericus. Ii.vj.vbi clericus qui negligit petere prębendam ſibi debitam cum vacat ſibi imputare debet:non ſequenti expectanti.Ad idem.ff.pro ſo.l.cum duobus.Vbi ſocius oĩm bonoꝝ dãnatus ex tractu ob contumaciam ſuam:vel exmaleficio:pura furtovel ſimonia nõ recuperat a ſocio.cõcor.l.diſt.ſępe.&.c.hi qui.Item procurator pœnam quam ex ſuo delicto preſtitit non recuperat a dño.ff.de procura. qui ꝓprio.Ad idẽ.C.de euic.l.emptor.vbi dr̃ ꝙ emptor ſi in iudicio nõ fuit re euicta:de euictione non agit cõtra vẽditorẽ:qa culpa ſua res euicta videſ.Io.an. Ad hoc etiã facit qd' ait Aug. Abſitvt ea q̃ ꝓpter bonũ ac licitũ facimus aut habemus:ſi aliquid p hoc ꝑter noſtrã volũtatem cuiq; mali accidẽrit:nobis imputet.xxiij.q.v.de occidẽdis.Vbi ponit exẽplũ de eo q ſe occidit gladio vel ligone &hmõi. q.ſ nõ imputaſ facięti vel vtęti in bonũ talia inſtrumẽta

ſed illi q ſe occidit.Poteſt etiam ſic extẽdi regula theologi cæ ꝙ cũ ſit triplex dãnũ.Primũ priuationis gl'ie:nõ debet qs imputare diuinæ pręſcientię.qa ſm Aug.Ipſa nulli eſt triplex cã labẽdi:ſed culpæ ꝓprie.xxiij.q.iij.Nabuchodonoſor. dãnũ.

Sed'm dãnum eſt ſubtractionis ſiue priuationis gratię p pctũ nõ qd' debet qs imputare dei ſeueritati:ſed ſuæ negligẽtiæ.xj.q.iij.audi.& de pœ.diſt.j.&.ſuertimini ad me &c. Nec debet imputare diabolo tẽtanti vel homini incitãti: ſed ſuæ propriæ volũtati.xv.q.j.nõ eſt.&.c.illa.Tertiũ eſt dãnum temporalis fortunæ in rebus,in fama,in honoribus,& huiuſmodi.& hoc debet imputare peccatis ſuis. de pœni.diſt.j.quãobrẽ.&.c.ſed & continuo.&.c.ſi peccatũ.

DELICTVM PERSONAE NON Vbi.ſ.

debet in detrimẽtũ eccl'iæ redũdare.Pone caſum in eꝑo de poſito ꝓpter crimen.Nõ eñ debet eccleſia ꝓpter hoc exꝑoliari rebus ſuis.xvj.q.vj.ſi eꝑm.vbi de hoc.Item pone caſum in ꝓcuratore q falſificauit inſtrumẽtũ:nõ ꝓpterea perdidit eccleſia cauſam.de excep.cũ venerabilis.Et deli- Delictũ ctum tutoris non obligat pupillũ.ff.eo.tit.l.nec.Contra multi xvj.q.iij.placuit.ñ.Vbi delictũ prędati nõ repetẽtis rẽ eccle plex. ſiaſticã nocet eccleſiæ. Ad idẽ de pręſcrip.c.j.Sol.Delictũ Prędat⁹ aliud eſt in faciendo & hoc non pręiudicat eccleſię:vt hic. multi Aliud eſt in omittendo & iſtud bene præiudicat eccleſiæ:pliciter vt ibi.Et hoc ꝓprie dr̃ delictũ.ſ.omiſſio:cuius nõ ſemper nocetur ſtetur huic ſignificationi:ſed ampliaſ aliq̃n.Item ad hãc cleſiæ. ſolutionẽ cõtra dicit.xxv.q.ij.ita nos.vbi delictũ qd' cõſiſtit in faciendo pręiudicat eccleſię.Sol'.dici põt ſm Io.qui hoc ibi notat ꝙ hęc regula intelligiſ de detrimẽto facultatũ:illa de detrimẽto bonoꝝ:ſed potius ibi nocet delinquẽtibus q̃ eccleſię.Adhuc cõtra iſtam ſolutionẽ.de cẽſi.cum olim.Vbi delictum qd' eſt in faciendo nocet eccleſię.& de in integ.reſti.auditis.Vbi delictũ i omittẽdo nõ nocet eccleſię.Satis cõgrue diſtingui poſſet inter iudicialia &extra iudicialia:vt in iudicialib⁹ iudicioꝝ fauore ſiue ſit in faciẽdo ſiue in omittẽdo præiudicet eccleſię.Et in decre.auditis.delictũ qd' fuit in omittẽdo bene pręiudicate eccleſię ſed fuit reſtituta:& ſic nõ eſt cõtra.In decre.cum venerabilis.dici põt extraiudiciale.Vel ibi ſolus ꝓcurator deliquit in faciendo.ſ.in inſtrumẽtũ falſando.Itẽ cõtra.diſt.liij.ſi ſerius.j.vbi punit eꝑs q ꝓ vno ſeruo debet duos dare.Sol'. illud debet facere de ꝓprio ſi habet nõ de bonis eccl'iæ:& ſic nõ eſt cõtra hãc regulã.Itẽ contra de ordi.cogni.cũ dilectus.Vbi dolus & violẽtia abbatis eccl'ię nocere videtur. Sed ibi ſoluitur per Ber.in glo.quia.ſ.ibi delictũ fuerat cõmiſſum ꝓ abbatem:&collegiũ cõſcato conſilio.ꝑſonę nomine poſſimus intelligere de prælato.Vel indiſtincte de qualiber ꝑſona intelligaſ cuius delictũ nõ nocebit eccl'ię: ſaltẽ cũ effectu qa daretur reſtitutio vſq; ad quadrięnium tm̃:niſi ex cauſa plus tpis dareſ.de reſti.in integ.c.j.lib.vj. Ampli Io.an.Põt & ſic extẽdi regula.Delicta quecũq; clericoꝝ dũ atur re modo tolerẽtur nõ nocet eccl'ię.i.fidelibus quo ad veritatẽ & vtilitatẽ ſacramẽtoꝝ:que conſerunt.vt.j.q.j.ſi iuſtus gula. fuerit.&.c.dñs declarauit.Vel etiã nõ redũdat in detrimẽtũ eccl'iæ.i.fidelium.vt ꝓ hmõi officia & oꝝones q̃ faciũt:vt miniſtri eccl'ię nõ valeãt ſm Tho.& ꝓ regulã illã.q ꝓ aliũ. Eccl'ia eñ cuius noĩe faciũt eſt ſemp deo grata & obſequia eius.Vel etiã ꝓpter malitiã eoꝝ nõ debet perdere eccleſia iura ſua & priuilegia:vt decimas,libertatem,immunitatem,& obedientiã ei debitã & reuerẽtiã.diſt.xxix.c.vlti.

EA QVAE FIVNT A IVDICE In.vj.

ſi ad eius non ſpectant officiũ viriꝫ nõ ſubſiſtũt. Hæc regula ſumpta eſt ex lege.ff.eo.ti.l.fm̃.Pone caſum.lxviij. diſt.quorum vices.vbi preſbyter ſimplices chriſmando: eccleſias vel virgines conſecrando,ordinando,nil agunt, de pœ.& remiſ.indulgentię.lib.vi.Vbi indulgentia data ab epiſcopo vltra tenorem concilij generalis non valet. Ad idẽ.ff. de iuriſ.om.iudi.l.vlti.vbi dicitur.Extra territorium ius dicenti non pareatur impune.Idẽ ſi ſupra iuriſdictionẽ ſuã velit ius dicere.Et habet hęc regula locum etiã in his quę bona ſunt quę facit iudex:tñ ex quo ad eius non ſpectat officiũ:viriꝫ nõ ſubſiſtũt.Pone exẽplũ.diſ.xcvj. bene quidẽ.Bonũ quidem eſt ſtatuere res eccleſię alienari nõ poſſe.xij.q ñ.per totum.Tamẽ ſtatutũ imperatoris ſup hoc nõ valuit:quia ad eius nõ ꝓtinebat officiũ.vt ibi.Generale eñ eſt ꝙ nõ ſufficit bonũ facere niſi & bene id fiat.

xvj.q.j.

Bonũ facere nõ ſuffi cit niſi id bene fiat. xvj.q.j.monachi.ñ.Et qd' dicit hæc regula.Ea quæ fiunt a iudice:al's ſubaudi.Nã in eo qd' facit nõ ꝓtinẽs ad officiũ ſuũ,nõ dicit iudex.Sicut ergo ꝓcurator fines mãdati excedere nõ debet:ita & iudex fines iuriſdictionis.Saluo eo qd' de ꝓgatione norat.de offic.dele.ꝑ.&.g.Nec habet locũ hæc regula in ſpiritualib⁹,quæ potius dependẽt ex ptãte ordinis q̃ iuriſdictiõis.Hinc eſt ꝙ ſi eꝑs q hoc põt ex ordine cõſecret alienã eccleſiã vel altare,vel ordinet alienum ſubditũ:quod nõ põt ex iuriſdictione.Cõſecratio tñ & ordinatio bene tenent:licet ordinatus executione careat,v ñ. q.j.eꝑs in dioceſi.Et de tẽp.ordi.ꝙ trãſlationẽ.Nõ eſt cõtra.diſt.xcv.c.j.Vbi præbyteri chryſmabãt & vere cũ tñ non pertinat ad ordinẽ faceredotalẽ:ſed epiſcopalẽ.Nã illud fuit eis ſpecialiter conceſſum a Greg.pa.Et ſic ad eorũ ſpectabat officiũ:etſi nõ ex ordine:tñ ex demãdatiõe.Quęri ſolet ſi iudex qui de decem tantum poteſt iudicare iudicat de.xx.an valeat ſententia In.x.Et Io.dicit ꝙ non: quia res iudicata non poteſt in parte tenere & in parte non tene

Quatenus valet ſnia. re.Et hoc ipſe no.ij.q.vj.§.diffinitiua.ver.cum certa ratione.Et facit optime ꝓ Io.de pœ.& remiſ.indulgentiæ.lib. vj.Et cõcor.cum eo Accur.ff.de iuriſ.om.iudi.l.vlti.Hug. tñ & Lau.tenẽt contrariũ.ſ.ꝙ ſententia tenet in.x.tantũ.& dicũt ſentẽtiã reſcindi in illo ſuperfluo tantum.Et facit ꝑ eis de arbi.c.j.lib.vj.& regula.j.vtile.Et quod ibi dicã.Io. an.Extendi poteſt ad multa.Qui dat aliquã indulgẽtiã de culpa:etiã papa,nõ valet.qa ſolus deus indulget culpam. de conſe.diſt.iij.nemo.Epiſcopus qui facit compoſitionẽ cum publico vſurario de certa quota remittens ſibi reſiduum obnoxium etiam reſtitutioni perſonis certis nil facit:nec ſibi valet illa remiſſio:qa non eſt epiſcopus iudex alienæ ſubſtantiæ,iij.q.j.reintegranda.j.&.ij. Confeſſor q abſoluit ab aliquo caſu peccati vel ſententia a quo nõ poteſt:nõ valet abſolutio. Prælatus qui præcipit ſubdito aliquid cõtra regulam ſuam:vel aliquid ſibi reuelandum ſalꝰ ordine fraternæ correctionis non obligat illud præceptum nec debet obedire.ij.q.j.ſi peccauerit.& hmõi.

Ibidem **EVM QVI CERTVS EST CER**

tiorari vlterius non oportet.Pone caſum.diſt.xj.c.vl.ver. ſępe diſtinctionẽ tuã.Et de appel,ſi duob⁹.In archieꝑo q ſciens illũ excõicauit q appellauerat ad papã.Et no.ꝙ hic dicit q certius eſt ſubaudi vel eſſe debet.Nã nõ eſt neceſſariũ

Quõcer tus põt certiorari. ſingulos aurib⁹ intimari qd' eſt publice ꝓmulgatũ. diſt. xvj.qd' dicitis.Et de poſtu.pla.c.j Licet aũt canonicus qui certus eſt de morte epi nõ oporteat eũ amplius certiorari de ipſius morte:tñ citari debet ad electionẽ faciẽdã.vt no. Ber.in decre.cũ inter.de elec.Quod verũ puto,qa q certus eſt vt hõ:certioraꝰ vt iudex.ñ.q.j.multi.Et interdum q certus eſt adhuc certioratur ad cautelam:vt in.d c.vlt.xj.diſt. Præterea licet ſciat eccleſiã vacare diẽ tũ aſſignatã ad electionẽ celebrãdã ignoret:& ideo vocãdus eſt & dies notificãdus.Et eſt hęc regula in ar.ad q.qua quęritur.An ingreſſus religionẽ & in fine anni exiens:ſi iterũ eandẽ religionẽ ingrediatur:an iterũ debeat habere annũ ꝓbatiõis: & ſatis videſ ꝙ nõ per hanc regulã:niſi conditio perſonæ vel religionis mutata eſſet.Et hoc tenet Bar.Brix.in quęſtionibus ſuis.io.an.Si autẽ ꝓ medietate anni ſietiſſet vel circa:tũc ſunt opi & vide de hoc.j.in.ij.par.ti.de ſtatu religio.Et facit iſta regula cõtra ignorãtes mandata dei vel ẽt generalia eccl'iæ pręcepta vel ſynodalia cum publicãtur: vel acta capitulorꝝ generaliũ:q nõ videtur excuſari ſi contra faciũt:qa certi eſſe debẽt de hmõi religioſis.Vbi ſciendũ ꝙ nõ eadẽ certitudo requirit in oib⁹.Nõ eñ certitudo demõſtrationis ſcięt̃iæ requirit in his q̃ ſunt fidei:ſed ſufficit ea q̃ tradit ab eccl'ia ꝓ miracula:ꝓ doctrinas doctoꝝ:& tolerãtias martyrũ:nec debent velle vlterius certiorari.

Vbi.ſ. **EX EO NON DEBET QVIS FRV**

ctũ cõſequi quod niſus extitit impugnare. Pone caſum in eo q dicit decre.eꝑas nõ eſſe authenticas:quia nullã debet ꝓ ſe allegare.diſt.xix.ſi Romanoꝝ. Ad idẽ diſ.viij.quo iure.Itẽ pone caſum in eo q impugnabat teſtamẽtũ:dicẽs illud inofficioſum:qui ſi improbe dixit & ſuccubuit qcqd ex teſtamento capiebat perdit ff.de inoff.teſt.Papinianus.

Impugnãs a. § meminiſſe. Ad idẽ.xiij.q.ij.cę præpoſterum.Et dicit lex. Abſurdũ eſt quẽ redire ad id qd' ſemel renũciãdũ putauit. C.de reb.cre.l.ſigs.Et ꝙ hic dicit niſus extitit:dic cum eſſe,

Ampliatur regula. Aias prius de mũ lin guas oporter fieri eruditas. In.vj.

actu ſaltẽ quãtũ in eo fuit:qa pſeuerauit.Si autẽ ſimpliciter liqd ex ꝓteſtaret:ſecus eſſet vt intelligit.Ber.prædictã decre.præſentiũ.de teſti.Itẽ ſi inciperet agere vel excipere.& poſtea tare odeſiſteret ante ſententiã.Et quod dicit hæc regula verũ inſiẽ põt elligo:niſi ex neceſſitate officꝰ habuit ipugnare.Nã tunc ex illo proprio nomine tractũ conſequi poſſet.hoc ꝓbatur.in.q. ꝓmodũ vñ.§.uria.ver.ſi cõtra patrẽ pupilli.Itẽ licet qs impugnet ꝓſequi. ſentẽtiã in vno cap.ex alio cap.cõſequitur fructũ de reſcita. Raynutius.&.c.Raynaldus.Et cõcor.ad regulã.j.q.vñ.c.ſ. & diſt.xcvj.ſi imperator.Et ſimile eſt qd' dicit fruſtra implorat legis auxiliũ is q cõmittit in legẽ de vſur,quia fruſtra.Itẽ nota ꝙ ſicut qs nõ debet fructũ cõſequi ex eo quod impugnat:vt hic.Econtrario non debet qs impugnare ex quo fructũ cõſequiſ.xix.diſt.c.j.&.iij.q.vñ.cui⁹ in agẽdo. Io.an.Extẽde.Quia ex quo pctõr impugnat dei prouiden tiam murmurando non mereſ ab eo gubernari:vel aliqd atur reboni cũ pugnet cõtra dñi voluntatẽ.Item cum male ſe habet ad parentes meretur priuari bonis eorum &c. gula.

EXCEPTIONEM OBIICIENS

nõ videſ de intẽtione aduerſarij cõfiteri.Habes hæc verba de excep.cũ venerabilis.Et ꝓſequere hãc materiam vt ibi no.Et pone caſum de præſcrip.illud.Et aduerte ęa mirabilis videſ hæc regula.Nã ſi excipio de pacto de nõ petẽdo videor cõfiteri debitũ fuiſſe.Si dico interrupti pſcriptionẽ videor fateri te præſcripſiſſe.Si dico:cõtra te preſcripſi ergo primo id tibi debitum erat qd' preſcripſi.Et ſic actor niſi amodo debet cogi ꝓbare:ſed excipiens tãtum.Et facit ad hoc de tranſac.prætera.ij.Dic ergo ꝙ huius regulæ eſt triplex ratio.Prima qa licet dicã.Feciſti pactũ de nõ petẽ- triplex do:poterat eſſe ꝙ illud nõ erat vere debitũ:vel naturaliter rõ huiꝰ tm̃:vel nullo mo.Itẽ licet dicã:interrupti pſcriptionem: regulæ. forte nõ erat ꝓpleta pſcriptio:imo hoc dicere videor ꝙ cõpleta nõ fuerit dicẽdo me interrupiſſe.Vel ſi cõpletafuerat ſine titulo erat &bona fide.Idẽ in alijs exceptionib⁹.Secũda qa ꝑ exceptionẽ nego me debere.Nã ſi ꝓipſam de intẽtione aduerſarij diceret cõfiteri:eadẽ exceptio duos contrarios effectus haberet:qd' eſſe non debet.ff.de ſolu.qui homĩnẽ.§.vlti.Et de baptiſmo & eius effectu.maiores. Cum igiſ per exceptionẽ negem intẽtionẽ aduerſarij:nõ eſt congruũ me ꝓ ipſam dici fateri. Tertia eſt:qa reus priuilegiatus eſt vt poſſit duas exceptiones ꝓponere:etiã ſibi cõtrarias.vt.j.in regula.nullus pluribus.Sicut ergo expreſſe dicere poſſet:nego re pręſcripſiſſe:& poſtea ſi pſcripſiſti ego interrupi:vel nego me ꝓmiſiſſe:& poſtea pactũ opponere de non petendo:ſic dicendo. Tua præſcriptionem interrupi vel pactum de non petendo feciſti:vel his ſimile:intentionem aduerſarij nõ fatetur:cum adhuc dicere poſſit, non promiſi,non præſcripſi,& ſic de ſingulis. Tunus tamẽ ipſi reo ſic dicere.Nego me promiſiſſe.Et poſito ꝙ ꝓmiſerim:poſtea pactum de nõ petendo feciſti:&ſic de ſingulis.Ad hęc.xiij.q.ij.in prin.Sed quia hęc forma verboꝝ docet mẽtiri:vbi veritas & cõſcięt̃ia eſt in cõtrariũ:nõ eſt amplectãda,cũ prius animas,demũ linguas oporter fieri eruditas:vt in proœmio.ff.in fi.Vnũ nota ꝙ idẽ qd' dicit hæc regula in exceptione intelligas & in replicatione.Vñ ſicut excipiẽs nõ cõfiteꝰ actionẽ:ita nec replicãs exceptionẽ eadẽ de cauſa.Sicut eñ ſe habet exceptio ad actionẽ:ita & replicatio ad exceptionẽ:& quadruplicatio ad replicationem.Et hoc ſatis probatur de excep.dilecti.Io.an.

FACTVM LEGITIME RETRA

ctari non debet:licet caſus poſtea eueniat:a quo nõ potuit inchoari.Hæc regula ſumpta eſt ex.l.ff.eo.ti.in ambiguis. Exemplifica in eo qui contraxit matrimonium:& poſtea factus eſt furioſus.xxxij.q.vij.neq; furioſus.Item in ſuperueniente affinitate de eo qui cog.cõſan.vxo.ſuæ.c.penul. Idẽ in adoptiõe ſuperueniẽte.ff.de ritu nup.adoptiuus. Et nota ꝙ alia regulã habes.j.ꝑ cõtrariũ.ſ.nõ firmaſ.qa licet caſus ſuperueniat a quo potuit inchoari nõ firmaſ qd' ab initio nõ valebat:vt.j.Qd' m̃ intelligas vt ibi dr̃:ita ꝙ a principio fctm̃ erat legitime nõ retractaſ:licet ſuperueniat caſus in q̃ nõ potuit inchoari:vt hic.Et nota ꝙ dicit retractari.q.d.Propter cãm ſuperueniẽtẽ nõ retractaſ,acſi legitime nõ fuiſſet factũ.Interdũ tñ ꝓpter ſuperueniẽtẽ cauſam impeditur eius effectus:quod legitime fctm̃ erat.Exẽplifica ꝑ canonem.xxxiij.diſt.cõmuniter.& de cleri.egro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

presbyterū &c. Io. an. Extēdo. Religiosus post pfessionē fi
Extēdit regula. efficit pessimus vel fatuus nō tñ ,pter hoc soluit & retra
ctat ,pfessio. Prælat⁹ post ,platurā efficit malus excōicatus
& hmōi: non tñ ,pter hoc retractat electio vel cōfirmatio
eius. Absoluit quis a peccatis dicēs se velle facere pœnitē
tiā iniūctā & se ,mittū: & satisfacere læsis & restituere: post
ea mutat propositū nil volens facere: nō per hoc retractat
absolutio facta: sed tūc peccat mortaliter cū proponit illa
non facere, de, pœ. dist. j. magna. in glos. & hmōi.

Ibidem FRVSTRA SIBI FIDEM QVIS
postulat ab eo seruari: cui fidē a se præstitā seruare recusat.
Pone casum in fideli quo ad dñm: & in dño quo ad fidelē
seu vasallū, xxij. q. v. de forma. Itē de eo q interposita di
tione iurauit aliqd facere de iureiur. puenit .ñ. vbi de hoc.
Itē de eo qui nō vult transactionē interpositā obseruare.
C. de pac. cū ,pponas. ij. Concor. qd' habet. xcv. dist. esto. ibi
Cur ergo te habebo vt principē cū nō habeas me vt sena
torē? Sed nōne hosti seruanda est fides. xxiij. q. j. nolite. Sof.
vt ibi no. Illud em verū est cū ipse hostis nobis seruat fidē
Et sic cōcor. cum hac regula. Itē contra. xxxiij. q. v. qd' deo.
vbi dr q si vir & vxor pari cōsēsu vouēt cōtinentiā: vno
Vota q labēte alter debet pseuerare. Sof. Illa ,pmissio nō fuerat fa
deo fiūt cta homini: sed deo. Et quę deo vouent sine vlla cōditio
sine vl ne impleri debēt. xxxij. q. viij. c. j. Et licet vxor adulterata sit
la cōdi peccat tamen vir adulterādo. xxxij. q. vj. p totū. Frustra igit
tiōe im debitū petit qui qd' debet nō impēdit. Vnū nota q quan
pleri de do partes aliqd sibi adinuicē promittūt sub pœna: &, vna
bent. pars primo frangit fidē: aut expedit magis alteri parti pœ
nā prosequi: & stare pacto vel contractui: aut magis expe
dit sibi fidem rumpere. In primo casu licet fides sit tibi fra
cta: ipse tamē ,p sua parte seruet eandem: & sic poterit pere
re pœnam cū effectu. In sc'o casu secure frāgat fidē & fiet
huncinde mutua cōpēsatio pœnarū: vt de pœnis cōstitutis
Et sic illā decretalē intelligas: & quæ ibi notantur. Io. an.

Ampli Extēde. De⁹ ,pmittit prēmiū & bona tēporalia si bene fa
atio re ciamus qd' ,pmittim⁹ in baptismo: & pœnitentiā agamus
gulæ. Et qa nos frāgim⁹ fidē & de⁹ reuocat ,pmissa. de pœ dist. j.
si agamus. &c. prędixerat. In societate aliqua promittunt
adinuicē omnia lucra cōicare: cū vnus certus est sociū non
seruare. hoc nec ipse tenetur seruare. Promittūt adinuicem
coniuges tacite reddere debitum alter alteri petenti: & alij
non adhærere. Si ergo alter adulteretur innocens certe hoc
sciens nō tenetur illi adulteranti reddere debitū ex quo fre
git sibi fidem nō tamen potest & ipse adultera re &c.

In.vj. GENERI PER SPECIEM DERO
gatur. Hæc regula sūpta est ex. l. ff. eo. ti. l. in toto iure. Pone
casū. xciij. dist. c. vlti. vbi diacon⁹ qui generaliter est minor
presbytero i illo speciali casu. f. q obtinet vices epi maior
est. Itē de offi. le. c. studuisti. vbi de causa cognoscit delega
tus specialis: nō gñalis legat⁹. Hęc regula habet locū in re
scriptis siue primū sit gñale: & sc'm speciale: vt de rescri.
pastoralis siue primū sit speciale: & sc'm gñale: vt eo ti.
abbatē siue eodē tpe sit datum gñale & speciale. Ad hoc de
rescrip. c. pe. li. vj. Rescriptū aūt speciale non tollit priuile
giū generale: vt eo ti. cū ordinē. quod cōtra. nisi de ipo pri
Priuile, uilegio fiat mentio in rescripto: vt ibi. Volūt quidā huius
giū spe reguļe dictū extēdere ad priuilegia: vt sc'm speciale dero
ciale nō get generali primo. Sed hoc est falsū: quia semp valet pri
tollit ge mū siue sit gñale. siue speciale si i sc'o nō tollat expsse, de
nerale. prescrip. venies. & i regula. ō. decet. Ratio diuersitatis est:
qa p primū priuilegiū etiā generale statim cōsequit⁹ ples
nū ius. Sed p primū rescriptū generale nō statim sequitur
gs plenā iurisditionē in speciebus de rescrip. pastoralis. &
ideo statim tollit facil⁹. Cōtra de offi. de le. ex parte. Vbi
sc'm speciale nō derogat primo gñali: sed ibi si bā intuea
mur vtrūq; fuerat speciale: & dic vt ibi. Notauit igit Gof.
de offi. leg. c. j. q hæc regula fallit in tribus casib⁹. In priu
legio. vt de rescrip. cū ordinē. Et cū genus ad vnicam rem
refertur. vt in decre. ex parte. Et cū speciales literæ nō exhi
bentur re integra. de fi. præsby. ex tuarum. Item not. circa
hanc regulam q non tantum valet genus ad speciem quā
tum species quo ad genus. de appel. c. ñ. lib. vj. de hoc. xxiij.
dist. cū.

Item nota q licet p speciem generi derogetur: vt
hic in regula. tamen species sub genere continetur. xiij. q.
ij. non ę simemus. Semper em in generalibus specialia in
sunt &c. Io. an. Extēde ad statuta ciuitatis: quia per hanc le
Ampli gem quæ est specialis alicuius ciuitatis: derogatur legi ge
atio re nerali imperiali in eo quod est cōtra. Et legi generali qua
gulæ. oēs ecclesiæ & monasteria in aliqua dioceſi subsunt dioce
sano: derogatur per specialia priuilegia mendicantium. s.
prædicatorum, minorum, eremitarum, carmelitarum, ser
uitarum, & alios exemptorum monachorum.

HOMAGIVM INDIGNVM EST

In gnto decreta. & a Romana eccłia alienū: vt ,p spūalib⁹ facere gs homa
giū cōpellat. Hęc regula habet de regu. iur. in decre. & fm
glos. ibi. Homagium dicitur iuramētum fidelitatis: quod
Homa non licet facere pro aliquo spirituali: cum hoc sit simonia
giū qd cum. de simo. ex diligenti. Alioquin clericus non tenetur
fit. prælato facere obedientiam: & in casibus iuramentum fa
cere de obedientia vel de fidelitate & hoc post receptam
administrationem. de iureiuran. nullus. &. xxiij. dist. c. fi.
als in spiritualibus nullum iuramētum, nulla pactio, nul
la obligatio debet intervenire: & si interuenerit nullam
obligationem de iure vel de facto induceret, vt de pac. pa
ctiones. A Romana &c. Ergo & a cōsuetudine aliarum ec
clesiarum debet esse alienum: quia quod ecclesia romana
approbat vel reprobat, & aliæ ecclesiæ hoc facere debent
cum ab ipsa suam habeant institutionem & auctoritatem.
distin. xj. consequens. &. c. nolite. Bern.

IN IVDICIIS NON EST ACCE

Ex sexto lib. ptio personarum habenda. Pone casum. iij. q. ix. necesse. &
de iudi. nouit. Aliorum enim honores alios non debent es
se occasio nocendi. C. de fratu. & ima. l. vlti. Ad hoc. xj. q.
Hono iij. siquis. Signantur contraria ad hanc regulam. xl. dist. c. j.
res alio &. xlv. dist. cum beatus. &. xcvij. dist. nobilissimis. dę offi.
rum nō deleg. sane. ij. So. in pœnis desertur dignitati & persone: vt
debent ibi. & de hoc de transac. c. vlti. Idem in sedendo & assurgē
alios esse do, dist. xciij. non oportet. Et not. ij. q. ix. c. vlti. In iudicijs
occasio autem vel sententia non est habenda acceptio personarū:
nocēdi. vt hic. In eis enim est æqualitas seruanda: vt hic in regula
Item in pœnitētiæ exhibitione. xxvj. q. vij. sacerdos. Item
in fide christi suscipienda. de conse. dist. iiij. nec quemq;. Et
in alijs sacramentis. de coniu. ser. c. j. Et in pauperum rece
ptione cum sufficere possumus. xlij. dist. quiescamus. Et in
Iudicij alijs operibus pietatis. xvj. q. j. si cupis. Hoc ergo quod di
accepti cit in iudicijs soluit contraria. Et nota q iudicium interdū
ones. ponitur pro eo quod præcedit sententiam: vt hic in regu
la. Interdum pro condemnatione. de conse. dist. ij. timorē.
Interdum pro discretione. iij. q. vij. §. tria. Interdum pro vl
tima voluntate. de sepul. c. peñ. lib. vj. Et nota q licet iu
dex vt non debeat acceptione personarum in iudicijs: vt
hic, tamen vtile est in arbitrarijs iudicem gratiosum habe
re. de offi. deleg. consuluit. Caueat tamē ne in faciendo gra
tiam incurrat pœnam constitutionis. de sen. & re iudi. cum
ęterni. lib. vj. Extende q deus non est acceptor personarū:
ex eo q vni dat gratiam non alteri: quia personarum acce
ptio habet locum in his quæ quis habet dare seu distribue
re ex debito: deus nulli est debitor: ergo &c.

IGNORANTIA FACTI NON

Ibidem iuris excusat. Pone casum in ignorantia facti de ordinato
ignoranter a simoniaco: quod. f. nesciebat esse simoniacū. i.
commisisse tale factum. j. q. i. siqui a simoniacis. Item in eo
qui ignorabat beneficium reseruatum per papam vel alij
collatum, de præben. si beneficia. lib. vj. De ignorantia iu
ris pone casum. j. q. iij. §. notandum. in fi. Hæc regula non
indiget glos. cum eius materia plenissime habeatur in dic
to. §. notandum. in tex. & glos. & distinc. xxxvij. in sum.
Vnum nota q cum quæritur de condemnatione expensa
rum litis dicimus q in principali causa probabilis error
excusat condemnationem expensarum. ñ. q. iij. c. paulum.
Sed in causa appellationis indistincte victus condēnatur
Error p victori in expensis. ñ. q. vj. oīmodo. Rō huius diuersitatis
babilis colligitur p hāc regulā. In principali em causa est error fa
excusat cti: qa in ea ex, pbationibus quæ in facto consistūt, pceditur:
sed in appellationis causa, pceditur ex actis prioris causæ:
vnde ibi est error iuris: & ideo non excusat a cōdēnatiōe:
vt hic in regula. Tamē fm Inno. & Hosti. si in causa appel
lationis nō, pceditur p sola antiqua acta: sed inducūtur pro
bationes nouæ: p quas, pnūtiet, pbabilis error: tunc bene
excusat

excusat victū a condēnatione: quod verum puto. Exrende
materiam: quia vtilis est. Duplex ignorantia. f. facti & iu
ris. Ignorātia facti excusat a toto. Si quis dabat operā rei li
citæ & adhibuit debitā diligētiā: nec est cōtra. xxxiij. q. ij.
in lectū: vbi imponit pœnitētia ignorāti, pbabiliter fēm
in re licita: sed illud fit ad cautelā. Si autem daret operā rei
illicitę: vt ludēdo ludo noxio: inaduertēter occidit: vl nō
adhibet diligētiam: nō excusatur a toto, sed a tanto. Igno
rantia iuris diuini & naturalis in his quæ sunt necessaria
ad salutē: neminē excusat habentem vsum rationis a toto:
sed a tanto. dist. xxxviij. §. j. si est crassa. id est ex negligētia
procedens: sed si est affectata: vt. f. liberius peccet non vult
scire nō excusat: sed auget peccatū: immo est speciale pec
catū. Ignorātia autem iuris canonici vel ciuilis quantū ad
cōmunia præcepta ecclesiæ: nō excusat a toto eos q potue
rūt habere copiā docentiū. Nec prælatos religiosos & cle
ricos quantū ad ea quæ pertinēt ad statū suū. dist. xxxviij.
si in laicis. Sed illos q nō habuerūt copiam addiscendi: vt
in dicta dist. §. j. Quantum autem ad lucrum captandū vel
dānum tēporale vitādum quomodo excuset. vide. j. q. iiij.
Ti. v. c. §. notandū. Et de ignorantia habes. j. in. ñ. parte.
ix. §. ñ.
Vbi. ō. IGNORANTIA PRAESVMI
tur vbi scietia nō ,pbat. Pone casum. lxxxij. dist. ,pposuisti
,n fi. fm q ibi tacet lra. Sed ↄ. xvj. dist. qd' dicitis. &. x. q.
j. ordinationes: cū similib⁹, in q b⁹ iurib⁹ dr q nō præsumit
ignorātia: sed scietia. Sol. dic vt in pdicto. c. ,pposuisti. q
circa ea quæ publice fiūt præsumit scietia, nisi, pbet igno
rantia. Sed circa ea quæ fiūt occulte præsumit ignorantia
nisi scietia ,pbetur. vt hic. Et scias q hæc regula vera est in
his quæ quis scire vel indagare non tenetur. In his autem
quæ scire vel indagare tenet: nō habet locū sicut in eligen
do prælato. lxj. dist. c. ij. &. viij. q. ij. dilectissimi. & ō præsu
Iudex mit scientia nisi ,pbet ignorātia. Ad hoc est qd' lex dicit q
debet i magistratus tenet de idoneitate tutoris vel curatoris inqui
quirere rere quē nominauit. Quod aūt regula dicit presumitur: est
de ido huius virtutis hæc præsumptio: vt transferat onus ,pban
neitate di in aduersariū: & idem est in alijs casibus q no. vj. q. vlt.
tutoris actor. Item nota q ignorantia tribus modis probatur. Pri
Vl' cura mo p sacramentum: vt cū iuro me ignorasse: & tunc demū
toris, admittit, pbatio hęc cū est, pbabilis. Secundo qñ id, pbat
ex quo sequitur necessario me ignorasse: puta me tunc fuis
se anniculum vel furiosum. Tertio qñ probatur id: non ex
quo necessario: sed verisimiliter sequit me ignorasse: puta
me tūc absentē fuisse: & hoc dicere voluit Io. j. q. j. siqs a si
moniacis. Et licet in facto ,prio ,pbabilis sit aliqn ignoran
tia: ,pbabilior tñ in alieno: qd' dic vt no. j. q. iij. §. notan
dū. & in regula. ignorātia facti. Et qa ignorātia iuris natu
ralis nō excusat: ideo de tali nō loquit hæc regula. Io. an.
Vbi. ē. INDVLTVM A IVRE BENEFI
cij nemini est auferēdū. Pone casum in licētia nubendi da
ta ab apl'o. di. xxvij. de his. Itē in anno dato ad ,motionē
sacerdotij. de elec, cōmissa. li. vj. Itē in quadrimestri tpe da
to cōdēnato in psonali actiōe ad soluēdū. ff. de re. iur. l iij.
§. siqs cōdēnatus. Ista auferri non possunt nec abbreuiari.
Benefi Cōtra. de re. iu. q. ad ,sultationē. & de ap. cū sit. Sof. Quod
ciū iuris dam est iurib⁹ beneficium qd' nō pōt alicui auferri: vt in
duplex. dutiæ. x. dierū ad appellādū. ñ. q. j. anteriorū. Indutiæ qua
tuor annorum ad petēdum restitutionem. de in integ. re
stit. c. j. lib. vj. Et istud verum est in istis & in alijs indutijs
quæ dantur a lege sine tacito vel expresso ministerio iudi
cantis. Quoddā beneficiū est quod sine causa auferri non
potest. Et sic intelligitur hæc regula: sed cum causa & cau
sa cognita bene potest auferri. Et nota de hoc plene in di
cta decretali. cū sit. Et illud verū in indutijs: quæ licet den
tur a iure: interuenit tamen in eis expressum vel tacitū mi
nisteriū iudicātis. vt in deliberatorijs. xx. dierum. & simili
bus. Quod ergo hic dicit q beneficium iuris nemini est au
ferendum intelligas ab hoie & sine causę cognitiōe. Alio
em iure interdum tollitur alterius iuris beneficium. Pone
exemplum in solēniter vouēte, qui nō cōtrahit de voto &
vo. re. c. j. lib. vj. Itē in cōtumace in nōveniēdo. Item in no
torio criminoso: & in tertio appellante q nō audiūtur ap
pellātes. xxiij. q. iij. de illicita de appel. proposuit. &. c. sua
nobis. Sed vbi ius aufert vel ,pmittit hominē auferre cessat
regula. Sicut est videre in patre q habet a iure vsumfructū
in bonis aduentitijs filij. C. de bo. quæ li. l. cū oporteat. Et ta
men aufertur propter relinquentem, ea conditiōe ne ad pa
trem perueniat vsusfructus. in auē. vt li. ma. Item a lege da
tur marito administratio bonorum paraphernaliū: & ta
men pōr auferri per mulieris prohibitionem. Sed ista quę
fiunt permittente lege per hominem fieri nō videntur: sed
potius per legem permittentem. Io an. Extēde regulam. Extēdit
Tempus datū ad eligendū vel petēdum confirmationem regula.
non potest tolli nec abbreuiari inuitis. Similiter tempus
vnius anni ad probationem in religiosis. Nec ius qd' quis
habet in eligēdo. Nec q nō possit libere eligere sepulturā
si non est religiosus. Nec magistro nec prælato potest au
ferri q nō castriger moderate scholares vel subditos.

IN OBSCVRIS MINIMVM EST

Vbi. §. sequendū. Hæc regula sumpta est ex lege. ff. eo. tit semper
in obscuris. Pone casum de cēsi. ex parte. vbi in dubio nō
cōpelluntur soluere vota ad maximam: sed minimam mē
surā. Ad idem. ff. de leg. iij. numis. vbi numis sic in genere
legatis: debentur minimi. Circa hāc regulā nota q in ob
scuris statim inspicimus quod est minimum: immo inspi
cimus primo quod est verisimilius & quod fieri cōsueuit
vt in regula sequenti cum suis concordantijs. Si hoc sciri
non pōt rūe inspicimus quod est minimū. Primo ergo in
spicimus quod expresse agitur: puta. x. libras boñ. vel qd'
agit tacite. Tacite dico: vel rōne rei quę vēdit. x. libris: vel
ratione psonæ vel ratione cōsuetudinis: vltimo qd' est mi
nimū. vt hic. Ratio huius regulæ est: qa de minimo nō est Rō re
dubiū fēsisse: qa si intellexit de maxio: ergo & de minimo: gulæ.
qa plus cōtinet in se qd' est minus: sed nō econtrario. Et de
hoc dicet in regula plus semp. Alibi tñ habes argumenta
de mediocritate spectanda. x q. ij. hoc ius. Et pōt dici q in
speciebus & artificijs medij inspicim⁹. vt nota. ff. māda. Medij
l. fideiussorē. In quātitatib⁹ aūt inspicimus quod est mini inspicit
mū vt in ,dicta. l. fideiussorē. Itē locū habet hæc regula in i spec e
pœnis. vt. f. eo. ti. in pœnis. Io. an. Extēde. Cū dubitet quis b⁹ & ar
quātā pœnitētiā debet ,nōri dare: melī⁹ est errare in mo tificijs.
dicitate q in excessu: qa melī⁹ est fm Chrys̄ hīe deo reddē
re rōnē de nimia misericordia: q̄ de nimia seueritate. xxvj.
q. vij. alligant. Cum qs ēt est pplexus fm ,pfectā suā: inter
duo mala: minimū est eligēdū. dist. xiij. duo mala. &. c ner
ui. Cum qs dubitat de diuersis operib⁹ quid magis debeat
facere vel q d de se sentire: sequatur minimū. j. humilius.

INSPICIMVS IN OBSCVRIS

Vbi. ē. quod est verisimilius: vel qd' plerūq; cōsueuit fieri. Hęc re
gula sumpta est ex. l. ff. c. ti. in obscuris. Pone casum. Aliqs
cōtraxit cū vidua: & lōgo tēpore habitauit cū ipsa: illa di
cit se incognitā. In hoc obscuro præsumit cognita: qd' veri
similius est. xxxiij. q. j. siqs acceperit. Itē cācellata vel ob
scurata litera nois præsumimus ibi illā literā fuisse de qua
est verisimili⁹. de fide instru. inter dilectos. Itē in dubio ve
risimile est filiū iniuste exhæredatū. C. de inoffi. testa. aut.
nō liceat. Et hic repete qd' dictū est in præcedēti regula. Io.
an. Extende tempore pestis cū dubiū est alicui si debet re
cedere a loco infecto: verisimilius est vt vitet mortem vel
infirmitatē: subtrahēdo se a loco infecto: & sic fieri cōsue
uit. Et hoc nisi ex aliqua causa oporteret aliquē ,manere
vt sunt curati sacerdotes. xxiij. q. iij. Naubuchodonosor
§. de tijs. & seq. Dubitat qs si in ieiunijs extra quadrage
simā debeat vti lacticinijs: faciat qd' fieri cōsueuit a timo
tatis in hmōi locis. dist. xj. catholica. & dist. xij. illud Pote
rat dubitare Abraā de pudicitia auferenda vxori si diceret
sororē suā: & de occasione sui si diceret esse vxorē. Fecit id
ex quo verisimilius poterat se iuuare. xxij. q. ij. queritur.

IN POENIS BENIGNIOR EST

Ibidem interpretatio facienda. Hęc regula sumpta est ex. l. ff. c. ti. l.
factum. Pone casum in iudice q ira ,nūtiauit. Temere ac
cusasti calūniatorē: nō ,nūtiat. ñ. q. iij. notādū. Item priua
tus a collegio doctorē. nō ,pterito sed tēporaliter: intelligi
tur priuatus. de cōsti. ex literis. Itē tutor remotus nō expres
so an ,pter dolū an ,pter culpā: remot⁹ intelligit ,pter
culpam. ff. de suspec. tu. l. hæc em. cōcor. cū regula. de pœni.
dist. j. §. pœnę. vbi dicitur q pœnę legū interpretatione ma
gis sunt molliādæ q exasperādæ. Et ex hac regula est ar
gumentū q in dubio præsumit cassatio electiōis facta nō

Universidad de Deusto
Biblioteca

Interp̃tatio benigna fit multis modis.

vitio personæ:se electionis modo.Et not.q̃ hęc begnigna interprætatio fit in multis.Primo:quia ex multiplici pœna expressa eligim⁹ mitiorẽ.l.dist.eos.Secũdo:quia si verbum posset importaret pœnã perpetuã & tẽporalẽ: eligimus temporalem,xiij.q.iiij.non oportet.ꝙ.Aluo eo quod habes dist.l.c.i.& de ꝓfi.ex literis.per Berñ.& modernos. & Accur.Tertia,quia de pœnis non arguimus ad similia: quia pœnæ non excedunt proprium casum.vt dicitur de pœnit.dist.i.§.pœnæ Quarto:quia vbi est tale verbum pumitur,priuatur:& hmõi,p sentẽtiã intelligimus:nõ ipso iure.de elec.qa ꝓpter.nisi essent ibi verba quæ aliud saperẽt:vt ipso iure:vel eo ipso.de elec.cũ sit.lib.vj.Bar.tñ contra.sed priuatũ credo ẽm Guil.Quinto:qa i dubio mitiorẽ causam eligim⁹.ff.de suspec.tuc.l.hæ em.An autẽ iudex possit pœnas moderari.nota.ij.q.iij.§. notãdũ.in glo.Benignior.dicit canon.Illa dignior sunt mutatiõe quę sunt excellẽtiora pietate,dist.ix.sane.Interpretatio.de multipli

Extẽdit regula.

ci interpretatione nota.xj.q.i.§.ex his oibus.Io.an.Extende.Cum videmus aliquos flagellatos præcipue bonos:cũ diuersis de causis flagella cõtingant.vt de pœ.dist.iij.production,debemus interpretari in benigniorem causam:puta ad maiorem cumulum præmij.Item cum nos deus flagellat:qđ facit ad purgationẽ peccatorum.de pœni.dis.i. si peccatum.nõ ad initiũ dãnationis:vt Antiochũ &Herodem.Itẽ vt cũ seueritate misceat misericordiã aliquid diminuendo si potest.Sicut deus punit citra cõdignũ.dist.xlv. disciplina.&.c.omnis qui iuste.cum glos.

Vbi. ſ̃.

IMPVTARI NON DEBET EI

per quẽ nõ stat si nõ faciat:quod ꝓ eũ fuerat faciẽdũ.Pone casum in eo q debet appellationẽ ꝓsequi infra annũ: cui nõ imputat si ꝓ eũ nõ stetit.ij.q.vj.anteriorẽ.Itẽ in eo q debet ꝓmoueri infra annũ ad sacerdotiũ:cui nõ currit annus ipse si iusto impedimẽto detẽtus:nõ potuit promoueri.de elec.cõmissa.lib.vj.Itẽ in eo q rem emit sub pacto legis cõ

Impossibilitas facti a principio vitiat obligationem,

missoriæ.f.ꝙ si prætium infra terminum statutum nõ soluerit:res esset inẽpta:& emptor in termino soluere volens nõ habuit cui solueret,sibi nõ imputat.ff.de lege cõmiss.l. cõmissoria.in fi.Ad idẽ.xliij.di.ephæsijs. Et no.ꝙ dicit pquẽ nõ stat.Nõ em̃ sufficit velle:nisi ad opus ꝓcedat quãtũ in eo est.Impossibilitas ergo facti sicut a principio annullat obligationẽ:vt in regula.nullus.ita & ex posteriori elidit:vt hic.Si tñ tenetur quis facere aliquid i certum tps: nec ꝓ eum steterit:licet nõ imputetur:tñ post tps tenetur.de dolo & cõtu.cũ dilecti.Consulo tñ ꝙ si potest infra tẽpus de impotentia ꝓtestetur.ij.q.vj.post appellationẽ.Sed qd dices de eo q sua culpa incidit in casum ꝓ quem postea facere nõ potuit:qđ ꝓ eum fuerat faciẽdum.Videtur primo ꝙ sibi sit imputãdum:qa regulariter quis de casu tenetur qui sequitur culpam.dist.i.sępe.&.c.studeat.& de ęta.& quali. c.i.In contrarium videtur de elect.c.vltimo.& de præben, quia diuersitatem.Satis videtur dici posse ꝙ imputãdum sit illi propter iura primo induꝛta.Hinc dicit lex nõ debere succurri ei q in necessitate se posuit.ff.qui satisda.l.fideiussor.Ad iura in contrariũ inducta rñdeo & dico ꝙ decretalis illa de elec.c.vl.& decretalis.quia diuersitatẽ.loquũtur de quadã pœna canonis prolata solum cõtra negligentes:vñ ibi culpa sine negligentia nõ punitur.Hoc satis ꝓbat decretalis.qa.Vel dic ꝙ si ex culpa imponitur aliqua pœna vel suspẽsio vel deportatio:tunc culpa illa vlterius

Ampliatur regula.

puniri nõ debet.ad hoc.xiij.q.ij.c.vlti.Io.an.Extẽde: qa si paterfamilias facit quod in se est ad corrigendũ familiã & dirigẽdũ:& tñ mala est,sibi nõ imputat quo ad deũ vel ecclesiã.& similiter prælatus si facit qđ in se est ad directionẽ &,pfectũ subditoꝝ:& tñ mali sunt,sibi nõ imputat.vt xl vij.dist.§.quid tunc fiet.&.c.quãtũlibet.&.c.qđ ad nos. Similiter si quis quærit baptismum pniam &hmõi:&per eũ nõ stat ꝙ accipiat:sed qa nõ inuenit administrãtẽ hmõi sibi nõ imputat quo ad interitũ salutis:si als est contritus. de cõse.dist.iij.baptismi vicem.&de pœni.dist.i.quẽ pœnitet. Similiter iudex,aduocatus,medicus,si faciunt quod in se est:in vsu officiorum suorum nil omittendo de contingẽtibus si damna sequuntur non eis imputatur.

Vbi. ſ̃.

IS QVI IN IVS SVCCEDIT

alteri⁹:eo iure quo ille vti debebit.Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo.tit.qui in ius.Pone casum in patrono:quia eodẽ iure vteꝛ successor quo & prędecessor.xviij.q.ij.Eleutheri⁹. Itẽ cõuenit successor p rescriptũ imperatũ contra prædecessorem,de fo.cõpe.dilecti.Itẽ in hærede qui nõ vsucapit quod non vsucapiebat defunctus.Fallit hęc regula in multis casib⁹.Primo vbicũq; morte defuncti cõfirmatur dona

Fallit regula in multis.

tio:ibi em̃ hæres non pœnitet.C.fami.hercis.l.filiæ.Item fallit in cõuentionib⁹ vbi ex ꝑsona successoris mutatur forus.Hinc est ꝙ clericus etiã in ciuilibus &patrimonialib⁹ cõuenit corã suo iudice.xj.q.j.nullus.de fo.cõpe.cũ sit.Itẽ fallit de iure patro.c.i.lib.vj.In casu vbi eccl'ia succedit laico patrono.Nã ecclesia habet sex mẽses cũ tamẽ laicus habeat solũ quatuor.Item legatarij acceptare non possunt legatum ꝓ parte:& pro parte respuere.Si tñ decedat pluribus hæredib⁹ dimissis:vnus hæres poterit ꝓ parte sua acceptare:alter ꝓ parte sua respuere.ff.de leg.l.legatarius. Itẽ fallit in casu q habetur.l.procula.de ꝓba.Item in casu qui ad.l.fal.recipitur.Ratio regulæ est quare eodem iure debet vti:quia plus iuris habere non potest:vt in regula.nemo põt.Minus nõ:qa hæres censetur eadẽ ꝑsona cũ defuncto:

Hæres cẽsẽt ea dẽ ꝑsona cum defuncto & succes sor cum prędecessore.

& successor cũ prædecessore.Et nota ꝙ dicit eodẽ iure:nõ eodem priuilegio ex sui persona:si personale erat priuilegiũ prædecessoris:quia priuilegiũ personale &c.i.in regula:cum suis concor.Idem dico de pacto ꝑsonali.de trãsac. de cætero.Io.an.Extende.Eadem potestate habet papa q est ꝓ tempore ad statuẽdum & destituendũ: quam omnes sui prædecessores etiã si malus.dist.xl.si papa.Et eandem auctoritatẽ habẽt episcopi,abbates,generales magistri vl' ministri,priores conuentuales:quam habuerunt eoꝝ prędecessores in dictis officijs ratiõe ipsoꝝ officiorum. Illam exemptionem habent exẽpti successores:quã &prędecessores ex priuilegijs antiquis concessis & non ablatis &c.

IN RE COMMVNI POTIOR

Vbi. ſ̃.

est cõditio prohibẽtis.Pone casum in duobus cõiugatis: quorũ vnovouere cõtinẽtiã volente:altero ꝓhibente:potior est cõditiovel causa prohibẽtis.xxiij.q.v.c.i.Itẽ in electione facienda vno ꝓhibente ne ꝓcedatur per viam cõpromissi:alꝰ hoc volentibus:potior est cõditio ꝓhibentis,de elect.qa propter.Item duob⁹ habentibus eõem parietẽ:vno volente destruere &reficere,altero prohibente, destruere nõ põt.ff.de seruit.vrba.prædio.parietem. Fallit

Fallit ratio gula.

hæc regula.Primo quando non interest soc⁹:puta qa vult incrustare vel pingere:vel vult scalas ponere iuxta parietem.Secũdo qñ ob hoc quęsita est vt opus fiat.Item quando ędificium reficerer.ff.de dam.infec.l.in reficiẽdo. Item fauore religionis:vt li ibi sepeliri velit.ff.de relig.si plures.Vel in cõmune sepulcrum alium mittere,instit.de re. diui.§.religiosum.Item cum donator rem communem habet cum donatario.C.de dona.l.sancimus.prohibẽtis. Ratio est:quia volens non solum dominus est illius rei:sed & prohibens.Et scire debes aliquid commune vel singulis:vt hic.Aliquid cõmune,vt collegio.& de hoc.j. quod omnes.Io.an.Extendi põt ad casum:cũ quis habens vsum

Extẽditur rsa.

rationis vult intrare religionem ante.xiij.an.& pater vel tutor ꝓhibet.vel ecõtrario:pater vellet ꝙ ipse intraret & ipse non vult:potior est conditio prohibentis.Item in votis quæ fiunt a religiosis oportet ꝙ cõcurrat voluntas prę lati cũ vouẽte in executione.Vnde si ipse vult implere votum factum abstinẽtiæ & huiusmodi:& prælatus nõ vult vel abbas:seu prælatus vult ꝙ plus faciat ꝙ teneꝛtur: potior est conditio prohibentis. Bernardus,abbas non augeat vota mea sine mea voluntate.

IN MALIS PROMISSIS FI

Vbi. ſ̃.

dẽ nõ expedit obseruari.Hęc regula sumpta est ex verbis Isido.xxij.q.iiij.vbi dicitur.In malis ꝓmissis rescinde fidẽ: & in turpi voto muta decretũ.Et prosequere hãc regulam ẽm ea quæ dicũtur.j.in regula.nõ est obligatorium.Et nota ꝙ dicit in malis promissis.Nã licet mala promissa seruari non debeant:tamen interdũ male promissa:puta per dolum vel metum seruantur:quãdo.f.seruari possunt sine interitu salutis ęternæ si iuramentũ intercessit.de iureiur. si vero.Io.an.Extende.Nota ꝙ est triplex genus ꝓmissionis.Quędã est quę fit simplici verbo hoim:quędã quę fit

triplex est promissio.

matur iuramento:& hęc fortior,quędã quę fit voto & hęc fortissima.Quelibet harũ si est de re licita obligat:nisi superueniat impossibilitas.Etiã simplex promissio obligat in foro

in foro cõsciẽtiæ:vt dr.xxij.q.v.iuramenti.Vbi dicit glo. Io.ꝙ ex nudo pacto orit actio.xij.q.ij.quicũq;. Sed fortius obligat iuramentũ & exindevotũ.Sed in qualibet harum vbi malũ ꝓmittat seruãda est regula ista:vt s.non seruet. Nec in hoc peccatur:sed tunc quãdo illicitum est promissum.ar.ad hoc.xxij.q.iij.vnusquisq;.&.c.quod Dauid.& c.nõ periurabis.&.§.illicitum.ergo per totum.

Vbi. ſ̃.

IN ALTERNATIVIS DEBITO

ris est electio:& sufficit alterũ adimpleri.Hæc regula sumpta est ex.l.ff.e.ti.l.in eo quod plus.Pone exẽplũ per canonem.xij.q.ij.bonæ rei.Et de rescrip,inter cęteras.Et in viro qui in causa soluti matrimonij dotem vel eius æstimatiõe restituere promisit.ff. de iur.do.plerũq;.Sunt aũt quędã alternatiua in quibus debet ordo seruari:vt cum mandat testator aliquid dari liberis:aut his deficientibus consanguineis aut affinibus:quia tunc sequimur ordinem.Et est arg.ad hoc quod dixi de ordine sequendo dist.xl.iij.c.sit rector.in fi.de elec.c.penũ.lib.vj.Contradicit ad hãc regulam instit.de legi.§.si generaliter.Solu.illud cum eligẽs fuit in mora.de cõsue.c.vlti.lib.vj.Et sic notat Berñ.in prædicta decre.de rescrip.inter cæteras.Io.an.Sic cum sit in optione

ij. Regũ vlti.

eligentiũ p aliquem trium modoꝝ procedere:sufficit alterũ impleri de elec.qa ꝓpter.Dauid ex trib⁹ sibi propositis a dño flagellis sufficit ꝙ alterũ elegit.s.pestem.

Vbi. ſ̃.

IN PARI DELICTO VEL CAV

sa potior est cõditio possidẽtis.Hæc regula inquãtũ dicit de delicto sumpta est ex.l.ff.eo.ti.l.cũ par delictũ.Inquantũ dicit de causa sumpta est de.l.eo.tit.in pari causa.Pone casum in delicto p canonẽ.xiij.q.v.nõ sane.In eo.s.qui repetit pecuniã quã dedit ꝓ iniquo iudicio.Itẽ in eo q vsuras quas soluit repetit:cũ ipse sit in pari delicto.de vsur.qa frustra.&.ff.de cõdi ob tur.cau.l.vbi aũt.vbi habes ꝙ nõ repetitur qđ' ꝓpter stuprũ vel vt male iudicetur est datũ. De causa pone p decre.de prębẽ.si a sede.lib.vj.& nota ga videor male exẽplificare per decre.illã.si a sede.Nã ibi nõ erat par causa:cũ uni fuerat collata p papã:alteri p ordinariũ.Sed nõ quęritur de paritate quo ad poresse tẽ cõferẽtiũ sed de paritate quo ad tempus:qa cui primo collata fuerit dubitat.Et ideo in hac pari causa tẽporis potior erit cõdi

Excipiẽtis potior ẽ cõditio in pari delicto vl causa.

tio possidẽtis.Et nota ꝙ hic exhibet fauor reo:qa absoluitur in pari causa vel delicto.C.de conditio.ob tur.cau.l.ij. Vnde semper dicere cõsueuimus ꝙ in pari causa vel delicto potior sit excipiẽtis cõditio.Io.an.Sic in ludo aleæ q prohibet dist.xxxv.ex̃s:melior est cõditio possidẽtis acq̃sitiũ p ludũ ꝙ ꝓdentis:q̃uis em̃ Io.in glo ibi dicat ꝙ possit repeti:& p ꝓsequẽs debet restitui ꝓdẽti.hoc habet locũ in locis vbi viuitur legib⁹ imperialib⁹ hoc mandãtibus. ff.de resti.vt.ff. de alea.l.vlti.quæ nõ sint in hoc abrogate: sed seruentur.Nam aliter potius est pauperibus erogandum.vide tamen de ludo plene.j.in ij.par.ti.ij.

Vbi. ſ̃.

IN ARGVMENTVM TRAHI

nequẽt:quæ ꝓpter necessitatẽ aliqñ sunt cõcessa.Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo.tit.quæ ꝓpter necessitatẽ.Pone casum dist.lv.c.i.vbi ꝓpter necessitatem ministroꝝ permissum fuit assumi monachos ad parochiales ecclesias. Cessante ergo hac necessitate in argumẽtũ illud trahi non debet.C.de sacrosan.eccle.l.antepe.&cõcor.ad hanc regulã illa.j.quæ a iure.Et illa alia.quod alicui.Nec superfluit hæc ad illas:quia illæ loquũtur de his quæ cõceditur ob fauorem vel gratiam.Hæc autem in eo quod conceditur ob tẽporis necessitatẽ.Et dicit in argumẽtũ.q.d.iurista vel argues nõ debet arguere de eo quod interdũ ex necessitate cõcessum est:qa argumẽta de similib⁹ ad pœnitus similia

Monachus nõ debet trahi ad ecclesiam pochia lẽ absq; necessitate.

ꝓcedũt sed inter tps necessitatis & nõ necessitatis non est similitudo:vñ nõ ꝓcedit argumẽtatio.Et concor.ad hanc regulã.xxxv.q.j.c.i.p qđ' exẽplificare potes.Nã a principio generis humani licite cõtraxit frater cum sorore: quia ex necessitate id faciebat.hodie aũt creuit genus humanũ & sublata est necessitas:& ideo non licite cõtrahitur in tra

Nõ est arguendũ ex eo qđ' aliquãdo ex necessitate cõcessum est.

quartum gradũ.de cõsan.& affi.non debet.C.de pa.qui si. di.l.i.&.ij.vbi ꝓpter necessitatẽ famis:licet filiũ distrahere qđ' als non licet.Et nota ex hac regula illud generale ꝙ cessante causa cessat effectus.de iureiur.& si christus.& de pœ.& re.cum infirmitas.lxj.dist.§.his omnibus. Cessante igitur necessitate ꝓpter quã dispensatum est:cessat dispẽsatio.j.q.vij.quod ꝓ remedio.qđ' verum est circa faciẽda: nõ circa facta:vt ibi no.Et hoc etiam verum vbi vtilitas succedit loco necessitatis sicut est de monachis ordinãdis. xvj.q.j.sunt nonnulli.Io.an.Sed quæritur an cessante causa alicuius prohibitionis vel ordinationis ecclesiasticæ cesset ipsa constitutio? & videtur ꝙ sic. Dicit enim Gratia.ꝙ prohibitiones ecclesiasticæ proprias habent causas: quibus cessantibus cessant & ipsæ.dist.lxj.§.his omnibus. Vbi etiam ponit exẽplum Ambr.electi in archiẽm ante baptismũ cõtra ꝓhibitionẽ ecclesiæ.arg.ꝓtra.xix.q.ij.duę sunt,Solu.Dicit glo.ꝙ vno mõ sic põt exponi istud ꝙ cessante causa cessat cõstitutio.i.qñ causa cessat actu & exemplo:ita ꝙ nõ possit trahi in ꝓnicię exẽpli.Vel dic ꝙ cessat cõstitutio circa illã ꝑsonã cessante causa:vt.s.possit dispẽsare secũ.Vel dic ꝙ quãdo ois causa cessat impulsiua finalis efficiẽs & occasionalis:tũc cessat cõstitutio.Istud extẽdi põt ad oẽs dispẽsationes:qa si dispẽsat in aliquo aliqñ Extẽdit

ꝓpter aliquã necessitatẽ non inde trahi põt exẽplũ.Sic & regula. Dauid.j.Regũ.xxj.ꝓpter necessitatẽ famis comedit panes ꝓpositionis:qđ' als nõ licuit:sic in necessitate vetula baptizata:q̃ al's maleface ret.Infirmus nõ ieiunus cõcat:q al's peccaret. Cõfessor i necessitate.s.articulo mortis absoluit ab omnibus casibus & sententijs:qui al's non posset.

QVOD NON EST LICITVM

in lege necessitas licitũ facit.Hæc regula habetur in decre. Ex.v. de reg.iur.& sunt verba Bedæ.& addit in textu exẽplum. decre. Nã sabbatũ custodiri præceptum est.Machab.ei tamẽ in sabbato sine culpa pugnãt.Sic & hodie si quis fregerit ieiunium ęgrotus reus voti nõ habet.hæc ibi.Et sicut de ieiunio ex voto:ita de ieiunio ecclesiæ.Et idẽ si comedat carnes in quadragesima.Sicut olim invete.testa.licuit in sab

§.Mach.

bato pugnare in necessitate & circũcidere: ita hodie in dominicis diebus & festiuis i necessitate licet pugnare,xxiij. q.vlti.si nulla.Ac etiam timore inimicoꝝ superuenientiũ remouere & ferre ad locum tutum victualia & supellectilia:& causa custodiendi infirmum:vel alia vrgente causa dimittere auditionẽ missæ:&sic de alijs præceptis positiuis:secus de prȩceptis diuinis:qa ꝓpter nullã necessitatẽ licet prætierire:puta periurare,adulterari,& hmõi,ne occidat.Nec est hoc ꝙ qđ' dictũ est de violatiõe sabbati vel dominicæ:qa sanctificatio vel obseruatio festi quãtũ ad determinationẽ dierũ huius vel illius est præceptum ecclesiæ seu positiuũ.Sed in generali qđ' vacetur deo aliquo tẽ tenire ꝑpore est de iure diuino.Item non est contra quod in necessitate licet furari:qa illud ꝓprie nõ est furari:qm̃ in necessitate.s.extrema cũ aliter subueniri non põt:oia sunt cõia. ua: sed dist.xlvij.sicut hi.Vñ nec furtũ est quãtũ ad illud quod ꝓ nõ diui sua extrema necessitate accipit:etiã ẽm leges. Ad hoc facit na.

Licet aliqñ ꝑsiæ positiuũ.

text⁹ Gratia.j.q.j.remissionẽ.§.fed notãdũ. Necessitas nõ habet legẽ:sed ipsa sibi facit legẽ.Sed tñ si religiosus in casu extremę necessitatis.i.mortis,sine licẽtia curati daret sacramenta communionis vel extremę vnctionis:non euaderet pœnã & excõicationem.clc.de priuil.religiosi.in clc. Illa enim non sunt tantę necessitatis vt baptismus.

IN TOTO NON EST DVBIVM

Ex.vj. lib.

ptẽ cõtineri.Pone exẽpla q̃ habenẽ i regula.plus semp.& ꝓsequere ẽm ea q ibi no.cõcor.xiij.q.v.pœnale.vbi subnoie furti qđ' ponit ꝓ toto.i.oi illicita vsurpatiõe rei alienæ ꝓhibenẽ vsura,rapina,& ois alia vsurpatio.&.xxxij. q.iij.meretrices.& de pœ.di.j.§.hoc idẽ.Io.an.Extẽdi põt ad mil'ta.Et primo deus ẽ totale & vniuersale bonũ.Quicquid est in creatura qlibet vtutis est bonũ ptiale ꝓcedẽs ab illo totali bono.Cũ ergo ẽm ꝓbm in prin.j.Et⁹.bonũ oia

Ampliatio regulæ.

appetũt:& quãto mai⁹:tãto magis.Si creatura ꝓpẽ aliq̃ ꝑ bonũ ptiale i ea trahit ad amorẽ:multo magis debet trahi a deo bono totali i toto &c.Itẽ ois scięntia & sapiẽtia i deo est.& iõ siqs vult aliquã ptẽ ad eũ accedat:eũ qrat vt docet.Amb.di.xxxv.&.xxxvij.legim⁹.Itẽ totũ gen⁹ humanũ fuit vtualr i primis parẽtib⁹ Adã & Eua.Et qlibet vir & mlier ẽ ps decisa ab illis p seminalẽ ꝓpagationẽ:excepto xp̃o q nõ fuit ex semie viri gñat⁹:vñ corrupto toto p inobediẽtiã eoꝝ:ois pars decisa ab eis est corrupta.j.q.iij. ita itaq;.& de cõse.di.iij.firmissime.Itẽ in sacro est totus xp̃s: vñ & oẽs ptes ei⁹ .i.corp⁹,aia,sanguis,diuinitas & hmõi.

Universidad de Deusto

Ibidem

IN GENERALI CONCESSIO

ne nonveniunt quæ quis non esset verisimiliter in specie cocessurus. Hæc verba habẽtur de pœ. & re. si eps. li. vj. Pone casum. xvj. q. j. frater noster. vbi generalis cõmissio facta legato p papã nõ extẽdit ad causas fidei. Itẽ. C. q̃ res pi

In obli gatione gnoris nõ veniũt vxor & alũni: & quæ quis verisiliter nõ est credẽdus obligasse spãliter. Et no. q̃ nõ solũ i obscuris inspicimus id si nõ ve q̃ erit verisimile: sed etiã in gñalib⁹: vt hic in regula. Si quæ nũt ve ratur quæ sunt illa q̃ verisiliter nõ dicẽtur in specie cõcessi xor & li se. Rñ. hoc cognosci ex impossibili vel inhumana vel dura separatione: vt puta ministeria artis suæ: vel quę ad effectionem pertinẽt: generali obligatione nõ veniũt. ff. de pigno. l. obligatione. Et no. q̃ ex hac regula verbũ genera le restringi. ad idẽ de rescrip. c. j. lib. vj. Item facit hęc regu la de eo qui generaliter tenet aliquẽ ꝓtra oẽs iurare. Nunquid contra se vel filios: Et no. de hoc. xxij. q. v. de forma. in glo. Io. an. Hæc regula multũ facit ad auctoritatem quę datur a prælatis suis inferioribus. Nam ſm doctores: si dicat eps his qb⁹ dat licentiã audiẽdi cõfessiones: ego cõcedo auctoritatẽ meã. Ex ista generali cõcessione non intelliguntur concessi casus reseruati sibi: nisi ipse specificet. Et si cõcedit casus sibi reseruatos nõ videtur ex hoc concessisse absolutionem ab excõicatione: aut dispensationem in votis. Et ideo ista in speciali sunt petenda.

Vbi. ſ.

INFAMIBVS PORTAE NON

pateãt dignitatũ. Hæc regula videt sumpta. C. de digni. l. ɳ. & lib. xɳ. vbi dicit lex. Neq; quos infamia ab honestorum cœtu segregat dignitatis portæ patebũt. Pone casum per canonem dist. lxxxj. tantis Daniel. & de excess. pla. inter dilectos. Ad idẽ dist. xxxiij. laici. vbi dicit q̃ opinio ordinandi vacillare non debet. De infamia aũt gd sit & quõ cõtrahaſ: & de multiplici eius gñe: dic vt no. ɳ. q. vɳ. ſ. tria. ver. porro infamia. Et qd̃ dicit hæc regula de dignitatib⁹: intelligas de ecclesiasticis & ſcularib⁹. Infamis em̃ iudex

Infamis nõ pot. esse iu dex sed arbiter.

esse nõ pot. ɳ. q. vɳ. infamis. Bene tñ esse pot arbiter. iij. q. vij. tria. versi. cognitores. Sed an procurator possit esse: q̃re no. dist. l. accedẽs. & ɳ. q. x. c. vlti. Io. an. Infamis est coram deo & curia cœlesti quilibet peccator in mortali cõstitutus. de pœni. dist. j. ecclesia. Vnde in ipso perseuranti non patent portæ dignitatũ regni cœlestis: in quo sunt omnes reges & sacerdotes. vt dicitur in Apocal'.

Vbi. ſ.

LOCVPLETARI NON DEBET

aliquis cũ alteri⁹ iniuria vel iactura. Hæc regula sũpta est ex. l. ff. eo. ti. l. in iure naturæ. pone casum. xvɳ. q. vlti. c. vl. Vbi dicit Aug. q̃ q vult ecclesiã facere hæredẽ totius suæ substãtiæ: exhæredato filio nõ vult ipse recipere talẽ hæreditatẽ. & tunc inducit exẽplũ Aurelij Carthaginẽn. epi. Itẽ de dona. aplicæ sedis: vbi nõ ditaſ monasteriũ cũ iactura cathedralis eccl'ę. Cõcor. dis. xcix. ecce. & xɳ. q. ɳ. bonę rei. xj. q. iij. ſi qs. xxɳ. q. ɳ. primũ. & iõ priuilegiũ interptamur ne alteri enorme piudiciũ iferat. de ỳ. ſig. qd p nouale. ix.

Fallitre gula.

q. iij. nũc vero. & xxv. q. ɳ. de eccl'asticis. Hæc regula fallit in pscriptionib⁹ & vsucapionib⁹: vt p tevides. & in exceptiõib⁹ nõ numeratę pecuniæ: q̃ si intra debitũ tps nõ opponit: locupletaſ petẽs cũ aliena iactura. C. de nõ nume. giũ nõ pecu. l. in cõtractib⁹. Itẽ in expensis factis in re aliena. ff. de

Priuile deberal doli excep. Paulus. Sed vbi est auctoritas iuris nõ pot dicteri iſer re enor me piu dicium

iniuria. xxiij. q. iiij. q peccat. Dicit enim iniuria quasi ꝑ iura. Q̃ ergo dr iniuria vel iactura: expõe vel ꝓ &: sic. lxxxvij. di. c. j. Quęri solet si licet aliqd i meo facere ex quo alij nocumẽtũ sequiſ. Rñ. Aut imitto vel op⁹ facio in alienũ: & tũc nõ licet. ff. si ser. vẽ. l. sicuti. ſ. aristo. & l. testatrix. Aut nec immitto nec opus facio in alienũ. Et tunc aut id dolo facio vt nocẽã alteri: & tũc ,phibeor. Aut non dolo facio: sed solũ eo ,ppositovt mihi prosim: licet p id alteri nocẽã: & tũc nõ ,phibeor. ff. de aqua plu. ar. l. j. Et qd̃ dicit hęc regula iactura intelligas enormi. Nã priuilegiũ bñ affert iacturã: licet enormẽ inferre nõ debeat. De hoc. xxv. q. ɳ. re-

Exo. xij

scripta. & de verb. signi. olim. Io. an. Extende. Pharao locupletari voluit cũ iniuria populi Israel: sed punit⁹ fuit: qd̃ aut̃ ppl's Israel fuerit locupleratus cũ iactura ægyptiorũ quorũ vasa mutata asportauit: nõ fecit cũ iniuria: sed se recõpensando de dãnis eis datis: sicut modo liceret alicuius bona retinere tãtũdẽ quãtũ habet de suo. Item qa mãdato domini hoc egit cuius sunt omnia. xiij. q. v. dixit dñs.

MORA SVA CVILIBET EST

Vbi. ſ.

nociua. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. e. tit. in cõdẽnatiõe. Pone casum in eo qui est in mora soluendi decimas: quia pereunt periculo suo: etiã in casu fortuito. xvj. q. j. decime. Itẽ in cõmodatario vel depositario q fuit in mora. de cõmo. c. j. de depos. bona fides. Itẽ in fure q fiatim est in mo

Morosus quis dicatur.

ra. C. de fur. subtracto. Circa hãc regulã no. q̃ ad hoc q̃ dicatur qs morosus requiritur q̃ sciat se debere vel scire debeat q̃ interpellat⁹ fuerit a die vel hoie: & q̃ habuerit possibilitatẽ dãdi: hęc habes. ff. de re. cre. l. q. ſ te. & tũc tenetur morosus de casu fortuito: etiã si res fuisset peritura apud dñm eodem modo: ſm Accur. licet Mar. cõtra: vt no. in. d. l. quod te. Fortassis em̃ dñs rem vendidisset & apud alium perisset: & hoc tenet Ber. Vnũ no. q̃ si debitor primo fuit in mora soluẽdi: & postea creditor in mora recipiendi vel

Multiplex mora & eius effectus.

ecõuerso: vltima mora nocet. ff. de vſu. debitor. De mora autem & multiplici ei⁹ effectu plene no. ff. de vſu. l. mora. Sed nũquid mora semel cõmissa purgari potest⁹ Videtur q̃ nõ. xɳ. q. ɳ. longinquitate. & xx. q. ɳ. puella. & de elec. cũ in cũctis. In contrariũ q̃ possit purgari videtur. xvij. dist. c. j. vbi de hoc. & dist. c. qm̃. & de supplen. negli. præla. literas. Sol'. dic q̃ vbi dies prefigitur a canone vel lege pœnã imponẽte: mora purgari nõ pot, pœna enim semel cõmissa nõ purgatur: & sic intelligunt priora iura & hæc regula. Et hoc est verũ nisi eadẽ lege vel canone caueatur in eo casu posse purgari morã & pœnã euitari: & sic intelliguntur cõtraria. pœna ergo semel commissa non purgaſ: nisi forte fingeret nõ fuisse in mora. ɳ. q. vj. biduũ. Sicut enim a pœna canonis non appellatur. de appel. cõsuluit. iij. lib. vj. Io. an. Ista regula pot multũ extendi & vtiliter. Est em̃

Ampliatur regula.

nociua mora in suscipiendis sacramentis ,ppter varia pericula quę possunt cõtingere: præcipue baptiſm⁹ maxime necessarius. dist. v. baptizari. Similiter in administrandis quo ad dãtes: ne interueniẽte modica mora inueniri non possint q redimãtur. dist. v. baptizari. Simil'r in restituendo vitanda est mora: al's si valet grauiter peccat. ſm Tho. Simil'r in cõtritione habẽda de mortalibus quoꝝ nondũ pœnituit: al's cũ recordaſ peccat mortaliter. Tho. Propter qd̃ dr Eccl'i. v. Nõ tardes ꝓuerti ad dñm &c. Sil'r ad benefaciẽdũ & subueniẽdũ necessitatibus aliorꝝ. Mat. xxv. Morã faciẽte sp̃sõ: quæ nõ se pr̃pararuerũt virgines clausa ẽ ianua. Et coru⁹ habẽs voce, ꝑastinatiõis nõ redit ad arcã. Et Leuite q fuit moro⁹ i recedẽdo a socero supuenit maximũ scãdalũ i vxore ꝓstuprata: vt habeſ in lib. Iudi. xix. c.

MVTARE CONSILIVM QVIS

Vbi. ſ.

non pot in alterius detrimẽtũ. Hęc regula sumpta est ex. l. ff. e. ti. nemo pot. Pone casum in electiõe. v. iij. [illegible] lectissimi. & de elec. publicato. vbi habeſ q̃ publicato scrutinio electores nõ possunt mutare vota sua ad aliũ eligẽdũ si regulariter vnus est a maiori parte electus: & hoc quia fieret iniuria electo. Itẽ in eo q circa seruitutẽ alicuius iuri suo cessit: q mutari nõ pot: licet socij ei⁹ nõdũ cesserint. ff. de ser. ru. præd. l. per fundũ. & C. de neg. gest. l. vlt. Illa igitur regula infra. qd̃ semel placuit intelligiť ſm istã: qñ. l. ex mutatione voluntatis vel placiti alteri impedimẽtũ vel detrimẽtũ afferť. vt ibi dicť. Et fallit i casib⁹ ibi notatis. Itẽ fallit in suo hęrede abstinẽte vel repudiãte: q te adhuc

Fallitre gula.

in eodẽ statu manẽte pot adire: vel tps ad deliberãdũ pere re. C. de repu. hęre. l. vl. Io. an. Sic & cũ qs donat aliqd vel dat. nõ debet reuocare. Si cõtraxit cũ aliquo spõsalia non debet mutare nisi interueniat casus in q̃ liceat mutare. de quo. j. in. iij. par. ti. j. Dauid post⁊ ꝓmisit dare regnũ Salomoni: nõ mutauit cõsiliũ Saul q promiserat dare filiã Dauid in vxorẽ: & mutauit cõsiliũ male fecit. Sãson: quia soceri sui mutauerũt cõsiliũ in eius detrimẽtũ dantes sponsam suam alteri: inde fecit multa mala Philisteis.

NON EST IN MORA QVI PO

Vbi. ſ.

test exceptione legitima se tueri. Hęc regula sumpta est ex l. ff. eo. tit. nulla intelligiť. Pone exẽplum in dño qui non requisiuit seruum suum fugitiuum infra triẽnium monachum factum. Dicitur enim fuisse in mora. Quod est verũ nisi posset se tueri exceptione legitima: puta longinquitatis loci

tis loci. xvij. q. ɳ. si quis incognitus. Et noť. q̃ vt dixi in regula. mora. ad hoc vt dicatur quis morosus necesse est q̃ sciat vel scire debeat se debere. Sed ille q est tutus exceptione legitima nescit se debere vel nescire debet: ergo non est in mora. Item nota q̃ dicit exceptione legitima: quę est cũ

Exceptio dr legitia quæ nõ plicatione.

est obligatus iure naturali vel ciuili. Sed obstat exceptio: puta pactũ de nõ petẽdo vel similis. Vel est obligatus iure naturali tm̃: & facit qd̃ circa indebitũ no. j. q. iiij. in fi. Et intelligiť illa exceptio legitima quæ replicatione nõ eliditur. Pone exẽplũ. Debebas mihi decẽ: feci tibi pactũ de nõ petẽdo: sed per metũ vel tẽpore furoris hoc feci: tũc exceptio pacti nõ est legitima: quia eliditur replicatione furoris vel metus: & ideo diceris in mora fuisse. Io. an.

NEMO POTEST AD IMPOSSI

Vbi. ſ.

bile obligari. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo ti. l. impossibiliũ. Scire debes q̃ impossibilitas ẽ triplex, iuris, facti,

impossi bilitas ẽ triplex.

& naturę. De prima pone casum dis. liij. abbati. vbi dr̃ q̃ abbas nõ pot seruũ facere liberũ. ſ. de iure: qa nil habet ꝓ priũ. De secũda. ff. de ver. ob. l. generaliter. Nõ em̃ tenet ꝓ missio: si ꝓmisero tibi qd̃ est impossibile de facto: vt mõtes alpium vltra mare deferre. & si Bononiæ cõstitutus ꝓmitto me hodie tibi daturũ cẽtũ Romæ: qa impossibile ẽ ꝓmissum non nasciť obligatio. vt hic in regula. & est expressum instiť. de verb. obli. ſ. loca. præterq̃ in casu. ff. de ver. obli. l. vlti. De tertia. Si dare ꝓmitto qd̃ natura dari ẽ impossibile. vt solẽ, lunã: & stellas: vel facere quod natura est impossibile fieri, vt cœlũ ascẽdere, vel digito tãgere ff. de ver. ob. si stipuler. Huius regulæ rõ satis paret: qa oĩs

Obligatio pactio nem.

obligatio actionẽ parit. Sed qd̃ nõ est nec esse põt: obligatione parere nõ pot: & sic nec actionẽ. Itẽ actio est ius ,pse quẽdi in iudicio: qd̃ nobis debeť. debere aũt est de alio habere. Sed quod non est nec esse põt de alio haberi nõ pot: ergo ibi nõ est actio & sic nec obligatio. Et no. q̃ hæc regula habet locũ in matrimonio & vltimis volũtatib⁹: & singulis cõtractib⁹: in sententijs & præceptis. Itẽ in legib⁹ & cõstitutionib⁹ quę debẽt esse possibiles. dist. iij. erit. Est tñ in hoc differẽtia: qa impossibilis ꝓditio apposita in cõtractu vitiat cõtractũ. in sti. de inuti. stipu. ſ. impossibilis. In testamẽtis aũt & matrimonio ob fauorẽ ipsoꝝ habeť pro nõ adiecto. de cõdi. appo. c. vlti. Et qd̃ dicit hæc regula de

Actio qd sit.

impossibili intelligas etiã de turpi. de quo dicef etiã. j. nõ est obligatorij. Notant Goff. & Hosti. in decre. cũ dilecti, de dolo. & cõtu. q̃ si iudex citet aliquẽ eo die quo impossibile est eũ cõparere: q̃ nõ est oĩno inutile mãdatũ: immo licet nõ teneať cõparere illa die ,ppter impossibilitatẽ: teneť tñ cõparere post diẽ. Et põt esse rõ hui⁹: qa principale est ibi q̃ veniat: accessoriũ aũt q̃ tali die veniat. principale aũt nõ vitiať ,ppter accessorium, sed ecõtrario. Io. an. Et ex hac regula põt trahi q̃ si pater filio, dñs seruo, vir vxori, prælatus subdito præcipiat illicita, nõ obligať ad faciẽdũ illud: qa impossibile est de iure. xj. q. iij. si dñs. & c. si is qui præest. Dicit em̃ lex. Illud possumus qd̃ de iure possumus. Ad hoc etiã. xxij. q. ɳ. faciat. Non debet ergo obedire.

Sect. iij. & v. Numer. xxɳ.

sicut nec Petrus principib⁹ sacerdotũ, phibẽtib⁹ sibi p̃dicationẽ. Sed humiliter se excusare: vt fecit asina Balaã in figuram huius. qd̃ habes. ɳ. q. vɳ. ſ. item cum Balaã. Cum enim præcipiuntur plura impossibilia non tenẽtur. Tho.

Vbi. ſ.

NON EST SINE CVLPA QVI

rei quæ ad eũ nõ pertinet se immiscet. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. tit. l. culpa. Pone casum in clerico iaciente lapidem. dist. l. clerico. & de monacho chirurgico. de homicida. & in cæco sagittante. xv. q. j. vt iacẽ. ibi de Lamech eę co sagitta occidente Cain. Si hæc regula vera est: ergo culpa est gerere aliena negotia. & sic est cõtra. ff. de nego. gest.

Religio est inter deum & hoiem. Obedientia inter prælatũ & subditũ

l. ɳ. xxɳ. q. iij. si ad pẽtm. Sol'. Officiũ ꝟ debet hõ homini. xxɳ. q. iij. c. ɳ. Et no. q̃ proprie loquẽdo inter deũ & homiñ est religio. xxɳ. q. iij. vnusquisq̃. inter prælatũ & subditũ obedięntia. ɳ. q. vj. q se scit. Inter majorẽ & minorẽ reuerẽtia. dist. xciij. per totũ. Inter patrem & filium dilectio. v. q. v. nõ osculatur. Inter cõsanguineos pietas. Inter dñm & seruum seruitium. Inter patronum & libertum obsequiũ. Inter hominẽ & hominẽ officiũ. Nõ igitur põt dici ad eũ nõ pertinere. Exẽplificare etiã potes hãc regulã in imperito medico & in iudice q̃ ꝓ imperitiam male iudicauit qui teneť actione in factũ: inquãtũ religioni iudicantis videbitur æquũ. ff. de va. & extraor. cogni. l. si iudex. qa imperitia culpæ imputať. j. q. j. non est putanda. Si ergo est in culpa esse immiscendo: ergo tenetur de casu: quia semper si culpa casum præuenit teneť quis de casu, de homi. præsbyterum. Io. an. Sic laicus iudex iudicãdo clericos malefactores non euadit culpã: nec etiã excõicationẽ si facit capere: incarcerare: & hmõi. de sen. excõ. vt famæ. nisi de licentia suorũ prælatorũ. Ratio est: quia nõ pertinet: ad eũ: de quo ſ. in. iiɳ. par. ti. j. Similiter qui se intromittit de officio alterius. Vnde Ozias rex quiv oluit incensum offerre in tẽplo percussus est lepra. ij. Paral'. xxvj. Similiter ad subditos nõ pertinet reprehendere facta prælatorum temerarie. vnde i figuram. ɳ. Reg. vj. Oza qui retinuit arcam dei inclinatam pcussus est. Expositionẽ figurę habes. ij. q. vɳ. pscrũc. Sil'ter ignorans confessor male facit. dist. xxxviij. c. j. & seq. & de pœni. dist. j. quem pœniter. & eo. dist. vj. c. j.

NON FIRMATVR TRACTV

Vbi. ſ.

tẽporis qd̃ de iure ab initio nõ subsistit. Hęc regula sũpta ẽ ex. l. ff. e. ti. qd̃ ab initio. Pone casum. j. q. j. principatus. vbi nõ cõualescit simoniacus ingressꝰ. Ad idẽ insti. qbus nõ ẽ pmiſ. face. testa. ſ. præterea. vbi testamẽtũ furiosi vel ipuberis nõ valet: licet postea efficiať maior vel sanę mentis.

Princi piũ spectandũ.

Cõcor. ad hoc. xvj. q. ij. ſ. põt. Nota ergo ex hac regła principiũ spectãdũ. alibi habes de fine. Sed ,psequere hoc brocharđ vt no. de ele. dudũ. Itẽ no. qd̃ a principio nullũ est ipso iure tractu tpis nõ cõualescere. Secus aũt si non esset nullũ: sed annullãdum. de postu. bone. ɳ. & de elec. q̃ sicut Expresse cõtra. xɳ. q. ij. si qua de rebus. xvj. q. j. c. vltri. de his quæ fi. a prela. cũ nos. ff. de ritu nup. si qs. In oĩbus his dicitur q̃ cõualescit qd̃ a principio nullũ erat. Sol'. Dic generaliter ad oĩa supradicta: q̃ illud qd̃ ab initio nullũ est: non firmaſ solo tractu tpis: vt hic in regula. Sicut em̃ tẽpus nõ est modus inducendæ obligationis. x. q. iij. qa cc gnouim⁹ nec tollẽde. de prescrip. causam. sic nec reparãde: vt hic sed nouo subsequẽti cõsensu: Interdũ tacito: interdũ expresso sublata causa impediměti bene: vt p cõtraria probaſ. Probatur hoc optime de despon. impu. c. j. lib. vj. Valent ergo ex sequẽti cõsensu exnũc: nõ vt extũc. In electione tamen ſm Bernar. si nulla est ex subsequẽti cõsensu nõ confirmatur. de elec. auditis. Solutioni contradicit de eo qui dux, in matri. quã pol. per adul. c. ɳ. vbi matrimoniũ contractũ cũ secunda viuẽte prima: mortua prima ex nouo cõsensu cõfirmari non poteſt. Sol'. Illud eit propter impedimentum perpetuũ. ſ. adulterium cum sponsalib⁹ de facto. vt eo. tit. c. vlti. Illa ergo quæ de necessitate desiderant initium vel quæ ideo non valẽt: quia subest in eis perpetuum impedimentũ: nec tractu tẽporis: nec nouo subsequẽti cõsensu cõfirmantur: vt hic & ibi. Sed & ea quæ de necessitate nõ respiciunt initiũ: nec subest in eis perpetuũ: sed tẽporale impedimẽtum: & si nõ solo tractu tẽporis cõfirmãtur: vt hic in regula: tamẽ nouo subsequẽti consensu: interdum tacito: interdũ expresso: sublato impedimento bene: vt in cõtrarijs. Io. an. Ex hac regula etiã sequitur q̃ id quod est contra ius naturale vel diuinum per longam consuetudinem non iustificatur. dist. viij. per totum.

Vbi. ſ.

NVLLVS VTI PLVRIBVS DE

senſiõib⁹ ,phibeť. Hęc regła sumpta est ex. l. ff. e. ti. l. nemo. Pone casum. xiij. q. j. quisquis. vbi negat. Aug. quod dicebat. Vincen. eum facere: dicens q̃ posito q̃ id verum esset: id faciat ex causa. & de prescrip. auditis. vbi allegatur exẽptio & prescriptio. C. de transac. interpositas. vbi dicitur transactionem non tenere: tum quia metu interpositio: tũ quia facta cum seruo proprio. Et quod̃ dicit regula defensionib⁹: intelligas etiã ꝓtrarijs. xxij. q. ɳ. in pri. vbi de hoc nisi forte specialiter ius impediat. Impedit enim ius interdum contrarias defensiones proponi. Pone casum. Conuictus de mendacio in eo qui negat pecuniã numeratam nõ põt dicere se soluisse. C. de nõ nu. pe. aut. cõtra q̃ ,ppriã. & plures alij casus hic ponunt. ibi vide. Duas aũt electiones qs ,psequi nõ põt simul: nec vna electa redire ad aliã. de elec. vt qs. li. vj. An aũt plurib⁹ actiõib⁹ simſ vti possit no. xiij. q. ɳ. in prin. & ꝑ Inno. & Hoſt. de restit. integ. cõsti An alle tutus. Itẽ an cõtraria allegãs audiať: videť q̃ nõ. xɳ. q. vij. gãs ꝓria q̃ aũt. & de ap. solicitudinẽ. Circa hoc nota q̃ qdã dixeřt andiať. indistincte allegantem cõtraria nõ audiri. Alij dixerũt: vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Goff. hoc verū in actore: & i eadē instātia iudicij. Nā sec⁹ in diuersis: in reo aūt nō habet locū. Alij dixerūt q nō audit ꝓria allegās in eadē instātia iudicij: sed secus in diuersis. Alij dixerūt q sub cōditiōe licet ꝓponere ꝓria: puta ꝓ pono talē exceptionē in qua si succubuero: extūc ꝓpono talē. facit de except. cū venerabilis. Veri⁹ dicas q aut sunt cōtraria q ꝓponunt ex ꝑncipio aut ex fine. Si ex ꝑncipio sunt ꝓria sed ad vnū finē tēdūt. pone casum de prescrip. audit⁹. & c. cū olim. tūc ꝓponi possunt in eadē instantia: & vnū nō præiudicat alteri: si aūt ad finē cōtrariū tendunt. Pone casum d eappel. solicitudinē. tūc simul vel in eadem instātia nō proponūtur: nec credas q in illa decretali veniens. de præscrip. priuilegium in eo q priuilegiū sit contrarium præscriptioni in eo q præscriptio: sed tenor priuilegij erat contrarius præscriptioni. Io. an.

Vbi. §. NON DEBET ALIQVIS ALTE

rius odio prægrauari. Pone casum in filio q non excōicat ꝓ ꝓcto patris. xxiij. q. iij. si habes. Itē in cōpromittētib⁹ q nō puniūtur dolo cōpromissarij. de elec. si cōpromissari⁹.

Anvn⁹ lib. vi. Sed cōtra di. lxx. neminē. vbi in odiū ordinātis deponit ordinat⁹: sed ibi nō solū fuit odiū ordinātis: sed & ꝓ alio. delictū ordinati q se pmisit sine titulo ordinari. Itē ꝺ. lvi. dist. p totū. ibi em ꝓpter incōtinētiā patrū filij illegitimi nō pūt promoueri. j. q. iij. §. itē pcō. vj. q. j. siqs. xv. q. vlt.

triplex est pœna. cū multa. & de hære. vergētis. cū multis similib⁹. Sol. triplex est pœna. Eternalis, spūalis, & corporalis. qd' ꝑsequer tnor. j. q. iij. in summa. Io. an. ibi sic dr. Pœna æterna nūc punit vn⁹ ꝓ alio. j. q. iij. c. i. & c. ia itaq. cū seq. Et de hac intelligit illud Ezech. xviij. Filij⁹ nō portabit iniquita tē pris, nec pr filij &c. Pœna corporalis est duplex. quedā circa corp⁹, & illa sæpe punit vnus ꝓ alio. vt. j. q. iij. §. itē pcō. Quædam circa statū rei: vt seruitus & infamia. & hac etiā punit vnus ꝓ alio: filij⁹ ꝓ patre. vt. vj. q. i. §. verū. Spiritualis autem est quadruplex. Prima est excōicatio. & hac non punit vnus ꝓ alio. vt. xxiij. q. iij. si habes. Sc. ꝑa est interdicti: & hac punit vnus ꝓ alio. de spō. nō est vobis. Tertia remotio ab oblationib⁹. & ista etiā punitur vnus pro alio. vt. xvij. q. iij. miror. Quarta pœna spiritualis est ordinis & remotio ab eo: & vnus etiam punitur pro alio. nam propter fornicationem vel adulterium vxoris repellitur vir a ꝓmotione. vt. xxxiij. dist. si cuius. Io. an. Extēdi pōt multum materia ex his quæ habētur in textu. §. item peccato ciuium. per multū exēpla scripturæ. quomodo vnus grauatur in pœna odio alterius: & quare.

Vbi. §. NON LICET ACTORI QVOD

reo licitū nō existit. Hęc regula sūpta est ex. l. ff. e. ti. l. nō licet actori. Pone casū. iiij. q. iij. c. ij. ibi. Accusatores & accusati æqua audiūt rōne. Et facit ad hāc regulā illa. §. in iudicijs. & q. ibi dixi. Formata aūt fuit hæc regula ꝓ hūc modū: qa fauorabiliores sunt rei q̄ actores. Vñ si qd actori licet: multomagis reo qui fauorabilior est. Sed ea rōne qua parilitas in iudicijs est seruāda. vt in regula in iudicijs. Intelligit idē iuris e ꝓrio. si qd nō liceat reo, qd' nō licet actori. Nota tñ q reus maiores dilatiōes habet q̄ actor: & reus habet deliberatorias & nō actor. Plures alios fauores q̄s habet re⁹ magis q̄ actor ibi potes videre in glo. Hæc Io. an.

Dilatio maior dat reo q̄ actori.

Vbi. §. NON PRAESTAT IMPEDIMEN

tū q. d' de iure nō sortit effectū. Pone casum i matrimonio qd' nō tenet: qd' nō præstat impedimētū. sic. d. o. xxxj. q. j. si verū. In electiōe q nō tenet de elec. cōgregato. Vides tñ in matrimonio q ꝓ sponsalia q̄ sunt nulla ꝓ cōsanguinitatē vl' affinitatē: præstāt impedimētū i cōsanguineis alterutrius ex publicæ honestatis iustitia. Rō est: qa publicæ honestatis iustitia inducit ex solo cōsensu. Vñ ex quo sunt aliqua ex cōsensu: licet alia sint nulla: inducit publicæ honestatis iustitia. Si aūt essent nulla ex defectu cōsensus: nō inducit. Electio de spō. c. j. lib. vi. Sicut & impedimētū affinitatis inducit q̄ nulla etiā p coitum illegitimū. xxxv. q. iij. de incestis. Circa electionē etiā vides q electio quæ nulla est secūdā impedit. dā ipe. de elec. auditis. qd' nō. ꝑsequor: sed dic vt ibi. Itē in literis dit. Idē papæ ꝓ mēdacia impetratis: quę licet sint nulle quo ad iu in alijs ris effectū: præstāt impedimētum alijs impetrādis: si de eis casib⁹, mentio non fiat. de rescrip. cæterū. ꝑm Goff. Et nota hanc regulā verā nisi aliqs i pœnā ꝓhibeat. hoc dico ꝓpter maleficia q̄ nō sortiuntur effectū a iure: & tñ impedimentum præstāt ꝓmouēdis. l. dist. c. j. ij. & iij. Interdū matrimonio contrahendo. Nota. xxxiij. q. ij. hoc ipm. §. hoc autē q̄q̄s. & de homici. præsbyterū. qui habet em pro infecto quod cō tra iura fit. dist. x. vides. vbi de hoc. Io. an.

NON POTEST ESSE IVSTA

Ex. v. decre.

excusatio pastoris: si lupus oues comedit: & pastor nescit. Hęc regla habet in decre. de reg. iur. Et sunt verba Gregorij. Pastor est prelat⁹: & sic notāt: qa pascere debet ꝙ bono exemplo bonę vitę, & cibo terrenę substātię inquātū ꝑt gregē sibi cōmissum. Vñ i signū hui⁹ primo pastori dictū fuit ter a dmino. Pasce oues meas vel agnos meos. Io. vlr. De primo cibo dist. xliij. sit rector. De secūdo di. xl. nos q, &. §. j. p totū. De tertio. xij. q. j. gloria. & c. qcqd. Debet aūt ria facere: quę signant in baculo pastorali. Vnde versus. Collige, fustēta, purga, vaga, morbida, lētа, de sacra vnc. cū venissent in ti. Nec sufficit q̄ puniat delicta quę videt: sed subtiliter debet inquirere vitā subditor⁹ ad inuenīēdū defectus eor⁹, sicut debitor creditorem: ꝑm Tho. in. iiij. Lupus est hæreticus. Itē tyrānus qui iniuste opprimit subditos: ac etiā publicus malus christianus qui trahit alios ad malū exēplo suo. Vel etiam diabolus q suis tentationib⁹ incautos deuorat, contra oēs debet vigilare pastor.

Pastor qs sit: & qt modis desinat pastor fieri.

Ex. v. lib.

NON EST OBLIGATORIVM

contra bonos mores prēstitū iuramentum. Hęc regula sumpta potuit ex. l. ff. e. ti. ꝓ tus. Pone exēplū in eo q iurauit occidere patrē: vel simile qd facere. xxij. q. iij. c. j. & p totū. Itē in eo q iurauit vxorē & filios expellere. de iureiu. gntr aul lis. Ad idē. ff. de pac. dota. l. quenire. vbi pactū ne cū vxore agat rerū amotar⁹ nō valet: qa p illud inuitātur mulieres ad furādū. Nō est ergo vera regula prēcise q̄ dicit q iuramētū seruādū est si pōt sine interitu salutis ęternæ seruari. de iureiu. si vo. Nā si est ꝺ bonos mores nō debet seruari: nec obligat. Verbigra. iurat qs nō sumere clericatū vel nō intrare religionē & hmōi: q̄uis istud posset seruari sine interitu salutis: tñ qa impedit maiorē ꝓfectū salutis seruari nō debet: ꝑm Tho. Idē in q̄libet temerario iuramēto eo. ti. sicut. & c. tua nos. ij. & qūvi vel dolo. prætitū est. de iureiu. licet. lib. vj q. j. dic. vt qd' metus cā. abbas. & c. xv. q. vj. c. ij. Et facit ad hāc regulā. §. in malis &c. Nō ergo tenet turpe pactū vel ꝺ bonos mores. de pac. c. vlt. ergo nec iuramentū qd' accessoriū est. Et nota ꝙ debemus rebus vti ad q. d' sunt instituę. vt. xxij. q. ij. is aūt. Sed iuramētū non est institutū vt sit vinculū iniqtatis. dicit Aug⁹ xxij. q. iiij. inter cętera. Io. an. Hic multa possent dici de iuramento. q̄ vide, j. in. ij. par. Sigs ergo iurat seruare statuta ciuitatis intelligit de licitis. Sic q iurat seruare secretū alicuius: intelligit si nō erit als prēiudiciū. Et si intellexisset, seruare etiam illicita q̄ peterent: tūc peccauit mortal'r. Sed nō debet seruare. qa tūc etiā peccaret. Vñ Mat. xiiij. Herodes qui ꝓpter iusiurādū decollari fecit Ioānē baptistā pessime fecit. xxij. q. iij. vnusquisq̄. Dauid q iurauit interficere Nabal sanctę murauit propositum. q. ea. quod Dauid.

Rebus vtēdū ē ad eū fi nem ad quē sunt institutę.

Ibidem

NVLLVS EX CONSILIO DVM

modo fraudulentū nō fuerit: obligat. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. cōsiliū. Rō hui⁹ regulæ colligit ex canone xiij q. j. §. qd' ꝓcipit. & ex decreta. de arbit. cū olim. ꝓ quā exemplificare potes: & ibi de hoc. Null⁹ em tenetur sequi consiliū immo explorare & deliberare debet apud semet ipsum an sibi expediat nec ne. Si aūt cōsiliū sit fraudulentū bene obligatur consulens: licet duret ratio supradicta: & hoc ratione fraudis. Exēplifica per canonē dist. lxxxvj. tāta. & de renū. sane. Nota igitur breuiter circa hoc: aut cōsiliū dat circa cōtractū vel quasi aut circa maleficium vel quasi. Primo casu subdistingue: aut non est fraudulentū: & tūc non tenetur: vt hic & in supradictis iuribus. Aut est fraudulentum: & tunc tenetur actione de dolo ipsi cui cōsiliū dedit. vt. ff. de dolo. q̄ si cū scires. vbi ille q dolose mihi cōsuluit & forte lucri sui cā mutuare debitori non idoneo: tenet mihi actione de dolo. In secūdo casu. s. cū datur circa maleficiū: tenet cōsulēs nō tñ ei: sed illi cōtra quem cōsiliū dedit: nec tūc tenet actione de dolo: sed eius maleficij nomine. Nā si consuluit occidi: homicida est. dist. l. si quis viduā. & de homi. sicut dignū. Si cōsuluit seruo vt fugeret vel furtum faceret: tenet furti vel serui corrupti. ff. de ser. corru. l. j. Si cōsuluit Titio mihi iniuriā facere: tenetur mihi actione iniuriarū. de pœ. dist. j. nō solū. Differētia est ergo inter mādatū & cōsiliū. Nā mādator obligat mādatū & cō do: sed nō cōsulēs cōsulēdo. Io. an. Ex hoc sequit q̄ siquis filiū dif cōsulit alicui q̄ intret religionē cū debitis circūstantijs: si inde ille nō ꝑseueret vel male se habeat: in nullo tenet cōtra deo. Similiter siquis cōsuluit alicui: vt contrahat cū tali pura intētione motus: si inde malū sequit: nō ei imputat: & sic de silib⁹. Similiter in foro cōsciētiæ cōsulēdo nō ex toto. Sed hic debet bñ cauere vt sit peritus in tali materia: als male cōsulēdo nō ex toto excusaretur de cōsilio malo.

Mādatarius & cō sulens simul tenent furtiue serui corrupti.

ff. de re. vj. Ibidem xxvij. c.

Consilium humanum sit mutandum.

Consiliū Achitofel fuit pessimū qd' dedit absalon. Cōsiliū Chusi q̄uis fuerit fraudulētū quo ad intētionē & prositū absalonis: tñ qa iniuste vsurpauerat regnū contra patrē: ideo videtur male fecisse. Sed & Rebecca de consilio suo quasi fraudulēto quod dedit Iacob: non male fecit familiari consilio spiritus sancti ad hoc inducta.

Vbi. §. NEMO POTEST PLVS IVRIS

trāsferre in alīū q̄ sibi cōpetere dinoscat. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. nemo. Pone casum. j. q. viij. Daibertū de dona. inter vi. & vxo. nuper. Cōcor. cū hoc ꝙ dicit. Nemo dat qd' nō habet. de iure patro. qd' aūr. Sed cōtra de cō se. dist. iij. solet. vbi dat baptismū qui nō habet. & de elec. suffraganeis. Sol. Hoc qd' dicit regula est generale. Illa vero sunt specialia & specialitatis rationē facile videre potes. Et ideo not. Bern. in prædicta decre. nuper. de dona. inter vi. & vxo. & c. vide in glo. Io. an. Ex hac regula sequitur q̄ emens rem furatā: nullum ius ibi habet: quia nec quivē didit habebat recipiēs a religioso sine licentia superioris: non potest illud tenere cum ille nil habeat. Suspensus ab officio ꝓpter excōmunicationem vel hmōi: episcopus ordinem dare potest de facto: sed non dat executionem. Prælatus qui dat auctoritatem quam non habet nil dat.

Peccatū actuale quo mō cōmittat & remittatur.

Vbi. §. ODIA RESTRINGI ET FAVO

res quęnit āpliari. Pone casum in primo dicto. xxxv. q. iij. qd' scripsi. vbi priuilegiū odiosum de ꝺhēdo in gradu ꝓhibito restringit. Et de deci. tua. j. vbi decimæ noualiū nō accrescūt laicis habētib⁹ decimas in feudū. In secūdo pone casum. xvj. q. ij. c. j. & de priuil. licet. lib. vj. Et cōcor. ad hāc regulā. xvj. q. iij. §. potest. Si ergo ius vel priuilegiū odiosum est restringet: dū est fauorabile ampliādū est. Si fauorabile & odiosum vt Macedonianum ampliat: qa illi iuri renūciari nō pōt. ff. ad Maced. sed etsi pater. in fi. Item extē ditur nō solū ad pecuniā: sed ad rem aliā datā in fraudē. ff. e. ti. si Iulianus. Host. de prescrip. cū ex officij. quærit de ꝓlato q præscripsit visitationē & nūc fuit ꝓcuratus modo petit ꝓcurationem an sit audiēdus. & dicit q nō. Præscriptio em odiosa est: & ideo vnū sine altero acquiri pōt p eā: nec tūc visitationi est annexa ꝓcuratio: sed ius cōe favorabile. Io. an. Extēdi pōt sic: qa quę sunt prouocatiua odiorum: vt inferre cōrumelias, detractiones, exercere vindictas: seueritas iustitiæ sunt restringenda & amputanda. Et q̄ sunt ꝓuocatiua fauoris & amoris: vt remissio iniuriarū: obsequia impēsa: largitas mīæ sunt ampliandа. Sic Dauid cū tot persecutiones iniustas recepisset a Saule benigne remisit: nec voluit vindicare cū potuit. Similr in expulsione sui & cōiuratione populi cōtra eū. Sic & Ioseph erga fratres qui vendiderant eum benignissime se habuit &c.

Extēsio regulæ.

Ex. v. decre.

OMNIS RES PER QVASCVM

q causas nascit p eas dissoluit. Hęc regula habet in decre. de reg. iur. Et sunt verba Ioā. Chryś. Pctm primū commissum fuit p fœminā vt p causam initialē: & p virū vt p causam cōpletiuā. Et ipm pctm dissolutū fuit p fœminā. i. per virginē Mariā initiatiue: cōpletiue p filiū eius Iesum christū. xij. q. ij. cū redēptor. Pctm introductū fuit p sensualia nimis eis inhærēdo. s. cibū vetitū: & ipm pctm dissoluit p sacramēta quæ cōsistūt in sensibilib⁹ humiliter quærēdo salutē p ipsa. j. q. j. multi. ibi. sacramentū est. Pctm actuale cōmittit corde p cogitationem: ore p locutionē: opere p sensuum abusionē. Et ipm remittit p cordis contritionē: oris cōfessionē: operis satisfactionē: quę semp requirūtur saltē in ꝓposito. de pœ. di. iij. pœnitētia cogit. Et ꝑm Pe. de Taran. Sicut sufficienter pctm mortale committitur, sola vo-

lūtatis cōplacētia. xv. q. j. nō est. ita & sufficiēter dissoluit: seu dissolui pōt p detestationē solā voluntatis quæ dicitur dolor intellectualis absq̄ sensuali dolore. de hoc. f. in. iij. pte. Itē excōmunicatio soloverbo potest fieri: ergo & absolutio ab ea per regulam istam: vt arguit Io. an.

POSSESSOR MALAE FIDEI

Ex. vj. lib.

vllo tpe nō ꝓscribit. Pone casum. xxxiij. q. ij. si virgo. & de præscrip. c. vlti. Et hæc regula vera est ꝑm leges in prescriptione. x. vel. xx. an. C. de præscrip. Iō. tē. aut. male fidei. In prescriptiōe aūt. xxx. vel. xl. annor⁹ nō requirit bona fides xvj. q. iij. §. pōt. de præscrip. vigiliāti. Itē etiā ꝑm leges in ꝓscriptiōe. x. vel. xx. an. sufficiebat bonā fidē ab initio agno uisse. vt in prædicto. §. pōt. xvj. q. iij. sed ꝑm canones i oīmi præscriptiōe etiā lōgi tpis requirit bona fides. Et nō solū ab initio præscriptionis: sed & in qualibet parte præscriptionis debet præscribēs agnoscere bonā fidem: vt hic. Et qa leges nō dedignātur sacros canones imitari in his quæ sunt contraria eis pertinētibus ad forū cōscientiæ: ideo illæ leges sunt correctæ per decretalē. de præscrip. c. vlti. & statur in hoc iuri canonico. Sed vtrū papa posset tollere leges quo ad vtrūq; forū: sunt opiniones pro & cōtra. Sed dicit Io. an. q̄ vbi papa nō habet tēporalē iurisdictionē nō pōt tollere leges quo ad forū ciuile: nisi in his in qb⁹ vertitur periculū aiæ: cū ptāres sint distincte. xcvj. dist. cū ad verū. & dist. x. qm. vbi de hoc. In his aūt in quib⁹ vertit periculū aiæ: pōt tollere quo ad vtrūq; forū. Probāt hæc de iudi, nouit. de præscrip. c. vlt. Et per alia iura. Si quærat de eo q cōpleta præscriptione incipit habere malā fidē an teneat restituere rem illam? dic vt no. xiij. q. vj. c. j. & xxxiij. q. ij. si virgo. & de præscrip. vigiliāti. Et cōclusiue ibi dicit q nō nisi haberet cōscientiā remordētē: quā nō posset deponere. Et assignat ibi ratio fidei. Fides dicit hic cōscientia: sic sumitur. xxviij. q. j. §. ex his. Et quō multis modis sumitur fides habes. xxij. q. j. mouet. & de sum. trini. & fi catho. in rubrica. Vllo tpe potes facere punctū ante & post. & sic habebis duos intellectus. Primus est q nulla antiqua dierum possessio &c. de præscrip. vigiliāti. Secūdus est q nullo tēpore præscriptionis debet agnoscere malā fidem. Quid sit præscriptio: & quid vsucapio: & quæ in eis requirantur: & quis eor⁹ effectus: habes plene no. xvj. q. iij. in summa. & j. in. ij. par. vsuram & raptores & hmōi: nō præscribūtur vnq̄: nec hæredes eorum. de quo vide in. ij. par. ti. j.

Possessio multiplex.

SINE POSSESSIONE PRAE

Ibidem

scriptio non procedit. Hæc regula sumpta est ex. l. eo. tit. l. qui seruitute. Per quam etiam potest poni casus. & per. c. xvj. q. iij. porro. & de præscrip. causam. Quia seruus cum ab alio possideatur: non possidet, vt in primo casu. Hæreticus & Paganus vt in secundo. laicus spiritualia vt in tertio. Sciendum autem q possessionum alia iuris, alia facti, alia iuris & facti. Hic interdū habet plurimum iuris & minimū facti: interdum autem econtrario. Quod prosequere vt no. de cōcess. præben. cum nostris. Vt ergo currat præscriptio: debet possidere de facto & de iure. De facto planū est: quia qui non possidet: non præscribit. Et debet possidere proprio nomine non alieno. als ille præscriberet cuius nomine possideret. xvj. q. iij. clerici. Debet etiam possidere de iure: quia ad præscriptionē requiritur ciuilis possessio: & q talis fit persona in quā cadere possit possessio huiusmodi: vt per inducta iura. ꝓbatur in prin. glos. Ad hoc etiam xiij. q. j. in prin. & quod ibi no. Hoc dico: qa laici de facto interdum possidēt decimas & spiritualia: vt no. Bar. Brix. xiij. q. j. in prin. Nā vt ibi patet aliud est possidere, aliud legitime possidere. Nota enim q hæc possessio facti debet esse continua: quia si interrūpatur possessio interrupta est præscriptio. xvj. q. iij. §. pōt. & de præscrip. illud. Si tū fiat interruptio ciuiliter: puta p litis cōtestationem ꝑm canones videt q amodo nō currat præscriptio: qa præsumitur titubare & malā fidē hre, secus ꝑm leges: & hoc no. Io. xvj. q. iij. c. j. Et qd' dicit regula de possessiōe intelligas etiā vel de quasi possessione: qa incorporalia nō possidentur, sed q̄si possidentur. ff. de vsuca. l. sequit. §. si viam. Hic etiā plura ponūtur de vsucapione quę ob breuitatem dimitto. Io. an.

PRO POSSESSORE HABETVR

Vbi. §.

q dolo desijt possidere. Hęc regla sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l.

Universidad de Deusto

quę dolo. Et pone casum vt lit. pē. eccl'ia sanctæ Mariæ. ſñ. Hęc regula vera eſt quo ad hoc vt intātū teneaſ q dolo deſijt poſſidere inquātū poſſidēs: nō tñ teneſ taliter. nā contra poſſidentē dat directa: hic aūt datur vtilis. ff. de noxa. l. electio. Itē nota cp hæc regula habet locū in priuato & in

Poſſidens dolo deſijt poſſidere abſoluit. de excep. aduerſo. Sed ſi iterū incidat piat poſſidere: & iterū agaſ cōtra eū nō ob. excep. rei iudicio vt ibi dr. Si agēs dicat reū dolo deſijſſe poſſidere: reus autē dicat cp deſijt ſine dolo: qs habeat. pbare quæri ſoleat. De q dic vt no. p Ber. in prædi. decre. de excep. aduerſario. Et qd' dixi cp qui ſine dolo deſijt poſſidere abſoluit' verū intelli ge hoc cū a principio ſine dolo poſſedit. Si aūt a principio dolose poſſedit: puta per vſuras: per rapinam vel furtum: vel ſimili modo: etiā ſi ſine dolo deſijt poſſidere: pura naturali interemptione vel caſu vel furto vel violētia: nihilominus tenetur. vt de vſur. cum tu. & de rapto. ſuper eo. Et facit quod dictum eſt. ſ. in re mora. Io. an.

plato q̄ ad bona ꝓpria. Si aūt eccl'ia deſinat poſſidere dolo ꝓlati: nō habet locū in eccl'ia iſte rigor: qa delictū ꝑſonæ &c. vt. ē. iñ regula delictū. cū ſuis cōcor. & hoc no. Ber. ſm Lau. vt lit. pē. eccl'ia. ſ. in vlti. gl. Itē no. cp regl'a dicit dopio et ſi lo: qa ſi ſine dolo tpe quo mota eſt lis: vel quo res iudicat

Vbi. ſ̄. PECCATVM NON DIMITTI

tur niſi reſtituat ablatū. Hic ponit' ꝓ regula verbū Aug. qd' habeſ. xiij. q. vj. c. j. & de vſu. cū tu. Q. ſ aūt dr in hac regula verū intelligas ſi illud ablatū reſtitui pōt: vt in pdi. c. dr. Si aūt res ipa ablata reſtitui nō pōt: vel qa ꝑſūpta eſt, aut pdita, diſtracta, aut ſine magno ſcandalo non pōt reſtitui res illa, reſtituet eī æſtimatio: etiā ſi res illa caſu perijt ſine culpa ſua: qa ipſo inſtāti fuit in mora. xvj. q. ſ. decimę. & de cōmo. c. ſ. Si aūt nec æſtimationē reſtituere pt: qa cui dēter eſt inops: bene qdem dimittit' pctū: ſi videlicet a'as ipm pœnitet. remanet tñ obligatio: & ſi poſtea peruenerit ad pinguiorē fortunā teneb'. ar. xxvj. q. vj. ſiqs. & ſol. Oboard'. No. tñ cp inops q debet ex ꝓtu: ſufficit ſi bonis cedat. C. q bo. ce. poſ. l. vlti. ed inops q debet ex maleficio: caſtigaē verberib'. xñ. q. ij. fraternitas. Qd' ergo dixi: cp teneſ ſi venerit ad pinguiorē fortunā: verū eſt ſi pœnas corporales nō eſt paſſus, als ſecus: vt not. Ber. ꝑm Lau. de hotio quo mi. ſicut dignū. Reſtituaſ. Qd' dicit de reſtitutione: intelli & cui ſic gas niſi is cui faciēda eſt reſtitutio liberaliter remittat. i. ſi ri debet ne vi ſine metu ſine fraude: qa ſatisfactū intelligit' qualitercūq; ſatisfaciat. ff. q. mo. pig. vel hypo. ſol. l. itē liberaſ. Et qd' dico de remiſſiōe: intellige in his caſib' in quib' expreſſum ē in iure cp nō liberat remiſſio: vt de cēſi. exigit. in fi. Eſt aūt reſtituēdū ei a quo exortū eſt vel hæredibus eius ſi extāt. diſt. xvij. qm. & de vſu. cū tu. His nō extātib' pauperib'. vt ibi in. d. c. Vtrū autē excōicato cui' eſt res reſtituēda fieri debet reſtitutio dū eſt in excōicatione: remittit ad no. p glo. xv. q. vj. nos ſ̄tōr. & ſubdit. Satis poſſet dici deponendum illud in ædē ſacrā: q̄uſq; ſ. abſoluaſ creditor Ablatū. Idē intelligit' in dānis datis p aliquē in quib' nil puenit ad eū: qa. ſ. reneē dānū paſſ'. als non remitt' pctm lo, an. Et qa multū diffuſe tractaſ materia de reſtitutionibus in. ꝓ. par. tit. ꝓ. ideo hic nō plus. Poteſt ad multa extēdi regula iſta. Et primo: qa deus peccatum ſine vltione non patitur. vt dicitur de pœ. diſt. j. ſi peccatū Dauid. ideo non fuit dimiſſum peccatum humani generis niſi facta reſtitutione ſeu ſolutione pœnæ in cruce per Chriſtum. Pē. Quę nō rapui tūc exoluebā. & ſic de quolibet actuali pctō: quia cū p ipm ſubtrahit' obſequiū deo debitū per ſuperbiā niſi humiliet' qs in obſequiū dei nō remittit'. de pœ. diſt. j. neminē. Sic de ablatione famæ vel dānificatione vel occiſione & hmōi: qa oportet ſatisfacere modo poſſibili.

Ampliat' ria. Pē. lxviij.

Ex. v. QVI OCCASIONEM DAMNI

dat dānū quoq; dediſſe videtur. Hoc habeē extra de iniur. & dā. da. c. vlti. Licet ſub alijs verbis. & additur immediate ſic. Secus tamen de illo dicendum q vt nō occideret de cōtingentibus nil omiſit & in principio decre. illius. ſic dicitur. Si culpa tua datum eſt dānum vel iniuria irrogata: ſeu alijs irrogantibus forte opē tuliſti: aut hæc imperitia tua: aut negligentia euenerunt: iure ſup his ſatiſfacere te oportet: nec ignorantia te excuſat: ſi ſcire debuiſti ex facto tuo iniuriam veriſimiliter poſſe contingere vel iacturam, hęc duplex occaſio ibi. Nota cp duplex eſt occaſio. ſ. data: & ex iſta tenetur, & occaſio ex ſe accepta: & ex iſta non tenetur quis.

Reſtitu tio quo mi. ſicut dignū.

PECCATI VENIA NON DATVR

niſi correcto. Hęc regula colligitur ex. c. legatur. xxiij. q. ij. & de ſchiſma. c. j. lib. vj. p quæ ponēs caſum. Nota cp differentia eſt inter delictū: pctm, & crimē. Pctm idem eſt quod prauus actus. delictum vero defectio boni quaſi derelictū. Crimen vero peccatum accuſatione & dānatione dignißimum. lxxxj. diſt. c. j. frequenter tamen vnum ponitur pro alio. Nota cp peccator non ſolū delinquit in deū: ſed etiā in eccleſiam. Per contritionē aūt deletur peccatum quo ad deū. Per pœnitētiā vero q̄ imponit' a ſacerdote in cōfeſſione oſtendit' deletū quo ad eccleſiā, de p̄ce. diſt. j. per totum. licet aūt p contritionem ſit deletū quo ad deum: tñ adhuc de crimine accuſari pōt. xxxiij. q. ij. admonere. vbi de hoc. Si ergo ſemel cōteritur & pœnitet: vlterius non cogeē pœnitere. Si in iudicio accuſatus abſoluitur: vlterius non poterit accuſari niſi in caſibus notatis. ſ̄. q. vj. habet hoc proprium. Signatur contrarium ad hanc regulam. diſt. iij. deniq; Ibi eī datur venia nō correctis. & ſit ibi mētio de crapula carniſ priuij. ſed exponit' ibi venia. i. impunitas pœnę temporalis. ꝓpter ſcandalum eī vitādū relinquitur q̄nq; crimina impunita: vt. l. diſt. vt cōſtitueret. Itē cōtra de pœni. & remiſ. cp quidā. & c. officij. vbi dat' pœnitentia non correcto. i. incontrito. Sed dic cp licet imponatur pnia, non tñ datur remiſſio. & ideo inutilis eſt illa pœnitētia quo advitā æternā. & de pœni. diſt. v. falſas. Nota etiā cp ꝓ quolibet mortali debeē duplex pœna. ſ. ęterna ſeu infernalis & tēporalis. de pœ. di. j. ſi pctm Dauid. Hoc etiā ponūt Tho. & alij theologi. Venia pœnæ tpalis interdū dat' non correcto in hac vita inquātū. ſ. qs nō punitur ſeu ſatisfacit cp peccatis cōmiſſis. venia aūt pœnæ æternalis nūq; dat' incontrito. Io. an. Sic pōt extēdi aut loquimur de venia peccati. i. remiſſione quo ad culpā: aut q ad pœnā. Si quo ad culpā vera & firma ſtat regula iſta: qa nec culpa peccati mortalis remittit' alicui niſi correcto. i. vere pœnitēti & ꝓtrito, de pœ. di. j. neminē. & c. tres ſunt actiones. Culpa etiā venialis nō remittit' in præſenti non pœnitenti de eo: ſed in purgatorio. Si vo logmur de pctō quo ad pœnā ei debitā: ſiue ęternā: ſiue tēporalē: adhuc vera eſt regula: quia pœna æterna nūq; remittit' incorrecto. i. nō contrito de oīb' moralib'. de pœ. diſt. iij. ſunt plures. Sed nec pœna tēporalis de moralib' vel venialib' debita remittit' incōtrito. vñ indulgētiæ talib' nō valēt quæ ſolū ſunt de pœnis. Sed cōtrito datur venia. i. remiſſio correcto contrito quo ad illa quorum pœniteē: no aūt de illis venialib' de quibus nō pœniteē.

Pecca tū delictū & crimē diſſe runt.

Pecca tū quō deleat.

Extēdit regula.

Ex. vj. li.

PRIVILEGIVM PERSONALE

pſonā ſequit' & extinguit' cū pſona. Hęc regula ſumpta eſt ex. l. ff. eo. ti. l. priuilegia. Pone caſū. vij. q. j. petiſti. & de aucto. & vſupal. c. ij. Et nota q. d' dicit priuilegiū: qa ius cōe ad vnā perſonā directū ad oēs extēdit'. diſt. lxj. miramur. & de iudi. in cauſis. Et idē in reſcriptis directis ad perſonas: qa cū pſonis extinguūtur. de offi. deleg. qm. Sic & pacta pſonalia pſonas nō trāſgrediūtur. de trāſa. de cætero. Et compromiſſum non extēdit' ad hæredes: niſi de ipſis caueat. de arbi. c. vlti. & intelligit' hęc regula de priuilegio pſonali. i. pſonæ cōceſſo. Idē ſi eſſet pſonale ex parte concedentis. de reſcrip. ſi gratioſe. lib. vj. Priuilegior' igitur aliud pſonale aliud reale. de præſump. mandata. Si aūt ſimpliciter concedatur an dicātur perſonalia an realia: dicv t no. xxv. q. ij. in ſuma. & xvj. q. j. poſſeſſiōes. Et qd' dr b de priuilegio pſonali cp extinguit cū pſona idē intelligas in reali: qd'. ſ. extinguit' extincta re. xvj. q. vij. & hoc dixim'. de ver. ſig. abbate. Qd' dic verū qñ ipa loca vel res puta ciuitas eccl'ia vel alia loca ſacra vl' ꝓphana deſtruūtur ſupioris auctoritate. ſm Io. & Lau. qui hoc no. ſup. d. c. & hoc dixim'. Si aūt deſtruaē ab hoſtib' retinet oia ſua priuilegia: & remanēt ibi clerici. vij. q. j. paſtoralis. Idē ſi auctoritate ſuperioris trāſferaē ad aliū locū vel vniaē alteri. xvj. q. j. & tpis. & c. ſeq. Et licet dicaē hoc priuilegiū extingui cū extinguit' pſona: interdū ēt extinguit' ante: & ꝓter abuſum mereē extigui xj. q. iij. priuilegiū mereē amittere, inqt Greg. q cōceſſa ſibi abutitur prāte. & in caſib' nota, in glo. & di. xxij. renouātes. Et no. cp priuilegiū indeterminate cōceſſum pſonā ſequit' pciſe vt i regula. i, in oī loco & tpe. Sed priuilegiū cōceſſum cū determinatiōe loci & tpis. vt in vſupallij extra locum

Ibidem

Priuilegiū duplex.

Iocū pſonā nō ſequit'. vt' de vſupal. ex tuar. Tenor eī priuilegior' attēdēd' eſt & ſeruādus. de priuile. porro. Io. an. Ex hoc ſequit' cp q obtinet aliquā auctoritatē ſpecialē vel gratiā ſimpliciter a ſuperiori ſemp retinet: niſi reuocetur.

Vbi. ē. PLVRALIS LOCVTIO DVO

rū numero eſt cōtēcta. Pone caſum. de cōſe. di. j. hoc quoq; ſbi. dñs vobiſcū. duos numero cōp: ēdit. de pbē. ius cuili. vj. Vbi bñficior' noie duo intelligunt' bñficia. Itē p. l. ff. de ma. teſt. l. libertas. Si legeē ſeruo libertas poſt annos de duob' intelligit. itē ſi ꝓmittit': vel legaē poſt dies: de duobus dieb' intelligit. ff. de ver. ſig. l. inter illa. Et nota cp cū hæc regula dicit cp pluralis locutio eſt cōtēcta numero duorum. Verū eſt regulariter & vbi eodē iure vel alio iure nō adijcit' numerus. In cauſis igit & inſtrumentis regulariter duo teſtes ſufficiūt. Interdū etiā vnus ſufficit: vbi nulli fit præiudiciū. de cōſe. diſt. iiij. placuit. Et multi ſunt caſus in quib' requirunt' tres ad min' teſtes. Prim' in depoſitione pecunię. Sec's qñ imperit' ſrāt cōtrahit in ſcriptis. Tert' in inſtrumēto publico qñ mulier fateē ſe aliqd recepiſſe. p intereſſe. Itē cū qs vult inſirmare teſtamentū qd' fecit poſt tranſcurſum decēnij. Itē in inuctario. Itē in priuata ſcriptura vt ſidem faciat. Itē quinq; teſtes requiſrunt' dum contractus excedit libra auri in ciuitate. Item in codicillis. Item ī donatiōe cauſa mortis. In teſtamētis aūt cōiter ſeptē requirūtur. Itē in teſtamēto cæci o. &c. Aliqñ ſufficiūt quinq; vt in teſtamēto ruſtici: vt i municipijs & villis: vbi eſt hoim raritas. Aliqñ ſufficiūt duo vel tres: vt in teſtamento facto inter filios & nepotes &c. ibi videre potes. Io. an.

Teſtis vn' ſufficit vbi nulli fit ꝓiudiciū.

Vbi. ſ̄. PLVS SEMPER CONTINET IN

ſe qd' eſt, min'. Hæc regula ſumpta eſt ex. l. ff. eo. ti. l. in eo. Pone caſū. xxiij. q. j. ſiqs dederit. Vbi qdā imponebāt pœnitētiā. vij. annor'. qdā. x. alij. v. Et canō hāc vltimā ibi ſequit'. Itē in arbitris ꝓnūciātib' quilibet diuerſo numero. de arbi. c. j. li. vj. Et eſt rō hui' regulæ quare in obſcuris ſequmur minimū: qa plus cōtinet in ſe qd' ē min': & nō ecōtrario: vt dictū eſt. ē. in regula. in obſcuris. Et cōcor. ad hāc regulā ſupra illa. cui licet. Sed ꝓtra de pbē. cui. li. vj. vbi dr. ſi mādaſ alicui ꝑ uideri de pbēda integra: etiā eo volēte: ſibi nō poterit de dimidia ꝑuideri. Vel ſi mādeē ei ꝑuideri de pbēda certi valoris: ſibi nō poterit etiā eo volēte de pbēda minoris valoris ꝑuideri. Sol'. Hoc facit forma mādati quæ exacta diligētia eſt ſeruāda. Itē fallit hæc regula in caſib' vbi reqrit' ſpecialis expreſſio: vbi genus qd' plus eſt nō cōtinet ſpeciē qd' minus eſt: vt dictū eſt in regula. gene ri. Item habet locū regula in eo qd' plus eſt quātitate: non in eo quod plus eſt qualitate: quia plus qualitate non includit minus qualitate: vt in regula. cui licet. Io. an.

Plꝰ q̄litate nō icludit minꝰ ēſ litate.

Vbi. ē. POTEST QVIS PER ALIVM

qd' ꝓ facere p ſeipm. Pone exēplū. Pōt qs iurare p aliū. vt lxiij. diſt. tibi dño. Itē pōt p aliū qs cōtrahere matrimoniū ſ. p ꝓcuratorē ſuū. ad hoc de ꝓcu. c. vl. li. vj. Hæc tñ regula habet multas exceptiōes in qb' nō pōt qs facere p aliū qd' p ſeipm: vt in eo cui cōmittit' cerni miniſteriū. de offi. deleg. c. vlti. Nō eī pōt ſubdel egare niſi in hoc habeat ſpecialē cōmiſſionē. Itē in pnia ſuſcipiēda. de pœ. di. j. quę pœnitet. quā p ſe quis ſuſcipere debet nō p aliū. ſ. quo ad ꝓtritionē & cōfeſſionē. Rō eſt pudor q eſt maxima pars pniæ: vt ibi dr. Itē in eo viro q p ſe veniā ætatis impetrat: qd' p ſe facere debet. Itē adoptare vel arrogare non pōt quis per aliū. ff. de ado. poſt mor. §. neq;. Rō eſt: qa adoptio imitaē naturā. Itē fallit in iudice q p ſe debet dare ſentētiā non p aliū: niſi ſit eps vel ſuperior. de re iudi. c. vlē. li. vj. Item in eo q cœpit cō ferre ſacramētū vnitatis, vt ordines, baptiſmū, extremā vnctionē, cōſecrationē, euchariſtiā & hmōi. qa p aliū pficere nō pōt. diſt. xxiij. quorūdā. Nā vbi deficeret ſacerdos in medio formę ſacramētor' q ſupplet defectū eius: totā formā debet dicere nō partē ſm theologos. Item abbas p ſe pōt corrigere monachos: etiā verberādo: nō per alios: maxime laicos. de ſenten. excō. vniuerſitatis. Itē dñs nouū emphiteotā p ſe nō p alios in poſſeſſionem inducere debet. Itē regulariter in cauſa criminali. ñ. q. vj. ſi qñ. Itē quæ ſunt meri imperij vel gladij poteſtatis non deleganē ſm leges: niſi in caſu. ff. de offi. eius cui man. eſt iu. l. j. Secus ſm canones. de hoc no. xcv. diſtin. c. j. & de offic.

Pudor eſt maxima pniæ.

Mutare an & qñ liceat, ꝓpoſitum.

ordi. cp ſedem. Item per ſe debet reſpondere adultus q̄ catechizatur nō per aliū. Fallit etiam in caſu. de elec. cupiētes. lib. vj. & de offi. deleg. c. j. & de hærer. c. ij. hęc igit & ſimilia ſpecialia ſunt. Et nota etiā cp ecōuerſo quędam per alium poſſum quæ nō per me. Eps eī clericū ſuū p aliū verberare poteſt clericū: tū nō per ſeipm. lxxxvj. di. nō liceat. Itē Eps eps per aliū litigare poteſt nō p ſe. Itē tuitionē & gubernationē & curā pupillorū: viduarū & peregrinorū: p aliū ex aliū exercere debet: non per ſe diſ. lxxxviij. eps. Itē prelatus clericꝰ habēs tēporalē iuriſditionem audit & iudicat in cauſa ſanguinis nō per ſe: ſed per aliū. ne cle. vel mo. c. vlt. lib. vj. Itē religioſa mulier per aliū poteſt eſſe in iudicio: non per ſe. Item interdū cōſequitur quis per aliū: qd' per ſe conſequi nō poſſet. de cōceſ. præben. authoritate. lib. vj. Et nota cp id dicimur poſſe qd' de iure poſſumus. Hanc igit regulā credo loqui in his quę de iure fortiunt' vel fortiri poſſunt eſſe ctū. Non igit ſuperabūdat alia regula ſ. ſ. qui facit quę generaliter loquitur vt etiā maleficia cōpræhēdat. Et iſta loquiſ de poteſtate faciendi. illa de effectu iam facti. Item ex iſta regula nota, cp ſicut per ſe poteſt quis ſubſcribere ita p aliū: vt no. de re iudi. cū inter. Io. an. Poteſt quis ſatisfacere per aliū ſicut per ſe ſi videlicet eſt in gratia. & ecōtrario poteſt mereri per ſe & peccare quod non poteſt per aliū.

posſedi dicimur qd' de cimur iure poſ qd' de ſumus,

Vbi. ſ̄.

QVI FACIT PER ALIVM EST

peride ac ſi faciat p ſeipm. Hęc regula ſumpta eſt ex. l. ff. eo. ti. l. qd' iuſſu. Pone exępla & ꝓſequere vt in regula: poteſt quis & nō ſuperabundat iſta per illam. vt ibi dixit Io. an.

QVOD SEMEL PLACVIT AM

plius diſplicere nō pōt. Pone caſum i matrimonio: qa cōſummatum non poteſt diſſolui. xxxij. q. v. horrendus. & de iureiuran. quēadmodū. Itē in electo. vij. q. ij. dilectiſſimi. In iudice. iij. q. ij. offeratur. Idem in alijs omnibus diſt. iij. in iſtis. Fallit interdum hæc regula ex caſu ſuperuenienti: vel de nouo ad notitiam peruenienti. de electi. vt circa. li. vj. quia quę de nouo emergunt indigēt auxilio. de offi. de leg. inſinuāte. Itē fallit in oibus caſib' in qbus ꝓmittitur a iure pœniere vel variare: ſicut in medico quā licet mutare. In appellatione a qua licet appellanti ab appellatione recedere. ñ. q. vj. ſi quis. In patrono laico qui pōt variare. de iure patro. quod autem. In cardinali qui variat in caſu. de elec. licet. Itē in moniali. eo. ti. li. vj. indēnitatibus. Item in teſtamento qd' mutari pōt vſq; ad vltimū vitæ. xij. q. ij. c. vltia volūtas. etiam nō obſtāte pacto de nō mutādo. C. de pac. l. pactū. Item in libello quē quis mutare pōt vſq; ad litis conteſtationem. Et accuſans ante inſcriptionem pœniter. de accu. c. licet. Itē in mādato & ſocietate & depoſito licitū eſt pœnitere. inſti. mādati. §. recte. & de ꝓcur. ē. j. li. vj. Et regulatiter in cōtractib' innominatis. qd' dic. vt plene nota. ff. de cōdi. ob cau. ca. da. & cauſa nō ſe. l. ſi pecuniam. Itē ſoluunt' ſpōſalia de futuro ꝓſequentia ſpōſalia de præſenti. de ſpō. ſi inter. Et ſpōſalia de præſenti p ingreſſum religionis. de cōuer. cōiuga. ex publico. Et ingreſſus religionē ante annū vel profeſſionē pœnitet. de reg. ad noſtrā. Et ꝓfeſſus vnā religionē: etiā inuito prelato ingredit & ꝓfiteē arctiorē. eo. ti. licet. Et a voto ſimplici recedit p ſequęs matrimoniū. de vo. & vo. redē. ca. j. lib. vj. Itē a voto de certa religione profitēda: recedit' p ingreſſum alterī': etiam laxioris. de reg. qui poſt votū. li. vj. Itē fallit in caſu in quo licet infra triduū pœnitere. de reg. ad noſtrā. eo. ti. & li. cōſtitutionē. Itē in electo: qui cōſentit electioni de ſe factæ: qui ꝓpria autoritate pœnitet ante cōfirmationē. de trāſla. inter corporalia. ſm. Bern. In his igit & ſimilib' caſibus: qd' ſemel placuit. adhuc diſplicere poterit. Et incidit in hanc regulā illud generale cp nullus pōt venire cōtra factū ſuū de quo dic. vt. lv. diſt. pœnitēs. Et nota cp hæc regula non habet locū in his quę im probanē a iure vt in ꝓdicto. c. pœnitētes. de fo. cōpe. ſi diligēti. C. de arbi. l. j. vbi licet partes faciāt pactū de nō recedēdo ab arbitro: & appel. renuntiēt. nihilominus recedere poſſunt. Itē habet locum in his quę ſcienter placēt & nō per errorē facti. xxxvij. diſt. cjuis. vñ cōtrahens cū ſerua quam credit liberam: poteſt ꝓpœnitere. Emēs orichalcum intendens emere aurū: poteſt reſcinderē emptionem. Itē requiritur cp placeat non ſolum mente ſed verbo vel facto: & cp alterius interſit. Facit ad hoc regula. mutare. & qd' ibi dr. Io. an. Quod vltimo dictum eſt videē

Universidad de Deusto
Biblioteca

habere locū in foro cōtētioso. Nā siquis vouerit aliquid
Extēdit fola mēte: tenetur quo ad deū sicut orevouisset. Extendit
regula. regula ad vota & iuramēta & hmōi: quæ si sunt iusta: non
licet propria auctoritate venire contra. Item siquis renun
ciat iuri suo: pœnitere non potest. vij. q. j. ꝙ periculosum.

Vbi. ō. QVOD QVIS MANDATO IV
dicis facit: dolo facere nō videtur: cū habeat parere neces
se. Hæc regula sumpta est ex lege. ff. e. ti. l. nō vident datæ.
Pone casum in milite q de mandato iudicis occidit, xxiij.
q. v. miles. In laico vel clerico qui de mādato prelati capit
clericū. de sen. excō. si clericus. li. vj. Et hæc regula vera est
cū iudex aliquid mandat suū officiū exercēdo. ff. ad trebel.
seruo. §. cū ꝓtor. Si vero nō exercet officiū suū. nō est parē
dū nisi in reuerentiæ exhibitione. Nā interdū resistere de
Obedie bēt officiales. de pœ. dist. j. nemo. Et hoc verum in atrocio
dū ē po ribus: in quibus deo magis ꝙ hominibus obediēdum est
tius deo xj. q. iij. dns. In his aūt quę sine dolo cōmittūtur: etiā parēs
ꝙ homi extra officiū excusat. ff. ad. l. aquil. liber homo. Et nota ꝙ
nibus. sicut dolo caret qui iudicis obtēperat præcepto, ita ecōtra
rio dolo nō caret q præcepto iudicis non obtēperat. ff. eo.
tit. l. non potest. Cum habeat &c. Hic redditur ratio. In his
ergo in quib⁹ non habet necesse parere vt in atrocioribus
quæ ad suū nō spectāt officium: dolo non caret. Et facit ad
hoc de sen. excom. vniuersitatis. vbi verberans monachū
Necessi si est laicus: licet illud faciat de mandato abbatis: est excō
tas excu municatus. Et nota ꝙ dicet parere necesse. Sicut em̄ neces
sat a sur sitas excusat a furto. de cōse. dist. v. discipulos. ita &a dolo.
ro. vt hic. Cum ergo nullū maleficiū sit sine dolo vel lata cul
Maleficia pa quæ dolo cōparat. xv. q. j. aliquos. ergo & a maleficio
ciū non quolibet excusat necessitas. Quod intelligevt dixi: cum. ſ.
fit sine mandat quod ſpectat ad suū officiū: puta occidere homici
dolovi dam fm ordinē iuris: non peccat obediens in hoc iudici: q
lata cul als peccaret grauiter. Io. an. In malis ergo non est obedien
pa. dum iudici. i. prælato. xj. q. iij. quid ergo. In bonis obedien
dum est simpliciter. ea. q. ſi dominus. in dubijs autem simi
liter obediendum est. xxiij. q. j. quid cul patur. in fine.

Vb .ō. QVAE A IVRE COMMVNI EX
orbitāt nequaq; sunt ad consequentiā trahēda. Hęc regula
sumpta est ex. l. ff. eo. tit. l. qd' cōtra rōnē. Pone casum. xvj.
q. j. hinc est. & de priuil'. sane. Et cōcor. ad hāc regulā. ō. illa
regula. in argumētū. &. j. Qd' alicui. Potes ergo intelligere
hanc regulā in priuilegio: qa priuilegia singulorū cōem
legem nō faciūt. xxvj. q. ij. nō exēplo. Itē in iure vel eliano:
nam regulariter qlibet intercedēdo obligat. Fallit in mu
liere quæ nō trahit ad cōsequētiā: & idē in similib⁹. Et no
ta ꝙ sicut ea quæ exorbitāt a iure cōmuni nō sunt trahēda
ad consequētiā: vt hic in regula. & ita nō sunt amplianda:
sed restringēda: vt de si. pb'y. is qui. li. vj. Facit hæc regula
ad quæstionē qua querit an fratres eremitani: & alij men
dicātes religiosi & nō mēdicātes cōprædēdātur in illa cō
stitutione extrauagāti nouiter ædita per Bonifa. viij. quæ
incipit. Sup cathedrā. in q̄ exprimūtur solū minores & prę
dicatores. Et qcqd alij dicāt dicēdū ꝙ non extēdit ad alios
religiosos mēdicātes vel nō: vel ad clericos ſeculares: sed
solū aplectit minores & prædicatores: tū qa intētio papæ
videt hæc fuisse: vt p verba cōstitutionis apparet: tū qa ex
orbitās est a iure cōi: & ideo ad cōsequentiā non trahenda
nec amplianda: vt hic in regula. Vult em̄ illa ꝓstitutio da
ri quartā etiam de his de quib⁹ de iure dari nō debet: sicut
de ornamētis relictis ꝓ fabrica: aut ꝓ anniuersarijs. septi
mo siue tricesimo & hmōi. puta relictis etiā ꝓ luminarib⁹
vel certis pſonis. de testa. c. vlti. Et ita ꝓnunciatū est p me
& do. Io. de mōte Murlo. Io. an. Nota ꝙ ista cōstitutio quę
hic dicitur extrauagās. ſ. sup cathedrā. nūc est in corpore iu
ris. ſ. in cle. de sepul. dudum. Itē no. ꝙ post cle. vtercq; ordo.
ſ. Minorū & Prędicatorū habuit priuilegia contra illā cle.
quartā non soluēdā: de qua & quō. vide. ō. de priuil. ordi.
prædica. titu. præced. & in. ij. par. ti. x. c. v. de sepulturis.

Vbi. ō. QVOD ALICVI GRATIOSE CON
cedit trahi nō debet ab alijs in exēplū. Pone exēpla quę di
xi in regula: q̄ a iure. ſ. imediate posita: & ꝓsequere vt ibi.
Ampli & in regula. priuilegiū. Et cōcor. ad hāc illa alia i argumē
af rla. tum. Io. an. Extēdi potest ista cū superiori. de his quæ facta
sunt a sanctis i veteri & nouo testamēto præter leges cōes.

Et ad hoc facit qd' dicit Gratia. ij. q. vij. nos si incōpetenter
§. his ita respōdetur. Miracula maxima veteris testamenti j. re. xu.
sunt admirāda: non in exēplum nostræ actionis trahenda. Nume.
Et ponit exempla Samuelis qui occidit Agag. Et Phinees xxv.
sacerdotis q occidit Iudæū coeūtem cū Madianita. Danie Danie.
lis q cum nō esset iudex dijudicauit causam Susannæ. Plu xiij.
ra alia possunt induci: vt Oseę qui duxit vxorē fornicariā. Oseæ. j.
Samsonis q se occidit. Abraæ q filiū suū quantū in se fuit Iudicū
immolauit. Moysi q ægyptiū iniuriantē Hebræo occidit xvj.
Hæster reginæ q alienigenæ nupsit. Matthiæ qui sorte elec Ge. xxij
tus fuit. Iacob q plures vxores simul habuit. Dauid qui Exo. ij.
Monomachiā cū Golia exercuit. In nouo testamēto Am Hæster
brosij: qui nōdū baptizatus electus in epm fuit. Seueri qui ij.
ex lanifice eps factus fuit. Alexij qui sponsam cū qua con Act. i.
traxerat p verba de præsenti dimisit sine assumptione reli Genes.
gionis. Zenobij qui post collationē cibi factā cū Ambro xxix. &
sio celebrauit. De abstinētijs miris & vigilijs beati Dñici sequen.
& Francisci: & alioꝝ q sūt extra cōmunes leges. j. Regū xvij.

QVOD OB GRATIAM ALICVI
conceditur: nō est in ei⁹ dispēdiū retorquēdū. Pone casum
in œconomo: q cū in fauorē ecclesię cōstitutus sit eccl'iam
vacātē grauare nō debet. xij. q. ij. charitatē. Itē i religionib⁹
nō mēdicātib⁹. de regula nō solū. &. c. seq. lib. vj. Sed con
tra. ff. de aucē. tuto. l. obligari. & in instit. de acti. tu. §. nec q.
vbi dr ꝙ pupillus nō potest adire hæreditatē etiā locuple
tē sine tutoris auctoritate. Sol'. in his in ꝗbus certū est con
ditionem pupilli effici meliorē valet factū a pupillo: etiā
sine tutoris auctoritate, vt si ferat ꝓ eo sentētia: vt in. l. nō
eo minus. C. de ꝓcur. In his vero in quib⁹ dubiū
est vel esse pōt an cōditio pupilli cōstituat melior vel de
terior: vt in hæreditatis additione quę potest habere latētia
onera: fctm̄ a pupillo sine auctoritate tutoris nonvalet vt
in dictis cōtrarijs. & hoc in fauorē pupilli: ne onerib⁹ im
plicet. ff. de acq. hęre. l. more. Et hęc regula habet veritatē in
sui cōtrario. ſ. ꝙ pœna vel odiū nō debet cōuerti in pmiū
xvj. q. j. legi. & de sen. excō. si vere cū suis concor. Io. an.

QVI PRIOR EST TEMPORE
potior est iure. Hęc regula sumpta est ex. l. ff. eo. tit. l. q̄ties.
Pone casū i iure accessiōis & subpręscriptiōis. dist. xvij. c.
vj. Ibi ꝓponit prius ordinatus. In ꝓsecutione aūt prębēdæ
ꝓponit q prius impetrat. de prębē. eū cui. li. vj. In duob⁹
emptorib⁹ vel donatarijs pręponit in rei vēditione is cui
res pri⁹ tradita fuit. C. de rei ven. l. quoties. Sed quare i hoc
vltimo casu ꝓferatur is cui res est tradita primo: et nō is
cui res pri⁹ est vēdita vel donata: qd' eē debet fm hāc regu
lā. Sol'. Hęc regula locū habet i his quoꝝ vtriusq; par est cā
vt in prędicta lege quoties. ff. eo. ti. Sed post venditionē &
ante traditionē qs remanet dns, vendendo ergo & traden
do sc'o potior ē causa sc'i: vt tibi hęc ꝓbatur. C. de hære.
vel ac. vē. l. qui tibi. tenet tamē priori exēpto quātum sua
interest: vt ibi. Sed per lras papales quis statim est canoni
cus: & ideo in eis attendimus datam: vt in prędicta decre. eū
cui. Et nota ꝙ hæc regula locū habet i cōtractib⁹ & i his q̄
ex duorū volūtate dependent. Sed in legib⁹ & constitutiō
bus q̄ pēdēt ex vnius volūtate semp posterior tollit prio
rē seu reuocat. Idē in testamētis & eadē de causa: qa depen
dent ex volūtate vni⁹. Ad primū de cōse. di. j. vasa. & de co
gna. spi. c. j. Ad sc'm. xxij. q. ij. vltria volūtas. Ad primū cō
tra. xxxiij. q. ij. hoc ipm. & l. dist dño sāō. vbi dr ꝙ stamus
poti⁹ ātiquo iuri; q̄ nouo. Sed dic vt ibi. & vt. ō. dixi hęc re
gula locū habet in his q̄ par ius hñt. Nā priuilegia cōside
rant nō solū ex tpe: sed ex causa. hinc est ꝙ receptus auto
ritate aplica prefert oib⁹ alijs ante receptis aliorū autori
tate. de ꝓben. li qui. li. vj. Et creditrix doralis præfert qbus
dā anteriorib⁹ nō rn filijs ex priori matrimonio qui agūt
de dote materna. C. qui po. in pig. habe. l. vlti. Io. an.

QVOD ALICVI NON SVO LI
cet noie: nec alieno licebit. Pone casū p. c. xl vj. dist. sicut nō
suo. Meo em̄ noie nō licet forē exercere: ita nec alieno. vt
ibi dr. Itē extra de cri. fal. ad falsarios. Sicut ꝓprio noie nō
debeo falsare lras papales: ita nec alieno. Et nota ꝙ hæc
regula

Poenae vel odium nō debent conuerti in pmiū.

Vbi. ō.

Positio prioritatis præualet in gibus & testamentis.

Impen regula vera est in malefactis. Indecēs est enim crimen suū
dere cri alienis cōmodis impēdere, vt in dicto. c. sicut nō suo. Hoc
mē suū dico: qa delegat⁹ ex delegatione cognoscit de causa de qua
cōmo ex ꝓprio noie cognoscere nō possit. Et laicus q nō ꝓpt ꝓ
dis alie prio noie tractare causam spūalē: tractat alieno: vt de pro
nis ē in cura. c. j. lib. vj. Itē habet locū regula in his q̄ vt demādari
decens. possint requirūt ordinis administriculū. Vñ sicut suo noie sa
cerdos simplr nō chrismat in fronte: nō ordinat ad sacros:
ita nec epi sui mandato: cū talia demādari non possint. Et
de hoc de cōse. eccle. vel al. aqua. Io. an. Non licet fraudes,
dāna, furta, & hmōi facere noie suo: ita nec alieno.

Vbi. ō. QVAE CONTRA IVS FIVNT
debēt vtiq; ꝓ infectis haberi. Pone exēpla. xxv. q. ij. impe
riali. vbi sūt hæc ꝟba: & de regla. nō solū. lib. vj. in regula
ō. nō præstat impedimētū. Obijcit ad hāc regulā de matri
monio ꝓtracto post votū simplex qd' tenet. & de matrimo
nio cōtracto contra interdictū ecclesiæ: & inter compatres
ex catechismo tm̄. de cogna. spi. c. q̄. lib. vj. Et de snia sub cō
ditione lata quæ tenet. ij. q. vj. biduum. Et in ecclesia cōse
crata ab alieno epo. vij. q. j. episcopus. Et de oīb⁹ quæ fieri
ꝓhibētur: & tn̄ facta tenent. Itē obijcit de his quę fiūt cō
tra ius: & postea cōfirmantur quæ allegata sunt. ō. in regu
la non firmatur. Sol'. Generaliter dici potest fm Ioan. qui
hoc notauit. dist. x. vides. & Ber. qui idē not. de spō. duoꝝ.
c. penul. & glos. pe. hanc regulā locū habere in his quæ ha
bēt ꝓpetuā, ꝓhibitionis causam contrariave ro in his quæ
tēporalē. Vel dic hāc regulā veram nisi eodē vel alio iure
tolleret: & sic intelligūtur ꝓtraria. Vel dic ꝙ illa nō sunt di
recte cōtra ius: quia licet nō assistat ius: nō tn̄ plene resistit
ius. Et dicit. C. de leg. l. nō dubiū. ꝙ sufficit legislatorē ali
quid ꝓhibuisse: licet nō adiecerit: si contra factū fuerit nō
valere. Et hæc regula locum habet in his quæ de iure sor
tiuntur effectum: non de maleficijs quæ contra ius fiunt:
quæ vtiq; non habentur pro infectis. Et facit quod dictum
est. ō. in regula non præstet: & illud hic adde. Io. an.

Vbi. ō. QVOD OMNES TANGIT DE
bet ab oīb⁹ approbari. Pone casum in archiepo cōsecrādo
ab oīb⁹ suffraganeis suis. lxvj. dist. c. j. In electione faciēda
ab oīb⁹ canonicis. de elec. ga ꝓpter. In cōcedēdo hausturn
aquæ in quo cōuocādi sunt omes qui ius habēt. ff. de aqua
plu. ar. l. in cōcedendo. Ad idem. liij. di. c. j. &. viij. q. j. licet.

Oēs di Et nota ꝙ dicit id quod tāgit oēs debere approbari ab oi
cūtur fa bus: ergo nō valet qd' facit maior pars: & sic est cōtra. lxv.
cere qd' dist. c. j. Solu. Aut cōpetit illud vt singulis: aut vt collegio
maior qd' ꝓsequere vt no. ꝙ Ber. & Inno. de ẏsti. cū omnes. Fallit
pars fa autem hæc regula in casu. insti. de rerū diui. §. religiosum.
cit. Illud aūt dicūtur in aliquo collegio oēs facere: quod ma
ior pars facit, lvj. dist. aplica. Interdum tn̄ requirūtur duæ
partes. de elec. licet. Et est regula in ar. ad quæstionem. An
papa possit statuere inuitis acholitis ꝙ ipsi contineāt. Et
hęc quæstio notat dist. lxxxij. proposuisti & dicit Io. ꝙ nō:
qa castitas suaderi potest nō imperari. xxij. q. j. integritas.
Bar. Brix. ibi cōtra: cuius dictū penitus est falsum: nisi in
telligās de ꝓmouēdis: sed ipe etiam de ꝓmotis intellexit.
Monachus aūt professis q renūciauerūt ꝓpriæ voluntati:
austerior regula posset eis indici: etiā ipsis non approban
tibus fm Inno. q hoc no. de reg. sup eo. Et satis est expres
sum. de sta. reg. c. j. lib. vj. Ibi em̄ monialib⁹ indicitur auste
rior vita: licet non possint sine volūtate omniū ordinem
mutare de his quę vi me. ve causa fi. c. penul. Io. an.

Vbi. ō. QVI SENTIT ONVS SENTIRE
debet & cōmodū & ecōtrario. Hæc regula est sumpta ex. l.
ff. e. ti. l. fm naturā. Pone casum in clerico q ꝓpter lapsum
retrudif in monasterio ad pñiam agendā: qa res ei⁹ profi
cient monasterio. xvj. q. vj. de lapsis. In sc'o. f. dicto ibi &
ecōtrario. pone casum in patrono q defensare debet eccle
siā. xvj. q. vij. filijs. In clerico q officiare debet ecclesiam. de
præbē. significatū. & dicit lex. Non est ferendus qui lucrū
amplectitur: onus aūt subire recusat. C. de cadu. tol. l. vna.
Concor. ad hāc regulā. vij. q. j. ibi. &. xij. q. ij. charitatem. cū
suis cōcor. Et nota ꝙ hæc regula fallit interdū rōne ætatis
vel pſonę, interdū rōne naturæ ꝓtractuū. interdū ex specia
li pacto. Primū patet. C. de leg. tute. l. vl. Ibi em̄ minores li
cet ad tutelę grauamē non veniāt: successiōis emolumētū

Nota.

nō admittūt. Sed m̄ patet ex. l. ff. ꝙ socio. l. de illo. Ibi enim
nō fit cōpēsatio emolumēti: qd' ꝓcius artuli: societati dā
no quod intulit: immo eo nō obstāte dānū emēdare tenet
& est rō naturę ꝑctus. Cōtrahit em̄ societas tm̄ ob lucrum.
Tertiū patet. ff. de pac. do. l. familiæ. & de pac. c. j. lib. vj. Itē
fallit vbi ex causa quis ꝓhibet ab emolumēto: licet onus
habeat. sic in iudice q habet a partib⁹ exigere: nisi expēsas
moderatas: cū ꝓficiscitur pro causa. Nec tūc illas si partes
sunt notabiliter pauperes. de rescri, statutum. li. vj. Io. an.

Ampli Potest sic extendi. Qui sentit onus pniæ & obseruationis
ati mādatoꝝ sentiet cōmodū prę mij: & econtrario. qui sentit
cōmodū delectationum: sentiet postea onus dānationis.

QVI AD AGENDVM ADMITTI Vbi. ō.
tur: ad excipiēdū multo magis admittēdus est. Hæc regula
sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. inuitus. Pone casum in ec q legi
time prescripsit: qa si cadit a possessiōe dat sibi actio: mul
to fortius dum possidet exceptio. xvj. q. iij. §. potest. Ad idē
de prescrip. illud. Ratio huius regulę est: regula quā habui
sti. ō. cui licet plus &c. qa plus est agere q̄ excipere. Sicut
ergo licet agere: multo fortius licebit excipere. Ioan. an.

QVI CONTRA IVRA MERCA Vbi. ō.
tur prę sumit bonā fidē nō habere. Pone casum in eo q re
cipit ecclesiā de manu laici. xvij. q. vij. siqs deinceps. Itē in
eo q emit spūalia. de simo. nō satis. j. q. j. gcūq;. & in multis
alijs. c. Ad idē. C. de agri. & cēli. l. quēadmodū. vbi q emit
adscriptitiū sine gleba cōtra legū interdicta mercat: & ma
le fidei possessor dicit: & ideo qa talis nō prę sumit habere
bonā fidē: ideo nō prę scribit vt in prædictis iurib⁹. Cōtra
de iure pa. cura. solue vt ibi. Et sic patet ꝙ iuris ignorātia
nō excusat in præscriptionib⁹ & vsucapionibus. Ioan. an.
Similiter qui scienter emit res furatas vel raptas: non ha
bet bonam fidem: vnde tenetur vt possessor malæ fidei.

QVOD LATENTER VEL PER Ex gn
vim vel alias illicite introductū est: nulla debet stabilitate to de
subsistere. Hæc regula ē in decre. de regu. iur. Et sunt verba cre.
Greg. vij. Glo. ibi. Pone casum per. l. ff. qd' vi aut cla. l. j. &
in fermino præstito prelato a subdito p vim. hoc in futuꝝ
nō facit prę iudiciū. x. q. iij. quia cognouim⁹. Per vim. Quę
per vim vel metū fiunt: q pōt cadere in cōstātē virū: cū de
hoc cōsiterit reuocātur. de his q̄ vi me. ve cau. fi. c. j. in gl.

QVICQVID IN SACRATIS Ibidem
deo reb⁹ & eccl'is iniuste agit, ꝓsacrilegio reputat. Hęc regu
la est in decre. de reg. iu. & sunt verba Stephani pape. Glo.
ibi. In sacratis reb⁹ siue sit homo siue ager: qui illa aufert
& inuadit sacrilegiū cōmittit. xvij. q. ij. nulli. Est aūt multi
plex gen⁹ sacrilegij. xvij. q. iij. ꝓ totū. ibi vide & in. j. pre.

RATIONI CONGRVIT VT SVC In. vj.
cedat in onere q subsistuit in honore. Pone casum in filio lib.
patroni hærede: q succedit in honore iuris patronatus: sic Hæres
in onere defendendi ecclesiam succedere debet. xv. q. vij. si patroni
Ihs. Item in prelato qui succedit prędecessori in honore: sic succe
& in onere soluēdi prędecessoris debita succedere debet ꝓ dēs i ho
ecclesię vtilitate cōtracta. de solu. c. j. Et cōcor. regula. ō. qui nore iu
sentit. & qd' ibi dictū est: hic adde Io. an. Ex hoc sequitur ꝙ ris pap.
papa q subsistuit in honorē Petri: immo Christi: epi in Io debet ec
eo aplōꝝ: religiosi in honore sc'ōꝝ: Benedicti, Dñici, Frā clesiam
cisci, & hmōi succedāt in onere vitæ & austeritatis eorum. defende
dist. xl. non vos. & c. non est. & dist. xxxv. ecclesię &c. re.

RATVM QVIS HABERE NON Ibidem
pōt qd' ipsius noie non est gestum. Pone casum. ix. q. ij. c. j.
& de sen. excō. cū quis. li. vj. Sed ꝓtradicit ad hāc regulā. ix.
q. ij. Lugdun. xvj. q. j. c. vlti. & de elec. quod sicut. In quibus
iurib⁹ habet quis ratū qd' ei⁹ noie nō est gestū. Sol'. Quidā
dixerunt hoc fallere in spūtualib⁹: in quib⁹ ratum habeo
qd' noie meo nō est gestū ꝓ iura prędicta. & hoc no. in præ
dicta decre. ꝙ sicut in glo. Verius dicq; ordinatio facta a
nō, ꝓprio ep̄o tenet quo ad ordinem: licet nō quo ad execu
tionē: de rēp. ordi, ꝙ translationē. Ibi igit in. c. Lugdunen.
eps ꝓprius non ratificauit collationē ordinis quo ad ordi
nē: qa nō erat necesse: sed executionē ille dispēsative contu
lit quam nō habebat. Alia etiam iura nō, ꝓprie loquūtur

Universidad de Deusto
Biblioteca

de ratihabitione:sed de quodã nouo cõsensu quæ sunt valde diuersa.& sup hoc vide quod dictũ est.ã.in regula non firmatur. An autem vnus iudex possit habere ratam sentẽtiam latã p alium,dic vt no.ix.q.iij.c.j.Et de materia huius regulæ adde quod dicitur in sequenti regula.Io.an.

Vbi.ã. RATIHABITIONEM RETRO-

trahi & mãdato nõ est dubiũ cõparari,Hęc regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.l.hoc iure.Pone casum i iudicijs.ij.q.vj.nõ fo̅ſeꝛ,& de iureiur.c,vlti,li,vj,Itẽ in contractib⁹.C.ad mace.l.vlt.Et habet locum hæc regula in casu:qñ.l.noĩe meo est gestũ:& tũc ratũ habere possum:& ratihabitio retrotrahitur & mãdato cõparaꝝ.vnũ nota.si infra certũ tẽpus teneor aliqd facere:& alius infra idẽ tẽpus id fecit noĩe meo habere ratũ debeo:alꝫ ratihabitio nõ ꝓdesset.ij.q.vj.non solent.Huic regulæ sisse est qđ dicit lex.l.q̃ appellãs cõdẽnatus de furto si nõ ꝓsequitur appellationẽ retro notatur infamia,videꝫ eĩm ratũ habere sentẽtiã.ff.de his q no.infa.

Extẽsio regulæ. l.furti.Io,an.Extendi põt ad maleficia & dãna:quæ siquis faciat noĩe alicuius dñi vel alterius:& ille hoc sentiẽs ratũ habeat:ita est & tenẽt ac si mãdasset.Sic & verberans clericũ noĩe alterius:si habet ratũ efficiẽ excõicatus:secus si verberat ex se non noĩe alterius:q̃a q audiẽs habet ratũ & gratum peccat qdẽ:sed nõ incidit in excõicationẽ.Silꝛ audiẽs dãna facta & furta:nõ tñ noĩe suo:licet habeat rata ꝓpter odiũ illius peccat quidẽ:sed nõ tenetur ad restitutionem: sicut teneretur si eius nomine esset factũ cũ posset obuiare Vtrum absoluẽs aliquem a peccatis non habẽs licentiam seu auctoritatem sub ipe ratihabitiõis sui prælativere absoluat:si ille postea habeat ratũ.Communiter dicit q nõ.

Vbi.ã. SEMEL MALVS SEMPER PRAE-

Prẽsumptionũ alia fẽi alia iuris. sumit malus.Pone casum in semel piuro.xxij.q.v.puuli. In semel cõtumace,de p̃sum,scribã.Ad hæc dist.xxv.c.vl. Hic ergo p̃sumit eũ q semel malus fuit:semper esse malũ. Et pẽr hmõi dici p̃sumptio hois:qa ꝓtra hoĩem sic p̃sumit. Põt etiã dici p̃sumptio facti:qa ex semel fctõ sic prẽsumit Potest dici & prẽsumptio iuris:qa ius sic prẽsumit ex fctõ vt hic vides & in iurib⁹.ã.assignatis:de qb⁹ diuersis p̃sumptionib⁹,ꝓsequere vt no.p lo.dist.l.ferrũ.&.l.iij,di,frater nitatẽ.& p Ber.de spõ.is qui.Hic ergo vides q p̃sumit ex ꝓterito circa ꝓsens & futurũ:interdũ p̃sumit ex pñti circa preteritũ,interdũ circa præsens,interdũ circa futurũ.Qđ ,ꝓsequere vt no.di.xlm,multis.& .xxxiij.q.j.cũ p bellicã,de p̃sum,scribã.Licet aũt hic possit dici p̃sumptio iuris:nõ tñ est præsumptio iuris de iure,admittẽ eĩm ,pbatio ĩ ꝓriũ:& ꝓbato q pœnituerit nõ diceꝫ amplius malus.dist.l.ferrũ. saluo eo qđ dr̃ de hære.ad abolẽdã.Nota igit q quisemel fuit bonus semp præsumit bonus.lxj.dist.miramur.& de p̃sum.mãdata.Et prima facie qlibet p̃sumit bon⁹.xj.q.iij. in cũctis.de p̃sum,dudũ.Qui aũt malus est semel semp p̃sumit malus:vt hic.Et ,pcedit hæc p̃sumptio:tũ ex p̃sumẽtis natura corrupta:tũ qa humana natura ,pna est ad delicta.xij.q.j.ois ætas.Io.an.Ex ꝑdictis nota q est duplex prę

Prẽsumptio duplex. sumptio,f.iuris:& hæc est semiprobatio et⁹ rei de qua p̃sumit:vñ ꝛ hãc admittit ,pbatio ĩ ꝓriũ.Exẽpli gr̃a.Promulgata est aliq̃ constitutio publice:vñ qlibet p̃sumit scire & nõ excusaꝫ p ignis ꝓriũ faciẽdo,Sed siqs ,pbet se iuste ignorasse:puta tũc furiosum fuisse vel longe absentẽ elidit illa p̃sumptio iuris p ,pbationẽ.Est alia ,pbatio q̃ dr̃ iuris & de iure hmõi:est plena ,pbatio in humano iudicio rei de qua p̃sumit:vt oĩno credaꝫ sic eẽ:vñ ꝛ eã nõ admittit ,pbatio Exẽpli gr̃a.Quæ p violẽtiã absolutã cognita est p̃sumit nõ virgo:vñ ꝑm iura nõ põt intervirgines ꝓsecrari quãrũ cũq; fuerit aio renitẽs:& p ignis virgo nõ est.Præsumit etiã semel malus semp malus.f.in eodem genere mali.Et quia nullus iudicãdus est immemor suæ salutis,j.q.j.debet ęstimari pœnituisse nisi ꝓsequeret ĩ malo:& hoc ĩ iudicio aiæ.

Vbi.ã. SINE CVLPA NISI SVBSIT CAV-

sa nõ est aliqs puniẽdus.Hic ponit regula & exceptio eius In regula pone casum.dist.lvj.faris peruersum.In exceptione pone casum in marito corrupto:q a ,pmotiõe sine culpa repellitur:tñ ex causa ,pter sacramenti defectũ.xxxiij. dist.si cuius.In clerico leproso q sine causa ,pter scandalũ priuaꝫ eccl̃ia .de cleri.egro.tua.Regulariter ergo nullus punit sine culpa.xvj.q.vij.inuẽtũ.Et est rõ:qa pœna est mẽsura culpæ.Vbi aũt nõ extat mẽsurã dũ:mẽsura locum nõ habet.Bene aũt ex causa punitur qs sine culpa.dist.xxij.renouãtes.Et nota q gnc̃ de causis aliqs punit in præsenti

Quib⁹ de causis qs in ꝑsona ad pisc̃inã.Ioã.v.de pœ.&re,cũ infirmitas.Seeũda fm magistrũ in.iij.Prima causa purgatiõis peccati:vt lã guidus ad pisc̃inã.Ioã.v.de pœ.&re,cũ infirmitas.Seeũda causa inchoãdæ dãnatiõis æternæ.vt in Herode & Antio præsẽticho.de pœ.di.iij.sunt plures.§.ignis.Tertia causa ꝓserua puniat. tionis a futura culpa vt Paulus Act.ix. Quarta cã glorifi- Mat.ij. cationis dei ex miraculo secuto vt in cœco a natiuitate:& Act.xij. Lazaro resuscitato.lo.ix.&.xj.Quinta ad maius meriti cu ij. Mamulũ & prẽmium &exemplũ cœteroꝝ.vt Iob, Tobias,& cha.ix. hmõi.de pœ.dist.j.si pãm Dauid.& dist.iij.productior.

SCIENTI ET CONSENTIENTI Vbi.ã.

nõ fit iniuria nec̃ dolus.Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.l.nemo.Pone casum in ingenuo:q sciẽs & cõsentiẽs contrahit cũ serua vel econuerso.xxix.q.ij,siquis ingenuus.In clericis q sciẽter & volũtate iocosa adinuicẽ se percutiunt: de sen.excõ.c.j.Itẽ in eo q sciebat rẽ quã emebat seruitutẽ debere.ff.de act.emp.& ven.l.j.Et qđ dicit hæc regula sciẽti dicvel scire debẽti.Ad hoc.xvj.di.qđ dicitis..Itẽ dic sciẽti a principio secus si ex postfacto.ff.de edil.edic.l.iustissime.Et nota q dolus malus est ois calliditas,fallacia,machinatio ad circũueniendũ,fallendũ,decipiendũ in alterũ adhibita fm Iabeonẽ.ff.de dolo.ma.l.j.§.j.Sed sciens non circũuenit fall itur vel decipitur:ergo sibi nõ infert dolus. Igit inductus ad clericatũ vel monachatũ nõ dr̃ dolũ passus:qa nõ est deceptus,xx.q.iij.cõstituit.vbi de hoc.Et qđ dicit hęc regula nõ inferri dolũ sciẽti & volẽti:verũ est vt ex eo agi possit.Infertur tñ ita q nascit ex eo actio p exceptionẽ eli idẽda.ff.de fur.inter oẽs.§.vlti.Itẽ nota q hæc regula formata est copulatiue nõ disiũctiue.Hæc eĩm duo requirũtur cõiunctim.f.q sciat &q cõsentiat.Sciẽti enim & nõ cõsentienti bene infert iniuria &dolus.xv.q.j.illud cũ similibus.Ad hanc regulã signaꝫ cõtra.de sen.excõ.contingit.f.in verberãte.f.clericũ se ad hoc offerentẽ in satisfactione iniurię factę ab eo:qa excõmunicatus est.Sol.q̃uis non fiat iniuria ipsi clerico volẽti vt ibi:fit tñ iniuria ordini clericali.& ideo incidit.Itẽ cõtra C.de rap.vir.l.vna. Persuavbi si rapio virginẽ etiã volẽtẽ teneor.Sed hoc ideo:quia ꝓ doid voluit in persuasione dolosa:quod plus est q̃ violẽtia losa plff.de ser.corrup.l.j.Io.an.Ex hoc sequitur q siquis operas ẽ q̃ violtur pro aliquo ,p certo prætio sibi dãdo in panno partim lẽtia. vel ad rationẽ.xiij.vnciarũ pro libra:nõ fiet ei iniuria ex quo a principio scit quõ sibi soluet.Iacob nõ cõmisit dolum in emendo primogenita ab Esau.Geñ.xxv.

SEMEL DEO DICATVM NON Vbi.ã.

est ad vsus humanos vlteri⁹ trãsferẽdũ.Pone casum,xij.q.j.nulli.& de relig.do.ad hoc.Ad idẽ,xix.q.iij.q̃ semel. de cõse.dis.j,ligna.&.c.vestimẽta.Et habet locũ hęc regl'a nõ solũ in re ,ppria sed ẽt aliena cõsecrata.Vñ si aurifex habebat calicẽ quẽ eps cõsecrauit amplius nõ reddeꝫ artifici calix ipse sed æstimatio ei⁹.Et est casus ſpãlis in quo qs priuaꝫ re sua.xiij.q.vj.cõperimus.Et qđ dixi de calice idẽ de qualibet re inanimata.Secus in animata puta in seruo.Et sic nõ est cõtra.dist.l.iij.frequẽs.&.c.seq.Et rõ est quã not. Io.f.qa in re inanimata non fuit dolus:sed in animata.vij. Pro re

Pro reddi. q.j.eps in dioces.Et hoc quod dictũ est hic quod nõ debet dẽptiõe reddi:intellige in eadẽ forma.Nã ob redẽptionẽ captiuo captiuorũ & vrgẽtia debita:calices & vasa alia ecclesiastica vendi rũ vasa possunt etiam laicis:cõflata tñ & cõminuta.x.q.j.hoc ius. ecclesia

Itẽ nota q dicit regula dicatũ:qa bona ecclesiæ non dis- stica cata vel cõsecrata:bene trãseũt ad humanos vsus:& etiam pñt vẽ serui ecclię vendunt laicis vel donant ad seruiendũ. xij.q. dij.ecclesiasticis.Itẽ nota q dicit ad vsus:qa nõ solũ ad dominiũ laicor̃:sed nec in vsum eorũ transire debent res deo dicatę.de cõse.dist.j.vestimẽta.Et ponit ibi exemplũ Balthasaris regis.Babylonis:qui punit⁹ fuit ,ppter vsum vasorum templi.Dañ.v. Ad humanos .i. seculares vel seculariũ personarum. Ad idẽ.xij.q.j.qui diuinis.Hoc ideo dico: qa ad vsus clericorũ bene possunt reduci.de ꝓse.dist.j.ligna Transferẽdum. Adde qđ dixi supra priuilegiũ.Io,an.Ex hs sequit q clerici & religiosi cũ sint deo dicati:non debent se immiscere negotijs secularib⁹.ne cle.vel mo.c.vlti . Nec se dare vitę vitiosę & mũdo.xij.q.j.clericus. & c.duo sunt. In figuram huius cõtrarium facientibus, habes de Nadab & Abiu.qui

Abiu,qui offerentes ignem alienũ combusti sunt.Leui.x.

Vbi.ã. TACERE: QVI TACET CON-

sentire videt.Pone casum,liij.dist.si seruus.& de p̃sump. nõne.Nota q q tacet consentit vt hic:& in supradictis iurib⁹ votũ emittit.dist.xxvij.c.j.occidit.dist.xliij.ephæsijs. Est cõtumax.dist.lxv.c.vlti.Interdũ nec cõsentit nec contradicit:vt diceꝫ statim in regula seq.lo,an.Esa.vj.Væ mihi:quia tacui.Est simulator,dis.lxv.si forte.Impunitatem ꝓmittit.dist.xliij.sit rector.Offert.xx,q.ij.c.j.lo.an.

Vbi.ã. IS QVI TACET NON FATE-

tur,sed nec vticq negare videt.Hęc regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.qui tacet.Et nota q tacere est quoddam mediũ inter expressam voluntatem & expressam contradictionem. Pone ergo casum in eo contra quem fertur sententia:q tacens non habetur pro cõsentiente:nec p cõtradicẽte infra x.dies infra quos semper appellat.ij.q.vj.anteriorum. Itẽ pone casum in prælato q tacet ex causa ,pter scandalũ.de cog.spi.super eo.Prima regula fallit.dist.xxvij.c.j.& dist. liij.si seruus.&.xx.q.j.c.j.& de præsump.nõne.& vbicũq tacitum pactum inducitur a lege. Sed'a regula fallit in eo q verbo tacet:sed contradicit facto vel signo.lxxiij.di.c.j. Itẽ fallit in his in quib⁹ requirit expressus consensus:vt in adulto q catechizatur,Item in seruitute imponenda,Item in ,peuratore cõstituendo,Item in furto.ff.de fur.q vas.Itẽ in soluendo matrimonia.Itẽ in his casib⁹ q habentur.ij.q.vij.plerique.Quid ergo in his dices? Nunquid tacẽs habebitur ,p cõsentiẽte:an ,p cõtradicẽte? Sol.Dicũt qđã q̃ regulariter tacens habetur ,p ꝓsentiente.Facit ad hoc regula.ã. immediata.qui tacet,fallit aũt in casibus nunc dictis.Vel dic secũdo q aut est tale factũ qđ fieri non potest me ,phi

Tacitur nitas qñ q habetur ,p cõsensu, bente.Pone casum.liij.dist.si seruus.& tũc taciturnitas habetur ,p consensu.fallit tñ in casib⁹ supradictis.Aut est tale quod fieri potest me ,phibente vel contradicente.Pone casum.ff.de contrahen.emp.rem alienã.& tũc taciturnitas non obest fm Ioã.qui hæc no.dist.xxvij.c.j.Vel dic tertio q in facto concupiscibili honorabili &meritorio tacitur nitas habetur pro consensu:vt in primis iuribus. In facto aũt quod nõ est ꝓcupiscibile honorabile & meritoriũ:sed onerosum:taciturnitas non habet pro cõsensu:sed necessarius est expressus cõsensus:vt in alijs iurib⁹ fm Inno.Hoc addito q vbi ius in pœnã statuit aliqđ tacẽtẽ haberi pro cõsentiente vel cõfesso,sic habebitur:licet factũ sit onerosum.Exemplifica per decre.de iura.calũ.c.vlti.Io.an.

Ex quito decre. QVI EX TIMORE FACIT PRE-

ceptũ aliter facit q̃ debeat:& ideo iam oia nõ facit.Hæc regula est in decre.de reg.iu.Et sunt verba Aug.glos.Timore.f.seruili.hic nõ stat cũ charitate.Est tñ bonus:quia sicut feta filũ ita iste timor introducit charitatẽ fm Aug.xxiij. q.vj.§.cũ p timorẽ.Nõ tñ sufficit ad salutẽ.de pœ.dist.vij. c.vlti.Et hic timor est cum quis tm̃ respicit ad pœnas temporales vel infernales:q principaliter propter illas vitandas sibi cauet a peccatis,& facit bona opera,alꝫ non facturus.Requiritur ergo timor filialis vel initialis qui respicit ad beneplacitum dei patris & prẽmium.Iam nõ facit.glo. ar.q nõ dr̃ fm quod non legitime fit.xxiij.q.j.pudenda. Item est arg.q q inuitus obedit aut rẽ aut meritũ perdit:& talis obedientia aut nulla est aut minima.viij.q.j.ciẽdũ.

Ibidem VTILIVS SCANDALVM NASCI

permittit q̃ veritas relinquatur.Hæc regula est in decreta li.de regu.iur.c.qui scandalizauerit. Et sunt verba Bedæ. Glos.ibi coll'ge casum.xj.q.iij.inter verba,&.xxij.q.ij.pri

Veritas est triplex. mum. Veritas quæ triplex est.f.vitæ bonæ quæ nunc̃ omittenda est propter scandalum:& ad quẽlibet pertinet. Alia est veritas iustitiæ:hæc ad iudicem pertinet. Alia disciplinæ seu doctrinæ quę pertinet ad prælatum &doctores In his duabus quandoq; omittitur propter scandalum vitandum.dist.l.vt constitueretur.Et intelligе de his quę in dispensabilia sunt.Et tale ius commune quod est indispẽsabile dicitur veritas:quæ nunc̃ est deferenda propter scãdalum.quando.f.est ius indispensabile.Sed cum est ius cõmune dispẽsabile:quod etiam potest dici veritas propter scãdalum potest dimitti.j.q.vlti.dispensationes . Bernar.

Intelligе sane q̃.f.veritas doctrinę potest aliquando dimitti propter scandalum:non vt mendacium dicatur:vel falsitas doceatur:quia hoc nunc̃ licet:sed vt veritas taceatur cum non est necesse.Sic etiam aliquando veritas iustitię deseritur propter scandalum:non vt iniqua & iniusta sententia detur contra innocentem:sed aliquando vt reus non condemnetur ad vitandum maius scandalum: vt dicitur in illo.c.vt constitueretur.dist.l. De ista materia habes.f.in.ij.parte.

VTILE NON DEBET PER INV- Ex sexto libro

tile vitiari. Pone casum.xij.q.ij.si quos.de seruis,vbi eps manumisit seruum benemeritum:cui dedit vltra viginti solidos.Sed illud amplius tantum reuocabitur:sed non totum.de preben,dilectus.vbi confirmatur factum legati in vno capitulo:et nõ in alio.C.de dona.l.sancimus vbi donatio pro parte tenet & pro parte non . Et nota q̃ hoc est brocharducum:& pro hac parte faciunt iura.ã.inducta.Ad idem.xxxvij.distin.turbat.&.c.si.quod veri .&.j.q.j. nonne.&.c.dominus declarauit.xij.q.v.quia.&.xxij.q.iij.iter cætera.xxiij.q.iij,quid ergo.de consc.distin.iij.si non sanctificatur.de arbi.cum tempore.de nona.apostolicę.mistitu,de inuti.stipu.§.q̃ si quis . Per hæc & similia ,probatur q̃ vtile per inutile non debet vitiari:vt dicit regula.Econtrario q̃ vtile per inutile vitietur:probatur dist.ix,si ad sacras.xxij.dist.quorũdam.iij.q.ix.pura.& de.offi.dele.cum super.ff.de arbi.l.pedius.Sol.Dicit Bar. Brix.q̃ vtile per inutile vitiatur,vbi de hoc ĩ iure inuenitur expressum . Et hoc no.ꝓse.ij.q.ix.pura,alꝫ non vitiatur. Vel dic plenius q̃ regulariter vtile non vitiatur per inutile:vt hic patet in regula.Vides enim q̃ hęc pars probandi .f.negatiuam hic ponitur pro regula.Habemus ergo stare regulæ: nisi spe- Vtile ꝑ inutile vitiaꝫ. cialitatis ratio vel casus specialis cõtra regulam appareat. Est autem contra hanc regulam casualiter inuenire vtile p inutile vitiari:vt in cõtrarijs.Et est specialitatis ratio: qa vtile & inutile sunt separabilia:vt vides in.c. quorũdam. Nam ibi quidam episcopus ordinans imposuit manum super ordinandum:alius dixit verba forme.Et sic quia materia non debet separari a forma:vt si dicatur per vnũ forma:per alium exhibeatur materia:ideo ibi vtile vitiatur p inutile:vt nil reputetur factum . Et similiter si vnus deceret partem formę:& alius aliam partem nil faceret.probatur optime hæc solu.ff.de aqua quoti.& ęsti.l.j.§. trebati⁹. Io.an.Nota etiam quod habetur dist.ix.si ad sacras.in glo. Sic opus de genere bonorum vitiatur vtile per inutile peccati mortalis:quia illi operi non debetur præmium supernum:& hoc ideo:quia inseparabilia sunt opus bonum & carentia mortalis ad hoc vt sit meritorium.¶Ad quod præmium nos perducat Iesus Christus in sęculorum sęcula benedictus. Amen.

¶ Hic primi tomi Summę Antonini ordinis Predicatorũ viri clarissimi archipresulis Florẽ.finis extat,solerti cura emendati:Impressi Lug.per honestum virũ Iacobũ marescal:impensis eius:& Vincentij de portonarijs.

Regestum huius tomi.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.
Omnes sunt quaterni ꝑter.t.qui est quinternus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca